فەرهەنگی ماموستا

عەرەبی - کوردی

نوسینی

مەلا محمود گەلاڵەیی

قاموسي ماموٚستا

بەرگی دووەم

ع.غ.ف.ق.ک.ل.م.ن.ه.و.ی

نووسینی:
مەلا مەحموودی گەلاڵەیی

العين: پیتی هەژدەهەمە لە حەرفەکانی هیجاو شوێنی لێ هاتنەدەری ناوەڕاستی قوڕگە.

عَبَأ الشيء عَبْأً: شتەکەی ئامادە کرد ٥ دەگوترێ: (عبأ المتاع) کاڵاکانی ئامادە کردو سەریەکی نان ٥ (عَبَأ الجيش) سوپای ئامادە کرد بۆ شەڕ ٥ لە حەدیسی (عبدالرحمن)ی کوڕی عەوف دا هاتووە دەفەرموێ: (عَبَأنا رسول الله ببدر ليلاً) پێغەمبەر (د.خ) لە شەڕی بەدردا بەشەو ئامادەی کردین و هەریەکەمان ئەرکی خۆی بۆ دیاریی کرد.

عَبّأ الطيب: بۆنەکانی تێکەڵ کردن، دروستی کردن.

عَبَأ لە شراً: شەڕی بۆ نایەوە پیلانی لێ گێڕاو شەڕی توش کرد ٥ دەشگوترێ: (ما عَبأ به) گرنگی پێ نەدا ٥ **عَبَّأ** المتاع: بەمانا (عَبأ)دێ ٥ **عَبَّأ** الدواء والسّلعة ونحوهما: دەرمانەکە یان کاڵاکەی خستە ناو زەرفو قوتوی تایبەتی خۆیەوە.

إعتَبأ ما عنده: ئەوەی لای ئەو بوو کۆنتڕۆڵی کرد ٥ **إعتَبَأ** الشراب: شەرابەکەی هەڵقوڕاند، خواردیەوە ٥ **التَّعبِئة**: ئامادەکردنی داهاتی دەوڵەت بۆ پێداویستی شەڕو حازرکردنی ئامێرە جۆراو جۆرەکانە بۆ بەکارهێنانیان لەکاتی شەڕدا ٥ **العَبَاءُ**: عەبا ٥ پۆشاکێکی پان و پۆڕو فۆڵ فش و یەخە دادڕاوی سەرتاپا خوارە لەسەر پۆشاکەوە لەبەر دەکرێ ٥ **العَبءُ**: هاوشان و بەرامبەر ٥ کۆڵ و بار ٥ شتی قورس لەهەر جۆرێک بێ ٥ **المَعبَأ**: مەزهەب و بیرو بۆچوون ٥ دەگوترێ: (فلان لايعرف مَعبَؤه) فلانکەس نازاندرێ مەزهەبی چیەو چ بیرو باوەڕێکی هەیە.

عَبَّ الماء عَبّاً: ئاوەکەی خواردەوە بەبێ هەناسەدان تێیدا ٥ هەڵی قوڕاند ٥ دەگوترێ: (الحمام يشرب الماء عبّاً كما تَعُبُّ الدواب).

عَبَّ النباة: ڕووەکەکە درێژ بوو.

عَبَّ البحر عُباباً: دەریا شەپۆلەکانی تێکیانەوە هاویشت شەپۆلەکانی بەرز بوونەوە ٥ دەگوترێ: (عَبّ عُبابُه) فلانکەس درێژەی بە قسەکانی داو زۆری گوت.

تَعَبَّبَ الشراب: شەرابەکەی خێرا خێرا خواردەوەو زۆری خواردەوەو زێدە ڕەوی کرد لە خواردنەوەیدا ٥ **العُبابُ**: سەرەتای شت ٥ دەستە گوڵی شت ٥ ڕیزی پێشەوەی شت ٥ ئاوی زۆرو لافاو ٥ بەرزبوونەوەی شەپۆلی دەریا ٥ دەگوترێ: (جاؤوا بِعُبابِهم) هەموویان هاتن، گشتیان هاتن.

العُبُّ: قۆڵە کراس و قۆڵە کەواو شتی وا ٥ **العُبِّيَّةُ**: خۆ بەزلزانی و شانازی و لوتبەرزی و پیاوەتی.

عَبَثَ عبثاً: خواردنی دوو جۆرەی دروستکرد کە پێی دەگوترێ: (عەبیثة).

عَبَثَ الشيء بالشيء: شتەکەی تێکەڵاوی شتەکەی تر کرد

عَبِثَ عبثاً: ماندوو بوو، کارێکی بێ سوودی ئەنجام دا ٥ دەگوترێ: (عَبِثَ به الدهر) ڕۆژگار چەند گۆڕانکاری و هەڵبەزو دابەزی پێ کرد ٥ **العَبِيَةُ**:

خواردەمەنییەکە لە دوو جۆر خواردن دروست دەکرێ وەکو گەنم‌و ماش‌و ترخێنەو ئەو جۆرە خواردنانە یان هەنگوین‌و کەرە، دۆشاوو ماست کە بەیەکەوە دەخورێن ٥ کۆمەڵە خەڵکێك هەریەکەیان کوڕی یەکێ بێ ٥ بزن‌و مەڕی تێکەڵاو ٥ دەگوترێ: (مررنا على غنم فلان عيشة واحدة) بەلای مەڕی فلانکەس دا ڕابوردین مەڕو بزن تێکەڵاوبوون.

عَبَدَ الله عبادة و عبودية: بەندایەتی خودای کرد ملکەچی فەرمانەکانی بوو.

عَبِدَ عبدا وعبدة: پەشیمان بووە.

عَبِدَ عليه: ڕقی لێی هەڵسا ٥ عَبِدَ منه: لێی ڕەنجا، لێی دوورکەوتەوە.

عَبِدَ على نفسه: تانەی لە خۆی دا، لۆمەی خۆی کرد.

عَبِدَ عنه: سوور بوو لەسەر ئەو کارە ٥ عَبِدَبە: پێوەی نووسا، کەوتە گەڵی‌و لێی جیا نەبۆوە.

عَبُدَ عبودا وعبودية: باوك‌و باپیری بە کۆیلە کراو بوون، بەندەبوون ٥ أعبَدَ القومُ بفلان: خەڵکەکە لەسەر فلانکەس کۆبوونەوە لێیان دا ٥ أعبَدَ فلاناً: فلانکەسی کردە کۆیلە ٥ أعبَدَ فلانا عبداً: بەندەیەکی کردە موڵکی فلان ٥ أعبِدَ بە: لە ڕێگا وڵاخەکەی تۆپی‌و بەو هۆیەوە لە کاروان دواکەوت ٥ عَبَّدَهُ: ژێرباری کرد، زەلیلی کرد ٥ عَبَّدَ فلاناً: فلانکەسی کردە کۆیلە ٥ عَبَّدَ الطريقَ: ڕێگاکەی خۆش کرد ٥ (عَبّد البعيرَ) حوشترەکەی ژێربار کرد ٥ عَبَّدَ السّفينة: کەشتییەکەی بە قیر سواخ دا، قیری تێ هەڵسوو.

تعَبَّدَ: خۆی تەرخان کرد بۆ خودا پەرستی ٥ تعَبَّدَ فلاناً: فلانکەسی کردە بەندەی خۆی ٥ داوای لێ کرد گوێڕایەڵی فەرمانی بێ ٥ إعتبده: کردی بە کۆیلەی خۆی ٥ استعبده: بەمانا (إعتبده)دێ ٥ العابد: یەکتا پەرست ٥ العَبَابيد من الخيل والناس: ئادەمیزاد یان کۆمەڵە ئەسپ کە ڕوی ڕۆیشتنیان بۆ جێیەکی تایبەتی نەبێ‌و هەریەکەیان ڕوی لە لایەك بێ ٥ دەگوترێ: (تفرقوا عبابيد) پەرتەوەازە بوون ٥ ڕێگای جودا جودا ٥ تەپۆڵکە ٥ العِبادُ: چەند خێڵ‌و هۆزێکی عەرەب بوون ئاینی عیسایان قبوڵ کردو لە وڵاتی حیرەدا نیشتەجێ بوون ٥ العِبادَةُ: بەندایەتی کردن بۆ خودا لەڕوی تەعظیمەوە ٥ داب‌و نەریتی ئەنجامدانی ئەرکە ئاینییەکان ٥ عَبَّاد الشمس: گوڵە بەڕۆژە ٥ العَبدُ: کۆیلە ٥ ئادەمیزاد بە گشتی چ ئازاد بێ یان کۆیلە ٥ العَبَدَةُ: هێزو قەڵەوی ٥ دەگوترێ: (ناقة ذات عبدة) ٥ بەمانا بەردەوام بوون‌و پایەدار دێ ٥ دەگوترێ: (ماهذا الثوب عَبَدَةٌ) ئەم قوماشە زۆر خۆگرنییەو زوو دەدڕێ.

العَبدِيةُ: حاڵەتی بەندایەتی کردن شێوەی بەندایەتی ٥ العُبُودُ: بەمانا (العبدية)دێ ٥ العبودية: پێچەوانەی ئازادییە ٥ المُتَعَبَّدُ: شوێنی خودا پەرستی ٥ خەڵوەت خانە ٥ المعبَدُ: خاکەناز ٥ المَعبد: شوێنی خودا پەرستی ٥ العَبادِلَة: چوار صەحابەی عەبدوڵڵا ناون (عبدالله)ی کوڕی عومەر (عبدالله)ی کوڕی عەبباس (عبدالله)ی کوڕی مەسعود (عبدالله)ی کوڕی زوبەیر ٥ العَبدَلُ: کۆیلە ٥ العَبدلّي: ڕووەکێکە لە پێڕی کولەکە بە عەبدەلاوی ناسراوە.

عَبَرَ فلان عبراً: فلانکەس فرمێسکی باراندن.

عَبِرَ القومُ: خەڵکەکە لەناو چوون ٥ فەوتان.

عَبَرَ النهر عبراً وعبوراً: **لە ڕووبارەکە پەڕیەوە لەم بەر بۆ ئەوبەر.**

عَبَرَ الكتاب عبراً: **لە کتێبەکە ورد بۆوەو بیری لەماناو ڕستەکانی کردەوە بەبێ ئەوەی بە دەنگ بیخوێنێتەوە.**

عَبَرَ المتاع والدراهم: **سەیری کاڵاو پارەکانی کرد بۆ ئەوەی مەزەندەیان بکا بزانێ چین‌و کێشیان چەندە.**

عَبَرَ الرؤيا: **خەونەکەی لێك دایەوە.**

عَبَرَ عبراً: **فرمێسکی داباڕین ◊ عَبَّرَ عما في نفسه: ئەوەی لە دڵیدا بوو دەرکاندی‌و دەری بڕی ◊ عَبَّرَ به الأمر: کارەکەی لەسەر قورس بوو ◊ عَبَّرَ فلاناً: فلانکەسی فەوتاند ◊ گریاندی ◊ عَبَّرَ الرؤيا: خەونەکەی لێك دایەوەو مانای کرد ◊ عَبَّرَ عينه: فرمێسکی بە چاودا هێنایە خوارەوە ◊ إعتَبَرَ الشيءَ: شتەکەی بەتاقی کردەوەو لەسەنگی مەحەکی دا ◊ إعتَبَرَ منه: سەری لێی سوڕما ◊ إعتَبَرَ به: پەندی لێ وەرگرت ◊ إعتَبَرَ فلاناً: متمانەی بە فلانکەس کرد ◊ إعتَبَرَ فلاناً عالماً: فلانکەسی بە زاناو تێگەیشتوو دایە قەڵەم ◊ مامەڵەی زاناو خوێندەواری لەگەڵدا کرد ◊ استعبَرَ فلان: فلانکەس فرمێسکی داباڕین ◊ دەشگوترێ: (استعبرت عينه) ◊ استعبر فلاناً الرؤيا: داوای لە فلانکەس کرد خەونەکەی بۆ لێك بداتەوە ◊ الاعتبار: مەزەندە کردن ◊ دەگوترێ: (هذا أمر اعتباريّ) ئەمە شتێکە مەزەندە کراوەو گریمانە کراوە ◊ کەرامەت‌و ڕێزو کەسایەتی، لەم ڕووەوە کە تۆمەتبار دوای دادگایی کردن کە تۆمەتی لەسەر ناچەسپی داوای ڕەدی ئیعتیبار دەکا ◊ العَابِر: ڕێبوار.**

العابِرة: دەگوترێ: (كلمة عابرة) قسەیەك بوو بەبێ مەبەست بەسەر زمانی دا هات‌و تێپەڕی ◊ بِضاعة عابرة: کاڵایەکە بە ترانزێت بەناو وڵاتدا تێدەپەڕێ بۆ وڵاتێکی تر ◊ العِبارة: ڕستەو کەلام‌و دەق ◊ دەگوترێ: (هذا الكلام عبارة عن كذا): ئەم دەقە ئەو مانایە دەبەخشێ ◊ العِبرُ من النهر: کەناری ڕووبار بەرێکی ڕووبار ◊ العَبرُ من المجالس: ئەنجومەن‌و مەجلیسی قەرەباڵغ ◊ هەوری خێرا ڕۆ ◊ داڵاش‌و باڵندەی گۆشت خۆر ◊ العُبُرُ: ئازاو بەتوانا بۆ سەفەر ◊ ئیش لەدەست هاتوو ◊ دەگوترێ: (هو عبر لكل عمل) ئەو پیاوە بۆ هەموو کارێکی خێر گونجاوە ◊ العِبرانـي: زمانی جولەکە ◊ تاکی جولەکە ◊ العِبرانية: زمانی جولەکە ◊ العَبرَة: فرمێسك ◊ العِبرَةُ: پەندو ئامۆژگاری وەرگرتن بە ڕوداوی ڕابووردوو ◊ سەر سوڕمان ◊ العِبرِيّ: بەمانا (ألعِبراني)دێ ◊ العُبرِيُ: ئەو گیاو گژەیە کە لەسەر لێواری ڕووبار دەڕوێ ◊ العِبرِيَةُ: بەمانا (العِبرانية)دێ ◊ العَبُورُ من الغَنَم: ئەو کارو بەرخەیە لە شیر بڕابێتەوە ◊ (الشِّعرى العبور) یەکێکە لەو دوو ئەستێرەیەی بە تەنیشت ئەستێرەی جەوزاوەیە ◊ ئەستێرەکەی تریان پێی دەگوترێ: (الشِّعرى الغميصاءُ) ◊ العَبِيرُ: بۆنی خۆشی تێکەڵاو ◊ (قوم عبير) قەومێکی زۆرن ◊ المَعابِرُ: چەند تەختە دارێکن لە دروستکردنی کەشتیدا بەکار دێن ◊ المِعبَرَ: هەر شتێك بە هۆیەوە لە ڕووبار بپەڕێتەوە ◊ پرد بێ یان کەڵەك‌و بەلەم‌و شتی وا بێ ◊ المَعبَرُ: ڕووبارێك پێیدا بپەڕێتەوە ◊ المِعبَرَةُ: بەلەم‌و کەڵەك‌و شتی وا: کەبە هۆیەوە لە ڕووبار بپەڕێتەوە.

عَبَسَ فلان: فلاّن ڕوی گرژ کردو چرچو لۆچی خسته نێوان پێستی ناوچاوانیو برۆی هێناوه یەك.◊ **عَبَسَ** اليوم: ئەمڕو ڕۆژێکی گرژو سامناك بوو.◊ **عَبِسَ** عبساً: چڵکن بوو.

عَبِسَ الوسخ عليه: چڵکەکەی پێوه وشك بۆوه ◊ **عَبَّسَ**: بەمانا (عَبَسَ) دێ ◊ **تَعَبَّسَ**: بەمانا (عَبَسَ) دێ ◊ **العَبّاسُ**: شێرێکی ئازا که شێری تر لەبەری هەڵبێنو لێی بترسن.

ألعَبسُ: جۆره ڕووەکێکه پێی دەگوترێ (برنوف) ◊ **العَبَسُ**: ئەو زبڵو چڵکەی به کلكو لا سمتی حوشترەوه ڕەق دەبێتەوه.

عَبَطَ الثوب عَبطاً: کراسەکه هەڵدڕا.

عَبَطَ الذبيحة: بەساغو تەندروستی سەری بڕی هیچ نەخۆشیو دەردێکی پێوه نەبوو ◊ **عَبِطَهُ** الموتُ: به جوانه مەرگیو بەبێ ئەوەی نەخۆش بێ مرد.

عَبِطَ الثوبَ: کراسەکەی به ساغی دڕی.

عَبِطَ الأرضَ: له شوێنێك بیری هەڵکەند لەوەو پێش هەڵنەکەندرابوو ◊ **عَبِطَت** الريح وجه الأرض: ڕەشەبا ڕوی زەوی وشك کردەوەو قڵیش قڵیشی کرد.

عَبِطَ التراب: تەپوتۆزی بەرپا کرد.

عَبِطَ النبات الأرض: ڕوەکەکه زەویەکەی قەڵاشتو سەری دەرهێنا.

عَبِطَ فلان نفسه في الحرب: کابرا به ویستی خۆی، خۆی خسته ناو شەڕەکەوه.

عَبِطَ الفرسَ: ئەسپەکەی هێناو برد هەتا عەرەقی کرد.

عَبِطَ الضَّرْعَ: خوێنی له گوانەکه هێنا.

عَبِطَ الكذب عليه: درۆکەی هەڵبەت.

عَبِطَ فلاناً: ڕەخنەی لێ گرت ◊ **أعبَطَهُ** الموتُ: به گەنجیو بێ هەبوونی نەخۆشییەکی دیار مرد ◊ **إعتَبَطَ** الذبيحة: ئاژەڵەکەی بەساغیو قەڵەوی سەربڕی ◊ **إعتبط**: بەبێ ئەوەی نەخۆش بێ مرد ◊ **العابِطُ**: درۆزن ◊ **ألعَبطَةُ**: دەگوترێ: (مات عبطة) به گەنجی مرد بەبێ ئەوەی نەخۆش بێ ◊ **العَبِيطُ**: دەگوترێ: (لحم عبيط) گۆشتێکی تەڕو تازه ◊ یان گۆشتی نەکوڵێو ◊ (دم عبيط) خوێنی تازه ◊ (زعفران عبيط) زەعفەرانی تەڕو تازه ◊ (رجل عبيط) پیاوی بێ عەقڵو کاڵفام تێ نەگەیشتوو ◊ **ألعَباطَة**: بی عەقڵیو کاڵ فامی.

عَبِقَ به الشيء عبقاً وعباقةً: شتەکەی پێوەنووسا.

عَبِقَ به الطيبُ: بۆنی خۆشی لێداو بۆنەکەی بڵاو بۆوه.

عَبِقَ بالمكان: لەو شوێنه مایەوه.

عَبِقَ بالشيء: دڵی به شتەکەوه نووساو حەزی لێ کرد ◊ **عَبَّقَ** رائحة الطيب: بۆنی عەترەکەی خۆش کرد ◊ **تَعَبَّق**: خۆی بۆنخۆش کرد ◊ **العَباقِيَة**: زۆرزانی فێڵباز ◊ دزو جەردەی ئازا ◊ **العَبِقُ**: دەگوترێ: (رجل عبق) پیاوێکی زەریفو شکۆمەنده ◊ **العَبِقَةُ**: دەگوترێ: (امرأة عَبِقَةٌ لَبِقَة) ئافرەتێکی شۆخه هەموو جۆره پۆشاكو بۆنێکی خۆشی لێ دێو لەگەڵی دەگونجێ ◊ **العَبَقَةُ**: باقی مەندەی شت ◊ پاشماوه ◊ **عَبقَرَ** السرابُ: تراویلکەکه درەوشایەوه ◊ **عَبقَر**: شوێنێکه عەرەب پێیان وایه شوێنی جندۆکەکانه ◊ هەر شتێك باش بێو جێگای سەرنج بێ نیسبەتی دەدەن بۆ ئەو شوێنەو دەڵێن: (عبقري) ◊ **العَبقَرُ**: ئەوەی

سەرەتا لەبنکی قەفەزاز دەڕوێو هێشتا تەڕو تازەو سەوزە ٥ هەروا هەر شتێک کە هێشتا جروزەیەو سەر لە زەوی دەردێنێ پێی دەگوترێ: (العبقر) ٥ تاکەکەی (عبقرة) ٥ ئافرەتی ناسکو جوانو بالا بەرز ٥ **العَبقَرَة** من النساء: بەمانا (العَبقر) دێ ٥ **العَبقَريُّ**: پالدراوە بۆ (ألعَبقر)و سیفەتی هەر شتێکە کە زێدە ڕۆیی لە وەصفەکەیدا بکرێ ٥ دەگوترێ: (رجل عبقريٌّ وثوب عبقريٌّ) ٥ **العَبقَري**: گەورە ٥ ڕێزدار ٥ دیباج ٥ فەرشو ڕاخەری بەنرخو نەرمو نیان ٥ **ألعَبقَرِية**: سیفەتی عەبقەریو حاڵو وەزعیەتی.

عَبِلَ به عبلاً: ڕۆیی.

عَبَلَ الشَجرَ: گەڵای درەختەکەی هەڵوەراند.

عَبَلَ الشيء: شتەکەی ڕەتکردەوە ٥ گێڕایەوە بۆ شوێنی خۆی ٥ بەندی کردو گلی دایەوە ٥ دەگوترێ: (ما عَبَلَكَ عنا) چی وای لە تۆکرد لە ئێمە نادیار بێو نەیەی بۆلامان ٥ **عَبَلَتهُ** عبولٌ: مردن یەخەی گرت.

عَبُلَ عَبلاً: قەڵەوو کەتەو شانو قۆڵ ئەستوور بوو.

عُبِّلَ عَبالَة: بەمانا (عَبَلَ) دێ ٥ **اعبَلَ**: بەمانا (عَبِلَ)دێ ٥ **اعبَلَ** الشجر: درەختەکە گەڵاکانی پێچراوەو لوول بوون هێشتا یان نەبوونەوە ٥ **الأعبَلُ**: کێوی سپی، بەردی سپی ٥ **ألعَابِلُ**: کوڕی تازە پێگەیشتووی قەڵەو ٥ **العَبَالُ**: گوڵە کێوی ٥ **ألعَبلُ**: کەتەو زەلامو زەبەللاح لە هەر شتێک بێ ٥ دەگوترێ: (هو عَبلُ الذراعين) ئەو پیاوە قۆڵ ئەستورە ٥ (عبل الشوى) قاچو قۆڵ ئەستور ٥ دەشگوترێ: (إمرأة عَبلَة) ئافرەتێکی تیکسمراو و بەژن ڕێکو پێکە ٥ **العَبلُ**: گەڵای درەخت کە هێشتا لوول بێو نەکرابێتەوە ٥ وەکوو گەڵای درەختی ئەسلو طەرفاء ٥ (جاء بعَبله) بەشپرپوی هات بەبێ ئەوەی جەستەو سەرو سیمای خۆی ڕێک بکا ٥ **العَبلاءُ**: بەرد، یان بەردی سپی زۆر ڕەق ٥ **عبول**: ناوی مردنە (إمرأة عَبُولٌ) ئافرەتی کۆست کەوتوو ٥ (ألمعبلة) سەرە تیری درێژ ٥ **العُباهر**: گەورەو زەبەللاح ٥ درێژو نەرم لەهەر شتێك بێ ٥ **العَبهُر**: گوڵە یاسەمین ٥ نەرگس ٥ مرۆڤی تێکسمراو ٥ **العَبهَرَةُ**: ئافرەتی جەستە جوانو ڕەوشت جوان.

عَبا فلان عَبواً: فلانکەس دەمو چاوی درەوشایەوە.

عبا المتاع والجيش: کاڵای ئامادە کرد، سوپای سازدا ٥ **عَبِيَ** المتاع والجيش ونحوهما: کالاو کەرەسەی ئامادە کرد، سوپای سازدا بۆ شەڕ ٥ **العابِيَة**: ڕوخسار جوان ٥ ئافرەتی میروو ملوانکە هۆنەرەوە ٥ **العبايَة**: عەبا ٥ **عُبوَة** الشيء: پڕکەری شت ئەو شتەی دەکرێتە زەرفەوەو پڕی دەکا ٥ دەگوترێ: (عبوة هذه القارورة مأة جرام) پڕ ئەو گۆزە کێشی سەد غرامە.

عَتَبَ عليه عَتَباً وعتاباً وتَعتاباً: لۆمەی کردو نازی بەسەردا کرد داوای لێ کرد کە جارێکی تر کارێکی وانەکا دڵی ئەو پێی خۆش نەبێ.

عَتَّبَ فلان عَتباً وعتباناً: فلانکەس قاچێکی هاویشتو قاچەکەی تری هەڵبڕی.

عَتَّبَ مقطوع الرجل: بە دارشەق ڕۆیشت ٥ دەشگوترێ:

عَتَّبَ البعيرُ ونحوه: حوشترەکە لەسەر سێ قاچ ڕۆیی، وەکوو ئەوە بیەوێ بازبدا.

عتب البرق: چاودێریی روناکایی هەورە بروسکەکەی کرد تا تەواو بوو چاوی بەدوودا گێڕا.

عَتَبَ الباب عتباً: چووه بەردەرگای ماڵی ◊ دەگوترێ: (ما عتبتُ باب فلان) پێم نەخستۆتە بەر دەرگای ماڵی فلان.

عَتَبَ من مكان الى مكان عتباً: لە شوێنێکەوە گواستییەوە بۆ شوێنێکی تر ◊ **اعتَبَهُ**: دوای سەرزەنشت کردن رازی کرد.

عَتَبَ عن الشيء: وازی لە شتەکە هێنا ◊ **عاتَبَهُ** معاتبة وعِتابا: سەرزەنشتی کرد

عَتَبَ فلان: فلانکەس تەمبەڵی کرد ◊ دەگوترێ: (ما عَتَبَ أن فعل كذا) ئەوەندە نەمایەوە دەستی بە کارەکە کرد.

عَتَبَ عتبة: بەرهەیوانی دروست کرد ◊ **تعاتَبوا**: خەڵکەکە لۆمەی یەکتریان کرد ◊ هەرکەسە لەلای خۆیەوە سەرزەنشتی یەکێکی تری کرد ◊ **تَعَتَّبَ القوم**: بەمانا (تعاتبوا)دێ ◊ **تَعَتَّبَ عليه**: تاوانی دژ ئەنجام دا ◊ **تَعَتَّبَ الباب**: بەردەرگای بۆ دەرگاکە دروستکرد ◊ دەشگوترێ: (فلان لا يتعب بشيء) فلانکەس بە هیچ عەیبێك لۆمە ناکرێ، عەیبی تێدا نییە.◊**إعتَتَبَ عن الشيء**: ڕوی لە شتەکە وەرگێڕا ◊ **إعتَتَبَ الطريق**: ڕێگا ئاسانەکەی واز لێ هێناو ملی لە ڕێگا خوارو خێچەکە نا ◊ **إعتَتَب فلاناً نفسه**: دوای تێ فکرین و ورد بوونەوە بەهەڵەی خۆی زانی ◊ **إستَعتَبَ فلاناً**: داوای رازی بوونی فلانکەسی کرد ◊ رازی کرد ◊ **الأُعتوبة**: ئەوەی سەرزەنشتی پێ دەکرێ و هۆکاری لۆمەکردنەکەیە ◊ **العِتب**: کەسێك زۆر سەرزەنشت بکا ◊ **ألعَتَبُ**: تەنگو چەڵەمەو کاری ناخۆش و چورتم ◊ کەمو کوڕی و گەندەڵی ◊ دەگوترێ: (مافي مودته عتب) لە خۆشەویستی ئەودا هیچ عەیبو لەککەیەك نییە ◊ نێوان قامکە شادەو قامکە ناوەڕاست ◊ یان نێوان قامکە براتووتەو قامکی ناوەڕاست ◊ نێوان دوو کیو ◊ ئەو ژێیانەی کە بەسەر عودو کەماندا ڕادەهێنڵدرێ ◊ **العُتبى**: ڕەزامەندی ◊ **العَتَبَةُ**: سەردەرانی ماڵ ◊ یان ئەو دارەی لەدەرگای ماڵدا پێی بەسەردا هەڵێنیەوە ◊ هەموو پلیکانەیەك کە بەهۆیەوە سەربکەوێ ◊ لە بواری ئەندازیاری دا بریتییە لە قەبارەیەك دوو کۆڵەکەی لە ژێردا بێ ◊ **العَتُوبُ**: کەسێك سەرزەنشت و لۆمە کاری تێنەکا.

عَتَّ فلاناً عتّاً: خێرا خێرا قسەکەی بۆ فلانکەس دووبارە دەکردەوە ◊ دەگوترێ: (عَتَّه بالمسألة) لە مەسەلەکەدا زۆری منجە منج لەگەڵ کرد.

عَتَّ فلاناً بالكلام: بە قسە فلانکەسی سەرزەنشت کرد.

عَتَّ كلامه: قسەکانی ڕەق بوون ◊ **عاتَّه** معاتاةً وعِتاتاً: دووبارەو سێ بارە قسەکەی بۆ گوتەوە تا باش لێی تێ بگا ◊ بەرپەرچی دایەوەو کێشەی لەگەڵدا کرد ◊ لەحەدیسی (الحسن)دا هاتووە (أن رجلا حلف أيماناً فجعلوا يعاتونه) پیاوێك سوێندێکی خوارد خەڵکەکە بەرپەرچیان دایەوەو پێیان گوت بەناحەق ئەو سوێندەت خوارد ◊ **تَعَتَّتَ في كلامه**: لە قسەکەی دوودڵ بوو تەواوی نەکرد.

عتد الشيء عتاداً وعتادة: شتەکە ئامادەبوو ◊ شتەکە گەورە بوو ◊ **أعتَدَ الشيء**: شتەکەی حازرکرد ◊ **تعتَّدَ في صنعَتِهِ**: پیشەکەی خۆی بەجوانی و ڕێك و پێکی ئەنجام دا ◊ **ألعَتادُ**: کەرەستەی هەر شتێك بێ ◊ **العَتِدُ**: ئامادەکراو ◊ دەگوترێ: (فرس عَتِدٌ) ئەسپێکی ئامادەکراو بۆ پێشبڕکێ و غاردان ◊ **العَتود**: کارو بەرخ کە بەهێز بووبن و ساڵیان بەسەردا تێپەڕ بووبێ ◊

العَتيدُ: ئامادەو حازر لەدەست ٥ **العَتيدةُ**: مێینەی (العتید) ٥ یەغدان‌و صندوقێکە ئافرەت شتە تایبەتی‌و بەنرخەکانی خۆی تێدا هەڵدەگرێ.

عَتَرَ الرمحُ عترا وعترانا: ڕمبەکە لەریەوە ٥ **العَتارُ**: بۆ زێدە ڕۆیی لەماناى (عَتَر)دا دێ ٥ شوێنی بەردەڵان‌و چۆڵ ٥ **العِترُ**: ئەصڵ‌و بنەما ٥ لە پەندا هاتووە (عادت لِعِترِها لَمیس) بە کەسێک دەگوترێ بگەڕێتەوە سەر داب‌و نەریتی ناشیرینی لەوە پێشی ٥ ڕووەکێکی بۆنخۆشی عەتر ئامێزە، دەکرێتە دەرمان ٥ **العِترَةُ**: ئەوەیە پەل‌و پۆی لێ ببنەوە ٥ وەچەو ئەوەی پیاو هۆزو بنەماڵەو خزم‌و کەس‌و کار (عِترَة الثَغر) ٥ درەوشاوە دەم‌و دان‌و پوک‌و قەراغی دان ٥ **العَتیرةُ**: کوشتییەک بوو کاتی خۆی عەرەبەکان بۆ بتەکانیان سەریان دەبڕی ٥ **العُتُرُ** مِن الرجال: پیاوی شان‌و مل قەوی‌و قەڵەو ٥ **عَتَرَسَ** في الأمر: کارەکەی بە توندوتیژی خستە دەست خۆی ٥ **عَتَرَسَ** فلاناً: قارو ستەمی لە فلان گرت.٥ **العَتَریسُ**: ڕق هەڵساوی بەهێزو توانا ٥ **عَتَقَ** الشيءُ عِتقاً: کۆن بوو ٥ گەیشتە کۆتایی‌و دوا سنوری خۆی ٥ **عَتَقَ** المالُ: ماڵەکە گونجاو لەبار بوو.

عَتُقَ الیمینُ: سوێندەکە چەسپا.

عَتَقَ العبدُ عِتقاً: کۆیلەکە ڕزگاری بوو بوبە ئازاد

عَتَقَ الفرسُ عتقاً: ئەسپەکە ڕەسەن بوو لە پێشبڕکێدا پێشکەوت.

عَتَقَ [illegible]: ماڵەکەی چاک کرد.٥ **عَتَقَ** فلاناً بفمه: بەدەم فلانکەسی گەست ٥ گازی لێ گرت.

عَتَقَ [illegible]: کۆن بوو ٥ ڕێزو نرخی پەیدا کرد ٥ **اعتَقَ** العبدَ: کۆیلەکەی ئازاد کرد ٥ **أعتَقَ** المالَ: ماڵ‌و سامانەکەی ڕێک خست ٥ **عَتَّقَ** الخمرَ: وازی لە شەرابەکە هێنا بۆ ئەوەی کۆن ببێ‌و بۆنی خۆش بێ ٥ **العاتِقُ**: ئەستۆ ٥ نێوانی شان‌و مل ٥ شەرابی کۆن ٥ بێچوە باڵندە کاتێک کە یەکەمجار پەروپۆلی لێ دەڕوێتەوە پەروپۆلی تازەی لێ دەڕوێتەوە ٥ **العِتقُ**: ئەجیب زادەیی ٥ **العَتیقُ**: کۆن‌و لە مێژینە ٥ بەرزو ڕێزدار ٥ (ثوب عتیق) قوماشی چاک چندراو و ڕختەو سفت‌و لووس ٥ (البَیت العتیق) کابە (ماڵی خودا) (العِتاق من الطیر) باڵندەی درندەو خاوەنی دەندووک‌و چنگی تیژو دڕ ٥ (العِتاق من الخیل) ئەسپی ڕەسەن.

عَتَكَ في القتال عَتكاً: لە شەڕدا هەڵمەتی بردەوەو سەرلەنوێ پەلاماری دوژمنی دایەوە.

عَتَكَ في الأرض: بەتەنیا ڕۆیشت‌و کەسی لەگەڵ نەبوو.

عَتَكَ علیه یضرب: هەڵمەتی لەناکاو و گورجکبڕی بۆ بردەوە.

عَتَكَ علی یمین فاجرة: سوێندی بەدرۆی خوارد ٥ **عَتَكَتِ** المرأة علی زوجها: ئافرەتەکە لە مێردەکەی ناچیزە بوو، لە باوکی یا لە مێردەکەی یاخی بوو.

عَتَكَ علیه بخیرٍ أو شرٍ: بەچاکە یان بەخراپە

عَتَكَ القوم الی موضع کذا: خەڵکەکە حەزیان لە فلان شوێن بوو.

عَتَكَ اللبنُ او النبیذ: ماستەکە یان بیرەکە زۆر ترش بوو.٥ **عَتَكَ** بفلان: بە فلانکەسەوە نووساو لەگەڵی بوو لێی جیانەبۆوە.

عَتَكَ الطیبُ به: بۆنەکەی گرت.

عَتَكَ يدهُ: دەستی بە سنگیەوە گرت ◊ **ألعاتكُ**: ڕێزدارو بەنرخ ◊ ڕەنگی خاڵیص‌و باش ◊ شتی بێ خەوش ◊ دەگوترێ (أحمر عاتك) سورێکی زۆر سور ◊ کەسێك زۆر گیرەگیرکەر بێ.

ألعاتكةُ: مێینەی (العاتك) ◊ ئافرەتێك ئەوەندە ئارایشت بکاو بۆنی خۆش لە خۆی بداو پێستی سوور هەڵگەڕێ ◊ **العَتيك** من الأيام: ڕۆژگاری گەرم ◊ **عَتَلَهُ** عتلاً: ڕایکێشا بەشێوەی ڕاتەکاندنی توندو تیژو پاڵە پەستۆ کردنی ◊ دەشگوترێ: (عتله الى السجن) ڕاپێچی کرد بۆ بەندیخانە.

عَتِلَ الى الشر عتلاً: پەلەی کرد بۆ شەڕو ئاژاوە نانەوە ◊ **إنعَتَلَ**: بۆ موطاوعەی (عَتَلَه)دێ ◊ دەشگوترێ: (لا أنعتل معك): لە شوێنی خۆم ناجوڵێم‌و لێت جیانابمەوە ◊ **تَعَتَّلَ**: دەگوترێ: (لا أتَعَتَّلُ معك) دەق بەمانا (لا أنعَتِلُ معك)دێ ◊ **العَتّالُ**: کۆڵبەر بەکرێ ◊ حەممال ◊ **ألعَتَلَةُ**: عەمودێکی کورتی ئاسنینە سەرێکی پانی هەیە دیواری پێ دەڕوخێندرێ درەخت‌و بەردی پێ لە زەوی دەردەهێندرێ ◊ **العُتُلُ**: بەهێزو توانا لەهەر جۆرێك بێ ◊ دەگوترێ: (رجل عتلّ) پیاوێکی وشك‌و توڕەو تەوسنە ◊ (جبل عُتلّ) کێوێکی شاخ‌و ڕەقەن سەختە ◊ **العَتيلُ**: کرێکار ◊ خزمەتچی ◊ دەگوترێ: (داء عتيل) دەردی کوشندە ◊ **ألمِعتَلُ**: بەهێزو توانا بۆ ڕاپێچ کردن‌و ڕاکێشان.

عَتَمَ عتماً: دواکەوت‌و تەمبەڵی لێ دەرکەوت ◊ دەگوترێ: (عتمت حاجته) پێداویستییەکەی دواکەوت.

عَتَّمَ عن الشيء: وازی لەکارەکە هێنا دوای ئەوەی کە ماوەیەك پێوەی خەریك بوو.

عَتَمَ الليل: بەشێك لە شەو تێپەڕی.

عَتَّمَ فلان قِرى ضيفه: فلانكەس نانخواردنی میوانەکانی دواخست ◊ **اعتَمَ الليلُ**: بەمانا (عَتَمَ)دێ ◊ **أعتَمَ** الرجلُ: پیاوەکە کەوتە کاتی داهاتنی شەو و تاریك بوونی ڕووبەری زەوی ◊ یان لەو کاتەدا ئیشی کرد ◊ **أعتَمَ** الشَّيءَ: شتەکە دواکەوت‌و پێی چوو ◊ **أعتَمَ** عنه: وازی لێ هێناو دەستی لێ هەڵگرت ◊ **عَتَّمَ**: کەوتە کاتی سەرەتای داهاتنی شەو ◊ یان لەو دەمەدا کاری کرد ◊ **عَتَّمَ** الشَّيءَ: شتەکەی دواخست.

إستَعتَمَهُ: دەرەنگی هێنا ◊ **العاتِمُ**: درەختێکە لە پێڕی زەیتونییە ◊ لە کێوی (اللكام) لە شیمالی شام دەڕوێ ◊ بەرەکەی پێی دەگوترێ: (الزَّعبَجُ) ◊ **عَتَمَةُ** الليل: تاریکایی سەرەتای شەو دوای نەمانی سورایی قەراخی ئاسمان.

عَتِهَ عَتهاً وعتاهاً وعتاهَةً: عەقڵی کەم بوو ◊ کاڵفام بوو.

عُتِهَ عُتاهاً وعتاهةً وعتاهِيةً: بەمانا (عَتِهَ)دێ.

عُتِهَ في الشيء: حەزی لە شتەکە کرد ◊ دەگوترێ: (عُتِهَ في العلم) (وعُتِهَ فلان في فلان) فلان حەزی لە عەزیەتدانی فلان بوو ◊ فلان لاسایی قسەکانی فلانی کردەوە ◊ **تَعَتَّهُ**: بەمانا (عَتِهَ)دێ ◊ **تَعَتَّهُ** في كذا: زێدە ڕەوی کرد لە فلان شتدا ◊ دەشگوترێ: **تَعَتَّه** في المأكل والملبس: زێدەڕۆیی کرد لە پۆشاك‌و خواردندا ◊ **تَعَتَّهُ** عنه: خۆی لێ نەزان کرد، خۆی لێ غافڵ کرد ◊ **العُتاهُ**: شەلەل ◊ نەخۆشییەکە تووشی مێشك دەبێ، لەرزین‌و تێکچوونی جەستەو شەپلە لێدانی پێوەیە، زمانی وەکو پێویست ناجوڵێ‌و عەقڵیشی تەواو نابێ ◊ **العُتاه** الباكر: کاڵفامیەکە تووشی گەنجی تازە پێگەیشتوو دەبێ.

الْعَتاهَةُ: ئادەمیزادی گومڕاو سەر لێ شێواو ٥ **الْعَتاهِیة**: بەمانا (اَلْعَتاهة)دێ ٥ گێلو نەحمەق ٥ **الْعُتاهِیة**: گێلو نەحمەق ٥ **الْمَعْتُّه**: (رجل مُعَتَّهٌ) پیاوی کاڵفام ٥ شەپلە لێدراو ٥ جەستە شێواو.

عَتَا عُتواً وعُتیاً: تەکەببوری کردو لە سنوور دەرچوو.

عَتَا الریح: ڕەشەباکە زیاد لەئەندازە بوو.

عَتَا الشیئُ: شتەکە تەواو بوو.

عَتَا الشیخ: پیرەمێردەکە لەناو چوو گەیشتە کەنەفتەیی ٥ تعتّی: یاخی بوو ٥ فەرمانبەردار نەبوو ٥ **اَلْعاتي**: خاوەن هێزو تواناو بە دەسەڵات (جەبار) ٥ (لیل عاتٍ) شەوی زۆر تاریك.

عَثَّت العُثَّةُ الصوف عَثّاً: مۆرانە خوریەکەی خوارد.

عَثَّت الحیَّةُ فلاناً: مار فلانکەسی گەست ٥ **عاث في الغناء**: لە گۆرانی گوتندا دەنگی هەڵبڕیو دەستی کرد بە نارۆکە گوتن ٥ **الْعُثَیْثَةُ**: مۆرانوکە (تەصغیری العُثّة)یە ٥ لە پەنددا هاتووە(عُثَیثَةٌ تقرِمُ جلداً أملس) مۆرانوکە خەریکی بڕینو کەرتکردنی پێستی لووسە ٥ بەکەسێك دەگوترێ: بیموێ کار لە شتێك بکاو بۆی نەکرێ ٥ یان یەکێك زەممی یەکێکی بێ تاوان بکا.

عَثَرَ عَثراً وعثاراً: گلا ٥ هەڵەنگوت ٥ کەوتە خوار ٥ هەڵخلیسکا ٥ لە پەنددا هاتووە: (من سلك الجدد أمن العثار) کەسێك ڕێگای ڕاست و تەخت بگرێتە بەر لە خلیسکانو هەڵەنگوتن ئەمینە ٥ دەشگوترێ: (عَثَ بە فرسە) ئەسپەکەی گلاندی ٥ (عثر جدە) شانسو بەختی خراپی هێنا.٥ **عَثَرَ** علی الشيئ عَثراً: بەسەر شتەکەدا ئاگادار بوو ٥ **أعثر** فلاناً: فلانکەسی تووشی چورتم کرد ٥ کۆسپو تەگەرەی خستنە بەردەم ٥ **أعثرَ** علی الأمر: بەسەر کارەکە ئاگادار بوو ٥ ئاگادار کرا ٥ **عَثَّرَهُ**: وای لێکرد هەڵەنگوێ بکەوێ ٥ تووشی کێشە بێ ٥ **تَعَثَّرَ**: بۆ موطاوەعەی (عَثَّرَه)دێ ٥ دەشگوترێ: (تَعَثَّرَ حظه): بەختی کەوت، شانسی نەبوو ٥ (تَعثَّر لسانه) زمانی هەڵەنگوت ٥ **العاثِر**: داوی نێچیرەوان ٥ **العاثور**: هەر شتێك بکرێتە کۆسپو تەگەرە لەبەردەم کارێکدا ٥ چاڵێك هەڵدەکەندرێ بۆ ئەوەی شێری تێ بکەوێ ٥ شوێنی هەڵدێرو بە فتارەچوون لەزەویدا ٥ دەگوترێ: (وقع في العاثور) ٥ (لقیت منه عاثوراً) ٥ شەڕو نەگبەتیو کۆسپو تەگەرە ٥ **العِثارُ**: شەڕو نەگبەتی، ناخۆشیو تەنگانەو چورتم ٥ **العَثَرُ**: ئەو درەختو ڕووەکەی بە ئاوی باران ئاودرابن ٥ **العَثَرَةُ**: هەڵە ٥ **العَثَريُّ**: هەر درەختو ڕووەکێك باران ئاوی دابێ ٥ کەسێك کارێك نەکا بۆ دونیای یان بۆ قیامەتی باش بێ ٥ بۆیە لە حەدیسدا هاتووە: (أبغض الناس الی الله العَثَرِيّ) بێزراوترین کەس لای خودا کەسێکە نەبۆ دونیا نە بۆ قیامەت کارێکی باشی لەدەست هەڵنەیێ ٥ **العَثُورُ**: کەسێك زۆر شەڕو نەگبەتی پێوە بێ ٥ دەگوترێ: (جَدُّ عثور) شانسی نەگبەت ٥ **العَثِيُ**: تەپوتۆز ٥ **عَثِلَت** یده عَثلاً: دەستە شکاوەکەی بەخواری گرتەوە.

عَثِلَ عثلاً: زۆر بوو ٥ قەڵەوو کەتە بوو.

العَثْوَلُ: دار خورمای وشکی کەتەو زەبەللاح ٥ **العَثْوَلیة**: (لحیة عثولیة) ڕیشی پانو درێژو پڕ.

عَثِمَ الجرح: برینەکە وشك بۆوە بەڵام چاك نەبۆتەوە.

عَـثَمَ [illegible]: ئێسقانەکە بەخواریی یەکی گرتەوە.

عَـثَمَ القربـة وخرهـا: کوندەکـەی بـە خراپـی دووریەوە.

عَثِمَ العظم عثماً: بـەمانا(عَـثَمَ)دێ ٥ **أعـثَمَ القِربَـة**: کونـدەو مەشـکەکەی خـراپ دووریـەوە ٥ **عَـثَمَ** العَظـمَ: بـەمانا (عَثَمَـهُ)دێ ٥ **إعتَـثَمَ** بـە: داوای کۆمەکی لێ کرد ٥ پێی سوودمەند بـوو ٥ **إعتَـثَمَ** بـدە: بەدەسـتی شـتەکەی داهێشت ٥ **إعتَـثَمَ** القِربَة: بەمانا (عَثَمَ)دێ ٥ **العُثمانُ**: بێچوە مـار ٥ بێچوە حوبـاڕا (گیانلەبەرێـکی بـێ عەقڵـە) ٥ **العَیـثَمُ**: کەتـەو زەبـەللاحو درێـژ ٥ **العَیثوم**: کـەمتیار ٥ فیـل ٥ **عَثَنَـتِ** النـار عَثنـاً: ئاگرەکـە دوکەڵی هەبوو.

عَثَنَ [illegible]: فلانکـەس بـە کێوەکـەدا سەرکەوت.

عثن [illegible]: بۆنی خۆشی بـە قوماشـەکە کرد تابۆنەکە مۆنجاوی دایەوەو بۆنەکەی گرت.

عثن [illegible]: قوماشەکە بە دوکـەڵی عەترەکـە بۆنخۆش بوو ٥ **عَثِنَتِ** النار: بەمانا (عَثَنَت)دێ ٥ **عَـثَّنَ** فـلان: فلانکـەس جگـەرەی کێشا ٥ **عَـثَّنَ** الثوب: قوماشەکەی بە بخور بۆنـدارو بۆنخۆش کـرد ٥ **عَـثَّنَ** الـشي: شـتەکەی تێـکەڵاو کـرد ٥ **عَثَّنَ** فلان علیهم بالفساد: فلانکەس گەندەڵی لـە ناویاندا پەیدا کـرد ٥ **العُثّانُ**: دوکـەڵ، بـەزۆری بۆ دوکەڵی شتی بۆنخۆشو مێشوولە کوژو شتی وا بەکار دێ ٥ هەروا بۆ تەپو تۆزیش بەکاردێ ٥ **العَـثَنُ**: بـتـی بـچوك ٥ دوکـەڵ ٥ **العَـثِنُ** مـن الطعام: خۆراکی بەسەرچوو خـراپ بـوو بـەهۆی دوکەڵ ٥ **المُعَثَّنُ**: ڕیشی پانو درێژ ٥ **المَعثونُ** مـن الطعـام: خـۆراکی خراپـی دوکـەڵ گرتـوو ٥ **العُثنـونُ**: ردێـن ٥ ئـەو موانـەی چـەناگەو ژێـر چەناگە کە درێژ دەبن ٥ هـەروا نـاوە بـۆ ڕیـشی حوشـترو ڕیـشی نێرییەقـەرە ٥ ژێـر دەنـووکی کەڵەشێر.

عَثَا عَثواً: زۆر گەندەڵ بوو، داوەشاو کەڵکی نەما.

عَثِيَ عَثواً وعَثیاً وعثیاناً: بەمانا (عَثَا) دێ ٥ **الأعثى**: تـوکن ٥ ڕیـش پـیر، ڕیـش کۆڵوانـە ٥ **العُثـوَةُ**: پرچـی درێـژ کـە لـە نـەرمایی گوێـچکە تێپەڕبکەن.

عَجِـبَ منـه عجب وعجبـا وعجبـا: ئینکاری کـرد چونکە کەم باری پێوە گرتبوو ٥ **أعجَبَـهُ** الأمـر: کارەکە وای لـێ کرد سەری سوڕ بمێنێ ٥ **اعجَبَ** الشَّيُ فلاناً: شـتەکە فلانکەسـی سەرسـام کـرد، پێی خۆشحاڵ بـوو ٥ **أعجِبَ** بـە: پێـی سەرسام بوو پێی خۆشحاڵ بوو ٥ **أعجِبَ** بنفسە: بـەخۆی سەرسام بوو خۆی بە گەورە زانـیو لووتبـەرزی نوانـد ٥ **عَجَّبَـهُ**: سەرسـامی کـرد ٥ **تَعَجَّـبَ**: بـۆ مـوطـاوەی (عَجَّبَـهُ)دێ ٥ **تَعَجَّـبَ** منـە: بـەمانا (عَجِبَ)دێ ٥ **تَعَجَّب** الشيء فلاناً: ئەو شتە فلانی مەدهۆشو مەستو حەیرانی کـرد ٥ **إستَعجَبَ**: سەرسوورمانی بـێ ئەنـدازە بـوو، زۆری بـەلاوە سەیر بـوو ٥ **الأعجُوبَةُ**: هەرشتێـك سەربکێشێ بـۆ سەرسـوڕمان ٥ **التعاجیـب**: بـەمانا (الأعاجیـب)دێ ٥ **العُجـاب**: هەرشتێـك ببێتـە هۆی سەرسووڕمان.

عَجُبَ عَجابَ: زۆر سەر سووڕهێنەرە.

اَلعَجَبُ: گەشەو جوڵەیەکی مێشکە لەکاتی دیتنی شتێکو بەگەورەگرتنی ٥ دەگوترێ: (هـذا أمر عجـب) ئەمـە کارێـکی سەرسـووڕهێنەرە ٥ **العَجْبُ**: دواییـنی هـەموو شتێـك ٥ بنکی کلك بەلای کلێجەوە ٥ **العُجْبُ**: خۆ بەزلزانیو بـەخۆ

نازیزن ٥ **العَجیبُ**: هەرشتێك سەر بكێشێ بۆ سەرسوورِمان ٥ دەگوترێ:

عَجَّبْ عجیبٌ: سەرسوورِمانەكەی زۆرو بێ سنوورە.

عَجَّ عجّاً وعجّة وعجیجاً: دەنگی هەڵبڕیو هاواری كرد ٥ **عَجَّتِ** الریح: ڕەشەباكە توند بوو تەپوتۆزی ڕامالّی.

عَجَّ الطریق: ڕێگا بەرِێبواران قەرەباڵغ بوو

عَجَّ ثدیا الجاریة: مەمكی كچەكە دەركەوتن ٥ كچەكە بناغەی مەمكی دانا، مەمكی خڕكردن ٥ **اعَجَّتِ** الریح: بەمانا(عَجَّت)دێ ٥ **أعَجَّ** الیوم: ڕەشەباكەی توند بوو ٥ **عَجَّج** الغُبارَ: تەپوتۆزی هەڵساند ٥ **عَجَّج** البیت دخاناً: خانووەكەی پڕكرد لە دوكەڵ ٥ **تعَجَّج**: بۆ موطاوعەی (عَجَّجَهُ)دێ ٥ **العَجّاجُ**: تەپوتۆز ٥ دوكەڵ ٥ شوانكارەو بۆرە پیاوو هەتیومچەكانی نەتەوە ٥ تاكەكەی(عجاجة) ٥ **العَجاجَة**: دەگوترێ: (لفَّ عجاجَتَهُ علیهم) هێرشی كردە سەریان ٥ **العُجَّةُ**: هێلكەو ڕۆن ٥ هێلكە بە ڕۆن یان بە زەیت سووربكرێتەوە ٥ **المِعجاجُ**: هەرشتێك تەپوتۆز بەرپا بكا.

عَجَرَ الفرس عَجراً: ئەسپەكە كلكی درێژ كرد بۆ لای سمتی لەكاتی ڕۆیشتندا.

عَجَرَ الفرس والرجل: ئەسپەكە یان مرۆڤەكە لە ترسان یان لەبەر هۆی تر تیژ تێپەڕین.

عَجَرَ علیه بالسیف: بە شمشێر هەڵی كوتایە سەر.

عَجَرَ علیه: ئیلحاحی لێ كرد.

عَجَرَ الریق علی أسنانه: تفەكەی خەست بوو بە ددانیەوە نووسا.

عَجَرَ فلان عُنُقَهُ: فلانكەس ملی خۆی لاركرد.

عَجَرَ فلان بالعصا: بە گۆچان لەفلانكەسی داو شوێنی لێدانەكەی هاوسا.

عَجِرَ عجراً: ئەستورو كەتەبوو، قەڵەو بوو ٥ گەدەی زل بوو ٥ دەگوترێ: (عَجِرَ البطن) گەدە گەورە بوو (فهو أعجر وهي عجراء) ٥ **عاجَرَ**: تیژ تێپەڕی لە ترسان یان لەبەر هۆی تر ٥ **إعتَجَرَ** فلان بالعمامة: فلانكەس مێزەری لەسەری خۆی پێچاو لكێكی هێنایە سەر دەموچاوی ٥ **إعتَجَرَتِ** المرأة: ئافرەتەكە لكی پێچەكەی هێنایە سەر روخساری و دەمو چاوی خۆی داپۆشی ٥ **إعتَجَرَتْ** فلانة بغلام أو جاریة: فلانە ئافرەت دوای نائومێدبوونی كوڕی بوو یان كچی بوو ٥ **تَعَجَّرَ** بطنه: ورگی داچۆڕاو ٥ ورگی لۆچ لۆچ بوو ٥ **الأعجَرُ**: پشت دەرپەڕیو شان دەرپەڕیو ٥ **العِجارُ**: قوماشێكە ئافرەت دەیكاتە سەرو پێچ ٥ **العَجراءُ**: ئافرەتی شان دەرپەڕیو، پشت كۆم ٥ گۆچانو عەصای گرێ گرێ ٥ **العُجرَةُ**: شوێنی گۆشتن ٥ گرێی دارگۆچانو شتی تر ٥ یان گرێی دەماری جەستە ٥ دەگوترێ: (ذكر عُجَرَهُ وبجَرَهُ) هەموو عەیبو عارەكانی باس كردن ٥ (جاء بالعجر والبجر): درۆیەكی گەورەی بلاوكردەوە ٥ كارێكی گەورەی هێنایە كایەوە ٥ لە بواری پزیشكیدا (عُجرَة) بریتییە لە هاوسانێكی تر لەسەر جەرگ كە لە شێرپەنجەی گەدەوە گواستراوەتەوە بۆی ٥ **العِجرَةُ**: شێوەی بەستنی سەرو مێزەر ٥ **تَعَجرَفَ** علی القوم: شانازی بەسەر خەڵكەكەدا كردو خۆی بەزلزانیو خۆی بەسەردا سەپاندن بەبێ ئەوەی چارەیان بوێ.

تَعَجرَفَ الأمرَ: پڕكێشی كارەكەی كرد بەبێ ئەوەی لێی ورد بێتەوە ٥ **العَجرَفَةُ**: قسەی ڕەقو

ناخۆش ◊ شێواندنی کار ◊ عَجارِفُ الدهر: ڕوداوی ڕۆژگارو بەڵاو کارەساتەکانی ◊ تاکەکەی: (عُجروف) ◊ عَجاریف الدهر: بەمانا(عجارفه) ◊ العَجرَفية: بەمانا (العَجرَفة)دێ ◊ عَجَزَتِ المرأة: ئافرەتەکە کەوتە ساڵەوەو پیر بوو.

عَجَزَ عن الشيء عجزاً وعَجزاناً: بێهێزو لاواز بوو دەسەڵاتی بەسەر شتەکەدا نەبوو.

عَجَزَ فلان عن الشيء عَجزاً: فلانکەس لەسەر کارەکە سورنەبوو.

عَجَزَ عن العمل: لەکارەکەدا عاجزو داماو بوو بۆی ئەنجام نەدرا.

عَجِزَ الرَّجُلُ أو المرأة: پیاوەکە یان ئافرەتەکە سمتی گەورە بوون ◊ (فهو أعجز وهي عجزاء) ◊ عَجُزَتِ المرأة عَجوزاً: بەمانا (عَجَزَت)دێ ◊ أعجَزَ فلان: فلانکەس پێشکەوت و کەس نەیگەیشتێ ◊ أعجَزَ الشيء فلاناً: شتەکە لەکیس فلانکەس چوو ◊ فلانکەسی دەسەوەستان کرد ◊ اعجَزَ فلاناً: فلانکەسی بەدەستەوەسانی دی ◊ عاجز فلان: فلانکەس ڕۆیشت و کەس پێی نەگەیی و کەس دەسەڵاتی بەسەردا نەشکا ◊ دەگوترێ: (طلبته فعاجز) پێشکەوت و کەس پێی نەگەیی ◊ عاجز الى فلان: مەیلی ئەوی کرد ◊ دەگوترێ:(عاجز عن الحق الى باطل) ◊ عاجز فلاناً: پێش فلانکەس کەوت و لێی بردەوە ◊ عَجَّزت المرأة: ئافرەتەکە بووە پیرەژن ◊ عَجَّز فلاناً: فلانکەسی بە پیرو خەرۆ لەقەڵەم دا ◊ عَجَّز الشاعِرُ: شاعیرەکە نیوە دێری دووەمی هێناو صەدرو عیجزی شیعرەکەی نووسین ◊ المِعجَازَةُ: ئەو ئیسفنج و پەڕۆو شتەیە کە ئافرەت لە سمتی خۆی شەتەك دەدا بۆ ئەوەی سمتی گەورە بنوێنێ.

العُجُزُ: داوێنی شت ◊ نیوە دێری دووەمی شیعر ◊ أعجاز النخل: بنکی داخورما ◊ أعجاز الأمور: کۆتایی کارەکان ◊ دەشگوترێ: (رکب في الطلب أعجاز الأبل) لە هەوڵ و تێکۆشانیدا جۆرەها چورتم و ناخۆشیی تووش بوو ◊ العُجزَةُ: دوایین کوڕی پیاو، کوڕی بچکۆلەی ◊ العَجوز: پیر، کەنەفت بۆ نێرو می بەکاردێ ◊ أيام العجوز: حەوت ڕۆژی کۆتایی زستانن، ساردو سەرمان ◊ هەر ڕۆژەو ناوێکی تایبەتی هەیە، چوار ڕۆژیان دەکەونە کۆتایی مانگی شوبات و سێ ڕۆژیان دەکەونە سەرەتای مانگی ئازار ◊ العَجوزَةُ: پیرێژن ◊ العَجيزةُ: سمتی ئافرەت ◊ المِعجازُ: ڕێگا ◊ المُعجِزَةُ: شتی سەرناساو نائاساییو دابونەریت شکێن، خودا لەسەر دەستی پێغەمبەرێك دەری دەخا بەمەبەستی پشتگیریکردنی پەیامی پێغەمبەرەکە، مەرجی ئەوەیە ئادەمیزاد نەتوانێ نموونەی ئەو موعجیزەی بخاتەڕو ◊ عَجعَجَ عَجعَجَةً: هاواری کردو دەنگی بەرزکردەوە تا هێزی تێدابوو قیراندیو نەڕاندی ◊ عَجعَجَ لما عضته الظِعان: بەکەسێك دەگوترێ کەحەق و قانونی بەسەردا دەچەسپێ دەست دەکا بەهات و هاوارو ناڕەزایی خۆی بەرامبەر حەق دەردەبڕێ ◊ العَجعَاجُ: دەنگی بەرز لەهەر خاوەن دەنگێکەوە بێ ◊ العَجعَجَةُ: لەزاراوەی هۆزی قوضاعەدا گۆڕینی پیتی(یا)یە بە (جیم)ی دوای پیتی (عین) لەجیاتی ئەوەی بڵێ: (هذا راعي خرج معي) دەڵێ: (هذا راعج خرج معج).

عَجَفَ نفسه عن الطعام: نەفسی خۆی گرتەوە لە خواردنێك كە حەزی لێی بوو بۆ ئەوەی هاوەڵەكەی بیخوا.

عَجَفَ نفسه عن المقابح: خۆی لە شتی خراپ گێڕایەوە.

عَجَفَ نفسه: نەفسی خۆی هەڵنا بۆ پشوو درێژیو خۆگری.

عَجَفَ نفسه على المريض: خۆی هەڵنا بۆ ئەوەی پشوو درێژبێ بۆ خزمەتكردنی نەخۆشەكە.

عَجَفَ نفسه عن فلان: بێ ئەدەبیو قسەی ناشیرینی فلانكەسی قبوڵكردو لێی نەگرت.

عَجَفَ الدابّة: وڵاخەكەی كزو لاواز كرد.

عَجِفَ عجفاً: كزبوو

عَجُفَ عجفاً: بەمانا (عَجِفَ)دێ ٥ **أعجَفَ** بنفسه على المريض: بەمانا (عجفها)دێ ٥ **اعجَفَ** الدابّة: وڵاخەكەی كزو لاواز كرد ٥ **عَجَّفَ** نفسه عن الطعام: نەفسی خۆی لادا لە خواردنی خۆراكەكە بۆئەوەی یەكێكی تر بیخوا بەرژەوەندی خۆی پاشگوێ خست ٥ **الأعجَفُ**: دەگوترێ: (نصل أعجَفَ) سەرەتیری باریك ٥ **العَجفاء**: مێینەی (الأعجَف) ٥ دەگوترێ: (أرض عجفاء) زەوییەكی بێ پیتو بەرەكەتە ٥ (و لثة عجفاء) لێوی تینو و وشكەوە بوو ٥ (شفتان عجفاوان) دوو لێوی تەنك.

عَجِلَ عَجلاً وعَجَلةً: پەلەی كرد.

عَجِلَ فلاناً: پێش فلانكەس كەوت ٥ **أعجلت** البقرة: مانگاكە بوو بە خاوەن گوێرەكە.

أعجلت الحامل: سكپڕەكە بێچوەكەی بە ناكاملی بوو ٥ **أعجلَ** فلاناً: فلانكەسی هەڵنا بۆ فلان شت ٥ پێش فلان كەوت ٥ **عاجَلَهُ**: پەلەی لەگەڵدا كرد ٥ **عاجل** فلاناً بكذا: پەلەی بە فلان كرد بەو شتە ٥ **عاجلَه** الله بذنبه: خودا بە تاوانی خۆی خێرا گرتیو مۆڵەتی نەدا ٥ **عَجَّلَ** للضيف: خواردنی حازرو بێ ئەركی بۆ میوانەكە دانا ٥ چی هەبوو ئەوەی بۆ داناو خواردنی تایبەتی بۆ ئامادەنەكرد ٥ **عَجَّلَ** فلاناً: پێش فلانكەس كەوت ٥ هەڵێنا بۆ كاری باش ٥ **عَجَّلَ** له من الثمن: نرخی كالاكەی پێشكەشكرد نەیوەغراند ٥ **عَجَّلَ** اللحم: بەخێرایی گۆشتەكەی برژاند ٥ **تعَجَّلَ**: بەمانا (عَجِل)دێ ٥ **تعَجَّلَ** فلاناً: فلانكەسی هەڵنا ٥ **العاجِلُ**: حازر، پێچەوانەی قەرز ٥ **العاجِلَة**: مێینەی (العاجل) ٥ كاتی حازر ئەو كاتەی تێیدای ٥ ژیانی دونیا ٥ **العُجَالَة**: خواردنی بێ ئەركو حازر ٥ ئەو خواردنەی دەدرێ بە رێبوارو ئەركی نییە ٥ **العِجلُ**: گولەكە ٥ **العُجلَةُ**: بەمانا (ألعجالة)دێ ٥ **العَجَلَة**: پەلەكردن ٥ لەپەندا هاتووە: (رُبَّ عجلة تَهَبُ ريثاً) زۆرجار پەلەكردن دەبێتە هۆی دواكەوتنو تاخیر بوون ٥ كەوانەیەكە یان قورسێكە بۆ سوڕانەوە دەبێ ٥ سوكانی سەیارە ٥ تایەی سەیارە ٥ **العَجُولُ**: كۆست كەوتوو ٥ **المِعجالُ**: سكپڕ كە پێش وەخت سكەكەی دانێ ٥ بێچوەكەی ببێ ٥ بەربهاوێ ٥ منداڵی لەبار بچێ ٥ كورتكردنەوەی رێگا ٥ **المُعَجَّلَ**: پێشینە (مُعَجَّلُ الصِداق)مارەیی حازرو پێشینە.

عَجَمَ الحرف والكتاب: خاڵی لەسەر پیتەكان دانا ٥ بەهۆی دانانی نوختەوە دەقی ناو كتێبەكە روون بۆوە ٥ عَجَمَ الشيءَ عَجماً: شتەكەی گەست، قەپاڵی لێ گرت بۆ ئەوەی رەقیو شلی شتەكە لێك جیابكاتەوە.

عَجَمَ فلاناً: فلانكەسی تاقیكردەوە.

عَجَمَ عوده: كەسایەتی فلانكەسی تاقیكردەوە ٥ **عَجَمَت** الأمور فلاناً: كارو ڕوداوەكان فلانكەسیان لەبۆتەداوەو قاڵیان كردوە ٥ دەشگوترێ: (ما عَجَمَتكَ عيني منذ كذا) چاوم پێت نەكەوتووە ٥ (جعلت عيني تعجمه) چاوم دەتبینێ‌و وادێتە یادم لەوەو پێش ئەمن تۆم دیوە .

عَجُمَ فلان: فلانكەس لە زمانی دا جۆرە خواری‌و خێچییەكی ناعەرەبی تێدایە ٥ ئەگەر قسەكانی ڕەوان نەبوون پێی ٥ **أعجَمَ** الكلام: قسەكەی مانا شێاو نەكرد، وای لێ كرد مانای كەلامەكە زۆر ڕوون‌و ئاشكرا نەبێ، لایەنی عوجمەی تێدا زاڵ بوو ٥ **اعجَمَ** الكتاب: بەمانا (عَجَمَ)دێ ٥ **تَعاجَمَ**: منگە منگی كردو زمانی باداو هێنایی‌و بردی نەیتوانی مەبەستی خۆی دەربڕێ ٥ **إستَعجم**: بێ دەنگ بوو ٥ دەگوترێ: (سألته فاستعجم) پرسیارم لێ كرد بێ دەنگ بوو وەڵامی نەدایەوە ٥ **إستَعجم** الكلام عليه: قسەكەی لێ تەم‌و مژاوی كردو لێی شاردەوە ٥ **الأعجَمُ**: لاڵ ٥ (موج أعجم) شەپۆلی بێ دەنگ‌و بێ پرژاندنی ئاو ٥ **الأعجمي**: زمان نارەوان ٥ لاڵ ٥ (لسان أعجمي) زوبانی ناعەرەب (كتاب أعجمي) كتێبێكی نووسراو بە زمانی عەرەبی نارەوان یان نووسراو بەزمانی ناعەرەبی ٥ **العَجَامُ**: دەنكی هەر شتێك لە بەروبوم، مێوژ بێ یان هەنار یان هەرشتێكی تربێ ٥ **العُجامَةُ**: ئەوەی بەتاقیدەكەیەوەو دەیخەیتە ناو بۆتەوە.

العَجَمُ: ناعەرەب هەركەسێك لە نەتەوەی عەرەب نەبێ ٥ تاكەكەی(عَجَميٌّ) جا بەزمانی عەرەبی قسە بكا یان نا ٥ هەروا كراوە بە ناو بۆ نەتەوەی فارس بەتایبەتی ٥ هەروا بەمانا (العُجامُ)دێ.

العُجمُ: پێچەوانەی (العُرب) ٥ **العَجماءُ**: ئاژەڵ، بێ زمان ٥ (صلاة عجماء) نوێژێك بەدەنگی بەرز فاتیحەو قورئانی تێدا نەخوێندرێ ٥ **المُعجَمَ**: قاموسی وشەگەلێك كە بەشێوەیەك لە شێوەكان وشەكانی تێدا ڕیزكرابن.

عَجَنَ فلان عَجناً: هەڵسایە حەوا بەشێوەیەك دەستەكانی دادابونە سەر زەوی وەكوو هەویر شێل لەبەر پیری یان لەبەر قەڵەوی‌و نەخۆشی.

عَجَنَ الدقيق: ئاردەكەی تێكەڵ بە ئاوكردو هەویری شێلا ٥ **أعجَنَ**: پیر بوو و كەوتە ساڵەوە ٥ **إعتجن** الدقيقَ: ئاردەكەی كردە هەویرو شێلای ٥ **عاجِنة** المكان: ناوەڕاستی شوێنەكە ٥ **العَجَّان**: هەویر شێل ٥ كەسێك پیشەی هەویر شێلان بێ ٥ گێل‌و نەفام ٥ **العَجينُ**: هەویر (ئاردی تێكەڵ كراو بە ئاو) ٥ ژنانی‌و خوێڕی ٥ **المِعجَنُ**: ئامێرێكە هەویری تێدا دەشێلرێت ٥ **المِعجَنة**: ئامێری هەویر پێ شێلان ٥ **المَعجون** من الأدوية: ئەو دەرمانەی وەكوو هەویر شێلدرابێ.

عَجَتِ الأم الولد عَجواً: دایكەكە شیر پێدانی منداڵەكەی لەكاتی خۆی دواخست ٥ شیری پێدا تا خۆی گرت‌و توانی سەرپێ بكەوێ ٥ دەشگوترێ: (عجاه اللَّبَنَ) شیری پێدا بۆ ئەوەی ببێتە بژێو بۆی.

عَجَا فلان فاه: فلانكەس دەمی كردەوە.

عَجا الشي: شتەكەی لاركردەوە ٥ دەگوترێ: (لقي ما عجاه) توشی چورتەم‌و ناخۆشی بوو.

عَجِيَ الصَّبِيَّ: فلانەكەس شیرێكی بە منداڵەكە دا شیری دایكی خۆی نەبوو ٥ منداڵەكەی لە شیر بڕیەوەو خۆراكی تری دایە ٥ **عاجِيَ** الشئَ: خەریكی شتەكە بوو ڕێكی خست‌و چاكی كرد٥

حەججاج بە کابرایەکی عەرەبی گوت دەتبینم لە بواری کشتوکاڵدا شارەزای: وتی (اني طالما عاجيته) ◊ عَجِيٌّ وجهه: دەمو چاوی خوارو خێچ کرد ◊ العُجاوة: شیرێك کە دەکرێتە بژێوی منداڵی هەتیو ◊ العَجوة: جۆرێکە لە هەرە جۆری خورمای باشی شاری مەدینە ◊ خورمای تێکەڵ لەچەند جۆرێكو کۆمەڵکردنی ◊ العَجِيُّ: منداڵی بێ دایك: کە بەشیری ئافرەتێکی تر بەخێو بکرێ.

عَدَّ الدراهم: دیرهەمەکانی هەژمار کرد.

عَدَّ فلاناً صادقاً: گومانی وابوو فلانکەس ڕاستگۆیە ◊ أعَدَّ الشيَ: شتەکەی ئامادەکرد ◊ عادّه معاداة: شانازی بەسەردا کرد لە ڕوی زۆرییەوە بەرهەڵستی کرد لە شەڕو هەرادا ◊ عادَّ المرضُ فلاناً: نەخۆشیەکە ماوەیەك لە فلانکەس دوورکەوتبۆوە دوایی بۆی گەڕایەوە ◊ دەگوترێ: (عادته اللسعة) ◊ و (عادّته الحُمی) لە حەدیسی پێغەمبەردا هاتووە دەفەرموێ: (ما زالت أكلة الخيبر تُعادّني) تا ئێستاش کاریگەری ئەو خواردنەی خەیبەر کە ژەهری پێوەکرابوو بەیناو بەین بۆم دەگەڕێتەوە ◊ عادَهُمُ الشيُ: شتەکەیان بەش کردو بەئەندازەی ئەوان بوو ◊ هەرکەسە بەشی خۆی درایە ◊ عَدَّدَ الشيَ: شتەکەی هەژمارکرد ◊ دەشگوترێ: (عددت النائِحَةُ) ژنە وایە شێرکەرەکە ڕەوشتی مردووەکەی یەك بەیەك ئەژماردن ◊ شتەکەی کرد بە خاوەن ژمارە ◊ إعتَدَّ: ژمێردرا ◊ إعتَدَّت المرأة: ئافرەتەکە کەوتە عیدەی خۆیەوە ◊ دوای مردنی مێردەکەی یان وەرگرتنی تەلاقی لەمێردەکەی ◊ عیدەی بەسەرچوو ◊ إعتَدَّ بالشيء: شتەکەی داخڵی حیساب کردو گرنگی پێدا.

إعتَدَّ الشيَ: شتەکەی ئامادەکرد ◊ تعادَّ القومُ: خەڵکەکە هەندێکیان سەرژمێری هەندێکیانیان کرد ◊ تَعَدَّد: بوو بە خاوەن ژمارەی زۆر ◊ (وهم يتعدون على الف) ئەوان لە هەزار تێپەڕین ◊ استَعَدَّ له: خۆی بۆ ئامادەکرد ◊ الإستعداد: ئامادەباشی ◊ التَّعداد: سەرژمێریکردنو هەژمار کردن ◊ سەرژمێریکردنی هاوڵاتیان لەماوەی تایبەتیو دیاریکراودا ◊ العِداد: کاتی مردن ◊ دەگوترێ: (هذا عِداد الحمی) ئەمە کاتی هاتنی لەرزو تایەکەیە ◊ (به مرض عِداد) نەخۆشییەکی لەگەڵە بەینێك لێی دووردەکەوێتەوەو ماوەیەك بۆی دێتەوە ◊ (فلان في عِداد بني فلان) فلانکەس بەیەکێك لە خێڵی بەنی فلان دەژمێردرێ ◊ (هذا يوم عِداد) ئەمە ڕۆژی هەینییە ◊ یان ڕۆژی جەژنی ڕەمەزان یان جەژنی قوربانە ◊ العِدُّ: ئاوی ڕەوان کە کۆتایی نەیەت وەکو ئاوی جۆگەو ڕوبار ◊ شتی زۆرو بێ شومار ◊ کۆنو لە مێژینە ◊ دەگوترێ: (حسب عِدُّ) ڕەسانەیەتی لە مێژینە ◊ هاوشانو بەرامبەر ◊ العُدُّ: زیبکەی دەموچاو ◊ زیبکەی گەنجیەتی (حب الشباب) ◊ العُدُّ الوردي: زیبکەی سەر ڕومەتو لوت ◊ العَدَدُ: ژمارە، ئەندازەی ژمارەو ژماردن ◊ العَدّاد: ئامێرێکە بەکاردێ بۆ مەزەندەکردنی کات ◊ یان بۆ مەزەندەکردنی خێرا تێپەڕبوونو سوڕانەوەی هەندێ ئامێر ◊ یان ئەندازەی بەکارهێنانی ئاو یان غازی ڕووناکی کارەباو ئەوشتانە ◊ العِدّانُ: زەمانی شتو سەردەمی شت ◊ العِدَّةُ: ئەندازەی ئەوەی دەژمێردرێو چەندییەتەکەی ◊ کۆمەڵو تاقم.

عِدة المطلقة المتوفى عنها زوجها: ئەو ماوەی شەرع داینـاوە ئافرەتی تەلاق دراو یان مێرد مردوو بەبێ مێرد بەسەری بەرێ ٥ **العُدَّةُ**: ئامادەباشی ٥ خۆ ئامادەكردن بۆ ڕوداوێك كە نزیك بێ ڕووبدا ٥ **العَديد**: هاوشانو بەرامبەر ٥ كەسێك لەو خێڵە حیساب بكرێو لەوان نەبێ ٥ ژمارەی زۆر ٥ دەگوترێ: (وهم عديد الحصى والثرى) ئەوان زۆرن وەكوو زۆری بەردە وردەو گڵو خۆڵ ٥ (هذا عديد هذا) ئەوە بەئەندازەی ئەوە لە زۆریدا ٥ **العديدة**: بەشو بار ٥ **المِعدادُ**: لەبواری ڕیاضەدا بریتییە لە ئامێرێك بۆ كاری ژماردن بەكاردێ ٥ **المعدودات**: (الأيام المعدودات) ڕۆژانی ئەنجامدانی تەواوكردنی كاروباری حەجە: كە بریتیین لە سێ ڕۆژی دوای ڕۆژی جەژنی قوربان.

عَدَسَ في الأرض عدساً وعدوساً: ڕۆیشت ٥ دەگوترێ: (عدست به المنية) مردن لەناوی برد.

عَدّسَ بالبغل: دەنگی هێسترەكەی داو تێی ڕاخوڕی بەوتنی (عدس).

عَدَسَ فلاناً: خزمەتی فلانی كرد.

عُدِسَ فلان: فلانكەس تووشی نەخۆشی خڕۆیلكە بوو ٥ **العَدَسُ**: نیسك، جۆرە خواردنێكە ٥ **العَدَسة**: خڕۆیلكە جۆرە زیپكەیەكە وەكوو پەتا كەم كەس هەیە نەیگرێ ٥ یان سورێژەیە، ئەو جۆرە زیپكەیە كە لەجەستەدا پەیدا دەبێو وەكوو طاعوون وایەو بەزۆری تووشی منداڵی ساوا دەبێ ٥ یان پارچەیەكە لە مادەیەكی ڕوونو شەفاف وەكوو شوشەی دوو ڕووبەر، ڕوبەرێكیان زەق یان قوڵ بووە ٥ یان یەكیان زەقو یەكیان چاڵە ٥ **عدسة العين**: قەبارەیەكی ڕوونو شەفافەو نەرمەو كەوانەییە بۆ بەهێزكردنی بینینی چاو دادەنرێ ٥ **العَدُوسُ** من الناس والدواب: ئادەمیزادی ئازا بۆ ڕۆیشتن یان وڵاخی ئازا بۆ ڕۆیشتن ٥ **العديسة**: لە بواری ڕووەك ناسیدا بریتییە لە كونی بچكۆلەی شێوە نیسكی، بە زۆری لە قەدی ڕووەكەكەدا دەبێ.

عَدَلَ عدلاً وعدولاً: مەیلی كرد، لایدا ٥ دەگوترێ:

عَدَلَ عن الطريق: لە ڕێگا لایدا.

عَدَلَ اليه: گەڕایەوە بۆلای.

عَدَلَ في أمره: لە كاروباریدا عەدالەتی نواند، دادپەروەری ئەنجام دا.

عَدَلَ فلاناً عن طريقه: فلانكەسی لە ڕێگەی خۆی گێڕایەوە، لای دا.

عَدَلَ فلاناً الى طريقه: فلانكەسی هێنایەوە بۆ ڕێگەی خۆی.

عَدَلَ الشيء عدلاً: شتەكەی بە ڕاستو دروستی چەسپاند، دادپەروەرانە ڕەفتاری كرد.

عَدَلَ الميزان: تەرازووەكەی ڕاست كرد.

عَدَلَ الشيء بالشيء: شتەكەی بەو شتە ڕاستو پاستە كردو وەكوو یەكی لێكردن ٥ دەگوترێ: (عَدَلَ بربه عدلاً) هاوشانی بۆ خودای خۆی بڕیاردا.

عَدَلَ فلاناً بفلان: یەكسانی خستە نێوان فلانو فلان وەكوو یەك ڕەفتاری لەگەڵ كردن.

عَدَلَ الأمتعة: كاڵاكەی تاتاو فەردەفەردە كردن بۆئەوەی تایەكان هاوكێش بن بۆ باركردن بەسەر پشتی وڵاخەكەوەو بارەكە خوارنەبێ.

عَدَلَ فلاناً في المحمل: لەگەڵ فلانكەس لەكەژاوەكەدا سوار بوو.

عَدُلَ عدالة وعدولة: عادڵ بوو.

عــادَلَ عنــه: لیّی لادا ٥ **عــادَلَ** بــین الــشیئین: هاوکیّشەیی‌و یەکسانی خستە نیّوان ئەو دوو شتەوە ٥ **عادَلَ** الشيءَ بالـشيء: یەکسانی خستە نیّوان ئەو دوو شتەوەو وەکو یەکی لیّ کردن ٥ **عادَلَ** الأمر: لە کارەکە وەستاو نەیرِۆیاند ٥ **عَدَّلَ** الشيءَ: شتەکەی چەسپاندو ریّکی خست ٥ **عَدَّلَ** المكيال والميزان: تەرازوو ئامیّری پیّوانەکەی راستو درووست کردن‌و کەم‌و کوریان تیّدا نییە ٥ **عَدَّلَ** الحكم: بریارەکەی گۆری بەشیّوەیەك کە پیّی چاکتر بوو ٥ **عَدَّلَ** الشاهد أو الراوي: بەریّز پاکی شایەتەکە یان فەرمووده گیّرەوەکەی چەسپاند، تەزکییەی کردن ٥ **عَدَّلَ** المتاع: کالاکەی کردە دوو لاباری وەکوو یەك ٥ **إعتَدَلَ**: میان رەوی کرد لە نیّوان دوو حالّ یان دوو چۆنیەتیدا ٥ **إعتدلَ**: ریّك‌و پیّك بوو ٥ دەگوتریّ: (هو حسنة الأعتدال) شیّوەو سەرو سیمای ریّك‌و پیّکە ٥ **تعادلا**: وەکوو یەك بوون.

الإعتدال: ئەو کاتەی شەو و رۆژ تیّیدا یەکسان دەبن وەکوو یەکەم شەو و رۆژی بەهارو یەکەم شەو و رۆژی پایز ٥ **العدالة**: لە زاراوەی فەلسەفەدا یەکیّکە لەو چوار رەوشت‌و بەها بەنرخانەی لە دیّر زەمانەوە فەیلەسووفەکان بروایان پیّی هەبووەو بانگەوازیان بۆ کردووە ئەو چوار ئاکارە بەرزەش: (حیکمەت، ئازایەتی، دەست‌وداویّن پاکی‌و دلّ‌و دەروون‌و زمان پاکی، عەدالەت) ٥ **العَدلُ**: ویژدان ٥ هاوشان‌و بەرامبەر ٥ پاداش ٥ فیدیەو بەدەلّ ٥ **العِدلُ**: هاوشان‌و بەرامبەر ٥ لاتای بار کە لەسەر پشتی ولاخ بیّ جەوالّ‌و هۆر کە لەمدیوو و ئەو دیوی پشتی ولاخدا بیّ ٥ **العَدیلُ**: هاوشان‌و بەرامبەر (عديل الرجل) میّردی خوشکی خیّزانی، واتە: ئاوەلّزاوا ٥ **العديلتان**: دوو تایینچە یان دوو شریف کە کاو لۆکەو خوریان تیّ دەکریّ‌و لە ولاخ باردەکریّن ٥ **المُعَادَلَة**: لە بواری ماتماتیکدا هاوکیّشەیەکە نادیاریّك یان زیاتری تیّدایەو دەتەویّ دەری بیّنی ٥ **المُعتَدِلَة**: (المنطقة المعتدلة) لە بواری جوگرافیدا دوو ناوچەیە دەکەونە ئەم دیوو ئەو دیوی ناوچەی ناوەراست (المنطقة الإستوائية) ٥ **المُعَدَّلات**: سووچەکانی ناو خانوو ٥ **المَعدِل**: دەگوتریّ: (ماله عنه مَعدِلٌ) شتیّك نییە لەو شتە لابدا.

عَدِمَ المال عَدماً وعُدماً: مالّەکەی لەکیس چوو، مالّەکەی فەوتاند ٥ **أعدَمَ فلانٌ**: فلانکەس نەبوو بوو ٥ هەژارکەوت ٥ **أعدَمَ الشَّيءُ فلاناً**: فلانکەس شتەکەی دەست نەکەوت ٥ **أعدَمَ فلاناً**: فلانکەسی مەنع کرد ٥ **أعدَمَ فلاناً الشيء**: شتەکەی لەکیس فلانکەس دا ٥ دەگوتریّ: (لا أعد مني الله فضلك) خودا فەزلّ‌و پیاوەتی تۆم لەسەر نەفەوتیّنیّ هەر پایەدار بیّ ٥ **أعدَمَ** الجلادُ الجرم: جەللادەکە تاوانبارەکەی ئیعدام کرد ٥ **الإعدام**: لەناوبردن‌و لە قەنارەدان ٥ دەگوتریّ: (قضى الحاكم باعدام المجرم) دادوەر بریاری لەقەنارەدانی تاوانبارەکەیدا ٥ بریاریدا لە تۆلّەی تاوانەکەی گیانی دەربچویّندریّ ٥ **العَدَمُ**: پیّچەوانەی وجودو بوونە ٥ هەژاری ٥ **العُدمُ**: هەژاری‌و نەبوویی ٥ **العَدیمُ**: هەژاریّك کە هیچی نەبیّ ٥ **المَعدوم**: نەبوو ٥ خاوەن شانس‌و بەخت، شتی وای بۆ دەستەبەر دەبیّ بۆ کەسانی تر نایەتە دی ٥ لە حەدیسی خاتوو خەدیجەدا هاتووە: (كلا انك تكسب المعدوم وتحمل الكل).

عَدَنَ بالمكان عَدناً وعدوناً: لەو شوێنە مایەوە ◊ (جنات عدن) باخەکانی بەهەشت کە شوێنی تێدا مانەوەن بۆ هەتاهەتایە.

عَدَنَ البلدَ: لەو شارەدا نیشتەجێ بوو.

عَـدَنَ الأرضَ: سەمادی بە زەویەکەدا کرد تا کشتوکاڵەکەی باش بێ ◊ **عَـدَنَ** الحجـرَ: بەردەکەی هەڵکەند ◊ **عَدَّنَ** الأرض: سەمادی بە زەویەکەدا کرد ◊ **عَـدَّنَ** بە الأرض: بەو شتە لە زەویەکەی دا ◊ **التَّعـدين**: زانیاری دەربارەی دەرهێنانی مادە خامە مەعدەنیەکان ◊ **العِدان**: کەناری دەریا ◊ کەناری ڕووبار ◊ لە ڕۆژگاردا ماوەی حەوت ساڵە ◊ **العِدانة**: کۆمەڵو تاقم ◊ **المَعدِن**: کانی شت ◊ شوێنی دەرهێنانی ئاڵتونو زیو و شتی وا ◊ دەشگوترێ: (فلان مَعدِن الخير و الكرم) فلانکەس کانی خێرو بەرەکەتو ڕێزو شکۆمەندییە، خێرو کەرەم بۆ ئەو شتێکی سرووشتییە.

عدا: ڕۆیی ◊ ڕەوان بوو.

عدا عليه عدواً وعُدُواً: دەستدرێژی کردە سەر، ستەمی لێ کرد، لەسنوور دەرچوو.

عدا اللصُّ على الشيئ: دز شتەکەی دزی.

عدا عليه: بازی دایە سەری ◊ عەمبازی بوو.

عدا فلاناً على الأمر: فلانکەسی لە ئیشەکە لاداو بە شتێکی ترەوە مەشغوڵی کرد.

عدا الأمر وعنه: لەکارەکە وازی هێنا.

عـدا: حەرفی (الإستثناء)ە ئیسمی دوای خۆی مەنصوب دەکا ئەگەر بە فیعلی حیساب بکەین، دوای خۆی مەجرور دەکا ئەگەر بە حەرفی جەرِی دابنێین ◊ ئەگەر (عدا) لەدواوەی (ما) مصدریە هەبوو ئیسمەکە واجبە مەنصوب بێ دەگوترێ: (جاء القوم ماعدا محمداً) ◊ **أعداه**: وای لێ کرد باز بدا ◊ **أعدى** فلاناً من مرضه أو خلقه: دەردەکەی یان ڕەوشتەکەی گواستەوە بۆ فلان ◊ دەگوترێ: (أعداه بالداء وأعداه الداءَ)دەردەکەی پێوەنا، وای لێ کرد دەردی ئەوی توش بێ ◊ **عاداه** معاداة وعداءً: کێشەی لەگەڵ پەیدا کرد، دوژمنایەتی لەگەڵ نایەوە ◊ **عادی** الشيئَ: شتەکەی دوور خستەوە ◊ **عادی** الوسادةَ: سەرینەکەی دوولا هێنایەوە ◊ **عادی** بين إثنين: ئەو دووەی خستنە پەنایەك ◊ بەدوا یەکدا هێنانی ◊ دەگوترێ: (عَدِّ عما ترى) واز لەوە بێنە کە دەیبینی ◊ **عَدّیَ** الشَّيئَ: لە شتەکە لایداو چووە سەر شتێکی تر ◊ **عَدَّیَ** الشيئَ اليه: شتەکەی ڕایی کردو ئەنجامی دا ◊ دەگوترێ: **عدّی** الرَّجُلَ أو الشيئَ الى الشاطئ الآخر من النهر: پیاوەکە یان شتەکەی لەمبەری ڕووبارەوە ڕایی کرد بۆ ئەو بەری ڕووبارەکە ◊ **عدّی** فلاناً عن الأمر: فلانکەسی لەکارەکە لادا ◊ دەستی پێ لێ هەڵگرت ◊ **إعتدی** عليه: ستەمی لێ کرد ◊ **إعتدی** الحقَّ: لە حەقو ڕاستی لایدا ◊ **تعادوا**: پێشبڕکێیان کرد لە بازدانو ڕاکردندا ◊ هەندێکیان دووژمنایەتی هەندێکی تریان کرد ◊ **تعادی** النوائبُ: بەڵاو کارەسات یەك بەدوای یەکدا هاتن ◊ **تعادی** الشيئُ: شتەکە یەکسان نەبوو ◊ دەگوترێ: **تعادی** الوِسادُ وتعادی المكانُ: سەرینەکە ڕێكو پێك نەبوو ◊ شوێنەکە تەختو ڕێك نەبوو ◊ **تعادی** عنه: لێی دوورکەوتەوە ◊ دەگوترێ: (تعادی ما بينهم) نێوانیان بۆشی تێکەوتو لێك دوورکەوتنەوەو ناوانیان گەندەڵو خراپ بوو ◊ **تَعَدّی** عليه: ستەمی لێ کرد ◊ **تَعَدّی** الشيئ: لە شتەکە تێپەڕی ◊ جێی هێشت ◊ **استعداه**: داوای

كۆمەكى لێ كرد ◊ دەگوترێ: (استعديت الأمير على فلان) داوای يارمەتيم لە پاشا كرد بۆ ئەوەی بەسەر فلاّندا زاڵ ببم ◊ ألعادي: دوژمن ◊ (عاديا اللوح) دولای لەوحەكە ◊ العادية: مێينەی (العادي)يە ◊ كۆمەڵە ئەسپ سواری هێرش بەر ◊ سوێند بەو كۆمەڵە ئەسپانەی هێرش دەبەن ◊ كۆمەڵی مرۆڤ كە ئامادە دەكرێن بۆ شەڕ ◊ ئيش و كارێك مەشغوڵت بكا لەشتی تر ◊ دەگوترێ: (دفعت عنك عادية فلان) شەڕو بەلای فلاّنكەسم لەسەر لابردی ◊ عوادي الدهر: بەلاو كارەساتی ڕۆژگار ◊ عوادي الكرم: ئەوەی دەروێندرێ لای بنكی درەختی گەورە ◊ العِدى: كەناری ڕوبارو شيوو دۆڵ ◊ غەريبو بێگانە ◊ لێك دوورو پەرتەوازە ◊ كۆمەڵێك مرۆڤی دژ بەيەك ◊ العَداءُ: ئيش و كارێك لە شتی تر لات بدا ◊ قۆناغی يەكەم لە بازدان و ڕاكردن ◊ عَداء الخندق: ناوەوەی چاڵ ◊ العِداء: نۆرەی يەكەم لە بازدان و ڕاكردن ◊ بەردێك دابنرێ لەسەر شتێك و شتەكە دابپۆشێ.

العَداوة: دوژمنايەتی ◊ العَدَّاءُ: باز هاوێژی بەهێز چ ئادەمی بێ يان ئەسپ ◊ العَدوى: گواستنەوەی نەخۆشی لە نەخۆشەوە بۆ يەكێكی ساغ ◊ بە هۆيەك لەهۆيەكان ◊ العُدواء: زەوی ڕووخەك و بی هێز ◊ وڵاخی سواری كە لاوازو كورتان شڕو پەڕپووت بێ ◊ عُدَوَاءُ الشغل: كۆسپ و لەمپەر لەبەردەم ئيش و كاردا ◊ العَدَوان: باز هاوێژی بەهێزو توانا ◊ العُدوان: دەگوترێ: (لا عُدوان على فلان) دەسەلاّت نييە بەسەر فلاّندا ◊ هۆكار نييە بۆ سزادانی فلاّن ◊ العُدوة: تەپۆڵكەو بەرزايی ◊ كەناری شيوو دۆڵ، پەنا شيو ◊ العَدوّ: دوژمن ◊ العَديُّ: كۆمەڵە خەڵكێك خۆ ئامادە دەكەن بۆ شەڕ ◊ المتعدّي: (الفعل المتعدّى) فيعلێك بۆخۆی (مفعول بە) مەنصوب بكا ◊ المَعدى: دەگوترێ: (مالي عنه معدى) من لەوە لانادەم و ناچمە سەر ڕێبازێكی تر ◊ المُعَدِّيَةُ: كەڵەك و بەلەم و شتی وا كە لەكەنارێكی ڕوبارەوە پێی بپەڕیەوە بۆ كەنارەكەی تری ◊ العَدَوليَّة: ئەو كەشتی و گەمێيانەی نيسبەت دەدرێن بۆلای (عَدولی) لەولاّتی بەحرەين.

عَذُبَ عَذباً: وازی لە خواردن هێنا لەبەر تينوايەتی زۆر.

عَذَبَ عنه: وازی لێ هێنا.

عَذَبَ فلاناً عن الشيء: فلاّنكەسی لەو شتە مەنع كردو نەيهێشت دەستی بۆ بەرێ.

عَذُبَ الطعام والشراب: خۆراك و شەرابەكە ئەوشی گيانی بوو ◊ بەخۆشی و بێ گرێ گونجاو بوون بۆ قوتدان ◊ أعذَبَ عنه: وازی لێ هێناو جێی هێشت ◊ دەگوترێ: (اعذِب نفسك عن كذا) نەفسی خۆت لەو شتە بگرەوە ◊ أعذَبَ الماءَ: ئاوەكەی شيرين كرد ◊ دەشگوترێ: (أعذِب ماءك وحوضك) ئاوەكەت پاك بكەرەوە، حەوزەكەت لە قەوزەو قوڕو قاڵ پاك بكەرەوە ◊ عَذَّبه: ئەشكەنجەی داو تۆڵەی لێ سەند ◊ عَذَّب فلاناً عن الشيء: فلاّنكەسی لە شتەكە مەنع كرد ◊ اعتذَبَ فلان: فلاّنكەس بۆ مێزەرەكەی دوولفكەی كردن ◊ لە دواوە لە دوو لاوە لفكەی مێزەرەكەی بەردايەوە ◊ إستَعذَبَ فلان: فلاّنكەس داوای ئاوی شيرين و گوارای كرد ◊ إستعذب عن الشيء: سەرپێچی لە ئەنجامدانی شتەكە كرد ◊ إستعذب الطعام والشراب: خۆراك و شەرابەكەی بەلاوە گواراو خۆش بوو بە ئاسانی بۆی قووت دەچوون ◊ إعتوذَبَ الماءَ

وغيره: ئاوەکەی بەلاوە گواراو خۆش بوو ٥ اَلْعَذابُ: سزاو تۆڵە ٥ هەر شتێك لەسەر دڵو دەروون قورسو ناخۆش بێ ٥ لە حەدیسدا هاتووە (السَّفر قِطعَةٌ من العذاب) سەفەر بەشێکە لە عەزاب ٥ العَذبُ: خواردنو خواردنەوەی گواراو خۆش قوت چوو ٥ دەشگوترێ: (هو عذب اللسان وعذب الكلام) ئەو مرۆڤە زمان شیرینو قسە خۆشە ٥ العَذَبَة: ئەم سەرو ئەو سەری شت ٥ ئەو پەتەی لە ناوەڕاستی ستوونی تەرازوودایەو تەرازووەکەی پێ هەڵدەکێشرێ.

عَذَرَ فلان عُذراً: فلان تاوانی زۆر بوون، عەیبو عاری زۆری هەن.

عَذَرَ فلاناً فيما صنع: پاساوی لە فلان قبووڵ کردو لەسەر کردەوەکەی سزای نەدا.

عَذَرَ الغلامَ والجارية: کوڕو کچەکەیان خەتەنە کردن.

عَذَرَ العاذور فلاناً: نەخۆشی بینەخڕە تووشی فلانکەس بوو.

عَذَرَ الفرس عذراً: ئەسپەکەی لغاو کرد ٥ أعذَرَ: عوزری هێنایەوە ٥ أعذَرَ في الشيء: لە شتەکەدا کەم تەرخەمی کردو زۆر بەوردیو سوور بوون کارەکەی ئەنجام نەدا ٥ أعذَرَ: زێدە ڕۆیی کردو بە دڵسۆزی ڕووبەڕووی کارەکە بۆوە ٥ تاوانو عەیبەکانی زۆر بوون ٥ أعذَرَ للقوم: خواردنی خەتەنە سورانی بۆ خەڵکەکە ئامادە کرد ٥ أعذَرَ فلاناً فيما صَنَعَ: عوزری لەفلان لەسەر کردەوەکەی قبوڵ کرد ٥ أعذَرَ فلاناً من فلان: تۆڵەی فلانی لە فلان ستاند ٥ أعذَرَ الغلامَ والجارية: کوڕو کچەکەی خەتەنە کردن ٥ أعذَرَ الفرسَ: ئەسپەکەی لغاو کرد ٥ أعذَرَ فلاناً في ظهره: زەبری لە پشتی فلانکەس داو ئازاری پێ گەیاند ٥ دەشگوترێ: (ضربه فأعذَرَه) زەبری لێداو ئازاری پێ گەیاند ٥ (ضُرِبَ فأعذِرَ) لێی دراو خەریك بوو بمرێ ٥ عَذَّرَ الغلامُ: کوڕەکە مووی لاجانگی ڕوان ٥ عَذَّرَ الرجلُ: پیاوەکە بە زۆرلەخۆکردنو بێ بنەما عوزری هێنایەوەو پاساوی نەبوو ٥ عَذَّرَ فلان: فلانکەس نانو سفرەی خەتەنە سورانی ئامادەکرد ٥ عَذَّرَ القومَ: خەڵکەکەی بانگ کرد بۆ نان خواردنی خەتەنە سوران ٥ عَذَّرَ الفرس: ئەسپەکەی لغاو کرد ٥ إعتَذَر فلان: فلانکەس بووبە عوزرخوا، عوزری هەبوو.

إعتَذَرَ إليه: داوای لێکرد عوزری لێ وەرگرێ ٥ دەشگوترێ: (إعتذر من ذنبه) و (إعتذر من فعله) بەڵگەی هێنایەوەو عوزرو پاساوی خۆی خستنە ڕوو بۆ ئەوەی تاوانبار نەبێ ٥ إعتذر من فلان: شکاتی لە فلان کرد ٥ إعتذر العَمامَة: دوولکی بۆ مێزەرەکەی لە دواوە بەردایەوە ٥ تَعَذّر عن الأمر: لە کارەکە دواکەوت ٥ تَعَذّر من الذنب: خۆی لە تاوانەکە ڕزگار کردو پاساوی بۆ کارەکەی هێنایەوە ٥ تَعَذّر عليه الأمر: کارەکەی لەسەر گران بوو تووشی چەرتەمو ناڕەحەتی بوو ٥ تَعَذّر القوم على فلان: خەڵکەکە پشتگیری فلانکەسیان نەکردو دەورو بەریان چۆڵکردو ڕیسوایان کرد ٥ إستَعذَرَ إليه: عوزرو پاساوی بۆ هێنایەوە ٥ إستَعْذَرَ من فلان: وتی کێ یارمەتیم دەدا بۆ ڕزگار بوونم لەدەستی فلان ٥ داوای لە خەڵك کرد پاساوی بۆ بهێننەوە ئەگەر سزای دا ٥ العَاذِر: ڕەگێکە خوێنی حەیزی لێ ڕەوان دەبێ ٥ العَاذورُ: دەردێکە تووشی قوڕگ دەبێ، پێی دەگوترێ بینەخڕە ٥ دەشگوترێ: (لقيت منه عاذوراً)

لەوەوە تووشی شەڕو نەگبەتی بووم ◊ لە بواری پزیشکیدا وشەی (العاذور) ناوە بۆ ئیلتیهابی لەوزەتەین ◊ العِذار: لاجانگ ◊ لایەکی ڕیش ◊ ئەو پەتەی بەسەر ڕوومەتی ئەسپدا رایەڵ دەبێ لەکاتی لغاو کردنیدا ◊ دەشگوترێ: (خَلَعَ فلان عِذاره) فلانکەس ڕیشمەی لەسەری خۆی داماڵیو ڕوی کردۆتە گومڕاییو خراپەکاریو حەیای تکاوە ◊ (لوّى عن عِذاره) لێی یاخی بوو ◊ سفرەو خوانی داوەتی خەتەنەسوران ◊ جوت شفرەی تیر ◊ دەشگوترێ: (فلان شديد العِذار) فلانکەس ورەبەرزو خاوەن عەزیمەیە ◊ عِذار الحائط: ئەم دیو و ئەو دیوی دیوار ◊ عِذار الطريق: ئەملاو ئەولای ڕێگا ◊ عِذارا الوادي: ئەمبەرو ئەوبەری شیو و دۆڵ ◊ عِذار من النخل والشجر والرمل: ریزە دارخورماو درەختو تەپارە لم ◊ دەگوترێ: (غَرَسَ في كرمه عِذاراً من الشجر) ریزە درەختێکی لەناو باخە ترێیەکەی رواند ◊ العُذرُ: ئەو بەڵگەی دەکرێتە پاساو بۆ کارەکە ◊ العَذراء: کچ ◊ (ك: عذارى و عذار) دەگوترێ: (درة عذراء) گەوهەرێکی کون نەکراوە ◊ (رَملَة عذراء) لمەلانێکە کەس پێی لێ نەناوە ◊ العُذرة: کچێنی ◊ بینە خڕە، هەوکردنی لەوزەتەین ◊ ناوچەوان ◊ باڵی ئەسپ ◊ کۆمەڵە قژ ◊ گودلەی قژی سەر ◊ العَذِرَةُ: گو و پیسایی ◊ (عَذِرَة الدار) بەر بێڵای خانوو ◊ العُذريُّ: (هوى العُذري) عیشقی خاوێن ◊ کە ئەم جۆرە سۆزو عیشقە نیسبەت دەدرێ بۆ خێڵی عەزرە کە بەم عیشقە بەناوبانگ بوون ◊ العَذيرُ: پاساو هێنەرەوە ◊ یارمەتیدەرو کارێک کە ئەنجامت دا پاساوی بۆ بهێنیەوە ◊ دەگوترێ: (عَذيرَكَ من فلان) کەسێک پەیدا بکە پاساوت بۆ بێنێتەوە لای فلان ◊ (من عذيري من فلان؟) کێ پاساوم بۆ دێنێتەوە ◊ دەربارەی فلانکەس ئەگەر لەسەر کردەوەکەی بەمەوێ سزای بدەم؟ ◊ المَعْذِرُ: بەڵگەو پاساو.

عَذَفَ من الطعام والشراب عذفاً: شتێکی لە خواردنو خواردنەوەکە دەستکەوت ◊ (فهو عاذف) ◊ العَذوف: خواردنی کەم ◊ دەگوترێ: (ما ذقت عذوفاً) هیچم نەچەشتووە.

عَذَقَ النخلة عذقاً: پرژو پاڵی دارخورماکەی بڕی.

عَذَقَ فلاناً الى كذا: فلانکەسی نیسبەتدا بۆ فلانە شت ◊ دەگوترێ: (عَذَقَهُ بشرّ أو قبيح) نیسبەتی دا بۆ شەڕو خراپەکاری تاپێی ناسرا ◊ عَذَّقَ النخلة: بەمانا (عَذقها)دێ ◊ العَذقُ: لقە دار خورما بەخورماکەیەوە ◊ العِذقُ: هەموو لقە درەختێک کە پەلوپۆی هەبن ◊ هێشوە ترێ ئەگەر بۆڵە ترێیەکانی لێ کرابنەوەو خورابن ◊ هەروا وشەی (العِذق) بەمانا شکۆمەندیو پیاوەتی دێ، دەگوترێ: (في بني فلان عِذق كهل) خێڵی فلان شکۆمەندیو پیاوەتیان دێرینو ڕەسەنو ڕیشە داکوتراوەو لەو بەهایانەدا کەیشتونە هەرە پلەی بەرز ◊ العَذِقُ: زمان ڕەوانو قسەخۆش، قسەزان ◊ (طيب عَذِق) بۆنێکی خۆش ◊ العِذقَةُ: نیشانەیە، ڕەنگێکە لە مەڕ دەدرێ بۆ نیشانە کردنی جیا لە ڕەنگی خورییەکەی ◊ عَذَلَه عَذلاً وعَذَلاً: لۆمەی کرد ◊ لە پەندی پێشینان‌دا هاتووە: (سبق السيف العَذلَ) شمشێر پێش سەرزەنشتکردن کەوت ◊ بۆ شتێک دەگوترێ لەکیس چوبێو چاری نەکرێ ◊ عَذَّلَهُ: زێدە ڕەوی کرد لە سەرزەنشتکردنی دا ◊ إعتَذَلَ: سەرزەنشتکردنەکەی قبوڵ کرد.

إعتدلَ اليومُ: ئەمڕۆ زۆر گەرم بوو ۞ إعتَدَلَ على الشيء: بڕیاری دا لەسەر ئەنجامدانی شتەکە ۞ تعادلوا: هەندێك لە خەڵکەکە سەرزەنشتی هەندێکی تریان کرد ۞ تَعَدَّلَ: قبووڵی لۆمەکردنەکەی کرد ۞ العاذِلُ: دەمارێکە خوێنی (ئیستیحاضە)ی لێوە دێ ۞ العُذَلَةُ: کەسێك زۆر لۆمەی خەڵك بکا.

عَذا البلدُ عذواً: وڵاتەکە ئاو و هەوای خاوێن بوو ۞ إستعذى المكانُ: شوێنەکەی پێ خۆش بوو ئاو و هەوای لەگەڵ سروشتی ئەودا گونجاو بوو ۞ العَذاةُ: زەوی خاوێن و بەپیت و گونجاو بۆڕوەك و درەخت تێدا ڕواندن ۞ دوور لەئاوو هەوای میکرۆباوی و پەتا نامێز ۞ العذيُ: کشتوکاڵێك کە بەباران ئاوبدرێ و بەس ۞ هەرشوێنێك شۆرەخاك نەبێ و رووەکی حومضی تێدا نەبێ ۞ المَعذيَةُ: زەوی پاك و خاوێن و گونجاو بۆ کشتوکاڵ و ئاو و هەوا سازگار.

عَرِب عرباً: زوبانی بۆ عەرەبی ڕاست بووە خواری و لەنگی تێدا نەما ۞ عَرِبَت المعدة: گەدەی داوەشا ۞ لەحەدیس دا هاتووە دەڵێ کابرایەك هاتە لای پێغەمبەر (د.خ) عەرزی کرد (إن إبن أخي عَرِبَ بطنُهُ) برازاکەم گەدەی تێکچووە، پێغەمبەر (د.خ) فەرمووی: (إسقه عسلاً) هەنگوینی دەرخوارد بدە.

عَرِبَ فلان: فلانکەس گەدەی ترشا.

عَرِبَ الجرحُ: برینەکە کێم و زوخاوی لێ پەیدا بوو هاوسا ۞ دوای چاکبوونەوەی برینەکە شوێنەواری مایەوە ۞ عَرِبَت المرأة: ئافرەتەکە خۆی لای مێردەکەی خۆشەویست کرد.

عَرِبَ الماءُ: ئاوەکە صاف بوو.

عَرِبَ النهرُ ونحوه: ڕووبارەکە ئاوی زۆر بوو.

عَرُبَ عُرُباً: زوبانی ڕەوان بوو لەنگی تێدا نییە ۞ أعرب فلان: فلانکەس زمانی فەصیح و ڕەوان بوو لەزمانی عەرەبی داو خۆشی عەرەب نەبوو ۞ أعرَبَ الكلام: قسەکەی ڕونکردەوە ۞ بەشێوەیەك قسەی کرد کە یاسای نەحوی تێدا ڕەچاو کردبوو ۞ أعرَبَ بمراده: مەبەستی خۆی بەشێوەی ڕێك و پێك دەربڕی ۞ أعرب عن حاجته: پێداویستییەکانی خۆی بەباشی دەرکاندن ۞ أعرب الأسم الأعجمي: ناوە بێگانەکەی بە شێوەی عەرەبی گوت ۞ یاسای زمانی عەرەبی بەسەردا چەسپاند ۞ أعرَبَ في البيع: لە مامەڵەکەدا عەرەبون و پێشەکی دا.

عَرَّبَ المشتري: کڕیارەکە پێشەکی شتەکڕدراوەکەی دا ۞ عَرَّبَ عن صاحِبه: لەجیاتی هاوەڵەکەی قسەیکردو بەڵگەی هێنایەوە ۞ عَرَّبَ لسانُهُ: زوبانی ڕەوان بوو بەباشی مەبەستی خۆی گەیاند ۞ عَرَّبَ الكلام: قسەکەی ڕونکردەوە ۞ عَرَّبَ فلاناً: فلانکەسی فێری زمانی عەرەبی کرد ۞ عَرَّبَ الأسم الأعجمي: ناوە بێگانەو عەجەمییەکە بەشێوەی زمانی عەرەبی گوت ۞ عَرَّب منطقه: شێوە نوتق و قسەکردنی خۆی لە خواری و خێچی پاککردەوە ۞ عَرَّب فلاناً: قسەکانی فلانکەسی بەلاوە ناشیرین بوو بەرپەرچی دایەوە ۞ دەشگوترێ: عَرَّب عليه: قسەکانی ئەوی بەلاوە ناشیرین بوو ۞ تَعَرَّبَ: خۆی بەعەرەب شوبهاند ۞ لە ساراو هۆبەلادێیەکاندا نیشتەجی بوو، خۆی کرد بە عەرەبی سارانشین ۞ تَعَرَّبَت المرأة: ئافرەتەکە خۆی لای مێردەکەی خۆشەویست کرد ۞ إستَعرَبَ: خۆی کردە عەرەب و خوی ئەوانی گرت و خۆی بەعەرەب لەقەڵەم دا ۞ الأعراب: عەرەبی و دەشتەکی، ئەو عەرەبە خێڵەکیانەی

که بەدوا لەوەڕو ئاو بۆ ئاژەڵەکانیان دەگەڕان ٥ الإعــراب: گۆڕانکارییەکــە دەکەوێتــە ســەر کۆتـایی وشە عەرەبییـەکان جارێـك مـەرفوعەو دەمێـك مەنـصوبو چەلێـك مـەجرور دەبـن ٥ التّعریــب: راســتەو پاســتەکردنی وشــە نــا عەرەبیەکان بەشێوەی وشە عەرەبیەکان کاتێك لە شێوە ئەجنەبیەکەیەوە دەگوازرێتەوە بۆنـاو زمـانی عـەرەبی ٥ العاریـة: عـەرەبی رەسـەنو خـالیص کـە رەچـەڵەکی بەسـاغی مابێتـەوەو بێــگانەی تێــکەڵ نــەبووبێ ٥ چــەند هــۆزو خێڵێـکن دوابـراو بـوونو لەناوچـوون، وەکـوو گەلی عادو ئەمـود طەسـمو جەدیس ٥ بەمانـە دەگـوترێ عـەرەبی بائیـدە ٥ العِـرابُ: نەسـپی عیراب پێچەوانەی نەسپە بەرازینەیـە ٥ العَرَبُ: گـەلی عـەرەب سامی نـژادن ٥ زێـدو مەڵبەنـدی کۆنو ئەصلیان نیوە دورگەی عەرەبییە لـەوێوە پەلیان هاویشتوە بۆ وڵاتی تـر ٥ زۆربـەی وڵاتـە عەرەبیـەکانی ئـەمڕۆ لـە بناغـەدا ناعـەرەبنو لـەدوا فتوحـاتی ئیـسلامی وردە وردە نـەژادو زمانی خۆیان لەبیر چۆتەوەو بوونە عەرەب.

العُـربُ: بـەمانا (العَـرب)دێ ٥ العَربـاء: عـەرەبی رەســەنو ســامی نــژاد ٥ العَرَبــانيُّ: کەسێــك بەزمانی عەرەبی ئاخاوتن بکاو عەرەبیش نەبێ ٥ العَرَبَــةُ: جـۆمی تیـژڕۆ ٥ نـەفسو دەروون ٥ چەند گەمیو کەشتییەك بـوون لـەناو روبـاری دیجلە بەکاریان دەهێنان ٥ گالیسکە کە دوتایەی لەژێردابێ یان چوارتایە یـەك وڵاخ رایکێشێ و شـتی پـێ بگوازرێتـەوە ٥ العُربـونُ: عـەرەبونو پێـشەکی کـە لـە دوا رێـککەوتنو براندنـەوەی مامەڵەکە بـەخێرایی دەدرێتـە فرۆشیار وەکوو بتمانەیـەك بـۆ فرۆشـیارو کڕیـار ٥ العــربین: مادەیەکـە لـە صـمغی عـەرەبی دەردەهێنـرێ ٥

العَــرُوبُ: ئافرەتێــك خــۆی لای مێردەکــەی خۆشەویست دەکا ٥ العَروبة: بەمانا (العَـروب) دێ ٥ (یـوم العَروبـة) رۆژی هـەینی سـەردەمی نەزانی بووە ٥ العُرُبَة: ئیسمێکە مەبەست لێـی تایبەتمەنـدی رەگـەزی عەرەبییـە ٥ العُرُبِیَّـة: بـەمانا (العُرُوبـة)دێ ٥ العَریـب: دەگـوترێ: (مـا بالــدار عریــب) کـەس لـە خانووەکـەدا نیـە ٥ المُتَعَرِّبَة من العرب: خێڵی بەنو قـەحتانن ٥ ئـەو عەرەبانەن کە لـە وڵاتـی عەرەبـە رەسـەنەکاندا نیشتەجێ بوون بـە زاراوەی ئـەوان ئاخاوتنیـان کـردووە ٥ المُستَعرِبَة من العـرب: وەچـەو نـەوەی حەزرەتی ئیسماعیلن ٥ کەوا بوو قورەیشییەکان عـەرەبی ئەصـڵی نـین و کـراو بـە عـەرەبن ٥ عَرِبَدَ: رەوشتی ناشـیرین بـوو ٥ عَرِبَدَ السکران علی الناس: سەرخۆشـەکە خەڵـکەکەی ئەزیـەت دا ٥ العِربید: کەسێك زۆر خەڵك ئیزعاج بکاو شـەڕانی بـێ ٥ کەسێـك بـە سەرخۆشـی خەڵـك نارەحــەت بکـا ٥ عَرَبَنَـه: عـەرەبوونی دا بـە فرۆشیار.

عَــرَجَ الـشيءُ عروجـاً: شـتەکە بـەرز بـۆوەو سەرکەوت.

عَرَجَ فلان: فلانکەس ئازارێـك لـە قاچیدا پەیدا بوو وەکوو شەلی لێ هاتو شـەلیەکەی سروشـتی نەبوو.

عَرَجَ في السُّلم: بە پەیژەدا سەرکەوت.

عَــرَجَ بالــشيء: شــتەکەی لەگـەڵ خۆیـدا بــە پەیژەکەدا سەرخست.

عُــرِجَ بـالروح والعمـل: گیـانو کـردەوەی بـەرز کردنەوە.

عَرِجَ عَرَجاً وعرجاناً: لە قاچیدا لەنگییـەك هـەبوو وای لێ هــات بــە رواڵــەت دەشــەلی ٥ بــەهۆی

ئازارێکی پەیدابوو توشی شەلی بوو ٥ عَرَجَت الشمس عَرَجاً: خۆر بەرەو ئاوابوون کشا ٥ أعرجَ فلاناً: فلانکەسی شەل کرد ٥ عَرَّجَ علیه: مەیلی کردە سەری‌و حەزی لێی بوو ٥ عَرَّجَ بالمکان: لەو شوێنە دابەزی‌و نیشتەجی بوو ٥ عَرَّجَ الشَّیٔ: شتەکەی خوارکردەوە ٥ دەگوترێ: (عَرَّجَ البناءَ والنهر والخطَّ) چینی دیوارەکە یان جۆگاکە یان هێڵەکەی خوارکرد ٥ عَرَّجَ الثوب: قوماشەکەی خێت خێت کرد ٥ هێڵەکانی خوارکردن ٥ إنعَرَجَ الشَّیٔ: شتەکە خوار بووە، لار بووە بە ڕاست‌و چەپدا مەیلانی کرد ٥ دەگوترێ: (إنعَرَجَ النهر): ڕووبارەکە پێچاو پێچ بوو ٥ (إنعرَجَ الطریق): ڕێگاکە قۆرت‌و پێچ بوو ٥ (إنعرجت الشمس): خۆر بەرەو ئاوابوون ڕۆیی‌و لە ئاسۆی ئاوابوون نزیک بۆوە ٥ إنعَرَجَ القوم عن الطریق: خەڵکەکە لە ڕاستە ڕێ لایاندا ٥ تعارجَ: لاسایی شەلێکی کردەوە ٥ تَعَرَّجَ: لاربۆوە ٥ دەگوترێ: (تَعَرَّجَ البناء) دیوارەکە خوار بوو ٥ (و تعَرَّجَ النهر) ڕێڕەوی جۆگاکە پێچاو پێچ بوو ٥ الأعرَجُ: قەلە ڕەش ٥ التَّعاریجُ: (تَعاریج النهر) پێچاوپێچی ڕووبار ٥ العُرجَة: سەرکەوتن‌و بەرزبوونەوە ٥ شوێنی سەرکەوتن.٥ العَریجُ: بەرزایی ٥ کارێک یەکالا نەبو بێتەوە ٥ المِعراج: ئامێری بەرزبوونەوە ٥ پەیژە ٥ ئەو شتەی پێغەمبەر پێی بەرز بۆوە بۆ ئاسمانەکان لە شەوی میعراجدا ٥ مُنعرج الطریق والوادي والنهر: پێچاو پێچی ڕێگاو شیوو دۆڵ‌و ڕوبار ٥ عَرجن الثوبَ ونحوه: وێنەی لاسکە خورمای لەسەر قوماشەکە درووستکرد ٥ العُرجون: ئەو لاسکەی خورمای پێوەیە، هێشوە خورما.

عَرَدَ عروداً: دەرکەوت‌و پێگەیی‌و بەهێز بوو ٥دەگوترێ:(عرد النابُ) ددانەکە دەرکەوت‌و پتەو بوو ٥ (عَرَدَ الشجر) درەختەکە ڕواو بەهێز بوو.

عَرَدَ الحجر: بەردەکەی دوور فڕێ دا.

عَرِدَ عَرداً: هەلات ٥ أعرد الشجرُ: درەختەکە پتەوو ئەستوور بوو ٥ عَرَّدَ النجم: ئەستێرەکە بەرەو ئاوابوون کشا ٥ عَرَّدَ عن الطریق: لە ڕێگا لای دا ٥ عَرَّدَ السَّهم في الرَّمیة: تیرەکەی لە کەوان ڕەها کرد ٥ عَرَّد فلان بحاجة فلان: فلانکەس پێداویستی فلانی جێ بەجێ نەکرد ٥ ألعَرادةُ: کوللەی مێینە ٥ العَرِدُ: شتی ڕەق‌و پتەو ٥ العَرادة: ئامێرێکی شەڕ بووە لەکۆندا شتی پێ هاوێژراوە بۆ ناو دوژمن، بە کوردی پێی دەگوترێ قۆچەقانی، مەنجەنیق ٥ عَرَّت الإبل: حوشترەکە گروێ بوو.

عَرَّ الظلیمُ عِراراً: بێچوە نوعامەکە قیراندی.

عَرَّ فلاناً عَرّاً: ناسناوێکی ناشیرینی بۆ فلانکەس دانا ٥ دڵی ناخۆش کرد ٥ کردارو گوفتارێکی ناشیرینی پاڵ دا ٥ عَرَّهُ بِشَرٍّ: شەڕو نەگبەتی پاڵدا.

عَرَّ الأرض: سەمادی بە زەوییەکە کرد ٥ إعتَرَّ فلاناً واعتَرَّ به: بەبێ ئەوەی داوای لێ بکا پیاوەتی لەگەڵ کرد ٥ تَعارَّ فلان: فلانکەس شەو خەوی لێ زڕاو لەسەر جێگای نوستنی تا بەیانی تلاو تلی کردو هاواری کرد ٥ إستَعَرَّهم الجربُ: گروێیی تییان دا بلاو بووە ٥ العَرار: ڕووەکێکی بۆنخۆشە ٥ العرارة: ڕەوشت ناشیرینیی ٥ تەنگ‌و چەڵەمەو چورتم ٥ ئەو ژنانەی هەر منداڵی نێرینەیان ببن ٥ العُرُّ: گروێیی ٥ (وعُرُّ الوادي) ئەم بەراو ئەو بەری شیو ٥ العُرّيّ:

ئافرەتی عەیبدار ◊ الْعَرَّةُ: جورتمو ناخۆشیی ◊ رەوشتی ناشیرین ◊ الْعُرَّةُ: گروێیی: ئەو حاڵەتە شێتیو ئەعصاب تێکچوونەیە کە توشی هەندێ ئادەمیزاد دەبێ ◊ تاوان ◊ گرێی دار گۆچان و عەصا ◊ پیسو پۆخەڵی ◊ دەگوترێ: (هو عُرَّة قومه) ◊ ئەو قێزمونی قەومەکەیەتی ◊ بەزی دوگی حوشتر ◊ الْعَرِيرُ من الرجال: پیاوی غەریبو بێگانە ◊ الْمُعتَرُّ: هەژار ◊ میوان ◊ پیاوێتی لەگەڵ گراو بەبێ ئەوەی داوا بکا ◊ الْمَعَرَّةُ: ئەزیەتو جورتمو ناخۆشی ◊ بارگرانیو ئەرک ◊ خوێنی کوژراو کە لە بکوژ وەردەگیرێ ◊ تاوان ◊ تەنگژە ◊ شوێنی گروێیی ◊ مَعَرَّةُ الجيش: ئەوەیە سوپا لە شوێنێك بخا زەوی تایبەتی هاولاتیان بێو بەبێ رەزامەندی ئەوان لە کشتوکاڵەکەیان بخۆن ◊ العِرزالُ: کالای کەمو بێ نمود ◊ دەگوترێ: (إحتمل عِرزالَه) کالاکەمو بێ نمودەکانی لە کۆڵی خۆی شەتەك دا ◊ دارودەوەنی چرو پر کە دەبێتە شوێنی حەوانەوەی شێر ◊ شوێنێکە باخەوانو رەزەوان لەسەر دارخورماو درەختی تر بۆخۆی چاکی دەکا بۆ ئەوەی خۆی لە شێر بپارێزێ ◊ دەمی کوندەو مەشکە ◊ کۆمەڵێك ئادەمیزاد.

عَرَسَ عن الشَّيْ عرساً: لە شتەکە لای دا.

عرس البعير: ملو دەستی حوشترەکەی پێکەوە شەتەك دانو پیخی دا.

عَرَسَ فلان عرساً: فلانکەس کەیف خۆشو تەڕ دەماخ بوو ◊ سەری سوڕما ◊ دەستی بەشەڕ کردو وازی نەهێنا.

عَرِسَ الشَّيْ: شتەکە توونـد بوو بە بنبەست گەیی.

عَرِسَ الشرُّ بينهم: شەڕ لەناویان بەرپابوو نەکوژایەوە.

عَرِسَ بالشيء: خوی بەشتەکەوە گرتو ئولفەتی پێوەگرت ◊ دەگوترێ: (عَرِسَ الصَّبِيُّ بأمه) منداڵەکە وەگری دایکی بوو ◊ أعرَسَ المسافرون: رێبوارەکان کۆتایی شەو خستیانو ویستیان پشوو بدەنو ماندویی لە خۆیان دەربکەن ◊ أعرس فلان: فلانکەس بوکی گواستەوە ◊ أعرس بالمرأة: لەگەڵ ئافرەتەکە چووە خەڵوەوە ◊ أعرس الشَّيْ: خوی بە شتەکەوە گرتو پێی راهات ◊ عَرَّسَ المسافرون: بەمانا (اعرَسوا)دێ ◊ تَعَرَّسَ لإمرأته: خۆی لای ژنەکەی خۆشەویست کرد ◊ عرائس النيل: جۆرە گوڵێکی نیلۆفەرە ◊ العِرِّيسُ: درەختێکی چرو پر گەڵاو تێکچرژاو کە شێر دەیکا بە شوێنی حەوانەوەو پشودانی خۆی ◊ العِرِّيسة: بەمانا (العِرِّيسُ)دێ ◊ العِرسُ: مێرد ◊ دەگوترێ: (هو عِرسُها) ئەوە مێردیەتی ◊ (وهي عِرسُه) ئەوە خێزانیەتی ◊ (وهما عِرسان) ئەو دوو ئافرەتو پیاوە ژنو مێردی یەکترن ◊ ابن عِرس: دەعبایەکە وەکوو جرجو مشك وایە جوجەڵە مریشكو شتی وا دەخوا.

العُرسُ: ئاهەنگی ژن گواستنەوەو ژن مارەکردنو نانو خوان ئامادەکردن بۆی ◊ العَرُوسُ: بوك ◊ واتە: ئافرەتی شوکردو تا جلی بوکێنی لە بەردابێ ◊ هەروا پیاو تالە ماوەی زاوایەتی دابێ ◊ العُرُوسةَ: ئافرەت تا لە پۆشاکی بوکێنی دابێ ◊ بوکە شوشەو شتی وا کە منداڵ یاری پێ دەکا ◊ العَرِيس: پیاو لە فەترەی زاوایەتیی دا ◊ الْمِعرَسُ: کەسێك زۆر ژن بێنێ ◊ شۆفێری زیرەكو وریا بۆ لێخوڕینی ئۆتۆمبێلی بوك گواستنەوە ◊ الْمُعرَسُ: ئەو شوێنەی رێبواری

شەورۆ لە کۆتایی شەودا لێی دەخاو ئیسراحەتی تێدا دەکا.

عَـرَشَ فـلان عرشـاً: فلانکـەس کـەپرو ساباتی دروستکرد.

عَرَشَ بالمكان عُروشاً: لەو شوێنە مایەوە.

عَرَشَ العَرشَ: کەپری کرد.

عَرَشَ الكرمَ عَرشاً: کەپری بۆ تولە میوەکان کردو لە زەوی بەرزی کردنەوەو خستنیە سەر دار ٥ عَـرَّشَ فـلان: فلانکـەس کـەپری کـرد ساباتی رابەست ٥ عَرَّشَ الطائِر: باڵندەکە حـەوا کـەوتو بـە باڵـەکانی سێبەری لـەو شتە کـرد: کـە لـە ژێرەوەیـەتی ٥ عَـرَّشَ الأمـر عنـه: ئیشەکەی لێ دواخرا.

عَرَّشَ الكرمَ: تولەی میوەکەی لە زەوی بەرزکردەوە خستنیە سـەر داری رایەڵـکراوو کـەپر ٥ عَـرَّشَ البیـت: سـەقفی بـۆ خانووەکـە کـرد ٥ إعـتَرَشَ فـلان: فلانکـەس کـەپری دروستکرد ٥ إعتَـرَشَ العِنب العَـريشَ، وعلـى العـريش: تولـە میوەکـان بەسەر کەپرەکەدا بڵاوبوونەوە ٥ تَعَرَّشَ بالمكان: لـەو شـوێنەدا مایـەوەو جێـگیر بـوو ٥ العَـرشُ: موڵـکو فـەرمان ڕەوایـیو دەسـەڵات ٥ کورسـی پاشـــایەتی ٥ ٥ بــــەڕێوەبردنی کاروبــــارو کۆنترۆڵکردنی فـەرمانڕەوایی ٥ (اسـتوى الملـك علی عَرشه): پاشا دەسەڵاتی وڵاتی گرتـە دەسـت ٥ (ثـلَّ عَرشـُهُ): دەسـەڵاتی لاواز بـوو ٥ لـە پاشایەتی خرا ٥ دروستکردنی هـەڵاشو سێبەر بە زۆری لە قەفـەزاز دروسـت دەکرێ ٥ کـەپرە مێـو، کـە دروسـت دەکـرێ بۆئـەوەی تولـەی میوەکە بەسەریدا بڵاو ببنـەوە ٥ پشتی پـێ ٥ (عـرشَ القـوم) ڕیـش سپیو سـەرەك هـۆز کـە سەرۆکایەتی قەومەکە دەکاو کاروباریان بەڕێوە دەبا.

عَرشُ الطائر: لانەی باڵندە ٥ العُرش: کۆتایی مـوی یـاڵی ئەسـپە ٥ گوێـچکە ٥ دەگـوترێ: (نفـث في عُرشـهِ) چـپەی بـە گوێـچکەیدا کـرد ٥ عُرشـا العنـق: دووپارچـە گۆشـتی درێـژن کەوتوونـە ئەملاو ئەولای گردە مل ٥ العَـریشُ: هەرشتێـك سێبەرت لێ بکا ٥ کەپری مێو ٥ سەقفی خـانو ٥ العریشة: کـەژاوە ٥ عَرَضَـت الـسماء: ئاسمـان هەورە بروسکەی بەردەوام بوو.

عَرَضَ البرقُ عَرَضاً: هەورە بروسکەکە پێچاو پێچی کرد.

عَرِضَ الصبیان: منداڵەکان گاڵتەو گەپیان کرد.

عَرِضَ فلان: فلانکەس نیشاتی پەیدا کـرد، کەوتـە گەشەو نەشە ٥ أعرَضَ: جەو جۆڵو پەلـە پـەلی کرد ٥ عَرَّضَ اللحمَ: گۆشتەکەی فڕێدایە دەشت ٥ فرێی دایـە نـاو قوڵـکە ئاگردانـەوە گۆشـتەکە تێـکەڵی خـۆڵ بـوو، خـۆڵاوی بـوو نـەبرژا ٥ إعتَرَضَ: کەوتە جەو جۆڵو پەلەپەل ٥ نیشاتی پەیدا کرد ٥ کەیفخۆش بوو ٥ ألعَرَاضُ: هـەوری بروسـکاویو تـەقوتوق ٥ ڕمبێـك ئاسنـەکەی نەرم بێ ٥ شمشێری نـەرم ٥ العَرَصَةُ: حەوشـەی خانوو ٥ بەردەرگای ماڵ ٥ دەشتو سارای نێوان خانووەکان کە بینایان تێدا نەکرابێ ٥ کڵۆ گڵـی سـووتاو و سـوورکراوە ٥ پارچـە ئاسنێـکە دەخرێتە ناو تەندوورەوە بۆ ئەوەی گەرم بێو نانی لەسەر ببرژێندرێ ٥ یان شتی تـری لەسـەر ببرژێندرێ.

عَرَضَ الشّئ عَرضـاً وعروضـاً: شتەکە دەرکـەوت، ڕوون بۆوە. **عَرَضَ** الرجل عَرضاً: پیاوەکە هاتە مەککــــەو مەدینــــەو دەوروبــــەریان.

عَرَضَ بسلعه: کالاکەی گۆڕیەوە بە کالای تر.

عَرَضَ له عارضٌ من الحُمىً: لەرزوتای پێ فێربوو نەخۆش کەوت ◊ دەگوترێ: (سِرت فعَرَضَ لي عارِض) ڕۆیشتم لەمپەرێکی قورسم تووش بوو.

عَرَضَ الشيءَ: شتەکەی دەرخستو ڕای نواند.

عَرَضَ الکتاب: کتێبەکەی لەبەر خوێندەوە.

عَرَضَ المتاعَ للبیع: کالاکەی ڕانواند بۆ کڕیارەکان بۆئەوەی لێی بکڕن.

عَرَضَ علیه الشيءَ: شتەکەی نیشان دا ◊ دەگوترێ: (عَرَضَ الدابة علی الحوض): حەوزەکەی نیشانی ولاخەکە دا بۆ ئەوەی ئاوبخواتەوە.)

عَرَضَ القومَ علی السیف: خەڵکەکەی بە شمشێر کوشت.

عَرَضَ القوم علی النار: خەڵکەکەی بە ئاگر سووتاند.

عَرَضَ الحصیر: حەسیرەکەی ڕاخست.

عَرَضَ الشّيءَ: شتەکەی بە پانی دانا.

عَرَضَ العود علی الأناء: دارەکەی بەسەر قاپەکەدا ڕاهەنگاوت.

عَرَضَ السیف علی فخذه: شمشێرەکەی بە لاتەنیشتیدا شۆڕکردەوە.

عَرَضَ عُرضَ فلان: ڕێبازی فلانی گرتە بەر ◊ دەشگوترێ: (لا تعرض عرض فلان): باسی فلانکەس بە خراپە مەکە.

عَرُضَ: شێت بوو.

عَرُضَ الشيءَ عِرضاً وعراضةً: شتەکە دوولاکەی لێك دوورکەوتنەوە ◊ پانتاییەکەی زیادی کرد ◊ عَریض: زۆرو زەبەند ◊ أعرضَ الشّيءُ: شتەکە دەرکەوتو ئاشکرا بوو ◊ شتەکە پان بۆوە ◊ دەگوترێ: (أعرض الثوب) قوماشەکە پان بوو ◊ **أعرَضَ** في الشّيء: لە باری پانییەوە پاڵ شتەکە کەوت ◊ **أعرضَ** في العلم: لە زانستدا شارەزا بوو، ئاسۆی زانیاری کرایەوەو زۆر جۆری گرتەوە ◊ **اعرضَ** له الشّيءُ: شتەکەی بۆ بوو، دەستی کەوت ◊ دەگوترێ: (أعرض لك الخیر) خێرو بێرەکە بۆ تۆ بوو، کەوتە دەست تۆ ◊ **أعرض** عنه: پشتی تێ کرد، ڕوی وەرگێڕا.

اعرض فلان في المکارم: فلانکەس لە هەموو لایەکەوە ڕێزو نرخی دەست خۆی خستو لە هەموو شوێنێك پیاوەتی کۆکردەوە ◊ **أعرضَ** الشّيءَ: شتەکەی پانو پۆڕ کرد ◊ **أعرض** المسألة: مەسەلەکەی بە پانو پۆڕی ڕانواندو زۆر لایەنی لێ شیکردەوە ◊ پەندێکی عەرەب هەیە دەڵێ: (أعرضتَ القِرفة) تۆمەتێکی پانو زۆر زەبەندت ئاراستەی خەڵکەکە کرد هەموو تاکەکانی کۆمەڵی گرتەوە ◊ **عارضَ** فلان معارضة وعراضاً: فلانکەس لایەکی ڕێگاکەی گرتە بەر ◊ **عارضَ** فلاناً: بەرپەرچی فلانکەسی دایەوە ◊ **عارضَ** فلاناً في السیر: شان بەشانی فلانکەس ڕۆیی ◊ **عارضَ** الکتاب بالکتاب: کتێبەکەی بەرامبەری کتێبەکەو لەبەر ڕۆشنایی ئەودا هەڵبەری کرد ◊ **عارضَ** فلاناً: بەرامبەری فلانکەسی کرد، وەکوو ئەو هەڵسو کەوتی کرد ◊ لاسایی کردەوە ◊ دەگوترێ: (عارَضَهُ في السیر، عارضه في الشعر) ◊ بەرەنگاری کردو بیرو بۆچوونەکەی هەڵوەشاندەوە ◊ **عارض** الجنازةَ: لە ڕێگا چووە پاڵ ئەوانەی کە جەنازەکەیان پێیە، لەماڵەوە لەگەڵی نەبوو ◊ **عارضَ** فلاناً بمتاع: ئاڵوگۆڕی کالای لەگەڵ فلانکەس کرد ◊ **عارضَ** في القضاء: تەعنی لەبڕیاری دادگاداو

داوای کرد ئەو بڕیارە هەڵبوەشێتەوە یان گۆڕانکاری تێدا بکرێ ٥ عَرَّض الشَّيء: شتەکەی پانکردەوە، بەپانی ڕای نواند ٥ دەشگوترێ: عَرَّض الرمح: ڕمبەکەی پانەوپان ڕانواند ٥ عَرَّض العود على الإناء: دارەکەی بەسەر قاپەکەدا ڕاهەنگاوت ٥ عَرَّض فلاناً لكذا: فلانکەسی کردە ئامانج بۆ توانج و تەشەنە لێدان ٥ عَرَّض لە بالقول: تانەی بە تویکڵی لێ داو ڕاستەو خۆ تانەو تەشەری لێ نەدا ٥ عَرَّضَ بفلان: تانوتی لە فلانکەس دا ٥ قسەی وای دەربارەی فلانکەس کرد لەککەداری بکا ٥ عَرَّض القومَ عُراضةً: دیاری بۆ قەومەکە هێنا ٥ یان کە هاتەوە لەسەفەر دیارییەکەی دانێ بۆ ئەوەی لێی بخۆن ٥ إعترضَ الشَّيء: شتەکە بوو بەلەمپەر ٥ إعترضَ دونه: بوو بە لەمپەرو ناوەندو کۆسپ ٥ إعترضَ له: مەنعی کرد ٥ إعترضَ عليه: ناڕەزایی دەربڕی بەرامبەر گوفتارو کرداری.

إعترضَ لە بشيء: ڕوی تێکردو شتەکەی تێ گرتو هەنگاوتیو کوشتی ٥ إعترضَ الشيءَ: شتەکەی ڕانواند، دەگوترێ: (إعترضَ المتاع للبيع) کاڵاکەی ڕانواند بۆ فرۆشتن ٥ (إعترضَ القائد الجُندَ) ئەفسەرەکە سەربازەکانی ڕانواند ٥ عَرَّض عِرض فلان: دەمی ژەنییە کەسایەتیو نامووسی فلانو ویستی لە ڕێزی کەم بکاتەوە ٥ تعارضا: ئەو دووکەسە بەرپەرچی یەکتریان دایەوە ٥ هەریەکەیان دەیویست ئەوی تریان بۆڕ بدا ٥ تَعَرَّضَ: بەرەو ڕوی بۆوە ٥ دەگوترێ: (تعرّض المعروفَ) ڕوبەڕوی چاکەو پیاوەتی بۆوە ٥ تعرَّض فلان لكذا: فلانکەس بووبە ئامانجو هەدەف بۆ ئەو شتە.

تَعَرَّض الشيءُ: شتەکە خوار خێچ بوو ٥ دەگوترێ: (تَعَرَّض في سيره) لە ڕۆیشتنەکەیدا زۆری ئەملاو ئەولای ڕێگاکە کرد جارێک لە ڕاستەوەو دەمێک لە چەپەوە دەڕۆیی ٥ قۆرتو پێچی کردن ٥ إستَعرض الرجلُ: پیاوەکە داوای شتی زۆری کرد ٥ إستَعرض فلاناً: بە فلانکەسی گوت چیت لایە نیشانم بدە ٥ إستَعرض القائد الجندَ: سەرکردەکە ویستی سەربازەکان بەسەری دا ڕابنوێندرێن ٥ إستَعرض القومَ: خەڵکەکەی کوشتو بڕکرد ٥ هەرچی بەر پەلی کەوت کوشتی ٥ إستَعرض المسألة: مەسەلەکەی شی کردەوە ٥ العارض: ئەوەی لە ئاسۆ بەری بگرێو پەردە پۆشی بکا ٥ هەور کە بەری خۆر بگرێ ٥ ئەوە هەورێکە پێدەچێ بارانمان بۆ ببارێنێ ٥ هەروا وشەی (عارِض) بەمانا کێو و لاجانگو لا ڕومەت دێ ٥ ڕوبەری کوڵم ٥ بەهەردوو ڕومەت دەگوترێ: (عارِضان) ٥ هەروا دەگوترێ: (هو خفيف العارضين) ئەو موی لاڕومەتەکانی تەنکە ٥ لامل ٥ بەڵاو ئافات کە لە شتدا دێنەدی ٥ لەمپەرو کۆسپ ٥ دەگوترێ: (عرض له عارِض) کۆسپێکی بۆ پەیدا بوو ٥ ددانی پێشەوە ٥ ألعارِضةُ: لامل، ڕوبەری ئەستۆ ٥ دووددانی پێشەوە ٥ سەردەرانی دەرگا ٥ ئەوەی کە گرێژەنەکەی تێدا دەسوڕێتەوە ٥ دەشگوترێ: (هو قوي العارضة) ئەو ورە بەرزو دامەزراو و بەتوانایە لەسەر قسەکردنو ڕاو بۆچوونی پەسەندو سوودبەخشە ٥ (اجازه عارضة) پشوویەکە موچەخۆر وەری دەگرێ بەهۆی کۆسپێک کە دێتە ڕێگای ٥ عارِضة الأزياء: ئەو ئافرەتەی پۆشاکی مۆدە لەبەر دەکاو خۆی پیشانی بینەران دەدا بۆ بانگەشەو ڕیکلام کردن بۆ فرۆشتنی پۆشاکەکە ٥ العُراضة:

دیارییەکە ئەو کەسەی لە سەفەر دێتەوە پێشکەشی نەتەوەکەی دەکا ◊ **اَلعَرض**: کالاَ، هەر شتێک کالآو سامان بێ جگە لە دینارو دیرهەم ◊ دەگوترێ: (أخذت في هذه السلعة عَرضا) لەبار تەقای ئەو کالآیە کالآیەکی ترم وەرگرت ◊ یان پێچەوانەی درێژیی ◊ کێو ◊ سوپای زۆرو گەورە ◊ پێشنیارو نووسراوێکە پێشکەش دەکرێ بۆ بەرپرس یان پاشا بۆ لابردنی ستەم یان هێنانی سودو قازانج ◊ **العَرض العسكري**: نمایشکردنی چەند یەکەیەکی سەربازیی نمونەیی بە چەکەوە بە بەردەم سەرۆکی وڵاتدا لە رۆژێکی دیاریکراوو بەئامادەبوونی جەماوەرێکی زۆر لە هاولاتیان ◊ **اَلعِرضُ**: جەستە ◊ نەفس ◊ ناموس‌و شەرەف ◊ بنیچەو خانەوادەو خێزان ◊ بۆن بەگشتی ◊ هەوری گەورەو چرو پڕ ◊ شیو و دۆڵی پڕ دارو نزار ◊ **العُرض**: (عُرض السيف): پانایی شمشێر ◊ (عرض العنق) لامل ◊ (عُرض الحائط) پاش دیوار ◊ دەگوترێ: (إضرب به عُرض الحائط) فڕێی بدە بۆ پاش دیوارو هیچ گرنگی پێ مەدە.

عُرضُ البحر والنهر: ناوەڕاستی دەریا، ناوەڕاستی ڕووبار.

عُرض الناس: زۆربەی خەڵک‌و گشتی خەڵک ◊ (ناقة عُرض أسفار) حوشترێکی بەتوانایە بۆ سەفەرو ڕێگا بڕین ◊ **العُرُضُ**: لەلایەکەوە ◊ دەگوترێ: (نظر اليه عن عرض) لە پەنایەکەوە سەیری کرد ◊ **العَرَضُ**: ئەو شتەی پەیدا دەبێ‌و نامێنێ وەکو خۆشی‌و ناخۆشیی لەش ساغی‌و نەخۆشی‌و شتی وا ◊ نیشانە ◊ دەگوترێ: (هو عرضة للشر) ئازاو بەجەرگە بۆ شەڕ ◊ **العَرَضي**: پێچەوانەی (الذاتي)یە ◊ دەگوترێ: (مسألة عرضية) مەسەلەیەکی لاوەکییەو ناچێتە چوارچێوەی کاکڵەی باسەکە ◊ **العَرَضِيّة**: لە زانیاری ڕووەکناسیدا وەصف کردنی ئەو ئەندامە ڕووەکیانەیە کە لە شوێنی ڕووەکی خۆیاندا نایەنە دی.◊ **العُرضية**: پیاوەتی‌و ویژدان پیرۆزی حەق پەرستی‌و ڕاستی خوازی‌و عەداڵەتکاری ◊ دەگوترێ: (فلان فيه عُرضية) فلانکەس پڕە لە ڕەوشتی پیاوەتی ◊ (مشى الفرسُ العرضية): ئەسپەکە لەسەر لا ڕۆیشت ◊ **العروضُ**: زانیاری عەروز، زانیاری کێشی شیعر ◊ وشەی کۆتایی نیوە دێڕی یەکەمی شیعر ◊ ناوچە، لای شت ◊ دەربەندو بەندن لە ناو پانتایی کێودا ◊ شوێنێک کە دەڕۆی ڕوت لێی بێ، بەرەو ڕوت بێ ◊ مانای قسە ◊ دەگوترێ: (عرفت هذا في عُروض كلامه) ئەوەم لە مانای قسەکەی زانی ◊ دەشگوترێ: (هذه المسألة عروض هذه) ئەم مەسەلەیە وەکوو ئەو مەسەلەیە وایە ◊ **العريضة**: پێشنیارو شکات کردن‌و داواکردنی ماف بە نووسین لەسەر ڕووپەڕی کاغەزێک کە پێشکەش دەکرێ بۆ دادوەر یان بەرپرسێک ◊ **المُعارضَة** في القضاء: ڕێبازی تانەدانە لە بڕیاری پاشملە ◊ **المِعراضُ**: نا ڕاستەوخۆو تێدا شاردنەوە (تەورییە) دەگوترێ: (عرفت هذا في مِعراض كلامه) ئەوەم لە ماناو شاردراوەی قسەکەیدا زانی ◊ **المَعرِضُ**: نمایشگا (شوێنێکی گشتی بە نمونەی بەرهەم‌و شتە دروستکراوەکانی تێدا ڕادەنوێندرێ) ◊ **المِعرَضُ**: پۆشاک کە ئافرەت خۆی تێدا ڕادەنوێنێ ◊ **معاريض**: ناواخن‌و مانا: دەگوترێ: (الألفاظُ معاريض المعاني) وشە زەرف‌و تێدا هەڵگیراوی مانایە ◊ ماناو وشەکان جوان دەکەن ◊ **العَرطنيثا**: ناوێکی ڕەگەز ئارامییە بۆ ڕووەکی بخوری مەریەم ◊ **عَرعَرةُ** كل شيء: لای سەروی

شت ٥ ملی گۆزەو دیزە ٥ العَرعَرُ: درەختی عەرعەرو سنەوبەر جۆرەکانی زۆرن ٥ عَرَفَ فلان علی القوم عرافة: فلانکەس کاروباری قەومەکەی بەڕێوە بردو باسی ڕامیاری سەروکاری کردن.

عَرَفَ الشيءَ عرفاناً: شتەکەی بە یەکێك لە هەستەکانی زانیو دەرکی پێکرد.

عُرِفَ فلان: فلانکەس تووشی نەخۆشی عەرفە بووە (نەخۆشییەکە توشی پێستی بەری دەست دەبێ) ٥ فلانکەس ناسرا.

عَرِفَ عرفاً: وازی لە خۆ بۆنخۆشکردن هێنا.

عَرِفَ الديكُ: کەڵەشێرەکە پۆپنەی هەبوو (گۆشتێکی درێژە بە تەپڵی سەری کەڵەشێرەکەوەیە).

عَرُفَ عرافةً: فلانکەس بوو بە عەریف ٥ زۆری بۆن لەخۆدا ٥ أعرَفَ الطعام: خواردنەکە بۆنی خۆش بوو ٥ أعرف الفرسُ: ئەسپەکە یاڵی درێژ بوو ٥ عَرَّفَ الحجاجُ: حاجیەکان لەسەر کێوی عەرەفە وەستان ٥ عَرَّفَ الأسمَ: ئیسمەکەی کردە مەعریفەو ناسراو ٥ عَرَّفَ الشيءَ: شتەکەی پاكو خاوێنو بۆنخۆش کرد ٥ عَرَّفَ الضالة: بانگەوازی بۆ شتە گومبوەکە کرد ٥ عَرَّفَ عليهم عريفاً: چاودێرێکی بەسەرەوە دانان بۆ ئەوەی بزانێ کێ باشەو کێ خراپە ٥ عَرَّفَ فلاناً بكذا: فلانکەسی بەو شتە ناساندو ئاوزەد کرد ٥ عَرَّفَ فلاناً الأمر: کارەکەی فێری فلانکەس کرد ٥ إعترفَ بالشيء: دانی بەشتەکەدا ناو درکاندی ٥ دەگوترێ: (إعترف بذنبه) دانی بە تاوانی خۆیدا نا ٥ إعترف اليه: خۆی پێ ناساندو ناوونیشانی خۆی پێدا ٥ إعترَفَ للأمر: خۆی بۆ کارەکە ڕاگرت ٥ إعترف القوم: داوای لە قەومەکە کرد کە هەواڵی بدەنێ ٥ تعارفوا: خەڵکەکە لەناو خۆیاندا خۆیان بەیەکتر ناساند.

تَعَرَّفَ: دەگوترێ: (تَعَرَّفتُ الی فلان) فلانکەسم واڵێ کرد بمناسێ ٥ تَعَرَّفَ ما عنده: شوێنی کەوتو لێی کۆڵیەوە تا بەتەواوەتی ناسی ٥ إستَعرَفَ: خۆی پێ ناساند ٥ دەگوترێ: هاتم بۆلای بە نەناسراوی دوایی (إستعرفت) خۆم پێ ناساند ٥ الأعراف: شوێنێکە لە نێوان بەهەشتو دۆزەخدا ٥ شوراو پەرژین ٥ التَّعريف: پێناسە، سنوردارگردنی شت بە باسکردنی تایبەتمەندییەکانی بە جۆرێك لە شتی تر جیابکرێتەوە ٥ التَّعريفة: قائیمەیەکە نرخی کاڵاکانی تێدا دیاری دەکرێ ٥ یان کرێی گواستنەوەو شتی وای تێدا تۆمار دەکرێ ٥ العارِفَة: چاکە ٥ العِرافة: پیشەی سەر ناسیو ناژەڵ ناسی ٥ العَرّاف: ئەستێرە ناسی ٥ پزیشکی عەرەبی ٥ کاهینو کوڵەومنانی ٥ العَرفُ: بۆن هەر جۆرێك بێ ٥ بەزۆری بۆ بۆنی خۆش بەکاردێ ٥ العُرف: چاکەو پیاوەتیو نانبدەیی ٥ دابو نەریت کە کۆمەڵگا خوی پێوە دەگرێ ٥ بەمانا دان پیانانیش دێ دەگوترێ: (لە عليّ مأة عرفاً)وشەی (عُرف) لێرەدا بەمانا (إعتراف) دێ ٥ یاڵی ئەسپ، موی ملی ئەسپ ٥ پۆپنەی کەڵەشێر ٥ تەپۆڵکەو شوێنی بەرز ٥ شەپۆلی دەریا ٥ دەشگوترێ: (طار الطيرُ عرفاً) باڵندەکان یەك بەدوای یەکدا فڕین (جاء القوم عرفاً) خەڵکەکە یەك بەدوو یەکدا هاتن ٥ العُرف والعِرف: صەبرو خۆگری ٥ العَرفَةُ: کێمو زوخاو کە لەبەری دەست دێتەدەر ٥ العُرفَةُ: پەردەی نێوان دووشت ٥ عرفات: کێوی عەرەفە لە نزیك شاری مەککە ٥

شوێنی ڕاوەستانی حاجییەکان لە ڕۆژی عەرەفەو شەوی جەژنی قوربانـدا ٥ (یـوم عرفـات) ڕۆژی نۆیـەمی مـانگی زیلحیجەیـە ٥ **العُرفِيّ**: حـوکمو بــەڕێوەبردنی ولات بەیاســای عــورفیی؛ بــە شــێوەیەك کــە لەگــەڵ یاســای ولات ڕێــك نەیەتــەوە، بــەڵام لەبــەر دابینکردنــی ئــەمنو ئاسایش پــەیرەو دەکـرێ ٥ **العَریـفُ**: سـەرکارو سەردەســتە لێپرســراوی کۆمەڵێــك سـەرباز ٥ زاناو شارەزا بەشتو کاروبار ٥ **المَعـارِف**: شێوەو ڕوخسار ٥ دەگوترێ: (هي حسنة المعارف) ئـەو ئافرەتــە ڕوخســاری جــوانو شــیرینە ٥ (غطّــوا مَعارِفَهم) ڕوخساری خۆیـان داپۆشی ٥ (هـو مـن المعارف) ئەو لـە ناسیاوەکانە ٥ **المَعرَفَـةُ**: شوێنی پۆپنەی کەڵەشێرو یاڵی ئەسپ ٥ **المَعـروفُ**: نـاوە بۆ هەرشتێـك جوانیو باشی بزانـرێ جا یـان بەعەقڵ یان لە ڕێـگای شەرعەوە ٥ چاکە کـردن لە گەڵ خەڵکدا ٥ **العُرفُطُ**: ڕوەکێکە لـە جۆری ڕوەکی (العضاء) پێڕی (القرنیة)یە.

عَرَقَ في الأرض عُرُوقاً: بەناو زەویدا ڕۆیی.

عَـرَقَ العظـم عرقـاً: گۆشـتی سـەر ئێـسقانەکەی کرۆستــەوە بــەددان لێـی کـردەوە ٥ دەشـگوترێ: (عَرَقَته السّنون وعَرَقَتهُ الخُطوبُ) بەڵاو کارەساتی ڕۆژگــار برژاندویانــە چەوســاندویانەتەوە ٥ هەروا دەگوترێ: (فلان مَعروق) فڵانکـەس کـزو کۆڵەوارە، داڵ گۆشتو لەڕە.

عَرِقَ عرقاً: ئارەقی کرد ٥ (عَرِقَ الحـائط) دیوارەکە تـەڕایی پەیدا کـرد تەڕەشوحی هەیـە ٥ **أعـرَقَ** الــشجرُ: درەختەکــە ڕەگــەکانی بــە زەوی دا ڕۆچـوونە خـوار ٥ دەشـگوترێ: (أعـرق فـلان في الكرم) فڵانکەس لە ئانبدەییو بەخشیندا بنچو بناوانی هەیەو بەمیرات بۆی ماوەتەوە ٥ **أعرَقَ**: هاتە ولاتی عێراق ٥ **أعـرَقَ الفَـرسَ**: ئەسـپەکەی هێناو برد بۆئەوەی ئارەق بکا ٥ **أعرَقَ الشرابَ**: شـەرابەکەی تێـکەڵ بـە هەنـدێ ئـاو کـرد ٥ **عَارَقَهُ**: شانازی کرد بە بنیچەو ڕەچەڵەکی خۆی ٥ **عـرَّقَ**: بـەمانا (أعـرق)دێ ٥ **إعتَـرَقَ العَظـمَ**: گۆشـتی سـەر ئێـسقانەکەی کرۆسـتەوە ٥ **تعَرَّقَ الـشجر**: ڕەگـی درەختەکـە بـە زەویـدا ڕۆشـتە خوار ٥ **تَعَرَّقَ العَظمَ**: گۆشتی سـەر ئێـسقانەکانی کرۆستەوە ٥ دەگوترێ: (تَعَرَّقَتهُ الـسّنون وتَعَرَّقتـه الخُطــوبُ) ڕۆژگــار چەوســاندیەوە ٥ بــەڵاو کارەسات کرۆسـتیانەوە ٥ **تَعَرَّقـتُ فلانـاً**: سـەری فڵانکەسم خستە ژێـر باڵـمەوەو جەڕاندمو بـە زەویمدا دا ٥ **إستَعرَقَ**: تووشی گەرما بووم ٥ یان دەرمانێـکی خواردەوە بـۆ ئـەوەی عـەرەق بکـا ٥ **إسـتَعرَقَ الـشّجر**: درەختەکە ڕەگـی بـە زەویـدا ڕۆچوون ٥ **العِراقُ**: قەراغ دەریاو قەراغ ڕوبـار ٥ حەوشەی خانوو بەردەرگا ٥ گۆشتی دەوروبـەری نینـۆك ٥ کلـۆرایی لاسـکی پـەڕوباڵی باڵنــدە ٥ پشت ناوك بە پانتـایی ورگ ٥ **العُـراقُ**: ئێـسقان کە گۆشـتەکەی خورابـێ ٥ ئـاوی پـاكو سـافو پـاڵێوراو ٥ **عُـراقُ الغَیـثِ**: ئـەو ڕوەکـەی دوای بارینی باران سەر دەردێنێ ٥ **العَرَاقَةُ**: ڕەسەنـیو ئەصالەت ٥ **العُراقَةُ**: ئاوی سافو ڕوون ٥ بارانی بەلێزمەو ڕێژنە ٥ **العَرَقُ**: ئێسقان کـە زۆربـەی گۆشـتەکەی خورابـێو کـەمێ گۆشـتی باشـی لەسەر مابێ ٥ **العِرقُ**: بناغەی هـەموو شتێـك ٥ ڕەگــی ئاوجەســتە کــە خــوێن بــەناویان دا هاتووچۆ دەکا ٥ شورەخاك کە لەبـەر سوێری خاکەکە هیچی لێ نـەڕوێ ٥ نیرگـەی خـانوی وا کە سەقفەکەی داربێ ٥ شتی کەم.

عِرق السوس: ڕەگی ڕوەکی سوس ٥ **العَـرَقُ**: ئـارەق کــــــە لەجەســــــتە دێتــــــەدەر.

عَرَقُ الحائط والأرض: تەڕایی دیوار ◊ نمەی تەڕو توشی زەوی ◊ تەڕایی کە لە کوندەو مەشکە دەردەکەوێ ◊ شەرابی سەرخۆشکەر ◊ شەرابی گۆڕاو و پاڵێوراو و سەرخۆشکەر لە میصرو عێراق لە خورما دروست دەکرێ‌و لە شام لە ترێ دروست دەکرێ.

عَرَقُ الخِلال: ئەو شتەی دەبەخشرێ بە مەبەستی دۆستایەتی‌و بڵاوبوونەوەی خۆشەویستی ◊ چینی دیوار لە خشت‌و بلۆك یان بەرد ◊ دەگوترێ: (بنى الباني عرقاً أو عَرَقين) وەستاکە چینێك دیوار یان دوو چینی دانا ◊ ڕێچکەی نەسەب یان باڵندە ◊ کرێی کرێکار ◊ **العَرَقاة**: بنك‌و بناغە ◊ بنکی درەخت کە بەزەوی دا ڕۆچی‌و لق‌و پۆپەکانیشی بڵاو ببنەوە ◊ **العِرَقَةُ**: بەمانا (العَرقاة)ی ◊ **العَرَقَةُ**: چینە دیوار لە خشت‌و بلۆك‌و بەرد ◊ ئەو دارەی بەپانی دەخرێتە سەر دوو لاچینی دیوار ◊ ئەو سیرمەو حەبلەی دەستی گیراوی پێ کەلەبچە دەکرێ ◊ **العُرَقَةُ**: دەگوترێ: (رَجل عُرَقة) پیاوێکە دەماری زۆرن ◊ **العَرقوَتان**: دوو دارن ڕاست‌و چەپ دەخرێنە سەر دەمی دۆڵچە ◊ **العَرَقِيةُ**: عەرەقچین (کڵاو) ◊ ئەو پارچە قوماشە نەرمەی دەخرێتە ژێر کورتان‌و زینی وڵاخ ◊ **العَريق**: رجل عريق: پیاوێکی ڕەسەن‌و خانەدانە ◊ (فرس عريق) ئەسپێکی ڕەسەنە ◊ (غلام عريق) منداڵێکی کزو ڕۆح سوکە ◊ **المَعَرَّقُ**: داڵ گۆشت‌و لەڕ ◊ **المِعرَقُ**: فانیلە ◊ ژێرکراس ئەو پۆشاکەی لە ژێر پۆشاکەوە لەبەردەکرێ بۆئەوەی عەرەقی جەستە هەڵمژێ ◊ کێرد کە گۆشتی پێ توێ توێ دەکرێ ◊ **عَرقَبَ** الدابة: ڕەفیسکی وڵاخەکەی بڕی ◊ **تَعَرقَبَ**: شوبها بە عورقوبی وڵاخ لە خوارو خێچی دا ◊ عورقوب بریتیە لە ناوڕاستی خوارایی پاشوی وڵاخ ◊ هەروا دەگوترێ: (سلك العراقيب في الجبال) بەناو ڕێبازی پێچاو پێچی کێوو کەژدا ڕۆیی ◊ **تَعَرقَبَ** لخصمه: بە ڕێچکەیەکی نادیار لە دوژمنەکەی دا ڕۆیی بۆ ئەوەی فرسەتی لێ نەهێنێ ◊ **تَعَرقَبَ** عن الأمر: لە کارەکە لایدا ◊ **تَعَرقَبَ** المَطية: لە دواوە سواری وڵاخە مێینەکە بوو ◊ **عُرقوب**: پیاوێکە لە عەمالیقەکان بەنمونە دەهێندرێتەوە بۆ پابەند نەبوون بە وادەو بەڵێنی خۆی ◊ **العُرقوبُ** من الأنسان: شاڕەگێکە لە قاچدا دەکەوێتە ژوور پاژنەی پێ ◊ لە وڵاخدا بریتییە لەو خواراییەی پاشوی کەوەکوو ئەژنۆی دەستەکانیەتی ◊ لە شیوو دۆڵ دا بریتییە لە خوارو خێچی‌و پێچاوپێچی ناویاندا ◊ ڕێگای تەنگەبەرو دەربەند لە کێوو کەژدا ◊ **عراقيب** الأمور: کۆسپ‌و تەگەرەکانی ئیش‌و کار ◊ **عَرقَلَ** عليه كلامه: قسەکەی لێ خوارو خێچ کرد ◊ دەگوترێ: **عَرقَلَ** على فلان: قسەو کردەوەکانی فلانکەسی خوارو خێچ کردو پلانەکانی هەڵوەشاندنەوە ◊ **عَرقَلَ** الأمر: کارەکەی قورس کردو چەواشەی کرد ◊ **تَعَرقَلَ**: کارەکەی خوارو خێچ کرد ◊ **العَراقيل**: کۆسپ‌و تەگەرە ◊ (عراقيل الأمور) کارە قورسەکان.

عَرَكَ الجلد عَرْكاً: دەستی بە پێستەکە دا هێناو برد.

عَرَكَ الشيءَ: شتەکەی کڕاند تا بەتەواوی کۆژاندیەوە ◊ دەگوترێ: (عركهم الحرب) شەڕو هەرا بەسەریاندا هاتو جۆیەتی هەر بەینا بەینێك دەکەونە شەڕەوە ◊ **عَرَكَهم** في الحرب: لە شەڕدا هەڵمەتی بۆ بردن ◊ **عَرَكَه** الدهر: زەمانە دەرزی دادا ◊ قاڵی کرد ◊ لە بۆتەی دا ◊ **عَرَكَتِ** الماشيةُ الأرضَ: ئاژەڵەکە زەویەکەی لە

گیا ڕوتکرد ٥ عَـرَقَ بجنبـه ذنـب فـلان: تـاوانی فلآنکەسی خستە ئەستۆی خۆ.

عـرك فـلان عَرَكـاً: فلآنکەس لەشەڕدا هەڵمەتی توندو تیژی بردە سەر دوژمن ٥ **عارکە معارکةً وعِراکـاً**: شـەڕی لەگەڵـدا کـرد ٥ **إعترکـوا**: فەرمبالغیو پاڵە پەستۆیان کردو کۆبونەوە ٥ دەگوترێ: (إعترکوا في القتال) لەشەڕدا تەنگیان بەیەکتر هەڵچنی ٥ (إعترکـت الأبـل علـى المـاء) حوشـترەکان لەسـەر ئاوەکـە پاڵـە پەسـتۆی یـەکتریان کـرد ٥ (تعـارکوا في القتـال والخـصام) لەشـەڕو کێشەدا پاڵەپەستۆی یـەکتریان کـرد ٥ **العِـراكُ**: کۆبونـەوەو پاڵەپەستۆکردنی حوشـتر لەسـەر ئـاو ٥ دەگـوترێ: (أورد إبلَـهُ العـراك) بەڕاپێچو پاڵەپەستۆ حوشترەکانی بردنـە سـەر ئاوەکە ٥ **العَرکَـةُ**: یـەکجار ٥ دەگـوترێ: (لقیتـه عرکـة بعـد عرکـة) جار دواجار توشی بـووم ٥ وەجبەیەك شەڕ ٥ شەڕێـك ٥ **العُرکَـةُ**: کەسێـك خـۆ بـۆ ئـازار ڕابگـرێ ٥ **العَرَکِـيُّ**: ماسـی گـر ٥ کەسێك ڕاوەماسی بکا ٥ **العَریكُ**: (رمـل عَریـكٌ) لمێـکی تێـك پەسـتێوراوە ٥ **العَریکـةُ**: دوگـی حوشـترە ٥ بـەرزایی ناوقـەدی پـشتی ٥ یـان پاشمـاوەی دوگـی ٥ سروشـتو طـەبیعـەت ٥ دەگوترێ: (هو لیّن العریکة) ئەو تـەبیات نـەرمو سروشـت هێدییـە ٥ (هوشـدید العریکـة) تـوڕەو تـەبیات تونـدە ٥ **المُعتَـرِك**: شـوێنی تێکـچڕژانو پەلاماردنی یەکتری ٥ **معترك** المنایـا مـن الـسنین: چەمبەرە بەستن لەگەڵ مردن.. تەمەنی نێوان شەسـتو نـەوەد ساڵە بـەزۆری ئـادەمیزاد لـەو تەمەنەدا لەگەڵ مردن یەخەگیر دەبێ ٥ **المَعرَكُ**: بەمانا (المعـترك)دێ ٥ **المَعرَکَـة**: گۆڕەپـانی شـەڕو شوێنی هەوڵدان بۆ کوشتنی دوژمـنو زیـان پـێ گەیاندنی.

عَرَمَ فلان عُرماً: فلآنکەس تونـد بـوو تـوڕە بـوو ٥ شەڕەنگێزو زیپانە خڕۆ بوو.

عَـرَمَ فلانـاً: بـە تـوڕەییو تونـدو تیـژی یەخـەی فلآنی گرت.

عَرَمَ الـصَّبيُّ أمَّـه: منداڵەکە شیری مـەمکی دایکی خوارد.

عَرِمَ الشيءُ عَرماً وعُرمةً: شتەکە ڕەشو سپی بوو

عَرِمَ فلان عَرَماً: فلآنکەس توندو تیژ بوو.

عَـرُمَ فـلان عرامـةً: فلآنکـەس تونـدو تیـژ بـوو ٥ **عارَمَـهُ**: کێشەی لەگـەڵ دا کـرد ٥ عَـرَّمَ الـشيءَ: شتەکەی تێکەڵاو کـرد ٥ **إعشَرَمَ**: بـەمانا (عَـرِمَ) دێ ٥ دەگـوترێ: (أعترمـت الفِتنـة) فیتنـەیی پەرەی سەند.

تَعَـرَّمَ: بـەمانا (عَـرِمَ) دێ ٥ **العـارم**: (یـوم عـارم) ڕۆژێکی زۆر ساردو توشە ٥ (أمر عارم) کارێـکی قورسـە ٥ (خُلـق عـارِم) ڕەوشتی تونـدو تیـژ ٥ **العُـرامُ**: توێـکڵی درەخـت ٥ چڵـکی مەنجـەڵ ٥ زۆرو زەبەنـدەیی سوپاو جەربـەزەیی ٥ **العَـرِم**: لافاوێـك هـیچ بەربەستێـك خـۆی بۆنـەگرێ ٥ **العَـرَمُ**: چڵـکی مەنجـەڵ؛ کێشتەرەقەڵەی کـە بەمەنجەڵـەوە دەنووسـێ ٥ گۆشـت ٥ کۆمەڵـە گـەنمی گێـرە کـراوی شـەنە نـەکراو، واتـە: خەرمانی سورنەکراو ٥ **العُرمَة**: خەرمانی گێرە کراوی بەشەنە نەکراوی گەنم ٥ **العَرَمَةُ**: بـەمانا (العُرمة) دێ ٥ **العَرِمَةُ**: بەربەستی دروستکراو لە شـیو و دۆڵ دا بـۆ کۆکرنـەوەی ئـاو ٥ بـارانی بەلێزمەو لەنگێزە ٥ **العَـرِیمُ**: بەلآو کارەسات ٥ جوتیار ٥ **العَرَمرَمُ**: بەهێزو توانـا (جیش عرمرم) سوپای زۆرو جەربەزە ٥ عَرَنتِ الدار عِراناً: ماڵی دوور بوو خـانوی دوورکەوتـەوە ٥ اعـرنَ فـلان: فلآنکـــــــەس بـــــــەردەوام

بوو لەسەر خواردنی گۆشتی کوڵاو ◊ عارَنَ فلاناً: شەڕی لەگەڵ کرد ◊ العارِنُ: شێر ◊ العِرانُ: خانووی دوور ◊ بزمارێك رمبو سەرە رمبەکە بەیەکەو شەتەك بدا ◊ العَرَنُ: گۆشت ◊ یان گۆشتی کوڵاو ◊ نەخۆشییەکە توشی قاچی وڵاخ دەبێ، دەورو بەری سمی ئەستور دەبێ ◊ العَرِینُ: لانەی شێرو کەمتیار، کونە گورگو کونە ماری گەورە ◊ کۆمەڵە درەخت ◊ حەوشەی خانوو، بەردەرگا ◊ دەوروبەری شار ◊ شکۆمەندیو پارێزگاری لەبەهابەنرخەکان ◊ العِرنِین: سەرەتای هەموو شتێك ◊ ئێسقانی لوت ◊ دەگوترێ: (هم شمّ العرانین) ئەوانە شکۆمەندو وڵاتپارێزو گیانبەخشن لە پێناو بەها بەنرخەکان دا ◊ عرانین القوم: پیاو ماقوڵو گەورە پیاوی گەل ◊ العِرناس: لوتکەی کێو ◊ دارێکە یان شتێکی تری وا ریسی لۆکەی لەسەر هەڵدەکرێ بۆ ڕستن ◊ عرانیس الذرة: ئەو گیاو گژەی لە نێوان ڕیزەکانی رووەکی گەنمەشامیو گوڵەبەڕۆژەدا دەڕوێ ◊ عراه الداء والأمر عرواً: نەخۆشیو ڕووداوەکە سواری شانی بوو.

عَرِيَ فلان فلاناً: فلانکەس هاتە لای فلانو داوای بەخششو پیاوەتی لێ کرد.

عُرِيَ فلان: فلانکەس لەرزی هاتێو سەرمای سەرەتای لەرزەکەی توش بوو ◊ فلان حەزی لە دیدەنی فلان بوو ◊ دەگوترێ: (عري الى الشيء) پەرۆشی شتەکەی بوو، دوای ئەوەی فرۆشتی پەرۆشی بوو ◊ أعرى القميص: قۆڵی بۆ کراسەکە دروستکرد (أعرى الكوز) هەنگڵی بۆ گۆزەکە کرد ◊ أعرى صديقه: دۆستو برادەرەکەی ڕیسواکردو یارمەتی نەدا ◊ عرى القميص أو الكوز: قۆڵو هەنگڵی بۆ کراسو گۆزەکە دروستکرد ◊ عرّى الشيءَ: شتەکەی پاشگوی خست ◊ إعتراه: بەمانا (عراه) دێ ◊ العِروُ: ناحیەو لایەن ◊ دەشگوترێ: (هو عِروٌ منه) ئەو گوێ بەو شتە نادادو لێی بێ ئاگایە ◊ العُروُ: یەکەم سەرما بوونی جەستە بەهۆی لەرزوتاوە ◊ نێوان زەرد هەڵگەرانی خۆرو داهاتنی تاریکی لەوەرزی زستانو سەرمادا ◊ العُروَة من الثوب: یەخەی کراس ئەو شوێنەی وەکوو ئەڵقە وایەو بە عەلاگەیدا دەکەی ◊ هەر ئەڵقەیەك دەستی پێ بگرێو خۆتی پێ لە زیان بپارێزی ◊ درەختێك بە زستان گەڵاکەی نەوەرێ ◊ ماڵو سامانی بەنرخ ◊ ئەڵقەی گەردنبەندو ملوانکە ◊ دەگوترێ: (عرى المرجان) ئەڵقەی مرواری ◊ دەوروبەری شاروشارۆچکە ◊ العُرى: فەرماندەی سوپا ◊ لەبواری کشتوکاڵدا بریتیە لەکاتی چاندنی برێ جۆری سەوزە کە لەساڵێکدا زیاد لە جارێك دەچێندرێ ◊ دەگوترێ: (البطاطس تزرع في عروتين من السنة) پەتاتە ساڵی دووجار دەچێندرێ ◊ العَرِيُّ: شەوی سارد ◊ بای سارد.

عَرِيَ من ثيابه عُريا وعريةً: پۆشاکی لەبەردا نەماو ڕووت بوو لە پۆشاك.

عَرِيَ من العيب: لە عەیبو خەوش سەلامەت بوو.

عَرِيَ بدنه من اللحم: جەستەی گۆشتی پێوە نەبوو.

عَرِيَ الفرسُ: ئەسپەکە زینی پێوە نەبوو ◊ أعرى فلان: فلانکەس بە دەشتو سارادا ڕۆیی ◊ أعرى فلان صديقه: فلانکەس لە دۆستو ناسیاوەکەی دووركەوتەوە ◊ أعرى فلاناً ثوبه ومن ثوبه: پۆشاکەکەی لەبەر فلانکەس داکەند ◊ عاری

القَــــومُ: خەڵــــکەکە بـــەبێ زیـــن ســـواری ئەسـپەکانیان بـوون ◊ عَــراه ثوبـه ومـن ثوبـه: پۆشاکەکەی لەبەر داکەند ◊ عـراه مـن الأمـر: لەکارەکە رزگاری کرد ◊ تعرّى من ثيابه: پۆشاکی خۆی داکەند، خۆی ڕوتکـردەوە ◊ تعـرّى مـن الأمر: خۆی لە کارەکە رزگاری کرد ◊ إعـروری الفـرسُ: بـەمانا (عَــرِيَ)دێ ◊ إعـروری الرجـلُ: پیاوەکـە بەتـەنها بەسـارادا ڕۆیـی ◊ إعْـرَوْرَى الفَــرَسَ: بــەڕوتی ســواری ئەســپەکە بــوو ◊ دەشـگوترێ: (فـلان یعـروری ظهـور المَهَالِـكِ) فلاّنکەس سواری پشتی کاری قورس‌و فەوتێنەر دەبێ، خۆدەخاتە ناوکێشەی قورس‌و سامناکەوە ◊ إعرَورى أمراً قبيحاً: پرکێشی کارێکی ناشیرینی کرد.

التَعرِيـة: ڕوتبـونی و شاخ‌و بـەردی توێـکڵی زەوی بەهۆی باران‌و باو و گـەرمی‌و ساردی ◊ العَـرى: هەرشتێــك شتێــکت لێ نـەدیو بکـاو نــەهێڵێ چـاوت لێـی بـێ ◊ ناحیـەو شـوێن ◊ حەوشـەو بەردەرگاو ماڵ ◊ دەگوترێ: (نـزل بعُـرى فـلان) لـەماڵی فلاّن دابـەزی ◊ العُـريُ: (فـرسٌ عـري) ئەسپی پشت ڕوت‌و بـێ زیـن ◊ العَـراءُ: دەشـت‌و سارا: کەهیچ شتێك لەبەردەمیا نەبێ‌و تا چاو بڕبکا ساراکە ببینی ◊ العُريان: دەگوترێ: (فلان عريان النَّجِيّ) فلاّنکەس نهێنـی تـێ ناوەسـتێ‌و زوو دەری دەبـرێ‌و بـڵاوی دەکاتـەوە ◊ المعـاري: کـۆی (مَعـرى) ئـەوەی لـە جەسـتە دەبینـدرێ‌و داناپۆشــرێ ◊ وەکــوو دەم‌و چـــاو و دەســــت‌و پەنجـەو قـاچ تـا قولـەپێ‌و بەلـەك ◊ فـەرش‌و قـاڵی‌و بــەڕەو مــافوور ◊ شــوێنێ ڕووەکـــی لێ نەڕوێ.

عَزَبَ الشَّيئ عزوباً: دوورکەوتەوە، خۆی شاردەوە.

عَزَبَ فلان عزبة وعزوبة: فلاّنکەس عازەبەو ژنـی نەهێناوە ◊ عَزَبَت المرأة الرجلَ عَزباً: ئافرەتەکە بە ڕێك‌و پێکی خزمەتی پیاوەکەی کرد.

أعــزَبَ: دوورکەوتــەوە ◊ أعــزَبَ الــشَّيئ: شـتەکەی دوورخستەوە ◊ عَزّبه: دوری خستەوە ◊ عَزّبت المـرأة الرجــل: ئافرەتەکـە بەباشـی خزمـەتی مێردەکـەی کـرد ◊ تَعَزّبَ فـلان: فلاّنکـەس بـێ ژنـەو ژنـی نیـە ◊ دەگوترێ: (تَعَـزَّبَ زمانـاً ثـم تأهَّـــلَ) ئافرەتەکــە ماوەیــەکی دوورو درێـــژ عازەب‌و قەیرە بوو دوایی شوی کـرد ◊ الأعـزب من الرجال: پیاوێـکە ژنـی نـەهێنابێ ◊ العَازِبَـةُ: (عَازِبَةُ الرجل) خێزانی پیاو کەبەباشی خزمەتی مێردەکـەی بکـا ◊ العَـزَبُ: ئافرەتێـك مێـردی نەبێ یان پیاو ژنی نەبێ ◊ العِزبةُ: مەزرەعەیەك کـە خـانوی خاوەنەکـەی تێـدا بـێ‌و خـانووی وەرزێرەکان بەدەوری دا بنیـات نـرابن ◊ العَزيـبُ: دوور ◊ عـازەب ◊ المِعـزابُ: کەسێـك زۆر قـەیرە بـێ‌و ژنــی نــەهێنابێ یـان ئـافرەت بـێ‌و شـوی نـــەکردبێ ◊ هـــەتا وای لێ هـــات ئـــارەزووی ژن هێنان یان شوکردنی نەمابێ.

عَزَرَ فلاناً عزراً: سەرزەنشتی فلاّنی کرد ◊ یارمەتی دا.

عَزَرَ عن الشَّيئ: مەنعی کردو نەیهێشت گێڕایەوە.

عَزَرَ علی فـرائض الـدين: فێـری کاروبـاری ئـایینی کـرد وای لێ کـرد لـەوبوارەدا شـارەزای کـرد ◊ سزای دا لەسەر کەمتەرخەمی کـردن لـە ئـایین بـە سـزایەك نەگاتـە سـزای حـەدی شـەرعی ◊ عَزّرَه: مەنعی کرد، گێڕایەوە ◊ تەمبێی کرد.

عَزَرَ القاضي المُذنب: قازی سزای تاوانبارەکەی دا ◊ ڕێـزی لێ گـرت‌و بەگـەورەی حـسێب کـرد ◊ یارمەتی داو بەهێزی کـرد ◊ عَـزَّرَ علـی فـرائض

الدين وأحكامه: یارمەتی دا بۆ ئەنجامدانی پێویستییە ئایینییەکان و حوکمە شەرعییەکان ◊ التّعزیر: لە زاراوەی شەرعدا، بریتییە لە تەمێ کردنی تاوانکار بە شێوەیەك نەگاتە ئەندازەی حەد.

عَزَّ فلان عِزّاً وعِزَّةً وعزازةً: فلانکەس بەهێز بوو، لە زەلیلیو داماوی ڕزگاری بوو ◊ دەگوترێ: (عزّ فلان علی فلان) فلانکەس بەخشش و کەرەمی نواند بەسەر فلاندا.

عَزَّ الشيءُ: شتەکە کەم بوو وای لێهات دەست نەکەوێ.

عَزَّ علي أن تفعل کذا: پێم ناخۆشە ئەوە بکەی ◊ بەلامەوە گرانە ئەو کارە بکەی.

عَزَّ فلاناً عزّاً: بەسەریدا زاڵ بوو، ژێر باری کرد ◊ بالادەست بوو ◊ **اعَزَّهُ**: بەهێزی کرد و وای لێ کرد عەزیز و بالادەست بێ ◊ خۆشی ویست و ڕێزی لێ گرت ◊ **أعزِزتُ** بما أصابه: پێم ناخۆش بوو تووشی ئەو چەرتەم و بەلایە بوو ◊ **عازَّهُ**: بەسەری دا زاڵ بوو ◊ **عَزَّزَهُ**: توندی کرد و بەهێزی کرد پشتگیری بۆ نارد ◊ **إعتزَّ** به: بەهۆی ئەوەوە ڕێزدار بوو، خۆی بە عەزیز و بالادەست لەقەلەم دا ◊ **تَعَزَّزَ** فلان: بەمانا (عَزَّ)دێ ◊ **استَعَزَّ** الرملُ: لمەکە یەکتری گرت و تێك نارووخێ ◊ **استَعَزَّ** بحق فلان: بەسەر فلانکەسدا بالادەست بوو ◊ **استَعَزَّ** علیه المَرضُ: نەخۆشی لەگڵ و گۆی خست و بەسەریدا زاڵ بوو ◊ **استَعَزَّ** الله بفلان: خودا فلانی مراند ◊ **استَعَزَّ** بالعلیل: نەخۆشییەکەی لەسەر قورس و گران بوو ◊ **الأعَزّ**: بەمانا (عزیز) دێ بۆ مێینە دەگوترێ: (العُزّی) ◊ **العَزَازُ**: زەوی پتەو کە زوو لافاوی لەسەر هەڵسێ ◊ **العُزّی**: بتێك بوو تایبەت بوو بەبەنوکەنانەی قورەیشی ◊ یان درەختێك بوو لە درەختی سەمور کە بەنوقەحطان بینایەکیان بە دەوردا کردبوو دەیان پەرست، پێغەمبەر خالیدی کوڕی وەلیدی نارد خانووەکەی ڕوخاند و دارەکەشی بڕی و سوتاندی ◊ **العَزَّةُ**: بێچوە ئاسکی مێینە ◊ **العِزَّةُ**: هێز و توانا و دەسەڵات ◊ داکۆکیکردن و پارێزگاری لەبەها پیرۆزەکان، سەر ڕەقی و مل نەدان ◊ **العَزیزُ**: ناوێکە لە ناوە جوانەکانی خودا ◊ بالادەست و هەمیشە شکۆمەند، هیچ هێزێك نییە بەسەریدا زاڵ بێ ◊ **عَزَفَت** نفسه عن الشيءِ عزوفاً: نەفسی لێی تەکیەوە و وازی لێ هێناو هیچ ئومێدێکی پێ نەما ◊ (فهو وهي عزوف) ◊ دەگوترێ: (هو عزوف عن اللهو) ئەو حەزی لە ڕابواردن و لەهو لەعب نییە.

عَزَفَ فلان عزفاً وعزیفاً: فلانکەس بە ئامێر عەزف و مۆسیقای ژەنی و گۆرانی گوت ◊ دەشگوترێ: (عَزَفَ علی العود) بە ئامێری عود مۆسیقای لێ دا.

عَزَفَ الشيءُ: شتەکە دەنگی لێ هات ◊ **أعزَفَ**: مۆسیقای بیست ◊ گوێی لە مۆسیقای عەزف بوو ◊ **تعازفوا**: گۆرانیان بۆ یەکتر گوت و شانازیان بەسەر یەکتریدا کرد ◊ **العَزّافُ**: (سحاب عَزّاف) هەورێکە گرمەو تریشقەی دەنگی دایەوە ◊ کەسێك پیشەی عەزف لێدان بێ و بە ئامێری عەزف مۆسیقا بژەنێ.

العَزوف: کەسێك لەسەر دۆستایەتی کەس بەردەوام نەبێ و لەگەڵ هیچ کەسدا هەڵنەکا ◊ **العَزیف**: دەنگی وردە بەرد و زیخە کە ڕەشەبا رایدەداو بەشتی دەکێشێ و دەنگی لێ دێ ◊ دەنگی ڕەمڵ و زیخە نازانی لە کوێوە دێ ◊ **المِعزَفُ**: ئامێرێکی مۆسیقایە وەکوو عودو تەنبور وایە ◊ **المِعزَفَة**:

بەمانا (المِعزَف)دێ ٥ **المَعزوفة**: پارچە مۆسیقایەکە لێ دەدرێ.

عَزَقَ الأرض عزقاً: زەویەکەی شەق کرد.

عَزَقَ الحقل: گڵی کێڵگەکەی هەڵەو گێڕ کرد بۆ ئەوەی هەوا لێی بداو چیلکەو چەوێڵی لێ دور بخرێتەوە.

عَزَقَ فلاناً ضرباً: باش باش لێی دا، فلانکەسی شل شل کوتا.

عَزِقَ خلقُهُ عزقاً: ڕەوشتی ناشیرینو خراپ بوو.

عَزِقَ به الشئ: شتەکەی پێوە نووسا ٥ **أعزَقَ فلان**: فلانکەس بە پاچەکۆڵە یان بە پێمەڕە کاری کرد ٥ **العَزیقُ**: زەوی نەرمەڵانو دەشت ٥ **المِعزَقُ**: ئەو پاچو پێمەڕەو پاچەکۆڵانەی باخو بێستانی پێ دەکێڵدرێ ٥ **المِعزَقَةُ**: بەمانا (المِعزَق) دێ ٥ **عَزَلَهُ عزلاً**: دوری خستەوە، لایدا وەلای نا ٥ دەگوترێ:

عَزَلَهُ عن منصبه: لە پلەو پایەکەی هێنایە خوارێ ٥ جیای کردەوە ٥ دەگوترێ: (عَزَلَ الزوّان عن القمح) مرۆرەکەی لە گەنمەکە جیاکردەوە ٥ دەشگوترێ: (عزل المرضى عن الأصحاء) نەخۆشەکانیان جیاکردنەوەو لە شوێنێکی تایبەتی دا خستنیانە ژێر چاودێریەوە بۆئەوەی ساغەکان توشی نەخۆشییەکە نەبن ٥ **إعتَزَلَ الشئ وعنه**: شتەکەی دوورخستەوەو لایدا ٥ **إنعَزَلَ عنه**: لێی لاکەوتو دوورکەوتەوە ٥ **تَعازَلَ القوم**: خەڵکەکە لێك دابڕانو هەندێکیان لە هەندێکیان دوورکەوتنەوە ٥ **تَعَزَّلَ الشئ وعنه**: بەمانا (إعتزل) دێ ٥ **الأعزَلُ**: مرۆڤی بێ چەك ٥ هەوری بێ باران (السَّماك الأعزل) بروانە مادەی (سَمَكَ) ٥ **العازِلَ الكهربائي**: ناوەندێکە کاریگەری کارەبایی لەسەر نییە ٥ **العُزُلُ**: بەمانا (الأعزَلُ)دێ ٥ **العزلاءُ**: شوێنی هەڵڕژانی ئاوە لە زارکی گۆزەو کوپەوە ٥ دەگوترێ: (أرسلت السماء عَزاليها) ئاسمان بە لێزمەو ڕێژنە بارانی باراند ٥ (أرخص الدنيا عزاليها) دونیا لەززەتو نیعمەتەکانی زۆربوون ٥ **العُزلَة**: بەمانا (الإنعزال)دێ ٥ **المُعتزلة**: تاقمێکن لە موتەکەلمین، لە زۆر شتدا، دژی ئەهلی سونەو جەماعەن ٥ دامەزرێنەری مەزهەبەکەیان ناوی واصیلی کوڕی عەتایە ئەوەی لە مزگەوتی بەصرەدا دەرس بە دەورەی شێخ حەسەنی بەصری بەجێ هێشتو کەنارگیر بوو ٥ **المِعزال**: کەسێکە سیلاحی پێ نەبێ ٥ شوانی بەتەنیا ٥ کەسێك لەسەفەردا بەتەنیا لە زورێکدا بخەوێو لە ڕەفیقەکانی دووربکەوێتەوە ٥ **المَعزِلُ**: گۆشەگیرو دوورە پەرێز دەگوترێ: (هو بمعزل عن كذا) ئەو لەو شتە کەنارگیرەو خۆی لێ دەپارێزێ ٥ شوێنێکە نەخۆشی تێدا جیادەکرێتەوە بۆئەوەی ساغەکان نەخۆشییەکە نەگرن.

عَزَمَ فلان: فلانکەس جیدیەتی نواندو بە دڵسۆزی لە گژ کارەکەی ڕاچوو ٥ بەصەبرو پشوو درێژ بوو.

عَزَمَ الله لي: خودا صەبرو ئارامی پێ بەخشیوم هێزو توانای داومەتێ.

عَزَمَ على فلان: فەرمانی بە فلان کردو لێی توند کرد ٥ سوێندی خوارد ٥ **عَزَّمَ الراقي**: نوشتونووسەکە دووعاو نزای خوێندن ٥ **عَزَّمَ الأمر وعليه**: دوعاو نزای خوێندن ٥ **عَزَّمَ فلان الطريق**: فلانکەس ئەو ڕێبازەی گرتە بەرو کۆڵی نەدا ٥ **تَعَزَّمَ الأمر**: بەمانا (عَزَمَ الأمر)دێ ٥ **العَزّامُ**: ورەبەرزو سوور بوو لەسەر ئەنجامدانی کار ٥

شێر ◊ خۆگرو پشوو درێژ ◊ **العَزمُ**: صەبرو ئارامو خۆڕاگری لەبەرامبەر ڕوداودا ◊ (أولو العزم من الرسل) ئەو پێغەمبەرانەی زۆر بە ورەبەرزیو صەبرو ئارامەوە ئەرکەکانی پێغەمبەرایەتییان بەجێ هێنا ◊ **العَزمةُ**: دەگوترێ: (هذا عزمة من عزمات الله) ئەمە مافێکە لە مافەکانی خودا لەسەر بەندەکانی ◊ **عَزائم الله**: فەرزو واجبەکانی خودا کەلەسەر بەندەکانی دایناون.

عزا فلان [illegible] عزواً وعزياً: فلانکەسی پاڵ فلان داو وتی: ئەوە کوڕی ئەوە، پیاوی ئەوە... ◊ دەگوترێ: (عزا الخبر الى صاحبه) هەواڵەکەی پاڵ خاوەنی داو بڵاوی کردەوە.

عَزِيَ عزىً: خۆڕاگرو پشوو درێژ بوو لەسەر ئەو بەڵاو ناخۆشیانەی توشی هاتن ◊ **عَزّاهُ**: دڵنەوایی کردو هەوڵی دا بەصەبر بێو پشوو درێژ بێ ◊ **إعتزى** إلى فلان: خۆی پاڵ فلان دا، خۆی بە ئەوەو وەچەی ئەو زانی ◊ **تعازى** القوم: خەڵکەکە هەندێکیان سەرەخۆشیان لە هەندێکیان کرد ◊ **تَعَزّى** فلان تَعَزّياً: فلانکەس بە زۆر لەخۆکردن هەوڵیدا وایپیشان بدا کە بەصەبرو خۆڕاگرە ◊ **تعزّى** الى فلان: خۆی پاڵ فلانکەس دا ◊ **تَعَزّي** العربيُ: کابرای عەرەب داوای لە هۆزو خێڵەکەی کرد بۆئەوەی بە هانایەوە بێن ◊ **العِزوةُ**: خۆ نیسبەتدان ◊ هاوارکردنی لێ قەوماو لەهۆزەکەی ◊ **العِزيَةُ**: بەمانا (العِزوة)دێ ◊ **المَعزى**: شوێنی سەرە خۆشی کردن لەکۆست کەوتو ◊ **عَسَبَهُ** عسباً: نێرەکەرێکی خواست بۆئەوەی لە ماینەکەی بپەڕێنێ ◊ کەڵەگایەکی خواست مانگاکەی پێ کەڵ بدا ◊ **أعسَبَ** الذئبُ: گورگەکە بازی داو قوچاندی ◊ **أعسَبَ** فلان فلاناً جَمَلَهُ: فلانکەس حوشترە نێرەی لە فلان خواست بۆ تۆو بۆ کەڵدانی حوشترە مێیەکانی ◊ **إستَعْسَبَ** منه: ڕقی لێی بوو ناخۆشی ویست ◊ **استَعْسَبَ** الفرسُ: ماینەکە حەزی لە (فەحل) بوو سواری بێ کەڵی بدا.◊ **استَعْسَبَ** جمله: حوشترە نێرەکەی لێ خواست بۆئەوەی بیهاوێتە حوشترە مێیەکانی ◊ **العُسبُ**: تۆوی (فەحل) تۆماوی وڵاخی نێر بۆ کەڵدانی مێینەکان ◊ نەوەو زوڕێتو منداڵ ◊ دەگوترێ: (قطع الله عُسبَهُ) خودا دوا بڕاوت بکا نەوەو زوڕێتت نەهێڵێ ◊ **العَسِبُ** (رأس عَسِب): سەرو قژێکی زۆر ژاکاوو ناڕێكو پێکە زۆر لە مێژە چاك نەکراوەو بەشانە نەکراوە ◊ **العَسَبَةُ**: دەربەندو کەلێنی کێو ◊ **العَسيبُ**: (عسيب الذنب) ئێسقانی کلك یان شوێنی لێ ڕوانی توك لێی ◊ لقی دارخورما تووێکڵو پرژوپاڵی لێ داماڵدرێ ◊ یان هەر پرژوپاڵی پێوە نەبێ ◊ دەربەندو کەلێنی کێو ◊ **عَسيبة** الذنب: ئێسقانی کلك ◊ **اليَعسوب**: پاشای هەنگ ◊ شاژنی هەنگ ◊ عەرەبەکان پێیان وابوو ئەو پاشای هەنگە دەبێ نێر بێ چونکە قەبارەی لەوانی تر گەورەترە ◊ دەشگوترێ: (هو يعسوب قومه) ئەو پاشاو سەرۆكو گەورەی نەتەوەکەیەتی ◊ **العَوسَجُ**: جۆرە ڕوەکێکی چقڵاویە لە پێری باینجانە ◊ بەرێکی خڕی هەیە وەکوو مێوی مرواریەوایە ◊ تاکەکەی (عوسجة)یە ◊ **العَسجَدُ**: ئاڵتون.

عَسَرَ الزمان عسراً: ڕۆژگارەکە زۆر ناخۆشو پڕ چەورتەمو کارەسات بوو ◊ **عَسَرَت** المرأة: ئافرەتەکە بەناخۆشی منداڵی بوو، ژانی بەئازاری تووش بوو.

عَسَرَ المدينَ: تەنگی بە قەرزدارەکە هەڵچنیو داوای لێ کرد قەرزەکەی بداتەوە.

عَسَرَ فلاناً: لەلای چەپەوە هاتە لای فلان.

عَسِرَ الأمرُ والزمانُ عَسَراً: کارەکە قورس بوو، رۆژگار بوو بەکێشەو چورتمو بەڵاو کارسات.

عَسِرَ فلان: فلانکەس لە کارەکاندا رەقیی نواندو لێبوردنی نەبوو.

عَسِرَ علیه الأمر: کارەکانی لێ تێکەڵاو بوو ٥ عَسِرَ فلانٌ: فلانکەس چەپلەر بوو هەر بەدەستی چەپی ئیشی کرد.

عَسُرَ الأمرُ: بەمانا (عَسِرَ)دێ ٥ دەگوترێ:

عَسُرَ الزمانُ: رۆژگارەکە تەنگو چەڵەمەو ناخۆش بوو ٥ **أعسَرَ** فلان: فلانکەس هەژارو دەست کورت بوو، ژیانی تەنگو نارەحەت بوو ٥ **أعسَرَتِ** المرأة: بەناخۆشیی منداڵی بوو ٥ **أعسر** المدین: بەمانا (عَسَرَ)دێ ٥ **عاسَرَهُ**: مامەڵەی توندی لەگەڵ کرد ٥ **عَسَّرَ** علیه: تەنگی پێ هەڵچنی ٥ **عَسَّر** علی فلان: سەرپێچی فلانی کرد دژی ئەو جوڵایەوە ٥ **عَسَّرَ** الأمر: کارەکەی قورس کرد ٥ **عَسَّر** فلاناً: لەلای چەپەوە هاتە لای فلانکەس ٥ **إعتَسره**: زێر باری کردو ئیشەکانی قورس کردن ٥ دەگوترێ: (اعتسر الدابة) بە سرکیو ژێربارنەکراوی سواری وڵاخەکە بوو (إعتَسَرَ من مالە) لەماڵی خۆی خەرجی هەڵگرتو پێشی ناخۆش بوو، بەنابەدڵی لەماڵی خۆی خەرجی کرد ٥ **إعتَسَرَ** الکلام: قسەکەی کرد بەبێ ئەوەی لێی ورد بێتەوە ٥ **تعاسَرَ** الأمر: کارەکە قورسو گران بوو ٥ **تعاسر** البیعان: کڕیارو فرۆشیار نەگەیشتنە ئەنجام ٥ **تعاسَرَ** الزوجان: ژنو مێردەکە رێک نەکەوتن ٥ **تَعَسَّرَ** الأمر: بەمانا (عَسِرَ)دێ ٥ **الأعسَرُ**: دەگوترێ: (أعسَرُ یَسَرُ) بە هەردوو دەست کاردەکا ٥ بۆ ئافرەت دەگوترێ: (عَسراءُ یَسرَة) ٥ (حمام أعسَرَ) کۆترێکە بەباڵی راستییەوە پەڵەی سپی هەیە ٥ (یوم أعسَرُ) رۆژێکی ناخۆشو سامناکە ٥ **العَسراءُ**: مێینەی (الأعسَرَ) ٥ **العُسرَةُ**: دەست کورتیو هەژاری ٥ نەبوونی دارایی بۆ قەرزدانەوە ٥ (جیش العُسرَة): سوپای موسوڵمانان لەغەزای تەبوکدا ٥ (ساعَة العُسرَة) کاتی تەنگانەو ناخۆشی ٥ **العُسری**: کاری ناخۆشو ئەرکی گرانو کردارو رەفتاری وەها کە سەربکێشێ بۆ سزاو ناخۆشی ٥ **المعسَرُ**: ئەو خاوەن قەرزەی قەرزدارەکەی بەگیر دێنێ ٥ **المَعسَرَةُ**: هەژاریو دەستکورتی ٥ **المَعسُورُ**: بەمانا (العُسر)دێ ٥ **عَسَّ** فلان عَسّاً: فلانکەس شەوگەڕو عەسعەسو چاودێری جادەو کۆڵان بوو ٥ **عَسَّ** خَبَره عن فلان: هەواڵەکەی لە فلان دواخست زوو پێی نەگەیاند ٥ **عَسَّ** صاحبه: داوای هاوەڵەکەی کرد ٥ **إعتَسَّ**: بەمانا(عَسَّ) دێ ٥ **إعتَسَّ** الشَّیْ: بەشەو داوای شتەکەی کرد ٥ هەواڵی شتەکەی زانی ٥ دەشگوترێ: (إعتسَّ الأثر) حەدیسەکەی گێڕایەوە ٥ **العاسُّ**: کەسێک بەشەو حەرەسی دەکاو چاودێری جادەو کۆڵانو ماڵو سامانی خەڵک دەکاو گومان لێکراوان دەست نیشان دەکا ٥ **ألعَسُّ**: دەگوترێ: (جاء الشَّیْ مِن عُسِّهِ وبَسِّه) ئەوەی هەبوو نەبوو هێنای ٥ **العَسّاسُ**: بۆ زێدە ڕەوی لەمانای (عَسَّ) دێ ٥ **العَسُوسُ**: گەڕان بە دوو نێچیر ئەو کەسەی دەگەڕێ بە دوو نێچیردا ٥ ئافرەتێک بێ چاو و ڕووبێو بەلایەوە شەرم نەبێ لە پیاوی بێگانە نزیک ببێتەوە.

العَسِسُ: گورگ ◊ **المَعَسُّ**: مەبەست ◊ دەگوترێ: (هو قريب المَعَسّ) ئەو نیازو مەبەستی نزیکە ◊ عَسعَسَ الليلُ: شەو داهاتو تاریکی هێنا ◊ عَسعَسَ الذئبُ: گورگەکە شەو بە دوو نێچیردا گەڕا ◊ عَسعَسَ السحابُ: هەور بەشەو لەمزەوی نزیک بووە ◊ عَسعَسَ الأمرَ: کارەکەی چەواشەکردو تێکەڵو پێکەڵی کرد ◊ عَسعَسَ الشَّئَ: شتەکەی جوڵاند خستیە جەمو جوڵ ◊ تَعَسعَسَ الذئبُ: گورگ بەشەو گەڕا بۆئەوەی نێچیری دەست بکەوێ ◊ **العَسعاسُ**: هەرشتێ وەزنی سووک بێ.

عَسَفَ على فلان ولفلان عَسفاً: کاری بۆ فلانکەس کرد ◊ دەگوترێ: (هو يَعسِفُ ضَيعَتَهُم) ئەو چاودێری موڵکو ماڵو ئیشو کاریان دەکاو بەرێوەیان دەبا.

عَسَفَ الطريق: بە نەشارەزایی بەرێگاکەدا ڕۆیی.

عَسَفَ عنه: لێی دا.

عَسَفَ في الأمر: بەبێ لێ وردبوونەوەو تێفکرین ئیشەکەی کرد.

عَسَفَ فلاناً: فلانکەسی بەتوندو تیژی گرتو ستەمی لێ کرد.

عَسَفَ المرأة: دەست درێژی کردە سەر ئافرەتەکەو ناموسی برد.

عَسَفَ الدمْعُ الجفونَ: فرمێسک هێرشی هێناو لە ڕێڕەوی نائاسایی خۆیەوە هەڵرژا.

عَسَفَ فلاناً: فلانکەسی کردە خزمەتکاری خۆیو ئیشی پێ کرد ◊ أعسَفَ فلان: بەنەشارەزایی بەشەو ڕەوی کرد ◊ کرێکارەکەی بەئیشی گران هەڵەوگیر کرد ◊ عَسَّفهُ: ماندوی کرد ◊ اعتسف الطريق وعن الطريق: بەمانا (عَسَفَ)دێ ◊ إعتَسَفَ فلاناً: ستەمی لە فلانکەس کرد ◊ کاری پێ کرد خستیە سەر ئیشوکار ◊ إنعَسَفَ: لار بوو خوارو خێچ بوو ◊ تَعَسَّفَ في الكلام: ویستی بەزۆر قسەو ڕاو بۆچوونی خۆی بسەپێنێ ◊ تَعَسَّفَ الطريق: بەنەشارەزایی بەرێگادا ڕۆیی ◊ تَعَسَّفَ فلاناً: ستەمی لە فلانکەس کرد ◊ **التَّعاسيف**: دەگوترێ: (هو يركب التعاسيف) ئەو بەرێگەی خوارو خێچدا دەڕوا ◊ **العَسيفُ**: کرێکاری سوکایەتی پێکراو.

عَسِقَ به عَسَقاً: پێوەی نووساو داوێنی گرتو بەری نەدا ◊ وەگری بوو، خۆشی ویست ◊ عَسِقَ عليه: بە گیرە گیرو ئیلحاح داوای لێ کرد ◊ تَعَسَّقَ به وعليه: بەمانا (عَسِقَ)دێ.

ألعَسَقُ: لاری ◊ توندڕەوشتی ◊ تاریکی شەو ◊ **العُسُقُ**: ئەو خاوەن قەرزانەی تەنگ بە قەرزدارەکانیان هەڵدەچننو داوایان لێ دەکەن قەرزەکانیان بدەنەوە ◊ **العَسيقَة**: شەرابی خراپ کە ڕوون بێو زۆر ئاوی تێکرابێ ◊ **العُسقول**: کارگ ◊ لەبواری کشتوکاڵدا ڕەگێکی قەڵەوو فش بوو کە زۆر مادەی بژێوی لەخۆ گرتبێ وەکو پەتاتە ◊ عَسكَرَ القوم بالمكان: سەربازەکان لەو شوێنە کۆبوونەوە ◊ عَسكَرَ الليلُ: شەو تاریکیەکانی کەوتنە سەر یەکو بە تەواوەتی ڕەش داهات ◊ عَسكَرَ الشَّئَ: شتەکەی کۆکردەوە ◊ **العَسكَرُ**: سوپا ◊ کۆبوونەوەی سوپاو شوێنی کۆبوونەوەی شتی زۆر لە هەرجۆرێک بێ ◊ دەگوترێ: (عسكر من رجال) (و عسكر من خيل) ◊ (وعسكر الليل): تاریکی شەو ◊ دەشگوترێ: (إنجلت عنه عسكر الهموم) غەمەکانی نەمان ◊ غەمە جۆرا جۆرەکانی نەمان ◊ (شهدتُ عسكرين) واتە: ئامادەی لێشاوی مرۆڤ بووم لە عەرەفاتو لە مینا.

العَسكَرَة: ناخۆشیو چورتم ◊ دەگوترێ: (وقعوا في عسكرة) کەوتنە ناو ناخۆشیو چورتمەوە ◊ **العسكري**: سەرباز ◊ تاکێك لەسوپا ◊ **المُعَسكَرُ**: سەربازخانە.

عَسَلَ الماء عَسلاً وعُسولاً: ئاوەکە ڕەوان بوو ◊ شڵەقا، شەپۆلی دا ◊ دەشگوترێ: (عَسَلَ الذئبُ والفرسُ) گورگەکە یان ئەسپەکە بازی دا لە بازدانەکەیدا هەڵبەزیەوە (فهو عاسل وعسول وعسّال).

عَسَلَ الطعامَ عَسلاً: خواردنەکەی تێکەڵی هەنگوین کرد.

عَسَلَ فلاناً: پێخۆری فلانکەسی کردە هەنگوین ◊ بەباشی باسی فلانی کردو وەسفی دا.

عَسَلَ الله فلاناً: خودا فلانکەسی لای خەڵك خۆشەویست کرد ◊ **عَسُلَتِ** النحلُ: هەنگەکە هەنگوینی کرد ◊ **عَسَّلَ** النائمُ: کابرا سەرە خەوێکی شکاند ◊ **عَسَّلَ** الطعامَ: هەنگوینی تێکەڵی خواردنەکە کرد ◊ **عَسَّلَ** القومَ: هەنگوینی دەرخواردی خەڵکەکە دا ◊ **عَسَّلَ** الله فلاناً: خودا فلانکەسی لای خەڵکی خۆشەویست کرد ◊ **عَسَّلَ** القومَ: خواردنی هەنگوینی دەرخواردی خەڵکەکەدا.

استَعسَلَ: داوای بەخشینی هەنگوینی کرد ◊ **العَاسِلُ**: هەنگوێن بڕ، ئەوکەسەی هەنگوین لە هەنگەڵان دەردێنێ ◊ گورگ ◊ (مكان عاسِل) شوێنی هەنگوین ◊ ئەو شوێنەی هەنگوینی تێدایە ◊ **العَاسِلة** (خلية عاسلة): کوڵەسە هەنگێك کە شانەکانی هەنگوینی تێدا بێ ◊ **العَسَّالُ**: دەرهێنەری هەنگوین لە شوێنی خۆی ◊ یان هەنگوین فرۆش ◊ **ألعَسالة**: پورە هەنگ ◊ هەنگ ◊ **العَسَلُ**: هەنگوینی ساغو بێ عەیب ◊ ئەوەی هەنگ لە ورگی خۆی دەری دێنێو دەیکاتە شانە هەنگوێنەوە ◊ دەشگوترێ: (فلان على أعسال أبيه) فلانکەس لەسەر ڕەوشتو ڕێو شوێنی باوکی دەڕوا بەڕێوە ◊ **العَسَلُ** الأسود: دۆشاوی وەرگیراو لە قەصەبی شەکر، کە پێی دەگوترێ: (قەند) ◊ **العِسلُ**: (هو عِسلُ مال) ئەو زۆر لێزانە لەسەروکاری کردنی ماڵو ساماندا ◊ **العَسَلَةُ**: پارچەیەك لە هەنگوین ◊ دەشگوترێ: (ما أعرف له مَضرِبَ عَسَلة) نایناسمو شارەزای بنو بنەچەی نیمو نازانم کوڕی کێیەو چ کەسە ◊ (ما ترك له مضرب عَسلة) جوێنی پێداو ڕەخنەی لێ گرتو بنو بنەچەی هەڵوەشاند ◊ **العَسَليّ**: هەر شتێك ڕەنگی هەنگوینی بێ ◊ **العَسيلُ**: کەسکی عەتر فرۆشو عەتارباشی کە دوکانو مەعمەلی پێ پاك دەکرێتەوە لەو ڕوەكو گژوگیایەی عەتری لێ دەرهێناون ◊ **المَعسَلَة**: کوڵەسە هەنگ، پورە هەنگ ◊ **المَعسولُ**: شتی تێکەڵکراو بەهەنگوین ◊ (معسولة الكلام) دەمو لەفز شیرینو قسە خۆش ◊ (معسولة المواعيد) وادە دروستو پابەند بوو بە پەیمانی خۆیەوە ◊ **عَسلَجتِ** الشجرة: درەختەکە چرووزەی دەرکردن ◊ **العِسلاجُ**: چرووزەی درەختو تولە مێو کە تازەو ناسکنو خەڵفی ساڵن ◊ **العُسلوجُ**: بەمانا (العِسلاجُ) دێ.

عَسَمَ فلان عَسماً: فلانکەس تەماعی بوو ◊ دەگوترێ: (هذا أمر لا يُعسَمُ فيه) ئەمە شتێکە تەماعی تێدا نییە.

عَسَمَ فلان عَسماً: فلانکەس ئەوەی بەدەست هێنا.

عَسَمَ في الأمر: لە کارەکەدا هەوڵی داو تێیدا ماندوو بوو.

عَسَمَت عينه: چاوی فرمێسکی ڕژاندن.

عَسَمَ فلان بنفسه وسط القوم: فلآنكەس خۆی هاویشته ناو قەومەكەوەو تێكەڵیان بوو هیچ حیسابێكی بۆ نەكردنو لێیان نەترسا ۞ **عَسِمَتِ** القدمُ والكفُ عَسَماً: قاچی یان دەستی لەمەچەكەوە وشك بوو هەتا خواروخێچ وەستا ۞ بۆ نێرینە ۞ **أعسَمَت عينه**: بەمانا (عَسَمَت)دێ ۞ **أعسَمَ يَدَهُ**: دەستی وشك كرد ۞ **أعسَمَ فلاناً**: بەخششی دا بەفلآن ۞ **إعتَسَمَ**: بەدەستی هێنا، كەسبی كرد ۞ **العَسمُ**: نانی وشك ۞ **العَسمة**: تیكە نان، پاروە نان ۞ **العَسمِيُّ**: ئەو كەسەی كاسبی باش بۆ ماڵو منداڵی دەكا ۞ **المَعسَمُ**: شوێنی تەماع، شتێك كە تەماعی لێ بكرێ ۞ **عَسَت يَدُهُ عُسُواً**: بەهۆی ئیشكردنەوە دەستی زبر بوون.

عسا فلان: فلآنكەس پیرو كەنەفت بوو.

عَسَت الليلُ: شەوەكە تاریكایی چڕ بووەو بوو بە هەنگوستە چاو.

عسي البات: بەمانا (عسا) دێ.

عسي: فیعلی (مقاربە)یە مانای ڕەجاو هیوا دەگەیەنێ.

عَسِيَ فلان البات: بەمانا (عَسَا)دێ ۞ **أعسى**: دەگوترێ: (ما أعساه بكذا) چەند شیاوی ئەو شتەیە ۞ **العَسِيُّ**: دەگوترێ: (هو عَسِيٌّ أن يفعل كذا) ئەو شیاوی ئەوەیە ئەو كارە بكا.

عَشِبَ المكانُ عَشباً: شوێنەكە گیاو گژی لێ ڕوا.

عَشِبَ الخبزُ وغيرهُ: نانەكە وشك بووە.

عَشُبَ المكانُ عَشابة: شوێنەكە گیاو گژی لێ ڕوا ۞ **أعشَبَ المكان**: بەمانا (عَشُبَ)دێ ۞ **أعشَبَ القومُ**: خەڵكەكە تووشی لەوەڕی تازە بوون ۞ **أعشَبَ الإبلُ**: حوشترەكە لەناو لەوەڕی تەڕو تازەدا لەوەڕا ۞ **عَشَّبَ المكانُ**: بەمانا (عَشُبَ)دێ ۞ **اعتَشَبَت الإبلُ**: حوشترەكە لەوەڕی تەڕو تازەی خوارد ۞ **تَعَشَّبَتِ الإبلُ**: بەمانا (إعتَشَبَت)دێ ۞ **إعشَوشَبَ المكانُ**: شوێنەكە لەوەڕی تەڕو تازەی لێ بوو ۞ **إعشَوشَبَ القومُ**: خەڵكەكە تووشی لەوەڕی تازە بوون ۞ **التعاشيبُ**: پەڵە پەڵەی جیاجیا لە لەوەڕ ۞ دەگوترێ: (أرض تعاشيبُ) زەویەكە جۆرەها پەڵە لەوەڕی تێدان ۞ **العاشِب**: (مكان عاشِب) شوێنێكە لەوەڕی باشی لێیە ۞ (أرض عاشِبَة) زەویەكی پڕ لە گژوگیای تازە ۞ (حيوان عاشب) ئاژەڵێكە بژێوی گیاو گژە ۞ **العُشبُ**: لەوەڕی تەڕو تازە ۞ كە وشك بوو پێی دەگووترێ: (حشيش) پوشو پەڵاش ۞ لەبواری ڕووەك ناسیدا بریتییە لە ڕووەكێكی سەوزو تەڕو كەم خۆڕاگر ۞ **المِعشابُ**: (أرض مِعشابٌ) زەویەكی بەپیتو بەرهەمەو زۆری گژوگیا لێ دەڕوێ.

عَشَرَ فلانٌ: فلآنكەس لە (دە) یەكێكی هەڵگرت ۞ یان لە ژمارە نۆ دانەیەكی زیاد كردو كردی بە (دە).

عَشَرَ القومَ: بوو بەدەیەمینی گەلەكەی ۞ یان دەیەكی ماڵو سامانی لێ ستاندن ۞ دەگوترێ: (عَشَرَ المالَ) بەزۆرو بەشێوەی ستەم دەیەكی ماڵەكەی بردن ۞ **عَشرَنَ الشَّيَ**: شتەكەی گەیاندە بیست كردی بەبیست ۞ **أعشَرَت الناقة ونحوها**: حوشترەكە دەمانگ بەسەر ئاوسبوونی دا تێپەڕی ۞ **أعشَرَ القومُ**: خەڵكەكە بوون بە (دە) ۞ **عاشَرَهُ**: هاوڕێیەتی كردو لەگەڵی تێكەڵاو بوو ۞ **عَشَّرَ الحمارُ**: گوێدرێژەكە لە سارادا زەڕاندیو زەڕاندنەكەی دووبارەو سێبارە كردەوە ۞ **عَشَّرَ الغرابُ**: قەلەڕەشەكە قیڕاندی ۞

عَشُرَتِ الناقةُ: حوشترەكە بوو بە (عوشراء) واتە سكی بوو بە دەمانگ ◊ عَشَّرَ العدد: ژمارە نۆی كرد بە ژمارە (دە) لە دوعاو پاڕانەوەدا دەگوترێ: (اللهم عَشِّر خطاي) خودایە! بەهەموو هەنگاوێكم دە چاكەم بۆ بنووسە ◊ عَشَرَ القوم: دەیەكی ماڵو سامانی لێ وەرگرتن ◊ عَشَّرَ المالَ: دەیەكی ماڵی لێ ستاندن ◊ عَشَّرَ الشَّيْ: شتەكەی كردە (دە) بەش ◊ إعتَشَرَ القوم: خەڵكەكە تێكەڵاو بوونو بوونە هاوەڵی یەكتری ◊ تعاشَروا: بەمانا (إعتَشَرَ)دێ ◊ العاشورُ: ڕۆژی دەیەمی مانگی موحەرەم ◊ عاشوراءُ: جۆرە حەڵوایەكە لە ئاردی گەنم دروست دەكرێ ◊ وادەبێ شیرو مێوژو شتی وایشی تێكەڵ دەكرێ ◊ عُشارُ: دەگوترێ: (جاء القوم عشار) خەڵكەكە دەكەس دەكەس هاتن ◊ العشارةُ: پارچە لەهەر شتێك بێ ◊ دەگوترێ: (صار القوم عشارات) خەڵكەك بوونە پارچە پارچە ◊ العُشاريّ (ثوبٌ عُشاريٌّ): قوماشێكە دەگەزی ◊ (غلام عشاري) گەنجێكی دەساڵانەیە ◊ العِشرُ: بەمانا (العُشارة) دێ ◊ العَشْرُ: دە، (ژمارە دە) دەیەك كە لەبەروبوومی كشتوكاڵی وەردەگیرێ ◊ (قِدرٌ أعشار) گۆزەیەكە بووە بە (دە) پارچە ◊ العُشراء مِن النوق: ئەوەیە حوشترێك بەسەر ئاوسبوونیدا دە مانگ تێپەڕ ببێ ◊ العَشَرَةُ: یەكەم خانەی ژمارەیە ◊ دەگوترێ: (عَشَرَة رجال وعشرُ النساء) ◊ العِشرَةُ: تێكەڵاویو هاوڕێیەتی ◊ العَشّارُ: ئەو كەسەی باج لەسەر كاڵا وەردەگرێ، گومرگ دەستێنێ ◊ عَشوراء: بەمانا (العاشوراء)دێ ◊ العَشيُّ: بەمانا (العُشرُ)دێ ◊ العَشيرة: هۆزو خێڵ، خزمو كەسوكار ◊ المِعشار: بەشێك لە دە بەش ◊ المَعشَرُ: پێرو تاقمو بەرە و ڕەگەز ◊ خزمی پیاو كەسوكاری نزیك لەپیاو ◊ دەشگوترێ: (جاء القوم مَعشَرَ او مَعشَرَ مَعشَرَ) خەڵكەكە (دە) (دە) هاتن.

عَشَّ الطائرُ عشّاً: باڵندەكە لەسەر هێلانەكەی هەڵنیشتو مایەوە.

عَشَّ الشَّيَ: شتەكەی داواكرد ◊ كۆی كردەوە.

عَشَّ القميص: كراسەكەی پینەكرد.

عَشَّ المعروف: پیاوەتیو چاكەكانی كەمكردەوە.

عَشَّ بدنه عشاشة: جەستەی لەڕو لاواز بوو ◊ أعَشَّ الله بدنه: خودا جەستەی لاواز كرد ◊ أعَشَّ الله فلاناً عن حاجته: خودا زوو پێویستی فلانكەسی هێنایە دی ◊ أعَشَّ الظبيَ وغيره: ئاسكەكەی جاڕز كرد تەڕاندی ◊ عَشَّشَ الطائرُ: باڵندەكە لانەی بۆخۆی بنیات نا ◊ عَشَّشَ الأرضُ والعلأُ: زەویو لەوەڕەكە وشك بوون ◊ عَشَّشَ الخبزُ: نانەكە كەڕوی هەڵهێنا ◊ عَشَّشَ فلان الخبزَ: فلانكەس وازی لە نانەكە هێنا تا كەڕوی هەڵهێناو كەڵكی نەما ◊ إعتَشَّ الطائرُ: باڵندەكە هێلانەی دروست كرد ◊ إنعَشَّ القميصُ: كراسەكە پینەكرا ◊ العُشُّ: هێلانەی باڵندە، ئەو چیلكەو چەوێڵەی كۆیدەكاتەوە بۆئەوەی بیكاتە هێلانە ◊ ئەگەر هێلانەكە لەسەر درەخت بوو ئەوە پێی دەگوترێ: (عُشّ) ئەگەر لەناو كونە شاخو كونە دیواردا بوو پێی دەگوترێ: (وَكر) یان (وكْنٌ) ◊ العَشُّ: بەمانا (العُشُّ)دێ ◊ هەروا ناوە بۆ پیاوێك ئێسقانی دەستو قاچی نەرم بێ ◊ المَعَشُّ: مەبەست ◊ المَعَشَّةُ: زەوی توونەدو پتەو و بەردەڵان ◊ العَشعَشُ: هێلانەی یەك لەسەر یەك ◊ عَشِقَهُ عِشقاً وعَشَقاً: زۆری خۆشویست شەیدای بوو.

عَشِقَ بالشيء: هۆگری بوو پێوەی نووساو لەگەڵی کەوت.

عَشَقَ الشيءَ بآخر: لایەکی شتەکەی خستە نێوان پرژو پاڵی لایەکەی ترەوە ٥ **تَعَشَّقَ**: خۆی بەشەیداو عاشق نیشاندا ٥ **تَعَشَّقَ فُلانة**: شەیدای فلانە ئافرەت بوو حەزی لێ کرد ٥ **العِشِّيقُ**: کەسێك زۆر عاشق بێ، شێتو شەیدا بێ ٥ **العُشُقُ**: ئەوکەسەی شەتڵە گوڵو شتی بۆنخۆش دەروێنێ ٥ **العَشَقَةُ**: درەختی لەبلاب ٥ **العَشِيقُ**: بەمانا شەیداو ئاشق دێ ٥ هەروا ناوە بۆ مەعشوقەو حەزلێکراوەکە.

عَشِمَ فلان عشما وعشمة: فلانکەس تەماعی بوو.

عَشِمَ الشيءُ عشما وعشوما: شتەکە وشك بوو ٥ **تَعَشَّمَ الشيءُ**: شتەکە وشك بوو ٥ **الأعشَم**: ئەو شتەی دوو ڕەنگی تێدا بن، بەڵەك بێ ٥ درەختی وشك بوو بەهۆی گڵە وشکەو تەپوتۆزەوە ٥ (وهي عشماء) دەگوترێ: (شجرة عشماءُ) درەختێکە وشکەڵی لە تەڕی زۆرترە ٥ **العَشَمَةُ**: تەماع ٥ وشکەوە بووی لەڕو لاواز.

عَشَا عشوا: شەوکوێر بوو ٥ چاوی کەم بینایە ٥ ڕوی لێ وەرگێڕاو پشتی تێ کرد.

عَشَا فلانا: قەصدی فلانکەسی کرد.

عَشَا النار وإليها عشوا وعُشُوًّا: بەشەو ئاگری بینی چوو بۆلای بۆئەوەی ڕوناکایی بۆخۆی دابین بکا ٥ نان خواردنی ئێوارەی بۆ فلانکەس ئامادەکرد.

عَشِيَ عشًا وعشاً: شەوکوێر بوو.

عَشِيَ فلان: فلانکەس شێوی خوارد، شێوی کرد.

عَشِيَ عليه: ستەمی لێ کرد ٥ **أعشى فلاناً**: خواردنی شێوی دایە ٥ شەوکوێری کرد ٥ **أعشى** فلانا الشيءَ: شتەکەی دا بە فلانکەس ٥ **عَشَّاهُ**: خواردنی ئێوارەی پێدا ٥ **عَشَّى عن فلان**: لەگەڵ فلانکەسدا هێدیو هێمن بوو ٥ **إعتَشَى فلان**: فلانکەس لەسەرەتای شەودا شەو ڕەوی کرد ٥ **إعتشى** النارَ: بەمانا (عَشاها)دێ ٥ **تعاشى**: وای دەرخست چاوی کزەو شەو کوێرە، وایش نیە ٥ دەشگوترێ: (تعاشى عنه) خۆی لێ نەزانو نەناس کرد ٥ **تَعَشَّى**: نانی شێوی خوارد ٥ لە پەنددا هاتووە دەڵێ: (تَغَدَّ به قبل أن يتعشّى بك) دەسی خۆت پێش بخە بیکەرە پێخۆری بەیانی پێش ئەوەی تۆ بکا بە پێخۆری شێو ٥ **استَعشاهُ**: کابرای بینی سەر لێ شێواو و حەیران ٥ **استَعشَى** النار: ئاگرەکەی کردە شارەزای ڕێگا بۆخۆی ٥ **العَشاءُ**: نان خواردنی ئێوارە، شێو.

العِشاءُ: سەرەتای شەو ٥ یان لە نوێژی مەغریبەوە تا دەگاتە کاتی شەوی زۆر تاریكو چڕ بوونەوەی تاریکی ٥ **العِشاءان**: مەغریبو عیشایە ٥ **العَشواءُ**: مێینەی (الأعشى)یە ٥ دەگوترێ: (هو يخبط خبط عشواء) ئەو شەوکوێرانە دەست دەکوتێو هیچی لێ دیار نیە وەکوو حوشتری شەو کوێر هەر پەلە کوتەیەتی ٥ تاریکی ئەنگوستە چاو ٥ دەگوترێ: (وهم في عَشواء من أمرهم) ئەوانە لە کاری خۆیان سەریان لێ تێك چووەو نازانن چی بکەن ٥ (رَكِبَ العشواء) کارەکەی شێواو شەوکوێرانە ملی نا ٥ **العَشْوَةُ**: نێوان سەرەتای شەو تا چواریەکی شەو ٥ تاریکی ٥ **العُشْوَةُ**: تاریکی ٥ پریشکە ئاگر ٥ **العَشوَةُ**: مل نانە شت بەبێ شارەزایی ٥ **العَشِيُّ**: لە نێوان نیوەڕۆو خۆرئاوابوون ٥ یان نێوان خۆرئاوابوون و تێپەڕبوونی چواریەکی شەو ٥ **العَشِيَّةُ**: بەمانا (العَشِيّ)دێ ٥ عَصَبَت الأسنان عَصباً وعُصوباً:

ددانەکان بەڵغیان گرت ٥ چڵکن بوون یان بەهۆی جگەرە خواردنەوە زەردبوون.

عَصَبَ علی الشَّیْ عَصباً وعصاباً: دەستی بەسەر شتەکەدا گرت.

عَصَبَ بِهِ: دەورەی دا، **عَصَبَ** الریقُ بفیه: تفی لەدەمدا وشك بوو.

عَصَبَ الشَّیْ عصباً: شتەکەی پێچایەوەو لول دا ٥ شتەکەی شەتەك دا دەگوترێ: (عَصَبَ رأسه بالعِصابة) بە پەڕۆو لەفاف سەری پێچا.

عَصَبَ الشجرةَ: لق‌و پۆپی درەختەکەی لێك نزیك کردنەوەو بە حەبلێك بەستنی، ئەمجار ڕایوەشاند بۆ ئەوەی گەڵاکەیان هەڵوەرێ ٥ دەگوترێ: (عَصَبَهم الأمر) ڕوداوەکە یەکی خستن‌و کۆی کردنەوەو زیاتر کارەکەیان لەسەر گران بوون.

عَصَبَ القطن والصوف: لۆکەو خوریەکەی ڕست.

عَصَبَ الغبارُ رأسَهُ: تەپ‌و تۆز سەری داپۆشی پێوەی نووسا.

عَصِبَ اللحمُ عصباً: گۆشتەکە ڕەگ‌و ڕیشەی زۆر تێدابوو.

عَصِبَ القومُ بِهِ عَصباً: خەڵکەکە لەدەوری کۆبوونەوە ٥ **عَصَّبَهُ**: بە پەڕۆو لەفاف شەتەکی دا ٥ **عَصَّبَ** القومُ فلاناً: خەڵکەکە فلانکەسیان کردە گەورەو سەرۆکی خۆیان ٥ (عَصَّبَ فلاناً) فلانکەسی برسی کرد ٥ لەناوی برد ٥ دەگوترێ: (عَصَّبته السِّنونَ) ساڵانی گرانی ماڵ‌و سامانەکەی لەناو برد ٥ **عَصَّبه** بالسيف: بە شمشێر لە تەپڵی سەری دا، لە شوێنی پێچی مێزەری دا ٥ **إعتَصَبَ**: سەری خۆی پێچا، مێزەرەکەی لەسەری خۆی پێچا ٥ **إعتَصَبَ** القومُ: خەڵکەکە بونە کۆمەڵ‌و تاقم‌و هێزیان پەیدا کرد ٥ **إنعَصَبَ**: توندبوو ٥ **تَعَصَّبَ**: پێچی سەری خۆی توندکردو شەتەکی دا ٥ **تَعَصَّبَ** القوم علیهم: خەڵکەکە کۆبوەوە سەریان ٥ **تَعَصَّبَ** فلان: فلانکەس خزم‌و کەس‌و کاری هەبوون ٥ دەگوترێ: (تَعَصَّبَ له وتَعَصَّبَ معه) یارمەتی دا ٥ **إعصَوصَبَ** القومُ: خەڵکەکە کۆبوونەوەو بونە تاقم‌و پێڕێکی بەهێزو توانا ٥ **إعصَوصَبَ** الأمر والشرُّ: کارەکە قورس بوو شەڕەکە توند بوو ٥ **العِصابُ**: پەڕۆو لەفاف کە شتی پێ دەپێچرێ پەڕۆو مەندیل کە برین‌و شکاوی پێ بپێچرێ ٥ **العُصابُ**: تێکچونی دەروونی یان تێکچونی عەقڵییە ٥ **العِصابة**: بەمانا (العِصابُ) دێ ٥ مێزەر ٥ تاج ٥ کۆمەڵێك ئادەمیزاد یان ڕەوە ئەسپ ٥ یان کۆمەڵە باڵندە ٥ **العَصبُ**: لە بواری زانستی عروزدا ساکن کردنی (لام)ی (مفاعَلَتن)ە ٥ **العَصَبُ**: ڕەگ‌و دەماری جەستە کە جموژگەکان پێکەوە شەتەك دەدەن ٥ چەند شێوە هەودایەکی سپی کە بەهۆیانەوە هەست‌و جوڵە لە مێشکەوە دەگوێزرێتەوە بۆ جەستە ٥ **العَصبَةُ**: درەختی لەبلاب ٥ **العُصبَةُ**: کۆمەڵ‌و پێڕێك لە ئادەمیزاد ٥ ڕەوە ئەسپ‌و ماین ٥ پۆلە باڵندە ٥ درەختی لەبلاب ٥ **العَصَبَة**: بەمانا (العُصبَةُ)دێ ٥ تاکی (العَصَبَ) ٥ **عَصَبَةُ** الرجل: کوڕو خزم‌و کەس‌وکار لەلایەن باوکییەوە ٥ یان هۆزو خێڵێ کە کۆمەکی پێ دەکەن‌و پشتگیریی لێ دەکەن ٥ لە بواری فەرائیض‌و میرات دا بەو میراتگرانە دەگوترێ کە بەشی دیاریکراویان نییە بەڵکوو دوای میراتگرە خاوەن فەرزەکان چی مایەوە وەری دەگرن ٥ **العَصَبِيُّ**: ڕەگەز پەرست‌و دەمارگیر ٥ ئەو کەسەی بە حەق‌و ناحەق یارمەتی

خزمەکـەی دەدا ◊ تـووڕەو خێـرا هەڵـچوو ◊ **العَصَبية**: پارێزەری‌و داکۆکیکردن لەو کەسەی کردویەتی بە وەکیل ◊ **العَصِيبُ**: (یوم عـصيب) ڕۆژێکی ناخۆش‌و پڕ تەنگانەیە ◊ ڕۆژێکی زۆر گەرمو ناخۆشە ◊ **المُعَصَّبُ**: گەورەو سەرۆك ◊ هەژارو بێ سامان ◊ **المَعصوبُ**: کەسێك زۆری برسی بێ ◊ شمشێری نایاب (معصوب الخلق): ئێسك ڕێكو پێكو جەستە توندوتۆڵ ◊ **المَعصُوبة** من النساء: ئافرەتی جەستە توندوتۆڵ.

عَصَدَ السهمُ عُصوداً: تیرەکە لار بۆوە ◊ نیشانەکەی نەپێکا.

عَصَدَ العصيدة عصداً: پەڵۆی دروستکرد ◊ **عَصَدَ** الشَّيْ: شتەکەی لار کردەوە.

عَصَدَ فلاناً على الأمر: تۆپزی لە فلان کرد بۆ ئەنجامدانی کارەکە ◊ **أعصَدَ** العَصيدة: پەڵوی دروستکرد ◊ (پەڵوو ئاردو ڕۆن‌و ئاوە تێکەڵ بەیەك دەکرێن‌و دەکوڵێندرێن) ◊ **المِعصَدُ**: ئەو ئەسکوێ‌و کەوچکەی پەڵوی پێ تێك هەڵدەدرێ.

عَصَرَ الشَّيْ عَصراً: شتەکەی گوشی‌و چی تێدا بوو لە ناو لە زەیت‌و شتی وا لێی دەرهێنا ◊ دەگوترێ: (عَصَرَ الثوب و عَصَرَ الدُّمَّلَ) کراسە تەڕەکەی گوشی ◊ کوان‌و دومەڵەکەی گوشی.

عَصَرَ الرَّكضُ الفرسَ: غاردان‌و بازدان عەرەقی بە ئەسپەکە کرد.

عَصَرَ الحرُّ العود: گەرما شوڵە دارەکەی وشك کرد ◊ **أعصَرَ**: کەوتە کاتی عەسر ◊ **أعصَرَتِ** الفتاةُ: کچۆڵەکە گەیشتە تەمەنی گەنجی ◊ **أعصَرَ** القومُ: خەڵکەکە بارانیان لێ باری ◊ **عاصَرَ** فلاناً: پەنای بۆ فلان بردو داوای کۆمەکی‌و پارێزگاریی لێ کرد ◊ هاوچەرخی بوو ماوەیەك پێکەوە لەژیاندا بوون ◊ **عَصَّرَ** الزرعُ: کشت‌و کاڵەکە گوڵی کرد، پۆخی گوڵەکان دەرکەوت ◊ **عَصَّرَتِ** الفتاةُ: بەمانا (أعصرت)دێ ◊ **عَصَّرَ** الشَّيْ: جار دواجار شتەکەی گوشی ◊ **إعتَصَرَ** الماءُ: شتەکەی لەگەڵ ئاودا خواردو بەهۆی ئاوەکەوە پارووەکە قوت چوو ◊ **إعتَصَرَ** من الشَّيْ: لە شتەکەی هەڵگرت ◊ **إعتَصَرَ** بالشَّيْ: پەنای بە شتەکە برد، خۆی خستە پاڵی ◊ **إعتَصَرَ** الشَّيْ: شتەکەی گوشی ◊ **إعتَصَرَ** العصير: شەربەتی دروست کرد ◊ **إنعَصَرَ**: گوشرا ◊ **تَعَصَّرَ**: گوشرا ◊ **تَعَصَّرَ** فلانٌ: فلانکەس گریا ◊ **الإعصار**: ڕەشەبای بەهێزو گێژەڵوکە ◊ لە بواری جوگرافیادا ناوچەیەکە لە پاڵەپەستۆ، ڕەشەباو گێژەڵوکە کێش دەکا بۆ چەقی خۆی بە پێچەوانەی میلی کاتژمێر لە نیوەگۆی باکوری زەوی دا ◊ ئەم ناوچانە بەوە دەناسرێن کە پاڵەپەستۆی هەوا تێیاندا دادەبەزێ ◊ لە پەنددا هاتووە: (إن كنت ريحاً فقد لاقيت إعصاراً) ئەگەر تۆ بای شەماڵی ئەوە گێژەڵوکەو ڕەشەبا بەرەو ڕوت بوونەوە ◊ بە کەسێك دەگوترێ خۆی بەئازاو گرنگ بزانێ یەکێکی تری لێ ڕاست بێتەوە بیبەزێنێ ◊ **العِصارُ**: کات ◊ دەگوترێ: (جاء على عصار) لەکاتی خۆیدا هات ◊ تەپو تۆزی زۆرو بەهێز ◊ **العُصارُ**: ئەوەی دەدۆشرێ یان دەگوشرێ‌و شلەمەنی وەکو ئاو، شیر، هەنگوین، بنێشت‌و شتی وای لێ دەچۆڕێ ◊ دەشگوترێ: (أشنف فلان عُصارة أرضي) فلانکەس بەروبوومی زەویەکەی بردم ◊ (هو كريم العصارة) ئەو پیاوێکی نانبدەو سەخی ڕەوشتە ◊ (نفاية ماعُصِرَ) تڵپەی گوشراو ◊ **العَصرُ**: کاتی شۆڕبونەوەی خۆربەرەو

ئـاوابوون تـاوای لێ دێ خـۆر زەرد هەڵدەگـەڕێ ٥
صلاة العصر: نوێـژی کاتی عەسر ٥ **العَصران**:
بـەیانیو ئێـوارە، شـەو و ڕۆژ ٥ ڕۆژگـار ٥
ماوەیـەکی دیـاریکراو لـە مێـژوو ٥ دەگـوترێ:
(العـصر الجـاهلي، العـصر الإسـلامي، العـصر
الأموي، العصر العباسي، عـصر هـارون الرشـيد،
عصر صدام حسين، عصر ملا مصطفى البـارزاني)
٥ **العُـصرُ**: پەناگـەو شـوێنی ڕزگـار بـوون ٥
العَصَرُ: پەناگەو شوێنی ڕزگار بوون ٥ تـەپو
تـۆز ٥ **العَـصَرَةُ**: تـەپوتۆزی زۆر ٥ **العُـصرَةُ**:
پەناگەو شوێنی ڕزگار بوون ٥ دەشگوترێ: (بـلَّ
المطر ثيابه حتى صارت عُصرَةً) باران پۆشاکەکانی
تەڕ کردن تاوایـان لێهات بگوشـرێن ٥ **العَصّارة**:
ئـامێری شت گوشین، ئـامێری میوە گوشینو
قەصـەبی شـەکرو شـتی وا ٥ **العَـصيرُ**: ئـەو
شلەمەنیەی بەهۆی گوشرانەوە دەچۆڕێتە خوار
٥ **المِعـصارُ**: ئـەو ئـامێرەی میـوەی دەخەیتـە
نـاویو دەیگوشـێ بـۆ ئـەوەی ئـاوی میوەکـە
بچۆڕێتە خوار ٥ **المُعصَرُ**: دەگوترێ: (هـو کـريم
المُعصَرِ) ئەو پیاوە نانبدەو سەخی یە کاتێـك
داوای لێ بکرێ ٥ **المِعصَرُ**: ئامێرێکە بەروبوومو
دانەوێڵەی تێ دەکرێ بۆ ئەوەی ڕۆنەکەی لێ
دەربهێنـدرێ ٥ **المُعـصِرُ**: کـچۆڵەیەك بگاتـە
تەمەنی گەنجی ٥ **المِعصَرَةُ**: بـەمانا (المِعصَرُ)دێ ٥
المَعصَرَةُ: شوێنێك کونجیو ڕەشکەو شتی وای لێ
دەگوشرێ بۆئەوەی ڕۆنەکەیان دەربهێندرێ.

المُعصِراتُ: هـەور کـە بـای بـەهێز پاڵـە پەستۆیان
دەداو بارانیـان لێ دەبـارێ ٥ **العُـصعُصُ**: بنکـی
کلـك ٥ بنکـی کلـك ئێـسقانە بـچکۆلەیەکە لـە
کۆتایی عەمودی بڕبڕەی پشت، پێکدێ لە سێ
فەقـەرە یـان چوار ٥ **العَصعَصَةُ**: ئازارێـکە لـە
دەمارەکـانی جەسـتەدا پەیـدا دەبـێ یـان جۆرە
ڕۆماتیزمەیەکە لە سێبەندەدا پەیدا دەبێ ٥
العُصعوصُ: بەمانا (العُصعُصُ)دێ ٥ **عَصَفَت
الريحُ عَصفاً وعُصوفاً**: بایەکە بەهێز بوو،
ڕۆیشتنەکەی زۆر توند بوو بووبە عاصیفەو
رادەر ٥ **عَصَفَت بهم الحربُ**: شەڕو شۆڕ لەناوی
بردن، دوابڕاوی کردن.

عَصَفَ بهم الدهر: ڕۆژگار لەناوی بردن ٥ **عَصَفَت**
الناقةُ: حوشترەکە پەلەی کرد خۆش ڕۆ بوو.

عَصَفَ الشَّيُ: شتەکە لار بوو.

عَصَفَ الزرع عَصفاً: کشتوکاڵەکەی دوریەوە ٥
أعصَفَت الريحُ: بەمانا (عَصَفَت)دێ ٥ **أعصَفَ**
الزرعُ: کشتوکاڵەکە گوڵی کردو کاتی دروێنەی
هات ٥ **أعصَفَ** المكانُ: شوێنەکە کشتوکاڵی زۆر
بوو ٥ **العاصِفُ**: دەگوترێ: (يـوم عاصف وليلة
عاصفة) ڕۆژێکی ڕەشەبایە ٥ شەوێکی ڕەشەبایە
٥ **سهم عاصِف**: تیرێکی نەهەنگێوە نیشانەکەی
نەپێکا ٥ **العُصافة**: وردە کـاو پـلو پـوش ٥
العَصفُ: بەمانا (العُصافة)دێ ٥ گەڵاو گوڵی
کشتو کاڵ ٥ غونچە کە دەکرێتەوەو گوڵو
بەرەکەی دەردەکەوێ ٥ **العَصفَةُ**: بەمانا
(العُصافة)دێ ٥ بۆنی عەرەق ٥ **العَصيفة**: بەمانا
(العُصافة)دێ ٥ خونچە کە گوڵەکەی تێدا
کۆبێتەوە ٥ ئەو گەڵایەی بەروبوومەکەی
لەناودایە ٥ **عَصفَرَ** الثوبَ: قوماشەکەی بەڕەنگی
زەرد ڕەنگ کرد ٥ بە عوصفور ڕەنگی کرد ٥
تَعَصفَرَ: بە ڕەنگی زەرد ڕەنگ کرا ٥ **العصفر**:
ڕوەکێکی هاوینەیە گوڵەکانی لولەیین ٥
گوڵەکەی بۆ تامو تەوابیل بەکاردەهێنرێ
بۆیاخێکی سوری لێ دەردەهێندرێ ئاوریشمی
پێ ڕەنگ دەکرێ ٥ بۆ شتی تریش بەکاردێ ٥
العُصفورُ: چۆلەکە ٥ (العُصفورة) چۆلەکە مێینە

٥ ئێسقانێك لە ناوچەوانی ولاخە بەرزەدا هەڵبەزیومتەوە لەلای ڕاستو چەپ پێیان دەگوترێ: (العصفوران) ٥ بزماری کەشتی ٥ دەگوترێ: (نَقَّتَ عصافیر بطنه) برسی بوو ٥ (طارت عصافیر رأسه) خۆی بە زلزانیو فیزی نواند ٥ **العُصفورة**: مێینەی (العُصفور) ٥ دارێکە لە شێوەی چۆلەکە دەرگای پێ دادەخرێ ٥ **عُصفورة الجمل**: دارێکی خوارە لەسەر پشتی حوشتر بارەکەی پێ شەتەك دەدرێ ٥ **العُصفوري** من الجمال: حوشترێکە دوو دوگی هەبێ ٥ **العُصفورية**: جۆرە گوڵێکە لە پێڕی (جورمسیاتە) گوڵێکی هەیە دەشوبهێتە چۆلەکە بچکۆلە.

عَصَلَ العود عَصلاً: شتەکە لە ڕەقیو توندی خۆی خوار بوو ٥ **عَصُلَ** فلانٌ: فلان تەمبەڵ بوو ٥ **عَصَّلَ** العودَ: دارەکەی خوارکرد ٥ **العَصَلُ**: ڕیخۆڵە ٥ **العِصلُ**: بەمانا (العَصَلُ)دێ ٥ **العَصلاءُ**: ئافرەتی کزو لەڕ کە گۆشتی بەجەستەوە نەبێ ٥ **المِعصالُ**: گۆچانی خوار کە لقو پۆپی درەختی پێ دادەهێنێ ٥ گۆچانی شەڕ لەمەیدانی سوارچاکیدا (صەولەجان) ٥ **المِعصَلُ**: ئەو کەسەی تەنگ بە قەرزارەکەی هەڵدەچنێ ٥ **عَصلب** الرجلُ: پیاوەکە دەمار توندو تۆڵ بوو ٥ **العَصلَبُ**: پیاوی بەهێزو توانا و تێکسمراو ٥ **العَصلَبيُّ**: بەمانا (العَصلَبُ)دێ ٥ **عَصلَجَ** الشَّيْءُ: شتەکە گران بوو و شێواو کەوتە جورتەو ناخۆشی.٥ **العَصلَجُ**: قاچ خوارو خێچ.

عَصَمَ الیه عصماً: پەنای بۆ برد.

عَصَمَ القربة: هەنگڵی بۆ کوندەکە دروست کردن.

عَصَمَ الله فلانا من الشرِّ: خودا فلانکەسی پاراست لە شەڕو نەگبەتی.٥ **عَصَمَ** الشَّيْءَ: شتەکەی مەنع کرد. ٥**عَصِمَ** الحیوانُ: حەیوانەکە قاچێکی سپییەتی تێدا بوو باقی جەستەی هەمووی ڕەش یان سور بوو ٥ **أعصَمَ** بە: دەستی پێوەگرت، دەگوترێ: (أعصَمَ بالفرس) دەستی بەیاڵی ئەسپەکەوە گرت ٥ **أعصَمَ** بفلان: پەنای بۆ فلانکەس برد (أعصم القِربة) هەنگڵی بۆ کوندەکە دروست کردن ٥ **إعتَصَمَ** بە: داکۆکی لەخۆی کردو پەنای بۆ ئەو شوێنە برد ٥ تێیدا مانەوە بڕیاریان دا دەرنەچن مانیان گرتو داوایان کرد داواکاریەکانیان بۆ جێ بەجێ بکرێ ٥ **إنعَصَمَ**: بۆ موتاوعەی (عَصَمَهُ)دێ ٥ **إستَعصَمَ**: داوای خۆ پارێزی کرد ٥ **إستعصَمَ** بە: بەمانا (إعتَصَمَ)دێ ٥ **العاصِمَةُ**: پایتەخت، بریتیە لە شارێك کە ببێتە سەنتەرو پایتەختی ولاتێك، ئیقلیمێك ٥ **العِصامُ**: حەبلێکە کوندەی پێ شەتەك دەدرێو هەڵدەگیرێ ٥ هەنگڵی گۆزەو مەنجەڵو شتیوا ٥ **العِصامي**: کەسێك خۆی خۆی پێبگەیەنێو ڕێزو نرخ بۆخۆی پەیدا بکا ٥ پێچەوانەکەی (ألعِظامي) کە بەکەسێك دەگوترێ بەهۆی ڕێزی باوكو باپیریەوە بناسرێ ٥ **العِصمَةُ**: مەلەکەیەکی خوداییە ئادەمیزاد دەپارێزێ لە تاوانو کردەوەی خراپ ٥ پەیوەندی نێوان ژنو مێردو ئەو گرێبەستەی لە نێوانیاندا هەیە ٥ **المِعصَمُ**: مەچەك ٥ شوێنی بازنە لە مەچەکدا ٥ دەست ٥ **عَصَاهُ** عصواً: بە گۆچان لێی دا.

عَصَا فلاناً: لە شەڕەگۆچاندا بەسەر فلانکەسدا سەرکەوت.٥ **عَصا** القومَ: خەڵکەکەی کۆکردەوە لەسەر خێر یان شەڕ.

عَصِيَ بالعصا عصاً: یاری به گۆچان کرد وهکوو چۆن یاری به شمشێر دهکرێ ◊ **أعصى الكرمُ**: دار مێوهکه تولهی کردنو ترێی نهگرت ◊ **عاصاه**: به گۆچان لێکیان دا ◊ **إعتصى على العصا**: خۆی بهسهر عهصاکهیدا دا ◊ **إعتصى الشَّيْءَ**: شتهکهی کرد به گۆچان ◊ **العصا**: ئهو شتهی له دار یان لهشتی تر دهکرێ به عهصاو خۆی بهسهردا دهدرێ ◊ ههروا ناوه بۆ ئێسقانی قاچو بۆ زوبان ◊ دهشگوترێ: (هو لَيِّن العصا و ضعيف العصا) ◊ هێدیو نهرمو نیانو سیاسهتمهداری رێکو پێکه ◊ (صُلب العصا شديد العصا) توندو تیژو رِق نهستوره ◊ دهگوترێ: (شَقَّ العصا) لهریزی کۆمهڵ دهرچوو یاخی بوو ◊ (إنشقت العصا) کێشهو را جیاییان تێدا پهیدا بوو ◊ **رَفَعَ عصاه**: رۆیشت (ألقى عصاه) جێگیر بوو نیشتهجێ بوو (قَرَعَ له العصا) ئاگاداری کردهوه، (هۆشداری دایه ◊ **العُصَيَّةُ**: گۆچانووکه ◊ دهگوترێ: (إن العصا من العصيَّة) کاری گهوره لهشتی بچکۆلهوه پهیدا دهبێ ◊ **عَصاهُ مَعصيةً وعِصياناً**: له فهرمانبهرداری دهرچوو بهقسهی نهکرد ◊ **عاصاهُ**: سهرپێچی فهرمانی ئهوی کرد ◊ **إعتصَت النواةُ**: دهنکه مێوهکه رِهق بوو ◊ **تَعَصَّى عليه**: لێی یاخی بوو ◊ **إستعصى عليه**: بهمانا (تَعَصَّى)دی ◊ **العِصيان**: سهرپێچی کردنو مل نهدان بۆ یاساو فهرمان.

عَضَبَ عن الأمر عضباً: وازی لهکارهکه هێنا، له ئیشهکه ژێوان بۆوه.

عَضَبَ الشَّيْ: شتهکهی بریهوه.

عَضَبَ الناقةَ: گوێی حوشترهکهی قلێشاند.

عَضَبَ فلاناً عن حاجته: فلانکهسی گێرِایهوهو پێداویستیهکهی بۆ جێ بهجێ نهکرد.

عَضَبَ فلاناً بلسانه: جنێوی به فلانکهس دا.

عَضَبَ المرض فلاناً: نهخۆشی ماومیهکی زۆر به فلانکهسهوه نووساو لێی نهکهوتهوهو برستی لێ بری‌و لهجێ دا خستی ◊ **عَضَبَ فلاناً بالرُّمْحِ**: بهرِمب له فلانکهسی دا.

عَضَبَ بالعصا: بهگۆچان لێی دا.

عَضِبَ ذو الأذن: گوێچکه دارهکه گوێی شهق بوو.

عَضِبَ ذو القرن: شاخدارهکه شاخی شکا.

عَضُبَ السَّيفُ عُضوباً وعضوبةً: شمشێرهکه برِنده بوو ◊ دهشگوترێ: (عَضُبَ اللسانُ) زمانی تیژ بوو ◊ **أعضَبَ** الناقة ونحوها: گوێی حوشترهکهی قهلاشت ◊ **عاضَبَهُ**: بهرپهرچی دایهوهو مهنعی کرد ◊ **إنعَضَبَ القرنُ**: شاخی ئاژهڵهکه شکا ◊ **الأعضَبُ**: دهست کورتو بێ دهسهلات ◊ کهسێک یارمهتیدهری نهبێ ◊ کهسێک بێ برابێ ◊ **العَضّابُ**: جنێو فرۆش ◊ کهسێک زۆر جنێو بدا ◊ **عَضبَرَ الكلبُ**: سهگهکه لاسایی شێری کردهوه ◊ **العِضبارةُ**: بهردێکی گهورهی زۆر رِهقه پۆشاکی لهسهر دهکوترێو دهشۆرێو سپی دهکرێتهوه ◊ **عَضَدَهُ عَضداً**: زهبری له قۆڵی دا ◊ یارمهتی داو کۆمهکی پێ کرد.

عَضَدَ الشجرة عَضداً: درهختهکهی به تهورداس بریهوه ◊ دهربارهی مهدینه له حهدیسدا هاتووه: (نهى أن يعضد شجرها) نههی کردوه که درهختهکهی ببرِدرێ ◊ درهختهکهی کوتاو گهلاکهی ههڵوهراند.

عَضِدَ عضداً: دهردو نهخۆشی توشی قۆڵی بوو.

عَضِدَ. قۆڵی ئازارێلێ پەیدا بوو ◊ **عاضَدَهُ**: یارمەتی داو کۆمەکی پێ کرد ◊ **إعتَضَدَ** بە: داوای یارمەتی لێ کردو خۆی پێ بەهێز کرد ◊ **إعتَضَدَ** الشيَ: شتەکەی لەباوەش گرت ◊ **تعاضَدَ** القَومُ: خەڵکەکە یارمەتی یەکتریان داو هەمئاهەنگی یەکتری بوون ◊ **تَعَضَّدَهُ**: لەباوەشی گرت ◊ **إستَعضَدَ** الثمرة: میوەکەی چنی ◊ **إستَعْضَدَ** الشجرة: لق و پۆپی درەختەکەی داهێنان و برینی ◊ **الأعضَدُ**: قۆڵ باریک ◊ کەسێک دەستێکی لەوی تریانی کورتتربێ ◊ پیاو یان ئافرەتی کورتە باڵا ◊ **العَضادُ**: قۆڵ ئەستور ◊ پیاو و ئافرەتی کورتە باڵا ◊ **العِضادُ**: هەرشتێک لەقۆڵ ببسترێ وەکو بازی بەندو سەعات و بازنەو شتی وا ◊ ئاسنێکە وەکو داس لق و پۆپی درەختی پێ دادەهێندرێ و دەبڕدرێ ◊ **العِضادَةُ**: دەوروبەری رێگا ◊ **عَضادتا** النیر: ئەو دارەی دەکەونە ئەملاو ئەولای نیرەکە (واتە: دار کەڵەوە) ◊ **عضادتا** الباب: دوو لاشیپانەی دەرگا ◊ ئەو دوو لاشیپانە لە ڕاستو چەپی دەرگاکەوە لە دیوارەکە چەسپ دەکرێ و دەرگاکەی پێوە قایم دەکرێ ◊ **عضادتا** الرجل: دوو هاورێی پیاو ◊ یارمەتیدەرەکانی ◊ **العَضدُ**: هەڵپاچین و برینی پرژو پاڵی درەختەکەو رێک و پێک کردنی لق و پۆپەکانی ◊ **العَضدُ**: قۆڵ ◊ نێوان ئانیشک و شان ◊ **أعضاد** المزارع: سنوری نێوان ئەم پارچە زەویەو ئەو پارچە زەویە ◊ یارمەتیدەر ◊ دەگوترێ: (فَتَّ في عَضدهُ) لاوازی کرد ◊ (شَدَّ عَضُدَهُ) بەهێزی کرد ◊ تولەی مێو، تەرزە مێو ◊ خەڵفی ساڵ ◊ **العَضَدُ**: دەردێکە توشی دەستو قاچی حوشتر دەبێ ◊ کەرەگەڵای بڵاوەبوو ◊ ئەو پرژو پاڵەی لە لق و پۆپی درەخت دەکرێتەوە وەکو مێولاک و شتی وا ◊ **المِعضادُ**: هەر شتێک لەقۆڵ بکرێ وەکوو بازنەو بازی بەند ◊ **المِعضَدُ**: بازنەو بازی بەندو هەرشتێکی تری لەو جۆرە.

الیَعضیدُ: ڕووەکێکی کێوییە دەشوبهێتە (هیندباء) لە زەوی تەڕو شێداردا دەڕوێ ◊ **العَضرَسُ**: تەرزە، سەرما، بەفر، هەروا ناوە بۆ ڕووەکێکی کێوی کە بە (الخطمي البري) دەناسرێ و تەمەن درێژەو لەزەوی شێدارو تەڕدا لە وڵاتی ئەوروپاو ناوچەی موعتەدیلە دەڕوێ ◊ **عَضَّهُ** وبه وعلیه: بە ددان گرتی، گەستی، گازی لێ گرت ◊ پێوەی نوساو لێی نەبووە ◊ پابەندی بوو دەستی لێ بەرنەدا.

عَضَّ فلاناً بلسانه: بەخراپە باسی فلانکەسی کرد.

عَضَّ الزمانُ الرجلَ: ڕۆژگار پیاوەکەی گەستو چورتەم و ناخۆشی بەسەردا هێنان.

عَضَّ علی یده حنقاً: زێدە ڕەوی کرد لە دوژمنایەتیکردنیدا.

عَضَّ علی یده: پەشیمان بۆوە، دەستی خۆی گەست ◊ **أعضّت** الأرض: زەویەکە ڕوەکی چقڵاوی زۆر بوو ◊ **أعَضَّ** فلان فلاناً الشَّيء: فلانکەس وای لە فلان کرد ئەوشتە بگەزێ بە ددان بیگرێ ◊ رقی لێی بێ و ناخۆشی بوێ ◊ **عَضْعَضَ** الشَّيءَ: شتەکەی زۆر ناخۆش ویست، زۆری ڕق لێبوو، زۆری گەست.◊ **العَاضُّ** (بعیر عاضٌّ): حوشترێکە ڕوەکی چقڵاوی دەخوا ◊ **العَضاضُ**: ئەوەیە بەددان دەجورێ و دەخورێ ◊ درەخت کە پتەو بێ و لە حاڵەتی شلکەنەمامی دەربچێ ◊ **العِضاضُ**: خۆگرو پشوو درێژ لەسەر چورتەم و ناخۆشی ◊ **العُضُّ**: ڕوەکی چقڵاوی بچوک، پەیکول ◊ **العَضوضُ**: حوشترێک لە لەوەڕی چقڵاویدا بلەوڕێ ◊ حەزی لە ڕوەکی چقڵاوی

بێ ◊ ئەو شتەی بەددان دەگیرێو دەجورێو دەخورێ ◊ (ملكٌ عَضوض) فەرمانڕەوایی بەشێوەی ستەمکاری ◊ لە حەدیسدا هاتووە: (الخلافة بعدي ثلاثون سنة ثم يكون ملك عضوض) هەروا وشەی (العَضوض) ناوە بۆ رۆژگاری ناخۆشو پڕ ناشوبو مەینەتی.

عَضُلَ به الأمرُ عضلاً: کارەکەی لەسەر قورس بوو گەیشتە بنبەستو دەراوی رونی نیە.

عَضَلَ عليه: تەنگی پێ هەڵچنیو بووە کۆسپ لەبەردەم ئامانجەکانیدا ◊ **عَضَلَ المرأةَ**: بە ناڕەواو ستەمکاری نەیهێشت ئافرەتەکە شوبکا.

عَضَلَ فلاناً: زەبری لە ماسولکەی فلان دا.

عَضِلَ عضلاً: ماسولکە قەوی بوو.

أعضلت الوالدة: دایکەکە بە ناخۆشی منداڵەکەی بوو ◊ یان منداڵەکەی لە منداڵدانی دا یاخی بوو ◊ **أعضَلَ الأمرُ**: کارەکەی قورس بوو گەیشتە بنبەست ◊ **أعضَلَ الشَّئُ**: ناشیرینیو خراپی شتەکە زۆر بوو، لە سنوور تێپەڕی ◊ **أعضَلَ** الداءُ الأطباءَ: دەردەکە هێندە کوشندەیە پزیشکەکانی دەسەوەسان کردووەو دەرمانی نادۆزنەوە، ناتوانن بەرەنگاری نەخۆشیەکە ببنەوەو چارەسەری بکەن ◊ **أعضَلَهُ** فلان وأعضَلَ به: ئیشی فلانکەس زۆری ماندو کردو برستی لێ بڕی ◊ حەزرەتی عومەر فەرمویەتی: (أعضَلَ بي أهل الكوفة ما يرضون بامير ولا يرضاهم أمير) خەڵکی کوفە زۆریان ماندو کردم بەهیچ کەس ڕازی نین ببێتە ئەمیرو کاربەدەستیان، هیچ ئەمیرو کاربەدەستێکیش لێیان ڕازی نیە ◊ **عَضَّلت** الوالدة بولدها: دایکەکە بە ناخۆشی منداڵەکەی بوو ◊ **أعضَلتِ** الناقة: حوشترەکە وەستاو توانای رۆیینی نەماو باری پێ نابڕێو بەکەڵکی سواری نەماو لەپەلو پۆکەوت.

عَضَّلتِ الأرض بأهلها: وڵاتەکە، زەویەکە بەدانیشتوانەکەی تەنگەبەر بوو، خەڵکەکە هێندە زۆر بوون جێگایان نابێتەوە ◊ **عَضَّلَ** فلاناً وعليه: تەنگی بە فلانکەس هەڵچنیو کۆسپو تەگەرەی خستە بەردەم ئامانجەکانی ◊ **عَضَّلَ** المرأة: بەمانا (عَضَلَ)دێ ◊ **تَعَضَّلَهُ** الدّاء: دەردەکەی بێ دەرمان بوو پزیشکەکانی نەیان توانی دەرمانی بۆ بدۆزنەوە ◊ **إستَعضَلَ** الشَّئ: شتەکە قورسو گران بوو بە بنبەست گەیی ◊ **العُضَالُ**: کاری لە تواناد نەبوو ناناسایی ◊ دەگوترێ: (داء عُضالٌ) دەردێکە دەرمانی نیە، پزیشکەکانی دەسەو سان کردووە ◊ **العَضَلَةُ**: ماسولکەی جەستە ◊ **المُعضِلَة**: ڕێگایەك کە تەنگەبەر بێو رەوکردن پێیدا زەحمەت بێ ◊ مەسەلەیەك سەری لێ دەرنەکرێو نەتواندرێ حەل بکرێ ◊ **العَضمُ**: شەنە، ئامێرێکە لە دار یان لە ئاسن کلکی وەکوو کلکی خاکەنازەو لایەکی بە شێوەی شانە کەلکەلەو خەرمانی پێ شەن دەکرێ ◊ مەولەوی دەڵێ:

﴿خەرمانی خەمان ها وە بەرباوە
شەنکەر یەکێکەو دووشەن وەلاوە﴾

عَضِهَت الإبلُ عَضها: حوشترەکە گەڵای درەختی چقڵاوی خوارد ◊ **أعَضَهُ** القومُ: خەڵکەکە حوشترەکانیان گەڵای درەختی چقڵاویان خوارد ◊ **أعضَهَت** الأرضُ: زەویەکە درەختی چقڵاوی زۆر بوو ◊ **أعضَهَ** الرجلُ: بەمانا (عَضَهُ)دێ ◊ **عَضَهُ** العِضاةَ: گەڵاو درەختی چقڵاوی خوارد ◊ **العاضِهُ**: ماری ژەهراوی پیسو کوشندە بە هەرشتێکەوە بدا یەکسەر دەیکوژێ ◊ حوشتر کە لە درەختی چقڵاوی

گەلا بخوا ٥ العاضِهَةُ: بەمانا (ألعاضِه)دێ ٥ ألعَضاهُ: هەر درەختێك چقلاوی بێ بچوك یا گەورە ٥ ألعَضِیهة: زەویەك زۆری درەختی (ألعَضاهُ) هەبێ ٥ بوختانو درۆ، قسەی بێ بنەما.

عَضا الشَّيْ عَضواً: شتەكەی پارچە پارچە كرد ٥ عَضَّي الشَّيْ: شتەكەی پارچە پارچە كرد ٥ دەگوترێ: عَضَّي القوم: خەڵكەكەی پەرتەوازە كرد ٥ العِضَةُ: تاقمو بیرو كۆمەڵ ٥ پارچە درۆ ٥ العَضو: ئەندام، ئەندامی جەستە ٥ ئەندامی حیزبو رێكخراو....هتد.

العُضویة: سیفەتی ئەندامەكەیە لەناو كۆمەڵو بیرەكەدا.

عَطِبَ عطباً وعطوباً: نەرم بوو، هێزی تێدا نەما.

عَطِبَ عطباً: فەوتا تێداچوو لەكاركەوت ٥ خراپ بوو.

عَطِبَ البعیرُ والفرس: حوشترەكە یان ئەسپەكە تێ شكا ٥ عَطِبَ علی فلان: رقی لە فلانكەس هەڵسا ٥ أعطَبَهُ: فەوتاندی ٥ عَطَّبَ الكرمُ: گرێی تولە میوەكانی دەركەوتن ٥ عَطَّبَ الشرابَ: هەوڵی دا شەرابەكە وا لێ بكا بۆنی خۆش بێ ٥ إعتَطَبَ فلان: فلانكەس فەوتا ٥ إعتَطَبَ النارُ: ئاگری برد لەناو پارچە سواڵەتو قاپەشكاودا ٥ العُطبُ: لۆكە ٥ تیسكەلۆكە ٥ پارچە لۆكە ٥ العُطبَةُ: پارچە تەنەكە یان سواڵەتە شكاو یان قاپە شكاو پشكۆ ئاگری پێ دەگوێزنەوە لەم جێگاوە بۆ ئەو جێگا ٥ ألمَعطَبُ: شوێنی فەوتانو تێدا چون ٥ العُطبُلُ: ئافرەتی جوانی گۆشتنی خڕو خەپان ٥ ئاسكی گەردن درێژ.

عَطِرَ عطراً: بە عەتر خۆی بۆنخۆش كرد ٥ عَطَّرَهُ: بەعەتر بۆنخۆشی كرد ٥ تَعَطَّرَ: بە عەتر خۆی بۆنخۆشكرد ٥ إستَعطَرَ: بەمانا (عَطِرَ)دێ ٥ ألعاطِرُ: كەسێك زۆری حەز لەبۆنی عەتر بێ ٥ العِطارَةُ: پیشەی عەتر باشی ٥ ألعِطرُ: هەرشتێك بۆنی خۆش بێو خۆی پێ بۆنخۆش بكرێ ٥ ئەو رووەكانەی بۆنیان خۆشەو زەیتی عەتریان لێ دەردەهێندرێ ٥ العَطِرُ: شتی بۆنخۆش، هەرچەند شتی تری پێ بۆنخۆش نەكرێ ٥ العَطّارُ: عەتر فرۆش ٥ المِعطارُ: كەسێك زۆر خۆی بۆنخۆش بكاو عەتر بەكاربێنێ ٥ المِعطیُ: بەمانا (ألمِعطارُ)دێ ٥ عَطرَدَهُ: كەرەستەو پێداویستی بۆ دابین كرد ٥ عُطارِدُ: ئەستێرەیەكە لە حەوت ئەستێرە گەرۆكەكانو لە هەموان زیاتر لە خۆر نزیكە ٥ گەورە خوای ناو چیرۆكە ئەفسانەییەكان ٥ خاوەنی زمانڕەوانیو بازرگانی.

عَطَسَ الرجلُ: پیاوەكە پشمی، پژمی ٥ فەوتاو لەناو چوو.

عَطَسَ الصُبحُ: بەیانی گزنگی دا ٥ عَطَّسَهَ: وای لێ كرد بپژمێ ٥ العاطِسُ من الظباء: ئەو ئاسكەی بەرەو ڕوت بێ ٥ بەیانی ٥ ألعاطوسُ: ئەو كەسەی شت هەڵدەمژێ بەلوت ٥ العَطسَةَ: هاوشێوە ٥ دەگوترێ: (فلان عَطسَةَ فلان) فلانكەس دەشوبهێتە فلانكەس لە جەستەو ڕەوشت دا.

ألعَطوسُ: ئەو كەسەی بانگهێشت دەكرێ بۆناو شەڕو جەنگ ٥ ألمَعطِسُ: لوت ٥ المُعَطَّسُ: تێشكاو.

عَطِشَ عَطشاً: تینووی بوو، هەستی كرد پێویستی بە ئاو خواردنەوەیە ٥ حەزی لێ بوو ٥ أعطَشَ الرجلُ: پیاوەكە مەڕو ماڵاتەكەی تینویان بوو ٥ أعطَشَ فلاناً: فلانكەسی تینو كرد ٥ عَطَّشَهُ: بەمانا (أعطشَهُ)دێ ٥ تَعَطَّشَ: خۆی تینو كرد،

بە نەنقەست ئاوی نەخواردەوە ٥ **العُطاشُ**: دەردێکە توشی ئادەمیزادو حەیوان دەبێ چەندێك ئاو بخواتەوە تێر ئاو نابێ ٥ **اَلْمَعطَشَةُ**: زەوی بێ ئاو ٥ زەوی بێرون.

عَطَّ الثوب: قوماشەکەی لە درێژەوە دادڕی ٥ یان لەباری پانیەوە هەڵی دڕی.

عَطَّ فلاناً الی الأرض: فلانکەسی بە زەویدا داو خستی ٥ **عَطَّطَ** الثوبَ: بەمانا (عَطَّ)دێ ٥ **إعتَطَّ** الشَّئَ: شتەکەی دڕی، قەڵاشتی ٥ **إنعَطَّ** الثوبُ: قوماشەکە، کراسەکە دڕا ٥ **إنعَطَّ** العودُ: دارەکە چەمایەوە ٥ **عَطعَطَ** القومُ: خەڵکەکە عیطە عیطیان کردو وتیان: (عِیطِ عیطِ) ٥ **عَطعَطَ** الکلامَ: قسەکانی تێکەڵاو کردن ٥ **عَطعَطَ** الذئبَ: دەنگی گورگەی داو وتی: (عاطِ عاطِ).

العَطعَطَة: هەراو هۆریاو قیڕەو بگرەو بەردە لە گۆڕپانی شەڕدا.

عَطَفَ عطفاً وعطوفاً: لاربۆوە، خواربوو.

عَطَفَت الظبیةُ: ئاسکەکە ملی خۆی لارکردەوە.

عَطَفَ الی ناحیة کذا: مەیلی بۆ لاکردو ڕوی تێ کرد.

عَطَفَ فلان عن کذا: فلانکەس لەو شتە گەڕایەوەو هاتە دواوە ٥ **عَطَفَت** الناقةُ علی ولدها: حوشترەکە سۆزی بۆ بێچووەکە بوو شیری بۆ هێنایەوە.

عَطَفَ علیه: بەزەیی پێدا هاتەوە، عەتفی بۆ جوڵا ٥ هەڵمەتی بۆ برد، بۆی گەڕایەوە.

عَطَفَ الشئَ عطفاً: شتەکەی چەماندەوە، لاری کردەوە.

عَطَفَ اللفظ علی سابقه: وشەکەی لەبارەی ئیعرابەوە شوێن وشەی پێشوو خست بەهۆی حەرفی عەتفەوە.

عَطَفَ الله قلب السلطان وبقلبه علی رعیته: خودا دڵی پادشای نەرم کرد بۆ ئەوەی بەزەیی بە رەعیەتەکەیدا بێتەوە ٥ **عَطَّفَ** الشَّئَ: شتەکەی خواركردەوە، لاری کردەوە ٥ **عَطَّفَ** فلاناً العِطافَ: پاڵتۆی لەبەر فلانکەس کرد وای لێکرد پاڵتۆ لەبەربکا ٥ **عَطَّفَ** الناقةَ: وای کرد حوشترەکە سۆزی بۆ بێچووەکەی هەبێ ٥ **إعطَفَ** العِطافَ وبە: پاڵتۆی لەبەر کرد ٥ **إعتطَفَ** السیفَ: شمشێری هەڵگرت ٥ **إنعَطَفَ**: مەیلانی کرد، خوار بوو چەمایەوە ٥ **تعاطفَ** القومُ: خەڵکەکە هەندێکیان سۆزیان بۆ هەندێکیان هەبوو ٥ **تعاطفَ** فلان في مِشیَتِه: فلانکەس لە ڕۆیشتندا خۆی بادا قۆرتو پیچی کردن ٥ **تَعَطَّفَ**: بەمانا (عَطَفَ)دێ.

عَطَفَ علیه: سیلەی ڕەحمی بەجێهێنا ٥ بەزەیی پێدا هاتەوە ٥ **عَطَفَ** العِطافُ وبه: پاڵتۆی کردە بەر ٥ **إستَعطَفَهُ**: داوای لێ کرد لەگەڵیدا بە سۆزو ڕەحم بێ ٥ **العاطِفَة**: خزمایەتی ٥ هۆکاری خزمایەتی ٥ پەیوەندی لەڕوی وەلائو ئازادکردنی بەندەو کۆیلە ٥ سۆزو خۆشەویستی لەبواری زانستی دەرون ناسیدا ئامادەباشی دەرونییە خاوەنەکەی هەڵدەنێ بۆ هەست کردن بە هەڵچونو داچونی تایبەتیو پەیڕەوکردنی سلوکێکی تایبەتی لەبەرامبەر (فکر) هزرێکی تایبەتی.

العاطوف: تەڵە ٥ **العطاف**: پاڵتۆ ٥ فەرمنجی لەسەر هەموو پۆشاکێکەوە لەبەر دەکرێ بۆ خۆپاراستن لە سەرما ٥ **العَطّافُ**: ڕەوشت

جوانو خاوەن بەزەیی بۆ خەڵك ٥ ئەو كەسەی داڵدەی تێشكاوان دەدا ٥ **العَطَـفُ**: تـڕ تـڕە، ڕوەكێـكە گـەڵاو لـقو پـۆپی نیـە لـە پێـڕی (العَلیقیة)یە لە ڕوەكی تـر دەهاڵێو بێ ڕەگـو ڕیشەیە ٥ **العَطفُ**: لە زاراوەی نەحوییاندا ٥ دوو جۆری هەیە:

١- عەتف بەهۆی حـەرفی عەتفەوە ٥ وەكوو (جـاء محمد وعلي).

٢- عەتف بەیان وەكوو (رجع الى أرض الوطن رئـیس اقلیم كردستان مسعود البرزاني).

العِطفُ تەنیشت ٥ جەستەی ئادەمیزاد لە پشتە سەریەوە تاخوار سێبەندەی ٥ ناوەڕاستی ڕێگاو ئەوسـەری ٥ دەشـگوترێ: (ثَنـی عِطفَـهُ) ڕوی وەرگێـڕا پـشتی تێـكرد ٥ ڕۆیـشت بـە ڕێـوە سـەیری تەنیـشتی خـۆی كـرد ٥ ڕۆیـیو فیـزی كـرد، زۆری بەخۆشـایی بـوو ٥ **العَطـوفُ**: ئـەو كەسـەی تێـشكاو و هـەڵاتوان داڵـدە بـدا ٥ ئافرەتێــك خۆشەویـستی مێردەكــەی بــێ ٥ حوشترێــك سـۆزی بـۆ بێـچووەكەی هــەبێ ٥ **العَطیفُ**: ئافرەتێك نەرمو نیانو گوێ ڕادێـری مێردەكـەی بـێ ٥ **المِعطَـفُ**: پـاڵتۆ ٥ **المُنعَطـفُ**: (مُنعَطفُ الطریـق) بـەرزیو نزمـی ڕێـگا ٥ **عَطِـلَ** عَطلاً وعَطولاً: خاڵی بوو نەیبو ٥ **عَطِلَتِ** المرأة: ئافرەتەكە بێ خشڵو ئارایشت بوو.

عَطِلَ الرجلُ: پیاوەكە بێ ئیش بوو ٥ **عَطِلَتِ** الإبلُ: حوشـترەكە بـێ شـوان بـوو ٥ **عَطَّـلَ** الإبـلَ: حوشترەكەی بێ شوان بەرەڵا كرد ٥ **عَطَّلَ** البِئـرَ: كەس نەچوە سەر بیرەكە بۆ ئـاو ٥ **عَطَّلَتِ** المرأةُ: ئافرەتەكـە خشڵەكانی داكەنـد ٥ **عَطَّـلَ** الـشَّیَ: شتەكەی خـاڵی كـرد ٥ **عَطَّـلَ** الـدار: خانووەكەی چۆڵ كرد ٥ **عَطَّـلَ** الـشریعة: شـەریعەتی خـودای پـاش گـوێ خـست، كـاری پـێ نـەكرد ٥ **عَطَّـلَ** الثُّغُورَ: سـەنگەری سـەر سنووری چۆڵ كـردو سەربازی تێدا نەما ٥ **تَعَطَّـلَ**: بـێ كـار مایـەوە ٥ **تَعَطَّلَتِ** المـرأةُ: ئافرەتەكـە خشڵەكانی لەدەست دان لێـی ونبـوون ٥ **العَطَـلُ**: مـل ٥ قـەدو بـاڵا ٥ دەگوترێ: (ما أحسن عَطَلَهُ) ئای كە قـەدو بـاڵای جوانە! ٥ **العُطلُ**: ئافرەتی بێ خشڵ ٥ بێ ماڵو بێ ڕۆشـنبیری ٥ **العُطلَـةُ**: مانـەوەی كرێـكار بـێ ئـیش ٥ دەگــوترێ: (فــلان یــشكو العَطَلَــة) فلاًنكەس دادو بێ دادیـەتی لەبـەر بـێ ئیشی ٥ ماوەی ڕۆژێـك یان زیاتر فەرمانگـەو قوتابخانـە زانكۆكان تێیدا پشوو دەدەن.

ألعَیطَـلُ: ئـافرەتی مـل درێـژ، گـەردن بڵنـد ٥ دەگـوترێ: (إمـرأة عَیطَـلُ) ئافرەتێـكی گـەردن بڵنـدو بـاڵا بـەرزو ڕوخسار جوانـە ٥ **المِعطـالُ**: ئافرەتێـك دابو نـەریتی وابـێ خـشڵ بـەخۆدا نەكا، لەم ڕووەوە لەبـەر جوانیەكەی حەوێجەی بە خشڵ نیە ٥ **عَطَنَت** الإبلُ عُطونـاً: حوشـترەكە دوای ئـاو خواردنـەوە لـە نزیـك ئاوەكـە پیخـی خواردو پاڵ كەوت.

عَطِـنَ الجلـد عطنـاً: پێستەكەی خـستە نـاو تـاڵو جەوتەوە.

عَطِنَ الشَّیَ: فریزو گیا چیمەنەكەو هەرێزەكەی خـستە نـاو ئـاوەوە بۆئـەوەی نـەرم بێتـەوەو ڕەگەكانی زیندوو ببنەوە

عَطِنَ الجلدُ عطناً: پێستەكە بۆگەنی كـردو ڕزی بـەهۆی ئـەوەوە فرێـی دابـوە نـاو حـەوزی دەباخـەوەو ماوەیـەكی زیـاد لـە پێویـست جێـی هێشتبوو ٥ **أعطَنَت** الإبـلُ: حوشـترەكەی ئـاوداو پاشـان لـە نزیـك ئاوەكـە پیخـی دا ٥ **عَطَّـنَ**: حـەوزی دەباخخانـەی دروسـت كـرد ٥ **عَطَّنَـتِ** الإبلُ: بـەمانا (عَطَنَت)دێ ٥ **عَطَّنَ** الجلدَ: بـەمانا

(عَطَنَهُ)دێ ٥ **تَعَطَّنت الإبلُ**: بەمانا (عَطَنَت)دێ ٥ **العِطان**: زبڵ یان خوێو تاڵو جەوت کە دەکرێتە ناو پێستەوە بۆنەوەی بۆگەن نەکا ٥ **العَطَنُ**: تەویلەو پشتیری حوشتر ٥ ناغەڵی مەڕو بزن لە نزیك ئاوەوە ٥ دەگوترێ: (ضربت الإبلُ بِعَطَن): حوشترەکە تێر ئاوی خواردەوەو لە نزیکیەوە پیخی خوارد ٥ (ضَرَب فلان بِعَطَن) حوشترەکەی ئاوداو لە نزیك ئاوەکەوە پیخی داو مایەوە ٥ (فلان واسع العَطَن): فلانکەس پشوو درێژو فێڵ زانە لەکاتی جورتەو کارمساتدا، نانبدەو سەخی سروشتە ٥ پێچەوانەی (ضیق العَطَن) ٥ **المَعطَن**: بەمانا (العَطَنُ)دێ ٥ شوێنی تەرکردنو نەرم کردنەوەی (ئیپەل) هەرێز.

عَطَا الشَّیْئَ و الیه عَطواً: وەری گرت ٥ دەگوترێ: (عَطَا عرض أخیه) ناموسی برای موسوڵمانی بەخوێن وەرگرت.

عطا الیه یده: دەستی بەرز کردەوە بۆلای.

عطا فلاناً: لە بەخشەندەیی دا پێشبرکێی فلانکەسی دا ٥ **أعطی البعیرُ**: حوشترەکە بەئاسانی ژێر بار بوو ٥ **اعطی** فلان بیده: فلانکەس هاتە ژێر بارو تەسلیم بوو ٥ **أعطی** فلاناً الشَّیْئَ: شتەکەی دا بە فلانکەس ٥ **عاطاه** الشَّیْئَ معاطاة وعِطاءً: شتەکەی دا بە فلانکەس ٥ **عَطَّاهُ**: پەلەی لێ کرد.

تعاطی الرجلُ: پیاوەکە لەسەر پەنجەی قاچی ڕاوەستاو دەستی هەڵبڕی بۆ وەرگرتن یان گرتنی شتێك ٥ **تَعاطی القومُ**: خەڵکەکە لە بەخشینو نانبدەییدا پێشبرکێیان کردو بالادەست بوون ٥ **تعاط الشَّیْئَ**: شتەکەی وەرگرت ٥ **تعاط الأمرَ**: لە گژ ئیشەکە ڕاچوو ٥ **إستَعطی**: داوای بەخششی کرد ٥ **العَطاءُ**: ئەوەی دەبەخشرێ ٥ (أعطیات الملوك) بەخششی پاشاو مەلیك ٥ (أعطیات الجند) موچەو بژێوی سەرباز ٥ **العَطِیَّة**: بەمانا (ألعطاء)دێ ٥ **المِعطاءُ**: کەسێك زۆر بەخشندە بێ ٥ **المُعطیات**: لەبواری فەلسەفەو مەنتیقدا بریتییە لە قەزایای سەلێنراو بۆ گەیشتن بە قەزایای نادیار.

عَظَرَ السِّقاء ونحوه عظراً: کوندەکە یان گۆزەکەی پڕ کرد.

عَظِرَ الشَّیْئَ: شتەکەی ناخۆش ویست ٥ **أعظَرَهُ** الشراب: گۆزەکەی پڕکرد بۆنەوەی هەناسە نەدا ٥ **العِظارُ**: پڕکردنی شت لەشەراب ٥ **العِظارَةُ**: بەمانا (العِظار)دێ.

العِظارِیُّ: نێرینەی کوللە (کوللە نێرە) ٥ **العَظورُ**: گۆزەو جەڕەی پڕ لەشەراب ٥ **عَظَّه** بالأرض عَظّاً: بە زەویدا چەسپاند، نووساندی بەزەوییەوە.

عَظَّ الحرب والزمان فلاناً: شەڕو ڕۆژگار فلانکەسیان گەست داخیان کردوە، ڤاڵیان کردوە بە زبری ژیانی بەسەر برد.

عاظَّ القومُ مُعاظَة وعِظاظاً: خەڵکەکە لە شەڕدا زۆر توندو تیژ بوون.

عاظ فلاناً: کێشەی لەگەڵ فلانکەس بوو درێژەی بە کێشەکەدا ٥ **عَظِلت** الکلاب والسباع: سەگو درندەکان سواری یەکتر بوون لەیەك هەڵاتن ٥ **عاظلت** الکلاب والسباع: سەگو درندەکان سواری یەکتر بوون لەیەك هەڵاتن ٥ **عاظَلَ** بالکلام: قسەکانی گوشینو کەلامەکەی زۆر قورسو گران کردو گرێو گۆڵی تێدا دانا ٥ **عاظَلَ الشاعِرُ فی شعره**: شاعیرەکە شیعرەکانی وا هۆنیەوە برێ شیعری بەبێ شیعرێکی تر مانای نەیەو نەزاندرێ ٥ **عَظَّلَ** القومُ: خەڵکەکە

کۆبوونەوە ٥ عَظَّلت السباعُ ونحوها: درندەو شتی وا سواری یەکتر بوون لەیەك هەڵاتن بۆ زاوزێ ٥ إعتَظَلت السباعُ ونحوها: درندەو شتی وا سواری یەکتر بوون لەیەك هەڵاتن ٥ إعتَظَلت القوم علی الماء: خەڵکەکە لەسەر ئاوەکە پاڵەپەستۆی یەکتریان کرد ٥ تعاظلت السباع ونحوها: بەمانا (عَظَلَت) دێ ٥ تَعَظَّلَ القومُ: خەڵکەکە خڕ بوونەوە ٥ تَعَظَّلَ فلان: بەدوادا چوونی بۆ شتێك کرد کە لەکیسی چووە ٥ تَعَظْلَمَ الليلُ: شەوەکە تاریك بوو بووبە شەوە زەنگ ٥ ألعِظْلِمُ: ڕوەکێکە صمغێکی شینی لێ دەردەهێندرێ پێی دەگوترێ: (ألنيلة) ٥ هەروا ناوە بۆ شەوی زۆر تاریكو ڕەش ٥ ألعَظْلَمَةُ: تاریکی زۆر ڕەشو چڕ ٥ عَظِمَهُ عَظماً وعَظمة: زەبری لە ئێسقانی دا.

عَظَمَ الكلب عظماً: ئێسقانی دەرخواردی گەماڵەکە دا.

عَظَمَ الشَّئُ عظما وعظامة: شتەکە گەورە بوو.

عَظَمَ الرجلُ: پیاوەکە کەتەو زەبەللاح بوو ٥ شکۆمەندو گەورەو ڕێزدار بوو ٥ أعظَمَ الأمر والقولُ الرجلَ: کارەکە یان قسەکە پیاوەکەی ترساندو سەرسامی کرد ٥ بە گەورەو ئەستەم هاتە بەرچاوی ٥ أعظَمَ الشَّئَ: شتەکەی گەورەکرد ڕێزو شکۆمەندی پێدا، بەگەورەو شکۆمەندی هاتە پێش چاو.

أعظم الكلب عَظماً: ئێسقانی دەرخواردی سەگەکە دا ٥ عَظَّمَهُ: گەورەی کردو ڕێزو شکۆمەندی پێدا ٥ عَظَّمَ الشاةُ: لاکە مەڕەکەی کەرت کەرت کردو ئێسقانەکانی ورد کردن ٥ تعاظم فلان: فلانکەس گەورەیی بۆ خۆی ڕەچاو کردو لاسایی پیاوە گەورانی کردەوە ٥ تعاظَمَ الأمر فلاناً: کارەکە لەسەر فلانکەس زۆر گەورە بوو ئیشەکەی لێ قورس بوو ٥ تَعَظَّمَ: خۆی بە زل زانیو فیزی کرد ٥ إستَعظَمَ فلانٌ: بەمانا (تعظم)دێ ٥ إستَعظَمَ الأمرَ: کارەکەی بە گەورەو قورس هاتە بەرچاو ٥ ئیشەکەی پێ ناخۆش بوو، بەدڵی نەبوو ٥ إستَعظَمَ الشَّئَ: زۆربەی شتەکەی وەرگرت، ئەنجامی دا ٥ العِظامَة: ئەو پەڕۆو ئیسفنجو شتانەیە ئافرەت بە سمتی خۆیەوە دەیبەستێ بۆئەوەی سمتی گەورەو خڕ بنوێنن ٥ العِظامي: کەسێك شانازی بە بنەچەو باوكو باپیری خۆیەوە بکا ٥ پێچەوانەی (ألعصامي)یە ٥ العُظامَةُ: بەمانا (ألعِظامة)دێ ٥ العَظْمُ: ئێسقان کە گۆشتی بەسەرەوە بێ، بە گۆشت داپۆشرابێ ٥ (عَظمَ الشئ) زۆرینەی شت ٥ هەروا ناوە بۆ ئێسقانە بچکۆلەیەك لەخوار عەمودی فەقەرییەوەیە پێی دەگوترێ: کلێجە.

عُظمُ الشَّئ: زۆربەی شتەکە.

عَظْمُ الطريق: ناوەڕاستی ڕێگاو تەختاییەکەی ٥ ألعَظَمَة من الذراع واللسان: ئەستوورایی قۆڵ، ئەستوورایی زوبان ٥ شکۆمەندیو گەورەیی ٥ سەربەرزیو گەشە ٥ ألعَظَموتُ: پیاوەتیو غیرەت، خۆ بەزلزانیو تەکەببور ٥ ڕوخۆشیو تەڕدەماخی ٥ العَظْمِيُّ: کۆتری سپی، کۆتری مەیلەو سپی ٥ العَظيمَةُ: بەڵای بەشیدەت ٥ ألمعظَمُ (معظم الشئ): زۆربەی شت ٥ ألمَعاظِمُ: مافو سنورەکانی پەروەردگار ٥ ألمعظومُ: بێچوە ئاژەڵ ئێسقانێك لە زمانی دایە دەشکێندرێ بۆئەوەی نەتوانێ شیر بخوا ٥ عَظاهُ عَظواً: تیرۆری کرد، شلەمەنییەکی وای دایە بیکوژێ ٥ دەگووترێ: (أسقاه الله ما عظاه) خودا توشی شتێکی کرد گیانی دەربچێ ٥ لە خێرو خۆشی

لایدا ٥ **العَظـاءَةُ**: بیرۆیـەکی خشۆکە چوار قاچی هەن، لە ولاتی میسر پێی دەگوترێ: (الـسُّحلِيَّةُ) لە شام پێی دەڵێن: (الـسَّقاية) چـەند جۆرێـکی هەیە بەکوردی پێیـان دەگوترێ قۆڕی، سـەرما زەڵە، مارمێلکە.

عَظِي الجَمَلُ عَظىً: حوشترەکە ورگی هاوسا بەهۆی خواردنی گیا ترشۆکە.

عَفَتَـهُ عَفتـاً: چـەماندییەوە، شـکاندیو دوولـەتی نەکرد.

عَفَــتَ یــده وعُنُقَــهُ: دەسـتی چـەماندەوەو ملـی خوارکردەوە.

عَفَتَ کلامه وفي کلامه: قسەکانی پچڕاو بڕبڕی تێدا بـوو، بـەهۆی لاڵـیو تـوری قـسەکانی بـە ڕێكو پێکی بۆنـەکرا ٥ **عَفَتَـهُ** عـن حاجتـه: لە پێویستیەکانی لایداو بۆی جێ بەجێ نەکردن.

عَفِتَ عفتـاً: نەحمـەق بـوو ٥ کـە دانیـشت زۆربـەی شـەرمگای دەرکـەوت ٥ بەدەسـتی چـەپی کـاری کـرد چـەپلەر بـوو ٥ **العِفِتّـانُ**: (رجـل عِفِتّـانٌ): پیاوی تـەبیات تونـدو ئـازاو بـەهێز ٥ **العَفِيتَـةُ**: پـــەڵو ٥ ئـــاردو ڕۆنو نـــاو تێـــکەڵ دەکـــرێو دەکوڵێندرێ ٥ **عَفَجَهُ** بالعَصا عَفجاً: بە گۆچان لە پشتیو لەسەری دا

عَفِجَ عَفجـاً: ڕیخۆڵـەی ئەسـتوور بـوون، هاوسـان ٥ **تَعَفَّجَ** في مَشيه: لەڕۆیشتن دا قۆرتو پێچی کردن وەکو ڕیخۆڵە، وەکو گوریسی ناو هەمبانە خوارو خێچ بوو ٥ **العِفجُ**: ڕیخۆڵە.

المِعفاجُ: گۆچـان ٥ داری جل شۆرك، دارێـکە جلـی تـەڕی پـێ دەکوترێ بـۆ ئـەوەی پـاك ببنـەوە ٥ **المِعفَجُ**: ئەحمـەقو گێـل کـە نـەدەزانێ قـسەبکاو نەکاری باش بکا ٥ **المِعفجَةُ**: بەمانا (المِعفاجُ)دێ.

عَقَدَ عفداً وعفداناً: قاچی جوت کـردنو بـازی دا ٥ **اعتَفَـدَ**: دەرگـای لەسـەر خـۆی داخـستو داوای لەکەس نەکرد بۆنەوەی لە برسان بمرێ.

عَفَرَ عفراً: لە گڵو خۆڵی دا گەوزانـد، یـان خـستیە ناو گڵو خۆڵەوە ٥ بەزەویدا دا.

عَفَرَ الزرعَ: یەکەمجار کشتو کاڵەکەی ئاودا.

عَفِرَ عفراً: ڕەنگی وەکو گڵو خۆڵی لێ هات.

عَفِـرَ الرَّجـلُ: پیاوەکـە لـە ڕۆشـتندا قاچـی لـەدوو نەهاتن.

عَفِرَ الظبـيُ: ئاسکەکە سپیایەتی جەستەی تێکەڵی سوریی بوو ڕەنگی خـاکی لێ پەیـدا بـوو ٥ **عَفَّـرَ** الرَّجلُ: پیاوەکە مەڕە ڕەشەکانیو حوشـترەکانی تێکەڵی مەڕە سپیو حوشترە سپیەکان کـردن ٥ **عَفَّرَت** المرأة في الفطام: ئافرەتەکە مـەمکی خـۆی قـوڕاوی کـردن بۆنـەوەی منداڵەکـەی قێـزی لێ بکاتـەوەو لـە شـیری ببڕێتـەوە ٥ **عَفَّـرَ** الـشَّيَ: بـەمانا (عَفَـرَهُ)دێ ٥ **عَفَّـرَ** اللحـمَ: گۆشـتەکەی بەگەرمی خۆر لەسەر لمو بەرد وشـك کـردەوە ٥ **عَفَّرَ** النخلَ: لە تەلقیح کردنـی دار خورماکـان بۆوە ٥ **عَفَّرَ** الزرعَ: کشتو کاڵەکەی بـە دەرمـان ڕژانـد بۆنـەوەی جـرو جانـەوەری قەڵاچـۆبکا ٥ **عَـافَرَهُ**: چـەمبەرەی لەگـەڵ بەسـتو هەوڵیـدا بیخاتـە نـاو گـڵو خۆڵـەوە ٥ **عـافَر في** الـشَّيءِ: لەگەڵ شتەکە خەریك بوو بۆنـەوەی مەبەسـتی خۆی بەدیبێنێ ٥ **إعتَفَرَ** الـشَّيُ: شـتەکە تـەپو تـۆزاوی بـوو ٥ **إعتَفَـرَ** الـشَّيَ: شـتەکەی تـەپو تۆزاوی کرد ٥ **إنعَفَـرَ**: خـۆی لەناو گـڵو خـۆڵدا گەوزانـد ٥ **تَعَفَّـرَ**: بـەمانا (إنعَفَـرَ)دێ ٥ **الأعفَـرُ**: ئاسـك کـە سـپیایەتی لـە سـورایی زیـاتر بـێ ٥ کەسێـك شـەو بـەڕۆژ بکاتـەوە بـە دڵـەڕاوکێو خەو زڕاوی ٥ **العَفارُ**: موتوربـەکردنی خورمـاو

چاكسازى تێدا كردنى بۆ ئەوەى بەرى باش بگرێ ٥ درەختۆكێكە لە پێرى (الأريكة)يە ميوەيەكى دەنك سورى هەيە، ئەم درەختە چيلكەكەى زوو گڕ دەگرێ ٥ لەگەڵ دارى مەرخ لێكيان بدەى وەكوو شقارتە ئاگرى لێ دێتە دەر ٥ لە پەندا هاتووە: (في كل شجر نار واستمجد المَرْخَ والعفار) هەموو درەختێك ئاگرى تێدايە وەلێ درەختى مەرخ و عەفار لە هەموان زياتر ئاگريان لەخۆ گرتووە ٥ **العُفارِيَةُ**: پيس و چڵكن و قيز لێكراو ٥ **العَفَرُ**: روى زەوى ٥ گڵ ٥ يەكەم ئاودانى كشت و كاڵە ٥ **العَفْرُ**: روى زەوى ٥ گڵ ٥ دەگوترێ: (كلام لا عفر فيه) قسەيەكە بێ مانايە، ماناى جوانى لەخۆ نەگرتووە ٥ **العِفْرُ**: شتى پيس و قێزەون ٥ يەكانەبەراز، بەرازى نێر ٥ **العُفْرُ**: ئازا ٥ كەتە و بەهێز ٥ دورى و كۆنەسالى ٥ ديدەنى كردنى كەم ٥ دەگوترێ: (ما تأتينا إلا عن عُفرٍ) كەم كەم نەبێ نايەيتە لامان ٥ بازاڕى كەوتو و داوەشاو ٥ شەوى حەوتەم و هەشتەم و نۆيەمى مانگ ٥ **العُفْرُ**: دورى و كۆنەسالى ٥ **العَفْراءُ**: زەوييەك بێ خۆست نەكرابێ ٥ شەوى سيانزەى مانگ ٥ **العِفراةُ**: ئەو موانەى لە تەوقەسەرى ئادەميزاد دەروێن ٥ توكى پشتەسەرى شێر ٥ (يالى شێر) ٥ پۆپنەى كەڵەشێر ٥ **العُفْرَةُ**: سپيايى يەك تێكەڵ بە سورايى ببێ ڕەنگى وەكوو ڕەنگى گڵى لێ بێ ٥ موى پشتەسەرى شێر (يالى شێر) ٥ پۆپنەى كەڵەباب.

العَفَرَةُ: بەمانا (العِفراةُ)دێ ٥ **العِفْرُ**: پيس و قێزەون ٥ موى يالى شێر ٥ پۆپنەى كەڵەشێر ٥ (أَسَدٌ عِفِرٌّ) شێرێكى بەهێز و زەبەللاح ٥ **العِفْرِيُّ**: بەمانا (العِفْرُ)دێ ٥ **العُفُرَّةُ**: خەڵكى تێكەڵ لە زۆر تاقم و پێر ٥ **العِفِرِّينَ**: لێزان و كار دروست، ئيش لەدەست هاتوو ٥ (ليث عِفِرِّينٌ) شێر ٥ پياوى بەهێز و پێگەيشتو ٥ **العِفْرِيَةُ**: بەهێز و توانا، پيس و قێزەون ٥ پەڕو پۆڵى ملى كەڵەشێر ٥ موى پاشە سەرى ئادەميزاد و وڵاخ ٥ قژى پێشەسەر (كاكۆڵ) ٥ دەگوترێ: (جاء فلان نافشاً عِفرِيَتَه) فلانكەس بە ڕق هەڵساويى هات ٥ **العَفّارُ**: ئەو كەسەى پيشەى موتوربەكردنى دارخورما بێ ٥ **العَفِيُّ**: ئەو كەسەى هيچ جۆرە دياريیەك نادا بەكەس ٥ گۆشتى برژێندراو و وشكەوەبوو لەسەر بەردو لمبەلان بەهۆى گەرمايى خۆرەوە ٥ (زرع العفير) پرژاندنى تۆوى كشت و كاڵ كە دەچێندرێ پێش ئەوەى ئاو بدرێ ٥ **المُعافِرُ**: ئەو كەسەى لەگەڵ هاوەڵەكانى دەڕوا بۆئەوەى شتێكى لێيان دەست بكەوێ.

المَعْفُورة: بازاڕى كەوتوو بازاڕى بێ مامەڵە كە تەپ و تۆز كاڵاكانى داپۆشيبێ ٥ زەوييەك گياو گژەكەى خورابێ و گەڵاكەى دەركەوتبێ ٥ **اليَعفورُ**: ئاسكى ڕەنگ خاكى ٥ گۆلكەڵەى مانگا كێوى ٥ بەشێك لە شەو ٥ **تَعَفْرَتَ**: بووبە عيفريت ٥ **العِفريتُ**: پيس و چڵكنى و قێزەون ٥ كار ڕۆيشتو و لێزان ٥ **العَفاز**: گوێزى خوراو ٥ **العُفازَةُ**: ناوكى لۆكە ٥ **عَفَسَهُ عَفساً**: بە زويدا داو ژێر پێى خست و شێلاى ٥ زەبرى لە سمتى دا ٥ لە نيشەكەى گێڕايەوە ٥ بەندى كرد ٥ سوكايەتى پێ كرد ٥ **عافَسَ الأمورَ**: لە گژ كارەكەى ڕاچوو ٥ دەستى دايە نيشەكەى ٥ **إعتَفَسَ القومُ**: خەڵكەكە كەوتنە بەرەبەرەكانى يەكترى و يەكتريان كوشت ٥ **إنعَفَسَ في الماء**: خۆى لەئاوەكەدا نوقم كرد ٥ خۆى لەناو گڵ و خۆڵدا گەوزاند ٥ **تَعافَسوا**: شەڕو بەگژ يەكدا چوونيان كردە پيشەى خۆيان هەميشە لەناو خۆياندا شەڕو هەرايانە ٥ **عَفَشَ الشَّئَ عفشاً**:

شتەکەی کۆکردەوە ◊ **الأعفَشُ**: شەو کوێرو کوێرە مشە ◊ **العُفاشَة**: ئادەمیزادی بێ خێرو بێر.

عَفَصَ الشَّيءَ عَفصاً: شتەکەی داهێناو چەماندی ◊ دەگوترێ: (عَفَصَ یدە) دەستی خوارکردەوە، چەماندیەوە ◊ دەریهێنا ڕیشە کێشی کرد.

عَفَصَ القارورةَ: سەرپۆشی خستە سەر دەمی گۆزەکە ◊ **أعفَصَ** الحِبرَ: مازوی خستە ناو مەرەکەبەکەی ◊ **عَفَّصَ** الثوبَ: کراسەکەی بە مادەی (ألعَفَص) ڕەنگ کرد ◊ **العِفاصُ**: پەرۆیەکە سەری گۆزەو دیزەی پێ دادەپۆشرێ، هەمبانە، تێشودان: کە شوان نان و خۆراکی خۆی تێدا هەڵدەگرێ ◊ **العَفصُ**: داربەڕو ◊ بەری دار بەڕو ◊ مازو و گزگلک و سیچکە ◊ دەرمانی سکچوون لەو بەرە دارانە دروست دەکرێ ◊ هەروا بۆ دروستکردنی حیبرو ڕەنگو شتی وا بەکار دەهێندرێ ◊ **ألعَفَصُ**: لوتگیران، خواریی لە لوت دا ◊ **عَفَطَتِ** العَنزُ أو الضَّأنُ: مەڕەکە یان بزنەکە جرتی لێ دا ◊ پژمی ◊ دەگوترێ: (هو لا یساوي عفطة عنز) ئەو ترێکی بزن ناهێنێ.

عَفَطَ الراعي بغنمه عفطاً: شوانەکە بە دەنگێک کەوەکو جرت لێدان بێ دەنگی ئاژەڵەکانی دا بۆئەوەی دەریان بکاو رایان جمێنێ.

عَفَطَ فلان بشفته: فلانکەس بە لێو جرتی لێ دا.

عَفَطَ في کلامه: بەعەرەبی قسەی کرد بەلام بە زمانێکی خوارو نارەوان.

عَفَّ عِفَّةً وعفافاً: وازی لەکارو گوفتاری نارەوا هێنا ◊ دەگوترێ: (هم أعِفَّة الفقر) ئەوانە ئەگەر هەژاریشبن سواڵ ناکەن.

عَفَّ اللبنُ عَفّاً: شیرەکە لەگوانی ئاژەڵەکەدا کۆبوەوە ◊ **أعَفَّه** الله: خودا بەدووری کرد لە حەرام و نارەوا ◊ **أعَفَّتِ** الشاةُ: مەڕەکە چۆڕ چۆڕە شیری لەگوانیدا کۆکردەوە ◊ **عَفَّفَهُ**: شیری کەمی دەرخوارد دا ◊ **إعتَفَّ**: بەمانا (عَفَّ) دێ ◊ **تَعَفَّفَ**: بەمانا (عَفَّ) دێ ◊ بەزۆرە ملێ پاکداوێنیو کارو گوفتار باشی بەسەر خۆی دا هێنا ◊ شیری کەمی خواردەوە ◊ **إستَعفَفَ**: بەمانا (عَفَّ)دێ ◊ **العُفافُ**: چۆڕە چۆڕە شیر کە لەگوانی ئاژەڵەکەدا کۆدەبێتەوە پێش ئەوەی زۆر بێ ◊ یان پێش دۆشینی ◊ **العُفَّةُ**: ماسی بچکۆلەی سپی ڕوت ◊ **العِفَّةُ**: وازهێنانو دورکەوتنەوە لە هەرشتێک نارەوابێ ◊ دوایی تایبەت کراوە بۆ داوێنپاکیو شەرواڵ پاکی ◊ **العَفیفَةُ**: ئەو ئافرەتەی ڕەوشتی داوێنپاکی هەیەو لەکاری نارەوا خۆی بپارێزێ ◊ ئافرەتی خاتونو ڕەنگ زن.

عَفَقَ فلان عفقاً: فلانکەس زۆری هاتووچۆ کرد بەبێ هودە کەمێک نوستو بەخەبەر هاتو پاشان نوستەوە.

عَفَقَ فلانا بالسوط: بە قامچی لە فلانکەسی دا.

عَفَقَ الشيء: شتەکەی کۆکردەوە.

عَفَقَ العمل: کارەکەی بەخراپی ئەنجامدا.

عَفَقَ العازفُ الوترَ: مۆسیقا ژەنەکە دەستی لەوەتەرەکان توند کردو بەهێز پەنجەی پێدانا ◊ **أعفَقَ**: زۆر هاتو چوو بەبێ سود ◊ یان بەبێ نیش هاتو چوو ◊ **عافَقَهُ** مُعافَقَةً وعِفاقاً: موعالەجەی کرد ◊ فێڵی لێ کرد ◊ **عافَقَ** الذئبُ الغنمَ: گورگ کەوتە ناو مەڕەکەو تەفرو تونای کردن.

عَفَقَ الغنم: مەڕەکەی بەسەر یەکدا دایەوە، تێکی کردنەوە خڕی کردنەوە ◊ **إعتَفَقَ** الشَّيءُ: شتەکە دوای هەڵچوونو ڕاست قامەتی، چۆمایەوە، خوار

بۆوە ◊ **إعتَفَقَ** القومُ: خەڵکەکە بە شمشێر لێکیان دا، شەڕە شمشێریان کرد ◊ **إعتَفَقَ** الأسدُ: شێرەکە بۆ نێچیرەکەی گەڕایەوەو گرتی ◊ **إنعَفَقَ** فِي حاجَته: دەستی بە کارەکەی کردو خێرا ئەنجامی دا ◊ **تَعَفَّقَ**: پەنای بۆ برد ◊ **المِعفاقُ**: (رجل مِعفاقٌ) پیاوێکە زۆر دیدەنی دەکا، هەر دێو دەچێ.

عَفِكَ عفكاً وعفكاً: زۆر گێلو ئەحمەق بوو.

عَفَلَ الكبشَ عفلاً: دەستی لە سمتو گەڵو گونی بەرانەکە دا بۆئەوەی بزانێ قەڵەوە یان نا ◊ **عَفِلَت** المرأة أو الناقة عَفلاً: شتێکی خڕ لە منداڵدانی ئافرەتەکە هاتە دەرەوە، یان لە هێنی حوشترەکە هاتە دەرەوە، بەزۆری هاتنە دەرەوەی ئەو شتە دوای منداڵبوون دەبێ، ئەم حاڵەتە توشی ئافرەتی شوو نەکردو نابێ.

عَفَلَ الرجلُ: پیاوەکە شتێکی خڕی لە کۆم هاتە دەر وەکوو هێلکە وایە ◊ **عَفَّلَ**: ئەو شتە خڕەی لە شەرمگای ئافرەتەکەوە هاتە دەر بەداخکردن پوکاندیەوە ◊ **العافِلُ**: ئەو کەسەی لەسەر پۆشاکی درێژەوە پۆشاکی کورت لەبەر بکا ◊ **العَفلُ**: بەزی ناو گەڵو گونی بەرانو ئاژەڵی لەو جۆرەیە، هەرکاتێ چێودار ویستی بزانێ ئاخۆ ئەو حەیوانە قەڵەوە یان نا دەست لەگەڵو گونی لاڕانی بەرانەکە دەدا ◊ هێڵە تیلماسکی نێوان کونی پاشو هێنی پێشەوە ◊ **العَفَلُ**: شتێکی خڕە وەکوو هێلکە گون لە منداڵدانی ئافرەتو هێنی حوشتر دێتە دەر دەشوبهێتە هێلکە گونی پیاو ◊ جاری واش دەبێ ئەم شتە خڕە لەکونی پاشەوەی پیاو دێتە دەر وەکوو هێلکەی ئاسایی وایە ◊ **العَفلاءُ**: ئافرەتێکە (بیلا ماناکە)ی تەنگ بێ بەهۆی ئاوساویو ئەستوربوونی دیواری ڕێڕەوی ناوەوەی ◊ **العَفَلَةُ**: قیتکە یان میتکەی بیلا مانەی ئافرەت ◊ شتێکی خڕو هێلکەییە لە منداڵدنی ئافرەت یان شەرمگای حوشتر یان کونی پاشەوەی پیاو دێتە دەر.

عَفَنَ الشَّئَ عفناً: شتەکەی ڕانواندو بەرهەوای دا بۆئەوەی بترشێو بۆگەن بکا.

عَفِنَ الشَّئُ: شتەکە گۆڕاو بۆگەنی کرد ◊ **أعفَنَ** فلان: فلانکەس پێستی قەڵش قەڵش بوو ◊ **اعفَنَ** الشَّئَ: شتەکەی بەخراپیو بێ کەڵکی کەوتە دەست ◊ **عَفَّنَ** الشَّئَ: شتەکەی خراپو بۆگەن کرد وای لێ کرد بەکەڵکی هیچ نەیەت ◊ **تَعَفَّنَ** الشَّئُ: شتەکە گۆڕاو بۆگەنی کرد ◊ **العَفَنُ**: ڕوەکێکی فوترییە دەبێتە هۆی بۆگەنبوونی شتی تر.

عَفَا الأثرُ: شوێنەکە نەما، شوێنەواری کوژایەوە ◊ دەگوترێ: (عفا أثر فلان) شوێنەواری فلانکەس نەما کوژایەوە .

عَفَا الشَّئُ: شتەکە گوم بوو دیار نەما.

عَفَت الأرضُ: زەویەکە ڕوەکی زۆری لێ ڕواو داپۆشرا.

عَفَا الماءُ: ئاوەکە صاف بوو هیچ شتێکی تری تێکەڵ نەبوو لێڵی بکا.

عَفَا الريحُ الأثرَ: ڕەشەبایەکە شوێنەوارەکەی پڕکردەوە، کوژاندیەوە.

عَفَا الشَّئَ: شتەکەی زۆرکردو درێژی کرد.

عَفَا فلاناً: هاتە لای فلانکەس داوای بەخششو یارمەتی لێ کرد.◊**عَفَا** له بماله: ئەوەی لە پێداویستی خۆی زیاد بوو دای بەئەو.

عفا عن ذنبه وعنه: لێی خۆش بوو، چاو پۆشی لێ کرد ◊ لەسەر تاوانەکەی سزای نەدا ◊ **أعفى**

فلان: زیادەی خۆی پێدا، ئەوەی لە پێداویستی خۆی زیاد بوو دای بەئەو ٥ **أعفى المريضُ**: نەخۆشەکە چاك بۆوە ٥ **أعفى فلاناً**: قەرزەکەی لە فلان داگرت‌و داوای لێ نەکردەوە ٥ موحاسەبەی نەکرد ٥ **أعفى الله**: خودا فلانکەسی لە بەلاو ناخۆشی پاراست ٥ **أعفى الرجلَ**: بەشی پیاوەکەی دا، بەخششی دایە ٥ **أعفى الشَعرَ**: مووەکانی هێشتنەوەو نەیتاشی ٥ لەحەدیسدا هاتووە دەڵێ: (قصوا الشوارب وأعفوا اللحي) سمێڵ کورت بکەنەوەو ڕیش بهێڵنەوە ٥ **عافاه الله معافاةً وعِفاءً وعافيةً**: خودا لە بەلاو نەخۆشی رزگاری کردو لەش ساغی پێدا ٥ **عافت الدولةُ فلاناً من الجندية**: دەوڵەت فلانکەسی لە ئەرکی سەربازی مەرەخەس کرد عەسکەری پێ نەکرد ٥ **عَفّى الحيوانُ**: ئاژەڵەکە مووی درێژ بوون‌و زۆر بوون ٥ **عَفّى فلانٌ الشَّعرَ**: فلانکەس مووی جەستەی هێشتنەوە ٥ **إعتَفاهُ**: هات بۆلای داوای بەخششی لێ کرد ٥ **إعتَفَت الإبلُ اليبسَ**: حوشترەکە بە لێوەکانی پوش‌و پەلاشەکەی لە گڵ‌و خۆڵەکە جیاکردەوەو خواردی ٥ **تعافى فلان**: فلانکەس چاك بۆوە ٥ **تعافى الشَّئُ**: وازی لە شتەکە هێنا ٥ **تعَفّى الشَّئُ**: شتەکە لاچوو نەما ٥ **إستَعفى مُكَلَّفَهُ**: داوای لێکرد ئەرکەکەی لەسەر لابەرێ ٥ **إستَعفى الإبلُ اليبسَ**: حوشترەکە بە لچی پل‌و پوشەکەی لە گڵ‌و خۆڵەکە جیاکردەوەو خواردی ٥ **العافي**: پێشەوا ٥ ئەو کەسەی دەچێ بۆ سەر بیرو کارێزاو ٥ میوان ٥ هەر کەسێك داوای بەخشش‌و یارمەتی بکا ٥ **العافِيَة**: تەندروستی تەواو ٥ میوان ٥ داواکاری بەخشش‌و یارمەتیدان ٥ داواکاری بژێوی‌و خۆراك ٥ هەڵوەدای خواردەمەنی چ ئادەمیزاد یان زیندەوەری تر.٥ **ألعَفَا**: وڵاتێکە دیاردەی فەرمانڕەوایی‌و پاشایەتی تێدا نەبێ، وڵاتی بێ میرو حاکم بێ ٥ **ألعَفاءُ**: فەوتان‌و تێداچوون ٥ گڵ‌و خۆڵ ٥ باران ٥ سپیایی چاو ٥ **العِفاءُ**: خوری‌و موی درێژەوەبوو ٥ پەڕی درێژ ٥ قژی درێژ ٥ **العِفاءَةُ**: پەڕو پۆڵی نەعامە کە درێژبن ٥ **العُفاوةُ**: شتی چاك‌و باش لەهەر جۆرێك بێ ٥ کەفی مەنجەڵ بنکرو بەرماوەی شۆربا ٥ **ألعَفوُ**: ماڵ‌و سامانێك زیاد بێ لە بژێوی پێویست ٥ بەرماوەی ئاو خۆرەوە ٥ ئاوێك زیاد بێ لە ئاو خۆرەوەو بەئاسانی دەست بکەوێ ٥ باشترین کاڵا لەهەر جۆرێك بێ ٥ چاکەو پیاوەتی ٥ زەوی‌و زارێك چۆڵ بێ‌و کەسی تێ نەچووبێ‌و شوێنەواری کەسی لێ نەبێ ٥ **ألعَفُوُّ**: کەسێك زۆر لێبوردە بێ، لێ خۆشبوونی زۆربێ ٥ **عَقَبت الإبلُ**: حوشترەکە لە لەوەڕگایەکەوە چووە ناو لەوەڕگایەکی تر.

عَقَبَ فلان على فلانة: فلانکەس فلان ئافرەتی مارە کردوە دوای ئەوەی بێوەژن بوو، لەژێر نیکاحی مێردی یەکەمی نەما.

عَقَبَ فلان فلاناً عقباً: فلانکەس دوای فلان کەوت‌و بەشوێنی دا هات ٥ زەبری لە پاژنە پێی دا ٥ بە ژێی وەتەری کەمان شەتەکی دا.

عَقِبَ النَّبتُ: ڕوەکەکە لاسکی باریك‌و گەڵاکەی زەرد بوو.

عُقِبَ فلان: فلانکەس پاژنەی پێی ئێشا.٥ **أعقَبَ الرجلُ**: پیاوەکە منداڵی لەپاش جێما ٥ **أعقَبَت الإبلُ**: حوشترەکە لە لەوەڕگایەکەوە گواستیەوە بۆ لەوەڕگایەکی تر ٥ **أعقَبَ الأمرُ**: سەرەنجامی کارەکە بەسوود بوو ٥ **أعقَبَ بين الشيئين**: ئەو دوو شتەی یەك بەدوای یەکدا هێنان ٥ **اعقَبَ**

عن الشَّيْ: لە شتەکە گەڕایەوە ◊ ژیوان بۆوە ◊ **اعقب** فلان في الراحلة والعمل وغيرهما: فلانی کردە پاشکۆ ◊ **أعقبَ** فلاناً باحسانه: پاداشتی خێری فلانکەسی دایەوە ◊ **أعقبَ** الطائفُ فلاناً: دەم دەمو جارجار شێتیەکە بۆ فلان دەگەڕێتەوە، هەر دەمە نادەمێك کابرا تووشی حاڵەتی شێتی دەبێتەوە ◊ **عاقبَ** بين الشيئين: ئەو دووشتەی یەك بەدوو یەك دا هێنان ◊ **عاقبَ** فلاناً: بەدوا فلانکەسدا هات ◊ **عاقب** فلاناً في الرحلة والعمل: لە سەفەرو کردەوەدا شوێن فلانکەس کەوت.

عاقَبَ فلاناً مُعاقبةً بذنبه: بە گوێرەی کارە خراپەکەی سزای فلانکەسی دایەوە ◊ **عَقَّبَ** فلانٌ: شوێن مافی زەوتکراوی خۆی کەوت بۆئەوەی مافەکەی بسێنێتەوە ◊ **عَقَّبَ** فلان في الصلاة: دوای ئەنجامدانی نوێژ دانیشتو مایەوە چاوەڕێی نوێژێکی تری کرد ◊ **عَقَّبَ** في الأمر: ڕاڕا بوو لە درێژەپێدانی کارەکەی ◊ **عَقَّبَ** على فلان: هێرشی کردە سەر فلانکەسو بە ناڕەوا ناوی زڕاندو عەیبو هەڵەکانی دەرخستن ◊ **عَقَّبَ**: گەڕایەوە سەری‌و ئاوڕی لێ دایەوە ◊ **عَقَّبَ** القاضي على حكم سلفه: دادوەر بڕیاری دادوەری پێش خۆی گوێ پێنەداو هەڵی وەشاندەوە ◊ **عَقَّبَ** فلاناً: بووە جی نشینی فلان ◊ **عَقَّبَ** فلاناً حَقَّهُ: مافی فلانکەسی دواخست ◊ **عَقَّبَ** الشَّيْءَ: شتەکەی بەتیل سیرمە شەتەك دا ◊ شتێکی تری هێنایە شوێنی شتەکە ◊ **عَقَّبَ** الجيشَ: هەندێکی لە سوپاکە گێڕایەوەو هەندێکی لێ ناردن ◊ **إعتَقَبَ** القوم عليه: خەڵکە لەسەر ئەوە کۆمەکی یەکتریان کرد ◊ **إعتَقَبَ** من كذا ندامةً: لەوە پەشیمانی بۆ مایەوە.

إعتَقَبَ الرجل: پیاوەکەی بەند کرد ◊ **إعتَقَبَ** البائع السلعة: فرۆشیار کاڵاکەی نەدایە کڕیار بۆئەوەی پارەکە وەرگرێ ◊ **إعتَقَبَ** فلاناً: بوو بەجێنشینی فلان، دوای ئەو هاتە سەر تەخت ◊ **إعتَقَبَ** القومَ الشَّيْءَ: خەڵکەکە شتەکەیان خستە بەرباس‌و لێکۆڵینەوە ◊ **إعتَقَبَ** فلاناً خيراً أو شرّاً بما فعل: بە گوێرەی کردەوەی چاك یان خراپ پاداش‌و سزای فلانکەسی ڕەچاو کرد ◊ **تعاقَبَ** الشيئان: ئەو دوو شتە یەك لەدوای یەك هاتنە کایەوە ◊ **تعاقَبَ** القوم في الشَّيْءِ او الأمر: خەڵکەکە شتەکەیان بەنۆبەو یەك لەدوای یەك گرتە ئەستۆ ◊ **تعاقَبَ** القوم عليه: خەڵکەکە لەسەری کۆك بوون‌و یارمەتی یەکتریان دا بۆ ئەنجامدانی ◊ **تَعَقَّبَ** فلان بخير: فلانکەس جار دوای جار خێرو بێری هێنا ◊ **تَعَقَّبَ** فلاناً: شوێن فلانکەس کەوت لێکۆڵینەوەی دەربارەی کرد، فلانکەسی لەسەر تاوان سزادا ◊ **تَعَقَّبَ** عورة فلان أو عثرته: لە عەیب‌و عاری فلانکەسی کۆڵیەوەو هەڵەو کارە ناشیرینەکانی شی کردنەوە بڵاوی کردنەوە.

إستَعقَبَ منه خيراً أو شرّاً: لە جیاتی فلان شت خێرو بێر یان شەڕو نەگبەتی لێوە دەست کەوت ◊ **إستَعقَبَ** فلاناً: بە دواداچوون‌و لێکۆڵینەوەی دەربارەی فلان کردو هەوڵی دا عەیب‌و عاری تێدا بدۆزێتەوە ◊ **الأعقابُ**: ئەو لەتە سواڵەت‌و شتە وردانەیە دەخرێتە نێوان درزی ئەو خشتانەی دیواری پێ هەڵدەچندرێ بۆئەوەی دیوارەکە چاك کون بڕبێ‌و یەکتر بگرێ ◊ **التَّعَاقُبُ**: (التعاقب القمي) لەبواری زانستی ڕووەکناسیدا گەشەکردنی هەموو ئەندامەکانی ڕووەکە لەڕەگەوە تاسەرە تۆپەی لق‌و گەڵاکانی ◊ **العاقِبُ**: کۆتایی‌و خاتیمەی شت

◊ هەر شتێك دوای شتێكی تر بێ یان ببێتە جێ نشینی ◊ ئەو كەسەی دەبێتە جێنشینی گەورە پیاو لە پلەو پایەدا ◊ پاداشی چاكە ◊ **العُقابُ**: هەڵۆ، یان داڵاش ◊ باڵندەیەكی گۆشت خۆرو جنگ قەویە دەندوكی كورتو كەوانەییە ◊ زۆر چاو تیژو دوور بینە ◊ لە پەندی پێشینانەدا هاتووە دەڵێ: (ابصَرُ من عقاب) فلانكەس لە داڵاش چاو تیژترو دووربینترە ◊ **العُقبُ**: كۆتایی شتو خاتیمەكەی ◊ قورئان دەفەرموێ: ﴿هُوَ خَيْرٌ ثَوَابًا وَخَيْرٌ عُقْبًا﴾ ◊ دەشگوترێ: (سافرت في عُقبِ الشهر) كۆتایی مانگ سەفەرم كرد ◊ (عُقبُ الجمال) شێوەو شێوازی جوانی ◊ **العَقَبُ**: ئەو رەگە ئەستورو پتەوەی جەستەی حەیوانە كە ژێی كەوانو ئامێری مۆسیقای لێ دروست دەكرێ ◊ **العَقِبُ**: پاژنە پێ ◊ ئێسقانی پاژنە پێ كە گەورەترین ئێسقانی قاچە ◊ كۆتاییو خاتیمەی شت ◊ منداڵ، منداڵی پیاو كە دواخۆی لە ژیاندابن ◊ دەگوترێ: (جاء عَقِبَهُ وبعَقِبهِ) دوا ئەو هات ◊ (رجع على عقبه) بەرێگای خۆیدا گەڕایەوە ◊ (وَطِئوا عَقِبَ فلان) بە شوێن پێی فلاندا ڕۆیشتن ◊ (فلان مُوَطَّأ العقِب) فلانكەس شوێنكەوتوی زۆرە ◊ **العُقبى**: قیامەت ◊ گەڕانەوە بۆلای خودا ◊ كۆتایی هەموو شتێكو خاتیمەی ◊ پاداشتی كار ◊ **العُقبَةُ**: كۆتایی شتو خاتیمەی ◊ نۆرەو بەدەل ◊ ئەو شیرینیو شتەی دوای نان دەخورێ ◊ شۆرباو و چێشتی تر كە لەمەنجەڵی خوازراودا دەبرێتەوە بۆ خاوەنی مەنجەڵە خوازراوەكە ◊ شێوەو شێوازی جوانی ◊ دەشگوترێ: (فلان ما يفعل ذلك إلا عُقبة القمر) فلانكەس ئەو كارە ناكا مەگەر كۆتایی مانگ ◊ **العَقَبَةُ**: كاری قورسو كۆسپی گەورە ◊ **العَقوبُ**: ئەو كەسەیە لەكاری باشدا دەچێتە جێگای یەكێكی پێش خۆی ◊ **العُقوبةُ**: سزای تاوان ◊ **العَقيبُ**: هەر شتێك دوای شتێكی تر بێو ببێتە جێ نشینی ◊ **المُعقِبُ**: سزادەر ◊ تۆڵە سێن ◊ **المِعقابُ**: ئافرەتێك عادەتی وابێ كوڕی بێ دوایی كچی بێ ◊ **المُعَقِّبُ**: كۆتایی ڕۆژ دەمەو ئێوارە ◊ دەگوترێ: (جاء فلان مُعَقِّباً) فلانكەس ئێوارە هات ◊ **المُعَقِّبات**: فریشتەی ڕۆژو شەو كە خودا داینـاون كـردەوەی چاكو خراپی بەندەكان بنووسن؛ كاروبارێ كە پێیان سپێردراوە ئەنجامی بدەن وەجبە وەجبەنو كە فریشتەی شەو هاتن فریشتەی ڕۆژ بەرز دەبنەوە ◊ قورئان دەفەرموێ: ﴿لَهُ مُعَقِّبَاتٌ مِّن بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهِ يَحْفَظُونَهُ مِنْ أَمْرِ اللَّهِ﴾ ◊ تەسبیحات كە جۆرەكانی بەدوای یەكدا دەگوترێن ◊ **اليَعاقِبَةُ**: تاقمێكی نەصرانین شوێن كەوتووی (يعقوب البراذعي)ن ئەم یاقوب ناوە لە چەرخی شەشەمی زایینی دا لە وڵاتی شام دا ژیاوە، بڕوایان بەیەكیەتی (لاهوت و ناسوت) هەیەو پێیان وایە ئەم دوو شتە یەك سروشتیان هەیە ◊ **اليَعقُوبية**: بەمانا (اليعاقبة)ی ◊ بیرو باوەڕی یاقوبیەكان ◊ **تَعَقَبَلَهُ**: شوێنی كەوت ◊ **العُقبُولُ**: كاری قورسو كۆسپی گران ◊ پاشماوەی نەخۆشی ◊ پاشماوەی دوژمنایەتی، یان دڵداری ◊ ئەو كەفو لیكەی لە ناكامی لەرزوتادا لەسەر لێو دەردەكەوێ ◊ **العَقابيلُ**: بەڵاو كارەسات.

عَقَدَ السائلُ: شلەمەنیەكە بەستی، ڕەق بوو جا یان بەهۆی ساردی یان گەرمی ◊ گوڵوك كە دوایی دەومرێو لە شوێنەكەی بەرو بووم دێتە ئاراوە.

عَقَّدَ لفلان على البلد: فلانكەسی كردە فەرمانڕەوای وڵات.

عَقَدَ الحبلَ: گرێی لەحەبلەکە دا.

عَقَدَ ناصیته: ناوچەوانی گرژ کردو خۆی ئامادە کرد بۆ شەڕ.

عَقَدَ طرفي الحبل ونحوه: هەردوو سەری حەبلەکەی بەیەکەوە گرێدا.

عَقَدَ البناء: بەردی دیوارەکەی بەیەکەوە لکاندن بەجۆرێك یەکتری بگرن‌و دیوارەکە خۆڕاگر بێ ٥ بەشێوەی کەوانەیی بیناکەی دروست کرد.

عَقَدَ التاج فوق رأسه: تاجی لەسەرنا، تاجی بەسەری خۆیەوە شەتەك دا.

عَقَدَ البیع والیمین والعهد: مامەڵەکە یان سوێندەکە یان بەڵێنەکەی دوپات کردەوەو سووربوو لەسەر ئەنجامدانی ٥ قورئان دەفەرموێ: ﴿وَلَكِن يُؤَاخِذُكُم بِمَا عَقَّدتُّمُ الأَيْمَانَ﴾ ٥ **عَقَّدَ** العَسَلَ: هەنگوینەکەی شل کردەوەو تواندیەوە ٥ **عَقَّدَ** الکلام: قسەکەی چەواشە کرد وای لێ کرد ماناکەی باش دەرنەکەوێ‌و بەئاسانی نەزاندرێ ٥ **إعتَقَدَ** الشَّيْءُ: شتەکە ڕەق‌و پتەو بوو ٥ دەگوترێ: **إعتَقَد** الاخاء بینهما: برایەتی‌و دۆستایەتی لەنێوانیاندا چەسپا ٥ **إعتَقَدَ** الحبلَ ونحوه: حەبلەکەی گرێ دا.

إعتَقَدَ التاج فوق رأسه: تاجی لەسەرنا، تاجی لەسەری خۆی قایم کرد ٥ **إعتَقَدَ** الدُّرَّ: ملوانکەی مرواری هۆنیەوە ، لە مرواری ملوانکەی دروست کرد ٥ **إعتَقَدَ** فلان الأمرَ: فلانکەس شتەکەی بەلاوە ڕاست بوو لێی دڵنیا بوو، دڵ‌و دەروونی لەسەری دامەزرا ٥ **إعتَقَدَ** عَقاراً: زەوی‌و زارەکەی لەسەر خۆی تاپۆ کرد بۆخۆی دانا ٥ **إنعَقَدَ**: دامەزرا ٥ بۆ موتاوەعەی (عَقَدَ)دێ ٥ دەگوترێ: **إنعَقَدَ** الحَبلُ أو البناءُ أو الیمینُ: حەبلەکەی گرێ دا، باڵەخانەکەی ڕابەست، سوێندەکەی دامەزرا ٥ **تَعاقَدَ** القومُ: خەڵکەکە پەیمانیان بەست‌و وادەو بەڵێنیان دا بەیەکتری ٥ **تَعَقَّدَ** الخیط ونحوه: دەزووەکە گرێی خوارد، گرێ درا ٥ **تَعَقَّدَ** السائلُ: شلەمەنییەکە ڕەق بوو ٥ **تَعَقَّدَ** الرملُ: لمەکە یەکتری گرت‌و ڕەق بوو ٥ **تَعَقَّدَ** السحابُ وقوسُ قُزَح في السماء: هەورەکە لە ئاسمان چین لەسەر چین وەستا وەکوو چینی دیوار یان شۆقە زێڕینە وەکوو دیواری کەوانەیی خۆی نواند ٥ **تَعَقَّدَ** الثری: گڵەکە ڕەق ٥ **تَعَقَّدَ** الاخاءُ: برایەتیەکەیان دامەزرا ٥ **تَعَقَّدَ** الکلامُ: کەلامەکە گرێ‌و گۆڵی تێدا پەیدا بوو بەهۆی خراپ ڕیزکردنی وشەکان، یان هەبوونی تەم‌ومژ لەسەر ماناکەی ٥ **التَّعقیدُ**: بەلای زانایانی زانستی بەیانەوە ڕێکخستنی کەلامە بەشێوەیەك ماناکەی ئاشکرا نەبێ ٥ بەمە دەگوترێ تەعقیدی لەفزی ٥ ئەگەر تەعقیدەکە بەهۆی مەجازێکی پەیوەندی دوورو کینایەکی دوورە لزوم بوو ئەوە پێی دەگوترێ تەعقیدی مەعنەوی ٥ **العَقدُ**: دیواری کەوانەیی بێ، عەگادەیی بێ ٥ عەهدو پەیمان ٥ ڕێکەوتنامەی نێوان دوو لایەن ٥ وەکوو گرێبەستی نێوان کڕیارو فرۆشیار ٥ نێوان ژن‌و مێرد ٥ هەروا ناوە بۆ هەموو گرێبەستێکی ئابووری‌و سیاسی ٥ لە ژمارەدا بریتیە لە خانەی دەیان تا دەگاتە نەوەد ٥ (صِیَغ العقود) ئەو ڕستەو وشانەن کە گرێبەستەکەی پێ دادەبەسترێ ٥ وەکوو ڕستەی: (زوجتك بنتي فلانة) (بعتك مالي هذا) ٥ **العِقدُ**: دەزوویەکە مووروی پێ دەهۆنرێتەوە دەکرێتە ملوانکە یان دەستەوانەی مەچەك ٥ **العُقدَة**: گرێ ٥ ئەو شوێنەی گرێیەکی لێ دەدرێ ٥ گرێیەکەی لەسەر لێ دەدرێ ٥ لە بواری

زانیاری ڕووەکناسیدا شوێنی دەرکەوتنی چرووزەو خونچەو گەڵایە لەسەر لاسك یان پەل‌و تولەی درەختەکە دەردێن ◊ لە بواری زانیاری دەروونناسی دا دیاردەیەکە لە خەمۆکی‌و کەبتەوە سەرهەڵدەداو هەبوونی خۆی دەچەسپێنێ ◊ لە بواری جوگرافیادا یەکەیەکە بۆ مەزەندەکردنی مەسافاتی دەریایی‌و بە میلی دەریایی دەناسرێ‌و درێژیەکەی (١٨٥٢مەترە) ◊ گرتنی شتێك‌و بەستنەوەی ◊ کۆمەڵ‌و تاقم ◊ ئیمامی عەلی لە وتارێکدا فەرمووی: (هذا جزاء من ترك العقدة) ئەمە سزای ئەو کەسەیە لەکۆمەڵ تار بووە ◊ فەرمانڕەوایی وڵات ◊ زمان گیران‌و لاڵی کە زمان وەکوو پێویست ناتوانێ وشەو ڕستەکان دەرببڕێ ◊ هەرچی ئادەمیزاد خاوەنداری بێ وەکوو خانو و بەرەو زەوی‌و زارو کاڵا ◊ زەوییەك لەوەڕی زۆرو درەختی لێ بێ ◊ دەگوترێ: (عَشِّ إبلكَ بتلك العُقدَة) وشترەکەت لەو پارچە زەویەدا بلەوەڕێنە ◊ هەروا وشەی (عُقدَة) بە مانا چەسپان‌و دامەزران‌و بڕانەوەو بڕیاردان دێ ◊ **العُقدَةُ** النفسية: تەنگەژمیەك تووشی ژیانی هەندێ ئادەمیزاد دەبێ سەردەکێشێ بۆ تێکچوونی دەروونی.

العَقَدَةُ: بنکی زوبان، ئەستوورایی زوبان ◊ **العَقّادُ**: بەمانا زێدە ڕۆیی لە گرێدان دا دێ ◊ دەزوو ڕێس، دەزوو فرۆش ◊ **العَقِيدُ**: لە بواری شلەمەنیدا مەبەست شلەمەنی خەستە ◊ پلەیەکی سەربازیە لە نێوان پلەی (مقدم)و عەمید دا ◊ **العَقِيدةُ**: بیرو باوەڕ کە بگاتە پلەی دڵنیایی‌و خاوەن باوەڕەکە شك‌و گومانی تێدا نەمێنێ ◊ لە بواری ئایینیدا بریتییە لە بیرو باوەڕ بەبێ کردار وەکوو بڕوابوون بە هەبوون‌و تاك‌و تەنهایی خودا ◊ ناردنی پێغەمبەران ◊ **العنقود**: هێشوە ترێ‌و شتی وا ◊ **المُعتَقَدُ**: بەمانا (العقيدة)دێ ◊ **المَعقِدُ**: شوێنی گرێبەست ◊ شوێنی گرێ ◊ دوخینی دەرپێ‌و شتی وا ◊ **المُعَقَّدُ**: هەرشتێك زۆر پڕگرێ‌و گۆڵ بێ قۆرت‌و چورتمی زۆربن ◊ قسەی پڕ تونێکڵ‌و گرێ‌و گۆڵ ◊ **المُعَقِّدُ**: جادوباز، ئەو کەسەی گرێ لەشت دەداو فوی لێ دەکا ◊ **عَقَرَت** المرأة والرَّجلُ عَقراً وعُقراً: ژن‌و پیاوەکە نەزۆك بوون منداڵیان نەبوو.

عَقَرَ النخل عقراً: دارخورماکەی لەسەرەوە بڕی.

عَقَرَ الإبلَ: قاچێکی حوشترەکەی بڕیەوە بۆئەوەی بکەوێ‌و بتوانێ سەری ببڕێ.

عَقَرَ الحيوانَ: ئاژەڵەکەی سەر بڕی.

عَقَرَ السرجُ والرحلُ الظَّهرَ: زین‌و کورتانەکە پشتی وڵاخەکەی بریندار کرد.

عَقَرَ الكلبُ الولدَ: سەگەکە منداڵەکەی گەست.

عَقَرَ الرجلُ عن حاجته: پیاوەکەی لە نیازو مەبەستەکانی لادا لێی مەنع کرد.

عَقِرَ الرجلُ عقراً: پیاوەکە لە شوێنی خۆی مایەوە پاش‌و پێشی نەکرد، چونکە ترساو حەبەسا، هەروەکوو قاچی بڕابێ ◊ **عَقِرَت** المرأة عَقاراً: ئافرەتەکە منداڵی نەبوو ◊ **عَقُرَتِ** المرأةُ عُقراً: ئافرەتەکە نەزۆك بوو.

عَقُرَ الرجلُ: پیاوەك نەزۆك بوو.

عَقُرَ الأمرُ: کارەکە سەرئەنجامی نەبوو ◊ **أعقَرَ** الرَّحلُ والسرجُ الظَّهرَ: کورتان‌و زینەکە پشتی وڵاخەکەی بریندار کرد ◊ **أعقَرَ** الله رحم المرأةِ: خودا منداڵدانی ئافرەتەکەی تووشی دەردێك کرد توشی نەزۆکی بوو ◊ **عاقَرَ** الخمرَ: هۆگری ئارەق خواردنەوە بوو وازی لێ نەهێنا ◊ **عَاقَرَ**

فلاناً: پێشبڕکێی لەگەڵ فلاّندا کرد لە حوشتر سەربڕیندا بۆ خۆدەرخستن لەوەدا ئاخۆ کامیان سەخی ترە ◊ **إنعَقَرَ** ظَهرُ الدابة: پشتی وڵاخەکە بریندار بوو ◊ **إنعَقَرَ** البَعیرُ والفرسُ: حوشترەکە قاچی بڕدرایەوە بە شمشێر ◊ **تَعاقَرَ** الرجلان: دوو پیاوەکە پێشبڕکێیان کرد لە حوشتر سەربڕیندا ◊ **تَعَقَّرَ** فلان: بەمانا (أعقَرَ)ی ◊ **تَعَقَّرَ** ظهر الدابّة: پشتی وڵاخەکە بریندار بوو ◊ **تَعَقَّرَ** شَحمُ الناقة: بەز و پیوی حوشترەکە کۆبوەوە ◊ **تَعَقَّرَ** الغَیثُ: بارانەکە بەردەوام بوو ◊ **تَعَقَّرَ** النبتُ: ڕوەکەکە درێژ بوو ◊ **العاقِرُ** من الطیور: ئەو باڵندەیەیە کە پەڕو پۆڵی تووشی نەخۆشی دەبن ناهێڵێ باش بڕوێن ◊ هەروا وشەی (العاقِر) ناوە بۆ ڕوەکێك لە پێڕی (المرکبة) ڕەگەکانی لە بواری دەرمان سازیدا بەکار دەهێندرێ، ئەم ڕوەکە لە وڵاتی ئەفریقیا زۆرە ◊ **العَقارُ**: زەوی و خانوبەرە ◊ موڵکی نەگوێزراوە ◊ **العَقارُ** الحُرُّ: موڵکی پاڵفتەی وەها ساڵانە بەری خۆی بدا ◊ **العَقارُ**: لەهەموو شتێکدا جۆری باشییەتی ◊ **العُقارُ**: شەراب ◊ لە هەموو شتێك جۆری باشی ◊ **العَقرُ**: شوێنکە، شوێنەوار وەکوو شوێنکەی پەتی بەستنەوە بەقاچی وڵاخ و شتی واوە ◊ بناغەی هەموو شتێك ◊ هۆبەی گەل و هۆز ◊ **العُقرُ**: بناغەی هەموو شتێك ◊ ناوەڕاستی خانو ◊ هۆبەی گەل و هۆز ◊ لەوەڕی باش ◊ مارەیی ئافرەت ئەگەر بە شوبهەو هەڵە خرایە پەردەی بوکیەتییەوە ◊ جوانترین دێڕە شیعری چامەشیعر ◊ (بیضة العُقر) یەکەم هێلکەی مریشك کە دەیکا ◊ **العُقُرُ**: سەرەتای ئاگر، یەکەم دەستە چیلەی ئاگر کە لەوەوە ئاگرەکە بەهێز دەبێ و بڵێسە دەسەنێ ◊ دەرمانێکە دەبێتە هۆی دروست بوونی زاروك لە منداڵداندا ◊ **العُقرَةُ**: نەزۆکی ◊ **العُقرَةُ**: جۆرە مورویەکە ئافرەت هەڵی دەگرێ بۆئەوەی سکی نەبێ، ئاوس نەبێ ◊ دەگوترێ: (إمرأة عُقَرَة) ئافرەتێکە منداڵدانی نەخۆشەو منداڵی تێدا دروست نابێ ◊ **العَقّارُ**: ئەو کەسەی زۆر حوشتر سەربڕێ ◊ ئەو گژو گیاو کەرەستانەی دەرمانیان لێ پێك دەهێندرێ ◊ **العَقُورُ**: بۆ زێدە ڕۆیی لەمانای (عاقِر)دێ ◊ دەگوترێ: (کلب عقور) سەگی دڕو مێنگر ◊ **العَقیرُ**: سەربڕاو ◊ پیاوێك کە نەزۆك بێ منداڵی نەبێ ◊ **العَقیرَةُ**: سەر بڕاو لە نێچیرو ئاژەڵی تر ◊ قاچی بڕدراوە ◊ دەنگ ◊ **عَقرَبَ** المکانُ والأرضُ: شوێنەکە، زەویەکە دووپشکی زۆری بوو ◊ **العَقرَبُ**: دووپشك؛ پیرۆیەکە لە پێڕی (عەنکەبیات)و ژەهرداره ◊ **عَقرَبُ** البحر: جۆرە ماسیەکی دەریاییەو سەری گەورەیەو بەسەر پشتیەوە زێدە باڵ و گەندەمۆ هەن، بڕێکیان ژەهراوین ◊ بورجێکە لە بورجەکانی ئاسمان ◊ سیرمە چەرمو ڕایەڵە چەرمی نەعلە کە قاچی تێ دەکرێ ◊ هەرەتی سەرمای زستان و کوشندەی ◊ **العَقارِبُ**: فیتنەو فیتنەجۆ ◊ **عَقرَبا** الساعة: دووکلکی کاتژمێر ◊ یەکیان سەعات و ئەوەی تریان دەقیقە مەزندە دەکا ◊ **العَقرَباءُ**: دووپشکە مێیە ◊ **العَقرَبَةُ**: بەمانا (العقرباءُ)دێ ◊ ئاسنێکی سەر گۆچان بە زین و کەژاوەو کورتانەوە هەڵدەواسرێ بۆئەوەی دێمکەو شتی وای پێدا بکرێ ◊ **العُقرُبانُ**: دووپشکە نێرە ◊ **المُعَقرَبُ**: شتی چەماوەو گۆچانی ◊ ئادەمیزادی تێکسمڕاوو کەتەو زەبەللاح ◊ **عَقَصَت** المرأة شَعرَها: ئافرەتەکە پرچ و قژی خۆی گورزە گورزە کردن و لول کردن و گرێی دان بۆئەوەی

بـار بەشـكاوەیی‌و پەرێـشانی بگـرن‌و ئـەمجار كردنیەوە، نالی دەڵێ:

﴿ئەژدەهای زولفت لەدەوری گەنجی حوسنت حاریسە حەلقە حەلقە چین بەچین سەرتا بەخواری گرتووە.﴾

یان قژی هەڵوێزنین‌و سەرە داوی قژەكانی بـردەوە بۆلای بنكە كانیان‌و وەك هەنار خـڕی هەڵدان‌و لەپاشەسەری یان لە تۆقەسەری بەستنی.

عَقَصَ أمرهُ: كارەكەی خـواركردو لـەڕێڕەوی خـۆی لایدا ◊ چەواشەی كرد.

عَقِصَ التَّيسُ ونحوه عَقَصاً: نێرییە قەرەكە شاخی بـۆ دواوە كەوانـە بوونـەوە ◊ **عَقِـصَت** أسـنان الرجـلِ: ددانـی پیاوەكـە بـۆ نـاو دەمـی خواربوونـەوە ◊ **عَقِـصَت** أصـابعُهُ: پەنجـەی پیاوەكە سواری یەكدی بوون.

عَقِصَ الرجلُ: پیاوەكە بەخیل‌و ڕژد بوو، ڕەوشـتی ناشیرین بـوو ◊ **عَقِصَت** الدابةُ: وڵاخەكە لەكاتی لێخـوڕین دا لـەباتی ئـەوەی بـەرەو پـێش بـڕوا پاشـەو پـاش كـشایەوە ◊ (فهـو اعقـص وهـي عقصاء) ◊ **العِقاصُ**: دەزوویەكە سەری پرچی پـێ دەبەسـترێ ◊ **العَقـصُ**: ملەگـەدە ◊ لیبەلانێـكی قەبارە بەستو كە ڕێگای پێدا ڕۆشتنی نـەبێ ◊ **العِقـصَةُ**: كۆمەڵـە قـژو پرچـی هـەڵوێزنراو وكۆكراوەن لە پشتە سەر یان لـە تۆقەسـەر ◊ **العُقصَةُ**: گرێی شاخی ئاژەڵ ◊ **العَقَصَةُ**: كۆمەڵە لیی قـەبارە بەسـتووە كـە ڕێـگای تێدا نـەبێ ◊ **العَقِّيصُ**: ڕژدو دەسـت قوچـاو تـەبیات زبـرو ڕەوشت ناشیرین.

العُقَيصاءُ: گەدە بچكۆلەی نووساو بەگەدە گەورەوە ◊ **العَقيـصَةُ**: بـەمانا (العِقـصَةُ)دێ ◊ **المِعقـاصُ**: مەڕی شاخ خوارو خێچ ◊ **المِعقَصُ**: تیری خوار ◊ مقەست ◊ **عَقعَقَ** العَقعَقُ: قەلە ڕەشـەكە قرانـدی ◊ **العَقعُـقُ**: باڵندەیەكـە لـە پێـڕی قەلەڕەشـە دەندوك درێژو كلك درێژە، عەرەب بەنیـشانەی نەگبەتی دەزانن ◊ **العَقعَقَةُ**: دەنگی قەلە ڕەشـە، قـرە قـری قەلەڕەشـە ◊ دەنگـی كاغـەزی تـازەو قوماشی تازە.

عَقَفَ الشَيءَ عقفاً: لاری كـردەوە، خواری كـردەوەو چەماندیەوە ◊ **عُقِفَـتِ** الـشاةُ: مەڕەكـە تووشی نەخۆشی عوقاف بوو ◊ **عَقَّفَهُ**: بەمانا (عَقَفَهُ) دێ ◊ **إنعَقَفَ** الشَيءُ: شتەكە چەمایەوە، خوار بۆوە ◊ **تعَقَّـفَ** الـشَيءُ: بـەمانا (إنعَقَـفَ)دێ ◊ **الأعقَـفُ**: چەماوەو خوارەوەبوو ◊ دەگوترێ: (عود أعقَفُ) داری چەماوە، ئاسنی چەماوە ◊ (ظَبيٌ أعقـف القـرون) ئاسـكی شـاخ چـەماوە ◊ **العُقـافُ**: نەخۆشیەكە تووشی چوارپەلی مەڕوبزن دەبێ‌و قاچی خوار دەبن ◊ **العَقفاءُ**: ئاسنێكە سەرێـكی خواركراوەتەوەو شتی پێ كێش دەكرێ.

العُقّافَةُ: دارێـكە سەرێـكی چەماوەتەوە شتی پێ كێش دەكرێ ◊ **المَعقـوفُ**: (الـصليب المَعقـوف) صـەلیبی چـەماوە ◊ ئـەم شـێوە صـەلیبە ℵ شـیعارو نـارمی نازیـەكان بـووە ◊ (القوسـان المَعقوفان: لەبواری چاپەمەنیدا ئەو زانیاریـەیان تێدا دەنووسرێ كە لەدەقە ئەصلیەكە زیادە ◊ **عَقَّت** أنثى الحيوان عَقَقاً وعِقاقاً: ئاژەڵە مێیەكە ئاوس بوو.

عَقَّ البَرقُ عقّاً: بروسكەكە دەركەوت.

عَقَّ فلان: فلانكەس موی پێشەسەری منداڵە تازە لەدایك بووەكەی تاشی بۆئەوەی عەقیقـەی بۆ بكا. **عَقَّ** القومُ بسهمٍ: خەڵـكەكە تیریان بە ئاسمانەوە نا، ڕووەو حەوا تیریان هاویشت وەكوو نیشانەیەك بۆ ڕازیبوون بـەخوێن وەرگـرتن‌و خوێن بەستنی كوژراوەكەیان، واتە: ڕازی بوون لەجیاتی ئەوەی بكوژ بكوژنەوە خوێن وەرگرن.

عَـقَّ عـن ولـده: ئاژەڵێـکی سـەربڕی لـە ڕۆژی حەوتەمی لەدایك بوونی منداڵەکەیدا، حەوتمی بۆکرد.

عَـقَّ ثوبـهُ: قوماشـەکەی دادڕی ◊ **عَقَّـت** الـريحُ السحابَ: بایەکە هەورەکەی کردەوەو بارانی لێ باراند.

عَقَّ أباه عَقاً وعُقوقاً: ئەزیەتی باوکی داو سوکایەتی پێ کـردو چاکەی لەگـەڵ نـەکرد ◊ (فهـو عَـقٌّ وعاقٌ وعَقوق).

عَـقَّ رحمـهُ: سـیلەی ڕەحمـی بـڕی پەیوەنـدی خزمایەتیو کەسایەتی پچڕاند ◊ **أعقَّـت** النخلة أو الكرمـة: دارخورماکـە یـان دار مێوەکـە قوناریـان دەرکـرد واتـە: نـەمامو لقـی تـر لـە بنکەکـەیان سـەریان هەڵـدا ◊ **أعَـقَّ** فـلان: فلانکەس بەرامبەر دایكو باوکی خراپەی کرد یان ئەزیەتی باوکیو دایکیو کەسانی تری دا ◊ **أعَقَّتِ** المرأةُ: ئافرەتەکە لەسکی دا منداڵەکەی قـژی لێ ڕوا ◊ **أعَـقَّ** المـاءَ: ئاوەکـەی تـاڵ کـرد ◊ **عاقَّـهُ**: پێـچەوانەی ئـەو جولایـەوە ◊ **إعتَـقَّ** الـسَّحابُ: هەورەکـە بـارانی بارانـد ◊ **إعتَـقَّ** المُعتَذِرُ: پاساو هێنەرەوە کە درێـژەی دا بەپاساو هێنانەوەکەی زێدە ڕۆیی کرد لەوبارەوە ◊ **إعتَقَ** فلان السيفَ: فلانکەس شمشێری ڕاکێشا ڕوتی کرد ◊ **إنعَقَّ** الثوب والغبارُ والسحابُ: قوماشـەکە دڕا، تەپوتۆزەکـە ڕەویـەوە، هەورەکـە کـەلێنی تێکەوتو خۆی سوك کرد ◊ **إنعَقَّ** البرقُ: هـەورە بروسـکەکە لەهەورەکـەدا بـلاو بـۆوە ◊ **إنعَـقَّ** الـوادي: شیوەکە قـوڵ بـوو ◊ **إنعَقَّـتِ** العقـدةُ: گرێـکە توند بوو ◊ **العُقاقُ**: ئاوی زۆر تاڵو تفت ◊ **العَقُّ**: بـەمانا (ألعاق)دێ ◊ هـەموو درزێـك لـە لمبـەلانو شتی تـر ◊ چاڵێـکی درێـژو قـوڵ لـە زەوی ◊ ئـاوی تـاڵ ◊ **العُقَـقُ**: هەورەبروسکە لـە پانتایی هـەوردا کـەوەکوو شمشێری بریسکەدار شـوعلەی درێژبێتـەوە ◊ منداڵێـك ئەزیـەتی بـاوكو دایکـی بـدا ◊ **العِقـانُ**: (عِقـان الكـروم والنخيل) ئـەو قونـارو دەوەنانـەی لـە بنکی دار مێـو و دارخورمـا دێنـە دەر ◊ **ألعَقَّـةُ**: چاڵێـکی قوڵ لە زەوی ◊ هەورە بروسکە کە بـە پانتـایی ئاسمان درێژ دەبێتەوە ◊ **العَقوقُ**: ئاژەڵی ئـاوس ◊ نمونـەی شتێـکە کەنـەبێ وەکـوو تـەیری عـەنقاو شـاری جابولقـا ◊ چونکە (الأبلـق) بـە ئەسـپی نێـر دەگـوترێ دیـارە ئەسـپیش ئـاوس نابێ ◊ دەگـوترێ: (كلفتني بيض الأنـوق والأبلـق العقوق) داوای هێلکەی حوشترو ئەسپی ئاوست لێ کـردم ◊ **ألعُقُـقُ**: دوژمنـی دوور ◊ ئەوانـەی قەتعی سیلەی ڕەحم دەکەن ◊ **ألعَقيـقُ**: ئـاقیق، بەردێـکی سـوورە لەگـەڵ ئـاڵتون بـەکاردێ بـۆ خشڵ، ئـەم جـۆرە ئاقیقـە لـە وڵاتـی یەمـەنو کـەنارەکانی دەریـای سـپی ئاوەڕاسـت دەسـت دەکـەون ◊ شـیوی قـوڵ کـە ئـاو لـە کۆنـدا دایـدڕیبێو بووبێتـە چـەم ◊ مـوی بێـچو کەلەسکی دایکیدا لێی ڕوابێ ◊ **العَقيقَـةُ**: موی سەری بێچو کە لەسکی دایکیدا لێی ڕوابێ ◊ حەیوان سەربڕین بۆ ڕۆژی حەوتـەمی لەدایك بـوونی منـداڵ (حـەوتم) ◊ ڕوناکـایی هـەورە بروسکە کـە بـۆ ماوەیـەکی کـەم لـە ئاسمانـدا دەمێنێتـەوە ◊ شـیوی درێـژی قـوڵ لەزەویـدا ◊ **العَقائقُ**: شمشێری بریسکەدار کـەوەکوو هـەورە بروسـکە درەوشـاندنەوەی لێ بـەدی دێ ◊ دەگـوترێ: (سَـلّو عقـائق كالعقـائق) ◊ شمشێر لەکالان ڕاکێشن وەکوو بروسکە بریسکەیان بێ.

عَقَلَ عقـلاً: شتەکانی وەکوو حەقیقـەتی خۆیـان زانی.

عَقَلَ الغلامُ: منداڵەکە پێگەیی‌و چاکەو خراپەی لێك جیاکردەوە ◊ دەگوترێ: (ما فعلت هذا مذ عقلت) لەوەتای دەست‌و دوی خۆم ناسیوە شتی وام نەکردووە.

عَقَلَ الیه عَقلاً وعقولاً: پەنای پێ بردو خۆی تێدا قایم کرد.

عَقَلَ الظلُّ عقلاً: سێبەرەکە هەڵکشانەوەو کۆبوونەوە لەکاتی نیوەڕۆدا.

عَقَلَ الشَّيءَ: شتەکەی وەکوو حەقیقەتی زانی.

عَقَلَ البعيرَ: دەستی حوشترەکەی بە ئەستورایی پشت ئەژنۆیەوە بەحەبل شەتەك دا بۆئەوەی بەییخ دراوی بمێنێتەوە.

عَقَلَ الرجلَ: پاشقولی هێنایە پیاوەکەو بەزەویدا دا.

عَقَلَ فلانا عن حاجته: فلانکەسی لە پێویستیەکانی مەنع کرد.

عَقَلَ القتيلَ: خوێنی کوژراوەکەی دا.

عَقَلَ الدَّواءُ البطنَ: دەرمانەکە سکچونەکەی ڕاگرت دوای ئەوەی کابرا سکی دەچوو سکچونەکەی ڕاوەستا.

عَقَلَ فلان فلانا عَقلاً: فلانکەس لە فلان عاقڵتر بوو.

عَقِلَ البعيرُ ونحوه: حوشترەکە قاچی تێك گیران قاچی لێك دان فەیزەن بوو ◊ **عاقَلَهُ**: لە عەقڵ‌و ئەزموونـدا پێشبڕکێیان کرد ◊ **عَقَّلَ** الكرمُ: دارمێوەکە بەرسیلەی دەرکرد ◊ **عَقَّلَ** فلاناً عن حاجته: فلانکەسی لە پێداویستیەکانی مەنع کرد ◊ **عَقَّلَ** فلاناً: فلانکەسی ئاقڵ کرد ◊ **إعتَقَلَ** بَطنُهُ: گەدەی گیرا، سکچونی نەما ◊ **أُعتُقِلَ** لِسانُهُ: زمانی گیرا ◊ **إعتَقَلَ** من دم فلان: لەجیاتی خوێنی فلان ماڵی وەرگرت ◊ **إعتَقَلَ** فلاناً عن حاجته: فلانکەسی لە پێداویستیەکانی مەنع کرد ◊ **إعتَقَلَ** الشرطة المُتَّهمَ: پۆلیس تۆمەتبارەکەی گرت، بەندی کرد بۆئەوەی دادگایی بکرێ ◊ **إعتَقَلَ** الدواءُ بَطنَهُ: دەرمانەکە سکی نەخۆشەکەی لە ڕەوانی ڕزگار کرد ◊ **إعتَقَلَ** فلاناً: پێپیلکەی هێنایە قاچی فلان‌و بەعەرزیدا دا ◊ **إعتَقَلَ** الرجلَ: قاچی نوشتاندەوە خستیە سەر کلێجەی ◊ **إعتَقَلَ** فلان رُمحَهُ: شمشێرەکەی خستە نێوان قاچی‌و زینەکەوە ◊ **تعاقَلَ** الرَّجلُ: پیاوەکە خوێنەکەی خستە سەرخۆی ◊ **تعاقَلَ** القوم دم القتيل: خەڵکەکە لەناو خۆیاند پارەی خوێنی کوژراوەکەیان دا ◊ **تَعَقَّلَهُ** عن حاجته: پێداویستیەکانی لێ مەنع کرد ◊ **تَعَقَّلَ** البعيرَ: دەستی حوشترەکەی هەڵبەست بۆئەوەی بەیخ دراوی بمێنێتەوە ◊ **تَعَقَّلَ** الرَّجلَ: قاچی نوشتاندەوەو خستیە سەر سمتی ◊ **العاقِلُ**: زیرەك‌و هەستیارو بەئاگاو عاقڵمەند ◊ ئەو کەسەی پارەی خوێنبەستنەکە دەدا ◊ **عاقِلَة** الرجل: خزم‌و کەسی پیاو ئامۆزاو بن ئامۆزاو بەرەو خوارتریش ئەوانەی هاوبەشی دەکەن لەخوێن دانەکەدا ◊ **العاقولُ**: ڕووەکێکە چقڵاویە، پەل‌و پۆپەکانی دەبنە چقڵی درێژ، گوڵەکانی سورن لەبەهاردا دەپشکون، بەرێکی ڕەقی هەیە لە شیو و دۆڵ‌و چۆڵەوانی دەڕوێ ◊ خۆشترین لەوەڕی حوشترە ◊ هەروا ناوە بۆ زەویەکی درکە درکەو پڕ شیو و دۆڵ‌و ڕێگا نادیار ◊ کاروباری شێواو ◊ **العِقالُ**: ئەو حەبلەی حوشتری پێ دەبەسترێتەوە ◊ جوانوە حوشتر ◊ (عِقال المِئين) لەلای عەرەبەکان بەکەسێکی خانەدانی وا گوتراوە کە دیل کرابێ دووسەد

حوشتری بۆ دراوه بەفیدیە ◊ پارچە بادراوێکە لەخوری یان لە ناوریشم کرابێتە عەگاڵو لەسەر گۆترەوە لەسەر بنرێ ◊ گۆترمو عەگاڵ بەزۆری عەرەب دەیکەنە پۆشاکی سەر ◊ اَلْعُقّالُ: گرژبوونی ماسولکەو دیاردەیەکی ئێش‌و ئازاری ماسولکەیە و سەردەکێشێ بۆ وەستانی جم‌و جۆڵی کاتی لەهەندێ ئەندامی جەستەدا ◊ دەشگوترێ: (داء ذو عُقال) دەردێکی درێژ خایەنەو چاکبوونەوەی نیە ◊ العُقَيلِي: بەرسیلە ◊ العَقْلُ: ئاوەز ◊ پێچەوانەی غەریزەیەکە کە ئیختیاری نیە ◊ هەربۆیە دەگوترێ: (ألإنسان حیوان عاقل) ئادەمیزاد گیانلەبەرێکی عاقڵمەندە ◊ ئەو هێزە نادیارەی ئادەمیزاد بەهۆیەوە بیردەکاتەوە بەڵگە دەهێنێتەوە، تەصەوەرو تەصدیق رێك دەخا ◊ ئەو هێزەی چاکەو خراپەو جوان و ناشیرین لێك جیادەکاتەوە ◊ خێرو شەڕ دیاریدەکا ◊ حەق‌و بەتاڵ لێك هەڵدەهاوێژێ ◊ هەروا بەمانا: دڵ، خوێن، قەلاو پەنادێ ◊ العُقلَةُ: ئەوەی شتی پێ دەبەسترێتەوە وەکو زنجیرو گوریس‌و حەبل‌و شتی وا ◊ لە بواری وەرزشی جەستەییەوە بریتییە لە پارچە دارێك، ئاسنێك لەنێوان دوو حەبلی بەستراو بەشتێکی ژوور خۆیەوە ◊ لولەیەکی قەفەزاژە کەبکەوێتە نێوان دوو گرێی لولە ژازمکەوە ◊ لەبواری ئەمام‌و شەتڵ ناسیدا لقێکە لەدرەخت جیادەکرێتەوەو دەنێژرێ، وەکوو تولە مێوو لقە هەنجیرو شتی وا ◊ اَلْعَقولُ: بۆ زێدە رۆیی لەمانای (عاقل) دێ ◊ دەرمانێکە سکچون رابگرێ ◊ لەبواری پزیشکیدا هۆکارێکە ئەنسیجەکان وێك بێنێتەوە ◊ یان ئیفرازات بوەستێنێ ◊ یان نەزیف‌و شتی وا بوەستێنێ ◊ العَقِيلَةُ: خانمی ماڵ‌و کەژاوە نشین ◊ ژنی ڕەنگ ژن‌و خان‌و مان ◊ گەورەی گەل‌و هۆز ◊ المُعتَقَلُ: بەندیخانە، شوێنی بەندکردن ◊ المَعقِلُ: پەناو قەلاو شورە ◊ عَقَمَت المرأة والرجلُ عَقماً وعُقماً: ژن‌و پیاوەکە نەزۆك بوون ◊ جۆرە نەخۆشیەکیان پێوە بوو کە ڕێگر بوو بۆ دروست بوونی منداڵ لە منداڵداندا.

عَقَمَ الله الرجل والمرأة عَقماً: خودا ژن‌و پیاوەکەی نەزۆك کردن منداڵیان نەبوو.

عَقِمَ عَقماً: بەمانا (عَقَمَ)دێ ◊ (فهو عقیم وهي عقیم) ◊ (ریح عقیم) بای بێ باران ◊ (یوم عقیم) رۆژی بێ هەوای سازگارو خۆش ◊ (عقل عقیم) عەقڵی بێ خێر. عاقمَهُ: کێشەی لەگەڵ دا کردو حەنەحەبەشەی لەگەڵدا نایەوە ◊ عَقَّمَ الشَّئَ: تەعقیمی شتەکەی کرد، هەرچی بەکتریاو میکرۆبی تێدا بوو لەناوی برد ◊ العُقامُ: دەگوترێ: (یوم عقام) رۆژگاری سەخت‌و ناخۆش کەس وسەر کەسی ناپرژێ ◊ (داء عقام) دەردی درێژ خایەن کە چاك بوونەوەی لێ نەبێ ◊ اَلْعَقامُ: بەمانا (العُقام) دێ ◊ پیاوێك منداڵی نەبێ ◊ العُقمُ: نەزۆکی، نەخۆشیەکە دەبێتە بەربەست لە دروستبونی منداڵ، جا نەخۆشیەکە لە ژنەکەیە یان لە پیاوەکەیە یان لە هەردووکیانە ◊ العَقَنقَلُ: شیوی قوڵ‌و گەورە ◊ تەپۆڵکە لمبەلانی پەکگرتوو.

عَقِيَ الرجلُ: پیاوەکە بیری هەڵکەندو لەقەراغیەوە ئاوی تێ چوو بەنارەحەتی ئاوی لێ هەڵدەگوزرێ.

عَقِيَ فلان الأمر: فلانکەس کارەکەی پێ ناخۆش بوو.

عَقَى المولودُ عَقياً: منداڵە تازە لەدایك بووەکە پیسایی ناوسکی دەردا ◊ أعقى الشَّئُ: شتەکە

تاڵ بوو ◊ **أعقى** فلان الشَّيَ: فلانكەس شتەكەی تف دایەوە لەبەر تاڵی بۆی قوت نەچوو ◊ **عقّى** الطائرُ: باڵندەكە زۆر بەرز فڕی ◊ **عقّى** المولودَ: خواردنێكی دایە منداڵەساواكە پیسایی ناوگەدەی فڕێدایە دەر ◊ **إعتَقَى** الرجل: پیاوەكە بیری هەڵكەند ئاو لە قەراغیەوە ڕژایە ناوی ◊ **إعتقى** فلان: فلانكەس چووە ناو قسەو لەزۆر باس و خواس دوا ◊ **العَقَاةُ**: شوێنی بەرفراوان لەبەردەم ماڵ یان لەدەورو بەری ◊ **ألعَقْوَةُ**: بەمانا (ألعَقَاة)دی ◊ **العِقيُ**: پیساییەكە لەگەدەی منداڵی تازە لەدایك بوو دێتە دەر ◊ **العِقيانُ**: زێڕی كۆبوەوە لە كانەكەیدا، زێڕی بێ خشت و خۆڵ، زێڕی پاڵفتە.

عَكَبَ عكوباً: پاڵەپەستۆیان كرد ◊ **عَكَبت** القِدرُ: مەنجەڵەكە بوخاری بەرز بۆوە.

عَكِبَ فلان عكباً: فلانكەس جەستەو قەبارەی كەتەو زەبەللاح بوو ◊ پەنجەكانی لێك نزیكبون و سواری یەكتر بوون.◊ **عَكَّبَتِ** النارُ: ئاگرەكە دوكەڵی كرد ◊ **إعتَكَبَ** الغبارُ: تەپوتۆزی هەڵساند ◊ **تَعَكَّبَتهُ** الهموم: خەم و خەفەت لێی كۆبوونەوە ◊ **ألعُكابُ**: تەپو تۆز ◊ دوكەڵ ◊ هەڵمی مەنجەڵ و دیزەی پڕ لەخواردەمەنی ◊ هەڕمتی كوڵانی مەنجەڵە كێشت ◊ **العَكوبُ**: تەپو تۆز ◊ كەنگر.

عَكَدَ الیه عَكداً: پەنای بۆ برد.

عَكَدَ الأمر فلاناً: كارەكە بۆ فلانكەس مەیسەر بوو.

عَكِدَ البعیرُ والضَّبُ عكداً: حوشترەكە قەڵەو بوو گۆشتی توند بوو ◊ **أعكَدَ** الیه: پەنای بۆ برد ◊ **إعتَكَدَهُ**: پێوەی نووسا، لەگەڵیدا بوو لێی دانەبڕا ◊ **إستَعكَدَ** البعیرُ والضبُ: بەمانا (عَكِدَ)دێ ◊ **إستَعكَدَ** الطائرُ والضبُ: باڵندەكە یان بزن مژەكە خۆی شاردەوە لەترسی ئەوەی باڵندەی وەكوو بازو داڵاش پەلاماریان بدەن ◊ **إستَعكَدَ** الماءُ: ئاوەكە ڕاوەستا ◊ **ألعُكدَةُ**: بنكی كلك و بنی زوبان ◊ هێزو توانا ◊ كون و لانەی بزن مژە ◊ پەڕێكە نانی پێ كونج كونج دەكرێ ◊ **المَعكودُ**: نیشتەجێی بەردەوام ◊ خۆراكی هەمیشەیی.

عَكَرَ عكراً وعكوراً: گەڕایەوە ◊ دەگوترێ: (عكر علی الشیئ) گەڕایەوە بۆسەر شتەكە.

عَكَرَ علیه الزمان بخیر: ڕۆژگار بەخێرو بێرەوە گەڕایەوە سەری.

عَكَرَ به بعیرُهُ: بە سواری حوشترەكەی گەڕایەوە بۆ لای ماڵ و منداڵ و خزم و كەس و كاری.

عَكِرَ الماءُ: ئاوەكە لیل بوو ◊ دەگوترێ: (فلان یصطاد في الماء العكر) فلانكەس لەناوی لیل و قوڕاودا ماسی دەگرێ، ڕاودەكا ◊ سود لە پشێویی كاروبار وەردەگرێ ◊ **أعكَرَ** الرجلُ: پیاوەكە جەڵەبە حوشتری هەبوو ◊ **أعكَرَ** السنامُ: دوگی حوشترەكە بەزی زۆر بوو ◊ **اعكَرَ** اللیلُ: شەو تاریكی زرینگایەوەو چڕبووە ◊ **أعكَرَ** الشَّيَ: شتەكەی لیل كرد ◊ **عَكَّرَ** الشَّيَ: بەمانا (أعكَرَهُ)دێ ◊ **إعتَكَرَ** فلان: فلانكەس هات و ڕۆیی ◊ ڕوی تێكردو پشتی تێكرد ◊ **إعتَكَرَ** علی الشَّيَ: گەڕایەوە بۆسەر شتەكە ◊ **إعتَكَرَ** القوم في الحرب: خەڵكەكە لەشەڕدا تێكەڵاو بوون ◊ **إعتَكَرَ** الشَّيَ: شتەكەزۆر بوو كۆبوەوە ◊ **إعتَكَرَ** اللیلُ: شەو زرینگایەوەو تاریكیەكەی چڕ بۆوە ◊ **إعتَكَرَت** الریحُ: ڕەشەباكە تەپوتۆزی هێنا.

إعتكَرَ الشبابُ: گەنجی مایەوەو بەردەوام بوو زوو پیر نەبوو ◊ **تعاكر القوم**: خەڵكەكە لەشەڕدا تێكەڵ بوون ◊ **ألعَكَرُ**: جەڵەبە حوشتری زۆر ◊ **ألعِكرُ**: ئەصلو بنەما، دابو نەریت ◊ **العَكَرُ**: خاكو زەوی كشتوكاڵی ◊ بەجێماوو بنزیلی هەرشتێك بێ ◊ **ألعَكَرَةُ**: جەڵەبە حوشتر، بنی زوبان ◊ **العِكرِشُ**: ڕوەكێكی گراوەیەو پەل دەهاوێ ◊ لەشوێنی تەڕو شێداردا دەڕوێ گەڵاكەی درێژكۆلەو گوڵەكەی سونبوولیە ◊ **عِكرِم الليل**: تاریكایی شەو ◊ **العِكرِمَةُ**: كۆترە مێ ◊ **عَكَزَ** بالشئ عَكزاً: شوێن شتەكە كەوتو كردی بە ڕێ نیشاندەری خۆی ◊ **عَكَزَ** على عُكازَتِهِ: خۆی بەسەر گاڵۆكەیدا دا.

عَكَزَ الرُمحَ: ڕمبەكەی لەزەوی چەقاند ◊ **تَعَكَزَ** على عُكازته: خۆی بەسەر گاڵۆكەكەیدا دا.

عَكَزَ قوسهُ: كەوانەكەی كردە گاڵۆكو خۆی دا بەسەری ◊ **العُكازَةُ**: بەمانا (العُكاز)دێ.

عَكَسَ الشئ: شتەكەی پێچەوانە كردەوە هەڵیگێڕایەوە ◊ بەسەر یەكی دا دایەوە ◊ دەشگوترێ: (عكس الكلام) قسەكەی بە پێچەوانەوە گێڕایەوە.

عَكَسَ الدّابةَ: جڵەوی وڵاخەكەی توند كرد، سەری وڵاخەكەی بۆ دواوە كێش كرد.

عَكَسَ الراكبُ الدابة: سوارەكە جڵەوی وڵاخەكەی كێش كرد بۆ دواوە بۆئەوەی پاشەو پاش بگەڕێتەوە.

عَكَسَ على فلان أمرهُ: كارەكەی بەسەر فلانكەسدا دایەوە.◊ **عَكَسَ** الشئ: شتەكەی بۆلای زەوی كێشكردو پەستاوتی.◊ **عَكَسَ** الدّابة عكساً وعكَساً: حەبلێكی لە لوتی وڵاخەكە كردو بە دەستێكیەوە بەستیو بۆئەوەی نەتوانێ جوڵەو بكاو زەلیل بێ.

عَكَسَ القضية: قەزیەی مەنتیقەكەی پێچەوانە كردەوە ◊ **عاكَسَهُ**: پێچەوانەی ئەو جوڵایەوەو ڕەدی دایەوە ◊ هەر یەك لەو دووانە پێشەسەری ئەوی تریانی گرت چنگیان تێك وەرهێنا ◊ **إنعَكَسَ الشَّئُ**: كۆتایی شتەكە بەسەر سەرەتاكەیدا درایەوە ◊ لایەكانی كەوتنەوە سەر یەك ◊ هەڵەوگێڕ كرایەوە ◊ **العَاكِسُ**: (عاكس التیار) ئامێرێكە گەڕانەوەی تەیار پێچەوانە دەكاتەوە ◊ بۆ شێوەی ڕاوەستان ◊ (المفتاح العاكِسُ) ئامێرێكە ڕێڕەوی تەیاری كارەبا پێچەوانە دەكاتەوە لە دائیرەی كارەبایی دا ◊ **العَكَسُ**: ستەمو ناحەقی ◊ بەستنەوەی وڵاخ بەبێ ئالیك بەبێ ئەوەی ئاڵفی بۆ دابنرێ ببەسترێتەوە ◊ لە زانستی مەنتیقدا گۆڕینو هەڵەوگێڕ كردنی هەردولای قەزییەیە بۆئەوەی قەزییەكی تری لێ پەیدا بێ لە ڕاستیدا وەكوو قەزییەی پێشوو وەهابێ ◊ لەبواری زانستی بەدیعدا بریتیە لە پێش خستنی بەشێكی كەلامەكە بەسەر بەشێكی تری داو پێچەوانە كردنەوەی، دەگوترێ: (عادات السادات سادات العادات) ◊ **ألعَكِیسُ**: شیر شۆرباى بەسەردا بكرێو بخورێتەوە ◊ تولە مێو بەسەر زەویدا بگوێزرێتەوەو بكرێتەوە بەنەمام ◊ **عَكَشَتِ** العنكبوتُ عَكشاً: جاڵجاڵۆكە تەونی ئەنجام دا.

عَكَشَ على الشَّئ: سۆزی بۆ شتەكە بوو.

عَكَشَ الشَّئ: شتەكەی كۆكردەوە.

عَكَشَ الشَّئُ: شتەكە وێك هاتەوە چووە ناو یەكەوە.◊ **عَكَشَ** الأمرُ: كارەكە قورس بوو ڕاوەستا ◊ **عَكَشَتِ** العنكبوتُ: جاڵجاڵۆكەكە

قاچی وێکهێنانەوە بۆ ئەوەی تەونەکەی بکا ٥ بچنێ ٥ **العَكَاشَةُ** و **العُكَّاشَةُ**: جاڵجاڵۆکە ٥ **عَكَصَهُ** عَكصاً: ڕەتی کردەوە، گێڕایەوە.

عَكِصَ عَكصاً: ڕەوشتی ناشیرین بوو ٥ **عَكَصَتِ** الدَّابَةَ: وڵاخەکە پاشەو پاش کشایەوە ٥ **تَعَكَّصَ** بە: ڕژدی پێکرد، لەدەستی دەرنەهات.

عَكَظَ الشَّئَ عكظاً: شتەکەی تاشی، شتی پێدا هێنا

عَكَظَ الأديم بالدِّباغ: بە دەباغکردن پێستەکەی خۆشکرد.

عَكَظَ خصمهُ بالحجج: بەبەڵگەوە بەرامبەرەکەی بۆڕدا ٥ **عَكَظَهُ** في المفاخرة: لە خۆ هەڵنانەوەدا باڵادەست بوو بەسەریدا، بەرامبەرەکەی بۆڕدا.

عَكَظَ الدابةَ: وڵاخەکەی حەبس کرد ٥ **عَاكَظَهُ**: لەمەبەستەکانی گێڕایەوەو نەیهێشت بەمراد بگا ٥ **عَكَظَهُ** عن حاجته: لە پێویستیەکانی لایدا ٥ **تعاكظوا**: شیعریان خوێندەوەو خۆیان هەڵنایەوەو شانازیان کرد ٥ شەرەشمشێریان کرد، مامەڵەو کڕینو فرۆشتنیان ئەنجام دا ٥ **تَعَكَّظَ** أمره، وعليه أمره: کارەکەی خوارو خێچ بوو گەیشتە بنبەست ٥ **تَعَكَّظَ** القوم في مكان كذا: خەڵکەکە لەوێ کۆبوونەوە بۆ ئەوەی بیر لە ئیشو کاری خۆیان بکەنەوە ٥ **عكاظ**: بازاڕێکی عەرەب بوو لەسەردەمی پێش ئیسلامدا وەرزانە تێیدا کۆدەبوونەوە، شیعریان دەخوێندەوە شانازیان بەخۆیانەوە دەکرد ٥ ئەم بازارە کەوتبوە نێوان (النحلة) و (طائف)ەوە لەیەکەم ڕۆژی مانگی زیلقە عیدەوە دەستی پێ دەکرد تابیستی ئەو مانگە بەردەوام دەبوو.

عَكَفَ في المكان عكفاً وعكوفاً: لەو شوێنە مایەوەو تێیدا جێگیر بوو.

عَكَفَ في المسجد: لە مزگەوتدا مایەوە بەنیازی خودا پەرستی.

عَكَفَ على الشَّئِ: ڕوی لە شتەکە کردو دەستی دایەو وازی لێ نەهێنا.

عَكَفَ القوم حولهُ: خەڵکەکە لەدەوری گرد بوونەوە.

عَكَفَ الطيرُ حولَ القتيل: باڵندەو داڵەکان لەدەوری کوژراوەکە گرد بوونەوە.

عَكَفَ فلاناً على كذا عَكفاً: فلانکەسی لەسەر فلان شت بەندکرد.

عَكَفَ فلاناً عن حاجته: فلانکەسی لە پێداویستیەکانی مەنع کرد ٥ **عَكَفَ** الشَّئَ: شتەکەی خوارکرد، چەماندیەوە ٥ **عَكَفَ** الشَّعرَ: قژەکانی گشتو گرژ کردنەوە ٥ **عَكَفَ** القومَ عن كذا: خەڵکەکەی لەو شتە مەنع کرد ٥ **إعتَكَفَ** في المكان: لە شوێنەکە مایەوە ٥ **إعتَكَفَ** على الشَّئِ: لەسەر شتەکە مایەوە، بەردەوام بوو.

تَعَكَّفَ في المكان: لە شوێنەکە مایەوە ٥ **الإعتِكاف**: مانەوە لە مزگەوتدا بەنیەتی تاعەتو خودا پەرستی ٥ **العَكِفُ**: قژی گرژ.

عَكَّ الحرُّ عَكّاً: گەرما ڕەویەوەو بایەکەشی خست.

عَكَّ الرجلُ: پیاوەکە جێنشین بوو مایەوە.

عَكَّ بالأمر: ئەوەندەی شتەکە دووبارە کردەوە تا لێی ماندو بوو.

عَكَّ فلاناً بالقول: بەڕەقیو لالوتەوە وەڵامی فلانکەسی دایەوە.

عَكَّ فلاناً بشرّ: هێرشی هێنایەوە سەر فلانکەس، مافی فلانکەسی دواخست ٥ بەندی کرد ٥ **عَكَّهُ** عن حاجته: لە پێداویستیەکانی لایدا.

عَكَّ فلاناً بالحجة: بەبەڵگە فلانی بۆڕدا.

عَكَّ الحُمىّ: لەرزوتا توشی فلانکەس بوو کزو لاوازی کرد.

عَكَّ الكلام: قسەکەی شی کردەوە.

عَكَّ الحديث من غيرە: قسەی فلانی دووبارە کردەوە.

عُكَّ فلان: فلانکەس تای لێ هات ٥ گەرمی جەستەی زۆر زۆر بوو کاریگەری خراپی خستە سەر تەندروستی ٥ **ألعِكَاكُ**: هەرمتی گەرما لەگەڵ خستنی رەشەبا ٥ دەگوترێ: (يوم عِكَاك ٥ ومكان عِكاك) ٥ **العَكَكُ**: بەمانا (ألعِكَاكُ) دێ ٥ **العَكّ**: بەمانا (ألعِكَاكُ) دێ ٥ **العَكَّةُ**: زۆری گەرمیو وەستانی رەشەبا ٥ لەبەلان کە خۆر گەرمی کردبێ ٥ لەرزوتاو سەرەتای هەڵلەرزین لەکاتی لەرز داگرتندا ٥ **ألعُكَّةُ**: هیزەی بچکۆلە بۆ هەڵگرتنی رۆن تیایدا.

عَكَلَ عليه الأمر عكلاً: کارەکەی لێ تێکچوو لێی گۆڕا.

عَكَلَ فلان في الأمر: فلانکەس ڕای خۆی دەربارەی کارەکە دەربڕی.

عَكَلَ الشئ: شتەکەی کۆکردەوە، شتە بلاوەکانی گرد کردنەوە.

عَكَلَ الدابة: دەستی ولاخەکەی هەڵبەست بۆئەوەی نەتوانێ بڕوا.

عَكَلَ المتاع: کالاکانی لەسەر یەکتر ڕیز کردن ٥ **أعكَلَ عليه الأمر**: کارەکەی لێ شێوا، لێی گۆڕا ٥ **إعتَكَلَ الرجلُ**: پیاوەکە گۆشە نشین بوو، لاکەوت ٥ شەڕو بەربەرەکانی کرد ٥ دوو کەلەگاکە شەڕە قۆچیان کرد ٥ **إعتَكَلَ عليه الأمر**: بەمانا (عَكَلَ عليه الأمر) دێ ٥ **ألعِكالُ**: حەبلێکە دەستی ولاخی پێ هەڵدەبەسترێ ٥ حەبلەکە لە زەندی ولاخەکە دەبەسترێو بە ئەستورایی دەستیەوە شەتەکی دەدا.٥ **ألعُكَلِلُ**: خوێڕیو پڕوپوچ ٥ **العَوكَلُ**: پشتی کۆمەڵە لمب، سەر کۆمەڵە لمب ٥ پیاوی کورتە بالا کە قاچەکانی لێک دوور کەوتبنەوە ٥ ئافرەتی گێلو کەودەن ٥ **العَركَلَةُ**: بەمانا (ألعَوكلُ)دێ.

عَكَمَ عكماً: قەڵەو بوو.

عَكَمَ فلان: فلانکەس چاوەڕوانی کرد.

عَكَمَ المتاع: کالاکەی بەحەبلو شتی وا شەتەک دا ٥ قوماشەکەی بلاو کردەوە شتەکی خستە ناو و ئەمجار قوماشەکەی بەسەردا دایەوە، واتە: قوماشەکەی لەشتەکەوە پێچا ٥ شتەکەی خستە ناو لایەکی هۆڕەکەوە.

عَكَمَ الدابة: ولاخەکەی تەنگە دا ٥ دەمی جەواڵو خەرارو گوێنیەکەی بەست ٥ **أعكَمَ فلاناً**: یارمەتی فلانکەسی دا لەسەر شەتەک دانی کالاکان ٥ **عَكِمتِ الدّابةُ**: ولاخەکە قەڵەو بوو ٥ **إعتَكَمَ القومُ**: خەڵکەکە بارو بارگەنەیان ڕێکخست بۆئەوەی لەسەر پشتی ولاخەکان شەتەکیان بدەن ٥ **إعتَكَمَ الشّئُ**: شتەکان کەوتنە سەر یەک ٥ **ألعِكامُ**: ئەو حەبلو گوریسو شتانەی کالایان پێ شەتەک دەدرێ ٥ **ألعِكمُ**: قوماش لاتاو تێرەو هۆڕو قەرتاڵەو شتی وا بەمەرجێ کالایان تێدا بێ ٥ حەبلی بیر، گوریسی بیر ٥ حەبلی ئاو هەڵکێشان لەبیر ٥ **العَكّامُ**: ئەوکەسەی لاتاو لابارەکان لەسەر پشتی ولاخ ڕێک دەخاو شەتەکی دەدا ٥ قەتارچی ٥ **عَكَنَتِ الجارية**: جەتیوەکە لوێچی لەگەدەی پەیدا بوون بەهۆی قەڵەویەوە ٥ **تَعَكَّنَ البطنُ**: گەدەی شورابەی کرد لوێچو لۆچی تێدا پەیدا بوون ٥ **تَعَكَّنَ الشّئُ**: شتەکە

هەندێکی کەوتە سەر هەندێکی‌و دوو لۆو سێ لۆ بۆوە ◊ أَلعَكناءُ: ئافرەتی قەڵەوی ورگ شۆڕ ◊ العُكنَةُ: گۆشتی گەدە کە لوێچ‌و لۆچی تێدا پەیدا بوون‌و چرچەکانی کەوتبنە سەریەك.

عَكَتِ الدّابةُ عَكواً: وڵاخەکە لەبەهاردا کەتەو زەبەللاح بوو، قەڵەو بوو.

عكا الدخان: دووکەڵەکە بەرەو ئاسمان بەرز بۆوە.

عكـا فلان بازاره: فلانکەس بە بەرکۆش‌و ئیزارەکەی ورگی شەتەك دا بۆئەوەی گەدەی دانەچۆڕێ ورگی شل نەبێ.

عكـا الضبُّ: بزنمژەکە کلکی خوارکردەوە، چەماندیەوە.

عكا الرجل ذنب الدابّة: پیاوەکە کلکی وڵاخەکەی گرێدا.

عكا الشّئ: شتەکەی شەتەك دا.

عكا فلاناً في الحديد: فلانکەسی پێوەند کرد.

عَكَتِ المرأةُ شَعرها: ئافرەتەکە قژەکانی کۆکردنەوە.

عكـى فلان بازاره عكياً: فلانکەس بە ئیزارو بەرکۆشەکەی بەرموسڵدانی خۆی بەست بۆئەوەی ورگی شۆڕابە نەکا.

عكـى فلان: فلانکەس مرد ◊ أعكى فلان: بەمانا (عكـى)دێ ◊ عكـىٌّ فلان: بەمانا (عكـى)دێ ◊ عَكىٌّ على السيف والرُمح: ڕەگە لاملێکی تەڕی لە شمشێرەکە یان لە ڕمبەکە شەتەك دا بەو سیرمە شمشێرەکەی پێچا ◊ عَكـىٌّ الدخان: دوکەڵەکە بەرەو حەوا بەرز بۆوە ◊ الأعكى: قەد ئەستۆر ◊ کەلەکەو خالیگە ئەستور ◊ ألعاكى: ریس ڕێسێك کە دوای ڕستنی ریسەکە بیفرۆشێ واتە: کەسێك پیشەی ئەوە بێ ریس بڕێسێ‌و بیفرۆشێ ◊ کەسێك زۆر حەزی لە شێری ساغ بێ، شیری بێ غەل‌و غەش بخواتەوە ◊ العَكوَةُ: بنکی کلك کە توکی ڕوتابێتەوە ◊ بنکی زمان ڕەگێکی سپیە تڵیش دەکرێ‌و بادەدرێ‌و دەکرێتە قەمچی منداڵانەو یاری پێ دەکرێ ◊ چاڵیەکە لە چەناگەی منداڵی ساوادا ◊ العُكوَةُ: بەمانا (العَكوَةُ) دێ ◊ ئەستوراییی شت ◊ زوربەی شت ◊ ناوقەد ◊ گلۆڵە ریسی ڕێسراو کە لەتەشیەکە دادەماڵدرێ ◊ ألعَكِيُّ: شیری خالیص‌و بێ غەش.

عَلَبَ الشّئُ علباً: شتەکە ڕەق بوو، وشکەوە بوو ◊ دەگوترێ: (عَلَبَ اللحمُ) گۆشتەکە بۆگەنی کرد.

عَلَبَ الشّئَ عَلباً وعلوباً: شتەکەی نیشانە کرد خەتخەت‌و کونج کونجی کرد دابڕدابڕی کرد.

عَلَبَ السيف ونحوه: دەسکی شمشێرەکەی بە ڕەگە لاملی حوشتر پێچا ◊ عَلِبَت يده: دەستی ئەستوور بوو.

عَلِبَ الحيوانُ: ئاژەڵەکە نەخۆشی توشی ڕەگی لاملی بوو ملەخڕەی گرت وملی خواربوو.

عَلِبَ السيفُ: شمشێرەکە کەل بوو، کەڵکی تێکەوت ◊ عَلِبَ الرجل: پیاوەکە ڕەگی لاملی دەرکەوت بەهۆی لوتبەرزی‌و خۆ بەزلزانی ◊ عَلَّبَ الرجلُ: پیاوەکە قسناغی دروست کرد (ئامێرێکی پێوانەی دانەوێڵەیە لەدار یان لە پێستی حوشتر دروست دەکرێ) ◊ عَلَّبَ السيف: دەسکی شمشێرەکەی بە تیلمە سیرمەی ڕەگی لاملی حوشتر پێچا ◊ عَلَّبَ الشّئَ: شتەکەی نیشانە کرد، خەت خەتی کرد، کەلکەلی کرد ◊ عَلَّبَ الفاكهة واللحمَ والخضر ونحوها: میوە یان گۆشت یان سەوزەکەی خستە ناو سندوق‌و کارتۆنەوەو پێچایەوە بۆئەوەی بنێردرێ بۆ

فرۆشتن یان بەشێوەیەك لە شێوەكان بۆ ماوەیەك هەڵبگیرێ ◊ اسْتَعْلَبَ اللحمُ: گۆشتەكە بۆگەنی كرد، بۆنی گۆڕا ◊ اسْتَعْلَبَ البَقلَ: پۆڵكەو دانەوێڵەكەی بە كاملی و ڕەق بوبی هاتەدەست ◊ اسْتَعْلَبَت الماشية البقل: ئاژەڵەكە پۆڵكەو لەوەڕەكەی بەدڵ نەبوو نەیخوارد ◊ إعلنبی الديك والكلبُ: كەڵەشێر یان سەگەكە خۆی ئامادەكرد بۆ شەڕ (شەڕە كەڵەشێرو) و (شەڕە سەگ) ◊ العَلْبُ: شتی توندو پتەو و ڕەق ◊ شوێنكەو كەلكەل كردن ◊ زەوی كە گیای لێ نەڕوێ ◊ العِلبُ: زەوی گیا تیانەڕواو ◊ پیاوی تەبیات وشكو كەتە ◊ شوێنی ڕوانی درەختی سیدر ◊ العَلِبُ: كەتەو زەبەللاحو بەتەمەنو زبر ◊ بەزۆری دەكرێتە ئاوەڵناوی نێریە قەرەو گاكێوی ◊ زەوی گیا تیانەڕواو ◊ پیاوی وشك تەبیاتو كەتەو تورە ◊ العلباءُ: ڕەگی لامل ◊ دەگوترێ: (تَشَنَّجَ عِلباء الرجل) ڕەگی لاملی پیاوەكە گرژ بوو ◊ العُلبَةُ: عەرەبەو قسناغ (ئامێرێكی دانەوێڵە پێوانە لە تەختەدار یان پێستی حوشتر دروست دەكرێ) ◊ زەرفێكە، سندوقێكە، هیزمیەكە، تەنەكەیەكە شتی تێدا هەڵدەگیرێ بۆ كاتی پێویست ◊ المَعلوبُ: ڕێگای تەخت كراو وخۆش كراو.

عَلَثَ الزندُ علثاً: چەرخەكە ئاگری نەكردەوە.

عَلَثَ الشيَ: شتەكەی كۆكردەوە، تێكەڵاوی كرد.

عَلَثَ القومُ علثاً: خەڵكەكە شەڕیان كرد.

عَلَثَ بهِ: پێوەی نووسا، هۆگری بوو.

عَلَثَ الذئبُ بالغنم: گورگەكە كەوتە ناو مەڕەوەو دەستی خۆی وەشاند ◊ عالَثَهُ: خۆی لێ نزیك كردەوەو شەڕی لەگەڵ كرد ◊ عَلَّثَت النفس: دەروونی تێكەڵهات ◊ عَلَّثَ الشَيَ: شتەكەی تێكەڵ كرد ◊ إعتَلَثَ فلان: فلانكەس نیسبەت درا بۆلای غەیری باوكی خۆی ◊ إعتَلَثَ الزندُ: چەرخەكە ئاگری نەكردەوە ◊ دەگوترێ: (فلان غير مُعتَلِثِ الزناد) فلانكەس بەدڵی خۆی ژنی نەهێناوە ◊ (فلان معتلث الزناد) فلانكەس بەدڵی خۆی ژنی هێناوە ◊ إعتَلَثَ الشَيَ: شتەكەی هەڵنەبژارد، هەروا هەڕەمەكی هەڵی گرت ◊ إعتلث زنداً: دارێكی هەڵگرت نازانێ ئاخۆ ئاگری تێدایە یان نا ◊ ئاگری پێ دەكرێتەوە یان نا.

إعتلث الشَيَ: شتەكەی تێكەڵاو كرد ◊ العُلاثَةُ: دووشت كە تێكەڵاو كرابن ◊ پیاوێك لەم لاو لەلا قاچو قۆچ بكا ◊ العَلَثُ: ئەو شتەی تێكەڵ گەنم دەكرێ ◊ (گەنمو ماش، گەنمو جۆ) خواردەمەنی تێكەڵكراو بەگەنمو جۆ ◊ العَلِثُ: كەسێك پاڵ غەیری باوكی بدرێ ◊ العُلثَةُ: ئەو شتەی پیاو قنیاتی پێدەكا لە بژیو ◊ العَلثی: خواردن كە شتێكی تری كوشندەی تێكەڵ بكرێ ◊ دەگوترێ: (قتل النسر بالعلثی) بازەكەی بەخواردنی ژەهر تێكەڵاو كوشت ◊ العَلیثُ: ئاردی لەگەنمو جۆ تێكەڵكراو ◊ العَلیثَة: بەمانا (ألعلیث)دێ.

عَلَجَ الغلام وغيره علجاً وعلوجاً: منداڵەكە زلو كەتە بوو.

عَلَجَ البعيرُ: حوشترەكە ڕوەكی عیلجانی خوارد ◊ عَلِجَت الناقةُ عَلَجاناً: حوشترەكە هەڵسورو داسوڕی كرد.

عَلَجَ فلاناً علجاً: بەسەر فلانكەسدا زاڵ بوو.

عَلِجَ علجاً: پتەو بوو، گشت بوو، هێزی پەیداكرد ◊ عالَجَ الشَيَ معالجةً: خەریكی شتەكە بوو سەرو بەری كرد ◊ عالَجَ المريض: دەرمانی

نەخۆشەکەی کرد ◊ عـالَجَ فلانـاً: بەسـەر فلانـدا بالادەست بـوو ◊ عـالَجَ عنـه: داکۆکی لێ کـرد ◊ عَلَّجَ الإبلَ: ڕوەکی عەلەجانی دا بەحوشـترەکە ◊ إعتَلَجَ القومُ: خەڵـکەکە شـەڕیان بـوو یـەکتریان کوشـتو بـڕ کـرد ◊ إعتَلَجتِ الأرض: زەویەکـە ڕوەکی باشی لێ ڕوا ◊ گیاو گژی بالای کرد چـڕو پڕو زۆر بوو ◊ إعتَلَجَ الموجُ: شـەپۆلەکان تێـك بوونەوە ◊ إعتَلَجَ الهم في صدره: خـەمو خەفـەت لەدڵیـدا سـواری یـەك بـوون ◊ إعـتَلَجَ الرمـلُ: لمبەکە کۆبوەوە ◊ تَعَلَّجَ الرملُ: لمبەکە کۆبوەوە ◊ تَعَلَّجَ الجلدُ: پێستەکە ئەستوور بـوو ◊ إسـتَعلَجَ الجلـدُ: بـەمانا (تَعَلَّـجَ)دێ ◊ إسـتَعلَجَ فـلان: فلانکەس کەتەو بـەهێزو پتـەو بـوو ◊ العـالِجُ: لمی سوار یەك بوو و پەستێوراو ◊ لە حەدیسی پاڕانەوەدا هاتووە: (وما تحویه عـواج الرمـال) ئـەوەی لمـی پەسـتێوراوی لـەناوخۆی گرتـووە ◊ العِـلاجُ: چارەسـەر، نـاوە بـۆ ئـەو شـتەی چارەسەری پـێ دەکرێ ◊ العِلجُ: هـەر پیاوێـك تونـدو تیـژو وشـکە تـەبیات بـێ ◊ گوێدرێـژ، کەرەکێوی قەڵەو ◊ العَلِجُ مـن الرجـال: پیـاوی بـەهێزو توانـا کـە زۆر لـە ڕکەبـەرانی خـۆی خستبێ‌و لەناوی بردبێ ◊ چارەسـەرکاری ئیشی چەواشـەو گـران ◊ العَلَـجُ: بـەمان (العَلِـجُ)دێ ◊ العَلَجُ: گیا عەلەجان ◊ وردە هـەنگ ◊ العُلجان: کۆمەڵە درەختی عیضاە ◊ العَلَجان: ڕوەکێـکە لـە دەشـتو سـارادا دەڕوێ لاسکەکانی سـەوزو بـاریکن، گـەڵاکانی درێژۆکـەو وردن، گوڵێـکی زەردو بەرێـــکی وردی هەیـــە دەشـــوبهێتە ئانیسۆن‌و بۆنی زۆر خۆشە ◊ العَلجَمُ: زەلکاوی زۆر ئاو ◊ حوشتری درێژ، کەری درێژ ◊ العُلجُمُ: زۆر ڕەش ◊ العُلجومُ: بەمانا (العُلجُمُ) دێ ◊ دێڵە کەری قەڵەو ◊ ئاوی زەلکاوی زۆرو قوڵ ◊ بۆقـە نێرەو کیسەڵە نێرە.

عَلِدَ الشئ علداً: شتەکە ڕەق‌و پتەو بوو ◊ **العَلـدُ**: ڕەگی مل ◊ شتی ڕەق‌و پتەو لەهەر شتێـك بـێ ◊ ڕوەکێـکی درەخـت ئاسـاییە ◊ بەرەکـەی بـێ توێکڵە گەڵای نیە، لە ساراو چۆڵەوانیدا دەڕوێ لەســـارای ســـینادا زۆرەو ئـــاژەڵ حـــەزی لەخواردنیەتی.

عَلِزَ الى الشئ: مەیلی شتەکەی کرد حەزی لێ بوو ◊ أعلَزَه الوجعُ: تـرس‌و بـیم خـەوی لێ زڕانـدو حەجمینی لێ هەڵـگرت ◊ اعلَـزَ الـشئ: شتەکە عـاجزو دامـای کـرد ◊ العِلـوزُ: ئـازاری سـك ◊ مردنی کتوپڕ ◊ شێتی.

عَلَسَ علساً: خواردی‌و خواردیەوە.

عَلَّـسَ الرجـل: پیاوەکـە هـەراو هۆریـای کـرد ◊ عَلَّـستِ الإبـلُ: حوشـترەکە شتێـکی خـوارد، شتێـکی دەسـت کـەوت ◊ بـەزۆری بـۆ نـەفی بـــەکاردەهێنرێ ◊ عَلَّـــسَ الـــداءُ: دەردو نەخۆشیەکە پەرەی سەندو گەورە بوو ◊ عَلَّسَ فلان: فلانکەس هاتوهاواری کرد ◊ دەگوترێ: مـــا عَلَّـــسَ ضـــیفَهُم: خواردنیـــان نـــەدا بەمیوانەکـەیان ◊ العُـلاسُ: خـۆراك ◊ العَلَـسُ: هەر شتێك بخورێ‌و بخورێتـەوە ◊ جۆرێـکە لـە گەنم دوودەنك‌و سێ دەنکی لـە توێـکڵەکەیدایە بـەزۆری خـۆراکی دانیـشتوانی شـاری صـەنعای یەمەنـە ◊ ألعَلَـسِیُّ: پیـاوی ئـازاو بـەهێز ◊ العُلوسُ: خواردەمەنی ◊ ألعَلیسُ: برژاوی قەڵەو ◊ بـرژاوی پێگەیـشتو ◊ بـرژاو بەپێـستەوە ◊ عَلِصتِ التُخمَـةُ في بطنـه: تێری‌و گـەدە ترشان ئازاری دا ◊ العِلَّوصُ: تێری‌و گەدە ترشان‌و سك ئێـشە ◊ گـورگ ◊ عَلَـصَهُ عَلـصاً: جولانـدی‌و

لەقاندی بۆئەوەی دەری بێنێ ◊ دەگوترێ: (عَلَضَ الوتدَ) سنگەکەی لەقاند بۆئەوەی دەری بێنێ.

عَلَطَ البعیر علطا: لاملی حوشترەکەی داخ کرد ◊ نیشانەی تێدا جێهێشت.

عَلَطَ الرجلُ بقبیح: شتی ناشیرینی پاڵ پیاوەکە دا.

عَلَطَ البعیرَ: بەمانا (عَلَطَه)دێ ◊ نیشانەو شوێنکەی داخی لاملی حوشترەکەی سڕیەوە ◊ لای برد ◊ **إعتَلَطَهُ** وبە: کێشەی لەگەڵ نایەوەو شەڕی پێ فرۆشت ◊ **تَعَلَّطَ** القوسَ: کەوانی لەشانی کرد ◊ **إعلَوَّطَ** الشَّیْءَ: خۆی بەشتەکەوە هەڵواسی‌و بەخۆیەوە نوساند ◊ دەگوترێ: (إعلوّطَ البعیرَ) خۆی بەملی حوشترەکەوە هەڵواسی‌و سەری کەوت ◊ **إعلَوَّطَ** فلاناً: فلانکەسی گرت ◊ بەندی کرد ◊ **إعلَوَّطَ** فلان الأمرَ: فلانکەس چووە ئەو ئیشەوە بەبێ تێفکرین‌و ورد بوونەوە ◊ **الإعلیط**: نیشانەیەکە لەلامل خەتێک یان زیاتر بەپانی لەلاملی حەیوانەکە دەبینرێ ◊ هەر لق‌و شوڕک‌و لقەدار کە گەڵای وەری بێ ◊ توێکڵی بەری درەختی مەرخ ◊ **العـالِطُ**: (شاعر عالط) شاعیرێکی فەسیح‌و زمان ڕەوانە قسەکانی دەڕازێنێتەوە ◊ **العِلاطُ**: لامل ◊ نیشانەی لامل خەتێک یان زیاتر بەپانی ◊ حەبلێکە بەدەوری ملدا ◊ **العَلْطُ**: شوێنکەی داخ کردن بەلاملەوە ◊ ڕەشیەکە ئافرەت لە ڕوخساریدا خۆی پێ جوان دەکا ◊ **الأعلاط** من الکواکب: ئەو ئەستێرانەن کە ناویان نیە ◊ **العُلَطَةُ**: ڕەشییەکە ئافرەت بۆ جوانی‌و خۆ ڕازاندنەوە لە دەموچاوی خۆی دەدا ◊ ملوانکەی هۆنراوە لە قەرەنفول.

عُلَّطَ (العُلطتان): دوو خاڵن لەملی باڵندەدا ◊ عَلَ عَلَ: تێڕاخوڕین لەمەڕو بزن ◊ **تَعَلعَلَ**: کەوتە جم‌و جۆڵ‌و هەڵبەزو دابەز ◊ هێواش بۆوە ◊ **العَلعالُ**: باڵندەی نێرە لەجۆری قەنبەر ◊ **العُلعُلُ**: بەمانا (ألعَلعالُ) دێ ◊ لاپەراسو ◊ **العُلعُولُ**: شەڕ ◊ تێکرو تێکوشیوی‌و شەڕو هەرا.

عَلَفَ الرجلُ علفاً: پیاوەکە زۆری خواردەوە.

عَلَفَ الحیوانَ: ئالفی دا بەئاژەڵەکە ◊ **أعلَفَ** الطَّلحُ: درەختەکە پۆخەکەی دەرکەوت ◊ **أعلَفَ** الحیوانَ: ئالفی دا بەئاژەڵەکە ◊ **عَلَّفَ** الطلحُ: درەختەکە گوڵوکەی هەڵوەری‌و میوەکەی خڕهەڵدا ◊ **عَلَّفَ** الحیوانَ: بەزۆری خەریکی ئەوە بوو عەلەف بخاتە بەردەمی ئاژەڵەکان ◊ **إعتَلَفَت** الدّابةُ: وڵاخەکە ئالفەکەی خوارد ◊ **تَعَلَّفَ** الرجلُ: پیاوەکە لەشوینی گونجاو گەڕا بەدوا لەوەڕدا ◊ **إستَعلَفَت** الدّابةُ وغیرها: ئاژەڵەکە بەدوا لەوەڕدا گەڕا ◊ **العُلَفُ**: درەختێکی یەمەنییەو وەکوو دارمێو وایە ◊ هەڵدەگیرێ‌و وشک دەکرێ گۆشتی پێ دەکوڵێندرێ ◊ **ألعِلفُ**: بەمانا (العُلفُ)دێ ◊ زۆر خۆر ◊ **العَلَفُ**: ئالیک‌و ئالفی ئاژەڵ ◊ **العُلفی**: خەرمانلۆغە، ئەو بەشە دانەوێڵەیەیە کە فەلاح دایدەنێ بۆ برادەرو خوێشەکانی ◊ **العَلّافُ**: ئالیک فرۆش ◊ ئاڵف فرۆش ◊ **العُلّفُ**: میوەی ڕوەکی (الطَّلح)ە دەشوبهێنێتە پاقلەی تەڕو تازە، شین دەبێ‌و حوشتر دەیخوا ◊ **العُلَّفَةُ**: دانەوێڵەیەکە وەکوو فول‌و نیسک‌و فاصۆلیا ◊ **العُلوفَةُ**: ئالیک‌و ئالفی ئاژەڵ ◊ ئاژەڵێکە ئالفی دەرخوارد دەدرێ بۆئەوەی قەڵەو بێ ئانێردرێ بۆ پاوان هەر لەماڵەوە لەسەر ئاخور ئالیکی پێ

دەدرێ ◊ **العَلیفُ**: ئەو ئاژەڵەیە ئالیکی دەدرێتێ بۆئەوەی قەڵەو بیو ئانێردرێ بۆ لەوەڕان لە کێو ◊ **المِعلَفُ**: شوێنی ئالیك دانو ئالیك خواردن ◊ **العُلفوفُ**: پیاوی وشك تەبیاتو بەتەمەنو قەڵەو ◊ پیرەمێردی جەستە گەورەو قژ درێژو ڕیش پانو پڕ.

عَلَقَ الصَّبيُّ علوقاً: منداڵەکە قامکی خۆی مژی ◊ **عَلَقَت** البهیمةُ الشَجَرَ علقاً: ئاژەڵەکە گەڵای درەختەکەی خوارد.

عَلَقَ [illegible]: فلانکەس بەسەر فلاندا باڵادەست بوو لەبواری بەدەستهێنانی بەڵگەی بەهێز بۆ خۆهەڵنانەوە ◊ فلانکەس جنێوی بەفلانکەس دا ◊ دەگوترێ: (عَلَقَهُ بلسانه) بە زوبانی شرتو شۆی لێ بڕی ◊ **عَلِقَت** البهیمةُ: حەیوانەکە ئاوی خواردەوە لەگەڵ ئاوخواردنەوکەیدا زەروێك بەناو قورگی دا نووسا. **عَلَقَ** الشَّيءُ الشَّيءَ: شتەکە لەناو شتەکە چەسپاو پێیدا نووسا.

عَلِقَ الشوكُ الثوبَ: چقل بەقوماشەکەوە نووساو لێی نەبۆوە.◊**عَلِقَ** الظَّبيُ بالحبالة: ئاسکەکە بەداوەکەوەبوو ◊ **علقت** الأنثى بالجنين: مێینەکە بەبێچوەکەی هەڵەوگیر بوو.

عَلِقَ فلان فلاناً وبه: خۆشەویستی فلانی لەدڵدا چەسپا.◊**عَلِقَ** أمره: کارەکەی ئەوی زانی.

عَلِقَ يفعل كذا: دەستی بەکارەکە کرد.

عُلِقَ الإنسان وغيره: ئادەمیزاد لەکاتی ئاو خواردنەوەیدا زەرویەك بەقورگیدا نووسا ◊ **أعلَقَ** الصائدُ: نێچیرەوانەکە نێچیرەکەی خستە داوی خۆیەوە ◊ **أعلَقَ** الرجلُ: پیاوەکە بەهۆی زەرووەوە خوێنی لەخۆی گرت ◊ زەروی خستە سەر جەستەی بۆئەوەی خوێنی بمژێ.◊ **أعلَقَ** فلان: فلانکەس برێکی ماڵو سامانی پڕ نرخو بەهای دۆزیەوە ◊ **أعلَقَ** ظفرَهُ فيه: نینۆکی تێ هەڵچەقاند ◊ **أعلَقَ** الشَّيءَ بالشيءِ: شتەکەی بە شتەکەوە نووساند ◊ زەروی بەقورگەوە نووساند ◊ **أعلَقَ** السيفَ وغيره: قوڵفەو ئەڵقەیەکی بۆ شمشێرەکە دروست کرد پێی هەڵبواسێ ◊ **عَالَقَهُ**: شانازی بەسەردا کرد بەهۆی هەبوونی شتی بەنرخ لەلای ◊ **عَلَّقَ** الرجلُ: پیاوەکە هەوساری وڵاخەکەی هاویشتە سەر ملی وڵاخەکە خۆیو لێی دابەزیو بەرەڵای کرد ◊ **عَلَّقَ** الشَّيءَ بالشيءِ: شتەکەی بەشتەکەدا کرد، پێیدا هەڵواسی ◊ دەگوترێ: (عَلَّق الثوبَ على المشجب) ◊ کراسەکەی بەعەلاگەکەوە هەڵواسی ◊ (علّق بابا على داره) دەرگای خانوەکەی داناو ڕێکی خست، دەرگاکەی بۆ خانوەکەی هەڵواسی ◊ **عَلَّقَ** أمره: کارەکەی ڕاگرت ئەوازی لێ هێنا ئەئەنجامی دا ◊ دەگوترێ: (عَلَّق القاضي الحكم) دادوەر حوکمەکەی ڕاگرت بڕیاری لەسەر نەدا ◊ **عَلَّقَ** فلان إمرأةً: فلانکەس خۆشەویستی ئافرەتێك چووە دڵیەوەو شەیدای بوو ◊ **إعتَلَقَهُ** وبه: زۆری خۆش ویستو شەیدای بوو ◊ **تَعَلَّقَ** الشوكُ بالثوبِ: چقڵەکە بەکراسەکەوە نووسا ◊ **تَعَلَّقَ** الوحشُ أو الظبي بالحبالة: ئاژەڵە کێویەکە یان ئاسکەکە بە تەڵەکەوە بوو ◊ کەوتە داوی نێچیرەوە ◊ **تَعَلَّقَ** الإبلُ: حوشترەکە گەڵای درەختی (عەلق)ی خوارد ◊ **تَعَلَّقَ** الشَّيءَ: شتەکەی هەڵواسی ◊ **عَلَّقَ** فلاناً: فلانکەسی خۆش ویست ◊ لەپەنددا هاتووە: (ليس المتعلّق كالمتأنّق) کەسێك قنیات بەشتی کەم بکا وەکوو کەسێك نیە شت هەڵبژێرێو بە ئارەزووی خۆی شت بۆخۆی وەلانێو بخوا ◊ **الأعـاليق**:

هەر شتێك هەڵبواسرێ٥ اَلتَّعلیقة: پەراوێزی کتێب ٥ **عَلاقٍ**: ئیسمی فیعلەو بەمانا (تَعَلَّق)دێ ٥ **العلاقُ**: ئەو گەڵاو لەوەڕەیە دەمی ئاژەڵ دەیگاتێو لرفی دەدا ٥ ئەو وردە خواردنانەی پێش نان خواردن دەخرێنە سەر سفرە بۆ خافڵاندنو ئیشتیها کردنەوە ٥ بەزۆری لەدوا (نەفی) بەکاردێن ٥ **العَلاَقَةُ**: پەیوەندیو دۆستایەتی ٥ خۆشەویستی ڕاستەقینەو بەدڵ ٥ ئەو گەڵاو گۆڵەی ئاژەڵ دەمی دەگاتێ لەدرەختو دەیخوا ٥ گوزەرانی کەم ٥ ئیشو کارێك ئادەمیزاد پێیەوە پابەند بێ ٥ لەبواری زانستی بەلاغەدا (علاقة) بریتیە لە جۆرە پەیوەندیەك لە نێوان مانای ئەصڵیو مەجازیدا ٥ **العِلاقة**: ئەو سینگو ئەڵقەو عەلاگەیەی شمشێری پێدا هەڵدەواسرێ ٥ **العَلَقُ**: دەرەختی دەباغ ٥ **العِلقُ**: شتی بەنرخو گرانبەها ٥ هەرشتێك دڵ پێوەی پەیوەست بێ ٥ **العَلَقُ**: هەر شتێك هەڵبواسرێ ٥ ئەو قوڕو قاڵەی بەدەستو پلەوە دەمێنێتەوە ٥ ئەو گەڵاو گۆڵەی دەمی ئاژەڵ دەیگاتێ بەدرەختەوە ٥ کونێکە لەکراسو شتی وا دەکرێ بەسینگەوە، لە ئاڵقەی سینگەکە دەکرێ ٥ بەنو تیلمە چەرمێکە کوندەو مەشکەی پێ هەڵدەواسرێ ٥ زوربەی ڕێگا ٥ زەروو، کرمێکی ڕەشە خوێن دەمژێ بەزۆری لەناوی ڕاوەستاودا دەبێ کە ئاژەڵ ئاوی لێ دەخواتەوە زەروەکە بەقوڕگی ئاژەڵەکەدا دەنوسێو پاش ماوەیەك قوڕگی دەگرێ، مرۆڤی لێزان زەروەکە لێ دەکاتەوە ٥ خوێنپارە (خوێنی بەستوو توند بوو) ٥ **العَلَقی**: درەختێکە هەمیشە سەوزە بەسەرما تێك ناچێ ٥ لقو پۆپی درێژو باریکی هەن گەڵای وردی جوانی هەیە ٥ **العِلقَةُ**: هەر گەڵاو گوڵێك ئاژەڵ دەمی بگاتێ بەدرەختەوە ٥ هەر شتێك ژیانی کولە مەرگی پێ بەسەر ببرێ ٥ هەر زەڵاتەو وردە خواردنێك پێش نان خواردن پێوەی خەریك بی ٥ درەختێکە زستان حوشتر ملو موشی لێ دەکا چونکە بەزستان گەڵاکەی هەر سەوزە ٥ **العُلَّیقُ**: ڕوەکێکە بەدرەخت هەڵدەگەڕێو تێی دەئاڵێ ٥ **العُلَّیقی**: بەمانا (العُلَّیقِ)دێ ٥ **العَلوقُ**: تۆوی نێر (تۆماوی حەیوانی نێر بۆ گەڵدانی مێینە) ٥ هەر شتێك پەیوەست بێ بەئادەمیزادەوە ٥ لەوەڕێك وڵاخو ئاژەڵ لێی بلەوەڕێ ٥ ئافرەتێك جگە لەمێردی خۆی کەسی تری خۆش نەوێ ٥ کەمێك شیر ٥ **العَلیقُ**: ئالفی وڵاخ ٥ کاو و جۆ ٥ **العَوَالِقُ**: گیانلەبەرو ڕوەکی ناو دەریا ٥ **المِعلاقُ**: زمانی ڕەوانو بەلیغ: هەر شتێك شتی تری پێدا هەڵبواسرێ ٥ گۆشتی هەڵواسراو ترێی هەڵواسراو ٥ پیاوی سەرکەشو کێشەو نیزاع خەرەوە ٥ پیاوێك لە کێشەو نیزاعدا پشت بە بەڵگە ببەستێ ٥ **المَعلَقَةُ** (رجل ذو مَعلَقَة): پیاوێکە پەیوەندی بەهەموو شتێکەوە هەیە ٥ هەموو کەس خۆی پێوە هەڵدەواسێ ٥ **المُعَلَّقَةُ**: ئافرەتێك مێردەکەی بەلایەوە نەچێو تەڵاقی نەدا ٥ **المعلقات**: حەوت چامە شیعری عەرەبین عەرەبەکان پێش هاتنی ئیسلام بەدیواری کەعبەوە هەڵیان واسی بوون ٥ **المَعلوقُ**: ئەوەی شتی لەسەر هەڵدەواسرێ ٥ هەر شتێك هەڵبواسرێ وەکوو گۆشتو هێشوە ترێو شتی تر ٥ **عَلقَمَ الطعامَ**: شتی تاڵی کردە ناو خۆراکەکە ٥ **العَلقَمُ**: هەر شتێك تاڵ بێ ٥ کاڵەکە مارانە ٥ **العَلقَمَةُ**: پارچەیەك لە شتی تاڵ.

عَلَك العلك وغيره علكا: بنێشتەکەی جوو.

عَلَكَ الدّابة واللجام: ولاخەكە لغاوەكەى لەدەميدا جووء، لغاوەكەى لەدەميدا هێناو برد.

عَلَكَ نابيه: ددانى له ددانەكەى خشاندو سيرەى لێ هات.

عَلَكَ مالهُ: جوان سەرو كارى ماڵو سامانى خۆى كرد.

عَلَكَ يديه على ماله: دەستى خۆى قوچاندو رژدى نواندو هيچى لەماڵى خۆى نەبەخشى.

عَلَكَ العجين: هەويرەكەى زۆر شێلا ٥ **العَالِكُ**: (طعام عالك) خواردنێكى توندەو زۆر بەزەحمەت دەجورێ ٥ **العَلاكُ**: ئەو شتەى دەجورێ ٥ **العُلاكُ**: بەمانا (العَلاك) دێ ٥ **العِلكُ**: بنێشت: كەلە دارەبەن دەردەهێندرێ ٥ **العَلِكُ**: شتى جيرو لينج ٥ دەگوترێ: (طعام عَلِكٌ) خواردنێكى لينجو جيرە بەناخۆشى دەجورێ ٥ **العَلِكَةُ**: زەوى نزيك ئاو ٥ **العَلاّكُ**: بنێشت فرۆش.

عَلَّ علاً وعللاً: جارێكى تر شەرابى خواردەوە، يان بەبێ ڕاوەستانو هەناسەدان شەرابەكەى خواردەوە.

عَلَّ فلان عَلاً: فلانكەس نەخۆش كەوت.

عَلَّ فلاناً علاً: دووەمجار ئاوى دايەوە بەفلان جارێكى تر شەرابى دايە بيخواتەوە، يان بەبێ هەناسەدان شەرابەكەى پێ خواردەوە.

عَلَّ فلاناً ضرباً: بەردەوام لەفلانكەسى داو لێدانەكەى بەردەوام بوو.

عَلَّ الله فلاناً: خودا فلانكەسى نەخۆش خست.

عُلَّ الإنسان عُلّةً: مرۆڤەكە نەخۆش كەوت ٥ **أعلَّ** القوم: خەڵكەكە بۆ دووەمجار حوشترەكانيان ئاويان خواردەوە ٥ **أعلَّ** الرجلَ: جارى دووەمجار ئاوى دا بەپياوەكە ٥ **أعَلَّ** الشَّيئَ: شتەكەى عيلەتدار كرد ٥ **أعَلَّ** الإبلَ: حوشترەكانى ڕادان پێش ئەوەى تێراوبن ٥ **أعلَّ** الله فلاناً: خودا فلانكەسى نەخۆش خست ٥ **عَلَّلَ** فلانٌ: فلانكەس جار دواجار ئاوى دايە... ، جاردواجار خورماكانى چنين ٥ **عَلَّلَ** فلاناً بطعام أو غيره: فلانكەسى خافلاند بەخواردنى زەلاتەو شتى لەو جۆرە ٥ **عَلَّلَ** الشَّيئَ: هۆكارى شتەكەى ڕونكردەوەو بەبەڵگەوە شتەكەى چەسپاند.

عَلَّلَ الكلمة: لەبوارى زانستى صەرفدا بريتييە لە باسكردنى شێوەى گۆڕانى وشەكە ٥ ئيعلالى لە وشەكەدا ئەنجامدا ٥ **عَلَّلَ** فلاناً: چارسەرى نەخۆشى فلانكەسى كرد ٥ **إعتَلَّ**: شەرابەكەى بەبێ هەناسەدان خواردەوە ٥ يان جارى دووەم شەرابى خواردەوە ٥ **إعتَلَّ** الرجلُ ونحوه: پياوەكە نەخۆش كەوت ٥ **إعتَلَّ** فلانٌ: فلانكەس پابەندى بەڵگە بوو ٥ **إعتَلَّ** بالأمر: بەكارەكەوە سەرقاڵ بوو، هەڵەوگير بوو.

إعتَلَّت الكلمةُ: وشەكە پيتى عيلەى تێدا بوو ٥ **تعالَّت** المرأة من نِفَاسِها: ئافرەتەكە لەخوێنى پاش منداڵبون پاك بۆوە ٥ **تَعَالَّ** الصَّبيُّ ثدي أمِهِ: منداڵەكە چى شير لەمەمكى دايكيدا هەبوو مژى ٥ **تَعالَّ** فلاناً: فلانكەسى لەكارەكەى گێرايەوە ٥ **تَعَلَّلَت** المرأة من نِفَاسِها: ئافرەتەكە لەخوێنى پاش منداڵبون پاك بۆوە ٥ **تَعَلَّلَ** الرجلُ: پياوەكە بەڵگەى خۆى هێنايەوەو پابەند بوو پێيەوە ٥ **تَعلَّلَ** بالأمر: خۆى بەكارەكەوە خافلاند ٥ **التَّعِلّةُ**: ئەوەى دەكرێتە بەڵگە ٥ **التعليل**: بەلاى ئەهلى مونازەرەوە ڕونكردنەوەى هۆكارى شتە ٥ **العُلالَةُ**: ئەو شتەى خۆى پێ دەخافڵێنى ٥ پاشماوەى شت ٥ كاتى نێوان بەيانىو نێوارە ٥ **العَلُّ**: پێستى

چرج بوو بەهۆی نەخۆشیەوە ◊ کەسێك زۆر هاموشۆی ئافرەتان بکا ◊ بەتەمەن‌و پیر لەهەر شتێك بن ◊ جەستە لاوازو قەد باریك ◊ **العَلَلُ**: وەجبە خواردنەوەی دووەم ◊ دووەمجار شەرابی خواردەوە دوای هەڵقوراندنی پیاڵەی یەکەم ◊ **العَلَّةُ**: ئەوەی خۆی پێ دەخافڵێنی ◊ هەوێ ◊ (بنو العلات) کۆمەڵێك کوڕ باوکیان یەك پیاو بێ‌و دایکیان چەند ئافرەتێك بن ◊ (بنو الأخياف) کۆمەڵێك کوڕ دایکیان یەك بێ‌و باوکیان چەند پیاوێك بن ◊ **العِلَّةُ**: نەخۆشی ◊ هۆکار ◊ (حروف العلّة) پیتەکانی عیلە (ئەلف- واو- یاء) ◊ دەگوترێ: (جرى هذا الأمر على علاته) ئەمە بەهەموو حاڵ‌و بارێك وابوو ◊ **العَلولُ**: ئەو خواردنە کەم‌و سوکەی دەدرێ بەنەخۆش ◊ **عَلَمَهُ عَلماً**: نیشانەی کرد بەنیشانەیەك پێی بناسرێتەوە ◊ لەزانیاریدا بەسەری دا زاڵ بوو.

عَلَمَ شفته عىس لێوی قاش کرد.

عَلِمَ فلان عىما: فلانکەس لێوی سەروی قلێشا ◊ (فهو اعلم وهي علماء).

عَلِمَ الشيء علماً: شتەکەی زانی، ناسی.

عَلِمَ الشيء حاصلاً: بڕوای‌بەشتەکە بوو بەڕاستی زانی ◊ **أعلَمَ** نفسه وفرسه: نیشانەی بۆ خۆی یان بۆ ئەسپەکەی لەشەڕدا دانا ◊ **اعلَمَ** الثوبَ: قوماشەکەی کردە ئاڵا ◊ **أعلَمَ** فلاناً الخبر وبه: هەواڵەکەی بە فلانکەس دا ◊ **اعلَمَ** على كذا من كتاب وغيره: شتەکەی کردە نیشانەی کتێبەکە.

اعلَمَ فلاناً الأمر: خەریك بوو ئیشەکە فێری فلانکەس بکا ◊ **عَلَّمَ نَفسَهُ**: بەنیشانەی شەڕ خۆی نیشانەدار کرد ◊ **عَلَّمَ** له علامةً: نیشانەیەکی بۆ دانا پێی بناسرێتەوە ◊ **عَلَّمَ** الشَّيءَ تعليماً: دەستی کرد بەفێربوونی شتەکە ◊ **إعتَلَمَ البرقُ**: هەورە بروسکەکە روناکی دا ◊ **إعتَلَمَ الشَّيءَ**: شتەکەی زانی ◊ **تعالَمَ** فلان: فلانکەس زانیاری خۆی نواند ◊ **تعالم** الجميع الشَّيءَ: خەڵکەکە هەموویان شتەکەیان زانی ◊ **تَعَلَّمَ** الأمرَ: شتەکەی زانی‌و کارەکەی ناسی ◊ **تَعَلَّمْ**: بە شێوەی فیعلی ئەمر واتە: تۆ بزانە ◊ دوو مەفعولی گەرەکن.بەزۆری لەجیاتی دوو مەفعولەکە (أن)ی مەصدەری‌و صیلەکەی دادەنرێ ◊ **إستَعلَمَهُ** الخبرَ: داوای زانینی هەواڵەکەی کرد ◊ **الأعلومة**: نیشانەو هۆکاری ناسین ◊ **العالَمُ**: بوونەوەر هەمووی ◊ هەرچی لەناو فەلەکدا هەیە ◊ هەموو جۆرێك لەجۆرەکانی خەڵك وەکوو: (عالم الحيوان) ◊ (عالم النبات) ◊ (عالم الجن) ◊ (عالم الملائكة) ◊ (عالم الإنسان) ◊ **العَلامة**: نیشانە، ئەو شتانەی لەسەر ڕێگادا دادەنرێن بۆشارەزایی ڕێبواران ◊ سنوری نێوان دوو وڵات‌و دوو زەوی ◊ لە بواری پزیشکی بەو زانیارو دیاردانە دەگوترێ کە پزیشك لەئاکامی پشکنیندا بەدەستی دێنێ دەربارەی نەخۆشیەکە ◊ **العُلامِيُّ**: پیاوی زیرەك‌و لێهاتوو ◊ **العَلاّمُ**: زۆر زاناو شارەزا ◊ سەرناس‌و نەژادناس ◊ وادەبێ تای خڕی پێوە دەنرێ بۆ زیاتر موبالەغە، دەگوترێ: (العلاّمَةُ) ◊ **العُلاّمُ**: بۆ زێدەڕۆیی مانایە لەمادەی (علم)دا ◊ هەڵۆ ◊ خەنە ◊ **العُلاّمةُ**: ئەوەی لەسەر ڕێگا دادنرێ بۆ شارەزایی کردنی ڕێبوار ◊ **العَلمُ**: بەمانا (العالم)دێ ◊ **العِلمُ**: زانین ◊ دەرککردنی شت وەکوو خۆی ◊ دڵنیایی ◊ ڕوناکییەکە خودا دەیخاتە دڵی هەندێ کەسەوە ◊ **العَلَمُ**: نیشانەو شوێنکە ◊ نێوانی دوو سنور ◊ دوو وڵات ◊ دانانی شتێکە لە قەراغی ڕیگا بۆ شارەزایی

ڕێبوار ◊ وێنە لەسەر قوماش ◊ گەورەی هۆزو ڕیش سپی گەلو نەتەوە ◊ کێو ◊ ئالا ◊ **العَلْماني**: بێدینی، لادینی پێچەوانەی ئایینی، دینداری ◊ ئایین زایی ◊ **العُلْمَةُ**: قلیشاوی لێوی لای سەروی ئادەمیزاد ◊ **العليم**: زۆرزانو شارەزا ◊ **العيلامُ**: کەمتیاری نێر ◊ بیرێك ئاوی زۆر بێ ◊ **المَعلَمُ**: بەمانا (العُلاَّمة)دێ ◊ شوێن گومانی هەموو شتێك ◊ دەشگوترێ: (خفيت معالم الطريق) نیشانەکانی ڕێگا کوێربونەوە ◊ **المُعَلِّمُ**: مامۆستای قوتابی ◊ مامۆستایی ◊ کەسێك مافی ئەوەی هەبێ پیشەیەك لە پیشە پیشەسازیەکان بۆخۆی هەڵبژێرێو کاری تێدا بکاو وەکوو وەستای دارتاشو ئاسنگەرو ئەوشتانە ◊ **المُعَلِّمُ**: کەسێك ڕێگای خێرو چاکەی خرابێتە دڵو دەرونیەوە ◊ **العلماد**: ئەوشتەی ریسی ڕێسراوی لەسەر هەڵدەکرێ.

عَلَنَ الأمر علونا: کارەکە ئاشکرا بوو دەرکەوت ◊ پێچەوانەی گومبون.

عَلِنَ الأمر علنا وعلانية: بەمانا (عَلَن) دێ ◊ **أعلَنَهُ** وبە: دەری خستو ئاشکرای کرد ◊ **أعلَنَتِ** المحكمةُ فلاناً: دادگا داوای ئامادەبوونی فلانی کرد ◊ یان بڕیاری دادگای پی ڕاگەیاند ◊ **عالَنَهُ** معالنة: ئاشکرای کرد، بەئاشکرا پێی ڕاگەیاند ◊ **عَلَّنَهُ**: بەمانا (أعلَنَهُ)دێ ◊ **إعتَلَنَ الأمرُ**: کارەکە ئاشکرابوو، دەرکەوت.

إستَعلَنَ الأمرُ: کارەکە ئاشکرا بوو دەرکەوت، خۆی ئامادە کرد بۆئەوەی جاڕ بدا شتەکە ئاشکرا بکا ◊ **الإعلان**: ئاشکراکردنی شت بە بڵاوکردنەوەی لە ڕۆژنامەو شتی وادا ◊ **العلانية**: ئاشکرا ◊ دەگوترێ: (رجل علانية) پیاوێکە نیشەکانی دیارە ◊ **العُلَنَةُ**: کەسێك زۆر نهێنی ئاشکرا بکاو قسەی تێ نەوەستێ ◊ **اعلَنبي**: بڕوانە مادەی (غَلَبَ) ◊ **عَلِهَ عَلَهاً**: سەرسام بوو، بەترسەوە ڕۆیشت ◊ دڵو دەروون پیس بوو ◊ خەمبار بوو، کەوتە بەرتانەو تەشەر ◊ **العَلهاء**: دوو جۆرە پۆشاکن کوڵکی حوشتریان تێدا ئاواخن دەکرێو لە ژێر زرێوە لەبەر دەکرێن بۆ خۆپاراستن لەزەبری بەرامبەر ◊ **العالِهُ**: (إمرأة عاله) ئافرەتێکی بێ عەقڵو هەڵە کارە ◊ **العَلَهُ**: خەفەت، چاوچنۆك.

علا الشيءُ علوّاً: بەرز بۆوە، سەرکەوت.

علا فلان في الأرض: فلانکەس خۆی بەزلزانیو تەکەبوری کرد.

علا فلان بالأمر: فلانکەس بەکارەکە هەڵساو سەربەخۆ ئەنجامی دا.

علا بالشيء: شتەکەی بەرز کردەوە.

علا الشيء: چووە سەر شتەکەو پێیدا سەرکەوت.

علا الرجل: بەسەر پیاوەکەدا زاڵ بوو.

عَلا بالسيف: بە شمشێر لێیدا.

علا فلان حاجته: فلانکەس بەسەر پێداویستیەکانیدا زاڵ بوو.

عَلِيَ في الشرف علاءً: لەشەرەفو ڕێزداریدا بەرز بۆوە ◊ (فهو علي) ◊ **أعلى عن الشيء**: لە شتەکە دابەزی ◊ **أعلى الشيءَ**: شتەکەی بەرز کردەوە ◊ یان چووە سەری ◊ پێیدا سەرکەوت ◊ **عالَى الشيءَ**: شتەکەی بەرز کردەوە، چووە سەری، پێیدا سەرکەوت ◊ دەگوترێ: (عالِ عَنّا)لێمان دوورکەوتەوە، لێمان کەنار گیر بوو ◊ **علّى الشيءَ**: شتەکەی بەرز کردەوە ◊ **علّى** المتاعَ عن ظهر الدابة: کالاکەی لەسەر پشتی وڵاخەکە هێنایە خوار، دایگرت ◊ **إعتلى الشيءُ**: شتەکە بەرز بۆوە ◊ دەگوترێ: (إعتلى النهار) خۆر بەرز بۆوە ◊

إعتلى الشَّيْءَ: چووە سەر شتەکە ٥ **إعتلى فلاناً**: فلانکەسی ژێر بار کردو بەسەریدا زاڵ بوو ٥ **تعالى فلان**: فلانکەس بەرزبۆوە ٥ خۆی بەزل زانی ٥ **تعالت** المرأة من نِفاسِهَا او من مرضها: ئافرەتەکە لەخوێنی نیفاس‌و پاش منداڵبون رزگاری بوو ٥ لە نەخۆشیەکە چاك بۆوەو هەڵسایەوە.

تعال: وەرە ٥ (تعالَي) بۆ مێینە بەکار دەهێنەندرێ ٥ (تعاليا) بۆ دووکەس ٥ (تعالوا) بۆ سێ کەس‌و زیاتر بەکاردەهێندرێن ٥ **تَعَلَّى** الشَّيْءُ: شتەکە بەرز بۆوە ٥ **تَعَلَّتِ** المرأة من نفاسها أو مرضها: ئافرەتەکە لەخوێنی پاش منداڵبون رزگاری بوو.یان لە نەخۆشیەکەی رزگاری بوو ٥ **تَعَلَّى** الرجلُ: پلە بەپلە پیاوەکە سەرکەوت بەرزبۆوە ٥ **تَعَلَّى عنه**: خۆی لەئەو بەبەرزترو خانەدانتر زانی ٥ **إستَعلى** النهار: رۆژ بەرز بۆوە ٥ **إستَعلت** الكلمةُ لسانَه: ئەو وشەیەی زۆر بەسەر زمانەوە بوو، زۆری ئەو وشەیە دەگوت ٥ **إستعلى** الشَّيْءَ: چووە سەر شتەکە، پێیدا سەرکەوت ٥ **إستعلى** فلانا وعليه: بەسەر فلاندا زاڵ بوو ژێرباری کرد ٥ **إستعلى** حاجَتَه: بەسەر پێداویستیەکانیدا زاڵ بوو ٥ **إعلولى** الشَّيْءَ: چووە سەر شتەکە پێیدا سەرکەوت ٥ **العالي**: بەرز ٥ دەگوترێ: (فلان عالي الكعب) فلانکەس خانەدان‌و وەجاخزادەیە ٥ (أتيتُهُ من عالٍ) لەلای سەرەوەوە هاتمە لای ٥ **العالية** من كل شيء: بەرزەکەیەتی ٥ لە زۆر هەڵاتی نەجدەوە تا دەگاتە تیهامەو دواشاری مەککە ٥ شیوێك ئاوی پێدا بێتە خوار.

عَلُ: سەرەوە ٥ دەگوترێ: (أتيتُهُ من عَلُ) لەسەرەوە هاتم بۆلای ٥ **العُلا**: رێزو شکۆمەندی بەرزو پیرۆزی ٥ **العَلاءُ**: رێزو شکۆمەندی ٥ **العِلاوَةُ**: زێدەی شت ٥ سەربار ٥ ئەوەی دەخرێتە سەر باری حوشتر دوای تەواوبونی بارەکەی وەکوو قۆری‌و پیاڵەو کوندە ئاوو ئەو جۆرە تفاقە ٥ **علاوة** الذهب: زیادبوونی نرخی زێڕ لەئەندازەی خۆی ٥ ئەو زیادەیەی ساڵانە دەخرێتە سەر موچەی موچەخۆر ٥ **العُلِّيَّةُ**: ژوری سەربان، هەورەبان ٥ **العِلِّيُّ**: بەرزترین شوێن‌و بەرزترین پلەوپایە ٥ دانیشتوانی بەرزترین شوێن ٥ خاوەنی بەرزترین پلەوپایە ٥ **العُلْوُ** من كل شيء: لەهەر شتێك بێ مەبەست بەرزەکەیەتی ٥ دەگوترێ: (قعدتُ عُلْوُهُ وفي عُلْوِهِ) لەبەرزترینی ئەو شوێنە دانیشتم ٥ **العُلُوُّ**: گەورەیی‌و شکۆمەندی ٥ تەککەبورو خۆ بەزلزانین ٥ **العُليا**: بەرز، بۆ مێینە ٥ **العَلياءُ**: هەرشتێك بەرز بێ، وەکوو لوتکەی شاخ‌و کێو و شوێنی بەرزو ئاسمان ٥ رێزو شکۆمەندی‌و شەرەف ٥ **العَلِيُّ**: بەرزو شکۆمەند ٥ رەق‌و توندو پتەو ٥ بەرێزو شکۆمەند ٥ **المَعلاةُ**: رێزو شەرەف ٥ **المُعَلَّى**: حەوتەم تیری قومارە ٥ **المُعَلِّي**: ئەوکەسەی دۆلکەی پڕ لەئاو بەرزدەکاتەوە بۆئەوەی ئاو بۆ یەکێکی تر تێ بکا ٥ **عَلْوَن** الكتابَ عَلونةً: عینوان‌و ناونیشانی بۆ کتێبەکە دانا ٥ **العِلوانُ**: (عِلوان الكتاب) بەمانا عینوانی کتێب دێ.

علي الشَّيْءَ وعليه وفيه عَلياً وعُلِياً: چووە سەر شتەکە ٥ پێیدا چووەسەر ٥ **عَلَّى** الكتاب: عینوانی بۆ کتێبەکە دانا.

على: حەرفی جەرە بەمانا (فوق) دێ.

عَمَتَ فلان عمتا: فلانکەس بە گۆچان لەفلانکەسی داو گۆچانی وەشاند، گوێی نەدایە کێ بەردەکەوێ‌و کێ بەرناکەوێ.

عَمَتَ الصُوف ونحوه: خوريەكەی خڕهەڵدا كردی بە گلۆڵە بۆ ئەوەی بەدەست بیگریو بیڕێسێ.

عَمَتَ فلاناً: فلانكەسی ژێربار كرد ◊ عَمَّتَ: بۆ موبالەغەی (عَمَتَ)دێ ◊ ألعَميتُ: پیاوی پیاوانەو ئازا، چاودێرو زیرەكو زاناو وریا ◊ ألعَميتةُ: گلۆڵە بەن چ درێژ بێ چ خڕ بێ.

عَمَجَ عمجاً: لە ڕۆیشتندا پەلەی كرد خێرا ڕۆیی.

عَمَجَ الرجلُ: پیاوەكە لەناودا مەلەی كرد ◊ تَعَمَّجَ: خۆی باداو ئەمبەرو ئەو بەری كرد فۆرتو پێچی كردن.

عَمَدَ الشئَ عمداً: كۆڵەكەی بەر شتەكە دا.

عَمَدَ فلاناً: بەعەمود لە فلانكەسی دا ◊ دەشگوترێ: (ما عَمَدَك) لەچی عاجز بووی ◊ چی زویری كردوی.

عَمَدَ الشئَ وإليه: چو بۆ شتەكە، قەصدی شتەكەی كرد.

عَمَدَ المرضُ فلاناً: نەخۆشی فلانكەسی كزو كۆڵەوار كرد.

عَمِدَ البعيرُ عَمداً: حوشترەكە دوگی ئاوسا بەهۆی ئەوەی كورتانو ڕەحلەكە گرتبووی ◊ دوگمەكەی لەناوەوە خراپ بوو، ڕوی دەرەوەی دوگەكەش ساغ بوو ◊ دەشگوترێ: عَمِدَت ألثَاةُ من الركوب: سمتی حوشترەكە هاوسا.

عَمِدَ الثرى: گڵەكە باران تەڕی كردو وێكهاتەوە هەندێكی سواری هەندێكی بوو.

عَمِدَ الإنسانُ: نەخۆشی ئادەمیزادەكەی لەڕو لاواز كرد.

عَمِدَ الخُراجُ: دومەڵەكە پێش ئەوەی بگاو ببێتە كێمی ڕون گوشراو ئاوساو دەرنەكرا هەروا بەكاڵی مایەوە.◊ أعمَدَ البناءَ: كۆڵەكەی بۆ خانوەكە دانا ◊ كۆڵەكەی بەرخانوەكەدا ◊ عَمَّدَ الخَيمَةَ: ڕەشماڵەكەی بە كۆڵەكە بەرزكردەوە ◊ چادرو خێمەكەی هەڵدا ◊ عَمَّدَ القومُ فلاناً: قەومەكە فلانكەسیان كردە ڕابەرو ڕیش سپی خۆیان، یان بڕوا پێكراوو گەورەی خۆیان ◊ عَمَّدَ السَيلُ: ڕێڕەوی ئاوەكەی بەگڵ گرت بۆئەوەی ئاوەكە لەشوێنەكە كۆبێتەوە ◊ عَمَّدَ الشوق فلاناً: سۆزو عیشق فلانكەسی لاواز كرد ◊ عَمَّدَ الطفلَ: بەلای مەسیحیەكانەوە ئەوەیە (منداڵەكەی بەناوی (ألعَمودية) بشۆرێ ◊ إعتَمَدَ الشَئَ وعليه: خۆی بەسەر شتەكەدا دا ◊ پشتی پێوەدا خۆی بەسەردا دا ◊ إعتَمَدَ الشَئَ: قەصدی شتەكەی كرد ◊ شتەكەی ئەنجام دا ◊ دەگوترێ: (إعتمد الرئيسُ الأمرَ) سەرۆك ڕەزامەندی نیشاندا لەسەركارەكەیو فەرمانی دا بەجێ بەجێ كردنی ◊ إنعَمَدَ: بۆ موتاوەعەی (عَمَدَهُ) دێ ◊ لەسەر كۆڵەكەیەك ڕاوەستا ◊ تَعَمَّدَ الشَئَ ولَه: قەصدی شتەكەی كرد ◊ ألعِمادُ: كۆڵەكەی خێمە ◊ هەر شتێك بخرێتە ژێر شتێكو بەرزی بكاتەوە ◊ دەشگوترێ: (فلان رفيع العماد) واتە: فلانكەس وەجاخزادەو خانەدانە ◊ سەروكی عەسكەر ◊ شتنی منداڵی مەسیحی لەناوی (العمدية)دا ◊ العِمادَةُ: بیناو باڵەخانەی بەرز ◊ پلەو پایەی ڕاگری كۆلێج لەزانكۆ ◊ ألعَمْدُ: ئەنقەست، دەگوترێ: (فعله عَمداً) بەئەنقەست ئەو كارەی كرد ◊ ألقَتلُ العَمدُ: ئەوەیە بكوژ بەئامێری كوشتن بەئەنقەست مرۆڤێك بكوژێ ◊ العُمدَةُ: ئەوەی پشتی پێ دەبەسترێ ◊ سەرۆكی سەرباز ◊ سەرۆكی گوندو شار ◊ لە زاراوەی ئەحویاندا بریتییە لەو وشانەی كۆڵەكەی كەلامنو نابێ حەزف بكرێن ◊ ألعَمودُ: گەورەو پیاو ماقوڵ:

کە لە ڕاو تەگبیردا پشتی پێ دەبەسترێو قسەی وەردەگیرێ ◊ ڕوناکایی بەیانی کە لەکەناری ئاسمان دەردەکەوێ ◊ بڕبڕاگەی پشت ◊ العَمِيدُ: ڕاگر ◊ گەورەو پیاو ماقوڵو ڕاو تەگبیر پێ کراو ◊ گوێ لەقسە گیراو ◊ بەڕێوبەری کۆلیج لەزانکۆ ◊ نەخۆش کە نەتوانێ دابنیشێ مەگەر سەرینو شتی وا بخرێتە پاڵی ◊ پلەیەکی سەربازیە لەژوور عەقیدەوەو خوار لیواوە ◊ کەسێك سۆزو عیشق چوبێتە ناو پەرەی دڵیەوە ◊ المعمودية: بەلای مەسیحیەکانەوە ئەوەیە قەشە منداڵێك بخاتە ناو ئاوەوەو هەندێك ئینجیلی بەسەردا بخوێنێ: کە بریتیە لەئایەتی (التنصير).

عَمَرَ الرجلُ عمراً: پیاوەکە تەمەنی درێژ بوو زەمانێکی زۆر ژیا.

عَمَرَ المالُ: ماڵو سامانەکە زۆر بوو.

عَمَرَ المنزلُ: مەنزڵەکە ئاوەدان بوو، خانووەکە خەڵکی تێدا نیشتەجێ بوو ◊ عَمَرَ الله فلاناً: خودا تەمەنی فلانکەسی درێژ کردو لەژیاندا زۆر مایەوە.

عَمَرَ فلان الدارَ: فلانکەس خانوی بنیات نا.

عَمَرَ القومُ المكانَ: قەومەکە لەشوێنەکە نیشتەجێ بوونو ئاوەدانیان کردەوە.

عَمَرَ المالَ عمراً: جوان سەرپەرشتی ماڵو سامانەکەی کرد.

عَمُرَ المالُ: بەمانا (عَمَرَ)دێ ◊ أعمَرَ فلاناً: پارمەتی فلانکەسی دا بۆ بەجێهێنانی عومرە ◊ أعمَرَ فلاناً داراً: خانوێکی دا بەفلانکەس بەدرێژایی تەمەنی مڵکی ئەو بێ، کە مرد مڵکایەتی ئەو خانووە بگەڕێتەوە بۆ خۆی ◊ أعمَرَ فلاناً المكانَ: وایکرد فلانکەس شوێنەکە ئاوەدان بکاتەوە ◊ عَمَّرَ الله فلاناً: خودا تەمەنی فلانکەسی درێژ کرد ◊ عَمَّرَ المَنزِلَ: مەنزڵەکەی ئاوەدان کردەوە خێزانی خۆی یان کەسانی دی تێدا نیشتەجێ کردن ◊ عَمَّرَ الله بك منزلك: خودا مەنزڵت بەخۆتو خێزانت ئاوەدان بکاتەوە ◊ عَمَّرَ الأرضَ: زەویەکەی ئاوەدان کردەوە خانوی تێدا کرد ◊ عَمَّرَ فلاناً داراً: خانوەکەی بۆ فلانکەس ئاوەدان کردەوە ◊ إعتَمَرَ: مێزەری لەسەری نا کڵاوی لەسەر کرد ◊ ئەرکی عومرەی بەجێ هێنا ◊ إعتَمَرَ الأمر: قەصدی کارەکەی کرد ◊ إستَعمَرَهُ في المكان: دەستی کرد بەئاوەدان کردنەوەی شوێنەکە ◊ إستَعمَرَ الأرض: کەرەستەو هۆکاری پێویستی بۆ زەویەکە دابینکرد بۆئەوەی ئاوەدان بکرێتەوە ◊ إستَعمَرَت دولةٌ دولةً أخرى: دەوڵەتێك فەرمان ڕەواییو دەسەڵاتی خۆی بەسەر دەوڵەتێکی تردا دا ◊ عَومَرَ القومُ: خەڵکەکە تێکەڵ یەکتری بوونو دەستیان کرد بەهەراو هۆریا ◊ عَومَرَ الناس: خەڵکەکەی کۆکردەوەو لەشوێنێك بەندی کردن ◊ العَمَارُ: ڕێحانەیەك بوو کاتی خۆی موبارەکباییان پێ لەپاشا دەکردو لەگەڵ پێشکەشکردنی ڕێحانەکەدا پێیان دەگوت: (عَمَرَكَ الله) ◊ هەروا ناوە بۆ ئەو گوڵو ڕێحانەیەی مەجلیسی پاشای پێ دەڕازێنرایەوەو ڕێز دەکرا کەیەکێك دەچووە ژوری پاشا ڕێحانەکەی هەڵدەگرتو سڵاوی لەپاشا دەکرد ◊ پینەیەکە بۆ جوانی لەچەتر دەدرێ ◊ هەرشتێك بخرێتە سەر سەر، مێزەر بێ، کڵاو بێ، گۆترەو عەگاڵ بێ ◊ العَمَارةُ: هەر شتێك لەسەر بنرێ وەکوو مێزەرو کڵاو و گۆترەو عەگاڵو شتی وا ◊ پینەیەکە بۆ جوانی بەچەتردا دەدورێ ◊ العُمَارةُ: کرێی وەستای

دیـوار ٥ **العِمَـــارةُ**: ئـاوەدانی، ئاوەدانکرنـــەوە ٥ پێـچەوانەی وێرانـــیو وێرانکـــردن ٥ دیـــوار ٥ هەرشتێـــك بكرێتـــە پـــەرژین بـــۆ پاراســـتنی شوێنێك ٥ بەشێـك لـەهۆزو خێڵ ٥ بینایـەکی گەورەو بەرزو فراوانو ڤاتقات چەند خێزانو دامو دەزگای تێدا بن ٥ **فن العمارة**: شارەزایی دروســتکردنی بینــای بــەرزو فــراوان دەســت ڕەنگینــی نوانـــدن لـــە دیکۆرەکانیــدا ٥ **ألعَمــرُ**: تەمەن، ئایین ٥ گۆشتی پوك ٥ دەرختی بەرز ٥ خورمای چاك ٥ هەرشتێك بخرێتـە سـەرگوێ ٥ **العُمرُ**: تەمەن ٥ گۆشتی پوك.

عُمــرُ النــصف: لەبارەی زانستی (الطبیعـة)دا ئـەو ماوەیـــە کـــە تێیـــدا ژمـــارەی گەردیلـــەکانی عونـصورە تیشکدارەکان حـەل دەبـنو نیوەیـان دەمێننـــەوە ٥ **ألعَمَـــرُ**: ئـــەو پارچـــە قوماشـــەیە کەئافرەت سەری خۆی پێ دادەپۆشێ ٥ ئـایین ٥ **العُمَران**: ناوە بۆ ئەبوبەکرو عومـەر (بەشێوەی تەغلیب) ٥ **العُمُرُ**: ماوەی ژیان ٥ **العُمران**: خانو بــەرەو باڵەخانــە ٥ هەرشتێـــك ببێتـــە هۆکـــاری ئاوەدانکردنەوەی وڵاتو خۆش گوزەرانی وەکو کشتوکاڵو پیشەسازیو بازرگانیو تەندروستی ســەرکەوتو و بــەڕێوەبردنی کاروبــاری خەڵــك بەشێوەی ڕاستو دروست ٥ دەگوترێ: (إســتبحر العمران) ئاوەدانی پەرەی سەندو پەلی هاویشت ٥ **العَمَــرَةُ**: هـــەر شتێـــك لەســـەر بنـــرێ وەکـــوو مێـزەرو کڵاو و سـەرپۆشو گـۆترەو عـەگاڵو چارۆکە ٥ بۆشایی نێوان دەنکـە تەسـبیح کـە هۆنرابنـــەوە ٥ **العُمــرَةُ**: بـەجێ هێنـانی ئـەرکی عـــومرە ٥ **العُمُرَتـــان**: دوو ئێـــسقانی بـــچوکن لـــەبنکی زمـــان دان ٥ دوو شـــاخی گـــەورە ٥ **العُمری**: ئەوەیە خـاوەن مڵـك بەکابرایـەکی تـر بڵێ ئـەم مڵـکەم هـی تۆبـێ تامـاوی: کـەمردی بۆخـۆم یـان بـۆ میراتگرەکـانم بگەڕێتـەوە ٥ **العُمـرِيُّ** مـن الـشجر: دەرەختـی کۆنـە سـاڵ ٥ دەرەختـی سـیدر کـە تەمـەنی زۆربـێ ٥ **ألعَمّارُ**: کەسێـــك نوێـــژو ڕۆژوی زۆربـــن ٥ **ألعُمّـــارُ**: جندۆکـەی ناوەـاڵ ٥ **المــستعمَرةُ**: ئیقلیمێـــك ولاتێـك بێـگانە فـەرمانڕەوایی بکا، جا خـۆی تێیـدا نیـشتەجێ بـێ یـان لـەدوورەوە لـەبواری ئابوریـیـەوە یـان سـەربازییەوە بـۆ بەرژەوەنـدی خۆی بەکار بێنـێ ٥ **المعماري**: تەلارسـازی ٥ ئـەو کەســـەی پیـــشەی ئەوەیـــە باڵەخانـــەو تـــەلار دروست بکـا ٥ **ألمَعمَـرُ**: مـەنزڵو خانوێـك ئـاوو خواردنی باشـی لێ بـێو خێزانیـشیان قـەرەباڵغ بـن ٥ دەگـوترێ: (نـزل فـلان في مَعمَـر صـدق) فلانکـــەس لـــە ماڵێـــك دابـــەزی خـــواردنو خواردنـــەوەی باشـــی لێیـــە ٥ **ألمَعمـــورَةُ**: خـــانی دروستکراو ٥ خانوێك خێزانی تێدا بێ ٥ چۆڵ نـــەبێ ٥ زەوی ئـــاوەدانو بـــەکارهاتوو بـــۆ کـشتوکاڵو شـتی وا ٥ **ألعَمَـرَدُ**: درێـژ لەهـەر شتێـك بـێ ٥ شـەڕانیو تـەبیات تونـد ٥ پیسو ڕمـۆزنو بـەلاو کارەسـات ٥ **ألعَمَّـرَسُ**: پیـاوی بەهێزو چوار پـەل قـەوی ٥ ڕۆیـشتنی خێرا ٥ ڕۆژگـاری سـەخت ٥ **العُمـروسُ**: گـەنجی قەڵەوو چوارپەل قەوی ٥ بەرخ.

عَـرِطَ الـشَّئ: شتەکەی وەرگـرت ٥ هـەڵی گـرت ٥ **العُمروطُ**: دزێك هەرچی دەستی بگاتێ بیـدزێو هیچ بۆ خاوەن ماڵ نەهێڵێتەوە.

عَمَـــسَ الكتـــاب عمـــسا: کتێبەکـە سـڕایەوە، کوژایەوە.

عَمَسَ فلان الشَّئ: فلانکەس شتەکەی شاردەوە ٥ دەگوترێ: (عَمَسَ علـیهم الخبر) هەواڵـەکەی لێ شاردنەوە.

عَمَسَ عليه الأمرَ: نیشەکەی لێ تێکەڵو پێکەڵ کردن.

عَمِسَ الكتابُ: بەمانا (عَمَسَ)دێ.

عَمِسَ اليومُ: ڕۆژەکە ناخۆش‌و تاریك بوو.

عَمُسَ اليومُ: ڕۆژەکە ناخۆش‌و تاریك بوو ◊ **أعمَسَ** الشيءَ: شتەکەی شاردەوەو ئاشکرای نەکرد ◊ **عامَسَهُ**: شاردیەوە ئاشکرای نەکرد ◊ **عَمَّسَ** عليه الأمرَ: نیشەکەی لێ شاردەوە ◊ **تَعَامَسَ** عن الشَّيءِ: خۆی لە شتەکە بێ ئاگا کرد ◊ **تعامَسَ** عَلَيَّ: خۆی لێ جەواشە کردمو خستمیە گومانەوە دەربارەی خۆی نەمزانی چیەو چ دەکاو چی دەوێ ◊ **العَمَاسُ**: هەر کاروبارێکی گران کە نەزانی بەکێ چارەسەری دەکرێو لەکوێوە بۆی بچی ◊ شەڕی قورس‌و دژوار ◊ **العَمُوسُ**: کەسێك نەزان‌و گێلانە کار بکا ◊ کاری قورس‌و گران: کە نەزاندرێ چۆن چارەسەری بکرێو لەکوێوە بۆی بچی‌و دەستی پێ بکرێ ◊ **العَميسُ**: شەڕی دژوارو توندو تیژ ◊ کاری قورس کە نەزاندرێ چۆن چارەسەری دەکرێ.

عَمَشَ فلانا عمشا: بەگۆچان لە فلانکەسی دا بەبێ مەبەست.

عَمِشَ فلان عمشا: فلانکەس چاوی کزو کەم بینا بوون لەگەڵ ئاو هاتنە خوارەوە لێیان زۆربەی کات ◊ هاتەوە سەر حاڵی ئاسایی خۆی.

عَمِشَ فيه الكلامُ: قسە کاری تێ کرد ◊ **عَمَّشَ** عن الشَّيءِ: خۆی لە شتەکە غافڵ کرد ◊ **عَمَّشَ** فلاناً: چاوکزی فلانکەسی چارەسەر کرد ◊ **عَمَّشَ** اللهُ المريضَ: خودا لەشساغی پێشوی دایەوە بە نەخۆشەکەو لەو دەردە ڕزگاری کرد ◊ **إستَعمَشَهُ**: گێل‌و نەحمەقی کرد ◊ **العَمَشُ**: ئەوەی تەندروستی ببەخشێ بەئادەمیزادو لەشساغی بکا ◊ شتی گونجاو ◊ دەگوترێ: (هذا الطعام عَمَشٌ لك) ئەم خۆراکە بۆتۆ گونجاوە ◊ **عَمُقَتِ** البئرُ عُمقاً وعُمُقاً وعماقةً: بیرەکە قوڵ بوو ◊ دەشگوترێ: (عمقت الفكرة) بیرو بۆچوونی قوڵو ورد بوو، بەباشی چووە بنج‌و بناوانی شتەکەو زانیویەتی.

عَمُقَ المكانُ: شوێنەکە قول بوو یان درێژ بوو ◊ **عَمَّقَ** الشَّيءَ: شتەکەی قوڵ کرد ◊ **تَعَمَّقَ** في الأمرِ: کارەکەی ورد کردەوەو لێکۆڵینەوەی وردی تێدا ئەنجام دا ◊ **العُمقُ**: قوڵی (دووریی بەرەخوار) دۆڵو شیو ◊ **أعماقُ** الأرضِ: ئەملاو ئەولای زەوی ◊ ئەمسەرو ئەوسەری دەشت‌و سارا ◊ **العُمقيُّ**: (رجل عُمقيُّ الكلام) پیاوێکە قسەکانی قوڵو وردن.

عَمِلَ عملاً: بەئەنقەست کارەکەی کرد ◊ پیشەی دۆزیەوە کەوتە پیشەسازی.

عَمِلَ فلان على الصدقة: فلانکەس کاری کۆکردنەوەی زەکاتی خستۆتە ئەستۆی خۆی‌و زەکاتی کۆکردەوە.

عَمِلَ للسلطان على بلد: بوو بەفەرمانڕەوای پاشا لەسەر ولاتێك ◊ **أعمَلَهُ**: کردی بە لێپرسراو عامیل ◊ **أعمَلَ** فلاناً: کرێی دا بەفلان ◊ **أعمَلَ** آلَتَهُ أو رأيه: ئامێرەکەی خۆی بەکار هێنا ◊ بەگوێرەی ڕاو بۆچوونی خۆی هەڵس‌وکەوتی کرد ◊ **أعمَلَ** ذهنه: زەینی خۆی خەریك کردو بیری لەشتەکە کردەوە ◊ **عامَلَهُ**: مامەڵەی لەگەڵ دا کرد ◊ **عَمَّلَهُ**: کرێیەکەی دایە، کرێی ئیشکردنەکەی پێدا ◊ **عَمَّلَهُ** على البلد: کردی بە عامیل‌و لێپرسراوی ولات ◊ **عَمَّلَهُ** على القوم: کردی بە والی‌و لێپرسراو بەسەر خەڵکەکەوە.

إعتَمَلَ فلان: فلانکەس ئیشی بۆخۆی کرد ◊ **تعاملا**: ئەو دووە پێکەوە مامەڵەیان کرد کالایان بەیەکتر فرۆشت ◊ **تَعَمَّلَ** فلان لکذا: فلانکەس بەناخۆشیو هەستکردن بە ئەرك ئیشەکەی کرد ◊ **تَعَمَّلَ** من أجل فلان وله: لەبەر خاتری فلان گرنگی بە شتەکەداو کۆششی کرد ◊ **إستَعمَلَهُ**: کردی بە عامیلو لێپرسراو ◊ **إستَعمَلَ** فلاناً: داوای لە فلان کرد ئیشی بۆ بکا ◊ **إستَعمَلَ** الثوبَ: قوماشەکەی بەکارهێنا بۆ ئەو شتەی گونجاوە ◊ **إستَعمَلَ** رأیه: بەگوێرەی بیرو بۆچونی خۆی کاری کرد ◊ **العامِل**: کرێکار ◊ ئەو کەسەی لەکارو پیشەیەکدا کار دەکا ◊ ئەو کەسەی سەروکاری ئیشی یەکێکی تردەکا لەماڵو موڵکو کردەوەی دا ◊ ئەو کەسەی زەکات لەزەکاتدەران وەردەگرێ ◊ هۆکار؛ ئەو شتەی کاردەکاتە سەر شتێکی تر ◊ **العامِلة**: ئەو ئاژەڵو وڵاخەی بەکاردەهێندرێ بۆ جوتو گێرەو ئاو هەڵێنجانو شتی وا ◊ **العِمالةُ**: کرێی کرێکار ◊ پیشەی کرێکار ◊ **العُمالةُ**: بەمانا (العِمالة)دێ ◊ **العَمَلُ**: کاروکردەوە ◊ **العَمَلةُ**: کردەوەی خراپ وەکوو دزیو خیانەت ◊ **العُملَةُ**: کرێی کرێکار ◊ پارەو پول ◊ **العَمّالُ**: مرۆڤی پڕ ئیش: کەسێك زۆر ئیش بکا یان هەمیشە کار ◊ **العَمُولُ**: ڕاهاتوو بەئیش ◊ کاسبو ئیشکەر ◊ **العُمولةُ**: ئەو بڕە پارەی کە بانق یان نوسینگە وەری دەگرن لەجیاتی ئەنجامدانی مامەڵەیەك ◊ **العَمیلُ**: کەسێك مامەڵە لەگەڵ یەکێکی تر بکا لەبوارێك لە بوارەکانی ئابوری، سیاسی بازرگانی...هتد ◊ **العَمَلیّة**: کۆمەڵە کردەوەو تێکەو لێکەیەکە شوێندەستێکی تایبەتی دەبێ ◊ **المُستعمَل**: بەکارهێندراو ◊ **المعاملات**: حوکمی شەرعی دەربارەی کڕینو فرۆشتنو ڕەهنو بەکرێدانو سەپانیو کرێکاریو ئەو جۆرە کارانەی پەیوەندن بە کاروباری ژیانەوە ◊ **المَعمَلُ**: کارگە ◊ شوێنی بەکارهێنانی ئامێرو دروستکردنی کەرەسە ◊ تاقیگەیەك کە تێیدا شت بەتاقی دەکرێتەوە ◊ **المعمول** من الشراب: شەرابێکە شیرو هەنگوینو بەفری تێکەڵ کرابێ ◊ **عَملَسَ** في سیره: پەلەی کرد لە ڕۆیشتندا ◊ **العَمَلَّسُ**: بەتوانا بۆ ڕۆیشتنی خێرا ◊ سەگە خوێڕیو گورگە سیسو پیس ◊ **عَملَقَ** الماءُ: ئاوەکە کەم بوو، (عَملَقَ الماءُ في الحوض) ئاوەکە لە حەوزەکەدا تێکەڵاو بە قوڕەلیتە بوو ◊ **عَملَقَ**: لە قسەکانیدا قوڵ بۆوە ◊ **العِملاقُ** من الإنسان والشجر: ئەوەیە لە درێژیو بەرزیدا لە ڕەگەزی خۆی زیادەی هەبێ ◊ فلانکەس باڵادەستی تەواوی هەیە لەبواری ئەدەب یان ڕامیاریدا ◊ **العَمالِقةُ**: نەتەوەیەك بوون بەڕەگەز دەچنەوە سەر عیملاقی کوڕی لاوزی کوڕی ئیرەمی کوڕی سامی کوڕی نوح.

عَمَّ الشيءُ عموما: شتەکە گشتی بوو هەموو لایەکی گرتەوە.

عَمَّ النباتُ: ڕوەکەکە درێژ بوو.

عَمَّ الرجل عُمومةً: پیاوەکە بوو بەمام.

عَمَّ القومَ بالعطیة عموما: بەخششو پیاوەتیەکەی هەموو نەتەوەکەی گرتەوە ◊ دەگوترێ: (عَمَّ المطرُ الأرض) بارانەکە هەموو زەوی وڵاتی گرتەوە.

عَمَّ رأسَهُ عمّا: سەری خۆی بەمێزەر پێچا ◊ **أعَمَّ** الرجلُ: پیاوەکە مامو پسمامەکانی ڕێزدارو زۆرن.

عَمَّ الناس بخیره ومعروفه: خێرو چاکەکانی هەموو کەسی گرتەوە ◊ **عَمَّمَ** القومُ فلاناً أمرهم:

خەڵکەکە کاروبارەکانی خۆیانیان خستە ئەستۆی فلانکەس‌و بوو بەپەناگەی گشتی ٥ **عَمَّمَ الشَّيْءَ**: شتەکەی گشتگیر کردو هەموانی بوو ٥ پێچەوانەی تایبەتمەندکردن ٥ **عَمَّمَ زيداً**: مێزەری خستە سەر سەری فلانکەس (زەید) ٥ **إعتَمَّ الرجلُ**: پیاوەکە مێزەرەکەی بەدەوری سەریدا خڕ هەڵدا ٥ **إعتَمَّ الشابُ**: گەنجەکە پێگەیی‌و بالای کرد ٥ **إعتَمَّ النبتُ**: روەکەکە درێژی تەواو بوو گوڵی کردو کامڵ بوو ٥ **تَعَمَّمَ الرجلُ**: پیاوەکە مێزەری بەدەوری سەریدا خڕ هەڵدا ٥ **تَعَمَّمَ الآكامُ بالنبتِ**: تەپۆڵکەکان بەروەك‌و گیاوگژ رازانەوە ٥ **تَعَمَّمَ فلاناً**: بە فلانکەسی گوت مامە ٥ **الأعَمُّ**: کۆمەڵی زۆری ئادەمیزاد ٥ پێچەوانەی (الأخص) ٥ **العامّ**: گشتگیر ٥ پێچەوانەی (الخاص) ٥ **العامة من الناس**: پێچەوانەی (الخاصة) ٥ دەگوترێ: (جاء القومُ عامَّةً) خەڵکەکە هەموو هاتن ٥ **العاميُّ**: پاڵدراو بۆ گشت‌و هەموانی ٥ **العاميَّةُ**: زاراوەی عامی‌و رەشە خەڵك ٥ **العِمامَةُ**: مێزەر کەلەسەر دەنرێ ٥ **العَمُّ**: مام (برای باوك) ٥ کۆمەڵی زۆری ئادەمیزاد ٥ گژوگیاو پل‌و پوش ٥ **العَمَمُ**: کۆبوونەوەو زۆری ٥ شتی تەواو کامڵ ٥ پیاوێك خێروبێری بۆ هەموو کەس بێ ٥ **العُمُمُ**: لەشساغی‌و گەنجی‌و دەوڵەمەندی ٥ **العَمَّةُ**: پور (خوشکی باوك) ٥ **العِمَّةُ**: مێزەر شێوەی مێزەر ٥ **العُمومَةُ**: چاوگە ٥ دەگوترێ: (بيني وبين فلان عمومة) ٥ **العَميمُ**: هەر شتێك کۆببێتەوەو زۆر بێ ٥ تەواو بەرزو بڵند لەهەر شتێك بێ.

عَمَنَ بالمكان عمنا: لە شوێنەکە مایەوە (فهو عامن وعمون) ٥ **عُمان**: ئیقلیمێکە لە باکوری خۆرهەڵاتی وڵاتی عەرەب لەسەر دووورگەی عەرەبی‌و دەریای هیندی ٥ **عَمَّان**: پایتەختی دەوڵەتی ئوردنە.

عَمَهَ عمها وعمهانا و عموها: سەرسام بوو کەوتە حاڵەتی رارایی‌و نەیزانی لە کوێوە بڕواو کامەیە رێگای ئەو.

عَمَهَ في الأمر: نەیزانی کام رێگایە حەق‌و راستە.

عَمِهَ عمها وعمهانا وعموهة: سەری لێ شێوا نازانێ کامە رێگای حەق‌و راستە ٥ **عَمِهَت الأرضُ**: وڵاتێکی بێ ناونیشان‌و ئالا بوو ٥ **عَمَّهَ في ظلمه**: ستەمی کرد بەبێ تاوانێکی ئاشکرا ٥ **العَمَهُ**: سەرسامی‌و رارایی بەجۆرێك نەزانێ چی بکاو چی نەکا ٥ لەبواری پزیشکیدا نەبوونی مەلەکەی هەست‌و دەرك کردن ٥ وەکوو عاجزی لە جیاوازی خستن لە نێوان شێوەی شتەکان‌و کەسەکان‌و سروشتیان.

عَمِيَ العماءُ والماءُ وغيره عميا: رەوان بوو.

عمى الموجُ: شەپۆلەکە کەف‌و خشت‌و خاڵ‌و چیلکەو چەوێڵی فڕێ دا، وەلای نا.

عمى البعيرُ بلغامه: حوشترەکە لیکی چاند.

عَمِيَ فلان عميَ: فلانکەس کوێر بوو ٥ روناکایی لەهەردوو چاوی رۆیی‌و فزەی لێ برا.

عَمِيَ القلبُ أو الرجلُ: دڵەکە بەصیرەت‌و ئاوەزی نەماو رێگای خێری نەدۆزیەوە ٥

عمي الأخبار والأمور عنه وعليه: هەواڵ‌و رووداوەکانی لێ نادیارو گوم بووبوون ئاگای لێیان نەبوو ٥ دەگوترێ: (عَمِيَ عليه طريقه) رێگای لێ گوم بوو، نەیزانی کامە رێبازی راست‌و بەختەوەرییە.

عمى فلان عماية: درێژەی بە رێبازی بەتاڵ‌و پوچی خۆی داو سوور بوو لەسەر

بەردەوامبوون لەسەر ئەو ڕێبازە ناشیرینە ◊ أعماه: کوێری کرد ◊ عَمَّاه: کوێری کرد ◊ عَمّى عليه الشَّئ: شتەکەی لێ چەواشە کردو لێی شاردەوە ◊ دەگوترێ: (عَمَّى معنى البيت والكلام) مانای شیعرەکە یان قسەکەی چەواشە کرد ◊ عَمَّى الْعَمَاءُ الهِلال: هەور وای کرد مانگ نەبیندرێ ◊ تعامى: وای خۆنیشاندا کە کوێرەو هیچ نابینێ یان کەودەنو گێلە هیچ نازانێ ◊ الأعميان: لافاو و ئاگر ◊ دەگوترێ: (أعوذ بالله من الأعمين) پەنا بەخودا دەگرم لەو دوو شتە کوێرە بێ ئامانە ◊ العامي: ئەو کەسەی ڕێگای خۆی نازانێو پێویستی بە شارەزایی کردن هەیە ◊ پیاوی بالا بەرزو درێژ ◊ چۆڵەوانی کە نیشانەی ئاوەدانی تێدا نەبێ ◊ العَماءُ: هەور ◊ العَمَايَةُ: گومرایی‌و ڕۆچوون لە بەتاڵو خراپەکاریدا ◊ المعمّى: لەغەزو گرێکوێرکەی وشە سازی ◊ عَنَّبَ الكرمُ: مێوەکە ترێی گرت ◊ العانب: خاوەن ترێ ◊ العُنابُ: کێوی بەرزو بڵندو کەوانەیی ◊ العِنَبُ: ترێ.

عِنَبُ الذئب: ڕوەکێکی دەشتەکییە لەگەڵ درەختەلۆکەو شتی وا دەڕوێ بەرێکی ڕەشی هەیە وەکوو ترێ وایە تاڵە ◊ العَنباَ: عنبە ◊ میوەو بەروبووم ◊ درەختە ڕوەکێکە لە پێڕی قەزوانییە ◊ میوەکەی دەنکەو تامی خۆشە دەخورێ ◊ دەکرێ بەمرەبا ◊ بەکاڵی سرکەی لێ دروست دەکرێ ◊ لە درەختەکانی وڵاتی گەرمەسێرە ◊ لە میصر ڕواندنی زۆرو بڵاوە پێی دەگوترێ (مەنجۆ) یان (مەنجە) وشەکە هیندییە ◊ العُنَّابُ: درەختێکی چقڵاوییە لە پێڕی (ألسدرية)یە بەرزی دەگاتە شەش مەتر هەروا (العُنّاب) بەمیوەکەشی دەگوترێ ◊ میوەکەی سورو شیرینو بەتامە لەسەر شێوەی

میوەی درەختی نەبقە ◊ العَنبَرُ: مادەیەکی ڕەقە تامی نیە، بۆنی نییە مەگەر وردو هاڕ بکرێو بکوترێ ◊ دەڵێن شیاکەی حەیوانی دەریاییە ◊ العَنبَرُ: گیانلەبەرێکە گوانداری بەحریە لە پێڕی (ألقيطسية)یە مادەی عەنبەر دەردەدا ◊ باڵەخانەو خانوێکی گەورەو پانو بەرینە بۆ شت تێدا هەڵگرتن یان بۆ کار تێدا کردن ◊ یان شوێنی حەوانەوەی سەرباز یان نەخۆش ◊ وشەکە کراوە بە عەرەبی ئەگینا بۆخۆی (أنبر) بووە.

عَنِتَ الشَّئ عنتاً: شتەکە خراپ بوو داوەشا.

عَنِتَ فلانٌ: فلانکەس کەوتە مەشەقەتو ناخۆشییەوە.

عَنِتَ العظم: ئێسقانەکە دوا هەڵبەستنەوەی شکایەوە ◊ أعنَتَهُ: خستیە ناو مەشەقەتو ناخۆشییەوە ◊ أعنَتَ المريضَ: زیانی بەنەخۆشەکە گەیاندو تەندروستی تێکدا ◊ عَنَّتَهُ: لێی توند کرد ◊ تەنگی پێ هەڵچنیو کاری قورسو گرانی خستە ئەستۆ ◊ أعنَتَ المريضَ: زیانی بە نەخۆشەکە گەیاندو تەندروستی تێکدا ◊ تَعَنَّتَهُ: ئەزیەتو ناخۆشی پێگەیاند ◊ داوای کرد ئەو ملکەچو شەکەتبار بێ هەوڵی ئەوەی دا ئەحەسێتەوە ◊ تَعَنَّتَ الرجلُ: پیاوەکە داوای شتێکی لێ کرد بەمەبەستی سەر لێ شێواندنو زیان پێگەیاندن ◊ العَنَتُ: هەڵە ◊ داوێن پیسی◊ بەرپەرچدانەوەو ئینکەبەری ◊ عَنتَرَ الذّبابُ الأزرق: مێشە شینە ویزە ویزی کرد ◊ عَنتَرَ فلان: فلانکەس لەشەڕدا ئازاو ورە بەرز بوو ◊ خۆی خستە ناوکێشەو هەراوە ◊ عنتر فلاناً: بە

شمشێر له فلانكهسی دا ٥ **ألعَنتَرُ**: مێشی شین، مێشهگا.

عَنَجَ الشيءَ عنجاً: شتهكهی كێش كرد ڕای تهكاند.

عَنَجَ البعير: دوڵچهكهی به ههوساری حوشترهكهوه بهست ٥ **أعنَجَ فلان**: فلانكهس پشتی ژانی كرد ماسولكهكانی ئێش‌و ئازاریان بوو ٥ كاروباری خۆی تۆكمهو ڕێك‌و پێك كرد ٥ **أعنَجَ البَعيرَ**: ههوساری حوشترهكهی بۆلای خۆی كێش كرد جڵهوی گرتهوه ٥ **العِناجُ**: ههوساری حوشتر ٥ حهبلێكه یان سیرمهیهكه بهژێر دوڵچهوه دهبهسترێ‌و ههردولای دههێندرێنهوه بۆلای لێوارهكانی‌و بهحهبلهكهیهوه شهتهك دهدرێ، بۆئهوهی ئهگهر لهكاتێكدا قولفهكانیشی بپچڕێن ئهوسیرمهیه نههێڵێ دوڵچهكه بكهوێته بیرهكهوه ٥ پشتی پیا و چومزگهی ٥ شوێنی ستراتیجی كارو پیشه شته سهرهكییهكانی ٥ دهشگوترێ: (هذا قول لا عناج له) ئهمه قسهیهكه بێ سهرو بهره بهههوانته گوتراوه ٥ **عَنجَدَ العِنَبُ**: ترێیهكه بوو به مێوژی خراپ ٥ **العَنجَدُ**: مێوژی خراپ ٥ **العُنجُهُ**: گوخلێنكه، قالۆنچه ٥ **العُنجُهيُّ**: كهسێك تهكهبورو خۆ بهزلزانی تێدا بێ ٥ **ألعُنجهيّةُ**: تهكهبورو خۆ بهزلزانی‌و وهشك تهبیاتی ٥ زبری ژیان‌و خۆراكی بێ پێخۆرو چهوری.

عَنَدَ عَنِ الطريقِ عُنوداً: دووركهوتهوه ڕوی وهرگێڕا.

عَنَدَ تِ الناقةُ: حوشترهكه له گاڕان تهره بوو بۆخۆی بهتهنیا لهوهڕا.

عَنَدَ العِرقُ أو الجرحُ: ڕهگهكه یان برینهكه خوێنی لێ ڕهوان بوو نهگیرسایهوه.

عَنَدَ فلان: فلانكهس تهكهبوری نواندو لهسنور تێپهڕی‌و سهرپێچی نواند ٥ پێچهوانهی حهق‌و راستی جولایهوهو بهئهنقهست ئهو ههڵوێستهی نواند ٥ (فهو عاند وعنود وعنيد) ٥ **أعنَدَ العِرقُ** أو الجرحُ: دهمارهكه یان برینهكه خوێنی بهربوو نهگیرسایهوه ٥ **اعنَدَ فلان القيءَ**: فلانكهس بهردهوام ڕشایهوه ٥ **عاند فلان معاندةً وعناداً**: فلانكهس پێچهوانهی حهق‌و راستی جولایهوهو دهشی زانی كه سهرپێچی حهق دهكا ٥ **عائدَ فلاناً**: بهرپهرچی فلانی دایهوهو دژی كردهوهكهی بوو.

تعاند الخصمان: دوو كێشهكارو بهنیزاع هاتووهكان كهوتنه مقۆمقۆو پێكدا ههڵگوتن ٥ **إستَعنَدَ** الفرسُ والبعيرُ: ئهسپهكه یان حوشترهكه پهتیان نهداو نهیانهێشت ههوسار بكرێن ٥ **إستَعنَدَ فلاناً** من بين القوم: لهناو خهڵكهكه قهصدی فلانی كرد ٥ **إستعند** السقاءَ: گۆزهكهی لار كردهوهو لهدهمی گۆزهكه ئاوی خواردهوه.

إستَعنَدَ القيءُ أو الدمُ فلاناً: ڕشانهوه یان خوێن بهربوون بهسهر فلانَدا زاڵ بوو، ڕشانهوهو خوێن بهربوون تهنگیان به فلان ههڵچنی ٥ **إستَعنَدَ عَصاهُ**: بهگۆچانهكهی له فلانی دا ٥ **العِنادِيَّةُ**: پێڕێكن له سهوفهستائییهكان‌و ئینكاری حهقائیقی شت دهكهن‌و پێیان وایه ههموو شتێك وههم‌و خهیاڵ‌و پووچه.

عِندَ: زهرفی مهكانه بۆ شتی حازرو غائیب‌و دورو نزیك ٥ **العِنديَّةُ**: پێڕێكن له سهوفهستائییهكان پێیان وایه حهقائیقی شتهكان بهگوێرهی بیروباوهڕه ٥ تهنانهت ئهگهر یهكێك بڕوای وابوو مرۆڤ بێگیان‌و بێ ههسته ئهوه بهلایانهوه ڕاست‌و دروسته ٥ **العَنودُ**: سهر ڕهق‌و ملهدهر ٥ دهگوترێ: (سحابة عنود) ههورێكی

بەبارانەو لەبارین ناوەستێ ○ عَندَلَ العَندَلیب: چۆلەکە (بولبولە جولەکە) باڵندەیەکی پچوکی فرە جموجۆڵە ○ بەزۆر جۆر دەخوێنێو لەناو باخو گوڵو گوڵزاردا دەحەوێتەوە، لە ڕۆژانی بەهاردا دەردەکەوێ.

عَنَزَ عنه عنزا وعنورا: لیّی دوورکەوتەوە.

عَنَزَ فلانا عنزا: بە دارێك؛ کەلە عەصا درێژترە، لە فلانکەسی دا ○ اعتَنَزَ: خواری کردەوەو دووری خستەوە ○ إعتَنَزَ: دوورکەوتەوە ○ دەگوترێ: (إعتَنَزَ عن الشَّیء) ○ تَعَنَّزَ: بەمانا (إعتَنَزَ)دێ ○ إستَعنَزَ: بەمانا (إعتنز)دێ ○ العَنزُ: بزن ○ بزنە ناسك ○ بەردی ناو ئاو ○ زەوییەك: نەرمە گڵو لمو چەوەڵانی هەبێ ○ العَنَزَةُ: دارێکە لە عەصا درێژترو لە ڕمب کورترە پیرەمێردو پەك کەوتە خۆی بەسەردا دەدات ○ تیژایی پاچ، نووکە پاچ ○ العَنَزِیُّ: پیاوێك لەهۆزی عەنەزە، چوو بۆ گزگلك و تاڵ ڕنینو نەگەڕایەوە، لەم ڕووداوە هاتووە کەدەڵێ: (لا أفعل كذا حتى يؤوب القَارِظُ العَنَزيُّ) واتە: هەرگیزاو هەرگیز ئەو شتە ناکەم ○ المُعَنَّزُ: سەر بچکۆلە ○ دەموچاو گرۆسك، دەموچاو ڕەقەڵە ○ کەسێك ڕیشی وەکوو ڕیشی نێریەقەرە وابێ ○ عنست البنت البِكرُ عنساً وعنوساً: ئافرەتەکە زۆر لەماڵی باوکی مایەوەو قەیرە بوو شوی بۆ نەکرا ○ عَنَّسَ الرجلُ: پیاوەکە کەوتە ساڵەوەو ژنی بۆ نەهات ○ بەزۆری وشەی (عانس) بۆ ئافرەت بەکاردێ.

عَنِسَ عنسا: هەموو سەعاتێك سەیری ئاوێنە دەکا ○ أعنَسَ: بازرگانی کرد لەئاوێنەدا ○ (أعنَسَ الشَّیءَ) شتەکەی گۆڕی ○ دەگوترێ: (أعنست السِنُّ وجه فلان) ساڵو ڕۆژگار دەموچاوی فلانکەسی گۆڕی ○ (أعنسَ الشيبُ رأسَهُ) پیری تێکەڵ بەسەری بوو (سەری ماشو برنج بوو) ○ عَنَّسَت البكرُ: کچەکە لەماڵی باوکیدا زۆر مایەوەو شوی بۆ نەکرا ○ عَنَّسَ البنتَ البكرَ أهلُها: کەسوکاری کچەکە نەیان هێشت کچەکە شوبکا تاتەمەنی شوکردنی تێپەڕیو پیر بوو ○ العِناسُ: ناوێنە ○ العَنسُ: بەردی ناو ئاو ○ دالآش، داڵە کەرخۆرە ○ حوشتری بەهێزو پتەو ○ اعنَصَ الرجلُ: پیاوەکە هەندی موی بەسەریەوە ماون ○ تاڵتاڵە موی بەسەریەوە ماون ○ العُنصُرُ: بنەماو حەسەبو ڕەگەز ○ (فلان كريم العُنصُر) فلانکەس وەجاغزادەو ڕەسەنە ○ ڕەگەز ○ لەبواری کیمیادا مادەیەکی سەرەتاییە ناتواندرێ شی کردنەوەی کیمیای تێدا بکرێ بۆ مادەیەکی ساکارتر ○ مادەیەکی وەهایە کاریگەری هەیە لە پێکهێنانی قەبارەیەکی تری وەکوو هایدرۆجینو ئۆکسجین کە دەبنە هۆکاری پەیدا بوونی ئاو ○ العناصر الأربعة: بەلای زانا کۆنە یۆنانیەکانەوە بریتییە لە چوار توخم: (ئاگر، هەوا، ئاو، گڵ) ○ العُنصُرِية: دەمارگیریو تایفەگەریو ناوچە گەریی ○ العُنصُلُ: پیازە ورچە، ڕوەکێکی بەتەمەنو لە پێری (الزنبقية)یە گەڵاکەی وەکوو گەڵای (كرّاث) وایە نێرکە گوڵدارەکەی دوای وەرزی زستان لە پێش دەرکەوتنی گەڵاکەی دەردەکەوێ، ڕوەکێکی تەڕو تازەو ناسکە، مەترێك بەرز دەبێتەوە، کۆتایی سەرەکەی گۆپکەیەکە پڕە لە گوڵە سپی، بنکەکەی وەکوو سەلکە پیاز وەایە بۆ دەرمان بەکاردێ ○ العِنصاة: هەموو شتی کەم کەمو جوی جوێو بڵاو لە ڕوەكو موو شتی تر ○ پاشماوەی هەر

شتێك كە زۆرینەی نەمابێ ٥ جەڵەبە مەڕو بزن، گارانە حوشتر ٥ **العُنصُوَةُ**: بەمانا (العِنصاة)دێ ٥ **العُنظَابُ**: کوللە زەردەی گەورە ٥ **عَنظَى** بە: گاڵتەی پێ کرد، قسەی ناخۆشی پێ گوت ٥ **العُنظوان**: ڕوەکێکی ترشەتامە، ئەگەر حوشتر زۆری لێ بخوا توشی ژانەسك دێ ٥ پیاوی شەڕانیو جوێن فرۆش ٥ **عَنعَنَ** فلان عَنعَنةً: فلانکەس لە قسەکردنندا لەجیاتی پیتی (عین) هەمزەی بەکاردەهێنا ٥ **عَنعَنَ** الراوي: حەدیس گێڕەوە لە ڕیوایەتەکەیدا وتی: (روی فلان عن فلان....).

عَنُفَ به وعليه عُنفاً وعنافةً: بە توندو تیژی یەخەی گرتو پەلاماری دا ٥ سەرزەنشتی کردو عەیبو عاری لێ دۆزیەوە ٥ **أعنَفَهُ**: بەمانا (عَنَفَهُ)دێ ٥ **عَنَّفَهُ**: بەمانا (أعنَفَهُ)دی ٥ **اعتَنَفَ** الأمرَ: کارەکەی بە توندو تیژی وەرگرت ٥ دەستی بە نیشەکە کردو چ زانیارییەکی لە بابەتەکەدا نەبوو ٥ **اعتَنَفَ** الشَّيءَ: شتەکەی ناخۆش ویست ٥ دەگوترێ: (اعتَنَفَ الطعام) خۆراکەکەی بەدڵ نەبوو پێی ناخۆش بوو ٥ **اعتَنَفَ** فلان المجلسَ: فلانکەس لە ئەنجومەنەکە گواستییەوە ٥ **العَنَفَةُ**: ئامێرێکە ئاو لێی دەدا بەخوڕەو دەیسوڕێنێتەوە ٥ وەکوو پەڕی ئاشی ئاوی ٥ **عنفوان** الشَّيء: سەرەتای شت ٥ دەگوترێ: (هو في عنفوان شبابه) ئەو هێشتا لە هەرەتی لاوەتیدایە ٥ **العَنفَقُ**: کەمی شتی ناوماڵو سووکیو بێ کێشی ٥ **العَنفَقَةُ**: چەند تاڵە موویەکی کەمن لەنێوان لێوی خوارەوەو چەناگەدا ٥ **عَنَقَهُ** عَنقاً: لەملی دا، سەری بڕی.

عَنَقَ الكلب: قلێتەی لەملی سەگەکە کرد.

عَنِقَ عنقاً: ملی درێژ بوو، ملی ئەستوور بوو ٥ (فهو أعنق وهي عنقاء) ٥ دەشگوترێ: (هضبَةٌ عنقاء) بانوێکی درێژو بەرز ٥ (عَنِقَ الكلبُ) سەگەکە خاڵێکی سپی لە ملی دا هەبوو ٥ **أعنَقَ** الرجلُ: پیاوەکە ملی درێژ بوو ٥ (اعنق الزرعُ) کشتوکاڵەکە درێژ بوو گوڵی کرد ٥ (أعنقت الهضبة) بانوەکە درێژو بەرز بوو ٥ **اعنقت** الدّابةُ: وڵاغەکە تیژ تی پەڕی خێرا ڕۆیی ٥ **اعنقت** الثريا: ئەستێرەی سیومیل ئاوابوو، لەشیعری فۆلکلۆردا هاتووە دەڵێ:

﴿باڵا بەبەرزی قەد بەباریکی

ئەستێرەی سیومیل کەوتە تاریکی﴾

أعنقت النجومُ: ئەستێرەکان بەرەو ئاوابوون ڕۆیشتن ٥ **أعنَقَ** الكلبَ: قلێتەی لەملی سەگەکە کرد ٥ **أعنَقَ** فلانٌ فلاناً شَيْئاً: فلانکەس شتێکی لەملی فلانکەس کرد ٥ **عانَقَهُ** مُعانقةً وعناقاً: ملی لەملی نزیك کردەوەو سنگی بەسنگیەوە نا، چاكو چۆنیو ماچو مۆچیان کرد ٥ **عَنَّقَ** الطلعُ النخلَ: لقو چرۆی دارخورماکە درێژ بوو ٥ **عَنَّقَ** البُسرةُ: بەرسیلە خورماکە خەریکە هەمووی بگاو ببێتە روتاب ٥ **عَنَّقَ** فلاناً: ملی فلانکەسی گرت گوشی دەستی لەبینی نا ٥ **إعتَنَقَ** الرجلان: هەریەکە لەو دوو پیاوە چەنگیان لە ئەستۆی یەکتر هێناو دەستەو یەخەی یەکتر بوونو کەوتنە شەڕو هەراوە ٥ **إعتَنَقَ** الأمرَ: پابەندی کارەکە بوو خستیە ئەستۆی خۆی ٥ **إعتنق** ديناً أو نحلةً: باوەڕی بەئاینێك هێناو وەریگرت ٥ قبوڵی کردو بەدڵسۆزی باوەشی پێدا کرد ٥ **تعانَقا**: لە ڕوی خۆشەویستیەوە ئەو دوو کەسە دەستیان لەملی یەکتر کرد ٥ **تَعَنَّقَ** اليربوعُ أو الأرنبُ: یەربوعەکە یان کەروێشکەکە چووە

کونەگڵەکەی خۆیەوە ◊ العانقاء: کونێکە پڕە لە گڵە وردەی نەرم، یەربوع و کەروێشك کە ترسێکیان لێ پەیدا بوو ملی خۆیان دەخەنە ناو ئەو گڵە نەرمەوە ◊ العَنَاقُ: کارو بەرخ، گیسك و کاوڕ، واتە: بێچوی مەڕو بزن لەساوایەوە تا ساڵێك بەسەریاندا تێدەپەڕێ ◊ گیانلەبەرێکە لە پێری پشیلە، لە پشیلە گەورەترە، ڕەنگی سورە، لە ژوور گوێچکەیەوە مووی ڕەش هەن ◊ (بڕوانە وشەی (ألتفة)) ◊ العُنُقُ: ئەستۆ ◊ سەرەتای هەموو شتێك ◊ دەگوترێ: (ولد في عنق الصيف) لەسەرەتای هاویندا لەدایك بوو ◊ کۆمەڵی ئادەمیزاد ◊ خەڵکەکە پێر پێرو تاقم تاقم هاتن ◊ هەروا دەگوترێ: (لفلان عنق في الخير) فلانکەس دەست پێشخەری هەیە بۆ خێرو چاکە ◊ وشەی (أعناق) لێرەدا بەمانا سەرۆك و گەورەو ڕیش سپی وڵات دێ ◊ العَنَقُ: گورگەلوقە، ڕۆیشتنی ئەسپ و حوشتر بەخێرایی ◊ العَنقاءُ: باڵندەیەکی خەیاڵیە و هەبوونی نییە ◊ شێخ ڕەزای تاڵەبانی دەڵێ:

من نیسم هەن بێ موسەمما هەروەکوو ناوی بەقا
تەیری عەنقا شاری جابولقا پڵاوی خانەقا

العَنِيقُ: دەست لەملکەر ◊ المُعانِقَةُ: لە زانستی ڕەوەکناسیدا ئەو گەڵا ڕووەکەیە کە دەورەی قەدی ڕووەکە دەدا وەکوو ڕووەکی خەشخاش ◊ المِعناقُ: ئەسپی مل قیت و جوان ◊ المُعنِقُ: ئەو تەبارە زەوییەی بەرزەو دەوران دەوری دەشتاییە ◊ المِعنَقَةُ: ملوانکە ◊ العَنقَدُ: ماسیەکی ڕەنگ زیوی بریسکەداری بێ ددانە ◊ العُنقودُ: بڕوانە مادەی (عَقَدَ) ◊ العُنقُرُ: بنکی ڕووەك و قەفەزاژو بەرەدا بەمەرجێ سپی بن و کۆمەڵبن و ڕەنگی تریان نەگرتبێ ◊ ناوەڕۆکی دارخورما چونکە سپییە ◊ عَنقَشَ فلان: فلانکەس خۆی بەشتەکەوە هەڵواسی ◊ تَعَنقَشَ: خۆی خوارو پێچاوپێچ کرد خۆی جەڕاند ◊ العِنقاشُ: بێ عەقڵی بێ ڕەوشت ◊ جەرچی ئەو کەسەی بەگوندو گەڕەك و هۆبەدا دەگەڕێ و شت دەفرۆشێ.

عَنَكَ الرملُ عنكا وعنوكا: لمبەڵانەکە ڕەق بوو بەرز بۆوە ڕێگای نەدا کەس پیا بڕوا.

عَنَكَ اللبنُ: شیرەکە بزڕکا ◊ عَنَكت المرأةُ على زوجها: ئافرەتەکە لە مێردەکەی ناچیزە بوو ◊ عَنَكت المرأة على أبيها: ئافرەتەکە لە باوکی یاخی بوو ◊ أعنَكَ: بەناو لمی تەبارە بەستوی بەرزەوەبوودا ڕۆیی ◊ خەریك بوو تێدا بچێ ◊ عَنَّكَهُ: بەتوندو تیژی ڕەفتاری لەگەڵدا کردو خستیە نارەحەتی و چورتمەوە ◊ إعتَنَكَ: بەمانا (عَنَكَ)دێ ◊ تَعَنَّكَ الرملُ: بەمانا (عَنَكَ)دێ ◊ العِنك من كل شيء: هەرشتێك گەورە بێ ◊ بەشێك لەشەو ◊ العَنِيكُ: لمی تەبارە بەستوی ڕەق بوو ◊ العَنكَبُ: جاڵجاڵۆکە نێرە ◊ یان ڕەگەزی جاڵجاڵۆکە ◊ العَنكَبَةُ: جاڵجاڵۆکەی مێ ◊ العنكبوت: دەعبایەکە لە پلەی (العنكبيات) چوار جووت قاچی هەن، شتێکی زۆر تەنك دەچنێ و دەیکاتە داو بۆ نێچیرەکانی ◊ عَنكَشَ العُشبُ: گیاو گژەکە راساو زۆر بوو تێکهاڵا ◊ دەشگوترێ: (عنكش الشَعرُ) قژەکە پڕو چڕ بوو تێکهاڵا ◊ تَعَنكَشَ: بەمانا (عَنكَشَ)دێ ◊ العَنكَشُ: کەسێکە گوێ ناداتە خۆ ڕازاندنەوەو خۆ ئارایشت دان ◊ عَنَّمَ البنان: قامکی بە گوڵ و بەری درەختی عەنەم ڕەنگ کرد ◊ العَنَمُ: ڕووەکێکی سفت و هەمیشە سەوزە لق و پرژەکانی ئوستوانین گەڵاکەی لەگەڵای زەیتون

دەچێ وەڵ لە هی زەیتون وردترو سەوزترە، گوڵەکەی قیرمیزیە، بۆیەو ڕەنگی لێ دەگیرێ ٥ هەروا ناوە بۆ تولەو تەرزەی مێو کەوەک و ڕێواس سپی دەکرێ و دەخورێ و مزرە ٥ **العَنَمَةُ**: قەڵشتی لێوی ئادەمیزاد.

عَنَّ له الشَّيْءُ عَنّاً و عُنوناً: لەبەردەمی دەرکەوت، کەوتە بەر چاوی.٥ **عَنَّ** عن الشَّيْءِ: ڕوی لە شتەکە وەرگێراو پشتی لێ هەڵکرد.

عَنَّ الفرس عنّاً: لغاوی بۆ ئەسپەکە کرد ئەسپەکەی لغاو کرد.٥ **عَنَّ** الكتابَ: ناو ونیشانی بۆ کتێبەکە دانا ٥ عینوانی بۆ نووسی.٥ **عُنَّ** الرجلُ عُنَّةً: پیاوەکە لەپیاوەتی کەوت، نەیتوانی سەرجێی ئافرەت بکا ٥ (إمرأةٌ عنينة) ئافرەتێکە حەزی لەپیاو نییە ٥ **أعنت** السماء: ئاسمان بەرزایی دەرکەوت ٥ **أعن** الفرسَ أو اللجام: جڵەوی ئەسپەکەی بەرز کردەوە (أعَنَّ الكتابَ لكذا) کتێبەکەی ڕانواند بۆ فلان ٥ **أعِنَّ** الرجلُ: پیاوەکە هێنەکەی لەکار کەوت ٥ **عَانَّهُ** مُعانَّة وعِناناً: بەرەبەرکانی کرد ٥ **عَنَّنَ** الكتابَ: عینوانی کتێبەکەی نووسی ٥ **عَنَّنت** المرأة شعرها: ئافرەتەکە قژەکانی خۆی هۆنیەوە ٥ **عَنَّنَ** الفرسَ او اللجام: جڵەوی بۆ ئەسپەکە یان بۆ لغاوەکە دانا ٥ **إعتَنَّ** له الشَّيْءُ: شتەکەی بۆ دەرکەوت ٥ **إعتَنَّ** له ما عند القوم: هەواڵی ڕوداوی نەتەوەکەی پێ ڕاگەیەندرا ٥ **تَعَنَّنَ** الرجلُ: پیاوەکە وازی لەسەر جێیی ئافرەت هێنا بەبێ ئەوەی لەکار کەوتبێ ٥ **الأعنانُ**: ئەم لاو ئەولای شت ٥ چواردەوری درەخت ٥ **العَنانُ**: ئەوەی دیارە لەبەرزایی ئاسمان ٥ هەور ٥ کن هەموو شتێک ٥ **ألعِنانُ**: چەرم یان بەن و دەزبێنی لغاو، هەوسار ٥ ئەوەی ولاخی پێ دەبەسرێتەوە دووحەبلی وەك یەك درێژو هاوتا ٥ دەگوترێ: (فلان طويل العَنان): فلانکەس وەجاغزادەو شەریف و ڕەوشت بەرزە ٥ (فلان قصير العنان) فلانکەس کەم خێرو بێرە ٥ (فلان أبيّ العنان) فلانکەس داکۆکیکارو ملنەدەرە بۆ داواکاریی ناڕەوا ٥ دەشگوترێ: (ذلّ عنانه) ٥ ملکەچ و جڵەو نەرم بوو، (هما يجريان في عِنان) ئەو دووە هاوتاو هاوشانن لەگەورەیی و زانیاریدا ٥ (أرخى من عِنانه) کەمێك باری گرانی لێ سووك کرد ٥ (بينهما شِرکة عِنان) لە نێوان ئەواندا هاوبەشی و یەکسانی هەیە ٥ لەم ڕووەوە (ألعِنان) بریتییە لەدوو حەبلی هاوتاو بەرامبەر بەیەك ٥ **ألعَنُّ**: ناحیەو لاو ناوچە ٥ **العَنَنُ**: بەمانا (العَنُّ)دێ ٥ **العَنّانُ**: بۆ زێدە مانای (عانٌ)دێ ٥ پێشبڕکێ ٥ دەگوترێ: (فلان عَنّان عن الخير) فلانکەس سستە لەکاری خێردا ٥ **العُنَّةُ**: لەکارکەوتن و عیجزێکە توشی پیاو دەبێ و توانای کاری سێکسی نامێنێ ٥ خێمەو کەپرێك کە لە لق و پرژی درەخت دروست بکرێ ٥ **المِعَنُّ**: کەسێك خۆ بخاتە ناوشتێکەوە کە پەیوەندی بەوەوە نەبێ و لەهەموو دیزمیەك ئەسکۆی بێ ٥ وتاربێژی زمان ڕەوان و بەدەم و پل ٥ **عَنْوَن** الكتابَ عنونةً: عینوانی کتێبەکەی نووسی ٥ **العُنوان**: ئەوەی دەکرێتە نیشانە بۆ شتی تر.

عنا عُنُوّاً: ملکەچ بوو زەلیل بوو ٥ دەگوترێ: (عنا فلان للحق) فلانکەس گەردن کەچی حەق و ڕاستی بوو ٥ بوو بەنەسیرو دیل.

عنا الدمُ اوالماءُ: خوێنەکە ڕەوان بوو ئاوەکە جاری بوو.

عَنَا الأمرُ بهِ: کارەکە خرایەسەری.

عنا عنيه الأمر: کارەکەی لەسەرشان قورس بوو.

عنا لأمرُ فلاناً: کارەکە فلانی گرتەوە.

عنا الشَّيْ عنوةً: شتەکەی بەزۆرو تۆپزی وەرگرت.

عَنِي بە الأمرُ عنياً: کارەکەی بەسەردا درا، ئیشەکەی خرایە ئەستۆ.

عَنى الشَّيْ: شتەکەی دەرخستو ئاشکرای کرد.

عنى بالقولِ كذا عنياً وعنايةً: بەقسەکانی مەبەستی فلان بوو ٥ ئەوی مەبەست بوو.

عَنى الأمرُ فلاناً عنياً وعنياةً: کارەکە فلانی گرتەوەو مەبەست بەو ئیشە فلان بوو ٥ دەشگوترێ: (عَنى بأمر فلان) گرنگی دا بەکاری فلان.٥**عَنِيَ** عناً وعناءاً: ماندوو بوو، تووشی نارەحەتی بوو.

عَنِيَ الرجلُ: پیاوەکە بەدیل گیرا، کەوتە حاڵەتی دیلیەتیەوە.

عَنِيَ فلان بالأمر: فلانکەس بەکارەکەوە مەشغوڵ بوو ٥ گرنگی پێدا.

عُنِيَ بالأمر عنياً وعنايةً: گرنگی بەکارەکە داو پێیەوە مەشغوڵ بوو ٥ **أعنت الأرضُ النَّباتَ**: زەویەکە ڕوەکی ڕواندو گیاو گژی دەرخست ٥ اعنى الرجلَ: پیاوەکەی ملکەچ کردو دیلی کرد ٥ **أعنى الأمرَ فلاناً**: کارەکە فلانی ماندوکرد ٥ بۆ فلانکەس گرنگ بوو ٥ **عاناه**: ناخۆشی چەشت ململانێی لەگەڵ چورتەمو کێشەدا کرد ٥ **عانى فلاناً**: شەڕە قسەو بەربەرەکانی لەگەڵ فلان کرد ٥ لەگەڵی هەڵکرد ٥ **عانى المالَ**: بەجوانی سەروکاری ماڵەکەی کرد ٥ **عانى** افمرۆ فلاناً: خەمو خەفەت سواری شانی فلانکەس بوو ٥ **عَنَّاهُ**: ئەرکی قورسی خستە سەرشان ٥ **عَنّى الكتابَ**: عینوانی بۆ کتێبەکە دانا ٥ **إعتنى الأمرُ**: کارەکە چەسپا جێگیر بوو ٥ **إعتنى فلان بالأمر**: فلانکەس گرنگی دا بەکارەکەی ٥ **تعنَّى الرجلُ**: پیاوەکە ماندوو بوو ٥ پیسایی حوشتری بەرکەوت ٥ تووشی گووگیران بوو ٥ **تَعَنّى في الأمر**: مامناوەندی لەکارەکەدا پەیڕەو کرد ٥ **تَعَنَّى الأمرَ**: کارەکەی بەنارەحەتی لەئەستۆ گرت ٥ **تَعَنَّى الحُمِيَّ فلاناً**: لەرزۆتا فێری فلانکەس بوو بەین بەین تووشی دەبێ ٥ **التُّمنيةُ**: میزو ڕیخی حوشتر تێکەڵاو دەکرێو حوشتری گرویێی پێ چەور دەکرێ ٥ قەبزیەکی ئازاراویە (ناوکۆم) شەرج دەنیشێو مرۆڤەکە حەزی لە گوکردن هەیەو بۆی ناکرێو ناوکۆمی دەچوزێتەوەو تۆزتۆز پیسایی لێ دێتە دەر ٥ **العانى**: چەوساوەو زەلیل ٥ بەدیل گیراو کۆیلە ٥ **العانية**: مێینەی (العانى)یە ٥ **العِنا**: ناحیەو تەنیشت ٥ (أعناء السماء)لای ئاسمان ٥ **ألعِنا**: نەتەوەیەك پێکهاتبێ لەچەند هۆزو تیرەی جیاجیا ٥ **العِنايةُ**: چاودێریو بەڕێوەبردنی خودا بۆ شت ٥ **العِنوُ**: بەمانا (ألعِنا)دێ ٥ **ألمَعنى**: مانا ٥ **المعانى**: ڕەوشتە جوانەکانی ئامیزاد ٥ دەگوترێ: (فلان حَسَن المعانى) ٥ (علم المعانى) بەشێکە لە زانستی بەلاغەو مەبەست لێی زانینی چۆنیەتی کردنی قسەو وتاردانە بەگوێرەی داخوازی حاڵو مەقام ٥ **مَعَناةُ** الكلام: مانای کەلام ٥ **ألمَعنوي**: پێچەوانەی (المادي)یە یان هی (الذاتي)یە.

عَهِدَ فلان الى فلان عهداً: فلانکەس پەیمانو بەڵێنێکی خستە ئەستۆی فلانو داوای لێ کرد بیپارێزێ.

عَهِدَ الشَّيْ: شتەکەی ناسی، زانی ٥ **عَهِدَ فلاناً**: زووزوو چوو بۆلای فلان پەیمانی تازە دەکردەوە.

عَهِدَ فلاناً بمكان: لە شوێنێك تووشی فلانكەس بوو.

عُهِـدَ المكانُ: شوێنەكە بارانی پەڵەی لێ درا ◊ بارانی ساڵی تازەی وێ كەوت ◊ **أعهَدَهُ**: پەیمانی دایە ◊ دەگوترێ: (عاهَدَ الذِمِي) بەڵێنی دا بەكابرای ناموسوڵمانی داڵدە دراو یان (ذمی) ◊ **إعتَهَدَهُ**: بەدواداچوونی بۆ كرد لێی گەڕا، زووزوو چوو بۆلای و بەڵێنی تازەكردەوە ◊ **تعاهدا**: سوێند خۆری یەكتر بوون ◊ **تعاهَدَ الشئَ**: لە شتەكە گەڕاو لێی كۆڵیەوە ◊ **تَعَهّد** بالشئ: بەشتەكەوە پابەند بوو ◊ **تَعَهّدَ الشَئ**: لەشتەكەی كۆڵیەوەو پێوەی خەریك بوو ◊ **إستَعهَدَ** من صاحبه: بەڵێنی لە هاوەڵەكەی وەرگرت ◊ **العِهادُ**: بارانی سەرەتای ساڵ ◊ **ألعَهدُ**: عیلمو زانست ◊ دەگوترێ: (هو قریب العهد بكذا) ئەو زانیاری تازەیەو شتی زۆری بەسەردا تێنەپەڕیوە ◊ (عَهدی بك مساعداً للضعفاء) زانیاری من دەربارەی تۆ ئەوەیە كە بەڕێزت یارمەتیدەری هەژارو بێنەوایانی ◊ هەروا بەمانا ئامۆژگاری و وەسیەت دێ ◊ بەگوێرەی ئامۆژگاریەكانی خودا هەڵسوكەوت بكەن ◊ بەڵێن نامەو پەیمان كە بۆ فەرمانڕەواو پاشاكان دەنووسرێ ◊ سوێندو بەڵێن: دەگوترێ: (علي عهد الله لأفعَلَنَّ كذا) زەمانو ڕۆژگار ◊ دەگوترێ: (كان ذلك علی عهد فلان) ئەوە لە ڕۆژگاری فلانكەسدا بوو ◊ **العهد** القدیم: ئەو ئەسفارو جزمانەی كتێبی پیرۆزن كە لەپێش حەزرەتی مەسیح دا نووسراونەوە ◊ **العهد** الجدید: ئەو جزمو ئەسفارانەن كەلەدوای حەزرەتی مەسیح نووسراونەوە ◊ **ولي العهد**: ئەو كەسەی دەستنیشان دەكرێ بۆئەوەی جێنشینی فەرمانڕەوای پێش خۆی بێ ◊ **العَهِدُ**: ئەو كەسەی بەڵێنی ئەنجامدانی كار دەداو ئیشەكان لەئەستۆ دەگرێ ◊ ئەو كەسەی پەیمانو پەلەو پایەی خۆش دەوێن ◊ **العَهدَةُ**: بارانی دواباران ◊ **العُهدَةُ**: بەڵێن نامەو قەواڵە ◊ بەرپرسیاریەتی و تاوان ◊ فلانكەس تاوانێكی لەسەرە ڕزگاربوونی نیە ◊ لەبواری مامەڵەدا بریتیە لە ضەمانو دروستی مامەڵەكەو بێ عەیبی فرۆشراوەكە ◊ زامن بوونی ڕاستی هەواڵە ◊ **العَهیدُ**: بەڵێن پێدراو پەیمان لەگەڵ بەستراو ◊ قەدیمو كۆنە ساڵ ◊ دەگوترێ: (قریة عهیدة) گوندێكی كۆنو لە مێژینەیە، ڕۆژگارێكی زۆری بەسەردا تێپەڕیوە ◊ **ألمُتَعَهِّدُ**: پابەند بوو بە بەڵێنو وادە ◊ كەسێك كارێك لەئەستۆ دەگرێو خەریكی ئەنجامدانیەتی ◊ **المُعَاهَدَةُ**: بەڵێنو گرێبەستێكە لەنێوان دووكەس یان دوو تاقم دا ◊ لەبواری یاسای نێودەوڵەتیدا بریتیە لە ڕێكەوتن نامە لەنێوان دوو دەوڵەت یان زیاتردا بۆ ڕێكخستنی پەیوەندیەكانی نێوانیان ◊ **المَعهَدُ**: شوێنی كۆبوونەوەی خەڵك ◊ شوێنی خوێندنو لێكۆڵینەوە

عَهَرَ المرأة عَهراً: زینای لەگەڵ ئافرەتەكە كرد ◊ **عاهَرَها**: بەمانا (عَهَرَها)دێ ◊ **العَهرُ**: تاوانو بەد ڕەوشتی ◊ **العِهرُ**: بەمانا (ألعَهرُ)دێ ◊ **العاهِلُ**: پاشای گەورەو فەرمانڕەوای وڵاتان.

عَهَنَ الشَئُ عهناً: شتەكە بەردەوام بوو و چەسپا ◊ **عَهَنَ**: ئامادە بوو.

عَهَنَ في العمل: دڵسۆزانە كاری كرد.

عَهَنَ بالمكان: لەوشوێنە مایەوەو جێگیر بوو ◊ **عَهَنتِ** النخلةُ: درەختە خورماكە لقو پرژەكانی وشك بوون.

...ىَ له مراده: مەبەستەكەی بەپەلە بۆهێنایەدی.٥ **عهَنَ** القضيب عَهناً وعهوناً: دارەكە دوولا هاتەوە شكايەوە بەبێ ئەوەی دولەت بێ ٥ **العاهنُ**: ئامادە ٥ دەگوترێ: (ألقى الكلام على عواهِنِه) قسەكانی بە ئامادەبوان ڕاگەیاندو بەبێ ئامادەكاری پێش وەخت وتاری بۆدان ٥ **العِهنُ**: خوری ڕەنگ كراو بەچەند ڕەنگێك ٥ (عِهنة) تیسكە خوری ٥ **عاثَـهُ** عن الأمر عَوثاً: لەكارەكە لایداو ژیوانی كردەوە، تاوانی لێ كرد سەرسامو حەیران بوو ٥ **عَوَّثَـهُ** عن الأمر: لەكارەكەی لایداو ژیوانی كردەوە تا گەیاندیە حالەتی سەرسام بوون ٥ **تَعَوَّثَ**: سەرسامو حەیران بوو ٥ **المَعاثُ**: ڕێبازو مەزهەب.

عاجَ عوجاً: گەڕایەوە.

عاجَ عن الأمر: لەكارەكە گەڕایەوەو پشتی لێ هەڵكرد ٥ دەگوترێ: (ما عاجَ بكلام فلان) بەقسەی فلان لەهەڵوێستەكەی نەگەڕایەوە، چ گوێی بەقسەكانی نەدا ٥ (فلان ما يعوجُ عن شيء) فلانكەس لەشتەكە ناگەڕێتەوە.

عاجَ ـكان وفيه: لەو شوێنە جێگیر بوو مایەوە.

عاجَ على المكان: گەڕایەوە بۆ شوێنەكە.

عاجَ الشيءَ عوجاً وعياجاً: شتەكەی دوولا هێنایەوە خواری كرد ٥ دەگوترێ: (عاجَ رأس البعير بزمام) بەهۆی هەوسارو لغاوەوە ملی حوشترەكەی خواركردەوە.

عَوِجَ العودُ ونحوه عوجاً: دارەكە خوار بوو چەمایەوە.٥ **عَوِجَ** الأرض: زەویەكە تەخت نەبوو.٥ **عَوِجَ** الطريق: ڕێگاكە قۆرتو پێچ بوو.

عَوِجَ الإنسانُ عوجاً: ئادەمیزادەكە ڕەوشتی ناشیرین بوو ٥ ئایینەكەی ناڕاستو دروست بوو ٥ دەگوترێ: (قول به عَوج) قسەیەكە ئامانج ناپێكێ ٥ (قول غير ذي عَوج) قسەیەكی ڕاستو دروستە بێ عەیبو خەوشە ٥ **عَوَّجَ** العودَ: دارەكەی چەماندەوە ٥ **عَوَّجَ** العصا ونحوها: مادەی عاجی لە عەصاكە شەتەك دا ٥ **عَوَّجَ** فلاناً عن الشيءِ: فلانكەسی لەشتەكە ژیوان كردەوە ٥ لایدا ٥ **إنعاجَ** الشيءُ: شتەكە چەمایەوە، خواربۆوە ٥ دەگوترێ: **إنعاجَ** عَليه: بەسەریا چەمایەوە ٥ **تَعَوَّجَ** العودُ ونحوه: دارەكە چەمایەوە ٥ داهاتو خوار بۆوە ٥ **تَعَوَّجَ** بالمكان وعليه: بۆ شوێنەكە گەڕایەوە، هاتەوە شوێنەكە ٥ **إعوَجَّ** الشيءُ: شتەكە چەمایەوە خوار بۆوە ٥ **الأعوجيات**: جۆرێكە لەئەسپی ڕەسەن نیسبەت دەدرێن بۆ ئەعوەج ناوێك ٥ جۆرە ئەسپێكی هۆزی بەنی هیلالە ٥ **العاجُ**: ددانی فیل ٥ **العَوّاجُ**: فرۆشیاری عاج ٥ دروستكاری عاج ٥ **المَعاجُ**: ئەو شوێنەی بۆی دەگەڕێیتەوەو تێیدا نیشتەجی دەبی.

عادَ اليه وله وعليه عوداً وعودةً: گەڕایەوە، ژێوان بۆوە.

عادَ الرَّجلُ او البعيرُ: پیاوەكە یان حوشترەكە پیر بوو، كەمێك هێزی تێدا مابوو.

عادَ فلان شيخاً: فلانكەس بوو بەپیرە مێرد.

عادَ الشيءُ: جار دواجار هاتەلای شتەكە.

عادَ الشيءُ فلاناً: شتەكە جاردواجار توشی فلان بوو ٥ عاده الشوقُ أو الحنينُ: شەوقو حەزو ئارەزو بۆی گەڕایەوە، سەر لەنوێ سۆزو خۆشەویستی بۆ هاتەوە.

عادَ الطبيب المريضَ: پزیشكەكە چووە لای نەخۆشەكە بۆئەوەی چارسەری بكا ٥ **أعادَهُ**: دووبارە هاتەوە بۆلای ٥ اعاد الشيءَ الى مكانه:

شتەکەی گەڕاندەوە بۆ شوێنی خۆی ٥ عاودە مُعاودةً وعِواداً: دوای واز لێهێنان‌و دەنگ لێ دابڕان گەڕایەوە بۆلای ٥ عاودتە الحمی: لەرزوتاکە بۆی هاتەوە ٥ عاودە بالمسألة: جاردواجار مەسەلەکەی لێ پرسیار کردەوە ٥ عاودَ الشَّيْءَ: شتەکەی بۆ پیاوەکە دووبارەو سێ بارە کردەوە تا بۆی بوو بەداب‌و نەریت ٥ عَيَّدَ: ئامادەی جەژن بوو ئاهەنگی جەژنی گێڕا ٥ إعتادَهُ: کردی بەعادەت‌و داب‌و نەریتی خۆی ٥ تَعَوَّدَ الشَّيْءَ: بەشتەکە ڕاهات، کردی بە داب‌ونەریتی خۆی ٥ إستعادَهُ: داوای لێکرد بگەڕێتەوە ٥ إستعادَ فلاناً الشَّيْءَ: داوای لێکرد جارێکی تر ئەو شتەی بۆ دووبارە بکاتەوە ٥ الأعودُ: بەسودتر ٥ العائدُ: ئەو قازانج‌و سوودەی دەگەڕێتەوە بۆ ئەو کەسەی هاوبەشە لە جەمعیەی تەعاونی‌و شتی وادا ٥ العائد: ئەو بڕە پارەیەی ئەنجومەنی شارەوانیەکان‌و فەرمانگەکانی باج‌و دەرامەت ساڵانە دەیخەنە سەر زەوی‌و زارو خانو و بەرە ٥ العائدة: پارمەتی‌و پیاوەتی‌و چاکە لەگەل خەڵك ٥ العادةُ: داب‌ونەریت: هەر شتێك ئەوەندە دووبارە بکرێتەوە تا خوی پێوە دەگیرێ‌و بەبێ ماندوو بوون‌و وردبوونەوە ئەنجام دەدرێ ٥ حاڵەت‌و وەزعێك کە یەك شێوە دوبارە دەبێتەوە ٥ وەکوو عادەی مانگانەی ئافرەت ٥ العاديّ: کۆن‌و لەمێژ ٥ دەگوترێ: (مجد عاديّ) مەجدو ڕەسەنایەتیەکی کۆن‌و لە مێژینەیە ٥ (بئر عادية): بیرە ئاوێکی کۆنە دەڵێی بیری زەمانی گەلی عادە ٥ کاروبارێك بووبێتە عادەت‌و خوی پێوە گیرابێ ٥ عَوادِ: ئیسمول فیعلە مانای ئەمر دەگەیەنێ ٥ العَوادُ: چاکەو پیاوەتی کردن لەگەل خەڵك ٥ دەگوترێ: (عُد فان لك عندنا عواداً حسناً) بگەڕێرەوە بۆلامان تۆ پیاوەتیت بەسەرمانەوە هەیە دەمانەوێ چاکەت بدەینەوە ٥ العَودُ: دەگوترێ: (رجَعَ عَوداً على بدء) ٥ (ورجَعَ عوده على بدئه) واتە: چوو گەڕایەوە لەوێ ئەوەستا ٥ هەروا دەگوترێ: (لك العودُ) بۆت هەیە بگەڕێیتەوە لەکارەکە پەشیمان ببیتەوە ٥ دەشگوترێ: (العودُ أحمدُ) پەشیمان بوونەوە لەو کارە لەکردنی باشترە ٥ هەروا وشەی (ألعودُ) ناوە بۆ حوشترو مەڕی پیرو بەساڵا چوو؛ کەهەندی گورو تینیان تێدا مابێ ٥ ڕێگای کۆنی ئاسایی ٥ العُودُ: دار، باریك بێ یان ئەستور، تەڕ بێ یان وشك ٥ جۆرێکە لەبۆنی خۆش ٥ واتە: (دار عود) ٥ ئامێرێکی مۆسیقایە ژێی پێدا ڕایەل کراون بە پەنجە یان بەریشەیەك لێی دەدرێ‌و دەنگی لێ دێ ٥ ألعَوّادُ: ئەو کەسەی ئامێر دروست دەکا ٥ ئەو کەسەی عود لێ دەدا ٥ ألعِيادة: شوێنی تایبەتی پزیشك بۆ پشکنینی نەخۆش ٥ ألعيدُ: خەم‌و خەفەتی گەڕاوەو تازە بووە ٥ یان سۆزو عیشقی تازەبووە ٥ ڕۆژی جەژن هەر جەژنێك بێ ٥ المَعادُ: ڕۆژی قیامەت‌و گەڕانەوە بۆلای خودا ٥ المَعادَةُ: یادەوەری ڕوداوێکی ناخۆش‌و تازیە بۆ گرتنی ٥ المُعاوَدة: پەیدا بوونەوەی دیاردەی نەخۆشی سەرلەنوێ دوای ئەوەی کە ماوەیەك ئاسەواری نەمابوو ٥ المُعيدُ: لێزان‌و خاوەن ئەزمون ٥ ئەو قوتابیە زیرەکەی سەر لەنوێ دەرس بۆ هاوەڵەکانی شی دەکاتەوەو ئەوی مامۆستاکەیان بۆی شەرح کردوون‌و تێی نەگەیشتون ئەم بۆیان ڕون دەکاتەوە ٥ کەسێك پلەیەکی زانستی‌و فێرکاری لەزانکۆ وەردەگرێ پێش ئەوەی ببێتە مامۆستاو دەرس بڵێتەوە.

عاذَ به عوذا وعياذاً: پەنای بۆ برد، خۆی خستە پەنای بۆ ئەوەی بیپارێزێ ٥ وەکوو دەڵێین: (أعوذ بالله من الشيطان الرجيم) پەنا دەگرم بەخودا لە شەڕو نەگبەتی شەیتانی نەفرین لێ کراو ٥ **عاذت الناقة**: حوشترەکە تازە بێچوی بووە ٥ **أعاذهُ الله**: خودا پاراستی، خودا بیپارێزێ ٥ **عَوَّذهُ**: بەمانا (اعاذه)دێ ٥ نوشتەو دوعای پێدا کرد ٥ **تعاوذ القوم في الحرب**: خەڵکەکە لە شەڕدا خۆیان خستە پەنای یەکتری‌و یەکتریان کرد بە پارێزەری یەکتری ٥ **تَعَوَّذ به**: پەنای بۆ برد ٥ دەگوترێ: (تعوَّذ بالله) ٥ **إستعاذ به**: بەمانا (تَعَوَّذ)دێ ٥ **ألعوائذ**: چوار ئەستێرەن بەشێوەی چوارگۆشەیەکی نارێك، لە ناویان ئەستێرەیەك هەیە پێی دەگوترێ: (الرُّبَع) ٥ **ألعَوذُ**: پەناگا ٥ دەگوترێ: (فلان عوذ لبني فلان) ٥ دەشگوترێ: (عوذ بالله منك) واتە: پەنا دەگرم بەخودا لەشەڕی تۆ ٥ **العُوذَةُ**: نوشتەو دوعا ٥ کەبەنەخۆش‌و منداڵدا دەکرێ ٥ **العُوذُ**: گژوگیا کەلەبنی داری چقڵاویدا دەڕوێ ٥ یان لەلای بنەدرەختی تردا دەڕوێ ٥ یان لەژێر بەردو شتی وادا دەڕوێ ٥ **العِیاذُ**: پەناگە، پەناگرتن بەهێزێك لەترسی شتێکی تر ٥ وەکوو دەگوترێ: (العِیاذُ بالله منه) پەنادەگرم بەخودا لەشەڕو نەگبەتی ئەو ٥ **ألمَعاذُ**: دەگوترێ: (معاذ الله ومعاذ وجه الله) واتە: پەنادەگرم بەخودا ٥ **ألمَعاذَةُ**: نوشتەو جادو ٥ **ألمعوذتان**: دوو سورەتی کۆتایی قورئان.

عَارَ الإنسان وغيره عوراً: ئادەمیزاد یان حەیوانەکەی کوێرکرد.

عَارَ الشيئ: شتەکەی لەناوبرد ٥ **عَوِرَت عينه عَوَراً**: چاوی کوێر بوون چاوی لەدەستدان ٥ بیناییان نەما ٥ دەگوترێ: (عَوِرَ الرجلُ) پیاوەکە چاوێکی لەدەست دا ٥ **أعورَ الشيئُ**: شتەکە دەرکەوت ٥ دەگوترێ: (اعورَ لك الصيدُ) نێچیرەکەت لێ دەرکەوت.

أعورَ الرجلُ والمرأةُ: ژن‌و پیاوەکە شەرمگایان دەرکەوت ٥ **أعوَرَ منزلُ فلان**: مەنزڵی فلاّنکەس کەلێنێکی تێدا پەیدا بوو ترسی ئەوەی لێ دەکرێ دوژمن لێوەی بێتە ژوور ٥ **اعوَرَ الفارسُ**: جەنگاوەرە سوارەکە هەلی لێدانی بۆ هەڵکەوت ٥ **اعوَرَ فلاناً**: چاوێکی فلاّنکەسی کوێرکرد ٥ **اعاره الشيئَ اعارةً**: بە ئەمانەت شتەکەی دایە ٥ **عاوره الشيئَ**: بەئەمانەت شتەکەی پێدا ٥ **عاوَرَ فلاناً الشيئَ**: ئەوەی لەگەڵ کرد کە لەگەڵ هەواڵەکەی کردی ٥ **عاوَرَ الشمسَ**: چاودێری خۆری کرد ٥ **عَوَّرَهُ**: کوێری کرد ٥ **عَوَّرَ فلاناً عن الأمر**: فلاّنکەسی لەکارەکە گێڕایەوە ٥ **عَوَّر عليه أمرَهُ**: کارەکەی لەلا ناشیرین کرد ٥ **إعتوروا الشيئَ**: شتەکەیان لەناو خۆیاندا هێناو برد ٥ **تعاوروا الشيئَ**: بەمانا (إعتوره) دێ ٥ **تعاورت الرياحُ رسمَ الدار**: رەشەبا لەهەموو لایەکەوە لەخانوەکەی داو هەرجارە لەلایەکەوە شتێکی لێ کردۆتەوە ٥ **تَعَوَّرَ الكتابُ**: کتێبەکە ڕزی ٥ **تَعَوَّر القومُ الشيئَ**: خەڵکەکە لەناو خۆیاندا شتەکەیان هێناو برد ٥ هەرکەسەیان تاوێك گرتیە لای خۆی ٥ **تَعَوَّرَ فلان العاريةَ**: فلاّنکەس داوای ئەمانەتەکەی کردەوە لەو کەسەی شتەکەی بەئەمانەت وەرگرتبوو ٥ **إعوارّتِ العَینُ**: چاوەکە کوێر بوو ٥ **إستَعَارَ الشيئَ منه**: داوای لێکرد شتەکەی بەئەمانەت بداتێ ٥ **الإستعارة**: لە بواری عیلمی (بەیان)دا بەکارهێنانی وشەیەکە لەشوێنی وشەیەکی تر لەبەر هەبوونی پەیوەندییەك لەنێوانیاندا

لەگـەڵ هـەبوونی قەرینەیـەك کـە چـۆنیەتی بەکارهێنانەکە دەگەیەنێ ٥ وەکوو بەکارهێنانی وشـەی (الأسـد) لـە شـوێنی وشـەی (الشجاع)....هتـد ٥ هـەروا وشەی (الإستعارة) بریتیـە لـە خواسـتنی کتێبێـك لـە کتێبخانـە گشتیەکان ٥ ئەو وەرەقەیەی داواکار ناوی خۆی لەسەر دەنوسێ‌و واژوی دەکا بـەو وەرەقەیەش دەگوترێ (الإستعارة) ٥ **الأعـوَرُ**: ئـەو کەسـەی چاوێـکی کوێر بـێ ٥ هەرشتێـك خـراپ بـێ ٥ چاوسـاغ‌و شـارەزای خـراپ ٥ کەسێـك بـرای بـاوکی‌و دایکـی نـەبێ ٥ کتێبـی ڕزیـو وکـۆن ٥ قەلە ڕەش ٥ بەشی یەکەمی ڕیخۆڵە ئەستوورە ٥ **العـائِرُ**: هەرشتێـك چـاو ئـازار بـدا ٥ تـیری لابەلاو بێ مەبەست هاوێژراو کە هاوێژەرەکەی نەزانێ لەکوێ دەدرێ ٥ دەگوترێ: (أصابه سهم عائر) گوللەی وێڵ لێیدا ٥ هـەنگاوتی ٥ **العـائِرَةُ**: زۆرو زەبەند ٥ دەگوترێ: (لـه مـن المـال عـائرة عينين) ماڵ‌و سامانێـکی زۆرو زەبەنـدی هەیـە ٥ ئەوەندە زۆرە چاو تێرو پڕ دەکا ٥ چاوی پڕو پوشاوی ٥ **العوائر** مـن الجـراد: کۆمەڵە کوللەی جیاجیا ٥ **العَارَةُ**: ئەوەی دەیدەی بەکەسانی تـر بەمەرجی بیگێڕێتەوە ٥ دەگوترێ: (كـل عـارة مسترَدة) ٥ **العارِيَةُ**: بەمانا (ألعارةُ)دێ ٥ **العارِيَّةُ**: بـەمانا (العارة)دێ ٥ **العُـوارُ**: عـەیبو خـەوش ٥ کون‌و دڕاوی کراس ٥ **العَوَرُ**: عەیبو ناشیرین ٥ **ألعَوِرُ**: ڕابردو پیس ٥ شتی بێ چاودێرو خراپ ٥ **العَوراءُ**: خۆڵ ٥ وشەی ناشیرین کرداری بەد ٥ **العَورَةُ**: عەیبو خەلەل، کون‌و کەلەبەری شت ٥ هـەر خانو و شوێنێـك ترسـی ئـەوەی لێ بکرێ دوژمـن لێیـەوە فرسـەت بێنـێ ٥ شـەرمگای ئادەمیزاد ٥ هەرشوێنێکی جەستەی ئادەمیزاد پێـی نـاخۆش بـێ ببینـرێ ٥ **العُـوّارُ**: پوشـکەو چقڵ‌و پرزو باڵ لەچاودا ٥ زەعیف‌و ترسنۆك‌و خۆڕانەگر لەمەیدانی شەڕدا ٥ کەسێك شارەزای ڕێگا نەبێ ٥ **المُعَارُ**: ئەسپی قەد باریك ٥ **المُعوِرُ**: شوێنی ترسناك ٥ پیاوی ڕابردو پیس ٥ شتی فڕێدراو وبێ خاوەن‌و چاودێر ٥ ئەسپێك موی کلکی هەڵکەندرابێ.

عـازه الـشَّئُ: شـتەکەی پێویـست بـوو دەسـتی نەکـەوت.٥ **عَوِزَ** الـشَّئُ عـوزا: شـتەکە دەگمـەن بوو دەستی نەکەوت‌و زۆریشی پێویست بوو.

عَوِزَ الرجلُ: پیاوەکە ئاتاج بوو، کاروباری شێوا.

عَـوِزَ الأمـرُ: کارەکـە قـورس‌و گـران بـوو کەوتـە حاڵـەتی چـورتم‌و تەنگانـەوە ٥ **أعـوَزَ الـشَّئُ**: شـتەکە ئـاوازە بـوو دەسـت نەکـەوت ٥ **اعـوَزَ** الرجـلُ: پیاوەکـە هـەژار کـەوت ٥ **أعـوَزَ الـشَّئُ** فلانـاً: شـتەکە لای فـلان کـەم بـوو زۆریـشی پێویستە ٥ **أعوَزَ** الدهرُ فلاناً: ڕۆژگار فلانکەسی هەژارکرد ٥ **أعوَزَ** المطلوب فلانـاً: پێویـستیاتە گرنگـەکان فلانکسی لەپـەل‌وپۆ خـست ٥ **إعـوَزَّ** فلانـاً: بـەمانا (عَـوِزَ)دێ ٥ **العَـوَزُ**: بۆڵـەترێ ٥ **ألعَـوَزُ**: پێویـستی گـرنگ کـە دابـین نـەکرێ ٥ **ألمِعـوَزُ**: کراسـی زیـو ٥ پەڕۆیەکـە لـە منـداڵی ساواوە ببێچرێ ٥ **المِعوَزَةُ**: بـەمانا (ألمِعـوَزُ) دێ ٥ هەر پۆشاکێك پۆشاکێکی تری داپۆشیبێ.

عـاسَ عوسـاً و عوَسـاناً: بەشـەو سـوڕایەوەو پارێزگـاری کـرد.٥ **عـاسَ** علـى عيالـه عوسـاً: مانـدوو بـوو تێـکۆشا بـۆ دەسـتەبەرکردنی پێداویستی ماڵ‌و منداڵەکانی.

عاسَ ماله عَوساً وعِياسَةً: بەڕێك‌و پێکی کاروباری ماڵ‌و سامانی بەڕێوە برد.

عَـوِسَ عَوسـاً: لـەکاتی پێـکەنین‌و کـاتی تریـشدا لاشـەویلەی چونە ئـاوەوە ٥ (فهـو أعـوس وهـي

عَوساء) ◊ **العُواسَةُ**: ماستاو يان شەربەتی میوەو شتی تر ◊ **العَوسَجُ**: بڕوانە (عَسَجَ).

عاصَ الأمر عوصاً: کارەکە چەواشە بوو خوارو خێچ و گران و ناخۆش بوو.

عاصَ الكلامُ: کەلامەکە مانای نادیارو چەواشە بوو ◊ (فهو أعوص وهي عوصاء) ◊ **اعوَصَ** بخصمه وعليه: کارەکەی لەسەر دژو ڕکابەرەکەی توندو تۆڵ کرد ◊ **أعوَصَ** فلان في كلامه: فلانکەس قسەی قوڵ و پڕمانای هێنان ◊ **عَوَّصَ** فلانٌ: فلانکەس بەردەوام نەبوو لەسەر قسەو کرداری هەردەمە قسەیەك و هەرکاتە کارێکی بەلاوە پەسەند بوو ◊ فلانکەس وتارێکی پڕمانای دا، ڕستەی مانا قوڵ و پڕ حیکمەتی ئاراستەی گوێگرەکانی کرد ◊ **إعتاصَ** عليه الأمرُ: بەمانا (عاصَ) دێ ◊ **إعتاصَ** في الكلام: بەمانا (عاصَ في الكلام) دێ ◊ **العَوصاءُ**: تەنگ و چەڵەمەو ناخۆشی و هەژاری ◊ دەگوترێ: (أصابتهم العَوصاءُ) هەژاری و چورتم توشیان بوو ◊ نارەحەتی کردن ◊ وشەی غەریب و نامۆ لەزمانی عەرەبی دا ◊ **عاضَهُ** بكذا وعنه ومنه عوضاً: لەجیاتی ئەوەی لەکیسی چوبوو بارتەقای پێدا ◊ (فهو عائض) ◊ **اعاضَهُ** منه: بەمانا (عاضه منه)دێ ◊ **عاوَضَهُ**: بەمانا (اعاضهُ)دێ ◊ **عَوَّضَهُ** منه: بەمانا (أعاضَهُ) دێ ◊ **إعتاضَ** منه: بارتەقای لێ وەرگرت ◊ **إعتاضَ** فلاناً: داوای بارتەقای لە فلان کرد ◊ **تعاوَضَ** القومُ: خەڵکەکە وەزع و حاڵیان باش بوو دوای ئەوەی لەوەو پێش وەزع و حاڵیان خراپ بوو ◊ **تَعَوَّضَ** منه: بارتەقای لێ وەرگرت ◊ **تَعَوَّضَ** فلاناً: داوای بارتەقای لەفلان کرد ◊ **إستعاضَهُ** ومنه: داوای بارتەقای لێ کرد ◊ **عَوَضٌ**: زەرفی زەمانی داهاتووە ◊ **العِوَضُ**: بارتەقاو جێنشین ◊ **المَعُوضَةُ**: بەمانا (العِوَض)دێ ◊ **عاطت العُنقُ** عَوطاً: ملی درێژ بوو بەشێوەیەکی زۆر ڕێك ◊ دەگوترێ: (عاطت المرأة والناقة) ئافرەتەکە یان حوشترەکە هەرچەند نەزۆك نەبوو بەلام چەند ساڵێك تێپەڕی ئاوس نەبوو ◊ **إعتاطت** المرأة والناقة: ئافرەتەکە یان حوشترەکە بەبێ ئەوەی نەزۆك بن چەند ساڵێك سکیان پڕ نەبوو بێچویان لەزکی نەکەوت.

عافَ الطائر عوفاً: باڵندەکە بەدەوری شتەکەدا سوڕایەوە ویستی هەڵ بقۆزێتەوە پەلاماری بدا ◊ دەگوترێ: (عافَ الذّبابُ على القَذَر) مێشەکە بەسەر پیساییەکەدا سوڕایەوە (فهو عائف) ◊ **العُوَافُ**: ئەوەی ئادەمیزاد یان حەیوان بەشەو فرسەتی لێ دەبینێ و نێچیری دەکا ◊ **العُوَافَةُ**: بەمانا (العُوَافُ)دێ ◊ **العُوفُ**: حاڵ و چۆنیەتی ◊ دەگوترێ: (نِعِمَ عَوفُه): حاڵ و وەزعی خۆش و بێ چورتم بوو ◊ **عاقَهُ** عن الشّئِ عَوقاً: مەنعی کرد لەشتەکەو نەیهێشت دەستی بیگاتێ ◊ **عوائق** الدهر: ڕوداو وەمەشغەڵەتی ڕۆژگار ◊ **عَوَّقَه** عن كذا: لەو شتە مەنعی کرد ◊ **إعتاقَهُ**: مەنعی کرد، مەشغولی کرد، لەیادی بردەوە ◊ **تَعَوَّقَ**: تەمبەڵی و قونگرانی کردو ئەرکی سەرشانی ئەنجام نەدا ◊ **تَعَوَّقَ فلاناً**: فلانی مەنع کردو لەمپەری لەبەردەم دانا.

عاق عاق: لاسایی کردنەوەی دەنگی قەلەڕەشە ◊ **العائق**: هەرشتێك ببێتە لەمپەرو بەربەست لەبەردەم بڵاوبونەوەی تۆم و ڕەگ و ڕیشاڵی ڕوەك و درەخت و پەل و پۆیان لەڕوی هۆکارە حەیەوی و سروشتیەکان ◊ ڕوەکێکە لە پێڕی (الشقیقیة)یە گوڵەکانی جوان و ڕەنگاو ڕەنگن و سپی و سورو شینن ◊ **العُواقُ**: دەنگێك کە

لەگــەڵدەی ولاخ دێتــە دەر لــەکاتی ڕۆیــشتندا ٥ **العَــــوقُ**: لەمپــــەر ٥ کــاری مەشــغوڵکەر ٥ هەرشتێك خێرو بێری نـەبێ ٥ لێژیو تـەلانی شـیو و دۆڵ ٥ **العَــوِقُ**: بـەمانا (العــائِق)دێ ٥ ترسنۆك ٥ کەسێك یان شتێك هەمیشە لەمپەر هــەبێ لەبــەردەم پێویــستیەکانیان ٥ **العِــوَقُ**: بەمانا (ألعَوِق)دێ ٥ **العَوَقَةُ**: ئەو کەسـەی ببێتـە لەمپـەر لەبـەردەم خێـرو خۆشـی ئـادەمیزاد ٥ **العُوَقَـةُ**: بـۆ موبالەغـە لـەمانای (العــائق)دێ ٥ **العَیوقُ**: ئەستێرەیەکی سووره ڕوناکی هەیـە لـە کەنارێـکی مەجـەرە (الأیمـن) لـەدوا ئەسـتێرەی سیومیلەو لێی پێش ناکەوێ ٥ پێش ئەسـتێرەی (جــەوزا)هەڵــدێ ٥ **یَعُــــوقُ**: نــاوی بتێــکە لەسەردەمی نەزانیدا عەرەبەکان دەیان پەرست.

عالَ المِیزانُ: تەرازووەکە هەردووڵای هاوتا نـەبوون ٥ سـەنگو سوکی هـەبوو ٥ لایـەکی لە لایـەکی بەرزتر بوو.

عال فلان في المِیزان: فلانکـەس تـەرازو بـازی کـرد، لە کێشاندا خیانەتی کرد.

عالَ السَّهمُ: تیرەکە نیشانەی نەپێکاو لایدا

عال الحکمُ: دادوەرەکە ستەمی کرد.

عالَ أمرُ القومِ: کاری گـەلو نەتـەوە ئەستەم بـوو چورتمو لەمپـەری تێـدا پـەیدا بـوون ٥ **عالـت** الأنصباءُ: بەشە میراتیەکان عەولیان تێدا پەیدا بوو.

عــالَ الرجـلُ عیالـهُ: پیاوەکە پێداویـستی مـاڵو منداڵەکەی دابین کرد.

عــالَ الأمـرُ فلانـا: کارەکە لەسـەر فلانکـەس زۆر قورس بوو.

عِیلَ صبرهُ: ئارامی نەما، ئارامی لێ هەڵگیرا ٥ **أعالَ** الرجـلُ: پیاوەکە مـاڵو منداڵی زۆر بـوو، بـاری شانیان گران کرد ٥ دەنگی گریانی لێ بەرز بۆوە ٥ هـاواری لێ هەڵـسا ٥ **عَـوَّلَ** الرجـلُ: پیاوەکـە چادری هەڵـدا کـەپری کـرد ٥ دەنگـی گریـانو هاواری لێ بـەرز بۆوە ٥ **عَـوَّلَ** عَلیـه: پشتی پـێ بەسـت ٥ داوای یارمـەتی لێ کـرد ٥ **عَـوَّلَ** علـی السَّفر: خۆی بۆ سەفەرکردن ڕاهێنا ٥ وای کرد فێـری سـەفەرکردن بـێ ٥ **العائِـلُ**: ڕووەکێـکە ڕووەکێکی تـری مـشەخۆری (طوفیـل) بژێوی لێ وەربگـرێ ٥ وەکـوو ڕووەکـی (فـول) کـە ڕووەکـی (هــالوك) لــە ڕەگــەکانی بــژێوی وەردەگــرێ ٥ **العائلة**: خێزان؛ کۆمەڵێك ئادەمیزاد کە خانو بەرەیەك کۆیان بکاتەوەو پێکهاتبێ لـە دایكو بـاوكو کـوڕو کـچو خـزم ٥ **ألعالَـةُ**: شتێـکە، کەپرێــکە وەکــوو چــادر وایــە لــەدار دروسـت دەکـرێ بـۆ خۆپاراسـتن لـەبارانو شـتی وا ٥ **العَـولُ**: ئـەو کەسـەی داوای یارمـەتی لێ دەکرێ (جۆرو هۆکاری یارمەتیدانەکەی) ٥ بژێوی خاو وخێزان ٥ بەرزکردنەوی دەنگی گریانو هاوار ٥ لەبواری میراتـدا زیـاد بـوونی خـاوەن بەشـەکان لەبەشـەکان ئـەو کاتـە نرخـی بەشـەکان کـەم دەکرێتـەوەو ژمارەیـان زیـاد دەکـرێ بۆئـەوەی بەسەر میراتگرەکاندا بتوانرێ دابـەش بکـرێن ٥ **العِوَلُ**: پشت بەستنو داوای کۆمەکی ٥ کۆڵەکەو پشتو پەنا ٥ دەگوترێ: (فلان عِوَلي من النـاس) فلانکـــەس پـــشتو پـــەناو یارمەتیدەرمـــە لەخەڵـــکی خـــراپ دەمپـــارێزێ ٥ **ألعَولَــةُ**: بەرزکردنـــەوەی دەنگـــی هـــاوارو گریـــان ٥ خواردنـــەوەی خـــەمو خەفـــەتو خۆشەویـــستی بەبێ هاوارو دەنگ هەڵبڕین ٥ **العَویـلُ**: بـەمانا (العَولَـةُ)دێ ٥ **العَیـلُ**: خـاو و خێزانـی ماڵێـكو پیاوێـــك کـــە پیاوەکـــە بـــەخێویان دەکـــا ٥ دەشگوترێ: (هـو عیـال علـی غـیره) ئـەو بـاره

بەسەر خەڵکەوەو بۆخۆی سەربەخۆ نیە ◊ المعوَلُ: قولینگ، پاچی دووسەر.

عامَ في الماء عوماً: مەلەی کرد لەناو ئاودا ◊ دەگوترێ: (عامت السفينة في البحر): کەشتیەکە بەناو ئاودا ڕۆیی ◊ **عامت** الإبل في البيداء: حوشتر بەناو سارادا ڕۆیی ◊ **عامت** النجومُ: ئەستێرە بەناو ئاسماندا ڕۆیی.

عام الفرسُ: ئەسپەکە بەهێواشی ڕۆیی دەتگوت لەدەریادا مەلە دەکا ◊ أعوَمَ: ساڵێکی بەسەردا تێپەڕی ◊ کەوتە سەرەتای ساڵەوە ◊ **عاومت** النخلة: دارخورماکە ساڵێك بەری گرتو ساڵێك بێ بەر بوو ◊ عاوم فلاناً معاومةً وعَواماً: بەساڵ مامەڵەی کرد ◊ عَوَّمَ الکرمُ: مێوەکە ساڵێك بەری زۆر بوو ساڵێکیش بەری کەم بوو ◊ عَوَّمَ فلان: فلانکەس سواڵە دوراوەکانی خستنە سەر یەك و کردنی بەشاراو گەڵیشە ◊ عَوَّمت النخلة: دارخورماکە ساڵێك بەری گرتو ساڵێك بێ بەر بوو ◊ عَوَّمَ السفينةَ: کەشتیەکەی خستە ناو دەریاوەو بەناو ئاودا لێی خوڕی ◊ العامُ: ساڵ ◊ العامَةُ: سواڵە دوراوەی گەنموجۆ کە کۆدەکرێنەوەو دەخرێنە سەر یەك و دەبن بە شاراو گەڵیشە ◊ پردو مەعبەری پچوك بەسەر روباری پچوك ◊ العُومَةُ: خونفوسای پچکۆلەی ناو ئاو کە مەلە دەکەن ◊ العَوَامُ: مەلەوان ◊ ئەسپێك لە ڕۆشتندا وابڕوا وەکوو مەلە بکا وبێ ◊ العَوَامَةُ: خانوە دارینەیەك لەسەر ئاو ◊ یان قەبارەیەکی مەعدەنی خڕو ناو کلۆر کە سەرئاو دەکەوێ ◊ عَومَرَ القومُ: بڕوانە: (عمر) ◊ عانت المرأة عَوناً: ئافرەتەکە تەمەنی مام ناوەندیە ◊ عانت البَقَرَةُ عؤوناً: مانگاکە تەمەنی مام ناوەندییە ◊ اعانَهُ على الشَّئِ: یارمەتی دا ◊ عاونه معاونةً: یارمەتی دا ◊ عَوَّنت المرأة والبقرة: ئافرەتەکە یان مانگاکە تەمەنی مام ناوەندی بوو ◊ عوّن فلاناً: یارمەتی فلانکەسی دا ◊ **تعاون** القومُ: هەندی لە خەڵکەکە یارمەتی هەندێکی تریان دا ◊ إستعان فلان فلاناً: فلانکەس داوای یارمەتی لە فلانکەس کرد ◊ التعاون: لەبواری ئابوریدا ڕێبازێکی ئابورییە شیعارەکەی ئەوەیە: دەڵێ کۆمەڵ لەخزمەتی تاکدا بێ تاك لە خزمەتی کۆمەڵدا بێ ◊ دیاردەکەشی پێکەوەنانی جەمعیەی هاوبەش بۆ بەرژەوەندی ئەندامانی جەمعیەکەو وەلانانی ناوەندو دەلاڵ ◊ العَانَةُ: جەڵەبە حەیوان، یان ڕەوە کەرەکێوی ◊ تووکی بەر ◊ العَوانُ: مام ناوەندیی لەتەمەندا نەزۆر گەنج و نەزۆر پیر ◊ بەزۆری بۆ ئافرەت و بۆ مانگا بەکاردەهێندرێ ◊ دەشگوترێ: (حَربٌ عوان) شەڕێك بوو یەك لەدوای یەك خەڵکی تێدا کوژرا ◊ العَونُ: یارمەتیدەرو پارێزەر لەهەموو شتێك ◊ المتعاونة: ئافرەتی بەتەمەنی قەڵەو ◊ پیرە ژنی قەڵەو ◊ المعانة: بەمانا (العونُ)دێ ◊ المعاون: یارمەتیدەر ◊ المِعوان: کەسێك زۆر یارمەتی خەڵك بدا ◊ (ك: معاوي) ◊ المَعُونُ: بەمانا (العَونُ)دێ ◊ المعونَةُ: بەمانا (العَونُ)دێ ◊ یارمەتی ◊ دەگوترێ: (لاتبخلوا بمعونتکم) چرۆکی بەیارمەتی خۆتانمان لەگەڵ مەکەن.

عاهَ الزرعُ والماشيةُ عوهاً: کشتوکاڵەکە یان ئاژەڵەکە نەخۆشی تێدا بلاو بووە ◊ أعاهَ الزرعُ والماشيةُ: بەمانا (عاهَ) دێ ◊ أعاهَ الرجلُ: پیاوەکە نەخۆشی کەوتە کشتوکاڵەکەی یان ئاژەڵەکانیەوە ◊ عَوَّهَ الزرعُ والماشيةُ: بەمانا (أعاهَ)دێ.

العاهَةُ: نەخۆشیو ئافات کە توشی کشتوکاڵو ئاژەڵ دەبێ ٥ لە حەدیسدا هاتووە: (لا یوردنَّ ذو عاهة علی مصحّ) با ئاژەڵی نەخۆش نەبرێتە لای ساغ.

عَوَی الكلبُ و إبن آوی والذئبُ عُواءً: سەگو چەقەڵو گورگ لوتی خوارکردەوەو لوراندی.

عَوَی القومَ: خەڵکەکەی بانگێشی فیتنەو ئاشوب کرد.

عَوَی الشَّيَ: شتەکەی خوارکردەوە، چەماندیەوە ٥ دەگوترێ: (عَوَی الحَبلَ): حەبلەکەی دوولاکردەوە هەڵیوێژنی ٥ (عَوَی الشَعرَ): قژەکانی هەڵپێچان ٥ (عَوَی الكمانَ): کەوانەکەی داهێنا.

عَوَی من فلانٍ: داکۆکی لە فلان کردو بوختان بۆ هەڵبەستەکەی بەدرۆ خستەوە ٥ عاواهم: هەرای لێ کردن، دەنگی دان، بەسەریاندا نەڕاندی ٥ عَوَی عن الرجل: لە جیاتی پیاوە غەیبەتکراوەکە کابرای قسە هەڵبەستی بەدرۆ خستەوەو رەتی دایەوە.

عَوَی الشَّيَ: شتەکەی خوارکردەوەو چەماندی ٥ **إعتوی** الكلبُ ونحوه: سەگو چەقەڵو شتی وا لوتیان لەحەوا کردو لوراندیان.

إعتوی الشَّيَ: شتەکەی داهێناو چەماندیەوە ٥ **إنعوی** الشَّيُ: شتەکە خوار بۆوە چەمایەوە ٥ **تعاوت** الكلابُ: سەگەکان لوراندیان، وەڕین ٥ **تعاوی** بنو فلان علی فلان: خێڵی فلان گەلە کۆمەکیان لەفلان کرد ٥ **إستعواهم**: داوای یارمەتیو بەهاناوە هاتنی لێ کردن ٥ بانگی کردن بۆ ئاژاوەو فیتنە ٥ **إستعوی** الكلاب ونحوه: سەگەکانی هەڵنان بۆ لوراندنو وەڕین ٥ **إستعوی** فلاناً: داوای لە فلان کرد حەبلەکە هەڵوێژنێ ٥ قژەکان خڕ هەڵداو لولیان بکا ٥ **ألعَواءُ**: مەنزڵێکە لە مەنزڵەکانی مانگ ٥ **العَوِيُّ**: گورگ ٥ **ألعَوَّةُ**: دەنگو هەراو هۆریا ٥ کەڵەکە بەردی بچوك دەخرێنە سەر یەك بۆ نیشانەی رێگاو لە نزیك رێگای کوێرە رێی ناو دۆڵو کەژو سارا دروست دەکرێن بۆ ئەوەی رێبوارەکان شارەزای ئەو جۆرە رێگایانەبنو پێیدا بڕۆن ٥ **ألمُعاوِیة**: دێڵە سەگ کە داوای گۆڵە سەگ بکا ٥ بێچوە رێوی ٥ توتەڵە سەگ.

عَابَ الشَّيُ عیباً وعاباً: شتەکە عەیبدار بوو.

عابَ الشَّيَ: شتەکەی عەیبدار کرد.

عابَ فلاناً: فلانکەسی بە عەیبدارو عەیب خواز دانا ٥ **عَیَّبَهُ**: عەیبداری کرد ٥ نیسبەتی بۆلای عەیب دا ٥ **عَیَّبَ العَیبَةَ**: قەرتاڵەو سەوەی بەچنەی دروستکرد ٥ **تَعَیَّبَهُ**: عەیبداری کرد ٥ **العَابُ**: لەککەو خاڵی ناشیرین ٥ **العِیابُ**: نامێری هەلاج کە لۆکەو شتی وا شی دەکاتەوە ٥ **العَیبُ**: لەککە ٥ **ألعَیبَةُ**: بەمانا (العَیبُ)دێ ٥ قەرتاڵە، پوشە خورما، سندوق کە لە لقی دارخورما دروست دەکرێن بۆنەوەی میوەی تێدا بگوێزرێتەوە بۆسەر مشتاخو خەرمان ٥ زەرفێکە لە پێست دروست دەکرێ (هەمبانە) شتی پێداویستی سەفەری تێ دەکرێ ٥ **عَیَّاب** الودّ: سنگو دڵو دەروون ٥ دەگوترێ: (کادت عیاب الود تصفَرُّ) خەریك بوو دڵو دەروونی خۆشەویستیی تێدا نەمێنێ ٥ کەسێك شوێنی نهێنی کەسێکی تربێو نهێنی لا دابنێ ٥ دەگوترێ: (فلان عیبة فلان) فلانکەس جێگای نهێنی فلانە ٥ **العُیَبَةُ**: کەسێك زۆر عەیبو رەخنە لەخەڵکی بدۆزێتەوە ٥ **العَیَّابُ**: بەمانا (العُیَبَةُ)دێ ٥ **ألمَعابُ**: عەیبو لەککە ٥ شوێنی

عەیبدار ◊ **اَلْمَعَابَةُ**: بەمانا (العَیبُ) دێ ◊ **اَلْمَعِیبُ**: شوێنی عەیبدار، ڕۆژگاری عەیب پەیدا بوون.

عاثَ عَیثاً وعُیوثاً وعَیَثاناً: خراپی کرد تێکی دا لەکەڵکی خست ◊ دەگوترێ: (عـاث في مالـه) مـاڵو سـامانەکەی بـەفیڕۆ دا ◊ لەشـوێنی نەشیاودا خەرجی کرد.

عـاثَ الـذئبُ في الغـنم: گـورگ کەوتـە نـاو مەڕەکانەوەو تارومارى کردن ◊ شڕوبڕی کردن ◊ **عَیَّثَ** في الوعاء وغیره: دەستی وەردایە ناو فـەردە شـتەکەوە دەسـتی تێـگێڕا بۆئـەوەی شتێکی لێ دەربێنێ بەبێ ئەوەی چاوی لێی بێ ◊ **تَعَیَّثَتِ** الإبلُ: حوشترەکە ئاوی خواردەوە بەڵام تێری نـەخواردەوە ◊ **اَلْعَیـثَمُ**: بڕوانـە (عَـثَمَ) ◊ **العَیثوم**: بڕوانە (عَثَم) ◊ **العَیُوثُ**: کەسێـك زۆر وێرانـەکارو خراپـەکار بـێ ◊ **العَیَّـاثُ**: بـەمانا (العَیُوثُ)دێ.

عاجَ به عیجاً: پشتی پێ بەست ◊ گرنگی پێدا ◊ بـەزۆری لـەبواری (نـەفی)دا بـەکاردەهێنرێ ◊ **العِیادَةُ**: بڕوانە (عَوَدَ) ◊ **العید**: بڕوانـە (عود) ◊ عَیِدَنت النخلةُ: دارخورماکە زۆر بەرز بـوو، بـوو بــە (عەیدانــە) ◊ **العَیدائـــةُ**: درێـــژترین دارخورمایە ◊ **العَیدَاُ**: کەسێـکە ملکەچی حەقو ڕاستی نەبێ خـۆی بـەزلزانو لوتبـەرز بزانـێ ◊ تڕوتـۆپ زلو نـەفس بـەرزو وشـك تـەبیات ◊ **العَیداهُ**: بەمانا (العَیدَةُ)دێ.

عارَ عَیراً وعَیَراناً: هاتو چوو بەردەوام بوو.

عـارَ الرجـلُ في الأرض: پیاوەکە بەزەویـدا گـەڕاو هاتو چوو ◊ عـارت القـصیدة: چامە شیعرەکە بەناو خەڵکدا بڵاو بۆوەو خەڵك قۆستیانەوە.

عار في القوم: هەوڵیـدا ئاشوبو فیتنـە بخاتە نێو کەلەکەوە.

عار فلاناً: ڕەخنەی لە فلان گرت.

عارَ الشَّيءَ: شتەکەی فەوتاند لەناوی برد ◊ **أعاره**: وای لێ کرد بـێو بچێو هەمیشە لـە هاتوچۆدا بێ ◊ فەلەوی کرد ◊ **أعیَرَ** النَّصلَ: تیرەکـەی واڵێ کـرد بەدرێــژی خەتێــکی بــەدەرەوە بــووی لەسەربێ واتە: تەبارێکی هێڵ ئاسای لەسەر بێ ◊ **عـایَرَ** بــین المکیـالین معـایرة وعیـاراً: دوو پێوەرەکەی تاقیکردنەوە بۆئـەوەی بزانـێ ئاخۆ ئەندازەکـەیان تـەواوە یـان نـا ◊ **عَیَّرَهُ**: پـاڵی دا بەعیبو عارەوەو کردەوەکانی بەلەککەو خراپە لەقەڵەم دان، عەیبداری کرد ◊ دەگوترێ: (عَیَّره بالجهـل) ڕەوشـتی نـەزانی پـاڵ دا بەنـەزانی لەقەڵەم دا ◊ **تَعایَرُوا**: هەریەکەیان ئەوی تریانی عەیبـدار کـردو کـاری عـەیب ئـامێزی پاڵـدا ◊ **اَلْعـائِرَةُ**: مەڕێـك لـەنێوان دوو مێـگەلە مـەڕدا نەزانێ دوای کامیان بکەوێ ◊ **العَارُ**: هەرشتێـك بەعەیب بژمێردرێ ◊ **العِیارُ**: پێوەر یان کێشەر، هەرشتێـك شـتی تـری پـێ مەزەنـدە بکـرێ چ پێوانەبێ چ کێشانەبێ ◊ هەرشتێك دانرابێ بۆ ئەوەی بەرامبەریی شتی تری پێ بکرێ ◊ **عیار** النقود: ئەندازەی ئەو بڕە مەعدەنـە خالیصەی لـە پارەکـەدا هەیـە ◊ دەگوترێ: (زێـڕی هـەژدە عـەیار) ◊ **العیـار النـاري**: گوللـەی دەمانـچەو تفـەنگ ◊ **العَـیرُ**: گوێدرێـژ ◊ نێـوان بەیـەك گەیشتنی دوو قلینچی چاو بەلای لوتەوە ◊ یـان قلینچکی چـاو بـەلای لاجانگـەوە ◊ ئـەو تـەبارە هێڵ ئاسایەی بە درێژایی تیرەکە درێژبۆتـەوە ◊ ئـەو دەمـارە تـەبارە بەسـتوەی بـەناو پەڵـکی گـەلادا درێژبۆتـەوە ◊ **الأعیـار**: ئـەو ئەسـتێرە زوهرییـەن لـە دامێنـی ڕێـڕەوی ئەسـتێرەی سیوەیلن ◊ **اَلعِیرُ**: ئـەو خواردەمەنیـەی بـەهۆی قافڵەو کاروانەوە لە وڵاتێـکەوە دەهێنـدرێ بۆ

وڵاتێکی تر ٥ **العَیَّارُ**: کابرایەك زۆر بەناو وڵاتدا بێ‌و بچێ ٥ (تەتەر) ٥ **المُعَارُ** من الخیل: ئەسپێك لاڕێ بڕوا ٥ **المُعَایِرُ**: عەیب‌و عار ٥ **المعایرةُ**: مەزەندە کردنی شت بەتەحلیلی قیاسی وا هێزیان زاندرابێ ٥ **المِعیارُ**: بەمانا (العیار) دێ ٥ لەبواری فەلسەفەدا (المعیار) بریتییە لە نمونەیەکی هەبووی بەرچاو یان بە تەصەور مەزەندەکراو بۆئەوەی بکرێتە پێوەرو تەرازوی شت ٥ **العلوم** المعیاریة: عیلمی مەنتیق‌و عیلمی جەمال‌و عیلمی ئەخلاق ٥ **اعیَسَ** الزرعُ: کشت‌وکاڵەکە تەڕایی تێدا نەما ٥ تەڕایی تێدا نەبوو ٥ **تَعَیَّستِ** الإبلُ: حوشترەکە ڕەنگی سپی‌و سوری شێڵەیی بوو ٥ **الأعیَسُ**: حوشتری ڕەنگ سپی‌و سوری شێڵەیی ٥ حوشتری ڕەسەن ٥ **العَیساءُ**: مێینەی (الأعیس).

عاشَ عیشاً وعیشةً ومعاشاً: ژیا، گیانی تێدا بوو، کەوتە کاروانی ژیانەوە ٥ **أعاشَهُ**: وای لێ کرد بژی ٥ **عایَشَهُ**: لەگەڵی ژیا ٥ **عَیَّشَهُ**: وای لێکرد بژی ٥ **تعایشوا**: بە خۆشەویستی‌و پێک ڕازیبوون ژیانیان بەسەر برد ٥ **تَعَیَّشَ**: هۆکاری ژیانی گرتنە ئەستۆو خەریکی دابینکردنی پێداویستی ژیان بوو ٥ **العائش**: خاوەنی وەزعی باش‌و بارودۆخی لەبار ٥ **العائشة**: مێینەی (العائش) ٥ **العَیشُ**: ژیان، ئەو شتانەی ژیانیان پێوە پەیوەستە وەکوو خۆراك‌و خواردنەوەو پۆشاك‌و داهات ٥ نان، دەگوترێ: (عیش بني فلان اللبنُ) ژیانی هۆزی فلان شیرو ماستە واتە ژیانیان لەسەر ئەو شتە دەڕوا ٥ **العِیشَةُ**: حاڵەتی ئادەمیزاد لەژیاندا ٥ **العَیَّاشُ**: بۆزێدە ڕۆیی لەمانای (العائش) دێ ٥ نانەوا، نان فرۆش ٥ **المُتَعَیِّشُ**: کەسێك ئەندازەیەکی پێداویستی ژیان بۆ دابین بووبێ ٥ **المَعَاشُ**: ئەو شتەی ئادەمیزاد پێیان دەژی ٥ لە خواردن‌و خواردنەوەو ئەو شتانە ٥ کات‌و شوێنی وەدەست هێنانی بژێوی ٥ موچەی موچە خۆرو خانەنشین ٥ **المَعیشَةُ**: بەمانا (المعاش)دێ ٥ **العیصُ**: شوێنی لێ ڕواندنی درەختی باش ٥ درەختی پڕ گەڵاو چڕو تێکچڕژاو ٥ بنەماو ئەصڵ ٥ **المِعیاصُ**: هەرشتێك بەناخۆشی‌و زەحمەت مرازی خۆتی لێ حاصڵ بکەی ٥ **المَعیصُ**: جێگای لێ ڕوانی درەخت‌و ڕوەك ٥ **عاطتِ** العُنُقُ عَیطاً: مل درێژبوو بەنارێکی ٥ **عاطت** المرأةُ والناقةُ: ئافرەتەکە یان حوشترەکە ئەزۆکیش نەبوون کەچی چەند ساڵێك سکیان پڕ نەبوو ٥ **عَیِّطَ** عَیطاً: ملی درێژ بوو ٥ **عَیَّط**: جارێك هاواری کرد ٥ گریا ٥ **تَعَیَّطت** العُنُقُ: ملی بەنارێك‌و پێکی درێژ ببوو ٥ **تَعَیَّطت** المرأة: ئافرەتەکە بەبی ئەوەی ئەزۆك بێ چەند ساڵێك منداڵی نەبوو ٥ **تَعَیَّط** النباتُ: ڕوەکەکەی گوشی شتێکی وەکوو صمغی لێ هاتە دەر یان ئاوی لێ هات ٥ **تَعَیَّط** الرجلُ: پیاوەکە ڕقی هەڵسا ٥ **تَعَیَّط** القومُ: خەڵکەکە دەستیان کرد بەهات‌و هاوارو بگرەو بەردە ٥ **العَائِط**: هاوارکەر، قیژەو هەراکەر ٥ **العِیاطُ**: هەراو هۆریاو قیرەو بگرەو بەردە ٥ گریان.

عیطِ (مبني علی الکسرة): دەنگی منداڵ‌و زیقەو چریکەیان ٥ **العِیط**: حوشتری ڕەسەن‌و بەبەر ٥ **العَیَّاطُ**: هاوارکەر، قیژەو هەراکەر ٥ **العَیطَلُ**: بڕوانە (عَطَلَ) ٥ **عافت** الطیرُ عیفاً وعَیَفَةً: باڵندەکە دەوری شتەکەیداو ویستی لەسەری بنیشێ.

عاف الطیر عیافة: باڵندەکەی هەڵفڕاند بۆئەوەی بزانێ ئاخۆ چۆن دەڕواو لەکوێ دەنیشێتەوە تا بیکاتە نیشانەی گەش بینی یان ڕەش بینی.

عـاف الطعـام أو الـشراب: **خواردنەكـه يـان شـەرابەكەى بـەلاوه نـاخۆش بـوو خستيه ئـەو لاوه يان بـەجێى هێشتو وازى لێ هێنـا، حـەزى لێ نـەبوو ○ أعـاف القـومُ: خێڵەكـه ئـاژەڵو ولاخـەكانيان ئاوەكـەيان نـەخواردەوه بـەدڵيان نەبوو ○ إعْتَافَ: تێشوى ئاماده كرد بۆسـەفەر ○ باڵنـده هەڵفرانـدنى كـرده پيـشەى خـۆى بەمەبەستى ڕەشبينى يـان گەشبينى ○ إعتـاف الشَّيئ: شتەكەى حـەز لێ نـەبوو وازى لێ هێنـا ○ تَعَيَّـفَ: باڵنـده هەڵفرانـدنى بـۆ ڕەشـبينو گەشـبينى كـرده پيـشەى خـۆى ○ ڕەمڵـى هاويـشتو خـۆى بـە غـەيب زان نيـشان دا ○ العِيافـةُ: هەڵفرانـدنى باڵنـدەو دەنگدانيـەتىو چاودێرى كردنيـەتى بۆئـەوەى بزانـدرێ چۆن دەڕواو بـۆ كـوى دەچـێ بيكاتـە نيـشانەى ڕەشبينى يـان گـەش بينـى ○ گومـانو هەسـت ○ العيفَة: مـالى چاكو باش ○ العَيُـوفُ: كەسێـك زۆر خەريكى باڵنـده فرانـدن بـێ بـۆ مەبەسـتى ڕەش بينى يان گەش بينى ○ حوشترێـك تينـوى بێو بۆن بەناوەكەوه بكاو نەيخواتـەوه ○ عاقَـهُ عَيقاً: مەنعى كرد ○ نەيهێشت ○ لەو شته لايدا ○ عَيَّقَ في صوته: هاوارى كرد، دەنگى بەرز بـۆوه ○ العَيقُ: بەشەناو، نۆره نـاو ○ العَيقَـةُ: دەشـتايىو چـۆڵەوانى ○ كـەنار دەريـا ○ العَيُـوقُ: بڕوانـه (عَوَقَ).**

عاكَ عـكاناً: **ڕۆيىو شانى هەڵتەكاند.**

عالَ فلان عيلاً: **فلانكەس هەژار كـەوت ○ خێزانـى زۆر بوون.**

عــالَ في الأرض عـيلاً: **بـەناو زەويـدا ڕۆىو سوڕايەوه.**

عال في مـشيه: **لـه ڕۆيشتندا خـۆى بـاداو لەنجـەو لارى كرد.**

عال الميزانُ: **تەرازووەكه بەرزو نزمى كرد.**

عالَ فلان: **فلانكەس ستەمى كرد.**

عالَ الـشَّيئ فلانـاً: **شتەكه فلانكەسـى دەسـەوسان كرد ○ بڕستى لـێ بڕى ○ ئاتاجى كرد.**

عالَ الضالة عـيلاً: **شـته ونبووەكه سەرسامى كـرد نەيزانى چۆنى لێ بگەڕێو له كوێ بـۆى بچێو هەوڵى بۆبدا.**

عـالَ كلامـهُ: **قـسەكانى خـۆى ئاراسـتەى كەسێـك كـردن كـه نەيدەويـست بيـان بيـسێ ○ اعـالَ الرجلُ: پياوەكه خێزانى زۆر بوو ○ اعالَ الشَّيئَ: شتەكەى داواكرد ○ هـەوڵى بـۆدا ○ بـۆى گـەڕا ○ اعـالَ الـصائدُ: نێچيرەوانەكه گـەڕا بـۆ نێچيرو هـەوڵى گرتنـى دا ○ أعيَـلَ: خێزانـى زۆر بـوو ○ (فهـو مُعيـلٌ) ○ عَيَّـلَ: خێزانـى زۆر بـوو ○ عَيَّـلَ عِيالَهُ: بژێوى بۆ خێزانەكەى دابينكردو ئـەركى بـەخێوكردنيانى لـه ئەسـتۆ گـرتو نەفەقـەى كێشان ○ عَيَّـلَ القـومَ: قەومەكـەى پـاش گـوێ خستو بەخەميانەوه نـەبوو ○ تَعَيَّـلَ في مـشيه: له ڕۆيشتنيدا خـۆى باداو لارو لەنجەى كـرد ○ العائِلـة: بڕوانـه (عَـوَلَ) ○ العَيْلَـةُ: هـەژارىو پێداويـستى ○ العَيِّـلُ (عَيِّـلُ الرجـل): خـاو وخێزانى پياو؛ ئەوانەى ئەركى بـەخێوكردنيان لەئەستۆى دابێ ○ المُعَيَّلُ (رجل مُعَيَّلٌ): پياوێـكى خێزانداره ○ پاشگوى خراوه.**

عام الرجلُ عيمـاً وعيمـة وعيامـاً: **پياوەكه حـەزى لەشير بوو ○ شيرەكەى كەم بوو ○ تينـوى بـوو ○ أعامَ القومُ: خەڵكەكه حوشترەكانيان فـەوتانو شيريان لێ بـڕا ○ أعامَ الله فلانـاً: خودا حوشـترى فلانكەسـى فـەوتانـدنو كـابرا بـى شيرو ماست**

مایەوە ◦ **إعتامَ** الرجلُ: پیاوەکە زۆر ئارەزۆی ماستی کرد ◦ زۆری تینوو بوو ◦ **إعتامَ** الشَّيْءَ: قەصدی شتەکەی کرد ◦ هەوڵی بەدەستهێنانی دا ◦ **العَيَامُ**: ڕۆژ ◦ دەگوترێ: (سِرت العيام كلـه) هەموو ماوەی ڕۆژ لە ڕۆیشتن دا بووم ◦ **العَيمَةُ**: حەزلێکردن و تاسوخی زۆر بۆ ماست و شیر ◦ تینوایەتی زۆر ◦ **العِيمَةُ**: لەهەموو شتێک باشەکەی ◦.

عانَ الحَفَّارُ عَيناً: بیرهەڵکەنەکە گەیشتە کاریزاو ◦ دەگوترێ: (حَفَرتُ حتى عِنتُ).

عان الماءُ أو الدمعُ: ئاوەکە ڕەوان بوو ◦ فرمێسک ڕژا.

عان البئرُ: بیرەکە ئاوی زۆر بوو.

عان على القومِ: چاودێر بوو بەسەر قەومەکەوە.

عان فلاناً: چاوی هەنگاوت.

عان الحاسدُ فلاناً: چاوچنۆک بەچاو فلانی هەنگاوت ◦ چاوەزاری لێ دا.

عان القومَ ولهم عِيانةً: بوو بەچاودێر بەسەر قەومەکەیەوە.

عَينَ عَيناً وعِينةً: چاوی گەورەو جوان بوو ◦ **اعان** الحَفَّارُ: بیر هەڵکەنەکە گەیشتە کاریزاو ◦ **أعان** الحاسِدُ الشَّيْءَ: چاو پیس و حەسودەکە بەدوای شتەکەدا گەڕا بۆئەوەی بەچاو بیهەنگێوێ ◦ **اعيَنَ** الحَفَّارُ: بیرهەڵکەنەکە گەیشتە کاریزاو ◦ **عاينه** معاينة وعياناً: بەچاو بینی ◦ دەگوترێ: (لقيته عياناً) توشی بووم و بەچاوی خۆم بینیم ◦ گومانم لەبینینەکەدا نیە ◦ **عَيَّنَ** الرجلُ: پیاوەکە کاڵای داو کاڵای وەرگرت بەسلفە ◦ **عَيَّنَ** التاجرُ: بازرگانەکە کاڵاکانی بەقەرز فرۆشتن و دوایی لەکڕیارەکەی کڕینەوە بەنەقدی و حازر بەنرخی کەمتر بۆئەوەی مامەڵەکەی ریبا سووی تێنەکەوێ ◦ (بەکوردی حیلە شەرعی کرد) ◦ **عَيَّنَ** الشجرُ: درەختەکە سەوز بوو گوڵی کرد ◦ **عَيَّنَ** القِرْبَةَ: ئاوی کردە کوندەکەوە بۆئەوەی لە شوێنی دوراوەو پینەکراوی بێتە دەرو کونە وردەکانی بەهاوسانی دزەکە بگیرێن ◦ **عَيَّنَ** الثوبَ: کراسەکەی پەراوێز نەخشاو کرد بەچوار گۆشەی بچوک بچوک تا بشوبهێتە چاوەگا ◦ **عَيَّنَ** اللؤلؤةَ: مرواریەکەی کونکرد ◦ **عَيَّنَ** الحربَ: شەڕو جەنگەکەی بەڕێوەبرد ◦ **عَيَّنَ** الشَّيْءَ: شتەکەی دەستنیشان کرد لەناو شتەکاندا ◦ **عَيَّنَ** المالَ لفلان: ماڵەکەی تایبەت کرد بەفلانکەسەوە ◦ **عَيَّنَ** فلاناً: هەواڵی دا بەفلانکەس بەو لەککەو عەیبانەی کەلەدەم و چاوی دا دیارن ◦ دەگوترێ: (عَيَّنَ عليه) خەبەری پاشای لێداو لای پاشا ڕەخنەی لێ گرت و هەڵوێستە خراپەکانی دژی گەل و وڵات بۆ پاشا ڕونکردەوە ◦ دەشگوترێ: (أتيت فلاناً فما عَيَّنَ لي بشيءٍ) هاتمە لای فلان و هیچی نەدامێ ◦ **عَيَّنَ** فلاناً في وظيفته: فلانکەسی تەعین کرد لە وەزیفەکەیدا ◦ **إعتانَ** القومَ ولهم: هەواڵی بۆ قەومەکە هێنا ◦ **إعتانَ** الشَّيْءَ: لەشتە باشەکەی هەڵگرت ◦ بەقەرز شتەکەی کڕی ◦ **تَعَيَّنَ** الرجلُ: پیاوەکە سلفەی وەرگرت ◦ چاوی هەڵبڕی و لەشتەکە ورد بۆوە تا بەچاو بیهەنگێوێ ◦ **تَعَيَّنَ** السِّقاءُ: کوندەکە کۆن بوو ڕزی تەنک بوو ◦ **تَعَيَّنَ** عليه الشَّيْءُ: خودی شتەکە لەسەری چەسپا ◦ **تَعَيَّنَ** الشَّيْءَ: شتەکەی بەچاوی خۆی بینی ◦ **تَعَيَّنَ** القومُ عيناً: خەڵکەکە یەکێکیان دیاریکرد بۆئەوەی کاری سیخوڕیان بۆبکا ◦ **العَائِنُ**: دەگوترێ: (ما بالدار عائِنٌ) کەس لەخانوەکەدا نیە ◦ (شرب من ماء

عائن) لەناوی ڕەوانی خواردەوە ◊ **العائِنَةُ**: مێینەی (العائِن) ◊ (عائِنة بني فلان) ماڵو دارایی خێڵی فلان ◊ **العَیْنُ**: چاو ◊ کارێزاو ◊ ئاوێک لەزەوی بێتە دەرو ڕەوان بێ ◊ خەڵکی شار تاکی خێزان ◊ سیخوڕو جاسوس ◊ سەرۆکی سوپا ◊ پێشەنگای سوپا ◊ ڕیش سپی هۆزو خێڵ ◊ خودی شت ◊ پارەی سکە لێدراو ◊ دەگوترێ: (إشتريت بالعين لا بالدين): بەحازر کڕیم نەک بەقەرز ◊ شتی حازرو بەدەست هەرشتێک بێ ◊ دەگوترێ: (بعتُ عَيناً بعين) فرۆشتم حازر بەحازر ◊ شتی بەنرخو کاکڵەی شت ◊ دەگوترێ: (هذه القصيدة من عيون الشعر).

عين الجمل: گوێز.

عين الس[illegible]: ئەستووربوونی پێستو ڕەق بوونی وەکوو ئەو خارانو ئەستوربونو ڕەقبونەی پێستی قامکی قاچ بەهۆی زەختی پێڵاوەوە ◊ **العِینَةُ**: باشی شت ◊ لەهەرشتێک باشەکەی ◊ سلفەو پێشینە ◊ کەرەستەی شەڕ ◊ دەشگوترێ: (ثوبٌ عينة) کراسێکی جوانە ◊ **العَیونُ**: چاوپیس ◊ کەسێک زۆر چاوی پیس بێو هەنگێو بێ ◊ **العَیِّنُ** من الرجال: پیاوی گرینۆک ◊ کوندەو گۆزەیەک ئاوی لەبەر بڕوا ◊ **العَیِّنَةُ**: جوزئێک لەمادەیەک وەکوو نموونە بۆهەمووی ◊ **المَعانُ**: شوێن مەنزڵو جێی حەوانەوە ◊ دەشگوترێ: (هم منك بمعان) ئەوان لەتۆوە دیارن دەتوانی بیان بینی ◊ **المِعیانُ**: چاو پیسو بەچاو هەنگێو ◊ **المعیون** من الماء: ئەو ئاوەی بەدەرەوەیەو لەسەر زەوی ڕەوان دەبێو دەبینرێ ◊ **المَعِینُ**: بەمانا (المعیون) دێ ◊ **المُعَیَّنُ** من البقر: مانگایەکە نێوچەوانی ڕەش بێ ◊ هەروا بەقوماشێک دەگوترێ پەراوێزچن کرابێو بەوێنەی چوارگۆشەیی بچوک بچوکی وا بشوبهێتە چاوە گاکێوی ◊ لەبواری ئەندازیاریشدا بە چوارگۆشەیەک دەگوترێ لایەکانی چوونیەک بنو سوچەکانی ڕاست نەبووبنەوە.

عاهَ المالُ والزرعُ: ماڵو سامانەکە، کشتوکاڵەکە توشی بەلا بوو.

عِیهَ المالُ والزرعُ: بەمانا (عاه)دێ ◊ **أعیهَ القومُ**: خەڵکەکە کشتوکاڵەکەیان توشی بەلا بوو نەخۆشی تێکەوت ◊ یان ئاژەڵەکانیان نەخۆشیان تی کەوت ◊ **عَیَّهَ** بالرجل: بانگی پیاوەکەی کرد هاواری لێ کرد ◊ بەسەریا نەڕاندی ◊ **العائِهَةُ**: هاوارو دەنگ بەرزکردنەوە ◊ **العاهَةُ**: بڕوانە مادەی (عَوَهَ).

عَيَّ في منطقه عِيّاً وعِياءً: زمانی گیرا، قسەی بۆ نەکرا، نەیتوانی مەبەستی خۆی دەربڕێ ◊ **عَيَّ** الأمرَ وبالأمرِ: کاری خۆی نەزانی ◊ **أعيا** الرجلُ أو البعيرُ في سيره: پیاوەکە یان حوشترەکە لە ڕۆشتنیدا ماندو بوو زۆر شەکەت بوو ◊ دەشگوترێ: (أعياه السيرُ) ڕۆیشتن زۆری ماندوو کرد ◊ **أعيا** عليه الأمرُ: کارەکە دەسەوسانی کرد نەیزانی چۆن ئەنجامی بداو لەکوێوە دەستی پێ بکا ◊ دەشگوترێ: (أعيا الداءُ الطبيبَ) نەخۆشییەکە پزیشکەکەی دەستەوەسان کرد هەرچەندە هەوڵی دا نەیزانی چۆن قەلاچۆی بکا ◊ **عايا** فلان: فلانکەس قسەیەکی هێنایە پێشەوە کەس تێی ناگا ◊ یان کارێکی ئەنجامدا نازانرێ چۆنەو چیە ◊ **عايا** صاحِبَهُ: قسەیەکی ئاڕاستەی هاوەڵەکەی کرد نازانرێ ڕوی لەکێیەو مەبەست چیە ◊ **عَيَّا** الرجلُ: پیاوەکە قسەیەکی کرد یان کارێکی ئەنجامدا نازانرێ مەبەستی چیە ◊ **عَيَّا** صاحِبَهُ: قسەیەکی ئاڕاستەی هاوەڵەکەی کرد نازانرێ ڕوی

لەكێیەو مەبەست چیە ◊ **تعايا** الرجلُ: خۆی وا نیشاندا کەناتوانێ قسەبکاو زمانی گیراوە وایش نیە زمانی نەگیراوە ◊ **تعايا** بالأمر: نەیتوانی کارەکە باش ئەنجام بدا ◊ **تعايا** علیە الأمرُ: کارەکە دەستەوەسانی کرد نەیزانی چۆن دەستی پێ بکاو چۆن ئەنجامی بدا ◊ **تَعَيَّا** بالأمر وعليه الأمرُ: دەق بەمانا (تعايا بە وعلیە) دێ ◊ **إستَعيا** بالأمر: کارەکەی نەزانی، بۆی جێبەجێ نەکرا ◊ **الأُعيِيَّةُ**: ئەوەیە هاوەڵەکەتی پێ هەڵخەڵەتێنی‌و چەواشەی بکەی بەیەکێ لەو هەڵەو غەڵەتانەی خەڵك بەکاریان دێنێ بۆسەر لێ شێواندن‌و چاوبەستەکێ ◊ **العَياءُ** (الداء العياءُ): دەردێکی کوشندەی وەها چاکبوونەوەی نەبێ‌و دەرمانی دەست نەکەوێ ◊ **العِيُّ**: زمان گیران‌و قسە بۆنەکران ◊ نەبوونی توانا بۆئەوەی مەبەستی خۆت دەربڕی بەشێوەی پێویست ◊ نەدۆزینەوەی ڕێگای مەبەست ◊ نەزانینی ئەنجامدانی کار.

غ

أَلغَينُ: پیتی نۆزدەهەمە لە پیتەکانی هیجا ٥ شوێنی لێ هاتنە دەرەوەی کۆتایی گەرووە بەلای دەمەوە، لەخوار زمانە بچکۆلەوەیە ٥ **الغاز**: چۆنیەتیو حاڵەتێکی مادەیە لەسێ حاڵەتەکەی ٥ بەرواڵەتو عادەت شەفافەو لەهەموو حەییزو کونو کەلەبەرێك دەخزێو دەچێتە ناویانەوەو شێوەی ئەو دەگرێ، وەکوو هەواو ئۆکسجینو دوانەئۆکسیدی کاربۆن لە پلەی گەرمی ئاساییو پەستانی ئاسایدا.

غاز الفحم: تێکەڵاویەکی غازەکانە بۆ گەرمکردنەوەو روناکی بەکاردەهێنرێ.

غاز الاستصباح: هەر غازێك بەکاربهێندرێ بۆ روناکی بەهەڵگیرساندنی.

غاز الحرب: غازێکی ژەهراوییە لە شەڕدا بەکاردەهێندرێ ٥ **الغازوزة**: شەرابێکی شیرینەو کەمێك زەیتی عەتر ئامێزی لەگەڵ دایەو غازی دوانەئۆکسیدی کاربۆنی تێکەڵە بەهۆی پاڵەپەستۆیەکی بەهێزتر لە پاڵەپەستۆی هەوا، وادەبێ مادەی تریشی تێکەڵ دەکرێ بۆئەوەی تامی جیا و ڕەنگی جیا پەیدا بکا ٥ **غَبَّتِ الماشیةُ فی الورد غِبّاً**: ئاژەڵەکان ڕۆژێك ناویان خواردەوەو ڕۆژێك نەیان خواردەوە ٥ **غَبَّتِ الحمیُّ علی المحموم**: لەرزوتادارەکە ڕۆژە نارۆژێك تای لێ دێ.

غَبَّ الرجلُ فی الزیارة: پیاوەکە کات دوای کات سەردانی کرد ٥ هەر لەم ڕوانگەوە گوتراوە: (زر غِبّاً تزدَدْ حُبّاً) ناوە ناوە بچۆرە دیدەنی خزمو دوستو ناسیاو زوزو مەچۆ بۆئەوەی زیاتر خۆشەویست ببێ.

غَبَّ الأمرُ: کارەکە گەیشتە کۆتایی.

غَبَّ الطعامُ غَبّاً وغُبُوباً: خۆراکەکە بۆگەنی کرد گوراو خراپ بوو.

غَبَّ فلان عنده غِبّاً: فلانکەس لای مایەوە، شەو لای مایەوە.

غَبَّ الرأيَ: هەڵوەستەی کرد لە دەربرینی راو بۆچونی خۆی ٥ بە کاڵەو خۆ ڕای خۆی دەربڕی ٥ **أغَبَّ القومُ**: خەڵکەکە ئاژەڵەکانیان ڕۆژێك ناویان خواردەوەو ڕۆژێك نەیان خواردەوە ٥ **أغبّتِ الحَلُوبةُ**: شیردەرەکە درەنگ شیری دا زوزو گوانی شیریان تێ نەهاتەوە ٥ **أغَبَّ الطَعامُ**: خۆراکەکە تێکچو بۆگەن بوو ٥ **أغَبَّ عنده**: شەو لەلای مایەوە ٥ **أغَبَّ الماشیةَ**: ئاژەڵەکانی ئاو نەدان ٥ **أغَبَّ القومَ**: ڕۆژێك هاتە لای خەڵکەکەو ڕۆژێك نەهات ٥ ڕۆژە نارۆژێك سەردانی قەومەکەی کرد ٥ **أغَبَّ الشیْئُ فلاناً**: شتەکە کەوتە سەر فلانکەس ٥ شتەکە ڕووبەڕوی فلانکەس بۆوە ٥ دەشگوترێ: (فلان لا یُغِبُّنا عطاؤه) بەخششو عەتای فلانمان لێ نابڕێ، هەموو ڕۆژێ بۆمان دەنێرێ.

غَبَّبَ الطعامُ: خۆراکەکە خراپ بوو بۆگەنی کرد ٥ **غَبَّبَ فلان فی الأمر**: فلانکەس زێدە ڕەوی لەکارەکەدا نەکردو بەئاسایی وەری گرت ٥ **غَبَّبَ الشاةَ**: ڕۆژە نارۆژێك مەڕەکەی دۆشی ٥ **التَغبیةُ**: شایەتی بەدرۆ ٥ **الغِبُّ**: لەهەموو شتێکدا کۆتاییو دواییەنەکەیەتی ٥ دەق بەمانا

(بَعَدَ)دێ ٥ دەگوترێ: (جاءَ غِبَّهُ) دوای ئەو هات ٥ (حُمَّیٰ الغِب) لەرزو تا کە رۆژە نا رۆژێك بوو ٥ الغُبُّ: ناوی سەر کردوی شەپۆلی دەریایە، کەبەسەر کەنارەکانی دا سەرڕێژ دەکا ٥ شیوو دۆڵ ٥ الغَبَبُ: ژێر چۆڵەمە، غەبغەبە ئەو گۆشتو پێستە هەڵاوساوەی لە ژێر گەردنەوە شۆڕ دەبێتەوە بەتایبەتی لەهی ئادەمیزادو کەڵەشێرو رەشەوڵاخ ٥ الغُبَّةُ: ژیانی کولەمەرگی ٥ الغَبِيبُ: گۆشتی شەو ماوە ٥ گۆشتە کۆن ٥ سێڵاو وجۆگای تەنگە بەری قەدپاڵی کێوو ناوزەوی ٥ الغَبِيبَةُ: شیری بەیانی کە شەو شیری تری بۆ دەدۆشرێو دەخرێتە سەرێو هەوێن دەکرێو بەیانی دەهەژێندرێ ٥ المَغَبَّةُ من کل شیئ: کۆتاییو سەرەنجامی شت ٥ دەگوترێ: (هذا الأمر مَغَبَّة طيبة) ئەم ئیشە سەرەنجامێکی باشی هەیە ٥ المُغَبَّبُ: (ثور مُغَبَّبٌ) گایەکی چۆڵەمە ئەستوورو گەورەیە.

غَبَثَ الشَّيْئَ غَبْثاً: شتەکەی تێکڵاو کرد ٥ دەگوترێ: (غَبَثَ الزبد بالعسل) رۆنە کەرەکەی تێکەڵی هەنگوین کرد.

غَبِثَ اللونُ غَبَثاً وغُبْثَةً: رەنگی خاکی بوو تەپو تۆزاوی بوو ٥ (فهو أغبث وهي غَبْثاء) ٥ إغْبَثَّ: بەمانا (غَبِثَ)دێ ٥ الغَبِيثَةُ: کەشك وردەکرێو تێکەڵ بەرۆن دەکرێ.

غَبِجَ الماءَ غَبْجاً: قوم دوا قوم ئاوەکەی خواردەوە ٥ الغُبْجَةُ: قوم (مژە خواردنەوەی شلەمەنی).

غَبِرَ غبوراً: مایەوە ٥ تێپەڕی.

غَبِرَ الشَّيْئُ غَبَراً وغُبرَةً: تەپوتۆز دایپۆشی ٥ رەنگی خاکی بوو.

غَبِرَ الجرحُ غَبَراً: برینەکە لەسەر پیسی گۆشتەوەزووونی هێنایەوە سەرەوەی چاك بۆوەو ناوەوەی داوەشا بۆیە پاش ماوەیەك: زارکی برینەکە دڕایەوەو کێمو زوخاوی لێ هاتەدەر ٥ (فهو غَبِرٌ) ٥ أغْبَرَ: تەپو تۆزی بەرپاکرد ٥ أغْبَرَ الشَّيْئُ: رەنگی شتەکە وەکوو رەنگی خاکی لێ هات ٥ أغْبَرَ في حاجته: زۆر تێکۆشاو هەوڵی جیدی دا بۆ ئەنجامدانی کارەکانیو دابینکردنی پێداویستیەکان ٥ غَبَّرَ: تەپوتۆزی هەڵساند ٥ غَبَّرَ في وجهه: پێشی کەوت ٥ وەکوو بڵێی لە پێشیەوە تەپو تۆزی هەڵساند ٥ غَبَّرَ الشَّيْئَ: شتەکەی تەپوتۆزاوی کرد ٥ غَبَّرَ الضيفَ: دوو دەنك خورمای تازە پێگەیشتوی پێشکەشی میوانەکە کرد ٥ دەرخواردی دا ٥ تَغَبَّرَ: تەپو تۆزاوی بوو ٥ تَغَبَّرَ الناقةَ: دوا چۆڕە شیری حوشترەکەی دۆشی ٥ دەشگوترێ: (تَغَبَّرَ من المرأة ولداً) منداڵێکی لەئافرەتەکە بوو ٥ قازانجی ئەوەی لە ژنەکە کرد منداڵێکی لێ بوو ٥ إغْبَرَّ الشَّيْئُ: بەمانا (غَبِرَ)دێ ٥ دەشگوترێ: (إغْبَرَّ اليومُ) رۆژەکەی تەپو تۆزاویو خۆڵ باران بوو ٥ تەپو تۆزەکەی زۆر چڕو پڕ بوو ٥ إغْبَرَّت الارض: زەوی روتەن بووهیچی نەڕواندو بێ بەرو بووم بوو ٥ الأغْبَرُ: تێپەڕبوو کۆنو رزیو ٥ بێ بەقاو بەردەوام نەبوو ٥ دەگوترێ: (لا يغُرنّكَ عزّ الدنيا فانه أغْبَرُ) با جوانیو رازاوەیی دونیا وات لێ نەکا لەخۆت بایی بی چونکە دونیا بێ بەقایەو بۆکەس تاسەر نییە ٥ الغابِرُ: باقیو ماوە ٥ ٥ غابر بني فلان: باقی ماندەی خێڵی فلان ٥ هەروا وشەی (الغابر) بەمانا رۆژگاری رابردو دێ ٥ دەگوترێ: (كان ذلك في الزمن الغابر) ٥ الغُبارُ: تەپو تۆزو خۆڵەپەتە ٥ جۆرە خەتێکی وردە نامەیەی بەکۆتردا رەوانەکراوی پێ نووسراوە ٥ دەشگوترێ: (طلب فلاناً فما شق غُباره) هەوڵی دا بگاتە فلانکەسو

بەتۆزی پاشی نەگەیی ٥ نەیگەیشتن ٥ (الغُبار الـذَري) ئـەو مـادە تیشكانەن كـە لـەئاكامی تەقینەوەی زەرڕەدا دێتە جێو رەشـەبا بـەم لاو بـەولادا بۆشوێنی دوری دەباو لەسـەرزەوییەكە دەكەوێو زیان بـە زینـدەوەرانی سـەرزەوییەكە دەگەیـەنێ ٥ **الغُبارِیَّةُ**: تێكـچونو پـشێوی سییەكانە لەئاكامی هەڵمژینی تەپو تۆز پەیدا دەبێ ٥ **الغُبُرُ**: (غُبَرُ كـل شـئ) كۆتـاییو بـاقی ماندەی هەموو شتێكە ٥ (غُبَرُ اللیـل) كۆتـایو بـاقی مانـدەی شـەو ٥ (غُبَـرُ المرض) كۆتـاییو ئاسەوارە بـاقی مانـدەكانی نەخۆشییەكە ٥ وای لێ هاتووە بـەزۆری بـۆ بـاقی مانـدەی شیری ناو گوانی ئـاژەڵ بـەكاربێ ٥ هـەروا نـاوە بـۆ بـاقی مانـدە خـوێنی عـادەی مانگانـەی ئـافرەت ٥ دەگوترێ: (ناقة بها غُبُرٌ) حوشترێـكە هەندێـكی شیر لەگواندا ماوە ٥ **الغُبُرُ**: بـەمانا (الغُبَـرُ) دێ ٥ **الغَبْرُ**: بـەمانا (الغُبار)دێ ٥ مانـەوەو بـەردەوامی ٥ دەردێكە لە سمی حوشتردا پەیدا دەبێ پێی دەگوترێ: (تەبەقە) ٥ **الغَبراء**: زەوی ٥ **الغَبراءُ**: وشكەسـاڵەكان ٥ ئـەو سـاڵانەی بارانیـان تێـدا نابـارێ ٥ (بنـو الغـبراء) هـەژارە ئاتاجـەكان ٥ **الغبرتان**: دوو دەنكە خورمـای تـازە پێگەیـشتوو لە قاپێكدا ٥ **الغبرةُ**: تەپوتۆزاوی بوون ٥ **الغَبَرَةُ**: بـەمانا (الغُبـارُ) دێ ٥ **الغُبَیراءُ**: شەرابێـكی سەرخۆشـكەر كـە لـەزورات دەگـیرێ ٥ جـۆرە ڕوەكێكی درەختییە لە پێڕی دارە گوڵدارەكانە بۆ جوانیو بۆ مەبەستی تریش دەروێندرێ.

غَبَسَ اللیلُ غَبساً: شـەو تاریـك بـوو ٥ **الغَبَسُ**: تاریكایی ٥ رەنگی خاكی ٥ **الغُبسةُ**: تاریكایی.

غَبَشَ [illegible]: فێڵی لە فلانكەس كرد.

غَبِشَ اللیلُ غَبشاً وغُبشةً: باقی مانـدەی شـەو تێكەڵ بە سپیایی بەیانی بوو.

غَبِشَ الدابّةُ: وڵاخەكە ڕەنگی خاكی بـوو ٥ **أغبَشَ اللیـلُ**: بـەمانا (غَـبِشَ) دێ ٥ **الغَـبَشُ**: بـاقی مانـدەی شـەو تـاریكی كۆتـایی شـەو ٥ **الغُبشةُ**: تاریكایی كۆتای شەو ٥ ڕەنگی ڕەشی زۆر تاریك لە ڕەنگی ئاژەڵدا ٥ **غَبِصَت العَینُ غَبَصاً**: چاوی ڕیبـۆقی كـرد بـەهۆی گریـانی زۆرەوە ٥ (فهـي غَبـصاء) ٥ **الغَـبَصُ**: چڵكێـكی سـپییە لـە قولینچكی چاودا كۆدەبێتەوە.

غَبَطَ الحیوانَ غَبطاً: دەستی لە ئاژەڵەكە دا بۆنەوەی بزانێ كزە یان قەڵەوە.

غَبَطَ فلاناً: ئاواتـە خـواز بـوو وەكوو فلانكەسـی لێ بێ ٥ ئەوەی ئەو پێی گەیشتووە لەنازو نیعمەت بۆ ئەمیش بێ، بەبێ ئەوەی ئاوات بخوازێ فلان نیعمەتەكانی نەمێنن‌و بۆ ئەم بێن.

غَبِطَ فلاناً غَبطاً: بەمانا (غَبَطَهُ) دێ.

غُبِطَ غِبطةً: حاڵو وەزعی باش بـوو ٥ **اغـبَطَ فـلان الغبیطَ علی الدّابة**: بـارو بارگەنەكەی بەسـەر پـشتی وڵاخەكـەوە هێـشتەوە لێـی نـەكردەوە ٥ **أغبَطَ علیه الحمی**: لەرزو تاكەی پێوە مـاو لێـی نەكەوتـەوە ٥ **إغتَبَطَ**: بـەنازو نیعمـەت كـەیف خـۆش بـوو ٥ **أغتُبِطَ**: بـەمانا (إغتَبَطَ) دێ ٥ **الغَبطُ**: سواڵە گـەنمو سـواڵە جـۆ (باقـة) گـەنمو جۆ كە درەوی دەكرێ سواڵە سـواڵەو باقـە باقـە دەكـرێ ٥ پاشـان دەكـرێ بـە گەڵێـشەو شـارا ٥ **الغِبطَـةُ**: ئەوەیـە مـرۆڤ حـەز بكـا ئـەو نـازو نیعمەتەی بۆ فلان هەیە بۆئـەمیش دەستـەبەر بێ ٥ نەك حەز بكا نازو نیعمـەت بـۆ ئـەم بێو بۆكەسـانی تـر نـەمێنێ ٥ **الغبیـطُ**: ئـەوەی دەخرێتە سەر پشتی وڵاخ بـۆ جێ خۆشـكردنی ئافرەت لەسەری وەكوو بارو بارگەنەو كەژاوە ٥ زەوی دەشتاییو پان كە قەراخەكانی بەرز بن ٥

جۆگای ئاو کە گردۆڵکە دابڕێ و شەقە جۆگا دروست بکا ◊ هۆڕ یان تێرە، جەواڵێکە دولای هەن زارکیان بۆلای سەرەوەیە دەخرێتە سەر پشتی ئاژەڵ بۆئەوەی ئاوی تێ بکرێ یان شتی تر ◊ **غَبغَبَ فلان**: فلانکەس لە کڕین و فرۆشتندا خیانەتی کرد ◊ **الغَبغَبُ**: بەمانا (الغَبَبُ) دێ ◊ کە بریتییە لە ژێر چوڵەمە واتە: ئەو گۆشت و پێستەی لەژێر چەناگەوە شۆڕ دەبێتەوە ◊ هەندێ کەس تایبەتیان کردوە بەژێر چوڵەمەی کەڵەشێر و ڕەشە وڵاخ و ئادەمیزادەوە ◊ **غَبَقَهُ غَبقاً**: شیری خواردنەوەی ئێوارەی پێشکەش کرد.

غَبَقَ الماشيةَ: ئاژەڵەکەی ئێوارە دۆشی یان ئاوی دا ◊ **غَبَّقَهُ**: بەمانا (غَبَقَهُ) دێ ◊ **إغتَبَقَ**: شیری ئێوارەی خواردەوە، ئێوارە شیری خواردەوە ◊ **إغتَبَقَ الماشيةَ**: ئاژەڵەکانی ئێوارە ئاودا یان دۆشی ◊ **تَغَبَّقَ الماشيةَ**: بەمانا (إغتَبَقَها) دێ ◊ **الغَبقانُ**: ئەوکەسەی ئێواران شیر دەخواتەوە ◊ بۆ ئافرەت دەگوترێ: (غَبقى) ◊ **الغَبوقُ**: ئەو شیر و شەربەت و ماستاوەی ئێواران دەخورێتەوە ◊ ئەو شیرەی ئێوارە دەدۆشرێ ◊ هەندێ کەس حوشترێک یان ئاژەڵێکی تر تایبەت دەکا بەخۆی و هەر شیری ئەو حەیوانە دەخواتەوە ◊ دەگوترێ: (هذه الناقة غبوقي) ئەو حوشترە شیرەکەی تایبەتە بەخۆمەوە و ئێواران دەیخۆمەوە ◊ **المُغتَبَقُ**: خواردنەوەی شیر لە ئێوارەدا ◊ شوێنی شیر خواردنەوەی ئێواران ◊ یان شوێنی شیر دۆشینی ئێواران ◊ **غَبَنَهُ في البيع غَبناً**: لە مامەڵەکەدا زیانی لێ دا.

غَبَنَ الثوبَ: جارێکی تر بەسەر دورمانی کراسەکەدا چۆوە ◊ کراسەکەی هەڵپێچا، هەندێکی لە درێژی نوشتانەوە و دروی بۆئەوەی کورت بێتەوە.

غَبَنَ الشَّيْءَ: شتەکەی لە شوێنی حەشاردانندا شاردەوە.

غَبَنَ الرجلَ: بەلای پیاوەکەدا ڕۆیی و نەیبینی و هەستی پێ نەکرد.

غَبِنَ رأيه غَبَناً: ڕاو بۆچوونەکەی کورتی هێنا و هەڵەی تێدا بوو ◊ دەشگوترێ: (غَبِنَ الرجلُ رأيه) پیاوەکە ڕای خۆی بەهەڵە زانی و وازی لێ هێنا.

غَبِنَ الشَّيْءَ غَبناً: شتەکەی لەبیر چۆوە ◊ **إغتَبَنَ الشَّيْءَ**: شتەکەی لە حەشارگەدا حەشاردا ◊ **تَغابَنَ القومُ**: خەڵکەکە هەریەکەیان بەشی ئەوی کەم کردەوە.

تغابَنَ لە: دانیشت و ئیشی نەکرد تا زەرەر مەند بوو ◊ **التغابُنُ**: (يوم التغابن) ڕۆژی پەشیمان بوونەوە کە ڕۆژی قیامەتە ◊ **الغَبَنُ**: ئەو شوێنەی شتی تێدا حەشار دەدرێ ◊ ئەو پرژو پاڵ و سەرە زیادانەی لە قوماش دەبڕێن و فڕێ دەدرێن ◊ **الغَبينةُ**: فرت و فێڵ و چاو وراو ◊ دەگوترێ: (لحقه في تجارته غبينة) لە مامەڵەکەیدا توشی فێڵ لێ کردن بوو فێڵی لێ کرا ◊ **المَغبِنُ**: بن هەنگڵ ◊ ڕەفیچک و موسوڵدان لەکاتی هەڵترو شکان و ئاژەڵ دۆشیندا کە پێکەوە دەنوسێن.

غَبِيَ الشَّيْءُ عن فلان وعليه ومنه: شتەکەی لێ ون بوو ◊ نەیناسی.

غَبِيَ فلانٌ الشَّيْءَ وعنه: فلانکەس شتەکەی نەتوانی و هەستی پێ نەکرد

دەگوترێ: (لا يغبى عَلَيَّ ما فعلت) دەزانم چیت کردوە ◊ ئەوەی کردووتە لەمن نادیار نییە ◊

أغبَتِ السماءُ: ئاسمان ڕێژنە بارانێکی بەتەوژمو لێزمەی باراند ٥ هەڵڕژاندنی ئاوی زۆر ٥ تەپوتۆزی گڵ ٥ غَبَّى الشَّيْءَ: شتەکەی داپۆشی ٥ دەگوترێ: (غَبّاهُ عن الشَّيْ) ٥ لە شتەکەی نەدیو کرد ٥ (غَبَّى البئرَ) سەری بیرەکەی داپۆشیو ئەمجار گڵی کردە سەر ٥ (غَبّى الشَّعْرَ) قژەکانی کورت کردنەوە ٥ تغابى فلان: فلانکەس خۆی غافڵو بێ ئاگا کرد ٥ دەگوترێ: (تغابى الشَّيْءَ وتغابى عنه) ٥ الأغبى: دەگوترێ: (غُصْنٌ أغبى) لقە دارێکی پڕ گەلایەو تێکچڕژاوە ٥ الغَبَاءُ: کونو کەلەبەرو پەناو پاسار ٥ تەپوتۆز ٥ ئەو گڵەی دەخرێتە سەر شت بۆئەوەی دیار نەبێ ٥ الغَبوةُ: غافڵیو بێ ئاگایی ٥ الغَبياءُ: (شجرة غبياء): درەختێکی چڕو پڕو تێکچڕژاو.٥ غَثَّ الطعامُ غَثّاً: خواردنەکە خراپ بوو کەڵکی نەما.

غَثَّ الكلامُ: قسەکە پڕو پوچو بێ کەڵک دەرچوو.

غَثَّ الميزابُ في الحوض: پلوسکەکە زۆری ئاو لێ هاتە دەر بۆناو حەوزەکەو بەردەوام تێی ڕژا.

غَتَّ الشاربُ الماءَ: ئاو خۆرەکە دەمی بەناوەکەوە نا دەمی لێ نەکردەوەو هەناسەی داو خواردیەوە.

غَتَّ فلاناً في الماء: فلانکەسی خستە ناو ئاوەوەو نوقمی کرد.٥

غَتَّ اللهُ القومَ في العذاب: خودا خەڵکەکەی لە عەزابدا نوقم کرد.٥ غَتَّ فلان الضحكَ: فلانکەس پێکەنینەکەی شاردەوە بە داپۆشینی دەمی بەدەستی یان بە پارچە پەڕۆیەك.

غَتَّ فلاناً: فلانکەسی ماندو کردو توشی ناخۆشیو جورتمی کرد ٥ غَتَّني بالكلام: بەقسەی نابەجی زیانی پێ گەیاندم دڵی هێشاندم.

غَتَّ الدّابة بالسوط: بەقامچی لە وڵاخەکەی دا.

غَتَّ فلانُ: فلانکەس شێت بوو ٥ غەمبار بوو ٥ غَتَّتَ الطعامَ: خواردنەکەی خراپ کرد، لەکەڵکی خست ٥ إغتَّتَ الطعامَ: بەمانا (غتە) دێ.

غَتَمَ الحرُ غَتماً: گەرما بەهێز بوو خەریك بوو هەناسە لە زیندوان بېڕێ.

غَتِمَ غَتَماً وغُتمَةً: بەهۆی زاڵبوونی لایەنی عوجمەیی نەیتوانی بەزمانی عەرەبی مەبەستەکانی دەربڕێ ٥ أغتَمَ فلان الزيارةَ: فلانکەس زۆر چووە دیدەنیو خێزانە خانەخوێیەکەی وەڕز کرد ٥ إغتَتَمَ الرجلُ: پیاوەکە زۆری خواردو تووشی ئینتەلا بوو ٥ (ألمَغتومُ) ئەو کەسەی بەگەرما جەستەی سوتابێ.

غَثَّ الجرحُ غَثّاً: برینەکە کێمو زوخاو و گۆشتەمردەی تێکەوت.

غَثَّ اللحمُ و الشَّيْءُ غَثاثَةً وغثوثةً: گۆشتەکە کەڵکی نەماو لەکەڵك کەوت ٥ شتەکە خراپ بوو بۆگەنی کرد ٥ غَثَّتِ الشاةُ: مەڕەکە لاواز بوو گۆشتی پێوە نەما.

غَثَّ حديثُ القوم: قسەی خەڵکەکە هیچو پووچو بێ کەڵك بوون.

غَثَّ الرجلُ في المنطق: پیاوەکە لە قسەکردندا سەرکەوتوو نەبوو قسەی پڕو پوچی کردنو هیچی بەسەر هیچەوە نەبوو ٥ أغَثَّ: بەمانا (غَثَّ) دێ ٥ أغَثَّ الرجلُ اللحمَ: گۆشتی بێ کەڵكو خراپی کڕی ٥ کە کڕی زانی بەکەڵك نایە ٥ غَثَّثَ: وردە وردە قەڵەو بوو ٥ دەگوترێ: (غَثَّ بعيري ثم غَثَّثَ) وشترەکەم لاواز بوو پاشان وردە وردە قەڵەو بوو ٥ إستَغَثَّ الجرحُ: برینەکە

کێم‌و زوخاوی لێ هاته دەرو گۆشتەمردەی کەوتە ناو ٥ کێم‌و زوخاو و گۆشتەمردەکەی لێ دەرهێناو پاکی کردەوە ئەمجار دەرمانی کرد ٥ **الغَثُّ**: کزو لاواز پێچەوانەی قەڵەوی ٥ دەگوترێ: (هو لا یعرف الغَثّ من السمين) ٥ فەرقی کزو قەڵەو ناکا ٥ شتی خراپ‌و بێ کەڵك لەهەر شتێك بێ ٥ **الغُثَّةُ**: شتی کەم لە پاوان‌و لەوەڕگا ٥ لەوەڕی کەم‌و کورِ ٥ ژیانی کولەمەرگی، ژیانی زبر ٥ مەڕی کزو لاواز ٥ **الغَثيثُ**: شتی بێ کەڵك‌و بێ خێر ٥ کێم‌و زوخاو و گۆشتە مردەی ناو برین ٥ **الغَثيثَةُ**: بەمانا (الغثيثُ) دێ ٥ شێوانی عەقڵ‌و ناوەز تێکچوونی عەقڵ.

غَثَرَ المكانُ بالنباتِ: شوێنەکە گیای زۆری لێ ڕوا.

غَثِرَ الطائرُ والثوبُ غُثرَةً: باڵندەکە شێوەی ڕەنگی خاکی بوو.٥**غَثِرَ الرجلُ**: پیاوەکە ئەحمەق‌و گێل بوو ٥ **أغثَرَ الشجرُ**: درەختەکە بنێشتی لێ ڕۆیی جەوی دەردا ٥ **اغثار الثوبُ**: قوماشەکە پرزو تووکی زۆر هەڵدا ٥ **تَمَغثَرَ**: بنێشتەکەی کۆکردەوە ٥ جەوییەکەی کۆکردەوە ٥ **الأغثَرُ**: ئەوەی خوری‌و بەرگی زۆر بێ ٥ مووکوڵکی زۆر بێ ٥ قەوزە ٥ **الغَثرُ**: ئەو پرزو توکەی لە قوماش هەڵدەدا ٥ **الغَثراءُ**: کۆمەڵێك دەنگ‌و هەراو هۆریای ئادەمیزاد ٥ **الغَثرَةُ**: هەرزانی‌و فەرەحی ٥ **الغَثرَةُ**: کۆمەڵی تێکەڵ‌و پێکەڵی ئادەمیزادو هەراو هۆریایان ٥ زۆریی شت‌ومەك‌و پێداویستی ژیان ٥ **الغَيثَرَةُ**: بەمانا (الغَثرَةُ) دێ ٥ تێکرژانی خەڵك لە گۆڕەپانی جەنگدا ٥ **المِغثارُ**: شتێکە وەکوو بنێشت‌و جەوی لە برێ درەخت دێتە دەر شیرینە وەکوو هەنگوین بۆنێکی ناخۆشی هەیە ٥ **المِغثَرُ**: بەمانا (المِغثارُ)دێ ٥ **المُغثورُ**: بەمانا (المِغثارُ)دێ ٥

غَثغَثَ القومُ: خەڵکەکە وردە شەڕێکیان کرد بەبێ چەك‌و تەقەمەنی ٥ **غَثغَثَ فلان بالمكان**: فڵانکەس لەو شوێنە مایەوە ٥ **غَثغَثَ الشَّيْءَ**: شتەکەی هەنوو شێلای دەستی پێدا هێنا.

غَثَمَ لە من المال غَثماً: پارچەیەکی باشی لەماڵ پێدا.٥**غَثَمَ الشَّيْءَ**: شتەکەی تێکەڵاو کرد.

غَثِمَ الرجلُ غَثماً وغُثمَةً: پیاوەکە سپیایی مووەکانی بەسەر ڕەشەکانیدا غاڵب بوون، مووی سپی لە مووی ڕەشی زیاتر بوون ٥ **الغَثمَةُ**: جارێك، چەڵێك، دەمێك ٥ غَثَمَ لە من المال غَثمةً: جارێك وەجبەیەکی ماڵی باشی دایە ٥ **غَثمَرَ مالَهُ**: ماڵەکەی خراپ کرد ئێکسپایەری کرد ٥ **غَثمَرَ الشَّيْءَ**: شتەکەی تێکەڵ کرد ٥ **المُغَثمِرُ**: کەسێك مافی کەسانی دی ژێر پێ بخاو حەقیان بخوا ٥ **المُغَثمَرُ**: قوماشی خراپ‌و شاش‌و پاش‌و زبرو رایەڵ ئەستور ٥ خواردنێك لە بێژنك نەدرابێ‌و نەپاڵێورابێ‌و پاك نەکرابێ.

غَثَا الوادي غَثواً وغُثُوّاً: شیو و دۆڵەکە زۆر پوش‌و پەڵاش‌و چیلکە‌و چەوێڵی تێدا کۆبوەوە.

غَثَا السيلُ: لافاوەکە زۆر پوش‌و پەڵاش‌و چیلکە‌و شتی وای لەسەرخۆ هەڵگرتبوو.

غَثَا نفسه غَثياً وغثياناً: دڵی تێکەڵ هات‌و هێڵنجی هاتێ‌و حەریکبوو برشێتەوە ٥ **غَثَت السماءُ**: ئاسمان هەوربوو.

غَثَا الكلامَ: قسەکانی تێکەڵ‌و پێکەڵ کرد ٥ **غَثِيَت النفسُ غثيً وغثياناً**: دڵی تێکەڵ هات‌و خەریك بوو برشێتەوە ٥ **غَثَت الأرضُ بالنباتِ**: زەویەکە پڕ بوو لەگژوگیا.٥**غَثَيَ الكلامَ غَثياً**: قسەکانی تێکەڵ‌و پێکەڵ کردن ٥ **الغُثاءُ**: ئەو

چیلکەو خشتو خاڵو پڵو پوشەی لافاو لەگەڵ خۆی دەیهێنێ ٥ کەفو سەر ڕێژی مەنجەڵی کوڵهاتوو ٥ (غثاء الناس) خوێڕیو هەتیومچەی کۆمەڵی ئادەمی ٥ الغَجَرُ: خەڕات کۆمەڵە خەڵکێکی پاشکەوتوون بەناو هەموو جیهاندا بڵاوبوونەوەو پابەندی دابونەریتی خۆیانن‌و لەرێگەی بازرگانی‌و پیشەسازییەوە ژیانی خۆیان دابین دەکەن.

غَدَّ البعیر غَدّاً: حوشترەکە غودەی لێ پەیدا بوو.

غُدَّ البعیرُ: حوشترەکە غودەی لێ پەیدا بوو ٥ اغدّتِ الإبلُ: حوشترەکە دەردە غودەی توش بوو ٥ أغَدَّ القومُ: خەڵکەکە حوشترەکانیان توشی غودە بوون ٥ دەشگوترێ: (أغَدَّ علیه) ڕقی هەڵساو دەماری هاوسان‌و فش بوون ٥ الغَدَدُ: پەتای حوشتر ٥ الغُدَّةُ: بەمانا (الغَدَدُ) دێ ٥ ئەندامێکی هەڵتۆقیوەو لەچەند خانەیەکی پێستی پێکهاتووە ٥ وادەبێ قەناتی هەیە وادەبێ بێ قەناتە ٥ الغُدَّةُ الجرابیة: ناوێکی کۆنە بۆهەر کیسە غودەیەك کە لەجەستەدا پەیدا دەبێ ٥ الغدة الغرائیة: جۆرە غودەیەکە لە کۆئەندامی زاووزێی مێینەی حەشەراتدایە مادەیەکی لینج دەردەدا بۆ لکاندنی هێلکە بەهەندێ هێلکەی ترەوە ٥ الغُدَدَةُ: هەر گرێی‌و لوێکە لە جەستەداو بەز دەورەی دابێ.

غَدَرَ الرجلُ غَدراً وغَدَراناً: ئاوی زلکاوی خواردەوە.

غَدَرَ فلاناً وبه غَدراً وغَدَراناً: ستەمی لە فلان کردو وادەی بەڵێنی خۆی هەڵوەشاندەوە ٥ وەفای بەبەڵێنی خۆی نەکرد ٥ یا غُدَرُ: ئەی ستەمکار ٥ (یا آلَ غُدَرٍ) ئەی ستەمکارینە! ٥ غَدَرَت المرأة وَلَدَها: ئافرەتەکە ستەمی لە منداڵەکەی کردو بژێوی ڕێك‌و پێکی نەدایە.

غَدِرَ الرجلُ غَدَراً: پیاوەکە لەناوی زەلکاوی خواردەوە.

غَدِرَ المکانُ: شوێنەکە بەردەلان‌و درزاوی بوو؛ قوڕە لیتەی وشکەوەبووی قەڵشت قەڵشت بوو.

غَدِرَ عن أصحابه: لە هاوەڵەکانی دواکەوت.

غَدِرَ فلان: فلانکەس براکانی مردن‌و بۆخۆی زیندوو ٥ أغدَرَهُ: خستیە ناو زلکاوەوە ٥ هێشتیەوە ٥ أغدَرَ الشَّیْئَ: دوای خۆی خست، هێشتیەوە ٥ تێپەڕی ٥ دەگوترێ: (اغدَرَ المائةَ) لەسەد تێپەڕی ٥ غادَرَهُ مُغادرةً: وازی لێ هێنا ٥ هێشتیەوە ٥ إغتَدَرَ: پرچی هۆنیەوە ٥ زوڵفی خۆی هەڵوێزنی.

تَغَدَّرَ: دواکەوت ٥ ڕووبەڕوی خەڵکی بۆوە لەمەیدانی شەڕدا ٥ إغتَدَرَ المکانُ: شوێنەکە زلکاوی تێدا مان ٥ پاش ڕابوونی لافاو چەند زلکاوی تێدا پەیدا بوون ٥ الغادِرَةُ: دەگوترێ: (به غادرة من مرض) پاشماوەی نەخۆشی تێدا ماوە ٥ غَدّارٌ: واتە: هۆی ستەمکار صیغەی (فَعّال)یە ٥ الغدَارَةُ: پاشماوەی شت ٥ الغدّارةُ: تفەنگێکە بۆ فیشەك هاویشتن یان دەمانچەیەکە ٥ الغَدَرُ: هەرشوێنێك زەویەکەی توندو بەردەلان بێ، زەویەکەی قەڵشت قەڵشت بێ بەجۆرێك وڵاغ نەتوانێ پێیدا بڕوا ٥ قوڕە لیتەکە وشك بوبێتەوەو قەڵشت قەڵشت بووبێ ٥ دەشگوترێ: (رجل ثبت الغَدَر) پیاوێکی بەدەم‌و پل‌و بەڵگە بەهێزە لەکاتی دەم تێك ژنین‌و کێشەو نیزاعدا ٥ الغُدرَةُ: بەمانا (الغَدارةُ) دێ ٥ الغُدَرَةُ: کەسێك زۆر ستەم لەخەڵك بکا ٥ الغَدَرَةُ: تاکی (الغَدَر)ە ٥ پاشماوەی شت ٥ الغَدیرُ: ئەو گۆماو و زلکاوانەن لەدوا لافاو دەمێننەوە ٥ هەروا ناوە بۆ ڕوباری

بچوك ٥ الغَديرَةُ: پارچە ڕوەك، كۆمەڵە گیا ٥ پرچی هۆندراوە ٥ لاجانگی هەڵوێزنراو

غَدَفَ له في العطاء غَدَفاً: بەخشینەكەی زۆر كرد ٥ أغدَفَ الليلُ: شەو پەردەی خۆی دادایەوە ٥ أغدَفَت البحرُ: دەریا شەپۆلەكانی لێڵ بوون ٥ أغدَفَ الخاتنُ: كێر برەكە پێستی سەری هینەكەی لێ كردەوە ٥ اغدَفَت المرأة قناعها: ئافرەتەكە سەرپۆشەكەی هێنایە سەر دەموچاوی خۆی داپۆشی ٥ أغدَفَ الصيّاد الشبكة على الصيد: نێچیرەوانەكە داو و تۆڕەكەی بەسەر نێچیرەكەدا دادایەوە ٥ غادَفَ القومُ مغادَفةً وغِدافاً: خەڵكەكە لە ژیانی خۆش گوزەرانیدان ٥ إغتَدَفَ منه: شتێكی زۆری لێ وەرگرت ٥ إغتَدَفَ الثوبَ: قوماشەكەی بڕی ٥ پارچە پارچەی كرد ٥ إغدَودَفَ الليلُ: شەو هات و پەردەی خۆی دادایەوە ٥ الغُدافُ: قەلەڕەشەی گەورەو باڵدرێژ ٥ موی درێژو پڕ ٥ الغُدافِيُّ: هەرشتێك ڕەنگی ڕەش بێ ٥ نیسبەتدراو بۆلای قەلەڕەشە ٥ دەشگوترێ: (ليلة غدافِيّة الأهاب) شەوێكی تاریك تونەكە ٥ الغَدَفُ: نازو نیعمەت و گوزەران فراوانی ٥ دەگوترێ: (هم في غَدَف من العيش) ئەوان لە ژیان و گوزەرانی خۆش دان ٥ الغُدفَةُ: شتێكە وەكوو چارۆكە ئافرەتی عەرەب بەخۆیانی دا دەدەن پێشی دەگوترێ: (غطفة) ٥ الغِدقَةُ: توێكڵی فول و لۆبیاو ئەو جۆرە شتانە ٥ الغَدَقَةُ: بەمانا (الغِدقة) دێ ٥ غَدِقَت الأرضُ غَدقاً: زەویەكە ئاوی ڕۆچووی زۆر تێدا بوو، تەڕبوو ٥ غَدِقَت الأرضُ غَدَقاً: زەویەكە ئاوی زۆری تێدا بوو.

غَدَقَ المَطَرُ: بارانەكە پڕو لەنگێزە بوو.

غَدِقَ العينُ: چاوەكە فرمێسكی زۆر بوو زۆری ئاو لێ هەڵڕژا ٥ غَدِقَت الأرضُ: زەویەكە بەپیت و بەرەكەت بوو ٥ إغدَودَقَ: بەمانا (اغدق) دێ ٥ دەگوترێ: (إغدَودَق المطرُ) (وإغدَودَقت العينُ) ٥ غَيدَقَ: بەمانا (إغدَودَقَ)دێ ٥ الغَدَقُ: ئاوی ڕۆچوی زۆر، ئاوێك زەوی داپۆشیبیو نەگونجی زەویەكەی بەكاربێنی بۆ كشتوكاڵو ئاوەدانی ٥ غَيدَقَ الرجلُ: پیاوەكە لیكی زۆر بوو ٥ الغَيداقُ من الغلمان: كوڕی تازە پێگەیشتوی نەرمونۆڵ ٥ پیاوی سەخیو نانبدە ٥ ئەسپی ڕەسەنی هەنگاو درێژ ٥ ژیانی خۆش و ئاسودە ٥ الغَيدَقُ: بەمانا (الغَيداقُ) دێ.

غَدِنَ غَدَناً: شل ونەرم بوو ٥ تَغَدَّنَ الغُصنُ: لقەدارەكە ڕاژاو چۆمایەوە ٥ إغدَودَنَ الشَّيءُ: شتەكە درێژ بوو لێك هالا ٥ دەگوترێ: (إغدودن الشَّعرُ) زولف درێژ بوو لێك هالا ٥ إغدودَنَ الشجرُ: درەختەكە نەرم بوو چۆمایەوە ٥ إغدودن النبتُ: ڕوەكەكە سەوز بوو تاوای لێ هات ڕەش بنوێنێ بەهۆی تێر ئاویەوە ٥ الغُدانِيُّ: گەنجی نەرمونۆڵ ٥ الغَدَنُ: نووستن و وەنەوز ٥ الغُدنُةُ: پارچە گۆشتێكی ئەستوورە لەلا شەویلەدا ٥ الغَدَودَنُ: گەنجی نەرمو نۆڵ ٥ المُغدَودِن: بەمانا (الغَدَودِن) دێ ٥ قژی زۆر ڕەشی نەرم.

غَدا غُدُواً: بەیانی ڕۆیشت.

غَدِيَ غداً وغداءً: نانی بەیانی یان نیوەڕۆی خوارد ٥ غاداهُ: زوو دەستی پێ كرد ٥ دەگوترێ: (غاديته مع صياح الديك) بەرە بەیان و كەڵەباب خوێندنان دەستم پێ كرد ٥ غَدّاهُ: نانی ئێوارەی پێشكەش كرد ٥ إغتَدَى عليه: زوو پەلاماری دا، زوو دەستی پێ كرد ٥ تَغَدّى: نانی بەیانی یان

نیوەڕۆی خوارد ◊ دەگوترێ: (أدنُ فَتَغَدَّ) نزیك بەوە نانی بەیانی بخۆ ◊ **الغادیةُ**: هەور بەیانی پێك بێ‌و کۆبێتەوەو باران ببارێنێ ◊ بارانی سەرلەبەیانی ◊ **الغَداءُ**: خواردنی بەیانی، قاوەڵتی ◊ نانخواردنی نیوەڕۆ ◊ **الغَداةُ**: کاتی نێوان کازیوەی بەیانی‌و خۆر هەڵهاتن ◊ **الغُدوَةُ**: بەمانا (الغَداة) دێ ◊ **المَغدی**: شوێنی نانخواردنی بەیانی ◊ دەگوترێ: (ما ترك من أبیه مَغدىً ولا مراحاً) هیچی لە بابی ناچێ ◊ **المَغداةُ**: بەمانا (المَغدی) دێ.

غَذَّ الجرحُ غَذّاً: کێم‌و زوخاوی ناو برینەکە هاتە دەر.

غَذَّ العِرقُ: ڕەگەکە چی خوێنی تێدا بوو هاتە دەرو نەبڕا.

غَذَّ الشَّیءَ غَذّاً: شتەکەی کەم کردەوە ◊ **أغَذَّ الجرحُ والعِرقُ**: بەمانا (غَذَّ)دێ ◊ **أغَذَّ السَّیرَ**: بە خێرایی ڕۆیی پەلەی کرد لە ڕۆیشتندا ◊ **الغاذُّ**: ڕەگێکە لەچاودا ئاوی لێ دێ‌و نابڕێ ◊ **الغاذَّةُ**: پیستێکی تەنکە لەسەری منداڵدا دێ‌و دەچێ، کەڕەق بوو بوو بەئێسقان دەبێتە ئێسقانی پێشە سەر ◊ **الغَذیذَةُ**: ئەو کێم‌و زوخاوەیە کەلەناو برینداییە ◊ **إغتَذَرَ**: بەڵو بەشیری دروست کرد، حەڵوای شیری کرد ◊ **الغَذیرَةُ**: ئارد شیری تێ دەکرێ‌و دەکوڵێندرێ، گەرم دەکرێ بە ئاگر یان تیشکی خۆر ◊ **غَذرَمَ الکلامُ**: قسەکەی تێکەڵ‌و پێکەڵ کرد ◊ **غَذرَمَ الشَّیءَ**: شتەکەی بەگۆترە فرۆشت ◊ **تَغَذرَمَ الرجلُ یَمیناً**: پیاوەکە سوێندی خوارد ◊ **تَغَذرَمَ الشَّیءَ**: شتەکەی خوارد ◊ **الغُذارِمُ**: ئاوی زۆر ◊ پێوانەی گۆترە کاری ◊ **المُغَذرِمُ من النبتِ**: ڕوەکی تێکەڵ‌و پێکەڵی خراپ ◊ **غَذَمَهُ غَذماً**: بەخێرایی‌و حەزەوە خواردی‌و هەڵی لوشی ◊ **غَذَمَ الفصیلُ**: بێچووەکە هەموو شیری ناو گوانی دایکی خوارد ◊ **أغذَمَ الفصیلُ ما في ضرعِ أمِّه**: بەمانا (غَذَمَه) دێ ◊ **إغتَذَمَ الفصیلُ ما في ضرعِ أمِّه**: بەمانا (غَذَمَهُ) دێ ◊ **إغتَذَمَ فلانُ الشَّیءَ**: شتەکەی بەحەزو ئارەزووەوە خوارد ◊ دەگوترێ: (هو یتغذم کل الشَّیء) ◊ ئەگەر زۆر خۆر بێ ◊ **الغُذامَةُ**: زۆر خۆر کەهەموو شتێك بخوا ◊ **الغُذمَةُ**: شیری زۆر ◊ جەڵەبە مەڕو بزن ◊ ڕەنگی لێڵ‌و خاکی ◊ دەشگوترێ: (أصابوا من معروفه غُذَماً) بێ برانەوە پیاوەتی ئەویان پێ گەیی هەر ڕۆژە شتێکی بۆ ناردن‌و جۆرە پیاوەتییەکی لەگەڵ کردن ◊ **الغُذَمَةُ**: (بئر غُذَمَة) بیرێکی ئاودارە ئاوی زۆرە ◊ **الغَذَمَةُ**: شیری زۆر ◊ جەڵەبە ئاژەڵ ◊ **غَذمَرَ**: ڕقی هەڵساو هاواری کرد ◊ بەبێ لێ وردبوونەوە دەستی بە کارەکە کردو چووە ژێر ئەو بارە قورسەوە ◊ بە ویستی خۆی فەرمانڕەوایی گەلەکەی کردو فەرمانی ڕەت نەکرایەوەو کەس لێی یاخی نەبوو ◊ **غَذمَرَ الشَّیءَ**: شتەکەی تێکەڵ بەشتێکی تر کرد ◊ شتەکەی بە گۆترە فرۆشت بەبێ پێوان‌و کێشان‌و پێوانە شتەکەی فرۆشت ◊ **تَغَذمَرَ**: هاواری کردو بە ڕق هەڵسان‌و نەڕە نەڕو قسەی تێکەڵ‌و پێکەڵ هەڵس‌و کەوتی کرد ◊ **الغَذامِرُ**: ئاوی زۆر.

غَذا الماءُ والعِرقُ غَذواً: ئاوەکە یان ئارەق ڕەوان بوو.

غَذا العِرقُ: ڕەگەکە خوێنی لێ دەرچوو.

غَذا الجرحُ: برینەکە بەردەوام خوێنی لێ هات.

غَذا الجملُ بولهُ وببولِهِ: حوشترەکە میزەکەی بەچڕ بچڕ کرد.

غَذا الرجل والحيوان غَذواً وغَذواناً: پیاوەکە یان ئاژەڵەکە پەلەی کرد.

غَذا الطعامُ المولودَ غِذاءً: خواردنەکە بۆ منداڵەکە سودبەخش بوو، پێی کەوتو بەشی کرد ٥ دەگوترێ: (غَذا الصَّبِيّ باللبن) منداڵەکە شیر بوو بە بژێوی، بەشیر بەخێوی کرد.

غَذا فلاناً الطعامَ: خواردەمەنی دا بەفلان ٥ غَذي العِرقُ: رەگەکە خوێنی لێ هات ٥ غَذي الجملُ ببوله: حوشترەکە میزی پچڕپچڕ کرد ٥ غَذّي المولودَ: منداڵەکەی بەخێوکرد ٥ إغتَذي: بژێوی خوارد ٥ تَغَذّي: بژێوی خوارد ٥ الغاذي: دەگوترێ: (فلان غاذي مال) فلانکەس زۆر بەشەماڵو سامانی خۆی دەخاتە گەڕو سەرو کاری دەکا ٥ ألغِذاء: بژێوی ٥ خواردنو خواردنەوە کە جەستە پێی گەشە دەکاو خۆڕادەگرێ ٥ الغَذِيّ: شیرە خۆرەیەك شیری دایکی خۆی نەخواو بەشیری ئافرەتێکی تر پەروەردە بکرێ ٥ غَرَبَت الشمسُ غروباً: خۆر لەکەناری ئاسمان لای خۆرئاوا ئاوابوو دیارنەما.

غَرَبَ فلان: فلانکەس دیار نەما.

غَرَبَ القومُ: خەڵکەکە ڕۆیشتن.

غَرَبَ عنه: لێی دورکەوتەوە ٥ دەگوترێ: (أغرُب عنّي) لێم دوور بکەوە.

غَرَبَ فلان غَرباً: فلانکەس لە وڵات دوورکەوتەوە.

غَرِبَ الشَّيْئُ غَرَباً: شتەکە رەش هەڵگەڕا ٥ غَرِبَت العينُ: پێڵوی چاو ئەستور بوو هاوسا ٥ غَرِبَت الشاةُ والفرسُ: مەڕەکەو ئەسپەکە توشی نەخۆشی ئاو لەچاو هاتنو برژانگ ڕوتانەوە بوون.

غَرُبَ عن وطنه غرابة وغربةً: لە وڵات دورکەوتەوە.

غَرُبَ الكلامُ غرابةً: قسەکە چەواشەو مانا نادیار بوو ٥ أغرَبَ: چووە خۆرئاوا ٥ بوو بە غەریبو بێگانە لە وڵات ٥ سەفەری کرد ٥ شتی غەریبو ناوازەی هێنا ٥ أغرب في كلامه: قسەی وای کردن تێگەیشتن لێیان زەحمەت بوو ٥ أغرب في الأرض: سەفەری کردو لەوڵات دوورکەوتەوە سەفەری وڵاتی دووری کرد ٥ أغرب في الضحك: زێدەڕەوی کرد لە پێکەنیندا ٥ أغرب الرجل الأحمر: پیاوە گەنم ڕەنگەکە منداڵی سپی پێستی بوو ٥ أغرب فلان: فلانکەس سامانی زۆر بوو، وەزعو حاڵی خۆش بوو ٥ أغرَبَ الشَّيْئَ: شتەکەی دوورخستەوە ٥ غَرَّبَ القومُ: خەڵکەکە (قەومەکە) چونە لای خۆرئاوا ٥ غَرَّبَت المرأةُ السمراء: ئافرەتە گەنم ڕەنگەکە منداڵی سپی پێستی بوو ٥ غَرَّب فلاناً: فلانکەسی دوورخستەوە ٥ غَرَّبَ الدهرُ فلاناً: ڕۆژگار فلانکەسی دوورخستەوە ٥ إغتَرَبَ: لە وڵات دەرچوو بوو بە غەریبو پەناهەندە ٥ چوستو چالاك بوو ٥ إغتَرَبَ فلان: فلانکەس ژنی لە خزمی خۆی نەهێنا، لە بێگانە هاوسەرگیری کرد ٥ تَغَرَّبَ: لە وڵات دوور کەوتەوە ٥ إستَغرَبَ الرجلُ في الضحك: پیاوەکە زێدەڕۆیی کرد لە پێکەنیندا ٥ دەشگوترێ: (إستَغرَبَ عليه الضحك) زۆر پێکەنی پێکەنینی، قاقای هات ٥ إستَغربَ الشَّيْئَ: شتەکەی بەنامۆو ناوازە هاتە بەرچاو ٥ الغارِبُ: ناوشان ٥ نێوان دووگو ملی حوشتر ٥ ئەو شوێنەی هەوساری حوشتری دەخرێتە سەر کاتی بەرەڵلای ناو لەوەڕگا دەکرێ بۆئەوەی بەئارەزوی خۆی بلەوەڕێ ٥ بەئادەمیزادیش دەگوترێ: (حبلك على غاربك) تەواوی ئازادیت هەیە بۆ کوێ دەچیت بچۆ ٥ ئەم ڕستەیە بۆ

کینایه له تەلاق بەکاردەهێنرێ ◊ هەروا ناوه بۆ تۆپەڵاکی هەموو شتێك ◊ (غوارب الماء:) سەر شەپۆلی ئاو ◊ الغربان: پێشەوەی دووگی حوشترو دواوەوەی ◊ الغُـرَابُ: قەلەڕەشە ◊ جۆرە باڵندەیەکە لە پێری (الجوائم) بەزۆر جۆری باڵندە دەگوترێ: (قەلەڕەشە، قەلەباچکە، وشە، قەلەباڵدرێژ) ◊ عەرەب ئەم باڵندەیە بە نیشانەی شوومو نەگبەتی دادەنێن ◊ هەرکاتێ قەلەڕەشە قراندبیەتی‌و کابرای عەرەب خەریکی سەفەرکردن بووبێ سەفەرەکەی هەڵوەشاندۆتەوە، لەوە ترساون لەو سەفەرەدا تووشی بەلاو ناخۆشی ببن ◊ بۆیە پێیان گوتووە: (غراب البين) قەلەڕەشەیەك کە بۆتە بەربەست لەنێوان خۆیان‌و مرازەکانیان ◊ قەلەڕەشە کراوەتە نمونە بۆ زۆر ڕۆیشتن ◊ دەگوترێ: (بكر بكور الغراب) وەکوو قەلەڕەشە هەرزوو بەیانی ڕابوو لەخەو هەڵسا ◊ (فلان احذر من الغراب) فلانکەس لە قەلەڕەشە وریاو خۆپارێزترە ◊ (طار غرابه) قژی ڕەشی سپی بوو پیر بوو تەمەنی گەنجی بەسەر چوو ◊ هەروا وشەی (غراب) بەمانا سەرەتای هەموو شتێك یان تیژایی هەموو شتێك دێ ◊ دەگوترێ: غراب الفأس وغراب السيف) تیژایی پاچو شمشێر ◊ الغَربُ: خۆرئاوا ◊ لای خۆر ئاوابوون : ئەمو ولاتانەی کەوتونەتە بەشی خۆرئاوا، پێچەوانەی خۆرهەلات ◊ سەرەتای هەموو شتێك‌و تیژایی شت ◊ هەر وشەی (ألغَربُ) ناوە بۆ دۆلچەی گەورە کەلە پێستی گا دروست کرابێ ◊ هەروا ناوه بۆ فرمێسك ◊ ڕێڕەوی فرمێسك ◊ قولینچکی چاو ◊ دواوەی چاو پێشەوەی چاو ◊ زۆری هەبوونی تف لەدەمدا ◊ هەروا دەگوترێ: (أصابه سهم غَرب) تیرێکی وێڵی بەرکەوت نەزاندرا کێ هاویشتویەتی ◊ الغَرَبُ: زێڕ ◊ زیو ◊ پەرداخو پیاڵە ◊ شەراب ◊ ئاوی چۆڕاوە لە کونەدەو دێمکە ◊ جۆرە درەختێکە تیری لێ دروست دەکرێ ◊ لە وڵاتی شامدا بەجۆرە درەختێك دەگوترێ کە لە پێری (الصفصافية)یەو لەقەراخ جۆگاناو دەروێندرێ بەمەبەستی سوود وەرگرتن لەدارەکەی ◊ لە وڵاتی میصر جۆرێکە لە (الصفصاف) پێی دەگوترێ (شعر البنت) یان (أم الشعور) ◊ دەردێکە توشی مەڕو بزن دەبێ کە دەبێتە هۆی هەڵوەرینی موی لمبۆزی‌و برژانگی چاوی ◊ دەگوترێ: (بعينه غَرب) چاوی هەمیشە ناودەکاو ئاویان لێ نابڕێ ◊ الغَرِبَـةُ: دووری‌و غەریبی ◊ سپی خالیص ◊ الغربيُّ: هەر درەختێك تیشکی خۆر لەکاتی ئاوابووندا لێی بدا ◊ هەرشتێك پاڵ خۆرئاوا بدرێ ◊ الغريبُ: بێگانە ◊ پیاوێك لەهۆزو خێڵەکە نەبێ‌و خۆی لەگەڵ ئەوان حیساب بکا ◊ المَغرِبُ: شوێنی ئاوابوونی خۆر ◊ کاتی خۆرئاوابوون ◊ لای ئاوابوونی خۆر ◊ وڵاتی مەغریب ◊ ئەو وڵاتانەی دەکەونە باکوری ئەفریقیاو خۆرئاوای میصر کە بریتییە لە وڵاتی (لیبیاو تونس‌و جەزائیرو مەراکیش وڵاتی مەغریبی ئەمڕۆ) ◊ المُغـرِبُ: هەرشتێك داتپۆشێ‌و بتشارێتەوە (عَنقاءُ مُغرِب) باڵندەیەکی گەورەیە زۆر دوور دەڕوا ◊ باڵندەیەکی ئەفسانەییەو بوونی نییەو ناوی هەیە ◊ المُغَرِّبُ: دوور ◊ دەگوترێ: (هل من مُغَرِّبة خبر) ئایا هەواڵێکی تازە هاتوو لەوڵاتێکی دوورەوە هەیە؟ ◊ الغِربيبُ: جۆرە ترێیەکە ◊ پیرێك مووە سپیەکانی بەخەنە ڕەش بکاتەوە ◊ شتێك زۆر ڕەش بێ ◊ بەزۆری وشەی (غِربيب) دەکرێتە ناوەڵناو ◊ **غَربَلَ فلان في**

الأرض: فلانكەس بەناو زەویدا ڕۆیی ٥ غَرْبَلَ الحبّ: دانەوێڵەکەی لە بێژنگ دا ٥ غَرْبَلَ القومَ: خەڵکەکەی کوشت‌و بڕ کرد ٥ غَرْبَلَ البلدَ والناسَ: کەشفی حاڵ‌و وەزعی خەڵکەکەی کرد ٥ الغِربالُ: بێژنگ؛ ئامێرێکە بۆ جیاکردنەوەی سەرکۆزرو پڵ‌و پوش لەدانەوێڵەکە ٥ پیاوی فیتنەو دووزمان ٥ (العَظم الغِربالي) ئێسقانێکە لەتەختی جومجومەدایەو دەکەوێتە نێوان لوت‌و مێشک ٥ المُغَرْبَلُ: پیاوی هەڵبژاردە ٥ المُغَرْبِلُ: کەسێک پیشەی بێژنگ دروستکردن بێ.

غَرِثَ غَرَثاً: برسی بوو (فهو غرثان) ٥ دەشگوترێ: (إمرأة غرثى الوشاح) ئافرەتێکە گەدەی بچوک‌و قەد باریکە ٥ غَرَّثَهُ: برسی کرد.

غَرِدَ الطائرُ والإنسانُ غَرَداً: باڵندەکە یان ئادەمیزادەکە دەنگی بەرزکردەوەو گۆرانی گوت‌و خوێندی ٥ بۆ زێدەڕەوی لەمانای (غَرَدَ)دا دەڵێی: (غَرِد وغِرِّيدٌ) ٥ أغرَدَ الطائرُ والإنسانُ: باڵندەکە ئادەمیزادەکەی خستە خۆشی‌و زەماوەندەوە بەدەنگی خۆشی خۆی ٥ دەگوترێ: (سمعت قمرياً فأغرَدني) گوێم لەدەنگی قومری بوو دەیخوێند خستمیە حاڵەتی خۆشی‌و هەڵپەڕینەوە ٥ غَرَّدَ الطائرُ والإنسانُ: بەمانا (غَرِدَ) دێ ٥ إستَغرَدَهُ: هێنایە خوێندن‌و گۆرانی گوتنەوە ٥ الأُغرودَةُ: خوێندنی بولبول‌و کۆترو باڵندەی ترو ئادەمیزادە ٥ دەگوترێ: (طائر أو مُغنّ مُستَمْلِحُ الأغاريد) باڵندەیەکی دەنگ خۆش یان گۆرانی بێژێکی دەنگ‌و ئاواز خۆش ٥ الغَرّادُ: جۆرە کارگێکە هەڵدەتۆقێ.

غَرَّ الرجلُ: پیاوەکە ئیش نەزان‌و بێ ئاگا بوو لەکاروبار.

غَرَّ الماءُ: ئاوەکە ڕۆچوو.

غَرَّ فلاناً غَرّاً وغُروراً: فلانکەسی هەڵخەڵەتاند ٥ فێڵی لێ کرد ٥ زەبری لە ناوچەوانی دا ٥ مەبەستی خۆی لێ وەدەست هێنا.

غَرَّ الطائرُ فرخَهُ غَرّاً وغِراراً: باڵندەکە بە دەندووکی خواردنی دا بە بێچوەکانی ٥ هەروا وشەی (غُرّ) بەمانا سپییەتی‌و درەوشانەوە دێ ٥ دەگوترێ: (غُرّ وجهه) ڕوخساری سپی‌و جوان‌و درەوشاوە بوو.

غَرَّ الفرسُ: ئەسپەکە ناوچەوانی خاڵی سپی پێوە بوو.

غَرَّ الرجلُ: پیاوەکە بەرزبۆوە بوو بە گەورەو ڕیش سپی وڵاتەکەی ٥ کرداری جوان‌و ڕەفتاری پەسەندی لێ دەرکەوتن ٥ یان پیاوەکە بێ ئاگاو کەودەن‌و تێنەگەیشتوو بوو.

غارَ السوق: بازاڕ شکاو مامەڵە کەم بوو.

غارَ الناقة: حوشترەکە شیری کەم بوو.

غارَ التحيةَ: وەڵامی سڵاوەکەی کەم کردەوە وەکوو پێویست وەڵامی سڵاوی نەدایەوە ٥ غَرَّرَ بە تغريراً وتغِرَّةً: خستیە شوێنی خەتەرناک‌و فەوتانەوە ٥ دەگوترێ: (غَرَّرَ بنفسه وماله) خۆی‌و ماڵ‌و سامانی خستە خەتەرەوە ٥ غَرَّرَ الغلام: منداڵەکە ددانی دەرکەوتن: ددانی پێشینەی ڕوان‌و دەرکەوتن ٥ غَرَّرَ الطيرُ: باڵندەکە باڵەکانی بەرز کردنەوەو خەریکبوو بفڕێ ٥ غَرَّرَ القِربةَ: کوندەکەی پڕ کرد ٥ اغتَرَّ فلان: فلانکەس غافڵ‌و بێ ئاگا بوو ٥ فێڵی لێ کرا ٥ إغتَرَّ فلاناً: هەوڵی دا بیخافڵێنێ‌و ئاگای لە ڕوداونەبێ ٥ إغتَرَّ الأمر فلاناً: ڕوداوەکە بەغافڵی‌و بێ ئاگایی لەناکاو تووشی فلانکەس

بوو ◊ تَغَرَّرَ الفَرَسُ: ئەسپەکە ناوچەوان بەڵەک بوو ◊ دەگوترێ: تَغَرَّرَ الفرسُ وتَحَجَّلَ: ئەسپەکە ناوچەوانی بەڵەک بوو هەروا قاچەکانیشی بەڵەک بوون ◊ إستَغَرَّ: بەمانا (إغتَرَّ) دێ ◊ إستَغَرَّ فلاناً: بە غافڵگیری‌و لەناکاو بۆی هات‌و پەلاماری دا ◊ الأغَرُّ: مەشهورو بەناوبانگ ◊ الغارُّ: غافڵ‌و بێئاگا ◊ بیر هەڵکەن ◊ الغِرارُ: تیژایی شمشێر ◊ شێوەو شکڵ ◊ دەگوترێ: (ضربَ نصاله على غرار واحد) تیرەکانی لەسەر یەک شێوە تاشین (ضرب على غراره) ڕێ‌و شوێنی ئەوی گرتە بەر ◊ کەمێک لەخەو ◊ دەگوترێ: (ما ذقتُ من النوم إلا غراراً) نەنووستم جگە لەکەمێک خەو نەبێ ◊ (ما لبثتُ عنده إلا غراراً) کەمێک نەبێ لای ئەو نەمامەوە ◊ دەشگوترێ: (جاءنا على غرار) لە ناکاوێک‌و گۆزو گوممەت هات بۆلام ◊ (لبثتُ اليومَ غرار شهر) بەئەندازەی مانگێک مامەوە ◊ الغرار من الصلاة: ناقیص بوونی ڕوکنەکانی نوێژ ◊ الغَرَارَةُ: غافڵی‌و بێئاگایی ◊ مێرمنداڵی ◊ دەگوترێ: (كان ذلك على غرارتي) ئەوە وەکوو سەردەمی مێرمنداڵیی من وایە ◊ الغِرارَةُ: گوێنی‌و خەرارێکە لە جەواڵ گەورەترە گەنمی تێ دەکرێ.

غَرُّ: تیژایی شمشێر ◊ جۆگە شەقکردن بەناو زەویدا ◊ هەموو دوو لۆهێنانەوەو قەدکردنێک لە قوماش‌و شتی وا دا ◊ دەگوترێ: (طوى الثوبَ على غَرِّه) قوماشەکەم وەکوو خۆی پێچایەوە ◊ (طويتُ فلاناً على غَرِّهِ) فلانکەسم جێهێشت لەسەر حاڵی خۆی‌و بەبێ ئەوەی نیش‌وکارەکەی دەربخەم ◊ الغِرُّ: کەسێک بەئاسانی هەڵبخەڵەتێ ◊ الغُرُّ: باڵندەیەکی قاچ درێژە لەباڵندە ئاوییەکان ڕەنگی ڕەشە سەری سپییە بەناوی زلکاوەکان دەژی ◊ الغَرَرُ: خەتەرو سامناک ◊ ڕووبەڕووبوونەوە، بەهیلاکچوون ◊ کالاًیەک: کە کڕیارو فرۆشیار جۆرو چەندیەتی نەزانن ◊ یان دڵنیا نەبن لە تەسلیم کردنی کالاکە وەکوو فرۆشتنی ماسی لەئاودا ◊ یان فرۆشتنی باڵندە بەئاسمانەوە.

الغُرَّةُ: لە هەموو شتێکدا سەرەتاکەی‌و باشەکەی ◊ سپیایی ناوچەوانی ئەسپ ◊ مانگی یەک شەوە ◊ یەکەم ڕۆژی مانگ ◊ هەڵاتن‌و دەرکەوتنی مانگ ◊ دەم‌و چاوی مرۆڤ ◊ هەر ڕوناکایی‌و گازیوەیەک سەرەتاکەی دەربکەوێ ◊ گەورە پیاو و ڕیش سپی قەوم ◊ کالای باش‌و بەنرخ ◊ سێ شەوی سەرەتای مانگ ◊ الغِرَّةُ: بێئاگایی‌و غافڵی لەکاتی بەخەبەریدا ◊ الغُرورُ: هەرشتێک ئادەمیزاد لە خشتە بەرێ ماڵ‌و سامان بێ یان پلەو پایە بێ، یان شەهوەت‌و ئارەزووی نەفس‌و شەیتان بێ ◊ الغَرِيرَةُ: گەنجی بێ ئەزموون ◊ جەستەو ئەندام جوانی ◊ ژیانی نەرم‌و نۆڵ‌و پڕ نازو نیعمەت ◊ کەفیل‌و بەرعودەو سەرپەرشتیار ◊ دەشگوترێ: (أنا غريرك من هذا الأمر) ئەمن لەم بوارەدا شارەزاو خاوەن ئەزموونم ◊ الغُرَيْرُ: گیانلەبەرێکی گۆشت خۆرە ◊ شێوەی لەنێوان سەگ‌و پشیلەدایە ◊ قاچ کورت‌و قاچ ڕەشە ◊ ڕوخساری سپییە ◊ لەهەردولای ڕوخسارییەوە دوو خەتی ڕەش هەن ◊ هەروا ناوە بۆ کەڵە حوشتری ڕەسەن ◊ غَرَزَت الجرادةُ غرزاً: کوللەکە کلکی چەقاندە زەوی بۆئەوەی هێلکە بکا.

غَرَزَ الشَّيْءَ في الشَّيْءِ: شتەکەی لەشتەکەی چەقاند تێی کوتا.

غَرَزَ الإبرَةَ في الثوب: دەرزییەکەی چەقاندە قوماشەکە.

غَرَزَ العودَ ونحوه في الأرض: چڵە دارەکەی لەزەوی چەقاند، سنگەکەی چەقاند.

غَرَزَ الراکبُ رجلَه في الغرز: سوارەکە قاچی خستە ناو ئاوزەنگییەوە بۆئەوەی سواری وڵاخەکە ببێ.

غَرِزَ غَرزاً: ملکەچی پاشا بوو وازی لە یاخیبوون هێناو فەرمانبەرداری پاشا بوو ◊ **أغرَزَ الوادي:** دۆڵو شیوەکە روەکی (غَرَز)ی لێ روا ◊ **أغرَزَ الشَّيْءَ:** شتەکەی چەقاند ◊ **غَرَّزَ:** بەمانا (غَرَزَ) دێ ◊ **غَرَّزَ فلان الغنمَ:** رۆژە نارۆژێك مەڕەکەی دۆشی ◊ **إغتَرَزَ رجله في الغرز:** قاچی خستە ناو ئاوزەنگییەوە ◊ **التغريز:** ئەوەیە نەمامە خورما لە شوێنێکەوە بگوێزرێتەوە بۆ شوێنێکی تر بۆئەوەی بچەقێندرێ ◊ **الغارزُ:** نەزان ◊ **الغَرزُ:** ئاوزەنگی ◊ دەشگوترێ: (إلزَم غَرزَ فلان) گوێرایەڵی فەرمانی فلان بە ◊ (أشدد يدك بغَرزِه) دەست بگرە بە ئاوزەنگی فلانەوە ◊ هەروا وشەی (الغَرزُ) ناوە بۆ هەرشتێك لەزەوی بچەقێندرێ ◊ **الغَرَزُ:** روەکێکی ساڵانەیە بەسەرزەوی دا بڵاو دەبێتەوەو پەلو پۆی زۆری هەیە، بەرەکەی بوندوقەیەکی سێگۆشەیە ◊ **الغريزَةُ:** سروشتو تەبیات ◊ لە بواری فەلسەفەدا وێنەیەکە لە وێنەی چالاکی نەفسو جۆرێکە لە سلوك پشت دەبەستێ بە فیترەو وەراسەوە ◊ **المَغرَزُ:** شوێنی گەرانانەوەی گوڵلە.

غَرَسَ الشجرَ ونحوه غرساً: درەختەکەی چەقاندە زەوی ◊ دەشگوترێ: (غرس فلان عندي نعمةً) فلانکەس پیاوەتییەکی باشی بەسەر منەوە هەیە ◊ **أغرَسَ الشجرَ:** دارەکەی رواند، چەقاندی ◊ **الغِراسُ:** درەختو شتی وا کە دەروێندرێ، دەچەقێندرێ ◊ کاتی چەقاندنی درەخت ◊ **الغِراسةُ:** نەمامە خورما ◊ **الغَرسُ:** درەختی چەقێندراو، روێندراو ◊ **الغِرسُ:** هەرشتێك بروێندرێ ◊ پێستێکی تەنکە بەسەری منداڵەوەیە لەکاتی لەدایك بوونیدا ◊ **الغَريسُ:** درەختی روێندراو ◊ **الغَريسَةُ:** نەمامە خورما لەسەرەتای روانی دا ئەو دەنکە خورمایەی دەخرێتە ژێر گڵەوە بۆئەوەی بروێ ◊ یان هەر دانەوێڵەیەکی تر ◊ نەمامە درەختو شەتڵە روەك ئەو ساتەی کە دەچەقێندرێ ◊ **المَغرِسُ:** شوێنی نەمام رواندن.

غَرَضَ فلان غَرضاً: بەیانی زوو چووە سەر ئاوەکە.

غَرَضَ السِّقاءَ ونحوه: کوندەکەی پڕکرد ◊ مەشکەکەی هەژاند کە رونەکەی کڵۆکڵۆ بوو کۆی نەکردەوە بەڵکو دۆیەکەی بەرۆنەوە دا بەخەڵکیو خواردیانەوە.

غَرَضَ الشَّيْءَ: شتەکەی بەتەڕو تازەییو ناسکی چنیو لێی کردەوە.

غَرَضَ له غَريضاً: شیری دەرخوارد دا.

غَرَضَ الشيءَ: وازی لەشتەکە هێنا.

غَرَضَ السخلَ: کارەکەی لەشیر بڕیەوە پێش ئەوەی کاتی لە شیر بڕانەوەی بێ.

غَرِضَ إليه غَرَضاً: بۆی تامەزرۆ بوو.

غَرِضَ منه: لێی جاڕز بوو، بێتاقەت بوو.

غَرُضَ الشَّيْءُ غِرَضاً: شتەکەی تەڕو تازە بوو ◊ **أغرَضَ الرجلُ:** پیاوەکە بۆ کردەوەکەی یان بۆ قسەکەی نیازێکی هەبوو ◊ (فهو مُغرِض) ◊ **أغرَضَ للقوم غَريضاً:** بەیانی هەویرێکی بۆ خەڵکەکە شێلاو هەویری کۆنی بۆ نەکردن بەنانو دەرخواردی نەدان ◊ **أغرَضَ الرجلَ:**

پیاوەکەی جارِز کرد ◊ **أغرَضَ الاناءَ**: قاپەکەی پڕکرد ◊ **غَرِّضَ**: گۆشتی تازەی خوارد ◊ خۆشی رابواردو پێکەنی ◊ **غَرَّضَ الشَّيْءَ**: شتەکەی بە تەڕوتازەیی چنی ◊ دەشگوترێ: **غَرَّض في سَلائِك**: کوندەکە پڕمەکە ◊ **إغتَرَضَ الشَّيْءَ**: بەتەڕو تازەیی شتەکەی چنی ◊ **إنغرَضَ الغُصنُ**: لقەدارەکە شکایەوەو لێی نەبومووە ◊ **الإغريضُ**: ئەو دەنکە وردە سپیانەن کە درەختی پشکوتوو دەریان دەکەن ◊ دەنکە تەرزە ◊ هەموو شتێکی سپی تازە پەیدا بوو ◊ **الغَارِضُ**: کەسێك بەیانی زوو بچێ بۆ سەرکانیاو و بیری ئاو بەمەبەستی ئاودانی ئاژەڵ یان ئاو هەڵێنجان ◊ دەگوترێ: (أتيته غارضاً) بەیانی زوو چوم بۆلای ◊ هەروا وشەی (الغارض) ئاوە بۆ لوتی درێژ ◊ **الغَرضُ**: ئەو قایش و قەیاسەیە کورتان و کەژاوەی پێ لە سەرپشتی وڵاخ قایم دەکرێ ◊ لاشیو، بەشێك لە شیو ودۆڵ ◊ خواربوونەوەو دوولاهاتنەوە ◊ چرچ بوون ◊ یان جەستەی قەڵەو سیس ببێ و پێستەکە شیو و چرچی تێ بکەوێ ◊ لەپەندی پێشینان‌دا هاتووە: (طويتُ الثوبَ على غروضة) بەچرچ و لۆچەوە قوماشەکەم پێچایەوە ◊ واتە: وازم لەکارەکە هێنا وەك خۆی هێشتمەوە ◊ **الغَرَضُ**: نیشانەو هەدەف کە تیرو گوللەی ئاراستە دەکرێ ◊ مەبەست و نیاز ◊ دەگوترێ: (فهمت غَرَضَك) مەبەست و نیازی تۆم زانی ◊ **الغرضان**: لوتێك هەردوو بوری ئەملاو ئەولای داکەون ◊ **الغَرِيضُ**: تەڕو تازە لەگۆشت و خورماو میوەی تر ◊ هەرشتێك سپی و ناسك بێ ◊ هەر گۆرانیەکی تازە بێ ◊ گۆرانی بێژی باش ◊ ئەو ئاوەی بەیانی زوو دەچی بەکاری دێنی ◊ ئاوی باران ◊ **غَرغَرَ الرجلُ**: پیاوەکە ئاوی لە دەم و قوڕگیدا هێناو بردو قوتی نەدا دەگوترێ: (غَرغَرَ بالماء وبالدواء) ئاو یان دەرمانی لەقوڕگی خۆیدا هێناو برد ◊ کاتی گیانەڵاو کە ڕۆح دەگاتە قورقوڕاگە ◊ گیزەی مەنجەڵ و قڵپە قڵپی لەکاتی کوڵاندا ◊ ویزەی گۆشت لەکاتی برژانی دا ◊ **تَغرغَرَ بالماء وبالدواء**: بەمانا (غَرغَرَ)دێ ◊ **غَرغَرَت عيناه**: چاوەکانی ئاویان لێ هات فرمێسکیان کرد ◊ **الغِرغِرُ**: جۆرە مریشکێکە لە وشکانی دەژی، شوێنی وڵاتی ئەفریقایە ◊ **الغَرغَرَةُ**: هێنان و بردنی ئاو لەدەم و قورگدا ◊ هەر شتێك دەرمان بێ غەرغەرەی پێ بکرێ.

غَرَفَ الفَرَسَ والشيءَ غَرفاً: بڕییەوە کەرتی کرد ◊ دوولای هێنایەوە داپەرداوت.

غَرَفَ الناصيةَ: قژی کاکۆڵی بڕینەوە ◊ هەڵی پاچین.

غَرَفَ الجلدَ: پێستەکەی بە گەڵای درەختی (الغَرف) دەباغ کرد.

غَرَفَ الماءَ ونحوه بيده أو بالمغرفة: بە لوێچ ئاوی هەڵێنجا ◊ فهو غارف ◊ **أغرَقَ الأسدُ**: شێرەکە چووە ناو درەختی چڕو پڕو پڕگەڵاو لانەی خۆیەوە، خۆی خزاندە ناو بێشەوە ◊ **إغتَرَفَ الماءَ بيده**: بە لوێچ ئاوی هەڵێنجا ◊ دەشگوترێ: (إغتَرَفَ منه) ◊ **إنغَرَفَ الشَّيْءُ**: بۆ موتاوەعەی (غَرَفَهُ)دێ ◊ **تَغرَّفَهُ**: هەموو شتێکی لەگەل هەڵگرت ◊ **الغُرافةُ**: لوێچە ئاو ◊ ئەو تۆزە ئاوەی بەدەست هەڵدەگیرێ ◊ **الغَرّافُ**: بۆ زێدە ڕۆیی لەمانای (الغارفُ) دێ ◊ ئەسپی هەنگاو درێژ، لۆق پان ◊ روباری زۆر ئاو ◊ بارانی زۆرو بەلێزمە ◊ **الغَرفُ**: درەختێکی بچوکە لە نیوەدوورگەی عەرەبی و میسرو ئەفریقاو هیندوستان دەڕوێ، گەڵاکانی درێژو ڕەپ

ئاسایی بەرەکەی زەردە وەکوو پورتوقال، سێ مەترێك بەرز دەبێتەوە ٥ الغَـرَفُ: جۆرە گیایەکە لە پێری (النجیلیة)یە مەترونیوێك بەرزدەبێتەوە، لقەکانی چڕو پڕن ٥ الغُرفَةُ: لوێچە ئاو ٥ ژوری نوستن‌و دانیشتن ٥ الغُرفَةُ التجاریة: ژوری بازرگانی ٥ الغَروفُ: بیرێك کە ئاوی بەدەست لێ دەربهێندرێ (دلو غروف) دۆڵچەیەك ئاو زۆر بگرێ ٥ الغریف: درەختی چڕو پڕ هەر درەختێك بێ. (دلو غریف) دۆڵچەیەك ئاو زۆر بگرێ.

الغریفةُ: بەمانا (الغریف) دێ ٥ المَغرَفَةُ: ئەسکوێ، کەوچك، هەرشتێك خواردنی پێ هەڵگوێزرێ.

غرقَ فی الماء غرقاً: ئاو بەسەریدا زاڵ بوو خنکا ٥ لەئاودا خنکا ٥ دەشگوترێ: (غَرِقَ فی الدین أو البلوی) لە قەرزداریدا خنکا ٥ قەرز سواری شانی بوو ٥ بەڵاو کارەسات یەخەی گرت ٥ **غَرِقَت السفینة**: کەشتییەکە نوقمی ناو ئاو بوو ٥ **غَرِقَت الأرضُ**: ئاو زەوییەکەی داپۆشی ٥ **أغرقَ فی الشَّیْئِ**: لە شتەکەدا زێدەڕەوی کردو لەسنور دەرچوو ٥ **أغرقَ فلاناً الشَّیْئَ فی الماء**: فلانکەسی وای کرد بخنکێ ٥ یان شتەکەی نوقمی ناو ئاو کرد ٥ **أغرَقَ الکأسَ**: پیاڵەکەی پڕکرد ٥ **أغرَقَ أعمالە الصالحة**: کردەوە باشەکانی بەفیڕۆدان بەتاوان کردن ٥ تاوانی وای کرد کردەوە باشەکانی پوچ بوونەوە ٥ **غارَقَهُ**: نزیکی کردەوە، نزیکی بووەوە ٥ دەگوترێ: (غارقه المنیة) مردن یەخەی گرت، مردن لێی نزیك بۆوە ٥ **إغترَقَ النَّفَسَ**: هەناسەی قوڵی هەڵکێشا ٥ **إغترَقَ البیعُ الحزامَ**: حوشترەکە گەدەی گەورە بوو قەیاسەی لێ نەهاتەوە ٥ **إغترَقَت الفرسُ الخیلَ**: ئەسپەکە تێکەڵاوی ماینەکان بوو دوایی پێشیان کەوت ٥ **إستَغرَقَ فی الضحك**: زێدە ڕەوی کرد لە پێکەنیندا ٥ **إستَغرَقَ الشَّیْئَ**: شتەکەی هەموو لە خۆ گرت، هەمووی قۆزتەوە ٥ **إستَغرَقَ البعیُ الحزامَ**: حوشترەکە هەموو قەیاسەکەی ویست هێندە قەڵەو و ورگن بوو هەموو قەیاسەکە ئەمجار لەتەنگەی هاتەوە ٥ **إغرَورَقَت العینُ**: چاوەکە پڕبوو لە فرمێسك ٥ **الإغـراق**: (لەبواری ئابوری دا) پلان‌و ڕێفۆرمێکە بۆ باڵادەستی‌و زاڵبوون بەسەر بازاڕی بێگانەدا بەم جۆرە کاڵای وڵات بەهاوڵاتیان بفرۆشرێ بەنرخی گران‌و بەدەرەوەی وڵات بەنرخی هەرزان ٥ **غَرقـاتِ الدجاجة**: مریشکەکە هێلکەیەکی کرد توێکڵە تەنکەکەی پێوەیە ٥ **الغِرقیُّ**: توێکڵێکی تەنکە بەسپێنی هێلکەکەوە دەنووسێ.

الغَرقَدُ: درەختۆکەیەکە لە مەترێکەوە بۆ سێ مەتر بەرز دەبێتەوە، لەپێری (ألباذنجانیة)یە قەدو لقەکانی سپییە دەشوبهێتە درەختی (العوسج) ٥ بەرەکەی دەخورێ ٥ **غَرقَلَ الرجلُ**: پیاوەکە بەیەکجار ئاوەکەی بەسەری خۆیدا کرد ٥ **غَرقَلت البیضة والبطیخة**: هێلکەکە پیس بوو کاڵەکەکە گەنی ٥ **الغِرقِلُ**: سپێنی هێلکە.

غَرِلَ العامُ: ساڵەکە هەرزانی بوو.

غَرِلَ العَیشُ: ژیانی بەرفراوان‌و خۆش بوو.

غَرِلَ الرجلُ. پیاوەکە شل‌و شێواو بوو.

الغُرلَـةُ: پێستی سەری هێنی نێرینە کەلەکاتی سونەتکردندا دەبڕدرێ.

غَـرِمَ غُرماً وغَرامةً: پارەیەکیان لێ ستاند کەلەسەری پێویست نەبوو ٥ دەگوترێ: (غَرِمَ الدینَ والدِیَّةَ) لەجیاتی کەسانی دیکە قەرزەکەی دایەوە: خوێنەکەی دا.

غَـرِمَ فِي التجـارةِ: لـەبازرگانی دا زەرەری کـرد ٥ **أغرَمَهُ**: وای لێ کرد قەرزدار بێ ٥ **أغرِمَ بالشيئ**: شەیدای شتەکە بوو (فهو مُغرَمٌ) ٥ دەگوترێ: (إنَّ فلاناً لمغرمٌ بكذا) فلانکەس شەیدای فلان شت بوو ٥ **غَرَّمَهُ**: بەمانا (أغرَمَهُ) دێ ٥ لەسەری پێویست کرد غەرامەبدا ٥ **الغارِمُ**: ئەو کەسەی پابەندی بەرعۆدە بونەکـەی خـۆی بـوو ٥ **الغَـرَامُ**: شەیدابون‌و پەیوەست بوون بە شتێکەوە کە نـەتوانی خـۆتی لێ ڕزگـار بکـەی ٥ سـزای بەردەوام‌و نەبڕاوە ٥ **الغَرامَةُ**: خەسارەتمەندیی ٥ (دەربـارەی مـاڵ‌و دارایـی) بـەو پارەیـە دەگوترێ: کە پێویست بێ بدرێ بەمەبەستی تـەمبێ کـردن‌و بارتـەقا ٥ **الغُـرمُ**: ئـەو زیانـە ماڵـەی تووشـی ئـادەمیزاد دەبـێ بـەبێ ئـەوەی هیچ تاوانێکی کردبێ ٥ **الغَريمُ**: خاوەن قـەرز ٥ **المَغرَمُ**: بەمانا (الغَرامةُ) دێ ٥ **المُغـرَمُ**: قـەرزداری بـارگران ٥ شـەیدای شتێـك کەنـەتوانێ لێـی جیابێتـەوە.٥ **غَـرِنَ** العجـينُ علـى الانـاء: هەویرەکە بەشتەکەوە ڕەق بووە.

غرِنَ الرجلُ: پیاوەکە زەعیف‌و لاواز بوو ٥ **الغَرِينُ**: کەڤ ئاو؛ کەلە حەوزدا دەمێنێتەوە ناتوانـدرێ بخورێتـەوە ٥ قـوڕە لیتـە کـەلافاو بیهێنـێ ٥ وادەبـێ لەسـەر زەوی بمێنێتـەوە بەتـەڕی یـان وشـك دەبێتـەوە ٥ (لـەبواری زەوی ناسـیدا) بریتییە لەبەردە قوڕینەیەکی وەها کەدەنکە وردە گڵـەکانی بەیەکـەوە نووسـابن بـەهۆی تـەڕبونیان ٥ **الغِـرِينُ**: بـەمانا (ألغـرين) دێ ٥ دەشگوترێ: (أتـى بـالطِرِينِ والغِـرِينِ) تـوڕە بـوو ڕقـی هەڵسا تـرش‌و دۆشاوی تێکەڵاو کـرد ٥ **غَرنَقَ**: بەچاو مێبازی کرد، چاوی لێ هەڵتەکاند ٥ **الغُرانِـقُ**: ڕوەکێـکی درەخـت ئاسـایە تەمـەن درێـژە لـە پێـرى (الجارونيـة)یـە لەوڵاتـە مـام ناوەندیەکانـدا دەڕوێ، گـەڵاکانی پـڕژو پـاڵی هەیـەو مـل درێـژە ٥ گوڵ‌و غونچەکانی وەکوو چادر وەهایە میوەکەی وشکە ٥ گـەنجی سپی‌و جوان‌و نەرم‌و نۆڵ ٥ **الغُرنوقُ**: بەمانا (الغُرانِقُ) دێ ٥ باڵندەیەکی ئاوی سپییە قاچدرێژی شێوە جوان، پەڵەپەڵەی ڕەنگ زەردی ئـاڵتون ئاسایی تێدان ٥ جۆرە کورکییەکە.

غَرا الرجلُ غَرواً: پیاوەکە سەرسام بوو.

غَـرَا الـشَّيْئَ: بـەمادەی غـەرە شـتەکەی پێـکەوە نووسـاندن ٥ دەشـگوترێ: (غَـرا الـسَمنُ قَلبَـهُ: چەوری بەهەڵاشی دەمارەکانی دڵیەوە نووساو دایپۆشی).

غَرِيَ بە غَراً وغَراةً: دڵی پێوەی نووساو عاشقی بوو دەتکوت بەمادەی غەرە پێوەی نووساوە.

غَـرِيَ فـلانٌ: فلانکەس درێـژەی بـە ڕق هەڵسان‌و توڕە بوونی خۆی دا.

غَرِيَ الغديرُ: زلکاوەکە ئاوەکەی سارد بوو ٥ **أغرى بين القوم**: ئاشوب‌و فیتنەیی لە نێوان خەڵکەکە دا نایـەوە ٥ **أغـرى الإنـسانَ وغـيه بالـشيئ**: مرۆڤەکەی هەڵنا بۆ شتەکەو وەدەستهێنانی ٥ دەگوترێ: (أغـرى الولَـدَ بالفـضيلة) منداڵەکەی هەڵنا بۆ ڕەوشتی بەرز‌و جوان ٥ (أغرى الكلبَ بالـصيد) سـەگەکەی هـەڵنا بۆئـەوەی نێچیرەکە بگـرێ ٥ دەگـوترێ: (أغـرى العـداوةَ بيـنهم) دوژمنایـەتی فرێدایـە ناویانـەوە ٥ **أغـرى بـه**: عاشقی بوو ٥ **غَـرَّى الـشَّيْئَ**: شـتەکەی بـەمادەی غەرە چەسپ کرد ٥ یان ڕەنگی کـرد ٥ **الإغـراء**: لـــەزاراوەی نەحوییانـــدا بریتییـــە لـــە ئاگادارکردنـەوەی کەسـی بەرامبـەر بـۆ کردنـی کاری باش‌و پێویست ٥ **الغِـرا**: مادەیەکە لینجە

کاغەزو دارو شتی تری پێ چەسپ دەکرێ بەشتی ترەوە ◊ **الغِراءُ**: بەمانا (أَلغِراءُ) دێ ◊ **الغَرَوُ**: سەرسام بوون ◊ عەجایەب مان ◊ **الغَرَوِيّ**: بەمانا (الغَرُوُ) دێ ◊ **الغَرَوِيُّ**: هەرشتێك نیسبەت بدرێ بۆلای غەرەو وەکوو غەرە لینچ و چەسپێنەربێ ◊ **الغَرَوانِي**: هەرشتێك وەکوو غەرەوابێ ◊ **الغَرِيُّ**: صمغێکی سوورە ◊ ناوی بتێکە کاتی خۆی خوێنیان تێ هەڵدەسوو ◊ ڕوخسار جوان.

غَزُرَ الشَّيْءُ غَزارةً وغُزراً: شتەکە زۆر بوو ◊ دەگوترێ: (ما طاب ونَزُرَ خير مما خَبُثَ وغَزُرَ) ئەوەی کەم بێو پاك بێ باشترە لەوەی پیس بێو زۆر بێ ◊ (فهو غزير) ◊ **أغْزَرَ القومُ**: خەڵکەکە حوشتریان زۆر بوون و شیرو ماستیان زۆر بوو ◊ **أغْزَرَ الشَّيْءَ**: شتەکەی زۆرکرد ◊ دەگوترێ: (أغزَرَ الله مالَهُ) خودا ماڵ و سامانی ئەوی زۆر کرد ◊ **غازَرَ فلان**: فلانکەس شتێکی بەخشی بۆئەوەی زیاتر وەرگرێتەوە.

غَزَرَ: هەر ڕۆژە نارۆژێك شیری ئاژەڵەکانی دۆشی ◊ **إستَغزَرَ**: بەمانا (غازَرَ) دێ ◊ **إستَغزَرَ الشَّيْءَ**: داوای زۆر بوونی شتەکەی کرد ◊ **الغَزرُ**: قەرتاڵەو سەبەتەیە لە لقی دارخورما دروست دەکرێ ◊ **المُغزِرَةُ**: هەر ڕەوەکێك کە ئاژەڵ بیخوا شیری زۆر بێ.

غَزَّ فلان بفلان: فلانکەس لە نێوهاوەڵەکانی دا فلانکەسی کردە کەسی تایبەت بەخۆی.

غَزَّ فلان بالقرابة والأولاد والجيران: فلانکەس پیاوەتی و چاکەی لەگەڵ خزم و منداڵ و هاوسێیەکانی کرد ◊ **غَزَّ الثوبَ أو الجسمَ بالإبرة ونحوها**: کراسەکە یان جەستەی بە نوکە دەرزی هاژنیەوە ◊ لەسەرخۆ دەرزی هاژنی کرد ◊ **أغزَّت الشجرةُ**: درەختەکە چقڵی زۆر بوون و ڕەق و گەڵاو لقەکانی تێکهاڵان ◊ **أغَزَّت الدابةُ**: وڵاخەکە: سکەکەی بەناخۆشی دانا بەناڕەحەتی بێچووەکەی لێ بۆوە ◊ **غازَّهُ**: پەلەی بۆلا کردو بەربەرەکانی کرد ◊ **إغتَزَّه**: بەمانا (غَزَّبه) دێ ◊ **تغازّوا الشَّيْءَ**: لەشتەکەدا کێشەیان تێکەوت ◊ **الغُزُّ**: خێڵێکی تورکومانین ◊ **غَزغَزَ**: پاروی پادان و حەزی لەخواردنەکەش نەبوو ◊ **غَزغَزَ الشَّيْءَ**: بەردەوام بوو لەسەر سوزن هاژنکردنی شتەکە.

غَزَلَ الصوفَ أو القُطنَ ونحوهما غَزلاً: خوری یان لۆکەکەی ڕست و کردی بە گلۆڵە.

غَزِلَ غَزَلاً: حەزی لە قسەکردن لەگەڵ ئافرەتدا هەبوو هەوڵی دەدا خۆی لایان خۆشەویست بکا ◊ مێبازی لەگەڵ دەکردن ◊ **أغزَلَ**: تەشی ڕست ◊ تەشی بادا ◊ **أغزَلَت الظبيةُ**: ئاسکەکە کارئاسکی بوو ◊ (فهي مُغزِل) ◊ **غازَلَ المرأةَ**: قسەی لەگەڵ ئافرەتەکە کردو خۆی لا شیرین کرد ◊ مێبازیی لەگەڵ ئافرەتەکە کرد ◊ **غازَلَ فلان الأربعين**: فلانکەس تەمەنی لە چل ساڵی نزیك بۆوە ◊ **إغتَزَلَ القطنَ ونحوه**: لۆکەکەی ڕست ◊ کردی بەدەزو ◊ **تَغَزَّلَ**: بەتۆپزی دڵداری بەسەر خۆیدا هێنا ◊ دەگوترێ: (تَغَزَّلَ بالمرأة) حەزی لە ئافرەتەکەیە دڵداری لەگەڵ کرد ◊ **الغَزالُ**: کارئاسك گیسکەئاسك ◊ **الغَزالَةُ**: بزنەئاسك ◊ خۆر لەکاتی هەڵهاتنیدا ◊ سەرەتای کێشتەنگاو ◊ دەگوترێ: (أتيته غزالة الضحى) سەرەتای کێشتەنگاو هاتمەلای ◊ **الغَزلُ**: ڕیسی ڕێسراو ◊ **المَغزِلُ**: شوێنی ڕستن ◊ **المِغزَلُ**: تەشی ◊ هەرشتێك خوری و لۆکەی پێ بڕێسرێ ◊ وەکوو ئامێری سەردەم کە لەکارگەکاندا بۆ ڕستن بەکاردێ.

غَزَا العَدُوَّ غَزواً وغَزَواناً: هێرشی بردە سەر دوژمن و تالآن و بڕۆی کردن ◊ **أغزاهُ**: ئامادەی کرد بۆ غەزاکردن ◊ **أغزَی فلاناً**: مۆڵەتی داو وەرگرتنەوەی قەرز لێی دواخست ◊ **غَزّاهُ**: ئامادەی کرد بۆ چوون بۆ غەزا ◊ **إغتَزاهُ**: چوو بۆی ◊ **إغتَزَی بفلان**: لەناو هاوەڵانیدا کردی بەکەسی تایبەتمەند بەخۆی ◊ **الغَزَاةُ**: ناوێکە لە ناوەکانی غەزا ◊ کە گوترا (غَزاة) ئەوە کاری ساڵانەیە و هەمیشەییە ◊ کە گوترا (غَزوة) ئەوە یەکجار غەزاکردن دەگەیەنێ ◊ **الغَزوَةُ**: یەکجار غەزاکردن ◊ **الغِزوَةُ**: ئەوەی داواکراوە، ئەوەی هەوڵی بۆدراوە ◊ **المَغزَی**: بەمانا (ألغزو) دێ ◊ شوێنی غەزا ◊ سرودی غەزاکردن ◊ داواکاریی ◊ داواکاریت چییە؟ ◊ مەبەستی قسە.

غَسَرَ علی الغریم غَسراً: تەنگی بەقەرزدارەکە هەڵچنی ◊ **تَغَسَّرَ الأمرُ**: ئیشەکەی تێکەڵ و پێکەڵ بوو ◊ **تَغَسَّرَ الغَزلُ**: ریسەکە ئاخنێ بوو نەیتوانی لە کلکە تەشیەکە دایبکەنێ ◊ **تَغَسَّرَ الغَدیرُ**: رەشەباکە چیلکەو دارو پەڵو پوشی هاویشتە ناو زلکاوەکەوە ◊ **الغَسرُ**: کاروباری شێواو و تێکەڵ و پێکەڵ ◊ **الغَسَرُ**: ئەو پەڵو پوشەی رەشەبا دەیخاتە ناو زلکاو و شوێنی وەهاوە.

غَسَّ خُطبةَ الخطیب غَسّاً: رەخنەی لە وتاری وتارخوێن گرت.

غَسَّ فلاناً في الماء: فلآنکەسی خستە ناو ئاوەوەو نوقمی کرد.

غُسَّ البعیرُ: حوشترەکە دەردی (غەساسی) گرت ◊ (غەساس) دەردێکە تووشی حوشتر دەبێ ◊ **إنغَسَّ في الماء**: لەناودا نوقم بوو ◊ **الغُساسُ**: دەردێکە تووشی حوشتر دەبێ ◊ **الغُسُّ**: پیاوی زەعیف و بەدڕەوشت و هەتیومچە.

غَسَقَ اللیلُ غَسقاً وغسوقاً: شەو تاریک بوو ◊ شەو داهات.

غَسَقَ القمرُ: مانگ گیرا ◊ **غَسَقَت عَینُهُ**: چاوی ئاوی کرد ◊ **غَسَقَت السماءُ**: ئاسمان تاریک بوو ڕەش هەڵگەڕا بارانی باراند.

غَسَقَ اللبنُ: شیرەکە بە خوڕەم لە گوانی ئاژەڵەکەوە ڕژایە خوار.

غَسَقَ الجُرحُ: زەرداو و زوخاو لە برینەکە دەرچوو ◊ **أغسَقَ اللیلُ**: بەمانا (غَسَقَ) دێ ◊ **أغسَقَ فلان**: فلآنکەس کەوتە ناو تاریکایی شەوەوە ◊ **أغسَقَ المؤذنُ**: بانگدەرەکە بانگی نوێژی شێوانی دواخست بۆ کاتی تاریک داهاتن و پەیدابوونی شەو ◊ **الغاسِقُ**: شەو کاتێک کە ڕوناکایی کەناری ئاسمان نامێنێ ◊ مانگی گیراو ◊ **الغَسَاقُ**: ئەو کێم و زوخاوەی لە پێستی دۆزەخیان دێتە دەر ◊ **الغَسّاقُ**: بەمانا (الغَسَاقُ) دێ ◊ **الغَسَقُ**: تاریکایی شەو ◊ ناوە بۆ دانەوێڵەیەکی ڕەش وەکوو مرۆرو زیزانە کە تێکەڵ گەنم و دانەوێڵە دەبێ.

غَسَلَ الشَیْءَ: شتەکەی شت ◊ بەئاو چڵک و پۆخەڵی لێ لابرد ◊ دەشگوترێ: (غَسَلَ اللهُ حوبته) خودا فلآنی لەتاوان پاک کردەوە.

غَسَلَ فلاناً بالسوط: بەقامچی لە فلآنکەسی داو ئازاری پێ گەیاند باشی کوتا ◊ **غَسَّلَ الأعضاءَ**: زێدەڕەوی کرد لەشتنی ئەندامەکانی جەستەیدا ◊ **غَسَّلَ المیّتَ**: مردووەکەی شت و پاکی کردەوە ◊ **إغتَسَلَ بالماء**: جەستەی خۆی بەئاو شت ◊ **إنغَسَلَ الشَیْءُ**: بۆ موتاوەعەی (غَسَلَهُ) دێ ◊ **الغاسولُ**: گیایەکی ساڵانەیە لەدەشتەکانی وڵاتی

میــصردا دەڕوێ ◊ **الغُــسالَةُ**: ئــەو چڵــكو پیسییەی کەلەئاکامی شتنی شتدا دێتە خوار ◊ **الغَــسَّالَةُ**: ئافرەتێــکە پۆشــاك شــۆڕین بکاتــە پیشەی خۆی ◊ ئامێرێــکە بــۆ شــتنی پۆشـاكو قــاپو قاچـاخ بــەهێزی کارەبـا ئــیش دەکـا ◊ **الغَسولُ**: ئەو صابونو شامپۆو ئەسپۆنو شتەیە بۆ شت شتن بەکاردەهێنـدرێ ◊ **الغُسلُ**: شتنی جەســتە هــەمووی ◊ بــەمانا (الغُسـول) دێ ◊ **الغِسلُ**: بەمانا (الغَسولُ) دێ ◊ **الغِسْلَةُ**: بـەمانا (الغِســلُ) دێ ◊ ئــەو بــۆنو شـامپۆو عــەترو عوتورەیــە ئـافرەت لـەکاتی قـژ بەشانەکردندا لەقژی دەدا ◊ **الغِسلِين**: ئەو چڵکو پیساییەی لەئاکامی شتندا لە شتە شۆراوەکە دێتە خوار ◊ کێمو زوخاو کەلەجەستەی دۆزەخیان دێتـەدەر ◊ **الغَسُولُ**: صابونو تایـتو شـامپۆو ئەسـپۆنو شــتی وا کەشــتیان پــێ دەشــۆرێ ◊ **الغَســیلُ**: شۆردراو ◊ **المُغتَسَلُ**: شوێنی شت شتن ◊ ئـاوی شت پێ شتن ◊ **المَغسَلُ**: شوێنی شـتن ◊ **المَغسَلَةُ**: شـوێنی گـشتی بـۆ شـتنی جـلو بـەرگ یـان پاككردنەوەی ◊ تەختەی مردوشۆر، ئـەو دارەی مردوی لەسەر دەشۆرێ ◊ **المِغسَلَةُ**: ئامێری شـتن وەکوو لەگەو شتی وا.

غَسَمَ اللیلُ غَسوماً: شەو تاریك بوو ◊ **أغسَمَ اللیلُ**: بـەمانا (غَـسَمَ) دێ ◊ **أغسَمَ القومُ**: خەڵـکەکە چونە تاریکیەوە ◊ **الغَسَمُ**: ڕەشایی ◊ تـاریکی ◊ پەڵەهەور ◊ **الغُسمَةُ**: پەڵەهەور ◊ **غَسَنَهُ غَسناً**: جوی، لـەناو دەمیـدا هێنـایو بـردیو بـەددان هـەنجنی ◊ **الغُسان**: لای زۆروی دڵ ◊ **الغَسّانُ**: بەمانا (الغَسّانُ) دێ ◊ دەگوترێ: (لقد علمت ان ذلك من غسان قلبـك): زانـیم ئـەوە لـە قـوڵایی دڵتــەوە دێ ◊ هــەڕەتی لاوەتــیو گــەنجی ◊ دەگوترێ: (کـان ذلـك فی غَسّان شـبابه) ئـەوە لەهەرەتی لاوەتی دا بوو ◊ دەشگوترێ: (ما أنت مــن غَـسّانه) ئــەتۆ پیـاوی ئەوشـتە نیـت ◊ **الغَسّانيُّ**: زۆر جـوان ◊ **الغُستَةُ**: کۆمەڵـە قـژو توك لە پۆپنە یان لەناو چاوان یان لەلاجانگ ◊ **الغَیسانُ**: هەرەتی لاوەتی.

غَسا اللیلُ غُسُوّاً: شەو بەخۆیو تاریکییەوە هات.

غَسِيَ اللیـلُ غَـسیً: بـەمانا (غَسَا) دێ ◊ **أغسى اللیـلُ**: بـەمانا (غَـسَا) دێ ◊ **أغسَى الرجلُ**: پیاوەکـە کەوتـە نـاو تاریکیـەوە ◊ دەشـگوترێ: **اغسِ من اللیل**: سەرەتای شـەو مـەڕۆ ڕابوەسـتە تـا هەنـدێ تاریکییەکـەی دەڕەوێتـەوە ◊ **أغسى اللیلُ فلاناً**: شەو تاریکی خۆی کردە بەر فلانو دایپۆشی ◊ **الغُسُوُّ**: تاریکی شەو لەکاتی شێوانو دوا ئەو کاتەش تا ڕوناکی کەناری ئاسمان (شفق الأحمر) ون دەبێ.

غَشَّ صدرُهُ: دڵی کینەو حیقدی لەخۆ گرت.

غَشَّ صاحِبَهُ غَشاً: شتی وای نیشانی هاوەڵەکەی دا کـە بەرژەوەنـدی تێـدا نـەبێو زەرەری لێ بکـا ◊ شتی وای بۆ دەرخست پێچەوانەی ناو دەروونـی بوو ◊ **أغَشَّهُ**: خستیە ناو غەشو فرتو فێڵەوە ◊ **غَشَّشَهُ**: زۆری غەش لێکرد ◊ **إغتَشَّهُ**: گومـانی غەشی لێ کرد ◊ **إستَغَشَّهُ**: بـەمانا (إغتَـشَّهُ) دێ ◊ **الغِشاشُ**: سەرەتای تاریکی شـەو و کۆتـایی شـەو ◊ ئــاوی نــاخۆشو نــازوڵاڵو ناســازو لــێڵ ◊ نوستنی کەمو سەرەخەو شکاندن ◊ پەلـەکردن ◊ دەگوترێ: (لقیته علی غشاش بەپەلە بینیم ◊ **الغَــشَشُ**: شــوێنی ئاوخواردنــەوەی لــێڵ ◊ **المَغشوش**: شـتی ناپاڵفتـە ◊ دەگـوترێ: (لـبن مغــشوش) شــیری ناپوختــەو ناخــالیص.

غشم الحاطبُ غشماً: دارکەرەکە بەشەو داری کردن، برینی هەرچی بەردەستی هات بڕی‌و کۆی کردنەوە بەبێ تێفکرین‌و جوداکردنەوە.

غشم الرجلَ غشماً: ستەمێکی زۆری لە پیاوەکە کرد ٥ **تَغَاشَمُوا**: خەڵکەکە ستەمیان لەیەکتر کرد ٥ **الأَغْشَمُ**: ڕووەك‌و گژوگیای وشکەوە بووی کۆن ٥ **الغَشُومُ**: ئەوەی دەکەوێتە ناو خەڵکەوە چی دەست بکەوێ دەیگرێ‌و هەڵی دەگرێ‌و دەی پێچێتەوە ٥ دەگوترێ: (حرب غشوم) شەڕێکە تاوانبارو بێ تاوان دەگرێتەوە ٥ **الغَشِيم**: ئیش نەزان ٥ گێل‌و بێ‌ئەقڵ ٥ کارنادروست ٥ **المِغْشَمُ**: ئازاو چاو نەترس بەجۆرێك هیچ شتێك لەمەبەست‌و ویستی خۆی نەیگێڕێتەوە ٥ **غَشْمَرَ السیلُ**: لافاو هات ٥ **غَشْمَرَ فلان**: فلانکەس سواری بێ عەقڵی خۆی بوو هەر خۆی پێی ڕاستە، بەحەق‌و بەتاڵ ئەوە دەکا ٥ **تَغَشْمَرَ له**: ڕقی هەڵساو خۆی گێف کردەوە ٥ **تَغَشْمَرَ السیلُ أو الجیشُ**: لافاوەکە هات یان سوپاکە هات ٥ **تَغَشْمَرَ الشَّيْئَ**: بەزۆرە ملێ شتەکەی لێ ستاند ٥ **الغَشَمْشَمُ**: پیاوی ئازاو چاو نەترس کە هیچ شتێك لەمەبەستی خۆی نەیگێڕێتەوە ٥ کەسێك ستەم زۆر بکا.

غشيَ اللیلُ غشْاً: شەو تاریك بوو.

غشيَ الفرسُ: ئەسپەکە سەری هەموو سپی بوو باقی جەستەی ڕەنگی تر بوو.

غَشيَ الأمرُ فلاناً غَشْاً: شتەکە فلانکەسی داپۆشی ٥ کارەکە هەموو کاتی فلانی داگیر کرد.

غَشي علیه غَشْيَةً: بێ هۆش بوو لەهۆش خۆی چوو ٥ (فهو مَغْشِيٌّ علیه) ٥ **أغشى اللیلُ**: بەمانا (غَشِيَ) دێ ٥ **أغشى الله بَصَرَهُ**: خودا پەردەی بەسەر چاویدا دا ٥ **أغشى فلاناً الأمرَ**: فلانکەسی والێ کرد داپۆشی ٥ **أغشى فلاناً**: فلانکەسی هەڵنا بۆئەوەی بچێ بۆلای ٥ **غَشَّى الشَّيْئَ وعلى الشَّيْئِ**: شتەکەی داپۆشی ٥ **غَشَّى فلاناً بالسوط أو السیف**: بەقامچی زۆری لەفلانکەس دا ٥ **تَغَشَّى الشَّيْئَ**: شتەکەی داپۆشی ٥ **تَغَشَّى الشَّيْئُ فلاناً**: شتەکە فلانکەسی داپۆشی ٥ هەمووکاتەکانی داگیرکردن ٥ دەگوترێ: (تغطىَّ فلان بثوبه) فلانکەس بە پۆشاکەکەی خۆی داپۆشی ٥ **إستَغشى ثوبَهُ بثوبه**: بە پۆشاکەکەی خۆی داپۆشی بۆئەوەی هیچ نەبینێ‌و نەبیسێ ٥ **الغاشِيَةُ**: پەردە ٥ پەردەی دڵ ٥ ڕۆژی قیامەت ٥ ڕوداوی گەورە خێر یان شەڕ ٥ کالانی شمشێر ٥ سواڵکەری زۆر ٥ دیدەنیکەرو برادەر کە لێکدان لێکدان سەردانت بکەن ٥ دەردی سك ٥ سزای گەورە ٥ **الغِشاءُ**: داپۆشەرو پەردە ٥ **الغَشْيَةُ**: لەهۆش چوونی گیانەلاو، ئەو حاڵەتانەی بەسەر مرۆڤدا دێن لەکاتی گیانەلاودا.

غَصَبَ الشَّيْئَ غصباً: بەزۆر شتەکەی ستاند.

غَصَبَ المرأةَ: بەزۆر زینای لەگەڵ ئافرەتەکە کرد.

غَصَبَ الجلدَ: کوڵك‌و توك‌و مووەکەی لە پێستەکە کردەوە بەبێ ئەوەی بیخاتە حەوزی دەباغەوە.

غَصَبَ فلاناً على الشَّيْئِ: فلانکەسی ناچار کرد بەکردنی ئیشەکە ٥ **إغتَصَبَ الشَّيْئَ**: شتەکەی داگیرکرد.

غَصَّ بالماء غصّاً وغَصَصاً: بەئاو قورگی گیراو ئاوەکە لەگەروی نەچوە خوار، بۆی قوت نەچوو.

غَصَّ المكانُ بأهله: شوێنەکە بە دانیشتوانەکەی تەنگەبەر بوو. أغَصَّهُ: وای لێ کرد ئاو لەقورگی بگیرێ ٥ **أغَصَّ علیهم الأرضَ**:

زەویەکەی بەدانیشتواکەنەی تەنگ کرد ◊ **إغتَصَّ**: بۆ موتاوەعەی (أغَصَّهُ) دێ ◊ **الغُصَّةُ**: هەرشتێك لەقورگ بگیرێ لەخواردن وخواردنەوە.

غَصَنَ الغُصنَ غَصناً: لقەکەی بڕیەوە.

غَصَنَ الشَّیْئَ: شتەکەی هەڵگرت.

غَصَنَ فلاناً عن حاجته: فلانکەسی لە نیشەکە لادا ◊ دەشگوترێ: (ما غصَنَكَ عني) چی تۆی لەمن بێ ئاگا کرد ◊ اغصَنَ العنقود: هێشوەکە بۆڵەکانی گەورە بوو ◊ **أغصَنَ الشجرةُ**: لقی درەختەکە ڕوا ◊ **غَصَّنَ العنقود**: هێشوەکە بۆڵەکانی گەورە بوون ◊ **الغُصنُ**: لقی درەختی جۆراوجۆر ئەستور یان باریك ◊ **الغُصنَةُ**: لقی بچکۆلەی لقی گەورەی درەخت.

غَضِبَ علیه: ڕقی لێ هەڵساو ویستی تۆڵەی لێ بکاتەوە.

غَضِبَ له: لەسەر ئەو ڕقی لەکەسێکی تر هەڵسا ◊ **أغضَبَهُ**: هەڵینا بۆئەوەی ڕقی هەڵسێ ◊ **غاضَبَ فلان فلاناً**: هەریەك لەو دووانە ڕقی یەکتریان هەڵساند ◊ **غاضَبَ فلاناً**: دەنگی لە فلانکەس دابڕیو لێی دوورکەوتەوە ◊ **تَغَضَّبَ علیه**: ڕقی لێ هەڵسا ◊ **الغُضابِيُّ**: پیاوی خواروخێچ لە مامەڵەو هەڵسو کەوتیدا ◊ **الغَضِبُ من الرجال**: کەسێك زوو ڕقی هەڵسێ ◊ **الغَضَبُ**: ڕق هەڵسان ◊ **الغَضوبُ**: کەسێك زۆر ڕق هەڵساو بێ زۆر ڕقی هەڵسێ.

غَضَرَ علیه غَضراً: بەزەیی پێدا هاتەوە.

غَضَرَ عنه: پشتی تێ کرد ◊ خۆی لێ لادا.

غَضَرَ الشَّیْئَ: شتەکەی بڕیەوە ◊ بۆی دیاری کرد.

غَضَرَ له من ماله: لەماڵو سامانی خۆی شتێکی بۆ بڕیەوە بۆی دیاریکرد.

غَضَرَ الرجلَ: پیاوەکەی بەند کردو نەیهێشت کارەکەی ئەنجام بدا.

غَضَرَ الجِلدَ: پێستەکەی زۆر باش دەباغ کرد.

غَضَرَ الله فلاناً غَضراً: خودا دەرگای ڕەحمەتی خۆی بۆ فلان کردەوە نازو نیعمەتی بەسەردا ڕشت.

غَضِرَ الرجلُ بالمال والسَّعَةِ والأهل: پیاوەکە دوای هەژاریی دەوڵەمەند بوو.

غَضِرَ عن الشَّیْئِ: ڕوی لەشتەکە وەرگێڕا.

غَضُرَ غَضارةً: لەخۆشگوزەرانیو نازو نیعمەتدا بوو.

غَضُرَ النباتُ: ڕوەکەکە لەگەشو نومادا بوو ◊ **أغتَضِرَ**: بەگەنجی مردو دیاردەی نەخۆشی پێوە دیار نەبوو ◊ **تَغَضَّرَ عنه**: ڕوی وەرگێڕاو خۆی لێ لادا ◊ **الغاضِرُ**: قوڕی لینج کە بۆ دروستکردنی گۆزەو دیزە بەکاردەهێندرێ ◊ **الغَضارَةُ**: دەگوترێ: (إنهم لفي غضارة من العيش) ئەوانە لەژیانو گوزەرانێکی خۆشدان ◊ هەروا بەمانا قوڕی لینج دێ کە قاپو قاچاغی لێ دروست دەکرێ ◊ یان ناوە بۆ خودی قاپو قاچاغەکان ◊ **الغَضراءُ**: زەویەك قوڕەکەی لینج بێ ◊ دەشگوترێ: (هم في غضراء من العيش) ئەوان لەژیانی خۆشدان ◊ **الغُضروف**: ئێسقانی نەرم لەهەرشوێنێکی جەستەدا بێ ◊ **غَضَّتِ المرأةُ غَضاضةً وغَضوضةً**: ئافرەتەکە پێستی تەنك بوو بەجۆرێك خوێنەکەی دیارە ◊ **غَضَّتِ النباتُ وغیه**: گژوگیاکە تەڕو تازەیە ◊ **غَضَّ بَصَرَهُ وصَوتَه**: چاوی داخست، دەنگی نزم کردەوە

٥ دەشگوترێ: (غَضَّ الطرف) چاوی داخست لەشەرمو حەیاوە.

غَضَّ طرفَهُ عن فلان: سەرپێچی لە فلان قبوڵکردو چاوی لەئاستی خراپییەکانی قوچاند.

غَضَّ الغُصْنُ: لقە درەختەکەی شکاندەوە بەڵام لێی نەکردەوە.

غَضَّ فلاناً حقه: مافی فلانکەسی کەمکردەوە لێی داگرت ٥ دەگوترێ: (لا أغُضُّكَ دِرهماً) دیرهەمێکت لێ کەم ناکەمەوە ٥ **أغَضَّ الشَّيْءَ**: شتەکەی کەم کردەوە ٥ **غَضْغَضَ الشَّيْءَ**: شتەکە ناسك بوو تەڕو تازە بوو ٥ **إغتَضَّ منه**: لە ڕێزی کەم کردەوە ٥ **إنغَضَّ الطرفُ**: چاوی خۆی لە تەماشاکردن نزم کردەوە ٥ **الغُضَاضُ**: پێشە سەرو ناوچەوان (روخسار) ٥ **الغَضَاضَةُ**: زەلیلیو تێشکان ٥ ڕەخنەو قورساییو نەرك ٥ **الغَضُّ**: تەڕو تازە لەهەموو شتێك ٥ **الغَضَّةُ**: زەلیلیو تێشکان ٥ **الغَضِيضُ**: چرۆو پۆخ لەکاتی دەرکەوتنیدا ٥ چاوی پێڵو شۆڕ ٥ زەلیلو خاوەن کەمو کوڕی ٥ **المَغَضَّةُ**: زەلیلیو کەمو کوڕی.

غَضَفَ الفرسُ ونحوهُ غَضَفاً: ئەسپەکە دەستی کرد بەڕۆیشتن.

غَضَفَ العيشُ غُضوفاً: ژیانو گوزەران خۆش بوو.

غَضَفَ فلان: فلانکەس دڵی ئارام بوو.

غَضَفَ العودَ والشيءَ: شورکە دارەکەی شکاندەوە بەڵام بە تەواوی لێی نەکردەوە.

غَضَفَ الكلبُ أذنَهُ: سەگەکە گوێچکەکانی خۆی بۆ پێشەوە ڕەپێش کردنو شۆڕی کردنەوە.

غَضِفَ الشَّيْءُ غَضَفاً: شتەکە شلو نەرم بوو ٥ دەگوترێ: (غَضِفت الأذنُ، وغَضِفَت الأشفارُ، وغَضِفَت السهمُ) قەوسەکە تیرەکەی ئەستوور بوو.

غَضِفَ الليلُ: شەوەکە تاریك بوو ڕەش هەڵگەڕا.

غَضِفَ العامُ: ساڵەکە هەرزانی بوو.

غَضِفَ العَيشُ: گوزەرانو ژیان خۆش بوو ٥ (فهو أغضَف وهي غَضفاء) ٥ **أغضَفَتِ الثمرةُ**: میوەکە شۆڕ بۆوە ٥ **أغضَفَتِ النخلة**: دارخورماکە لقو پۆپی زۆر بوو میوەکەی خراپ بوو ٥ **أغضَفَت السماءُ**: ئاسمان هەور شاردیەوە ٥ **أغضَفَ الليلُ**: شەو تاریكو ڕەش داهات ٥ **غَضَّفَهُ**: شەکاندیەوەو خواری کردەوە ٥ دەگوترێ: **غَضَّفَ العودَ**: لقەدارەکەی شکاندەوە ٥ **إنغَضَفَ العودُ**: لقەدارەکە شکایەوە ٥ **إنغَضَفَ أذنه**: گوێچکەی شۆڕبوونەوە بەشێوەیەکی دەستکرد ٥ نەك بەخیلقەتو سروشت ٥ **إنغَضَفَ القومُ في الغبار**: خەڵکەکە کەوتنە ناو تەپوتۆزەوە ٥ **إنغَضَفَ البئرُ**: بیرەکە تێك ڕوخا ٥ **إنْغَضَفَ الضبابُ**: تەمومژ چین چین کەوتە سەر یەك ٥ **تَغَضَّفَ**: بۆ موتاوەعەی (غَضَفَهُ) دێ ٥ **تَغَضَّفَت الحيّةُ**: مارەکە قۆرتو پێچی کرد لە ڕۆیشتندا ٥ **تَغَضَّفَ عليهم الليلُ**: شەو بەتاریکی خۆی داپۆشین ٥ **تَغَضَّفَ عليهم الدنيا**: دونیا ڕوی تێکردنو ژیانو گوزەرانیان خۆش بوو ٥ **تَغَضَّفَ عليه**: مەیلی کرد بۆلایو سۆزی بۆی هەبوو ٥ **تَغَضَّفَت البئرُ**: بیرەکە تێك ڕوخا، ئەملاو ئەولای ڕوخانە ناوی ٥ **الغَضَفُ**: درەختێکە لە وڵاتی هیندوستان دەشوبهێتە دارخورما لە لقو پۆپەکانی پەردە دروست دەکرێن ٥ **غَضفَرَ الشَّيْءُ**: شتەکە قورسو گران بوو ٥ **الغُضَافِرُ**: شێر ٥ **الغَضفَرُ**: تەبیات وشکی سەر ڕەقو تورە ٥ **الغَضَنفَرُ**: شێر ٥ دەشگوترێ:

(رجل غَضَنفَرٌ) پیاوێکی کەتەو زەبەلاحە ٥ **غَضَنَتِ الناقة بولدها غَضناً وغِضاناً:** حوشترەکە بێچوەکەی پێش کامڵ بوون فڕێدا ٥ هێشتا توکی لێ نەهاتبوو نەدەزانرا مێیە یان نێرە.

غضن فلاناً فلانکەسی بەند کرد ٥ دەگوترێ: (ما غَضَنَك عنا) چی تۆی لەئێمە دابڕی؟ نەیهێشت بێی بۆلامان؟ ٥ **غَضِنَت العينُ غَضناً:** چاو شۆڕبوو بەخیلقەت چاوی بەرەو خوار بوون.

غضنت الجَبْهَةُ: ناوچەوان چرچ و لۆچی تێکەوتن ٥ **أغضَنت السماءُ:** ئاسمان بارانی بەردەوام بوو ٥ دەگوترێ: (أغضَنَ المطرُ) باران بەردەوام بوو ٥ (أغضَنَ عليه الليلُ) شەو تاریک بوو ٥ **غاضَنَ عَينَه:** چاوی خۆی داخست بۆئەوەی گومانی خراپی لێ نەکەن و بڵێن مێبازی دەکا ٥ **غاضنت المرأة:** لەگەڵ ئافرەتەکە مێبازی کرد، چاوی لێ هەڵتەکاندو چاوی لێ داگرت ٥ **غَضَّنَت السماءُ:** ئاسمان بارانی بەردەوام بوو ٥ **غَضَّنَت الناقة:** حوشترەکە بێچوەکەی بە ناکامڵی فڕێدا، لەباری چوو ٥ **غَضَّنَ الشَّيْءَ:** شتەکەی دوولاو سێلۆ کردەوە چرچی کرد ٥ گرژی کرد ٥ دەگوترێ: (دخلت على فلان فغَضَّنَ لي من جبهته) چومە لای فلان و ناوچەوانی لێ گرژ کردم ٥ **تغَضَّنَ الشَّيْءُ:** شتەکە چۆمایەوەو شکایەوە ٥ **الغَضَنُ (الغَضْنُ):** هەرشتێك هەر شکانەوەو لولبوون و چەمانەوەیەك روبدا لە قوماش یان زرێ یان پێست یان گوێ یان هەرشتێکی تر ٥ دەشگوترێ: (جاء في غضون كلامك هذا) لەناو قسەو وتارەکەت ئەم شتانە هاتن ٥ هەندێ لەقسەکانت ئەمە بوون ٥ هەروا بەمانا نارەحەتی و ماندوو بوون دێ ٥ دەگوترێ: (لأطلَنَّ غَضَنَكَ) درێژە دەدەم بە ماندوو بونت و ناهێڵم ئیسراحەت بکەی ٥

الغَضَنفَرُ: بروانە (غَضفَرَ).

غضا الليلُ غَضواً وغُضُواً: شەو بەتاریکی خۆی هەموو شتێکی داپۆشی.

غَضَا البعيرُ: حوشترەکە لە درەختی (غەضا)ی خوارد.

غَضَا فلانٌ: فلانکەس خواردن و پۆشاك و پێداویستیەکانی ژیانی بۆ پەیدا کرابوو ٥ بۆخۆی ژیانی خۆی چاك کردبوو ٥ پێڵوی چاوی لێك نزیك کردنەوە، خەریك بوو چاوی بقوچێنێ.

غَضَا على الشَّيْئِ: لەشتەکە بێدەنگ بوو.

غَضِيت الأرضُ: زەویەکە درەختی (غەضا)ی زۆر بوو.

غَضَا الرجلُ: پیاوەکە چاوی خۆی قوچاندن.

غَضِيَ البعيرُ: حوشترەکە بە زۆرخواردنی گەڵای درەختی (غەضا) زانە سکی گرت ٥ **أغضى الليلُ:** شەو بەتاریکی خۆی هەموو شتێکی داپۆشی ٥ **أغضى فلان:** فلانکەس پێڵوی چاوی لێك نزیك کردنەوە ٥ أغضى عنه طرفه: چاوی خۆی لێ قوچاند ٥ **أغضى على الشَّيْئِ:** لەشتەکە بێدەنگ بوو، خۆی لەسەر گرت ٥ بەئارام بوو لەسەری ٥ دەگوترێ: (أغضى عينا على قذى) صەبرو ئارامی هەبوو لەسەر ناخۆشی ٥ **تغاضى عنه:** چاوپۆشی لێ کرد، خۆی لێ گێل کرد ٥ **الغاضيةُ من الليل:** شەوی زۆر تاریك ٥ شەوی دەیجور ٥ **الغاضية من النيران:** ئاگری زۆرو گەورەو بەبڵێسە ٥ **الغَضى:** درەختێکە لە درەختی (الآثل) دارەکەی زۆر رەق و پتەوە، پشکۆکانی زۆر دەمێننەوەو بەزوویی نابن بەخۆڵەمێش و ناکوژێنەوە ٥

(أهل الغضا) ناوه بۆ دانیشتوانی ولآتی نەجد چونکە ئەو ولآتە درەختی (غەضا)ی زۆرە ٥ الغضیاءُ من الأرض: زەویەك زۆری درەختی (غەضا) هەبێ ٥ غَطرَسَ علی أقرانه: زۆری کەش و فش بەسەر هاوەڵەکانیدا کرد ٥ شایی بەخۆی بوو بەخۆی نازی ٥ غَطرَسَ فلاناً: رقی فلآنکەسی هەڵساند ٥ فلآنی تووڕەکرد ٥ تَغَطرَسَ: بەمانا (غَطرَسَ) دێ ٥ رقی هەڵسا ٥ تووڕە بوو.

تَغطرسَ في مشيته: لە رۆیشتندا خۆی بادا ٥ لارو لەنجەی کرد ٥ الغِطرِسُ: ستەمکاری گەورەو خۆ بەزلزان و لوتبەرز ٥ الغِطريسُ: بەمانا (الغِطرِسُ) دێ ٥ غَطرَشَ فلان غَطرَشَةً: فلآنکەس ملی بۆ حەق نەداو خۆی بەزلزانی و تەکەبوری کرد ٥ تَغَطرَشَ فلان: لوتبەرزی لەشتەکە کرد ٥ غَطرَفَ: خۆی باداو خۆی بەزلزانی و خراپەکاری کرد ٥ تَغَطرَفَ: بەمانا خۆبادان و خۆبەزلزان دێ ٥ لەرۆیشتن دا لارو لەنجەی کرد ٥ ألغَطارِفُ: پیاو ماقوڵ و ڕێزدار ٥ الغِطريفُ: بەمانا (الغَطارِفُ) دێ ٥ الغِطرافُ: بەمانا (الغُطارِف) دێ.

غَطَسَ في الماء غَطساً: خۆی لەئاودا نوقم کرد.

غَطَسَ في البحر من أنعمه: لە نازو نیعمەتدا نوقم بوو.٥ **غَطَسَ** في الإناء: دەمی نا بەگۆزەکەوەو ئاوی خواردەوە ٥ لەقاپەکەدا ئاوی خواردەوە.

غَطَسَ الشَّيْءَ في الماء: شتەکەی لەئاوەکەدا نوقم کرد ٥ غَطَّسَهُ في الماء: لەئاودا نوقمی کرد ٥ تَغاطَسَ القومُ: خەڵکەکە یەکتریان لەئاودا نوقم کرد ٥ تَغاطَسَ الرجلُ: پیاوەکە خۆی گێل کرد.

الغاطِسُ: دەگوترێ: (لیل غاطِسٌ) شەوێکی تاریکە ٥ هەروا ناوە بۆ خواروی کەشتی کە لەئاودا نوقم دەبێ ٥ الغِطاسُ: شتنی منداڵە مەسیحیە لە ئاوی (العمودیة)دا ٥ (عید الغطاس) جەژنێکی ئاینی قیبتییەکانە تێیدا یادی لە ئاودا شتنی حەزرەتی مەسیح دەکەنەوە ٥ الغَطّاسُ: کەسێك پیشەی خۆ نقوم کردن لەئاودا بێ بۆئەوەی پێویستی خۆی لەناو دەربێنێ ٥ پێشی دەگوترێ: (ألغَوّاص) ٥ ألغَطَيسُ: رەش ٥ زۆر رەش ٥ المَغطِسُ: شوێنی خۆشتن لەحەمامدا.

غَطَشَ الليل غَطشاً: شەو تاریك بوو.

غَطَشَ فلان غطشاً: فلآنکەس لەبەر پیری یان نەخۆشی بەهێواشی ڕۆیشت.

غَطِشَ غَطَشاً: چاوی کزبوو، وەکوو ئەوە بە بەشێکی چاوی تەماشا بکا ٥ أغطَشَ القومُ: خەڵکەکە کەوتنە ناو تاریکییەوە ٥ أغطَشَ اللهُ الليلَ: خودا شەوی تاریك کرد ٥ غَطَّشَ: دەگوترێ: (غَطِش لي شيئاً) رێگایەکەم بۆ بکەرەوە، بۆ قسەکردن و دەربڕینی راو و بۆچوون ٥ تَغاطَشَ عنه: خۆی لێ گێل کرد خۆی بێ ئاگا کرد ٥ تَغَطَّشَت عَينُهُ: چاوی تاریك بوو نەیبینی ٥ إغطاشُ البصرُ: بینایی تاریك بوو، وردە وردە چاوی زەعیف بوو.

غَطَّ في نومه غَطّاً وغَطيطاً: لە خەودا پرخە پرخی کرد دەنگی لێ هات ٥ دەگوترێ: (غَطَّ النائمُ وغَطَّ المذبوح وغَطَّ المخنوق) ٥ غَطَّت القِدرُ: مەنجەڵەکە (دیزەکە) کوڵی و دەنگی قلپە قلپی هات.

غَطَّ الشَّيْءَ في الماء غَطّاً: شتەکەی لەناو هەڵکێشاو نقومی کرد.

غَطَّ الشَّيْءَ: شتەکەی کەبس کردو گوشیو دایچۆڕاند ٥ إنغَطَّ في الماء: نقوم بوو چووە بن ئاو ٥ تغاطَّ القومُ في الماء: لەئاودا خەڵکەکە هەریەکەیان ئەوی تری نقوم کرد ٥ الغُطاطُ: تێکەڵبوونی تاریکی کۆتایی شەو بەسەرەتای

روناكى رِۆژ ◊ **غَطْفَطَتِ القِدرُ**: ديزەكە (مەنجەڵەكە) كولاّو قلّپەكانى بەرزبوونەوە ◊ **غَطْفَطَ البحرُ**: دەريا شەپۆلەكانى بەرز بوونەوە ◊ **تَغَطْفَطَ البحرُ**: بەمانا (غَطفَطَ) دىَ ◊ **تَغَطْغَطَ**: وردو هاڕبوو.

غَطِفَ العيش غَطَفاً: ژيان خۆش‌و ئارام‌و هەرزانى بوو.

غَطِفَ الرجلُ: پياوەكە برژانگ‌و موژوڵى زۆرو چڕو پڕو درێژ بوون ◊ موى برۆى كەم بوون تەنك بوو ◊ (فهو أغطَف وهي غَطفاء).

غَطا الليلُ غَطْواً وغُطُواً: شەو تاريك بوو تاريكييەكەى هەموو شتێكى داپۆشى.

غَطا الشَّيْئَ: شتەكەى شاردەوە داپۆشى ◊ **أغطت الشجرةُ**: درەختەكە لقەكانى درێژبوون‌و بەسەر زەوى دا بلاّو بوونەوەو دەورو بەرى خۆى داپۆشى ◊ **أغطَ الكرمُ**: دار مێوەكە ناوى خواردەوە كەوتە گەشەو نەشە.

غَطَّ الشَّيْئَ: شتەكەى داپۆشى‌و ونى كرد ◊ دەگوترىَ: (اللهم أغط على قلبه) خودايە دڵى داپۆشە ◊ **غَطَّاهُ**: دايپۆشى ونى كرد ◊ **غَطَّى الليلُ فلاناً**: شەو تاريكى خۆى كردە بەرفلاّن ◊ بەتاريكى دايپۆشى ◊ **إغتَطى**: ون بوو داپۆشرا ◊ دەگوترىَ: (إغتطى به) خۆى پىَ داپۆشى ◊ **الغِطاء**: پەردە، داپۆشەر، هەرشتێك بخرێتە سەر شت‌و داپۆشىَ ◊ **الغِطاية**: ژێر كراس ◊ ئەو پۆشاكە نەرم‌و تەنكەى ئافرەت لە ژێر پۆشاكەوە لەبەرى دەكا ◊ **الغَطَوانُ**: داكۆكى كردن‌و بەرگرى‌و زۆرى ◊ **الغَطَيانُ**: (غَطَيان البحر) هەڵچونى دەريا ◊ **المُغطِيُّ**: دەگوترىَ: (فلان مَغطِيُّ القناع) فلاّنكەس نەناسراوو بىَ ناوو نيشانە.

غَفَرَ الجريحُ أو المريضُ: بريندارەكە تىَ شكا برينەكەى هەڵوەشايەوە.

غَفَرَ العاشقُ: عاشقەكە سۆزو ئەنديشەى لەوە پێشى بۆ گەڕايەوە.

غَفَرَ الشَّيْئَ: شتەكەى داپۆشى.

غَفَرَ الشيبَ بالخضاب: پيرى بەخەنە لەخۆدان شاردەوە مووە سپيەكانى بەخەنە ڕەنگ كردو دايپۆشين.

غَفَرَ المتاع في الإناء: كالاّكانى خستە ناو قاپ‌و زەرفەكەو دايپۆشى.

غَفَرَ الله له ذنبه غَفراً: خودا تاوانەكانى داپۆشين‌و لەگوناهەكانى خۆش بوو.

غَفَرَ الجَلَبُ السوقَ: هاوردە (كالاّهێنەر) بازاڕى شكاندو هەرزانى خستە ولاّتەوە.

غَفِرَ الثوبُ: قوماشەكە توكى هەڵدا.

غَفِرَ الجرحُ أو المريضُ: نەخۆشەكە حاڵى تێكچو، برينەكە تێكچوەوە، خراپ بۆوە ◊ **أغفَرَ الرَّفثُ والعرفُط**: ڕوەكى ڕەفس يان (عورفوت) جەوى‌و لينجايى ناو خۆيان دەردا ◊ **أغفَرَ النخلُ**: خورماكە توێكڵێكى تەنكى لەسەر پەيدا بوو ◊ **أغفَرَت الأرضُ**: زەويەكە ڕوەكى غەفرى تێدا ڕوا ◊ **أغفَرَت أنثى تيس الجبل**: بزنە كێوى بێچوى نێرى بوو ◊ **أغفَرَ المتاع في الوعاء**: كالاّكەى خستە زەرفى خۆيەوەو پێچايەوە شاردييەوە ◊ **أغفَرَ الشيبَ بالخضاب**: پيرى بەخەنەو بۆيە شاردەوە؛ مووە سپيەكانى ڕيش‌و سەرو سمێڵى بۆيە كرد ◊ **إغتَفَرَ له ذنبه**: لە گوناهەكانى خۆش بوو ◊ **تغافَرَ القومُ**: خەڵكەكە داواى لێخۆشبوونيان بۆيەكترى كرد ◊ **تَغَفَّرَ**: جەوى‌و بەرە ميغفارەكانى لە ڕوەك‌و درەختەكان چنى

٥ إستَغفَرَ اللهَ ذنبه: داوای لـه خـودا کـرد لەتاوانـەکانی خـۆش بـێ ٥ إغْفَـارُ الشـوبُ: قوماشەکە توکی هەڵدا ٥ الغَفّارُ: توکێکی وردە (گمنـده مـوو) لەسـەر ڕومـەتو پـشتەملو ناوچـەوانی ئـافرەت دەردەکـەون ٥ الغِفـارُ: نیشانەیەکە لەسەر ڕومەت ٥ الغِفَارَةُ: پارچە قوماشێکی بچوکە ئافرەت بەسەری خۆیدا دەدا لـە هـەموو لایەکـەوە سـەری دادەپۆشـێ تـا سەرشانی یان کەمتر ٥ چارۆکە، پەچە ٥ هەور لەسـەر هـەور ٥ کلاوێـکە لـەمادەی زرێ دەچندرێو لەژێر مێزەرو کلێتە لەسەر دەکرێ ٥ الغَفرُ: سك ٥ گەنـدەموو ٥ توکە وردەی سەر قومـاش ٥ مەنزڵێـکی مانگـە لـە بـورجی سونبولەدا کـە بـە مـەنزڵی یانزەهـەمی مـانگ حسێب دەکرێ ٥ الغِفرُ: گۆلك (بێچوی مانگا).

الغُفرُ: گیسکە نێری حەیوانە کێوی (بێچوی نێری حەیوانە کێوی) ٥ الغَفَرُ: روەکێکە لە دەشتاییو تەپۆڵکەدا دەروێ، یان لەوەڕی ورد کراوو گێرە کـراو ٥ الغَفِـرُ: دەگـوترێ: (رجـل غَفِـرُ القفـا) پیاوێـکە پـشتەملی تووکـە وردەی پێوەیـە ٥ الغُفرَةُ: مێینەی حەیوانە کێوی ٥ هەر پەردەو داپۆشەرێك شتی پێ داپۆشی ٥ شتی گونجاو بۆ شتی تر ٥ دەگـوترێ: (إغْفِروا هذا بغفرتـه) ئـەوە بەشتێـکی گونجـاو چـاك بکەنـەوە ٥ الغَفـیُ: گەنـدەموو ٥ زۆرو زەبەنـدە ٥ دەگـوترێ: (جاء القومُ جمّاً غَفیراً) خەڵکەکە بەزۆری هاتن بۆلام ٥ الغَفیرَةُ: دەگـوترێ: (ما عنـدهم غَفیـرَةٌ) لێخۆش بوونیان نییە لەکەس خۆش نابن ٥ سەرپۆشو چارۆکە ٥ زۆرو زەبەنـدە ٥ المِغفـارُ: جەویەکـە صمغێـکە لـە درەختـی عورفـوت دێتـە دەر دەخورێ، یان دەکرێتە نـاو تورەکەو قوماشەوە لەگەڵ ناو دەهەژێندرێو دەخورێتەوە ٥ المِغفَـرُ:

کلاوێـکە لـەزرێ دروست دەکـرێ بـۆ پاراستنی سـەر لـە ژێـر قەڵنسووەوە لەسـەر دەکـرێ ٥ المِغفَـرَةُ: بـەمانا (المغفـار) دێ ٥ غافِـصَةُ: لـەناکاو گرتـی، لەکاتێـکدا گرتـی کـە خـەریکی ئەنجامـدانی تاوانەکـەی بـوو ٥ الغافِـصَةُ: بـەڵاو کارەسـاتی ڕۆژگـار ٥ إغتَفَّـتِ الدّابَـةُ: وڵاخەکـە بەسەر پێیەکەوە لـەوەڕی کـەم کـەمی خـوارد ٥ إغتَـفّ فلانـاً: شتێـکی کـەمی دا بەفلانکـەس ٥ تَغَفَّفَتِ الدابة: بەمانا (إغتَفّت) دێ ٥ تَغَفَّفَ الإناء والضرعُ: ئەو کەمایەتیەی لە قاپەکەدا بـوو یـان لـە گوانەکـەدا بـوو دایدۆشـیو دەری هێنـا ٥ الغَفُّ: پوشو گەڵا وشکە ٥ الغِفـانُ: کـاتو وەرز ٥ دەگـوترێ: (جـاء علـى غِفانـه) لـەکاتی خۆیـدا هـات ٥ الغُفّـةُ: ژیـانی کوڵـە مـەرگی، ژیـانی مامناوەنـدی ٥ ئـەو قـەپاڵو پـاروە لەوەڕانـەی حوشتر بەسەر پێوە دەیخوا (لالەوەڕ) شتی کـەم لەبـەهاردا ٥ پاشمـاوەی شـیری نـاو گـوانو پاشماوەی ناو قاپو قاچاخ.

غَفَقَ فلان غَفقاً: فلانکەس کتوپڕ لەناکاو هێرشی کردە سەر شتەکە.

غَفَقَ فلان: فلانکەس دوای ونبونی لەناکاو سەری هەڵێنایەوە.

غَفَـقَ الرجـلُ: پیاوەکـە جار دواجار خواردنـەوەی زۆرتر بوو.

غَفَـقَ فـلان غَفَقـةً: فلانکـەس نوسـتو بـەدەم خەوەکەیەوە گوێی لەقسەی خەڵکەکە بـوو ٥ غَفَّـقَ: نوسـتو بـەدەم خەوەکەیـەوە گـوێی لەدەنگی خەڵکەکە بوو ٥ إغتَفَقَ بە: دەوری دا ٥ تَغَفَّـقَ الـشرابَ: جـار دواجـار شـەرابەکەی زۆر خـواردەوە ٥ الغَفـقُ: بـارانی کـەم، وردەبـاران.

غَفَلَ عن الشَيْئ: له شتەکە غافڵ بوو لەبەر کەم بەئاگایی‌و نازیرەکی.

غَفَلَ الشَيْئ: وازی لەشتەکە هێنا لەبەر کەم بایەخ پێدانی ٥ شتەکەی داپۆشی ٥ **أغفَلَ الشَّيْئَ**: لەشتەکە بێ ئاگا بوو ٥ **أغفَلَ الدَابةَ**: وڵاخەکەی نیشانە نەکرد ئاژەڵەکەی داغ نەکرد ٥ **أغفَلَ فلاناً عن الشَّيْئ**: فلانکەس شتەکەی غافڵ کرد ٥ فلانکەسی بەغافڵ‌و بێئاگا بینی ٥ لەکاتی ئیشکردن‌و مەشغوڵیدا پرسیاری لێ کرد ڕانەوەستا تا لە ئیشەکە تەواو دەبێ ٥ **أغفَلَ فلاناً عن الشَّيْئ**: فلانکەسی لەشتەکە غافڵ کرد ٥ **غَفَّلَ فلاناً**: فلانکەسی غافڵ کرد وازی لێ هێنا لەکاتێکدا بەخۆی نەزانی ٥ **تغافَلَ**: بەئەنقەست خۆی بێئاگا کرد ٥ خۆی بەبێ ئاگا خستە بەرچاو ٥ **تَغَفَّلَ فلاناً**: لەکاتی بێئاگایی هاتە لای ٥ چاوەڕوانی ئەوەی کرد بێئاگا بێ ٥ **تَغَفَّلَ عن كذا**: لەکاتی بێ ئاگابوون دا فێڵی لێ کرد ٥ **إستَغفَلَهُ**: داوای غافڵ بوونی لێ کرد چاوەڕوانی غافڵبوونی ئەوی کرد ٥ **الغُفلُ**: کەسێکە خێرو شەڕی لێ چاوەڕوان نەکرێ، هیچی لەدەست نەیە ٥ پیاوێك وەجاغزادە نەبێ ٥ قوداحی قومار کە بێ نیشانە بێ ٥ شتێك نەقازانجی هەبێ نەزیانی لێ چاوەڕوان بکرێ ٥ دەگوترێ: (قدح غُفلٌ) هەروا وشەی (غُفلٌ) ناوە بۆ زەویەك نیشانەی ئاوەدانی تێدا نەبێ ٥ ڕێگایەك ئاوەدان نەبێ کەسی پێدا نەڕوا ٥ هەروا ناوە بۆ پیاوێك ڕۆژگار قاڵی نەکردبێ‌و دونیا دیدە نەبێ ٥ زەویەك بارانی لێ نەباریبێ ٥ مەوادی خام کەهێشتا شتی لێ دروست نەکرابێ ٥ شیعرێك شاعیرەکەی نەناسراو بێ ٥ کتێبێك نووسەرەکەی ناوی نەهاتبێ ٥ **الغَفَلُ**: گوزەران خۆشی ٥ دەگوترێ: (فلان في غفل من عيشه) فلانکەس لەگوزەرانی خۆشدایە ٥ **المغفّلُ**: گێل‌و نەفام.

غفا غفو: کەمێك نووست ٥ سەرخەوێکی شکاند.

غفا الشَيْئ على الماء: شتەکە سەرئاو کەوت ٥ **أغفى فلان**: فلانکەس کەمێك نووست، سەرخەوێکی شکاند ٥ لەسەر خەرمانی کا نووست ٥ **أغْفَتِ الشجرةُ**: درەختەکە لقەکانی شۆڕ بوونەوە ٥ **الإغفاءَةُ**: نووستنێکی کەم سەرخەو شکاندن ٥ **الغَفا**: کا لەسەر خەرمان: سۆی گەنم (توێکڵی گەنم) ٥ **الغَفوَةُ**: کۆختەو چاڵی نێچیروان کەخۆی تێدا حەشار دەدا.

غَفَى البُرَّ وغيره غفياً: گەنمەکەی لە کۆزەڵ‌و بنژیل پاك کرد.

غَفِي غفى: هەنۆزی برد ٥ **أغفى الطعامُ**: خۆراکەکە توێکڵ‌و ڕەگ‌و دەنك‌و شتی وای زۆر بوو ٥ **أغفى البُرُّ وغيره**: گەنمەکەی پاك کرد ٥ **غَفَّي الطعامَ**: خواردنەکەی لە توێکڵ‌و شتی وا پاك کردەوە ٥ **إنغفى الشَّيْئُ**: شتەکە شکا ٥ **الغَفَى**: کاو کۆت لەسەر خەرمان ٥ خشت‌و خۆڵ‌و زیزانە‌و مرۆرو شتی وا کە تێکەڵ گەنم دەبێ ٥ شتی خراپ‌و نایەغ لەهەر شتێك بێ ٥ دەردێکە تووشی دارخورما دەبێ ؛ جۆرە تەپ و تۆزێکە دەکەوێتە سەر خورماکە‌و ناهێڵێ بگاو پێبگاو تامی ناهێڵێ بەکوردی پێی دەگوترێ: دەوکە ٥ توێکڵێکە دەکەوێتە سەر دەنکە خورمای بەرسیلە‌و نەگەیشتوو ٥ خوێڕی‌و هەتیو مچە ٥ **الغُفاءُ**: کا و کۆت کرشە‌و پڵ‌و پوشی گەنم ٥ دەردێکە تووشی دارخورما دەبێ وەکوو تەپ‌و تۆز وایە دەکەوێتە سەر خورما بەرسیلە‌و ناهێڵێ

پێبگاو شیرین ببێ ◊ الغُفاءَةُ: سپێنی چاو کە گلێنەی چاو داپۆشێ ◊ زیزانەو مرۆرو قەڵداسوو شتی وا کە تێکەڵ گەنم دەبێ ◊ غِق غِق: لاسایی کردنەوەی دەنگی مەنجەڵە لەکاتی کوڵینیدا ◊ هەروا ناوە بۆ دەنگی باڵندەو خورەی ئاو لەهەندێ حاڵەتدا.

غَقَّ القارُ والقِدرُ ونحوهما غَقّاً: مەنجەڵو دیزەکە لەکاتی کوڵانیدا دەنگی قڵپە قڵپی پەیدا کرد.

غَقَّ الطائرُ غَقيقاً: باڵندەکە دەنگی لێوەهات.

غَقَّ الماءُ غَقّاً: ئاوەکە دەنگی لێوەهات کاتێك لە فراوانەوە بچێتە تەنگە بەراییەوە ◊ غَقغَقَ الصقرُ: بازەکە قیراندی ◊ دەنگی خۆی باریك کردەوە ◊ غَلَبَهُ غَلباً وغَلَباً: ژێرباری کرد پرواندی بەسەریدا زاڵ بوو.

غَلَبَ فلاناً على الشَّيْئ: شتەکەی بەزۆر لەفلان ستاند.

غَلَبَ على فلان الكرمُ: فلانکەس زۆربەی ڕەوشتەکانی سەخاوەتو پیاوەتی تێدا بوو ◊ غَلَبَت عليه الحمرة أو الصفرة: ڕەنگی سوری تێدا زۆر بوو یان ڕەنگی زەرد بەسەریدا زاڵ بوو.

غَلِبَ غَلَباً: ملی ئەستور بوو ◊ غَلِبَت الحديقة: باخەکە درەختەکانی تێك چرژابوونو لێك هاڵابوون.

غُلِبَ على الشَّيْئ: بەزۆر شتەکەی لێ ستاند ◊ غالَبَهُ مُغالبةً وغِلاباً: هەریەکێ لەو دوانە ویستی بەسەر ئەوی تردا زاڵ ببێ ◊ غَلَّبَهُ عليه: وای لێ کرد بەسەری دا زاڵ ببێ ◊ غُلِّبَ على صاحبه: بڕیار درا بۆی کە زاڵ بووە بەسەر هاوەڵەکەی دا ◊ تغالبوا على البلد: هەندێ لەوانە زاڵ بوون بەسەر هەندێکی تریاندا لە گرتنی وڵاتەکەدا ◊ تَغَلَّبَ على بلد كذا: بەزۆر فلان وڵاتی کۆنترۆڵ کرد ◊ إستَغلَبَ عليه الضحكُ: پێکەنینی زۆر هات ؛ لەپرمەی پێکەنینی دا ◊ إغلَولَبَ العُشبُ: گیاو گژەکە تێك هاڵاو گەشەی کرد ◊ إغلَولَبَت الحديقة: باخەکە درەختەکانی چڕو پڕ بوون لقەکانیان تێك چرژان ◊ إغلَولَبَ القومُ: خەڵکەکە زۆر بوون ◊ الأغلَبُ: مل ئەستوور ◊ زۆر، دەگوترێ: (على الأغلب وفي الأغلَب) زۆر جار، بەزۆری ◊ شێر ◊ الأغلَبِيّة: زۆرینە ◊ (الأغلبية المطلقة) ئەوەیە لە هەڵبژاردندا زیاد لە نیوەی دەنگەکان بێنێ ◊ (الأغلبية النسبية) ئەوەیە پاڵێراوێك لەچاو پاڵێوراوێکی تردا دەنگی زیاتر بێنێ ◊ التَّغليب: لە بواری زمانەوانیدا هەڵبژاردنی وشەیەکە بەسەر وشەیەکی تردا بەمەرجێ لەنێوانیاندا پەیوەندیەك هەبێ وەکوو (الأبوين، العمرين، المشرقين، الوالدين) ◊ الغَلَبَةُ: ناونانی شت بەناوێك بەهۆی زۆر بەکار هێنانەوە ◊ وەکوو چۆن لەزاراوەی شەرعزاناندا وشەی (الكتاب) کراوە بەناو بۆ قورئان ◊ کەچی لەلای نەحوییەکان ناوە بۆ کیتابی سیبویە.

غَلَت غَلتاً: سەوداکەی هەڵوەشاندەوە.

غَلِتَ غَلَتاً: هەڵەی کرد ◊ إغتَلَتَهُ: لەناکاو گرتی ◊ تَغَلتَهُ: بەمانا (إغتَلَتَهُ) دێ ◊ الغَلتة: سەرەتای شەو.

غَلَتَ الشَّيْئَ بالشيئ غَلتاً: شتەکانی تێکەڵاو کردن ◊ دەگوترێ: (غَلَتَ الحنطة بالشعير) گەنمەکەی تێکەڵاوی جۆیەکە کرد ◊ (غَلَتَ اللبن بالماء) ماستەکە یان شیرەکەی تێکەڵ بەئاو کرد.

غَلِتَ في الحرب غَلَتاً: ئازابوو لەشەڕدا، گاڵەی کرد.

غَلِتَ الذئبُ بالغنم: گورگەکە هەر دەمی گەیشتە مەڕەکە یەکسەر کەلەپارچەی دەکا.

غَلِثَ الطائرُ: باڵندەکە ئەوەی خواردبووی دەریدایەوە ؛ ڕشایەوە.

غَلِثَ الزندُ: چەرخەکە ئاگری هەڵنەکرد.

غَلِثَ فلان: فلانکەس گەشەو نەشمەیەکی تێدا بوو بەهۆی خواردن‌و خواردنەوەوە ٥ بەهۆی خەوهاتن‌و وەنەوزەوە لەرەلەری بوو (فهو غَلِثٌ) ٥ **أغلَثَ الزندُ**: بەمانا (غَلِثَ) دێ ٥ **إغتَلَثَ الزندُ**: بەمانا (غَلِثَ) دی ٥ **إغتَلَثَ للقوم غُلثةً**: درۆیەکی بۆ خەڵکەکە کردو پێی ڕزگار بوو ٥ **تَغَلَّثَ به**: حەزی لێ بوو ٥ **الغَلثُ**: (غَلثُ الحلم) خەونی پروپوچ‌و بێ بنەما ٥ **الغَلَثُ**: قوڕی ڕەق بوو ٥ دانەوێڵە ڕەشە (مرۆر) کە تێکەڵ گەنم دەبێ ٥ **الغَليثُ**: نانی گەنم‌و جۆ ٥ خواردەمەنی غەش تێداکراو، وەکوو گەنم کە کلۆگلی تێدابن، مرۆری لەگەل تێکەڵاو بووبێ ٥ **المُغَلَّثُ**: حاڵەتێک لەئازارو ئێش خاوەنەکەی نەخاتە سەرجێ‌و نەشزاندرێ هۆکارەکەی چییە ٥ خواردنێک شتی بێکەڵکی تێکەڵ بووبێ‌و خواردنەکەی ناخۆش کردبێ ٥ وەکوو گەنم کە مرۆرو کلۆ گلۆ شتی وای تێکەڵ بووبێ.

غَلَجَ الفرس غَلجاً وغلجاناً: ئەسپەکە ڕۆیشت بە ڕۆیشتنێکی تێکەڵ لە گورگە لۆقەو نەرمە غارو ڕۆیشتنی هێواش.

غَلَجَ الحمارُ: گوێدرێژەکە ئاوی خواردەوەو بەزمانی لچەکانی خۆی لستنەوە.

تَغَلَّجَ: سەرپێچی کردو یاخی بوو ٥ **الأغلوجُ**: لقەدرەختی شلک‌و نەرم ٥ **أغلَسَ القومُ**: خەڵکەکە کەوتنە ناو تاریکی کۆتایی شەو ٥ **غَلَّسَ القومُ**: خەڵکەکە لەکۆتایی شەوو بەرەبەیاندا ڕەویانکرد ٥ **غَلَّسَ فلان بالصلاة**: فلانکەس نوێژی لەبەرەبەیان‌و کۆتایی شەودا کرد ٥ **غَلَّسَ القومُ الماءَ**: خەڵکەکە لەبەرەبەیاندا چوونەسەر کارێزو بیرەئاوەکە ٥ **الغَلَسُ**: تاریکی کۆتایی شەو کاتی دەرکەوتنی روناکی کازیوە ٥ **غَلصَمَةُ**: زمانە بچکۆلەی بڕی ٥ **غَلصَمَ فلاناً**: قوڕگی فلانکەسی گرت، دەستی لەبینی فلان نا ٥ دەگوتری: (هن مُغَلصَمَاتٌ) ئەوانە ئەستۆ بەستراون ٥ **الغَلصَمَةُ**: لەبواری پزیشکیدا صەفیحەیەکی غوضروفییە لەلای بنکی زمانەوەیە، بۆدواوە شۆڕدەبێتەوە بۆئەوەی لەکاتی قوتدانی شتدا بۆری هەناسە قەپات بکاو نەهێڵێ خواردنی تی بچێ.

غَلِطَ غَلَطاً: هەڵەی کرد، ڕاستییەکەی نەدۆزیەوە.

غَلِطَ في الأمر أو في الحساب: لەئیشەکەدا هەڵەی کرد لە ژمێریاری‌و تاو وتوی کردنی شت دا هەڵەی کرد ٥ (غَلِطَ في المنطق) لەقسە کردندا هەڵەی کرد ٥ **أغلَطَهُ**: خستیە هەڵەوە ٥ **غالَطَهُ مُغالَطةً وغلاطاً**: خستیە هەڵەوە ٥ **غَلَّطَهُ**: خستیە ناو هەڵەوە ٥ **الأغلوطة**: ئەوەی هەڵەی تێدا دەکەی یان ئەوەی هەڵەی پی دەکەی ٥ لەقسەی مانا نامەعلوم ٥ **الغَلطَةُ**: یەکجار هەڵەکردن ٥ **الغَلاّط**: کەسێک زۆر هەڵەبکات ٥ **الغَلُوط**: دەگوتری: (مسألة غلوط) مەسەلەیەک مرۆڤ هەڵەی تێدا دەکا ٥ **المِغلاطُ**: کەسێک هەڵە بکا ٥ **المَغلَطاني**: کەسێک لەحیساب‌و مامەڵەی خۆیدا خەڵک بخاتە هەڵەوە ٥ **المَغلَطةُ**: بەمانا (الأغلوطة) دی.

غَلِظَ الشَّيْئُ غِلَظاً وغَلَظَةً: ئەستوور بوو پێچەوانەی تەنک.

غَلُظَ الشَّيْئُ غِلَظاً وغِلظَةً: بەمانا (غَلِظَ) دێ.

غَلُظَ الزرعُ: كشتو كاڵەكە پێگەیی‌و دانەوێڵەكەی دەركەوت.
غَلُـظَ الرجـلُ: پیاوەكـە سـەر ڕەق بـوو (غَلُظَـت الأرضُ) زەوییەكە نەرم نەبوو پتەو بوو.
غَلُظَ الخُلقُ والطبعُ والقـولُ والفِعـلُ والعيشُ: تونـدو تیـژ بـوو تونـدڕەو بـوو ٥ تـەبیات وشـك بـوو ٥ **أغلَـظَ الـشَّيءَ**: شـتەكەی بەپتـەوو تونـد هاتـە پێش چاو ٥ بەشێوەی پتـەوو ئەستور كرێ ٥ **أغلَـظَ الـيمينَ والقـولَ**: سـوێند خواردنەكـەی جـەخت كـردەوەو زێـدەڕەوی تێـدا كـرد ٥ دەگوترێ: (أغلَظَ لـه في القـول) زێدەڕەوی كرد لەقـسەكەیداو جـەختی لەسـەر كـردەوە ٥ **غالَظَـهُ**: دژایـەتی كـرد ٥ دەگـوترێ: (بینهمـا مغالَظَة) دژایـەتی لـە نێوانیانـدا هەیـە ٥ **غَلَّظَـهُ**: تونـدو پتەوی كرد، جەختی لەسەر كردەوە ٥ **غَلَّظَ اليمينَ**: سوێندەكەی بەهێز كردو جەختی لەسـەر كـردەوە ٥ **إسـتَغلَظَ النبـاتُ والـشجرُ**: روەكەكە، درەختەكە پتەو بوو ٥ **إستَغلَظَ الزرعُ**: كشتوكاڵەكە پێگەیی‌و دانەوێڵەكەی دەركـەوت ٥ **إستَغلَظَ الشَّيءَ**: شتەكە ئەستوورو پتـەو بـوو ٥ **إسـتَغلَظَ الـشَّيءَ**: بەئەسـتوورو پتـەو هاتـە بەرچاوی ٥ وازی لـە كڕینـی هێنـا لەبەرئـەوەی رەق‌و خراپ‌و بێ كەڵك بوو ٥ **الغِلاظَـةُ**: تونـدو تیـژی‌و سـەر ڕەقـی‌و مـل نـەدان ٥ دەگـوترێ: (رجـل فيـه غِلاظَـة) پیاوێـكە تونـدو تیـژی لـە ڕەوشتی دا هەیە.
الغَلـظُ مـن الأرض: زەوی ڕەقـەن‌و بـەردەڵان ٥ **الغِلظَـةُ**: بـەمانا (ألغِلاظَـةُ) دێ ٥ **الغَلـيظُ**: ئەسـتوورو پتـەو پێـچەوانەی تەنكـە ٥ **أمـر غَليظ**: كارێكی قورس‌و گرانە (عـذاب غلـيظ) سزای توندو بەئێش ٥ (ماء غلـيظ) ئـاوی تـاڵ ٥ (طعام غَليظ) خواردنی رەق‌و زبرو بێ پێخۆر ٥ (عهد غليظ) پەیمانی جەخت لەسەر كراو (رجل غليظ) پیاوی دڵڕەق‌و توند تـەبیات ٥ **المُستَغلَظُ**: دەگوترێ: (طعنه في مُستَغلَظ ذراعه) برینەكە لـە ئەستورایی قۆڵیدایە ٥ **المُغَلَّظَـةُ**: **(الديَـة المُغَلَّظَـة)** ئەو بارتـەقای خوێنەیـە كـە لـە كوشتنی شێوە ئەنقەستدا وەردەگیرێ ٥ **غَلغَلَ**: پەلەی كـرد لـە ڕۆیشتندا ٥ **غَلغَـلَ الـشَّيءَ في الشَّيء**: شـتەكەی خـستە نـاو شـتەكەی تـرەوەو گونجانـدی تاپێـكەوە وایـان لێهات بوونـە یـەك ٥ **تَغَلغَـلَ**: پەلـەی كـرد لـە ڕۆیـشتندا ٥ **تَغَلغَـلَ في الـشَّيء**: چووە نـاو شتەكەوە ٥ **تَغَلغَـلَ الماءُ في الـشجر**: ئاوەكە بەناو جەستەی درەختەكەدا بڵاو بۆوە ٥ **تَغَلغَـلَ فـلان بالغاليـة**: فڵانكـەس خـۆی بـە عەتری گران بۆنخۆش كرد.
الغَلغَلُ: ڕەگی درەخـت كەبـەناخی زەوی دا بڕواتـە خوار ٥ **الغُلغُلَةُ**: قیڕەو نەڕەی دەنگ ٥ **المُغَلغَلَـةُ**: نامەی نێردراو و هەڵگیراو بەناو شارو وڵاتانـدا لەم شار بۆ ئەو شارو لەم وڵات بۆ ئەو وڵات.
غَلَفَ الـشَّيءَ غَلفـاً: شـتەكەی خـستە نـاو پـەردەو توورەكەوە بەرگی بۆ دروست كرد.
غَلِفَ غَلَفاً: لەپەردەیەكی سروشتی خۆیدا بوو.
غَلِفَ الصَّبـيُ: منداڵەكە خەتەنە نەكراوە.
غَلِفَ قلبه: دڵی كوێر بۆتەوە خراوەتە ناو كیسەوە هـیچ وەرنـاگرێ دەڵێـی لەپـەردەوە پێـچراوە ٥ **غَلَّفَ الشَّيءَ**: بەمانا (غَلَفَهُ) دێ ٥ **تَغَلَّفَ**: توێكڵی بـۆ پەیـدا بـوو ٥ **الأغلَـف**: سـاڵی هـەرزانی‌و فـەرەحی ٥ (عـيش أغلَـف) ژیـانی خـۆش‌و گوزەرانی باش ٥ **الغِلافُ**: پەردە ٥ كالان، توێكڵ وەكوو توێكڵی هێلكەو توێكڵی گوڵ‌و غونـچە ٥ زەرفی نامـەو شتی وا ٥ **الغُلفَـةُ**: ئـەو پێـستۆكە

کەلەوانێـکی کـوڕ دەبـڕدرێ لـەکاتی خەتەنـە کردنیدا ٥ (غُلَفٌ).

غَلَقَ البابَ غَلقاً: دەرگاکەی داخست.

غَلِـقَ الـبـابُ غَلَقـاً: دەرگاکـە داخـراو نەکرایـەوە، زەحمەت بوو کردنەوەی.

غَلِقَ الرهنُ غَلَقاً: ڕەهنکەرەکە نـەیتوانی ڕەهنەکە وەربگرێتەوەو ماڵە ڕەهنکراوەکە دەربێنێتەوەو بوو بەموڵکی ڕەهن لەلاکراوەکە.

غَلِـقَ الجـاني والأسـيرُ: تاوانبارەکـە یـان دیلەکـە فیدیەی بۆ نەدراو لەبەندا مایەوە.

غَلِـقَ فـلان: فلانکـەس تەنگـە تیـژە بـوو صـەبرو ئارامی نەما.

غَلَّـقَ الـشَّيْءَ في الـشَّيْءِ: شـتەکە چـووە نـاو شتەکەوەو لەگەڵی گونجاو بوونـە یـەك شت ٥ **أغلَقَ عليه الأمرَ**: کارەکەی بـۆ یەکالانەکرایـەوە لێـی عاسـێ بـوو ٥ **أغلَـقَ البـابَ**: دەرگاکـەی بـەقفڵو کیلـۆن داخـست ٥ **أغلَـقَ فلانـاً علـى الـشَّيْءِ**: فلانکەسـی ناچارکرد بـۆ فـلان شـت ٥ **أغلَقَ القاتِلَ**: بکوژەکەی ڕادەستی خوێنگرانی کـوژراو کـرد بۆئـەوەی چـۆنیان بـوێ ئـاوای لەگـەڵدا بکـەن ٥ **أغلَـقَ الأمـرُ فلانـاً**: کـارو ڕوداوەکە فلانکەسی زۆر تووڕە کرد ٥ **أغلَقَ ظَهر البعيرِ**: پشتی حوشترەکەی بـەباری قـورس واڵێ کـرد برینـدار ببـێ ٥ **أغلَـقَ ظَهـرهُ بالـذنوبِ**: بـەتاوان پـشتی فلانکەسـی گـران کـرد ٥ **أغلَـقَ الرهنَ**: ماڵە ڕەهن کراوەکەی کـردە مـاڵی ڕەهن لەلا دانراوەکە.

غالَقَ علـى الـشَّيْءِ: گرەوی لەسـەر شـتەکە کـرد ٥ **غَلَّـقَ الأبـوابَ**: دەرگاکـانی بەتونـدو پتـەوی داخـستنو قفڵـی بـاشو پاشـکۆڵی باشـی تێـدا بـەکارهێنان ٥ **إنغَلَـقَ البـابُ**: دەرگاکە داخـرا ٥ بەناخۆشی کرایـەوە، یـان کردنـەوەی ناسـتەنگ بـوو ٥ **إسـتَغلَقَ البـابُ**: کردنـەوەی دەرگاکـە زەحمەت بوو ٥ **إستَغلَقَ الرجـلُ**: پیاوەکـە زمـانی گیراو قسەی بۆ نـەکرا ٥ **إستَغلَقَ فلاناً في بيعتِه**: دەسـەڵاتی ژیـوان بونـەوەی لەمامەڵەکـەدا بـۆ فلانکـەس بڕیارنــەدا ٥ **الإغـلاقُ**: (لـەبواری ئـابوری دا) بریتییـە لـەوە خـاوەن کارگـە کارگەکـەی لـە ئـیش بوەسـتێنێو دای بخـا ٥ **الإغليـقُ**: کلیـل ٥ **الغَلَـقُ**: قـسەی وەهـا کـە تێگەیـشتن لێـی زەحمـەت بـێ ٥ **المِغلاقُ**: ئـەو شتەی دەرگای پێ دابخرێو بەکلیل بکرێتـەوە ٥ **المِغلَقُ**: بەمانا (المغلاق) دێ.

غَلَّ الماءُ بين الأشجار: ئاوەکە بـەناو دارەکانـدا بڵاو بۆوەو ڕۆیی.

غَـلَّ بـصر فـلان: دیـدی فـلان لـە ڕێبـازی ڕاست دورکەوتەوە، لای دا.

غَلَّ في الشَّيْءِ: چووە ناو شتەکەوە.

غَلَّ الشَّيْءَ في غيرِه: شتەکەی خستە نـاو شتێـکی ترەوە.

غَلَّ فـلان المفـاوزَ: فلان چـووە نـاو ساراوەو پێیـدا ڕۆیی.

غَـلَّ الـدهنَ أو الطيـبَ في رأسِـه: ڕۆن یـان بـۆنی خۆشی بردە نێو موی سەریو بنکی مووەکانی پێ چەور کرد.

غَـلَّ فلانـاً: فلانکەسـی زنجیرو کەلەبچە کـرد ٥ قورئان دەفـەرموێ: ﴿خُذُوهُ فَغُلّـوهُ﴾ ٥ **الغِلالَـةُ**: فانیلەو ژێر کراس.

غَلَّ فلان غلولاً: فلانکەس خیانەتو غەشی کرد.

غَلَّ صَدرُهُ: سنگی پـڕ بـوو لـە غـەلو غەشو ڕقو کینە.

غُلَّ: زۆری تینوو بوو ◊ دەشگوترێ: (غُلَّت یدهُ الی عنقه) ڕەزیلو چروکە هیچ نابەخشێ.

غَلَّ البعیرُ: حوشترەکە لەسەر ئاوەکە گەڕایەوە تێری نەخواردبووەوە ◊ **أغَلَّ الرجلُ**: پیاوەکە خیانەتی کرد لە دەستکەوتدا ◊ **أغَلَّت الضَیعَةُ**: زەویو زارەکە بەروبوومی باشی دا ◊ **أغلَّ علی عیاله**: دەغلو دانی بۆ ماڵو منداڵەکەی هێنا ◊ **أغَلَّ الجازرُ**: قەسابەکە لەکاتی گرونی گوشتییەکەدا هەندێ پارچە بەزو گۆشتی بە پێستەکەوە بەجێ هێشت ◊ **أغَلَّ فلاناً**: خیانەتی لە فلان کرد.◊ **غَلَّلَهُ بالغالیة**: بەبۆنی خۆش وەکوو میسكو عەنبەر بۆنخۆشی کرد ◊ **غَلَّلَ فلان الغِلالة**: فلانکەس ژێرکراسو فانیلەی لەبەر کرد ◊ **إغتَلَّ فلان بالغالیة**: فلانکەس بەبۆنی خۆشی وەکوو میسكو عەنبەر خۆی بۆنخۆش کرد ◊ **إغتَلَّ الثوبَ**: کراسەکەی لەژێر پۆشاکەوە لەبەر کرد ◊ دەشگوترێ: (هو مُغتلٌّ الیه) ئەو ئارەزوی لای ئەوی هەیە ◊ **إنغَلَّ فی الشَّیْئِ**: چووە ناو شتەکەوە ◊ **تَغَلَّلَ فی الشَّیْئِ**: بەمانا (إنغَلَّ فیه) دێ ◊ **تَغَلَّلَ بالغالیة**: بەبۆنی خۆشی وەکوو میسكو عەنبەر خۆی ئارایش دا ◊ **إستَغَلَّ الضَّیعَةَ**: بەروبوومی زەویو زارەکەی وەرگرتو لێی سوودمەند بوو ◊ **إستَغَلَّ فلاناً**: داوای دانەوێڵەی لە فلان کرد ◊ **إستَغَلَّ فلاناً**: فلانکەسی بەکار هێنا بۆ بەرژەوەندی خۆیو بەشێوەی نارەوا ◊ **الغَالُّ**: شیوی نەرمەڵانو پڕ دارو درەخت ◊ **الغالَّةُ**: ئەو ناو و شتەیە لەکەناری دەریا لە نزماییو چاڵ دا کۆدەبێتەوەو لەدەریا دادەبڕێ ◊ **الغِلالَةُ**: کراسێکی تەنکە (فانیلەیەکە) لەژێر پۆشاکەوە لەبەر دەکرێ.

الغِلُّ: حیقدو کینەی ناو دڵو دەروون ◊ **الغُلُّ**: کەلەبچەو پێوەندێکە لەئاسن دروستکراوە یان لە پێست دەگرێتە دەستی تاوانبار یان دەگرێتە ملی ◊ تینوایەتی زۆرو ئازاری ئەو تینوایەتییە ◊ **الغَلَلُ**: تینوایەتی زۆرو ئازاری ئەو تینوایەتییە ◊ ئاوی ڕەوان کە بەبن دارو درەختدا بڵاو ببێتەوەو دەرنەچێ، دەمێك لەسەر زەوییەکە دیار دەبێو دەمێکیش ڕۆدەچێ بەزەویدا ◊ ئەو گۆشتو بەزەی بەپێستی گوڕاوە دەمێنێتەوە ◊ **الغَلَّة**: داهاتو بەروبوومی کرێی خانو و کرێی دوکانو کرێی بەکارهێنانی زەوی بۆ زۆر شتی تر ◊ **الغُلَّةُ**: تینوایەتی زۆرو ئازاری ئەو تینوایەتییە ◊ ژێر کراس ◊ پەڕۆیەك بەسەر دەمی مەسینەو گۆزەو شتی وا دەبەسترێ ◊ هەر شتێك جەستەی ئادەمیزاد داپۆشێ ◊ **الغُلُولُ**: خواردنو خۆراكو خواردنەوە کەدەچێتە ناو گەدەوە ◊ **الغَلیلُ**: تینوایەتی زۆرو ئازاری تینوایەتی ◊ ڕقو قین ◊ دەگوترێ: (شفی فلان غلیله) فلانکەس قینو قاری خۆی دامرکاندەوە ڕقی خۆی ڕشت ◊ خیانەتو خراپەکاری ◊ **المُغِلُّ**: دەگوترێ: (رجل مغل) پیاوێکە پیسی خۆی خواردۆتەوەو قینو قاری لەدڵ دا پەنهان داوە.

غَلَمَ الإنسان غَلَماً: ئادەمیزادەکەی داپۆشی بۆنەوەی ئارەق بکا.

غَلَمَ الأدیمَ: پێستەکەی لەناو شتی گەرمدا داپۆشی بۆنەوەی مووەکانی بروتێتەوە.

غَلِمَ الإنسان رغبه غَلَماً وغُلمَةً: ئادەمیزادەکە حەزی لەکاری سێکسی بوو ◊ **أغلَمَهُ الشَّیْئُ**: شتەکە شەهوەتەکەی وروژاند ◊ **إغتَلَمَ الإنسانُ رغبه**: ئادەمیزادەکە ئارەزوی کاری سێکسی پەرەی سەند ◊ **إغتَلَمَ الغُلامُ**: گەنجەکە گەیشتە

کاتی ئەوەی حەزی کاری سێکسی بوروژێ ◊ **إغتَلَمَ البحرُ**: دەریا خرۆشاو شەپۆلەکانی کەوتنە جمبوش‌و تێکەوە هاویشتن ◊ **الغلام**: گەنج لەو کاتەوە سمێڵ بۆر دەکا ◊ هەروا ناوە بۆ منداڵ لەکاتی لە دایکبوونیەوە تا دەگاتە تەمەنی لاویەتی ◊ بەشێوە مەجاز بۆ پیاو و نۆکەر بەکار دەهێندرێ ◊ **الغلامية**: حاڵەتی گەنجی ◊ دەگوترێ: (جاوزَ حَدَّ الغلامية) ◊ کچۆڵە پۆشاکی کوڕی گەنج بپۆشێ‌و سەرو قژی خۆی وەکوو سەرو قژی کوڕ لێ بکا ◊ **الغُلمَةُ**: وروژانی کۆئەندامی سێکسی ◊ **الغُلومَةُ**: حاڵەتی گەنجی ◊ سەرو سیمای گەنج ◊ **الغُلومِيَّةُ**: بەمانا (الغلامية) دێ ◊ **الغَيلَمُ**: کیسەڵی نێر ◊ گەنجی ناوچەوان پان ◊ نادەمیزادی توکن ◊ سەرچاوەی ئاو لەناو بیردا ◊ دەشگوترێ: (ما بالدار غَيلَمٌ) کەس لەخانووەکەدا نیە.

غلا السِّعرُ وغيره غُلواً وغلاءاً: نرخ زیاد بوو، بازاڕ بەرز بۆوە ◊ لەسنوور دەرچوو.

غَلا النبتُ: روەکەکە بەرز بۆوەو گەورە بوو و تێك چرژا.

غلا فلان في الأمر والدين: فلانکەس زێدەڕەوی کرد لەکارەکەدا، یان لەئاییندا و لەسنوور دەرچوو.

غلا الدابة في سيرها: ولاخەکە لە ڕۆیشتنەکەیدا لەئاستی ڕۆیشتنی ئاسایی دەرچوو کەوتە هەڵبەز و دابەز.

غلا السهمُ: تیرەکە لە ڕێڕەوی خۆی بەرز بۆوەو سەری کرد، نیشانەکەی نەهەنگاوت ◊ (غلا بالسهم) بەهۆی تیرەکەوە ویستی بەرز بێتەوەو دەستی بگاتە شوێنەکە ◊ **أغلى الكرمُ**: مێوەکە گەڵاکانی تێك هاڵان‌و تولەو تەرزەی زۆرو چڕ بوون‌و درێژ بوون ◊ **أغلىَ الكرمَ**: دار مێوەکەی هەڵپەرداوت‌و تولەکانی کەم کردنەوە بۆ ئەوەی بەهێز بن‌و بەری باش بگرن ◊ **أغلى الشَّيْءَ**: شتەکەی بەگران زانی ◊ **أغلى السِّعرَ**: نرخەکەی بەرز کردەوە ◊ **غالى في الأمر غلاءً ومغالاةً**: زێدەڕەوی کرد ◊ **غالى الشَّيْءَ وبه**: بەنرخی زۆر شتەکەی کڕی ◊ **غالى فلاناً**: قەصدی فلانی کرد ◊ بۆیەکتر چوون ◊ **غالى بالسهم**: ویستی بەهۆی تیرەکەوە دەستی بگاتە بەرزی ◊ **غَلّى السِّعرَ**: نرخەکەی بەرز کردەوە ◊ **إغتلى الشَّيْءُ**: شتەکە زۆر بوو ◊ **إغتلى البعيرُ**: حوشترەکە لە شێوە ڕۆیشتنی ئاسایی خۆی دەرچوو کەوتە گورگە لۆقە ◊ **تغالى في الأمر تغالياً**: زێدە ڕۆیی کرد لەکارەکەدا ◊ **تغالى في البيع**: بەنرخی گران شتی فرۆشت ◊ دەگوترێ: (بعته بالتغالي) بەنرخی زۆر فرۆشتم ◊ **تغالى القومُ بالسهام**: خەڵکەکە تیریان بەیەکترەوە نا ◊ شەڕە تیریان کرد ◊ **إستغلى الشَّيْءَ**: شتەکەی بەگران دەست کەوت ◊ بەگرانی زانی ◊ **الغالي**: گران پێچەوانەی هەرزان ◊ دەگوترێ: (بعتهُ بالغالي) ◊ گۆشتی قەڵەو.

الغلاءُ: گرانی ◊ بەرزبوونەوەی نرخی کالا ◊ **الغُلواءُ**: زێدەڕۆیی ◊ (غَلواء الشباب) سەرەتای گەنجی‌و هەرەتی لاوەتی ◊ **الغَلوَةُ**: ڕمب هاوێژێك، تیر هاوێژێك، بەئەندازەی سێ سەد تا چوار سەد مەترێك دەبێ ◊ **غَلَتِ القِدرُ وغيرها غلياً وغلياناً**: مەنجەڵەکە کوڵی‌و هەڵچوو.

غَلِيَ الرجلُ: پیاوەکە ڕق‌و قینی زیادی کرد ◊ **أغلى الماءَ**: ئاوەکەی وا لێکرد بکوڵێ ◊ دەگوترێ: (أغلى القِدرَ) مەنجەڵەکەی کوڵاند ◊ **غَلّى فلانٌ**: فلانکەس لە دوورەوە دەستی بەرز

کـردهوهو سلاوی کـرد ◊ غَلَـى الماءَ: ئاوهکـهی کولانـد ◊ غَلَّـى فلانـاً: بهعـهترو بـۆنی خـۆشو بـهنرخ خـۆی بۆنخـۆش کـرد ◊ تَغَلَّـى بالغاليـة: بهعهترو بۆنی خۆشو بـهنرخ خـۆی بۆنخـۆش کرد ◊ الغاليةُ: چهند بۆنێـکی تێـکهڵاو کـراون وهکـوو میـسكو عهنبـهر ◊ الغَلايَـةُ: جـۆره مهنجهڵێکه شلهمهنی تێدا دهکوڵێندرێ.

غَمَتَ الطعامُ فلاناً غَمتاً: خواردنهکهی بهچهوری خواردو لهسهر گهدهی قورس بوو گهدهی ترشا.

غَمَتَ الشَّيْئَ: شتهکهی داپۆشی.

غَمِتَ الرجـلُ غَمَتـاً: خواردنهکـه لهسـهر گـهدهی قورس بوو گهدهی ترشا.

غَمَـدَ الـسَّيفَ غَمـداً: شمـشێرهکهی خـسته کالانهکهیـهوه ◊ أغمَـدَ الـسيفَ: شمـشێرهکهی خسته کالانهکهیهوه ◊ أغمَدَ الأشياءَ: شتهکانی خسته ناو یهکترهوه ◊ غَمَّدَ فلاناً: عهیبو عاری فلانکهسـی داپۆشـی ◊ غَمَّـدَ فـلان فلانـاً كـذا: فلانکهس بهو شته فلانکهسی داپۆشی ◊ إغتَمَـدَ فلان الليلَ: فلانکهس کهوته ناو شهوهوه ◊ تَغَمَّدَ فلاناً: فلانکهسی داپۆشی ◊ دهگوترێ: (تَغَمَّدَ الله فلانـاً برحمتـه) خـودا فلانکـهس بخاتـه ژێـر رهحمهتی خۆیهوه ◊ بهسۆز و رهحمهتی خۆی داپۆشـێ ◊ تَغَمَّدَ الإناءَ: زهرفهکهی پـڕ کـرد ◊ دهگوترێ: (تَغَمَّدَ المكيالَ) پێوهرهکهی پـڕ کـرد ◊ الغامِدُ: کهشتی پـڕ ◊ بـیری پرکراوه ◊ الغِمـدُ: کالانی شمشێر ◊ الغِمدِيَّةُ: (غِمدية الأجنحة) ◊ لـهبواری (زینـدهوهر زانیـدا) پێـره حهشـهرهو جـرو جانهوهرێـکه باڵـهکانی پێـشهوهی رهقو پتهون ◊ غَمَرَهُ غَمراً: کهوته سهریو داپۆشـی ◊ دهگوترێ: (غمر فلان فلاناً) فلانکـهس بهفـهزڵو پیـاوهتیو بهخـشش خـۆی فلانـی داپۆشـی ◊

غَمِرَت اليدُ: دهستی بۆن گۆشتی لێهات یان بـۆن چـهوری لێ هـات ◊ دهشـگوترێ: (غَمِـرَ عِرضُـهُ) ناموسی لهککهدار بوو.

غَمِرَ صدرُهُ على فلان: دڵو دهروونـی (سـنگی) پـڕ بوو لهڕقو کینه لهفلان.

غَمِرَ الرجلُ: پیاوهکه کارو روداوهکانی تـاو وتـوێ نهکردن تێیان دا قاڵ نهبوو ئهزموونی نهبوو ◊ أغمَـرَهُ: داپۆشـیو پـهرده پۆشـی کـرد ◊ غـامَرَ فلانٌ: فلانکهس خۆی خسته نـاو کێشهو شـهڕو ئاژاوهوه ◊ غامر فلاناً: ههڵمهتی بۆ فـلان بـردو شهڕی لهگهڵدا کردو لـه مـردن نهترسا ◊ غَمَّـرَ الرجـلُ: پیاوهکـه خـۆی خـسته نـاو چـورتمو تـهنگو چـهڵهمهوه ◊ غَمَّـرَت المـرأة وجهها: ئافرهتهکـه بهزهعفـهران دهم وچـاوی خـۆی سـفتو لـووس کـردن ◊ إغتَمَـرَت المرأة وجهها بالغُمرَةُ: ئافرهتهکه بـه زهعفـهران دهمو چاوی ئارایشدا بۆنـهوهی پێـستی دهمو چـاوی سـافو سفت بـنوێنن ◊ إغتَمَرَ الرجـلُ في المـاءِ: پیاوهکه لهئاوهکهدا خۆی نوقم کرد ◊ إغتَمَرَ الماءُ الشَّيْئَ: ئاوهکـه شـتهکهی داپۆشـی ◊ دهگـوترێ: (جـيش يغتمـر كـل الـشَّيْئ) سـوپایهکه هـهموو شتێـك دادهپۆشـێ ◊ إغتَمَـرَ الـسَكرُ فلانـاً: مـاده سهرخۆشـکهرهکه عـهقڵو هۆشـی فلانکهسـی داپۆشی.◊ إنغَمَرَ في الماءِ: له ئاوهکهدا نوقم بوو ◊ تَغَمَّـرَت المـرأةُ: ئافرهتهکـه بهزهعفـهران دهمو چـاوی خـۆی ئارایـشدا بۆنـهوهی سـفتو لـوس بنوێنن ◊ تَغَمَّرَ الرجلُ: پیاوهکه ئاوی به پیاڵهی پـچوك خـواردهوه ◊ تَغَمَّـرَت الماشـية: ئاژهڵهکـه وچهو جروزهی تـازه رسکاوی خـوارد ◊ الغـامِرُ مـن الأرض: زهوی وێرانـهو ئـاوهدان نـهکراوه، زهویهك ئاو داپۆشی بێ یـان لـمبو گـڵو خـۆڵ

دایپۆشیبێ‌و بەکەڵکی کشتوکاڵ نەیە ٥ **الغُمارُ**: (غمار الناس) کۆمەڵی ئادەمیزادی قەرەباڵغ‌و پاڵەپەستۆکار ٥ (غِمار القدم) لەبواری پزیشکیدا نەخۆشیەکە توشی قاچ دەبێ بەهۆی مانەوەی زۆری لەناو ئاوی کەمێک گەرمدا ٥ **الغَمرُ من الماء**: ئاوێکە کەسێک بچێتە ناوی تێیدا نوقم ببێ ؛ ئاوێک شت داپۆشێ بە پێچەوانەی (الضحل من الماء) کەکەم بێ هیچ دانەپۆشێ.

غَمَرَ البحر: قولایی دەریاو زۆرینەی دەریا.

غَمَرُ الثیاب: پۆشاکی پان‌و پۆڕو فراوان ٥ شتێک بۆنی چەوری‌و شتەکانی تر نەهێڵێ‌و دایان پۆشێ.

غَمِرُ الناس: بەمانا (غمار الناس) دێ ٥ دەشگوترێ: (رجل غمر الرداء) پیاوێکە بەخشندەو سەخی سروشتە ٥ (رجل غمر الخُلُق) پیاوێکە ڕەوشت جوان‌و لەسەر خۆیە ٥ (رجل غَمر) پیاوێکی بێ ئەزمون‌و دونیا نەدیدەیە ٥ ئەگەر وشەی (غَمر) بۆ ئەسپ بەکارهات، بەمانا ئەسپی ڕەسەن‌و خۆشڕۆ و هەنگاو درێژدێ ٥ هەروا وشەی (غَمر) بەمانا ڕق‌و کینەی شاردراوە دێ ٥ دەشگوترێ: (لیل غمر) شەوێکی تاریکی زۆر تاریک ٥ **الغِمرُ**: ڕق‌و کینە ٥ تینوایەتی ٥ **الغُمرُ**: زەعفەران ٥ بۆیەیەکە لە زەعفەران‌و کورکوم دروست دەکرێ ٥ **الغَمَرُ**: کینەو ڕق‌و دڵ پیسی ٥ (غَمَرُ الناس) کۆمەڵ‌و قەرەباڵغی ئادەمیزاد ٥ دەشگوترێ: (رجل غَمَرٌ) پیاوێکی بێ ئەزمونە ٥ روداو قاڵیان نەکردووە ٥ **الغُمَرُ**: پیاڵەی بچوک کەلەکاتی بەشکردنی ئاوی کەمدا ئاوی پێ بەش بکرێ لەسەفەرو شوێنی بێ ئاودا ٥ بەو جۆرە دێنن بەردۆچکەیەک دەخەنە بنکی پیاڵەکەوە ئاوی تێدەکەن تا بەردۆچکەکە دادەپۆشێ‌و دەیدەنە یەکیان بیخواتەوە ئەمجار بۆیەکە یەکەیان بەو جۆرە ٥ دەشگوترێ: (بلّت الإبلُ أغمارها) حوشترەکە کەمی ئاو خواردەوە ٥ **الغُمرَةُ**: توندو تیژی ٥ نارەحەتی ٥ زۆری‌و جەنگەی شت ٥ **الغُمرَةُ**: بەمانا (الغُمرُ) دێ ٥ **الغَمیرُ**: ئاوی زۆر ٥ دەگوترێ: (هذا كثير غمير) هەروا ناوە بۆ ڕوەکێکی تر کە لەسەر قەدی ڕووەکەکە بڕوێ وەکوو وەچەی توتن‌و شتی وا ٥ چرووزە ٥ **الغَمیرةُ**: تەڕ ٥ شتی تەڕو تازە ٥ گیای وشک‌و دورواوە بۆ لەوەڕی ئاژەڵ ٥ جۆ کە دەکرێ بەئالیك بۆ ئەسپ لەکاتی ئەوەدا کە دەیانەوێ قەد باریک بێ ٥ **المُغتَمَرُ من القمح**: گەنمێک کە لەکاو کۆتەکەی جیا نەکرابێتەوە ٥ هێشتا شەن نەکرابێ ٥ **المُغَمَّرُ من الثیابُ**: قوماشی ڕەنگ کراو بەزەعفەران ٥ **المُغَمَّرُ من الرجال**: پیاوێک ڕۆژگار قاڵی نەکردبێ‌و ئەزمونی نەبێ ٥ کەسێک لە پیاڵەی بچوکدا ئاو بخواتەوە لە کاتی کەم ئاویدا کە ئاو بەپیاڵەی بچوک دابەش دەکەن ٥ **المَغمور من الرجال**: پیاوێك کەس نەیناسێ‌و بێ ناو و نیشان بێ ٥ ژێر دەستەو چەوساوە بێ ٥ **غَمَزَت الدابَّةُ غَمزاً**: ولاخەکە لەکاتی ڕۆیشتندا قاچی خوار دانا، جۆرە شەلییەکە.

غَمَزَ بفلان: هەوڵیدا زیان بەفلانکەس بگەیەنێ.

غَمَزَ علی فلان: تانەی لەفلاندا ٥ (فهو غامز وغُمّاز).

غَمَزَ الكبشَ وغيره: دەستی لە بەرانەکە داو هەڵی پشکنی بۆئەوەی بزانێ ئاخۆ قەڵەوە یان کزە.

غَمَزَ التینَ: دەستی لە هەنجیرەکە دا بۆئەوەی بزانێ ئاخۆ گەییوە یان کاڵە.

غَمَزَ بالعين أو بالحاجب: بەچاو یان بە برۆ ئاماژەی بۆکرد ◊ چاوی لێ داگرت برۆی لێ هەڵتەکاند.

غَمَــزَ زِرَّ الجرس ونحوه: دەستی بە دوگمەی جەرسەکەدا نا ◊ **أغمَزَ الرجلُ**: پیاوەکە نەرمو نیان بوو ◊ **أغمَزَ فلاناً وفيه**: فلانکەسی بەزەبوون زانیو عەیبی لێ گرتو لەشانی کەم کردەوە ◊ **إغتَمَزَ الرجلُ ما فعله غيره**: پیاوەکە تانەی لە بکەری ئیشەکەداو بیانوی تانەدانی بۆ پەیدا بوو ◊ **تَغامَزَ القومُ**: خەڵکەکە بە چاو یان بەدەستیان ئاماژەیان بۆ یەکتر کردو یەکتریان لە مەبەستی خۆیان حاڵی کرد ◊ **الغَمْزُ**: پیاوی بی دەسەڵاتو زەبوون ◊ کەسێك کاڵاو ئاژەڵی خراپ بێ ◊ **الغَمَّازُ**: کەسێك زۆر بەچاو و برۆ ئاماژە بۆ شت بکا ◊ زۆر چاو داگرێ، زۆر برۆ هەڵتەکێنێ ◊ شتێکی سوکەڵەیە بەدواوەی ماسی گرەوە دەبەسترێو سەر ئاوە، کەنقوم بوو نیشانەی ئەوەیە قولاپەکە ماسی پێوە بووە ◊ لەبواری مۆسیقادا بە کلیلێك دەگوترێ لە جیاتی سەرە پەنجە کونەکە دەگرێ ◊ **الغَمّازَةُ**: کیژێ جوان ◊ **الغَمِيزُ**: عەیبو عار ◊ دەگوترێ: (ما فيه غميز) عەیبی تێدا نییە ◊ دەسەوەسان لەکارو کردەوەداو کاڵفام ◊ **الغَمِيزَةُ**: بەمانا (الغَمِيزُ) دێ ◊ **المَغمَزُ**: عەیبو عار ◊ شوێنی تانەو تەشەر ◊ دەگوترێ: (ما فيه مغمز لغامز) ◊ **المَغمــوز**: تۆمەتبار بە عەیبو لەککە ◊ دەگوترێ: (هو مغموز في نسبه أو دينه).

غَمَسَ النجمُ غُمُوساً: ئەستێرەکە ئاوا بوو ◊ **غَمَسَت الطعنةُ**: زەبرەکە گۆشتی بڕی، چووە ناوەوە.

غَمَسَ الشَّيْءَ في الماءِ ونحوه: شتەکەی بەناو داپۆشی ◊ لەب ناوی کرد ◊ نقومی کرد ◊ دەگوترێ: (غَمَسَ اللقمةَ في الإدام) پاروەکەی لە کێشتە شلەکە هەڵکێشا.

غَمَسَ اليمينُ الكاذبةُ صاحبها في الإثم: سوێندە بەدرۆکە خاوەنەکەی تاوانبار کرد ◊ خستیە ناو گوناهەوە ◊ **غامَسَ**: خۆی خستە ناو شەڕو ئاژاوەکەوە ◊ **غامَسَ فلاناً**: فلانکەسی نقوم کرد لەئاودا ◊ **غامَسَ القومَ**: خەڵکەکەی خستە ناو شەڕو ئاژاوەوە ◊ **غامَسَ الأمرَ**: چووە ناو کارەکەوە ◊ **غَمَّسَ شربه**: ئاوخواردنەوەی کەم کردەوە ◊ **إغتَمَسَ في الماء**: خۆی لەئاودا نقوم کرد ◊ **إنغَمَسَ في الماء**: بەمانا (إغتَمَسَ فيه) دێ ◊ **تَغامَسَ القومُ**: خەڵکەکە یەکتریان لەئاودا نقوم کرد ◊ **الغَمّاسَةُ**: زەبرێك برینی قوڵو فراوان لە جەستەدا بکاو بەتەواوی بچێتە ناو گۆشتەوە ◊ **الغَمُوسُ**: سوێندی بەدرۆ، سوێندێك خاوەنەکەی بخاتە ناو تاوانەوە ◊ لە حەدیسدا هاتووە: (أليمين الغَمُوسُ تَذَرُ الديارُ بلاقع) سوێندی بەدرۆ دەبێتە مایەی ماڵوێرانیو وڵات خاپوور بوون ◊ **الغَمُوسُ من الأمر**: کارو کردەوەیەك ببێتە هۆی چورتمو کێشەو بەڵاو کارەسات ◊ **الغَمِيسُ من النبات**: سەوزاییەك پوشو پەڵاشی کۆن دایپۆشیبێ ◊ بێشەڵانی قەمەزاژو شتی وا کەخۆی تێدا حەشار بدرێ ◊ هەروا ناوە بۆ جۆگای بچوك کە بەناو درەختەکاندا ڕەوان دەبێ ◊ **الغَمِيسَةُ**: بێشەڵانی قەمەزاژ کەخۆی تێدا حەشار بدرێ ◊ **غَمَصَهُ غَمصاً**: سووکایەتی پێکردو بەهیچو پوچی زانی. **غَمَصَ** النعمة: سپڵەیی نواند بەرامبەر نیعمەت، ناشکوری کرد.

غَمَصَ عليه قولاً قاله: ڕەخنەی لەو قسە گرت کە گوتی ◊ دەشگوترێ: (لا تَغمِص عليَّ) درۆم

لەگەڵ مەکە ◊ قسەی درۆم بەدەمەوە هەڵ مەبەستە ◊ **غَمِصَت العينُ**: چاو ڕیپۆقی کرد ◊ ڕیپۆقی پێوە بوو ◊ دەشگوترێ: (غَمِصَ فلان) فلانکەس چاو ڕیپۆقاوییە ◊ (فهو أغمَص وهي غَمصاء) ◊ **إغتَمَصَهُ**: بەمانا (غَمَصَهُ) دێ ◊ **المُتَغَمِّصُ**: دەگوترێ: (فلان متغمِّصٌ من هذا الخبر) فلانکەس ترسی ئەوەی هەیە ئەم هەواڵە ڕاست نەبێ، ئەگینا زۆری پێ خۆشە ◊ **الغُمَيصاءُ**: یەکێکە لە دوو ئەستێرەی (شیعراو عەبور) کە دوو ئەستێرەی گەورەو پرشنگدارن بە تەنیشت ئەستێرەی (الجوزا) وە.

غَمَضَ الشَّيْئُ والكلام: شتەکە یان قسەکە ڕون‌و ئاشکرا نەبوو ◊ **غَمَضَت الدارُ**: خانووەکە لە شەقامە ڕێوە دوور بوو ◊ **غَمَضَت عينه**: چاوی نوقاند، چاوی سەریەکنان‌و نوست ◊ دەگوترێ: (ما غَمَضتُ) نەنووستم.

غَمَضَ الخلخال في الساق: خرخاڵەکە لەقاچی دا هۆن بوو لەبەر قەڵەوی‌و گۆشتنی قاچی ◊ **غَمَضَ الكعبُ**: قاپەڕەقەی لەگۆشتدا ونبوو.

غَمَضَ فلان في الأرض غَمضاً وغُموضاً: فلانکەس بەناو وڵاتدا ڕۆی‌و ونبوو سەری هەڵنەهێنایەوە.

غَمَضَ عنه في البيع أو الشراء غَمضاً: ئاسانکاری کرد دەربارەی لە فرۆشتن‌و کڕیندا.

غَمُضَ المكانُ غماضة وغموضةً: بەمانا (غَمَضَ) دێ.

غَمَّضَ الشَّيْئُ والكلامُ: بەمانا (غَمَضَ) دێ ◊ **اغمَضَت الفلاةُ على الشخوص**: دەشتەکە نیشانە دانراوەکانی ڕێگای تێدا دیار نەبوون ◊ **أغمَضَ فلان في السلعة**: فلانکەس نرخی کاڵاکەی نزم کردەوە لەبەر خراپی خودی کاڵاکە ◊ **أغمَضَ فلان عن فلان**: فلانکەس لەبواری کڕین‌و فرۆشتندا چاوپۆشی لەفلان کردو سەنگ‌و سوکی لەگەڵدا کرد ◊ **أغمَضَ عن الشَّيْئ**: چاوی لەشتەکە پۆشی ◊ **أغمَضَ الرجلُ**: پیاوەکە پرکێشی تاوانی کردو دەشیزانی کەتاوانە ◊ **أغمَضَ عينيه**: هەردوو چاوی لێکنان ◊ قوچاندنی ◊ دەشگوتری: (ما أغمَضتُ) چاوم لێک نەناوە، نەنوستوم ◊ **أغمَضَ عنه طرفه**: چاوی داخست بۆی نەڕوانی ◊ **أغمَضَت العينُ فلاناً**: چاوەکە بەشێوەیەکی سووکایەتی تەماشای فلانی کرد ◊ **أغمَضَ فلان النظرَ**: فلانکەس ڕاو بۆچوونێکی ڕاست‌و دروستی هێنایە پێشەوە ◊ **أغمَضَ الميتَ**: چاوی مردووەکەی لێک نان.◊ **غَمَّضَ فلانٌ**: فلانکەس پرکێشی تاوانی کردو بەئەنقەست تاوانی ئەنجام دا ◊ **غَمَّضَ على هذا الأمر**: بەسەر کارەکەدا تێپەڕی‌و گوێی پێنەدا ◊ **غَمَّضَ عن الشَّيْئ**: چاوی لەشتەکە داخست‌و خۆی لێ بێ ئاگا کرد ◊ **غَمَّضَ في البيع**: لە مامەڵەی کڕین‌و فرۆشتندا کارئاسانی کرد ◊ **غَمَّضَ عينيه**: هەردوو چاوی لێک نان ◊ **غَمَّضَ الميتَ**: چاوی مردووەکەی لێک نان ◊ **غَمَّضَ الكلامَ**: قسەکەی چەواشە کرد ◊ **إغتَمَضَ البرقُ**: هەورە بروسکەکە ڕوناکاییەکەی کوژایەوە ◊ **إغتَمَضَ عيناهُ**: چاوی خەو دایگرتن لێڵ‌و پێڵ بوون ◊ دەگوترێ: (ما إغتَمَضتُ) نەنوستم ◊ (وأتاني فلان على إغتماض) فلانکەس بەشێوەیەکی ئاسان‌و ئاسایی هات بۆلام ◊ **إغتَمَضَ عن افساده**: چاوی لەخراپەکە پۆشی‌و خۆی لێ بێدەنگ کرد ◊ **إنغَمَضَ طرفُهُ**: چاوی نوقاند ◊ **تغامض**: پێڵوی چاوی وێک هاتنەوە ◊ نوست ◊ **الغامِضُ**: شتی چەواشەو بێ سەرو بەر، نادیارو نەزانراو ◊ دەگوترێ: (حسب غامِض) بنەچەو نژادێکی

نادیاره، نازانـدرێ چۆنەو چۆن نیـە ◊ (كـلام غـامِض) قـسەیەكی چەواشـەیە نازانـدرێ مەبەست لێی چیە ◊ الغمـاضُ: نوسـتن، خـەو ◊ دەگوترێ: (ما إكتحلت غماضاً) خەو لەچاوم نەكەوتووە ◊ ألغمضُ مـن الأرض: چـاڵایی زەوی بەجۆرێك ئەوەندە چاڵ بێ ئەوەی تێیدایـە لـە دوورەوە نەبینـدرێ ◊ نادیـارو نائاشـكرا ◊ الغُمضُ: نوستن ◊ دەگوترێ: (ما إكتحلت عینُه غُمضاً) ◊ (المُغمِضات والمغمَّضات من الذنوب) تاوانی گەورە كە مـرۆڤ بەئەنقەست ئـەنجامی بدا ◊ ئەگەر بەمانا شەو بوو مەبەست جەنگەی تاریكیو نوتەكەیەتی.

غَمَطَ فلان فلاناً غَمطاً: فلانكەس فلانی بە سوكو هیچو پوچ لەقەڵەم دا.

غَمَطَ النعمـةَ: سپڵەیی بەرامبـەر بـە نیعمەتـەكان كرد.

غَمَطَ الماءَ: ئاوەكەی خێرا خواردەوە.

غَمِطَ فلان فلاناً غَمطاً: بەمانا (غَمَطَهُ) دێ.

غَمِـطَ العافیـة والنِعمـة: سوپاسی خودای نـەكرد لەسـەر سـاغیو تەندروستیو نـازو نیعمـەت بەڵكوو سپڵەیی نواند.

غَمِطَ الحَقَ: ملی بۆ حەق نەداو بەناحەق پەیڕەوی كرد.

أغمَـطَ علیـه الـشَّيْءُ: شـتەكە بـەردەوام بـوو نەبڕایەوە ◊ دەگوترێ: (أغمَطَت علیه الحُمىُّ) لـەرزو تاكـەی بـەردەوام بـوو ◊ أغمَـطَ المطـرُ: بارانەكـە بـەردەوام بـوو ◊ هـەروا دەگـوترێ: (أغمطت السماءُ بالمطر) ◊ غامَطَ في الشرب: قوم قـوم ئاوەكـەی خـواردەوە ◊ إغـتَمَطَ الـشَّيْءَ: شتەكە هاتـە دەر هیـچی لێ نەبینـدرا ◊ كـەس نـەیزانی چـی لێ هات ◊ إغـتَمَطَ فـلان بـالكلام: فلانكەس بە قسە بەسەریدا زاڵ بوو بۆری دا ◊ كەوتە دانوسان لەگەڵیدا دوای ئەوە لەوەپێش بۆردرابوو قسەی خۆی سەرخستەوە ◊ تَغمَّطَ علیـه الـترابُ: ژێـر گڵی داو گڵی كـردە سـەر تـا گیانی دەرچوو ◊ الغمطُ: چاڵایی زەوی ◊ غَمغَمَ الثورُ: كەڵەگاكە لەكاتی ترسدا بۆڕاندی ◊ غَمغَمَ الأبطالُ: پاڵەوانە شەڕكەرەكان لەمەیدانی شەڕدا دەسـتیان كـرد بـەقیڕەو هـەروا دەنگـە دەنـگ ◊ غَمغَـمَ الـصَّبِيُّ: منداڵەكە لـەكاتی مـژینی گۆی مەمكی دایكی دا گریا چونكە شیری تێدا نـەبوو ◊ دەمی پێوە دەناو دەمی لێ دەكردەوەو دەگریا ◊ تَغمغَمَ الغریقُ تحت الماء: خنكاوەكە لەژێر ئاودا بلقـە بلقـی لەئاوەكـە هێنـا ◊ الغَمغَمَـةُ: گـاڵو بـوغڵ دەنـگو ئاخاوتنێـك لێـی حـاڵی نـەبێ ◊ الـتَغَمغُمُ: بـەمانا (الغَمغَمَـةُ) دێ ◊ غَمَقَتِ الأرضُ غَمقـاً: زەویەكـە شـەونمی لێ بـاری، شـەونمی كەوتە سەر ◊ زەویەكە لـە ئـاو و زۆنگاو نزیـك بوو.

غَمَـقَ النبـاتُ: گیـاو گژەكـە لەبـەر زۆری تـەڕو تووشـی ژەنگـی هێنـاو بـۆنی كـرد بۆكـەڕوی لێ پەیـدا بـوو ◊ غَمِقَـت الأرضُ أو النبـاتُ غَمَقـاً: بەمانا (غَمَقَت) دێ.

غَمِقَ البَلَدُ: وڵاتەكە ئاودارو شێدار بـوو، هەواكـەی تەڕو نماوی بـوو ◊ غَمُقَتِ الأرضُ غَمَقـاً: بـەمانا (غَمَقَـت) دێ ◊ الغـامِقُ مـن الألـوان: ڕەنگـی مەیلەو ڕەش ◊ الغَمَقُ: شەونم.

غَمَلَ النبـاتُ غَمـلاً: گیـاو گژەكە سوار یـەك بـوو بەسەر یەكدا ترشاو كەڕوی هێناو بۆگەن بوو.

غَمَلَ الأمرَ: كارەكەی شاردەوەو پەردە پۆشی كرد.

غَمَلَ فلانـاً: بـە پۆشاك فلانـی داپۆشی بۆئـەوەی عەرەق بكا.

غَمَلَ البُسرَ: خورما کاڵەکەی داپۆشی بۆئەوەی پێ بگا.

غَمَلَ الأدیمَ: پێستەکەی پێچایەوەو ژێر لمی دا بۆئەوەی بگەنێ‌و نەرم ببێ‌و بەئاسانی تووکەکەی لێ هەڵبکەندرێ.

غَمَلَ العِنَبَ فِي الزنبیل: ترێیەکەی لەناو بەرچنەکەدا خستە سەریەك‌و هەڵی چنی.

غَمِلَ النَّبتُ غَمَلاً: گژوگیاکە تێك چرژاو لێك هاڵاو بەسەر یەکدا ترشاو کەڕوی هێناو بۆگەنی کرد.

غَمِلَ الجرحُ: برینەکە پوا ٥ پێچان‌و بەستنی توند برینەکەی تێکداو خراپی کرد ٥ **أغْمَلَ إهابَهُ:** وازی لەچەرمەکە هێنا تا بۆگەن بوو کەڵکی نەما ٥ **إنغَمَلَ الأدیمُ:** بۆ موتاوەعەی (غَمَلَهُ) دێ ٥ **تَغَمَّلَ النباتُ:** گیاو گژەکە کەوتە سەر یەك‌و بەسەریەکدا ترشاو کەڕوی هێنا ٥ **الغَمَالِجُ:** جۆرە ڕوەکێکە لەبەهاردا دەڕوێ ٥ دەشگوترێ: (شجر غمالج) درەختێکە چرۆو لق‌و پۆپەکانی زوو پێگەیێ‌و درێژ بوو ٥ **الغمالِجُ من الرجال:** پیاوی ڕاڕاو دانەمەزراو، هەردەمە لەسەر هەوایەکەو ڕاو بۆچونێکی جیاوازی هەیە ٥ **الغمالِجُ من القصب:** قەفەزاژی تیر ئاو ٥ **الغُملَجُ والغَمَلَّجُ:** کەسێکە لەسەر ڕەوشتێك بەردەوام نەبێ، گوڵە بەرۆژە ئاسا هەردەمە روی لە شوێنێك بێ ٥ **الغَمَلَّسُ:** ڕەوشت ناشرین بەد ڕەفتار بەزۆری دەگرێ بەناوەڵناو بۆ گورگ.

غَمَّ الیومُ غَمّاً وغُموماً: ڕۆژەکە گەرما بوو گەرمیەکەی زۆر توند بوو نزیك بوو هەناسە لەبەر زیندەوەران ببڕێ.

غَمَّ الشَّیءُ غَمّاً: شتەکەی داپۆشی ٥ دەگوترێ: (غَمَّ القَمرُ النجومَ) مانگ ڕوناکی ئەستێرەکانی داپۆشی.

غَمَّ الثَّورَ: پەردەی خستە سەر چاوی کەڵەکە لەکاتی سوڕانەوەیدا بۆ هەڵێنجانی ئاو بەناعورو شتی وا.

غَمَّ فلاناً: فلانکەسی غەمناك‌و خەفەتبار کرد.

غُمَّ علیه الهلالُ: بەهۆی هەورو هەلا یان تەم‌و غارەوە مانگی نەبینی.

غُمَّ علیه الخَبَرُ: هەواڵەکەی لێ چەواشە بوو.

غَمَّ غَمّاً: قژی سەری پەرەی سەند تا ناوچاوان‌و پشتەملی داگیر کرد.

غَمَّ السحابُ: هەورەکە پڕ بوو بەری ئاسمانی گرت ٥ **أغَمَّت السماءُ:** ئاسمان هەوری هێنا ٥ **أغَمَّ الیومُ:** ڕۆژەکەی هەورو هەلا بوو ٥ **أغَمَّت الأرضُ:** زەوی گژو گیای زۆر بوو ٥ **غامَّهُ:** هەریەك لەو دوانە ئەوی تری داپۆشی ٥ یان خەفەتباری کرد ٥ **إغتَمَّ:** داپۆشی ٥ خەفەتبار بوو ٥ گۆشە گیر بوو خۆی لەخەڵك نەبان کردو لێیان تەرە بوو، خەڵوەی کێشا.

إغتَمَّ النبتُ: ڕوەکە درێژ بوو تێك هاڵاو تێك چرژا ٥ **إنغَمَّ:** داپۆشی ٥ خەفەتبار بوو ٥ **الغامُّ:** دەگوترێ: (یوم غامٌّ) ڕۆژێکی خەم‌و خەفەتاویە ٥ ڕۆژێکی گەرم‌و ناخۆش بوو ٥ **الغَمَامَةُ:** هەورو هەلا ٥ (حب الغمام) تەرزە ٥ **الغِمامَةُ:** دەمبێنی ئاژەڵ بۆئەوەی نەهێڵدرێ لەوەڕ بخوا ٥ یان ئەو پەردەیەی چاوی کەڵەگای پێ دادەپۆشرێ لەکاتی ئیش پێکردنی بۆ هەڵێنجانی ئاو بە ناعورو شتی وا ٥ بۆئەوەی لەکاتی زۆر سوڕانەوەیدا گێژ نەبێ ٥ **الغَمُّ:** خەفەت‌و نارەحەتی کە تووشی دڵ دەبێ

بەهۆی شتێکەوە ٥ **الغَمَّاءُ**: بەلاّو کارەساتی ڕۆژگار ٥ چورتمو تەنگانەی زەمانە ٥ **الغمّاء من الليل**: دوا شەوی مانگ ٥ شەوی کۆتایی مانگ ٥ دەگوترێ: (صمنا للغمّاء) چونکە ئاسمان هەورو هەلا بوو ناچار بووین ڕۆژی سێیەمی مانگ بەڕۆژو بین ٥ چونکە نەمانتوانی ڕۆژی بیستو نۆی مانگ مانگی یەك شەوە بەدی بکەین ٥ **الغُمَّةُ**: خەفەتو غەمو ناڕەحەتی ٥ بنکی دیزە ڕۆن ٥ دەگوترێ: (أمرُ غُمَّةٌ) کارێکی چەواشەیە (ساروا في الأرض غُمة) بەزەوییەکی تەنگەبەردا ڕۆیشتن ٥ (صُمنا للغمة) بەهۆی هەورو هەلاوە ڕۆژی سێیەمی مانگ بەڕۆژو بوین ٥ **الغُمَّنُ**: کارەساتێك لە کارەساتەکانی ڕۆژگار، چورتمو بەلای هەژێنەر ٥ دەشگوترێ: (إنهم لفي غُمَّن من أمرهم) ئەوانە کەوتونە ناو گێژاوی زەمانەوەو سەریان لێ تێك چووەو بۆخۆشیان نازانن چی دەکەن ٥ **المُغَمَّمُ من الغيوم والبحار**: هەوری باراناوی کەزۆری باران پێ بێ ٥ دەریای گەورە کە ئاوی زۆر بێ ٥ **المَغموم**: (رطب مغموم) خورمایەکە خراوەتە بەر گەرماو داپۆشراوە بۆئەوەی باش بگا.

غَمَنَ الجِلدَ غَمناً: پێستەکەی لە لمبەلاّندا ژێر خاك کرد بۆئەوەی بەئاسانی کوڵكو مووەکەی لێ هەڵبکەندرێ.

غَمَنَ فلاناً: فلاّنکەسی داپۆشی بۆئەوەی ئارەق بکاو جەستەی نەرم بێو ڕەقیتەی نەمێنێ.

غَمَنَ في الأرض: ژێر خاك کرا ٥ **الغُمنَةُ**: مادەیەکە ئافرەت دەمو چاوی خۆی پی ئارایش دەدا بۆ ڕازاندنەوە.

غَمِيَ البيتَ غَمواً وغَمياً: سەقفی بۆ خانوەکە کرد.

غُمِيَ عليه: بێ هۆش بوو، لەهۆش خۆی چوو، حاڵەتێکی بەسەردا هات هەستو جوڵەی لێ بڕا.

غما اليومُ والليلُ: شەو و ڕۆژ هەورو هەلا بوو نەخۆر دەرکەوت نەمانگ ٥ **أُغمِيَ عليه**: بەمانا (غُميَ عليه) دێ ٥ **أغمِيَ اليومُ والليلُ**: ڕۆژو شەو هەورو هەلا بوو نەخۆرو نەمانگ هیچیان دەرنەکەوتن ٥ **أغمِيَ عليه الخبرُ**: هەواڵەکەی لێ ئاشکرا نەبوو نەیزانی چۆنە ٥ **غَمَّى البيتَ**: سەقفی بۆ خانوەکە کرد ٥ **غَمَّى الشَيْءَ**: شتەکەی ژێر خاك کرد ٥ شاردیەوە داپۆشی ٥ **الإغماءُ**: نەمانی هەستو جوڵە لە هۆش خۆچوون ٥ **الغِماءُ**: هەلاّشی خانوو، سەقفی خانوو ٥ **الغَمَى**: لە هەموو شتێکدا لای سەرویەتی ٥ ئەو پارچە لبادو جاومیە کە ئەسپی پی دادەپۆشرێ بۆئەوەی ئارەق بکا ٥ ئەو پارچە قوماشو لبادمیە کە چاوی ولاّغی گێرەو ئاو هەڵێنجانی ئاعوری پێ دادەپۆشرێ بۆ ئەوەی گێژ نەبێ ٥ دەگوترێ: (رجل غمى، ورجال غمى، وإمرأة غمى)؛ پیاوەکە لە گیانەلاّدایەو خەریکە بمرێ... ٥ **الغَمِيُّ**: دەگوترێ: (كان على السماء غَميٌّ) ئاسمان هەورو هەلا بوو مانگ دەرنەکەوت نەبیندرا.

الغُمَيَّةُ: شەوێکی هەورو هەلا کەبەهۆی هەورەکەوە مانگ نەبیندرێ ٥ **الغُنبُ**: دەستکەوتی زۆر ٥ **الغُنبَةُ**: کەوانەیەکە لەلا شەویلەی منداڵی جوان یان لە چەناگەی دا دەردەکەوێ ٥ **غَنِجَتِ المرأةُ غَنجاً**: ژنەکە ئازو نوزی بەسەر مێردەکەی دا کرد، وای خۆ نیشان دا کە سەرپێچی دەکاو دژی دەوەستێ ٥ **تَغَنَّجَتِ المرأةُ**: بەمانا (غَنِجَت) دێ ٥ **الأُغنُوجَةُ**: ئەو هەڵسو کەوتو گفتو لفتەیە کە ئافرەت

دەيانكاتـە نـازو نـوز بەسـەر مێردەكـەی داو خۆی لا خۆشەويست دەكا ٥ **الغُنَاجُ**: نازو نـوز ٥ مەستی چاو ٥ **الغُنذُبَة**: يەكێـكە لـەو پەردانـەی لەوزمتێن لەخۆدەگرێ ٥ **الغُنورُ**: ناسكو جوانو گـەنج ٥ **الغُنـــدورُ**: بـەمانا (الغُنـــدرُ) دێ ٥ **الغُنوصـيـة**: جـۆرە فيكـرو بـيرو بۆچوونێـكە فەلسەفەو ئايين تێكەڵاو دەكاو بـە كۆمەڵێـك خـاوەن هـزر دەگـوترێ كەلەسـەدەی يەكـەمو دووەمی زايينی دا ژياون.

غَنَطَ غَـنطاً: خەريك بوو تێدا بچێو رزگاری بوو.

غَـنَطَ الأمـرُ فلانـاً: كارەكـە لەسـەر فلانكـەس زۆر قورس و نـاخۆش بـوو مانـدوی كـرد ٥ **الغِنـاظُ**: خەمو خەفەتی زۆرو نارەحەتی.

غَـنِمَ الـشَّيْءَ غَنـماً: شـتەكەی دەسـت كـەوت پێـی گەيشت.

غَـنِمَ الغـازي في الحـرب: تێـكۆشەرو پێـشمەرگەكە لەشـەڕدا كـەلو پـەلی دوژمنـی دەسـت كـەوت ٥ **أغنَمَهُ الشَّيْءَ**: شتەكەی بۆ كرد بەدەسـتكەوت ٥ **غَنَّمَـهُ**: دەسكەوتی دايـە يـان بەخششی پێـدا ٥ **إغتَـنَمَ الـشَّيْءَ**: شـتەكەی بەدەسـتكەوت زانـی ٥ بەهــەلی زانـــی ٥ **تَغَـــنَّمَ الـــشَّيْءَ**: شـــتەكەی بەدەستكەوت زانی ٥ بەهەلی زانـی ٥ دەگـوترێ: (فـلان يَتَغَـنَّمُ الأمـرَ) فلانكـەس سـورە لەسـەر كارەكـــەو بەدەســـتكەوتی زانـــی ٥ **الغُـــنمُ**: دەســـكەوتی بـــاش بـــەبێ مانـــدوو بـــوون ٥ دەســـتكەوت ٥ دەگـــوترێ: (الغُـــنمُ بـــالغُرْمِ) دەسـتكەوتو مانـدووبوون بەرامبـەری يـەكن ٥ چـەند كۆشـش بكـەی ئەوەنـدەت دەسـتكەوت دەبـێ ٥ چـەند ئـەرك ئـەنجام بـدەی ئەوەنـدەت ماف دەدرێتـێ ٥ **الغَـنَمُ**: جەڵـەبە مـەڕو بـزن ٥ **الغَنّـامُ**: مـەڕدار، خـاوەن مـەڕو بـزن ٥ شـوانی مـەڕو بـزن.٥ **الغنيمـة**: ئـەو مـاڵو داراييـە لـە شـەڕدا لەشـەڕەنگێزان دەسـەندرێ بـەزۆر ٥ **المَغنَمُ**: دەستكەوتو تاڵانی.

غَنَّ غَنّاً وغُنَّةً: دەنگی گن بـوو ٥ **غَنَّت الروضـة أو الوادي**: باخەكە يان شيوەكە درەختـی زۆر بـوو درەختەكانی تێـك چرژان مێشولەی زۆر بوونو ويزە ويزيان لێ هات ٥ دەگوترێ: (أغَنَّت الروضةُ والوادي) باغەكە يان شيوەكە ويـزەی مێشولەو دەنگـــی باڵنــــدەكانی هـــات هـــاژەو هـــۆژەی لەرينەوەی لقو پۆپی درەختەكانی هات ٥ **غَنَّت الأرضُ**: زەوی گيـاو گژەكـەی زۆر بـەرز بـۆوە ٥ **غَنَّنَـــهُ**: وای لێكـــرد دەنگـــی لێ بـــێ ٥ **الغُنَّـــةُ**: دەنگێكە لە لوتەوە دێتە دەر، دەنگی گن.

غَنِيَ فلان غِنى وغَنَاءً: ماڵو سامانی زۆر بوو

غَنِيَ عن الشَّيْءِ: پێويستی بەشتەكە نەبوو.

غَنِيَ بالمكان: لە شوێنەكە مايەوە.

غَنِيَ القومُ في ديـارهم: خەڵـكەكە زۆر لەدەڤـەری خۆيانـدا مانـەوە ٥ **غَنِيـت المرأةُ بزوجهـا غِنـى**: ئافرەتەكە بەمێردەكەی داكەوتو هەوڵی داوێن پيسی نەدا ٥ **أغنى الشَّيْءُ**: شتەكە بـەس بـوو ٥ **أغنى الرجلُ عنك**: پياوەكەت بەسە ٥ دەگوترێ: (مـــا يغنـــي عنـــك هـــذا) ئەمـــە بەشـــت ناكـــا پێويـستياتی تـۆ دابـين ناكـا ٥ **أغنـی الله فلانـاً**: خــودا فلانكەســی دەوڵەمەنــد كــرد ٥ **غَنَّــى**: گۆرانی گوت، هەڵبەستی بەدەنگی بەرز گوتن ٥ **غَنَّى الحَمامُ**: كۆترەكە خوێندی، گمەگمی كـرد ٥ **غَنَّى فلان بفلان**: فلانكەس مەدحی فلانـی كـرد يان زەمی كـرد ٥ **غَنَّـى بـالمرأة**: بەئافرەتەكەيـدا هەڵـگوت ٥ **غَنَّـى الله فلانـاً**: خـودا فلانكەسـی دەوڵەمەنـد كـرد ٥ **غَنَّـى فـلان الركـبَ بفـلان**: فلانكەس باسی فلانی بۆ كاروانەكە كرد ٥ غَنَّى

فلاناً الشعرَ: شیعری بۆ فلانكەس گوت ٥ **إغتنی:** دەوڵەمەند بوو ٥ **تغانی:** بەمانا (إغتنی) دێ ٥ **تغانی القوم:** خەڵكەكە هەندێكیان پێویستیان بەهەندێكیان نەبوو ٥ **تَغَنَّی:** بەمانا (إغتنی) دی ٥ كیفایەتی بوو ٥ **غَنَّی بالشِعر:** بەگۆرانی شیعری گوت ٥ **إستَغنیَ:** دەوڵەمەند بوو ٥ **إستغنی الله:** داوای لەخودا كرد ماڵو سامانی بداتێ ٥ **الأُغنیةُ:** گۆرانی ٥ **الأغنیَّةُ:** بەمانا (الأُغنیةُ) دێ ٥ **الغانی:** خاوەنی ماڵی زۆر ٥ دەگوترێ: (رجل غان عن كذا) پیاوێكە بێ ئاتاجە لەو شتە.

الغَانیَةُ: ئافرەتێك بەجوانی سروشتی خۆی بێ ئاتاج بێ لە ئارایشكردن ٥ ئافرەتێك بە مێردی خۆی قەینات بكاو چاو لەدەرەوە نەبێ ٥ **الغِناءُ:** پێچەوانەی هەژاری ٥ سوودو قازانج ٥ دەگوترێ: (هذا الشَّیئ لا غِناءَ فیه) ئەم شتە لێی بێ ئاتاج نابی ٥ **الغِناءُ:** گۆرانی گوتن لەگەڵ ژاندنی مۆسیقا یان بێ مۆسیقا ٥ **الغِنایةُ:** جۆرە شانۆیەكە ٥ **الغِنی:** دەگوترێ: (مالە عنە غِنی) لەوە بێ ئاتاج نابێ ٥ **الغُنیانُ:** دەگوترێ: (مالە عنە غنیان) لەمەوە بێ ئاتاج نابێ ٥ **الغَنیُّ:** ناوێكە لەناوە جوانەكانی خودا ٥ واتە ئەو ئاتاجی كەس نیە، هەموو كەس ئاتاجی ئەوە ٥ **المَغنیَ:** ئەو مەنزڵو خانوەی خاوەنەكەی پێی بێ ئاتاج بێ ٥ **المُغنی:** ناوێكە لە ناوە جوانەكانی خودا ٥ واتە خودایەكی وەهایە هەركەسێك بیەوێ دەوڵەمەندی دەكا ٥ **المُغَنّي:** گۆرانی بێژ، ئەو كەسەی پیشەی شایەری بێ ٥ **غَهِبَ عنه غَهَباً:** لێی بێ ئاگا بوو لەیادی چوو ٥ **أغهَبَ عنه:** لێی بێ ئاگا بوو، لەیادی چوو ٥ **إغتَهَبَ:** بەناو تاریكی شەودا ڕۆیی ٥ **الغَهَبُ:** ئەوەیە بەبێ مەبەست شتێك بهەنگێوێ.

الغَیهَبُ: تاریكایی ٥ شەوی زۆر تاریكو ڕەش ٥ پیاوی تەمبەڵو كاڵ فام ٥ زەعیفو بێ ئاگا ٥ **الغَیْهَبَةُ:** هەڵمەتو پەلاماردانی شەڕو جەنگ ٥ **غاثَهُ الله غَوثاً:** خودا یارمەتی داو سەری خست ٥ **أغاثَهُ:** بەمانا (غاثَهُ) دێ ٥ **أغاثَهُم الله برحمته:** خودا بەسۆزو ڕەحمی خۆی نارەحەتی لەسەر ئەو خەڵكە لابرد ٥ **أغاثَهم بالمطر:** خودا فریایان كەوتو بارانی بۆ باراندن ٥ **غَوَّثَ الرجلُ:** پیاوەكە وتی: (واغَوثاه) ئای بۆ یەكێك فریام بكەوێ ٥ **إستغاثَ فلاناً:** داوای یارمەتی لە فلان كردو هاواری لێ كرد فریای بكەوێ ٥ **الإستغاثةُ:** داوای یارمەتی دان بەهاناوە هاتن ٥ **الغَوثُ:** یارمەتیو بە پیرەوە چونو فریاكەوتن ٥ **الغَویثُ:** ئەو شتەی لێ قەوماو پێویستی پێیەتیو تۆ بۆی دابین دەكەی ٥ **الغِیاثُ:** ئەو شتەی فریای لێقەوماوی دەخەی ٥ **المُغاثُ:** ڕوەكێكی دەشتەكیو كێویە لە كێوەكانی زاگرۆس دەڕوێ ٥ ڕەگی ئەستوری هەنو وشك دەكرێو دەكوترێ، ئاو و شەكرو ڕۆنی تێكەڵ دەكرێ، بەزۆری دەكرێ بەدەرمان بۆ ئافرەتی زەیسان ٥ **المَغُوثَةُ:** یارمەتیو كۆمەكی.

غاجَ في مشیته غَوجاً: لارو لەنجەی كرد لە ڕۆیشتندا ٥ **تَغَوَّجَ في مشیته:** بەمانا (غاجَ) دێ ٥ **الغَوجُ من الرجال:** پیاوێك ئەوەندەی خەو بێو هەنوزی بێنێ شل بووبێ.

غارَ الماءَ غَوراً وغُؤوراً: ئاوەكە ڕۆچو بەزەویدا ٥ **غارت عینه:** چاوی بەقوڵدا چوو.

غارَ الشَّیئُ في الشَّیئ: شتەكە چووە ناو شتەكەوە ٥ **غارت الشمسُ:** خۆرئاوا بوو.

غار في الأمر: لەكارەكە ورد بوونەوە ٥ وردبینی تێدا كرد.

غار الله القومَ بخيرٍ غياراً: خودا هەرزانی بەسەر خەڵکەکەدا ڕشتوبارانی بۆ بارانـدن ◊ **أغارَ فلان**: فلانکەس هاتە نزمایی ◊ پەلەی کرد لە ڕۆیشتندا ◊ بازی هاویشتو گورج خۆی هەڵدا ◊ **أغارَ في الأرض**: بەناو زەوی دا ڕۆیشت ◊ **أغارَ القومَ وبهم واليهم**: هاتەلای خەڵکەکە بۆئەوەی یارمەتییان بدا ◊ بەئەسپ سواری هێرشی کردە سەر قەومەکە ◊ **غاورَ القوم مغاورةً وغِواراً**: خەڵکەکە هێرشیان کردە سەر یەکترو پەلاماری یەکتریان دا ◊ **غاورَ العَدُوُّ القومَ**: دوژمن پەلاماری خەڵکەکەی دا.

غَوَّرَ الماءُ: ئاوەکە بەناخی زەوی دا ڕۆچووە خوار ◊ **غَوَّرَ فلان**: فلانکەس هاتە نزمایی‌و چاڵایی ناوزەویەکە ◊ **غَوَّرَت عينه**: چاوی بەقوڵدا چوو ◊ **غَوَّرَت الشمسُ**: خۆرئاوا بوو ◊ **غَوَّرَت عينهُ**: چاوی بەقوڵدا چوو ◊ **غَوَّرَت الشمسُ**: خۆرەکە ئاوا بوو ◊ (غورت النهارُ) خۆر لەناوەڕاستی ئاسمان لایدا ◊ **تغاورَ القومُ**: خەڵکەکە هێرشیان کردە سەر یەکتر ◊ **إستغارَ فلان**: فلانکەس قەڵەو بوو، بەز ناو جەستەی هاخنی ◊ **إستغارت القُرحَةُ**: برینەکە هاوساو پەواو داوەشا ◊ **إستغارَ عليهم**: هێرشی کردە سەریان ◊ **الغائرة**: نیوەڕۆ ◊ **الغارُ**: هەر نزمایەك لەزەوی ◊ هەر ئەشکەوت‌و کونە شاخ کە سروشتی بن یان بە قوڵینگ‌و شتی وا دروست کرابن ◊ چاڵایی نێوان دوو شەویلە ◊ کۆمەڵ‌و تاقمی زۆری ئادەمیزاد لەسوپا ◊ دەگوترێ: (إلتقی الغاران) دووسوپاکە بەیەك گەیشتن‌و لێکیاندا ◊ درەختێکە لە کەنارەکانی دەریا لەشام‌و لە غەورو کێوەکانی کەنار دەریا دەڕوێ‌و هەمیشە سەوزە بۆ ڕازاندنەوەی وڵات بەکاردێ ◊ **الغاران**: ئەو دوو ئێسقانە ئەشکەوتیەی چاو ◊ گەدەو شەرمگا ◊ دەگوترێ: (المرأ يسعى لغاريه) مرۆڤ بۆ تێرکردنی گەدەو شەرمگای کاردەکا ◊ **الغارة**: هێرش بردن بۆسەر دوژمن ◊ ئەو کۆمەڵە ئەسپەی بەکاردەهێندرێن بۆ هێرش ◊ **الغور**: چاڵایی زەوی‌و ئەشکەوت‌و کاوە شاخ ◊ لەهەر شتێك قوڵای‌و بنکەکەی ◊ دەشگوترێ: **سَبَرَ غورَهُ**: چۆنیەتی‌و حەقیقەتی دەرکەوت ◊ هەروا ناوە بۆ ئەشکەوت‌و خانووی بچکۆلەی لەشاخ هەڵکەندراو، دەشگوترێ: (فلان بعيد الغور) فلانکەس زۆرزان‌و لێهاتووە ◊ (ماء غور) ئاوێکی ڕۆچووە بەناو ڕۆخی زەویدا ◊ **المَغارُ**: ئەشکەوت‌و کاو لەشاخدا ◊ **المُغارُ**: شوێنی هێرش بردن ◊ **المَغارَةُ**: بەمانا (المَغارُ) دێ ◊ **المِغوارُ**: پیاوی ئازاو جەنگاوەرو هێرش بەر بۆسەر دوژمن، کەسێك زۆر هێرش بۆسەر دوژمن بەرێ ◊ **المُغيرِيَّةُ**: پێڕ تاقمێکی سەبەئین، شوێنکەوتەی موغیرەی کوڕی سەعیدی (العِجلي)ن ◊ **غازَهُ غَوزاً**: نیازی ئەوی کرد ◊ **غَوَّزَ المادَةَ**: مادەکەی گۆڕی بۆ غاز، کردی بەغاز ◊ **الأغوَزُ**: کەسێك لەگەڵ منداڵ‌و کەس‌وکاریدا باش بێ.

غاصَ في الماء غَوصاً: چووە ژێر ئاو.

غاصَ في البحرِ على اللؤلؤ: چووە ژێر دەریا بۆ دەرهێنانی مرواری.

غاصَ على المعاني: لە دەرهێنانی مانای وردو سەرنج ڕاکێشدا گەیشتە ئەو پەڕی ◊ دەشگوترێ: (فلان يغوص على حقائق العلم) فلانکەس قۆڵبۆوە بەناخی دەریای زانستی دا تاگەیشتە حەقیقەتی زانیاری ◊ **غَوَّصَه في الماء**: وای لێ کرد بچێتە ژێر ئاو ◊ نقومی کرد ◊ **الغَوّاصُ**: زێدەڕۆ لە چوونە ژێر دەریا، کەسێك

زۆر بچێته ناو دەریاوەو رۆبچێته قولایی دەریا بۆ دەرهێنانی مرواری‌و وەدەستهێنانی زانیاری ◊ **الغوَّاصَةُ**: کەشتی تایبەتی شەڕو ئامادەکراو بۆ چونە ژێر ئاو و مانەوە لە ژێر ئاوداو قەزفکردنی کەشتی دوژمن بە تۆرپید ◊ **الغیاصَةُ**: پیشەی چونە ژێر ئاو ◊ **المتغوِّصَة**: ئافرەتێك لە عادەی مانگانەی خۆیدا نەبێ‌و بەدرۆ بڵێ بە مێردەکەی لەو حاڵەتەدام ◊ **المَغَاصُ**: شوێنی چوونە ژێر ئاو ◊ **مَغَاص اللؤلؤ**: شوێنی دەرهێنانی مرواری ◊ **المُغَوَّصَةُ**: بەمانا (المتغوّصة) دێ.

غَاطَ فِي الشَّيْءِ غوطاً: چووە ناو شتەکەوە ◊ دەگوترێ: (غاط في الوادي وغاط في الماء) هەروا دەگوترێ: (هذا رمل تغوط فیه الأقدام) ئەمە لمبەلانێکە قاچی تێدەچەقن ◊ **غَاطَ الشَّيْءُ**: شتەکە بەناو زەویدا رۆچوو ◊ **أَغَاطَ بئرَهُ**: بیرەکەی قوڵ کرد ◊ **غَوَّطَ البِئرَ**: بیرەکەی هەڵکەندو زۆری قوڵ کرد ◊ **تغاوطا في الماء**: یەکتریان لەناودا نقوم کرد ◊ **تَغَوَّطَ**: پیسایی کرد ◊ **الغائط**: چاڵی پان‌و پۆڕی ناو زەوی ◊ دەگوترێ: (ذهب الى الغائط وجاء منه) چوم بۆ نزمایی ◊ بۆسەر پێشاو لەسەر پێشاوەوە هاتەوە ◊ کینایەیە لە پیسایی کردن ◊ هەروا وشەی (ألغائط) بە خودی پیساییەکەش دەگوترێ ◊ **الغاطُ**: تاقم‌و پێڕ ◊ دەگوترێ: (ما في الغاط مثله) لەناو کۆمەڵ‌و تاقمدا وێنەی نیە ◊ نزمایی‌و چاڵایی بەرفراوان لە زەویدا ◊ **الغَوطُ**: چاڵایی بەرفراوانی ناو زەوی کە زۆر چاڵ تر بێ لە (الغائط) ◊ **الغَوطَةُ**: زەوی نزمایی‌و چاڵ ◊ **الغُطَةُ**: شوێنی ئاودارو گوڵ‌و گوڵزار (شوێنی رازاوە بە ئاوی جوان‌و صاف‌و گوڵ‌و گوڵزار) ◊ (غوطەی دیمەشقیش یەکێکە لە شوێنە خۆشەکانی شام) ◊ **الغَویطُ من الأشیاء**: شتی قوڵ زۆر قوڵ ◊ دەگوترێ: (بئر غویطة) بیرێکی زۆر قوڵە ◊ (إناء غویط) قاپێکی قوڵە ◊ **الغَیطُ**: نزمایی بەرفراوان لەزەوی ◊ بێستان‌و دێبەر ◊ **الغاغَةُ**: رووەکێکی تەمەن درێژەو بۆنخۆشە نیو مەتر بەرز دەبێتەوە ◊ لە ولاتانی سەر دەریای ناوەڕاست دەروێ ◊ لە دەم جۆگەو جۆبار دەروێ ◊ **الغَوغَاءُ**: هەراو هۆریا ◊ خەڵکی هەتیومچەو خوێڕی‌و چەقەچەناو ◊ کوللە لەکاتی خۆئامادەکردندا بۆ هەڵفڕین ◊ **غَالَهُ غَولاً**: فەوتاندی لەناوی برد ◊ لەناکاو گرتی‌و لەناوی برد ◊ دەگوترێ: (غالته الخمر) عەرەقخواردنەوە دایوەشاند توشی زۆر نەخۆشی کرد ◊ (غالته الأرض) لە زەویەکەدا لەناو چوو مرد ◊ (غالته الغول) رێگای لێ تێك چوو سەری لێ شێوا ◊ **غَاوَلَ**: دەستی کرد بە رۆیشتن ◊ **غَاوَلَ الأعداءَ**: لەناکاو بێ ئەوەی دوژمنەکان بەخۆیان بزانن هێرشی کردە سەریان ◊ **إغتَالَهُ**: بەخۆی نەزانی تیرۆری کرد، گرتی‌و تێکی شکاند ◊ **إغتالته الخمرُ**: عەرەق خواردنەوە جەستەی داوەشاندو ماڵی وێران کرد ◊ **تَغَوَّلَ الأمرُ**: کارەکان چەواشە بوون‌و تێك گیران ◊ **تغولت المرأة**: ئافرەتەکە وەکوو خێو وابوو لە فرت‌و فێڵ‌و چاو و راوو گۆڕاندا ◊ **تَغَوَّلَت الأرضُ بفلان**: فلانکەس لە ولاتەکەدا ون بوو بەهیلاك چوو ◊ **تَغَوَّلَ الغیلانُ القومَ**: غولی بیابان رێگای لەو خەڵکە چەواشە کرد ◊ **الغَائِلُ**: (غائل الحوض) درزو کونی حەوزی ئاو کە ئاویان لێ دێتە دەر ◊ **الغائلة**: داوەشان‌و شەڕو نەگبەتی ◊ بەڵاو کارەسات ◊ **الغَولُ**: ئەو پشێوی‌و سەرئێشان‌و سەرخۆشبوونەی توشی مرۆڤ دەبێ لە ئاکامی خواردنەوەی عەرەق ◊

هەروا ناوە بۆ چۆڵەوانی دوورو درێژو سامناك ٥ دەگوترێ: (مغازة ذات غول بعيدة) سارایەكی دوورو درێژو چۆڵەوانییەكی ترسناكە ٥ **الغُولُ:** هەرشتێك لەناكاو ئادەمیزاد بگرێو تێكی بشكێنێ ٥ عەرەب پێیان وایە (غـول) جۆرێكە لە جندۆكەو شەیاتینی لە چۆڵەوانیدا خۆیان نیشانی ئادەمیزاد دەدەن بە جۆرەها شكڵو شێوە خۆیان دەگۆڕنو ئادەمیزادەكە لە خشتە دەبەنو ڕێبازی ڕاستی لێ ون دەكەنو لەناوی دەبەن بە كوردی پێی دەگوترێ خێو ٥ دێو درنج ٥ **الغِيلَةُ:** تیرۆر كردن ٥ دەگوترێ: (قتله غيلةً) ئاگای لە خۆ نەبوو كوشتی ٥ **المَغالَةُ:** ڕقو كینەی شێردراوە ٥ شەڕو شەڕەنگێزی ٥ دەگوترێ: (فلان قليل المغالة) فلانكەس لاشەڕو بێ ترسە ٥ **المِغوَلُ:** قامچیەكە یان عەصایەكە لە ناوەوەی بزماری وردە وردە هەن.

غَوی غَيّاً وغوايةً: لە گومڕاییدا ڕۆچوو.

غَـوِيَ الرضيعُ: شیرە خۆرەكە زۆری شیر خوارد هەتا گەدەی ترشاو تەبیاتی تێك چوو ٥ **غَـوّاهُ:** گومڕای كرد ٥ **غَـوّيَ اللبنَ:** شیرەكەی مەیاند، شیرەكەی كردە ماستو فرۆ ٥ **تغاوى القومُ:** خەڵكەكە كۆبونەوەو لەسەر شەڕو شەڕەنگێزیو بۆ ئەو كارە یارمەتی یەكتریاندا ٥ **تغاوى على فلان:** خەڵكەكە یەكیان گرت لەسەر فلانو كوشتیان یان هەوڵی كوشتنیان داو بۆیان نەكوژرا ٥ **تغاوى الطيرُ على الشَّيْئِ:** باڵندەكان لەسەر شتەكە گردبوونەوە ٥ **إستغواه بالأماني الكاذبة:** بە پروپاگەندەو درۆو دەلەسە گومڕای كردو لە خشتەی برد ٥ **الأغواءُ:** (أغواء الظلام) هەرشتێك بەرەشایی خۆی ئادەمیزاد داپۆشێ ٥ **الأغوِيـةُ:** چاڵێكە هەڵدەكەندرێ بۆئەوەی درندەو گورگی تێ بكەوێ ٥ **الغِيَّةُ:** دەگوترێ: (هو ولد الغِيَّةِ) ئەوە منداڵی زینایە، زادەی داوێن پیسییە ٥ لە پێچەوانەدا ٥ **المَغواة من الأرض:** زەوییەك ڕێگای لێ دەرنەكەی سەرت تێیدا لێ بشێوێ ٥ **المُغوّاةُ من الأرض:** بەمانا (المَغواة) دێ ٥ چاڵێك هەڵدەكەندرێ بۆئەوەی گورگو درندەی تێبكەوێ.

غابَ غَيباً و غيبَةً: ون بوو، دیار نەما ٥ دەگوترێ: (غاب فلان) فلانكەس دووركەوتەوە ٥ (غاب فلانٌ عن بلاده) فلانكەس سەفەری كرد ٥ (غابَ الشمسُ) خۆر ئاوابوو، لە پێش چاو دیارنەما ٥ (غابَ الشَّيْئَ في الشَّيْئِ) شتەكە چووە ناو شتەكەوەو تێیدا ون بوو ٥ (غابَ عنه الأمرُ) كارەكەی لێ ون بوو ٥ (غابَ وعي فلان أو حسه غيبوبةً) فلانكەس هۆشی نەما، لەهۆش خۆی چوو.

غابَ فلاناً غَيبةً: پاشملە عەیبو عاری فلانی باس كردن ٥ قسەی وای دەربارە كرد كە پێی ناخۆش بێ ٥ **أغابَ القومُ:** خەڵكەكە چوونە نەدیوی، چوونە ناو تاریكی ٥ **أغابَ المرأةُ:** ئافرەتەكە مێردەكەی لێی دووركەوتەوە ٥ (فهي مغيب ومغيبة) ٥ **أغيَبَت المرأةُ:** ئافرەتەكە مێردەكەی لێی دووركەوتەوە، مێردەكەی لێی دیارنەما ٥ **غايَبَهُ مغايبةً وغياباً:** پێچەوانەی (خاطَبَهُ) دێ ٥ دەگوترێ: (أنا معكم لا أغايبكم) من لەگەڵتانمو لێتان ون نابم ٥ **غَيَّبَهُ وعنه:** دووری خستەوەو شاردیەوە ٥ دەگوترێ: (غَيَّبَهُ غيابُهُ) لە گۆڕی خۆیدا نێژرا ٥ **إغتابَهُ:** لە پاشملە عەیبو عارەكانی باس كردن ٥ **تَغَيَّبَ:** ون بوو، سەفەری كرد ٥ دەگوترێ: (تَغَيَّبَ فلان) فلانكەس سەفەری كرد ٥ دووركەوتەوە ٥ (تَغَيَّبَ عنه الأمر) ئیشەكەی لێ شاردراوەبوو، لای

ڕون نەبوو ◊ **الغابَةُ**: بێشەڵانی چڕو پڕ درەخت ◊ **الغَيابُ**: گۆڕ، ئارامگا ◊ (غَيابُ الشجر) ڕەگی درەخت ◊ **الغَيَابَةُ**: (غيابة كل شيء) قوڵایی هەموو شتێك، وەكوو قوڵایی بیر ◊ **غَيابة الشجر**: ڕەگی درەخت ◊ هەروا وشەی (ألغَيابَةُ) ناوە بۆ هەرشتێك شتێك داپۆشێ ◊ دەگوترێ: (وقعوا في غيابة من الأرض) كەوتە چاڵاییەكی زەوییەوە ◊ **الغَيبُ**: وەو نادیارو پێچەوانەی (ألشهادة) دیارو بەرچاو ◊ هەرشتێك لە مرۆڤ نادیار بێ، جا لەدەروندا بوونی هەبێ یان بوونی نەبێ ◊ دەگوترێ: (تكلَّمَ عن ظهر الغيب وسمعت صوتاً من وراء الغيب) ◊ **الغَيبَةُ**: دوریو نادیار ◊ دەگوترێ: (أوحشتني غيبة فلان) دوركەوتنەوەو نادیاری فلان منی خەفەتبار كرد ◊ **الغِيبَةُ**: باس كردنی برای ئادەمیزادی خۆتە بەشێوەیەك پێی ناخۆش بێ ◊ عەیبو لەكەیەكی دەربخا كە شاردبونیەوە ◊ **الغَيَّبان**: هەرشتێك خۆری لێ نەدا لە ڕوەكو درەخت ◊ **المَغيبُ**: شوێنی نەدیو بوون ◊ كاتی نەدیو بوون.

غاثَ اللهُ البلادَ غيثاً وغياثاً: خودا بارانی لەو وڵاتەدا باراند ◊ **أغاثَ الله عبادَه**: خودا دوعاو پاڕانەوەی بەندەكانی خۆی وەرگرت ◊ (أغاثَ الداعي) وەڵامی بانگ كەرەكەی دایەوە ◊ **الغِياث**: بڕوانە مادەی (غَوَثَ) ◊ **الغَيثُ**: باران ◊ بارانی خێرو بەرەكەتو كاتی زۆر پێویست ◊ بەشێوەی مەجاز دەكرێتە ناو بۆ ئاسمانو هەورو لەوەڕ.

غَيِدَ غَيَداً: لارو لەنجەی كرد، خۆی بادا، لەشو لار نەرمی خۆی نیشان دا ◊ (فهو أغيد وهي غيداء) ◊ **تَغايَدَ**: بەمانا (غَيِدَ) دێ ◊ **الأغيدُ من النبات**: ڕوەكی شلكو ناسك كەلەبەر شلكی خوار دەبێتەوەو دەچۆمێتەوە ◊ هەروا وشەی (الأغيدُ) بە ئادەمیزادی خەواڵوو مل خوار دەگوترێ ◊ **الغادَةُ من الفتيات**: ئافرەتی گەنجی نەرمو نۆڵو شلك ◊ هەروا وشەی (الغادة) بە درەختی تازە نەمامو تێراو دەگوترێ ◊ **الغَيدانُ**: سەرەتای گەنجی ◊ **غيدق**: بڕوانە مادەی (غَدَقَ) ◊ **الغيداق**: بڕوانە مادەی (غَدَقَ) ◊ **غارَهُ غيراً وغياراً**: سوودی پێ گەیاند.

غارَ الرجلُ على المرأة (وهي عليه) غَيرَةً: پیاوەكە ڕقی لەژنەكە هەڵساو تووڕە بوو بەوەی كە ژنەكەی جوانی خۆی بۆ بێگانە دەرخست، یان بەهۆی ئەوەی ئافرەتەكە حەز لەپیاوی تر دەكا ◊ یان ئافرەتەكە ڕقی لە مێردەكەی هەڵساو لێی توڕە بوو لەبەر هەمان هۆ ◊ **أغارَ الرجلُ زوجته**: پیاوەكە وای كرد ژنەكەی ڕقی هەڵسێ ◊ **غايَرَهُ مغايرةً وغياراً**: ئاڵو گۆڕی بازرگانی كرد ◊ دەگوترێ: (غايره بالسلعة) بەكاڵا ئاڵو گۆڕی بازرگانی كرد ◊ پێچەوانەی جوڵایەوە ◊ دژی ئەو كاری كرد ◊ **غَيَّرَ فلان عن بعيه**: بارو بارگەنەكەی لە حوشترەكە داگرتو وای كرد پشتی حوشترەكە بحەسێتەوە ◊ دەگوترێ: (نزل القومُ يغيِّرون) خەڵكەكە لە ڕێگادا لایانداو باریان لە وڵاخەكانیان خستو كورتانو شتو مەكیان لەسەر وڵاخەكانیان داگرت بۆئەوەی بحەسێنەوە ◊ **غَيَّرَ الشَّيْءَ**: شتەكەی گۆڕی بە شتێكی تر ◊ دەگوترێ: (غَيَّرتُ دابتي وغَيَّرتُ ثيابي) وڵاغی سواریم گۆڕی، پۆشاكەكەم گۆڕین ◊ (غَيَّرتُ داري) خانووەكەم گۆڕی بەشێوەیەكی تر دروستم كرد ◊ **إغتار**: سوودمەند بوو ◊ خۆراكی هێنا، خواردەمەنی دابین كرد ◊ دەگوترێ: (فلان يغتار لأهله) فلانكەس كاسبی بۆ ماڵو منداڵی خۆی دەكاو خواردنیان بۆ

دابين دەكا ◊ تغايَرَت الأشياءُ: شتەكان لێك جياواز بوون ◊ تَغَيَّرَ الشَّيْءُ: بۆ موتاوەعەی (غَيَرَهُ) دێ ◊ الغِيارُ: بەڵەد و شوێنگرەوەی شتێكی تر ◊ خۆراكی هاوردە لە شوێنی ترەوە ◊ نیشانەو ئارمی ئەهلی زیمە لەناو وڵاتی ئیسلامدا، وەكوو پشتێنی تایبەتی ئاگر پەرستو فەلەو جولەكە.

غَيرَ ئەداتی چەرتكردنو (ئیستسنا)یە بەمانا (إلاّ) دێ ◊ الغَيرُ: گۆڕین ◊ لەبواری قانونـدا كەسی سێیەمە لە كێشەو داواكەدا ◊ الغِيَرُ: (غِيَرُ الدهر) روداو وكارەساتی ڕۆژگار ◊ دەگوترێ: (لا أراني الله بك غِيراً) خودا كۆست كەوتویی تۆم نیشان نەدا ◊ الغَيرِيَّةُ: جودا وازیی هەرشتێك لەشتێكی تر ◊ پێچەوانەی خۆپەرستیو چاو چنۆكی دێ ◊ المتغايرُ من المواد: ئەو مەوادانە بڕی شتیان لەوی تر جودا وازە.

غَيسَ غَيساً: نەرمو نیان بوو ◊ دەگوترێ: (غَيِسَتِ المرأةُ وغَيِسَ الشَّعرُ) ئافرەتەكە نەرمو نۆڵ بوو، قژەكە نەرمو ئاوریشمی بوو ◊ الغَيَسانُ: سەرەتای گەنجیو نازو نیعمەت ◊ الغَيسانيّ: جوانو شۆخو شەنگ ◊ تەڕو تازەو ناسك.

غاضَ الماءُ غَيضاً: ئاوەكە ڕۆچوو بەزەویدا ◊ غاضت الدُّرَّةُ: گوانەكە شیری تێدا ماو نەدۆشرا ◊ شیری كەمی تێدا بوو.

غاضَ ثَمَنُ السلعة: نرخی كاڵا كەمی كرد.

غاضَ الكرامُ: پیاوی باشو ڕێزدار ڕۆیشتنو كەم بوون ◊ دەگوترێ: (غاضَ الكرامُ غيضاً وفاض اللئام فيضاً) پیاوی باشو بەكەڵك نەمان خوێڕیو هەتیومچە زۆرو زەبەندە بێ ◊ شێخ ڕزا دەڵێ:

ساغ لە دونیادا نەماوە گەر نەتۆ ساغت دەوێ
بێ هەزارت پێنیشاندەم گەر قورمساغت دەوێ

غاضَ الله الثمن والماءَ: خودا نرخو ئاوی كەم كردەوە بەرەكەتی نەهێشت ◊ أغاضَ الماءَ والثمنَ: ئاو و نرخی بەناخی زەویدا برد ◊ غَيَّضَ الأسدُ: شێرەكە وەگری لانەو بێشەڵانەكە بوو لێی دەرنەچوو (غَيَّض فلان الماءَ والثمن) فلانكەس ئاو و خێرو بێری بەناخی زەویدا بردەخوار ◊ غَيَّضَ دمعه: فرمێسكی خۆی حەبس كرد، نەگریا خۆی ڕاگرت ◊ إنغاضَ الماءُ: ئاوەكە ڕۆچوو ◊ الغِيضُ: كۆرپەلەی لەبار چوو كەهێشتا ئەندامی لێك جیانەبوبنەوە ◊ دارستانی چڕو پڕی درەختی تەرفاو ئەسڵو هاوشێوەیان ◊ نموونەو شتی كەم لە زۆر ◊ دەگوترێ: (هذا غيض من فيض) ◊ الغيض: پۆخ، چڕۆ ◊ الغَيضَةُ: بێشەڵانو لانە ◊ شوێنێك دارستانی چڕو پڕبێ ◊ المَغِيضُ: شوێنی ئاو لێ ڕۆچوون.

غاطَ في الوادي غَيطاً: چووە ناو شیوو دۆڵەكەوە.

غاطَ في الأرض: لە زەویەكەدا ون بوو ◊ غايط: دەگوترێ: (بينهما مُغايطة) لە نێوانیاندا قسەی جوداواز هەیە ◊ الغَيطُ: بڕوانە مادەی (غَوَطَ) ◊ غاظَهُ غَيظاً: ڕقی زۆر هەڵساند ◊ چاك تورەی كرد ◊ غَايَظَهُ: بەمانا (غَاظَهُ) دێ ◊ إغتاظَ: بۆ موتاوەعەی (غاظَهُ) دێ ◊ دەگوترێ: (إغتاظَ على صاحبه) زۆری ڕق لە هاوەڵەكەی هەڵسا ◊ تَغَيَّظَ: بۆ موتاوەعەی (غَيَّظَهُ) دێ ◊ الغَيظُ: ڕق هەڵسانو تورە بوون، لەناكامی دیتنی شتێك یا بیستنی شتێك كەلات ناخۆش بێ ◊ غافت الشجرة غيفاناً: درەختەكە لقو پۆپەكانی ڕاژانو بەراستو چەپدا كەوتنە جمو جۆڵ.

غَيِفَ الشجرةُ غَيَفاً: بەمانا (غاف) دێ.

غَيِفَ الإنسان: ئادەمیزادەکە دەستو پەلی شل بوونو لەپەلو پۆ کەوت، بەبێ ئەوەی خەوی بێو هەنوز دای بگرێ جەستەی تێك شکاو ملی لار بۆوە ٥ (فهو أغيف وهي غيفاء) ٥ **أغافَ الشجرةُ**: درەختەکەی هەژاند، رایوەشاند ٥ **غَيَّفَ**: ترساو هەڵاتو لە گۆڕەپاندا خۆی رانەگرت ٥ دەگوترێ: (حمل فلانٌ في الحرب فَغَيَّفَ): فلان لە شەڕدا هەڵمەتی بردو ترسا.

غَيَّفَ عن الأمر: وازی لەکارەکە هێنا ٥ **تَغَيَّفَ الشجرُ**: درەختەکە هەژا لقو پۆپەکانی ڕاوەشان ٥ **تَغَيَّفَ عن الأمر**: وازی لەکارەکە هێنا ٥ **الغافُ**: رووەکێکی تەمەن درێژە لە پێڕی (القرنية)یە لە ولاتانی عەرەبیو ئەفغانستانو ئێرانو هیندوستان دەڕوێ لقو پۆپی زۆرو چقڵی زۆرە، گەلاکەی وردو گوڵەکانی مل کورتو میوەکەی لوسو شیرینە.

غَيَقَ فلان في رأيه: فلانکەس ڕاو بۆچونی غەڵەتو بێ سەرو بەری خۆی دەرخستنو هەردەمە بیرو بۆچونێکی هەبوو.

غَيَّقَ مالَهُ: ماڵەکەی خۆی خراپ کرد.

غَيَّقَ الشَّيْءُ بصرَهُ: شتەکە چاوی لێڵ و پێڵ کردن.

غَيَّقَ بَصَرُهُ: چاوی تاریك بوو، تاریکی بەسەرچاویدا هات.

غاقَ: لاسایی کردنەوەی دەنگی قەلەڕەشە ٥ **الغاق**: باڵندەیەکی ڕەشە لە باڵندە ئاوییەکان، ماسی دەگرێو زوو قوتی دەدا لە میصرو سودان پێی دەگوترێ: (الغَقْعَقُ) ٥ **الغاقَةُ**: بەمانا (الغاقُ) دێ ٥ **غالَتِ المرأةُ ولدها غَيلاً**: ئافرەتەکە شیری پیس بووی دا بەمنداڵەکەی مەبەست بە شیری پیس بوو ئەو شیرەیە ئافرەتەکە حامیلە بێو شیر بدا بە منداڵەکەی.

غالَ الشَّيْءَ غيالاً وغيالةً: شتەکەی دزی.

غالَ فلاناً كذا: شەڕو نەگبەتی بەفلان گەیاند ٥ **أغلَتِ المرأةُ ولدها**: ئافرەتەکە شیری پیس بوی دا بەمنداڵەکەی ٥ **أغالَتِ الغَنَمُ**: مەڕەکە ساڵی دووجار بێچوی بوو ٥ **أغالَ الشجرُ**: درەختەکە گەورە بوو لقەکانی چڕو پڕ بوونو سێبەری بەرفراوان بوو ٥ **أغالَ الرجلُ**: پیاوەکە چووە لای ژنەکەی لەکاتێکدا شیری دەدا بەمنداڵەکەی ٥ **أغيلَتِ المرأةُ ولدها**: بەمانا (غالته) دێ ٥ **غَيَّلَ**: چووە ناو شیوەکەوە ٥ **إغتالَ الغلامُ**: کوڕەکە قەڵەو و خەپلە بوو ٥ **إغتالَ الساعدُ**: قۆڵو باسکی ئەستور بوون ٥ **إغتالَ الرجلُ ولَدَهُ**: پیاوەکە سواری دایکی منداڵەکە بوو لەکاتێکدا شیری دەدا بە منداڵەکەی ٥ **تَغَيَّلَ القومُ**: خەڵکەکە ماڵو سامانیان زۆر بوو ٥ یان بۆخۆیان زاو و زێیان کردو زۆر بوون ٥ **تَغَيَّلَ الشجرُ**: درەختەکە گەورە بوو لقەکانی چڕو پڕ بوونو سێبەری فراوان بوو ٥ **تَغَيَّلَ الأسدُ الشجَرَ**: شێرەکە ناو درەختەکەی کرد بە لانەو مەکۆو خۆی تێدا حەشار دا ٥ **الأغيَلُ**: قەڵەو وتێکسمراو گەورەو زەبەلاح.

الغَيلُ: ئەو شیرەیە کەدایك حامیلەیەو دەیدا بە منداڵەکەی ٥ هەروا ئاوە بۆ ئاو کەبەسەر زەوی دا بڕوا ٥ گەنجی قەڵەو و خوباب ٥ پارچە زەوییەك کێوێك کە بەچاو نزیك بێ وەلێ لەڕاستی دا دوور بێ ٥ درەختی چڕو پڕو تێك چڕژاو ٥ **الغِيلُ**: شیوێك ئاوی تێدا بێ ٥ مەکۆی شێر ٥ درەختی تێك چڕژاوو چڕو پڕ کە شێرو شتی تر خۆی تێدا حەشار دەدەن ٥ **غَيلان**: (أم غيلان) درەختی سەمور، جۆرێکە لە ڕەگەزی (السَنط) لە پێڕی (القرنية)یە پێشی

دەگوترێ: (الطَّلح) ٥ الغَيلَةُ: دەگوترێ: (أضرت الغيلة بولد فلان) شیر لێی پیس بوون زیانی بە منداڵی فلان گەیاند، ئەمە كاتێك دەگوترێ: كە ئافرەتەكە سكی هەبێو شیر بدا بە منداڵەكە ٥ یان ئافرەتەكە شیر بدا بە منداڵو پیاوەكە بچێتەلای ٥ الغَيلَمُ: بڕوانە مادەی (غَلَمَ) ٥ غامَت السماءُ: ئاسمان هەور دایپۆشی.

غام اليومُ: ڕۆژەكە هەورو هەلا بوو.

غام فلان الى الماء غَيماً وغَيَماناً: فلانكەس زۆری تینوو بوو تینوایەتیەكەی پەرەی سەند.

أغامت السَّماءُ: بەمانا (غامَت) دێ ٥ أغامَ القومُ: خەڵكەكە كەوتنە ناو هەورو هەلاوە ٥ أغيَمَت السماءُ: ئاسمان هەور دایپۆشی ٥ أغيمت القومُ: خەڵكەكە زۆریان تینوو بوو ٥ كەوتنە ناو هەورو هەلاوە ٥ غَيَّمَت السَّماءُ: بەمانا (غامت) دێ ٥ تَغَيَّمت السماءُ: بەمانا (غامت) دێ ٥ الغَيمُ: هەور (ك: غيوم وغيام) ٥ دەگوترێ: (شجر غَيمٌ) درەختێكی چڕو پڕە ڕێگا نیە بچیە ناوی ٥ الغَيمَةُ: پارچە هەور، پەڵەهەور ٥ تینوایەتی زۆر ٥ الغيوم: دەگوترێ: (يوم غيوم) ڕۆژێكی هەورو هەلاوییە ٥ المُغيُومُ: دەگوترێ: (يوم مغيوم) ڕۆژێكی زۆر هەوراوییە ٥ غانت السماءُ غَيناً: بەمانا (غامت) دێ ٥ واتە ئاسمان هەور دایپۆشی ٥ بارانی باراند ٥ غانت النفسُ: نەفسەكەی پیسو بەدكار بوو.

غِينَ على الرجل: هەڵەو بێ ئاگایی دڵی پیاوەكەی داگرت.

غِينَ بفلان: فلانكەس لەهۆش خۆی چوو ٥ لەخۆ بۆوە.

غِينَ بفلان: قەرز سواری شانی فلانكەس بوو ٥ الغائَةُ: ئەڵقەی سەری ژێی كەمان ٥ الغَينُ: لۆغەتێكە لە (الغيم) واتە هەور ٥ درەختی چڕو پڕو تێك چڕژاو كەخۆی تێدا حەشار بدرێ ٥ الغَينَةُ: دارستانی كێو و كەژ كە چڕو پڕبێو لەشوێنی بێرون ڕوابن ئاویان لێ نزیك نەبێ ٥ الغَيهَبُ: بڕوانە (غَهَبَ) ٥ أغيا الرجلُ: پیاوەكە گەیشتە ئەو پەڕی ڕێزو شكۆمەندی ٥ دەشگوترێ: (أغيا الأمرَ، وأغيا الفرس في سباقه) كارەكە گەیشتە تۆپەلاك ٥ ئەسپەكە لە پێشبڕكێدا گەیشتە ئەو پەڕی گورجو گۆڵی ٥ أغيا عليه السحابُ: هەور سێبەری لێ كرد ٥ غايا فلان فلاناً: لە نیازو مەبەستدا فلان هاوەڵی فلانی كرد. غَيَّا الغايةَ: كۆتایی ماوەكەی دانا ٥ سینگی كۆتایی سنوری چەقاند.

غَيَّ الشَّيْئَ: كۆتایی بۆ شتەكە دانا ٥ تغايَوا: دەگوترێ: (تغايَوا عليه حتى قتلوه) گەلەكۆمەكییان لێ كرد تا كوشتیانو لەناویان برد ٥ الغايَةُ: كۆتاییو نیازو مەبەست ٥ دەگوترێ: (غايتك أن تفعل كذا) ئەو پەڕی دەسەڵاتی تۆ ئەوەیە ئەوە بكەی ٥ غاية الأمر: مەبەستی ئیشەكە ٥ دەشگوترێ: (فلان بعيد الغاية) فلانكەس ڕا دروستو بیر پەسەندە ٥ الغَيايَةُ: هەرشتێك سێبەر لە مرۆڤ بكاو لە پشت سەرییەوە بێ وەكوو هەورو تەمو غارو سەقفی خانوو شتی وا.

الفاء: فێ؛ پیتی بیستەمە لە پیتەکانی هیجا ◊ شوێنی لێ دەرهاتنی دەنگەکەی نێوان لێوی سەرو کەناری ددانی پێشەوە بەشی سەرەوەیە ◊ (فێ) پیتێکی موهمەلە واتە: لە حروفی عامیلە نیە ◊ یەکێکە لە حەرفەکانی عەتف ◊ **الفالوذ**: بڕوانە مادەی (فَلَذَ) ◊ **إفتَأَتَ برأیه وبأمره إفتِئاتاً**: سور بوو لەسەر ڕای خۆیو هەر ڕای خۆی پێ پەسەند بوو ◊ **إفتَأَتَ علیه القولَ**: قسەی بۆ هەڵبەستو بوختانی بەدەمەوە هەڵبەست ◊ جاری وادەبێ وشەکە سەنگو سووکی تێدا دەکرێ ◊ **فَأَدَهُ فأداً**: نەخۆشی توشی دڵی بوو.

فُئِدَ: دڵی هەنگێورا ◊ **إفتَأَدَ القومُ**: خەڵکەکە ئاگریان کردەوە بۆئەوەی شتی پێ ببرژێنن ◊ **إفتَأَدَ اللحمَ والخبزَ**: گۆشتو نانەکەی برژاند.

تَفَأَّدَت النارُ: ئاگرەکە هەڵگیرساو بڵێسەی سەند ◊ **الفؤادُ**: دڵ ◊ دەشگوترێ: (هو فارغ الفؤاد) دڵی خاڵیە لەخەم هیچ خەمو خەفەتێکی لە دڵدا نیە ◊ دڵ ئارامە ◊ **الفَئِیدُ**: هەر شتێك لەسەر ئاگر سور کرابێتەوە یان کرابێ بەنانو برژابێ ◊ ئاگر ◊ ترسنۆك ◊ **المِفْأَدُ والمِفْأَدَةُ**: ئامێرێکە گۆشتی پێ دەبرژێندرێ ◊ کۆڵەوەژ؛ ئامێرێکە ئاگری تەندوری پێ تێکەڵ دەدرێ.

فَأَرَ فلانٌ فَأراً: فلانکەس کونە مشکی هەڵکەند.

فَأَرَ الشیءَ: شتەکەی ژێر خاك کردو شاردیەوە.

فَئِرَ المکانُ فَأراً: شوێنەکە مشکی زۆر بوو.

فَئِرَ الطعامُ: خواردنەکە مشکی تێکەوت ◊ **الفأرُ**: مشكو جرج گەورەو بچوك ◊ **الفَأرَةُ**: بە تاقە مشکێك دەگوترێ، یان بۆ مشکی مێینە بەکاردێ.

فأر الظهر: گۆشتی پشت.

فأر المسك: شوشەی میسك ◊ ئەو زەرفەی میسکی تێ دەکرێ ◊ هەروا (فأر) ناوە بۆ ئامێرێك داری پێ دەقلیشێنرێ ◊ **الفُؤارَةُ**: شەرابێکە لە شیرەمەنیو خورما دروست دەکرێو دەکوڵێندرێو دەکرێتە دەرمان بۆ ئافرەتی زەیستان.

المَفأرَةُ: شوێنێك مشکی زۆر لێ بێ.

فَأسَ الخَشَبَةَ فَأساً: دارەکەی بەپاچ یان بە بیور دولەت کرد.

فَأَسَ فلاناً: پاچی لە فلانکەس دا، بەپاچ لێی دا ◊ تەشوێی لێ دا ◊ **الفَأسُ**: ئامێرێکە کلکی لوسی تێدەخرێ سەرەکەی ئاسنەو زەوی پێ هەڵدەکەندرێ.

فأس اللجام: ئەو ئاسنەیە دەکرێتە دەمی ئاژەڵەوە بۆئەوەی هیچی بۆ نەخورێ، یان بۆئەوەی سەر نەرم بێو ژێربار بکرێ وەکوو لغاوی ئەسپو بارگیر ◊ (فأس الفم) ئاودەم ئەو لایەی ددانی تێدان ◊ (فأس الرأس) پاشە سەر کە دەڕوانێتە پشتە مل ◊ **فَأفَأ**: لە قسەکردندا زۆر پیتی (فێ)ی دووبارە کردەوە ◊ (فهو فأفأ وفأفاء).

فَأَقَ فُؤاقاً: توشی نەخۆشی پرخە پرخ بوو.

فَئِقَ فَأَقاً: شوێنی بەیەک گەیشتنی فەقەرەی یەکەمی عەموودی فەقەرە بە ئێسقانی دواوەی ئازاری بوو ◇ **الفَأَقُ**: نەخۆشییەکە تووشی فەقەرەی ئادەمیزاد دەبێ ◇ **الفُوَاقُ**: لوغەتێکە لە (الفُواقُ) ◇ **فَأَلَهُ**: یاری فیئالی لەگەڵ کرد ◇ (تۆزێکی تر مانای (فِئال)دێ) ◇ **فَأَلَهُ بالشيءِ**: وای لێ کرد گەش بین بێ بەشتەکە ◇ **إفتَألَ بالشيءِ**: گەش بین بوو بەرامبەر بەشتەکە ◇ **تفاءَلَ بە**: بەمانا (إفتَألَ) دێ ◇ **تفأّلَ بە**: بۆ موتاوەعەی (فَأَلَهُ) دێ ◇ **الفَألُ**: قسەیە یان کردەوەیە هیوای خۆشی لێ دەکرێ ◇ وادەبێ سەنگو سوکی لە وشەکەدا دەکرێو دەگوترێ: (الفالُ) وایش دەبێ وشەی (ألفال) بۆ شتی خراپ بەکاردەهێندرێ ◇ دەگوترێ: (لا فألَ علیك) هیچ ناخۆشیو زیانت توش نەبێ ◇ **الفِئالُ**: یارییەکی منداڵانە، تاقمێکیان شتێک لەژێر گڵدا دەشارنەوە، دوایی دەبنە دووبەش، بەشێکیان پرسیار لە بەشەکەی تریان دەکا ئاخۆ شتەکە لای کامیانە ◇ **المُفائِلُ**: یاریزانی فیئال کەر؛ ئەو کەسەی یاری فیئال دەکا.

فَأَمَ من الماءِ فَأماً: تێری لەئاوەکە خواردەوە تێراو بوو.

فَأَمَ في الماءِ: دەمی لەئاوەکە ناو خواردیەوە.

فَأَمَ الحیوان: ئاژەڵەکە دەمی خۆی پڕ کرد لە لەوەڕو پوشو پەلاش ◇ **أفأمَ السَّرجَ أو الدَّلوَ ونحوهما**: دۆڵچەکەی فراوان کرد ◇ یان زینەکەی گەورە کرد، لێی زیاد کرد.

فَأَمَ الرَّحلَ: لە کەژاوەکەی زیاد کرد ◇ **الفِئامُ**: پارچە قوماشێکە، لبادێکە لەناو کەژاوەدا رادەخرێ ◇ هەروا ناوە بۆ کۆمەڵێک ئادەمیزاد ◇ **الفِئَمَةُ**: پارچە قوماش، پارچە لباد.

فَأَيَ رأسَهُ فأواً وفأیاً: سەری قاش کرد ◇ **إنفأى**: شەق بوو، قەوارەی تێکەوت ◇ **الفَأوُ**: قەڵشتو دەربەندی نێوان دوو کێو ◇ **الفِئَةُ**: تاقمو پێڕ ◇ (ك: فِئات وفِئون).

فَتِئَ فَتئاً: دەگوترێ: (ما فَتِئَ یفعل کذا) بەردەوام تا ئێستا ئەو ئیشە دەکاو خەریکی ئەو کارەیە ◇ **فَتَّهُ فَتّاً**: وردو هاڕی کرد ◇ دەگوترێ: (فَتَّ في عَضُدِهِ) هێزو توانای کەم کردەوە ◇ لاوازی کرد ◇ **فَتَّتَ الشَّيْءَ**: شتەکەی زۆر وردو هاڕکرد ◇ **تَفَتَّتَ الشَّيْءُ**: شتەکە وردوخاش بوو ◇ **الفُتات من الشَّيْءِ**: وردەو خوردەی لەشت دەکەوێتە خوار ◇ **الفَتُّ**: درزی بەرد ◇ وردە نان کە لەگۆشتاو گوشرابێ ◇ تێکوشراو ◇ **الفَتیتُ**: تێکوشاو، ترێت ◇ شتێک لە بەرزییەوە بەربێتەوەو وردوهاڕ ببێ ◇ **الفَتیتَةُ**: پارچەی شتە وردو هاڕبووەکە.

فَتَحَ بین الخصمین: بڕیارو دادوەری لەنێوان کێشەکارەکاندا ئەنجام دا.

فَتَحَ علیه: شارەزای کرد، ڕێی نیشان دا ◇ دەگوترێ:

فَتَحَ علی القاریءِ: ئەوەی خوێنەرەکە لەبیری چوبوەوە ئەم پێی گوتەوە، بیری هێنایەوە ◇ ڕێگای خێرو خۆشی بۆ کردەوە ◇ (فَتَحَ المغلق) دەرگا داخراوەکەی کردەوە.

فَتَحَ الکتابَ: کتێبە لێك نراوەکەی لێك کردەوە.

فَتَحَ الطریقَ: ڕێگاکەی کردەوەو ڕێگای دا ڕۆیشتنی پێدا بکرێ.

فَتَحَ الجَلسَةَ: لیژنە کۆبوەکە، ئەنجومەنەکە دەستی بەکارەکانی کرد.

فَتَحَ في الميزانية إعتماداً: بڕێكی پاره تەرخان كرد بۆ لێ خەرجكردن بۆ برِی مەساریفی پێویستو گرنگ.

فَـتَحَ لفـلان قلبـه: دڵـی بـۆ فلانكـەس كـردەوەو نهێنییەكانی بۆ باس كردن.

فَـتَحَ البَلَـدَ: وڵاتەكـەی كـۆنترۆڵ كـردو دەسـتی بەسەردا گرت.

فَتَحَ الله قلبه للأمر: خودا دڵی فلانی كردەوە بۆ كارەكـە دڵـی نـورانی بـوو بـۆ جێبـەجێكردنی نیـشەكە ٥ **فاتَحَـه في الأمـر**: دەربـارەی كارەكـە سەرەتا قسەی لەگەڵ كرد ٥ **فاتَحَه**: قەرزەكەی دایەوە ٥ **فاتح فلاناً**: مامەڵەی لەگەڵ فلان كردو هیچی نەدایە.

فَـتَّحَ الأبـوابَ: بـەمانا (فَـتَحَ) دێ ٥ دەرگاكـانی كردنەوە ٥ زۆری دەرگا كردنەوە ٥ **إفتَتَحَ البـابَ** ونحوه: دەرگاكەی كردەوە ٥ **إفتَتَحَ العَمَلَ**: دەستی بەكارەكە كرد ٥ دەگوترێ: (إفتَتَحَ دورة المجمع أو المجلس) دەورەی كۆڕ یـان ئەنجومـەن كۆبـووەوەو دەسـتی بـەكارەكانی خـۆی كـرد ٥ دەشـگوترێ: **إفتَتَحَ الكلامَ بالبسملة**: قسەو ناخاوتنەكەی بە (بسم الله الرحمن الرحيم) دەست پێ كرد ٥ **إنفَتَحَ البـابُ**: دەرگاكـە كرایـەوە ٥ بـۆ موتاوەعـەی (فَتَحَهُ) ٥ **إنفَتَحَ عن الشَّيْئِ**: شتەكە دەركەوتو ئاشكرا بوو، پەردەی لەسەر هەڵدرایەوە ٥ **فاتَحا كلامـاً بينهمـا**: بـە سـرتەوە لـەناو خۆیـان دا دووبەدوو قسەیان كـرد ٥ **تَفَتَّحَ**: بۆ موتاوەعەی (فَتَّحَ) دێ ٥ **تَفَتَّحَ الأكمامُ عن النَّورِ أو اللوزة عـن القطن**: غونچەكە كرایەوەو گوڵەكە دەركـەوت ٥ یان پەمۆكە دەمی كردەوەو لۆكەكە دەركەوت ٥ **تَفَتَّحَ في الكلام**: درێـژەی بـە قـسەكان دا ٥ زۆری شانازی كرد ٥ **إستَفتَحَ البابَ**: دەرگاكەی كردەوە ٥ هەوڵیدا بیكاتەوە، داوای كردنەوەی دەرگاكەی كرد.

إسـتَفتَحَ فلانـاً: داوای یارمـەتی لـە فـلان كـرد ٥ **الفاتحـــة**: ســـورەتی فاتیحـــە ٥ ســـەرەتای هەمووشتێـكو پێشەتاو دەسـەگوڵی ٥ **الفِتـاحُ**: كۆتـایی پـێ هێنـانی كێشەو نیـزاع ٥ **الفَتّاحَـةُ**: یارمەتیـدان ٥ **الفَتّـاحُ**: ناوێـكە لـە نـاوە جوانەكانی خودا ٥ هـەروا نـاوە بـۆ باڵندەیـەكی ڕەنـگ ڕەش زۆر كلكـی هەڵدەتـەكێنێ ٥ پێـی دەگـوترێ ڕەشیـشە ٥ **الفَتّاحَـــةُ**: كلیلـی هەڵپچڕینی قوتو زەرفی دروستكراو لەتەنەكەو شوشـەو شـتی وا ٥ **الفَـتحُ**: جـۆرە بزوێنێـكە دەكەوێتـە كۆتـایی وشـەو نازنـاوی بینایـە، دەگوترێ: فیعلی ماضي مەبنییە لەسەر فەتحە ئەگەر..... ٥ **الفُتُحُ**: شتی كـراوە، دەم فـراوان ٥ دەگـوترێ: (بـاب فُـتُحُ) دەرگایەكـە هەمیـشە كراوەیـە ٥ (قـارورة فـتح) گۆزەیەكـە زاركـی فـراوانو پانـەو تۆپەوانـەی نیـە ٥ **الفَتحَـةُ**: نیشانەی بزوێنی تایبەتییە ٥ لەبواری ئیعراب دا ٥ **الفُتحَـةُ**: دەلاقـەو پەنجـەرەو كـونو درز ٥ **المِفتـاحُ**: كلیلی قفـڵ كردنـەوە ٥ **المِفـتَحُ**: بـەمانا (المِفتـاح) دێ ٥ لولـەی ئـاوكێش ٥ **فتخَـهُ فَتخـاً**: نـەرمی كـردو چـەماندیەوە ٥ دەگـوترێ: (فَـتَخَ أصـابع رجلـه في جلوسـه) پەنجەی قاچی بڵاو كردنەوەو بۆلای پێشەوە چەماندیەوە.

فَتِخَ فَتخـاً: نـەرم بـوو چـەمایەوە ٥ **فَتِخَت الكف والقدم**: بەرە دەستی یان قاچی پانو درێژ بوون ٥ دەشـگوترێ: (فُـتِخَ الرجـلُ) پیاوەكـە بـەرە دەسـتیو قاچـی درێـژو پـان بـوون ٥ **فُتِخَـت الـرجلان**: ئێـسقانی قاچـەكانی درێـژ بـوونو گۆشتیان كەم بوو ٥ دەشگوترێ: (فهو أفتَخُ وهي فتخاء) ٥ **أفـتَخَ**: شـل بـوو، مانـدو بـوو، سەرسام

بوو ٥ فَتَّخَ اصابعه: پەنجەکانی لێك بڵاو کردنەوەو چەماندنیەوە ٥ تَفَتَّخَ: ئەڵقەی لەپەنجە کرد ٥ الفَتخُ: دیوی ناوەوەی نێوان قۆڵو باسکە ٥ الفَتخاءُ: حوشترێکە گوانەکانی بۆلای گەدەی بەرز بوو بێتەوە ٥ هەڵۆی باڵ نەرم ٥ کورسیە دارینەیەکە لە شورکە درەختی نەرم دروست دەکرێ ٥ الفَتخَةُ: ئەڵقەیەکە لە زێڕ یان لە زیو نقێمی نەبێ وەکوو ئەنگوستیلە لەپەنجەی پەنا پەنجە بچکۆلە دەکرێ.

فَتَرَ فتوراً: دوای تورە بوون ئارام بۆوە دوای ڕەقیو توندی نەرم بۆوە ٥ بێ هێزو بێ حەواس بوو ٥ (فَتَرَ الى الشَّئِ) بەشتەکە دڵنیا بوو ئارامی گرت ٥ لە حەدیسدا هاتووە: (من فَتَرَ الى سنتي فقد نجا) کەسێك خوو بەڕێبازی منەوە بگرێ ڕزگاری دەبێ.

فَتَرَ الشَّئِ: شتەکەی بەقولانج مەزندە کرد ٥ بە قولانج پێوای ٥ أفترَ: پێڵوی چاوی زەعیف بوونو چاوی بێهێز بوو ٥ أفتر الداءُ ولدواء فلاناً: دەرمانەکە فلانکەسی لاواز کرد ٥ فَتَّرَ: بەمانا (فَتَرَ) دێ ٥ فَتَّرَ السحابُ: هەورەکە مت بوو نزم بۆوە، ئامادەیە بۆ باران بارین ٥ الفاتِرُ: نەساردو نەگەرم ٥ دەگوترێ: (طَرفٌ فاترٌ) پێڵوی چاو کەمێك تەنكو بەرەو خواربێ، بەجۆرێك چاوەکە مەست بنوێنێ ٥ الفَتارَةُ: سەرەتای سەرخۆش بوون ٥ الفِترُ: قولانج، نێوان سەری پەنجەی قامکە گەورەو قامکە شادە بەکراوەیی ٥ الفُترُ: سەلە: کە لە پرژی درەختی خورما یان لە شورکی درەختی بی دروست دەکرێ ٥ نانی لەسەر دادەنرێ یان برنجو شتی وای لەسەر دەشۆردرێتەوە ٥ الفَترَةُ: چاو نەرمیو چاو کراوەیی کە دەبێتە هۆی چاو مەستی ٥ ماوەی نێوان دوو کات یان زەمانی هاتنی دوو پێغەمبەر ٥ فَترَةُ الحمىٰ: ماوەی کشانەوەو سرینەوەی لەرزو تا: واتە: ماوەی نێوان دوو نۆبە تا ٥ (فَترَةُ الرخاء) فەترەی هەرزانی: کە پیشەسازی پێش دەکەوێو نرخ گران دەبێ.

فَتَشَ عن الشَّئِ فَتشاً: لە شتەکەی کۆڵیەوەو بە دوودا چوونی بۆ کرد ٥ فَتَّشَ الشَّئِ وعنه: لە شتەکەی کۆڵیەوەو بەدوادا چوونی بۆکرد ٥ فَتَّشَ الأمورَ والأعمالَ: ئیشو کارەکانی بەسەر کردنەوە بۆئەوەی بزانێ ئاخۆ تاچەند بەگوێرەی یاساو ڕێساکان کراون ٥ الفَتّاشُ: ئەو کەسەی زۆر لەشت بکۆڵێتەوەو وردبینی تێدا بکات ٥ المُفَتِّشُ: کارمەندێکە لێکۆڵینەوەو بەدودا چوون بۆ کاروباری دەوڵەت یان کارگەو فەرمانگەکان دەکا.

فَتَقَ الشَّئِ فَتقاً: شتەکەی هەڵدڕی، شەقی کرد، کونی کرد ٥ دەگوترێ: (فتق الثوبَ) قوماشەکەی دڕی (فتق المِسكَ) شتێکی تێکەڵی میسکەکە کرد بۆئەوەی بۆنەکەی بڵاو ببێتەوە ٥ (فَتقَ القُطنَ) لۆکەکەی شی کردەوە بەشەی کرد ٥ (فتق الكلامَ) قسەو ئاخاوتنەکەی پشت ڕاست کردەوەو فراوانتری کرد.

فَتِقَ فَتقاً: جەستەی قەڵەو و فراوان بوو ٥ (فهو فَتِقٌ) ٥ توشی قۆڕی بوو ٥ أفتَقَ السحابُ: هەورەکە نەماو ئاسمان ساف بوو ٥ أفتقت الشمسُ: خۆر کەوتە نێوان دوپەڵە هەورەوەو دەرکەوت ٥ أفتَقَ فلانٌ: فلانکەس کەوتە پارچە زەوییەك کە بارانی کەم لێ باری بو بێ ڕووەكو درەخت بوو دەوروبەری بارانی زۆر لێ باری بوو ٥ فلانکەس بەڵاو کارەساتو ڕوداوی ناخۆش گەلەکۆمەکییان لێ کردو ژیانی ناخۆش بوو ٥

فَتَّقَ: بۆ زێدەڕۆیی لەمانای (فَتَقَ) دێ ٥ **إنفتق**: شەق بوو ٥ **تَفَتَّقَ**: شەق بوو، شەقار شەقار بوو ٥ **تَفَتَّقَت الماشِيَةُ**: ئاژەڵەکە قەڵەو بوو، جەستەی گەشەی کرد ٥ **تَفَتَّقَ بالكلام**: زمانی پەڕژاو کەوتە قسەکردن و ئاخاوتنەکەی درێژەی کێشا ٥ **الفِتاقُ**: ناوەڕۆکی لیفی سپی ٥ (الليف الأبيض): ڕوخساری جوانی پێ دەشوبهێندرێ لەپاکی و جوانی دا ٥ مادەی خومرە کە دەکرێتە هەویرەوە بۆئەوەی باش هەڵبێ و ئاسکی بکاو فشی هەڵبێنێ ٥ خۆر کە هەور دایپۆشیبێ و لەناکاوێک بکەوێتە ئاقاری هەساوەوەو دەربکەوێ ٥ **الفَتْقُ**: قەڵشت و قەوارە ٥ کێشەو نیزاعی نێوان کۆمەڵ و لێکترازانی مەبەست و ڕازیان ٥ شوێنێکی سوتە مەرۆ کە دەوروبەری بارانی لێ باریبێ، گازیوەی بەیان ٥ تەنگ و چەڵەمەی ژیان ٥ قوڕ بوون.

الفَتَقَةُ: زەویەکە لە دەوروبەری باران بباری و لەخۆی نەباری ٥ **الفَتيقُ**: زمان ڕەوان و قسە زان ٥ بەیانی ڕوناك ٥ **المَفتَقُ**: شوێنی قەڵشت و دڕاو ٥ **المُفتَقَةُ**: تێکەڵەیەکە لە کۆمەڵێك داو و دەرمان بەزەیت و هەنگوین تێکەڵ دەکرێن بۆ قەڵەو بوون دەخورێ.

فَتَكَ فَتكاً: بەبێ لێ ورد بوونەوە دەستی بەئیشەکە کردو بیری لەوە نەکردوە ئاکامی چۆن دەبێ.

فَتَكَ بە: فرسەتی لێ هێناو تیرۆری کرد ٥ بەئاشکرا کوشتی.

فَتَكَ في الخُبثِ: لە خراپەکاریدا زێدە ڕۆیی کرد ٥ **فَتَكَ في سلوكه**: ڕەوشتی بەد بوو ٥ سەرگەرمی خراپە بوو ٥ **أفتَكَ بە**: بەمانا (فَتَكَ) دێ ٥ **فاتَكَ فلاناً**: بەسەر فلانکەسدا زاڵ بوو ٥ فلانی ڕام کرد ٥ **فاتَكَ الأمرَ**: بەگەرمی و بەحەماسەوە پڕی دایە کارەکەو دەستی پێ کرد ٥ **فَتَّكَ القطنَ**: پەمۆکەی شێ کردوە بەشەی کرد ٥ **تَفَتَّكَ بأمره**: خۆی ملی لەکاری خۆی ناو سەربەخۆ ئەو کاری کرد ٥ **الفَتّاكُ**: نەخۆشی کوشندە، زەبری کوشندە.

فَتَلَ الحَبلَ وغيره فَتلاً: حەبلەکەی وەنی و بای دا ٥ دەشگوترێ:

فَتَلَ فلاناً عن رأيه: فلانکەسی لە ڕای خۆی ژێوان کردوە.

فَتَلَ وجهَهُ: ڕوی لێ وەرگێڕا.

فَتِلَ فَتَلاً: ماسولکە بەهێز بوون و گرێ گرێ وەستان ٥ دەگوترێ: **فَتِلَت ذراعُهُ**: ڕەگ و دەمارەکانی توند و پتەو بوون و باسك و قۆڵی گرێ گرێ وەستا ٥ **افتَلَ السَّلَمُ والسَّمُرُ**: درەختی (سەلەم و سەمور) توێکڵیان فڕێدا ٥ توێکڵی تەنکی خۆی فڕێدا ٥ **فَتَّلَ الشَّيءَ**: شتەکەی بادا ٥ **إنفَتَلَ**: خوار و خێچ بوو هەڵوێزنرا ٥ ڕوی وەرگێڕا ٥ وازی هێنا ٥ پاشگەز بۆوە ٥ **تَفَتَّلَ**: بۆ موتاوەعەی (فَتَلَهُ) دێ ٥ **الفَتلُ**: شتی تێك باهەڵدراو ٥ چرۆ و غونچەی نەپشکۆتو ٥ **الفَتلَةُ**: توێکڵی غونچەی درەختی (سەلەم و سەمور) پێش ئەوەی بپشکوێ ٥ گەڵای نەپشکوتوی درەختی (طەرفاء و ئەسەل) کەهێشتا هەر لولەو یان نەبۆتەوە ٥ پارچە هەودای لۆکەو ئاوریشم ٥ توند و پتەوی ڕەگی دەست و بازو ٥ میوەی درەختی عورفوط ٥ پێمەڕەو خاکەناز ٥ **الفَتيلُ**: شتی نەکراوە ٥ ئەوەی مرۆڤ لە نێوان پەنجەکانی دەهاڵێنێ لە هەوداو کوڵك یان ئەو چڵك و شتەیە لەناو پەنجەکانی خڕی هەڵدەداو گرموڵ گرموڵ دەوەستێ ٥ ئەو داوە دەزولەیە دەکەوێتە سەر

قەڵشتی ناوکەخورما ◊ خێت و داوێکی درێژە بەتەقەمەنییەوە دەبەسترێ و ئاگری پێوە دەنرێ بۆئەوەی ئاگرەکە بەپەتەکەدا بڕوا تا دەگاتە سەر تەقەمەنیەکەو بتەقێتەوە ◊ **الْفَتِيلَةُ**: پلیتەی چرا.

فَتَنَ المعدن فَتناً وفُتوناً: مادەی مەعدەنەکەی کردە ناو ئاگرەکەوە بۆئەوەی بەتاقی بکاتەوە ◊ دەگوترێ: (فَتَنَه النار) ئاگر سوری کردەوە ◊ (فَتَنَ فلاناً) فلانکەسی سزا دا بۆئەوەی لە هەڵس وکەوت و ڕای خۆی پەشیمان ببێتەوە ◊ دەشگوترێ: (فَتَنَه به وفيه) حەزی لێ کرد عاشقی بوو ◊ (فَتَنَه المرأةُ) ئافرەتەکە شێت و شەیدای کرد.

فَتَن فلاناً عن الشَّيْء: فلانکەسی لەشتەکە لادا پاشگەزی کردەوە ◊ **فَتَّنَهُ**: بۆ زێدەڕۆیی لەمانای (فَتَنَهُ) دێ ◊ **إفْتَتَنَ بالأمر**: شەیدای کارەکە بوو پێی موعجەب بوو ◊ **إفْتَتَنَ بالمرأة**: شەیداو عاشقی ئافرەتەکە بوو ◊ **إفْتَتَنَ فلاناً**: فلانکەسی خستە ناو فیتنەو ئاشوبەوە ◊ **تفاتن رجال**: پیاوەکان شەڕیان بوو کەوتنە نێوان شەڕو ئاشوبەوە ◊ **الفَتَّانُ**: شەیتان ◊ دزو خائین کە دێتە سەر ڕێگای کاروان بۆئەوەی ڕوتیان بکاتەوە ◊ ئاڵتونچی لەم ڕووەوە کە ئاڵتون و زیو لە بۆتە دەداو بەتاقیان دەکاتەوە ◊ **الفَتّان**: زێڕو زیو (دینارو دیرهەم) ◊ **فَتّانا القبر**: دوو فریشتەی مونکەرو نەکیر ◊ **الفِتنة**: بەتاقی کردنەوە بەئاگر، لە بۆتەدان ◊ سزادان و ئاڵ و گۆڕکردن لە تاقی کردنەوەدا ◊ سەرسوڕمان بەشت و سوکایەتی پێکردنی ◊ گومڕایی و ڕێ لێ تێکچوون ◊ **فِتنة الصدر**: دەغدەغەو وەسوەسەی ناو دڵە ◊ **الفُتنةُ**: جۆرێکە لە درەختی (السَّنط) گوڵەکەی زەردو بۆنخۆشە ◊ **الفَتينُ**: زەوی ڕەشە خاك بەردەکانی دەڵێی سوتاون ◊ **المفتون**: شێت ◊ هەروا بەمانا (الفِتنة) دێ ◊ **فتاه فَتواً**: لە ئازایەتی و مەردایەتیدا بەسەری دا باڵادەست بوو.

فَتُوَ فَتاءً: بوو بەگەنج.

فَتِيَ فَتىً وفتاءً: بەمانا (فَتُوَ) دێ ◊ **أفتى في المسألة**: دەربارەی مەسەلەکە حوکمی شەرعی ڕون کردەوە ◊ **فَاتَاهُ**: لە پیاوەتی و مەردایتی دا بەسەریا باڵادەست بوو ◊ دادگایی کرد ◊ **فُتِيَتِ البنت**: منداڵە مێینەکە بڕیاری ئەوەی بۆ درا کە لەتەمەنی منداڵی تێپەڕی و بوو بە کچی گەنج ◊ **تفاتى** المرأ: پیاوەکە ڕێبازی پیاوەتی گرتەبەر ◊ **تفاتى القوم الى الفتى**: خەڵکەکە چون بۆلای موفتی و رابەرەکەیان بۆئەوەی فتوایان بۆ بداو کێشەکەیان یەکالا بکاتەوە ◊ **تَفَتّى**: بوو بەگەنج ◊ ڕێبازی پیاوەتی گرتەبەر ◊ **تَفَتَّتِ البنتُ**: منداڵە مێینەکە بوو بە گەورە کچ، لەتەمەنی منداڵی تێپەڕی ◊ **تتفتتِ الصغيرة**: منداڵە مێینەکە: هەڵس و کەوتی گەورە کچی پەیڕەو کرد ◊ **إستفتاه**: داوای ڕاو بۆچونی لێ کرد ◊ ویستی فتوای بۆبدا لە بارەی مەسەلەکەوە ◊ **الفَتى**: گەنج ◊ سەرەتای گەنجی، تەمەنی نێوان موراهەقەو پیاوەتی ◊ دەست و دڵ کراوەو سەخی سروشت ◊ بەهانا هاتووی لێقەوماوان ◊ خزمەتکار ◊ **الفُتُوَّةُ**: تەمەنی گەنجی نێوان موراهەقەو پیاوەتی ◊ ئامادەباش بۆ بەهاناوە چوونی لێقەوماوان ◊ مەدرەسەو ڕێساو یاسایەکە ڕەوشتی پیاوەتی و ئازایەتی لە مرۆڤدا پەروەردە دەکا ◊ **الفَتوى**: وەڵامی شەرعی یان قانوونی دەربارەی مەسەلەو تەنگەژەیەك ◊ **الفُتيا**: بەمانا (الفتوى) دێ ◊ **الفَتىُّ**: گەنج ئادەمی بێ یان گیانلەبەری تر.

المفتي: كەسێـك خۆی تـەرخان بكا یـان بەفـەرمی ئـەركی فتـوادانی بخرێتــە ئەسـتۆ، مەســەلە شەرعیو قانونیەكان بۆ خەڵكی رون بكاتەوە.

فَثَـأ اللـبنُ فَثئـاً: شـیرەكە كـوڵی ٥ گـۆڕاو بزڕكـا ٥ گەرماییەكەی شكایەوە. ساردبۆوە.

فَثَأ القِدرَ: كوڵانی مەنجەڵەكـەی شـكاندەوە بـەئاوی سارد یان بەهۆی سارد كردنەوەی بەشتی تر.

فَثَأ غَضَبَهُ: ڕقەكـەی نیـشتەوە تونـدو تیـژی پێـوە دیارنەما.

فَثَأ البارِدُ: ساردی شتەكەی بەگەرمكردن شكاند.

فَثَأ فلاناً عن رأیه: فلانكەسی لە ڕاو بۆچوونەكەی لادا ژێوانی كردەوە.

فَثِــئَ الرجــلُ فَثئــاً: پیاوەكــە ڕقــی نیــشتەوە. دەگوترێ:

فَثِئَ الغَضَبُ فُثُوءاً: ڕقەكەی نیشتەوە ٥ **افثأ الحَرُّ**: گـەرما دامركایـەوە، ڕەوییـەوە ٥ **افثـأ الرجـلُ**: پیاوەكە ماندوو بوو، وەڕزو جاڕس بوو ٥ **افثأت الــسماءُ**: ئاسمـان سـاو بـوو ٥ **افثـأ بالمكـان**: لـە شـوێنەكە مایــەوە ٥ **افثــأ القــومُ للمــریض**: خەڵكەكە بەردیان گەرم كردو ئاویان لێ پرژاند خستیانە سەری بۆئەوەی ئارەق بكا.

فَــثَّ الحــارَّ بالبــارد: بەسـاردییەكە گەرمییەكـەی شكاندەوە ٥ دایمركاندەوە.

فَــثَّ رعــاءَ التمـر: سـەبەتە خورماكـەی كـردەوەو خورماكانی بلاوكردنەوە ٥ **إفتَثَّهُ**: ژێرباری كرد، ملكەچی كرد ٥ **إنفَثَّ**: بۆ موتاوەعەی (فَثَّه) دێ.

فَثَجَ الشَّـيءَ فَثجاً: شتەكەی كەم كردەوە.

فَثَجَ البِئرَ: بیرەكەی دەردا ٥ دەشگوترێ: (فلان بحر لا یفثَجُ) فلانكەس دەریایەو زانیاری لێ نابڕێ.

فَــثَجَ الحــارَّ بالبــارد: بەســاردییەكە هــەڵاوی گەرمییەكەی شكاندەوە ٥ **افثجَ الرجلُ**: پیاوەكە مانــدوبوو هەناســەی لێ بــڕا ٥ **فَثَّــدَ** درعــە: زرییەكەی بە ئاوریشم ئاواخن كرد ٥ **الفَثائِـدُ**: ئـاواخنی پۆشـاكو شـتی تـر ٥ هـەوری گـەواڵ گەواڵو چین لەسـەر چین ٥ **الفـاثورُ**: پاساوڵو جاسوس ٥ تەشتو سوێنە.

فَثَغَ رأسـهُ فَثغاً: سـەری شـكاند ٥ **فَجـأه الأمـرُ فَجئـاً وفَجاءةً وفُجـاءةً**: كارەكـە لـەناكاو یەخـەی گـرت ٥ **فاجَأهُ مفاجأةً**: لەناكاو یەخـەی گـرتو پـەلاماری دا ٥ **الفَجاءةُ**: هەرشتێـك لەناكاو توشی مـرۆڤ بـێ ٥ (مــوت الفَجــأة) مردنــی لــەناكاو، مــەرگی موفاجات.

فَجَّ فَجّاً: نێوان قاچی پانكردن.

فَجَّ الأرضَ: كەندرێ قوڵی لە زەوییەكە كرد.

فَــجَّ الرجـلُ والدابـةُ فججـاً وفجیجـاً: پیاوەكـە یـان وڵاخەكە نێوان قاچی پـان كـردەوە، قاچـی پـان كردنەوە.

فَــجَّ القـوسُ: ژێـی كەوانەكە لـە پـشتی كەوانەكـە دووركەوتــەوە ٥ **أفَــجَّ**: بـە چـۆڵەوانیو كـونو كەلەبـەردا ڕۆیــیو سـەری خـۆی هەڵـگرت ٥ پەلەی كردو خێرا ڕۆیی ٥ نێوان قاچەكانی پان كـرد ٥ **أفَجَّ الأرضَ بالحراث**: بەهـەوجاڕو گاسـن زەوییەكـەی دڕی ٥ **فـاجَّ مفاجّـةً وفجاجـاً**: نێـوان قاچـەكانی پـان كـرد ٥ دەگـوترێ: (فـاجَّ رجلیـە ومـابین رجلیـە) نێـوان قاچـەكانی پـان كـردن ٥ **إفـتَجَّ**: بـە چۆڵەوانیو كونو كەلەبـەرو سـارای كاكی بـەكاكی دا ڕۆیـی ٥ ڕێـگای دووری بـڕی ٥ **إنفَجَّــت القــوس**: ژێــی كەوانەكــە لــە پــشتی كەوانەكە دوور كەوتەوە ٥ **تَفَاجَّ**: زێدەڕەوی كرد لە بلاوكردنـەوەی قاچـەكانی ٥ **الأفجیج**: دۆڵو

شیوی فراوان ◊ **الفُجاجُ**: ڕێگەی پان‌و پۆڕ ◊ **الفَجاجةُ**: (فجاجة كل شئ) کاڵ‌و نەگەییو نەکوڵاو ◊ میوەی نەگەییو ◊ **الفَجُّ**: ڕێگای پان‌و پۆڕو دوورو درێژ ◊ **الفِجُّ**: کەل‌و دەربەند ڕێگای تەنگەبەر.

فَجَرَ أمرُ القوم: کاری خەڵکەکە گەندەڵ بوو، گەندەڵی تێکەوت.

فَجَرَ في يمينه: لە سوێندەکەیدا درۆی کرد.

فَجَرَ الراكب عن سرجه: سوارەکە لەسەر زینەکە خوار بوو، لار بوو.

فَجَرَ عن الحق: لەحەق‌و ڕاستی لایدا.

فَجَرَ من مرضه: لە نەخۆشییەکە چاك بۆوە.

فَجَرَ القناة: جۆگەکەی شەق کرد، جۆگەی ڕاکێشا ◊ دەشگوترێ:

فَجَرَ الماءَ: ڕێگای بۆ ئاوەکە کردەوە.

فَجَرَ اللهُ الفَجرَ: خودا بەیانی دەرخست، کازیوەی بەیانی ئاشکرا کرد ◊ **أفجَرَ**: کەوتە ناو کازیوەی بەیانییەوە ◊ تاوانی کرد ◊ لەحەق‌و ڕاستی لای دا ◊ **أفجَرَ فلاناً**: فلانکەسی بەگوناهبار هاتە بەرچاو ◊ **أفجَرَ الينبوعَ**: ڕێگای بۆناوی کارێزو سەرچاوەکە کردەوە ◊ **فاجَرَ مفاجَرةً وفِجاراً**: هاوبەشی کرد لە ئەنجامدانی تاوان دا ◊ **فَجَّرَ**: بۆ زێدەڕەوی لەمانای (فَجَرَ) دێ ◊ **فَجَّرَ الرجلُ القذيفةَ ونحوها**: پیاوەکە تۆپەکەی تەقاند ◊ **فَجَّرَ فُلاناً**: تاوان‌و خراپەکاری پاڵ فلان دا ◊ **إفتَجَرَ الكلامَ**: لە خۆیەوە قسەکانی هەڵبەست‌و لەکەسی نەبیستبوو کەسیش ئەو قسانەی پێ ڕانەگەیاندبوو.

إنفَجَرَ: بۆ موتاوەعەی (فَجَرَ) دێ ◊ **إنفَجَرَ الماءُ ونحوه**: ئاوەکە هەڵقوڵا، نەوتەکە هەڵقوڵی ◊ **إنفَجَرَ فلانٌ باکیاً**: فلانکەس لە قلْپی گریانی دا ◊ **إنفَجَرَ الصُبحُ**: شەو ڕابوردو نەما، تاریکی ڕەوییەوە ◊ **إنفَجَرَ عليهم العدوُّ**: لەناکاو دوژمن پەلاماری دان‌و بەسوپای زۆرەوە هێرشیان کردنە سەر ◊ دەشگوترێ: (إنفَجَرَت عليهم الدواهي) بەڵاو کارەسات داباریە سەریان‌و لەهەموو لایەکەوە تەنگی پێ هەڵچنین ◊ **تَفَجَّرَ**: بۆ موتاوەعەی (فَجَّرَ) دێ ◊ **تَفَجَّرَ الماءُ ونحوه**: بەمانا (إنفَجَرَ) دێ ◊ **تَفَجَّرَ الصُبحُ**: بەمانا (إنفَجَرَ) دێ ◊ **الفاجِرُ**: گوناهکارو بەد ڕەوشت بەجۆرێك گوێ بەهیچ یاساو ڕێسایەك نەدا ◊ دەشگوترێ: (يمين فاجرة) سوێندی بەدرۆ ◊ **فَجّارِ**: بەو شێوە بینایە دێ‌و ناوە بۆ گوناهو تاوان‌و دەشکرێتە ناوەڵناو بۆ ئافرەت‌و نیدای لێ دەکرێ ◊ **الفِجارُ**: شەڕی فیجار: شەڕێکە لە نێوان قورەیش‌و هاوسوێندەکانیان‌و لەنێوان هۆزی هەوازیندا ڕوی دا، پێغەمبەر (د.خ) کە ئەو کاتە تەمەنی بیست ساڵ بوو هاوبەشی ئەو شەڕەی کرد ◊ **الفَجر**: کازیوەو روناکی بەیانی ◊ ئەو کازیوەو ڕوناکییە دوو جۆرن فەجری کازیب‌و فەجری صادیق.

فُجَرُ: بۆ زێدەڕۆیی لەمانای (فاجر) دا بەکار دەهێنرێ ◊ تەنها لەکاتی بانگ کردندا بەکاردەهێنرێ ◊ **فَجرةُ**: دەگوترێ: (رَكِبَ فلانٌ فَجرةً) فلانکەس درۆیەکی گەورەی کرد ◊ **الفَجرَةُ**: شوێنی ئاو لێ هەڵقوڵان ◊ (فُجرَة الوادي) دەراوی شیو و دۆڵ ◊ **المتفجرات**: تەقەمەنی؛ مەوادی کیمیاوییە، قومبولەو مینی لێ دروست دەکرێ‌و ئامادە باشی تەقینەوەی تێدایە.

فَجَسَ فَجساً: خۆی بەزلزانی‌و لوتبەرزیی نواندو تاوانی کرد ◊ **تَفَجَّسَ**: بەمانا (فَجَسَ) دێ ◊ **فَجَعَهُ**

فَجعاً: ئازاری زۆری پێ گەیاند ◊ دەگوترێ: (أمر فاجع) روداوێکی ناخۆش‌و جەرگبڕە ◊ بەڵایەکی گەورەو ترسناکە ◊ **فَجَّعَه**: زۆر ئازاری دا ◊ **تَفَجَّعَ**: بەهۆی بەڵاو کارەساتەکەوە ئازاری پێ گەیی ◊ دەشگوترێ: (تَفَجَّعَ لفلان) زۆر خەفەتبارو نارەحەت بوو بۆ فلان ◊ **الفاجِعُ**: قەلەڕەشی شومو نەگبەتی ◊ دەگوترێ: (رجل فاجع) پیاوێکی دڵ بەئازارو خەفەتبارە ◊ (إمرأة فاجعة) ئافرەتێکی کۆست کەوتووە، کارەساتی گەورەو جەرگبڕی لێ رودراوە ◊ **الفاجِعَة**: بەڵاو کارەساتێک زۆر جەرگبڕ بێ‌و ئازار بەمرۆڤ بگەیەنێ ◊ جا کارەساتەکە لە دەستدانی خۆشەویست بێ یان ماڵ‌و سامان بێ ◊ **الفَجوع**: بەمانا (الفاجع) دێ ◊ دەگوترێ: (موت فاجع) ◊ مردنێکی جەرگبڕە ◊ **الفَجيعَة**: بەمانا (الفاجعة) دێ ◊ **المَفجَعُ**: بەمانا (الفاجع) دێ ◊ **فَجفَجَ**: شانازی کرد بەشتێک کەنیەتی، لافو گەزافی شتێکی لێ دا: کەهی ئەو نەبوو.

فَجِلَ الشَّيْءُ فَجَلاً: شتەکە شل‌و گەورە بوو داچۆڕا ◊ **فَجَّلَ الشَّيْءَ**: شتەکەی پان کرد ◊ **إفتَجَلَ أمراً**: کارەکەی دروست کرد، دایهێنا ◊ **الأفجَلُ**: گەڵ پان، کەسێک نێوان دوقاچی پان بێ ◊ **الفَجَّالُ**: تور فرۆش ◊ **الفُجلُ**: تور.

فَجِمَ فَجماً: شەویلەی گەورە بوو ◊ **إنفَجَمَ الوادي**: شیوەکە، دۆڵەکە پان‌و فراوان بوو ◊ **تَفَجَّمَ الوادي**: بەمانا (إنفَجَمَ) دێ ◊ **الفُجمَةُ (فجمة الوادي)**: دەراوی شیو و دۆڵ.

فَجَا البابَ فَجواً: دەرگاکەی کردەوە.

فَجا القوسَ: نێوان ژێوو پشت کەوانەکەی پان کرد.

فَجِيَ فجاً: نێوان دوو ئەژنۆی فراوان کرد ◊ **أفجَى الرجلُ**: پیاوەکە بژێوی ماڵ‌و منداڵی خۆی زیاد کرد ◊ **فَجَّاهُ**: دەری خست ◊ **فَجَّاهُ عنه**: دوری خستەوە ◊ پاڵی پێوەنا ◊ **تفاجي**: کەلێنی تێکەوت ◊ **الفَجوَةُ**: کەلەبەری نێوان دوشت ◊ (فجوة الدار) حەوشەی ماڵ ◊ بەردەرگای ماڵ ◊ **الفَجواءُ**: کەلەبەرو نێوان پانتایی نێوان دوشت.

فَحَثَ عنه فَحثاً: لێی کۆڵیەوە ◊ **إفتَحَثَ عنه**: لێی کۆڵیەوەو توێژینەوەی تێدا کرد ◊ **الفَحثُ** (فَحثُ الكرشِ): شتێکی بۆش‌و قاتقاتە بەورگەوە پەیوەستە.

فَحِجَ فَحَجاً: پێشی قاچەکانی لێک نزیک بوونەوە دواوەی قاچەکانیشی لێک دوورکەوتونەوە ◊ (فهو أفجح وهي فحجاء) ◊ **أفحَجَ عن الأمر**: لەکارەکە هەڵسڵەمیەوەو پاشەو پاش کشایەوە ◊ **أفحَجَ حلوبته**: قاچی ئاژەڵە شیردەرەکەی لێک بڵاو کردن بۆ ئەوەی بتوانێ شیرەکەی بدۆشێ ◊ **فَحَّجَ**: بۆ زێدەڕۆیی لەمانای (فَحَجَ) دێ ◊ **فَحَّجَ رجليه**: نێوان قاچەکانی فراوان کرد قاچەکانی لێک دوور خستنەوە ◊ **إنفَحَجَت ساقاه**: قاچەکانی لێک بڵاو بوون ◊ **فَحَّتِ الأفعى**: مارەکە فیشکەی کرد.

فَحَّ النائمُ: نوستوەکە پرخە پرخی کرد.

فَحَشَ القولُ والفعلُ فُحشاً: قسەو کردەوەکە زۆر ناشیرین بوو.

فَحَشَ الأمرُ: کارەکە لە سنوری خۆی دەرچوو.

فَحُشَ فُحشاً وفحاشةً: بەمانا (فَحَشَ) دێ ◊ **أفحَشَ**: کاری خراپ‌و ئابڕو بەرەی هێنایە پێشەوە ◊ **أفحَشَ عليه في المنطق**: قسەی ناشیرین‌و بێ ئابڕوانەی لەگەڵدا کرد ◊ **فَحَّشَ بالشيء**:

عـەیبو عـاری لێ گـرت ٥ **تَفـاحَشَ**: تـاوانو خراپەکاری بە ئاشکرا ئەنجام دا شەرمی نـەکرد ٥ **تفـاحَشَ القـومُ**: خەڵـکەکە بەئەنجامـدانی فاحیشە یەکتریان تاوانبار کرد ٥ **تفاحَشَ الأمـرُ**: کارەکە خراپەیەکەی زۆر پەرەی سەند.

تَفَحَّشَ: بەمانا (تفاحش) دێ ٥ عەیبو عاری پاڵدا ٥ **الفاحِـشَةُ**: مێینـەی (الفـاحِش)ە ٥ قـسەو کردەوەی ناشیرینو خراپو نەشیاو ٥ **الفُحشُ**: ناشیرینو نەشیاو لە گفتارو کردار ٥ **فحصت القَطـاةُ فحـصاً**: قەتێیەکـە لانەیـەکی بۆخـۆی دروست کرد هێلکەی تێدا بکا.

فحص عن الأمر: بە دوادا چوونی بۆ کارەکە کردو لێی کۆڵیەوە.

فحص في الأرض: زەویەکەی هەڵکۆڵی.

فحص الشَّيئَ: کەشفی شتەکەی کرد.

فحص الطبيبُ المريضَ: پزیشکەکە نەخۆشـەکەی پشکنی بۆئەوەی بزانێ نەخۆشییەکەی چیە.

فحـص الكتـابَ ونحوه: لـە کتێبەکـە ورد بـۆوە تابزانێ چیەو باسی چی دەکا ٥ **إفتحص عنـه**: بـەمانا (فحـص عنـه) دێ ٥ **تَفَحَّصَ**: زێـدە ڕەوی کرد لە پشکنیندا ٥ زۆری پـشکنی ٥ **الأفحوص**: چاڵێـکی بـچکۆلەیە قـەتێ یـان مریـشك هـەڵی دەکەنێ بۆ ئەوەی هێلکەی تێدا بکاو لەسەریان کـڕ بکـەوێ ٥ **الفحـصة**: چـاڵایی چـەناگە یـان ڕومـەت ٥ **المَفحَـصُ**: بـەمانا (الأفحـوص) دێ ٥ **فَحفَحَ**: لەخـەودا پرخـە پرخـی کـرد ٥ گرییـەك لەدەنگی دا پەیدا بوو ٥ قسەی زۆر کرد.

فَحَلَ الإبلَ و نحوها فحلاً: نێرە حوشتری کـردە نـاو ڕەوە حوشترەکانەوە بۆ کەڵدانیان ٥ دەشگوترێ: (فَحَلَهـا فحـلاً) ٥ **أفحَـلَ فـلان**: فلانکـەس کەڵەحوشـتری پەیـدا کـرد ٥ **أفحَلَ فلاناً فحلاً**: فلانکـەس کەڵـە حوشـتری دا بەفلانکـەس ٥ **إفتَحَلَ فلاناً بعيراً**: کەڵە حوشتری دا بەفلانکەس ٥ **تَفَحَّلَ**: خۆی شوبهاند بە کەڵەحوشتر.٥ **تفَحَّلَ الشجرُ**: درەختەکە بێ بەر بوو بـەری نـەگرت ٥ **إستَفحَلَ الأمـرُ**: ئیشەکە قـورس بـوو لـەوزەی مـرۆڤ دەرچـوو ٥ **إستفحلت النخلـةُ**: درەختـە خورماکە نەزۆك بوو بـەری نـەگرت ٥ **الفِحالَـةُ**: نێرینـەیی ٥ **الفُحّـالُ**: درەختـە خورمـای نێـر ٥ **الفَحـــلُ**: نێـــرەی بــــەهێزو توانـــا لەهـــەر زیندەوەرێـك بێ ٥ **فحول الشعر وفحول العلم**: ئەو کەسانەن کە زۆر سەرکەوتوون لەو بوارانـەدا ٥ **الفَحلَةُ من النساء**: ئافرەتی چەقەچەناو، زمان در یژ ٥ **الفِحلَةُ**: بەمانا (الفِحالـة) دێ ٥ **الفُحُلَـةُ**: بـەمانا (الفِحالـة) دێ ٥ **الفَحيـلُ**: کـەڵی چـاكو ڕەسـەن کـە بەئاشـکرا کەڵیەتەکـەی پێـوە دیـار بێ.

فَحَمَ الصَّبِيُّ فَحماً وفحوماً: منداڵەکە بـەهۆی زۆر گریانەوە هەناسەی لێ بڕا، دەنگی نووسا.

فَحَمَ فـلان: فلان بێ دەنـگ بـوو، بۆڕی خـواردو نەیتوانی وەڵام بداتەوە.

فَحُـمَ الـشَّيئُ فحومـاً وفحومـةً: شتەکە ڕەش بـوو ڕەش هەڵگەڕا ٥ **أفحَمَ القوم**: خەڵکەکە کەوتنـە نـاو تـاریکی کـاتی خەوتنـەوە لەشـەودا ٥ **أفحَمَ البكاءُ الصَّبِيَّ**: گریـان هەناسـەی لـە منداڵەکە بـڕیو دەنگـی نووسـا ٥ **أفحَـمَ الخَـصمَ**: کـابرای ڕکابەری بێدەنگ کرد بۆڕی دا ٥ **أفحَمَ الهمُّ ونحوه فلانـاً**: خـەمو خەفـەت نیشاتو وزەی لـە فـلان بڕی ٥ **فَحَّمَ الخَشَبَ**: دارەکەی کردە خەڵوز ٥ **فَحَّمَ الشَّيئَ**: شتەکەی بە خەڵوز ڕەش کرد.

الفاحِمُ: شتی زۆر ڕەش ٥ **الفِحامَةُ**: پیشەی خـەڵوز چیەتی ٥ ڕەزوکاریی ٥ **الفَحّامُ**: خەڵوز فـرۆش ٥

كەسێك خەریكی خەڵوز بێ ٥ **الفَحمُ والفَحَمُ**: خەڵوز ٥ **الفحم النباتي**: ئەو پاشەڕۆكەی دوای سوتانی پوش‌و پەلاش دەمێنێتەوە ٥ **الفَحم الحجري**: مەعدەنێكی ڕەش‌و بریسكەدارە یان مەیلەو ڕەشە لە مادە نەباتییەكانی ناو سكی زەوی‌و تێپەڕ بوونی ساڵەهای ساڵ‌و ملیۆنە ساڵ بەسەری دا پێك هاتووە ٥ **الفَحمَةُ**: (فَحمَةُ اللیل) ڕەشایی شەو تاریكی ٥ یان زۆر ڕەش ٥ **الفحیمُ**: شتی زۆر ڕەش.

المُفحَمُ: دەسەوەستان‌و بۆڕ خواردو لەبەرامبەر بەڵگەی بەرامبەر ٥ زمان گیران‌و قسە پێ نەمان ٥ **المَفحَمَةُ**: دەفتەرو ولاتێك خەڵوزی بەردینی لێ بێ.

فَحا بكلامە الى كذا فحواً: قسەكەی ئاراستەی فلان شت كرد.

فَحّی بكلامە الى كذا: بۆ زێدەڕۆیی لەمانای (فحا) دێ ٥ **فَحّی الطعامَ**: زۆر زەلاتەو موقەبیلاتی هێنانە پێشەوە ٥ **فَاحَاهُ**: قسەی لەگەڵ فلان كرد ٥ ئەوەی نیگای بۆكرد تێی گەیاند ٥ **الفَحَا**: ئەو زەلاتەو موقەبیلات‌و كەمون‌و زەردەچەوەو داوو دەرمانەیە بەخواردنەوە دەكرێ ٥ **الفحوی**: (فحوی القول) ناوەڕۆك‌و مەبەستی قسەكە ٥ **الفَحوَةُ**: شانە هەنگوین كە هەنگوینەكە لە شانەكەدا مابێتەوەو نەپاڵێورابێ.

فَخَتَ الطباخُ: چێشت لێنەرەكە بەدەست پارچە گۆشتی لە مەنجەڵەكە دەرهێناو كەوگیری بەكار نەهێنا.

فَخَتَ الشَّيْءَ: شتەكەی بڕیەوە ٥ دەگوترێ: (فخت رأسە بالسیف) سەری بە شمشێرەكە پەڕاند.

فَخَتَ السَّقفَ: سەقفەكەی كون كرد ٥ **فَخَتَتِ الفاخِتـەُ**: كۆترەكـە زۆری خوێند ٥ **فَخَّتَت الفاختـة**: بۆ زێدەڕۆیی لەمانای (فخت) دێ ٥ **الفاخِتَةُ**: جۆرە كۆترێكە لە ڕۆیشتن دا خێرا دەڕواو كەمێك باڵەكانی دەكاتەوەو خۆ بادەداو لارو لەنجە دەكا.

فَخِجَ الرجلُ: پیاوەكە لوتبەرزیی نواندو خۆی بەزل زانی ٥ **فَخَّتِ الأفعی فَخّاً وفخیخاً**: مارەكە فیشكاندی.

فَخَّ النائمُ: نوستووەكە پرخە پرخی هات ٥ **الفَخّ**: داوو تەڵە بۆ گرتنی درندەو باڵندەو شتی وا ٥ **فَخَذَهُ**: لە ڕانی دا، ڕانی هەنگاوت ٥ **فَخَّذَ بینَ القوم**: خەڵكەكەی لێك دڕدۆم كردن‌و پەرتەوازەی كردن، كردنی بەدژی یەك ٥ **فَخَّذَ الرجلُ عشیرته**: پیاوەكە بنەماڵە دوا بنەماڵە بانگی هۆزەكەی كردو قسەی لەگەڵ كردن ٥ **تَفَخَّذَ عن الأمر**: لەكارەكەیدا دواكەوت ٥ **الفَخذُ والفَخِذُ**: ران لە ئەژنۆوە تا كلۆتی سمت ٥ بەرەبابێك لەهۆزو خێڵ.

فَخَرَ الرجلُ: پیاوەكە شانازی كرد بەسەروەرییەكانی خۆی یان هی بنەماڵەو كەس‌و كاری ٥ لوتبەرزی نواند ٥ خۆی بەزلزانی.

فَخَرَ الرَّجُلَ: لە شانازیی كردندا بەسەر مرۆڤەكەدا زاڵ بوو ٥ **فَخِرَ فَخراً**: بێزی لێ كردەوە ٥ **أفخَرَ فلاناً علی فلان**: فلانكەسی بەسەر فلاندا پاساو دایەوە فلانكەسی لە فلان بەباشتر زانی ٥ **فاخَرَهُ مُفاخَرَةً**: بەشانازی كردن بەرەنگاری بووە ٥ **فَخَّرَهُ علیە**: بەسەر ئەودا پاساوی دایەوە ٥ **تفاخر**: شانازیی كردو خۆی ڕانواندو خۆی هەڵنایەوە.

تفاخر القومُ: خەڵكەكە هەندێكیان شانازیان كرد بەسەر هەندێكیاندا ٥ **إستفخر الطینُ**: قوڕەكە بوو بە سواڵەت ٥ **إستَفخَرَ الشَّيْءَ**: شتەكەی

بەجێگای شانازی زانیو پەسەندی کرد ٥ **الفاخِرُ**: شتی بەنرخو بەها ٥ دەگوترێ: (نبات فاخر) ڕووەکێکی باشە ٥ (ثوب فاخر) پۆشاکێکی بەنرخە ٥ **الفاخور**: سواڵەت دروستکەر (گۆزەکەر) ٥ **الفاخورة**: کارگەی سواڵەت دروست کردن ٥ **الفِخارة**: پیشەی سواڵەت دروست کردن (کیتەڵەو گۆزەکەر) ٥ **الفَخّار**: قاپو قاچاغی لە قوڕ دروست کراو وەکوو گۆزەو سوێنەو کیتەڵەو کوڵینەو شتی و ا ٥ **الفَخّاريّ**: دیزەو گۆزە دروستکەر. سواڵەت دروستکەر ٥ فرۆشیاری سواڵەت ٥ **المَفخَرُ والمَفخَرَةُ**: جێگای شانازیو خۆ هەڵنانەوە ٥ **الفَخفَخَةُ**: فەخر کردن بەبێ ئەوەی حەقی فەخر کردنی هەبێ ٥ دەنگی خشانی کاغەز یان قوماشی تازە.

فَخُمَ فَخامَةً: گەورە بوو، ڕێزو شکۆمەندیی زیادی کرد.

فَخَّمَ المنطقَ: ئاخاوتنی خۆش بوو ٥ **فَخَّمَهُ**: گەورەی کرد ڕێزی لێ گرت، بەرزی کردەوە ٥ **تَفَخَّمَهُ**: بەمانا (فَخَّمَهُ) دێ ٥ **الفَيخمان**: پیاوماقوڵو قسە ڕەوا: کە بەبێ ئەو کارەکان یەکالا نەکرێنەوە ٥ **فَدَحه الحِملُ فَدحاً**: بارەکە ماندوی کرد، کۆڵەکە برستی لێ بری ٥ **فَدَحَهُ الدينُ**: قەرزو قۆڵە کۆڵەی کوتاوە لەژێر قەرزدا دەناڵێنێ ٥ **إستفدح الأمرَ**: کارەکەی بەقورسو گران زانیو تەواو ماندوی کرد ٥ **الفادِحَةُ**: بەڵاو کارەسات.

فَدَخَ الشَّيْءَ فدخاً: شتەکەی شکاند ٥ بەزۆری بۆ شکاندنی شتی بۆشو ناو کلۆرو تەڕ بەکاردەهێندرێ.

فَدَّ فَدّاً وفَديداً: دەنگی بەهێز بوو، دەنگی تیژ بوو.

فَدَّ الطائر: باڵندەکە باڵەکانی لێک دانو کردنیەوە دەنگو ورشەی باڵەکانی هات.

فَدَّ الرجلُ: پیاوەکە بازی هاویشتو هەڵات ٥ ئەوەندە کەیف خۆشو تەڕ دەماخ بوو تەپەتەپی قاچی کە بەزەوی دەکێشا بەئاسانی دەبیسرا ٥ **فَدَّدَ الرجلُ**: پیاوەکە بەخۆبادانو لوت بەرزی ڕۆیی ٥ کاسبی بۆ ماڵو منداڵی کرد ٥ **الفَدّادُ**: دەنگ گەورەو ناخۆشو قسە قەب ٥ **الفَدّادة**: بوق ٥ **الفَديدُ**: دەنگە دەنگو هەراو هۆریا.

فَدَرَ فَدراً وفُدوراً: شل بووە، هێواش بووە، نیشتەوە.

فَدَرَ الوعلُ: نێرییە کێویەکە لە کێودا ئاخی بوو ٥ قەڵەوو خوباب بوو ٥ بەساڵاچوو.

فَدَرَ اللَّحمُ: گۆشتە کوڵاوەکە سارد بۆوە.

فَدِرَ فَدراً: گێلو ئەحمەق بوو ٥ **أفدَرَ**: بەمانا (فَدِرَ) دێ ٥ **فَدَّرَ**: بەمانا (فَدَرَ) دێ ٥ **فَدَّرَ الحجارة**: بەردەکەی شکاند ٥ **تَفَدَّرَ الحَجَرُ**: بەردەکە شکا ٥ **الفادِرُ**: بزنە کێوی پیر ٥ **الفادِرَةُ**: بەردی پتەوی سەر کێو ٥ لوتکە شاخی سەرکێو ٥ **الفَدَرُ**: حەیوانە کێوی ٥ بزنە کێوی ٥ **الفَدِرُ من العيدان**: دارو شوڕکی خۆش شکاو خێرا شکاو ٥ **الفِدرَةُ**: پارچەی شت ٥ **الفَدورُ**: بزنە کێوی پیر ٥ **المَفدَرَةُ**: شوێنێك بزنە کێوی زۆری بێ.

فَدِعَ فَدعاً: دەستو قاچ خوارو خێچ جومگە سوڕاو ٥ دەگوترێ: (فدعت يده أو قدمه) ٥ **فَدَّعَهُ**: دەستو قاچی خوارو خێچ کردن ٥ **الفَدَعُ**: خوارو خێچی لە جومگەدا.

فَدَغَ الشَّيْءَ: شتەکەی شکاند، بەزۆری بۆ شتی بۆشو تەڕ بەکاردەهێندرێ.

فَدَعَ الطعامَ: ڕۆنو چەوری بەخواردنەکەدا کرد ٥ **إنفَدَغَ الشَّيْءُ**: شتەکە بەهۆی وشك بوونەوەی

نەرم بوو ○ شکا ○ **فَدفَدَ**: دەنگی بەرز بۆوە ○ دەنگی تەپەتەپی هەنگاو هەڵێنانی هات، ئەوەندە کەیف خۆش و تەرتەماخ بوو خێرا خێرا قاچی بەزەویدا داو هەڵپەڕی ○ **الفَدفَدُ**: زەوی پان و پۆڕو سارای کاکی بەکاکی کە هیچی تێدا نەبێ ○ **الفَدفَدَةُ**: دەنگێکە وەکوو فیشکەی مار.

فَدَمَ فاه: (فدم علی فیه) پەڕۆی خستە سەر دەمی، تۆپەوانەی لەدەمی هاخنی.

فَدَمَ المجوسي فَمَهُ: کابرای ئاگر پەرست پەڕۆی خستە سەر دەمی خۆی وەکوو بەجێهێنانی ئەرکێکی ئایینی تایبەتی خۆیان.

فَدُمَ فَدمةً وفدامةً: تێگەیشتنی لاواز بوو، بۆڕی خواردو بەڵگەی بەدەستەوە نەما ○ نەحمەق و گێل بوو، قەڵەو و خەپە بوو ○ **أفدَمَهُ**: بەمانا (فَدَمَهُ) دێ ○ **فَدَّمَ**: بۆ زێدەڕۆیی لەمانای (فَدَمَ) دێ ○ دەگوترێ: (فَدَّمَ الإبریقَ) زارکی مەسینەکەی توند بەست ○ **فَدَّمَ فاه**: دەمی توند بەست ○ **فَدَّمَ البعیرَ**: لغاوی حوشترەکەی زۆر توند کرد دەمبێنی حوشترەکەی توند کرد ○ **فَدَّمَ الثوبَ**: ڕەنگی سوری زۆری لە قوماشەکە دا ○ **الفِدامُ**: ئەو پەڕۆیەی دەخرێتە سەردەمی شت بۆئەوەی شتی تێیدایە نەڕژێ واتە: تۆپەوانە ○ هەروا ئەو پەڕۆیەی لەدەمی قاپ و گۆزەو سوراحی دەبەسرێ بۆ پالاوتنی شلەمەنی ناوی ○ یان ئەو شتەی تێی دەکرێ وەکوو شیر پالێوك ○ **الفِدامَةُ**: بەمانا (الفدام) دێ ○ **الفَدمُ**: (رجل فَدمٌ) پیاوێکی کەودەن و نازیرەکەو بەناخۆشی تێدەگا ○ قوماشی ڕەنگ کراو بە ڕەنگی سوری کەسکون ○ **المُفَدَّماتُ**: ئەو گۆزەو سوراحیانەی پەڕۆیان لە زارکی دەبەسترێ ○ **فَدَنَ الإبلَ**: حوشترەکەی قەڵەو کرد ○ **الفَدّانُ**: ئامێری کێڵان ○ نیری جوت کە دەخرێتە سەر ملی دووگا یان دوو هێستر هەوجاڕو مژان و ئامێری جوت کردنی لێ شەتەك دەدرێ ○ پارچەیەکە لە زەوی لە وڵاتی میسر بە (٤٢٠٠ مەتر چوارگۆشە) مەزندە دەکرێ ○ **الفَدَنُ**: باڵەخانە ○ **فداه فَدیً وفِدیً وفِداءً**: بەماڵ و سامان ڕزگاری کرد، بەدەڵی دا ○ **أفدی**: جەستەی گەورە بوو ○ **أفدی صَفِیَّه**: منداڵەکەی خۆی هەڵپەڕاند ○ **أفدی فلاناً أسیه**: بەدەڵی لەبەندییەکەی وەرگرت ○ **فاداه مفاداةً وفداءً**: فیدیەی بۆدا ○ فیدیەی لێ قبوڵ کرد ○ **فادی الأسری عنده**: بەندییەکانی لای خۆی ئازادکردن لەبەرامبەر ئەوەدا دوژمن ئەوەندە بەندی ئەوان ئازاد بکا ○ **فَدّاهُ بنفسه**: فیدیەی بۆداو بەماڵ ڕزگاری کرد ○ یان وتی: کردم بەقوربانی تۆ ○ **إفتدی**: لەجیاتی خۆی فیدیەی دا ○ **إفتدی الأسیر**: بەماڵ و سامان بەندییەکەی کڕیەوە ○ **تفادی القومُ**: خەڵکەکە هەندێکیان فیدیەیان بۆ هەندێکیان دا ○ **الفِداءُ**: ئەو ماڵ و سامانەی دەدرێ بۆ ئازاد کردنی گیراو ○ یان ئەوەی لە ڕێگای خودادا دەبەخشرێ لە پاساو و بارتەقای کەمتەرخەمییەك لە خودا پەرستی دا وەکوو کەفارەتی ڕۆژو و تاشینی موو لەکاتی ئیحرامدا، لەبەرکردنی پۆشاکی دوراو لەکاتی ئیحرامدا ○ قوربانی ○ **الفدائي**: پێشمەرگە لە ڕێبازی خودادا یان لە پێناو زێدو نیشتمان دا گیانی خۆی دەبەخشێ ○ **الفِدیَةُ**: بەمانا (الفِداء) دێ.

فَذَّ عن اصحابه فَذّاً: لە هاوەڵەکانی جیا بۆوەو تەنیا کەوتە دەشتێ ○ دەگوترێ: (فَذَّ عن نظرائه) لە هاوەڵەکانی جودا بۆوە.

فَـذَّ فلانـاً: فلانكەسی دەركرد بە توندو تیژی ودەرێی نا ٥ **أفذّت الشاةُ**: مەڕەكە بێچوویەكی بوو، دولانەی نەبوو ئەمە كاتێك دەگوترێ كە مەڕەكە هەموو ساڵێ دولانەی بووبێ.

أفذّ القومُ: خەڵكەكە یەك یەك بەشوێن یەكتردا هاتن ٥ **تَفَـذَّذ بالأمر أو برأيه**: تاكڕەوی و دیكتاتۆری نواند لەكارەكەدا یان سوور بوو لەسەر ڕای خۆی و گوێی بەقسەی كەس نەدا ٥ **الأفَذُّ من السهام**: تیری بێ پەڕو باڵ ٥ **الفَاذَّةُ**: دەگوترێ: (كلمة فاذة) وشەیەكی شازو ناپاسایە ٥ **الفُذاذى**: دەگوترێ: (جاء القوم فذاذى) خەڵكەكە تاكتاك هاتن و یەك لەدوای یەك هاتن ٥ **الفُذاذ**: تاكتاك و یەك لەدوای یەك ٥ دەگوترێ: (جاء القوم فذاذاً) خەڵكەكە یەك یەك هاتن ٥ **الفَذُّ**: تاك ٥ تەنیا لەشوێنی خۆی و دابینكردنی پێویستیاتی خۆی ٥ یەكەم قوداحی قوماری مەیسیر ٥ خورما وشكەڵ ئەو جۆرە خورمایەی كە پێكەوە نانوسێن ٥ دەگوترێ: (جاء القومُ أفذاذاً) یەك یەك خەڵكەكە هاتن ٥ **الفَـذَّةُ**: شازو ناوازەو دەرچوو لە قاعیدە ٥ **الفُذاذُ**: بەمانا (الفُذاذ) دێ ٥ **المِفذاذُ**: ئەو مەڕەی عادەتی وایە تاك بێچوی دەبێ و هەرگیز دولانەی نەبووە ٥ **فَذلك الحساب**: حیسابەكەی كۆتایی پێ هێناو لێی بۆوە ٥ **الفَذلَكةُ**: كورتەی باس و خواصەكە ٥ **الفَـرَأ**: كەرەكێوی ٥ **الفَـرَاءُ**: بەمانا (الفَـرَأ) دێ ٥ **الفَـرِيءُ**: هەڵبەستراو ٥ دەگوترێ: (أمر فَرِيءٌ) ڕوداوێكی هەڵبەستراوەو بێ بنەمایە ٥ (أمرٌ فَرِيءٌ) كارێكی گەورەیە.

فَرَتَ فَرتاً: تاوانی كردو بێ دین بوو.

فَرِتَ الرجلُ فَرَتاً: پیاوەكە عەقڵی لاواز بوو دوای ئەوەی عەقڵی تەواو كامڵ بوو عەقڵی لاوازبوو.

فُرُتَ الماءُ فُروتةً: ئاوەكە زۆر شیرین و گوارا بوو ٥ **الفرات**: ئاوێك زۆر شیرین و گوارا بێ ٥ **فَرتَكَ**: بەهەنگاوی كورت كورت ڕۆیشت ٥ **فَرتَكَ الشَّيْءَ**: شتەكەی وردو هاڕ كرد ٥ **فرتكَ النسيجَ ونحوه**: چنراوەكەی هەڵوەشاندەوەو خراپی كرد ٥ **فَـرتَنَ**: بەهەنگاوی كورت كورت ڕەوی كرد ٥ **فَرتَنَ في كلامه**: زۆری قسەكردو قسەی لەقسە دەرهێنا ٥ **فَرتَنى**: ئافرەتی داوێن پیس ٥ چەتیوەو كارەكەر ٥ **الفَرتني**: بێچوی كەمتیار ٥ ئافرەتی داوێن پیس و چەتیوە ٥ **فَرَثَتِ الحُبلى فَرثاً**: ئافرەتە دووگیانەكە تەنگە نەفەس بوو بەهۆی قورسایی سكەكەی.

فَـرَثَ الكـرِش: گەدەی هەڵدڕی و پاشماوەی خواردنەكەی لێ دەرهێنا.

فَرَثَ وعاءَ التمر: سەبەتە خورماكەی شەق كرد هەرچی خورمای تێدا بوو بڵاو بونەوە ٥ دەگوترێ: (فَرثَ الحُبُّ كبدَهُ) عیشق و ئەوین دڵ و جەرگی فلانی لەتلەت كردوە.

فَرِثَ الرجلُ فَرَثاً: پیاوەكە تێر بوو ٥ دەگوترێ: (شرِبَ على فَرِث) لەسەر تێری خواردیەوە.

فَرِثَ القومُ: خەڵكەكە پەرتەوازە بوون ٥ **أفرَثَ الكرِش**: بەمانا (فَرَثها) دێ ٥ **أفرَثَ الرجلَ**: تانەو تەشەری لە پیاوەكەدا، زەبری لێ وەشاند ٥ **أفرَثَ أصحابه**: بە فیتنەیی و دووزمانی هاوەڵەكانی خۆی خستنە ناو گێژاو و چورتمەوە ٥ وای لێ كردن بكەونە بەر تانەو تەشەری خەڵك ٥ **إنفَرَثَت الحُبلى**: بەمانا (فَرثَت) دێ ٥ **تَفَرَّثَ القومُ**: خەڵكەكە پەرتەوازە بوون ٥ (تَفَرَّثَت الحبلى) ئافرەتە دووگیانەكە بەهۆی قورسی سكەكەیەوە تەنگەنەفەس بوو ٥ **الفُراثةُ**: باقی ماندەی خۆراك لەگەدەدا ٥ **الفَرثُ**:

بەمانا (الفُراثَةُ) دێ ◊ الفَرِثُ: تێرو تەسەل ◊ (المكان الفَرِثُ) شوێنێك نە كێو و كەژ بێ نە دەشتایی بێ.

فَرَجَ بين الشيئين فرجاً: درزو قەڵشتی خستە نێوان دوو شت ◊ یان شتەكەی شەق كرد.

فَرَجَ القومُ له: خەڵكەكە رێگەیان بۆ دەردا، شوێنیان بۆ فراوان كرد.

فَرَجَ الله الغمَّ: خودا غەمو ناخۆشیەكەی لابرد.

فَرِجَ فَرَجاً: شەرمگای دەركەوت ◊ ترساو تاسا ◊ سمتی گەورە بوون ◊ **فَرِجَت ثناياهُ**: ددانی پێشەوەی شاش بوون ◊ بۆشایی كەوتە نێوانیانەوە.

فَرُجَ فَراجَةً: نهێنی نەپاراست ◊ **أفرَجَ الغُبارُ**: تەپو تۆزەكەی لاچوو نەما ◊ **أفرَجَ القَومُ عن المكان**: خەڵكەكە لەو شوێنە دەرچوون ◊ **أفرَجَ عن الحبيس**: بەندییەكەی مەرەخەس كرد ◊ **أفرَجَت الدجاجَةُ**: مریشكەكە جوجكی هەڵێنان ◊ **فَرَّجَ الشَّيْئَ**: شتەكەی فراوان كرد ◊ **فَرَّجَ الله الغمَّ**: خودا خەمو خەفەتەكەی لابردو رەواندیەوە ◊ **إنفَرَجَ الشَّيْئُ**: شتەكە فراوان بوو ◊ دەگوترێ: (إنفرجَ ما بين الشيئين) درزی نێوان دوو شتەكە فراوان بوو ◊ **إنفَرَجَ الغَمُّ والكَربُ**: غەمو نارەحتیەكان رەوانەوەو نەمان ◊ **تَفَرَّجَ الرجلُ بكذا وعليه**: پیاوەكە تەسەللای هاتو خەمو پەژارەی رەوینەوە، بەو گەڕانو تەماشا كردنە غەمەكانی بەبادا.

التفارِجُ: (تفارج الأصابع) بۆشایی‌و درزی نێوان پەنجەكان ◊ **الفَرجُ**: درزو قەوارەی نێوان دووشت ◊ هەروا بە كینایەو دركە بەشەرمگای ئادەمیزاد دەگوترێ‌و بەزۆری بۆ نەو وانیك‌و هێنەی پیاوو ئافرەت بەكاردێ ◊ هەروا ئاوە بۆ سەنگەرو بەندەنی ترسناك ◊ (فروج الأرض) ئەملاو ئەولای زەوی‌و كون‌و كەلەبەری ◊ **الفَرَجُ**: لاچوونی خەمو خەفەت‌و چورتم‌و ناخۆشی ◊ **الفُرُجُ من الرجال**: پیاوێك نهێنی لا نەمێنێتەوە ◊ **الفُرجَةُ**: درزو كەلەبەری نێوان دوو شت ◊ لاچونی غەم‌و ناخۆشی ◊ بینینی شتی غەم رەوێن ◊ **الفَرَجِيَّةُ**: جبەی پیاو ی ئایینی پۆشاكێكی پان‌و قۆڵ درێژە پیاوی ئاینی لەبەری دەكا ◊ **الفَرُّوجُ**: كراسی بچوك ◊ جوجك؛ بێچوی مریشك ◊ **الفَرِيجُ**: كەوانێك ژێیەكەی لێ ترازابێ ◊ مێینەیەك زۆری منداڵ بووبن ◊ شتی بەدەرەوەو ئاشكرا بۆ نێرو مێ ◊ **المُفرَجُ**: كوژراوێك نەزاندرێ كێ كوشتویەتی ◊ مرۆڤی بێ كەس‌و بێ دەر نە نەوەی هەبێ نە هۆزو خێڵ نەماڵ‌و سامان.

المُفَرَّجُ: شانە ◊ كەسێك بن هەنگڵی پان‌و پۆڕ بێ ◊ **ألزاوية المنفرجة**: زاوییەی كراوە: كە لە نەوەد دەرەجە زیاتر بێ ◊ **الفِرجَارُ**: پەرگاڵ: پەرگار ئامێرێكە دووقاچی هەیە كەوانەو شتی وای پێ رەسم دەكرێ ◊ **فَرجَنَ الدَّابَةَ**: وڵاخەكەی رنەك كرد ◊ بە رنەك پێستی وڵاخەكەی پاك كردەوە ◊ **فَرجَنَ الثوبَ**: بە فلچە كراسەكەی خاوێن كردەوە ◊ **الفِرجَونُ**: ئامێرێكە لە ئاسن وەكوو شانە ددانی بۆ كراون وڵاخی پێ رنەك دەكرێ ◊ بە كوردی پێی دەگوترێ: رنەك.

فَرِحَ فَرَحاً: كەیف خۆش بوو، رازی بوو ◊ دەشگوترێ: (فَرِحَ بكذا) بەو شتە كەیف خۆش بوو ◊ **أفرَحَهُ**: كەیف خۆشی كرد ◊ **فَرَّحَهُ**: كەیف خۆشی كرد ◊ **المِفرَاحُ**: بۆ زێدە رۆیی لەمانای (فَرِحَ) دێ ◊ **المُفرَحُ**: كەسێك قەرزداربێ قەرز شانی گرتبێ‌و نەتوانێ بیداتەوە ◊ **أفرَخَ الطائرُ**: باڵندەكە بێچوی بوون ◊ **أفرَخَت البيضةُ**:

هێلکەکە شکاو جوجکی لێ هاتە دەر ٥ أفرَخَ الزرعُ: کشتو کاڵەکە پەلو پۆی کردن ٥ أفرَخَ فؤادهُ: دڵی ئارام بوو خەمو خەفەتی تێدا نەمان ٥ أفرَخَ رَوعُهُ: دڵی بی خەم بوو ٥ أفرَخَ الأمرُ: کارەکە دوای چەواشەیی مەعلوم بوو دەرکەوت چۆنەو چۆن نیە ٥ أفرَخَ الله روعَ فلان: خودا خەمو خەفەتی لە دڵی فلان لابرد ٥ أفرَخَ القومُ بیضتهم: خەڵکەکە نهێنی خۆیان ئاشکرا کرد ٥ فَرَّخَ الطائرُ والبیضةُ والزرعُ: باڵندەکە بێچوی هەڵێنان ٥ هێلکەکە جوجکی لێ هاتە دەر کێڵگەکە جوجکی تێدا پەیدا بوو ٥ فَرَّخَ القومُ: خەڵکەکە ترسانو زەلیل بوون ٥ فَرَّخَ الأمرُ: کارەکە دوای چەواشە بوونی ئاشکرا بوو واقیعەکەی روون بۆوە ٥ دەگوترێ: (باض الشیطان في رأسه وفَرَّخَ) شەیتان گەرای لەسەری دانایەوەو گومڕای کرد ٥ إستفرَخَ الطائرُ: باڵندەکەی ڕاگرت بۆئەوەی هێلکەی بۆ بکا ٥ جوجکەی بۆ بەرهەم بێنێ ٥ الفَرخُ: لە بنەڕەتدا ناوە بۆ بێچوی باڵندە، جوجکی پەلەوەر بێچوی هەموو هێلکە کەرێك ٥ هەروا ناوە بۆ هەموو بێچوی بچکۆلەی گیانداران ٥ بۆ نەمامی درەخت ٥ بۆ پیاوی زەلیلو ژێر دەستە ٥ بەروبوومی کشتو کاڵ کە زاری کردبێتەوەو دەنکەکەی دەرکەوتبێ ٥ پێشەوەی دەماغ.

فِراخ الشجرة: ئەو خەڵفو چرۆیەیە کەلەسەر بنکی درەختی براودا هەڵدەداتەوە ٥ الفَرخةُ: نوکە رمبی پان ٥ الفَرّوخُ من السنبل: ئەو دانەوێڵەیە لە گوڵەکەیدا دەرکەوتبێ ڕەق بووبێ ٥ المَفارِخُ: شوێنی جوجك هەڵێنان، کێڵگەی پەلەوەر هەڵێنان.

فَرَدَ بالرأي: سوور بوو لەسەر ڕای خۆیو تاکڕەو بوو ٥ أفردت أنثی الحیوان: حەیوانەمێینەکە یەك بێچوی بوو ئەمە کاتێك دەگوترێ: کە حەیوانەکە عادەتی وابێ زیاد لە بێچوێەکی ببێ ٥ أفرد بالامر: تاکڕەو بوو لەکارەکەیدا ٥ أفردَ الشَّيْءَ: شتەکەی تاك کرد وای لێ کرد تاکە شت بێ ٥ جیای کردەوە ٥ دووری خستەوە ٥ أفرَدَ الیه رَسولاً: پیاوێکی بۆ نارد بەتەدارەك و پێویستیاتەوە ٥ فَرَّدَ الرجلُ: پیاوەکە تێگەیشت ٥ لەخەڵك گۆشەگیر بوو چووە خەڵوەوە بۆ خودا پەرستی ٥ فَرَّدَ برأیه: سوور بوو لەسەر ڕای خۆیو تاك ڕەویی ڕەچاو کرد ٥ فَرَّدَ الذهب: دەنکە ئاڵتونەکانی لە ملوانەکەدا بە میروی زیوو شتی وا جیاکردەوە، واتە: هەموو میروە ئاڵتونەکانی نەخستنە پەنا یەکترەوە بەڵکوو بە دەنکە مرواریو بەردی گرانبەهاو دەنکە زیو ناوانی کردن ٥ فَرَّدَ الشَّيْءَ: شتەکەی کردە چەند تاکێك ٥ فَرَّدَ الأشیاء: شتەکانی لێك دوور خستنەوە؛ ناوانی کردن بەشتی تر ٥ إنفَرَدَ بالأمر: بەتەنیا کارەکەی خستە ئەستۆی خۆی دیکتاتۆریی نواندو تاکڕەوی تێدا کردو نەیهێشت کەس هاوبەشی بکا ٥ أنفردَ بنفسه: گۆشەگیر بوو خۆی لەخەڵك جیاکردەوە ٥ تَفَرَّدَ بالأمر: بەمانا (إنفردَ) دێ ٥ إستفرد بالأمر أو الرأي: تاك ڕەویی کرد لە کارەکەی دا نەیهێشت کەسی تر هاوبەشی بکەن ٥ سوور بوو لەسەر ڕای خۆی ڕای تری قبوڵ نەبوو ٥ إستفردَ فلاناً: بەتەنها لەگەڵ فلاندا کۆبۆوە ٥ فلانکەسی بەتەنیا بینی ٥ إستفردَ الغَوّاصُ هذه الدُّرَّ: مەلەوانەکە ئەو گەوهەرەی بەتەنیا دەست کەوت هیچی تری لەگەڵ نەبوو ٥ إستَفرَدَ الشَّيْءَ: شتەکەی بەتەنیا هەڵگرتو هیچی تری لەگەڵ نەبوو ٥ الإفرادُ في النحو: لەزاراوەی نەحودا ئیفراد ئەوەیە تەنییەو کۆنەبێ ٥ لە

بواری شەرعدا ئیفراد ئەوەیە حاجی ئیحرام بەحەج و عەمرە بەیەکەوە نەبەستێ ٥ واتە بەجیاو یەك لەدوای یەك ئیحرامیان بۆ ببەستێ ٥ **الفارِدُ**: تەنیا، تاقەوە بوو ٥ تەرە بوو ٥ دەگوترێ: (ثور فارِد) کەڵەگاکە لە گا ڕانەکە جیا بۆتەوە، تاکەوە بووە ٥ (شجرة فاردة) درەختێکە لە درەختەکانی تر جیا بۆتەوە، دوور لەپەڵە درەختەکان ڕواوە ٥ (ناقة فاردة) حوشترەکە لە لەوەڕگاو دوێڵاودا شوێنی جیایە ٥ (شاة فاردة) مەڕێکە بەجیا لەماڵەوە دەدۆشرێ ٥ هەروا وشەی (الفارِد) ناوە بۆ شەکری زۆر سپی ٥ هەروا ناوە بۆ حوشترە نێرەی زۆر کەتەو بەهێز ٥ **فُرادَ**: دەگوترێ: (جاء القومُ فُرادَ وفراداً وفرادی) خەڵکەکە یەکیەك هاتن ٥ **الفرد**: تاك ٥ تاکەوە بوو بۆ مێینە دەگوترێ: (الفَردَةُ) ٥ هەروا ناوە بۆ کەسانێك گۆشەگیر دەبن لەکۆمەڵ جیادەبنەوە ٥ **الفَردانُ**: تاك، تەنها، بۆ مێینە دەگوترێ: (فَردی) ٥ **الفَردَةُ**: تەپۆڵکە ٥ **الفُردَةُ**: کەسێك زۆر گۆشەگیر بێ زۆر خۆ تاق بکاتەوە ٥ **الفَردِيةُ**: تاکڕەوی، دیکتاتۆری ٥ ڕێبازێکی ڕامیارییە دەسەڵات دەداتە دەست تاكو بڕوای بە ڕێکخراوی جەماوەریی نیە ٥ **الفُرادُ**: فرۆشیاری گەوهەری بەنرخو بەها، مرواری ٥ ئەو کەسەی ملوانکەی گەوهەر دروست دەکا ٥ **الفُرُودُ من الأشیاء**: تاك ٥ تاقانە ٥ **الفُرُودُ**: ئەو ئەستێرانەن کە بەدەوری ئەستێرەی (سورەیا) سیوەیلەوەیە ٥ (فُرُودُ النجوم) تاکە ئەستێرەکان ٥ **الفريدُ**: تاكو تەنها ٥ تاقانە ٥ دەنکە مرواری زیو و شتی تری تی بکەوێ ٥ تاکەکەی پێی دەگوترێ: (فريدة) ٥ گەوهەری بەنرخو بەها ٥ **المِفرادُ من النوق**: حوشتری تاقەوەبوو، تەرە بوو ٥ **المُفرِدُ**: کەڵەگا

کێوی ٥ لە بواری وشەدا (مُفرد) وشەیەکە بەشێك لە وشەکە بەشێك لەماناکەی ناگەیەنێ ٥ بەڵکو هەموو وشەکە دەلالەت دەکا لەسەر ماناکەی ٥ **المُفَرَّدُ**: دەگوترێ: (راکب مُفَرَّد) سوارێکە خۆیو حوشترەکەیەتی کەسی تری لەگەڵدا نیە ٥ **فَردَسَ الکَرمَ**: پەلو پۆی مێوەکەی لێك بڵاو کردنەوەو کەپری بۆ کرد ٥ **فَردَسَ قِرنَهُ**: هاوشانەکەی خۆی بەزویدا دا بۆڕی دا ٥ **فَردَسَ وِعاءَ التمر**: بەچنەو پوشی خورماکەی ناواخن کردو زۆری تێ پەستاوت ٥ **الفُرادِسُ**: دەگوترێ: (رجل فُرادِسٌ) پیاوێکی ئێسقان ئەستورە ٥ **الفردَسَةُ**: پانو پۆڕ ٥ **الفُردُوسُ**: زێدەزۆری گەنمو شتی وا ٥ **الفِردَوسُ**: باغێك کە هەموو جۆرە میوەیەکی تێدا بێ ٥ شوێنێك زۆری درەختی مێو لێ بێ ٥ ناوی باغێکە لە باغەکانی بەهەشت.

فَرَّ فَرّاً فِراراً: هەڵات. **فَرَّ الیه**: پەنای بۆ برد.

فَرَّ: پەلەی کرد خێرا ڕۆیی ٥ دەگوترێ: (فَرَّ الفارسُ) سوارچاکەکە مەودای ڕۆیشتنەکەی فراوان کرد بۆئەوەی بەئاسانی کەوانەیی بگەڕێتەوە.

فَرَّ فلانٌ: فلانکەس تاقی کراوەو قاڵبوو.

فَرَّ الدابَةَ: ددانی وڵاخەکەی سەیر کردن بزانێ ئاخۆ شیلەی ماون، پیرە یان گەنجە، تەمەنی چەند ساڵە.

فَرَّ الأمرَ: لێکۆڵینەوەی لەکارەکەدا کرد بۆئەوەی بزانێ چۆنەو چۆن نیە ٥ دەگوترێ: (فَرَّ فلانٌ عما في نفسه) پرسیار لە فلانکەس کرا بۆئەوەی چی لە دڵی دایە دەری بخا ٥ **أفَرَّتِ الدوابُ**: وڵاخەکە ددانی کەوتن بۆئەوەی لە شوێنیان ددانی تر بڕوێنەوە ٥ **أفَرَّ فلاناً وغیره**: وای لێ

كرد فلانكەس هەڵبێ ٥ **أفَرَّ رأسَهُ بالسيف**: سەری بە شمشێر لەت كرد ٥ **فارَرْتُهُ**: ئەو لەوەزعو حاڵی منی كۆڵیەوە منیش لەوەزعو حاڵی ئەوم كۆڵیەوە ٥ **إفتَرَّ البرقُ**: هەورە بروسكەكە مەشخەڵی دا ٥ **إفتَرَّ فلان**: فلانكەس پێكەنیو ددانی دەركەوتن ٥ دەشگوترێ:

إفتَرَّ عن اسنانه ضاحِكاً: لەحاڵەتی پێكەنیندا ددانی دەرخستن ٥ **إفتَرَّ الشَّيْءَ**: بۆنی شتەكەی كرد هەڵی مژی ٥ **تفارَّ القومُ**: خەڵكەكە لەبەر یەكتر هەڵاتن ٥ **الفُرارُ من الشاءِ**: ئەو بەرخەیە لەشیر بڕدرابێتەوەو قەڵەو بووبێو توانای لەوەڕ خواردنی پەیدا كردبێ ٥ **الفُرُّ**: باشترین شت ٥ دەگوترێ: (هذا فُرُّ مالي) ئەمە چاكترین ماڵو سامانمە ٥ **الفُرُّ من الناس**: پیاو ماقوڵو كەسایەتی خێڵ ٥ گوتراوە: (هو فُرُّ قومه) ٥ **الفَراءُ من النساء**: ئافرەتی دەمو ددان جوانو رێكو پێك ٥ **الفُرَّةُ**: بەمانا (الفُرُّ) دێ ٥ **الفِرَّةُ**: دەگوترێ: (هو حسنة الفِرَّةِ) پێكەنینی جوانە ٥ زەردەخەنەی جوانە ٥ **الفُرَّى**: دەستە سەربازی شكاو و هەڵاتوو لەبەری جەنگ ٥ **الفَرِيرُ**: بەمانا (الفُرار) دێ ٥ **المَفَرُّ**: هەڵاتن ٥ پەناو شوێنی داڵدە دان.

فَرَزَ الشَّيْءَ والنصيب: شتەكانی جیاكردەوە، بەشەكانی جیاكردەوە، لێكی دوور خستنەوە.

فَرَزَ مسام الجَسَدِ العرقَ: كونكونۆكەی پێستی لەش عەرەقیان دەردا.

فَرَزَ الغُدَّةُ اللُعابَ: غودە تفی دەردا.

فَرَزَ القطنَ ونحوه: لۆكە خراپەكەی لە لۆكە چاكەكە جیاكردەوە ٥ **أفرَزَهُ**: بەمانا (فَرَزَهُ) دێ ٥ **أفرَزَ فلاناً بشيءٍ**: فلانكەسی بەو شتە تایبەت كردو بۆ ئەوی دانا ٥ **أفرَزَ الصّائدُ الصَيدَ**: نێچیروانو ڕاوكەرەكە فرسەتی لە نێچیرەكە هێناو لە نزیكەوە تەقەی لێ كرد ٥ **فارز شريكه**: لە هاوبەشەكەی جیا بۆوە ٥ **فَرَّزَ عليه برأيه تفريزاً**: ڕای خۆی بەسەردا سەپاند ٥ بڕیاری خۆی بۆدا ٥ **إفتَرَزَ الأمرَ**: ڕای سەربەخۆی لەكارەكەدا ڕاگەیاند ٥ **تفارزا الشركةَ**: كۆمپانیاكەیان واز لێ هێنا هەڵیان وەشاندەوە ٥ **الإفريزُ**: ئەو كۆپلەو دیكۆرە زیادە دەرچوانەی بە دیواری باڵەخانەكانەوە دەر دەكەون وەكوو سوێبانو ئاو دوورخەرەوە ٥ **الفارِزُ**: دەگوترێ: (كلام فارز) قسەیەكی ئاشكراو یەكلا كەرەوەیە ٥ **الفَرزُ**: شوێنی نزمایی نێوان دوو تەپۆڵكە ٥ **الفِرزُ**: بەشو باری جیاكراوە ٥ **الفَرزَةُ**: درزی شتی ئەستور ٥ **الفِرزَةُ**: بەمانا (ألفِرز) دێ ٥ **المفروز**: جیاكراوە لەشتی تر ٥ قوماشی پەراوێز چندراو ٥ **الفَرَزدَقُ**: هەنگوتكە هەویر ٥ تاكەكەی (فرزدقة)یە ٥ نازناوی شاعیری بەناوبانگی عەرەبەكە ناوی (هَمَّام)ە.

فَرَسَ الأسدُ فريسته فرساً: شێرەكە نێچیرەكەی گرتو كوشتی.

فَرَسَ الذبيحة: ملی كوشتییەكەی شكاند پێش ئەوەی گیانی دەرچێ ٥ لەئایینی ئیسلامدا ئەو جۆرە سەربڕینە نەی لێ كراوە.

فَرَسَ الأمرَ فراسةً: بە تێڕوانینی تیژو وردی خۆی چووە ناو ئیشەكەوە.

فَرُسَ فراسةً وفروسةً وفروسيةً: چاك فێری سوار چاكیو بەخێوكردنی ئەسپ بوو ٥ **فَرُسَ فلان**: فلانكەس بوو بە خاوەن ڕاو بۆچوونی باشو لێزان لەكاروباردا ٥ دەگوترێ: (فهو فارس بالأمر) زاناو ئاگادارە بە ڕاپەڕاندنی كاروبار ٥ **أفرس الراعي**: شوانە مەڕەكە بێ ئاگاو كەمتەرخەم

بوو، گورگ فرسەتی لێ هێناو هەندێك لە مەڕو بزنەکانی خنکاندن ◊ أفرسَ فلان الأسَدَ: فلانکەس ولاخەکەی بەجێ هێشت بۆ شێرەکە بۆئەوەی خۆی ڕزگار بکا ◊ فارَسَهُ مفارَسَةً وفِراساً: لە سوارچاکی دا بەسەر فلانکەسدا بالادەست بوو ◊ فَرَّسَ الأسَدُ الغَنَمَ: شێرەکە زۆری لە مەڕو بزنەکان کەلەپارچە کرد ◊ فَرَّسَ الأسَدَ الشَّيْئَ: شتەکەی ڕانواند بۆ شێرەکە تابیکاتە نێچیری خۆی ◊ إفترسَ فریستە: نێچیرەکەی خۆی کوشت ◊ تَفَرَّسَ فلان: فلانکەس خۆی وا نیشاندا سوارچاکە لە ئەسپ سواریدا پێشکەوتووە ◊ دەگوترێ: (فلان لیس بفارس ولکنه یتفرَّس) ◊ تَفَرَّسَ في الشَّيْئِ: زۆری لە شتەکە کۆڵیەوەو وردەکاریی تێدا کرد ◊ دەگوترێ: (تَفَرَّسَ فیه الخیر) خێرو خۆشی لێ چاوەڕوان کرد، دیاردەی پیاوەتیو مەردایەتی تێدا بینی ◊ الأفرس: دەگوترێ: (هو أفرس بالأمور) زاناو لێزانە لەکاروباردا، زیرەكو لێهاتووە بۆ ئەنجامدانی کارەکان ◊ الفَارِس: سوارچاكو لێزان لە سواربوونی ئەسپ دا ◊ الفُرسان في الجیش: سوارەی سوپا ◊ ئەو جەنگاوەرانەی بەسواری ئەسپ دەجەنگن ◊ شێر ◊ لێزان لە هەڵسوڕاندنی کاروباردا ◊ فارس: نەتەوەیەکی ئاری نژادن ◊ (بلاد فارس) وڵاتی ئێران ◊ الفارسي: تاکی فارس نژاد ◊ الفارسية: زمانی فارسی ◊ الفِرَاسَة: پێش بینیو لێزانی لە ناواخنی کارەکاندا ◊ راو بۆچون دەربارەی چۆنیەتی فلان ◊ دەگوترێ: (فِراسي في فلان الصَّلاح) ◊ الفَرّاسُ: درندەیەك زۆر نێچیری کەلەپارچە بکا ◊ الفَرَسُ: ئەسپ (ناوە بۆ ڕەگەزەکە) ناوی تاکەکانی (الخَیل) بۆ نێرو مێ

فَرَسُ البحر: جۆرە ماسیەکی دەریایین سەریان وەکوو سەری ئەسپ وایە.

فَرَسُ النهر: گیاندارێکی شیردەرە ئاو دایدەپۆشێ ناوە زانستییەکەی (هیپوبوتاسە) ◊ الفَرَسَة: نەخۆشییەکە تووشی پشت دەبێو کۆمی دەکا ◊ برینێکە لە ئەستۆ دێو دایدەوەشێنێ ◊ ئەگەر یەکێك فەقەرەیەکی پشتی نەمێنێ دەگوترێ: (أصابته فَرَسَةٌ) تووشی پشت کوڕی بووە ◊ الفریس: کوژراو بۆ نێرو مێ یەك شێوەیە، دەگوترێ: (بقرة فریس وثور فریس)، هەروا وشەی (الفریس) ناوە بۆ دارێکی کەوانەیی دەکرێتە ئەڵقەی قەپاسەو گوریس بۆ شەتەك دانی شت.

الفریسة. ئەو ئاژەڵو حەیوانەی درندە دەیکاتە نێچیری خۆیو تێکی دەشکێنێ ◊ فَرسَخَ: لەکۆڵی بۆوە ◊ دەگوترێ: (فرسخت عنه الحمّی والمرض) لەرزو تاو نەخۆشیەکەی لەکۆڵ بۆوە ◊ الفَرسَخُ: کەلەبەرو کونو قەڵیشت ◊ زەمانێکی زۆر لەشەو و ڕۆژ ◊ پێوەرێکی کۆنە لە پێوەرەکانی پێوانەی درێژی بە سێ میل مەزندە دەکرێ ◊ هەرشتێك زۆرو نەبڕاوە بێ ◊ المُفَرسَخُ: دەگوترێ: (سراویل مفرسخة) دەرپێی پان ◊ الفِرسِنُ: سمی حوشتر، لای خواروی قاچ، هی ئەسپ پێی دەگوترێ: (حافِر) ◊ هی مرۆڤ (قدم) ◊ المُفَرسَنُ من الرجال: پیاوێك دەمو چاوی گۆشتن بن.

فَرَشَ النباتُ فَرشاً: گیاو گژەکە بەسەر زەویدا بلاو بۆوە.

فَرَشَ الشَّيْئَ فرشاً وفراشاً: شتەکەی بلاو کردەوە.

فَرَشَ الطائرُ جناحیە: باڵندەکە باڵەکانی بلاو کردنەوە لەشەقەی باڵیداو فڕی ◊ (و فَرَشَ

لفلان بساطاً) بەڕەیان بۆ فلانکەس ڕاخست مافوریان بۆ بلاو کردەوە ٥ (فَرَشَ الدارَ ونحوها بالحجارة) بەردی لە تەختی خانوەکەدا بلاو کردنەوە ڕەصیفی کرد.

فَرَشَ الأمرَ: ڕوداوەکەی بلاو کردەوە بەخەڵکی ڕاگەیاند.

فَرَشَ فلاناً أمرهِ: کارەکەی خۆی بۆ فلانکەس باس کردو باشباش تێی گەیاند ٥ **أفرَشَ الرجلُ**: پیاوەکە بوو بەخاوەن فەرش ٥ **أفرَشَ الشجر**: درەختەکە لق و پۆپی کردن، لق و پۆپی بلاو کردنەوە ٥ دەشگوترێ: (ما أفرَشَ عنه) چی بوو وازی پێ لەوە هێنا ٥ **أفرَشَتِ الشجَّةُ الرأسَ**: برینەکەی لەسەریدا پەیدا بوو گۆشتی بڕیو ئێسقانی نەشکا ٥ **أفرَشَ فلاناً**: پاشملە بەخراپە باسی فلانی کرد ٥ **أفرَشَ السیفَ**: شمشێرەکەی مشتو ماڵ کرد ٥ **أفرَشَ فلاناً بساطاً**: بۆ فلانکەس بەڕەی ڕاخستو میوانداری کرد ٥ **فَرَّشَ الطائرُ**: باڵندەکە باڵەکانی کردنەوەو فڕی ٥ **فَرَّشَ الزرعُ**: کشتوکاڵەکە بەسەر زەویدا بلاو بۆوەو گەشەی کرد ٥ **فَرَّشَ فلان الدارَ**: فلانکەس تەختی خانوەکەی کۆنکرێتو کاشی کرد تەبلیتی کرد ٥ **فَرَّشَ فلاناً بساطاً**: بەڕەیەکی بۆ فلانکەس ڕاخست ٥ **إفتَرَشَ الشَّیْئُ**: شتەکە ڕاخرا، بلاو بۆوە ٥ **إفتَرَشَ الثوبَ ونحوه**: قوماشەکەی ڕاخستو کردی بەڕاخەر ٥ **إفتَرَشَ السماءُ القومَ**: ئاسمان بارانی بەسەر خەڵکەکەدا باراند ٥ **إفتَرَشَ فلاناً**: فلانکەسی بەزەویدا داو چووە سەری سواری بوو ٥ **إفتَرَشَ لسانه**: زمانی کردەوە بەئارەزوی خۆی قسەی کرد ٥ **إفتَرَشَ أثرَهُ**: شوێن پێی هەڵگرت؛ شوێنی کەوت ٥ **إنفَرَشَ الشَّیْئُ**: شتەکە بلاو بۆوە ٥ **تَفَرَّشَ الطائرُ**: باڵندەکە باڵەکانی بلاوکردنەوەو فڕی ٥ **الفَراشُ**: پەپولە ٥ ڕەگەزی پەپولە هەر باڵندەیەك لە پێری پەپولە بێ ئەوانەی بەدەوری چراو گلۆپو شتی وادا کۆدەبنەوە خۆیان بەسوتاندن دەدەن ٥ ئەو بلقە بچکۆلانەی دەکەونە سەر ئاو و شلەمەنی تر ٥ **فَراش اللسان**: گۆشتی بنی زمان.

فَرَاش الظهر: شوێنی لێ ڕوانی سەری پەراسوەکان لە پشت دا ٥ **الفِراش**: ڕاخەری ناو ماڵ هەرشتێك مرۆڤ ڕای بخاو بۆلەسەر دانیشتنو پشوو دان ٥ خانو وماڵ ٥ لانەی باڵندە ٥ بنکی زمان لەقولایی دەم دا ٥ **الفَراشة**: تاکی پەپولە ٥ پیاوی سەر بچکۆلە ٥ هەر ئێسقانو ئاسنێك باریكو بچوك بێ ٥ کەمێك ئاوی ماوە لە بنکی حەوزدا ٥ ئێسقانێکی پچکۆلە لەو هەشت ئێسقانەی قاوغی مێشکییان پێك هێناوە ٥ **الفِراشَةُ**: پیشەی فەڕاشیو جێ ڕاخستنو پاککردنەوەی ڕاخەرو شتی وا ٥ **الفَرّاشُ**: ئەو کەسەی کاری جێ ڕاخستنو پاککردنەوەی ناوماڵو فەرمانگە لەئەستۆ دەگرێ ٥ ئەو کەسەی کورسیو ڕاخەرو شتی وا بەکری دەدا بەکەسانی دیکە بە بۆنەی داوەتو شاییو شینەوە ٥ **الفَرشُ**: فەرشو ڕاخەری ناو ماڵ (فرش المسائل) شی کردنەوەو لێکۆڵینەوە لە مەسەلەکانو حوکمو ئاکامەکانیان ٥ دەشتو سارای بەربلاو ٥ شوێنێك زۆر گژو گیای تێدا ڕوابێ ٥ کشتو کاڵ کەبەسەر زەویدا بلاو بێتەوە ٥ بێچوە حوشترو گۆلكو شتی وا کە بچوك بنو بەکاری ئەوە نەیەن باریان لێ بندرێ ٥ **الفَریشُ**: ڕاخەر ٥ لەگیاو گژدا بریتییە لەو گیاو گژەی لەسەر لاسکی خۆی ناوەستێو بەسەر زەوی دا بلاو دەبێتەوە ٥ **المُفَرَّشُ من**

الجمال: ئەو حوشترانەی دوگیان نیە ◊ المِفرَشُ: قوماشی ئەستوور کەدەکرێ بە خێمەو ڕەشماڵ ◊ پەردەیەکە بەسەر سفرەو خوانـدا دەدرێ ◊ المِفرَشَةُ: فەرشێکی بچکۆلە ◊ پارچە خێمەیەکە جاجمو جاخێکە لەسەر کورتانو زینو بارو بارگنە دا بڵاو دەکرێتەوە ◊ سوار لەژێر خۆیەوە بەسەر کورتانو زینی دا دەدا ◊ المَفروشَةُ: دەگوترێ: (ناقة مفروشة الرجل) حوشترێکی قاچ خوارو خێچە ◊ فَرشَحَ فَرشَحَةً: قاچی لێك دوورخستنەوە ◊ نێوان قاچەکانی پان کرد ◊ فرشحَتِ الدابَّةُ: ئاژەڵەکە قاچەکانی پان کردنەوە بۆئەوەی بیدۆشن ◊ تَفَرشَحَ: بەمانا (فرشح) دێ ◊ الفِرشاحُ من الحوافر: ولاخی هێدیو لەسەر خۆ ◊ ئەگەر بۆ هەور بەکارهات مەبەست هەوری بێ بارانە ◊ ئەگەر بۆزەوی گوترا: مەبەست زەوی پانو پۆرە.

فَرَصَ الثَّوبَ ونحوه فَرصاً: لەباری درێژی قوماشەکەی دادڕی ◊ کونی کرد ◊ قەوارەی تێکرد.

فَرَصَ الحَذاءَ النعلَ: پینەچیەکە نەعلەکەی کون کرد بۆئەوەی شیراکی تێهەڵکێشێ.

فَرَصَ الحیوانَ: بندەستی ئاژەڵەکەی هەنگاوت، گوللەو تیرەکەی لەبندەستی دا.

فَرَصَ الفرصَةَ: هەلەکەی قۆستەوەو نەیهێشت لەکیسی بچێ ◊ بەناواتی خۆی گەیی.

فُرِصَ فَرصاً: ماسولکەی نێوان شانیو سنگی ئازاری بوو ◊ أفرَصَتِ الفرصَةُ فلاناً: هەل بۆ فلان ڕەخسا، هەلو مەرجەکە وای کرد فلان بەناواتی خۆی بگا ◊ دەگوترێ: أفرصهُ الأمرُ: کارەکە خۆی بۆ گونجاند ◊ فارَصَهُ في الشَّيءِ: نۆرەی لەگەڵدا کرد دەربارەی شتەکە ◊ إفتَرَصَ الفرصةَ: هەلەکەی قۆزتەوە ◊ إفتَرَصَ فلاناً ظلماً: بەناحەق ئابڕوی فلانکەسی برد، دەستی گەیشتە ناموسو شەرەفی، تانەو تەشەری لێ دا ◊ تفارَصَ القومُ بئرَهم: خەڵکەکە بەنۆرە چوونە سەر بیرەکەو ئاوی پێویستیان لێ دەرهێنا ◊ تَفرَّصَ الفُرصَةَ: هەلەکەی قۆزتەوە ◊ الفِراصُ: بەهێزو توانا.

الفَرصُ: (نوى المقل) بەری درەختی (الدوم)ە ◊ الفَرصاءُ من النوق: حوشترێکە خۆ کەنار دەگریو پاڵەپەستۆ ناکا: کەسەر دوێڵاوەکە چۆڵ بوو ئەمجار دێتە سەر دوێڵاوەکەو ئاو دەخواتەوە ◊ الفَرَصَةُ: دەردێکە توشی فەقەری پشت دەبێو کوڕی دەکا، کۆمی دەکا ◊ الفُرصَةُ: نۆرە: نۆرە ئاودانی ئاژەڵو نۆرە ئاودانی کشتوکاڵ ◊ یاساو ڕێسایەکە خەڵکەکە لەناو خۆیاندا پەیڕەوی دەکەن بۆ دابەشکردنی ئاو بۆ خواردنەوەو بۆ ئاودێری ◊ دەشگوترێ: (إنتهز فلان الفرصة) فلانکەس هەلەکەی قۆزتەوەو بەناواتی خۆی گەیی ◊ الفَریصُ: خاوەن بەشە ئاو ◊ الفَریصَةُ: نۆرە ئاو ◊ یاساو ڕێسایەکە خەڵکەکە لەناو خۆیاندا پەیڕەوی دەکەن بۆ دابەشکردنی ئاوی خواردنەوەو ئاودێری کشتوکاڵ ◊ پارچە ماسولکەیەکە لەنێوان شانو سنگ دا لەکاتی ترساندا دەکەوێتە لەرزین ◊ ماسولکەکانی سنگ ◊ دەشگوترێ: (فلان ضخم الفریصة) فلانکەس ئازاو بەجەرگە ◊ المِفراصُ: ئاسنێکی ڕەقو تیژە مەعدەنی تری پێ دەبڕدرێ ◊ کێردێکی درێژو تیژە پینەچی چەرمی پێڵاوی پێ دەبڕێ ◊ المِفرَصُ: بەمانا (المِفراصُ) دێ ◊ الفِرصادُ: توت ◊ ڕەنگێکی سورە ◊ دەنکی بۆڵە تری.

فَرَضَ الشَّيْءُ فروضاً: شتەکە فراوان بوو.

فَرَضَ الشَّيْءَ وفيه فرضاً: شتەکەی تێ کوتا، تێی ڕۆکرد ◊ دەگوترێ: (فرض العود وفرض فيه العودَ).

فَرَضَ الأمرَ: ئەرکەکەی واجب کرد بە پێویستی دانا ◊ **فَرَضَهُ عليه**: لەسەری فەرز کرد.

فَرَضَ لـه في العطاء: لە بەخشش دا بەشی بۆدیاری کرد.

فَرَضَ القاضي فريضة: دادوەر شتە پێویستەکەی مەزەندە کردو بڕیاری لەسەر دا.

فَرَضَ الحيوان فراضة: ئاژەڵەکە کەوتە ساڵەوەو پیر بوو (فهو فارِض وهي فارض) ◊ **أفرضَ لفلان**: بۆ فلانکەس بەشی دانا ◊ **أفرضَ المالُ**: ماڵەکە گەیشتە ئەندازەی زەکات لێ دەرکردن و زەکاتی تێدا واجب بوو ◊ **أفرضَ فلاناً**: بەشی مەزەندەکراو و پێویست کراوی دا بەفلانکەس ◊ **فَرَّضَ**: بۆ زێدەڕۆیی لەمانای (فَرَضَ) دێ ◊ **فَرَّضَ الباحثُ**: لێکۆڵەرەوەکە هەوڵیدا مەسەلە میراتیەکە حەل بکا ◊ **إفتَرَضَ الجُندُ**: سەربازەکان بەشی دیاریکراوی خۆیان وەرگرت ◊ **إفتَرَضَ فلاناً**: بەشی دیاریکراوی دا بەفلانکەس ◊ **الفارِضُ**: ئەو کەسەیە شارەزایە لەدابەشکردنی میرات دا ◊ **الفَرائِض**: جۆرە زانیاریەکە بەهۆیەوە دەزاندرێ چۆن میرات دابەش دەکرێ ◊ **الفِراضُ**: سەرچاوەی چۆم و ئەو شوێنەی ئاوەکەی لێ هەڵدەقوڵێ ◊ ئەو بڵێسە ئاگرەی لە شقارتەو چەرخ و ئەستی و شتی وا بەرز دەبێتەوە لەکاتی لێدانی دا ◊ **الفراضُ**: بەمانا (الفارِض) دێ ◊ **الفَرضُ**: ئەو ئەرکەی خودا لەسەر بەندەکانی پێویست کردووە ◊ ئەو شتەی ئادەمیزاد بۆخۆی لەسەر خۆی پێویست دەکا ◊ فیکرەو بیرو بۆچونێکە لەبواری بەڵگە هێنانەوەو گفتوگۆ بۆ حەلی مەسەلەیەك کاری پێ دەکەی ◊ بەخششی دیاری کراو، موچەی دیاری کراو ◊ مەتاڵ ◊ تیر پێش ئەوەی باڵ و سەرە تیژەکەی لێ ببەسترێ ◊ **الفُرضَةُ من النهر**: شوێنی ئاو لێ خواردنەوەی چۆم ◊ **الفُرضَةُ من البحر**: شوێنی لەنگەرگرتنی کەشتی ◊ هەروا وشەی (الفُرضة) ناوە بۆ شوێنی قەڵەم لەناو ئامێری نوسین دا ◊ ناوە بۆ کونی دیواریدەراندەر ◊ داکوتانی بزمارو شتی وا لە دارو شتی وا ◊ گرێژەنەی دەرگا ◊ چاڵ و چوێڵی ناو قەدی کێو و ئەملاو ئەولای ◊ **الفَرَضِيُّ**: فەرائیز زان، لێزان لەدابەش کردنی میرات دا ◊ **الفَرِيضُ**: فەرائیز زان شارەزا لەبواری فەرائیزدا ◊ حوشتری بەساڵاچوو ◊ **الفَرِيضة**: ئەو ئەرکەی خودا لەسەر بەندەکانی پێویست کردبێ بەکردن یان بەنەکردن ◊ ئەو ئەندازەیەی دیاری کراوە ئادەمیزاد بیکا، بیدا لە عیبادەت و زەکاتدان و شتی تر ◊ هەروا وشەی (الفريضة) ناوە بۆ ئاژەڵ و وڵاخی بەساڵاچوو ◊ **المِفراضُ**: ئەو ئاسنەی شتی پێ دەبڕیەوە ◊ **المُفرَضَة**: دەگوترێ: (ثنایاه مُفرَضَةٌ) کەڵبەکانی تیژو بڕەرن ◊ **المِفرَضُ**: بەمانا (المِفراض) دێ.

فَرَطَ فروطاً: پەلەی کرد زۆر خێرا بوو لە ئەنجامدانی کارێك دا.

فَرَطَ منه كلام: بەبێ لێوردبوونەوە قسەی لەدەم دەرچوو، ئاگای لەخۆی نەبوو قسەی لەدەم دەرچوو ◊ دەگوترێ: (فَرَطَ منه خير أو شر) بەبێ تێفیکرین خێرا ئەو کارە باشە یان خراپەی لەدەست هات.

فَرَطَ الى سيفه: پەلاماری شمشێرەکەی داو ڕوتی کرد ◊ لە کەلان دەری هێنا.

فَرَطَ عليه في القول: زێدە ڕۆیی کرد لەقسەکردندا.

فَرَطَ في الأمر: لەکارەکەدا کەمتەرخەمی کرد ٥ بەزۆری وشەی (فَرَطَ) لەمانا ئامادەکردن و خۆ سازدان بۆ چوونە سەر ئاوو شتی وا بەکار دەهێندرێ ٥ **أفرَطَ اليه رسولاً**: بەپەلە نێردراوی بۆلا نارد ٥ **أفرَطَ فلان ولَداً**: فلانکەس منداڵەکەی بە بچوك لەقەڵەم دا ٥ دەشگوترێ: (فَرَطَ له ولدٌ) منداڵێکی بچوکی پێش خۆی بۆ بەهەشت چوو ٥ **أفرَطَ العِقدَ والعنقودَ ونحوهما**: ملوانکەکەی پچڕاندو دەنکە مورووەکانی بڵاو بوونەوە، هێشوە تریێ و میوەکەی پەرت و بڵاو کردەوە بۆڵ بۆڵی کردو بۆڵەکانی بڵاو کردنەوە ٥ **أفرَطَ**: زێدە ڕەوی کردو لەسنوری خۆی دەرچوو چ لەبواری گفتوگۆدا بێ یان لەبواری هەڵس و کەوتدا ٥ پیاوێکی نارد بۆلای بۆئەوەی پێداویستیەکانی جێبەجێ بکا ٥ **أفرَطَ بيده الى سيفه ليستلّهُ**: پەلاماری شمشێرەکەی داو لەکالان دەری کێشا ٥ **أفرَطَ عليه**: بارێکی خستە سەر کە نەتوانێ هەڵی بگرێ ٥ **أفرَطَ فلاناً**: پەلەی بەفلان کرد.

أفرَطَ الشَيْءَ: شتەکەی پێش خست؛ خێرا هێنانی ٥ لەبیری چۆوە ٥ **أفرَطَ أمرَهُ وفي أمره**: بەپەلە کارەکەی ئەنجام دا پەلەی کرد لەئەنجامدانی کارەکەیدا ٥ (أفرَطوه الى الماء) پێشیان خست بۆ ئاو خواردنەوە ٥ **أفرَطَ الحوضَ**: حەوزەکەی پڕ کرد لەئاو تابەسەریەوە ڕژا ٥ **أفرَطَ فلان ولداً**: فلانکەس تەمەنی منداڵەکەی مەزندە کرد پێش باڵغ بوونی ٥ **أفرَطَ فلاناً في الخصومة**: فلانکەسی هەڵنا بۆئەوەی کێشەو نیزاع بەرپا بکا ٥ **فارط فلاناً مفارطةً وفراطاً**: پێش فلان کەوت ٥ پێشبڕکێی لەگەڵ کرد ٥ **فَرَّطَ الشَيْءَ وفيه**: کەمتەرخەمی تێدا کردو گرنگی پێ نەدا تا فەوتا ٥ وازی لێ هێناو لەبیر خۆی بردەوە ٥ **فرَّطَ البِئرَ**: وازی لە بیرەکە هێنا تا ئاوی تێ هاتەوەو پڕبۆوە لەئاو ٥ **فرَّطَ فلاناً**: فلانکەسی پێش خست ٥ **فَرَّطَ في الخصومة**: هەڵینا بۆ کێشەو نیزاع، وای لێ کرد کێشە دروست بکا ٥ **فَرَّطَ اليه رسولاً**: نێردراوێکی بۆ ناردو پێشی خست ٥ **إفتَرَطَ اليه في هذا الأمر**: لەم کارەدا پێشی کەوتو پێش کەوت ٥ دەگوترێ: (فلان مفترط السجال الى العلا) فلانکەس دەست پێشخەری هەیە بۆ پیاوەتیو شکۆمەندیی ٥ **إفتَرَطَ فلان ولداً**: فلانکەس چەند منداڵێکی بە بچوکی مردنو پێش خۆی کەوتوون بۆ بەهەشت ٥ **إنفرَطَ الشَيْءُ**: شتەکە پەرتو بڵاو بوو لێك هەڵوەشا ٥ **تفارط القومُ**: خەڵکەکە پێشبڕکێیان کرد ٥ **تفارطَ الشَيْءُ**: شتەکە کاتی بەسەر چوو، فەوتا ٥ **تفارط الرجلُ**: پیاوەکە پێش کەوتو پەلەی کرد ٥ **تفارط الهمومُ فلاناً**: خەمو خەفەت پەلەیان کرد بۆلای فلانو شانو ملیان گرت ٥ **تفارط القطا الماءَ**: قەتێکە پەلەی کرد بۆسەر ئاوەکەو بەفڕینی خێرا خۆی گەیاندە سەر ئاوەکە ٥ **تَفَرَّطَ الشَيْءُ**: شتەکە کاتی بەسەرچوو فەوتا، دەگوترێ: **تفرَّطت العشاءُ**: کاتی نوێژی عیشا بەسەر چوو ٥ **تَفَرَّطَ الشيءُ**: شتەکە پێش کەوت ٥ دەگوترێ: (تَفَرَّطَ الفرسُ الخيلَ) ئەسپەکە پێش ڕەوەکە کەوت ٥ **الفَارِطُ**: پێش کەوتو و پێشەنگ ٥ کەسێك پێش خەڵکەکە بکەوێ ئاویان بۆ ئامادە بکا ٥ **الفِراطَةُ**: ئاوی بەلاش لەنێوان کۆمەڵێك هۆبەو گەڕەك دا ٥ هەرکەسێك پێشتر بگاتە سەری دەتوانێ پێداویستی خۆی لێ دابین بکاو کەس مەنعی نەکا ٥ **الفَرَاطَةُ**: ئامێرێکە دەنکە زوڕاتی پێ دەکوترێ ٥ **الفَرطُ**: سنوور بەزاندن ٥

ئیشێك زێدە ڕەوی تێدا بكرێ ◊ الفُرطُ: پێدەشتی كێو ◊ دەگوترێ: (أفراط الصباح) دیاردەو نیشانەی بەرەبەیان ◊ گزنگی بەرەبەیان ◊ الفَرَطُ: بەمانا (الفارِط) دێ ◊ واتە پێشكەوتوو ◊ ئاوێك پێش هەموو ئاوەكان بگا ◊ پێشەكی‌و سلفە كە دەدرێ بە كرێی شت‌و حەقی كار ◊ لە دوعا كردندا بۆ منداڵی مردو دەگوترێ: (اللهم إجعله لنا فَرَطاً) خودایە ئەم منداڵەمان بۆ بكە بە تێشوو دەستپێكی كردەوەمان بۆ قیامەتمان ◊ الفُرُطُ: كارێك خاوەنەكەی زێدەڕەوی بكا لەكەمتەرخەمی تێدا كردنی دا تا لەكیس دەچێ‌و دەفەوتێ ◊ الفَرَطيُّ: مرۆڤی سەر ڕەق ◊ حوشتری سەر ڕەق‌و چەموش ◊ المَفارِطُ: (مفارط البلد) دەورو بەری شار ◊ فَرطَحَ الشَيْئَ: شتەكەی پان‌و پۆڕ كردو بلاوی كردەوە ◊ (رغیف مفرطح) نانێكی پانكراوە ◊ (رأس مُفَرطح) سەری مەیلەو پان ◊ فَرطس الخنزیر: بەرازەكە لوتی درێژ كردەوە ◊ الفِرطاسُ: لوتی پانەوە بوو ◊ دەگوترێ: (أنف فِرطاس) ◊ الفُرطوسَةُ من الخنزیر: لوتی بەراز.

فَرُعَ الشَيْئُ فراعَةً: شتەكە درێژ بوو بەرز بۆوە ◊

فَرَعَ الشَيْئَ فرعاً وفروعاً: سەر شتەكە كەوت‌و بەسەریدا بالا بوو ◊ دەگوترێ: (فَرَعَ قومَهُ) بەسەر گەلەكەیدا بالادەست بوو، بوو بە ڕیش سپی‌و پیاو ماقوڵیان.

فَرَعَ الأرضَ: هاتوچۆی بەناو زەویدا كرد ◊ فَرَعَ فرسَهُ: جڵەوی ئەسپەكەی گرتەوە، توندی كرد.

فَرَعَ بین المتخاصمین: ناوانی دوو كێشە كارو دژەكانی كرد، ئاشتەوایی خستە ناویانەوە.

فَرَعَ البكر: كچێنی دڕاند ◊ پەردەی كچێنی لابرد.

فَرِعَ فَرَعاً: قژی زۆرو پڕو درێژ بوو ◊ أفرَعَ الشَيْئُ: شتەكە درێژ بوو، بەرز بۆوە، بالای كرد ◊ أفرعَ فلان في قومه: فلانكەس لەناو گەلەكەیدا بەرز بۆوەو ڕێزو شكۆمەندی بەدەست هێنا.

أفرَعَ في الجبل: بەكێوەكە هەڵگەڕا ◊ پێیدا سەركەوت ◊ أفرَعَ بنو فلان: خێڵی فلان پێش هەموو كەس هەوڵی دابینكردنی لەوەڕو ئاوی ئاژەڵەكانیان داوە ◊ خێڵی فلان ئاژەڵەكانیان كەوتنە زاو زێ‌و وەبەرهێنان ◊ خێڵی فلان بێچوی ئاژەڵەكانیان سەربڕی ◊ أفرَعَت النَّعَمُ: ئاژەڵەكان زاو زێیان كردو بێچویان بوو ◊ أفرَعَت المرأةُ: ئافرەتەكە پێش منداڵبوون خوێنی بینی ◊ أفرَعَ القومُ من سفرهم: خەڵكەكە پێش وادەی مەزەندە كراو لە سەفەركەیان گەڕانەوە ◊ أفرَعَ الحدیث والأمرَ: دەستی بەقسەكردن كرد دەستی بەكارەكە كرد ◊ دەگوترێ: (نعم ما أفرَعتَ) شتێكی باش بوو ئەوەی دەستت پێ كرد ◊ أفرَعَ اللجامُ الفرسَ: لغاوەكە دەمی ئەسپەكەی خوێناوی كرد ◊ أفرَعَ الأرضَ: بەناو زەویدا هاتوچۆی كرد ◊ أفرِعَ بسید فلان: گەورەی خێڵی فلان دەستگیر كراو كوژرا ◊ فارَعَ الرجلَ: ئەركی پیاوەكەی خستە ئەستۆی خۆی ◊ فَرَّعَ فلان: فلانكەس بێچوی ئاژەڵەكەی سەربڕی ◊ فَرَّعَ بین المُتخاصمین: دوو مرۆڤە بەكێشە هاتووەكانی لێك كردەوەو صوڵحی نێوانی كردن ◊ فَرَّعَ في قومه: بەسەر قەومەكەیدا بالا بوو ◊ فَرَّعَ من الأصل المسائلَ: مەسەلەكانی لە ئەسڵەكە دەرهێنان ◊ دەگوترێ: (فلان حَسَن التفریع للمسائل) فلانكەس شارەزاو لێزان بوو بۆ شی كردنەوەی مەسەلەكان ◊ فَرَّعَ الجبلَ وفي الجبل: بەكێوەكەدا سەركەوت ◊ فَرَّعَ الأرضَ: بەناو زەویەكەدا هاتوچۆی كرد ◊ إفتَرَعَ

الِبكرَ: کچێنی لابرد، پەردەی کچێنی دڕی ٥ إفتَرَعَ الأمرَ: دەستی بەکارەکە کرد ٥ تَفَرَّعَ الشَّیْئُ: شتەکە لق و پۆپی لێ بوونەوە ٥ تَفَرَّعَ الأغصان: لق و پۆپەکانی زۆر بوون ٥ دەشکوترێ: تَفَرَّعَت المسائلُ: مەسەلەکان جۆر جۆر بوون و ڕێ ڕێ بوون ٥ تَفَرَّعَ الشَّیْئَ: کەوتەسەر شتەکە، بەسەری دا بالابوو ٥ تَفَرَّعَ قَومَهُ: بەسەر گەلەکەیدا بالا بوو، ڕێزو شکۆمەندی بەدەست هێنا ٥ الأفرع: کەسێك قژی پڕو چڕو درێژ بن ٥ بۆ ئافرەت دەگوترێ: (فَرعاء) ٥ الفارِعُ: بەرزو بڵند ٥ دەگوترێ: (هو فارع الطول) تابڵێی بالای بەرزو بڵندە ٥ بۆ مێینە دەگوترێ: (هن فوارع) ٥ الفَرعُ من کل الشَّیْئ: وشەی فەرع لەهەموو شتێکدا ناوە بۆ سەرە تەرزەو سەرە تۆپەلاکی شت ٥ دەگوترێ: (نزلوا فرع الوادي) لەلای ژووروی دۆڵەکەوە دابەزیون ٥ (فلان فرع قومه) فلانکەس ڕیش سپی و گەورەی گەلەکەیەتی ٥ توك و قژی سەر ٥ هەر شتێك لەشتێکی تر جیا بووبێتەوەو لەو پەیدا بووبێ ٥ (فروع الشجرة) واتە: لق و پۆپی درەخت ٥ (فروع الرجل) منداڵ و نەوەی پیاو ٥ (فروع المسألة) ئەو باس و چورتەو شتانەی لە مەسەلەکەوە سەرهەڵدەدەن ٥ الفَرَعُ: یەکەم بەری سك و زای حوشترو مەڕو بزنە ٥ لەسەردەمی نەزانی دا ئەو نۆبەرەیان سەر دەبڕی بۆ بتەکانیان ٥ الفُرَیعاءُ: ئەو زەویەی بەروبومەکەی ناگاتە ئەندازەی ئەو مەسرەفەی تێیدا کراوە ٥ فَرعَنَ فَرعَنَةً: خۆی بە زلزانی و لوتبەرزی نواندا ٥ فَرعَنَ فلاناً: ڕێگای بەفلان دا ببێتە دیکتاتۆرو هەڵس و کەوتی فیرعەونی بنوێنێ ٥ تَفَرعَنَ النباتُ: ڕوەکەکە گەشەی کردو بەرز بۆوە.

تَفَرعَنَ فلان: فلانکەس لوت بەرزی نواندو خۆی بەزلزانی ٥ بەڕەوشتی فیرعەونەکان ڕەفتاری کرد ٥ فِرعونُ: نازناوی پاشا کۆنەکانی میسرە.

فَرَغَ الشَّیْئُ فراغاً وفروغاً: شتەکە خاڵی بوو.

فَرَغَ من الشَّیْئ: شتەکەی تەواو کرد لەشتەکە بووەوە.

فَرَغَ الی الشَّیْئ ولە: قەصدی شتەکەی کرد بۆی چوو ٥ دەگوترێ: (لأفرغنَّ لك) لە عۆدەت دێم بادەستم بەتاڵ بێ.

فَرُغَ الفرسُ فراغةً: ئەسپەکە لە ڕۆیشتنی و خێراییدا باش بووە پێشکەوتنی بەدەست هێناوە ٥ فَرُغَت الطعنةُ: برینەکە فراوان بوو ٥ أفرغَ الماءَ: ئاوەکەی ڕشت ٥ أفرغَ الدماءَ: خوێنەکەی ڕشت ٥ أفرغَ الذهب والفضة ونحوهما: زێڕو زیو و ئەو جۆرە مەعدەنانەی لەقاڵب دا، کردنی بەقاڵب ٥ أفرغَ اللهُ الصَّبْرَ علی القلوب: خودا صەبرو ئارامی خستە ناو دڵەکانەوە ٥ فَرَّغَ الشَّیْئ: شتەکەی خاڵی کرد ٥ فَرَّغَ ما في الوعاءِ: ئەوەی لەقاپەکەدا بوو ڕشتی.

إفتَرَغَ الماءَ: ئاوی بەسەر خۆی دا کرد ٥ تَفَرَّغَ من الشغلِ: وازی لەئیشەکە هێنا ٥ تَفَرَغَ لە: خۆی بۆ تەرخان کرد ٥ إستفرغَ فلان: فلانکەس ڕشایەوە ٥ إستفرغ جهوده في کذا: هەموو هێزو توانای خۆی لەو ئیشەدا سەرف کرد ٥ الفارغ: خاڵی ٥ الفَراغُ: بۆشایی ٥ شوێنی چۆڵ ٥ الفِراغُ من الدلو: ئەو لا کەچاییەی دۆڵچە کەئاوی لێوە ڕۆدەکرێ ٥ حەوزە ئاوێك لە پێستی ڕەشە وڵاخ و شتی وا دروست بکرێ ٥ مەنجەڵی گەورە، قازان کەهەڵ نەگیرێ ٥ دەشگوترێ: (رجل فِراغ) پیاوێکی خۆشڕۆیە ٥ (ناقة فِراغ) حوشتری نیشانە نەکراو ٥ الفَراغَةُ: دڵە ڕاوکێ و

نارەحەتی دەروونی ◊ الفَـرْغُ: بـەفیڕۆ چوون ◊ دەگوترێ: (ذَهَبَ دَمُهُ فَرغاً) خوێنی بەفیڕۆ چوو ◊ الفَرِيغُ: پانو پۆڕ ◊ جەقۆ و کێردی زۆر تیژ ◊ دەشگوترێ: (رجل فريغ) پیاوێکی زمان تیژو قسە زانـە (طعنة فريغـة) برینێـکی فـەوارەییـەو خـوێنی لێ دەتکێ ◊ المُفَـرَّغُ: دەگـوترێ: (درهـم مُفَـرَّغ)دیرهـەمو زیوێـکی لـەقالب دراوە ◊ المُفْرَغَـةُ: دەگـوترێ: (حلقـة مفرغـة) ئەلْقەیەکە نازانـدرێ سـەرو بنـی کامەیـە هـیچ شـوێنی پێکەوە لکانی پێوە دیار نیە ◊ فَرفَـرَ: پەلەی کرد لە ڕۆیشتنداو هەنگاوەکانی کورت کورتو خێـرا خێـرا هاویشتن ◊ خـۆی تەکانـد ◊ خـۆی ڕاوەشـاند ◊ فَرفَـرَ فـلان: فلانکـەس کالْفـام بـوو بێعـەقڵ بـوو ◊ کـەژاوەی بـۆ ئـافرەت دروست کرد ◊ ملی نایە ئەحمەقیو خوێڕیـەتی ◊ فَرفَـرَ في کلامە: قسەی تێکەلْو پێکەلْی کردن ◊ فَرفَرَ الـشَّيْءَ: شـتەکەی ڕاوەشـاندو دەنگـی لێ هێنـا، کـردی بەشەقـشەقە ◊ فَرفَـرَ الـذئبُ الـشاةَ: گورگەکـە مەڕەکـەی ونجـڕ ونجـڕ کـرد ◊ کەلەپارچـەی کـرد ◊ فَرفَـرَ الـشَّيْءَ: شـتەکەی هەڵتەکانـد، تەکانـدی ◊ فَرفَـرَ فلانـاً: نـاموسو حەیای لەکەدار کرد ◊ بوختانی بۆ هەڵبەست ◊ الفُرافِـرُ: وێـڵو گێـلو بـێ مەبەست ◊ بێچوی مەڕو بزنو مانگا کێوی ◊ شێر: کە هاوشانی خـۆی کەلەپارچـە بکـا ◊ منـداڵی تێکەیـشتو و پێگەیـشتو ◊ ئەسپێـک لغاوەکـەی بجوڵێنـێو هەوڵبـدا لەسـەری خـۆی داماڵـێ ◊ الفَرفـارُ: دارێـکی زۆر ڕەقو پتەوە زۆر دەرمنگ دەسوتێو دەبێتە خۆڵەمێش: کاسەو کەوچکو شتی وای لێ دروسـت دەکـرێ ◊ جۆرێـــکە لەکـەژاوەی نافرەت ◊ الفُرفُـرُ: جوّلەکەی بچوک ◊ الفُرفُورُ: گەنجی پێگەیشتو ◊ جوّلەکەی بچوک ◊ الفِرفِيُّ: جۆرێـکە لـەڕەنگ؛ ڕەنگێـکی سـوری مەیلـەو ڕەش ◊ دەگوترێ: (جوهر فِرفِيري) ◊ الفِـرفِيرِين: لـەبواری پزیـشکیدا ڕەنگێـکە مادەیەکـە بـۆ هیموٚگلۆبین پەیـدا دەبـێ ◊ الفِـرفِيرِيني: (بـول فِرفيري) میزێـکە بەسروشت مـادەی فرفیرینی تێدایە بەزۆری.

فَرَقَ بين الشيئين فرقـاً وفرقانـاً: دووشـتەکەی لێـک جیاکردنەوە.

فَـرَقَ بـين الخـصوم: بڕیـاری دا لـەنێوان دوو دژو ڕکەبەرەکانو کێشەکەی بۆ یەکالا کردنەوە ◊

فَـرَقَ بـين المتـشابهين: لایـەنی جـوداوازیی نێـوانی دوشتە لێکچووەکانی دیاری کردو رونی کردەوە.

فَرَقَ له عن الأمر: کارەکەی ئاشکراکرد.

فَرَقَ له الطريقُ أو الرأيُ: ڕێگەکە ئاشکرا بوو، رون بۆوە.

فَرَقَ الشَّيْءَ: شتەکەی دابەش کرد.

فَـرَقَ الله الكتـابَ: خـودا قورئـانی بەئاشـکرایيو رونی ماناو مەبەست نازڵ کردوە.

فَرَقَ الصَّبـيَّ: منداڵەکەی ترساند.

فَرِقَ فَرَقاً: زۆر ترساو هەڵلەرزی.

فَرِقَ منه: لێی ترسا.

فَرِقَ عليه: بـەزەیی پیا هاتـەوە بـۆی بـە بـەرۆش بوو.

فَـرِقَ فـلانٌ: فلانکـەس جـوەوە نـاو هـەضـەبـەو بانوەکـەو پێیـدا ڕۆیـی ◊ بـە سروشـتو زکمـاک دانـی شـاش بـوون ◊ دەگـوترێ: فَرِقَـت الأسـنانُ: ددانـەکان شـاشو کـەل بـوون ◊ فَرِقَـت الدَّابَّـةُ: وڵاخەکە کلۆتێکی بەرزو کلۆتێکی نزم بوو.

فَرِقَ التيسُ: نێرییەکە نێوان دوو شـاخەکانی پـان بـوو ◊ یـان نێـوان دوو گونـەکانی پـان بـوو.

فَرِقَ الديكُ: كەڵەشێرەكە دوو پۆپنەی هەبوو، چونكە نێوانیان هەبوو ◊ دەگوترێ: (فَرِقَ عرف الديك) پۆپنەی كەڵەشێرەكە دوولا بوو دووكەرت بوو بەزكماك ◊ أفرق العليلُ: نەخۆشەكە چاك بۆوە ◊ أفرق الناقةُ: حوشترەكە بێچووەكەی لێ دوور كەوتەوە ◊ یان دووساڵو سێ ساڵی بەسەردا تێپەڕی ئاوس نەبوو ◊ أفرق فلاناً: فلانكەسی وای كرد بترسێو هاوار بكا.

أفرَقَ الرجلُ غَنَمَهُ: پیاوەكە مەڕو بزنەكانی ونكردو فەوتاندنی ◊ أفرق إبِلَهُ: حوشترەكانی لە پاوانەكەدا بەرەڵلا كردن بۆ ئەوەی بۆخۆیان بلەوەڕێن ◊ حوشترەكانی بەكەڵ نەدانو ئاوس نەبوون ◊ فَارَقَهُ مفارقةً: لێی دوور كەوتەوە ◊ فَرَّقَ بين القوم: تەفرەقەو جودازازیی خستە نێوان دووشتە لێك جووەكە دەشگوترێ: (فَرَّقَ القاضي بين الزوجين) دادوەرەكە بڕیاری لێك جیابوونەوەی ژنو مێردەكەی دا ◊ فَرَّقَ الشَّيْءَ: شتەكەی پارچە پارچە كرد ◊ فَرَّقَ الله القرآن: خودا قورئانی پارچە پارچەو ئایەت ئایەتو سورەت سورەت نازڵ كردووە ◊ فَرَّقَ الأشياءَ: شتەكانی بەش كردن ◊ فَرَّقَ الصَبِيَّ: منداڵەكەی ترساند ◊ إفترق القومُ: خەڵكەكە بڵاوەیان لێ كردو هەریەكەیان بەلایەكدا ڕۆیی ◊ إنفَرَقَ الشَّيْءُ: شتەكەی بڵاو كردەوە ◊ دوولەت بوو ◊ دەگوترێ: إنفرق الصبحُ: بەیانی گزنگی دا تاریكایی دڕی پێ درا ◊ تفارق القومُ: قەومەكە هەندێكیان لە هەندێكیان جیابوونەوە ◊ تَفَرَّقَ الشَّيْءُ تَفَرُّقاً وتِفراقاً: شتەكە كەرتو پەرت بوو.

تَفَرَّقَ الرجلان: دوو پیاوەكە لێك جیابوونەوەو هەریەكەیان بەلایەكدا ڕۆیی ◊ التفاريق: پارچەو بەش ◊ (تفاريق الشَّيْ) پارچە بڵاو بووەكانی شت ◊ دەگوترێ: (أخذ حَقَهُ بالتفاريق) وەجبە وەجبەو بەشبەش مافی خۆی وەرگرت ◊ الفَارِقُ: ئەوەی شتێك لە شتێك جیادەكاتەوە ◊ الفاروق: ئەوەی حەقو بەتاڵ لێك جیابكاتەوە ◊ نازناوی عومەری كوڕی خەتتابە ◊ زۆر ترسان ◊ الفَاروقة: ترسانی زۆر ◊ الفِراقُ: لێك جیابوونەوە بەزۆری بۆ لێك جیابوونەوەی جەستە بەكاردێ ◊ الفَرقُ بين الأمرين: جیاكردنەوەی نێوان دووكارو ڕوداو ◊ نێوان دوو كۆمەڵە قژی سەر ◊ تۆقە سەر ◊ الفِرقُ: بەمانا شەقامە ڕێی نێوان دوو كێو ◊ قەوارەی گەورە ◊ درزو شەبەقی گەورە ◊ بانوو دەشتایی بەرز ◊ شەپۆلی بەرزەوەبووی دەریا ◊ كەرتو لەتی هەر شتێك قەبارەی هەبێ ◊ الفِرقُ والفَرِقُ: پیاوێك بە سروشت زۆر بترسێ ◊ الفُرقانُ: قورئانی پیرۆز ◊ بەڵگەو پاساو ◊ هەرشتێك حەقو بەتاڵ لێك جیابكاتەوە.

الفرقةُ: كۆمەڵێك مرۆڤ ◊ كۆمەڵێك قوتابی هاوتەمەنو هاوچەشن لەخوێندندا ◊ چەند هێزو لیوایەك لەسوپا ◊ الفِرقَةُ: لێك جیابوونەوە ◊ الفَرُوقُ: زۆر ترسان ◊ الفريق: تاقمێكی زۆری ئادەمیزاد ◊ جیابۆوەو دووركەوتە ◊ ئەسپی پێشكەوتوو لە كێبڕكێدا ◊ پلەیەكە لەپلەی سەربازی ◊ المَفرِقُ من الرأس: تۆقەسەرو خەتی لێك جیابوونەوەی قژی سەر لە ناوچەوانەوە تا پشتە مل ◊ ئەو شوێنەی ڕێگاكان لێك جیادەبنەوە، چوار ڕێیانو جیابوونەوەی ڕێگاكان ◊ مفارِق الحديث: لایەنە ئاشكراو ڕوونەكانی ئاخاوتن ◊ الفَرقَدُ: ئەستێرەیەكە لەنزیك قوتبی شیمالیەوە دەبیندرێ، شوێنەكەی دیارەو تا ئەندازەیەك

سابيته ٥ پێی دەگوترێ: ئەستێرەی قوطبی ٥ لە نزیکیەوە ئەستێرەیەکی ترو هاوشێوەی ئەو بەلام بچوکتر لەو پێکەون بۆیە شاعیر دەڵێ:

وكل أخ مفارق أخاه

لعمر أبيك حتى الفرقدان

الفُرقُودُ: بەمانا (الفَرقَدُ) دێ ٥ **فَرقَعَ الشَّيْءُ**: شتەکە دەنگی لێ هات، نالەی کرد ٥ **فَرقَعَ الشَّيْءَ**: شتەکەی تەقاندەوەو گرمەی هات ٥ **فَرقَعَ أصابِعَهُ**: پەنجەی تەقاندن ٥ **فَرقَعَ فلاناً**: ملی فلانکەسی بادا، بەجۆرێك دەنگی مل تەقاندنەکەی هات ٥ **إفرَنقَعَ**: بازێکی توندی هاویشت و پشتی هەڵکرد ٥ **إفرَنقَعت الأصابِعُ**: جومگەی پەنجەکانی تێك گیران و دەنگیان لێ هات ٥ دەشگوترێ: (إفرنقع القوم عن الشَّيْءِ) خەڵکەکە بلاوەیان لەشتەکە کردو لێی دوورکەوتنەوە ٥ **تفرقعت الأصابِعُ**: پەنجەکانی دەنگیان لێوەهات و تەقین ٥ **الفرقَعَةُ**: دەنگی لێکدانی دوو شت ٥ تەقینەوەی بەهێزو دەنگی گەورە ٥ **المُفَرقعات**: مەوادی تەقینەوە، ئەو مەوادانەی هێزی تەقینەوەیان زۆر بەهێز بێ.

فَرَكَ الشَّيْءَ فَركاً: شتەکەی کراند، خوراندی ٥ دەگوترێ:

فَرَكَ الحِمصَ و فَرَكَ الجَوزَ: توێکڵی نۆکەکە یان گوێزەکەی هەڵفلیقاند بۆئەوەی توێکڵەکەیان لێدامالێ ٥ دەگوترێ: (فَرَكَ الثوبَ) قوماشەکەی کراند، خوراندی بۆئەوەی ئەو شتەی پێوەی نووساوە لێی بێتەوە.

فَرِكَ فَرَكاً: ناخۆشی ویست ڕقی لێ بوو، بەزۆری بۆ ڕق لێبونی نێوان ژن و مێرد بەکاردێ ٥ **أفرَكَ السُّنبُلُ**: گوڵە گەنمەکەی بووبە فەریك بەکاری ئەوەدێ هەڵی پروزێنێ و بێ پروێنێ و پاك بکرێ و بخورێ ٥ **إنفرك الشَّيْءُ**: شتەکە تەفرو تونا بوو هەلومری و کەوتە خوار ٥ **إنفرك المنكِبُ**: شانی داچۆڕاو شانی داکەوت ٥ **تَفَرَّكَ المُخَنَّثُ**: نێرەموکەکە لەقسەو ڕۆیشتن و هەڵس وکەوتدا ژنانە ڕەفتاری کردو خۆی وەکوو ئافرەت نیشان دا ٥ **إستفرك الحَبُّ في السُّنبُلَةِ**: دانەوێڵەکە لە گوڵەکەیدا پێگەیی و ڕەق بوو ٥ **الفِركُ من الأشياء**: ئەوشتەیە توێکڵی لێ بووبێتەوە ٥ توێکڵی لێ داماڵدرابێ ٥ **الفَرِيك**: توێکڵ لێ کراوە پاککراو ٥ گەنم و (زوڕات) گەنمەشامی سەرەتای پێگەیشتنیان ٥ فەرەخەرمان ٥ ئێسقانێکی بچکۆلەیە لەبنی زماندا ٥ **المفروكة**: خواردنێکی گوندنشینە میصریەکان دروستی دەکەن لە گەنمەشامی و ڕۆن و شیر.

فَرَمَ اللحمَ: گۆشتەکەی هەنجنی ٥ **أفرَمَ الإناءَ**: قاپەکەی پڕکرد ٥ **الفَرّامَةُ**: ئامێری هەنجنین ٥ **الفَرّانُ**: نانەوا، نانکەر ٥ **الفُرنُ**: تەندوری نانەوا خانە ٥ **الفُرنِيَّةُ**: نانێکە شیرو ڕۆن و شەکری تێکەڵ دەکرێ ٥ **الفِرِندُ**: شمشێر ٥ ئەو تیشکەی لەئاکامی شەپۆلی ڕوناکی لەپانایی شمشێرەکە بەرچاو دەکەوێ ٥ دەنکە هەنار ٥ گوڵی سور ٥ **الفُرانِقُ**: شێر ٥ شارەزاو چاو ساغی پێش سوپا، یان پێشەنگی نامە بەر.

فَرِهَ فراهاً: تەڕدەماغ و لەخۆ بایی و بەدڕەوشت بوو.

فَرُهَ فراهَةً وفروهَةً: جوان و قۆز بوو ٥ چوست و چالاك و شارەزاو لێزان و دەست ڕەنگین بوو ٥ **أفرَهَ**: شتێکی جوان و سەرەنج ڕاکێشی بەدی هێنا ٥ شتێکی جوانی دروست کرد خانوێکی نایابی بنیات نا ٥ **أفرَهَتِ المرأةُ**: ئافرەتەکە

منداڵێكی جوانی بوو، كوڕێكی قۆزو شۆخو شەنگی بەوەلەد هێنا ٥ فَرَّهَ: بەمانا (أفرَهَ) دێ ٥ إستفرَهَ: شتی باشی هەڵبژارد ٥ أفرَهَ: جوانتر، قۆزتر ٥ دەگوترێ: (فلان أفرَهُ من فلان) فلان لە فلان قۆزترە، جوانترە ٥ فَرهَدَ الغلامُ: منداڵەكە (گەنجەكە) خۆی دارشتو پێگەیی ٥ فَرهَدَ نَفَسَهُ: هەناسەی تەنگ بوو ٥ تَفَرهَدَ الغلامُ: كوڕەكە قەڵەو و جوان بوو ٥ الفُرهُدُ: گەنجی جوانخاس و تازە پێگەیشتوو ٥ بێچوە شێر ٥ الفُرهودُ: بەمانا (الفُرهُدُ) دێ ٥ فَرَّى الثياب: قوماشەكەی كردە فەروە ٥ فەروەی لەسەر پۆشاكەوە پۆشی ٥ قوماشەكەی توكن كرد پرژی تێ كرد ٥ إفترى فرواً: فەروەی پۆشی ٥ الفَرا: كەرەكێوی ٥ الفَرَّاءُ: فەروە دروست كەر ٥ فەروە فرۆش ٥ الفَروُ: پێستی برێ گیانلەبەرە وەكوو ورچ و رێوی، پێستە كە دەباغ دەكرێ و دەكرێتە پۆشاك بۆ خۆپاراستن لەسەرما یان بۆ جوانی و زینەت لەبەر دەكرێ ٥ الفَروَةُ: پێستێك توكی پێوەبێ.

فَرِىَ الشَّيْءَ فرياً: شتەكەی قەڵاشت، دڕی و وردی كرد.

فَرِىَ القِرْبَةَ: دێمكە ئاوەكەی ئەندازە گرت و دروستی كرد ٥ (قِربة) پارچەیەك پێستی خاراو و دەباغكراوە لایەكی دەدورێتەوە و دەكرێتە دێمكەی ئاو یان هی دۆو ماست.

فَرِىَ الكذبَ: درۆكەی هەڵبەست ٥ بوختانی كرد.

فَرِىَ الأرضَ: بە زەوییەكە دا ڕۆیی و بڕی.

فَرِيَ فَرىً: سەرسام و حیرەت زەدە بوو ٥ أفرى الشَّيْءَ: شتەكەی شەق كرد، دڕاندی ٥ أفرى فلاناً: زۆر بەتوندی دابەزییە سەر فلان و سەرزەنشتی كرد ٥ أفرَجَ الأوداجَ: شا ڕەگەكانی لاملی بڕین و خوێنەكەیان دەرهات، خوێنەكەیانی دەرهێنا ٥ فَراَهُ: بۆ زێدەڕۆیی لەمانای (فَراَهُ) دێ ٥ إفترى القولَ: قسەكەی هەڵبەست ٥ إنفرى الشَّيْءُ: شتەكە شەق بوو لێك بۆوە ٥ تفرَّى الشَّيْءُ: شتەكە شەقی برد، دڕا دادڕا ٥ دەگوترێ: (تَفَرّى عنه ثوبه) كراسەكەی لەبەردا دڕا ٥ (تفرّى الليلُ عن صبحه) شەوگار شەق بوو بەیانی دا ٥ تفرّت العينُ: كارێزەكە هەڵقوڵی و ئاوی لێ هات ٥ تفرت الأرض بالعين: زەوییەكە شەق بوو ئاوی لێ هەڵقوڵا ٥ الفِريَةُ: بوختان و درۆ ٥ الفَرِيُّ من الأمور: قسەی هەڵبەستراو، شتی بەدرۆو بێ بناغە ٥ دەگوترێ: (فلان يفري الفَريَّ) ئەگەر ئیشی چاك ئەنجامداو شتی سەیرو سەمەرە بكا ٥ هەروا ناوە بۆ پیاوی بوختانكەر.

فَزَرَ الثوبَ فَزراً: قوماشەكەی دادڕی ٥ ڕزاندی.

فَزَرَ الشَّيْءَ: شتەكەی شەق كردو لێكی جیاكردەوە.

فَزَرَ الشَّيْءَ من الشَّيْءِ: شتەكەی لە شتەكە جیاكردەوە.

فَزِرَ فَزَراً: لە پشتی یان لە سنگی گرێیەك دەرچوو ٥ (فهو أفزر وهي فزراء) ٥ أفزَرَ الشَّيْءَ: بەمانا (فَزَرَهُ) دێ.

فَزَّرَ الشَّيْءَ: بەمانا (فَزَرَهُ) دێ ٥ إنفَزَرَ الثوبُ: كراسەكە شەق بوو، ڕزی ٥ تَفَزَّرَ: قەڵش قەڵش بوو ٥ الفازِرَةُ: ڕێگایەك بەناو لەبەلانی تەبارە بەستوودا، هەر دەڵێی درزەو بەسروشت لە زەوییەكە بووە ٥ الفَزارَةُ: پڵنگی مێینە ٥ الفِزرُ: بێچوە نێرەی پڵنگ ٥ بێچوە نێرەی بەور ٥ كارە كێوی ٥ الفَزراءُ: كچۆڵەی گەنج و گۆشتن و تێكسمڕاو و خۆداڕێژ ٥ الفُزرَةُ: لووە گۆشت و

نێسقانێکە لە سنگ یان لە پشت پەیدا دەبێ ٥ **الفِزرَةُ**: پڵنگی مێ ٥ دێڵە پڵنگ ٥ کەندرو درزی گەورە ٥ **فَزّفَزّاً**: ترسا ٥ (فَزَّ عن الأمر) لەکارەکە دوور کەوتەوە، لای دا.

فَزَّ الرجلُ: پیاوەکە چوستو چالاك بوو گورجو گۆڵ بوو (فَزَّ الجرح فَزّاً) برینەکە هەوی کردو کێمو زوخاوی لێ ڕەوان بوو.

فَزَّ فلاناً فَزّاً: ترساندیو ئیزعاجی کرد ٥ **أفَزَّهُ**: بەمانا (فَزَّهُ) دێ ٥ **تَفَازّا**: هەریەك لە دوو بەرامبەرەکە ویستی بەسەر ئەوی تریان دا زاڵ بێ ٥ **إستَفَزَّهُ الخوفُ**: ترسو بیم جارِزی کرد ٥ **إستَفَزَّ فلاناً**: فلانکەسی توڕە کردو تەنگی پێ هەڵچنی.

الفَزُّ من الرجال: پیاوی چوستو قاڵب سوك ٥ بێچوی مانگا کێوی ٥ **الفَزَّةُ**: بازدانی بەزۆر تەنگەتاو کردن.

فَزَعَ فلاناً فزعاً: فلانکەس گرژو نارەحەت بوو، هەڵسڵەمیەوە لەشتێکی سامناك.

فَزَعَ القومَ: بەهانای قەومەکەوە هاتو یارمەتی دان.

فَزِعَ فَزَعاً: ترساو دڵی داخورپا.

فَزِعَ الیه: پەنای بۆ بردو داوای بەهانا هاتنی لێ کرد ٥ گوتراوە: (أفزَعَهُ لَمّا فَزِعَ) کەترسا بەهانایەوە هات.

فَزِعَ من نومه: لەخەو ڕاستی کردەوە، بەئاگای هێنا ٥ **فَزَّعَهُ**: بەمانا (أفزَعَهُ) دێ ٥ **فُزِّعَ عنه**: ترسو بیمی لێ ڕەواندەوە ٥ **الفَزّاعَةُ**: زۆر ترسناك ٥ ئەوەی دەیترسێنێ ٥ ئەوەی بەهانایەوە دێ ٥ **الفَزَعُ**: ترسو بیم ٥ پەنابردن ٥ بەهاناوە هاتن ٥ **الفَزِعُ**: بەهاناوە هاتوو ٥ هاوار بەرو پەنابەر ٥ **الفُزَعَةُ من الرجال**: ئەو کەسەی خەڵك زۆر لێی دەترسێ ٥ **الفُزَعَةُ من الرجال**: پیاوێکە زۆر لەخەڵك بترسێ ٥ **المَفازِعُ من الرجال**: کەسێکە هانا بۆ کەسانی دیکە بەرێ یان بە پێچەوانە بەهانای خەڵکەوە بچێ ٥ **المُفَزَّعُ**: ئەو کەسەی ترسو بیمی لەکۆڵ کرابێتەوە ٥ ترسنۆك ٥ **المَفزَعُ**: کەسێك لەکاتی تەنگانەدا پەنای بۆ دەبرێ ٥ **المَفزَعَةُ**: بەمانا (المَفزَعُ) دێ ٥ هەر شتێك ترسی لێ بکرێ ٥ **فَزفَزَهُ**: جارِزی کردو دەری کرد.

فَسَأَ الثوبَ: قوماشەکەی ڕاکێشا تا دڕاو هەڵتڵیشا.

فَسَأَ فلاناً عن الأمر: فلانکەسی لەکارەکە مەنع کرد.

فَسِئَ فَسَأً: سنگی دەرپەڕیو پشتی چاڵ بوو ٥ **فَسَّأَ الثوبَ تفسئةً**: قوماشەکەی زۆر ڕاکێشا تا هەڵتڵیشاو دڕا ٥ **تَفَسَّأَ الثوبُ**: قوماشەکە هەڵدڕاو ڕزی ٥ **الفُستانُ**: پۆشاکێکی ئافرەتانە جۆرەها ڕەنگو شێوەی هەیە ٥ **الفُستُقُ**: درەختێکی بەردارە لەپێڕی درەختە فەزوانیەکانە، قاوغەکەی دوو فلیقەو ناوکەکەی مەیلەو سەوزەو تامی خۆشە لە وڵاتی شامو لەئێرانو زۆر وڵاتی تر دەروێندرێو وەبەر دەهێندرێ ٥ **الفُستقي**: ڕەنگی فستەقی مەیلەو سەوز.

فَسَحَ له في المجلس فَسحاً: لە مەجلیسەکەدا ڕێگای بۆ کردەوە تا دابنیشێ ٥ **فَسَّحَ له الأمیر**: پاشا ڕێگای پێدا سەفەر بکا ٥ **فَسَّحَ الخرزتین**: کونی مورووەکەی فراوان کرد.

فَسَّحَ الشَّیئَ: شتەکەی بڵاو کردەوە، پانی کردەوە.

فَسُحَ المکانُ فَساحةً: شوێنەکە فراوان بوو ٥ **أفسَحَ المکانَ**: شوێنەکەی فراوان کرد ٥ **فَسَّحَ المکانَ**: شوێنەکەی فراوان کرد ٥ **إنفَسَحَ المکانُ**:

شوێنەکە فراوان بوو ◊ **إنفَسَحَ صدرُهُ**: سنگی فراوان بوو ◊ **إنفَسَحَ طرفُهُ**: ڕوانینی درێژ بۆوەو دووری بینی ◊ **تفاسَحَ القومُ**: خەڵکەکە مەجلیسەکەیان فراون کرد بۆئەوەی جێگای کەسانی تریش بێتەوە ◊ **تَفَسَّحَ المكانُ**: شوێنەکە فراوان بوو. ◊ **تَفَسَّحَ فلان**: فلانکەس داوای جێگە کردنەوەی کرد ◊ داوای پشودانی کرد لەکارکردندا بۆئەوەی بحەسێتەوە ◊ **تَفَسَّحَ له في المجلس**: مەجلیسەکەی فراوان کرد ◊ جێگای بۆ کردەوە ◊ **الفَسحُ**: جەوازی سەفەر ◊ **الفُسحُ**: دەگوترێ: (منزل فُسحٌ) مەنزڵێکی پان‌و پۆڕ ◊ (رجل فُسحٌ) پیاوێکی سنگ فراوانە ◊ **الفُسحَةُ**: پان‌وپۆڕ، فراوان ◊ دەگوترێ: (في هذا الأمر فسحة) لەم کارەدا فوسحەو مەجال هەیە ◊ پشودان لەنێوان دوو وەجبەی کار ◊ **الفُسحتان**: دوو لاچەناگەی خوار لێوی ژێرەوە موی لێ نەڕوابێ.

فَسَخَ الرجل فَسخاً: پیاوەکە زەعیف‌و لاواز بوو نەزان بوو.

فَسَخَ الرأيَ: ڕایەکەی شێواند.

فَسَخَ الأشياءَ: شتەکانی لێك جیاکردنەوە.

فَسَخَ الشَّيْءَ: شتەکەی هەڵوەشاندەوە.

فَسَخَ البيعَ أو العقدَ: مامەڵەکەی هەڵوەشاندەوە، گرێبەستەکەی پوچەڵ کردەوە.

فَسَخَ المِفصَلَ: جومگەکەی لەشوێنی خۆی لابرد بەبێ ئەوەی بیشکێنێ.

فَسَخَ الثوبَ عن نفسه: کراسەکەی خۆی داکەندو فڕێی دا.

فَسِخَ الرأيُ ونحوه فَسخاً: ڕایەکە پوچەڵ بوو، خراپ بوو ◊ **أفسَخَ القرآنَ**: قورئانی لەبیر چۆوە ◊ **فاسَخَهُ البيعَ**: داوای لێ کرد مامەڵەکە پوچەڵ بکاتەوە ◊ یان هاوڕای بێ بۆ پوچەڵ کردنەوە ◊ **إنفَسَخَ الشَّيْءُ**: شتەکە هەڵوەشایەوە، پوچەڵ بۆوە ◊ **تفاسَخَ البَيِّعَانِ البيعَ**: کڕیارو فرۆشیار هەردوکیان بڕیاریاندا مامەڵەکە هەڵبوەشێننەوە ◊ **تَفاسَخَ الأقاويلُ**: قسەو باسەکان دژ بەیەك بوون ◊ **تَفَسَّخَ الشَّيْءُ**: شتەکە داوەشاو فاسید بوو ◊ **تَفَسَّخت المادة العضوية**: مادە عوضوییەکە بەهۆی کاریگەری بەکتریاکانەوە داوەشاو ڕزی.

تَفَسَّخَ الشَّعرُ عن الجلد: توکی پێستەکە ڕوتایەوەو هەڵوەری ◊ دەشگوترێ: (تَفَسَّخَ اللحمُ عن العظم) گۆشتەکە لەئێسقان داماڵدرا هەڵوەری ◊ **تَفَسَّخت الفأرة في الماء**: مشکە تۆپاوەکە لەئاوەکە دا ڕزی‌و پارچە پارچە بوو ◊ **تَفَسَّخَ الفصيل تحت الحمل الثقيل**: بێچوە حوشترەکە نەیتوانی بارە قورسەکە هەڵبگرێ ◊ **الفَسِخُ**: کەسێکی لاواز کە نەتوانێ بەرەنگاری چورتم‌و تەنگانە ببێتەوەو کاری خۆی ئەنجام بدا ◊ **الفَسيخُ**: ڕزیو، هەڵوەشاوە، پوچەڵ کراوە، داوەشاو ◊ جۆرە ماسیەکە.

فَسَدَ اللحمُ أو اللبَنُ: گۆشتەکە یان شیرەکە بۆگەنی کردو کەڵکی نەما.

فَسَدَ العقدُ: گرێبەستەکە پوچەڵ بۆوە.

فَسَدَ الرجلُ: پیاوەکە ڕێبازی ڕاستی‌و حیکمەتی هەڵەکردو سەری لێ شێوا.

فَسَدَ الأمرُ: کارو ئیشەکان گەندەڵ بوون‌و پشێوی‌و نارێك‌و پێکی تیایاندا زۆر بوو ◊ **أفسَدَ الرجلُ**: پیاوەکە گەندەڵ بوو ◊ **أفسَدَ الشَّيْءَ**: شتەکەی داوەشاندو ڕزاندی خراپی کرد ◊ **فاسَدَ الرجلُ رهطه**: پیاوەکە خراپەی بەرامبەر

تاقمو پێرەکەی خۆی ئەنجام دا خیانەتی لێ کردنو ئەوانیش دژی وەستان ئاشوبیان نایەوە ٥ **تفاسَدَ القومُ**: خەڵکەکە پشتیان لەیەك کردو قەتعی سیلەی رەحمیان کرد، لێك دابڕان ٥ **إستَفسَدَ الشَّيْءَ**: کاری بۆ ئەوە کرد شتەکە فاسید بێ ٥ دەگوترێ: (إستفسد الزرعَ) کشتوکاڵەکەی وا لێ کرد کەڵکی نەبێ ٥ **إستَفسَدَ الرجلُ رَهطَهُ**: پیاوەکە خراپەو خیانەتی بەرامبەر خزمو خێڵی خۆی ئەنجام دا ٥ **الفساد**: رزینو داوەشانو بێ کەڵك بوون ٥ پشێویو ئاژاوە، گرانیو قاتو قڕی ٥ زیان گەیاندن بەخەڵك ٥ **المَفسَدَةُ**: زەرەرو زیان ٥ دەگوترێ: (هذا الأمر مَفسَدَة لكذا) ئەم کارە زیانی بۆ ئەو شتە هەیە ٥ هەرشتێك سەربکێشێ بۆ فەسادو گەندەڵیو خراپەکاری.

فَسَرَ الشَّيْءَ فسراً: شتەکەی ڕون کردەوە.

فَسَرَ الطبيبُ: پزیشکەکە سەیری میزی نەخۆشەکەی کرد بۆئەوەی بزانێ نەخۆشیەکەی چییە ٥ **فَسَّرَ الشَّيْءَ**: شتەکەی ڕون کردەوە ٥ **فَسَّرَ آيات القرآن الكريم**: ئایەتەکانی قورئانی تەفسیر کردنو ماناو مەبەستەکانی ڕون کردنەوە، نهێنیو حیکمەتو ئەحکامەکانی خستنە ڕوو ٥ **إستَفسَرَهُ عن كذا**: داوای لێ کرد ئەو شتەی بۆ ڕون بکاتەوە ٥ **التَّفسِرَةُ**: شیکردنەوەو ڕون کردنەوە ٥ **تفسير القرآن**: لەبواری زانستە ئیسلامیەکاندا مەبەست ڕونکردنەوەو شیکردنەوەی ماناو مەبەستەکانی ئەو کتێبە پیرۆزەیە، دەرخستنی ئەو عەقیدەو نهێنیو حوکمو حیکمەتانەن کە لە دووتوێی ئایەتەکانی دا هەن ٥ **الفُسطاطُ**: خێمەو ڕەشماڵ کە لە کوڵكو مو دروست بکرێ ٥ شارێکی مێژووییە لە وڵاتی میصر عەمری کوڕی عاص لەو شوێنەی خێمەکەی خۆی لێ بوو دروستی کردووە ٥ هەروا وشەی (فسطاط) ناوە بۆ کۆمەڵێك ئادەمیزاد ٥ **الفَسيطُ**: نینۆك کەر ٥ ڕەحمەتیو پاڵێوەری شلەمەنی ٥ **فَسفَسَ فلان**: فلان زۆر گێلو ئەحمەق بوو ٥ **فَسافِس**: مێشێکی زیانبەخشو بۆگەنە بەعەرەبی ناوێکی تریشی هەیە پێی دەگوترێ: (البقة) ٥ **الفَسفاسُ**: کەسێك زۆر ئەحمەقو گێل بێ ٥ شمشێری کولو نەبڕ ٥ ڕوەکێکی سەوزی بۆگەنە گوڵێکی سپی هەیە لەدەم جۆگەو ڕوبار دەروێ ٥ **الفِسفِسُ**: خانوی ڕازاوە بەپارچە شوشەو بەردی مەرمەڕو لەتە میرو ئەو شتانە ٥ **الفُسَيفِساءُ**: وردە پارچەی ڕەنگاو ڕەنگ لەبەردی مەرمەڕو مورو شتی وا، پێکەوە دەلکێندرێنو وێنەو دیکۆریان لێ دروست دەکرێ بۆ دیوارو هەڵاشی خانو.

فَسَقَ كل ذي قِشر فِسقاً وفسوقاً: فیستەقەکە لە توێکڵەکەی خۆی هاتە دەر، گوێزەکە، بادامەکە لە قاوغەکە یان هاتنە دەر ٥ دەگوترێ: (فَسَقَت الرُّطبة عن قشرها) میوە تەڕو شیرینەکە لە توێکڵەکەی هاتە دەر ٥ (فَسَقَت الفأرة عن جحرها) مشکەکە لە کونەکەی هاتە دەر.

فَسَقَ فلان: فلانکەس لە خودا یاخی بوو، سنووری بەزاندو فەرمانو نەهیەکانی شەرعی پاشگوێ خست ٥ **فَسَّقَهُ**: بەفاسقی لەقەڵەم دا ٥ **إنفَسَقَتِ الرطبة**: میوە تەڕو شیرینەکە لە توێکڵەکەی هاتەدەر ٥ **فَسَاقِ**: ئەم صیغە بەکاردەهێندرێ بۆ بانگکردنی ئافرەت ٥ دەگوترێ: (يافَسَاقِ) ئەی ئافرەتی سنوور بەزێن! ٥ **الفِسِّيقُ**: زۆر فاسقو سنوور بەزێن ٥ **الفِسقُ**: بەمانا (الفِسِّيقُ) دێ ٥ **الفُسُوقُ**: بەمانا (الفِسقُ) دێ ٥ **الفَسقِيَّةُ**:

حەوزێکە لە ڕوخام کەوانەیی یە نافورەی تێدایە بەزۆری لەباڵەخانەو حەدیقەو شتی وادا دروست دەکرێ ٥ **فَسكَلَ الفَرَسُ**: ئەسپەکە لە پێشبڕکێکەدا دواکەوت لە ڕیزی ناخیرەوە بوو ٥ **الفُسكولُ**: ئەسپێک لەغاردانەکەدا پاشەتا بێ ٥ پیاوێك لەڕیزی ڕێبواران دا لە دواوە بێ.

فَسَلَ الفسيلَ: نەمامەکەی چەقاند، ڕواندی.

فَسُلَ الرجلُ فسالةً وفسولةً: پیاوەکە ترسنۆك بوو ڕەزیلو هیچو پوچ بوو ٥ **أفسَلَ الفسيلةَ**: نەمامەکەی لە درەختەکە کردەوە ٥ یان لە زەوییەکە هەڵی کێشاو لە شوێنێکی تر ڕواندی ٥ **فَسَّلَ الشَّيْءَ**: شتەکەی ڕەزیلو تەزویر کرد ٥ **فَسَّلَ الرجلَ**: پیاوەکەی بێ هێز کردو وورەی ڕوخاندو نیشاتی شکاندەوە ٥ **إفتَسَلَ النباتَ**: ڕوەکەکەی هەڵکێشا بۆئەوەی لە شوێنێکی تر بیروێنێ ٥ **الفَسَالَةُ**: لاوازیو بیرو ڕای ناپەسەند ٥ نەخۆشیەکە توشی درەختی مێو دەبێ گەشەو نەشەی دەوەستێنێ ٥ **الفُسالَةُ من الحديد وغيره**: وردە ئاسن کەلەکاتی کوتانو لێداندا هەڵدەوەرێ ٥ **الفَسلُ**: نەمامە مێو کە ئامادە دەکرێ بۆ چەقاندن ٥ هەرشتێك خراپو بێ کەڵك بێ ٥ دەگوترێ: (رجل فَسلٌ) پیاوێکی بێ ڕەوشتو بێ مروئەتە ٥ (درهم فَسلٌ) پارەیەکی تەزویرو مەغشوشە ٥ **الفُسُلَةُ**: ڕای ناپەسەندو بێ مروئەتی ٥ نەخۆشییەکە لە نەخۆشییەکانی گەشەکردنی جەستە بەهۆی بەدخۆراکییەوە تووشی مرۆڤ دەبێ ٥ **الفَسيلَةُ**: نەمامە خورما لە بنکە سەرەکییەکەیەوە دەبڕدرێ یان لەزەوی هەڵدەکەندرێو لەشوێنێکی تر دەچەقێندرێ ٥ پارچە ڕوەکێك لە بنکە سەرەکییەکەی دەکرێتەوەو دەڕوێندرێ.

فَسَا فَسواً وفساءً: تسی کەند ٥ بایەکی لێ بۆوە دەنگی نەبوو بۆنی هەبوو ٥ **المَفسى**: شوێنی با لێ بوونەوە، کونی پاشەوە ٥ **الفَاسِيَاءُ**: خونفوسایە، لەم ڕووەوە کە ئەویش بۆنی لێ دێ.

فَشَجَ نَشجاً: قاچی بڵاو کردەوە بۆ میزکردن یان بۆ شتی تر ٥ **فَشَّجَ**: بۆ زێدەڕەوی لەمانای (فَشَجَ) دێ ٥ **تَفَشَّجَ**: بەمانا (فَشَجَ) دێ.

فَشَخَ فلاناً فَشخاً: شەبلاغەی لە فلان دا ٥ **فَشَخَ الصبيانُ في لعبِهم**: منداڵەکان لە یاریەکەیاندا درۆیان کردو لێکیان دا.

فَشَخَ الرجلُ: پیاوەکە جومژگەکانی شل کردنەوە ٥ ماندوو بوو ٥ **تَفَشَّخَ**: جومژگەکانی شل بوونەوە.

فَشَّ فَشّاً: کەمێك هەوای تێ کرد ٥ پەقی هاتەوە.

فَشَّ الورمُ: هەوکردنەکەی نیشتەوە، دابەزی.

فَشَّ القِربَةَ ونحوها: ئەوەی لە کوندەکەدا هەبوو لەناو و هەوا دەری کرد خاڵی کردەوە.

فَشَّ غليلَهُ: ڕقی خۆی ڕشت، دەراوی بۆ ڕقی خۆی بەرەلا کرد بۆئەوەی کەمێك هێواش بێتەوە.

فَشَّ الضرعَ: گوانەکەی دۆشی، شیری تێدا نەهێشت.

فَشَّ القفلَ: بەبێ کلیل قفڵەکەی کردەوە ٥ **أفَشَّ القومُ**: خەڵکەکە بە پاڵەپەستۆو هەڵسڵەمینەوە ڕۆیشتن ٥ **إنفَشَّتِ القِربَةُ ونحوها**: کوندەکە ئەو هەوایەی تێیدا بوو هاتە دەرو هیچی تێدا نەما ٥ **إنفَشَّ اللبن** : ماستەکە لەمەشکەکە هاتە دەر ٥ **إنفَشَّت الريحُ**: هەواکە لە کوندەو میزەڵدانو تۆپەکە هاتەدەر ٥ **إنفَشَّ الجرحُ**: برینە هاوساوەکە نیشتەوە ٥ دەشگوترێ: **إنفَشَّت علة فلان**: نەخۆشی فلان لاچوو نەما ٥ **إنفَشَّ فلان**

عن الأمر: فلانكەس لەکارەکەدا تەمبەڵی کرد ٥ إنفَشَّ الأنفُ: لوتەکە لای سەروی بەرزو نەرمايييەکەی بەرز بۆوە ٥ الفَشُّ: گێلو نەحمەق ٥ قوماشو پۆشاکی باشو نەچندراو، رايەڵ کەمو تێوەدانی شاشو پاش ٥ زەلکاوی ئاو ٥ الفَشّاشُ: ئەو کەسەی بەبێ کلیل دەزانێ قوفڵو شتی وا بکاتەوە ٥ الفِشَّةُ: سی گيانلەبەر کە هەوا دەردەداتەوەو هيچی تێدا نامێنێ ٥ الفَشوشُ من الأشياء: شتی بێ سوود حوشترێك بەبێ دۆشين شير لەگوانی بتکێ ٥ مەشکەيەك دۆی لێ بڕژێ ٥ الفَشيشُ: دەنگی هەوا: کەلەشت دێتە دەر دەگوترێ: تايەی ئۆتۆمبێلەکە فشەفشی دێ ٥ واتە هەوای لێ دەردەچێ ٥ فشيش الأفعى: فيشکە فيشکی مار ٥ خشەی مار کەبەسەر شتی وشکدا بڕوا.

فَشَغَ الشَّيْئُ فَشغاً: شتەکە بلاو بۆوە.

فَشَغَ غيرَه: کەوتە سەر شتەکەی ترو دايپۆشی.

فَشَغَ بالسوط: کەوتە سەریو بەقامچی لێی دا ٥ فَشِغَتِ الثَنِيَّةُ فَشَغاً: ددانەکە ڕواو لە ڕيزی ددانەکانی پێشەوە دەرچوو.

فَشِغَ الرجلُ: پياوەکە ددانەکانی پێشەوەی شاشو پاش بوون ٥ (فهو أفشَغُ وهي فشغاءُ) ٥ فاشَغَ فلاناً بالأمر: پەلەی لە فلان کرد بۆ کارەکە، هەر لەگەڵ پێی گەيی خێرا دەنەدەنەی دا ٥ فَشَّغَ: بۆ زێدەڕۆيی لەماناى (فَشَغَ) دێ.

فَشَغَ النومُ فلاناً: خەو فلانی داگرت ٥ إنفَشَغَ الشَّيْئُ: شتەکە زۆر بوو بلاو بۆوە ٥ تَفَشَّغَ: بلاو بۆوە ٥ دەگوترێ: (تَفَشَّغَ الشيبُ فلاناً وتَفَشَّغَ الشيبُ فيه) پيری، موی سپی بەجەستەی فلان دا بەسەرو ڕيشی فلان دا بلاو بۆوە ٥ تَفَشَّغَ الولدُ: منداڵو نەوە زۆر بوونو بلاو بوونەوە ٥

تَفَشَّغَ فلان بيوت الحي: فلانکەس چووە ناو خانووی گەڕەکەکەوەو ونبوو نەبينرايەوە ٥ تَفَشَّغَ الدين فلاناً: قەرز سواری شانی فلان بوو ٥ الأفشَغُ: بەرانێك شاخی نەمابن هەردوو شاخی شکابن ٥ الفُشاغُ: پارچە چەرم کە کونەی پێ پينە بکرێ ٥ درەختێکە حەوت مەتر زياتر بەرز نابێتەوە، لە پێڕی (زەنبەقييە) وەکوو (ترترە) بەدرەختی تر هەڵدەگەڕێو تێی دەهاڵێو برستی لێ دەبڕێ ٥ الفِشاغ: ژن بەژنی، کچ بەکچی ٥ دووپياو ڕێك بکەون هەريەکەيان کچی ئەوی تريان يان خوشکی ئەوی تريان مارەبکا ٥ يان هەر يەکێ لەم دوو ئافرەتە بکرێنە مارەيی ئەوی تريان ٥ ئەم جۆرە ژن بەژنو کچ بەکچييە لە کۆمەڵگەی دواکەوتودا باوە ٥ تەمبەڵیو تەوەزلی ٥ الفُشّاغ: بەمانا (الفُشاغ) دێ کە بەمانا درەختێکە بە درەختی تر هەڵدەگەڕێو خۆی تێ با هەڵدەدا ٥ الفَشغَةُ: جۆرە مادەيەکە وەکوو لۆکە وايە لەناو کرۆکی قەفەزاژو هەندێ درەختی تردا هەيە ٥ فَشفَشَ: ڕای لاوازی هەبوو ٥ فَشفَشَ في قوله: درۆی کردو خۆی بەشتی وا هەڵنايەوە کە لەودا نەبونو کردارو ڕەفتاری کەسانی ديکە بوون ٥ فَشفَشَ الماءَ: ئاوەکەی هەڵێنجا ٥ الفشفاشُ: پۆشاکێکە باش نەچندراوە، تەنكو شاشو پاشە، ڕايەڵو تێوەدانی باش نەڕێسراوە ٥ دەگوترێ: (سيف فشفاش): شمشێرێکە خراپ دروستکراوە ٥ کەسێك فشەفش بەشتێکەوە بکا هی ئەو نيە ٥ گيايەکە وەکوو بەسباس دەچێ.

فَشَقَ الشَّيْئَ: شتەکەی شکاند.

فَـشِقَ فَـشَقاً: بـازی دا ٥ رارا بـوو لـەنێوان هەڵبژاردنی ئەم یان ئەو تا هەردووکی لەکیس چوون.

فَشِقَ الظبـيُ ونحـوه: ئاسكەكە نێوان شاخەكانی فراون بوو ٥ **فاشِقَةٌ**: لەناكاو پەلاماری دا، گوزو گومەت ڕوبەڕوی بۆوە ٥ **تَفَشَّقَ الرجلُ**: پیاوەكە كراسەكەی بن هەنگڵی ڕاستی داو لاكەی تری بەسەر شانی چەپی دادایەخوار.

فَشَلَ لحيته فَشلاً: ڕیشی بژو ژاكاو كرد.

فَـشِلَ فَـشَلاً: شل‌و شێواو بـوو ترسنۆك بـوو ٥ تێشكا، نەیتوانی كارەكە ئەنجام بدا ٥ دەگوترێ: (دعي الى القتال فَفَشِلَ) بانگكرا بۆ شەڕو نەچوو نەیتوانی بچێ.

فَشِلَ عن الأمر: لە كارەكەدا سەركەوتوو نەبوو تێ شكا ٥ **تَفَشَّلَ الماءُ**: ئاوەكە جاری بـوو ٥ **تَفَشَّلَ الرجـلُ**: پیاوەكـە ژنـی لـە بێـگانە خواسـت بۆئـەوەی منـداڵی ناكامڵ‌و نەخۆشـی نـەبێ ٥ **الفِشلُ**: پەردەو خێمەی كەژاوە ٥ شتێكە وەكوو بەڕە لەكەژاوەدا ڕادەخرێ بۆ لەسەر دانیشتن ٥ **الفَيشَلَةُ**: هێنی پیاو ٥ سەری هەرشتێك خڕو لوس بێ.

فشا نَشراً وفُشُواً: دەركەوت‌و بلاو بۆوە.

فشا عليه أمرهُ: كارەكانی بەسەرا دان هێندە زۆر بوون نەیزانی كامەیان ئەنجام بدا.

فـشا أنعـامُهم: ئاژەڵـەكانیان زۆر بـوون ٥ **أفشاهُ**: قسەكەی بلاو كردەوە ٥ نهێنییەكەی ئاشكرا كرد ٥ **أفـشى الله رزق فـلان**: خـودا ڕزق‌و ڕۆزی فلانكەسی زۆر كرد تاوای لێ هات قیامەتی لەبیر چۆوە ٥ **تفشى الشَّيْئُ**: شتەكە بلاو بۆوە فـراوان بوو ٥ دەگوترێ: (تفـشت القرحَـةُ) برینەكـە لـە گەدەیدا تەنیەوە، فراوان بوو

تَفَـشّى المـرضُ القـومَ وبهـم: نەخۆشـییەكە پـەتاو تاعونەكـە لـەناو خەڵـكەكەدا بـلاو بـۆوەو هـەمووی گرتنـەوە ٥ **التَّفَـشّي**: لەزانـستی تەجویددا بلاو بوونـەوەی هەوایـە لـەناو دەم دا لەكاتی گوتنی پیتـی شـین، بـەم جـۆرە كلایـی بخەیە نێوان مەلاشوو پشتی زوبان ٥ **الفاشية**: نوستنی سەر لە ئێوارە بۆئەوەی پاش ماوەیەك بەخەبـەر بێیـو نەخەویـەوە كارێـك ئـەنجام بـدەی ٥ **الفَاشِيُّ**: ئـەو كەسـەی شوێن ڕێبازی فاشـیەت دەكـەوێ ٥ **الفَاشِـيَّةُ**: ڕێبـازو مەزهەبێـكی ڕامیـاری‌و ئابوورییـە لـە وڵاتـی ئیتالیـا لەسـەدەی بیـستەم دا سـەری هەڵـدا، لەسەر یاسای نیقابات دامەزراوە، ڕێـگە دەدات دەوڵـەت دەسـت بخاتـە نـاو هـەموو دیـاردەو كاروبارێـكی جەو جوڵی ئابوری ٥ **الفَشاءُ**: زاو زێـكردنی مـاڵ‌و سـامانەو زۆر بوونیـەتی ٥ **الفَشوَةُ**: سندوقێكە یان جانتایەكە ئافرەت ئـەو شتانەی تێدا هەڵدەگرێ: كە بـۆ ئارایش‌و خـۆ بۆنخـۆش كـردن بـەكاریان دەهێنـێ ٥ **فَـصَحَهُ الصُبحُ فَصحاً**: بەیانی لێ هات‌و بەتەواوی دنیای لێ ڕوناك بوو.

فَصُحَ اللـبنُ فَـصحاً وفـصاحةً: شـیرەكە پالفتـە بـوو، خـشت‌و خـۆڵ‌و مـوو پوشـكەو پەلاشـی لێ جیاكرایەوە.

فَـصُحَ الرجـلُ: زمـانی كرایـەوە بەقـسەی ڕەوان‌و ئاشكرا ٥ دەگوترێ: (فَـصُحَ الأعجمـي) كابرای ناعەرەب بـەزمانی عـەرەبی قـسەی كردو هـیچ خـوارو خێـچی تێـدا نـەبوو ٥ **أفـصَحَ الـصُبحُ**: بـەیانی دەركـەوت‌و ئاسـۆ ڕوون بـۆوە ٥ **أفـصَحَ الأمـرُ**: كارەكـە ئاشـكرا بـوو ٥ **أفـصح النهـار**: ڕۆژەكـە تاوسان‌و بـێ هـەورو تـەم‌و مـژ بـوو ٥ **أفـصح عـن مـراده**: مەبەسـتی خـۆی دەربـڕی‌و

بـەپوختی رای گەیانـد ◊ **أفـصَحَ النـصاری**: مەسـیحیەکان کەوتنـە جـەژنی فیـصحیانەوە ◊ **فَصَّحَ**: بۆ موبالەغەو زێدەڕەوی لـەمانای (فَصَحَ) دێ ◊ **تفاصح في کلامـه**: خـۆی بـەزمان ڕەوان هێنایە بەرچاو و وای قسە کرد گوایە فەصیح‌و ڕەوان بێژە ◊ **تفَصّح الرجلُ**: پیاوەکە زمانڕەوان بوو، زمانی ڕاهات بەڕەوانبێـژی بـدوێ ◊ **تفَصَّحَ في کلامـه**: خـۆی بـەزمان ڕەوان لەقەڵـەم دا، زمـانڕەوانی بەسـەر خـۆی دا هێنـا ◊ **الفـصاحَة**: مەبەست گەیاندن‌و توانای شت ڕونکردنـەوە ◊ خاوێنی وشەکان لەتەم‌و مژو ناڕێـکی لێـکدانی وشەکان ◊ **الفِصحُ من الأیام**: ئـەو ڕۆژانەیـە نـە هـەورو هەڵایـە نـە ساردو سـەرمایە ◊ لـەلای جولەکـە یـادەوەری جـەژنی ئـەو ڕۆژەیـە کـە لەمیـصر دەرچـوون لەسـەردەمی فیرعەونـدا ◊ لـەلای مەسـیحیەکان جـەژنی زیندوبوونـەوەی حەزرەتی عیسایە، بەجەژنی گەورەی ناودەبەن ◊ **الفَصیح**: دەگـوترێ: (رجـل فـصیح): پیـاوێکی قسە ڕەوانە، بەجوانی مەبەستەکانی دەردەبڕێ قـسەی بـەنرخ‌و بـێ نـرخ لێـك جیادەکاتـەوە ◊ (کـلام فـصیح) کەلامێـکی ڕەوان‌و ئاشـکرایە، گوێـچکە بیـستنی پـێ خۆشـەو وەری دەگـرێ، عەقڵ هەست بە وردی‌و جوانی قسەکان دەکا ◊ (لـسـان فـصیح) زمانێـکی ڕەوانـەو جـوان مەبەسـتەکان دەردەبـڕێ‌و وشـەکان تێـك ناگیرێن.

فَـصَدَ العِرقَ فَـصداً: دەمارەکـەی قەڵاشت بـۆ کەڵەشاخ گـرتن ◊ دەگـوترێ: (فَـصَدَ المـریضَ) کەمێـك خـوێنی لـە نەخۆشـەکە گـرت بەمەبەستی چارەسەر کردن.

فَـصَدَ الناقـةَ: دەماری حوشـترەکەی شـەق کـرد بۆئەوەی خوێنی لێ دەربێنێ‌و بیخواتەوە (ئەمە لەکاتی گرانی‌و قات‌و قڕیدا ڕودەدا) ◊ **أفـصدت الـشجرةُ**: درەختەکـە چـرۆکانی پـشکوتن‌و گەڵاکانی دەرکەوتن.

فَصَّدَ: بۆ موبالەغە لەمانای (فَصَدَ) دێ ◊ دەگوترێ: **فَصَّدَ السیلُ الأرضَ**: لافاوەکە زەویەکەی هەڵدڕی ◊ **فَصَّدَ الشَّيءَ**: شتەکەی لەناوی کەم هەڵکێشا ◊ لەناوی کەمی وەردا ◊ **إفتصد**: بەمانا (فصد) دێ ◊ **إنفـصد الـدمُ ونحـوه**: خوێنەکـە جاری بـوو ◊ **تفصَّدَ الدمُ**: خوێنەکە جاری بـوو ◊ دەشگـوترێ: (جـاء یتفـصَّدُ جبینـه عرقـاً) هـات ئـارەقی لـە ناوچـاوان دەچـۆڕایەوە ناوچـاوانی ئـارەقی لێ دەتکـا ◊ **الفاصِدان**: ڕێـڕەوی هاتنـە خـوارەوەی فرمێـسك لەسـەر ڕومـەت ◊ **أبـو فـصادة**: باڵندەیەکـە لـە پێـری (فوتاحیـە)و جـۆرە چـۆلەکەیەکە دەنـدوك هەڵـدڕاوە خـواردنی حەشەرەو کرم‌و شتی وایە ◊ **المِفصَدُ**: گوێزان‌و کێردی پزیشك کە بۆ کەڵەشاخ گرتن بـەکاری دەهێنـێ ◊ **فَصَّ الجرحُ فَصیصاً**: برینەکـە هەنـدێ کێم‌و زوخاوی لێ هات.

فَصَّ العرقُ: ئارەقەکە تکا.

فَصَّ الجُندُبُ: صەرصیرەکە (سیـسرکەکە) دەنگی لێ هات.

فَصَّ الشَّيءَ: شتەکەی جیاکردەوە لەشتەکەی تـری دامـاڵی ◊ **أفَـصَّ الیـه حقـه شـیئاً**: بەشێـکی لەمافەکـەی خـۆی پێدایـەوە ◊ **فَصَّـصَهُ**: بۆزێدەڕەوی لەمانای (فَصَّه) دێ ◊ **أفَصَّ الخاتمَ**: نقێمی بۆ ئەنگوستیلەکە دروست کـرد ◊ **إفتَصَّ الشَّيءَ**: شتەکەی جیاکردەوە لەوی تری دارنی ◊ **إنفَصَّ منه**: لێی جیابۆوە ◊ **إستَفَصَّ**: دەگوترێ: (مـا إسـتفصَّ منـه شـیئاً) هیـچی لێ دەرنـەهێنا ◊ **الفُـصُّ**: بەیەکگەیـشتنی هـەردوو ئێـسقانێك ◊

هــەر نقـێم‌و بــەردی بــەنرخ‌و گەوهــەر کــە دەکرێتە ئەنگوستیلەوە ◊ قەڵشتی لیمۆو سەلکە سـیرو شـتی وا ◊ گلێنــەی چــاو ◊ حەقیقــەت‌و کرۆکی شت ◊ بڵقۆکــەی شلــەمەنی ◊ دەگــوترێ: (فلان خَزّاز الفصوص) فلانکەس ڕای پەسـەندو وەڵامی بەجێیە ◊ **الفَصّاصُ**: دروستکەری نقێم‌و ئەنگوستیلە ◊ **الفَصیصُ**: دەنکە موروی لوس ئەوەندە لوس بێ وابزانی چەورە.

فَـصَعَ الرطبةَ: دەنکە خورما تەڕەکەی بەپەنجە پلێــشاندەوە بۆئــەوەی دەم بکاتــەوەو ئــەوی ناوەوەی دەربکەوێ.

فَصَعَ الصّبيُ قلفته: کوڕەکە پێستی سەری بچوکی خـۆی گـرو و دایمـاڵی ◊ سـەری بـچوکی خـۆی بەدەر خست.

فَصَعَ العَمامة عـن رأسـه: مێـزەری لەسەری خۆی داماڵی سەری خۆی ڕوت کرد.

فَـصَعَ الـشَّيْءَ عـن الـشَّيْءِ: شـتەکەی لە شـتەکە دەرهێنا ◊ **فَصَّعَ الرجلُ**: پیاوەکە بای لێ بۆوە ◊ **فَصَّعَ له بمال**: ماڵ‌و سامانی پێدا ◊ **فَـصَّعَ الـشَّيْءَ من غيره**: شتەکەی لەوی تـر دەرهێنا ◊ **إفتَـصَعَ الغُلامُ**: کوڕە منداڵەکـە پێستی سـەری هێنـی خۆی گرو و لایداو دایماڵی، سەری بچوکی خۆی دەرخست ◊ **إفتَصَعَ حَقَّهُ**: بەزۆرە ملێ مافی خۆی سـتاند ◊ **إنفَـصَعَ الـشَّيْءُ**: شـتەکە ڕوت بـوو پەردەی پێوە نەما ◊ **إنفَصَعَ من غيره**: لەشتەکە هاتە دەر ◊ **تَفَصَّعَ**: بۆ موتاوەعەی (فَصَع) دێ ◊ **الأفصعُ**: کوڕی چوك هەڵماڵدراو، سەری چوکی هەڵماڵدراوێ ◊ **الفَصعانُ**: کەسێـك سەری خۆی ڕوت بکا لەبەر ئـاڵۆش‌و خـرۆ، یـان گـەرما ◊ **الفُصعةُ**: سەری چوکی کوڕ: کە پێستەکەی فـراوان بـێ‌و گۆپکەکـەی دەربکـەوێ پـێش خەتەنــە کردنـی ◊ **فَـصفَصَ فـلان**: فلانکـەس هــەواڵی ڕاسـتی هێنـا ◊ **فَـصفَصَ دابتَـهُ**: گیـای فیصفیصی دا بە وڵاخەکەی ◊ **تَفَصفَصُوا عنه**: لێی تەکینەوە دەوریان چۆڵ کـرد ◊ **الفَصَافِصُ**: پیـاوی ئـازاو ورە بـەرز ◊ **الفِـصفِصُ**: ڕوەکێـکی ئاڵفییەو تەمەن درێژە، لەپێڕی (القرنيـة) ◊ لە وڵاتی شام پێی دەگوترێ: (الفِصة) لە وڵاتـی حیجازیش پێی دەگوترێ: (البرسيم الحجـازي) ◊ **الفِصفِصَةُ**: بەمانا (الفِصفِصُ) دێ.

فَصَلَ الكرمُ فصولاً: مێوەکە دەنکە ترێیەکانی ورد بوون.

فَصَلَ القومُ عن البلد: خەڵکەکە لەشارەکە چونە دەر.

فَصَلَ بين الشيئين: ناوانی دوو شتەکەی کرد، لێکی جیاکردنەوە.

فَصَلَ الحاكمُ بين الخصمين: دادوەر حوکم‌و بڕیاری خۆی لەنێوان دوو کێشە کارەکەدا ڕاگەیاند.

فَصَلَ الشَّيْءَ عـن غـيره فـصلاً: شـتەکەی لەوی تـر دوور خستەوە.

فَصَلَ الشَّيْءَ: شتەکەی بڕی.

فَصَلَ الخطيبُ وطره القولَ: وتاربێژەکە قسەی جوانی کردن، وتارەکەی بەپێزو ڕێك‌و پێك بوو.

فَصَلَ الفصيلَ عن أمه: بێچوەکەی لەدایکی دابڕی دووری خسـتەوە ◊ لەشـیری بڕیـەوە ◊ **فاصَـلَ شريكَهُ**: حەق‌و حیسابی لەگەڵ هاوبەشەکەیدا کردو لێی جیا بۆوە ◊ **فَصَّلَ الشَّيْءَ**: شتەکەی پارچە پارچە کـردو کـردی بەچەند بەشێـکی لێك جیاو سەربەخۆ ◊ **فَصَّلَ الأمرَ**: کارەکەی ڕونکـردەوە ◊ **فَصَّلَ القَصّابُ الشاةَ**: قەسابەکە مەڕەکەی سەربڕی‌و گۆشتەکەی پارچە پارچە

کرد ٥ دەشگوترێ: (فَصَّلَ الخیاطُ الثوبَ) خەیاتەکە قوماشەکەی پارچە پارچە کردو ئەندازەی گرت بۆئەوەی بۆ خاوەنەکەی بیدورێ ٥ **فَصَّلَ العِقدَ**: لە ملوانکەکەدا میروی ترو ڕەنگی تری خستە نێوان دەنکەکانیەوە ٥ **إنفصلت المرأة رضیعها**: ئافرەتەکە منداڵەکەی لەشیر بڕیەوە ٥ **فَصَّلَ النخلةَ**: دارخورماکەی لەشوێنی خۆی گواستەوە بۆ شوێنێکی تر ٥ **إنفَصَلَ الشَّیْئُ**: شتەکە دابڕا ٥ **إنفَصَلَ القومُ عن مکان کذا**: خەڵکەکە ئەو شوێنەیان جێهێشت ٥ **الفاصِلُ**: جیاکەرەوە، یەکالا کەرەوە ٥ **الفاصِلَةُ**: مورویەکی تایبەتییە لە ملوانکەدا دەخرێتە نێوان دوو مووروی ترەوە ٥ نیشانەیەکە لە حیساب دا دەخرێتە نێوان خانەی دەیان و سەدان و هەزاران...هتد ٥ لە بواری زانستی عەروزدا بریتییە لەسێ پیتی خاوەن بزوێن کە بەشوێنیاندا پیتێکی ساکن بێ وەکوو (کَتَبَتْ) یان چوار پیت و بە شوێنیاندا پیتێکی ساکن هەبێ وەکوو (سَمِعَهُم) ٥ **الفاصولیا**: فاسۆلیا بەتەڕی و بەوشکی دەکوڵێندرێ و دەخورێ ٥ فاسۆلیا چەند جۆرێکی هەیە.

الفِصالُ: لێ بڕینەوەی زارۆکە لە شیرخواردنی دایکی ٥ **الفَصلُ**: ماوەی نێوان دووشت ٥ پەردەی نێوان دووشت ٥ شوێنی بەیەک گەیشتنی دوو ئێسقان ٥ بنک و وەچەو لقی شت ٥ دەگوترێ: (للنسب أصول وفصول) ٥ **فصول السنة**: وەرزەکانی ساڵ (بەهارو هاوین و پایزو زستان) ٥ هەروا وشەی (الفَصل) ناوە بۆ بەشێک لەکتێب: کەبەچەند فەصڵێک دەبنە یەک (باب)و چەند بابێکیش کتێبەکە پێک دێنن ٥ هەروا ناوە بۆ بەشێک لەشانۆگەری ٥ قسەی یەکالا کەرەوە ٥ **یوم الفصل**: ڕۆژی قیامەت ٥ (فصل الخِطاب) ئەوەیە حوکمێک بێ کەس ڕەتی نەکاتەوە ٥ **الفصلة**: درەختی خورمای گوازراوە لە شوێنێکەوە بۆ شوێنێکی تر ٥ بەحس و مەقالێک کە لەگۆڤارێک جیاکرابێتەوە ٥ نیشانەیەکە لە نیشانەکانی خاڵبەندی بەم شێوە (،) دادەنرێ پێی دەگوترێ فاریزە واتە: وەکوو واوێکی سەرەو ژێر بەپچوکی دەنوسرێ و دەخرێتە نێوان جوملەی بەسەر یەکدا هاتووەوە ٥ هەروا دەخرێتە نێوان جۆرو بەشی شتەوە، هەروا دەخرێتە دوا وشەی بانگ لێکراوەوە ٥ فاریزەی نوختەداریش هەیە لە دوو شوێن دادەنرێ:

(١) لەنێوان جوملەی درێژدا،

(٢) لەنێوان دووجوملەدا کە دووەمیان هۆکاری یەکەمیان بێ، (ئەمشەو نەنوستم؛ بۆ ئەوەی برێ لە ئیشەکەم ئەنجام بدەم).

الفصیلُ: بێچوە حوشتر ٥ گوڵکەڵە ٥ دوای لە شیر بڕینەوەیان و دوورخستنەوەیان لەدایکیان ٥ دیوارێکی نزم ٥ **الفصیلة**: پارچەیەک لەجەستە ٥ پارچەیەک لە گۆشتی ڕان ٥ هۆزو خێڵی پیاو ٥ خزمی پیاو ٥ لەبواری ڕووەکناسی دا کۆمەڵە ڕەگەزە گیایەکن صیفاتی هاوبەشیان هەن ٥ (فصیلة الجیش) بەشێکە لەسوپا ٥ **الفیصل**: یەکالا کەرەوە دادوەر کە کێشەو نیزاعی نێوان دووکەس یان زیاتر یەکالا بکاتەوە ٥ جودا کەرەوەی نێوان حەق و بەتاڵ ٥ **المُفَصَّلُ**: یەک لەسەر حەوت بەشی کۆتایی قورئان لەم ڕووەوە نیشانەوە ناوبڕەکانی سورەتەکان زۆرن ٥ **المُفَصَّلَةُ**: ئەنجامەی دەرگا ٥ ئەرمادەی دەرگا.

المَفصِلُ: شوێنی بەیەک گەیشتنی دوو ئێسقان لەجەستەدا ٥ شوێنی گرد بوونەوەی بەردی

ڕەق‌و پتەو (کەڵەکە بەرد) ◊ لەب‌و چەوی نێوان دوو گردو کێو کە ئاوی لێ بێتە دەر ◊ (داء المفاصِل) دەردە جومگە ◊ المفصليّات: پێرێکن لە گیانلەبەری (اللافقريات)ی وەکوو دوپشك‌و مێروو جاڵجاڵۆکەو شتی وا ◊ المِفصَلُ: زوبان.

فَصَمَ الشَّيْئَ فَصماً: شتەکەی قەڵاشت ◊ شەقی کرد بەبێ ئەوەی دووڵەتی بکا.

فَصَم العقدة: گرێیەکەی شل کردەوە.

فَصَمَ الشَّيْئَ: شتەکەی چەماندەوە ◊ **أفصَمَ الشَّيْئَ**: شتەکە ڕۆیی بەسەرچوو ◊ دەگوترێ: (أفصم الحر وأفصم المطر وأفصمت عنه الحُمىّ) ◊ **فَصَّمَهُ**: بەهێزو توێزی زۆر شتەکەی قەڵاشت ◊ **إنفَصم الشَّيْئُ**: شتەکە شکا بەبێ ئەوەی لێك جیابێتەوە ◊ **إنفَصمت العقدة**: گرێیەکە شل بۆوە ◊ **إنفَصمت العُروة**: قلفەکە (دەسکەکە) لێ بۆوە ◊ **إنفَصم ظهرُهُ**: پشتی شکا ◊ **إنفَصمت الدُرَّةُ**: گەوهەرەکە لایەکی درزی برد ◊ **إنفَصم المطرُ**: بارانەکە وەستایەوە (بروکەی دایە) ◊ **تَفَصَّمَ الشَّيْئُ**: شتەکە شکا بەبێ ئەوەی لێك جیابێتەوە.

الفَصمَةُ: درزو قەڵشت ◊ **الفِصمَةُ**: ئەو وردەو پرژو پاڵەی لەسیواك‌و شانەو شتی وا هەڵدەوەرێ ◊ **الفَصيم**: دەگوترێ: (فأس فصيم) تەشوێ‌و پاچێکی گەورەیە.

فَصى الشَّيْئَ من الشَّيْئِ وعنه فَصياً: شتەکەی لە شتەکە جیاکردەوە لێی کردەوە ◊ دەگوترێ: (فَصى اللحمَ عن العظم) گۆشتەکەی لە ئێسقانەکە جیاکردەوە ◊ **أفصى من الأمر**: لەکارەکە ڕزگاری بوو جا خێر بێ یان شەڕ ◊ **أفصى المطرُ**: بارانەکە وەستایەوە ◊ **أفصى عنه البردُ أو الحرُ**: سەرماکە ڕۆیی یان گەرماکە نەما ◊ **أفصى الصائد**: نێچیروانەکە قولاپەکەی یان تەڵەو داوەکەی هیچی پێوە نەبوو ◊ **فَصَّاهُ منه وعنه**: ڕزگاری کرد ◊ لێی کردەوە ◊ دەگوترێ: (فَصّى اللحم عن العظم) گۆشتەکەی لە ئێسقانەکە کردەوە ◊ **إنفصى اللاصق من غيره**: لەزگەکە لەشتەکە بۆوە ◊ دەشگوترێ: **إنفصى اللحمُ عن العظم**: گۆشتەکە لە ئێسقانەکە بۆوە ◊ **تفصّى من الشَّيْئِ وعنه**: لەشتەکە ڕزگاری بوو ◊ **تفصّى من الديون**: لەقەرزداری ڕزگاری بوو ◊ دەشگوترێ: (ما كدت أتفصّى منه) ◊ **تَفَضَّجَ الجسمُ**: جەستەکە قەڵەو و گۆشتن بوو ◊ **تَفَضَّجَ الشَّيْئُ**: شتەکە فراوان بوو ◊ **تَفَضَّجَ الرأسُ عرقاً**: سەر ئارەقی لێ تکا ◊ **فضحه فَضحاً**: عەیب‌و عارەکانی دەرخستن، عەیبەکانی خستنە ڕوو ◊ ڕونی کردەوەو ئاشکرای کرد ◊ **فَضَحه النهار**: ڕوناکی ڕۆژ عەیبەکانی دەرخستن.

فَضح القمرُ النجومَ: مانگ ڕوناکی ئەستێرەکانی مەحو کردەوەو دیار نەکەوتن ◊ **إفتَضَحَ الرجلُ**: پیاوەکە عەیبەکانی دەرکەوتن ◊ **تفاضح الرجلان**: هەریەك لەو دوو کەسە عەیب‌و عاری یەکتریان خستە ڕو ◊ **الفاضح (الفعل الفاضح)**: کردەوەی حەیابەرە ◊ کردەوەیەکی مادیەو شەرەف‌و کەسایەتی لەنگ دەکا ◊ **الفضيحة**: بڵاوبوونەوەی ناو و ناتۆرەی عەیب‌و عار ئامێز ◊ **الفضحُ**: شتی کلۆر.

فَضح فضحاً: شکاندی شەقی کرد ◊ دەگوترێ: (ضرب الرأسَ ففضحه) لەسەری داو شکاندی برینی لێ کرد ◊ (وضرب البطيخةففضحها) کاڵەکەکەی قاش کرد.

فَضح العَينَ: چاوەکەی کوێر کرد ◊ هەڵیکۆڵی.

فَـضَحَ البُـسرَ: خۆشـاوی لـه خورمـا نەگەیوەکـه دروست کرد ◊ **أفـضَحَ العُنقُـودُ**: هێشوه میوەکه کاتی ئەوەی هات بگوشرێو شەرابی لێ دروست بکرێ ◊ **إفتضخ الشَّيْءَ الأجوف**: شته کلۆرەکەی شکاند ◊ **إفتَضَخَ البُسرَ**: له خورما نەگەیوەکه شەرابی خۆشاوی دروست کرد ◊ **إنفَـضَخَ**: بـۆ موتاوەعـەی (فَضَخَ) دێ ◊ **إنفَضَخَ الشَّيْءُ**: شتەکه پانو فراوان بـوو ◊ **إنفَـضَخَ السقاءُ وهـو مـلآن**: کونـده ئاوەکـه (تەنکیـه ئاوەکـه) درزی بـردو ئـاوی لەبـەر ڕۆیـی ◊ **إنفَـضَخَ فـلان**: فلانکەس گریاو فرمێسکی زۆری ڕشـتن ◊ **إنفَـضَخَ الـدَّلو**: دۆڵچەکه چی ئـاوی تێدا بـوو فیچقەی کـردو هاته دەر ◊ **إنفَضَخَت العينُ**: چاوەکه کوێر بـوو ◊ **إنفَضَخَ القارورة**: گۆزەکه شکاو هیچی تێدا نـەما ◊ **الفَـضوخُ**: شەرابێـك بخۆرەوەکـەی سـەرخۆش بکـا ◊ **الفَـضيخُ**: گوشـراوی تـرێ ◊ دۆشـاو ◊ شەرابێـکه لـەخورمای ئـاڵو بـۆڵ تێـکەوتوو (خورمـای تـازه گـەیيو) دروسـت دەکرێ بـەبێ ئەوەی ئاگری تێدا بـەکار بهێنـدرێ ◊ ماسـتاوی زۆر ڕون ◊ **المِفضَخَةُ**: کوپەو گۆزەی شـەراب تێـدا دروست کردن ◊ دۆڵچەی زۆر گەورە.

فَـضَّ الـشَّيْءَ فَـضّاً: شـتەکەی لێـك جیـاکردەوە ◊ دەگوترێ: (فَضَّ القـومَ) خەڵـکەکەی پەرتـەوازە کرد (فَضَّ المال القوم) مـاڵو سامانەکەی بەسـەر خەڵکەکەدا دابەش کرد.

فَضَّ خاتَمَ الكتـاب: نامـه داخراوەکـەی هەڵپچڕی، مۆرکراوەکەی لێك کردەوە.

فَضَّ الماءَ: ئاوەکەی ڕشت.

فَضَّ اللؤلؤةَ ونحوها: مرواریەکەی کونکرد.

فَضَّ عُذرةَ المرأة: کچێنی ئافرەتەکەی لابرد.

فَضَّ ما بينهما: نێوانی کردن.

فَـضَّ الأمـرَ: کارەکـەی بڕیـاردا (بڕیـاری لەسـەر کارەکە دا).

فَـضَّ الله فـاه: خـودا دەمو دانـی وردو هـاڕ بکـا ◊ **فَضَّضَ الشَّيْءَ**: شتەکەی زیوکەفت کـرد ◊ بـەزیو شتەکەی ڕوکەش کـرد ◊ **إفـتَضَّ**: بـەمانا (فَـضَّ) دێ ◊ **إنفَضَّ الشَّيْءُ**: شتەکه شکا ◊ **إنفَـضَّ الجمـعُ**: کۆمەڵەکـه پەرتـەوازە بـوو ◊ **الفُـضاضُ**: ئـەوەی لـەکاتی شـکاندا پەرتـەوازە دەبـێ ◊ دەگـوترێ: (طـارت عظامـه فُـضاضاً) ئێسقانەکانی لـەکاتی لێدان دا کەرتو پەرت بوون ◊ **الفُضاضَةُ**: بەمانا (الفُضاض) دێ ◊ **الفَضُّ من الناس**: قەومو خێڵی پەرتـەوازە ◊ دەگـوترێ: (خـرز فَـضٌّ): مـوروی پەرتـەوازەو بـڵاوە بـوو ◊ **الفَـضَضُ مـن الـشيء**: ئـەوەی لـه شـتەکه جیابۆتـەوەو بـڵاو بۆتـەوە ◊ دەشگوترێ: (أصـابه فـضض مـن المـاء) پرێـشکی ئـاوی ڕێـکەوت ◊ **الفَـضَّةُ**: بـەردی کەڵەکـه بـوو بـڵاوە بـووی کۆمـەڵ لەسـەر کۆمـەڵ ◊ زەوی بـەردەلانی ڕەشو سوتەمەرۆ ◊ **الفِـضَّةُ**: زیـو ◊ عونسورێـکی سپییە، لەهـەموو مادەیـەك زیـاتر ئامادە باشی گەیاندنی گەرمیو تەزوی کارەبایی تێدایە ◊ لەدوای زێڕ له جەوهەرە بەنرخەکانە که بەکاردێ بۆ سکەلێدنی پارە ◊ **الفَضيض**: ئەو پـرژو وردە دڵۆپـه ئـاو و ئاردەڵۆکـەو بـەفرە وردەیـە کـه لـەکاتی پرژانـی ئـاودا یـان لـەکاتی هەڵکردنی ڕەشـەباو ڕادانـی ئاردەڵۆکەی بـەفرا دەبینـدرێ ◊ ئـاو کەلەسەرچاوە هەڵـدەقوڵێ ◊ یـان کەلەئاسمانـەوە دەبـارێ ◊ شوێنی ئـاودار ◊ ئـەو دەنکـە خورمایـەی کەلـەدەم فـڕێ دەدرێتـەدەر ◊ **المِفـضاضُ**: ئـامێری هـاڕینو وردکردنـی بـەردو گڵی زەوی ◊ **المِفَضُّ والمِفَضَّةُ**:

بەمانا (المِفضاض) دێ ◊ فَضفَضَ الشَّيْئُ: شتەکە بەرفراوان بوو ◊ فَضفَضَ الثوبُ: کراسەکە پان و پۆڕ بوو (فَضفَضَ الدِرعُ) زرێیەکە پان و فراوان بوو (فَضفَضَ العيش) ژیان فراوان بوو ◊ تَفَضفَضَ بول الناقة: میزی حوشترەکە بەسەرزەوی دا بڵاو بۆوە ◊ الفَضافِضة من الدروع ومن الثياب: زرێی فراوان پۆشاکی فراوان و پان و پۆڕ ◊ الفَضفاض من المياه: ئاوی زۆر ◊ پیاوی بەخشندە ◊ کراسی پان و پۆڕ ◊ زەوی کە بە هۆی بارانی زۆرەوە ئاوی لەسەر ڕاوەستابێ ◊ الفَضفاضَةُ: (سحابة فضفاضة) هەوری باراناوی، هەور کەزۆری باران تێدا بێ ◊ فَضَلَ الشَّيْئُ فضلاً: شتەکە زیاد لە پێویست بوو ◊ دەگوترێ: أنفِق من مالك ما فضل: ئەوەی لە پێویستی خۆت زیادە لەسامانەکەت لێی ببەخشە.

فَضُلَ الشَّيْئُ فضولاً: شتەکە بە خاوەن ڕێزو باش وەصفدار دەکرێ ◊ أفضل عليه: چاکەی لەگەڵ کرد ◊ أفضل من الشَّيْئ: لە شتەکە هەندێکی هێشتەوە ◊ أفضل عليه في الحسب: لەبنەچەو نژادا لەو خانەدان ترە ◊ فاضَلَهُ مفاضلةً وفضالاً: لەفەزڵ و ڕێزدا بەسەریدا بالادەست بوو ◊ فاضل بين الشيئين: بەرامبەری و هاوکێشەی لە نێوان دوو شتەکەدا کرد ◊ فَضَّلَهُ على غيره: بەگەورەترو ڕێزدارتری لەقەڵەم دا.

تفاضَلَ القومُ: خەڵکەکە کێبڕکێیان هەبوو لەوەجاغزادەیی دا هەریەکەیان لافی ئەوەیان لێدەدا کە ڕێزدارترە لەوی تر ◊ تَفَضَّلَ: پۆشاکی پشودان و ناوماڵی لەبەر کرد ◊ تَفَضَّلَ عليه: چاکەی لەگەڵ کرد ◊ لافی ئەوەی لێدا کە پیاوەتی بەسەریەوە هەیە ◊ تَفَضَّلَ على غيره: پیاوەتی و ڕێزداری و وەجاغزادەیی بۆ خۆی چەسپا بەسەر کەسانی دیکەدا ◊ إستفضل من الشَّيْئ: لەو ڕێزدارتر بوو ◊ إستفضل الشَّيْئَ: شتەکەی بەزیادە لەمافی خۆی وەرگرت ◊ الفاضِل: زیاد لەپێویست ◊ پیاوی ڕێزدارو شکۆمەند ◊ الفاضلة: نازو نیعمەتی گەورە ◊ فواضل المال: بەروبوومی زەوی ◊ شیرمەنی ئاژەڵ ◊ قازانجی بازرگانی ◊ الفِضالُ: جزداشە ◊ بیجامە، پۆشاکی ناو ماڵ کە ئافرەت و پیاو لەماڵدا دەیپۆشن بۆ نوستن و پشودان ◊ الفُضَالَةُ: پاشماوەی شت، بەرماوەی شت ◊ الفَضلُ: چاکەو نیعمەت بەبێ پاساو ◊ زیادەی بودجە لەبواری ئابوریدا ◊ بەرماوەی شت و زیادە ◊ فَضل الزمام: لایەکی ڕیشمەو هەوسار.◊ الفُضُلُ: ئافرەت کە پۆشاکی ئیش لەبەربکا ◊ دەشگوترێ: (إمرأة فُضُلٌ) ئافرەتێکە داوێنی لەزەوی دەخشێ و لەنجەو لار دەکا ◊ الفَضلَةُ: بەرماوەو پاشماوەی شت ◊ ئەوەی لە جەستە دێتە دەر لە پێشەوەو لەپاشەوە ◊ الفُضُولُ: شتی بێ سودو قازانج، شتی پڕو پوچ ◊ دەگوترێ: (هذا من فضول القول) ئەمە قسەی پڕو پووچە ◊ خۆ تێ هەڵقورتاندنی مرۆڤ لەکارێک کە پەیوەندی بە ئەوەوە نەبێ ◊ (حلف الفضول) بەڵێننامەو سوێندخواردنێکی قورەیشیەکان بوو لەناوخۆیاندا بڕیاریان دا لەناو مەککەدا ستەم نەهێڵێن و قەلاچۆی زۆرداری بکەن ◊ پێغەمبەری ئیسلام پێش ئەوەی ببێتە پێغەمبەر ئامادەی ئەم هاوپەیمانیە ستراتیجیە بووە، کەلەماڵی عەبدوڵڵای کوڕی جەدعان دا مۆرکراو هەموو تیرەو هۆزەکانی قورەیش پابەند بوونی خۆیان بەم پەیمانە ڕاگەیاند ◊ الفُضُولِيّ من الرجال: کەسێک بەکاری لاوەکییەوە خۆی خەریک بکا ◊ لەشەرع و یاسادا

بەکەسێـــک دەگــوترێ: سەرپەرشــتيارو وەلى ئــەمر نــەبێ وەكيـــلو نەصــيليش نــەبێ ٥ **الفَـضِيلَةُ**: پلــەى بــەرز لــە ڕەوشــتى جوانــدا ٥ (فـضيلة الـشَّئِ) تايبەتمەنـدى شتو وەزيفـەى شـت ٥ (أمهـــات الفـــضائل) كـانو سەرچـاوەى ڕەوشتى بەرز عەدالەتو، حيكمـەتو لێزانـىو، داوێن پاكىو، مەردايەتييە.

فَضا المكان فَضاءً وفُضواً: شوێنەكە فراوان بوو.

أفضا الشجرُ بالمكان: درەخت لە شوێنەكە زۆر بوو.

أفضا فلان دراهمه: فلانكەس پارەكانى نەكردنـە كيـسە باخەڵـەوە ٥ **أفـضى المكـانُ**: شـوێنەكە فراوان بوو ٥ **أفـضى فـلان**: فلانكـەس چـوو بـۆ دەشتو سارا ٥ **أفضى الى فلان**: گەيشتە فـلان ٥ **أفضى الأمر به الى كذا**: كارەكە فلانكەسى بـەوە گەياند ٥ دەشگوترێ: **هذا الكلامُ يفضى الى كذا**: ئەم قسە سەر بەو دەكێشێو ئەمـە دەگەيـەنێو ئەو ئاكامـە بـەدى دێنـێ ٥ **أفـضى الـساجدُ بيـده الأرضَ**: سـوژدەبەرەكە لـەكاتى سوژدەدا دەسـتى بەزەوييەكـەدا هێنـا ٥ **أفـضى الى فـلان بالـسِّرِّ**: نهێنيەكـەى بـەفلان گـوت ٥ **أفـضى الى المـرأة**: جووە خەڵوە لەگەڵ ئافرەتەكە.

افضى المكانَ: شوێنەكەى فـراوان كـردو خـاڵى كـرد لەشت ٥ **الفَضَا**: تەنها ٥ دەگوترێ: (سَـهمُ فـضاً) تاقە تيرێك ٥ (وبقيت فَـضاً) بەتـەنيا مامـەوە ٥ (تركت الأمْرَ فـضاً): كارەكەم بەدانەمـەزراوىو نارێـــكخراوى جـــى هێـــشت ٥ يـــان دەگـــوترێ: (أمـــرهم فـــضاً بيـــنهم) فـــەرمانڕەوايىو كـــار ڕاپەڕانـــدن لەناويانـــدا يەكـــسانەو كـــەس فەرمانڕەوايىو كوێخايان نيە ٥ **الفَضاءُ**: زەوىو دەشتايى بەرفراوان ٥ زەوى خاڵىو چۆڵەوانى ٥ خانوێـك بـەردەمى چـۆڵ بـێ ٥ بۆشـايى نێـوان شارە ئەستێرەكان: كـە هـەر خـودا دەزانـێ ئـەو مەسافانە چەندن.٥ **فَطا** به عن رأيه فَطْناً: لەڕاو بۆچونەكەى خۆى لايدا.

فَطَا الشَّيْئَ: شتەكەى درز پێ برد، ڕوشاندى ٥ **فَطَا الرجلَ**: لەپشتى پياوەكەى دا پانەو پان.

فَطَا به الأرضَ: بەزەوى دا دا، خستى.

فَطَـا القـومَ: خەڵـكەكەى واڵێ كـرد كارێـك بكـەن پێيان ناخۆش بێ.

فَطَا ظهرَ بعيرِه: بـارى گرانـى خـستە سـەر پـشتى حوشترەكەىو پشتى چەماند.

فَطِئَ الرجـلُ فَطْئـاً: پياوەكە پـشتى چاڵو سنگى دەرپەڕى ٥ لوتى پان بۆوە، لوتى پڵيشابووەوە.

فَطِــئَ الــبعيرُ: حوشــترەكە پــشتى نــەوى بــوو ٥ چۆمايەوە ٥ **أفطـأ الرجـلُ**: پياوەكـە دەوڵەمەنـد بوو ٥ ڕەوشتى ناشيرين بـوو، دواى ئـەوەى لـەوە پێش ڕەوشتى جوان بوو ٥ **أفطأ فلاناً**: خواردنى دا بـەفلان ٥ **تَفَاطَـأ**: پـشتى زۆر بەقوڵـدا چـوو سنگى زۆر دەرپەڕى ٥ **تفاطَأ عنه**: تەمبەڵى كرد لـە ئيشەكەدا ٥ **تفاطَـأ عـن القـوم**: لـە هەڵمـەت بردن بۆسەر قەومەكە وازى هێناو كشايە دواوە ٥ **فاطَـــأ بـــه الأرضَ**: بـــەزەوى دا دا، خـــستى ٥ **الفُطأةُ**: پشت بەقوڵدا چونو سنگ دەرپەڕينە ٥ **فَطَحَت المرأةُ بالولد فَطحاً**: ئافرەتەكە منداڵەكەى فڕێ دا.

فطح الشَّيْئَ: شتەكەى پان كرد ٥ دەگوترێ: (فَطَحَ القَلَمَ) قەڵەمەكەى دادا واى لێ كرد پان بنوسێ.

فَطَحَ فلاناً بالعصا: بەگۆچان لـە فلانكەسى دا ٥ دەشگوترێ: (فَطَحَ ظَهرَهُ) لەپشتى دا.

فَطِحَ فَطَحاً: پـان بـوو ٥ دەگوترێ: (فَطِحَ الـرأسَ) سەرى پان بوو (فَطَحت القدم) قاچى پان بـوو ٥

فَطَّحَ: بۆ موبالەغە لەماناى (فَطَح) دێ ٥ دەگوترێ: **فَطَّحَ الحديدة**: ئاسنەكەى پان كردەوە.

الأَفطَحُ: پانو پانەوەبوو ٥ **الفِطَحلُ**: لافاوى گەورە ٥ شتى كەتەو قەبارە زل ٥ زۆرزانو عالم ٥ كەسێك زۆر عالم بێ، بۆيە ئێستا بەكۆى زانا گەورەكان دەگوترێ: (فطاحِل) ٥ هەروا وشەى (الفِطحل) ناوە بۆ رۆژگارێك كەهێشتا ئادەميزاد دروست نەكراوە.

فَطَرَ ناب البعير: كەڵبەى حوشترەكە گۆشتەكەى شەق كردو دەركەوت.

فَطَرَ النباتُ: روەكەكە زەوى قەڵاشتەوەو سەرى دەرهێناو روا.

فَطَرَ الشَّيْءَ: شتەكەى شەق كرد.

فَطَرَ الأمر: شتەكەى دەست پێ كرد هێنايە گۆڕێ.

فَطَرَ العالَمَ: خودا لە نەبوونەوە بوونەوەرى هێنايە كايەوە.

فَطَرَ العَجينَ: هەويرەكەى كرد بەنانو نەيهێشت هەڵبێ ٥ هەر شێلاييو خێرا كردى بەنان رانەوەستا هەويرەكە بگورێو هەڵبێ ٥ دەشگوترێ: (فَطَرَ الأَجيرُ الطينَ) كرێكارەكە قوڕەكەى بەكارهێنا بۆ سواغ پێش ئەوەى قوڕەكە ماوەيەكى بەسەردا بڕواو بگورێو بترشێ.

فَطَرَ الناقةَ: بەقامكە گەورەو قامكە شادەى گوانى حوشترەكەى دۆشى.

أَفطَرَ الصائمُ: رۆژوەوانەكە رۆژوەكەى شكاند ٥ **أفطَرَ فلان**: فلانكەس كەوتە كاتى رۆژو شكاندنەوە ٥ ژەمى بەيانى خوارد ٥ قاوەڵتى كرد ٥ **أفطَرَ على الرُّطب ونحوه**: بەخورماى تەڕو شيرين رۆژوى شكاند ٥ خورماى تەڕو شيرينى كردە ژەمى بەيانى ٥ **أفطَرَ الشَّيْءُ الصومَ**: شتەكە رۆژوەكەى بەتاڵ كردەوە ٥ **فَطَّرَ الشَّيْءَ**: بۆ موبالەغە لەماناى (فَطَرَ) دێ ٥ **فَطَّرَ الصائمَ**: واى كرد رۆژوەوانەكە رۆژوەكەى بشكێنێ ٥ **فَطَّرَ الرجلَ**: شتێكى خستە پێش دەمى پياوەكە بۆئەوەى رۆژوەكەى پێ بشكێنێ ٥ **إِنفَطَرَ الأمرَ**: كارەكەى لەسەرتاوە دەست پێكردو داى هێنا ٥ **إِنفَطَرَ الشَّيْءُ**: شتەكە شەق بوو ٥ **إِنفَطَرَ الغصنُ**: لقە درەختەكە گەڵاى كرد، گەڵاكەى دەركەوت ٥ **تَفَطَّرَ الشَّيْءُ**: شتەكە شەق بوو درزى برد، قەڵشا ٥ دەگوترێ: (تَفَطَّرَتِ اليدُ) دەستەكە قەڵشا ٥ **تَفَطَّرَ الثوبُ**: قوماشەكە دڕا ٥ دادڕ دادڕ بوو ٥ **تَفَطَّرَت الأرض بالنبات**: زەوييەكە قەڵش قەڵش بوو بەهۆى روانو سەردەرهێنانى گياو گژەوە ٥ **التفاطيرُ**: گياو گژ كە دوا يەكەم بارانى بەهار دەروێ ٥ زيبكە كە لەدەموچاوى كوڕو كچى تازە پێگەيشتوودا پەيدا دەبن ٥ **الفُطارُ**: دەگوترێ: (سيف فُطَارٌ) شمشێرەكە مشتو ماڵ نەكراو بەكارهێندرا بۆيە بڕندە نەبوو ٥ **الفُطارِيّ من الرجال**: پياوێك هيچى لەدەست هەڵنەوەرێ نەخێرو نەشەڕ هيچى لەدەست نيە ٥ **الفَطْرُ**: درزو قەوارەو قەڵشت ٥ **الفِطرُ**: رۆژو شكاندن ٥ دەنكى ترێ لەكاتى دەركەوتنى دا ٥ دەشگوترێ: (رجل فِطرٌ وقوم فِطر) پياوێكە بەرۆژو نيە، قەومێكن بەرۆژونين ٥ **عيد الفِطر**: جەژنى رەمەزان، جەژنى رۆژو شكاندن ٥ **زكاة الفِطر**: سەرفيترە ٥ جۆرە زەكاتێكە موسوڵمانان پێش هاتنى جەژنى رەمەزان يان لەكاتى جەژندا دەيدەن بەهەژارو ئاتاجان ٥ **الفُطرُ**: بۆڵە ترێ لەسەرەتاى دەركەوتنى دا ٥ كارگو قاچكو تەقيلە چەند جۆرێكن، هەيە دەخورێو هەيە ژەهراوييە ٥ سێوە بن عەرزە ٥ شيرى كەم كە بەپەنجەى شايەتمانو قامكە

گەورە دەدۆشرێ ◊ الفِطرَةُ: زەکاتی سەرفیترە ◊ سروشتو فیترەتی دروستکراوان سروشتی ساغو بێ خەوش ◊ الفِطرة السليمة: لە زاراوەی فەیلەسوفەکاندا ئامادەباشی مرۆڤە بۆ زانینو دەست لەسەر دانانی حوکمەو جیاکردنەوەی حەقو ڕاستیو بەتاڵو پوچە ◊ الفِطريّة: بیرو بۆچونێکە گوایە فیکرەو مەبدەئەکان سروشتیو خۆڕسکن لەنەفس دا بەبێ ئەزمونو بێ گوتنو خوێندن بونیان هەیە ◊ الفُطُور: ئەو خواردنو خواردنەوەیە ڕۆژووان لەدوای خۆرئاوابوون ڕۆژویان پێ دەشکێنێ ◊ قاوەڵتی ◊ الفَطِيرُ: هەر شتێك پێش پێگەیشتنی بەکار بهێندرێ ◊ دەگوترێ: (خبز فطير) نانێکە هەویرەکەی هەڵنەهاتبوو کرا بەنان هێشتا هەویرەکەی نەگورابوو، خۆش نەبووبوو نانی لێ دروست کرا ◊ (رأي فطير) ڕایەکە بەبێ لێ وردبونەوە دەربڕاو گوترا ◊ الفَطِيرَة: نانێکە لەگەڵ ڕۆنەکەرە دەخورێ، ڕۆنەکەرەو شتی وا دەکرێتە پێخۆری.

فَطَسَ نَطساً وفطوساً: بەبێ هەبوونی نەخۆشیەکی دیار تێیدا مرد هۆی مردنەکەی نەزاندرا.

فَطَسَ الحديدَ: بەهۆی گەرم کردنو کوتانەوە ئاسنەکەی پان کردەوە.

فَطَسَ فلاناً بالكلمة: بەقسە بەرمنگاری فلان بۆوە.

فَطِسَ فَطساً: بۆری لوتی دابەزی، نزم بۆوە ◊ (فهو أفطس وهي فطساءُ) ◊ فَطَّسَ: بۆ موبالەغە لەمانای (فَطَسَ)دا دێ ◊ الفَطَسَةُ: دەنکی ئاس ◊ الفَطَسَةُ: پان بوونو دابەزینی بۆری لوتە ◊ لوتی بەراز ◊ الفِطِّيسُ: چەکوچی ئاسنگەر چەکوچی گەورە کە ئاسنی سور کراوەی پێ دەکوتێ ◊ یان پیكو کوین کەبەردی پێ دەشکێندرێ ◊ الفِطِّيسَةُ: لوتی بەرازو دەوروبەری.

فَطَمَ العودَ أو الحبلَ فَطماً: دارەکە یان حەبلەکەی بڕیەوە دوولەتی کرد ◊ دەگوترێ: (فَطَمَ فلاناً عن عادته) فلانکەسی لە خووڕەوشتەکەی لادا ◊ فَطَمَت المرضعُ الرضيعَ: شیردەرەکە شیرەخۆرەکەی لەشیر بڕیەوە ◊ أفطَمَ الرضيعُ: شیرەخۆرەکە کاتی ئەوەی هاتووە لەشیر ببڕدرێتەوە ◊ إنفطم: لە شیرخواردن بڕدرایەوە ◊ إنفَطَمَ عن الشَّيْئ: وازی لەشتەکە هێنا ◊ الفاطمية: (الدولة الفاطمية) دەوڵەتێك بوو لە وڵاتی مەغریبو میصر ساڵی ٣٥٩ی کۆچی دامەزراو ساڵی ٥٦٧ی کۆچی لەسەر دەستی صەلاحوالدینی ئەیوبی ڕوخێنرا ◊ الفِطامُ: لەشیر بڕینەوەی منداڵە لەشیر خواردنی دایکی ◊ الفطيم: لەشیر بڕاوە ◊ الفواطِم: خەلیفەکانی دەوڵەتی فاتیمیەن.

فَطَنَ الأمرَ فِطنَةً: کارەکەی زانی ئاشکرای کرد ڕونی کردەوە.

فَطِنَ فَطَناً وفِطنَةً: بوو بەخاوەن تێگەیشتنو زیرەکی.

فَطِنَ للأمرِ وبه: لەکارەکە بەئاگا هاتو مەبەستەکەی زانی چیە ◊ فاطنه في الكلام: دەربارەی قسەکە بۆی گەڕایەوە، چووە لای ◊ فَطَّنَهُ: ڕۆشنبیری کرد بۆئەوەی زیرەکیو ژیری بەدەست بێنێ ◊ فَطَّنَهُ للأمر: وای لێ کرد لەکارەکە ئاگادار بێو پێی بزانێ ◊ تَفَطَّنَ: بەمانا (فَطِنَ) دێ ◊ الفطانَةُ: هێزو توانای زیهنە بۆ زانینو هەست پێکردنی ئەو شتانەی دێنە

سەری ◊ **الفِطنَةُ**: بەمانا (الفِطانة) دێ ◊ زیرەکیو وریایی لەبەڕێوەبردنی کاروباردا.

فَـظَّ نَظَظاً و فظاظـةً: دڵڕەقو بێ بەزیی بوو ◊ خراپەکار بوو ◊ **إفْـتَظَّ الـبعيرَ**: ورگی حوشترەکەی دڕیو ئاوەکەی دەرهێنا بۆ خواردنەوە ◊ ئەوە بووە لەلای عەرەبەکان لەکاتی ڕۆیشتن بە چۆڵەوانیو دەشتی بیرون دا بەکاروان دەڕۆیشتن لەپێش دا حوشترەکانیان ئاو دەداو پاشان دەمیان دەبەستن بۆئەوەی کاوێژ نەکەن، جا کە تینویان دەبوو ئاوبەندی حوشترەکەیان هەڵدەدڕیو ئاوەکەیان دەردێنا ◊ **الفَـظُّ**: تەبیات وشکو خراپەکار ◊ ئاوی ناو ئاوبەندی حوشتر کەلەشوێنی بێروندا تینویان دەبوو بەکاریان دەهێنا.

فَظُـعَ بالأمر **فَظعاً** وفظاعةً: کارەکەی بەگەورە زانیو توشی سەرسامی کرد.

فَظُـعَ الأمـرُ **فَظاعـةً**: خراپەکارەکە چڕ بۆوەو گەیشتە ئاستێکی ترسناک ◊ **أفظَعَ الأمرَ**: بەمانا (فَظُعَ) دێ ◊ **أفظَعَ فلانـاً**: فلانکەسی خستە ناو کاری ترسناکەوە ◊ **أفظَـعَ الأمـرَ**: کارەکەی بەقورسو گران هاتە بەرچاو ◊ **أفظَـعَ الأمـرُ فلانـاً**: کارەکە فلانکەسی خستە حاڵەتی سەرسامیو تاسانەوە ◊ **فَظَّعَ الأمـرَ**: کارەکەی وا لێ کرد ترسناک بێ ◊ **إستَفظَعَ الأمـرَ**: کارەکەی بەترسناک لەقەڵەم دا ◊ **فَعفَـعَ في أمـره**: لەکارەکەیدا پەلەی کرد ◊ **الفَعفاعُ**: ترسنۆک.

فَعَلَ الـشَّيْءَ: شتەکەی کرد، ئەنجامی دا ◊ **إفتَعَلَ الـشَّيْءَ**: شتەکەی هەڵبەست، تەزویری کرد ◊ دەگوترێ: (إفتَعَلَ الحديثَ) قسەکەی هەڵبەست ◊ (إفتَعَلَ عليه الكَذِب) درۆی بەدەمەوە هەڵبەست.

إنفَعَلَ: بۆ موتاوەعەی (فَعَلَهُ) دێ ◊ **إنفَعَلَ بكذا**: بەو شتە کار لێ کراو بوو (موتەئەسیر) بوو کرایەوە یان گرژ بوو ◊ **تفاعلا**: ئەو دوو شتە هەریەکەیان کاریگەری لەسەر ئەوی تریان هەبوو ◊ **الأفعولة**: کرداری ناشیرینی چاوەڕوان نەکراو و سەرسام کەر ◊ **التفاعل**: کارلێکی کیمیاوی ◊ **التفاعيل**: لە زانستی عەروزدا چەند وشەیەکن دانراونو وشەگەلی شیعریان پێ دەکێشرێ ◊ وەکوو (فعولن، مفاعلتن، مستفعلن) ◊ **الفاعِل**: بکەر ◊ بەتوانا ◊ دارتاش ◊ کەسێک بەکرێ دەگیرێ بۆ ئیشکردنی بیناکردنی خانوو هەڵکەندنی بناغەو زێرابو بیرو شتی وا ◊ لەزاراوەی نەحوییان دا ئیسمێکە کردەومیەکی بۆلا ئیسناد درابێو کردارەکە لەپێش ئیسمەکەوە بێ ◊ **الفاعلية**: بوون بە بکەر، هەرشتێک وەصفی (فاعیل)ی تێدا بێ ◊ **الفَعَالُ**: کردەوە چاک بێ یان خراپ بێ بەمەرجێ بکەر یەکێک بێ ◊ کردەوەی چاک ◊ بەخشندەیی ◊ **الفِعالُ**: کردەوە ئەگەر دووکەس ئەنجامی بدەن ◊ **الفِعـلُ**: کردەوە ◊ لەزاراوەی نەحوییان دا وشەیەکە دەلالەت دەکا لەسەر ڕودانی ڕوداوێکو زەمانی ڕوداوەکەش ◊ **الفَعلَةُ**: کردنی کردەومیەک یەکجارو مەبەستیش پێی کردەوەی ناشیرینە ◊ **الفِعليُّ**: شتی هەبوو، پێچەوانەی شتی مومکین ◊ **المُفاعِلُ الـذرّي**: جیهازو ئامێرێکە مادەی تێدا دەگۆڕدرێ بە وزە بەهۆی تەقینەوەی گەردیلە ئەوەییە یۆرانیۆمەکانەوە ◊ **المفتعل**: هەرشتێک ڕێک بخرێو لەوە پێش نموونەی نەبێ ◊ دەگوترێ: (جاء بالمفتعل) کارێکی گەورەو سەر سوڕهێنەری هێنایە کایەوە ◊ کارو هەڵسو کەوتێک تەصەنوعو تەکەللوفی تێدا بێ.

فَعَمَ الإناء فَعماً: قاپەکەی پڕکردو زێدەڕۆیی کرد لە پڕکردنیدا ◊ **فَعِمَهُ الطیبُ فَعماً**: بۆنەکە لوتی پڕکرد.

فَعُمَ الإناءُ فَعامَةً وفُعومةً: قاپەکە پڕ بوو ◊ **فَعُمَ الساعِدُ**: قۆڵی پتەو و گۆشتن بوو ◊ **فَعُمَت المرأةُ**: ئافرەتەکە خۆی دارشتو جەستەی ڕێکو پێک وەستا ◊ **أفعَمَ الإناءَ**: قاپەکەی پڕکرد پڕکردنەکەی تەواو کرد ◊ دەگوترێ: (أفعَمَه الخَبَرُ مسرةً مَساءةً) هەواڵەکە دەروونی پڕ کرد لەبارەی خۆشییەوە یان ناخۆشییەوە ◊ **أفعَمَ المِسكُ البَيتَ**: بۆنی میسك ماڵەکەی پڕکرد ◊ **فَعَّمَ الإناءَ**: بەمانا (فَعَمَهُ) دێ ◊ **الأفعَمُ**: شتێك پڕبێو لەسەریەوە بڕژێ ◊ **الفَعمُ**: دەگوترێ: (و جـه فَعمٌ) دەمو چاوێکی پڕە، گۆشتنو بێ چرچو لۆچە ◊ (جاريه فَعمَة) کچێکی تێکسمڕاو و خۆداڕێژە، گۆشتنو جەستە تەواوە ◊ **حَيٌّ فَعْمٌ**: گەڕەکێکی ئاوەدانە بە دانیشتووانەکەی ◊ **أفعى فلان**: فلانکەس بوو بە شەڕەنگێز ◊ **فَعىَّ الشَّيْءَ**: شتەکەی بەداخێك نیشانە کرد لە وێنەی مار بوو ◊ **تَفَعَّى فلان**: فلانکەس وازی لە چاکە خوازیی هێناو ڕوی کردە شەرەنگێزی ◊ **الأفعى**: ماری ژەهراوی کوشندە؛ خاڵ خاڵەو مل باریكو سەر پانە، ژەهرەکەی زۆر کوشندەیە ◊ **الأفاعي**: چەند ڕەگو دەمارێکن لە حالوبەوە بلاو دەبنەوە.

الأُفعُوان: نێرە مار ◊ **المَفعَاةُ**: (أرض مَفعَاةٌ) زەوییەکە زۆری مار تێدان ◊ **المُفَعَّاةُ**: داخێکە لەشێوەی ماردا حوشتری پێ نیشانە دەکرێ یان دەکرێتە نیشانەو ئاڕمی شتی تر.

فَغَرَ فَمَهُ فَغراً: دەمی کردەوە ◊ **أفغَرَ فاهُ**: بەمانا (فَغَرَهُ) دێ ◊ **إنفَغَرَ الفمُ**: دەمەکە کرایەوە.

إنفَغَرَ النَورُ: غونچەکە پشکوت ◊ **فَغار**: دەگوترێ: (طعنة فغارٍ) برینێکی ئەمدیواو دیوە ◊ **الفُغرَةُ**: دەراوی دۆڵو شیو ◊ **المَفغَرَةُ**: زەوی فراوان ◊ دەربەندی کێو و تەنگڵی کێو.

فَغَمَ النَّورُ فَغماً وفغوماً: غونچەکە دەمی کردەوە پشکوت ◊ **فَغَمت الرائحة أنفَهُ**: بۆنەکە لوتی پڕکرد ◊ **فَغَمت الرائحة زكام المزكوم**: بۆنەکە گیرانی لوتی هەڵامەت تووشبوەکەی کردەوە.

فَغِمَ بالشيءِ فَغَماً: وەگری شتەکە بوو لەخۆی گرتو دەستی لێ بەرنەدا.

فَغِمَ بالمكان: لە شوێنەکە مایەوەو تێیدا جێگیر بوو ◊ **أفغَمَ البيتَ**: خانوەکەی پڕکرد لەبۆن ◊ **أفغَمَ فلاناً**: فلانکەسی هەڵنا بۆ کردنی ◊ دەگوترێ: (هو مفغم به) ئەو وەگری بووەو دڵی لێی نابێتەوە سوورە لەسەری ◊ **فَغَّمَهُ**: بۆنی خۆشی تێدا بلاو کردەوە، پڕی کرد لەبۆنی خۆش ◊ **إفتَغَمَ الزكامُ**: هەڵامەتەکەی چاك بوو، بەری دا ◊ **إنفَغَمَ الزكامُ**: بەمانا (إفتغم) دێ ◊ **تَفَغَّمَ النَّورُ**: غونچەکە دەمی کردەوە ◊ **الفَغمُ**: ئەو وردە خواردنو ڕیشاڵە خۆراکانەیە کە لەنێوان ددان دا دەمێنێتەوە ◊ **الفُغمُ**: چەناگە بەهەردوو لاشەویلەوە ◊ دەم.

الفَغَمُ: لوت چونکە بۆنی خۆش دەیکاتەوە ◊ **الفَغمَةُ مِن الطيب**: بۆنی خۆش ◊ **المَفغُومُ**: شتی بۆنخۆشکراو بە بۆنی خۆش ◊ کەسێك نەخۆشی هەڵامەتی گرتبێ.

فَغَا الشَجَرُ فَغواً: درەختەکە چرۆکەی پشکوت.

فَغَا الشَّيْءُ: شتەکە دەرکەوتو بۆنی بلاو بۆوە.

فَغَا جِسمَهُ: جەستەی خۆی بەبۆنی خۆش بۆندار کرد.

فَغِيَ التَمرُ فَغىً: توێكڵەكەی نەستور بوو بەهۆی نەخۆشی كشتوكاڵیی كە تووشی بووە ◊ **أفغی الشجرُ**: درەختەكە چرۆكەی پشكوت‌و غونچەكەی كرایەوە ◊ **أفغی التمرُ أو البُسرُ**: خورماكە خورما ئاڵ‌و بۆڵ تێكەوتووەكە توێكڵەكەی بەهۆی نەخۆشییەو نەستور بوو ◊ **أفغت النخلةُ**: خورما تازە پێگەیشتووەكانی دارخورماكە توێكڵەكەیان نەستوور بوو ◊ **أفغی فلان**: فلانكەس دوای جوانی ناشیرین بوو ◊ دوای فەرمانبەرداری لەخودا یاخی بوو ◊ دوای دەوڵەمەندی هەژار كەوت ◊ **أفغی الطعامَ**: خواردنەكەی لەشتی پوچ‌و پڵ‌و پوش پاككردەوە ◊ **الفاغیةُ**: غونچەی درەختی خەنە ◊ غونچەی هەموو ڕوەك‌و درەختی بۆنخۆش ◊ بۆنی خۆش ◊ **الفَغی**: خورمای ئاڵ‌و بۆڵ تێكەوتووی خراپ‌و پوچ ◊ شتی خراپ لەهەر جۆرێك بێ ◊ **الفَغو**: بەمانا (الفاغیة) دێ ◊ **الفَغوَةُ**: گوڵ ◊ بۆنی خۆش ◊ **المَفغُوُّ من الأشیاء**: شتی بۆنخۆش كراو بەبۆنی خۆش.

فَقَأ العینُ أو البثرةَ وغیرها فَقأً: چاوەكەی هەڵدڕی دەری هێنا ◊ دوومەڵەكەی گوشی دەری كرد.

فَقَأ الحَبَّ الرُّمانَ: دەنكە هەنارەكەی گوشی‌و ئاوەكەی لێ دەرهێنا ◊ **أفقأ فلان**: فلانكەس بەهۆی نەخۆشییەوە سنگی بەقوڵدا چوو ◊ **فَقَّأ**: بۆ زێدەڕۆیی لەمانای (فَقَأ) دێ ◊ **إنفَقَأ**: شەقی برد، درزی برد ◊ **تَفَقَّأ**: بۆ موتاوەعەی (فَقَأ) دێ ◊ **تَفَقَّأ النباتُ**: ڕوەكەكە غونچەكەی پشكوت ◊ بەرەكەی دەركەوت ◊ **تَفَقَّأت السحابةُ عن مائها**: هەورەكە بارانی باراند ◊ **تَفَقَّأ فلان شحماً**: فلانكەس جەستەی پڕ بوو لە بەزو پێستی شەقار شەقار بوو ◊ **الفاقیاء**: ئەو ئاوەی لەگەڵ لەدایك بوونی منداڵ دێتە دەر ◊ ئەو پەردەی منداڵەكەی تێدایە لە منداڵدانی دایكی ◊ **الفَقء**: چاڵێكی بچكۆلەیە لەماڵدا دەكرێ ئاوی تێدا كۆدەبێتەوە.

الفَقأةُ: هەور بێ گرمەو بێ بروسكەو بارانی زۆر بێ ◊ **المُفَقِّئَة**: شیو و دۆڵی ناو زەوی.

فَقَحَ النباتُ فقحاً: ڕوەكەكە غونچەكانی كرانەوەو گوڵی كرد.

فَقَحَ الجَروَ وغیره: بێچوە شێرەكە توتكە سەگەكە بێچوە گورگەكە یەكەمجار چاوی هەڵێنان ◊ **فَقَّحَ**: بۆ موبالەغە لەمانای (فَقَحَ) دێ ◊ دەگوترێ: (فَقَّحنا وصَأصَأتم) ئێمە حەق‌و ڕاستیمان بینی ئێوە نەتان دی ◊ **تفاقَحَ القومُ**: خەڵكەكە پشتیان لەیەك كرد ◊ **تَفَقَّحَ الشَّيءُ**: شتەكە دەمی كردەوە، كرایەوە ◊ **الفُقاحَةُ**: گوڵی ڕوەك كاتێك لە غونچەكەی دێتە دەر هەر ڕەنگێكی هەبێ ◊ **الفُقاحِیَّةُ**: دەگوترێ: (حُلَّة فُقاحِیة) پۆشاك‌و خشڵێكە ڕەنگی وەكوو ڕەنگی گوڵی تازە پشكوتوو وەهایە.

فَقَدَ الشَّيءَ فقداً وفُقداناً: شتەكە فەوتا تێدا چوو.

فَقَدَ الكتابُ وفقد المالُ: كتێبەكە فەوتا ◊ ماڵ‌و سامانەكە بوو بە زەرەر ◊ (فقدت المرأة زوجها) ئافرەتەكە مێردەكەی ونبوو سەری تێدا چوو ◊ **أفقَدَ الشَّيءَ**: وای لێ كرد شتەكەی لێ ون بێ لەكیس بچێ.

إفتَقَدَ الشَّيءَ: شتەكەی لێ ونبوو، لەكیسی چوو ◊ بۆی گەڕا بۆئەوەی وەدەستی بێنێ ◊ **تفاقَدَ القومُ**: خەڵكەكە هەریەكەیان ئەوەی تری لێ ون بوو، بۆ یەكتر گەڕان یەكدی بدۆزنەوە ◊ **تَفَقَّدَ الشَّيءَ**: لەكاتی دیارنەبوونی شتەكە دا بۆی گەڕا، چاوی بۆ گێڕاو نەیبینی ◊ **تَفَقَّدَ**

أحوال القوم: لەحاڵو وەزعی خەڵکەکە ورد بۆوە بزانێ واقیعی حاڵیان چۆنەو چۆن نیە ◊ الفاقد من النساء: ئافرەتی مێرد مردوو یان منداڵ مردوو یان ئافرەتێك خزمی مێردەکەی مردبێ، برای مێردی مردبێ ◊ دەگوترێ: (ظبیة فاقد أو بقرة فاقد) ئاسکێك درندە بێچوەکەی خواردبێ، مانگایەك درندە بێچوەکەی خواردبێ ◊ الفقید: مردوی شوێن خاڵی، کەسێك مردنەکەی کەسەری گەورەی هەبێو خەڵکی بۆی بە پەرۆش بن ◊ دەگوترێ: (مات فلان غیرُ فقید) فلانکەس مرد کەس بۆی بەپەرۆش نیە.

فقر الأرض فقراً: زەوییەکەی هەڵکۆڵی ◊ دەگوترێ:

فقر البئرَ: بیرەکەی هەڵکەند ئاوی دەرهێنا.

فقر الخَرَزَ: مورووەکەی کون کرد بۆ ملوانکەکە.

فقر الشَيْءَ: شتەکەی شکاند.

فَقَرَ الرجلَ: فەقەری پیاوەکەی شکاند.

فَقَرَته الداهیة: بەڵاو کارەسات پشتی شکاند.

فَقِرَ فَقَراً: فەقەرەی پشتی ئازاری بوو بەهۆی شکان یان سوان یان لێك ترازان یان نەخۆشی تر ◊ افقر الظهرُ: فەقەرەی پشتی بەهێز بوو ◊ أفقر الصَّیدُ فلاناً: نێچیرەکە لە ڕاوچیەکە نزیك بۆوە نێچیرەکە وای کرد ڕاوچیەکە فرسەتی لێ بێنێ ◊ أفقَرَ فلاناً دابتهُ: وڵاخەکەی بەئەمانەت دا بە فلان ◊ أفقَرَ فلاناً أرضاً: زەوییەکەی بەئەمانەت دا بەفلان بۆ کشتوکاڵ ◊ أفقر الله فلاناً: خودا فلانکەسی هەژار کرد ◊ فَقَّرَ الشَیْءَ: شتەکەی زۆر شکاند، وردو هاڕی کرد ◊ فَقَّرَ للفسیلة: بۆ نەمامەکە چاڵێکی هەڵکەند بۆئەوەی تێیدا بڕوێنێ ◊ إفتَقَرَ: هەژار کەوت ◊ إفتقر الی الأمر: پێویستی بەکارەکە بوو ◊ تَفَاقَرَ: خۆی بەهەژار دانا، خۆی بەهەژار لەقەڵەم دا ◊ تَفَقَّرَت الأرض: زەوییەکە زۆری چاڵو چوێڵ تێدا بوو.

الفاقِرَةُ: کارەسات ◊ الفقارة: یەکێکە لە زنجیرە ئێسقانیەکانی پشت کە لە کلێجەوە تا پاشە سەر ڕیزیان بەستووە ◊ کۆی فەقەرەکان سیو سێ فەقەرەن ◊ حەوتیان لە ملدان دوانزەیان لە پشت دان پێنجیان لە سکدان، پێنجیان لە ڕان دان، چواریان لە کلێجەدان ◊ الفَقرُ: ئاتاجیو پێداویستی، قەڵشتو درز ◊ غەمو گرنگی دان بەشت، سوور بوون لەسەر شت.

فَقرَ الدم: کەم خوێنی ◊ ناڕێكو پێکی لە پێکهاتەی خوێنەکەدا ◊ الفِقرَةُ: بەمانا (الفقارة) دی ◊ نیشانەی شت جا کێو بێ یان شتی تر ◊ ڕستەیە لە ئاخاوتن ◊ بەشێك لەسەر باسو لایەك لە شیعر ◊ نیوە شیعر ◊ الفُقرَةُ: چاڵ، قوڵکە کە هەڵدەکەندرێ بۆ نەمامو شەتڵ ◊ فُقرَةُ القمیص: یەخەی کراس ◊ الفقیرُ: فەقەرە شکاو ◊ دەم لولەی بۆریو جۆگا: کەنئاوی لێ هەڵدەڕژێ ◊ هەژارو نەبوو کە کەمترین بژێوی بۆ دابین بکرێ ◊ دەروێشو گەریدەی بێ نەوا ◊ المفاقر: جۆرەکانی هەژاری ◊ دەگوترێ: (سدّ الله مفاقره) خودا لایەنەکانی هەژاریی لەسەر لابردو دەوڵەمەندی کرد.

فَقَسَ فَقوساً: کتو پڕ مرد ◊ بازی دا.

فَقَسَ فلاناً عن الأمر فَقساً: بە ناشیرین ترین شێوە ڕەدی فلانی دایەوە.

فَقَسَ الطائرُ بیضتَهُ: باڵندەکە هێلکەکەی شکاند بۆئەوەی جوجکەکە بێتە دەر.

فَقَسَ الحیوانَ: حەیوانەکەی کوشت.

فَقَسَ الشَّيْءَ: شتەکەی بەزۆر ستاندو داگیری کرد.

فَقَسَ الفَخُ الطيرَ: تەڵەکە باڵندەکەی گرت ◊ دوفاقی تەڵەکە باڵندەکەی گرت ◊ **إنفَقَسَ الشَّيْءُ**: شتەکە قڵپ بۆوە ◊ **تفاقسا**: هەریەك لەو دوانە قژی یەکتریان ڕاکێشا ◊ **الفقوسُ**: لە ولاتی شام جۆرە کاڵەکێکە ◊ لە ولاتی میصر جۆرە خەیارێکە ◊ **المِفقاسُ**: دارێکی خوارکراوەیە لەتەڵەدا کە باڵندەکە خۆی لێ دەدا دارەکە هەڵدەگەڕێتەوەو دەیگرێ.

فَقَشَ البيضةَ ونحوها فَقشاً: هێلکەکەی پلیشاندەوە بەدەست شکاندی بۆئەوەی ئەوەی تێیدایە بێتەدەر ◊ **الفقوسُ**: تروزی زەوی دێم ◊ **فَقَّطَ الحسابَ**: نوسینی برە حیسابەکەی بە وشەی (فقط) کۆتایی پێ هێنا ◊ واتە هیچی تر.

فَقَعَ اللّونُ فَقعاً وفقوعاً: ڕەنگەکە سافو بێ گەرد بوو ◊ بەزۆری بۆ ڕەنگی زەرد بەکاردەهێندرێ.

فَقَعَ الشَّيْءَ: شتەکەی شەق کرد ◊ دەگوترێ: (فقعته الفواقعُ) بەڵاو کارەسات تێکیان شکاند ◊ **فَقَّعَ فلان**: فلانکەس قسەی پڕوپوچی کردن هیچیان بەسەر هیچەوە نەبوو ◊ **فَقَّعَ الأديمَ**: چەرمەکەی بەڕەنگی زەرد ڕەنگ کرد ◊ **فَقَّعَ الخُفَّ**: لوتی بۆ خوفەکە دروست کرد ◊ **فَقَّعَ المفاصِلَ**: جومگەکانی تێك ترنجاندو تەقاندنی ◊ پەنجەو شانو ملو پەنجەی خۆی تەقاندن ◊ **فَقَّعَ الشَّيْءَ المنفوخ**: شتە فودراوەکەی بە زەختی دەستو پێ پیانان تەقاندو دەنگی لێ هێنا ◊ **إنفَقَعَ الشَّيْءُ**: شتەکە شەق بوو، درزی دا ◊ **تفاقعت عَينُهُ**: چاوی سپی بوو ◊ **تَفَقَّعت الوَرَقَةُ**: وەرەقەکە ونجڕ ونجڕ بوو دڕاو دەنگی لێ هات ◊ تورەکە کاغەزە فوتێکراوەکە بە پێکێشانی بە بەری دەست دەنگی لێ هات ◊ **تَفَقَّعَتِ الأصابِعُ**: پەنجەکانی تەقەیان هات لەکاتی تەقاندنیان دا ◊ **تَفَقَّعَ النباتُ**: ڕوەکەکە وشك بوو ڕەق بوو قرمەی لێ هات ◊ **الأفقَعُ**: پەنجە تەقێن، ئەو کەسەی شانو ملو پەنجەی خۆی بتەقێنێ ◊ **الفاقِعُ**: ڕەنگی سافو ڕوون، بەتایبەتی ڕەنگی زەرد ◊ **الفاقِعَةُ**: کارەساتو بەڵای سامناك ◊ **الفَقعُ**: قاچکی خراپ.

الفَقّاعُ: پیسو خراپ ◊ **الفُقّاعُ**: شەرابێکە لەناوی جۆ دروست دەکرێو دەگورێو بلقۆکەی دەکەونە سەر ◊ **الفُقّاعَةُ**: بلقۆکە ئاون لەسەر ئاو و شتی وا دروست دەبنو زەنگۆڵ زەنگۆڵ دەوەستنو زووزوو دەپوچێنەوە ◊ **فَقفَقَ الماءُ**: ئاوەکە لەکاتی هاتنە دەرەوەی دا بلقە بلقی لێهات ◊ **فَقفَقَ فلان في كلامه**: فلانکەس گزافی هەڵکێشاو دەنگی هەڵبڕیو قسەی نابەجێی کرد ◊ **الفَقفاقُ من الرجال**: پیاوی زۆر بلێو قیزە کەرو هاوارکەری بێ سود.

فَقَّ الشَّيْءُ فَقّاً: شتەکە دەرکەوتو ئاشکرا بوو.

فَقَّ الشَّيْءَ فَقّاً: شتەکەی کردەوە هەڵی پچڕی.

فَقَّ البابَ ونحوه: دەرگاکەی کردەوە.

فَقَّ النخلةَ: بۆشایی خستە نێوان لقو پڕژو پاڵی دارخورماکە بۆئەوەی بتوانێ موتوربەی بکا ◊ **إنفَقَّ الشَّيْءُ**: شتەکە بەربوو، کرایەوە ◊ **الفَقّاقُ**: زۆر بڵێی بێ سود.

فَقَمَ فلاناً فَقماً: دووشەویلەی فلانکەسی گرت دەمی بەست.

فَقِمَ الرجلُ فَقَماً وفقماً: دەمو لێوی پیاوەکە ڕێك نەبوونو لای خواروی یان لای سەروی شەویلەی درێژتر بوو بۆیە کە دەم دەقوچێنێ لای

خواروی دەمیو سەروی تێك دەبەڕن ◊ (فهو أفقم وهي فقماء).

فَقِمَ الإناءَ وغيره فَقماً: قاپەکە پڕبوو ◊ دەشگوترێ: (أصاب من الطعام حتى فقم) ئەوەندەی خوارد تا ئینتەلای کرد.

فَقِمَ الأمرُ: کارەکە قورس بوو کێشەکە توند بوو ◊ بەرێكو بێکی نەرۆیشت.

فَقُمَ الأمر فقامة: شەڕو خراپی کارەکە لەسنوور دەرچوو ◊ **تفاقم الأمرُ**: شەڕو نەگبەتی کارەکە لەسنوور تێپەڕی ◊ (الأفقم من الأمور) کاری خوارو خێچ ◊ **الفُقْمُ**: دوولای شەویلە سەرو خواری دەم ◊ دوولای دەمی گازو چەکوچو شتی وەها ◊ لایەك لە لمبۆزی سەگ ◊ **الفُقْمَةُ**: گیاندارێکی ئاوییە (ماسییەکی گەورەیە).

فَقِهَ الأمرَ فَقَهاً وفِقهاً: باش لەشتەکە حاڵی بوو.

فَقُهَ فقاهة: بوو بە شەرعزان ◊ **أفقَهَه الأمرَ**: کارەکەی تێ گەیاند ◊ **فَاقَهَهُ**: لە شەرعزانی دا باڵادەست بوو بەسەری دا.

فَقَّهَهُ: کردی بەشەرعزان ◊ **تَفَقَّهَ الأمرَ**: کارەکەی زانیو لێی حاڵی بوو ◊ **الفَقاهَةُ**: تێگەیشتنو زیرەکی ◊ زانیاری ◊ بەزۆری بۆ زانیاری شەرع بەکاردێ ◊ **الفَقيهُ**: زاناو تێگەیشتوو و زیرەك لەبواری شەرع دا ◊ **فَكَرَ في الأمر فكراً**: عەقڵو هۆشی لەکارەکەدا بەکارهێنا هەندێ لەزانیاری خۆی خستە گەڕ بۆئەوەی نەزانراوێك بزانێو بەی پێ ببا ◊ **أفكر في الأمر**: لەکارەکەدا بیری کردەوە، لە ڕوداوەکە وردبۆوە ◊ (فهو مُفكِّرٌ) ◊ **فَكَّرَ في المشكلة**: لەکێشەو موشکیلەکەدا عەقڵی خۆی خستە گەڕ بۆئەوەی حەلی بکا بگاتە بنجو بناوانی چورتمەکە ◊ **فَكَّرَ فلاناً**: فلانکەسی بە خەیاڵدا هات ◊ **إفتكرَ**: یادی کردەوە بیری هاتەوە ◊ **تَفَكَّرَ في الأمر**: بەمانا (إفتكر) دێ ◊ **التفكير**: بیر لێ کردنەوە ◊ بەکارهێنانی عەقڵو وردبوونەوە لە موشکیلەیەك بۆئەوەی ڕێگا چارەی بۆ بدۆزییەوە ◊ **الفِكر**: بەکارهێنانی عەقڵە لە شتی زانراودا بۆئەوەی شتی نەزانراو بزانی ◊ **الفِكْرُ**: دەگوترێ: (ليس لي في هذا الأمر فكرٌ) من لەم کارە ج لێ وردبوونەوەیەکم نییەو گرنگی پێ نادەم ◊ **الفِكرة**: بەمانا (الفِكرُ) دێ ◊ وێنە زیهنییەکان بۆ شتێك، زەمین بەکار هێنان بۆ شتێك ◊ **الفِكريُّ**: بەمانا (الفِكر) دێ ◊ **الفِكّيرُ**: کەسێك زۆر بیر بکاتەوە ◊ **المُفَكِّرَةُ**: دەفتەرێکی بچکۆلەیە هەندێ زانیاری پێویستی تێدا دەنووسرێ.

فَكَّ الشَّيْءَ فَكّاً: شتەکەی کردەوە، پارچەکانی لێك کردنەوە ◊ دەگوترێ: (فَكَّ الآلة ونحوها) مەکینەکەی کردەوە.

فَكَّ النقودَ: پارەکەی وردکردەوە ◊ (بیستو پێنج دیناریەکەی کردە تاك دیناریو شتی وا).

فَكَّ العُقدَةَ: گرێیەکەی کردەوە.

فَكَّ القَيدَ: زنجیرەکەی کردەوە.

فَكَّ الأسيرَ: ئەسیرەکەی بەرەڵاکرد.

فَكَّ الرَّهنَ: رەهنەکەی ڕزگار کرد، لەدەستی ڕەهن لەلاکراوی دەرهێنا.

فَكَّ الصَّبيَّ: دەمی منداڵەکەی کردەوە بۆئەوەی خواردنی بداتێ ◊ دەرمانی بداتێ.

فَكَّ إدغام الحرفين: دووپیتە گوشراو وتێکخراوەکەی لێك کردەوە.

فَكَّ المِفصَلُ: جومگەکە شل بوو، لاواز بوو هێزی تێدا نەما.

فَكَّ الرجلُ فَكَّةً: پیاوەکە بێ هێز بوو هەڵوەشاو کەسایەتی ڕوخا ٥ **أفكَّ الظبيُ من الحِبالَةِ**: ئاسکەکە لە داوەکە ڕزگاری بوو ٥ **فَكَّكَ**: بۆ زێدە ڕۆیی لەمانای (فَكَّ) دێ ٥ **إفتَكَّ الرهنَ**: ڕەهنەکەی دایەوە، ڕزگاری کرد ٥ **إنفَكَّ الشَّيْءُ**: شتەکە جیا بۆوە ٥ **إنفَكَّت العُقدَةُ**: گرێیەکە شل بوو، کرایەوە ٥ **إنفَكَّ عظمُ المِفصَل**: ئێسقانی جومگەکە لەجێ چوو ٥ دەشگوترێ: (ما إنفك يفعل كذا) وازی نەهێناوە هەرخەریکی کارەکەیە ٥ **تَفَكَّكَ**: بەمانا (إنفَكَّ) دێ ٥ دەشگوترێ: (تَفَكَّكت شخصية فلان) کەسایەتی فلانکەس زەعیفو لاواز بوو، کەسایەتیەکەی هەڵوەشایەوە ٥ (فلان يتفكَّك في مشيه) فلانکەس لە ڕۆیشتنی دا نارێکو پێکە ٥ شلو شێواوە ٥ **إستَفَكَّ العُقدَةَ**: هەوڵی کردنەوەی گرێیەکەی دا ویستی چورتمەکە یەکالا بکاتەوە ٥ **الأفَكُّ**: شەویلە شکاو ٥ بۆ مێینە دەگوترێ: (فَكّاء) ٥ بەیەك گەیشتنی هەردوو شەویلە ٥ **الفاكُّ من الرجال**: پیاوی زۆر گێلو ئەحمەق ٥ پۆڵکاو، پیر ٥ **الفِكاك**: (فِكاك الرهن والأسير) ڕەهن دانەوە ڕزگارکردنی ماڵی ڕەهن کراو، بەرەڵا کردنی ئەسیر ٥ یان ئەو ماڵو پارەیەی ڕەهنەکەی پی دەدەیەوە.٥ **الفَكُّ**: شەویلە ٥ بوك، ئەو شوێنەی ددانی لێ دەڕوێ ٥ ناوە بۆ هەردوو شەویلە (خوارووسەرو) ٥ دەگوترێ: (مقتل الرجل بين فكيه) هۆی بە فتارەچونی ئادەمیزاد ئەوەیە لەنێوان دوو شەویلەی دایە (واتە: زوبان) ٥ **المِفَكُّ**: ئامێرێکە بزماری پی هەڵدەکێشرێ، گازو پلایس ٥ تەرنەفیز ٥ **الأفكلُ**: لەرزین، شەقەتۆڵە ٥ دەگوترێ: (أخذه أفكلُ) توشی لەرزینو شەقەتۆڵەو شپڵە بووە لەترسان یان لەسەرمان.

فَكَنَ: چووە ناوەوە ٥ **تَفَكَّنَ**: سەری سوڕما، سەرسام بوو ٥ **تَفَكَّنَ على الشَّيْءِ**: خەمو خەفەتی خوارد بۆ فەوتانی شتەکە ٥ **تَفَكَّنَ في الأمر**: بیری لە شتەکە کردەوە ٥ **الفُكنَةُ**: پەشیمان بوونەوە لەسەر شتی لەدەست چوو.

فَكِهَ فَكِهاً وفَكاهةً: قسەخۆش بوو، قسەی پێکەنین ئاوەری کردن.٥ **فَكِهَ منه**: سەری لێ سوڕما، (فهو فَكِه وفاكه) ٥ **أفكَهَت الناقة ونحوها**: حوشترەکە شیری باشی دا پێش ئەوەی بێچوی ببێ ٥ **فَكَّهَ القومَ**: میوەی بۆ قەمەکە هێنا ٥ قسەی خۆشی بۆ خەڵکەکە کردو هەمووی هێنانە پێکەنین.٥ **تفاكَه القومُ**: خەڵکەکە یاریو قسەی خۆشیان بۆ یەکتر کرد ٥ **تَفَكَّهَ**: میوەی خوارد ٥ **تَفَكَّهَ الرجلُ**: پیاوەکە پەشیمان بۆوە ٥ **تَفَكَّهَ منه**: سەری لێی سوڕما ٥ **تَفَكَّهَ بالشيئ**: لەزەتی لەشتەکە بینی ٥ دەگوترێ: (تركت القومَ يتفكَّهون بفلان) خەڵکەکەم جێ هێشت خەریکی غەیبەت کردنی فلان بوونو بەو پاشملە باسکردنە لەزەتو خۆشییان دەبینی ٥ **الأفكوهة**: سەیرو سەمەرە ٥ **الفاكِهُ من الرجال**: پیاوی تەنپەروەرو بەناز پەروەردە ٥ **الفاكِهاني**: میوە فرۆش ٥ **الفاكهة**: میوەی بەلەزەتو خۆش تام ٥ حەلوا ٥ **الفاكِهي**: بەمانا (الفاكهاني) دێ ٥ **الفُكاهَةُ**: گاڵتەو گەپ ٥ قسەی خۆشو پێکەنین ئاوەر ٥ **الفَكِهُ**: بەمانا (الفاكه) دێ ٥ دڵپاکو نەفس بەرزو قسەخۆش ٥ دەگوترێ: (فلان فَكِهٌ بأعراض الناس) فلانکەس لەزەت دەبینێ لە غەیبەت کردنی خەڵکانی تر ٥ **الفَكيهَةُ**: بەمانا (الفُكاهة) دێ ٥ **الفَيكهان**: مرۆڤی پێکەنیناویو قسە خۆش.

فَلَتَ الشَّيْءُ فَلتاً: شتەکە ڕزگاری بوو.

أفلت منه: لێی ڕزگار بوو ◊ دەشگوترێ: (أفلَتَني الشَّيْءُ) شتەکەم لەکیس چوو ◊ **فَالَتَهُ مفالتةً وفِلاتاً**: کتوپڕ بەرەنگاری بوو ◊ **فَلَّتَهُ**: بەمانا (أفلَتَهُ) دێ ◊ **إفتَلَتَ الأمرُ**: کارەکەی لەکیس چوو، پەلەی کرد لەدەست بۆ بردن و کێش کردنیدا ◊ **إفتَلَتت الكلامَ**: خێرا هاتە قسەو بە ئیرتیجال وتاری دا ◊ **إفتلت الشَّيْءَ**: شتەکەی چەپاو کرد ◊ **إفتَلَتَهُ الموتُ**: مردن تێکیەوەپێچا ◊ **إنفَلَتَ**: ڕزگاری بوو ◊ بەخێرایی ڕزگاری بوو ◊ **تَفَلَّتَ عليه**: هێرشی کردە سەر ◊ **إستَفلَتَ الشَّيْءَ من يده**: شتەکەی لەدەست فڕاند ◊ **الفُلَتُ**: ئەسپی خۆش ڕۆو تەڕدەماخ ◊ **الفَلَتانُ**: بەمانا (الفُلَتُ) دێ ◊ هەروا ناوە بۆ پیاوی ئازاو ورە بەرز ◊ بۆ ئافرەت (فلتانة) دەگوترێ ◊ گۆشتن و تێکسمڕاو ◊ **الفَلْتَةُ**: کارێک ڕووبدا بەبێ وردبوونەوەو پلان بۆدانان ◊ دەگوترێ: (حدث هذا فلتة) ◊ قسە لەدەم دەرچوون بەبێ مەبەست ◊ شت لەدەست قەومان بەبێ نیاز ◊ **الفَلُوتُ من الثياب**: ئەو پۆشاکەیە لەبەر تەسکی و بچوکی ئەملاو ئەولای نەگەنەوە بەیەک ◊ یان لەبەر نەرمی لەسەر جەستە نەوەستێ.

فَلَجَ فَلجاً: بەئامانج گەیشت، زەفەری لێ بینی.

فَلَجَ بحاجته: بەمەبەستی خۆی گەیی ◊ بەڵگەی خۆی هێنایەوەو بەرامبەری بۆڕدا.

فَلَجَ الشَّيْءَ: شتەکەی کرد بە دووبەش.

فَلَجَ الحَرّاثُ الأرضَ للزراعة: کشتیارەکە زەویەکەی هەڵگێڕایەوە بۆ زەراعەت و شت تێدا ڕواندن.

فَلَجَ الطعامَ ونحوه بينهم: خواردنەکەی لە نێوانیاندا دابەش کرد.

فَلَجَ الوالي الجزية على القوم: فەرمانڕەوا سەرانەی خستە سەر خەڵکەکە.

فَلِجَ الرجلُ ونحوه فَلَجاً وفَلَجَةً: پیاوەکە نێوان قاچەکانی بەزگماك پان بوو، یان نێوان ددانەکانی کەلێنیان هەبوو ددانی شاش بوون.

فُلِجَ الرجلُ: پیاوەکە نەخۆشی شەلەل نصفی توش بوو (فهو مفلوج) ◊ **أفلَجَ فلاناً على خصمه**: فلانکەسی بەسەر ڕکەبەرەکەیدا زاڵ کرد ◊ **أفلج الله حُجَّتَهُ**: خودا بەڵگەو دەلیلی فلانی چەسپاندن و ئاشکرای کردن ◊ **فَالَجَهُ**: لەدەست پێشخەری و زەفەر پێ بردندا پێشی کەوت.

فَلَّجَ الطعامَ بينهم: بەرێك و پێکی خواردنەکەی بەسەردا دابەش کردن ◊ **فَلَّجَ الأمرَ**: لەکارەکە ورد بۆوەو تێی فکری ◊ **فَلَّجت المرأةُ أسنانها**: ئافرەتەکە ددانی خۆی شاش کردن بۆ جوانی ◊ **اَفْلَجَ**: شەقارشەقار بوو ◊ **تَفَلَّجت الأسنان**: ددانەکانی شاش بوون ◊ **الفالِجُ**: نەخۆشیەکە توشی لایەکی جەستە دەبێ (نیوە شەلەل) ◊ حوشتری گەورەی دوو دوگ ◊ **الفَلَجُ**: چۆمی پچکۆلە ◊ **الفِلجُ**: نیوەی شت ◊ چینە مرۆڤێك ◊ **الفُلُجُ**: جۆگایەك هەموو باخەکە ئاو بدا ◊ **الفَلَجاتُ**: زەوی کشت و کاڵی ◊ **الفُلجَةُ**: گەیشتن بەئاوات ◊ **الفَلُوجَةُ**: زەوی گونجاو بۆ کشت و کاڵ ◊ **المفلَجُ**: دەگوترێ: (رجل مُفلَج الثنايا) پیاوێکە ددانی شاشن ◊ (أمور مُفَلَّجَةٌ) کاری شێواو و نارێك.

فَلَحَ فلاحاً: بەئاواتی خۆی گەیی، ڕزگاری بوو، سەرفراز بوو.

فَلَحَ بالقوم فلاحةً: فرۆشتن و کڕینی بۆ فرۆشیارو کڕیار جوان کرد، هەڵێنان بۆ دامەزراندنی مامەڵەکە.

فَلَـحَ في البيـع: لـه نرخـی كالاكـەی زیـاد كـرد بۆئەوەی كڕیار هەڵخەڵەتێنێ.
فَلَحَ الشَّيْءَ فَلحاً: شتەكەی هەڵدڕی ٥ دەگوترێ: (فَلَـحَ الأرضَ للزراعـة) زەوییەكـەی كـێڵا بـۆ كشتو كاڵ.
فَلِحَ فَلَحاً: لێوی قەڵشا ٥ **أفلَحَ**: زەفەری برد بەوەی مەبەسـتی بـوو ٥ نـازو نیعمـەتی ڕۆژی دوایـی دەست كەوتو بەمراز گەیی ٥ **إنفَلَحت اليـد أو الشفة**: دەستی یا لێوی قەڵشا ٥ شـەقار شـەقار بوو ٥ **فَلَّحَ بـه**: گاڵتـەی پـێ كـرد بەچاوی سوك سەیری كرد ٥ **تَفَلَّحَ**: بەمانا (إنفَلَحَ) دێ ٥ دەگوترێ: (تفلحـت اليـدُ و تَفَلَّحـت الـشَفَةُ) لەسـەرمان دەستی قەڵـشتن یـان لێـوی قەڵـشت ٥ **إسـتَفلَحَ بـأمره**: بەمرازی خۆی گەیی ٥ هەوڵی ڕزگاربوونی دا ٥ **الأفلاح**: دەگوترێ: (قوم أفلاح) گەلێكی بە مراز گەیـشتوون ٥ **الفَـلاَحُ**: بـەمراز گەیـشتن ٥ بەردەوامو مانەوە ٥ **الفِلاَحَةُ**: سەروكاری كردنی زەوی كـشتوكاڵو خـەریكبوون بـەكاری كشتوكاڵیەوە ٥ **الفَلحُ**: شەق كـردنو هەڵـدڕینی زەوی ٥ **الفَلاَّحُ**: كشتیار ٥ كەشتیەوان ٥ **الفَلحة**: قەڵـشانی لێـوی خـوارەوە ٥ **تَفَلحَسَ الرجـلُ**: پیاوەكـە كـاری منداڵانـەی كـرد ٥ زۆر داواو پاڕانەوەی كرد، زۆر كڕوزایـەوە ٥ **الفِلحاسُ مـن الرجـال**: ناشیرینو قسەخۆش٥**الفَلحَس**: سـوور بوو لەسەر شت، بەخەمەوە بـوو بـۆ شت ٥ زۆر داواكەر ٥ زۆر گیرەگیر كەر.
فَلَذَ الـشَّيْءَ فَلـذاً: شتەكەی بڕیـەوە ٥ دەگوترێ: (فَلَـذَ مـن مالـه) لـەماڵی خـۆی هەندێـكی جیـاكردەوەو پێـی دا ٥ **فَالَـذَهُ**: قـسەی لەگەڵـدا كـردەوە ٥ **فَلَّـذَ الـشَّيْءَ**: بـۆ زێـدەڕۆیی لـەمانای (فَلَذَ)دا دێ ٥ **إفتَلَـذَ الـشَّيْءَ**: شتەكەی دابڕی ٥ لێی ستاند ٥ دەگوترێ: (إفتلذت منه حقي) مافی خۆم لێ ستاند ٥ **الفالوذ والفـالوذَجُ**: حەڵوایەكـە لـە ئـاردو ئـاو و هـەنگوین دروسـت دەكـرێ ٥ هەروا لە نەشاو ئـاو و شـەكر دروست دەكـرێ ٥ **الفِلذُ**: جەرگی حوشتر ٥ **الفِلذَة**: پارچـە جـەرگ، پارچـە گۆشـت ٥ پارچـە زێـڕو زیـو ٥ **أفـلاذ الأكبـاد**: منـداڵو نـەوە ٥ **أفـلاذ الأرض**: كـانو گەنجینەی نـاو زەوی ٥ **الفـولاذ**: پۆڵا ٥ **المفلـوذ**: (سيف مفلوذ) شمشێرێكە لە پۆڵا دروست كراوە ٥ **الفِلـذُ**: عونـصورێكی كیمیاوییـە، ورشـەیەكی مەعـدەنی هەیـە، بـۆ گەیانـدنی تـەزوی كارەبا گونجاوە ٥ پیاوی توندڕەو و كەلە ڕەق ٥ پیـاوی چـروكی دەسـت قوچـاو هـیچ لەدەسـت ... و.
فَلِسَ من الشَّيْءِ فَلَساً: خـاڵی بـوو لەشتەكەو لێـی دوور بوو ٥ دەگوترێ: (هو فِلِس من الخير) ئـەو بێ خێرو بێرە پیاوەتی لەدەست هەڵناوەرێ ٥ **أفلَـسَ فـلان**: فلانكـەس هـەژار كـەوتو هیچی بەدەستەوە نەما دوای ئەوە كە ساماندار بـوو ٥ **أفلَـسَ فلانـاً**: ویستی بـچی بـۆلای فلانكـەسو شـوێنەكەی هەڵـەكرد ٥ **فَلَّـسَ القاضـي فلانـاً**: دادوەر بڕیاری ئەوەی دا كە فلان هـەژارو هیچ نەبووە ٥ **الإفلاس**: حاڵەتێكە بۆ بازرگان پەیـدا دەبـێ كـە ناتوانـێ قـەرزی كەڵەكـە بـووی سەرشانی بداتەوە ٥ **القَلسُ**: توێـكڵی جەسـتەی ماسـی پێستی پلێلەی ماسـی ٥ پارەیـەكی سكە لێدراوە لـە غـەیری مـادەی زێـڕو زیـو ٥ جاران فلس بریتـی بـوو لـە شەشـیەكی دیرهەمێـك ٥ لەم ڕۆژگارەدا بەشێكە لەهەزار بەشی دینار لـە عێـراقو هەنـدی وڵای تـر ٥ مۆرێـكە لـەملی ئەوانە دەدرێ كـە سـەرانەیان دەخرێتـە سـەر ٥ **الفَلَسُ**: پەی پێنـەبردن، فرسـەت لێ نـەهێنان ٥

المُفلَّسُ: دەگوترێ: (شيٌ مُفلَّسٌ اللون) شتێکە بەسەر پێستەکەیەوە پێڵە هەن وەکوو فلوس وان ◊ فَلسَفَ الشَّيْءَ: شتەکەی بەشیکاری فەلسەفەیی شی کردەوە ◊ تَفَلسَفَ: رێگای فەیلەسوفەکانی گرتەبەر بۆ باس و لێکۆڵینەوەکانی ◊ بەبێ ئەوەی زانیاری فەلسەفەی هەبێ لافی فەیلەسوفەکانی لێ دا ◊ الفَلسَفَةُ: دیراسەو لێکۆڵینەوەیەکە گرنگی دەدا بە شیکردنەوەی زانیاری بە شیکردنەوەیەکی عەقڵی، لە رۆژگاری کۆندا زانیاری فەلسەفە هەموو زانیارییەکی دەگرتەوە، بەڵام لەم رۆژگارەدا فەلسەفە کورت هەڵێندراوە لەسەر زانیاری مەنتیق و ئەو دیو جیهانی مادە ◊ الفَیلَسوف: زاناو لێ کۆڵەرەوە لەبواری فەلسەفەدا ◊ أفلَصَ الحبلُ من یدە: حەبلەکەی لەدەست بەربوو ◊ فَلَّصَهُ من یدە: لەدەستی ئەو رزگاری کرد ◊ تَفَلَّصَ حبل من یدە: حەبلەکەی لەدەست بەرەڵا بوو ◊ فَلطَحَ الشَّيْءَ: شتەکەی بڵاو کردەوە، پانی کرد ◊ دەگوترێ: فَلطَحَ الخُبزَ والقُرصَ: نانەکەی پان کردەوە، هەنگوتکە هەویرەکەی پان کردەوە.

فَلَعَ الشَّيْءَ: شتەکەی قەڵاشت ◊ دەگوترێ: (فَلَعَ رأسَهُ بالسیف) بەشمێر سەری قەڵاشت ◊ فَلَّعَهُ: بەمانا (فَلَعَهُ) دێ ◊ إنفَلَعَ الشَّيْءُ: شتەکە شەق بوو ◊ دەگوترێ: (إنفَلَعَتِ البیضة عن الفرخ) هێلکەکە شەق بوو جوجکەکە سەری دەرهێنا.

تَفَلَّعَ الشَّيْءُ: شتەکە شەق بوو، قەڵشا ◊ تَفَلَّعتِ القدمُ: قاچی قەڵشتن.

فَلَغَ رأسَهُ: سەری بریندار کرد ◊ تَفَلَّغَ الشَّيْءُ: شتەکە وردو خاش بوو ◊ فَلَغَمُونٌ: هاوسانێکە لەژێر پێست دا ◊ فَلفَلَ الطعامَ: فلفلی خستە ناو خواردنەکە، فلفلی تێ کرد ◊ فَلفَلَ فاهُ: دەمو ددانی بەسیواك پاك کردەوە ◊ فَلفَلَ الأُرُزَّ: برنجەکەی لێنا بەبێ کوتان، بەبێ ئەوەی برنجەکە پاك بکا کردی بە چێشت ◊ تَفلفَلَ الشَّعرُ: قژەکە گشت و گرژ بوون ◊ تَفلفَلَت حلمات الضرع: گۆی گوانەکان رەش بوون ◊ تَفلفَلَ في سیرە: لە رۆیشتنەکەیدا لارو لەنجەی کرد ◊ الفُلفُلُ: رووەکێکە لە پێری (الفلفلیة) لە ولاتی گەرمەسێر دەروێ ◊ بەرەکەی وشك دەکرێ و دەهاڕدرێ و دەکرێتە ناو چێشت و خواردەمەنی ترەوە ◊ المُفَلفَلُ: هەر خواردنێك فلفلی تێ بکرێ ◊ قژی ئاڵۆزکاو و گرژو گشت ◊ پێستێك زیپکەی وەکوو فلفلی لێ پەیدا بێ ◊ الفُلَیفِلَةُ: رووەکێکە لەپێری (فولفول) بەرەکەی وەکوو فلفل وایە ◊ جۆرە بەرێکیشی هەیە تیژایی تێدا نیە وەکوو باینجان وایە ◊ فلقت النخلةُ فَلقاً: طەلعی دار خورماکە شەق بوو دەنکەکانی دەرکەوتن.

فَلَقَ الشَّيْءَ: شتەکەی شەق کرد ◊ دەگوترێ: (فلق اللهُ الحبَّ عن النبات) خودا دەنکە دانەوێڵەکەی لە رووەکەکە دەرهێنا ◊ (فَلَقَ اللهُ الصبحَ) خودا روناکی بەیانی لەناو تاریکی شەودا دەرخست و ئاشکرای کرد ◊ أفلقَ الشاعِرُ: شاعیرەکە شیعری عەجایەب و سەیرو سەمەرەی دانان (فهو مُفلِقٌ) ◊ أفلَقَ في الأمرِ: لەکارەکەدا شارەزاو لێزان بوو ◊ فَلَّقَ الشَّيْءَ: بۆ زێدەڕۆیی لەمانای (فَلَقَهُ) دێ ◊ إفتَلَقَ الجسمُ: جەستەکە کشاو گەورە بوو ◊ إفتَلَقَ في عَدوِهِ: بازەکەی توند کردو زیاد لەئاسایی تێپەڕاند ◊ إنفَلَقَ الشَّيْءُ: شتەکە شەق بوو ◊ تَفَلَّقَ: شەق بوو کەرت بوو، درزی برد ◊ تَفَلَّقَ الجسمُ: جەستەکەی گەورەو زەبەلاح بوو ◊ تَفَلَّقَ في عدوِهِ: لە بازدانەکەی زۆری بڕی و لە ئەندازەی ئاسایی تێپەڕاند ◊ تَفَلَّقَ اللبنُ:

ماستەکە بەهۆی زۆر ترشانەوە کلۆ کلۆ بوو ◊ **تَفَيلَقَ الغلامُ**: کوڕەکە جەستەی گەورە بوو زل بوو ◊ لە بازاندا تینی دایە خۆی زۆر ببڕێ ◊ **الفَالِقُ**: ڕێگای نەرمو چاڵ: کە بکەوێتە نێوان دوو تەپۆڵکەوە ◊ (والله فالق الحب والنوی) خودا دەرهێنەری دانەوێڵەو دەنکە میوەیە لە ڕووەكو درەخت (فالق الأصباح) دەرهێنەری ڕووناکییە لەناو تاریکایی شەودا ◊ **الفِلاق من اللبن**: شیرو ماستی بزرکاو بەجۆرێك کلۆ کلۆ ببێ ◊ **الفُلاقة**: پارچە ◊ **الفَلَقُ**: درزو شەق ◊ لقە دارخورماو شتی وا کەدەکرێ بەدوو پارچە هەرپارچەیەکی پێی دەگوترێ: (فَلَقٌ) ◊ شوێنی جودا بوونەوەی قژ لە تۆقەسەردا کە هەریەکەیان ڕو لەلایەك دەکەن ◊ **الفِلقُ**: کاری سەر سوڕهێنەر ◊ لقە دارخورمای شکاوە کە دەکرێ بە دوو بەش هەریەکی پێی دەگوترێ: (فِلق) ◊ **الفَلَقُ**: بەیانی کەلە تاریکایی شەو دەرکەوێو تاریکایی دڕدەدا ◊ ڕێگایەك نەرم بێو بکەوێتە نێوان دوو تەپۆڵکەوە ◊ دارێکە کونی تێدان بەئەندازەی قاچی مرۆڤ دزو جەردەی پێ فەلاقەو پێوەند دەکرێ ◊ **الفَلقانُ**: درۆی ئاشکرا ◊ **الفِلقَةُ**: پارچە ◊ دیزەو گۆزە کەلە ناوەڕاست دا بکرێ بەدوو بەش، هەر بەشێکی پێی دەگوترێ: (فِلقە) ◊ **الفَلَقَةُ**: داری فەلاقەکردن ◊ **الفَلَقَی**: کاری سەر سوڕهێنەر ◊ **الفَلِّيقُ**: قۆخو قەیسی کە دەنکیان دەربێ ◊ **الفَلِيقُ**: کاری سەیرو سەر سوڕهێنەر ◊ قولایی ژێر گەردنی ملی حوشتر ◊ **الفَلِيقَةُ**: کاری سەیرو سەر سوڕهێنەر.◊ **الفَيلَقُ**: کۆمەڵێکی زۆر لە سوپا ◊ کاری سەر سوڕهێنەر ◊ **المِفلاقُ**: مرۆڤێك کاری خراپ ئەنجام بدا ◊ قەیسیو شتی وا کە دەنکی تێدا نەمابێو وشك کرابێ.

فَلَكَ ثدي الفتاة فَلكاً: مەمکی کچەکە خڕ بوون.

فَلِكَ فَلَكاً: جومزگەی وشك بوونو سمتی ئەستورو گەورە بوون ◊ **أفلَكَ الرجلُ في الأمر**: پیاوەکە چووە ناو نیشەکەوە ◊ **أفلكت الفتاةُ**: کچەکە مەمکی خڕ کردن ◊ (فهي مفلك) ◊ **فَلَّكَ ثدي الفتاة**: بۆ زێدەڕۆیی لەمانای (فَلَكَ) دێ ◊ **فَلَّكَ فلان الأمر**: بەمانا (أفلَكَ) دێ ◊ **فَلَّكَ الفیصلَ**: زوبانی بێچووەکەی بەست بۆئەوەی نەتوانی شیری دایکی بمژێ ◊ **تَفَلَّكَ ثدي الفتاة**: بەمانا (فَلَكَ) دێ ◊ **إستفلك ثدي الفتاة**: بەمانا (فَلَكَ) دێ ◊ **الفلاكة**: هەژاریی ◊ **الفُلكُ**: کەشتی ◊ **الفَلَكُ**: گردی لمبەلانی خڕ کە دەوران دەوری چۆڵ بێ ◊ شەپۆلی دەریای جونبوشاوی ◊ ڕێڕەوی ئەستێرەو قەبارە ئاسمانییەکان ◊ (علم الفلك) زانیاری ئاسمانشوناسی قەبارە ئاسمانییەکان ◊ **الفَلَكَة**: فولکە؛ پارچەیەکە لەزەوی کەوانەییەو لەدەوران دەوری خۆی بەرزتر ◊ شوێنی بەیەك گەیشتنی دوو فەقەرەی پشت ◊ کۆمەڵە مویەك بە زوبانی بێچووەوە دەبەسترێ بۆئەوەی نەتوانێ شیری دایکی بمژێ ◊ سەرە تەشی ◊ **الفَلَكِيُّ**: کەسێك خەریکی زانیاری ئاسمانشوناسی بێ ◊ **الفُلَيكَةُ**: کەشتی بچوك ◊ **المفلوك**: هەژار ◊ **فلكلور**: فۆلکلۆر.

فَلَّ عن فلان عقله فلاً: فلانکەس عەقلی ڕۆییو بۆی هاتەوە.

فَلَّ السیفُ: شمشێرەکە کەل بوو کەلکی تێکەوت.

فَلَّ السیفَ: کەلکی لە شمشێرەکە کرد تیژایی نەهێشت ◊ **أفلَّتِ الأرضُ**: زەوییەکە بوو بە سوتەمەڕو سەوزایی تێدا نەما ◊ **أفَلَّ القومُ**: خەڵکەکە چوونە شوێنێکی بێ لەوەڕو

سەوزایی ٥ أَفَلَّ فلان: فلانكەس ماڵو سامانی فەوتا ٥ فَلَّلَ السَّيفَ: بۆ زێدەڕۆیی لەمانای (فَلَّهُ) دێ ٥ فَلَّلَ الشَّفْرَ: ددانی تیژ کردنەوەو پاکی کردنەوە ٥ دەمو ددانی شتن ٥ إِفْتَلَّ السيفُ: شمشێرەکە تیژی نەما کول بوو ٥ إِنفَلَّ السَّيفُ: شمشێرەکە تیژایی کەل تێکەوت ٥ إِنفَلَّ القومُ: خەڵکەکە هەڵاتن تێ شکان ٥ تَفَلَّلَ السيفُ: شمشێرەکە تیژایی نەما ٥ کول بوو ٥ هەروا بۆ موتاوەعەی (فَلَّلَهُ) دێ ٥ دەگوترێ: تَفَلَّلَتْ مَضارِبُهُ: شوێنی لێدانی شمشێرەکەو تیژاییەکەی شکاو کەل بوو ٥ تَفَلَّلَ القومُ: خەڵکەکە هەڵاتنو لەشەڕا شکان ٥ إِستَفَلَّ السيفَ: شمشێرەکەی کەل کەل کرد کەڵکی تێخستن ٥ إِستَفَلَّ الشَّيْءَ الصُّلبَ: لەشتە پتەو و ڕەقەکە کەمێکی لێ کردەوە ٥ الأَفَلُّ من السيوف: شمشێرێك کەل بووبێ کول بێ ٥ الفَلُّ: کەلبوونی تیژایی شمشێرە ٥ هەروا ناوە بۆ وردە پارچەی کەلەشت هەڵدەوەرێ ٥ وەکوو وردەی زیو و ئاڵتونو وردە ئاسنو پریشکی ئاگر ٥ هەروا ناوە بۆ کەسێك لە جەنگ دا تێشکابێ ٥ زەوییەك سوتەمەرو بێو بارانی لێ نەباریبێ ٥ دەشگوترێ: (فلان فَلٌّ من الخير) فلانكەس خاڵییە لە خێرو بیاوەتی ٥ الفِلُّ: زەوییەك گیاو گژی تێدا نەبێ ٥ قژو موی تەنكو كەم ٥ الفِلَّةُ: تۆپەوانەی گۆزەو سوراحیو شتی وا لەمادەی فیلین (تەبەدۆر) ٥ الفُلُّ: ناوە بۆ یاسەمین ٥ الفِلِّيُّ: كۆمەڵە سەربازی شكاو و هەڵاتوو لەجەنگ دا ٥ الفَلِّيَّةُ: زەوییەك ساڵێك بارانی لێ بباریو ساڵی دواتر باران لێی نەدا ٥ إِفتَلَمَ أنفَه: لوتی بڕی، لوتی عەیبداری كرد ٥ تَفَيلَمَ الغُلامُ: كوڕەكە قەڵەو بوو.

الفَيلَمُ من الرجال: پیاوی کەتەو زەبەلاح ٥ هەروا وشەی (الفَيلَمُ) ناوە بۆ کاری گرنگو گەورە ٥ بۆ شانەی گەورە ٥ بۆ بیری دەم فراوان ٥ الفِيلِمُ: شریتی دەنگ تێدا کۆکراوە یان کاسێتی وێنەو دەنگ تێدا تۆمار کراو ٥ الفِلِّينُ: مادەیەکە مەطاطییە بۆ هاخنین گونجاوە، قەت بۆن ناکا لە توێکڵی دار بەڕو و شتی وا بەرهەم دەهێندرێو دەگرێتە تۆپەوانەو دەم هاخنی زەرفی شوشەو شتی وا، بەزۆری دەمی شوشە عەرەقو شوشە دەرمانی پێ دەگیرێ ٥ فُلان: بۆ مرۆڤ بەکار دەهێندرێ بۆ ئافرەت دەگوترێ (فُلانة) ٥ الفُلهَدُ: کوڕی گەنجو قەڵەو لەتەمەنی نزیك پیاوەتی ٥ الفُلهودُ: بەمانا (الفُلهُدُ) دێ ٥ فلاه بالسيف فَلواً وفِلاءً: بەشمشێر لەسەری دا.

فَلا الصبيَّ: منداڵەکەی پەروەردە کردو تەربیەتی دادا.

فَلا الرضيعَ: شیرەخۆرەکەی لەشیر بڕیەوە

فَلَى رأسَهُ فَلياً: سەری دۆزی بۆنەوەی ئەسپێی لێ بکوژێ ٥ زەبری لەسەری داو بڕی.

فَلَى القومَ: بە وردیو تێڕامانەوە سەرنجی خەڵکەکەی دا.

فَلَى الأمرَ: لە ئیشەکە ورد بۆوە ٥ دەگوترێ: (فَلَى الخَبرَ، وفَلَى الرجلَ) لە هەواڵەکە ورد بۆوە پیاوەکەی بەتاقی کردەوە ٥ (فَلَى الشِّعرَ) وشە بێگانەو تەمو مژاوی ناو شیعرەکەی هێنانە دەر ٥ (فَلَى القضية) لە ڕوداوەکە ورد بۆوەو سەرنجی دایەو زۆری تێ ڕاما.

فَلِيَ فلاً: دابڕا ٥ أفلَى القومُ: خەڵکەکە چوونە دەرەوە بۆ دەشتو سارا ٥ أفلَى الفَرسُ: ماینەکە جوانوی بوو ٥ بێچوەکەی کاتی ئەوەی هات لەدایکی دابڕێو رام بکرێ بۆ ئیش ٥ أفلَى

الصَّبِيّ والرَّضِيعَ: منداڵەکەی لەشیر خواردن بڕیەوە ○ أفلَى القَومَ: چووە ناو خەڵکەکە ○ فَلَّى الشَّعرَ أو الثوبَ ونحوهما: قژەکەی دۆزی کراسەکەی دۆزی بەمەبەستی پاککردنەوەیان لەئەسپێو شتی وا ○ إفتلى القومَ: زۆر بە وردی سەرنجی خەڵکەکەی دا ○ إفتلى الصبيّ أو الرضيعَ: منداڵەکەی پەروەردە کرد یان شیرە خۆرەکەی لەشیر بڕیەوە ○ إفتلى المكانَ: چاودێری شوێنەکەی کرد ○ تفالى النساءُ: ئافرەتەکان سەری یەکتریان دۆزی قژی یەکتریان پشکنی بۆ کوشتنی ئەسپێو شتی وا.

تفالى فلان: فلانکەس حەزی لێ بوو سەری بدۆزن ○ تَفَلَّى فلان: فلانکەس قژی خۆی دۆزیو لەئەسپێو شتی وا پاکی کردەوە ○ إستفلى فلان: فلانکەس خۆی دۆزی ○ الفَلاةُ: دەشتی چۆڵو بێ ئاوەدانی ○ الفَلاّيَةُ: شانەی دەنك ورد کە قژی پێ دابێنی ئەسپێو شتی وا لەقژ بێنێتە دەر ○ الفِلوُ والفُلوُ: جاشە کەر یان جوانوی شیرە خۆرە یان تازە لە شیر بڕدرابێتەوە ○ الفُلَّيَةُ: ڕوەکێکی عوشبیە لە چۆڵەوانیو کێو دەڕوێ خۆڕسکە گوڵێکی بۆنخۆشی هەیە دەگوشرێو دەرمانی دەردی پێ دەکرێ ○ الفَمُ: دەم، دەمی ئادەمیزاد بێ یان دەمی گیانلەبەری تر ○ جاری واهەیە بۆ زارکی شتو دەراوی شت بەکاردێ ○ دەگوترێ: (فم القِربة) دەمی کوندەو مەشکە ○ (فَمُ الترعە) ڕێڕەوی ئاو دەراوی ئاو ○ (فَم الوادي) سەرەتای شیو و دۆڵ ○ فَنجَلَ: بە هێواشیو لەرزە لەرز ڕۆیی وەکوو ڕۆیشتنی پیاوی پیرو لاواز ○ ڕۆیشت بەشێوەیەك قاچی پان هاویشتن ○ الفِنجالُ: فنجان، پیاڵەیەکە لە سواڵەتو گەچو شتی وا دروست دەکرێ قاوەو شتی وای تێدا دەخورێتەوە ○ الفنجانُ: بەمانا (الفنجال) دێ ○ الفِنجَانَةُ: بەمانا (الفنجان) دێ.

فَنَخَ العَظمَ فَنخاً: ئێسقانەکەی کوتا بەبێ ئەوەی گۆشتی لەسەر ئێسقانەکەی شەق کردبێ.

فَنَخَ فلاناً: فلانکەسی ملکەچو ژێر بار کرد.

فَنَخَ العقدَ والعزمَ: وادەو بەڵێنو پەیمانەکەی بەرێوە نەبرد لێی پەشیمان بۆوە ○ فَنَّخَهُ: بۆزێدە ڕۆیی لەمانای (فَنَخَ) دێ ○ الفنيخ من الرجال: پیاوی شلو شێواو و تەمبەڵ ○ المِفنَخُ من الرجال: کەسێك زۆر توندو تیژ بێ لەژێربارکردنی دوژمنەکانی دا، زۆر ڕەقو بێ ڕەحم بێ بەرامبەر بە دوژمنەکانی.

فَنِدَ فَنَداً: لەبەر پیری ڕای لاوازو نەگونجاوی هەبوو ○ درۆی کرد ○ شتی پڕو پوچی هێنا ○ أفنَدَ: بەمانا (فَنِدَ) دێ ○ دەگوترێ: (أفنده الكِبَرُ) پیری عەقڵو هۆشی بردەوە ○ فکرو هۆشی نەماوە ○ أفند فلاناً: فلانکەسی بەدرۆ خستەوە ○ فَنَّدَ في الشراب: خۆی بەسەر شەرابەکەدا کۆشمەڵە کرد.

فَنَّدَ فلاناً: فلانکەسی بەدرۆ خستەوە ○ دەشگوترێ: (فَنَّدَ رأي فلان): ڕای فلانی بە لاواز دانا و بەدرۆی خستەوە ○ فَنَّدَ الفرسَ: ئەسپەکەی لاواز کرد ○ إفتَنَدَ: لەبەر پیری پۆڵکاوەو ڕای نادروست دەردەبڕێ ○ تَفَنَّدَ فلان: فلانکەس لە ڕایەکی پەشیمان بۆوە چوونکە هەڵەی کردوە ○ أفندي: بڕوانە وشەی (أفندي) لە پیتی هەمزەدا ○ الفِنْدُ: لوتکەی شاخ لە تۆپەڵاکی کێو ○ هەروا ناوە بۆ مرۆڤی کەتەو زەبەلاح و تەمبەڵو قونگران ○ دەگوترێ: دەڵێی (فِند)ە ○ هەروا وشەی (فِند) ناوە بۆ زەوییەك بارانی لێ نەبارێ ○ لقی درەخت ○ المُفَنِّدَ: کەسێك هەمیشە ڕاو

بۆچونی لاواز بێ ٥ **الفُندق**: ئوتێل ٥ **الفَنَّارُ**: چرایەکی بەشۆقە (بڕۆجکتەر) لەسەر بەرزایی بورج‌و شتی وا دادەگیرسێندرێ بۆ شارەزایی کردنی کەشتی‌و گەمیکان لەناو دەریادا بۆ ڕێبازی خۆیان‌و خۆ پاراستنیان لە ڕێبازی خەتەرناك ٥ وشەی (فنار) هەڵەو گێڕو گۆڕاوی وشەی (منار)ە.

فَنَسَ: بلاو بۆوە.

الفانُوسُ: گیا سەعتەر یان پنگ ٥ فانۆس جۆرە چرایەکە لەهەموو لایەکەوە بە شوشە دەورە دراوە بۆنەوەی هەوا کاری تێ نەکا ٥ **الفَنَسُ**: توێکڵی پشتی ماسی.

فَنَشَ في الأمر: لەکارەکەدا سەرکەوتوو نەبوو.

فَنَشَ عنه: تێ شکاو لێی گەڕایەوە ٥ **الفِنطاسُ**: حەوزی ئاوی شیرین زەرفێکی گەورەیە ئاوی شیرینی تێدا خەزن دەکرێ بەزۆری بۆناو کەشتی بەکاردەهێندرێ ٥ هەروا ناوە بۆ بەرمیلێك شلەمەنی تێدا هەڵدەگیرێ.

فَنِعَ الرجلُ فَنَعاً: پیاوەکە ماڵ‌و سامانی زۆر بوو ٥ سەخی بوو ماڵی بەخشی.

فَنِعَ المسك: میسکەکە بۆنی بلاو بۆوە.

فَنِعَ الرجلُ: پیاوەکە باسی پیاوەتی کرا.

الفونغراف: قاوان ٥ تەسجیل.

فَنَقَ فنقاً: خۆشگوزەران بوو ٥ **أفنق** فلان: فلانکەس دوای دەست کورتی‌و هەژاریی ژیانی خۆش بوو گوزەرانی فراوان‌و پڕ نازو نیعمەت بوو ٥ **فَنَّقَهُ**: نازو نیعمەتی پێدا ٥ **تَفَنَّقَ**: بەمانا (فَنَقَ) دێ ٥ **تَفَنَّقَ في أمر كذا**: لە فلان شتدا هەڵوێست‌و کرداری جوان بوو ٥ **الفنيق من الإبل**: حوشترە نێرە بۆ کەڵدانی حوشترە مێینەکان.

الفَنيقَةُ من النساء: ئافرەتی بەناز پەروەردە ٥ تێرەو هۆری بچوك.

فَنَكَ في الأمر فُنوكاً: چووە ناو کارەکەوە.

فَنَكَ بالمكان: لە شوێنەکە مایەوەو جێگیر بوو ٥ **أفنَكَ في الأمر**: بەمانا (فَنَكَ) دێ ٥ **فَنَّكَ**: بۆ زێدەڕۆیی لەمانای (فَنَكَ) دێ ٥ **الفَنَكُ**: جۆرێکە لە ڕێوی، پێستەکەی زۆر بەنرخە ٥ **الفَنيك من الإنسان**: ناوقەدی چەناگە ئەو شوێنەی کە دوو شەویلە بەیەك دەگەن ٥ خوار سێبەندە، کلێجە ٥ ئەو شوێنەی هەردوو ڕان بەیەك دەگەن ٥ شوێنی لێ ڕوانی کلك ٥ مادەیەکی ژەهری پاکەوەکەرە ٥ **أفنَت الشجرةُ**: درەختەکە لق‌و پۆپی کردن ٥ **فَنَّنَ الثوبُ**: قوماشەکە هەندێکی شاش چنراوەو هەندێکی پڕ ٥ قوماشەکە ڕزی هەندێکی تەنك بوو هەندێکی ئەستوور ٥ **فَنَّنَ الشَّيْءَ**: شتەکەی کردە جۆراو جۆر ٥ دەگوترێ: **فَنَّنَ الكَلامَ**: بە جۆرەها شێوە قسەکەی هێناو بردو گۆڕانکاری لە دەربڕینەکەدا کرد ٥ **فَنَّنَ الرأيَ**: ڕایەکەی گۆڕی ٥ **إفتَنَّ في القول**: لە قسەکردنەکەیدا چەندین گۆڕانکاری کرد ٥ **إفتَنَّ في الخصومَةِ**: کێشەکەی گەورە کرد ٥ **تَفَنَّنَ الشَّيْءُ**: شتەکە جۆرەکانی زۆر بوون ٥ **تَفَنَّنَ في القول**: بەجۆرەها شێوە قسەکەی گۆڕی ٥ **تَفَنَّنَ في الأمر**: لەکارەکەدا شارەزا بوو ٥ **تَفَنَّنَ في السَّيرِ**: لە ڕۆشتنەکەیدا قۆرت‌و پێچی کردن ٥ **إستَفَنَّ فَرَسَهُ**: ئەسپەکەی فێری جۆرەها ڕۆیشتن کرد ٥ بەجۆرەها شێوە ئەسپەکەی ئاژوت ٥ **الأفنونُ**: لق‌و پۆپی چڕو پڕی درەخت ٥ جۆرە ئاخاوتن‌و شێوازی قسە ٥ **الفنّ**: فەن، کارێکی ناناسایی ٥ کۆمەڵێك هۆکارن مرۆڤ بەکاریان دەهێنێ بۆ وروژاندنی هەست‌و سۆزی بینەر یان بیسەر یان هەردووکیان، بەتایبەتی

عاتیفەی جەمال وەکوو وێنەو موسیقاو شیعر ٥ دەست ڕەنگینییەکە زەوقو مەوهیبە دەستی باڵایان تێیدا هەیە ٥ الفَنُّ: دەگوترێ: (فلان فَنُّ العلوم) فلانکەس مێملی زانیاریەکانە باش دەزانێ بەدەستیان بێنێو سودیان لێ وەربگرێ ٥ ألفَنَنُ: لقی ڕاست هەڵچوو لەدرەخت ٥ الفَنّاءُ: (شجرة فَنّاءُ) درەختی لقو پۆپدار.

الفَنّانُ: فەن زان ٥ خاوەنی هەستو سۆزێکی جیاو مەوهیبەیەکی فەن ئامێز وەکوو شاعیرو نووسەرو مۆسیقارو گۆرانی بێژو ئەکتەری شانۆ و ئەو شتانە ٥ کەرەکێوی لەم ڕووەوە کە بە جۆرەها شێوە غاردەداو بازدەدا ٥ الفَنّيُّ: لێزانو کارامە لە پیشەکەیدا ٥ الفینانُ: درەختی لقو پۆپ دار ٥ دەگوترێ: (شجرة فینان) ٥ (شَعرٌ فینان) قژی درێژ ٥ المَفَنُّ: شوێنێك فەنی تێدا ئەنجام بدرێ ٥ المِفَنُّ: فەنان.

فَنِيَ الشَّيْءُ: شتەکەی فەوتاو تێدا چوو.

فَنِيَ فلان: فلانکەس پیربووەو قاچی لەسەر لێوی گۆڕن.

فَنِيَ فِي الشَّيْءِ: لە شتەکەدا تواوەتەوەو بەتەواوی تێکەڵی بووە ٥ دەگوترێ: (فلان يفنى في عمله) فلانکەس لە پیشەکەیدا دەتوێتەوە بەتەواوی ئاوێتەی دەبێ ٥ أفنى الشَّيْءَ: شتەکەی فەوتاند لەناوی برد ٥ فاناه: لەگەڵی دا مەداری کرد ٥ تفانى القومُ: خەڵکەکە یەکتریان بریەوە یەکتریان کوشتو بڕ کرد لەشەڕو پێکداداندا ٥ تفانى في العمل: هێزو توانای خۆی لەشتەکەدا خەرج کردو تێکۆشا تا نزیك بوو تێدا بچێ.٥ الأفنى: دەگوترێ: (شعر أفنى) قژی جوانو پڕو تێك باهەڵدراو ٥ (رجل أفنى) پیاوێکی قژ درێژو قژ پڕە (إمرأة فَنواء) ٥ ئافرەتێکی قژ پڕو درێژە ٥ الأفناءُ من الناس: کەسانێك کە نەزاندرێ لە چ هۆزو خێڵێکن ٥ الفِناءُ: گۆڕەپانو ساحە لەخانودا یان لەبەردەم خانوودا ٥ الفَناةُ: تری ڕێویلکە ٥ جۆرە ترێیەکە.

فَهَدَ لفلان فَهداً: پیاوەتی باشی لەگەڵ فلان کرد بە غائیبانە.

فَهِدَ الرجلُ فَهَداً: پیاوەکە خەوی زۆر بوو وەکوو فەهد ٥ کەمتەرخەمی کرد لەئەنجامدانی ئەرکی سەرشانی.

فَهِدَ عن الأمر: لەکارەکە غافڵ بوو ٥ الأفهودُ: گەنجی تازە پێگەیشتوی قەڵەوو جستە تەواو ٥ الفَهدُ: دڕندەیەکە لە پیری (السورية) جەستەی لەنێوان سەگو پڵنگ دایە لە پڵنگ بچوکترە، زۆر ڕق ئەستوورە، زۆر حەزی لە خەوەو زۆر دەنوێ ٥ بەنموونە دەهێندرێتەوە دەگوترێ: (أنوَمُ مِن فَهدٍ) فلان لە دڕندەی فەهد خەو خۆشترە ٥ الفَهدَةُ: مێینەی (الفهد) ٥ دووپارچە گۆشتن لە سنگی وڵاخە بەرزەدا لەلای ڕاستو لای چەپی. ئێسقانێکە بەرز بۆتەوە لە پاشگوێی حوشتر لەڕاستو لەچەپ پێیان دەگوترێ: (فهدتان) ٥ الفَهّادُ: کەسێك دڕندەی فەهد ڕابگرێ، یان کەسێك فەهد فێرە ڕاو بکا وای ڕابێنێ نێچیر بگرێو نەیخوا ٥ الفَوهَدُ: دەق بەمانا (الأفهود) دێ ٥ أفهر فلان: فلانکەس قەڵەو بوو گۆشتەکەی گری گرێ وەستا ئەم جۆرە ناشیرینترین شێوەی قەڵەوییە ٥ (أفهرت الدابة) وڵاخەکە بەهۆی باری گرانەوە ماندو شەتەك بوو ٥ فَهَّرَت الدابةُ: بەمانا (أفهرت) دێ ٥ تَفَهَّرَ في الكلام: لەقسەکردن دا درێژەی پێداو نەی بڕیەوە ٥ الفِهرُ: بەرد،

بەردێـــکی نەرمـــە ورد دەکـــرێو دەکـــرێ بـــەدەرمان ٥ **الفُهــرُ**: جـــەژنی جولەکەکانـــە دەکەوێتـــە ڕۆژی چـــواردەو پـــانزەی مـــانگی ئـــازارەوە ٥ **الفِهـرَةُ**: پارچـە بەردێـك ٥ **المَفـاهِرُ**: گۆشـتی سـینگ ٥ **فَهـرسَ کتابـه**: پێرسـتی بـۆ کتێبەکە کرد ٥ **الفِهرِسُ**: کتێبێکە نـاوی کتێبـی جۆراو جـۆری تێـدا تۆمـار دەکـرێ بـەگوێرەی یاسـایەکی تایبـەتی نـاوی کتێـبو دانـەرەکانیان ڕیزبەنـــد دەکـــرێن ٥ نـــاوە بـــۆ پاشـــکۆیەك لەســـەرەتای کتێبەکـــەوە یـــان لـــە کۆتـــایی دا سەرەباسی ناو کتێبەکـەی تێـدا تۆمـار دەکـرێن، هەنـــدێ جـــار بۆتاقـــە کتێبێـــك چـــەند فەهرەســـەیەك دەکـــرێن وەکـــوو پێرســـتی ســـەرەباسو پێرسـتی نـاوی جۆراوجـۆری نـاو کتێبەکە پێرستی ناوی شوێنو شارو هۆزو ئـەو شتانە ٥ **الفهرست**: بـەمانا (الفهرِس) دێ ٥ نـاوی کتێبە بەناوبانگەکەی ئیبنـو نەدیمیشە ٥ **فَهفَـهَ الرجلُ فَهفَهَةً**: مانـدوو بـوو زمـانی گـیرا، هەنـدێ پیتی ناو قسەکانی چەند جار دووبارە کردنەوە ٥ لە شوێنێـکی بـەرزەوە کەوتـە خـوار ٥ **أفهَـقَ الإناءَ وغیه**: قاپەکەی پـڕ کـرد ٥ **تَفَهَّـقَ الـشَّيْءُ**: شـتەکە فـراوان بـوو ٥ **تَفَهَّـقَ فـلان في الکـلام**: فلانکـەس قـسەکەی درێـژ کـردەوەو وشـەکانی گوشینو خۆی هەڵکێشاو لافو گـەزافی لێ دا ٥ **تَفَیهَـقَ في کلامـه**: قـسەکانی درێـژ کردنـەوە زێدەڕەوی کرد لـە وشـە گوشـینو زمـان بـادانو قسەی قەبە قەب ٥ **تَفَیهَقَ في مشیه**: لە ڕۆیشتن دا لارو لەنجـەی کـرد ٥ دەگـوترێ: (هـو یتَفَیهَـقُ علینا بمال غیره): ئەو فیزمـان بەسـەرەوە لێدەدا بەماڵو سامانی خەڵك پۆز لێ دەداو خۆی بەزل دەزانـێ ٥ **الفَهلَـةُ**: یەکـەم فەقـەرەی مـل بـەلای سەرەوە ٥ **الفَیهَقُ من کل شيئ**: فـراوانو گـەورە ٥ دەگوترێ: (مفازة فیهـق) سـارایەکی فراوانـە ٥ **فَهِـمَـهُ فَهمـاً**: جـوان لـە شـتەکە حـاڵی بـوو ٥ ئامادەباشی تەواوی هەیە بۆ دەرهێنانی حوکمو ئاکام ٥ **أفهمه الأمرَ**: جوان وێنـەی کارەکـەی بـۆ کێشا ٥ **فَهَّمَهُ الأمرَ**: ڕێگای بۆ خۆش کرد کە تێ بگاو فێر ببێ ٥ **تفـاهَمَ**: وردە وردە پلـە بـە پلـە لەشتەکە حـاڵی بـوو ٥ **تفـاهَمَ القومُ**: خەڵکەکە هەندێـکیان هەندێـکیانیان فێـر کـرد ٥ **تَفَهَّـمَ الکـلامَ**: پلـە بـە پلـە لەقـسەکە حـاڵی بـوو ٥ **إستَفهَمَهُ**: داوای لێ کـرد فێـری بکـا ٥ دەگـوترێ: (إسـتفهم مـن فـلان عـن الأمـر) داوای لێ کـرد شتەکەی بۆ ڕوون بکاتەوە ٥ **الفَهم**: تێگەیـشتنو حاڵی بوون لەشت ٥ **الفَهامة**: بەمانا (الفهم) دێ ٥ **الفَهَّامَـةُ**: بـۆ زێـدەڕۆییو موبالەغـە لـەمانای (فهـم) دا دێ ٥ **المفهـوم**: کۆمەڵێـك صـیفاتو تایبەتمەند کە مانایەکی کوللیو عام دەگەیـەنن بۆ شتێك ٥ واتە: مانای شت.

فَهَّ فَهَاً وفهاهَةً: زمـانی گـیرا، مانـدو بـوو ٥ بـەهۆی ماندو بوونو شتی واوە هەڵەی کرد.

فَهَّ الشَّيْءَ وعنه: شتەکەی لەبیر چوو لەشتەکە بێ ئاگا بوو ٥ **أفَهَّهُ الله**: خودا ماندوی کرد.

أفَهَّ فلان فلاناً عن حاجته: فلانکەس فلانکەسی وا لێ کـرد پێداویـستی خـۆی لـەبیر بـچێتەوە ٥ **فَهْهَـهُ الله**: بـەمانا (أفَهَّـهُ) دێ ٥ **الفاهَـةُ**: زمـان گـیرانو وەستان لەقسە ٥ هەڵە ٥ **الفَهَّةُ**: بەمانا (الفهاهة) دێ.

فَها فلان فَهواً: دوای زمـان لارێو نـاڕەوانی، زمـانی ڕەوان بوو.

فَهـا فـؤاد فـلان فَهـواً: دڵـی فـلان کەوتـە لێـدانی بەپەلە پتە پت ٥ دڵی بەشتەکەوە نووساو هـەر خەیاڵی لەوە.

فها عن الشيئ: هەڵەی لە شتەکەدا کرد ٥ **أفهى فلان:** فلانکەس ڕایەکەی لاواز بوو ٥ یان ڕای خۆی دەربڕی ٥ **الأفهاء:** مرۆڤی گێل‌و بێ عەقڵ.

فات الأمر فوتاً وفواتاً: کاتی شتەکە بەسەر چوو ئەنجام نەدرا.

فات فلان: فلانکەس ڕۆیی.

فات الأمر فلاناً: کارەکە فلانکەسی نەگرتەوە، یان فلان فریای ئیشەکە نەکەوت‌و لەکیسی چوو.

فات فلاناً في كذا: لەو شتەدا پێش فلان کەوت ٥ **أفاته الأمر:** وایکرد کارەکەی لەکیس بچێ ٥ **فَوَّتَهُ:** بەمانا (أفاته) دێ ٥ **افتات في الأمر:** لەکارەکەدا تاکڕەوی کردو لەو بوارەدا بەقسەی کەسی شارەزای نەکرد ٥ دەگوترێ: (إفتات عليه فيه) گوێی بەڕاوێژو ڕای ئەو نەدا لەئیشەکەدا و خۆبەسەری کارەکەی کرد ٥ (فلان لا يفتات عليه) فلانکەس پیاوێکی وەهایە، بەبێ پرس‌و ڕا بەو کارەکە سەر ناگرێ ٥ **إفتات الكلامَ:** قسەکەی هەڵبەست ٥ دەگوترێ: (إفتات عليه القولَ): بەدرۆ قسەی بەدەم ئەوەوە هەڵبەست ٥ **تفاوت الشيئان:** ئەو دوو شتە لەمەزنەندە کردندا جیاوازن ٥ **تفاوت الرجلان:** دوو پیاوەکە لە ڕێزو شکۆمەندیدا جیاوازن وەکوو یەك نین ٥ **تفاوت الخلق:** خەڵکەکە هەموویان چوون یەك نین‌و لێك ناچن ٥ **تَفَوَّتَ الشيئُ:** شتەکە جوداواز بوو، شێوا، تێکچو ٥ **تَفَوَّتَ عليه في الرأي:** بەبێ ڕاوێژکردن بەو و خۆبەسەری‌و تاکڕەوانە کارەکەی کرد ٥ **تَفَوَّت عليه في ماله:** تاکڕەوانە هەڵس‌و کەوتی کرد ٥ **الفَوَاتُ:** (موت الفوات) مردنی ناکاو ٥ **الفَوت:** بۆشایی نێوان پەنجەکانی دەست‌و قاچ ٥ دەگوترێ: (جعل الله رزقَهُ فَوت فَمِه) خودا ڕزق‌و ڕۆزی ئەوەندە لێ نزیك کردۆتەوە تۆزێك لەدەمی دوورە کەچی پێی ناگا، بۆی نابێ ٥ دەستی نایگاتێ ٥ **أفاجَ القومُ:** خەڵکەکە کۆمەڵ کۆمەڵ ڕۆیشتن ٥ **الفائجُ:** فەوج‌و تاقم‌و کۆمەڵ ٥ **الفائجة:** شیو و دادڕێك لەنێوان دوو تەپۆڵکەی لمەلاٌن‌و شتی وادا بێ ٥ فەوج‌و کۆمەڵ ٥ **الفَوجُ:** کۆمەڵێك ئادەمیزاد ٥ تاقمێك مرۆڤی خێرا ڕۆ.

فاح الشيئُ: بۆنی شتەکە بڵاو بۆوە، جا بۆنەکە خۆش بێ یان ناخۆش بێ ٥ **فاحت رائحة الأمر:** ناو و ناوبانگی خراپی شتەکە بڵاو بۆوە ٥ **فاحت الشَّجَّةُ:** برینەکە خوێنی لێ ڕژا خوێنی لێ هات ٥ **أفاح الدَّمَ:** خوێنی ڕژاند ٥ **تفاوح الزهرُ:** بۆنی خۆشی گوڵەکە بڵاو بۆوە ٥ **الفَوحُ:** بڵاوبوونەوەی بۆن ٥ (فَوح الحَرّ) جەنگەی گەرما ٥ **فاحت ريح المسك:** بۆنی میسکەکە بڵاو بۆوە بەجۆرێك خەریکە هەناسە بگرێ ٥ **فاحت الريحُ:** ڕەشەبایەکە هەڵی کردو هاژەی دێ.

فاد المالُ فَوداً: ماڵەکە بۆ خاوەنەکەی چەسپا ٥ **أفاد فلان المالَ:** فلانکەس ماڵ‌و سامانی کۆکردەوە ٥ (أفاد فلاناً المالَ): ماڵەکەی دا بە فلانکەس ٥ **تَفَوَّدَ الوَعِلُ فوق الجبل:** گا کێویەکە چووە سەر لوتکەی شاخەکە ٥ **الفائدة:** قازانج ٥ ماڵی چەسپاو بۆ خاوەنی ٥ هەر سودو قازانجێك مادی بێ یان مەعنەوی لە زانیارییەوە یان لە کردارو تێکۆشانەوە یان بەهۆی ماڵێکەوە دەستە بەربێ ٥ قازانجی پەیدابوو لەماڵ‌و سامان لە ماوەیەکی دیاریکراو بەنرخێکی دیاری کراو ٥ **الفَودُ:** لاسەر، پشت گوێچکە ٥ ئەو موانەی لە پشت گوێچەکەوە لە لاسەر ڕواون ٥ لاجانگ ٥ دەگوترێ: (حَلَّ الشَّيبُ بفوديه) مووی سپی لەلاجانگی پەیدا

بـوون ٥ (لفـلان فـودان) فلانكـەس زولفـی بەرداونەوە ٥ لاشیۆ ٥ دەگوترێ: (نزلَ القوم بين فودي الـوادي) خەڵـكەكە لـە نێوان ئەمبـەرەو بەری شیوەكەدا جێـگیر بـوون ٥ هـەروا بـەمانا لابار، تای باری ولاخ هاتوە ٥ دەگوترێ: (قَعَدَ بين الفودين) لە نێوان دوو تای باردا دانیشت (جعل الصحيفة فودين) پـەڕە كاغەزەكـەی نوشتاندەوە كـردی بـەدوولا ٥ المفـواد: بەسـوودو قـازانج ٥ خاوەن سوود.

فَارَ الماءُ فَـوراً وفَوَرانـاً: ئاوەكـە بەتـەوژم هـەڵقوڵی لەزەوی ٥ فیچقەی كرد.

فـار القِـدرُ: مەنجەڵەكـە كوڵیو شـلەمەنی نـاوی كەوتـە جمبـوشو قڵپـە قڵـپ ٥ فـارت النـار: ئا...ەكەی بڵێسەی ساندو كڵپەی كرد.

فار غضبُهُ: ڕقی هەڵسا.

فار العِرقُ: ڕەگەكە هاوسا ٥ فش بوو.

فار المِسكُ: بۆنی میسكەكە بڵاو بۆوە ٥ أفار القِدرَ: وای كرد مەنجەڵەكە بكوڵێو بكەوێتە قڵپە قڵپ ٥ فَـوَّرَ: هێنایـە كـوڵانو قڵپـە قڵـپ ٥ الفـارُ: ماسولكەی ئـادەمیزاد ٥ الفـارةُ: (فـارة المسك) بۆنی میسك ٥ قوتوی میـسك ٥ الفَورُ: سـەرەتای كات ٥ دەگوترێ: (أتيت من فوري) (وفعلت ذلك من فوري، وفوراً وفور وصـولي) واتـە دەست لـە عاستو خێـرا یەكـسەرو بێ ڕاوەستان ٥ الفَـورُ من الحَر: جەنگەی گـەرما ٥ الفَـورُ مـن الـشفق: بـاقی مانـدەی سـورایی لـە ئاسـۆی ئاسمـان دوای ئاوابوونی خۆر ٥ الفُورُ: ئاسك ٥ دەگوترێ: (ما أفعل ذلك مالألأت الفُورُ) ئەوە ناكەم هەتا ئاسك گـوێ نەلـەقێنێ واتـە: قـەت نایكـەم ٥ الفَـورَةُ: جەنگـەی گــەرما ٥ كۆمەڵــگای ئــادەمیزاد ٥ سـەرەتای ڕۆژ ٥ دەگـوترێ: (أتـيـهم مـن فـورة النهـار) ٥ هـەروا نـاوە بـۆ سەرانـسەری كێـو ٥ الفَوّارُ: شتێـك زۆر هەڵقوڵێ ٥ الفَوّارة مـن المـاء: سەرچـاوەی ئـاو ٥ ئـەو كـەفو بەڵخـەی كـە مەنجـەڵ لـەكاتی كـوڵینو قڵپـە قڵـپ دا دەری دەهـاوێ ٥ حـەوزو فرێڵكـی كۆتـایی ڕان ٥ الفيـار: یەكێـكە لـەو ئاسـنانەی دەوری زوبـانی لاتەرازوو دەدا ٥ الفِيرةُ: خورماو ڕۆن كە دروست دەكـرێ بـۆ ئـافرەتی زەیـستان ٥ الفَيّـور مـن الرجال: ئادەمیزادی توند تەبیاتو زوو هەڵچوو.

فَازَ فلان بالخير فوزاً ومفازاً ومفازةً: فلانكەس زەفەری بە خێرو قازانج برد.

فازَ من الشرّ: لەشەرو نەگبەتی ڕزگاری بوو.

فـازَ قِـدح الميـسر: قـوداحی قومارەكـەی بـردەوە ٥ أفازه الله بكذا: خودا بەو خێـرو بێـرەی گەیانـد ٥ فَــوَّزَ الرجــلُ: پیاوەكــە چــووە ســاراو چۆڵەوانییەوە ٥ كەوتـەرێ ٥ بـەهیلاك چوو ٥ تَفَـوَّزَ: كەوتـەڕێ، سـەفەری كـرد ٥ الفـائزة: دەگوترێ: (فـاز بفـائزة) شتێـكی دەسكەوت كە بـووە هـۆی دڵخـۆشو مـراز حاصـل بـوونی، خـەڵاتی وەرگـرت ٥ الفـازة: چـەتر كەلەسـەر عەمودێك یـان دوو عـەمود بـێ ٥ المفـاز: ساراو چۆڵەوانی ٥ ڕزگار بوون لە ناڕەحەتی ٥ المفـازة: بـە مـراز گەیـشتنو خـەڵات وەرگـرتن ٥ ڕزگـار بوون لە ناخۆشیو چورتم ٥ ساراو چۆڵەوانی ٥ شوێنی خەتەرناكو ترسناك ٥ فاوضـه في الأمـر مفاوضـة: دانوسـانی لەگـەڵدا كـرد بۆئـەوەی بگەنە ڕێكەوتنو ئاسایی كردنەوەی بارودۆخ ٥ فاضه في المال: هاوبەشـی كـرد لـە وەبـەرهێنانی ماڵەكـەدا ٥ فَـوَّضَ الأمـرَ اليـه: كارەكـەی دایـە دەست ئەو چۆنی بەڕێوە دەبا بەڕێوەی بەرێ ٥ فَوَّضـت المرأةُ زوجها: ئافرەتەكە بـەبێ مـارەیی

شوى كرد، مارەيى لە مێردەكەى داوانەكرد ٥ **تفاوضا**: هەريەك لەو دووانە دانوسانى لەگەڵ بەرامبەرەكەى كرد ٥ **الفَوضى**: (قوم فوضى) گەلى بێ سەرۆك و رابەر ٥ شاعيرى عەرەب دەڵێ:

لا يصلح الناسَ فوضىً لا سُراة لهم
ولا سُراة إذا جهالهم سادوا

دەشگوترێ: (مالُهُم ومَتاعُهم فوضى بينهم) ماڵو كالآيان هاوبەشە هەريەكەيان بۆخۆى دەستى تێوەردەدا ٥ **الفَوضَةُ**: لوغەتێكە لە (المفاوضة) ٥ **الفَوضَوِيّة**: تاقمێكن داواى ئەوە دەكەن حوكمەت نەبێ و هەركەسە بۆخۆى ئازاد بێ چۆن كاردەكاو لەگەڵ كێ عەلاقەو پەيوەندى دەبەستێ ٥ **المُفاوَضَة**: دانوسان و بيرو ڕا گۆڕينەوەيە لەگەڵ قسە ڕۆيشتوو كاربەدەستان بۆئەوەى بگەنە رێك كەوتن و دامەزراندنى ژيانى ئاشتەوايى ٥ (شركة المفاوضة) لەبوارى فيقهو قانون دا هاوبەشى نێوان دووكەس و زياترە كە لايەنەكان يەكسان بن لەبارەى سامان و كاركردن تێيدا ٥ **المُفَوَّض**: (الوزير المفوّض) مووەظەفێكى سياسييە تەمسيلى وڵاتەكەى دەكا لە پايتەختى وڵاتێكى بێگانەدا ٥ پلەى لەخوار پلەى سەفيرەوەيەو لە ژوور پلەى جێبەجێكارەوەيە ٥ **المُفَوَّضِيّة**: شوێن و بارەگاى وەزيرى شت پێ سپێردراو لە وڵاتى بێگانەدا ٥ **فُوطَة**: فۆتەى كردە بەرى ٥ **الفوطة**: دەرپێيەكى كورت و ڕەختەو ئەستوورە لە پێ دەكرێ، نێوان ناوك و ئەژنۆى داپۆشى كاتى خۆى لە وڵاتى سندەوە دەهێندرا ٥ دەرپێيەكە لەسەر پۆشاكەوە لە پێ دەكرێ بۆئەوەى لەكاتى ئيشكردن دا جلەكانى پيس نەبێ ٥ خاوليەك دەست و دەم و چاوى پێ دەسڕدرێتەوە ٥ يان لەسەر سنگ و ئەژنۆ دادەنرێ لەكاتى نان خواردن دا وەكوو بەرهەڵبێنە وايە بۆئەوەى پۆشاكەكانى چەورو شتى وا نەبن ٥ **الفوطي**: لەبوارى ڕەنگ دا ئەوەيە شين و تەڵخ بێ ٥ **الفُوَطِيّ**: ئەو كەسەى فوط دەفرۆشێ يان دروستى دەكا ٥ **الفَوّاط**: كەسێك قوماشى فوط دەچنى يان فوط دەفرۆشێ ٥ **فاظت نَفسُهُ**: مرد ٥ دەگوترێ: (فاظَ الرجلُ) پياوەكە مرد.

فاعَ الطيبُ: بۆنە خۆشەكە بڵاو بۆوە.

الفَوعَةُ: بۆنى خۆش ٥ كوشندەى ژەهر ٥ سەرەتاى گەنجى ٥ سەرەتاى ڕۆژ ٥ سەرەتاى شەو.

فافَ بە فَوفاً: قەراخى نينۆكى قامكە گەورەى نووساند بە پێشەوەى نينۆكى قامكە سادەو گوتى ئەوەندۆكەشت نادەمێ بەتەماى هيچ مەبە ٥ **الفُوفُ**: ئەو دەنكە سپييەى لەناو دەنكە خورمادايە كە لەوەوە ئەمامە خورما شين دەبێ و دەڕوێ ٥ ئەو توێكڵە تەنكەى بەسەر دەنكە خورماكەوەيە ٥ پۆشاكێكى تەنكى خەتخەتە ٥ پارچە لۆكە ٥ **المُفوَّف**: (بُرد مُفَوَّف) عەبايەكى تەنكى خەتخەتە.

فاقَ الناقةُ وغيرها: حوشترەكە شير لە گوانيدا كۆ بۆوە دواى دۆشينى.

فاقَ فلان بنفسه عند الموت: فلانكەس هەناسەى لێ بڕاو مرد ٥ (فاقَ الشَيْئَ فَوقاً) چووە سەر شتەكە.

فاقَ أصحابَه: بەسەر هاوەڵەكانيدا باڵادەست بوو لەوان چاكترو ڕێزدار تر بوو.

فاقَ السهمَ: تيرەكەى لەكەوانەكەدا ڕەپێش كرد بۆ هاويشتن ٥ شوێنى لێ شەتەكدانى ژێى كەوانەكەو دابڕاوى شوێن تيرەكە شكا.

فَوِقَ السهمُ فَوَقاً: شوێنى دابڕانى تيرەكە كەمێك خوارى تێكەوت ٥ **أفاق فلان**: فلانكەس وەهۆش

خۆ هاتەوە ◊ **أفاق الزمانُ**: ڕۆژگار دوای گرانی هەرزانی بەخۆیەوە بینی ◊ **أفاق عن فلان النُّعاسُ**: فلانکەس هەنۆزەکەی لە کۆڵ بۆوە ◊ **فَوَّقَ السَّهمَ**: ڕێڕەوی بۆ تیرەکە لە پشتی کەوانەکە دروست کرد ◊ **فَوَّقَ الرضيعَ**: قوم قوم شیری دا بەشیرەخۆرەکە ◊ **فَوَّقَ فلاناً على غيره**: فلانکەسی بەسەر کەسانی دیکەدا پاساودا ◊ **إفتاق الرجلُ**: پیاوەکە هەژار کەوت ◊ **إنفاقَ السهمُ**: تیرەکە شوێن دابەستن‌و ڕەپێش کردنەکەی شکا ◊ **إنفاقت الدابة**: وڵاخەکە کزو لاواز بوو ◊ فەوتا تێداچوو ◊ **تَفَوَّقَ على قومه**: بەسەر گەلەکەی دا باڵادەست بوو، پلەو پایەی لەوان بەرزتر بوو.

تَفَوَّقَ شرابَهُ: شەرابەکەی قوم قوم خواردەوە ◊ **تَفَوَّقَ الأمرَ**: کارەکەی بەچەند وەجبەو لەکاتی جیاجیادا ئەنجام دا ◊ **إستَفاق**: بەمانا (أفاق) دێ ◊ **الفائق**: باش‌و نایاب لە هەرشتێک بێ ◊ شوێنی بەیەک گەیشتنی فەقەرەی سەر بەعەمودی فەقەری‌و ئێسقانی سەر ◊ مرۆڤی جیاواز لە خەڵک ◊ **الفاقة**: هەژاری‌و ناتاجی ◊ **الفَواقُ**: کاتی نێوان دووجار دۆشینی ئاژەڵی شیردەر ◊ ئەو کاتەی ئاژەڵ دۆشەکە گوانەکە دەگری‌و شیرەکە دادەچۆڕێنێ‌و شیری تر دێتەوە ناو گوانەکە ◊ مۆڵەتدان‌و پشودان ◊ **الفُواقُ**: بەمانا (الفَواقُ) دێ ◊ وێکهاتنەوەیەکی کوت‌و پڕییە توشی پەردەی نێوان دەبێ‌و پرخەو لرخەیەک دەخولقێنێ‌و دوای کەمێک دەبڕێ ◊ ئەو حاڵەتەی توشی ئەو کەسە دەبێ کە لە گیانەڵادایە ◊ ئەو هەوایەی دێتە دەر لەکاتی هەناسەدان‌و پرخەکردنی یەک لەدوای یەک.

فَوقَ: زەرفی مەکانەو بەرزی دەگەیەنێ ◊ دەگوترێ: (السَّماءُ فوق الأرض) ئاسمان لە زوور زەوییەوەیە.

الفُوقُ: کەڕەت‌و جار ◊ لێزانی‌و فەن لە کەلام دا ◊ بۆشایی دەم‌و کونی دەم ◊ لە کەوان دا ئەو شوێنەی تیرەکەی لێ قایم دەکرێ‌و ڕەپێش دەکرێ بۆ هاویشتن ◊ شانس‌و بەخت ◊ **الفُوقة**: (فوقة السهم) بەمانا شوێنی چەسپاندن‌و ڕەپێش کردنی تیر لە کەوان دا دێ ◊ **الفيقة**: ئەو شیرەی لەگوان دا کۆدەبێتەوە لە نێوان دووکاتی دۆشین دا ◊ **فيقة الضحى**: سەرەتای چێشتەنگاو ◊ **الأفاويق**: گەواڵە هەور کەسات دواسات بارانی لێ ببارێ ◊ زۆربەی شەو ◊ دەگوترێ: (خرجوا بعد أفاويق الليل) دوای تێپەڕبوونی زۆربەی شەو چوونە دەر ◊ **المفَوَّقُ**: خواردن‌و خواردنەوەی کەم: کە مرۆڤ هەندێ کات بۆخۆی دەستەبەر دەکا ◊ **الفول**: ڕوەکێکی عوشبییە گوڵەکانی سپین بۆنی خۆشی هەیە. پایز دەچێندرێ‌و بەهار پێ دەگا ◊ دەکرێتە بژێوی مرۆڤو ئاژەڵ ◊ **الفَوّالُ**: فولفرۆش ◊ **الفُومة**: گوڵەگەنم‌و جۆ ◊ سەلکە سیر ◊ شتێکی کەم‌و بچوک بەدووپەنجە هەڵی دەگری.

فاهَ بالقولِ فوهاً: دانی نا بەقسەکەداو گوتی ◊ دەگوترێ: (هذا أمر ما فُهتُ به) ئەمە قسەیەکەو شتێکە بەدەمی مندا نەهاتووەو نەم گوتووە.

فَوِهَ فَوهاً: دەمی گەورە بوو ◊ لێوی لێک بڵاو بوون‌و دەم کراوە بوو، زار قژ بوو ◊ (فهو أفوه وهي فوهاء) ◊ **فاهاه**: قسەی لەگەڵ دا کردو شانازی بەسەردا کرد ◊ **فَوَّهَ الطعامَ أو الشرابَ**: خواردن‌و خواردنەوەگەی بە داو و دەرمان ڕازاندەوەو خۆشی کرد ◊ **فَوَّهَ الثوبَ**:

قوماشەکەی بە ڕەنگی وەرگێراو لە ڕەنگی (الفَوَّه) ڕەنگ کرد ٥ **فَوَّهَ الشَّيْءَ**: دەمی شتەکەی گەورە کرد ٥ **تَفَاوَهَ القومُ**: خەڵکەکە قسەیان کرد ٥ **تَفَوَّهَ بالكلام**: دەمی کرایەوە بەقسەو ئاخاوتن ٥ دەڵێی: (ما تفوَّهت بهذا الأمر) من لەم ئیشە قسەیەکم نەکردووە ٥ **تَفَوَّهَ المكان**: لەدەرگاو زارکی شوێنەکەوە چووە ناوی ٥ **الفاهُ**: مرۆڤی زار بەهاوار، هەرچی لەدڵیدا بێ دەیڵێ ٥ هیچی تێ ناوەستێ ٥ **الفُوهُ**: دەم ٥ بۆنی خۆش ٥ داو و دەرمان کە خواردنی پێ دەرازێندرێتەوە ٥ **الفَوهاء**: دەم زلو پان ٥ **الفُوَّهُ**: ڕوەکێکی تەمەن درێژە لە کەنارەکانی دەریای ناوەڕاست دەڕوێ، لاسکەکەی سوورە بەرو تۆوەکەی سوورە، مادەیەکی لێ دەردەهێندرێ بەکاردەهێندرێ بۆ بۆیەکردنی ئاوریشم و خوری ٥ **الفُوَّهَةُ من كل شيء**: دەم و زارکی شت ٥ سەرەتای شت ٥ دەگوترێ: (قَعَدَ على فُوَّهة الطريق) لەسەرەتای ڕێگاکە دانیشت ٥ هەروا وشەی (الفُوَّهة) بەمانا قسەو قسەڵۆکی خەڵک دێ ٥ **المُفَوَّه**: زۆر بڵێو چەقەچەناو.

فاءَ فَيئاً: گەڕایەوە ٥ دەگوترێ: (فاء عن غضبه) لە ڕق هەڵساویەکەی وازی هێناو گەڕایەوە سەر حاڵەتی ئاسایی خۆی.

فاءَ الظِلُّ: سێبەرەکە لەلای خۆرئاواوە گەڕایەوە بۆلای خۆرهەڵات ٥ **فاءت الشجرةُ**: درەختەکە سێبەرەکەی بڵاو بۆوە.

فاء على ذي الرحم: سۆزی بۆ خزمەکانی جوڵا.

فاء الرجلُ الى إمرأته: پیاوەکە کەفارەتی سوێندەکەی داو چووە لای ژنەکەی ٥ **أفاءَ الظِلُّ**: سێبەرەکە بڵاو بۆوە ٥ ئەم حاڵەتە لەکاتی لادانی خۆر لە هێڵی ناوەڕاست و ئیستیوادا دەبێ ٥ **أفاء الأمرَ**: کارەکەی گێڕایەوە ٥ **أفاء عليه الخيرَ**: خێرو بێری بۆ هێنا.

أفاء عليه المالَ: ماڵو سامانەکەی بۆ کرد بە فەیئو و بەخشش ٥ **أفاء فلاناً على الأمر**: کابرا کارێکی ویست ئەو بردیەسەر کارێکی تر ٥ **أفاءت الرياح الزرعَ**: ڕەشەباکە کشتوکاڵەکەی هێنایە کەڕوێشکە کردن و هەژان ٥ دەشگوترێ: **فَيَّأت المرأةُ شعرها**: ئافرەتەکە قژەکانی ڕازاندن بۆ نازو فیزو بەخۆ نازین ٥ **تَفَيَّأت الشجرةُ**: بەمانا (فَيَّأت) دێ ٥ **تَفَيَّأ فلان على الشجرة وبالشجرة**: فلانکەس چووە ژێر سێبەری درەختەکە ٥ **تَفَيَّأ الظِلالُ**: سێبەرەکان جێ گۆڕکێیان کرد، لەخۆرئاواوە بەرەو خۆرهەڵات هاتن ٥ **تَفَيَّأ الظلُّ**: سێبەرەکە دوای نیوەڕۆ لەلای خۆرئاواوە بەرەو خۆرهەڵات هاتەوە ٥ **تَفَيَّأت المرأةُ لزوجها**: ئافرەتەکە نازی بەسەر مێردەکەیدا کرد ٥ **تَفَيَّأ فلان الأخبارَ**: فلانکەس هەوڵی زانینی هەواڵی داو ویستی بزانێ هەواڵەکان چین و چی نین ٥ **إستفاء**: گەڕایەوە.

إستفاءَ المالَ: ماڵەکەی بەشێوەی عەطاو بەخشش وەرگرت ٥ **إستفاءَ الأخبارَ**: هەوڵی بەدەست هێنانی هەواڵەکانی دا.

الفَيءُ: سێبەری دوا لادانی خۆر لەناوەڕاستی ئاسمان ٥ باج و خەراج ٥ دەستکەوتی بێ شەڕو جەنگ ٥ **الفَيئَةُ**: گەڕانەوەیەك؛ دەگوترێ: (فاء الى الله فيئة حسنة) تۆبەی کردو بەشێوەیەکی باش گەڕایەوەو بەتەواوی وازی لە تاوان و سەرپێچی هێنا ٥ کات و ماوە ٥ دەگوترێ: (جاء بعد فيئة) پاش ماوەیەك هات ٥ کۆمەڵە باڵندە کە ڕەو دەکەن بۆ وڵاتی ترو لەوەرزی تایبەتی دا دێنەوە زێدی خۆیان ٥ **المَفاءُ**: هەرماڵو سامانێك بەشێوەی فەیئو بەخشش وەربگیرێ ٥

المُفيئ: ئەو كەسەی ماڵی بەشێوەی فەیئو بەخشش وەرگرتبێ ◊ **الفيتامين**: مادەیەكی عوضوی جۆراوجۆرە بەكەمی لە خۆراكەكاندا دەست دەكەوێ، زۆر پێویستە بۆ تەواوبوونی بژێوو دەستەبەر بوونی نیشاتی زیندویەتی ◊ **الفيتو**: مافی مەنع كردنو نەهێشتن ◊ ئێستا بەو مافە ڕەسمییە دەگوترێ كە نەتەوە یەكگرتووەكان داویەتی بە پێنج وڵاتی زلهێز (ئەمریكا - ڕوسیا - بەریتانیا - چین - فەرەنسا) كە دەتوانن بڕیاری مەجلیسی ئەمن ڕابگرنو نەهێڵن تەنفیز بكرێ.

فـاج فَيجاً: بڵاو بۆوە ◊ **فاجت الدابّة برجليها**: وڵاخەكە جووتی وەشاند ◊ **الفـائِجُ**: زەوی تەختی نێوان دوو بەرزایی ◊ **الفَـيجُ**: كۆمەڵی ئادەمیزاد ◊ هەور.

فاح المِسكُ فَيحاً وفيحاناً: میسكەكە بۆنی بڵاو بۆوە ◊ **فاحت الشجّةُ**: برینەكە خوێنی لێ هات، خوێنی فڕێ دا.

فاح الحَرُّ: گەرما پەرەی ستاند بەهێز بوو

فاح القِدرُ: مەنجەڵەكە كوڵی.

فاح الرَبيعُ: بەهار هاتو پڕ گژوگیاو دانەوێڵە بوو ◊ **فاحت البلاد**: وڵات هەرزانی تێكەوت.

فاح فَيحاً: بڵاو بۆوە ◊ **أفاحَ الدمَ**: خوێنەكەی ڕژاند ◊ **أفاح القِدرَ**: مەنجەڵەكەی واێ كرد بكوڵێ ◊ **أفاح فلان**: فلانكەس خۆی فێنك كردەوە ◊ دەگوترێ: **أفِح عَنكَ مِن حَرّ الظَهيرة**: بمێنەوە تۆزێك هاڵاوی گەرمای نیوەڕۆ لە خۆت دەركەو خۆت فێنك بكەرەوە ◊ **فَيَّحَ الشَيْءَ**: شتەكەی بڵاو كردەوە بەزۆریو بەفراوانی ◊ **الفيحاءُ**: حەوڵاو خواردنێكە داو و دەرمانی تێدا بێ ◊ نازناوی شاری بەصرەیە ◊ دەگوترێ: (بصرة فيحاء) هەروا نازناوی دیمەشقو تەرابلوسی شامیشە ◊ **الفَيّاحُ**: (رجل فَيّاح) پیاوێكی بەخشندەو سەخییە، ماڵو سامانی خۆی بەزۆری دەبەخشێ ◊ **الفَيّاحَةُ**: دەگوترێ: (ناقة فَيّاحة) حوشترێكی گوان گەورەو شیر زۆرە ◊ **فـادت لفلان فائدة فَيداً**: ماڵو سامانەكە بۆ فلانكەس چەسپا.

فاد فلان: فلانكەس لارو لەنجەی كرد.

فاد فلان الشَيْءَ: فلانكەس ترسی لە شتەكە بوو لێی لادا ◊ **فـادت المـرأةُ الطيـبَ**: ئافرەتەكە بۆنەكەی لەناو ئاوەكەدا هێناو برد بۆنەوەی بتوێتەوە.

فـادَ الزعفرانَ: زەعفەرانەكەی ورد كردو بەئاو تەڕی كرد ◊ **أفاد فلان علماً أو مالاً**: فلانكەس قازانجی زانیاری یان ماڵو سامانی كرد ◊ **أفادَ فلاناً علماً أو مالاً**: سودی زانیاری یان سامانی بە فلانكەس گەیاند ◊ **أفاد المَلّةَ عن الخبز**: سووتومكە یان تەپوتۆزەكەی لە نانەكە كردەوە ◊ تەكاندی ◊ **تفايدا بالمال أو بالعلم**: هەریەك لەو دووانە سودو قازانجی ماڵو زانیاری بەوی تریان گەیاند ◊ **تَفَيَّدَ**: خۆی باداو لارو لەنجەی كرد ◊ لەشتێك ترساو خۆی لێ لادا.

إستفاد مالاً: ماڵو سامانی پەیدا كرد.

الفائدة: بڕوانە (فَوَدَ) ◊ **الفَيدُ**: گەڵای زەعفەران ◊ تواوەی زەعفەران ◊ ئەو موانەی بەسەر لچی وڵاخەوەن ◊ **الفَيّادُ**: لارو لەنجەكەر ◊ كەسێك هەرچی بەردەستی بكەوێ لولی دەداو هەڵی دەگرێ ◊ **الفيروز**: بەردێكی گرانبەهایەو شەفاف نیە، بەرەنگی شینو پیرۆزەیی شێوە ڕەنگ ئاسمانی یان مەیلەو سەوز دەناسرێو دەگرێ بەخشڵو خۆی پێ دەڕازێندرێتەوە (لـون

فیروزي) ڕەنگی شینی پیرۆزەیی شینی مەیلەو سەوز ٥ **الفیوس**: فایرۆس، کائینێکی زۆر بچوکەو بە میکرۆسکۆبو ئامێری زۆر وردبین نەبێ نابینرێو هەندێ نەخۆشی بڵاو دەکاتەوە.

فاش الرجلُ فیشاً: پیاوەکە شانازی کردو خۆی هەڵنایەوەو هیچیشی نەبوو.

فاش فلان فیشوشةً: فلانکەس لاواز بوو ئەندامەکانی جەستەی شلو بێ هێز بوون ٥ **فایش فلان**: فلانکەس زۆری هەڕەشەو گوڕەشە کرد لەشەڕدا بەڵام ڕاستی نەکرد ٥ **فایش فلاناً**: شانازی کرد بەسەر فلان داو بە ناحەق خۆی هەڵکێشا.

فَیَّشَ عن الأمر: لەکارەکە گەڕایەوە و ترسنۆک بوو ٥ **تفایَشَ القومُ**: خەڵکەکە شانازییان کردو خۆیان هەڵکێشاو لافی زۆریان لێ دا ٥ **تَفَیَّشَ عنه**: لەشتەکە هەڵگەڕایەوەو نەیتوانی ئەنجامی بدا ٥ **تَفَیَّشَ الشَّیْءَ**: لافی شتێکی لێ دا کە نەیبوو ٥ **الفَیُوشُ من الرجال**: پیاوێك لافی شتێك لێ بداو وایش نەبێ ٥ **الفَیَّاشُ**: خۆهەڵکێشو لاف لێدەر بەشتێك کە نیەتی ٥ دەگوترێ: (رجل فَیَّاش) پیاوێکە شمشاڵی فشەبازی لێ دەداو بەناحەق خۆی هەڵدەکێشێ.

فاصَ من الأمر فَیصاً: لەکارەکە لایدا ٥ دەگوترێ: (ما إستَطَعْتُ أن أفیص منه) نەمتوانی خۆمی لێ لابدەم ٥ **أفَاصَ الصیدُ من یده**: نێچیرەکە لەدەستی ڕزگاری بوو لەدەستی بەرەڵابوو.

فاضَ الماءُ فَیضاً وفیوضاً وفیضاناً: ئاوەکە زۆر بوو بووبە لافاو و هەڵسا ٥ دەگوترێ: (فاض النهر وفاض السیل) ڕوبارەکە هەڵسا ٥ لافاوەکە هەڵسا.

فاض الإناءَ: قاپەکە پڕ بوو هەتا لە هەرچوار لاوە سەر ڕێژی کرد ٥ **فاضت عینه**: چاوەکەی فرمێسکی ڕشت.

فاض الشَّیْءُ: شتەکە زۆر بوو ٥ دەگوترێ: (فاض الخیرُ) خێرو بێر زۆر بوو.

فاض الخبرُ: هەواڵەکە بڵاو بۆوە.

فاض صدره بالسر فَیضاً: سنگی پڕ بوو لە نهێنیو نەیتوانی چیدی بیانشارێتەوە.

فاض علیه الدِرعُ: زرێیەکە بۆی گەورە بوو فراوان بوو ٥ **أفاضَ القوم في الحدیث**: خەڵکەکە درێژەیان بە قسەکان دا ٥ **أفاضَ بالشیءِ**: شتەکەی هەڵدا ٥ فڕێی دا ٥ **أفاضَ اللهُ الخیرَ**: خودا خێرو بێری زۆر کرد ٥ **أفاضَ الإناءَ**: قاپەکەی پڕ کرد تا لەهەر چوار لاوە سەر ڕێژی کرد ٥ **أفاضَ الماءَ علی جسده**: ئاوی بەخۆی دا کرد ٥ **أفاضَ دَمْعَهُ**: فرمێسکی ڕشتن ٥ دەشگوترێ: **أفاضت العینُ الدَّمْعَ**: چاو فرمێسکی ڕژاند ٥ **إستفاض الخَبَرُ**: هەواڵەکە بڵاو بۆوە ٥ **إستفاض القومُ في الحدیث**: خەڵکەکە درێژەیان بە قسەکانیان دا ٥ **إستفاض الوادي شجراً**: دۆڵەکە پڕبوو لەدرەخت ٥ **الإفاضة**: هەڵڕژانی حاجیانە لەکێوی عەرەفاتەوە بۆ دەشتی مینا ٥ (طواف الإفاضة) تەواوکردنی ڕۆژی جەژنی قوربانە کە حاجی ڕۆژی جەژن دوای دابەزینی لەعەرەفاتەوە تەوافی کەعبە دەکا ٥ **الفائض**: زێدە سود کە سودخۆر وەری دەگرێ بەهۆی سەرمایەکەیەوە کەلای کابرای پارە وەرگرە ٥ **الفیض**: زۆرو زەبەندە ٥ دەگوترێ: (أعطانا غیضاً من فیض) بەشێکی کەمی لەزۆر پێداین ٥ **رَجُل فَیْض**: پیاوێکی خاوەن خێرو بێرەو پیاوەتی زۆرە ٥ **الفیضان**: هەڵسانی ڕوبارو کەوتنە جونبوشی

بەهۆی هاتنەوە سەری چەند جۆگاو ڕووبارێك ◊ الفَيُوضُ: پانو پۆڕ ◊ دەگوترێ: (دِرْع فيوض) زرێیەکی فراوانە ◊ الفَيَّاض: بۆ زێدەڕۆیی لەمانای (الفائِض) دێ ◊ دەگوترێ: (نهر فَيّاض) ڕووبارێکە ئاوی زۆرە ◊ (رجل فياض) پیاوێکە خێرو بێرو بەخششی زۆرە ◊ المُفَاضُ: بڵاوکراوە، بڵاو بۆوە ◊ دەگوترێ: (حديث مُفاض) قسەیەکی بڵاوە بۆوە ◊ (و دِرع مُفَاض) زرێیەکی پانو پۆڕو نەرمە.

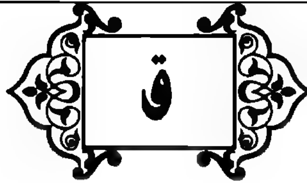
فاظ فلان فَيظاً وفيوظاً: فلانکەس مرد ◊ دەگوترێ: (فاظت نفسه وروحه) گیانی دەرچوو ◊ **أفاظهُ الله**: خودا مراندی ◊ **الفَيظُ**: مردن ◊ دەگوترێ: (حان فَيْظُهُ) کاتی مردنی هات ◊ **الفَيْفُ**: سارای پانو پۆڕو تەخت ◊ ڕێگای نێوان دوو کێو ◊ شوێنێك هەوا تێیدا هەر دەمە لەلایەکەوە بێو گۆڕانی تێدا پەیدا بێ.

الفَيْفاء: سارا.

فاقَ فَيْقاً: گیانی لەدەست دا خۆی بەخت کرد ◊ **أفْيَقَ الشاعر**: شاعیرەکە شیعری سەرسوڕهێنەری گوتن.

فالَ رأيُهُ فَيلاً وفيولاً: ڕایەکەی لاوازو بێ بنەما بوو ◊ **فايَلَهُ مفايلة وفِيالاً**: یاری فیيال لەگەڵ کرد (جۆرە یاریەکی منداڵانەیە یەکێکیان شتێك لەناو گڵدا دەشارێتەوە دوایی گڵەکە دەکا بە دووبەش ئەمجار پرسیار دەکا ئاخۆ شاردراوەکە لەناو کام دوو کۆمەڵە گڵەدایە؟) ◊ **فَيَّلَ رأيَهُ**: ڕایەکەی بەلاواز داناو، بەهەڵەی حسێب کرد ◊ **تَفَيَّلَ رأيُهُ**: ڕاو بۆچوونەکەی زەعیفو لاواز بوو ◊ ئەوەندە قەڵەوو گەورە بوو تا وەکوو فیلی لێ هات ◊ **إستَفْيَلَ الجملُ**: حوشترەکە لە گەورەیی و زەبەلاحیدا وەکوو فیلی لێ هات ◊ **الفَائِلُ**: گۆشتی سمتو خڕایی ڕان ◊ ڕەگێکە لەڕان دا ◊ **الفائلتان**: دوو پارچە گۆشتو گوڵمە گۆشتن لەمبەروبەری کلێجەوەنو کلێجەیان لەناو خۆگرتووەو بەملاو ئەولای هەردوو ڕان دا شۆڕبوونەوە ◊ **الفَالُ**: بڕوانە مادەی (الفَأل) ◊ **الفِيالُ**: بڕوانە مادەی (الفِئال) ◊ **الفيل**: حەیوانێکی قەبارە گەورەیە، خورتومێکی درێژی هەیە شتی پێ بۆخۆی دەستەبەر دەکا ◊ وەکوو چۆن مرۆڤ بەدەستی شت بۆخۆی دەستەبەر دەکا ◊ دوو کەڵبەی گەورەو بەدەرەوەی هەن مادەی عاجی لێ دروست دەکرێ ◊ (داء الفيل) هاوسانێکە لە پێست دا پەیدا دەبێو سەر دەکێشێ بۆ گیرانی (اوعية)ی لمفاوی ◊ (أصحاب الفيل): سەربازو دارو دەستەی ئەبرەهەی حەبەشی بوون، پێش هاتنی ئیسلام ئەبرەهە بەخۆیو سوپاو فیلیەکانیەوە هاتە سەر مەککەو دەیویست کەعبە بڕوخێنێ، بەڵام خودای مەزن بەشێوەیەکی موعجیزە ئەبرەهەو سوپاکەی تارومار کردن ◊ **الفَيَّال**: فیلەوانی بەخێوکەری فیلو ڕامکردنی فیلەکان ◊ **تَفَيْلَقَ**: بڕوانە مادەی (فَلَقَ) ◊ **الفَيْلَقُ**: بڕوانە مادەی (فَلَقَ) ◊ **الفَيْلَمُ**: بڕوانە مادەی (فَلَمَ).

فانَ الرجلُ فَيناً: پیاوەکە هات ◊ **الفَينة**: سات و کات ◊ دەگوترێ: (أزوره الفينة بعد الفينة وفينة بعد فينة) دەچمە دیدەنی ناو بەناو و کات دوا کات ◊ **الفينان**: قژ درێژو جوان ◊ (وهي فَيَّانَةٌ) ◊ دەگوترێ: (شعر فينان) قژی درێژ ◊ **تَفَيْهَقَ**: بڕوانە (فَهَقَ) ◊ **الفَيْهَقُ**: بڕوانە (فَهَقَ).

القاف: پیتی بیست‌ویەکەمی پیتەکانی هیجایە.

قَأَبَ الطعامَ أو الشرابَ قَأباً: هەرچی لەقاپەکەدا بوو خواردی.

قَئِبَ من الشراب قَأباً: پڕبوو لەشلەمەنی ٥ **القَؤوبُ**: کەسێك زۆر ئاو و شلەمەنی بخواتەوە ٥ **المِقأبُ**: بەمانا (القَؤوبُ) دێ ٥ **القِئْقِئُ**: توێکڵی تەنکی هێلکە ئەو توێکڵەی لەژێر توێکڵە ڕەقەکەوەیە.

قَبَّ النباتُ أو اللحمُ أو نحوهما: ڕووەکەکە یان گۆشتەکە وشك بوو ٥ دەگوترێ: (قَبَّ الجُرحُ) برینەکە وشك بۆوە.

قَبَّ القومُ: خەڵکەکە دەنگیان بەرزبۆوەو کەوتنە غەڵبە غەڵبو مشتو مڕ.

قَبَّ ذو النّابِ: دڕندەکە ددانەکانی لێك خشاندن‌و جیڕە جیڕی ددانەکانی هات.

قَبَّ جوفُ الفرس: گەدەی ئەسپەکە قۆڕەی لێ هات.

قَبَّ القُبَّةَ: قوببەی بنیات نا.

قَبَّ الشَّيْءَ: شتەکەی بڕیەوە ٥ ئەملاو ئەولای شتەکەی خڕ کردەوە، وەکوو قوببەو گومبەزی لێ کرد.٥ **قَبَّ بَطْنَهُ**: سکی خۆی گوشی ٥ لەدوولاوە گەدەی خۆی گوشی‌و خڕی کردەوە.

قَبَّ تَبَباً: کەلەکەی خۆی باریك‌و ورگی بچوك کردەوە ٥ (فهو أقبُّ وهي قَبّاءُ) ٥ **أقَبَّ السفرُ الفرسَ**: سەفەر ئەسپەکەی کزو لاواز کرد ٥ **قَبَّبَ**: بۆ زێدەڕۆیی لەمانای (قَبَّ) دێ ٥ **قَبَّبَ البيتَ**: کومبەزی بۆ خانوەکە دروست کرد ٥ **قَبَّبَ الشَّيْءَ**: شتەکەی وەکوو گومبەز لێ کرد ٥ **تَقَبَّبَ القُبَّةَ**: چووە ناو گومبەزەکە ٥ **القابَّةُ**: دڵۆپە باران ٥ **القُبابُ**: شمشێری بڕندە ٥ لوتی زل ٥ لوتی وەکوو کەشك وەکوو کەشکۆڵ ٥ **القَبُّ**: نێری بەهێزو توانا چ لەئادەمیزاد بێ یان لە حوشترو شتی وابێ ٥ ڕابەرو سەرۆکی نەتەوەو گەل ٥ ئەو داپڕاویەی لەناوقەدی بەکرەدا هەیەو دەزووەکەی لەسەر هەڵدەگرێ ٥ گیرفانی ناوەوەی پۆشاك ٥ لغاوی ڕەق‌و گەورە ٥ **القِبُّ**: ئێسقانی بەرزەوەبووی خوار سێبەندەو زوور کلۆت ٥ **القَبَّةُ**: یەخەی کراس ٥ **القُبَّةُ**: گومبەز؛ بینایەکی خڕی کەوانەیی ناوبۆشە، بەزۆری ئەم بینایە بەخشت دروست دەکرێ ٥ هەروا ناوە بۆ خێمەیەکی بچکۆلە لای سەروی کەوانەیی بێ ٥ **القِبَّةُ من الشاةِ**: ئەو شوێنەی جەستەی مەڕ کە ڕیخ‌و قشپلی دەگاتێ ٥ **القُبِّيُّ**: ئەو کەسەیە درێژە بە بەڕۆژووبوون دەدا تا کز دەبێ‌و ورگی بچوك دەبێتەوە. ٥**القِبَةُ**: بەمانا (القِبَّةُ) دێ ٥ **القبيبُ**: ڕووەکی وشکەوەبوو ٥ قۆڕەی ورگی ئەسپ ٥ جیڕەی ددانی حوشترە نێرەو ئەسپی نێرو دەنگ خواردنەوەیەتی ٥ کەشکی تەڕو وشك کەتێکەڵ بەیەك بکرێن ٥ **المُقَبَّبُ**: هەرشتێك وەکوو گومبەز وابێ ٥ دەشگوترێ: (حافر مُقَبَّبٌ) سمێکی خڕو کەوانەیی ٥ **المُقَبَّبَةُ**: دەگوترێ: (سُرَّةٌ مُقَبَّبَةٌ) ناوك‌و ورگی کزو لاواز ٥ **المَقْبُوبَةُ**: بەمانا (المُقَبَّبَةُ) دێ ٥ **القَبْعُ**: کەو ٥ یان هەر باڵندەیەك لەو پێرە بێ.

قَبَحَ الله فلاناً قَبحاً وقبوحاً: پەروەردگار فلانکەسی لەهەمموو خێرو بێرێك دوورخستەوە.

قَبَحَ وجهه لە: پێی گوت: خودا ڕوخسارت ناشیرین بکا.

قَبَحَ الشَّيْءَ قَبحاً: شتەکەی شکاند بۆئەوەی بزانێ چی تێدایە یان ئەوەی تێدایە بێتەدەر ٥ دەگوترێ: (قَبَحَ البثرة) دومەڵەکەی دڕی ٥ (قَبَحَ البَيضَةَ) هێلکەکەی شکاند.

قَبُحَ الشَّيْءُ قُبحاً وقَباحةً: شتەکە ناشیرین بوو ٥ **أقبَحَ فلان**: فلانکەس کارێکی ناشیرینی ئەنجام دا ٥ **قابحه**: جوێنی پێ دا.

قَبَّحَهُ: لە هەموو خێرو بێرێك دووری خستەوە ٥ ناشیرینی کرد ٥ **قَبَّحَ وجهَهُ**: پێی گوت ناشیرین ٥ وتی ئەو ناشیرینە ٥ **قَبَّحَ لە وجهە**: نارەزایی دەربڕی بەرامبەر کارێکی ناشیرینی ئەو کەئەنجامی دا ٥ **قَبَّحَ علیە فعلە**: لایەنی ناشیرینی کردەوەکانی ئاشکرا کرد ٥ **قَبَّحَ البَثْرَةَ**: دومەڵەکەی گوشی پێش ئەوەی بگاو کاتی دەرکردنی بێ ٥ **إستَقبَحَهُ**: بەناشیرین‌و خراپی لەقەڵەم دا ٥ **القَبَاحُ**: قەراخی ئێسقانی قۆڵە بەلای ئانیشکەوە ٥ **القُبحُ**: پێچەوانەی جوانی ٥ واتە ناشیرین ٥ جا ناشیرینییەکە لە کردەوە دابێ یان لە گفتاردا یان لە وێنەو ڕوخساردا بێ ٥ هەر شتێك زەوقی ساغ‌و سەلیم قبوولی نەکا ٥ **القبیح**: پێچەوانەی (الحسن)ە ٥ ئاوە بۆ شتێك زەوقی ساغ لێی هەڵسڵەمێتەوە ٥ هەرشتێك شەرع بەناپەسەندی بزانێ ٥ هەرشتێك عورفی گشتی ڕەتی بکاتەوە ٥ **القَبیحَةُ**: ناپەسەند، ناشیرین، نارەوا ٥ **المَقابِحُ**: هەر ڕەوشتێك ناشیرین بێ هەر ڕەوشتێك بە ناپەسەند دابنرێ.

قَبَرَ المیتَ قَبراً: مردووەکەی شاردەوە ژێر گڵی دا ٥ **أقبَرَ فلاناً**: قەبری بۆ فلان دیاری کرد ٥ **أقبَرَ القومَ**: کوژراوەکەی دایەوە بە خەڵکەکە بۆئەوەی بینێژن ٥ **القُبّارُ**: چرای ڕاوکەر لەشەودا ٥ ئەو مرۆڤانەی کۆدەبنەوە بۆ ڕاکێشانی ئەو شەبەکەیەی خراوەتە ناو دەریاوەو زۆر نێچیری پێوە بوون ٥ **القُبَّرُ**: جۆرە باڵندەیەکە لەپێڕی (القبریات)ە دەنوکێکی مەخروطی هەیە ٥ سنگی پەڵەی ڕەشی پێوەن ٥ **القَبرُ**: گۆڕ کە مردوی تێدا دەنێژرێ ٥ **القُبَرُ**: ترێیەکی سپیە بۆڵەکانی درێژن، مێوژی باشی لێ دەکرێ ٥ هەروا بەمانا (القُبَّر) دێ ٥ **القَبُورُ**: خورمایەك زوو بەر بگرێ ٥ یان بەرەکەی بەلقەکانیەوە بێ‌و لێ نەکرابێتەوە ٥ **المَقبَرَةُ**: گۆڕستان.

قَبَسَ النارَ قَبساً: ئاگرەکەی هەڵگیرساند ٥ داوای ئاگری کرد ٥ ئاگری برد.

قَبَسَ العلمَ فێری زانیاری بوو ئیستفادەی زانیاری کرد.

قَبَسَ الرجلَ علماً أو نوراً: زانیاری یان ڕوناکی‌و نوری دا بەپیاوەکە ٥ لەو شتانە سوودی پێ گەیاند ٥ **أقبَسَهُ**: دەستە چیلە ئاگرێکی پێدا ٥ یان ڕوناکیی کارەبای پێ بەخشی یان فێری زانیاری کرد ٥ **إقتَبَسَ ناراً**: ئاگرێکی هەڵگیرساند ٥ **إقتَبَسَ فلاناً**: داوای ئاگری لە فلان کرد ٥ سودی زانیاریی لێ کرد ٥ دەشگوترێ: (جئت لأقتبس من نورك) هاتم کەمێك لە نوری تۆ وەربگرم ٥ **القابِسُ**: سویچی کارەبا ٥ پلاکی کارەبا ٥ **القابوسُ**: پیاوی ڕوخسار جوان‌و ڕەنگ جوان ٥ **القَبَسُ**: ئاگر ٥ یان تروسکەیەك لەئاگر ٥ **القَبَسَةُ**: تروسکە

ئاگرێکە، دەستە چیلکە ئاگرێکە لەئاگری زۆر وەردەگیرێ ◊ بەمانا کاتی کورتو بەپەلە دێ ◊ دەگوترێ: (ما زُرْتك إلا كقبسة العجلان) بۆ ماوەیەکی کورتو زۆر بەپەلە دیدەنیم کردی ◊ القوابِسُ: ئەو کەسانەی کە زانیاریو زانست دەبەخشنە کەسانی دی ◊ المِقْباسُ: دەستە چیلەی ئاگر ◊ مێینەیەك زوو ئاوس بێ ◊ المَقْبِسُ: ئەو شوێنەی پلاکی کارەبای پێوە دەگرێ بۆئەوەی هێزی کارەبای لێ وەربگیرێ ◊ المِقْبَسُ: ئەو دارو بنەوەندو سەرە بزوتەی ئاگری پێ دەگوێزرێتەوە ◊ المُقْتَبِسُ: پشکۆ ئاگر.

قَبِصَ قَبصاً: بازێکی خێرای دا.

قَبِصَ الغلامُ: کوڕەکە بووبەگەنج.

قَبِصَ الشَّيْءَ: شتەکەی بەسەرە پەنجە هەڵگرت.

قَبِصَ الرجلَ وغيرَهُ: نەیهێشت پیاوەکە کارەکەی تەواو بکا پێی بڕی، دەستی پێ لەکارەکە هەڵگرت.

قَبِصَ الشارِبَ: نەیهێشت ئاو خۆرەوەکە ئاوەکەی بەتەواوی بخواتەوە، ئاو خواردنەوەکەی پێ بڕی.

قَبِصَ قَبَصاً: چوستو چالاك بوو ◊ توشی نەخۆشی جگەر بوو.

قَبِصَ الرجلُ: پیاوەکە سەری گەورە بوو (فهو أقبص وهي قبصاء) ◊ دەگوترێ: (هو أقبصُ الرأس) سەر گەورەو سەر خڕە ◊ (هامة قبصاء) ناوچەوان پانو گەورە ◊ قَبَّصَ الشَّيْءَ: شتەکەی بەسەرپەنجە هەڵگرت ◊ إقْتَبَصَ: شتێکی لە شوێن دەستی ئەو وەرگرت ◊ شتێکی لێ فێر بوو ◊ إنْقَبَصَ: وێکهاتەوە ◊ تَقَبَّصَ الجرادُ على الشجر: کوللەکە لەسەر درەختەکە گرد بوونەوە ◊ تَقَبَّصَ الحَبْلُ: حەبلەکە نەکشاو درێژ نەبوو ◊ القابِصَةُ: کۆمەڵو تاقم ◊ القَبَصُ: ئازارێکە لەجەرگدا پەیدا دەبێ ◊ القِبْصُ: کۆمەڵێکی زۆر لە ئادەمیزاد ◊ دەگوترێ: (هم في قِبْص الحَصى) ئەوان بەئەندازەی بەردە وردە زۆرن، ئەژمار ناکرێن ◊ کۆمەڵە لمی زۆر ◊ شارە مێرۆی فەرەبالغ ◊ هەروا وشەی (القِبْصُ) بەمانا ئەصڵو وەجاغزادە دێ ◊ دەگوترێ: (فلان كريم القِبْصِ) فلانکەس نژاد پاكو وەجاغزادەیە ◊ القَبِصُ: دەگوترێ: (حَبلٌ قَبِصٌ) حەبلێکە ناکشێ درێژ نابێ ◊ القَبَصُ: بەمانا (القُبْصُ) دێ ◊ القُبصَةُ: ئەو شتەی بەسەرپەنجە هەڵی دەگری لەخۆراكو دانەوێڵە ◊ جنگە شت ◊ کوللەی گەورە ◊ القَبيصُ: کۆمەڵە گڵ ◊ ئەسپێك لەکاتی ڕاکردن دا سەری سمی لەزەوی بدا ◊ المِقْبَصُ: حەبلێك کە ڕادەهێڵدرێ لەبەر دەم ئەسپەکان دا لە گۆڕەپانی پێشبڕکی دا بۆ ئەوەی لە سنووری حەلەبەکە تێنەپەڕن.

قَبَضَ الشَّيْءَ وعليه قَبضاً: شتەکەی گرت ◊ بەچنگ گرتی ◊ دەگوترێ: (قبض الدار أو الأرضَ) خانووەکە یان زەویەکەی خستە ژێر دەستی خۆیەوە.

قَبَضَ اللصَّ: دزەکەی دەستگیر کرد.

قَبَضَ عليه الرِزقَ: ڕزقو ڕۆژی لەسەر کەم کردەوە ◊ گوزەرانی تەنگ بوو.

قَبَضَ المالَ: ماڵەکەی وەرگرت.

قَبَضَ العامِلُ أجرتَه: کرێکارەکە کرێی خۆی وەرگرت.

قَبَضَ الله فلاناً وقَبَضَ روحَه: خودا فلانکەسی مراندو گیانی کێشا.

قَبَضَ يَدَهُ عن الشَّيْء: دەستی لەشتەکە گرتەوە وەری نەگرت.

قَـبَضَ يـده عـن النفقـه: دەستی خۆی لەنەفەقـەو بەخشین گرتەوە.
قَبَضَ الشَّيْءَ: شتەکەی پێچایەوە.
قَبَضَ الظِّلَّ: سێبەرەکەی کوێر کردەوە، لای برد.
قَـبَضَ الطـائِرُ جناحَيْـه: باڵندەکـە باڵـەکانی کۆکردنەوە بۆئەوەی بفڕێ.
قُبِضَ فلانٌ: فلانکەس مرد یان خەریك بوو بمرێ ٥ **أقبَضَ السيفَ:** شوێن دەستی بۆ شمشێرەکە دروست کرد ٥ **أقْبَضَ فلاناً المتاعَ:** فلانکەسی واێ کرد کاڵاکە وەربگرێ ٥ **قابَضَهُ:** هەریەکە لەو دووانە دەستی بەسەر مافی ئەوی تردا گرت ٥ **قَـبَّضَ الـشَّيْءَ:** شـتەکەی لەچـنگی خۆیـدا کۆکردەوە ٥ خستیە ژێر چنگی خۆیەوە ٥ کۆی کـردەوەو پێـچایەوە ٥ دەگـوترێ: **قَـبَّضَ وجهَـهُ:** دەموچاوی خۆی وێکهێنایەوەو خۆی گرژ کرد ٥ **قـبَّضَ فلانـاً المـالَ:** ماڵەکـەی خـستە دەستی فلانکەسەوە ٥ **إقتَبَضَ الشَّيْءَ:** بەمانا (قَبَضَهُ) دێ ٥ **إقتَبَضَ المتاعَ لنفسه:** کالاکەی وەرگرت بۆخۆی ٥ **إنقَبَضَ الشَّيْءُ:** شتەکە وێـکهاتەوەو کۆبـۆوە ٥ **إنقَبَضَ المالُ:** ماڵەکە وەرگیرا ٥ **إنقَبَضَ الرجلُ على نفسه:** پیاوەکە بارودۆخەکـەی پـێ نـاخۆش بـوو بـەو ژیانـە ڕازی نـەبوو خـۆی گۆشـەگیر کـرد ٥ **إنقَـبَضَ عـن الـشَّيْءِ:** بێـزی لەشـتەکە هەڵـسا ٥ **إنقَـبَضَ عـن القـوم:** وازی لـە خەڵـکەکە هێنـاو جێی هێشتن ٥ **إنقَـبَضَ في حاجتـه:** پەلـەی کـرد، چاکی داوێنـی لێ هـەڵماڵی ٥ **تَقَـابَضَ المتبايعـان:** کڕیـارو فرۆشـیار هەریەکـەیان مـافی خـۆی وەرگـرت؛ فرۆشـیار پـارەو کڕیـار کـاڵا ٥ **تَقَـبَّضَ الـشَّيْءُ:** شتەکە وێـکهاتەوەو کۆبـۆوە ٥ **تَقَـبَّضَ الأسَـدُ:** شێرەکە خـۆی کـۆکردەوە بـۆ هەڵمـەت بـردنو بـاز هاویـشتن ٥ **تَقَـبَّضَ الجلدُ:** پێـستەکە گرژ بوو وێـکهاتەوە ٥ **تَقَـبَّضَ عنـه:** دەموچاوی خـۆی لێ گـرژ کـردنو پێناخۆشـبوونی خـۆی بەرامبـەر دەربـڕی ٥ **القـابِضُ:** ناوێـکە لـەناوە جوانـەکانی خـوا ٥ لـەبواری دەرمانـدا نـاوە بـۆ دەرمانێك کە سکچون بگرێتـەوە فـەزەلاتی نـاو ڕیخۆڵەکان توند بکاتـەوە ٥ **القَـبْضُ:** دەگـوترێ: (صار الشَّيْءُ في قبضه) شتەکە بوو بە مڵکی ئەو ٥ **القَبْـضَةُ مـن الـشَّيْءِ:** چنگێـك لەشت چـنگ داگرتن ٥ دەگوترێ: (أعطاه قبضة من تمر) چنگە خورمایەکی دا بەفلان ٥ **القُبْضَةُ:** ئەوەی چـنگی لێ دادەگرێو دەکەوێتە ژێر چنگتەوە ٥ **القُبَضَةُ:** کەسێـــك تونـــد چـــنگ بەشـــت دا بگـــرێو هەرشتێـــکی لەدەســـتا بـــوو بـــەری نـــەدا ٥ دەگـوترێ: (رَجـلٌ قُبَـضَةٌ رفَـضَة) پیاوێـکە کەشتێـکی کەوتـە دەست لەدەستی نابێتـەوە ٥ هەروا وشەی (قُبَضَة) ناوە بۆ شوانی حوشتر کە کۆیان دەکاتەوە لێیان دەخوڕێ بۆ ئەو شوێنەی مەبەستییەتی ٥ **القبيض من الـدّواب:** وڵاخێـك لەغاردانـدا خێـرا خێـرا قاچـەکانی بهـاوێ ٥ دەگوترێ: (فرس قبيض الـشَّدِ) ٥ هـەروا وشـەی (القبيض) ناوە بۆ پیاوی عـاقڵو کاراو بـەردەوام لەسـەر ئیـشی خـۆی ٥ **المَقـبِضُ:** شـوێنی مـاڵ دەســتکەوتن ٥ دەسـکی شمـشێر کـە بەدەسـت دەگیرێو پڕ بە مشتە ٥ **المِقْبَضَةُ والمِقْبَضُ:** بەمانا (المَقبِضُ) دێ ٥ **المُنْقَبِضُ:** کەسێـك چـەموشو دڵ تەنگ بێو نەکرێتەوە ٥ پیاوێـکی کۆمەڵایـەتی نەبێو حەزی لە گۆشەگیری بێ.
قَبَطَ الشَّيْءَ قَبطاً: بەدەست شتەکانی کۆکردەوە ٥ یان شتەکەی تێکەڵاو بەشتی تر کرد ٥ **القِبطُ:** وشەیەکی یۆنانیـەو نـاوە بـۆ دانیـشتوانی وڵاتـی میـصر ٥ وەلێ ئـەمڕۆ مەبەسـت بـەو وشـەیە مەســــیحیەکانی وڵاتـــــی میـــــصرە.

القُبْطِيَّةُ: قوماشێکی سپی کەتانی تەنکە ◊ کاتی خۆی لە وڵاتی میصر چندراوە.

قَبَعَ القُنفُذُ قُبوعاً: ژیشکەکە سەری خۆی خستە ناو پێستەکەیەوەو خۆی خڕکردەوە.

قَبَعَ الرجلُ: پیاوەکە سەری خستە ژێر کراسەکەیەوە.

قَبَعَ النجمُ: ئەستێرەکە دەرکەوت دوایی ون بۆوە.

قَبَعَ الراكعُ: پیاوەکە لەکاتی ڕکوع بردندا سەری زۆر شۆڕکردەوە.

قَبَعَ فلان: فلانکەس ماندوو بوو هەناسە بڕکێی پێ کەوت.

قَبَعَ فِي الشَّيْئِ: چووە ناو شتەکەوە.

قَبَعَ فِي الأرض: بەناو زەویدا گەڕا، ڕۆیی.

قَبَعَ عن أصحابه: لەهاوەڵەکانی دواکەوت.

قَبَعَ الجَوَالِقَ: لێواری جەواڵەکەی هەڵگێڕایەوە، لێوارەکانی بۆ دیوی ناوەوە دادایەوەو بۆئەوەی بەئاسانی شتی ناوەوەی دەربهێنێ ◊ **إقْتَبَعَ السِّقاءَ**: سەری خستە ناو کوپە ئاوەکەوەو ئاوی لێ خواردەوە ◊ **إنْقَبَعَ فلان**: فلانکەس سەری خۆی خستە ناو کراسەکەیەوە ◊ **إنْقَبَعَ الطائرُ**: باڵندەکە چووە ناو هێلانەکەیەوە ◊ **القَابِعَةُ من خيول السبق**: ئەو ئەسپەیە لە پێشبڕکێدا لەدوای ئەسپی یەکەمەوەیە واتە بەدوای ئەسپی پێشکەوتووەوەیە ◊ **القُبَاعُ**: ژیشك ◊ ئامێری پێوانەی گەورە وەکوو تەغارو عەربە ◊ **القُبَّعَةُ**: کڵاوکەی منداڵ ◊ جۆرە کڵاوێکە سەرو دەموچاو دەپارێزێ لەباران و تیشکی خۆر ◊ ستارەو بێری ◊ **القِبَعَةُ**: لوتی بەراز ◊ **القُبَعُ**: ژیشك ◊ **القُبَعَةُ**: دەگوترێ: (إمرأة قُبَعَةٌ طُلَعَة) ئافرەتێکە جارجارە سەری خۆی ون دەکاو جارجارەش سەر دەردێنێ چاو شارکێ و سەرە تاتکە دەکا ◊ **القَبِيعَةُ من السيف**: ئەو شمشێرەی بەقەراخی شوێنی دەست پێ گرتنیەوە پارچە زیو یان ئاسن هەبێ ◊ **القَوْبَعُ**: دەسکی شمشێر کە بەقەراخی جێ دەستەکەوە پارچە زیو یان ئاسن هەبێ ◊ باڵندەیەکی قاچ سوورە لە پێڕی (الدَّعريات)ە دەندوکی قەڵشاوە ◊ **قَبْقَبَ الفَحْلُ أو الأَسَدُ ونحوهما**: کەڵەکە یان شێرەکە دەنگی خۆی لە گەرویدا گەڕاندەوە ◊ ددانی جیڕکردنەوەو دەنگی لێ هات ◊ **قَبْقَبَ الرجلُ**: پیاوەکە قسەی تێکەڵ و پێکەڵی کردن و بزرکاندی ◊ **تَقَبْقَبَ الفحلُ أو الأسدُ**: کەڵەکە یان شێرەکە دەنگی خۆی لە قوڕگیدا گێڕایەوەو خواردیەوە.

القُباقِبُ: زۆر بڵێ و چەقەچەناو ◊ **القَبْقابُ**: نەعل ◊ قاپقاپ بنکەکەی لەدارەو پشت پێی لەچەرمو شتی وایە.

قَبَلَ قَبْلاً: هات ◊ **قَبَلَت الريحُ**: بایەکە هەڵی کرد.

قَبَلَ على العَمَلِ: پەلەی لە ئیشەکەدا کرد.

قَبَلَ المكانَ: شوێنەکەی خستە بەردەمی ◊ دەگوترێ: (قَبَلْتُ الجَبَلَ مرةً ودبرته مرة أخرى) جارێك کێوەکەم دەخستە بەردەمم و دەمێکیش دەم خستە دواخۆمەوە ◊ دەشگوترێ: (قَبَلت الماشِيَةُ الواديَ) ئاژەڵەکان هاتن بۆ شیوەکە ◊ (قَبَلَ النَعْل) پشتەپێی بۆ نەعلەکە دروست کرد ◊ (قَبَلَ الثوبَ) کراسەکەی پینە کرد.

قَبِلَ بفلان: بوو بە بەرعودەی فلان و کەفیلی کرد ◊ **قَبِلَت القابلةُ الوَلَدَ**: مامانەکە لەکاتی لەدایکبوونی منداڵەکەدا پێشوازی لێ کرد یەکەم کەس بوو لەکۆشی گرت.

قَبِلَ الشَّيْءَ قبولاً: بە پێخۆشحاڵیەوە دیاریەکەی وەرگرت ٥ دەشگوترێ: (قَبِلَ الله دعاءَ فلان) خودا نزای فلآنی قبوڵ کرد.

قَبِلَ العَمَلَ: بە ئیشەکە ڕازی بوو ٥ (قَبِلَ الخَبَرَ) هەواڵەکەی بەلاوە ڕاست بوو بەڕاستی زانی.

قَبَلَ فلان قَبَلاً: فلآنکەس لەچاویدا جۆرە خێلییەکی تێدا بوو.

قَبُلَ الرَّجُلُ قَبَلاً: پیاوەکە بوو بەکەفیل‌و بەرعۆدە ٥ **أقْبَلَ**: هات، گەیشت ٥ دەگوترێ: (أقبل الركب) کاروانەکە گەیشت ٥ (وأقبل العام) ساڵ تازە بۆوە ساڵی نوێ هات ٥ **أقْبَلَ بالشيئ**: شتەکەی چاك ئەنجام دا ٥ دەشگوترێ: **أقبلت الأرضُ بالنبات**: زەویەکە گیاو گژی باشی ڕواند ٥ **أقبل بفلان**: فلآنکەسی هەڵپشکنی‌و چەندو چونی لەگەڵ دا کرد بۆئەوەی کارەکە قبوڵ بکا ٥ **أقْبَلَ على العمل ونحوه**: دەستی بەکارەکە کرد ٥ دەشگوترێ: (أقْبَلَت الدنيا عليه): دونیا ڕوی تێ کردو خێرو بێری بەسەردا ڕژا ٥ **أقْبَلَ عينَ فلان**: چاوی فلآنی خێل کرد ٥ **أقْبَلَ فلاناً الشَّيْءَ**: شتەکەی خستە بەردەمی فلآن ٥ دەشگوترێ: (أقبلت الماشيةَ الواديَ) ئاژەڵەکانی بەرەو دۆڵەکە ئاڕاستە کردن ٥ **أقبلنا الرماحَ نحو القوم**: ڕمبەکانمان ئاڕاستەی خەڵکەکە کرد ٥ **أقْبَلَ فلاناً الطريقَ**: فلآنکەسی شارەزای ڕێگاکە کرد ٥ **قابَلَهُ**: بەرەو ڕوی بۆوە ڕوی تێ کرد.

قابل الشَّيْءَ بالشيئ: شتەکەی بەرامبەر شتەکە کرد ٥ **قابل الكتاب بالكتاب**: کتێبەکەی لەگەڵ کتێبەکەی تردا بەراورد کرد ٥ **قَبَّلَهُ**: ماچی کرد ٥ **قَبَّلَ العاملَ العَمَلَ**: کرێکارەکەی واڵێ کرد بەشێوەی گرێبەست پابەندی کارەکە بێ ٥ **إقْتَبَلَ الرَّجلُ**: پیاوەکە دوای گێلی‌و نەفامی عاقڵ بوو ٥ **إقْتَبَلَ أمْرَهُ**: دەستی بەکارەکەی کردەوە ٥ **إقْتَبَلَ الخُطبَةَ**: بەشێوەی سەردەستەکی‌و ئیرتیجالی وتارەکەی خوێندەوە، لەوە پێش ئامادەباشی بۆنەکردبوو ٥ **تقابَلا**: بەرەو ڕوی یەکتر بوونەوە ٥ ڕویان لەیەکتر کرد ٥ **تَقَبَّلَ به**: بوو بەکەفیلی‌و بەرعودەی بوو ٥ **تَقَبَّلَ الشَّيْءَ**: شتەکەی قبوڵ کرد، بەشتەکە ڕازی بوو ٥ دەشگوترێ: (تَقَبَّلَ الله الأعمال) خودا کردەوەکانت لێ وەربگرێ‌و پاداشتت بداتەوە ٥ **إستَقْبَلَهُ**: پێشوازی لێ کرد ٥ بە پێخۆشبوون‌و سۆزەوە بەرەو پیری هات ٥ **إستَقْبَلَ الأمرَ**: کارەکەی دەست پێکردەوە ٥ **الإستقبال**: زۆری پێشوازیی کردن لە میوان ٥ بەرپێلا ٥ **القابلة**: مامان ٥ **قَوابل الأمر**: سەرەتاکانی شت ٥ سەرەتاکانی کار.

القابلية: ئامادەباشی بۆ قبوڵ کردنی شتێک ٥ **القابول**: هەلآشێك لەنێوان دوو خانوو یان دوو دیواردا کە بەژێریا خەڵك بڕوا واتە: دالآن ٥ **القِبالُ**: ئەومیە دوو قاچی مرۆڤێك پێشەومیان لێك نزیك بێ‌و پاژنەکانیان لێك دووركەونەوە ٥ **القُبالُ من كل شيئ**: سەرەتای هەموو شتێك ٥ یەکەم دیمەن کە دەیبینی لەهەر شتێك ٥ **قُبالُ الدابة**: ناوچەوانی ولآخ‌و یالەکانی ٥ **القَبالَةُ**: کومپیالە ٥ دەشگوترێ: (نحن في قَبالة فلان) ئێمە لە ژێر عوهدەو پەیمانی فلآن داین ٥ **القِبالَةُ**: کەفالەت‌و بەرعودە بوون ٥ پیشەی مامانی ٥ کردەومیەك کە مرۆڤ لە ئەستۆی دەگرێ ٥ **القُبالَة من الطريق**: ئەوەی دێتە بەردەم ڕێگا ٥ دەگوترێ: (جلس فلان قُبالة فلان) فلآنکەس لەبەرامبەر فلآندا دانیشت.

قَبْلُ: زەرفی زەمانی ڕابردوە ٥ یان زەرفی مەکانی پێشەومیە ٥ **القُبُلُ**: مەبەست ٥ دەگوترێ: (إذ

أقبِلُ قُبْلَك) كەوابێ من مەبەستی تۆ دەکەمە مەبەستی خۆم ◊ **القُبُلُ**: پێشەوەی شت ◊ هەروا وشەی (قُبلٌ) ناوە بۆ بناری کێو ◊ بۆ سەرەتای زەمانو ڕۆژگار ◊ دەگوترێ: (کان هذا في قُبل الصيف): ئەمە لەپێش هاتنی هاوین دا بوو ◊ هەروا ناوە بۆ شەرمگای پێشەوەی پیاو و ئافرەت ◊ دەشگوترێ: (رأیتە قُبُلاً) بە ئاشکرا ئەوم بینی ◊ **القِبَلُ**: هێزو توانا ◊ دەگوترێ: (مالي به قِبَلٌ) ئەمن توانای ئەوەم نیە ◊ (لي قِبَلَ فلان دين) من لای فلان قەرزم هەیە ◊ **القُبَلُ**: دەگوترێ: (رأیته قُبَلاً) بەئاشکرا ئەوەم بینی ◊ **القَبَلُ**: جۆرە خێلییەکە لەچاودا ◊ بەڵگەی ئاشکرا .کێو و گردو تەپۆڵکە ◊ بناری کێو ◊ دەگوترێ: (إنزِل بقَبَلِ هذا الجبل) دابەزە بۆ بناری ئەو کێوە ◊ **القُبْلَةُ**: ماچ ◊ نیشانەیەکە بە گوێچکەی مەڕەوە ◊ **قُبْلَةُ الحُمیَّ**: زیبکەیەکە لەسەر لێوی لەرزوتادار پەیدا دەبێ ◊ **القِبْلَةُ**: ڕۆگە ◊ کەعبە کە موسوڵمانان لە نوێژدا ڕوی تێدەکەن ◊ لایەنو ڕو ◊ دەگوترێ: (ما لکلامە قِبلَة) قسەکەی هیچ ڕویەکی نیە ◊ **القَبَلَةُ**: مێرویەکە لەناو کۆمەڵگای پاشکەوتوودا هەڵی دەگرن، بەخۆیدا دەکەن بۆ دەفعی چاوەزار یان بۆ دەستەبەر کردنی خۆشەویستی یەکێکی تر بۆخۆی، بەتایبەتی هەندێ ئافرەتی کاڵفام بەکاری دەهێنن بۆنەوەی مێردەکەی خۆشی بوێ ◊ ئێستاکە دەبینی هەندێ کەس مێروی شین بە پێشی ئۆتۆمبێلەکانیانەوە دەکەن ئەوە پاشماوەی ئەو داب و نەریتە دواکەوتوویە ◊ **القَبُولُ**: ڕەزامەندیو مەیلی دڵ بۆلای جوانیو خاڵو نیشانە ◊ بای صەبا ◊ **القَبِیلُ**: چینو کۆمەڵو شوێنکەوتەو داروودەستە ◊ هاوشێوە ◊ کەفیلو بەرعوودە ◊ عەریف ◊ **القبیلة**: هۆزو خێڵو تایەفە ◊ سیرمەی لغاو ◊ کونە قۆبچە ◊ ئێسقانێکی سەرە ◊ **قبائل الشجرة**: لقو پۆپی درەخت ◊ دەشگوترێ: (ثوب قبائل) قوماشی ڕزیو ◊ **المقابِلُ من الرجال**: پیاوی وەجاخزادە لەلایەن دایکو باوکەوە ◊ **المقابَلَةُ من الشاء والنوق**: مەڕو حوشتری گوێ هەڵدڕاو لەلای پێشەوەی گوێیان دڕاویەکە دیارنەبێ ◊ **المقابَلَة**: لە زاراوەی زانستی بەدیع دا بریتیە لەوەی دوو مانا یان زیاتر بهێنی، ئەمجار دژی ئەو مانایانە بێنی وەکوو (فلیضحکوا قلیلا ولیبکوا کثیرا) ◊ **المَقبَلَةُ**: (أرض مقبلة) زەویەکە باران ناوبەناو لێی باریوە هەمووی نەگرتۆتەوە.

قَبَنَ قبوناً: بەناو زەویدا گەڕا بۆ بەدەستهێنانی سودو قازانج.◊**أقْبَنَ فلان**: فلانکەس تی شکا هەلات ◊ خێرا بازی هاویشت ◊ **قَبْنَ الشَّيْءَ**: بە قەپان شتەکەی کێشا ◊ **القِبانَة**: قەپانچیەتی ◊ **القَبّانُ**: قەپان ئامێرێکە بۆ کێشانەکردنی شت ◊ چاودێرو ئەمیندار ◊ دەگوترێ: (فلان قَبّان علی فلان) فلانکەس چاودێری فلانە بەئیشەکانی دا دەچێتەوە ورد بینییان تێدا دەکا ◊ **القَبِینُ**: کەسێک کارەکانی بەجوانی بۆ ڕەها نەکرێنو هەرخەرێک بێو بەرهەمی باشی نەبێ ◊ **قَبَاهُ قَبْواً**: بەسەری پەنجەی شتەکەی کۆکردەوە ◊ دەشگوترێ: (قبا الزعفران ونحوه) زەعفەرانەکەی چنی.

قبا الشَّيْءَ: شتەکەی کەوانە کردەوە.

قبا البناءَ: باڵەخانەکەی بەرز کردەوە ◊ **قَبّی الثوبَ**: قوماشەکەی وا درو بەکەڵکی ئەوە بێ لەسەر پۆشاکەوە لەبەر بکرێ ◊ **قَبّی المتاعَ**: کاڵاکەی پێچایەوەو ئامادەی کرد بۆ ناردن بۆ شوێنێکی تر ◊ **إنقَبی**: خۆی شاردەوە ◊ **تَقَبّی**

الشّيْئُ: شتەكە وەكوو گومبەزى لێ هات ◊ **تَقَبّى فلان**: فلانكەس پالٚتۆى لەبەر كرد ◊ ڕۆبى زانكۆى لەبەر كرد ◊ دەگوترێ: (تَقَبّى قباءه) پالٚتۆكەى خۆى لەبەر كرد ◊ **القابياءُ**: پياوى خراپو خوێڕى ◊ (بنو قابياء): كۆمەڵێك مرۆڤ كۆببنەوە بۆ مەى خواردنەوە ◊ **القابية**: ئافرەتێكە ڕوەكى عوصفور بچنێو كۆى بكاتەوە ◊ **القِبَا**: (قِبَا القوس) نيوەى كەوان، واتە: نيوەى دارە كەوانەييەكە ◊ **القَبَاءُ**: پۆشاكێكە لەسەر پۆشاكى تر لەبەر دەكرێ وەكوو پالٚتۆو ڕۆبو سەدريە ◊ يان كراسێكى درێژەو پشتێنى لەسەر دەبەسترێ ◊ **القَبْوُ**: تاقمێكى كەوانەيى ◊ سەردابو ژێر زەمينێكە لەهاويندا فێنكو گونجاوە بۆ تێدا هەڵگرتنى شيرەمەنىو ميوە ◊ **القبوة**: كورەخانە ◊ دوكەڵ كێشى تەندور ◊ **قَتَبَهُ قَتْباً**: ڕيخۆڵەى سوركراوەى دەرخوارد دا ◊ **أقْتَبَ البعيرَ**: كورتانە بچكۆلەى لەپشتى حوشترەكە شەتەك دا ◊ **أقْتَبَ اليمينَ**: سوێندەكەى جەخت كردەوەو گەورەى كرد ◊ (أقْتَبَ فلاناً يميناً): سوێند خواردنەكەى لەسەر فلانكەس گران كرد ◊ **أقْتَبَ الدينَ فلاناً**: قەرزەكە فلانكەسى لە گلو گۆ خست ◊ **قَتَّبَهُ تَقْتيباً**: كەوانەى كردەوە چەمانديەوە ◊ **القَتَبُ**: زينو كورتانێكى بچوكە بەئەندازەى دوگى حوشترە.

القَتِبُ: پياوى كەم جڵيدانەو تورەو تەوسن ◊ كەسێك زوو تورە بێ ◊ **القِتْبُ**: بەمانا (القَتَبُ) دێ ◊ ڕيخۆڵە ◊ ئاميرى ئاعورو ئاو هەڵكێشان بەهەموو جۆرەكانيەوەو بەهەموو پارچەكانيەوە ◊ **القِتْبَةُ**: ڕيخۆڵە ◊ **القَتوبَةُ من الإبل**: حوشترێكە كە زينو كورتانى بچوكى لێ شەتەك درابێ ◊ لەحەديسدا هاتووە: (لا صدقة في الإبل القتوبة) زەكات لە حوشترى تەرخانكراو بۆ ئاو هەڵكێشانو ئيش كردنى لەو جۆرە نيە.

قَتَّ فلان قَتّاً: فلانكەس درۆى كرد.

قَتَّ فلان بين الناس: فلانكەس گوێى هەڵخست بۆئەوەى قسەى خەڵك ببيسێو ئەوان پێى نەزانن.

قَتَّ فلاناً: شوێن فلانكەس كەوت بەنهێنى بۆئەوەى بزانێ چى دەكاو بۆ كوێ دەچێ.

قَتَّ الحديثَ: قسەكەى بەشێوە هەڵەوگێڕو تەزوير گێڕايەوە ◊ دەگوترێ: (هو يقت الحديث) قسەكە تەزوير دەكاو درۆ دەلەسەى پێوە دەنێو وايشى نيشان دەدا كەحەقو ڕاستە.

قَتَّ أثر الشّيْئ: بەدوادا چوونى بۆ شتەكە كردو ويستى بزانێ چۆنەو چييە.

قَتَّ الشّيْئَ: شتەكەى ئامادە كرد ◊ كەمى كردەوە ◊ كەم كەم گردى كردەوە ◊ **قَتَّت الأحاديثَ**: قسەكانى بەشێوەى ناڵەبار و گەندەڵى گەياند ◊ **قَتَّتَ الأفاويه**: داو و دەرمانەكانى خستە ناو مەنجەڵەكەوە بۆ كولاندن ◊ **قَتَّتَ الزيتَ**: لەناو زەيتەكەدا بۆنى خۆشى تێ كردو قرچاندى ◊ يان زەيتەكەى تێكەڵى ڕۆنى بۆنخۆش كرد ◊ **القَتُّ**: درۆى ئامادەكراو ◊ هەموو ڕوەكو گژو گيايەك كە خۆرسك بێ يان بچێندرێ لە باخچەو بەردرگادا ◊ **القَتَّاتُ**: ئەو كەسەى خۆ لەخەڵك دەگرێو گوى بۆ وتو وێژەكانيان هەڵدەخاو ئەوان ئاگايان لێ نيە ◊ **قَتِدَت الإبل قَتَداً**: حوشترەكە توشى سك ئێشە بوو بەهۆى خواردنى ڕوەكى (قەتاد) گوێنى ◊ **القتاد** ڕوەكێكى پتەوە چقلاويە لە پێڕى (القرنية)يە لە ولاتى سودان پێى دەگوترێ: (الخشاب باشترين صەمغى لێ بەرهەم دەهێندرێ، ئەمە

ڕوەکە لە وڵاتی کوردستان پێی دەگوترێ گوێنیو لە کوێستانەکان خۆڕسکەو کەتیرەی لێ بەرهەم دەهێندرێ، ئەم ڕوەکە چڵەکانی دەپەروێنرێو ورد دەکرێ باشترین لەوەڕو ئالفە بۆ ڕەشە وڵاخ.

القَتَدُ: ئەو دارو تەختەیەیە بۆ ڕەحڵو شەبەکەی دەوری دووگی حوشتر پێکەوە شەتەك دەدرێ وەکوو جۆرە کورتانێك.

قتر فلان قَتْراً: فلانکەس ژیانی تەنگو گوزەرانی ناخۆش بوو.

قتر فلان علی عیاله: فلانکەس کەمو کوڕی ڕەچاو کرد لە بەخێوکردنی ماڵو منداڵی دا.

قتر اللحمُ: گۆشتەکە بۆنو بەرامی بلاو بۆوە.

قتر للأسد: لە نزیك داو و تەڵەوە گۆشتی بۆ شێرەکە دانا بەجۆرێك شێرەکە بۆنی گۆشتەکە بکا بۆنەوەی بکەوێتە داوەکەوە.

قَتَرَ الشَّیْءَ والأمرَ: شتەکەی بە پێویست زانی، کارەکەی بە پێویست لەقەڵەم دا ◊ شتەکەی فرێ دایە لاوە ◊ هەندێ لە شتەکەی خستە پەنا هەندێکی.

قَتَرَ الدِرعَ: سەرە بزماری تیژی بۆ زرێکە دروست کرد.

قَتِرَ البخورُ و اللحمُ وغیرُهُ قَتَراً: بوخورەکە یان گۆشتەکە بۆنو بەرامی بلاو بۆوە ◊ **أقتر الرجلُ:** پیاوەکە گوزەرانی تەنگ بوو ◊ **أقترت المرأة:** ئافرەتەکە دار عودو بوخوری سوتاند ◊ **أقترت الصَّائِدُ أو الصَّیدُ:** نێچیرەوانەکە یان نێچیرەکە چووە کۆختەکەوە ◊ **أقتر الله رزق فلان:** خودا ڕزقی فلانی کەم کردەوەو گوزەرانی ناخۆش کرد ◊ **أقْتَرَ النارَ:** ئاگرەکەی واڵێ کرد دووکەڵ بکا ◊ **قَتَّرَ علی عیالە:** لە ڕوی بەخێو کردنی ماڵو منداڵیەوە ڕژدو چروك بوو باش بەخێوی نەکردن ◊ **قَتَّرَ الشواءُ:** بۆنی برژاوەکە بلاو بۆتەوە ◊ دەشگوترێ: **قَتَّرَ الرجلُ الشواءَ:** پیاوەکە بۆنی برژاوەکەی وروژاند ◊ **قَتَّرَ الصَّیَّادُ للأسد:** نێچیرەوانەکە گۆشتی بۆ شێرەکە لە نزیك داو و تەڵەکەدا دانا بۆنەوەی بۆنی بکاو بکەوێتە داوەکەوە ◊ **قَتَّرَ الأشیاءَ وبینها:** شتەکانی لێك نزیك کردنەوەو ئامادەی کردن بۆ بەکارهێنان، لە حەدیسدا هاتووە: (أن أبا طلحة کان یرمي والنبي صلی الله علیه وسلم یُقَتِّرِ بین یدیه) واتە: ئەبو تەڵحە تیربارانی کافرەکانی دەکرد پێغەمبەر (د.خ) سەرەتیرەکانی بۆ ڕێك دەخستن ◊ **قَتَّرَ فلاناً علی قُتْرِه:** فلانکەسی بەسەر لادا خست ◊ **أقْتَرَ الصائدُ في قترته:** نێچیرەوانەکە چووە ناو قوختەکەیەوە، خۆی تێدا حەشار دا ◊ **تَقَاتَرَ القومُ:** خەڵکەکە فێڵو فەرەجیان لەیەکتر کرد ◊ **تَقَتَّرَ فلان:** فلانکەس ڕقی هەڵساو خۆی ئامادە کرد بۆ کێشەو دەمەدەمێ ◊ **تَقَتَّرَ فلان للصید:** فلانکەس لە قوختەکەیدا خۆی حەشاردا بۆنەوەی فێڵ لە نێچیرەکە بکاو بیگرێ یان بیکوژێ ◊ **تَقَتَّرَ عنه:** لێی لاکەوت، لێی دوور کەوتەوە ◊ **تَقَتَّرَ فلاناً:** هەوڵیدا فێڵ لە فلانکەس بکاو غافڵ گیری بکا ◊ **القاتِرُ:** زەعیفو لاواز ◊ **القُتارُ:** دوکەڵێك بۆنێکی تایبەتی هەبێ کەبەهۆی برژاندنو کوڵاندن، یان سوتاندنی ئێسق یان بوخور ◊ **القُتْرُ:** ئەملاو ئەولای شت ◊ **القِتْرَةُ:** قەصەب کەناراستەی ئامانج دەکرێ ◊ (إبن قِتْرَة) مارێکی پیسە بەهەر کەسێکەوە بدا دەیکوژێ ◊ **القُتْرَةُ:** گوزەرانی ناخۆشو تەنگ ◊ کونو درز لە جۆگا ئاو یان حەوزی ئاو یان بۆری ئاو کەئاوی لێ بچێ بۆ ناو باغچە ◊ کونی سورگیو زمانەی

كیلۆن كە لەكاتی داخستن دا ئەو زمانەیە تێیدا دەوەستێ ◊ ئەڵقەی قەڵغانو زرێ ◊ كونی تەندور، چاوی تەندور ◊ كونێك كە دەران دەر بێ ◊ كۆختەو سەنگەری نێچیرەوان كە خۆی تێدا حەشار دەدا لەكاتی هەوڵدانی دا بۆ گرتنی ◊ **القُتْرَةُ**: شێوە دوكەڵو تەپو تۆزێكە لەكاتی كارەساتی ناخۆشدا دەموچاو دادەگرێ.

القَتُورُ من الرجال: پیاوی ڕژدو چروكو بەخیل ◊ **القتيرُ**: سەری بزمار لەئەڵقەی زرێ دا ◊ سەرەتای دەركەوتنی مووی سپیو نیشانەی پیری.

قَتَعَ قُتوعاً: چەوسایەوەو ژێردەستەو زەلیل بوو ◊ **قاتَعَهُ**: شەڕی لەگەڵ كرد، كوشتی ◊ **القِتْعُ**: شانەی هەنگ لە كونە شاخێكی كەمێك قوڵ ◊ **القَتَعُ**: كرم بەگشتی ◊ كرمێكی سورە وەكوو مۆرانە وایە دار دەخوا ◊ **القَتَعَةُ**: زەلیلو ژێردەستەو چەوساوە ◊ **قَتَلَهُ قَتْلاً**: كوشتی ◊ دەشگوترێ: (قَتَعَ الله فلاناً) خودا شەڕو نەگبەتی فلانكەسی لابرد ◊ برسیایەتی یان تینوایەتیەكەی نەهێشت ◊ (قتل غليله) شیفای دا ◊ (قتل الخمر) ئاوی تێكەڵ بە شەرابەكە كرد بۆئەوەی كە سكونیو كاریگەریەكەی كەم بێتەوە.

قَتَّلَ فلاناً: فلانكەسی زەلیل كرد.

قَتَّلَ الشَيْءَ علماً: چووە ناو شتەكەوەو لێی كۆڵیەوەو چووە بنجو بناوانی باسەكەو بەتەواوی تێیدا كارامە بوو ◊ **أقْتَلَهُ**: ڕاینواند بۆ كوشتن ◊ **قاتله مقاتلة وقتالاً**: شەڕی لەگەڵ كرد ◊ مەنعی كردو لەمپەری خستە بەردەم ◊ لە حەدیسدا هاتووە كە پێغەمبەر (د.خ) دەربارەی كەسێك كە بە بەردەم نوێژكەردا بڕوا فەرموویەتی: (قاتله فأنه شیطان) مەیهێڵەو ڕەدی بكەرەوە ئەوە نوێژ بڕە ◊ **قاتَلَ الله فلاناً**: خودا نەفرینی لە فلانكەس كرد.

قَتَّلَ فلاناً: فلانكەسی كوشتو ئەتكی جەستەی كرد ◊ زەلیلو ژێرباری كرد ◊ دەگوترێ: (قلب مُقَتَّلٌ) سۆزو عیشق كاری تێ كردووە ◊ **قَتَّلَ القومَ**: ژمارەیەكی زۆری لە قەومەكە كوشت ◊ **إقْتَتَلَ القومُ**: خەڵكەكە یەكتریان كوشتو بڕ كرد ◊ **إقْتَتَلَتِ النساءُ فلاناً**: ئافرەتەكان فلانكەسیان توشی داوی عیشق كردو وازیان لێ نەهێنا تا لەناویان برد ◊ **إقْتَتَلَهُ الجنُ**: جندۆكە شێتیان كردووە ◊ **أُقْتُتِلَ الرَجُلُ**: پیاوەكە عەشقو دڵداری شێتی كردووە ◊ عەقڵو هۆشی لەدەست داوە ◊ **تقاتل القوم**: خەڵكەكە یەكتریان كوشتو بڕ كرد ◊ **تَقَتَّلَ القومُ**: خەڵكەكە شەڕیان بوو ◊ **تَقَتَّلَ الرجلُ لحاجته**: پیاوەكە بەپیر پێداویستیەكانی خۆیەوە چوو هەوڵی دابینكردنی دا ◊ **تَقَتَّلَ للمرأة**: خۆی بۆ ئافرەتەكە گەردنكەچ كردو ملكەچی بوو ◊ **تَقَتَّلَتِ المرأةُ في مشيتها**: ئافرەتەكە لە ڕۆیشتنی دا خۆی باداو لارو لەنجەی كرد.

تَقَتَّلَتِ المرأةُ للرجل: ئافرەتەكە خۆی ئارایش داو خۆی ڕازاندەوە بۆ پیاوەكە تاوای لێ كرد عاشقی بێ ◊ **إسْتَقْتَلَ**: ملكەچی كوشتن بوو ◊ **إسْتَقْتَلَ في الأمر**: لەكارەكە دا ملكەچی بوو ◊ **القَتَالُ**: نەفس ◊ یان باقی مەندەی نەفس ◊ دەگوترێ: (أصاب قَتالَهُ) ◊ (دابة ذات قتال) ئاژەڵێكە گۆشتو بەزی زۆرە ◊ **القِتْلُ**: هاوشانو بەرامبەر ◊ دەگوترێ: (هما قِتلان) ئەو دووە هاوشانی یەكترن ◊ زاناو ئاگادارو لێزان بەكاروبار، دەگوترێ: (إنه لقِتل شرّ) ئەو لێزانە لەشەڕو جەنگ دا ◊ **القَتُولُ**: كەسێك زۆر بكوژ بێ زۆری خەڵك كوشتبێ ◊ **المُقاتِلُ**: جەنگاوەر.

ئامادەکراو و ڕامکراو بۆ شەڕ ٥ المُقَتَّلُ: ماندو و شپرزە بەکاری گەردنکەچیو زەلیلی ٥ پیاوی قالبوو و لە بۆتەدراو و خاوەن ئەزمون ٥ المُقْتَتَلُ: شوێنی شەڕو جەنگ یان کاتی شەڕو جەنگ ٥ شوێنی کوشندەی ئادەمیزاد یان گیانلەبەری تر کە پێکراو زەبری لێ درا گیانی لەدەست بدا ٥ دەگوترێ: (مقتل الرجل بين فكيه) کوشندەترین شوێنی ئادەمیزاد لە نێوان دووشەویلەیەتی واتە: زوبانیەتی ٥ دەشگوترێ: (وَلِّني مقاتِلَك) ڕوم تێکە دەموچاوت بخەرە بەرامبەرم ٥ المَقْتَلَةُ: گۆڕەپانی شەڕو جەنگ، شەڕی کوشندەو تارومار کەر.

قَتِمَ قَتَماً: تەپوتۆزاوی مەیلەو ڕەش یان مەیلەو سوور.

قَتِمَ النهارُ ڕۆژەکە تەپوتۆزی زۆری تێدا بوو.

قَتَمَ قَتماً وقُتُوماً: بەمانا (قَتِم) دێ ٥ أقْتَمَ الشَّيْئُ: بەمانا (قَتَمَ) دێ ٥ أقْتَمَ اليومُ: ڕۆژەکە تەپوتۆزی زۆر بوو ٥ الأقْتَمُ: شتێک کە تەپوتۆزاوی و مەیلەو ڕەش یان مەیلەو سوورە ٥ (أحمر قاتِمٌ) ڕەنگی زۆر سوور ٥ القتام: تەپوتۆزی مەیلەو ڕەش ٥ دەگوترێ: (إرتفع القَتامُ حتى خفيت الاعلام) تەپوتۆزی هێندە بەرز بوو نیشانەو دیاردەکان تارماییان نەما ٥ القَتَمُ: تەپوتۆز ٥ بابەکە تەپوتۆزی زۆر بهێنێ ٥ القَتَمَةُ: ڕەنگێکە تەپوتۆزی مەیلەو سوورە ٥ یان مەیلەو ڕەشە.

قَتَنَ المِسْكُ أو الدَّمُ قَتوناً: میسکەکە وشک بوو تەڕایی نەماو ڕەش هەڵگەڕا.

قَتُنَ الرجلُ وغيره قَتانةً: پیاوەکە خواردنی کەم بوو کزو لاوازبوو (فهو رهي قَتين) ٥ أقْتَنَ: بەمانا (قَتُنَ) دێ ٥ القَتِينُ: هەژار پێ ٥ کزو لاواز ٥ سەرە ڕمبی تیژ.

قتا فلاناً قَتْواً: خزمەتی فلانکەسی کرد ٥ دەگوترێ: (فلان يقتو الملوك) فلانکەس خزمەتکاری پاشایان دەکا ٥ إقتوى فلان: فلانکەس بوو بە خزمەتچی ٥ المقتوى: خزمەتکار ٥ المقتوين من الناس: کەسانێک بەنانەسکی خزمەتی خەڵک دەکەن ٥ أقْثأ المكان: شوێنەکە خەیارو شتی وای زۆرە ٥ دەگوترێ: (أقْثأ القوم) خەڵکەکە خەیاریان زۆر بوو ٥ القِثّاءُ: جۆرە کاڵەکێکە لەخەیار دەچێو لەو درێژتر دەبێ وەکوو ترۆزیو کالیار ٥ لە وڵاتی میصر بەهەموو جۆرەکانی دەگوترێ خەیار ٥ المَقْثَأةُ: شوێنێک خەیاری لێ بێ، خەیاری لێ بچێندرێو لێی بڕوێ ٥ (الأرض المقثأة) زەویەک خەیاری زۆر بێ.

قَثَّ الشيئَ قَثّاً: شتەکەی کۆکردەوە زۆری گردکردەوە ٥ دەگوترێ: (قَثَّ فلانٌ مالاً) فلانکەس ماڵو سامانێکی زۆری کۆکردەوە ٥ دەگوترێ: (وجاءَ يَقُثُّ معه دينا عريضة) ٥ هەروا وشەی (قَثَّ) بەمانا لابردنو ڕادان دێ، دەگوترێ: (قَثَّ السيلُ هشيم النبات) لافاوەکە پوشو پەڵاشەکەی ڕاداو پێش خۆی دا

إقْتَثَّ الشَّيْئَ: شتەکەی لەڕەگ دەرکێشا، لە بێخ هەڵی کەند ٥ إقْتَثَّ القومَ عن أصلهم: خەڵکەکەی لەشوێن خۆی هەڵکەند ٥ القُثاثُ: کاڵا ٥ دەگوترێ: (جاء القوم بِقُثائِهم) خەڵکەکە بەخۆیان و کاڵاکانیانەوە هاتن ٥ القَثاثَةُ: کۆمەڵێک ئادەمیزاد ٥ القَثِيثُ: ئەو تونێکڵو پرزو باڵەیە لەقەدی دارمێو یان دارخورما دەکەوێتە خوار ٥ نەمامە خورما لەو کاتەدا

كەلە بنكەكەی خۆی هەڵدەكەندرێ ٥ القَثيئَةُ: بەمانا (القثاثة) دێ ٥ المَقَثَّةُ: تەختە دارێكی پانە منداڵ یاریی پێ دەكەن.

قَـثَمَ فـلان في مـشيه: فلانكـەس لـە ڕۆیـشتندا تەمبەڵی كرد.

قَثَمَ لفلان من ماله: لەماڵو سامانی خۆی بەشی فلانكەسی دا.

قَـثَمَ الـشَّيْءَ: شـتەكەی هـەموو یـان زۆربـەی كۆكردەوە ٥ إقْتَثَمَ الـشَّيْءَ: بـەمانا (قَثَمَهُ) دێ ٥ شـتەكەی لـەبێخ دەرهێنـاو شـوێنەواری لێ نەهێشتەوە ٥ قُثَـامِ: ئیـسمی فیعلـی ئـەمرە بەمانا (أَقْثِمْ) دێ ٥ هەروا ناوە بۆ كەمتیاری مێ لەم ڕووەوە كەمتیاری مێ تەمبەڵەو لە ڕۆیشتندا زۆر لەسـەر خـۆ دەڕوا ٥ القُثُـومُ: كەسێـك كۆكەرەوەی خێرو بێر بێ

قَثَا فلان: فلانكەس شتێكی خوارد خرمەی هات وەكوو خەیارو ترۆزی.

قَثَا المالَ: ماڵو سامانی كۆكردەوە.

قَحَبَ الجملُ أو الفرسُ قَحْباً وقُحاباً: حوشترەكە یان ئەسپەكە كۆكەی هاتێ كۆكی ٥ قَحَبَت المرأةُ: ئافرەتەكـە داوێـن پـیس بـوو ٥ قَحَّـبَ: بـۆ زێدەڕۆیی لـەمانای (قَحَـبَ) دێ ٥ تَقَحَّبَت المرأةُ: ئافرەتەكە بوو بەقەحبە ٥ القُحَابُ: تێكچوونی نـاوەوەی جەسـتە بـەهۆی كۆكـە ٥ القَحْـبُ: بەتەمەنو كۆنەساڵ كە كۆكەی بێ ٥ القَحْبَـةُ: پیرەژنی پیرەساڵ كە كۆكەكۆكی بێ ٥ كەسێـك ناوەوەی جەستەی داوەشابێ بەهۆی دەردەوە.

قَـحَّ قُحوحـةً: پاڵفتـەو پوختـە بـوو ٥ القُحـاحُ: پوختــەو خــاڵی لـەكوێزرو خـشتو خـاڵ ٥ دەشـگوترێ: (أعرابـي قُحــاح): عەرەبێـكی ڕەسـەنو لادێ نـشینو سارانـشینە، تێـكەڵ بەشارو شارستانیەت نەبوە ٥ دەشگوترێ: (صار الی قحاح الأمر) چووە نـاو كـرۆكو جەوهـەری شـتەكە ٥ القُـحُّ: (القحـاح) پاڵفتـەو ڕەسـەن ٥ وەجاخزادەو نەجیب.

قَحَـرَ الرجـلُ أو الـبعيرُ قحـوراً: پیاوەكـە یـان حوشترەكە چووە ساڵەوەو گوڕی گەنجی تێدا ماوە ٥ القحاريـة مـن الجمـال والرجال: حوشتری قەبارە گەورە مرۆڤی زەبەللاحو جەستە زل ٥ القَحْرُ: پیر، بەساڵاچوو كە كەمێك هێزو گوڕی گەنجی تێدا مابێ.

قَحَزَ الرجلُ قَحْزاً: بەتوڕەیی بازی دا.

قَحَزَ عن ظهر دابته: لەسەر پشتی وڵاخەكە كەوتە خوار.

قَحَزَ بە: خستی، بەزەویدا دا.

قَحَـزَ الرامـي الـسَّهمَ: تفـەنگ هاوێژەكە نـەیزانی تفەنگ بهاوێ گولەكە كەوتە بەردەمی نیشانەو نەیپێكا.

قَحَـزَ فلانـاً وغـیرہ عـن المـاء: فلانكەسی لەئاوەكە گێڕایەوە ٥ قَحَّزَهُ: وای لێ كرد باز بدا، هەڵمەت بـەرێ ٥ القُحَّـازُ: نەخۆشییەكە توشـی ئـاژەڵ دەبـێ ٥ كۆكـەی حوشـتر ٥ القُحَّـازَةُ: ئـامێرو داوێكە باڵندەی پێ دەگیرێ.

قَحَـطَ المطـر قَحْطـاً: بارانەكـە وەسـتایەوە، باران نەباری.

قَحَطَ العامُ: ساڵەكەی بێ بارانی بـوو وشكەساڵی بوو.

قَحَطَ البلدُ: وڵات توشی قاتو قڕی بـوو ٥ أقْحَـطَ: توشی قاتو قڕی بوو ٥ القَحْطُ: نەبارینی بارانو وشكبوونەوەی زەوی ٥ كەمی بـەروبوم ٥ القَحِطُ: ئـەو وڵاتو قەومـەی توشـی قـاتو قـڕی ببـن.

المُقحِطُ من الأفراس: ئەو ئەسپانەی لە غاردان ماندوو نابن ٥ **المقحطةُ**: گرانیو قاتوقڕی ٥ دەگوترێ: (هم في مقحطة) ئەو گەلو نەتەوانە لە قاتو قڕیدان.

قَحَفَ المطرُ قَحفاً: بارانەکە لەناکاو بوو بەلێزمەو لەنگێزمو لافاوی هەڵساندو هەرچی بەر لافاوەکە کەوت ڕایدا.

قَحَفَ الإنسانَ: زەبری لە ئێسقانی سەری مرۆڤەکە دا، کاسەی سەری زامدار کرد.

قَحَفَ الإناءَ: هەرچی لەقاپەکەدا بوو بەخواردەمەنیو شلەمەنیەوە هەمووی خوارد.

قَحَفَ الرُمانَةَ: هەنارەکەی قاش کرد؛ توێکڵەکەی لێ کردەوە ٥ **قاحَفَهُ**: بەکاسەو شتی وا شلەمەنییەکەی خواردەوە ٥ پێشبڕکێی لەگەڵدا کرد لەوەدا ئاخۆ کامەیان تۆڵەی کوژراوەکە لە بکوژ دەکاتەوەو ڕقی خۆی بەدوژمن دەڕێژێ ٥ بەخوێنی کاسەی سەری تینوایەتی خۆی دەشکێنێ ٥ هەندێ عەرەبی سەردەمی نەزانی داب و نەریتیان وابوو کە براکوشتەو بابەکوشتەی خۆیان دەکوشتەوە تا بەکاسەی سەری ئاوی نەخواردایەوە بیرۆشی نەدەهات!!

إقتحف ما في الإناء: هەرچی لەقاپەکەدا بوو لوشی دا ٥ **إقتحف السيلُ النباتَ**: لافاوەکە ڕوەکەکەی هەڵکەندو بردی ٥ **إقتحف قِحفاً من رأس فلان**: پارچەیەکی لە ئێسقانی سەری فلان دەرخست، سەری شکاندو ئێسقانی دەرخست ٥ **القُحافُ**: ڕادەر ٥ دەگوترێ: (سَيْل قُحَاف) لافاوێکی ڕادەرە هەرچی بێتە بەر ڕایدەماڵێ ٥ **القُحَافَةُ**: هەرچی لەقاپو لەگەن دا هەبێ لە تێکوشاو و شتی وا ٥ **القِحفُ**: یەکێکە لەو هەشت پارچە ئێسقانەی کە کاسەی سەریان لێ پێک هاتووە ٥ ئەوەی لە جومجومە شەق دەبێو ئێسقانەکە دەردەکەوێ ٥ قاپێکە لە دار دروست دەکرێ پێی دەگوترێ: کاسە دارینە بەزۆری بۆ دۆو ماست بەکاردێ ٥ توێکڵی هەنار ٥ **القحفاءُ**: دەگوترێ: (عَجَاجَة قحفاء) ڕەشەباو عەجاجێکی ڕادەرە، هەموو شتێک ڕادەماڵێ ٥ **القُحُوفُ**: ئەسکوێ، ئامێری هەڵگوازتن ٥ **المِقحَفَةُ**: دارێکە گەنمو شتی وای پێ شەن دەکرێ، سێلک یان شەن ئامێرێکە دانەوێڵەو کاو کۆتی بەهۆی بای شەماڵەوە پێ لێک جیادەکرێتەوە ٥ مەولەوی دەڵێ:

خەرمانی خەمان هاوەبەرباوە
شەنکەر یەکێکە دووشەن وەلاوە

قَحِلَ الشَيْئُ قَحَلاً وقُحلاً: شتەکە وشک بۆوە ٥ دەگوترێ: (قَحِلَ العودُ) و(قَحِلَ الجلدُ) (قَحِلَ الشيخُ) پیرەمێردەکە پێستەکەی وشک بۆوە ٥ **قَحِلَت الأرضُ**: زەوییەکە وشک بۆوە، بوو بە سوتەمەرۆ ٥ **أقحَلَ الشَيْئَ**: شتەکەی وشک کردەوە ٥ **أقحله الصومُ**: ڕۆژوو گرتن کزو لاوازی کردو وشکی کردەوە ٥ **أقحَلَ القحطُ الماشيةَ**: گرانیو قاتوقڕی ئاژەڵەکانی لەڕو لاواز کردن ٥ **قَاحَلَهُ**: کەوتە گەڵیو لێی جیا نەبۆوە ٥ **تَقحَّلَ**: بەمانا (قَحَلَ) دێ ٥ **تَقحَّلَ فلان**: فلانکەس دەستگرتنەوەی لە خواردنو پۆشاک گرتەبەر بڕیاری دا تەقەشوف بکا ٥ **القاحِلُ**: وشك، وشکەوەبوو ٥ **القُحَالُ**: دەردێکە تووشی ئاژەڵ دەبێو پێستی وشک دەبێتەوە و مندار دەبێتەوە

قَحَمَ المنازلَ والمفاوزَ: یەکەیەکە مەنزڵەکان گەڕاو بەناویان سوڕایەوە لەهیچیان دا نیشتەجێ نەبوو ٥ **أقحم أهل البادية**: لادی نشینو ڕەشماڵ نشینەکان لە شوێنی خۆیان هەڵاتنو ڕەویان کرد لەترسی گرانیو قاتو قڕی بەرەو وڵاتێک

كه نان‌و ناویان بۆخۆیان‌و لەوەڕو ئاو بۆ ئاژەڵەكانیان دەست بكەوێ ٥ **أقحَمَ فلاناً المكانَ:** فلانكەسی خستە ناو ئەو شوێنەوە بەبێ تێفكرین‌و لێ وردبوونەوە ٥ **قَحَّمَهُ في الأمر:** خستیە ناو كارەكەوە ٥ دەگوترێ: (**قَحَّمَ نفسه في الشَّيْئِ**): خۆی خستە ناو شتەكەوە ٥ **قَحَّمَ الفرسُ فارِسَه:** ئەسپەكە سوارەكەی بردە ناو شوێنی ترسناكەوە ٥ **إقتحم النجمُ:** ئەستێرەكە ئاوا بوو ٥ **إقتحم المكان:** بەزۆری چووە ناو شوێنەكەوە ٥ **إقتَحَمَ الأمر العظيم:** خۆی فڕێدایە ناو كارو كێشەیەكی گەورەو سامناكەوە هیچ بیری لەسەرەنجامی نەكردەوە ٥ **إقتحم فلان عقبة أو وهدة:** فلانكەس خۆی فڕێدایە ناو چورتەو كۆسپەوەو دەیەوێ لێیان تێپەڕێ‌و سەركەوتووبێ ٥ **إقتَحَمَ الشَّيْئَ:** خۆی فڕێدایە ناو شتەكەوە ٥ شتەكەی بەهیچ‌و پوچ زانی ٥ **إنْقَحَمَ في الأمر:** بەبێ تێفكرین خۆی هەڵدایە ناو كارێكی گەورەوە ٥ **تَقَحَّمَتْ الدابة براكبها:** وڵاخەكە سوارەكەی هەڵگرت‌و بەرەو چاڵ‌و هەڵدێر هەڵی تیزاند‌و لەوانەیە هەڵی دابێتە ناو كەندڕێكەوە **تَقَحَّمَ الأمر:** خۆی فڕێدایە ناو كارێكی ئەستەمەوە ٥ **القَحَامَةُ:** بەساڵاچوون‌و گەیشتنە بەتەمەنێك كە دەگاتە ئاستی ڕەزیل بوون ٥ **القَحْمُ:** كەسێك بگاتە تەمەنی ناناسایی‌و زۆر پیر ببێ ٥ حەیوان‌و وڵاخی كزو لاوازو پیر ٥ **القَحمَةُ من النخل:** دارخورمای بەتەمەن‌و قەد باریك بوو، پرژو پاڵ كەم‌و ڕوتاوە ٥ **القُحْمَةُ:** كاری قورس‌و گران كە كەس نەوێرێ خۆی تێوە بگلێنێ ٥ قات‌و قڕی‌و گرانی ٥ تاوان كردن.

قُحَمُ الطريق: ڕێگای ناخۆش‌و پڕ مەترسی ٥ **القُحَمُ من الشهر:** سێ شەوی كۆتایی مانگ ٥ **القَحُومُ:** كەسێك بكەوێتە ساڵەوەو زۆر پیر ببێ ٥ یان حەیوان‌و ئاژەڵ كە زۆر پیر بوبێ‌و لەڕو لاواز ببێ ٥ **المُقحَمَةُ:** دەگوترێ: (لفظة مُقْحَمَة) وشەیەكی زیادەو نەگونجاوە لەگەڵ ڕستەو عیبارەتەكەدا.

قحا المالَ قَحواً: هەموو ماڵ‌و سامانەكەی برد.

[illegible]: گوڵە ئوقحوانەكەی كردە ناو دەرمانەكەوە ٥ **أقحَتِ الأرضُ:** زەوییەكە گوڵە ئوقحوانی ڕواند.

إقتحى المالَ: ماڵ‌و سامانەكەی برد هیچی نەهێشتەوە ٥ **الأقحوان:** ناوە بۆ چەند جۆرە ڕوەكێك لەپێڕی (أنثاميس) و(كریزینتمەوم) ٥ یەكێكە لەو ڕووەكانەی پێی دەگوترێ (البابونج الأبيض) ٥ **أقاحي الأمر:** سەرەتای كارو ئیش ٥ **القُحوانُ:** لۆغەتێكە لە (الأقحوان) ٥ **المِقْحاةُ:** ئامێری شت ڕادان‌و شت ڕامالین ٥ وەكوو كەرتو و بێڵ‌و شتی وا ٥ یان ئامێری پێشكەوتوو كە ئێستا بۆ ئەو جۆرە كارانە بەكار دەهێندرێن وەكوو گرێدەرو شتی وا.

قَدَحَ الدود في الشجر أو الأسنان: خمخۆركە لەدارەكەی داو كرمۆڵی كرد.

قَدَحَ بالزند: بە ئەستێیەكە لەبەرد ئەستێكەی دا بۆئەوەی ئاگری لێ دەربێنێ ٥ دەشگوترێ: (قدح النار من الزند) ئاگری لەبەرد ئەستێكە دەرهێنا.

قَدَحَ الزندَ: بەردەكەی لەئەستێكە دا بۆئەوەی ئاگری لێ بێتە دەر.

قَدَحَ الشَّيْئُ في صدره: شتەكە كاری لەدڵ‌و دەرونی كرد.

قَدَحَ في عرض أخيه: تانەی لە ناموسی براكەی دا عەیب‌و عاری لە ناموسی برادەرەكەی گرت.

قَدَحَ الطبيبُ العَينَ: پزیشکەکە ئاوی سپی لە چاوەکە دەرهێنا.

قَدَحَ القِدرَ: مەنجەڵەکەی بەتاڵ کرد چی تێدا بوو دەری هێنا.

قَدَحَ ختامَ الإناءِ: مۆری زەرفەکەی کردەوە دوورەوای کیسەو تورەکەکەی کردەوە ◊ **قادَحَهُ**: ڕەخنەیان لەیەك گرتو هەریەکەیان بەرامبەرەکەی بەتاوانبارو کەم تەرخەم ناوبرد ◊ **قَدَّحَ الفرسَ**: ئەسپەکەی کزو لاواز کرد ◊ **إقتَدَحَ بالزند**: بە ئەستێکە لەبەرد ئەستێکەی دا ◊ **إقتَدَحَ الأمرَ**: لە کارەکە ورد بۆوەو تێی فکری ◊ **تقادَحا**: دانو سانیان کرد، کەوتنە دەمە دەمێو بەڵگە هێنانەوە بۆ بۆڕدانی لایەنی بەرامبەری ◊ **إستَقدَحَ زَندَهُ**: ئاگری لەبەردو ئەستێکە دەرهێنا ◊ **القادِحُ**: درزی دار، قەڵشتی دار ◊ ڕەشاییەکە لە ددان دا پەیدا دەبێ ◊ خۆرکەو مۆرانەیەکە توشی دارو ددان دەبێ ◊ **القِداحَةُ**: چەرخ دروست کردن ◊ **القِدْحُ**: پارچە دارێك کە کەمێك خمخۆرکەو مۆرانە لێی بدا ◊ دارێك خەتو نەخشی لێ دەکرێنو هەر قەدەحێك لەو قەدەحانە ئەندازەی یەك خەتو خیشکەی تێدا دەبێنو بۆ قومارو مەیسیر بەکار دەهێندرێن.

القِدْحُ المُعَلّى: شانسو بەختی باش ◊ **القَدَحُ**: پەرداخو گلاسێکە ئاو و مەیو شلەمەنی تری تێدا دەخورێتەوە ◊ پێوەرێکە هەشتیەکی کێلەیەکە ◊ **القَدّاحُ**: چەرخ دروستکەر ◊ ئەستێ بەبەردە ئەستێی دەکێشیو ئاگر دێنێ ◊ بەردی بەردەئەستێ ◊ غونچەی ڕووەك پێش ئەوەی بکرێتەوە ◊ پزیشکی دەرهێنانی ئاوی سپی لەچاو ◊ **القَدّاحَةُ**: چەرخ، ئەستێ؛ ئەو ئاسنەی بە بەردەکە دەکێشرێو ئاگر دروست دەکا ◊ چەرخی ئاگر کردنەوە کە بەشێوەیەکی سەردەم دروستکراوە غازی تێ دەکرێو بەردو ئاسنەکەی تێدایەو بوومتە ئامێری ئاگر کردنەوە ◊ **القَدُوحُ**: مێش ◊ بیرێك ئاوی بەدەست لێ دەربهێندرێ پێویست بەدۆڵچەو پەتو شتی وا نەکا ◊ دەگوترێ: (بئرٌ قَدُوح) بیرێکە بە لوێچ لوێچ ئاوی لێ دەردەهێندرێ ◊ **القَدُوحُ**: (قَدُوحِ الرَّحْلِ) ئەو دارو شەبکانەی بەکاردێن بۆ ڕەحلەکەو ڕەحلەکەیان لێ پێك هاتووە ◊ **القَدِيحُ**: بنکڕ، ئەو چێشتو خواردنەی بە بنکی مەنجەڵەوە دەنووسێو بەزەحمەت لێی دەبێتەوە ◊ دەگوترێ: (في أسفل القدر قديح) بنکڕ بەبنی مەنجەڵەکەوە ماوە ◊ باقی مەندەی شۆرباو ◊ **المُتَقادِحُ** (شجرة متقادِح): دارێکە لقو پۆپەکانی نەرمن، کەڕەشەبا هەڵدەبێ لقەکان لێك دەدرێنو ئاگریان لێ دەبێتەوە ◊ **المِقداحُ**: ئەو پارچە ئاسنەی لەبەردە چەرخەکە دەداو ئاگری لێ دەبێتەوە ◊ **المَقْدَحُ**: ئەو کەلێنو دابڕاویەی لە تیرو کەوانەکەدا بنکی تیرەکەی لێ دەبەسترێ ◊ **المِقْدَحُ والمِقدَحَةُ**: بەمانا (المِقداحُ) دێ.

قَدَّ القَلَمَ أو الثوبَ ونحوهما قَدّاً: قەڵەمەکەی قەڵاشت ◊ قوماشەکەی دادڕی.

قُدَّ فلان: فلانکەس تووشی سك ئێشە بوو ◊ **قَدَّدَ الشَّيءَ**: بۆ زێدەڕۆیی لەمانای (قَدَّ) دێ ◊ **قَدَّدَ اللحمَ**: گۆشتەکەی لەباری درێژیەوە توێ توێ کردو خوێی کردو بەهەواو خۆر وشکی کردەوە ◊ **إنقَدَّ الثوبُ أو الجلدُ**: قوماشەکە یان پێستەکە دادڕا قەڵشا ◊ **تَقَدَّدَ الشَّيءُ**: شتەکە شەقار شەقار بوو، وشك بۆوە ◊ **تَقَدَّدَ القومُ**: خەڵکەکە پەرتەوازە بوون بوونە پارچە پارچە. ◊ **القِدادُ**: قالۆنچە ◊ دەعبایەکە وەکوو جرج وایە کەمێك

لەو گەورەترەو کلکێکی درێژی هەیە ٥ القُدَادُ: سك ئێشە ٥ قَدْ: حەرفی تەحقیقە ئەگەر چووە سەر فیعلی ماضي بۆ جەختو تەئکیدە ٥ ئەگەر چووە سەر فیعلی موضاریع بۆ تەقلیلە یان بۆ تەکثیرە ٥ القَدُّ: ئەندازە ٥ دەگوترێ: (هذا علی قَدِّ ذاك) ئەوە بەئەندازەی ئەوەیە ٥ قەدو بالا ٥ تورەکەیەکە لە پێست ٥ کەوڵی بەرخۆڵە لەکاتی لەدایکبوونی دا ٥ القِدُّ: شتی توێ توێ کراو، سیرمەی پێست بۆ چنینو درونی پێڵاو ٥ هەمبانەو تورەکە لە پێست دروست دەکرێ ٥ قەمچی ٥ القُدُّ: ماسییەکە زەبەللاح لە پێری (الحوت) گۆشتی دەخورێ، لەجەرگی ئەو ماسییە زەیتێك دەردەهێندرێو دەکرێتە دەرمان ٥ القِدَّةُ: پارچەیەك لەشتی بڕاوو توێ توێ کراو ٥ کۆمەڵێك مرۆڤ کەتاکەکانی ڕای جیاجیایان هەیە ٥ ڕاستەیەکی گەورەیە لەدار دروستکراو یان لە ئەلەمنیۆم پێی دەگوترێ چەفتە کەجکاریو لەبغو کۆنکرێتی پێ ڕاست دەکرێ ٥ القدید من اللحم: ئەو گۆشتەیە بە درێژی توێ توێ کرابێو خوێ کرابێو لەبەر هەتاو هەڵبخرێ بۆئەوەی وشك بێ ٥ تورەکەیەکە لە مووی ڕێسراو دروست دەکرێ وەکوو خوێدانی ماڵە مەڕداری بلباس ٥ قوماشی ڕزیو ٥ المَقَدُّ: شوێنی تەخت ٥ ڕێگەو ڕێباز ٥ المِقَدُّ والمِقَدَّةُ: ئاسنێکە، کێردێکە شتی پێ توێ توێ دەکرێ، شتی پێ دەدڕێندرێ ٥ المقدود: (جارية مقدودة) کچۆڵێکی قەد جوانو بالا سنەوبەرییە.

قَدَرَ علیه قدارة: دەسەڵاتی بەسەردا شکا.

قَدَرَ الشَّيْئَ قَدراً: ئەندازەی شتەکەی دیاری کرد.

قَدَرَ فلاناً: ڕێزی فلانی گرتو بەگەورەی زانی ٥ بەئەندازەو سنوورو نەخشە شتەکەی بنیات نا ٥ **قَدَرَ الأمرَ**: کارەکەی مەزندە کردو لێی ورد بۆوەو هەوڵی ڕێکخستنی دا.

قَدَرَ الشَّيْئَ بالشيئ: شتەکەی بەشتەکە گرتو بەئەندازەی ئەو هێنایە کاراوە.

قَدَرَ الله الأمرَ علی فلان: خودای پەروەردگار کارەکەی بۆ ئەو دانا، بڕیاری بەوە بۆدا.

قَدَرَ اللحمَ: گۆشتەکەی لەمەنجەڵدا کوڵاند.

قَدِرَ الشَّيْئُ قَدَراً: شتەکە کورتی هێنا ٥ کورت بوو.

قَدِرَ الفرسُ: ئەسپەکە لە ڕاکردندا پاشوی خستە شوێنی دەستەکانی (فهو أقدر وهي قدراء) ٥ **أقتَدَرَهُ اللهُ علی الأمر**: خودا توانای پێ بەخشی لەکارەکەی دا سەرکەوتوو بوو ٥ **قادرە**: هەوڵیدا ئیشی وەکوو ئەو بکا ٥ دەگوترێ: (فلان يقادرني) فلانکەس لە هەوڵی ئەوەدایە وا نیشان بدا توانای وەکوو منی هەیە ٥ **قَدَّرَ فلان**: فلانکەس ورد بۆوەو بیری لە جێبەجێ کردنی کارەکە کردەوە ٥ **قَدَّرَ الشَّيْئَ**: ئەندازەی شتەکەی ڕون کردەوە ٥ **قَدَّرَ الشَّيْئَ به**: شتەکەی بە ئەو مەزندە کردو پێوانی ٥ بەئەندازەی ئەوی لێ کرد ٥ **قَدَّرَ الله الأمرَ علیه وله**: پەروەردگار کارەکەی بۆ دەست نیشان کرد بڕیاری بۆ ئەو دا ٥ **قَدَّرَ فلاناً علی الشَّيْئِ**: فلانکەسی بەسەر ئیشەکەدا بالادەست کرد ٥ **قَدَّرَ أمرَ کذا**: نیەتی فلان کاری هێناو بڕیاری دا ئەنجامی بدا ٥ **إقتَدَرَ علی الشَّيْئِ**: بەمانا (قَدَر) دێ ٥ **إقتَدَرَ القومُ**: خەڵکەکە گۆشتیان لەمەنجەڵدا کوڵاند ٥ **إنْقَدَرَ**: بەئەندازەی ئەو بوو ٥ **تقادر الرجلان**: ئەو دوو پیاوە هەریەکەیان داوای ئەوەی کرد بەئەندازەی ئەو بێ. ٥ **تَقَدَّرَ علیه الأمر**: کارەکە بۆ ئەو بوو ٥ بڕیار بۆ ئەو درا ٥ **تَقَدَّرَ علیه الثوبُ**: قوماشەکە

بەئەندازەی ئەو بوو ٥ **تَقَدَّرَ لە الأمرُ**: کارەکە بۆ ئەو سازا ٥ **إسْتَقدَرَ اللهَ خیراً**: داوای لەپەروەردگار کرد توانای بداتێ خێرو بێر وەدەست بێنێ ٥ **القادر**: ناوێکە لە ناوەجوانەکانی پەروەردگار ٥ **القادِرَةُ**: دەگوترێ: (بینا لیلة قادرة) شەوی خۆشمان بردەسەر ڕۆیشتن تێیدا ئاسانو خۆش بوو ٥ **القَدْرُ**: ئەندازە، دەگوترێ: (هم قَدْرُ مائة) ئەوان ئەندازەی سەد کەسێک دەبن ٥ هەروا دەگوترێ: (جاء الشَّيْئ علی قَدْرِ الشَّيْئ) شتەکە بەئەندازەی فلان شت بوو ٥ دەشگوترێ: (عندي قَدْر) من ڕێزو حورمەتم هەیە ٥ (سورة القدر) سورەتێکی قورئانی پیرۆزە ٥ (لیلة القدر) شەوێکی پیرۆزی مانگی ڕەمەزانەو دەکەوێتە شەوێک لە دە شەوی کۆتایی مانگی ڕەمەزان ٥ **القِدْرُ**: مەنجەڵ: خواردنو شتی تری تێدا دەکوڵێندرێ ٥ **القِدْرُ الکاتمة**: مەنجەڵی بوخار کە بەکورتترین ماوە شتی تێدا دەکوڵێندرێ ٥ **القَدَرُ**: ئەندازەی شتو حاڵەتو چۆنیەتی شتو مەزەندەکردنی ٥ هەروا وشەی (قَدَر) ناوە بۆ کاتی شت، بۆ شوێنی دیاریکراوی شت ٥ قەزاو قەدەری خودا لەبونەوەردا ٥ **القَدْراءُ**: گوێچکەیەک نەبچوک نە گەورە بێ ٥ **القُدْرَةُ**: دەسەڵاتو توانا ٥ هێزو توانا بەسەر شت دا ٥ دەوڵەمەندیو سامانداری ٥ دەگوترێ: (رجل ذو قُدْرَة) پیاوێکی سامانندارو هەبووە ٥ **القَدَرَةُ**: نێوانی دیاریکراوی هەردوو درەختە خورمایەک ٥ یان هەر درەختێکی تر ٥ دەگوترێ: (غَرَسَ علی القَدَرَة) درەختەکەی لە شوێنی گونجاو و دووری دیاریکراودا چەقاند ٥ **القَدَرِیَّة**: پێڕێکن ئینکاری قەزاو قەدەر دەکەنو دەڵێن مرۆڤ خالیقی کردەوەی خۆیەتی ٥ **القَدیرُ**: خاوەن دەسەڵات ٥ ناوێکە لە ناوە جوانەکانی پەروەردگار لەم ڕووەوە کەهەرچی بیەوێ دەیکا بەگوێرەی داخوازی حیکمەتی خۆی ٥ هەروا ناوە بۆ شتی کوڵاو لەناو مەنجەڵدا ٥ **المقتدر**: ناوی خودایە یان نازناویەتی ٥ **المِقدار**: (مقدار الشَّيْئ) ئەندازەی شت لەژمارەدا یان لە پێوانەو کێشو بەرفراوانی دا ٥ ئامێرێکە ساتو کاتی شەو و ڕۆژی پێ دیاری دەکرێ ئێستا پێی دەگوترێ سەعات ٥ **المَقْدِرَةُ**: هێزو دەسەڵات.

قَدُسَ قُدْساً: پاک بوو، پاک بۆوە ٥ **قَدَّسَ الرجلُ**: پیاوەکە دیدەنی بەیتولمەقدیسی کرد ٥ **قَدَّسَ للهِ تقدیساً**: خۆی بۆ خودای خۆی پاک کردەوە نوێژی بۆ کرد ٥ بەگەورەو شکۆمەندی زانی ٥ **قَدَّسَ فلان اللهَ**: فلانکەس بڕوای وابوو خودا پاکو دوورە لەهەر شتێک شایەنی خودایەتیو ئەو نەبێ ٥ **قَدَّسَ اللهُ فلاناً**: خودا فلانی پاک کردەوەو پیرۆزی کرد ٥ **تَقَدَّسَ**: خۆی لەتاوان پاراست ٥ **تَقَدَّسَ اللهُ**: خوای بە دوور گرت لەهەر شتێک شیاوی خودایەتی ئەو نەبێ ٥ **القَادِسُ**: کەشتی گەورە ٥ کەعبەی پیرۆز ٥ **القادوسُ**: زەرفێکی سواڵەتییە وەکوو (جەڕە) ٥ لە شێوەی ئەو زنجیرەیەک ڕێک دەخرێو وەکوو ناعوور ئاوی پێ لەبیر هەڵدەهێنجندرێ ٥ دوێڵی ئاش: ئەوەی دانەوێڵەکەی تێدەکەنو لەژێریەوە کونێکی بچوکی هەیەو وردە وردە بەهۆی چەقچەقەوە دانەوێڵەکە دێتە خوار بۆ گەروی بەرداشەکە بۆئەوەی بکەوێتە نێوان دوو بەرداشەکانەوەو هاڕینو وردبوونیو بوونی بەئارد ٥ **القُدَاسُ**: ڕێزو شکۆمەند ٥ دەنکە مورویەکی بچوکە لە زیو دروست دەکرێ بەشێوەی لولوئی مرواری ٥ **القَدَاسَةُ**: پاکبوونەوەو بەرەکەت ٥ **القُدَاسُ**: بەلای

ئەصرانیەکانەوە نوێژکردنە لەسەر نان و مەی بەشێوەیەکی تایبەتی ◊ **القُدُّوسُ**: پاك و خاوێن لەهەموو لەکەو عەیبێك ◊ سیفەتێکە لە سیفەتەکانی پەروەردگار ◊ **القِدِّیسُ**: بەلای مەسیحیەکانەوە ناوە بۆ رەبەن و خواپەرستێك کە بەبێ تاوان بمرێ و کرداری باشی زۆر بێ ◊ **القُدُسُ**: پیرۆزو بەرەکەت ئامێز ◊ (حظیرة القدس) شەریعەت ◊ یان بەهەشت ◊ بەردێکە هەڵدەدرێتە ناو بیرەوە بۆئەوەی بزاندرێ ئاخۆ ئاوی زۆرە یان کەمە ◊ ناوی شاری ئۆرشەلیمە ◊ **القُدُسُ، القُدْسُ، روح القُدُس**: ناوی حەزرەتی جوبرائیلە ◊ **روح القُدس**: بەلای مەسیحیەکانەوە ئوقنومی سێیەمە.

قُدسُ الأقداس: بەلای جولەکەکانەوە ئەو جێگەیەیە لە پەرستگاکەیان دا پیرۆزترین شوێنە ئەوەیش گومبەزی پەیکەرە ◊ **القَدَسُ**: سەتڵێکە خۆی تێدا دەشۆردرێ.

المُقدِس: راهیب و رەبەن ◊ کەسێك دیدەنی قودسی کردبێ ◊ (الکتاب المقدس): عەهدی قەدیمە لە تەورات ◊ بەلای مەسیحیەکانەوە بریتییە لەعەهدی کۆن و عەهدی تازە ◊ **المُقَدَّسَةُ** (الأرض المُقَدَّسَة): ولاتی فەلەستین ◊ **المَقْدِسُ**: بەیتولمەقدیس ◊ حەرەمی مزگەوتی قودس.

قَدَعَ الفرسَ قدعاً: ئەسپەکە بازی دا.

قَدَعَ الفحلَ: بە شتێك لە لوتی فەحلەکەی دا بۆئەوەی بگەڕێتەوەو سواری مێیەکە نەبێ ◊ دەگوترێ: (قَدَعَ أنفه) هەروا دەگوترێ: (فحل لا یُقدع أنفُهُ) کەڵێکە ئەوەندە رەسەنە کەس شورك لە لوتی نەداو لە مێیەکەیان نایگێڕنەوە ◊ قَدَعَ الفرسَ لغاوی ئەسپەکەی راکێشا بۆئەوەی راوەستێ.

قَدَعَ السفینةَ: پاڵی بە بەلەمەکەوە نا بۆ ناو ئاو.

قَدِعَ الرجلُ وغیره قَدْعاً: پیاوەکە وازی هێنا ◊ مەنعی کرد ◊ چاوی سور هەڵگەڕا بەهۆی گریانی زۆرەوە ◊ **قَدِعَتِ العینُ**: چاوەکە کەم بین و لاواز بوو بەهۆی زۆر تەماشاکردنەوە ◊ **أقْدَعَهُ**: مەنعی کرد، وازی پێ لێ هێنا ◊ **إنقَدَعَ**: وازی هێناو مەنع بوو.

إنقَدَعَ عن الشَّیْءِ: شەرمی لەشتەکە کرد ◊ **تَقَادَعَ القومُ**: خەڵکەکە هەندێکیان هەندێکیانیان لە رۆیشتن مەنع کرد ◊ **تَقَادَعَ الفَراشُ فی النارِ**: پەپولەکان یەك لەدوای یەك کەوتنە ناو ئاگرەکە ◊ دەشگوترێ: (**تَقَادَعَ القومُ**): خەڵکەکە یەك لەدوای یەك مردن ◊ **تَقَدَّعَ لە بالشَّرِّ**: خۆی بۆ شەڕ ئامادە کرد ◊ **القَدَعُ من الرجالِ والخیلِ**: پیاوێك یان ئەسپێك تەپوتۆز بەرپا بکا ◊ (القَدِعُ من الماء) ناوێك ئەوەندە سوێر بێ بەکەڵکی خواردنەوە نەیە ◊ **القِدْعَةُ من الثیاب**: رۆبێکی کورت یان کەوایەکی کورت کە نەگاتە خوار ئەژنۆ ◊ **القَدِعَةُ**: کەم قسەو شەرمن، کەم دو و زۆر شەرمن ◊ **القُدُوعُ من النساء**: بەمانا (القَدِعَةُ) دێ ◊ هەروا ئافرەتێك بەهیچ رازی نەبێ ◊ ئەسپە نێرەیەك پێویستی بەوە بێ شورکی لەلوتی بدرێ جڵەوی توند بکرێ بۆئەوەی لەخێرا رۆیشتن مەنع بکرێ ◊ **المِقْدَعَةُ**: گۆچان و عەصایەکە مرۆڤ پارێزگاری پێ لەخۆی دەکا.

قَدَفَ الماءَ قَدْفاً: ئاوی هەڵگوازت.

القُدافُ: لوێچە ئاو لەحەوز هەڵگوازتن ◊ کۆڵینەو مەرکانە ◊ جەرەی ئاو لەسواڵەت ؛ گۆزە.

قَدَمَ فلان قُدُماً: فلانکەس پێش کەوت.

قَدِمَ فلان قَدَماً: فلانکەس ئازاو بەجەرگ بوو.

قَدَم القَوْمَ قَدْماً وقدوماً: پێش خەڵکەکە کەوتو بوو بە پێشەنگیان.

قَـدِمَ علـى الأمـر قُـدُوماً: ڕوی لەکارەکـە کـرد ٥ دەگوترێ: (قَدِمَ على العيـب): بەعەیبەکە ڕازی بوو.

قَدِمَ من سَفَرِهِ: لەسەفەرەکەی گەڕایەوە.

قَدِمَ البلدَ: چووە ناو شورایەکە.

قَدُمَ الشَّيْئُ قِـدَماً وقدامـةً: زەمانێـکی زۆر بەسـەر بوونەکەیدا تێپەڕی ٥ (فهو قديم) ٥ **أقـدم فـلان:** فلاّنکـەس چـووە پـێش ٥ **أقـدَمَ علـى العمـل:** پەلـەی کـرد لـە ئەنجامـدانی کارەکـەدا بـەبێ ڕاوەستان ملی لێ ناو تـەواوی کـرد ٥ **أقـدم فـلان على العيب:** فلاّنکەس بەعەیبەکە ڕازی بـوو ٥ **أقدمَ فلاناً:** فلاّنکەسی پێش خست ٥ **أقـدمَ فلانـاً على الأمر وعلى قرنه:** فلاّنکەسی واڵێ کرد پەلە بکـا بـۆ هێـرش بـردن بۆسـەر فـلاّن بـەبێ ڕاوەستان ٥ **قَدَّمَه:** خستیە پێشەوە ٥ **قَدَّمَ الشَّيْئَ الى غـيره:** شـتەکەی نزیـك کـردەوە لـەفلاّن ٥ دەشگوترێ: (قَدِّم رجلك الى هذا الأمر) ئەو کارە ئـەنجام بـدە ٥ **تقـادم الـشَّيْئُ:** شـتەکە ڕۆژگـاری دوورو درێژی بەسەردا تێپەڕیو درێـژەی کێشا ٥ **تَقَـدَّمَ فـلان:** فلاّنکـەس پـێش کـەوت، بووبـە پیشەنگ ٥ **تَقَدَّمَ اليه:** لێی نزیك بۆوە ٥ **تَقَدَّمَ الى فلان بكذا:** فەرمانی بـە فلاّنکـەس کـرد بـەفلاّن شت ٥ یـان داوای لێ کـرد فـلاّن کـار بکـا ٥ **تَقَـدَّمَ القـومَ:** لـە شـەرەفو پیاوتیـدا پـێش قەومەکـە کەوتو بوو بەپێشەنگیانو ڕابەرایەتی کـردن ٥ **إ[illegible] القومَ:** پێش گەلەکەی کـەوتو بـوو بـە ڕابــەریان ٥ **إســتقدم فلانــاً:** داوای هــاتنو ئامادەبوونی فلاّنی کـرد ٥ دەگـوترێ: (إستقدمه الأمير) ئەمیر داوای کرد فـلاّن ئامـادە بـێ لـەلای بۆکاری پێویـست ٥ دەشـگوترێ: (فـلان مُـستقدم الـيّ) فلاّنکـەس ڕوی دوژمنایـەتی لەمنـەو بەچاوی دۆستایەتی ناڕوانێتـە مـن. (التقـادم في القانون): ماوەیەکی دیاریکراوە بەتێپـەڕبوونی، مـافی داواکردنـی مـاف یـان جێبـەجی کردنـی بڕیـارو حـوکم پوچـەڵ دەبێتـەوە ٥ **القـادِمِ مـن الإنـسان:** لـە مـرۆڤ دا مەبەسـت سـەریەتی ٥ لـەکاروان قافڵـەدا پێـشەواو سـەرەتایەتی ٥ **القادمة مـن الجيش:** کۆمەڵێـك سـەربازن پـێش سوپا دەڕۆنە پێشەوەو دەبنە پێـشەنگی سـوپا ٥ **القادمة من الرحل:** پێشەتای کاروانو گەڕاوەی ٥ هەروا ناوە بۆ یەکێـك لـە پەڕەگـەورەکانی باڵی باڵندە یان یەکێك لەچوار پەڕی پێشەوەی باڵ ٥ **القَدَّامُ:** زەرفی مەکانە بەمانا پێشەوەو بەردەم دێ ٥ **القِدْمُ:** ناوێکە لەناوەکانی زەمـان ٥ **القُـدُمُ:** ڕۆیـشتن بـەرەو پـێش ٥ پیـاوی ئـازاو چـاو نەترس.

قُـدُمَ: زەرفـی مەکانـە، واتـە بـەرەو پـێش ٥ دەگـوترێ: (هو يمشي القُـدُم) ٥ **القَـدَمُ:** قـاچ، ئـەو بەشەی دەخرێتە سەر زەوی، لـەوێ بـەرەوژوور پێی دەگوترێ: (السّاق) ٥ جومگـەی نێوانیـان پێی دەگـوترێ: (الرُّسغ) ٥ هەروا وشەی (القَـدَم) بەمانا پێشکەوتن لە خێـر یـان لـە شـەڕدا دێ ٥ دەگوترێ: (لفلان قَدَم في العلم أو الكرم ونحوهما) فلاّنکــەس لــەزانیاریو بەخــشندەیی دا پێشکەوتنی باشی بەدەست هێنـاوە ٥ **القَـدِمُ مـن الرجال:** کەسێـك زۆر دەسـت پێـشخەری هـەبێو چـاو نـەترس بـێ ٥ **القُدْمَـةُ:** کەسێـك زۆر خـۆ بخاتـە پێـشەوە بـۆ ڕوبـەڕو بوونـەوەی دوژمـنو چـاونەترس بـێ ٥ دەسـت پێـشخەر لـەکارو هەڵوێست دا.

القَدَمَـةُ: ئافرەتێـك پلـەو پایـەی لـەكاری خێـردا هەبێ ٥ ئازایەتی ٥ لەبواری مەڕو ماڵاتیش ئـەو مەڕو بزنەیە كەلە لـەوەڕان دا لەپێشەوە بێ ٥ القُدَمیَّة: خۆبادانو لارو لەنجە ٥ القَـدومُ: ئـازاو بەجەرگو پێشمەرگەو سڵ لەدوژمن نەكەرەوە ٥ ئامێرێـكی دارتاشیو نـەحتو هەڵـكۆڵینە ٥ القديمُ: ئەوەی بەسـەر هـەبوونی دا ڕۆژگارێـكی زۆر تێپـەڕ بووبـێ ٥ بـەلای زانایـانی عیلمـی كەلامەوە وشەی (قَديم) بەهەبوویـەك دەگـوترێ سـەرەتای بـوونی نـەبێ واتـە هـەر هـەبووبێو كاتێك نەبێ نەبووبێ ٥ ناوێكە یان نازناوێـكە لـەناوە جوانـەكانی خـودا ٥ القَیْـدامُ: پێـشەوە ٥ دەگوترێ: (جلستُ قيدامه) لە پێشیەوە دانیشتم ٥ هـەروا وشـەی (قَیْـدام) لەهـەموو شتێـك دا پێـشەوەیەتی ٥ المِقـدامُ والمِقدامـةُ: كەسێـك زۆر بچێتە نـاو كـاری سامناكەوەو سڵ لـە دوژمـن نەكاتـەوە ٥ هـەر بـەرەو پـێش بـڕوا ٥ (ك: مقـاديم) ٥ المُقَـدَّمُ: ناوێـكە لـەناوە جوانـەكانی خـودا ٥ واتـە: ئـەوەی شـت پـێش دەخـاو شت لەشوێنی شیاوی خۆی دادەنێ ٥ باریكایی لوت ٥ كۆتـایی لـوت بـە لای چاودا ٥ لەهـەموو شتێـك سـەرەتاكەی ٥ پلەیەكـە لـە پلـەكانی سـوپاو پۆلیس لەنێوان پلەی (الرائد) و پلەی (العقيـد)ە ٥ المُقَدِّمَـــةُ: دیباچـــە ٥ لەهـــەموو شتێـــك دا سـەرەتاكەیەتی ٥ لـەبواری سـوپادا كۆمەڵێـكە لەسوپا لە پێشەوەی سوپاوە دەڕوا ٥ ڕوخسارو ناوچەوان. ◊قَدَأَ قَدْأً: نزیك بۆوە.

قَدَأَ الفَرَسُ ونحوه: ئەسپەكە پەلەی كرد.

قَدأَ الطعامُ: خواردنەكە تـامو بـۆنی خـۆش بـوو ٥ أقـدی فـلان: فلانكـەس لەسـەفەر گەڕایـەوە ٥ لەبواری خێرو چاكەدا بەردەوام بوو ٥ تەمـەنی درێـژ بـوو پیربـوو نزیـك مـردن بـۆوە ٥ أقـدی المِسكَ: میـسكەكە بـۆنی بـڵاو بـۆوە ٥ قـاداه: دەگـوترێ: (فلان لايقاديه أحـد) فلانكـەس كـەس نیە چەنەبەری بێو شـان لەشانی بـدا ٥ تَقَـدّى الراكبُ على الدابة: سوارەكە لەپشتی ولاخەكـە مایـەوە تـا ڕێـگاكە ئاشـكراو دیـار بـوو ٥ هـەروا وشـەی (تقـدّی) بـەمانا خۆبادانو لارو لەنجـە كردن دێ ٥ إقتدى به: چاوی لـەو كـردو لاسایی ئەوی كردەوەو خۆی بەئەو شوبهاند ٥ القادیـة: كۆمەڵێكی كەم لە ئادەمیزاد ٥ دەگـوترێ: (أتتـنا قادية مـن النـاس) ٥ القاديانيـة: پێڕێـكن، جۆرە بـیرو بۆچونێـكی ئایینیـان هەیـە پـاڵ مـیرزا ئەحمەدی قادیانی دەدرێن میرزا ئەحمـەد ساڵی ١٩٠٨ز مردووە ٥ القَدا: بۆنو بەرام ٥ دەگـوترێ: (مـا أطيـب قَـدا اللّحـم) بـۆنو بـەرامی گۆشت چەند خۆشە ٥ القِدى: ئەندازە ٥ دەگـوترێ: (هو مـني قِـدى رِمـحٍ) ئـەو كابرایـە لـێم نزیكـە، ئەنـدازەی ڕمبێـك لـێم دوورە ٥ القَـداةُ: بـەمانا (القَدا) دێ ٥ القَداوة: بەمانا (القَدا) دێ ٥ القِـدةُ: میـسالو نمونـە: كـەدەكرێ چـاوی لێ بكـرێو لاسایی هەڵوێستو كارەكانی بكرێتەوە ٥ القِـذُّ: بنكو بنەما كەلقو پۆپی لێ دەبێنـەوە ٥ القَذِی: ڕاوەسـتاوی، بـەردەوام بـوون ٥ القُـذوَةُ: نمونـەو ڕابەرو میسال ٥ القَدِي والقَدِيُّ من الأطعمة: ئـەو خواردنەیـە بـۆنو بـەرامی زۆر بـێ ٥ بـەزۆری ئەمـــە بـــۆ خـــواردنی بـــرژاو یـــان كـــوڵاو بەكاردەهێنـدرێ ٥ قَـذَّ قَـذّاً: بڕییـەوە، ڕێـكی خست ٥ دەگوترێ:

قَـذَّ الریـشةَ: پـەڕەكانی تیرەكـەی لابـردو ڕێـكی كردەوە.

قَذَّ فلاناً: لەپشتەملی فلانكەسی دا ٥ أقَذَّ السهمَ: پـــــــەڕی تیرەكـــــــــەی لابـــــــــردن.

قَنَذَ الشَّيْءَ: شتەکەی ڕێکخستو جوانی کرد ◊ قَنَّذَ شَعْرَه: مووەکانی هەڵپاچین کورتی کردنەوە ◊ تَقَنَّذَ القومُ: خەڵکەکە پەرتەوازە بوون ◊ الأقَذُّ من السهام: تیرێکە پەڕی هەبێ ◊ شتێک بڕینەوەکەی ڕاست بێ هیچ خوارو خێچییەکی تێدا نەبێ ◊ القاذّ، القاذّة: دەگوترێ: (فلان في قتاله مايدع شاذاً ولا قاذاً) فلانکەس لەشەڕدا هەرچی بێتەبەری دەی پروێنێ ◊ القُذاذةُ من کل شيئ: هەر شتێک هەڵوەری‌و لەشتێکی تر بکەوێتە خوار وەکوو پەڕو پوڵی باڵندەو شتی وا ◊ القُذان: موی سپی لاجانگ ◊ سپیایی باڵی باڵندە ◊ القُذَّةُ: پەڕی باڵی باڵندەی وەکوو بازو هەڵۆو دوای تاشین‌و ڕێکخستنی وەکوو سەرە تیرو بەکارهێنانی لەکەوان دا ◊ گوێچکەی نادەمیزادو ئەسپ ◊ المَقَذُّ: کۆتایی ڕوانی موو لەپشتە مل (پشتە سەر) ◊ بناغەی گوێچکە ◊ المِقَذُّ والمِقَذّة: نامێرێکە پەڕی باڵندەی پێ ڕێک دەخرێن بۆئەوەی بکرێن بەتیر ◊ المُقَذَّذُ من الرجال: پیاوی چوست‌و چالاک ◊ دەشگوترێ: رجل مُقَذَّذ: پیاوێکە گرنگی دەدا بەخۆڕێکخستن‌و پۆشاکی.

قَذَرَ الشَّيْءَ قَذَراً: شتەکەی قێزمون کرد.

قَذِرَ قَذَراً: شتەکە چڵکن‌و پیس بوو.

قَذُرَ الشَّيْءُ: بەپیس‌و چڵکنی هاتە بەرچاو ◊ بێزی لێ کردەوە لەبەر چڵکنی‌و قێزمونی خۆی لێ پاراست.

قَذُرَ قَذارةً: بەمانا (قَذِرَ) دێ ◊ قَذَّرَهُ: وای لێ کرد قێزەون بێ ◊ أقْذَرَهُ: بەقێزمون هاتە بەرچاو ◊ أقْذَرَ فلاناً: فلانکەسی جاڕز کرد ◊ تَقَذَّرَهُ: بەمانا (قَذِرَهُ) دێ ◊ إستقذر الشَّيْءَ: بێزی لەشتەکە هەڵسا ◊ القاذورة: چڵک‌و پیسایی ◊ کردەوەی ناشیرین وتەی نابەجێ‌و ناشیرین. (القاذورة من الرجال): پیاوی ڕەوشت ناشیرین‌و بەدخو کەبەکەڵکی تێکەڵ بوون‌و هاوڕێیەتی نەیە ◊ کەسێك گوێ نەداتە ئەوەی چ دەکاو چ ناکاو چ دەڵێ‌و چ ناڵێ ◊ گو و میزو پیسایی ◊ القَذَرَةُ: (رجل قَذَرَة) پیاوێکە خۆ لەو شتانە دەپارێزێ کەجێگای سەرزەنشتکردنن ◊ القَذور: (رجل قَذور) پیاوێکە لەبەر بەدڕەوشتی تێکەڵاوی خەڵك نابێ‌و لەگەڵیان هەڵناکا ◊ ئافرەتێك خۆ زۆر لەپیاوان دوور بگرێ‌و تێکەڵاویان نەبێ ◊ ئافرەتێك خۆ بپارێزێ لەشوێنی گومان لێ کراو، توخن شتێك نەکەوێ گومانی خراپی لێ بکرێ.

المَقْذَر: دەگوترێ: (رجل مَقذَر) پیاوێکە خەڵك خۆی لێ دەپارێزێ‌و توخنی ناکەون ◊ قَذَعَهُ قَذْعاً: جوێنی ناشیرینی پێدا ◊ قَذَعَهُ بالعصا: بەگۆچان لێی دا ◊ قَذَعَهُ عن الأمر: لەکارەکە مەنعی کردو گێڕایەوە ◊ أقْذَعَهُ ولە: جوێنی ناشیرینی پێدا ◊ أقْذَعَهُ بلسانه: بەقسە بۆڕی دا ◊ أقذعَ القولَ: قسەی ناشیرین‌و بێجای ئاراستە کرد ◊ أقذعَ الشَّيْءَ: شتەکەی بەخراپ‌و پیس هاتەبەرچاو ◊ قاذَعَهُ: جوێنی ناشیرینی ئاراستە کرد ◊ تَقَذَّعَ: بێزی لێ کرد، ناخۆشی ویست ◊ تَقَذَّعَ لە بالشرّ: خۆی بۆ ئامادەکرد بەشەڕو زیان ◊ الأقذع من الكلام: قسەی ناشیرین‌و بێجا ◊ قسەی قۆڕو نابەجێ ◊ القذيع من الكلام: قسەی ناشیرین‌و قۆڕ ◊ القذيعَةُ: جوێنی ناشیرین‌و خراپ ◊ المُقَذَّعات: چڵك‌و پیسایی ◊ المُقذع: هیجاو زەمکردن بگاتە ئاستی جوێن ◊ المُقذعات: جوێنی زۆر زەق‌و ناشیرین ◊ القُذعِلة من الأشياء: شتی پڕو پوچ ◊ ئافرەتی کورتەبالاو هیچ‌و پوچ.

قَذَفَ بالحجر: بەردی پێدا دا، بەردی تێ گرت.

قَذَفَ البحر بما فيه: دەریا بەهۆی شەپۆلی بەهێزەوەی ماسیو شتی وای هەڵدانە دەرەوە.

قَذَفَ فلان بقوله: فلانکەس بەبێ لێ ورد بوونەوە قسەی دەرپەڕاند.

قَذَفَ بالشيئ على فلان: شتەکەی بەفلان دادا، بەوی کێشا ◊ حەقو ڕاستی بە بەتاڵ دا دەدەمین و لەناوی دەبا.

قَذَفَ فلاناً بالشيئ: بەشتەکە فلانکەسی هەنگاوت ◊ دەگوترێ (قذف بالكذب) بەدرۆزنی حیساب کرد درۆزنی پاڵ دا ◊ (وقذفه بالمكروه) شتی ناشیرینی پاڵ دا.

قَذَفَ فلاناً في البحر: فلانکەسی هەڵدایە ناو دەریاوە.

قَذَفَ المحصنة: بوختانی بۆ ئافرەتە داوێنپاکەکە هەڵبەست، زیناکردنی پاڵدا ◊ **تقاذفوا بالحجارة:** شەڕەبەردیان کرد بەردیان بەیەکتردا دا ◊ جنێو و قسەی ناشیرینیان بەیەکتر گوت ◊ دەشگوترێ: **تقاذفت بهم الفلوات:** هەریەکەیان کەوتنە ولاتو چۆڵەوانییەك ◊ **تقاذف الفرسُ في جريه:** ئەسپەکە لە ڕۆیشتنی دا پەلەی کرد ◊ **الأقذاف** (أقذاف القصر): سوێبان و بارکۆنی باڵەخانە ◊ **قاذفة القنابل:** فڕۆکەی بۆمب هاوێژ.

القِذاف: شتێك پڕ بەچنگ بێ هەڵی بگری و بیهاوێژی ◊ ڕۆیشتنی خێراو بەپەلە ◊ دەشگوترێ: (مفازة قِذاف) سارایەکی دوورو درێژە ◊ (ناقة قِذاف) حوشترێکە لە ڕۆیشتن دا خۆدەخاتە پێش حوشترەکانی ترەوە ◊ **القذاف والقذافة:** ئامێری شت فڕێدان و شت هاویشتنە وەکوو قۆچەقانیو تفەنگو کەوانو شتی وا ◊ **القِذّيفى:** دەگوترێ: (بينهم قِذّيفى) بەقۆچەقانی بەرد بۆ یەکتر دەهاوێژن ◊ جنێوی کاریگەرو جەرگبڕ ◊ **القَذَفُ:** لایەنی شت ◊ شوێنی لادان و کەوتنە خوارەوە ◊ دوور ◊ دەگوترێ: (مَفازة قَذَف) و (منزل قَذَف) و (فلاة قذف) ◊ **القُذُفُ:** بەمانا (القَذَفُ) دێ ◊ **القُذْفَةُ:** بەمانا (القَذَفُ) دێ ◊ **قُذْفة الجبل:** گردو باسك کە لە کێو بەرزتر بێ یان لوتکەو دوندی کێو ◊ بارکۆنی باڵەخانە ◊ **القَذُوف:** دوور ◊ تیرێك بەری پێوەنەبێ ◊ **القذيفة:** هاوەن و هاوێژەر ◊ گولە تۆپ و قومبولە کەبەهۆی تۆپ و فڕۆکەوە دەهاوێژرێ ◊ جنێوی ناشیرین ◊ **المُتَقاذِف:** خۆشڕۆو بازهاوێژی خێرا. فَرَسٌ متقاذفٌ: ئەسپێکی خێرا ڕۆیە ◊ **المَقاذِفُ:** شوێنی بەفەتارە چوون ◊ **المِقْذاف:** سەوڵە: دارێکە سەرەکەی تەختەیەکی پانی پێوەیە بەلەم و کەلەکی پێ پاڵ پێوە دەنرێ ◊ **المُقَذَّفُ:** گۆشتن و قەڵەو ◊ **المِقْذَفُ:** ئامێری شت هەڵدان و شت هاویشتن سەوڵەی بەلەمەوان و کەڵەکەوان ◊ **المَقْذَفَةُ:** بەمانا (المِقْذَفُ) دێ.

قَذَلَ فلان قَذْلاً: فلانکەس لەحەق لای داو ستەمی کرد.

قَذَلَ في الأمر: گرنگی دا بەکارەکەو زۆری هەوڵدا ئەنجام بدرێ.

قَذَلَ فلاناً: زەبری لەپشتە سەری فلان دا ◊ شوێنی کەوت ◊ ڕەخنەی لێ گرت ◊ **القاذِلُ:** کەڵەشاخ گر ◊ **القَذالُ:** شوێنی بەیەکگەیشتنی ئێسقانەکانی پشتە سەری ئادەمیزادو ولاخە بەرزە ◊ **القَذَلان:** ئەملاو ئەولای پشتە سەر ◊ **قَذال الفرس:** ئەو شوێنەی قایشی هەوسارەکە لەدوا ناوچەوانیەوە گرێ دەدرێ.

قَذَمَ له من العطاء قَذماً: بەخششی بۆ زۆر کرد.

قَذِمَ من الماء قُذمةً وقَذماً: قومە ئاوێکی خواردەوە ◊ **القُذام**: بەرفراوان ◊ دەگوترێ: (بئر قُذام) بیرێکی ئاو زۆرە.

القُذَم: بەخشندەو سەخی سروشت کەسێك زۆر بەخشندە بێ ◊ **القُذُم**: بەخشندەکان، ئەو مرۆڤانەی بەخشندەن ◊ **القُذمَةُ من الماء**: قومە ئاو ◊ **القذوم من الآبار**: بیرێك ئاوی زۆری هەبێ.

قذى الشَّيْئُ قَذياً وقَذىً: شتەکە چڵکو شتی وای تێدا بوو.

قَذَت العينُ: چاوەکە پوشکەکەی دەردایە دەرەوە ◊ ڕیپۆقی دەرکرد ◊ ڕیپۆقی دەردا ◊ **أقذت عينه**: چاوی ڕیپۆقی دەردا پوشکەی دەرکردە دەرەوە ◊ **قاذاهُ**: پاداشی دایەوە ◊ **قَذَّى عَيْنَهُ**: پوشکەی ناوچاوی دەرهێنا ◊ (فهي مقذية) ◊ **إقتذى الطائر**: باڵندەکە ڕیپۆقی لەچاو دەرکرد ◊ **الأقذاء من الناس**: هەتیومچەو خوێڕی ◊ **القَذى**: کۆی (القذاة) ئەو ڕیپۆقو زەرداوییەیە کە لەچاودا پەیدا دەبێ ◊ دەگوترێ: (هو يغضي على القذى) ئەو لەسەر ڕیپۆق چاو لێك دەنێ ◊ بەکەسێك دەگوترێ زەلیلیو ژێردەستەیی قبوڵ بکاو هەوڵی خۆ ڕزگارکردن نەدا ◊ **القَذِي**: ڕیپۆقو گڵە وردە کەلەچاودا کۆدەبێتەوەو ڕەنگێکی مەیلەو زەرد وەردەگرێ ◊ **القَذاةُ**: ئەو ئاو و خوێنەیە کە حوشترو مەڕو بزن پێش بێچو بوونو دوای بێچو بوونیان لێیان دێتە دەر ◊ ئەو گڵەوردەیە یان هەرشتێکی تر کە دەکەوێتە ناو چاوەوە یان دەکەوێتە ناو ئاو و شەرابو دۆو شتی شلەمەنییەوە ◊ دەگوترێ: (فلان قذاة في عين فلان) فلانکەس چڵکی چاوی فلانکەسە زۆری ڕق لێیە ◊ **القَذِيُّ**: دەگوترێ: (رجل قَذِي العين) پیاوێکە چاوی شتی نامۆی تێ چووە.

قَرَأ الكتابَ: کتێبەکەی خوێندەوەو وشە بەوشەو دێڕ بەدێڕ سەیری ناوەڕۆکی کتێبەکەی کردو خوێندیەوە تێی ڕوانیو لێی وردبۆوە.

قَرَأَ الآيةَ من القرآن: بەدەنگ ئایەتەکەی خوێندەوە وشەکانی بەدەم گوتن، جا لەناو قورئانەکەدا یان لەبەر.

قَرَأ عليه السلامَ: سڵاوەکەی پێ گەیاند.

قَرَأَ الشَّيْئَ قَرءاً وقرآناً: شتەکەی کۆکردەوەو خستیە پەنایەك ◊ **أقرأت المرأة**: ئافرەتەکە کەوتە حاڵەتی عادەتی مانگانەی خۆیەوە ◊ یان لەحەیز پاك بۆوە ◊ **أقرأ الرجلُ**: پیاوەکە دەستی کرد بەخودا پەرستیو تاعەت ◊ **أقرأت النجومُ**: ئەستێرەکان نزیکی هەڵهاتن یان ئاوابوون بوون ◊ **أقرأت الرياحُ**: بایەکە هەڵی کرد.

أقرأ فلاناً: فلانکەسی والێ کرد بخوێنێ ◊ (فهو مُقْرِئ) ◊ دەشگوترێ: (أقرأهُ القرآن) قورئانەکەی پێگەیاند (أقرأهُ السلامَ) سڵاوەکەی پێگەیاند ◊ **قارَأهُ مُقارَأةً وقراءً**: هاوبەشی کرد لە قورئان خوێندن دا ◊ **قرَّأ المرأةَ**: ئافرەتەکەی بەند کرد بەمەبەستی چاوەڕوانی پاکبوونەوەی لەعادەتی مانگانەی ◊ **إقترأ القرآنَ والكتابَ**: قورئان یان کتێبەکەی خوێندەوە ◊ **تَقَرَّأ**: کەوتە حاڵەتی خودا پەرستیو نوسوك کردنەوە ◊ **إستقرأهُ**: داوای لێ کرد کە قورئانی بۆ بخوێنێ ◊ **الإستقراء**: لێکۆڵینەوەو بەدواداچوونی جوزئیاتو تاکە بۆ گەیشتن بەئاکامی کولیو ڕەها ◊ **أقرأ**: (إسم تفضيل) واتە: باشتر خوێن ◊

القارئ: خواپەرست ٥ موتەنەسیك ٥ **القرآن**: نامەی پەروەردگارە: کە بە فریشتەی تایبەت دا ناردوویەتی بۆسەر پێغەمبەری خۆی حەزرەتی موحەممەد (د.خ) کە ئێستا لەناو دوو بەرگی جیاجیادا نوسراوەتەوەو دەخوێندرێتەوە ٥ جۆری خوێندنەوەی قورئان ٥ **القُرْأ**: حەیز ٥ پاکبوونەوە لە حەیز ٥ سەرەوای شیعر ٥ **أقراء الشعر**: سەرەوای شیعرو بەحری شیعرو جۆرەکانی ٥ **القَرّاءُ**: کەسێك باش قورئان بخوێنێ، قورئان خوێنی باش بێ ٥ **المَقْرَأةُ**: شوێنێکە لەمزگەوت دا یان ئارامگایەکە قورئانخوێنەکان تێیدا کۆدەبنەوە بۆ قورئان خوێندن.

قَرَبَ السَّيفَ قَرْباً: کیفی بۆ شمشێرەکە دروست کرد ٥ شمشێرەکەی خستە ناو کالانەوە.

قَرَبَ الإبلَ: بەشەو حوشترەکانی لێخوڕین بۆئەوەی بەیانی زوو بیانباتە سەر ئاو و ئاو بخۆنەوە.

قَرِبَ الشَّيْءَ قُرْباً وقرباناً: لەشتەکە نزیك بۆوە ٥ دەستی بۆ بردو خەریکی بوو ٥ بۆ تەشدیدو زێدەڕۆیی لەنەهی کردن لەشتێك.

قَرُبَ الشَّيْءُ قرابةً وقرباً: شتەکە نزیك بۆوە، (فهو قریب) ٥ **أقربت الحامل**: ئافرەتە سك پڕەکە نزیك کاتی منداڵبوون بۆوە ٥ **أقرب الدُمّلُ**: دومەڵەکە خەریکە بگاو بتەقێ ٥ **أقرَبَ المستقي الإناءَ**: ئاوگێڕەکە گۆزەکەی نزیك پڕبوون کردەوە ٥ **أقربَ فلاناً قراباً**: کالانە شمشێری بۆ فلان دروست کرد.

أقربَ السيفَ والسكين: کیفی بۆ شمشێرەکەو کێردەکە دروست کرد، یان خستیە ناو کیفو کالانەوە ٥ **قاربَ الإناءُ**: گۆندە ئاوەکە نزیکە پڕبێ لەئاو ٥ **قاربَ فلان في أموره**: فلانکەس لەکارەکانیدا میانەڕەو بوو ٥ **قاربَ الخطوَ**: هەنگاوەکانی نزیك کردنەوە ٥ **قارب فلان فلاناً**: فلانکەس گفتوگۆی جوانی لەگەڵ فلاندا کرد ٥ فلانکەس ڕاوبۆچوونی لەگەڵ فلاندا کرد ٥ **قَرَّبَ فلانٌ**: فلانکەس کەلەکەی ئازاری بوو ٥ دەستی خستە سەر کەلەکەی ٥ **قَرَّبَ الفرسُ**: ئەسپەکە بازێکی هێواشی هاویشت ٥ یان بەهێواشی هەنگاو دەنێ ٥ **قَرَّبَ الشَّيْءَ**: شتەکەی نزیك کردەوە ٥ **قَرَّبَ القُربانَ**: قوربانییەکەی پێشکەش کرد ٥ **قَرَّبَ قِراباً**: گوندەئاوی دروست کرد ٥ **إقتربَ القومُ**: خەڵکەکە هەندێکیان لە هەندێکیان نزیك بوونەوە ٥ **إقتربَ الوعدُ**: وادەکە نزیك بۆوە ٥ دەگوترێ: (إقتربَ مِنه) لێی نزیك بۆوە ٥ **تقارَبَا**: هەریەك لەو دووانە نزیك بوونەوە ٥ **تقاربَ الزَّرْعُ**: کشتوکاڵەکە نزیکە پێ بگا ٥ **تقاربَ الوعدُ**: کاتەکە نزیك بۆوە.

تقرَّبَ اليه: هەوڵی دا لێی نزیك بێتەوە ٥ دەشگوترێ: (تَقَرَّبَ الى الله بالأعمال الصالحة) هەوڵی دا بەکردەوەی چاك لەخودا نزیك بێتەوە ٥ **إستَقْرَبَهُ**: بەنزیکی دانا ٥ هیوای خواست نزیك بێ ٥ **التَّقَرُّبات**: دەگوترێ: (ظهرت تقربات الماء) نیشانەی هەبوونی ئاو دەرکەوت ٥ بیرهەڵکەن و کارێزکەن کەدەگاتە بەردە وردەو جۆرە زیخێك بۆی دەردەکەوێ کەنزیکە بگاتە ئاو ٥ **القارِبُ**: بەلەم ٥ بەلەمی کێشت بەلەمێکە لەدرێژەوەیە لەسەر شێوەی بەلەمی ناو ئاو ٥ **القِرابُ**: کیفو کالانی شمشێرو کێردو شتی وا ٥ تورەکەو جۆرە جانتاو هەمبانەیەکە موسافیر هەندێ پێداویستی خۆی تێدا هەڵدەگرێ ٥ **القُرابُ**:

نزيك ٥ دەگوترىّ: (ماهو بعالم ولا قراب عالم) نەزانايە نە لەزانايیش نزیکە ٥ **القَرابَـةُ:** خزمایەتی نزیك لێك نزیکی لە خزمایەتی دا ٥ **القِرابَةُ:** ئەوەی بەشەو حوشتر بەرێ بۆئەوەی بەیانی زوو بیانبا بۆسەر ئاو ٥ **القُرابَةُ:** بەمانا (القُـرَابُ) دیّ ٥ **القُـرْبُ:** نزیکی ٥ خزمایەتی ٥ دەگوترێ: (بيني وبينه قُرْبٌ) ٥ خالیگەو کەلەکە ٥ **القَرَبُ:** بەمانا (القِرابَةُ) دیّ ٥ بیری ئاو نزیك ٥ ئەو شەوەی لەسەر ئاو دەمێننەوە تابەیانی ٥ **القُرْبى:** خزمایەتی ٥ **القُرْبان:** هەرشتێك خۆی پێ لەخودا نزیك بکرێتەوە ٥ جا قوربانیو شتی وابێ یان کردەوەی چاکە بێ ٥ پیاوی هاونشینو نزیك لەپاشا ٥ **القُرْبَةُ:** خزمایەتی، لێك نزیکی لەخزمایەتی دا ٥ دەگوترێ: (بيني وبينه قُرْبَةٌ) هەرشتێك خۆی پێ لەخودا نزیك بکەیتەوە لەقوربانیو خێرو چاکە ٥ **القِرْبَـةُ:** کوندەو دێمکە ٥ زەرفێکە لە پێست دروست دەکرێ بەم جۆرە لایەکی دەدورێو ئاوی تێدەکرێ ٥ **القريب:** نزیك لەڕوی مەکانو شوێنەوە یان لەڕوی مێژووەوە یان لەڕوی بنەچەو نژادەوە ٥ هەروا ناوە بۆ بەحرێك لەشیعری فارسی کێشەکەی (مفاعيلن مفاعيلن فاعلاتن) ٥ **القَريبة:** خاوەنی خزمایەتی یان نزیکی لەشتی تردا ٥ **القَوْرَبُ:** ئاوێك ئەوەندە زۆر بێ بەری نەگیرێ ٥ **المتقارب من الرجال:** پیاوی کورتەبالا ٥ بەحرێکە لەبەحری شیعر کێشەکەی هەشت جار (مفعولن) ٥ **المُقَارِبُ:** مامناوەندیی لەنێوان باشو خراپ ٥ **المَقْرَبُ:** رێگەی کورت ٥ شەوڕەو ٥ ڕۆیشتنی شەو ٥ **المَقْرَبَةُ:** بەمانا (القَرَابَةُ) دی ٥ ڕێگای کورت ٥ یان ڕێگای کورت کەدەتگەیەنێ بەڕێگای درێژ ٥ خانو ئوتێل بۆئەوەی ڕێبوار پشوی تێدا بدەن ٥ **المُقْرَبَةُ:** ئەسپ یان حوشترو وڵاخی تر کەکاتی ئەومیان هاتبێ بۆ سواریی بەکار بهێندرێن ٥ وڵاخە بەرزە خۆشەویست بێ ئاخوڕو لەوەڕو ئالیکی لێ نزیك بکرێتەوە ٥ **المُقْرِبات:** بەمانا (التَقَرُبـات) دیّ ٥ **القَرَبُوسُ:** قەبوچکی زین، قەبوچکی پیشەوەو دواوە.

قَرِتَ الدَمُ قَرْتاً: خوێنەکە وشك بۆوە ٥ دەگوترێ: **قَـرِتَ الظفـرُ:** خوێن لەژێر نینۆکەکان کۆبۆوەو وشك بوو.

قَرِتَ الرجلُ: پیاوەکە بێدەنگ بوو.

قَـرِتَ الرجـلُ قَرَتـاً: پیاوەکە دەموچاوی گۆڕا لەخەفەتان یان بەهۆی ڕقەوە ٥ **القَـرَتُ:** شتی بەستوی سپی ٥ **قَرَتَهُ الأمرُ أو الغَمُّ قَرتاً:** کارەکە نارەحەتی کردو وەزعی تێك دا.

قَرِثَ قَرَثاً: ماندووی کرد ٥ **قَرَحَهُ قَرْحاً:** بریندداری کرد.

قَـرَحَ فلانـاً بـالحق: بەحەقو عەداڵەتخوازیی پێشوازی لە فلانکەس کرد.

قَـرِحَ قَرَحـاً: چەند برینو ڕوشاوێکی پێوە دەرکەوت.

قَرِحَ الحيـوان: گیانلەبەرەکە پەڵەی سپی بچکۆلە بەناوچاونییەوە دەرکەوت.

قَـرِحَ للشَيْئ: خەمی بۆ خوارد ٥ **أقْـرَح فلان:** فلانکەس دەموچاوی زیبکەو ئاولاوی بوو ٥ **قارَحَهُ:** بەرەنگاری بۆوە ٥ ڕوبەڕوی وەستا ٥ **قَرَّحَ الشجرُ:** درەختەکە پۆخوچرۆکانی دەرکەوتن ٥ **قَـرَّحَ سـنّ الـصغير:** ددانی منداڵەکە خەریکە دەرکەون ٥ **قَرَّحَ الجسمَ:** جەستەکەی بریندار کرد ٥ **قَـرَّحَ الوَشـمَ:** شوێنی کوتانی خاڵەکانی جەستەی بەدەرزی هاژنیەوە ٥ **إقترح بِئراً:**

بیرەکـەی هەڵـکەند لەشوێنێـك بـیری لێ هەڵنەکەندرابوو ٥ **إقترح الأمر**: کارەکەی داهێنا، هێنایە گۆڕێ ٥ **إقترح الکلامَ**: بە ئیرتیجالو سەرپێیی قسەکانی کرد ٥ **إقترح الشَّيْءَ**: شتەکەی هەڵبژارد ٥ دەگوترێ: **إقترح علیه صوت کذا وکذا**: لەجیاتی ئەو دەنگی فلانو فلانی هەڵبژارد ٥ **إقترح الرأي**: ڕاو بۆچوونێکی خۆی ئامادەکرد بۆئەوەی بیخاتە بەر باسو لێکۆڵینەوە ٥ **تَقَرَّحَ الجسدُ**: جەستەکە زیبکەو دومەڵو ئاوڵەی تێدا دەرکەوتن ٥ **تَقَرَّحَ فلان للأمر**: فلانکەس ڕووبەڕوی کارەکە بۆوە ٥ **الإقتراح**: فیکرەو بیرۆکە ئامادە دەکرێو شیدەکرێتەوەو دەخرێتە سەر مێزی باسو لێکۆڵینەوەو بڕیار لەسەردان ٥ **القارِحُ من ذي الحافر**: ئەوەیە ولاخو ئاژەڵەکە پێنج ساڵ تەواو بکاو ددانی پەنا ددانی چوارینەی کەوتبێو لەشوێنی ئەو کەڵبەی تر ڕوابێ ٥ بەکوردی پێیان دەگوترێ: (شیلە) ٥ هەرکەسێك گوێدرێژێك یان هێسترو شتی وا مامەڵە بکا دەمی ولاخەکە هەڵدەپچڕێ دەڕوانێ ئاخۆ شیلەی کەوتوون یان نا ٥ **القراحُ من کل الشَّيْءِ**: پاڵفتە ٥ دەگوترێ: (ماء قراح) ئاوی صاف ٥ زەوییەك ئامادەبێ بۆ کشتوکاڵو هیچ بیناو باڵەخانەیەکی تێدا نەبێ ٥ **القَرْحُ**: برین ٥ گرۆێییەکە توشی بێچوە ئاژەڵ دەبێ ٥ **القَرْحَةُ**: زیبکەو دومەڵ کاتێ دەگەنە ئەوەی بگەنو ئاوەوەیان ببێتە کێمو زوخاو ٥ (ذو القرح) نازناوی (إمرأ القیس) بووە ٥ **القُرحَةُ**: بەمانا (القَرحَـةُ) دێ ٥ سپیاییەکە بەئەندازەی دیرهەمێك یان بچوکتر بەناوچاوانی ئەسپەوە دەبێ ٥ **القریح**: بریندار ٥ ئاوی صافو بێگەرد ٥ **قَریح السحابَة**: ئاوی باران لەکاتی هاتنە خوارەوەی دا ٥ **القَرِیحَةُ من کل شيءٍ**: سەرەتاو نۆبەرەی شت ٥ دەگوترێ: (شربتُ قریحة البئر): نۆبەرەی ئاوی بیرەکەم خواردەوە یەکەمجار کەئاوی بیرەکەیان دەرهێنا من لێم خواردەوە ٥ **القریحة من الإنسان**: سروشتو تەبیعەتی مرۆڤ ئەو سروشتو فیترەتەی لەسەری دروستکراوە ٥ مەلەکەو خودا دادێکە ئادەمیزاد بەهۆی ئەو مەوهیبەوە دەتوانێ ڕای پەسەند دەربڕێو قسەی جوانو ناوازە بڵێو شتی نایاب دەربڕێ.

قَرَدَ المالَ قَرداً: ماڵەکەی کەسب کردو کۆی کردەوە ٥ دەگوترێ: (قَرَدَ لعیالە) ماڵو سامانی بۆ خێزانی کۆکردەوە.

قَرِدَ البعیرُ قَرَداً: حوشترەکە ئەسپێی زۆر بوون.

قَرِدَ الشَّعرُ والصوف: موو خورییەکە گرژ بوو گرێگرێ وەستاو کەمێلی بەقەراخەکانیەوە زۆر بوو.

قَرِدَ الأدیمُ: پێستەکە داوەشاو دارزی.

قَرِدَ فلان: فلانکەس بەهۆی زمانگیرانو ماندوبوونەوە بێ دەنگ بوو.

قَرِدَ لسان فلان: زمانی فلان ڕەوان نەبوو توریو پرتەپرتی پێوە دیار بوو ٥ **قَرِدَتْ أسنانه**: ددانەکانی بچوك بوونەوەو کەمێك لە پوکەکان جیابوونەوە ٥ **أقرَدَ البعیرُ ونحوه**: حوشترەکە ئەسپێ حوشتری زۆر بوون ٥ **أقرَدَ فلان**: فلانکەس بێدەنگ بوو خۆی بەمردوو نیشان دا ٥ زمانی گیراو بێدەنگ بوو ٥ **أقرد الى فلان**: زەلیلو ملکەچی فلانکەس بوو ٥ **قَرَّدَ فلان**: فلانکەس زەلیلو ملکەچ بوو ٥ **قَرَّدَ البعیرَ**: ئەسپێی ناو جەستەی حوشترەکەی دەرهێنا ٥ **قَرَّدَ فلاناً**: بەنەرمو نیانی فێڵی لە فلانکەس کرد.

تقرَّد الشَّعرُ ونحوه: مووی گرژبوون‌و تێك هاڵا ٥ **تَقَرَّدَ الدقيقُ ونحوه**: ئاردەكە لەناو ئاوەكە كڵۆ كڵۆ بوو ٥ هەر لەم مانايەدايە كە عومەری كوڕی خەتتاب دەفەرموێ: (ذرّي الدقيق وأنا أحرك لئلا يتقرَّدَ) تۆ واز لەئاردەكە بێنە لەناو ئاوەكەدا من تێكی هەڵدەدەم بۆئەوەی كڵۆكڵۆ نەوەستێ ٥ **القَرّادُ**: جۆرە ئەسپێيەكە قاچی زۆری هەن لەناو كوڵك‌و موی ئاژەڵ‌و پەڕوپۆڵی باڵندەدا دەژی ٥ گوێ مەمك ٥ **القِرْدُ**: مەيمون ٥ نزيكترين گيانلەبەر كە دەشوبهێتە مرۆڤ ٥

القَرَدُ: ئەو كەمێڵ‌و خشت‌و خۆڵ‌و گەندە موويە كە لەكوڵك‌و خوری هەڵدەوەرێ ٥ لقە دارخورما كە توێكڵی لێ داڕندرابێ ٥ **القَرّاد**: ئەسپێ‌و مۆرانە كەلەئاردو چەند جۆرە خواردنێك‌و داردا بەدی دەكرێ‌و هەروا لە خوری‌و شتی وايش دا دەبێ ٥ **القرودُ**: بێدەنگ‌و ژێردەستە ٥ **قَرَّدَ فلان**: فلانكەس زەليل‌و ملكەچ بوو ٥ خۆی بچوك كردەوە ٥ **إقرندح الرجلُ**: پياوەكە خۆی ئامادە كرد بۆ شەڕ ٥ **إقرندح لفلان**: دەستدرێژی كردە سەر فلان ٥ **القُرْدُحَةُ**: ئەو پارچە سێگۆشەيەيە كەلە غوضروفی قورگ دا دەردەكەوێ پێی دەگوترێ سێوی ئادەم ٥ **القُرْدوحُ**: مەيمونی گەورەو زەلام ٥ **القَرْدَدُ**: زەوييەكی تەخت‌و پتەو و بەرزە ٥ **القُرْدودُ**: بەمانا (القَرْدَدُ) دێ ٥ **القُرْدودة**: فەقەرە ٥ سەرانسەری كێو ٥ **القِرْديدةُ من الرجال**: پياوی قسە توندو قسە پڕماناو بەپێز ٥ شيوەڵی ناوقەدی پشت ٥ **القِرْدَعُ**: جۆرە ئەسپێيەكە لە جەستەی حوشتر‌و مريشك دا پەيدا دەبێ ٥ تاكەكەی (قِرْدَعَة) ٥ **القُرْدوعُ**: مێرولەی بچكۆلە.

قَرَّ قريراً: باڵندەكە قيڕانی، كەوەكە قاسپاندی ٥ **قَرَّت الحيَّةُ**: مارەكە فيشكاندی.

قَرَّ عليه الماءُ قَروراً: ئاوی بەسەردا هەڵڕشت.

قَرَّ اليوم قَرّاً: ئەمڕۆ سارد بوو.

قَرَّ بالمكان قَرّاً وقَراراً وقروراً: لەشوێنەكە نيشتەجێ بوو، دامەزرا ٥ دەگوترێ: (قَرَرت في هذا المكان طويلاً) زۆر لەم شوێنەدا مامەوە.

قَرَّ اليوم قَرّاً: ئەمڕۆ زۆر سارد بوو ٥ **قَرَّت عَينُهُ**: چاوی فێنكايی هات ٥ **أقَرَّ**: كەوتە ناو سەرماو سۆڵەوە ٥ دامەزراو ملكەچ بوو ٥ **أقرَّ بالحقّ**: دانی نا بەحەق‌و ڕاستی دا ٥ دەشگوترێ: **أقَرَّ بالذنب على نفسه**: دانی بەتاوانەكانی خۆی دا نا ٥ **أقَرَّ الشَّيْءَ في المكان**: شتەكەی لە شوێنەكە چەسپاند ٥ **أقَرَّ العاملَ على العَمَل**: لەكاری كرێكارەكە ڕازی بوو لەسەر كارەكەی سەقامگيری كرد ٥ **أقَرَّ الرأيَ**: بەڕايەكە ڕازی بوو پەسەندی كرد ٥ **أقَرَّ الله عينَهُ**: خودا چاوی پێداو ڕازی كرد ٥ **قارَّهُ**: لەگەڵی دا هەڵی كردو دامەزرا ٥ دەگوترێ: (أنا لا أقارُّك على ماأنت عليه) من لەگەڵ تۆدا هاوڕا نيم، لەگەڵ بيرو بۆچونی تۆدا هەڵناكەم ٥ لەحەديسدا هاتووە دەفەرموێ: (قارّوا الصلاةَ) لەنوێژدا ئارام بگرن‌و جم‌وجوڵی نەشياوی تێدا مەكەن ٥ **قَرَّرَ الشَّيْءَ في المكان**: شتەكەی لە شوێنەكەدا چەسپاند ٥ **قَرَّرَ الشَّيْءَ في محلّه**: شتەكەی لەشوێنی خۆی هێشتەوە ٥ دەشگوترێ: (قَرَّرَ الطائرَ في وكره) باڵندەكەی لە هێلانەكەدا دامەزراند ٥ (قَرَّرَ العاملَ على عمله) كرێكارەكەی لەسەر ئيشەكە چەسپاندو جێگيری كرد ٥ **قَرَّرَ فلاناً بالذنب**: فلانكەسی هەڵناو وای لێ كرد دان بەتاوانەكەی دا بنێ ٥ دەگوترێ: (قَرَّرَ فلاناً على الحق) فلانكەسی وای لێ كرد دان بەحەق دا بنێ‌و ملكەچی خۆی

ڕابگەیەنێ ٥ **قَرَّت عنده الخَبَرَ حتى إستَقَرَّ**: دوای ئەوەی لێکۆڵینەوەم لەهەواڵەکەدا کردو بۆم ڕون کردەوە هەواڵەکە چەسپا لای ٥ **قَرَّرَ المسألَةَ**: مەسەلەکەی ڕونکردەوەو چەسپاندی ٥ **إقتَرَّ الشَّيْءُ**: شتەکە لای جێگیر بوو ٥ **إقْتَرَّ فلان**: فلانکەس بەناوی سارد خۆی شت ٥ **إقْتَرَّ القِدْرُ**: لەمەنجەڵەکەدا شتی کوڵاند تا بنکی مەنجەڵەکە بنکڕی پێوە نووسا ٥ **إقتَرَّ القُرَّةَ**: بنکڕی کرد بە پێخۆرو نانی پێ خوارد ٥ **تقارَّ في المكان**: لەشوێنەکە جێگیر بوو ٥ دەگوترێ: (فلان مايقارّ بمكان) فلانکەس لەشوێنێك جێگیر نابێ‌و هەردەمە وا لەشوێنێك ٥ **تَقَرَّرَ الأمرُ**: کارەکە چەسپاو جێگیر بوو ٥ **تَقَرَّرَ الرأيُ**: ڕایەکە چەسپاو بڕیاری لەسەر درا ٥ **تَقَرَّرَ الحكمُ**: حوکمەکە چەسپاو ئیمزا کرا ٥ **إستَقر بالمكان**: لە شوێنەکە جێگیربوو داسەکنا ٥ **القارُّ**: چەسپاو جێگیر بوو ٥ **القارَّةُ**: کیشوەر بەشێك لەو پێنج بەشانەی: کە وشکانی زەوییان بەسەردا دابەش کراوە وەکوو کیشوەری ئاسیا – ئەفریقا – ئەوروپا – ئەمریکا – ئوستورالیا ٥ هەروا ناوە بۆ وڵاتێکی دەشتایی فراوان وەکوو دەشتی سیلفانی- دەشتی قەراج- دەشتی شارەزوور.

القارورة: قاپو قاچاغ کەلەشوشە دروستکرابێ یان قاپی شوشە کە شلەمەنی‌و عەترو شتی وایان تێدا هەڵبگیرێ ٥ بەشێوەی مەجازو شوبهاندن بەئافرەتیش دەگوترێ: (قارورة) وەکوو لەحەدیسدا هاتووە دەفەرموێ: (رفقاً بالقوارير) لەگەڵ ئافرەتان دا هێدی‌و هێمن بن ٥ **القَرارُ**: شوێنی نزمایی‌و زەلکاو کە ئاوی بەرزایی ئەملاو ئەولای تێدا کۆدەبێتەوە ٥ بڕیارو حوکم کە کاربەدەست واژۆی دەکاو دەیڕۆیەنێ ٥ نەغمەو هەوایەکی موسیقایە لەکۆتایی هەموو بەشێك لەبەشەکانی لەحن دا پەیڕەو دەکرێ ٥ **القَرارَةُ**: ئاوی سارد کە دەکرێتە مەنجەڵی لەکوڵ هاتوو بۆئەوەی نەسوتێ ٥ شوێنی چاڵایی کەلەهەموو لایەکی دەوروبەرییەوە ئاوەکەی بۆ دەچێ‌و تێیدا کۆدەبێتەوە ٥ باغچەو باخی نزمایی ٥ **القُرَارَةُ**: بنکڕ ئەو چێشت‌و شتەی بەبنکی مەنجەڵەوە دەنوسێ ٥ **القَرُّ**: سەرما ٥ شتی سارد لەهەر جۆرێك بێ ٥ **يَوم القَرّ**: ڕۆژی دوای ڕۆژی سەر بڕینی گوشتییە ٥ چونکە خەڵکەکە لەو ڕۆژەدا لەمینا یان لەمەنزڵی خۆیان دا دەحەسێنەوەو قەرار دەگرن ٥ هەروا ناوە بۆ کەژاوە ٥ **القُرُّ**: سەرما ٥ دەگوترێ: (وقعت بِقُرّ) کەوتمە ناو سەرماوە، کەتمە ناوجەرگەی سەرماوە ٥ **القِرَّةُ**: سەرما ٥ دەگوترێ: (ليلة قِرَّة) شەوێکی ساردە ٥ **اصابتهم قِرَّةٌ**: سەرما لێی داون ٥ هەرجۆرە لەرزو سەرمایەك تووشی ئادەمیزاد بێ ٥ **القُرَّةُ**: هەرشتێك چاو پێی خۆش بێ‌و فێنکایی چاوبێ ٥ دەگوترێ: (هو قُرَّةُ العين) ئەو هۆی فێنکایی چاوە ٥ یان دەگوترێ: (هو في قُرَّةٍ من العيش) ئەو لە گوزەرانی خۆش دایەو ژیانی نەرمو نۆڵە ٥ بنکڕی بنکی مەنجەڵ ٥ **قُرَّة العين**: ڕوەکێکی ئاوییەو تەمەندرێژە لەدەم جۆگاو شوێنی ئاودراودا دەڕوێ گەڵاکەی سەوزەو دەخورێ وەکوو ئەسپیناخ‌و کەرەوزو شتی وا ٥ **القَرورُ**: ئاوی سارد کە بۆ خۆشۆردن بەکاربێ ٥ فرمێسکی سارد کەلەکاتی خۆشی دا دەرژێندرێن ٥ ئافرەتێك کە پێویست نەکا کل لەچاو بنێ ٥ **المُستَقَرُّ**: چەسپاندن‌و بەردەوام بوون ٥ دەگوترێ: (لكل نَبَأ مُستَقر) بۆ هەموو هەواڵێك ئاکام‌و سەرەنجامێك هەیە ٥ (صار

الأمـر الى مـستقره) كارەكـە گەیـشتە ئاكـامو جێـگیر بـوو ◊ المَقَـرُّ: شـوێنی ئـارامگرتنو جێـگیربوون ◊ دەگـوترێ: (أذكرنـي في المقـارّ المقدسة) لە شوێنەپیرۆزەكان دا یادم بكەو بیرت نەچـم ◊ شوێنێـك ئـادەمیزاد بیكاتـە شـوێنی نیـشتەجێ بـوونی خـۆی ◊ المُقَـرُّ: ئەنـدامی لیژنەیەكــە كەلیژنەكــە ڕونكردنــەوەی ڕای لیژنەكە بـەو دەسـپێرن ◊ المُقَرُّ: (أمـر مُقَـرُّ) كارێكی چەسپاو و بڕوا پـێ كـراو ◊ فەرمانێـك واژو كرابێ لەلایەن كەسێكەوە ڕوخصەتی ئـەو واژوكردنــەی هــەبێ ◊ لــەبواری قوتابخانــەو خوێندكارەوە كۆمەڵە سەرمباسو زانیارییـەكن پێویــستە قوتــابی لەماوەیــەكی دیــاریكراودا بیانخوێنێو فێریان ببێ ◊ المَقَرَّةُ: حەوزی بچوك كەئاوی تێدا كۆبێتەوە ◊ المقرور: دەگوترێ: (یوم مقــرور) ڕۆژێــكی ساردو ســەرمایە ◊ (رجــل مقرور) پیاوێكە سەرما لێی داوە ◊ قَرَسَهُ البَردُ قَرساً: سـەرما تینی بـۆ هێنا ◊ دەستو قاچی چواندون.

قَرِسَ الماءَ: ئاوەكەی زۆر سارد كرد.

قَرِسَ البردُ قَرَساً: سەرما توندبوو تینی هێنا.

قَــرِسَ الإنــسانُ: ئادەمیزادەكــە ســەرما لێــی دا دەســتو قاچی چـونو لـەجموجۆڵ كـەوتنو نەیتوانی كاربكا ◊ دەگوترێ: (قَرِسَـت أصابعُهُ) دەسـتو پەنجەی چـونو كاریـان پـێ نـاكرێ ◊ أقرَسَ العـودُ: دارو شـوڕكو نەمامـەكان وشـك بوونو بەهۆی سەرماوە تەڕاییان تێدا نەماوە ◊ أقرس البردُ أصابِعَهُ: سەرما دەستوپلی چواندنو جموجوڵیـان پـێ نـاكرێ ◊ دەگـوترێ: (أقرَسَــهُ البَرْدُ) سەرما دەستو پەنجەی چواندنو هیچی پێ ناكرێ ◊ أقرَسَ الماءَ: ئاوەكەی زۆر سارد كرد ◊ قَرَّسَ الشَّيْءَ: زێـدەڕەوی كـرد لەساردكردنی شـتەكە ◊ دەگـوترێ: (قَـرَّسَ المـاءَ في الإنــاء) ئاوەكەی لەقاپەكەدا زۆر سارد كردو گەیاندییە ئاستی بەستن ◊ القارِسُ: سەرمای كوشندەو زۆر سـارد ◊ دەگـوترێ: (أصبح الماء قارساً) ئاوەكـە زیاد لەئەندازە ساردبوو ◊ القَرْسُ: سـەرمای زۆر بەشـیدەت ◊ دەگــوترێ: (لیلــة ذات قــرس) شەوێـــكی زۆر ســـارد ◊ ســـەرماو ســـۆڵو ســـەهۆڵبەندان ◊ القِــرْسُ: شــتی بەســتو و بووبەســەهۆڵ ◊ ســەرمای تونــدو كوشــندە ◊ القَرِيس: دەگوترێ: (أصبح الماء قريساً) ئاوەكـە بەستی بـوو بەسـەهۆڵ ◊ خـواردنی بەسـەهۆڵ بوو بەسەرما بەستوو ◊ دەگـوترێ: (سمك قريس) ماسییەكی كوڵاو یان برژاو یان بەهۆی سەرماوە ڕەق كراوە بووە بەسەهۆڵ بەستو.

قَــرَشَ الــشَّيْءَ قَرشــاً: شــتەكەی لێـرەو لــەوێ كـۆكردەوەو خستیە سـەر یـەك ◊ دەشگوترێ: (قَرَشَ لعَيالِهِ) كاسبی بۆ ماڵو منداڵی خۆی كرد.

قَــرَشَ مــن الطعــام: كەمێــكی لەخواردنەكـە دەستكەوت.

قَــرَشَ في معیــشته: ژیــانی تــەنگو گـوزەرانی ناخۆش بوو.

قَرِشَ قَرَشاً وقُرْشَةً: ڕوخساری داماڵدرا لەبـەر زۆر سـورەڵی ◊ أقرشـت الـشَجَّةُ: ئێـسقانەكەی درز پـێبرد وەلێ وردوخاشـی نـەكرد.◊ أقـرش فـلان بفـلان: فلانكـەس فیتنـەیی كـردو چـرنوكی لەفلانكەس گرت ◊ عەیبو عارەكانی پـێ گوتن ◊ قَرَّشَ بين القوم: نێوانی خەڵكەكەی وروژانـدو فیتنـەیی لـەناویان بـەرپا كـرد ◊ قَرَّشَ لعیالـه: كاسبی بۆ ماڵو منداڵی خۆی كرد ◊ قَرَّشَ فلاناً: فلانكەسـی بەقوڕمیـشی لەقەڵـەم دا ◊ إقتَـرَشَ

لأهله: ماڵو سامانی بۆ ماڵو منداڵی خۆی کۆکردەوە ◊ **إقترش الرماحُ**: ڕمبەکانی لێك خشاندنو دەنگیان لێ هات ◊ **إقترش فلان بفلان**: فلانکەس فیتنەیی بۆ فلان کردو ویستی زیانی پێ بگەیەنێ ◊ **تقارش القوم**: خەڵکەکە کەوتنە ویزەی یەکتریو لێکیان دا ◊ **تقارشت الرماحُ**: ڕمبەکان لێك خشان دەنگیان لێ هات ◊ **تقرَّشَ القومُ**: خەڵکەکە کۆبوونەوە ◊ **تقرَّشَ فلان في معیشته**: فلانکەس گوزەرانی تەنگ بوو ◊ **تقرَّشَ لأهله وعیاله**: ماڵو سامانی بۆ خێزانو منداڵی کۆکردەوە ◊ **تقرَّشَ الرجلُ**: پیاوەکە خۆی بەقوڕەیشی حیساب کرد ◊ خۆی شوبهاند بەقوڕەیشییەکانەوە ◊ خۆی لەکارو پیشەی پەستو نزم بەدوور گرت.

تقرَّش الرماحُ: ڕمبەکان لێك خشانو دەنگیان هات ◊ **تقرَّشَ المالَ والمتاعَ**: ماڵو کاڵای کۆکردەوە ◊ **تقرَّشَ الشيْءَ**: شتەکەی یەکە یەکە وەرگرت ◊ **القَرْشُ**: ئەوەی لێرەو لەوێ کۆدەکرێتەوە ◊ **القِرْشُ**: جۆرە ماسییەکی غوززوفییە ترسناکو زەمینەخرۆیە ◊ جۆرە پارەیەکە لەهەندی وڵاتدا مامەڵەی پێ دەکرێ، ئەندازەی ئەم جۆرە پارەیە بەگوێرەی ڕۆژگارو کاتو شوێن گۆڕدراوەو دەگۆڕێ، ئێستا بەشێکە لەسەد بەشی جونەیهی میصری یان لیرە ◊ **قریش**: خێڵێکی عەرەبنو دەچنەوە سەر موزەرو لەمەککەو دەوروبەری نیشتەجێ بوون حەزرەتی موحەممەد (پێغەمبەری ئیسلام (د.خ)) لەو هۆزە عەرەبە ڕەسەنەیە ◊ **القَرَشَةُ**: خرمەخرمی سمی ئەسپە کە بەکۆمەڵ دەڕۆن بەتایبەتی کەبەشەو دەڕۆن دەنگەکە باش دەبیسترێ ◊ خرەی گوێز کە بیانجوڵێنی ◊ **القِرْواش من الرجال**: پیاوی خۆ تێهەڵقورتێنەر لەکارو بارێك کە پەیوەندی بەئەوەوە نیە ◊ پیاوی سەر زل ◊ **القریش**: بەهێز ◊ جۆرە بەنیرێکە چەوری کەمەو وشکە ◊ **المَقْرَشَةُ**: ساڵی گرانیو قاتوقڕی ◊ **القِرْشَبُ من الرجال**: پیاوی زۆر خۆر ◊ **قَرَصَهُ قَرْصاً**: نەقورچکی لێ گرت ◊ **قَرَصَهُ البُرْغُوث**: مێشوولە گەستی ◊ **قَرَصَتْهُ الحَیة**: مار پێوەی دا، گەستی ◊ **قَرَصَ العجینَ**: هەویرەکەی هەنگوتك هەنگوتك کرد.

قَرِصَ الرجلُ: پیاوەکە بەردەوام بوو لەسەر نەفرین کردنو باسکردنی پاشملە بەخراپە ◊ **قارَصَهُ**: هەریەکە لەوانە ئەزیەتی ئەوی تری دا بەزووبانو تانەو تەشەر لگێدان ◊ دەگوترێ: (کان بینهما مقارصات) ◊ **قَرَّصَ**: بۆزێدەڕۆیی لەمانای (قَرَصَ) دێ ◊ **قَرَّصَ العَجینَ**: هەویرەکەی کردە هەنگوتك هەنگوتك ◊ **قَرَّصَ الماءَ**: ئاوەکەی ئەوەندە ساردکرد زووبان بتەزێنێ ◊ **تقارَصا**: ئەو دووانە هەریەکەیان بەقسەی ناخۆش پێك گوتن ئەزیەتی ئەوی تری دا ◊ **القارِصُ**: دۆی ترشو ماستی ترش کەزووبان بگەزێ ◊ دەعبایەکە وەکوو مێشولە دەگەزێ ◊ **القارِصة**: جنێو و قسەی ناشیرین کە دەروونی بەرامبەر ئازار بدا ◊ **القراصیا**: درەختێکی بەردارە لە پێری (الوردیة)یە لەوڵاتی میصر پێی دەگوترێ بەرقوقی وشك بوو ◊ لەوڵاتی شام پێی دەگوترێ قۆخە وشکە ◊ **القَرّاصُ**: دەگوترێ: (لجام قَرّاصٌ) لغاوێکە ئازاری وڵاخەکە دەدا ◊ **القُرّاصُ**: ڕووەکێکە دەشوبهێتە ڕوەکی جیرجیر. درێژدەبێو گوڵێکی زەردی هەیە تفتیو تیژیەکی تێدایە وەکوو تفتی جیرجیر، بەرە دەنکێکی وردو سووری هەیە حەیوانات حەزی لە خواردنیەتی ◊ هەروا ناوە بۆ ڕوەکێکی گیایی لە پێری (القراصیة) چقڵێکی زۆر باریکی

هەیە ئەگەر مرۆڤ دەستی بگاتێ تێی ڕادەچێ‌و زەرداوێکی تیژو سوتێنەری لێ دێتەدەرو ئازار لەدەستی دا پەیدا دەکا ◊ هەروا ناوە بۆ ڕووەکی (الوَرْس) کە ڕووەکێکی (الفراشية)یەو لە وڵاتی عەرەب‌و حەبەشەو هیندوستان دەڕوێ، مادەیەکی سور ڕەنگی ڕاتینجی تێدایە ◊ هەروا ناوە بۆ (البابونج) کە گوڵەسپی (الأقحوان)ە بەوشکی ◊ دەشگوترێ: (أحمر قَرّاصٌ) سوری زۆرسور ◊ **القُرْصُ**: پارچەی پانەوەبووی کەوانەیی وەکوو سینی‌و دیرهەم‌و دینارو شتی وا یان شێوەی نان ◊ هەروا ناوە بۆ دیمەنی کەوانەیی خۆر ◊ دەگوترێ: (غاب قرص الشمس) ◊ هەروا ناوە بۆ پارچە ئاسنێکی کەوانەیی وەکوو مەتاڵ کە منداڵ لەجۆرە یارییەك دا هەڵی دەدەن بۆئەوەی بزانن کامیان دەتوانێ دوورتر بیهاوێژێ ◊ **القُرْصَةُ**: نانێکی بچوکی پانەوەکراوی کەوانەییە ◊ **القُرُوصُ**: لغاوێك ئەزیەتی ئەسپ بدا ◊ **المِقراصُ**: کێردی سەر کەوانەیی وەکوو چزوی دوپشك ◊ **المُقَرَّصُ**: (حليٌّ مقرّص) خشڵی کەوانەیی‌و خڕ ◊ **المِقْرَصُ**: زەرفێکە شتی تێدا قارص دەکرێ ◊ **قَرْصَعَ فلان**: فلانکەس بەتەنیا نانی خوارد ◊ **قَرصَعَت المرأةُ**: ئافرەتەکە بەشێوەیەکی ناشیرین ڕۆیشت ◊ **قَرصَعَ الكتابَ**: پیتی کتێبەکەی بەوردی‌و لێك نزیکی دێرەکانی نوسییەوە ◊ **تَقَرصَعَت المرأةُ**: ئافرەتەکە کشایەوەو خۆی حەشار دا ◊ **القُرصان**: دزو جەردەی ناو دەریا ◊ **القَرصَنَةُ**: هەڵکوتانە سەر کەشتی‌و گەمی لەناو دەریادا.

قَرَضَ الشَّيْءَ قَرضاً: شتەکەی بەمقەست‌و گاز و شتی وا هەڵبڕی.

قَرَضَ المكانَ: لەشوێنەکەی لادا.

قَرَضَ فلاناً: پاداشی فلانکەسی دایەوە.

قَرَضَ الشِّعرَ: شیعری دانا، شیعری گوت ◊ **أقرَضَهُ**: قەرزی دایە ◊ **قارَضَهُ مقارَضَةً وقِراضاً**: قەرزی دایە ◊ ماڵی دایە، پارەی دایە بۆئەوەی بازرگانی پێوە بکاو قازانج‌و زەرەریان بەڕێژەیەك بێ کەلەسەری پێك دێن ◊ پاداشی چاکەی دایەوە یان تۆڵەی خراپەکاری لێ ستاند ◊ **إقترض من فلان**: قەرزی لەفلان وەرگرت ◊ **إقترض عِرْضَهُ**: غەیبەتی کردو بەخراپی لێی دوا ◊ **إنقرض الشَّيْءُ**: شتەکە بڕایەوە ◊ **إنقرض القوم**: خەڵکەکە ڕۆیشتن‌و کەسیان لێ نەما ◊ **تقارضا الشَّيْءَ أو الأمرَ**: بەنۆبەو نۆرە شتەکە وەردەگرن، هەرجارە بۆ یەکیان دەبێ ◊ دەگوترێ: (هما يتقارضان الثناءَ): هەریەکە لەو دووانە ستایشی یەکتر دەکەن‌و بەیەکتردا هەڵدەڵێن ◊ (الخصمان يتعارضان النظر) ئەو دوو دژە بەرقەوە بۆیەکتر دەڕوانن ◊ (القوم يتقارضون الشِّعرَ) خەڵکەکە شیعریان بۆ یەکتر خوێندەوە ◊ **إستَقرَضَ منه**: داوای قەرزی لەفلانکەس کرد ◊ **القُراضَةُ**: ئەو پرزو پاڵ‌و سەرە مقەست‌و وردەو پردەیەی بەهۆی بڕین‌و ڕاستەو پاستەکردنی شتەوە هەڵدەوەرێ ◊ **قراضة الفأرة**: ئەو پەتك‌و پاڵەی لەئاکامی جەوال بڕین‌و خواردنی مشك هەڵدەوەرێ ◊ **قراضة المال**: ماڵی خراپ‌و بێ کەڵك ◊ **القَرّاضَةُ**: کەسێك غەیبەتی خەڵك بکا ◊ خمخۆرکەو مۆرانە کەلەدارو کاغەزو خوری‌و ریس‌و شتی وا دەدا ◊ **القَرْضُ**: ئەو ماڵەی دەیدەی بەیەکێکی تر بەقەرز ◊ هەرکارێك ئادەمیزاد بیکا بەو هیوایەی پاداشی لەسەر وەربگرێتەوە ◊ **القرض الحسن**: قەرزێکە بدرێ بەبێ سودو قازانجی بازرگانی ◊ **القِرْضُ**: بەمانا (القَرْضُ) دێ ◊

القَرِيضُ: شيعر ◊ **لِلقراضُ**: مقەست، هەرشتێ قوماش‌و شتی وای پێ ببڕێ ◊ دەشگوترێ: (لسان فلان مقراض الأعراض) زوبانی فلانکەس مقەستی بڕین‌و دڕینی ناموسی خەڵکە ◊ **المِقْرَضُ**: (إبن مِقْرَض) گیانلەبەرێکە دەشوبهێتە جەقەڵ (إبن عِرْس) بەلام ئەم تۆزێ جەستەی لەو گەورەترەو زۆر وەکوو جەقەڵ کێوی نیە، لەپێری (السمورية)و گۆشت خۆرە ◊ **قَرْضَبَ فلان**: فلانکەس بەچلێسیەوە شتەکەی خوارد ◊ شتی وشکی خوارد.

قَرضَبَ الشَّيْئَ: شتەکەی بەتوندو زەخت بڕی ◊ **قَرْضَبَ اللحمَ**: هەموو گۆشتەکەی خوارد ◊ **قَرضَبَ الذئبُ الشاةَ**: گورگەکە هەموو مەڕەکەی خوارد ◊ **القِرْضابُ**: چلێس‌و نەوسن لەخواردن دا ◊ دزو جەردە ◊ شێر ◊ شمشێری بڕندە کە وێڕای گۆشت ئێسقانیش دەبڕێ ◊ **قَرِطت المعزى قَرَطاً**: بزنەکە دوو گوارێلەی گۆشتینی هەبوون بەلای گوێچکەکانی هەڵواسرابوون ◊ (وهو أقرط وهي قرطاء) ◊ **قَرَّطَ الجارية**: گوارەی لەگوێچکەی کچەکە کرد ◊ **قَرَّط السراجَ**: سوتاوییەکەی لە پلێتەی چراکە هەڵوەراند بۆئەوەی باش بسوتێ‌و روناکی بدا ◊ **قَرَّطَ الكراثَ ونحوه في القدر**: لەناو قاپەکەدا گیاو شتەکەی هەنجنی بۆئەوەی بیکوڵێنێ‌و بیکاتە پێخۆر.

قَرَّطَ فَرَسَهُ: لغاوی ئەسپەکەی خستە دوا گوێیەکانیەوە لەکاتی غارپێکردنی دا ◊ **قَرَّطَ الخيلَ**: ئەسپەکەی هەڵنا بۆ بازدانی خێراو بەشیدەت ◊ **قَرَّط على فلان**: کەم کەم شتی دا بە فلانکەس ◊ **قَرَّطَ عليه في الطلب**: زۆر ئیلحاحی کرد لەداواکردن لێی.

قَرَّطَ اليه رَسولاً: خێرا پیاوێکی نارد بۆلای ◊ **تَقَرَّطت الجارية**: گوارەی لەگوێی کچۆڵەکە کرد ◊ **القارِط**: دەنکە خورمای هیندییە ◊ **القِراطُ**: چرا ◊ بلێسەی چرا ◊ ئاگر ◊ **القراطة**: ئەو سوتاویەی پلێتەی چرایە کە دەکرێندرێ بۆئەوەی شۆقەکەی خۆش بێ‌و روناکی زیاد بکا ◊ **القُرْطُ**: گوارە کە دەکرێتە نەرمەی گوێچکە ◊ سورمیا ◊ بلێسەی ئاگر ◊ رووەکێکی گیایی لەوەڕییە وەکوو وێنجە وایە ◊ **القِرْطُ**: جۆرە سەوزەو میوەیەکی سەر سفرەیە ◊ **القيراط**: پێوەرێکی کێشان‌و پێوانەیە ئەندازەکەی بەگوێرەی رۆژگار گۆڕانی بەسەردا هاتووە ◊ ئەمڕۆ کێشەکەی چوار دەنکە گەنمە، لەکێشانی زێڕدا سێ دەنکە گەنمە ◊ لەبواری پێوەریی دا بەشێکە لە بیست‌وچوار بەش ◊ لەبواری فیدان دا بریتیە لە سەدو حەفتاو پێنج مەتر ◊ **قَرْطب فلان**: فلانکەس رقی هەڵسا ◊ دەگوترێ: (قَرْطبَ عليه) رقی لێ هەڵساو لێی تورە بوو ◊ بازێکی توندو بەهێزی هاویشت ◊ **قرطب فلاناً**: بەپشتا فلانکەسی خستە سەر زەوی ◊ بەسەر پشتەملی دا خستی ◊ **قَرْطَبَ الجزورَ**: گۆشت‌و ئێسقانی کوشتییەکەی بڕی ◊ **قَرْطَسَ**: نیشانەکەی هەنگاوت ◊ **تَقَرْطَسَ**: بەهیلاك چوو، فەوتا ◊ **القِرطاسُ**: لاپەڕە کاغەز کەلەسەری دەنوسرێ ◊ هەر شتێك دەنرێتەوەو دەکرێت بەنیشانە ◊ دەگوترێ: (رَمى فَقَرطَس) تفەنگەکەی هاویشت‌و نیشانەکەی پێکا ◊ جۆرە بوردەیەکی میصرییە ◊ حوشتری گەنج‌و تازە پێگەیشتوو ◊ ئافرەتی تازە پێگەیشتووی سپی پێست‌و بالا بەرز : ولاخێك رەنگی سپی تەواو بێ‌و پەڵەی رەشی تێدا نەبێ ◊ پەڕە کاغەزێك لول دەدرێ لای سەروی پان‌و بنەوەی تەسك گولەبەرۆژەو شتی وای تێ دەکرێ بۆ خواردن ◊ **قَرْطَمَ الشَّيْئَ**: شتەکەی بڕییەوە ◊ **قَرْطَمَ الخَفّافُ الخُفَّ**: خوف

دروست کەرەکە لوتی بۆ خوفەکەی دروست کرد ٥ القُرْظُمُ: ڕوەکێکی کشتوکاڵییە، گوڵەکەی بەکار دەهێندرێ بۆ تەوابیل‌و بۆ گۆڕینی ڕەنگی خواردنەکە، ڕەنگێکی سوریشی لێ بەرهەم دەهێندرێ ٥ القُرطُومُ من الخُفِّ: لوتی خوففە ئەوشوێنەی سەرەپەنجەی تێدەکرێ.

قَرَظَ القَرَظَ قَرْظاً: گزگلك‌و شتی وای کۆکردەوە.

قَرَظَ الجِلْدَ: پێستەکەی دەباغ کرد بەتاڵی گزگلك ٥ دەگوترێ: (قَرَظَ السِقاءَ) کوندەو مەشکەکەی دەباغ کرد خاراندی ٥ پندری کرد.

قَرِظَ فلان قَرَظاً: فلانکەس دوای هیچ‌و پوچی‌و بێ ڕێزی بۆ بەرێزدارو گەورەو قسە ڕۆیشتوو ٥ **قَرَّظَ فلاناً**: مەدحی فلانکەسی کردو پەسنی ئەوی باس کرد ٥ **قَرَّظَ الکتابَ**: باسی لایەنی باشی کتێبەکەی کردو پێیدا هەڵگوت ٥ **تقارظا المدحَ**: هەریەك لەو دووانە مەدحی یەکتریان کرد ٥ دەگوترێ: (هما يتقارظان) ئەو دوو کەسە پەسنی یەکتریان درێژە پێدا ٥ **القارظ**: ئەو کەسەی گزگلك کۆدەکاتەوە ٥ **القَرّاظُ**: گزگلك فرۆش ٥ **القَرَظ**: درەختێکی گەورەیە، قەدێکی ئەستوری هەیە وەکوو داری گوێز، جۆرە درەختێکە لەجۆری (السنط)ی عەرەبی صەمغێکی مەشهووری لێ دەردەهێندرێ ٥ **القَرَظَةُ**: گزگلك ٥ یان بەرێکی وەکوو گزگل وایە ٥ **القَرَظِيُّ**: دەگوترێ: (أديم قرظِيٌّ) پێستێکی دەباغ کراو بەتاڵی جەوت‌و گزگلکە.

قَرَعَ الشَّيْءَ قَرْعاً: لەشتەکەی دا، شتەکەی کوتا ٥ دەگوترێ: (قَرَعَ البابَ) لەدەرگاکەی دا تەقولابی کرد.

قَرَعَ الدَّهْرُ بقوارعه: ڕۆژگار بە بەڵاو کارەساتی خۆی فلانکەسی کوتا.

قَرَعَ فلاناً الأمر: کوت‌وپڕ کارێك بۆ فلان پەیدا بوو.

قَرَعَ فلاناً بالرمح: بەرمب لەفلانکەسی دا.

قَرَعَ الدابَّةَ بلجامها: ولاخەکەی بەلغاو کێشایەوەو نەیهێشت بڕوا.

قَرَعَ فلاناً بالحق: فلانکەسی بەحەق‌و بەڵگە دەمکوت کرد ٥ کێشی کرد بۆکارەکە ٥ هەوڵ‌و تێکۆشانی لەکارەکەدا بۆ فلان چڕکردەوە.

قُرِعَ له العصا: گۆچانی نیشان درا ٥ بەعەصا تەقەی بۆ کرا ٥ واتە ئاگادار کرایەوە کە ئەو ئیشە ئاوایەو ئەوەی پێویستە.

قَرَعَ عليه سِنَّهُ: لەپەشیمانی خۆی ددانی بەیەك کێشان.

قَرَعَ الشَّيْءَ: بەشێوەی قورعەو پشك شتەکەی هەڵبژارد.

قَرِعَ الفِناء قَرَعاً: خانوەکە، حەوشەکە لەدانیشتوان‌و میوان چۆڵ بوو.

قَرِعَ ماءُ البئر: ئاوی بیرەکە وشکی کرد ٥ کۆتایی هات.

قَرِعَ فلان: فلانکەس سەری توشی کەچەڵی بوو.

قَرِعَ النعامَةُ: نەعامەکە پەروپۆڵی سەری لەبەر پیری هەڵوەرین‌و ڕوتایەوە.

قَرِعَ الفصيلُ: بێچوە ئاژەڵەکە (کاوڕەکە) لەمل‌و قاچی دا پەڵەپەڵەو زیبکەو دومەڵ پەیدابوون خوری‌و بەرگنی دەست‌و ملی ڕوتایەوە ٥ **أقرع الغائصُ**: کابرای مەلەوان گەیشتە بنکی ئاوەکە ٥ **أقرع المسافرُ**: موسافیرەکە نزیك مەنزڵی خۆی بۆوە ٥ **أقرع الى الحق**: گەڕایەوە بۆ حەق‌و ڕاستی ٥ **أقرع عن الشَّيْءِ**: لەشتەکە گەڕایەوە ٥ **أقرع بين القوم**: قورعەو پشکی خستە ناو خەڵکەکەو

لەناویاندا قورعەی کرد ◊ **أقرع الدَّابَّةَ:** ولاخەکەی بەلغاو و ڕێشمەکە گرتەوە ڕێشمەو لغاوەکەی توند کردو ولاخەکەی سەری بەرزکردەوەو لەڕۆیشتن و خێرا ڕۆیشتن گرتیەوە ◊ **أقرع الفَحْلَ:** فەحلەکەی بەستەوە بۆئەوەی نەتوانێ بگاتە حوشترەکە ◊ **أقرع فلاناً:** باشترین ماڵی خۆی دا بەفلان ◊ **أقرع فلاناً فحلاً:** کەڵەنێرێکی ڕەسەنی دا بەفلان ◊ **قارَعَ الأبطالُ:** پاڵەوانەکان لەشەڕو ڕوبەڕووبوونەوەدا بەشمشێر لێکیان دا.

قارَعَ القومُ: خەڵکەکە لەناو خۆیان دا پشك و قورعەیان کرد ◊ دەڵێن: (قارَعَهُ فَقَرَعَهُ): قورعەی لەگەڵدا کردو قورعەکەی لێ بردەوە ◊ **قَارَعَ فلاناً بالرمح وغیه:** بەڕمب کەوتنە وێزەی یەکتر ◊ **قَرَّعَ فلاناً:** بەلۆمەو سەرزەنشت فلانکەسی کوتا ◊ **قَرَّعَ الأقْرَاعَ:** چارەسەری کەچەڵیەکەی کرد ◊ **إقترعوا علی شیئ:** لەسەر شتێك قورعەیان کرد ◊ دەگوترێ: (إقترعوا فیما بینهم): خەڵکەکە لەناو خۆیان دا قورعەیان کرد ◊ **إقتَرَعَ الشَّیْئ:** شتەکەی هەڵبژارد ◊ **تقارَعَ القومُ:** خەڵکەکە قورعەیان کرد ◊ **تقارع القوم بالرماح:** خەڵکەکە بە ڕمب کەوتنە وێزەی یەکترو لێکیان دا ◊ **تَقَرَّعَ الجِلدُ:** پێستەکە لەکەچەڵی پاك بۆوە ◊ **تَقَرَّع الرَّجُلُ:** پیاوەکە خەوی زڕاو هەر جنگڵی دان و ئەمدیو و ئەودیوی کردو خەوی لێ نەکەوت ◊ **الأقرَعُ:** کەسێك کەچەڵ بووبێ ◊ دارێك توێکڵی پێوە نەمابێ و سپی کرابێ ◊ زۆر ڕەق و پتەو ◊ دەگوترێ: (ترس أقرع) مەتاڵێکی زۆر قایم و پتەوە ◊ (سیف أقرع) شمشێرێك ئاسنەکەی پتەو بێ و بۆ شەڕە شمشێر زۆر باش بێ و شمشێری تر کەل بکا ◊ **القارِعَةُ:** قیامەت ◊ بەلاو کارەسات ◊ **قَرَعَتْهُم قوارع الدهر:** بەلاو کارەساتی ڕۆژگار ئەو قەومەی کوتاو برستی لێ بڕین. ◊ **القُراعُ:** کەچەڵی ◊ **القَراعُ:** دارکوتکە، باڵندەیەکە لەپێری (النقاریة) جەستەی مامناوەنجیە، دەندوکێکی بەهێزی پێوەیە لەدارو درەختی دەکوتێ و کونی دەکا ئەگەر دارەکە کەرمی تێدا بێ دەری دێنێ و دەیخوا ◊ **القَرَّاعَة:** چەرخی ئاگر کردنەوە ◊ **القَرْع:** کولەکە بەزۆری عەرەب پێی دەڵێن: (الدُّبَّاءُ) ◊ **القَرَع:** کەچەڵی، نەخۆشی پێست ◊ شوێنێك گیای لێ نەڕوێ ◊ گروێی حوشتر ◊ کوزو ئاغەڵی خاڵی لەحوشتر ◊ **القَرِعُ:** کەسێك خەوی لێ نەکەوێ ◊ نینۆك گەندەڵ و هەڵشت بردو ◊ **القرعاء:** مێینەی (الأقرع)ە ◊ باغێك کە ئاژەڵ هەموو گیاو گژەکەی خواردبێ و هیچیان تێدا نەهێشتبێ ◊ دەگوترێ: (جاء فلان بالسَّوْءَةِ القرعان) فلانکەس خراپەی ئاشکرای کرد ◊ بەلاو موصیبەتێك هەموو ماڵ و سامان بەرێ ◊ **القُرْعَةُ:** بەش و بار ◊ **القَرَعَةُ:** شوێنی کەچەڵی لەسەردا ◊ شوێنی خەتەر ◊ دەگوترێ: (ضربه علی قرعة رأسه) لەشوێنی خەتەری سەری دا ◊ مەتاڵ و دیوجامە ◊ **القَرِعَةُ من الأرض:** پارچە زەوییەك گیای لێ نەڕوابێ ◊ **القَروع:** مەڕێك لەسەری بکەونە شەڕو لێکدان ◊ **القَرِیعُ:** کەڵی هەڵبژێردراو بۆ پەڕین و کەڵدان ◊ بێچوو ◊ ئەو کەسەی لەشەڕدا بەدار یان بەشمشێرو خەنجەرو شتی وا لێت دەدا ◊ گەورەو ڕێزدار ◊ دەگوترێ: (فلان قریع دهره) فلانکەس گەورەو پیاو ماقوڵی ڕۆژگاری خۆیەتی ◊ (فلان قریع الکتیبة) فلانکەس سەرۆك و سەرپەل و سەرتیپی پێشمەرگەکانە ◊ **المِقْراعُ:** ئاسنێکە سەرێکی پانی نەخش جیاجیای پێوەیە بەئاگر سو

دەکرێتەوە شوێنێکی ئازەڵی پی داخ دەکرێ‌و شوێنی داخکردنەکە توکی لێ نایەتەوە ئەو شوێن سوتاوی‌و داخکردنە دەبێتە نیشانە بۆ ئاژەڵەکە، هەرخاوەن ئاژەڵێک داخی تایبەتی خۆی هەیە ◊ ئامێرێکە وەکوو پاچ‌و پیک وایە بۆ شکاندنی بەرد ◊ **المُقْرَعَةُ**: کارەساتێکی سامناکی ڕۆژگار ◊ **المَقْرَعَةُ**: زەوییەکە کولەکەی لێ ڕوابێ ◊ دەگوترێ: (أرضٌ مَقْرَعَة) ◊ **المِقْرَعَةُ**: گۆچان، دارێکە پێی لەئادەمیزاد دەدرێ، دارێکە سەرگۆچان بەزۆری لە قوتابخانەی منداڵان دا بۆ لێدانی قوتابی ئازیرەک‌و هارو هاج بەکار هاتووە.

قَـرَفَ قَرْفـاً: درۆی کـرد، شـتی بـێ بنـەمای هەڵبەست.

قَرَفَ لعياله: لێرەو لەوێ کاسبی کردو شتی بۆ ماڵ‌و منداڵی خۆی کۆکردەوە.

قَرَفَ الشَّيْءَ: شتەکەی تێکەڵ بەشتێک کرد لەو کەمتر بێ.

قَـرَفَ فلانـاً: عـەیبی لەفلان گـرت ◊ دەشگوترێ: (قَرَفَهُ بكذا) فلان شتی پاڵ ئەو دا.

قَـرَفَ الجِلْدَ: پێستەکەی سپی کـرد، دایماڵی ◊ دەگوترێ: (قَرَفَ الشجرةَ وقرف القرحةَ) دوای وشکبوونی دارەکەی سپی کرد، دوای وشکبوونی برینەکە توێ‌و تەباری لابردن.

قَرَفَ الذنبَ: تاوانی ئەنجام دا.

قَرِفَ قَرَفاً: نەخۆشییەکەی گرت ◊ **أقرف الرجلُ**: پیاوەکە یەکێک لەدایک‌و باوکی عەرەب بوو ئەوی تریان ناعەرەب ◊ **أقْرَفَ وجهُ فلان**: ڕوخساری فلان سوراییەکی تێدا بوو وەکوو توێکڵ وایە.

أقرف الشَّيْءَ: شتەکەی گرت تێکەڵاوی بوو ◊ **أقرف فلاناً**: باسی فلانی بەخراپە کرد ◊ **أقرف المرضُ الرجلَ**: نەخۆشییەکە لەپیاوەکەوە تەنیەوە بۆ کەسانی دیکە ◊ **قارف الشَّيْءَ**: لە شتەکە نزیک بۆوە تێکەڵی بوو ◊ دەگوترێ: **قارف فلان الذنبَ والخطيئة**: فلانکەس تاوانەکەی ئەنجام دا ◊ **قارف الجَـرَبُ الـبعيرَ**: گرۆێییەکە لەحوشترەکەوە تەنیەوە ◊ **إقتَـرَفَ**: کـردی ئـەنجامی دا، کاسبی کرد ◊ دەگوترێ: **إقترف لعياله**: کاسبی بۆ ماڵ‌و منداڵی خۆی کرد ◊ **إقترف الذنبَ**: تاوانەکەی ئەنجام دا ◊ **إقترف فلان من مرض فلان**: فلانکەس لەفلانەوە تووشی نەخۆشی بوو ◊ نەخۆشی ئەوی گرتەوە ◊ **تَقَرَّفت القرحةُ**: برینەکە توێکڵی هەڵدا ◊ **القَرافَةُ**: گۆڕستان ◊ ئەم وشەیە لە بنەڕەت دا ناوی هۆزێکی یەمەنییە لەنزیک گۆڕستانەوە نیشتەجی بوون، دوایی ئەم ناوە کرا بە عەلەم‌و ناو بۆ هەموو گۆڕستانێک ◊ **القُرافَةُ**: توێکڵی درەخت ◊ **القَرْفُ**: پێستی سوور ◊ دەگوترێ: (أحْمَرُ قَرْفٌ) سوری زۆر سور ◊ **القِرْفُ من كل شيءٍ**: توێکڵی هەموو شتێک.

قِرْفُ الشجرة: توێکڵی درەخت.

قِرف الرمانة: توێکڵی هەنار.

قِـرْفُ الطَـب: چڵک‌و بەڵغی ماست‌و دۆ: کە بەمەشکەوە دەنووسێ ◊ چڵمە ڕەقە کەبەناو لوتەوە دەنووسێ ◊ **القَـرَفُ**: تێکەڵبوونی شتی قێزەون‌و نەخوازراو ◊ تەنینەوەی نەخۆشی‌و بەتا ◊ تۆمەت ◊ **القِرفَةُ**: توێکڵی درەخت: کەلەپێری درەختی غازی بێ ◊ بەناوبانگترینی ئەم جۆرە درەختە قیرفەی سەیلانی‌و قیرفەی چینی یە عەترو بۆنی خۆشی لێ دەردەهێندرێ

٥ هەروا وشەی (القِرفة) ناوە بۆ توێکڵی هەنار کە پێستو شتی وای پێ دەباغ دەکرێ ٥ کاسبی ٥ تۆمەت ٥ کەسێك تۆمەتی شتی لێ بکەی ٥ **القَرُوفُ**: کەسێك زۆر سەرپێچی کارو یاخی بووبێ ٥ **المَقْرِفُ**: شوێنی توێکڵ هەڵدانی برینو پێست ٥ **المُقْرِفُ**: پیاوی خوێڕی ٥ ڕوخساری ناشیرینو نەکڵەوەت ٥ **قَرْفَصَ**: هەردوو دەستی لەژێر قاچیەوە بەستن ٥ **القُرْفُصاءُ**: ئەوەیە مرۆڤ: لەسەر دوو کلۆتی دانیشێو هەردوو ئەژنۆی بە ورگییەوە بنوسێنێ، هەردوو دەستی بێنێتەوە بۆ پێشەوەو لەسەر خوار ئەژنۆیەوە دایان نێ ٥ یان لەسەر ئەژنۆکانی دانیشێو ورگی بەڕانەکانیەوە بنووسێنێ هەردوو دەستی بخاتە بن هەنگڵیەوە ٥ **قَرْفَلَ الطعامَ**: تەوابیلی بۆ خواردنەکە لە قەرەنفول دروست کرد.

قَرِقَ قَرْقاً: بزرکاندی، وڕێنەی کرد ٥ **قَرَّقَ**: گاڵتەی کرد، لەقسەکانی دا پێکەنی ٥ **القَرْقُ**: دەنگی مریشك کە جوجیلەکانی کۆدەکاتەوە ٥ **القِرْقُ**: دەشتی تەختو بێ کەندو لەند ٥ کۆمەڵێك لەکەسانی بچکۆلە ٥ **القَرَقُ**: شوێنی تەختایی کە بەردو داری تێدا نەبێ ٥ **قَرْقَرَ في ضحكه**: لەپێکەنین دا قاقای کرد ٥ دەنگی لەقوڕگی دا گێڕایەوە ٥ **قَرْقَرَ الشَّرابَ في حلقه**: ئاوەکەی لەقوڕگیدا هێنایە قرەقڕ ٥ غەرغەرەی کرد ٥ **قَرْقَرَ بَطْنُهُ**: ورگی قۆڕەقۆڕی کرد جا یان بەهۆی برسییەتیەوە یان بەهۆی خواردنێکەوە کە قۆڕەقۆڕ لەگەدەدا پەیدا دەکا ٥ **قَرْقَرَت الدَجاجةُ**: مریشکەکە دەنگی وای لەخۆ هێنا وەکوو ئەوە ئاو بکەیە ناو شوشەوە.

القُراقِرُ من الحُدَاة: دالاشی دەنگ خۆش ٥ **القُراقِرةُ**: حیلکەو حەنەحەنی نێرە کەڵ کەدەنگی خۆی دەخواتەوە ٥ **القُراقِريُّ من الرجال**: پیاوی دەنگ گەورە ٥ **القَرْقَارُ، والقَرْقارةُ**: سوراحی شوشە، قاپێکی شوشەیە ملی درێژە ٥ هەروا ناوە بۆ مرقەمرقی حوشتر ٥ **القَرقَرُ من الأراضي**: زەوی نزمو چاڵایی‌و نەرمەڵان ٥ دۆڵو شیوی ڕۆتەنو بێ درەختو بەرد ٥ دەوروبەری شارو شارۆچکە ٥ **القَرقَرَةُ**: دەنگ خواردنەوەی حوشتر لەقوڕگی دا ٥ قۆڕەقۆڕی ورگ ٥ پێکەنینی بەقاقاو دەنگی بەرز ٥ پێستی دەمو چاو ٥ **القُرْقُورُ**: کەشتی گەورەو زەبەلاحو درێژ ٥ **القَرْقِيُ**: سوراحییەکی شوشەی مل درێژە ٥ **القِرْقِسُ**: مێشولەی بچوك ٥ حەشەرەیەکە دەق دەشوبهێتە تەپۆ ٥ **القَرْقُوسُ**: دەشتی زەوی پتەو کە ڕوەکی تێدا نەبێ هەندێ جاریش لەم جۆرە شوێنانە ئاوی بۆگەنو جۆرە نەوتێك هەن ٥ **قَرْقَفَ المبرود**: سەرما بردووەکە لەسەرما هەڵ لەرزی ٥ دەشگوترێ: (قَرْقَفَت ثناياه): ددانەکانی لەسەرمان کەوتنە لێکدانو شەقەشەق ٥ **قَرقَف الفحلُ والحَمامُ في الهدير**: کەڵەکە یان کۆترەکە لە دەنگ خواردنەوەی خۆی دا زێدەڕەوی کرد ٥ **قَرقَفَ الرجلُ في الضّحك**: پیاوەکە بەدەنگی بەرزو قاقا پێکەنی ٥ **قَرقَفَ البردُ فلاناً**: سەرما فلانکەسی خستە لەرزە لەرز ٥ **تَقرقَفَ**: سەرمای بوو، سەرما تینی بۆ هێنا تاوای لێ کرد ددانی بکەونە شەقەتۆڵەو بەیەك بکێشرێن ٥ **القَرْقَف**: مەی‌و شەراب ٥ ئاوی ساردو ڕون ٥ **القِرِلّى**: باڵندەیەکی جەستە بچوکە، چاوی تیژن، زوو شت دەفڕێنێ، زۆر بەپارێزو حەزەرە، یاری لەگەڵ سێبەری خۆی دەکا.

قَرِمَ الصغير قَرْماً: منداڵەکە خواردنی کەمی خوارد چونکە تازە لەشیر بڕاوەتەوەو باش فێری خواردن نەبووە.

قَرَمَ الطعامَ قَرْماً: خواردنەکەی خوارد.

قَـرَم الـشَّيْئَ: شـتـەکـەی سپی کـرد توێـکـڵەکەی لێ داماڵی.
قَرَم فلاناً: جوێنی بەفلان داو عەیبی لێ گرت.
قَرِم الفَحْـلُ: کەڵەکـە وازی لەپـەڕین‌و سـواربوون‌و کەڵدان هێنا.
قَرِمَ اللحمَ والیـە: زۆری حـەز لـە گۆشـتـەکە بـوو ٥ **أقرم الفَحْلَ**: ڕێزی کەڵەکەی گـرت‌و دڵـی نـەهات بیپەڕێنێ ٥ **قَرَّمَهُ**: فێری خواردنی کـرد لـەکاتی لەشیر بڕینـەوەی دا ٥ **تَقَـرَّمَ الـصغيُّ**: منداڵەکـە تـازە لەشـیر بڕدراوەتـەوەو خـواردنی کـەمـە ٥ **إسـتقرَمَ الفحـلُ**: کەڵەکـە وازی لەپـەڕین هێـنـا ٥ **القِـرامُ**: جـۆرە پـەردەیەکـە، نـەخش‌و نیگـاری تێدایە، قوماشێکی ئەسـتـوورە لـەخوری ڕەنگـاو ڕەنگ دروست دەکرێ بۆ ڕاخستن‌و بـەخۆدا دان لەناو کەژاوەدا بەکاردەهێـنـدرێ وەکـوو جاجم‌و خـورج‌و شـتـی وا ٥ **القُرامَـةُ مِـن الخبـز**: هـەر پارچـەو گوێـچکە نانێـک کـە بـە تـەنـدوورەوە بنوسێ ٥ **القَرْمُ من الفحول**: ئەو کەڵەیە کە هیچ نیشێکی پێ نـەکرێ، باری لێ نـەنرێ تـەرخان بکـرێ بـۆ کەڵـدان‌و پـەڕین ٥ هـەروا نـاوە بـۆ پیاوی ڕیش سپی‌و گەورەی هۆزو خێڵ ٥ **القُرْمُ**: درەختێکە لەناو ئاودا دەڕوێ، دەق دەشوبهێتە درەختی دولب لەقەد ئەستوری‌و سپی توێـکڵی دا، گەڵاکەی وەکـوو گـەڵای بـادام‌و ئـیراك وایـە، میوەکەی وەکـوو خورمـای صـەومەر وەهایـە ٥ **القَرَمُ**: حوشتری بچوك‌و بێچو، گیسك.
القَرَمَةُ: نیشانەیەکە بەسەرە تیری کەدەهاوێژرێ لە قومـاردا ٥ **المِقْـرَمُ**: پەردەیەکـە نـەقش‌و نیگـاری تێدایـە ٥ **المِقْرَمَـةُ**: بـەمانا (المِقْـرَمُ) دێ ٥ **قَرْمَـدَ الـشَّيْئَ**: شـتـەکەی بـەقیرو شـتـی وا سـواخ دا ٥ **قَرْمَدَ الحائطَ بالجصّ**: دیوارەکەی بەگـەچ سواخ دا ٥ **قَرْمَـدَ الثـوبَ بـالزعفران**: قوماشـەکەی بەزەعفەران ڕەنگ کرد ٥ **قَرْمَدَ الثوبَ بالطیب**: بـۆنی خۆشـی لەقوماشـەکە دا ٥ **قَرْمَـدَ البنـاءَ**: باڵەخانەکـەی بەخـشت‌و بـەرد دروسـت کـرد ٥ **قَرْمَدَ الشَّيْئَ**: شتەکەی بەرز کردەوە هەڵی چنی ٥ تەسـکی کـردەوە ٥ **القَرْمَـدُ**: هەرشتێـک بەمەبەستی جوانی‌و ئارایش دان شتی پێ سواخ بدرێ یان ڕەنگ بکرێ وەکوو گەچ‌و زەعفـەران ٥ **القُرمـود**: کاریلـەی حەیوانـە کێـوی بێـچوی حەیوانە کێوی ٥ **القِرمیدُ**: بەمانا (القَرْمَدُ) دێ ٥ نهۆمی خانوو ٥ **القِرمِزُ**: ڕەنگی سوری مەیلەو ڕەش ٥ **قَـرْمَشَ الـشَّيْئَ**: شـتـەکەی کـۆکردەوە ٥ خراپی کرد دایوەشاند گەندەڵی کرد ٥ **القِرْمَشُ**: خەڵکی تێکەڵ‌و پێکەڵ.
قَرْمَصَ القِرْماصَ: چاڵێکی سەر تەسکی ناو فراوانی دروسـت کـرد بۆئـەوەی لـەکاتی سـەرمادا خـۆی تێـدا بحەوێنێتـەوە ٥ چـووە نـاو چـاڵی سـەر تەسکی ناو فراوان‌و خۆی تێدا کۆشمەڵە کـرد ٥ **تَقَرْمَصَ**: چووە ناو چاڵی سەرتەسکی ناو فراوان ٥ **القِرْمـاصُ**: چاڵێـکە پـان‌و پـۆڕە سـەرەکەی تەسکە لەترسی سەرما دەچنە ناوی ٥ هێلانـەی کۆتر ٥ شوێنی دروستکردنی نانی برژاو لەسـەر بەردو زیخی سورەوە بوو یان نانی پیشاو لـەناو گڵی گەرم کراودا ٥ **قَرَامِیص ضرع الناقة**: دیـوی ناوەوەی ڕانـی حوشـتر (لاڕەفیـسك) ٥ **القِرْمِصُ**: بـەمانا (القِرْمـاص) دێ ٥ **القُرْمـوصُ**: بـەمانا (القِـرمِصُ) دێ ٥ هـەروا نـاوە بـۆ چاڵێـك کـە هەڵدەکەنـدرێ بـۆ نێـچیر گـرتن ٥ کۆختـەی ڕاوکەر ٥ **قَرْمَطَ في خطوه**: لـە ڕۆیشتن دا قاچی لێك نزیك کردنەوە ٥ **قَرْمَطَتِ الدَّابَّةُ**: ولاخەکە هەنگاوەکانی لێك خستنەوە ٥ **قَرْمَطَ الکاتبُ في**

الكتابــةَ: نووســـەرەكە دێــڕی نووســـینی كتێبەكـــەی وردو باریـــكو لێـــك نزیـــك نووسینەوە.

تَقَــرْمَطَ: چـــووە ســـەر مەزهـــەبو بـــیرو ڕای قەرامیتــەكان ◊ القُرْموطُ: میــوەی ڕەنــگ ســوری درەختــی غــەضــا ◊ جـۆرە هەنارێــكە مــەمكی خــڕی ئــافرەتی پــێ دەشــوبهێندرێ ◊ جــۆرە ماســییەكی پێــست ئەســمــەرو لیــنـجو گۆشــت سورەو تامی خۆشــی نیــە ◊ القَرامِطَــة: پێڕێــكن لەشیعەی تونــدڕەو ســەرەتا لــەعێراق ســەریان هەڵداو لــەوڵاتی حیجازدا بــەهێز بــوونو داوای یەكسانیی تاكەكانی كۆمــەڵیان دەكرد ◊ قَرْمَلَـهُ: بەعەرزی دادا، خستی ◊ القِرْمِلُ: بێچوە حوشتر ◊ حوشتری دوو دوگ ◊ قڕ: كــە ئــافرەت بەقــژی خۆیەوە دەنووسێنێو دەیخاتــە ســەر قــژەكانی ◊ القَرْمَلَــةُ: ڕوەكێــكی ســاڵانەیە، قــەدی كورتــەو گوڵێكی بچوكی زۆر زەردی هەیە.

قَرَنَ الفَرَسُ قَرْناً: ئەسپەكە لــەغاردانو ڕۆیشتن دا قاچی دواوەی دەخاتە شوێن قاچی پێشەوەی.

قَــرَنَ البُسْرَ: خورمــای گەیــشتو و نەگەیــشتوی تێكەڵ بەیەك كردن.

قَــرَنَ الــشَّيْءَ بالــشيءَ وقــرن بينهمــا قَرْنــاً وقرانـا: شتەكانی كۆكردنەوە، خستنیە پەنایەكەوە.

قَــرَنَ بيَن الحج والعمــرة: نیــەتی حــەجو عــومرەی پێكەوە هێنا، ئیحرامی بەنیەتی حەجو عومرە هێنــا ◊ هــەروا دەگــوترێ: (قــرن بــين ثــورين) هەردوو گاجوتەكانی خستە ژێر یــەك نــیرەوە ◊ (قرن بــين عملــين) هــەردوو كارەكــەی بەیەكــەوە ئەنجام دا.

قَــرَنَ الــشَّيْءَ الى الــشَّيْءِ: شــتەكەی بەتونــدی بەشتەكەی ترەوە شەتەك دا.

قَرَنَ فلاناً: زەبری لەتەپڵی سەری فلانكەس دا.

قَرِنَ فلان قَرَناً: فلانكەس بڕۆی تێكەڵاو بوونەوە

قَرِنَ كل ذي قرن: شاخدارەكە شاخی درێژ بــوون ◊ أقــرن فــلان: فلانكــەس دوو شــتی بەیەكــەوە شەتەك دا یان دوو كاری پێــكەوە ئــەنجام دان ◊ فلانكــەس ســەری ڕمبەكــەی بــەرز كــردەوە بۆئەوەی زیــان بەوانــەی پێشیەوە نەگەیــەنێ ◊ أقرن أفاطير وجه الغلام: شــوێنی ڕیــش لێ ڕوانــی ڕوخساری كوڕەكە ناوڵەی لێ هات ◊ أقرن الثريّا: ئەســتێرەی ســیوەیل (ســورەییا) بــەرز بــۆوەو خەریكە بگاتە ناوەڕاستی ئاسمان ◊ أقرن الدم في العــرق: خــوێن لەدەمارەكــەدا زۆر بــوو ◊ أقــرن الدُمَّلُ: دومەڵەكە، كوانەكە خەریكە بگاو كاتی هەڵدڕینی بێ.◊ أقرن للشيئ: دەســەڵاتی بەســەر شتەكەدا شكاو بەســەریا باڵادەست بــوو ◊ أقــرن على غريمه: تــەنگی بەقەرزدارەكــەی هەڵچنی ◊ أقرن بين الحج والعمرة: ئیحرامی حەجو عــومرەی بەیەكەوە بەست ◊ أقرن فلاناً: بــوو بەهاوشــانی فلان ◊ أقــرن القِــرن: بەســەر هاوشانەكەیدا زاڵ بــوو ◊ قارنــه مقارنــة وقِرانــاً: هاوڕێیــەتی كــرد ◊ قــارن بــين القــوم: خەڵــكەكەی ڕێــك خستەوە ◊ قــارن بــين الــزوجين قِرانــاً: ژنو مێردەكــەی یــەك خستنەوە ◊ قــارن الــشَّيْءَ بالــشيئ: شــتەكەی بەشتەكە مەزەندە كــرد ◊ قــارن بــين الــشيئين أو الأشياء: دوشتەكەی بەرامبەر كردن مەزەنــدەی كردن ◊ قَرَّنَ الأَسَارَى: دیلەكانی بەحەبل دەست بــەس كــردن ◊ دەشــگوترێ: (قَــرّن المجــرمين في القــران) تاوانبــارانی لــە نــاو پێوەنــدو دەست بەســت دا كــۆكردەوە ◊ إقــترن الــشَّيْءَ بغــيه: شــتەكەی بەشتێــكی تــرەوە پەیوەســت كــرد : تقــارن الــشيئان: دووشـــتە كە پەیوەســـتی

یەکتربوون ٥ إستقرن للأمر: تاقەتی بەکارەکە شکاو توانی بیکا.
إستقرن فلان لفلان: فلانکەس بەلای خۆیەوە هاوشانی فلانکەسە ٥ إسْتَقْرَنَ الدم في العرق: خوێنەکە لەدەماردا زۆر بوو ٥ إسْتَقْرَنَ الدُمَلُ: کوان و دومەڵەکە نەرم بوو گەیی ٥ القِران: ئیحرام بەستن بەحەج و عەمرە ٥ کۆکردنەوەی ژن و مێرد بەهۆی گرێبەستی مارەکردنەوە ٥ هەروا ناوە بۆ حەبلێك شتی پێ ڕادەکێشرێ ٥ القرانیا: بێری درەختێکە دەڕوێندرێ بۆ جوانی و بۆ سود وەرگرتن لەبەرەکەشی ٥ القَرْنُ: شاخ مادەیەکی ڕەقە بەپەناگوێی ڕەشەوڵاغ و مەڕو بزن و ئاژەڵی تری لەو جۆرە دەڕوێ ٥ بەزۆری ئەو ئاژەڵانە دووشاخیان دەبن ٥ القَرْنُ من القوم: ڕیش سپی و پیاو ماقوڵی قەوم و نەتەوە ٥ (قَرْن السیف) تیژایی شمشێر ٥ (قرن الجبل) لوتکەی سەرانسەری کێو ٥ (قَرن الجرادة) ئەو دوو تاڵە موەوی بەسەری کوللەوەن ٥ (قرن الباقلاء واللوبیاء) ئەو توێکڵەی دانەوێڵەکەی تێدایە ٥ هەروا وشەی (القرن) ناوە بۆ بەری لوس و خاوێن ٥ یان شەوطو هەڵی غارکردن ٥ دەگوترێ: (عدا الفرس قَرناً أو قرنین فعرِق) ئەسپەکە دوو شەوط دوونۆرە غاری دا ئارەقی کرد ٥ القَرْنُ من الزمان: ماوەی سەد ساڵە (سەدەیەك) ٥ دەشگوترێ: (إمرأة قَرْن) ئافرەتێکە هاوشانە لەئازایەتی و چاونەترسی دا ٥ وحید القرن: کەرکەدەنە چونکە یەك شاخی هەیە لەپێشەسەری ٥ القِرْن للإنسان: هاوشان لەئازایەتی دا لەزانیاری دا لە هێزو تواناو خۆڕاگریی لەشەڕدا ٥ القَرَنُ: حەبلێك: کە دوو حوشتری تێ بخرێن ٥ القَرْناء: مارێك دوو پارچە گۆشت لەسەری بەرببنەوە وەکوو شاخ

وەهابن ٥ القَرْنان: گەوادو خوێڕی ٥ کەسێك ماڵ و منداڵی داوێن پیس بن ئەویش لێیان بێدەنگ بێ ٥ القَرْنُوَةُ: گیایەکی سەوزی تۆزاوی یەك قەد گەڵاکەی مەیلەو سورە، بەرێکی وەکوو سونبوولی هەیە تامێکی تفت و تاڵی هەیە کوندەو مەشکەی پێ دەباغ دەکرێ ٥ هەروا ناوە بۆ ڕوەکێك دەشوبهێتە ڕوەکی لۆبیا دەنکێکی هەیە لەنۆك گەورەترە، کە بەکرمکراو هاڕدرا زەرد دەبێ وەکوو هەریسەو کەشکەك دەکوڵێندرێ دەخورێ بەزمەندەش دەکرێ بۆ زستان ٥ القَرْنِیة: بەشی پێشەوەی گلێنەی چاو ٥ القَرُونُ: نەفس ٥ دەگوترێ: (اسمحت قَرُونُهُ) نەفسی خۆی زەلیل کردو پابەندی فەرمانەکە بوو ٥ هەروا ناوە بۆ وڵاخێك بە ڕۆیشتن زوو عەرەق بکاو زۆر عەرەق بکا ٥ ئەسپ و حوشترێك لە ڕۆیشتن و غاردان دا قاچی دواوەی بخاتە شوێن جێی قاچی پێشەوەی ٥ حوشترێکی شیردەر کەجاری دوو سەتڵ شیری لێ بدۆشرێ ٥ پێداویستی ٥ دەگوترێ: (أخذت قُروني من الأمر) پێداویستی خۆم لەکارەکە هەڵگرت ٥ القَرُونَةُ: نەفس ٥ دەگوترێ: (أسْمَحَتْ قرونته) نەفسی خۆی زەلیل کردو لەکارەکەدا شوێنی کەوت ٥ ڕوەکێکە دەشوبهێتە ڕوەکی (اللوبیاء) دانەوێڵەیەکی هەیە لەنۆك گەورەترە کە کرە کرا بەزەردی دێتەخوار وەکوو ڕوەکی (الورس) شەوچەرەی سارانشینەکانەو بەزۆری دەست دەکەوێ ٥ القرین: هاوتاو هاوشان ٥ هاوسەر ٥ حوشتری هاوتا بۆ حوشترێکی تر ٥ دیل ٥ القُرَیْناءُ: لۆبیا ٥ القرینة: نەفس ٥ هاوسەرو خێزان ٥ المِقْرَنُ: نیر؛ دارێکە دەخرێتە سەر ملی دووگا یان دوو ئێسترو بارگیر بۆئەوەی هەوجارو مزانەکە

لەناوەڕاستی نێرەکە بەهۆی بنەوەندێکەوە شەتەك بدرێ ٥ **المقرونة**: جۆرە خواردنێکە لەهەویرو ڕۆن و بادام دروست دەکرێ.

قَرنَسَ الديكُ: کەڵەشێرەکە لە کەڵەشێری بەرامبەری ترساو هەڵات.

قَرنَسَ السُّقفُ والبيتُ: هەڵاشەکە یان خانوەکەی بەشتی جۆراو جۆر ڕازاندەوەو دیکۆراتی جۆراوجۆری تێدا دروست کرد ٥ **القِرْناسُ**: گردو تەپۆڵکەی پێش کێو ٥ سەرە تەشی ٥ **القُرْناسُ**: ئەو پارچە دارو شتەی کە ڕیسی لەسەر هەڵدەگرێ بۆ ڕستن ٥ **القَرانيسُ**: پێشەتای لافاو کە خشتو خاڵو پڵوپوش لەگەڵ خۆی هەڵدەگرێ ٥ **القَرَنْفُلُ**: جینسی جۆرە گوڵێکە کە بەناوبانگەو پێی دەگوترێ (المشتري) و لەپێری (القرنفلية)یەو لە وڵاتانی گەرمەسێر دەچێندرێ بۆنەوەی لە گوڵە وشکەوەبووەکانی تەوابیل دروست بکرێ.

قَرِهَ الجلد قَرَهاً: پێستەکە ڕوتایەوەو مووەکانی هەڵوەرین چونکە توشی دەردە (قوبا) بووە کە نەخۆشی پێست گروێ بوون و ڕوتانەوەیە ٥ توێژی هەڵدا ٥ ڕەش هەڵگەڕا بەهۆی زۆر لێدانەوە ٥ **القَرِهُ**: پێستی وشك هەڵاتوو ٥ **قَرَجوز**: دومیەیەکی بچوکە لە کاغەزو مقەبا یا تەختەداری تەنك دروست دەکرێ لەشوێنێکی نادیارەوە مرۆڤێك دەیجوڵێنێ و هەندێ قسەی لێ دەبیسرێن وادەبینرێ خۆی دەجوڵێ و خۆی قسە دەکا.

قَرا فلاناً قَرْواً: قەصدی فلانکەسی کرد، نیازی لای ئەوی بوو ٥ بەدواداچوونی کردو لەکارەکانی ورد بۆوە.

قَرا الأمرَ: بەدواداچوونی بۆ کارەکە ئەنجام دا ٥ دەگوترێ: (قَرا البلادَ): بە وڵاتەکەدا بست بەبست گەڕاو سەیری کردو لەبارودۆخو دیمەن و ئاو وهەوای ورد بۆوە.

قَرا الأرضَ: بەدواداچوونی وردی بۆ ئەو کەسانە کرد کە لەزەوییەکەدا نیشتەجێ بوون.

قَرَا بني فلان: یەکەیەکە چووە لای خێڵی فلان و لێی پرسین.

قَرى فلانٌ قَرياً وقَرىً: لاشەویلەی فلانکەسی هاوسان بەهۆی ددان هێشانەوە.

قَرى كلُ مُجتر قرياً: ئاژەڵە کاوێژکەرەکە هەموو خواردنەکەی هێنایەوە ناو دەمییەوەو کاوێژی کردەوە ٥ دەشگوترێ: (قرى فلان في شدقه جوزة) فلانکەس گوێزەکەی لە گوپی دا شاردەوە.

قَرى الشَّيْئَ: شتەکەی کۆکردەوە ٥ دەگوترێ: (قرى الماء في الحوض) ئاوەکەی لەحەوزەکەدا کۆکردەوە.

قَرى الضَّيْفَ قِرىً: ڕێزی میوانەکەی گرتو خواردنی باشی بۆ ئامادە کرد ٥ **قَرِيَت الناقةُ قَرَاً**: حوشترەکە پشتی قایم بوو دوگی درێژ بوو ٥ **أقرى فلان**: فلانکەس پشتی ئازاری هەبوو ٥ وەگری شتەکە بوو زۆری ئیلحاح کرد ٥ گوندنشین بوو ٥ داوای زیافەتو دەعوەتی کرد ٥ **أقرَت الناقةُ**: حوشترەکە ئاو لە بێچوەدانی دا کۆبۆوە ٥ **إقترى فلان**: فلانکەس داوای دەعوەتو نان بۆ ئامادەکردنی کرد ٥ **إقترى الأمرَ**: بەدواداچوونی بۆ کارەکە ئەنجام دا ٥ **إقترى البلادَ**: بە وڵاتەکەدا بست بەبست گەڕو لەبارودۆخو ئاو و هەوای ورد بۆوە ٥ **إقترى بني فلان**: لای یەکە یەکەی خێڵی فلان دا تێپەڕیو

پرسیاری لێ کردن ٥ إقترى الضيف: خواردنو ڕێزی بۆ میوانەکە دابین کرد ٥ إقترى فلاناً: داوای دەعوەتو زیافەتی لەفلان کرد ٥ تقرّى البلادَ: بست بەبست بەناو وڵاتەکەدا گەڕاو سەیری بارودۆخەکەی کرد ٥ تقَرّي المياهَ: بەشوێن ئاوەکان دا گەڕاو لێکۆڵینەوەی دەربارەیان ئەنجام دا ٥ إستقرى الدُمّلُ: کوانەکە (دوومەڵەکە) کێمو زوخاوی تێدا کۆبۆوە ٥ إستقرى فلان: فلانکەس داوای زیافەتو خواردنی کرد ٥ إستقرى فلاناً: داوای لەفلان کرد دەعوەتی بکا ٥ إقرَنْرى فلان: فلانکەس پشتی درێژ بوو ٥ القارى: گوندنشین ٥ القَارَاةُ: کۆمەڵگاو کۆمەڵە خانو و شارەستان ٥ القَارِيَةُ: بەمانا (القارة)دێ ٥ سەرانسەری دوگ یان لای خواروی دوگ ٥ تیژایی شمشێرو سەرە ڕمبو نوکە خەنجەر ٥ باڵندەیەکی قاچ کورتی دەندوك درێژە، پشتی سەوزە، عەرەب خۆشیان دەوێو بەلایانەوە پیرۆزە، پیاوی سەخی بەو دەشوبهێنن ٥ کاری قورسو گورجکبڕ ٥ القرا: پشت ٥ ناوەڕاستی پشت ٥ تۆپەڵاکی گردو تەپۆلکە ٥ القَرْوُ: حەوزێکی بچکۆلەیە بەتەنیشت حەوزی گەورەوە ئاوی تێ دەکرێ بۆئەوەی ئاژەڵو وڵاخ ئاوی لێ بخۆنەوە ٥ پیاڵەو جامیلکەیەك لە دار دروست کرابێ؛ کاسە دارینە ٥ جۆرە قۆرییەکە توشی پیاو دەبێ ٥ یەك ڕێبازیو یەك هەڵوێستی؛ دەگوترێ: (رأيت القوم على قَرْوٍ واحد) خەڵکەکەم وابینی یەك ڕێبازیان گرتووە ٥ (أقراء الشعر) جۆرەکانی شیعرو ڕێبازەکانی ٥ دەشگوترێ: (أصبحت الأرض قَرْواً واحداً) زەوی هەمووی ئاو دایپۆشیوەو بۆتە یەك دەریا ٥ هەروا ناوە بۆ جۆرە دارێك زۆر ڕەقو پتەوە کەرەستەی ناومالی لێ دروست دەکرێ ٥ بروانە وشەی (بلوط) ٥ القَرْوى: دابونەریتو سروشت ٥ ڕێگای یەکەم ٥ دەگوترێ: (عاد فلان الى قرواه) فلانکەس گەڕایەوە بۆ ڕێگای یەکەمجاری ٥ القَرْوانيّ من الرجال: ئەوەیە بەهۆی نەخۆشیەوە کیسی هێلکەگونی گەورە بووبێ ٥ القَرِيّ: ئەو خواردنو ڕێزو هەڵسو کەوتەیە کە پێشکەش بەمیوان دەکرێ ٥ القِرْيُ: هەرشتێك بەك ڕێبازی هەبێ ٥ القَراءُ: میوانداریو زیافەت ٥ القَرْيَةُ: گەورەشار ٥ هەرشوێنێك خانوەکانی پێکەو نووسابنو کرابێتە نشینگەو شوێنی تێدا نیشتەجێ بوون ٥ قرية النمل: شارە مێرو.

القريتان: شاری مەککەو شاری طائیف ٥ القَرِيُّ: ئەو کەسەی میوانداری خەڵك دەکا ٥ شوێنی هەڵڕژانی ئاو لە پلوسكو بەرزاییەوە بۆناو باغچە ٥ یەك ڕێباز ٥ دەگوترێ: (مازال على قَرِيّ واحد) ٥ القَرِيَةُ: گۆچانو عەصا ٥ شارەمێرو ٥ ئەو دارەی لەسەر کەژاوە ڕادەنگێودرێ ٥ المَقْرَى: حەوزێك ئاوی تێدا کۆبێتەوە ٥ سەرانسەری تەپۆلکە ٥ المِقْرى: ئەو کەسەی میوانداری خەڵك بکا ٥ دەگوترێ: (إنه لَمِقْرى للضَيف) ٥ ئەو دەوریو بەلەمو سینییەی خواردنی تێدا پێشکەش دەکرێ بۆ میوان ٥ شوێنی چاڵ کە لەهەموو لایەوە ئاوی تێدا کۆببێتەوە ٥ المِقْراءُ: ئەو کەسەی زۆر میوانداری خەڵك بکا.

قَزَحَ قَزحاً: بەرز بۆوە ٥ قَزَحَتْ نفّاخات الماء: بلقە ئاوەکان بەرز بوونەوە.

قَزَحَ القِدْرُ قَزحاً وقزحاناً: مەنجەڵەکە کاتی ئەوەی هاتووە ئەوەی تێیدایە داچۆڕێندرێ.

قَزَحَ القِدرَ: داو و دەرمانی کردە ناو مەنجەڵەکە ٥ **قَزَحت الشجرة:** درەختەکە پەل پەل بوو ٥ **قَزَحَ الحديثَ:** قسەکەی ڕازاندەوەو تەواوی کرد بەبێ ئەوەی درۆی تێدا بکاو زیادەی پێوە بنێ ٥ **تَقزَحَ النباتُ:** ڕوەکەکە پەل پەل بوو پێوە ڕۆیی‌و تەنیەوە ٥ **القازِحَةُ:** بلقی سەر ئاو.

قُزَح: شوقە زێڕینە ٥ **القِزَحُ:** ئەو زەردەچەوەو کەمونەو کوزبرەیە کە دەکرێتە ناو مەنجەڵی چێشتەوە ٥ **القُزَحِيَةُ:** پەردەیەکە کەوانەیی‌و ڕەنگاو ڕەنگ لەدوا گلێنەی چاوەوە، لەناوەڕاستی دا کونێک هەیە پێی دەگوترێ: (إنسان العين) ٥ **المِقْزَحَة:** ئەو حاجەت‌و شوشەی داو و دەرمانی تێدا هەڵدەگیرێ.

قَزَّ الرجل: پیاوەکە دانیشت بەشێوەیەک‌و دوایی بازی دا.

قَزَّ نَفْسُهُ الشَيْءَ: نەفسی لەو شتە هەڵسلەمیەوەو تفی دایەوە ٥ ڕەتی کردەوە ٥ **تَقَزَّزَ عن المعاصي:** لە تاوان دوورکەوتەوەو خۆی پاراست ٥ **تَقَزَّزَ من الشَّيْء:** بێزی لەشتەکە کردەوە ٥ دەگوترێ: (تَقَزَّزَ من أكل الضب): بێزی لەخواردنی سوسەمار کرد ٥ **القازوزة:** کیتەڵە، پیاڵەیەکە بچوک وەکوو پەرداخ‌و سوراحی بچوک ٥ کاسەو جامیلکە ٥ فنجان ئاو و شەرابی تێدا دەخورێتەوە، جۆرە خواردنەوەیەکی غازییە لەئاوی غازاوی‌و شەکر دروست دەکرێ ٥ **القِزُّ من الرجال:** پیاوێکە لەتاوان هەڵسلەمێتەوەو قیزی لێ بێ‌و بەسروشت خۆ لەتاوان بپارێزێ ٥ کەسێک بێز لەجۆرە خواردنێک بکاتەوە ٥ **القَزُّ:** ئاوریشم لەو حاڵەدا کە لە صولجەو پەردەی خۆی دەردەهێندرێ، (دود القزّ) کرمی ئاوریشم ٥ **القَزَّاز:** ئاوریشم فرۆش ٥ جۆڵای ئاوریشم ٥ **القَزَّازُ من الرجال:** کەسێک بەسروشت بێزی لەتاوان کردن بێ ٥ **القَزَّةُ:** بازدان، ڕاپەڕین ٥ **القَزِّيَةُ:** چەند جۆرە حەشەرەو جروجانەوەرێکن صولجات‌و کیسەو پەردەی ئاوریشمی دەچنن ٥ جۆرێکیان بژیوەکەی گەڵای درەختی (ألتوت) پێی دەگوترێ: (دودة القزّ) هەیە بژێوی گەڵای درەختی بەلوطە ئەم جۆرە لە وڵاتی هیندوستان ئاوریشمی چاکی لێ بەرهەم دەهێندرێ ٥ هەندێ کرم‌و حەشەرەی تر هەیە زیان دەگەیەنن بەدرەخت ٥ **القوازيز:** بەمانا (القوارير).

قَزَعَ الفَرَسُ والبعير والظَبْيُ: ئەسپەکە پەلەی کرد بازی توندی هاویشت.

قَزِعَ الكبشُ ونحوه قَزعاً: بەرانەکە هەندێ خوریەکەی بەرداوەو ڕوتاوەتەوە هەندێکی پەڵە پەڵە پێوە ماوە.

قَزِعَ الصَبِيُّ: منداڵەکە سەریان تاشی‌و هەندێ کۆمەڵە توکی پەڵە پەڵە بەسەریەوە ماونەوە ٥ **أقزع الرجلَ رغيه:** پیاوەکە خۆی تەرخانکرد بۆ کارێک‌و بەهیچی ترەوە مەشغوڵی نەبوو ٥ **قَزَّعَ:** بۆ زێدەڕۆیی لەماناى (قَزَعَ) دێ ٥ **تَقَزَّعَ الفرسُ:** ئەسپەکە ئامادەبوو بۆ غاردان ٥ **تَقَزَّعَ القومُ:** خەڵکەکە بڵاوەیان لێ کردو بڵاو بوونەوە ٥ **تَقَزَّعَ السحابُ:** هەورەکە ڕەویەوەو نەما ٥ **تَقَزَّعَ الرجلُ:** پیاوەکە هەندێ کۆمەڵە موی جیاجیا بەسەریەوە مانەوە ٥ **قَوزَعَ الديكُ:** کەڵەشێرەکە پەڕو پۆڵی دەوران دەوری ملی خۆی فش کردنەوە ٥ **القُزَعَةُ:** کۆمەڵە موو کەلەسەری منداڵدا دەهێڵدرێنەوە وەکوو کاکۆڵ‌و گودلە ٥ موی کەم بەتۆقەسەرەوە ٥

الْقَزَعُ: هەرشتێك پارچەپارچەی جیاجیابن ٥ پەڵەهەوری جیاجیا بەئاسمانەوە ٥ پارچەپارچە قژی سەر ٥ خوری مەڕ کەلەومرزی بەهاردا هەندێکی بەردەداو دەکەوێتە خوار ٥ باریکایی پەڕی تیر ٥ پەڕی بچوکی تیر ٥ هەوری زۆر بەرز ٥ هەوری بچوك کەبەئاسمانەوە خێرا بڕوا ٥ **الْقُزَعَةُ**: بەمانا (الْقُزَّعَةُ) دێ.

قَزَلَ قَزلاً وقزلاناً: بازی دا ٥ بەهەنگڵەشەلە ڕۆیی.

قَزِلَ: زۆر شەلی بەخراپترین شێوەی شەلین ڕۆیی ٥ قاچی باریك بوون بەهۆی ئەوە گۆشتیان پێوە نەما ٥ **الأقزَلُ**: گورگ ٥ **الأقزلان**: دووپەڕن لەناوەڕاستی کلکی داڵاش و داڵەکەرخۆرە دان ٥

قَزَمَهُ قَزماً: ڕەخنەی لێ گرت.

قَزِمَ قَزَماً: خوێڕی بوو، ناکەسبەچەو ناپیاو بوو ٥ **تَقَزَّمَ**: بەتوندو تیژی لەگژ کارەکە ڕاچوو ٥ **الأقزام**: پێرو توێژێکی ئادەمیزادن کورتەباڵاو کوڵە بنەن ٥ لەهەرێمە دارستانە نیستوانییەکانی ئەفریقاو دەوروبەری باشوری کیشوەری ئاسیادا دەژین ٥ **القِزامُ**: بەدخو و خوێڕی ٥ دەگوترێ: (قوم قِزام) گەل و نەتەوەیەکی خوێری و هیچ و پوچن ٥ **القَزْمُ**: (رجل قَزْمٌ) پیاوێکی کورتەباڵایە ٥ خوێڕییە ٥ **القَزَم**: جەستە بچوك و کورتەباڵا ٥ **القَزِمُ**: بەمانا (القَزَمُ) دێ ٥ ڕژدو چروك و هەتیومچە: کە هیچ خێرو بێرێکی لەلا چاوەڕوان نەکرێ ٥ **القَزَمَةُ**: کورتەباڵا چ ژن بێ چ پیاو ٥ هەروا ناوە بۆ مەڕی بچوك و لەڕو بێ بەروبوم ٥ **القِزان**: مەنجەڵی گەورە، قازان ٥ کە لەمس و شتی وا دروست کرابێ.

قَزا قَزواً: بێزی کردەوە هەڵسلەمیەوە.

قَزا بعصاه: بە گۆچانەکەی زەوی هاژنیەوە ٥ **أقزی**: بەعەیب و خراپە لەکەدار بوو ٥ **القَزْو**: کەسێك غافڵ و بێ ئاگا نەبێ ٥ هەمیشە وشیار ٥ **القُزَّةُ**: ماری کۆڵەهۆیباب.

قَسَبَ الماءُ قَسْباً: ئاوەکە بەخوڕی ڕۆیی و خوڕەی هات.

قَسُبَ قُسُوباً: پتەو و ڕەق بوو ٥ **القَيْسَبَةُ**: درەختۆکەیەکە بنکی یەکەو پەل پەل دەبێ ٥ بەئەندازەی حەفتاو پێنج سانتیمەتر بەرز دەبێتەوە، گوڵەکەی وەکوو گوڵی وەنەوشە وەهایە بەتەڕی ئاگر دەگرێ وەکوو حاڵەتی وشکی.

قسر فلاناً: زۆری لەفلان کرد.

قَسَرَ على الأمر: ناچاری کرد لەسەر شتەکە ٥ **إقتَسَرَهُ**: زاڵ بوو بەسەری داو ملکەچی بوو ٥ **قَسْوَرَ** الرجلُ: پیاوەکە کەوتە ساڵەوە ٥ **قَسْوَرَ** النبتُ: گیاو گژەکە زۆر بوو تێکچڕژا ٥ **القَسْوَرُ**: شێر ٥ کوڕی گەنجی شان و مل قەوی و بەهێز ٥ ڕاوکەری تیر هاوێژ ٥ **القَسْوَرَةُ**: شێر ٥ مرۆڤی شکۆمەندی سەرکەوتوو ٥ هەرشتێك خاوەن هێزو توانا بێ.

قَسَّ فلان قسوسة: فلانکەس بوو بە کەشیش.

قَسَّ قَسّاً: فیتنەیی کرد.

قَسَّ الحديثَ: قسەکەی بڵاو کردەوە.

قَسَّ الشَّيْءَ: شتەکەی داوا کردو بەدواداچوونی بۆ کرد.٥ **قَسَّ** الرجلُ ما على العظم من اللحم: هەرچی گۆشتی سەر ئێسقانەکە بوو دایماڵی، لێی کردەوە.

قَسَّ الإبلَ: باش شوانی حوشترەکانی کرد ٥ **تَقَسَّسَ** الشَّيْءَ: داوای شتەکەی کرد، بەدوادا چوونی بۆ

کرد ◊ **تَقَسَّسَ الناس بالليل:** بەشەو گوێی لەقسەی خەڵك ڕاگرت ◊ **القَسُّ:** کەشیش پیاوی ئایینی مەسیحی ◊ ئێستا پلەیەکە لەنێوان نوسقوف و شەماس دا ◊ لێزان و کارامە ◊ دەگوترێ: (فلان قَسّ إبل) فلانکەس زاناو لێزانە لە بەخێوکردنی حوشتردا ◊ لەسەر وەزنی (فلوس) ◊ **القَسَّاسُ:** فێتنە گێڕو فێتنە جۆ ◊ **القَسِيُّ:** قوماشێکە لەکەتان و ئاوریشم کاتی خۆی لە وڵاتی میسرو شام دا دروست کراوە هەندێ گوڵی لە شێوەی نارنجی و شتی وا تێدا نەخش دەکران ◊ **القِسِّيسُ:** کەشیش.

قَسَطَ فلان قِسطاً: فلانکەس دادوەر بوو.

قَسَطَ قَسْطاً وقُسُوطاً: ستەمی کردو لەحەق لای دا ◊ **قَسِطَتِ العُنُقُ قَسَطاً وقسوطاً:** ملی وشك بوو ◊ **قَسِطَت العظامُ:** لەبەر لەڕی و لاوازی ئێسقانی وشك بوو ◊ **قَسِطَت الرُكبَةُ:** ئەژنۆی ڕەق بوو ناتوانێ بیان نوشتێنێتەوە.

قَسِطَ الفَرَسُ: ئەسپەکە ڕانی کورت و باریکایی قاچەکانی کورت ◊ قاچەکانی باش بۆ هەڵنەهاتنەوە ◊ **أقسَطَ:** عەدالەتی ڕەچاو کرد ◊ **قَسَّطَ الشَّيءَ:** شتەکەی بەشبەش کرد.

قَسَّطَ الدينَ: قەرزەکەی کردە چەند وەجبەیەك و لەچەندماوەی جیاجیادا وەری بگرێتەوە.

قَسَّطَ النفقةَ على عيالە: بژێوی ماڵ و منداڵی خۆی کەم کردەوە ◊ **تَقَسَّطوا المال بينهم:** ماڵ و سامانەکەیان لەناو خۆیان دا دابەش کرد ◊ **القِسطُ:** عەدالەتکاریی ◊ ئەندازەیەك لەناو و شتی تر ◊ تەرازوو ◊ بەش و بار ◊ دەگوترێ: (وَفّاهُ قِسْطَهُ) بەشی خۆی پێدا ◊ **القُسطُ:** جۆرە عودو چڵە دارێکە لە هیندوستانەوە دەهێندرێ دەکرێتە ناو بخورو دەرمانەوە ◊ **القَسْطاءُ:** (رجل قسطاء) پیاوێکە خواریی لەقاچی دا هەیە بەجۆرێك قاچەکانی لێك دوور دەکەونەوەو ئەژنۆو خوار ئەژنۆکانی خەریکە پێکەوە بنوسێن ◊ **المُقسِطُ:** ناوێکە لەناوە جوانەکانی خودا ◊ **القِسطاسُ:** ڕاسترین تەرازوو باشترینی ◊ **قَسْطَرَ الدَراهمَ:** دیرهەمەکانی نەخدینە کردن لەبۆتەی دان ◊ **القَسْطار:** ئەو کەسەی دیرهەمەکان نەخدینە دەکاو عەصڵ و ناعەصڵ لێك جیادەکاتەوە ◊ **القَسْطَرَةُ:** بۆرییەکی نایلۆنەو نەرمەلیقەیە دەخرێتە ناو ڕێڕەوی میزەوە بۆئەوەی خڵتەو پڵتەی کۆبۆوەی ناو میزەڵدان پاك بکاتەوە ◊ **القَسْطَرِيُّ:** جەستە گەورە ◊ **القَسْطَلُ:** تەپوتۆزی شەڕگە ◊ درەختێکە لەپێری دار بەڕو، بەرێکی زۆری هەیە بەبرژاوی دەخورێ ◊ **قَسْقَسَ في السير:** لە ڕۆیشتندا کۆششی کردو خۆی ماندوو کرد ◊ دەشگوترێ: (قَسْقَسَ ليله أجمع) هەموو شەوەکەی بێداربوو نەنووست ◊ **قَسْقَسَ عن أمر الناس:** پرسیاری کرد دەربارەی کاروباری خەڵك ◊ (فهو قسقاس) ◊ **قَسْقَسَ الشَّيءَ:** شتەکەی جوڵاند، خستیە جمو‌جوڵ ◊ دەگوترێ: (قسقس العصا) گۆچانەکەی هەڵسوڕاند ◊ **قَسْقَسَ ما على المائدة:** هەرچی لەسەر سفرەکە بوو خواردی ◊ **تَقَسْقَسَ أصواتهم بالليل:** بەشەو گوێی بۆ قسەی خەڵکەکە کلۆر کرد، هەوڵی دا بزانێ چی دەڵێن ◊ **القَسْقاسُ:** چاوساغ و شارەزا بۆ ڕێ نیشاندانی نەشارەزایان: کە هەمیشە بەدڵسۆزی کاری خۆی ئەنجام بدا ◊ برسیایەتی زۆر ◊ ڕووەکێکە دەشوبهێتە کەرەوز ◊ هەروا ناوە بۆ ڕووەکێکی بۆن ناخۆش کە لەڕێڕەوی ئاودا دەڕوێ و گوڵێکی سپی هەیە ◊ **قسم الشَّيءَ قَسْماً:** شتەکەی پارچە پارچە کرد ◊

کردی به دوو بەش ◊ **قَسَّمَ بين القوم**: شتەکەی لەناو خەڵکەکەدا دابەش کردو هەرکەسە بەشێکی پێدا ◊ **قَسَّم الدَّهرُ القومَ قَسْماً**: رۆژگار خەڵکەکەی پەرتەوازە کردو لێکی دابڕین ◊ **قَسَّمَ فلان أمرَهُ**: فلانکەس ئیشەکەی خۆی مەزندە کردو تێ فکری ئاخۆ چۆن کاری تێدا بکا ◊ **قَسُمَ الوجه قساماً وقسامةً**: روخساری جوان بوو ◊ **أقْسَمَ إقساماً**: سوێندی خوارد ◊ دەگوترێ: **أقسم بالله**: سوێندی بەخودا خوارد ◊ **قاسم فلان فلاناً**: هەریەك لەو دووانە بەشی خۆی هەڵگرت ◊ دەشگوترێ: (قاسمه المالَ) ماڵەکەی لەگەڵ دابەش کرد ◊ **قاسم فلاناً**: سوێندی بۆ فلانکەس خوارد ◊ **قَسَّمَ الشَّيْءَ**: شتەکەی پارچە پارچە کرد ◊ دەگوترێ: (قسموا المال بينهم).

قَسَّمَ القومَ: خەڵکەکەی پەرتەوازە کرد بەشێکی بردە فلان شوێن و بەشەکەی تری بردە فلان ◊ دەشگوترێ: (قَسَّمَهم الدهرُ) رۆژگار پەرتەوازەی کردن ◊ **قَسَّمَ الهمومُ فلاناً**: خەم و خەفەت فلانکەسی بەشبەش کردوە هەردەمە دڵی لە شوێنێك و هەڵەوگیری شتێکە ◊ **قَسَّمَ الشَّيْءَ**: شتەکەی جوان کرد ◊ **قَسَّمَ الثوبَ**: قوماشەکەی بڕی بۆئەوەی بیدروێ ◊ **إقتسمَ فلان**: فلانکەس بیری کردەوە لەنێوان کارەکانی دا تێفکرینی ئەنجام داو پرۆفەی کردن ◊ دەگوترێ: (ترکت فلاناً يقتسِمُ) فلانکەسم جێهێشت خەریکی بیرکردنەوەو تێفکرین بوو لەنێوان ئەم کارو ئەوکار ◊ **إقتسمَ القومُ**: خەڵکەکەیان گرت و سوێندخۆری یەکتری بوون بۆکاری داهاتوویان ◊ **إقتسمَ الشَّيْءَ بينهم**: هەریەکە لەخەڵکەکە بەشی خۆی برد ◊ **إنقَسَمَ الشَّيْءُ**: شتەکە پارچە پارچە بوو ◊ **تقاسم القومُ**: خەڵکەکە سوێندیان بۆ یەکتر خوارد بەڵێن و وادەیان بەیەکتر دا ◊ دەشگوترێ: **تقاسموا بالله**: سوێندیان خوارد بەخودا.

تقاسَمَ الشَّيْءَ بينهم: شتەکەیان لەناو خۆیان دا بەش کرد ◊ **إسْتَقْسَمَ فلان**: فلانکەس داوای ئەو بەشەی خۆی کرد کە بۆی دیاریکراوە ◊ داوای دابەشکردنی شتەکەی کرد بەهۆی تیروپشکی شێوە قومارەوە ◊ **إستقسم فلان**: فلانکەس بیری کردەوەو مەزندەو پێك گرتنی لەنێوان دووکارەکەدا ئەنجام دا ◊ **إسْتَقْسَمَ فلاناً بالله**: داوای لەفلانکەس کرد سوێندی بۆ بخوا بەخودا ◊ **الإستِقسَامُ**: جۆرە تیروپشکێکە بۆ دابەشکردنی شتێك بەهۆی ئەزلامەوە ◊ ئەزلام بریتی بوو لەوە عەرەبەکان لەسەردەمی پێش ئیسلام دا کۆمەڵێك تیریان دەهێنا لەسەر هەندێکیان دەنووسی (إفعَلْ) لەسەر بڕێکیان دەنووسی (لاتفعل) بڕێکیشیان هیچیان لەسەر نەدەنووسین جانەگەر بیانویستابە کارێك بکەن ◊ بەم تیرانە تیروپشك و قورعەیان دەکرد ◊ **الأقسومة**: بەش وبار ◊ **القَسَامُ**: جوانی و جوانخاسی ◊ کاتی هەڵاتنی خۆر لەناسۆوە کەلەو کاتەدا خۆر جوانترین دیمەنی هەیە ◊ **القَسَامَةُ**: جوانی و جوانڕوخساریی ◊ ڕاگرتنی شەڕو هەوڵی ئاشتەوایی ◊ کۆمەڵێك سوێند لەسەر مافی خۆیان دەخۆن وەری دەگرن ◊ سوێندی قەسامە؛ ئەوەیە پەنجا کەس لەخزم و خوێنگری کوژراو سوێندەخۆن کە ئەوان مافی خۆیانە خوێنی کوژراوەکەیان لە خێڵی فلان وەربگرن ئەمە کاتێك کوژراوەکە بەمردوویی بدۆزنەوە لەدەڤەری ئەو خێڵەو نەشزانن خودی بکوژەکە کێیە، ئەگەر لەئەوان پەنجا کەس سوێندی خوارد ئەوە خوێنی بکوژەکەیان وەردەگرن، ئەگەر لەتۆمەتبارەکان پەنجا کەس

سوێندی خوارد کە ئەو کوژراوە دەستی ئەوانی تێدا نیـە خوێنەکـەیان لەسـەر لادەچـێ ◊ القَسامَةُ: ئـەو بەشـەیە کەدابـەش کـەر وەلای دەنێ وەکوو کرێ بۆخۆی ◊ القِسَامَةُ: پیشەی شت بـەش کـردن ◊ القَسامِيّ: ئـەو کەسـەی پۆشاک کۆدەکاتەوەو قەدی دەکا بۆئـەوەی قەد بگـرێ ◊ ڕوخـسار جـوان ◊ القَسْمُ: بـەش ◊ بەشێک لەشتە بەشکراوەکە ◊ عەطاو بەخشش ◊ ڕاو بۆچوون ◊ دەگوترێ: (فلان جيد القَسْم) ◊ شـك و گومـان ◊ بـاران ◊ ئـاو ◊ ڕەوشـت ◊ دابونـەریت ◊ (حـصاة القـسم) بەردێـکە دەخرێتە نـاو جامێکەوە ئـەمجار ئـاو دەکرێتـە جامەکەوە تا بەردەکە دادەپۆشێ، یەکێـک ئـەو بەشە ئاوە دەخواتـەوە ئـەمجار بـۆ یەکێـکی تـر ئاوی تێ دەکرێ تابەردەکە دادەپۆشێ و یەکێکی تر دەیخواتەوە، بەو جۆرە ئاوەکە بەش دەکەن و هەرکەسە بەشی خۆی دەخواتەوە ئەمە کاتێـک دەبـێ کۆمەڵێـک خەڵـک لەشوێنێـک بـن ئـاوی خواردنەوەیان کەم بێـبێ بـەو شێوەیە ئاوەکە دابـەش دەکـەن ◊ القِسْمُ: بەشو بـار ◊ القَسَمُ: سـوێند ◊ القِسْمَةُ: دابەشـکردن ◊ بـەش و بار ◊ القَسْمة: تورەکەی عـەتر فـرۆش ◊ ئـەو شتەی عەتر فرۆش شوشە عەترەکانی تێدا هەڵدەگرێ ◊ القَسِمَةُ: جـوانی ڕوخسـار و دیمـەن ◊ خـودی ڕوخـسار ◊ دیمـەنی دەم و چـاو ◊ تورەکەیـەکی ڕەنگاو ڕەنگە عـەتر باشی شوشـە عـەترەکانی تێـدا هەڵـدەگرێ ◊ القَسُومُ: دەگـوترێ: (نـوىً قَـسوم) دەنکـی بڵاوەبـوو ◊ ناوکـە خورمـای پەرتەوازە بوو ◊ القَسيم: کەسێـک شت لەگـەڵ یەکێـکی تـر بـەش بکـا ◊ بـەش و بار ◊ بەشێـک لەشت ◊ القَسيمة: بەڵـگەنامەو دیکۆمێنتێـکە زیاد لە نوسخەیەکی هەیە بۆ مامەڵە پێ کردن ◊ المُقَسَّمُ: جوان و ڕێک و پێك ◊ دەگوترێ: (فلان مُقَسَّمُ الوجه) فلانکەس ڕوخسار جوان و شۆخە ◊ المَقْسَمُ: بەش و بار ◊ المَقْسِمُ: شوێنی دابەشکردن ◊ خودی دابەشکردن ◊ المُقْسَمُ: سوێند ◊ شوێنی سوێند خواردن ◊ أقْسَنَ الرجلُ: پیاوەکە دەستـی ڕەق هەڵاتن و پێستی بەری دەستـی پتـەو بـوون بەهۆی ئیش کردنەوە.

قسا الجِسْمُ قَسْواً وقَساوة: جەستەی تونـدو پتـەو بوو.

قسا القلبُ وقلبه: دڵی ڕەق بـوو بـێ بـەزیی بوو ◊ سۆز و ڕەحمـەتی تێدا نـەما ◊ خوشوع و ترسی خودای تێدا نـەبوو ◊ قَسَت الأرضُ: زەوییەکـە ڕوتەن بوو هیچی لێ نەڕوا ◊ قسا اليوم أو العامُ: ڕۆژەکە یان ساڵەکە توش و پڕ تەنگ و چەڵەمە بوو ◊ أقسى قَلْبَهُ: دڵی خۆی ڕەق و بێ بـەزەیی کرد ◊ دەشگوترێ: (أقْسَتِ السيئات قَلْبَهُ) تاوان و خراپـەکاری دڵـی ڕەق کـردوە ◊ قاسي الأمـر الشديد: تاڵاو و نارەحەتی کارە ناخۆشەکانی چەشت. لەگەڵیان ژیا.◊ الأقسى: دەگوترێ: (هو أقسى من الحجر) ئـەو لەبـەرد ڕەقـترە ◊ القَسْوَةُ: ڕەق و پتەو لەهەموو شتێك دا، بێ ڕەحـم و بـەزەیی و دڵڕەقـی ◊ القَسِيُّ: تونـدو تیـژ ◊ المَقْسَاةُ: دەگـوترێ: (الـذنب مقـساة للقلـب) تـاوان و خراپـەکاریی دڵ ڕەق دەکـاو ڕەحـم و بـەزەیی تێدا ناهێڵێ ◊ قَسْوَر: بڕوانە مادەی (قَسَر).

قَشَبَ الـشَّيْءَ بالـشيء قَشْباً: شـتەکەی تێـکەڵ شتەکەی تر کرد ◊ (قشب الطعامَ) خواردنەکـەی تێکەڵ بەژەهر کرد.

قَشَّبَ فلاناً: فلانکەسی ژەهر خوارد کرد.

قَشَبَ فلاناً بعيب نفسه: فلانکەسی بەعەیبەکانی خۆی لەکـەدار کـرد ◊ (قـشب بسوء) خراپـەی

پێوه لکاند (قشب فلاناً ريحُ كذا) بۆگەنی فلان شت فلانکەسی جارِز کرد، زیانی پێ گەیاند ◊ (قشب السَّيفَ) شمشێرەکەی مشتو ماڵ کرد.

قَشُبَ الثوبُ وغيره قَشابَةً: کراسەکە (قوماشەکە) زۆر پاكوخاوێن بوو ◊ القِشْبُ: ژەنگ ◊ ئەو توێکڵو پارچە بێکەڵکانەن کە لەشت پێك دێو هەندێ میکرۆبو بەکتریا دەری دەدەن ◊ القَشْبُ: ژەهر ◊ القشيب: تازەو پاكو خاوێن ◊

قَشَدَهُ قَشْداً: پێستەکەی لێ کردەوە، سپی کرد ◊ إقتَشَدَ السمنَ: ڕۆنو چەورییەکەی کۆکردەوە ◊ القُشادَةُ: خشتوخۆڵو بندۆك کە دەکەوێتە بنکی مەنجەڵە ڕۆنی قاڵکراوەوە ◊ القِشدَةُ: ڕۆنەکەرە ◊ زوبدەیەك چەوری کەم بێ ◊ گیایەکە کە ئاژەڵ بیخوا شیری زۆر دەبێ.

قَشَرَ الشَّيْءَ قَشْراً: توێکڵی لەشتەکە کردەوە.

قَشِرَ الرجلُ قَشَراً: پیاوەکە زۆر سوور بوو، وەکوو ئەوە بڵێی پێستەکەی لێ داماڵدراوەو خوێنەکەی دەرکەوتووە ◊ (فهو أقشر وهي قشراء) ◊ إنقَشَر أنفه: لوتی سوور بۆتەوە بەهۆی تینی خۆرەوە سوتاوەتەوە ◊ إنقَشَرَ التمرُ: دەنکە خورماکان پێستەکەیان نەستور بوو ◊ قَشَّرَ الشَّيْءَ: توێکڵی شتەکەی داماڵی ◊ إقتشر الرجلُ: پیاوەکە پۆشاکی خۆی داماڵی خۆی ڕوت کردوە ◊ إنقشر الشَّيْءُ: شتەکە توێکڵەکەی داماڵدرا ◊ تَقَشَّرَ الشَّيْءُ: بەمانا (إنقشر) دێ ◊ القُشارُ: توێژی مار ◊ القُشارَةُ: ئەوەی هەڵدەوەرێ لە توێکڵەکان لەکاتی توێکڵ لێ کردنەوەی شتەکە ◊ القِشرُ: توێکڵ داپۆشەری سروشتی شت ◊ وەکوو توێکڵی پرتەقاڵو پێستی گوانو دومەڵ ◊ هەروا ناوە بۆ هەر پۆشاکێك کە جەستەیەك داپۆشێ.

قِشر البياض: ماسییەکە ڕەنگ نیلی جەستەپان درێژی زیاد لە بستێکە، گۆشتەکەی باشترین گۆشتی ناسکە ◊ القَشِرُ: هەرشتێك توێکڵی زۆر بێ ◊ القَشراءُ: مار کە توێژ (کاژ)ی فڕێ دەدا ◊ القِشرَةُ: تاکی (القِشَر) قوماشی زۆر تەنك (کوتاڵی زۆر تەنك کەجەستە داپۆشێ) ◊ القُشرَةُ: بارانی بەلێزمە: کەرِوی زەوی بشواتەوە ◊ القَشُورُ: دەرمانێکە لەدەموچاو دەدرێ بۆئەوەی ڕەنگی روخسار صافو بێگەرد بنوێنێ ◊ القَشُورُ من النساء: ئافرەتێکە نەکەوێتە عادەی مانگانەیەوە ◊ القَشِيُ: توێکڵ زۆر ◊ المِقشَرَةُ: ئامێرێکە توێکڵی میوەو شتی وای پێ دادەماڵدرێ ◊ میوەی پێ سپی دەکرێ ◊ وەکوو پەتاتەو خەیارو کاڵەك ◊ المُقشورة من النساء: ئافرەتێکە جوانکاری بۆ ڕوخساری کرابێ بۆئەوەی صاف بنوێنێ.

قَشَّ النباتُ قَشّاً: ڕوەکەکە وشك بوو.

قَشَّ الإنسانُ: مرۆڤەکە لێرەو لەوێ کۆی کردەوە ◊ چی لەسەر سفرەو خوان هەبوو کۆی کردەوە ◊ ئەو بەرماوەو خۆراكو شتەی کەسانی تێرو تەسەل فڕێی دەدەن ئەم کۆیان دەکاتەوەو دەیانخوا ◊ قَشَّ الحيوانُ: ئاژەڵەکە دوای کزو لاوازیی قەڵەو بوو.

قَشَّ القومُ: خەڵکەکە ئاژەڵەکانیان لەنەخۆشیو برسیایەتی ڕزگاریان بوو.

قَشَّ الرجلُ من مرضه: پیاوەکە لەنەخۆشییەکە ڕزگار بوو، هەڵسایەوە. ◊ قَشَّ الشَّيْءَ: شتەکەی لێرەو لەوێ کۆکردەوە ◊ شتەکەی بەنینۆك ئەوەندە کرِاند تا وردو ونجرِ ونجرِ بوو.

قَشَّ المكانَ: چی لەسەر ڕوی شوێنەکە هەبوو لەگڵو شتی وا لای بردو پاکی کردەوە ◊ أقشَتِ

البلادُ: ولاتەکە وشکانی زۆر بوو ◊ **قَشَّشَ**: هەوڵی دا خواردن لێرەو لەوێ کۆبکاتەوە ◊ چی بەردەستی کەوت لەسەر سفرەو خوان کۆی کردەوە لولی دا ◊ **تَقَشَّشَ**: بەمانا (قَشَّشَ) دێ ◊ **تَقَشَّشَ الرجلُ من مرضه**: کابرا لەنەخۆشییەکەی چاك بۆوە ◊ **تَقَشَّشَ الجرحُ**: برینەکە بەرەو چاکبوونەوە دەچێ ◊ **القُشاشُ**: ئەوەی کە لێرەو لەوێ کۆدەکرێتەوە ◊ **القَشاشُ**: کەسێك شتی خراپو بێ کەڵك کۆدەکاتەوەو دەیخوا ◊ کۆکەرەوەی پاشەڕۆكو شتی خراپو کۆنو بێ کەڵك ◊ **القَشُّ**: خورمای خراپ ◊ خشتو خۆڵو خاشاکی ماڵدراو لەناو ماڵو فەرمانگەو شوێنی وا ◊ بن خەرمانی دانەوێڵە ◊ **القَشَّةُ**: تاکی (القَشُّ) ◊ **المِقَشَّةُ**: گەسك.

قَشَطَ الشَّيْءَ عن الشَّيْءِ قَشْطاً: شتەکەی دەرخستو بەردەو توێکڵەکەی لێ داماڵی ◊ (قَشَطَ الخَشَبَةَ) ڕوی دارەکەی تاشیو زبرییەکەی ڕاماڵیو لوسی کرد.

قَشَطَ فلاناً بالعصا: بەعەصاو گۆچان لە فلانکەسی دا ◊ **قَشَطَهُ**: سپی کرد، لای برد نەیویست ◊ **إنْقَشَطَتِ السماءُ**: ئاسمان هەوری پێوە نەماو بوو بەساماڵ ◊ **تَقَشَّطت السماءُ**: بەمانا (إنقشطت) دێ ◊ **القُشاطُ**: بەردی یاری تاوڵە ئەوانەی ڕەشن یان سپین ◊ **المِقْشَطُ**: ئامێری کەوڵ کردنو تاشینو توێکڵ لابردن ◊ **تَقَشَّطَتِ الريحُ الغيمَ**: ڕەشەباکە هەورەکەی ڕاداو توێسکە هەور بەئاسمانەوە نەما.

قَشَعَ النورُ الظلامَ: ڕوناکی تاریکی ڕادا.

قَشَعَ القومَ: خەڵکەکەی پەرتەوازە کردو لەشوێنی خۆیان لایان بردن ◊ **أقْشَعَ السحابُ**: هەورەکە کەلێنی تێکەوتو نەما.

أقشَعَ القومُ: خەڵکەکە بڵاوەیان لێ کردو پەرتەوازە بوون ◊ **أقْشَعَ عن الماء**: لەدەوروبەری ئاوەکە ڕۆیشتن ◊ **أقْشَعَ الريحُ الغيمَ**: ڕەشەباکە هەورەکەی ڕاداو ئاسمانی هەساوکرد ◊ **إنْقَشَعَ عنه الشَّيْءُ**: شتەکە دەرکەوتو دری بەداپۆشراوییەکەی دا ◊ دەگوترێ: (إنقَشَعَ الظلامُ عن الصُبح)تاریکایی دری پێ دراو گزنگی بەیانی دەرکەوت ◊ **إنقَشَعَ الهَمُّ عن القلب**: غەمو نارەحەتی لەسەر دڵو دەروونی فلان لاچوو ◊ (إنقشع السَحابُ عن الجو) هەورو هەڵا لەحەوادا نەما ◊ **إنقَشَعَ القومُ**: خەڵکەکە پەرتەوازە بوونو بڵاوەیان لێ کرد ◊ **إنقَشَعَ عن الماء**: لەلای ئاوەکە ڕۆیشتنو شوێنەکەیان جێهێشت ◊ **إنقَشَعَ الليلُ**: شەو ڕابردو ڕۆیی ◊ **إنقَشَعَ البلاءُ عن البلاد**: بەڵاو کارەساتەکە لەوڵات نەماو کۆتایی پێ هات ◊ **تَقَشَّعَ عنه الشَّيْءُ**: بەمانا (إنقَشَعَ) دێ ◊ **القَشْعُ**: ئاوێکی کەمو تەنکاو کە ببێتە سەهۆڵ ◊ شوێنی داکەندنی جل لەناو حەمام دا ◊ **القَشِعُ من الرجال**: پیاوێك لەسەر کاری خۆی بەردەوام نەبێو هەر ڕۆژە مل بداتە کارێك ◊ وشك ◊ پارچەیەك لە پێستی وشکەوەبووی ڕزیو ◊ پارچەیەك: لە قوری وشکەوەبوو ◊ توێژێك لەزەوی کەلای بدەیو فڕێی بدەی ◊ پارچە هەورێك دوای ڕەوینەوەی هەور لەئاسۆدا بمێنێ ◊ بای شەماڵ لەم ڕووەوە کەهەور ڕادەدا ◊ پیرێك کەلەبەر پیری گۆشتی پێوە نەمابێ ◊ **إقشَعَرَّ جلدُهُ**: پێستی جەستەی لەرزی ◊ **إقشَعَرَّ جلدُهُ من الجرب**: بەهۆی گرووییەوە پێستی جەستەی وشکەڵ بوو ◊ **إقْشَعَرَّت الأرضُ**: زەوییەکە وشكو سووتەمەڕۆ بوو بارانی لێ نەباری ◊ **إقْشَعَرَّ النبات**: ڕوەکەکە تێراو بوو ◊ **إقْشَعَرَّت السَّنَةُ**: ساڵەکە کەم باران بوو.

وشکەساڵ بوو ◊ **القُشاعِر**: زبر ◊ **القشعَرِيرَة**: هەڵ لەرزین و وشەقەتۆڵە کەوتن ◊ **القِشعَامُ من الرجال والنسور والرُّخَم**: پیاوی پیر، هەڵۆو داڵە کەرخۆری بەساڵاچوو ◊ نێرە هەڵۆی جەستەگەورە ◊ **القِشعامَةُ**: تەڵەو داو ◊ **القَشْعَمُ**: بەمانا (القِشعَامُ) دێ ◊ **القِشْعَمُ**: بەمانا (القَشْعَمُ) دێ.

قَشِفَ فلان: فلانکەس شێوە چڵکن و پڵکن بوو ◊ گوزەران تەنگ و کولەمەرگی بوو ◊ بەهۆی خۆرەتاوەوە ڕەنگی پێستی گۆڕاوە ◊ چڵکن و پیس و پۆخەڵ بوو ◊ گرنگی بەپاک و خاوێنی نەدا.

قَشُفَ فلان قَشافَةً: بەمانا (قَشِفَ) دێ ◊ **قَشَّفَ اللهُ عَیشَهُ**: خودا گوزەرانی تەنگ کردوە ◊ **تَقَشَّفَ**: وازی لەخۆش ڕابواردن هێنا ◊ **عام أقشَفُ**: ساڵێکی توندو تیژو گرانی و ناخۆشە ◊ **القَشَفُ**: چڵک و پیسی کە بەجەستەوە بنووسێ ◊ بەتایبەتی لەوەرزی زستان دا ◊ **قَشْقَشَ اللَّحْمُ علی المقلی أو في القدر**: جزەی گۆشتەکە لەسەر مەقەلی یان لەناو مەنجەڵدا بیسترا ◊ **قَشْقَش القطرانُ الجَرَبَ**: قەترانەکە گروێیەکەی چاک کردەوە ◊ **تَقَشْقَش**: ئامادەباشی پەیدا کرد بۆ چاکبوونەوە ◊ دەگوترێ: **تَقَشْقَش الجُرحُ**: برینەکە گۆشتە وەزونی هێنایەوەو خەریکە چاک بێتەوە.

قَشَمَ فلان قَشماً: فلانکەس خواردنی زۆر بوو.

قَشَمَ الطعامَ: خراپ و سوتاو و ڕزیوی لەخواردنەکە جیاکردەوەو جۆرە باشەکەی خواردنەکەی خوارد.

قَشَمَ الخوصَ: لقە دارخورماکانی شیتەڵ شیتەڵ کرد بۆئەوەی بیانتەنێ ◊ **إقتشمە**: لێرەو لەوێ شتی کۆکردەوەو خواردی ◊ **القَشامُ**: ئەسپی خوری (گەنە) حەشەرەیەکی فرە قاچە لەناو خوری کوڵک و موی ئاژەڵ دا دەژی ◊ **القُشامُ**: خواردنی خراپ و بێ کەڵک کەفڕێ دەدرێ ◊ **القُشامَةُ**: بەمانا (القُشام) دێ ◊ **القَشَمُ**: خورمای سپی پێش ئەوەی بگا ◊ گۆشتی زۆر سوور بەهۆی زۆر پێگەیشتنەوە ◊ **القَشیمُ**: گژوگیای وشکەوەبوو.

قشا العودَ وغیرهِ قشواً: دارەکەی سپی کرد توێکڵەکەی لێ کردەوە.

قشا الحَبَّةَ: توێکڵی لە دانەوێڵەکە کردەوە ◊ **أقشی فلان**: فلانکەس دوای دەوڵەمەندیی هەژار کەوت ◊ **قَشّی العودَ وغیره**: دارەکەی سپی کرد، توێکڵی لێ کردەوە ◊ **قَشّی الحَبَّةَ**: توێکڵی لە دانەوێڵەکە کردەوە، چەڵتوکەکەی کرە کرد ◊ سپی کرد ◊ **القُشاءُ**: تف ◊ **القشاوَةُ**: (المسناة المستطیلة في الأرض) ◊ **القشوان من الرجال**: پیاوی لاوازو بێ گۆشت ◊ داڵگۆشت ◊ **القَشوَةُ**: بوخچەو سوندوقێکە ئافرەت بۆنی خۆش و صابون و کل و کلتوورو پێداویستی خۆی تێدا هەڵدەگرێ ◊ جۆرە گیراوەیەکە بۆ ئافرەتی زەیستان.

قصب الشَّیءَ قَصباً: شتەکەی بڕیەوە.

قصب الجزارُ الشاةَ: قەصاب و حەیوان سەربڕەکە مەڕە کوژراوەکەی پارچە پارچە کرد.

قَصَّبَ فلاناً: جنێوی بە فلان داو عەیبداری کرد ◊ **أقصب الزَرْعُ**: کشتوکاڵەکە قەدو لاسکی کردو بالای بەرزبۆوە ◊ **أقصب المکانُ**: شوێنەکە قەفەزاژو شتی وای زۆر بوو ◊ ڕوەکی شێوە قەفەزاژی زۆر بوو ◊ **أقصب فلاناً عِرضَهُ**: وای لە فلانکەس کرد بتوانێ جنێو بە ناموسی بڵێ ◊

قَصَّبَ: بەمانا (أقْصَبَ) دێ ٥ **قَصَّبَ شَعرَهُ**: پرچی وەنینەوەو بای دانو گشتی کردن ٥ **إقتصب الزَّرْعُ**: کشتوکاڵەکە قەدو لاسکی کرد ٥ **إقتصب الشَّيْءَ**: شتەکەی بڕیەوە ٥ **التقصيبة**: گلۆڵەمو ٥ **القاصِبُ**: ئەو کەسەی فو بە قەفەزاژدا دەکا ٥ هەورێك بگۆڵێنێ ٥ **القِصَابَةُ**: پیشەی قەصابیی ٥ **القُصْبُ**: پشت ٥ ڕیخۆڵە ٥ خالیگەو کەلەکە ٥ ژێی کەوانو شتی وا کە لەڕیخۆڵە دروست بکرێ ٥ **القَصَبُ**: هەر ڕوەکێك لاسکەکەی کلۆر بێو گرێ گرێ بێ ٥ هەروا ناوە بۆ قەصەبی شەکر ٥ ڕوەکێکی ئاوییە لە پێری نەرجیلییەو قەدێکی درێژی هەیە لەدەم جۆگاو ڕوباردا دەڕوێ ٥ وایش دەبێ دەڕوێندرێ ٥ لەوڵاتی میصر پێی دەگوترێ: (الغاب البلدي) یان (قصب النيل) ٥ هەروا ناوە بۆ ڕێڕەوی ناوی سەرچاوە ٥ ئێسقانی دەستو قاچو پەنجە ٥ گەوهەری ڕوکەش کراو بەیاقوت ٥ هەرپارچە زێڕو زیوێك لە درێژەوەبێو ناوەکەی بۆش بێ هەروا هەر شتێك وەکوو بۆری ناو و شتی وا ناوەکەی کلۆر بێ ٥ بەشەکانی ڕیخۆڵە ٥ قوماشێکە لە کەتانی تەنكو نەرم ٥ چەند شریتو جۆرە پارچەی باریکی درێژن قوماشیان پێ دەنەخشێندرێ ٥ **القَصْباءُ**: کۆمەڵێك قەفەزاژی ڕواوی چڕوپڕ ٥ شوێنی ڕوانی قەفەزاژ ٥ **القَصَبَةُ**: هەر لاسکێکی ڕوەك کلۆر بێو ئەمسەر وسەری گرێی هەبن ٥ وەکوو لاسکی قەفەزاژو گندۆرو گیا گەنمەمو قەڵداسو شتی وا ٥ هەر ئێسقانێك خڕبێو مۆخی تێدا بێ ٥ ئێسقانی پەنجە ٥ ئێسقانی لوت ٥ شارو شارۆچکەی وڵات ٥ باڵەخانە ٥ ناوەوەی قەڵا ٥ پارچە قەصەبێکە لە وڵاتی میصر درێژیەکەی سێ مەترو حەفتاو پێنج سانتیمەترە زەوی پێ دەپێورێ ٥ **القَصَّابَةُ**: ماڵماڵ؛ ئامێرێکە بە وڵاخ ڕادەکێشرێ بۆ تەختکردنو ڕێکخستنی زەوی ٥ یان هێزێکی ئالییە، مەکینەیەکە بەوزەی بەنزینو گازو شتی وا کاردەکا ٥ **القُصَّابَةُ**: گلۆڵە مووی هەڵکراو ٥ بۆری ٥ زوڕناو بلوێر ٥ ژێی دروستکراو لە ڕیخۆڵە ٥ **القَصِيبة**: گلۆڵە موو ٥ بۆری ٥ **المَقْصَبَة**: شوێنی لێ ڕوانی قەفەزاژو قەصەب ٥ دەشگوترێ: **أرض مَقْصَبَةٌ**: زەوییەکە قەصەبی زۆرە ٥ **المُقَصِّبُ**: ئەو کەسەی زۆرجار لە پێشبڕکێدا سەر دەکەوێو دەیباتەوە ٥ ماستو شیر کە توێژیان زۆر بێ.

قَصَدَ الطريقُ قَصْداً: ڕێگاکە ڕاستو ڕەوان بوو.

قَصَدَ الشاعرُ: شاعیرەکە شیعری وەنینەوە

قصد له واليه: چو بۆ لایو بەمەبەستەوە بەرەو لای ئەو ڕۆیشت ٥ دەشگوترێ: (قَصَدَه) بۆ هەمان مانا.

قَصَدَ في الأمر: لەکارەکەدا مام ناوەند بوو.

قصد في الحكم: لە بڕیارەکەدا عادل بوو بەحەق جوڵایەوە.

قَصَدَ في النفقة: لە مەسرەف کردندا مامناوەندی پەیڕەو کرد.

قَصَدَ في مَشيه: لە ڕۆیشتن دا نەخێرا ڕۆیی نەزۆر هێواش مامناوەندی گرتە بەرچاو.

قَصَدَ الشَّيْءَ: شتەکەی بڕیەوە.

أقصد السَّهْمُ: تیرەکە نیشانەکەی پێکا ٥ **أقْصَدَ الشاعِرُ**: شاعیرەکە درێژەی بەشیعر دانان داو چامە شیعری هۆنینەوە ٥ **أقْصَدَ فلاناً**: زەبری لە فلانکەس داو شوێنی کوشندەی گرت ٥ **قَصَّدَ الشاعِرُ الشِّعْرَ**: شاعیرەکە شیعرەکەی پاڵفتە کردو کردی بەچامە شیعرێکی نایاب ٥ **قَصَّدَ**

العودَ: دارەکەی شکاندو کردی بەدوولەت ◊ **إقتصد فلان**: فلانکەس مامناوەندی بوو نە کزبوو نە قەڵەو ◊ **إقتصد الشاعِرُ**: شاعیرەکە بەردەوام بوو لەشیعر گوتن دا ◊ **إنقَصَدَ العودُ**: دارەکە شکا ◊ **تَقَصَّدَ العودُ**: دارەکە شکا ◊ دەگوترێ: (تقصدت الرماحُ) ڕمبەکان شکانو پارچە پارچە بوون ◊ **الإقتصاد**: زانیارییەکە باس لە دیاردە تایبەتییەکانی بەرهەمهێنانو دابەشکردن دەکا ◊ **القاصِدُ من الأسفار**: سەفەری ئاسان ◊ دەگوترێ: (بیننا وبین الماء لیلة قاصدة) شەو ڕۆشتنێکی مامناوەندیمان مابوو بگەینە ئاوەکە، ئەگەر شەوێك بەهێواشی تا بەیانی بڕۆشتینایە دەگەیشتینە ئاوەکە ◊ هەروا وشەی (القاصد) ناوە بۆ تیر کە ڕاستەوخۆ ئاڕاستەی نیشانە دەکرێ ◊ **القَصْدُ**: دەگوترێ: (هو علی القصد) واتە: لەسەر ڕاستە ڕێیە ◊ ڕێبازی ڕاست ◊ پیاوێك نەقەڵەو بێو نەکزو لاواز ◊ بەرامبەر دەگوترێ: (هو قصدك) ئەو بەرامبەرتە ◊ کەم ◊ دەگوترێ: (أعطاه قَصْداً) کەمی پێدا ◊ گۆشتی وشکەوەبوو ◊ **القَصِدُ من الرماح وغیرها**: ڕمبی شکاو ◊ **القِصْدَةُ**: پارچەی شتی شکاو ◊ کەرتێکی شتە شکاوەکە ئەگەر کرابوو بەدوو لەت ◊ **القَصیدة والقصید**: حەوت دێڕ شیعر یان زیاتر ◊ بەکوردی چامەشیعر ◊ ئێسقانێ مۆخی هەبێ ◊ ڕمی شکاو ◊ **المَقْصِدُ**: مەبەست ◊ شوێنی مەبەست ◊ **المَقْصَدُ**: دەگوترێ: (إلیە مَقْصَدي) ئامانجی سەفەرو ڕێبازم بەرەو لای فلانە ◊ **المُقْصَدُ**: ئەو کەسەی نەخۆش دەکەوێو زوو دەمرێ ◊ **المُقَصَّدُ**: کەسێك مام ناوەند بێ نەزۆر قەڵەو بێ نەزۆر کز بێ ◊ **القَصدیرُ**: عونصورێکی فلزییە ڕەنگ زیوییە ◊ ئەوپەڕی ئامادەباشی تێدایە بۆ بلاو بوونەوەو پانبوونەوەو تەنك بوون، بۆ تەغلیف کردنی زۆرێك لە مەوادی بژێو بەکار دەهێندرێ، لەگەڵ ڕەصاص دا دەتوێندرێتەوە بۆئەوەی بۆشاییەکانی پڕ بکاتەوە ◊ لەم ڕۆژگارەدا زۆربەی زۆری بەروبومی قیصدیر لە پیشەسازی صەفیحو تەنەکەو شتی وادا بەکاردەهێندرێو قاپو قاچاغی ئاسنو مسی پێ ڕوکەش دەکرێ.

قصر عن الأمر قصوراً: لەئاست کارەکەدا دەستەوسان بوو وازی لێ هێناو بۆی ئەنجام نەدرا.

قَصَرَ السهمُ عن الهدف: تیرەکە کورتی هێناو نەگەیشتە نیشانەکە.

قصر الطعامُ: خواردنەکە کەم بوو ◊ گران بوو نرخی بەرز بۆوە ◊ **قصرت النّفقةُ بالقوم**: بژێوەکە بەشی خەڵکەکەی نەکردو مەبەستیانی جێبەجێ نەکرد.

قَصَرَ الشَّیْئَ: شتەکەی کورت کردەوە.

قَصَرَ القید: زنجیرەکەی تەسك کردەوە ◊ دەگوترێ:

قصر لە من قیدە: زنجیرەکەی بۆ تەسك کردەوە.

قَصَرَ الصلاة: نوێژی چوار ڕکاتی کەم کردەوە کردی بە دوو ڕکات.

قَصَرَ الشعْرَ: قژەکانی کورت کردنەوە هەندێکی لێ گرتو لە بنەوەڕا نەیتاشی.

قَصَرَ الشَّیْئَ علی الأمر: شتەکەی کورت هەڵێنا لەسەر ئەو کارە تایبەتی کرد بە ئەو.

قَصَرَ الدارَ: خانوەکەی بەدیوار پتەو کرد.

قَصَرَ الثوبَ قَصراً: قوماشەکەی لەسەر جلشۆر بە کوتکی دار کوتاو پاکی کردەوە.

قَصَرَ اللونَ: ڕەنگەکەی لابرد یان پاکی کردەوە.

قَصِرَ قَصَراً: ئازار لەملی پەیدا بوو ملی خوار کرد.
قَصُرَ الشَّيْئُ: شتەکە کورت بوو ◊ (فهو قصير) ◊ **أقْصَرَ عن الشَّيْئِ**: وازی لەشتەکە هێناو دەسەلاتی هەبوو بەسەری دا ◊ **أقْصَرَ الشَّيْئَ**: شتەکەی کورت کردەوە ◊ **قَصَّرَ عن الشَّيْئِ**: وازی لەشتەکە هێناو دەسەلاتی بەسەردا نەبوو ◊ **قَصَّرَ في الأمر**: کەمتەرخەمی لەکارەکەدا کرد ◊ **قَصَّرَ في العَطِيَّة**: بەخششەکەی لێ کەم کردەوە ◊ **قَصَّرَ الشَّيْئَ**: شتەکەی کورت کردەوە ◊ **قَصَّرَ الصلاة**: لە نوێژی چوار ڕکاتی دا دوو ڕکاتی کردن واتە نوێژەکەی کورت کردەوە.
قَصَّرَ شعرَهُ: قژی کورت کردەوە، هەندێکی لێ گرت ◊ **قَصَّرَ الثوبَ**: بەداری جل شتن قوماشەکەی لەسەر جلشۆر کوتاو پاکی کردەوە، سپی کردەوە ◊ **إقتصر على الشَّيْئ**: بەشتەکە قنیاتی کردو تەجاوزی لێ نەکرد ◊ **إقتصرَ الشَّيْئَ**: لە درێژی شتەکەی کەم کردەوە ◊ **إقتصرَ أثر الشَّيْئ**: بەدواداچوونی بۆ شتەکە کرد ◊ **تقاصَرَ عن الأمر**: وازی لە کارەکە هێناو نەیتوانی بیکا ◊ بە ئەنقەستو تەصەننوع خۆی بەکورت نیشان دا ◊ **تقاصَرَ نفس فلان**: نەفسی فلانکەس بچوک بۆوە توایەوە ◊ **تَقَوْصَرَ الرَّجُلُ**: پیاوەکە وێکهاتەوە، چووە یەکەوە وەکوو ژیشك خۆی خڕ کردەوە ◊ **إستقصره**: بەکورتی لەقەڵەم دا ◊ بەکەمتەرخەمی حسێب کرد ◊ **القاصِرُ من الورثة**: میراتگرێك منداڵ بێ نەگەیشتبێتە تەمەنی ڕوشدو بەخۆچاران ◊ **القاصِرَةُ**: دەگوترێ: (إمرأة قاصِرة الطرف) ئافرەتێکی بەحەیاو بەشەرمو چاو نەرمو دڵ زیندووە ◊ کچۆڵێك تەمەنی نەگەیشتبێتە تەمەنی ڕوشدو بەخۆچاران.

القُصَارُ: ئەو پەڕی کارو پیشە ◊ دەگوترێ: (قصارك أن تفعل كذا) ئەو پەڕی کارت ئەوەیە ئەوە بکەی ◊ ئەو کارەت بەسەو کیفایەتت دەکا ◊ **القِصَارَةُ**: پیشەی جلشۆریو جل کوتان بەداری جل شتن ◊ **القُصَارَةُ**: ئەو سەر کوێزرو سۆو شتەی لە هێڵەكو بێژینگ دا دەمێنێتەوە دوای لە بێژینگ دانو لە هێڵەکدانی شت ◊ ئەو دانەوێڵەی لە گوڵەکەی دا دەمێنێتەوەو بە گێرەکردن دەرنایە ◊ توێکڵی سەرەوەی دانەوێڵە ◊ شوێنی تایبەتی ناو ماڵ: کەهەر خاوەن ماڵ بۆی هەیە بچێتە ناوی: وەکوو ژووری نوستن ◊ **القَصْرُ**: پێچەوانەی مانای (المدّ) ◊ کەمتەرخەمی ◊ کۆتایی شتو ئەو پەڕیو غایەتی ◊ دەگوترێ: (قَصْرُكَ أن تفعل كذا) ئەو پەڕی کاری تۆ ئەوەیە ئەو کارە بکەی ◊ یان ئەگەر ئەوەبکەی بەستەو هیچی ترت ناوێ ◊ باڵەخانەو تەلار ◊ هەروا ناوە بۆ کاتی ئێوارەو سەرەتای شەو ◊ دەگوترێ: (أتيته قَصراً): کاتی عیشا هاتم بۆلای ◊ یان دەمەو ئێوارە هاتم بۆلای. هەروا وشەی (القَصْرُ) ناوە بۆ لابردنی ڕەنگ یان کاڵ کردنەوەی لە ئەلیافی شتی چندراو ◊ **القَصْرَةُ**: کورت هەڵهێنانو تایبەت کردن ◊ دەگوترێ: (أبْلِغْ هذا الكلامَ بني فلان قصرة) ئەم قسە بەهۆزی فلان بگەیەنەو بەکەسی تری مەڵێ ◊ **القَصَرَةُ**: بنکی درەخت ◊ لای خواروی مل بەلای شانەوە ◊ ئەستوراپی مل ◊ لای خواروی درەختی خورما ◊ پارچە دار ◊ وردە ئاسن ◊ ئەو سەرگوێزرو پوشو سۆو شتە بێکەڵكو پوچو خراپانە دەکەوێتە سەر بێژینگو گڵگیر ◊ کاو کۆتی گەنمو جۆ: کە وشك بۆوە، توێکڵی بەروبوم وەکوو توێکڵی گوێزو توێکڵە بادامو شتی وا ◊ تەمبەڵیو قونگرانی ◊

القَصَّارُ: ئەو کەسەی جل دەشواو پاکیان دەکاتەوە بەهۆی کوتانی جلەکان لەسەر بەردو بەشەپکە داری جل شتن ٥ **القُصُورُ الذاتي**: کورت هێنانی جەستەو نەبوونی ئامادەباشی تێیدا بۆ ئەنجامدانی کارەکانی بەشێوەیەکی ئاسایی، واتە نەتوانێ بەئاسایی بڕوا یان بەئاسایی دابنیشێ یان هەر جەو جوڵێکی تر.

القَصیر من السیول: لافاوێکە لەچەند شیو و دۆڵێك کۆببێتەوە ٥ دەشگوترێ: (فلان قصیر النسب) واتە بەس ناوی باوکی بێنی دەناسرێ ٥ هەرگوترا: فلان کوڕی مەلامستەفای بارزانییە ئیتر ناسراوەو پێویست بەناوهێنانی باپیرو باپیرە گەورەی ناکا ٥ **القَصیرة**: ئافرەتێك هەر لە ماڵەو بێ و ڕێگای نەدرێ لەماڵ بچێتە دەر ٥ دەشگوترێ: (هو إبن عمي قَصیرة) ئەوە کوڕی مامەو نەژادمان لێك نزیکە ٥ **القُصَیْری**: بنکی مل بەلای شانەوە ٥ لای سەروی پەراسوو لای خواروی پەراسوو (کورتە پەراسوو) ٥ دەشگوترێ: (قُصَیْراك أن تَفعل کذا) ئەو پەڕی توانای تۆ ئەوەیە ئەوە بکەی هیچی ترت بۆ ناکرێ ٥ **القَوْصَرَّةُ**: قەرتاڵەو سەبەتە کە لەقەصەب دروست دەکرێ و خورمای تێدەکرێ ٥ **المَقْصَرَةُ من الظلام**: تێکەڵاو بوونی تاریکی، داهاتنی تاریکی کاتی ئێوارە ٥ لارێ ٥ **المِقْصَرَةُ**: کوتك و شەپکەداری جل شۆر کە پۆشاکەکانی پێ دەکوتی بەمەبەستی پاکبوونەوەیان.

المَقْصورَة من النساء: ئافرەتی بەنازو نیعمەت پەروەردەبوو خانم و خاتوونی ماڵ ٥ لەناو ماڵ و خانوو شانوودا بریتییە لە هۆدەیەکی جیاکراوەو تایبەتە لەسەر نهۆمی ئەرزی ٥ هەروا ناوە بۆ چامە شیعرێك کۆتاییەکەی بەئەلفی مەقصورە بێ ٥ خرخاڵ ٥ هەر سوچو قوژبنێك لەناو خانووی گەورەو فراوان دا ٥ شوێنی خوتبە خوێندنەوەی وتارخوێن و جێ نوێژی پێش نوێژ ٥ دەشگوترێ: (أبلغ هذا الکلام بني فلان مقصورة) ئەم قسەیە بگەیەنە بە خێڵی فلان و بەس، بەکەسی تری مەڵێ ٥ هەروا دەگوترێ: (هو إبن عمي مقصورة) ئەو کوڕی مامەو خزمایەتیمان لێك نزیکە ٥ **قصت الفرس قَصّاً**: ماینەکە ئاوسبوونی دەرکەوت.

قَصَّ الثوبَ وغیره: بەمەبەست قوماشەکەی بڕی.

قَصَّ بینهما: لێکی دابڕین و ناوانی تێك دان.

قَصَّ الشيْءَ: شوێن پێی شتەکەی هەڵگرت و دوای کەوت.

قَصَّ القِصَّةَ: چیرۆکەکەی گێڕایەوە ٥ دەگوترێ: (قَصَّ علیه الرؤیا) خەونەکەی بۆ گێڕایەوە ٥ (قَصَّ علیه خبره) هەواڵەکەی بەڕاستی بۆ گێڕایەوە ڕوداوەکە چۆن بوو ئاوا بۆی گێڕایەوە ٥ **أقَصَّ فلان من نفسه**: کابرا وای کرد دوژمنەکەی زەفەری لێ بێنێ و تۆڵەی لێ بکاتەوە (أقَصَّ فلان من غریمه) فلانکەس فرسەتی لە دوژمنەکەی هێناو تۆڵەی لێ کردەوە ٥ **أقَصَّ فلانٌ فلاناً**: فلانکەس هەلی بۆ فلانکەس ڕەخساند کە تۆڵە لە دوژمنەکەی بسێنێ ٥ **قاصَّهُ مقاصَّةً**: قەرزدارەکە قەرزی لەسەر هاوەڵەکەی بوو، قەرزەکەیان بەیەك گرتن، قەرزەکەیان خستە بری قەرزی یەکتر ٥ **قَصْقَصَ الشَّعرَ والصوتَ والظُفرَ**: قژەکەی قرتاند، دەنگی پێ بڕی ٥ نینۆکی قرتاند ٥ **قَصَّصَ دَارَهُ**: خانوەکەی گەچکاری کرد ٥ **إقْتَصَّ فلانٌ**: فلانکەس تۆڵەی ستاند ٥ بەدواداچوونی بۆکرد ٥ **إقْتَصَّ الخبرَ علیه**: هەواڵەکەی بێ زیادو کەم بۆ

گێڕایەوە ٥ **تقاصَّ القومُ**: هەریەکە لە قەومەکە تۆڵەی لە هاوەڵەکەی ستاند ٥ **تَقَصَّصَ أثَرَهُ**: بەدواداچوونی بۆ شوێن پێی فلان ئەنجام دا ٥ دەگوترێ: (تَقَصَّصَ أثَرَ القوم وتَقَصَّصَ الخَبَرَ) بەدواداچوونی بۆ شوێنەواری خەڵکەکە ئەنجام دا بەدواداچوونی بۆ هەواڵەکە کرد ٥ **تَقَصَّصَ الكلامَ**: قسەکەی لەبەر کرد ٥ **إستَقَصَّهُ**: داوای کرد ئەوەی دەست درێژی کردۆتە سەر تۆڵەی لێ بسێنن ٥ **الأُقصُوصَةُ**: چیرۆکی کورت، کورتە چیرۆك ٥ **التَّقَاصُّ**: لەبواری بڕین دا واتە: بڕینێك وەکوو هەمان بڕین بێ ٥ **القاصُّ**: ئەو کەسەی چیرۆکەکە لەسەر شێوەی خۆی بیگێڕێتەوە ٥ ئەو کەسەی چیرۆك دادەنێ ٥ وتار بێژ کە لە خوتبەکەی دا پشت بەچیرۆك ببەستێ ٥ **القُصَاصُ من الوركين**: کلێچە، شوێنی بەیەك گەیشتنی هەردوو ڕان ٥ **القِصَاصُ**: ئەوەیە تاوانبار سزای تاوانی هاوچەشنی لێ بسێندرێ ٥ **القُصَاصَةُ**: ئەوەی لە قژو بڕژانگو کاغەز دەقرتێندرێن واتە: وردە مووی سەرە مقەست ٥ **القَصُّ**: ئێسقانی سینگ: کەلەهەردوو لاوە سەری پەراسووەکانی تێچەقیون ٥ ئەوەی لەخوریو شتی وا دەبڕدرێ ٥ گەچ ٥ **القَصَصُ**: چیرۆکەکان ٥ هەواڵی گێڕدراوە ٥ شوێنکە ٥ **القَصَّاصُ**: بەمانا (القاصُّ) دێ ٥ **القَصَّاصَةُ**: ئامێرێکە پرزو پاڵو سەرەکاغەزو شتی وای پێ دەبڕدرێ.٥**القِصَّةُ**: چیرۆکی نوسراو ٥ ڕستەو کەلام ٥ حەدیس ٥ کار ٥ هەواڵ ٥ حاڵو وەزع ٥ چیرۆکێکی پەخشان ئامێزو درێژە زۆربەی وێنەکان لەخەیاڵ یان لەواقیع وەردەگیرێ، لەنووسینی دا چەند یاساو ڕێسایەك لەبواری نووسینی ئەدەبی دا بەرچاو دەگیرێ ٥ **القُصَّةُ**: گلۆلەموو پارچەموو کۆلەموو ٥ کاکۆڵو قژی پێشە سەر ٥ **القَصِیصُ**: بەمانا (المقصوص) دێ ٥ **القَصِیصَة**: بەمانا (القصة) دێ ٥ **المِقَصُّ**: مەقەست ٥ **المَقصُوصَة**: کەوگیر ٥ یان شتێکی لەو جۆرەیە: کە گۆشتی پێ لەمەنجەڵ دەردەهێندرێ ٥ **القَصْطَل**: بڕوانە (القسطل).

قَصَعَ الرجلُ قَصْعاً: پیاوەکە ناوەکەی قومقوم خواردەوە ٥ **قَصَعَت الدَّابَّةُ المُجْتَرة**: ئاژەڵە کاوێژکارەکە خواردنەکەی هێنایەوە ناو دەمیو کاوێژی کردەوە بۆئەوەی سەرلەنوێ قوتی بداتەوە.

قَصَعَ فلاناً: فلانکەسی ڕیشەکێش کرد ٥ بچوکی کردەوە سوکایەتی پێ کرد.

قَصَعَ الغُلامَ: بەبەری دەستی لەسەری کوڕەکەی دا.

قَصَعَ اللهُ شَبَابَهُ: خودا گەنجی لێ شێواندو نەیهێشت تەمەنی گەنجی بەخۆشی بەسەر بەرێ ٥ **قَصَعت الرَّحى الحَبَّ**: ئاشەکە دانەوێڵەکەی هاڕی.

قَصَعَ القَمْلَةَ: ئەسپێکەی بەنینۆکی فلیقاند.

قَصَعَ اليربوعُ جُحرَهُ: یەربوعەکە زارکی کونەکەی گرتو خۆی لە کونەکەدا حەشار دا.

قَصَعَ الرجلُ بَيْتَهُ: پیاوەکە لەماڵ دەرنەچوو ٥ **القَاصِعاء**: کونێکە یەربوع هەڵی دەکۆڵێ ٥ جا کەچووە ناوی دەمی کونەکە بەگڵ دەگرێ بۆئەوەی مارو جرو جانەوەری تر نەچنە ناو کونەکەیەوە ٥ **القَصْعُ**: خوراندن بەنینۆك ٥ لکاندنی دووشت بەیەکەوە ٥ **القَصْعَةُ**: لەگەن قاپێکی گەورەیە تێگوشاوی تێدا دەکرێو دەخورێ ٥ بەزۆری لەداری گوێزو شتی وا دروست دەکرێ پێشی دەگوترێ کاسە.

قَصَفَ الرَّعدُ قصفا وَقصِيفاً: هەورەکە دەنگی گەورە بوو.

قَصَف الرجلُ: پیاوەکە لەناو تەعامو شەراب دا مایەوە ◊ دەگوترێ: (قصف باللهو واللعب).

قصف العودَ ونحوه قَصْفاً: دارەکەی شکاند.

قَصِفَ النَّبتُ: ڕوەکەکە درێژ بوو بەرز بۆوە تا بەهۆی زیاد بەرز بوونەوە خوار بۆوەو سەرەکەی داهات ◊ **أقصَفَ الشجرُ**: درەختەکە باریك و تەنك بوو ◊ **إنقَصَفَ الشَّيْءُ**: شتەکە شکاو دوولەت بوو ◊ **إنقَصَفَ القومُ عن الشَّيْءِ**: خەڵکەکە وازیان لەشتەکە هێناو نەیانتوانی تەواوی بکەن و بەردەوام بن تێیدا ◊ **إنقَصَفَ القومُ**: خەڵکەکە کۆبونەوەو پاڵەپەستۆی یەکتریان کرد دەشگوترێ: (إنقصفوا على الشَّيْءِ) خەڵکەکە بەشوێن یەکتردا هاتن و لەسەر شتەکە گردبوونەوە ◊ **تقاصَفَ القومُ على الشَّيْءِ**: خەڵکەکە لەسەر شتەکە کۆبوونەوەو پاڵپەستۆی یەکتریان کرد ◊ **تَقَصَّفَ الشَّيْءُ**: شتەکە شکا ◊ **تَقَصَّفَ القومُ على الشيءِ**: خەڵکەکە لەسەر شتەکە کۆبوونەوەو کردیانە پاڵەپەستۆ ◊ **تَقَصَّفَ القومُ**: خەڵکە کەوتنە کێشەو هەڕەشە کردن ◊ **تَقَصَّفَ فلان على الطعام**: فلانکەس لەسەر خواردنەکە گاڵتەو پێکەنینی هێنایە کایەوە ◊ **القَصْفُ**: گاڵتەو گەپ و زێدەڕۆچون لە خواردن و خواردنەوەدا ◊ دەست پێکردنی یاری و هەڵپەرکێ و ئاشکرا کردن ◊ **القَصِفُ**: هەرشتێك قبوڵی شکان بکا ◊ شتێك خێرا بشکێ ◊ (رجل قصفٌ) پیاوێکی بێ عەزم و جەزمە ◊ **القصفة**: قەرەباڵغی کردن و پاڵەپەستۆ کردنی خەڵك ◊ هەڵینگدانی ئەسپ لەکاتی گەیشتن بەدوژمن ◊ **القَصِيفُ**: پرزوباڵ و چیلکەو چەوێڵ، وشکەڵی درەخت ◊ **المَقْصِفُ**: کەومنتەرو دۆلاب و شتی وایە لە زۆری نان خواردن دا قاپ و قاچاغی نانخواردنی تێدا هەڵدەگیرێ ◊ یان ناوە بۆ سفرەو مێزی نانخواردن ◊ شوێنی حەفلەو خۆشی و شایی و خواردن و خواردنەوە ◊ **قَصْقَصَ الشَّيْءَ**: شتەکەی شکاند ◊ شتەکەی کەرت کرد بڕیەوە ◊ **القُصَاقِصُ**: شێری جەستە گەورەو بەهێزو توانا ◊ پیاوی کوڵەبنەو چوارشانەو بەهێز ◊ **القَصْقَصُ**: شوێنی ڕوانی موی سینگ.

قَصَلَ الشَّيْءَ قَصْلاً: بەتوندی و پرتەوو خێرایی شتەکەی بڕیەوە.

قَصَلَ الحِنطَةَ: گەنمەکەی گێرە کرد.

قَصَلَ الدَّابَّةَ: وێنجەو شێخوارو گیا دوراوی تەڕی دا بەوڵاخەکە ◊ **أقْصَلَ الزرعُ**: کشت وکاڵەکە کاتی ئەوەی هاتووە دروێنە بکرێ ◊ **إقتَصَلَ الشَّيْءُ**: شتەکە بڕا، کۆتایی هات ◊ **إقْتَصَلَ الشَّيْءَ**: شتەکەی دابڕی لێی کردەوە ◊ **إنْقَصَلَ**: شتەکە بڕا، کۆتایی هات ◊ **تَقَصَّلَ**: کەرت بوو، دابڕا.

القُصَالَةُ: سەر گوێزرو بنزیل کە بە بێژینگ و کڵگیر جیادەکرێتەوە ◊ دەگوترێ: (ما هو إلا قصالة وحثالة) ◊ **القِصْلُ**: بەمانا (القصاله) دێ ◊ درەختی شلك ◊ **القَصِيلُ**: وێنجەو گیا دوراوی سەوز بۆ شێخواری وڵاخ ◊ **المِقْصَلُ**: شمشێری برندەو تیژو ڕمبی تیژ ◊ **المِقْصَلَةُ**: ئامێرێکە بۆ سەربڕین ◊ ئامێرێکی تیژ بووە کاتی خۆی ملی حوکمدراو بە ئیعدامیان پێ قت کردووە ◊ لە شۆڕشی فەرەنسی دا ئەم ئامێرە باو بووە.

قَصَمَ فلان قَصْماً: فلانکەس لە کوێوە هات بەرێگای خۆیدا گەڕاوەتەوەو نەگەیشتۆتە مەبەستی خۆی.

قَصَمَ الشَّيْءَ: شتەکەی شکاند بەشکاندنی تەواو و لێك جیاکردنەوە ◊ (قَصَمَ اللهُ عُمْرَ الظالِمِ وقَصَمَ

الله ظهــر الظــالِم) خـودا بـەلاو كارەسـاتی گورچكبڕی بەسەر ستەمكاردا دا ٥ **قُصِمَتْ ثَنِيَّتُهُ قَصَماً**: ددانی لە ناوەڕاستییەوە شكا.

قَصِمَ الرجلُ: پیاوەكە زوو وردی ڕوخاو تێك شكا.

قَصِمَ الرُمحُ: ڕمبەكە شكا ٥ **إنْقَصَمَ**: شكا، تێك شكا ٥ **تَقَصَّمَ**: شكا، تێك شكا، لێك بۆوە.

القاصِمَةُ: دەگوترێ: (نزلت بهم قاصمة الظهر) بەلاو كارەساتی پشت شكێن دابەزییە سەر ئەو گەلە ٥ **القُصَمُ**: ئەوەی هەرچی بێتە بەردەستی تێكی دەشكێنێ ٥ **القَصْماءُ من المعز**: بزنێكە هەردوو شاخی لەبنەوەڕا شكابن ٥ **القَصْمَةُ**: پلیكانەو پەیژە ٥ ئەو پرژە شكاوەی سیواك كە لەناو دەمی سیواككەردا دەمێنێتەوەو تفی دەداتەوە ٥ **التَّيْصُومُ**: جۆرە ڕوەكێكە لەساراو چۆلەوانییەكانی ولاتی عەرەب دا دەڕوێ، ئەگەر بمانەوێ بەكەسێك بڵێین لادێیەكی ڕەسەنە ٥ **قَصْمَلَ الرجلُ**: پیاوەكە لە ڕۆیشتنی دا هەنگاوی كورتی هاویشتن ٥ **قَصْمَلَ الطعامَ**: خواردنەكەی هەموو خوارد ٥ **قَصْمَلَ الشَّيْءَ**: شتەكەی شكاند ٥ **قَصْمَلَ فلاناً**: فلانكەسی بەزمویدا دا ٥ فلانكەسی بەتوندی گەست ٥ **القَصْمَلَةُ**: نەخۆشییەكە توشی ددان دەبێو دایدەوەشێنێ.

قصا عنه قَصْواً وقُصُوّاً: لێی دوور كەوتەوە.

قَصِيَ عنه قَصاً وقَصاءً: لێی دوور كەوتەوە ٥ **أقصَى الشَّيْءَ**: شتەكەی دوور خستەوە، گەیشتە ئەوپەڕی شتەكە ٥ دەگوترێ: (نزلنا منزلاً لا تقصيه الإبلُ) لە شوێنێك دابەزین حوشتر چەندێك بڕوا ناگاتە ئەو پەڕی ٥ **قاصاه مقاصاةً**: دووری خستەوە ٥ **تقصَّى المكانَ**: كەوتە ئەو پەڕی شوێنەكەوە ٥ **تقصَّى الأمرَ**: ئەو پەڕی لێكۆڵینەوەو بەدواداچوونی بۆ كارەكە ئەنجام دا ٥ **تقصَّى المَسألةَ**: لە مەسەلەكەدا گەیشتە ئەو پەڕی ٥ **تقصَّى الأميرُ الجنودَ**: ئەمیر یەكە یەكە سەربازەكانی بانگهێشت كردن لەدوور تا نزیكیانی بەسەركردنەوە ٥ **إستَقصَى الأمرَ**: لە كارەكەدا گەیشتە ئەو پەڕیو باش لێكۆڵینەوەی تێدا كرد ٥ **الأقصى**: دوورتر، زۆر دوور ٥ دەگوترێ: (فلان بالمكان الأقصى) ٥ هەروا وشەی (الأقصى) ناوە بۆ حوشترێك یان مەڕێك كە كەمێك لە قەراخی گوێچكەی بڕابێ ٥ **القاصي**: دوور ٥ مرۆڤی دوور، شوێنی دوور ٥ **القاصية من الناس والبقاع**: دوور، ئافرەتی دوور ٥ شوێنی دوور ٥ هەروا وشەی (القاصية) ناوە بۆ مەڕی تاكەوەبوو تەرەبوو لە مێگەل ٥ **القصا**: بەربیلای خانوو ٥ **القَصاءُ**: بەمانا (القصا) دێ ٥ **القَصْواء**: مێینەی (الأقصى)یە لە حوشترو مەڕ.

القُصْوى: مێینەی (الأقصى)یە ٥ دەگوترێ: (فلان في الناحية القُصوى) ٥ لایەكی شیو و دۆڵ ٥ مەبەستی دوور ٥ **القَصِيُّ**: دوور ٥ دەگوترێ (رميت المرمى القصيّ) بیرو بۆچونێكی دوور لە واقیعت دەربارەی ڕوداوەكە ڕاگەیاند ٥ گومانت دوور ڕۆیشت.

قَضِئَ السِّقاءُ قَضَأً: دێمكە ئاوەكە بۆگەن بوو. كەڵكی نەما ٥ **قَضَبَهُ قَضْباً**: بڕییەوە.

قَضَّبَ الدابَّةَ: سواری جوانوە ئەسپەكە یان جاشە كەرەكە بوو پێش ئەوەی ڕام بكرێ.

قَضَبَ فلاناً: بەشوركە دار لە فلانكەسی دا. بەقامچی لێی دا ٥ **أقضبت الأرضُ**: زەوییەكە درەختی زۆری لێ ڕوا ٥ **قَضَّبَت الشمسُ**: تیشكی خۆر وەكوو كۆڵەكە عەموود درێژ بوونەوە بۆسەر زەوی ٥ **إقتَضَبَ الشَّيْءَ**: شتەكەی

بڕییەوە ◊ قسەکەی بڕی ◊ **إقتضب الكلامَ:** بەبێ خۆ ئامادەکردن و بیرکردنەوە قسەی کردو وتاری دا ◊ **إقتَضَبَ الدَّابَّةَ:** سواری ولاخەکە بوو پێش ئەوەی ڕام بکرێ و کاتی سواربوونی بێ ◊ **إقتَضَبَ فلاناً:** داوای ئەنجامدانی کارێکی لە فلانکەس کرد پێش ئەوەی فێری کارەکە ببێ و بتوانێ بەجوانی ئەنجامی بدا ◊ **إنقَضَبَ:** دابڕا ◊ لەشوێنی خۆی نەبوو، دەگوترێ: (إنقَضَبَ الكوكب من مكانه) ئەستێرەکە لە شوێنی خۆی نەماو کشا ◊ **تَقَضَّبَ الشَّيْءُ:** شتەکە کەرت کەرت بوو، کوت کوت بوو ◊ **تَقَضَّبَت الشمسُ:** تیشکی خۆر وەکوو کۆڵەکەو عەموود شۆڕبوونەوە بۆسەر زەوی ◊ **القُضابَةُ:** ئەوەی بڕاوە لەشت ◊ پرژوپاڵ و سەرە مقەست ◊ **القُضابَةُ من الشجر:** مێولاك و پرژو پاڵ و شکەڵی درەخت ◊ **القَضْبُ:** هەر درەختێك بەرز ببێتەوەو لق وپۆپی بلاو بکاتەوە ◊ درەختی تەڕ کە ناو ناوە ببڕدرێ و هەڵبداتەوە ◊ درەختێکە وەکوو درەختی کومەثری، گەڵاکەی وەکوو گەڵای ئەو وایە هەندێ لەگەڵای ئەو وردترو نەرمترە، حوشتر زۆر حەزی لە گەڵاکەیەتی کەلێی تێر خوارد ماوەیەك وازی لێ دەهێنێ چونکە ددانی پێی ئاڵ دەبنەوەو توشی کۆکەی دەکا ◊ **القِضْبَةُ:** مێگەلە بزن و مەڕ، گارانە حوشترو ڕەشە ولاخ ◊ پیاوی زەعیف و چوست و چالاك ◊ **القَضَّابُ والقَضَّابَةُ:** شمشێری بڕندە ◊ پیاوی ئیش لەدەست هاتو و بەتوانا بۆ ئەنجامدانی کار ◊ **القَضِيبُ:** لقەدرەخت ◊ لقەدرەختی بڕاو ◊ شریتێکی درێژە لەمادەیەکی زۆر ڕەق و پتەو دروست دەکرێ و ڕادەخرێ بۆئەوەی ببێتە سکەی شەمەندەفەر ◊ شمشێری بڕندە.

قَضَّ النَّسْعُ والوَتَرُ قَضِيضاً: جومزگەکە یان ژێیەکە دەنگی لێ هات وەکوو ببڕدرێ.

قَضَّ الجدارَ قَضّاً: دیوارەکەی بەزەخت و فشار ڕوخاند.

قَضَّ الشَّيْءَ: شتەکەی وردو هاڕ کرد.

قَضَّ الوَتَدَ: سنگەکەی دەرهێنا.

قَضَّ الخيلَ عليهم: بەئەسپ سوار کەوتە سەریان و هێرشی کرد.

قَضَّ الطعامُ: خواردنەکە گڵی کەوتە ناو.

قَضَّ الفِراشُ والثَّوبُ: نوێنەکە یان قوماشەکە گڵ و وردە بەردی کەوتە سەر.

قَضَّ الدِرعُ: زرێیەکە بەهۆی زۆر تازەییەوە زبر بوو.◊ **قَضَّ المَضجَعُ:** نوێنەکە، شوێنی پاڵکەوتن و نوستنەکەی زبر بوو ناخۆش بوو نووستنی لەسەر ناخۆش بوو ◊ **أقَضَّ المكانُ وغَيْرُه:** شوێنەکە گڵ و خۆڵی زۆر بوو وردە چەو و زیخی زۆر بوو ◊ **أقَضَّ الرجُلُ:** پیاوەکە خەوی لێ نەکەوت ◊ **أقَضَّ فلان الشَّيْءَ:** فلانکەس شتەکەی وردوهاڕ کرد کردی بەوردە بەردو چەو و زیخ ◊ **إنْقَضَّ الشَّيْءُ:** شتەکە پارچە پارچە بوو تێك شکا، پچڕا ◊ دەگوترێ: (إنْقَضَّت أوصالُه) ڕەگو دەمارەکانی پچڕان و پارچە پارچە بوون و لێك ترازان ◊ **إنْقَضَّ الجدارُ:** دیوارەکە ڕوخا ◊ **إنْقَضَّ الطائرُ:** باڵندەکە لەحەواڕا زۆر بەخێرایی خۆی داهەنگاوتە سەر نێچیرەکە ◊ **إنْقَضَّ الخيلُ على الأعداء:** ئەسپەکان بەرەو دوژمن ڕاجمین ◊ **تَقَضَّضَ الطائرُ:** باڵندەکە لەبەرزاییەوە بەگورجی خۆی داهێشت بۆئەوەی خۆبەسەر نێچیرەکەدا بدا ◊ دەشگوترێ: (تَقَضّى تَقَضِّياً) ضادی سێیەم بکەی

به (ي) بۆ سوككردنى وشەكە ٥ إنْقاضَّ الجدارُ: ديوارەكە درزى گەورەى بردوە بەلاّم هێشتا نەڕوخاوە ٥ القِضاضُ: بەردى سەر بەرد، دركەشاخ لەسەر دركەشاخ ٥ القَضُّ: دەگوترىَ: (طَعامٌ قَضٌّ) خواردنێكە كەوتبێتە ناو چەو و گڵەوە بۆنى ئەوانى گرتبىَ ٥ دەگوترىَ: (مكان قَضٌّ) شوێنێكە چەوە وردەو گڵو خۆڵى تێدا بىَ ٥ دەشگوترىَ: (جاء القوم قَضَّهُم وقَضيضُهُم) خەڵكەكە بە ورد و درشتيانەوە هاتن ٥ هەروا وشەى (القَضُّ) ناوە بۆ بەردەلاّنێك بەردەكانى گەورە بن ٥ (القضيض) چەو و بەردە وردكە ٥ القَضَضُ: گڵو خۆڵ كە بكەوێتە سەر نوێنو جێگاى نووستن ٥ بەردە وردەو بەردى هاڕاو ٥ القَضَّةُ: يەكجار ٥ بەردى وردكراو ٥ سەرەتەشى، باقى ماندەى شت ٥ هەروا دەگوترىَ: (أرض قَضَّةٌ) زەوييەكى بەردەلاّنو چەواوى بىَ، گڵو چەوى زۆر بىَ ٥ القِضَّةُ: زەوييەكە چاڵو نزم: كەگڵەكەى لمبەلاّن بىَ ٥ القَضيضُ: دەنگى جومژگەى دەست ٥ دەنگى ژێى كاتى وێكهێنانەوەو هاويشتنى ٥ بەردە وردەو چەو ٥ المِقَضُّ: كوێنو پيك كە بەردى پىَ ورد دەكرىَ ٥ قَضَعَهُ قَضْعاً: ملكەچى كرد ٥ إنْقَضَعَ القومُ: خەڵكەكە پەرتەوازە بوون ٥ تَقَضَّعَ القوم: خەڵكەكە پەرتەوازە بوون ٥ تَقَضَّعَ الرجلُ عن قومه: پياوەكە لە خزمو قەومەكەى دوور كەوتەوە ٥ التَّقْضيعُ: پێچى ناوسكو ڕيخۆڵە ئازارى سك ئێشە ٥ ژانە سك ٥ القضاع والقضاعَةُ: تۆزى ئارد ٥ ئاردەلۆك ٥ ئەو تەپوتۆزو خشتو خۆڵەى لە ديوارەوە دەكەوێتە خوار.

قَضُفَ قضافَةً وقَضَفاً: بەسروشت باريكو لەڕو لاواز بوو.

القَضْعَةُ: تەنكە بەرد، تاشە بەردى تەنك ٥ گردۆڵكە كە ديمەنى لەتاكە بەردێك بچىَ ٥ قَضْقَضَتِ العظام: ئێسقانەكان لەكاتى شكاندنيان دا دەنگيان لێوە هات ٥ خرميان هات ٥ قَضْقَضَ الشَّيْئَ: شتەكەى شكاندو وردى كرد ٥ تَقَضْقَضَ الشَّيْئُ: شتەكە تێك شكا ٥ پەرتەوازە بوو ٥ دەگوترىَ: (تَقَضْقَضَ القومُ) خەڵكەكە پەرتەوازە بوون ٥ القُضاقِضُ: دەگوترىَ: (أسد قُضاقِض) شێرێكى بەهێزو تێك شكێنەرە، هەرچى بێتە بەرى تێكى دەشكێنىَ ٥ القُضْقاضُ: ئەسپۆنى ولاّتى شام.

قَضَمَ الشَّيْئَ: شتەكەى بەددان شكاند ٥ قَضِمَت السِّنُّ قَضَماً: قەراخى ددانى شكان.

قَضِمَ الرجلُ: پياوەكە قەراخى ددانەكانى شكان ٥ (فهو أقضم وهي قضماء).

قَضِمَ السيف: شمشێرەكە تيژاييەكەى شكا، كول بوو ٥ (فهو قَضِم وقَضيمٌ) ٥ أقْضَمَ القومُ: خەڵكەكە كەميان بژێو پەيدا كرد بۆكاتى قاتو قڕى ٥ أقْضم الدابَّةَ: هەرزنى كرد بەئاليكى وڵاخەكە ٥ قاضَمَ فلان مقاضَمةً: فلاّنكەس كەم كەم شتى كڕى، كەمێكى كڕىو پارەكەى دا، ئەمجار كەمێكى ترى كڕى هەروا بەو جۆرە واتە: بەجوملەو كۆ شتى نەكڕى ٥ إسْتَقْضَمَ القومُ: خەڵكەكە بژێوى كەمو خراپيان بۆ كاتى گرانى پەيدا كرد ٥ القَضامُ: هەر شتێك كەرت بكرىَو بهاڕدرىَ وەكوو جۆ و هەرزنو نۆكو شتى وا ٥ دەگوترىَ: (ماذقت قضاماً) من دەنكە هەرزنێكم چەشت نەكردووە ٥ القُضّامُ: درەختى خورما درێژ بىَو بەرەكەى خورما وشكەڵ بىَ يان كەم بەر بگرىَ: القُضْمَةُ: بەمانا (القُضامُ) دىَ ٥ القَضيمُ: بەمانا

(القُضام) دێ ٥ دەگوترێ: (ما ذقت قضيماً) ٥ کەوڵی ڕاخستن ٥ پێستی سپی کەلەسەری بنووسرێ ٥ شمشێری کۆن کەتیژایی نەمابێو کەڵکی تێکەوتبن ٥ پەڕەی سپی.

قَضَى قَضياً وقَضاءً وقَضِيَّةً: بڕیاری دا، حوکمی کرد، کێشەکەی بەکالا کردەوە ٥ دەگوترێ: (قضى بين الخصمين وقضى عليه وقضى له وقضى بكذا ٥ فهو قاضٍ).

قضى الله: خودا فەرمانی کرد.

قضى اليه: فەرمانی گەیاندە ئەو.

قضى الصلاة: نوێژی کرد ٥ یان دوای تێپەڕبوونی کات، نوێژەکەی گێڕایەوە.

قضى الدين: قەرزەکەی دایەوە.

قضى عبْرَتَهُ: فرمێسکی خۆی هەڵڕشتو فرمێسکی لەچاواندا نەمان.

قضى الشَّيْئَ: شتەکەی مەزندە کردو دروستی کرد.

قضى حاجته: ئیشی خۆی جێبەجی کرد.

قضى أجَلَهُ: گەیشتە ماوەی بۆ دیاریی کراوی خۆی.

قضى نحبَهُ: مرد ٥ دەشگوترێ: (قضى فلان) فلان مرد (ضربه فقضى عليه) لێی داو کوشتی ٥ **قاضاه مقاضاةً**: دادگایی کرد ٥ **قاضاهُ على مالٍ**: لەسەر ماڵ صوڵحی لەگەڵدا کردو ڕێک کەوت.

قضى حاجَتَهُ تَقضِيَةً: ئیشی خۆی ئەنجام دا.

قضى الأميرَ فلاناً: پاشا فلانکەسی کرد بە قاضی.

قضى أمرهُ: کاری خۆی ڕۆیاند ٥ **إقتضى الدينَ**: داوای قەرزەکەی خۆی کردەوە ٥ **إقتضى أمراً**: کارەکەی پێویست کرد.

قضى الأمرُ الوجوبَ: فەرمانەکە مانای واجب بوون دەگەیەنێ ٥ **إنقضى الشَّيْئُ**: شتەکە تەواو بوو بەسەر چوو ٥ دەشگوترێ: **إنقضى أجَلُهُ**: تەمەنی تەواو بوو ژیانی بەسەرچوو ٥ **تقاضاه الدَّيْنَ**: داوای قەرزەکەی لێ کردەوە ٥ قەرزەکەی لێ وەرگرتەوە.

تَقَضَّى الشَّيْئُ: شتەکە تەواو بوو بەسەرچوو ٥ دەگوترێ: **تقضَّى عُمْرُهُ**: تەمەنی تەواو بوو ٥ **إسْتَقْضى السلطانُ فلاناً**: پاشا فلانکەسی کرد بە قاضی ٥ **إستقضى فلان فلاناً**: فلانکەس داوای بڕیارو حوکمی فلانی کرد یان فلانکەس داوای کرد فلان پەلکێشی دادگا بکەن ٥ **إسْتَقضَر، فلان الدينَ**: فلانکەس داوای کرد قەرزەکەی بدرێتەوە ٥ **القاضي**: دادوەر ٥ یەکالەکەرەوەی شت بڕیاردەر دەربارەی کێشە ٥ کەسێک بەگوێرەی شەریعەتی خوا بڕیار بداو حوکمو بڕیار دەربکا ٥ کەسێک فەرمانڕەوا دایبمەزرێنێ بەدادوەر بۆئەوەی بڕوانێتە کێشەو نیزاعی نێوان خەڵکو بەگوێرەی قانونو یاسا کێشەکان یەکالابکاتەوە ٥ دەشگوترێ: (سمٌّ قاضٍ): ژەهری کوشندە ٥ **القاضِيَةُ**: مردن ٥ (ضَرْبَة قاضية) زەبری کوشندە ٥ **القَضَاءُ**: بڕیار ٥ بەجێهێنان ٥ کاری دادوەر ٥ پیاوانی یاسا ٥ لیژنەی یاسایی: کەیەکالا کردنەوەی کێشەی هاو وڵاتیانیانی دەخرێتە ئەستۆ ٥ دەشگوترێ: (وقع هذا الحادث قضاءً وقدراً) ئەم ڕوداوە بەقەزاو قەدەر ڕوی داو بەئەنقەست نەبوو ٥ **القُضَاةُ**: پێستێکی تەنکە لەسەر دەمو چاوی منداڵ دەبێ لەکاتی لەدایکبوونی دا ٥ **القضية**: حوکمو بڕیار ٥ مەسەلەیەکە کێشەی تێدایە دەخرێتە بەردەم دادوەر یان لیژنەی یاسایی بۆئەوەی یەکالای

بکەنـەوە ◊ لـەزاراوەی مـەنتیق دا (قـەضیَّة) بریتیە لە ڕستەیەك پێك هاتبێ لە (موضوع) و (محمول) کە ئەو ڕستەو هەواڵە لەخودی خۆی دا ئەگـەری ڕاستی یـان درۆی تێدا چاوەڕوان بکرێ.

قَطَبَ فلان قطوباً: فلانکەس برۆی هێنانەوە یەك و ڕوی خۆی گرژ کرد.

قَطَبَ فلاناً: فلانکەسی ڕەنجاند، ڕقی هەڵساند.

قَطَبَ الشَّيْءَ قَطْباً: شتەکەی کۆکردەوە.

قطب الشرابَ: شەرابەکەی تێکەڵ کرد ◊ **أقطبَ القومُ**: خەڵکەکە کۆبوونەوە ◊ **أقطب الشرابَ**: شەرابەکەی تێکەڵ بەشتی کە کرد ◊ **قَطَّبَ الرجلُ**: بەمانا (قَطَبَ) دێ ◊ دەگوترێ: (قَطَّبَ بين عينيه) ناوچەوانی وێکهێناو ڕوی گرژ کرد ◊ (قَطَّبَ وَجْهَهُ) ڕوی گرژ کرد ◊ **قَطَّبَ الشرابَ**: شەرابەکەی تێکەڵ کرد.

الإستقطاب: حاڵەتی کۆبوونەوەی دوو قوتبی دژ بەیەك ◊ **قاطِبَةً**: دەگوترێ: (جاء القوم قاطِبَةً) خەڵکەکە هەموویان هاتن ◊ **القُطْبُ**: بەرداشی ژێرەوەی ئاش ◊ (قوتبی ئاش) ◊ **قُطْبَا الأرض**: قوتبی باکورو قوتبی باشور ◊ هەروا وشەی (القُطْبُ) ناوە بۆ سەرە تیرو تیژایییەکەی ◊ جۆرە ڕوەکێکە بەسەر زەوی دا درێژ دەبێتەوە ◊ گوڵێکی زەردی هەیەو چقڵێکی هەیە کە دروایەوەو وشك بوو زۆر زەحمەتە بتوانرێ ڕۆیشتنی بەسەرا بکرێ ◊ **القُطْبُ من القوم**: ڕیش سپیو پیاو ماقوڵی نەتەوە ◊ **القُطْبَةُ**: بستەی ئاشو بناغەی ئاش ◊ **القطوبُ**: کەسێك ناوچەوانی لێك بنێو گرژ بێ ◊ شێر ◊ **القَطِيبُ من الشراب**: شەرابی تێکەڵ کراو ◊ **المقطوب**: بەمانا (القطیب) دێ.

قَطَرَ الماءُ والدَّمعُ وغيرهما قَطْراً وقطراناً وقطوراً: ئاوەکە یان فرمێسکەکە دڵۆپ دڵۆپ چۆڕایە خوار.

قَطَرَ الماءَ والدَّمعَ ونحوهما من السوائل: ئاوەکەی دڵۆپ دڵۆپ داچۆڕاند یان فرمێسکی ڕژاند.

قَطَرَ القطور في العين: دڵۆپە قەترەی کردە ناو چاوەوە ◊ دەشگوترێ: (قطر الله الصمغ من الشجر) خودا قەترە قەترە صەمغی لە درەختەکە داچۆڕاند.

قَطَرَ فلاناً: فلانکەس بەتوندی قاچی بەزەوی دا دا ◊ **قَطَرَهُ فرسه**: ئەسپەکەی بەلایەکی دا سوارەکەی هەڵدایە خوار ◊ (ماقطرك علينا) کێ تۆی بۆ ئێمە باراند بۆ ئێمەی هێنای.

قَطَرَ الإبلَ: حوشترەکانی لێك نزیك خستنەوەو ڕیزی کردن ◊ هەروا دەگوترێ: (قطر البعير الى غيره) حوشترەکەی خستە پەنا یەکێکی ترەوە بە جوتە لێی خوڕین.

قَطَرَ البعيرَ: حوشترەکەی بەقەتران هەنووی و ڕەنگی کرد.

قَطَرَ الثوبَ: قوماشەکەی درو ◊ **أقطرَ النبتُ**: ڕوەکە بەسەر چوو وردە وردە خەریکە وشك بێ ◊ **أقطرَ الماءُ وغيرُهُ**: ئاوەکە کاتی ئەوەی هاتووە قەترە قەترە داچۆڕێ ◊ دەگوترێ: (أقطرت السماءُ) ئاسمان کەم کەم بارانی باراند ◊ **أقطرَ الماءَ والدَّمعَ ونحوهما**: دڵۆپ دڵۆپ ئاو یان فرمێسکی ڕژاندە خوار ◊ دەگوترێ: (أقطر الماء في الحلق) و (أقطر الدواءَ في العين) ◊ **قَطَّرَ الماءَ والدَّمعَ وغيرهما من السوائل**: بەمانا (قَطَرَهُ) دێ ◊ **قَطَّرَ السائلَ**: شلەمەنییەکەی کوڵاندو بوو بەهەڵمو ئەمجار دڵۆپ دڵۆپ داچۆڕایەوە خوار ◊ **قُطِّرَ اللصوصُ في المقطورة**: دزو جەردەکان

هـەموويان بـەڕیز یەكیەكـە خرانـە نـاو پێوەندو دەسبەندەوە بە شوێن یەك دا ڕاپێچی بەندیخانە كران ◊ **تقاطر القومُ**: خەڵكەكە ڕیز ڕیز بەشوێن یەك دا هاتن ◊ **تقاطر الماءُ والدَّمعُ وغيرهما من السوائل**: ئاوەكە یان فرمێسك زەنگۆڵ زەنگۆڵ داچۆڕا ◊ **تقاطر كتبُ فلان**: نامەو نووسراوەكانی فلان یەك بەدوایەك دا هاتن ◊ **تَقَطَّرَ فلان**: فلانكەس لەبەرزاییەوە خۆی فڕێدایە خوارەوە ◊ **تَقَطَّرَ بفلان فَرَسُهُ**: ئەسپەكە فلانكەسی هەڵدایە خوار، گلاندی ◊ **تَقَطَّرَ الرَّجُلُ عن كذا**: پیاوەكە لەمەو شتە دواكەوت ◊ **تَقَطَّرَ الرجُلُ**: پیاوەكە خۆی ئامادەكرد بۆ شەڕو بەحەماسەتەوە چاوەڕوانی دەست پێكردنی كرد ◊ **إستَقْطَرَ الشَّيْئَ**: هەوڵی دا شتەكە دڵۆپ دڵۆپ بچۆڕێتەوە ◊ **إستَقْطَرَ فلان الخيرَ**: فلانكەس وردە وردە خێرو بێری بۆ هات ◊ **الإستقطارُ**: پاڵاوتنی عونصورە سەرەكیەكانی شلەمەنی كە لەگوڵو شتی وا دەگیرێ بەهۆی بەكارهێنانی جیهازێكی تایبەتی ◊ **التَّقطيرُ**: بەمانا (الإستقطار) دێ ◊ پاڵاوتنی ئاو و پاككردنەوەیەتی لەهەر مادیەكی بێگانەو زیانبەخش ◊ گۆڕاندنی شلەمەنیو كردنی بەهەڵم پاشان سارد كردنەوەیو بۆئەوەی ببێتەوە بەشلەمەنی، ئەمیش بەهۆی جیهازی (تەقطیر) ◊ **القاطرةُ**: شەمەندەفەر ◊ هەر عەرەبەیەك هێزی بوخار یان وزەی كارەبا بیجوڵێنێ ◊ **القِطار**: قافڵەی حوشتر كەیەك لەدوا یەك ڕێچكە ببەستن ◊ دەگوترێ: (جاءت الإبِلُ قِطاراً) كاروانە حوشترەكە ڕێچكەیان بەستو بەڕیز هاتن ◊ كۆمەڵە عارەبانەیەك یەك لەدو یەك كە قاطیرەیەك ڕایانكێشێ ◊ شەمەندەفەر ◊ **القِطارَةُ**: كۆمەڵە حوشترێك یەك لەدو یەك پێكەوە ببەسترێن ◊ **القُطارَةُ من الشَّيْئِ**: ئەوەی لە شتەكە داچۆڕاوە ◊ ئاوی كەم ◊ **القَطْرُ**: باران ◊ دڵۆپە باران ◊ فرمێسك ◊ **القِطْرُ**: مسی تواوە ◊ ئاسنی تواوە ◊ **القَطْرُ**: ئەوەیە كابرا سەبەتە خورمایەك كێشانە بكا یان فەردە شتێك بكێشێو باقی ماندەی شتەكە بەو مەزندە بكاو نەیكێشێ ◊ **القُطْرُ**: دەڤەرو ئیقلیم.

قُطْرُ الإنسان: لای ئادەمیزاد؛ تەنیشتی ◊ بەشێكی جەستەی.

قُطْرُ الدائرة: هێڵێكی ڕاستەو كەوانە دەكاتە دووبەشی وەكوو یەك ◊ **القَطْرَةُ**: یەكجار ◊ دڵۆپە ئاو ◊ خاڵو نوقتە ◊ قەترە دەرمانی چاو ◊ دەشگوترێ: (رماه الله بِقَطْرَةٍ) خودا بەلایەكی بۆ ناردن ◊ **القَطّارَةُ**: ئامێرێكە دەرمانی پێ دەكرێتە دڵۆپ دڵۆپو دەچۆڕێندرێتە ناو شتی تر بەمەبەستی چارەسەرو شتی تر ◊ **المُقاطَرَةُ**: بەمانا (القَطَر) دێ ◊ دەشگوترێ: (أكراه مُقاطَرَةً) بەكرێی گرت بۆچوونو هاتنەوە ◊ **المِقْطَرَةُ**: تەختەدارو چەپەرێكە كونكونە، قاچی بەندكراوانی تێدەكرێ، ئەم جۆرە بەندكردنە ئێستا نەماوە ◊ **المَقْطُورَةُ**: عەرەبەیەكە قاتیرە ڕادەكێشێ ◊ **تَقَطْرَبَ الرجُلُ**: پیاوەكە زۆر بەخێرایی سەری خۆی بادا ◊ **القُطْرُبُ**: دزی كارامە لە دزیكردن دا ◊ ڕوەكێكی چقڵاوییە دەنكە تۆمی وەكوو گەنمی هەیە، هەركەسێ بەلای دا بڕوا پێوەی دەنووسێ ◊ مێشێكە حەجمینی نیە بەكوردی پێی دەگوترێ: بزبزۆكە، بەشەو دەدرەوشێتەوە وەكوو گوڵە ئەستێرە ◊ نەخۆشیەكە توشی مێشك دەبێو ماخۆلان دەخاتە ناو جەستەی نەخۆشەكەو حەجمینی لێ دەبڕێ وەكوو بزبزۆكە هەمیشە

لەجەو جۆلدایە ○ **قَطِرَنَ البعيَ**: حوشترەکەی بەقەتران هەنووو ڕەنگی کرد ○ **القَطِرانُ**: گوشراوی درەختی ئەرمزو ئەبهەلە دەکوڵێندرێن‌و پاشان حوشترو شتی وایان پێ دەهەنوون ○ مادەیەکی ڕەش‌و لینج‌و شلەمەنییە لە درەخت‌و خەڵوزو شتی وا دەردەهێندرێ بەشێوەی تەقطیری وشک‌و بەکاردەهێندرێ بۆ پاراستنی دار لە مۆرانەو ئاسن لەژەنگ.

قَطَّ السعرُ قَطّاً وقطوطاً: نرخ بەرز بۆوە.

قَطَّ الشَّيْءَ قطّاً: شتەکەی لەپانیدا بڕی ○ دەشگوترێ: (قَطَّ القَلَمَ) قەڵەمەکەی دادا ○ (قَطَّ البيطار حافر الدابة) بەیتارەکە سمی وڵاخەکەی تاشی ڕێکی خست.

قَطَّ السّعر: نرخەکەی بەرز کردەوە.

قَطَّ الشَّعْرُ قطَطاً وقطاطةً: قژەکە کورت‌و گشت‌و گرژ بوو ○ **قَطَّط الخراطُ الحُقّةَ**: دارتاشەکە، وەستاکە قوتووەکە یان سندوقە بچوکەکەی دروست کردو ئەملاو ئەولای ڕنین‌و ڕێکی خستن ○ **إقْتَطَّ الشَّيْءَ**: شتەکەی بڕییەوە قرتاندی ○ **اقْتَطَّ الشَّيْءَ**: پانەوپان شتەکەی بڕییەوە ○ **الأقَطُّ**: ئەوەی ددانی تێک شکابن بنکی ددانەکانی دەرکەوتبن.

قَطَاطِ: واتە بەسمە ○ بەشم دەکاو لێم زیادە ○ **القَطَّاطُ**: قەراخی کێو ○ قەراخی بەرد ○ کەرسەی پینەچی‌و پێڵاو دروستکەر ○ قژی زۆر گشت ○ قەراخی سمی وڵاخ ○ دەوران دەوری ○ **القَطَائِطُ**: دەگوترێ: (جاءت الخيلُ قَطائِطَ) حوشترەکان جەڵەب جەڵەب هاتن.

قَطُّ: ئەم وشەیە بە سێ جۆر بەکاردێ: (١) زەرفی زەمان ○ دەگوترێ: (مافعلتُ هذا قَطُّ) ○ (٢) بەمانا (حَسْبُ)بێ، بەزۆری ئەو کاتە پیتی (ف) دەخرێتە پێشەوەی ○ دەگوترێ: (أخذت درهماً فقط) ○ (٣) ئیسم فیعل بێ، ئەو کاتە (نون الوقاية)ی پێوە دەنرێ ○ دەگوترێ: (قَطْنِي) بەسمە ○ دەشگوترێ: (قَطْكَ) ○ **القَطُّ من الشَّعر**: قژی کورت‌و گرژو گشت ○ دەگوترێ: (رجل قَطُّ الشَّعرِ) پیاوێکی قژ کورت‌و گرژو گشتە ○ **القِطُّ**: پشیلە ○ بەش‌و بار ○ چەکی پارە ○ کتێبی موحاسەبە ○ کتێب بە گشتی ○ **القَطَطُ**: دەگوترێ: (شَعرٌ قَطَطٌ) قژی گرژو گشت‌و کورت ○ (رجل قَطَطٌ) یان (هو جعد قَطَط) پیاوێکی ڕژدو چروکە ○ **القَطَّاطُ**: بەردتاش، دارتاش واتە دەق بەمانا (الخَرّاط) دێ.

القَطَّةُ: قاشە شت، کەرتی شت ○ دەگوترێ: (هات قَطَّةَ من البَطيخُ) قاشە کاڵەکێکم بۆ بێنە ○ **القِطَّةُ**: پشیلە مێینە ○ **القَطيطةُ**: بەرزایی قەراخی ئەشکەوت ○ **المَقَطُّ من الفرس**: نێوان لای خواروی پەراسو و ورگ لە جەستەی ئەسپ ○ **المِقَطُّ**: قەڵەم دادەر ○ هەرشتێک نووسەر قەڵەمی پێ دابدا ○ **المِقَطَّةُ**: بەمانا (المِقَطّ) دێ ○ **قطعَتِ الطيرُ قُطوعاً**: باڵندەکان لە وڵاتێکەوە ڕەویان کرد بۆ وڵاتێکی تر.

قَطَع الرجلُ بحبل قَطْعاً: پیاوەکە بەحەبلێک خۆی خنکاند. ○ **قَطَعَ** برأيه: بڕیاری خۆی داو پاشگەز بوونەوەی نیە.

قَطَعَ الشَّيْءَ قَطعاً: شتەکەی بڕییەوە، هەندێ پەل‌و پۆی لێ کردنەوە.

قَطَعَ النَّخلَةَ: بەری دارخورماکەی چنی.

قَطَعَ الثَّمَرَ: میوەکەی لێ کردەوە، ڕنی.

قَطَعَ النخالةَ من الدقيق: سۆ و شتەکەی جیاکردەوە.

قَطَعَ الصَديقَ: وازى له برادەرەكەى هێناو دەنگى لێ دابڕى.

قَطَعَ رَحِمَه: وازى له خزمايەتى ئەو هێناو هاموشۆى نەكردن.

قَطَعَ الصلاةَ: نوێژەكەى بەتاڵ كردەوە، بەقسەى بێگانەو كردارى جودا له كردارى نوێژ.

قَطَعَ النهرَ: له ڕوبارەكە پەڕييەوە لەمبەر بۆ ئەوبەر يان بەپێچەوانەوە.

قَطَعَ فلاناً: بەبەڵگەى بەهێز فلانكەسى بێدەنگ كرد.

قَطَعَ الطريقَ: ڕێگاكەى گرت، بوو بەچەتر، خەڵكى ترساند يان خەڵكى ڕوت كردەوە.

قَطَعَ فلاناً عن حق فلان: فلانكەسى مەنع كرد لەمافى فلان ◊ **قُطِعَتْ يَدُهُ**: دەستى بڕاو لێ بۆوە ◊ بەتيغ بڕا يان بەهۆى دەردێكەوە بڕايەوە.

قَطُعَ الرجلُ قطاعةً: پياوەكە نەيتوانى قسە بكا.

قُطِعَ بفلان: فلانكەس نەيتوانى سەفەر بكا، لەسەفەرەكەى دابڕا ◊ دەگوترێ: (قُطِعَ بِه) له سەفەر كردن نائومێد بوو كاتى لەمپەرو شتى وا هاتنە سەر ڕێى ◊ **أقْطَعَ النَّخلُ**: خورماكە وەختى ڕنينى هات، كاتى بڕينى هێشوەكانى هات ◊ **أقطَعَت الدُّجَاجَةُ**: مريشكەكە له هێلكە چۆوە ◊ **أقطع السماءُ بموضوع كذا**: ئاسمان لەفلان شوێن بارانى نەباراند ◊ **أقطَعَ القومُ**: خەڵكەكە بارانيان لێ نەبارى ◊ **أقطع ماءُ البئر**: ئاوى بيرەكە ڕۆچوو.

أقْطَعَ فلان: فلانكەس بەڵگەى پێ نەماو بۆڕى خوارد ◊ **أقْطَعَ خَصْمَهُ بالحجة**: بەبەڵگە بەرهەڵستكارەكەى بێدەنگ كرد ◊ **أقطع فلاناً**: فلانكەسى له ڕوبارەكەوە پەڕاندەوە ◊ دەشگوترێ: (أقْطَعَهُ النهرَ): پەڕانديەوە بۆ ئەوبەرى ڕوبار ◊ **أقْطَعَ فلاناً أرضاً**: زەوييەكى دابڕى بۆ فلانو كردى بەمڵكى ئەو ◊ دەشگوترێ: (أقْطَعَهُ أغْصاناً) ڕێگاى داچەند لقێكى درەختەكە ببڕێ ◊ **قاطَعَ فلاناً**: دەنگى له فلانكەس دابڕى پەيوەندى خۆى لەگەڵ پچڕاند ◊ **قاطَعَ القومَ**: ئامادە نەبوو هاريكارى لەگەڵ خەڵكەكە بكا ◊ ياساغى كرد پەيوەنديى ئابورى يان كۆمەڵايەتىو شتى وايان لەگەڵدا ببەسرێ ◊ دەشگوترێ: (قاطع بضائعهم ومنتجاتهم) نەيهێشت كالاو بەروبوميان لێ بكڕدرێ ◊ **قاطع الرجلان بسيفهما**: دووپياوەكە شمشێرەكانيان بەتاقى كردەوە بزانن كاميان بڕندەترە ◊ **قاطع فلاناً على كذا وكذا من الأجر والعمل ونحوهما**: فلانكەسى كردە سەرپەرشتيارى فلان شوێن بە كرێيەكى دياريكراو.

قَطَّعَهُ: بۆ زێدەڕۆيى لەماناى (قَطَعَ) دێ ◊ **قَطَّعَ الخمرَ بالماء**: شەرابەكەى تێكەڵ بەئاو كرد ◊ **قَطَّعَ الفرسُ الجريَ**: ئەسپەكە بەهۆى تەڕدەماخىو نيشاتيەوە بەچەند جۆرە ڕۆيشتنێك ڕۆيشت ◊ **قَطَّعَ الجوادُ الخيلَ**: ئەسپە ڕەسەنەكە له پێشبڕكێدا پێش ئەسپەكانى تر كەوت ◊ **إقتَطَعَ من الشيئ قِطعَةً**: پارچەيەكى لەشتەكە كردەوە ◊ **إقتَطَعَ من المال**: بەشێكى لەماڵەكە بۆخۆى دابڕىو وەلاى نا ◊ **إنقَطَعَ الشيئُ**: شتەكە كاتى بەسەر چوو ◊ دەگوترێ: **إنقَطَعَ الحَرُ والبردُ**: گەرما كاتى بەسەرچوو يان سەرما نەما ◊ **إنقَطَعَ النهرُ**: ڕوبارەكە وشك بوو ◊ **إنقَطَعَ الكلامُ**: قسەكە تەواو بوو قسەكەر وەستاو درێژەى پێ نەدا ◊ **إنقَطَعَ الى فلان**: كەوتە گەڵ فلانو بوو بەدۆستو هاونشينى ئەو بەتايبەتى ◊ **أنقُطِعَ**

بفلان: فلانكەس بەناچارى لەسەفەركردن
كەوتو ڕێگەى درێژەدان بەگەشتەكەى لێ گیراو
كەوتەوە ○ **تقاطَعَ الشَّيْئُ**: شتەكە هەندێكى
لەهەندێكى جیابۆوە ○ **تقاطَعَ القومُ**: خەڵكەكە
هەندێكیان دەنگییان لە هەندێكیان دابڕى،
دەشگوترێ: (تقاطعت أرحامهم) قەتعى سیلەى
ڕەحمیان كرد لەناو خۆیان داو دەنگییان لێك
دابڕى ○ **تَقَطَّعَ الشَّيْئُ**: شتەكە لێك ترازاو
پارچە پارچە بوو ○ **تَقَطَّعَ أمرهم بینهم**: لەناو
خۆیاندا لێك ترازان و پارچە پارچە بوون ○
تَقَطَّعَ بهم الأسباب: داماو بوون و كاریان بۆ
ئەنجام نەدراو هۆكارەكانیان لەدەست چوون ○
إستَقْطَعَهُ: داواى لێ كرد پارچەیەكى بۆ دابڕێ ○
الأَقْطَاعُ: دەگوترێ: (ثوب أقطاع) قوماشێكە
پارچە پارچە كراوە، لێكدراوە ○ **الإقطاعُ**: یاساى
دەرەبەگایەتى كە دابونەریتى ناغایەتى و
مسكێنى یان ناغایەتى و سەپانى ○ بەوە ناغاو
بەگ چین لەدواى چین خاوەنداریەتى زەوییان
بەدەستەوە بێ و بێ ماندوو بوون بەشێكى
زۆرى ڕەنجى شانى مسكێن و هەژار بۆ خۆیان
قۆرغ بكەن ○ **الإقطاعي**: ساماندارو دەرەبەگ
كە بەیاساى دەرەبەگایەتى ببێتە خاوەنى زەوى
○ **الأقطع**: دەست بڕاو ○ كەڕو بێ گوێ ○
الأقطوعة: وەرەقەى لێك جودا بوونەوە بۆ
نموونە وەرەقەى تەلاقنامە كە لە مێردەوە
دەنێردرێت بۆ ژن ○ **التَّقطيعُ**: ژانەسك ○ سك
نێشەو پێچى ئازارى سك ○ **القاطِعُ**: ئەو
نموونەیە كەلەسەر شێوەى ئەو قوماش یان
پێست دەبڕدرێ ○ دەگوترێ: (قطع الأديمَ على
القاطع) ○ دەگوترێ: **سیف قاطِعٌ**: شمشێرێكى
بڕندەیە ○ (كلام قاطعٌ) قسەیەكى ڕەتنەكراوە ○
(لبن قاطعٌ) ماستێكى ترش ○ (فلان قاطع
الطریق) فلانكەس ڕێگرو چەتەیە ○ خەڵك
ڕوت دەكاتەوە ○ **القِطَاعُ من اللیل**: بەشێك
لەشەو لەسەرەتاوە تا سێیەكى شەو ○ بەشێكى
تایبەتى و دابڕاو لەهەر شتێك بێ ○ ئەو
نموونەیەى كە قوماش و شتى واى لەسەر
شێوەى دەبڕدرێ ○ (زمن قِطاع النخل): كاتى
گەیشتنى خورماو وەختى چنینى ○ **القُطَاعَةُ**:
كۆمەڵە شتێك لە شتێك دەكرێنەوە ○ ئەو
پرزو پاڵ و شتەى لەكاتى بڕینەوەو
لێكردنەوەى شت دا هەڵدەوەرێ ○ **القَطّاع من
الرجال**: پیاوێك گوێ نەداتێ دۆست و ئاشناى
خۆى تورە بكاو دەنگیان لێ دابڕێ و لایەنى
دۆستایەتى و خزمایەتى بەرچاو نەگرێ ○
قەتعى سیلەى ڕەحم بكا ○ دەشگوترێ: (سیف
قاطع) شمشێرێكى بڕندەو تیژە ○ **القُطْعُ**: پێچى
سك هێشان، ژانە سك ○ هەناسە سوارى بەهۆى
ماندوو بوونەوە یان بەهۆى قەڵەوییەوە ○ یان
بەهۆى شتى ترەوە، تەنگە نەفەسى ○ **القِطْعُ من
الشجرة**: لق و پۆپى بڕدراوى درەخت ○ هەروا
وشەى (القِطْعُ) ناوە بۆ بەشێك لەشەو ○
القِطْعَةُ: بەشێك لەشت ○ **القُطْعَةُ**: شوێنى بڕاوى
لەشتە بڕاوەكە ○ **القَطَعَةُ من الشجر**: خەڵفو
نەمام كە لەشوێنى بڕاوى درەخت سەر
هەڵدەدەنەوە ○ **القُطُوعُ**: كەسێك دۆستایەتى و
برادەرایەتى بەردەوام نەبێ ○ پەردەو لەمپەرى
نێوان دوو شت ○ **القَطِیعُ**: بڕدراو ○ لقە درەختى
بڕدراو (مێولاك) ئەو جۆرە دارەى سەرە تیرى
لێ دروست دەكرێ ○ قامچى كە لە تیلمە چەرم
دروست دەكرێ بەم جۆرە تیلمەكان تێك
باهەڵدەدرێن و ئەمجار وازیان لێ دێنن تا وشك
دەبنەوەو وەكوو عەصا ڕەق دەبن ○ جەڵەبە
مەڕو بزن و ڕەشەوڵاخ و ئاسك و حەیوانە كێوى و

شتی وا ◊ هەروا وشەی (القطیع) بەمانا هاوشانو هاو وێنە هاتووە ◊ دەگوترێ: (فلان قطیع فلان) فلان هاوشانی فلانە یان وەکوو ئەو دەچێ لەسەرو سیمادا ◊ یان دەگوترێ: (هذا الثوب قطیع هذا) ئەم قوماشە لەو قوماشە دەچێ ◊ هەناسە سوار، تەنگە نەفەس ◊ پیاوێک نەتوانی بەئاسانیو ئاسایی هەڵسێ ◊ مرۆڤێك لە قسەکردندا ناوبەناو زمانی بگیرێ ◊ یان زمان ڕەوانو قسە لوس نەبێ ◊ **القُطَیْعاء**: دەگوترێ: (إتّقوا القُطیعاء) خۆ لەوە بپارێزن لەشەڕدا پەرتەوازە ببنو لێك دابڕێن ◊ **القَطیعَةُ**: واز لێکتر هێنانی دۆستو ئاشناو و دەنگ لێك دابڕین ◊ وازهێنان لەچاکە کردن لەگەڵ خزمو کەسو کاردا ◊ پارچە زەوییەك، دەڤەرو ناوچەیەك فەرمانڕەوا بەبێ بەرامبەر دەیبەخشێ بەیەکێك لەکاربەدەستەکانی یان بەیەکێك لەهەوادارانی ◊ **القَواطِعُ من الطیور**: ئەو پۆلە باڵندانەن کە بەسروشت وەرزانە لە دەڤەرێکەوە ڕەو دەکەن بۆ دەڤەرێکی تر، گەرمێنو کوێستان دەکەن ◊ هەشت ددانی پێشەوەی دەم (چواری سەرەوە چواری خوارەوە) کە پێیان دەڵێن کەڵبە ◊ بڕەر بڕندە ◊ **المُقاطَعَة**: خۆ دابڕین لە مامەڵە کردن لەگەڵ کەسانی دیکەو وڵاتی دیکە لەڕوی ئابوریو کۆمەلایەتی بەگوێرەی یاسایەکی هەرەوەزیو سەرانسەری ◊ **المُقَطَّعُ من الحدید**: ئەو ئاسنەی چەکی لێ دروست دەکرێ ◊ هەروا وشەی (المُقَطَّع) ناوە بۆ پیاوی قاڵبوو و خاوەن ئەزموون ◊ ئاڵتون کە بکرێ بەخشڵ ◊ قوماشی بڕدراو و لێك دراو و دوورواو و کراو بە پۆشاك، وەکوو کراسو دەرپێو شتی وا ◊ پۆشاکی کورت ◊ **المُقَطَّعات**: جۆرە قوماشێکە گوڵو خەتخەتی دابڕ دابڕی تێدا بێ ◊ **مُقَطَّعات الکلام ومُقَطَّعات الشعر**: پارچەو بڕگەی کەلامو شیعر ◊ **المَقاطِعُ**: هەرشتێك دوایینی ئەو شوێنە بێ کە کۆتایی دێ، وەکوو پارچە لبەلانو پارچە شیو و دۆڵو پارچە زەوی کشتو کاڵ ◊ لە ڕوبارو شتی وادا بەو شوێنە دەگوترێ کە لێی دەپەڕیەوە بۆ ئەو بەر (بوار) ◊ **مَقْطَعُ الحق**: ئەو قسە حەقو ڕاستەی قسەی بەتاڵی پێ دەبوچێندرێتەوە ◊ بڕگەی شیعرو بڕگەی کەلام ◊ بڕگە بریتیە لە پیتێکی خاوەن بزوێنی (فەتحە) یان پیتی داخراو، وشەی (کَتَبَ) پێك هاتووە لە سێ بڕگەی خاوەن فەتحە ◊ (قالَ) پێك هاتووە لە دوو بڕگە ◊ بڕگەی داخراو پێك هاتووە لە پیتێکی فەتحەدارو پیتێکی ساکن وەکوو (قَدْ) (بَلْ) ◊ **المِقْطَعُ**: سەرە تیری باریك لەدار بێ یان لەشتێکی تر کاغەزی پێ دەبڕدرێ ◊ نموونەیەکە کاغەزو چەرمو شتی وای لەسەر شێوەی دەبڕدرێ ◊ پیاوێك قەتعی سیلەی ڕەحم بکا ◊ شمشێری بڕندە ◊ **المُقْطَعُ من الرجال**: پیاوی بێ کارو کاسبی ◊ پیاوێك لە زێدو نیشتمانی خۆیو ماڵو خێزانی دابڕابێ ◊ بواری ڕوبار کە لەم بەر بۆ ئەوبەر لێی دەپەڕنەوە ◊ **المَقْطَعَةُ**: دەگوترێ: (الهجر مقطعة للود) هاتوچۆ نەکردن دەبێتە هۆکار بۆ نەمانی خۆشەویستی ◊ **المُنقَطِعُ**: دەگوترێ: (فلان منقطع القرین في السخاء ونحوه) فلانکەس لە بەخشندەییو شتی وادا بێ وێنەیە ◊ هەروا دەگوترێ: (فلان منقطع العِقالِ في الشر والخبث) فلانکەس هیچ شتێك لەشەڕو خراپەکاری نایگێڕێتەوە ◊ **قطفت الدّابّةُ قطافاً**: ولاخەکە بەسستیو تەمبەڵی ڕۆیی

قَطَفَ الشَّيْءَ قطفاً: شتەکەی بڕییەوە.

قَطَفَ الثمرَ: میوەکەی چنی.

قطف رأس الجراد: سەری کوللەکانی لێ کردنەوە.

قَطَفَ وَجهَهُ: ڕوخساری ڕوشاند ◊ **أَقطَفَ الكَرْمُ**: میوەکە وەختی برینی هاتووە ◊ **أقطَفَ القومُ**: خەڵکەکە میوەکەیان کاتی برینی هاتووە ◊ **قَطَّفَهُ**: بۆ زێدەڕۆیی لەمانای (قَطَفَ) دێ ◊ **قَطَّفَ الماءَ في الخمر**: ئاوەکەی تکاندە ناو شەرابەکەوە ◊ **إقتَطَفَ**: بەمانا (قَطَفَ) دێ ◊ **القَطائِفُ**: ماریلە پارچە هەویری بچکۆلە لول دەکرێن و بەکەوانەیی سور دەکرێنەوەو ناواخن دەکرێن بەکاکلە گوێزو شتی وا ◊ برمەو شیرینی لەو جۆرە کە بەزۆری لەمانگی ڕەمەزان دا ئەنجام دەدرێ ◊ **القِطاف**: بەمانا (القطف) دێ ◊ کاتو وەرزی چنینی میوە ◊ **القطافة من الشجر**: هەرچی لە درەخت بچندرێ ◊ میوەمیەك لەکاتی ڕنین و چنینی دا بکەوێتە خوار.

القِطْفُ هەرشتێك لە درەخت بچندرێ ◊ هێشوە ترێ و هێشوە خورما لەکاتی لێکردنەوی دا ◊ **القَطَفُ**: نەسەرو شوێن دەست ◊ ڕوەکێکە لەخاکی خوێناوی (شۆرەخاك)دا دەڕوێ و ئاژەڵ حەزی لێیەتی و بەباشی دەیخوا گەڵای بڕێ جۆری دەکوڵێندرێ و دەخورێ وەکوو سپێناخ ◊ **القِطْفَةُ**: ڕوەکێکی بەهارییە، چقڵەکەی وەکوو چقڵی گیاحەسەکە وایە، گەڵایەکی تەپوتۆزاوی هەیە ◊ **القَطُوفُ من الدواب**: وڵاخێکە خراپ بڕوا ڕەوتی ناشیرین بێ ◊ دەشگوترێ: (غلام قطوف) کوڕێکی نارێك و پێکە لەڕۆیشتن دا ◊ **القَطيفُ**: میوەی ڕندراو و چندراو ◊ **القطيفة**: قوماشی قەدیفە ◊ قوماشێکی پڕزدارو نەرمە ◊ **المِقْطَفُ**: پوش و بەرچنەیەکی بچکۆلەیە لە پڕزی دارخورما دروست دەکرێ و میوەی تێدا دەچندرێ، یان ناوە بۆ ئەو گلێنەو بنکە کوپانەی گڵ و سەمادیان تێدەکرێ و درەختو ڕوەکیان تێدا دەڕوێندرێ ◊ **المِقْطَفُ**: داس و چەقۆ و کێردی میوە لێکردنەوە ◊ لاسکی هێشوە ترێ و هێشوە خورما ◊ **تَقَطْقَطَت السماءُ**: ئاسمان بارانی بەردەوامی باراند ◊ **قَطْقَطَتِ القَطاةُ والحجلة**: قەتێکە، یان کەوەکە خوێندی قرتە قرتی کرد ◊ (فهي مُقَطْقِطة) ◊ **تَقَطْقَطَ الرجلُ**: پیاوەکە سواری سەری خۆی بوو هەر بەقسەو ڕاو و بۆچوونی خۆی کرد ◊ **تقطقط فلان في البلاد**: فلانکەس بەوڵات دا ڕۆیی ◊ **تَقَطْقَطَ الدَّلو الى البئر**: دۆڵچە بە بیرەکەدا شۆڕ بۆوە ◊ **القَطْقاط**: ڕۆیشتنی خێرا ◊ **القِطْقِطُ**: بارانی بەردەوام ◊ وردە تەرزە ◊ **المُقَطْقَطُ**: سەری بچوکی درێژکۆلە ◊ **قَطَلَهُ**: بڕی ◊ لێی کردەوە ◊ (فهو مقطول) ◊ **تَقَطَّلَ الجذعُ**: لقەدارەکە لە بن ڕا بڕایەوە، لێ بۆوە ◊ **القَطِيلَةُ**: پارچە پەڕۆو پارچە ئیسفنجێکە دڵۆپە ئاوی سفرەو کاشیو مێزی پێ وشك دەکرێتەوە ◊ **المِقطَلَةُ**: ئاسنێکە یان ساتوڵ و کێردۆکێکە شتی پێ دەبڕدرێ ◊ **قَطَمَهُ قَطماً**: گەستی ◊ بڕی ◊ کرتاندی ◊ دەگوترێ: (قَطَمَ الشَّيءَ بأطراف أسنانه): (قطم الفصيلُ النَّبتَ) بە بێچوە کارژیلەکە، یان بەرخۆلەکە چڵەگیایەکەی بەدەمی کرتاند.

قَطِمَ قَطَماً: حەزی لە گۆشت کرد ◊ دەگوترێ: (قَطِمَ الصقرُ الى اللحم) هەڵۆکە حەزی لە گۆشت کرد ◊ **القَطَامُ**: هەڵۆ، باز ◊ **القَطَامِيّ**: بازو هەڵۆ ◊ کەسێك خودبەسەری کاربکاو پرس و ڕا بەکەس نەکا ◊ شەرابێك زۆر تیژو ناخۆش بێ ◊ **القُطَامَةُ**: ئەوەی لەشت دەبڕدرێ و فڕێ دەدرێ و کەڵکی نیە ◊ **القَطِيمَةُ**: گوێچکە نان و شتی وا ◊ لوێچە گەنمێك ◊ شیرو ماستی بزرکاو ◊ **المِقْطَمُ**: چنگ و نینۆکی بازو هەڵۆ ◊ **المُقطَمُ**

کێوێکە لەخۆرهەڵاتی شاری قاهیرەی وڵاتی میصرە ◊ **القِطميُّ**: ئەو توێکڵە تەنکەی بەسەر ناوکە خورماوەیەو تێوەی پێچراوە ◊ شتی زۆر بێ نرخو بێ کەڵک.

قَطَنَ في المكان وبه قطواناً: لە شوێنەکە مایەوە.

قَطَنَ الرَّجُلَ: فێڵی لە پیاوەکە کرد.

قَطِنَ ظَهْرُهُ قَطَناً: پشتی چۆمایەوە ◊ (فهو أقطن) ◊ **قَطَّنَ الكَرْمُ**: دارمێوەکە پۆخی کرد، پۆخەکانی دەرکەوتن ◊ **القَطَّانُ**: کەسێك بازرگانی لۆکە بکا ◊ **القُطْنُ**: ڕوەکی پەمۆ ◊ لۆکە ◊ **القَطَنُ**: بناغەی کلکی باڵندە ◊ لای خواروی پشت بەلای سمتەوە.

قَطَنَ النار. ئەوەی بەرپرسیاری ئاگری ئاتەشکەدەی ئاگرپەرستانو هەڵگیرسێنەری ئاگرەکەیە ◊ **القِطْنَةُ**: شتێکە وەکوو هەنار وایە بەسەر گەدەی ئاژەڵی سمدارەوەیە ◊ **القُطْنِيَّةُ**: بەرەکێشت، ئەوەی لە ماڵدا هەڵدەگیرێ بۆ چێشت لێنان وەکوو نیسكو نۆكو شتی وا ◊ **القَطِينُ**: (قطين الدار) دانیشتووی ناو خانو ◊ (قطين الله) دانیشتوی حەرەمی مەککە ◊ دەستو پێوەندو خزمەتکار ◊ **القِيطانُ**: قەیتان، چندراوێکە لەمادەی ئاوریشمو شتی وا قۆندەرەو شتی وای پێ شەتەك دەدرێ ◊ **القَيْطُومُ**: ژووری بچوك لەماڵدا بۆ تێدا حەوانەوەی ئافرەتو منداڵ لەکاتی هاتنی میوانی بێگانەدا ◊ **المَقْطَنَةُ**: کشتوکاڵی پەمۆ ◊ زەوی کشتوکاڵی پەمۆ ◊ **اليَقْطِينُ**: هەر ڕوەکێك قەدی نەبێ وەکوو ڕوەکی کولەکەو ترۆزیو خەیار ◊ بەزۆری بۆ کولەکە بەکاردێ.

قطا قَطْواً: بەتەمبەڵی ڕۆیشت، هەنگاوی هێدی هێدی هەڵێنان ◊ **قطت القطاة**: قەتییەکە خوێندی ◊ **تَقَطَّى**: تەمبەڵی کرد ◊ **تَقَطَّى لأصحابه**: فێڵی لە هاوەڵەکانی کرد ◊ **تَقَطَّى بوجهه عنه**: ڕوی وەرگێڕا ◊ **تَقَطَّى الفرسَ**: سواری کەفەڵی ئەسپەکە بوو.

القَطَى: ئەخۆشییەکە توشی مەڕو بزن دەبێ ◊ **القطاة**: کورکی، قەتێ ◊ جۆرە کۆترێکە حەزی لە ژیانی چۆڵەوانییە هێلانە لە زەویدا دروست دەکا ◊ کۆمەڵ کۆمەڵ دەفڕنو مەسافاتی زۆر دوورو درێژ دەبڕن ◊ هێلکەکانی پەڵەپەڵەو بەڵەکە ◊ هەروا ناوە بۆ شوێنی سواربوونی پاشکۆی سوار، واتە سەرکەفەڵی وڵاخ ◊ **القَطَوان**: هەرکەسێكو هەرشتێك بەهێواشی هەنگاو هەڵبێنێو هەنگاوی نزیك نزیك بهاوێ ◊ **القَطَوْطىَ**: پیاوی کورتە باڵا: کە هەنگاوی کورت کورت بهاوێ ◊ **القَعْبُ**: قاپێکی گەورەیە لە گەنو سەعەند ◊ **القُعْبَةُ**: کونەبەردو چاڵاو لە شاخو بەردا ◊ **القَعيبُ**: ژمارەی زۆر ◊ **قَعْبَلَ**: وا ڕۆیشت وەکوو ئەوە بەقاچی زەوی هەڵبکۆڵێ واتە: بەڕۆیشتن پێکۆڵی کرد ◊ **القَعْبَلُ**: لەگەنو سەعەندو سەتڵ کە شیری تێدا بدۆشرێ ◊ **القِعْبَلُ**: بەمانا (القَعْبَلُ) دێ ◊ **المُقَعْبَلُ**: دەگوترێ: (رجل مُقَعْبَلُ القدمين) پیاوێك پێشەوەی قاچی لێك نزیك بوونەوەو پاژنەکەیان لێك دوور کەوتنەوە.

قَعَثَ له من الشَّيْءِ قَعْثاً وقَعْثةً: شتێکی کەمی پێدا.

قَعَثَ الشَّيْءَ قَعْثاً: شتەکەی لەبێخ دەرهێنا ◊ کۆنترۆڵی کرد ◊ **أقْعَثَ له في ماله**: لە ماڵ خەرج کردندا زێدەڕۆیی کرد ◊ **أقْعَثَ في العطية**: یان (أقْعَثَ له في العطية) بەخششی باشی پێدا ◊ **إنقَعَثَ الشَّجرُ ونحوه**: درەختەکە لە بن ڕا هەڵکەندرا ◊ **إنقَعَثَ البناءُ**: باڵەخانەکە لە

بناغەکەیەوە ڕوخا ◊ القُعَاثُ: نەخۆشییەکە توشی لوتی مەڕو بزن دەبێ ◊ القَعِيثُ: لافاو، یان بارانی بەخوڕەو قەترە گەورە.

قَعَدَ قُعوداً: دانیشت (لەحاڵەتی ڕاوەستانەوە دانیشت) ◊ **قَعَدَت الفسيلة:** نەمامەکە ڕەگەی کردو خۆی گرت.

قَعَدَ بفلان: هاوکوفی فلانکەس بوو ◊ **تَقَعَدَ عن الأمر:** لەکارەکە دواکەوت، وازی لەکارەکە هێنا ◊ **قَعَدَت المرأةُ عن الحيضِ والولد:** ئافرەتەکە لەعادەی مانگانەو منداڵبوون وەستایەوە ◊ **قَعَدَت النخلةُ:** دارخوماکە ساڵە ناساڵێک بەری گرت.

قَعِدَ البعيرُ ونحوه: حوشترەکە شلییەک بەزمنگیەوە بوو باریکایی دەستو قاچی نێوان سمو باریکایی قاچی شل بوو.

أقْعَدَ بالمكان: لە شوێنەکە جێگیر بوو ◊ **أُقْعِدَ فلان:** فلانکەس جەستەی تووشی نەخۆشییەک بووە لەجێگای خست ◊ **أقْعَدَ الهَرَمُ فلاناً:** پیری فلانکەسی لە ڕۆیشتن خست ◊ **أقْعَدَ فلاناً آباؤه:** باوکو باپیری فلانکەس خوێڕیو هیچو پوچ بوونو نەبوونە جێگای شانازی بۆ ئەو ◊ **أقعد فلاناً أباهُ:** فلانکەس کیفایەتی باوکی دا بۆ پێداویستی بژێو ◊ **قاعَدَهُ:** لەگەڵ فلانکەس دانیشتو هاونشینی بوو ◊ **قَعَّدَه عن كذا:** لەو شتە مەنعی کرد ◊ **قَعَّدَ أباهُ:** باوکو باپیری خۆی شەرمەزار کردن ◊ **إقْتَعَدَ الدَّابَّةَ ونحوها:** وڵاخەکەی ئامادەکرد بۆ سواری ◊ **إقْتَعَدَ فلاناً عن كذا:** فلانکەسی لەو شتە مەنع کرد ◊ **تقاعد عن الأمر:** گرنگی بەکارەکە نەدا ◊ **تقاعَدَ الموظفُ:** مووچەخۆرەکە خانەنشین کرا ◊ **تَقَعَّدَهُ:** لەکارەکەی مەنعی کردو کۆسپو لەمپەری بۆ دانا ◊ **تَقَعَّدَ عن الأمر:** گرنگی بەکارەکە نەدا ◊ **الإقعادُ:** دەردێکە تووشی هەرکەسێک بێ گۆجو ئیفلیجی دەکا ◊ **القاعِدُ عن الأمر:** کەسێک گرنگی بە شت نەدا یان تەمبەڵی بکا لە جێبەجێ کردنی کاردا ◊ ئافرەتێک لە منداڵبوون وەستابێتەوە یان لەعادەی مانگانەی ◊ یان لەتەمەنی شوکردن تێپەڕی کردبێ ◊ هەروا وشەی (القاعد) بەجەواڵو هۆڕو خەرار دەگوترێ: کە پڕبێ لەدانەوێڵە ◊ **القاعدة من البناء:** بناغەو کانگەی خانو ◊ قاعیدەو یاساو دیاردەیەکی گشتی کە هەموو فەردەکانی خۆی بگرێتەوە ◊ **القُعَادُ:** دەردێکە ئادەمیزاد لە جمەوجۆڵ دەخا ◊ نەخۆشییەکە توشی کلۆتی حوشتر دەبێ ◊ **القَعَدُ والقَعَدَةُ:** ئەو کەسانەی خۆیان لەشەڕ دەدزنەوەو بەشداری شەڕی بەرگری لە وڵات ناکەن ◊ پیرێک لە خەواریج ئەم ناوەیان لێ نراوە ◊ **القِعْدَةُ:** ئەو شوێنەی ئادەمیزاد لەکاتی دانیشتن دا جەستەی ڕێی دەکەوێ ◊ شێوە دانیشتن ◊ دەشگوترێ: **بئر قِعْدَةٌ:** بیرێکە قوڵیەکەی بەئەندازەی بەرزی مرۆڤێکی دانیشتو بێ ◊ (ذو القَعِدَة) مانگی یانزەهەمی مانگی قەمەرییە ◊ **القُعْدَةُ:** ئەو شتەی زۆر دانیشتنی لەسەر دەکرێ، وەکوو سەرزینو کورسیو شتی وا ◊ یان مینەکی شوان واتە: ئەو گوێدرێژەی شوان کەلوپەلی خۆی لێ دەپێچێو سواریشی دەبێ ◊ یان ئەو وڵاغەی دەکرێتە مینەکو قەتارچی بەکاری دەهێنێ بۆ سواربوونی خۆی ◊ **القُعَدَةُ:** کەسێک زۆر دابنیشێ ◊ **القُعْدِيُّ:** کەسێک زۆر دابنیشێ : کەسێک پەککەوتە بێ نەتوانێ جمو جوڵ بکا ◊ **القَعَدِيُّ:** کەسێک بڕوای بە بیرو بۆچوونی (قەعەدییە خەواریجەکان) بێ ◊ **القَعودُ:** منداڵ تێ

تەمەنی شەش ساڵانەی ◊ القَعِيدُ: هاونشین ◊ چاودێر ◊ باوك ◊ كوللە كە هێشتا باڵی نەگرتبێ ◊ قعيد النسب: كەسێكە باوكو باپیری لە باپیرە گەورەیان نزیك بن زۆر دوور نەكەوتبنەوە ◊ القعيدة: ئافرەت ◊ پارچە عەبایەك، دۆشەكەڵەیەك لەسەری دابنیشی ◊ خەرارو گوێنی كە كەشكە وشكەو شتی وای تێدا بێ ◊ المَقْعَدُ: دانیشتن ◊ دۆشەكەڵەو شتی وا كە لەسەری دابنیشی ◊ شتێك زۆر لێت نزیك بێ ◊ دەگوترێ: (هو مني مقعد القابلة ومقعد الخاتن) ئەو ئەوەندە لەمن نزیك بوو بەئەندازەی مامان لەژنێك كە خەریكی منداڵبوون بێ یان بەئەندازەی كێربڕ لەو منداڵەی كە خەتەنەی دەكا ◊ المُقْعَدُ: لەپەلوپۆ كەوتوو جەمو جوڵ لێ بڕاو ◊ ئیفلیجو پەككەوتە ◊ شەلو سەقەت ◊ مەمك قیت: كە شۆڕ نەبنەوە ◊ هەڵۆ داوی بۆ بندرێتەوە بۆئەوەی بگیرێو پەرو باڵی لێ بكرێنەوە ◊ شیعرێك زیحافی عەروزی تێدا بێ ◊ (مُقْعَد الحسب) كەسێك بنەماڵەی خانەدان نەبێ ◊ المَقْعَدَةُ: خوێڕیو پروپوچ بێچوە قەتێ پێش ئەوەی بتوانێ هەڵفڕێ ◊ بۆق ◊ القُعْدُدُ: ترسنۆك ◊ پیاوێك هەوڵی پیاوەتی نەدا ◊ قَعَرَت الشاةُ: مەڕەكە بەری هاویشت.

قَعَرَ البئرَ: گەیشتە قوڵایی بیرەكە.

قَعَرَ الشجرةَ رأسها: درەختەكەی هەڵكەند لەبێخ.

قَعَرَ الإناءَ: هەرچی لە قاپەكەدا بوو خواردیەوە ◊ قاپە شلەمەنییەكەی هەڵقوڕاند تا جۆری لێ بڕی ◊ قَعَرَت البئرُ: بیرەكە قوڵ بوو بنكی بیرەكە دوور بوو ◊ قَعَّرَ: لێكۆڵینەوەو بەدواداچوونی كارە نهێنیو نەزانراوەكانی كرد تا ڕوونی كردنەوە ◊ لە قوڵایی قوڕگیەوە قسەی كرد ◊ قَعَّرَ الشيءَ: شتەكەی قوڵ كرد ◊ إنقَعَرَ: لە ڕیشەوە هەڵكەندرا، ڕیشەكێش كرا ◊ إنقَعَرَ الرجلُ عن مالٍ له: پیاوەكە مرد ◊ تَقَعَّرَ: هەڵگەڕایەوە، وەرگەڕا ◊ تَقَعَّرَ في كلامه: لە قوڵایی قوڕگیەوە قسەی كرد ◊ زۆر قوڵبۆوە ◊ القَعْرُ من كل شيءٍ أجوف: كۆتایی قوڵایی شتە بۆشەكە ◊ دەگوترێ: (جَلَسَ في قعر بيته) لەناو ماڵی خۆی دانیشتو نەچوە دەر.

قَعْرُ الفم: ناو دەم ◊ القَعْرانُ: (إناءٌ قعران) قاپو سوراحی قوڵ ◊ القَعِرَةُ: (قَصْعَةٌ قَعِرَة) لەگەنێكە ئەوەندەی شت تێدایە بنكەكەی شاردۆتەوە ◊ القَعْرَةُ: ئەو شتەی بنكی لەگەنەكەی داپۆشیبێ ◊ القُعْرَةُ: چاڵایی ◊ چاڵو چوێڵ ◊ القَعُورُ: شتێك زۆر قوڵ بێ، بنكی قوڵ بێ ◊ القَعيُ: بەمانا (القَعُورُ) دێ ◊ المِقْعارُ: ئەو كەسەی دەنگی لەبنكی قوڕگیەوە بێنێتە دەر (قَدَح مقعار) پیاڵەیەكی قوڵە.

قَعَسَ الشيءُ قَعْساً: شتەكە دواكەوت ◊ گەڕایەوە بۆ دواوە.

قَعَسَ الشيءَ: شتەكەی نوشتاندەوە ◊ قَعِسَ قَعَساً: سنگی دەرپەڕیو پشتی قوڵ بوو.

قَعِسَ الفَرَسُ: ئەسپەكە شوێنی سواربوونیو سەرپشتی نەرمو ئارامە.

قَعِسَ فلان: فلانكەس داكۆكی كرد مانیع بوو ◊ تقاعَسَ: سنگی دەرپەڕاند ◊ تقاعَسَ عن الأمر: لەكارەكە دواكەوت ◊ تقاعَسَ الفَرَسُ: ئەسپەكە ژێربار نەبوو، بە ویستی سوارەكە هەوسارو ڕیشمەی خۆش نەبوو ◊ تقعَّسَتِ الدابَّةُ: ولاخەكە لە شوێنی خۆی وەستاو نەڕۆیی ◊ إقْعَنْسَسَ: بەسروشت سنگ دەرپەڕیوو پشتی قوڵ بوو ◊ دواكەوتو گەڕایەوە بۆ دواوە ◊

إقْعَنْسَسَ الفَرَسُ: بەمانا (تقاعَسَ) دێ ◊ **القُعَاسُ**: خـواریو گرێیەکـە لـە مـل دا بـەرەو دواوەی دەسـوڕێنێ ◊ **القَعْـسُ**: گڵـی گـوراوی بۆگـەن ◊ **القَعْـساءُ**: دەگـوترێ: (عـزة قعـساء) عیـزەتو شکۆمەندیەکی سابتو بەردەوامە ◊ **قَعُسَ**: ڕەق بوو، توند بوو ◊ **قَعْسَرَ عليه**: بەسەریدا بەهێزو باڵادەسـت بـوو ◊ **قَعْـسَرَ الـشَّيْءَ**: شـتەکەی بەتونـدی گـرت ◊ **القَعْـسَرُ**: کاڵـەك لەسـەرتای دەرکەوتنو خرهەڵدانی دا ◊ حوشتری گـەورە ◊ **القَعْسَرِيُّ**: حوشتری گەورەو بەهێز ◊ شتی کۆن.

قَعَشَ البناءَ وغيرَ قَعْشاً: بیناکەی ڕوخاند.

قَعَشَ الشَّيْءَ: شتەکەی کۆکردەوە.

قَعَشَ العُودَ: شۆڕکەکەی چەماندەوە ◊ **القَعْشُ**: شتێکە وەکوو کەژاوەی نافرەت ◊ **قَعَصَهُ قَعْصاً**: خێـرا بـەڕەب زەبـری لێ دا ◊ لـە شـوێنی کوژراوەکـە کوشـتییەوە ◊ **قُعِـصَتِ الدَّابَّـةُ**: وڵاخەکـە تووشـی نەخۆشـی سـینگ بـوو ◊ دەشـگوترێ: (قُعِـصَ الرجـلُ) پیاوەکـە تووشـی سـینگ نێـشە بـوو ◊ **قَعِـصَتِ الـشاةُ قَعَـصاً**: ئاژەڵەکە لەقەی لە مەرِدۆشەکە داو نەیهێشت بیدۆشێ ◊ **قاعَصَهُ**: بەزۆر خستیە ژێر دەستی خۆیـەوە ◊ **القُعَـاصُ**: دەردێـکە توشـی سـینگ دەبـێ ◊ **قَعْـضَبَهُ**: لـەبێخ دەری هێنـا ◊ **القَعْـضُ**: کەتەو بەتواناو ئازا ◊ **القَعْضَمُ**: لاوازو زەعیف ◊ پیری قۆڕ.

قَعَطَ الشَّيْءُ قَعْطاً: شتەکە وشك بوو.

قَعَطَ فلان: فلانکەس ترسا ◊ بـە تونـدی قیڕانـدیو هاواری کرد.

قَعَطَ على غريمِهُ: تەنگی بە قەرزدارەکە هەڵچنیو بەسـەریدا نەڕانـدو داوای لـی کـرد قەرزەکـەی بداتەوە.

قَعَطَ الـشَّيْءَ: شـتەکەی کەشـف کـرد ◊ زەبتـی کـرد ◊ شەتەکی دا ◊ توند بەستی.

قَعَـطَ فلانـاً: فلانکەسـی ترۆکـرد ◊ **قَعَـطَ الدَّابَّـةَ**: وڵاخەکەی بەتوندی ڕەتاند، لێی خوڕی.

قَعِـطَ قَعطاً: زەلیلو ڕیسوا بـوو ◊ **أقْعَـطَ** فـلان: فلانکەس بەهەموو هێزی نەڕاندی هاواری کـرد ◊ **أقْعَطَ القومُ** عنـه: خەڵـکەکە دەرکەوتن، لەو شـوێنە نـەمان ◊ **أقْعَـطَ في القَـولِ**:قـسەی ناشیرینوبێجای کرد ◊ **أقْعَطَ في أثرِه**: لـە دواوەی تونـدو تیـژی کـرد ◊ **أقْعَـطَ فلانـاً**: فلانکەسـی زەلیلو ڕیسوا کرد ◊ **قَعَّطَ في القولِ**: دەم پیسو قسە تـڕن بـوو ◊ **قَعَّـطَ علـى غريمِـه**: تـەنگی بەقەرزدارەکەی هەڵچنیو زۆری ئیلحاح لێ کـرد قەرزەکەی بداتەوە.

قَعَطَ الدَّابَّـةَ: بـەگوڕو تونـدو تیـژی وڵاخەکەی لێ خوڕی ◊ **تَقَعَّطَ**: لوتبەرزی نواندو تونـدو تیـژی ئەنجام دا ◊ **المِقْعَطُ**: ئەو پارچە قوماشەی سەری پـێ دەبەسـتی ◊ **قَعَّـهُ قَعّـاً**: بەقـسە سـەرکۆنەی کردو بۆڕی دا ◊ **أقَعَّ القـومُ**: خەڵـکەکە زەویـان هەڵکۆڵیو بەدو ئاودا گەڕانو گەیشتنە ئاوێـکی زۆر سوێر ◊ **القُعَاعُ**: ئاوێـکە زۆر سوێر: کە لەوە سوێرتر نـەبێو ئاوسـکی حوشـتر دەسوتێنێ ◊ **القُعُّ**: بەمانا (القُعَـاعُ) دێ ◊ **قَعَفَـهُ قَعْفـاً**: لـەبێخ دەری هێنا ◊ ڕیشە کێشی کرد.

قَعَفَ المطرُ الحجارةَ: بارانـە بەلێزمەکـە بـەردەکانی ڕادان.

قَعَفَ ماني الإناءَ: هەرچی لە قاپەکـەدا بـوو هـەڵی لووشی.

قَعَفَ الدَّابَّةُ الترابَ: وڵاخەکە بەهۆی پێکۆڵو توند ڕاپـــەڕینی گڵـــی ژێـــر پێـــی ڕادا.

قَعفَ قَعفاً: کەوتە خوار ◊ **إقتَعَفَ الشَّيْئُ**: شتەکە لە بێخ هەڵکەندراو ڕوخا ◊ دەگوترێ: (إقتَعَفَ البِناءُ) خانوەکە لە بناغەوە ڕوخاو هارەی کرد ◊ (إقتَعَفَ الجرف) کەندەڵانەکە ڕوخا ◊ **إقتَعَفَ المطرُ الحِجارَةَ**: بارانە بەلێزمەو خورەمەکە بەردەکانی ڕادان ◊ **إقتَعَفَ الشَّيْئَ**: شتەکەی بەتاسوخو حەماسەوە هەڵگرت ◊ **القُعافُ**: (سیل قُعاف) لافاوێکی ڕادەرو ڕامالەرە هەموو شتێک ڕاپێچ دەکا ◊ **قَعْفَزَ في المشي**: لە ڕۆیشتن دا هەنگاوی کورتی هەڵێنان ◊ **قَعْفَزَ له الکَلامَ**: ویستی بەهەڕەشە قسەکە لەسەر خۆی لابەرێ ◊ **تَقَعْفَزَ**: نسکۆی برد، سەرەنگرێ بوو ◊ **إقْعَنْفَزَ**: بەشێوە دانیشتنێک دانیشت کە ئامادەی بازدان و ڕاپەڕین بێ ◊ **قَعْقَعَ الشَّيْئُ**: شتەکە لەکاتی تێک وەردان و جەو جۆڵدا دەنگی لێ هات ◊ دەگوترێ: (قَعْقَعَ السِّلاحُ) چەکەکە خرەو هوڕیان هات ◊ دەگوترێ: (قَعقَعَت عُمُدُ القوم) کۆڵەکە ڕەشماڵی خێڵەکە کەوتنە تەق و هوڕو بارکردنی خێڵ دەستی پی کرد ◊ **قَعْقَعَ في الأرض**: بەزەوی دا ڕۆیشت ◊ **قَعْقَعَ الشَّيْئَ اليابِسَ وقَعْقَعَ به**: شتە وشکەکەی تێک وەرداو خڕو هوڕی لێ هێنا ◊ **قَعْقَعَ القِداحَ**: پیاڵە شەرابەکانی لێک دان و خڕو هوڕیان هات ◊ **تَقَعْقَعَ الشَّيْئُ**: بەمانا (قَعْقَعَ) دێ ◊ شتەکە کەوتە جەو جۆڵ و خڕو هوڕو هاتوچۆ ◊ **تَقَعْقَعَ بهم الزمان**: ڕۆژگارەکەیان بێ خێرو بێر بوو ◊ **القَعاقِعُ**: دەنگە دەنگی زۆر گرەو هوڕو تەقەو ڕەقەی زۆر ◊ **القَعْقاعُ**: کەسێک لە ڕۆیشتن دا جومگەو مەفاصیلی قاچی دەنگیان لێ بێ ◊ خرەو هوڕی چەک ◊ لەرزوتایەک نەخۆشەکە بخاتە حالەتی چۆقەچۆقەوەو شەقەشەقی ددانی بێ ◊ خورمای وشک ◊ ڕێگای ناخۆش و هەڵدێر ◊ **القُعْقُعُ**: بەمانا (القَعْقَعُ) دێ کە باڵندەیەکی کلک درێژو دەنوک درێژە، عەرەب بە نیشانەی نەگبەتی دەزانن ◊ (جۆرێکە لە قەلەڕەشکە) ◊ **القَعْقَعَةُ**: خڕەو هوڕی چەکە ◊ قڕە قڕی قەلەڕەشکە ◊ گرەو هوڕی هەور بەتوندی و لێکدان لێکدان.

قَعَمَ السِنَّوْر قَعْماً: پشیلەکە میواندی.

قَعِمَ قَعَماً: تاعون و پەتای توش بوو یەکسەر مرد.

قَعِمَ الأنفُ: لوتی خوار بوو ◊ دەشگوترێ: (قَعِمَ فَمُهُ) دەمی خوار بوو ◊ **القُعْمَةُ**: (قعمة المال) ماڵی چاک و ناوازەو بەنرخ و ڕەسەن.

قَعِنَ الأنفُ قَعَناً: لوتی زۆر کورت بوو ◊ (فهو أقْعَنُ) ◊ **القَعَنُ**: تەشتی هەویر شێلان (قاپێکی گەورەیە هەویری تێدا دەشێلدرێ) ◊ **قَعْنَبَ الأنفُ**: لوتەکە خوار بوو ◊ **إقعَنْبى الرجلُ**: پیاوەکە هەردوو دەستی لەسەر زەوی دانان و سمتی بەرز کردنەوەو ویستی هەڵبستێتە حەوا ◊ **القَعْنُبُ**: لوتی خوارو خێچ.

قَعِيَ قَعاً: نەرمەی لوتی بەرز بۆتەوەو سوڕاوە بۆلای ئێسقانەکەی ◊ **أقْعى في جلوسه**: لە دانیشتن دا سمتی لەسەر زەوی دانان و ڕان و قاچی بەرز کردنەوە ◊ **أقْعَى الکلبُ**: سەگەکە هەڵتروشکا، سمتی خستە سەر زەوی و هەردوو دەستی ڕاست کردنەوە ◊ **أقعى الأنفُ**: نەرمە لوتی بەرز بۆتەوەو ئەمجار سوڕاوە بۆلای ئێسقانی ◊ **أقعى فَرَسَهُ**: ئەسپەکەی پاشەو پاش گێڕایەوە ◊ **القَعْوُ**: بەکرەی دار ◊ **القَعوانُ**: دوو پارچە ئاسن یان دوو پارچە دارن میحوەرێکیان لە نێواندایەو بەکرەیەکیان لەنێوان دێوو دەچێ ◊ **القَعْواء**: سمت بوچ یان قاچ باریک ◊ **قَعْوَلَ**: وارۆیشت وەکوو ئەوە

بەقاچەکانی گڵ هەڵبگرێ هەرکە قاچی هەڵدێنێتەوە بەسنگی پێی گڵ هەڵدەدا ◊ **قَفِئَتِ الأرضُ قَفْئاً**: زەوییەکە گیاو گژو ڕوەکی داوەشاو تێکچو، باران و گڵ و خۆڵبارین گیاو گژەکەی داوەشاند.

قَفَحَ عن الشَّيْءِ قَفْحاً: بێزی لەشتەکە بۆوە.

قَفَحَ الشَّيْءَ: بەقێزو پێزەوە شتەکەی قوت دا ◊ وەکوو چۆن دەرمان بەنابەدڵی دەخورێ.

قَفَدَ لفلان قَفْداً: ئیشی بۆ فلانکەس کرد.

قَفَدَ فلاناً: شەپلاخەی لە پشتەملی فلانکەس دا.

قَفِدَ كل ذي عُنُقٍ قَفَداً: ملی شل بوو یان ملی ئەستوور بوو.

قَفِدَ الرجلُ: پیاوەکە زەعیف بوو جومگەکانی شل بوون ◊ لەسەر سەرەپەنجەکانی ڕۆیشت و پاژنە پێیەکانی لەزەوی نەکەوتن.

قَفَرَ الأثَرَ قَفراً: شوێنی ئەسەرو دیاردەکە کەوت.

قَفَرَ المالُ قَفراً: ماڵ و سامانەکە کەم بوو ◊ **قَفِرَتِ المرأةُ**: ئافرەتەکە گۆشتی کەم بوو.

قَفِرَ الرأسُ: سەر قژی کەم بوو، توکی کەم پێوە بوو.

قَفِرَ الطعامُ: خواردنەکە بێ پێخۆر بوو ◊ **أقْفَرَ الرجلُ**: پیاوەکە کەوتە چۆڵەوانی ◊ نانی بێ پێخۆری خوارد ◊ برسی بوو ◊ لە خزم و کەس وکاری دابڕا ◊ **أقْفَرَ الطعامُ**: خواردنەکە بێ پێخۆر بوو ◊ **أقْفَرَ المكان**: شوێنەکە کەسی تێدا نەما چۆڵ بوو ◊ **أقْفَرَ الرأسُ**: سەر توکی پێوە نەما بێقژ بوو ◊ **أقْفَرَ فلانٌ البَلَدَ**: فلانکەس ولاتەکەی بەچۆڵی بینی ◊ **إقْتَفَرَ الأثَرَ**: بەمانا (قَفَرَهُ) دێ ◊ **تَقَفَّرَ الأثَرَ**: بەمانا (قَفَرَهُ) دێ ◊ **القَفَارُ**: بەمانا (القَفرُ) دێ ◊ نانی بێ پێخۆر ◊ **القَفْرُ**: زەوی بێ ئاو و لەوەڕو درەخت و ڕوەك و چۆڵەوانی، خاڵی لە مرۆڤ و حەیوانات ◊ دەگوترێ: (نزلنا بني فلان فبتنا القفر) چوینە لای خێڵی فلان، میوانداریان نەکردین لەساراو چۆڵ شەومان بەڕۆژ کردەوە ◊ هەروا وشەی (القفر) ناوە بۆ جوانەگا کە لەدایکی دابڕدرێ و فێری جوت پێکردنی بکەن ◊ **القَفْرَةُ**: بەمانا (القَفر) دێ ◊ واتە: زەوی چۆڵ و سوتەمەڕو ◊ **المِقْفارُ**: چۆڵەوانی و سارای سوتەمەڕۆ.

قَفَزَ الظَّبيُ: ئاسکەکە بازی دا.

قَفَزَ فلان: فلانکەس مرد.

قَفِزَ الفرسُ قَفَزاً: ئەسپەکە هەردوو دەستی تا ئەژنۆی سپی بوو بەلام پاشوی وانەبوو ◊ **تقافَزُوا**: بازیان دا ◊ **تَقَفَّزَتِ المرأةُ بالحناء**: ئافرەتەکە بەخەنە دەست و قاچی خۆی ڕەنگ کردن ◊ **القافِزَةُ**: ئەسپی تیژڕۆ ◊ بۆق ◊ **القُفَازُ**: دەستکێش ◊ بەهەردوو دەستکێشەکان دەگوترێ: (قُفَازان) ◊ **القُفَّيْزَى**: یارییەکی منداڵانە، بریتیە لەوە دارێك دەچەقێندرێ و بازی بەسەردا دەدەن ◊ **القفیز**: پێوەرێکی دانەوێڵە پێوانە وەکوو قسناغ لە ولاتێکەوە بۆ ولاتێکی تر ئەندازەکەی دەگۆڕێ، لە ولاتی میصر قەفیز، نزیکەی شانزە کیلۆگرامە: **القَفیزُ من الأرض**: لەبواری پێوانەی زەوی د سەدو چل وچوار زیراعە ◊ ئاسنۆکێکە زمانۆکەی قفڵ دەچێتە ناویەوە.

قَفَسَ الرَّجُلُ: پیاوەکە مرد.

قَفَسَ الشَّيْءَ: شتەکەی بەزۆر ستاند.

قَفَسَ فلاناً: قژی فلانکەسی گرتن و بەرەو خو ر ڕایتەکاندن.

قَفَسَ الظَّبْيَ: دەستی ئاسکەکەی بەست

قَفِسَ قَفساً: لایەکی نەرمەی لوتی گەورە بوو ٥ **تقافَسَ الرجلان**: دوو پیاوەکە عەمبازی یەکتری بوون‌و کاکۆڵ‌و قژی یەکتریان گرت ٥ **الأقفَسُ**: هەرشتێک درێژ بووبێتەوەو چەمابێتەوە ٥ کەسێک دایکی عەرەب بێ‌و باوکی ناعەرەب بێ ٥ دەشگوترێ: (عبد أقفس) کۆیلەیەکی بەدرەوشت‌و سەرپێچیکەرە ٥ ئەگەر مێینە بوو دەڵێی: (أمة قفساء).

قَفَشَ الرجلُ قَفْشاً: پیاوەکە لە خواردن دا کارا بوو، زۆر خۆر بوو.

قَفَشَ الشَّیءَ: شتەکەی هەڵگرت.

قَفَشَ فلاناً بالعصا أو بالسیف: بەعەصا یان بەشمشێر لە فلانکەسی دا.

قَفَشَ الناقةَ: زوو حوشترەکەی دۆشی ٥ **اِقتَفَشَ العنکبوتُ ونحوهُ**: جاڵجاڵۆکەکە چووە کونەکەی خۆیەوەو دەست‌و قاچی خۆی وێک نان‌و خۆی خڕ کردەوە ٥ **اِنقَفَشَ العنکبوتُ**: بەمانا (اِقتَفَشَ) دێ ٥ **القَفْشُ**: جۆرێکە لە زۆر خۆری‌و خێرا خۆری ٥ **القَفَشُ**: دزو جەردەی فێڵبازو بێ ویژدان.

قَفَصَ قَفْصاً: چوست‌و چالاک بوو بازی دا ٥ سەرکەوت‌و بەرز بۆوە.

قَفَصَ الأشیاءَ: شتەکانی لێک نزیک کردنەوەو کۆی کردنەوە.

قَفَصَ الظَّبْیَ: قاچی ناسکەکەی کۆکردنەوەو بەستی.

قَفَصَ الیعسوبَ: شاژنە هەنگەکەی لە هەنگەلانەکەدا بەداوە دەزو حەبس کرد بۆئەوەی نەڕواتە دەر.

قَفِصَ المرضُ أو البردُ فلاناً: نەخۆشییەکە یان سەرماکە ئازاری فلانکەسی دا.

قَفِصَ الفَرَسُ قَفَصاً: ئەسپەکە لە بازدان دا خۆی گرتەوەو بەتەواوی خۆی هەڵنەدا.

قَفِصَ فلان: فلانکەس قوڕگی چوزایەوەو گەدەی ترشا.

قَفِصَ أصابعُ فلان من البرد: پەنجەی فلانکەس لەسەرمان چون‌و گرموڵە بوون ٥ **قَفَّصَ الظَّبْیَ**: بەمانا (قَفِصَه) دێ ٥ **قَفَّصَ الثَّوبَ**: قوماشەکەی خەتخەت کرد ٥ **تقافَصَ الثوبُ**: قوماشەکە گوڵەکانی تێک چرژان‌و چوونە ناو یەکەوە ٥ **تَقَفَّصَ**: کۆبۆوە، چۆوە ناو یەک ٥ وێکهاتەوە ٥ **القافِصةُ**: لوتکەی بەرز، هەرشتێک لەزەوی بەرز بێتەوەو بەحەوادا بچێ ٥ **القُفَاصُ**: نەخۆشییەکە توشی وڵاخ‌و مەڕو بزن دەبێ قاچیان وشک دەبن ٥ **القفاصة**: قەفەزچنی، کەسێک پیشەی قەفەز چنین بێ ٥ **القَفَصُ**: قەفەزی باڵندە تێدا بەند کردن ٥ لە شورکە داری باریک بەشاشی دەچندرێ ٥ **القَفّاصُ**: قەفەز دروستکەر ٥ **القَفِیصُ و القفیصةَ**: گاسن؛ ئاسنێکە بۆ زەوی کێڵان بەجوت‌و گاو هێستر بەکاردێ.٥ **قَفَطَهُ**: جاکەی دایەوە، پاداشی چاکەی دایەوە ٥ **القُفطانُ**: پاڵتۆ، ساقۆ، پۆشاکێکی پان‌و ئاو دامانە لای پێشەوەی لەسەرەوەڕا بۆ خوارەوەی کراوەیە بەجۆرە پشتێنێک هەردوو لای لێک دەدرێن، لەسەر هەموو پۆشاکەکانەوە لەبەر دەکرێ ٥ **قَفَعَهُ بالمِقفَعَة قَفْعاً**: بەدار لە پەنجەکانی دا بۆ تەمبێ کردن.

قَفَعَ فلاناً عن کذا: فلانکەسی لەو شتە مەنع کرد.

قَفِعَ فلاناً قَفَعاً: فلانکەس هەمیشە سەر شۆڕ بوو ٥ **قَفِعَت الأذنُ**: گوێچکەی خڕبوونەوەو دەوران

دەوریان وێکهاتەوە ◊ **قَفِعَتِ الرجلُ**: قاچەکە پەنجەکانی بەرەو دواوە هەڵگەڕانەوە.

قَفِعَ الكبشُ أو الشاةُ: بەرانەکە یان مەڕەکە دووگی کورت بوو ◊ **قَفَّعَ البَرْدُ أو الداءُ أصابِعَهُ**: سەرما یان نەخۆشی پەنجەکانی گرموڵە کردن‌و چواندونی ◊ **قَفَّعَ الشَّيْءَ**: شتەکەی خستە ناو سەوی دەم تەسکی بن بلاو ◊ **إنْقَفَعَ النباتُ**: ڕووەکەکە وشک‌و ڕەق بوو ◊ **إنْقَفَعَ عن الشَّيْءِ**: خۆی لە شتەکە گرتەوە ◊ **تَقَفَّعَ فلان**: فلانکەس هەمیشە سەر شۆڕ بوو ◊ وێکهاتەوە ◊ **القُفَاعُ**: نەخۆشییەکە دەست‌و پل گرموڵە دەکا ◊ **القَفْعُ**: مەتاڵێکە لەدار دروست دەکرێ وەکوو دەبابە وابووە جەنگاوەرەکان چوونە ناوییەوە لە ژێرییەوە چوونە پێش بەرەو قەڵاو شورە بۆئەوەی کونی بکەن‌و بچنە ناوییەوە ◊ **القَفَعَاءُ**: ڕووەکێکە ئەڵقە ئەڵقە دەوەستێ ◊ **القَفْعَةُ**: (قفة واسعة الأسفل ضيقة الأعلى) سەویەکە بنکی پان‌و پۆڕو دەمەکەی تەسکە ◊ **المِقْفَعَةُ**: دارێکە دەسکی هەیە پێی لە پەنجە دەدرێ.

قَفَّ الشَّيْءُ قَفّاً: شتەکە وێکهاتەوە.

قَفَّ الثوبُ: قوماشەکە دوای شتنی وشک بۆوە.

قَفَّ الشَّعرُ: لەترسان مووەکانی گرژ بوون.

قَفَّ الصيرفي: کابرای پارە گۆڕەوە لەناو پەنجەکانی دا دیرهەمی دزین ◊ **قَفَّتِ الأرضُ**: زەوییەکە ڕووەکەکانی وشک بوونەوە.

قَفَّ فلانٌ: فلانکەس کەوتە لەرزەو شەقەتۆڵەو گرژبوو ◊ **أقَفَّتِ العينُ**: چاوەکە فرمێسکی ڕژاندو ڕشێنەکەی بەرز بوونەوە ◊ **قَفَّتِ السائمةُ**: حەیوانە بەرەڵاکراوەکە بۆ لەوەڕان لەوەڕەکەی بە وشکی دەست کەوت ◊ **قَفَّتْ الدجاجةُ**: مریشکەکە لەهێلکە چووەوە ◊ **القَفُّ**: پشتی شت.◊ **القُفُّ**: کورت ◊ تەپۆڵکەو گردی ڕەق‌و پتەو ◊ هەوری ڕەشی گەورە ◊ کونی پاچ ئەوەی کلکەکەی تێدەخرێ ◊ پیاوی خوێڕی‌و هەتیومچە ◊ **القَفَّاف**: پارەگۆڕەوەیەک زۆر بتوانی دیرهەم لەنێوان پەنجەکانی دابدزێ ◊ زەمبیل دروستکەرو بەچنە دروستکەر، بەچنە چن ◊ **القَفَّاتُ**: جەماعەت‌و کۆمەڵ (قَفَّان الشَّيْ) بەدواداچوون‌و هەوڵدان بۆ زانینی شت ◊ کات‌و وەرزی شت ◊ دەشگوترێ: (أتيتهُ على قفّان ذلك) بەشوێن ئەوەدا هاتم بۆلای ◊ **القَفَّةُ**: پیاوی جەستە بچوک ◊ لەرزینی جەستە بەهۆی لەرزو تاوە ◊ **القُفَّةُ**: پاڵتۆی گەورە ◊ زەنبیل ◊ بەلەمی بچکۆلە کەلەناو ڕووبارو دەریاچەی بچوک دا بەکار دەهێندرێ ◊ **القِفَّةُ**: لەرزین‌و چۆقە چۆقێکە لەئاکامی لەرزوتاوە توشی جەستە دەبێ ◊ ئەو پیسایییەی یەکەمجار لەگەدەی منداڵ دێتە دەر ◊ **القَفِيفُ**: ڕووەکی وشکەوەبوو قانگەلاشک ◊ **قَفْقَفَ**: بەهۆی سەرمای زۆرەوە جەستەی وەچۆقەچۆق کەوت ◊ ددانی وەشەقشەقە کەوتن ◊ **قَفْقَفَ النبتُ** ڕووەکەکە وشک بوو.

تَقَفْقَفَ: بەمانا (قَفْقَفَ) دێ ◊ **القَفْقافُ**: ڕووەکی وشکەوە بوو، قانگەلاشک ◊ **القَفْقَفُ**: شەویلە ؛ (قَفْقَفان) هەردوو شەویلە ◊ **تَقَفْقَفَا الطائر** هەردوو باڵی باڵندە.

قَفَلَ الفرسُ قفولاً: ئەسپەکە لاواز بوو.

قَفَلَ الجلدُ أو الشجرُ: پێستەکە یان درەختەکە وشک بوو.

قَفَلَ من السفر: لەسەفەر گەڕایەوە.

قَفَلَ في الجبل: بەکێوەکەدا هەڵگەڕ

قَفَلَ الطعامَ قَفْلاً: خواردنەکەی کۆکردەوە.

قَفَلَ الشيئَ: شتەکەی مەزندە کرد.

قَفَلَ القومَ بعينه: چاوی بەدوا خەڵکەکەدا گێڕا ◊ **اَقْفَلَ الجيشُ**: سوپاکە گەڕایەوە ◊ **اَقْفَلَ البابَ**: دەرگاکەی داخست ◊ **اَقْفَلَ القومَ من مَبْعَثِهِم**: خەڵکەکەی گێڕایەوە ◊ **اَقْفَلَ على كذا**: کۆی کردنەوە ◊ **اَقْفَلَ في الطريق**: لە ڕێگادا چاوی بەدوودا گێڕان ◊ **اَقْفَلَ الشَّيْئَ**: شتەکەی وشك کردەوە ◊ **اَقْفَلَ العَطَشُ أو الصوم فلاناً**: تینوایەتی یان ڕۆژو فلانکەسی لاواز و وشك کردەوە ◊ **اَقْفَلَ المال**: ماڵەکەی بەکۆ و بەیەکجار دایە ◊ **تَقَفَّلَ في الجبل**: بەکێوەکەدا سەرکەوت ◊ **إسْتَقْفَلَت يدا فلان**: فلانکەس چروكو ڕژد بوو ◊ **القافِلَة**: کاروانی بەرێکەوتوو بۆ سەفەر یان لەسەفەر گەڕاوە ◊ (بەمەرجێ کاروانەکە قەرەباڵغ بێ و وڵاخ و کەلوپەلی زۆریان پێبێ) ◊ **القَفَّالُ**: قفڵ دروستکەر یان قفڵ فرۆش ◊ **القَفْلُ**: درەختی وشك ◊ **القُفْلُ**: قفڵ: کە دەرگای ماڵو سندوقو شتی وای پێ دادەخرێو بەسویچو کلیل دەکرێتەوە ◊ **القَفْلَةُ**: پێدانی شتی زۆر بەکۆ و بەیەکجار ◊ **القُفَلَةُ**: کەسێك هەرچی ببیسێ لەبەری بکاو لەزەینی خۆیدا هەڵی بگرێ ◊ کەسێك گومانی بۆ شتێك بچێو گومانەکەشی ڕاست دەرچێ ◊ **القَفِيلُ**: درەختی وشکەوەبوو، پێستی وشکەوەبوو ◊ قامچی ◊ شیو و دۆڵی تەنگ کەنەتوانی بەناویدا باز بدەی ◊ **القِيفالُ**: ڕەگێکە لە قۆڵدا لەدیوی دەرەوە ◊ **المُتَقَفِّلُ**: (رجل مُتَقَفِّلٌ) پیاوێکی ڕژدو دەست قوچاوە.

قَفَنَ الرجل: پیاوەکە مرد.

قَفَنَ الكلبُ: سەگەکە دەمی تێ خست.

قَفَنَ الشَّيْئَ قَفْناً: بەقەمچی یان عەصا لێی دا.

قَفَنَ الشَّاةَ ونحوها: لە پشتەملەوە مەڕەکەی سەربڕی ◊ **قَفَّنَ رأسَهُ**: بۆ زێدەڕۆیی لەمانای (قَفَنَ) دێ ◊ **القَفِينَةُ**: مەڕ یان حوشتر: کە لە پشتەملەوە سەر بڕدرێ.◊ **قفاهُ قَفْواً**: لە پشتەملی دا.

قفى الشَّاةَ ونحوها: مەڕەکەی لە پشتەملەوە سەربڕی.

قَفَى الشَّيْئَ أو الأثرَ: شوێن شتەکە کەوت، بەدو شوێنەوارەکە دا گەڕا.

قفا الله أثرَهُ: خودا شوێنەواری فەوتاندو ئاسەواری بڕیەوە.

قفا فلاناً بأمر: فلانکەسی تایبەت کرد بەکارێکەوە.

قفا فلاناً: کارێکی ناشیرینی پاڵ فلانکەس دا.

قفا السيلُ العُشْبَ: لافاوەکە گڵو خشتو خاڵی خستە سەر گیاو گژەکە وای لێ کرد بە کەڵکی خواردنی ئاژەڵ نەیە.

قفى قَفْياً: بەمانا (قفا) دێ ◊ **أقفى الرجلُ**: پیاوەکە خۆراکی ناوازەو هەڵبژاردەی خوارد ◊ **أقفى به**: ڕێزی لێ گرت ◊ **أقْفَى فلاناً بأمر**: فلانکەسی هەڵبژارد بۆ کارێك ◊ **أقفى فلاناً على غيره**: فلانکەسی پاساو دایەوە بەسەر کەسانی دیکەدا ◊ **قَفَّى على الشَّيْئِ**: شتەکەی داپۆشی، فەوتاندی لای برد ◊ **قَفَّى الشِّعرَ**: سەرەوای بۆ شیعرەکە ڕێکخست ◊ **قَفَّى فلاناً**: فلانکەسی شوێن فلانکەسی خست ◊ **قَفَّى على أثره بفلان**: بەشوێن ئەودا فلانکەسی هێنا ◊ **اقتفاه**: شوێنی کەوت. **إقْتَفَى الشَّيْئَ**: شتەکەی هەڵبژارد ◊ **إقْتَفَى فلاناً بأمر**: فلانکەسی بۆ کارێك

هەڵبـژارد ٥ دەگـوترێ: **إِقْتَفَـى بِفُـلانٍ**: خـۆی تایبەت کرد بەفلانەوە ٥ **تقافی الناقَةَ**: سواری پشتی حوشترەکە بـوو ٥ **تقافی الأكمةَ**: چووە سـەر گردەکـە ٥ **تقافی فلاناً**: بوختـانی بـۆ فلانکـەس کـرد ٥ **تَقَفَّى بـه**: پێشوازی لێ کـردو پێـی خۆشحاڵ بـوو ٥ **تَقَفَّـى الدَّابَّـةَ بالعـصا**: بەگۆچـان لـە پـشتەملی ولاخەکـەی دا ٥ **تَقَفَّـى فلاناً**: شوێن فلانکـەس کـەوت ٥ **تَقَفَّى الشَّيْءَ**: شتەکەی هەڵبژارد ٥ **إستقفاه**: بەشوێنی دا ڕۆیی بۆ ئەوەی شوێن پێی بسڕێتەوە ٥ **القافِيَةُ**: پشتە مل ٥ کۆتایی هەرشتێك ٥ لەبواری شیعردا بـەو پیتانە دەگوترێ: کە بە بزوێن دەست پێ دەکاو بەشوێنیدا پیتی بێ بزوێن دێن لەکۆتایی دێـڕە شیعرەکە ٥ **القَفَا**: پشتەمل ٥ (وقفـا کـل شـيء) دواومیــــەتی ٥ **القَفَــــاوَةُ**: ئــــەو خــــواردنەو خواردنەوانــەن کــە بــۆ ڕێزلێنــان لــە میــوان پێشکەش دەکرێ ٥ **القَفْوُ**: گـڕ و تـەپو تۆزێـکە لەسەرەتای باران بارین دا هەڵدەستێ ٥ گەنینو خراپبـوونی گژوگیا بـەهۆی ئـەوەی ژێـر لافاو کـەوتون ٥ **القِفْـوَةُ**: هەرشتێـك هەڵبـژێری ٥ هەڵبـژاردە ٥ هەرشتێـك بکرێتـە هۆکـار بـۆ ڕێزلێنان لە میوان ٥ **القُفْيَةُ**: چاڵێـکە: ڕاوکـەر خـۆی تێـدا حەشـار دەدا بۆئـەوەی فرسـەت لـە نێچیر بێنـێ ٥ **القَفِيَّـةُ**: زێـدەو پاساو دانـەوە ٥ دەفـەرو ناحیـە ٥ مـەڕ: کـە لـە پـشتەملەوە سـەربڕابێ ٥ هـەروا نـاوە بـۆ کەسێـك شـوێن دابونەریتی باوکو باپیرانی خۆی کەوتبێ.

قَلَبَ الـشَّيْءَ قَلْبـاً: شتەکەی هەڵەوگێر کـرد ٥ لای سـەروی هێنایـە خـوارو لای خـوارەوەی بـردە سەروی، یان چەپی کـردە ڕاستو ڕاستی کـردە چەپ.

قَلَبَ فلانـاً عمـا يريـد: فلانکەسی لادا لـەو شتەی مەبەستی بوو.

قَلَبَ الله فلاناً اليه: خودا فلانکەسی مراند.

قَلَبَ للقوم قَلِيباً: چاڵی بۆ خەڵکەکە هەڵکەند.

قَلَـبَ الـداءُ فلانـاً: نەخۆشـییەکە توشـی دڵـی فلانکەس بوو ٥ لەدڵی دا.

قَلِبَ نب: لێوی هەڵگەڕاوەبوو.

قُلِبَ فلان: فلانکـەس دڵی ئـازاری پێگەیی ٥ (فهـو مقلـوب).ر **قُلِبَـتِ الدَّابَّـةُ**: ولاخەکـە دەردە دڵـی تـوش بـوو تـۆپی ٥ **أقْلَـبَ الخُبْـزُ**: نانەکـە کـاتی ئـەوەی هـات هەڵـەو گێـڕ بکرێ ٥ **أقْلَـبَ القومُ**: خەڵکەکە ولاخەکانیان تووشـی دەردە دڵ هـاتن ٥ **أقْلَـبَ العِنَـبُ**: ترێیەکـە ناوەکـەی وشـك بـوو بوویــە مێــوژ ٥ **أقْلَــبَ الخُبْــزَ**: نانەکــەی هەڵگێڕایەوە بۆئەوەی دیوی ناوەوەشی ببرژێ ٥ **قَلَّبَ الشَّيْءَ**: بۆ موبالەغە لەمانای (قَلَـبَ) دێ ٥ دەگـوترێ: **قَلَّـبَ الأُمُـورَ**: لـەئاکامو دواڕۆژی کارەکـان ورد بـۆوە ٥ **إنْقَلَـبَ**: بـۆ موتاوەعـەی (قَلَبَـهُ) دێ ٥ گەڕایـەوە بـۆ دواوە ڕۆیـی پـشتی هەڵـکرد ٥ **تَقَلَّبَ في الأمـور**: بـە ویـستی خـۆی دەستی وەردایـە کاروبـارەوەو ئـاڵ وگـۆڕی تێـدا کـردن ٥ دەگـوترێ: (فـلان يتقلـب في أعمـال السلطان) ٥ فلانکەس دەست لەکاروباری پاشاوە دەدا ٥ **تَقَلَّـبَ في الـبلاد**: بـەناو ولات دا گـەڕا ٥ هاتوچـۆی کـرد ٥ **الإنْقِـلاب**: کودەتـا ٥ هەڵگێڕانەوەی شت لە بارێکەوە بۆ بارێکی تر ٥ گۆڕانکاری لە دەسەڵات دا؛ لابردنی کۆمەڵێك لە فەرمانڕەواو دەسەڵاتدارو دانـانی کۆمەڵێـکی تـر، یـان هـەر ئەوانـەی کـە فـەرمانڕەواکان لادەبـەن خۆیـان دەسـەپێنن ٥ لـە زاراوەی جوگرافی دا (الإنقلاب) بریتیـە لە گەڕانـەوەی

خۆر لەو پەڕی مەودای خۆیەوە بەرامبەر زەوی ئەم حاڵەتەش ساڵی دووجار ڕوودەدا جارێکیان لە سەرەتای وەرزی زستان دا جارێکی تریشیان لەسەرەتای وەرزی هاوین دا ◊ **القالَبُ**: قاڵب؛ جا قاڵبی خشتو بلۆك بێ یان قاڵبی ئاڵتونو شتی تر بێ ◊ **القالِبُ**: بەمانا (القالَبُ) دێ ◊ خورمای گەیشتوی سورهەڵگەڕاو ◊ **القُلابُ**: دەردێکە تووشی دڵ دەبێ ◊ **القَلْبُ**: دڵ.

قَلْبُ كل شيءٍ: ناوەڕاستی شتو کاکڵەی شت.

قَلْبُ النخلة: کرۆکی دارخورما.

قَلْبُ الشجر: کرۆکی درەختو ئەوەی کە نەرمەو وەکوو پشوو وایە ◊ دەگوترێ: (رَجُلٌ قلبٌ): پیاوێکی وەجاخزادەو ڕەسەنە ◊ **القُلْبُ**: کە بۆ درەختو دارخورما بەکارهات بەمانا (القَلْبُ) دێ واتە: کرۆکی درەختو دارخورما ◊ بازنەی یەك نەخشو شێوە ◊ **القَلَبَةُ**: هەنگاوتن بەقولاب ◊ **القُلَّبُ**: کەسێك زۆر ئەمبەرو ئەوبەرو ئاڵوگۆڕ بکا ◊ دەگوترێ: (رجلٌ حُوَّلٌ قُلَّبٌ) پیاوێکە لێزانو شارەزایە بەگۆڕانی کاروبارەکان ◊ **القَلُوبُ**: بەمانا (القُلَّبُ) دێ ◊ **القَلِيبُ**: بیر ◊ **المِقْلَبُ**: پاچێکە زەوی کشتوکاڵی پێ هەڵدەگێڕ دەکرێ ◊ **المُقَلِّبُ**: فرتوفێڵ ◊ **المَقْلوبُ**: کەسێك تووشی نەخۆشی دڵ بووبێ ◊ دەشگوترێ: (كلامٌ مَقْلوبٌ) قسەیەکە لە ڕێڕەوی خۆی لادراوە.

قَلِتَ قَلَتاً: ڕووبەڕووی لەناوبردن بۆوە ◊ داوەشا.

قَلَتَ فلان: فلانکەس لاواز بوو، گۆشتی کەم بوو ◊ **أقْلَتَهُ**: ڕووبەڕووی لەناوچوونی کردەوە ◊ دەگوترێ: **أقْلَتَهُ** السفرُ البعيدُ: سەفەری دوور خستیە حاڵەتی هیلاکەتەوە ◊ دایوەشاندو تێکی دا، ڕزاندی گەناندی ◊ **القَلْتُ**: چاڵو قوڵکە لەبەردا ◊ بەرداو ◊ دەگوترێ:

قَلْتُ السيل: چاڵاو و بەرداو.

قَلْتُ الخاصِرَة: قوڵایی کەلەکە.

قَلْتُ العين: قوڵکەی چاو.

قُلْتُ الركبة: ڕەفیسك ◊ (رجل قَلْتٌ) پیاوێکی گرژو کۆڵەوار ◊ **القَلْتَةُ**: نێوان دوولای سمێڵ ◊ **المِقْلاتُ**: ئافرەتێکە منداڵی بۆ ڕانەوەستێ ◊ یان ئافرەتێك یەکجار منداڵی ببێو ئیتر لەسك بوەستێتەوە ◊ **المَقْلَتَةُ**: شوێنی تێدا فەوتانو خەتەرناك ◊ شوێنی ترسناك.

قَلِحَتِ السِّنُّ قَلَحاً: ددانی ڕەنگیان گۆڕا بەوەی کەوا بەڵخی زەرد یان سەوز دایپۆشین ◊ **قَلَّحَ الرجلَ**: چارسەری زەردبوونی ددانی فلانی کرد ◊ **الأقْلَحُ**: قالۆنچە ◊ **القُلاحُ**: بەڵخی زەرد یان سەوز کە ددان دادەپۆشێ ◊ **القِلْحُ**: پۆشاکی چڵکن.

قَلَدَ الشيءَ قَلْداً: شتەکەی چەماندەوە.

قَلَدَ الحديدةَ: ئاسنەکەی چەماندەوە بەسەر شتەکەدا.

قَلَدَ الحبلَ: حەبلەکەی بادا.

قَلَدَ الماءَ في الحوض: ئاوەکەی لەحەوزەکەدا کۆکردەوە.

قَلَدَ الحمى فلاناً: فلانکەس هەموو ڕۆژێ تای لێ دێ.

قَلَدَ الزرعَ: کشتوکاڵەکەی ئاو دا ◊ **أقْلَدَ البحرُ** عليهم: ئاوی دەریاکە دایپۆشینو غەرقی کردن ◊ **قَلَّدَ القِلادَةَ**: ملوانکەکەی کردە ملی ◊ **قَلَّدَ** البدنة: شتێکی لەملی حوشترەکە کرد بۆئەوەی بزانرێ کە حوشتری دیاریو قوربانییە ◊ **قَلَّدَ**

فلاناً السيفَ: حەمایەڵی شمشێرەکەی لەمل کرد ◊ **قَلَّدَ فلاناً نِعْمةً**: نازو نیعمەتی بەخشی بەفلان ◊ پیاوەتی لەگەڵ فلانکەس کرد ◊ **قَلَّدَ قِلادةَ سوءٍ**: هەجوی فلانی کرد جوێنی پێدا.

قَلَّدَ فلاناً الأمرَ أو العمل: کارەکەی خستە ئەستۆی فلان ◊ **قُلِّدَ الشَّيْخُ حَبْلَهُ**: پیرەمێردەکە بەهۆی پیری خەرەفاوییەوە گوێی لێ ڕاناگیرێ‌و هیچی بەقسە ناکرێ ◊ **قَلَّدَ فلاناً**: شوێن ڕێبازی فلانکەس کەوت لە گوفتارو کرداردا بەبێ لێکۆڵینەوەو وردبوونەو ◊ مەیمونەکە لاسایی مرۆڤی کردەوە ◊ **تَقَلَّدَ القِلادةَ**: ملوانکەی لەمل کرد ◊ **تَقَلَّدَ السَّيفَ**: شمشێری لەشان کرد ◊ **تَقَلَّدَ الأمرَ**: کارەکەی لەئەستۆ گرت ◊ **إقْلَوَّدَهُ النُّعَاسُ**: هەنوزو خەوەنوچکە بەسەریدا زاڵ بوو ◊ **الإقليدُ**: ئەڵقەیەکە دەکرێتە لوتی حوشتر ◊ کلیل ◊ مل ◊ **التَّقاليد**: دابونەریت کە چیناوچین پاشینە لە پێشینە وەری دەگرێ ◊ **القِلادَةُ**: ملوانکە لە زێڕو زیو متومیرو و شتی بەنرخ ◊ ویسامی ڕێز لێنانە حوکمەت‌و فەرمانڕەوا دەیبەخشێ بەکەسانێکی لێهاتوو لەبوارێک دا ◊ **قلائد الشعر**: شیعری نەمر شیعرێك کە بەدرێژایی ڕۆژگار لەبیر نەچێتەوەو لەدڵی خەڵك دا بێ ◊ **القَلْدُ**: بازنەی بادراوو لەزیو دروستکراو.

القِلْدُ: بەشە ئاو بۆ ئاودێری کشت‌وکاڵ ◊ دەگوترێ: (سَقَيْنا أرضنا قِلدها) زەوییەکەمان بە بەشەئاوی خۆی ئاودێر کرد ◊ (وسقتنا السماء قِلْداً كل أسبوع) هەموو هەفتەیەك ئاسمان بڕە ئاوێکی بۆ باراندوین ◊ دەشگوترێ: (أعطيته قِلد أمري) کاروباری خۆم پێ سپاردووە ◊ **القَلْداءُ**: (ناقة قَلداء) حوشترێکی مل درێژە ◊ **القَلُودُ**: بیرێك ئاوی زۆر بێ ◊ **القِليد**: گەنجینە ◊ مەخزەن ◊ **القَليدُ**: شریت ◊ دەشگوترێ: (حبل قليد) حەبلی بادراو ◊ **المِقْلادُ**: گەنجینە ◊ عەمبار ◊ کلیل ◊ دەشگوترێ: (ألقيت اليه مقاليد الأمور) کاروبارەکان‌و ئەنجام دانیان خراونەتە ئەستۆێ ئەو ◊ **المِقْلَدُ**: بێژنگ: ئامێری پێوانە ◊ داس ◊ کلیل ◊ **رَجُلٌ مِقْلَدٌ**: پیاوێکە گەیشتۆتە تەمەنی کامڵ ◊ **المُقَلَّدُ**: شوێنی ملوانکە ◊ شوێنی قایشی شمشێرو شتی وا لەناو شان دا ◊ ئەسپی پێشکەوتوو لە گۆڕەپانی پێشبڕکێ دا ◊ **مُقَلَّداتُ الشِّعر**: شیعری نەمر ◊ **المَقْلودُ**: حەبلی بادراو و گشت کراو ◊ (سِوارٌ مَقْلودٌ) بازنەی باهەڵدراو.

قَلَزَ الجرادُ قَلْزاً کوللەکە کلکی لەزەوی چەقاند.

قَلَزَ فلان: فلانکەس شەل بوو.

قَلَزَ العصفور ونحوه: چۆلەکەکە بازی دا.

قَلَزَ فلانُ: فلانکەس بەهەڵمژین ئاوی خواردەوە.

قَلَزَ بالشيئ: شتەکەی فڕی دا.

قَلَزَ فلاناً: لەفلانکەسی دا.

قَلَزَ فلاناً أقداحاً: چەند پیاڵەیەکی شلەمەنی بە فلانکەس خواردەوە ◊ **قَلَّزَ الجرادَ**: بۆ زێدەڕۆیی لەمانای (قَلَزَ) دێ ◊ **إقْتَلَزَ الكأسَ**: پیاڵەکەی هەڵقوڕاند ◊ **تَقَلَّزَ**: چوست‌و چالاك بوو ◊ **تَقَلَّزَ الوَعْلُ**: کەڵەکێویەکە بازی دا ◊ **القَلْزُ**: (رجل قَلْزٌ) پیاوێکە زەعیف‌و لاوازە ◊ **القُلُزُ**: پیاوی بەهێزو توانا ◊ مس کە ئاسن کاری لێ نەکا ◊ **قَلْزَمَ فلان**: فلانکەس هات‌و هاواری کرد ◊ خوێڕی‌و بەدڕەوشت بوو ◊ **قَلْزَمَ الشَّيْئَ**: شتەکەی قوت دا هەڵیلوشی ◊ **تَقَلْزَمَ فلان** بەهۆی بەخیلی‌و چاوچنۆکی مرد ◊ **تَقَلْزَمَ الشَّيْئَ**: بەمانا (قَلْزَمَهُ) دێ ◊ **القِلْزِمُ**: بەدڕەوشت‌و

لەئیم ٥ **القُلْزُمْ**: شارێکی کۆنە، ئێستا شاری سویس لە میصر لە شوێنی ئەو شارە بنیات نراوە ٥ (بحر القُلْزُم) دەریای سور.

قَلَسَت نفسُه قَلساً: نەفسی خراپ بوو.

قَلَسَ الرجلُ قَلْساً وقلساناً: پیاوەکە پڕبەدەمی خواردن‌و خواردنەوەی هێنایەوە، قڕقێنەی هاتەوە.

قَلَسَ الإناءُ ونحوه: قاپەکە، بەرمیلەکە، مەنجەڵەکە سەرڕێژی کرد ٥ دەگوترێ: (قَلَسَ البحر بالزبد) دەریا کەفی فڕێ دا ٥ **قَلَسَت الطَعْنَةُ بالدم**: زەبرەکە خوێنی دەرهێنا.

قَلَسَ فلان قَلْساً: فلانکەس زۆری بیرە خواردەوە ٥ ڕەقص‌و سەمای کرد لە خۆشیا ٥ گۆرانی چاکی گوت ٥ **قَلَسَت السحابة الندى**: هەورەکە شەونمی هاویشت.

قَلَسَ النحلُ العَسَلَ: هەنگەکە هەنگوینەکەی خواردەوە ٥ **قَلَّسَ لفلان**: دەستی بۆ فلان خستە سەر سنگی‌و ملکەچی بۆ نواند ٥ **قَلَّسَ فلان**: فلانکەس دەفی لێداو گۆرانی گوت ٥ یاری غەمرەوێنی ئەنجام دا بۆئەوەی بینەران کەیف‌و شادیی ڕویان تێ بکا ٥ **قَلَّسَ فلاناً**: قەڵەنسووەو فێسی لەسەری فلانکەس کرد ٥ **تَقَلْنَسَ**: قەڵەنسووەی لەسەر نا ٥ **الإنْقَلِيسُ**: ماسییەکە وەکوو مار دەچێ پێی دەگوترێ: (ثعبان السمك) ٥ **القَلْسُ**: ڕشانەوە، ڕشو ٥ حەبلێکی ئەستوورە بۆ کەشتی بەکار دەهێندرێ ٥ **القَلاَّسُ**: قەڵەنسووە دروستکەر، وەستای قەڵەنسووە ٥ دەشگوترێ: (بحر قلاّس) دەریایەکە کەف فڕێ دەدا ٥ **القَلَنْسُوَةُ**: فێسێکە، کلاوێکە هەمەجۆرە، پۆشاکی سەرە.

القَلِيسُ: هەنگوین ٥ **المُقَلِّسُ**: ئەو کەسەی یاری غەمرەوێن ئەنجام دەدا ٥ یاری وادەکا غەم‌و خەفەتی بینەران بڕەوێنێ.

قَلَصَ الشَيْئُ قلوصاً: شتەکە نزیك بۆوەو هاتەپاڵی ٥ وێکهاتەوە.

قَلَصَ الثوبُ بعد الغسل: قوماشەکە دوای شتن تێچوو وێکهاتەوەو کورت‌و تەسك بۆوە.

قَلَصَ الظِلّ عني: سێبەرەکە هەڵکشایەوەو کەم بۆوە ٥ **قَلَصَت الشفَةُ**: لێوەکە هەڵگەڕایەوە.

قَلَصَ البئرُ أو الغدير: بیرەکە یان زەلکاوەکە زۆربەی ئاوەکەی ڕۆچوو.

قَلَصَ القومُ: خەڵکەکە خڕبوونەوەو ڕەویان کرد ٥ **قَلَصَ الرجلُ**: پیاوەکە ڕۆیشت ٥ **أقْلَصَت الناقَةُ**: حوشترەکە شیری تێدا نەماو وشکی کرد ٥ **قَلَّصَ الشَّيْئَ**: بەمانا (قَلَصَ) دێ ٥ **قَلَّصَ الدِرعُ**: زرێیەکە وێکهاتەوە ٥ **قَلَّصَت الدوابُ**: وڵاخەکان پەلەیان کرد لە ڕۆیشتن داو بەردەوام بوون.

قَلَّصَ بين الرَجُلَين: دوو پیاوەکەی لێك جیاکردنەوە لەشەڕو جنێو بەیەکدان ٥ **قَلَّصَ ثوبَه**: کراسەکەی هەڵکرد ٥ **تَقَلَّصَ الشَّيْئُ**: بەمانا (قَلَصَ) دێ ٥ **القَلْصَةُ**: (قَلْصَةُ البئر) هەڵقوڵانی ئاو لەناو بیردا ٥ **القَلاّصُ**: حوشتر دۆش ٥ (ماء قلاّص) ئاوی هەڵقوڵاو و بەرزەوە بوو ٥ **القَلوصُ من الإبل**: جوانوە حوشتری تێکسمڕاو تا دەگاتە تەمەنی نۆساڵی ٥ لەو تەمەنە بەو لاوە پێی دەگوترێ: (الناقة) ٥ بێچوە نوعامە ٥ بێچوە حوبارا ٥ **المُقَلِّصُ**: (فرس مُقَلِّصٌ) ئەسپێکی قاچ درێژو گەدە بچوکە ٥ **القَلِيطُ**: قۆڕی ٥ **القَلِيطُ**: گونهاوساو، گون قۆڕو گون زل ٥ **القَلِيطَةُ**: بەمانا (القَلِيط) دێ ٥ **قَلاووز**: (مسمار قلاووز) بزماری

بورغی، كە بە بادان ڕۆدەچێ نەك بە داكوتان ٥ **قَلَعَهُ قَلْعاً:** دەری هێنا، هەڵی كەند.

قَلِعَ الراكبُ: سوارەكە نەیتوانی لەسەر زینەكە خۆی بگرێ.

قَلِعَ المصارعُ: زۆرانبازەكە لەكاتی زۆرانبازیو بەربەرەكانی قاچی چەسپاو نەبوونو خۆی نەگرت ٥ **أقْلَعَ الشيْءُ:** شتەكە دەركەوتو پەردەی لەسەر لاچوو ٥ **أقْلَعَت السماءُ:** ئاسمان لە باران باراندن وەستایەوە ٥ **أقْلَعَ عن الأمر:** وازی لە كارەكە هێنا دەستی لە نیشەكە هەڵگرت ٥ **أقلعت عنه الحُمّى:** لەرزوتاكە وازی لێ هێنا تووشی نەبۆوە ٥ **أقلَعَ الملاحُ السفينةَ:** كەشتیوانەكە ئاڵای كەشتیەكەی بەرز كردەوەو ئامادە بوو بۆ ڕۆیشتن ٥ **أقْلَعَ المدينَةَ:** شارەكەی وا دروستكرد وەكوو قەڵاو شورا قایمو پتەو بێ ٥ **قَلّعَهُ:** بۆ موبالەغە لەمانای (قَلَعَهُ) دێ ٥ **إقْتَلَعَهُ:** بەمانا (قَلَعَهُ) دێ ٥ **إقْتَلَعَ الشيْءَ:** شتەكەی ڕفاند ٥ **إنْقَلَعَ:** بۆ موتاوەعەی (قَلَعَ) دێ ٥ **إنْقَلَعَ البعيرُ:** حوشترەكە ساغو سەلیم بوو كەوتو مردار بۆوە ٥ **تَقَلّعَ في مِشيته:** لە ڕۆیشتن دا مامناوەندیی بوو ٥ ڕۆیشتنەكەی بەجۆرێك بو وەكوو ئەوە لەبەرزاییەوە داپەڕێتە خوار ٥ **القِلاعُ:** شیراعی كەشتی ٥ **القُلاعُ:** نەخۆشیەكە توشی ئاژەل دەبێو لەناكاوێك دەكەوێو مردار دەبێتەوە ٥ قورگ كەناوی تێدا نامێنێو وشك دەبێتەوەو شەقار شەقار دەبێ ٥ نەخۆشییەكە تووشی منداڵی بچوك دەبێ، دیاردەكەشی ئەوەیە خاڵی سپی لەدەمو قورگیدا پەیدا دەبن، ئەم نەخۆشییە دەتەنێتەوە ٥ **القُلاعَةُ:** بەردێكی گەورە، درك شاخێكە لەناو سارادا ٥ بەردێك یان كەمەسەكە گڵ كە لەزەوی هەڵدەكەندرێو دەهاوێژرێ ٥ دەگوترێ: (رماه بِقُلاعة) كەمەسكە گڵ یان بەردێكی پێدا دا ٥ یان بە بەڵگەیەكی بەهێز بێدەنگی كرد ٥ **القَلّاعُ:** تێشوی شوانو پێداویستی ٥ چەكوچو تەشوێی وەستای دیوار ٥ **القِلْعُ:** شیراعی كەشتی ٥ **القُلْعُ:** پیاوی بەتوانا بۆ ڕۆیشتنو خۆشڕۆ ٥ **القَلَعُ:** ئەوكاتەی لەرزوتا دەڕەوێتەوە ٥ ئەو كرێژو پرژو شتانەی لەسەر پێستی گروێ دەردەكەون ٥ **القَلِعُ:** (شيخ قَلِعٌ) پیرەمێردێكە بەهێواشی ڕاست دەبێتەوە ٥ **القَلْعَةُ:** قەلا، دژوعاصی لە كێودا ٥ نەمامو تولە درەخت كە لە دارەكە دەكرێتەوە بۆ ڕواندنو شتی وا ٥ ئەو دارخورمایەی لە ڕەگەوە هەڵدەكەندرێ ٥ **القِلْعَةُ:** درز ٥ **القُلْعَةُ:** پیاوی زەعیفو لاواز ٥ پیاوێك خۆ بەسەر زینەوە نەگرێ ٥ درەختێك لە ڕیشەوە هەڵكەندرابێ ٥ ماڵو سامانی تەمەن كورت، كالایەك زۆر نەمێنێتەوە ٥ ماڵی بەئامانەت وەرگیراو ٥ دەگوترێ: (الدنيا دار قلعه) دونیا شوێنی گۆڕانكارییە ٥ (هو على قُلعة) ئەو لەسەر سەفەرە ٥ (هو مجلس قلعة) خانوەكەمان شوێنی كاتییەو مڵكی خۆمان نیە ٥ **القَلْعِيُّ:** ڕەصاصی باش: كەزۆر سپی بێ ٥ **القَلّاعُ:** پۆلیس ٥ ئەو كەسەی لای پاشا بەخراپە باسی خەڵك دەكاو دژیان دەدوێ ٥ گۆڕ هەڵدەرەوەو كفن دز ٥ درۆزن ٥ **القَلوعُ:** (قوس قلوع) كەوانێكە زووزوو لەجەمسەری خۆی دەردەچێو هەڵدەگەڕێتەوە ٥ **المِقْلاعُ:** قۆچەقانی ئەو ئامێرەی بەردی پێ دەهاوێژرێ ٥ **المُقْلوعُ:** ئەو كەسەی نەخۆشی (القُلاع)ی توش دەبێ.

قَلَفَ الشجرة وغيرها قَلْفاً: توێكڵەكەی لە درەختەكە داماڵی.

قَلَفَ الظفر: نینۆكەكەی لەبن ڕا دەرهێنا.

قَلَفَ الخاتِن القلفةَ: خەتەنەکەرەکە پێستی سەرە وانێکی منداڵەکەی لێ کردەوە.

قَلَـفَ الـدَّنَّ ونحـوه: پـەردەی لەسـەر کۆلێنەکـە هەڵدایەوە.

قَلَـفَ السفينة: کەشتیەکەی ئامادە کردو کونو کەلەبـەرەکانی بـەلیفو توێـکڵە دار گـرتنو بەقیر روکەشی کرد ٥ (فهو مقلوف وقليف).

قَلِفَ قَلَفاً: خەتەنـە نـەکراوە، یـان پێستی سەری وانێـکی گـەورە بـوو ٥ **قَلَّـفَ الـسَّفينةَ**: کەشتییەکەی ئامادە کردو بەتوێـکڵە دار درزو کونەکانی گرتنو بەقیر ڕوکەشی کرد ٥ **إقْتَلَفَ الظفرَ**: نینۆکەکەی لەبن ڕا دەرهێنا ٥ **إنْقَلَفَتْ سُرَّتُه**: نـاوکی هاوسا ٥ گـەورە بـوو ٥ **القِلافَـةُ**: کەسێـك پیشەی ئـەوە بـێ کـونو کەلەبـەری کەشتی بپاخنێو بـەقیر کەشتی ڕوکـەش بکا ٥ **القُلافَـةُ**: توێـکڵ ٥ کۆمەڵـە پەڕییـەکن لـەبنکی گـوڵی هەنـدێ ڕوەکـا هەیـە ٥ **القِلْـفُ**: شوێنی بـەردەلانو زبـر ٥ **القُلْفَـةُ**: ئـەو پێـستەی خەتەنەکـەر دەیبـڕێ لەوانێـکی کـوڕ ٥ **القَلَفَـةُ**: بەمانا (القُلْفَةُ)دێ ٥ **القَلِيفُ**: میوەی وشکەوبوو، وشکەوەکراو ٥ **القِلْفِـعُ**: ئـەو پـڕزو پرشـکانەی لەئاسـنی سـورەوەکراو بڵاودەبنــەوە لــەکاتی کوتانی بەچەکوچ لەسەر سندان ٥ قورو لیتە: کەناوەکەی ڕۆچوو وشکەوەبوو شەقار شەقار بێ.

قَلَقَ الشَّيءَ قَلقاً: شتەکەی جوڵاند.

قَلَقَ الهَمُّ وغيـرُه فلانـاً: خـەمو خەفـەت فلانکەسی خستە دڵە ڕاوکێ.

قَلِـقَ قَلَقـاً: حەرەسـانی لێ هەڵـگیراو حـەجمینی نەبوو، لەهیچ شوێنێك جێگیر نەبوو ٥ **أقْلَقَتِ الناقةُ**: حوشترەکە تەکەتەکی بەبارەکەی کرد ٥ یـان ئـەو شتومەکەی لەسـەر پشتی حوشـترەکە بوو لەقەلەقی کرد.

القَلَقُ: دڵەڕاوکێ (حاڵەتێـکی ئینفیعالییـە تایبەتـە بەهەبوونی تـرس لە ڕودانی شتێـك لـەداهاتوو) ٥ **المِقْلاقُ**: کەسێـك زۆر ڕاڕا بێو دڵەڕاوکێی زۆر بێ ٥ **القُلقاسُ**: ڕوەکێکی کشتوکاڵیە لـە پێڕی (القلقاسيّة)یە لاسکەکەی دەکوڵێندرێو دەخورێ ٥ **قَلْقَـلَ في الأرض**: بـەناوی زەوی دا ڕۆیـشت ٥ **قَلْقَلَ الشَّيءَ**: شتەکەی جوڵاند، شتەکەی خستە تەکەتەك ٥ **قَلْقَلَ الحزنُ دَمْعَهُ**: خەفەت فرمێسکی پێ ڕژاندن ٥ **تَقَلْقَلَ**: جمـوجوڵی کـرد ٥ **تَقَلْقَلَ في البلاد**: بەناو وڵات دا گەڕا ٥ **القُلاَقِـلُ**: کەسێـك خێرا بێو بچێ، چوستو چالاك بـێ لەسـەفەر دا ٥ دەگوترێ: (فرس قُلاقِل) ئەسپێکی ڕەسەنو گـورجو گۆڵـە ٥ **القَلْقَلَـةُ**: لەزانـستی تەجویـد دا گـوتنی پیتێـکی ساکینە بەشێوەی بزوێنێـکی سوك ئەم حاڵەتە لە پیتەکانی (قطجد)دا دێتـە دی.

قَلَّ الشَّيءُ قِلَّةً: شتەکە کەمو کوڕو ناوازە بوو، واش دەبێ پیتی (ما) بەکۆتاییەکەوە دەلکێنـدرێو دەگوترێ: (قَلَّما) ٥ **أقَلَّ فـلان**: فلانکەس هـەژار بوو ٥ کەمی هێنـا.٥ **أقَلَّ الشَّيءَ ومنـه**: شتەکەی کەم کردەوە ٥ دەشـگوترێ: (أقَلَّ فِعْلَ كـذا) ئـەو کارەی نەکردوە (هەر لە بناغـەوە نـەیکردوە) ٥ **أقَلَّ الشَّيءَ**: شتەکەی هەڵگرتو بەرزی کـردەوە ٥ **قاللتُ له العطاءَ**: بەخششەکەیم کەمکردەوە ٥ **قَلَّلَ الشَّيءَ**: شتەکەی کەم کردەوە ٥ **قَلَّلَ الـشَّيءَ في عينه**: شتەکەی بەکەم خستە بەرچاوی ئـەو ٥ **تَقَلَّلَ الشَّيءَ**: شتەکەی بەکەم بینی ٥ **إسْتَقَلَّ**: بـەرز بۆوە ٥ **إسْتَقَلَّ القومُ**: خەڵـکەکە ڕەویـان کردو شوێنی خۆیان جێ هێشت ٥ **إسْتَقَلَّ فـلان**:

فلانكـەس سـەربەخۆ بـوو لـە بـەڕێوەبردنی کاروباری خۆی دا ◊ **إسْتَقَلَّت الدَولـةُ**: دەوڵەتەکە کاروبــاری ســەربەخۆیی خــۆی تــەواو کــرد دەسەڵاتی یاسایی خۆی بەسەر وڵاتی دا پەیڕەو کـردو ئازادانـەو سەربەسـتانە بـەڕێوەی بـرد ◊ **إسْتَقَلَّ الشَّيْءَ**: شتەکەی بەکەم بینی ◊ شتەکەی هەڵـگرتو بـەرزی کـردەوە ◊ **إسْـتَقَلَّت الرِّعـدَةُ فلاناً**: لەرزینو شەپلە تووشی فلان هاتووە ◊ **الأقَلِّيَّةُ**: کەمینـە ◊ پێچەوانەی (الأكثرية)يە ◊ **القِـلالُ**: ئـەو دارانـەی تۆلە مێوی پـێ لـەزەوی بەرز دەکرێتەوە ◊ کەپری مێو ◊ **القُلالُ**: کەم ◊ **قِلالَةُ الجَبَلِ**: تۆپەڵاکی کێو ◊ سەرانسەری کێو ◊ **القِلُّ**: لەرزەو شەپلە ◊ دەنکە تۆم کە تاکتاکو لاواز بڕوێ ◊ **القُلُّ**: کەم ◊ دەگوترێ: (شيءٌ قُلٌّ) شتێـکی تاکـە، کەمـە ◊ پیـاوی کورتـەبالا ◊ کوڵەبنە ◊ دەشگوترێ: (هو قُلّ بن قُلّ) نازاندرێ بـاوکو بـاپیری کێیـە ◊ **القُلَّـةُ**: ڕاپــەڕین ◊ ڕزگـاربوون لەهـەژاریی، لەنەخۆشـی ◊ **القِلَّـةُ**: کەمینـە: پێچەوانەی (الكثرة)ە یە کە بـەمانا زۆرینەیە ◊ **القُلَّةُ**: قاپێـکە لـە سواڵەت دروست دەکرێ بۆ ئاو تێدا خواردنەوە ◊ کوپەو کوڵینـە ◊ (قُلَّـةُ کـلِ شـيءٍ) تۆپـەڵاکی شـت ◊ **القِلِّيَّـةُ**: ژوورێکە وەکوو خەڵوەخانەی ڕەبەنەکان وایـە ◊ **القَليـلُ**: کـەم ◊ پێچەوانەی (الكثير) ◊ نـاوازەو نـادر ◊ کورتـەباڵاو کوڵەبنـە ◊ جەستەبـچوک ◊ وایش دەبێ وشـەی (قليـل) بـەمانا نـەبوون دێ دەگوترێ: (رجل قليل الخير) پیاوێکە بێ خێـرو بێرە ◊ خێری لەدەست نایە ◊ (ما أخـذت منـه قليلـة ولا كـثيرة) هیچم لێ وەرنـەگرت نەکـەم نەزۆر.

قَلَّمَ العـودَ تَلْمـاً: چڵە درەختەکەی بـڕی، دایـدا کردی بەقەڵەم.

قَلَّمَ القَلَمَ: قەڵەمەکەی دادا.

قَلَّـمَ الظُفـرَ: نینـۆکی کـرد نەیهێشت درێـژ بـێ ◊ بەمرۆڤی بێ دەسەڵات دەگـوترێ: (مقلوم الظفر) ◊ **قَلَّـمَ**: بـۆ موبالەغـەی مانـای (قَلَـمَ) دێ ◊ دەگـوترێ: (قَلَّـمَ ظُفُـرَهُ) زەعیـفو لاوازی کـرد، دەســەڵاتی لێ ســەندەوە، زەلیلـی کـرد ◊ **قَلَّـمَ الـشجرةَ**: وشـکەڵو لقوپــۆپی بــێ کەڵــکی درەختەکـەی لێ کـردەوە بۆئـەوەی درەختەکـە بـەهێز بـێ ◊ **الإقلـيمُ**: دەڤـەرو هـەرێم ◊ لـە جوگرافی کۆن دا زەوی دابەشکراوە بۆ حـەوت ئیقلیم ◊ **القـالِمُ**: پیاوێـك ژنـی نـەهێنابێ یـان ئافرەتێك مێردی نـەکردبێ ◊ **القَلَمُ**: پێنـوس ◊ قەڵەمێك پێی بنووسرێ ◊ **القَلَمُ المِقَص**: پێشی دەگـوترێ: (القلمـان) ئـەو سـەرە تیرەیـە کـە لـەقومارو قورعـەو پشك دا بەکاردەهێنـدرێ ◊ (جُفَّ القَلَمُ) کار براوەتەوەو بڕیار تەواو بووە ◊ قەڵەم چەند جۆرێکی هەیە: (قەڵەم ڕەصاص. قەڵەم جاف قەڵەم مەرەکەب، قەڵەم ماجیك. قەڵەم تەصحیح) ◊ **القُلامَةُ**: ئەو پارچەیەی لە نینۆك یان لەسم یان لەدار دا دەدرێو دەتاشرێ ◊ (قُلامـة الظُّفـر) نمونەیەکـە دەهێندرێتـەوە لەکـەمیو شتی بـێ نـرخ دا ◊ **المِقـلامُ**: ئـامێری قرتاندنو تاشین، نینۆککەر ◊ **المَقْلَمُ من القصب ونحوە**: گرێـی نێـوان دوو بـۆری قەمەژاژەکـە : **المِقْلَمَـة**: قەڵمـدان، ئـەو زەرفـەی قەڵــەمی تێدەخرێ.

قَلَتِ الدَّابَّةُ قَلْواً: وڵاخەکە سوارەکەی ڕفاند.

قَلِي الدَّابَّةُ: بەخێرایی وڵاخەکەی لێ خوڕی.

قَلِي الصَّبيُّ القُلَّةَ أو الكرة: منداڵەکە بەدارەکە (بەشـــــەبکەکە) لــــــە تۆپەکـــــەی د

قلى الشَّيْءَ: شتەکەی پێگەیاند، کولاندی، سوری کردەوە.

قلى الحَبَّ واللَّحمَ: گوڵەبەڕۆژە یان برنجەکە یان گۆشتەکەی برژاند، سوری کردەوە.

قلى فلاناً: قِلىً: فلانکەسی بوغزاند، وازی لێ هێنا ◊ پاشگوێی خست ◊ **تقاليا**: دوو مرۆڤە کە یەکتریان ناخۆش ویست ◊ **تَقَلَّى الشَّيْءُ الى نفسي**: شتەکەم لا ناخۆش بوو ◊ **تَقَلَّى فلان**: فلانکەس حەجمینی لێ بڕا وەکوو ئەوە لەسەر ئاگر بێ ◊ **إقلَولَى الطائرُ**: باڵندەکە لە فڕینەکەیدا بەرز بۆوە.

إقلَولَى فلان في الجبل رَهواً: فلانکەس چووە سەر کێوەکە ◊ **إقلَولَى الدَّابَّةَ**: وڵاخەکە سوارەکەی ڕفاند ◊ **إقلَولَى فلان**: فلانکەس سەفەری کرد هەڵبەزو دابەزی کرد حەجمینی لێ بڕا وەکوو ئەوە لەسەر ئاگر بێ ◊ لەشوێنی خۆی دوور کەوتەوە ◊ **إقلولى في أمره**: لەکارەکەیدا پاشەکشەی کرد ◊ **القُلَّةُ**: هەلوک: دارێکە نزیکەی بیست سانتیمەترە ئەمسەرو ئەو سەری بارێک دەکرێ‌و ناوەڕاستی ئەستورە بەدار دەست لێی دەدرێ‌و دەهاوێژرێ‌و بەیاری هەلوکێن ناسراوەو منداڵ دەیکەن ◊ **القَلاَّءُ**: کەسێک دارهەلوک‌و هەلوک دروست بکا ◊ یان پیشەی شت سورکردنەوە بێ ◊ **المَقلاةُ**: شوێنێکە تاوەو ئامێری شت سورکردنەوەی لێ بێ ◊ **القِلوُ**: شتی سوک‌و بچوک لەهەر شتێک بێ ◊ وڵاخێک توانای ڕۆیشتنی زۆر بێ‌و باش بڕوا ◊ **قَلَوِي**: تایبەتمەندی هەرشتێک ئامادەباشی سورکردنەوەو برژاندنی تێدابێ.

قَلْي: مادەی توانەوە ◊ کاوێی توانەوە ◊ **القَلِيَّةُ**: هەر خواردنێک سور بکرێتەوە ◊ شۆربایەکە لە گۆشت‌و جگەر و شتی وا دروست دەکرێ ◊ خەلۆەخانەو پەرستگای پیاوە ڕەبەنەکان ◊ **المَقلى**: شوێنی برژاندن‌و سورکردنەوەی نۆک‌و فول ◊ **المِقلى**: تاوە، یان هەرشتێک خواردەمەنی‌و شتی وای تێدا سوور بکرێتەوە ◊ **قَمَأَت الماشيةُ قُمُوءاً**: ئاژەڵەکە قەڵەو بوو.

قَمَأَ الرجلُ بالمكان قَمْئاً: پیاوەکە لەو شوێنە مایەوە ◊ جێگیر بوو.

قَمُؤَ الرجلُ: پیاوەکە بچوک بوو لەپێش چاو هیچ‌و وپوچ‌و خوێڕی دیار بوو ◊ **أقمَأ القومُ**: خەڵکەکە ئاژەڵەکانیان قەڵەو بوون ◊ **أقمَأ المرعى الماشيةَ**: لەوەڕگاکە ئاژەڵەکانی قەڵەو کردن ◊ لەوەڕی لەوەڕگاکەیان پێکەوت‌و پێی قەڵەوبوون ◊ **أقمَأ الشَّيْءُ فلاناً**: شتەکە فلانکەسی سەرسام کرد ◊ **أقمَأ فلان الشَّيْءَ**: فلانکەس شتەکەی بچوک کردەوەو زەلیل‌و ژێرباری کرد ◊ **إقتَمَأ الشَّيْءَ**: شتەکەی کۆکردەوە ◊ **تَقَمَّأ الشَّيْءَ**: شتەکەی یەک دوای یەک کۆکردەوە ◊ باشەکەی هەڵگرت‌و خراپەکەی وەلانا ◊ **قامَأهُ المكانُ**: شوێنەکەی بۆ گونجاو بوو پێی کەوت ◊ **القَمْءُ**: شوێنێک ئاژەڵی تێدا بلەوەڕێ تا قەڵەو دەبن ◊ **القَمْأةُ**: هەرزانی‌و خۆشی.

القَمِئُ: زەلیل، بچوک، هیچ‌و پوچ.

قَمَحَ عن الماء قمحاً: سەری لە ئاوەکە بەرز کردەوە بەهۆی تێرخواردنەوە یان حەزنەکردنی لە ئاوەکە.

قَمِحَ الشراب: دەمی لە شەلەمەنییەکە گێڕایەوە چونکە تێراو بوو یان تاڵ‌و تفت‌و سوێر بوو تەبیعەتی نەی برد ◊ **أقمَحَ السُّنبُلُ**: گوڵەگەنمەکە دانەوێڵەکەی دەرکەوت ◊ **أقمَحَ**

القَمْحُ: گەنمەکە پێگەیی ◊ **أقْمَحَ الرجلُ**: پیاوەکە سەری هەڵبڕی بەرەو ئاسمانو چاوی نوقاندنو زەلیلیو بێچارەیی خۆی نیشانداو پارایەوە ◊ **أقْمَحَ بأنفه**: لوتی خۆی بەرز کردو فیزی نواند ◊ **أقْمَحَ الراكبُ الدابّةَ**: سوارەکە لغاوی ولاخەکەی بۆ دواوە کێش کرد ◊ **أقْمَحَ الغُلُّ الأسيرَ**: زنجیرەکە تینی بۆ دیلەکە هێنا ناچاری کرد سەر بۆ حەوا بکا ◊ **إقْتَمَحَ البُرُّ**: گەنمەکە کامڵ بوو بوو بەگەنمی تەواو ◊ **إقْتَمَحَ الحَبَّ ونحوه**: گەنمەکەی کردە مشتییەوە بۆئەوەی بیکاتە ناو دەمییەوە ◊ **إقْتَمَحَ الشرابَ**: دەمی لە خواردنەوەکە گێڕایەوە چونکە تینوی نەبوو یان تامەکەی بەدڵ نەبوو ◊ **تَقَمَّحَ الحَبَّ ونحوه**: دانەوێڵەکەی بەلاوە پەسەند بوو ◊ **تَقَمَّحَ الشرابَ**: بەنابەدڵی شەرابەکەی خواردەوە ◊ **القامِحُ**: کەسێك لەبەر هۆیەك نەخۆشییەك ئاو لەدەمی ناخۆش بێ ◊ **القُماحُ**: نەخۆشییەکە توشی ئاژەڵ دەبێو ناهێڵێ ئاو بخواتەوە ◊ **القِماحُ**: حوشترێکە دەچێتە سەر ئاو و سەر بەرز دەکاتەوەو ئاوەکە ناخواتەوە ◊ **القَمْحُ**: ڕووەکێکی گیاییە دانەوێڵەکەی مەیلەو درێژە چالاییەکی لەناوەڕاست دایە دەهاڕدرێو دەکرێ بەئاردو جۆرەها خواردنی لێ دروست دەکرێ دانەوێڵەکە پێشی دەگوترێ: (الحِنطة، البُرُّ) بەکوردی گەنم ◊ **القُمْحَةُ**: ئەندازەی ئەوەی دەم پڕبکا لەقاوت یان لەئاو ◊ **القَمِيحَةُ**: هەرشتێك ڕەنگی گەنمی بێ ◊ گەنم ڕەنگ بێ ◊ **القَمّاحُ**: گەنم فرۆش ◊ **القَمَحْدُوَةُ**: ئێسقانێکی بەرزەوەبووی پشتی سەرە ئێسقانی پاشە سەر.

قَمَدَ قَمْداً وقموداً: سەرپێچی کرد ◊ بەرگری کرد، نەیهێشت.

قَمِدَ قَمَداً: جەستەی درێژبوو، یان ملی ئەستور بوو.

قَمَرَ فلاناً: لەیاری قوماردا بەسەری دا زاڵ بوو لێی بردەوە ◊ **قَمَرَتْ فلانةُ قَلْبَهُ**: فلان ئافرەت دڵی کابرای بردووە.

قَمِرَ الطَيْرُ: تیشکی گرتە چاوی باڵندەکە بۆئەوەی بیگرێ ◊ **قَمِرَت الليلةُ**: شەوەکە مانگە شەو بوو بەڕوناکی مانگ، شەوڕۆشن بوو.

قَمِرَ فلان: فلانکەس بەهۆی ڕوناکی مانگەوە خەوی لێ زڕاو نوستنی بۆ نەکرا.

قَمِرَ بَهَرَ نور القمر عينيه: شوعلەی مانگ چاوی تاساندنو هیچی نەبینی.

قَمِرَ الرجلُ وغيره: پیاوەکە جەستەی سپیو دەرەوشاوە بوو یان شتەکە سپی بوو.

قَمِرَ الكلأ: لەوەڕەکە زۆربوو ◊ (قَمِرَ الماءُ) ئاوەکە زۆربوو ◊ **قَمِرَ الإبلُ**: حوشترەکە تێراو بوو ◊ **أقْمَرَ الهلالُ**: مانگ خشت بوو، بووبە مانگی شەوی چواردە ◊ **أقمرت الليلةُ**: شەوەکە بەنوری مانگ ڕۆشن بۆوە ◊ **أقْمَرَ القومُ**: خەڵکەکە مانگیان لێ هەڵات، مانگ لێیان دەرکەوت ◊ **أقْمَرَ التَمْرُ**: خورماکە سەرما لێی دا پێش ئەوەی پێ بگا بۆیە شیرین نەبوو ◊ **أقْمَرَ الإبلُ ونحوها**: حوشترەکە کەوتنە ناو لەوەڕی زۆرەوە ◊ **قامَرَهُ مقامَرَةً وقِماراً**: یاری قوماری لەگەڵ کرد ◊ **قَمَّرَ القَمَرُ**: مانگەکە خشت بوو، خەریکە ببێتە مانگی شەوی چواردە ◊ **قَمَّرَ الطيرَ**: تیشکی ڕوناکی لەچاوی باڵندەکە گرت بۆئەوەی شەوکوێری بکاو بیگرێ ◊ **تقامَروا**: یاری قوماریان کرد ◊ **تَقَمَّرَ**: لەشەوی مانگەشەودا کەوتە ڕێ ◊ **تَقَمَّرَ فلاناً**: لەشەوی مانگەشەود

چو بۆلای فلان ٥ تَقَمَّرَ الصَيدَ: فێڵی له نێچیرەکه کرد ٥ دەگوترێ: تَقَمَّرَ عَدُوَّه: چاوەڕێی هەڵاتنی مانگ بوو بۆئەوەی فرسەت له دوژمنەکەی بێنێ ٥ الأقْمَرُ: (وجه أقمر) دەمو چاوی نورانیو ڕوخسار وەکوو مانگ ٥ القِمَارُ: هەر يارییەك گرەو و بردنەوەی تێدابێ ٥ القَمَرُ: تەبارمیەکی ئاسمانییە بەدەوری ئەستێرەیەکی لەخۆی گەورەتردا دەسوڕێتەوەو لە پێڕی ئەوەو شوێنکەوتەی ئەوە ٥ یەکێ لەوانە مانگە کەسەر بەزەوییەو تابیعی ئەوە ٥ هەروا ئەو ئەستێرانەی بەدەوری مەریخو زوحەلو موشتەری دا دەسوڕێنەوە ٥ القمر الصناعي: مانگی دەستکرد، تەبارمیەکە بەرەو ئاسمان هەڵدەدرێ بۆئەوەی بەدەوری زەوی دا بخولێتەوە، بەهۆی صاروخێکی پاڵنەری قۆناغ دیاری کراو ئەو مانگە دەستکردە لەو صاروخە پاڵنەرە خێرایی پێویست وەردەگرێ ٥ چەند ئامێرێکی حەساسی تێدان بۆ وەرگرتنی زانیاریو کۆکردنەوەیانو ناردنەوەی بۆ سەنتەری زانیارییەکانیان لەسەر زەوی لەماوەی سوڕانەوەی دا لەبۆشایی ئاسمان ٥ هەروەکوو چۆن ئەم مانگە دەستکردانە بەکار دەهێندرێن بۆ پەیوەندی ڕادیۆییو تەلەفزیۆنی بەدەنگو ڕەنگەوە، هەروەکوو بەکاردەهێندرێن بۆ چاودێری ئاسمانشوناسیو شتی تر، یەکەم مانگی دەستکرد کە ئادەمیزاد ڕووەو ئاسمان هەڵیدا (٤)ی مانگی ئۆکتۆبەری ساڵی (١٩٥٧م) بوو.

قَمر الدين: حەلوایەکە لە کشمیشو شەکراو دروست دەکرێ لەسەر شێوەی پارچەی تەنك تەنك ٥ دەشگوترێ: (إستدعى مالَهُ القمر) مەڕو مالاتەکەی داونە دەست مانگ چاودێرییان بکا ٥ ئەم قسە بە تەوسەوە ئاڕاستەی کەسێك دەکرێ کە بەخەم ماڵو سامانی خۆیەوە نەبێو بەدڵسۆزی سەرپەرشتیاریی نەکا ٥ القمران: مانگو خۆر ٥ (الشهور القمرية) ئەو مانگانەی ماوەیان بەگوێرەی سوڕانەوەی مانگ بەدەوری زەوی دا دیاریی دەکرێ ٥ (السنة القمرية) بریتییە لە دوانزە مانگی وەها کە ماوەیان بەگوێرەی سوڕانەوەی مانگ بەدەوری زەوی دا دیاری دەکرێ ٥ یەکەم مانگی ساڵی قەمەری مانگی موحەرەمەو دوامانگیشی مانگی (ذوالحجة)یە ٥ القَمِرُ: ڕۆناك، ڕوناککەرەوە، یان مانگەشەو ٥ دەگوترێ: (ليل قَمِرٌ وليلة قَمِرَةٌ) ٥ القَمْراءُ: روناکی مانگ ٥ (الليلة القمراءُ) شەوی مانگەشەو ٥ القُمْرَةُ: زۆر سپی، یان سپی مەیلەو سەوز ٥ القُمْرِيّ: جۆرە کۆترێکە خاڵێکی دەوران دەوری ملی هەیەو دەنگی خۆشە ٥ القُمْرِيَّةُ: کۆترە مێینە لەجۆری قومری ٥ القُمَيْرُ: بچووککراوەی (القَمَر) ٥ دەشکرێ بەناو بۆ سەرەتاو کۆتایی مانگ ٥ القَمِيُّ: ئەو کەسەی یاری قومارت لەگەڵ بکا.

قَمَزَ الشَيْءَ قَمْزاً: شتەکەی بەسەرە پەنجەی هەڵگرت ٥ القُمْزَةُ: کۆمەڵە گڵ کە دەکرێتە نیشانەی ڕێگا ٥ توێکڵی دانەوێڵە.

قَمَسَ الرَجلُ وغيره في الماء قَمْساً: پیاوەکە لە ئاوەکەدا نقوم بوو دوایی سەری دەرهێنایەوە ٥ دەگوترێ: قَمَسَت الآكامُ والقِنان في السراب: گرد و تەپۆڵکەکان لەناو تراویلکەو سەرابەکەدا لەپێش چاو دەمێك گوم دەبونو دەمێك دەردەکەوتنەوە.

قَمَسَ الشَيْءَ: شتەکەی فڕێ دایە ناو ئاوەوەو نقوم بوو ٥ قامَسَ فلاناً فَقَمَسَهُ: لە نقوم کردندا بەسەر فلاندا زاڵ بوو ٥ قامَسَ غيره:

بەرامبەرەکەی نقوم کرد لە نقوم کردن بەسەر بەرامبەرەکەی دا زاڵ بوو ٥ یان شانازی بەسەردا کردو وتی من باشترم لەتۆ لە نقوم کردن دا ٥ دەشگوترێ: (فلان يُقامِسُ الحوتَ): فلانکەس لە مەلەوانیو خۆ نقوم کردن دا لاسایی ماسی دەکاتەوە ٥ ئەم پەندە بۆ کەسێك دەگوترێ: کەبەربەرەکانی کەسێکی لەخۆی بەهێزترو شارەزاتر بکا ٥ **قامَسَ فلان في المكان**: فلانکەس لەو شوێنە دەمێك دەردەکەوێو کاتێکیش دیار نامێنێ ٥ **إنْقَمَسَ الكوكبُ**: ئەستێرەکە ئاوابوو ٥ **إنْقَمَسَ في الماء**: لەناو ئاودا بازی دا ٥ **تَقامَسَ الصِّبْيان في الماء**: منداڵەکان لەناو ئاودا یەکتریان نقوم کرد ٥ **القامِسُ**: مەلەوان، ژێردەریا، ئەو کەسەی بەهۆی ئامێری تایبەتییەوە دەتوانێ بچێتە ژێر دەریا ٥ **القامِسَةُ**: شتی سەرنج ڕاکێش، پیاوی لێ هاتوو ٥ بەڵاو کارەسات ٥ **القاموس**: دەریای گەورەو پانو پۆڕ ٥ ناوی کتێبێکی فەیروز ئابادییە لەبواری زمانەوانیو ڕاڤەی وشەی عەرەبی بەشێو ڕیزبەندییەکی تایبەتی ٥ دوایی کراو بە ناو بۆهەر کتێبێك وشە شی بکاتەوە مانایان بکا ٥ **القَمّاسُ**: بەمانا (القامِسُ) دێ ٥ **القُمُّسُ**: پیاوی گەورەو وەجاخزادەو ڕێزدار لەناو گەلو نەتەوەدا ٥ لەناو مەسیحییەکان پلەو پایەیەکی ناو کەنیسەیە، لە پلەو پایەی (قَسّ) گەورەترە ٥ **القَموسُ**: بیر کە ئەوەندەی ئاو تێدا بێ دۆڵچەی تێدا ون بێ ٥ **القَوْمَسُ**: ڕیش سپیو گەورە پیاوی نەتەوەو گەل ٥ پاشاو فەرمانڕەوا.

قَمَشَ الشَّيْءَ قَمْشاً: شتەکەی لێرەو لەوێ کۆکردەوە ٥ **قَمَشَتِ الريحُ ما على وجه الأرض**: ڕەشەبا خشتو خاڵی سەرزەوی کۆکردەوە ٥ **قَمَّشَهُ**: بۆ موبالەغەو زێدەڕۆیی لەمانای (قَمَشَ) دێ ٥ **إقْتَمَشَهُ**: لێرەو لەوێ شتەکەی کۆکردەوە ٥ **إقْتَمَشَ الطعامَ**: هەرچی لە خواردنەکە هاتە بەردەستی خواردی گوێی نەدایە چاكو خراپ ٥ **تَقَمَّشَ**: هەرچی دەستی کەوت خواردی با خراپو بێکەڵکیش بێ ٥ پۆشاکی باشی پۆشی ٥ **القُماشُ**: هەرچی شتی خراپو بێ کەڵك بێ لەسەر ڕوی زەوی ٥ مرۆڤی خوێڕیو هەتیو مچە.٥ **قُماش البيت**: کاڵای ناوماڵ ٥ شتومەکی پێداویستی مرۆڤ ٥ هەرچی بچندرێ لە ئاوریشمو لۆکەو شتی وا بکرێ بە پۆشاكو پێخەفو پەردەو چەرچەف ٥ **القُماشَةُ**: بەمانا (القماش) دێ ٥ پارچەیەك لە قوماش ٥ **القَمْشُ**: شتی خراپو بێ کەڵك لەهەر جۆرێك بێ ٥ **القَمّاشُ**: فرۆشیاری کاڵای بێ نرخو خراپ ٥ کوتاڵ فرۆش ٥ **قَمَصَتِ الدّابَّةُ قَمْصاً وقِماصاً**: وڵاخەکە چەموش بوو لوشکی هاویشت، جوتەی هاویشت ٥ بەهۆی تەڕدەماخیو نیشاتەوە بازی دا.

قَمَصَ فلان: فلانکەس دڵەڕاوکێی تووش بوو چەموشو سەرپێچی کرد.

قَمَصَ البحرُ السفينةَ: شەپۆلەکانی دەریا کەشتییەکەی هێنایە جەمو جوڵو هەڵبەزو دابەز ٥ **قامَصَ الصَّبِيُّ غيرَه**: منداڵەکە لەبازدانو ڕاکردن دا پێش کەوت ٥ **قَمَّصَ**: بۆ موبالەغە لەمانای (قَمَصَ) دێ ٥ **قَمَّصَ الثوبَ**: لە قوماشەکە کراسی دروست کرد ٥ بەشێ کراسێکی لە قوماشەکە دادڕی ٥ **قَمَّصَ فلاناً**: کراسی لەبەر فلان کرد ٥ **تقامَصَ الصِّبيان** منداڵەکان لە ڕاکردن دا پێشبڕکێیان کرد.

تَقَمَّصَ في الماء: لەناو ئاودا خۆی ئەمدیو و ئەودیو کردو خۆی نقوم کرد ٥ **تَقَمَّصَ القَميصَ**: کراسی لەبەر کرد ٥ **تَقَمَّصَ شخصية غيره**: لاسایی

كەسێكی تری كردەوەو خۆی وەكوو ئەو نیشان دا لە شێوە و ڕەوشت دا ٥ **القَمَصَةُ**: مێشولەی بچوك كە بەسەر ئاوەوە دەفڕن ٥ **القُمُصُ**: لەلای مەسیحییەكان بەمانا (القُمَّسُ) دێ ٥ **القَمیصُ**: كراس ٥ جیلباب ٥ پەردەی دڵ ٥ مەشیمە ٥ ژێركراس و فانیلە.

قَمَطَ الشَّيْءَ قَمْطاً: شتەكەی شەتەك دا پێچایەوە، قوماتی كرد ٥ دەگوترێ: (قَمَطَ المولودَ) منداڵەكەی پێچایەوەو جەستەی ڕێك كردو بە پەڕۆی قومات شەتەكی دا.

قَمَطَ الأسیرَ: مرۆڤە دیلەكەی دەست و قاچ بەستراو كرد، دەست و قاچی بەحەبلێك پێكەوەبەست.

قَمَطَ الحیوانَ: دەست و قاچی ئاژەڵەكەی لەكاتی سەربڕین دا بەست.

قَمَطَ الإبلَ: گاڕانە حوشترەكەی ڕیز كردو كردنی بەزنجیرە بەستوی یەك لەدوا یەك

قَمَطَ الثوبَ: ناوەڕاستی پۆشاكەكەی تەسك كردەوە بۆئەوەی بەجەستەیەوە بنوسێ.

قَمَّطَ الأسیرَ والحیوانَ: بەمانا (قَمَطَهُ) دێ ٥ **القامِطَةُ**: ئامێرێكە بۆ بەیەكەوەبەستنی شتەكان ٥ **القِماطُ**: حەبل یان پارچە قوماشێكی تایبەتییە بۆ شت پێچانەوەو شت شەتەك دان ٥ پارچە پەڕۆیەكە منداڵی ساوای پێ قومات دەكرێ ٥ **القِمْطُ**: حەبل و گوشێكە لە لیف یان لە خوص دروست دەكرێ و گورزە پەڕۆ لقی دارخورما و شتی وای پێ دەبەسترێ ٥ حەبلێكە دەست و قاچی مەڕو بزنی پێ دەبەسترێ لەكاتی سەربڕینی دا ٥ **القَمَّاطُ**: قومات دروستكەر، ئەو كەسەی پیشەی سەرەكی قومات دروستكردن بێ بەهەموو جۆرەكانییەوە ٥ دزو جەردە ٥ **القَمِیطُ**: تەواو و كامڵ ٥ دەگوترێ: (مَرَّ بنا عام قمیط) ٥

قَمْطَرَ الشَّيْءُ: شتەكە كۆبۆوە ٥ **قَمْطَرَ العدوُّ**: دوژمن هەڵات ٥ **قَمْطَرَ الشَّيْءَ**: شتەكەی كۆكردەوە ٥ **قَمْطَرَ القِربَةَ**: كوندەكەی پڕ كردو بەبەن دەمی كوندەكەی بەست ٥ **إقْمَطَرَّ**: كۆبۆوە و وێكهاتەوە ٥ **إقْمَطَرَّ الیومُ أو الحربُ**: ڕۆژەكە زۆر توندو تیژ بوو ٥ یان شەڕەكە زۆر توندو سامناك بوو ٥ **إقْمَطَرَّ للشَّرِّ**: خۆی بۆ شەڕو پێكدادان ئامادە كرد ٥ **إقْمَطَرَّ الأشیاءُ**: شتەكان كۆبوونەوەو كەوتنە سەر یەك ٥ **القُماطِرُ**: شتی كۆبۆوەو وێكهاتووە ٥ **القِمَطْرُ**: سندوق و دۆلابی تایبەت بە پاراستنی كتێب ٥ **القِمَطْری**: جۆرە ڕۆیشتنێكە ماسولكەی جەستەی تێدا گشت دەكرێ و توند دەكرێنەوە ٥ **القَمطریر**: گرژو ترش و تاڵ.

قَمَعَ الشَّرابُ قَمْعاً: شەرابەكە بەبێ قوم لێدان بەقوڕگ دا ڕۆیشتە خوار.

قَمَعَ في البیتِ وغیره: بەهەڵاتوویی چووە ناو خانوەكە.

قَمَعَ فلاناً: بەئاسنێكی سەر چەماوە یان دارێكی وەكوو گۆچان لەفلانكەسی دا ٥ لەتەپڵی سەری دا ٥ نەیهێشت بگاتە ویستی خۆی ٥ ژێر بارو زەلیلی كرد.

قَمَعَ البردُ النَّباتَ: سەرما گژو گیاو ڕووەكەكانی هەڵپڕوزاند.

قَمَعَ الإناءَ: ڕەحمەتەی خستە ناو قاپەكەوە ناو بەرمیل و تەنكییەكەوە بۆئەوەی شلەمەنی تێ بكا.

قَمَعَ القِربَةَ: زاركی كوندەكەی هەڵگێڕایەوە بەڕوی دەرەوەداو نوشتاندیەوە.

قَمَعَ سَمْعَهُ لفلان: گوێی بۆ فلان كلۆر كردو جوان گوێی بۆ ڕاگرت.

قَمَعَ ما في الإناء: چی لەقاپەکەدا بوو یان لەناو زەرفەکەدا بوو هەمووی خوارد، هەمووی هەڵگرت.

قَمَعَ البُسْرَةَ: چرووزە تازە شینبووەکەی هەڵکەند ◊ **قَمِعَت عینُهُ قَمَعاً**: چاوی کەم بینا بوو، چاوی کوێرە موشەو چاو کز بوو ◊ **قَمِعَت الظَّبْیَةُ** وهەروەها: ئاسکەکە بەهۆی پێوەدانی مێشە سەوزە، یان چوونی بۆ ناو لوتییەوە سەری ڕاوەشاند.

قَمِعَ الفرسُ: ئەسپەکە هەڵسڵەمیەوەو ڕاپەڕی ◊ یان ئەژنۆیەکی ئەستوور بوو.

قَمِعَ الفصیلُ: بێچووەکە گەورە بوو بەرز بۆوە بەزی زۆر بوو ◊ دەگوترێ: (سنام قَمِعٌ) ◊ **قَمَّعَتِ البُسْرَةُ** وهەروەها: چرووزە شین بووەکان هەڵکەندران ◊ **قَمِعَت المرأةُ بنانَها بالخضاب**: ئافرەتەکە سەرپەنجەکانی بەخەنە ڕەنگ کرد ◊ **إقْتَمَعَ السِّقاءَ**: کونی کوندەکەی خستە ناو دەمیەوەو ئاوی لێ خواردەوە ◊ **إقْتَمَعَ ما في الإناءِ**: ئەوەی لەناو قاپەکەدا بوو یان لەناو زەرفەکەدا بوو هەمووی خوارد، هەمووی هەڵگرت ◊ **إقْتَمَعَ الشَّیْءَ**: هەڵبژاردەی شتەکەی بۆ خۆی برد ◊ **إنْقَمَعَ**: ونبوو ◊ چووە پەنا بەردەوەو خۆی شاردەوە ◊ **إنْقَمَعَ في البیتِ**: بەشڵەژاوی و بەهەڵاتوویی چووە ناو خانووەکەوە ◊ بەتەنیا لەماڵەوە دانیشت ◊ **تَقَمَّعَتِ الظَّبْیَةُ** وهەروەها: بەمانا (قَمِعت) دێ ◊ **تَقَمَّعَت في البیت**: بەمانا (إنْقَمَعَ) دێ ◊ سەرسام و سەرگەردان بوو ◊ ژێردەستەو زەلیل بوو ◊ **تَقَمَّعَ الشَّیْءَ**: هەڵبژاردەی شتەکەی هەڵگرت ◊ **تَقَمَّعَ الحمارُ**: گوێدرێژەکە سەری ڕاوەشاند بۆئەوەی مێشە سەوزە لەخۆی دەرکا ◊ دەشگوترێ: (ترکت فلاناً یَتَقَمَّعُ) فلانکەسم جێ هێشت لەبەر بێ ئیشی مێشی دەردەکردن ◊ **الأقْمَعُ**: مرۆڤێکە ئێسقانی گەرووی گەورەیە ◊ **القِمْعُ**: ڕەحەتێ؛ ئامێرێکی سەر بڵاوی بن تەسکی لولەیی، بۆئەوەی شلەمەنی و شتی وای پێ بکەیە ناو تەنکی و بەرمیلەوە ◊ دەشگوترێ: (وَیلٌ لأقماع القوم) هاوار بۆ ئەو خەڵکانەی دەبیستن و پەندی لێ وەرناگرن ◊ **القِمْعُ من الرمان**: ئەو پرژو پاڵەی بە هەنارەوەن ◊ **القِمْعُ من الورد**: ئەو بنکە سەوزەی گوڵ کەلەسەر لقەوە دەمێنێتەوە دوای وەرینی پەلکە گوڵەکان ◊ **القِمَعُ**: بەمانا (القِمْعُ) دێ ◊ دەشگوترێ: (فلان قِمَعُ أخبار) فلانکەس شوێن هەواڵەکان دەکەوێ و لێیان دەکۆڵێتەوەو باسیان لێ دەکا ◊ **القَمَعُ**: ئەستوورایی و ڕەقییەکە لە یەکێك لە ئەژنۆی ئەسپ دا ◊ ئێسقانێکی بچوکە لە گەرودا لەدیوی دەرەوە بەرز دەبێتەوە ◊ بۆری هەناسە لەسەرەتای قوڕگەوە بۆسەر سییەکان ◊ **القَمَعَةُ من الشَّیْءِ**: هەڵبژاردەی شت ◊ شێواویەکە لە قلینچکی چاوداو سوور هەڵگەڕانیەتی ◊ **القَمَعَةُ**: سەر ◊ تۆپەڵاکی دووگی حوشتر ◊ زیپکەیەکە لەدیوی ناوەوەی لێو پەیدا دەبن ◊ خراپ بوون و تێکچوونی قلینچکی چاو ◊ **قَمَعَةُ الذنب**: لایەکی کلك ◊ هەروا وشەی (القمعة) ناوە بۆ مێشێکی شینی گەورە دەچێتە ناو لوتی وڵاخ و ئاژەڵەوە ◊ هەروا لەکاتی گەرمادا بەحوشترو حەیواناتی ترەوە دەنیشێ و دەیگەزێ ◊ **القَمِیعَةُ**: ئەو بەرزاییەی نێوان دوو گوێی ئاژەڵ ◊ لایەکی کلك ◊ **المِقْمَعَةُ**: دارێکە یان ئاسنێکە سەرێکی چەماوەتەوە پێی لەسەری فیل دەدرێ بۆئەوەی ژێر بار بێ ◊ **قَمْقَمَ الشَّیْءَ**: شتەکەی کۆکردەوە : **تَقَمْقَمَ**: چووە ناو ئاوەوەو نقوم بوو تاخنکا :

تَقَمْقَمَ الشيْءَ: چووە سەر تۆپەڵاکی شتەکە ٥ القَمْقام: دەریا ٥ کێشەو نیزاع ٥ دەگوترێ: (وقع في قَمْقام من الأمر) ٥ کەوتە ناوکێشەو نیزاعەوە گەورەو ڕێزدارو شکۆمەند ٥ القُمْقُمُ: گوڵاودانێکە لە شوشە یان زیو یان مس ئاوی گوڵی تێدەکرێو پێی دەپرژێندرێ ٥ حەوجۆشو شتی وا کەناوی تێدا گەرم دەکرێ ئەم جۆرە ئامێرە لای خواروی پانو لای سەروی تەسکە ٥ هەروا زەرفێکی خورافیو ئەفسانەییە گوایە بەقسەی کولەومنانیو پیاوە دەستبڕەکان شەیاتینییە سەرپێچیکەرەکانیان تێدا بەند کردون ٥ القُمْقُمَةُ: قومقومەو حەوجۆشو مەسینە لەمسو شتی وا کەدوو هەنگڵی هەبن.

قَمِلَ الثوبُ أو الرأسُ قَمَلاً: جانەوەری ئەسپێ لە پۆشاکەکەدا یان لەناو قژی سەردا زۆر بوون.

قَمِلَ الرجلُ: پیاوەکە زۆر کورتەباڵا بوو.

القَمْلَةُ: ئەسپێ، گیانەوەرێکە لەجەستەدا پەیدا دەبێ کە چڵکنو پڵکن بێ ٥ القُمَّلُ: جانەوەرێکە لەپێری گەنەو لەگەنە بچوکترە حەزی لەوەیە لەناو جەستەو توکی حوشتری لەڕدا بژی ٥ هەروا ناوە بۆ جانەوەری سن کەلە دەغڵودان دەداو مۆخەکەی دەخوا، بەعەرەبی ناوێکی تریشی هەیە پێی دەگوترێ: (النَطاط) ٥ قَمَّتِ الشاةُ: مەڕەکە بەدوو لێوی لەوەڕی کەموکوڕی خستە دەمیەوە بۆئەوەی بیخوا ٥ قَمَّتِ البيتَ: ماڵەکەی ماڵی.

قَمَّ ماعلى الخوان: چی لەسەر سفرەکە هەبوو هەمووی خواردو هیچی لێ نەهێشتەوە ٥ قَمَّمَ النجمُ: ئەستێرە هاتە ناوەڕاستی ئاسمان لەئاستی سەرمان بوو ٥ قَمَّمَتِ الشاةُ: مەڕەکە لەخشتو خاڵی ماڵدراو و شتی فڕێدراو دا لەوەڕا ٥ إقْتَمَّت الشاةُ الحَبَّ: مەڕەکە لەدانەوێڵە گەڕا بۆئەوەی بیخوا ٥ إقْتَمَّ فلان ماعلى الخوان: فلانکەس چی لەسەر سفرەکەبوو خواردی ٥ قَتَمَّ الشيْءَ: چووە سەر تۆپەڵاکی شتەکە ٥ تَقَمَّمَ: بەشوێن قومامەو شتی وادا گەڕا.

تَقَمَّمَ الجَبَلَ: بەکێوەکەدا سەرکەوت تا گەیشتە تۆپەڵاکو سەرانسەری کێوەکە ٥ تَقَمَّمَ النخلةُ: چووە تۆپەڵاکی دارخورماکە ٥ القُمامَةُ: خشتوخاڵی ماڵدراوی ناو ماڵو سەرشەقامو کۆڵانو کۆکراوە بۆ فڕێدان ٥ القِمَّةُ من كل شيءٍ: تۆپەڵاکو سەرانسەری شت ٥ جەستەو قەبارە ٥ هەروا بەمانا (هەموو) دێ ٥ دەگوترێ: (جاء القوم قِمَّةً) خەڵکەکە هەموویان هاتن ٥ القَمِمُ: ڕوەکو پاقلەو شتی وای وشکەوەبوو ٥ المِقَمُّ: ئەو کەسەی هەرچی دەست بکەوێ لەسەر سفرە دەیخوا ٥ المَقَمَّةُ: حاویەو شریفو شتی وا کە قومامەی تێ دەکرێ ٥ المِقَمَّةُ: گەسک ٥ دوولێوی ئاژەڵی دووسم ٥ وەکوو مەڕو بزن.

قَمِنَ كذا قَمَناً: شیاوی ئەوە بوو.

قَمُنَ بكذا بەمانا (قَمِنَ) دێ ٥ تَقَمَّنَ الشيْءَ: بەسەر شتەکەی دا ڕوانی بۆئەوەی هەڵی بگرێ ٥ تَقَمَّنَ موافقتە: هەوڵی بەدەستهێنانی ڕەزامەندی ئەوی دا ٥ القَمِنُ: لایەقو شیاو ٥ القَمَنُ: نزیک ٥ دەگوترێ: (داري قَمَنٌ من دارە) ٥ خێراو گورجو گۆڵ ٥ لایەقو شیاو و گونجاو.

القَمِنَةُ: بۆگەن ٥ دەگوترێ: (رائحة قَمِنَةٌ) بۆنێکی ناخۆشو بۆگەن ٥ القَمِينُ: لایەقو شیاو ٥ نزیک ٥ خێراو گورجو گۆڵ ٥ تونی حەمام ٥ شوێنی خشت سوورکردنەوە (کورە خشت) ٥ المَقْمَنَةُ: دەگوترێ: (هذا الأمر مقمنة لذلك) ئەم کارە

لایەق‌و شیاوە بۆنەوە ◊ قَمَهَ البعیرُ قموهاً: حوشترەکە سەری بەرز کردەوەو ئاوی نەخواردەوە ◊ قَمَهَ الشَّيْءُ في الماء: شتەکە لەناوەکەدا جار هەبوو نقوم دەبوو جاریش هەبوو دەردەکەوتەوە.

قَمَهَ: بەسەرگەردانی بەناو ولاتدا رۆیی‌و نەیزانی بۆ کوێ دەچێ.

قَمَهَ قَمَهاً: ئیشتیهای خواردنی کەم بوو ◊ تَقَمَّهَ في الأرض: سەری خۆی هەلگرت‌و رۆیی ◊ قَمَت الإبلُ قَمْواً وقَمْياً: حوشترەکە قەلەو بوو.

قَمَى فلانٌ الى البيت: فلانکەس چووە ناو خانوو.

قَمَى فلان الدار قَمْياً: فلانکەس خانوەکەی مالی‌و ساکی کردەوە ◊ أقمى الرجلُ: پیاوەکە دوای کزو لاواریی قەلەو بوو ◊ لەمالەوە گۆشەگیر بوو بۆ خۆپاراستن لەفیتنەیی ◊ أقمى عَدُوَّهُ: دوژمنەکەی ژێربار کرد ◊ قاماني الرجلُ وغيهُ: پیاوەکە هاورا بوو لەگەلم دا ◊ القاميَةُ: نافرەتی تێ شکاو لەناخی خۆیدا ◊ المَقماةُ: ئەو شوێنەی خۆر لێی نادا.

قَنَأَ الشيءُ قَنوءاً: شتەکە زۆر سوور بوو ◊ قَنَأت اللحيةُ من الخضاب: موی ریش بەهۆی بۆیەکردن بە وسمە رەش بوو ◊ (قَنأ أطراف الجارية بالحناء) دەست‌و قاچی کچەکە بەخەنە سوور بوو.

قَنَأ الجلدُ: پێستەکە خرایە ناو دەباغ.

قَنَأ لِحْيَتَهُ: ریشی بەو سمە رەش کرد.

قَنَأ اللَّبَنَ: شیرەکەی تێکەلّ بەئاو کرد.

قَنِئَ الأديمُ قَنَءاً: پێستەکە گەنی، خراپ بوو ◊ قَنِئَ فلان: فلانکەس مرد ◊ أقنأ الأديمَ: پێستەکەی خراپ کرد، رزاندی ◊ أقنأ الشَّيْءُ فلاناً: شتەکە لەفلانکەس نزیک بۆوە ◊ أقنأ فلاناً: فلانکەسی کوشت، یان هەلّی نا بۆ کوشتن ◊ قَنَّأ: بۆ زێدەرۆیی لەمانا (قَنأ) دێ ◊ المَقْنَأةُ: شوێنێك خۆری لێ هەلّنەیێ، خۆر لێی نەدا ◊ المَقْنُوءَةُ: بەمانا (المَقْنَأة)دێ.

قَنَبَ الزَّهرُ قَنْباً وقنوباً: گولەکە پەردەی خۆی دڕی‌و پشکوت ◊ قَنَبَتِ الشمسُ: خۆر بەتەواوی ئاوابوو ئاسەواری دیار نەما.

قَنَبَ الرجلُ في بيته: پیاوەکە چووە ناو مالەکەی.

قَنَبَ العِنَبَ: هەرچی زیان بەترێیەکە بگەیەنێ لێی کردەوە ◊ أقْنَبَ: خۆی لەفەرمانڕەوا یان لەخاوەن قەرز شاردەوە ◊ لە رۆیشتن دا هەنگاوی فراوانی هاویشتن ◊ أقْنَبَ الخيلُ نحوالعدو: ئەسپ سوارەکان کۆبوونەوە بۆنەوەی هێرش بەرن بۆسەر دوژمن ◊ قَنَّبَ الزَّرْعُ: کشت‌وکالەکە گولّی کرد ◊ قَنَّبَ الزَّهرُ: گولەکە پشکوت، لەپەردە هاتەدەر ◊ قَنَّبَ الخيلُ نحو العدوّ: بەمانا (أقنب) دێ ◊ قَنَّبَ شجرَ العنب: تولە زیادو بێ کەلّکەکانی دارمێوەکەی بڕین هەلّی پەرداوتن ◊ تَقَنَّبَ في بيته: چووە ناو خانووەکەیەوە ◊ تَقَنَّبَ الخيلُ نحو العدو: بەمانا(أقْنَبَ) دێ ◊ القانِبُ: تەتەر، مرۆڤی خۆشرۆ کە لە شوێنێکەوە نامەو شتی وا بەرێ بۆ شوێنێکی تر ◊ القُنابُ: غونچە (ئەو پەلکە گەلایانەی گولەکەیان لەخۆگرتووە) ◊ القِنابُ بەمانا (القُنابُ) دێ ◊ چنگی شێر ◊ ئەو پەردەیەی کە نینۆکەکانی شێر دەشارنەوە : قناب القوس: ژێی قەوس‌و کەوان ◊ القُنْبُ کوندەو گوێنی یان پەردەیەك کە شت لەخۆ دەگرێ ◊ وەکوو پەردەی داپۆشەری چنگو نینۆکی شێر ◊ پەردەی داپۆشەری گولّی

نەپشکوتوو ٥ هەروا ناوە بۆ نینۆکی شێر ٥ شیراعی گەورەی کەشتی ٥ **القُنابَةُ**: بەمانا (القُنابُ) دێ ٥ **القِنَّبُ**: ڕوەکێکی ساڵانەی کشتوکاڵی لیفییە لە پێری (القِنَّبِيَّة) توێکڵەکەی بادەدرێو حەبلی گوشی لێ دروست دەکرێ ٥ **القُنَّبُ الهِندِي**: جۆرە ڕوەکێکی (قینەبییە) مادەی سرکەرو بێهۆشکەری لێ بەرهەم دەهێندرێ پێی دەگوترێ: حەشیشە ٥ **القَنبُ**: کۆمەڵانی خەڵك ٥ هەوری پڕو گەواڵ گەواڵ ٥ **القَنّابُ**: ڕێبوارو هاتوچۆکەری بەپەلە ٥ **المِقْنَبُ**: شێوە قەفەزو بێژنگێکە ڕاوکەر نێچیرەکانی تێدەخا ٥ هەروا ناوە بۆ کۆمەڵە ئەسپ سوارێك ژمارەیان لەخوار سەدەوەنو خۆیان ئامادە دەکەن بۆ هێرش بردن بۆسەر دوژمن ٥ **القُنْبُرَةُ**: بڕوانە مادەی (القُبَّرَةُ) ٥ **القُنبيط**: قەرەنبیط، قەرابیط ڕوەکێکە دەکوڵێندرێو دەخورێ ٥ **قَنْبَعَ في بيتِه**: لەماڵی خۆیدا ونبوو، خۆی شاردەوە ٥ **قَنبَعَت الشجرةُ أو البقلةُ**: درەختەکە هێشتا گوڵەکەی نەپشکوتووەو غونچەن ٥ **قَنْبَعَ فلان**: فلانکەس ڕقی هەڵساو ڕەگی لاملی فش بوون ٥ **القُنْبُعُ**: پەردەی گوڵ ئەو پەڕانەی دەوری غونچەی گوڵ دەدەن پێش پشکوتنی ٥ پەردەی گوڵە ڕوەك ٥ پەردەی گوڵە گەنمو جۆ ٥ پیاوی کورتە باڵای هیچو پوچ ٥ **القُنْبُعَةُ**: وەرەقەی لای خواروی گوڵ، بەرگی خونچە ٥ پەڕۆیەکە تەنك دەدورێو لەبەر منداڵ دەکرێ ٥ **قَنْبَلَ فلان**: فلانکەس لەناو هۆزو خێڵدا ژیاو وازی لە گۆشەگیری هێنا ٥ **القُنابِلُ**: پیاوی ڕق ئەستوورو بەهێزو بەتوانا ٥ سەرزل ٥ **القَنْبَلُ**: کۆمەڵە خەڵكو ئەسپ سوار کە ژمارەیان لەنێوان سی تا چل ٥ **القُنْبُلُ**: پیاوی ڕق ئەستوورو بەهێز ٥ کوڕی گەنجی سەرزلی ڕۆح سوك ٥ **القَنْبَلَةُ**: بەمانا (القَنْبَلُ) دێ ٥ **القُنْبُلَةُ**: تەڵەو داوێکە (ابو براقش)ی پێ ڕاودەگرێ ٥ قەبارەییەکی مەعدەنییە کلۆرە ناواخن دەگرێ بە مەوادی تەقینەوەو دەهاوێژرێ بەهۆی تۆپەوە یان بەدەست بە کوردی پێی دەڵێن: بۆمبا بۆمب ٥ **القُنبُلانية من القدور**: ئەو مەنجەڵانەی خواردنی سی چل کەسی تێدا ئامادە دەکرێ.

قَنَتَ قنوتاً: ملکەچی فەرمانی خودا بوو، بەندایەتی خۆی بۆ خودا ڕاگەیەند ٥ درێژەی بەنوێژو پاڕانەوە دا.

قَنَتَ اللهَ: پابەندی بەندایەتی کردنو خوداپەرستی بوو ٥ **قَنَتَت المرأةُ لزوجها**: ئافرەتەکە گوێ بیستی فەرمانی مێردەکەی بوو ٥ (فهي قنوت).

قَنُتَ قَناتةً: کەمخۆر بوو ٥ **أقنَتَ**: لە نوێژدا زۆر ڕاوەستا درێژەی بە پێوە ڕاوەستان دا ٥ درێژەی بە غەزاکردن دا ٥ هەموو ساڵێ حەجی کرد، ملکەچو پابەندی فەرمانی خودا بوو ٥ دوعای شەڕی لە دوژمنی کرد ٥ **قَنَّتَتِ المرأةُ لزوجها**: بۆ زەهێدەرۆیی لەمانای (قَنَتَ)دا دێ ٥ **إقْتَنَتَ**: ملکەچ بوو ٥ **القُنُوتُ**: تاعەتو ملکەچی، دوعاکردن.

قَنَحَ الشاربُ قَنحاً: شلەمەنی خۆرەوەکە دوای تێر خواردنەوە لە ناوو شتی وا زۆری لەخۆی کرد بۆ زیاتر خواردنەوە.

قَنَحَ من الشراب: ئاوەکەی هەڵملیست.

قَنَحَ العودَ والغصنَ: لایەکی دارەکە یان لقەکەی چەماندەوە وەکوو گۆچانی لێ کرد.

قَنَحَ البابَ: دارێکی تاشیو دەرگاکەی پێ بەرز کردەوە ٥ **أقنَحَ البابَ**: بەمانا (قنحه) دێ ٥ **قَنَّحَ**

الباب: گرێژمنە، یان کلیلی دەرگاکەی چاك کردەوە ◊ تَقَنَّعَ من الشراب: شەرابەکەی بەنابەدڵیو لەسەر تێراوی خواردەوە ◊ القُنَّاحُ: مەتاڵو پەردەی دەرگا ◊ القُنَّاحَةُ: کلیلێکی درێژو خوارە بۆ کردنەوەی شت ◊ هەرپارچە دارێك بیخەیە ژێر دارێکی ترەوە بۆئەوەی جمەوجۆڵی پێ بکا وەکوو گرێژمنە.

قَنَدَ السَّویق قَنداً: هەنگوینو پوختەی شیرینی کردە ناو قاوتەکەوە ◊ أقند السَّویق: بەمانا (قنده) دێ ◊ قَنَّدَ السَّویق: بەمانا (قَنَدَهُ) دێ ◊ القَنْدُ: هەنگوینو پوختەو پاڵفتەی قەصەبی شەکر کە ڕەق بێ ◊ القِنْدَأو: مرۆڤی گورجو گۆڵ ◊ حوشتری خۆشڕۆ ◊ القَنْدَةُ: کلۆشەکر پارچەیەك لە شەکر ◊ القِندید: گوشراوی قەصەبی شەکر کە توندو ڕەق بوو ◊ شەراب ◊ کافور ◊ عەنبەر ◊ میسك ◊ قَنْدَسَ: دوای تاوانکردن تۆبەی کرد ◊ قَنْدَسَ في الأرض: ملی خۆی لە ڕێگاناو ڕۆییو ئاوڕی نەدایەوە ◊ القُنْدُسُ: گیانلەبەرێکە ڕەفتارو شێوە جرجە، لەپێری (القندسیة) توکنو کلك بەهێزە لەوڵاتی ئەوروپاو ئەمریکای باکوردا هەیە ◊ قَنْدَلَ فلان: فلانکەس سەری گەورەیە ◊ بەهێواشیو لەسەرەخۆ ڕۆیشت ◊ القَنادِلُ: سەرزل ◊ القَنْدَلُ: بەمانا (القنادِل) دێ ◊ القِندیلُ: چرایەکە وەکوو ئەستێرە وایە، لەناوەراستیدا پلیتەیەك هەیە، ئاو و زەیتی تێ دەکرێو هەڵدەگیرسێندرێ ◊ القُنْزُعُ: تووکی دەوران دەوری سەر ◊ ئەو پەڕو پۆڵەی کۆبۆتەوە بەسەر سەری کەڵەشێرو قوبەبڕەوەیە ◊ القَنْزَعَةُ: مووی دەوران دەوری سەر ◊ پارچەموو (گودلە) کەبەسەری منداڵەوە دەهێڵدرێتەوەو ناتاشرێ ◊ القُنْزُعَةُ: بەمانا (القَنْزَعَةُ) دێ ◊ ئافرەتی زۆر کورتەباڵا ◊ پەڕو پۆڵی کۆبۆوە بەسەر سەری کەڵەشێرەوە ◊ أقْنَسَ فلان: فلانکەس لافی وەجاخزادەیی لێ داو بۆخۆیشی خوێڕیو هەتیو مچەیە ◊ القِنْسُ: ئەصڵو بنەچە ◊ تۆقەسەر ◊ القَنَسُ: ڕشانەوەی کەم ◊ القونس: پێشەسەر ◊ تۆقەسەری کڵاو خوزە ◊ ئێسقانێکە لەنێوان دوو گوێچکەی ئەسپ دا بەرزەوە بووە ◊ ناوەڕاستی ڕێگا ◊ قَنْسَرَتْهُ السِّنُّ أو الشدائد: ساڵانی تەمەن یان بەڵاو جورتەم پیریان کرد ◊ تَقَنْسَرَ: پیر بوو جەستەی وێکهاتەوە. ◊ القُناسِرُ: بەڵاو ناخۆشی ◊ القَنْسَرُ: پیرو بەساڵاچوو ◊ کۆن.

قَنَصَ الصَّیدَ قَنصاً: نێچیرەکەی ڕاو کرد ◊ إقْتَنَصَ الصَّیْدَ: نێچیرەکەی ڕاوکرد ◊ تَقَنَّصَ الصیدَ: نێچیرەکەی ڕاوکرد ◊ القانِصة من الطیر: چڵێدانە، بەشێکە لە مەعیدەو تێیدا خواردن وردوهاڕ دەکرێ ◊ ئەم چڵێدانە بۆئەو باڵندانەیە بژێویان دانەوێڵەو شتی وایە وەکوو مریشكو کۆترو ئەو جۆرە باڵندانە ◊ هەروا لەهەندێ گیانلەبەری تریش دا هەیە کە خۆراکیان شتی قورس بێ ◊ القَنَصُ شەبەکەوداو ◊ القنیصُ: ڕاوچی، شەبەکەو داو : القُنْصُلُ: وەکیلو نوێنەری دەوڵەتێك لە دەوڵەتێکی تردا پلەو پایەی لەخوار سەفیرەوەیە، کاروباری سیاسیو بازرگانیو ڕۆشنبیریو پەروەردەیی لەو وڵاتەدا سەروکاری دەکا ◊ (بنت القنصل) جۆرە ڕوەکێکی (السوسیة) لە وڵاتی میصر هەیە ◊ القُنْصُلِیَّةُ سەفارەتخانە، شوێنی ڕەسمی قونصول.

قَنَطَ قنوطاً: نائومێد بوو بەتەواوی لێی نائومێد بوو.

قَـنَطَ قنوطـاً وقناطـةً: نائومێـد بـوو ٥ **أقْنَطَـهُ**: نائومێـدی کـرد ٥ **قَنَّطَـهُ**: بـەمانا (أَقْنَطَـهُ) دێ ٥ **قَنْطَـرَ**: لادێـی بەجێهێشت بووبـە شارنـشین ٥ دەوڵەمەندبوو بوو بەخاوەن پارەو پوڵی زۆر ٥ **قنطـر علینـا**: زۆر مایـەوەو لەشـوێنی خـۆی نـەجولا ٥ **قَنْطَـرَ البنـاءَ**: خانومکـەی لەشـێوەی کەوانـەیی دروسـتکرد ٥ **القِنْطـارُ**: ئامێرێـکی پێوانەییە بەگوێرەی ولات پێوانەکەی دەگۆرێ لـەولاتی میـصر دەگاتـە ریطل ٥ واتـە: (٤٤,٩٢٨ کغـم) ٥ مـاڵو سـامانی زۆر ٥ **القنطـرة**: پـردی کەوانەیی کەبەسەر روبارەوە دروست دەکرێ بۆ پەرینـەوە بەسـەری دا ٥ **المُقَنْطَـرُ**: (بنـاء مُقَنطـر) باڵەخانەیـەکی کەوانەییـە پەنجـەرەو دەرگـاو دیکۆراتی کەوانـەیی دروست کـراوە ٥ **القنـاطیر المقنطـرة**: مـاڵو سامانی زۆرو سـەریەك نـراو ٥ **قَنَعت الإبلُ والغنمُ قَنْعاً**: حوشترو مەرو بزنەکان گەرانەوە بۆ ئاغـەڵو تەویڵەی خۆیـان ٥ **قَنَعت الشاةُ**: مەرەکە گوانی بەرز بوونەوە

قَنَعَ فـلان قنوعـاً: قەناعـەتی بەشتی کـەم کـرد ٥ بەبەشی خۆی رازی بوو ٥ (فهو قانع وقنیع).

قَنَعَ الی فلان: بۆی ملکەچ بوو کەوتـە ژێـر رکێفی فلانکەسەوە.

قَنِـعَ قَنَعـاً وقناعـةً: رازی بـوو بـەوەی پێـی درا ٥ **أقْنَعَت الشاةُ**: بەمانا (قَنَعت) دێ ٥ **أقْنَـعَ البعیرُ**: حوشـترەکە سـەری راکێـشا بـۆلای حەوزەکـە بۆئـەوەی ئـاو بخواتـەوە ٥ **أقْنَـعَ فـلان یدیـه في الصلاة**: فلانکـەس هـەردوو دەستی خـۆی بـەرز کردنەوە بۆلای ئاسمانو داوای رەحـمو بـەزەیی لـەخودا کـرد ٥ **أقْنَـعَ فلانـاً الـشيءُ**: شـتەکە فلانکەسـی رازی کـرد.٥ **أقْنَـعَ الإبـلَ والغـنمَ**: حوشترو مەرو بزنەکانی روەو لەوەرگا ئاژوتن ٥ یان بـەرەو ئاغـەڵو تەویلـەی خۆیـان ئاراسـتەی کـردن ٥ **أقْنَـعَ رأسـهُ وعُنُقَـهُ**: سـەری بۆئاسمـان بـەرزکردەوەو چاوی لـەئاسمان بـڕیو زەلیلـیو داماوی خۆی رانوانـد ٥ **أقْنَعَ حَلقه وفَمَه**: دەمـیو قـورگی بـەرز کردنـەوە بۆئـەوەی شتێـکی لەشلـەمەنییەکە دەسـت بکـەوێ بیخواتـەوە ٥ **أقْنَـعَ الإنـاءَ**: قاپەکـەی خـوارکردەوە بۆئـەوەی ئـەوەی تێیدایـە رۆی بکـا ٥ **قَنَّعَـهُ**: رازی کـرد ٥ **قَنَّعَ المرأةَ**: چارشێوەی لەبـەر ئافرەتەکە کـرد ٥ **قَنَّعَ رأسَ الجبل**: چووە سەر تۆپـەڵاکی کێوەکە ٥ **قَنَّعَ فلاناً بالسیف أو السوط أو العصا**: بەشمشێر یان بەقامچی یان بەعەصا فلانکەسی داپلۆسی ٥ **تَقَنَّعَ**: بەناچاریی قەناعەتی بەسەر خۆی دا هێنا ٥ خۆی بـە چارشێو و شتی وا داپۆشی ٥ **تَقَنَّعت المرأةُ**: ئافرەتەکە چارشێوی پۆشی ٥ **تَقَنَّعَ في السلاح**: چەکی لەخۆ بەست ٥ **إقْتَنَعَ**: بـەمانا (قَنَعَ) دێ ٥ **إقْتَنَعَ بـالفکرة أو الـرأی**: قەناعـەتی بەفیکرەو راو بۆچوونەکە کرد.

القـانِعُ: خزمـەتکاری گـەل ٥ شـوێنکەوتەی گـەلو نەتـەوەو بەکرێـگیراوی ئـەوان ٥ **القِنـاعُ**: سەرپۆشو چارشێو ٥ هەرشتێك ئافرەت سەری خـۆی پـێ داپۆشـێ ٥ پـەردەی دڵ ٥ پـیریو موسـپی بـوون ٥ هەرشتێـك روخـساری پـێ داپۆشرێ ٥ **القِنْـعُ**: چەكو سیلاح ٥ سەبەتەو سەلەو شتی وا کە لـە پـرزی درەختـی خورمـا دروسـت بکـرێو نـانی لەسـەر دەخـورێ یـان میـوەی تـێ دەکـرێ ٥ پێدەشـت ٥ زەوییـەکی دەشتە دەکەوێتە نێوان لەبەڵانو درەختی تێدا دەروێ ٥ لەبـەڵانی تـەبارە بەسـتوو رەق بـوو ٥ بنەچەو بنەما ٥ **القُنْعُ**: زورنا ٥ هەرشتێك فوی پێدا بکەیو دەنگی لێ بێ ٥ **القُنْعـانُ**: (رجـل قُنعـان) پیاوێـکە گـوێی لێ رادەگـیرێو بـڕوا

بەقەضاو حوكمی دەكرێ ◊ كەسێك بەكەم ڕازی بێ‌و قەناعەت بكا ◊ الْمَقْنَعُ: عادڵ‌و ڕاستاڵێك شایەتی دانی ڕەت نەكرێتەوە ◊ ڕاو بۆچوونێك جێگای ڕەزامەندی خەڵك بێ ◊ الْمُقَنَّعُ: كەسێك چەك‌و سیلاحی لەخۆ بەستبێ‌و زرێی پۆشیبێ، كەسێك جەستەی خۆی بەزرێ داپۆشیبێ‌و قیناعی لەسەر كردبێ ◊ كەسێك كڵاو خودەی لەسەر نابێ ◊ دەم‌و چاو داپۆشراو ◊ قَنِفَتْ الأذنُ قَنَفاً: گوێی گەورەو ڕەپ‌و بەرەو پێش هاتوون ◊ أَقْنَفَ: بوو بەخاوەن سوپای زۆر ◊ گوێی شۆڕ بوون ◊ القُناف: لوت زل لوت كەشكۆڵ ◊ سەرزل، ڕیش پان، ڕیش زل ◊ القَنيفُ: كۆمەڵێك ئادەمیزاد ◊ هەوری باراناوی، هەورێك بارانی زۆر پێ بێ ◊ پیاوێك كەمخۆر بێ ◊ تَقَنفَذَ القُنْفُذُ: ژیشكەكە خۆی وێكهێنایەوە ◊ القُنْفُذُ: ژیشك؛ دەعبایەكی شیردەرە، جەستەی چقڵی تیژی پێوە هەن خۆی خڕ دەكاتەوە وەكوو تۆپ ◊ بەم چقڵانە خۆی لە دوژمنەكانی دەپارێزێ ◊ شوێنێك ڕوەكی تێدا باهەڵدراوی لێ بڕوێ ◊ دەشگوترێ: (هو قنفذ الليل) ئەوە ژیشكی شەوە چونكە ژیشك بەشەو لەهەوڵی بەدەستهێنانی بژێوی خۆی دایە.

قَنِمَ الفرس ونحوه قَنَماً: ئەسپەكە شەونم لێی دا دوایی تەپ‌وتۆزی بەسەردا باری‌و چڵكن بوو.

قَنِمَ الطعامُ واللحمُ وغيرهما: خواردن‌و گۆشتەكە بۆگەن بوو كەڵكی نەما تێكچوو ◊ الأقنوم: ئەصڵ‌و بنەما ◊ الأقانيم الثلاثة عند النصارى: بریتین لە: (باوك و كوڕ و جوبرائیل) ◊ القَنَمَةُ: خڵتەو پڵتەی زەیت‌و ڕۆن.

قَنَّ الشَّيْءَ قَنّاً: چاوی بەدوادا گێڕاو لێی وردبۆوە ◊ قَنَّنَ: یاسای دانان ◊ إقْتَنَّ قِناً: كۆیلەی بۆخۆی پەیدا كرد ◊ سەری داخست‌و بێدەنگ بوو ◊ إقْتَنَّ الرَّحْلُ: كەژاوەكە لەسەر پشتی حوشترەكە مایەوە ◊ إسْتَقَنَّ بالأمر: تایبەت بوو بەكارەكە ◊ لەگەڵ مەڕوبزنەكانی خۆی دامایەوە بۆئەوەی سود لە شیرەكەیان بكا ◊ القانون: پێوەری هەموو شتێك‌و ڕێبازو كەناڵەكانی؛ قانون‌و یاسا ◊ هەروا ناوە بۆ ئامێرێكی مۆسیقا ◊ القُنانُ: قۆڵی كراس ◊ بۆنی بن هەنگڵ ◊ القِنُّ: كۆیلە، ئەو كەسەی باوكیشی كۆیلە بووبێ ◊ القُنَّةُ: (قُنَّةُ كل شيء) سەرانسەرو تۆپەڵاكی هەموو شتێك ◊ القِنَّةُ: پتەویی حەبل یان پتەویی حەبلی لیف (گوش) ◊ القِنّينَةُ: سوراحی‌و گۆزە كەلەشوشە بێ‌و شەرابی تێدا بێ ◊ القِنْقِنُ: ئەندازیاری شارەزا لە بواری ئاوی ژێرزەوی‌و هەڵكەندنی بیرو شتی وا.

قَنا لون الشَّيْئ قُنُواً: شتەكە زۆر سوور بوو.

قَنا فلاناً: بۆ فلانكەس سەرچاوە ژیانێكی بۆ دیاری كرد بۆئەوەی قنیاتی پێ بكا.

قَنا فلاناً قِناوةً: پاداشی فلانكەسی دایەوە

قَنا الله الشَّيْئَ قنواً: خودا شتەكەی وەدی هێنا.

قَنى الشَّيْئَ قَنْياً: شتەكەی كەسب كردو كۆی كردەوە.

قَنى الغَنَمَ وغيرها: مەڕو بزنەكانی وەرگرتن بۆئەوەی بەخێویان بكاو سوود لەبەرو بوومیان وەربگرێ نەك بۆ بازرگانی‌و جەلەبچیەتی.

قَنى فلاناً: فلانكەسی ڕازی كرد.

قَنّى الحياءُ فلاناً: شەرم‌و حەیا وای لە فلانكەس كرد كەخۆی لە زۆر شت گێڕایەوە.

قَنَى فلان الحياءَ: فلانكەس شەرمی بەخۆی بوو، پابەندی حەیا بوو.

قَنِيَ فلان قِناً: فلانكەس ڕازی بوو ٥ دەگوترێ: (قَنِيَ بالشيئ) بەشتەكە ڕازی بوو.

قَنِـيَ الأنفُ قَنـاً: لوت ناوەڕاستی بەرز بۆوە، كونەكانی بچوكو تەسك بوونەوە ٥ **قَنِيتَ الشجرةُ**: درەختەكە درێژبوو.

قَنَـى الحيـاءَ قنواً: پابەندی شەرمو حەیا بوو ٥ **القـواهر**: كێوی بەرز ٥ **القُهْـرَةُ**: دەگوترێ: (أخذت فلاناً قُهْرَةً) بەناچاریی فلانكەسم گرت ٥ (هو قُهْرَةُ الناس)، ئەو دەتوانێ ستەم و زوڵمی كەسانی دی هەڵگرێ ٥ **القُهْـرَةُ مـن النسـاء**: ئافرەتی شەڕانیو چەقاوەسوو ٥ **القَهّار**: ناوێكە لەناوە جوانەكانی خودا ٥ باڵادەستو زاڵ كەكەس دەستی بەسەردا نەڕوا ٥ **القُهْرُمُ**: پیاوی كورتەباڵا ٥ **القَهْرَمَـانُ**: ئەمینداری تایبەتی پاشاو وەكیلو كلیل دارو بەڕێوەبەری كاروبارەكانیو ماڵو سامانیو خەرجیو داهاتی ٥ **القَهْرَمانة**: ئافرەتی خانومانو كابانی دەست ڕەنگینو بەڕێوەبەری كاروباری ناوماڵ ٥ **تَقَهْقَرَ**: بەمانا (قهقـر)دێ ٥ بە تێشكاویی پاشەوپاش كشایەوە ٥ **القهقار**: بەردی زۆر ڕەقو لووس كە بەردی تری پێ دەشكێندرێ ٥ **القَهْقَـرى**: گەڕانەوە بۆ دواوە ٥ دەگوترێ: (فلان يمشي القهقري) فلانكەس پاشەوپاش دەگەڕێتە دواوە ٥ **القَهْقَـرَةُ**: (حِنطـةٌ قَهْقَـرَةٌ): گەنمێكە دوای سەوزبوون ڕەش هەڵگەڕا ٥ **قَهْقَـهَ قَهْقَهَـةً**: پێكەنیو لەقاقای پێكەنینی داو قاقای بیسترا.

قَهِـلَ جِلـدُهُ: پێستی وشك هەڵاتو و تەڕایی تێدا نەما.

قَهِلَ فلان: فلانكەس جەستەی بەئاو ڕانەهاتووە و جەستەی خۆی پاك نەكردۆتەوە ٥ بەخششەكەی بەكەم زانیو كوفرانی نیعمەتەكانی كرد ٥ **تَقَهَّلَ**: پێستی وشك بۆوەو تەندروستی تێك چوو ٥ **تَقَهَّلَ فلان**: فلانكەس جەستەی بەئاو ئاشنا نەبووە خۆی پاكو خاوێن ڕانەگرتووە ٥ بەهێواشی ڕۆیی ٥ شەكوای حاڵو وەزعی خۆی كرد ٥ **تَقَهَّلَ صوتُهُ**: دەنگی نزمو نەرم بوو.

قَهِـمَ قَهَـماً: ئیشتیای خواردنی كەم بوو بەهۆی نەخۆشی یان هۆكاری تر ئارەزۆی خواردنی لاواز بوو ٥ **أقْهَـمَ عـن الشَّيئ**: بێزی لەشتەكە هەڵسا ناخۆشی ویست ٥ **أقْهَـمَ عـن الطعـام والشراب**: ئارەزۆی خواردنو خواردنەوەكەی نەبوو ٥ **أقْهَمَ السماءُ**: ئاسمان ساو بوو هەوری پێوەنەمان ٥ **أقْهَـمَ في الشَّيئ**: بێ موبالاتی لەشتەكەدا كرد.

قَـهَّ قَهّاً: پێكەنی ٥ **أقهى فلان**: بەردەوام بوو لەسەر خواردنەوەی قاوە ٥ **أقهى عن الطعام**: خۆی لەخواردنەكە گرتەوەو حەزی لێ نەبوو ئارەزۆی خواردنەكەی نەكرد ٥ **القَهْـوَةُ**: شەراب ٥ شیری ساغو بێ غەلو غەش ٥ قاوە و چا ٥ بۆنو بەرام ٥ شوێنی قاوە خواردنەوە، قاوەخانەو چایخانە ٥ **المقهى**: شوێنێكی گشتییەو تێیدا چا و قاوە و ئاو پێشكەش دەكرێ.

قَهِيَ قَهْياً: ئارەزۆی خواردنی نەبوو.

قَهِيَ الشَّيئُ فلاناً عن الطعام: شتەكە فلانكەسی لەخواردنەوە گێڕایەوە.

قاب الأرضَ قوباً: لەزەویەكەدا چاڵێكی كەوانەیی هەڵكەند.

قاب الطائر بَيضَتَهُ: باڵندەكە هێلكەكەی شكاند بۆنەوەی بێچوەكەی سەری لەهێلكە بجروكێ ٥ **قَوَّب الشَّيْئَ**: شتەكەی لە ڕیشەوە هەڵكەند ٥ **قَوَّبَ الأرضَ**: لە زەویەكەدا چاڵێكی كەوانەیی هەڵكەند ٥ **قَوَّبَ الجَرَبُ جِلدَ البعيرِ**: گرویيەكە وای لە پێستی حوشترەكە كرد پەڵەپەڵە توكی هەڵوەرێو بروتێتەوە ٥ **إنقاب المكان**: شوێنەكە پەڵەپەڵەی ڕوتەنو بێدارو درەختو گژوگیا بوو ٥ **إنقابَت الأرضُ**: لە زەوییەكەدا چەند چاڵێكی خڕو كەوانەیی هەڵكەندرا ٥ **إنقابَت البيضة**: هێلكەكە شەق بوو شكا ٥ **تَقَوَّبت الأرضُ أو البيضةُ**: بەمانا (إنقابت) دێ ٥ **تقوبت من رأسه مواضِعُ**: چەند پەڵەیەك لەسەری توكی هەڵوەری كەچەڵ بوو ٥ **تَقَوَّبَ الأسودُ من الحيات**: ڕەشمارەكە توێژی فڕێ دا ٥ **القائِبَةُ**: بێچو ٥ **القابُ**: ئەندازە ٥ لەقەوس دا نێوانی شوێن دەستو كۆتایی لایەكی كەوانەكە ٥ دەگوترێ: (بينهما قاب قَوسٍ) واتە: نێوانیان زۆركەمەو دووشتەكە زۆر لێك نزیكن ٥ **القُوبُ**: هێلكە ٥ جوجك ٥ **القُوباءُ والقُوَباءُ**: نەخۆشییەكە توشی جەستە دەبێ پێست وای دەكا مەیلەو گروێ ببێو توكی لێ هەڵوەرێو بروتێتەوە ٥ **القُوبَةُ**: بەمانا (القوباء) دێ ٥ توێكڵی هێلكە ٥ **القُوَبَةُ**: بەمانا (القُوباء) دێ ٥ كەسێك نیشتەجێ بێو لەشوێنێكو نەجوڵێ ٥ **القُوبِيُّ**: كەسێك گۆشتی فروجو بخوا، زۆر حەزی لەخواردنی گۆشت فروجو بێ.

قاتَ الرَّجُلَ: ئەوەندەی خواردن دا بەپیاوەكە لەبرسا نەمرێ ٥ بەخێوی كرد ٥ **أقاتَهُ**: بژێوی پێدا ٥ **أقاتَ الشَّيْئَ**: توانای بەسەر شتەكەدا شكاو پێی وێرا ٥ **اقتات الشَّيْئَ**: شتەكەی كردە بژێو ٥ **إقتات للنار**: داری تری خستە سەر ئاگرەكەو بڵێسەی ئاگرەكەی خۆش كرد ٥ بەهێواشی فوی لەئاگرەكە كرد ٥ **تَقَوَّتَ بالشيئ**: شتەكەی خوارد ٥ **إستقاتَهُ**: داوای بژێوی لێ كرد.٥ **القاتُ**: ڕوەكێكە لەپێری (السلسترية) بۆ سود وەرگرتن لە گەڵاكەی دەڕوێندرێ، گەڵاكەی بەسەوزی دەجورێ كەمێكی بێدار كەرەوەیە بەڵام زۆرەكەی سڕكەرو موخەدیرە ٥ شوێنی سەرەكی وڵاتی حەبەشەیە ٥ بەزۆری لەوڵاتی یەمەن دەڕوێندرێو پێی دەڵێن: (شاي العرب) ٥ چای عەرەب ٥ **القائِت من العيش**: ژیانی ئەمرو نەژی ٥ ژیانی كیفایەت ٥ **القوت**: بژێو ئەو بەشە خواردنو خواردنەوەی جەستەی ئادەمیزاد خۆی پێ دەگرێو پێداویستی جەستەی پێ دابین دەكرێ ٥ **القِيت والقِيتة** بەمانا (القوت) دێ ٥ **المُقِيتُ**: ناوێكە لەناو جوانەكانی خودا، واتە: بژێودەری هەموو گیانلەبەرێكو بەدەسەڵات بەسەر هەموو شتێك دا.

قادَ الدابَّةَ: لەپێش وڵاخەكەوە ڕۆیشتو هەوسارەكەی گرتو ڕایكێشا.

قادَ القاتل الى موضع القتل: بكوژەكەی بردە شوێنی كوشتنەكە.

قاد الجيشَ: سەروكاری سوپای كرد.

قَوِدَ الفرسُ وغيرهُ قَوَداً: ئەسپەكە پشتو ملی درێژبوو ٥ **أقادَهُ خَيلاً**: ئەسپێكی دایە هەوسارەكەی ڕایكێشێ. **أقاد القاتِلَ بالقتيل** بكوژەكەی كوشتەوە لەتۆڵەی كوژراوەكەی : **اقتادَ الدابَّةَ**: ڕێشمەی وڵاخەكەی ڕاكێشا ٥ **اقتاد النَّبتُ الثَّوْرَ**: كەڵەگا كێوییەكە بۆنی ڕوەكەكە كاری تێكردو بۆی چوو بیخوا ٥ **إنقاد**: بو

موتاوعەی (قاد) هاتووە ٥ ملکەچو زەلیلو
ژێربار بوو ٥ ملکەچی ئیشەکە بوو ٥ **إنقاد الطریق**: رێگاکە ئاسانو راست بوو ٥ **تقاود الرجلان**: دووپیاوەکە زۆربە خێرایی رۆیشتن، هەر یەکەیان دەیەویست پێش ئەوی تریان بکەوێ ٥ **تقاود الإبلُ**: حوشترەکان ریزیان بەستو بەشوێن یەکدا رۆیشتن ٥ **تقاود المکانُ**: شوێنەکە تەختو رێك بوو ٥ **إستقادت الدابّةُ**: وڵاخەکە بەدوو قەتارچیەکەی دا رۆیشت ٥ **إستقاد فلان**: فلانکەس زەلیلو ملکەچ بوو ٥ **إستقاد الأسیَ**: داوای کرد دیلەکە لەجیاتی کوژراوەکەی بکوژرێتەوە ٥ **إستقاد فلان من آذاه**: فلانکەس تۆڵەی لەو کەسە ستاندەوە کەزیانی پێگەیاندبوو ٥ **الأقوَدُ من الناس**: کەسێکە کەروی کردە شتێك هەرگیز پشتی تێ ناکا ٥ ئەسپی رامکراو و ژێربارکراو ٥ ئەسپی پشتو مل درێژ ٥ پیاوی مل ئەستوور ٥ کێوی بەرزو سەرکەش ٥ **القائد**: کەسێك رابەرایەتی سوپا بکا ٥ کەسێك سەروکاری تیمێکی مۆسیقاژەن بکا ٥ هەر زەوییەك یان کێوێك درێژبوووبێتەوە ٥ **القائدةُ**: تەپۆڵکە لەسەر زەوی درێژ بووبێتەوە ٥ **القَوُودُ**: (فرس قؤود) ئەسپێکی سەر نەرمو بارخۆشە ٥ **القادُ**: ئەندازە ٥ دەگوترێ: (هو منی قاد رمح) ئەو لەمنەوە ئەندازەی رمبێك دوورە ٥ **القَودُ**: کۆمەڵە ئەسپێك لەگەڵ قافڵەو کاروان دا لێ دەخوڕدرێن کەس سواریان نابێ بۆ ئیحتیاتو سپێرو کاتی پێویست هەڵدەگیرێن ٥ **القَوَدُ**: تۆڵەستاندن لەتاوانکار ٥ **القَوَّادُ**: گەواد؛ ئەو کەسەی دەڵاڵی نێوان ئافرەتو پیاودەکا بۆ داوێن پیسیو بەدڕەوشتی ٥ **القِیادُ**: ئەو پەتو حەبلەی وڵاخی پی رادەکێشرێ ٥ دەشگوترێ: (فلان سلس القِیاد) فلانکەس بارخۆشەو بەئارەزوی تۆ هەڵسوکەوت دەکا ٥ (أعطی فلان القیاد) فلانکەس ملکەچ بوو ٥ **القَیِدُ**: (فرس قید) ئەسپێکی سەر نەرمو هەوسار خۆشە ٥ **القَیِّدةُ من الإبل**: ئەو حوشترەی دەبرێ بۆ ئەوەی راوی نێچیری پێ بکرێ ٥ حوشترێك نێچیری پێ هەڵخەڵەتێندرێ، هەروا دەگوترێ: (بعیر قَید) حوشترێکی رامکراو و بارخۆشە ٥ **المَقادَةُ**: دەگوترێ: (أعطاه مقادته) بۆی ملکەچ بوو ٥ **المِقوَدُ**: گوریسو حەبل کە وڵاخی پێ کێش بکرێ ٥ **المُقوَدُ**: کێوی درێژەوەبوو.

قار قَوراً: لەسەر سەرپەنجەی رۆیشت بۆئەوەی تەپەی قاچی نەیەو پێی نەزاندرێ.

قار الصیدَ: فێڵی لە نێچیرەکە کرد.

قار الشَّیئَ: کونێکی کەوانەیی لەناوەراستی شتەکە کرد.

قار الصَّبِیة: کچۆڵەکەی خەتەنە کرد.

قَوِرَ قَوَراً: کوێر بوو ٥ (فهو أقور وهي قوراء) ٥ **قَوِرَت الدارُ**: خانووەکە فراوان بوو ٥ **قَوَّرَ الشَّیئَ**: کونێکی کەوانەیی لەناوەراستی شتەکە کرد ٥ **تَقَوَّرَ**: بۆ موتاوعەی (قَوَّرَ) دێ ٥ **تَقَوَّرَ السَّحابُ**: هەورەکە پەڵەپەڵەبوونو لێك بڵاو بوون ٥ **تَقَوَّرَتِ الحَیَّةُ**: مارەکە پاپۆکەی بەستو خۆی کۆکردەوە ٥ **إقوَرَّ فلان**: فلانکەس پێستی گرژبوو پشتی چۆمایەوە ٥ **إقوَرَّ الجلدُ**: پێستەکە گرژبوو وێکهاتەوە ٥ **إقوَرَّتِ الأرضُ**: زەوییەکە روەکی تێدا نەماو بوو بەسوتەمەڕۆ.

الأقوَرُ: دەگوترێ: (لقیت منه الأقورین) لەوە توشی بەڵای سامناك بووم ٥ **القار**: قیر، زفت ٥ بڕوانە مادەی (زَفَتَ) ٥ (یوم ذي قار) رۆژێکە خێڵی بەنو شەیبان لەباشوری شاری کوفەی ئێستا

توشی شەڕ هاتن‌و سەرکەوتن ◊ **القارَةُ**: کێوی پچکۆلەی ڕەشی کەوانەیی کەبەرەو ئاسمان منارە ئاسا هەڵچوبێ ◊ گردۆڵکە ◊ زەوییەك بەردی ڕەشی تێدابێ ◊ هۆزێکی عەرەب بوون لەسەردەمی نەزانیدا بەتیر ئەندازی چاك بەناوبانگ بوون ◊ **القُوارَةُ**: ئەوەی لەپۆشاك دەنوشتێندرێتەوە لەسەرە پرزو شتی وا ◊ ئەوەی لەئەملاو ئەولای شت دەبردرێ ◊ ئەوەی لەکاتی هەڵکۆڵینی دارو کولەکەو باینجان دا دەردەهێندرێ ◊ **المِقْوَرَةُ**: ئامێری هەڵکۆڵینی باینجان‌و شتی وا ◊ **قَوَّزَ النَّبْتُ**: ڕوەکەکە زۆر بوو ◊ **تَقَوَّزَ البيتُ**: خانووەکە ڕوخا ◊ **القَوزُ**: تەبارە لمی بەرز ◊ **قُوزَعَ**: بڕوانە مادەی (قَزَعَ).

قاسَ الشَّيْءَ على غيره قوساً وقِياساً: شتەکەی بەشتێکی تر مەزەندە کرد ◊ شتەکەی بەئەندازەی شتێکی تر دیاری کرد.

قَوِسَ قَوَساً: پشتی کۆم بوو ◊ (فهو أقوس وهي قوساء) ◊ **قَوَّسَ الشَّيْءُ**: شتەکە کەوانەیی بوو، چەمایەوە ◊ دەگوترێ: **قَوَّسَ الشيخُ**: پیرەمێردەکە پشتی کۆم بوو ◊ **قَوَّسَ السَّحابَةُ**: هەورەکە دایکردە ڕێژنەی باران ◊ **قَوَّسَ الشَّيْءَ**: شتەکەی وەکوو کەوانەیی لێکرد ◊ **تَقَوَّسَ الشَّيْءُ**: بەمانا (قَوَّسَ) دێ ◊ **تَقَوَّسَ قَوْسَهُ**: کەوانەکەی لەشان کرد ◊ **تَقَوَّسَ الشَّيبُ فلاناً**: نیشانەی پیری‌و موی سپی بەناو سەرو ڕیشی فلانکەس دا بلاو بۆوە، یان موی سپی و ڕەشی یەکسان بوو سەرو ڕیشی ماش‌وبرنج بوون ◊ **الأقْوَسُ**: تەپۆڵکە لمو تەبارە لم ◊ ڕۆژگاری قورس‌و پڕ لەچورتم‌و نارەحەتی ◊ (لیل أقوس) شەوی زۆر تاریك ◊ **القَوسُ**: کەوان؛ ئامێرێکە نیو کەوانەیی لەسەر شێوەی نیوە هیلال تیری پێ دەهاوێژرێ ◊ ناوی بورجێکیشە لەئاسمان، کەبریتیە لە نۆیەم بورج.

قوس قزح: کەوانەیەکە لەبەرزایی دا دروست دەبێ یاله نزیك زەوی باران لێدراو و هەڵڕژانی باران‌و ئاو لە ئاوەڕێژەوە، لای ئاسوییشی بەرامبەر تیشکی خۆر دەبێ بەشێوەیەکی کەوانەیی‌و بەچەند ڕەنگی جیاجیا کەئاکامی ڕەنگدانەوەی تیشکی خۆر کەلە پرژو وردە بارانی هەڵپرژاو دەدا پەیدا دەبێ.

قوس النصر: بریتیە لە کەوانەیەکی گەورە لەسەر ڕێگای گشتی‌و بەشێوەی کەوانەیی‌و بەگڵۆپ‌و ئاڵای وڵات دەرازێنرێتەوە بەبۆنە نیشتمانی‌و نەتەوایەتیەکانەوە، یان بەهۆی هاتنی پیاوێکی گەورەوە بۆ ئەو دەڤەرە. زۆربەی کاتیش ئاماژە بەو بۆنانەوە دەکرێ لەڕێگای نوسینی لافیتەو شتی واوە ◊ **القُوسُ**: خەلوەتخانەی ڕەبەن‌و پیاوە ئایینییە مەسیحیەکان ◊ کۆختەی ڕاوکەر ◊ **القُوسِيُّ من الأيام**: ڕۆژگاری درێژ ◊ ڕۆژگاری پڕتەنگ‌و چەڵەمە ◊ وڵاتی دوور ◊ **القَوّاس، والقَيّاسُ**: وەستای کەوان دروستکەر کەوانساز ◊ کەوان لەشان، کەوانچی ◊ **المُقَاوِسُ**: ئەوکەسەی ئەسپ دەنێرێ بۆ پێشبڕکێ ◊ **المِقْوَسُ**: تیردان : حەبلێکە لە شوێنی پێشبڕکێ دا ئەسپەکانی پێ ڕیز دەکرێن ◊ ئەو شوێنەی ئەسپەکان لێیەوە دەست دەکەن بەغاردان لەگۆڕەپانی پێشبڕکێ دا ◊ **تَقَوْصَرَ**: بڕوانە مادەی (قصر) ◊ **القَوْصَرَةُ** بڕوانە مادەی (قصر).

قاضَ البناءَ قَوْضاً: خانوەکەی هەڵوەشاند.

قاضَ الخيمةَ: چادرەکەی هەڵوەشاند ◊ **قَوَّضَ البناءَ** باڵەخانەکەی ڕوخاند ◊ دەشگوترێ: **قَوَّضَ الصفوف والمجالِسَ**: ڕیزو یەکیەتی‌و

ئەنجومەنەکانی لێک هەڵوەشاندن ◊ بنی فلان ثم قوض: فلانکەس کاری باشی کردو دوایی خراپی کرد ◊ إنقاض البناءُ: بالەخانەکە ڕوخا ◊ دەشگوترێ: (تقوضت الصفوف والمجالس) پۆل‌و کۆمەڵ‌و ئەنجومەنەکان لێک هەڵوەشان ◊ إنقاض فلان: فلانکەس هات‌و ڕۆیی‌و جێگیر نەبوو ◊ القَوْط: جەڵەبە مەڕو بزن ◊ القُطَةُ: زەمبیلەو بەرچنەی گەورە، قەرتاڵە، سەبەتە ◊ القُوطَةُ: تەماتە ◊ القَوَّاط: شوانی جەڵەبە مەڕو بزن.

قاع فلان قَوْعاً: فلانکەس پاشەوپاش کشایەوە، چووە دواوە ◊ تَقَوَّعَ فلان: فلانکەس لە ڕۆیشتن دا لەرەلەری کرد وەکوو ئەوە بەشوێنێکی چقلای دا بڕوا ◊ تَقَوَّعَ الحِرباءُ الشجرةَ: حیرباکە چووە سەر درەختەکە ◊ القاعُ: دەشتایی‌و زەوی نەرمان‌و دەوران دەوردراو بە کێو و گردۆڵکە ◊ کەلەهەموو لایەکەوە ئاوی بۆدێ‌و تێیدا کۆدەبێتەوەو دوایی گیاو گژی باشی تێدا دەڕوێ ◊ القاعة: (قاعة الدار) بەربێلاو حەوشەی خانوو ◊ هۆڵێک جێگای خەڵکێکی زۆری تێدا بێتەوە وەکوو هۆڵی موحازەرە ◊ هۆڵی کۆنگرە ◊ القُواعُ: گەروێشکی نێر.

قافَ أثرَهُ: شوێن پێی ئەوی هەڵگرت بەدو ئەودا ڕۆیی ◊ (فهو قائف) ◊ إقتافَ أثَرَهُ: شوێن پێی ئەوی هەڵگرت ◊ تَقَوَّفَ أثَرَهُ: شوێن پێی هەڵگرت ◊ بەدوی دا ڕۆیی ◊ تَقَوَّفَ فلاناً: قسەی فێری فلانکەس کرد دەرزی دادا، وتی ئاوا و ئاوا بڵێ ◊ تَقَوَّفَ علیه مالَهُ: مامەڵەکردنی ماڵ‌و سامانی خۆی لێ قەدەغە کرد ◊ القَوف: دەگوترێ: (هو أقوف للأثر) ئەو زۆر زاناو کارامایە بەدۆزینەوەی شوێن هەڵگرتن ◊ القاف: پیتێکە لەپیتەکانی هیجا، هەروا ناوە بۆ موی زۆر قوڵکەی گەردن ◊ القائِفُ: کەسێک باش بزانێ شوێنکە هەڵگرێ بنیچەو وەچەی خەڵک بباتەوە سەریەک ◊ القُوفُ: لای ژووروی گوێچکە ◊ ژووروی قوڵکەی گەردن ◊ دەشگوترێ: (أخذ بقوف رقبته) بینەقاقای گرت ◊ القیافة: پیشەی قیافەزانی‌و بردنەوەی نەوە بۆ سەر بنیچەو باوان ◊ بەنیشانەو لێکچوون ◊ قافت الدجاجة قوفاً: مریشکەکە گارەگاری کرد ◊ القَاقُ: باڵندەیەکی ئاویی ملدرێژە ◊ درێژ یان زۆر درێژ ◊ القاووق: تەپلەیەکی درێژە فارس لەسەری دەکەن ◊ القُوقَةُ: کەچەڵی ◊ کەچەل ◊ باڵندەیەکە حەزی لەشوێنی وێرانەو چۆڵەوانییە ◊ کوندە بەبو ◊ ناوێکی تری هەیە پێی دەگوترێ: (أم قُوَیْق) ◊ المُقَوَّقُ: کەسێک زۆربەی سەری توکی پێوە نەبێ ◊ قَوْقَاتِ الدجاجةُ: مریشکەکە قاقای کرد گارەگاری کرد ◊ قَوْقَتِ الدجاجة قیقاء وقَوْقاءً: مریشکەکە قاقاو گارەگاری کرد بۆ هێلکە کردن ◊ المُقَوقِسُ: نازناوی پاشاکانی میصرو ئەسکەندەریە بوو ◊ باڵندەیەکە ڕەنگی سپی‌و ڕەشی کەوانەیی تێدان ◊ القَوْقَعُ: گیانلەبەری (لافەقەرییە)، جەستە نەرم‌و نیانە ◊ لە وشکانی‌و لەناو دەریاو ئاوی شیرین دا دەژی ◊ القَوْقَعِیاتُ: پێرێکن لە گیانلەبەری (لافەقەری) ◊ قَوْقَلَ: چووە سەر کێوەکەو پێیدا سەرکەوت ◊ القاقُلَّةُ: ڕەگەزی ڕوەکە عەترییەکان لەپێری (الزنجباریة) ◊ لەوڵاتی هیندو چین‌و ئەفریقا دەڕوێ‌و دەروێندرێ ◊ بەرەکەی یەکفاقە، لەعێراق پێی دەگوترێ: (حَبُّ الهال) ◊ القاقُلّي: ڕوەکێکی ساڵانەیەو کێوییە بەزۆری لە لیەلانی قەراخ دەریاو ڕووباردا دەڕوێ ◊ پێی دەگوترێ: (رشاد البحر).

قالَ قولاً ومقالاً: قسەی کرد.

قالَ عليه: بوختانی بۆ هەڵبەست.

قالَ عنه: قسەی لێوەکرد.

قالَ فيه: کۆششی تێدا کرد ◊ **أقْوَلَهُ ما لم يقل**: داوای لەسەر کرد، شتێکی پاڵدا نەیگوتبوو ◊ **أقْوَلَ فلاناً**: فلانکەسی فێری قسە کرد ◊ **قاوَلَهُ في الأمر**: دەربارەی ئیشەکە وتووێژی لەگەڵ دا کردو دانوسانی ئەنجام دا ◊ کارەکەی بە بەڵێندەرایەتی پێداو قەباڵەی لێ ستاند بەبڕی پارەی دیاریکراو لەماوەیەکی دیاریکراودا بۆی جێبەجێ بکا ◊ **قَوَّلَهُ**: قسەیەکی پاڵ دا نەیگوتبوو ◊ **تقاولوا في الأمر**: دەربارەی کارەکە وتووێژیان کرد ◊ **تَقَوَّلَ عليه قولاً**: درۆی بەدەمەوە هەڵبەست ◊ قورئان دەفەرموێ: ﴿وَلَوْ تَقَوَّلَ عَلَيْنَا بَعْضَ الْأَقَاوِيلِ﴾ ◊ **التَّقوالَةُ**: زۆربلێ‌و چەقەچەناو ◊ **القَالُ**: ناوێکە لە (القَوْلُ) ◊ (القال والقيل) قسەی پوچ‌و بێ مایە یان وتەیەك دوژمنایەتی لەنێوان خەڵك دا پەیدا بکا ◊ **القَالَةُ**: قسەی هەڵبەستراو و بڵاوەبوو بەناو خەڵك دا چ خێر بێ یان شەڕ بێ ◊ **القَوْلُ**: قسە ◊ بیروباوەڕ ◊ **القَوْلِيَّةُ**: چەواشەکاری‌و غەوغایی ◊ **القَيْلُ**: ناوی پاشایەکی یەمەن بووە لەپێش ئیسلام دا پلەی لەخوار پاشای گەورە بووە ◊ **القِيلُ**: بەمانا (القَوْلُ) دێ ◊ **المَقالَةُ**: بەمانا (القَولُ) دێ ◊ مەزهەب‌و ڕێباز ◊ نووسینێکی کورتە لەبوارێکی زانیاری دا لە ڕۆژنامە یان گۆڤارێك دا بڵاو دەکرێتەوە ◊ **المُقاوِلُ**: بەڵێندەر بۆ ئەنجامدانی کارێکی دیاریکراو بەچەند مەرجێکی دیاریکراو بەبڕێ پارەی دیاریکراو و ماوەیەکی دیاریکراو ◊ **المُقَاوَلَةُ**: بەڵێندەرایەتی؛ گرێبەستێکە لەنێوان دوولایەن لایەنێکیان بەڵێن دەدا بە لایەنەکەی تر کەکارێکی تایبەتی‌و دیاریکراوی بۆ ئەنجام بدا لەپای بڕەپارەیەکی دیاریکراو کەوەری دەگرێ لەجیاتی کارەکەی ◊ **المِقْوالُ**: زۆربلێ‌و چەقەچەناو و زمانلووس ◊ زوبان ◊ **القولنج**: بڕك ◊ کۆڵنج: نەخۆشیەکە هەرکەسێك گیرۆدەی ببێ بەناخۆشی پیسایی بۆدەکرێ‌و باو و بڕی بۆ ناکەندرێ‌و ورگی بۆ خاڵی ناکرێتەوە. ◊ القولون: ڕیخۆڵە ئەستورە.

قامَ قَوْماً وقياماً: ڕاست بۆوە، هەڵسایە سەر پێ.

قامَ الأمرُ: کارەکە ڕێکبوو ◊ دەشگوترێ: (قام ميزان النهار) ڕۆژ بوو بەنیوە ◊ خۆر گەیشتە ناوەڕاستی ئاسمان.

قامَ قائم الظهيرة: کاتی ئەوە هات خۆر لە ناوەڕاستی ئاسمان لابدا.

قامَ الماءُ: ئاوەکە وەستاو دەراوی ڕەوان بوونی نیە.

قامَ الحقُّ: حەق‌و ڕاستی جێگیر بوون‌و چەسپان.

قامَ على الأمر: لەسەر کارەکە بەردەوام بوو.

قامَ للأمر: سەرو کاری ئیشەکەی کرد.

قامَ على أهله: ماڵ‌و خێزانی خۆی بەخێوکردو سەرو کاری کردن.

قامَ المتاعُ بكذا: کاڵاکە نرخی لەسەر ئەوەندە وەستا.

قامَ يفعل كذا: دەستی بەکارەکە کرد ◊ **أقامَ بالمكان**: لەشوێنەکەدا جێگیر بوو کردییە نیشتمانی خۆی ◊ **أقامَ فلاناً من مكانه**: فلانکەسی لەشوێنی خۆی لابرد ◊ **أقامَ الشَّيْءَ**: بەردەوامی بەشتەکە دا ◊ دەستی کرد بەوە شتەکە ئەنجام دا ◊ دەگوترێ: (أقامَ الصلاةَ) ◊ **أقامَ للصلاة**: بانگەوازیی کرد بۆ ئەنجامدانی

نویێژ ٥ **أقـامَ العـودَ والبنـاءَ**: دارەکـەی ڕاسـت کـردەوە، دیوارەکـەی ڕاسـت کـردەوەو خـواریی تێدا نەهێشت ٥ **أقام الشرعَ**: شەریعەتی ئاشکرا کردو کاری پێ کرد ٥ **قاوَمَهُ في المصارعة وغيرها**: ڕاپسکوت بۆ زۆرانبازیی ٥ **قَوَّمَت الشاةُ**: مەڕەکە توشی نەخۆشی قاچ ئیفلیجی بوو ٥ **قَوَّمَ المُعْـوَجَّ**: خوارییەکـەی ڕاسـت کـردەوەو خـواریی تێـدا نەهێشت ٥ **قَوَّمَ السِّلْعَةَ**: کالاکەی نـرخ دارکـرد ٥ نرخـی بـۆ دیـاریی کـرد ٥ **تَقَوَّمُـوا في الحـرب**: لەشـەڕدا هەنـدێ لەخەڵـکەکە بـۆ هەندێـکیان ڕاپسکوتن ٥ **تقاوموا الـشَّيْءَ فيمـا بيـنهم**: لـەناو خۆیان دا نرخیان بۆ شتەکە دانا ٥ **تَقَوَّمَ الشَّيْءُ**: شتەکە ڕاست بۆوە ٥ نرخی دەرکەوت ٥ **إسـتقام الــشَّيْءُ**: شــتەکە ڕاســت بــۆوە ٥ **التقــويم**: حیسابگەری زەمەنە بەساڵو بەمانگـو بەڕۆژ و بەسـەعات ٥ **تقويم البلدان**: دیـاریکردنی شـوێنی شارەکانو دیاردەکانیان ٥ **القـائم**: (قائم الـسيف) دەسـکی شمـشێرو ئـەو شـوێنەی دەسـتی پـێ دەگـیرێ ٥ (دینـار قـائم) دینارێـکی یەکـسانە کێشەکەی کـەمو زیـادی تێدانیـە ٥ **قـائم المـاء**: تەنکی ئاو کەلەشوێنی بەرز دابنـدرێ بۆئـەوەی ئاوی لێوە دابەش بکرێ ٥ **القائمة مـن الـسيف**: دەسکی شمشێر ٥ لیستو ڕیزبەند کردنی چەند ناوێـك ٥ **القَامَـةُ مـن الإنـسان**: بـاڵای مـرۆڤ ٥ ئامێرێـکی پێوانەیـە ئەنـدازەی درێـژی شـەش پێیە بۆ دیاریکردنی قوڵی دەریاکان بـەکاردێ ٥ **القُوَامُ**: نەخۆشییەکە توشی قاچی وڵاخ دەبێو ئیفلیجـی دەکـا، وڵاخەکـە دەیـەوێ بـڕواو قاچەکانی لـەدوی نایـەن ٥ **القَـوامُ**: عـەدڵو داد خـوازی ٥ (رمـح قـوام) ڕمبێـکی ڕاسـت ٥ **قَـوام الإنسان**: باڵای مرۆڤو جوانی قەدو باڵا ٥ **القِوامُ**: (قِوام كـل شـيء) کۆڵەکەو ڕاگـری شتو یاساو ڕێـسای بـژێوی مـرۆڤ؛ ئـەوەی دەبێتـە قـوتو جەستەی بەهێز دەکا ٥ **قوام الأمر**: ڕاگری کارو سەرجەمسەری شت ٥ دەگوترێ: (هو قِـوام أهـل بيتـه) ئـەو سەرپەرشـتیارو ڕاگـرو بەڕێوەبـەری کـارو بـاری مـاڵو منـداڵی خۆیـەتی ٥ **القِوامَـةُ**: سەرپەرشتیاریی، کار بەدەستەوە گرتن ٥ **القوم**: نەتەوە ٥ کۆمەڵێـك ئادەمیزاد تایبەتمەندییـەك کۆیان بکاتەوە ٥ وایش دەبێ بـەمانا کۆمەڵێـك پیاو دێ وەکوو لەشیعرەکەی زوهـەیردا هـاتووە دەڵێ: (**وما أدري وسوف إخال أدري أقَوْمٌ آلُ حصن أم نِساءُ**) ٥ **قوم الرجل**: خزمو کەسو کاری پیاو ٥ **القَوْمَـةُ**: ڕاپـەڕین ٥ دەگـوترێ: (قـاموا قومـة واحدة) ٥ باڵای مرۆڤ ٥ ڕاوەستانی نێوان ڕکاتی نوێژ ٥ **القَوْمِيّ**: نژادپەرست ٥ نەتەوە پەرستو شۆفینیو دەمارگیر کەسێك بڕوای بـەوە هـەبێ سـوود بـۆ نەتەوەکـەی بێنـێو زیانیـان لـێ دووربخاتـەوە و لـەم بـوارەدا هـەوڵو کۆشـشی خۆی بخاتە گەڕ ٥ نیشتمانی ٥ وەکوو دەگوترێ: (العيـد القـومي) ٥ **القومِيـة**: پەیوەندییـەکی کۆمەڵایـەتیو سـۆزدارییە لـەئاکامی هاوبەشـی لـەبواری نیـشتمانو نـژادو زمـانو سـودوبەرژەوەندی دێتـە کایـەوەو ئاکامەکـەی هەمئاهـەنگیو هاریکارییـە بـۆ دروسـتبوونی گیـانی یەکیـەتیو تـەبایی ٥ وەکـوو (القوميـة العربيـة ، القوميـة الكرديـة) ٥ **القَـوَّامُ**: بـاڵا شۆخوشـەنگ، کەسێـك بـەجوانیو لێهـاتویی کارەکـانی ئـەنجام بـدا ٥ **القَـيم**: میـانڕەو ٥ بـاڵاجوان ٥ **القِيـام**: (قِيـام الأمـر) ڕاگـری کـارو بڕبڕەی شت ٥ **القيامة**: سەروکاری کردنی ئیشو کـار ٥ ڕۆژی ڕەسـتاخیزو زیندوبوونـەوەی مەخلووقات بۆ حیسابو پاداشو سزا ٥ **القيمـة**: (قِيمة الشَّيْ) ئەندازەی شت ٥ بەهاو نرخی کاڵا

٥ قيمة الإنسان: درێژی مرۆڤ ٥ دەشگوترێ: (ما لفلان قيمة) فلانكەس بەردەوامی لەسەر كارەكان نیەو ڕاڕایە ٥ القَيّوم: چاودێرو بالادەستو پارێزگار بەسەر هەموو شتێك دا ٥ ناوێكە لەناوە جوانەكانی خودا ٥ القَيِّمُ: گەورەو پیاو ماقوڵ ٥ بەرێوەبەرو هەڵسوڕێنەری كار ٥ كەسێك سەرپەرشتیاری دەستگیراوو حیجر لەسەر دانراو بكا ٥ قَيِّمُ القوم: ڕابەری گەلو نەتەوە ٥ أمر قَيِّم: كاری ڕاستو ڕێكو پێك ٥ كتاب قَيِّم: كتێبی بەنرخ ٥ القَيِّمَةُ: (الأمة القَيِّمةُ) گەلو نەتەوەی عەداڵەتكارو كار دروست ٥ المَقَامُ: شوێنی لێ ڕاوەستان شوێنی وەستانی قاچ ٥ یانەو مەجلیس ٥ كۆمەڵێك ئادەمیزاد ٥ المَقامَةُ: كۆمەڵێك ئادەمیزاد ٥ یانەو مەجلیس ٥ خوتبەو ئامۆژگاریی ٥ چیرۆكی كورتو سەجعدار كە ئامۆژگاری یان نوكتەیەكی خۆشی تێدابێ ٥ لە ڕۆژگاری عەباسییەكانو لەوەدواش نووسەرو ئەدیبەكان كارامایی خۆیان تێدا بەتاقی كردۆتەوە ٥ المُقَامُ: نیشتەجێ بوون، مانەوە ٥ شوێنی مانەوە ٥ المُقَامَةُ: بەمانا (المُقامُ) دێ ٥ المِقْوَمُ: دەستەدوو؛ ئەو دارەی جوتیار لەكاتی جوتكردن دا دەستی پێوە دەگرێ ٥ القَوَنَةُ: پارچەیەك لەئاسن یان لەمزەرد كە پینەی قاپو مەنجەڵو شتی وای پێ دەكرێ ٥ القاوون: ڕوەكێكی سالانەیە لەپێڕی ڕەگەزی كولەكە، بەرەكەی زەردو شیرینو تام خۆشو بۆنخۆشە، بەكوردی پێی دەگوترێ شەمامە یان كاڵەكەزەردە ٥ قَوَّهُ بصاحبه: بانگی هاوەڵەكەی كرد ٥ قَوَّهُ بالصید: هەرای لەنێچیرەكە كرد بۆئەوەی لەلانەكەی خۆی ڕاپەڕێنێو فرسەتی لێ بێنێ ٥ تقاوە الرجلان: دووپیاوەكە لێكیان ڕاخوڕی بەشێوەیەك كەتەنها خۆیان دەیانزانی مەبەستیان لەو هەرایە چیە ٥ القاهُ: شانو بەختو حورمەتو ڕێز ٥ ژیانی نەرمو نۆڵ ٥ دەگوترێ: (إنه لفي عيش قاهٍ) ٥ القاهي: پیاوێك نەزۆك نەبێو بەزڕوێت بێ.٥ القُوهَةُ: ماستێك كەمێك گۆڕابێو هێشتا شیرینی شیریەتیەكەی تێدا مابێ ٥ القُوهي: جۆرە پۆشاكێكی سپییە.

قَوِيَ على الأمر: تواناى بەسەر كارەكەدا شكا.

قَوِيَ قَوىً: زۆری برسی بوو.

قَوِيَ المَطَرُ: باران نەباری وەستایەوە.

قَوِيَ الحَبْلُ والوَتَرُ: حەبلەكە یان ژێیەكە هەندێكی لەهەندێكی ئەستوورتر بوو ٥ قويت الدار قَوىً وقوايةً: خانومكە خاڵی بوو ٥ أقوى الرجلُ: پیاوەكە هەژار كەوت ٥ چووە چۆڵەوانیو لەوێدا نیشتەجێ بوو ٥ خواردنی نەماو تێشوی بڕایەوە ٥ برسی بوو هیچی لانەبوو بیخوا : أقوت الدار: خانومكە خاڵی بوو ٥ أقوى في الشِّعرِ: بزوێنی ڕەوی (ژێروبۆری) ڕەهای لەشیعردا بەپێچەوانە بەكارهێنا ٥ أقوى الحَبْلَ أو الوتر: هەندێكی لەحەبلەكە یان لە ژێیەكەی ئەستورتر كرد لەوی تری ٥ قاوَيتُ فلاناً: لەهێزو توانادا بەسەر فلانكەس دا زاڵ بووم : قَوِّى الرجلَ أو الشَّيْءَ: لەشوێنی بێهێزی هێزو توانای بەخشی بەپیاوەكە یان بەشتەكە : إقتوى: بووبە خاوەن هێزو توانا ٥ یان هێزو توانای باش بوو.

إقتوى على فلان: سەرزەنشتی فلانی كرد ٥ إقتوى الشَّيْءَ: شتەكەی تایبەت كرد بەخۆیەود : إقتوى شيئاً بشيئ: شتەكەی گۆڕی بەشتێكی تر ٥ إقتوى الشركاء المتاع بينهم: هاوبەشەكان كالاكەیان خستە پرۆسەی جاڕدانو زیادكردنو

مەزادەوە نرخەکەیان بەرز کردەوە
تاگەیاندیانە نرخی بەرز ئەمجار یەکێکیان
هەڵی گرت بۆ خۆی ◊ **تقاوی فلان**: فلانکەس بە
برسیایەتی شەوی بەرۆژ کردەوە ◊ **تقاوی القومُ
الدّلوَ**: خەڵکەکە لێوی دۆڵچەکەیان کۆکردەوەو
ئاویان لێ خواردەوە ◊ **تقاوی الشرکاء المتاعَ
بینهم**: بەمانا (إقتوه) دێ ◊ **تَقَوّى**: بوو بەخاوەن
هێزو توانا ◊ **التقاوی**: تۆوی لۆکە، تۆوی گەنم‌و
فول‌و شتی وا کە بۆکشت‌وکاڵ دەچێندرێ ◊
القاوی: برسی ◊ شت وەرگر ◊ **القاویة**: هێلکە ◊
ساڵی بێ باران‌و قات‌و قڕی ◊ **القَواءُ**: زەوی
چۆڵەوانی ◊ دەگوترێ: (أرض قواء) زەوییەکە
کەسی تێدا نیە ◊ (مَنزِل قواء) مەنزڵ‌و
خانوێکی چۆڵ‌و بێ ئەنیسە ◊ زەوییەکە
وشك‌و بێ بارانە کەوتۆتە نێوان دووپارچە
زەوی باران لێ باریوەوە. ◊ **القَوَایَةُ**: زەوی
سوتەمەڕۆو چۆڵ ◊ **القُوَّةُ**: هێزو توانا ◊ تاڵە
حەبل ◊ توانینی گیانلەبەر بۆ ئەنجامدانی
کاری قورس ◊ ئەو شتەی دەبێتە کاریگەر لە
جوڵاندن‌و لادان یان ماتکردن‌و چەسپاندن‌و
لەجووڵەخستنی قەبارەیەك واتە هەر هێزێك
حاڵەتی قەبارە بگۆڕێ لە جم‌وجوڵەوە
بیوەستێنێ یان لە حاڵەتی وەستانەوە
بیجوڵێنێ ◊ (رَجل شدید القُوىَ) پیاوێکی
جەستە دامەزراو و تێکسمڕاو و خاوەن هێزو
توانایە ◊ **القوات المسلحة**: فەیلەق‌و هێزە
سەربازییەکانی دەوڵەتن لەناو دەریاو وشکانی‌و
هەوا ◊ **القوِیُّ**: ناوێکە لەناوە جوانەکانی
پەروەردگار ◊ پیتەکانی هیجا جگە لە
جۆرەکانی لین ◊ خاوەن هێزو توانا ◊ **القُوَيُّ**:
جوجك کە یەکەمجار سەر لە هێلکە دەردێنێ ◊
القِيُّ: زەوی دەشتی کاکی بەکاکی هیچ تێدا
نەڕواو ◊ **المُقْوِی (بلد مُقْوٍ)**: وڵاتێکە بارانی لێ
نەباریوە.

قاء ما أكَلَ قَيْئاً: ئەوەی خواردبوی هێنایەوە ◊
قاءت الطّعنة الدم: زەبرەکە خوێنی هێنایە دەر
◊ **قاءَتِ الأرضُ ما حوت**: زەوی چی تێدا بوو
خستیە سەر پشتی‌و دەری خست ◊ دەشگوترێ:
(قاءت الأرض الكمأة) زەوی قاچکی دەرداو
خستیە سەر پشتی ◊ **ثوب يقيء الصَّبغ**:
قوماشێکە ڕەنگی تێرەو چاك ڕەنگەکەی
هەڵمژیوە ◊ **أقاءَهُ**: وای لێ کرد بڕشێتەوە ◊ **قَيّأه
هو أو الدّواءُ**: ئەو یان دەرمانەکە ڕشاندییەوە ◊
تَقَيّأ: بەئەنقەست خۆی ڕشاندەوە ◊ **إستقاءَ
واستَقْيَأ**: بەمانا (تَقَيّأ) دێ ◊ **القَيْءُ**: ئەوەی
مەعیدە دەری دەداتە دەرەوە لەدەمەوە ◊
القَيُوءُ: کەسێك زۆر بڕشێتەوە ◊ دەرمانێك کە
دخورێتەوە ڕشانەوە دروست دەکا ◊ **المُقَيِّئُ**:
دەرمانێکە دەبێتە هۆی ڕشانەوە ◊ **القُيَاءُ**: زۆر
ڕشانەوە بەهۆی نەخۆشی‌و شتی وا ◊ **القيثارُ
والقيثارَةُ**: کەمان؛ ئامێرێکی مۆسیقایە شەش
ژێی لێ بەستراوە ◊ **أقاحَ الجُرحُ قَيحاً**: بەمانا
(قاحَ) دێ ◊ **أقاحَ الرجلُ**: پیاوەکە سوور بوو
لەسەر ئەوە کە هیچ نەدا بەسواڵکەر پاش
ئەوەی داوای بەخشینی لێ کرا ◊ **قَيَّحَ الجرحُ**:
بەمانا (قاحَ) دێ ◊ **القَيْحُ**: کێم‌و زوخاو ◊ **قادَه
قَيْداً**: زنجیری کرد ◊ پێوەندی لەقاچ کرد ◊
قَيَّدَهُ: بەمانا (قادَهُ) دێ ◊ دەگوترێ: (قیده
بالإحسان) بەچاکە کردن‌و پیاوەتی لەگەڵ دا
کردن کۆت‌و زنجیری کردەوە ◊ **قَيَّدَ التَعَبُ فلاناً**:
ماندوبوون و شەکەتی: بووە لەمپەر لە بەردەم
فلان دا. دەشگوترێ: (ناقة مقيّدة) حوشترێکی
ماندو وشەکەتە ناتوانێ هەستێ ◊ **قَيَّدَ العلم**

بالكتاب: زانيارييەكەی چەسپاندو زەبتی كرد ◊ قَيَّدَ الخطَّ: خەتو نووسینەكەی خاڵدار كرد، خاڵی خستنە سەر پیتەكان ◊ قَيَّدَ الشَّيْئَ في دفتره: شتەكەی لە دەفتەرەكەیدا تۆمار كرد ◊ تَقَيَّدَ: بۆ موتاوەعەی (قَيَّدَ) هاتووە ◊ القادُ: ئەندازە ◊ دەگوترێ: (بینهما قاد رُمح) نێوانیان ئەندازەی ڕمبێكە ◊ القِيادُ: حەبلی هەوسار، ڕێشمە ◊ القَيْدُ: حەبلێكە یان شتێكی لەو جۆرە دەگرێتە پێوەند بۆ قاچی وڵاخو شتی وا بۆئەوەی نەتوانێ زۆر بجوڵێ ◊ دەشگوترێ: (فرس قيد الأوابد) ئەسپێكە خۆشڕۆیە پێوەندی حەیوانە وەحشییانە هیچ جانەوەرێكی كێوی لەبەری دەرناچێ ◊ ئەندازە ◊ دەگوترێ: (بینهما قيد رمح) نێوانیان ئەندازەی ڕمبێكە ◊ قيود الأسنان: پوك ◊ القِيْدُ: ئەندازە ◊ دەگوترێ: (بینهما قِيد رمح) ◊ المُقَيَّدُ: باریكایی قاچ، ژوور قاپەڕەقە، شوێنی تێكردنی خرخاڵو پاوانە ◊ شوێنی لێ بەستنی پێوەندی قاچی وڵاخ كەدەكەوێتە ژوور سمییەوە ◊ شیعرێك لە چوار چێوەی كێشی عەروزی دا هۆنرابێتەوە لایەنی وەزنو سەراوای تێدا بەرچاوگیرابێ ◊ هەروا ناوە بۆ شیعرێك پیتی ڕەوییەكەی ساكن بێو حەرفی مەد نەبێ وەكوو شیعرەكەی ڕۆبە كە دەڵێ: (وقاتم الأعماق خاوي المخترق) ◊ قَيَّرَ السفينة وغيرها: كەشتییەكە یان شتی تری بەقیر سواخ دا ◊ القار: قیر ◊ زفت ◊ القِيرُ: بەمانا (القارُ) دێ ◊ القَيْرَوان: زۆربەی كەتیبەی سوپا ◊ كاروان ◊ كۆمەڵێك ئەسپ ◊ شارێكە لەوڵاتی مەغریب لە كیشوەری ئەفریقا ◊ القَيَّارُ: خاوەن قیر ◊ قیر فرۆش ◊ قیرچی.

قاسَ الشَّيْئَ بغيره وعلى غيره قَيساً وقِياساً: شتەكەی لەسەر ئەندازەی ئەو بەئەندازەی ئەو مەزندە كرد.

قاسَ الطبيب الشَّجَّةَ قَيْساً: پزیشك قوڵی برینەكەی مەزندە كرد ◊ قايَسَ الشَّيْئَ قياساً ومقايسةً: شتەكەی مەزندە كرد ◊ قايَسَ الشَّيْئَ بكذا: شتەكەی بەئەو شتە مەزندە كرد ◊ قَايَسَ فلاناً الى كذا: پێش فلانكەس كەوت بۆ ئەو شوێنە.

قَيَّسَ الشَّيْئَ بغيره: شتەكەی بەشتێكی تر مەزندە كرد ◊ إقتاسَ الشَّيْئَ بغيره وعليه: شتەكەی بەئەندازەی ئەو یان لەسەر ئەندازەی ئەو مەزندە كرد.

قَاسَ بأبيه: ڕێبازی باوكی گرتەبەر ◊ إنْقاسَ: بۆ موتاوەعەی (قاس) دێ ◊ تقايَسَ القومُ: خەڵكەكە داخوازییەكانیان خستنە ڕو ◊ القاسُ: ئەندازە ◊ دەگوترێ: (بینهما قاس رمح ◊ القِياسُ: پێك گرتن ◊ گەڕاندنەوەی شت بۆ هاوشێوەی خۆی ◊ لەزاراوەی شەرع دا هێنانی حوكمی ئەصڵێك كە عیللەتو بایسی خۆی هەبێ، سەپاندنی ئەو حوكمە بۆ شتێكی تر كە فەرعە لەبەر هەبوونی هاوبەشی نێوان ئەصڵو فەرعەكە لەعیللەتو بایس دا وەكوو حوكمدان بەیاساغی بیرەو شتی وا بەپاسای قیاسكردنی بۆسەر خەمر لەم ڕووەوە بیرەكەش وەكوو خەمر سەرخۆش كەرە ◊ القَيْسُ: تەنگانە: هەروا وشەی (قیس) ناوە بۆ هۆزێكی عەرەبی موزەری ◊ (أم القيس) دالاش، هەڵۆ ◊ القَيَّاسُ كەسێك پیشەی ئەوە بێ زەویو شتی و بپێوێ، ڕوپێو ◊ المِقْياسُ: ئەندازە، ئامێری پێوانەو مەزندەكردن.

قاصت السِّنُّ قَيْصاً: ددانەکە کەرت بوو لەقی، لەبن ڕا جولا.

قاصَ البطنُ: ورگەکە جولا ٥ **إنقاصتِ السِّنُّ**: ددانەکە شکا ٥ **إنقاصَ البناء والبئرُ والرملُ**: باڵەخانەکە، بیرەکە تەبارە لمبەکە ڕوخا ٥ **القَيْصَرُ**: نازناوی پاشاکانی ڕۆم و ڕوسیایە.

قاضَ الشَّيْئُ قَيْضاً: شتەکە شەق بوو.

قاضَ الجِدارُ: دیوارەکە ڕوخا ٥ **قاضت السِّنُّ**: ددانەکە لەقی، جولا.

قاضَ الفرْخُ البيضةَ: جوجکەکە هێلکەکەی شکاندو سەری لێ دەرهێنا.

قاضَ فلاناً بالشيئ: لەجیاتی شتەکە قەرەبوی بۆ کردەوە ٥ **قايَضَ فلاناً قياضاً ومقايَضةً**: لەگەڵ فلانکەس دا کاڵای بەکاڵا گۆڕییەوە ٥ **قَيَّضَ الله له كذا**: پەروەردگار ئەو شتەی بۆ ئامادەکرد ٥ **قَيَّضَ الله فلاناً لفلان**: خودا فلانکەسی بۆ فلانکەس ڕەخساند ٥ **إقتاضَ الشَّيْئَ**: شتەکەی لەبێخ دەرهێنا ٥ **إنقاضَ الجدارُ أو الكثيبُ**: دیوارەکە یان تەبارە لمبەکە ڕوخا، یان درزی برد، شەقی برد ٥ **إنقاضت الركية أو السِّنُّ**: بیرەکە داڕوخا ٥ ددانەکە داخورا ٥ **إنقاضت البَيْضَةُ**: هێلکەکە درزی بردو نەشکا، تێک نەچوو ٥ **القَيْضُ**: توێکڵی سەرەوەی هێلکە (توێکڵە وشکەکە) ٥ بەرامبەرو یەکسان ٥ دەگوترێ: (هذا قيض لهذا) ئەمە هاوشان و یەکسانە بۆ ئەو شتە ٥ (هما قيضان) ئەو دووانە چونیەکن ٥ **القِيضَةُ**: پارچە ئێسقانی بچوک ٥ **القَيِّضُ**: یەکێک لەو دووکەسەی کاڵا بەیەك دەگۆڕنەوە ٥ بەردێکی بچوکی خڕە گەرم دەکرێ و حوشترو مەڕو بزنی پێ داخ دەکرێن بەمەبەستی چارەسەرکردنی نەخۆشی.

قاظَ يومُنا قَيْظاً: ڕۆژگارمان زۆر گەرم بوو

قاظَ القوم بالمكان: خەڵکەکە لەو شوێنە لەڕۆژانی گەرم دا نیشتەجێ بوون ٥ **قايَظَهُ مُقايَظةً وقِياظاً**: لەگەڵیا نیشتەجێ بوو ٥ **قَيَّظَ بموضع كذا**: لەفلان شوێن نیشتەجێ بوون ٥ **قَيَّظَ فلاناً الطعامُ أو الثوبُ**: خواردەمەنیەکە یان پۆشاکەکە بۆکاتی گەرما کیفایەتی بوو ٥ **إقتاظَ بموضع كذا**: لەو شوێنەدا نیشتەجێ بوو ٥ **القَيْظُ**: جەنگەی گەرمای هاوین ٥ **القَيْظِيُّ**: بەروبوومی هاوین ٥ **المَقِيظُ والمَقْيَظُ**: هاوینەهەوار ٥ **قاقتِ الدُّجاجَةُ قَيْقاً**: مریشکەکە گارەگاری کرد ٥ **القيقُ**: ئەحمەق و گێل و سەرکەش ٥ **القِيقاءَةُ**: زەوی توندو ڕەق و پتەو.

القِيقِيَّةُ توێکڵێکی تەنکە لەژێر توێکڵی سەرەوەی هێلکەیە.

قالَ قَيْلاً: لەکاتی نیوەڕۆدا نوست، گورگەخەوی کرد.

پێویستە لەبۆ شێخی بەیانیان گورگەخەو

تابڵێن: شێخ عابیدەو نانوێ بەشەو

خواردنەوەی شیرە لەکاتی نیوەڕۆدا.

قالَ فلاناً البَيْعَ: مامەڵەی فلانکەسی هەڵوەشاندەوە ٥ **أقالَ البَيْعَ أو العَهْدَ**: مامەڵەکە یان پەیمانەکەی هەڵوەشاندەوە ٥ **أقالَ الله عَثْرَتَهُ**: خودا لەتاوانەکانی خۆش بوو ٥ **أقالَ فلاناً من عمله**: فلانکەسی لەسەر کارەکە لابرد پۆستەکەی لێ وەرگرتەوە ٥ **أقالَ الشَّيْئَ**: شتەکەی واڵێ کرد تانیوەڕۆژ درێژە بکێشێ لەحەدیس دا هاتووە: (كان لايقيل المال) واتە: ماڵ و سامانێك کەلەبەیانی دا دەستی دەکەوت نەیدەهێشت بگاتە نیوەڕۆ هەمووی دەبەخشی ٥ **قايَلَهُ**: کاڵای لەگەڵ گۆڕیەوە ٥ **قَيَّلَهُ**: لەکاتی

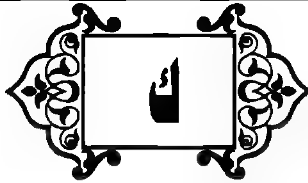
نیوەڕۆدا ئاوی دایە بیخواتەوە ◊ إقتالَ فلان: فلانکەس لەکاتی نیوەڕۆدا ئاوی خواردەوە ◊ إقتالَ شیئاً بشیئ: شتەکەی بەشتێکی تر گۆڕیەوە ◊ تقایَلَ البَیِّعان: کڕیارو فرۆشیارەکە مامەڵەکەیان هەڵوەشاندەوە ◊ تَقَیَّلَ: لەکاتی نیوەڕۆدا نوست ◊ شلەمەنی لەنیوەڕۆدا خواردەوە ◊ تَقَیَّلَ الماءُ فِی المنخفض: ئاوەکە لە نزمایی دا کۆبۆوە ◊ تَقَیَّلَ الناقةَ: لەکاتی نیوەڕۆدا حوشترەکەی دۆشی ◊ تَقَیَّلَ أباه: لەباوکی چوو لەشێوەو کردەوەدا ◊ تَقَیَّلَ من کان قبله من الملوك: وەکوو پاشاکانی پێش خۆی وابوو لەهەڵس و کەوت و ڕەفتاردا ◊ إستقالَ: داوای پۆست لێ وەرگرتنەوەی کرد، داوای نەوەی. کرد لە پۆستەکەی دەری بکەن ◊ إستقاله عَثرتهُ: داوای کرد لەتاوانەکانی خۆش بن ◊ إستقاله البیع: داوای کرد مامەڵەکە هەڵوەشێنێتەوە ◊ القائلة: نیوەڕۆ ◊ نوستنی دەمی نیوەڕۆ، گورگەخەو ◊ القیلولة: نوستنی کاتی نیوەڕۆ، گورگەخەو ◊ یان ڕاکشان و پاڵدانەوەو پشوی نیوەڕۆ بەبێ خەو لێ کەوتن ◊ المَقالُ: قەیلولەو گورگە خەو ◊ المِقیال: (دوحة مقیال) درەختی گەورە کە لەژێریا جێگای زۆرکەس بێتەوە بۆ نووستن و پشودانی دەمی نیوەڕۆو گورگەخەو ◊ المَقیلُ: بەمانا (المقال) دێ ◊ دەگوترێ: (طعنة فی مقیل حقده) زەبرێکە لە

سنگی دراوە سنگی هەڵدڕیوە ◊ قَیَّمَ الشیئَ تقییماً: نرخی شتەکەی مەزندە کرد.

قانَ قَیناً: بووبە ئاسنگەر، پیشەی ئاسنگەری ڕەچاو کرد.

قان الحدیدة: ئاسنەکەی کردە ئامێری وەکوو پاچ و تەشوێ و پێمەڕەو شتی وا.

قان الشیئَ: شتەکەی لێکداو کۆی کردەوە ◊ قانت المرأةُ المرأةَ: ئافرەتە ئارایشتکەرەکە ئافرەتەکەی ڕازاندەوە ◊ قَیَّنَهُ: جوانی کرد ڕازاندییەوە ◊ دەگوترێ: قَیَّنت الماشطة العروسَ: ئارایشتکەرەکە بووکەکەی ڕازاندەوە ◊ إقتان: جوان بوو، خۆی ئارایش دا ◊ تَقَیَّنَ: خۆی ئارایش دا خۆی جوان کرد ◊ القَیْنُ: ئاسنگەر بەتایبەتی ◊ دوایی کراوە بەناو بۆهەموو پیشەسازێك ◊ هەروا ناوە بۆ کۆیلە ◊ القَیْنانُ: زەندی دەست و قاچی وڵاخ و حوشتر باریکایی ژوور سم؛ ئەو شوێنەی پێوەندو شتی وای تێدەکرێ ◊ القَیْنَةَ: ئەمەتەمو جارییە جا وەستایی بزانێ یان نا ◊ بەلام بەزۆری بەچەتیوە کۆیلەو جارییەك دەگوترێ گۆرانی بزانێ و گۆرانی بڵێ ◊ ئافرەتی ئارایشدەر ◊ المُقَیِّنة: ئافرەتی ئارایشکار ڕازێنەرەوە، ئەو ئافرەتەی پیشەی ڕازاندنەوەی ئافرەتی تر.

الكاف: پیتی بیستو دووه له پیتەکانی هیجا ◊ **الكاكاو**: درەختێکە لەپێری (البرازیة) ◊ لەبەرەکەی شەرابی کاکاو دروست دەکرێ هەروا حەلّواشی لێ دروست دەکرێ.

كَئِبَ كَئِبَةً: دەروونی توشی خەمۆکیو خەفۆکی بوو ◊ اکأب فلانا: فلانکەسی خەفەتبارو خەمۆك کرد ◊ إکتأب وجهُ الأرض: ڕووبەری زەوی گۆڕاو ڕەش داگیرسا ◊ الكآباء: خەمو خەفەتی زۆر ◊ تکأدهُ الأمرُ: کارەکەی لەسەر قورسو گران بوو ◊ إکْوادَ الشیخ: پیرەمێردەکە بەهۆی پیرییەوە تووشی لەرزە لەرزو شەپلە بووە ◊ الكأداء: زەحمەتو ناخۆشیو ئەرکی گران ◊ الكؤداء: هەناسە هەلّکێشانی قولّ ◊ الكؤود: (عقبة کؤود) لەمپەری قورسو گران ◊ الكأس: پیالّە شەراب؛ کەشەرابی تێدا بێ ◊ کأکأ: ترساو پاشەکشەی کرد ◊ تکأکأ: بەمانا (کَأکَأَ) دێ ◊ تکأکأ القوم: خەلّکەکە کۆبوونەوەو گەلەکۆمەکیان کرد ◊ تکأکأ الرجلُ في کلامه: پیاوەکە لە قسەکردن دا زمانی گیرا ◊ الكأكأ: ترسی زەندەقبەر ◊ بازدانو ڕاکردنی دز ◊ كأن: حەرفی موشەبەهە بەفیعله دەچێتە سەر دوو ئیسم یەکەمیان مەنصوب دەکاو دەیکاتە ئیسمی خۆی دووەمیان مەرفوع دەکاو دەیکاتە خەبەری خۆی ◊ کأین: ئیسمێکە پێکهاتووە لەپیتی (کاف)و (أيّ) مانای ژمارەی زۆر دەگەیەنێ ◊ کبهُ لوجهه، وعلى وجهه: ڕەپەو ڕو خستی.

كَبَّ فلاناً: فلانکەسی خست، بەزوی دا دا ◊ **اكَبَّ علی الشَّيْءِ**: ڕوی کردە شتەکەو پێیەوە مەشغولّ بوو ◊ **اكَبَّ للشيئ**: بەسەر شتەکەدا چۆمایەوە ◊ **أُكِبَّ فلان**: فلانکەس بەزەوی دا درا ◊ **أُكِبَّ علی وجهه**: ڕەپەوڕو خرایە سەر زەوی ◊ **اكبَّ الرجلُ**: پیاوەکە چاوی لەزەوی بڕی ◊ **كَبَّبَ الغزْلَ**: ڕیسەکەی کردە گلۆلّە ◊ **كَبَّبَ الكباب**: کەبابی دروست کرد ◊ **إنْكَبَّ علی الشَّيْءِ**: ڕوی کردە شتەکە ◊ **إنْكَبَّ لوجهه**: کەوتە سەردەم ◊ **تَكَابَّ القومُ علی الشَّيْءِ**: خەلّکەکە لەدەوری کۆبوونەوە ◊ **تَكَبَّبَ الرَّملُ**: لمەکە تەڕ بوو دوایی تەباری بەست ◊ **تَكَبَّبَ فلان**: فلانکەس خۆی لە پۆشاکەکانیەوە پێچا ◊ **الكَبابُ**: گۆشتی هەنجندراو و برژاو لەسەر پشکۆناگر ◊ **الكَبَابَةُ**: بەری جۆرە درەختێکە لەپێری فولفولی ◊ یان کەبابەی چینی ◊ الكُبَّةُ: کۆمەلّێك مرۆڤ یان هەر کۆمەلّو جەلّەبە شتی تر ◊ الكُبَّةُ: بەمانا (الكَبَّةُ) دێ ◊ قورسایی ◊ الكُبَّةُ من الغزل: گلۆلّە ڕیسی هەلّکراو و خڕ هەلّدراو وەکوو تۆپ ◊ الكُبَيْبَةُ: گۆشتی هەنجندراو تێکەلّکراو بە وردە برنج یان ساوەر و کردنی بە کوببەو کولاندنی ◊ المِکباب: کەسێك زۆر بڕوانێتە زەوی

كَبَتَ فلان فلاناً: فلانکەس فلانکەسی زەلیلو ڕیسوا کرد.

كَبَتَ اللهُ العَدُوَّ: خودا دوژمنی بەنائومێدی گێڕایەوە ◊ **إكْتَبَتَ**: دلّی پڕ بوو لەغەمو

خەفەت ٥ **كَبَثَت الحرارة اللحمَ**: گەرمی ڕەنگی گۆشتەکەی گۆڕی.

كَبِثَ اللحمُ كَبْثاً: گۆشتەکە گۆڕاو بۆگەن بوو ٥ **كَبَّثَ السَّفينةَ**: کەشتییەکەی خوارکردەوە بەولای زەوی بۆئەوەی بارەکەی لێ داگرێ ٥ **الكَبَاثُ**: پێگەیشتوو لە میوەی درەختی ئەراك ٥ **الكبيث**: گۆشتی گۆڕاو و بۆگەن کردوو.

كَبَحَ الدابَّةَ كَبْحاً: ڕێشمەی وڵاخەکەی کێشایەوە بۆلای خۆی

كَــبَحَ السيارةَ ونحوها: سەیارەکەی ڕاوەستان ستاپی گرت.

كَبَحَ فلاناً عن حاجته: فلانکەسی لە پێداویستی خۆی گەڕاندەوە.

كَبَحَ الحائطُ السَّهمَ: دیوارەکە تیرەکەی گێڕایەوە ٥ **الكَبَاحَـــةُ**: ئامێرێکـــە ئۆتۆمبێـــلو شــەمەندەفەری پێ دەوەستێندرێ ٥ **كَبِـدَهُ**: جەرگی هەنگاوت

كَبَــدَ البردُ القومَ: سەرما لەسەر خەڵکەکە زۆر زەحمەتو ناخۆش بوو تەنگی پێ هەڵچنین.

كَبَدَ فلاناً: قەصدی فلانکەسی کرد

كُبِدَ: جەرگی ئێشا ٥ ئەو جەرگ زامارە.

كَبِــدَ الرجلُ كَبَداً: پیاوەکە ئازاری جەرگی لێ پەیدا بوو.

كَبِدَ الشَّيْئُ: شتەکە ناوەڕاستی ئەستوور بوو.

كَبِدَ فلان: فلانکەس ناوقەدی ئەستور بوو ٥ **كابَدَ الأمرَ**: زەحمەتو تاڵاوی شتەکەی چەشت ٥ **تَكَبَّدَ**: پتەو بوو مەیی خەست بۆوە ٥ **تَكَبَّدَ الأمرَ**: قەصدی کارەکەی کرد ٥ **تَكَبَّدت الشمسُ السماءَ**: خۆر گەیشتە ناوەڕاستی ئاسمان ٥ **الكُبادُ**: نەخۆشییەکە توشی جەرگ دەبێ ٥ **الكَبَّادُ**: نارنج ٥ **الكَبُّودُ**: پاڵتۆیەکە کڵاودار کڵاوێکی لەگەڵ دایە سەر دادەپۆشێ ٥ **الكَبَدُ**: زەحمەتو نارەحەتی ٥ **الكَبِدُ**: جەرگ ٥ ناوەڕاستی شت ٥ زۆرینەی شت.

كَبِدَ القوس: ناوەڕاستی کەوان.

كَبِدَ الأرض: ئەوەی لەزەوی دا هەیە لە زێڕو زیو و مەعدەنە بەنرخەکان ٥ **الكِبْـدُ**: بەمانا (الكَبِـدُ) دێ ٥ **الكَبْداءُ**: ناوەڕاستی ئاسمان ٥ دەستار کە بەدەست شتی پێ دەهاڕدرێ ٥ **الكُبَيْداءُ**: ناوەڕاستی ئاسمان ٥ **كَبِرَهُ في السن كِبَراً**: بەساڵو ڕۆژگار تەمەنی لەو زۆرتر بوو.

كَبِرَ الرجلُ أو الحيوان: پیاوەکە یان حەیوانەکە کەوتە ساڵەوەو پیر بوو ٥ **اكبَرَت المرأةُ**: ئافرەتەکە منداڵی گەورەی بوو ٥ **اكْبَرَ الشَّيْئَ**: شتەکەی بەگەورە زانی

كابَرَ فلان فلاناً: فلانکەس ڕقەبەری فلانکەسی کرد ٥ **كابَرَ فلاناً على حقه**: ئینکاری لەگەڵ فلان کرد لەسەر حەقی خۆی ٥ **كابَرَ في الخبر أو الحق**: دەربارەی هەواڵەکە، یان مافەکەی بەربەرەکانی کرد ٥ **كُوبِرَ على ماله**: ماڵو سامانی بەزۆر لێ زەوت کرا ٥ **كَبَّرَ الشَّيْئَ**: شتەکەی گەورە کرد ٥ **كَبَّرَ فلان تكبيراً**: فلانکەس وتی: (الله أكبر) ٥ **تكابَرَ فلانٌ**: فلانکەس خۆی بەپیاوێکی گەورە زانی

تَكَبَّرَ: خۆی بەزل زانیو ملکەچی حەقو ڕاستی نەبوو ٥ **إستَكْبَرَ**: سەرپێچی کرد لە وەرگرتنی حەقو ملی نەدا بۆحەقو عەداڵەت ٥ **إستكبَرَ الشَّيْئَ**: شتەکەی بەگەورە زانی ٥ **الأكبر**: دەگوترێ: (فلان أكبر قومه) فلانکەس نزیکترین کەسی نەتەوەکەیەتی بە باپیریان ٥ **الكابر**: گەورە ٥ ڕیش سپیو پیاو ماقوڵ ٥ باپیرد

گەورە ٥ **الكُبّارُ**: زۆر گەورەو لەرادەبەدەر ٥ **الكِبْرُ**: لوتبەرزیو خۆبەزلزانی ٥ **الكُبْرُ**: شكۆمەندیو ڕێزو شەرەف ٥ **الكِبَرُ**: تەپڵی یەك ڕوو ٥ ڕوەكێكە لە پێری (الكبرية)یەو تەمەنی درێژە، خۆرسك دەڕویو دەشروێندرێ ٥ **الكِبْرَةُ**: تاوانی گەورە ٥ كوڕە گەورەی باوان ٥ **الكَبْرَةُ**: تەمەن درێژو بەساڵاچوو ٥ **الكِبْرِياءُ**: شكۆمەندیو گەورەو خاوەن دەسەڵاتو باڵادەست بەسەر هەموو شتێك دا ٥ **الكبير**: ناوێكە لەناوە جوانەكانی خودا ٥ **الكبيرَةُ**: تاوانی گەورە ٥ كاری حەرامو نەهی لێ كراو ٥ **المُتَكَبِّرُ**: ناوێكە لەناوە جوانەكانی خودا ٥ گەورەو خاوەن دەسەڵات

كَبْرَتَهُ: بەكیبریت چارەسەری كرد ٥ **الكِبْريت**: عونصورێكی نافلزییە، زوو گڕدەگرێ ٥ **المُكَبْرَتُ**: شلەمەنی كە مادەی كبریتی تێدابێ.

كَبَسَ البئرَ ونحوها كَبْساً: بیرەكەی نۆژەن كردەوە بەگڵو قوڕ.

كَبَسَ الشَّيْءَ: شتەكەی كەبس كرد

كَبَسَ على فلان: هێرشی كردە سەر فلانكەس.

كَبَسَ رَأسَه في ثوبه كبوساً: سەری خستە ناو پۆشاكەكەیو سەری خۆی شاردەوە.

كَبِسَ فلان كَبساً: فلانكەس تۆقەسەری بەپێش دا هاتووە ناوچەوانی قوڵ بۆتەوە ٥ (قَدم كَبْساءُ): قاچێكی گۆشتنی ئەستوری خڕ ٥ **كَبَّسَ الجَسَدَ**: جەستەی نەرم كرد بەشێلان ٥ **تَكَبَّسَ الرجلُ**: پیاوەكە سەری خستە ناو گیرفانی كراسەكەیەوە ٥ **تَكَبَّسَ على الشَّيْءِ**: خۆی فرێدایە ناو شتەكەوە ٥ **الكابوس**: مۆتەكە ٥ زەختێكە دەكەوێتە سەر سنگی نوستوو ناتوانێ جوڵەبكا ٥ **الكِباسَةُ**: لقەخورمای تەواو بەلقو پڕزو هێشوە خورماوە ٥ **الكَبّاسُ**: ئامێری كەبس كردن ٥ **الكُبْسُ**: تەلێكی مەعدەنییە قابیلی توانەوەیە دەخرێتە سەر ڕێرەوی كارەبا كە تەزوی كارەبا زیاد لەئەندازەی خۆی بوو دەتوێتەوە ٥ **الكِبْسُ**: ئەو گلەیە بیری پێ سواخ دەدرێ ٥ **الكبيسُ**: جۆرێكە لە خورما كەبس دەكرێ لە پۆشە خورماو شتی وادا ٥ **الكبيسة** (السنة الكبيسة) لە تەقویمی زایینی دا ئەوەیە كە ڕۆژێك لەمانگی فیبرایەر زیاد بكرێ لەهەرچوار ساڵەكە دا مانگی ناوبراو دەبێتە بیستو نۆ ڕۆژ، لەسێ ساڵی تردا مانگەكە بیستو هەشت ڕۆژبێ بەمەش كەرتو كەمو كوڕی چوار ساڵەكە پڕ دەكەنەوە ٥ **المِكْبَسُ**: بەمانا (الكُبّاسُ) دێ ٥ **المَكَبِّسُ**: كەسێكە بەهۆی شێلانەوە بەدەست جەستە نەرم دەكا ٥ **الكبسولة**: تەرەقەی گولەتۆپو شتی وا.

كَبَشَ الشَّيْءَ كَبْشاً: بەهەموو دەستی پڕی دایە شتەكە

كَبَّشَ الزَرْعَ: سەمادی كردە دەوروبەری بنكی ڕوەكو درەختەكان ٥ **الكَبّاشُ**: خاوەنی كیباش؛ قۆچەقانی هاوێژ ٥ **الكَبْشُ**: بەران ٥ بەردی گەورە دەخرێتە پەنا دیوار بۆئەوەی دیوارەكە بپارێزێ ٥ **الكَبْشَةُ**: كەوگیر یان ئەسكوێ كە خواردنی پێ لەمەنجەڵو شتی وادەرهێندرێ ٥ **الكُبَعُ**: حوشتری دەریا، جۆرە ماسییەكە گەورەیە ٥ **كَبْكَبَ فلاناً**: فلانكەسی هێناو بردو خستی ٥ **كَبْكَبَ الشَّيْءَ**: شتەكەی بەسەریەك دا داو هەڵەو گێری كرد ٥ **كَبْكَبَ المواشي**: ئاژەڵە پەراگەندەكانی گرد كردنەوە ٥ **تَكَبْكَبَ القومُ**: خەڵكەكە گرد بوونەوە ٥ **الكَبْكَبُ**: كۆمەڵێك مرۆڤی یەكگرتوو تەبا

لەناو خۆیان دا ◊ **الكَبْكَبَةُ**: بەمانا (الكَبْكَبُ) دێ.

كَبَلَ الأسيرَ: دیلەكەی پێوەند كرد.

كَبَلَ الرجُلَ: پیاوەكەی خستە بەندیخانەوە.

كَبَلَ غريمه الدين: قەرزی سەر قەرزدارەكەی دواخست

كَبَلَ يمينه على كذا: دەستی بەسەر شتەكەدا گرت بۆئەوەی لەكیسی نەچێ ◊ **كابَلَ الدينَ**: قەرزەكەی دواخست ◊ **كابَلَ الغريم**: خاوەن قەرزەكەی بەتەماكردو جێبەجێی نەكرد ◊ **كابلَ في شراء الدار**: كڕینی خانوەكەی دواخست بۆئەوەی یەكێكی تر بیكڕێو ئەمجار بەپیاسای شوفعە خۆی هەڵی بگرێتەوە ◊ **كَبَّلَ الأسيرَ**: دیلەكەی كەلەبچە كرد ◊ كەلەبچەی توند خستە دەستیەوەو پەلبەستی كرد ◊ **كَبَّلَ الرجلَ**: پیاوەكەی لەبەندیخانەدا یا لەشوێنی تردا حەبس كرد ◊ **الكابول**: لەبواری ئەندازیاری دا بریتیە لەو كۆڵەكە چەقێندراوەی لەلایەكی ڕوبەرەكەدایە ◊ **الكَبْلُ**: كەلەبچە لەهەر مادەیەك دروستكرابێ.

كَبَنَ فلان: فلانكەس ددانی پێشەوەی بەناوەدا چوون. ◊ **كَبَنَ عن الشيءِ**: لەشتەكەدا لای دا.

كَبَنَ الشيءَ كَبْناً: شتەكەی لە ڕێڕەوی خۆی لادا

كَبَنَ هديته عن جيرانه ومعارفه: دیاری و بەخششەكانی لەجیرانو ناسیاوەكانی گرتەوەو ناردی بۆ كەسانی دی.

كَبَنَ الثوبَ: قوماشەكەی نوشتاندەوە ئەمجار دوری ◊ **الكَبِينَةُ**: ژورێكی بچكۆلەیە لەناو كەشتی دا.

كبا الحيوانُ كَبْواً وكُبُواً: حەیوانەكە سەرسمی داو بەدەمدا كەوت.

كبا الرجلُ كَبْواً وكبوةً: پیاوەكە هەڵەنگوتو بەدەمدا كەوت.

كبا الزَّندُ: چەرخەكە ئاگری نەكردەوە.

كبا النارَ: ئاگرەكەی خامۆش كرد

كبا السهمُ: تیرەكە نیشانەكەی نەپێكا.

كبا وجهه او لونه: ڕوخساری گۆڕا

كبا لون الصبح او الشمس: ڕەنگی بەیانی یان هی خۆر تاریك بوو.

كبا النبتُ: ڕوەكەكە وشك بوو.

كبا الغبارُ: تۆز بەرپابوو بەرز بۆوە ◊ **اكبى الرجلُ**: پیاوەكە چەرخەكەی ئاگری نەهێنایە دەر ◊ **اكبى وَجْهَهُ**: ڕوخساری گۆڕی ◊ **اكبى الحَرُّ النبتَ**: گەرما ڕوەكەكەی سیس كرد ◊ **كبّى النارَ**: خۆڵی بەسەر ئاگرەكەدا كرد ◊ **كبّى الثوبَ**: قوماشەكەی بوخار كرد ◊ **إكْتَبى على المِجْمَرَةِ**: خۆی بەسەر قوڵكە ئاگردانەكەدا دا ◊ **تَكَبّى على المجمرة**: خۆی بەسەر قوڵكە ئاگردانەكەدا دا ◊ **الكابي**: گڵی ڕوخەكو بێ پێز ◊ خەڵوز كە ئاگرەكەی كوژابێتەوە ◊ **الكِبا**: كەفی كۆبوەوەی دەوری ناو ◊ **الكِباءُ**: داری عودو بخورد ◊ **الكَبْوَةُ**: كەوتن بەسەر دەم دا ◊ **الكُبَةُ**: قوڵكە ئاگردان كە بخوری تێدا بسوتێندرێ ◊ **الكَثّاةُ**: تۆوی جیرجیری كێوی.

كتب الكتابَ: كتێبەكەی نووسیەوە.

كتب السقاءَ ونحوه: كوندە ئاوەكەی بەدو سیرمە دوری.

كتب القِرْبَةَ: بەبەن مەشكەكە یان بەبەن كوندەكە دەمی كوندەكەی بەست.

كتب الله الشَّيئَ: خودا شتەكەی فەرزو واجب كرد ٥ **اكْتَبَهُ**: فێری نووسینی كرد ٥ **اكْتَبَ فلاناً القصيدةَ ونحوها**: چامە شیعرەكەی بەسەر فلاندا خوێندەوە ٥ **كاتب صديقه**: نامەی بۆ هاوەڵەكەی نووسی.

كَتَّبَ فلاناً: فلانكەسی فێری نووسین كرد ٥ **كَتَّبَ الكتائبَ**: كەتیبەكانی لێك جیاكردنەوە ٥ **إكْتَتَبَ الرجلُ**: پیاوەكە ناوی خۆی لەدیوانی سوڵتان دا نووسی لە ریزی ئەوانەی خۆبەخشن یان دیاری پاشایان پێ دەدرێ ٥ **إكْتَتَب الكتابَ لنفسه**: كتێبەكەی بۆخۆی نووسیەوە ٥ **تكاتب الصديقان**: دوو هاوەڵو برادەرەكە نامەیان بۆ یەكتر نووسی ٥ **تَكَتَّبوا**: خەڵكەكە گردبوونەوە ٥ **إستَكْتَبَهُ**: بۆی خۆندەوەو نووسیەوە، بەسەریا خوێندەوەو ئەویش نووسیەوە ٥ كردی بەنووسەر ٥ **الكاتِبُ**: كەسێك پیشەی بڵاوكردنەوەو نووسین دەكاتە ئیشی سەرەكی خۆی ٥ **الكِتابُ**: كتێب، نامە ٥ قورئان ٥ تەورات ٥ ئینجیل ٥ **الكِتابَةُ**: پیشەی نووسین ٥ **الكِتْبَةُ**: حاڵو وەزعی تایبەتی ٥ نووسینی فەرزو قۆڵەو نووسینەوەی كتێب ٥ **الكُتّابُ**: حوجرەی فەقێ ٥ **الكتيبة**: بەشێكە لە سوپاو لەچەند دەستەو سریەو لقو فەوجێك پێك دێ ٥ **المكاتِبُ** (في الصحافة): پەیامنێری رۆژنامە لەدەرەوەی وڵات ٥ **المَكْتَبُ**: شوێنی نووسین ٥ شوێنی فێربوونی خوێندنو خوێندنەوەی سەرەتایی منداڵان ٥ مێزو تەختەیەك كەلەسەری دابنیشی بۆ شت نووسین ٥ **المَكْتَبَةُ**: كتێبخانەو پەراوخانە بۆ فرۆشتنی كتێبو پێداویستی نووسین ٥ **المكتوبة**: پێنج فەرزەی نوێژ لەشەو و رۆژدا.

كَتَتِ القِدْرُ كتًّا وكتيتاً: مەنجەڵەكە لەسەرەتای كوڵ هاتنی دا گیزە گیزی لێ هات.

كَتَّ الرجلُ: پیاوەكە لەسەرخۆ رۆیی

كَتَّ فلاناً: فلانكەسی ئازارداو ملكەچی كرد

كَتَّ الكلامَ في اذنه كتًّا: بەنەسپایی قسەكانی بەگوێچكەدا دا.

كَتَّ القومَ: خەڵكەكەی سەرژمێر كردن ٥ **اكتَّ الكلامَ في اذنه**: بەمانا (كَتَّهُ) دێ ٥ **اكتَتَّ الحديثَ مني**: قسەو گفتو گۆی لێ شنەوتم ٥ **تكاتَّ الناسُ**: خەڵكەكە گرد بوونەوە ٥ **الكَتُّ**: مرۆڤی داڵگۆشتو لەڕ ٥ **الكَتَّةُ**: پەڵە سەوزایی لێرەو لەوێی ناوزەوی ٥ماڵو كاڵای بێ نرخ.

كَتَحَ فلاناً كَتْحاً: شتێكی بەفلانكەس دا كەشوێنكەی لێ كرد.

كَتَحَ الريحُ فلاناً: رەشەبا زیخو بەردی بەدەمو چاوی فلان دا دا.

كَتَحَ الطعامَ: لەخواردنەكەی خوارد

كَتَحَ الدُّبيُ الأرضَ: كولەبێتان چی لەسەر زەوی هەبوو لەسەوزایی هەمووی خوارد ٥ **الكَتْحُ**: شتێك رێی پێست بكەوێو شوێنكەی لێ بكا ٥ **كَتَدُا**: ئەمینداری فەرمانڕەوا ٥ **الأكتد**: ناوشان بەرز ٥ **الكتد**: ناوشان ٥ **اكترت الناقةُ**: حوشترەكە ناوقەدی ئەستور بوو ٥ **الكَتْرُ**: ناوەراستی شت ٥ جۆرە رۆیشتنێكە وەكوو رۆیشتنی سەرخۆش كەلارە لاری بێ ٥ كەژاوەی بچوك ٥ دووگی حوشتر ٥ باڵەخانەیەك هەڵاشی كەوانەیی و قوببەیی ٥ دیوارو شورای مشتاخە خورماو شتی وا ٥ **الكِتْرُ**: دووگی حوشتر ٥ **الكَتْرَةُ**: بەمانا (الكِتْرُ) دێ.

كَتَعَ الرجلُ كَتْعاً: پیاوەكە شتەكەی برد.

كَتَعَ الرجلُ بالشيئِ: پياوەكە شتەكەى برد.

كَتَعَ في الأرض كتوعاً: دووركەوتەوە.

الأَكْتَعُ: كەسێك پەنجەكانى نوشتاندبنەوە بۆلاى بەرى دەستىو جومگەى بنكى قامكەكانى دەركەوتبن ٥ **الكُتَعُ**: خوێرىو بەدرەوشت ٥ يان زەليلو ملكەچ ٥ **الكُتَعاءُ**: چەتيو، ئافرەتى كۆيلە ٥ **الكُتَعَةُ**: لايەكى سوراحى ٥ دۆلچەى بچوك ٥ **الكتيعُ**: پروپوچو خوێرى.

كَتَفَ الرجلُ: پياوەكە بەشان هەلتەكاندن رۆيى.

كَتَفَ الطائرُ كَتفاً: بالندەكە فرىو بالەكانى بۆ دواوە گێراندبوونەوە.

كَتَفَ فلاناً: شانى فلانكەسى هەنگاوت.

كَتَفَ السَرجُ الدَّابَّةَ: زينەكە پشتى ولاخەكەى برينداركرد.

كَتَفَ فلاناً كَتْفاً: لەدواوە دەستى فلانكەسى بەستن.

كَتَفَ البابَ: كونى دەرگاكەى پينە كرد.

كَتِفَ الرجلُ كَتَفاً: پياوەكە شانى نەستورو قەبە بوون.

كَتِفَ الحيوانُ: حەيوانەكە شانى هێشا ٥ **كاتَفَهُ في الأمر وعلى الأمر**: يارمەتى دا لەكارەكەى دا ٥ **كَتَّفَ الرجلَ**: لەدواوە هەردوو دەستى پياوەكەى شەتەك دا ٥ **تكاتَفَ القومُ**: خەلكەكە يارمەتى يەكتريان دا ٥ **تكَتَّفَ**: هەردوو دەستى لەسەر سنگى خۆى خستنە سەريەك لەكاتى نوێژكردن دا ٥ **الكُتَّافُ**: ئازارى شان ٥ **الكتافُ**: كەلەبچەو دەستبەند ٥ **الكَتِفُ**: شەپيلك ٥ پاشكۆلو كۆلەكەو ديرەگ ٥ **الكَتْفُ**: شان ٥ **الكَتيفُ**: پينەى ئاسن كەلەدەرگا يان مەنجەلو شتى وا بدرێ ٥ **الكتيفة**: پينەى ئاسن كە كونى دەرگاى پێ پينە بكرێ ٥ **كَتْكَتَ الرجلُ**: پياوەكە زۆرى قسەى بەپەلەكردن ٥ هەنگاوەكانى كورتو خێرا هەلێنانەوە ٥ زەردەخەنەى كرد ٥ **تَكَتْكَتَ**: بەهێواشى رۆيشت ٥ يان هەنگاوەكانى كورتو خێرا هەلێنانەوە ٥ **الكتكوت**: جوجك ٥ **كَتَلَهُ كَتْلاً**: بەندى كرد ٥ حەبسى كرد.

كَتِلَ الشيئُ كَتَلاً: شتەكەى پێوە نووساو لێى هالا.

كَتِلَ الجسمُ: جەستەى گەورە بوو ٥ **كَتَّلَهُ**: كۆى كردەوە خرى هەلدايەوە ٥ **إنكَتَلَ**: بەگورجى رۆيى ٥ **تَكَتَّلَ القصير الغليظ**: پياوە كورتە بالا كولەبنەكە هەنگاوەكانى نزيك كردنەوە ٥ **تَكَتَّلَ الناسُ**: خەلكەكە يەكيان گرتو بوون بەيەك تاقم ٥ **الكَتالُ**: كەمى جەستە ٥ قورسايى ٥ ٥ هەروا وشەى (الكتال) بەمانا (هێزو توانا ٥ نەفەسو دەروون ٥ گۆشت ٥ بژێو و توێشو ٥ كارى نەنجامدراو ٥ هەرشتێك بەكەلك بێ لەخواردنو خواردنەوە لە پۆشاكو نوێن ٥ ژيانى ناخۆش كولەمەرگى) دێ ٥ **الكتلة**: پارچەيەكى كۆكراوەو تۆپەلكراو لەشت ٥ تاقمو بێرێك لەئادەميزاد كەيەك راو يەك مەبەست بن ٥ **كُتول الأرض**: بەرزايى زەوى ٥ **الكَتيلَةُ**: ئەو دارخورمايەى دەست نەيگاتێ ٥ **المُكَتَّلُ**: زەنبيلەيەكە لەپوشە خورما دروست دەكرێ ٥ **المِكْتَلَةُ**: بەمانا (المِكْتَلُ) دێ ٥ **كتلوج**: زنجيرە ناوى شت ٥ كەتەلۆگ.

كَتَمَ السِقاءُ كتاماً وكتوماً: مەشكەكە ماستو شلەمەنيەكەى گرتەوە لێى نەچوو.

كَتَمَ الفَرَسُ الرَبْوَ كَتْماً: ئەسپەكە كونە لوتى تەنگن بەهاتوچۆى هەناسەى

كَتَمَ الشَّيْءَ كَتماً وكتماناً: شتەكەی شاردەوە ۞ **كاتَمَ سِرَّهُ مني**: نهێنییەكەی لەمن شاردەوە ۞ **كاتَمَــهُ العــداوَةَ**: دوژمنایەتییەكــەی بــۆ دەرنەبڕی ۞ **كَتَّمَ الشَّيْءَ**: شتەكەی زۆر نهێنی كردو زێدەڕۆیی كرد لەشاردنەوەی دا ۞ **إكْتَتَمَ السَّحابُ**: هەورەكە هەورەبروسكەی نەبوو ۞ **إكْتَتَمَ الحديثَ**: زێدەڕەوی كرد لەشاردنەوەی قسەكەدا ۞ **تَكاتَمَ القومُ الأمرَ**: خەڵكەكە هەندێكیان كارەكەیان لەوانی تر شاردەوە ۞ **إسْتَكْتَمَهُ الخبرَ والسِّرَّ**: داوای لێ كرد نهێنییەكە ئاشكرا نەكا ۞ **الكاتِمُ**: (سِرٌّ كاتِمٌ) نهێنییەكی شاراوە ۞ **كاتِمُ السِّرِّ**: ئەمیندارو متمانە پێكراو

الكاتِمَةُ: جۆرە مەنجەڵێكە ۞ **الكَتْمُ**: درەختێكە دەشوبهێتە درەختی ئاس ۞ **الكُتَمَةُ**: ئەو كەسەی نهێنی خۆی دەپارێزێ ۞ **الكَتومُ**: بەمانا (الكُتَمَةُ) دێ ۞ دەشگوترێ: (سحاب كتوم) هەوری بێ هەورەبروسكە ۞ **الكَتِيمُ (سقاء كتيم)**: كوندەیەكە ئاوی لێ ناچێ ۞ **المَكْتومَةُ**: جۆرە ڕۆنێكە لەڕۆنی عەرەب ڕەنگی سورە زەعفەرانی تێ دەكرێ.

كَتِنَ الشَّيْءُ كَتَناً: شتەكە چڵكن بوو.

كَتِنَ الثوبُ: قوماشەكە پیس بوو ۞ شتەكە لینج بوو.

كَــتِنَ الوسخُ على الشَّيْءِ: چڵك بەشتەكەوە نووسا.

كَــتِنَ البيتُ: خانوەكە چڵكی دووكەڵی گرت ۞ **اكتنه بە**: شتەكەی پێوە نوساند ۞ **الكَتان**: كەتان ۞ **الكَتون**: (إمراة كتون) ئافرەتی كەتن كەرو داوێن پیس.

كَثَأَ اللَّبَنُ كُثْئاً: ماستەكە سەرئاو كەوتو ژێر ماستەكە ئاوێكی ڕون بوو.

كَثَــأَ القِدرُ: مەنجەڵەكە كەمی كرد بەهۆی كوڵانەوە.

كَثَأَ القِدرَ: كەفی مەنجەڵەكەی گرت ۞ **الكُثْأَةُ من اللبنِ**: سەرتوێژی شیر

كَثَبَ الشَّيْءُ كَثْباً: شتەكە كۆبۆوە ۞ كەم بوو.

كَثَبَ في المكان: چووە ناو شتەكەوە.

كَثَبَ الشَّيْءَ: شتەكەی كۆكردەوە.

كَثَبَ فلان فلاناً: فلانكەس بەشوێن فلان دا هات.

كَثَبَ الصيدُ فلاناً: نێچیرەكە لەفلانكەس نزیك بۆوە.

اكثب الشَّيْءُ: شتەكە نزیك بۆوە.

اكثب لك الصيدُ: نێچیرەكە لێت نزیك بۆوە.

كَثَــبَ القومَ: لەخەڵكەكە نزیك بۆوە ۞ **كَثُبَ الشَّيْءُ**: شتەكە كەم بوو ۞ **كَثُبَ اللبَنُ**: شیرەكە كەم بوو ۞ **إنْكَثَبَ الشَّيْءُ**: شتەكە كۆبۆوە ۞ **الكَثَبُ**: (رَماهُ من كَثَبٍ) لەنزیكەوە تیری تێ گرت ۞ **الكُثْبَةُ**: هەر خواردنو خواردنەوەیەك كەم بێ‌و لەشوێنێك كۆ بوبێتەوە ۞ **الكثيب**: تەپارە لمی درێژەوەبوو

كَــثَّ الشَّعْرُ كثوثة وكثاثةً: مووەكان پڕبوون بەبێ ئەوەی درێژ بووبنەوە.

كَثَّ الشَّعْرُ كَثثاً: مووەكانی چڕو پڕ بوون ۞ **اكَثَّ الشَّيْءُ**: بەمانا (كَثَّ) دێ ۞ **الكاث**: ئەو دانەوێڵەیە لەكاتی دروێنەدا هەڵدەوەرێ‌و ساڵی داهاتوو دەڕوێتەوە ۞ **كثره كثراً**: بەسەری دا زاڵ بوو لەزۆری دا ۞ بەزۆری ژمارە بەسەری دا باڵادەست بوو.

كَثُرَ الشَّيْءُ: شتەكە زۆربوو پێچەوانەی (كەم)بون ۞ **اكثر الرجلُ**: پیاوەكە ماڵو سامانی زۆر كرد ۞ **اكثر الشَّيْءَ**: شتەكەی زۆر كرد ۞ **كاثَرَهُ**:

بەزۆرینە بەسەری دا زاڵ بوو ◊ **كَثُرَ الشَّيْءَ**: شتەكەی زۆر كرد ◊ **تكاثَرَتْ اموالُهُ**: ماڵەكەی زۆر بوو ◊ **تَكَاثَر القومُ**: خەڵكەكە شانازییان بەزۆری ژمارەوە كرد ◊ **تكاثَرَ الشَّيْءَ**: شتەكەی بەلاوە زۆر بوو ◊ **تَكَثَّرَ بِشيءٍ غيره**: شانازی بەشتی خەڵكی تر كرد ◊ **تَكَثَّرَ مِن الشَّيْءِ**: زۆری لەو شتە خوارد یان پەیدای كرد ◊ **تَكَوْثَرَ الشَّيْءُ**: شتەكەی زۆر زۆر بوو ◊ **إسْتَكْثَرَ الشَّيْءَ**: شتەكەی بەزۆر زانی، بەزۆری لەقەڵەم دا ◊ **إسْتَكْثَرَ من الشَّيْءِ**: حەزی لەزۆر بوونی شتەكە بوو ◊ **الأكثر**: زۆرینە، لەنیوە زیاتر ◊ **الأكثرية**: زۆرینە ◊ **الكثار**: زۆر ◊ **الكَثَرُ**: جوماری خورما یان تەڵعەكەی ◊ **الكُثْرُ**: زۆرینەی شت ◊ **الكثرة**: زۆری ژمارە ◊ زێدە نیعمەتو فەزڵو پیاوەتی ◊ **الكثير**: زۆرینە، زۆر ◊ **الكَثيراءُ**: جۆرە ڕوەكێكە ◊ **الكَوْثَرُ**: ژمارەی زۆر ◊ خێرو بێری زۆر ◊ پیاوی سەخی.

المِكْثارُ: زۆربڵێ.

كَثَعَ اللبنُ كَثْعاً: شیرەكە چەورایی سەركەوت ◊ **كَثَعَت الشفةُ**: لێوەكە سوربوو ◊ **كَثَعَت الشفةُ كَثْعاً**: بەمانا (كثعت) دێ ◊ **كَثَّعَ اللَّبَنُ**: بەمانا (كَثَعَ) دێ ◊ **كَثَّعَتِ الأرضُ**: زەوییەكە ڕوەكەكەی سەری دەرهێنا ◊ **كَثَّعَت القِدرُ**: برینەكە سەرەوەی قەتماغەی كرد ◊ **الكَثَعَةُ**: قوڕ ◊ **الكُثْعَةُ**: ئەو چەورایی و توێژەی دەكەوێتەسەر شیرو ماست ◊ ئەو كەفەی مەنجەڵ لەكاتی كوڵینی دا بەدەوری خۆیدا دەمیرێژێ.

كَثُفَ الشَّيْءُ كَثافَةً: شتەكە ئەستوورو خەست بوو ◊ **كَثَّفَ الشَّيْءَ**: شتەكەی زۆر كرد ◊ ئەستوری كرد، خەستی كرد ◊ **تكاثَفَ الشَّيْءُ**: بەمانا (كَثُفَ) دێ ◊ دەگوترێ: (تكاثَفَ السحابُ) هەورەكە چڕو پڕبوو ◊ **إسْتَكْثَفَ الشَّيْءَ**: شتەكەی بەچڕو پڕ هاتە دەست ◊ **التَّكَثُّف**: چڕبوونەوەی هێزی كارەباییە لەسەر گەیەنەری كارەبا ◊ **الكَثْفُ**: تاقمو پێڕو كۆمەڵ ◊ **المِكْثافُ**: (مِكثاف السوائل) ئامێرێكە دەخرێتە ناو شلەمەنییەوە بۆ زانینی ئەندازەی خەستیەكەی ◊ **المُكَثِّفُ**: ئامێرێكە بۆ تەحویلكردنی مادەی غازو شتی وا بۆ مادەی شلەمەنی.◊**الكِثْكِثُ**: ئامێری هاڕینی خۆڵو بەردە وردە ◊ **الكاثوليك**: شوێنكەوتەی پاپا سەرۆكی كەنیشتەی ڕۆمانی.

كَثَمَ الشَّيْءَ كَثْماً: شتەكەی كۆكردەوە.

كَثَمَ فلاناً عن الأمر: فلانكەسی لەكارەكە گێڕایەوە.

كَثَمَ القثاءَ ونحوه: خەیارەكە یان شتێكی تری لەو جۆرەی خستە ناو دەمیەوەو شكاندی.

كَثِمَ الرَّجُلُ كَثَماً: پیاوەكە تێربوو، ورگی زل بوو ◊ **اكثم في منزله**: لەماڵی خۆی دا خۆی حەشارداو دەرنەكەوت ◊ **اكثَمَ القِرْبَةَ**: كوندەكەی پڕكرد ◊ **إنْكَثَمَ**: غەمبار بوو : **تَكَثَّمَ**: ڕاوەستا ◊ سەرسام بوو ◊ گەڕایەوە : دوولاهاتەوە ◊ نوشتایەوە ◊ **تَكَثَّمَ في منزله** لەخانو و مەنزڵی خۆیدا خۆی حەشار دا : **الأكْثَمُ**: ڕێگای پانو فراوان ◊ **الكُثْنَةُ**: لقوپۆپی تەڕو گەڵا زۆر ڕادەخرێو ڕێك دەخرێ، ڕەیحانی لەسەر ڕیز دەكرێ ئەمجار دەپێچرێتەوەو گوڵێكی دەخرێتە ناوەڕاست.

كَجَّ الصَّبيُّ كَجاً: منداڵەكە بە (كوججة) تۆپەپەڕۆ یاری كرد ◊ **الكُجَّةُ**: یارییەكی منداڵانیە

كَحَّ كَحّاً: كۆكی ◊ **الكَحُّ**: پاڵفتەو پوختەكراو لەهەمموو شتێك ◊ **الكُحُّ**: پیرەژنی پۆلكاوی بەساڵاچوو.

الكُحَّةُ: كۆكە ◊ **الكُحْكُحُ**: پیرەژنی پۆلكاو.

كَحَصَ الأثرُ كُحوصاً: شوێنەوارەكە نەما فەوتا ◊ كوێربۆوە.

كَحَصَ فلان: پشتی هەڵكرد.

كَحَصَ الظليم: نوعامە نێرەكە بەشێوەیەك ڕۆیشت نەبیندرێ.

كَحَصَ برجله كَحْصاً: بەقاچی پشكنینی زەوییەكەی ئەنجام دا

كَحَصَ الأرضَ: گڵو خۆڵی زەوی بەسەرخۆی دا پرژاند.

كَحَصَ الشيءَ: شتەكەی وردوهاڕ كرد ◊ **الكاحِصُ**: بێ پركەكەر ◊ شوێنەواری كوێرەوەبوو.

كَحَلَ العينَ: كلی لەچاوەكە ڕادا

كَحَلَ الرجلَ: كلی لەچاوی پیاوەكە ڕادا.

كَحَلَ السُّهادُ عينَهُ: شەو بەخەبەر بوو خەو نەچووە چاوی ◊ **كَحِلَتْ العينُ كَحَلاً**: پێڵوی چاوەكانی هەربەسروشت ڕەشیان دەنواند ◊ **كَحَّلَ العينَ**: چاوەكەی كلاوی كرد ◊ **إكْتَحَلَت المرأةُ**: ئافرەتەكە كلی كردە چاوی ◊ **تَكَحَّلَت المرأةُ**: ئافرەتەكە كلی كردە چاوی ◊ **الأكْحَلُ**: دەمارێكە لەناوەڕاستی قوڵ دایە خوێنی لێوە دەردەهێندرێ یان لێیەوە دەكرێتە ناو جەستە ◊ **الكحّالُ**: كەسێك چاوەكانی بەكل دەرمان دەكا ◊ **الكُحْلُ**: هەرشتێك بكرێتە ناو چاوەوە بۆ مەبەستی دەرمانو شلەمەنی نەبێ وەكوو كلو شتی وا ◊ **الكَحْلاءُ**: ئافرەتی زۆر چاو ڕەش ◊ یان چاوێك وا بنوێنێ كە كلی تێكراوە ◊ **الكُحْلَةُ**: ڕووەكێكی گیایی ساڵانەی بەتەمەنە ◊ **الكُحْلِيّ**: كەسێك كل دروست بكا ◊ ڕەنگی شینی مەیلەو ڕەش ◊ **الكُحُولُ**: شلەمەنییەكی بێ ڕەنگە ◊ **مقياس الكحول**: ئامێرێكە ئەندازەی چەندییەتی كحولی ناو ئاوی پێ مەزەندە دەكرێ ◊ **الكحولي**: هەرشتێك مادەی كحولی تێدا بێ ◊ **الكُحَيْلُ**: جۆرێكە لە نەوت ڕەشو ڕونە حوشتری پێ چەور دەكرێ ◊ **المِكْحالان**: دوو ئێسقانن بەدیوی ناوەوەی باسكەوە دەردەكەون ◊ **المِكْحالُ**: كلچیوك ◊ **المِكْحَلُ**: بەمانا (المِكحال) دێ ◊ **المُكْحُلَةُ**: كلدان، ئەو تورەكەیەی كلی تی دەكرێ.

كَخَّ الرجلُ كَخّاً: پیاوەكە خەوی لێ كەوتو پرخەی دێ ◊ **كِخْ كِخْ**: بۆ وازهێنانی منداڵە لەشتێك كەناتەوێ دەستی بگاتێ ◊ **الكِخْيا**: كوێخا.

كَدَأَ النَّبتُ: ڕوەكەكە سەرما لێی داو كردی بەشێوەی لباد بەسەر زەوییەوە گەمرە گەمرەی كرد.

كَدِئَ النبتُ: ڕوەكەكە تینوی بوو دەرنگ پێگەیی.

كَدَأَ البردُ الزرعَ: سەرما كشتوكاڵە ڕواوەكەی بەپاش دا بردەوە ◊ **كَدَّأَ البردُ الزرعَ تَكدِئةً**: بەمانا (كَدَأَهُ) دێ ◊ **الكادِئَةُ**: (أرض كادئة) زەوییەكە درەنگ كشتوكاڵ پێ دەگەیەنێ ◊ **الكَدْبُ**: سپیایی نینۆكی منداڵ ◊ **الكَدِبُ**: بەمانا (الكَدْبُ) دێ ◊ **المَكدُوبَةُ من النساء**: ئافرەتی سپی پێست كە سپیایەتیەكەی صافو جوان بێ.

كَدَحَ في العمل كَدْحاً: كۆششی كردو هەوڵی دا.

كَدَحَ لنفسه: كاری چاك یان خراپی كرد.

كَدَحَ لِعَیالِه: كاسبی بۆ ماڵو منداڵی خۆی كرد ٥ كَـدَحَت الـریحُ: ڕەشـەبا زیـخو بـەردە وردەی هاویشت.

كَدَحَ باسنانه: بەددان گەستی.

كَدَحَ وجْهَ فلان: دەمو چاوی فلانی ڕوشاند.

كَدَحَ وَجْهَ الأمْر: ڕوخساری كارەكەی شێواند.

كَدَحَ راسَهُ بالمشط: سەری بەشانە كرد

كَدَحَ الجلدَ: پێستەكە كرژ هەڵاتو كرێژاوی بوو ٥ إكْتَدَحَ لِعَیالِهِ: كاسبی بۆ ماڵو منداڵی خۆی كرد ٥ تَكَدَّحَ الجِلْدُ: پێستەكە ڕوشا ٥ الكَدْحُ: هەر شوێنكەو ڕوشانێك بەهۆی گەستن‌و لێخشانەوە بێ.

كَدَّ فلان كَدّاً: فلانكەس توندو تیژی كرد

كَـدَّ فلاناً: ئیلحاحی زۆری لەفلان كرد بۆئەوە كارەی دەخرێتە ئەستۆی.

كَدَّ راسَهُ: سەری بەشانە كرد ٥ قژەكانی خۆی بەشانە خاو كردنەوە.

كَـدَّ جلـدَهُ بالأظفار: پێستی خۆی بەنینۆك خوراند ٥ زۆری خوراند.

كَـدَّ الشَّیْئَ: بەدەستی خۆی شتەكەی دارنی ٥ أكَـدَّ: دەستی قوچاندو بەخیل‌و ڕژد بوو ٥ كادَّهُ: زاڵ بوو بەسەری دا ٥ إكْتَدَّ: ڕژدو چروك بوو ٥ إكْتَدَّ فلاناً: داوای لە فلان كرد بۆ ماڵو منداڵی خۆی هەوڵ بدا ٥ إكْتَدَّ الشَّیْئَ: شتەكەی بەدەستی خۆی دارنی ٥ إسْتَكَدَّهُ: أكداد: وەجبە وەجبەو كۆمەڵ كۆمەڵ ٥ الكُدادَةُ: بنكڕ كە بەبنكی مەنجەڵەوە ڕەق دەبێتەوە ٥ خڵتەو پڵتەی ڕۆنی قاڵ كراو ٥ الكَدودُ: پیاوێك بەنارەحەتی كولەمەرگی پێداویستی ژیانی بۆ دەستبەر ببێ.

الكدید: زەوی پتەو و ڕەق ٥ المِكَدُّ: شانە ٥ المكدود: كەسێك تێشكابێ‌و بەسەری دا زاڵ بووبن.

كَدِرَ الماءَ ونحوه كَدْراً: ئاوەكەی ڕشت.

كَدِرَ الماءُ كَدَراً: ئاوەكە لێڵ بوو.

كَدِرَ عیشُهُ وكدِرَت نفسهُ: ژیانی تاڵ بوو

كَدِرَ اللونُ: ڕەنگەكە مەیلەو ڕەش بوو

كَدُرَ الماءُ كدارةً وكدورةً: بەمانا (كَدِرَ) دێ ٥ كَدَّرَ الماءَ: ئاوەكەی لێڵ كرد ٥ كَدَّرَ فلاناً: فلانكەسی غەمبار كرد ٥ إنكَدَرَ في سیره: لە ڕۆیشتن دا پەلەی كرد ٥ إنْكَدَرَ علیه القوم: خەڵكەكە بەسەری دا هەڵڕژان ٥ إنْكَدَرَت النجومُ: ئەستێرەكان لێڵ بوون‌و ڕوناكیان نەما ٥ تكادرت العینُ في الشَّیْئِ: چاوەكە بەردەوام لەشتەكەی ڕوانی ٥ تَكَدَّرَ الماءُ: بەمانا (كَدَرَ) دێ ٥ دەشگوترێ: (تَكَدَّرت عیشه) ٥ إكْدَرَّ اللونُ: بەمانا (كَدُرَ) دێ ٥ الأكْدَرُ: لافاوێك ڕوی زەوی بماڵێ ٥ الكُدارَةُ: ڕەشایی بنكی مەنجەڵ ٥ الكُدْرَةُ: ڕەنگی مەیلەو ڕەش ٥ الكَدَرَةُ من الحوض: قوڕەلیتەی بنكی حەوز، یان قەوزەی سەر حەوز ٥ تەپوتۆزێك بەسمی ئەسپ بەرپابێ ٥ الكُدْرِيُّ: تەنكە هەور ٥ جۆرێكە لەباڵندە وەكوو قەتێ وایە، ڕەنگ تەپوتۆزاوی پشت بەڵەك‌و گەردن زەرد.

كَدَسَ الحصیدَ والتمرَ والدراهم كَدْساً: گیا دوراوەكە، یان خورماكە یان دیرهەمەكانی كۆمەڵ كۆمەڵ كرد.

كَدَسَ الخیلُ: ئەسپەكان خڕبوونەوە لە ڕۆیشتنیان دا هەندێكیان سواری هەندێكیان

بوون ◊ تَكَدَّستِ الخيلُ: ئەسپەكان لە ڕۆیشتن دا خڕبوونەوەو سواری یەكتربوون (وا پاڵیان لێكدا دەتگوت چوونە سەر پشتی یەكتر) ◊ تَكَدَّس فلان: فلانكەس شانی هەڵتەكاندن‌و لەكاتی ڕۆیشتن دا ◊ تَكَدَّسَ الفرسُ: ئەسپەكە ڕۆیی وەكوو ئەوە باری قورس بێ ◊ الكُداسُ: خەرمانی دانەوێڵەی پاككراو ◊ چاڵە بەفر ◊ بەفری كۆكراوە ◊ پرمین‌و پشمینی ئاژەڵ‌و وڵاخ ◊ الكُدْسُ: كۆكراوەی هەموو شتێك وەكوو خەرمانی گەنمی سوركراو ◊ خورمای كراو بەموشتاخ ◊ دیرهەمی كۆمەڵ كراو، لبی كۆمەڵ بوو.

كَدَشَ من فلان: هەوڵی داو فێڵی لەفلان كرد.

كَدَشَ من فلان: شتێكی لە فلانەوە پێگەیی.

كَدَشَ الشَّيْئَ: شتەكەی بەددان قرتاند

كَدَشَ الإبلَ: حوشترەكانی بەخێرایی لێخوڕین ◊ اكْدش بخبر: بەشێكی لەهەواڵەكە بڵاو كردەوە.

اكْدَشْ من فلان شَيئاً: شتێكی لە فلان چنگ كەوت ◊ تَكَدَّشَ فلان: فلانكەس لەدواوە پالی پێوە نراو كەوت ◊ الكَدْشُ: برین ◊ الكَدّاشُ: سوالكەری بەویرە ویر ◊ الكَدْشَةُ: نەخۆشی ◊ الكَدیشُ: ئەسپی نارەسەن، پیاوی گێل ◊ اكْدَقَت الدابةُ: ولاخەكە دەنگی سمی هات ◊ الكَدْقَةُ: تەپەی قاچ كەلەزەوی دەدا.

كَدَمَ فلاناً: كَدْماً: بەگەستن‌و شتی وا شوێنكەی لەفلان كرد، برینداری كرد.

كَدَمَ الصیدَ: نێچیرەكەی دەرپەڕاندو هەوڵی زۆری دا بیگرێ ◊ أُكْدِمَ الأسیرُ: دیلەكە پەلبەست كرا ◊ تكادم الفرسان: ئەسپەكان یەكتریان گەست قەپاڵیان لەیەكتر گرت ◊ الكُدام: پیاوی پیر ◊ الكُدامَةُ: بەرزەئاخور، پاش ئاخور ◊ الكَدْمُ: شوێنكەی گەستن: هەوكردن‌و گۆڕانی ژێر پێستە بەهۆی زەبرێك ◊ الكَدْمَةُ: داخكردن‌و شوێنكە لێ كردن ◊ المُكْدَمُ: حەبلی گشت بادراو ◊ بەرەو جەوالی توندچنراو ◊ الكَدْمیوم: عونصورێكی فلزییە سپی‌و ورشەدارە.

كَدَنَ بثوبه كَدْناً: قوماشەكەی كردە پشتێن‌و خۆی پێ بەست.

كَدِنَ كَدَناً: بوو بەخاوەن گۆشت‌و بەزو هێزو توانا.

كَدِنَ النبات: ڕوەكەكە پەل‌و پۆی خوراو لاسكە ئەستوورەكەی ماوە ◊ كَوْدن في مشیه: بەهێواشی‌و بەتەمبەڵی ڕۆیی ◊ الكِدانُ: حەبلێكە دەبەسترێ بەئەڵقەی ناوەڕاستی دۆڵچەكەوە بۆئەوەی ڕاست بچێتە خوار بۆ ناوبیرەكە ◊ الكَدَانَة: عەیبداریی ◊ خراپی ◊ الكِدْنُ: ئەو قوماشەی بەكەژاوەدا دەدرێ ◊ بارگەنە ◊ جۆرە بارگەنەیەكە بۆ ئافرەت ڕێك دەخرێ سواری بێ ◊ الكَدِنُ: (كَدِنُ النبات) لاسك‌و ئەستورایی بنكی ڕوەك ◊ الكُدْنَة: گۆشت‌و بەزی زۆر (قەڵەوی) ◊ الكَوْدَنُ: ئەسپی نارەسەن ◊ عەیبدار.

كَدَهَ الشَّيْئَ كَدْهاً: شتەكەی شكاند.

كَدَهَ الحَجَرُ ونحوه فلاناً: بەردەكە لەفلانكەس كەوت‌و شوێنكەی باشی لێ كرد ◊ اكدَهَهُ العملُ: كاركردن ماندوی كرد ◊ كَدَّهَهُ: بەمانا (كَدَهَهُ) دێ ◊ تَكَدَّهَ الشَّيْئُ: شتەكە شكا ◊ كَدَتِ الأرض كَدْواً وكدواً: زەوییەكە ڕوەكەكانی بەستی گەشەدەكەن.

كَدَأَ الزَّرعُ وغیرهُ: كشت‌وكاڵەكە باش نەڕواوە.

كدأ البردُ الزرعَ: سەرماو سۆڵەكە كشتوكاڵەكەی بەپاش دا گێڕایەوە

كدأ الشَيْئَ كداءً: شتەكەی مەنع كردو بڕی.

كدأ وجهَهُ كَدْواً: دەمو چاوی ڕوشاند.

كَدِيَ بالعظم كَدًاً: ئێسقانی لەقوڕگی گیرا.

كَدِيَ الفصيلُ: بێچوەكە شیری خواردو ناوسكی داوەشا.

كَدِيَ الكلبُ: سەگەكە ئێسقانی لەقوڕگی گیرا ٥ **الكادي**: ناوی مەند ناوێك بەهێواشی بڕوا ٥ ناوی درەختێكە لەپێڕی (البداية) شێوەی لەدرەختی خورما دەچێ

كَدِيَ الرجلُ كَدياً: پیاوەكە بەخیلو چروك بوو بەخششی كەم بوو.

كَدِيَ المسكُ كديَ: میسكەكە بۆنی نەما

كَدِيَت اصابعُه: پەنجەكانی بەهۆی گل دەردانەوە ماندو بوون.

كَــدِيَ المعْدِنُ: كانەكە گەوهەری تێدا دەست نەكەوت ٥ **اكــدى الحــافرُ**: بیرهەڵكەنەكــە گەیشتە تەبارە زەوی پتەو ٥ **اكدى فلان**: فلانكەس گەیشتە ساراو چۆڵەوانی ٥ زۆر پاڕایەوە لە سوالكردن دا ٥ ڕژدو چروك بوو ٥ **اكدى المطرُ**: بارانەكە كەم بوو ٥ **اكدى المعدنُ**: كانەكە زێڕو گەوهەری تێدا نەدۆزرایەوە ٥ **اكدى الطعامُ**: خواردنەكە بێ كەڵك بوو.

اكدى فلاناً عن الشَيْئِ: فلانكەسی لەشتەكە گێڕایەوە ٥ **الكادِيَة**: ناخۆشی ڕۆژگار ٥ جەنگەی سەرما ٥ **الكُدى**: ساراو چۆڵەوانی ٥ **الكَداةُ**: هەر گڵو خۆڵو شتی وا خڕ كرابێتەوەو كۆمەڵ كۆمەڵ كرابێ ٥ **الكُدْيَةُ**: زەوی سەختو پتەو ٥ پیشەی سوالكەری ویڕە ویركەر.

كَذَبَ كَذِباً وكِذْباً: درۆی كرد.

كَذَبَ الشَيْئُ: شتەكە وادەرنەچوو كە چاوەڕوان دەكرا.

كَذَبَ فلاناً: هەواڵی درۆی بەفلانكەس ڕاگەیاند ٥ **كَذَبَتْ فلاناً نَفْسُهُ**: نەفسی فلانكەس ئامانجو هیوای گەورەو دووری پێ ڕاگەیاندو هەڵی خەڵەتاند ٥ **كَذَبَتْهُ عينُه**: چاوی فلانكەس شتی ناڕاستی نیشان خاوەنی دا ٥ **اكْذَبَهُ**: بەدرۆزنی هاتەبەرچاو ٥ **كاذَبْت فلاناً مكاذَبَةً**: من فلانم بەدرۆخستەوەو ئەویش منی بەدرۆخستەوە ٥ **كَذَّبَ بالأمر تكذيباً**: كارەكەی بەناڕاست لەقەڵەم دا ٥ **كَذَّبَ عن امر ارادَهُ**: دژی ویستی ئەو وەستاو ئەو كارەی ئەو ویستی، ئەم ئەنجامی ئەدا ٥ **كَذَّبَ السلاحُ**: سیلاحەكە نەتەقیو پوچ بۆوە ٥ **كَذَّبَ فلاناً**: درۆی پاڵ فلان دا ٥ **تكاذبوا**: خەڵكەكە هەندێكیان هەندێكیان بەدرۆخستەوە ٥ **تَكَذَّبَ**: بەزۆرەملێ درۆی بەسەر خۆی دا هێنا ٥ **تَكَذَّبَ فلاناً و عليه**: پێی وابوو فلانكەس درۆزنە ٥ **الأكذوبة**: هەواڵی درۆ ٥ **التكاذيبُ**: تكاذيب العرب: ئەفسانەی عەرەبو چیرۆكو خورافاتەكانیان ٥ **الكَاذِبَةُ**: درۆ ٥ **الكَذِبُ**: درۆ (پێچەوانەی ڕاستی) ٥ **الكَذْبَةُ**: یەكجار درۆكردن ٥ **كَذْبَةُ نيسان**: درۆی یەكەم ڕۆژی مانگی نیسان ٥ **الكَذّابُ**: زۆر درۆزن ٥ **الكَذُوبُ**: بەمانا (الكذّاب) دێ.

كَدَّ الشَيْئُ كَدّاً: شتەكە زبرو ڕەق بوو ٥ **اكَدَّ القومُ**: خەڵكەكە كەوتنە ناو بەردەڵانی كونكونو بەردە زڕوێو شوێنی وا ٥ **الكَدّانُ**:

بــەردی گــروێو زرویو کونکــون ◊ **اکــذی الشَّیْئُ**: شتەکە سورهەڵگەڕا ◊ **اکذی الرجلُ**: پیاوەکە لەخەجاڵەتی دا ڕەنگی سورهەڵگەڕا ◊ یان لەترسا ڕەنگی زەرد بوو ◊ **الکاذی**: سور ◊ ڕۆنێکــی بۆنخــۆش‌و عەتراوییــە لــە گــوڵی (الکاذی) دروست دەکرێ ◊ درەختێکی گەورەیە لەپێری (الکاذیة)یە ◊ گوڵەکەی بۆنێکی خۆشی هەیە.

کَرَبَ فلان کَرْباً: فلانکەس کشت‌و کاڵی لە زەوی بێئاوو بێ درەخت دا کرد

کَرَبَ الشَّیْئُ کروباً: شتەکە نزیك بۆوە ◊ **کَرَبَت الشمسُ للمغیب**: خۆر لەئاوابوون نزیك بۆوە.

کَرَبَ: نزیکە

کَـــرَبَ فلانــاً الأمــرُ والغــمّ: کارەکــە، غــەم‌و نارەحەتییەکــە لەســەر فلانکــەس زۆر قــورس بوو.

کَرَبَ الحَبْلَ وغَیرَهُ کَرْباً: حەبلەکەی گشت بادا، توندی کرد.

کَـــرَبَ الأرضَ کَرْبــاً وکِرابــاً: زەوییەکــەی بــۆ کشت‌وکاڵ تێدا ڕواندن هەڵەوگێڕ کرد

کَـــرَبَ الــدَّلْوَ: حــەبلی ناوەڕاستــی بــۆ دۆڵــچەکە دروست کرد ◊ **اکرَبَ الرجلُ**: پیاوەکە بازی دا ◊ **إکْتَرَبَ لکذا**: غەمی بۆ ئەوە خوارد ◊ **الکِراب**: ڕێڕەوی ئاو، بۆری ئاو ◊ جۆگەی ئاو ◊ **الکُرابَةُ**: ئەو بۆڵو دەنکە خورمایەیە کە لەلقی بڕاوی دارخورما لێ دەکرێتــەوە ◊ **الکُرَبُ**: بنکی لقی دارخورمــا کــە وشــك دەبــێ‌و لێ دەکرێتــەوە ◊ **الکَرْبُ**: غەم‌و خەفەت کەدڵ تــەنگ دەکەن ◊ **الکُرْبَةُ**: بەمانا (الکَرْبُ) دێ ◊ **الکَرَبَةُ**: کونی بــچکۆلەی خێمــە کــە کۆڵەکــەی تێــدەکرێ ◊ **الکروبیــون**: ئــەو فریــشتانەی نزیــك بارەگــای ئەقدەسن ◊ **الکریب**: غەمبار ◊ گرێی قەفــەزاز ◊ تیرۆکی ئانکەر ◊ زەوی کە ئاو و درەختی تێدا نەبێ ◊ **المِکرَبُ**: خاکەنازو بێمەڕە ◊ **المُکْرَبُ من المفاصل**: جومگەکە کە زۆری ڕەگ تێدابن ◊ **الکُرْباجُ**: قەمچی ◊ **کَربسَ الرجل**: پیاوەکە بەشێوەیەك ڕۆیی وەکوو پێوەند کرابێ ئاوا ◊ **تکــربَسَ مــن ظهــر فرســه**: لەســەر پــشتی وڵاخەکەی کەوتە خوار ◊ **الکِرْباسُ**: پۆشاکی ئەســتورو ڕەختــە کەلــە لۆکــە دروســتکرابێ ◊ **کَرْبَشَ الرجلُ**: پیاوەکە بەشێوەی پێوەند لەپێ ڕۆیشت ◊ قاچی جوتکردن بۆ بازدان ◊ **کَرْبَشَ**: شــتەکەی گــرت‌و بەســتی ◊ **تَکَــرْبَشَ الجِلدُ**: پێستەکە گرژبــوو وێکهاتــەوە ◊ **کَرْبَلَ الشَّیْئَ**: شتەکەی تێکەڵ کــرد ◊ **کَرْبَلَ فلان**: فلانکــەس بــەناوقوڕدا ڕۆیــی ◊ **الکِرْبالُ**: ئــەو نامێرەیــە هــەلاج لۆکــەی پــێ شــی دەکاتــەوە ◊ **الکَرْبَلَةُ**: شـــلەپەتەیەکە لـــەقاچ دا ◊ **الکریـــون**: عونــصورێکی (نافلزیــة) لەســەر ڕوی زۆر شتی جیــا دەردەکــەوێ ◊ **الکریــت**: (ســنة کریــت) ساڵێکی تــەواو بــێ زیــادو کــەم ◊ **کَرَثَهُ الأمرُ وغیرهُ کرثاً**: شتەکەی لەســەر قــورس بــوو ◊ **إکترثَ له**: بۆی غەمبار بوو، خەفەتی بۆ خوارد ◊ **الکارثة**: بــەڵای گــەورە ◊ دەگوترێ: (کرثــه الکـــوارث) بـــەڵای ڕۆژگـــار خـــستویانەتە دڵــەڕاوکێوە ◊ **الکُرّاثُ**: ڕوەکێکی تەمەندرێــژە لەپێری (الزنبقیة)یە

کَـرِجَ الشَّیْئُ کَرَجاً: شتەکە کەڕوی هــەڵێنا ◊ **الکُرَجُ**: ئەسپەدارینە بۆ یاری منداڵ ◊ **کَرَدَهُ کَرْداً**: دەری کرد ◊ مەنعی کرد ◊ **الکَرْدُ**: بنکی مل، لای خواروی مل ◊ **الکُرْدُ**: نەتــەوەی کورد، نەتەوەیەکە لەبانوێکی پانو پۆڕدا لەئاسیای

ناوەڕاست دا دەژین و وڵاتەکەیان بەسەر وڵاتی ئێران و تورکیا و عێراق و سوریادا دابەشکراوە. چل ملیۆن کوردین لە پەی ناسیادا کۆنترین میللەت لەناو دونیادا وەحشی ئیستعمار بەسەرمان زاڵە ژێردەستەو یەخسیر ژیانمان تاڵە

الكِرْدِيدُ: پارچەو پاشماوە لەبنکی سەبەتەی خورمادا ٥ پوشە خورما ٥ **كَرْدَسَ القائِدُ الخيلَ او الجيشَ**: سەرلەشکرەکە ئەسپ سوارەکانی یان سوپاکەی پۆل پۆل کرد ٥ **تكردَسَ الرجلُ**: پیاوەکە وێکهاتەوەو چوەوە بەیەك دا ٥ **الكُرْدُوسُ**: هەر ئێسقانێك گەورەو تەواو بێ ٥ سەری ئێسقانێك مۆخی هەبێ ٥ هەردوو ئێسقانێك لەجومگەدا بەیەك بگەن ٥ وەکوو ئێسقانی شان و ئەژنۆ و سمت ٥ (ك: کرادیس) ٥ **الكردوسة**: کۆمەڵێکی زۆر گەورە لە ئەسپ و لەسوپا ٥ **الكِردانُ**: ملەوانکە ٥ **الكردون**: پشتێن و سیاج و شورا ٥ **الكردينال**: یەکێکە لە ماڵەکان و حەبرو پیاوە ئاینییەکانی هاوەڵی پاپاو ڕاوێژکارەکانی.

كَرَّ الرجلُ: پیاوەکە نیخە نیخی لەسنگی هات.

كَرَّ فلانٌ كروراً: پیاوەکە گەڕایەوە.

كَرَّ الشَيْئَ كَرّاً: شتەکەی ڕەت کردەوە

كَرَّ الليلُ والنهارُ: شەو و ڕۆژ یەك بەدوایەك دا گەڕانەوەو دووبارە بوونەوە.

كَرَّ على العدوِّ: هێرشی بردەسەر دوژمن.

كَرَّ عنه: لێی گەڕایەوە.٥ **كَرَّ عليه الحديثَ**: قسەکەی سەرلەنوێ بۆ کردو بۆی دووبارە کردەوە ٥ **كَرَّرَ الشَيْئَ تكريراً وتِكراراً**: جاردواجار شتەکەی بۆ دووبارە کردەوە ٥ **تَكَرَّرَ عليه كذا**: جاردواجار ئەوەی بۆ دووبارەکردەوە ٥ **الكرُّ**: هەڵمەت بردن و پەلاماردان پێچەوانەی (الفَرّ) ٥ هەروا ناوە بۆ حەبلێك لە لیفی خورما دروستکراوە پێی سەردەکەون بۆسەر دارخورما ٥ حەبلی بەستنەوەو شتی وای کەشتییە ٥ **الكُرُّ**: ئامێرێکی پێوانەی دانەوێڵەیە وەکوو قسناغ ٥ ئەندازەکەی شەست قەفیز یان چل ئەردەبە ٥ **الكَرَّةُ**: گەڕانەوە ٥ سەرلەنوێ زیندوبوونەوە ٥ **الكرِيرُ**: پەڵەیەکە لەتەپوتۆز تووشی قوڕگ دەبێ ٥ **المَكَرُّ**: شوێنی جەنگ، گۆڕەپانی جەنگ ٥ **المِكَرُّ**: دەگوترێ: (فرس مِكَرّ مِفَرّ) ئەسپێکی ڕەسەن و ڕاهێنراوە بۆ هەڵمەت بردن و پاشەکشەکردن سەر نەرم و هەوسار خۆشە، جوان دەڕواو دێتەوە.

كَرَزَ كروزاً: چووە ژوور، چووە ناوەوە ٥ خۆی لە پەناپەسێوو ئەشکەوت و شتی وادا حەشار دا.

كَرَزَ إليه: پەنای بۆلابرد ٥ مەیلی ئەوی کرد ٥ **كارَزَهُ**: ڕۆیی و لەبەری هەڵات ٥ **كارَزَ عن فلان**: لەبەر فلان هەڵات ٥ **كارَزَ الى المكان**: خۆی کوتا بۆ شوێنەکەو خۆی تێدا حەشار دا ٥ **كارزَ في المكان**: لەشوێنەکەدا خۆی حەشار دا ٥ **كارزَ الى ثلة من إخوان ومال**: پەنای بردە بەر شتێکی متمانە پێکراو لە برادەر یان لەشتی تر ٥ **كَرَّزَ الصَقْرَ**: چاوی هەڵۆکەی بەست و دوری خواردنی دایە بۆئەوەی ژێرباری بکاو ڕام بێ.

الكُرّازُ: سوراحی و دیزە ٥ **الكَرَزُ**: درەختێکە بەرێك دەگرێ وەکوو بەرقوق وایە ٥ **الكُرْزُ**: هەمبانەو خورجی شوان ٥ جەواڵ ٥ **كَرْزَمَ الرجلُ**: پیاوەکە نیوەڕۆ شتی خوارد.

الكَرْزَمَةُ: ژەمەنانی نیوەڕۆ.

كَرِسَ الرجلُ كرَساً: پیاوەکە زانابوو سنگی پڕبوو لە عیلم و زانست ٥ (فهو كَرِسٌ) ٥ **كَرَّسَ**

الشَّيْئَ: شتەكەی خستە پاڵ یەكو لێكی دان ٥ كَـرَّسَ البنـاءَ: باڵەخانەكـەی دامەزرانـد ٥ إنْكَرَسَ عليه: خۆی بەسەردا كوشمەڵەكرد ٥ إنْكَرَسَ في الـشَّيْئِ: چـووە نـاو شـتەكەوە بـەكۆماوەیی ٥ تكـارَسَ الـشَّيْئُ: شـتەكان كەوتنە سەر یەكو پێكەوە نووسان ٥ تَكَرَّسَ أُسُّ البناء: بناغەی باڵەخانەكە پتەو بوو ٥ الكَرَّاسَةُ: بەشێك لەكتێب ٥ الكِرسُ: گەمرە؛ ئەو گڵو ڕیخو زبڵەی لە تەویلەو ئاغەڵ دا تـەبارە دەبەسـتێو ڕەق دەبـێ ٥ الكِرْسـاءُ: پارچە زەویەكـە درەختـی تێـدا ڕوابـێو لێـك نزیـك بـنو ڕەگو ڕیـشاڵیان تێـك هاڵابـێ ٥ الكرسي: تـەختو تـاراج، عـەرش ٥ پلەیـەكی زانـستییە لـەزانكۆداو دەدرێ بـە مامۆسـتایانی زانكـۆ ٥ المُكَرَّسَةُ مـن القلائد: ئـەو ملوانكـە گەوهەرییە میرووەكانی بەچەند تاڵە دەزووەوە هۆنرابنەوەو ناوە نـاوە هـەموو تاڵەكان كرابنـە ناوكونی میرۆیەكی گەورەوەو كەوتبێتـە نێوان میروە گەوهەرەكانەوە ٥ كَرسَعَ فلاناً: بەشمشێر لەمەچەكی فلانكەسی دا ٥ الكُرْسُوعُ: لایـەكی مەچەك، ئـەو نێسقانەی لـە جومزگـەدا بـەرز بۆتـەوە ٥ كرسـوع القـدم: مەچـەكی قـاچ ٥ المُكَرْسعُ: قاپ دەرپەڕیو ٥ الكُرْسُفُ: لۆكە ٥ الكُرْسـفِيُّ: جـۆرە هـەنگوینێكی سـپییە الكِرْسِـنَةُ: گیایـەكی سـاڵانەیە لـە پێـڕی (القرنية)یە

كَرِشَ الرجلُ: پیاوەكە ماڵو خێزانی زۆر بوو.

كَرِشَ الجلدُ: پێستەكە ئاگر گەستیو وێكهاتەوەو چرچ بوو ٥ كَرَّشَ فلان: فلانكەس دەموچاوی گـرژ بـوون وێكهاتنـەوە ٥ خواردەمـەنی گیپـەی دروست كرد ٥ كَرَّشَ اللحمَ: گۆشتـەكەی لـەناو گیپـەدا كوڵانـد ٥ تكَـرَّشَ وَجْهُـهُ: دەموچـاوی وێكهاتنـەوە ٥ پێـستی ڕوخـساری گرژبـوو ٥ تكَـرَّشَ النـاسُ: خەڵكەكـە خـڕ بوونـەوە ٥ إستَكْرشَ الجدي: كاریلەكە ورگی گەورە بوو لەوەڕی خوارد ٥ إستَكْرَشَ الوَجْهُ: دەموچاوی گرژبوو وێكهاتەوە.

الأكْـرَشُ: ورگ زل ٥ الكِـرْشُ: چـلێدانەو ورگو شـوێنی مانـەوەی خـۆراك بـۆ ئاژەڵـە كاوێژكەرەكان ٥ هەروا ناوە بۆ گیایەكی لووس لەپێڕی (السعدية)یە ٥ الكَرْشاءُ: قاچێك زۆر گۆشتن بێو قاپەڕەقەی لەگۆشت دا ون بووبێو لەگەڵ پاژنـە پێـی ڕێك بووبێو پەنجەكانیشی كورت بن ٥ الكريش: چندراوێكە لـە ئاوریشم ڕەنگی ڕەش یان سورە ٥ الكُرَيشَةُ: چندراوێكە لە لۆكەو شتی وا وێك دێتەوەو لێك دەكشێتەوە ٥ المُكَرَّشَةُ: خواردنێكە وەكوو گیپە وایە.

كَرَعَ في الماء: دەمی خستە ئاوەكەوەو خواردیەوە قـاپو گـلاسو مـشتی بەكارنـەهێنا ٥ كَرَعَـت النخلةُ وغيرهـا: درەختـە خورماكـە هەمیـشە ڕەگەكانی لەناو ئاودا بوون

كَـرِعَ الـوحشَ وغـيره كَرَعـا: تـیری ئاراسـتەی حەیوانـە وەحـشییەكە كـردو باریكـایی قاچـی هەنگاوت ٥ كَرِعَتْ الساق كَرَعاً: قاچی باریك بوو.

كرِعَ فلان: فلانكەس باریكایی قاچی ژانی كرد ٥ أكْـرَعَ القـومُ: خەڵكەكـە باریكـایی قاچـی وڵاخەكـەیان هـەنگاوت ٥ تَكَـرَّعَ: لـەكاتی دەسـتنوێژ شـتن دا باریكـایی قاچیـشی شـت ٥ الكُراعُ من الإنسان: نێوان ئەژنۆو قاپەڕەقەیە خوار ئەژنۆی تا جومزگەی قاچی ٥ لەئاژەڵ دا بە باریكایی قاچی دەگوترێ، ئەو شوێنەی هیچ گۆشتی پێوە نیـە ٥ هـەروا نـاوە بـۆ كۆمـەڵێك

ئەسپو سیلاح بەیەکەوە ٥ **الكُراعِيُّ**: سەلك و پێچك فرۆش ٥ (سەروپێ فرۆش) ٥ **الكَرَعُ**: ئاوی باران کە ڕاستەوخۆ دەمی تێبخرێو بخورێتەوە.

كَرَفَ الشَّيْئَ: بۆنی بەشتەکەوە کرد.

كَرَفَ الحمارُ: نێرە کەرەکە بۆنی بەمیزی دێڵە کەرەکەوە کردو ڕوی لەحەوا کرد ٥ **الكَرّاف**: ئەو کەسەی بەدزییەوە دەڕوانێتە ئافرەت ٥ **كَرْفَاتُ القِدْرُ**: مەنجەڵەکە بەهۆی کوڵینەوە کەفی دەردا ٥ **كَرْفَا القوم**: خەڵکەکە تێکەڵاو بوون ٥ **كَرْفَا الشَّعرُ**: مووەکان زۆربوون ٥ **تكَرْفَا السَّحابُ**: هەورەکە کەوتە سەر یەك و چڕ بۆوە ٥ **تكَرْفَا القوم**: خەڵکەکە تێکەڵاو بوون ٥ **الكَرَفْسُ**: کەرەوز ٥ **كَرَكت الدجاجة**: مریشکەکە لەهێلکە چۆوە ٥ **الكَرّاكَةُ**: ئامێرێکە بۆ پاککردنەوەو جۆماڵ کردنی ڕوبارو جۆگا ٥ **الكُرْكُ**: پەشتەماڵێکی فەروەدارە ٥ **الكركي**: باڵندەیەکی گەورەو ڕەنگ خۆڵاوییە ٥ مل درێژو قاچ درێژو کلك کوڵە، دالگۆشتو لاوازە ٥ لە وشکانی دەژی، جاری وایش هەیە پەنا بۆ ناو ئاو دەباو لەناو ئاودا دەژی ٥ **الكُرَيْك**: تیرۆکی نان پان کردنەوە ٥ بێڵو خاکەناز ٥ **الكركدن**: حەیوانێکی جەستە گەورەیە، گواندارە ورگ زلو قاچ کورتە، سمدارە، پێست ئەستورو پتەوە یەك شاخی هەیە لەسەری لمبۆزی قیت بۆتەوە، هەیە دووشاخی یەك لەسەر یەکی هەن ٥ **الكَرْكَدِيةُ**: ڕوەکێکە شوێنی سەرەکی وڵاتی سەنیگاله، غینیا، لەسودانیش دەروێ، لە گوڵە سورەکانی شەرابێکی خۆش نیشات بەخش بەرهەم دەهێندرێ ٥ **كَرْكَرَ**: قاقا پێکەنی ٥ **كَرْكَرَت النارجيله**: نێرگەلەکە قوڵتە قوڵتی کرد ٥ **كَرْكَرَ بالدجاجة**: بانگی مریشکەکەی کرد ٥ **كَرْكَرَ فلاناً عن الشَّيْئِ**: فلانکەسی لەشتەکە گێڕایەوە، پاڵی پێوەنا ٥ **كَرْكَرَ الشيئَ**: شتەکەی جاردواجار هێنایەوە ٥ کۆی کردەوە ٥ **كَرْكَرَ الرحى**: ئاشەکەی خولاندەوە ٥ **كَرْكَرَ الحبَّ**: دانەوێڵەکەی هاڕی ٥ **تَكَرْكَرَ**: لەهەوادا سەرەنگرێ بوو، ئەمدیو و ئەودیوی کرد ٥ **تَكَرْكَرَ الماء**: ئاوەکە لە ڕێڕەوی خۆی گەڕایەوە.

تَكَرْكَرَ في أمره: ڕاڕا بوو لەکارەکەی دا ٥ **الكَرْكَرَةُ**: قۆڕەقۆڕی سك ٥ پێکەنینی بەرز ٥ **الكِرْكِرَةُ**: سنگی گیانلەبەری سمدار ٥ **كَرْكَسَ فلان**: فلانکەس ڕاڕا بوو ٥ بەشێوەی ڕۆیشتنی پێوەند کراو ڕۆیشت ٥ **كَرْكَسَ الشَّيْئَ**: شتەکەی دووبارو سێ بارە کردەوە ٥ **كَرْكَسَ الدابة**: وڵاخەکەی پێوەند کرد ٥ **تكَرْكَسَ**: تلۆر بۆوە، گلۆر بۆوە ٥ **المُكَرْكَسُ**: ئەو کەسەی دایکی ئەمەتەو کۆیلە بێ ٥ **الكُرْكُمُ**: ڕوەکێکی دەرمانییە لە پێری (الزنجبارية)، کوتراوی ڕەگەکانی دەکرێتە داو و دەرمانی چێشت لێنانو بۆ ڕەنگکردنی شتیش بەکاردێ (زەردەچەوە) ٥ **الكُرْكُمانُ**: گیایەکی ساڵانەیەو لەپێری (الشفوية)یە گوڵێکی سپیو شینی هەیە ٥ **المُكَرْكَم**: شتی ڕەنگکراو بەکورکوم ٥ **كَرَمَه كرماً**: لەسەخاوەت دا بەسەری دا زاڵ بوو

كَرُمَ فلان: فلانکەس سەخی سروشت بوو

كَرُمَ الشَّيْئُ: شتەکە بەنرخو بەهابوو

كَرُمَ السَّحابُ: هەورەکە بارانی باراند ٥ **كرمت الأرضُ**: زەوییەکە ڕوەکەکانی گەشەونمایان کرد ٥ **اكرم الرجلُ**: پیاوەکە منداڵی ڕەوشت بەرزو سەخی سروشتی بوون ٥ **اكرم فلاناً**:

ڕێــزی فلانکەســی گــرت ٥ **اکرم نَفسَهُ عــن الشَائنات**: نەفسی خۆی لەشتی خراپو بەد پاراست ٥ **کارَمَـهُ**: شــانازی بەســەردا کــرد لــە سەخی سروشــتی دا ٥ **کــارم الرجـلَ**: شــتێکی بەدیاریو پاداش دا بەپیاوەکە ٥ **کَرَّمَ فلانــاً**: ڕێزی لەفلان گرت ٥ **تَکارَمَ عن الشَّیئِ**: خۆی لەشتەکە بەدوور گرت ٥ **تَکَرَّمَ عن الشَّیئِ**: بەمانا (تکـارم) دێ ٥ **إستَکرَمَ الشَّیئَ**: داوای شتی بەنرخی کرد ٥ **إستکرم العَقائِلَ**: نافرەتی خانـــەدانو نـــەجیب زادەی مـــارەکردن ٥ **الإکرامیـة**: عــەتاو بەخــشش ٥ **الأکرومیـة**: کرداری پیرۆز ٥ **التَّکْرِمَةُ**: شوێنی تایبەتی بۆ دانیــشتنی پیــاو لــەناو مــاڵ دا ٥ **الکَرامَـةُ**: کەرامەت؛ کاری سەر ناساو لەعادەت بەدەرو ڕوودانــی لەسەردەســتی کەســانێك ئیــدیعای پێغەمبــەری نەکــەن ٥ **الکَرّامُ**: خــاوەن تــرێو ڕەزو باخ ٥ **الکَرَمُ**: (رجل کَرَمٌ) پیاوی سەخی ٥ (أرض کرم) زەوییەکی پاكو بەپیتـە ٥ **الکَرْمُ**: داری مێـو ٥ **الکـریمُ**: ناوێکـە (صـیفەتێکە لــە صیفەتەکانی خودا) لێبوردە ٥ هەرکەسێکە یـان هەرشتێك جێگای ڕەزامەندیی خەڵك بێ.

الکریمة: مێینەی (الکریم) ٥ پیاوی وەجاخزادە ٥ (کریمة الرجـل) کچی پیاوەکە، (کچە نـازدارەی پیـاو) ٥ **کریمتـك**: لوتـت ٥ هــەر ئەنــدامێکی ڕێزداری جەستە وەکوو گوێچکە، دەست، ڕیش ٥ (الکریمتان) دووچاو ٥ **المُکَرَّم**: پیاوی ڕێزدارو شکۆمەند ٥ **المَکْرُمَةُ**: کـردەوەی خێـرو ئیشی بــاش ٥ **المَکْرَمَـة**: (أرض مَکْرَمَـــة) زەوییــەکی بــەپیت ڕوەك ســاخ ٥ **الکُرْنُـبُ**: قــەرنابیت ٥ **کَرْنَـفَ النَّخلَـةَ**: درەختــە خورماکــەی لــەلقو پۆپــەکانی ڕوت کــرد ٥ **کَرْنَـفَ فلانـاً بالعـصا**: بەعەصــا لەفلانکەســی دا ٥ **کَرْنَــفَ الــشَّیئَ بالسیف**: شتەکەی بەشمشێر بڕی ٥ **الکِرْنَافُ**: بنکی لقەبڕاوی درەختی خورما کەدوای بڕینی لقەکە بەشێکی بەقەدی درەختـە خورماکـەوە دەمێنێتەوە ٥ **الکُرْنافَة**: قونداخی تفەنگ.

کَرِهَ الشَّیئَ: شتەکەی ناخۆش ویست.

کَــرُهَ الأمــرُ والمنظـرُ: کارەکـە ناشـیرین بــوو دیمەنەکە ناشـیرین بــوو ٥ **اکْرَهَهُ علـی الأمر**: زۆرە ملی لێ کـرد لەسـەر ئیشەکە ٥ **کَرَّهَ الیه الأمـرَ**: شـتەکەی لـەلا ناشـیرین کــرد ٥ **تکـارَهَ الشَّیئَ**: شتەکەی بەلاوە ناشیرینو دزێو بوو ٥ **تَکَرَّهَ الـشَّیئَ**: شتەکەی نـاخۆش ویـست ٥ **إستَکْرَهَ الشَّیئَ**: شتەکەی بەلاوە دزێو بوو ٥ **إستَکرَهَ فُلانَةَ**: فلانــە ئـافرەتی ناچـارکرد خراپـەکاری بکـا ٥ **الکَرْهـاءُ**: قولکــەی گیــزەرەی مــل قولکــەی پـــشتەمل ٥ **الکَــرْهُ**: پێنـــاخۆش بـــوون ٥ نارەحــەتیو مانــدوویی ٥ شــتێك بــە زۆر پێـت بکەن ٥ **الکُرْهُ**: بەمانا (الکَـرْهُ) دێ ٥ **الکریهة**: شەڕو هەرا، تەنگانەو چورتم، ٥ شەڕی سامناك ٥ **کرائه الدهر**: بەڵاو چورتمی ڕۆژگار ٥ **المَکْرَهُ**: ئەوەی لەسەر شانی ئادەمیزاد گرانەو زۆری پێ ناخۆشــە **المکروهــة**: دەگــوترێ: (رجـــل ذو مکروهـــــة) پیـــاوێکی خـــاوەن هەڵـــەتو جەربەزەیە.

کَرا الغلامُ کرواً: منداڵەکە تۆپێنی کرد.

کرا الأرضَ: زەوییەکەی هەڵکۆڵی.

کرا البئرَ: بیرەکەی داپۆشی.

کَــری النَّهْـرَ کریـاً: لـەناو ڕووبارەکـەدا چـاڵی هەڵکەند.

کَــــــری الأرضَ: زەوییەکــــەی هــــەڵکۆڵی.

كَرِيَ الرجلُ: پياوەكە نوست ◊ **اكرى**: كەم بوو ◊ **اكرى الدار او الدّابّةَ**: خانوەكە يان ولاخەكەى بەكرێ دا ◊ **كاراه**: بەكرێى دا.

إكترى الدارَ وغيرها: خانوەكەى بەكرێ گرت ◊ **الكرى**: هەنۆز، وەنەوز ◊ **الكُرى**: چەند گۆڕێك بەپەنا يەكترەوە ◊ **الكِراءُ**: كرێى كرێكار ◊ **الكُرَةُ**: فتبۆڵ، هەرشتێك خڕبێ ◊ **الكَرَوَانُ**: باڵندەيەكى قاچ درێژو ڕەنگ خۆڵاوى وەكوو كۆتر وايەو دەنگێكى خۆشى هەيە ◊ **الكِرْوَةُ**: كرێى كرێكار ◊ **الكَرَوْيا**: ڕوەكێكى نيوەساڵييە، ڕەگەكەى بەناخى زەويدا ڕۆدەچێ لاسكەكانى پەلپەل‌و كۆمەڵن، لە بەرەكەى شەرابێكى هۆشياركەرەوە دروست دەكرێ ◊ **الكُرَوِيُّ**: هەرشتێك بيچمەكەى خڕ بێ ◊ **الكَرِيُّ**: كرێكار، كرێ گرتە ◊ ئەو كەسەى ولاخ بدا بە كرێ ◊ **المُكارى**: ولاخ بەكرێدەر، بەزۆرى بەكەسێك دەگوترێ: گوێدرێژ بەكرێ بدا ◊ **الكرومُ**: عونصورێكى فلزى ڕەنگ خۆڵەمێشى مەيلەو سپييە ◊ **الكروميت**: كانێكە لە عونصورى ئاسن‌و كرۆم‌و ئۆكسجين پێك دێ ◊ **الكُرَيّات** (الكريات الحمر): خڕۆكە سورەكانى خوێن ◊ **الكريات البيض**: خڕۆكە سپيەكانى خوێن.

كَزِبَ مُشط الرَّجل كزباً: سنگەپێى پياوەكە بچوك‌و وێكهاتوەوە بوو ◊ **الكُزْبُ**: ڕۆنێك بەهۆى گوشينەوە دەرهێندرابێ ◊ **الكَوْزَبُ**: پياوى ڕژدو دڵ تەنگ ◊ **المكزوبة من الألوان**: ڕەنگێكە لەنێوان ڕەنگى ڕەش‌و سپى دايە ◊ **الكُزْبَرَةُ**: ڕوەكێكى كشتوكاڵى‌و ساڵانەيە، گەڵاكەى تێكەڵ بەهەندێ خواردن دەكرێ، تۆوەكەشى بۆ خۆشكردنى هەندێ خواردن بەكاردەهێندرێ.

كَزَّ الشَّيْئَ كَزّاً: شتەكەى تەسك كردەوە.

كَزَّ الشَّيْئُ: شتەكە بەهۆى سەرماوە وشك بوو وێكهاتەوە.

كَزَّ الوَجْهُ: ڕوخسارى ناشيرين بوو.

كَزَّ فلان: فلانكەس بێ خێر بوو يارمەتى نەدا ◊ **كُزَّ فلان**: فلانكەس توشى نەخۆشى دەمار گرژبوون بوو ◊ **اكَزَّهُ الله**: خودا توشى نەخۆشى دەمارگرژيى كرد .يان توشى لەرزين‌و شەپلە بوو ◊ **إكتَزَّ الرجلُ**: پياوەكە وێكهاتەوە تێچو ◊ **التكزُّزُ**: وێكهاتنەوەى دوو شەويلەيە بەهۆى گرژبوونى ماسولكەى شت جوين‌و دەبێتە هۆى ئەوەى كابراى توشبو بەو نەخۆشييە دەمى بۆ نەكرێتەوە ◊ **الكَزَازُ**: وشك بون‌و وێكهاتنەوە ◊ ڕژدى‌و چروكى ◊ **الكُزاز**: دەمارگرژى‌و لەرزين‌و شەپلەيەكە تووشى ئادەميزاد دەبێ ◊ نەخۆشييەكى كوشندەيە توشى بريندار دەبێ كاتێ برينەدارەكە برينەكەى بەگڵ‌و خۆڵ پيس بێ

كَزِمَ فلان: فلانكەس دەمى نوقاندو بێ دەنگ بوو.

كَزَمَ الشَّيْئَ الصُّلْبَ: شتە توندو ڕەقەكەى گەست ◊ شتەكەى بەكەڵبەكانى پێشەوەى دەمى شكاندو ناوكەكەى دەرهێنا بۆئەوەى بيخوا.

كَزِمَ فلان كَزَماً: فلانكەس هەڵينا بۆ پێشكەوتن ◊ بەخێرايى‌و بەپەلە لەشتەكەى خوارد ◊ لوت‌و پەنجەى كورت بوون ◊ چەناگەو لێوى خوارەوەى دەرپەڕيو بوون ◊ لێوى سەرەوەى چووە بەناودا ◊ **اكزم فلان**: فلانكەس جەستەى وێكهاتەوە ◊ **كَزَّمَ**: وشك بوومو وێكهاتەوە تێچو ◊ **كَزَمَ العملُ بنانَهُ**: كاركردن چاوە قامكەكانى

وشكو كرژ كرد ◊ **المُنكَزِمُ**: كەسێك بەری دەستی بچوك بن.

كَسَبَ لأهله كَسْباً: هەوڵی بژێوی دا بۆ ماڵو منداڵی.◊ **كَسَبَ الشَّيْءَ**: شتەكەی كۆكردەوە.

كَسَبَ المالَ: قازانجی كرد ◊ ماڵو سامانی دەستكەوت.

كَسَبَ الإثْمَ: تاوانەكەی هەلگرت.

كَسَبَ فلاناً مالاً: ماڵو سامانی بۆ فلانكەس دەستەبەر كرد ◊ **اكسَبَ فلاناً مالاً او علماً**: يارمەتی فلانكەسی دا لەسەر وەدەستهێنانی ماڵو سامان يان زانستو زانياری ◊ **إكتَسَبَ**: هەوڵی دا و كۆششی كرد ◊ **إكتَسَبَ المالَ**: ماڵو سامانی دەست خۆی خست ◊ **إكتَسَبَ الإثمَ**: تاوانەكەی خستە ئەستۆی خۆی ◊ **تَكَسَّبَ المالَ**: ماڵو سامانی بەدەست هێنا ◊ **الكَسْبُ**: كاسبیو هەوڵدانی بژێو ◊ **الكُسْبُ**: پاڵفتەی ڕۆن؛ ڕۆنی فالكراوی پاڵێوراو ◊ توێكڵو سۆی تۆو كەتانو تلپەكەی دوای گوشینو ڕۆن لێ گرتنی ◊ **الكواسِبُ**: بریندارکەرو درندە چ ئادەمی چ باڵندە ◊ **المَكْسَبُ**: دەستكەوت ◊ **كَوْسَجَ فلان**: فلانكەس لاجانگی موويان پێوە نەمان ◊ **تَكَوْسَجَ**: بێ ئەقڵ بوو ◊ **الكَوْسَجُ**: كەسێك لاجانگی ڕوتابنەوەو مووی پێوە نەبێ ◊ ددان كەم؛ كەسێك ددانی كەمی لەدەمدابن ◊ بارگیری تەمبەڵ.

كَسَحَ البَيْتَ: ماڵەكەی ماڵی ◊ **كَسَحَت الريحُ الأرضَ**: ڕەشەباكە گڵو خۆڵی سەرزەوی هەموو ڕامالی.

كَسَحَ البِئْرَ او النَّهرَ: بیرەكە يان جۆگاكەی پاك كردەوە.

كَسَحَ فلان من مالي ماشاء: فلانكەس بەئارەزۆی خۆی لەماڵی منی هەلگرت.

كَسِحَ كَسَحاً: دەستی يان قاچی ئیفلیج بوون ◊ **إكْتَسَحَ الشَّيْءَ**: شتەكەی ڕادا ◊ **الكُساحُ**: نەخۆشییەكە توشی حوشتر دەبێو شەل دەكا ◊ نەخۆشییەكە توشی ئێسقانی منداڵ دەبێ ◊ **الكُساحَةُ**: دايبی ◊ شوێنی فڕێ دانی زبڵو زاڵ ◊ **الكَسيحُ**: كەسێك لێقەوماو هانای بۆ بەرێو ئەو نەتوانێ بەهانای لێقەوماوەكەوە بێ ◊ **المِكْسَحُ**: گەسكە ◊ **المُكسَّحُ**: كەسێك توشی نەخۆشی ئێسقان بێ

كَسَدَ الشَّيْءُ: شتەكە ڕەواجی نەبوو

كَسُدَ الشَّيْءُ: بەمانا (كَسَدَ) دێ ◊ **اكْسَدَ القومُ**: خەڵكەكە بازاڕی نەبوو ◊ **اكْسَدَ الشَّيْءَ**: شتەكەی ناڕەواج كرد.

كَسَرَ فلان من طرفه: فلانكەس كەمێك چاوی خۆی نوقاند.

كَسَرَ الشَّيْءَ: شتەكەی شكاند، تێكی شكاندو پەرتەوازەی كرد.

كَسَرَ التاجر متاعه: بازرگانەكە پارچە پارچە شتەكانی فرۆشتن.

كَسَرَ الوِسادَ: سەرینەكەی نوشتاندەوە و شانی لەسەر دادا.

كَسَرَ الطائرُ جناحيه: باڵندەكە باڵەكانی خۆی شكاندەوە بۆ نیشتنەوە.

كَسَرَ الرجلَ عن مراده: پیاوەكەی لەمەبەستی خۆی لادا.

كَسَرَ القومَ: هۆزەكەی شكاندو بەسەریان دا زاڵ بوو.

كَسَرَ الحرْفَ: بزوێنی ژێری خستە سەر پیتەکە ٥ كَسَّرَ الشَّيْءَ: زێدەڕۆیی کرد لە شکاندنی شتەکەدا ٥ كَسَّرَ الكلمةَ: وشەکەی بەشێوەی (جمع تكسير) جەمع کردەوە ٥ إنْكَسَرَ العسكرُ: سوپا شکاو تارومار بوو ٥ إنْكَسَرَ الشِعْرُ: شیعرەکە لەنگ بوو ٥ إنْكَسَرَ العجينُ: هەویرەکە شل بوو هەڵات ٥ الكُسارُ: ئەو پارچە وردانەی لەشتەکە دەبێتەوە ٥ وەکوو وردە کاشی وردە شوشە، وردەنان ٥ الكُسارَةُ: بەمانا (الكُسار) دێ ٥ الكِسْرُ: قەراخی خانوو ٥ لای شتو کەناری شت ٥ الكَسْرُ: بەمانا (الكِسْرُ) دێ ٥ شتی کەم ٥ لەبواری حیسابو ریازیات دا ژمارەی کەرتو شتی وایە وەکوو ($\frac{1}{2}$ $\frac{1}{3}$ $\frac{1}{4}$)...هتد. دەگوترێ: (ضرب الحسابُ الكسورَ): ژمێریارەکە کەرتەکانی زەربی یەك کردن ٥ الكَسْرَةُ: تێشکان ٥ الكِسْرَةُ: پارچە شکاوی هەرشتێك بێ ٥ الكَسَّارَةُ: شتێکە وەکوو گازو پلایس گوێزو شتی وای پێ دەشکێنن.

الكسور من الجلد والثوب: چرچو لۆچی پێستو قوماشو شتی وا ٥ المكاسِرُ: جیرانی نزیك، ئەوەی دیواری بەدیواری خانوەکەتەوەیە ٥ المَكْسِرُ: شوێنی شکاندنی شت ٥ المُكَسَّراتُ: گوێزو بادامو بندەقو فستەقو شتی وا.

كَسَّ الشَّيْءَ: شتەکەی کوتاو وردوهاڕی کرد.

كَسَّ الرجلُ: پیاوەکە ددانی دەرکەوتن ٥ ددانی خوارەوەی بەرز بوونەوە دەرکەوتنو مەلاشوێو شەویلەی سەرەوەی بۆ دواوەو شەویلەی خواروی هاتەپێشەوە ٥ تَكَسَّسَ: بەئەنقەست شەویلەی خۆی پاشو پێش کردن ٥ الكَسِيسُ: گۆشت کەلەسەر بەردی گەرم وشك کرابێتەوە پاشان ورد بکرێو بکرێتە توێشوی سەفەر ٥ هەروا ناوە بۆ شەرابێك لەزوراتو جۆ دروست بکرێ.

كَسَعَ فلاناً: لەپاشەوەی دا، بەدەستی یان بەپێشەوەی قاچی لەفلانکەسی دا ٥

كَسَعَ الشَّيْءَ كذا بكذا: شتەکەی کردە شوێنکەوتەی ئەوەو بەو شێوەی لێ کرد.

[illegible]ناً بما ساءَهُ: قسەی کردو وەڵامی ناشیرینی قسەی فلانکەسی دایەوە ٥ فلانکەسی دەرکرد ٥ إكْتَسَعَتِ الخيلُ بأذنابِها: ولاخە بەرزەکە شتەکەیان خستە ژێر قاچیانەوە ٥ إكْتَسَعَ الفَحْلُ: کەڵەکە کلکی لەرانی دا ٥ تَكَسَّعَ في ضلاله: لەگومڕایی خۆیدا ڕۆچوو ٥ الأكْسَعُ: دەگوترێ: (حمام أكسع) کۆترێکە لەژێر کلکی دا پەری سپی هەن ٥ الكُسْعَةُ: خاڵی سپی لەناوچەوانی هەرشتێك دا بێ ٥ پەڕی سپی لەژێر کلکی باڵندەدا ٥ گوێچکەنان ٥ كَسَفَتِ الشمسُ: خۆر گیراو ڕوناکی نەما.

كَسَفَ الوجه: دەموچاو زەرد هەڵگەڕاو

كَسَفَ الرجلُ: پیاوەکە چاوی داگرت

كَسَفَ بَصَرُهُ: بەهۆی چاو ئێشەوە چاوی بۆ نەکرانەوە.

كَسَفَ بالُهُ: وەزعو حاڵی ناخۆش بوو.

كَسَفَ أمَلُهُ: هیواو ئاواتی پوکانەوە.

كَسَفَ الشَّيْءَ: شتەکەی داپۆشی ٥ كَسَفَتِ الشمسُ النجومَ: خۆر بەڕوناکی خۆی ڕوناکی ئەستێرەکانی داپۆشی.

كَسَفَ الشيئَ: شتەکەی بڕیەوە ٥ أكْسَفَ القمرُ الشمسَ: مانگ بەری ڕوناکی خۆری گرت ٥ أكْسَفَ الحزنُ فلاناً: خەفەت وەزعو حاڵی

فلانكەسی گۆڕی ◊ كَسَفَ الشَّيْءَ: شتەكەی بڕیەوە.◊**الكِسْفَةُ**: پارچەی شت ◊ پەت و كەرت ◊ الكُسُوفُ: خۆرگیران یان كەمبوونەوەی ڕوناكییەكەی ◊ كَسْكَسَ الشَّيْءَ: شتەكەی بەتوندی كوتاو وردوهاڕی كرد.

كَسِلَ الأمرُ الرجلَ: كارەكە پیاوەكەی تەمبەڵ كرد ◊ تكاسَلَ: بەئەنقەست تەمبەڵی نواند ◊ المكسلة: هەرشتێك سەر بكێشێ بۆ تەمبەڵی.

كَسَمَ كَسْماً: تێكۆشاو هەوڵی دا لەپێناو پەیداكردنی بژێو.

كَسَمَ الحَرْبَ: شەڕی هەڵگیرساند.

كَسَمَ الشَّيْءَ اليابِسَ: شتە وشكەكەی بەدەستی خۆی وردوهاڕ كرد ◊ الأكسوم من الرياض: باخێك ڕوەك و گیاو گژی كەوتبێتە سەریەك ◊ الكَسْمُ: باقی ماندەی شتی وشك كەدوای شكاندن و ورد كردن بەدەستیەوە بمێنێتەوە ◊ الكَسُومُ: ماندوو شەكەت لەنێش و كاردا.

كسا فلان ثوباً: كراسێكی دا بەفلان.

كَسِيَ كَساً: پۆشاكی پۆشی ◊ إكتسى: پۆشاكی پۆشی ◊ إكتَسَتَ الأرضُ بالنبات: زەوی بەڕوەك و گیاوگژ خۆی ئارایش دا، خۆی داپۆشی ◊ تكسّى بالكساءِ: پۆشاكی پۆشی ◊ إستَكْساهُ: داوای پۆشاكی لێ كرد ◊ الكِساءُ: پۆشاك.◊**الكُسْوَةُ**: كراس و پۆشاكێكە بۆ خۆڕازاندنەوە دەپۆشرێ.

كَشَأَ اللحمَ: گۆشتەكەی ئەوەندە برژاند تا وشك بۆوە.

كَشَأَ الطعامَ: خواردنەكەی داكرۆشت و خواردی.

كَشَأَ الشَّيْءَ: شتەكەی پاك كرد توێكڵەكەی لێ كردەوە.

كَشِئَ من الطعام: پڕبوو لە خواردەمەنی ◊ كَشِئَتْ يدُه: پێستی دەستی ئەستورو پتەو بوو، گرژبوو ◊ أكْشَأَ: گۆشتی برژاوی خوارد ◊ تَكَشَّأَ الأديمُ: پێستەكە دامالدرا لێ بۆوە ◊ تَكَشَّأَ الرجلُ من الطعام: پیاوەكە لەخواردن تێربوو ◊ تَكَشَّأَ اللحمَ: گۆشتی وشكەوەبوی خوارد ◊ الكَشِيءُ: برژاوی تازەو پێگەیشتوو ◊ الكُشَيْباتُ: جامیلكەیەكی زۆر بچكۆلە خەیات دەیكاتە سەری پەنجەی بۆئەوەی دەرزییەكە ئازاری نەدا ◊ هەروا ناوە بۆ بۆرییەكی بچكۆلە مۆسیقار لەسەر پەنجەی دەگاو ئامێری قانونی پێ لێ دەدا.

كَشَحَ القوم عن الماء كَشْحاً: خەڵكەكە لەدەوروبەری ئاوەكە ڕۆیشتن و پەرتەوازە بوون.

كَشَحَ الطائرُ: باڵندەكە بەگورجی هات.

كَشَحَ لفلان بالعداوة: دژایەتی فلانكەسی كرد ◊ كَشَحَتِ الدَّابَّةُ: ولاخەكە كلكی لەناوگەڵی خۆی نا.

كَشَحَ القومَ: خەڵكەكەی دەركرد.

كَشَحَ البعيرَ: لاكەلەكەی حوشترەكەی بەئاگر داخكرد.

كَشَحَ فلاناً: زەبری لەلاقەبرغەی فلانكەس دا.

كَشَحَ العودَ: شوڕكە دارەكەی سپی كرد

كَشَحَ: لاكەلەكەی هێشا ◊ كاشَحَهُ: دوژمنایەتی كرد ◊ كَشَّحَ العودَ: لقەدارەكەی سپی كرد ◊ إنْكَشَحوا عن الماء: لەئاوەكە دوور كەوتنەوەو پەرتەوازە بوون ◊ الكاشح: دوژمنی سەرسەخت و دڵ پیس ◊ **الكِشاحُ**: شوێنەكەی داخ ئەو شوێنەی بەهۆی سوتاندن بەداخ توكی

لێ نەروێ ٥ **الكشاحَةُ**: موقاتەعەو دەنگ دابڕین ٥ **الكَشَحُ**: کەلەکە، خالیگە ٥ خوار پەراسو ٥ ویشاحو ویسام کە دوو خەتی گەوهەر یان ئاوریشم لێك دەدرێنو بەسەر شان دا بۆ بن هەنگڵ ڕاستو چەپ دەهێندرێن ٥ **الكَشَحُ والكُشاحُ**: دەردێکە توشی لاکەلەکە دەبێ ٥ **المِكْشاحُ**: پاچ ٥ تیژایی شمشێر.

كَشَدَ الشَّيْئَ: بەددان شتەکەی بڕی (قرتاندی).

كَشَدَ النَّاقَةَ: بەسێ پەنجە گوانی حوشترەکەی دۆشی ٥ **اكْشَدَ**: ڕۆنەکەرەکەی لەماستەکە جیاکردەوە ٥ **الكاشِدُ**: کەسێك زۆر هەوڵو تەقەلا بدا بۆ دابین کردنی پێداویستییەکانی

كَشَرَ عن اسنانه **كَشْراً**: ددانی دەرخستن لەکاتی پێکەنین دا ددانی دەرخستن.

كَشَرَ فلان لصاحبه: فلانکەس زەردەخەنەی بۆ هاوەڵەکەی کرد.

كَشَرَ السَّبُعُ عن نابه: دڕندەکە ددانی دەرخستنو خۆی ئامادەکرد بۆ پەلاماردانو نێچیر کردن.

كَشَرَ العَدُوُّ عن انيابه: دوژمن خۆی گیف کردەوەو هەڕەشەی توندی لەبەرامبەری کرد ٥ **كاشَرَهُ**: بەدەمیەوە پێکەنیو ڕوخۆش بوو ٥ **كَشَّرَ**: بۆ موبالەغەی مادەی (كَشَرَ) دێ ٥ **الكَشَرُ**: هێشومتڕێ یان هێشوەخورما کە بۆڵەکانیان لێکرابنەوەو لاسکو قونچکیان مابێ ٥ **الكُشَرِيُّ**: خواردەمەنییەکە لەبرنجو نیسك دروست دەکرێ ٥ **كَشَتِ الأفعى**: مارەکە: کەهەندێ جەستەی لەهەندێکی تری خشا دەنگی لێ هات ٥ یان بەدەمی فیشکانی.

كَشَّ الجملُ: حوشترەکە باڕاندیو باڕاندنەکەی لەقوڕگیدا خواردەوە.

كَشَّ القِدْرُ: مەنجەڵەکە کوڵیو کەوتە قڵپە قڵپ ٥

كَشَّ الثوبُ او الجِلْدُ: قوماشەکە یان چەرمەکە تێچوو وێکهاتەوە.

كَشَطَهُ عنه: لێی داڕنی.

كَشَطَ الجلَ عن الفرس: زینەکەی لە ئەسپەکە کردەوە ٥ هەروا دەگوترێ: (لأكْشِطَنَّ عن أسرارك) هەموو نهێنییەکانت ئاشکرا دەکەم.

كَشَطَ الحرفَ: پیتە نووسراوەکەی سڕیەوە.

كَشَطَ غِلالَةَ اللبن: سەرتوێژی ماستەکەی کۆکردەوە ٥ **تَكَشَّطَ السحابُ**: هەورەکە لێك بڵاو بوونو نەمان ٥ **الكُشّاطُ**: حەیوانکوژەرەوە، قەساب.

كَشَفَ الشَّيْئَ: شتەکەی دەرخستو پەردەی سەری لادا.

كَشَفَ اللهُ غَمَّهُ: خودا خەمو خەفەتی لەدڵ دا لابرد.

كَشَفَ الكواشفُ فلاناً: شتە دەرخەرەکان فلانیان فەزح کرد، حەیایان برد.

كَشَفَ عليه الطبيبُ: پزیشکەکە وردبینی بۆ کردو نەخۆشییەکەی دەرخست.

كَشِفَ فلان: فلانکەس پێشەسەری ڕوتایەوە ٥ یان فلانکەس لەشەڕدا مەتاڵی پێ نەبوو ٥ کڵاو خودەی لەسەر نەکرد ٥ لەشەڕدا خۆی نەگرتو هەڵات.

كَشِفَ الفرسُ: ئەسپەکە ئێسقانی کلکی یان لای سەرە کلکی خوار بوو ٥ **اكشَفَ فلان**: فلانکەس پێکەنی تاپوکی دەرکەوتن ٥ **كاشَفَهُ بالأمر**: کارەکەی لەلا ئاشکرا کرد ٥ **كاشَفَهُ بالعداوة**: دوژمنایەتیەکەی بۆ ئاشکراکرد ٥ **كَشَّفَ**: بۆ موبالەغەی (كَشَفَ) دێ ٥ **إكْتَشَفَتِ المرأةُ**:

نافرەتەکە زۆری لەجەستەی خۆی ڕوت کرد، دەرخست ◊ إِكتَشَفَ الأَمرَ: بەھەوڵو ماندوبونێکی زۆر توانی ئیشەکە ئاشکرا بکا ◊ إِكْتَشَفَ الشَّيْءَ: بۆ یەکەمجار شتەکەی ئاشکرا کرد پەردەی لەسەر لادا ◊ إِنْكَشَفَ الشَّيْءُ: شتەکە دەرکەوت ◊ تَكَشَّفَ الشَّيْءُ: بەمانا (إِنْكَشَفَ) دێ ◊ تكاشَفَ القوم: خەڵکەکە نهێنی خۆیان بۆ یەکتری ئاشکرا کرد ◊ تَكَشَّفَ فلان: فلانکەس فەزح بوو ◊ تَكَشَّفَ البرقُ: هەورەبروسکە ئاسمانی داگرت ◊ تَكَشَّفَتِ الأرضُ: زەوییەکە وشك هەڵات ◊ إِسْتَكْشَفَ عنه: داوای لێ کرد شتەکەی بۆ ڕون بکاتەوە نهێنییەکانی لەلا بدرکێنێ ◊ الكَشْفُ: یاسایەکی پوختەکەرو بژارکەرە هەوڵ دەدا کەسایەتی وا لەکۆمەڵگا دا دروست بکا گیانی هاریکاریو پشت بەخۆبەستنو فریادڕەسی تێدابێ ◊ الكشّاف: یەکێکە لەئەندامانی کۆمەڵەی کەشافەو چەند پلەو پایەیەکی هەیە ◊ ناوێی کتێبێکی تەفسیری قورئانە ◊ الكَشْفاءُ (جَبْهَةٌ كشفاء): پێشەسەری ڕوتاوە ◊ المِكْشافُ الكهربي: ئامێرێکی کارەباییە جۆری شوحنەی کارەباییو شوێنکەی لەسەر شت دیاری دەکا ◊ الكِشْك: کەشك، دۆینە؛ خواردنێکە لەئاردو ماست دروست دەکرێو وشك دەکرێتەوەو هەڵدەگیرێ کاتی پێویست دەکرێ بەکێشت ◊ الكُشْكُ: خانوی بچوك، کۆشك، قۆختە، کەوشەك ◊ كَشْكَشَ فلان: فلانکەس هەڵات ◊ كَشْكَشَ الأفعي: مارەکە پێستەکەی خشەخشی هات ◊ كَشْكَشَ الثوبَ: چرچو لۆچو نوشتانەوەی لەقوماشەکەدا دروست کرد ◊ الكشكشة: زاراوەی هۆزی بەنی ئەسەدو هۆزی ڕەبیعەیە لەشوێنی کافی ڕاناوی مێینە پیتی (شین) بەکاردێنن

كَشَمَ أنفَهُ: لەبن ڕا لوتی بڕی.

كَشَمَ القثاءَ او الجَزَرَ: خەیارەکە یان گێزەرەکەی بەخێراییو بەهەڵپە هەڵپ خوارد.

كَشِمَ: بە زگماك کەم ئەندام بوو یان لەبنەچەو نژاد دا کەمو کوڕی هەبوو.

اكتَشَمَ أنفَهُ: بەمانا (كَشَمَهُ) دێ ◊ **كَشْمَرَ**: لەپرمەی گریانی دا ◊ **كَشْمَرَ أنفَهُ**: لوتی شکاند ◊ **الكُشامِرُ**: ئادەمیزادی ناشیرین ◊ **الكِشْمِشُ**: کشمیش مێوژو ترێی دەنك وردیلە.

كشا الشَّيْءَ: شتەکەی بەددانەکانی گەستو دەری هێنا.

كَصَّ: وێکهاتەوە تێچو ◊ **اكصَّ فلان**: فلانکەس هەڵاتو قاچاندی ◊ **الكصيصُ**: دەنگی نزم بەهۆی ترسو بیمەوە ◊ تێچوونو وێکهاتنەوە

كَصَمَ: چۆن هات ئاوا بەدەستی بەتاڵ گەڕایەوە

كَظَبَ كظوباً: پڕبوو لە ڕۆن.

كَظَرَ القَوْسَ: لایەکی کەوانەکەی بڕبڕکرد کەلی کرد بۆئەوەی ژێیەکەی تێدا چەسپ بکرێو بەرنەبێ.◊ **الكُظْرُ**: بەزی دەوروبەری گورچیلە.

كَظَّ المَسيلُ بالماء: ڕێڕەوی ئاوەکە ئاوەکەی نەکێشا لەبەر زۆری ئاوەکە.

كَظَّ الحَبْلَ: حەبلەکەی کشت باداو.

كَظَّ الطعامُ او الشرابُ الحيوانَ: خواردنو خواردنەوەکە گەدەی حەیوانەکە نەیکێشاو هەناسەی توند کرد.

كَظَّ الغَيْظُ صدرَهُ: بوغزو کینە دڵو دەرونی پڕ کرد.

كَظَّ الأمرُ فلاناً: کارەکە فلانکەسی نارەحەت کرد.

كَظَّ فلان خَصْمَهُ: فلانکەس ڕکابەرەکەی خۆی بۆڕداو هەموو ڕێگاچارەیەکی ڕزگاربوونی لێ بڕییەوە ○ **كاظّهُ**: ماوەیەکی زۆر تەنگی پێ هەڵچنیو وازی لێ نەهێنا ○ **كاظَّ فلاناً في الحرب**: فلانکەسی باش فێری شەڕ کرد ○ **إكْتَظَّ**: باش پڕبوو ○ **إكْتَظَّ الوادي بالسيل**: شیوەکە لافاوەکە ناکێشێو پڕاوپڕو لێوان لێوە ○ **تكاظّوا**: لەگۆڕەپانی جەنگ دا تەنگیان بەیەکتر هەڵچنی ○ **تكاظَّ القومُ**: خەڵکەکە سنووری یاساییان شکاند لەدژایەتیکردنی یەکتری ○ **الكِظاظُ**: توندو تیژیو چورتمو ناخۆشی ○ هەرشتێك دڵ ناخۆش بکا ○ **الكَظّ**: دەگوترێ: (رجل كظٌّ) پیاوێکە ئیشو کاری تەنگی پێ هەڵدەچنو نارەحەتی دەکەن ○ **الكِظّةُ**: ورگنی ○ **كَظْكَظَ السِّقاءَ**: کوندە ئاوەکە بەئاو تێکردن لێك کشاو فش بوو ○ **تَكَظْكَظَ عند الأكل**: چوارمەشقی دانیشت بۆئەوەی ورگی پڕبکا لە خۆراك.

كَظَمَ السِّقاءَ: کوندەکەی پڕکرد لەئاو و دەمی توند بەست.

كَظَمَ مجرى الماء: ڕێڕەوی ئاوەکەی گرت.

كَظَمَ الرجلُ غيظه: پیاوەکە ڕقی خواردەوەو ددانی بەخۆیا گرت.

كَظَمَ نَفَسَهُ: نەفسی خۆی گرت نەیهێشت سەرکەشی بکا.

كَظَمَ كظوماً: بێدەنگ بوو ○ **الكاظِمُ**: ئەو کەسەیە لەکاتی تورەبوونو ڕق هەڵسان دا ددان بەخۆی دا دەگرێ ○ **الكِظام**: تۆپەوانەو سەدادەی شت ○ **الكِظامةُ**: سەدادەو تۆپەوانە ○ حەبلێکە لوتی حوشتری پێ دەبەسترێ بۆئەوەی ژێربار بێ ○ پێشی دەگوترێ: مەهار ○ هەروا ناوە بۆ دەراوی شیو ○ **الكَظْمُ**: بۆری هەناسە بەلای بینە قاقاوە، ئەو شوێنەی هەناسەی لێوە دێتەدەر بۆناو دەم ○ **الكظيمُ**: بەمانا (الكاظِمُ) دێ ○ هەروا بەمانا خەفەتباریش دێ

كَظا لحمُهُ: گۆشتی زۆر بوو، خۆی دارشت ○ **تَكَظّى لحمُهُ سِمْناً**: گۆشتی سواری یەك بوو، قەڵەو بوو ○ **كَعَبَت الفتاةُ**: کچەکە مەمکی خڕکردن.

كَعَبَ فلاناً: زەبری لەشوێنی ڕەقایی جەستەی فلاندا وەکوو (سەرو قاپەڕەقەو دەفەی شان).

كَعَبَ الإناءَ او الحوضَ: قاپەکە یان حەوزەکەی پڕکرد ○ **اكعَبَ الرجلُ**: پیاوەکە بەخێرایی ڕۆیی ○ **كَعَّبَت الفتاةُ**: کچەکە مەمکی خڕکردن ○ **كَعَّبَ الشّيْءَ**: شتەکەی موکەعەب کرد (سوچ سوچی کرد) ○ **كَعَّبَ العددَ**: ژمارەکەی دووجار زەربی خۆی کرد ○ **كَعَّبَ الإناءَ**: قاپەکەی پڕکرد ○ **كَعَّبَ الثوبَ**: قوماشەکەی توند پێچایەوە ○ **تَكَعَّبَ ثَديُ الفتاة**: مەمکی کچەکە خڕبوون ○ **التكعيبة**: کەپری مێو ○ **التكعيبيةُ**: جۆرە بیروبۆچوونێکە لەبواری وێنەگرتن دا یەکێك لەهونەرمەندە بەناوبانگەکانی ئەم بوارە بیکاسۆیە ○ **الكَعْبُ**: هەر جومژگەیەك لەنێسقان ○ قاپەڕەقە ○ هەروا وشەی (كَعْب) ناوە بۆ گرێی قەفەژاژو لاسکی گندۆڕو هەر لاسکە ڕوەکێك کە گلۆر بێ ○ (رجل عالي الكعب) واتە پیاوێکی خاوەن ڕێزو خانەدانە ○ **الكَعْبَةُ**: کابە، ماڵی خودا ○ هەر خانویەك چوارلایەکەی چوارگۆشەیی بێ ○ **المكعَّبُ**: بودرەو عەبای پەراوێز چندراو ○ لەبواری مەساحەو ڕوپێوی دا قەبارەیەکە شەش چوارگۆشە دەوریان دابێ ○ لەبواری ژمارەو

حيساب دا ئەو ژمارە بەدەستهاتوميە كەلەئاكامى زەربكردنى دوو چەندانەى خۆى پەيدابووبێ؛ بۆ نمونە ژمارە هەشت موكەعەبى ژمارە دووە ◊ **كَعْبَرَهُ بالسيف**: بەشمشێر بڕى ◊ **الكُعْبُرَةُ**: گرێى لاسكى هەر ڕوەكێكە كە گلۆرە وەكوو لاسكى قەفەزاژو شتى وا ◊ بەيەك گەيشتنى هەردوو ئێسقانى جومگەكان ◊ **كُعْبَرَةُ الوظيف**: جومگەى نێوان گوزنگو قاچ ◊ **كُعْبَرَةُ الكتف**: قەپيلكى شان ◊ كۆتايى ملو سەرەتاى سەر ◊ كلۆتى ڕان ◊ كوتەگۆشت ◊ بن ژيلو سەرگوێزرى گەنمو جۆ كەلە بێژنگ دەدرێو زيزانەو شتى وا دەكەوێتە ژێرەوەو پلو پوشيشى دەكەوێتە سەر ◊ **الكعبورة**: هەردوو ئێسقانێك بەيەك بگەن ◊ **كَعْبَسَ الرجلُ**: پياوەكە بەخێرايى هەنگاوى نا ◊ يان بە هێواشى بازى دا ◊ **اكْعَمت فلان**: فلانكەس بەشێوەى ڕق هەلساوىو خۆ گيفكەرەوە ڕۆيشت ◊ **الكُعَيْتُ**: بالندەيەكە لەپێرى بولبولو جستە بچوكو گورجو گۆلەو هەميشە لەجمو جۆلدايەو هەدادانى نيە ◊ **كعتر في مشيه**: لەرۆيشتن دا وەكوو سەر خۆش بە لۆژ لۆژ هەنگاوەكانى هەلێنان.

كَعِرَ الصبيُّ: مندالەكە ورگى پڕ بوو قەلەو بوو.

كَعِرَ الفصيلُ: بێچوە حوشترەكە پيو لە دوگى دا كۆبۆوە ◊ **اكْعَرَ البعيرُ**: حوشترەكە دوگى گەورە بوو ◊ **الكَعْسُ**: ئێسقانى پەنجەى دەستو قاچ ◊ **كَعْطَلَ بيدِهِ**: خۆى كێشايەوەو دەستى هەلبڕين خۆى درێژ كرد.

كَعَّ فلان: فلانكەس ترسنۆكو لاواز بوو ◊ **اكَعَّ فلاناً**: فلانكەسى ترساند. **الكَعْكُ**: كەعك، شەكرلەمە، خواردنێكە لەئاردو شەكرو ڕۆن دروست دەكرێ ◊ **كَعْكَعَ في كلامِهِ**: زمانى گيراو قسەى بۆ نەكرا ◊ **كَعْكَعَ فلاناً**: فلانكەسى ترساند ◊ **تَكَعْكَعَ**: ترساو پاشەكشەى كرد.

كَعَمَ البعيرَ: دەمى حوشترەكەى شەتەك دا

كَعَّمَ الوعاءَ: دەمى قاپەكەى گرت، زاركى تورەكەكەى بەست.

كَعَمَ الخوفُ: ترسو بيم زمانى فلانكەسى بەست ◊ **كاعَمَها**: دەمى بەدەميەوە نا، ماچى كرد ◊ **الكِعامُ والكِعامَةُ**: ئەوەى دەمى حەيوانى پێ دەبەسترێ بۆئەوەى نەتوانێ گازبگرێ يان شت بخوا ◊ **كُعْنِبَ قَرْنُ التَّيس**: شاخى نێرييەكە كەلكەلو بادراو بوو ◊ **الكاغز**: كاغەز.

كَفَأَ الإناءَ: قاپەكەى سەرنقوم كردەوە.

كَفَأَ القومَ عن الشيئِ: خەلكەكە ڕويان لەشتەكە وەرگێڕاو جێيان هێشت.

كَفَأَ فلاناً: فلانكەسى گێڕايەوە ◊ **اكْفَأَ في سيرِهِ**: لەڕێگاى مەبەستو ڕێڕەوى خۆى لاى دا ◊ **اكْفَأَ في الشعر**: لەشيعرەكەدا پيتى ڕەوى گۆڕى بۆ پيتێك كەلێى نزيك بێ لەدەنگو مەخرەج دا ◊ **اكْفَأَ لونه**: ڕەنگى گۆڕا ◊ **اكفأ له**: هاوكوفو هاوشانى بۆ دانا ◊ **اكْفَأَ الخِباءَ**: پەردەيەكى ترى بۆ خێمەكە دانا ◊ **اكْفَأَهُ على الشيئِ**: پاداشى دايەوە لەسەر شتەكە ◊ **كافَأَهُ بصُنْعِهِ**: پاداشى دايەوە لەسەر كردەوە باشو ڕەسەنەكانى ◊ **كافَأَ فلاناً**: فلانكەسى يەكسان كرد بەهاوتاى خۆى ◊ **كَفَّأَ الإناءَ**: قاپەكەى سەرەو نقوم كرد ◊ **إكْتَفَأَ لونهُ**: ڕەنگى گۆڕا ◊ **إكْتَفَأَ الإناءَ**: قاپەكەى سەرەو نقوم كرد ◊ **إنْكَفَأَ على الشيئِ**: خۆى بەسەر شتەكەدا شۆڕكردەوە ◊ **إنْكَفَأَتْ على ولدِهِ ترضعه**: خۆى بەسەر مندالەكەيدا كۆم كردەوە شيرى دەداتێ ◊ **إنْكَفَأَ عنه**: ڕوى لێ وەرگێڕا ◊ **إنْكَفَأَ**

اليه: بۆى گەڕايەوە ○ **إنْكَفَأَ الى وطنه**: گەڕايەوە بۆ زێدى خۆى ○ **إنْكَفَأَ لونه**: ڕەنگى گۆڕا ○ **إنْكَفَأَ القومُ**: خەڵكەكە شكان‌و هەڵهاتن ○ **تكافَا الشيئان**: دوو شتەكە وەكوو يەك وابوون‌و هاوتابوون ○ دەگوترێ: (تكافَا القوم وتكافَأت الفرس) ○ **تَكَفَّأَ لونه**: ڕەنگى گۆڕا ○ **إستَكفَأ شجرةً**: داخوازى ئەوە بوو درەختەكە ساڵێك بەرى بداتێ ○ **إستَكْفَأَ فلاناً الشرابَ**: داواى لەفلانكەس كرد لەپياڵەكەى خۆيەوە شەراب بكاتە پياڵەى ئەمەوە ○ **الكُفءُ**: هاوشان ○ مرۆڤى بەتوانا لەسەر بەڕێوەبردنى كارەكانى ○ **الكِفاءُ**: هاوشان ○ هەروا ناوە بۆ ئەو پەردەيەى دەدرێ بەسەر چادردا تا سەرزەوى دايدەپۆشێ وەكوو چۆن پەشتەماڵ عەورەتى مرۆڤ دادەپۆشێ ○ **الكَفاءَةُ**: هاوشان لەهێزو تواناو خانەوادەو وەجاخزادەيى دا ○ **الكُفْأةُ**: (كفأة الشئ) بەرهەمى ساڵانەى شت ○ **كُفأةُ الأرض**: بەروبوومى كشت‌وكاڵى ساڵێكى زەوى ○ (كُفأة الغَنم) بەروبوومى مەڕ بەشيرو خورى‌و بێچوپەوە ○ **الكَفِئ**: بەمانا (الكفوء) دێ.

كَفَتَ الشَّئَ كَفْتاً: شتەكەى هەڵەوگێڕ كرد.

كَفَتَ الطائرُ: باڵندەكە لەفڕين دا پەلەى كردو باڵەكانى لێك دان.

كَفَتَ فلاناً: فلانكەسى لەمەبەستى خۆى گێڕايەوە. ○ **كَفَتَ الشَّئَ وإليه**: شتەكەى لەخۆى گرت‌و بۆلاى خۆى كێش كرد.

كَفَتَ المتاع: كاڵاكەى كۆكردەوە

كفت ذيله: داوێنى هەڵكرد.

كفت الله فلاناً: خودا گيانى فلانكەسى كێشا.

كَفَتَ الشَّئَ: شتەكەى لەخۆگرت.

كفت الدرعَ بالسيف: زرێيەكەى بەشمشێرەكەوە هەڵواسى‌و خستنيە پەنايەك ○ **إكْتَفَتَ المالَ**: هەموو ماڵەكەى لەخۆ گرت ○ جێگاى هەموو ماڵەكەى تێدابۆوە ○ **إنْكَفَتَ الرجلُ**: پياوەكە جەستەى خۆى دارِشت ○ **إنْكَفَتَ الفرسُ**: ئەسپەكە ورگى باريك بوو ○ **إنْكَفَتَ الرجلُ**: پياوەكە گەڕايەوە ○ **إنْكَفَتَ القوم الى منازلهم**: خەڵكەكە گەڕانەوە بۆ شوێن‌و مەنزڵگاى خۆيان ○ **تَكَفَّتَ الثوبُ**: چاكى پۆشاكەكە هەڵدرايەوە ○ **تَكَفَّتَ في سيره**: لە ڕۆيشتن دا پەلەى كرد ○ **الكِفَاتُ**: (أرض كِفات) زەوييەكە مردوو و زيندوى تێدا كۆبووەتەوە ○ (موضع كِفات) شوێنێكە شتى زۆرو هەمەجۆرى لەخۆ گرتووە ○ **الكَفْتُ**: (رجل كَفْتٌ) پياوێكى چوست‌و چالاكە ○ **الكُفْتُ من الخيل**: ئەسپێك بازى بەهێزو توند بهاوى‌و سوارەكەى نەتوانێ جڵەوى بگرێتەوە ○ **الكُفْتَةُ**: كفتە: خواردنێكە لەگۆشتى هەنجندراو و هەندێ تەوابيل‌و پيازو ساوەرو بروێش يان برنج دروست دەكرێ ○ **الكَفِيتُ**: (رجل كفيت) پياوێكى قەد باريك‌و چوست‌و چالاكە ○ كوندەيەكى پتەو و ڕەختەيە ○ **المُكْفِتُ**: كەسێك دوو زرێ بەسەر يەكدا لەبەر بكاو كراسێك لەنێوانيان دا لەبەر بكا.

كَفَحَ الشَّئَ كَفْحاً: پەردەى شتەكەى لادا خستيە بەرچاو.

كَفَحَ فلاناً: ڕوبەڕو توشى فلانكەس بوو.

كَفَحَ بالعصا: بەگۆچان لێى دا.

كَفَحَ لجام الدابة: هەوسارو جڵەوى وڵاخەكەى ڕاكێشا بۆئەوەى ڕايبوەستێنێ.

كَفَحَ عنه كَفْحاً: لێى ترسا ○ **اكْفَحَ فلاناً عنه**: فلانكەسى گێڕايەوە ○ **كافَحَةُ**: ڕوبەڕو تووشى

بوو ◊ كافَحَ قِرْنَهُ: بەتوندیی روبەرِوی رکابەرەکەی بۆوە ◊ كافَحَ الأطباءُ الأمراضَ: پزیشکەکان بەرەنگاریی نەخۆشییەکانیان کرد ◊ كافَحَ الأمورَ: بۆخۆی سەروکاری ئیشەکانی کرد ◊ تكافح المقاتلون: شەرکەرەکان روبەروی یەکتر بوونەوە ◊ تكافح الأمواج: شەپۆلەکان تێکیانەوە هاویشت.

الكفيحُ: هاوشان رکابەر ◊ راکشاو، پاڵکەوتوو ◊ میوانی چاوەروان نەکراو ◊ میوانی ناوەخت.

كفر الرجلُ: پیاوەکە کافربوو

كفر بهذا: خۆی لەوە بێبەری کرد.

كَفَرَ الشَّيْئَ: شتەکەی داپۆشی.

كَفَرَ الزارعُ البذر بالتراب: کشتیارەکە تۆوەکەی بەگڵ داپۆشی، تۆوەکەی ژێر گڵ دا ◊ اكفر غَيْرَهُ: خەڵکانی دی بەکافر دانان ◊ اكفر من يطيعه: گوێرایەڵیەکەی خۆی واڵێ کرد یاخی بێ ◊ كَفَّرَ لسيده: دەستی بەسنگیەوە گرتو سەری دانەواند بۆ گەورەکەی ◊ كَفَّرَ عن يمينه: کەفارەتی سوێندەکەی دا ◊ كَفَّرَ الشَّيْئَ: شتەکەی داپۆشی ◊ كَفَّرَ فلاناً: فلانکەسی بەکافر لەقەڵەم دا ◊ كَفَّرَ الله عنه الذنب: خودا لەتاوانی خۆش بوو ◊ تَكَفَّرَ بالشيئ: شتەکەی داپۆشیو شاردیەوە ◊ تَكَفَّرَ في سلاحِهِ: چووە ناو چەکو سیلاحی خۆیەوە، خۆی بەست ◊ الكافِرُ: بەرگی پۆخی خورماو میوە ◊ تاریکی ◊ زەوی چۆڵەوانیو دوردەست کە کەس لێی نەمێنێتەوەو پێیدا نەرِوا ◊ کەسێك خۆ لە شوێنێك حەشاربدا ◊ کەسێك بروای بە بوونی خودا نەبێ ◊ الكافور: درەختێکە لە پێرِی (الغاریة) مادەیەکی رونی شەفافو بلوریی مەیلەو سپی لێ دەردەهێندرێ بۆنێکی عەتر ئامێزی خۆشی هەیەو تامی تاڵە ◊ الكَفْرُ: تاریکایی شەو و رەشی شەو ◊ گۆر ◊ گڵ ◊ پارچە زەوییەك لەئاوەدانییەوە دوور بێ ◊ گوندی بچوك ◊ داری کورتو ئەستور ◊ الكُفْرُ: ئینکاریکردنی راستیو حەق ◊ قیر کە کەشتیو شتی وای پێ روکەش دەکرێ ◊ الكَفَرُ: بەردەی پۆخی خورما ◊ الكَفَّارَةُ: کەفارەتو قەرەبوو کردنەوەی تاوان بەماڵ بەخشینو تاعەت کردن کەلەشەرع دا دیاریی کراون ◊ المُكَفَّرُ: خاوەن چاکەو نیعمەت کەسوپاسگوزاری نیعمەتەکانی نەکرێ ◊ کەسێك بەلا لەنەفسی خۆی دا بێ یا لەماڵو سامانی دا بێ بۆئەوەی کەفارەتی هەڵەکانی بدا ◊ کەسێك چەکی لەخۆی دابێ ◊ چەكو سیلاحی لەخۆی بەستبێ ◊ دەستو پێ کەلەبچە کراو ◊ المَكْفُورُ: (أثر مكفور) ناسەوارێك رەشەبا گڵو خۆڵی بەسەردا دابێو شاردبێتیەوە ◊ ژێر گڵو خۆڵی خستبێ ◊ (عمل مكفور) کارێکی باش کەچاکەی نەدرابێتەوە.

كَفَّ عن الأمر كفّاً: وازی لەکارەکە هێناو بەجێی هێشت.

كَفَّ بَصَرُهُ: بینایی نەما.

كَفَّ الثوبَ: جارێکی تر قوماشەکەی دورییەوە، بەسەر دورمانەکەدا چۆوە.

كَفَّ الشَّيْئَ: شتەکەی پێکەوە لکاند ◊ إنْكَفَّ عن الأمر: وازی لە کارەکە هێنا ◊ تكافّوا: خەڵکەکە هەندێکیان وازیان لە هەندێکیان هێنا ◊ تَكَفَّفَ السائِلُ: سواڵکەرەکە دەستی بۆ سواڵکردن پانکردەوە ◊ تَكَفَّفَ الدَّمعُ: فرمێسکەکان وشك بوون ◊ تَكَفَّفَ عن الأمر: وازی لەکارەکە هێنا ◊ تَكَفَّفَ الشَّيْئَ: شتەکەی

بەبەری دەست هەلگرت ٥ **تَكَفَّفَ النَاسَ**: سوالّی لەخەلّك كرد ٥ **كَفَّفَ الثوبَ بالحرير وغيره**: دامێنی قوماشەكەی بەئاوریشم پەراوێزچن كرد، سەردەستەو يەخەی كراسەكەی پەراوێزچن كرد ٥ نەخشی ئاوريشمی لەداوێنی كراسەكە دروست كرد ٥ **إستَكَفَّ الشَّيئُ**: شتەكە كەوانەيی بوو ٥ دەگوترێ: (إستَكَفَّ الحَيَّةُ) مارەكە پاپۆكەی بەستو خۆی خڕكردەوە ٥ **إستَكَفَّ الشجرُ والشعرُ**: درەختەكە يان مووەكان تێكچڕژان ٥ **إستَكَفَّ القومُ الشَّيئَ وبالشيئ**: خەلكە لە دەوری شتەكە گردبوونەوە ٥ چەمبەرەيان لەدەوری شتەكە بەست ٥ **إستَكَفَّ الشَّيئَ**: شتەكەی بەدەست هەلگرت ٥ **إستَكَفَّ الناسَ**: دەستی لەخەلّك پان كردەوە و داوای يارمەتی لێ كردن ٥ **إستَكَفَّ فلاناً عن الشَّيئ**: داوای لە فلانكەس كرد واز لەشتەكە بێنێ ٥ **إستَكَفَّ عَيْنَه**: لەپەدەستی خستە سەر چاوی لەبەرامبەر تیشكی خۆردا بۆئەوەی بزانێ ئاخۆ شت دەبینێ يان نا ٥ (إستَكَفَّ الشَّيئَ) هەولی بینینی شتەكەی دا واتە: لەپی دەستی خستە سەر برۆی وەكوو ئەوە سێبەر لەچاوی بكا بۆئەوەی كاريگەری تیشكی خۆر كەم بكاتەوەو بتوانێ شتەكە ببینێ ٥ دەشگوترێ: (إستَكَفَّتُ عينه) لەژێر لەپی دەستییەوە چاوی شتەكەی بینی ٥ **كافّة**: هەموو ٥ **الكَفَافُ**: (كفاف الشَّيئِ) بەئەندازەی شتەكە ٥ **الكَفَافُ من الرزق**: بژێوی پێويست بێ زيادو كەم ٥ دەگوترێ: (ليتي أخرجُ من هذا كفافاً) خۆزگە لەم كارەم دا بەبێ قازانجو زيان ڕزگارم بوايە ٥ **الكِفافُ**: ئەوەی دەورەی شتێكی دابێ ٥ وەكوو دەوران دەوری گوێچكە ٥ **الكِفافُ من الثوب**: پەراوێزو قەراغو بێجاخی قوماش ٥ **الكِفافُ من السيف**: تیژايی شمشێر ٥ **الكَفُّ**: بەری دەست، لەپەدەست بەپەنجەكانيشەوە ٥ قاچ ٥ لابردنی پيتی حەوتەمی زەنەدار وەكوو لابردنی پيتی (نون) لە (مفاعيلن وفاعلاتن) ٥ **الكَفَفُ من الرزق**: بژێوی بێ كەمو زياد ٥ **الكِفَّةُ**: هەرشتێك كەوانەيی بێ ٥ (كفة الميزان) تاكی تەرازو ئەو تاكەی كێشراوەكەی تێدايە يان تاكەكەی تری ٥ خالّی دروستكراو بەكوتان ٥ تەلّە و داوی نێچیرەوان ٥ چالآييەك ئاوی تێدا كۆبێتەوە ٥ (الكُفَّةُ) دەوران دەوری كلك ٥ كاتی بەيەك گەيشتنی شەوو ڕۆژ لەبەرەبەيانا يان دەمەو ئێوارەو خۆرئاوابوون ٥ پەراوێزی هەر شتێك ٥ تۆپەلآكی درەخت ٥ لای خواروی زرێ ٥ **كَفْكَفَ دَمْعَهُ**: جار دواجار فرمێسكی سڕين بۆئەوەی وشك ببنەوە ٥ **كَفْكَفَ فلاناً**: فلانكەسی لەشتەكە گێڕايەوە ٥ **تَكَفْكَفَ عنه**: وازی لێ هێنا بەجێی هێشت.

كَفَلَ فلان: فلانكەس بەردەوام بەڕۆژو بوو. بڕياری دا لەكاتی بەڕۆژوبوونی دا قسە لەگەلّ كەس نەكا ٥ نانی بێ پێخۆری خوارد.

كَفَلَ الرجلَ وبالرجل: بوو بەكەفيلی پياوەكە. بەرعۆدەی بوو.

كَفَلَ الصغيرَ: منداڵەكەی گەورەكرد ٥ **اكفل فلاناً المالَ**: فلانكەسی كردە بەرعودەو كەفيلی ماڵەكە ٥ **اكفَلَ فلاناً مالَهُ**: ماڵو سامانەكەی دا بەفلانكەس بۆئەوەی چاودێری بۆ بكا ٥ **كافَلَهُ**: پەيمانی لەگەل بەست ٥ **كَفَّلَ فلاناً المالَ**: بەمانا (أكفل) دێ ٥ **كَفَّلَ فلاناً الصغيرَ**: فلانكەسی كردە كەفيلو چاودێری منداڵەكە ٥ **إكْتَفَلَ بالشيئ**: شتەكەی خستە سەر لايەكی

سمتی ◊ **إكْتَفَلَ البعيرَ**: بارگەنەیەکی خستە سەر پشتی حوشترەکەو ئەمجار سواری بوو ◊ **تَكَفَّلَ بالشيءِ**: شتەکەی خستە ئەستۆی خۆی ◊ **تَكَفَّلَ البعيرَ**: بارگەنەی خستە سەر پشتی حوشترەکەو سواری بوو ◊ **الكَفَلُ**: سمتی ئادەمیزادو وڵاخو ئاژەڵ ◊ **الكِفْلُ**: بەش ◊ هاوشانو هاو وێنە ◊ **الكفيل**: هاوشانو هاو وێنە.

كَفَنَ الصُّوفَ كفناً: خورییەکەی ڕست.

كَفَنَ الميتَ: كفنی بۆ مردووەکە کرد

كَفَنَ الخُبْزَةَ: نانەکەی ڕاداشتە سەر قوڵکە ئاگرەکە ◊ **كَفَّنَ**: بۆ زێدەڕۆیی لەمانای (كَفَنَ) دێ ◊ **الكَفَنُ**: كفن؛ بەرگێکە لەمردووەوە دەپێچرێ ◊ **إكْفَهَرَّ الرجلُ**: پیاوەکە دەمو چاوی خۆی گرژ کردن ◊ **إكْفَهَرَّ الليلُ**: شەوەکە تاریکی زۆر پەرەی سەند ◊ **إكْفَهَرَّ النجمُ**: ئەستێرەکە لەناو تاریکی زۆر بەهێزدا ڕوناکی دەرکەوت ◊ **المُكْفَهِرُّ**: هەرشتێك بکەوێتە سەر یەك ◊ هەوری پڕی چین لەسەر چینو ڕەش ◊ دەمو چاوی بێ شەرمو حەیا ◊ **كفاه الشَّيْءُ**: شتەکە بەسی کردو شتی تری پێویست نەبوو.

كفى فلاناً الأمْرَ: لەجیاتی فلان کارەکەی ئەنجام دا.

كفى الله فلاناً فلاناً او شرّ فلان: خودا فلانکەسی لەشەڕو داوی فلان پاراست ◊ **إكْتَفى بالشيءِ**: بەشتەکە قنیاتی کرد ◊ **إكْتَفى بالأمر**: کارەکەی ئەنجام دا ◊ **تَكَفَّى النباتُ**: ڕووەکە درێژ بوو ◊ **إسْتكفاه الشَّيْءَ**: داوای لێ کرد لەشتەکە بەشی پێویستی بداتێ ◊ **الإكتفاء الذاتي**: ئەوەیە هەرێمێك، دەوڵەتێك بەروبوومی خۆی پێداویستییەکانی دابین بکاو پێویستی بەهاوردەکردن نەبێ ◊ **الكُفْيَةُ**: بژێوی تەواو، بژێوی کیفایەت ◊ **كَوْكَبَ الحديدُ**: ئاسنەکە بریسکەی دا ◊ **كوكب الحصى**: بەردە وردەکان لەکێشتەنگاو دا بریسکەیان دا ◊ **الكَوْكَبُ**: بریسکەی ئاسن، یان بریسکەی بەردو ئاگر لێ بوونەوەیان ◊ پیاو کە چەك لەخۆی دەبەستێ ◊ گەنجی تازە پێگەیشتوو ◊ دەگوترێ: (غلام كوكب) گەنجێکی ڕوخسار جوانە ◊ زۆرینەی شت ◊ **الكَوْكَبُ**: لەبواری ئاسمانشوناسی دا قەبارەیەکی ئاسمانییەو بەدەوری خۆردا دەسوڕێتەوەو ڕوناکی لەخۆر وەردەگرێ ◊ **الكَوْكَبَةُ**: ئەستێرە ◊ یان ئەستێرەی زوهرە بەتایبەتی

كَلأ الدينُ كَلْئاً: قەرزەکە دواکەوت.

كَلأ بَصَرَهُ في الشَّيْءِ: چاوی بەشتەکەدا گێڕاو چەند جارێك چاوی لێ لاداو سەیری کردەوە.

كَلأ الله فلاناً: خودا پارێزگاریی فلانکەسی کرد.

كَلأ فلان القومَ: فلانکەس چاودێری گەلەکەی کردو سەرو کاری نیشەکانیانی گرتە ئەستۆ ◊ **اكلأت الأرضُ**: زەوییەکە لەوەڕی زۆر بوو ◊ **اكلأ في الدَّيْنِ**: قەرزەکەی دواخست ◊ **اكلأ عَيْنَهُ**: چاوی ماندوو کرد ◊ **كالأهُ**: موراقەبەی کرد ◊ **كَلَّأ فلان**: پێشەکی (عەربونی) وەرگرت ◊ **كَلَّأ في الأمر**: بەسەرسامییەوە سەیری کرد ◊ **كَلَّأ إليه في الأمر**: فەرمانی پێ کرد بەئەنجامدانی کارەکە ◊ **كَلَّأ فلاناً**: فلانکەسی بەند کرد ◊ **كَلَّأ السفينةَ**: کەشتییەکەی لەکەنار نزیك کردەوە

إكْتَلَأتْ عَيْنُهُ: چاوی نەچوونە خەو ◊ **إكْتَلَأ منه**: پارێزگاری لێ کرد ◊ **إكْتَلَأت الكُلاةَ**: عەرەبوونی وەرگرت ◊ **تَكَلَّأ**: عەرەبوونی

وەرگـرت ◊ إسْـتَكْلأَ فـلان: فلانكـەس داوای دواخستنی قەرزەکەی کرد ◊ إسْتَكْلأت الأرضُ: زەوییەکە لەوەڕی زۆر بـوو ◊ الكَـلأ: لـەوەڕ چ تـەڕ چ وشـك ◊ الكُلْـأةُ: عـەرەبوون ◊ قـەرز ◊ الكلأءُ: بەندەری وەستاندنی کەشتی ◊ المَكْلَـأةُ: شوێنێکە کەشتی تێدا ڕادەگیرێن و پەناو لاپایە

كَلَبَ الفرسَ كَلْباً: ئاوزەنگی لەئەسپەکە دان..

كَلِـبَ الرجـلُ وغيره: پیاوەکـە سـەگ گەسـتی ◊ زۆری خواردو تێرنەبوو ◊ زۆری تینو بوو.

كَلِبَ الشجَرُ: درەختەکە تینوی بوو.

كَلِبَ الـشَّيرُ على الأسيرِ: ڕۆیـشتنەکە کاریگـەری زۆری لەسـەر دیلەکـە هـەبوو زۆری شـەکەت و ماندو کرد.

كَلِبَ الدَّهرُ على اهله: ڕۆژگار زۆر توندو تیژ بوو لەگەڵ خەڵکەکە.

كَلِـبَ علـى الـشَّيئِ: زۆر سـور بـوو لەسـەر وەدەستهێنانی شتەکە.

كَلِبَ عليه: ڕقی لێ هەڵسا.

كُلِـبَ كَلاباً: بـەهۆی نەخۆشـی هاریـەوە عـەقڵی لەدەسـت دا ◊ كالَبَـهُ: دژایـەتی کـرد ◊ كَلَّـبَ الأسيرَ: دیلەکەی کەلەبچە کرد ◊ كَلَّبَ الكَلْبَ: سـەگەکەی ڕاهێنـا لەسـەر ڕاوکـردن ◊ تكالَـبَ القـومُ: خەڵکەکـە بەئاشـکرا دژایـەتی خۆیـان ڕاگەیاند ◊ تكالَبَ على الأمرِ: لەسەر کارەکەی سوربوو دەستی لێ بەرنەدا ◊ تكالَبَ القومُ علـى الـشَّيِ: خەڵکەکـە عـەمبازی شـتەکە بـوون و گەلەکۆمەکێیان لەسەر کـرد ◊ إستَكْلَبَ الرجـلُ: پیاوەکە لوراندی بۆئـەوەی سـەگەکان ببیـسن و بەو بۆنەوە شوێنی خێڵ و ئاوەدانیەکانی خاوەن سەگەکان بدۆزێتەوە ◊ الكالِـبُ: خـاوەن سـەگی ڕامکراو بۆ ڕاوکردن ◊ کۆمەڵە سەگ ◊ الكَلْـبُ: سـەگ ◊ سـەگ جـۆری زۆرە ◊ الكَلَـبُ: نەخۆشـییەکی پێـوە چـوو گواسـتراوەیە فایرۆسەکەی لەڕێگەی گەستن و لیکەوە لەپێڕی سـەگەوە دەگوازرێتـەوە بـۆ مـرۆڤ و گیانلەبـەری تـر ◊ الكَلْبَـةُ: دێڵە سـەگ ◊ چقڵ بەسـەر لق و پۆپی درەختـەوە ◊ الكلبتـان: پلایـسی گـەورە ◊ الكُلْبَةُ: توندوتیژی لەهەر شتێك بێ ◊ الكَلْبِيَـةُ: مەزهـەب و ڕاو بۆچـونێکە بـەگوێرەی سروشـت هەڵس و کەوت دەکاو گوێ بەداب و نەریت نادا ◊ الكَلْبِيـون: ڕێڕەوانـی کەلبیـەن: کـە کۆمـەڵێك فەیلەسوفی یۆنانین ◊ الكَلاّبُ: خاوەنی سـەگی ڕامکـراو بـۆ ڕاو ◊ الكُـلاّبُ: نوکـە ئاسـن کـە بەپاژنـــەی قۆنـــدەرەو کلاشـــی ئەســـپ ڕامکەرەکەوەن و کەسواری ئەسپەکە دەبێ ئـەو نوکـە ئاسـنە لەلاقـە برغـەی وڵاغەکـە دەدا بۆئـەوەی غاربـدا ◊ الكليـب: کۆمەڵـە سـەگ (ڕەوەسەگ) ◊ المكالِبُ: ئازاو چاو نەترس.

كَلَتَ الشَّيئَ كَلْتاً: شتەکەی کۆکردەوە.

كَلَتَ الفَرَسَ: ئەسپەکەی تاودا ◊ الكَلْتَةُ: شتی کەم ◊ بەشـە خـۆراك و شـتی وا ◊ كَلْـثَمَ وَجْهُـهُ: دەم و چاوی گۆشتن بـوون ◊ الكلثومُ: کوڵم خڕو گۆشتن.

كَلَـحَ فـلان كُلوحاً: فلانکـەس ڕوگرژبـوو، زۆر ڕوگرژبـوو ◊ أكْلَحَـهُ الهَـمُّ: خـەم و خەفـەت ڕوخـساری پوکانـدەوە ◊ كالَحَـهُ: بەکێـشەو ڕوگرژییـەوە بـەرەو ڕوی بۆوە ◊ كَلَّـحَ وَجْهَـهُ: ڕوی خـۆی گـرژ کـرد ◊ كَلَّـحَ في وجـه الـصَّبيِّ: منداڵەکەی ترساند ◊ تَكَلَّحَ: بەمانا (كَلَحَ) دێ ◊ الكالِحُ: دەگوترێ: (دَهْرٌ كالِحٌ) ڕۆژگاری تونـدو تیژ ◊ كَلاح: ناوی ساڵی گرانـی و قات و قڕییە.

كَلَدَ الشَّيْءَ كَلْداً: شتەكەی كۆكردەوەو خستیە سەریەك ٥ **كَلَّدَ الشَّيْءَ**: بەمانا (كَلَدَهُ) دێ ٥ **تَكَلَّدَ الشَّيْءُ**: شتەكە كۆبۆوە ٥ **تَكَلَّدَ فلان**: فلانكەس گۆشتی پتەو بوو ٥ **الكَلَدُ**: شوێنی توندو پتەو، زەوی پتەو ٥ **كَلَّدَ البازي**: هەڵۆكە خۆی لول كردو خۆی وێكهێنایەوە بۆ پەلاماردانی نێچیرەكەو فراندی.

كَلَزَ الشَّيْءَ كَلْزاً: شتەكەی كۆكردەوە ٥ **كَلَّزَ الشَّيْءَ**: بۆ زێدەڕۆوی لەمانای (كَلَزَ) دا دێ.

كَلَسَ البناءَ كَلْساً: بەمادەی كەلس دیواری باڵەخانەكەی ڕوكەش كرد.

كَلِسَ كَلَساً: ڕەنگی تەپوتۆزاوی بوو ٥ **كَلَّسَ**: بۆ زێدەڕۆوی لەمانای (كَلَسَ)دا دێ ٥ **كَلَّسَ على قرنه**: هەڵمەتی بۆ ڕكابەرەكەی بردو پەلاماری دا ٥ **كَلَّسَ عنه**: لێی ترساو لەبەری هەڵات ٥ **الكِلسُ**: جیری بەرد؛ ئەو مادە ماوەی دوای گەرمكردنی بەردی جیری دەمێنێتەوە ٥ **الكلاّسُ**: فرۆشیاری مادەی كەلس ٥ وەستای كەلسكاری ٥ **الكلاسَةُ**: ئەو شوێنەی كلسی لێ دروست دەكرێ ٥ **التَّكَلُّسُ**: لەبواری كیمیادا ڕەقبون و كۆبوونەوەی خوێی كالیسیۆمە كە ناتوێتەوە ٥ **الكلسيت**: مەعدەنێكە لەكاربۆناتی كالیسیۆمی بلوری پێك دێ.

كَلْسَمَ: قونگگرانی كرد لەدانەوەی مافەكان بەخاوەنەكەیان ٥ **الكلسيوم**: عونصورێكی فلزیو جیرییە تێكەڵاوی هەندێ پێكهاتەی جەستە دەبێ، بەتایبەتی هی ئێسقان.

كَلِعَ الوسخ عليه كَلَعاً: چڵكەكەی بەسەرەوە كۆبۆوەو ڕەق بوو ٥ **اكْلَعَهُ الوَسَخُ**: چڵكی لەسەر كۆبۆوە ٥ **الكُلاعُ**: وشكبوونەوەی چڵك و گەمڕەبەستنی ٥ **الكلاعِيُّ**: ئازاو چاونەترس ٥ **الكَلَعُ**: گرویی زۆر ٥ **الكِلَعُ**: شێوە وشكو مڕو مۆچ.

كَلِفَ الماشيةَ كَلَفاً: ئاڵفی دا بەوڵاغو ئاژەڵەكان.

كَلِفَ وَجْهُهُ كَلَفاً: دەمو چاوی پەڵەی تێدا پەیدا بوو ٥ **كَلِفَ الشَّيْءَ وبه**: حەزی لەشتەكە بوو ٥ **كَلَّفَ الأمْرَ**: بەزۆرەملێو ناچاری چووە ژێر كارەكەو لە ئەستۆی گرت ٥ **اكْلَفَهُ به**: وای لێ كرد وەگری بێ ٥ **كَلَّفَهُ امْراً**: ئەنجامدانی كارەكەی لەسەر پێویست كرد ٥ **كَلَّفَ على اسمه ارضاً**: زەوییەكی لەسەر تۆمار كرد ٥ **كَلَّفَ بالأمر**: كارەكەی خستە ئەستۆی ٥ **تَكَلَّفَ**: خۆی بەكاری لاوەكی خەریك كرد، كارێكی خستە ئەستۆی خۆی كە ئیشی ئەو نیە ٥ **تَكَلَّفَ الأمْرَ**: بەزۆرە ملێو ناچاری كارەكەی لەئەستۆ گرت ٥ **تَكَلَّفَ الشَّيْءَ**: شتەكەی خستە سەر شانی خۆی ٥ **التَّكليفُ بالأمر**: كارخستنە ئەستۆی كەسێك كەبتوانێ ئەو كارە ئەنجام بدا ٥ **التُّكْلِفَةُ**: ئەركو ماندوبوون ٥ **الكَلَفُ**: پەڵەو خاڵو شتی وا كەلەسەر ڕوخسار دەردەكەون ٥ **الكِلْفُ**: پیاوی عاشقو شەیداو دێوانە ٥ **الكُلْفَةُ**: ڕەنگێكە لەنێوان ڕەنگی ڕەشو سوردایە ٥ **الكلاّفُ**: كەسێكە ئەركی ئاڵفدانی ئاژەڵی لەئەستۆ بێ ٥ **الكلوف**: كاری قورسو گران ٥ **المُتَكَلِّفُ**: كەسێك بەشێوەی ناواقیعی خۆی نمایش بكا ٥ **المِكلافُ**: دڵدار، كەسێك ڕەگەزی مێینەی زۆر خۆش بوێ ٥ **المكلّفُ**: مرۆڤێك باڵغو ڕەشید بێ ٥ **الكُلاكِلُ**: كورتە باڵای چوارشانە ٥ **الكلكال والكَلْكَلُ**: سنگ.

الكِلْكِلَةُ: تاقمو پێڕو كۆمەڵ.

كَلَّ كلولاً وكلالةً: ماندوبوو، لاواز بوو.

كَلَّ فلان: فلانكەس ماندوبوو.

كَلَّ عن الأمر: شتەکەی لەسەر شان قورس بوو.

كَلَّ وكَلالَةً: بنەچەو نەوەی میراتگری لەدواجێ نەما ◊ **اكَلَّ فلان**: فلانکەس ئەسپەکەی ماندوبوو.

اكَلَّ غَيْرَهُ: غەیری خۆی ماندو و لاواز کرد ◊ **كَلَّلَ السيف**: شمشێرەکەی زۆر کولو نەبڕ کرد ◊ **كَلَّلَ فلان**: فلانکەس ڕۆیی‌و ماڵو منداڵی خۆی لەشوێنی نەگونجاو جێ هێشت ◊ **كَلَّلَ في الأمر**: لەکارەکەدا دڵسۆزی نواند ◊ **كَلَّلَ عن الأمر**: لەکارەکەدا دەغەڵی کردو نەیکرد ◊ **كَلَّلَ عليه بالسيف**: بەشمشێر هەڵی کوتایە سەر ◊ **كَلَّلَ فلاناً**: تاجی خستە سەر سەری فلانکەس ◊ **كَلَّلَ الشَّيْءَ**: شتەکەی بەگەوهەرو شتی وا ڕازاندەوە ◊ **إِنْكَلَّ الغَمامُ بالبرق**: هەورەکە بروسکەی دا ◊ **إنْكَلَّ السيف**: شمشێرەکە تیژایی نەما ◊ **إنْكَلَّ فلان**: فلانکەس پێکەنی‌و زەردەخەنەی هاتێ ◊ **إنْكَلَّ البرقُ**: بروسکەی هەورەکە هێواش بوو ◊ **تَكَلَّلَ الشَّيْءَ بالشيء**: شتەکە بەدەوری شتەکە خەرمانەی دا ◊ **الإكْلِيلُ**: تاج ◊ شتێکە دەورەی سەر دەداو بەگەوهەرو شتی وا دەڕازێندرێتەوە ◊ دەوران دەوری نینۆک ◊ کۆمەڵێك گوڵی ڕەنگاوڕەنگ لەسەر شێوەی تاج ڕێك دەخرێن‌و دەخرێنە سەر سەر بۆ جوانی‌و ڕازاندنەوە ◊ **إكليل الجبل**: ڕوەکێکی گیاییە ◊ **الكلالَةُ**: ئەوەیە مرۆڤێك بمرێ نەباوکی لەدوا جێ مابێ نە منداڵ.

كُلّ: هەموو ◊ **الكَلّ**: کەسێك نەباوکی لەژیان دا مابێ نەمنداڵی هەبێ ◊ **الكليلُ**: زەعیفو ماندوبوو ◊ **المُكَلَّلُ**: (غمامٌ مُكَلَّلٌ) هەورێکی باراناوی کەچەند هەورێکی تر بەدەوریەوە بن ◊ **المكلَّلَةُ**: (روضة مُكَلَّلَة) باخێکە دەورە دراوە بە گوڵو غونچە ◊ **كَلَمَهُ كَلْماً**: بریندارى کرد ◊ **كالَمَهُ**: قسەی لەگەڵ دا کرد.

كَلَّمَهُ: ئاخاوتنی ئاراستە کرد ◊ **تَكَلَّمَ**: قسەی کرد ◊ **التَّكْلامُ والتِّكْلامَةُ**: قسەی بەنرخ‌و چاك‌و زۆر ◊ **الكلام**: دەنگێکی مانا بەخش‌و موفید ◊ **الكَلْمُ**: برین ◊ **الكَلِمَةُ**: وشە، کە مانایەکی تاك بگەیەنێ ◊ **الكَليمُ**: ئەو کەسەی قسەت لەگەل بکا ◊ نازناوێکی حەزرەتی موسایە سەلامی خودای لێ بێ ◊ **الكِلِيمُ**: لباد؛ ڕاخەرێکی ئەستوورە لە خوری دروست دەکرێ ◊ **المُتَكَلَّمُ**: شوێنی قسە لەسەر کردن ◊ **كَلاهُ كَلْياً**: گورچیلەی توشی ئازار بوو.

كَلِيَ كلىً: گورچیلەی تووشی ئازار بوو ◊ **إكْتلى الرجلُ**: پیاوەکە گورچیلەی هێشا ◊ **الكُلْيَةُ**: گورچیلە.

كُلى الطائر: چوار پەڕن بە تەنیشتی باڵندەوە کەوتونەتە کۆتایی باڵەکانی.

كَلاَّ: نەخێر وانیە ئیشەکە بەشێوەیەکی ترە.

كَمْ: چەند؟ یان زۆر.

كَما القومَ كَمْناً: قاچکی دەرخواردی خەڵکەکە دا.

كَمِيَ كَمْناً: پێ خاوس بوو ◊ **كَمِئَتْ يده ورِجلُهُ من البرد**: دەست‌و قاچی بەسەرماو بەفر قەڵشان.

كَمِئَ عن الأخبار: لەهەواڵەکە بێ ئاگا بوو ◊ **اكْمَأ المكانُ**: شوێنەکە قارچکی زۆر بوو کارگاویی بوو ◊ **اكْمَأ القومَ**: کارگی دەرخواردی خەڵکەکە دا ◊ **اكْمَأتِ السنُّ فلاناً**: ڕۆژگار فلانی پیر کرد ◊ **تَكَمَّأت عليه الأرضُ**: زەوی دایپۆشی ◊ **الكَمْءُ**: قاچك، کارگ، جۆرە فیتریاتێکە لەزەوی دەدرێ پاك دەکرێ‌و دەکوڵێندرێ‌و دەخورێ ◊ **الكَمّاءُ**:

قاچك فرۆش ◊ قاچك چن ◊ **الْمَكْمَأُ**: شوێنێك كارگى زۆر بێ ◊ **الكُمْبيالَةُ**: كومپياله (قەواڵە) ◊ **كَمَتَ الفَرَسُ**: ئەسپەكە ڕەنگى شێ بوو ◊ **اكمت الفرسُ**: ئەسپەكە ڕەنگى شێ بوو ◊ **كَمَّتَ الثَّوبَ**: قوماشەكەى بەڕەنگى سوورى مەيلەو ڕەش ڕەنگ كرد.

إكْمَتَّ الفَرَسُ: بەمانا (أكمت) دێ ◊ **الكُمْتَةُ**: ڕەنگى ڕەش ڕەنگى سووری تێكەڵاو بووبێ ◊ **الكُمَيتُ**: ئەسپێكە ڕەنگى لەنێوان ڕەش و سوردايە ◊ **كَمْثَرَ**: بەشێوەی شەقاو هاويشتنى كورت ڕۆيشت ◊ **كَمْثَرَ الشيءَ**: شتەكەى پڕكرد ◊ **كَمْثَرَ القِرْبَةَ**: دەمى كوندەكەى بەبەنەكە بەست ◊ **الكُمَّثْرى**: درەختێكى بەردارو گوڵداره

كَمَحَ الدَّابَّةَ باللجام كَمْحاً: جڵەوكێشى وڵاخەكەى كرد ◊ **اكْمَحَ الكَرْمُ**: دارمێوەكە پۆخى كرد ◊ **اكْمَحَ الدَّابَّةَ**: جڵەوكێشى وڵاخەكەى كرد ◊ **اُكْمِحَ فلان**: فلانكەس بەهۆى تەردەماخييەوه سەرى بەرزكردەوه ◊ **الكامِحُ**: ئەو كەسەى ئەسپ و وڵاخە بەرزە ڕام دەكا ◊ **الكَوْمَحُ**: كەسێكە ددانى دەمى پڕ دەكەن، بەجۆرێك ناتوانێ لەسەر خۆ قسە بكاو بدوێ.

كَمَخَ بانفه: لوتبەرزى نواند، فيزى كرد.

كَمَخَ الفَرَسَ باللجام: جڵەوكێشى ئەسپەكەى كرد ◊ **اكْمَخَ الرجلُ**: پياوەكە لوتبەرزى نواند ◊ **اكْمَخَ الكرمُ**: دارمێوەكە پۆخى كردو خەريكە گەڵا بكا.

الكامَخُ: پێخۆر، يان ترشو زەڵاتەو شتى وا كە ئيشتيهاى خواردن دەكەنەوه.

كَمَدَ لونه: ڕەنگى گۆڕاو ڕەونەقى نەما.

كَمَدَ القَصَّارُ الثوبَ كَمداً وكموداً: جل شۆرەكە كراسەكەى بەكوتكى جل شۆرين كوتا.

كَمَدَ فلاناً: پەڕۆى گەرمى لەسەر شوێنى هاوساوى فلانكەس دانا

كَمِدَ الشَّيئُ كَمَداً: شتەكە ڕەنگى گۆڕا.

كَمِدَ الرجلُ: پياوەكە خەم و خەفەتى خۆى شاردەوه ◊ **اكْمَدَ العُضْوَ**: ئەندامى جەستەى بەپەڕۆى گەرمكراو داخ كرد ◊ **الكِمادُ والكِمادَةُ**: پەڕۆيەكە گەرم دەكرێ و لەسەر شوێنى هاوساو دادەنرێ ◊ **الكُمْدَةُ**: گۆڕانى ڕەنگ و نەمانى ڕەونەقى ◊ **الكِمْرُ من البسر**: خورمايەكە بەدارەكەيەوە شيرين نەبوبێ بەڵكوو كەوتبێتە خوارەوەو لەسەر گڵ شيرين بووبێ.

كَمَزَ الشَّيئَ: شتەكەى لەناو دەستى دا خڕهەڵدا ◊ **الكُمْزَةُ**: هەرشتێك بەسەرى پەنجە هەڵبگيرێ ◊ پارچە خورماى پێكەوە نووساو، گرمۆڵە كراو.

كَمِسَ: گرژ بوو.

كَمَشَ الزاد: تێشوەكە تەواو بوو.

كَمَشَ فلاناً بالسيف: ئەندامى فلانكەسى بەشمشێر بڕين.

كَمِشَ في امره: لەكردنى كارەكەيدا پەلەى كرد

كَمُشَ في السير: لە ڕۆيشتن دا پەلەى كرد.

كَمُشَ الرجلُ: پياوەكە ئازاو چاونەترس بوو ◊ **كَمُشَت المرأةُ**: ئافرەتەكە مەمكى بچوك بوون ◊ **اكْمَشَ في السير**: لە ڕۆيشتن دا پەلەى كرد ◊ **كَمَّشَ فلاناً**: پەلەى لەفلانكەس كرد ◊ **كَمَّشَ ذَيْلَهُ**: داوێنى هەڵكردن ◊ **إنْكَمَشَ الفَرَسُ في سَيْرِه**: ئەسپەكە لە ڕۆيشتن دا پەلەى كرد ◊ **إنْكَمَشَ الجلدُ**: پێستەكەى گرژ بوو وێكهاتەوه

○ **تَكَمَّشَ**: بەمانا (إنكَمَشَ) دێ ○ **الأكْمَشُ**: کەسێك چاوی نەبینێ ○ قاچ کورت ○ **الإنكِماش**: کەمبوونی پارە لەناو بازاڕدا ○ **الكَمْشُ**: گوانی بچوك و کورت ○ **الكَمْشَةُ من الإناث**: مێینەی گوان بچوك ○ **الكَمّاشَةُ**: گاز کە بزمارو شتی وای پێ دەردەهێندرێ ○ **الكميشُ (رجل كميش الإزار)**: پیاوێکی داوێن هەڵکراو

كَمَعَ في الإناء كَمْعاً: دەمی خستە ناو قاپە ئاوەکە

كَمَعَ الرجلُ في الماء: پیاوەکە چووە ناو ئاوەکە ○ **كَمَعَتْ الدابَّةُ**: وڵاخەکە بەهێواشی و لاوازیی ڕۆیی.

كَمَعَ قوائمَ الدابة: قاچی وڵاخەکەی بڕیەوە ○ **كامَعَ المرأةَ**: ئافرەتەکەی خستە لای خۆی و پاراستی ○ **الكِمْعُ**: ڕاکشاوو پاڵکەوتوو ○ **الكمِعُ**: پیاوی بێ هەڵوێست ○ **الكميعُ**: ڕاکشاوو پاڵکەوتوو ○ **المُكامِعُ**: کەسێك زۆر لێت نزیك بێ ○ **كَمْكَمَ الشَّيْءَ**: شتەکەی شاردەوە ○ **تَكَمْكَمَ في ثيابه**: بەپۆشاکی خۆی خۆی داپۆشی ○ **الكَمْكامُ**: پیاوی کورتەباڵای تێکسمڕاو.

كَمَلَ الشَّيْءَ: شتەکەی تەواو کرد ○ **إكْتَمَلَ الشَّيْءُ**: شتەکە تەواو بوو ○ **تكامَلَ الشَّيْءُ**: وردە وردە شتەکە تەواو بوو ○ **إستَكْمَلَ الشَّيْءَ**: شتەکەی تەواو کرد ○ **التكامُلُ في الأقتصاد**: بریتییە لە کۆبوونەوەی چەند جۆرە بوارێکی ئابوری لە وڵاتێك دا و تەواوکەرو هاریکاری یەکتر بن بۆ مەبەستی سەرەکی ئەو وڵاتە ○ **التَّكْمِلَةُ**: تەواوکەری شتی تر ○ **الكامِلُ من الرجال**: کەسێکە ڕەوشتی بەرزی تێدابن ○ **المِكْمَلُ**: پیاوێك ڕەوشتی خێر یان هی شەڕی زۆر تێدابن.

كَمَّ الناسُ: خەڵکەکە کۆبونەوە.

كَمَّ الشَّيْءُ: شتەکەی داپۆشی پەردەی پێدا دا.

كَمَّ الدنَّ: سەری کوپەکەی بەست، گرتی.

كَمَّ الشهادَةَ: شایەتییەکەی شاردەوە.

كَمَّ البَعيرَ: دەمی حوشترەکەی بەست ○ **اكَمَّت النخلةُ**: دارخورماکە پۆخی کردو خەریکە بەرسیلەی دەربکەوێ ○ **اكَمَّ قَميصَهُ**: دوو قۆڵی بۆ قوماشەکە دروست کرد ○ **كَمَّمَ النَّخلَةُ**: بەمانا (أكَمَّت) دێ ○ **كَمَّمَ الشَّيْءَ**: شتەکەی داپۆشی، زارکی بەست ○ **كَمَّمَ النخلةَ**: خورماکەی داپۆشی بۆئەوەی پێ بگاو شیرین بێ ○ **كَمَّمَ الدَّن**: کوپەکەی داپۆشی، زارکی هاختنی ○ **كَمَّمَ فَمَ الحيوان**: دەمبێنی کردە دەمی ئاژەڵەکە ○ **كَمَّمَ القميصَ**: قۆڵو فەقیانەی بۆ کراسەکە دروست کرد ○ **تكَمَّمَ بثيابه**: بەپۆشاکەکەی خۆی داپۆشی ○ **الكِمامُ**: ئەو شتەیە دەکرێتە دەمی حوشتر وەکوو لغاو و دەمبێن ○ **الكِمامَةُ**: بەمانا (الكِمامُ) دێ ○ پۆخی هێشوە خورما ○ پەردەی غونچە ○ ئەو مێش ڕەتێنەی دەکرێتە سەروی لوتی گوێدرێژو حوشتر بۆئەوەی مێش و مەگەز نەتوانن ئازاریان بدەن ○ **الكُمُّ**: قۆڵی کراس و کەواو پاڵتۆ ○ **الكِمُّ**: چرۆو تەرزەی داری بەردار ○ **الكُمَّةُ**: هەرشتێك شتێکی تر داپۆشێ **الكَمِّيَةُ**: چەندییەت ○ **المِكَمُّ**: ماڵماڵو شتی وا کە دوای کێڵان زەوی پێ تەخت دەکرێ.

كَمَنَ في المكان: لەشوێنەکەدا خۆی حەشاردا.

كَمَنَ لە: لەحەشارگەیەك دا خۆی حەشار دا کەکەس پێی نەزانێ ○ **كَمِنَتْ عَيْنُهُ كَمْنَةً**: چاوی بەهۆی نەخۆشییەوە تاریك بوو ○

اكْتَمَنَ: خۆی شاردەوە ◊ **الكَمُون**: ڕوەكێكی كشتوكاڵیو ساڵانەیە تۆومكەی دەكرێ بەداو و دەرمانی كێشت ◊ **الكُمْنَةُ**: تاریكییەكە بەسەر چاودا دێ ◊ **الكَمِينُ**: كۆمەڵێك لە شەڕكەرو پێشمەرگە خۆ حەشار دەدەن بەهیوای ئەوەی فرسەت لە دوژمن بێنن ◊ **المَكْمَنُ**: حەشارگە كە خۆی تێدا حەشار بدەی ◊ **الكَمَنْجَةُ**: كەمانچە.

كَمِهَ النهارُ كَمَهاً: ڕۆژێكی تەمو تۆزاویی بوو ◊ **كَمِهَتِ الشمسُ**: خۆر بەری گیرا تەمو تۆز بەری گرتو دیار نەما.

كَمِهَ الرجلُ: پیاوەكە كوێر بوو شەو كوێر بوو.

كَمِهَ: عەقڵی نەما ◊ ڕەنگی گۆڕا ◊ سەرسام بوو ◊ ڕاڕا بوو ◊ **تَكَمَّهَ فِي الأرض**: بەناو زەوی دا وێڵو سەرگەردان بوو ◊ **الكامِهُ**: كەسێك سەری هەڵگرێو بێ مەبەست بكەوێتە گەڕان ◊ **الكَمَهُ**: كوێری زكماك ◊ **المُكَمَّهُ**: كەسێك چاوی پێكەوە نووسابنو نەكرێنەوە ◊ **إكْمَهَدَّ الرَّجُلُ**: پیاوەكە بەهۆی پیریو كەنەفتییەوە لەرزی ◊ **إكْمَهَدَّ الفرخُ**: بێچووەكە شێوە لەرزینو شەپلەیەكی تووش بوو ◊ **كَمْهَلَ**: جلو پێداویستی خۆی پێچایەوە و خۆی ئامادە كرد بۆ سەفەر ◊ **كَمْهَلَ علینا**: مافی خۆمانی لێ زەوت كردین ◊ **كَمْهَلَ الحدیثَ**: قسەكەی شاردەوە ◊ **المُكَمْهَلُ**: لۆكە لەو كاتەدا تۆومكەی تێدایە.

كَمَى إليه كَمْياً: لێی چووە پێش.

كَمَى نَفْسَهُ: بەزرێ خۆی پاراست زرێی لەبەر كردو كڵاو حوزەی خستە سەر سەری.

كَمَى الشهادَةَ: شایەتیەكەی خۆی شاردەوە.

كَمَى فلاناً ما في ضميره: ئەوەی لەدڵی دا بوو ئاشكرای نەكرد ◊ **اكْمَى فلانٌ**: پاڵەوانی سوپای كوشت ◊ **اكْمَى مَنْزِلَهُ**: ماڵو مەنزڵی خۆی لەخەڵكی شاردەوە.

اكْمَى الشهادةَ: شایەتی شاردەوە ◊ **اكْمَى على الأمر**: سوربوو لەسەر كارەكە ◊ **إكْتَمَى**: خۆی شاردەوە ◊ **إنْكَمَى**: خۆی شاردەوە ◊ **تَكَمَّى في سلاحه**: بەچەكو زرێ خۆی پۆشی ◊ **تَكَمَّى الشَّيْئَ**: شتەكەی داپۆشی ◊ **تَكَمَّى الفِتَنُ القَوْمَ**: فیتنەو ئاشوب هەموو خەڵكەكەی داگرت ◊ **تَكَمَّى قِرْنَهُ**: چوو بەرەو ڕوی ڕكابەرەكەی ◊ **تَكَمَّى البطلُ القومَ**: پاڵەوانەكە زرێپۆشی ئەوانی كوشت ◊ **الكَمِيُّ**: چەك پۆش چەك لەخۆبەست ◊ پیاوی ئازاو چاو نەترس.

كَنَبَ فلان كنوباً: دوای هەژاری دەوڵەمەند بوو.

كَنَبَ الشَّيْئَ: شتەكە پتەو بوو.

كَنَبَ الشَّيْئَ في جرابه: شتەكەی كۆكردەوەو خستیە هەمبانەكەیەوە ◊ **كَنَبَتْ يده من العمل كَنْباً**: دەستی پتەو و زبر بوو ◊ **اكْنَبَ الشَّيْئُ**: شتەكە پتەو بوو ◊ **اكْنَبَ عليه بطنُهُ**: گەدەی توندبوو ◊ **اكْنَبَ عليه لسانه**: زمانی گیرا ◊ **الكانِبُ**: كەسێك تێرو پڕ بێ ◊ **الكِناب**: لقە دارخورما ◊ **الكَنْبَةُ**: سەكۆیەكە، قەنەفەیەكە دۆشەكو شتی وای لەسەر ڕادەخرێو جێگای زیاد لەنەفەرێك دەبێتەوە.

الكَنِيبُ: داری وشك یان ئەو وشكەڵو چقڵو چاڵەی لەدرەخت دەكەوێتە خوار ◊ **الكِنْبارُ**: حەبلی دروستكراو لەتوێكڵی دار نەرجیل ◊ **الكِنْبَرَةُ**: نەرمایی لوتی گەورە.

كَنَتَ فلان في خلقه: فلانكەس لەجەستەو قەبارەدا زەلامو كەتەبوو.

كَنَتَ السقاءُ كَنْتاً: مەشكەكە یان تەنكییەكە چڵكی ماستو شتی وای پێوە بوو پێیەوە ڕەق بوو بۆنی كرد ◊ **إكتَنَتَ الرَّجلُ**: پیاوەكە ملكەچ بوو ◊ **الكُنْتِيُّ**: بەهێزو بەتوانا ◊ پیاوی پیرو بەساڵاچوو ◊ **الكَنْتِيْنُ**: شوێنێكە شەرابو خۆراكی تێدا دەفرۆشرێ

[illegible] الشَّيئَ: شتەكەی بڕیەوە.

كَنَدَ النِّعْمةَ: بڕوای بەنازو نیعمەتە جۆراو جۆرەكانی خودا نەبوو ◊ **الكِنْدَةُ**: پارچەیەك لەكێو ◊ **الكنود**: سپڵەو پێنەزان بەرامبەر نیعمەتەكانی خودا ◊ **الكَنَادِرُ من الرجال**: پیاوی كولەبنەو خەپەتۆڵە ◊ كەرەكێوی بەهێزو قەڵەو و بەخۆوە ◊ **الكِنْدارَةُ**: جۆرە ماسییەكە دوگی هەیە ◊ **الكُنْدُرُ**: بەمانا (الكَنادِرُ) دێ ◊ **الكُنْدورَةُ**: زەوی ڕەقو پتەو و بەرزەوەبوو ◊ هێلانەی بازو هەڵۆ كەلەدارو چیلكە دروست دەكرێ.

كَنَرَ فلان: فلانكەس كەتەو ناقۆڵابوو.

الكُنَّارُ: درەختی سیدر؛ درەختی نەبگ ◊ **الكَنَّاريّ**: كەناری؛ جۆرە چۆلەكەیەكە ◊ **الكِنَّارَةُ**: عود یان دەفو تەپڵ.

كَنَزَ المالَ: ماڵو پارەوپولەكەی ژێر خاك كرد.

كَنَزَ الشَّيئَ: شتەكەی پێچایەوە

كَنَزَ الإناءَ: قاپەكەی پڕكرد ◊ **إكْتَنَزَ الشَّيئُ**: شتەكە كۆبۆوە ◊ **إكْتَنَزَ المالَ**: ماڵەكەی پەزمەندە كرد ◊ **تَكَنَّزَ اللَّحمُ**: گۆشتی كۆبۆوەو پتەو بوو ◊ **الكَنازُ**: كاتی خورما هەڵگرتنو كەبسكردنی ◊ **الكِنازُ**: كۆبوونەوەی گۆشتو قەڵەو بوون ◊ **الكَنْزُ**: ماڵو سامانی شاردراوە لەژێر گڵ دا.

كَنَسَ الظَبْيُ كَنْساً: ئاسكەكە چووە كۆزو لانەی خۆیەوە ◊ **كَنَسَت النجومُ كنوساً**: ئەستێرەكان بەردەوامبون لەگەڕانو سوڕانەوەی خۆیان.

كَنَسَ المكانَ: شوێنەكەیماڵی.

كَنَسَ في وجه فلان: گاڵتەی بەفلانكەس كرد ◊ **إكْتَنَسَ الظبيُ**: ئاسكەكە چووە كۆزو لانەی خۆیەوە ◊ **تَكَنَّسَ الرجلُ**: پیاوەكە خۆی شاردەوە ◊ **تَكَنَّسَت المرأةُ**: ئافرەتەكە چووە كەژاوەوە ◊ **تَكَنَّسَ الظبيُ**: ئاسكەكە چووە كۆزەوە.

الكِناسُ: شوێنی چونە ناو درەخت كە ئاسك خۆی تێدا حەشار دەداو دەیكاتە كۆزو لانەی خۆی ◊ **الكُنَاسَةُ**: شوێنی فڕێدانی پیسی ◊ **الكَنَّاسُ**: كەسێك پیشەی شوێن ماڵینو شەقامو كۆڵان پاككردنەوە بێ ◊ **الَكنيسُ**: پەرستگای جولەكە ◊ **الكَنيسةُ**: كەنیشتە، عیبادەتگای جولەكەو گاور ◊ جۆرە كەژاوەیەكە ◊ **المَكْنَسُ**: مۆڵگەو كۆزو لانەی حەیوانە كێویو ئاسكو گاكێوی لەكاتی گەرما ◊ **المِكْنَسَةُ**: گەسكە؛ ئامێری شت ماڵین.

كَنَشَ الكِساءَ: قەراخو بێجاخی قوماشەكەی هەڵپێچان.

كَنَشَ السِّواك الخَشِنَ: سەری سیواكە زبرەكەی نەرم كرد ◊ **الكِنْشاءُ**: پیاوی موگرژی ڕوخسار ناشیرین ◊ **الكُنَّاشَةُ**: بنكی شتێك كە لقو پۆپی لێ ببنەوە ◊ كۆمەڵە پەڕەكاغەز كە پێكەوە دەبەسترێنو وردە زانیاری جیاجیایان تێدا تۆمار دەكرێ ◊ **كَنَظَهُ الأمرُ**: كارەكە ناڕەحەتی كرد تا گەیاندیە گیانەڵاو ◊ **الكُنْظَةُ**: تەنگەبەری.

كَنَعَ الشَّيئَ: شتەكە وێكهاتەوە چرچو لۆچ بوو.

كَنَعَ العُقابُ: دالاشەكە بالى شوش كردن بۆ پەلاماردانو پردانى نێچیر.
كَنَعَ النجمُ: ئەستێرەكە مەیلی ئاوابوونی كرد.
كَنَعَ الأمرُ: كارەكە نزیك بوو.
كَنَعَ فلان: فلانكەس سەری شۆڕكرد.
كَنَعَ عن الأمر: لەكارەكە ترساو لێی ڕاكرد.
كَنَعَ عن الطريق: لە ڕێگاكە لای دا.
كَنَعَ في الشَّيئِ: تەماعی كردە شتەكە.
كَنَعَ المِسكُ بالثوب: میسكەكە بە قوماشەكەوە نووسا یان لەسەری كۆبۆوە.
كَنِعَ الشَّيئُ: شتەكە پێوەی نووساو دەوامی كرد.
كَنِعَ فلان: بەرەو دەم بەسەر چەناگەی دا كەوت ◊ **اكْنَعَت العُقابُ**: دالاشەكە بالى شوشكردن بۆ پەلاماردانو پردانى نێچیر ◊ **اكنَعَ فلان**: فلانكەس بۆ شتەكە زۆر خۆی زەلیلو داماو كردو ملكەچی نواند ◊ یان سوالى شتەكەی كرد ◊ **اكْنَعَ الإبلَ إليه**: حوشترەكانى لەخۆی نزیك كردنەوە ◊ **اكْنَعَ اصابِعَهُ او يَدَهُ**: لەپەنجەی دا یان لەدەستى دا ◊ **كَنَّعَ عن الشَّيئِ**: لەشتەكە لای دا ◊ **كَنَّعَ اصابعه او يده**: بەمانا (أكنعها) دێ ◊ **كَنَّعَ فلاناً**: لەسەری فلانكەسی دا.
كَنَّعَ فلاناً بالسيف: بە شمشێر لە فلانكەسی دا تامەچەكی خوار بوون ◊ **إكْتَنَعَ القومُ**: خەلكەكە گردبوونەوە ◊ **إكْتَنَعَ الليلُ**: شەو نزیك بۆوە ◊ **إكْتَنَعَ عليه**: بەزمیی پێدا هاتەوە ◊ **تَكَنَّعَ فلان**: فلانكەس خۆی قایم كرد چووە ناو قەلاو شوراو دژەوە ◊ **تَكَنَّعَت يداه ورجلاه**: دەستو قاچی بەهۆی برینو شتی واوە گرژ بوون و وشك هەلاتن ◊ **تَكَنَّعَ مني**: لێم نزیك بۆوە ◊ **تَكَنَّعَ به**: خۆی پێوە هەلواسی ◊ **تَكَنَّعَ الأسيرُ**: دیلەكە خۆی گرمۆلە كردو خۆی وێكهێنایەوە ◊ **الأكْنَعُ**: كەسێك هەردوو دەستی براین ◊ **الكانِعُ**: كەسێك خۆی ملكەچو زەلیل بكاو ڕێزی خۆی نەگرێ ◊ **الكَنِعُ**: ئەو ئاوەی لەدامێنی كێو لە گۆماودا بمێنێتەوە ◊ **الكنيع**: كەسێك لە ڕێبازێكەوە لابدا بۆ ڕێبازێكی تر ◊ دەست شكاو ◊ **المكنوع**: دەست قرتاو، دوودەست براو.

كَنَفَ الكيَّالُ: پێوەرەكە دەستی بەسەر ئامێری پێوانەكە دا گرت بۆئەوەی شتە پێوراوەكە نەكەوێتە خوار.
كَنَفَ القومُ: خەلكەكە مالو سامانی خۆیان شاردەوەو هەلیان گرت لەترسی قاتو قڕی.
كَنَفَ عن الشَّيئِ: لەشتەكە لای دا ◊ (فهو كانف)
كَنَفَه عنه: لێی گرتەوە، لێی قەدەغە كرد.
كَنَفَ الشَّيئَ: شتەكەی پاراستو پارێزگاریی كرد.
كَنَفَ فلان وبفلان: فلانكەسی لە خۆگرتو كردی بەیەكێك لەمالو مندالى خۆی.
كَنَفَ يَدَهُ: دەستی خۆی كردە لوێچ
كَنَفَ الكنيفَ: كۆختەو حەشارگەی دروست كرد.
كَنَفَ الدارَ: ئاودەستی بۆ خانووەكە دروست كرد.
كَنَفَ الإبلَ والغَنَمَ: تەویلەو گەورو ئاغەلى بۆ حوشترو مەڕو بزنەكان دروست كرد
كَنَفَ لإبله: ئاغەلى بۆ حوشترەكان دروست كرد ◊ **اكْنَفَ الشَّيئَ**: شتەكەی پاراست ◊ **اكْنَفَ فلاناً**: یارمەتی فلانكەسی دا ◊ **اكْنَفَه الصَّيْدَ والطَّيْرَ**: یارمەتی فلانی دا بۆ نێچیر كردنی نێچیر ◊ **كانَفَهُ**: یارمەتی دا ◊ **كَنَّفَ الشَّيئَ**: دەوران دەوری شتەكەی دا ◊ **تَكَنَّفَهُ**: بەمانا (إكْتَنَفَهُ) دێ.

الكانِفَة: پەردەو پەناگەو حەشارگە ٥ **الكُنَافَةُ**: جۆرە حەڵوایەکە لەهەویری گەنم دروست دەکرێ ٥ **الكَنَفُ**: پەنا شت ٥ سێبەر ٥ **كَنَفَا الرَّجُل**: باوەش‌و كۆشی پیاو چ لە ڕاستەوە چ لەچەپەوە.

كَنَفَ الطائر: باڵی باڵندە ٥ **الكِنْفُ**: هەر كیفو پەردەیەك پارێزگاری شتی تر بكا.

كِنْف الراعي والصانع والتاجر: ئەو مەخزەن‌و گەنجینەی پیشەوەرو بازرگان شتی خۆیانی تێدا هەڵدەگرن ٥ **الكَنَفَاني**: حەڵواچی ٥ **الكَنُوفُ**: حوشتر كە خۆ بخاتە ناو حوشتری ترەوە لەسەرما ٥ حوشترێك لە حوشتری تر كەنارگیر ببێ‌و بەتەنیا لە ئاغەڵی خۆی دا پاڵ بكەوێ ٥ مەڕو بزنی تار بوو لەڕانە مەڕ ٥ **الكنيف**: پەردە ٥ مەتاڵ‌و دیوجامە ٥ **المُكَنَّفُ**: (رجل مُكَنَّف اللحية) پیاوێكی ڕیش پان‌و زلە ٥ **كَنْفَشَ**: كابرا لەماڵی خۆی دانیشت لە ڕۆژانی شەڕو هەراو فیتنەو ئاشوب دا ٥ لاشەویلەی هاوسا ٥ **كَنْكَنَ فلان**: فلانكەس هەلاَت ٥ تەمبەڵ‌و تەوەزەل بوو لەماڵی خۆی دانیشت ٥ **الكُنْكانُ**: كۆنكەن، جۆرە یارییەكی كاغەزە.

كَنَّ الشَّيْئُ: خۆی حەشاردا.

كَنَّ الشَّيْئَ: شتەكەی پەردەپۆش كرد ٥ **كَنَّنَ الشَّيْئَ**: بۆ زێدەڕۆیی لەمانای (كَنَّ) دا دێ ٥ **إكْتَنَّ الشَّيْئُ**: شتەكەی خۆی حەشاردا ٥ خۆی داپۆشی ٥ چووە پەردەوە ٥ **إكْتَنَّ الشَّيْئَ**: شتەكەی پەردەپۆش كرد ٥ **إسْتَكَنَّ**: شتەكەی خۆی داپۆشی، چووە پەردەوە خۆی حەشاردا ٥ **الكانُون**: ئاگردان ٥ پیاوی كەتەو ڕەزاگران‌و ورگ زل ٥ **كانُون الأول**: مانگی دیسەمبەرە ٥ (مانگی دوانزە) ٥ **كانُون الثاني**: مانگی یەنایەرە ٥ (مانگی یەك) ٥ **الكِنان**: پەردە ٥ هەرشتێك شتێكی تر داپۆشێ‌و پارێزگاریی بكا ٥ **الكِنانَةُ**: تورەكە چەرمێكە تیری تێدا هەڵدەگیرێ ٥ (تیردان) ٥ **الكِنُّ**: بەمانا (الكِنان) دێ ٥ هەرشتێك گەرماو سەرما لەخانو و خێمەو كەپرو سابات بگێڕێتەوە ٥ **الكَنَّةُ**: كەنی؛ ژنی كوڕ یان ژنی برا **الكُنَّةُ**: سوێبان، دیكۆر كەلە دیواری خانو دەردەچێ ٥ **الكَنينة**: ژنی پیاو ٥ **المُسْتَكَنَّةُ**: ڕق‌و كینە ٥ **المَكْنُون**: شاردراوەو پارێزراو

كَنَهَ الأمْرَ كَنْهاً: ڕاستی شتەكەی زانی ٥ حەقیقەتی كارەكەی بۆ دەركەوت ٥ **اكنَهَ الأمْرَ**: بەمانا (كَنَهَهُ) دێ ٥ **إكْتَنَهَ الأمْرَ**: بەمانا (كَنَهَهُ) دێ.

الكُنْهُ: كرۆك‌و جەوهەری شت ٥ **الكَنَهْوَرُ من السحاب**: هەوری گەورەی وەكوو كێو ٥ یان هەوری سپی گەورە ٥ **كَنهف**: بڕوانە (كَهَفَ) ٥ **كَنَّى عن كذا كناية**: بەكنایەو دركە لەو شتە دوا ٥ **اكْنَاهُ وكَنَّاهُ بكذا**: بەشێوەی كونیە ناوی هێنا، بانگی كرد ٥ **إكْتَنَى بكذا**: بەو ناوە ناوی نا ٥ **تَكَنَّى فلان**: فلانكەس لەكاتی شەڕدا كونیەو ناو و عینوانی خۆی ئاشكرا كرد بۆئەوەی بناسرێ ٥ **تَكَنَّى**: خۆی داپۆشی، خۆی حەشاردا ٥ **تَكَنَّى بكذا**: بەو ناوە ناوی نا ٥ **الكناية**: لە بواری زانستی بەیان دا بریتییە لە گوتنی وشەو ڕستەیەك دیاردەو تایبەتمەندی شتێكت مەبەست بێ بشتوانی مانای ئەصلیش بەرچاو بگرێ لەم ڕووەوە قەرینەیەك نەبێ مانیع بێ لەوە ٥ بۆنمونە بڵێی: **امة الدولار**: مەبەستت ئەمریكا بێ ٥ **الناطقين بالضاد**:

نەتەوەی عەرەب ◊ **الكُنْيَة**: هەر ئیسمێك بە (أب، أم، إبن، بنت) دەست پێ بکا

کَهَبَ لَوْنُهُ: ڕەنگی تەپو تۆزی ڕەشبوی کەوتە سەر ◊ **إکْهابَّ لَوْنُهُ**: بۆ زێدەڕۆیی لەمانای (کَهِبَ) دێ.

الکَهَبُ: پیرە حوشتر، پیرە گامێش ◊ **الكُهْبَةُ**: تاریکی، یان تەپوتۆزێکی مەیلەو ڕەش.

کَهَدَ فلان: فلان ئیلحاحی کرد لە داواکارییەکەی دا.

کَهَدَ فِي الشَّيْئِ: پەلەی کرد لە ڕۆیشتن دا.

کَهَدَ فلاناً: فلانکەسی هەڵنا بۆ خێرا ڕۆیشتن ◊ **اکْهَدَ فلاناً**: فلانکەسی ماندوکرد ◊ **إکْوَهَدَّ الشيخُ والفرْخُ**: لەلاوازیو زەبوونی دا پیرەمێردەکە یان بێچوەکە لەرزی ◊ **الكَهْداءُ**: چەتیو، کارەکەر لەم ڕووەوە کە چوستو چالاکە لە خزمەتکردنی ئاغازنی دا ◊ **الکَهُودُ**: گورجو خۆشرۆ ◊ **الکَوْهَدُ**: کەسێك بەهۆی پیرییەوە توشی لەرزین بووبێ.

کَهَرَ النهار کَهْراً: ڕۆژەکە بەرزبۆوە درەنگ بوو.

کَهَرَ الحَرُّ: گەرما تاوی سەند.

کَهَرَ فلان: فلانکەس پێکەنی.

کَهَرَ الغلامُ: گەنجەکە خەریکی گاڵتەو گەپ بوو.

کَهَرَ فلاناً: فلانکەسی ملکەچ کرد ◊ بەڕوی گرژ و مۆنەوە پێشوازی لە فلانکەس کرد

کَهَرَ القومَ: ژنو ژنخوازی لەگەڵ خەڵکەکەدا کرد ◊ **الکهرور والکهرورة**: ڕو گرژو خەڵك ڕەتێن ◊ **کَهْرَبَ مَسْقَطَ الماءِ**: شوێنی هەڵرژانی ئاوەکە کارەبای بەرهەم هێنا ◊ **کَهْرَبَ الشَّيْئَ**: شتەکەی شەحن کردەوە، هێزی وزەی کارەبایی خستە ناو ◊ **کَهْرَبَ الأسلاك، و کَهْرَبَ المصنع**: شوێنەکە کارگەکە ئامێرەکانی تەزویدکردن بەهێزی کارەبایی ◊ **کَهْرَبَ الخط الحديديّ**: هێڵی ئاسنینەکە وارغۆنەکانی بەوزەی کارەبایی کەوتە گەڕ ◊ **کَهْرَبَ الخط الحديدي**: وارغۆنی شەمەندەفەرەکەی بە وزەی کارەبا ڕۆیاند ◊ **کَهْرَبَ الشَّيْئَ او الشَّخْصَ**: کارەبا شتەکەی گرت یان لە شەخصەکەی داو کوشتی ◊ **تَکَهْرَبَ**: بۆ موتاوەعەی (کَهْرَبَ) دێ ◊ **الکَهْرَباءُ**: مادەیەکی ڕاتینجییە ڕەنگی زەردە، یەکەم مادەیەکە کە زاندراوە بەهۆی شیلانو دەست پێداهێنان دا کارەباوی دەبێ ◊ **الکهربا**: بەمانا (الکهرباء) دێ ◊ **الکهربائي**: پسپۆڕ لە زانیاری بواری کەهرەبا ◊ یان کەسێك پیشەی ئیشی کارەبایی بێ ◊ **الکَهْرَبَة**: پەیداکردنی وزەی کارەبا ◊ **الکَهْرَمان**: جۆرە بنێشتو جەوییەکە هەندێ درەختی تایبەتی لە ڕۆژگارە جیۆلۆجییە کۆنەکان دا دەریان داوە ◊ **إکْتَهَفَ**: ئەشکەوت نشین بوو ◊ **تَکَهَّفَ**: بەمانا (إکْتَهَفَ) دێ ◊ **تَکَهَّفَ الجَبَلُ**: کێوەکە ئەشکەوتی زۆر تێدا بوون ◊ **تَکَهَّفَ البِئرُ**: ئاو لای خواروی بیرەکەی هەڵۆڵ کرد ◊ **تَکَهَّفَت الرئة**: سییەکان بەهۆی نەخۆشی سیلەوە کونکون بوون ◊ **کَنْهَفَ عنا**: بەپەلە ڕۆیی‌و جێی هێشتین ◊ **الکهف**: ئەشکەوت، کونە شاخ ◊ **کَهْ کَهْ**: لاسایی کردنەوەی دەنگی پێکەنین‌و حیلکەی ئەسپو نەڕەی شێر ◊ **کَهْکَهَ المقرور**: کابرای سەرمابوو هەناسەی گەرمی خۆی کردە ناو دوودەستی خۆیەوە ◊ **کَهْکَهَ الأَسَدُ او البعیرُ**: شێرەکە یان حوشترەکە دەنگی خۆی لە قورگی دا هێناو برد ◊ **کَهْکَهَ الرجُلُ**: پیاوەکە لەقاقای پێکەنینی دا ◊ **تَکَهْکَهَ عنه**: لاواز بوو ◊ **الکُهاکِهُ**: پیاوێکە بەڕواڵەت

وادەزانــی پێدەکــەنێ کەچــی وایــش نیــە ٥ **الکَهْکــاهُ**: لاوازو زەبــوون ٥ **الکَهْکاهَــةُ**: پیــاوی بەســامو هەیبــەت ٥ **کاهَلَ فــلان**: پیاوەکــە پــیر بوو ٥ ژنی هێنا ٥ **إکْتَهَلَ**: بەمانا (کاهَــلَ) دێ ٥ **إکْتَهَلَت النعجة**: مەڕەکە ددانی تــەواو بــوون ٥ **إکْتَهَــلَ النَبْــتُ**: ڕووەکــە پێگــەیی ٥ **إکْتَهَلَــت الروضةُ**: باخەکە ڕووەکو گوڵەکانی تێکچرژانو خۆیــان ئــارایش دا ٥ **تَکَهَّلَ النبــاتُ**: ڕووەکەکــە پێگــەیی ٥ **الکاهِــلُ**: ناوشــانی مــرۆڤ ٥ **الکَهْــلُ**: کەســێك تەمــەنی لــە ســی تێپــەڕی تــا تەمــەنی پــەنجا ســاڵی ٥ **الکُهْلُــولُ**: ســەخیو نانبــدەو دەستو دڵ فراوان.

کَهَــمَ الرجــلُ کَهامــةً: پیاوەکــە تەمبــەڵ بــوو لەیارمەتیدانی لێقەوماو

کَهِمَ السَّیفُ: شمشێرەکە کوڵو نەبڕ بوو.

کَهُمَ بَصَرُهُ: چاوی کەم بینا بوو.

کَهِمَ لسانُه: زمانی گیراو نــەیتوانی بــدوێ ٥ **تَکَهَّمَ فــلان**: بــەمانا (کَهَــمَ) دێ ٥ ڕووبــەڕووی شــەڕو ناخۆشی بۆوە ٥ **کَهْمَسَ**: قاچەکانی خۆی لێك نزیك کردنەوە ٥ **الکَهْمَسُ من الرجال**: پیاوی کورتە باڵا.

کَهَنَ لە کَهانَة: هەواڵی غەیبو نادیاریی پێدا.

کَهَنَ لهم: قسەی کاهینانەی بۆ کردن.

کَهِنَ کَهانَةً بوو بە کاهینو کوڵەوەنانی ٥ **کاهَنَهُ**: دوورویی بۆ کرد، ماستاوچیەتی بۆ کرد ٥ **تَکَهَّنَ لــه**: بــەمانا (کَهَــنَ) دێ ٥ قــسەکانی شــوبهان بەقسەی کاهینو کوڵەوەنانی.

الکاهِنُ کوڵــەوەنانی، هەرکەســێك لافــی زانینــی زانیارییــەکی ورد لێ بــدا، لافــی زانینــی عیلمــی نهێنی لێ بدا ٥ **حلوات الکاهن**: سەرقەڵەمانەی کوڵــەوەنانی ٥ (سَــــجْع الکهــــان) قــسە ڕێکخراوەکانی کوڵەوەنانی: کە جۆرە سەرەواو وەقفێکیان هەیە ٥ **الکِهانَة**: پیشەی کوڵەوەنانی ٥ **الکَهنوت**: ئەرکی سەرشانی کوڵەوەنانی.

کَهَّ کهوهاً: پیر بوو. ٥ **کَــهَّ** السکران في وجه من يستنكهه: سەرخۆشەکە هەناسەی دا.

کَهَّ کُهوهاً: هەناسەی دا ٥ **الکَهَّةُ**: حوشتری کەتەی پیر ٥ پیرە ژن.

کَهِي فلان کَهیً: فلانکەس ترسنۆك بــوو ٥ **اکهی فــلان**: فلانکــەس بەهەناســەی گــەرمی خــۆی ســەری پەنجــەکانی گــەرم کــردەوە ٥ **اکهي عن الطعام**: وازی لەخواردنەکە هێنا ٥ **إکْتَهَی فلاناً ان یُکَلِّمَــهُ**: فلانکەســی بــە گــەورەو شــکۆمەند زانیو زاتی نەهێنا قسەی لەگەڵ بکا ٥ **الأکهی**: بەردێکــە درزی تێــدا نــەبێ ٥ **الأکهــاء**: پیــاو ماقوڵ ٥ **الکَهاةُ**: پیرە حوشتری کەتەو گەورە.

کابَ کَوْباً: بەکوپ شلەمەنییەکەی خواردەوە.

کَوِبَ کَوَباً: ملی باریكو سەری زل بوو.

کَوَّبَ الشيءَ: شتەکەی بەدەسکە سندۆڵ ورد کــرد ٥ **الکُوبُ**: کوپو پیاڵەی شوشە کە قڵفەی پێوە نەبێ ٥ **الکُوبَةُ**: بەردێکی ڕاستەو پاستە کراوو درێــژە دەرمــانو شــتی وای پــێ ورد دەکــرێ (دەسکە سندۆڵ) ٥ **کَوَثَ الزرعُ**: کشتوکاڵەکە چــوار پێــنج پــەلکی دەرکــردن ٥ **الکَــوْثُ**: کــشتوکاڵێك چــوار پێــنج پەلکــە گــەڵای لێ دەرکــەوێ ٥ خــوففی کــورت ٥ **تَکَــوثَرَ**: بڕوانــە مادەی (کَثَرَ) ٥ **الکوثر**: بڕوانە مــادەی (کَثَــرَ) ٥ **الکوثَلُ**: بڕوانە مادەی (کَثَلَ).

کاحَ فلاناً: شەڕی لەگەڵ فلانکەس کردو بەسەری دا زاڵ بوو.

كاحَ الشَّيْئَ: شتەکەی نوقمی ناو ناو کرد، یان ژێرخاکی کرد ◊ **کاوَحَهُ**: شەڕی لەگەڵ کرد ◊ جوێنی پێدا، دژایەتی خۆی بۆ ئاشکرا کرد ◊ **کَوَّحَهُ**: بۆ زێدەڕۆیی لەمانای (کاح)دا دێ ◊ **کَوَّحَ الزِّمامُ البعیرَ**: لغاوەکە حوشترەکەی ژێربار کرد ◊ **تکاوَحا**: کێشمیان تێکەوت و بوو بە ناخۆشییان ◊ **الکوخ**: کوخ؛ خانوێکی بچکۆلەیە.

کـاد یفعل کذا کوداً: نزیک بوو ئەوە بکاو نەیکرد.

کـــاد: فیعلی ڕابردوە ناقیصە نیسمەکەی مەرفوعەو خەبەرەکەی فیعلێکی موزاریعە، نزیکبوونەوەی شت دەگەیەنێ

کادَ: بەمانا (أرادَ) دێ.

کـــادَ فلاناً عن الشَّیْئ: فلانکەسی لەوشتە مەنعکرد

کاد بنفسه: خۆی کردە قوربانی ◊ **کَوَّدَ الشَّیْئَ**: شتەکەی کۆکردەوە ◊ **إکْوادُ الشیخُ**: بڕوانە مادەی (کَـأدَ) ◊ **الکَوْدَةُ**: هەرشتێك کۆی بکەیەوە ◊ **کَـوْدَنَ فِی مشیه**: بڕوانە مادەی (کَدَنَ).

کَوَّذَ الإزارُ: دەرپێیەکە گەیشتە توێی سمتی ◊ **کَوَّذَ فلانـاً بالعـصا**: بەگۆچـان لەفلانکەسی داو لێدانەکەی ئاراستەی نێوان ڕان و کلۆتی کرد ◊ **الکـاذانُ**: پیاوی کەتەی قەڵەو ◊ **الکـاذَةُ**: گۆشتی لای ژووری ڕان ◊ **الکـاذِیُ**: جـۆرە درەختێکە ◊ بڕوانە مادەی (کَذَوَ).

کارَ فِی مِشیته کَوْراً: لە ڕۆیشتن دا پەلەی کرد.

کـــارَ الکـارَةَ: تێشوی سەفەری لەکۆڵی خۆی شەتەك دا.

کار الأرض: زەوییەکەی هەڵکۆڵی ◊ **اکَارَ علیه**: زەلیلی کرد، لاوازی کرد ◊ **کَـوَّرَ الـشَّیْئَ**: شتەکەی لول کرد پێچایەوە ◊ **کَوَّرَ المتاعَ**: کالاو شتومەکەکانی خستنە سەریەك و شەتەکی دان.

کَوَّرَ الله اللیلَ علی النهار والنهار علی اللیل: خودا شەو و ڕۆژی زیادو کەم و درێژو کورت کردن ◊ **کَوَّر فلاناً**: فلانکەسی بەزەوی دا دا ◊ **کُوِّرت الشمس**: خۆر ڕوناکییەکەی پێچرایەوە وەکوو قوماش و شتی وا لول درا ◊ یان ڕوناکی بوچایەوەو نەما ◊ **إکتارَ الرجلُ**: پیاوەکە سەرەنگرێ کرا ◊ **إکتار الفَرَسُ**: ئەسپەکە لەکاتی غاردان و بازدان دا کلکی بەرز کردەوە ◊ **إکتارت الناقة**: حوشترەکە لەکاتی کەڵدان دا کلکی بەرز کردەوە ◊ **إکتار الشَّیْئَ**: شتەکەی خستە سەر یەك ◊ **تَکَوَّرَ الرجلُ**: پیاوەکە قاچی هەڵکردن ◊ **تَکَوَّرَ الجبلُ**: کێوەکە ڕوخا ◊ **تَکَـوَّرَ السائِلُ**: شلەمەنیەکە تکەی کردو داچۆڕایە خوار ◊ **الکارَةُ**: ئەوەی کۆدەکرێتەوەو شەتەك دەدرێ و لەکۆڵ دەدرێ لە بژێو و لە پۆشاك ◊ **الکِوارُ**: کۆلەسە هەنگ: شوێنی تەنگەبەر ◊ **الکِوارَةُ**: بەمانا (الکِوارُ) دێ ◊ پەڕۆیەکە ئافرەت دەیخاتە سەر سەری خۆی ◊ **الکَوْرُ**: کۆمەڵی زۆر لە حوشترو ڕەشەوڵاخ ◊ **الکور**: کورەی ئاسنگەر ◊ بارگەنەو کەژاوە ◊ الکورَةُ: دەڤەرو ناوچە ◊ **الکُوارَةُ**: شانەهەنگو خەلیە هەنگو کۆلەسە هەنگ ◊ **المِکْوَرُ**: (رجل مِکْوَرٌ) پیاوێکی خراپ و ڕەوشت ناشیرینە.

کازَ کَوْزاً: بە گۆزەو کیتەڵە ئاوی خواردەوە.

کاز الشَّیْئَ: شتەکەی کۆکردەوە ◊ **إکْتازَ**: بەمانا (کـازَ) دێ ◊ دەگوترێ: (إکْتـازَ الماءُ) ئاوەکەی

کـــۆکردەوە ◊ تَکَـــوَّزَ القَـــومُ: خەڵکەکـــە گردبوونـــەوە ◊ الکـوز: گـۆزە (گـۆزەی ئـاو) ◊ المُکَوَّزُ: (رجـل مکـوّز الـرأس) پیاوێکـە سـەر درێژە ◊ الکَوْزَبُ: بڕوانە مادەی (کَزَبَ).

کـــاسَ الإنسان کَوْسـاً: مرۆڤەکـە لەسـەر قـاچ ڕۆیشت ◊ کاسَت الحیوانُ: ئاژەڵەکە قاچێکی پەڕیو لەسەر سێ قاچ ڕۆیشت.

کـــاسَ العقیر: حوشـترە قـاچ پەڕیوەکـە بەسـەر پێشەوەی دا ترێل بوو ◊ کاسَت الحیة: مارەکە لــە شــوێنی خــۆی پاپۆکــەی بەســتو خــۆی خڕکردەوە.

کاس فی سیرە: لە ڕۆیشتن دا قونگرانی نواند

کاس فی البیع: لە مامەڵەکەی دا نرخەکـەی کـەم کردەوە.

کـــاس فلانـاً: فلانکەسـی خسـتە سـەر زەوی، یـان بەسـەر سـەری دا ترێلی کـرد ◊ اکـاسَ فلانـاً: بـەمانا (کاسَهُ) دێ ◊ کَوَّسَهُ: بەسـەر سـەری دا ترێلی کـرد ◊ یـان ژێـرەو ژوری کـرد ◊ إکْتاسَهُ عن حاجته: لەئیشەکەی مەنعی کرد ◊ تکاوَسَ لَحْمُهُ: گۆشتی کەوتە سەر یـەك و قەڵـەو بـوو ◊ تکاوَسَ العُشْبُ ونحوه: گیـاو گژەکە زۆر بـوو تێك هاڵا ◊ تَکَوَّسَ الرجلُ: پیاوەکـە تـێ شـکا ◊ الکاسُ: سوککراوی وشەی (الکأسُ) ◊ الکَوْسُ: جونبـوش هـاتنی دەریایـە ◊ الکُوسُ: تـەپڵ ◊ دارێکـی سـێ سوچـە (سـێ گۆشـەیە) دارتـاش گۆشـەی تەختـەدارەکانی پـێ مەزەنـدە دەکـا ◊ الکَوْساءُ: (أرض کَوْسـاء) زەوییـەکی فـرە گیـاو گژە ◊ الکُوسَةُ: کولەکەیـەکی وردە ◊ الکُوسِیُّ من الخیل: ئەسپی قاچ کورت ◊ کَوْسَجَ: بڕوانە مـادەی (کَـسَجَ) ◊ تَکَوْسَـجَ: بڕوانـە مـادەی (کَسَجَ) ◊ الکَوْسَجُ: بڕوانە مادەی (کَسَجَ).

کـــاعَ الکلبُ کَوْعـاً: سـەگەکە بـەناو لمـبـەلان دا ڕۆیـیو بـەهۆی گـەرمی لمبەکـەوە قاچـەکانی ڕاست دانەدەنان.

کاعَ عن الشیئِ: لەشتەکە ترسا.

کَـــوِعَ فـلان کَوَعـاً: فلانکـەس لەپەدەسـتی پـەنا مەچـەکی ئەسـتوور بـوون ◊ مەچـەکی وشـك و باریك بوو ◊ کَوَّعَه بالسیف: بەشمشێر لێـی دا تالەپەدەستی خوارو خێچ بوو ◊ تَکَوَّعت یدە: دەسـتی خـوار بـوو ◊ الکاعُ: لەپەدەسـت بـەلای قامکـە بـچکۆلەوە ◊ الکوع: لەپەدەسـت بـەلای قامکە گەورەوە.

کاف الأدیمَ: قەراخ و بێجاغی چەرمەکەی بـڕی ◊ کَوَّفَ الرَّجُلُ: پیاوەکە هاتە شاری کوفە ◊ کَوَّفَ الشَیئَ: شتەکەی دوور خستەوە ◊ کَوَّفَ الأدیمَ: چەرمەکەی بـڕی ◊ کَوَّفَ الکافَ: پیتـی کـافی نووســـی ◊ تَکَـــوَّفَ الرجـــلُ: پیاوەکــە خــۆی شوبهاند بە دانیشتوانی شاری کوفە ◊ یان خـۆی بەکوفـــەیی لەقەڵـــەم دا ◊ تَکَـــوَّفَ القَـــومُ: خەڵکەکـە کۆبوونـەوەو خەرمانـەیان بەسـت ◊ الکَوْفـــانُ: لمبـــی خڕەوەبـــوو، کۆمەڵـــە لمبـــی خڕکراوە ◊ الکوفیة: پارچە قوماشی ئاوریشم و شـتی وا کەدەکرێتـە گـۆترەو لـەژێر عەگاڵـەوە سەری پێ دادەپۆشرێ ◊ یان لەمل دەئاڵێندرێ ◊ کَوْکَبَ: بڕوانـە مـادەی (کَکَــبَ) ◊ الکَوْکَبُ: بڕوانە مادەی (کَکَبَ).

الکَوْکَبـة: بڕوانـــە مـــادەی (کَکَـــبَ) ◊ الکوك: خـەڵوزی کوك ◊ خـەڵوزی ماوە لـە عەمەلیـەی چـۆڕاندنەوەی خـەڵوزی بـەرد ◊ الکوکـایین: مادەیـەکی سڕکەرە ◊ تَکَوَّلَ القومُ: خەڵکەکـە گردبوونەوە ◊ إنْکالوا علیه: لێی خڕبوونەوە ◊ الأکْوَلُ: گرد، تەپۆلکە، کێوی بچوك ◊ الکولان:

ئەسەل (درەختی ئەسەل) ٥ **الكولايا**: تویكلی درەختی كۆلایا كە مادەی صابونی تێدایە بۆ پەیداكردنی كەفو هەڵچون لە مەشروبات بەكاردەهێندرێ.

كومَ الشَّيْئُ كَوْماً: شتەكە گەورە بوو ٥ بەزۆری بۆ گەورەبوونی دوگی حوشتر دەگوترێو بەكاردێ.

كَمَّ الشَّيْئَ: شتەكەی كۆكردەوە ٥ **اكتامَ الرجُلُ**: پیاوەكە لەسەر سەری پەنجەكانی قاچی هەڵتروشكا ٥ **الكَوْمُ**: كۆمەڵە شتی خڕكراوە لەهەرشتێك بێ ٥ **الكَوْمَةُ**: بەمانا (الكَوْمُ) دێ.

كـان كوناً وكياناً: پەیدا بوو ٥ **كَوَّنَ الشَّيْئَ**: شتەكەی لە پارچەكانی پێك هێنا ٥ پارچەكانی لێك دانو شتەكەی دروست كرد ٥ **كَوَّنَ اللهُ الشَّيْئَ**: خودا شتەكەی لەنەبوونەوە هێنایە گۆڕەپانی بوونەوە ٥ **إكْتانَ الشَّيْئُ**: شتەكە پەیدا بوو ٥ **تَكَوَّنَ الشَّيْئُ**: شتەكە پەیدا بوو ٥ دەگوترێ: (كَوَّنَهُ فَتَكَوَّنَ) ٥ پەیدای كردو پەیدا بوو ٥ كەوتە جمو جوڵ ٥ **تَكَوَّنَ فلاناً**: چووە سەر شێوەی فلانكەس ٥ **إستكان**: ملكەچو زەلیل بوو ٥ **الكائنة**: ڕوداو، هەبوو ٥ **الكانون**: بڕوانە مادەی (كَنَنَ) ٥ **الكَوْنُ**: هەبوونی ڕەهاو گشتی ٥ **الكونان**: دونیاو قیامەت ٥ **الكينة**: حاڵەتو چۆنیەتی ٥ **المكانُ**: مەنزڵو شوێن، پلەو پایە ٥ **المكانة**: شوێن، پلەو پایە ٥ **كاهَهُ كَوْهاً**: بۆنی دەمی كرد.

كَـوِهَ الرجـلُ كَوَهـاً: پیاوەكە سەرسام بوو ٥ **تَكَوَّهَـت علیـه أمـوره**: ئیشەكانی زۆرو پەرتەوازە بوون ٥ **كَوَّى في البيت كَوَّةً**: كونی دوكەڵكێشو هەواكێشی لەخانوەكە كرد ٥ **تَكَوَّى**: چووە ناو شوێنێكی تەنگەبەرەوە تێیدا وێكهاتەوە ٥ **الكَوُّ**: كونی دیوار (پەنجەرە) بۆ دوكەڵ دەركردنو هەوا هێنانو گۆڕینو ڕوناكی ناو خانوەكە ٥ **الكَوَّةُ**: بەمانا (الكَوُّ) دێ ٥ **كَواه كَيّاً وكَيَّةً**: داخی كرد ٥ بەئاسنی گەرم كراو پێستی سوتاند.

كوى الثوبَ: قوماشەكەی ئوتوكرد.

كوى فلاناً بعينه: چاوی برییە فلانكەس.

كَوَتَ العقربُ فلاناً: دووپشك بەفلانكەسیەوە دا.

كـاواهُ: جوێنی پێدا ٥ **إكْتوى**: بۆ موتاوەعەی (كوى) دێ ٥ **إكتوى فلان**: فلانكەس هەندێ لە جەستەی خۆی داخكرد ٥ خۆی هەڵكێشاو لافی كردەوەی پەسندی بۆخۆی لێداو وایش نەبوو ٥ **تَكَوَّى بالشيئ**: بەگەرمی شتەكە خۆی گەرم كردەوە ٥ **تَكَوَّى الرجلُ بجسد إمراته**: پیاوەكە خۆی بەجەستەی ژنەكەی گەرم كردەوە ٥ **إستكوى**: هەوڵی داخكردنی دا ٥ **الكاوياء**: كاوییە، داخ ٥ **الكَـوَّاءُ**: كەسێك زۆر ئیشی داخكردن ئەنجام بدا ٥ كەسێك ئیشی جل ئوتوكردن بێ (ئوتوچی) ٥ زمان پیسو فیتنەو جنێو فرۆش ٥ **الكَيَّةُ**: شوێنی داخ كردن ٥ **المكواةُ**: ئوتو، ئامێری ئوتوكردن ئامێری داخكردن.

كاءَ عن الأمر: لەكارەكە بێزار بوو پێی ناخۆش بوو، لەپێش چاوی شیرین نەبوو بەر دڵی نەكەوت ٥ **اكـاءه إكـاءً و إكـاءَةً**: لەكارەكەی گێڕایەوە نەیهێشت بچێ ئەنجامی بدا ٥ **الكاءُ**: زەعیفو ترسنۆكو ورە ڕوخاو ٥ **الكَيْئُ والكيئُ**: بەمانا (ألكاء) دێ ٥ **كَيَّتَ الجهازَ**: ئامێرەكەی ئامادە كرد بۆ ئیش پێ كردن ٥ **كَيَّتَ الوعاءَ**: زەرفەكەی پڕ كرد ٥ **كَيْتَ و كَيْتَ**: ئاواو ئاوا، شێلەدرو بێلەدر.

کاحَ فیه السیفُ کَیحاً: شمشێرەکە کاری تێکرد.

کَیِحَ کَیَحاً: ناشیرین‌و زبرو ناقۆڵا بوو

اکاحَ: بەمانا (کاحَ) دێ ○ **اکاحَ فلاناً**: فلانکەسی بەهیلاك برد ○ **الْکَاحُ**: بناری کێو پێدەشت ○ **الکیحُ**: بەمانا (الکاح) دێ.

کَـادَ الغـرابُ: قەلەڕەشـەکە بەهـەموو هێـزی قیڕاندی.

کادَ الزَّندُ: چەرخەکە ئاگری کردەوە.

کادَ بنفسه: بەناڕەحەتی گیانی لەدەست دا.

کادَ فلاناً: فێڵی لە فلانکەس کرد.

کادَ لە: فێڵی بۆ کرد ○ پیلانی بۆ نایەوەو ویستی زیانی پێ بگەیەنێ.

کادَ القوم: شەڕی لەگەڵ خەڵکەکە کرد.

کادَ الشَّیئَ: چارەسەری شتەکەی کرد ○ **کایَدَهُ**: بـەمانا (کـادَهُ) دێ ○ **تکایـد الـرجلان**: دوو پیاوەکە فێڵیان لەیەکتر کرد ○ دەشگوترێ: (فِي فلان تکاید) فلانکەس جۆرە توندو تیژییـەکی هەیـە ○ **الکَیدُ**: فـێڵ کـردن لەکەسانی دیکـە ○ ئەنجامـدانی کـار بـەڕێك‌و پێکـی‌و بـە شـێوەی عەدالەت ○ وشـەی (کَیْد) ئەگـەر پـاڵ ئـادەمیزاد بـدرێ مەبەسـت مانـای یەکەمـە ○ ئەگـەر پـاڵ خـودا بـدرێ مانـای دووەم مەبەسـتە ○ **الکَیَّادُ**: فێڵەزان‌و تەڵەکەباز ○ **المکِیدَةُ**: فێڵ.

کـارَ الفَـرَسُ: ئەسـپەکە کەوتـە ڕۆیـشتن‌و کلکـی بـەرز کـردەوە ○ **اکـار علیـه یـضرب بـه**: دەسـتی کرد بەلێدانی ○ **تکایَرَ الرجلان**: دوو پیاوەکە لێکیـان دا ○ **الکِیرُ**: موشـەدەمە ○ **الکیروسین**: شـلەمەنییەکە ئامادەباشـی زۆری تێدایـە بـۆ گرگرتن لەمادەی پیترۆڵ دەردەهێندرێ.

کاسَ الوَلَدُ: منداڵەکە عاقڵ بوو○ زیرو ئاغر بوو.

کاسَ فلاناً: بەعـەقڵ‌و زیرەکی بەسـەری دا زاڵ بوو ○ **اکاسَ، واکْیَسَ الإنسان**: منداڵی عاقڵ‌و ئاغری بوون ○ **کایَسَهُ**: وای لێ کرد عـاقڵ بـێ ○ **تَکَیَّسَ فلان**: فلانکەس ئـاغری خـۆی نیـشان دا ○ **الکُوسَی**: عاقڵ‌و ئاغر ○ **الکِیاسَةُ**: بۆچونی زیرەکانەو بەسود ○ **الکَیْسُ**: سەخی سروشتی‌و گفـت‌وگۆ خۆشـی ○ عـەقڵ‌و ئـاغری ○ **الکِیسُ**: کیـسەباخەڵ، کیـسەیەکی تایبەتییـە بـۆ تێـدا هەڵگرتنی پارەو دڕو مرواری‌و شتی لـەو جـۆرە ○ **المِکْیاسُ**: (إمْـرَأة مِکْیـاسٌ) ئافرەتێکە کوڕی عاقڵ‌و ئاغری بوون.

کاصَ الرجلُ: پیاوەکە ترسنۆك بوو، ورەی ڕوخاو لەکارەکـەی دا سـەرکەوتوو نـەبوو ○ پیاوەکـە بەخێرایی ڕۆیی.

کـاصَ مـن الطعـام والـشراب: زۆری خـواردن خواردو شلەمەنی خواردەوە.

کـاصَ عنـد فـلان مـن الطعـام: لای فلانکـەس خواردنی خوارد.

کـاص طعامَـهُ: بەتـەنیا نـانی خـوارد ○ **کایَصَهُ**: پراوەی کرد ○ **الکَیْصُ**: ڕژدی تەواو ○ **الکیصُ**: پیاوی تەنگەتیزە ○ دڵ پیس‌و ڕژدو درۆزن.

کافَ الشَّیئَ: شـتەکەی بریـەوە ○ **کَیَّفَ الـشَّیئَ**: شتەکەی پارچە پارچە کرد.

کَیَّفَ الهواءَ: پلەیـەك هەواکـەی گـۆڕی بـۆ ساردی یان بۆ گەرمی بەهۆی ئامێری گەرم کەرەوە یان سارد کەرەوە ○ **إنْکافَ الشَّیئُ**: شتەکە بڕایەوە ○ **تَکَیَّفَ الشَّیئُ**: شتەکە چۆنیەتیەکی بۆخۆی وەرگـرت ○ **تَکَیَّـفَ الهواءُ**: پلـەی کـەش‌و هـەوا گۆڕا ○ **تَکَیَّفَ الشَّیئَ**: شتەکەی کەم کردەوە.

کَیفَ: ئیسمێکە مەبنییە لەسەر فەتحە ○ بـەزۆری مەعنای ئیستفهام دەگەیەنێ ○ وایـش دەبـێ بـۆ

مەعنای تەعەججوب و سەرسام بوون دێ ٥ الكِيفَة: پارچە چەرمو شتی وا ٥ الكيفية: حاڵو چۆنیەتی شت ٥ مُكَيَّف الهواء: هەوا گۆڕ گەرمکەرو ساردکەر.

کالَ الزندُ: چەرخەکە ئاگری نەکردەوە.

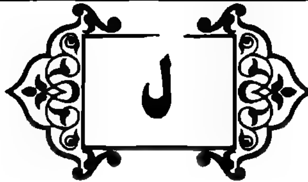
کالَ البُرَّ وغيرَهُ: گەنمەکەی پێوا، نیسكو نۆكو جۆو چەڵتوکەکەی پێوانە کرد ٥ دەگوترێ: (كِلْتُ فلاناً الطعامَ) خواردنم بۆ فلانکەس پێوانە کرد.٥ **کالَ الصيْرَفُ الدراهِمَ**: پارە خوردکەرەوەکە دیرهەمەکانی کێشانە کردن.

کالَ الشَّيْئَ بالشيئ: شتەکەی بەیەك گرتن، بەرامبەری پێ کردن.

کالَ الفرسَ بغيره: مەزەندەی ڕۆیشتنی ئەسپەکەی کرد بە ئەسپێکی تر.

كِيلَ وكولَ القَمْحُ: گەنمەکە بەئامێری پێوانە مەزەندە کرا ٥ کايلت فلاناً: بۆ فلانکەسم پێواو ئەویش بۆی پێوام ٥ کایَلَ الرجلُ صاحِبَهُ: پیاوەکە قسەی وەکوو هاوەڵەکەی کردن، کردەوەی ئەوی کرد ٥ یان جنێوی پێدانو تێرجوێنی کرد ٥ كَيَّلَ فلان: فلانکەس ترسا، ترسنۆك بوو ٥ كَيَّلَ لفلان البُرَّ: زۆری گەنم بۆ فلانکەس پێوا ٥ إكْتالَ منه وعليه: لێی وەرگرت، بۆخۆی سەرو کاری پێوانەکەی کردو نەیهێشت خاوەنەکەی بۆی بپێوێ ٥ تَكايَلَ الرجلان: ئەو دوو پیاوە هەریەکەیان دانەوێڵەی بۆ ئەوی تر پێوا ٥ یان جنێویان بە یەکتر دانو یەکتریان تێرجنێو کرد ٥ الكِيالَة: کرێی پێوانەکردن ٥ پیشەی پێوانەکردن ٥ الكَيْلُ: ئەو ئامێرەی شتی پێ پێوانە دەکرێ ٥ الكَيْلَةُ: ئامێرێکە دانەوێڵەی پێ پێوانە دەکرێ ٥ لەربەو تەنەکەو قسناغ بچوکترە ٥ الكَيْلَجَةُ: ئامێرێکی پێوانەی عێراقیانە، دەڵێن مەنێكو حەوت لەسەر هەشتی مەنێك دەگرێ ٥ الكيلَةُ: شێوەی پێوانە کردنی دانەوێڵەو مێوژو خورما ڕەقە ٥ الكَيَّالُ: پێوانەکەر ٥ الكَيّالُ: ئەو وردەیەی لەکاتی برینەوەو کرانەوەی زێڕو زیوو شتیوادا هەڵدەوەرێ ٥ الكَيّول: دواسەنگەرو دواڕیزی جەنگاوەران لەشەڕدا ٥ الكيلو: هەزار ٥ دەگوترێ: (کیلو غرام وکیلومتر) ٥ الكيلوس: خواردەمەنی کە لەمەعیدەدا خڕدەبێتەوە پێش ئەوەی بچێتە ناو ڕیخۆڵەوە ٥ الكيمياء: فێڵ زانیو وریاییو لێزانی بۆ گۆڕینی هەندێ مەعدەن بۆ مەعدەنی تر ٥ الكيميائي: کیمیاگەر، شارەزا لەبواری کیمیادا ٥ یان ئەو کەسەی یاسا کیمیاوییەکان بەتەواوی پەیڕەو دەکا ٥ التفاعل الكيميائي: ئەوەیە مادەیەك کاربکاتە سەر مادەیەکی ترو پێکهاتەکەی بگۆڕێ ٥ یان گۆڕانی کیمیاویانەی شت لەمادەدا بەهۆی گەرمی یان کاریگەریی کارەباییەوە ٥ الكَيْمُوسُ: پاڵفتەی بژێو، مادەیەکی شیر ئامێزە سپییە گونجاوە بۆ هەڵمژین ڕیخۆڵەکان وەری دەگرن لەخۆراك کاتێ ئەو خۆراکە بەناویان دا تێپەڕ دەکا ٥ الكيوسية: پێویستی جەستە بۆ خواردنو بژێو.

کانَ کيناً: ملکەچ بوو ٥ إکْتان: غەمبار بوو ٥ خەفەتی خۆی شاردەوە ٥ إستكان: زەلیل بوو ٥ الكينا: توێکڵی ڕوەکێکە لە بیری (الكوّية) لەئەمریکای باشورو وڵاتی هیندوستانو جاوە دەروێ، مادەی کینینو کۆنیدینو چەند شتێکی تری لێ دەردەهێنرێ ٥ الكَيْنَةُ: کەفالەتو بەرعۆدەبوون ٥ المُكْتانُ: کەفیلو بەرعۆدەبوو ٥ کاهَهُ کَيْهاً: بۆنی دەمی کرد ٥ الكَيِّهُ: کەسێك فرتو فێڵ نەزانێ.

اللام (ل): پیتی بیست و سێهەمە لە پیتەکانی هیجا.

لاتَ: نەفی و نەرێنی دەگەیەنێ، وشەیەکە پێک هاتووە لە (لا)ی نافیەو (تێی) تەئنیس وەکوو وشەی (لیس) لەماناو لەفز دا کاریگەریی خۆی هەیەو مانای زەمان نەفی دەکاو بەزۆری یەکێك لەئیسم و خەبەری حەزف دەکرێ و حەزف کراوەکە ئیسمەکەیەتی ٥ وەکوو (ولاتَ حینَ مناص) لێرەدا ئیسمەکەی حەزف کراوەو لەبناغەدا بەم جۆرە بووە (ولات الحینُ حینَ مناص) ٥ **اللاَّزَ وَرْدُ:** جۆرە بەردێکی بەنرخە، رەنگی شینی ئاسمانییە یان رەنگی وەنەوشەیی هەیە لەئەفغانستان و ئەمریکا زۆرە بۆ جوانی و رازاندنەوە بەکاردێ ٥ **لأطَهُ لأطاً:** فەرمانی پێکردو زۆری لێ تامیلا کردەوە ٥ **لأطَهُ بسهم:** تیری لێ دا، بەتیر هەنگاوتی ٥ **لأطَهُ بالعصا:** بەگۆچان و دار عەصا لێی دا ٥ **لأطَهُ علیه:** شتەکەی لێ قورس کرد

لأط فی مروره: بەشێوەی هەڵاتن رۆیی و ئاوڕی لەهیچ نەدایەوە.

لأف الطعامَ لأفاً: خواردنەکەی بەباشی خوارد ٥ **الاَكَهُ الی فلان:** بۆلای فلانکەس ناردی بۆئەوەی نامەو راسپاردەی پێ بگەیەنێ ٥ **إسْتَلْأَكَ لە:** نامەو پەیامی ئەوی برد.

المَلْأَكُ: نامە ٥ پەیام ٥ **اَلْمَلاَكَةُ:** نامەو پەیام ٥ لألأ النجمُ أو البرقُ: ئەستێرەکە درەوشایەوە ٥ **لألأ بعینە:** چاوی بریقەی دا ٥ **لألأ الثور بذنبە:** کەلەگاکە کلکی راوەشاند ٥ **لألأت النارُ:** ئاگرەکە هەڵگیرسا ٥ **لألأ الدَّمْعَ:** فرمێسکی بەسەر روومەتی دا وەکوو مرواری هێنانە خوارەوە ٥ **تلألأ النجم أو البرق:** بەمانا (لألأ) دێ ٥ **تلألأ وجهە:** رووخساری درەوشایەوە ٥ **تلألأت النار:** ئاگرەکە هەڵگیرسا ٥ **اَللأَّءُ:** مرواری فرۆش ٥ **اللأَّلُ:** بەمانا (اللأّء) دێ ٥ **اللأَّلة:** پیشەی مرواری فرۆش ٥ **اللألاءُ:** روناکی چراو شتی وا ٥ **اللؤلؤ:** مرواری ٥ **اللؤلؤان:** شتێك رەنگی وەکوو رەنگی مرواری وابێ لەروونی و بریقەداریی دا ٥ **لأمَهُ لأماً:** دڵ پیسی و نامەردیی پاڵدا.

لَأَمَ الشَّیْئَ: شتەکەی چاك کردەوە، رێکی خستەوە ٥ دەگوترێ: (لَأَمَ بین الشیئین) دوو شتەکەی پێکەوە گونجاندن

لأم الجُرحَ: برینەکەی چاك کردەوە

لأمَ الصَّدْعَ: درزەکەی پڕکردەوە.

لَؤُمَ فلان: فلانکەس نارەسەن بوو ٥ **اَلْأَمَ فلان:** فلانکەس رەوشتی پەست و ناشیرینی خۆی دەرخستن ٥ **اَلْأَمَ الشَّیْئَ:** شتەکەی چاك کردەوە ٥ **اَلْأَمَ الصَّدْعَ:** قەڵشت و درزەکەی پڕکردەوە ٥ **لاَءَمَهُ الأمرُ:** کارەکەی بۆ گونجاو بوو ٥ **لاءَمَ فلاناً:** لەگەڵ فلانکەس دا گونجا ٥ **لاءَمَ بین الفریقین:** دوو بیرو تاقمەکەی رێك خستن پێکیەوە گونجاندن.

لَأَمَ الرَّجُلُ: پیاوەکەی نیسبەت دا بۆلای رەوشت نزمی.

لأمَ الشَّيْئَ: شتەکەی ڕێك خستەوە ◊ **إلْتَامَ الشَّيْئ**: بۆ موتاوەعەی (لأمَه) دێ ◊ **إلْتَامَ القومُ**: خەڵکەکە پێکەوە گونجاو بوون ◊ **إلْتَامَ الشَّيْئان**: دوو شتەکە پێکەوە گونجان‌و یەکیان گرت ◊ **إلْتَامَ الرَّجُلان**: دوو پیاوەکە ڕێك کەوتن‌و صوڵحیان کرد ◊ **إلْتَامَ الشَّيْئُ**: شتەکە یەکی گرت ◊ **تلاءَمَ الشَّيْئان**: دوو شتەکە پێکەوە نووسان ◊ **تلاءَمَ الكلامُ**: قسەکە ڕێك‌وپێك بوو ◊ **تَلَأَّمَ**: بەمانا (إلْتَأمَ) دێ ◊ **تَلأّمَ فلان لأمَتَهُ**: فلانکەس زرێیەکەی پۆشی ◊ **إسْتَلْأمَ**: ژنی لە بنەماڵەی نارەسەن‌و خوێڕی هێنا ◊ **إسْتَلْأمَ فلان**: فلانکەس چی زرێ‌و چەکی شەڕی لا هەبوو هەمووی پۆشی.

إسْتَلْأمَ الجندیُّ: سەربازەکە زرێ‌و کڵاو خودەی پۆشی ◊ **اللُّؤومُ**: ئەوەیە مرۆڤ ڕژد بێ‌و نەفسی نزم بێ‌و لە بنەماڵەی خوێڕیش بێ ◊ **اللّأمُ**: (شيئ لأم)شتێکی پێکەوە گونجاوەو ڕێکە شتێکی قایم‌و بەهێزو گونجاوە ◊ **اللَّئْمُ**: ڕێکخستن‌و پێکەوە گونجاندنی خەڵك‌و خستنەوەی باری ئاشتەوایی لەناویان دا ◊ **اللّأمان واللُّؤمانُ**: کەسێك بەسروشت خوێڕی‌و نەفس نزم بێ ◊ **اللّأمَةُ**: ئامێری شەڕە ◊ **اللُّؤمَةُ**: ئەوەی لاسایی کردەوەی یەکێکی تر دەکاتەوە ◊ **اللَّئیمُ**: پێچەوانەی (الكریم) ◊ هاو وێنەو هاوشێوە ◊ **اللُّمَّةُ**: شکڵ‌و ڕوخسار ◊ کۆمەڵێك پیاو ژمارەیان لە سێوە بۆ دە.

لأی فلان: فلانکەس تەمبەڵی نواند ◊ بەندو بوو، گیری خوارد.

ألْأی فلان: فلانکەس کەوتە حاڵەتی ناخۆشییەوە.

لأی فی حاجتە: لە پێداویستی‌و ئیشی خۆی دا تەمبەڵی کرد ◊ **إلْتأی فلان**: فلانکەس تەمبەڵی کرد ◊ **إلْتأی علیه الحاجة**: کارەکەی زەحمەت بوو ◊ **اللّأواءُ**: گوزەرانی تەنگ ◊ **اللّأیُ**: نارەحەتی‌و ناخۆشی‌و ماندوو بوون ◊

الّلاءون: ئیسمی مەوصولە بەمانا (الذین) دێ ◊ **اللّائی**: ئیسمی مەوصولەو بەمانا (اللّواتی)یە.

لَبَأَ البقرةَ ونحوها: ژمکی مانگاکەی دۆشی.

لبأت الأمُ ولَدَها: دایکەکە ژمکی دایە بێچووەکەی.

لَبَأَ القومَ: ژمکی دەرخواردی خەڵکەکە دا.

لَبَأَ اللِّبأَ: ژمکەکەی کوڵاند.

لَبَأَ الرجلُ من الطعام: پیاوەکە زۆری لەخواردنەکە خوارد.

لَبَأَ الفسیلَ ونحوه من الأغراس: شەتڵەکەی چەقاندو ئاوی دا ◊ **لَبَّأَ بالحج**: لەکاتی ڕێ‌و ڕەسمی حەجکردن دا (لبیك اللهمَّ لبیك)ی گوت ◊ **لَبَّأت الأم ولَدَها**: دایکەکە ژمکی دەرخواردی بێچووەکەی دا ◊ **إلْتَبَأ الراعي البقرة ونحوها**: شوانەکە ژمکی مانگەکەی دۆشی ◊ **إلْتَبَأ فلان**: فلانکەس ژمکی خواردەوە.

إلْتَبأ لَبَأ فلان: یەکەم کەس ئەو بوو هەواڵی ڕوداوی فلانی بلاو کردەوە ◊ **اللِّبَأُ**: ژمك؛ شیری ئاژەڵ‌و گیانلەبەری تر لەسەرەتای بێچووبونیان دا.

لَبَّ لَبابةً: بوو بەخاوەن عەقڵ‌و فام.

لَبَّ بالمكان: لەشوێنەکە مایەوەو جێگیر بوو.

لَبَّ فلاناً: لەگەردنی فلانکەسی دا.

لَبَّ اللوزَ: بادامەکەی شکاندو ناوکەکەی دەرهێنا ◊ **ألَبَّ الزرعُ**: کشتوکاڵەکە بەروبوومەکەی دەرکەوت.

لَبَّ لك الشَّيْئُ: شتەکە خۆی دەرخست بۆ تۆ ◊ **ألَبَّ بالمكان**: لە شوێنەکە مایەوە ◊ **ألَبَّ علی**

الأمـر: پابەنـدی کارەکـە بـوو ٥ ألَـبَّ الدابَّـةَ: بەرسنگی بۆ وڵاخەکە کرد بۆئـەوەی کورتـانو بارەکەی بۆ دواوە نـەڕوا ٥ ألَـبَّ داري دار فـلان: خانوەکـەم بەرامبـەر خـانوی فلانکەسـە ٥ لَبَّـبَ الحَـبُّ: دانەوێڵەکـە بـوو بـەنارد ٥ تَلَبَّـبَ فـلان: فلانکـەس چـاکی دامینـی هـەڵکردو پـشتێنی بەست ٥ چەکی لەخۆ بەست ٥ تَلَبَّبَ الـرجلان: دوو پیاوەکە بینەقاقای یەکتریان گرت ٥ إستَلَبَّ الرجـلَ: عـەقڵو دەرونـی پیاوەکـەی بـەتاقی کـردەوە ٥ التَّلْبِيـبُ: ئـەو پـەڕۆو خاولییـەی دەکرێتـە مـل، بۆینبـاخو شـتی وا، مـل پـێچ ٥ اللُّبـابُ: پوختـەو کاکڵـەی شت ٥ لبـاب الجـوز واللـوز: کاکڵەی گوێزو بادام ٥ اللُّبَـاب: ئـاردی زۆر ورد ٥ اللَّبَـبُ: گـەردن: شـوێنی ملوانکـە لـەژور سـینگەوە ٥ لمبـی ورد کـە داڕوخابـێو لەتـەباره لـب هاتبێتـە خـوار ٥ بەرسـنگی کورتـانو زیـن ٥ اللُّـبُ مـن کـل شـيئ: کاکڵـەو پوختـەی شـت لەهـەرجۆرێك بـێ ٥ نـەفسو حەقیقەتی شت.

لُـبٌّ الأرض: ئـەو توێـژە شـاخو کەنەکەیـە دەوران دەوری زەوی داوە ٥ اللَّبَّـةُ: شـوێنی ملوانکـەو بەرمور لەمل دا ٥ اللَّبیب: خاوەن عەقڵو هۆش ٥ اللَّبِیبـةُ: پۆشـاکێکە لەبـەر دەکـرێ نـەقۆڵی هەیـە نەیەخـە ٥ لَبَیْـكَ: حـازرو ئامـادەم لـە خزمەتت دا ٥ المتَلَبَّبُ: گەردن، شوێنی ملوانکە لەگەردن دا ٥ المَلْبُوب: (رجل ملبـوب) پیـاوێکی عاقڵو ژیره.

لَبِثَ بالمکـان: لەشوێنەکە مایـەوە و جێگیر بـوو ٥ ألْبَثَهُ: هێشتیەوە، وای لێ کرد بمێنێتەوە ٥ ألْبِثْ عـن فـلان: چـاوەڕوانی فـلان بکـە لێـی بگـەڕێ بابەعـەقڵی خـۆی بـەڕێگادا بـڕوا ٥ لَبَّـثَ: چاوەڕوان بکە ٥ لَبَّثَ فلاناً: فلانکەسی هێشتەوە ٥ تلَبَّثَ بالمکان: لە شوێنەکە مایەوە ٥ إستَلْبَثَهُ: دوای خست ٥ إستَلْبَثَ فلاناً: داوای لە فلانکەس کرد بمێنێتەوە. اللُّبْثَةُ: ڕاوەستانو سەرەنجدان ٥ اللبیثَـةُ مـن النـاس: کۆمـەڵو پێـڕی ئـادەمیزاد هەریەکەیان لەهۆزو خێڵێك بێ.

لَـبَجَ فلانـاً بالعـصا: بەگۆچـان لەسـەرەخۆ لەفلانکەسی دا

لَبِجَ بفلان الأرضَ: فلانکەسی بەزەوی دا دا

لُبِجَ بالرجـل: پیاوەکـە خـراو کەوتـە سـەر زەوی ٥ اللَّبِـیجُ: نیـشتەجێ ٥ دەگـوترێ: (حـي لَبِـیج) گەڕەكو هۆبەیەکە ئاوەدانو قەرەباڵغە

لَبِخَ جِلْدُهُ: گۆشتی زۆر بوو، گۆشتن بوو.

لَبَخَ فلاناً جنێوی بەفلانکەس دا ٥ لێی دا، کوشتی ٥ لَبَّخَ علی العضو عند الألم: مەڵهەمی لەسـەر ئەندامـە ئازاراوییەکـە دانـا بەگـەرمی یـان بەسـاردی بۆئـەوەی ئـازاری بـشکێ ٥ تَلَـبَّخَ بالطِـیب: بـۆنی خۆشـی لـەخۆدا ٥ الَّـبَخُ: درەختێکە ٥ اللَّبْخَة: دەرمانێکە وەکوو مەرهەم وایـە بەسـاردیی یـان بەگـەرمی دەخرێتـە سـەر شـوێنی ئـازاراوی لەجەستەدا ٥ اللَّبیخـةُ: بـۆنی میسکی کەسکۆن.

لَبَدَ بالمکان لُبُوداً: لە شوێنەکە مایەوە

لَبَدَ الشَّیْئُ بالأرض: بەزەوییەکەوە نووسا.

لَبَدَ الـشَّیْئُ بالـشیئ: شتەکە بەشـتەکەوە نووسـاو جۆشیان خوارد.

لَبَدَ الـصوفَ لَبْـداً: خوریەکـەی بـشکنیەوەو تـەڕی کردو سویەوە تا کردی بەلباد.

لَبِدَ بالمکان لَبَداً: لە شوێنەکە مایەوە.

لَبِدَ الشَّیْئُ: شتەکە بەشتی تـڕەوەو چەسـپ بـوو.

لَبَدَ الطائرُ بالأرض: باڵندەکە وەگرێ خاکەکە بوو تێیدا مایەوە ◊ **أَلْبَدَ بالمكان**: لەشوێنەکە مایەوە ◊ **أَلْبَدَ الشَّيْءَ بالشيء**: شتەکە بەشتەکەوە نووسا ◊ **أَلْبَدَ الفرسَ**: لبادی لەپشتی ئەسپەکە کرد لبادی خستە سەر پشتی ئەسپەکە ◊ **أَلْبَدَ السَّرْجَ**: لبادی بۆ زینەکە دانا ◊ **أَلْبَدَ رأسَهُ عند دخول الباب**: لەکاتی چونەژوورەوە لەدەرگاکەوە سەری دانەواند ◊ **لَبَّدَ الشَّيْءَ بالشيء**: شتەکەی بەشتەکەوە نووساندو چەسپاندی ◊ **لَبَّدَ المطرُ الأرضَ**: باران تێکەڵاوی زەوی بوو گڵەکەی پێکەوە نووساندو پتەوی کرد ◊ **لَبَّدَ شَعْرَهُ**: قژی سەری موی جەستەی بەمادەیەکی لینج پێکەوە نووساند تاوەکوو لبادی لێ هات ◊ **لَبَّدَ الصوفَ**: خورییەکەی کرد بە لباد ◊ **إِلْتَبَدَ الشَّعْرُ والصوفُ ونحوهما**: موو و خورییەکە بەیەکەوە نووساو بوو بەلباد ◊ **إِلْتَبَدَت الشجرةُ**: درەختەکە گەڵای زۆر بوو ◊ **تَلَبَّدَ الشَّعْرُ والصوف ونحوهما**: بەمانا (إِلْتَبَدَ) دێ ◊ **تَلَبَّدَت الأرض بالمطر**: بەهۆی بارانەکەوە زەوییەکە پتەو بووە و قاچی تێ ناچەقێ ◊ **تَلَبَّدَ الطائر بالأرض**: باڵندەکە لەسەر زەوییەکە هەڵنیشت ◊ **تَلَبَّدَ فلان**: فلانکەس تێفکری‌و بیری لێ کردەوە ◊ **الَّابِدُ**: شێر ◊ (مال لابِدٌ): ماڵ‌و سامانی زۆر ◊ **اللُّبادى**: باڵندەیەکە لەسەر شێوەی (السماني) کە لەزەوی نزیک بوو پێوەی دەنووسێ‌و حەزی لە فڕین نامێنێ ◊ **اللَّبَّادُ**: لباد دروستکەر ◊ **اللُّبَّادَةُ**: فەرەنجی، لبادێك وەکوو فەرەنجی کوڵەباڵ‌و شتی وا لەبەر بکرێ بۆ خۆپاراستن لەباران‌و سەرما ◊ **اللِّبْدُ**: خوری ◊ **اللِّبْدُ**: هەر کوڵك‌و مو و خورییەك پێکەوە بنووسێ‌و ببێتە لباد ◊ ئەو پارچە قوماش‌و لبادەی دەخرێتە ژێر زین‌و کورتانەوە ◊ **اللُّبَدُ**: ماڵ‌و سامانی زۆر ◊ **أبو لُبَد**: شێر ◊

اللِّبْدَةُ: هەر مو و خورییەك پێکەوە بنووسێ‌و ببێتە لباد ◊ یاڵی شێر ◊ جۆرە کڵاوێکە لەسەر دەکرێ لەخوری‌و شتی وا دروست دەکرێ.

لَبَزَ لَبْزاً: خواردنێکی خێراو زۆری خوارد.

لَبَزَ فلاناً: لێدانی زۆری ئاراستەی فلان کرد، زۆری لێ دا فلانی ترۆ کرد.

لَبَزَ الشَّيْءَ: شتەکەی ژێر قاچی دا بەقاچی شێلای‌و پێخوستی کرد.

لَبَسَ علیه الأمرَ: کارەکەی لێ شیواند بۆئەوەی راستییەکان نەزانێ.

لَبِسَ الثَّوْبَ لَبْساً: بەقوماشەکە خۆی داپۆشی.

لَبِسَ الناسَ: لەگەڵ خەڵکەکە ژیا.

لَبِسَ فلان فلانةَ عُمْرَهُ: فلانکەس لەگەڵ فلان ئافرەت بوو هەموو رۆژگاری گەنجی لەگەڵ دا بەسەر برد.

لَبِسَ فلانا علی ما فیه: لەگەڵ فلان دا گونجاو قبوڵی بوو ◊ **أَلْبَسَ علیه الأمرُ**: کارەکەی لێ شێواو شتەکەی لێ چەواشەبوو ◊ **أَلْبَسَ الشَّيْءَ بالشيء**: شتەکەی بەسەر شتەکەدا داو داپۆشی ◊ **أَلْبَسَ النباتُ الأرضَ**: گیاو گژەکە زەوی داپۆشی ◊ **أَلْبَسَ الغیمُ السماءَ**: هەورەکە ئاسمانی داپۆشی، بەری ئاسمانی گرت ◊ **أَلْبَسَ فلاناً الثوبَ**: وای لەقوماشەکە کرد فلانکەس لەبەری بکا ◊ **لابَسَهُ**: تێکەڵاوی بوو، پەیوەندیی پێوە کرد ◊ **لابَسَ فلاناً حتی عَرِفَ دِخْلَتَهُ**: تێکەڵی فلان بوو تا ناوەڕۆکی زانی‌و چاك لێی شارەزا بوو ◊ **لَبَّسَ الأمرُ**: کارەکەی لێ شێوا ◊ **لَبَّسَ فلان**: فلانکەس فرت‌و فێڵی لێ کرد ◊ **لَبَّسَ علیه الأمرَ**: ئیشەکەی لێ تێکەڵ‌و پێکەڵ کرد ◊ **إِلْتَبَسَ الظلام**: تاریکی تێکەڵ بوو ◊ **أُلْتُبِسَ بە**:

عەقڵو هۆشی شێوا ◊ **تَلَبَّسَ بالثوب وبالأمر:** قوماشەکەی لەخۆوە پێچا ◊ **اللِبَاسُ:** پۆشاک ◊ **اللِّبَّاسُ:** دەگوترێ: (رجلٌ لَبّاسٌ) پیاوێکە زۆر پۆشاک لەبەر دەکا ◊ پۆشاکی زۆری هەیە ◊ زۆر سەر لێ تێکدەرو فێڵاوییە ◊ **اللَّبَّاسَةُ:** پاژنەهەڵکێش، ئامێرێکە لەپێ کردنی پێڵاو ئاسان دەکا. ◊ **اللَّبْسُ:** تێکەڵبونی تاریکی ◊ پۆشاک ◊ **اللِّبْسُ:** هەرشتێك لەبەر بکرێ

لِبْسُ الكعبة والهودج: پەردەی کابە، پەردەی کەژاوە ◊ تەنکە پێستێکە دەکەوێتە نێوان پێستو گۆشتەوە ◊ **اللُبْسُ:** شوبهەو تەمو مژاوی ◊ **اللِّبْسَةُ:** حاڵەتێکە لەحاڵەتەکانی جل پۆشین ◊ **اللُبْسَةُ:** شوبهەو لێلیو گومان ◊ **اللَّبُوسُ:** هەرشتێك لەبەر بکرێو بکرێتە پۆشاک ◊ **رَجُلٌ لَبُوسٌ:** پیاوێکە پۆشاکی زۆرە زۆر پۆشاک لەبەر دەکا ◊ هەروا وشەی (اللَّبوس) دەرمانێکە لەسەر شێوەی قومات لەسەر کۆم دادەنرێ یان دەخرێتە ناو مەهبەلەوەو بۆخۆی وردەوردە دەتوێتەوە ◊ **اللبوسةُ واللُبُوسَةُ:** شوبهەو گومان ◊ **اللَبيسُ:** پۆشاکێك زۆر لەبەر کرابێ ◊ **المُلَبَّسُ:** گوێزو لۆزو شتی وا کە بکرێنە توێژێکو لەسەر تەبەقی حەڵوا دابنرێ ◊ **المَلْبَسُ:** پۆشاک.

لَبَطَ فلاناً لَبْطاً: فلانکەسی بەزەویدا دا.

لُبِطَ بفلان: پیاوەکە لەحەواوە بەراوەستانەوە کەوتەسەر زەوی ◊ **إلْتَبَطَ فلان:** فلانکەس سەری لێ شێوا ◊ **إلْتَبَطَ في أمره:** لەکارەکەی دا سەرسام بوو سەری لێ شێوا نازانێ چی بکا ◊ **إلْتَبَطَ القومُ به:** خەڵکەکە دەوریان داو لێی گردبوونەوە ◊ **تَلَبَّطَ:** خرایە سەر زەوی، بەزەوی دا درا ◊ **تَلَبَّطَ في امره:** سەرسام بوو، دەگوترێ: (تَلَبَّطَ فلان) فلانکەس کاروباری لێ شێواو نازانێ چی بکا ◊ **اللُبْطَةُ:** هەلامەت، پەتا، درم ◊ کۆکە.

لَبِقَ فلان لَبَقاً: فلانکەس نەجیب زادەو خانەدان بوو.

لَبِقَ الثوبُ والأمرُ بفلان: قوماشەکە یان کارەکە شیاوی فلان بوو.

لَبُقَ لَباقةً: لەهەموو کارەکانی سەرکەوتوو بوو

لَبُقَ الثوب والأمر بفلان: قوماشەکە ◊ یان کارەکە بۆ فلان گونجاو بوو ◊ **لَبَّقَ الثريدَ وغيره:** تێکوشاوەکەی تێکەڵاو کردو نەرمی کردەوە.

لَبَكَ الشَّيْئَ والأمرَ لَبْكاً: شتەکەی تێکەڵاو کرد ◊ قاوتەکەی تێکەڵاوی هەنگوین کرد.

لَبِكَ الأمرُ لَبْكاً: کارەکەی لێ تێکەڵو پێکەڵ بوو ◊ **ألْبَكَ فلان:** فلانکەس قسەی ناشیرینو نەگونجاوی گوتن ◊ **لَبَّكَ الشَّيْئَ:** شتەکەی تێکەڵاو کرد ◊ **إلْتَبَكَ الأمرُ:** کارەکە شێواو تێکەڵو پێکەڵ بوو.

تَلَبَّكَ الأمرُ: بەمانا (إلْتَبَكَ) دێ ◊ **تَلَبَّكت المعدةُ:** گەدەی تێکچوو ◊ **التَّلَبُّكُ المعوی:** تێکچوونی مەعیدەو باش هەزم نەکردنی ◊ **اللَّبْكُ:** شتی تێکەڵ کراو ◊ **اللَّبَكَةُ:** شتی تێکەڵ کراو ◊ **اللَّبِيكُ:** دەگوترێ: (أمر لبيك) کارێکی تێکەڵو پێکەڵە ◊ **اللَبيكةُ:** خواردنێکە لەکەشكو ئارد یان خورما تێکەڵ دەکرێ دوایی ڕۆن یان زەیتی بەسەردا دەکرێو ناکوڵێندرێ ◊ **لَبْلَبَ به وعليه:** بەزەیی پێداهاتەوە ◊ **لَبَالِبُ الغنم:** مرقەو بارەباری مەڕو بزن ◊ **اللَّبْلابُ:** ڕوەکێکی عوشبییە بەدارو دەوەن دا هەڵدەگەرێو بەسەریان دا بڵاو دەبێتەوە، وەکوو گیاترێرە وایە ◊ **اللَّبْلَبُ:** گەردن ◊ **لَبَنَهُ لَبْناً:** شیری دەرخوارد دا ◊ **لَبِنَتْ**

لَبَناً: شیر هاتە ناو مەمکیەوە ٥ أَلْبَنَت: شیر هاتە ناو مەمکیەوە ٥ أَلْبَنَ القومُ: خەڵکەکە شیریان زۆر بوو ٥ لَبَّنَ الرجلُ: پیاوەکە خشتی دروست کرد بۆ خانوو ٥ لَبَّنَ القَمِيصَ: بۆ کراسەکە دوو کونە قۆپچەو شتی وای بۆ کردن ٥ التَبَنَ الرضيعُ: شیرەخۆرەکە شیری خوارد ٥ تَلَبَّنَ فلان: فلانکەس مایەوە. ٥ إسْتَلْبَنَ: داوای شیری کرد بۆ خاو و خێزانی یان بۆ میوانەکانی ٥ التَّلْبِينَةُ: حەڵوایە کە لەئاردی بێژراو و شیرو هەنگوین دروست دەکرێ ٥ اللاّبِنُ: کەسێك شیری زۆر بێ ٥ اللَّبّانُ: شیرفرۆش ٥ خشت دروستکەر ٥ فرۆشیاری خشت ٥ الْلبانُ: حەبلی بەرسنگ ٥ بەرسنگی ئاژەڵو وڵاخ ٥ الْلَبانُ: شیر خواردنی منداڵ، شیردان بەمنداڵ ٥ لِبَان السفينة: حەبلی ئەستورو پتەوی کەشتییە لەکەتان دروست دەکرێو لەکاتی وەستانی (بای بەهێزدا کەشتییەکەی پێ ڕادەکێشرێ) ٥ اللُّبان: ڕوەکێکە لەپێری (البخورية)یە صمغێك دەردەدا پێشی دەگوترێ: (الكندر) ٥ اللُّبانَةُ: پێداویستی بەهۆی چڵێسییەوە نەك لەبەر هەژاری ٥ اللَّبَنُ: شیر ج هی ئادەمیزاد بێ یان هی ئاژەڵ بێ ٥ اللِّبنُ: خشتی لەقوڕ دروستکراو بۆ بیناکردن.

لَبِن القميص: کونە قۆپچەو قوڵفەی کراس ٥ لُبْنی: درەختێکە یان ڕوەکێکە جۆرە صمغێك دەردەدا پێی دەگوترێ: (المَيْعة)و لەوڵاتی شام زۆرە ٥ لبنان: کێوێکە لە وڵاتی شام ٥ وڵاتێکی عەرەبییە زوربەی ڕوبەرەکەی کێو و شیو و دۆڵە، هەندێکی دەشتاییە، لە ڕوی جوگرافیایەوە بەشێکە لەوڵاتی شام ٥ اللِّبنَةُ: کونەقۆپچەو قوڵفەی کراس ٥ اللَّبونُ: ئەو گیانلەبەرە مێینەی شیر لەگوانو مەمکی دا پەیدابووبێ ٥ إبن لبون: بێچوە حوشتر دووساڵی تەواو کردبێو چوبێتە ساڵی سێیەمی تەمەنیەوە ٥ ئەگەر بێچوەکە مێینە بوو پێی دەگوترێ: (بنت لبون) ٥ اللَّبِينُ: ئەو گیانلەبەرەیە بەشیر پەروەردە بکرێ تاپێ دەگا ٥ المِلْبَنُ: شیر پاڵێوك ٥ یان مەمەی شیر ٥ مەنجەڵو سەتڵی شیر ٥ قاپی شیر ٥ المَلْبَنُ: جۆرە حەڵوایەکە بەشلی دروست دەکرێ وادەبێ گوێزی تێدەکرێ یان شتی تری لەو جۆرە ٥ المِلْبَنَةُ: کوپی شیر تێدا خواردنەوە ٥ لَبِيَ من الطعام: زۆری لەخواردنەکە دروست کرد، خوارد ٥ لَبِيَ بالحج: لەکاتی حەجکردن دا وتی: (لَبَّيْكَ اللّهم لبيك) ٥ لَبَّى الرَّجلَ: بەپیاوەکەی گوت (لَبَّيْك) بەڵێ ئامادەم.

لَتَأَ في صدره لَتْأً: دەستی بەسنگیەوە نا

لَتَأَ الشَّيْءَ بعينه. چاوی بڕیە شتەکە.

لَتَأَ الشَّيْءَ. شتەکەی کەم کردەوە.

لَتَبَ بالشيءِ لُتوباً: بەشتەکەوە لکا پێوەی نووسا.

لَتَبَ في الشَّيْءِ: لەشتەکەدا چەسپا.

لَتَبَ فلاناً: وەگری فلان بوو.

لَتَبَ ثوبَهُ: قوماشەکەی زۆر لەبەرکرد ٥ أَلْتَبَ عليه الأمرَ: کارەکەی لەسەر فەرز کرد ٥ إِلْتَتَبَ الثَّوبَ: پۆشاکەکەی زۆر لەبەر کرد حەزی لێ نەبوو دایکەنێ ٥ المَلاتِبُ: پۆشاکی ڕزیو ٥ المِلْتَبُ: کەسێك لەماڵ دەرنەچێ.

لَتَّ السَّويقَ ونحوه لَتّاً: قاوتەکەی تێکەڵی ڕۆنو شتی وا کرد.

لَتَّ العجينَ ونحوه: هەویرو شتی وای بەئاو تەڕکرد ٥ فلان يَلُتُّ ويَعْجِنُ: فلانکەس هەردەڵێو ئاگای لەدەمی خۆی نیە ٥ هەڕەشەو فشە دەکا.

لَتَّ الشَّيْءَ: شتەکەی وردوهاڕ کرد.

لَتَّ الحَصَى: بەردەکانی هاڕین ٥ **اللاّت**: بتێك بوو لە پێش هاتنی ئیسلام دا ٥ **اللُّتَات**: توێکڵی درەخت کە وردبووبێ ٥ قاوت کەتێکەڵ بە ڕۆن و چەوری کرابێ ٥ **لَتَحَهُ لَتْحاً**: لەجەستەی داو پواندی.

لَتَحَ عَيْنَهُ: لەچاوی داو کوێری کرد.

لَتَحَ فلاناً ببصرِه: فلانکەسی بەچاو هەنگاوت.

لَتَحَ فلاناً: هەرچی لای فلانکس بوو بردی هیچی بۆ نەهێشتەوە.

لَتِحَ لَتْحاً: برسی بوو ٥ **اللاَّتِحُ**: (رجل لاتِحٌ) پیاوێکی زیرەك و عاقڵ و ژیرە.

اللُّتَّاحُ: بەمانا (اللاَّتِحُ) دێ ٥ (قوم لُتَّاحٌ) نەتەوەیەکی زیرەك و وریان ٥ **اللُّتْلَةُ**: سوێندی قورس و بەدرۆ ٥ قسەی بێ سودو بێ مانا.

لَتَمَ منخر البعير: لەگەردنی حوشترەکەی دا ٥ **لَتَمَ الشَّيْءَ بيده**: بەدەست لەشتەکەی دا.

لَتَمَ الرجلَ بالسهم: تیری هاویشتە پیاوەکە ٥ **اللاَّتِيني**: لەبناغەدا بەشتێك دەگوترێ: نیسبەت درابێ بۆلای (لاتیوم) کەناوە بۆ دەشتێك لە وڵاتی ئیتالیا ٥ دەگوترێ: (لسان لاتيني ولغة لاتينية) واتە: زمانی ئیتالی لەسەردەمی ڕۆمای کۆن دا.

لَثَّ بالمكان لَثّاً: لەشوێنەکە مایەوە جێگیر بوو.

لَثَّ المطرُ: بارانەکە بەردەوام بوو چەند ڕۆژێك هەڵی نەبروکاند.

لَثَّ عليه: ئیلحاحی لێ کرد ٥ **أَلَثَّ**: بەمانا (لَثَّ) دێ.

لَثَغَ فلان لَثَغاً: زمانی ناتوانێ پیتەکان بەدەنگی خۆیان بڵێ ٥ **تَلاَثَغَ**: زمان خواریی بەسەر خۆی دا هێناو وای کرد پیتەکان بەدەنگی خۆیان نەڵێ ٥ **اللُّثْغَةُ**: گۆڕینی زوبان لەوتنی پیتێك بەدەنگێکی تر وەکوو وتنی (سین)بە دەنگی (ث) یان وتنی (ڕێ) بەدەنگی (غەین).

لَثِقَ يومُنا لَثَقاً: ئەمڕۆمان هەواکەی نزم بوو ٥ شێی زۆر بوو ٥ **لَثِقَتْ ثيابُهُ**: پۆشاکەی شێی هەڵێنایەوە ٥ **لُثِقَتْ الأرضُ**: زەوی نماوی بوو شێی هەڵێنا.

لَثِقَ الطائرُ: باڵندەکە پەڕو بۆڵی تەڕبوون ٥ (فهو لَثِقٌ) ٥ **أَلْثَقَ الشيءَ**: شتەکەی تەڕ کرد ٥ **لَثَّقَ الشَّيْءَ**: شتەکەی خراپ کرد ٥ **إِلْتَثَقَ الشَّيْءُ**: شتەکە تەڕ بوو شێی هەڵێنایەوە ٥ **تَلَثَّقَ الشَّيْءُ**: بەمانا (إلْتَثَقَ) دێ ٥ **اللَّثَقُ**: شەونم ٥ ناووگڵ کەتێکەڵ بن ٥ **لَثْلَثَ بالمكان**: لەشوێنەکە مایەوە ٥ **لَثْلَثَ الغَيْمُ والسَّحابُ**: هەورەکە لەشوێنێك هاتوچۆیان بوو هەرکە لەبەرچاو دەڕۆیشتن سەریان هەڵدەدایەوە ٥ **لَثْلَثَ الشَّيْءَ في التراب**: شتەکەی لەگڵ دا گەوزاند ٥ **لَثْلَثَ في الأمر**: لەکارەکەی دا دوودڵ بوو، ڕاڕا بوو ٥ **لَثْلَثَ كلامه رفيه**: قسەکەی ڕون نەکردەوە ٥ **لَثْلَثَ الرَّجُلَ عن حاجته**: پیاوەکەی مەنع کرد ڕێگەی نەدا پێداویستی خۆی بەرێ، نەیهێشت بەئامانج و ئاواتی خۆی بگا ٥ **تَلَثْلَثَ بالمكان**: لەشوێنەکە گیری خواردو مایەوە ڕێگای نەبوو دەربچێ ٥ **تَلَثْلَثَ الغيمُ والسحابُ**: بەمانا (لَثْلَثَ) دێ.

تَلَثْلَثَ في الأمر: لەکارەکەدا ڕاڕاو دوودڵ بوو ٥ **تَلَثْلَثَ في أمره**: لەکارەکەی دا تەمبەڵی کرد ٥ **تَلَثْلَثَ في التراب**: خۆی لەخۆڵدا گەوزاند ٥ **اللَّثلاثُ واللَّثلاثةُ**: تەمبەڵ، کەسێك ئیشو کار ئەنجام داو تەمبەڵی بکا تێیان دا.

لَثَمَ فَمَ المرأةَ: دەمی ئافرەتەکەی ماچ کرد.

لَــثَمَ الإبريــقَ: زارکــی مەســینەو ســوراحییەکەی بەستو بۆشاییەکی لێ هێشتەوە بۆ هەناسەدان ◊ **لاثَمَ المرأةَ:** لەگەڵ ئافرەتەکە دەمیان بەدەمی یەکترەوە نا یەکتریان ماچ کرد ◊ **لَــثَّمَ فــاهُ:** پەڕۆی بەبەردەمی خۆی هەڵدا ◊ **لَــثَّمَ الإبريقَ:** زارکــی مەســینەو ســوراحییەکەی داپۆشــی ◊ **إلْتَثَمَتِ المرأةُ:** ئافرەتەکە سەرپۆش و ڕوپۆشی پۆشی ◊ **تلاثَمَا:** هەریەکە لەو دوانە یەکتریان ماچ کرد ◊ **تَلَثَّمَتِ المَرْأةُ:** ئافرەتەکە (ڕوپۆش) سەرپۆشی پۆشی ◊ **اللِّثام:** پارچە قوماشێکە ئافرەت دەیکاتە ڕوپۆش لەخوار چاویەوە ڕومەتو دەمو لوتو چەناگەی دادەپۆشێ ◊ **المَلْثَمُ:** لوتو دەوروبەری ◊ شوێنی ماچ ◊ **المُلَثَّمُونَ:** نەتەوەیەکن لەولاتی مەغریب، سەردەمێك دەسەڵاتیان هەبوو لەئەفریقاو ئەندەلوس فەرمانڕەوایان کردووە ◊ **لَثِيَتِ الشجرةُ لَثىً:** درەختەکە جەوی و بنێشتی دەردا ◊ **لَثِيَ الشَّيْئُ:** شتەکە شەی هەڵێنا ◊ سمی حوشترەکە بەهۆی ڕۆیشتن بەناو ئاو و تەڕیو خوێناو دا نەرم بوو.

لَثِيَ الثوبُ رغيهُ: کراسەکە بەهۆی ئارەقەوە تەڕ بوو چڵکن بوو.

لَثِيَ الرجلُ من الطين: پیاوەکە قوڕاوی بوو ◊ **اَلْثَتِ الشجرةُ:** درەختەکە جەوی و شتی وای دەردا، صمغی لێ دا چۆڕا ◊ **اَلْثى فلاناً:** جەوی یان بنێشتو شتی وای دەرخواردی فلانکەس دا ◊ **تَلَثَّى الشجرُ:** درەختەکە جەوی و شتی وای لێ دا چۆڕا ◊ **اللَّثــى:** ئــەوەی لەهەنــدێ درەخــت دێتــەدەر وەکــوو جــەوی کەلــەداری بــادامو چەقالەو شــتی وا دێتــەدەر، یــان بنێــشت کــە لەدارەبەن (دار قەزوان) دێتە دەر یان کەتیرە کەلەگوێنیو هەندێ درەختی تر دێتە دەر ◊ **اللِّثاةُ:** ئەملاو ئەولای قورگ ◊ ئالو ◊ **اللُّثَةُ:** پوك ◊ گۆشتی دەوروبەری ددان ◊ **الحروف اللِّثوية:** الثاء والذّال والظاء.

لَجَأ الى الشَّيْئ والمكان لَجْئاً: پەنای بۆ شوێنەکە بردو خۆی تێدا قایم کرد ◊ **اَلْجَأ اَمْرَهُ الى الله:** ئیشی خۆی حەواڵەی خودا کرد.

اَلْجَأ فلاناً: فلانکەسی پاراست ◊ **اَلْجَاه من الشَّيْئ:** لەشتەکە پاراستیو خستیە ناو پەناگەی ئەمینەوە ◊ **اَلْجَأ فلاناً الى كذا:** فلانکەسی ناچاری ئەوە کرد ◊ **لَجَّأه الى كذا:** بەمانا (لَجَأ) دێ ◊ **لَجَّأ مالَهُ:** ماڵو سامانەکەی بۆ هەندێ لە میراتگرەکانی داناو هەندێکیانی بێ بەش کردن ◊ **إلْتَجَأ اليه:** بەمانا (لَجَأ) دێ ◊ **إلْتَجَأ الى فلان:** پەنای بۆ فلانکەس برد ◊ **إلْتَجأ عنه:** لێی لادا، وازی لەو هێناو چو بۆلایەکی تر ◊ **تَلَجَّأ اليه:** پەنای بۆ بردو پشتی پێ بەست ◊ **تَلَجَّأ عنه:** لەو لای دا بۆ یەکێکی تر ◊ **تَلَجَّأ من القوم:** لەنەتەوەکە جودا بۆوە ◊ **اللاّجِئ:** پەنابەرو ئاوارە ◊ **اللَّجَأ:** پەناگاو شوێنی حەوانەوە.

لَجَبَ القومُ لَجباً: خەڵکەکە کردیانە هەراو هۆریاو هاتو چۆو تێکەوە هاویشتن.

لَجِبَ البَحْرُ: دەریا کەوتە جونبوش و شەپۆل هاویشتن ◊ **اللَّجَبُ:** دەنگ بەرزکردنەوەو نەڕەنەڕی پاڵەوانان لەمەیدانی جەنگ دا.

لَجَّ في الأمر لَجّاً: ملی نایە کارەکەیو بڕیاری دا وازی لێ نەهێنێ.

لَجَّ في الأمر: دەستی بەکارەکەی کردو بڕیاری دا وازی لێ نەهێنێ.

لَجَّ فلان: فلان بەردەوام بوو لەکێشە ونیزاع دا.

لَجَّ القومُ: خەڵکەکە دەنگیان تێکەڵاو بوو کردیانە گەرە لاوژێ ◊ **اَلَجَّ القومُ**: خەڵکەکە سواری شەپۆل بوون ◊ خەڵکەکە کردیانە هەراو هۆریاو گەرەلاوژێ ◊ **لاجَّ خَصْمَهُ**: بەردەوام بوو لەبەربەرەکانی کردنی ڕکابەرەکەی ◊ **لَجَّجَتِ السفينةُ**: کەشتییەکە کەوتە ناو شەپۆلی دەریاوە ◊ **إلْتَجَّ البحرُ**: دەریا شەپۆلەکانی تێکیانەوە هاویشت ◊ **إلْتَجَّتِ الأرضُ بالسَّراب**: تراویلکە لەزەوی دا وەکوو شەپۆلی دەریا هاتە بەرچاو ◊ **إلْتَجَّ الظلامُ**: تاریکی تێکەڵ بوو ◊ **إلْتَجَّتِ الأصواتُ**: دەنگەکان تێکەڵ و پێکەڵ بوون ◊ **إلْتَجَّ الأمرُ والموجُ**: کارەکە گەورە بوو تێکەڵ و پێکەڵ بوو شێوا ◊ **تَلَجْلَجَ متاعَ فلانٍ**: داوای کاڵای فلانی کرد ◊ **إسْتَلَجَّ متاعَ فلانٍ**: داوای کاڵای فلانی کرد ◊ **إسْتَلَجَّ يمينَه**: سوێندی خواردو کەفارەتەکەی نەدا ◊ **الألَنْجَجُ**: چیلکەی ڕوەکی بۆنخۆش ◊ **اللُّجاجُ**: (بحر لُجاج) دەریایەکی شەپۆل فراوان ◊ قوڵ ◊ **اللَّجاجَةُ**: دەگوترێ: (في فؤاده لَجاجَة) دڵی تەپەتەپەیەتی لەبرسان ◊ **لُجٌّ**: قوڵایی دەریا، ئەو شوێنەی ئەوەندە قوڵە نازاندرێ ئەندازەی چەندە ◊ **لُجُّ البحر**: پانتایی دەریا ◊ (لُجُّ الليل) جڕی تاریکی شەو ◊ **اللُّجَّةُ**: زۆربەی دەریاو تێکەوە هاویشتنی شەپۆلەکانی ◊ **لُجَّةُ الأمرِ**: زۆربەی ئیش، زۆربەی شت ◊ **اللَّجَّةُ**: تێکەڵ و پێکەڵی دەنگ و هات و هاواری خەڵك ◊ **اللُّجِّيُّ**: شتێك نیسبەت بدرێ بۆلای (اللُّجَّة) ◊ **اللَّجَجُ**: ئەستوری پێڵوی چاوو گۆشتنی ◊ هەلاشی قوڵایی دەوری چاو کە برۆ دەوری داوە.

لَجْحُ العينِ: قوڵایی دەوروبەری چاو ئەشکەوتی چاو.

لَجَذَ الكلبُ: سەگەکە دەمی نایە ناو قاپەکە ◊ **لَجِذَت الماشيةُ الكلأَ**: ئاژەڵەکە بەسەری زوبانی لەوەڕەکەی خوارد

لَجَذَ السائلُ فلاناً: سواڵکەرەکە زۆری ئیلحاح کرد لەداواکردنەکەی دا ◊ **المَلْجُوذُ**: دەگوترێ: (نبت ملجوذ) ڕووەکێکە دەدانی لێ گیر نابێ، بۆیە حوشترەکە بەپێشەوەی دەمی خواردی.

لَجَفَ الظَّبْيُ رغيرهُ في الكناسِ: ئاسکەکە ژێر خۆی هەڵکۆڵی یان لەتەنیشتییەوە دەستی کرد بە هەڵکۆڵین ◊ **لَجَفَتْ البئرُ لَجَفاً**: بیرەکە قەراغەکانی داخوران و پان بوو ◊ **اللَّجافُ**: بەربێڵای دەرگا؛ بەردەرانی دەرگا ◊ ئەو لوتکە شاخ و درکە شاخانەی لە کێوەکە بەرز بوونەوە ◊ **لَجَّفَ الشَّيْءَ**: شتەکەی لەدەوران دەوری بەرفراوان کرد ◊ **اللُّجْفُ**: چاڵێکە لەلایەکی بیرو شتی واوە هەڵدەکەندرێ ◊ یان بیرێك ئاو لەدەوران دەوری داخورێنی و بن هەڵۆڵی بکا بیکاتە بن کەورگ ◊ **اللَّجْفَةُ**: ئەشکەوت لە کێو دا ◊ بەربێڵای دەرگا ◊ سەر دەرانی دەرگاو بن دەرانی ◊ **لَجْلَجَ فلانٌ**: فلانکەس لەقسەکانی دا ڕاڕابوو ◊ **لَجْلَجَ الشَّيْءَ في فيه**: شتەکەی لەدەمی دا هەڵسوڕاندو هێنای و بردی بۆئەوەی بیجوێ و قوتی بدا ◊ **لَجْلَجَ فلاناً عن الشَّيْءِ**: فلانکەسی بەدەوری شتەکەدا هەڵسوڕاند بۆئەوەی لەشتەکە بگرێ، لێی بتاشێ ◊ **تَلَجْلَجَ**: بەمانا (لَجْلَجَ) دێ ◊ **اللَّجْلاجُ**: کەسێك زمان قورس بێ زمان ڕەوان نەبێ ◊ **اللَّجْلَجُ**: تێکەڵ و پێکەڵ و خوارو خێچ ◊ **أَلْجَمَ الدّابَّةَ**: وڵاخەکەی لغاو کرد، لغاوی لەدەمی کرد ◊ **أَلْجَمَ الماءُ فلاناً**: ئاو گەیشتە بینە قاقای فلانکەس ◊ **أَلْجَمَ فلاناً عن حاجتِه**: فلانکەسی لە پێداویستییەکانی مەنع

كرد ◊ دەگوترێ: (تَكَلَّمَ فالْجَمَتُهُ) قسەی كردو بۆڕم دا.

لَجَمَهُ الماءُ: ئاو گەیشتە بینە قاقای ◊ **اللِّجامُ:** لغاو ◊ **اللَّجّامُ:** لغاو دروستكەر، لغاو فرۆش ◊ شوێنی لغاو لەدەمو چاوی ئەسپەكەدا ◊ **اللُّجْمَةُ:** كێوێك لە كێوەكانی ناو زەوی.

لَجَنَ في المشي: لە ڕۆیشتن دا گرانو تەمبەڵ بوو.

لَجَــنَ وَرَقَ الــشجر: گـەڵای درەختەكـەی تێكـەڵ بەئاردو جۆو شتی وا كرد بۆئەوەی دەرخواردی حوشترەكانی بدا.

لَجِنَ لَجَناً: چلكن بوو.

لَجِنَ المُشطُ في رأسه: شانە لەناو قژی سەری دا هەڵنەسوڕا لەبەر چلك ◊ **لَجَّنَ الورَقَ:** گەڵاكەی وردو هـەنجن هـەنجن كـرد ◊ **تَلَجَّـنَ الـشَّيْئُ:** شـتەكە لینـج بـوو ◊ **تَلَجَّـنَ الـرأسُ:** سـەرەكە شۆردراو لەچلكو پلك پاك نـەبۆوە ◊ **تَلَجَّـنَ الرأسُ:** سەری چلكن بـوو ◊ **اللُّجْنَـةُ:** كۆمـەڵێك ئـادەمیزاد كۆببنـەوە بۆكـارێكی دیـاریكراو ◊ **اللُّجَـيْنُ:** زیـو ◊ **اللَّجِينُ:** كـەفی دەمـی حوشـتر ◊ هـەموو تێكەڵەیـەك لـە ئـاردو خورمـا هـاڕاو و شتی وا كە بەئاو ڕشێندرابێ تا لینج بووبێ.

لَحَبَ الطريق لُحوباً: ڕێگاكە ئاشكراو ڕون بوو.

لَحَبَ الشَّيْئَ: لەشتەكەی داو شوێنكەی لێ كرد، یان بەهۆی لێدانو برینـەوەوە شوێنكەی لەشـتەكە كـرد ◊ **إلْتَحَـبَ الطريـقَ:** بەڕێگاكـەدا ڕۆیـی ◊ **اللاحِبُ:** ڕێگای ئاشكراو ڕون ◊ **اللَّحْـبُ:** بـەمانا (اللاّحِبُ) دێ ◊ **المِلْحَبُ:** زوبانی ڕەوان ◊ پیاوی جنێو فرۆشو زمان پیس

لَحَجَ إليه لَحْجاً: پەنای بۆ برد ◊ مەیلی لای ئـەوی كرد.

لَحِجَ بالمكان: پەنای بۆ برد.

لَحِجَ السيفُ وغيرهُ لَحَجاً: شمشێرەكە لە كالان دا ئاخێ بوو.

لَحِــجَ بالمكــان: لـە شـوێنەكەدا مایـەوەو پێـوەی ڕاهات.

لَحِجَ بينهم شرّ: شەڕو هەرا لەناویان دا بەرپا بوو.

لَحِجَ الشَّيْئُ: شتەكە تەنگ بۆوە.

لَحِـجَ اللُّحْيُ: پـوكیو شوێنی لێ ڕوانـی ددانـەكان خـوار بـوو ◊ **لَحْـوَجَ عليـه الأمـر:** كارەكـەی لێ تێكەڵو پێكەڵ بوو ◊ **اَلْحَجَهُ اليه:** ناچاری كرد پەنا بۆ ئەو بەرێ ◊ **لَحَّجَ عليه الخَبَرَ:** هەواڵەكەی لێ پێچەوانە كردەوە ◊ **إلْتَحَجَ إليه:** مـەیلی كـرد بۆلای ◊ **تَلَحَّجَ عليـه الأمـرَ:** پێچەوانەی ئـەوەی لەدڵی دا بوو بۆی ئاشكرا كرد.

إسْـتَلْحَجَ البـابُ أو القُفْـلُ: دەرگاكـە یـان قفڵەكـە داخراو نەكرایـەوە ◊ **اللَّحَجُ:** زیبكەو كوانولـەی ناوچاو ◊ **المَلْحَجُ:** پـەناگا ◊ دەربەنـدو تـەنگڵ ◊ **المَلحوجَـةُ:** دەگـوترێ: (خِطـة ملحوجـة) پـلانو پروفـایلێكی نارێـكو پێكـە ◊ هـەروا نـاوە بـۆ ڕێگای تەنگەبەر لەكێودا ◊ **لَحِحت عينـه لَحَحاً:** چـاوی بـەهۆی ڕیبۆقـەوە پێكـەوە نووسـاو هەڵئایـە ◊ **اَلَـحَّ الـسَّحابُ:** هەورەكـە بـارانی بەردەوام بوو ◊ **اَلَحَّ فلان على الشَّيْئِ:** فلانكەس لەسەر شتەكە بەردەوام بوو ◊ دەشگوترێ: (اَلَحَّ عليه بالمسألة) لەداواكردنو سواڵ كـردن دا زۆر نوزە درێـژی كـرد ◊ **تَلَحَّحَ:** بـەمانا (اَلَحَّ) دێ ◊ **الــلاّحُ:** دەگــوترێ: (مكـــان لاحّ) شــوێنێكی تەنگەبـەرە ◊ (وادٍ لاحّ): شـیو و دۆڵێكـی چـڕو نزاراویـیە درەختـەكانی تێـك چـرژان ◊ **اللَّحَـةُ:** (خُبـزَة لَحَـةٌ) نـانێكی وشكە ◊ **اللَّحوحُ:** جـۆرە نانێكـە لـەولاتی یەمـەن دەكـرێو بەماسـتو

شیرەوە دەخوریّ ٥ المِلْحَاحُ: بەمانا (اللَحوح) دیّ.

لَحَدَ لَحْداً: لەرێگادا لایدا.

لَحَدَ إليه: مەیلی کرد.

لَحَدَ فلان: فلانکەس ستەمی کردو لەحەق لایدا.

لَحَدَ في الدين: تانەی لەئایین دا.

لَحَدَ عَليٌ في شهادته: عەلی لە شایەتیدانەکەی دا تاوانبار بوو.

لَحَدَ اللَحْدَ: گۆڕیچەی بۆ مردوەکە هەلکەند.

لَحَدَ المَيّتَ: مردوومکەی لەگۆڕیچەدا شاردەوە، ناشتی ٥ **اَلْحَدَ السهمُ عن الهدف**: تیرەکە لەهەدەف لایدا ٥ **اَلْحَدَ فلان**: فلانکەس لەحەق لایدا ٥ **اَلْحَدَ في الحرم**: پیرۆزی حەرەمی شکاند ٥ **اَلْحَدَ في الدين**: تانەی لەئایین دا ٥ **اَلْحَدَ الرجلُ**: پیاوەکە ویرە ویرو کێشەو دەمەدەمێی کرد ٥ **اَلْحَدَ اللَّحْدَ**: گۆڕیچەی هەلکەند ٥ **اَلْحَدَ الميت**: مردوەکەی لەگۆڕیچەدا شاردەوە ٥ **اَلْحَدَ بفلان**: گالتەی بەفلان کردو شتی بۆ هەلبەست ٥ **اِلْتَحَدَ إليه**: مەیلی بۆلای کردو چووە ژێر باڵی و هانای بۆ برد ٥ **اِلْتَحَدَ في الدين**: تانەی لەئایین دا ٥ **اللاحِد**: (قبر لاحد) گۆڕی وا گۆڕیچەی هەبێ ٥ **اللَّحْدُ**: کونێکە لەلایەکی گۆڕەکەوە هەلدەکەندرێ مردووەکەی تێدەخرێ ٥ **المُلْحِدُ**: تانەدەر لە ئایین و بێدین دەرچوو لەئایین ٥ **لَحَزَهُ لَحْزاً**: ئیلحاحی لێ کرد.

لَحِزَ فلان لَحَزاً: فلانکەس رژدو چروك بوو ٥ دلتەنگ بوو ٥ **تلاحَزَ القومُ**: خەلکەکە قسەیان تێك گێرایەوە رەدی یەکتریان دایەوە ٥ **تلاحَزَ الصِّبيانُ**: مندالەکان شەرە شیعریان کرد ٥ **تلاحز الشجرُ**: درەختەکە تێك چرژاو چووە ناویەکەوە ٥ **تَلَحَّزَ فلان**: فلانکەس رژدو چروك بوو ٥ **تَلَحَّزَ عنه**: لێی دواکەوت ٥ **تَلَحَّزَ فَمُهُ**: بەهۆی خواردنی هەنارو شتی واوە ئاوی شیرین کەوتە ناو دەمیەوە ٥ **المَلْحَزُ**: دەربەندو تەنگل.

لَحِسَ الإناءَ لَحْساً: قاپەکەی بەپەنجە یان بەزوبان لستەوە.

لَحِسَ الدودُ الصوفَ لَحْساً: کرمەکە خوریەکەی خوارد ٥ **اَلْحَسَتِ الأرضُ**: زەوی سەوز بوو ٥ **اَلْحَسَ الماشيةَ**: کەمێك ئاژەلەکانی لەوەڕاندن ٥ **اِلْتَحَسَ منه حَقَّهُ**: مافی خۆی لێ ستاند ٥ **اللاحِسَةُ**: دەگوترێ: (سنة لاحِسة) سالێکی قاتو قڕی و نەهات بوو ٥ **اللاّحوس**: نەگبەتی و شوم ٥ حەریص و سوور بوو لەسەر مەبەست ٥ **اللَّحْسُ**: ئەو جروزەو تەرزەو گلۆکەی بەسەر ڕوەك و گیاو گژەوە دەردەکەوێ ٥ **اللَّحُوسُ من الناس**: کەسێك بەشوێن شیرنایەتی دا بگەڕێ وەکوو مێش ٥ **اللَّحُوسُ**: ئەوسن و زۆرخۆر ٥ مرۆڤی زۆرخۆرو ئەوسن.

المِلْحَسُ: حەریص و سووربوو لەسەر هەلوێستو مەبەست ٥ **المَلْحَسُ**: بەمانا (اللُّحْسُ) دێ ٥ شوێنی لستنەوەو ڕامالین.

لَحَصَ في الأمر لَحْصاً: چووە ناوکارەکەوە

لَحَصَ فلاناً عن كذا: فلانکەسی لەو شتە پشت سارد کردەوە ٥ **لَحِصَتْ عينه لَحَصاً**: پیلۆی چاوی بەهۆی ڕیپۆق بەیەکەوە نووسا ٥ **لَحَّصَ في الأمر**: لەکارەکەی دا توندڕەوی نواند ٥ رێبازی ژیانی بەرتەسك کردەوە ٥ **لَحَّصَ فلاناً عن كذا**: فلانکەسی لەو شتە پشت سارد کردەوە ٥ **لَحَّصَ الكتابَ**: کتێبەکەی جزو بەند کرد ٥ **اِلْتَحَصَ الأمرُ**: کارەکە قورس بوو ٥ **التَحَصَتْ عينُهُ**: چاوی نووسان ٥ **التَحَصَتِ الإبرةُ**:

دەرزییەکە کونەکەی گیرا ٥ التَحَصَ فلاناً الی الأمر: فلانکەسی ناچار کرد بۆ کارەکە ٥ التَحَصَ فلاناً عن کذا: فلانکەسی لە فلان شت پشت سارد کردەوە ٥ التَحَصَ الشَّئُ فلاناً: شتەکە بەفلانکەس دا چوو، شتەکە چووە ناو جەستەیەوە ٥ إلتَحَصَ البیضةَ ونحوها: ئەوەی ناو هێلکەکەی هەلقوڕاند ٥ لَحَاص: ناخۆشیو بەلاو کارەسات ٥ ساڵی قاتو قڕی.

المَلحَص: پەناگاو شوێنی تێداحەوانەوە.

لَحَظَ المکانَ لَحظاً: شوێنەکەی ماڵیو بەناورشاندیو پاکی کردەوە ٥ التَحَظَ: رقی هەڵسا ٥ لَحَظَهُ بالعین والیه: بەتیلەی چاو سەیری کرد ٥ لاحَظَه: چاودێری کردو سەرنجی لێ دا ٥ لاحظَ علیه کذا: رەخنەی لێ گرت ٥ تلاحَظا: هەریەکە لەودوانە تێبینیان لەسەر یەکتر هەبوو ٥ اللِحاظ: قولینچکی چاو، تیلەی چاو ٥ اللَحظَةُ: چاوتروکاندنێك ٥ الملاحَظَةُ: سەرنجدانی شت بە تیلەی چاو ٥ سەرنجو ڕاوبۆچوون لەسەر شت ٥ المَلحَظ: بەمانا (اللَحظ)دێ ٥ الملحوظة: وشەیەکە دادەنرێ لەپەراوێزی قەراخی نوسراوی سەرکتێب بەمەبەستی ئاگادار کردنەوەی نووسەر لەهەڵەو کەمو کوڕییەکانی.

لَحَفَ القمرُ: مانگ چووە حاڵەتی مەحاقەوە ٥ نالی دەڵێ:

لەدەوری تۆیە ئەمی خورشیدی پرتەو بەخشی سەوکەردان
کە نالی وا لە حاڵەتی مەحاقی ماهی نەو دایە

لَحَفَ فلاناً: فلانکەسی بەلیفە داپۆشی.

لَحَفَ فلاناً الثوبَ: کراسی لەبەر فلانکەس کرد.

لَحَفَ النار الحَطَبَ: داری خستنە سەر ئاگرەکە.

لَحَفَ اللحمَ عن الحیوان: حەیوانەکەی گرو، گۆشتەکەی دەرخست.

لَحَفَ فلاناً بجُمعِ کفه: بەهەموو دەستی لەفلانکەسی دا، مستەکوڵەی پێ کێشا.

لَحَفَ فلاناً سهماً وبه: تیری لەفلانکەس دا تیری پێوەناو هەنگاوتی ٥ اللَحظَةُ: چاوتروکاندنێك.

لَحَفَ اللحافَ: لێفەی دروست کرد ٥ لێفەی درو ٥ ألحَفَ السائلُ: سوالکەرەکە ئیلحاحی کرد بۆ شت وەرگرتن یان سواڵی کردو پێویستیشی پێی نەبوو چونکە دەوڵەمەند بوو ٥ ألحَفَ فلان: فلانکەس داوێنی بەسەر زەوی دا راکێشاو فیزو تەکەببوری کرد ٥ ألحَفَ به: زیانی پێ گەیاند ٥ ألحَفَ فلاناً: لێفەی بۆ فلانکەس کڕی ٥ ألحَفَ ضَیفَهُ: میوانەکەی پێش خۆی خست ٥ ألحَفَ شاربَهُ: سمێڵی زۆر کورت کردنەوە ٥ ألحَفَ فلاناً الثوبَ: کراسی لەبەر فلانکەس کرد ٥ لاحَفَهُ: چووە بن باڵیو وەگری بوو لَحَّفَ فلان: فلانکەس داوێنی لەزەوی خشاند بەسەر زەوی دا رایکێشا ٥ التَحَفَ لحافاً: لێفەی بۆ خۆی درو ٥ التَحَفَ باللحاف: لێفەی بەخۆی دادا ٥ تَلَحَّفَ لحافاً: لێفەی بەخۆی دا دا.

اللِحاف: هەرشتێك بەخۆدا بدرێو خۆی پێ داپۆشی لەکاتی نوستن دا ٥ پۆشاکی سەر پۆشاك، وەکوو جبەو عەباو پاڵتو ٥ پارچە قوماشێکی ئاواخن کراو بە لۆکە لەکاتی نوستنو پاڵکەوتن دا بەخۆدادەدرێ ٥ اللَحفُ: دامێنی کێو، بنی کێو ٥ المِلحَفُ: پۆشاکێك کەلەسەر هەموو پۆشاکێکەوە لەبەر بکرێ وەکوو جوبەو عەباو شتی وا ٥ المِلحَفَةُ: بەمانا (المِلحَفُ) دێ ٥ عەبای ئافرەت، کە ئافرەت

لەسەر هەموو پۆشاكێكەوە لەبەری دەكاو خۆی پێ بالاپۆش دەكا.

لَحِقَ الفَرَسُ لَحوقاً: ئەسپەكەی كزو لاواز بوو.

لَحِقَ الثَمَنُ أو اليَمينُ فلاناً: نرخەكەی كەوتە سەر، سوێندی كەوتە سەر.

لَحِقَ به: پێی گەیی ٥ **أَلْحَقَ به:** پێی گەیی ٥ **ألحقَ فلاناً به:** فلانكەسی شوێن ئەو خست ٥ **الحَقَ فلاناً فلاناً:** فلانكەسی كردە كوڕی فلان ٥ فلانكەسی والێ كرد بگاتە فلان ٥ **التَحَقَ به:** پێی گەیی ٥ پێوەی نووسا، چووە پەنای ئەوو پالی پێوەی دا ٥ **تلاحَقَتْ المطايا ولحوها:** كاروانەكان یەك بەدوا یەك دا هاتن و بەیەك گەیشتن ٥ **تلاحَقَتْ الأخبار وأحوال القوم:** هەواڵەكان و رووداوەكان یەك بەدوو یەك دا هاتن ٥ **استَلْحَقَ فلاناً:** فلانكەسی بەكوڕی خۆی داناو پالّ خۆی دا ٥ **أللاّحق:** (أبو لاحق): بازو هەلۆ ٥ **اللاّحِقَةُ:** میوە چینی دووەمجاری ٥ **اللَّحَقُ:** ئەوەی دوای شتێكی تر دێ ٥ پاشكۆی كتێب و شتی وا ٥ **المُلحَقُ:** لەبواری قانونی نێودەوڵەتی دا فەرمانبەرێكە لەسەفارەتی دەوڵەتێك دا دادەمەزرێ لەكارێكی تایبەتی دا ٥ وەكوو مولحەقی عەسكەری مولحەقی سەقافی مولحەقی رۆژنامە نووسی ٥ پەرێك یان زیاتر لە رۆژنامە یان گۆڤارێك دوای دەرچوونی ژمارەكە پاشكۆكەی چاپ و پەخش دەكرێ ئەمەش بەهۆی هەواڵێكی گرنگ كە پێویست دەكا زوو بلاوبكرێتەوە.

لَحَكَ الشَيْئَ بالشَيْئِ لَحْكاً: شتەكەی بەشتەكەوە نووساند ٥ **تلاحَكَ الشَّيْئُ:** شتەكان چوونە ناویەكەوە ٥ دەگوترێ: (تلاحك البنيانُ): دیوارەكە چووە ناویەكەوەو تێكەلّ كێش بوو ٥

لَخْلَعَ القومُ: خەلكەكە لەشوێنی خۆیان جێگیر بوون و مانەوە

تَلَخْلَعَ القوم: خەلكەكە لەزێدی خۆیان جێگیر بون و جێیان نەهێشت ٥ **تَلَخْلَعَ فلان عن المكان:** فلانكەس ئەو شوێنەی بەجێ هێشت ٥ **اللَّخْلَخُ:** شوێنی تەنگەبەر ٥ (خبزة لَخلَخ): نانی وشك.

لَحَمَ الشَيْئَ لَحْماً: شتەكەی پێكەوە نووساند، جۆشی دا.

لَحَمَ الأمرَ: كارەكەی بناوان شێل كرد بەرێك و پێكی ئەنجامی دا.

لَحَمَ العَظْمَ: گۆشتی لەئێسقەكە دامالّی.

لَحَمَ القومَ: گۆشتی دەرخواردی قەومەكە دا.

لَحِمَ بالمكان لَحَماً: چووە ناو شوێنەكە.

لَحِمَ الرجُلُ: پیاوەكە حەزی لەگۆشت بوو ٥ زۆری گۆشت خواردو پێی توشی نەخۆشی بوو ٥ **لَحِمَ الرَّجُلَ:** زەبری ناڕاستەی پیاوەكە كرد گۆشتی هەنگاوت ٥ لەپیاوەكە نزیك بۆوە چووە پەنایەوە شانی بەشانییەوە نا.

لَحُمَ فلان لَحامَةً: فلانكەس گۆشتن، قەلەو بوو ٥ **لَحُمَت الدابَةُ:** ولاخەكە گۆشتی زۆر بوو قەلەو بوو ٥ **ألحَمَ الرجلُ:** پیاوەكە بوو بەخاوەن گۆشت ٥ لەمالّی دا گۆشت زۆر بوو ٥ **ألحَمَ الزَرْعُ:** كشتوكالەكە دانەوێلەی تێدا پەیدابوو، هاتە بەر. ٥ **ألحَمَ بالمكان:** لەشوێنەكە مایەوەو دلّی پێوەی نووسا ٥ **ألحَمَ الشَّيْئَ:** شتەكەی پێكەوە لكاند ٥ **ألحَمَ الثوبَ:** قوماشەكەی چنی ٥ **ألحَمَ القومَ:** گۆشتی دەرخواردی خەلكەكە دا ٥ **ألحَمَ بَصَرَهُ كذا:** چاوی تێ بڕی و بەچاو هەنگاوتی ٥ **ألحَمَ بين بني فلان شراً:** شەڕو ئاژاوەی بۆ خێلّی فلان نایەوە ٥ **لاحَمَ الصَّدْعَ:** درزەكەی پڕكردەوە

٥ **لاحَمَ الشَّيْءَ بالشَيْءِ**: شتەکەی بەشتەکەوە نووساند ٥ **التَحَمَ الجرحُ**: برینەکە وێکهاتەوە چاکبۆوە، گۆشتەوە زونی هێنایەوە ٥ **التَحَمَتْ الحربُ**: شەڕەکە گەرم بوو پەرەی ساند ٥ **تلاحَمَتْ الأشياء**: شتەکان پێکەوە لکان‌و پێکەوە چەسپان ٥ **تلاحَمَتِ الأشياءُ**: شتەکان پێکەوە لکانەوە ٥ **تَلاَحَمَتِ الشَجَّةُ**: برینەکە گۆشتەوەزونی هێنایەوە ٥ **اسْتَلْحَمَ الطريقُ**: ڕێگاکە بەرفراوان بوو ٥ **اسْتَلْحَمَ الزرعُ**: کشتوکاڵەکە تێک چرژا ٥ **اسْتَلْحَمَ الشَيْءَ**: شوێن شتەکە کەوت ٥ **اسْتَلْحَمَ الرجلُ الطريقَ**: پیاوەکە ملی ڕێگاکەی گرت‌و پێیدا ڕۆیی بەری نەدا ٥ یان بەپانایی ڕێگاکەدا ڕۆیی، ڕێگا پانەکەی گرتەبەر. ٥ **اسْتُلْحِمَ فلان**: فلانکەس لەشەڕدا دوژمن دەوری گرت ٥ **الإلتحام**: لەبواری زانستی (الأحياء)دا بریتییە لە یەکگرتنی چەند ئەندامێك کەئەوعەکانیان جیابێ ٥ **اللاحِمُ**: گۆشت خۆر چ ئادەمیزاد بێ یان گیانلەبەری تر ٥ **اللِّحام**: مادەیەك شتی پێ لەحیم بکرێ ٥ **اللِّحَامَةُ**: پیشەی شت لەحیم کردن ٥ **اللَّحَّامُ**: گۆشت فرۆش ٥ یان کەسێك پیشەی شت پێکەوە لەحیم کردن بێ ٥ **اللَّحْمُ**: گۆشت ٥ ئەومادە ماسولکەیی‌و نەرمەی نێوان پێست‌و ئێسقان ٥ **اللُّحْمَةُ**: کوتە گۆشت ٥ ئەوەی بازو هەڵۆ لەنێچیرەکەیان دەیخۆن ٥ لەبواری قوماش دا ناوە بۆ ئەو هەودایانەی دەکرێن بەتێوەدان‌و پۆ ٥ هەروا ناوە بۆ خزمایەتی ٥ **اللُّحْمَةُ**: کوتە گۆشت ٥ ئەوەی بازو هەڵۆ لەگۆشتی نێچیرەکەیان دەیخۆن ٥ **لُحْمَةُ جلدة الرأس**: ئەو پەردە تەنکەی ژێر پێستی سەر ٥ لەبواری قوماش‌و شتی وا ناوە بۆ تێوەدان‌و پۆ ٥ هەروا ناوە بۆ خزمایەتی ٥ دەگوترێ: (بينهما لُحْمَةُ نسب): لەنێوانیان دا خزمایەتی نەسەب‌و نەژاد هەیە ٥ **المتلاحِمَةُ**: برینێك گۆشتی سەرەوەی بڕی‌و ئێسقانی نەشکاندبێ‌و دوایی وێکهاتبێتەوە ٥ **المُلْتَحِمُ**: لەبواری زانستی (الأحياء)دا بریتییە لە یەکگرتنی دو ئەندام یان زیاتر بەبێ ئەوەی یەك جۆربن ٥ **المُلْتَحِمَةُ**: پەردەی ناوەوەی پێڵوی چاو ٥ **المُلْحَمُ**: هەر قوماشێك ڕایەڵ‌و تێوەدانی لێك جیابن، یان بەم شێوە ڕایەڵی خوری بێ‌و تێوەدان‌و پۆی لۆکەبێ یان بەشێوەی تر ڕایەڵ ئاوریشم بێ‌و تێوەدان ناپلۆن بێ ٥ **المَلْحَمَةُ**: شەڕو کوشتاری سامناك ٥ گۆڕەپانی شەڕەکە بەرهەمێکی چیرۆك ئامێزە داب‌و نەریتی تایبەتی‌و یاساو ڕێسای خۆی هەیەو تێیدا بەرێزەوە باسی پاڵەوان‌و پاشاو خوداوەندەکانیان دەکرێ‌و بەشێوەی ئەفسانەو خورافاتی سەر سوڕهێنەر، وادەبێ بەشیعر ئەدا دەکرێ وەکوو ئەلیازەی ئیغریقیەکان‌و شانامەی فارسی ٥ وایش دەبێ بەپەخشان دەگوترێ وەکوو ژینامەی عەنتەرە.

لَحَنَ في کلامه: لەقسەکانیدا زمانخواریی‌و هەڵەکردن دیاربوو.

لَحَنَ الرجلُ: پیاوەکە بەزمانی زگماکی خۆی ئاخاوتنی ئەنجام دا.

لَحَنَ لَحْناً: قسەیەکی لەگەڵ دا کرد، ئەو لێی حاڵی بوو جگە لەو خەڵکی تر تێی نەگەیشتن.

لَحَنَ فلان لَحْناً: فلانکەس زیرەك بوو لە بەڵگە هێنانەوەدا.

لَحِنَ لَه: لەقسەکەی حاڵی بوو ٥ **الْحَنَ في کلامه**: لەقسەکانی دا هەڵەی کرد ٥ **الْحَنَ فلاناً القَوْلَ**: قسەکەی لەفلانکەس گەیاند ٥ **لاَحَنَه**: بەشێوە زاراوەیەك قسەی لەگەڵ دا کرد ئەو

لێی حاڵی بن‌و کەسانی کە تێی نەگەن ◊ **لَحَنَ فِي قِرَائَتِهِ**: بەدەنگی مۆسیقای بۆ گۆرانییەکە دانا ◊ لَحَـنَ فلانــاً: فلانکەســی بەهەڵــە دانــا لەقسەکردنەکەی دا ◊ اللَّحْنُ: شێوەزاراوە.

لَحْـنُ القـول: مانـای قسەکەو ئـەوەی بیسەر بـە تێفکـرین‌و سـەرنجدان لێـی حـاڵی دەبـێ ◊ لەبواری مۆسیقادا وشەی (لَحْـن) بـەمانا دەنگی مۆسیقی کە دانراوە بۆ گۆرانی‌و سرودەکە دێ ◊ اللَّحْنُ: زمان، شێوە زاراوە ◊ اللَّحَنَة: کەسێك زۆر لەحن‌و شێوە زاراوە بزانێ ◊ الملاحِنُ: لەغـەزو موعەمما.

لَحَـا الـشَجَرَةَ والعَـصَا لَحْـواً: تـوێکڵی درەختـەی داماڵی.

لحا فلاناً: لۆمەو سەر زەنشتی فلانی کـرد ◊ لَحَـى الـشجرة والعـصا لَحْيـاً: دارەکـە یـان عەصاکەی داماڵی توێکڵەکەی لێ کردەوە ◊ لَحَّى اللهُ فلانـاً: خـودا نـەفرینی لـەفلان کـرد ◊ أُلْحَـى العـودُ: شورکەدرەختەکە کاتی ئـەوەی هاتووە تـوێکڵی لـێ بکرێتـەوە ◊ أُلْحـى فـلان: فلانکـەس کـاری ناشـیرینی ئـەنجام دا ◊ لاحَـاهُ: کێشەی لەگـەڵ نایـەوە سەرزەنـشتی کـرد ◊ اُلْتَحَـى: دەگـوترێ: (إِلْتَحَى الرجلُ): پیاوەکە بوو بە ریشدار ◊ إِلْتَحَى الغلامُ: کوڕەکە ریشی ڕوا، ریشی هـات ◊ إِلْتَحَـى العـودَ ونحـوه: تـوێکڵی لەشـوڕکەکە کـردەوە ◊ تلاحَـى الـرجلان: دوپیاوەکـە کێـشەیان کەوتـە نـاوەوەو جنێویـان بەیـەکتر دا ◊ تَلَحَّـى فـلان: فلانکـەس بەشـێك لـەمێزەرو جامانەکـەی بەبەرچەناگەی خۆی داهێنایەوە سەرو بەشێك لـە روخـساری خـۆی داپۆشـی ◊ الألْحَـى (رجـل ألحـى): پیـاوێکی ریـش درێـژە، ریـش پانـە ◊ اللِحَاءُ: توێکڵی هەرشتێك ◊ لحاء التمرة: تـوێکڵی دەوران دەوری دەنکـە خورمـا ◊ هـەروا وشـەی (اللَّحـاء) نـاوە بـۆ پـەردەی دەمـاغ‌و پـەردەی گورچیلە ◊ اللِحْيُ: شوێنی لـێ ڕوانی مـو لـەلا ڕومەت ◊ لِحْيَا الغـدير: ئەمبـەرەو بـەری زەلکاو کارێز ◊ اللِّحْياني: (رجـل لحيـاني): پیـاوی ریـش درێـژو ریـش پـان ◊ اللِّحيَـةُ: مـوی لا ڕومـەت‌و چەناگە ◊ لِحيـة التـيس: ڕوەکێکی کشتوکاڵییە ڕەگـەکانی دەکوڵێنـدرێن‌و دەخـورێن ◊ المِلْحَـاءُ: ئەوەی توێکڵی پێ دادەماڵدرێ.

لَخَّ في كلامه: قسەکەی بەتێکەڵی‌و پێکەڵی هێناو بەزمانێکی خوارو خێچ قسەکانی کردن.

لَخَّ الخَبَرَ: هەواڵەکەی زانی

لَخَّ فلاناً: شەپلاغەی لەفلانکەسدا ◊ لَخَخَـتْ عينـه لَخَخا: چاوی بەهۆی ریپۆقەوە پێکدانوسانون ◊ التَخَ العُشْبُ: گیاوگژەکـە تێکهاڵان ◊ دەگوترێ: (سكرانٌ مُلْتخ): سەرخۆشێکە لەهیچ حاڵی نابێ ◊ تَلاَخَّ الوادي: شیوەکە تەنگەبەر بوو، درەختی زۆرو چڕو پڕ بوو ◊ اللَّخَة: لوت ◊ (إمرأة لَخَّةٌ): نافرەتێکی چڵکن‌و بۆگەنـە ◊ اللّخوخ: عەیبـدار ◊ لَخِصَتْ عينـه: پێڵوی چاوی ئەستور بـوون ◊ لَخَّـصَ الـشَّيْءَ: شتەکەی پوختـە کـرد ◊ لَخَّـصَ القولَ: قسەکەی کورت‌و پوخت کردەوە ◊ لَخَّصَ الشَّيْءَ: شتەکەی رونکـردەوە ◊ اللَّخِصُ (ضـرع لَخِـــصٌ): گوانـــدێنێکی قەڵـــەوو گۆشـــتنە بەناخۆشـی شـیری لـێ دەدۆشـرێ ◊ اللَّخَـصَةُ: بەزی چاو پێڵوی سەرو خوارەوەی چاو.

لَخَفَ فلاناً لَخْفاً: بەتوندی لە فلانی دا

لَخَفَ عَيْنَهُ: لەچاوی خۆی دا ◊ اللَّخافَةُ: بـەردێکی تەنکی تیژە ◊ اللَّخْفُ: کـەفی تـەنك ◊ اللَّخْفَةُ: بـەردێکی سـپی درێـژو تەنکـە ◊ اللَّخلَخـانِيّ: پیاوێـك نـەتوانێ مەبەسـتی خـۆی دەربـبڕێ.

لَخَمَ الشَيْئَ لَخماً: شتەكەی بڕی

لَخَمَ وَجْهَهُ: شەپلاغەی لەدەمو چاودا.

لَخَّمَ فلاناً: بەنەرکی قورس مەشغولی کرد ٥ لاخَمَهُ: شەپلاغەی لی دا ٥ التَخَمَ: بەکاری قورس مەشغولْ بوو ٥ اللُّخْمُ: جۆرێکە لەماسی دەریا ٥ اللَّخَمَةُ: سەردەم ٥ نەفس قورسی.

لَخِنَ السِّقاءُ وغيره لَخَناً: کوندەکە بۆگەن بوو.

لَخِنَ الرجل ولَخِنَت المرأةُ: پیاوەکە، ئافرەتەکە بنهەنگڵو بن ڕەفیسكو شوێنی تێدا کۆبونەوەی چڵكو شتی وا لەجەستەیان دا بۆگەن بوو ٥ اللُّخْنُ: ئەو سپیاییەی بەسەری چوکی کوڕەوەیە پێش خەتەنەکردنی ٥ لَخاهُ لَخواً: دەرمانی کردە لوتیەوە ٥ یان دەمیەوە.

لَخِيَ لَخاً: قسەی پڕو پوچی زۆر گوتن.

لَخِيَ الشَيْئُ: شتەکە خوار بوو.

لَخِيَ البَطْنُ: ورگەکە لای خواروی داچۆڕا

لَخِيَ العُقابُ: داڵاشەکە دەندوکی سەرەوە لەهی خواروی درێژ تر بوو.

لَخِيَ البعيرُ: حوشترەکە ئەژنۆیەکی لەوی تری ئەستور تر بوو ٥ الْخاهُ: هەوای کردە لوتیەوە یان دەمیەوە ٥ التَخى فلان: فلانکەس دەرمانی کردە لوتیەوە ٥ التَخى الصَّبِيُّ: منداڵەکە نانی تەرکردو خواردی ٥ اللَّخا واللَّخاءُ: ئامێری شت هەڵمژین ٥ اللِّخاء: بژێوی منداڵ جگە لەشیر.

لَدَّ فلاناً: دوژمنایەتیەکەی فلانکەسی توند کرد ٥ لَدَّهُ: کێشەی لەگەڵ نایەوەو بەسەری دا زاڵ بوو.

لَدَّ المريضَ: نەخۆشەکە زمانی خستە لایەکی دەمیەوەو دەرمانی کردە لایەکی تریەوە.

لَدَّ فلاناً عن الأمر: فلانکەسی لەکارەکە حەبس کرد.

لَدَّ لَدَداً: کێشەو دوژمنایەتیەکەی زۆر توند کرد ٥ اَلَدَّ: دژایەتی کرد ٥ دەگوترێ: (أَلَدَّ بِهِ): لەکێشەو دژایەتی کردنی دا توند ڕەو بوو ٥ پاشگوێی خست ٥ بەترومپاو شتی وا دەرمانی کردە ناو دەمیەوە.

لادَّهُ: لەکێشەو نیزاع لەگەڵ کردنی دا توند ڕەوی نواند ٥ لَدَّهُ: سەرسامی کرد ٥ لَدَّهُ بِهِ: هەڕەشەی لێ کرد ٥ اِلْتَدَّ فلان: فلانکەس بەترومپاو شتی وا دەرمانی خوارد ٥ التدَّ عنه: لێی لادا، مەیلی لای تری کرد ٥ تلدَّدَ: بەسەر سامی سەیری ئەم لاو ئەولای خۆی کرد، مایەوە، حەوق بوو ٥ الألَدُّ: دوژمنی کێشەکارو ئاشتی نەویست ٥ اللَّدَدُ: کێشەو جەدەلی زۆرو ملنەدان بۆ حەقو ڕاستی ٥ ئەو دەرمانەی بە ترومپا دەکرێتە دەمی نەخۆشەوە ٥ نەخۆشییەکە توشی ناو دەمو قورگ دەبێ ٥ اللَّدِيدُ: بەمانا (اللَّدودُ)دێ ٥ دیوی دەرەوەی ئەستۆ ٥ (لديدا الفم): ئەملاو ئەولای هەرشتێك بێ ٥ اللَّديدة: باخچەی سەوزی پرگوڵو گوڵزار ٥ المُتَلَدَّدُ: مل ٥ لدَسَه بيده لَدْساً: بەدەستی لێیدا ٥ اَلْدَسَتِ الأرض: زەوییەکە کەمێك لەڕوەکەی دەرخست ٥ اللَّديس: چروزەی ڕوەك ٥ گیاوگژ لەسەرەتای سەر دەرهێنانی لەزەوی ٥ المِلْدَسُ: دەسکە سندۆڵ ٥ لَدَغَتْهُ الحَيَّةُ: مار پێوەی دا، گەستی.

لَدَغَ فلاناً بكلمة: قسەی توانجو تانەو تەشەری ئاراستەی فلان کرد ٥ الْدَغَ فلاناً: مارێکی لەفلان بەردا پێوەی بدا ٥ اللَّداغة من الرجال: کەسێك تانەو تەشەر لەناموسی خەڵك بدا ٥

المِلْــدَغُ: پیاوێــك داب‌و ڕەوشــتی وابــێ تانــە لەناموسی خەڵك بدا.

لَدَمَ الشَّيْءَ لَدْماً: لەشتەکەی دا.

لَدَمَ فلاناً: شەپلاغەی لەفلان دا

لَدَمَ الثوبَ: کراسەکەی پینەکرد ٥ اُلْدِمَت علیه الحُمّی: لەرزو تای بەردەوام بوو ٥ لَدَّمَ الثوب والخُفَّ: قوماشەکە یان خوفەکەی پینەکرد ٥ التدم الرجلُ: پیاوەکە تێك چوو، شڵەژا ٥ اِلْتَدَمَت المرأةُ: ئافرەتەکە لەسنگی خۆی دا، لەدەم‌و چاوی خۆی دا ٥ التدم فلاناً: لەفلانکەسی داو پاڵی پێوەنا ٥ تَلَدَّمَ الثوبُ: کراسەکە ڕزی‌و کۆن بوو ٥ تَلَدَّمَ الرجلُ الثوبَ: پیاوەکە کراسەکەی پینەکرد ٥ اللِدامُ: پینە کەکراس‌و شتی وای پێ پینە بکرێ ٥ اللَدْمُ: دەنگی بەرد کە لەبەرزاییەوە بەزەوی دەکەوێ ٥ اللَدْمُ: وشەیەکە عەرەب لەکاتی سوێند خواردن‌و پەیمانبەستن دا دەیڵێن ٥ اللَدیمُ: قوماشی کۆن‌و ڕزیو، پینەکراو ٥ المِلْدامُ: بەردێکە دانەوێڵەو شتی وای پێ دەهاڕدرێ ٥ المُلَدَّمُ: (ثوب مُلَدَّم): قوماشە کۆن ٥ المِلْدَمُ: بەمانا (الملدامُ) دێ ٥ گێلی گۆشتن‌و قەڵەو ٥ (أم مِلْدَم): نازناوی لەرزو تایە.

لَدُنَ الشَّيْءُ: شتەکە نەرم بوو ٥ (فهو لَدْن وهي لَدْنة) ٥ دەگوترێ: (إمرأة لَدْنة): ئافرەتێکی نەرم‌و نیان‌و گەنج‌و تازە پێگەیشتووە.

لَدُنَ أخلاقه: ڕەوشتی نەرم‌و نیان بوو ٥ لَدَّنَ الشَّيْءَ: شتەکەی نەرم کرد ٥ لَدَّنَ قَوْسَهُ: قوماشەکەی ڕشاند، تەڕی کرد ٥ لَدَّنَ فلاناً بالأمر: فلانی بەشتەکەوە هێشتەوە ٥ تَلَدَّنَ في الأمر: لەکارەکەدا مایەوە ٥ تَلَدَّنَ في حاجته: لەنیشەکەی دا تەمبەڵی کرد ٥ تَلَدَّنَتْ عليَّ راحلتي: وڵاخەکەم وەستاو نەڕۆیی ٥ تَلَدَّنَ: هەڵوێستەی کردو وەستا ٥ تَلَدَّنَ بالمكان: لەشوێنەکە جێگیر بوو ٥ اللَدْنُ: خواردەمەنیەك نانەکەی باش نەبێ یان باش نەکوڵابێ ٥ اللُدْنَةُ: پێویستی.

لَدُنْ: زەرفی زەمان‌و مەکانە بەمانای (عِنْدَ)دێ ٥ اللَّدینة: مادەیەکی هەویری نەرمەو چەند شکڵ‌و قەبارەیەکی لێ دروست دەکرێ ٥ الدی فلان: فلانکەس هاوشانی زۆر بوون ٥ اللِدَةُ: کەسێك لەگەڵ تۆ لەدایك بوو هاوتەمەنت بێ.

لدی: زەرفی مەکانە بەمانا (عِنْدَ)یە.

لَذَجَ الماء في حلقه: ئاوەکەی قوت دا.

لَذَّ الشَّيْءُ: شتەکە بەتام بوو

لَذَّ بالشيئ: شتەکەی بەتام هاتە دەست ٥ لَذَّذَهُ: وای لێکرد تامی خۆشی لێ بکا، بەلایەوە بەتام بێ ٥ اِلْتَذَّ الشَّيْءَ وبه: بەتام‌و لەزەت هاتە بەردەستی ٥ تَلاذَّ الرجلُ والمرأةُ: هەریەك لەژن‌و پیاوەکە لەزەت‌و خۆشییان لەیەکتر دی ٥ تَلَذَّذَ الشَّيْءَ وبه: شتەکەی بەتام‌و لەزەت هاتە بەردەست ٥ اسْتَلَذَّ الشَّيْءَ: شتەکەی بەلەزەت‌و بەتام دەسکەوت ٥ اللَذُّ: قسە خۆش ٥ اللَذَّةُ: هەستکردن بەشتێك گونجاو بێ لەگەڵ جەستەو دەرون‌و زەوقی دا ٥ المَلَذُّ: شوێنی لەزەت‌و خۆشی ٥ المَلَذَّةُ: شەهوەت‌و ئارەزو.

لَذَعَ الطائرُ لَذْعاً: باڵندەکە باڵی ڕێك کردن‌و دوایی بەهێواشی جوڵاندنی ٥ لَذَعَت النارُ برأيه وذكائه: فلانکەس بەخێرایی لەشتەکە حاڵی بوو ٥ لذعت النارُ الشَّيْءَ: ئاگرەکە ڕێی کەوت‌و سوتاندی.

لَـذَعَ الحُـبُّ قَلْبَـهُ: خۆشەویـستیو دڵـداری دڵـی سوتاندو ئازاری دا.

لَذَعَ فلاناً بلسانه: بەزوبانی ئەزیـەتی بەفلانکەس گەیاند ٥ **التذع**: داخ بوو ئازاری پێ گەیاند.

تلَذّعت النـارُ: ئاگرەکـە هەڵگیرسا ٥ **تَلَـذَّعَ فـلان**: فلانکـەس زەینـی هەڵایساو شـتی زانـی ٥ **تَلَـذَّعَ الغـلام**: گەنجەکـە بەشـێوەیەکی جـوانو خێـرا ڕۆیی ٥ **اللّذّاعُ**: بۆ زێـدە ڕۆیـی لـەمانای (لاذِع) دا دێ ٥ **اللَّذّعُ**: (نبیذ یلْذَعُ): سرکەیەکی تیـژە ٥ **اللّوْذع واللوذعي**: گورجو گۆڵو زیـرەکو زەیـن تیژ ٥ **لَذْلَذَ فلان**: فلانکەس پەلەی کردو گورجو گۆڵ بـوو لـە ڕاپەڕانـدنی کارەکـانی دا ٥ **لَذِمـه بالمکان**: وەگری شوێنەکە بوو تێیدا مایەوە.

لَـذِمَ بالـشَّيْئِ: دڵـی پێـوەی نووسـاو سـور بـوو لەسـەریو وازی لـێ نـەهێنا ٥ **الـتَمَ بالمکـان**: لەشوێنەکە جێ گیر بوو ٥ **الْتَمَ فلاناً الشَّيْئَ وبه**: فلانکەسی بەوشتەوە پەیوەست کـرد ٥ **الـلاّذَنُ**: ڕەگـەزی (جەنبەیـە) لـەپێری (اللاّذنیـة)یـە صەمغی ڕاتینجی لـێ دەردەهێنـدرێ، دەکرێتـە بنێشتی جوینو عەترو دەرمان.

لَذِيَ بالأمر لَذىً: بەکارەکـەوە هەڵەوگیر بـوو لێـی جیـا نـەبوەوە ٥ **الَّـذي**: ئیـسمی مەوصـوولە مـەبنیو مەعریفەیە ٥ **اللّذان**: بـۆ دووکەسـی نێرە ٥ **الّذِين**: بۆ سێ کەسو زیاترە لەنێرینە.

لَزَبَ الشَّيْئَ لَزوباً: شتەکە جێگیر بوو

لَزَبَ الشيئُ: شتەکە پتەو بوو.

لَزَبَ الطين: قوڕەکە لینج بوو

لَزَبَ بالشَّيْئِ: بەشتەکەوە نووسا ٥ **لَزَبت العَقْرَبُ فلاناً لَزْباً**: دوپشك بەفلانکەسیەوە دا.

لَزِبَ الطينُ لَزَباً: بەمانا (لَزَبَ)دێ.

لَزِبَ الشَّيْئُ: شتەکە تەنگ بۆوە ٥ کەم بۆوە.

لَزُبَ الشَّيْئُ لزباً ولزوباً: شـتەکە هەنـدێکی چـووە نـاو هەنـدێکیـەوەو تێکـەڵکێش بـوو ٥ **تـلاَزَبَ الشَّيْئُ**: شتەکە کەوتە سەریەك ٥ **اللَّزْبُ**: ڕێگای تەنگ ٥ **اللَّزْبَةُ**: تەنگانەو جورتمو قاتو قڕیو گرانی.

لَزَجَ الشَّيْئُ: شتەکە لینجو لێك کشاوەو مـەطاطی بوو

لَـزِجَ بالـشَّيْئِ: بەشـتەکەوە نووسـا وەگـری بـوو حەزی لـێ کرد ٥ **تَلَزَّجَ الشَّيْئُ**: شتەکە هەندێکی بەهەندێکیەوە نووسا ٥ **تَلَـزَّجَ الطعـامُ أوالطیـبُ**: خواردنەکە یان بۆنەکە لینـجو مـەطاطی تێـك هـاڵابوو ٥ **تَلَـزَّجَ البقـلُ**: گیـاو گژەکـە نـەرم بـوو لێـك هـاڵابوو ٥ **تَلَـزَّجَ شـعر الـرأس**: قـژی سـەر شۆڕابوو باش پاك نـەکرابۆوەو تێك هـاڵابوو ٥ **اللَّزِجَـةُ**: لەزگـە ٥ دەگـوترێ: (رجـل لزجـة): پیـاوێکی لەزگەیـیـە بـەو شـوێنە دا نووسـاوەو جێـی ناهێڵـێ ٥ **اللُّزوجَـةُ**: لینجـیو پێکـەوە نوسانو پەکگرتنی مادەیە، بەجۆرێك بەئاسانی شێوەکەی تێك نەچێو نەگۆڕێ وەکوو قەترانو هـەنگوینو شـتی وا ٥ **لَـزَّهُ**: شـەتەکی دا پێـوەی نووساند.

لَزَّ الشَّيْئَ بالشَّيْئِ: شتەکەی بەشتەکەوە پەیوەست کرد.

لَزَّ الـشَّيْئَ: پارچە شتەکەی لێـك نزیـك کردنـەوە پێکەوەی نووساندن.

لَزَّ البعيرين: دوو حوشترەکەی خستنە پـەنا یـەكو جوتی کردن ٥ (لَزَّ البـابَ): دەرگاکـەی پێوەدا، دایخست.

لَـزَّ فلانـاً بـالرمح: بـەڕمب لەفلانکەسـی دا.

لَزَّ فلاناً الى كذا: فلانكەسی ناچارکرد بۆئەوە ٥ **الَزَّ الشَّيْءَ:** شتەکەی شەتەك دا پێوەی نوساند ٥ **لازَّه:** پێوەی نووساند چەسپاندی ٥ **لَزَّه الله:** خودا بەتەواویی دروستی کرد، هەموو ئەندامەکانی جەستەی هەمئاهەنگی یەکترن و چ کەم و کوڕی تێدا نییە ٥ **التَزَّ بالشَّيْءِ:** بەشتەکەوە نووسا ٥ **تَلَزَّزَ الشَّيْءُ:** شتەکە کۆبوەو پێکەوە نووساو یەکتری گرت ٥ **اللِزَازُ:** پاشکۆڵ و کیلۆنی دەرگا ٥ شمشێری دەرگا ٥ دەگوترێ: (فلان لِزاز خصومة): فلانکەس کان و بنکەی کێشەو نیزاعەو باش دەتوانێ ئیدارەی بکا ٥ **اللُّزُّ:** ئەڵقەی دەرگا ٥ یان شوشەی مەرمەکەب و شتی وا ٥ **اللِزُّ:** لەزگەو نووساوو چەسپاو بەشتەوە ٥ **اللِزَزُ:** کیلۆن و پاشکۆڵی دەرگا ٥ **المِلَزُّ:** کەسێك زۆر توندڕەو بێ لەکێشەو نیزاع دا ٥ دەست قوچاو بێ بەزەحمەت شتێکی لەدەست بێتەوە.

لَزِقَ الشَّيْءَ: بەشتەکەوە نووسا ٥ **الْزَقَه بالشَّيْءِ:** لکاندی بەشتەکەوە، پێوەی چەسپاند ٥ **لازَقَه:** پێوەی نووسا ٥ کارەکەی ئەنجام دا بەبێ ڕێك و پێکی و توندو تۆڵی ٥ **التَزَقَ الشَّيْءُ بالشَّيْءِ:** شتەکە بەشتەکەوە نووسا ٥ **تلازَقَ الشَّيْئان:** دوو شتەکە بەیەکترەوە نووسان ٥ **اللَّزُوق:** دەرمانێکە بۆ چاککردنەوەی برین، برینەکە دەگرێ تاچاك نەبێتەوە بەری نادا ٥ قوماشێکی شاش چنراوە یان قوماشێکی موشەممەعە دەخرێتە سەر برین بۆئەوەی برینەکە پیس نەبێ ٥ **اللِزَاق:** ئەوەی شتی پێ بلکێندرێ بەشتی ترەوە ٥ **اللَّزَاق:** تیپی کاغەزی لەزگە ٥ جۆرە کاغەزێکە مادەیەکی لەزگەیی پێوەیە دەلکێ بەشتی ترەوە ٥ **اللِزْقُ:** بەمانا (اللازِق)دێ ٥ دەگوترێ: (هذا لِزْق هذا): ئەمە نووساوە بەمەوەوە لێی نابێتەوە.

اللَّزْقاءُ: (أذن لزقاء): گوێچکەکە قەراخەکەی بەسەرەوە نووساوە ٥ **اللُّزَقَة:** لەزگە

لَزِمَ الشَّيْءُ لُزوماً: شتەکە جێگیر

لَزِمَ كذا من كذا: ئەمە لەوە پەیدا بوو.

لَزِمَ الشَّيْءُ فلاناً: شتەکەی لەسەر فلان پێویست بوو

لَزِمَ العملَ: بەردەوام بوو لەسەر کارەکەی.

لَزِمَ المريض السريرَ: نەخۆشەکە لەسەر جێگا کەوت

لَزَمَ الغريمَ: قەرزدارەکەی گرت و مۆڵەتی نەدا ٥ **الْزَمَ الشَّيْءَ:** شتەکەی چەسپاند ٥ **الْزَمَ فلاناً الشَّيْءَ:** شتەکەی لەسەر فلانکەس پێویست کرد ٥ **لازَمه:** بەردەوام بوو، یەخەی گرت و بەری نەدا ٥ **لازَمَ فلاناً:** لەگەڵ فلان دا ماچ و مۆچ و چاك و چۆنی کرد ٥ **إلْتَزَمَ الأمرَ او الشَّيْءَ:** کارەکە یان شتەکەی لەسەر خۆی پێویست کرد ٥ **إلْتَزَمَ فلان للدولة:** فلانکەس بڕیاری دا وادەی دا بڕێك پارە بدا بەدەوڵەت لەپای بەکارهێنانی پارچەیەك زەوی دەوڵەت بۆ بەرژەوەندی خۆی ٥ **اسْتَلْزَمَ الشَّيْءَ:** شتەکەی بەپێویست زانی ٥ داخوازی شتەکە بوو ٥ **اللِزامُ:** شتی زۆر پێویست ٥ **اللُّزَمةُ:** دەگوترێ: (رجل لُزَمَةٌ): پیاوێکە خوبەشتێکەوە دەگرێ و وازی لێ ناهێنێ ٥ **المُلازِمُ:** پلەیەکە لەناو پیاوانی سوپاو پۆلیس دا ٥ **الملازِم الأول:** پلەیەکی سوپایە یان پۆلیسییە ٥ **المُلْتَزِم:** سەپان و مەرزێر لەسەر زەوی حکومەت ٥ **المِلْزَمُ:** جەڕو مەنگەنە چ لەئاسن یا لەدار بێ ٥ **المَلْزَمَة:** مەلزەمە؛ بەشێکە لەکتێب هەشت پەڕەیان یان زیاتر.

لَـزَنَ القـومُ لَزنـاً: خەڵکەکە قەرەباڵغییان کـردو پاڵەپەسـتۆیان کـرد ◊ **تـلازن القـومُ**: بـەمانا (لَزنَ)دێ ◊ **الألزن من الزمان**: ڕۆژگاری سەخت ◊ **اللَّـزْن**: تەنگانـەو چـورتم ◊ **لَـسَبَتْهُ العقـربُ ولعوها**: دوپشك پێوەی دا، گەستی

لَسِبَ به لَسَباً: پێوەی نووسا.

لَسِبَ العَسَلَ: هـەنگوینی خـوارد هـەڵی قوڕانـد ◊ **اَلـسَبَهُ عقربـاً**: دوپـشکی ناڕاسـتەکرد بۆنـەوەی پێوەی بدا ◊ **اللَّسوب**: دەگوترێ: (ماترك لَسُوباً): هیچی نەهێشتەوە.

لَسَدَ الفصيلُ امه لَسْداً: بێچووەکە هەموو شیری ناو گوانی دایکەکەی خوارد.

لَسَدَ الشَّيْءَ: شتەکەی هەڵقوڕاند

[illegible]دَ العَسَلَ: هـەنگوینی لـستەوە ◊ **اَلمِلْسَدُ**: بێچووە ناژەڵێك زۆر شیر بخوا.

لَسَّ الشَّيْءَ لَسّاً: شتەکەی لـستەوە ◊ **اَلَسَّتِ الأرضُ**: زەوی یەکەم جار ڕوەکی لـێ ڕوا ◊ **اَلَسَّ النباتُ**: ڕووەکەکـە کـاتی ئـەوەی هـات بدورێتـەوە ◊ **اللُّـسَاسُ**: گیـاو گـژ کـەتازە سـەری لـەزەوی دەرهێنابـێ ◊ **اللَّـسُّ**: یەکـەمجار کەلـەوەڕ پـێ دەگـاو بـەردەمی ئـاژەڵ دەکـەوێ ◊ **اللُّـسُسُ**: کۆلبـەرو حـەماڵی لێـزان ◊ **لَـسَعَتْهُ العَقْـرَبُ**: دوپشك پێوەی دا.

لَسَعَ فلاناً بلسانه: بـەزمانی خـەڵکی ئەزیـەت دا غەیبـەتی کـردن ◊ **اَلْـسَعَهُ عقربـاً**: دوپـشکی ناڕاستەکرد بۆ ئـەوەی پێوەی بـدا ◊ **اَلْسَعَ بين الناس**: ناکۆکی خستە ناو خەڵکەکەوە ◊ **اللَّسَّاعُ**: زمـان پـیس، دەم درێـژ ◊ **اللَّـسْعَةُ**: بـەمانا (اللَّسَّـاع)دێ ◊ **اللَّـسُوع**: ئافرەتێـك مێردەکـەی نـاخۆش بـوێ ◊ **المِلْـسَعُ**: شـارەزاو چاوسـاغی لێهاتوو ◊ **لَسِقَ**: بڕوانـە مـادەی (لَـزق ولـصق) ◊ **اللَّسُوقُ**: لەزگەیە بەشوێنی برینـەوە دەنـرێ تـا چاك نەبێتەوە بەری نادا.

لَسَنَ فلاناً لَسْناً: غەیبەتی فلانی کرد

لَسَنَ اللِّيفَ: توێکڵەکەی شیتاڵ کردەوە

لَسِنَ فلان لَسِناً: فلان زمان ڕەوان‌و فەصیح‌و قسە شـیرن بـوو ◊ **اَلْـسَنَ فـلان**: فلانکـەس فەصـیح‌و زمان ڕەوان بـوو ◊ **اَلْسَنَ فلانـاً قولـه أو رسـالته**: قسەکەی بە فلانکەس ڕاگەیاند ◊ **لاسَنَهُ**: قسەی لەگەڵ دا کرد ◊ **لَـسُنَ فـلان**: فلانکـەس زمـانی خـۆی گەسـت‌و سەرسـام بـوو لەکارەکـە ◊ **لَـسَّنَ الشَّيْءَ**: شتەکەی وەکوو زوبان لـێ کـرد ◊ **تَلَـسَّنَ الجَمْرُ**: پشکۆ ئاگرەکە بڵێسەی لـێ هەڵسا وەکوو زوبـان سـەرەوەی خـۆی باریـك نوانـد ◊ **تَلَـسَّنَ عليّ**: درۆی لەگەڵ دا کـردم ◊ **اللِّسان**: زوبـان ◊ **ذو اللسانين**: فیتنەو دوو زمـان، دوو ڕوو ◊ **لسان الحذاء**: ئەو زیادۆکەی دەکەوێتە ئاستی پشتەپێ ◊ (لـسان الميـزان): زوبانـەی تـەرازو ◊ (لـسان النار): بڵێسەی ئـاگر ◊ دەگوترێ: (طفي لـسان النار): ئاوە بۆ ئەو پارچە غوضروفەیەی بەبنی زمانەوەیـەو لـەکاتی شـت قوتـدان دا بـۆری هەناسە دەگرێ بۆنەوەی خواردنی تێ نەچێ ◊ **لسان الثور**: ڕوەکێکی ساڵانەیە ◊ **لِسان الحمل**: ڕوەکێکی کێوی پزیشکییە تەمەن درێژە ◊ **لِسان العصافير**: جۆرە درەختێکە ◊ (لسان العصفور): جـۆرە مەعکەرۆنەیەکـە پارچـەکانی بـچوکن وەکوو زمانـە چۆلەکە وەهـان ◊ **اللِّسْنُ**: قسەو ئاخـاوتن ◊ زمـان‌و زاراوە ◊ **اللِّسنُ**: هەرشـتێك قەراخەکانی وەکوو قەراخی زمانی لێ کرابێ ◊ **المَلْسُون**: (رجل ملـسون): پیـاوی زمـان شـیرین ◊ قـسە خۆشـی بـێ کـردەوە ◊ **لَـشْلَشَ فـلان**:

فلأنكەس لەكاتی ترس وەفرەی لێ هەڵگیرا ٥ **اللَّشْلَشُ**: پیاوی گورج و گۆڵ و جەستە بچوك.

لَشَأَ فلان: فلأنكەس دوای پلە بەرزبونەوەی نزم كرایەوە ٥ **لاشاء الله**: خودا لەناوی برد.

لَصِبَ الجلدُ باللحم: پێستی بە ئێسقانەوە نووسا لەبەر كزو كۆڵەواری گۆشتی پێوەنەما.

لَصِبَ الخاتمُ في الأصبع: ئەنگوستیلەكە لەپەنجەدا جێگیر بوو، دەرنایە.

لَصِبَ السيفُ في الغمد: شمشێرەكە لەكالان دا ئاخێ بوو ٥ **إلْتَصَبَ الشَّيْئُ**: شتەكە تەنگ بوو ٥ **اللأصِبَةُ**: بیری تەنگەبەرو قوڵ ٥ **اللِّصْبُ**: تەنگەڵان و رێگەی تەنگەبەر ٥ **اللِّصِبُ**: پیاوی رژدو رەوشت نالەبار.

لَصَّ الشَيْئَ: شتەكەی دزی ٥ بەدزی كارەكەی كرد.

لَصَّ البابَ: دەرگاكەی داخست، پێوەی دا.

لَصَّ فلان: فلأنكەس ناوشانی تەسك بوون ٥ یان ددانەكانی جوت بون

لصّت المرأةُ: ئافرەتەكە رانی لێك نزیك بوونەوە ٥ **لَصَّت الجبهةُ**: ناوچاوانی تەسك بوو ٥ **لَصِقَت الشاة**: مەرەكە شاخێكی بۆ پێشەوەو شاخێكی بۆ دواوە بوو ٥ **تَلَصَّصَ فلان**: فلأنكەس دزی كردنی دوبارەو سێبارە كردووە ٥ **اللِّصُّ**: دز ٥ **المَلَصَّة**: (أرض مَلَصَّة): وڵاتێكە دزی زۆرە.

لَصَغَ الجلدُ: پێستی بەئێسقانەوە نووساو وشك بۆوە بەهۆی كزی و لاوازی.

لَصَفَ لونه: رەنگی درەوشایەوە.

لَصَفَ البعيرُ: حوشترەكە دروی خوارد رومكی چقلاوی خوارد ٥ **اللاّصِفُ**: كلی لەچاو رادراو ٥ **اللَّصَفُ**: درەختێكە چقلاوی لەوڵاتانی دەوروبەری دەریای سپی ناوەڕاست گەشەدەكا، گوڵەكانی سپین.

لَصِقَ الشَيْئُ بغيره: شتەكە بەشتی ترەوە نووسا ٥ **ألصَقَ الشَيْئَ بالشَّيْئ**: شتەكەی بەشتەكەی ترەوە نووساند ٥ **لاصَقَه**: پێوەی نووسا ٥ ئەویش بەئەمەوە نووسا ٥ **إلْتَصَقَ بە**: پێوەی نووسا ٥ **تلاصَقا**: بەیەكەوە نووسان ٥ **الإلصاق**: پیتی (الإلصاق): پیتی (ب)ی یە ٥ **الإلْتِصاق**: لەبواری ئەندازیاری دا جۆشخواردن و پێوەلكانی قەبارەیەكە بەقەبارەیەكی تر.ß **الإلْتِصاقية**: (اللغة الإلتصاقية): ئەو زمان و شێوە ئاخاوتنەیە كەبەهۆی وشەی زیادەوە پەیوەندی قسەكان ئەدا بكرێ وەكوو لوغەی ئاجەری و بۆڵۆنی و توركی ٥ **اللاّصوق**: ئەو دەرمان و لەفاف و لەزگە پزیشكییانەی دەخرێنە سەربرین ٥ **اللَّصْقُ**: (هو لَصْقي وبَلصْقي): ئەو بەتەنیشتمەوەیە ٥ هەروا دەگوترێ: (هو بلصق الحائط): ئەو لەپەنا دیوارەكەوەیە ٥ **اللَّصُوقُ**: بەمانا (اللاّصوق)دێ ٥ **اللَّصيق**: مرۆڤی باوك نادیار، هەڵگیراوە ٥ **جارٍ لَصيق**: جیرانی وا كەماڵی بەماڵی تۆوەبێ ٥ **المُلْصَقُ**: مرۆڤی باوك نادیار ٥ باوك نەزاندراو ٥

لَصْلَصَ الشَيْئَ: شتەكەی لەقاند بۆئەوەی دەری بێنێ ٥ **لَصْلَصَ**: زۆری بەمەلاو بەولای خۆی دا روانی ٥ **اللَّصْلاَصُ**: چاوساغی شارەزاو لێهاتوو ٥ **لَصْمَهُ**: توندو تیژی لەگەڵ نواند.

لَطَأَ بالشَيْئ لَطْأً: بەشتەكەوە نووسا ٥ **لَطَأَ فلاناً بالعصا**: بەگۆچان لەفلأنی دا.

لَطِئَ بالأرض: بەزەوییەكەوە نووسا ٥ **لَطِئَت لِسَانُهُ**: زوبانی وشك بوو ٥ **اللاّطِئة**: برینێك ئەوەندە قوڵ بێ بگاتە توێكڵەتەنكەی سەر ئێسقان.

لَطَثَ الشَيْئ: شتەکە خراپ بوو

لَطَثَ فلاناً: شەپلاغەی لەفلان دا.

لَطَثَ فلاناً بحجر: بەردی لەفلانکەس گرت.

لَطَثَ الأمرُ فلاناً: کارەکە لەسەر فلانکەس زۆر گران ٥ تلاطَث القَومُ: خەڵکەکە شەڕە شمشێریان کـرد ٥ بەشمـشێر لەیـەکیان دا ٥ یـان بەمستەکۆڵەو شەپازلە کەوتنەو وێزەی یەکتری ٥ تلاطَثَ الموجُ: شەپۆلەکان تێکیانەوە هاویشت ٥ المَلاَطِثُ: شوێنی جەستە کە زەبری لـێ دەدرێ‌و بـەو هۆیـەوە ئـازاری لـێ پەیـدا دەبـێ ٥ لَطْخَةٌ بكذا: ئەوەی تێهەڵسو.

لَطَخَ فلاناً بسوء: بوختـانی بـۆ فلانکـەس کـرد ٥ لَطَخْتُ فلاناً بأمر قبيح: فلانکەسم تاوانبار کرد بـەکارێکی ناشـیرین ٥ لَطْخَـةٌ: بـۆ زێـدەڕۆیی لەمانای (لَطَخَةُ)دێ ٥ تَلَطَّخَ الشَيْئ بكذا: شـتەکە بـەوە پـیس بـوو ٥ تَلَطَّـخَ فـلان بـأمر قبـيح: فلانکەس بەکارێکی ناشیرینەوە تۆمەتبار کرا ٥ اللَّطْـخُ: شـتی کـەم لەهەرشـتێك بـێ ٥ اللَّطِـخُ: خواردنی پیس (پیسخۆر) ٥ اللُّطْخَةُ: دەگـوترێ: (رجـلٌ لُطخَـةٌ): پیـاوێکی ئەحمـەق‌و گێلـە ٥ اللَّطِـيخُ: ئەحمـەق‌و گێـل ٥ اللَّطـوخ: ئـەوەی لەشتی تر هەڵدەسورێ‌و ڕەنگی دەگۆڕێ.

لَطَسَهُ لَطْساً: بەتەختە دارێکی پان لێی دا

لَطَسَ فلاناً بالحجر: بەردی بەفلان دادا.

لَطَسَ الشَيْئ: شتەکەی وردو هاڕ کرد ٥ شتەکەی پـان‌و پلـیش کـردەوە ٥ لاَطَـسَهُ: تێـی هەڵسو ٥ پێـی ڕەنـگ کـرد. ٥ المِلْطَـاسُ: کـوێن، پێـك، چەکوچـی گـەورە بـۆ شـکاندنی بـەرد ٥ بـەردی گەورە بۆ هاڕینی دانەوێڵە ٥ بەرداش.

لَطَّ الامر: خەریکی کارەکە بوو خۆی پێوە گرت.

لَطَّ بفلان: کەوتە گەڵ فلان.

لَطَّ الشَيْئ: شتەکەی شاردەوە داپۆشی.

لَطَّ الحَقَّ بالباطل: حـەق‌و بـەتاڵی تێکـەڵاو بەیـەك کرد.

لَطَّ عنه الخَبَرَ: هەواڵەی لـێ شاردەوە.

لَطَّ عليه الخَبَرَ: هەواڵەکەی لـێ شاردەوە

لَطَّ السِتْرَ أو الحِجابَ: پەردەکەی دادایەوە

لَطَّ حَقَّهُ وعن حقه: ئینکاریی مافی ئەوی کرد

لَطَّ البابَ: دەرگاکەی داخست.

لَطَّ الشَيْئ: شتەکەی پێوە لکاند.

لَطَّ فلاناً بالعصا: بەگۆچان لەفلانکەسی دا.

لَطَّ فلان: فلانکـەس دەدانـی کـەوتن ٥ أَلَـطَّ الرجـلُ: پیاوەکە توندو تیژ بوو لەکارەکەدا.

الطَّ الأمرَ عليه: کارەکەی لـێ شاردەوە ٥ أَلَطَّ القَبْرَ: گۆڕەکەی بەزەوییەوە تەخت کرد ٥ أَلَطَّ فلانـاً: یارمـەتی فلانکەسـی دا ٥ إلْتَطَّـت المـرأة: ئافرەتەکە خۆی داپۆشی ٥ الْتَطَّتِ المرأةُ بالمسك: ئافرەتەکە بۆنی میسکی لـەخۆدا ٥ تَلَطَّـطَ حَقّـهُ: ئینکاری مافی فلانی کرد ٥ دەشـگوترێ: (تَلَطّـى حَقَّـهُ): بۆئـەوەی پیتـی (ط) سـێ جـار بەپەنایەکەوە نەیەن ٥ اللاَّطّ: پیس ٥ المِلْطـاط: سەرانـسەری کێـو ٥ قـەراخی کێـو ٥ ئـاش ٥ چەقەنەی ئاش ٥ لێواری شیو ٥ قەراخ‌و دەریا ٥ یان ڕێگا بەقەراخ دەریادا ٥ بەربێلاّی خـانوو ٥ ماڵەی سواخکردن‌و گەچکاریی ٥ برینێك بگاتـە مۆخی سەر.

لَطَعَ الشَيْئ لَطْعاً: شتەکەی لستەوە

لَطَعَ الكلبُ أو الذئبُ الماءَ: سـەگەکە یـان گورگەکـە ئاوی خواردەوە.

لَطَعَ فلاناً: شەقی لەپاشەوەی فلانکەس هەڵدا.

لَطَعَ فلاناً بالعصا: بەگۆچان لەفلانکەسی دا.

لَطَـعَ عينـه: مستەکۆڵەی لەچاوی دا ◊ **لَطِعَـتِ الأسْنانُ لَطَعاً**: ددانەکانی داخوران.

لَطِعَـت شـفة الزنجـي: دیـوی نـاوەوەی لێـوی ڕەش پێستەکە (قوله ڕەشەکە) سپی دەنوێنێ.

لَطِعَ الشَيْئَ: شتەکە کزو لاواز بوو.

لِطَعَ الشَيْئَ: شتەکەی لستەوە، خواردی.

لَطَعَ فلاناً: شەقی لەپاشەوەی فلانکەس هەڵدا ◊ **إلْتَطَـعَ الـشَيْئَ**: شـتەکەی لـستەوە، خـواردی ◊ **اللِطْـعُ**: مەلاشو ◊ **اللُطَـعُ**: (رجـل لُطَـعٌ): پیـاوی خوێڕی **اللُطْمَةُ**: هێلکەی کرمی لۆکەیە لەسەر بـەری پەلکـە گـەلا ڕۆی دەکـا ◊ **لَطَـفَ بـه ولـه**: لەگەڵی دا هێواش‌و لەسەرە خۆ بوو.

لَطُفَ الشَيْئُ: شتەکە ناسک‌و جوان‌و لەسەرە خۆ بوو ◊ تـەنک‌و نـەرم بـوو پێچەوانەی ئەستورو خەسـتی ◊ **ألْطَـفَ لـه في القـول**: پرسـیاری لەسـەرەخۆی ناڕاستەکرد ◊ **ألْطَفَ فلانـاً بكـذا**: چاکەی لەگـەڵ فـلان کـرد بـەفلان کـردەوە ◊ **ألْطَـفَ الـشَيْئَ بِجنبِـه**: شـتەکەی بەتەنیـشتیەوە لکانـد ◊ **لاَطَفَـهُ**: چاکەی لەگـەڵ دا کـرد ◊ **لَطَّـفَ الكتابَ**: کتێبەکـەی سوک‌و ئاسان کـرد شوێنە گرانـەکانی ڕون کردنــەوە ◊ **تلاطَــفَ القــومُ**: خەڵکەکە چاکەیان لەگەڵ یەکتر کـرد ◊ **تلاطَـفَ القـومُ في الأمـر**: خەڵکەکـە لەکارەکـەدا لەگـەڵ یەکتر هێدی‌و لەسەرە خۆ بوون ◊ **تَلَطَّفَ للأمر**: بۆکارەکـە هێـدی‌و لەسـەرە خـۆ بـوو ◊ **تَلَطَّـفَ بفـلان**: لەگـەڵ فـلان دا بەهێـدی‌و لەسـەرەخۆ جولایەوە بۆئەوەی نهێنیەکانی لـێ دەربێنـێ ◊ **تَلَطَّـفَ فـلان**: فلانکـەس خوشوعو ترسی پێـوە دیاربوو ◊ **اسـتَلْطَفَ الـشَيْئَ**: شـتەکەی لـەخۆی نزیـك کـردەوە، بەتەنیـشتی خۆیـەوە نوسـاند ◊ **اللُطْفُ**: هێدی و هێمنی، دیاری ◊ **اللُطْفُ**: لوتـف لەلایــەن خــوداوە توفیقــدان‌و پاراســتنی بەندەکانییــەتی لەتێــشکان‌و هەڵخلیــسکان ◊ **اللُطْـفُ في العمـل**: بەهێـدی‌و لەسـەرە خـۆیی ئەنجامـدانی کـار ◊ **اللُطَفَـةُ**: دیـاری ◊ **اللَطيـف**: یەکێکـە لـەناوە جوانـەکانی پـەروەردگار ◊ **اللُطيفَـةُ**: مێینـەی (اللَطيـف) ◊ نـاوە بـۆ قـسەی ناسك‌و عەنتیکە ◊ **اللَواطِف مـن الأضـلاع**: ئـەو پەراســوانەی بــەلای ســنگەوەن ◊ **لَطَمَــهُ**: شەبلاغەی لەکوڵمی دا.

لَطَــمَ الــشَيْئَ بالــشَيْئ: شــتەکەی بەشــتەکەوە نووسـاند، شـتەکەی تێکـەڵاوی شـتەکە کـرد ◊ **لاطَمَـهُ ملاطمـة**: ئـەو دوکەسـە چـەپەوانەیان لەیـەکتر دا، مشتەکۆڵەیان ناڕاستەی ڕوخساری یـەکتر کـرد ◊ **لَطَّمَـهُ**: زۆری مـستەکۆڵە لێـدان ◊ **لَطَّمَ الكتاب**: کتێبەکەی تـەواو کـرد ◊ **إلتطمت الأمواج**: شـەپۆلەکان لێکیـان دا ◊ **الـتَطَمَ القـومُ**: خەڵکەکـە بەمـستەکۆڵە لێکیـان دا ◊ **تلاطمـت الامواجُ**: شـەپۆلەکان لێکیـان دا ◊ **تلاطَـمَ القـومُ**: خەڵکەکە بەمستەکۆڵە لێکیان دا ◊ **تَلَطَّـمَ وجهُـهُ**: دەم‌و چــاوی تــۆزاوی بــوون ◊ **اللَطِيــمُ**: بەمـستەکۆڵە لێـدراو ◊ کەسـێك منـداڵ بـێ‌و بـاوك‌و دایکـی بمـرن‌و هـەتیو بـێ ◊ **اللَطيمـةُ**: قوتوی میسك ◊ هەروا وشەی (اللَطيمة): ناوە بۆ کـاروانی بازرگـانی کـە بارەکانیـان میـسك‌و ئاوریـشم‌و کـاڵای لـەو جـۆرە بـێ ◊ **المُلَطَّـمُ**: خوێڕی‌و خاڵی لەڕەوشتی بەرز ◊ **المَلْطَمُ**: کوڵم، ڕومەت.

لَطَا لَطْواً: پەنای بردە بەر ئەشکەوت‌و بن بـەردو پەناگای کێو.

لَطَى لَطْياً: بەزموییەکەوە نووسا ◊ تَلَطَّى علی العدوّ: چاوەڕوانی پێشەتای دوژمنی کرد ◊ اللَّطَاةُ: زەوی ◊ شوێن ◊ ناوچاوان یان ناوەڕاستی ناوچاوان ◊ دزو جەردە کەلێتەوە نزیك بن ◊ بارگرانیو قورسایی ◊ اللَّطَاةُ: دزو جەردە کەلێت نزیك ببنەوە ◊ المِلْطی والمِلْطاء والمِلْطاةُ: ئەو پەردە تەنکەی نێوان ئێسقانی کاپێژەی سەرو گۆشتەکەیەتی.

لَظَّ بە: لەگەڵی کەوتو لێی جیانەبووەوە.

لَظَّ علیە: پێکێشی لێ کرد.

لَظَّ فلانٌ: فلانکەس دەری کرد ◊ اَلَظَّ بە: بەمانا (لَظَّ)دێ ◊ لەحەدیس دا هاتووە دەفەرموێ: (أَلِظُّوا بیاذاالجلال والإکرام): خۆ بەخوێندنی دوعاو پارانەوەی (یا ذاالجلال والإکرام) بگرنو هەمیشە ئەم ڕستەیە بڵێنو بڵێینەوە ◊ **أَلَظَّ بالمکان**: لەشوێنەکە جێگیر بوو ◊ (أَلَظَّ بفلان): لەگەڵ فلانکەس کەوتو لێی جیانەبوونەوە ◊ أَلَظَّ المَطَرُ: بارانەکە بەردەوام بوو ◊ **لاظَّ فی الحرب** ملاظَّةً ولظاظاً: بەردەوام بوو لەسەر شەڕو وازی لێ نەهێنا ◊ تلاظّوا فی الحرب: سوارەکان یەکتریان ڕاونا یەکتریان هێناو برد ◊ تَلَظْظَتِ الحیّةُ: مارەکە لەبەر زۆر ڕق هەڵسانی سەری خۆی بادا ◊ اللِّظُّ: پیاوی وشکە تەبیاتو توندڕەو ◊ المِلْظَاظُ: بەمانا (المِلْحَاحُ)دێ ◊ واتە کەسێك زۆر پێکێشیو ئیلحاح بکا بۆ شت ◊ المِلَظُّ: تەنگە تاو ◊ المُلِظَّةُ: نامەی پێکێشیو زۆر ئیلحاح تێداکردن ◊ لَظْلَظَتِ الحیّةُ رأسها: مارەکە لەڕق هەڵساویو توڕەیی زۆر سەری هەڵسوڕاند ◊ تَلَظْلَظَتِ الحیّةُ رأسَها: مارەکە لەڕق هەڵساوی خۆی سەری هەڵسوڕاند ◊ اللَّظْلاظُ: پیاوی توند تەبیاتو توند ڕەو ◊ زمان ڕەوانو قسەزان ◊ لَظَیَت النارُ: ئاگرەکە بڵێسەی دا ◊ لَظِیَ النارَ: ئاگرەکەی هەڵگیرساند ◊ إلتظّ فلان: فلانکەس ڕقی هەڵساو وەکوو پشکۆ ئاگر سور هەڵگەڕا ◊ تَلَظَّتِ النارُ: ئاگرەکە هەڵگیرسا بڵێسەی کرد ◊ اللَّظَی: بڵێسەی ئاگر بەبێ دوکەڵ.

لَظَى: ناوێکە لەناوەکانی دۆزەخو (دو بزوێنی ناچنە سەر) هەمیشە دەبێ بێ تەنوین بێ.

لَعَبَ الصَّبِيّ لَعْباً: منداڵەکە لیك لەدەمی هاتە خوار.

لَعِبَ لَعِباً ولِعْباً: منداڵەکە یاری کرد.

لَعِبَ بالشَّيءِ: یاری بەشتەکە کرد.

لَعِبَ في الدين: ئایینی کردە گاڵتەو گرنگی پێ نەدا ◊ لَعِبَتِ الریحُ بالمنزل: ڕەشەباکە مەنزڵو نشینگەکەی سڕیەوە ◊ کوێری کردەوەو ئاسەواری نەهێشت ◊ ألعَبَ الصَّبِيَ: منداڵەکەی والێ کرد یاری بکا ◊ لاعَبَهُ مُلاعَبَةً ولِعاباً: یاری لەگەڵ دا کرد ◊ لَعَّبَ الرَّجُلُ: بەمانا (لَعِبَ)دێ ◊ لَعَّبَ القِرْدَ: یاری بەمەیمونەکە کرد ◊ هەڵی پەڕاند ◊ تَلَعَّبَ فلان: فلانکەس جار دواجار یاری کرد ◊ الأُلْعُبان: کەسێك زۆر یاریی بکا ◊ فێڵ زانو بەپێچو پەنا ◊ الأُلْعُوبَةُ: یاریی ◊ اللُّعَابُ: تف ◊ (لعاب النحل): هەنگوینی هەنگ ◊ (لُعابُ الحَیَّةِ): ژەهری مار ◊ اللُّعْبَةُ: هەرشتێك یاریی پێ بکرێ ◊ نەحمەقو گێل کە گاڵتەچی کەسانی دیکەبێ ◊ نۆرە یاریی ◊ اللُّعَبَةُ: کەسێك زۆر یاریی بکا ◊ اللُّعّابُ: بەمانا (اللُّعْبَةُ)دێ ◊ هەر ئاژەڵو گیانلەبەرێك پیشەی هەڵپەڕینو سەمابێ وەکوو مەیمون ◊ اللَّعُوبُ (إمرأة لَعُوب): ئافرەتێکی دەلالو لارو لەنجەکەرو سوعبەتچییە ◊ المُلاعِبُ: (ملاعب ظلە): باڵندەیەکە لەسارا یاریی لەگەڵ سێبەری خۆی

دەکا ◊ اَلْمَلْعَبُ: یاریگا ◊ ملاعِب الریاح: ئەو شوێنانەی بایان لێوە دێ ◊ المِلْعَبَةُ: کراسی بێقۆڵ منداڵ یاری پێوە دەکا ◊ (فانیلەو شۆرت).

لَعْثَمَ في الأمر: لەکارەکە وەستا ◊ هەڵوێستەی لەسەرکردو لێی وردبۆوە ◊ بەهێواشی ئەنجامی دا.

لَعَجَ الضربُ فلاناً: لێدانەکە ئازاری بەفلانکەس گەیاند ◊ پێستی سوتاند.

لَعَجَ الحُبُّ والشوقُ فؤادَه: سۆزو دڵداری دڵی فلانکەسی پرژاند.

لَعَجَ الهَمُّ في الصدر: خەم لەدەروونی دا تێکیانەوە هاویشت ◊ **العَجَ النارَ في الحَطَبِ**: ئاگری لەدارەکان بەرْدا ◊ **لاَعِجَةُ الأمْرِ**: کارەکەی لەسەر قورس بوو ◊ توشی دڵەڕاوکێی کرد ◊ **العَجَ الرجلُ**: پیاوەکە بەهۆی خەمو خەفەتەوە نەخۆش کەوت ◊ **اللاّعِجُ**: عیشقو سۆزی سوتێنەری ناو دەروون ◊ **لَعَسَهُ لَعْساً**: گەستی ◊ **لَعِسَت الشَفَةُ**: لێوەکە دیوی ناوەوەی ڕەش هەڵگەڕا بوو ◊ **لَعِسَت النَباةُ**: گیاو گژەکە پڕو چڕ بووتێکهاڵاو بەهۆی تیر ئاوییەو ڕەش هەڵگەڕا ◊ **تَلَعَّسَ فلان**: فلانکەس خواردنی خێرا خێراو بەهەڵپە بوو ◊ **اللَّعَسُ**: ڕەشییەکە بەدیوی ناوەوەی لێومیەوەیە ◊ **اللُّعْسَة**: ڕەنگی ڕەش ◊ دەگوترێ: (في شَفَتَيْها لُعْسَةٌ): دیوی ناوەوەی لێوی ڕەشایی هەیە ◊ **اللَّعُوسُ**: دەگوترێ: (ماذقتُ لَعُوساً): هیچ شتێکم نەچەشتووە ◊ **اللَّعْوَسُ**: زۆر خۆرو چڵێس، هەڵپەکەر ◊ **المَلْعوسُ**: (لَحْمٌ مَلْعوسٌ): گۆشتی سوری نەکوڵاو.

لَعَصَ علينا: شتەکەی گرانو ئەستەم کرد لەسەرمان ◊ **تَلَعَّصَ**: بەمانا (لَعِصَ)دێ ◊ **لَعَطَهُ بالنار**: پانەو یان ملی داخ کرد

لَعَطَ فلاناً بحقه: مافی فلانی پاش خست ◊ **مَرَّ لاعِطاً**: ڕوێی بەشێوەی دزە هەڵوێستو خۆی خستە پەنا دیوار یان پەناکێو ◊ **الْعَطَ فلان**: فلانکەس بەبناری کێومکەدا ڕوێی ◊ **اللُّعْطُ**: تاکی (الألْعاط) کە بریتییە لەو هێڵانەی حەبەشەییەکان لەسەر ڕوخساری خۆیان دروستی دەکەن ◊ **اللُّعْطُ**: شوێنی بناغەی خانوو یان بناری کێو ◊ **اللُّعْطاءُ**: مەڕێك کە دەوران دەوری ملی ڕەش بێو باقی جەستەی سپی بێ ◊ **اللُّعْطَةُ**: ڕەشایی کە سوری تێکەڵ بووبێ.

لَعْ: وشەیەکە ناڕاستەی مرۆڤی هەڵەنگوتو دەکرێ ◊ **اَلْعَتِ الأرضُ**: زەوییەکە ڕوەکی هیندوبای رواند ◊ **تَلَعَى العَسَلُ**: هەنگوینە کە پارچەیەکی لێ هەڵدەبری لەبەر لینجییەکەی شۆڕابەکەی درێژ دەبێتەوەو لێك نابێتەوە ◊ (تَلَعَى اللُّعاعَ): هیندوبای خوارد ◊ **اللُّعَاعَةُ**: تاکی (اللُّعاع)ە ◊ لەحەدیس دا هاتووە (إنما الدنيا ساعة، ومتاعها لُعاعة): دونیا ساتێکەو کاڵاکانی تەمەن کورتنو وەکوو ڕوەکی هیندوبا وایە ◊ **اللُّعَاعَةُ**: کەسێك بەنەزانی لەحن دا دادەنێ بۆ گۆرانی ◊ **اللَّعَّةُ**: ئافرەتی خانو مانی داوێنپاکی ناسكو جوانو قسە خۆش.

لَعِقَ العَسَلَ: هەنگوینەکەی لستەوە.

لَعُوق في عمله: لەکارەکەی دا پەلەی کردو گورجو گۆڵ بوو ◊ **اَلْعَقَهُ العَسَلَ**: وای لێ کرد هەنگوینەکە بلێسێتەوە ◊ **اَلْعَقَ النَّسَّاجُ**: جۆلاکە ریسەکەی خاو ڕست زۆری گشت نەڕست ◊ **لَعْقَةُ العَسَلَ**: بەمانا (الْعَقَهُ)دێ ◊ **التَّعِقَ لَوْنُهُ**: ڕەنگی

گۆڕا ◊ **اللُّعَاقُ**: پاشماوەی خواردن لەدەمی خۆراك خۆرەکەدا ◊ **اللَّعْقَةُ**: دەگوترێ: (في الأرض لعقة من ربيع): لەزەوی دا کەمێك تەڕایی هەیە ◊ **اللُّعْقَةُ**: شتی کەم بەئەندازەی پێوانەی کەوچکێك یان لویچێك ◊ **اللَّعْوَقُ**: مرۆڤی کەم عەقڵ، عەقڵ سوك ◊ **اللَّعُوقُ**: هەرشتێك هەڵقوڕێندرێ، بخورێتەوە ◊ **المِلْعَقَةُ**: ئامێرێکە خواردنی پێ دەکرێتە ناو دەم (کەوچك) ◊ **لَعَلَّ**: پیتێکە لەو پیتانەی پێیان دەگوترێ (حرف مشبه بالفعل) بۆ ڕەجاو تەمەنناو مانای تریش دێ ◊ **لَعْلَعَ السَّرابُ**: تراویلکەکە درەوشایەوە ◊ **لَعْلَعَ الرعدُ**: هەور گوڵاندی ◊ **لَعْلَعَ فلان من كل شيئ**: فلانکەس لەهەموو شتێك دەرەنجێ ◊ **لَعْلَعَ العَظْمَ**: ئێسقانەکەی شکاند ◊ **تَلَعْلَعَ من الجوع**: لەبرسان سکی قوڕە قوڕی دێ.

تَلَعْلَعَ في كلأ ضعيف: حوشترەکە لەلەوەڕگای کەم لەوەڕدا سەرە خولەی بوو، بۆئەوەی شتێکی دەست بکەوێ ◊ **تَلَعْلَعَ السرابُ**: تراویلکەکە درەوشایەوە ◊ **تَلَعْلَعَ الكَلْبُ**: سەگەکە لەتینوان زمانی دەرکێشا ◊ **تَلَعْلَعَ العسلُ**: هەنگوینەکە بەهۆی لینجییەوە کەپارچەیەکی لێ هەڵگرت درێژ بۆوەو لێك نەپچڕا ◊ **اللَّعْلاَعُ**: ترسنۆك ◊ **اللَّعْلَعُ**: تراویلکە ◊ گورگ ◊ درەختێکی وڵاتی حیجازە ◊ **اللُّعْلَعَةُ من السراب**: بریسکەی تراویلکە ◊ **لَعْمَظَ اللَّحْمَ**: گۆشتەکەی لەئێسقانەکە بەددانی پێشەوەی پچڕی ◊ **لَعْمَظَ فلان**: فلانکەس چڵێسو خۆرا بوو ◊ **اللَّعْمَاظُ**: کەسێك هەواڵی بێ بناغەو ناڕاستت پێ بڵێ ◊ **اللَّعْمَظُ**: چڵێسو بەهەڵپە بۆ خواردن ◊ **لَعَنَه الله**: خودا لەڕەحمەتی خۆی نائومێدی کرد

لَعَنَ فلاناً: فلانکەسی ڕیسوا کرد ◊ **لاعَنَ الرجل زوجته ملاعنة ولعاناً**: پیاوەکە خۆی لەسزای بوختانکردنی بەژنەکەی ڕزگار کرد بەهۆی لیعانەوە ◊ **لاعَنَ الحاكم بينهما**: دادوەر بڕیاری لیعانی دا لەنێوان ژنو مێردەکەدا ◊ **لَعَّنَهُ**: زۆری لەعنەت لێ کرد.

اِلْتَعَنَ القومُ: خەڵکەکە هەندێکیان لەعنەتیان لەهەندێکیان کرد ◊ **اِلْتَعَنَ فلان**: فلانکەس لەعنەتی لەخۆی کرد ◊ **تلاعنا**: دو مرۆڤەکە هەریەکەیان لەعنەتی لەوی تریان کرد ◊ **تلاعن القومُ**: خەڵکەکە تفو لەعنەتی یەکتریان کرد ◊ **تلاعن الزوجان**: ژنو مێردەکە بەشێوە لیعان ڕاستی داوای خۆیان چەسپاندو داوای ئەوی تری ڕەت کردەوە ◊ **تَلَعَّنَ القَوْمُ**: خەڵکەکە یەکتریان تفو لەعنەت کرد ◊ **اللاَّعِنُ**: دەگوترێ: (أمر لاعِن): ئەمە کارێکە نەفرین ئامێزە دەبێتە هۆی نەفرین کردن ◊ **اللِّعَانُ**: لەشەریعەتی ئیسلام دا ئەوەیە مێرد چوار جار سوێند بخوا کە ڕاستگۆیە لەوەدا کەدەڵێ ژنەکەم داوێن پیسی کردوەو جاری پێنجەم بڵێ نەفرینی خودا لەسەرم بێ ئەگەر درۆبکەم ئەمجا ژنەکە ڕەدی بداتەوەو چوار جار سوێند بخوا کە مێردەکەی بوختانی بۆدەکاو ڕاست ناکا لەداواکەی دا جاری پێنجەم بڵێ نەفرینی خودام لەسەر بێ ئەگەر مێردەکەم ڕاست بکا، بەمەش ژنەکە سزای داوێن پیسی لەسەر لادەدرێو بۆ هەتا هەتایە ئەم ژنو مێردە لەیەکتر حەرام دەبن ◊ **اللَّعْنُ**: (أبيتَ اللَّعْنَ): وشەیەکە کاتی خۆی عەرەب بۆ سڵاو کردن لەپاشاو سەرەك خێڵەکانیان بەکاریان هێناوە ◊ **اللَّعْنَةُ**: بەمانا سزا دێ ◊ دەگوترێ: (أصابته لعنة من السماء): سزای ئاسمان لێی دا ◊ **اللُّعْنَةُ**:

کەسێك ئەوەندە خراپو شەڕانی بێ خەڵك تفو لەعنەتی بکا ٥ **اللَّعِينُ**: شەیتان، نەفرین لێکراو ٥ داوەڵ؛ کەلەناو باخو کشتوکاڵدا هەڵدەدرێ ٥ **المَلْعَنَةُ**: کارێك ببێتە هۆکاری نەفرین کردن لەبکەرەکەی ٥ **أَلْعَى ثدي الأنثى**: مەمکی مێینەکە گۆڕانی بەسەردا هات گەورە بوون شیریان تێدا پەیدابوو ٥ **الأَلْعَاءُ**: جومگەی قامکەکان ٥ **اللاّعِي**: ئەوکەسەی لەهەموو شتێك دەترسێ ٥ **اللاّعِيَةُ**: درەختۆکێکە لەبناری کێودا دەڕوێ گوڵێکی زەردی هەیە ٥ **اللَّعَا**: چڵێسو بەچەپو گوپ ٥ **اللَّعْوُ**: بەدڕەوشت ٥ چڵێسی بەچەپو گوپ ٥ **اللَّعْوَةُ**: سەگ، چڵێسو بەچەپو گوپ ٥ ڕەشایی دەورو بەری گۆی مەمکی ئافرەت ٥ **لَعْوَةُ الجوع**: برسیایەتی زۆر کوشندە. ٥ **كَلْبَةٌ لَعْوَةٌ**: سەگێکە شەڕ لەسەر لاك دەکا ٥ **لَعْوَق**: بڕوانە مادەی (لَعَقَ) ٥ **اللَّعْوَقُ**: بڕوانە مادەی (لَعَقَ).

لَغَبَ فلان: فلانکەس ماندوبوو.

لَغَبَ على القوم: خەڵکەکەی تێك بەردا ومزعی شێواندن.

لَغَبَ القومَ: قسەی ناڕاستی بۆ خەڵکەکە گێڕایەوە.

لَغِبَ لَغباً: ماندوو بوو ٥ **أَلْغَبَهُ**: ماندوی کرد ٥ (أَلْغَبَه السَّيْرُ): ڕۆیشتن ولاخەکەی ماندو کرد ٥ **لَغَّبَتْهُ السَّيْرُ**: ڕۆیشتن ماندوی کرد ٥ **لَغَّبَ الحيوانَ**: ئاژەڵەکەی ڕەتاندو دوری خستەوە تا ماندوی کرد ٥ **لَغَّبَ الأَمْرَ**: سەروکاری ئیشەکەی کردو باش ئەنجامی دا ٥ **اللَّغْبُ**: قسەی پڕو پوچو بێ بنەما ٥ **اللَّغوبُ**: مرۆڤی گێلو نەفامو بێ دەسەڵات ٥ **لَغَدَهُ لَغْداً**: زمانە بچکۆلەی هەنگاوت.

لَغَدَ فلاناً عن حاجته: فلانکەسی لەپێداویستییەکانی مەنع کرد.

لَغَدَ أُذُنَهُ: گوێچکەی ڕاکێشا بۆئەوەی ڕێك بن ٥ **لاغَدَهُ**: دەستی گرتو نەیهێشت بەئامانجی خۆی بگا ٥ **إلْتَغَدَهُ**: بەمانا (لاغَدَهُ)دێ ٥ **تَلَغَّدَ فلان**: فلانکەس رقی هەڵسا ٥ **اللُّغْدُ**: گۆشتوکەی نێوان مەلاشوو لامل.

لَغَزَ اليربوع أجحارَهُ لَغزاً: یەربوعەکە کونەکەی پێچاو پێچ هەڵکۆڵی بۆئەوەی کەدەرپەندیەکی دژی خۆی هێرشی کردەسەر لەلانەکەی دا بتوانێ خۆی رزگار بکا.

لَغَزَ الشَّيْءَ: شتەکەی لەڕوخساری خۆی گۆڕی ٥ **أَلْغَزَ اليربوعُ أجحارَهُ**: بەمانا (لغزها)دێ ٥ **أَلْغَزَ كلامَهُ وفيه**: قسەکەی خۆی پێچاو پێچ کرد ٥ **أَلْغَزَ في يمينه**: لەسوێند خواردنەکەی فێڵی کرد، لەسەر شتێك سوێندی خواردو مەبەستی شتێکی تر بوو ٥ **لاغَزَهُ**: قسەی بەتوێکڵو موعەممای لەگەڵ دا کرد ٥ **لَغَّزَ كلامَهُ**: بەمانا (أَلْغَزَهُ)دێ ٥ (لَغَّزَ في يمينه): لە سوێند خواردنەکەی فێڵی لەکابرای سوێند بۆخوراو کرد ٥ **الأُلْغُوزَةُ**: مەتەڵو موعەمما ٥ **اللُّغَزُ**: کونە زیشك، کونە مشك، کونە یەربوع ٥ مەتەڵو قسەی موعەمما ٥ **اللُّغَّازُ**: ئەوکەسەیە بەخراپە لەخەڵك دەدوێ ٥ **لَغْوَسَ في الأكل**: پەلە پەلی کرد لەخواردن دا ٥ **لَغْوَسَ الطعامُ**: خواردنەکە کاڵو نەکوڵیو بوو پێنەگەیشتبوو ٥ **اللَّغْوَسُ**: کەسێکە خێرا نان بخوا پەلە پەل بکا لەخواردن دا.

لَغَطَ القومُ لَغطاً ولغاطاً: خەڵکەکە کردیانە هاتو هاوارو قیڕەو هەرا.

لَغَطَ القط أو الحمامُ لغيطاً: كوڕ كوڕەكە (قەتێكە) یان كۆترەكە خوێندی ◊ **ألْغَطَ القومُ**: خەڵكەكە هاتو هاوارو قیڕەو هەرایان كرد ◊ **ألْغَطَ القطا أو الحمام**: قەتێكە یان كۆترەكە خوێندی ◊ **لَغَّطَ القومُ**: خەڵكەكە هاتو هاواریان كرد ◊ **اللَّغطُ**: دەنگە دەنگو قیڕەو هەرا.

لَغَفَ فلان لَغفاً: فلانكەس ستەمی كرد ◊ چاوی تێ بڕی.◊ **لَغَفَ الإناءَ**: قاپەكەی لستەوە.

لَغِفَ ما في الإناء: ئەوەی لەقاپەكەدا بوو لستیەوە.

لَغِفَ الطعامَ: خواردنەكەی خێرا خوارد ◊ **الْغَفَ** فلان: بەمانا (لَغَفَ فلان)دێ ◊ **الْغَفَ في السَّيرِ**: لەڕۆیشتن دا پەلەی كرد ◊ بوو بە شەریكە دز ◊ **ألْغَفَ بعينه**: چاوی تێ بڕی ◊ **ألْغَفَ على الرجل**: زۆری قسەی ناشیرین بەپیاوەكە گوت ◊ **ألْغَفَ الصَّبِيُّ لُغَمَةً**: پارویەكی خستە دەمی منداڵەكەوە ◊ **لاغَفَهُ**: هاوڕێیەتی ئەوی كرد ◊ **لاغَفَ المرأةَ**: ئافرەتەكەی ماچ كرد ◊ **تَلَغَّفَ الطعامَ**: بەچنگ خواردنی كردە دەمیەوە ◊ **اللُّغفَةُ**: پارو ◊ **اللَّغيفُ**: تایبەتمەندیی پیاوو دەستو پێوەندەكانی ◊ **اللَّغيفةُ**: پەڵو، حەڵوا، ئاردو ڕۆن تێكەڵ بەیەك بكرێو بكوڵێندرێ ◊ **المُلغفَةُ**: هۆزو بنەماڵەیەك دابو نەریتی دزییان تێدا باو بێ ◊ **لَغْلَغَ طعامَهُ**: خواردنەكەی كردە خواردنی بەپێخۆر ◊ نانی بەڕۆنو پیو و شتی وا خوارد ◊ **اللَّغْلَغَةُ**: ئاخاوتنی ناعەرەبێ قسەو ئاخاوتنێك بەزوبانی عەرەبی نەبێ.

لَغَمَ فلان لَغماً: هەواڵی ناڕاستی دا بە هەڤاڵەكەی.

لَغَمَ المرأةَ: دەمی ئافرەتەكەی ماچ كرد، دەورو بەری دەمی ماچ كرد.

لَغَمَ الجملُ لُغامَهُ: حوشترەكە كەفی چاند.

لَغَمَ فلان لَغماً: هەواڵی لەشتێك دا كەلێی دڵنیا نەبوو.

لُغِمَ بالطيب: بۆنی خۆشی لەدەمو لێوی دا ◊ **ألْغَمَ الذهبَ وما شابَهه**: جیوەو شتی وای تێكەڵ بەئاڵتونەكە كرد ◊ **لَغَّمَهُ بالطيب ونحوه**: بۆنی خۆشی لەدەمو لوتی دا ◊ **لَغَّمَ المكانَ**: شوێنەكەی مین ڕێژ كرد ◊ **تَلَغَّمَ القوم بالكلام**: خەڵكەكە كەوتنە قسەو باسو دەم بادان ◊ **اللُّغام**: كەفی دەمی حوشتر ◊ **اللَّغْمُ**: بۆنی كەم، بۆنی خۆشی كەمو كوڕ ◊ قەصەبەی زوبان ◊ دەماری زوبان ◊ لەرزینی بەتەوژم ◊ شتێكە وەكوو صندوق وایە مادەی تەقینەوەی تێدەكرێو ژێرخاك دەكرێ بۆئەوەی كەسێك بەسەریدا بڕوا بتەقێتەوە ◊ **اللَّغيمُ**: نهێنی ◊ **المَلْغَمُ**: دەمو لوتو دەوروبەری ◊ **إلْغانَّ النَّبْتُ**: ڕوەكەكە درێژ بوو تێكهالا ◊ **الغانَّت الأرض**: زەوی لەوەڕی زۆر بوو ◊ **اللَّغَنُ**: هەڕمتی گەنجی ◊ **اللُّغنُ**: لایەكی ئاڵو كەبەسەر گەرودا دەڕوانێ ◊ **اللَّغْنُونُ**: بەمانا (اللُّغَنُ)دێ ◊ كۆتایی لوت نزیك مەڵاشو.

لَغَا في القول لَغواً: لەقسەكردن دا هەڵەی كرد ◊ دەگوترێ: (لغا فلان لغواً) فلانكەس قسەی پڕو پوچی كردن.

لغا عَنْ الصواب: لەڕێگای ڕاست لای دا.

لغا عَنْ الطريق: لەڕێگە لای دا.

لَغَا الشَّيْئُ: شتەكە پوچ بوو.

لَغِيَ في القولِ لغاً: بەمانا (لغا)دێ.

لَغِيَ بالأمر: حەزی لەئیشەكە بوو.

لَغِيَ بالشَّيْئِ: وەگری شتەكە بوو پێوە لكا

لَغِيَ بالماء والشراب: زۆری خواردو خواردەوە تینوایەتی نەشكا، تێراو نەبوو.

لَغِيَ الطائر بصوته: بالنده‌كه خوێندی ◊ **ألغی الشَّيْءَ**: شته‌كه‌ی پوچ كردەوه ◊ **الإلغاء في النحو**: ئه‌وه‌یه عه‌مه‌لی عامیل لەئه‌فعال القلوب دا پوچ بكه‌یه‌وه دو مه‌فعوله‌كانی مه‌نصوب نه‌كرێن، بۆ نمونه له‌جیاتی ئه‌وه‌ی بڵێی (علمت العلمَ نافعاً) بڵێی (العِلْمُ نافع علمت) ◊ **اللاَغِيَة**: شتێك گرنگی پێ نه‌درێ‌و سودی لێ نه‌بیندرێ ◊ **اللَّغا**: شتێك كه ئیعتباری پێ نه‌كرێ ◊ **اللُّغة**: زمان‌و زاراوه كه گه‌لو نه‌ته‌وه‌یه‌ك مه‌به‌سته‌كانی خۆی پێ ده‌ردەبڕێ ◊ **اللَّغْو**: قسه‌یه‌ك بڕوای پێ نه‌كرێ ◊ **لَغْوَسَ**: بڕوانه (لَغَسَ). ◊ **لَفَأَ** العودَ: شوركه‌كه‌ی سپی كرد.

لَفَأَ اللَّحْمَ عَنْ العظم: گۆشتی له‌ئێسقانه‌كه داماڵی ◊ **لَفأت الريحُ السحاب عَنْ وجه السماء**: ڕه‌شه‌با هه‌وری به ئاسمانه‌وه نه‌هێشت هه‌مووی ڕاماڵی

لَفَأَ فلاناً: غه‌یبه‌تی فلاَنكه‌سی كرد.

لَفَأَ فلاناً حقه: مافی فلاَنكه‌سی دا

لَفَأَ فلاناً بالعصا: به‌گۆچان له‌فلاَنكه‌سی دا.

لَفِيَ الشَّيْءُ لَفَاً: شته‌كه مایه‌وه ◊ **ألفا الشَّيْءَ**: شته‌كه‌ی هێشته‌وه ◊ **إلْتَفَا العودَ**: شوركه دارەكه‌ی سپی كرد ◊ **اللَّفاءُ**: شتی كه‌م ◊ **اللَّفاةُ**: پارچه گۆشت ◊ **اللَّفيئة**: نه‌رمه گۆشت به‌بێ ئێسقان.

لَفَتَ الشَّيْءَ لَفْتاً: شته‌كه‌ی لول دا به‌ڕاست‌و چه‌پ دا بای دا به‌م لاو به‌ولای دادا.

لفت فلاناً عَنْ الشَّيْءِ: فلاَنكه‌سی له‌شته‌كه لادا.

لفت رداءهُ عُنُقَه: چاكی عه‌باكه‌ی هه‌ڵدایه‌و بۆسه‌ر شان‌و ملی.

لَفَتَ الكلامَ: قسه‌كه‌ی له‌زمانی عه‌ره‌بی لادا بۆسه‌ر زمانی ناعه‌ره‌بی.

لَفَتَ الشَّيْءَ: شته‌كه‌ی تێك هه‌ڵدا وه‌كوو چۆن ئاردو ڕۆن تێك هه‌ڵده‌درێ.

لَفَتَ الراعي الماشية: شوانه‌كه كوێرانه له‌ئاژه‌ڵه‌كانی داو لێدانه‌كه‌ی ئاڕاسته‌ی ئاژه‌ڵێكی تایبه‌تی نه‌كرد ◊ زه‌بره‌كه‌ی هاویشت بۆ هه‌موانیان‌و مه‌به‌ستی نه‌بوو ڕێی كامه‌یان ده‌كه‌وێ.

لَفَتَ الريش على السهم: په‌ڕه‌كه‌ی كێزری له‌تیره‌كه شه‌ته‌ك دا.

لَفَتَ الكلامَ: قسه‌ی فڕێ داو مه‌به‌ستی نه‌بوو كێ ده‌گرێته‌وه

لَفَتَ اللحاءَ عَنْ العود: توێكڵه‌كه‌ی له‌شوركه‌كه كردەوه.

لَفَتَ الشَّيْءَ: شته‌كه‌ی فڕێ دایه ته‌نیشتی خۆی.

لَفَتَ فلاناً بالشَّيْءِ: شته‌كه‌ی ڕادەستی فلاَن كرد.

لَفِتَ الرجلُ: پیاوەكه گێل‌و ئه‌حمه‌ق بوو ◊ به‌ده‌ستی چه‌پی كاری كرد نه‌ك به‌ده‌ستی ڕاستی ◊ پیاوەكه ده‌ست‌و مه‌چه‌كی به‌هێزو پته‌و بون ده‌ستی بگاته هه‌رشتێك بای ده‌داو خواری ده‌كاته‌وه.

لَفِتَ التيسُ: نێریه قه‌ره‌كه شاخه‌كانی خوارو خێچ بون ◊ **لَفَّتَ الشَّيْءَ**: شته‌كه‌ی خوار كردەوه ◊ **إلْتَفَتَ الى الشَّيْءِ**: ڕوی وه‌رگێڕا بۆلای شته‌كه ◊ **إلتَفت عنه**: ڕوی لێ وه‌رگێڕا ◊ **تَلَفَّت الى الشَّيْءِ**: به‌مانا (إلتفت)دێ ◊ **اللاَّفِتة**: دروشم، له‌وحه‌یه‌كه له‌دار یان شتی تر یان پارچه قوماشێكه ناوێك یان هه‌ڵوێستێكی له‌سه‌ر ده‌نووسرێ بۆئه‌وه‌ی سه‌رنجی لێ بدرێ ◊ **اللَّفْتُ**: ڕوه‌كێكی كشتوكاڵییه، به‌كاڵی‌و به‌كوڵاوی ده‌خورێ ◊ قه‌راخ‌و ته‌نیشتی شت ◊ **اللَّفوت من النساء**: ئافره‌تێك زۆر به‌ملاو

بەولادا بڕوانێ ٥ ئافرەتێك چاو بەدەرەوەبێ‌و چاوەڕوانی ئەوەبێ مێردەکەی لێی بێ ئاگابێ‌و چاو بڕکێ‌و دڵداری لەگەڵ پیاوی تر بکا ٥ اللّفيتة: پەڵوی توند ٥ المُتَلَفِّتَةُ: ئێسقانی لای ژووری ئەستۆ کە نووساوە بەسەرەوە ٥ الفَجَ فلان: فلانکەس بەزەوییەوە نووساو لەجێگادا کەوت ٥ الفَجَ فلاناً: وای لەفلانکەس کرد پەنابەری بۆداواکردن لەکەسێك کەشیاوی شت لێ داواکردن نییە ٥ اسْتَلْفَجَ فلان: بەمانا (ألْفَجَ)دێ ٥ فلانکەس لەترسا بێ هۆش بوو ئاگای لەخۆنەما ٥ اللَّفَجُ: زەلیلی‌و گەردنکەچی.

اللَّفْحُ: ڕێڕەوی لافاو ٥ لَفَحته النار أو السمومُ: ئاگر یان بای سەموم لەدەم‌و چاوی داو سوتاندی.

لَفَحَ فلاناً بالسيف لَفحاً: بەهێواشی شمشێری لێ دا ٥ اللَّفحُ: گەرما ٥ اللُّفَّاحُ: ڕوەکێکی بەتەمەنە ژەهراوییە پزیشکی یە ٥ لَفَحَهُ على رأسه: بەگۆچان لەسەری دا.

لَفَخَ البعيرَ: بەپاژنە پێی لەدواوەی حوشترەکەیەوە ژەنی‌و هەڵینگی دا.

لَفَظَ بالكلام: ئاخاوتنی کرد ٥ (لفظ بالشَّيْ): شتەکەی گوت.

لَفَظَ الرجلُ: پیاوەکە مرد.

لَفَظَ الشَّيْ من فيه رمَى به: شتەکەی فڕێ دا ٥ التَّلَفُّظُ: ئاخاوتن ٥ چەند شەپۆلێکی هەوایە سەرچاوەکەی گەروە بەشەکانی ناودەم‌و قورگ ئەو هەوایە دەگۆڕن‌و دەیکەنە دەنگ لەقەبارەی پیت‌و وشەدا ٥ اللاَّفِظَةُ: دەریا ٥ ئەو باڵندانەی بێچووەکانیان بەخێو دەکەن خواردنیان دەکەنە ناو دەندوکیانەوە لەچیکڵدانەی خۆیانەوە خواردن دێننە دەرەوە بۆ بێچووەکانیان ٥ اللُّفاظُ: ئەوەی تف بدرێتەوە ٥ اللُّفَاظَةُ: بەمانا (اللُّفاظُ)دێ ٥ باقی ماندەی شت، بنکڕ ٥ اللَّفْظُ: بەمانا (اللُّفاظ)دێ ٥ قسەی گوتراو.

اللَّفيظ: بەمانا (اللُّفاظ)دێ ٥ المَلْفَظُ: ئەو قسانەی لەدەم دێنە دەر.

لَفَعَ الشَّيْبُ رأسَهُ: پیری هەموو قژی سەری گرتەوە ٥ لَفَعت النارُ فلاناً: ئاگر هەموو جەستەی فلانی داگرت ٥ لَفَّعَ الشَّيْبُ رأسَهُ: پیری هەموو سەری گرتەوە ٥ لَفَّعَ رأسَهُ: سەری داپۆشی ٥ لَفَّعَ المرأةَ: ئافرەتەکەی بەخۆوە گوشی.

التَفَعَ بالثوب: جەستەی خۆی بەقوماش داپۆشی ٥ التَفَعَت الأرضُ: زەوییەکە سەوزایی‌و ڕوەکی خشت بوو ٥ تَلَفَّعَ فلان: فلانکەس پیری هەموو جەستەی گرتەوە موی سەرو ڕیشی هەمووی سپی بوو ٥ تلفَّعَ بالثوب: بەقوماش خۆی داپۆشی ٥ (تَلَفَّعَ الشجر بالورق): درەختەکە بەگەڵا خۆی داپۆشی ٥ تَلَفَّعت الحربُ بالشَّر: شەڕ هەموو ناخۆشی‌و کارەساتەکانی گرتنەوە هەمووی تێدابوون ٥ تَلَفَّعَت النار: ئاگرەکە بڵێسەی دا ٥ اللِّفَاعُ: ئەوەی جەستە دادەپۆشێ‌و دەکرێتە پۆشاکی ٥ اللِّفاعَةُ: فەقیانەی کراس یان هەر پارچە قوماشێك کە بەزێدە بەکراسەوە بلکێندرێ ٥ اللَّفيعَةُ: بەمانا (اللِّفاعَةُ)دێ ٥ المِلْفَعَةُ: هەر پۆشاکێك سەرانسەر جەستە داپۆشێ ٥ لفَّتِ الأشجار لَفّاً: درەختەکان تێکچرژان ٥ لَفّت في الأكل: زۆر جۆر خواردنی تێکەڵاو بەیەك کردن‌و ئامادەی کردن بۆخواردن ٥ لَفَّتَ الشَّيْ بالشَّيْ: شتەکەی خستە پەنایەك‌و پێکەوەی لکاندن ٥ شتەکانی خستنە پەنایەك‌و کۆی کردنەوە ٥ لَفّتَ الميتَ في أكفانه: کردومکەی خستە ناو کفنەکانیەوە ٥ لَفّتَ الكتيبتين: دوکەتیبە سەربازەکەی لەشەڕدا تێکەڵ بەیەك کردن.

لَفَّ فلاناً حَقَه: فلاّنكەسی لەمافی خۆی مەنع كرد.

لَفَّ فلان لَفَفاً: فلاّنكەس تەمبەلّو فونگران بوو ٥ لاڵ بوو زمانی گیراو بەتەمبەڵی قسەی بۆكران

لَفَّ في الأكل: خواردنی جۆراو جۆری زۆری تێكەڵ بەیەك كردن

لَفَّ فلان: فلاّنكەس شادەماری دەستو مەچەكی خواربوو، دەستی لەكار كەوت ٥ فلاّنكەس لەبەر قەڵەوی هەردو ڕانی لێك نزیك بوونەوە

لَفَّ الشَجَرُ لَفّاً: درەختەكە تێك چرژاو پرو چربوو ٥ الفّ فلان رأسه: فلاّنكەس سەری خۆی خستە ژێر پۆشاكەوە.

ألَفَّ الطائِرُ رأسَه: باڵندەكە سەری خۆی خستە ژێر باڵیەوە ٥ **لافَّ القومُ القومَ**: خەڵكەكە تێكەلاّوی قەومی تربوون ٥ **لافَّ الصَّقْرُ الصيدَ**: هەڵۆكە دەورەی نێچیرەكەی داو خستیە ژێر چنگی خۆیەوە ٥ دەشگوترێ: (لافَّ الطيارُ طائرة عدوّه): تەیارە چیەكە تەیارەی دوژمنی خستە خوار خۆیەوەو وای لێ كرد بتوانێ قەزفی بكا ٥ **لَفَّفَهُ**: بۆ زێدە ڕۆیی لەمانای (لَفّه)دێ ٥ **إلْتَفَّ الشَّيئُ**: شتەكە كۆبوّوەو چووە ناویەكەوە ٥ دەگوترێ: (إلْتف الشجر بالمكان): درەختەكان لەوشوێنە زۆر بونو شوێنەكە یان تەنگەبەر كرد ٥ **إلتفَّ بثوبه**: پۆشاكەكەی لەبەر خۆ كردو خۆی پێ داپۆشی ٥ **إلْتَفَّ عَلَيْهِ القومُ**: خەڵكەكە لەسەری خڕبوونەوە ٥ **إلْتَفَّ الغلامُ**: كوڕەكە ریشی پڕ بووە ٥ **تلاَفّوا**: تێكەلاّو بوون ٥ **تَلَفَّفَ في ثوبه**: كراسەكەی لەبەركرد لەخۆیەوە پێچا ٥ **تَلَفَّفَ القوم عَلَيْهِ**: خەڵكەكە لێی كۆبوونەوە ٥ **الإلتفاف**: (الإلتفاف الزهري): لەبواری زانستی ئیحیادا ناوە بۆ حاڵەتو چۆنیەتی پەڕە گوڵەكان لەناو خونچەكەیان دا پێش پشكوتن ٥ **الألَفُّ**: دەمارێكە لەمەچەكی دەست دایە ٥ **التلافيف**: دەگوترێ: (في أرضهم تلافيف من عشب): لە زەویو زاریان دا گیاو گژی تێكهالاّو زۆرە ٥ پارچەو كۆمەلە ڕوەكی كەم ٥ **اللّفافةُ**: ئەو قوماشەو لەفافەی قاچی پێ دەپێچی ٥ پەردەو توێكڵی سەر خونچەی گوڵە ٥ جگەرەی پێچراوە ٥ پەردەیەكە حەبلی مەنەویو هێلكە گون دادەپۆشێ ٥ **اللُّفُ**: باخی تێكچرژاو ٥ **اللِفُّ**: تاقمو كۆمەڵو چینو توێژ ٥ **اللِفَاء**: ئافرەتێك سمتو كەفەڵی گەورەو گۆشتن بن ٥ باخو دارەستانی چڕو پڕ ٥ **اللّفّةُ**: (حديقة لَفّةٌ): باخێكی چڕو پڕە، دەشگوترێ: (جاء القوم بلفَهِمْ): خەڵكەكە بەهەموو چینو توێژەكانیانەوە هاتن ٥ **اللّفيف**: خەڵكی كۆبۆوە لەهۆزو نەتەوەی جیاجیا ٥ یان كۆمەڵگای تێكەڵ لەهەموو جۆرە مرۆڤێك ٥ وشەی (اللّفيف): لەبواری عیلمی صەرف دا بەوشەیەك دەگوترێ دوو حەرفی عیللەی تێدابن ٥ وەكوو (طِوي وعی) ٥ **المِلَفُّ**: لیفەو بەتانی ٥ دۆسییەیەك چەند ئەوراقو نوسراوی تێدا ڕەزمەكرابن ٥ **الملفوف**: پێچراوە، یاپراخو دۆلّمە.

لَفَقَ الثوبَ: لكی قوماشەكەی بەلاكەی تریەوە دوری ٥ دەشگوترێ: (لفق بين ثوبين):

لفق الأمْرَ: هەوڵی بۆ كارەكەداو بۆی نەكرا.

لَفَقَ فلان: فلاّنكەس هەوڵی كارەكەی داو بۆی نەكرا.

لَفِقَ الشَّيئَ: شتەكەی گرت، زانی، ئەنجامی دا ٥ دەشگوترێ: (لَفِقَ يفعل كذا): دەستی پێكردو خەریكی ئەوكارەیە ٥ **لَفّقَ فلان**: فلاّنكەس داوای كارێكی كردو هەوڵی دا ئەنجامی بداو بۆی نەكرا ٥ **لَفَّقَ الشُقّتين**: دو پارچەكەی لێكدانو

پێکیەوە دورین ٥ لَفَقَ الحدیث: قسەی هەڵبەستو بەشتی بێ بناغەو پوچ رازاندیەوە ٥ تلافَقَ القومُ: خەڵکەکە کارو باریان رێكو پێك هات ٥ تَلَفَّقَ مابینهما: نێوانیان رێك بوو ٥ تَلَفَّقَ بە: پێی گەیشت ٥ التِّلْفَاق: دووپارچە قوماش بەیەکەوە بدورێن ٥ اللِفَاقُ: بەمانا (التِلْفاق)دێ ٥ اللَّفّاق: کەسێك بەمئاواتو ئامانجی خۆی نەگا ٥ اللِّفْقُ: پارچەیەك، لایەك لەدوو شتی پێکەوە لکێنراو.

اللَّفْقَان: دوو پیاو حاڵو ومزعیان پێکەوە باش بێ ٥ لَفْلَفَ فی ثوبه: خۆی لەقوماشەکەیەوە پێچا ٥ لَفْلَفَ فلان: فلانکەس زمانگیراو بوو بەناخۆشی قسەی بۆدەکرێن ٥ لَفْلَفَ فلان: زۆری لەخواردن کۆڵیەوە زۆر لێی ورد بۆوە ٥ تَلَفْلَفَ بثوبه: خۆی بەقوماشەکە داپۆشی ٥ اللَّفلاف: (رجل لَفْلاَفٌ): پیاوێکی لاوازو زەعیفە ٥ اللَّفْلَفُ: بەمانا (اللُّفلاَفُ)دێ ٥ لَفَاه حَقَّهُ: مافی ژێر پێ خست

لَفَا اللَّحْمَ عَنْ العظم: گۆشتەکەی لەئێسقانەکە داماڵی ٥ أَلْفَاه: دەستی کەوت، توشی بوو ٥ تَلافى الشَّيْئَ: فریا شتەکە کەوت ٥ کەمو کوڕیەکانی پرکردنەوە ٥ التَّلافي: تۆڵە سەندنەوە ٥ اللَّفي: شتی فرێدراو ٥ اللَّفَاءُ: هەمووشتێکی هیچو پوچو بێ نرخ ٥ لَقَّبَهُ بكذا: بەو نازناوە ناساندی ٥ تلاقَبَ القومُ: خەڵکەکە نازناویان بۆیەکتر دانا ٥ تَلَقَّبَ بكذا: نەومبوو بەنازناوی ئەو ٥ اللَّقَبُ: نازناوێکە دوای ئیسمی یەکەم دادەنرێ بۆناساندن ٥ یان بۆ رێزلێنان یان بۆ سوکایەتی پێکردن ٥ لَقِحَتْ الناقةُ: حوشترەکە کەڵی گرت، تۆماوی کەڵەکەی پێکەوت ٥ لَقِحَت الحربُ أو العداوة: شەڕ هەڵگیرسایەوە ٥ أَلْقَحَت الشجرةُ: درەختەکە پەلو پۆی دەرکردن ٥ أَلْقَحَت الفحلُ الناقة: کەڵەکە حوشترە مێینەکەی ئاوس کرد ٥ کەڵی دا ٥ أَلْقَحَ النخلةَ: دراخورماکەی موتوربە کرد ٥ أَلْقح بینهم شراً: بوو بەهۆکاری نانەوەی شەڕ لەنێویان دا ٥ لَقَّحَ النخلةَ: دارخورماکەی تەلقیح کرد ٥ لَقَّحَ جسم الإنسان أو الحیوان: جەستەی مرۆڤەکەی کوتا بەدەرزی دەرمانی دژە نەخۆشی کردە ناو لەشیەوە ٥ تَلاَقَّحَ فلان علی فلان: فلانکەس دەستدرێژی کردە سەر فلان شتێکی پاڵ دانەکردبووی نەگوتبووی ٥ استلقَحَتِ النخلةُ: دارخورماکە کاتی موتوربەکردنی هاتووە ٥ اللِّقاحُ: تۆماوی کەڵ ٥ ئاوی نێرینە ٥ ئەو تۆوەی درەختو ڕوەکی پێ موتوربە دەکرێ ٥ اللَّقاحُ: تۆماوی حوشترە نێرەو ئەسپ ٥ یان تۆماوی هەر نێرینەیەکی تر ٥ اللَّقاحِیةُ: لەبواری پزیشکی دا ئەو تەفاعولو هەستکردنە ومرزییە یە کەجەستە بەهۆی هەواوە لەموتوربەبوونی ڕوەکەکانەوە بۆی دێ ٥ اللَّقَحُ: کەڵگرتن ٥ دەگوترێ: (إمرأة سریعة اللَّقح): ئافرەتێکە زوو سکی دەبێ.

اللِّقْحَةُ: حوشتری شیردەری شیر زۆر ٥ المُلْقِحُ مِن الرجال: پیاوی بەزرۆیێت، پێچەوانەی نەزۆکی ٥ لَقَسَهُ لَقْساً: عەیبی لێ گرت ٥ لَقِسَتْ نفسُهُ الی الشَّيْئ لَقْساً: نەفسی کێشی کرد بۆ لای ئەو شتەو سور بوو لەسەر بەدەستهێنانی ٥ لَقِسَتْ نفسُه من الشَّيْئ: نەفسی لەو شتە بێزراو ڕەتی کردەوە.

لَقِسَ بە: پێی وریا بۆوە ٥ لاقَسَهُ: عەیبی لی گرت، نازناوی ناشیرینی بۆدانا ٥ تلاقَس القومُ: خەڵکەکە جوێنیان بەیەکتر دا ٥ تَلَقَّسَتْ نفسُه من الشَّيْئ: نەفسی لەشتەکە تەنگ بوو ٥

اللاّقِسُ: گرویێیی ◊ **اللَقِسُ**: کەسێك عەیب لەخەڵك بگرێو نازناوی ناشیرینیان بۆدابنێ

لَقِصَ الشَّيْءُ جِلْدَه: شتەکە پێستی سوتاند.

لَقِصَ فلان: فلاّنکەس دڵتەنگ بوو ◊ **إلْتَقَصَ الشَّيْءَ**: شتەکەی هەڵگرت ◊ **اللَقِصُ**: شەڕەنگێزو شەڕانی ◊ زۆربڵێو چەقەچەناو.

لَقَطَ الشَّيْءَ: شتەکەی لەسەر زەوی هەڵگرتەوە.

لقط الطائرُ الحَبَّ: باڵندەکە دانەوێڵەی لێرەو لەوێ بەدەندوك هەڵگرتەوە.

لَقَطَ العِلْمَ من الكتب: زانیاری لەم کتێبو لەو کتێب کۆکردەوە.

لَقَطَ أصول الشَّعَر: بەموکێش مووەکانی هەڵکێشان.

[illegible]: وێنەی دیمەنەکەی گرت ◊ **لاقطه**: بەرامبەریی کرد ◊ کەوتە بەرامبەری ◊ **إلْتَقَطَ الشَّيْءَ**: بەمانا (لقطه) دێ ◊ دۆزیەوە (فلان يلتقط كلام الناس) فلانکەس قسەی خەڵك کۆدەکاتەوە، سیخوڕیو جاسوسی دەکا ◊ **تَلَقَّطَ الشَّيْءَ**: شتەکەی لێرەو لەوێ گردکردەوە ◊ **الألْقاط**: کۆمەڵە مرۆڤێك کەلەهەمەتیومەچەو خوێڕی پێکهاتووە ◊ **قوم ألقاط**: گەل و نەتەوەیەکی پەرتەوازبوون ◊ **اللاّقِطُ**: ئەو کەسەی گوڵە گەنمو پاشەڕۆك کۆدەکاتەوە ◊ **اللاّقطة**: دەگوترێ: (لكل ساقطة لاقِطة) بۆ هەموو شتەفڕێدراو و نەویستراوێك هەڵگرەوەیەك هەیە ◊ یان هەر قسەیەك بگوترێو لەدەم بێتەدەر گوێچکەیەك هەیە دەیبیستێو بڵاوی دەکاتەوە ◊ **اللُقاط**: ئەو گوڵە گەنمو شتەیە دەبنە پاشەڕۆكو یەکێکی تر کۆیان دەکاتەوە دەیانچنێتەوە ◊ **اللِّقاط**: کۆکردنەوەی گوڵەگەنمو شتی وا، پاشەڕۆك کۆکردنەوە ◊ **اللُقاط**: ئەو گوڵە گەنمانەی کۆدەکرێنەوە لەپاشەڕۆك دا ◊ **اللُقاطَةُ**: ئەوەی لەناو زەوی دا بچندرێتەوە ◊ شتی فڕێدراو بۆئەوەی هەرکەسێك بیەوێ هەڵی بگرێتەوە ◊ **اللَقَطُ**: هەر دەنکە دانەوێڵەی ڕژاو دەنکە میوەی بەربۆوە ◊ پارچە زێڕو زیو لەناو کانەکەیان دا ◊ **اللُقْطَةُ**: دیمەنێك لەفیلم کە بەجیا بگیرێ ◊ **اللُقَطَةُ**: هەرشتێك فڕێدرابێو بتەوێ هەڵی بگریەوە ◊ لە جیۆلۆجیدا بریتییە لەپارچە زێڕێك پڕبەدەست بێ یان زیاتر بێ لەکان دا بدۆزرێتەوە ◊ **اللَقِيطُ**: منداڵی فڕێدراو کە نەزاندرێ باوکی کێیە ◊ **اللَقيطة**: پیاوی خوێڕیو بێ ڕێز ◊ هەروا ناوە بۆ ئافرەتی چەتیومو نارەسەن ◊ **المِلقاة**: موکێش ◊ مقاشی بچوك بۆ هەڵگرتنەوەی شتی وردیلە ◊ **المِلْقَطُ**: بەمانا (المِلقاط) دێ ◊ **المُلْتَقَطُ**: کان ◊ مەبەستو مەتڵەب.

لَقَعَ الشَّيْءَ لَقْعاً: شتەکەی فڕێ دا.

لَقَعَ فلاناً بعينه: فلاّنکەسی بەچاوی هەنگاوت.

لَقَعَ بالكلام: بەقسە زاڵ بوو بەسەری داو بۆڕی دا.

لَقَعَ فلاناً: ڕەخنەی لەفلان گرت ◊ **اللُقَعَة**: کەسێك هەرقسەی هەبێو کردەوەی نەبێ ◊ **اللُقّاعُ**: مێشە سەوزە کە ئادەمیزاد دەگەزێ ◊ **اللُقّاعَةُ**: گێلو ئەحمەق ◊ **المِلْقاعُ**: ئافرەتی دەمدرێژو جنێو فرۆش.

لَقِفَ الشَّيْءَ لَقْفاً ولقفاناً: خێرا شتەکەی لول داو قوتی دا ◊ پڕی دایەو تێکیەوە پێچا ◊ **لَقَّفَ الفرسُ في عَدْوِهِ**: ئەسپەکە لەغاردان دا پێکۆڵی کرد ◊ **لَقَّفَ فلاناً الشَّيْءَ**: شتەکەی بۆ فلاّنکەس هاویشت بۆ ئەوەی خێرا لولی داو قوتی دا ◊ **لَقِفَ الطعامَ**: خواردنەکەی قوت دا ◊ **إلْتَقَفَ الشَّيْءَ**: شتەکەی خێرا گرتو پێچایەوە ◊ **تَلَقَّفَ**

الشَّيْئَ: بەمانا (**إِلْتَقَفَهُ**) دێ ◊ دەگوترێ: (تَلَقَّفَ الكلامَ من فمه) خێرا قسەکەی لەدەم وەرگرتەو قۆزتیەوە ◊ **تَلَقَّفَ الطعام**: خواردنەکەی قوت دا.

لَقَّ عَيْنَهُ بەبەری دەستی لەچاوی دا؛ شەبلاغەی لەچاودا ◊ **اللَّقُّ**: کەندرێ ناو زەوی ◊ پیاوی زۆر بلێو چەقەچەناو ◊ **اللَّقَّاقُ**: (رجل لقاق بقاق) پیاوێکی زۆر بلێو چەقەچەناوە ◊ **لَقْلَقَ اللَّقْلاقُ**: لەقلەقەکە قرانی ◊ **لَقْلَقَتِ الحية**: مارەکە شەویلەی جولاندو زمانی دەرهێنا ◊ **لَقْلَقَ لسان فلان**: زوبانی فلانکەس هەدانادا هەمیشە لەجولەو قسەکردندایە ◊ **لَقْلَقَ نَظَرَهُ**: خێرا چاوی کەوتنە ڕوانینو شتەکانی بەسەرکردنەوە ◊ **لَقْلَقَ الشَّيْئَ**: شتەکەی جولاند ◊ **اللَّقْلاقُ**: لەقلەق: باڵندەیەکی قاچو ملو دەندوک درێژەو دەندوکی سوورە ◊ **اللَّقْلَقُ**: بەمانا (**اللَّقْلاقُ**) دێ ◊ هەروا بەمانا زوبان دێ ◊ **اللَّقْلَقَةُ**: گێرانی زوبان ◊ دەنگی بەرزو نزمو پرپێچو پەنا.

لَقَمَ الطريقَ: دەمی ڕێگاکەی گرت.

لَقِمَ الشَّيْئَ: شتەکەی خێرا خوارد ◊ **أَلْقَمَهُ الطعامَ**: وای کرد خواردنەکەی قوت بدا ◊ **لَقَّمَهُ الطعامَ**: بەمانا (أَلْقَمَهُ) دێ ◊ **إِلْتَقَمَ الشَّيْئَ**: شتەکەی قوت دا ◊ **تَلَقَّمَ الشَّيْئَ**: شتەکەی بەخێرایی خوارد ◊ **التِّلْقامُ والتِّلْقامَةُ**: پاروی زۆر یان پاروی گەورە ◊ (پاروزل) ◊ **اللَّقَمُ**: ڕێگای ئاشکرا ◊ دەگوترێ: (خذ هذا اللَّقَمَ) ئەم ڕێگا ڕاستە بگرەو بەری مەدە ◊ **اللُّقْمَةُ**: پارو، ئەو برە خواردنەیە مرۆڤ ئامادەی دەکا بۆئەوەی بیخاتە ناو دەمیەوەو قوتی بدا.

لَقِنَ فلان لَقَناً ولقانةً: فلانکەس عاقڵو زیرەك بوو.

لَقِنَ المعنى: لەماناکە حاڵی بوو ◊ **لَقَّنَهُ الكلامَ**: قسەکەی بەگوێ دادا بۆئەوەی بیڵێتەوە ◊ **لَقَّنَ الممثل على المسرح**: لەسەر شانۆکە ئەکتەرەکەی فێری قسەکردن کرد ◊ بەدەنگی نزم ئەکتەرەکەی دەرس دادا ◊ **لَقَّنَ المحتضرَ**: لەلای نەخۆشەکەی لەگیانەڵادایە زیکری خودا (لا إله الا الله)ی دووبارەو سێبارە کردەوە بۆئەوەی نەخۆشەکەش یادی خودا بکاو شایەتومان بێنێ ◊ **لَقَّنَ الميتَ**: تەلقینی مردووەکەی کرد ◊ **تَلَقَّنَ الشَّيْئَ والكلام**: لەشتەکە حاڵی بوو ◊ فێری قسەکە بوو ◊ **اللَّقَنُ**: لەگەن دەست شۆر؛ قاپێکی بن تەسکی سەربڵاوە ◊ **اللَّقِنُ**: تێگەیشتووە ◊ **المُلَقِّنُ**: تەلقین دادەر (مەلای تەلقین خوێن) ◊ ئەوکەسەی لەسەر شانۆ تەلقینی ئەکتەر دەکاو بۆخۆی دەرناکەوێ ◊ **لَقاهُ الله لَقْواً**: خودا توشی نەخۆشی شەویلە خواربوونی کرد.

لُقِيَ لَقْوَةً: توشی نەخۆشی شەویلە خواربوون بوو ◊ **اللَّقْوَةُ**: نەخۆشییەکە توشی دەموچاو دەبێو شەویلە خواردەبێ ◊ هەروا ناوە بۆ هەڵۆو باز کە بەگورجی نێچیر دەگرێ ◊ **لَقِيَهُ**: پێشوازی لێ کرد توشی بوو.

لَقِيَ فلان رَبَّهُ: فلانکەس مرد ◊ **أَلْقى الشَّيْئَ**: شتەکەی فڕێ دا ◊ **ألقى الله الشَّيْئَ في القلوب**: پەروەردگار ئەو شتەی خستە دڵەکانەوە ◊ **ألقى القرآن**: قورئانی نازڵ کرد ◊ **ألقى المتاعَ على الدابة**: کاڵاو شتومەکەکانی خستە سەر پشتی وڵاخەکە ◊ **ألقى عَلَيْهِ القولَ**: قسەکەی بەسەردا خوێندەوە فێری کرد ◊ **ألقى اليه بالاً**: دڵی دایە شتەکەو گوێی بۆ گرت ◊ **ألقى اليه خيراً**: پیاوەتی لەگەڵ دا کرد ◊ **ألقى اليه السلام**: سڵاوی لێ کرد ◊ **لاقاه**: تووشی بوو،

چاوپێکەوتنی لەگەڵ دا کرد ◊ **لاقى الله**: گەڕایەوە بۆلای خودا بۆ حیسابو لێکۆڵینەوە ◊ **لاقى بين الرجلين**: دوو پیاوەکەی یەکخستنەوە ◊ **لَقّاهُ الشَّيْءَ**: شتەکەی واڵێ کرد توشی بێ ◊ **إلْتَقَيا**: ئەو دوو کەسە یان ئەو دوو تاقمە توشی یەکتر بوون ◊ **إلتقى الشيئان**: دوو شتەکە بەیەك گەیشتنو کۆبوونەوە ◊ بەرامبەری یەك بوون ◊ **إلتقى الشَّيْءَ**: توشی شتەکە بوو ◊ **لاقيا**: توشی یەکتر بوون ◊ **تَلَقَّتِ المرأةُ**: ئافرەتەکە ئاوس بوو، سکی بوو ◊ **تَلَقّى الشَّيْءَ**: توشی شتەکە بوو ◊ **تَلَقّى العلم عَنْ فلان**: زانستی لەفلانکەس وەرگرت لەلای ئەو فێری خوێندن بوو ◊ **إستلقى على ظهره**: لەسەر پشتی نوست ◊ **الأُلْقية**: ئەو لەغەزو موعەممایانەن کەزەینی بەرامبەری پێ تاقی دەکەیەوە ◊ **التّلاقي**: (يوم التلاقي) ڕۆژی قیامەت ◊ **التِّلْقاءُ**: چاوگی (لَقِيَ)یە دەگوترێ: (يسرني تلقاؤك) پێم خۆشە بتبینم، بینینی تۆ دڵخۆشم دەکا ◊ دوایی ئەم وشەیە بۆ زەرفی مەکانیش بەکارهێنراوە، گوتراوە: (توجّه تِلقاءَ النار) ◊ **اللّقى**: شتێك لەبەر کەمبایەخی فڕێدرابێ ◊ هەروا ناوە بۆ شتی هەڵگیراو ◊ **اللّقاءَةُ من الطريق**: ناوەڕاستی ڕێگا ◊ **اللّقِيُّ**: شوێنی بەیەك گەیشتن ◊ (هما لَقِيان) ئەو دوانە بەیەك گەیشتن ◊ **المَلْقى**: کۆزو لانەی حەیوانە کێوی کەلەترسی ڕاوچی خۆی تێدا حەشار دەدا ◊ **المُلاقي**: دیوی ناوەوەی وانێکی ئافرەت ◊ دەگوترێ: (إمرأة ضيقة الملاقي) ئافرەتێکە وانێکەکەی تەسکە ◊ **المُلْقى**: زبڵدان؛ شوێنی شت لێ فڕێدان ◊ **المُلَقّى** (رجل مُلَقّى): پیاوێکە تەجرەبە کراوەو هەمیشە بەڵاو کارەسات توشی دێن ◊ **لَكَأَهُ بالسَّوط**: بەقامچی لێی دا.

لَكَا فلاناً: هەموو مافی فلانکەسی دایەوە.

لَكِيَ بالمكان لَكاً: لەو شوێنە مایەوە ◊ **تَلَكّا عَلَيْهِ**: لەسەری وەستا ◊ تەمبەڵی کردو وەستا ◊ **لَكَنَهُ**: بە مستەکۆڵە لێی دا، یان شەقی تێهەڵدا.

لَكِثَ الوَسَخُ عَلَيْهِ رِبَه: چڵك پێیەوە نووسا ◊ **اللُّكاثُ**: بەردی بریسکەدارو لوس ◊ **اللُّكاثِيُّ**: پیاوی پێست سپی زۆر سپی پێست ◊ **اللَّكَثُ**: شیرو ماست کەبەلێواری قاپو مەنجەڵەوە ڕەق دەبێو دەمێنێتەوە.

لَكِدَ الشَّيْءُ بفيه: شتەکە بەدەمو لێویەوە گەمرەیان بەست

لَكِدَ فلان: فلانکەس بەخێڵو چروك بوو ◊ **لاكَدَ الغُلَّ**: لەگەڵ زنجیرو پێوەندەکەدا گونجا ◊ **لاكَدَ قَيْدَهُ**: بەپێوەندەوە ڕۆیی، پێوەندەکە نەیهێشت خێرا بڕوا ◊ **لاكدَ فلان فلاناً**: فلانکەس لەگەڵ فلانکەس کەوتو لێی جیانەبوەوە ◊ **إلْتَكَدَهُ**: لەگەڵی کەوتو لێی جیانەبوەوە ◊ **إلْتَكَدَ بِه**: پێوەی لکا، چووە گەڵێنەو ◊ **تَلَكَّدَ الشَّيْءُ**: شتەکە پێکەوە نووسا ◊ **تَلَكَّدَ به الوَسَخُ**: چڵکی پێوە نووسا ◊ **تَلَكَّدَ فلان**: فلانکەس گۆشتی پتەو بوو ◊ **الأَلْكَدُ**: پیاوی خوێڕیو هەتیو مچە ◊ **المِلْكَدُ**: ئامێرێکە وەکوو سندۆڵ شتی پێ ورد دەکرێ ◊ **لَكَزَهُ لَكْزاً**: مستەکۆڵەی لەسنگی دا ◊ **لاكَزَهُ**: ئەو دوو کەسە یەکتریان بەر مستەکۆڵە دا ◊ **تلاكزا**: ئەو دوو کەسە یەکتریان بەر مستەکۆڵە دا ◊ **اللَّكازُ**: پینەیەکە دەخرێتە ناو دڕاویەکە ◊ **المُلَكَّزُ**: زەلیلو سوالکەری دەرکراو لە دەرگاو کۆڵان. ◊ **لَكَمَهُ لَكْماً**: مستەکۆڵەی لێ دا.

لَكَعَ فلان: فلان خواردیو خواردیەوە.

لَكَعَ الصَّبِيُّ: منداڵەکە قونگەجوڵەی کرد لەکاتی شیر خواردندا.

لَكَـعَ الرجل الشاةَ: پیاوەکە بەبەری دەستی لەگوانی مەڕەکەی دا بۆئەوەی شیر بدا ◊ **لَكَعَتِ العقربُ**: دووپشك بەفلانکەسیەوە دا.

لَكَـعَ الرجلَ: قسەی ناشیرینی بەگوێچکەی پیاوەکەدا دا.

لَكِعَ: بەدخو بوو، خوێڕیو بەدکار بوو ◊ گێلو ئەحمەق بوو.

لَكِعَ عليه الوسخ: چڵکی پێوە نووسا.

لَكُعَ: بەدخوبوو بەدکار بوو ◊ گێلو ئەحمەق بوو ◊ **لَكَاعِ**: لەسەر کێشی (فَعَالِ) بۆ جنێودان بەئافرەت بەکاردێ ◊ **اللُّكَعُ**: خوێڕیو هەتیومچە لەبانگ کردن دا ◊ هەروا وشەی (لُكَعُ) بەمانا گێلو ئەحمەق دێ ◊ بەمانا لاڵە پەتەو زمانگیراو دێ ◊ بەمانا منداڵی بچکۆلە دێ ◊ **اللُّكَعَةُ**: ئافرەتی گێلو پڕوپوچ ◊ **المَلْكَعانُ**: وشەی جنێو ئامێزە ناڕاستەی پیاو دەکرێ واتە: خوێڕی، سەرسەری ◊ **لَكَّه لَكّاً**: بەهەموو دەستی پشتەملەیەکی پیاکێشا مستەکۆڵەیەکی دا لەپاشی شانی لەپشتە ملی.

لَكَّ الشَّيْءَ: شتەکەی تێکەڵاو کرد.

لَكَّ اللحمَ: گۆشتەکەی لەئێسقان داماڵی ◊ **إلْتَكَّ**: چووە ناو یەکەوە ◊ دەگوترێ: (إلْتَكَّ العَسْكَرُ) سەربازەکان خڕبوونەوە، تێکچڕژان ◊ **إلْتَكَّ في حُجَّتِهِ**: لەبەڵگە هێنانەوەدا تەمبەڵ بوو ◊ **إلْتَكَّ في كلامه**: لەقسەکردنی دا هەڵەی کرد ◊ **اللُّكَاكُ**: پاڵەپەستۆو زەحمەتدانی یەکتری ◊ **اللَّكُّ**: پشتی گۆشتن و پتەو ◊ ڕەنگێکی سورە لە دورگە خۆرهەڵاتیەکانی هیند دا بڕی مێش و مەگەز دەری دەدەن و لەسەر گەڵای هەندێ درەخت دا دەمێنێتەوە، ئەم مادەیە لەناو مادەی کحول دا دەتوێتەوە، جۆرە ڕۆنێکی لێ پێك دێ بۆ چەورکردنی دارو تەختە بەکاردێ ◊ لەبواری ژماردن دا لەلای ئێرانیەکان و هیندیەکان و یەمەنییەکان ناوە بۆ ژمارەی سەدهەزار، ئێستا هەندێ کەس بەکاری دێنن بۆ ژمارەی دە ملیۆن ◊ **اللُّكَيْكُ**: پشتی گۆشتن و پتەو ◊ **لَكَمَهُ لَكْماً**: بەهەموو دەستی مستەکۆڵەی لێ دا.

لَكَمَ السيلُ عُرْضَ الجبل: لافاوەکە لەپانتایی کێوەکەدا زەوییەکەی دادڕی ◊ **لاكَمَهُ مُلاكَمَةً**: ئەو دوو پیاوە بەمستەکۆڵە کەوتنە وێزەی یەکتری یەکتریان بەر مستەکۆڵە دا ◊ **تلاكما**: بەمستەکۆڵە دووپیاوەکە لێکیان دا.

إلْتَكَمَ: شەپۆلەکان تێکیانەوە هاویشت ◊ **المِلْكَمُ**: (رجل مِلْكَمٌ) پیاوێکی مستەکۆڵە وەشێنەو مستەکۆڵەی توند دەوەشێنێ یان زۆر مستەکۆڵەی لێ دەدا ◊ **المُلاكَمَةُ**: جۆرە وەرزشێکی جەستەیە یاریکەرەکان بە مستەکۆڵە لەیەکتر دەدەن ◊ **المُلاكِمُ**: کەسێك پیشەی وەرزشی مستەکۆڵە بێ.

لَكِنَ فلان: فلانکەس زمانی گیراو لاڵ بوو ◊ نەیتوانی بەزوبانی عەرەبی قسەبکاو زوبانی زکماکی نەبوو ◊ **تلاكَنَ في كلامه**: زمانی خۆی خوار کرد بەشێوەی ناڕەوان قسەی کرد بۆئەوەی هاوڕێکانی بێنێتە پێکەنین.

لَكِيَ به لَكىً: کەوتە گەڵی و لێی جیانەبۆوە تێیدا مایەوە ◊ دەگوترێ: (لَكِيَ بالمكان) لەشوێنەکە مایەوە ◊ **لَمَّاهُ لَمْأً**: هەمووی هەڵگرت ◊ دەشگوترێ: (ما يَلْمَأُ فَمَهُ بكلمة) هەرچی وشەی ناشیرین هەیە بەدەمی دا دێو دەیلێ هیچ

بەلایەوە مەبەست نیە ٥ اَلْمَأ عَلَیْهِ: کۆنترۆلی کرد، هەمووی داگیر کرد ٥ اَلْمَأ اللّصُ علی الشَّيْءِ: دزەکە شتەکەی دزیو بردی ٥ اَلْمَأ عليّ حَقِّي: مافی خۆم لێ زەوت دەکاو دانی پیانانێ ٥ اَلْمَأ بِما فِي الجَفْنَةِ: ئەوەی لەسوێنەو تەشتەکەدا بوو هێشتیەوە بۆ خۆی هەڵی گرت.

اَلْمَأَت الدَّوابُ المكان: ئاژەڵەکان شوێنەکەیان چۆڵ کرد ٥ تَلَمَّأَتِ الأرضُ بـه وعليـه: زەوی دایپۆشی، شاردیەوە ٥ تَلَمَّأَ بِما فِي الجفنة: ئەوەی لە سوێنەو تەشتەکەدا بوو هێشتیەوە بۆ خۆی ٥ اَلمَلْمُوءَةُ: شوێنی دەستکەوتنی شت ٥ داوی ڕاوکەر.

لَمَجَ الشَّيْءَ لَمْجاً: شتەکەی خوارد.

لَمَجَ الصَّبِيُّ أُمَّهُ: منداڵەکە شیری دایکی خوارد.

لَمَّجَ فلاناً: زەلاتەو موقەبیلاتی دایە فلانکەس بۆئەوەی پێش نانخواردن پێیانەوە خەریك بێ ٥ تَلَمَّجَ فلان: فلانکەس پێش نانخواردن زەلاتەو موقەبیلاتی خوارد ٥ تَلَمَّجَ بالطعام: خۆی بەخواردنەکەوە خافلاند ٥ اللَّمَاجُ: کەمترین خواردن ٥ اللَّمِجُ: (رجل لَمِجٌ) پیاوێکی چڵێسە زۆری حەز لەخواردنو خواردنەوەیە ٥ اللُّمْجَةُ: ئەو زەلاتەو موقەبیلاتەی پێش نانخواردن مرۆڤ خۆی پێوە دەخافڵێنێ ٥ اللُّمُوجُ: بەمانا (اللُّماجُ) دێ ٥ اللَّمِيجُ: چڵێسی، زۆر خۆر.

لَمَحَ البَصَرُ: بینینی گەیشتە شتەکە ٥ چاوی ڕوانییە شتەکە ٥ دەگوترێ: (لَمَحَهُ بصره) بەچاوی بینی.

لَمَحَ اليه: بەدیتنێکی بێ هێزەوە چاوی پێکەوت ٥ یان تیلەی چاوی دایە اللَّمّاحُ: بازی زیرەك ٥ اَلْمَحَ الشَّيْءَ واليه: بەچاوی کزو دیتنی لاواز شتەکەی بینی ٥ یان بەدزییەوە سەیری شتەکەی کرد ٥ اَلْمَحت المرأةُ من وجهها: ئافرەتەکە وای کرد ڕوخساری ببینرێ ٥ لامَحَهُ مُلامَحَةً: بەدزییەوە بۆی ڕوانی، تیلەی چاوی دایە ٥ اِلْتَمَحَهُ: بەچاوی کزەوە سەیری کرد ٥ دەگوترێ: (اُلتُمِحَ بَصَرُهُ) چاوی بینایان نەما ٥ الألْمَحِيُّ: کەسێك زۆر بڕوانێو هەوڵی دیتن بدا ٥ اللّامِحُ: دەگوترێ: (فلان لامِحُ عِطْفَيْهِ) فلانکەس زۆر بەخۆی دەنازێو خۆی پێ گرنگە ٥ اللَّمْحُ: دەگوترێ: (لأرينك لَمْحاً باصراً) شتێکی ئاشکراو نمایانت پێ نیشان دەدەم ٥ بەزۆری ئەم ڕستەیە بۆ هەڕەشە بەکاردێ ٥ اللَّمْحَةُ: سەیرکردنی بەپەلە، چاو پێدا خشاندنێك ٥ اللَّمّاحُ: زۆر ئاشکرا ٥ دەگوترێ: (هو أبيض لَمّاح) ئەو زۆر سپییە ٥ المَلامِحُ: شکلو شێوەی دەمو چاو یان لێکچون لە هەموو ئاکارو ڕەفتاردا ٥ لَمَزَهُ لَمْزاً: لێی دا، پاڵی پێوەنا ٥ عەیبی لێ گرت ٥ بەچاو ئاماژەی بۆکرد، چاوی لێ داگرت ٥ بەسەری ئاماژەی بۆکرد، لێوی لێ داگرت ٥ سرتەیەکی بۆ کرد.

لَمَزَ الشيبُ فلاناً: پیری لەفلانکەسدا دیاریدا ٥ لامَزَهُ: بەلەغەزو موعەمما قسەی لەگەڵدا کرد ٥ اللُّمَزَةُ: عەیبگر لەخەڵك بەزۆریی ٥ بۆ ئافرەت دەگوترێ: (لَمّازة) ٥ لَمَسَهُ: دەستی لێدا.

لَمَسَ المرأةَ: لەگەڵ ئافرەتەکە جوتبوو ٥ لامَسَهُ ملامسة ولماساً: دەستی لێ دا ٥ لامسَ المرأةَ: لەگەڵ ئافرەتەکە جوتبوو ٥ اِلْتَمَسَ الشَّيْءَ: داوای شتەکەی کرد ٥ تَلَمَّسَ الشَّيْءَ: جار دواجار داوای شتەکەی کرد ٥ الإلْتِماسُ: داواکاریی ٥ داواکردن ٥ لەبواری قانونی (المرافعات)دا ڕێگەی تانەدانە لەبڕیاری کۆتایی لەبەرچەند هۆیەك و داوا لەو دادگایە دەکرێ کە بڕیارەکەی دەرکردوە چاو بەبڕیارەکەدا بگێڕێتەوە ٥

اللاَّمِسُ: دەگوترێ: (إمرأة لاتردُّ يَدَ لامس) ئافرەتێکە دەستی کەس ناگێڕێتەوە بێ ڕەوشتە داوێن پیسە ◊ (فلان لايَرُدّ يد لامِس) فلانکەس هیچ بەرگرییەکی تێدا نیە ◊ **اللِّمَاسَةُ**: پێداویستی نزیك ◊ **اللُّمَاسَةُ**: بەمانا (اللماسَة) دێ ◊ **اللَّمْسُ**: یەکێکە لە هەستە زاهیرەکان بریتیە لەهێزێك لەرەگو ڕیشاڵەکانی جەستەدا بەهۆیانەوە هەست بە ساردیو گەرمیو تەڕیو وشکیو گەورەییو بچوکیو ئەو شتانە دەکرێ ◊ **اللَّمْسَةُ**: یەکجار دەست لێدان ◊ (اللَّمسة الأخيرة) چاوپێداخشاندنی کۆتایی کاری فەننیو شتی وا ◊ **اللَّمُوسُ**: زۆڵو زۆڵەزا ◊ کەسێك باوکی نەزانراوبێ ◊ **اللَّمِيسُ**: ئافرەتی نەرمو شل ◊ **المُلْتَمَسُ**: لەبواری مورافەعات دا بەو کەسە دەگوترێ: داوای چاو پێداخشاندنەوەی بڕیاری کۆتایی دادوەر دەکرێ لەدژی ◊ **المُلْتَمِسُ**: ئەو کەسەیە داوای چاو پێداخشاندنەوەی بڕیاری کۆتایی دادوەر دەکا.

لَمَصَ العَسَلَ وَ شِبْهَهُ لَمْصاً: قامکی خستە ناو هەنگوینەکە یان دۆشاوەکەوە هەندێکی لێ هەڵگرتو خواردی.

لَمَصَ فلاناً: لاسایی فلانکەسی کردەوە ◊ **اَلْمَصَ** الشَّجَرُ: درەختەکە ئەوەندە نەرمە ئاژەڵ دەتوانێ گەڵاکەی بخوا ◊ **اَلْمَصَ** الكَرمُ: دارمێوەکە ترێیەکەی گەیی نەرم بوو ◊ **اللاَّمِصُ**: ڕەزەوان ◊ **اللَّمْصُ**: حەلوا ◊ **اللُّمْصُ**: بەمانا (اللِّمَصُ) دێ ◊ **اللَّمُوصُ**: درۆزنی فێڵباز ◊ غەیبەتکەر، غەیبەتچی.

لَمَظَ فلان لَمْظاً: دەستی بەناو خواردنەکەدا گێڕاو پاروبژێری کرد.

لَمَظَ الماءَ: بەقەراخی زوبانی ئاوەکەی خواردەوە ◊ **اَلْمَظَهُ**: ئاوی کردە سەرلێوی ◊ **اَلْمَظَ** فلاناً على فلان: فلانکەسی لەفلانکەس پڕکرد لەڕقو کینە ◊ **لَمَظَهُ** كذا: ئەوشتەی دەرخوارد دا ◊ **لَمَّظَ** فلاناً من حقه: بەشێکی زۆر کەمی دا بەفلان لەمافی خۆی ◊ **إلْتَمَظَ** بشفتيه: لێوی خستە سەر لێویو فیتوی لێ دا ◊ فوی کرد، پسکەپسکی کرد ◊ **إلْتَمَظَ** بالشيئ: خۆی لەشتەکە وەرهێنا ◊ **إلْتَمَظَ** الشَّيْئَ: شتەکەی خوارد ◊ **تَلَمَّظَ** فلان: بەمانا (لَمَظَ) دێ ◊ **تَلَمَّظَ** بذكره: ڕەخنەی لێ گرت ◊ **تَلَمَّظَت** الحية: مارەکە چزوی دەرهێنا ◊ دەگوترێ (شرب الماءَ لِماظاً): ئاوەکەی بەقەراخی زوبانی خواردەوە ◊ **اللُّماظَةُ**: پاشماوەی خۆراك لەناودەم دا ◊ **اللُّمْظَةُ**: پارچە ڕۆن ◊ گلمتکە ڕۆن بەئەندازەی گوێزێك ◊ **المُتَلَمِّظُ**: دەم بەزەردەخەنە.

لَمَعَ البَرْقُ والصُبْحُ وغيرهما: بروسکەکە چەخماخەی دا، بەیانی ڕوناك بوو؛ ڕوناکایی لەئاسۆوە بڵاوبۆوە.

لَمَعَ بالشيئ: شتەکەی برد.

لَمَعَ بثوبه وبيده وسيفه: بەپارچە قوماشەکە ئاماژەی کرد یان بەدەستی یان بەشمشێرەکەی ئاماژەی کرد.

لَمَعَ الطائر بجناحيه: باڵندەکە لەکاتی فڕین دا باڵی لێکدان.

لَمَعَ فلان ألبابَ: فلانکەس لەدەرگاکەوە دەرکەوت.

لَمَعَ الشَّيْئَ: شتەکەی فڕێ دا ◊ **اَلْمَعَ** بثوبه وبيده وسيفه: بەمانا (لَمَعَ) دێ ◊ **اَلْمَعَ** بالشيئ وعليه: شتەکەی دزی ◊ **اَلْمَعَ** بما في الإناء من الطعام والشراب: چی لەقاپەکەدا بوو لەخواردنو

خواردنــەوە بــردی ◊ أَلْمَعَ الطــائر بجناحيــه: باڵندەکە لەکاتی فڕین دا باڵی لێکدان ◊ أَلْمَعَت الناقة بذنبها: حوشترە مێینەکە کلکی هەڵبڕی تا بزانــدرێ کــە کــەڵی گرتــووە ◊ أَلْمَعَت الأنثــى: مێینەکــە بێچوی ناوسکی جوڵایــەوە ◊ أَلْمَعَت الأرضُ: زەوی پەڵەپەڵــەی گیاوگــژی تێــدا دەرکــەوت لــەوەڕی زۆر بــوو ◊ لَمَّعَ النَّسيجَ: چندراوەکەی نەخشاندو ڕەنگاوڕەنگ چنی ◊ لَمَّعَ الشَّيْءَ: شتەکەی واڵی کرد ڕەنگ بداتەوە ◊ إلْتَمَعَ البرقُ وغيره: بروسکەکە چەخماخەی دا، ڕوناکی خستەوە ◊ إلْتَمَعَ الشَّيْءَ: شتەکەی دزی ◊ أُلْتُمِعَ لَوْنه: ڕەنگی گۆڕا ◊ تَلَمَّعَ البرقُ وغيره: بروسکەکە چەخماخەی دا، ڕوناکی خستەوە ◊ تَلَمَّعَ الشَّيْءَ: شتەکەی دزی ◊ الأَلْمَعُ: زیرەکو وریاو دوربین ◊ الأَلْمَعيّ: بەمانا (الأَلْمَعُ) دێ ◊ قسەخۆشو سوعبەتچی ◊ التَّلْميعُ في الخيل: ئەومیە ئەسپەکە خاڵی جۆراوجۆری پێوەبن ◊ بەڵەك بێ ◊ هەر ڕەنگێك بەجەستەوە بێ‌و لەرەنگەکەی تر نەچێ ◊ اللاّمِعُ: بروسکەی ڕوناککەرەوە ◊ اللامِعَة: مەڵاشوی منداڵ لەکاتی ساوایی دا ◊ اللَّمَاعُ: دەگوترێ: (ذهبت نفسه لماعاً) خودی شتەکە پارچە پارچەو وردەوردە فەوتا ◊ اللُّمْعَةُ: کۆمەڵە مرۆڤ ◊ نەرمو شلی جەستەو درەوشاوەیی‌و جوانی ◊ ڕەشایی دەوران دەوری گۆی مەمك ◊ اللَّمّاعَةُ: دەشتو سارای کاکی بەکاکی کە تراویلکە تێیدا بدرەوشێتەوە ◊ مەڵاشوی منداڵ لەکاتی ساوایی دا ◊ اللَّموعُ: هەڵۆی گورج‌و گۆڵ لەڕفاندنی نێچیرەکەی دا ◊ المُلَمَّعُ: (خدّ مُلَمَّعٌ) کوڵمی لوس‌و درەوشاوە ◊ المِلْمَعُ: (مِلْمَعا الطائر) دووباڵی باڵندە کە باڵندەکە لێکیان دەدا ◊ المُلْمِعَةُ: دەگوترێ: (أرض مُلمِعَةُ) زەوییەکە تراویلکە تێیدا دەدرەوشێتەوە ◊ المُلَمَّعُ: (فرس مَلَمَّعٌ) ئەسپێکی بەڵەکە ◊ المُلَمَّعَةُ: (أرض مُلَمَّعة) بەمانا (مُلمِعَة) دێ ◊ اليَلْمَعُ: هەورەبروسکەی بێچاو پێچ ◊ شمشێرو کڵاو و خودەو زرێ ◊ اليَلْمَعيّ: مرۆڤی زیرەك‌و زەین تیژ.

لَمَقَ لَمْقاً: سەیری کرد.

لَمَقَ فلاناً: چەپەوانەی لەدەم‌و لوتی فلانکەس دا.

لَمَقَ عينه: مستەکۆڵەی لەچاودا ◊ بەدەست لەچاوی دا.

لَمَقَ الشَّيْءَ: شتەکەی کوژاندەوە، نووسیەوە ◊ تَلَمَّقَ: پێش نانخواردن زەلاتەو موقەبیلاتی خواردو خۆی پێوە خافلاندن ◊ اللَّماق: خواردن‌و خواردنەوەی کەم؛ پاروە خواردنێك قومە ناوێك.

لَعَقُ الطريق: پانتایی‌و ناوەڕاستی ڕێگا ◊ اليَلْمَقُ: کەوای ناو هاخندراو و پۆشاکی لەو جۆرە ◊ بەفارسی پێی دەگوترێ: (یەڵمە).

لَمَكَ العجينَ: هەویرەکەی شل کرد ◊ تَلَمَّكَ فلان: فلانکەس شەویلەی خۆی جوڵاندن بەنان خواردن یان قسەکردن ◊ اللُّماك: کل‌و شتی وا کەچاوی پێ جوان دەکرێ ◊ اللَّمْكُ: بەمانا (اللُّماكُ) دێ ◊ اللَّميكُ: چاو ڕێژراو ◊ لَمْلَمَ الشَّيْءَ: شتەکەی کۆکردەوە ◊ لَمْلَمَ الحجرَ: بەردەکەی خڕهەڵدا کردی بەهەڵمات ◊ اللَّمْلَمُ: سوپای زۆرو کۆبۆوە ◊ اللُّمْلُومُ: کۆمەڵ‌و تاقم‌و پێڕ ◊ المُلَمْلَمُ: (رجل مُلَمْلَمٌ) پیاوی تێکسمڕاو (شعر ململم) قژی چەورکراو ◊ المُلَمْلَمَةُ: دەگوترێ: (کتيبة مُلَمْلَمَة) دەستە سەربازی گردەوەبوو.

لَمَّ الشَّيْئَ لَمّاً: شتەکەی چاك‌و خێرا کۆکردەوە ٥ دەگوترێ: (لَمَّ اللهُ شَعْثَهُ) خودا کاروباری بۆ ڕێك‌و پێك‌و کۆکراوە کرد ٥ خزم‌و کەس‌و کاری دوورە وڵاتی بۆ گرکردنەوە.

لَمَّ بفلان: هاتەلای فلانکەس‌و بوو بە میوانی.

لَمَّ فلانٌ: فلانکەس توشی جۆرە شێتییەك هات ٥ **اَلَمَّ الشَّيْئُ**: شتەکە نزیك بۆوە ٥ **اَلَمَّ بالقوم وعليهم**: هاتەلای خەڵکەکەو ماوەیەکی کورت لایان مایەوە ٥ **اَلَمَّ بالمعنى**: مانای شتەکەی زانی ٥ **اَلَمَّ بالطعام**: زۆری خواردنەکە نەخوارد ٥ **اَلَمَّ بالأمر**: زۆر لەکارەکەدا قوڵ نەبۆوە نەچووە بنج‌و بناوانی ٥ **اَلَمَّ فلان**: فلانکەس تاوانی بچوکی ئەنجام دا ٥ یان لەگوناهی بچوك نزیك کەوتەوە ٥ **اَلَمَّ الغلامُ**: کوڕەکە نزیکە بالغ بێ‌و پێ بگا ٥ **اَلَمَّت النَّخْلَةُ**: خورماکە خەریکە بەرەکەی شیرین ببێ‌و پێ بگا ٥ **اَلَمَّ الشَّعْرُ**: قژی سەری لەنەرمایی گوێچکەی تێپەڕین ٥ **لَمَّمَ الشَّعْرَ**: قژی چەورکردن ٥ **اِلْتَمَّ بالقوم**: هاتەلای خەڵکەکەو بوو بەمیوانیان ٥ **اللاّمَّةُ**: هەرشتێك جێگای ترس بێ وەکوو دڕندەو مارو دووپشك‌و شتی وا ٥ چاوی پیس ٥ **اللِّمامُ**: چاوپێکەوتن‌و بەیەکگەیشتنی کەم خایەن ٥ **اللَّمَمُ**: گوناهی بچوك ٥ نزیکبوونەوە لەگوناه ٥ جۆرێك لەشێتی کەتوشی مرۆڤ دەبێ‌و دەمدەمە دەیگرێ ٥ **اللَّمَّةُ**: ناخۆشی‌و چورتم ٥ ڕۆژگار ٥ **اللُّمَّةُ**: هاوەڵ‌و هاوڕێ ٥ **اللِّمَّةُ**: قژی سەر کەلەنەرمایی گوێچکە تێپەڕێ ٥ **المِلَمُّ**: شتی بەهێزو پتەو و کۆکەرەوە لەهەر شتێك بێ ٥ دەگوترێ: (رجل مِلَمّ) پیاوێکی بەتواناو لێهاتووە خزم‌و کەس‌وکاری خۆی گرد کردونەوە نەیهێشتووە پەرتەوازە بن (رجل مِلَمٌّ) پیاوێکە خێرو پیاوەتی هەموو کەسی گرتۆتەوە ٥ **المُلِمَّةُ**: بەڵاو کارەساتی ترسناك‌و جەرگبڕ ٥ **الملموم**: کۆمەڵگای خڕەوەبوو ٥ **لَمّا**: حەرفی جەزم‌و نەفی‌و قەلبە ٥ دەچێتە سەر فیعلی موزاریع‌و مەجزومی دەکا.

لَمَا الشَّيْئَ لَمْواً: شتەکەی هەموو هەڵگرت ٥ **اَلْتَمى على الشَّيْئِ**: شتەکەی برد ٥ **اللُّمَةُ**: کۆمەڵە پیاو یان کۆمەڵێك ئافرەت لەسێ کەسەوە بۆ (دە).

لَمِيَ الغلامُ لَمْياً: منداڵەکە لێوی ڕەش بوو ٥ هەروا دەگوترێ: (لَمَتِ المرأةُ) ئافرەتەکە لێوی ڕەش بوو.

لَمِيَ لَمىً: بەمانا (لَمَى) دێ.

لَمِيَ الشَّجرُ: درەختەکە سێبەرەکەی ڕەش بوو ٥ **تَلَمَّتِ الأرضُ به وعليه**: زەوییەکە دایپۆشی ٥ **الألمى**: (ظل ألمى) سێبەری چڕو ڕەش دیمەن ٥ **ظلّ ألمى**: سێبەری فێنك ٥ (رمْحٌ ألمى):ڕمبێکی ئەسمەرو پتەوو ڕەق ٥ **اللَّمَى**: گەنم ڕەنگییەکە لەلێودا ئەم ڕەنگە بۆ لێو زۆر پەسەندە ٥ **اللَّمياءُ**: (شفه لمياءُ) لێوی کەم خوێن‌و تەنك ٥ (لثة لمياء) پوکی کەم خوێن ٥ یان کەم گۆشت.

لن: حەرفی نەصب‌و نەفیە بۆ زەمانی داهاتوو.

لَهِبَ الرجلُ لَهَباً: پیاوەکە تینوی بوو ٥ **اَلْهَبَ البرقُ**: هەورەبروسکەکە درێژەی کێشا ٥ **اَلْهَبَ الفرسُ**: ئەسپەکە غارکردنەکەی درێژەی کێشاو تەپ‌و تۆزی بەرپاکرد ٥ **اَلْهَبَ في الکلام**: قسەی بەخێرایی کرد ٥ دەشگوترێ: (اَلْهَبَهُ للأمر) بۆ کارەکە وروژاندی ٥ هەڵینا بۆ کارەکە ٥ **اَلْهَبَ النارَ**: ئاگرەکەی هەڵگیرساندو بڵێسەی سەند، گڕی بەرز بۆوە ٥ **اِلْتَهَبَت النَّارُ**: ئاگرەکە هەڵگیرسا ٥ **اِلْتَهَبَ على فلان**: ڕقی لەفلانکەس هەڵساو لێی سوربۆوە ٥ دەشگوترێ: (فلان

یلتهب جوعاً) فلانکەس لەبرسان ناوسکی
هەڵدەقرچێ‌و گڕی لێ دەبێتەوە ◊ **تَلَهَّبَتِ النارُ**:
ئاگرەکە هەڵگیرسا ◊ **الأُلْهُوبُ**: ڕاپەڕینی ئەسپە
بۆ غاردان تا تەپ‌وتۆز بەرپا دەکا ◊ **اللُّهَابُ**:
تینوایەتی ◊ **اللِّهَابَةُ**: پۆشاکێکە بەردی
تێدەخرێ بۆ تەرازوکردنی لاباری کەژاوە یان
لاباری سەرپشتی ولاخ ◊ **اللِّهْبُ**: بۆشایی نێوان
دوو کێو ◊ **اللَّهَبُ**: بڵێسەی ئاگر ◊ لای سەرووی
بڵێسەی ئاگر ◊ لەبواری کیمیادا بریتییە
لەئاگرێک کەلە هەڵگیرسانی ئاگرێکی تر پەیدا
ببێ یان لە گرگرتنی بوخارێک کە هەڵگیرسابێ
◊ دوکەڵی ئاگر ◊ **اللَّهبان**: پەرسەندنی گەرما ◊
تینوایەتی ◊ (یوم اللِّهبان) ڕۆژی زۆر گەرم ◊
ڕۆژێکی گەرم ◊ **اللُّهْبَةُ**: تینوایەتی ◊
درەوشانەوەی پێستی جەستە ◊ **اللَّهِیبُ**: گەرمی
ئاگر ◊ **المِلْهَبُ**: شۆخ‌و شەنگ‌و زۆر جوان ◊
پیاوی توکن ◊ **المُلْهَبُ**: قوماشێک زۆر سورنەبێ
◊ **اللاهُوت**: خودایەتی، سروشتی خودایی ◊
وەکوو چۆن (الناسوت) ناوە بۆ سروشتی
ئادەمیزادیی.

لَهَثَ الکلب: سەگەکە زمانی دەرکێشا لەگەرمان
یان لەتینوان.

لَهِثَ الرَّجُلُ: پیاوەکە ماندوبوو.

إلْتَهَثَ الکلبُ وغیره: بەمانا (لَهِثَ) دێ ◊ **اللُّهَاثُ**:
گەرمی تینوایەتی لەدەرون دا ◊ **اللُّهَاثِيُّ**:
کەسێک زۆر خاڵی سوری بەڕوخسارەوە بێ ◊
اللُّهْثَةُ: تینوایەتی ◊ ماندویی.

لَهِجَ بالأمر: وەگری کارەکە بوو، بەردەوام بوو
لەسەری‌و باری بەنیشەکەوە گرت.

لَهِجَ الفصیل بضرع أمه: بێچوەکە گوانی دایکی
گرت.

لَهِجَ الفصیلَ أمَّهُ: بێچوەکە گوانی دایکەکەی گرت‌و
دەیمژێ ◊ **الْهَجَ بالأمر**: بەمانا (لَهَجَ) دێ ◊ **الْهَجَ
فلان**: فلانکەس بێچوە ئاژەڵەکانی گوانەکانی
دایکیان گرت‌و شیریان مژی ◊ **الْهَجَ الفصیلَ**:
دەمبێنی لەدەمی بێچوەکان کرد ◊ **لَهَجَةُ**:
زەلاتەو موقەبیلاتی دەرخوارد دا ◊ **لَهْوَجَ الشَّيْءَ**:
شتەکەی بەشێوەیەک هێشتەوە نەباش قایمی
کردبوو نەبەرەڵلای کردبوو ◊ **لَهْوَجَ الطعامَ**:
خواردنەکەی باش نەکوڵاند ◊ **تَلَهْوَجَ الشَّيْءَ**:
بەپەلە شتەکەی کرد ◊ **تَلَهْوَجَ اللَّحمَ**:
گۆشتەکەی نەکوڵاند ◊ **إلْهاجَّ الشَّيْءُ**: شتەکە
هەندێکی تێکەڵاوی هەندێکی بوو بەتەواوی
خەست نەبۆوە ◊ **إلهاجت عینُه**: چاوی لیڵ
بوون بۆخەو ◊ **اللَّهْجَةُ**: زمان، زاراوەی زکماکی
مرۆڤ ◊ **اللُّهْجَةُ**: زەلاتەو موقەبیلاتی پێش
نانخواردن ◊ **المُلَهَّجُ**: کەسێک بنوێ‌و پاڵکەوێ ◊
لَهَدَ الحِمْلُ لَهْداً: کوڵ‌و کۆڵبار تینی بۆ هێناو
پشتی چەماند.

لَهِدَ دابَتَهُ: وڵاخەکەی تاودا

لَهَدَ فلاناً: پاشەو پاش پاڵی بەفلانکەسەوە ناو
دەری کرد

لَهِدَ ماءِ الإناء: ئەوەی لەقاپەکەدا بوو خواردی ◊
الْهَدَ الرجلُ: پیاوەکە ستەمی کرد ◊ **الْهَدَ الی
الأرض**: داهێزایە سەر زەوی‌و پاڵ کەوت ◊ **الْهَدَ
به**: گاڵتەی پێ کرد ◊ **الْهَدَ بفلان**: فلانکەسی
گرت‌و یەکێکی تری دەنگ دا لێی بدا ◊ **اللَّهْدُ**:
پیاوی قونگرانی بێ دەسەڵات ◊ دەردێکە توشی
قاچ‌و ڕانی مرۆڤ دەبێ ◊ **المُلَهَّدُ**: (رجل مُلَهَّد)
پیاوێکە هیچ‌و پوچ‌و بێ دەسەڵات ◊ **لَهْذَمَ
الشَّيْءَ**: شتەکەی بڕیەوە، دوولەتی کرد ◊ **تَلَهْذَمَ
الشَّيْءَ**: شتەکەی بڕیەوە، دوولەتی کرد ◊

خواردی ٥ **اللَّهاذمة**: دزو جەردە ٥ **اللَّهْذَمُ**: هەرشتێك برندە بێ (ددان، كەڵبە، كێرد، شمشێر).

لَهَزَ الشيبُ فلاناً: پیری لەفلانكەس دا دەركەوت.

لَهَزَ القومَ: تێكەڵاوی خەڵكەكە بوو چووە ناویانەوە.

لَهَزَ فلاناً بالرمح: بەرمب لەسنگی فلانكەسی دا.

لَهَزَ فلاناً: بەمستەكۆڵە لەسەرو گوێلاكی فلانكەسی دا.

لَهَزَ البعيرَ: لالغاوی حوشترەكەی نیشانەكرد.

لَهَزَ الفصيلُ أمّه: بێچوەكە لەكاتی شیرخواردنی دا قۆچی لەگوانی دایكەكەی هەڵدەدا بۆئەوەی شیری بداتێ ٥ **لَهَّزَ فلاناً**: بەهەموو دەستی لەلاشەویلەو لاملی دا ٥ **اللَّاهِزُ**: كێو یان تەپۆڵكە كە رێگا تەنگ بكەنەوە ٥ **اللَّهازُ**: پینەیەكە كونی گەورەی پێ تەسك دەكرێتەوە ٥ **اللِّهزُ**: بەهێز ٥ **اللَّهْزَةُ**: لاشەویلە ٥ **المِلْهَزُ**: ئەوەی مستەكۆڵەو شەپلاغە لەلاملی خەڵك دەدا ٥ **المُلَهْوَزُ**: تێكسمراو ٥ **لَهْزَمَ فلاناً**: لاشەویلەی هەنگاوت ٥ **لَهْزَمَ الشيبُ خديه**: پیری و موی سپی لەسەر لارومەتی پەیدا بوون ٥ **اللَّهزِمَةُ**: ئێسقانی لاشەویلە.

لَهَسَ على الطعام: پاڵەپەستۆی لەسەر خواردنەكە كردو هەوڵی زۆری دا بیگاتێ بۆ ئەوەی بیخوا

لَهَصَ الصبي ثدي أمه: منداڵەكە بەدەست لەمەمكی دایكی داو نەیمژی ٥ **لاهَسَ على الشيئ**: بۆ شتەكەی چوو

اللّهاسُ: خواردنی كەم ٥ **اللُّهاسَةُ**: بەمانا (اللّهاسُ) دێ ٥ **اللُّهْسَةُ**: دەگوترێ: (ما لك عندي لُهسَةٌ) ئەتۆ هیچت لای من نییە ٥ **لَهْسَمَ ماعلى المائدة**: چی لەسەر سفرەكە بوو خواردی ٥ **اللُّهْسُمُ**: دەراوی شیوی تەنگ ٥ **لَهَطَت الأم به لَهْطاً**: دایكی بەوەلەدی هێنا.

لَهَطَ فلان: فلانكەس بەدەستو بەقەمچی لێی دا ٥ **لَهَطَهُ**: لێی دا، بەبەری دەستی شەبلاغەی لێ دا.

لَهَطَ الشيئَ بالماء: بەئاو لەفلانی دا ئاوی لەفلان گرت.

لَهَطَ به الأرض: بەزەویدا دا.

لَهَطَ فلاناً بسهم: تیری لەفلانكەس گرت.

لَهَطَ الثوبَ: قوماشەكەی درو ٥ **اللّاهِطُ**: كەسێكە بەردەرگای خۆی ئاو رشێن بكاو بیماڵێ.

لَهِعَ فلان لَهَعاً ولهاعَةً: فلانكەس وەلامی نارد بۆلای هەموو كەس.

لَهِعَ في الكلام: لەقسەكردن دا درێژەی دایە ٥ **تَلَهْيَعَ في كلامه**: زۆری قسەكرد، زۆر بلێ بوو ٥ **اللُّهاعَةُ**: بێ ئاگایی ٥ دەگوترێ: (رجل فيه لَهاعَةُ) پیاوێكە بێ ئاگایی تێدایە ٥ **اللَّهيعَةُ**: بەمانا (اللُّهاعَةُ) دێ ٥ تەمبەڵی و بێ ئاگایی.

لَهِفَ على الفائت: خەمو خەفەتی بۆ شتە فەوتاوەكە دەربری.

لُهِفَ لَهْفاً: ستەمی لێ كرا ٥ (فهو ملهوف) ٥ **الْهَفَ**: جڵێس بوو هەڵپەی بۆ كرد ٥ **لَهَّفَ**: هاواری بۆ برد ٥ **لَهَّفَ فلان نَفْسَهُ وأمَّهُ**: فلانكەس دایكەرۆی كرد وتی: دایەگیان! دایكەرۆ، بۆ خۆم رۆ ٥ **تَلَهَّفَ على الفائت**: خەمی فەوتاوەكەی خوارد ئاخو ئۆفی بۆ كرد ٥ **اللَّهْفُ**: غەمو ئاهو حەسرەت ٥ **اللَّهفان**: غەمبار ٥ كۆست كەوتو ٥ **اللَّهْفَةُ**: دەربرینی غەمو نارەحەتی لەسەر فەوتانی شتێك، لەدەستدانی خۆشەویستێك ٥ **اللَّهيف**: ستەم لێكراو ناچار بوو بۆئەوەی هاوار

بكاو خەمو پەژارە دەربڕێ ٥ **المَلْهوفُ**: بەمانا (اللَّهيف) دێ.

لَهِقَ الشَّيْئُ: شتەكە سپی بوو ٥ **لَهْوَقَ فلان**: فلانكەس شتێكی دەرخست لەسروشتی دا نیە ٥ **لَهْوَقَ العملَ أو الكلامَ**: كردارەكەی باش نەنجام نەدا ٥ قسەكانی بەرێكو پێكی نەكردن ٥ **تَلَهَّقَ الشَّيْئُ**: شتەكە سپی بوو ٥ **تَلَهَّقَ الرجلُ**: پیاوەكە زۆری گوتو درێژەی بەقسەكانی دا ٥ **تَلَهْوَقَ**: بەمانا (لَهْوَقَ) دێ ٥ ماستاوچی بوو ٥ **اللَّهاقُ**: گای سپی ٥ هەرشتێك سپی بێ ٥ **المُلَهَّقُ**: (شيئٌ مُلَهَّقُ اللون) شتێكە ڕەنگی زۆر سپیە.

لَهِمَ الماءَ **لَهماً**: ئاوەكەی خواردەوە ٥ **أَلْهَمَهُ اللهُ خيْراً**: خودا خێرو چاكەی خستە دڵیەوە ٥ **إلْتَهَمَ الشَّيْئَ**: بەیەكجار شتەكەی قوت دا، ئاودیوی كرد ٥ **إلْتَهَمَ الفصيلُ ما في الضرعِ**: بێچووە ئاژەڵەكە چی لەگوانی دایكی دا بوو خواردی ٥ **أُلْتُهِمَ لَوْنُهُ**: ڕەنگی گۆڕا ٥ **تَلَهَّمَ الشَّيْئَ**: بەیەكجار شتەكەی قوت دا ٥ **إسْتَلْهَمَ اللهَ خيْراً**: داوای لەخودا كرد خێرو فەڕ بخاتە ناو دڵیەوە ٥ **الإلهام**: ئەوەیە شتێك بهاوێژرێتە ناو دڵەوەو دەرون پێی ئارام بگرێ ٥ **اللُّهامُ**: (جيش لُهامٌ) سوپایەكی گەورە، وەكوو ئەوە هەموو شتێك قوت بدا ٥ **اللُّهْمُ**: بەتەمەن، تەمەندرێژ ٥ **اللَّهِمُ**: زۆر خۆر ٥ **اللَّهَمُ**: خاوەن خێرو بێری زۆر، بەخشندەو سەخی ٥ نەسپی ڕەسەن ٥ مرۆڤی وەجاخزادە ٥ **اللُّهُومُ**: زۆر خۆر ٥ **اللُّهَيْمُ**: (أمُّ اللُّهَيم) بەڵاو كارەسات ٥ لەمرزوتا ٥ مردن ٥ **المُلْهَمُ من الرجال**: پیاوی زۆر خۆر ٥ **المِلْهَمُ من الرجال**: پیاوی زۆر خۆر ٥ **اللِّهْمِمُ**: ئەسپی ڕەسەن، پیاوی وەجاخزادەو چوستو چالاك ٥ **اللُّهْموم**: بەمانا (اللِّهْمِمُ) دێ ٥ خێرەو مەندو ئانبەدە، سوپای زۆر ٥ حوشترێك شیری زۆر بێ ٥ هەورێك بارانی زۆر ببارێنێ ٥ ژمارەی زۆر لەهەر شتێك بێ ٥ **اللُّهْنَةُ**: شتێكی بەدیاری بۆ هێنا لەسەفەر ٥ كەهاتەوە لەسەفەر خواردنێكی بەدیاری دایە ٥ **لَهَّنَهُ**: زەڵاتەو موقەبیلاتی پێش نانخواردنی پێدا ٥ **اللُّهْنَةُ**: ئەو دیاریەیە بەموسافیر كەهاتەوە دەیدا بەخۆشەویستی ٥ زەڵاتەو موقەبیلات كەپێش نانخواردن كابرا خۆی پێوە دەخافڵێنێ.

لها بالشيئ **لَهْواً**: یاری بەشتەكە كرد.

لَهِتِ المرأة الى حديث صاحبها: ئافرەتەكە بەقسەی دەستە خوشكەكەی سەرسام بوو

لها عَنِ الشَّيْئِ: بڕوی شتەكەی ناو باسی نەكردەوە.

لَهِيَ به لهاً: خۆشی ویست.

لَهِيَ عَنْ الشَّيْئِ: بڕوی شتەكەی نا ٥ **ألْهى فلان**: فلانكەس بەخششی زۆر بوو ٥ **ألهاه اللَّعِبُ عَنْ كذا**: گاڵتەو یاری ئەو شتەی لەیاد بردەوە ٥ **ألهى الرَّحى**: لوێچێكی دانەوێڵە كردە ناو زاركی دەستاڕەكە بۆ ئەوە بیهاڕێ ٥ **لاهى الشَّيْئَ**: لەشتەكە نزیك بۆوە ٥ **لاهى الغلامُ الفطامَ**: منداڵەكە لەكاتی شیر لێ بڕینەوە نزیك بۆوە.

لاهىَ فلاناً: كێشەی لەگەڵ فلان نایەوە ٥ چاكەی دایەوە ٥ **لَهّاهُ بكذا**: بەو شتە بەڵگەی بۆ هێنایەوە ٥ **إلْتَهى بالشيئ**: یاری بەشتەكە كرد ٥ **إلْتَهى عنه بغيره**: بەشتی تر مەشغوڵ بوو ئەمی لەیاد چوو ٥ **تلاهى بالملاهي**: بەئامێری یاری كردن مەشغوڵ بوو ٥ **تلاهى القومُ**: خەڵكەكە یاریبان لەگەڵ یەكتر كرد ٥ **تَلَهّى بالشيئ**: یاری بەو شتە كرد ٥ پاساوی بەشتەكە هێنایەوە ٥ **إسْتَلْهى صاحِبَهُ**: هاوەڵەكەی ڕاگرت،

هەڵوێستەی پێ کرد ٥ **إسْتَلهى الشَّيْءَ**: زۆری لەو شتە وەدەست هێنا ٥ **الأُلْهُوَةُ**: شتێك مرۆڤ یاری پێ بکا ٥ **الأُلْهِيَّةُ**: بەمانا (الأُلْهُوَةُ) دێ ٥ قسەو حیکایەتێك کاتی پێ بەسەر بەری ٥ **اللُّهاءُ**: ئەندازە ٥ **اللُّهاةُ**: ئاڵو ٥ ئەو گوشتەی بەسەر گەرووەوەیە یان زمانەبچکۆلە ٥ **اللَّهْوُ**: گاڵتەو گەپ ٥ هەرشتێك یاری پێ بکرێ ٥ **اللُّهْوَةُ**: بەخشش ٥ باشترین دیاریو بەخشش ٥ لوێچە ٥ **اللَّهْوَةُ**: بەمانا (اللُّهْوَةُ) دێ ٥ ئافرەتێك پیاو لەگەڵی ڕابوێرێ ٥ **اللُّهُوُّ**: دەگوترێ: (فلان لَهُوٌّ عَنْ الخير) فلانکەس زۆر پشت لەخێرو پیاوەتی دەکا ٥ **المَلْهى**: شوێنی یاریو ڕابواردن ٥ **المَلاهي**: ئامێری یاریو ڕابواردنو خۆ خلافاندن ٥ **المَلْهاةُ**: شانۆنامەیەکی پەخشان ئامێز یان هۆنراوە، باسی عەیبو عاری خەڵك دەکا بەشێوەی گاڵتەجاڕی ٥ **لَهْوَجَ**: بڕوانە مادەی (لَهَجَ) ٥ **تَلَهْوَجَ**: بڕوانە مادەی (لَهَجَ) ٥ **تَلَهْوَقَ**: بڕوانە مادەی (لَهَقَ).

لَوْ: حەرفی شەرتە.

لابَ الرجلُ: پیاوەکە تینووی بوو ٥ بەدەوری ئاوەکەدا خولایەوە ٥ **ألابَ فلان**: فلانکەس حوشترەکانی بەدەوری ئاوەکەدا خولانەوە تینوویان بوو دەمیان نەدەگەیە ئاوەکە ٥ **لَوَّبَ الشَّيْءَ**: شتەکەی تێکەڵاوی شتی بۆندار کرد ٥ **اللّابَةُ**: گارانە حوشتری کۆبۆوەی ڕەنگ ڕەش ٥ زەوییەك خاکەکەی بەرداوی بێو بەردەکانی ڕەش بن ٥ **اللُّوبُ**: هەنگ ٥ پارچە گۆشت کەلەناو مەنجەڵ دا هەڵدەخولێن ٥ **اللُّوبَةُ**: قەومێك لەگەڵ قەومێکی تردا بژینو پرسو ڕایان بەیەکتر نەبێ ٥ زەوی بەردەلان بەردەکانی ڕەش بن ٥ **اللُّوبِيا**: دانەوێڵەیەکە، بەکوردیش هەرناوی (لۆبیا)یە ٥ **المَلابُ**: جۆرە بۆنێکی خۆشە وەکوو خەلوقو زەعفەران.
المُلَوَّبُ: ئاسنی بادراو.

لاثَ لَوْثاً: هەواڵی شتێکی دا کەپرسیاری لێ ناکرێ لەو شتە.

لاثَ فلاناً: مافی فلانکەسی کەم کردەوە ٥ **اللّاتُ**: بتێك بوو لەوڵاتی تائیف هۆزی سەقیف دەیان پەرست

لاثَ: وشەیەکە بەمانا (لَيْسَ) دێو مانای (نییە) دەگەیەنێ.

لاثَ الشجرُ: درەختەکە یان ڕووەکەکە بەیەکدا هاتنو تێکهاڵان.

لاثَ فلان في الأمر: فلانکەس تەمبەڵی کرد لەئەنجامدانی کارەکەدا.

لاثَ عَنْ الحاجة: ئیشەکەی بەتەمبەڵی بەڕێوە برد.

لاثَ العمامةَ على رأسه: مێزەری لەسەری پێچاو بەستی.

لاثَ الشَّيْءَ: شتەکەی دووجار دەوران دەور کردەوە وەکوو چۆن مێزەر بەدەوری سەردا دەهێندرێ.

لاثَ الشَّيْءَ بالشيء: شتەکەی تێکەڵ بەشتەکەی تر کرد.

لاثَ الشَّيْءَ في التراب: شتەکەی لەگڵ وەردا.

لاثَ الشَّيْءَ: شتەکەی لەناو ئاودا هێناو بردو دەستی پێداهێنا شتەکەی لەدەمی دا جوو، هێنایو بردی.

لاثَ فلان: فلانکەس لەقسەکردنی دا هێواش بوو زمانی کولو کۆڵ بوو، لاوازو شلو شێواو بوو ٥ ئەحمەقو گێل بوو ٥ **ألاثَ**: دەگوترێ: (ألثت بە مالي) ماڵەکەم بەئەمانەت لای ئەو دانا ٥ **الْوَثِت الأرض**: زەوی لەژێر پۆشو پەڵاشی ساڵی

رابـردو دا گیـای تـەڕی ڕوانـد، تـەڕو پـوش تێکەڵاو بوو ٥ أَلْوَثَ النباتُ والشجرُ: ڕوەکەکە یـان درەختەکـە تێکـەڵان ٥ أَلْـوَثَ الـشَّيْءَ: شـتەکەی هێـشتەوە ٥ أَلْـوَثَ المطـرُ النَّبـاتَ: بارانەکـە ڕوەکـەکانی بـەملاو بـەولادا خـست ٥ لَـوَّثَ الـشَّيْءَ بالـشيئ: شـتەکەی تێکـەڵاو بەشـتەکەی تـر کـرد ٥ لَـوَّثَ الـشَّيْءَ: شتەکەی لـەناودا هـەڵگلۆفت ٥ لَـوَّثَ فلانـاً عَـنْ کـذا: فلانکەسی لـەو شتە مـەنع کـرد ٥ لَوَّثَ المـاءَ: ئاوەکـەی لیـڵ کـرد ٥ إلْتـاثَ النبـات: ڕوەکەکـە هەندێکی لەهەندێکی هاڵاو تێکچڕژان ٥ إلْتاثَ الشَّيْءُ بالـشيئ: شتەکە بەشتەکەی تـر تێکەڵ بوو ٥ إلتاثَ بالدم: بەخوێن ڕەنگ بـوو ٥ إلْتاثَ عَلَيْهِ الأمْرُ: کارەکانی لێ تێکەڵو پێکەڵ بوون ٥ إلْتـاثَ في العمـل: لەکارەکـەدا تەمبـەڵی کـرد ٥ إلْتـاثَ في کلامـه: لەبەڵگـە هێنانەوەکـەی دا زمانی تێکەڵو پێکەڵ بوو زمانی تەتڵەی کرد.

تَلَوَّثَ ثوبُهُ بالطين: قوماشەکەی قوڕاوی بوو ٥ تَلَوَّثَ الماءُ، الهواءُ: ئـاو و هەواکە پیس بـوو مـەوادی زیانبـەخشو نامۆیـان تێکـەڵ بـوو ٥ اللُّـوَاثُ: پەیینکـە (ئـارد: کـە بەکـەوڵو شوێنی دانـانی هەنگوتکە هـەوێرە وەدەگرێ ٥ اللُّوَاثَةُ: بـەمانا (اللُّـــــواثُ) دێ ٥ هەرشـتێك لەشـتی تـر هەڵبوسـورێ ٥ اللَّـوْثُ: هێـزو توانـا ٥ شـەڕو نەگبەتی ٥ اللُّوْثَةُ: گێلیو هارەبـەتانی ٥ اللُّوثَـةُ: گێلیو نەحمەقی ٥ شلو شێواویو تەمبـەڵی ٥ زمانگیران ٥ جۆرە شێتییەك ٥ اللُّوِيثةُ: کۆمەڵو تـاقمی پێکهـاتو و لـەهۆزو خێڵـی جیاجیـا ٥ اللَّيِّـثُ: دەگـوترێ: (نبـات لَيِّـثٌ) ڕوەکێکـە تێکهاڵاوەو بەسـەر یەکدا لاڵو پاڵ کـەوتووە ٥ المُلَيَّثُ: تەمبەڵ لەبەر قەڵەوی.

لاجَ الشَّيْءُ: شتەکەی لەدەم دا هێناو برد

اللَّوْجاء: پێداویستی.

لاحَ الشَّيْءَ لَوحاً: شتەکە دەرکەوت.

لاحَ الرجلُ: پیاوەکە ناسراو دەرکەوت.

لاحَ فلان: فلانکەس تینوی بوو.

لاحَ الى الشَّيْءِ: لەدورەوە بۆ شتەکەی ڕوانی.

لاحَ العطشُ أو السَّفرُ أو الحزنُ فلاناً: تینوایەتی یـان سـەفەر یـان خـەمو خەفـەت فلانکەسـی کـزو کۆڵەوار کرد.

لاحَ البرقُ: بروسکە چەخماخەی دا ٥ لاحه ببصره: بەچـاو بینـیو لێـی گـوم بـوو ٥ ألاحَ الـشَّيْءُ: شـتەکە دەرکـەوتو ناسـرا ٥ ألاحَ بـسیفه: شمشێرەکەی ڕاوەشانو بریسکەی لێ پەیدا بوو ٥ ألاحَ بثوبـه: لکێکـی قوماشـەکەی گـرتو سوڕاندیەوە ٥ ألاحَ بحقه: مافی خۆی بـرد ٥ ألاحَ من فلان: شەرمی لەفلان کرد، ترسی لێـی بـوو، بەزەیی پێدا هاتەوە ٥ ألاحَ على الشَّيْءِ: پشتی بەشـتەکە بەسـت ٥ ألاحَ فلانـاً: فلانکەسـی فەوتانـد ٥ لَـوَّحَ بالـشيئ: شـتەکەی دەرخـست، بریـسکەی لێ پەیـدا کـرد ٥ لَـوَّحَ بـسیفه: شمشێرەکەی ڕاوەشاندو بریسکەی لێ پەیدا کرد ٥ (لَوَّحَ بثوبه) لکێکی قوماشەکەی گرت ڕاینواند بۆئـەوەی لـەدوورەوە ببینـدرێ ٥ لَـوَّحَ للکلـب: نانی نیشان سەگەکە دا بۆئەوەی شوێنی بکەوێ ٥ لَـوَّحَ فلانـاً بالعـصا أو الـسیف أو الـسَّوْط أو النَّعل: لەفلانکەسی دا بەگۆچان یـان بەشمشێر یان بەقامچی یان بەنەعل ٥ لَوَّحَ البردُ أو الـسُّقْمُ فلانـاً: سـەرما یـان نەخۆشـی فلانکەسـی کـزو کۆڵەوار کرد ڕەنگو ڕوی گۆڕی. ٥ لَـوَّحَ الـشیبُ فلاناً: پیری ڕوخساری فلانکەسـی سپی کـردووە

٥ لَـوَّحَ الـشَّيْءَ بالنـار: شـتەكەی بـەئاگر سووركردەوە ٥ إلْتاحَ: تينوی بـوو، گۆڕا ٥ تَلَوَّحَ الأمرُ: كارەكە ڕون بۆوە ئاشكرا بـوو ٥ إستلاحَ: لەكارەكەیدا وشيار بـوو ٥ اللائحة: ديـاردە ٥ كۆمـەڵێك مـادەی ياسـايين دادەنـرێن بـۆ ڕێكخستنی كاروبار لە فەرمانگەیەك دا يـان لـە كۆمپانيـاو مەصـلەحەو موئەسەسـەيەك دا ٥ اللَّوْحُ: هەر صـەفيحەو قەبارەيـەكی تەختەئاسا لەدار بێ يان لە ئێسقان يان لەشتی تر بێ.

لَـوْح الإردراز: لەوحەيـەكی بەردينـە بەئاسـانی نووسينی لەسەر دەسـڕێتەوە (لَوح الجسد) هـەر ئێسقانێك يان بێ وەكوو شەپيلكی شان ٥ ألواح السـلاح: ئـەوەی لەشمـشێرو ڕمـبو شـتی وا بريـسكەی لێ پەيـدا دەبـێ ٥ اللَّوْحَـة: چـاو تێهەڵـەنگوتن ٥ سـەيركردنێكی خێـرا ٥ لەوحەيەكی كاغەزی ئەستورە يـان چـندراوێكی ئەسـتوورە، ديمـەنێكی سروشـتی يـان ڕوداوێكی مێژوويی بەشێوەيەكی فەننیو سـەرنج ڕاكێش لەسەری نـەخش دەكرێ ٥ اللُّـوحُ: تينوايـەتی ٥ هـەوای نێـوان زەوی و ئاسمـان ٥ اللِّيـاحُ: شـتی سـپی لەهـەر شـتێك بـێ ٥ المِلْـواحُ: ئێـسقانی ئەستورو كەتە ٥ مرۆڤی قەدباريك ئەسپی ورگ بچوك ٥ تينو ٥ ئافرەتێك زۆر كزو لاواز بێ ٥ درێـژ ٥ ئاژەڵێـك زوو زوو تينـوی بـێ ٥ كوندەپەپو دەبەسترێتەوە بۆئەوەی بكرێتـە داو و تەڵە بۆ گرتنی باز ٥ المُلوّحُ: هەر گيانلەبەرێك زوو تينوی ببێ ٥ لاحَه لَوْحاً: تێكەڵاوی كـرد ٥ إلْتـاحَ الـشَّيْءُ: شـتەكە تێكـەڵ بـوو ٥ هـەوير كەبگورێو هەڵبێ ٥ اللُّواحَةُ: ڕۆنـی تـواوە لـەناو ماستو شتی وادا.

لَـوِدَ لَـوَداً: ملـی نـەداو ژێربـار نـەبوو ٥ ڕوی لەعەدالـەتو حـەقخوازی نـەكرد ٥ الألْـوَدُ: دەگوترێ: (عنق الـوَدُ) ئەسـتۆيەكی ئەسـتورو پتەو.

لاذَ بالشيء: پەنای بۆ شتەكە برد

لاذَ الطريـق بالـدار: ڕێگاكـە بـەدەوران دەوری خانوەكـەدا كـراوە بـوو ٥ ألاذَ بالـشيء: خـۆی خـستە پەناشـتەكەو شـتەكەی كـردە قـەڵاو سـەنگەر ٥ ألاذَ الطريـقُ بالـدار: ڕێگاكـە دەوران دەوری خانوەكـەی داوە ٥ لاوَذَ بالـشيء: بـەمانا (لاذ) دێ ٥ لاوذَ القـومُ: خەڵكەكـە هەنـدێكيان پـەنايان بـۆ هەنـدێكيان بـرد ٥ لاوز فـلان: فلانكەس فرتو فێڵی هێنايە پێشەوە بۆئـەوەی ڕزگاری بێ. ٥ لِـواز الـشَّيْءِ: نزيكی ئـەو شتـە ٥ اللاذُ: قوماشێكی ئاوريشمييە لەچين دەچندرێ ٥ اللَّوْذُ: قەراخی كێو ٥ لَـوْذان الـشَّيْء: ناحيـەو ناوچەی شت ٥ الملاذ: پەناگە ٥ قەڵاو سەنگەر ٥ المَلاوِذُ: پشتيوان.

لازَ عليـه لَوزاً: پەنای بۆ برد.

لازَ الشَّيْءَ: شتەكەی خوارد.

لازَ منـه: لێـی ڕزگـار بـوو ٥ لَـوَّزَ القطـنُ: پەمۆكـە بەرەكـەی دەركـەوت ٥ لَـوَّزَ التَّمْـرَ: خورماكـەی بـەبادامو شـتی وا نـاواخن كـرد ٥ اللَّـوز: درەختێكـی بـەرداره گـوڵ دەكـا ٥ اللَّـوْزَةُ: گۆشتێكە لەپەنا قورگ ٥ لەملاو ئـەولای گـەرو پێيان دەگوترێ: ئالو ٥ لَوْزَةُ القطن: بەری پـەمۆ ٥ اللَّوْزين: لـەبواری كيميـادا بەمادەيـەكی سـپی دەگوترێ كەلەناوكە بادامی تاڵ دەردەهێنـدرێ، هـەروا لـەناوكی كـشميشو ناوكـە قـۆخ دەردەهێنـدرێو تێكـەڵ بـەئاو دەكـرێو بـرێ ترشەڵۆكی لێ پەيـدا دەكرێ ٥ اللَّوزينج: جـۆرە حەڵوايەكـە ڕۆنـی بـادامی تێـدەكرێ ٥ اللَّـوّازُ: بادام فرۆش.

المَلاز: پەناگە ٥ **المَلازَة**: (أرض مـلازة) زەوییەکە درەختی بادامی زۆرە ٥ **المُلوَز**: ڕوخساری جوان‌و شیرین.

لاسَ الشَّيْءَ: شتەکەی چەشت.

لاس الحـلاوات: بەشـوێن شـیرینیەکاندا گـەڕاو خواردنی

لاس الشَّيْءَ في فمه: بەزمانی شتەکەی لەناو دەمی دا هێنـاو بـرد ٥ **اللَّـواس**: دەگـوترێ: (ماذقـت لَواساً) هیچم نەچەشتووە ٥ **اللَّواسَة**: پـارو یـان کەمتر لەپارو.

لاصَ الـشَّيْءَ بعينـه لوصـاً: لـەکون‌و کەلەبـەر ڕا سەیری شتەکەی کرد

لاصَ عَنْ الأمر: لەکارەکە دوورکەوتەوە

لاصَ بالشيئ لياصاً: بەدەوری شتەکەدا سوڕایەوە ٥ **ألاصَـهُ علـى الـشَّيْئ**: بـەدەوری شـتەکە سوڕاندیەوە، لە شتەکەی هاڵاند، لێی داواکرد ٥ **لاوَصَهُ بعينـه**: چاوی بەدەوریدا گێـڕا ٥ **لاوَصَهُ إليـه**: سـەیری کـرد، تێـی ڕوانـی وەکـوو ئـەوە کارێکی پێی بێ ٥ **لاوَصَ فلاناً**: فێڵی لەفلانکەس کـرد ٥ **لاوَصَ الـشجرة**: ئەمـدیو و ئـەو دیـوی لەقـەدی دارەکە کـرد بـۆ ئـەوەی بزانـێ چـۆنی دەبڕێتـەوە ٥ **لَـوَّصَ**: هـەنگوینی صـاف‌و بـێ کەڕەشانی خوارد ٥ **تلاوَصَ**: ماستاوچیەتی کـرد ٥ **تَلَـوَّصَ**: پـێچ‌و پـەنای کـردن ٥ **اللّـواصُ**: هەنگوێنی صاف ٥ حەڵوای دروستکراو لەئاردو ئـاو و هـەنگوین ٥ **اللَّـوْصُ**: ئـازاری گوێـچکەو ئەستۆ ٥ **اللَّوصَةُ**: پشت ئێشان بـەهۆی سـەرماو شتی وا ٥ **المُلَوَّصُ**: حـەڵوای لەهـەنگوین‌و ئـاو و ئارد دروستکراو.

لاطَ الشَّيْءُ بالشيئ: پێوەی نووسا.

لاطَ الشَّيْءُ بقلبي: ئەو شتەم بەدڵەوە نووسا.

لاطَ فلان: فلانکەس نێربازی کرد

لاطَ بحقه: مافی برد مافی خۆی نەدایە.

لاطَ القاضي فلاناً بفلان: دادوەر بڕیاری دا کەفلان کوڕی فلانە.

لاطَ الحوض بالطين: حەوزەکەی بەقوڕ سواخ دا.

لاطَ فلاناً بعين: فلانکەسی بەچاو هەنگاوت

لاطَ الـشَّيْءَ: شـتەکەی شاردەوە ٥ **لاوَطَ**: نێربـازی کرد پیشەو ڕەوشتی قەومی لوطي ڕەچاو کرد ٥ (شذوذی جینسی هەبوو) ٥ **لَوَّطَ بالطيـب**: بـۆنی خۆشی لێ دا ٥ بۆنی خۆشی تلێهەڵسو ٥ **إلتـاطَ بــه**: پێـوەی نووسـا ٥ **إلْتـاطَ الوَلَـدَ**: کـوڕی کابرایـەکی تـری بـەکوڕی خـۆی لەقەڵـەم دا ٥ **إسـتلاط ولـداً لـيس منـه**: کـوڕێکی بێگانـەی بـەکوڕی خـۆی دانـا ٥ **اللَّـوطُ**: شـتێك بەشـتی ترەوە بنووسێ ٥ دەگوترێ: (إني لأجِدُ في قلبي لَوطاً) هەست دەکەم دڵم خۆشەویستییەکی پێوە نووساوە ٥ پیاوی کردار جوان ٥ پاڵتۆو عـەبا ٥ **اللُّطِيُّ**: کەسێك ڕەوشتی قـەومی لـوط پـەیڕەو بکا ٥ **اللّوطيـة**: کەسێك کـارو ڕەوشـتی قـەومی لـوط پـەیڕەو بکـا ٥ **اللَّويطـة مـن الطعـام**: خواردنێك تێکەڵاو بووبێ تێکهاڵابێ.

لاطَـهُ لَوْطـاً: دەری کـرد لـەخۆی دوورخـستەوە ٥ بەربـەرەکانی کـرد ٥ **إلتاطَـت عَلَيْـه الحاجـةُ**: پێداویـستییەکەی نەهاتـەدی ٥ **لاعـت الـشمس فلاناً لوعاً**: خۆر ڕەنگی فلانکەسی گۆڕی.

لاعَ الحب فلانـاً: خۆشەویستی‌و دڵداری فلانکـەس نەخۆشی خست ٥ **ألاعَ الشيْ**: گۆی مەمکەکە ڕەش هەڵگەڕا ٥ **ألاعـت الـشمسُ الـشَّيْئَ**: خـۆر ڕەنگی شتەکەی گۆڕی ٥ **لَوْعـه الـشَوْقُ**: شـەوق و

دڵداری دڵی برژاند ◊ **إلتاعَ فؤاده**: دڵی بەهۆی عیشق و دڵدارییەوە برژا ◊ **اللاَّعَةُ**: ئەو سۆزو ئەوینەیە کە مرۆڤ بەرامبەر منداڵ و کەس و کاری خۆی هەیەتی ◊ **اللوعـةُ**: ئازارو هەڵقرچان و سوتاوییەکە مرۆڤ لەناکامی خۆشەویستی یان خەم و خەفەت و شتی وا لەناخی دا هەستی پێ دەکا ◊ رەشایی دەوری گۆی مەمك.

لاف الطعامَ لَوْفاً: خواردنەکەی خوارد، ◊ یان خواردنەکەی جو ◊ **لافت الدّابةُ الكلأ**: ولاخەکە لەوەڕەکەی بەوشکی خوارد ◊ **اللُّوفُ**: روەکێکە بەدارو دیوار هەڵدەگەڕێ و لەلق و پۆپی شت دەهاڵێ چەند جۆرێکی هەیە خۆڕسك و روێندراو ◊ **اللُّوفَةُ**: لەلەوەڕی ئاژەڵ و خواردنی مرۆڤ بەو جۆرەیان دەگوترێ: کەناخۆشەو حەزی لێ ناکرێ ◊ **اللَّوَّافُ**: تەونکەر ئەوکەسەی مافورو بەرەو قاڵی تەون دەکا ◊ **اللِّيفُ**: وشکە لەوەڕ ◊ **المَلُوفُ**: دەگوترێ: (كـلأ ملـوف) لەوەڕێکە باران شۆر بۆوە.

لاقَ الشَّيْءَ لَوْقاً: شتەکەی نەرم کرد ◊ **هو لا يَلُوقُ عندك**: ئەو لای تۆ داناسەکنێ و جێگیر نابێ.

لَـوِقَ: ئەحمەق و گێل بوو ◊ **لَـوَّقَ الشَّيْءَ**: شتەکەی نەرم کردەوە ◊ **لَـوَّقَ الطعامَ**: خواردنەکەی بەرۆن چاك کرد ◊ **اللُّـوقُ**: هەرشتێك نەرم کرابێتەوە لەخواردن و شتی وا ◊ **اللَّوْقَةُ**: سەعات.

اللُّوَقَةُ: رونەکەرە ◊ رۆنەکەرەو خورما ◊ **لاکە لوکاً**: شتەکەی لەدەمی دا هێناو بردو جوی.

لاك اللُّقمةَ: پاروەکەی جو.

لاك الفرسُ اللِّجامَ: ئەسپەکە لغاوەکەی گەست، جوی.

لولا: پیتێکە مانای ئەوە دەگەیەنێ کە فلان شت نابێ لەبەر بوونی فلان شت ◊ **اللُّولَبُ**: ئاوی زۆر کەبەفیچقەو تەوژم لەزارکی گۆزەو بۆری و شتی واوە دێتە دەر.

اللَّولَبِيُّ: ئەو شتەیە لەسەر شێوەی لەولەب بێ ◊ دەگوترێ: (سلم لولبي) پەیژەو قالدرمەیەکی حەلەزۆنییە ◊ **الحركة اللَّولَبيّة**: سوارنەوەی قەبارەیەکە بەدەوری سەنتەرێکی چەسپاودا وێڕای جوڵەیەکی گواسراوە بەرەو ئەوسەنتەرە ◊ **لامَهُ على كذا**: سەرزەنشتی کرد.

لِـيمَ بالرجل: لەمبەر خرایە نێوان پیاوەکەو مەبەستەکەی ◊ **ألام فلان**: فلانکەس کارێکی کرد سەرزەنشتی بکرێ ◊ یان فلانکەس بوو بەلۆمەکار ◊ **ألام فلاناً**: سەرزەنشتی فلانکەسی کرد ◊ **لاومَهُ**: هەریەك لەوانە سەرزەنشتی ئەوی تریانی کرد ◊ **لَوَّمَهُ**: زۆری سەرزەنشت کرد ◊ **إلتامَ**: قبوڵی سەرزەنشتی کرد ◊ **تَلاوَموا**: خەڵکەکە هەریەکەیان لەئاستی خۆیەوە لۆمەی ئەوی تری کرد ◊ **تَلَوَّمَ على الأمر**: لەسەرکارەکە مایەوە ◊ هەڵوێستەی لەسەر کارەکە کرد ◊ **إستلام**: شیاوی لۆمەکردن بوو ◊ **إستلام الى ضيفه**: باش خزمەتی میوانەکەی نەکرد ◊ **اللائمة**: سەرزەنشتکار ◊ **اللاَّمُ**: دەنگێکە لەدەنگەکانی هیجا واتە پیتی (لام) ◊ بەهێزو پتەو لەهەر شتێك بێ ◊ کارەسات و بەلا ◊ کەسایەتی مرۆڤ ◊ **اللاّمة**: بەلاو کارەسات ◊ کارێك جێگای سەرزەنشت بێ ◊ **اللَّوامَةُ**: پێداویستی ◊ **اللَّوْمُ**: بەلاو چورتم ◊ **اللَّومى واللوماء**: ئافرەتی سەرزەنشتکار ◊ **اللَّوْمة**: هەڵە ◊ دەگوترێ: (جـاء بلومـة) تاوانی ئەنجام دا ◊ **اللُّوَمَةُ**: (رجلٌ لُوَمة) پیاوێکە زۆر سەرزەنشت دەکرێ ◊ **المُتَلَوِّم**: کەسێك خۆ بخاتە حاڵەتێکەوە

لۆمە بکرێ ◊ کەسێك چاوەڕوان بێ کاری بۆ جێبەجێ بکرێ ◊ المَلامُ والمَلامَةُ: سەرزەنشت ◊ لَوْمــا: وشـەیەکە وەکـوو وشـەی (لـولا)وایـە دەچـێتە سـەر ڕسـتەی ئیـسمیو فیعلـی ئـەوە دەگەیەنێ کە ڕستەی دووەم نابێ لەبەر بوونی ڕستەی یەکەم ◊ وادەبێ مانای هەڵنانی تێدایە.

لَوَّنَ: ڕەنگی لێ پەیدا بوو ◊ لَوَّنَ الـشیبُ فیـه: مـوی سەروریشی سپی بوون ◊ لَوَّنَ الـشَّیْءَ: شتەکەی ڕەنگ کرد ◊ تَلَوَّنَ الشَّیْءُ: شتەکە ڕەنگی گرت ◊ تَلَوَّنَ فلانٌ: فلانکەس لەسەر ڕەوشتێك بەردەوام نـەبوو ◊ إلْـوَنَّ: بـەمانا (تَلَـوَّن) دێ ◊ التَّلْـوینُ: پێشکەشکردنی جۆرەها خواردەمەنی بۆ لـەزەت وەرگرتن، گۆڕانکاری لەئوسلوبی قسەکردن دا ◊ اللَّوْنُ: ڕەنگ: کە دیاردەیەکە بەقـەبارەوە، یـان بلـێ: عەرەزێکـە بەجیـسمەوە ◊ المَلَوَّنـون مـن الناس: بەو خەڵکانە دەگوترێ کە سپی پێست نین.

لاهَ السَّرابُ: تراویلکەکە شەپۆلی داو بریسکایەوە ◊ تَلَوَّهَ الـسَّرابُ: بـەمانا (لاهَ) دێ ◊ اللَّهَـةُ: مـار ◊ أَلْوی فـلان: فلانـکەس زۆری خۆزگـە خواسـتنو زۆرجـار وشـەی (لَـوْ)ی دوبـارەکردەوە ◊ الأَلْـوَّةُ: ڕەگەزی ڕوەکی (الزنبقیة)یە لەوڵاتی گەرمە سێر دەڕوێ ◊ الأُلُــوَّةُ: درەختــی (ألمارزبونیــة)یــە ◊ نـەمامی درەختـی (الألنجوجیـة) کەبـسوتێندرێ بۆنێکی خۆشی لێ دێ ◊ پێشی دەگوترێ: (العود الهندي) ◊ اللَّوُّ: ئاخاوتنی بەئەسپایی ◊ پـوچو بـەتاڵ ◊ اللَّوَّةُ: خـراپو ناشیرین ◊ اللُّوَّةُ: بخور سوتاندن.

لَوى عَلَیْهِ: لای لێ کردەوە ◊ چاوەڕوانی کرد.

لَوى الشَّیْءَ: شتەکەی باداو دوولای کردەوە.

لَــوى الثـوب: قوماشـەکەی گوشـیو هـەڵیگلۆفت بۆئەوەی ئاوی پێوەنەمێنێ.

لَوى رأسَهُ وبرأسه: سەری خۆی ڕاوەشاند ◊ جاری وایش دەبێ مانای ڕو لێوەرگێڕان دەگەیەنێ.

لَــوى الحـزنُ قلبـه: خـەمو خەفـەت دڵـی ناسـك کردۆتەوە.

لَوى فلاناً دینَهُ وبدینه: قەرزی فلانی دواخست.

لَوى فلاناً حَقَّهُ: ئینکاری حەقی فلانکەسی کرد

لَوى أمرَهُ: کارەکەی شاردەوە

لَوى عنه الخَبَرَ هەواڵەکەی بەناڕاست پێ ڕاگەیاند.

لَوى سِرَّهُ نهێنیەکەی شاردەوە.

لَوى فلاناً علی فـلان لَیّـاً: فلانکەسـی پـێش فـلان خست

لَوِيَ الفرسُ: ئەسپەکە پشتی خوار بوو.

لَوِيَ الطریقُ: ڕێگاکە دووربوو، نەزاندراو بوو.

لَوِيَ الکلأ: لەوەڕەکە وشك بوو، یـان وشـكو تـەڕە ◊ أَلْوی برأسه: سەری خۆی خوارکردەوە ◊ أَلْـوی الإنـسان: مرۆڤەکـە ڕۆیـشت بـۆ لەبەلانەکـە ◊ مرۆڤەکـە زۆر وتـەی خۆزگـەو کاشـکێو بریـای دوبارە کـردەوە ◊ أَلْوی فـلان: فلانـکەس کشتو کاڵەکەی وشك بۆوە ◊ أَلْوی البقلُ: گیـاو گژەکە ڕوتایەوەو وشك بوو ◊ أَلْـوی بالـشيء: شتەکەی بـرد ◊ أَلْـوی بیـده أو بثوبـه: بەدەسـتی یـان بەدەستەسڕو شتی وا ئاماژەی کرد ◊ أَلْوی بحقه: ئینکـاری مـافی ئـەوی کـرد ◊ أَلْـوی بهـم الـدهر: ڕۆژگار لـەناوی بـردن ◊ أَلْـوی العقـابُ بالـشيء: داڵاشەکە شتەکەی فڕاندو بردی ◊ أَلْوی اللِّـواءَ: ئاڵای دروستکرد یان ئـاڵای بـەرزکردەوە ◊ لاوَتِ الحیـةُ الحیـةَ مـلاواة: مارەکـە خـۆی لەمارەکـە

باهەلدا ٥ لَوَّى عَلَيْهِ الأمْرَ: کارەکەی لێ قوڵ کردەوە ٥ لَوَّى أعناق الرجال في الجدال: بەسەر پیاوەکاندا زاڵ بوو ٥ إلْتَوى الشَّيْئُ: شتەکە بادراو دوولا هاتەوە ٥ إلْتَوى الأمْرُ: کارەکە قورس و نەستەم بوو ٥ إلْتَوَت على حاجتي: کارەکەم لەسەرم گران وەستا ٥ إلْتَوى عَنْ الأمر: لەکارەکەدا قونگرانی کرد ٥ تلاووا عَلَيْهِ: لێی کۆبوونەوە ٥ تَلَوَّى الشَّيْئُ: شتەکە بادراو دوولا بۆوە ٥ تَلَوَّتْ الحيَّةُ: مارەکە پاپۆکەی بەست ٥ تَلَوَّى البرقُ في السحاب: هەورە بروسکەکە چەخماخەی داو بەچەند لایەک دا بروسکەکە روناکی دا ٥ إسْتلوى بهم الدهرُ: رۆژگار لەناوی بردن ٥ الإلْتِواء: لەزاراوەی ئەندازیاریی دا بریتییە لەحاڵەتێکی قەبارە کەلایەکی بچەسپێ و لاکەی تر لەسوچێکەوە باهەڵبدرێ ٥ اللاوِياء: ئامێری داخکردن. ٥ اللَّوِيَ: لەبەلاّن کەبەرزونزمی تێبکەوێ ٥ یان کۆتایی لەبەلاّن ٥ اللِّواءُ: ئالاّ: ئەمە ئالاّیەکە لەئالاّی فەرمی بچوکترە، ئالاّی رەسمی پێی دەگوترێ: (الراية) ٥ لەزاراوەی عەسکەریدا (اللِّواء) پلەیەکی سەربازییە لەژوور پلەی عەقیدەو لەخوار پلەی فەریقەوەیە ٥ اللّوّاءُ: بالَندەیەکە لەولاّتی شام ناسراوە ٥ اللِّوِيُّ: لەوەری وشك ٥ یان لەوەری تێکەڵ بوو لەتەرو پوش ٥ اللَّوِيَّةُ: ئەو خواردنەی لەخەڵکی تری دەشاریەوە ٥ اللِّيّانُ: بەندکردن پێچەوانەی بەرەڵلاّیی و رەهابوون ٥ اللَّيَّةُ: خزمی نزیك و نزیکتر ٥ داری عودو بخورد ٥ الملاوي: رێگەی خوارو خێچ ٥ لەزاراوەی مۆسیقادا بریتییە لەپارچە دارێك بۆ پێکەوەبەستنی ژێیەکان ٥ ملتوى الوادي: چاڵی و قۆرت و پێچی شیو ٥ لاتهُ عَنْ الأمر: مەنعی کرد لەکارەکەو لای دا.

لات فلاناً حقه: حەقی فلاّنکەسی کەم کردەوە.

لات فلاناً: هەواڵی ناراستی دا بەفلاّن ٥ اللّيْتُ: لامل.

لَيْتَ: حەرفی موشەبەهـ بەفیعلەو تەمەنناو خۆزگە دەگەیەنێ ٥ لايَثَهُ: بازی بۆدا، شانازی کرد بە خۆ شوبهاندنی بەشێر ٥ لَيِّثَ فلان: فلاّنکەس وەکوو شێری لێ هات ٥ خۆی بەیەکێك لەهۆزی (بنی لیث) لەقەڵەم دا ٥ تَلَيَّثَ فلان: بەمانا (لَيِّثَ) دێ ٥ إسْتَلْيَثَ فلان: فلاّنکەس وەکوو شێری لێ هات لەئازایەتی دا ٥ الأليَثُ: ئازاو چاونەترس ٥ دەگوترێ: (هو أليَثُ أصحابه) ئەو ئازاترینی هاوەڵەکانیەتی.

اللاّئث: شێر ٥ اللّيْثُ: بەهێزو توانا ٥ شێر ٥ ئازاو چاونەترس ٥ زمانڕەوان.

لَيْث عِفْرين: پیرۆیەکە وەکوو جانەوەری حەرباو وایە ٥ اللَّيثةُ: دێڵە شێر ٥ المِلْيَثُ: بەهێزو تواناو بەهەڵمەت ٥ المُلَيَّثُ: قەڵەو (فَحْلُ مُلَيَّثٌ) کەڵێکی بەهێزو توانایە دەڵێی شێرە.

لَيِسَ فلان: فلاّن ئازا بوو ٥ لەماڵ دانیشت و نەهاتەدەر.

لَيِسَ عنه: لێی بێ ئاگابوو ٥ تلايَسَ فلان: فلاّنکەس رەوشت بەرز بوو ٥ تلايَسَ عَنْ كذا: چاوی لەو شتە نوقاند ٥ الألْيَسُ: ئەو کەسەیە لەماڵی خۆی دەرنەچێ و لەچوار دیواری ماڵی خۆی دانیشێ ٥ شێر ٥ حوشتر کەباری لێ دەنرێ و مل درێژ دەکا جینگە جینگ ناکا ٥ المُلايِسُ: تەمبەڵ و قونگران.

لَيْسَ: وشەیەکە نەفی ومزع و حاڵ دەکا ٥ ئەمە فیعلێکی نەگۆڕەو یەك شێوەی هەیە ٥ ئیسم مەرفوع دەکاو خەبەر مەنصوب دەکا.

لاصَ عنه لَيْصاً: ليّى كلابوو ليّى لاداو ليّى دووركەوتەوە.

لاصَ الشَّيْءَ: شتەكەى لەقاندو جولاندى بۆئەوەى دەربهێنىێ ◊ ألاصَ الشَّيْءَ: بەمانا (لاصَهُ) دێ ◊ ألاصَ فلاناً عَنْ كذا: فلانكەس چاو و ڕاوى كرد

لاطَ بالشيئ لَيْطاً: بەشتەكەوە نووسا.

لاطَ الشَّيْءُ بقلبه: شتەكە بەدڵيەوە نووساو لاى خۆشەويست بوو.

لاطَ القاضي فلاناً بفلان: دادوەر فلانكەسى كردە كوڕى فلانو بەوەچەو نەوەى ئەوى دانا.

لاطَ اللّهُ فلاناً: خودا نەفرينى لەفلانكەس كرد ◊ ألاطَهُ: پاڵ ئەوى دا، كرديە كوڕى ئەو ◊ اللَّياط: ڕەنگ ◊ كلسو گەچ ◊ اللِّيطُ: تويكڵى هەرشتێك ◊ پێست ◊ اللِّيطَةُ: تويكڵى قەصەب ◊ كەوان ◊ هەرشتێك پتەوبێ.

لاعَ: هاتو هاوارى كرد ◊ غەمبار بوو.

لاعَ الجوعُ فلاناً: برسايەتى فلانكەسى برژاند.

لاعَ لَيْعَةً: نارەحەت بوو هاوارى كرد ◊ ألاعَ: نارازى بوو ◊ اللَّياع: (ريح لياع) ڕەشەباى بەهێز يان گەرم ◊ لَيْعَة الجوع: ناوسك چوزانەوەو هەڵقرچانى گەدە ◊ المِلْياع: حوشترێك زوو تينوى بێ ◊ لاغَهُ الشَّيْءَ: داواى شتەكەى لێ كرد بۆئەوەى ليّى بستێنێ ◊ تَلَيَّغَ: ئەحمەق بوو ◊ الألْيَغُ: ئەو كەسەى لەقسەو ئاخاوتنى دا زۆر پيتى (ى) بەكاربێنێ ◊ اللائغ: (طعام سائغ لائغ) خواردنێكە بەئاسانى قوت دەچێ. ◊ **لافَ** الطعام: خواردنەكەى خوارد ◊ لَيَّفَتِ الفسيلة: نەمامەكە پتەو بوو ◊ لَيَّفَ الشَّيْءَ: شتەكەى بە (ليفه= پرزو پاڵى درەخت) شت ◊ لَيَّف اللِّيفَ: ليفەى كردن ◊ اللِّيفُ: تويكڵى دارخورما كە بەتەنيشت لقەكانيەوەيە ◊ اللِّيفاني: ڕيش پروپانو درێژ.

لاقت الدواةُ لَيْقاً: مەرەكەبەكە بەليقەكەوە نووسا.

لاقَ الدَّواةَ: بۆ قەڵەمو ئوچەكەى ليقەى باشى دانا

لاقَ الشَّيْءُ به: شتەكە پێوەى نووسا ◊ (فلان ما يلق بكفه درهم) فلانكەس پارە بەدەستيەوە نامێنێ ◊ التاق له: لەگەڵى كەوت وەگرى بوو ◊ التاق فلان بفلان: فلانكەس بەفلانكەسەوە نووسا ◊ دەگوترێ: (إلتاق قلبي بفلان) دڵم بەفلانكەسەوە نووساوە خۆشم دەوێ ◊ التاق بالشيئ: فينايەتى بەشتەكە كرد

إستلاقه به: پێوەى نووساند ◊ شتەكەى لكاند بەشتێكى ترەوە ◊ اللَّياق: پاوانو لەوڕگا ◊ دەگوترێ: (مافي الأرض لياق) لەوڵات دا پاوان لەوەڕ نەماوە ◊ جێگير بوونو بەردەوامبوون لەسەركار ◊ اللِّياق: بلێسەى ئاگر ◊ اللِّياقَةُ: سولوكو ڕەوشتى جوان ◊ ألْيَقُ: شتێكى ڕەشە دەكرێتە كلەوە ◊ اللَّيَقُ: پارچە هەورى بچوك بچوكو پەرتەوازە بەئاسمانەوە ◊ اللِّقَةُ: ليقەى ناو شوشە مەرەكەب ◊ پەرۆيەكە دەخرێتە ناو شوشە مەرەكەبەوە مەرەكەبەكە هەڵدەمژێ بۆئەوەى كە ئوچەكە دەخاتە ناويەوە زۆر مەرەكەب هەڵنەگرێ ◊ المُلْتاقُ: دەمو چاو جوان، ڕوخسارى تەڕو تازە ◊ ألالَ القومُ وألْيَلُوا: خەڵكەكە كەوتنە شەوەوە ◊ لايَلَهُ ملايَلَةً وليالاً: بۆ شەوێك بەكرێى گرت ◊ شەوەو شەو مامەڵەى لەگەڵ كرد ◊ وەكوو چۆن وشەى (مشاهرة) بۆ مامەڵەى مانگەو مانگو (مُياوَمَة) بۆ مامەڵەى ڕۆژو بەڕۆژ بەكار دەهێندرێ ◊ الأَلْيَلُ: (ليل أَلْيَلُ): شەوى زۆر تاريك.

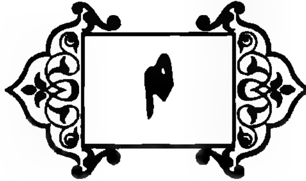
اللاَّئِلُ: (ليل لائل): شەوی زۆر تاریك ٥ **اللَّيْلُ**: شەو: کەبەشوێن ڕۆژی دا دێ لەخۆرئاوابوونەوە تا دەرکەوتنی خۆر لەخۆر هەڵاتەوە سەرلەنوێ ٥ لەزاراوەی شەرع دا لەخۆرئاوابوونەوە دەست پێدەکات تا دەرکەوتنی بەیانیو ڕوناکی ئاسۆ لەلای خۆرهەڵاتەوە ٥ **اللَّيلة**: یەك شەو ٥ **ليلى الخمر**: سەرەتای سەرخۆشیو لەزەتو خۆشی مەستی ٥ (أم ليلي) شەرابو مەی ٥ **ليلة ليلى**: شەوی زۆر تاریكو درێژ ٥ **اللَّيْلاءُ**: (ليلة ليلاء) شەوی زۆر تاریك ٥ یان شەوی سییەمو كۆتایی مانگ ٥ **المُلَيَّلُ**: (ليلٌ مُلَيَّلٌ) شەوی زۆر تاریك ٥ **اللَّيمُ**: بڕوانە مادەی (لأمَ) ٥ **اللَّيْمون**: دەرەختی لیمۆ ٥ **الليمونيت**: لەبواری زەوی ناسی دا بریتییە لەكانی ئۆكسیدی ئاستی ئاوی.

لان الشَّيْءُ: شتەکە نەرم بوو، ئاسانو بەیدەست بوو ٥ **ألانَ الشَّيْءَ وألْيَنَهُ**: شتەکەی نەرمو نیان کرد ٥ دەشگوترێ: (ألان للقوم جناحَهُ) بەهێدیو هێمنی لەگەڵ خەڵکەکەدا جوڵایەوە ٥ **لايَنَهُ ملايَنَةً**: نەرمی لەگەڵ دا نواند ٥ **لَيَّنَ الشَّيْءَ**: شتەکەی نەرم کرد.

تَلَيَّنَ الشَّيْءُ: شتەکە نەرم بوو ٥ **تَلَيَّنَ لفلان**: ماستاو چیەتی بۆ فلانکەس کرد ٥ **إستلانَ العَيْشَ**: ژیانی بەنەرمو نیان هاتە بەرچاو ٥ **الألْيَنُ**: نەرم ٥ **اللَّيَّان**: نەرم ٥ دەگوترێ: (نزلوا بليان الأرض) لەنەرمەڵانی زەوی دا جێگیر بوون.

اللِّينُ: نەرم ٥ **حروف اللين**: (أ، و، ي)ن هەروا وشەی (اللِّينُ) ناوە بۆ هەموو جۆرێك لەجۆرەکانی دارخورما جگە لەدارخورمای عەجوە ٥ **اللِّيْنَةُ**: پشتیو سەرین ٥ **اللَّيَّانُ**: بڕوانە مادەی (لَوَى) ٥ **المَلْيَنَةُ**: دەگوترێ: (إنه لذو مَلْيَنة) ئەو خاوەنی ڕەوشتی نەرمو نیانە ٥ **المُلَيِّن**: دەرمانێکە بەکاردێ بۆ ڕەوانی.

لاه لَيْهاً: خۆی شاردەوە ٥ بەرزبۆوە ٥ **اللَّيَّاءُ**: شتێکە وەکوو نۆك وایە، زۆر سپییە، لەوڵاتی حیجاز زۆرەو دەخورێ ٥ **اللَّيَّاءُ**: زەوی دوورە ئاو.

المِيم: پیتی بیستو چوارەمینی هیجایە، شوێنی هاتنە دەرەوەی نێوانی دولێوە، لەگەڵ گوتنی دا هەوا لەلوتەوە دەچێتە ناو جەستەوە.

مَاجَ مَاجاً: شەڕی کرد.

مَوَّجَ مُوَجَةً: شێوا، تێکچوو.

مَوَّجَ الماءُ: ئاوەکە سوێر بوو.

مَادَ النباتُ والشَّجَرُ: ڕووەکەو درەختەکە گەشەی کرد ئاوی تێکەڕا ◊ **أمادَ الريُّ او الربيعُ النباتَ**: ئاوەکە یان هەوا بەهاریەکە روەکەکەی نەرمو ناسك كرد ◊ **امْتَادَ خَيْراً**: خێرو بێری پەیدا كرد ◊ **المَادُ**: هەرشتێك نەرمو نیانو ناسك بێ.

مَارَ بين القوم: نێوانی خەڵکەکەی تێك دا، فیتنەیی خستە نێوانیانەوە.

مَئِرَ الجُرحُ: برینەکە هەڵتەقیەوە.

مَئِرَ على فلان: پێی وابوو فلانكەس دوژمنیەتی ◊ **أمأَرَ مَالَهُ**: ماڵو سامانەکەی تێك دا ◊ **المَئِرُ**: نێوان تێکدەرو فیتنەو دوزوبان ◊ **المِئرَةُ**: تۆڵە ◊ دوژمنایەتی.

مَئِسَ الدباغُ الجلدَ: دەباغچیەکە پێستەکەی پاك كردەوە.

مَئِسَ الجرحُ مَاساً: برینەکە گەورە بوو ◊ **المَاسُ**: فیتنەو دوزبان.

مَاشَ المطرُ الأرضَ: بارانەکە زەوییەکەی شۆردەوە.

مَئِقَ الصَّبِيُّ مَاقاً: منداڵەکە گڕوی گرت.

مَئِقَ الرجلُ: پیاوەکە لەڕق هەڵساوی خۆی خەریکە بگری ◊ **أمأَقَ فلان**: فلانكەس چووە ناو رقو کینەوە ◊ **امْتَأَقَ الصَّبِيُّ**: بەمانا (مَئِقَ) دێ ◊ **إمْتَأَقَ غَضَبُ فلان**: رقی فلانكەس زۆر توند بوو ◊ **إمْتَأَقَ إليَّ بالبكاء**: لەبەرچاوی من لەپڕمەی گریانی دا ◊ **المَأقُ والمَاقُ**: قلینچکی چاو بەلای لوتەوە ◊ **المُؤقُ والمُوقُ**: قلینچکی چاوی بەلای لوتەوە ◊ **المُؤقُ والمُوقُ من الأرض**: قەراخو بیجاغی زەوی ◊ **المَأقَةُ**: جۆرە لرخەو پرخەیەکە توشی مرۆڤ دەبێ ◊ رەق هەڵسانو تورە بوونی زۆر ◊ **مَامَات الشاةُ او الظبيةُ**: مەڕەکە درێژەی بە بارەبارِی خۆی دا.

مَأَنَ القومَ مَأْناً: ئەرکی بژێوی خەڵکەکەی خستە ئەستۆی خۆی.

مَأَنَ الرجُلَ: خۆی لەپیاوەکە پاراست ◊ زەبری لەناوکی پیاوەکەدا.

مَأَنَ في الأمر: لەکارەکە ورد بۆوە بیری لێ كردەوە.

مَأَنَ فلاناً: فلانكەسی فێركرد.

مَأَنَ الشَّيئَ: شتەکەی ئامادەکرد ◊ **المَأْنُ**: دارێکە ناسنێکی بەسەرەوە زەوی پێ دەکێڵدرێ ◊ **المَأنَةُ**: ناوكو دەوروبەری ◊ **المَيْئَنَةُ**: نیشانەی شت ◊ ئارمی شت ◊ **المُؤْنَةُ**: بژێو ◊ **المَؤُونَةُ**: بەمانا (المُؤْنَة)دێ ◊ **المَمْأَنَةُ**: شیاوو لایەق.

مَأَى الشَجَرُ مَأْياً: درەختەکە گەڵای کرد ◊ **مَأى فِي الشَيْئِ**: زێدەڕۆیی لەشتەکە دا کردو تێیدا قوڵبووە.

مَأَى السقاءَ: کوندەکەی پانو پۆڕکرد

مَأَى بين القوم: فیتنەو ئاشوبی خستە نێوان خەڵکەکە. ◊ **مَأَى القومَ**: خۆی بوو بە تەواوکەری سەد ◊ (فهم مَمْيون) ئەوانە سەدی تەواون ◊ **أمأى القومُ**: خەڵکەکە بون بەسەد ◊ **أمأت الدراهمُ**: دیرهەمەکان بون بەسەد ◊ **أمأى فلانٌ القومَ**: فلانکەس خەڵکەکەی بەکەسانی دی کردە سەد ◊ **تمأى الجلدُ**: پێستەکە کشاو فراوان بوو ◊ **الماة**: دەجار دە.

مَتَّ اليه بقرابة ونحوها: هانای بۆ برد.

مَتَّ الحبْلَ: حەبلەکەی لەبیرەکە هێنایە دەر بەبێ ئەوە چەرخو فەلەك بەکاربێنێ ◊ **ماتَّة**: خزمایەتی ومبیر هێنایەوە ◊ **تَمَتَّى فِي الحبل**: ویستی حەبلەکە بقرتێنێ ◊ **المَاتَّة**: حورمەتو هۆکار ◊ **المَتَّاتُ**: ئەوەی هانای پێ دەبرێ

مَتَحَ النهار مَتْحاً: ڕۆژگار درێژ بۆوە.

مَتَحَ الجرادُ: کوللەکە کلکی لەزەوی چەقاند بۆئەوەی هێلکە بکا.

مَتَحَ الشَيْئ: شتەکەی هەڵکەند ◊ دەگوترێ: (مَتَحَ فلاناً): فلانکەسی خستە سەرزەوی تڕێلی کرد.

مَتَحَ الدَلْوَ: پەتی دۆڵچەکەی ڕاکێشا.

مَتَحَ الماءَ: ئاوی دەرهێنا ◊ **إمْتَتَحَ الشَيْئ**: شتەکەی لەشوێنی خۆی دەرهێنا ◊ **تَمَتَّحَت المَطِية بايديها في السير**: وڵاخەکە قاچەکانی بەتەمبەڵی هەڵێنا لەڕۆیشتنەکەی دا ◊ **المَتُوحَ**: کەسێك بەتوانابێ بۆ ئاو هەڵکێشان لەبیر.

مَتَخَ الشَيْئ: شتەکەی لەشوێنی خۆی هەڵکەند.

مَتَخَ فلاناً: لەفلانکەسی دا.

مَتَرَ الشَيْئ: شتەکەی بڕیەوە.

مَتَرَ الحَبْلَ: حەبلەکەی درێژکردەوە.

مَتَرَ الشَيْئ: بەمەتر مەزندەی شتەکەی کرد ◊ **تماترت النار من الزند**: ئاگر لەچەرخەکە کەوتە خوار ◊ **تماتر القومُ الشَيْئ**: خەڵکەکە شتەکەیان لێك کێشایەوە هەریەکەیان لەلای خۆیەوە بۆلای خۆی کێش کرد ◊ **إمْتَرَ الحبل إمْتاراً**: حەبلەکە درێژ بوو ◊ **المِتْرُ**: مەتر ئامێری پێوان ◊ ئامێری ئەندازەگرتن ◊ **مَتَشَهُ الشَيْئ مَتْشاً**: شتەکەی کۆکردەوە ◊ بەپەنجەکانی بڵاوی کردەوە ◊ **مَتَشَت عينه مَتْشاً**: چاوی کز بوون باش نەیان بینی ◊ **المَتْشُ**: سپیاییەکە لەسەر نینۆکی زارۆکان دەردەکەوێ.

مَتَعَ الشَيْئ: شتەکە لەباشی دا گەیشتە ئەوپەڕ ◊ شتەکە درێژبۆوە، بەرزبۆوە.

مَتَعَ فلان: فلانکەس لەڕەوشتی بەرز دا پێشکەوت.

مَتَعَ الحبلُ: حەبلەکە گشت بوو.

مَتَعَ النبيذُ: سرکەکە زۆر سور بوو.

مَتَعَ بالشيئ: شتەکەی برد.

مَتَعَ الله فلاناً بكذا: خودا جڵەوی بۆ فلانکەس درێژکرد بۆئەوەی درێژە بەسود مەندبوون لەوشتە بدا.

مَتُعَ الشَيْئ متاعَةً: شتەکە باش بوو، ساغ بوو ◊ **أمْتَعَ بالشيئ**: شتەکەی بۆ پایەدار بوو لێی سود مەند بوو ◊ **امتع الله فلاناً**: خودا تەمەنی فلانکەسی درێژ کرد ◊ دەگوترێ: (أمتعه الله

بكـذا): خـودا هێشتیەوە بۆئـەوەی بەوشـتە سودمەند بێو بەشوێنی ئەو کەیف خۆش بێ ٥ أَمْتَعَ بِمالِه: لەزەتو خۆشی لەماڵو سامانی خۆی بینی ٥ أَمْتِعْنِي بِفِراقِهِ: بەجودا بونەوە لەو سودی پێ گەیانـدم ٥ أَسْتَعْنِي عـن کـذا: لەوشـتە بـێ ئاتـاجی کـردم ٥ مَتَّـعَ الـشَّيْ: شـتەکەی درێـژکردەوە ٥ مَتَّـعَ اللهُ فلانـاً: خـودا تەمـەنی فلانکەسی درێـژ کـرد ٥ مَتَّـعَ الرجـلُ مُطَلَّقَـةُ: پیاوەکـە لـەدوای تەڵاقـدانی ژنەکـەی هەنـدێ پێداویستی ژیانی پێدا ٥ تَمَتَّـعَ بکـذا: لـەزەتو خۆشی بەوشتە بۆدەستە بەر بوو ٥ تَمَتَّعَ العمرةَ الی الحج: لەنیەتو پۆشاکی عەمرەدا مایـەوە تـا ئەرکـەکانی حەجیـشی ئـەنجام دان ٥ اسـتمتع بکذا: لەزەتو خۆشی لەوشتە وەرگرت ٥ المَاتِعُ: شتی باشو بێ غەش لەهەر شتێك بێ ٥ المَتاع: لـەزەتو خۆشـی ٥ هەرشتێـك سـودی لـێ ببینـدرێو هـەوڵ بـدرێ بەزەمەنـدە بکـرێ ٥ وەکوو خۆراكو کاڵای ناوماڵو کەرەستەی تـر ٥ المُتعَةُ: هەرشتێك لەزەتو خۆشی لێ دەستەبەر بـێ وەکـوو راوەشـکارو یـاریو پیاسـە ٥ ئەنجامـدانی حـەجو عـەمرە بەیەکـەوە ٥ ژن مـارەکردنی کاتی وەکوو لـەلای هەنـدێ پێـڕی شـیعە بـاوە ٥ ئـەو مـاڵو سـامانەی پیـاو دەیـدا بەژنی تەڵاقدراوی.

مَتَكَ الشَّيْ مَتْكاً: شـتەکەی بڕیـەوە ٥ مالکـە في البیع: لەمامەڵەکەدا زاڵبـوو بەسـەریدا ٥ تَمَتَّـكَ الشرابَ: وردە وردە شلەمەنییەکەی خواردەوە ٥ المُتْـكُ: لـوتی مێشو مێشولە ٥ بـەروبوومی نارنج. ٥ مَتَلَ الشَّيْ: شتەکەی جوڵاند

مَـتَنَ بالمکـان مَتْنـاً: لەشـوێنەکە جێـگیربوو مایەوە.

مَتَنَ فلان: فلانکەس سوێندی خوارد.

مَـتَنَ بفـلان: هـەموو رۆژەکـە بەرێـگادا بـردیو رەوی پێ کرد.

مَتَنَ الشَّيْ: شتەکەی درێژ کردەوە.

مَتَنَ فلاناً: زەبری لەپشتی فلانکەس دا.

مَـتَنَ الکـبْشَ: لەرەگـەوە گـونی بەرانەکـەی دەرهێنان.

مَـتُنَ الـشَّيْ: شـتەکە رەقو پتـەو بـوو ٥ المتین: صیفەتێکی پەروەردگارە ٥ أَمْتَنَ فلانـاً: زەبـری لەپشتی فلانکەس دا ٥ ماتَنَه: کێ برکێی لەگـەڵ دا کـــردو لەمەبەســـت دوری خـــستەوە ٥ بەربـەرەکانی کـردو دژی وەسـتا ٥ مَتَّنَ الـشَّيَ: شتەکەی توندو پتەو کـرد ٥ تَماتَنَ الـشاعران في الـشعر: دوو شـاعیرەکە شـەڕە شـیعریان کـردو بەرپەرچـی یـەکتریان دایـەوە ٥ المِتْنـان: ئـەو پەتەی باقە قەسەڵو شتی وای پێ دەبەسترێ ٥ المَاتن: لەزاراوەی نوسەراندا ئەو کەسەیە بناغەو مەتنی کتێبەکە دەنووسێ ٥ المَتْنُ: پشت.

مَتْن الأرض: تەپۆڵکەو شوێنی پتەوی ناو زەوی.

مَــتْن الکتـاب: دەقـە سـەرەکیو ئەصـڵییەکانی کتێب.

مَتْن النهـار: تـەواوی رۆژ ٥ هـەموو مـاوەی رۆژ ٥ المتنــان: ئـەملاو ئـەولای موراغـەی پـشت لەراسـتو چـەپەوە ٥ المتنـة: ئـەوەی لـەزەوی پتـەوو رەقەڵانـە ٥ تەپۆڵکـەو تمبـار ٥ لایـەکی پشتە چ راست یان چەپ.

مَتِهَ فلان مَتْهاً: فلان گومڕا بوو، سەری لێ شێوا ٥ تَماتَهَ عنه: خـۆی لـێ گێـل کـرد ٥ تَماتَهَ القـومُ: خەڵکەکە دوور کەوتنـەوە ٥ تَمَتَّهَ: سەرسام بـوو

٥ خۆی گێل‌و ئەحمەق کرد ٥ دورکەوتەوە ٥ **تَمَتَّعَ في الشيء**: زێدەڕۆیی لەشتەکەدا کرد.

مَتَا الحبلَ وغيره مَتْواً: حەبلەکەی درێژ کردەوە.

مَتَا فلاناً بالعصا: بەگۆچان لەفلانکەسی دا.

مَتَا في الأرض: لەزەوی دا کۆشش کردو پەلەی کرد ٥ **امتى**: تەمەنی درێژ بوو ٥ رزق‌و رۆژی زۆرو هەمە جۆر بوو ٥ **تَمَتّى**: بەمانا (تَمَطّى)دێ.

مَتى: زەرفی زەمانەو بۆ پرسیار لەڕۆژگارو کات دێ.

مَثَّ الرجلُ: پیاوەکە ئارەقی کرد.

مَثَّ السِّقاءُ: کوندە ئاوەکە، گۆزە ئاوە کە ئاوی لێ چو

مَثَّ العَظمُ: ئێسقانەکە هەرچی مۆخی تێیدا بوو هاتە دەر.

مَثَّ يَدَهُ واصابعه بالمنديل: دەست‌و پەنجەی بەدەستە سڕ سڕینەوە.

مَثَّ شارِبَه: سمێڵی چەوربون‌و بەدەستی سڕینی بەلام شوێنەواری چەورییان پێوەیە.

مَثَّ الجُرحَ: کێم‌و زوخاوی ناو برینەکەی دەرکردو پاکی کردەوە.

المِثاثُ: (نبت مَثاث)، ڕوەکی شێدار.

مَثَجَ الشيءَ: شتەکەی تێکەڵاو کرد.

مَثَجَ فلاناً: خواردنی دەرخواردی فلان دا.

مَثَدَ بين الحجارة: لەنێوان دو بەرددا خۆی مەلاس داو لەوێوە سەیری جم‌و جۆڵی دوژمنی کرد.

مَثَدَ فلاناً: فلانکەسی کردە حەشارگە.

المَاثِدُ: ڕەبیەو سەنگەر.

مَثَلَ الرجلُ بين يدي فلان: پیاوەکە لای فلان دەستەو ئەزەر ڕاوەستا، ئامادە باشی خۆی بۆ خزمەت نیشان دا.

مَثَّلَ فلان فلاناً: فلانکەس تەمثیلی فلانی کردو لەحیاتی ئەو کارەکانی ئەنجام دان ٥ **مَثَّلَ التماثيل**: پەیکەرەکەی تاشی ٥ **مَثَّلَ بفلان مَثْلاً ومُثْلَةً**: سوکایەتی بەفلان کرد دەم‌و لوتی برین‌و ئەتکی کرد.

مَثُلَ فلان بين يدي الوالي: فلانکەس لەبەردەم پاشا ڕاوەستا.

مَثُلَ الرجلُ مَثالَةً: پیاوەکە ڕێزدارو شکۆمەند بوو ٥ **أمْثَلَ فلاناً**: فلانکەسی ئەتك کرد ٥ لەتۆڵەی کوژراوی خۆی کوشتیەوە ٥ **ماثَلَ الشيءَ**: وەکوو ئەوشتەی بوو لەو دەچوو ٥ **مَثَّلَ بفلان**: سوکایەتی بەفلان کرد ٥ **مَثَّلَ الشيءَ بالشيءِ**: شتەکەی بەشتەکە شوبهاند ٥ **مَثَّلَ الشيءَ لفلان**: شتەکەی بۆ فلانکەس وێناکردو ڕاینواند.

مَثَّلَ المسرحية: شانۆگەرییەکەی ڕانواند ٥ **مَثَّلَ التماثيلَ**: پەیکەرەکانی ڕانواند ٥ **إمتَثَلَ امره**: فەرمانبەرداری فەرمانەکانی بوو، پابەندی فەرمان‌و ئامۆژگارییەکانی کرد ٥ شوێن ڕێبازی ئەو کەوت‌و لای نەدا ٥ **إمْتَثَلَ المَثَلَ**: پەندو مەسەلەکەی تەصەور کرد ٥ **إمْتَثَلَ من فلان**: تۆڵەی لەفلانکەس ستاند ٥ **امتَثَلَ عندهم مثلاً حسناً**: دێڕە شیعرێکی خوێندەوە ئەمجار بەدو ئەودا شیعرێکی تری خوێندەوە ٥ **تَمَاثَلَ الشيئان**: دوشتەکە لێك چون ٥ **تَمَاثَلَ العليل من علته**: نەخۆشەکە خەریکە چاك بێتەوە ٥ **تَمَثَّلَ الشيءَ**: وێنەی شتەکەی کێشا.

تَمَثَّلَ بين يديه: لەپێش دەمی دا ڕاوەستاو ئامادەباشی نواند ◊ **تَمَثَّلَ بالشَّیْءِ**: شتەکەی بەنمونە هێنایەوە ◊ **الأمثَل (اسم تفضيل)**: باشتر ◊ **الأمثولة**: ئەو جۆرە شیعرانەن کە بەنمونە دەهێندرێنەوە ◊ **التِّمثَالُ**: پەیکەری لەبەرد داتاشراو یان لەمس و شتی وا داڕێژراو ◊ **التمثيلية**: کارێکی فەننی و ئاوازەییە بەپەخشان یان بەشیعر ئەنجام دەدرێ وێنای شتێکی حەقیقی و ڕوداو یان هەڵبەستراو دەکێشێ ◊ **المِثالُ**: نمونەو قاڵب کەشتی تری لەسەر وێنا دەکرێت ◊ **المِثالِيّ**: نمونەیی ◊ شتێک لەبوارو جۆری خۆی دا تەواو بێ ◊ **المَثَّالُ**: پەیکەر تاش ◊ **المِثْلُ**: هاوشێوەو هاو وێنەو هاوشان ◊ **المَثَلُ**: هاوشێوە ◊ پەندو عیبرەت ◊ ڕستەیەکە لەدەقێک دەردەهێندرێ و بۆنمونەو پەند دەهێندرێتەوە بەبێ ئەوەی گۆڕانکاری تێدابکرێ ◊ **المَثُلَةُ**: تۆڵەو سزاو ئەتکردن ◊ **المُثْلَةُ**: تۆڵەو سزاو ئەتکردن ◊ **المَثِيلُ**: هاوشێوە، هاو وێنە ◊ بەمانا شکۆدارو ڕێزدار دێ.

المُمَثِّلُ: ئەکتەر؛ ئەوکەسەی لەسەر شانۆ کاربکا ◊ **مَثْمَثَ زِقّ السمنَ**: هیزەکە ڕۆنی لێچوو ◊ **مَثْمَثَ فلان الشَّیْءَ**: شتەکەی لەناو دا نقوم کرد ◊ **مَثْمَثَ الفتيلة**: ڕۆن یان نەوتی لەچراکە کرد ◊ **مَثْمَثَ الشَّیْءَ**: شتەکەی جوڵاند ◊ دەگوترێ: (أخذه فَمَثْمَثَهُ): شتەکەی گرت و ئەمدیو ئەودیوی کرد ◊

مَثَنَهُ: میزەڵدانی هەنگاوت ◊ **مَثِنَ مَثَناً**: میزە چرکەی بوو، میزەڵدانی ئازاری بوو ◊ **المَثَانَةُ**: میزەڵدان.

مَجَّ الماءَ او الشرابَ من فيه: ئاوەکەی تف دایەوە.

مَجَّ شَدقا الهرِم: هەردو لاشەویلەی پیرەکە شل بوون.

مَجَجَ العِنَبُ: ترێیەکە پێگەیشت و شیرین بوو ◊ **إنمَجَّت نقطة من القلم**: پرژێک لەقەڵەم پرژا ◊ **المَجَاجُ**: هەرشتێک لەدەم تفی دەیەوە ◊ **مجاج الفم**: تفی ناودەم ◊ **مَجَاجُ النحل**: هەنگوین ◊ **مَجَاجُ العِنَب**: شیلەی ترێ ◊ **مَجَاجُ المزن**: بارانی هەور ◊ **المُجَاجَةُ**: تف ◊ (مجاجة الشَّیْء): گوشراوی شت ◊ **المَجَّاجُ**: کەسێک زۆر ئاو لەدەم ڕادا.

مَجَدَ فلان مَجْداً: فلانکەس خاوەن مەجدو شکۆ بوو.

مَجَدَ فلاناً: لەشکۆداری دا بەسەر فلان دا زاڵ بوو ◊ دەگوترێ: (ماجَدَهُ فَمَجَدَهُ).

مَجُدَ فلان مجادة: فلانکەس خاوەن شکۆ بوو ◊ **أمْجَدَهُ**: بەگەورەو شکۆمەندی لەقەڵەم دا ◊ وەسپی دا ◊ **أمْجَدَ العَطَاءَ**: بەخششەکەی زۆر کرد ◊ **ماجَدَهُ**: لەشکۆداری دا پێشبڕکێی لەگەڵ دا کرد ◊ **مَجَّدَهُ**: وەسپی کردو بەگەورەی زانی ◊ **مَجَّدَ العَطَاءَ**: بەخششەکەی زۆر کرد ◊ **تماجدوا**: شانازییان بەسەر یەکتر دا کرد ◊ **تَمَجَّدَ**: شکۆدار بوو ◊ **استَمْجَدَ**: بوو بە خاوەن مەجدو شکۆمەند ◊ **استَمْجَدَ المرخ والعفارُ**: درەختی مەرخ و عەفار بڵێسەی ئاگرەکەیان خۆش کرد ◊ **الماجِدُ**: ڕێزدارو خاوەن شکۆ ◊ **المَجْدُ**: ڕێزو شکۆمەندی و وەجاخزادەیی ◊ **المَجِيدُ**: خاوەنی زۆر ڕەوشتی بەرزو شکۆمەندی ◊ ناوێکە لەناوە جوانەکانی پەروەردگار.

مَجَرَ من الماء: وەرگی پڕ بوو لەئاوو تینوایەتی نەشکا ◊ **مَجِرَت الشاةُ**: مەڕەکە بێچووەکەی

لەورگی دا گەورە بوو بۆخۆشی لاواز بوو ٥ أَمْجَرَت الشاةُ: بەمانا (مَجِرَت)دێ ٥ الأَمْجَرُ: ورگ زل‌و جەستە لاواز ٥ المَجْرُ: هەرشتێك زۆر بێ ٥ سوپای زۆرو بێ شومار ٥ المَجَرُ: عەیارێکی ئاڵتونە سەرمتا لەولاتی مەجەر داهاتووە لەبواری خشڵی ئافرەتان داو بۆ بەهادانان‌و دیاری کردنی نرخ کاری پێ دەکرێ ٥ هەردانە مەجەرێك نرخەکەی بیست‌و هەشت قیراتە ٥ یان سێ بەش لەچواربەشی مسقاڵێکە ٥ المُمْجِرُ من النساء: ئەو ئافرەتەیە بەسکێك دوو منداڵی ببن ٥ مەرێکی ئاوس کەورگی گەورە بێ‌و نەخۆش بێ‌و جەستەی لاواز بێ بەناخۆشی بێچوی ببێ ٥ حوشترێکە لەسك وەستابێتەوە.٥ مَجَسَّهُ: کردی بە مەجوسی‌و ئاگر پەرست ٥ تَمَجَّسَ: چووە پێری مەجوسیانەوە ٥ المَجُوسُ: گەل‌و هۆزێك یان چەند هۆزو نەتەوەن کە رۆژیان پەرستووە یان مانگ‌و ئاگریان پەرستووە لەسەدەی سێیەمی پێش زایینەوە ئەم ناوەیان بەسەردا براوە ٥ المجوسيّ: کاهین‌و کولەومنانی لای ئاشورییەکان‌و فارسە کۆنەکان ٥ المجوسية: بیرو باوەڕی ئاگرپەرستەکان لەبەرێز راگرتنی ئەستێرەو ئاگر ٥ یان دەگوترێ: (مەجوسیەت) ئایینێکی کۆنە زەرادەشت تازەی کردەوەو لێی زیاد کرد ٥ المِجَسْطي: کتێبێکی کۆنە لەبواری ئەندازیاری‌و ئاسمانشوناسی بەطلیموسی فەلەکی ساڵی ١٤٠ زایینی دایناوە لەسەردەمی خەلیفە مەئمون دا وەرگێردرایە سەر زمانی عەرەبی‌و لەبواری خۆی دا سەرچاوەیەکی باوەڕ پێکراو بوو.

مَجَعَ مَجْعاً: شیرو خورمای بەیەکەوە کردە پێخورو خواردی.

مَجَعَ مجاعةً: قسەی راست‌و گاڵتەی تێکەڵ بەیەك کرد.

مَجُعَ مَجَاعَةً: بەمانا (مَجَعَ)دێ ٥ **ماجَعَهُ**: قسەی گاڵتەو گەپی ئاراستە کرد ٥ **إمْتَجَعَ**: شیرو خورمای کردە پێخۆرو خواردی ٥ **تماجَعا**: قسەی گاڵتەو سەیریان ئاراستەی یەکتر کرد ٥ **تَمَجَّعَ**: شیرو خورمای خوارد ٥ **المَجَاعة**: پاشماوەی پێخوری شیرو خورما ٥ **المَجَّاعُ**:کەسێك هەوەسی لەقسەی گاڵتەو سەیربێ کەسێك حەزی لەکێشتی خورماو شیربێ واتە خورماو شیر بکاتە پێخۆرو حەزی لێ بێ ٥ **المَجْعَةُ**: ئافرەتی بێ حەیا ٥ **المَجِيعُ**: جۆرێکە لەپێخۆر لەشیرو خورما دروست دەکرێ ٥ **مَجَلَتْ يدُه**: دەستی بلۆقی کرد ٥ پێستی دەستی پتەو زبر بوو.

مَجَلَ الحافِرُ: سمی وڵاخەکە سواو رەق‌و پتەو بوو. **مَجِلَتْ يدُهُ**: بەمانا (مَجَلَتْ)دێ.

أمْجَلَ العملُ يدَه: ئیشکردن بلۆقی لەپێستی دەستی دا پەیدا کرد ٥ **تَمَجَّلَ الجِلْدُ قَيْحاً ودماً**: پێستی بلۆقی کردو کێم‌و زوخاوی تێدا پەیدا بوو ٥ **المَجْلُ**: کرانەوەو شل بوونی رەگی پاشوی وڵاخە ٥ **المَجْلَةُ**: توێکڵێکی تەنکە ژێرەوەی دەبێتە بلۆق‌و ئاوی تێدا کۆدەبێتەوە ٥ **مَجْمَجَ فلان في خبرٍ**: فلانکەس لەهەواڵ گێڕانەوەکەدا منجە منجی کردو شتەکەی باش رون نەکردەوە ٥ **مَجْمَجَ الكتابَ**: نوسینی کتێبەکەی تێکەڵ‌و پێکەڵ کرد بەقەڵەم شێواندی ٥ **تَمَجْمَجَ الكفلُ**: سمتی لەقەڵەوی‌و بەختەوەری دا دەلەرێنەوە ٥ **المَجْمَاجُ**: شل‌و شێواو تەمبەڵ.

مَجَنَ الشَّيْئُ: شتەکە رەق‌و پتەو بوو.

مَجَنَ فلان: فلانكەس بێ حەیاو بێ چاوو ڕو بوو ٥ فلانكەس راستو درۆی تێكەڵ كردو هەڵەوەر بوو ٥ **ماجَنَهُ**: سوعبەتو یاری لەگەڵ كردو راستو درۆی تێكەڵ كرد ٥ **تَماجَنا**: سوعبەتو گاڵتەو گەپیان بەیەكەوە كرد ٥ **المجان**: بەخۆڕایی بەبێ بەها ٥ هەروا وشەی المجان بەمانا زۆر وزەبەندە دێ ٥ دەگوترێ: (ماء مجان وتمر مجان) ٥ **المُمَجَّنُ**: دەگوترێ: (طريق مُمَجَّنٌ): ڕێگای راستو ڕێكخراوو تەخت كراو ٥ **مَجْنَق اللومُ**: خەڵكەكە بەقۆچەقانی بەردیان هاویشت ٥ **المَنْجَنيق**: ئامێرێك بووە كاتی خۆی بەردیان پێ هاویشتووە وەكوو قۆچەقانیی بۆ روخاندنو گرتنی قەڵاو شورە.

مَحَتَه مَحْتاً: پری كرد لەرقو كینە.

مَحُتَ اليوم: ڕۆژەكەی زۆر گەرم بوو ٥ **المَحْتُ**: پتەوو توندو تیژ لەهەرشتێك دا بێ.

مَجَحَ الشَّيْءَ مَجْحاً: شتەكەی ماڵیو كراندی ئامادەسەرەكییەكەی دەركەوت ٥ **مَحَجت الريح الأرضَ**: ڕەشەباكە گڵو خۆڵی سەر ڕوی زەوی ڕامالی.

مَحَجَ العودَ: شوڕكە دارەكەی سپی كرد

مَحَجَ الجلدَ: پێستەكەی شێلا هەڵی گلۆفت بۆئەوەی نەرم بێ.

مَحَجَ اللبنَ: ماستەكەی هەژاند بۆئەوەی بیكاتە دۆ.

مَحَجَ الدَّلْوَ: دۆڵچەكەی ڕاوەشاند.

مَاحِجه: دوای خست ماتڵی كرد.

مَحَّ الثوبُ: قوماشەكە ڕزیو كۆن بوو ٥ **أمَحَّ الثوبُ**: بەمانا (مَحَّ)دێ ٥ **المُحُّ**: پاڵفتەی شت ٥ زەردێنەو سپێنەی ناو قاوغە هێلكە ٥ **المَحَاحُ**: درۆزن ٥ كەسێك قسەی هەبێو كردەوەی نەبێ.

المَحَارَة: بڕوانە مادەی (حَوَرَ).

مَحَشَ الجلدَ مَحْشاً: پێستەكەی لەگۆشتەكە دامالی ٥ **مَحَشَتْ النارُ جلدَه**: ئاگر پێستی سوتاند ٥ **المُحَاشُ**: سوتێنەر.

مَحَصَ: هەڵات.

مَحَصَ الظَّبْيُ: ئاسكەكە بازێكی توندی هاویشت.

مَحَصَ الثوبُ: قوماشەكە توكەكەی روتایەوە.

مَحَصَ الله مابه: خودا نازو نیعمەتی لێ ستاند.

مَحَصَ الشَّيْءَ: شتەكەی لەعەیبو لەككە پاك كردەوە.

مَحَصَ المعدِنَ بالنار: مەعدەنەكەی بەئاگر پوختە كرد.

مَحَصَ السيف: شمشێرەكەی مشتو ماڵ كرد ٥ **أمحصت الشمسُ**: خۆر دوای گیرانی دەركەوتەوە ٥ **أمْحَصَ المريضُ**: نەخۆشەكە چاك بۆوە ٥ **مَحَّصَ الشَّيْءَ**: شتەكەی لەعەیبو خەوش پاك كردەوە ٥ دەگوترێ: (مَحَّصَ الذهب بالنار): ئاڵتونەكەی بەئاگر پاك كردەوە ٥ **مَحَّصَ الله التائبَ من الذنوب**: خودا تۆبەكارەكەی لەتاوان پاك كردەوە ٥ **مَحَّصَ فلاناً**: فلانكەسی بەتاقی كردەوە.

تَمَحَّصَت الظلماءُ: تاریكییەكە ڕەویەوە ٥ **الأمْحَصُ**: كەسێك پاساوی راستو درۆ قبوڵ بكا ٥ **المَحيصُ**: گشت بادراو، دەمار گشتو توند ٥ **المُمَحَّصُ**: پاڵفتەكراو لەعەیبو عار.

مَحَضَ فلاناً: ماستی خاڵصی دەرخوارد دا.

مَحَضَ فلاناً الوُدَّ: بەدڵسۆزی ئامۆژگاری كرد.

مَحِضَ مَحضاً: ماستی خاڵصی خوارد.

مَحُصَ فلان في نسبه: فلانكەس نەژادی پاكو خاوێن بوو ◊ **أمْحَصَ الرجلَ**: بەدڵسۆزی ئامۆژگاری پیاوەكەی كرد ◊ **امْتَحَصَ فلان**: فلانكەس ماستی خاڵصی خواردەوە ◊ **الأمْحُوصَةُ**: ئامۆژگاری دڵسۆزانە ◊ **المَحْصُ**: شتی بێ خەوش و لەككە ◊ **مَحَّطَ الوَتَرَ**: دەستی بەژێی كەمانەكەدا هێنا بۆئەوەی چاكی بكا.

مَحَقَ الشَيْءَ **مَحْقاً**: شتەكەی كەم كردەوە ◊ فەوتاندی لەناوی برد ◊ دەگوترێ: (مَحَقَ الله العملَ): خودا پیتو بەرەكەتی كارەكەی برد فەوتاندی ◊ كارەكەی بەتاڵ كردەوە.

مَحَقَ الحَرُّ الشَيْءَ: گەرما شتەكەی سوتاند ◊ **أمْحَقَ الشَيْءُ او المالُ**: شتەكە فەوتا مرد ◊ **أمْحَقَ القمرُ**: مانگ چووە حاڵەتی مەحاقەوە ◊ **مَحَّقَ الشَيْءَ**: شتەكەی بەتاڵ كردەوە.

امْتَحَقَ الشَيْءُ: شتەكە كەم بوو بەرەكەتی نەما ◊ **امْتَحَقَ القمرُ**: مانگ روناكی كەم بوو ◊ **إمَّحَقَ القمرُ**: مانگ گوم بوو چووە حاڵەتی مەحاقەوە ◊ **تَمَحَّقَ الشَيْءُ**: شتەكە هێدی هێدی كەم بۆوە بەرەو نەمان رۆیی ◊ **المُحَاقُ**: بچوكبونەوەی مانگ لەدوای كامڵ بوونی تادەگاتە كۆتایی مانگو ئەمجار تازە بوو نەوەی ◊ **ليالي المَحَاق**: ئەو شەوانەی مانگ دەكەوێتە حاڵەتی مەحاقەوە ◊ **المَحَقَةُ**: فەوتان ◊ حوشترێك هەربێچوە نێرەی ببن ◊ **المَحِيقُ**: (نصل محيق)؛ سەرە تیری تیژە.

مَحَكَ مَحْكاً: توندو تیژی نواند لەكێشەو نیزاع دا.

مَحِكَ: بەمانا (مَحَكَ)دێ ◊ **أمْحَكَهُ الغَضَبُ**: رق هەڵسان وای لێ كرد لەكێشەو نیزاع دا سەرسەخت بێ‌و بەئاسانی مل بۆ ئاشتی نەدا ◊ ماحَكَهُ: كێشەی لەگەڵ نایەوە ◊ **تَماحَكَ البيعان**: كڕیارو فرۆشیار زۆریان منجە منجو دانو سان كرد ◊ **تَمَحَّكَ**: لەكێشەو نیزاع دا زۆری قیرەو گیرە گیری كرد ◊ **المِحْكانُ**: كەسێك زۆر گیرە گیر بكا.

مَحَلَ بالأمر: ویستی بەفرتو فێڵ كارەكە ئەنجام بدا.

مَحَلَ المكانُ: شوێنەكە بێ بژێوو بەرو بووم بوو.

مَحَلَ به الى ذي سلطان **مَحْلاً**: لەلای دەسەڵاتدار فیتنەیی لەدژی كرد.

مَحِلَ المكانُ: شوێنەكە بێ پیتو بەرەكەت بوو.

مَحُلَ المكانُ: بەمانا (مَحَلَ)دێ ◊ دەشگوترێ: (امحل الزمان)؛ رۆژگارەكە قاتو قڕی بوو ◊ **أمْحَلَ القومُ**: خەڵكە توشی ساڵی بێ بارانیو قاتو قڕی بون ◊ **أمْحَلَ الله الأرضَ**: خودا زەوییەكەی كردە زەوی سوتەمەڕۆو بی بژێوو بێ بەروبووم ◊ **ماحَلَهُ**: كێشەی لەگەڵ نایەوە ◊ فێڵی لێ كرد ◊ **مَحَّلَ فلاناً**: فلانكەسی بەهێز كرد ◊ **تماحَلَ المكانُ**: شوێنەكە دوور كەوتەوە ◊ دەشگوترێ: (فلاة متماحلة)، دەشتێكی كاكی بەكاكیو بەرفراوانە ◊ (فتنة متماحلة)؛ فیتنەو ئاشوبێكی درێژخایەنو نەبڕاوەیە ◊ **تَمَحَّلَ**: فێڵی كرد ◊ دەشگوترێ: (تَمَحَّلَ خيراً)؛ داوای خێرو بێری كرد ◊ **الماحِلُ**: وڵاتی سوتەمەڕۆو بێ بژێو ◊ بەرهەڵستكارو ركابەری سەر سەخت ◊ **المَحَالُ**؛ فێڵو هێزو توانا ◊ دەسەڵاتی تۆڵە سەندن ◊ تەگبیرو پلان ◊ **المَحْلُ**: نەبونی باران، وشكە ساڵی ◊ زەوی بێ گیاو گژو لەوەڕ ◊ دەشگوترێ: (رجل مَحْلٌ)؛ پیاوێكی بێ خێرو بێرە ◊ **المِحِلُ**: كەسێك دەربكرێ‌و بڕە تێندرێ تاماندو دەبێ ◊ **المِمْحَالُ من الأرض**: زەوی سوتەمەڕۆ.

المُمَحَّلُ: قاپی شیر ◊ مەنجەڵی شیر.

مَحَنَ فلاناً: فلانکەسی بەتاقی کردەوە ◊ سزای دا ◊ زۆری ئەزیەت دا.

مَحَنَ الفِضَّةَ: زیوەکەی قاڵ کردو پاڵفتەی کرد بەئاگر.

مَحَنَ الأديمَ: چەرمەکەی نەرم کردو لێکی کێشایەوە.

مُحِنَ فلان: فلانکەس کەوتە چەورتەو ناخۆشییەوە ◊ مَحَّنَ الأديمَ: بەمانا (مَحَنَهُ)دێ ◊ إمْتَحَنَ فلاناً: فلانکەسی بەتاقی کردەوە ◊ إمْتَحَنَ الشَّيْءَ: لەشتەکە وردبۆوە ◊ إمْتَحَنَ الفِضَّةَ: زیوەکەی قاڵ کرد پوختەی کرد ◊ الإمتحان: تاقیکردنەوە ◊ توشبونی بەڵاو کارەسات ◊ المِحْنَةُ: بەڵاو چەورتم.

مَحَا الشَّيْءَ: شتەکەی سڕیەوە شوێنەواری کوژاندەوە ◊ دەگوترێ: (مَحَت الريحُ السحابَ): ڕەشەباکە هەورەکەی ڕاماڵی ◊ (مَحَا المطرُ الجَدْبَ): باران‌و وشکە ساڵی نەهێشت ◊ (محا الصبحُ الليلَ): گزنگی بەیانی تاریکی شەوی لابرد ◊ إمْحى الشَّيْءُ: شوێنەواری شتەکە کوژایەوە.

تَمَحَّى من القوم: داوای لەخەڵکەکە کرد کە لەخراپەکانی خۆش بن ◊ المَحْوُ: تەڵخایی ناو مانگ ◊ المِمْحَاةُ: پەڕوی شت سڕینەوە، پەڕوی کاشی سڕینەوە یان لاسیکی خەتکوژانەوە.

مَخَّى الشَّيْءَ: شوێنەواری شتەکەی نەهێشت ◊ أَمَخَّ العظمُ: ئێسقانەکە مۆخی تێدا پەیدا بوو ◊ أَمَخَّت الدابة: وڵاخەکە قەڵەو بوو ◊ أَمَخَّ العودُ: ئەمامە درەختەکە ئاوی تێکەڕا ◊ أَمَخَّ حبُّ الزرع: دانەوێڵەکە ئاردی تێدا پەیدا بوو ◊ مَخَّخَ العظمَ: مۆخی ئێسقانەکەی دەرهێنا ◊ إمْتَخَّ العظمَ: مۆخی ئێسقانەکەی دەرهێنا ◊ المُخَاخَةُ: ئەوەی لەئێسقان دەردێ بەهۆی هەڵمژینەوە ◊ المُخُّ: مۆخ مێشك ◊ ئەو مادە مۆخەی لەناو سەردایە ◊ پاڵفتەی شت‌و کرۆکی شت ◊ المُخَّةُ: پارچەیەك لەمۆخ ◊ دەشگوترێ: (هذه مُخَّةُ الشَّيْءِ): ئەمە باشترینی شتەکەیە ◊ المَخيخُ: دەگوترێ: (عظم مَخيخٌ): ئێسقانێکە مۆخی تێدایە ◊ المُخَيْخُ: بەشێك لەدەماخ کە مەرکەزی هاوکێشەیی ئەندامەکانی جەستەیە ◊ المُمِخُّ: دەگوترێ: (له لسان مُمِخٌّ): زمانێ تیژو ڕەوانی هەیە ◊ مَخَرَت السفينةُ: کەشتییەکە کەوتە ڕۆیین‌و ئاوی دەریای دڕدا.

مَخَرَ السابحُ: مەلەوانەکە بەدەستی ئاوی دڕدا.

مَخَرَ الزارعُ الأرضَ: کشتیارە زەوییەکەی کێڵا بۆ کشتوکاڵ.

مَخَرَ المحور مدارَهُ: قەراخی شتەکە لێی خوراو فراوان بوو ◊ امْتَخَرَ العَظْمَ: مۆخی ئێسقانەکەی دەرهێنا ◊ امْتَخَرَ الشَّيْءَ: شتەکەی هەڵبژارد ◊ امتَخَرَ القومَ: پیاوی پیاوانەی لەخەڵکەکە هەڵبژارد ◊ الماخِرَةُ: کەشتی ◊ الماخور: خانوی خراپەکاریی ◊ قومار خانە ◊ المَخْرُ: (بنات مَخر): هەوری تەنکی سپی کەپێش وەرزی هاوین بەئاسمانەوە دەردەکەون ◊ اليَمْخُورُ: (رجل يمخور، وعنق يمخور): پیاوی درێژ ملی درێژ.

مَخَضَ الشَّيْءَ: بەتوندی شتەکەی ڕاوەشاند.

مَخَضَ اللَّبَنَ: ماستەکەی هەژاندو ڕۆنەکەی لێ دەرهێنا.

مَخَضَ البئر بالدلو: بەدۆڵچەکە بیرەکەی شڵەقاندو زۆری ئاو لی هەڵێنجا.

مَخَضَ الرأيَ: راوو بۆچوونەکەی سەرەو ناو کردو زۆر لێی ورد بووەوە ئاکامەکەی لێك دایەوە ◊ **مَخِـضَت الحامِـلُ**: ژنە سك پڕەکە ژانی منداڵبوونی هاتێو خەریکە منداڵی ببێ.

اَمْخَضَ اللَّبَنُ: ماستەکە لەناو مەشکەکەدا هەژا ◊ **اِمْتَخَضَ الولدُ**: زارۆکەکە لەناو سکی دایکی دا جوڵایەوەو کاتی لەدایکبوونی هات ◊ **تَمَخَّضَ اللبن والولد**: بەمانا (امْتَخَضَ)دێ ◊ **تَمَخَّضَ السماءُ**: ئاسمان خەریکە باران ببارێنێ ◊ **تَمَخَّضَ الحامِلُ**: بەمانا (مَخِضَتْ)دێ ◊ لەپەندی پێشینان دا هاتووە دەڵێ: (تَمَخَّضَ الجبلُ فولد فأراً): کێو ژانی هاتێو مشکێکی بوو ◊ هەروا دەگوترێ: (تَمَخَّضَت الليلة عَنْ يوم سوء): شەوەکە بەیانیەکی ناخۆشی بەدو دا هات ◊ **المَخَاضُ**: ژانی منداڵبون ◊ هەروا وشەی (المخاض): ناوە بۆ حوشترێك دەمانگ بەسەر ئاوسبوونی دا تێپەڕیبێ ◊ هەروا ناوە بۆ بێچوە حوشتر کە دایکی کەڵ درابێ ◊ یان بۆ گۆلکە حوشترێك ساڵی تەواو کردبێو چوبێتە ساڵی دووەمی تەمەنیەوە ◊ **المِمْخَضَة**: ئامێری هەژاندنی ماست بۆ جیاکردنەوەی ڕۆنەکەرەکەی.

مَخَطَ السَّهْمُ: تیرەکە چووە ناو جەستەکەوە ئەمدیواو دیوی کرد.

مَخَطَ المرأُ في الأرض: پیاوەکە بەناو زەوی دا ڕۆیی بەخێرایی.

مَخَطَ الشَّيْءَ: بەتوندی شتەکەی کێش کرد.

مَخَطَ السَّيْفَ: شمشێرەکەی لەکالان دەرکێشا.

مَخَطَ المُخَاطَ: چڵمی لەلوتی هێنایە دەر ◊ **امْخَطَ السَّهْمَ**: تیرەکەی هاویشتو لەجەستەکەی دا ◊ **مَخَّطَ الصَّبِيَّ**: چڵمی لەلوتی منداڵەکە دەرهێنا ◊ **إِمْتَخَطَ فلان**: فلانکەس چی لەلوتی دا بوو دەری هاویشت ◊ **إِمْتَخَطَ الشَّيْءَ**: شتەکەی ڕفاند ◊ **إِمْتَخَطَ مافي يده**: ئەوەی لەدەستی دا بوو لێی دزی ◊ **إِمْتَخَطَ السيف**: شمشێرەکەی لەکالان دەرکێشا ◊ **تَمَخَّطَ فلان**: بەمانا (إِمْتَخَطَ)دێ ◊ لەڕۆیشتن دا بەشێواوی و لارە لار ڕۆیی ◊ **المُخَاط**: چڵم ◊ صمغی درەختو ڕوەك ◊ **المُخَاطَة**: درەختێکە لەپێری (المخاطیة) بەرێکی هەیەکاتی خۆی بەکارهاتووە بۆ نەرم کردنەوەی سنگ، ئەمڕۆ بۆ باڵندە گرتن بەکاردێ ◊ **المُخَيْط**: بەمانا (المخاطة)دێ ◊ **المُخْطَةُ**: ئەو چڵمو جۆرە شلەمەنییەیە کە مرۆڤ لەلوتیەوە فڕێی دەداتە دەر ◊ **مَخْمَخَ العَظْمَ**: مۆخی ئێسقانەکەی دەرهێنا.

مَخَنَ مَخْناً: گریا.

مَخَنَ الأديمَ: پێستەکەی پاك کردەوەو سپی کرد توکی لێ کردەوە.

مَخَنَ البئرَ: ئاوی بیرەکەی هەڵێنجا ◊ **المَخْنُ**: درێژ ◊ **المَخِنُ**: بەمانا (المِخِنُ)دێ ◊ پیاوی مەیلەو کورتی جەستە سوك ◊ **المِخْنَةُ**: بەردەرگا، حەوشەی خانوو ◊ **المُمَخَّنُ**: دەگوترێ: (طريق مُمَخَّن): ڕێگایەکە خەڵکی زۆر پێدا ڕۆیشتووە خۆش بووە ◊ **مَخَى الرجلَ عَنْ الأمر**: پیاوەکەی لەکارەکە دوورخستەوە ◊ **تَمَخَّى العظمَ**: مۆخی ئێسقانەکەی دەرهێنا ◊ **مَدَحَهُ**: مەدحی کرد ڕەوشتە جوانەکانی باس کردن ◊ **مَدَّحَهُ**: زۆری مەدح کرد ◊ **امْتَدَحَ المكانُ**: شوێنەکە فراوان بوو ◊ دەگوترێ: (إِمْتَدَحت خاصرة الماشية): کەلەکەی وڵاخەکە کشا بەهۆی تێریو زۆر خواردنەوە ◊ **امْتَدَحَ فلاناً**: مەدحی فلانکەسی کرد ◊ **تمادحا**: هەریەك لەو دووکەسە مەدحی یەکتریان کرد ◊

تَمَدَّحَتْ خاصرة الماشية: بەمانا (إمتدحَتْ)دێ ٥
تَمَدَّحَ فلان: بەزۆر حاڵەتی وای بەسەر خۆی دا
هێنا مەدح بکرێ ٥ **إمتدح فلاناً:** مەدحی
فلانکەسی کرد ٥ **المَدیح:** بەمانا (الأمدوحة)دێ ٥
المَمادحُ: ئەو ڕەوشتە جوانانەن کە لەمەدح
کردن دا دەگوترێن.

مَدَخَ مَدْخاً: گەورە بوو.

مَدَخَ فلاناً: باش یارمەتی فلانکەسی دا، چاك
مەدحی کرد ٥ **مادَخَهُ:** یارمەتی دا بۆچاکە یان
بۆ خراپە ٥ **امْتَدَخَ عَلَیْهِ:** ستەمی لێ کرد ٥
المدیخ: گەورەو خۆشەویست.

مدَّ النهارُ مداً: روناکایی رۆژ بڵاو بووەوە.

مَدَّ فلان في سیرِه: فلانکەس درێژەی بەرۆیشتنی دا.

مَدَّ الشَّیْءَ: لەشتەکەی زیاد کرد ٥ دەگوترێ: (مدّ
النهرُ النهرَ): روبارە بچوکەکە ئاوی روبارەکەی
زیاد کرد.

مَدَّ الجَیْشَ: سوپاکەی بەهێز کرد.

مَدَّ القومُ الجَیْشَ: خەڵکەکە پشتیوانی سوپایان کردو
سوپایان بەهێز کرد.

مَدَّ الدَّوَاةَ: مەرەکەبی قەڵەمەکەی زیاد کرد.

مَدَّ القَلَمَ: قەڵەمەکەی خستە ناو مەرەکەبەکە.

مَدَّ الله الأرضَ: خودا زەوی ڕاخست پانی کردەوە.

مَدَّ الأجَلَ: ماوەکەی درێژ کردەوە.

مَدَّ المدینَ: مۆڵەتی قەرزدارەکەی دا.

مَدَّ الحَبْلَ: حەبلەکەی کێش کرد.

مَدَّ الحرفَ: پیتەکەی بەدرێژی خوێندەوە ٥ یان
لەنوسین دا بەشێوەی درێژ نوسی.

مَدَّ بَصَرَهُ الی کذا: چاوی لەشتەکە بڕی ٥ تەماعی
تێکرد.

مَدَّ الرَّجُلَ في غَیِّهِ: پیاوەکەی دەنە دەنەدا بۆ گومڕا
بوونی ٥ **أمَدَّ الجرحُ:** برینەکە کێمو زوخاوی
تێدا پەیدا بوو ٥ **أمَدَّ النهرَ:** روبارەکەی زۆر
کرد ٥ **أمَدَّ الدواةَ:** لیقەکە مەرەکەبەکەی زیاد
کرد ٥ **أمَدَّ الأرْضَ:** زەوی پان کرد، ڕایخست ٥
أمَدَّ له في الأجل: ماوەکەی بۆ زیادکرد ٥ **أمَدَّ
فلاناً:** یارمەتی فلانکەسی دا ٥ مۆڵەتی دا ٥ **مادَّهُ
مداداً ومادّةً:** ماتڵی کرد ٥ **مادَّ فلاناً الثوبَ:**
قوماشەکەی بۆ فلانکەس کێش کرد ٥ **مَدَّدَ
الشَّیْءَ:** شتەکەی پان کردەوەو درێژی کردەوە ٥
امْتَدَّ الشَّیْءُ: شتەکە فراوان بوو، ڕاخرا ٥ **إمْتَدَّ
الحبلُ:** حەبلەکە درێژ بوو ٥ دەگوترێ: (امتدّ
الظِلُّ والنهارُ، وامتدّ عمُرُهُ، وامتدت العِلَّة، وامتد
بهم السَّیْرُ) ٥ **تَمادَّا الثوبَ:** هەریەکە لەلای
خۆیەوە قوماشەکەی ڕاکێشا ٥ **تَمَدَّدَ الشَّیْءُ:**
شتەکە بڵاو بۆوە، پان بۆوە ٥ دەگوترێ: (تَمَدَّدَ
الأدیمُ): چەرمەکە لێك کشاو پان بوو ٥ **تَمَدَّدَ
الجسمُ بالحرارة:** قەبارەکە بەهۆی گەرمبوونەوە
لێك کشا ٥ **تَمَدَّدَ القومُ الشَّیْءَ بینهم:** خەڵکەکە
لەناو خۆیان دا شتەکەیان لێك کێشایەوە،
درێژو پانیان کرد.

تَمَدَّدَ فلان: فلانکەس خۆی لێك کێشایەوە ٥ **اسْتَمَدَّ
القَومُ الأمیرَ:** خەڵکەکە داوایان لەفەرمانڕەوا
کرد یارمەتییان بدا ٥ **الإمدادُ:** جەمو جوڵ ٥
الأمِدَّةُ: ریسی تەشی ٥ **الأُمْدُودُ:** دابو نەریت ٥
التَّمَدُّدُ: لێك کشانەوەو گەورە بوونی قەبارە ٥
المادَّةُ: مادەو قەبارە ٥ هەرشتێك بۆشاییەك
پربکا ٥ **مادة الشَّيْءِ:** بنەماو پێکهاتەی شت ٥
مادة الخشب: پێکهاتەی دار ٥ **مادة البحث
العلمي:** ئەو بابەتانەی باسە زانستییەکەی لێ
پێکهاتووە ٥ **مواد اللغة:** وشەکانی زوبان ٥ **مواد**

القانون: ئەو ڕستانەی بڕیارەکەیان لەخۆ گرتووە ◊ المادّية: بیرو باوەڕو مەزهەبێکە تەنها بڕوای بەمادە هەیە ◊ هەموو شتێک بەمادە تەفسیر دەکا ◊ المِداد: مەرەکەب ◊ نەوتو ڕۆنی فتیلەو چرا ◊ میشالو ڕێبازو پرۆگرام ◊ دەشگوترێ: (سبحان الله مِداد السموات): بەئەندازەی بەرفراوانی ئاسمان سوپاسو تەقدیس بۆ پەروەردگار ◊ المَدُّ: لافاو ◊ ناوی زۆر ◊ مەسافەو مەودا ◊ المُدُّ: پێوەرێکی کۆنە بۆ پێوانەکردنی دانەوێڵەو شتی وا.

المَدَدُ: ئەوەیە شتی تری پێ زۆربکەی.

مَدَدُ الجیش: ئەو کۆمەڵە سەربازو کەرەستەیە دەخرێتە پاڵ سوپا بۆبەهێزکردنی ◊ المِدان: ئاوی زۆر سوێر ◊ المَدَّة: نیشانەیەکە دەخرێتە سەرپیتی هەمزەی درێژ کراوە ◊ المُدَّة: ماوەیەکە لەکات ئەندازەیەکی زەمەند چ زۆرو چ کەم ◊ المِدّة: کێمو زوخاو ◊ المَدید: درێژ ◊ دەگوترێ: (قدّ مدید ورجل مدید الجسم) ◊ هەروا ناوە بۆ بەحرێکی عەروز لەبواری کێشی شیعردا کێشەکەی دوجار (فاعلاتن فاعلن فاعلاتن) ◊ المَمْدودُ: دەگوترێ: (مال ممدود) ماڵی زۆر ◊ لەزاراوەی زانستی صەرف دا وشەی (ممدود) ناوە بۆ نیسمێکی موعرەب کە کۆتایی بە هەمزە بێ‌و لەپێشیەوە ئەلفێکی زیادە هەبێ ◊ وەکوو (سمراء، صحراء).

مَدَرَ الحَوضَ: درزو کەلێنی دیواری حەوزەکەی بەنکەشی کرد.

مَدِرَ مَدَراً: گەدەی زل بوو لاکەلەکەی فش بوون.

مَدِرَ الصَّبِيُّ رغبی: منداڵەکە پیسایی کردە ناو دەرپێ‌و جلەکانیەوە.

مَدِرَ الضَّبُعُ: کەمتیارەکە لاتەنیشتی خوڵاوی بوو ◊ أمْدَرَ الحوضَ: کەلێنو درزی دیواری حەوزەکەی پڕکردنەوە. ◊ مَدَّرَ الحَوضَ: بەمانا (مَدَرَه)دێ ◊ الأَمْدَرُ: ئەوکەسەی گرنگی بەپاکو خاوێنی جەستەو پۆشاکی نادا ◊ المَدَرُ: قوڕی لینجو تۆپەڵ بوو ◊ أهلُ المَدَر: خانوو نشین پێچەوانەی دەوار نشینەکان ◊ المَدْراءُ: (بنو مدراء)؛ شارەستانیو گوندنشین ◊ المَدَرَةُ: گوندێک خانوەکانی بەقوڕو خشتی گڵ دروست کرابێ ◊ المَديرُ: (مکان مَديرٌ): شوێنێکە بەقوڕ تەخت کراوە ◊ المِمدَرُ والمَمْدَرُ: شوێنێک قوڕی لێ بێ بکرێ بەدیوار.

مَدَشَ لفلان من العطاء: بەخششی لەفلان کەم کردەوە.

مَدِشَ فلان: فلانکەس لاواز بوو ◊ مَدِشت العينُ: چاوەکە بینینی کەم بوو.

مَدِشَ عَصَبُ اليد: ڕەگی دەست شل بوو ◊ مَدِشَت الرِّجْلُ: قاچەکە قەڵشا

مَدِشَ باطن رسغي الفرس: دوقاچی ئەسپەکە لێک خشان ◊ فەیزەن بوو.

مَدَقَ الصَّخْرَةَ: بەردەکەی شکاند ◊ تَمَدَّلَ بالمنديل: بەدەسە سڕەکە دەمو چاوی سڕینەوە ◊ پارچە قوماشەکەی لەسەری بەستو کردی بەمێزەر.

مَدَنَ فلان: فلانکەس هاتە شارو بوو بەشارەستانی ◊ تَمَدَّنَ: بەژیانی شارەستانیانە فێربوو. تَمَدْيَنَ: بەشێوەی ژیانی شارەستانیانە ژیاو کالاو کەرەستەی شارەستانیانەی بەکارهێنان ◊ المدنية: شارەستانیەتو پێشکەوتنی باری ژیان ◊ المدينة: شار، گەورە شار ◊ ناوی مەدینەی منەوەرەشە ◊ أمدى فلان: فلانکەس پیر بوو ◊ أمدى فلاناً: مۆڵەتی فلانکەسی دا ◊ ماداه مماداةً: بۆماوەیەک

هاوسێی کرد ◊ تمادی في الأمر: گەیشتە ئەوپەڕ لەکارەکەدا ◊ تمادی في غيّه: لەگومڕایی دا ڕۆچوو. ◊ المدی: مەسافە ◊ ئامانج.

مَدَى البصر: مەسافەی دیتنی چاو تاچاو بڕبکا ◊ **المُدْيَةُ**: کێرد، چەقۆ ◊ **المَدِيُّ**: جۆگایەکی بچوکە ئەو ئاوەی لەحەوز یان لەبیر دەڕژێ بەهۆی ئەو جۆگەلەوە ئاوەکە لە بیرەکە دوور دەکەوێتەوە ◊ **المِیداءُ**: ئامانجو کۆتایی شت ئەندازەو قەبارەی شت.

مَذِحَ الشَّيْءُ بالشَّيْءِ مَذَحاً: شتەکە لەشتەکە خشاو شەق بوو درزی برد ◊ دەشگوترێ: (مَذِح فلان): فلانکەس ڕانی لێك دەخشێن ◊ **تَمَذَّحت خاصرته**: کەلەکەی فش بوو ◊ **تَمَذَّحَ الشَّيْءَ**: شتەکەی هەڵملیست، هەڵمژی ◊ **الأمْذَحُ**: کەسێکە لەڕۆیشتن دا دوڕانی لێك بخشێن لەبەر قەڵەوی ◊ **مَذِرَت البیضة مَذَراً**: هێلکەکە پیس بوو.

مَذِرَت مَعدَتُهُ: مەعیدەی پیس بوو.

مَذِرَ فلان: فلانکەس زۆر چوو بۆ سەرئاو ◊ **أمذرت الدجاجةُ البیضَة**: مریشکەکە هێلکەکەی پیس کرد ◊ **مَذَّرَ الشيَ**: شتەکەی بڵاو کردەوە ◊ **تَمَذَّرَت مَعِدَتُهُ**: بەمانا (مَذِرَت)دێ ◊ **تَمَذَّرَ الشَّيْءُ**: شتەکە بڵاو بۆوە ◊ **تَمَذَّرَ اللَّبَنُ**: ماستەکە لەناو مەشکەکەدا بڵاو بۆوە ◊ **المَذَرُ**: دەگوترێ: (ذهب القوم شذر مَذَر): خەڵکەکە پەرتەوازە بوون ◊ **مَذْرَقَ بە**: فڕێی دا ◊ **المَاذَرْیُونُ**: درەختێکە گەڵاکەی وەکوو گەڵای زەیتون وایە، گوڵەکەی مەیلەو سپییە ◊ دەشگوترێ: (المازریون).

مَذَعَ فلان مَذْعاً: فلان درۆی کرد لافو گەزافی لێ دا.

مَذَعَ المیاهُ: ئاو لەسەر کێوەکانەوە بوو بەلافاو.

مَذَعَ یمیناً: سوێندی خوارد.

مَذَعَ لي الخبرَ: هەندێکی لەهەواڵەکە بۆ گێڕامەوەو هەندێکی شاردەوە ◊ یان هەواڵەکەی لەنیوە دابڕیو چووە سەر باسێکی تر.

مَذَعَ الضَرعُ: نیوە گوانەکەی دۆشی نیوەی هێشتەوە ◊ **تَمَذَّعَ الشرابَ**: شەرابەکەی وردە وردە خواردەوە ◊ **المَذَّاعُ**: درۆزن ◊ کەسێك وەفاو ئەمەکی نەبێ ◊ پاشملە باسی کەسانی دی بکا بەخراپە

مَذَقَ اللَّبَنَ والشرابَ بالماء مَذقاً: شیرو شەرابەکەی تێکەڵ بەئاو کرد.

مَذَقَ فلاناً: شیری ئاو تێکەڵکراوی دەرخواردی فلان دا.

مَذَقَ الوُدَّ: خۆشەویستییەکەی بێ خەوش نەبوو ◊ **ماذق فلاناً في الوُدُّ**: خۆشەویستییەکەی بێ خەوش نەبوو ◊ بەڕاستی فلانکەسی خۆش نەویست ◊ **إمتَذَق الشرابُ أو اللَّبَنُ بالماء**: شەراب یان شیرەکەی تێکەڵ بەئاو کرد ◊ **إمَّذَق الشراب أو اللبن بالماء**: بەمانا (إمتَذَق)دێ ◊ **المَذّاق**: درۆزن، زۆر درۆزن ◊ غەمبارو خەمۆك ◊ **المَذِقُ**: (لبن مَذِقٌ): شیری ئاو تێکەڵکراو ◊ (رجل مَذِق): پیاوی خەمۆك ◊ **المَذقَة**: شیری ئاوتێکراو ◊ (أبو مذقة): گورگ.

مَذَلَ بسرِّه: نهێنییەکەی بۆ هەڵنەگیراو ناچار درکاندی ◊ **مَذَلَت نفسه بالشيء**: نەفسی شتەکەی قبوڵ بوو.

مَذِلَ فلان: فلانكەس نارەحەت بوو توشی قەلەق‌و دلەڕاوکێ بوو ◊ بەهەڵگرتنی نهێنییەکە توشی دلەڕاوکێ بوو بۆیە درکاندی.

مَذِلَ بِمضجَعِه: بەشوێنی نوستنەکەی نارەحەت بوو بۆیە لەو شوێنە گواستییەوە.

مَذِلَ بِمالِه: بەمانەوەی ماڵ‌و سامانەکەی لەدەستی دا نارەحەت بوو بۆیە بەخشی

مَذِلَ علی فراشِهِ: لەسەر جێگاکەی هەدای نەداو ناچار گواستییەوە ◊ مَذِلَت رجلُه: قاچی تەزی قاچی شل بوو ◊ **أَمْذَلَ فلاناً:** فلانکەسی جاڕس کرد، توشی دلەڕاوکێی کرد ◊ **إِمَّذَلَ فلان:** بەمانا (أَمْذَلَ)دێ ◊ **إِمَّذَلَ مَفاصِلُه:** جومگەکانی شل بوون ◊ **المُذْلَةُ:** شوێنکەو نوختە لەسەر بەردو شاخ ◊ دەنکە خورما ◊ **المَذِيلُ:** نەخۆشێک کە حەجمینی نەبێ ◊ ئاسنێک بەئاسانی بشکێ ◊ **المِذْلُ:** کەسێک نەتوانێ نهێنی بپارێزێ‌و ناچاربێ بیدرکێنێ ◊ کەسێک زۆرجار قاچی توشی تەزین ببێ ◊ **مَذْمَذَ فلان:** فلانکەس درۆی کرد ◊ **المَذْماذُ:** کەسێک زۆر قیژەو قاڕەو قیرە بکا دەم بەهاوار بێ ◊ **المَذْمَذِيُّ:** بەمانا (المَذْماذُ)دێ ◊ مرۆڤی فێڵبازو قسە خۆش.

مَذَى الرجلُ مذياً: پیاوەکە لەکاتی یاریکردن‌و شتی وا لەگەڵ ئافرەت دا مەزی هاتەوە.

مَذَى الفَرَسَ: ئەسپەکەی بەرەڵای پاوان کرد ◊ **أَمذَى الرجُلُ:** بەمانا (مذی)دێ ◊ **امذَى شرابَهُ:** شەرابەکەی زۆر ڕون کردەوە ◊ **أمذَى الفَرَسَ:** ئەسپەکەی بەرەڵای لەوەڕگا کرد ◊ **الماذِي:** هەنگوینی سپی ◊ ئاسنی بێ خەوش‌و چاک ◊ **الماذِيَّةُ:** شەراب‌و عەرەق ◊ زرێی نەرم ◊ **المذاءُ:** نەرم‌و شلەپەتە ◊ **المَذِيُّ:** ئاوێکی ڕونە لەڕێڕەوی میزەوە دێتەدەر لەکاتی یاری کردن لەگەڵ ئافرەت دا ◊ **المَذْيُ:** بەمانا (المَذِيُ)دێ ◊ **المَذِيَّةُ:** ئاوێنەی ڕومالکراو ◊ **المَذِيَّةُ:** بەمانا (المَذِيَّةُ) دێ.

مَرَأَ الطعامُ مراءةً: خۆراکەکە بەلەزەت‌و گونجاو بوو.

مَرَأَ فلان: فلانکەس خواردنی خوارد.

مَرِءَ مَرَأً: پیاوەکە لەشێوەدا یان لەگفت‌و گۆدا ژنانە بوو.

مَرِءَ الطعامَ: خۆراکەکەی پێکەوت بەلایەوە بەلەزەت بوو ◊ **مَرُءَتِ الأرضُ:** زەوییەکە کەش‌و هەوای خۆش بوو.

مَرُءَ فلان مروءة: فلانکەس بوو بەخاوەن پیاوەتی

مَرُءَ الطعام: خۆراکەکە بەلەزەت‌و گونجاو بوو ◊ **أَمْرَءَ الطعامَ:** خواردنەکەی بەلەزەت کرد ◊ **أَمْرَأَ الطعامُ فلاناً:** خواردنەکە سودی باشی بەفلانکەس گەیاند ◊ **تَمَرَّأَ فلان:** فلانکەس بوو بەخاوەن شکۆمەندی‌و ڕێز ◊ بەتەکەللوف شکۆمەندی بەسەر خۆی دا هێنا ◊ **تَمَرَّأَ بالقوم:** هەوڵی دا خەڵکەکە بەخاوەن شکۆو ڕێزداری وەصف بکەن ◊ **إِسْتَمْرَأَ الطعامَ:** خواردنەکەی بەخۆش‌و بەلەزەت هاتە دەست ◊ **المَرْءُ:** مرۆڤ پیاو ◊ ئەگەر (ال) بەوشەکەوە نەبوو دەگوترێ: (إِمْرُءُ) ◊ بۆ مێیینە دەگوترێ: (مراه) ◊ **المُروءةُ:** ئادابی نەفسانی‌و هەڵس‌وکەوتێکە کەلەبەر چاوگرتنی ئادەمیزاد هەڵدەنێ بۆ پابەندبوون بەڕەوشتی جوان‌و داب‌و نەریتی پەسەند ◊ **المَرِيءُ:** گەرو، ڕێڕەوی خواردن بەناو گەرودا بۆ مەعیدە ◊ (طعام مَرِئٌ): خواردنی خۆش‌و بەلەزەت‌و بەسود ◊ (کلام مَرِئٌ): قسەیەک کەلەکردنی دا پەشیمان نەبی.

مَرَتَ الشَّيْءَ: شتەکەی تاس‌و لوس کرد.

مـــاروت: هــاورێی (هــاروت)؛ کـــه دووفریـــشتەن لەقورئان دا ناویـان هـاتووە ◊ المَرْتُ: دەشتێـکی بێ گژوگیایە ◊ (رجـل مَـرْتُ الجـسدِ)، پیاوێـکە جەستەی موی لـێ نەهاتووە ◊ المُرُوتُ: سارای بێ گیاو گژو درەخت.

مَرَثَ الـشَّيْءَ في المـاءِ: شتەکەی لـەناو هەڵکێشا ◊ دەشـگوترێ: (مَرَثَ الشعرَ وغـيره بيـده)، دەسـتی بەقـژی دا هێنـاو لـەناو ئـاودا هـەڵیگلۆفت بۆئەوەی باش تەڕببن.

مَرَثَ الشَّيْءَ: شتەکەی مژی.

مَرَثَ به الأرضَ: بەزەوی کێشا.

مَـرِثَ علـى الخِـصام: پـشوو درێـژبوو بـۆ کێـشەو ململانێ لەگەڵ ناحەزانی دا.

مَرِثَه: بەمانا (مَرَثَهُ)دێ ◊ مَرَّثَ الماءَ: ئاوەکەی پیس کرد ◊ المِمْرَث: پشو درێژو بەصەبرو بار قوڵ بۆ کێشەو ململانێ لەگەڵ رکابەرەکەی دا ◊ المُمَرَّثةُ (أرض ممرثـة): زەوییەکـە بارانێـکی کـەمی لـێ باری.

مَرَجَ اللهبُ مروجاً: بڵێسەکە بەرز بۆوە.

مَرَجَ الخاتمُ في اليد: هەنگوستیلەکە لەپەنجەدا شل بوو.

مَرَجَ الشَّيْءَ مرجاً: شتەکەی تێکەڵاو کرد.

مَـرَجَ لـسانَهُ في أعـراض النـاس: پاشملە بەخراپە باسی خەڵکی کرد.

مَــرَجَ الدابَّــةَ: وڵاخەکـەی بـەرەڵڵاکرد بۆئـەوەی بلەوەڕێ.

مَرَجَ السلطانُ رعيَّتَـهُ: پاشا خەڵکەکەی لەفەسادو گەندەڵی نەگێڕایەوە.

مَرَجَ الكذبَ: کەوتە درۆکردن.

مَرَجَ أمرَهُ: ئیشی خۆی فەوتاند شێواندی.

مَـرِجُ النـاسُ: خەڵکەکە تێـکەڵاو بـوون، ئیشەکە تێکەڵو پێکەڵ بوون.

مَرِجَ الدينُ او العهدُ: ئاییـنەکە شێوا وادەو بـەڵێن تێـك چـونو خـەڵك پـەیڕەوییان ناکـا ◊ امْـرَجَ الشيءَ: شتەکەی تێکەڵو پێکەڵ کـرد ◊ أمْـرَجَ لسانه في اعراض الناس: غەیبەتی خەڵکی کـردو دەمـی خـستە نـاموسو کەسـایەتی خـەڵکانی ترەوە ◊ أمْـرَجَ الدابَّـةَ: وڵاخەکەی بـەرەڵای نـاو لـەوەڕگا کـرد ◊ أمْـرَجَ فـلان عهـده: فڵانکـەس پابەندی پەیمانی خۆی نـەبوو ◊ المارج: بڵێـسەی ئاگر کە بەرزدەبێتەوە ◊ یان ئەو بڵێسە ئاگرەی کەلەگەڵ دوکـەڵ تێـکەڵە ◊ دەشـگوترێ: (رجـل مـارِج) پیـاوی ڕەوانـەکراو کەلـەهیچ لەمپـەڕو سەیتەرە دا مەنع نەکرێ ◊ المَرْجُ: زەوی پانو پڕ گژوگیا بۆ لەوەڕاندنی ئاژەڵ ◊ المَرَجُ: گەندەڵی ◊ فیتنـەو ئاشـوب ◊ تەنگـژەو چـورتم ◊ المَرْجـان: ڕەگـــەزی حـــەیواناتی دەریاییـــە، لـــەپێڕی (المرجانيات)ە پەیکەرو کلسی هەیـە بەباشـترین بـەردی گرانبـەها دەژمێـردرێ، مـادەی مـەرجان لـەدەریای سـوردا زۆرە ◊ جۆرێـــکە لەماســـی کەپەڕو پۆلەکانی سورن ◊ ڕوەکێـکی بەهارییـە بەئەندازەی نیو مەترێـك بەرز دەبێتەوە ◊ لقو پـۆپی سـورن، گەڵاکـەی پـانو نـەرمو ئـاودارە ◊ المـريج: (أمـــر مـــريج)، کارێـــکی چەواشـــەکارو پشێوییە

المِمْراجُ: کەسێـك ئیشەکانی ڕێـكو پێـك نەبن.

مَرِحَ فلانٌ: فلانکەس زۆر کەیفخۆش بـوو زەوقو نیشاتی زۆر بـوو ◊ لارو لەنجـەی کـرد ◊ مَرِحَت الأرض بالنبات: زەوی ڕوەکی ڕواند.

مَــــرِحَ الـــزرعُ: کـــشتوکاڵەکە گـــوڵی کـــرد.

مَرِحَ السَّحابُ: هەور بارانی باراند ٥ **مَرِحَتْ عينه:** چاوی خراپ بوو شێوا، ناوی کرد، زۆری فرمێسک داباراندن ٥ **أمْرَحَ فلاناً:** فلانکەسی هەڵنا بۆکەیف خۆشی ٥ **أمْرَحَ الكلأ الفرسَ:** لەوەڕو ئالفەکە گەشەو نیشاتی بەولاخە بەرزەکە بەخشی ٥ **مَرَّحَ المُهْرَ:** جوانوەکەی ڕاهێناو ژێرباری کرد ٥ **مَرَّحَ الجِلْدَ:** پێستەکەی هەنو، چەوری کرد ٥ **مَرَّحَ القِربة الجديدة:** کوندە تازەکەی پڕکرد لەناو تاکونە دورمانەکانی پڕببنەوەو ئاویان لێ نەچێ ٥ **مَرَّحَ البُرَّ:** گەنمەکەی پاك کرد بەردو گڵو پڵو پوشی لێ جیاکردەوە ٥ **المِرَاحَ:** کەیفخۆشیو تەڕدەماخی ٥ **التَّمْراحَة:** کەسێك زۆر بەنیشات بێ ٥ گورجو چوست بێ ٥ **المَرَحُ:** ئەوپەڕی کەیفخۆشیو نیشات ٥ بەخۆنازینو لارو لەنجەکەر ٥ **مَرْحَى:** وشەیەکە سەرسوڕمان دەگەیەنێ ٥ واتە دەست خۆش نافەرین ٥ **المِرْحَةُ:** کەندوە مێوژ، عەنبارە مێوژو شتی وا ٥ **المَرُوحُ:** خاوەن نیشاتو تەڕدەماغ ٥ مەییو شەراب ٥ **المِمراحُ:** خاوەن نیشاتو تەڕدەماغ ٥ چاوێك زۆر فرمێسك بڕێژێ ٥ زەوییەکە زوو گیاو گژی پێ بگەیەنێ ٥ **مَرْحَبَ فلاناً:** مەرحەبای لەفلانکەس کرد پێی گوت مەرحەبا ٥ **مَرْحَبَهُ الله:** خودا خستیە خۆشییەوە.

مَرِخَ جَسَدُهُ مَرْخاً: لەشی خۆی بەڕۆنو شتی وا هەنوو.

مَرِخ العَرْفَجُ: درەختی عەرفەج گەلاکەی جوان بوو قەدی بەرز بۆوە ٥ **أمْرَخَ العَجِينَ:** ئاوی زۆر کردە هەویرەکە تا بەتەواوی شل بوو ٥ **مَرِّخ جَسَدَهُ:** زۆری جەستە هەنو ٥ **تَمَرَّخَ بالمروخ:** بەچەوریو شتی وا جەستەی هەنوو ٥ **الأمْرَخ:** (ثور أمْرَخ): گایەکە پەڵەی سپیو سوری بەجەستەوە هەن ٥ **المَرْخُ:** درەختی (العِضاة) زوو گڕدەگریو ئاگری پێ دەگرێتەوە لەپەندی پێشینان دا هاتووە دەڵێ: (في كل شجر نار واستمجد المرخ والعَفَارُ) ٥ **المَرِخُ:** درەختێك ڕۆنو بۆنی زۆر بێ ٥ درەختی نەرمو شلك ٥ **المِرِّيخُ:** ئەستێرەی مەریخ؛ یەکێکە لەئەستێرە گەڕۆکەکانی کۆمەڵەی خۆریی ٥ بەفارسی پێی دەگوترێ: (بەهرام) ٥ تیرێکی درێژی دوسەرە ٥ گورگ ٥ ناوی خودایەکی ئەفسانەیە بەخودای شەڕ ناسراوە ٥ **المَروُخُ:** هەرشتێك جەستەی پێ چەور بکرێ.٥ **المَريخُ:** شاخ ٥ **إمْرَخَدَّ الشَّيْءُ:** شتەکە شل بۆوە.

مَرَدَ الإنسانُ: مرۆڤەکە توغیانی کردو لەسنور تێپەڕی.

مَرَدَ على الشَّيْءِ: بەشتەکە ڕاهاتو وەگری بوو.

مَرَدَ الشَّيْءَ: شتەکەی نەرم کردەوە، مشتومالی کرد.

مَرَدَ الصَّبِيُ ثديَ أمه: منداڵەکە مەمکی دایکی مژی.

مَرَدَ فلاناً: ناموسی فلانکەسی لەکەدار کرد.

مَرَدَ الدابةَ: بەخێراییو توندو تیژی ولاخەکەی لێ خوڕی.

مَرَدَ المَلاحُ السفينة: کەشتییەوانەکە بەسەوڵەکە کەشتییەکەی لێخوڕی.

مَرِدَ الغُلامُ مَرَداً ومروداً ومرودةً: گەنجەکە سمێڵی هاتن ٥ کاتی ئەوەی هات ڕیشی بروێ وەلێ موی لێ نەهاتن، کۆسە بوو.

مَرِدَ الغُصنُ: لقەدرەختەکە گەڵای پێوە نەبوو ڕوت بوو.

مَـرِدَ فـلان: فلانكـەس بـەردەوام بـوو لەسـەر خواردنى خۆراكى پێكهاتە لەشیرو خورما ٥ یان خواردنى خورماى لەناو كراو ٥ خورماى لەشیر هەلّكێشراو ٥ **مَـرَّدَ الشَّيْءَ:** شـتەكەى نـەرم كـردەوە ٥ مـشتو مـالّى كـرد ٥ **مَـرَّدَ البنـاءَ:** بالّەخانەكەى رێكخستو لەمبۆ كاشى كرد ٥ **مَرَّدَ الغُصْنَ:** لقەدرەختەكەى گەلا گوش كرد ٥ **مَرَّدَ للحَمَام:** شوێنى هێلكەكردنى بۆ كۆترەكە دروست كرد ٥ **تَمَرَّدَ الغـلامُ:** كـورە گەنجەكـە سمێلى روان بەلّام ریشى نـەهاتو كۆسە بـوو ٥ **تَمَرَّدَ على الشَّيْءِ:** بەشتەكە راهاتو خوى پێوە گرت ٥ **تَمَرَّدَ على القوم:** لەخەلّكەكە یاخى بوو ٥ **تَمَرَّدَ علـى الـشَّرِّ:** یـاخى بـوو بـوغرا بـوو ٥ **التِّمْرادُ:** هێلانەیەكى بچوكە بۆ كۆتر دروست دەكرێ بۆئەوەى هێلكەى تێدا بكا ٥ **المـارِدُ:** ملهوڕ ٥ عـیملاق ٥ كەسێـك بەكـەیف خۆشى بڕۆ بچێ ٥ بەرزو بلند ٥ **المَرَادُ:** مل، گەردن ٥ **المَرْداءُ:** زەوى سوتەمەڕۆ ٥ لمبەلانێـك كەهیچى لـێ نـەڕوێ ٥ **المَـرْدُ:** میـوەى درەختـى ئـیراك بـەتازەیى ٥ **المَـرَدُ:** تێـكوشاو ٥ **المُـرْدِيّ:** سـەولّە، دارێـكى درێـژە بەلەمـەوان بەهۆیـەوە پـالّ بەبەلەمەكەیـەوە دەنـێ ٥ **المُـرَّادُ:** بـەمانا (المُرَّادُ)دێ. ٥**المِرِّيد:** توندڕەوو سەر ڕەق ٥ **المَرُودُ:** ئەوكەسـەى دێو دەچـێ بەشـێوەى تەڕدەماخییەوە ٥ **المَرِيدُ:** بەمانا (المِرِّيدُ): دێ ٥ پیسو ڕەوشت ناشیرینو یاخى بوو شەڕانى ٥ هـەروا نـاوە بـۆ هـەر شتێـك بەهـەلّكلۆفتنو شێلان نەرم ببێ ٥ خورما بكرێتە ناوشیرەوە تا بەتـەواوى نـەرم دەبـێ ٥ ماستاو ٥ **المَرْدَقُوش:** ڕوەكێـكى كشتوكالّى عەترییـە ٥ **مَـرْدَلَ فـلان:** فلانكەس كردەوەكانى رێكو پێك ناكا.

مَرَّ الأمْرُ أو فلان: كارەكە روداوەكە یان فلّان هاتو رۆیى ٥ بەسەریدا تێپەڕى.

مَرَّ البعيرَ: حەبلو شتەكانى لەحوشترەكە شەتەك دان.

مَرَّ القريةَ وغيرها: گوندەكانى پڕكردن لەناو.

مَرَّ الشَّيْءُ: شتەكە بەتەواوى تالّ بوو

مُرَّ بفلان: سفراو یان بەلّغەم بەسەر فلانكەس دا غالب بوو ٥ **أمَرَّ الشَّيْءُ:** شتەكە تالّ بوو ٥ **أمَرَّ البُرُّ:** گەنمەكە مرۆرى تێدا پەیدا بوو مرۆراوى بوو ٥ **أمَرَّ الشَّيْءَ:** شتەكەى تالّ كرد ٥ یان شتەكەى والێكرد بگونجێ ٥ **أمَرَّ الحَبْلَ:** حەبلەكەى گشت بادا ٥ **أمَرَّ فلاناً:** لەملى فلانكەسى دا بۆئەوەى بیخا.٥**مَارَّ الرجلَ:** پێپیلكەى هێنایە پیاوەكە پاشقولّى لێگرت ٥ **مَرَّرَ الشَّيْءَ:** شتەكەى راخست ٥ شتەكەى تالّ كرد ٥ واى لێكرد بگونجێو بەكارى بێ ٥ **إمْتَرَّ عَلَيْهِ:** بەسەریدا تێپەڕى ٥ **إسْتَمَرَّ الشَّيْءُ أو الرجلُ:** شتەكە یان پیاوەكە یەك ڕێبازى پەیڕەو كرد ٥ **استَمَرَّ بالشَّيْءِ:** تواناى بەسەر شتەكەدا شكا ٥ ئەو بەتواناو دەسەلّاتە بۆ دژایەتى بەربەرەكانى ٥ **إسْتَمَرَّ الشَّيْءُ:** شتەكە تالّ بوو ٥ **الأمَرُّ:** دەگوترێ: (فلان أمَرُّ عقداً من فلان): فلانكەس لەفلّان بەوەفاترو ورە بەرز ترە ٥ (وهي مُرَّى) ٥ هەروا وشەى (الأمَرُّ): ناوە بۆ ریخۆلّەى پیسایى ٥ **الأمَرَّان:** هەژارىو پیرى ٥ پیرىو نەخۆشى ٥ **المارورة:** دانەوێلّەیەكى ڕەشە تێكەلّ بەگەنمو جۆ دەبێ بەكوردى پێى دەگوترێ: (مرۆر) ٥ هەروا ناوە بۆ كچۆلّەى تازە پێگەیشتوى نەرمو شل ٥ **المَرارُ:** ڕوەكێكى گیۆییە لەپیرى (الفصيلة المركبة)یە پێشى دەگوترێ: (المُرَيْر) ٥ **المِرَارُ:** حەبل.

المرارة: زراو ◊ المُرُّ: حەبل ◊ خاکەنازو بێڵ ◊ یان کلکە خاکەنازو کلکە بێڵ ◊ المُرُّ: پێچەوانەی شیرینییە ◊ جۆرە صمغو جەوییەکە لەدرەخت دێتە دەرەوە وەکوو بنێشتە تاڵ ◊ المِرَّةُ: عەقڵ، یان زۆر عاقڵی ◊ بەلەفەمو شتی وا ◊ المُرَّةُ: تاڵ، پێچەوانەی شیرین ◊ المُرِّيُّ: جۆرە پێخۆرێکە ◊ المَرِيرُ: زەوی سوتەمەڕۆ ◊ المِرَّةُ: تواناو هێزی حەبل ◊ عیزەتی نەفسو نەفس بەرزی.

مَرَزَ جِلْدَهُ: نەقورچکی بەنەسپایی لەپێستی گرت.

مَرَزَ الرجلَ: ڕەخنەی لەپیاوەکە گرت.

مَرَزَ الصَّبِيُّ ثدي امه: منداڵەکە بەپەنجەکانی گوێ مەمکی دایکی هەڵگلۆفت لەکاتی شیر خواردنی دا.

مَرَزَ الشَّيْءَ: شتەکەی بڕی دوولەتی کرد.

مَرِزَ الشرابَ: تامی شەرابەکەی کرد ◊ إمْتَرَزَ من مالە: دەستی گەیشتە ماڵەکەی توانی سودی لێ ببینێ ◊ إمْتَرَزَ شریکَهُ: ماڵو سامانەکەی لەشەریکەکەی جیاکردەوە ◊ المَرْزُ: بەنداو ◊ المَرْزَةُ: پارچەی شت ◊ المَرْزَتان: ئەو دو تۆقڵەی لەژور نەرمایی گوێچکەوەیە ◊ المَرْزُبان: سەرهەنگ ◊ سەرۆك.

مَرَسَ حَبْلَ البکرة: حەبلی خولخلۆکەکە کەوتە لایەکیەوە.

مَرَسَ التمرَ في الماء: خورماکەی لەناو ئاودا هەڵپشێوت بۆئەوەی بتوێنەوە.

مَرَسَ الصَّبِيُّ إصْبَعَهُ: منداڵەکە پەنجەی خۆی مژی.

مَرَسَ يده بالمنديل: دەستی بەدەستە سڕەکە سڕیەوە.

مَرِسَ فلان: فلانکەس توندو تۆڵ بوو لەچارەسەری کێشەکان ◊ أمْرَسَ حبل البکرة: حەبلی خولخلۆکەکەی خستەوە شوێنی تایبەتی خۆی ◊ مارَسَ الشَّيْءَ: چارەسەری شتەکەی کرد ◊ بەرامبەری کردو بەگژی دا چۆوە ◊ إمْتَرَسَ الخطباءُ: وتارخوێنەکان زۆر درێژەیان بەوتاردا ◊ إمْتَرَسَ بالشَّيْءِ: دەستی وەرداپە شتەکە ◊ تمارَسَ القومُ في الحرب: خەڵکەکە لەشەڕدا لێکیان دا ◊ تَمَرَّسَ بالشَّيْءِ: خۆی لەشتەکە خشاند ◊ لێی ڕاهاتو فێری بوو ◊ تَمَرَّسَ بالطیب: بۆنی خۆشی لەخۆی دا ◊ تَمَرَّسَ بدينه: گاڵتەی بەئایینی خۆی کرد ◊ تَمَرَّسَ بالخصومات: بەکێشەو نیزاع ڕاهاتو خوی پیانەوە گرت ◊ تَمَرَّسَ البعيُ بالشجرة: حوشترەکە جار دواجار لەگەڵای درەختەکەی خوارد ◊ الأمْرَسُ: (وجە أمرس): دەمو چاوی بێ خێرو بێر ◊ مارِسُ: لەئەفسانەی کۆن دا ناوی خوداوەندی حەربە، واتە: ناوی (مرّیخ)ە.

المارستان: خەستەخانە ◊ المِراسُ: دەگوترێ: (فلان ذو مِراس): فلانکەس خاوەن صەبرو خۆگرو بەهیمەتە ◊ المَرَاسَةُ: هێزو توانا ◊ المَرَاسُ: خاوەن هێزو تواناو ئیش لەدەست هاتو ◊ المَرْسُ: ڕۆیشتنی بەردەوام ◊ المَرِسُ: تێکهەڵاتوو ڤاڵبو لەشەڕو جەنگ دا ◊ المَرَسَةُ: حەبل ◊ المَرِيسُ: تێکوشاو ◊ خورمای لەئاودا تواوە ◊ المُمَارَسَةُ: مامەڵەکردنو کڕینو فرۆشتن بەبێ مەزاد.

مَرَشَ الماءُ: ئاوەکە ڕەوان بوو

مَرَشَ الشَّيْءَ أو الجلدَ: شتەکەی لەدەست دەرهێنا ◊ الأمْرَشُ: مرۆڤێك میوەی زۆر هەبێ ◊ المُرَاشَةُ: دەگوترێ: (لي عنده مراشة): مافێکی کەمم

لایەتی ٥ المَرْشُ: زەویییەك باران ڕووكەی ڕوشاند بێ ٥ المَرْشاء: حەیوانی زێنە خرۆ.

مَرَصَ الثَّدْيَ: بەپەنجە گۆی مەمكی هەڵگلۆفت.

مَرِصَ فلان: فلانكەس پێشكەوت ٥ تَمَرَّصَ القِشْرُ عَنْ الشعیر: توێكڵ و سۆیەكە لەجۆیەكە جیابۆوە.

مَرِضَ: نەخۆش كەوت ٥ أمْرَضَ فلان: فلانكەس بوو بەخاوەن نەخۆشی ٥ أمْرَضَ القومُ: خەڵكەكە وڵاخ و ئاژەڵەكانیان نەخۆش بوون.

أمْرَضَ فلان: فلانكەس ڕای ڕاستی دەربڕی ٥ أمْرَضَ فلاناً: فلانكەسی بەنەخۆشی بینی یان نەخۆشی خست ٥ مارَضْتُ رأيِ فيكَ: دەربارەی تۆ فێڵم لەخۆم كرد ٥ مَرَّضَ في الأمر: لەكارەكەدا كەمتەر خەم بوو ٥ مَرَّضَ في حاجتي: بەتەمبەڵی و نابەدڵی بۆ ئیشەكەم هەڵسوڕا ٥ مَرَّضَ في كلامه: قسەكەی دوبارە كردەوە قسەكەی بەبێ بناغە لەقەڵەم دا ٥ مَرَّضَ المریضَ: بەباشی نەخۆشەكەی دەرمان كرد ٥ مَرَّضَ البُرُّ: گەنمەكەی بڵاو كردەوە ٥ پرژاندی ٥ تَمارَضَ: خۆی بەنەخۆش لەقەڵەم دا ٥ تمارض في أمره: لەكارەكەی دا لاواز بوو كەمتەرخەم بوو ٥ التمریض: خزمەتكردنی نەخۆش و دابینكردنی پێویستیەكانی ٥ المُمْراضُ: نەخۆشییەكە توشی میوەدەبێ ٥ المَرْضُ: شك و گومان ٥ المَرضُ: نەخۆشی، هەردیاردەیەك شتی زیندو لەسنووری ساغ و سەلامەتی لابەرێ ٥ المَریضُ: كەسێك نەخۆشبێ ٥ المِمْراض: نەخۆش ٥ المُمَرِّضُ: كەسێك كاروباری نەخۆش بەڕێوەبەرێ و پێداویستیان بۆدابین بكا بەگوێرەی ڕێنومایی پزیشك ٥ المَمْرُوضُ: نەخۆش.

مَرَطَ الرجلُ: پیاوەكە پەلەی كرد ٥ مَرَطَتْ بە اُمُّهُ: دایكی ئەوی بەوەلەد هێناوە.

مَرَطَ الشَّعْرَ أو الريشَ أو الصوفَ عَنْ الجسد: مویان پەڕو پوڵ یان كوڵك و خوری لەجەستەی هەڵكەند.

مَرَطَ فلاناً: ئەزیەتی فلانكەسی داوە.

مَرَطَ الشَّيْءَ: شتەكەی كۆكردەوە ٥ دەگوترێ: (فلان يَمْرُطُ مايجده): فلانكەس چی دەست بكەوێ كۆی دەكاتەوە.

مَرِطَ فلان مَرَطاً: فلانكەس موی جەستەی تەنك بوو.

مَرِطَ الريشُ عَنْ السهم: پەڕەكە لەتیرەكە بووەوە ٥ أمْرَطَ الشَّعْرُ: قژەكە كاتی ئەوەی هات هەڵوەرێ ٥ أمْرَطَ النخلةُ: دارخورماكە خورما نەگەیشتووەكانی هەڵوەراندن ٥ مارَطَهُ مُمارَطَةً: توكی هەڵكەند، مووەكانی كنەكردن ٥ مَرَّطَ الشَّعْرَ: بۆ زێدە ڕۆیی لەمانای (مَرَطَ)دێ ٥ مَرَّطَ الثَّوْبَ: قۆڵ و فەقیانەی كراسەكەی كورت كردن ٥ إمْتَرَطَ الشَّيْءَ من يده: شتەكەی لەدەست فڕاند ٥ لێی دزی ٥ إنْمَرَطَ الشَّعْرُ: قژی هەڵوەرین ٥ تَمَرَّطَ الشَّعْرُ: قژی هەڵوەرین ٥ تَمَرَّطَ الذِئْبُ: گورگەكە توكی هەڵدا ٥ توكی هەڵوەری ٥ المُراطَةُ: ئەو موو كوڵكەیە كەلەجەستە هەڵدەوەرێ ٥ المِرْطُ: پۆشاكێكە لەئاوریشم یان خوری یان كەتان ئافرەت سەرو ملی خۆی پێ دادەپۆشێ ٥ المَرْطاءُ: درەختی مەرمطاء كە گەڵای پێوە نەبێ ٥ المُرَيْطاءُ: نێوان ناوك و موسڵدان ٥ المُرَيْطاوان: دوو ڕەگن لەنەرمایی گەدەدان ٥ المُرَيْطي: ئالو؛ دووپارچە گۆشتی خڕن دەكەونە ئەملاو ئەولای قوڕگەوە ٥ مَرْطَلَ المطرُ فلاناً: باران فلانكەسی تەڕكرد ٥

مَرطَلَ العمل: درێژەی بەئیشەکەدا ◊ **مَرطَلَ فلاناً بالطين وغيرِ**: فلانکەسی قوڕاوی کرد.

مَرِغَ رأسَهُ بالدهن: سەری داهێناو بەشانەی کرد.

مَرِغَ المكانُ والوادي: شوێنەکە یان شیوەکە گیاو گژی زۆر بوو، بەپیتو بەرەکەت بوو.

مَرِغَ فلان: فلانکەس کەوتە هەرزانییەوە ژیانی خۆش بوو.

مَرِغَ مَراغةً: نازو نیعمەتی بۆدەستە بەر بوو ◊ **أمْرَعَ المكانُ والوادي**: بەمانا (مَرِغَ)دێ ◊ **أمْرَعَ القومُ**: خەڵکەکە توشی زەوی بەپیتو بەرەکەتو ژیانی خۆشو هەرزانی بوو ◊ **أمْرَعَتِ الأرضُ**: زەوییەکە مەڕو ماڵاتی ناوی تێریان خوارد ◊ **أمْرَعَ رأسَهُ بدهن**: زۆری ڕۆن لەسەری دا ◊ **تَمَرَعَ**: پەلەی کرد ◊ هەوڵی پەیداکردنی لەوەڕی دا ◊ **الأمْرُوعَةُ**: (أرض امروعة)، زەوییەکی بەپیتو بەرەکەتە ◊ **المِراعُ**: بەزو پیو ◊ **المَرْغُ**: لەوەڕ ◊ **المَرِغُ**: (رجل مَرِغٌ)، پیاوێکە لەلەوەڕی باش دەگەڕێ بۆ ئاژەڵەکانی ◊ **المَرِيعُ**: زەوی پڕ گیاو گژ ◊ بارانی هەرزانی ناوەر ◊ **المِمْراعُ**: بەمانا (المَرِيعُ)دێ ◊ مرغت السائمة العُشبَ: ئاژەڵە بەر هەڵدراوەکان هەموو گیاوگژەکەیان خوارد.

مَرِغَ عرضَهُ: پیس بوو، شتی پیسی پێوەنووسا تێکەڵی بوو.

مَرِغَ شعره: قژی ڕۆنەکە یان باش پێکەوت ◊ **أمْرَغَ**: نوستو ئاو لەهەر دوو لاشەویلەی هاتەدەر ◊ **أمْرَغَ العجين**: زۆری ئاو کردە هەویرەکەوە بەجۆرێك نەیتوانی وشکی بکاتەوە ◊ **أمْرَغَ عرضَهُ**: حەیاو ناموسی خۆی برد ◊ **مارَغَه بالتراب**: لەقوڕی هەڵشێلا ◊ **مَرَّغَهُ في التراب**: لەقوڕی وەردا ◊ **مَرَّغَ العِرضَ**: ناموسی برد، ناموسی لەکەدار کرد ◊ **مَرَّغَ فلاناً**: فلانکەس جوان قژی چەورکردن، بەتەواوی ڕۆنی لێدان.

تَمَرَّغَتِ السائمة: ئاژەڵەکە زۆر لەناو لەوەڕگادا مایەوە ◊ **تَمَرَّغَ الحيوان**: ئاژەڵەکە ئاو لەدەمی هاتە خوار ◊ **تَمَرَّغَ فلان**: فلانکەس خۆی پاك ڕاگرت، نەیهێشت کەسایەتی تووشی عەیبو خەوش ببێ ◊ **تَمَرَّغَ في التراب**: لەقوڕو لیتەدا گەوزی، ئەمدیوو ئەو دیوی کرد ◊ **تَمَرَّغَ في الأمر**: لەکارەکەدا ڕاڕاو دوو دڵ بوو ◊ **تَمَرَّغَ على فلان**: لەسەر فلانکەس مایەوە ◊ لەسەر فلان وەستاو مۆڵەتی دا ◊ **المَراغُ**: شوێنی گەوزینی وڵاخو ئاژەڵ ◊ **المَراغة**: بەمانا (المَراغ)دێ ◊ **المَرْغ**: تفو لیكو چڵم ◊ (المرغة): باغی پڕدارو درەخت ◊ قژ چەورکردنی تەواو ◊ **المِمْرَغَةُ**: ڕیخۆڵە کوێرە.

مَرِقَ السَّهْمُ من الرمية: تیرەکە بەتەوژم لەکەوان دەرچوو.

مَرَقَ من الدين: لەئایین دەرچوو.

مَرَقَ في الأرض: بەناو زەویدا ڕۆیشت گەشتو گوزاری کرد.

مَرَقَ القدر: شۆرباوی ناومەنجەڵەکەی زۆر کرد.

مَرَقَ الصوف والشَّعْرَ من الجلد: خوریو مووی لەپێستە خۆشکراوەکە هەڵکەند.

مَرَقَ الصبغ من العصفر: ڕەنگو بۆیەی لەگوڵە زەردە دەرهێنا.

مَرَقَ فلاناً: بەخێرایی زەبری کاریگەری لەفلان دا ◊ **مَرِقَت البيضة**: هێلکەکە پیس بوو ◊ **مَرِقَت النخلة**: بەری دارخورماکە هەڵوەری ◊ **أمْرَقَ**: شەرمگای خۆی دەرخست ◊ **أمْرَقَت النخلة**: دارخورماکە بەرەکەی پێگەییو هەڵوەری ◊

أمْرَقَ الجلد: پێستە خۆشبوەکە کاتی ئەوەی هاتووە موومەکانی بڕندرێنەوە ٥ مَرِقَ الثوبَ: قوماشەکەی بەمادەی عوصفور رەنگ کرد ٥ إمْتَرَقَ الشَّيْءُ: شتەکە بەخێرایی و بەتەوژم قەبارەکەی بڕی، مەسافەکەی بڕی ٥ إمْتَرَقَ الولدُ من بطن أمه: زارۆکەکە بەناسانی لەسکی دایکی هاتەدەر ٥ امتَرَقَ السَّيْفَ من غمده: شمشێرەکەی خێرا لەکالان دەرهێنا ٥ إمَّرَقَ وانْمَرَقَ الرجلُ: پیاوەکە شەرمگای دەرکەوت ٥ إنْمَرَقَ الشَّعْرُ: قژەکە بلاو بوو هەڵوەری ٥ تَمَرَّقَ الثوبُ: قوماشەکە قبوڵی ڕەنگ و صوبغەکەی کرد ٥ المارِقُ: لەئایین دەرچوو ٥ المُراقَةُ: هەرشتێك لەشتێکی تر هەڵوەرێ ٥ المَرِيقُ: گیا عصفور (گوڵە زەردە) ٥ المَرْقُ: پێست کە بۆگەن بکا توکەکەی لێ بڕندرێتەوە ٥ خوری شیکراوەو بە شە کراو ٥ خوری مەڕە لەڕو نەخۆش ٥ پشکوتنی گوڵ ٥ المِرْقُ: خوری بۆگەن ٥ المَرَقُ: شۆرباوی چەور ٥ المَرَقَةُ: خوری لەسەرەتای ڕنینەوەی لەپێستەکە ٥ ئەو زێدە گۆشتەی بەپێستەوە دەمێنێتەوە دوای گورونی جیاکردنەوەو دامالینی لەگۆشتەکە ٥ پێستی دەباغکراو ٥ المُرُوقُ: پرژو چقڵ و چاڵی گوڵ ٥ المِمْراقُ: کەسێك خۆ لەشت هەڵقورتێنێ و لەهەموو دیزەیەك ئەسکوێ بێ ٥ المُمْرِقُ: گۆشت کە چەوری کەمی تێدابێ ٥

مَرْمَرَ فلان، فلانکەس رقی هەڵسا ٥ مَرْمَرَ الماءَ: ئاوەکەی والێکرد بەسەر زەوی دا بڕوا ٥ تَمَرْمَرَ الجسمُ: جەستەی لەرزی حەجمینی لێ بڕا ٥ تَمَرْمَرَ فلان على أصحابه: فلانکەس بوو بە ئەمیرو گەورە بەسەر هاوەڵەکانی دا ٥ المُرامِرُ: کەسێك خاوەنی جیسمی نەرم و نیان بێ ٥ المَرْمَرُ: بەردی روخام (مەڕمەڕ) ٥ المَرْمَرَةُ: پارچە مەڕمەڕ ٥ المَرْمَرِيسُ: شتی لوس و ڕەق و پتەو.

مَرَنَ الشَّيْءُ: شتەکە لەحاڵەتی رەقیەوە گۆڕدرا بۆ حاڵەتی نەرمی ٥ مَرَنَتْ فلان على العمل: دەستی فلانکەس لەسەر ئیشکردن راهات دەستی ڕەقاص بوون.

مَرَنَ الجلدُ: لەسەر قسەکردن راهات و شەرمی نەکرد.

مَرَنَ من عدوه: لەترسان و لەبەر لاوازی لەبەر دوژمنەکەی هەڵات.

مَرَنَ به الأرضَ: بەزەوی دادا

مَرَنَ بعينه: لای خواروی قاچی حوشترەکەی چەورکرد بۆئەوەی نەرم بن ٥ أمْرَنَ الرجلُ بالقول: پیاوەکە قسەکانی نەرم کردن و بەهێواشی دوا ٥ مارنت الناقةَ: حوشترەکە شیرەکەی وشك بوو ٥ مَرَّنَ الشَّيْءَ: شتەکەی نەرم کردەوە ٥ مَرَّنَ فلاناً على الأمر: فلانکەسی لەسەر کارەکە راهێنا ٥ مَرَّنَ به الأرضَ: بەزەوی دادا، خستیە سەرزەوی ٥ تَمَرَّنَ الشَّيْءُ: شتەکە نەرم و نیان بوو ٥ تَمَرَّنَ على الشَّيْءِ: راهێنانی لەسەر شتەکە کردو فێری بوو ٥ المُتَمَرِّن: راهێنەر ٥ یان (المُتَمَرَّن): راهێندراو کەسێك ماوەیەك خەریکی فێربوونی کارێك بێ ٥ المُرّانُ: رمبی ڕەق و پتەو ٥ المَرْن: چەرمی نەرمکراو ٥ مَرْنا الأنف: ئەملاو ئەولای لوت ٥ المَرَن: رەگێکە لەدیوی ناوەوەی قاچی پێشەوەی حوشتر ٥ المَرِنُ: رەوشت و داب و نەریت ٥ حاڵ و وەزع ٥ مَرِهَتْ عينُه: چاوی کلی تێدا نەبوو ٥ یان چاوی توشی نەخۆشی بوو ٥ المَرَهُ: نەخۆشی چاو.

المَرِهُ: (رجل مَرِهُ الفؤاد): پیاوێکی دڵ نەخۆشە ٥ **المَرْهَاءُ من النعاج:** مەڕو بەرانی زۆر سپی ٥ زەوی کەم دارو ڕووەك ٥ **المُرْهة:** سپیایی کەشتی تری تێکەڵاو بێ ٥ چاڵێك ئاوی بارانی تێدا کۆبوبێتەوە ٥ **مَرْهَمَ الجُرحَ:** مەرهەمی خستە سەر برینەکە ٥ **المَرْهَمُ:** گیراوەیەکی چەورە زۆر جۆری هەیەو بۆ زۆر برین‌و هاوسان‌و درزی جەستە بەکاردێ ٥ **المَرْوُ:** ڕوەکێکی بۆنخۆشە ٥ **المَرْوَةُ:** کێوێکە لەمەککە بەرامبەر کێوی صەفا.

مَرِيَ الفرسُ مَرْياً: ئەسپەکە سمکۆڵی کرد یان قاچی بەسەر زەوی ڕاکێشا بەهۆی شکان‌و شتی واوە.

مَرَى الشَّيْءَ: شتەکەی دەرهێنا.

مَرَى الفَرَسَ: ئەسپەکەی تاودا بۆئەوەی بزانێ تاچەند ئازاو بەتوانایە بۆغاردان

مَرَى الريح السحابَ: بایەکە وایکرد هەورەکە باران ببارێنێ.

مَرَى فلاناً حقه: نینکاری مافی فلانی کرد.

مَرَى فلاناً الناقة ونحوها: حوشترەکە شیری دا ٥ **أمْرَى الدَّمَ:** خوێنی دەرهێنا ٥ **ماراه:** کێشەو دەمە دەمێی لەگەڵ کرد.

مارى فلاناً: پێچەوانەی ویستی فلانکەسی کرد فرت‌و فێڵی لەگەڵ دا ئەنجام دا ٥ **إمْتَرَى فِي الشَّيْءِ:** شتەکەی دەرهێنا ٥ **إمترت الريحُ السحابَ:** ڕەشەبایەکە هەورەکەی والێکرد بارانی لێ بباریێ ٥ **إمْتَرَى النَاقَةَ:** حوشترەکەی دۆشی ٥ **تَمَارَى القومُ:** خەڵکەکە کێشەو نیزاعیان بەرپاکرد ٥ **تمارى فِي الشَّيْءِ:** گومانی لەشتەکەدا هەبوو ٥ **تَمَرَّى بالشَّيْءِ:** خۆی بەشتەکە ڕازاندەوە ٥ **المَارِيَةُ:** مانگا کە گۆلەکەی هەبێ ٥ **المارِيُّ:** مانگای سپی ٥ دەرپێیەکی لەخوری دروستکراوو خەتخەت ئاوکێش‌و ئاودابەشکەر لەپێی دەکرد ٥ **المَارِيَّةُ:** قەتیی قەڵەوو خوباب ٥ ئافرەتی پێست سپی ٥ **المِرْيَةُ:** کێشەو دەمە دەمێ ٥**المَرِيُّ:** حوشتری شیر زۆر ٥ **المُمْرِي:** ڕاست‌و ڕێك ٥ دەگوترێ: (أمر مُمْرٍ): کاری ڕاست.

مَزَجَ الشرابَ: شەرابەکەی تێکەڵ کرد بەشتی تر.

مَزَجَ فلاناً على صاحبه: فلانکەسی هەڵنا بۆ دژایەتی کردنی هاوەڵەکەی ٥ **مَازَجَهُ:** تێکەڵاوی کرد.

مَزَجَ السنبلُ: گوڵە ڕوەکەکە لەحاڵەتی سەوزییەوە چووە سەر حاڵەتی زەردی.

تمازَجَ الشرابُ والماءُ: شەراب‌و ئاو تێکەڵاو بوون ٥ **المِزاجُ:** ئەوەی شەرابی تێکەڵ دەکرێ ٥ هەر دووشت تێکەڵ بکرێن بەهەریەکێکیان ٥ **المَزْجُ:** (شراب مَزْجٌ): شەرابی تێکەڵ کراو بەشتی تر ٥ **المِزْجُ:** هەنگوین ٥ ئەو ئاوەی تێکەڵی شەراب دەکرێ ٥ بادامی تاڵ ٥ **المَزَاجُ:** (رجُلٌ مَزَاجٌ): پیاوێکی بەچەپو گوپو درۆزن‌و ڕاڕا، هیچ کاتێ لەسەر ڕەوشتێك بەردەوام نابێ ٥ **المَزيجُ:** بادامی تاڵ، شەراب کە تێکەڵ بێ لەچەند شتێك.

مَزَحَ: گاڵتەو سوعبەتی کرد ٥ **أمْزَحَ الكرمَ:** کەپری بۆ دارمێوەکە کرد ٥ **مازَحَهُ:** گاڵتەو سوعبەتی لەگەڵ کرد ٥ **مَزَّحَ السُّنْبُلُ والعِنَبُ:** گوڵە دانەوێڵەکە ڕەنگی گۆڕاو پێگەیی، ترێیەکە پێگەیی ٥ **المَزْحُ:** گوڵی دانەوێڵە. ٥**المَزْدَةُ:** سەرما.

مَزَرَ اللَّبَنَ: شیرەکەی وردە وردە قومقوم خواردەوە.

مَزَرَ المَرَقَ ونحوه: شۆرباوەکەی خواردەوە هەڵیلوشی.

مَزَرَ فلاناً: ڕقی لەفلانکەس بوو.

مَزَّرَ القِربَةَ: كونده ئاوەكەی پڕكرد لەئاو.

مَزُرَ الرجلُ: پیاوەكە دڵی پتەو بوو ◊ قسە خۆش‌و عەنتیكە بوو.

مَزَرَ التمرُ: خورماكە پێگەیی ◊ **الأَمْرَزُ:** پیاوی دڵ قایم‌و ورەبەرز ◊ **المِزْرُ:** بیرەی دروستكراو لەزورات ◊ ئەحمەق‌و گێل.◊ **المَزرَةُ:** هەڵمژین ◊ **المازريون:** بڕوانە مادەی (الماذريون).

مَزَّ الشرابَ: شەرابەكەی هەڵمژی.

مَزَّ الشَّيْئَ او الرجلُ: شتەكە یان پیاوەكە لەغەیری خۆی باشتر بوو.

مَزَّ الشرابُ: شەرابەكە زۆر مزر بوو ◊ **مَزَّزَهُ:** بەباش‌و چاكی هاتە بەرچاو ◊ **مَزَّزَ فلاناً بذلك الأمر:** بەوشتە فلانكەسی بەرزكردەوە ◊ **تَمَزَّزَ:** شەرابی مزر یان شتی مزری خواردەوە ◊ **تَمَزَّزَ الشرابَ:** شەرابەكەی هەڵمژی ◊ **المَازَّةُ:** (حِنطة مازّة): گەنمێكە هەویرەكەی شل دەبێتەوەو نانی لێ ناكرێ ◊ **المُزُّ:** هەرخواردن‌و خواردنەوەیەك تامی مزر بێ ◊ **المِزُّ:** فەضل‌و زێدە ◊ **المَزَزُ:** مۆڵەت ◊ **المُزَّاءُ:** شەرابی تام خۆش ◊ **المُزَّةُ:** بەمانا (المُزَّاء)دێ ◊ كەمێك قومە ئاوێك یان قومە شیرێك ◊ كەمێك لەقاپەكە داماوە ◊ دەگوترێ: (مافي الإناء الا مُزَّةٌ): كەمێك لەقاپەكە داماوە ◊ **المُزَّةُ:** شەرابی مزرو خراپ ◊ **المزيز:** شكۆمەندو گەورە، زانا كە كەس هاوشانی نەبێ.

مَزَعَ الفرسُ ونحوه في عدوه مَزْعاً: ئەسپەكە بەگورجی بازی دا.

مَزَّعَ القُطْنَ: بەدەست لۆكەكەی شی كردەوە ◊ **مَزَّعَ الشَّيْئَ:** شتەكەی بڵاو كردەوە ◊ **تَمَزَّعَ الشَّيْئُ:** شتەكە بلاو بۆوە ◊ **تَمَزَّعَ القومُ الشَّيْئَ بينهم:** خەڵكەكە لەناو خۆیان دا شتەكەیان بەش كرد ◊ **المُزَاعَةُ:** هەڵوەریوی شت ئەو پرزو وردەو خڵتەو شتەی لەشتی تر دەكەوێتە خوار ◊ **المُزَاعُ:** زیشك ◊ **المُزْعَةُ:** پاشماوەی چەوری ◊ قومە ئاو.

المِزعَةُ: پارچە لۆكە پارچە پەرو پۆڵی باڵندە پارچە گۆشت ◊ **المُزْعِيُّ:** فیتنە ◊ شەوڕەو.

مَزِقَ الطائر بسَلْحِهِ مَزْقاً: باڵندەكە جیقنەی بەردایەوە ◊ **مَزَّقَ الثوبَ:** قوماشەكەی دڕی ◊ **مَزَّقَ عِرضَ أخيه:** تانەی لەناموسی براكەی دا جوێنی پێدا ◊ قورئان دەفەرموێ: ﴿وَمَزَّقْنَاهُمْ كُلَّ مُمَزَّقٍ﴾ ◊ پەرت‌و بلاومان كردن‌و هەریەكەیانمان فڕێ دایە شوێنێك ◊ **مازَقَهُ:** پێشبڕكێی لەگەڵ دا كرد لەڕاكردن‌و بازدان دا ◊ **تَمَزَّقَ:** قەڵشت قەڵشت بوو ◊ **تَمَزَّقَ القومُ:** خەڵكەكە پەرتەوازە بوون ◊ **المَزَاقُ:** گورج‌و گۆڵ خێرا لە ئیش‌و كاردا ◊ **المَزِقُ:** (ثوب مَزِقٌ): قوماش یان كراسی دڕاو.

المِزَقَةُ: بەمانا (المِزْعَة)دێ ◊ **المَزيقُ:** بەمانا (المزِقُ)دێ ◊ **مَزْمَزَهُ:** هەوڵەو گێڕو ئەمدیوی ئەو دیوی كرد ◊ هێنایە پێشەوەو بردیە دواوە ◊ **تَمَزْمَزَ:** لەقاندی، جولا، كەوتە جم‌و جوڵ ◊ **تَمَزْمَزَ للقيام:** هەوڵی دا هەڵسێ.

مَزَنَ مُزُوناً: بەخێرایی رۆیی بۆ جێبەجێكردنی نیشەكەی ◊ دەشگوترێ: (مَزَنَ من العدو): لەترسی دوژمنەكەی هەڵات.

مَزَنَ فلان: فلانكەس دەم‌و چاوی گەشایەوە.

مَزَّنَ فلاناً: فلانكەسی شكۆدار كرد، بەسەر كەسانی دیكەدا پاساوی دایەوە ◊ بەپاشملە مەدحی كرد لەلای خاوەن دەسەلات‌و كاربەدەست.

مَزَنَ القِربةَ: كونده ناوەكەی پڕكرد ٥ **مَزَّنَهُ**: بۆ زێدەو موبالەغە لەمانای (مَزَنَهُ)دێ ٥ **تَمَزَّنَ**: بەرێی خۆی دا بەپەلە ڕۆیی ٥ **تَمَزَّنَ على أصحابه**: شانازی بەسەر هاوەڵانی دا كرد، زیاد لەبەرەی خۆی قاچی ڕاكێشا ٥ **المازِنُ**: گەرای مێروو ٥ **المُزْن**: هەور كەبارانی پێوەبێ ٥ **المُزنَةُ**: تاوە باران ٥ (ابن مُزنَة): مانگ كە جارجار لەناو هەور دەردەچێ‌و دەبیندرێ.

مَزَا مزواً ومزياً: لوتبەرزی نواند.

أمْزاه عَلَيْه: زێدە ڕێزی بەسەر ئەودا هەبوو ٥ **مَزَّاه**: بەباشی زانی‌و تەفضیلی دا ٥ **تَمازَى القومُ**: خەڵكەكە خۆیان بەگەورەو ڕێزدار دانا ٥ **تَمَزَّى عليهم**: پێی وابوو زێدە فەزڵی هەیە بەسەر ئەوان دا ٥ **المازِي**: بەمانا (الجَبّار)دێ ٥ **المازِيَة**: زێدە ٥ **المُتَمازِي**: دەگوترێ: (قعد عني متمازياً): دژم وەستاو پێچەوانەی داب‌و نەریت لەگەڵم دانیشت ٥ **المَزْوُ والمَزْيُ**: تەواو ٥ لەهەموو شتێك دا تەواوو كامڵ ٥ **المَزِيّ**: بەمانا (المَزْوُ)دێ ٥ زەریف‌و قسە خۆش ٥ **المَزِيَّةُ**: لەهەموو شتێك دا بەمانا (المَزْوُ)دێ ٥ زێدە فەضڵ‌و ڕێزداری كەلەكەسانی دیكە جوداوازی هەبێ ٥ خواردنی تایبەت كە بۆپیاو دروست دەكرێ.

مَسَأَ فلان مَسْئاً ومسوءً: فلان شتی ناشیرین‌و نەشیاوی ئەنجامدا ٥ ڕاست‌و درۆی تێكەڵ كرد.

مَسَأَ على الشَيْئ: فێڵی لەپیاوەكە كرد.

مَسَأَ القِدْرَ: مەنجەڵەكە یان كوڵێنەكە هێواش بووە.

مَسَأَ حَقَّهُ: درەنگ مافەكەی بۆ گەڕاندەوە.

مَسَأَ الطريق: ناو قەدی ڕێگای گرتەبەر ٥ **أمْسَأَ بين القوم**: فەسادو گەندەڵی خستە نێو خەڵكەوە ٥ **المَسْءُ**: ناوەڕاستی ڕێگا.

مَسَحَ في الأرض: بەناو زەوی دا ڕۆیشت.

مَسَحَ الشَيْئَ المتلطخ أو المُبْتَلّ مسحاً: دەستی بەسەر شتەكەدا هێنا بۆئەوەی چرچ‌و لۆچ‌و شوێنەواری تەڕیەكەی بەسەرەوە نەمێنێ.

مَسَحَ على الشَيْئ بالماء او بالدهن: دەستی تەڕی بەسەر شتەكەدا هێنا.

مَسَحَ يده على رأس اليتيم: بەزەیی بەهەتیوەكەدا هات.

مَسَحَ فلاناً بالقول: بەقسەی نەرم لەگەڵ فلانكەس دا دوا بۆئەوەی لەخشتەی بەرێ.

مَسَحَ القومَ: بەسەر خەڵكەكەدا ڕۆیی‌و لایان نەمایەوە.

مَسَحَ الحجرَ الأسودَ: دەستی بەبەردە ڕەشەكەی كەعبەدا هێنا بۆ تەبەروك.

مَسَحَ شَعْرَهُ: موی قژی بەشانەكرد.

مَسَحَ فلاناً بالسيف: فلانكەسی بەشمشێر بڕی.

مَسَحَ القومَ قَتْلاً: ڕەبری لەخەڵكەكە داو كەلاكی لێ خستن

مَسَحَ الإبلَ: حوشترەكەی ماندو كرد كزو لاوازی كرد.

مَسَحَ المساحُ الأرضَ: ڕوپێوەكە بەمەترو زیراع زەوییەكەی ڕوپێو كرد.

مَسِحَ فلان مَسَحاً: فلانكەس ڕەفیسكی چوزایەوە بەهۆی زبری پۆشاكەكەی ٥ دیوی ناوەوەی ڕانەكانی لێك خشان‌و درزو شوێنكەیان تێدا پەیدا بوو ٥ **مَسِحَت المرأةُ**: ئافرەتەكە سمت پوچ

بوو سمتی لاواز بون ◊ مەمكی بچوك بون ◊ بەرەقاچی تەخت بونو پاژنە پێی دیارنەبون ◊ مَاسَحَهُ: بەنەرمی لەگەڵی دوا بۆنەوەی لەخشتەی بەرێو هەڵیخەڵەتێنێ ◊ مَاسَحَهُ: لێی خۆش بوو، پەیمانی پێدا ◊ مَسَّحَ الشَّيْءَ: بۆ زێدەرۆیی لەمانای (مَسَحَ)دێ ◊ مَسَّحَ فلاناً: قسەی نەرمی لەگەڵ فلانكەس كرد بۆئەوەی فێڵی لێ بكا هەڵیخەڵەتێنێ ◊ مَسَّحَ الإبلَ: بەمانا (مَسَحَها)دێ ◊ إمْتَسَحَ السَّيْفَ مِن غمده: شمشێرەكەی لەكالان دەركێشا ◊ إنْمَسَحَ وإمَّسَحَ الشَّيْءُ: شتەكە ئەوی لەسەری بوو راماڵدرا، رادرا ◊ تَمَاسَحَ الرجلان: دووپیاوەكە دۆستایەتییان بەست ◊ یان مامەڵەی كڕینو فرۆشتنیان كرد ◊ یان دەستیان خستە ناو دەستی یەكترەوە ◊ تَمَسَّحَ بالماء ومنه: بەئاو خۆی شۆشت ◊ تَمَسَّحَ للصلاة: بۆ نوێژ دەستنوێژی گرت ◊ تَمَسَّحَ بالأرض: تەیەمومی كرد ◊ الأمسح: كەسێك بەرێرەوی خۆی دا بروا ◊ كوێر ◊ گورگ ◊ زەوی دەشت ◊ الأمسوح: هەرداریكی درێژ لەدروستكردنی كەشتی دا چەسپێندرابێ ◊ التِمْسَاحُ: گیانلەبەرێكی وشكاوەكی خشۆكە، درندەو كەتەیە، درێژییەكەی پێنج مەترێك دەبێ لەڕوباری نیلی میصرو هەندێ روباری وڵاتی تردا هەیە ◊ هەروا ناوە بۆ پیاوی زێنە خرۆو رەوشت ناشیرین ◊ التِّمْسَحُ: بەمانا (التِمسَاح) دێ ◊ هەروا وشەی (التِّمْسَحُ) ناوە بۆ مرۆڤی قسە نەرمو خۆشو فێڵاوی كەبیەوێ بەقسەی خۆش بەرامبەرەكەی لەخشتە بەرێ ◊ زەوی تەخت كە وردە بەردی تێدابنو بێ گیاو درەخت بێ ◊ المِساحة: زانیاری روپێوی زەوی ◊ المِسْحُ: پۆشاك كەلەمو دروستكرابێ ◊ پۆشاكی رەبەنو خەڵوە نشین ◊ شەقامە رێ ◊ المَسْحاءُ: زەوی دەشتو یان كە بەردەوردەی هەبێ ◊ ئافرەت كەقاچی قاپەرەقەی دیارنەبێ ◊ یان مەمكی بەرز نەبوبنەوە ◊ المُسْحَةُ: دەگوترێ: (عَلَيْهِ مُسْحَةٌ من جمال أو به مُسْحة من هزال او عَلَيْهِ): كەمێك لەجوانی یان لە لاوازیی پێوەیە ◊ المَسَّاحة: خەتكوژێنەوە ◊ المِسِّيحُ: كەسێك زۆر گەشتو گوزار بكا ◊ المَسِيحُ: نازناوی حەزرەتی عیسای كوڕی مەریەمە.

المَسِيحَةُ: كی مێزەر ◊ یان مووی سەر كە لەشوێنی ئاسایی خۆی بێتە خوارو بەدەرمانو داڕوو شتی وا چارنەكرێ ◊ هەروا ناوە بۆ لاجانگ نێوان نەرمایی گوێو برۆ بەرەو سەرو تادەگاتە خوار تەپڵە سەر ◊ پارچە زیو ◊ دیرهەمی زیو ◊ كەوانی چاك ◊ المَسِيحِيّ: كەسێك یا شتێك پاڵ بدرێ بۆلای حەزرەتی مەسیح ◊ المِمْسَحُ: زەوی دەشتو یان كە بەردی وردی تێدابنو گیاو گژی لێ نەروێ ◊ المِمْسَحَةُ: بەرۆیەكە تەختە رەشەو مێزو كاشیو شتی وای پێ دەسڕدرێ ◊ المَمْسوحُ: مرۆڤێك چاوو برۆی نەبێ، دیارنەبێ ◊ دەشگوترێ: (رجل مَمسوح الأليتين): پیاوێكە سمتی گەورە نەبنو بەئێسقانەوە نووسابن ◊ گۆشتیان پێوە نەبێ ◊ مَسَخَهُ مَسْخاً: شێوەی گۆڕی.

مَسَخَ الله كذا: خودا تامی شتەكەی نەهێشت.

مَسَخَ الطعامُ ونحوه مَساخَةً: خواردنەكە شیرینایی نەما، یان هەرتامی نەبوو ◊ أمْسَخَ الوَرَمُ: هاوساوییەكە نەما پوكایەوە ◊ إمْتَسَخَ السَّيْفَ: شمشێرەكەی راكێشا ◊ إمَّسَخَت العَضُدُ: قۆڵەكە گۆشتی پێوەنەما گۆشتی كەم بوو.

المَسِيخُ: لاوازو نەحمەق ◊ روخسار شێواوو نەكڵەوەتو ناشیرن ◊ دەگوترێ: (رجل مَسِيخٌ):

پیاوی ناشیرین‌و جەستە ناڤۆلا ٥ هەروا وشەی (المَسِخُ) بەخۆراکێك دەگوترێ: بێ تام‌و خوێ بێ ٥ المَمْسُوخُ: (فرس مَمْسُوخٌ): ئەسپی کەفەڵ لەڕو بێگۆشت.

مَسَدَ في السير: کۆششی کرد لەڕۆیشتن دا.

مَسَدَ الحَبْلَ: حەبلەکەی باش بادا، زۆر گشتی بادا.

مَسَدَ البَقْلُ الحيوان: ڕوەکەکە ئاژەڵەکەی گزو لاواز کرد.

مُسِدَ البَطنُ: گەدە شل‌و ڕێك‌و بێ بەرزو نزمی بوو ٥ المِسَارُ: قاپی هەنگوین خواردنەوە ٥ المَسَدُ: گوش‌و حەبلی دروستکراو لەتوێکڵی درەخت ٥ حەبلی باش بادراوو چاك ڕێسراو ٥ المَسْدَاءُ: (ساق مَسْداء): قاچی جوان‌و ڕێك‌و پێك ٥ المَمْسُودُ: دەگوترێ: (رجل مَمْسُود): پیاوی دەمار گشت‌و جەستە توندو تۆڵ ٥ (إمْرأة مَمسودة): ئافرەتی قەدو باڵا جوان‌و بەرزو بڵند.

مَسْرى: مانگی دوانزەی ساڵی قیبطی.

مَسَّ الشَّيْئَ: دەستی لێدا دەستی پێداهێنا.

مَسَّ الماءُ الجَسَدَ: ئاو گەیشتە جەستەی.

مَسَّتْ بە رحِمُ فلان: خزمایەتی فلانی هەبوو ٥ مَسَّت الحَاجَةَ الى كذا: پێویستی ناچاری کرد بۆ ئەو شتە ٥ أمَسَّ الفَرَسُ: ئەسپەکە دەست‌و قاچی پەڵەی سپییان تێدابوو ٥ أمَسَّ فلاناً الشَّيْئَ: فلانکەسی والێکرد دەست لەشتەکە بدا ٥ أمَسَّ فلاناً شكويً: شکایەتی لای فلانکەس کرد ٥ ماسَّهُ: دەستی لێ دا ٥ بەجەستەی کەوت ٥ تَمَاسَّ الجِرمان: دوو قەبارەکە لێکیان دا ٥ تماسَّ الزوجان: ژن‌و مێردەکە جوتبون ٥ مَسَاس: دەستی لێ بدە ٥ (لا مِسَاسٍ): توخنی مەکەوە ٥ المَسُّ: شێتی ٥ چارەسەرییەکە بەداخکردنی جەستە بەکاوییە ئەنجام دەدرێ ٥ المَسُوسُ من الماء: ئەو ئاوەی دەست بیگاتی ٥ ئەوەی ئارەزوو دابمرکێنێ ٥ ئاوێك ئەسوێربێ نە شیرین ٥ لەورەێکی بەسودە بۆ ئاژەڵ.

مَسِيسُ الحاجة: خاوەن پێداویستی.

مَسَطَ السَقاءَ: چی لە قاپ‌و مەنجەڵەکەدا هەبوو لەماست‌و شتی وا بەپەنجەی دەری هێنا ٥ مَسَطَ الثوبُ: قوماشەکەی تەڕکرد دوایی رایتەکاند بۆ ئەوەی چی ئاوی تێدایە لێبێتە خوار.

مَسَطَ فلاناً: بەقەمچی لەفلانکەسی دا ٥ المَاسِطُ: ئاوی سوێر کە گەدە ڕەوان بکا ٥ ڕوەکێکی هاوینەیە کە حوشتر بیخوا سکی پێ دەچێ‌و چی لەگەدەی دایە دێتەدەر ٥ المَسِيطُ: قوڕ ٥ ئاوی لیڵ لەبنکی حەوزدا دەمێنێتەوە ٥ المَسِيطَةُ: ئاوی لیڵ ٥ بیر کە ئاوی شیرین بێ‌و ئاوی بیری سوێری بۆ بچێ‌و لەکەڵکی بخا ٥ ئاوی نێوان حەوزو بیر کەجاری دەبێ‌و بۆگەن دەکا ٥ شیوێك ئاوی کەمی پێدا بڕوا ٥ المُسَطِّرين: بڕوانە مادەی (سَطَرَ) ٥ المِسْعُ: بای شەماڵ ٥ المَسْعِيُّ من الرجال: پیاوێك زۆر ڕۆیندە بێ‌و ئازابێ بۆ ڕۆیشتن.

مَسَكَ بالشيئ: شتەکەی بەدەست گرت کۆنترۆڵی کرد ٥ خۆی پێدا هەڵواسی.

مسك بالنار: چاڵی بۆ ئاگرەکە هەڵکەندو ئەمجار بەخۆڵ داپۆشی.

مَسَكَ الثوبَ: قوماشەکەی بەمیسك بۆنخۆش کرد.

مَسَكَ السَقاءُ مساكَةً: کوپەکە، کوندەکە ئاوی زۆر گرت ٥ أمْسَكَ بالشيئ: بەمانا (مَسَكَ)دێ ٥ امْسَكَ عَنْ الطعام: لەخواردن مانی گرت ٥ امْسَكَ عَنْ الإنفاق: ڕژدی کرد لەبەخشین دا ٥ أمْسَكَ الشَّيْئَ بيده: دەستی بە سەرشتەکە دا گرت ٥ أمْسَكَ الله الغيثَ: خودا بارانی گرتەوە

نەیباراند ٥ مَسَّكَ بالشيئ: بەمانا (مَسَكَ)دێ ٥ مَسَّكَ فلاناً: عەمرەبونی دا بەفلانکەس ٥ مَسَّكَ بالنار: بەئاگر داخی کرد ٥ إمْتَسَكَ بالشَّيْئ: بەمانا (مَسَكَ)دی ٥ إمْتَسَكَ فلان بالبلد: فلانکەس لەولاتەکەدا نیشتە جێ بوو ٥ تَمَاسَكَ بالشَّيْئ: بەمانا (مَسَكَ)دێ ٥ تَمَسَّكَ بالشَّيْئ: بەمانا (مَسَكَ)دێ ٥ تَمَسَّكَ بالطيب: بەبۆنی خۆش خۆی بۆنخۆش کرد ٥ استمسك البولُ: میزەکە نەهاتەدەرو حەوق بوو ٥ استَمْسَكَ بالشَّيْئ: بەتوندی دەستی بەشتەکە گرت ٥ استَمْسَكَ عَنْ الأمر: لەکارەکە وەستاو ئەنجامی نەدا ٥ استَمْسَكَ الرجل على الراحلة: پیاوەکە خۆی لەسەر ولاخەکە گرتو نەکلا ٥ الإمْساك: رژدیو بەخیلی ٥ الإمساك في الصوم: وازهێنان لەخواردنو خواردنەوەو شتی تر لەبەرەبەیانەوە تا خۆر ئاوابوون ٥ گیرانو قەبزبوونو وشکبوونەوەی خۆراکی خوراو لەریخۆڵەدا، پێچەوانەی سکچونو رەوانی ٥ التَّماسُكُ: پێکەوەنووسان یەکدی گرتنی مادەکان بەیەکەوە ٥ التّماسك الإجتماعي: پێکەوە لکانی تاکەکانی کۆمەڵ ٥ الماسِكَةُ: توێکلێکە بەسەر دەمو چاوی منداڵەوە ٥ المَسَاكُ: ئەو شوێنەی ئاو بگرێتەوە ئاوی تێدا بمێنێتەوە ٥ المَسَاكة: رژدیو چروکی ٥ المَسيك: بەخیلو رژد ٥ (سقاء مسيك): کونەو کوپەو گۆزەیەکە زۆر ئاو دەگری ٥ المَسْك: پێست ٥ پارچەیەك پێست ٥ المَسَك: چینی زەوی ٥ بازنەو خرخاڵ ٥ کەلەشاخی ئاژەڵو عاج دروست کرابن ٥ المُسْكُ: عەقڵی زۆر ٥ عاقڵمەندی تەواو ٥ هەر خواردنو خواردنەوەیەك جەستە رابگرێ ٥ المِسْك: میسك کەلەجۆرە مامزێك دەردەهێندرێ ٥ مِسْك البرّ: رووەکێکی بۆنخۆشە ٥ المَسْكانُ: عەمرەبون ٥ المُسْكَةُ: هەرشتێك پشتی پێ ببەسترێ ٥ هەرشتێك ببێتە هۆکاری راوەستانی جەستەو گەشەکردنی ٥ عەقڵو ئاوەزو رای پەسەند ٥ پیاوێکی خاوەن عەقڵو رای پەسەندە ٥ هەروا وشەی (مُسْكة)، بەبیرێك دەگوترێ: گڵەکەی پتەو بێ پێویست بەوەنەکا هەڵبچندرێ ٥ شوێنەوارو پاشماوە ٥ المَسَكَةُ: ئازاو چاونەترس ٥ المُسَكَةُ: رژدو چروك ٥ کەسێك کەدەستی بەسەر شتێك دا گرت لە جەنگی دەرنەیە ٥ پاڵەوانو زۆرانبازی باش.

المِسَيك: رژدو چروك ٥ المَسيكة: (أرض مسيكة)، زەوییەکە ئاو وشك نابێتەوە تێیدا بەهۆی توندیو پتەوی خاکەکەی ٥ مَسَلَ الماءَ مَسْلاً: ئاوەکە جاری بوو ٥ امْتَسَلَ السيفَ: شمشێرەکەی لەکالان دەرکێشا ٥ المَسَالَةُ: دەمو چاوی درێژ کە جوان بێ ٥ المَسيلُ: رێرەوی ئاو ٥ لقەدار خورمای تەڕ.

مَسَنَ فلان: فلانکەس شیعری دڵداری بێ ئەدەبی گوت ٥ دڵداریو فیشاڵی نواند.

مَسَنَ فلاناً: لەفلانکەسی دا تاکەوتە سەرزەوی.

مَسَنَ الشَّيْئ من الشَّيْئ: شتەکەی لەشتەکە دەرهێنا ٥ المَيْسون: کوڕی گەنجی قۆزو قەدو باڵا جوان.

مَسا فلان: فلانکەس وادەی کردنی کارێکی داو دوایی کەمتەر خەمی تێداکرد ٥ امسى القوم: خەڵکەکە کەوتنە کاتی ئێوارە ٥ امْسَى فلاناً: بەشتێك پارمەتی فلانکەسی دا ٥ ماساه: گاڵتەی پێکرد.

مَسَّ فلان: فلانکەس وادەی کردنی شتێکی داو دوایی کەمتەر خەمی لێ کرد ٥ مَسَّى فلاناً:

بەفلانکەسی گوت چۆن ئێوارەت تێپەڕاند یان ئێوارە باشی لەفلانکەس کرد.

إمْتَسَى ما عند فلان: چی لای فلان بوو هەمووی برد ◊ **الأمْسِيَةُ:** ئێوارە تا کاتی نیوە شەو ◊ **المَسَاءُ:** ئێوارە پێچەوانەی بەیانی.

مَسَى فلان مَسْياً: فلانکەس ڕەوشتی ناشیرین بوو ◊ وای لێهاتووە گوێ لەئامۆژگاریی ناگرێو بەقسەی کەس ناکا.

مَسَى الشَّيْئَ: بەدەستی شتەکەی مەسح کرد دەستی بەشتەکەدا هێنا.

مَسَّى السَّيْرَ: بەهێدی ڕۆیی.

مَسَى الحَرُّ الماشية: گەرما ئاژەڵەکانی کزولاواز کرد.

مَسَى السيفَ: شمشێرەکەی لەکالان دەرکێشا.؟ ◊ **إمْتَسَى:** تینووی بوو ◊ **تَماسَى الشَّيْئ:** شتەکە پچڕا، کەرتو لەت بوو ◊ **تَمَسَّى:** بەمانا (تماسی)دێ ◊ **التَّماسِيَ:** بەڵاو کارەسات ◊ **الماسي:** کەسێك گوێ لەئامۆژگاری کەس نەگرێ.

مَشَجَ الشَّيْئَ: شتەکەی تێکەڵ کرد ◊ **المَشِجُ والمَشِيجُ:** هەردو شتێك تێکەڵاو بکرێن (دوو ڕەنگ تێکەڵاو بین) ◊ **الأمشاج:** ئەو چڵكو پیسییەی لەسەر ناوك کۆدەبێتەوە ◊ لەبواری ژیانداری دا وشەی (الأمشاج)؛ ناوە بۆ خانەی تۆماوی پیاوو خانەی هێلکۆکەی مێینە پێش بەیەك گەیشتنیانو پێکەوە نوسانو تێکەڵاو بونیان ◊ **أمْشَحَتْ السماءُ:** ئاسمان ساو بوو، هەوری پێوەنەما ◊ **أمْشَحَتْ السَّنَةُ:** ساڵەکە وشکەساڵی بوو، گرانی بوو.

مَشَرَ الشَّيْئ: شتەکەی دەرخست.

مَشَرَ فلاناً: دای بەفلان، پێی بەخشی.

مَشِرَ فلان: فلانکەس خراپو بەدڕەوشت بوو.

مَشِرَ الشَّجَرُ: درەختەکە چرۆی کرد پۆخی کرد ◊ **أمْشَرَ فلان:** فلانکەس بازی پانی هاویشتن هەنگاوی پانی هەڵێنان ◊ فلانکەس فش بوو، هەڵاوسا ◊ **أمْشَرَ الشجرُ:** بەمانا (مَشِرَ)دێ ◊ **أمْشَرَت الأرضُ:** زەوییەکە ڕوەکی لێ ڕوا، ڕوەکی ڕواند ◊ **مَشَّرَ الشَّجَرُ:** بەمانا (مَشِرَ)دێ ◊ **مَشَّرَ فلاناً:** بەخششی دابەفلان، شتی پێدا ◊ **مَشَّرَ الشَّيْئ:** شتەکەی دابەشکرد، بڵاوی کردەوە ◊ **إمْتَشَرَ الراعي بِمِحْجَنِهِ من ورق الشجر:** شوانەکە بەگۆچانەکەی گەڵای بۆ ئاژەڵەکانی داهێنا، لێی نزیك کردنەوە.

تَمَشَّرَ فلان: فلانکەس بێ ئاتاج بوو ◊ یان دیاردەی دەوڵەمەندی لەسەر دیار کەوت ◊ **تَمَشَّرَ لأهله:** کاسبی بۆ خاوو خێزانی کرد ◊ پۆشاکی بۆ خێزانی کڕی.◊**تَمَشَّر الشَجَرُ:** درەختەکە پۆخی کرد ◊ **تَمَشَّرَ الشَجَرُ:** درەختەکە سەوز بوو ◊ **تَمَشَرَ القومُ:** خەڵکەکە دوای ڕوتو ڕەجاڵی پۆشاکیان پۆشی ◊ **الأمْشَرُ:** گورج و گۆڵ ◊ چوستو چالاك ◊ **المَاشِرَةُ:** (أرض ماشرة)؛ زەوییەکە بەباران تێراو بووە ◊ **المِشْرُ من الرجال:** پیاوی سورە فلە ◊ **المَشْرُ:** جنێوو قسەی ناخۆش ◊ دەگوترێ؛ (أذهبه مشراً)؛ جوێنی پێدا ◊ **المَشْرَةُ:** سەرەتای دەرکەوتنی ڕوەك ◊ لەزاراوەی ڕوەکناسی دا هەرجەستەیەکی ڕوەکی کەمیحوەری مەرکەزی نەبێ ◊ هەروا ناوە بۆ ئەوگەڵاو شتەی شوان بەگۆچانەکەی بۆ ئاژەڵەکانی دایدێنێ ◊ هەروا ناوە بۆ ڕوەکی کورتە باڵا ◊ پۆشاکی ئافرەت ◊ **المَشَرَةُ:** (مشرة الأرض)؛ یەکەم ڕوەك کەلەزەوی سەردەردێنێ.

مَشَّ العَظْمَ مشّاً: دوای هێنانو بردنی ئێسقانەکە لەدەمی دا ئەمجار هەڵی ملیست.

مَشَّ فلاناً: دزایەتی فلانکەسی کرد ◊ (مَشَّ یده): دەستی خۆی بەپەڕۆی زبر سڕی بۆئەوەی چەوری پێوە نەمێنێ.
مَشَّ الناقةَ: حوشترەکەی دۆشی.
مَشَّ مال فلان: وردە وردە ماڵی فلانکەسی وەرگرت.
مَشَّ الشَّیْئَ في الماء: شتەکەی لەناو هەڵکێشا بۆئەوەی بتوێتەوە ◊ **مَشِشَتِ الدابّةُ**: وڵاخەکە لەزەنگی دا خراپیەك پەیدا بوو بەئەندازەی ئێسقان رەق نییە ◊ **أمَشَّ العَظمُ**: ئێسقانەکە شتی وای تێدا بوو هەڵمیسرێ ◊ **مَشْشَ العَظمَ**: مۆخی ئێسقانەکەی دەرهێنا ◊ **إمْتَشَّ فلان**: فلانکەس خۆی پاك کردەوە ◊ **إمْتَشَّ العظمَ**: چەوری‌و مۆخی ناو ئێسقانەکەی هەڵمژی ◊ **إمْتَشَّ مافي الضرع**: چی لەگوانەکەدا هەبوو هەمووی دۆشی ◊ **إمْتَشَّ من مال فلان**: لەماڵی فلانکەس شتی دەستکەوت ◊ **إمْتَشَّ الثوب**: کراسەکەی داکەند ◊ **إمْتَشَّ المرأةُ حُلِیّتها**: نافرەتەکە ملەوانکەکەی لەملی خۆی داکەند ◊ **المَشاش**: زەوی نەرمان ◊ بنەماو کانگە ◊ نەفس ◊ سروشت ◊ ئێسقانی بێ مۆخ ◊ خزمەتکار لەسەفەرو لەماڵەوە ◊ لەبواری ژیانداری دا بریتییە لە ئێسقانی ئیسفنجی ◊ **المُشاشَةُ**: سەری ئێسقانی نەرم کەدەگونجێ بکرۆژرێ ◊ ئێسقانی شان کە بەرز بۆتەوە ◊ زەوی پتەوو رەق کە بیری لێ هەڵدەکەندرێ‌و ئاوی دەوران دەوری تێدا کۆدەبێتەوە ◊ رێگایەك بەبەردی بچوك‌و گڵ رەصیف بکرێ واتە بەتێکەڵە راستەو پاستە بکرێ ◊ **المَشَشُ**: سپیاییەکە لەچاوی حوشتردا دەردەکەوێ ◊ شتێکە لەزەندی وڵاخ بەرز دەبێتەوە وەکوو ئێسقان رەق نابێ ◊ **المِشُّ**: پەنیری ناو جەڕەو پێستە کەهەڵدەگیرێ‌و دەکرێتە پێخۆری زستان ◊ **المَشوشُ**: دەستە سڕو شتی وا کەدەست‌و مەچەکی پێ وشك دەکرێتەوە.

مَشَطَ الشعْرَ مَشْطاً: قژەکەی بەشانە کرد.
مَشَطَ الشَّیْئَ: شتەکەی تێکەڵاو کرد ◊ ماست‌و ناو یان شیرو ئاوی تێکەڵ کرد.
مَشَطَ الأرض: زەوییەکەی بەئامێری ماڵماڵ تەخت کرد بۆئەوەی دانەوێڵە چاندراوەکە ژێر خۆڵ بکەوێ.
مَشَطَ الدابّةَ: وڵاخەکەی بەئامێری وەکوو شانە داخ کرد ◊ **مَشِطَتْ ید فلان مَشَطاً**: دەستی فلانکەس زبر بوو بەهۆی نیش پێکردن یان چقڵ‌و چاڵی تێراچوو ◊ **مَشِطَتْ الناقةُ**: حوشترەکە بەملاو بەولای دوگەکەی دا بەزی تیلمانج تیلمانج دروست بووە ◊ **إمْتَشَطَت المرأةُ**: نافرەتەکە قژی شانەکرد ◊ **الماشِطَةُ**: پیشەی جوانکاریی‌و ئارایشتکاریی.
المُشاطَةُ: ئەو توك‌و قژانەی لەکاتی شانە کردن دا هەڵدەوەرن ◊ **المَشّاطَةُ**: نافرەتی ئارایشتکارو جوانکارو رازێنەرەوە ◊ **المِشْطُ**: شانە ◊ ئامێری قژداهێنان ◊ **المُشْط**: بەمانا (المِشْط)دێ ◊ ئامێری تەنین ئامێرێکە بۆ تەنین‌و چنین‌و تەونکردن بەکاردێ ◊ هەروا ناوە بۆ ئامێری داخکردنی حوشتر کەلەسەر شێوەی شانەیەو داندانە ◊ بەشێك لەقاچ کەدەکەوێتە نێوان بەرەپێ‌و قامکەکانی ◊ هەروا وشەی (المُشْطُ) ناوە بۆ ئێسقانی شەپیلکی شان ◊ یان ئەوگۆشتەی دایپۆشیوەو بەشەپیلکە کەدا پان بۆتەوە ◊ ئامێری ماڵماڵ کەدوای تۆچاندن بەوڵاخ بەسەر زەوییەکە رادەکێشرێ بۆئەوەی دانەوێڵەکە ژێرخاك ببێ‌و گڵ دایپۆشێ ◊ هەروا ناوە بۆ

جۆره ماسییه‌ك له‌رووبار دا ده‌ژی ٥ **المَشْطَةُ:** شێوه‌ی قژی به‌شانه‌كراو ٥ **المَشيطُ:** سه‌ری به‌شانه‌كراو، قژی داهێنراوو رێك خراو ٥ **المُشْطُ:** شانه ٥ **المَمْشوط:** (رجل مَمْشوط): پیاوی قه‌دو بالا جوان‌و رێك‌و پێك.

مَشِظَ الرجلُ مَشَظاً: پیاوه‌كه دیوی ناوه‌وه‌ی رانه‌كانی لێك ده‌خشێن له‌كاتی رۆیشتن دا ٥ **مَشِظَت الدابةُ:** ولاخه‌كه ده‌ماره‌كانی له‌ناو گۆشته‌كه‌ی دا ده‌ركه‌وت ٥ **المَشَظُ:** ئه‌و چقڵ‌و چاڵه‌ی له‌ده‌ست راده‌چێ ٥ بوازێكه كلكه پاچی پێ قایم ده‌كرێ ٥ **المِشْظَةُ:** چقڵ، درك ٥ **المَشِظَةُ:** (قناة مَشِظَةٌ): چه‌كێكه ئاسنه‌كه‌ی ره‌ق‌و زبره.

مَشَعَ فلان مَشْعاً ومشوعاً: كاسبی كردو ماڵ‌و سامانی په‌یداكرد.

مَشَعَ مَشْعاً: به‌شێوه رۆیشتنێكی نه‌رم رۆیی ٥ دزی كرد.

مَشَعَ القِثاءَ ونحوه: خه‌یاره‌كه‌ی كرۆشت

مَشَعَ القَصعَةَ: چی له‌له‌گه‌نه‌كه‌دا بوو هه‌مووی خوارد.

مَشَعَ فلاناً بالحبل ونحوه: به‌حه‌بل‌و شتی وا له‌فلانكه‌سی دا.

مَشَعَ القُطنَ ونحوه: لۆكه‌كه‌ی به‌ده‌ست شی كرده‌وه ٥ **إمْتَشَعَ الرجلُ:** پیاوه‌كه پیسایی‌و چڵكی له‌خۆی دوورخسته‌وه ٥ **إمْتَشَعَ مافي الضرع:** چی له گوانه‌كه‌دا هه‌بوو هه‌مووی دۆشی ٥ **إمْتَشَعَ مافي يد فلان:** چی له‌ده‌ستی فلان داهه‌بوو وه‌ری گرت ٥ **إمْتَشَعَ ثوب صاحبه:** كراسی هاوه‌ڵه‌كه‌ی دزی ٥ **إمْتَشَعَ السيف من غمده:** به‌په‌له شمشێری له‌كالان ده‌ركێشا.

تَمَشَّعَ الرجلُ: به‌مانا (امْتَشَعَ)دێ ٥ **المِشْعَةُ:** پارچه لۆكه‌ی شیكراوه ٥ **المَشُوعُ:** (رجل مشوع) پیاوێكی كاسب‌و ئیشكه‌ره ٥ **المَشيعَةُ:** به‌مانا (المِشْعَةُ)دێ.

مَشَغَ فلان مَشْغاً: به‌هێدی‌و له‌سه‌ره خۆ شتی خوارد.

مَشَغَ فلاناً سَوْطاً: قامچی له‌فلانكه‌س دا.

مَشَغَ عِرضَ فلان: ناموسی فلانكه‌سی له‌كه‌دار كرد ٥ **المِشْغُ:** قوره سور كه سواغی دیواری پێ ده‌كرێ.

مَشَقَ في الكتابة مَشْقاً: له‌نووسین دا پیته‌كانی به‌درێژی نوسین ٥ خێرا نووسی ٥ **مَشَقَت الإبلُ في سيرها:** حوشتره‌كه له‌رۆیشتن دا خێرا بوو (مَشَقَت في الكلأ): له‌وه‌ره چاكه‌كه‌ی خوارد

مَشَقَ فلاناً: زه‌بری له‌فلانكه‌سدا ٥ به‌قامچی لێی دا.

مَشَقَ الأكلَ: په‌له‌ی كرد له‌خواردنه‌كه‌ی دا.

مَشَقَ الثوبُ الخشنُ الساقَ: قوماشه زبره‌كه شوێنكه‌ی له‌قاچ كرد برینداری كرد

مَشَقَ الشيئ: شته‌كه‌ی راكێشا بۆئه‌وه بكشێ‌و درێژ بێ.

مَشَقَ الوَتَرَ وغيره: ژێیه‌كه‌ی دادڕ دادڕ كرد.

مَشَقَ الكتانَ: كه‌تانه‌كه‌ی پاك كرده‌وه پڵ‌و پوش‌و گڵ‌و به‌ردی لێ جیاكرده‌وه ٥ **مَشِقَت الجاريةُ مَشَقاً:** ئافره‌ته‌كه كزو لاواز بوو

مَشِقَ فلان مَشَقاً: فلانكه‌س قه‌یزه‌ن بو ئه‌ژنۆكانی یان رانه‌كانی لێك خشان ٥ **امْشَقَ الثوبَ:** قوماشه‌كه‌ی به‌قوره سور ره‌نگ كرد ٥ **مَاشَقَهُ مُماشَقَةً:** قیرمو هه‌رای له‌گه‌ڵ دا كرد ٥ رایته‌كاند، كێشی كرد ٥ **أمْتَشَقَ الشيئ من يد غيره:** شته‌كه‌ی له‌ده‌ستی فلانكه‌س ده‌رهێناو نه‌یهێشت به‌خۆی بزانێ ٥ له‌ده‌ستی رفاند ٥

اِمْتَشَقَ مافي الضرع: چی لەگوانەکەدا هەبوو هەمووی دۆشی ٥ (اِمْتَشَقَ مافي يده): ئەوەی لەدەستی دابوو دەریهێنا لێی دزی ٥ (اِمْتَشَقَ السيف): شمشێری لەکالان دەرکێشا ٥ تَماشَقوا الشيء: شتەکەیان لێك کێشایەوە، هەریەکەیان بۆلای خۆی کێش کرد ٥ تَمَشَّقَ عن فلان ثوبُهُ: کراسەکەی لەبەر فلان دا شڕو وڕکرد ٥ تَمَشَّقَ الغُصْنُ: لقەدرەختەکە روت بوو گەڵای پێوە نەما ٥ تَمَشَّقَ الصُّبْحُ او الليلُ: بەیانی بەسەر چوو، شەوڕابوو ٥ الأمْشَقُ: پێستی شەقار شەقار بوو.

المُشاقَةُ: وردەو پەلو پوشو شتی وا کەلەمئاکامی بەشانەکردنی قژو مو یان لەبێژنگدانی کەتان هەڵدەوەرێ ٥ المَشّاقُ: قەڵەمی خۆش نووس ٥ المَشْقُ: قوڕە سور ٥ دەشگوترێ: (في قدّه مَشْقٌ): بالای درێژو جوانو رێكو پێکە ٥ نمونەی خەتی جوان کە قوتابی لەبەری دەنووسێتەوە بۆئەوەی فێری نووسین بێو خەتی خۆش ببێ ٥ المَشْقُ: قوڕە سور ٥ پیاوی لاوازو دالگۆشت ٥ المِشْقَةُ: بەمانا (المُشاقَةُ)دێ ٥ پارچە لۆکە ٥ قوماشی رزیو ٥ المَشْقَةُ: شوێنکەی حەبلو شتی وا بەقاچی ولاخەوە ٥ المَشيقُ: پیاوی لاوازو دالگۆشت ٥ ئەسپی ورگ بچکۆلە (قەدباریك) ٥ قوماشی زۆر لەبەرکراوو رزیو ٥ المَمْشُوقُ من الرجال او الخيل: پیاوی لاواز ئەسپی ورگ بچوك ٥ هەروا وشەی (الممشوق): ناوە بۆ شیشە ئاسنی درێژو باریك ٥ دەشگوترێ: (قدٌ مَمْشوق): قەدو بالای بەرزو باریك.

مَشَلَ لحمه مشولاً: گۆشتی کەم بوو ٥ دەگوترێ: (فخذ ماشلة ومَمْشولة): رانێکی کزو دالگۆشت.

مَشَلَ السيفَ مَشْلاً: شمشێرەکەی لەکالان دەرکێشا ٥ مَشَلَتِ الناقةُ: حوشترەکە شیری کەمی دا ٥ مَشَلَ الحالبُ: شیر دۆشەکە لەشیر دۆشین دا لەسەر خۆ بوو کەمێکی شیر لەگوانەکەدا هێشتەوە ٥ اِمْتَشَلَ السيفَ: شمشێری لەکالان دەرکێشا ٥ المَشَلُ: شیری کەم.

المِشْمِشُ: کشمیش: درەختێکە میوەکەی بەتەڕیو بەوشك کراوەیی دەخورێ ٥ المِشْمِشَةُ: بڕوانە مادەی (شَمَ) ٥ مَشَنَهُ بالسوط: بەقامچی لێی دا.

مَشَنَ الشيءَ فلاناً: شتەکە فلانکەسی رنی روشاندی.

مَشَنَ يَدَهُ: دەستی بەشتی زبر سڕینەوە.

مَشَنَ مافي ضرع الناقة: ئەو شیرەی لەگوانی حوشترەکە دا بوو هەمووی دۆشی ٥ مَشَنَتِ الناقةُ ولدها: حوشترەکە بەناخۆشی شیری دا ٥ اِمْتَشَنَ الشيءَ: شتەکەی دزی ٥ رفاندی، فراندی ٥ اِمْتَشَنَ ثوبَهُ: کراسەکەی داکەند ٥ اِمْتَشَنَ السيفَ: شمشێرەکە دەرکێشا لەکالان ٥ اِمْتَشَنَ الناقةَ: چی لەگوانی حوشترەکە دا بوو دۆشی ٥ تَماشَنا الشيءَ: شتەکە یان لێك کێشایەوە ٥ هەریەکە یان بۆلای خۆی رایکێشا ٥ المِشّانُ: ئافرەتی دەمە وەری جنێو فرۆش ٥ گورگی زێنە خرۆ ٥ المَشْنَةُ: برینێك فراوان بێ بەلام قوڵ نەبێ ٥ المِشْنَ: کتابێکە بەزمانی عیبری نووسراوە دەبارەی شەریعەتی جولەکە ٥ أمْشَى الدواءُ فلاناً: دەرمانەکە سکی فلانکەسی چواند، ڕەوانی کرد ٥ اِسْتَمْشَى فلان: فلانکەس دەرمانی ڕەوانی خواردەوە ٥ سکی بەخواردنی دەرمان ڕەوان بوو ٥ المَشَا: گێزەر، یان ڕوەکێك لەو بچێ ٥ المَشاءُ والمِشْوُ والمَشُوُّ: دەرمانی ڕەوانی دەرمانێك سك بچوێنێ.

مَشى مَشياً: ڕۆیی، لەشوێنێکەوە گواستیەوە بۆ شوێنێکی تر ◊ دەشگوترێ: (مَشى بالنميمة): فیتنەیی نایەوە.

مَشى مَشاءً: ئاژەڵی زۆر بوون

مَشَت المرأةُ: ئافرەتەکە منداڵی زۆر بوون ◊ **أمشى فلان**: فلانکەس ئاژەڵی زۆر بوون ◊ **أمشى الرجلَ**: پیاوەکەی والێکرد بڕوا ◊ **مَشّى**: بۆ زێدەڕۆیی لەماناى (مَشى)دێ ◊ **مَشّى الرجلَ**: پیاوەکەی ڕۆیاند ◊ **ماشاهُ مُماشاةً**: لەگەڵی ڕۆیی ◊ **إمتَشى القومُ**: خەڵکەکە ئاژەڵیان زۆر بوون ◊ **تَماشى القوم**: خەڵکەکە هەندێکیان چونە لای هەنێکیان ◊ **تَمَشّى**: ڕۆیشت ◊ **الماشِيَةُ**: ئاژەڵ (حوشترو مەڕو بزن‌و ڕەشە وڵاخ) بەزۆری بۆ مەڕو بزن بەکاردەهێندرێ ◊ **المُشاةُ**: پیادە پێچەوانەی سوار ◊ فیتنەگێڕ ◊ **المُشاةُ من الجيش**: ئەو سەربازانەی پیادەڕەون ◊ **المَشّاءُ**: زۆر ڕۆ (کەسێك زۆر بەپێ بڕوا) ◊ فیتنە.

مَصَحَ الشَيْءُ: شتەکە لاچوو، نەما، شوێنەواری نەما.

مَصَحَ الثوبُ: قوماشەکە کۆن بوو ڕزی.

مَصَحَ النباتُ: ڕوەکەکە گوڵەکانی هەڵوەرین.

مَصَحَ الظِلُّ: سێبەرەکە هەڵکشایەوە، کەمبۆوە، یان لایدا.

مَصَحَ الشَيْءُ في الأرض: بەزەوی دا ڕۆیی‌و چووە ناوەوە.

مَصَحَ بالشَيْءِ: شتەکەی برد ◊ **أمْصَحَ الله مابك**: ئەوەی هەتبوو خودا بردیەوە، فەوتاندی ◊ **المَصاحَةُ**: پێستی بێچوە ئاژەڵ بەکاوو شتی وا دەهاخندرێ لەشوێنی چۆڵ دادەنرێ‌و دایکەکە وادەزانێ بێچوی خۆیەتی.

مَصَحَ الشَيْءَ مَصْحاً: شتەکەی داڕنی ◊ لەناو شتێکی تردەری کێشا ◊ ڕایتەکاند ◊ **إمْتَصَحَ الشَيْءُ عن الشَيْءِ**: شتەکە لەشتەکە جیابۆوە ◊ **إمْتَصَحَ الشَيْءَ**: شتەکەی بۆلای خۆی کێش کرد ڕایتەکاند.

إمْصَحَ الوَلَدُ: بێچوەکە، زارۆکەکە لەسکی دایکی جیابۆوە.

مَصَدَ الشَيْءَ: شتەکەی هەڵمژی.

مَصَدَ الحيوانَ: ئاژەڵەکەی ڕاهێنا، ژێرباری کرد ◊ **المَصادُ**: بانوی بەرز ◊ **المَصْدُ**: بەمانا (المَصادُ)دێ ◊ تەرزە ◊ **المَصْدَةُ**: تاوەبارانێك ◊ **مَصَرَت الحلوبُ مصوراً**: ئاژەڵە شیردەرەکە شیری کەم بوو.

مَصَرَ الناقَةَ أو الشاةَ مَصْراً: بەسەری پەنجەکانی گوانی حوشترەکە یان مەڕەکەی دۆشی.

مَصَرَ العَطاءَ: بەخششەکەی کەم کردەوە.

مَصَرَ الفَرَسَ: ئەسپەکەی ڕاهێناو بەتاقی کردەوە بۆ ئەوەی بزانێ ئاخۆ غاردانی چۆنە ◊ **امْصَرَتِ الحلوبُ**: بەمانا (مَصَرَتْ)دێ ◊ **مَصَّرَ عليه عطاءَهُ**: کەمکەم بەخششی پێدا ◊ **مَصَّرَ القومُ المكانَ**: خەڵکەکە شوێنەکەیان کرد بەگەورەشار ◊ دەشگوترێ: (مَصَّرَ الأمصارَ): شاری بنیاتنان ◊ **مَصَّرَت الدولةُ الشركةَ**: دەوڵەت کۆمپانیاکانی خستنە ژێر دەستی خۆیەوەو لەچنگی بێگانە دەری هێنان ◊ **مَصَّرَ الثوبَ**: بەڕەنگی کەمێك کاڵ قوماشەکەی ڕەنگ کرد ◊ **تَمَصَّرَ المكانُ**: شوێنەکە بوو بەگەورە شار ◊ **تَمَصَّرَ الشَيْءُ**: شتەکە کەم بوو.

تَمَصَّرَ القوم: خەڵکەکە بەناو شارەکان دا بڵاو بوونەوە ◊ **تَمَصَّرَ الشخصُ**: کەسەکە بوو بەهاوڵاتی میسری‌و ڕەگەزنامەی میسری وەرگرت ◊ **تَمَصَّرَ الشَيْءَ**: شوێن شتەکە کەوت ◊

امْتَصَرَ الناقَةَ أو الشاةَ: حوشترەکەی یان مەڕەکەی بەسەری پەنجە دۆشی ◊ **الماصِرُ:** نێوان و لەمپەری نێوان دوشت ◊ (ناقە ماصرە): حوشترێکە بەناخۆشی شیر لەگوانەکانی دێتە دەر یان کەم شیرە ◊ **المُصَارَةُ:** شوێنێك ئەسپی تێدا کۆبکرێتەوە ◊ **المِصْرُ:** ناوان و پەردەی نێوان دوشت ◊ سنوری نێوان دوو زەوی ◊ هەروا وشەی (مصر) بەمانا زەرف و گوێنی و حاجەت دێ ◊ گەورەشار کە باڵەخانەو دوکان و بازاڕی تێدا بنیات بنرێن و پەرستگاو مزگەوت و خوێندنگاو زانکۆی خەستەخانەو شتی وای تێدا بنیات بنرێن ◊ مادەیەکی سورباوە شتی پێ ڕەنگ دەکرێ ◊ **المَصُورُ مِن الإبِلِ أو الشاةِ:** بەمانا (الماصِرُ)دێ ◊ **المَصِيرُ:** ریخۆڵە ◊ **المُمَصَّرُ:** (ثوب مُمَصَّرٌ): قوماشێکە بەرەنگی سوری تەنك بۆیەکراو ◊ **المُمَصَّرَةُ:** سەرەتەشی.

مَصَّ القَصَبَ ونحوه مَصّاً: بەهێدی و کەم کەم بەقەفەزاژەکە شلەمەنییەکەی هەڵمژی ◊ **أمَصَّهُ الشَيْءَ:** وای لێکرد شتەکە بمژێ ◊ شتەکەی پێ مژت ◊ **أمَصَّ فلاناً:** بەفلانکەسی گوت شوانە وێڵە، خوێڕی، گاوان ◊ **امْتَصَّ الشَيْءَ:** بەهێواشی و لەسەرەخۆ شتەکەی هەڵمژی ◊ **تَمَصَّصَ الشَيْءَ:** بەمانا (امْتَصَّهُ)دێ ◊ **الماصَّةُ:** نەخۆشییەکە توشی منالْ دەبێ ◊ ئامێرێکە ئاوی پێ هەڵدەمژرێ ◊ **المُصَاصُ:** ئەوەی لەشت هەڵدەمژرێ ◊ پوختەی شت ◊ هەڵبژاردە ◊ دەگوترێ: (فلان مُصَاصُ قومه): فلانکەس هەڵبژاردەی نەتەوەکەیەتی ◊ **المُصَاصَةُ:** ئەوەی دەمژرێ لەهەرشتێك بێ ◊ دەگوترێ: (طابت مَصَاصَةُ في فمي): هەڵمژینی لەدەممدا بەلەزەت بوو ◊ (مُصَاصَةَ الشَيْءِ): پوختەی شت ◊ دەگوترێ: (فلان مصاصة قومه): فلانکەس هەڵبژاردەی نەتەوەکەیەتی ◊ پاشماوەی شتی هەڵمژراو ◊ **المَصَّانُ:** ئەو شوانە وێڵەی شیرو شتی وا بەدەم بێچوەناژەڵ دادەگا ◊ ئەگەر جوێن بەپیاوێك بدرێ شێوەیەك لەجنێو ئەوەیە پێی دەگوترێ: (یا مصان): شوانە وێڵە ◊ هەروا ناوە بۆ کەڵەشاخگر ◊ **المُصَّانُ:** قەصەبی شەکر کەلە گوشراوەکەی شەکر بەرهەم دەهێندرێ ◊ **مَصِيصُ الشَرِّ:** گڵی شێدار، لمبی تەڕ ◊ **المَصُوصُ:** (وظيف مَصُوص): زەندە ولاغێکە باریکە ◊ **المَصُوصَةُ:** ئافرەتی گرزو کۆڵەوار بەهۆی نەخۆشی ◊ **مَصْطَكَ الدواءَ:** مەستەکی کردە ناو دەرمانەکە ◊ **المُصْطَكا والمُصطكاءُ:** درەختێکە لەپێڕی دار قەزوانە درەختێکە دەڕوێندرێ لەکێو لەدەم کەنارە ناوەکانی وڵاتی شام و هەندێ کێوی نزم بنێشتێکی تایبەتی لێ بەرهەم دەهێندرێ.

مَصَعَ الشَيْءُ مَصْعاً: شتەکە، ڕۆیی پشتی هەڵکرد ◊ (فهو ماصِعٌ): دەگوترێ: (مصع البردُ): سەرما ڕۆیی نەما ◊ (مَصَعَ ماء الحوض): ئاوی حەوزەکە وشك بوو یان کەم بوو ◊ **مَصَعَ في الأرض:** بەناوی زەوی دا ڕۆیی ◊ **مَصَعَ بالشَيْءِ:** شتەکەی فڕێ دا ◊ **مَصَعَت الدابّةُ بذنبها:** وڵاخەکە (ئەسپەکە) کلکی ڕاوەشاند بەبێ ئەوەی بڕواو باز بدا.

مَصَّ البرقُ: بروسکەکە چەخماخەی دا.

مَصَّ فلاناً: بەشمشێر لەفلانکەسی دا ◊ یان بەقامچی لێی دا ◊ **مَصَّت الفتنةُ القومَ:** فیتنەو ئاشوب خەڵکەکەی قاڵ کرد.

مَصَّ الحوضَ بماءٍ قليل: بەئاوێکی کەم حەوزەکەی تەڕکرد ◊ **أمْصَعَ العَوْسَجُ:** درەختی عەوسەج بەرەکەی دەرکەوت ◊ **أمْصَعَ القومُ:** خەڵکەکە

شیری حوشترەکانیان خەسار بوو ◊ **أَمْصَعَ لفلان بِحَقِه**: دانی بەمافی فلان دانا ◊ **أَمْصَعَت المرأةُ ولـدَها**: ئافرەتەکە کەمکەم شیری دا بەمندالەکەی ◊ **ماصَعَ قِرنَهُ**: شەڕە شمشێری لەگەڵ بەرامبەرەکەی دا کرد ◊ **مَصَّعَ العودَ او الغُصنَ**: توێکڵەکەی بەلقەدارەکەوە هێشتەوە بۆئەوەی لەسەری وشك بێتەوە ◊ پێوەی وشك بێتەوە ◊ **انْمَصَعَ الحمارُ**: گوێدرێژەکە گوێی قوت کردن بۆئەوەی گوێی لەدەنگەکە بێ ◊ **تَماصَعوا في الحرب**: لەشەڕدا یەکتریان کوشتو برکرد ◊ **الماصِعُ**: ئاوی سوێر ◊ ئاوی کەمی لێڵ ◊ **المِصعُ**: منداڵ کە یاری بەئامێری میخراق بکا ◊ (رجل مَصِعٌ): پیاوێکە ئازاو بەهێزو توانا بۆ شەڕ ◊ **المُصْعَةُ**: بەری درەختی عەوسەج ◊ **المَصُوعُ**: پیاوی ترسنۆك کەلەترسان دڵی بلەرزێ.

مَصَلَ الشَّيْئ مصلاً ومصولاً: شتەکە دڵۆپ دڵۆپ داچۆڕا.

مَصَلَ الجُرحُ: برینەکە کەمێك کێمو زوخاوی لێهاتە خوار.

مَصَلَ اللبنُ: ماستەکەی کردە قاپی کونکون یان ناو شتی وا بۆئەوەی ئاوەکەی لێبچۆڕێتەوە.

مَصَلَ مالَهُ: ماڵو سامانەکەی فەوتاند ◊ لەشتی پڕو پوچ دا خەرجی کرد ◊ **أَمْصَلَتْ المرأةُ**: ئافرەتەکە منداڵەکەی بەگۆشتپارەیی لەبارچو ◊ **أَمْصَلَ الراعي الغَنَمَ**: شوانەکە شیری مەڕو بزنەکانی دۆشی ◊ **أَمْصَلَ مالَهُ**: ماڵو سامانەکەی لەشتی پڕو پوچ دا خەرج کرد ◊ **الماصِلُ**: (لبن ماصِلٌ): شیری کەم ◊ **المُصالَة**: ئەوەی لەکەشکی کولاوی گوشراو دەچۆڕێتەوە ◊ ئەو دڵۆپە ئاوانەی لەکوپەو گۆزە دەتکێ ◊ **المَصْلُ**: (مَصْلُ الدم)، زەرداوێکە لەخوێن جیادەبێتەوە لەکاتی خەستبوونەوەی دا ◊ **المِمْصَلُ**: کەسێك ماڵو سامانی خۆی لەشتی بێهودە دا خەرج بکا ◊ **مَصْمَصَ فاه**: ئاوی لەدەمی وەردا یان بەسەری زوبانی ئاو دەمی خۆی پاك کردەوە ◊ **مَصْمَصَ الإناءَ**: ئاوی کردە ناو قاپەکەو ڕایوەشاند بۆئەوەی پاکی بکاتەوە ◊ **المُصامِصُ**: پالفتەو هەڵبژێراوی هەرشتێك ◊ **مَضَحَت الدوابُ مَضْحاً**: ولاخەکان بلاو بوونەوە ◊ **مَضَحَت الشمسُ**: خۆر تیشکی بلاو بووە بەسەر زەوی دا ◊ **مَضَحَت المزادة**: کوندەکە، مەشکەکە ئاوی لێ چوو.

مَضَحَ عنه: داکۆکی لێکرد ◊ (مَضَحَ عِرض فلان): تانەی لەناموسی فلان دا.

مَضَرَ النبیذ أو اللبنُ: سرکەکە یان ماستەکە ترش بوو مزربوو کەفی هەلدا ◊ **مَضَّرَهُ**: پاڵ هۆزی موضەریدا بەیەکێك لەو هۆزەی لەقەڵەمدا ◊ **تَمَضَّرَ**: خۆی کرد بەیەکێك لەهۆزی موضەر، یان دەمارگیریو تەعەصوبی بۆیان هەبوو ◊ یان خۆی وەك ئەوان نیشانداو هەڵسوکەوتی ئەوانی ڕەچاوکرد ◊ **تَمَضَّرَت الماشية**: ئاژەڵەکان قەڵەوبوون ◊ **المُضارَةُ من اللبن**: ئەو ئاوە شینەی لەشیر دەڕوا لەکاتی ترشبوونیدا ◊ **المَضِرُ**: ترش ◊ **المَضِيرةُ**: جۆرە خواردنێکە گۆشت لەناو دۆدا یان لەناو شیردا دەکوڵێندرێ تاشیرەکە خەست دەبێتەوەو گۆشتەکەش دەکوڵێ ◊ **مَضَّهُ**: ئازاری دا.

مَضَّ الخَلُّ فَمَهُ: سرکەکە ئازاری بەناو دەمی گەیاند.

مَضَّ الشَّيْئ فلاناً: شتەکە ئازاری دڵی فلانکەسی دا.

مَضَّ فلان: بەهۆی ئازاری بەڵاو موصیبەتەکە زۆر نارەحەت بوو.

مَضَّ لە: ئازاری پێگەیی ٥ **أَمَضَّهُ الشَّيْءُ**: بەمانا (مَضَّهُ) دێ ٥ دەگوترێ: (أَمَضَّهُ جلده فَدَلَكَهُ) پێستی خوراو خوراندی.

ماضَّهُ مِضَاضاً: پێکێشی لێکرد، زۆری لەگەڵ گوت ٥ مَضْمَضَ فلان: فلانکەس شتی بوختەو پاڵفتەکراوی خواردەوە ٥ **تَمَاضَّ القومُ**: خەڵکەکە کێشەیان تێکەوت ٥ **المُضَاضُ**: پاڵفتە، هەڵبژاردەو ڕەسەن ٥ فلانکەس لەوەجاخزادەکانی نەتەوەکەیەتی ٥ ئاوێک زۆر سوێر بێ ٥ ئازارێکە توشی چاوی مرۆڤ دەبێ‌و حەجمینی لێهەڵدەگرێ ٥ **المَضُّ**: ئازاری زۆر تیژ خەفەت‌و بەڵای زۆر بەئازار.

مِضٌّ (مِضُّ): وشەیەکە مانای ئازاری نەبوون دەگەیەنێ بەڵام هیوا براویشی ناکا ٥ **المَضَضُ**: دۆی ترش، شیری ترشاو ٥ ئازارو ئێش ٥ دەگوترێ: (فعلت هذا على مضض): ئەوەم کرد بەپێناخۆشبونەوە ٥ **المَضَّةُ**: (ألبان مَضَّة): شیری ترشاو دۆی ترشاو ٥ (إمرأة مَضَّةٌ): ئافرەتێکە خۆ بۆ ناخۆشی ڕاناگرێ ٥ کەم چکلدانەیە، زوو تورەدەبێ.

مَضَغَ الطعامَ وغيره مَضْغاً: بەددانی خواردن‌و شتەکەی جوی ٥ **أَمْضَغَ التَّمْرُ**: خورماکە کاتی ئەوەی هاتووە بجورێ ٥ **أَمْضَغَ اللحمُ**: گۆشتەکە کوڵاوە برژاوە بەکەڵکی ئەوە دێ بخورێ.

أَمْضَغَ فلاناً الشَّيْءَ: شتەکەی بۆ فلانکەس جو ٥ **أَمْضَغَهُ في القتال**: باش لەگەڵی جەنگا، شەڕی باشی لەگەڵ کرد ٥ دەگوترێ: (ماضَغَهُ القتال والخصومة): درێژەی دا بەشەڕو کێشە لەگەڵی دا ٥ **مَضَّغَهُ الشَّيْءَ**: بەمانا (أَمْضَغَهُ)دێ ٥ **الماضِغ**: لای خواروی شەویلە، شوێنی لێروانی کاکیلەو خرێ ٥ **الماضِغَةُ**: بەمانا (الماضِغ)دێ ٥ **المَواضِغ**: ددانی کاکیلەو خرێ ٥ **المَضَاغُ**: هەرشتێک بجورێ ٥ **المُضَاغَةُ**: ئەوەی بجورێ ٥ پاشماوەی پاروی جوراو لەناو دەم دا ٥ **المُضَّاغة**: گێل‌و ئەحمەق ٥ **المَضِغُ**: خورادنێک پێگەیشتبێ ٥ **المُضْغَةُ**: پارچەیەک لەگۆشت‌و شتی وا لەدەم دا جێگای بێتەوەو بجورێ ٥ هەروا ناوە بۆ برینێک پارەو بارتەقای خوێنی بۆ دیاری نەکرابێ ٥ **المضيغة**: بنکی کاکیلەو خرێ، پوک کەددانی خرێی لەسەر ڕوابێ ٥ هەرگۆشتێک لەسەر ئێسقان بێ ٥ لاشەویلە ٥ ماسولکە ٥ **مَضْمَضَ النعاسُ في عينه**: وەنەوز چووە ناو چاوی ٥ **مَضْمَضَ فلاناً**: فلانکەس بۆماوەیەکی درێژ نووست ٥ **مَضْمَضَ الماءُ في فمه**: ئاوی لەدەم وەردا.

مَضْمَضَ الإناءَ: قاپەکەی شت ٥ **تَمَضْمَضَ بالماء في فيه**: ئاوی لەدەم وەردا ٥ **تَمَضْمَضَ النعاسُ في عينه**: وەنەوز چووە چاوی خەونوچکەی کرد ٥ **تَمَضْمَضَ الكلبُ في أثره**: سەگەکە بەشوێنی دا وەڕی ٥ **المِضْمَاضُ**: پیاوی گورج‌و گۆڵ‌و قوچاخ ٥ نووستن ٥ چوزانەوە، سوتانەوە.

مَضَى الشَّيْءُ: ڕۆیشت.

مَضَى على الأمر وفيه: کارەکەی ئەنجام دا.

مَضَى فلان سبيله وبسبيله: فلانکەس مرد.

مَضَى السيفُ مَضاءً: شمشێرەکە تیژ بووە، خێرا بڕبوو ٥ دەگوترێ: (هو أمضى من السيف): لە شمشێر بڕندە تر بوو.

مَضَى على البيع: کڕین‌و فرۆشتنەکەی ئەنجام دا ٥ **أَمْضَى الحكم والأمرَ**: حوکم‌و بڕیارەکەی جێ بەجێ کرد ٥ **أَمْضَى البيعَ**: فرۆشتنەکەی

ڕۆیانـدو ڕازی بـوو ◊ مَـضَى الأمـرَ: ئیشەکەی ڕۆیاند ◊ تَمَضَّى الرجلُ: پیاوەکە چووە پێش ◊ تَمَضَّى الأمرُ: کارەکە جێ بەجێ بـوو ◊ الماضـي: زەمـانی ڕابـردوو ◊ شمـشێری بڕنـده ◊ المَضَوَاءُ: پێشکەوتن ◊ بەرەو پێشەوە چوون.

مَطَحَهُ مَطْحاً: بەدەست لێی دا.

امْتَطَحَ الواديَ: ناوی شیوەکە بـەرز بۆوە، ئاوەکـەی زۆر بوو ◊ تَمَطَّحَ الوادي: بەمانا (إمْتَطَحَ)دێ.

مَطَخَ فلان مَطْخاً: فلانکەس زۆری خوارد.

مَطَخَ الشَّيئَ: شتەکەی لستەوە.

مَطَخَ الرجلُ بيده: بەدەستی لەپیاوەکەی دا.

مَطَخَ عرضَهُ: حەیاو ناموسی لەکەدار کرد.

مَطَخَ بالدَّلْوِ: دۆڵچەکەی هەڵکێشایەوە، ڕایتەکاند ◊ الماطِخُ: ئەسپێـک نـەرم بـڕوا ◊ المطَّـاخُ: گێـل و ئەحمـــەق ◊ خۆبـــەزلزان ◊ دەم پـــیس و چەقەچەناو ◊ مَطَـرَت الـسماءُ: ئاسمـان بـارانی باراند.

مَطَرَ الفَرَسُ: ئەسپەکە خێرا ڕۆیی، خێرا بازی دا ◊ أمْطَرت السماءُ: ئاسمان بـارانی لێبـاری ◊ بـارانی ئاسمان هاتە خوار ◊ (أمْطَر الـسحب أو الـسماءُ القـومَ): هـەور یـان ئاسمـان بـارانی لەخەڵکەکـە باراند ◊ أمْطَر فلان: فلانکـەس کەوتـە بـەرباران ◊ ناوچـاوانی عـارەقی لێتکـا ◊ أمْطَـرَ المكـانَ: شـوێنەکەی وادی بـارانی لێبـاری بـوو ◊ تَمَـاطَرَ الـسَّحَابُ: هەورەکـە تاوێـك بـارانی بارانـدو تاوێـك وەسـتایەوە ◊ تَمـاطَرَ فـلان: فلانکـەس ناوچاوانی عارەقی کرد.

تَمَطَّـرَ الطـيرُ: باڵندەکە بـەگوڕجی خـۆی دا هێشتە سەر زەوی ◊ تَمَطَّـرَ بـه فَرَسَـهُ: ئەسـپەکەی چاك هەڵی گرت ◊ باش فڕانـدی ◊ خستیە بـەرباران، وای لێکرد تەڕزەی لێبدا ◊ خۆی لەپاشـە بـاران پاراست ◊ دوعای کرد باران ببارێ ◊ دەگوترێ: (خرجـوا يتمطـرون الله)؛ چوونە دەری شار بـۆ نوێژە بارانە ◊ تَمَطَّرَ الخيلُ: ئەسپەکە بـەخێرایی هات و چوو ◊ اسْتَمْطَرَ المكانُ او الـزرعُ: شـوێنەکە یـان کـشتوکاڵەکە پێویـستی بـەباران بـوو ◊ اسْتَمْطَرَ فلان: فلانکەس لەخودا پاڕایـەوە بـاران ببارێنـێ ◊ اسْـتَمْطَرَ للـسياط: خـۆی ڕاگـرت بـۆ قامـچی لێـدان ◊ اسْـتَمْطَرَ الثـوبَ: لـەباران دا قوماشـەکەی لەبـەرکرد ◊ اسْـتَمْطَرَ فلانـاً: داوای بەخششی لەفلانکەس کرد ◊ الماطِرُ: (يوم ماطِر)؛ ڕۆژێکی باراناوییە ◊ المُسْتَمْطَرُ: شـوێنی بـەدەرو دیارو ئاشکرا ◊ المَطار من الآبار: بـیری دەم پـان و فراوان ◊ المَطَارَةُ من الآبـار: بـەمانا (المَطَـارُ)دێ ◊ المَطَـرُ: بـاران ◊ المَطِـرُ: (يـوم مَطِـرٌ)؛ ڕۆژێـکی باراناوییە ◊ المُطْرُ: داب و نەریت ◊ گوڵە زوڕات ◊ المِطْـران: مـەترانی مەسـیحییەکان ◊ پلەیەکـە لەژوور ئوسقوف و خوار بەطریکەوەیـە ◊ المَطْرَةُ: تاوەباران ◊ داب و نەریت ◊ المَطِـرَةُ: داب و نـەریت ◊ دەشگوترێ: (إمرأة مَطِرَة)؛ ئافرەتێکە هەمیشە سیواك دەکاو خۆپاك و خاوێن ڕادەگرێ ◊ المَطْرَةُ: کونـده ◊ ناوەڕاسـتی حـەوز ◊ المَطريَّـةُ: چـەتر هەرشتێك باران بگێڕێتەوە ◊ المَطِيُّ: بارانـاوی ◊ دەگوترێ: (يوم مَطِيرٌ) ◊ المِمْطـارُ: (سماء مِمْطـار)؛ ئاسمـانی بـاران بـارێن بـەتاوو ڕێژنـە ◊ المِمْطَـرُ: قوماشێـکە ئـاو دانـادا وەکوو بـاڵتوو قەمـصەڵە لەکاتی بـاران بـارین دا لەبـەردەکرێ ◊ المِمْطَـرَةُ: بـەمانا (المِمْطَـرُ)دێ ◊ المَمْطُـورُ: (رجـل ممطـور)؛ پیاوێکە زۆر سیواك دەکا ◊ بۆنی دەمی خۆشە.

مَـطَّ الـشَّيئَ مَطّـاً: شـتەکەی درێـژکردەوە لێـکی کێشایەوە.

مَــــطَّ خَطَّـــهُ: خەتەکـــەی درێـــژ کـــردەوە.

مَطّ خَطْواً: هەنگاوی درێژکردنەوە.

مَطّ بهم في السير: درێژەی بەرۆیشتنەکەیان دا ٥ دەشگوترێ: (تكلّمَ فَمَطّ حاجبه): قسەی کردو برۆی کردنەوە بڕۆی لێقرینجاندو خۆی بەزل زانی ٥ (مَطّ أصابعَهُ) ٥ لەکاتی قسەکردن دا پەنجەی راداشت.

تَمَطَّطَ في الكلام: قسەکەی درێژ کردەوە ٥ **المَطاطُ:** شیری ترشاوی حوشتر ٥ **المَطّاط:** مادەیەکی لاستیکییە دەکشێو لەبناغەدا گوشراوی درەختی مەطاطەکە پێی دەگوترێ درەختی (سمفونیە) یان (هاڤارییە) ٥ (شجر المطّاط): درەختێکە لەهەرێمە خۆر هەلاّتیەکانو دورگە خۆرهەلاّتییەکانی هیندوستان دەروێ ٥ **المُطَيْطاءُ:** خۆبادانو لارو لەنجە کردن ٥ **المَطيطة:** ناوی لێڵو تێکەڵ بەلیتەو لینجەوە بوو، شل.

مَطَعَ في الأرض: رۆیشتو رێگای لێگوم بوو.

مَطَعَ الشيئ: شتەکەی بەددانی پێشەوەی خوارد ٥ تَمَطَّقَ فلان: فلاّنکەس لێوی سەریەك نان بەزوبانی دەنگێکی لەدەمی خۆی هێنا ئاماژە بەتام خۆشی شتەکە ٥ **تَمَطَّقَ القوسُ:** قەوسەکە قەلّشتی برد ٥ **تَمَطَّقَ الطعامَ:** تامی خۆراکەکەی کرد ٥ **المَطْقَةُ:** دەگوترێ: (تَمر له مَطْقَة): خورمایە کە شیرینییەکەی والەو کەسەدەکا کە دەیمژێ ملّچە ملّچی بێ.

مَطَلَ الحَبْلَ ونحوه مَطلاً: حەبلەکەی درێژ کردەوە.

مَطَلَ الحديدَ: ئاسنەکەی کوتا بۆئەوەی درێژ بێ.

مَطَلَ فلاناً حقّهُ وبحقه: مۆڵەتی دا بەفلاّن کە قەرزەکەی دوابخا جار دواجار دواخستنی قەرزی بۆتازە کردەوە ٥ **ماطَلَهُ بحقه:** مۆڵەتی دا ٥ **إمْتَطَلَ النباتُ:** رومەکە تێکهالاّو چووە ناوخۆوە ٥ **إمْتَطَلَ فلاناً حَقّهُ:** مافی فلاّنکەسی دواخست ٥ **المِطالَةُ:** پیشەی شیرگەری، واتە کەسێك ئاسنێك بەرهەم بێنێ کەشیری لێدروست دەکرێ ٥ **المِطْـَلُ:** دزو جەردە ٥ **مَطْمَطَ:** بەهێواشی خەتی نووسین ٥ یان بەهێواشی قسەی کردن.

مَطا مَطْواً: لەرۆیشتن دا پەلەی کرد ٥ **أمْطى الدابّةَ:** ولاخەکەی کردە ولاخی سواریی سواری بوو ٥ **تَمَطّى النهارُ** وغیره: رۆژگار درێژ بوونەوە ٥ **تَمَطّى في مشيته:** لەرۆیشتن دا لارو لەنجەی کرد ٥ **الأُمْطِيُّ:** قەدو بالاّ راستو رێك ٥ بالاّ بەرز ٥ جەوی و صمغێکە درەخت دەری دەداو دەخورێ ٥ **المَطا:** پشت ٥ (المَطْوُ): لقەدارخورماو شتی وایە دەکرێتە دوو تلّیشو باقە گیاو شتی وای پێ دەبەسترێ ٥ **المِطْوُ:** پرژو لقی دارخورما ٥ دەق بەمانا (المَطْوُ)دێ ٥ هاوشانو هاوەڵو بەرامبەر ٥ گوڵی دانەوێڵەی زورات ٥ **المُطَواءُ:** درێژی، بەرزی ٥ **المَطْوَةُ من الليل:** ساتێك لەشەو ٥ **المَطِيَّةُ من الدواب:** ولاخی سواریی ٥ **مَظَّهُ مَظّاً:** لۆمەی کرد ٥ **أمَظَّهُ:** جنێوی پێدا ٥ **مَاظَّهُ:** کێشەی لەگەڵ دا کردو جوێنی پێدا ٥ **مَاظَّ الخَصْمَ:** دەستی لەدوژمنەکەی گیربوو وازی لێنەهێنا ٥ **تَمَاظّوا:** جۆینیان بەیەکتر دا ٥ شەرە جوێنیان کرد ٥ **المَظاظَةُ:** توندو تۆڵی دروستکراو.

مَظَعَ الوَتَرَ وغیره: ژێیەکەی وشك کردەوە دەستی پێداهێنا بۆئەوەی لوسو پوس ببێ ٥ **مَظَّعَ الوَتَرَ** وغیره: بەمانا (مَظَعَهُ)دێ ٥ **مَظَّعَ الخَشَبَةَ:** دارەکەی بەتەڕی بڕیو ئەمجار لەبەر هەتاو داینا تا بە توێکڵەوە وشك بوو بۆئەوەی درزو قەلّشت نەبا ٥ **مَظَّعَ الإهَابَ:** چەرمەکەی چەور کرد بۆئەوەی چەورییەکە هەڵمژێ ٥ **تَمَظَّعَ في**

الرعي: لە لەوەڕ خواردن دواکەوت ◊ **تَمَطَّعَ ما عندنا**: چی لامان هەبوو هەمووی خوارد ◊ **تَمَطَّعَ الظِلُّ**: شوێن سێبەرەکە کەوت لەم شوێن بۆ ئەو شوێن ◊ **المُطعَةُ**: پاشماوەی لەوەڕ.

مَعَ: وشەیەکە بەمانا (لەگەڵ) دێ.

مَعَجَ مَعْجاً: پەلەی کرد ◊ دەگوترێ: (مَعَجَ السيلُ): لافاوەکە بەخوڕەم هاتو تیژ تێپەڕی.

مَعَجَ الفَرَسُ ونحوه: ئەسپەکە غاری دا، بەهۆی خێرا ڕۆیشتنو تیژڕەوییەوە دەمێک لەسەر لای ڕاستو دەمێک لەسەر لای چەپی دەخزێ ◊ دەگوترێ: (الريحُ تَمْعُجُ بالنبات): بایەکە گیاو گژو دەغڵو دانەکەی ئەمدیوو ئەو دیو دەکرد.

مَعَجَ بالقَلَمِ في الدواة: ئوچەکەی لەناو مەرەکەبەکەدا هێناو برد بۆئەوەی باش مەرەکەبی تێوە بچێ.

مَعَجَ الفصيلُ ضرع أمّه: بێچووەکە ئەمدیواو دیوی بەگوانی دایکەکەی کرد بۆئەوەی چاک بۆی بمژێ ◊ **تَمَعَّجَ السيلُ في جريته**: لافاوەکە لەڕۆیشتنی دا مارو دوویی، قۆرتو پێچی کرد ◊ دەشگوترێ: (تَمَعَّجَت الحية في إنسيابها): مارەکە لەڕۆیشتنی دا قۆرتو پێچی کرد ◊ **المَعْجَة**: هەرەتی گەنجی ◊ **المِنْعَجُ**: (فرس مِنْعَجٌ): ئەسپێکی خێراو خۆشڕۆیە.

مَعَدَ الشيئ: شتەکە فەوتا ◊ گەندەڵ بوو.

مَعَدَ في الأرض: بەناو زەوی دا ڕۆیی.

مَعَدَ فلاناً مَعْداً: گەدەی هەنگاوت، زەبری لەمەعیدەی دا.

مَعَدَ الشيئ: شتەکەی دزی، ڕفاندی، فڕاندی ◊ بەتوندی ڕایتەکاند ◊ دەگوترێ: (مَعَدَ الرمحَ): ڕمبەکەی بەگوڕجی لەکاڵانی خۆی دەرهێنا ◊ (مَعَدَ الدَّلْوَ): دۆڵچەکەی ڕاتەکاندو لەناو بیرەکە دەری هێنا.

مُعِدَ فلان: فلانکەس مەعیدەی تێکچو، خواردنی هەزم نەکرد ◊ **إمْتَعَدَ الشيئ**: شتەکەی ڕاتەکاند، دەری هێنا، فڕاندی ◊ دەگوترێ: (امْتَعَدَ الرمْحَ وامتَعَدَ الدَلْوَ وامْتَعَدَ سيفَه من غِمده) ◊ **المُتَمَعِّدة من الرطب**: خورمای تەڕو تازە ◊ **المَعْدُ**: میوەی تازە ◊ بۆڵکەو پاقلەو فاسۆلیا کەتەڕو تازەبن ◊ **المَعِدَةُ**: مەعیدە، گەدە ◊ شوێنی کۆبونەوەی خواردن دوای قوتدانیو چوونە خوارەوەی لەگەرو ◊ **المِعْدَة**: بەمانا (المَعِدَة)دێ ◊ **المَعْدُ**: سک، لاکەلەکەو تەنیشت ◊ ئەو شوێنەی پاژنە پێی سواری لێ دەدرێ کەسواری وڵاخ دەبێو هەلینگی دەدا ◊ **مَعَدٌّ**: خێڵێکی عەرەبە ◊ **تَمَعْدَدَ المهزولُ**: کزو لاوازەکە وردە وردە خەریکە قەڵەو ببێ ◊ **تَمَعْدَدَ الصَّبِيُّ**: منداڵەکە گەورە بوو ناسکیو شلکی منداڵی لێڕۆیی ◊ **تَمَعْدَدَ فلان**: فلانکەس خۆی کرد بەیەکێک لەهۆزی مەعەد ◊ **تَمَعْدَدَ القومُ**: خەڵکەکە خۆیان شوبهاند بەهۆزی (مەعەد) خۆیان والێکرد وەکوو هۆزی (معدّ) فێری ژیانی زبر بن ◊ **تَمَعْدَدَ المريضُ**: نەخۆشەکە چاکبۆوە.

مَعِرَ الشَّعْرُ والريش: موو بەڕو بۆڵو شتی وا تەنک بوو، کەم بوو ◊ **مَعِرَت الناصيةُ**: پێشسەری موی پێوە نەمانو ڕوتایەوە.

مَعِرَ فلان: فلانکەس تێشوی نەما ◊ دەگوترێ: (مَعِرَ من ماله): ماڵی نەماو هەژار کەوت ◊ **امْعَرَ الشَّعْرُ أو الريش**: موو پەڕی ئاژەڵو پەلەوەرەکان کەم بوو ◊ دەگوترێ: (أمْعَرَ الحيوانُ): ئاژەڵەکە موی پێوەنەما ◊ کوڵکی لێڕوتایەوە ◊ **أمْعَرَت الأرضُ**: زەوی ڕوتایەوە بوو بەسوتەمەڕۆ ◊ **أمْعَرَ القومُ**:

خەڵکەکە کەوتنە ڤاتو ڤڕیو گرانییەوە ٥ **أَمْعَرَ فلان**: فلاَنکەس هەژار کەوت ٥ تێشوی کەم بوو ٥ دەگوترێ: (أَمْعَرَ فلاناً): فلاَنکەسی روت کردو ماڵو سامانی لێستاندو هەژاری کرد ٥ **أَمْعَرَتْ المواشي الأرضَ**: ئاژەڵەکان زەوییەکەیان روت کرد هەرچی گژوگیای تێدا بوو هەموویان خوارد ٥ **مَعَّرَ فلان**: بەمانا (أَمْعَرَ) دێ ٥ **مَعَّرَ وَجْهَهُ**: دەمو چاوی گرژو مۆن کردنو رقی هەڵسا ٥ **تَمَعَّرَ شَعْرُهُ**: قژی هەڵوەرین ٥ دەشگوترێ: (تَمَعَّرَ رأسُهُ): سەری روتایەوە.٥ تَمَعَّرَ وجْهَهُ أو لونه: دەمو چاوی یان رەنگی گۆڕاو زەرد هەڵگەڕا ٥ **المَعِرُ**: پیاوی رژدو چروکی بێ خێر.

مَعَزَ الراعي المَعْزَ: فلاَنکەس بزنەکانی زۆر بوون.

مَعِزَ المكانُ: شوێنەکە پتەو بوو ٥ (فهو أَمْعَزُ وهي مَعْزاء) ٥ **أَمْعَزَ القومُ**: خەڵکەکە بزنیان زۆر بوون ٥ **اسْتَمْعَزَ في أمره أو رأيه**: لەسەر ئیشی خۆی سور بوو ٥ رای خۆی پێپەسەند بوو ٥ **الأَمْعَزُ**: زەوی رەقەڵانی بەرداوی ٥ **الأُمْعُوزُ**: بزن ٥ رەوە ئاسك نێوان سی تاچل ٥ **المَاعِزُ**: بزن ٥ چ نێر چ مێ ٥ پیاوی ئازاو لێزان لەکارو باری خۆی دا ٥ **المَعْزُ**: بزنە مێ، بزنە مەرز ٥ پێچەوانەی مەڕ ٥ **المِعزِيّ والمِعْزِيّ**: چروكو رژد کەهەرسامان کۆدەکاتەوەو لێی نابەخشێ ٥ **المَعَّاز**: خاوەن بزن (شوانی بزنە گەل) ^ **مَعَسَ** الشَّيْءَ مَعْساً: شتەکەی شێلا، هەنوی دەستی پێداهێنا ٥ دەشگوترێ: (مَعَسَ الأديمَ في الدباغ): لەدەباغکردن دا دەستی بەپێستەکە داهێنا بۆئەوەی چرچو لۆچی تێدا نەمێنن.

مَعَسَ في الحرب: لەشەڕدا هەڵمەتی برد.

مَعَسَ فلاناً: بەرمب لێی دا.

مَعِصَ فلان مَعَصاً: خواریو نارێكو پێکی لەجومگەی یان شادەماری قاچی دا پەیدا بوو ٥ خرخاڵی لەقاچی کرد ٥ لەناکامی زۆر رۆیشتنەوە قاچی ئازاری بوو ٥ **المَعَصُ**: ئازارێکە لەشادەماری قاچ دا پەیدا دەبێ بەهۆی زۆر رۆیشتنەوە.

مَعِضَ من الأمر مَعَضاً: لەکارەکە تورە بوو رقی هەڵسا ٥ ئازاری پێگەیی ٥ **أَمْعَضَهُ الأمْرُ**: کارەکە رقی هەڵساند، تورەی کرد ٥ **أَمْعَضَ فلان الشَّيْءَ**: فلاَنکس شتەکەی سوتاند ٥ **إِمْتَعَضَ من الأمر**: بەمانا (مَعِضَ)دێ.

مَعَطَ في القوس مَعْطاً: دەستی لەکەوانە کێشا ٥ **مَعَطَت المرأة بولدها**: ئافرەتەکە منداڵەکەی فڕێ دا. ٥ **مَعَطَ الشَّيْءَ**: شتەکەی درێژ کردەوە.

مَعَطَ فلاناً بحقه: حەقی فلاَنکەسی دواخست.

مَعَطَ السيفَ: شمشێرەکەی دەرکێشا، روتی کرد.

مَعَطَ الشَّعْرَ والصوفَ: موو خوریەکەی رنیەوە هەڵی کەند ٥ تاڵکێشی کرد.

مَعِطَ مَعَطاً: جەستەی توکی پێوە نەبوو (کۆسە بوو). ٥ **مَعِطَ** اللصّ: دزەکە هیچی پێ نەبوو ٥ **امْتَعَطَ الشَّعْرُ**: قژی هەڵوەرین بەهۆی نەخۆشیو شتی واوە. ٥ امْتَعَطَ النهارُ: خۆر بەرزبووە ٥ **امَّعَطَ الشَّعْرُ**: بەمانا (إمْتَعَطَ)دێ ٥ **إمَّعَطَ الحَبْلُ** وغيره: حەبلەکە گشتو درێژ بوو ٥ **تَمَعَّطَ الشَّعْرُ**: بەمانا (امْتَعَطَ)دێ ٥ **تَمَعَّطَ الفَرَسُ في عَدْوِهِ**: ئەسپەکە لەبازدان دا دەستی هاویشتنو پاشوی گرتنەوە ٥ **تَمَعَّطَ فلان**: فلاَنکەس نارازیی بوو، رقی هەڵسا ٥ **الأَمْعَطُ**: لەبەلاَن کەهیچی لێنەڕوێ ٥ (المُمَعَّط): زۆر درێژ.

مَعَّ الشَّحْمُ: بەزەکە توایەوە.

مَعَقَ فلان مَعْقاً: فلانكەس ڕەوشتی ناشیرین بوو.

مَعَقَ الشرابَ: خێرا شەرابەكەی خواردەوە.

مَعَقَ السیلُ الأرضَ: لافاوەكە زەویەكەی ڕادا.

مَعُقَ النَّهرُ: جۆمەكە قووڵە.

مُعِقَ: گەدەی ترشا، مەعیدەی شێوا ◊ (فهو ممعوق).

أمْعَقَ البِئْرُ: بیرەكەی قووڵ كرد ◊ **تَعَمَّقَتِ البِئْرُ**: بیرەكە قووڵ بوو ◊ (تَعَمَّقَ علینا): ڕەوشتی ناشیرین بوو ◊ **المَعْقُ**: زەوی بێ گیاو گژ ◊ زەوی سوتەمەڕۆ.

مَعَكَ الأدیمَ ونحوه في التراب: بەزەختو هێز پێستەكەی لەگڵو خۆڵ وەردا.

مَعَكَ فلاناً بالحرب والقتال: فلانكەسی بەشەڕو كێشە هێنایە ژێر بار.

مَعَكَ فلاناً دینه وبدینه: قەرزی فلانكەسی دواخست ◊ وەغراندیو لەكاتی خۆی دا نەیدایەوە.

مَعَكَ مماكةً: ئەحمەق بوو. ◊ماعَكَهُ بدینه: قەرزەكەی وەغراند، دوای خست.

مَعَكَ الدابةَ: وڵاخەكەی لەخۆڵ دا گەوزاند ◊ **تَمَعَّكَ**: خۆی گەوزاند لەناو خۆڵەپەتەدا ◊ **المِعْكُ**: توندو تیژو ڕق ئەستور ◊ **المَعْكَوكاءُ**: كەوتنە ناو تەپو تۆزی بگرەو بەردەی شەڕو هەرادا ◊ **المِمْعَكُ**: قەرز دواخەر ◊ كەسێك قەرزدانەوە بووە غرێنی.

مَعَلَ الرجلُ مَعْلاً: پیاوەكە پەلەی كرد لەڕۆیشتندا.

مَعَلَ فلاناً عَنْ حاجته: فلانكەسی نارەحەت كردو وەڕزی كرد.

مَعَلَ الشيءَ: شتەكەی ڕفاند ◊ یان دزی.

مَعَلَ الخشبةَ: دارەكەی شەق كرد.

مَعَلَ الحمارَ: گونی گوێدرێژەكەی دەرهێنا ◊ **أمْعَلَهُ** عَنْ حاجته: پەلەی لەكابرا كردو ئیزعاجی كرد ◊ **إمْتَعَلَ فلان**: فلانكەس بەدزی زەبری وەشاندو چوستو چالاك بوو ◊ **المَعْلُ**: دەگوترێ: (مالك منه مَعْلٌ): چارت ناچارەو دەبێ ئەوە ڕەچاو بكەی.

المِعِلُّ: بەپەلە ◊ (غلام مِعِلٌّ): منداڵێكی چوستو چالاكە ◊ **مَعْمَعَ فلان**: فلانكەس ڕاڕا بوو، هەردەمە ڕایەكی دەربڕی ◊ **مَعْمَعَ القومُ**: خەڵكەكە شەڕی باشیان كرد ◊ دەگوترێ: (ساروا في المَعْمَعان): لەجەنگەی گەرمادا ڕۆیشتن ◊ **مَعْمَعَتِ السماءُ المطرَ على الأرض**: ئاسمان بەرێژنە بارانی باراندو زەوی خاوێن كردەوە ◊ **المَعامِعُ**: شەڕو فیتنەو ئاشوبو كێ بركێی حیزبایەتیو دەمارگیری ◊ **المَعْمَعُ**: (إمرأةٌ مَعْمَعٌ): ئافرەتێكە رژدو چروكەو هیچ نابەخشێ ◊ ئافرەتی زیرەكو وریا ◊ **المَعْمَعانُ**: جەنگەی گەرما ◊ دەگوترێ: (یوم معمعان): ڕۆژێكی گەرمو بەتینە ◊ دەشگوترێ: (جاء في معمعان الصیف): لەجەنگەی گەرمای هاوین دا هات ◊ **المَعْمَعَةُ**: قرچەو دەنگی ئاگر كەپوشو قەفەزاز دەسوتێنێ ◊ دەگوترێ: (سمعت مَعْمَعَةَ الحریق): گوێم لەدەنگی سوتانی پوشو پەڵاشو وشكەڵ بوو ◊ دەنگو هەرای جەنگاوەران لەگۆڕەپانی شەڕدا ◊ جەنگەی گەرما ◊ **المَعْمَعِيُّ**: ئەوكەسەیە خاوەن مەبدەء نییەو هەمیشە لەگەڵ كەسی سەركەوتودایە ◊ كەسێك هیچ ڕای نەبێو بەهەموو كەس دەڵێ من لەگەڵ تۆم.

مَعَنَ بالحق مَعْناً: دانی بەحەق دانا.

مَعَنَ الفرسُ: ئەسپەكە بازی دوری هاویشتن.

مَعَنَ الماءُ: ئاوەکە ڕەوان بوو.

مَعَـنَ الـوادي: شـیوەکە ئـاوی زۆر بـوو بەئاسـانی دەست دەیگاتێ.

مَعَنَ المطرُ الأرْضَ: بارانەکە زەوییەکەی ئاودا.

مَعِنَ الموضعُ: شـوێنەکە تێـراو بـوو ◊ **أمْعَـنَ فـلان:** فلانکـەس دوورکەوتـەوە ◊ مـاڵو سـامانی زۆر بـوو ◊ **أمْعَنَـتِ الأرضُ:** زەوییەکـە تێـراو بـوو ◊ **أمْعَنَ في بلد العدو:** چووە ناو وڵاتی دوژمنەوە ◊ زۆر چـووە نـاوەوە ◊ (أمعـن في الأمـر): زۆر لەکارەکە ورد بۆوە ◊ **أمْعَنَ الماءَ:** ئاوەکەی بـەردا وای لێکرد بەسەرزەوی دا بڕوا ◊ **تَمَعَّنَ:** خۆی بەبـچوك خـستە بەرچـاو ◊ **المَـاعُونُ:** قـاپو قاچاغی ناوماڵ ◊ ئـامێری پێویـست بۆناومـاڵ ◊ وەکـوو مەنجـەڵو گـۆزەو سـەماوەرو سـەلاجەو تەباخو شتی وا ◊ ملکەچیو ژێرباربوون ◊ ئاو ◊ چـاکەو پیـاوەتی ◊ زەکـات ◊ **المَعْـنُ:** هەرشتێـك سـودی لێـوەربگیرێ کـەم بـێ یـا زۆر ◊ (رجُـلٌ مُعَنّي): پیاوێکە سود لـەپیاوەتیو بەخـشندەیی وەردەگـیرێ ◊ ئـاوی دەریـاو ڕەوان بەسـەر زەوی دا، شیرینو گـوارا ◊ چـاکەو پیاوەتی ◊ پێـست ◊ پێستی سورو بەنرخ کەدەخرێتە سەر صندوقو شتی وا ◊ **المَعْنَةُ:** شتی ئاسانو کەم.

مَعَـا الـسنور مُعَـاءً: پـشیلەکە میاوانـدی ◊ **أمْعَـتِ النَخْلَـةُ:** خورماکـە بەرەکـەی شـیرین بـوو، بـوو بـەروتاب ◊ **أمْعَـى البُـسْرُ:** خورمـا بەرسـیلەکە شـیرین بـوو ◊ **تَمَعَّـى الـسِّقاءُ:** کوندەکـە لێـك کشایەوەو فراوان بوو ◊ **تَمَعَّى الشَّرُّ فيمـا بيـنهم:** شـەڕو هـەرا لـەناویان دا بـڵاو بـۆوە ◊ **المَعْـوُ:** خورمـــای شـــیرین ◊ خورمایـــەك تـــازە پێگەیشتبێو بەتەواوی شیرین بووبێ ◊ درزی لیچی خوارەوەی حوشتر ◊ **الماعي:** خـۆراکی شل ◊ **المِعَـى:** ڕیخۆڵـە ◊ زەوی نـەرمـەڵانو چاڵایی ◊ پلوسکی ئاو ◊ ڕێڕەوی ئاو، شوێنی هەڵڕژانی ئاو لەناو شاخو بەرددا ◊ **المِعَاءُ:** ڕیخۆڵە.

مَغَثَ الرجلَ: بەهێواشـیو لەسـەرەخۆ لەفلانکەسـی دا.

مَغَثَت الحُمى فلاناً: لەرزوتا توشی فلانکەس بوو.

مَغَثَ فلانـاً في المـاء: فلانکەسـی لـەناو ئـاودا نقوم کرد.

مَغَـثَ عِـرْضَ فـلان: حـەیاو ناموسـی فلانکەسـی لەکەدار کرد.

مَغَـثَ المطـرُ الكـلأ: بـاران لەلەوەڕەکـەی داو تـامی گۆڕی، ڕەنگی گۆڕی ◊ ڕزاندی کەڕوی پێ هێنا ◊ **مَاغَثَهُ مِغاثاً ومُماغثـةً:** کێـشەی لەگـەڵ نایـەوە ◊ **المُغَـاثُ:** بڕوانـه مـادەی (غَـوَثَ) ◊ **المَغْـثُ:** زۆرانبـازی بـەهێزو توانـا ◊ شـەڕو نەگبـەتی ◊ **المَغِثُ:** (رجل مَغِثٌ): پیاوێـکی زۆرانبازی خاوەن هێـزو توانایـە ◊ یـان پیاوێـکی شـەڕانیو شـەڕ خوازە ◊ **المَغيثُ:** بەمانا (المِغيـثُ)دێ.

مَغَدَ الرجلُ في ناعم العيش: پیاوەکە نازپەروەر بوو ◊ لەژیانی خۆش دا کاتی بەسەر برد.

مَغَدَ فـلان: فلانکـەس گەیشتە هـەرەتی گـەنجی ◊ دەگوترێ: (مَغَدَ الجسمُ): جەسـتەی تێـك سمـڕاو خۆی پڕکردەوە.

مَغَدَ النباتُ: ڕوەکەکە درێژ بوو.

مَغَدَ الرجلَ ناعم العيش: بژێوی خـۆشو بەلـەزەتی دا بەپیاوەکە.

مَغَدَ الرجـلُ شَعْرَهُ: پیاوەکـە مـوی جەسـتەی خـۆی هەڵکێشا.

مَغَـدَ الـشَّيْئَ: شـتەکەی هەڵمـژی.

مَغَدَ الفصيلُ أمَّهُ: بێچووەکە گوانی دایکەکەی مژی ◊ **أمْغَدَ فلان**: فلانکەس زۆری خواردەوە ◊ **أمْغَدَت المرأةُ الصَّبيَّ**: ئافرەتەکە شیری دا بەمنداڵەکەی.

المَغْدُ: نەرمو نۆڵ ◊ دەگوترێ: (عيش مَغْدٌ): ژیانی نەرمو نۆڵ ◊ دۆڵچەی گەورە ◊ صمغێکە لەدرەختی سیدر: درەختی (الطَّلْح): دەردەهێندرێ ◊ باینجان.

مَغَرَ في البلاد مَغْراً: بەناو وڵات دا رۆیی‌و پەلەی کرد ◊ **أمْغرت الشاة او الناقة**: مەڕەکە یان حوشترەکە شیرەکەی بەهۆی نەخۆشیەکەوە تێکەڵ بەخوێن بووە ◊ **أمْغَرَ فلاناً بالسهم**: بەتیر برینێکی نەمدیواو دیوی لەفلان کرد.

مَغَّرَ الثوبَ: قوماشەکەی بەرەنگی سوری کاڵ بۆیەکرد ◊ **الأمْغَرُ**: مرۆڤی قژو پێست سوری مەیلەو کاڵ ◊ **المَغَرُ**: رەنگێکە زۆر سور نییە ◊ یان سورە قلەی مەیلەو لێڵ ◊ **المَغْرَةُ**: قوڕێکی سورە شتی پێ سواخ دەدرێ ◊ نەرمە باران (مغرة الصيف): جەنگەی گەرمای هاوین ◊ **المَغْرَةُ**: قوڕە سور کە شتی پێ ڕەنگ بکرێ ◊ **المُغْرَةُ**: بەمانا (المَغَر)دێ ◊ ڕەنگی ئاسن، هاڕدراوی ئۆکسیدی ئاسن کە بۆ بۆیە کردنی شت بەکاردێ ◊ **المَغيرُ**: (لبن مغير): شیرێك خوێنی تێکەڵ بووبێ‌و سور بوبێ ◊ **المِغْمَارُ**: (نخلة مغمار): دارخورمایەکە خورماکانی سورن ◊ هەروا ناوە بۆ حوشترێك کەشیرەکەی سور بووبێ.

المَنْغَرَةُ: زەوییەك قوڕی سوری هەبێ ◊ **مَغَسَهُ بالرّمْح مَغْساً**: بەڕمب لێی دا.

مَغَسَ الطبيبُ فلاناً: پزیشکە کە دەستی لەفلان داو زەختی گرت.

مَغَسَ فلاناً بطنُهُ: سکی ئازاری بوو ◊ **امْغَسَ رأسُهُ** بنصفين من بياض وسواد: قژی سەری ماش‌و برنج بوو ◊ **لَمْغَسُ**: لۆغەتێکە لە (المَغَص).

مَغِصَ مغصاً: سکی توشی ئازارو نارێك‌و پێکی بوو.

مُغِصَ بَطْنُهُ: سکی توشی ئازار بوو ◊ ریخۆڵەی تێك هالان ◊ **تَمَغَّصَ بَطْنُهُ**: سکی توشی شێوان‌و ناسروشتی بوو ◊ **تَمَغَّصَ الشيءُ فلاناً** ومنه: شتەکە ئازاری فلانی دا ◊ **المَغْصُ والمَغَصُ**: ئازارێکە لەریخۆڵەداو تێکهالانی ریخۆڵەیە.

مَغَطَ الشَّيْءَ مَغْطاً: شتەکەی لێك کێشایەوەو درێژی کردەوە ◊ دەشگوترێ: (مَغَطَ الرجل القوسَ): پیاوەکە قەوسەکەی بە ژێیەکە ڕاکێشا ◊ **إمْتَغَطَ الشَّيْءُ**: شتەکە لێك کشایەوەو درێژ بوو ◊ دەگوترێ: (إمْتَغَطَ النهارُ): ڕۆژ درێژ بۆوە ◊ **تَمَغَّطَ فلان**: فلانکەس رقی هەڵسا ◊ **تَمَغَّطَ الفرسُ**: ئەسپەکە بەئەوپەڕی توانای خۆی غاری دا ◊ یان لەغاردان دا قاچەکانی درێژ هاویشتن ◊ **المُمَغَّطُ**: زۆر درێژ ◊ (درێژ داوەڵ) ◊ **مَغْطَسَ الحَجَر**: هێزی موگناتیسی دا بەبەردەکە ◊ بڕوانە مادەی (المغناطيس).

مَغَلَ بالرجل: دزی پیاوەکە دوا، بوختانی بۆکرد.

مَغَلَ فلان مغالاةً: فلانکەس خیانەتی کرد، غەشی کرد ◊ **مَغَلَت الدابَّةُ مَغْلاً**: ولاخەکە لەگەڵ گیاو گژدا گڵ‌و خۆڵیشی خوارد، ژانەسکی گرت ◊ سکی ئازاری لێ پەیدا بوو ◊ **مَغِلَت الحاملُ** بولدها مَغْلاً: ئافرەتەکە شیری پیسی دا بەمنداڵەکەی منداڵی تازەی لەسکی کەوتبوو شیری دەدا بەمنداڵەکەی پێشووی ◊ **مَغِلَتْ عَيْنُهُ**: چاوی تێکچووو نابینا بوو ◊ **مَغِلَت الدَّابَّةُ**: بەمانا (مَغَلَتْ)دێ ◊ **امْغَلَت المرأةُ**: ئافرەتەکە

هەموو ساڵێ منداڵێکی بوو، پێش ئەوەی منداڵەکەی لەشیر ببڕێتەوە سکی بۆوە ◊ **أمْغَلَت النَّعجَةُ**: مەڕەکە ساڵێ دوجار بێچوی بوو ◊ **أمْغَلَت الحامِلُ**: ژنە سکپڕەکە شیری دا بەمنداڵەکەی، شیری پیسی پێدا ◊ **أمْغَلَ القومُ**: خەڵکەکە حوشترو مەڕەکانیان ساڵێ دوجار بێچویان بوو ◊ **أمْغَلَ به عند السلطان**: لەلای پاشا دژی دواو بوختانی پێ کرد ◊ **المَغْلُ**: ئەو شیرەیە ئافرەتی سکپڕ دەیدا بەمنداڵەکەی ◊ **المَغَلُ**: بەمانا (المَغْلُ)دێ ◊ **المَغْلَةُ**: شێوان و تێکچونی گەدە ◊ ترشانی گەدە ◊ مەڕو بزن کەساڵێ دوجار بێچویان ببێ ◊ **المُمْغِلُ**: زەوییەك زۆر گژو گیای لێ ڕوابێ ◊ **مَغْمَغَ الأمْرُ**: کارەکە شێوا، تێکچوو ◊ **مَغْمَغَ الكلبُ في الإناء**: سەگەکە دەمی خستە ناو قاپەکەوە ◊ **مَغْمَغَ اللحمَ**: گۆشتەکەی باش نەجوی ◊ **مَغْمَغَ العَمَلَ**: کارەکەی باش نەنجام نەدا ◊ **مَغْمَغَ الكلامَ**: قسەکەی باش ڕون نەکردەوە ◊ **مَغْمَغَ الثريدَ**: تێکوشاوەکەی چەور کرد ◊ چەوری زۆری کردە ناو تێکوشاوەکە ◊ **مَغْمَغَ الحيوانُ**: حەیوانەکە شتێکی لەلەوەڕ دەست کەوت ◊ حەیوانەکە قەڵەوو خوباب بوو ◊ **المُغناطيس والمُغْنَطيسُ**: جۆرە بەردێکە کێشی دەرزیو ئاسنی بچوك بۆلای خۆ دەکا ◊ **المُغناطيسية**: هێزێکی کێشندەیە لەموگناتیس دایە.

مَغَا السِنَّوْرُ مَغْواً ومغاءً: پشیلەکە میواندی.

مَغَى فيه مَغْياً: ئەوەی دەربارەی ئەو گوتی، ئەو ڕەوشتانەی پاڵی دان واقیعی نەبوون و لەڕاستیەوە دوور بوون.

مَغَى الوَلَدُ: منداڵەکە زمانی پژا، قسەی وای کردن مانایان ڕون بێ.

مَغَى الأديمَ: چەرمەکەی نەرم کرد ◊ **تَمَغَى الأديمَ**: بەمانا (مَغَى)دێ.

مَقَتَ فلاناً مَقْتاً: فلانکەسی دزا، زۆری ڕق لێبوو.

مَقُتَ الى الناس: لای خەڵك ناخۆشەویست بوو ◊ **ماقَتَ فلاناً**: لەڕق لێبوون دا کێ برکێی لەگەڵ فلانکەس کرد ◊ **مَقَّتَهُ**: بۆ زێدە ڕۆیی لەمانای (مَقَتَهُ)دێ ◊ **تَماقَتُوا**: هەندێکیان هەندێکیان ناخۆشویست، خەڵکەکە ڕقیان لێك بوو ◊ **تَمَقَّتَ إلَيَّ**: لای ناخۆش و ناشیرین کردم، کردەوەیەکی ئەنجام دا کەڕقم هەڵسێنێ ◊ **المَقْتُ**: (زواج المقت): ئەوەیە پیاو زڕدایکی خۆی مارە بکاتەوە، ئەمە عادەتێك بوو لەناو عەرەبەکان دا پێش ئیسلام باو بوو ئایینی ئیسلام ئەم داب و نەریتەی قەدەغەکرد ◊ **المَقْتِيُّ**: ئەو کەسەیە زڕدایکی خۆی مارە کردبێتەوە ◊ یان لەو ئافرەتە زڕدایکە منالی ببێ.

المَقْدونِسُ: ڕوەکێکە لەپێڕی (الخيمية)یە، بۆنی خۆشە بۆ سود وەرگرتن لەبۆن و گەڵاکەی دەڕوێندرێ.

مَقَرَ عُنُقَهُ مَقْراً: بەگۆچان لەگێزەرەی ملی دا ئێسقانی ملی شکاندو پێستەکەی ساغە.

مَقَرَ السمكةَ المالِحةَ: ماسییە خوێ کراوەکەی لەسرکەکەدا نقوم کرد.

مَقِرَ الشَّيْئُ مَقَراً: شتەکە تاڵ بوو ◊ یان ترش بوو ◊ **أمْقَرَ الشَّيْئُ**: شتەکە تاڵ بوو ◊ دەگوترێ: (أمْقَرَ اللبنُ): شیرەکە تامی نەما ◊ شیرەکە ترش بوو ◊ **أمْقَرَ لفلان شراباً**: شەرابەکەی بۆ فلان تاڵ و تفت کرد ◊ **أمْقَرَ السمكةَ المالحةَ**: ماسییە خوێ کراوەکەی لەسرکە هەڵکێشا ◊ **المَقِرُ**: ڕەگەزی ئەوروەکە زەنبەقیانەیە کە لەوڵاتی

گەرمە سێردا دەڕوێن ٥ هەروا پێشی دەگوترێ: (الصَّبِر أو صَبَّار) ٥ اليَمْقُور: تاڵ و تفت.

مَقَسَ في الأرض: بەناو زەوی دا ڕۆیی.

مَقَسَ الماءُ: ئاوەکە ڕەوان بوو.

مَقَسَ الشَّيْءَ في الماء: شتەکەی لەئاودا نقوم کرد.

مَقَسَ الشَّيْءَ: شتەکەی شکاند، یان کونی کرد.

مَقَسَ القِرْبَةَ: کوندەکەی پڕکرد ٥ **مَقِسَتْ نَفْسُهُ:** نەفسی لێی بێزراو لێی هەڵەنگوت ٥ **ماقَسَهُ:** لەئاودا نقومی کرد ٥ **مَقَّسَ الماءَ:** زۆری ئاو بەسەر خۆی دا کرد ٥ **تماقَسَ الرجلان في البحر:** دوپیاوەکە پێشبڕکێیان کرد لەخۆ نقوم کردن لەدەریا دا ٥ **تَمَقَّسَتْ نَفْسُهُ:** نەفسی لەشتەکە بێزراو لێی هەڵسڵەمیەوە.

مَقَطَ البعيرُ مقوطاً: حوشترەکە زۆر کزبوو.

مَقَطَ الكرةَ مَقْطاً: تۆپەکەی بەزەوی داداو پاشان گرتیەوە.

مَقَطَ الحَبْلَ: حەبلەکەی گشت بادا.

مَقَطَ القِرْنَ: هاوشانەکەی خۆی خست، بەزەوی دادا.

مَقَطَ عُنُقَه: ملی شکاند.

مَقَطَ فلاناً: رقی لەفلانکەس بوو.

مَقَطَ الفَرَسَ: ئەسپەکەی بەحەبل شەتەك دا.

مَقَطَ فلاناً بالإيمان: فلانکەسی سوێند دا.

مَقَطَ فلاناً الشَّيْءَ: شتەکەی بەگەروی فلاندا کرد ٥ **مَقَّطَ:** بۆ زێدەڕۆیی لەمانای (مَقَطَ)ی ٥ **امْتَقَطَ الشَّيْءَ:** شتەکەی دەرهێنا ٥ **تَمَقَّطَ فلان:** فلانکەس رقی هەڵسا ٥ **الماقِط:** بەکرێگیراو لەم ماڵ بۆ ئەو ماڵ ٥ رەمڵ هاوێژو فالگرەوە ٥ **المِقاطُ:** حەبل ٥ ڕێشمەی ئەسپ ٥ حەبلی دۆڵچە ٥ **المُقَاطُ:** شتێك لەم ماڵ بۆ ئەوماڵ بەکرێ بدرێ ٥ **المُقُطُ:** داوێکە دەزویەکە باڵندەی پێ دەگیرێ ٥ **المَقْطُ:** زەبرو زەنگو توندو تیژی ٥ **المَقِطُ:** ئەو منداڵەی بەشەش مانگی یا بەحەوت مانگی لەدایك دەبێ.

مَقَعَ مَقْعاً: زۆر بەخێرایی و هەڵەشەیی خواردیەوە.

مَقَعَ الفصيلُ أمَّهُ: بێچووەکە زۆر بەخێرایی گوانی دایکەکەی ڕاتەکاندو شیرەکەی خوارد.

مَقَعَ فلاناً بِشرٍ: شەڕو شۆڕی پاڵ فلان دا ٥ **إمْتَقَعَ الفصيلُ مافي ضرع أمه:** بێچووەکە چی لەگوانی دایکەکەی دا بوو خواردی و بەخێرایی لوشی دا ٥ **أمْتُقِعَ لونُهُ:** ڕەنگی گۆڕا، زەرد هەڵگەڕا، ڕەش هەڵگەڕا، بەهۆی نەخۆشی یان خەمو خەفەت ٥ **المَيْقَعُ:** نەخۆشی کەوەکوو سورێژەو مێکوتە وایە توشی بێچوە ئاژەڵ دەبێ و دەیخاتە سەر زەوی و دەیکوژێ.

مَقَّ الشَّيْءَ مَقّاً: شتەکەی کردەوە، شەقی کرد، دەری هێنا.

مَقَّ الرجلُ أو الفرسُ: پیاوەکە یان ئەسپەکە درێژو کزو لاواز بوو.

مَقَّ مابين الشيئين: نێوان دوشتەکە زۆر بوو ٥ دەگوترێ: (بلد أمَقُّ): وڵاتێکی بەرفراوان و پان و پۆرە ٥ **مَقَّقَ على عياله:** ڕژدو چروکی لەگەڵ ماڵ و خێزانی کرد ٥ **مَقَّقَ الطائرُ فَرْخَهُ:** باڵندەکە خواردنی دا بەبێچووەکانی ٥ **إمْتَقَّ الفصيلُ ما في الضرع:** بێچووەکە چی لەگوانەکەدا بوو خواردی ٥ **تَمَقَّقَ الشَّيْءَ:** شتەکە درێژ بوو ٥ دورکەوتەوە ٥ **تَمَقَّقَ مافي العظم:** چی لەئێسقانەکەدا هەبوو دەری هێنا ٥ **تَمَقَّقَ الشرابَ:** شەرابەکەی کەمکەم

خواردهوه ٥ دهشگوترێ: (أصاب فلان جرح فما تَمَقَّقَهُ)؛ فلانكهس برینی لێپهیدا بوو وهلێ هیچ پێی تێك نهچوو ٥ **الأَمَقُّ**: (وجه أمقّ): دهم‌و چاوی درێژ ٥ (حِصْن أَمَقُّ): قهلای بهرفراوان ٥ **المُقاءُ**: ئیسمی فاعیله لهمادهی (مَقّ) وهرگیراوه ٥ دهشگوترێ: (فخذ مَقّاءٌ) رانی کزو کۆلهوارو بێ گۆشت ٥ **المَقَقَةُ**: ئادهمیزادی نهزان‌و كهودهن ٥ شهرابی سركه جۆر جۆر ٥ **مَقَلَه مَقْلاً**: بۆی روانی.

مَقَلَ الشَّيْءَ في الماء ونحوه: شتهكهی لهناو ئاودا نقوم كرد.

مَقَلَ في الماء: چووه ناو ئاوهكه.

مَقَلَ المقلةَ: بهردهكهی خسته ناو قاپهكهو ئاوی بهسهردا كرد بۆئهوهی ههركهسه بهئهندازهی یهك ئاو بخۆنهوه.

مَقَلَ فلان الفصيلَ: فلانكهس به لوێچ كهم كهم شیری دا بهبێچووهكه ٥ یان زمانی گرت‌و ئاوی كرده ناو گهرویهوه ٥ **مَاقَلَهُ**: نقومی ناو ئاوی كرد ٥ **إمْتَقَلَ**: چهند جارێك چووه ناو ئاوو خۆی نقوم كرد ٥ **تَماقَلاَ**: دوو مرۆڤهكه خۆیان لهناودا نقوم كرد ٥ **المَقْلُ**: بنكی بیر ٥ دهگوترێ: (إنغمس في الماء حتى جاء بالمَقْلِ)؛ لهناوهكه دا خۆی نقوم كرد تا چووه بنكی بیرهكهو بهردهوردهی دهرهێنان ٥ جۆرێكه لهشیر دان بهزارۆك‌و بێچو ٥ **المُقْلُ**: بهری درهختی دۆم؛ كهدرهختێكه دهشوبهێته درهختی خورما ٥ صمغی درهختێكه پێی دهگوترێ: (الكور)، ئهم صمغه خۆی جۆره دهرمانێكه ٥ **المُقْلَةُ**: چاو ٥ **مَقْمَقَ الشَّيْءَ**: شتهكه نهرم بوو لووس‌و ئاسان بوو ٥ **مَقْمَقَ الحُوَارُ خِلْفَ أُمِّهِ**: بێچووهكه بههێز گوانی دایكی مژی ٥ **مَقْمَقَ الشَّيْءَ**: شتهكهی راهێناو گونجاندی‌و ژێر باری كرد ٥ **المُقامِقُ**: كهسێك بهلای خواروی قورگی قسه بكا.

مَقِهَ مَقَهاً: پێلوو قولینچكی چاوی سور بون‌و برژانگی كهم بوون ٥ چاوی شین بون‌و سپیایی چاوی تۆخ بوو ٥ **الأمْقَهُ من الناس**: كهسێك سهری خۆی ههڵدهگرێ‌و نازانێ بۆكوێ دهچێ ٥ شوێنی سوتهمهرۆ كهدرهختی لێ نهروێ.

مَقَا المرآةَ: ئاوێنهكهی سری مشت‌و ماڵی كرد.

مَقَا أسنانَهُ: ددانی خۆی شت‌و خاوێنی كردنهوه.

مَقَا الفصيلُ أمَّهُ: بێچووهكه بهتهوژم گوانی دایكهكهی مژی، تێی ههڵكهوت ٥ **أمْكَثَهُ**: ههڵێنا بۆ تێفكرین‌و ههڵوهسته لهسهركردن ٥ **مَكَّثَهُ**: بهمانا (أمْكَثَهُ)دێ ٥ **تَمَكَّثَ**: چاوهڕوانی كرد، ههڵوهستهی لهسهر كرد پهلهی نهكرد ٥ **تَمَكَّثَ بالمكان وتَمَكَّثَ في الأمر**: لهسهره خۆ بوو پهلهی نهكرد ٥ **المَكِيثُ**: عاقڵ‌و ئاغرو لهسهرهخۆو بارقوڵ ٥ **المِكِّيثى والمِكِّيثاءُ**: لهسهره خۆیی.

مَكَدَ الماءُ ونحوه مُكُوداً: ئاوهكه بهردهوام هات‌و نهبڕا. ٥**مَكَدَ فلان بالمكان**: فلانكهس لهوشوێنه مایهوه ٥ **مَكَدَت الناقةُ والشاةُ**: حوشترهكه یان مهڕهكه شیری زۆر بوو، شیرهكهی وشكی نهكرد ٥ **مَكَرَهُ وبه مَكْراً**: فێڵی لێ كرد.

مَكَرَ اللهُ العاصِيَ: خودا سزای یاخی بووهكهی دا، یان مۆڵهتی دا لهدونیادا سهرپێچی بكا تا لهقیامهت دا سزای بدا.

مَكَرَ الثَّوبَ: كراسهكهی بهقوڕه سور بۆیهكرد.

مَكَرَ الأرضَ: زهوییهكهی ئاودا.

مَكِرَ مَكَراً: سور بوو ٥ **مَاكَرَهُ**: فێڵی لێكرد ٥ **مَكَّرَ**: دانهوێڵهی لهماڵ دا شاردهوه بۆئهوهی

بەگرانبەها دوایی بیفرۆشێ ٥ إمْتَكَرَ الشَّيْئ:
شتەکەی بەگڵە سور ڕەنگ گرت.
تَمَاكَرُوا: هەندێکیان فێڵیان لەهەندێکیان کرد ٥
المَكْرُ: فێڵو تەڵەکە ٥ گڵی سور کەشتی پێ
ڕەنگ دەکرێ ٥ دەنگی هانکەو هەناسەدانی شێر
٥ المَكْرَةُ: پلانو فێڵ لەشەڕ کردن دا ٥ قاچی
ئەستورو پۆزی خڕو جوان ٥ خورمای
تازەپێگەیشتوی خراپ بوو ٥ المَمْكُورة: ئافرەتی
قاچ ئەستورو پوز خڕو ناسكو جوان.

مَكَسَ الشَّيْئُ مَكْساً: شتەکە کەم بوو.

مَكَسَ فِي البيعِ: نرخی کاڵاکەی لەمامەڵە کردن دا
کەم کردەوە.

مَكَسَ الضريبةَ: باجەکەی خەملاندو وەری گرت ٥
ماكَسَهُ فِي البَيْعِ مِماكَسةً: داوای لێکرد
لەمامەڵەکەدا نرخەکە کەم بکاتەوە ٥
بەربەرەکانی نرخبازی لەگەڵ دا کرد ٥ المَاكِسُ:
باج وەرگر لەبازرگانو خاوەن موڵك ٥ تَماكَسَ
البَيِّعانِ: کڕیارو فرۆشیارەکان چەندو چونو
بێنەو بەرەیان کرد ٥ المَكْسُ: باجو دەرامەت کە
باجگر وەری دەگرێ لەبازرگانو ئەوانەی داخڵی
وڵاتێك دەبن.

مَكَّ العَظْمَ مَكّاً: هەرچی لەناو ئێسقان دا بوو
هەڵی مژی.

مَكَّ غريمَهُ: تەنگی بەقەرزدارەکەی هەڵچنی
بۆئەوەی قەرزەکەی بداتەوە.

مَكَّكَ على غريمه: بەمانا (مَكَّهُ)دێ ٥ إمْتَكَّ العظمَ:
بەمانا (مَكَّهُ)دێ ٥ إمْتَكَّ الفَصيلُ مافي ضرعِ
امه: بێچوەکە چی لەگوانی دایکەکەی دا بوو
هەڵی مژی ٥ تَمَكَّكَ: بەمانا (إمْتَكَ)دێ ٥ تَمَكَّكَ
غريمَهُ: بەمانا (مَكَّهُ)دێ ٥ المُكَاكُ: مۆخی
هەڵمژراو ٥ شیری هەڵمژراو ٥ المُكَاكَةُ: بەمانا
(المُكَاك)دێ ٥ المَكُّوكُ: جامێکە شلەمەنی پێ
دەخورێتەوە، یان جۆرە پەرداخو گڵاسێکە لای
سەروی تەسکەو لای خواروی پان ٥ هەروا ناوە
بۆ ئامێرێکی پێوانە بەگوێرەی ناوچەو کاتو
زەمان چەندیەتو ئەندازەی گۆڕانکاری
تێداکراوە ٥ بەکرەیەکی مەعدەنییە حەبلو
شتی وای لەسەر هەڵدەکرێو بۆ چنینو
تێوەدان سودی لێ وەردەگیرێ ٥ جۆلاشتێکی
وای هەیە بەکاری دەهێنێ پێی دەگوترێ
مەکۆك ٥ مَكْمَكَ الرجلُ: پیاوەکە لەڕۆیشتن دا
خۆی باداو بەخوارو خێچی ڕۆیی ٥ مَكْمَكَ
العَظْمَ: مۆخی ناو ئێسقانەکەی هەڵمژی ٥
تَمَكْمَكَ العظمَ: بەمانا (مَكْمَكَهُ)دێ ٥ مَكِنَت
الجرادةُ: کوللە گەرای دانا، یان گەرای لەناو
جەستەی خۆی دا کۆکردەوە.

مَكُنَ فلان عند الناس مكانةً: فلانکەس ڕێزو
شکۆمەندی لای خەڵك بۆ پەیدا بوو (فهو
مكين) ٥ امْكَنَهُ مِن الشَّيْئ: وای لەفلان کرد
دەسەڵاتی بەسەر شتەکەدا بشکێ ٥ أمْكَنَ الأمرُ
فلاناً: کارەکە لەسەر فلانکەس ئاسان بوو ٥
دەشگوترێ: (فلان لايُمكِنُهُ النهوضُ): فلانکەس
توانای بەسەردا ناشکێ ٥ مَكَّنَ له في الشَّيْئ:
دەسەڵاتی ئەوی بەسەر شتەکە دا سەپاند ٥
مَكَّنَ الثوبَ: قوماشەکەی بەماکینە دوری ٥
مَكَّنَ فلاناً من الشَّيْئ: فلانکەسی بەسەر
شتەکەدا بالادەست کرد ٥ تَمَكَّنَ عند الناس: لای
خەڵك ڕێزو نرخی زیادی کرد ٥ تَمَكَّنَ المكانَ:
لەشوێنەکە جێگیر بوو ٥ تَمَكَّنَ من الشَّيْئ:
دەسەڵاتی بەسەر شتەکەدا پەیدا کرد ٥ إستَمْكَنَ
من الشَّيْئ: بەمانا (تمكن)دێ ٥ المُتَمَكِّنُ: سەرو
بۆرو زۆر قبوڵ بکا واتە مەبنی نەبێ ٥ المكانُ:
شوێن ٥ المكانة: پلەو پایە ٥ ڕێزو شکۆمەندی ٥

المَكَّانُ: كەسێك مەكینە بخاتە گەڕ ٥ مەكینە بفرۆشێ ٥ المَكْنُ: هێلكەو گەرای بزن مژەو كوللەو شتی وا ٥ المَكِنُ: بەمانا (المَكْنُ)دێ ٥ المَكَنِيُّ: كەسێكە مەكینەو شتی وا چاك دەكاتەوە ٥ فیتەری مەكینەی دورین‌و شتی وا ٥ كەسێك مەكینە ئاساو خێراو بێ تێفكرین كارەكانی ئەنجام بدا ٥ كەسێك كارەكانی بەرێك‌و پێكی ئەنجام بدا ٥ المَكْنَةُ: توانا‌و دەسەلات ٥ هێزو برشت ٥ المَكِنَةُ: دەست لێگیربون‌و دەسەلات بەسەردا شكان ٥ ئالەت‌و ئامێرێكە لەمادەی رەق‌و ئاسن‌و مەعدەن‌و شتی وا بەدەست یان بەقاچ بەهۆی وزەی كارەبا یان بوخار هەڵدەسورێ‌و كاری پێئەنجام دەدرێ ٥ دەگوترێ: (مەكینەی خەیاتی، مەكینەی برژاندن، هارین چاپكردن ...هتد).

مَكَا مُكَاءً وَمَكْواً: فیكەی لێدا، بەدەم فیكەی كێشا ٥ یان پەنجەی خستە ناو دەمیەوەو فیكەی كێشا ٥ مَكِيَتْ يده مَكاً: دەستی بەهۆی ئیشكردنەوە قەڵشتن‌و زبر بوون ٥ تَمَكَّى الغُلامُ: كوڕە كە بۆ نوێژ دەستنوێژی هەڵگرت‌و خۆی پاك‌و خاوێن راگرت ٥ تَمَكَّى الفَرَسُ: ئەسپەكە عارەقی كرد بەشارەق جەستەی تەڕ بوو ٥ چاوی بەشەڕنۆی خوراند ٥ المَكَا: كونەڕێوی، كونە كەروێشك ٥ لانەكەیان ٥ المُكَّاءُ: باڵندەیەكی بچوكەو حەزی لەكێو دەشتە، قاچەكانی دەخاتە پەنایەكەوەو فیكە فیكیان پێ دەكا.

مَلَأَ في القوس مَلْئاً: ژێی كەوانەكەی راكێشاو بەهێز رایتەكاند.

مَلَأَ الشَّيْئَ: شتەكەی پڕكرد لەناوو شتی وا ٥ مَلَأْت منه عيني: شێوەو روخساری سەرسامی كردم.

مَلَأَ فروجَ فرسه: ئەسپەكەی هەڵینگ دا بۆغاردان‌و بازدان.

مَلِئَ مَلْئاً: پڕبوو.

مَلُؤَ فلان مَلاَءَ ومَلاءَةً: بوو بەخاوەن ماڵ‌و سامان.

مَلُؤَ بكذا: بەوكارە هەڵسا.

مُلِئَ فلان: فلانكەس هەڵامەتی توشبوو ٥ أمْلأَ: هەڵامەتی پێوەنا، بوو بە هۆی توشبوونی بەهەڵامەت ٥ مالأهُ على الأمر: یارمەتی دا لەسەر كارەكەی.

مَلَأَ الإناءَ: شتەكەی زۆر پڕكرد، زیادی تێكرد ٥ إمْتَلأَ الشَّيْئ: شتەكە پڕبوو هاخندرا ٥ دەگوترێ: (امْتَلأَ فلان غَيْظاً): فلانكەس پڕبوو لەرق‌و قین ٥ تَمَالأَ القومُ على كذا: خەڵكەكە لەسەر شتەكە كۆبونەوەو یارمەتی یەكتریان دا ٥ تَملأَ الشَّيْئ: شتەكە پڕ بوو ٥ تَمَلأت المرأةُ: ئافرەتەكە چەرچەفی لەخۆوە پێچا ٥ لێفەی بەخۆدا دا ٥ اسْتَمْلأَ في دينه: كردیە بڕوا پێكراوو ئەمین‌و جێگای متمانە ٥ الأمْلأ: دەگوترێ: (فلان أمْلأُ لعيني من فلان): فلانكەس لەدیدی من دا زۆر لەفلانكەس رێزدار ترو پیاو ترە ٥ المالئ: كەسێك شكۆمەندو پیاو بێتە بەرچاو ٥ المَلأ: تاقم‌و پیرو كۆمەڵ ٥ پیاو ماقوڵ‌و ریش سپی نەتەوە ٥ دەگوترێ: (ما كان هذا الأمر عَنْ مَلأٍ منا): ئەو كارە بەپرس‌و رای ئێمە ئەنجام نەدراوە ٥ رەوشت‌و ئەخلاق ٥ دەگوترێ: (ما أحسن مَلأَ فلان): ئای كەرەوشت‌و ئەخلاقی فلانكەس جوانە ٥ المَلْءُ: ئەندازەی ئەوەی كەقاپ‌و حاجەت لەناو خۆی دەیگرێ ٥ لەشلەمەنی یان شتی تر ٥ المَلَّةُ: جۆرە هەڵامەتێكە لەئاكامی گەدە پڕ بوونەو پەیدا دەبێ ٥ المَلاءَةُ: لێفە، چەرچەف كەلەسەر

سیسەمو تەختەی لەسەر نوستن رادەخرێ ٥ **المَلْآن**: پڕ بوو ٥ توشبو بەنەخۆشی هەلامەت ٥ بۆ مێینە دەگوترێ (مَلْآنـة) ٥ **المَلاَءة**: بەمانا (المَـــلاءُ)دێ ٥ ســـەر گرانبـــون و توشـــبوون بەنەخۆشی هەلامەت لەناکامی پڕبوونی گەدە ٥ **المِلْأة**: گەدە پڕ بون لەخۆراك ٥ یان پڕبوونی شتی تر ٥ **المُمْلِئُ**: مەڕێکە یان ئاژەڵێکی تر کە ورگی پڕبێ لەلەوەڕو ئاو وابزاندرێ کەئاوسە.

مَلَثَ الفرسُ مَلْثاً: ئەسپەکە نەیتوانی بڕوا، سست بوو.

مَلَثَ الشَّيْءَ: شتەکەی تێکەڵاو کرد.

مَلَثَ فلاناً: وادەیەکی بەفلانکەس دا کە بەنیازنیە جێ بەجێی بکا.

مَلَثَ فلاناً: بەهێواشی لەفلانی دا ٥ **مَالَثَـهُ**: هەڵی خەڵەتاند، قەشمەری پێکرد ئاشتەوایی بەفێڵ لەگەڵ دا کرد ٥ **المَلْثُ**: سەرەتای تاریکی شەو کەدادێ لەکاتی نوێـژی شێوان دا یان کەمێ دواتر ٥ **المُلْثَةُ**: بەمانا (المَلْثُ)دێ.

مَلَجَ الصَّبِيُّ مَلْجاً: منداڵەکە بەلێوی گۆی مەمکی دایکی مژی.

مَلِجَ الـصَّبِيّ مَلَجـاً: منداڵەکـە دەنکی خورمـای لـــەدەمی دا هێنـــاو بـــرد ٥ **مَلِجَـــتْ الناقَـــةُ**: حوشترەکە شیری تێدانەما کەمێکی تێدا ماوە کەسێك بیچێژێ تامی سوێری دەدا ٥ **أمْلَجَت الأم ولـدها**: دایکەکـە شیری دا بەمنداڵەکـەی ٥ **إمْتَلَجَ الفَـصیلُ مـافي الـضرع**: بێچوەکە چی لەگوانەکـەدا بـوو مـژی ٥ **إمْـلاَجُ الـصَّبِيُّ**: منداڵەکـە لەسـکی دایکـی هاتـەدر ٥ **الأمْلَـجُ**: ئەسمـەرو گـەنم ڕەنـگ ٥ جـۆرە دەرمانێـکە ٥ سـەبەتەو قەفـەز کەهیـچیان تێـدا نـەبێ ٥ **الأملـوج**: دەنکـی خورمـای درەختـی موقـل ٥ **المَـالَجُ**: ماڵـەی گەچـکاری و شـتی وا ٥ پێـشی دەگـوترێ (المـــطرین) ٥ **المُلْـــجُ**: بـــەمانا (الأمْلُوجُ)دێ ٥ **المَليجُ**: پیاوی ڕێـزدار ٥ منـداڵی شیرە خۆر.

مَلَحَ الطائِرُ مَلْحاً: باڵندەکە لەکاتی فڕینی دا خێرا خێرا باڵەکانی لێك دان ٥ **مَلَحَتْ فلانَةُ لفلان**: فلان ئافرەت شیری دا بەمنداڵی فلان.

مَلَحَ القِدْرَ: بەئەندازە خوێی لەمەنجەڵەکە کرد.

مَلَحَ الماشِيَةَ: ئاژەڵەکەی خوێ دا.

مَلَـــحَ الـــشاةَ: بـــەئاوی زۆر گـــەرم خورییەکـــەی لەپێستی مەڕەکە هەڵکەند.

مَلِـحَ الـشَّيْءُ مَلَحـاً: شتەکە زۆر شین بـوو تـاوای لێهات بەمەیلەو سپی خۆی نواند.

مَلِحَ الحیوانُ: حەیوانەکە عـەیب و خراپی لەقاچی دا بوو.

مَلِحَ الكَبْشُ: بەرانەکە ڕەش و سپی بـوو هەندێـك لەخورییەکەی ڕەش و هەندێکی سپی بوو.

مَلُحَ الماءُ ملوحة ومَلاَحَةً: ئاوەکە سوێر بوو.

مَلُحَ الشَّيْءُ ملاحَةً: شتەکە جوان و ڕازاوەو زەریـف بـوو روخساری لـەدڵ دا شـیرین و نایـاب بـوو ٥ (وهو ملاح ومَلاّح) ٥ **أمْلَـحَ المـاء**: ئاوەکـە سـوێر بـوو ٥ **أمْلَـحَ فـلان**: فلانکـەس چـووە سـەرئاوی سوێر ٥ **أمْلَحَ المتكلِّمُ**: وتار بێژەکـە قـسەکەرەکە قـسەی جوان و زەریفی گـوتن ٥ **أمْلَـحَ الـبعیرُ**: حوشـترەکە بـەزی گـرت و قەڵـەو بـوو ٥ **أمْلَـحَ الـشَّيْءُ**: شـتەکە زۆر شـین بـوو ٥ تـاوای لێهات مەیلـەو سـپی خـۆی نوانـد ٥ **أمْلَـحَ القِـدْرَ**: بەئەنـدازە خـوێی کـردە نـاو مەنجەڵەکـە یـان زۆری خوێ تێکردو خواردنەکەی سوێر کـرد ٥ بەزو پیوی کردە ناو مەنجەڵەکە ٥ **مَالَحَهُ ملاحاً**

ومُمَالَحَةً: شیری لەگەڵ خوارد ◊ **مَلَحَت الإبلُ:** حوشترەکە قەڵەو بوو ◊ **مَلَّحَ الشاعِرُ:** شاعیرەکە وشەو ڕستەی جوانی هێنانە ناو شیعرەکانیەوە ◊ **مَلَّحَ القِدْرَ:** زۆری خوێ کردە ناو مەنجەڵەکە ◊ **مَلَّحَ الطعامَ:** زۆری خوێ کردە قورگی وڵاخەکەوە ◊ **امْتَلَحَ:** ڕاستو درۆی تێکەڵاو کرد ◊ **تَمَلَّحَ فلان:** خوێی کردە تێشوو پەزمەندەی کرد ◊ یان بازرگانی بەخوێ کرد ◊ یان بەتۆبزی خۆی کردە مەلەوانو لێخوڕی کەشتی ◊ **إملَحَّ الشَّيْءُ:** بەمانا (مَلِحَ)دێ ◊ **إملَحَّ الكَبْشُ:** بەرانەکە خورییەکەی ڕەشو سپی بوو ◊ **إمْلاَحَّ النَّخلُ:** خورماکە ئاڵو بۆڵی تێکەوت ◊ **اسْتَمْلَحَ الشَّيْءَ:** شتەکەی بەزەریفو جوان لەقەڵەم دا ◊ **الأمْلَحُ:** شەونم ◊ **المِلاَحُ:** هەڵبونی بای وەشت دوای بای شەماڵ ◊ ئەو بایەی کەشتی لێ دەخوڕێو پاڵ بەکەشتیەوە دەنێ ◊ سەرە ڕەب یان خودی ڕەب ◊ کزەبای سارد کەدوای بارینی باران هەڵدەکا ◊ **المَلاَحَةُ:** پیشەی دەریاوانی، کەشتیەوانی ◊ **المُلاَحِيُّ:** جۆرە ترێیەکی سپیو دەنک درێژە ◊ هەنجیری وردی زۆر شیرین ◊ درەختی ئەراك کەسپیو سوربێ ◊ **المِلْحُ:** خوێ ◊ سوێری ◊ دەگوترێ: (ماء مِلحٌ): ئاوێکی سوێر ◊ **المُلْحُ:** هەوانی خۆشو سەیرو سەمەرە ◊ **المَلْحاءُ:** سێیەندە، نێوان شانو سمت ◊ لەجەستەی حوشتر دا بریتییە لەخوار دوگەکەی ◊ درەختێکە گەڵاکەی هەڵوەرێو ببێتە ڕەشەدار ◊ **المُلْحَةُ:** شەپۆلی دەریا ◊ **المُلْحَةُ:** ڕەنگی زۆر شین ◊ بەرەکەتو فەڕ ◊ قسەی خۆش ◊ **المَلَحَةُ:** قسەی عەنتیکەو خۆش ◊ **المَلاَّحُ:** خوێ فرۆش ◊ یان خاوەن خوێ ◊ کەشتییەوان ◊ کارگوزاری کەشتی ◊ **المَلاَّحَةُ:** شوێنێك خوێی لێبێ ◊ خوێڵێن، شوێنی خوێ فرۆشتن ◊ **المُلاَّحِيُّ:** جۆرە ترێیەکی سپیو بۆڵ درێژە ◊ **المَمْلَحَةُ:** خوێدان ◊ ئەو قاپو شوشەیەی خوێی تێدەکرێ.

مَلَخَ فلان مَلْخاً: فلانکەس بەخێرایی ڕۆیشت.

مُلِخَ في الأرض: بەناو زەوی دا ڕۆیی.

مُلِخَ في الباطل: لەبەتاڵو خراپەکاری دا ڕۆچوو.

مَلَخَ الفرسُ: ئەسپەکە یاری کرد.

مَلَخَ الطعامُ: خۆراکەکە گۆڕاو کەڵکی نەما

مَلَخَ فلان: فلانکەس دوولا هاتەوە تێك شکا.

مَلَخَ الشَّيْءَ: شتەکەی ڕاتەکاند، گەستی.

مَلُخَ الشَّيْءُ ملاخةً: شتەکە بێ تام بوو ◊ **مَالَخَهُ مَلاَخاً ومُمَالَخةً:** یاری لەگەڵ دا کرد ◊ **إمْتَلَخَ الشَّيْءَ:** شتەکەی دەرکرد، دەری هێنا ◊ کێشی کرد ◊ گەستی ◊ **امْتَلَخَ عَيْنَهُ:** چاوی هەڵکۆڵی ◊ **امْتَلَخَ القَلاَّعُ ضِرْسَهُ:** دانکێشەکە ددانی هەڵکەند ◊ **امْتَلَخَ عقلَ فلان:** فلانکەس عەقڵو هۆشی ڕۆیی ◊ **تَمَلَّخَ الشَّيْءُ:** شتەکە فاسید بوو، پووکا ◊ **تَمَلَّخَ العُقابُ عَيْنَهُ:** هەڵۆکە چاوی هەڵکۆڵی ◊ **المَلاَّخُ:** ماستاو چیو زمانلوس ◊ کەسێك ترسنۆك بێو لەشەڕو بەرامبەری دا خۆگرنەبێو زۆر هەڵبێ ◊ **المُلُوخِيَّةُ:** ڕووەکێکی ساڵانەیەو دەڕوێندرێو گەڵاکەی دەکوڵێندرێو دەخورێ ◊ **المَلِيخُ:** پیاوی لاوازو وەرە نەزم ◊ خۆراکی فاسیدو بێ کەڵك ◊ خواردنێك تامی نەبێ.

مَلَدَ الشَّيْءَ مَلداً: شتەکەی درێژ کردەوە.

مَلِدَ الغُصْنُ مَلَداً: لقەدرەختەکە ڕاژاو نەرمو شلك بوو ◊ (فهو أمْلَدُ).

مَلَدَ الأديمَ: چەرمەکەی نەرم کردەوە ◊ **الأمْلَدُ:** مرۆڤی نەرمو نیان یان لقو پۆپو نەمامی شلكو نەرم ◊ (رجلٌ أمْلَدُ) پیاوێکە ڕیشی نیە ◊

الأُملودُ: بەمانا (الأُمْلُدُ) دێ ٥ **المَلْدُ**: ئادەمیزادی نەرمونۆڵ یان لەقەدرەختی شلك ٥ دێوی بیابان ٥ **المَلْداءُ**: بۆ مێینەی (الأُمْلَدُ) بەکاردێ ٥ دەگوترێ: (إمرأة مَلْداءُ) ئافرەتێکی نەرمو نیانو قەدوباڵا ڕێکە ٥ **المَلَدان**: ڕاژانی لقو پۆپی درەختو نەرمو نیانی ٥ گەنجی.

مَلَدَ الفرسُ: ئەسپەکە دەستی هاویشتنو غاری دا.

مَلَدَ فلان: فلانکەس درۆی کرد ٥ (مَلَدَ فلاناً بالرمح) بەڕمب لێی دا.

مَلَذَ فلاناً مَلْذاً وملاذةً: بەقسەی لوسو پوس فلانی ڕازی کردو هەڵی خەڵەتاند، بەڵام بەکردەوە هیچی بۆ نەکرد.

مَلِذَ فلان مَلَذاً: فلان بەڕواڵەتو بەدرۆ خۆشەویستی خۆی بۆ دەربڕی بەڵام لەناخی دا ڕقی لێ بوو ٥ **إمْتَلَذْت منه**: بەخششو عەتام لێی دەستگیر بوو.

مَلَزَ عنه مَلْزاً: لێی ڕۆیی جێی هێشت ٥ **أَمْلَزَهُ**: شتەکەی برد.

مَلَزَ بالشيئ: شتەکەی برد.

مَلَزَ الشيئَ: شتەکەی پوختە کرد ٥ **إمْتَلَزَ الشيئَ**: بەمانا (أَمْلَزَهُ) دێ ٥ دەری هێنا فڕاندی.

مَلَسَ فلان مَلْساً: فلانکەس بەخێرایی ڕۆیی ٥ بەشێوەی ڕێكو پێك لەسەرەخۆ ڕۆیی.

مَلَسَ بالابل: بەخێرایی حوشترەکانی لێخوڕین ٥ بەدزیو دوور لەچاوی خەڵك لێی خوڕین.

مَلَسَ فلاناً بلسانه: بەزمانی لوسو قسەی خۆش فلانکەسی ڕازی کرد.

مَلِسَ مَلَساً: نەرمونیانو شلك بوو ٥ لوسو بێ گرێو گۆڵ بوو.

مَلُسَ ملاسَةً ومُلوسَةً: بەمانا (مَلِسَ) دێ ٥ **أَمْلَسَت الشاةُ**: مەڕەکە خورییەکەی لێ بووەوە، زەوییەکەی بەماڵماڵو مرومرە تەخت کرد ٥ **مَلَّسَ الشيئَ**: شتەکەی ڕزگار کرد ٥ پوختەی کرد ٥ **إنْمَلَسَ وإمَّلَسَ الشيئُ**: شتەکە وێکهاتەوە ٥ **إنْمَلَسَ من الشيئ**: لەشتەکە ڕزگاری بوو ٥ **إمَّلَسَ الشيئُ**: شتەکە وێکهاتەوە ٥ **تَمَلَّسَ الشيئُ**: بەمانا (مَلِسَ) دێ ٥ **تَمَلَّسَ من الشراب**: لەشەرابەکە ڕزگاری بوو سەرخۆشی نەما ٥ **تَمَلَّسَ من الأمر**: لەکارەکە ڕزگاری بوو ٥ **إمْلاسَّ الشيئُ**: بەمانا (مَلِسَ) دێ.

إمْلاسَّ الشيئُ: بەمانا (مَلِسَ) دێ ٥ **إمْلاسَّ من الأمر**: بەمانا (تَمَلَّسَ) دێ ٥ **الأمْلَسُ**: دەگوترێ: (جلد فلان أمْلَسُ) فلانکەس بێ عەیبو نەنگی یە، عەیبی لێ ناگیرێ ٥ **الإمْلِيسُ**: دەشتی کاکی بەکاکی بێ درەختو ڕووەك ٥ (الرمان الإمليسي، والرمان الامليس) هەناری مێخۆش ٥ **الأمليسَةُ**: بەمانا (الإمليسُ) دێ ٥ **المَلَسُ**: شوێنی دەشتایی کە سوتەمەڕۆ بێ درەختو ڕووەکی تێدا نەبێ ٥ **المَلَسِي**: (رجل مَلَسِي) پیاوێکە وادەو بەڵێنی نییەو هەرگیز پابەندی قسەی خۆی نابێ ٥ **المَلْساءُ**: مێینەی (الأمْلَسُ)ە ٥ (خمرة مَلْساءُ) شەرابێکی گوارایەو بەخۆشی قوتدەچێ ٥ (سنة ملساء) ساڵێکی قاتو قڕیو بێبارانییە ٥ **المَلاسَةُ**: ماڵماڵو مرومرەی زەوی تەخت کردن ٥ پێشی دەگوترێ: (الزّحافة) ٥ **المِمْلَسَة**: بەمانا (المَلاسَة) ٥ **المُلَيْساءُ**: نێوان کاتی نوێژی شێوانو خەوتنان ٥ ناوێکی مانگی سەفەریشە ٥ **مَلَشَ الشيئَ مَلْشاً**: بەدەستی تەفتیشی کردو پشکنی ٥ وەکوو ئەوە داوای شتێك بکا.

مَلَصَ بسهمه: تیری خۆی هاویشت.

مَلِصَ الشَّيْءُ مِن يدِيّ: شتەکە لەدەستم کەوتە خوار لەبەر لوسی.

مَلِصَ الرجلُ: پیاوەکە هەلات ٥ **أمْلَصَتِ المرأةُ**: ئافرەتەکە منداڵەکەی لەبارچوو ٥ **أمْلَصَ الرجلُ**: پیاوەکە هەژار کەوت ٥ **أمْلَصَ الشَّيْءَ**: شتەکەی واڵێ کرد بترازێ ٥ **إنْمَلَصَ الشَّيْءُ مِن يدِيّ**: بەمانا (مَلِصَ) دێ ٥ دەگوترێ: (إنْمَلَصَت السمكة مِن يدِيّ) ماسییەکە بەهۆی لووسی‌و پوسی لەدەستم کەوتە خوار ٥ **تَمَلَّصَ مِن كذا**: بەمانا (إنْمَلَصَ) دێ.

تَمَلَّصْتُ مِن فلان: لەدەست فلانکەس ڕزگارم بوو ٥ **الأمْلَصُ**: (رجل أمْلَصُ الرأس) پیاوێکە سەری ئەصلەعە تووکی بەسەرەوە نیە ٥ تەڕو نەرمو شلك ٥ **الإمْلِيصُ**: (سير إمليص) ڕۆیشتنی خێرا ٥ **المَلْصُ**: ڕوتو بێ پۆشاك ٥ **المَلِيصُ**: زاروکێك دایکەکەی بەنەکاملی لەباری بچێ ٥ **المِمْلاصُ**: ئافرەتێك عادەتی وابێ منداڵی بۆ ڕانەوەستێ.

مَلَطَ الغلامُ مُلُوطاً: منداڵەکە دز دەرچوو فێری دەست پیسی بوو.

مَلَطَ البَنّاءُ الحائطَ: وەستاکە بەگڵە سپی دیوارەکەی سواخ دا.

مَلَطَ شَعْرَهُ: قژی تاشین.

مَلَطَت الأمُ ولَدَها: دایکەکە بەنەکاملی منداڵی بوو.

مَلِطَ فلان: فلانکەس موو بەجەستەیەوە نەبوو، بێ توك بوو ٥ (سَهْمٌ أملط) تیرێکە پەڕی پێوە نیە ٥ **أمْلَطَت المرأةُ**: ئافرەتەکە بەنەکاملی منداڵی بوو ٥ **أملط الشاعر**: شاعیرەکە نیوە دێڕی شیعرەکەی گوت دوای ئەوەی بەرامبەرەکەی نیوەی یەکەمی ڕێك خستبوو ٥ **أمْلَطَت الناقة جنينها**: حوشترەکە بێچوی بێ توکی بوو ٥ **مَلَّطَ الشاعرُ**: بەمانا (أمْلَطَ) دێ ٥ **مَلَّطَ الحائطَ**: دیوارەکەی سواخ دا ٥ **تَمَلَّطَ الشَّيْءُ**: شتەکە نەرمو نیان‌و شلك بوو ٥ **تَمَلَّطَ السَّهْمُ**: تیرەکە پەڕەکانی لێ بوونەوە ٥ **إمْتَلَطَ الشَّيْءَ**: شتەکەی دزی، فڕاندی ٥ **المِلاطُ، مَلْطَه**: قوڕێکی لینجە دیواری پێ سواخ دەدرێ ٥ یان بەردەکانی لەدیواردا پێ بەیەکەو دەلکێندرێ ٥ ئانیشك ٥ تەنیشت ٥ **المِلْطُ**: پیاوی ڕەوشت ناشیرین‌و دز کەهەرچی شتێك دەستی بیگاتێ دەیدزێ‌و بەهی خۆی دەزانێ ٥ زۆڵ‌و ناکەسبەچە ٥ دەگوترێ: (غلام خلط ملطٌ) کوڕێکە باوکی نازاندرێ کێیە ٥ **المَلَطَى**: جۆرە ڕاکردن‌و غاردانێکە ٥ دەشگوترێ: (بعته المَلَطَى) بەبێ زەمان‌و بەرعۆدەبوون پێم فرۆشتووە ٥ **المَلِيطُ**: کەسێك تووکی بەجەستەوە نەبێ ٥ زاروك لەناو سکی دایکی دا پێش ئەوەی هەستی پێ بکرێ ٥ (سهمٌ مليط) تیرێکە پەڕی پێوە نیە ٥ بێچوی بزن لەسەرتای هاتنەدەرەوەی ٥ هەروا ناوە بۆ بەرخۆلەی تازە لەدایك بوو ٥ **المِمْلاطُ**: دایکێك زاروکی لەمنداڵدان دا بۆ ڕانەوەستێ ٥ **مَلَعَت الدابَّةُ**: وڵاخەکە زۆر بەخێرایی ڕۆیی.

مَلَعَ الشاةَ: مەڕەکەی لەلای ملیەوە کەوڵ کرد.

مَلَعَ الفصيلُ أمَّهُ: بێچوەکە شیری دایکی خوارد ٥ **أمْلَعَت الناقة**: حوشترەکە خێرا ڕۆیی ٥ **إمْتَلَعَ الشاةَ**: مەڕەکەی لەلای ملیەوە کەوڵ کرد ٥ **إمْتَلَعَ الشَّيْءَ**: شتەکەی دزی، فڕاندی ٥ **إنْمَلَعَت الناقة**: بەمانا (مَلَعَت) دێ ٥ **المِلاعُ**: سارای بێ درەخت‌و ڕووت ٥ (عُقاب مَلاعٌ) هەڵۆیەکی لەسەرەخۆیەو بەهێواشی پەلاماری دا ٥ **المَلْعُ**: دەگوترێ: (هم على فلان مَلْعٌ واحد) ئەوانە هەموویان دژی فلانکەس کۆبوونەوە ٥ **المَلِيعُ**: وڵاخی خۆشڕۆ ٥ زەوی پان‌و فراوان ٥ دەشتی دوورو فراوان ٥ **المَلُوعُ**: خێراو گورج‌و گۆڵ.

المَيْلَغُ: درێژی باریك ◊ ئەسپی خۆشڕۆ ◊ زەوی سوتەمەڕۆ.

مَلِغَ في كلامه: لەقسەكردنی دا گێلی نواند ◊ **مالَغَهُ بالكلام**: قسەی ناشیرینی لەگەڵ دا كرد ◊ **تَمالَغَ بە**: پێی پێكەنی ◊ **تَمَلَّغَ في كلامه**: لەقسەكردنی دا گێلی نواند ◊ **الأمْلَغُ**: (كلام أمْلَغ) ◊ قسەی پڕوپوچ و بێ كەڵك ◊ **المالِغُ**: (رجل مالِغ) پیاوی فاسق و خوێڕی و پیس ◊ **المِلْغُ**: ماستاوچی و دووڕو ◊ گێلی قسەنەزان و قسە تڕن.

مَلَقَت الدوابُ وغيرها مَلْقاً: ولاخەكە بەخێرایی ڕۆیی.

مَلَقَ الرجلُ: پیاوەكە بەگورج و گۆڵی ڕۆیی.

مَلَقَ الشَيْءَ: شتەكەی شت ◊ سڕیەوە ◊ لەدەستی خۆی بەڕەڵای كرد و بەندی كرد.

مَلَقَ الحِمارُ الأرض: گوێدرێژەكە پێكۆڵی كرد و بەقاچەكانی لەزەوی دا.

مَلَقَ عَيْنَهُ: لەچاوی خۆی دا.

مَلَقَ الصغيرُ أمَّهُ: منداڵەكە شیری دایكی خوارد.

مَلِقَ الفرسُ مَلَقاً: ئەسپەكە بازەكانی چوست و چالاك بوون.

مَلِقَ الخاتَمُ من الأصبع: ئەنگوستیلەكەی لەپەنجەدا لەقی.

مَلِقَ فلاناً وله، بەقسەی خۆش و زیاد لەپێویست ماستاو بۆكردن فلانكەسی هەڵخەڵەتاند ◊ **أمْلَقَت المرأةُ**: ئافرەتەكە منداڵی لەبارچوو بەنەكامڵی منداڵی فڕێ دا ◊ **أمْلَقَ فلان**: فلانكەس هەژار كەوت ◊ **أمْلَقَ الأديمَ**: پێستەكەی نەرم كردەوە ◊ دەستی پیا هێنا تا نەرم بێ ◊ **مَلَّقَ الشَيْءَ**: شتەكەی پوختە كرد ◊ **مَلَّقَ الأرضَ**: زەوییەكەی بەماڵماڵ و وەرومەرە تەخت كرد ◊ **مَلَّقَ الجِدارَ**: دیوارەكەی بەماڵە ڕێك خست ◊ **إمْتَلَقَ الشَيْءَ**: شتەكەی دەرهێناو خستیە ڕوو ◊ **إنْمَلَقَ الشَيْءُ وامَّلَقَ**: شتەكە لووس و پوس بوو ◊ نەرم بوو ◊ **إنْمَلَقَ منه**: ڕزگاری بوو ◊ **تَمَلَّقَ الرجلَ**: ماستاوچییەتی بۆ پیاوەكە كرد و خۆی لێ نزیك كردەوە ◊ **المالَقُ**: دارێكی گەورەو تەختە، دووڕەشە ولاخ یان دوو بارگیرو شتی وا ڕایدەكێشن و زەوی كێڵدراوی پێ تەخت دەكرێ ◊ لەهەندێ شوێنیش ناوە بۆ ماڵەی سواخكردن ◊ **المَلَقُ**: دووعاو پاڕانەوە ◊ زەوی دەشت و ڕێكخراو ◊ دەگوترێ: (سرنا في الملق والملقات) واتە بەناو شوێنی ڕوتەن و دەشتایی دا ڕۆیشتین ◊ **المَلِقُ**: لاواز ◊ (فَرَس مَلِقٌ) ئەسپێكە هەنگاو هەڵدێنێ و قاچ بەزەوی دا دەكێشێ و خێرا ناڕوا ◊ كەسێك وادە بداو نەیباتە سەر، لافی شتێك لێ بدا كەنەیبێ ◊ **المَلَقَةُ**: شتی سفت و لووس ◊ **المَلّاقُ**: كەسێك زۆر ماستاوچییەتی بكاو خۆڕە پێشخەرو خۆ لەبەركەربێ و خۆشەویستی ڕاستاڵانەی نەبێ ◊ **المَلِيقُ**: بێ توك ◊ كەسێك تووكی بەجەستەوە نەبێ ◊ **المِمْلَقُ**: بەمانا (المالِقُ) دێ ◊ **المِمْلَقَةُ**: بەمانا (المِمْلَقُ) دێ ◊ **المَمْلَقُ**: خێراو خۆشڕۆ.

مَلَكَ الشَيْءَ مِلْكاً: شتەكەی كردە ملكی خۆی و بەویستی خۆی تەصەروفی تێدا كرد.

مَلَكَ الخِشْفُ أمَّهُ: بێچوە ئاسكەكە توانی شوێن دایكی بكەوێ.

مَلَكَ العجين: هەویرەكەی شل شێلاو چاكی هێنایە بەرهەم.

مَلَكَ الوليُّ المرأةَ: وەلی ئەمری ئافرەتەكە نەیهێشت ئافرەتەكە شوبكا.

مَلَكَ فلان إمْرَأةً: فلانكەس ئافرەتێكی مارە كردو كردی بە هاسەری خۆی ◇ **أمْلَكَهُ الشَّيْءَ**: شتەكەی كردە ملكی ئەو ◇ **أمْلَكَ فلاناً أمْرَهُ**: كاروباری خۆی دایە دەست فلانكەس ◇ **أُمْلِكَتْ فلانَةُ أمرها**: فلان ئافرەت تەلاق درا، یان تەلاقی درایە دەس خۆیو خۆی خاوەنی تەلاقی خۆیەتی ◇ **أمْلَكَ فلاناً المرأةَ**: ئافرەتەكەی لەفلانكەس مارە كرد.

مَلَّكَ القومُ فلاناً عليهم: خەلكەكە فلانكەسیان كردە پاشاو مەلیكی خۆیان ◇ **مَلَّكَ فلاناً الشَّيْءَ**: شتەكەی كردە ملكی فلان ◇ **إمْتَلَكَ الشَّيْءَ**: بوو بەخاوەنی فلان شت شتەكەی كردە ملكی خۆی ◇ **تمالَكَ عَنْ الشَّيْءِ**: جلەوی نەفسی خۆی گرتو دەستی بۆ شتەكە نەبرد ◇ **تَمَلَّكَ الشَّيْءَ**: بووە خاوەنی شتەكە، شتەكەی كردە ملكی خۆی ◇ (أبو مالك) نازناوی برسیەتییە ◇ (مالك الحزين) ناوی باڵندەیەكی ئاوییە، بۆیە ئەم ناوەی لێ نراوە چونكە لە نزیك جۆگاو كانیاوەكان دەژی هەركە دەبینێ ئاوێك وشك دەبێ غەمبار دەبێ ◇ **المَلاكُ**: فریشتە ◇ **مـلاك الأمر**: پوختەی كار، عونصوری سەرەكی كارو شت ◇ **المِلاكُ**: (مِلاك الأمر) ڕاگرو پایەی سەرەكی كارو شت ◇ **المَلِكُ**: مەلیكو پاشا ◇ ئەوشتەی كە دەكرێتە ماڵو سامان دێتە ژێر دەستەوە ◇ ویستو ئیرادەی سەربەست ◇ **المُلْكُ**: موڵكو سامان ◇ **المَلَكُ**: تاكی (الملائكة)یە ◇ **المَلِيكُ**: پەروەردگار كەهەر ئەو بەڕاستی مەلیكو خاوەن دەسەلاتە ◇ **المَلَكَةُ**: صیفەتێكە لەنەفس دا پەیدا دەبێ، یان ئامادەباشییەكی عەقلی تایبەتییە بۆ ئەنجامدانی كارێكی تایبەتی بەلێهاتوییو دەست ڕەنگینی ◇ وەكوو مەلەكەی ژمارە ژماردن، مەلەكەی زمانەوانیو شتی وا ◇

المَلَكُوتُ: جیهانی غەیبو نادیار لەئێمەو تایبەت بەگیانەكانو نەفسەكانو شتە عەجیبەكان ◇ **مَلَكوت الله**: دەسەلاتو عیززەتی پەروەردگارو شكۆمەندی ◇ ملكی تایبەتی پەروەردگار ◇ **المَلَكية**: شتی پاڵدراو بۆ پاشایەتی ◇ دەگوترێ: (الحكومة المَلَكية) ئەو دەسەلاتو ڕژێمەی مەلیك سەروكاریی دەكا بەیاسای بنەماڵەیی یەك لەدوای یەك ئەو پۆستە لەلایەن یەكێك لەبنەماڵەی مەلیكەوە وەردەگیرێ ◇ **المِلكيَّةُ**: ملكو بەماڵكردنو مافی تەصەروف كردن تێیدا ◇ (قانون تحديد الملكية الزراعية) یاسای دیاریكردنی ئەوەی بۆ هەرتاكێكی كۆمەڵ چەند ڕەوایە زەوی كشتو كاڵی بخاتە ژێر دەسەلاتی خۆیەوە ◇ (الملكية الخاصة) ملكی تایبەت بەتاكێكی كۆمەڵ ◇ (الملكية العامة) ملكی گشتیو كۆیایەتی، ئەوەی كە دەوڵەت خاوەنداریەتی ◇ **المليك**: خاوەن موڵكو دارای سامان ◇ **مليك الخلق**: خاوەنو بەڕێوەبەرو بەخێوكاری دروستكراوان.

المَمْلَكَةُ: دەسەلاتی مەلیك لەناو ڕەعیەتو دانیشتوانی وڵاتی دا ◇ هەروا ناوە بۆ دەسەلاتو فەرمانڕەوایەك كە مەلیك بەڕێوەی بەرێ ◇ **مملكة الطريق**: ناوەڕاستی ڕێگا ◇ زۆربەی ڕێگا ◇ **المَمْلوكُ**: كۆیلە.

مـلَّ فـلان مَـلاً: فلانكەس خەمۆكی توش بوو ◇ لەناو غەمو نەخۆشی دا تلایەوە.

مَلَّ نعلي فلان السفرُ: سەفەری فلان درێژەی كێشا.

مَلَّ في المشي: لەڕۆیشتن پەلەی كرد.

مَلَّ الشَّيْءَ: شتەكەی ئەمدیواو دیو كرد، هەڵی گێرایەوە.

مَـلَّ الـشَّيْئَ فِي الجَمْرِ:شـتـەکەی خـسـتە نـاو کورەخانەکەوە.

مَلَّ الخبزَ أو اللحْمَ فِي النار:نانەکە یـان گۆشـتـەکەی خستە سەرئاگر.

مَـلَّ القـوس أو الـسَّهْمَ فِي الـنـار:کەوانەکـە یـان تیرەکەی بە ئاگر چارسەر کرد.

مَلَّ الثوبَ:یەکەمجار قوماشەکەی دوری.

مَلَّ فلان الـشَّيْئَ:فلانکەس لەشتەکە وەرز بـوو ٥ دڵی لێی هەڵەنگوت ٥ **أمَلَّهُ وأمَـلَّ عَلَيْهِ**: زۆری داوا لێ کرد تا وەرزی کرد ٥ **أمَـلَّ الـشَّيْئُ فلانـاً**: شتەکە فلانکەسی وەرز کرد. ٥ **أمَلَّ عَلَيْهِ السَّفَرُ**: سەفەرەکەی درێژ بۆوە ٥ **أمَلَّ عَلَيْهِ المَلَوانُ**: شەو و رۆژ جیاوازییـان زۆر بـوو ئـەمیان زۆر درێـژو ئەویان زۆر کورت ٥ **أمَلَّ الـشَّيْئَ**: شـتـەکەی شی کـردەوە و نووسـرایەوە ٥ **مَلَّـلَ فـلان الـشَّيْئَ**: فلانکەس شتەکەی ئەمدیواو و دیو کرد ٥ **إمْتَلَّ مِلَّةَ الإسلام**: چووە سەر ئایینی ئیسلام ٥ **تَمَلْمَلَ**: وەزعو حـاڵی گـۆڕا لـەم نەخۆشـی بـۆ ئـەو نەخۆشیو هەردەمـە توشـی بـەڵاو چورتمێـك بوو ٥ **تَمَلَّلَ فِي المشي**: لەرۆیشتن دا پەلەی کرد ٥ **تَمَلَّلَ اللحْمُ على النار**: گۆشتەکە لەسەر ئاگرەکە هەڵبەزو دابەزی کرد ٥ **تَمَلَّلَ مِلَّةَ الإسلام**: چووە سـەر ئـایینی ئیـسلام ٥ **إسْـتَمَلَّهُ**: جـاڕزی کـرد، وەرزی کرد ٥ **الأمْلُولَةُ**: بەمانا مەلەلو خەمۆکی دێ ٥ **المالُولَةُ**: کەسێك جاڕز بێ ٥ **المَـلالُ**: خـەمو وەرزبونێـکە توشـی ئـادەمیزاد دەبـێ لـەناکامی بـەردەوام بـوون لەسـەر کارێـکو ماندویـەتیو وەرزبـوونی بـۆ پەیـدا دەبـێ ٥ **المُـلالُ**: گـۆڕانو ئەمـدیواو ئـەو دیـو کـردن لـەناو نەخۆشـیو ئێشو ئـازاردا ٥ دەگـوترێ: (أخـذ فلانـاً المَـلالُ) خەمۆکیو بـەڵاو کارەساتی جۆراوجۆر بەسـەر فـلان دا هـاتن ٥ پـشت ئێـشە ٥ ئـارەقی تـاو نەخۆشـی ٥ ئـەو گەرمایـەی لـەناو ئێـسقانی جەستەدا پەیدا دەبێ لەناکامی تاو نەخۆشی دا ٥ **المَلَـــلُ**: نیـــشانەیەکە بەئێـــسقانی پـــاش گوێچکەوەیە ٥ **المُلِّي**: نانی برژاوی ناو تەندور ٥ **المَلالَةُ**: جاڕزبوون وەرزبوون ٥ **المَلَّـةُ**: گڵی گەرم، خۆڵەمێـشی گـەرم یـان پـشکۆئاگر کـە کێـشتی لەسـەر گـەرم بکـرێ، یـان نـانو کولێرەی تێـدا ببرژێنـدرێ ٥ عـارەقی تـاو نەخۆشی ٥ کەسێـك زۆر لەهاوەڵـەکانی وەرزبـێ ٥ **خُبْـزُ المَلَّـةِ**: نـانی تەنـدورو ئـاگردان ٥ ئـەو شـتەی نـانی تێـدا دەبرژێنـدرێ ٥ **المِلَّةُ**: شەریعەتو یاسا ٥ ئایین ٥ ئـــاینی ئاسمـــانی کـــە خـــودا بـــەهۆی پێغەمبەرەکانیـەوە گەیاندویەتیـە بەنـدەکانیو فـەرمانی پێـکردوون کـە بـەو رێبـازەدا بـڕۆنو ئەو شەریعەتە پەیڕەو بکەن بۆئەوەی لەدونیاو قیامـەت دا بەختـەوەر بـن ٥ هـەروا نـاوە بـۆ خوێنبـایی کـوژراو یـان برینـدارکراو ٥ **المُلَّـةُ**: دورونـــی جـــاری یەکـــەم ٥ ئـــەو تەختـــەوە مەعدەنـەی لەسـەر سیـسەم لـەژێر دۆشـەکەوە دادەنرێ. ٥ **المَلُولُ**:کەسێك زوو وەرزبێ ٥ **المَلولةُ**: بەمانا (الملول) دێ ٥ **المَليلُ**: نـان یـان گۆشـت کـە دەخرێتە تەندورو ئاگردانـەوە بۆئـەوەی بـبرژێ ٥ دەگـوترێ: (أطعمنا خبـزاً مليـلاً) نـانی بـرژاوی دەرخـوارد دایـن ٥ **رجـلٌ مليـلٌ**: پیاوێـکە خـۆر سـوتاندویەتی ٥ (طريـق مليـلٌ) رێـگای تـەخت کـراو و ئاشکرا ٥ **المَليلَـةُ**: گـەرمی تـاو شـتی وا کەلـەناخی ئێـسقان دا پەیـدا دەبـێ ٥ تەشـەنە سەندنی گەرمی تا لەناو مۆخ دا ٥ **المُمَلُّ**: (حيوان مُمَـلٌّ) گیانلەبەرێـکە مانـدوکراوە، زۆر سـواری بـوون ٥ (طريـــق مُمَـــلٌّ) رێـــگای تـــەختکراو و خۆشکراو و زۆری خەڵك پێدا رۆیشتوو ٥ **المِلِّيمُ**:

جۆره پارمیەكی ولاتی میصره بەشێكه لەهەزار بەشی جونەیهی میصری ◊ مَلْمَلَ الرجلُ: پیاوەكه خێرا ڕۆیی ◊ مَلْمَلَ فلاناً: فلانكەسی ئەمدیواو دیو كرد ◊ تَمَلْمَلَ: لەسەر جێگای نووستن حەجمینی لێ هەڵگیرا شەو تا بەیانی ئەمدیواو دیوی كرد ◊ المُلامِلُ: ولاخی خۆشڕۆ و خێرا ڕۆ (المُلَمَلَی) بەهەمان مانا دێ ◊ المُلْمُولُ: كلچێوك بۆ چاو ڕشتن ◊ ناسنێكه شتی پێ دەنووسرێ، یان نەخش و شتی وای پێ ئەنجام دەدرێ ◊ المَلَنخولیا: بەڕای پزیشكه كۆنەكان نەخۆشییەكی عەقڵییه لەئاكامی فەسادی بیركردنەوەوە سەرهەڵدەدا كه ئەمیش بەهۆی زاڵبونی یەكێك لەچوار عونصورەكه بەسەر ئەوانی تردا دێته دی ◊ به بیرو باوەڕی پزیشكی تازه نەخۆشییەكی عەقڵییه هەندێ لەدیاردەكانی تێكچونی ویژدان و زاڵبوونی خەم و دڵەڕاوكێیه بەسەر مرۆڤەكەداو توشبوونیەتی بەحاڵەتی ڕەشبینی و بەرچاو تاریكی: كه ئەمیش بەهۆی تێكچونی جەستەیی و سستی كاركردنی غودەدە كەرەكانه.

مَلا فلان مَلواً: فلانكەس بازی دا ◊ أَمْلاهُ الله العَیْشَ: خودا مۆڵەتی دایه زۆر بژی ◊ (أملى عَلَيْهِ الزمان) ڕۆژگاری زۆری بەسەردا تێپەڕی و تەمەنی درێژ بوو ◊ أملى عَلَيْهِ الكتابَ: كتێبەكەی بۆ خوێندەوە بۆئەوەی ئەویش بینووسێتەوە ◊ بەسەری دا خوێندەوە ◊ مَلَّاهُ الله العَیْشَ: خودا زۆری ژیاندو تەمەنی درێژی پێدا ◊ مَلّاكَ الله حَبیبَكَ: خودا ژیانت لەگەڵ خۆشەویستەكەت درێژ بكاتەوە ◊ تَمَلّى عُمْرَهُ: تەمەنی بەخۆشی بەسەر برد. ◊ تَمَلّى إخوانه: خۆشی و لەززەتی لەبراكانی بینی ◊ تَمَلّى العیشَ: ژیانی بۆ درێژ بۆوه ◊ إسْتَمْلاهُ الكتابَ: داوای كرد كتێبەكەی بەسەردا بخوێنێتەوه ◊ المَلاَ: ساراو دەشت و چۆڵەوانی ◊ پارچەیەك لەزەمەن ◊ دەگوترێ: (مَرّ مَلاً من اللیل) بەشێك لەشەو ڕۆیی ◊ المَلَوان: شەو و ڕۆژ ◊ یان بەیانی و ئێواره ◊ المَلاةُ: چۆڵەوانی بەردەڵان و خڕاوی و گەرمەڵان ◊ المُلی: خۆڵی گەرم ◊ ماوەیەك لەزەمەن ◊ المُلاوَةُ: ماوەی ژیان ◊ المَلْوَةُ: بەمانا (المَلاوَةُ) دێ ◊ دەگوترێ: (أقام عنده مَلْوةً من الدهر) ماوەیەك لەڕۆژگار لای مایەوه ◊ هەروا وشەی (المَلْوَةُ) ناوه بۆ ئامێرێكی پێوانەی دانەوێڵە لەولاتی میصر باوه، ئەندازەكەی چواریەكه كێلەیەكە، یان سێ كیلۆگرامه ◊ یان دوو ئوقیەو نیوه ◊ المُلْوَةُ: بەمانا (المَلاوَةُ) دێ ◊ المَلِيُّ: ماوەی درێژ ◊ قورئان دەفەرموێ: ﴿وَاهْجُرْنِي مَلِيًّا﴾ ◊ دەشگوترێ: (فَضَ مَلِيٌّ من النهار او اللیل) بەشێكی زۆری شەو تێپەڕی ◊ الملیون: هەزار جار هەزار.

مَنْ: بۆ چەند مانایەك دێ: (شرطیة، إستفهامیة، موصولة، نكرة موصوفة).

مِنْ: حەرفی جەڕه بۆ چەند مانایەك بەكار دێ لەكتێبه نەحوییەكان دا دیاریكراون.

مَنَأ الجِلْدَ: پێستەكەی لەدەباغ هەڵكێشا ◊ المَنیئَةُ: پێست لەسەرەتای كه لەدەباغ دەردەهێندرێ ◊ دەباغخانه ◊ المناورة: مانۆڕی سەربازی ◊ فێڵ و تەڵەكه ◊ المِنْبارُ: گیپەو سەروپێ ◊ خواردنێكه لەكوته گۆشتی هەنجندراو و برنج لەڕیخۆڵەو ورگی پاككراوی ئاژەڵ دا خڕ هەڵدەدرێ و دەكوڵێندرێ ◊ المَنْجنیق: بڕوانه مادەی (مَجَنَق) ◊ المَنْجَةُ والمَنْجو: ڕەگەزی درەختی بەردار

لەپێڕی قەزوانی، بەرەکەی دەنکە دەنکەیەو بەتامەو دەخورێ‌و دەکرێتە مرەبا، دەکرێتە سرکە، ئەم جۆرە درەختە لەولاتی گەرمەسێردا دەڕوێ‌و بەردەگرێ، لەولاتی میسر زۆرە ◊ **المَنْجَمُ**: بڕوانە مادەی (نَجَمَ) ◊ **مَنَحَهُ الشَّيْءَ مَنْحاً**: پێی بەخشی ◊ **مَنَحَهُ الدَّابَّةَ**: ولاخەکەی پێدا بۆئەوەی ئیشی خۆی پێ بکاو دوایی بۆی بهێنێتەوە ◊ **مانَحَهُ مِناحاً ومُمانَحَةً**: بەخششی دایە ◊ **أمْنَحَتْ النّاقَةُ**: حوشترەکە نزیکە بەری ببێ‌و زاو و زێ بکا.

مانَحَه مِناحاً ومُمانَحَةً: دیاری‌و بەخششیان دا بەیەکتر ◊ **مانَحَت الناقةُ**: حوشترەکە شیری هاتەوە دوای ئەوەی حوشترەکان شیریان وشکی کرد ◊ **مانَحَت العينُ**: فلانکەس بەخششی وەرگرت ◊ **أمْتَنِحَ مالاً**: ماڵ‌و سامانی پێ درا ◊ **تَمَنَّحَ المالَ**: ماڵی دەرخواردی یەکێکی تر دا ◊ **إسْتَمْنَحَهُ**: داوای مینحەو بەخششی لێ کرد ◊ **المِنْحَةُ**: عەتاو بەخشش ◊ ولاخێکە، ئامێرێکە، پارچە زەوییەکە یەکێک دەیدا بە یەکێکی تر بۆئەوەی ماوەیەک کەڵکی لێ وەربگرێ‌و دوایی بۆی بگێڕێتەوە ◊ **المَنوحُ**: ئاژەڵێکی شیر دەرە کەدرەنگ شیری وشک بکا هاوچەشنەکانی شیریان نەمێنێ‌و ئەو هەر شیر بدا ◊ **المَنيحُ**: تیرێکە لەچوار تیرەکانی قومار کەنەقازانج نەزەرەر هیچی لەسەر نەنووسراوە.

مُنذ ومُذ: دوو وشەن دەچنە سەر ئیسمی زەمان‌و ئەگەر زەمانەکە زەمانی ڕابردو بوو مانای (مِنْ) دەگەیەنن، ئەگەر چونە سەر زەمانی حاڵ‌و حازر مانای (فِي) دەگەیەنن.

مَنَعَهُ الشَّيْءَ: شتەکەی لێ قەدەغەکرد، نەیهێشت سودی لێ وەربگرێ.

مَنَعَ الجارَ: پەنای جیرانەکەی داو داڵدەی دا.

مَنُعَ فلانٌ مَناعةً: فلانکەس بوو بەپارێزەرو داکۆکیکەر.

مَنُعَ الشَّيْءُ: شتەکە ناوازەو قورس‌و گران بوو ◊ **مانَعَهُ الشَّيْءَ**: کێشەی لەگەڵ نایەوە دەربارەی شتەکە ◊ **مَنَّعَهُ كذا**: بەمانا (مَنَعَهُ) دێ ◊ **إمْتَنَعَ الشَّيْءُ**: شتەکە پەیدابوونی زەحمەت بوو ◊ **إمْتَنَعَ عَنْ الشَّيْءِ**: لەشتەکە کشایەوە، وازی لێ هێنا ◊ **إمْتَنَعَ بالشيءِ**: خۆی بەشتەکە پاراست‌و پەنای بۆ برد ◊ **تَمانَعا**: داکۆکیان کرد ◊ **تَمانَعا عَنْ أنفسهما**: پارێزگارییان لەخۆیان کرد ◊ **تَمَنَّعَ الشَّيْءُ**: شتەکە یاساخ بوو ◊ **تَمَنَّعَ بالشيءِ**: خۆی بەشتەکە پاراست ◊ **تَمَنَّعَ عنه**: لێی تەکییەوە وازی لێ هێنا ◊ **المانِعُ**: ڕژدو چروک‌و دەست قوچاو ◊ هەرشتێک ببێتە لەمپەرو کۆسپ‌و نەهێڵێ شتێک بێتەدی ◊ **المناعة**: پارێزگارو پەرزین لەشت، لەنەخۆشی‌و شتی وا ◊ **المَنَعَةُ**: هێزو تواناو دەسەڵات ◊ **المَنّاعُ**: بۆ زێدەڕۆیی لەمانای (مَنَعَ) دێ ◊ **المَنوعُ**: کەسێک یەکێکی تر مەنع بکا لەشتێک ◊ **المَنيعُ**: خاوەن هێزو توانا.

مَنَّ عَلَيه مَنّاً: نازونیعمەتی بەسەردا ڕشت.

مَنَّ الشَّيْءُ: شتەکە کەمی کرد.

مَنَّ الأمْرُ فلاناً: کارەکە فلانی ماندو کرد، لاوازی کرد.

مَنَّ الشَّيْءَ: شتەکەی بڕیەوە ◊ دەگوترێ: (مَنَّ الحَبْلَ) حەبلەکەی بڕیەوە ◊ دەشگوترێ: (مَنَّتْهُ المنونُ) مرد، مردن لەناوی برد ◊ **أمَنَّهُ الجهدُ**: ماندویەتی لاوازی کرد ◊ **مانَّهُ**: کەوتە هاتوچۆ بۆ ئەنجامدانی کارەکەی ◊ **مَنَّنَهُ**: لاوازی کرد ماندووی کرد بەهۆی سەفەرەوە ◊ **إمْتَنَّ على فلان**: فلانکەسی بەمنەت بەسەرداکردن ئەزیەت دا ◊ **إمْتَنَّ فلاناً**: چووە بنج‌و بناوانی

فلانكەس ٥ **المَنون:** بەهێز ٥ ئەو پەڕی ئەوەی لای یەكێك دەست بكەوێ ٥ دەگوترێ: (بلغت مُنونـە) گەیشتمە بنچ و بناوانی ئەو ٥ **المَنُّ:** گەزۆ: مادەیەكی شیرینە هەندێ درەخت دەری دەدا ٥ یان شەونمێكە لەئاسمانەوە دەبارێتە سەر درەخت و بەردو وشك دەبێتەوەو دەخورێ و شیرینە ٥ هەروا وشەی (مَنّ) ناوە بۆ ئامێرێكی پێوانەی دانەوێڵەو خورماو شتی وا ئەندازەكەی دوو ڕیتڵی بەغدادییە ٥ ڕیتڵیش دوانزە ئوقییەیە ٥ **المُنَّةُ:** هێزو توانا ٥ **المِنَّةُ:** چاكەو پیاوەتی و نیعمەت ٥ زۆر باسكردنی پیاوەتی و چاكەو منەتنان بەسەر خەڵك دا تا بایەخی نەمێنێ ٥ **المَنّانُ:** كەسێك شانازیی بكا بەسەر ئەو كەسانەدا كە پیاوەتیان لەگەڵ دەكا تا پیاوەتیەكەی پوچ دەبێ و بایەخی نامێنێ ٥ زۆر بەخشندەو دڵفراوان ٥ ناوێكە لەناوە جوانەكانی خودای گەورە ٥ **المَنونُ:** كەسێك زۆری گەزۆ هەبێ ٥ ئافرەتێك مێردەكەی لەبەرخاتری سامانداریی مارەی كردبێ و هەمیشە شانازیی بەسەر مێردەكەی دا بكاو بەماڵ و سامانی بنازێ ٥ ڕۆژگارو زەمانە ٥ مردن ٥ **المنين:** زەعیف و لاواز ٥ دەگوترێ: (حبل منين) حەبلی لاواز ٥ (ثوب منين) قوماشی تەنك و شاش و لاواز ٥ تەپ و تۆزی كەم و پچڕپچڕ ٥ **مَناهُ بكذا مَنواً:** بەو شتەوە توشی بەلابوو ٥ بەو شتە بەتاقی كرایەوە.

مَنـا فلانـاً: فلانكەسی بەتاقی كردەوە ٥ **المَنـا:** پێوەرێكی كۆنە لەڕۆژگاری كۆن دا شتی پێ پێوراوە یان پێی كێشراوە.

مَنَّى الله الأمـرَ مَنْیاً: خودا كارەكەی بڕیارداوە، مەزەندەی كردووە.

منى الله فلاناً بكذا: خودا فلانكەسی بەو شتە بەتاقی كردەوە.

مُنِيَ لِكذا: كۆمەگی پێ كرا بۆ ئەوشتە.

مُنِيَ بكذا: بەو شتە بەتاقی كرایەوە ٥ **أمنى الحاجُ:** حاجی هاتە مینا ٥ **أمنى الرجلُ:** پیاوەكە تۆماوی هاتەوە ٥ **أمنى النطفة:** دڵۆپە مەنی خستە ناو منداڵدانی ئافرەتەكەوە ٥ **أمنى الدِّماء:** خوێنی ڕژاند ٥ **ماناه:** پاداشتی دایەوە.

مانى الرفيق: نۆبەی لەگەڵ هاوەڵەكەی كرد لە سواربوونی وڵاخ و شتی وادا ٥ **مَنّى الرجلَ الشَّيْءَ وبالشيءِ:** وای لە پیاوەكە كرد ئاواتەخوازی شتەكە بێ ٥ **تَمَنَّى الشَّيْءَ:** شتەكەی خۆشویست و حەزی لێ بوو بۆ ئەوبێ ٥ **تَمَنَّى الحديثَ:** حەدیسەكەی هەڵبەست ٥ **إمتنى الحاجُ:** حاجی دابەزییە سارای مینا ٥ **الأمنية:** حەزو ئارەزو و داواخوازی.

مِنى: شارۆچكەیەكە لەنزیك مەككە حاجییەكان لەسێ ڕۆژەی جەژنی قوربان دا لەوێ دەمێننەوە ٥ **المَنى:** مردن ٥ ئەندازەو چەندییەت ٥ **المُنْيَةُ:** بەمانا (الأمنيةُ) دێ ٥ **المَنِيُّ:** تۆماوی نێرینە ٥ **المَنِيَّةُ:** مەرگ.

مَهْ: ئیسمی فیعل ئەمرە ٥ واتە وازبێنە، ئەو شتە مەكە.

مَهَجَ فلان مَهْجاً: فلانكەس چاكبۆوە، هاتەوە سەر حاڵەتی سروشتی خۆی و تەڕو تازەیی لێ دیاركەوتەوە.

مَهَجَ الوَلَدُ أمَّهُ: منداڵەكە شیری دایكی خۆی مژی ٥ **أمتُهِجَ فلان:** فلانكەس گیانی كێشرا ٥ **الأمْهَجُ:** شیری پاڵفتەو خاڵص و ئاوی تێكەڵ نەكراو ٥ بەزی تەنك و كەم ٥ **الأمْهُوجُ:** شیرێك: كەتامی نەگۆڕابێ ٥ **المُهْجَةُ:** خوێنی دڵ ٥ گیان.

مَهَدَ الفِراشَ مَهْداً: فەرشەکەی ڕاخستو چووە سەری

مَهَدَ لنفسه خيراً: خێرو خۆشی بۆخۆی ئامادەکرد ٥ **مَهَّدَ الفِراشَ:** بەمانا (مَهَدَهُ) دێ ٥ **مَهَّدَ الأمْرَ:** کارەکەی ئاسان کرد ٥ **إمْتَهَدَ السَّنامَ:** دوگەکە لەلای سەروویەوە پان بۆوە ٥ **إمْتَهَدَ لنفسه:** ئیشی بۆخۆی کرد ٥ **إمْتَهَدَ الخيرَ:** خێرو بێری بۆخۆی دەستەبەر کرد ٥ **تَمَهَّدَ لـه الأمْرُ:** کارەکەی بۆ ئاسان بوو ٥ **تَمَهَّدَ الرجلُ:** پیاوەکە دەستی لێی گیربوو ٥ **إسْتَمْهَدَ فراشاً:** فەرشی ڕاخست ٥ **المِهادُ:** جێگە خەو و حەسانەوە ٥ زەوی چاڵو تەخت ٥ بنکی دەریاو بنکی ڕووبار ٥ **المَهْدُ:** لانکەی منداڵ، جۆلانە شوێنی تایبەتی نوستنی منداڵی ساوا ٥ زەوی تەختو نەرمەلاّن ٥ **المَهْدَةُ من الأرض:** زەوییەك دەشتو نزم بێ ٥ **المُمَهَّدُ:** شتی تەخت کراو و ڕێکخراو ٥ (ماء مُمَهَّدٌ) ئاوی شلەتێن.

مَهَرَ المرأةَ مَهْراً: مارەیی بۆ ژنەکە دانا.

مَهَرَ الشيْءَ وفيه وبه مَهارَةً: شتەکەی توندو تۆڵ کرد، لەشتەکەدا کارامەو دەست ڕەنگین بوو ٥ **أمْهَرَ الفَرسُ:** ماینەکە جوانووی دواکەوت ٥ **أمْهَرَ المرأةَ:** مارەیی بۆ ژنەکە دیاریی کرد ٥ یان مارەیی پێدا ٥ **مَهَّرَ الرجلُ:** پیاوەکە جوانوە ماینێکی بۆخۆی هەڵبژارد یان جاشە کەرێکی بۆخۆی دانا ٥ **تَمَهَّرَ:** مەلەی کرد ٥ **تَمَهَّرَ في كذا:** لەو شتەدا دەست ڕەنگین بوو ٥ (فهو مُتَمَهِرٌ) ٥ **المَهْرُ:** مارەیی ئافرەت ٥ **المُهْرُ:** جوانوە ماین یان جاشولکە لەسەرەتای لەدایکبونیان دا ٥ کاڵەکە مارانە ٥ تۆوی کاڵەکە مارانە ٥ **المُهَرُ:** شیو و دۆڵی پەراسو کە بەقەفەزی سنگەوە دەلکێن ٥ **المَهيرة:** ئافرەتێك مارەیی زۆر بێ ٥ **المِهْرَجانُ:** فیستیڤاڵ، ئاهەنگی جەماوەریی ٥ وشەیەکی فارسییە تەعریب کراوە پێك هاتووە لە دوو وشە:- (مِهْر) واتە: خۆر ٥ (جان) واتە: گیان بەبۆنەی نیشتمانیو نەتەوەییو شتی وا سازدەکرێ وەکوو (میهرەجانی نەورۆز) ٥ **المُهْرَقُ:** صەحیفەو لاپەڕەی بەڵگە تێدا نووسین ٥ **مَهَزَهُ مَهْزاً:** پاڵی پێوە نا.

مَهِقَ مَهَقاً: ڕەنگی سپی زۆر سپی خاڵص، ئەم جۆرە ڕەنگە بۆ ئادەمیزاد پەسەند نیە.

مَهَقَ العينُ: چاوی سەوز بوو.

تَمَهَّقَ الشرابَ: شەرابەکەی سات دوای سات خواردەوە.

مَهَكَ الشيْءَ مَهْكاً: شتەکەی هاڕی ٥ سفتی کرد.

مَهَكْتُ السَّهْمَ: تیرەکەم تاشی.

مَهَكَ في المشي: لەڕۆیشتن دا پەلەی کرد.

مَهِكَ صُلْبُهُ مَهَكاً: پشتی زەعیفو لاواز بوو ٥ **مَهَّكَ الشيْءَ:** شتەکەی زۆر هاڕی، پلیشاندییەوە ٥ **تَماهَكوا:** لێك خشان، کەوتنە چەمبەرەو خۆ چەسپاندن.

مَهَلَ في فعله مَهْلاً: بەهێواشی دەستی بۆ بردو پەلەی لێ نەکرد ٥ **أمْهَلَهُ:** مۆڵەتی دا ٥ پەلەی لێ نەکرد ٥ **مَهَّلَهُ:** دوای خستو مۆڵەتی دا ٥ پێی گوت لەسەرەخۆبە ٥ **تَمَهَّلَ في عمله:** لەئیشەکەیدا لەسەرەخۆبوو ٥ **إسْتَمْهَلَهُ:** چاوەڕوانی کرد مۆڵەتی دایە ٥ **المَهَلُ:** لەسەرخۆیی و مۆڵەت پێدان ٥ دەڵێی: (مَهْلاً یافلان) فلانکەس لەسەرەخۆبەو پەلە مەکە ٥ **المَهَلُ:** بەمانا (المَهْلُ) دێ ٥ پێشکەوتن لەبواری پێشکەوتنو خێرو خۆشی دا ٥ ڕێنومایی و پلان دانان بۆ ئیش پێش دەست پێکردنی.

المُهْلُ: مەعدەنی تـواوە ۵ وەکـوو زیـو، ئاسن، مس، زێڕ ۵ قەترانی کەم ۵ کەفو ڕەوغەنی زەیت ۵ کێمو زوخاو ۵ المُهْلَةُ: هێواشیو لەسەرەخۆیی ۵ المَهْلَـةُ: کـێمو زوخـاوی مـردو ۵ مَهْمـا: ئیسمی شـەرتەو دوو فیعـل مـەجزوم دەکـا ۵ وادەبـێ مانـای ئیستفهام دەگەیـەنێ ۵ مَهْمَـهَ فلانـاً وبـه: بەفلانکەسـی گـوت (مَـهْ مَـهْ) وازبێنـە ۵ لێـی تورەبوو دەری کـرد ۵ تَمَهْمَـهَ عَـنْ الـشَّيْئِ: وازی لەشـتەکە هێنـا ۵ المَهْمَهَـةُ: سـارای پـانو پـۆڕ ۵ وڵاتی سوتەمەڕۆ.

مَهَنَ الرجلُ مَهْناً ومَهْنَةً ومِهْنَـةً: لـەبواری تایبـەتی خۆی دا کاری کرد.

مَهَنَ فلاناً: فلانکەسی ماندو کرد.

مَهَنَ الثوبَ: قوماشی کۆن کرد، بێ نرخی کرد.

مَهُـنَ مَهانَـةً: لاواز بـوو ۵ أمْهَنَـهُ: لاوازی کـرد ۵ بـەکاری هێنـا ۵ إمْتَهَنَ: پیـشەی بۆخـۆی پەیـدا کـرد ۵ إمْتَهَنَ الشَّيْئَ: شـتەکەی بـێ نـرخ کـرد ۵ المِهْنَةُ: کاروپیشە ۵ پیشەو کارێـك پێویـستی بـە دەست ڕەنگینـی هـەبێو پێویـستی بەئـەزمونو مومارەسە هەبێ.

مَهَا الإبِلَ: لەگەڵ حوشترەکەدا لەسەرەخۆ بوو.

مَهُوَ الـسائِلُ مهارَةً: شلەمەنیەکە زۆر شل بوو ئـاوی زۆر بوو ۵ دەگوترێ: (مَهُوَ اللبنُ والسَّمنُ).

مَهي الشفْرَةَ مَهْياً: کێردەکەی تیژ کـرد شفرەکەی تەنك کرد.

مَهي الشَّيْئَ: شتەکەی بەزێڕو زیو ڕوکـەش کـرد ۵ أمْهى الشرابَ: ئـاوی شلەمەنیەکەی زۆر کـرد ۵ أمْهى القِدْرَ: ئاوی زۆری کردە ناو مەنجەڵەکەوە ۵ أمْهى الحديدَ: ئاسنەکەی ئـاودا ۵ أمْهى الشَّفْرَةَ: شفرەکەی تـەنك کـرد ۵ تیـژی کـرد ۵ إسْتَمْهى القومُ: خەڵکەکە سەفی دوژمنیان دڕداو تێـکیان شـکاندن ۵ إسْتَمْهى الفـرسَ: تـا تـوانی وڵاخـە بەرزەکـەی هـەلینگ داو ئـەو پـەڕی توانـای غـاردانی بـەکارهێنا ۵ المَهـاةُ: گـاکێوی ۵ مانگـا کێوی ۵ خۆر ۵ بلور ۵ المَهْـوُ: مـرواری ۵ بلور ۵ تەرزە ۵ ماستاوی ڕون ۵ قوماشی تـەنكو شـاش ۵ شمشێری تـەنك ۵ مَهْيَمَ: وشـەیەکی پرسـیارە واتە: حاڵو وەزعت چۆنە؟ کاروبارت چیە؟

ماءَ القِطُّ مواءً: پشیلەکە میاواندی. المُواءُ: دەنگی پشیلە.

مات الحيُّ مَوتاً: زیندووەکە گیانی لەدەست دا.

مات الشَّيْئُ: شتەکە خپ بوو جوڵەی نەما ۵ ماتت الـريحُ: ڕەشـەباکە کـەوت، نـەما ۵ وەسـتایەوە ۵ ماتت النارُ: ئاگرەکە کوژایەوە.

مـات الطريـقُ: ڕێـگاکە کـوێر بـۆوە کـەس پێیـدا نەڕۆیی.

مات فـلان: فلانکـەس خـەوی لێ کـەوت و غـەرقی خەو بوو ۵ ماتتِ الأرضُ مواتاً: زەوییەکە وێران بوو ئـاوەدانیو دانیـشتوانی تێدا نـەما ۵ أمـاتَ فلان: فلانکەس منداڵەکەی مرد ۵ أمـاتَ القـومُ: خەڵکەکە نەخۆشی کەوتـە نـاو ئاژەڵەکانیانـەوە زۆریـان لێ فـەوتان ۵ أمـاتَ فلانـاً: فلانکەسـی قەلاچـۆ کـرد فەوتانـدی ۵ مـاوَتَ صـاحِبَهُ: هاوەڵەکەی هەڵنا بۆ خۆ ڕاگریو بشو درێـژی ۵ مَوَّتَـتِ الـدَّوابُ: مردارەوەبوونو فـەوتان لـەناو ئاژەڵـەکان دا بـەرەی سـەند ۵ مَوَّمَـتَ فلانـاً: فلانکەسی مراند ۵ تَماوَتَ: خۆی بەمردو نیشان دا ۵ خۆی بـەخودا پەرسـتو دونیـا نەویـستو بـەڕۆژو خـاوەن عیبـادەت خـستە بەرچـاوی خەڵك ۵ إستمات: ئاواتـە خـوازی مـردن بـوو ۵ لـەپێناو بەدەسـتهێنانی ویـستەکانی هـەموو

هەوڵو تەقەلایەکی خستە گەڕ ٥ خۆی بە ویقارو لەسەرخۆ و هێدی ڕەوشت لەقەڵەم داو وایش نەبوو.٥ إستمات للأمر: بۆ کارەکەی کەوتە قسەکردنو نەی بڕیەوە ٥ المَمَاتُ: مردن ٥ المُوَاتُ: شتێك بێ گیان بێ، وێران بێ ٥ زەوییەك کشتو کاڵی تێدا نەکرێو ئاوەدان نەکرابێتەوەو نەبووبێتە ملکی کەس ٥ المُواتُ: مردنو فەوتان کە بکەوێتە ناو ئاژەڵەوە ٥ المَوْتُ: مردن ٥ پێچەوانەی ژیان ٥ المَوَتانُ: پێچەوانەی (الحَيَوَانُ)ە ٥ المُوْتانُ: ئافاتو لەناوچوونێکە تووشی ئاژەڵ دەبێ ٥ (رجل موتان الفؤاد) پیاوێکی گێلو کەودەنە ٥ الميت: کەسێك گیانی لەدەست دابێ ٥ المَيْتُ: بەمانا (المَيِّتُ) دێ ٥ شتێك لەحوکمی مردودا بێ ٥ المَيْتَةُ: منداره‌وەبوو (مردارەوەبوو) ٥ یان ئاژەڵێك بەشێوەی ناشەرعی گیانی دەرچووبێ ٥ المِيتَةُ: حاڵو وەزعێکە لەشێوەکانی مردن.

ماثَ الشَّيْءَ مَرثاً رموثاناً: بەدەستی خۆی شتەکەی هێناو برد تابەتەواوی پێکهاتەکانی لێك بوونەوە.

ماثَ في الماء: شتەکەی لەناوەکەدا تواندەوە، تێکەڵاوی ناوی کرد ٥ إنماثَ الشَّيْءُ في الماء: شتەکە تێکەڵاوی ناو بوو توایەوە.

ماجَ البَحْرُ موجاً ومَوجاناً: دەریاکە کەوتە جنبوشو شەپۆلەکانی تێکیانەوە هاویشت ٥ دەگوترێ: (ماج القومُ) خەڵکەکە کاروباریان شێوا ٥ تَموَّجَ البحرُ: بەمانا (ماجَ) دێ ٥ المَوْجُ: شەپۆل ٥ شەپۆلی دەریا ٥ المَوجة: شەپۆلێك ٥ (موجة البرد) سەرمای زۆر ٥ المِمْواجُ: (کیموغراف) ئامێرێکە بۆ تۆمارکردنی جمو جوڵی هەناو و ڕیخۆڵەو ئەو شتانە ٥ الماذ: ڕەوشت جوان ٥ قسەخۆش، دەروونپاك ٥ الماذيُّ: هەنگوینی چاك ٥ چەکێك هەمووی لەئاسن دروست کرابێ ٥ وەکوو شمشێرو زرێو کڵاو خوزە.٥ الماذِيَةُ: زرێی نەرمو سوك ٥ شەراب.

مارَ الشَّيْءُ موراً: شتەکە کەوتە جمو جوڵو پاڵەپەستۆ.

مارَ السائلُ على وجه الأرض: شلەمەنیەکە بەسەر زەوی دا کەوتە جمو جوڵو هاتو چۆ.

مارَ البحرُ: دەریا کەوتە جمو جوڵو جۆشو خرۆش.

مار فلان: فلانکەس کەوتە هاتوچۆو پەلەپەل.

مار الترابُ: گڵو خۆڵەکە بوو بەتەپو تۆزو کەوتە حەوا.

مارَ السِنانُ في المطعون: سەرە ڕمبو سەرە شمشێرەکان لەجەستەی برینداره‌کەدا جێگۆڕکێیان کرد ٥ مارَت الريحُ الترابَ: ڕەشەباکە گڵەکەی کردە تەپوتۆزو خستیە حەوا ٥ أمارت الريحُ الترابَ: ڕەشەباکە گڵەکەی بەرزکردەوە بۆ حەوا ٥ أمارَ الدمَ: خوێنی ڕەوانکرد ٥ امار الدُهنَ على رأسِه: ڕۆنی لەسەر هەڵسو ٥ أمار السِنَانَ في المطعون: سەرەنێزەو سەرە ڕمبەکان لە جەستەی بریندارەکەدا جێگۆڕکێیان کرد ٥ أمار الصوف أو الوبرَ: خورییەکە یان کوڵکەکەی ڕنیەوە ٥ هەڵی کەند ٥ تَمَوَّرَ الشَّيْءُ: شتەکە کەوتە جمو جوڵو هەڵبەزو دابەز ٥ تَمَوَّرَ الرجلُ: پیاوەکە بەپەلە هاتو چوو ٥ تَمَوَّرَ الوبَرُ ونحوه عَنْ الدابة: کوڵکەکە بەری داو کەوتە خوار ٥ المَورُ: تێکرو تێکوشیوی و شڵەژان ٥ شەپۆلی ئاو ٥ شتی نەرمو نیان ٥ ڕێگای خۆشکراو و تەختکراو ٥ المُورُ: تەپو تۆزی هەڵچو بەحەوادا ٥ المُوَارَةُ:

(ريح مَوّارَة): رەشەبایەکی تەپو تۆز هەڵکەرە ◊ المَوْزُ: گیایەکی زەبەلاحو گەورەیە لەولاتی گەرمەسێردا دەروێندرێ ◊ المَوّازُ: مۆز فرۆش ◊ الماسُ: بڕوانە مادەی (الألماس) ◊ المُوسى: گوێزان تەراش ◊ ئامێرێکە موی پێ دەتاشرێ ◊ الموسيقى: وشەیەکی یۆنانیە بەهەموو لێزانیو کارامایی لەبواری زەنینی مۆسیقادا دەگوترێ ◊ المُوسِيقِيُّ: مۆسیقار ئەو کەسەی لەپێڕی مۆسیقاژەنانە ◊ الموسيقار: کەسێک پیشەی ژەنینی مۆسیقا بێ.

ماشَ كَرْمَهُ موشاً: جارێکی تر دوای هەڵپاچینو بڕینی پڕژی مێوەکان پێیان داچوەوە هەندێ تولەی ترێ لێ بڕین ◊ الماشُ: کاڵای کەم نرخ و بێ کەڵکی ناوماڵ ◊ جۆرە ڕوەکێکە لەڕوەکی (القرنية) دەنکێکی سەوزی خڕی بچوکی هەیە لەولاتی شامو هیندوستان دەروێ.

ماصَ الثوبَ: قوماشەکەی بەهێواشی شُشت.

مــاصَ فــاهُ أو أســنانه بالســواك: دەمو ددانــەکانی بەسیواك شُشت.

ماصَ الشَّيْئَ: شتەکەی بەدست شێلا ◊ مَوْصَ ثيابه: کراسەکەی شتو پاکی کردەوە ◊ المُواصَةُ: غەسالەی جل شتن.

ماقَ الرجلُ: پیاوەکە گێلو ئەحمەق بوو ◊ تَماوَقَ: گێلایەتی کرد ◊ المائِقُ: گێل ◊ گرینۆك ◊ خۆنەگرو ورەنزم ◊ المُوقُ: ئەحمەقیو گێلو نەفام ◊ گلێنەی چاو ◊ مێروی باڵدار ◊ المُوقانُ: خوفێکی ئەستوورە لەسەر خوف لەپێ دەکرێ.

مالَ مَوْلاً و مُؤولاً: ماڵو سامانی زۆر بوو.

مالَ فلاناً: ماڵو سامانی پێدا.

مَوَّلــهُ: پێویستیاتی بۆ دابین کرد ◊ تَمَوَّلَ: ماڵی گەشەی کرد، دەوڵەمەند بوو ◊ تَمَوَّلَ مالاً: ماڵو سامانی پەزمەندە کرد ◊ المالُ: هەرشتێك بکرێتە ماڵو سامان بەماڵ حسێب بکرێ جا کاڵای بازرگانی یان زەوی و زارە یان پارەو شتی وا یان ئاژەڵو کانو کانزابێ ◊ المُمَوِّلُ: کەسێك ماڵ خەرج بکا لەکارێك دا ◊ باجو گومرك دەر ◊ المَيِّلُ: کەسێك خاوەنی ماڵو سامانی زۆر بێ ◊ المَيِّلَةُ: مێینەی خاوەن ماڵ ◊ المَوْماءُ: دەشتی کاکی بەکاکی ◊ پانو پۆڕ ◊ المَوْماةُ: بەمانا (المَوْماءُ) دێ ◊ الموميــاء: جەستەی مۆمیا کراو لەگۆڕە کۆنەکانی وڵاتی میصرو شوێنی تردا ◊ مانَهُ موناً: بژێوی ئەوی خستە سەرشانی خۆی ◊ دەگوترێ: (مان الرجلُ أهْلَـهُ) پیاوەکە بژێوی بۆ ماڵو منداڵی خۆی دابین کرد ◊ بژێوی زۆری پەزمەندە کرد ◊ التموين: یاسایەکە دەوڵەت دایدەنێ بۆ دابینکردنی بژێو بۆ هاوڵاتیانی لەبڕی کاتو زوروفی تایبەتیدا ◊ المؤونة: بژێو ◊ ئەو بژێوەی پەزمەندە دەکرێ ◊

ماهت البئرُ: بیرەکە ئاوەکەی دەرکەوت.

ماهت السفينة: کەشتیەکە ئاوی تێچو.

ماهَ فلاناً مَوْهاً: ئاوی دا بەفلان بیخواتەوە.

مــاهَ الشَّيْئَ بالشيئ: شتەکەی تێکەڵاو بەیەك کردن.

مــاه فلان في كلامــه: فلانکەس قسەی تێکەڵو پێکەڵ کردن ◊ أماهت الأرضُ: زەوییەکە ئاوی زۆر بوو ◊ أماهَ الشَّيْئَ بالشيئ: شتەکەی تێکەڵ بەشتەکەی تر کرد ◊ أمــاهَ فلانــاً: ئاوی دا بەفلانکەس ◊ أمــاهَ الحَــوْضَ ونحــوه: ئاوی لەحەوزەکەدا کۆکردەوە ◊ مَوَّهَ الموضعُ: شوێنەکە ئاوی تێدا پەیدا بوو ◊ مَوَّهَ السماءُ: ئاسمان ئاوی زۆری باراند ◊ مَوَّهَ الشَّيْئَ: شتەکەی بەزێڕو زیو ڕوکەش کرد ◊ مَوَّهَ الحَقَ: حەقی تێکەڵاوی بەتاڵ

کرد ◊ دەگوترێ: (مَوَّهَ الحدیثَ) قسەکەی ڕازاندەوە حەق و بەتاڵی تێکەڵاو بەیەك کرد ◊ **مَوَّهَ عَلَیْهِ الخَبَرَ**: هەواڵەکەی لێ چەواشە کرد ◊ پێچەوانەی پرسیارەکە وەڵامی دایەوە ◊ **تَمَوَّهَ**: بۆ موتاوەعەی (مَوَّهَ) دێ ◊ **تَمَوَّهَ الثَمَرُ**: میوەکە ئاوی تێ چزاو گەیی و کاتی چنینی هات ◊ **الماءُ**: ئاو ◊ شلەمەنیەکی گرنگە بۆ ژیان و بەبێ ئەو ژیان نابێ کۆڵەکەی ژیانە لەسەر زەوی لەبەیەك گەیشتنی هایدرۆجین و ئۆکسجین پەیدا دەبێ ◊ ئاو بۆ خۆی بێ ڕەنگ و بێ بۆن و بێ تامە ◊ ئاو چەند جۆرێکی هەیە: (ئاوی شیرین، ئاوی سوێر، ئاوی کانزایی، ئاوی موقەتەر، ئاوی گوڵ کەبەهۆی ئامێرێکەوە بەناوەچۆڕی هەڵمی لەگوڵە تەڕەکان ئاو دەردەهێندرێ) ◊ دەشگوترێ: (ما احسن ماء وجهه) ڕەونەق و گەشەی ڕوخساری چەند جوانە ◊ (ذهبَ ماء شبابه) گەشەو نیشاتی سەردەمی گەنجی بەسەرچوو ◊ **الماهُ**: بەمانا (الماءُ) دێ ◊ دەشگوترێ: (رجل ماهُ الفؤاد) پیاوێکە ترسنۆك و ورەنزمە ◊ **الماهیة**: (ماهیة الشَیْئِ) کرۆکی شت و حەقیقەتی شت ◊ مانگانە، موچەی مانگانە ◊ **الماوِیّة**: ئاوێنە ◊ مانگای سپی ڕەنگ ◊ **المُمَوَّهُ**: ڕوکەشکراو بەزێڕ یان بەزیو ◊ شتی ڕوکەشکراو بە بەتاڵ ◊ جوانکراو و ڕازێندراوە ◊ چاو کەپارچە پێستێکی تێدابێ و نەهێڵێ ببینێ ◊ **المُوهَةُ**: ڕەونەق و گەشەی دەم و چاو ◊ دەگوترێ: (کلام عَلَیْهِ موهةٌ) قسەیەکی ڕازێندراوەو جوانکراوە ◊ **المَیْهَةُ**: (بئر مَیِّهَةٌ) بیرێکە ئاوی زۆرە ◊ **ماثت الأرضُ مَیْثاً**: زەوییەکە نەرم و تەخت بوو.

ماثَ الشَیْئَ: شتەکەی تواندەوە.

مَیَّثَ الشَیْئَ: بەمانا (ماثَهُ) دێ ◊ **مَیَّثَ فلاناً**: فلانکەسی زەلیل و ژێردەستە کرد ◊ **مَیَّثَ الدهْرُ فلاناً**: ڕۆژگار فلانکەسی قاڵ کرد ◊ **تَمَیَّثَ فلان**: فلانکەس زەلیل و لەش شێواو بوو ◊ **تَمَیَّثت الأرضُ**: زەوییەکە ئاودراو نەرم بوو و فێنك بوو ◊ **المَیْثاءُ**: (أرض میثاء) زەوییەکی نەرم و تەخت و خۆشکراوە ◊ تەپۆڵکەی باش و بەپیت ◊ **المَیِّثُ**: نەرم ◊ (رجلٌ مَیِّثُ القلب) پیاوێکی دڵنەرمە.

ماحَ في مِشیته: لەڕۆیشتن دا لارو لەنجەی کردو خۆی بادا.

ماحَ مَیْحاً: چووە خوار بۆ بنکی بیرەکە بۆئەوەی دۆڵچەکەی پڕبکا لەئاو چونکە ئاوی کەمی تێدا بوو ◊ ئاوی دەرهێنا، ئاوی بۆ هاوەڵەکانی هەڵێنجا ◊ **ماحَت الریحُ الشجرةَ**: ڕەشەباکە درەختەکەی ڕاژاند.

ماحَ فلاناً مَیْحاً: بەخششی دا بەفلانکەس ◊ **إمتاحَ**: ئاوی هەڵێنجا ◊ **إمْتاحَ فلاناً**: هاتە لای فلانکەس داوای بەخششی لێ دەکا ◊ **إمتاحت الشمسُ أو العملُ فلاناً**: خۆر یان ئیشکردن و ماندوبوون عەرەقی لەجەستەی فلانکەس دەرهێنا ◊ **تَمایَحَ الغُصْنُ**: لقەدرەختەکە ڕەشەبا هەژاندی.

تَمایَحَ الماشي: ڕۆیشتووەکە لەڕۆیشتنی دا لارو لەنجەی کرد ◊ **تَمایَحَ السکرانُ**: سەرخۆشەکە لارەلاری بوو خوارو خێچ ڕۆیی ◊ **تَمَیَّحَ**: بەمانا (تَمایَح) دێ ◊ **إسْتماحَهُ**: داوای لێ کرد کە بەخششی بداتێ یان تکای بۆ بکا ◊ **الماحُ**: زەردێنەی هێلکە ◊ سپێنەی هێلکە توێکڵی هێلکە ◊ **المَیْحُ**: ڕۆیشتنی مراوییانە.

مادَ الشَیْئُ: شتەکە کەوتە جەم و جوڵ و پەلەکوتە.

مادَ الغُصْنُ: لقەدرەختەکە هەژا ◊ ڕاژا.

مادَ فلان: فلانكەس سوڕی داو لارو لەنجەی کرد ٥ توشی سەر سوڕان‌و سەر لێ تێکچون بوو بەهۆی سەرخۆشی یان ڕۆیشتن بەناو دەریادا ٥ **مادت بـه الأرض**: زەوی لەبەرچاوی خولایەوەو وای دی کەزەوی کەوتۆتە شلەژان‌و هەڵخولان.

مادَ السَّرابُ: تراویلکەکە شەپۆلی داو لەبەرچاو کەوتە جونبوش ٥ **أمـادَهُ**: بەخششی پێدا ٥ **إمتادَهُ**: داوای لێ کرد بەخششی پێ بدا ٥ **المائدَة**: سفرەی نانخواردن، مێزی نانخواردن ٥ **المُمْتادُ**: داواکاری بەخشش ٥ داوالێکراو بۆ بەخشش.

مَيْدَ: دەگوترێ: (فعلته مَيْدَ ذلك) ئەوەم لەبەر ئەوە کرد ٥ وشەی (مَيْدَ) لۆغەتێکە لە (بَيْدَ) ٥ پێغەمبەر (د.خ) دەفەرموێ: (أنا أفصح العرب مَيْدَ اني من قريش) ٥ **مَيْدى**: بەمانا بەرامبەر دێ ٥ دەگوترێ: (داری بمَيْدى داره) خانوەکەم بەرامبەر خانوەکەیەتی ٥ **مَيْداءُ الشَّيْئِ**: ئەوپەڕی شت‌و ئەندازەی شتەکە ٥ **ميداء الطريق**: ناوەڕاستی ڕێگا ٥ دەشگوترێ: (بنوا بيوتهم على ميداء واحد) خانوەکانیان بەرامبەر بەیەك بنیات ناون ٥ هەروا وشەی (ميداء) ناوە بۆ گۆڕەپانی شەڕو گۆڕەپانی یاری تۆپێن ٥ **المِيدان**: لۆغەتێکە لە (المَيْدان) ٥ **المَيْدَةُ**: لۆغەتێکە لە (المائدة) ٥ **المِيدَةُ**: چینێکە لەشیشی موسەلەح بۆ هەڵاشی خانو.

مارَ أهْلَهُ ميراً: پێداویستی ژیانی بۆ ماڵ‌و منداڵی خۆی دابین کرد.

مارَ الدواء: دەرمانەکەی تواندەوە ٥ دەشگوترێ: (أمار الزعفران) ئاوی کردە ناو زەعفەرانەکەوەو چەشتی ٥ **أمـارَ أوداجَـه**: سروچکی هەڵبڕی، قۆرتەمەی بڕی ٥ **امتـار لأهلـه أو لنفسـه**: پێداویستی ژیانی بۆ ماڵ‌و منداڵی یان بۆ خۆی دەستەبەر کرد ٥ **المِيرَةُ**: تێشو کە کۆدەکرێتەوە بۆ سەفەر ٥ **المَيّارُ**: ئەو کەسەی تێشو کۆدەکاتەوە.

مازَ الشَّيْئَ ميزاً: شتەکەی جیاکردەوە ٥ (ماز الشَّيْئَ عنه) شتەکەی لێ دوورخستەوە ٥ دەگوترێ: (ماز الأذى عَنْ الطريق) کۆسپ‌و ئەزیەتی لەسەر ڕێگا دوورخستەوە.

مـازَ فلانـاً عَلَيْـهِ: فلانکەسی بەسەر ئەودا پاساودایەوە ٥ **أماز الشَّيْئَ**: بەمانا (مـازَهُ) دێ ٥ **مَيَّزَ الشَّيْئَ**: بەمانا (مازَهُ) دێ ٥ **إمتـازَ الشَّيْئُ**: شتەکە چاکی و ڕەسەنی بەسەر شتی تردا دەرکەوت ٥ شتەکە لەشتەکانی تر جیابۆوە ٥ **إنْمازَ الشَّيْئُ**: بەمانا (إمتاز) دێ ٥ **تمايَزَ القومُ**: خەڵکەکە گردبوونەوە، گەلەکۆمەکێیان کرد ٥ بڵاوەیان لێ کرد ٥ **تَمَيَّزَ الشَّيْئُ**: بەمانا (إمتاز) دێ ٥ دەگوترێ: (تَمَيَّزَ القوم) خەڵکەکە بەلایەك دا ڕۆیشتن، یان جیابوونەوە ٥ **تَمَيَّزَ من الغيظ**: خەریکە لەڕق هەڵساوی خۆی لێك ببێتەوە ٥ **إستماز الشَّيْئُ**: بەمانا (إمتاز) دێ ٥ دەگوترێ: (إستماز عَنْ الشَّيْئ) لەشتەکە دوورکەوتەوە ٥ (إستماز القوم) خەڵکەکە کۆمەڵێکیان لێ جیابوونەوەو یاخی بوون ٥ **التمييز**: لەزاراوەی نەحویەکان دا ئیسمێکە تەم‌و مژو ناڕاشکرایی لەشتێکی پێشەوەی لادەبا ٥ وەکوو دەڵێ: (لَبِسَ ثوبين حريراً) ٥ (ما أعدلـه حاكماً) ٥ **المَيْزُ**: بەرزبوونەوەو شکۆداریی ٥ **المِيزَةُ**: بەمانا (المَيْزُ) دێ.

ماسَ فلانٌ: فلانکەس لارو لەنجەی کردو خۆی بادا ٥ قسەی دڵداری‌و پڕوپوچی کردن ٥ **مَيَّسَ الثوبَ**: داوێنی بۆ کراسەکە دروست کرد ٥ **تَمَيَّسَ فلان**: فلانکەس لارو لەنجەی کردو خۆی

بادا ٥ المَيْسُ: درەختێكی گەورەیە بۆ جوانی دەروێندرێ بەرێكی ڕەشی بچوكی شیرینی هەیە باڵندە دەیخواو زۆری حەز لێیە، لەتوێكڵو ڕەگەكانی دا مادەیەكی صمغی هەیە، دارەكەی ڕەقو سەختە، بۆ كەرەسەی دارتاشی لەبارە ٥ هەروا ناوە بۆ نیری جوتكردن بەحەیوان كەدەخرێتە سەر ملی دوو ڕەشەوڵاخو مژانو هەوجاری پێوە قایم دەكرێو ڕادەكێشرێ ٥ المَيْسانُ: لارو لەنجەكەرو خۆبادەر لەڕۆیشتن دا هەموو ئەستێرەیەكی درەوشاوە ٥ المَيّاسُ: بۆ زێدەڕۆیی لەمانای (ماس) دێ ٥ هەروا ناوە بۆ شێر چونكە ئەو لەڕۆیشتن دا خۆی بادەداو فیز دەكا ٥ المَيْسُونُ من الغلمان: گەنجی قەدو بالآجوانو ڕوخسار گەشاوە.

ماشَ الشَّيْءَ بالشيءِ: شتەكەی تێكەڵ بەشتەكە كرد.

ماط مَيْطاً: دووركەوتەوە، گۆشەگیر بوو.

ماط بە: بردی دوری خستەوە، وەلای نا.

ماط عنە: لێی دووركەوتەوە.

ماط عَلَيْهِ في حكمە: لەبڕیارەكەی دا ستەمی كرد.

ماط الشَّيْءَ: شتەكەی دوورخستەوە.

ماط الأذی: شتی زیانبەخشو كۆسپو تەگەرەی دوورخستەوە ٥ لەسەر ڕێگا ڕایماڵی.

ماط فلاناً: فلانكەسی دەركرد پاڵی پێونا ٥ أماطَهُ: دووری خستەوە، لای دا، ڕایماڵی ٥ أماط الأذی: شتی زیانبەخشی دوورخستەوە ٥ تمایط القوم: خەڵكەكە نێوانیان تێك چوو ٥ المِیاط: دەركردنو لێ توڕەبوونو پاڵ پێونان ٥ مەیل كردن ٥ تێكرو تێكوشیو ٥ المَیّاطُ: یاریكەری بێ بەرنامەو دەستكەوت.

ماع الجسمُ مَیْعاً: جەستەكە، قەبارەكە توایەوە ڕەوان بوو ٥ بوخاری ناوی هەڵمژی لەهەواداو توایەوە.

ماعَ المِلْحُ: خوێیەكە توایەوە.

ماع السائلُ: شلەمەنیەكە بەسەر ڕوی زەوی دا جاریی بوو بەهێواشی بلاّو بۆوە.

ماع السَّرابُ: تراویلكەكە لەسەر زەوی لەپێش چاو واهاتە دیتن شەپۆل بهاوێ.

ماعَ الرجلُ: پیاوەكە ئەحمەقو ناكەس بەچەبوو ٥ أماعَ الجسمَ: قەبارەكەی تواندەوەو كردیە سائیلو ڕشتی، ڕۆیاندی، بلاوی كردەوە ٥ إمّاعَ السَّمْنُ: ڕۆنەكە توایەوە ٥ الإماعَة: گۆڕینی شتی ڕەقە بۆ شتی ڕون یان غاز ٥ المائِعَة: ناوە بۆ عەترێكی زۆر بۆنخۆش ٥ صمغێكە لەدرەخت دەردێ ٥ جەمو جوڵی شتی ڕون كە دەكرێتە ناو قاڵبەوە ٥ میعة الشَّيْء: سەرەتای شت ٥ میعة الشباب: سەرەتای گەنجی ٥ هەروا (میعة السكر) ناوە بۆ سەرەتای سەرخۆشی.

مالَ میلاً ومیلاناً: خوار بوو، لەشێوەی ڕاستی خۆی دەرچوو ٥ مالت الشمسُ: خۆر لەناوەڕاستی ئاسمان لای دا تێپەڕی.

مالَ القوامُ: بالآكە باریك بوو، ڕاگرەكەی باریك بوو.

مال عنە: لێی لادا ٥ دەگوترێ: (مال عَنْ الطریق) لەڕێگا لای دا ٥ لەحەقو ڕاستی لای دا ٥ مالَ إلیە: خۆشی ویست ٥ پاڵی بەو دا، لایەنگیری ئەوی كرد.

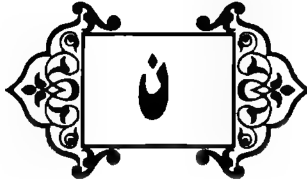
مال عَلَيْهِ: ستەمی لێ كرد ٥ زۆری بەلاو كارەسات بە سەردادا.

مَيِلَ الشَّيْئُ: شتەکە بەسروشت خوار بوو ٥ **أَمالَ قارئي القرآن**: قورئان خوێنەکە یاسای ئیمالەی لەخوێندنەکەی دا پەیرەو کرد ٥ **أَمالَ الشَّيْءَ**: شتەکەی خوار کرد ٥ **أَمالَ بالفرس يَدَهُ**: هەوساری ئەسپەکەی شل کرد بۆ ئەوەی دەست کراوە بێ ٥ **مَيَّلَ الشَّيْءَ**: شتەکەی خوار کرد ٥ **مَيَّلَ بين الأمرين**: لەنێوان دووشتەکە ڕاڕا بوو ٥ **تمايل في مشيته**: لەڕۆیشتن دا لارو لەنجەی کرد ٥ **تمايَلَ الجُلّ عَنْ الفرس**: زینەکە لەسەر پشتی ئەسپەکە خوار بوو ٥ **تَمَيَّلَ في مشيته**: لەڕۆیشتن دا لارەلاری بوو ٥ دەگوترێ: (فلان يُتَمَيَّلُ في ظلاله ويُتَفَيّا) فلانکەس خاوەن قوناغو سفرەو خوانە لەژێر سێبەری ماڵەکەی دا ئاتاجو هەژار دەحەسێنەوەو تێر دەخۆن ٥ **إسْتمالَ**: مەیلی کرد ٥ دەگوترێ: (مَيَّلَهُ فاستمال) خواری کردو ئەویش خواربوو ٥ **إستمالَ فلاناً وبقلبه**: فلانکەسی بۆلای خۆی کێش کرد دڵی بۆلای خۆی هێنایەوە ٥ **الإمالَة**: گوتنی پیتی ئەلفە لەنێوان واوو یادا ٥ یان گوتنی فەتحەیە لەشێوەی ژێر ٥ **المِيْلُ**: میل: کەڵەکە بەرد یان دیوارێکی باریکە لەسەر ڕێگا دروست دەکرێ بۆ شارەزایی کردنی ڕێبواران ٥ هەروا ناوە بۆ پێوەرێکی زەویوڕێگا ئەندازەکەی چوار هەزار زیراعە ٥ میل دوو جۆری هەیە وشکانیو دەریایی ٥ ئەندازەی میلی وشکانی یەکسانە بە ١٦٠٩ مەتر ٥ ئەندازەی میلی دەریایی یەکسانە بە ١٨٥٢ مەتر ٥ هەروا وشەی (میل) ناوە بۆ کلچێوك کە چاوی پێ دەرێژرێ ٥ هەروا ناوە بۆ ئامێرێك پزیشك قوڵایی برینی پێ مەزندە دەکا ٥ **المَيْلاءُ**: (شجرة مَيْلاء) درەختی لقو پۆپ زۆر.

مانَ فلان مَيْناً: فلانکەس درۆی کرد ٥ **تماين القومُ**: خەڵکەکە درۆیان بۆیەکتر کرد ٥ **المَيْنُ**: درۆ ٥ **المِيناءُ**: بڕوانە مادەی (ونی) ٥ **المِينى**: بڕوانە مادەی (ونی) ٥ **ماهت البئرُ مَيهاً**: بیرەکە ئاوی زۆر بوو.

ماهَ فلاناً: فلانکەسی تێراو کرد.

ماهَ السيف بالذهب ونحوه: شمشێرەکەی بەئاڵتونو شتی وا روکەش کرد ٥ **مَيَّهَ السَّيْفَ**: شمشێرەکەی لەبەر خۆر دانا بۆئەوەی ئاوی بڕوا.

النون: پیتی بیستو پێنجەمە لە پیتەکانی هیجا ٥ شوێنی هاتنەدەرەوەی سەری زوبان، بنکی ددانی پێشینەی لای سەرەوەن.

ئەم پیتە چوار جۆرە:

١- نون التوكيد
٢- نون الإناث
٣- نون الوقاية
٤- النون الزائدة.

نَأتَ نَأتاً ونئيتاً: ناڵاندی ٥ لەسەرە خۆ کارەکەی کرد.

نَأثَ عنه نَأثاً: لێی دوورکەوتەوە ٥ تەمبەڵی نواند ٥ **أنأثَهُ**: دووری خستەوە.

نَأجَ البومُ: کوندە بووەکە گماندی قڕاندی ٥ **نَأجَت الريحُ**: بایەکە بەتوندیی هەڵبوو هاشەو وژەی زۆری بەرپاکرد.

نَأجَ الإنسان: ئادەمیزادەکە بەخوشوعو حەزینەوە کەوتە پاڕانەوە و لالانەوە.

نَأجَ في الأرض نؤوجاً: بەناو زەوی دا ڕۆیی.

نَـأجَ الخَبَـرُ: هەواڵەکە بەناو وڵات دا بلاو بۆوە ٥ **النّئيجُ**: دەگوترێ: (للريح نيج) بایەکە ڕۆیشتنی خێراو هاژەو وژەی هەیە ٥ **نَـأدتِ الأرضُ نَـأداً**: زەوی کەوتە جمەو جوڵو فشەڵ بوون ٥ **نَـأدت الداهِيـةُ فلانـاً**: بـەڵاو کارەساتەکە فلانکەسی گرتەوە زەبری خۆی پێگەیاند ٥ **النَّـؤودُ**: بـەلاو کارەسات ٥ **نأرت نـائرةٌ في النـاس نـأراً**: پشێویو چەواشـەکاری لـەناو خـەڵك دا پەیـدا بـوو ٥ **النُّؤورُ**: دوکەڵی پیو و بەزی برژاو ٥ **الناسوت**: سروشـتی ئـادەمیزادیی ٥ بەرامبەرەکـەی (اللاهوت)ە ٥ واتە سروشتی خودایی.

نَـأشَ الـشيْءَ نَأشـاً: بەتونـدیو لـەناکاو پـڕی بەشـتەکەدا کـرد ٥ شـتەکەی دوورخـستەوە ٥ دەشگوترێ: (نَـأشَ الأمْـرَ) کارەکەی دواخـست ٥ **إنْتَأَشَ الشيءَ**: شتەکە دواکەوتو دوورکەوتـەوە ٥ **إنْتَـأشَ الله فلانـاً**: خـودا فلانکەسـی دەرهێنـاو ڕزگاری کـرد ٥ **تَناءَشَ**: دواکەوت، دوورکەوتـەوە ٥ **تَنَـاءَشَ الـشيءَ**: لـەدوورەوە شـتەکەی گـرت کۆنترۆڵی کرد ٥ **النُّؤوش**: بەهێزو هەڵمەت.

نَأفَ نَأفاً: کۆششی کرد.

نَئِفَ الطعامَ نَأفاً: باشترینی ماڵەکەی خوارد.

نَئِفَ من الشراب: لەشەرابەکە تێراو بوو.

نَألَ: ڕۆیی ٥ سەری بەرەو حەوا هەڵبڕی.

نَألَ الفَرَسُ وغيره: ئەسپەکە لەڕۆیشتن دا خۆی بادا تەکەتەکی کرد ٥ **نأمتِ القَوْسُ** نئيماً: قەوسـەکە دەنگی لێ هات.

نَأمَ الرجلُ: پیاوەکە بەهێواشی ناڵاندی ٥ **النّأمَـةُ**: دەنگی قەوس ٥ دەنگی نزم هی هەرشتێك بێ ٥ ئـاوازی گـۆرانی ٥ **النّئيمُ**: بـەمانا (النّأمَـةُ) دێ ٥ **نَأنـأ في الـرأي نَأنـأةً**: ڕاو بۆچـونەکە تێکـەڵو پێکەڵ بوو هیچی بەسەر هیچەوە نـەبوو ٥ **نَأنـأَ عنه**: نەیگەیشتێو نەیتوانی بیگاتێ.

نَأى بجانبه: لوتبەرزی نواند، خۆی بەزل زانی.

نَأى النُّؤيَ: بـەدەوری خێمەکـەدا جۆگـەی ڕاکێشا بۆئـەوەی ئـاو سـەر چادرەکەی نەگـرێ ٥ **أنـأى**

الشَّيْئَ : شتەکەی دوورخستەوە ٥ أَنْأَى الخِباءَ: جۆگەی بەدەوری خێوەتەکەدا لێدا بۆئەوەی ئاوەڕۆی لێ دوور بخاتەوە ٥ إنْتَأَى نُؤياً: جۆگەلەی دەوری خێوەتی دروست کرد ٥ تَناءوا: دوورکەوتنەوە ٥ المُنْتَأَى: شوێنی دوور ٥ النُّؤيُ: جۆگایەکە بەدەوری خێمەدا لێ دەدرێ بۆئەوەی ئاوی لافاو نەچێتە ژێر خێمەکە ٥ النّايُ: ئامێرێکی مۆسیقایە ٥ بلوێرو شمشاڵ ٥ کەدەنگی حەزینی هەیە مەولانای ڕۆمی دەڵێ: (بشنو أز ني چون حيكايت ميكند وزجدايها شكايت ميكند)

نَبَأَ الشَّيْئُ: شتەکە بەرز بۆوە، دەرکەوت.

نَبَأَ من أرض الى أرض أخرى: لە وڵاتێکەوە چوو بۆ وڵاتێکی تر.

نَبَـأَ على القوم: هاتە سەر خەڵکەکەو هێرشی کردنە سەر.

نَبَأَ نَبْأً: بەهێواشی دەنگی لێ هات.

نَبَأَ الرجلُ نَبْأً: پیاوەکە هەواڵی پێ بوو خەبەری لێ دا ٥ أنْبَأَ الخَبَرَ: هەواڵی دا ٥ نابأه مُنابأةً: هەریەك لەو دووانە هەواڵیان بەیەکتری دا ٥ نابَأَ القومَ: وازی لە خەڵکەکە هێناو لێیان دوورکەوتەوە ٥ نَبَّأهُ الخبرَ وبالخبر: هەواڵی پێدا ٥ نَبَّأتُ زيداً عمراً خارجاً: هەواڵم بەزەید دا کە عەمر چووەتە دەر ٥ تَنَبَّأَ: لافی پێغەمبەرێتی لێ دا ٥ تَنَبَّأَ بالأمر: پێشبینی بەرەوداوی کارەکەی کرد ٥ إسْتَنْبَأَ الرجلَ: داوای هەواڵی لە پیاوەکە کرد ٥ إسْتَنْبَأَ النَبَأَ: لە هەواڵەکەی کۆڵیەوە ٥ النَّبْأةُ: دەنگ کە زۆر گەورە نەبێ ٥ سمعت نَبْأةً: گوێم لە دەنگێك بوو ٥ هەروا ناوە بۆ تەپۆڵکەو بەرزایی کێو ٥ النُّبُوءةُ: پێغەمبەرێتی: پلەو پایەیەکە خودا دەیبەخشێ بەهەندێك لە بەندە هەڵبژاردەکانی خۆی، نیگایان بۆ دەنێرێو دەیانکاتە پەیامبەری خۆی بۆ سەر بەندەکانی ٥ هەندێك جار پەیامەکە هەر بۆ پێغەمبەرەکان خۆیانەو بەس ٥ هەوڵدان لە شتو مەزەندەکردنی پەیدابوونی ٥ النَّبِيءُ: پێغەمبەر ٥ پەیام هێنەر لە خوداوە، پەیام بۆ نێردراو ٥ شوێنی بەرزو تەپۆڵکەی پانەوەبوو بەزەوی دا.

نَبَّ التَّيْسُ: نێرەیە کە مرقاندی، باڕاندی ٥ نَبَّبَ النباتُ: ڕووەکەکە پەلو قەدو لاسکی کلۆری هەبوو. ٥ تَنَبَّبَ الماءُ: ئاوەکە بەناو بۆری دا ڕۆیی، چووە ناو بۆرییەوە ٥ الأنبُوبُ و الأُنْبُوبَةُ: نێوان دوو گرێ لە لاسکو پەلی ڕووەك دا ٥ لە قەفەزاژدا ٥ هەرشتێك لولو ناوبۆش بێ وەکوو قەفەزاژو بۆری ناو و بۆری پلاستیكو شتی وا ٥ أنابيب الرئة: بۆری هەناسە.

نَبَتَ الزَرْعُ نَبْتاً ونباتاً: ڕووەکەکە ڕواو دەرکەوتو لەزەوی بەرز بۆوە ٥ نَبَتَت الأرضُ: زەوییەکە ڕووەکی لێ پەیدا بوو ٥ نَبَتَت ثدی الجارية: مەمکی کچۆڵەکە بناغەیان داناو قیت بوون ٥ أنبَتَت الأرضُ: زەوی ڕووەکی دەرهێنا ٥ أنْبَتَ اللهُ البَقْلَ: خودا ڕووەکی ڕواند، لەزەوی ڕووەکی دەرهێنا ٥ نَبَّتَ الزرعُ: کشتو کاڵەکە بۆ یەکەم جار لەزەوی سەری دەرهێنا ٥ نَبَّتَ الشجرَ: درەختەکەی ڕواند، چەقاندی ٥ نَبَّتَ الصَّبِيَّ: منداڵەکەی باش پەروەردە کردو سەرپەرشتیاریی بوو ٥ تَنَبَّتَ الشَّيْئُ: بەمانا (نَبَتَ) دێ ٥ المَنْبِتُ: شوێنی ڕوانی ڕووەكو درەخت ٥ بنەماو نەصڵ ٥ النابتة: کوڕو کچ کە لەتەمەنی منداڵی تێپەڕنو هێشتا باش قاڵ نەبووبن ٥ النَّباتُ: ڕووەك کە ڕەگو ڕیشاڵی هەبێو تەڕ بێ لەزەوی دابێو ئاو بدرێ یان

لەناو ئاودا بێ ٥ یان درەخت و ڕووەك بەگشتی ٥ **علم النبات**: زانیاری ڕووەکناسی و جۆنیەتی گەشەکردنی و جۆرەکانی ٥ **النَّبَاتِيُّ**: کەسێك خەریکی زانیاری ڕووەکناسی بێ ٥ **رجل نباتيٌّ**: پیاوێکە خواردنی ڕووەکە، بژێوی ڕووەکەو بەس ٥ **دهن النباتيُّ**: ڕۆنێکە ڕاستەوخۆ لە ڕووەك دەرهێنراوە ٥ **النَّبْتُ**: بەمانا (النَّبات) دێ ٥ **النِّبْتَةُ**: حاڵەت و وەزعی ڕووەك و جۆنیەتییەکانی ٥ **النَّبُوتُ**: لق و پۆپی درەخت ئەو لقانەی لەسەر قەدی درەخت سەر هەڵدەدەن ٥ بەگۆچان و عەصای درێژیش دەگوترێ ٥ **اليَنبوتُ**: چڵە درەختێکە لەپێڕی (القرنية) گەڵاکەی و گوڵەکەی دەبنە هۆکاری ڕشاندنەوە.

نَبَثَ عَنْ الأمر: لەکارەکەی کۆڵیەوە.

نَبَثَ الأرضَ: گڵی زەوییەکەی کێڵایەوەو هەڵیکۆڵی.

نَبَثَ الترابَ: گڵەکەی دەردا ٥ **إنْتَبَثَ الترابَ**: گڵەکەی لەبیرەکە یان لەچاڵەکە دەردا ٥ **تنابَثَ القومُ**: خەڵکەکە هەر یەکەیان دەیەویست نهێنی ئەوی تریان دەربخاو بڵاوی بکاتەوە ٥ **الأنبوثةُ**: یارییەکە منداڵ شتێك دەشارنەوە لەناو گڵداو دوایی دەست دەکەن بە گەڕان بەدوی دا هەرکەسێ بیدۆزێتەوە براوەیە.

النَّبِيثُ: دەگوترێ: (ما رَأيتُ بالأرض نبيثاً) لە زەوییەکەدا هیچ شوێن پێ و ئەسەرێکم نەبینی ٥ هەروا دەگوترێ: (فلان نبيث خبيث) فلانکەس شەڕانی و پیسە ٥ **النَّبِيثةُ**: گڵی بیرو ڕووبار ٥ نهێنی.

نَبَجَ نَبجاً: بەرز بۆوە ٥ دەگوترێ: (نَبَجَ الجُرحُ) برینەکە هاوسا ٥ (نَبَجَ العظمُ) ئێسقانەکە هاوسا.

نُبَحَ صوته نَبيجاً: دەنگی زۆر بەهێز بوو ٥ **نَبَحَ الكلبُ**: سەگەکە لوراندی.

نَبَحَ الكلبُ فلاناً وعليه: سەگەکە بەفلانکەس وەڕی بەسەریا لوراند ٥ **أنْبَحَ الكَلْبَ**: سەگەکەی هێنایە وەڕین و لوراندن ٥ **إسْتَنْبَحَ الكلبَ**: سەگەکەی هێنایە وەڕین و لوراندن ٥ **النُّباحُ**: وەڕین و لوراندنی سەگ ٥ **النَّبّاحُ**: بۆ موبالەغەو زێدەڕۆیی لەمانای (نَبَحَ) دێ ٥ دەگوترێ: (کلب نَبّاح) سەگێکە زۆر دەوەڕێ زۆر دەلورێنێ ٥ دەنگی زۆر گەورەیە.

نَبَخَ العَجين نبوخاً: هەویرەکە هەڵات و گورا فشەڵ بوو ٥ **النُّبْخَةُ**: بلۆق و زیبکە: کە پڕدەبن لەناو لەسەر ڕوخسارو پەیدا دەبن جا یا لەناکامی گەرمی یان کارکردن.

نَبَذَ نَبْذاً و نَبْذاناً: تەکەتەکی کرد، هەڵبەزو دابەزی کرد ٥ فرکە فرکی کرد لێی دا ٥ دەگوترێ: (نَبَذَ عِرقُهُ) ٥ (و نَبَذَ قلبُهُ) دڵی لێی دا.

نَبَذَ التَمْرُ: خورماکە بوو بە نەبیز، بووبە سرکە.

نَبَذَ الشَّيْءَ: شتەکەی فڕێ دا.

نَبَذَ الأمْرَ: ئیشەکەی ئیهمال کرد، پاشگوێی خست.

نَبَذَ العهدَ: وادەو پەیمانەکەی هەڵوەشاندەوە.

نَبَذَ التَمْرَ: خورماکەی کرد بەسرکە ٥ **نابَذَهُ الحَرْبَ**: بەئاشکرا شەڕی لەگەڵ دا دەست پێ کرد ٥ **نابَذَ فلاناً**: بەهۆی جیاوازی بیرو باوەڕەوە لە فلانکەس جیا بۆوە ٥ **نَبِّذَ التمرَ أو العنبَ**: سرکەی لەخورما یان لە ترێ دروست کرد ٥ **إنْتَبَذَ فلان**: فلانکەس لەلایەکەوە گۆشەگیر بوو ٥ **إنْتَبَذَ عَنْ القوم**: لەخەڵکەکە گۆشەگیر بوو ٥ **إنْتَبَذَ التَمْرَ**: خورماکەی کرد بە سرکە ٥ بەبیرە ٥ **إنْتَبَذَ ناحية**: گۆشەگیر بوو، تەرە بوو، دابڕا.

لەخەڵکەکە دوورکەوتەوە ٥ **تنابَذَ القومُ**: خەڵکەکە کەوتنە کێشەو ڕکەبەری لەگەڵ یەکتر، دژایەتی یەکتریان کرد ٥ **المِنْبَذَةُ**: سەرین، پالیف ٥ **المنبوذُ**: فڕێ دراو، فێز لێ کراو ٥ دەگوترێ: (إلتَقَطَ فلان مَنْبوذاً) فلانکەس فڕێدراوێکی هەڵگرتەوە ٥ **المنبوذون**: پیرێکن لە هیندوستان کۆمەڵگای هیندی بەچاوی سوك سەیریان دەکا، هەژارو ژێردەستەو چەوساوەن ٥ **النَّبّاذُ**: سرکە دروستکەر (بیرە دروستکەر) ٥ **النَّبْذُ**: شتی کەم ٥ دەگوترێ: (فِي رأسه نبذ من شيب) سەری کەمێك موی سپی تێکەوتوون ٥ **النَّبْذَةُ**: ناحیەو دەڤەر ٥ **النُّبْذَةُ**: پارچەیەك، نمونەیەك لەشت ٥ دەگوترێ: (نُبْذَة من كتاب) ٥ (نُبْذَة من رواية) ٥ **النَّبِيذُ**: فڕێدراو ٥ بیرە ٥ شەرابێك لەترێو خورما دروست بکرێو سەرخۆشکەر بێ.

نَبَرَ الشَّيْءَ: شتەکەی بەرز کردەوە ٥ دەگوترێ: (نَبَرَ فِي قرائته، أو غنائه) لە خوێندنەوەکەی دا یان لە گۆرانی وتنەکەی دا دەنگی بەرز کردەوە.

نَبَرَ الحرف: هەمزەی خستە سەر ئاخری وشەکە.

نَبَرَ القُرَادُ الدَّابةَ: گەنەکە وڵاخەکەی گەست ٥ **إنْتَبَرَ الشَّيْءُ**: شتەکە بەرز بۆوە ٥ **إنْتَبَرَ الجُرحُ**: برینەکە هاوسا ٥ **إنْتَبَرَ الخطيبُ**: وتارخوێن چووە سەر دوانگە ٥ **الأنبارُ**: عەنبار خانوێکە بازرگان کاڵای تێدا کۆدەکاتەوە، عەنبارێکە دانەوێڵەی تێدا هەڵدەگیرێ ٥ کۆمەڵە گەنم.

المِنْبَرُ: دوانگە ٥ شوێنی وتار خوێندنەوەی وتارخوێن ٥ **النَّبْرُ فِي النطق**: جیاکردنەوەو دەرخستنی بڕگەیەکی وشەیە لەکاتی وتنی دا ٥ **النَّبْرُ**: گەنە ٥ **النَّبْرَةُ**: بەرزایی لەهەر شتێك دا بێ هاوسان، ناوەڕاستی چاڵی دەرەوەی لێو ٥ پیتی هەمزە ٥ دەنگ بەرزکردنەوە لەکاتی وتنی وشەیەكو بە پشتیوانی پیتێك لە پیتەکانی ٥ بە گوێرەی گۆڕانی شوێنی دەنگ هەڵبڕینەکە لە وشەکەدا زاراوەکان لێك جیادەکرێنەوە ٥ **النِّبْراسُ**: چرا ٥ سەرە ڕمبی پان ٥ **نَبَزَهُ نَبْزاً**: ڕەخنەی لێ گرت ٥ (نَبَزَهُ بكذا) نازناوی ئەوەی لێ نا ٥ **نَبَّزَهُ**: بۆ زێدەڕۆیی لەمانای (نَبَزَهُ) دێ ٥ **تنابَزوا بالألقاب**: بە نازناوی ناشیرین یەکتریان لەکەدار کرد: حوسەکوێر، حەمە کەچەڵ، خولە شەل ٥ سەلیم جاش، جەلال گونەگا، عەلە ورگە، ڤالە دز ٥ **النَّبَزُ**: نازناوێك لەکەدار کردنی تێدا بێ ٥ **النُّبَزَةُ**: کەسێك زۆر نازناوی لەکەدار کردن بەخەڵك بڵێو هەمیشە لەهەوڵی ئەوەدا بێ ناو و ناتۆرەی ناشیرینیان بۆ بدۆزێتەوە.

النُّبْزَةُ: کەسێك نازناوی ناشیرین بۆ خەڵك دابنێ.

نَبَسَ نَبْساً ونُبْسةً: لەبەر خۆیەوە لێوی جوڵاندنو ورتە ورتی بوو ٥ بەزۆری بۆ نەفی بەکاردێ دەگوترێ: (ما نَبَسَ بنت شفة) ٥ **أنْبَسَ**: لەبەر بێ دەسەڵاتی بێدەنگ بوو ٥ **نَبَّسَ**: بەمانا (نَبَسَ) دێ ٥ **نَبَشَهُ نَبْشاً**: هەڵیکۆڵیو شی کردەوە بۆئەوەی بزانێ چی تێدایە دەری بێنێ.

نبش المستور: شاردراوەکەی دەرخست.

نبش الأسرار: نهێنیەکانی ئاشکرا کردن.

نبش الحديث و عَن الحديث: لە فەرموودەکەی کۆڵیەوە ٥ **إنْتَبَشَ الشَّيْءَ**: شتەکەی لە پەنا پاسارو ڤوژبنی خۆی هێنایە دەرەوە ٥ **الأنبوشُ**: ئەوەی هەڵدرابێتەوە، شەند کرابێتەوە ٥ درەختی چەقێندراوی هەڵکەندراو بە ڕەگو ڕیشەوە ٥ **أنابيش الكلأ**: ئەو لەوەڕو گژوگیایەی لەزەوی بەرزبۆتەوەو پەڵەپەڵەیە ٥ **النَّبّاش**:

گۆڕهەڵدەرەوە بۆ کفن دزین ◊ النَّبَّاشَةُ: پیشەی گۆڕهەڵدانەوەو کفن دزین.

نَبَصَ الغلام بالطائر والكلب وغوهما: کوڕەکە فیکەی بۆ باڵندەکە یان سەگەکە کرد بانگی کرد بێتەوە ◊ بگەڕێتەوە.

نَبَصَ بالكلمة: وشەکەی بەنقەنق دەربەڕاند، ڕەوان نەبوو.

نَبَضَ الشَّيْئُ: لە شوێنی خۆی جوڵا ◊ فرکە فرکی کرد، پەلەپەلی کرد.

نَبَضَ الماءُ: ئاوەکە بەرز بۆوە سەر ڕێژی کردو ڕەوان بوو ◊ أنبَضَهُ: خستیە جەمو جوڵ ◊ دەگوترێ: (أَنْبَضَ القوسَ وأنبضَ الوَتَر) کەوانەکە یان ژێیەکەی لەراندەوە ◊ أنبضته الحمى: لەرزوتا وەشەقە توڵەی هێنا ◊ نَبْضَهُ: بەمانا (أنبضه) دێ ◊ المَنْبِضُ: ئەو خشپەو خشەو ترپەو سیکەو زیکەو شتە کە دەبیسترێ لە شتی جوڵاو و هەستی پێ دەکرێ ◊ دەگوترێ: (جَسَّ الطبيبُ مَنْبضَهُ) ◊ المِنْبَضُ: کەوانی هەلاجە کە لۆکەی پێ شی دەکاتەوەو پاکی دەکاتەوەو خاشاکی لێ دوور دەخاتەوە ◊ النَّبْضُ: لێدانی شاڕەگە خوێنبەرەکانە بەهۆی وێکهاتنەوەی دڵو کرانەوەی، کە دەکرێتە نیشانە بۆ چۆنیەتی جەستە لەڕوی تەندروستیەوە ◊ دەگوترێ: (جَسَّ الطبيب نَبْضَهُ) ◊ **نَبَطَ الشَّيْئُ**: شتەکە دوای ونبوون و دیارنەمانی دەرکەوتەوە، هاتەوە بەرچاو ◊ دەگوترێ: (حَفَرَ الأرض حتى نبط الماء): زەوییەکەی هەڵکۆڵی تا ئاوەکەی دەرخستەوە ◊ (جَدَّ في التنقيب حتى نَبَطَ المَعْدِنُ): زەوی دۆزی کرد تا مەعدەن و کانەکە دەرکەوت.

نَبَطَ الشَّيْئَ نَبْطاً: شتەکەی دەرخست ◊ خستیە ڕوو.

نَبَطَ العِلْمَ والحِكْمَةَ: زانیاری و حیکمەتی دەرهێناو بەناو خەڵك دا بڵاوی کردەوە ◊ أَنْبَطَ الحافر: سمەکە چەقی (سمی وڵاخەکە ڕۆچوو) ◊ أنْبَطَ الشَّيْئَ: بەمانا (نَبَطَهُ) دێ ◊ أَنْبَطَ جواب السؤال: وەڵامی پرسیارەکەی دەرهێنا ◊ أنبَطَ حكم القضية: بڕیاری پێویستی دەربارەی ڕوداوەکە دەرهێناو ڕونی کردەوە ◊ تَنَبَّطَ: خۆی بەنەتەوەی (نەبەتی) شوبهاند ◊ خۆی پاڵ ئەوان دا ◊ تَنَبَّطَ الشَّيْئَ: شتەکەی دەرخست ◊ إنْتَبَطَ الكلام: قسەکەی دەرهێنا ◊ إسْتَنْبَطَ فلان: فڵانکەس بوو بە هۆزی (نەبەتی) ◊ إسْتَنْبَطَ الشَّيْئَ: بە کۆشش و ماندوو بوون شتەکەی دەرهێنا ◊ دەگوترێ: (إسْتَنْبَطَ الفقيه الحكم) شەرع زانەکە حوکمی ڕوداوەکەی دەرهێنا ◊ إسْتَنْبَطَ الجواب: لە شێوەی پرسیارەکە وەڵامەکەی دەرهێنا ◊ إسْتَنْبَطَ من فلان خبراً: هەواڵەکەی لەفڵان دەرهێنا بە ماندوبوونی زۆرو تێکۆشانی بێ وچان.◊ الأنْباطُ: گەلێکی سامی نژادن، حکومەت و فەرمانڕەواییەکیان هەبوو لە شیمالی نیوە دورگەی عەرەب و پایتەختەکەیان (سلع) بوو ئێستا ناوەکەی گۆڕاوەو ناویان ناوە (البتراء) ◊ هەروا ناوە بۆ کۆمەڵێك خەڵکی تێکەڵاو و هەمەجۆر: کە عەرەب نژاد نەبن ◊ النَّبَطُ: بەمانا (الأنباط) دێ ◊ ناوی بیر کە دەردەکەوێ یەکەمجار لەکاتی هەڵکەندنی دا ◊ دەشگوترێ: (فلان لايدرك نَبَطُهُ) فڵانکەس کەس لەناخی حاڵی نابێ و زانیاری و حیکمەتی هێندە زۆرە دەرك ناکرێ ◊ النُّبْطَةُ: ئاوی بیر کە یەکەمجار دەردەکەوێ.

نَبَعَ الماءُ من الأرض نَبْعاً: ئاوەکە لەزەوی هەڵقوڵا.

نَبَعَ العَرَقُ من البدن: ئارەق لە جەستە دەرچوو ٥ جۆرایە خوار ٥ **أنْبَعَ الماءَ ونحوه:** ئاوی هەڵقوڵاند (هەڵی هێنجا) ٥ **تَنَبَّعَ الماءُ ونحوه:** ئاوەکە کەم کەم هاتەدەر ٥ **المَنْبَعُ:** سەرچاوەی ئاو ٥ سەرچاوە و کان ٥ **النّابِعَةُ:** ڕێڕەوی عەرەق لە جەستەدا ٥ دەگوترێ: (نَضَحَت النوابعُ بالعرق) ٥ **النَّبْعُ:** درەختێکە لەبەرزایی کێو و کەژ دەڕوێ ٥ لە چیلکەکانی سەرەتیر دروست دەکرێن ٥ **النَّبيعُ:** بەمانا (النابعُ) دێ ٥ بەمانا (عەرەق) دێ ٥ **اليَنْبوعُ:** سەرچاوەی ئاو، کانیو کارێزی ئاو.

نَبَغَ المرأ في العلم: مرۆڤەکە لەبواری زانیاری دا سەرکەوتوو هەڵکەوتوو بوو.

نَبَغَ الشَّيْئُ من الشَّيْئِ: شتەکە لەشتەکەوە دەرکەوت ٥ **نَبَّغَ النخلَ:** تۆزی تۆوە نێرەکەی بە خورماکە کرد بۆ ئەوەی تەلقیح ببێو بەربگرێو هەڵی پێچێ ٥ **النّابِغُ والنّابِغَةُ:** هەڵکەوتو داهێنەر لەبواری زانیاریو فەن دا ٥ **النُّباغُ:** تەپو تۆزی شت ٥ دەگوترێ: (نباغ الدقيق) تەپو تۆزی ئارد ٥ (نباغ الطريق) تەپو تۆزی ڕێگا ٥ **النُّباغُ والنُّباغَةُ:** پێستی سەر و ئەوەی پەیوەندی بە بنکی قژی سەرەوە هەیە ٥ **النَّبْغُ:** بەمانا (النُّباغ) دێ ٥ **النَّبيغُ:** هەڵکەوتە، مرۆڤی ناوازەو نائاسایی ٥ **النَّبْقُ:** بەری درەختی سیدر ٥ درەختێکە لە پێری (السَّدرية) زۆر بەرز نابێتەوە، لقەکانی سپیو لوسن گوڵی بچکۆلەی هەیە، میوەکەی شیرینە و دەخورێ، لە وڵاتی میسرو ئەفریقیا دەڕوێ ٥ هەروا ناوە بۆ ئاردەلۆکەیەك لە مۆخی لقەدار خورما دێتە دەرو لە دروستکردنی نەبیزدا بەکاردێ.

نَبَكَ المكانُ نبوكاً: شوێنەکە بەرز بۆوە ٥ **النَّبْكَةُ:** زەوییەك بەرزو نزمی تێدابێ توركە تورکە بێ ٥ کۆمەڵە گلێك لای سەروی تیژ بێ ٥ **أنْبَكَ المكانُ:** بەمانا (نَبَكَ) دێ ٥ **أنْبَكَ القومُ:** خەڵکەکە کۆك بوون لەسەر شەڕکردن.

نَبَلَ النَّبْلَ نَبْلاً: سەرەتیری باشی دروستکردن.

نَبَلَ الهدفَ: تیری ئاراستەی نیشانەکە کرد، تیربارانی شتەکەی کرد.

نَبَلَ على فريقه في القتال: لە شەڕدا تیری دابەش کرد بەسەر تاقمەکەی دا.

نَبَلَ أقرانَه: لەتیر هاویشتن دا بەسەر بەرامبەرەکانی بەسەر هاوەڵەکانی دا زاڵ بوو.

نَبُلَ نُبْلاً ونَبالَةً: گەورەو شکۆدار بوو ٥ دەگوترێ: (أجاد غذاءها حتى نَبُلَ جِسْمُها) بژێوی چاکی پێدا باشی پەروەردە کرد هەتا جەستەی گەورە بوو تێکسمڕا ٥ جوانی پەروەردە کرد تا ڕەوشتی جوانی تێدا ڕواندن ٥ ڕەوشت بەرز دەرچوو.

نَبُلَ فلانٌ: فلانکەس خانەدانو وەجاغزادە دەرچوو ٥ خەڵکی مەدحی دەکاو خۆشیان دەوێ ٥ **أنْبَلَ فلانٌ:** فلانکەس مندالێکی عاقڵو ڕەوشت بەرزی بوو ٥ **أنْبَلَ فلاناً:** سەرەتیری دا بە فلانکەس ٥ **أنبلَ السهامَ:** سەرەتیرەکانی ئەستوور کردن ٥ **نابَلَهُ:** لەتیر ئەندازی دا یان لەوەجاغزادەیی دا پێشی ئەو کەوتو بەسەری دا زاڵ بوو ٥ **نَبَّلَهُ:** سەرەتیری دایە بۆئەوەی بیهاوێ ٥ **نَبَّلَ القوسَ:** تیری خستە ناو کەوانەکەوە ٥ **تَنابَلَ القومُ:** خەڵکەکە کێشەیان تێکەوت ئاخۆ کامەیان ڕەسەنترو خانەدان ترە لەم بارەوە کەوتنە مقۆمقۆ ٥ یان کێیان باشتر دەزانێ تیر دروست بکا ٥ **تَنَبَّلَ فلانٌ:** فلانکەس

گەورە بوو ٥ خۆی شوبهاند بە عاقڵمەندان ڕاپەسندان ٥ تیری لەگەڵ خۆی هەڵگرتن ٥ تَنَبَّلَ الشَّیْئَ: شتەکەی چاك ئەنجام دا ٥ شتە باشەکەی گرتەوە ٥ إِنْتَبَلَ النَّبْلَ: سەرە تیری ئامادە کردن ٥ إِنْتَبَلَ للأمر نَبْلَهُ: خۆی بۆ کارەکە ئامادە کرد ٥ ئامێری پێویستی بۆ کارەکە ڕەخساندن ٥ إِسْتَنْبَلَهُ: داوای تیری لە فلان کرد ٥ إِسْتَنْبَلَ الشَّیْئَ: لە شتەکە ئەوی باش و بەکەڵك بێ بردی ٥ النَّابِلُ: لێزان و کارامە لە دروستکردنی چەك دا ٥ تیر هاوێژ ٥ تیر فرۆش، خاوەن تیر ٥ دەشگوترێ: (إختلط الحابل بالنابل) شتەکان تێکەڵ و پێکەڵ بوون، نازاندرێ کێ ڕاوچی بەداوەوەو، کێ ڕاوچی بە تیرو کەوانە ٥ النَّبَالة: زیرەکی و وەجاغزادەیی و شەرەف و شکۆمەندیی ٥ النِّبَالة: تیرگەری، تیرسازی ٥ تیر دروستکەر ٥ النَّبَّالُ: وەستای تیر دروستکردن ٥ النَّبْلُ: تیر ٥ النُّبْلَةُ: بەردە وردە، شتی بچوك و ناوازە ٥ النَّبِیلُ: شەریف و ڕەسەن و وەجاغزادە.

نبه نباهةً: شەریف بوو ٥ مەشهور بوو.

نَبِهَ للأمر نَبَهاً: شتەکەی زانی عەقڵ و ڕای بۆ شتەکە چوو ناوبانگی پێ دەرکرد.

نَبُهَ نُباهةً: شەریف بوو ٥ ناوبانگی پیاوەتی و ڕەوشت بەرزی بڵاو بۆوە ٥ نَبَّهَ بإسمه: ئاماژەی بەناوەکەی کرد، ناوی هێنا ٥ أَنْبَهَهُ من النوم: لە خەو ڕاستی کردەوە ٥ هەڵیستاند ٥ نَبَّهَ فلاناً: فلانکەسی بەرز کردەوە ناو و ناوبانگی پیاوەتی بەناو خەڵك دا بڵاو کردەوە ٥ إِنْتَبَهَ للأمر: کارەکەی زانی تێی گەیشت ٥ إِنْتَبَهَ من النوم: بەخەبەر هات، لەخەو هەڵسا ٥ تَنَبَّهَ للأمر: لەکارەکە حاڵی بوو، بۆی ڕون بۆوە ٥ تَنَبَّهَ علی الشَّیْئِ: بەسەرشتەکە دا ئاگادار بوو ٥ إِسْتَنْبَهَ: عاقڵ و لێزان بوو ٥ لەخەو هەڵسا.

الْمُنَبِّه: ئاگادار کەرەوە، سەعات و مۆبایل کەجەرەس لێ بدەن دەخرێنە سەر کاتێکی دیاریکراو و مەبەست بۆ ئەوەی لەو کاتەدا جەرەس لێ بداو کابرا بەئاگا بێنن ٥ الْمَنْبَهَةُ: ئەوەی هەڵنەمر بێ بۆ زیرەکی و بەئاگایی و لێزەانی بۆ ناو و شۆرەت ٥ الْمَنْبُوه: دەگوترێ: (رجل منبوه الأسم) پیاوێکی ناسراوەو ناو و ناوبانگی جیهانی گرتۆتەوە ٥ النَّابِهُ: شەریف و ڕەسەن و وەجاغزادە ٥ خاوەن ناو و ناوبانگی پیاوەتی ٥ پێچەوانەی مانای (الخامِلُ)ە ٥ دەشگوترێ: (أمر نابه) کارێکی گەورەیە ٥ النَّبَاهَةُ: شەرەف و ڕێزداریی ٥ بەناوبانگ و ناسراو ٥ زیرەکی ٥ النَّبیه: بەمانا (النَّابه) دێ ٥ النَّبَهُ: شتێك بەبێ چاوەڕوانی و خواست هاتبێتە کایەوە ٥ دەگوترێ: (أمر نَبَهٌ) ٥ بەناوبانگ ٥ أنباه النحاة: نەحوزانە بەناوبانگەکان ٥ النُّبْهُ: زیرەکی ٥ لەخەو ڕابوون.

نبی الشَّیْئُ نُبُواً ونُبِیّاً: شتەکە نەچوە شوێنی گونجاوی خۆی ٥ کلمة نابیة: وشەیەکی نەگونجاوە بۆ ئەم ڕستەیەو لەم شوێنەدا.

نبا البصر عَنْ الشَّیْئِ: چاوەکە لێی لاداو نەیویست بیبینێ.

نبا السیفُ نَبْواً: شمشێرەکە نەی هەنگاوت.

نبا السَّهمُ عَنْ الغرض: تیرەکە سەری کرد ٥ نەی هەنگاوت، لای کرد.

نبا جَنْبُهُ عَنْ الفراش: تەنیشتی لەسەر نوێن و جێگای نووستنەکە ئارامگرنەبوو ٥ أنْبَی الشَّیْئَ: شتەکەی نەگونجاو کرد ٥ تَنَبَّی: لافی پێغەمبەرێتی لێ دا ٥ النُّبْوَةُ: ستەمی ڕۆژگار ٥

سورانی ڕۆژگار بە پێچەوانەی ویستو ئارەزوو ◊ **النُّبُوَّة**: بڕوانە مادەی (نَبَأ) ◊ **النَّبِيُّ**: پێغەمبەر.

نَتَأَ الشَّيْءُ: شتەکە هەڵتۆقیەوە، بەرزبووە ◊ **نَتَأَت الصَّخْرَةُ فِي الجَبَل**: دەرکە شاخەکە لە کێوەکەدا بەرز بۆوە ◊ **نَتَأَت القرحة**: برینەکە هاوسا ◊ **نَتَأَت الثَّدْيُ**: مەمکەکە خڕبوو ◊ **النُّتُوء**: دەرکەوتنو بەرزبوونەوە ◊ شتی ئاشکراو بەدەرەوە ◊ دەگوترێ: (جلسنا على نتوء في الجبل) ◊ **نَتَّت القِدْرُ ونحوها نَتّاً ونَتِيتاً**: مەنجەڵەکە کوڵی.

نَتَّ من المرض: بەهۆی نەخۆشییەوە ناڵاندی ◊ **النُّتَّةُ**: بەرداوی بچکۆلە، چاڵایی لەبەردو شاخ دا، کە ئاوی بارانی تێدا کۆبێتەوە.

نَتَجَ النَّاقَةَ نَتْجاً: وایکرد حوشترەکە بزێ.

نَتَجَ الشَّيْءَ: سەروکاری شتەکەی کرد تا بەرهەمی هێناو بەروبوومی پەیدا کرد ◊ **أَنْتَجَت النَّاقَةُ**: حوشترەکە کاتی ئەوەی هات بەروبوومی هەبێ ◊ **أَنْتَجَ الشَّيْءُ**: شتەکە بەروبوومی دەرکەوت ◊ **أَنْتَجَ فلان الشَّيْءَ**: فلانکەس سەروکاری شتەکەی کرد تا بەروبوومی پەیدا کرد ◊ **تناتَجت الماشية**: ئاژەڵەکان زاو و زەیان کرد ◊ **إسْتَنْتَجَ الشَّيْءَ**: هەوڵی دا شتەکە بێنێتە بەرهەم ◊ لەشتەکەی هەڵکڕاندو وای لێ حاڵی بوو ◊ **إسْتَنْتَجَ الحكمَ من أدلته**: بڕیارەکەی لەبەڵگەکانی دەرهێنا ◊ **المَنْتَجُ**: کاتی بەروبووم ◊ **المنتوجة**: بەروبووم ◊ شتی وەبەرهەم هاتوو ◊ **النَّتوج**: وەبەرهاتوو ◊ **النِّتاج**: بەروبوومی شت ◊ **النُّتوجُ**: شتی بەردار ◊ **النَّتيجة**: ئەنجامو بەرهەم ◊ سەرەنجامی پێشەکیو بەڵگەی حوکم ◊ تەقویمی ساڵانەی حیسابی فەلەکی.

نَتَحَ نَتْحاً ونتوحاً: تەڕشوحی کرد ◊ **نَتَحَ الإناءُ بمافيه**: گۆزەکە یان قاپەکە شتی هێنایەوە بەوەی تێدایە، ئاوەدزی کرد ◊ **تَنَتَّحَ**: تەڕشوحی پەیدا کرد ◊ **المَنْتَحُ**: شوێنی تکانو لێ چۆڕانی شلەمەنی ◊ **النَّتْحُ**: عارەق، هەر شلەمەنییەك دزە بکا لە جەستەیەکەوە بۆ دەرەوە ◊ صەمغو جەوی‌و بنێشتو شلەمەنی تر کەلە درەخت دێتە دەر.

نَتَخَ الشَّيْءَ نَتْخاً: شتەکەی داڕنی، هەڵیکەند ◊ هەڵیکێشا ◊ دەگوترێ: (نَتَخَ الضرْس) ددانە خڕێیەکەی هەڵکەند ◊ **نَتَرَهُ نَتْراً**: قسەکەی گوشی‌و بەدەنگی زل گوتی ◊ **ناتَرَهُ**: دەگوترێ: (کلمه مناترة) بەئاشکراو بەدەنگی بەرز قسەم لەگەڵ کرد ◊ **إنْتَتَرَ الشَّيْءَ**: بۆ موتاوەعەی (نَتَرَهُ) دێ ◊ **النَّتْرُ**: دەگوترێ: (طعن نتر) زەبرێکە زەیدەڕۆیی تێدا کراوە ◊ **النتروجين**: زۆرینەی ئەو عونصورانەیە کە هەوایان لێ پێکهاتووە ◊ چواربەش لە پێنج بەشی هەوا نایترۆجینە.

نَتَشَ الشَّيْءَ نَتْشاً: شتەکەی کێش کرد، ڕای تەکاند.

نَتَشَ الشوكةَ بالمنتاش: بە موکێش چقڵەکەی دەرهێنا.

نَتَشَ الشَّعْرَ: مووەکەی هەڵکێشا ◊ دەشگوترێ: (ما نتش منه شيئاً) هیچی لێ هەڵنەگرت.

نَتَشَ اللحمَ ونحوه: گۆشتەکەی کوت کوت هەڵپچڕی.

نَتَشَ فلاناً نَتْشاً: بە نهێنی ڕەخنەی لە فلانکەس گرت.

نَتَشَ الشَّيْءَ برجله: بەقاچی پاڵی بە شتەکەوە ناو دووری خستەوە (نتش الدابَّةَ بالعصا) بەگۆچان لە ولاخەکەی دا ◊ **أنتش الثوبَ**: قوماشەکەی

كۆن كرد ◊ أنْتَشَ الحَبُّ: دانەوێڵە چەكەرەكەی بەزەوی دا ڕۆچوو ◊ أنتش النبـاتُ: ڕوەكەكە پێش ئەوەی ڕەگەكانی لە زەوی دا پتەو بن سەری دەرهێناو چوزەرەی كرد ◊ النَّـتَشُ: چروزەی ڕوەك ◊ چروزەی ڕوەك كە یەكەمجار سەر دەردێنێ ◊ ئەو سپیایەتییەی لەبنكی نینۆك دا دەردەكەوێ.

نَتَعَ السـائل نَتْعاً ونتوعاً: شلەمەنیەكە كەم كەم هاتە دەر.

أنتع القَيْئُ: ڕشانەوەكە كۆتایی نەهات.

نَتَفَ الشعْرَ والريشَ: مووەكەی هەڵكێشا یان پەڕو پۆڵی هەڵكەند ◊ **أنتف الكـلأ ونحوه:** لەوەڕەكە (گیایەكە) بەرز بۆوە تاوای لێ هات بەردەست دەكەوت و دەتوانرا هەڵی بكەنی ◊ **نَتَّـفَ:** بۆ موبالغە لەمانای (نَتَفَ)دا دێ ◊ **إنْتَتَفَ الشَّعْرُ:** مووەكە هەڵكەندرا ◊ **إنْتَتَفَ الشَّعْرَ:** مووەكەی هەڵكەند ◊ **تناتف:** بەمانا (إنْتَتَفَ) دێ ◊ **تَنَتَّفَ:** بەمانا (إنْتَتَفَ) دێ ◊ **المِنْتـافُ:** موهەڵكێش ◊ **النُّتافَـةُ:** ئەو موانەی لەكاتی موهەڵكێشاندا بەردەبنەوە.

النَّتَفُ: ئەوەی دەقرتێندرێ لەدەوراندەوری نینۆك ◊ **النُّتْفَـةُ:** پارچەی هەڵوەری و، پارچە نان و گوێچكە نان ◊ دەگوترێ: (نُتْفَةٌ من طعام ونُتْفَةٌ من علم) پارچە خواردنێك، بڕە زانیارییەك ◊ **النُّتَفَةُ:** ئەوەی لە هەر شتێك لایەك دەگرێ و زۆر تیایاندا قوڵ نابێتەوە ◊ **النُّتوف:** بەمانا (النّاتِفُ) دێ ◊ **النَّتيفُ:** بەمانا هەڵكەندراو دێ.

نَتَقَ الميزانُ: ئاژەڵەكە ورگی زل بوو پڕبوو لەبەز ◊ **نَتَقَتِ الأنثى:** مێینەكە زاوو زێی كردو وەچەی زۆر بوو.

نَتَقَ الشَّيئَ نَتْقاً: شتەكەی بەرزكردەوە بۆنەوەی ببهاوێژێ.

نَتَقَ: ڕایوەشاند، تەكاندی.

نَتَقَ الوعـاءَ: تورەكەكەی ڕاوەشاند بۆنەوەی چی تێدایە بێتە دەرەوە ◊ گونیەكەی تەكاند ◊ **نتقت الدَّابَّةُ راكبها:** وڵاخەكە هەڵتەك هەڵتەكی بەسوارەكە كرد ◊ دەشگوترێ: (نتق الزُّبدُ) بەهەژاندن ڕۆنەكەرەكەی دەرهێنا.

نَتَقَ الشيئَ: شتەكەی لێك كردەوە، قەڵاشتی ◊ **أنْتَقَ الرجلُ:** پیاوێك ژنێكی منداڵ زۆری مارەكرد، ژنێكی مارەكرد ڕەوێكی منداڵ لەمێردێكی تر هەبوون ◊ **أنْتَقَ الشَّيْئَ:** شتەكەی بەرز كردەوە ◊ **إنْتَتَقَ الشَّيْئُ:** شتەكە هەڵچو لێك بۆوە ◊ **المِنْتاقُ:** ئافرەتێ زۆری منداڵ هەبن ◊ **المَنْتَـقُ:** ئەو حەبلەی بەبەرسنگی ئەسپ دا دەهێندرێ و هەر دولای بەزینەكەوە شەتەك دەدرێ ◊ **النِّتـاقُ:** بەرامبەر، دەگوترێ: (داری نتاق داره) خانووەكەم بەرامبەر خانوی ئەوە.

نَتَلَ الرجلُ من بين القوم: پیاوەكە لەناو گەل و نەتەوەكەدا پێشكەوت و پلەو پایەی كۆمەڵایەتی بەرز بۆوە.

نَتَلَ الشَّيْئَ نتلاً: شتەكەی بەرەو پێشەوە كێش كرد.

نَتَلَ فلاناً: فلانكەسی دەركرد.

نَتَلَ الوعاءَ: زەرفەكەی بەتاڵ كرد چی تێدا بوو دەری هێنا ◊ **إنْتَتَلَ:** پێش كەوت ◊ دەگوترێ: (إنْتَتَلَ للأمر) خۆی بۆ كارەكە ئامادە كرد ◊ **تناتلَ النَّبْتُ:** ڕوەكەكە تێك هاڵا ◊ یان وەكوو لاولاو لەشتەكە هاڵا ◊ **النَّتيلَةُ:** وەسیلەو هۆكار.

نَـتِنَ نَتْناً: بۆگەنی ناخۆش بوو.

نَثَنَ الشَّيْئُ: شتەکە بۆگەن بوو ٥ أَنْتَنَ: بەمانا (نَثَنَ) دێ ٥ نَثَّنَ الشَّيْئَ: شتەکەی بۆگەن کرد ٥ المُنْتَنُ: شوێنی گەنیو ٥ شوێنی گەناندن.

نَثَا الشَّيْئُ نُثُواً: شتەکە بەرزبۆوە دەرکەوت ٥ (فهو ناتٍ) ٥ أنتى فلانٌ فلاناً: شکڵو شێوەی فلانکەس وەکوو فلان چوو ٥ تَنَثَّى عليه: بازی بەسەردا دا.

نَثَّ نَثيثاً، ئاوی دزی، تەڕایی دا.

نَثَّ الوعاءُ، ونثّ العَرَقُ: گۆزەکە تەڕایی دا

نَثَّ الخَبَرَ: هەواڵەکەی بڵاو کردەوە دەبوایە بڵاو نەبێتەوە.

نَثَّ فلاناً: لۆمەی فلانی کرد.

نَثَّ الجُرحَ، برینەکەی چەورکرد، هەنوی ٥ تَناثَّ القومُ الأخبار: خەڵکەکە هەواڵەکانیان بۆ یەکتر گێڕایەوە ٥ المِنَثُّ: دەگوترێ: (فلان مِنَثٌّ) فلانکەس هەواڵ بڵاوکەرەوەو نهێنی درکێنە ٥ المِنَثَّةُ: پارچە خورییەکە یان پارچە لۆکەیەکە چەوری دەکرێتە سەرو برینی پێ چەور دەکرێ ٥ النَّثاثُ: ڕۆنو چەوری برینی پێ چەور دەکرێ ٥ النَّثُّ: دەگوترێ: (شيئ نَثٌّ) شتێکە تەڕشوحی هەیە ٥ النَّثيثةُ: ئاوێك تەڕاییەك لەگۆزەو شتی وا دەرکەوێ.

نَثَجَ الشَّيْئُ نَثْجاً: شتەکە شل بۆوە، شی بۆوە ئەوەی لە گەدەی دابوو شل بۆوە و هاتەدەر ٥ نَثَجَ بَطْنَهُ: ورگی شەق کرد ٥ إِسْتَنْثَجَ الشَّيْئُ: شتەکە شل بۆوە ٥ نَثَرَتْ الدَّابَّةُ: وڵاخەکە پژمی.

نَثَرَ الشَّيْئَ نَثْراً ونِثاراً: شتەکەی بەپەرتەوازەیی هەڵدا ٥ دەگوترێ: (نثر الحَبَّ) ٥ (ونثرت الشجرة حملها) درەختەکە بەروبوومی خۆی بڵاو کردەوە.

نَثَرَ الكلامَ: قسەکەی بەپەخشان داڕشت ٥ نَثَرَت المرأة بَطْنها: ئافرەتەکە منداڵی زۆری بوون.

نَثَرَ السِّرَّ: نهێنییەکەی درکاند بڵاوی کردەوە ٥ أنْثَرَهُ، بەسەر لوتی دادا ٥ ناثَرَهُ: لەپەخشان دارشتن دا پێشبڕکێی کرد ٥ نَثَّرَهُ: بەمانا (نَثَرَهُ) دێ ٥ إِنْتَثَرَ: بڵاو بۆوە ٥ تَناثَرَ: بڵاو بۆوە ٥ تَنَثَّرَ: بلاو بۆوە ٥ إِسْتَنْثَرَ: ئاوی لەلوت وەرداو دوایی فمی کرد بۆ ئەوەی چی لە لوتی دا هەیە بێتە دەر ٥ المِنْثار: کەسێك هەواڵو نهێنی بڵاو بکاتەوە ٥ درەختێك بەرەکەی هەڵئەپێچێ بەناکامڵی بیوەرێنێ ٥ المُنْتَثِرُ: دەگوترێ: (رجل مُنَثَّرٌ) پیاوێکی بێ خێرو بێرە، لاوازو بێ کەڵکە ٥ المنثور: پەخشان، دەقێك شیعر نەبێ ٥ سەرەواشی نەبێ ٥ ناوە بۆ جۆرە گوڵێك لە پێڕی (الصلبية) بۆنێکی خۆشی هەیە لەوڵاتی میصر زۆرە ٥ النّاثِرُ: کەسێك بتوانێ پەخشانی ڕەوانو جوان بنوسێ ٥ النَّثارُ: ئەو نوقڵو چەرەساتو شتەیە لەناهەنگو بۆنە خۆشییەکان دا بڵاو دەکرێتەوە ٥ النُّثارُ والنُّثارَةُ: ئەو پارچە گوێچكو شتەی هەڵدەوەرێ ٥ النَّثْرُ: قسەو نوسینی ڕەوان: کە پەخشان بێ، شیعر نەبێو سەرواشی نەبێ، واتە ئەوەزنی هەبێ نە قافیە ٥ النَّثْرُ: ئەو شیرینیەو پارەو شتەیە لەناهەنگو بۆنە خۆشەکان دا دەبەخشرێتەوە ٥ النَّثِرُ: دەگوترێ: (رجل نَثِرٌ) پیاوێکە بڵاوکەرەوەی هەواڵو نهێنی، هەرگیز نهێنی لا نامێنێ ٥ یان پیاوێکی خۆگرو پشودرێژ نیەو زوو ورە بەردەدا ٥ النَّثْرَةُ: لوتو دەوروبەری، کۆمەڵە ئەستێرەیەکن وەکوو هێشوە ترێ (لەشێوەی سەرەتان، قرژاڵ دەچێ) هەشتەم قۆناغی مانگە ٥ النَّثورُ: دەگوترێ:

(رجل نثورٌ) و (إمرأة نثور) واتە: پیاوی منداڵ زۆرو، ئافرەتی منداڵ زۆر ◊ **النَثيُّ**: بلاو بۆوە.

نَثَطَ النباتُ: ڕووەكەكە دەركەوتو زەوی قەڵاشتەوە لەكاتی سەردەرهێنانی لەزەوی ◊ **النَّـثْطُ**: ڕووەك ئەو كاتە چرۆزەیەو سەر لەزەوی دەردێنێ ◊ **أَنْثَعَ الدَمُ والقيءُ**: خوێنو ڕشاندنەوەكە بەشوێن یەك دا هاتنە دەر ◊ **أَنْثَـعَ فـلان**: فلانكەس هێڵنجوی هاتنێ خوێنی هێنایەوە.

نَثَلَ ذو الحافر: گیانلەبەرە سمدارەكە ڕیخی كرد، پیسایی دەردا.

نَثَـلَ اللَحْـمَ في القِـدر: گۆشتەكەی كوتكوت كردو حستیە ناو مەنجەڵەكەوە ◊ **أنْثَلَهُ**: بەمانا (نَثَلَه) دێ ◊ **إنْتَثَلَهُ**: بەمانا (نَثَلَهُ) دێ ◊ **تناثَـلَ القومُ الى فلان**: خەڵكەكە لای فلان كۆبۆوە ◊ لە هەموو لایەكەوە لێی كردبوونەوە ◊ **إسْـتَنْثَلَ الـشَّيْءَ**: بەمانا (نَثَلَهُ) دێ ◊ **النُثالَةُ**: شتی دەرهاتوو و جیاكراوە لەشتی تر ◊ **النُّثْلَةُ**: چاڵایی نێوان جووت سمێڵ ◊ **النَّثيلَةُ**: بەمانا (النُثالَةُ) دێ ◊ پاشماوەی بەزو پیو ◊ گۆشتی قەڵەو.

نَثا الحديثَ نثواً: قسەكەی بلاوكردەوە.

نَثا فلاناً: غەیبەتی فلانكەسی كرد ◊ **ناثاه الحديثَ والخبرَ**: هەواڵو قسەو باسەكەیان وەبیر یەكتر هێنایەوە ◊ **تناثوا الأشياء**: شتەكانیان یاد كردەوە ◊ **تناثوا الأخبار والأحاديث**: هەواڵو قسەو باسەكانیان بلاو كردەوە.

نَجا الشَيْءَ: چاوی لەشتەكە بڕی ورد سەیری كرد بەچاو هەنگاوتی ◊ چاوەزاری لێ كرد ◊ **النَّجوء**: دەگوترێ: (هـو نجوء العين) چاوپیسە بەهەرشتێك هەڵگاڵێ دەیخەوتێنێ.

نَجَبَ الشجرةَ نَجْباً: توێكڵەكەی لەقەدی دارەكە كردەوە.

نَجُبَ نَجابَةً: عاقڵو زیرەكو لێهاتوو بوو، پیاوەتیو ڕەوشت بەرزی بەسەر هاوەڵاكانیدا هەبوو ◊ **أنْجَبَ**: منداڵی نەجیبی بوون ◊ دەگوترێ: (أنجبه والداه) باوكو دایكی بەنەجیبی بەوەلەدیان هێنا ◊ **أنْجَبَ من الشجرة فرعاً**: لقی دارەكەی لێ كردەوە ◊ **نَجَّبَ الشجرةَ**: توێكڵی قەدی درەختەكەی داماڵی ◊ **إنْتَجَبَ الشَّيْءَ**: شتەكەی هەڵبژارد ◊ **إسْتَنْجَبَ**: داوای شتی بەنرخو ڕەسەنو پەسەندی كرد ◊ شتی بەنرخی هەڵبژارد ◊ **المِنْجابُ**: دەگوترێ: (رجل أو إمرأة منجاب) پیاوێكە یان ئافرەتێكە منداڵی نەجیبی دەبن ◊ كۆڵەوەژی ئاگر تێكوەردان ◊ تیری دادراو و تیژ بەبێ پەڕو سەرەتیر ◊ **النَّجابَةُ**: زیرەكیو لێهاتویی بالادەستی بەسەر بەرامبەردا لەڕەوشتو ئاكاردا ◊ **النَّجَبُ**: توێكڵی قەدی دار ◊ **النَجيبُ**: ئەوەی ڕێزی بەسەر هاو وێنەی خۆی دا هەبێو خاوەنی ڕەوشتی بەرزو ئاكاری پەسەند بێ ◊ **النَّجيبَةُ**: مێینەی (النجيب) ◊ **نجائب الإبل**: حوشتری باشو ڕەسەن ◊ **نجائب الأشياء**: هەڵبژاردەی شتو پوختەو كاكڵەی شت.

نَجَثَ عنه نَجْثاً: لێی كۆڵییەوە باسو خواسی تێدا كرد.

نَجَثَ الشَّيْءَ: شتەكەی دەرهێنا ◊ **إنْتَجَثَ الشَّيْءَ**: بەمانا (نَجَثَهُ) دێ ◊ **تناجَثَ القومُ**: خەڵكەكە لێكۆڵینەوەیان ئەنجام دا، هەواڵەكانیان بلاو كردنەوە ◊ **تَنَجَّثَ**: بۆ زێدەڕۆیی لەمانای (نجث) دا دێ ◊ **النَّجْثُ**: زرێ ◊ پەردەی دڵ ◊ **النَّجاثُ**: كەسێك بەشوێن هەواڵ دا بگەڕێ بۆئەوەی

بلاوى بكاتەوە ٥ النَجِيثُ: دەگوترێ: (بدا نجيث القوم) كارە شاراوەكانى خەڵكەكە دەركەوت ٥ هەروا دەگوترێ: (أمر له نجيث) كارێكە سەرەنجامى خراپى هەيە ٥ ئامانج و مەبەست ٥ النَّجِيثَةُ: شتێك لێى بكۆڵدرێتەوەو پەردەى لەسەر هەڵماڵدرێ ٥ هەواڵى ناشيرين كە ڕون دەبێتەوە چيەو چى نيە.

نَجَحَ فلان نَجْحاً ونَجاحاً: فلانكەس سەركەوت، دەرچوو، بەمراز گەيشت ٥ بەمەبەستى خۆى شاد بوو.

نَجَحَ الأمْرُ: كارەكە ئاسان بوو، بەرەو تەواوبوون دەڕوا ٥ أنْجَحَ: بوو بە براوەو سەركەوتوو ٥ أنجحت الحاجَةُ: كارەكە ئەنجام درا، جێبەجێ بوو ٥ أنجَحَ الله طَلِبَتَهُ: خودا گەياندیە ئامانجى خۆى.

تناجحت الأمور: ئەنجامدانى كارەكان بەشوێن يەكدا هاتن ٥ تَنَجَّحَ الحاجة: كارەكەى ئەنجام دا، كارەكەى سەرخست ٥ إسْتَنْجَحَهُ الحاجة: داواى كرد نيشەكەى جێبەجێ بكرێ ٥ النَّجاحُ: سەركەوتن ٥ ڕزگاربوون، تەواوكردن ٥ بەمراز گەيشتن ٥ النُّجْحُ: بەمانا (النجاح) دێ ٥ النَّجِيحُ: دەگوترێ: (رأي نجيح) ڕاو بۆچوونێكى ڕاست و دروستە ٥ (رجل نجيح) پياوێكى صابيرو پشو درێژە.

نَجَخَ نَجْخاً و نَجِيخاً: پەشۆكاو و چەواشەبوو.

نَجَخَ المَوجُ: شەپۆلەكە بەرز بۆوە تێكيانەوە هاويشت.

نَجَخَ السَّيلُ: لافاوەكە بەهێزبوو هەموو شتێكى ڕادا.

نَجَخَ فلان: فلانكەس دەنگى گرببوو بەهۆى كۆكەوە هەڵامەتەوە.

نَجَخَ الحيوانُ: حەيوانەكە پژمى ٥ تَناجَخَ السَّيلُ: لافاوەكە هەڵساو كەوتە كڵەو و شت ڕادان و ڕاپێچكردنى هەرچى هاتە بەرى ٥ النّاجِخُ: دەگوترێ: (سيل ناجخ) لافاوێكى بەهێزو شت ڕادەرە ٥ زەوى دەدڕێ و قەبرغەى تێ دەخا ٥ دەنگى ئاو لەكەنارى ڕوبارو دەريا ٥ الناجِخَة: دەنگى تێكەوە هاويشتنى ئاو لەقەراغ دەريا ٥ النُّجاخ: دەنگى كەسێك قورگى هەوى كردبێ گرپى لەدەنگى دا پەيدا بوو ٥ النَّجِخُ من الحيوان: ئاژەڵێك تووشى پژمين بووبێ ٥ النَّجْخَةُ: شەپۆل هاويشتنى دەريايە بۆ قەراغ ٥ كڵەو فرێدان و هاتنە جونبوش ٥ النَّجوخُ: دەگوترێ: (بحر نجوخ) دەريايەكى پشێو و پڕ شەپۆل و جونبوشە.

نَجَدَ الشَّيْءُ نُجوداً: شتەكە بەرز بۆوە.

نَجَدَ الأمرُ: كارەكە ئاشكرا بوو دەركەوت.

نَجَدَ الطريقُ: ڕێگاكە ڕون بۆوە دەزاندرێ بەرەو كوێ دەڕوا.

نَجَدَ فلاناً نَجْداً: يارمەتى فلانكەسىداو هاوكاريى كرد.

نَجَدَ العَدُوَّ: بەسەر دوژمن دا زاڵ بوو.

نَجَدَ الأمْرُ فلاناً: كارەكە فلانكەسى نارەحەت كرد ٥ أنْجَدَ العَرَقُ نَجْداً: عارەق لەجەستەى ڕەوان بوو ٥ أنْجَدَ الرجلُ: پياوەكە: بەهۆى ئيشكردنەوە يان خەفەت و شەرمكردنەوە عارەقى كرد.

نَجُدَ نَجدةً ونَجادةً: ئازا بوو (فهو نَجِدٌ ونَجِيد).

نَجُدَ الأمرُ نُجوداً: كارەكە ئاشكرا بوو دەركەوت ٥ (فهو ناجد ونَجِد) ٥ أنْجَدَ: بەرز بۆوە ٥ هاتە هەرێمى نەجد، چووە وڵاتى نەجد كەبەشێكە

له حكومەتی (سعودیة) ◊ أَنْجَدَ فلاناً: یارمەتی فلاّنكەسی دا كۆمەكی پێ كرد ◊ أَنْجَدَ الدَّعْوَةَ: جوابی بانگەوازییەكەی دایەوە ◊ ناجَدَهُ: یارمەتی دا هاوكاریی كرد ◊ بۆی هاتە مەیدانو بەرامبەری وەسا بۆ شەڕ ◊ نَجَّدَ البیتَ: ماڵەكەی ڕازاندەوە بە پەردەو ڕاخەرو شتی وا ◊ نَجَّدَ الوسائدَ ونحوها: بالیفو سەرینەكانی دوورین ◊ دەشگوترێ: (نَجَّدَهُ الدهرُ) ڕۆژگار لەبۆتەی داو فێری زۆر شتی كرد ◊ تَنَجَّدَ الشَّیْئُ: شتەكە بەرز بۆوە ◊ إِسْتَنْجَدَ: دوای زەعیف بوونو لاوازیی بەهێز بۆوە ◊ دەگوترێ: (كان جباناً فاستنجد) ترسنۆك بوو دوایی ئازاو چاونەترس بوو ◊ (إِسْتَنْجَدَ علی فلان) سامی لەكابرا شكاو بەگژیدا چۆوە دوا ئەوەی لەوە پێش لێی دەترسا ◊ إِسْتَنْجَدَ فلاناً: داوای كۆمەكیو یارمەتی لەفلاّن كرد ◊ المُناجِدُ: یارمەتی دەر، پاڵپشت ◊ جەنگاوەر ◊ المِنجادُ: دەگوترێ: (رجل مِنجاد) پیاوێكە زۆر بەهانای لێقەوماوەوە دەچێ زوو فریای دەكەوێ ◊ زۆر دێتە ولاّتی نەجد، زۆر هاموشۆی هەرێمی نەجد دەكا.

المُنَجِّدُ: كەسێك ناوماڵ بەڕاخەرو پەردەو شتی وا بڕازێنێتەوە، بالیفو پشتیو شتی وا بدورێو ڕێكیان بخا ◊ المِنْجَدَةُ: دارێكە هەلاج بەكاری دەهێنێ بۆ شیكردنەوەی خوریو لۆكە ◊ المنجود: كارەسات بەسەر هاتوو، بەلاّ تووش هاتوو ◊ النّاجودُ: شەراب ◊ قاپێكە شەرابی تێدا دەپاڵێوێ ◊ زەعفەران ◊ خوێن ◊ النِّجادُ: حەمایەڵی شمشێر ◊ (قایشی شمشێر) ◊ دەگوترێ: (هو طویل النجاد) قایشی شمشێرەكەی درێژە واتە: كابرا بۆخۆی بالاّبەرزە ◊ المُنَجِّدُ: پیشەی خوریو لۆكە شیكردنەوە ◊ یاسایەكە بۆ گەنجو تازە پێگەیشتوان كۆیان دەكاتەوەو ڕایان دێنێو بێ ئیشیان ناهێڵێ ◊ النَّجادُ: بەمانا (المُنَجِّدُ) دێ ◊ النَّجْدُ: بانو، زەوی بەرزەوە بوو وەكوو (بانووی مەقانی نێوان شاری كەركوك و چەمچەماڵ) كالای ناوماڵ.

نَجْدُ: بەشێكە لەنیوە دوورگەی عەرەبی، كەوتۆتە نێوان ولاّتی حیجازو عێراقەوە ◊ شاعیرە عەرەبەكان زۆریان پێدا هەڵداوەو ئامازەیان بەپاكو خاوێنی ئاو و هەوای كردووە.

النَّجَدُ: عارەق ◊ هەر كالاّیەك ناوماڵی پێ بڕازێندرێتەوە ◊ النَّجُدُ: دەگوترێ: (رجل نَجُدٌ) پیاوێكی ئیش لەدەست هاتووە كاری وا ئەنجام دەدا بەكەسانی دی ناكرێ ◊ النَّجْدَةُ: ئازایەتی لەشەڕ دا ◊ (شرطة النجدة) بەشێكی هێزی پۆلیسە كەرەستەی بێتەلو ئوتۆمبێلو پێداویستی فریاكەوتنیان هەیە بەزوترین كات بەهانای لێقەوماو و تین بۆ هاتوانەوە دەچن ◊ چورتەو كارەساتو ترسو بیم ◊ النَّجُودُ: دەگوترێ: (إمرأة نَجود) ئافرەتێكی عاقڵو خانو مانە ◊ النَّجید: شێر ◊ پیاوی ئازاو چاو نەترسو ئیش لەدەست هاتوو كاری وادەكا بەكەسانی دیكە ئەنجام نادرێ ◊ غەمبارو كۆست كەوتوو. ◊ نَجَدَهُ نَجْداً: بەددان گەستی، گرتی، قەپی پێدا گرد ◊ زۆر ویرە ویری بەسەردا كرد ◊ نُجِّذَهُ: بەمانا (نَجَذَهُ) دێ ◊ دەشگوترێ: (نَجَّذَتهُ التجارب) ئەزموونو ڕوداوەكانی ڕۆژگار لە بۆتەیان داوە ◊ (تناجَذَ القومُ علی كذا) خەڵكەكە لەسەر ئەوە كۆبوونەوە. ◊ الأَنجُذانُ: ڕوەكێكی پزیشكییە لەپێری (الخیمیات)ە صمغێكی لێ دەردەهێندرێ، پێی دەگوترێ: (الحِلتیت) ◊ المُنَجَّذُ: دەگوترێ: (رجل منجَّذ) پیاوێكی خاوەن ئەزموونو قاڵبو و

لــه بۆتــەدراوە ◊ النّاجِــذ: ددان، کاکیلــە ◊ دەگوترێ: (ضَحِكَ حتى بدت نواجِذه) قاقا پێکەنی تا هەموو ددانی دەرکەوتن ◊ (عضّ على ناجِذه) دانی بەخۆیاگرت و لەبەردەم کێشەو تەنگژەکان دا پشوو درێژ و بەصەبر بوو ◊ النَّجذُ: قسەی ڕەق.

نَجَرَ فلان: فلانکەس هەلاشی تەختەی بۆ خانوەکە کرد.

نَجَرَ اليومُ: ڕۆژە کە زۆر گەرم بوو.

نَجَرَ الخشبَ: دارەکەی تاشی و تەختی کرد.

نَجَرَ الماءَ: ئاوەکەی بەبەردی سورەوەبوو گەرم کرد.

نَجَرَ نَجْراً: بەهۆی زۆر خواردنەوە تینوی بوو ◊ أنْجَرَ: کەوتە مانگە گەرمەکانەوە ◊ أنْجَرَ فلاناً: ئاوی گەرمی پێشکەشی فلانکەس کرد بۆ خواردنەوە ◊ نَجَّرَ الكلامَ: قسەکەی ئاراستە کرد ◊ الأنْجَرُ: بڕوانە مادەی (أنجر) لە پیتی هەمزەدا ◊ المَنْجَرُ: دارتاشخانە ◊ شوێنی دارتاشی ◊ المِنْجَرُ: ئامێرێکە داری پێ لە ڕنە دەدرێ ◊ ڕەندەی دارتاشی ◊ لێخوڕینی جەڵەبە حوشتر بەخێرایی ◊ المِنْجَرَةُ: بەردی سورکراوە کە ئاوی پێ گەرم بکرێ ◊ المَنْجورُ: خولخلۆکەیەکی گەورەیە ئاوی پێ دەردەهێندرێ لەبیر ◊ چەرخ و فەلەك ◊ النَّاجِرُ: ئەو مانگانەی هەوایان تێدا گەرمە ◊ مانگەکانی جەنگەی گەرما ◊ النِّجارُ: بن و بنیچە ◊ النُّجارَةُ: ئەو توێکڵ و وردە دارانەی لەمەکینەو ڕەندەی دارتاش دەکەوێتە خوار ◊ النِّجارةُ: پیشەی دارتاشی ◊ النَّجّارُ: دارتاش ◊ النجرانُ: گرێژەنەی دەرگا ◊ ئەو دوندە خڕەی دەرگای لەسەر دەسوڕێتەوە ◊ تینو ◊ النَّجْرُ: وردەی داری تاشراو ◊ بنیچە ◊ گەرما ◊ النَّجَرُ: تینوایەتی زۆر بەهۆی زۆر خواردنەوە یان بەهۆی خواردنی ئاوکێشەوە، ئەم جۆرە تینوایەتیە توشی ئادەمیزادو گیانلەبەری تریش دەبێ ◊ النَّجِيرةُ: هەلاشە تەختە؛ سەقفی ماڵ بەتەختە دار ◊ ئاوی گەرمکراو بەبەردی سورەوەبوو ◊ جۆرە خواردنێکە لەشیرو ئاردو ڕۆن و دروست دەکرێ.

نَجَزَ الشَّيْءُ نَجْزاً: شتەکەی تەواو بوو ئەنجام درا.

نَجَزَ الشَّيْءَ: شتەکەی تەواو کردو ئەنجامی دا.

نَجِزَ الشَّيْءُ نَجَزاً: شتەکە هاتە دی و ئەنجام درا ◊ نَجِزَ الكلامُ: قسەکە بڕا ◊ أنْجَزَ الشَّيْءَ: شتەکەی ئەنجام دا ◊ أنْجَزَ القتيلَ: زەبری کوشندەی ئاراستە کردو زوو گیانی دەرچوواند ◊ ناجَزَهُ الشَّيْءَ: پەلەی لە شتەکەدا کردو خێرا ئەنجامی دا ◊ ناجَزَهُ الحربَ: شەڕی لەگەڵدا کردو دژی وەستا ◊ نَجَّزَ الشَّيْءَ: بۆ زەێدەڕۆیی لەمانای (أنجزه) دێ ◊ تناجَزَ القومُ: خەڵکەکە شەڕیان بوو بەگژ یەکدا چون و خوێنی یەکتریان ڕشت ◊ تَنَجَّزَ الشَّيْءَ: هەوڵی ئەنجامدانی شتەکەی دا ◊ تَنَجَّزَ الشرابَ: زێدەڕۆیی کرد لە خواردنەوەی شەرابەکەدا ◊ إسْتَنْجَزَ الشَّيْءَ: بەمانا (تَنَجَّزَهُ) دێ ◊ الناجِزُ: حازر بەدەست و خێرا ◊ (لا يباع غائب بناجز) قەرز بەحازر نافرۆشرێ ◊ (وعد ناجز) بەڵێنێکە هاتۆتە دی ◊ النُّجْزُ: بەمانا (النَّجْزُ) دێ ◊ النَّجِيزُ: دەگوترێ: (وعد نَجِيز) وادەیەکە جێبەجێ کراوە ◊ النَّجِيزَةُ: پاداش ◊ دەگوترێ: (لأُنْجِزَنَّكَ نَجِيزتك) بەڵێن بێ چاکەو پاداشی چاکەکردنەکەت بدەمەوە.

نَجِسَ الشَّيْءُ نَجَساً: شتەکە پیس بوو، یان هەر خۆی پیسە ◊ دەگوترێ: (نَجِسَ الثوب) قوماشەکە پیس بوو (نَجِسَ فلان) فلانکەس

بەدڕەوشتو بەد ڕەفتار بوو ٥ نَجُسَ نَجاسَةً: بەمانا (نَجِسَ) دێ ٥ أَنْجَسَهُ: پیسی کرد، قێزەونی کرد ٥ نَجَّسَهُ: بەمانا (أنجسه) دێ ٥ یان پاکی کردەوەو پیسایی پێوە نەهێشت ٥ دەشگوترێ: (نَجَّسَ الصَّبِيَّ) نوشتەو دووعای بە منداڵەکەوە هەڵواسی بۆئەوەی چاوەزارو جندۆکە کاری لێ نەکەن ٥ تَنَجَّسَ الشَّيْئُ: شتەکە پیس بوو، پیسی پێوە نووسا، پیسی تێکەڵاو بوو ٥ تَنَجَّسَ فلان: فلاّنکەس خۆی لە پیسیو شوێنی پیس پاراست ٥ النَّاجِسُ: پیسایی، پیس ٥ دەگوترێ: (داء ناجس) دەردێکی پیسەو دەرمانی نیە ٥ النَّجاسَةُ: پیسی ٥ بەزاراوەی شەرع ئەندازەیەك پیسیە دەبێتە هۆکاری نادروست بوونی نوێژ ٥ النَّجَسُ: بەمانا (النَّجاسة) دێ ٥ دەگوترێ: (فلان نَجَسٌ) فلاّنکەس دڵ پیسو تاوانکارو بەدڕەوشتە ٥ النَّجِسُ: دەگوترێ: (فلان نَجِسُ السراويل) فلاّنکەس شرواڵ پیسە ٥ (داء نَجِسٌ) دەردێکی پیسە دەرمانی نیە ٥ النَّجِيسُ: بۆ موبالەغە لەمانای (النَّجِسُ) دێ.

نَجَشَ الشَّيْئَ الخبيئَ نَجْشاً:شتە شاراوەکەی وروژاندو دەری هێنا.

نَجَشَ الحديث:قسەکەی بڵاو کردەوە.

نَجَشَ الدَّابَّةَ:وڵاخەکەی دنەدنە دا بۆئەوەی بێتە دەر یان تێوەی ژەنیو دنەدنەی دا بۆئەوەی هەموو هێزی خۆی بەکاربێنێ بۆ خێرا ڕۆیشتن.

نَجَشَ فلان في البيع ونحوه:فلاّنکەس لەنرخی کاڵاکەی زیاد کردو زەمو زەمکاریی ئەنجام دا ٥ لە موزایەدەکردندا نرخی زیادی کرد.

نَجَشَ النار:ئاگرەکەی هەڵگیرساند ٥ تناجش القوم في البيع ونحوه: خەڵکەکە بەنەزانی یان بۆ مەبەستو چاو بەستەکێی کەسانی دیکە نرخی کاڵاکانیان بەرزکردەوە ٥ إِسْتَنْجَشَ الشَّيْئَ: بەمانا (نَجَشَهُ) دێ ٥ المِنْجاشُ: ڕەخنەگرو عەیب دۆزەرەوە لەشت ٥ سیرمەیەکە دەیخەنە نێوان دوو پێستەوەو پێکیانەوە دەدروێ ٥ المِنْجَشُ: بەمانا (المِنجاشُ) دێ ٥ المَنْجوشُ: دەگوترێ: (قول منجوش) قسەیەکی درۆو هەڵبەستراوە ٥ النَّاجِشُ: ئەو کەسەیە نێچیر ڕادەپەڕێنێ یان هەڵی دەفڕێنێ بۆئەوەی بەنزێك ڕاوکەرەکەدا بڕۆنو فرسەتیان لێ بێنێ ٥ النَّجاشُ: تیلمە سیرمەیەکە دوو پێستی پێوە لێك دەدرون.

النَّجاشِيُّ:نازناوی پاشای حەبەشەیە ٥ النَّجّاشُ: دەگوترێ: (رجل نَجّاش) پیاوێکی بەتوانایە بۆ شیکردنەوەی شتە شاراوەکانو دەرخستنیان ٥ النَّجوش: بەمانا (المِنْجاش) دێ.

نَجَعَ الشَّيْئُ نُجوعاً:شتەکە سوود بەخش بوو کاریگەریەکەی دەرکەوت.

نَجَعَ الكلأَ نَجعاً ونُجوعاً:لەشوێنی شیاوی خۆی دا هەوڵی لەوەڕی دا.

نَجَعَ المكانَ:هاتە شوێنەکەو تێیدا نیشتەجێ بوو.

نَجَعَ الصَّبِيَّ اللبنَ:شیری دا بە منداڵەکەو بەو شیرە پەروەردەی کرد.

نَجَعَ نَجْعاً:بەدوی لەوەڕدا گەڕا بۆ ئاژەڵەکانی ٥ أَنْجَعَ الشَّيْئُ: بەمانا (نَجَعَ) دێ ٥ إِنْتَجَعَ القومُ: خەڵکەکە ڕۆیشتن گەڕان بەدو لەوەڕدا بۆ ئاژەڵەکانیان ٥ إِنْتَجَعَ فلاناً: چوو بۆلای فلاّنکەس بەمەبەستی ئەوەی شتێکی دەستبکەوێ لێی ٥ تَنَجَّعَ فلان بالدم: فلاّنکەس خوێناوی بوو ٥ إِسْتَنْجَعَ بالشيئ: سوودی لەشتەکە بینی ٥ إِسْتَنْجَعَ المكانَ أو الكلأَ: لە شوێنەکەدا نیشتەجێ بوو ٥ لەلەوەڕ گەڕا

لەشوێنی شیاوی خۆی دا ◊ **المَنْجَعُ**: شوێنێك لەوەڕو ئاوی هەبێو ئاژەڵدار بۆی بچێ ◊ دەشگوترێ: (فلان منجع الطالبين) فلانكەس جێگاو ئومێدی ئاتاجانەو پێداویستییەكانیان جێبەجێ دەكا ◊ **النّاجِعُ**: دەگوترێ: (طعام ناجع) خواردنێكە باش بەجەستە دەگەوێو بەئاسانی هەزم دەبێ ◊ (دواء ناجع) دەرمانێكی سودبەخشە، شیفاهێنە ◊ **النّجْعَةُ**: شوێنی نیشتەجێ بوونی خێڵ، هۆبەی خێڵ ◊ **النّجْعَةُ**: گەڕان بەدوا لەوەڕو ئاودا بۆئاژەڵ ◊ چوون بۆلای مرۆڤی سەخیو بەخشندە بەمەبەستی دەستكەوت ◊ دەوترێ: (هو نجعتي) ئەو جێگای هیوامە ◊ (هذه ليست بدار نجعة) ئەم ماڵو هۆبەیە بەكەڵكی ئەوە نایە بۆی بگوێزیەوە ◊ **النّجوع**: هەر خواردنو خواردنەوەیەك سود بەخش بێ ◊ **النَّجِيعُ**: بەمانا (النجوع) دێ ◊ هەروا ناوە بۆ خوێن لەناو جەستەدا ◊ خوێنی جەرگو دڵ.

نَجَفَ الشَّيْءَ نَجْفاً، شتەكەی هەڵكۆڵیو ناوەوەی پانو پۆڕ كرد.

نَجَفَ الشَّيْءَ: شتەكەی بڕیەوە ◊ دەگوترێ: (نَجَفَ الشجرة).

نَجَفَ العَنَزَ: گوانی بزنەكەی بەست بۆئەوەی شیری وشك بكا ◊ **أَنْجَفَ الشاةَ**: شیر وشك كەری بەگوانی مەڕەكەوە هەڵواسی.

نَجَّفَ: بۆ موبالەغە لەمانای (نَجَفَ) دێ ◊ **نَجَّفَ الشَّيْءَ**: شتەكەی بەرز كردەوە ◊ **نَجَّفَ لە مِن الشَّيْءِ**: لەشتەكە هەندێكی بۆ جیاكردەوە بۆی وەلانا ◊ **إِنْتَجَفَ الشَّيْءَ**: شتەكەی لەبێخ دەرهێنا ◊ دەگوترێ: (إِنْتَجَفَ ما في الضرع) دوا تنۆكی شیری ناو گوانەكەی دادۆشی ◊ هەروا دەگوترێ: (إِنْتَجَفَ الريحُ السحابة) ڕەشەبایەكە هەورەكەی بەتاڵ كرد ◊ **إِسْتَنْجَفَ الشَّيْءَ**: بەمانا (إِنْتَجفه) دێ ◊ **المِنْجافُ**: سوكانی كەشتی، سەوڵی كەشتی ئەوەی ڕوی كەشتیو بەلەمی پێ ئاراستە دەكرێ ◊ **المِنجوف**: دەگوترێ: (رجل منجوف) پیاوێكی ترسنۆكە ◊ **النَّجافُ**: شتێك بەرز بێتەوەو بەسەر شتی تردا بڕوانێ ◊ دەگوترێ: (نجاف الغار ونجاف الباب) ◊ هەروا ناوە بۆ ئەو شتەی لەسەر گوانی ئاژەڵ دەبەسترێ بۆئەوەی شیرەكە وشك بكا ◊ **النَّجَفُ**: تەپۆڵكەو بانو ◊ **النَّجَفَةُ**: شوێنێكی درێژەوەبووە لەناو شیودا بەوێنەی ڕاستە دیوار ئاوی سەرناكەوێ ◊ هەروا ناوە بۆ كۆمەڵێك گڵۆپی كارەبایی بەشێوەیەكی جوان لێكدراونو دیمەنیان جوانەو ڕوناكی باش پەخش دەكەن پێیان دەگوترێ: (سورەییا) بەناوی كۆمەڵە ئەستێرەی سورەییای ئاسمان ناونراون ◊ **النُّجْفَةُ**: كەمێك شت ◊ دەگوترێ: (أعطه نجفةً من اللبن) قومە شیرێكی بدەرێ ◊ **النَّجوفُ**: بۆ زێدەڕۆیی لەمانای (النّاجِف) دێ ◊ **النَّجِيفُ**: بەمانا (النجوف) دێ ◊ تیرێك كە سەرەتیرەكەی درێژ بێ.

نَجَلَ الحيوانُ نَجْلاً: گیانلەبەرەكە بەخێرایی ڕۆیی، تیژ تێپەڕی ◊ **نَجَلَتِ الأرضُ**: زەوی سەوز بوو، ڕوەكی نەجیلی ڕواند.

نَجَلَ الوَلَدَ: منداڵەكەی كرد بە ئەوەو وەچەی خۆی.

نَجَلَ الأرضَ للزراعة: زەوییەكەی كێڵا بۆ كشتو كاڵ.

نَجَلَ المرعى: لەوەڕەكەی گردەوە كرد بەداس ◊ بەداسو ماراغان لەوەڕەكەی دوریەوە.

نَجَلَ عَدُوَّهُ بالرمح: بەرمب لەدوژمنەکەی دا، ڕمبی ئاراستەی دوژمنەکەی کرد ◊ دەشگوترێ: (فلان ینجل الناسَ) فلانکەس عەیبو ڕەخنە لەخەڵك دەگرێ.

نَجَـــلَ الرجـــلَ: شـەقێکی لەپیاوەکـە هەڵـدا خولاندیەوە، پەڕاندی.

نَجِلَ نَجْلاً: چاوی گەورە بوو جوان بوو ◊ چاو پیاڵە بوو ◊ **نَجِلَت الشَجَّةُ**: برینەکە گەورەو پان بوو قەوارە بوو ◊ **أنْجَلَ الـوادي**: دۆڵەکە ڕوەکی نەجیلی ڕواند ◊ **أنْجَـلَ الدّابَّةَ**: ڕوەکی نـەجیلی کردە لەوەڕی وڵاخەکە ◊ **إنْتَجَلَ فلان**: فلانکەس بـۆ ئافرەتەکـەی خزمـی پیـاوێکی هەڵبـژارد منـداڵی لێـی بـبن ◊ یـان فـەحلێکی ڕەســەنی هەڵبژارد بۆ چاککردنی ماینەکەی لێی ◊ **تناجَلَ القـوم**: خەڵکەکـە زاوزێیـان کـرد ◊ یـان کێـشەو نیزاعیـان لێ پەیـدا بـوو ◊ **إسْـتَنْجَلَ الـوادي**: دۆڵەکە ڕوەکی نەجیلی لێ پەیدا بوو ◊ **إسْتَنْجَلَ الشَّيْءَ**: شتەکەی دەرهێنا ◊ **الإنجیل**: بڕوانـە ئـەم مادەیە لە پیتی (هەمزە)دا ◊ **المِنْجَلُ**: دەگوترێ: (رجـل مِنْجَـلُ) پیـاوێکی منـداڵ زۆرە ◊ سـنان مِنجل: سەرە ڕمبێکی وەهایە برین گەورە دەکا قەوارەی گەورە دەخاتە جەستەوە ◊ **هـو مِنْجَـلُ هذا الأمر**: ئەو پیاوی ئەم کارەیەو لێی دەزانێ ◊ هەروا وشـەی (مِنْجَـلُ) نـاوە بـۆ داسـی گیـادروون داسـی دروێنــە ◊ **المِنْجَلَـةُ**: ئـامێرێکی دوفاقـە لایەکی چەسپاوە لایەکی هاتوچۆی پێ دەکرێ وەکوو گیرە بەکاردێ بۆ گرتنی شت، کورد پێـی دەڵـێن: جـەڕەو مەنگەنـە ◊ **النَّجْـلُ**: منـداڵ ◊ دەشگوترێ: (هو کریم النَّجل) ئـەو وەجاخزادەو ڕەوشت بـەرزە ◊ ئـاوی نـاو زەلکاو ◊ چاڵاویی و زلکـاو ◊ **الـنَّجلاء**: دەگـوترێ: (طعنـة نجـلاء) زەبرێکـە برینەکـەی گەورەیـە ◊ (لیلـة نجـلاء) شـەوێکی درێـژە ◊ **النَّجیـل**: ڕوەکێکـە لـەپێڕی (النجیلیـة)یـە تەمـەن درێـژە ◊ گەڵاکـەی وەکوو گەڵای گەنم وایەو لەو کورتترە بەسـەر زەوی دا بڵاو دەبێتـەوە پەلـەکانی زۆر گرێ گرێیـاوییین گرێکانی لێـك نـزیکن لـەزەویو زارێـك دا زۆر دەڕوێ ئاوبـدرێ، بـە کـوردی پێـی دەگـوترێ: (فریزو).

نَجَـمَ الـشَّيْءُ نَجْمـاً ونُجومـاً: شـتەکە دەرکـەوتو هەڵات.

نَجَمَ له رأي: ڕاو بۆچوونێکی بۆ پەیدابوو ◊ (نَجَـمَ فیهم شاعر) شاعیرێکیان تێدا هەڵکەوت.

نَجَمَ المالَ: ماڵەکەی وەجبە وەجبە دایـەوە ◊ **أنْجَمَ الشَّيْءُ**: شتەکە دەرکەوت هـەڵات ◊ **أنجمت المطر**: بارانەکـە وەسـتایەوە ◊ **أنجمـت عنـه الحُمّـى**: لەرزوتاکەی لەکۆڵ بۆوە ◊ **نَجَّمَ فـلان**: فلانکـەس چاودێری ئەستێرەکانی کـرد بـەگوێرەی کـاتو شێوەی ڕۆیشتنیان و لافی ئـەوەی لێ دا کـە بـەو هۆیـەوە هـەواڵی نهێنـی داهاتوو دەزانـێ ◊ **نَجَّمَ الـشَّيْءَ**: شـتەکەی کـردە وەجبـە وەجبـە ◊ **نَجَّمَ علیـە الـدین**: قەرزەکـەی بـۆ کـرد بـە قیـستو وەجبـە ◊ **إنْـتَجَمَ**: وازی هێنـا ◊ کۆتـایی هـات ◊ دەگوترێ: (إنْتَجَمَ الشتاءَ) زستان کۆتـایی هـات ◊ **تَنَجَّمَ**: بەشوێن گیا بێ ڕەگو ڕیشاڵەکەدا ڕۆیی و عەرزی بۆ هەڵکەنـد ◊ چاودێری ئەستێرەکانی کـردو لەگـەڵیان دا شـەوبێدار بـوو ◊ **المَـنْجَمُ**: دەراوی لێ ڕزگاربوون کـەلێنی لێ قوتار بـوون ◊ ڕێبـازی لێ چـوونەدەرەوە ◊ مەعـدەنو کـان ◊ کانـەزێڕو زیـو و شـتی لـەو جـۆرە ◊ **المِـنْجَمُ**: هەرشتێك لەجەستەو قەبارەیەك دا هـەڵتۆقێ و بەرزبێتەوە ◊ هەرشتێك سینگی پێ داکوترێ،

وەکوو چەکوش ٥ المُنَجِّمُ: ئەستێرەناس؛ کەسێك چاودێری ئەستێرە بکا ٥ بەدیاردەی هاتوچۆی ئەســـتێرەکان ڕوداوە نهێنـــیو داهاتوەکـــانی سەرزەوی دیاریی بکاو لافی غـەیبزانی لێ بدا ٥ النَّجّامُ: بەمانا (المُنَجِّمُ) دێ ٥ النَّجْمُ: ئەستێرە، قـەبارەو جەستـەیی ئاسمـانی کـە ڕونـاکی پێـوە دیاربێو تـا ئەندازەیـەك شـوێنی لـەئاسمان دا دیـاری کرابێ، بـۆ نمونـە وەکـوو خـۆر ٥ کـراوە بەناو بـۆ کۆمەڵـە ئەستێرەی سورەییا ٥ کـاتی دیاریکراو بۆ دانەوەی قەرز یان ئەنجامدانی کار ٥ ڕوەکێك قەدو لاسکی نەبێ ٥ شتی بێ بناغـە ٥ دەگوترێ: (لیس هذا الأمر نَجْم) ئەم ئیشە بێ بنەمایە ٥ النَّجْمَـةُ: هـەر ڕوەکێـك قـەدو لاسـکی نـەبن ٥ بـەزۆری بـەڕوەکی نـەجیل دەگـوترێ ٥ النَّجـیم مـــن النبـــات: ڕوەك کەچـروزە دەکـاو یەکـەمجار سـەر دەردێنــێ ٥ نَجْنَجَـهُ: جولانـدی، وەری سـوڕاند هەڵـەو گێـری کـرد ٥ دەگـوترێ: (تَنَجْنَجَ في أمره) لەکاری خۆی دا سەری سوڕما ٥ چەواشە بوو نەیزانی چی بکاو چۆن بکا.

نَجَهَ فلاناً نَجْهاً:فلانکەسی بەناشیرین تـرین شـێوە گەڕاندەوە.

نَجَأ منه نجاءً ونجاةً:لەئەزیەتو گێژاوی ئەو ڕزگاری بوو

نَجَا نجاءً:پەلەی کرد.

نَجَا الغُصْنَ:لقە درەختەکەی بڕی.

نَجَا الجلد عَنْ الجزور:پێستی ئاژەڵـە سـەربڕاوەکانی کەوڵ کرد ٥ پێستەکەیانی دارنی.

نَجَا فلاناً نجواً:بەئەسپاییو بەسرتە قسەی لەگەڵ فـلان کـرد ٥ أنجی فـلان: فلانکـەس هاتـە سـەر تەپۆڵکە زەوییەك، هاتە سەر گردێك ٥ ئاوسکی خـۆی خـاڵی کـردەوە، تـرو تـسی کەنـدن ٥ أنجی فلانـاً: فلانکەسـی لـەو چـورتەو نارەحەتییـەی هـەبو ڕزگـاری کـرد ٥ نَجّـی الـشَّيْئَ: شـتەکە بەسەر گردو تەپۆڵکەکەوە بەجێ هێشت ٥ نَجّی فلانـاً: فلانکەسـی ڕزگـار کـرد ٥ نَجّـی أرضـه: زەوییەکـەی بـەرز کـردەوە لەترسـی ئـەوە نەوەکوو ئاو دایپۆشی ٥ ناجاه مناجاةً: بەسـرتەو لـەدڵی خۆیـا قـسەی لەگـەڵ کـرد ٥ دەشگوترێ: (بـات الهَـمُّ ینـاجیـه) خـەمو خەفـەت شانو ملی گـرتو شـەو بێـداری کـرد ٥ إنْتَجـی: لەسـەر تەپۆڵکەیەك دانیشت ٥ إنْتَجَی القـومُ: خەڵکەکـە هەنـدێکیان سرتە سـرتیان لەگـەڵ یـەك کـرد ٥ دەشـگوترێ: (الهمـوم تنجـی في صـدره) خـەمو خەفەت دێنە دڵیەوە سەرەتاتکە لـەدڵی دەکـەن سـرتە سـرتیانە لەگـەڵی دا ٥ إنْتَجـی فلانـاً: فلانکەسـی کـردە هـاوڕێی خـۆیو سرتەسـرتی لەگـەڵ دا کـرد ٥ تَنَجّـی: هـەوڵی دا تەپۆڵکـەو گردۆڵکەیـەکی دەسـت بکـەوێ ٥ إنْتَجَـی: خـۆی لەپەنا تەپۆڵکەیەك دا حەشاردا ٥ خۆی خزاندە پەنا تەپۆڵکەیەك بۆئەوەی خۆی خاڵی بکاتـەوە ٥ إسْتَنْجی المحدثُ: کابرای بێ دەستنوێژ بـەئاو یان بەشتی تر خۆی پاك کردەوە.

إسْتَنْجی الرجلُ:پیاوەکە هـەوڵی ڕزگاربوونی دا ٥ إسْتَنْجی مـن الـشَّيْئِ: لەشـتەکە ڕزگـاری بـوو ٥ إسْتَنْجی الشَّيْئَ: شتەکەی ڕزگار کـرد ٥ المَنْجی: شـوێنی ڕزگـار بـوون ٥ هـەر تەپۆڵکـەو گردێـك لەزەوی تەخت بەرز بووبێتەوە ٥ المَنْجاةُ: ڕزگار بـوون ٥ شـوێنی ڕزگـاربوون ٥ هۆکـاری ڕزگـار بوون ٥ الناجیة: حوشـتری خێـرا ڕۆ، خۆشـڕۆ ٥ النَّجـاءُ: سکچوون ٥ یـان نەخۆشـییەك ببێتـە هۆکـاری سکچوون ٥ النَّجـا: هەرشـتێك بڕابـێو فڕێ درابێ ٥ مێولاك ٥ پرژو پـاڵی درەخـت کـە لێکرابێتـــــەوەو فـــــڕێ درابـــــێ.

نجا الذبيحة:پێستو ڕیخۆڵەو شتی وای ئاژەڵی سەربڕاو.

نجا الرجلَ:پۆشاکی داکەندراو و فڕێدراوی پیاو ٥ **النَّجاةُ**: دەگوترێ: (ناقة نجاة) حوشترێکی خۆشڕۆیە ٥ تەپۆڵکە، گرد ٥ **النَّجاوةُ**: دەشتایی ٥ مەزرا ٥ مەودا ٥ **النَّجوةُ**: هەرشتێك لە ورگ بێتە دەرەوە لە ترو تسو پیسایی ٥ هەور بارانی خۆی باراندبێ‌و ڕۆیشتبێ ٥ **النَّجْوَةُ**: تەپۆڵکەو گردۆڵکە ٥ دەشگوترێ: (هو بنجوة من هذا الأمر) ئەو لەم کارە دوورە.

النجوى:سرتەو قسەکردنی بە ئەسپایی ٥ خەڵکانێك قسەی بەئەسپایی بکەن‌و کەس قسەکەیان نەبیستێ ٥ **النَّجِيُّ**: بانگکەرو قسە لەگەڵ کەر ٥ دەگوترێ: (هو نجي فلان) ٥ نهێنی پەنامەکی ٥ خۆشڕۆ، دەگوترێ: (بعير نجيٌّ) ٥ **النَّجِيَّةُ**: بانگکەر ٥ ئەوەی دەکەوێتە ناو دڵی ئادەمیزادەوە لەخەم‌و خەفەت‌و چورتم.

نَحَبَ فلان نحباً:فلانکەس فۆتۆی لەخۆ گرت.

نَحَبَ في العمل:لەکارەکەدا زۆری هەوڵ دا، کۆششی کرد.

نَحَبَ عليه:خۆی بەسەردا دا.

نَحَبَ بكذا:گرەوی کرد بەوە.

نَحَبَ الباكي نحباً ونحيباً:بەپرمەی گریانی دا، دەنگی گریانی لێ بەرز بۆوە.

نَحَبَ الإنسان نحباً:مرۆڤەکە هەلامەت‌و کۆکەی تووش بوو ٥ **نَحَّبَ**: بۆ زێدەڕۆیی لەمانای (نَحَبَ) دا دێ ٥ **ناحَبَ فلاناً**: گرەوی لەگەڵ فلان کرد ٥ **ناحب الى فلان**: دادگایی کردنەکەی بردە لای فلان ٥ **إنْتَحَبَ الباكي**: خەفەتبارەکە لەپرمەی گریانی دا ٥ دەستی کرد بەگریان.

تناحَبَ القومُ: خەڵکەکە وادەیان بەیەکتری دا بۆ ئەنجامدانی کارێك‌و بۆ ماوەیەك ٥ **النُّحابُ**: کۆکە ٥ **النَّحْبُ**: فۆتۆو نەزر ٥ گریانی بەکوڵ‌و بەدەنگ ٥ ئەو شتەی گرەوی لەسەر دەکرێ‌و دەبێتە گرەو لەسەر کراو ٥ کاتی گرەو و ماوەکەی ٥ دەشگوترێ: (قضى فلان نحبه) فلانکەس مرد ٥ **النَّحْبَةُ**: پشك، قورعە.

نَحَتَ نَحْتاً ونحيتاً:نالاندی، نرکاندی.

نَحَتَ الشَّيْئَ نَحتاً:شتەکەی تاشی توێکڵی لێ کردەوە ٥ دەگوترێ: (نَحِتَ الحَجَرَ) بەردەکەی تاشی ٥ **نحته السَّفَرُ**: سەفەر کزو لاوازی کرد.

نُحِتَ فلان على الكرم:فلانکەس لەسەر سەخاوەتی دروست بووە، سەخاوەت تێکەڵاوی پێکهاتەی بووە.

نَحَتَ الجبلَ:کێوەکەی تاشی.

نَحَتَ فلاناً:یان (نحت عِرضه) عەیبی لێ گرت، غەیبەتی کرد.

نَحَتَ فلاناً بالعصا:بەگۆچان لەفلانکەسی دا.

نَحَتَ الكلمة:وشەکەی تاشی لەدوو وشە وەکوو (بَسمَلَ) واتە (بسم الله الرحمن الرحيم) (حَنَفَشَه) اته: حەنەفی‌و شافیعی. ٥ **إنْتَحَتَ الشَّيْئَ**:شتەکە داتاشرا ٥ دەگوترێ: (نَحَتَهُ فأنتحَتَ) ٥ **إنْتَحَتَ الشَّيْئَ**: بە تەشوێ‌و ڕەندەو شتی وا لەشتەکەی گرت لێی تاشی ٥ **المِنْحاتُ**: ئامێری تاشین وەکوو تەشوێ‌و ڕەندە ٥ **المَنْحَتُ**: ئەصڵ‌و بنەما ٥ دەگوترێ: (هو من مَنْحَتِ صدق) ئەو لە ئەصڵ‌و بنەمای ڕاستگۆیی پەیدا بووە ٥ **المِنْحَتُ**: بەمانا (المِنحاتُ) دێ. **النُحاتُ**:سروشت ٥ **النُّحاتَةُ**: ئەو توێکڵ‌و پرژو پاڵەی لەدار دەتاشرێ ٥ **النَّحْتُ**: تەبیعەت‌و سروشتی شت ٥ **النَّحيتُ**: تاشراو ٥

(جمل نخيت) حوشتری کزو لاواز ٥ (حافر نخيت) سمی ولاخ کەبەهۆی ڕۆیشتن بەشوێنی زبردا سوابێ ٥ شتی بێ نرخو هیچو پوچ لەهەر جۆرە شتێك بێ ٥ ناڵەو دادو فیغان ٥ **النَّحِيتَةُ**: سروشت ٥ کۆلەسە هەنگ؛ قەدی داری کلۆر بوو ناوەکەی بەئاگرو شتی تر لوس دەکرێو هەنگی تێدا بەخێو دەکرێ ٥ بەکوردی پێی دەگوترێ: (کۆلەس).

نَحَّ نحيحاً: ناڵاندی، نرکاندی ٥ **النَّحيحُ**: دەنگێکە لەناو بۆشایی جەستەی خۆی دووبارەی دەکاتەوە.٥ نحره نَحْراً: لەگەردنی دا، سەری بڕی.

نَحَرَ العَمَلَ: کارەکەی لەسەرەتادا جێبەجێ کرد، زوو ئەنجامی دا.

نَحَرَ الشَّيْئَ: ڕوی لەشتەکە کرد ٥ دەگوترێ: (داري تَنْحَرُ داره) خانوەکەم ڕوی لەخانوەکەیەتی ٥ (دارهم تنحر الطريق) خانوەکەیان ڕوی لە ڕێگەکەیە ٥ **ناحَرَهُ**: شەڕی لەگەڵ دا کرد ٥ **ناحَرَهُ على الأمر**: لەسەر کارەکە دەمەدەمێو کێشەی لەگەڵ نایەوە، بەرەوڕوی بۆوە ٥ **نَحَّر الإبلَ**: حوشترەکەی سەربڕی ٥ **إنْتَحَرَ الرجلُ**: پیاوەکە بەهۆیەك لە هۆیەکان خۆی کوشت ٥ **إنْتَحَرَ السحابُ**: هەورەکە بارانی هەڵڕشت ٥ **إنْتَحَرَ القومُ على الأمر**: خەڵکەکە لەسەر کارەکە سوور بوون ٥ **تناحَرَ القومُ في القتال**: خەڵکەکە شەڕی باشیان کرد ٥ **تناحَرَ القوم على الشَّيْئ**: خەڵکەکە لەسەر شتەکە سووربوون ٥ دەشگوترێ: (تَناحَرَتْ منازِلُ القوم) مەنزڵو بارەگای خەڵکەکە بەرامبەر بەیەك بوون ٥ **المِنْحارُ**: کەسێك زۆر ئاژەڵ سەر بڕێ.

المَنْحَرُ: شوێنی سەربڕینی ئاژەڵ ٥ قۆرتەمەی مل ٥ **الناحِرَةُ**: قۆرتەمەی مل، ئەو شوێنەی لە قورگ دا بەرزبۆتەوە ٥ دوو ئێسقانی کەوانەیی جومگە ناسان شەپیلکی شانو قەفەسی پێشەوە پێکەوە دەبەستنەوە ٥ **النَّحارُ**: بۆ موبالەغە لەمانای (الناحِر) دێ ٥ **النَّحْرُ**: لای ژوروی سنگ، خوار قوڵکەی گەردن ٥ دەشگوترێ: (جلس في نحر فلان) لەبەرامبەر فلان دا دانیشت.

نَحْرُ الشهر: سەرەتای مانگ ٥ (عيد النحر) جەژنی قوربان ٥ **النَّحرير**: زانای لێهاتو لەزانینی خۆی دا ٥ **النَّحور**: بۆ موبالەغە لەمانای (الناحر) دا دێ ٥ **النَّحِيُ**: سەربڕاو، کوژراو ٥ **النَّحِيرَةُ**: سەربڕاو.

نَحَزَ الشَّيْئَ نَحزاً: شتەکەی پاڵ پێوەنا، هەلینگی دا دەنەدەنەی دا ٥ دەگوترێ: (نَحَزَ الدَّابَّةَ) بەپاژنە پێی دەنەدەنەی ولاخەکەی دا ٥ لێی خوڕی ٥ ئاوزەنگی لە ولاخەکە دا ٥ شتەکەی وردوهاڕ کرد لەناو دەسکەوان دا کوتای.

نَحَزَ في صدره: مستەکۆڵەی لەسنگی دا.

نَحِزَ نَحَزاً: کۆکەی گرت.

نَحُزَ الحيوانُ نَحَزاً: گیانلەبەرەکە دەردێکی توشبوو زۆر بەتوندی دەکۆکێ ٥ **المِنْحازُ**: شتێکە وەکوو سندوڵو هاوەن شتی تێدا دەکوترێ ٥ **النُّحازُ**: نەخۆشییەکە تووشی گیانلەبەران دەبێ زۆر بەتوندی کۆکەیان لێ دەپڕژێ.٥ **النُّحازَةُ**: پارچە گۆشت ٥ **النَّحيزَةُ**: لێدراو ٥ باریکایی زوور سمی ولاخ، واتە: زەنگی دەستی ٥ هەروا ناوە بۆ کەمەر بەندو قایش پشتێن ٥ بەعادەت لەسەر جزداشەو شتی وا دەبەسترێ ٥ دەماری زەوی کەتوندو پتەو بێ ٥ سروشتو تەبیعەت ٥

نَحَسَهُ نَحْساً: ماندوی کردو زیانی پێ گەیاند ٥ دەشگوترێ: (نَحَسَتْهُ الدَّابَّةُ، ونَحَسَهُ الجَدْبُ).

نُحِسَ: بەدو شوم توشی هات، نەگبەتی گرتی.

نَحِسَ: شوم بوو.

نَحُسَ: شوم بوو نەگبەتی گرتی ٥ **أنْحَسَتِ النارُ**: ئاگرەکە دووکەڵی زۆر بوو ٥ **نَحَّسَ الأخبارَ**: لە هەواڵەکەی کۆڵیەوە ٥ **إنْتَحَسَ**: تێشکاو توشی نەگبەتی بوو ٥ **تناحَسَ**: تێشکا ٥ **تَنَحَّسَ**: برسی بوو، خۆی برسی کرد ٥ دەگوترێ: (تَنَحَّسَ لشُرْبِ الدواءِ) خۆی برسی کرد بۆئەوەی دەرمان بخواتەوەو کاریگەر بێ ٥ **تَنَحَّسَ الأخبارَ وعنه**: بەدوادا چوونی بۆ هەواڵەکە کردو لەهەواڵەکەی کۆڵیەوە ٥ **إسْتَنْحَسَ الأخبارَ**: بەدوادا چوونی بۆ هەواڵەکە کرد ٥ **المَنْحَسُ**: ئەوەی دەبێتە هۆکاری پەیدابوونی شومو نەگبەتی ٥ **المُنَحَّسُ**: غەمبارو خەفۆك ٥ **النُّحاسُ**: مس: عونصورێکی فلزییە بە زۆری ڕەنگی سوورە ٥ هەروا ناوە بۆ ئەو وردەو پارچانەی لەئاسن دەبێتەوە لەکاتی کوتانی دا ٥ دوکەڵی بێ بڵێسە ئاگر ٥ **النَّحاسُ**: مسگەر، مس فرۆش ٥ **النَّحاسَةُ**: پیشەی مسگەریی ٥ **النَحْسُ**: ماندوو بوونو زیان پێگەیشتن ٥ دەگوترێ: (أمر نَحْسٌ) کارێکی چەواشەو ناخۆشە ٥ (یوم نَحْسٌ) ڕۆژی ناخۆشو پڕ بەڵاو کارەسات ٥ کەخێرو خۆشی تێدا نەبێ ٥ **النحیسُ**: دەگوترێ: (عام نَحِیس) ساڵی گرانیو قاتو قڕی ٥ **نَحُصَتِ الأتانُ**: دێڵەکەرەکە ئەوەندە قەڵەو بوو ئاوس نابێ ٥ یان باری لێ نانرێ.

نَحَضَ لَحْمُهُ نَحْضاً: گۆشتەکەی کەمی کرد.

نَحَضَ فلان: فلانکەس کز بوو.

نَحَضَ الشَّیْءَ: توێکڵی لەشتەکە داماڵی؛ سپی کرد.

نَحَضَ فلاناً: پێکێشی لەفلان کردو زۆری داوا لێ کرد.

نَحَضَ السِّنانَ: نووکی شمشێرەکەی تیژو باریك کرد.

نَحَضَهُ الدَّهْرُ: ڕۆژگار زیانی پێ گەیاند.

نَحُضَ نَحاضَةً: قەڵەو بوو، گۆشتی گرت ٥ **ناحَضَهُ**: پێکێشی لێ کرد ٥ **إنْتَحَضَ الشَّیْءَ**: بەمانا (نَحَضَهُ) دێ ٥ **النَّحْضُ**: گۆشتی کۆبۆوەو سواری یەکبوو ٥ **النَّحْضَةُ**: پارچەگۆشتی گەورە.

نَحَطَ نَحْطاً: لرفەو گفەی کرد لەبەر ماندووبوون یان بەهۆی ڕق هەڵسان دەنگی گریان لەسنگی دا دەنگی دایەوە.

نَحَطَ العامِلُ: کرێکارەکە جەختی لەخۆی کرد بۆئەوەی ئیش زیاتر بکا.

نَحَطَ السَّائِلَ: سوالکەرەکەی دەرکرد.

نُحِطَ الفرسُ: ئەسپەکە توشی نەخۆشی سی بوو پێی تۆپی ٥ **النَّحْطَةُ**: نەخۆشییەکە توشی سیو جگەری وڵاخبەرزەو حوشتر دەبێ کەم وا هەیە چاك بێتەوە ٥ **النَّحِیطُ**: نرکە ناڵاندن، کوڵی گریان کەلەناخ دابێو بچێو دەرنەبڕدرێ.

نَحُفَ نَحافَةً: کزو لاواز بوو بەسروشت گۆشتن نەبوو ڕەقەڵەو داڵگۆشت بوو ٥ **نَحِفَ نَحَفاً**: ڕەقەڵەو داڵگۆشت بوو ٥ **أنْحَفَهُ المرضُ أو الهمُّ**: خەمو خەفەت بێ هێزو لاوازی کرد ٥ **النَّحِیفُ**: کزو لاواز ٥ دەگوترێ: (نَحِیفُ الدینِ) و (نَحِیفُ الأمانةِ) ئایین لاواز، ئەمانەت نەپارێز.

نَحَلَ نُحولاً: باریك بوو، لاواز بوو ٥ دەگوترێ: (نَحَلَ جسمه) (فهو ناحِلٌ ونَحِیلٌ).

نَحَلَ فلاناً نَحْلاً: شتێکی بەدیاریی دا بەفلانکەس.

نَحَلَ المرأةَ: مارەیی دا بەژنەکە.

نَحَلَ فلاناً القَولَ نَحلاً:قسەکەی پاڵ فلان داو نەشی گوتبوو.

نَحَلَ فلاناً المرضُ:نەخۆشی فلانکەسی لاواز کرد ٥ **نُحِلَ نُحولاً**: بەمانا (نَحَلَ) دێ.٥ **نَحُلَ نُحولاً**: بەمانا (نَحَلَ) دێ ٥ **أنحَلَهُ المرضُ**: نەخۆشی لاوازی کرد ٥ **أنحَلَهُ الشَّيْءَ**: شتەکەی بەدیاری پێدا ٥ **نَحّله شَيْئاً من مالـه**: شتێکی لەماڵو سامانی خۆی پێدا ٥ **إنتَحَلَ الشَّيْءَ**: لافی ئەوەی لێ دا ئەو شتە هی ئەوە، هی ئەویش نەبوو درۆی کرد ٥ **إنتَحَلَ مذهب كذا**: خۆی پاڵ فلان رێبازو مەزهەب داو پابەندی رێنماییەکانی بوو ٥ **تَنَحَّلَ الشَّيْءَ**: لافی هەبوونی ئەو شتەی لە خۆی دا لێدا ٥ **النَّحّال**: هەنگ بەخێوکەر (هەنگدار) ٥ **النِّحالَةُ**: پیشەی هەنگداری ٥ کەسێك هەنگ بەخێو بکا بەمەبەستی سودوەرگرتن لەهەنگوینو مێوەکەی ٥ **النُّحْلُ**: بەخششو عەتا ٥ مێشەهەنگ.٥ **النِّحْلُ**: بەخشش ٥ شتی بەخۆڕایی بەخشراو ٥ **النُّحْلُ**: بەخشش ٥ **النِّحْلَةُ**: بەخشش ٥ فەرزو واجبو پێویست ٥ ئایینو بیروباوەڕ ٥ داوای بێ بناغە ٥ **النَّحيلُ**: کزو کۆڵەوار.٥ **نَحَمَ نَحماً**:کۆکی، ناڵاندی، نرکاندی.

نَحَمَ السَّبُعُ:درندەکە نەڕاندی، دەنگی بەهێزی لێ هات ٥ **النَّحامُ**: باڵندەیەکە لەشێوەی قازو مراوی ٥ ملی درێژو قاچی درێژو دەندوکی کەوانەیی هەیە ٥ ئەوانەی جەستەیان گەورەیە ڕەنگیان وەردییە، بچوکەکانیان ڕەنگیان سپیو قەراخی باڵیان ڕەشە، لەقەراخ دەریاو شوێنی گەرم دەژی ٥ **النَّحّامُ**: بۆ موبالەغە لەمانای (الناحِم) دێ ٥ دەشگوترێ: (رجل نَحّام) پیاوێکە لەبەر کۆکە کۆك گوێی لەقسەی هاوڵەکەی نییە.

نحن:ئێمە ٥ **نَحْنَحَ**: نرکەنرکی کرد ٥ ناڵاندی ٥ کۆکەکۆکی بوو ٥ **تَنَحْنَحَ**: بەمانا (نَحْنَحَ) دێ ٥ **النَّحْنَحُ**: پیاوی بەخیلو ڕژد کە داوایان لێ کرد بۆ بەخشش کۆکە دێنێتە خۆی.

نحا الى الشَّيْءِ نحواً:مەیلی بۆلای شتەکە کرد.

نحا الشَّيْءَ:قەصدی شتەکەی کرد.

نحا الشَّيْءَ عنه:شتەکەی لێ دوورخستەوە.

نحى اللبنَ نحياً:ماستەکەی هەژاند ٥ **أنحى في سيره**: لە ڕۆیشتنی دا لایەکی ڕێگای گرت ٥ **أنحى عليه**: ڕوی تێکرد ٥ **أنحى لـه بالشيءِ**: شتەکەی بۆ ڕانواند ٥ **ناحاه**: هەریەك لەو دوانە بەرەو ڕوی یەك ڕۆیشتن ٥ **نَحّى عليه بالشيءِ**: شتەکەی بۆ ڕانواند ٥ **نَحّى الشَّيْءَ**: شتەکەی دوورخستەوە، لەشوێنی خۆی لای دا ٥ **إنتَحَى**: مەیلی لایەکی کرد ٥ **إنتَحَى لـه**: بۆی ڕانواند ٥ **إنتَحَى عليـه**: پشتی پێ بەست ٥ **إنتَحَى في الأمـر**: دڵسۆزی لەئیشەکەدا نەنجام دا، تینی دایە خۆیو هێزی تەواوی بەکارهێنا ٥ **إنتَحى الشَّيْءَ**: قەصدی شتەکەی کرد ٥ **تَنَحّى**: خۆی گۆشەگیر کرد، کەوتە فوژبنێکەوە ٥ لاچوو دوورکەوتەوە ٥ **تَنَحّى لـه**: قەصدی کردو پشتی پێ بەست ٥ **المَنحاةُ**: ڕێڕەوی ئاو کە فورتو پێچ بێ ٥ دەشگوترێ: (هو من أهل المنحا) ئەو کابرایە بێگانەیەو خزمی نزیك نییە ٥ **المُنحاةُ من القِسِيِّ**: تیری ئەستوورو گەورە ٥ ئەگەر بۆ حوشتر بوو مەبەست حوشتری دوگ زلە ٥ **النّاحي**: زاناو شارەزا لەزانستی نەحودا ٥ **الناحية**: دەفەرو لای شت ٥ دەگوترێ: (جلس ناحية الدار) لەلای خانوەکە دانیشتووە ٥ **النُّحَواءُ**: هەڵلەرزین، شەپلە ٥ خۆکێشانەوە، خۆ لێکێشانەوە ٥ **النَّحْـوُ**: قەصدو مەبەست ٥

دهگوترێ: (نَحَـوْتُ نَحْـوَهُ) ٥ ڕێگـا ٥ دهفـهرو جیهمت ٥ هاوشێوه ٥ ئهندازه ٥ جۆر ٥ هـهروا نـاوه بـۆ زانییاریـیـهك: كهحالـهتو چـۆنیـهتی ئـاخری وشـهی پـێ دهزانـدرێ لـهڕوی ئیعـرابو بینـاوه پێـی دهگـوترێ: (نـهحو) ٥ **النَّحْـوِيُّ**: نـهحوزان، شارهزا لهزانـستی نـهحودا ٥ **النَّحْيُّ**: هێزی ڕۆن ٥ جۆرێكه له خورمـای تـازه گـهییو ٥ تیرێكـه سـهرهتیرهكهی پـان بـێ ٥ **النَّحِيَّـةُ**: دهگوترێ: (هـو نَحِيَّـة الـشدائد) ئـهو هـهدهفـو ئامانجی بهڵاو كارهساته.

نَخَبَ نَخْباً: پالفتـهی شـتهكهی وهرگـرت ٥ كاكڵـهی شتهكهی برد.

نَخَبَ الـصَّيدَ: دڵـی نێـچیرهكهی دهرهێنـا ٥ **نَخَبَـت الحربُ فلاناً**: شهڕ فلانكهسـی ترسـنۆك كـردووهو لاوازو بێ هێزی كردووه.

نَخِبَ قَلْبُـهُ نَخْبـاً: ترسـنۆك بـوو ٥ **أَنْخَبَ**: منـداڵی ترسـنۆكی بـوون ٥ **إِنْتَخَبَـهُ**: هـهڵی بـژارد، پهسهندی كرد ٥ لهههڵبژاردن دا دهنگی پێـدا ٥ **الإِنْتِخابُ**: ههڵبژاردن ٥ یاساو ڕێسایهكه شێوهو كـاتو شـوێنی بهدهسـتور یـان بـه لائیحـهیـهكی قـانوونی دهسـت نیـشان دهكـرێ بـۆ مهبهسـتی ههڵبژاردنی نوێنهرانی گهل لهپهرلـهمان دا یـان بۆ ههڵبـژاردنی سـهرۆكی وڵات ٥ **المُنْتَخِبُ**: ئـهو كهسهی مـافی دهنگدانی ههیـهو هاوبهشـی ئـهو پرۆسـهیه دهكـا ٥ **المُنْتَخَـبُ**: ههڵبـژێراو: ئـهو كهسـهی لـه ههڵبـژاردن دا دهنگـی پـێ دهدرێ ٥ **المِنْخـابُ**: دهگـوترێ: (رجـل مِنْخـاب) پیـاوێكی هیچو پوچو بێ خێـره زهعیفـو وره ڕوخـاوه ٥ **المنخـوبُ**: كـزولاواز بـوو، لـهڕ بـوو گۆشـت پێوهنـهماو ٥ **النّاخِـبُ**: بـهمانا (المُنْتَخِـبُ) دێ ٥ **النُّخَابُ**: پهردهیهكه بهدهوری دڵهوهیه ٥ **النُّخبُ**: دهگـوترێ: (رجـل نُخَـبٌ) پیـاوێكی ترسـنۆكه ٥ شـهربه نـاوی گـهوره ٥ قومـه شـهرابێك مـرۆڤ دهیخواتـــهوه بـــۆ تهندروســـتیو میانـــهی برادهرایـهتی ٥ **النُّخْبَـةُ**: كۆمـهڵێك ههڵبـژاردهبن لهههر جۆرو ڕهگهزێك بن ٥ دهگوترێ: (جـاء في نخبـة أصـحابه) ٥ **النُّخَبَـةُ**: ترسـنۆك ٥ **النَّخِيـبُ**: دهگـوترێ: (قلـب نَخِيـبٌ) دڵـی داوهشـاو، داڕزاو (رجل نخيب) پیاوی عهقڵ تۆراو، بێ عهقڵ.

نَخَجَ السِّقاءَ: كوندهكه یان شهربه ناوی لێ چوو.

نَخَـجَ الـسيلُ الـواديَ: لافاوهكـه لـهم لاو ئـهولای شیوهكهی داو دهنگی لێ هات.

نَخَـجَ القِرْبَـةَ: كوندهكـهی هـهژانـد ٥ ڕاپوهشـاند ٥ هێنایی‌و بردی.

نَخَجَ الـدَّلْوَ في البئـرِ: دۆڵچهكهی لـهناو بیرهكـهدا جوڵاند بۆئهوهی پڕ بێ لـهئاو ٥ **إِسْتَنْخَجَ**: دوای ڕهقبون نهرم بوو ٥ **النُّخاجَةُ**: تهڕایی، تهڕمشوح.

نَخَّ نَخّاً: بهگورجیو بهتهوژم ڕۆیی.

نَخَّ الإبلَ نَخّاً: حوشترهكهی تاوداو تێیهوه ژهنی بۆ ئـهوهی خێـرا بـڕوا ٥ دهنگـی دا بۆئـهوهی یـیخ بخواو پالكهوێ ٥ **الـنُّخُّ**: نـاخی دڵ، قـوڵایی دڵ ٥ دهگوترێ: (هذا من نُخِّ قلبي) ٥ هـهروا نـاوه بـۆ فـهرشو ڕاخـهری درێـژ ٥ لاكێـشی ٥ **النُّخَّـةُ**: تـاودان لێخوڕینی یـهكجار ٥ هـهواڵێك ڕاستیو درۆی لێـك جیانـهكرێتـهوه ٥ ورده بـاران نمـه باران ٥ **النَّخَّةُ**: حوشتری بارهبـهر یـان حوشـتری نـاو ههڵكێـشان بـهناعور و شـتی وا ٥ **النّاخُـذاةُ**: كهشتییهوان، خاوهن كهشتی.

نَخَرَ نَخْراً وَنَخِيراً: بهلوتی قسهی كرد.

نَخَـرَ الحالِـبُ النّاقـةَ نَخْـراً: شیردۆشـهكه لبـۆزی حوشـترهكهی خوڕانـد بۆئـهوهی شـیر بـداو بهخۆشی بدۆشرێ ٥ **المَنْخِرُ**: كونه لوت ٥ **المَنخور**:

بەمانا (المَنخِر) دێ ٥ النّاخِرُ: ئەو کەسەی بەکونەلوتی دەفیشکێنێ ٥ دەشگوترێ: (ما بالدار ناخر) کەس لەخانومکەدا نیە ٥ هەروا ناوە بۆ بەرازی زێنەخرۆ ٥ گوێدرێژ.

الناخِرة من العظام: ئێسقانێك مۆخی تێدابێ، واتە ئێسقانی کلۆر ٥ هەروا وشەی (الناخرة) ناوە بۆ ئەسپ، بۆ گوێدرێژ ٥ النُّخرَةُ: پێشەوەی لوت ٥ یەکێك لەکونە لوت ٥ النُّخوارُ: وەجاخزادەی بەفیزو خۆبەزلزان ٥ ترسنۆك ٥ لاواز ٥ النُّخُورُ: حوشترێکە تا لبۆزی نەخورێنی شیرنادا ٥ النَّخيُ: فیشکە ٥ فینگە ٥ دەنگ دەربڕین بەلوت ٥ نَخرَبَ الشَّيْئَ: شتەکەی کون کرد ٥ النّخروب: کونی بچوك ٥ نخاريب النحل: خانەی شانە هەنگوین؛ ئەو کونە بچوکانەی هەنگ لە مێو دروستیان دەکا بۆئەوەی هەنگوینیان تێدا کۆبێتەوە ٥ نَخَزَهُ بحديدة نَخزاً: بەنەقیزە تێوەی ژەنی ٥ نَخَزَهُ بكلمة: بەقسە دڵی ئازاردا.

نَخَسَ الدابةَ نَخساً: لەسمتی ولاخەکەیەوە ژەنی یان لەکەلەکەیەوە ژەنی بۆئەوەی باش بڕوا.

نَخَسَ الرجلَ وبه: پیاوەکەی دەنەدەنە دا، ئیزعاجی کرد، دەری کرد.

نَخَسَ البكرة: کونی بەکرەکەی بەپوازو شتی وا تەنگ کردەوە ٥ دوای ئەوەی فراوان بوو ٥ (فهي منخوسة ونخيس).

نُخِسَ البعيرُ ونحوه نَخساً: حوشترەکە توشی نەخۆشی ورگ شۆڕیو زۆربوونی گۆشتی بندەستی بوو ٥ یان توشی گرۆنی بن کلکی بوو ٥ تناخست الغَنَمُ: مەڕو بزنەکان لەسەرما خڕبوونەوەو پاڵیان لەیەك دا ٥ تناخَسَ الغدرانُ: زلکاوەکان ئاوی هەندێکیان چووە ناو هەندێکیانەوە ٥ المِنخَسُ والمِنخاسُ: نەقیزە یان هەر دارو ئاسنێك ولاخی پێ لێ بخوڕدرێ ٥ النّاخِسُ: دەردێکە توشی بندەستی حوشتر دەبێ ٥ هەروا گرۆنی توشی بنکلکی ئاژەڵ دەبێ ٥ کەڵەکێوی گەنج ٥ النَّخاسُ: ئەوەی کونی بەکرەو شتی وای پێ تەسك دەکرێتەوە ٥ کۆڵەکەیەکە لەمبەرو ئەوبەری دیوەخانی ماڵ دەچەقێندرێ ٥ النُّخاسَة: ئەو پوازو شتانەی کونی بەکرەی پێ تەسك دەکرێتەوە ٥ پیشەی تەسك کردنەوەی کونی بەکرە ٥ النَّخّاس: فرۆشیاری ئاژەڵو کۆیلە ٥ جەڵەبچی ٥ النّخوسُ: کەڵەکێوی گەنج ٥ النَّخيسُ: شوێنی لێ بەستنی قەیاسەو حەبل لەکەژاوەی بچوك بەسەر پشتی حوشترەوە ٥ النّخيسةُ: ماستی مەڕو بزن بەتێکەڵاوی ٥ تامی مزر کە لەشیرینیو مزری تێکەڵ بووبێ ٥ ڕۆنەکەرە.

نَخَشَ الرجلُ نَخشاً: پیاوەکە لاواز بوو.

نَخَشَ فلاناً: ئازاری فلانکەسی دا ٥ هەڵیناو خستیە جمو جۆڵ.

نَخَشَ الشَّيْئَ: توێکڵی لەشتەکە کردەوە ٥ کاکڵەی شتەکەی گرت.

نَخِشَ الشَّيْئُ نَخَشاً: شتەکە لای خواروی ڕزی کەلکی نەما.

نُخِشَ الرجلُ: پیاوەکە کزو لاواز بوو.

تَنَخَّشَ إلى كذا: چوو بۆلای فلان شت.

نَخَصَ نَخصةً: کزو لاواز بوو پێستی چرچی تێکەوت.

نَخَصَ الكِبَرُ أو المرض الحيوانَ: پیری یان نەخۆشی حەیوانەکەی لاواز کرد.

نَخَصَ لَحمُهُ نَخصاً: گۆشتی نەما، کزو لاواز بوو ٥ أنخَصَهُ الكِبَرُ أو المرض: پیری یان نەخۆشی لاوازی کرد ٥ إنتَخَصَ لَحمُهُ: بەمانا (نَخِصَ) دێ

٥ **النَّاخِصُ**: ئەو کەسەی پیری کرزو کۆڵەواریی کردبێ ٥ دەگوترێ: (عجوز ناخص) پیرێکە پیری کرزو لاوازی کردوە و پێستی چرچو لوێچ کرد.

نَخَطَ الى القوم نَخطاً: لەنکاوێك هاتەدەر بۆناو خەڵکەکە.

نخط عليه: تەکەببوری کرد بەسەریا.

نَخَطَ بە: قسەی ناشیرینی ئاراستە کرد، جوێنی پێدا ٥ **النُّخطُ**: مۆخ ٥ ئەو ئاوەی لە وێڵداش دایە.

نَخَعَ بالحق نخوعاً: ددانی بەحەقو ڕاستی دا نا.

نَخَعَ الذبيحة نَخعاً: زێدەڕەوی کرد لەسەربڕینی کوشتییەکەدا نوخاعی شەوکیشی هەڵبڕی.

نَخِعَ العودُ نَخعاً: چڵەدارەکە ئاوی تێ تزا، ئاوی تێکەڕا ٥ **إنْتَخَعَ عَنْ أرضه**: لەزەوی‌و زێدی خۆی دوورکەوتەوە ٥ **تَنَخَّعَ السحابُ**: بەمانا (إنْتَخعَ) دێ ٥ **تَنَخَّعَ فلان**: فلانکەس بەڵغەمی فڕێ دا ٥ **المَنْخَعُ**: شوێنی بڕینەوەی نوخاع لەنێوان مل‌و سەردا ٥ **النُّخاع**: دەزوە دەمارێکە لەناو عەمودی فەقەرەی پشت دایەو پەیوەستە بە مێشکەوە ٥ **النُّخاعة**: بەڵغەم کە لەقوڕگەوە دێتە دەر.

نَخَفَ نَخفاً ونخيفاً: فیشکاندی، دەنگی خۆی بەلوت دەربڕی ٥ پرماندی لوتی خۆی پاك کردەوە ٥ پژمی ٥ **أنْخَفَ**: زۆری مشەمش‌و گنەگنە کرد ٥ **النُّخافُ**: گۆرەوی، خوف، کاڵە ٥ **النَّخْفَةُ**: چاڵایی لەسەر کێو.

نَخَلَ الشَّيْءَ نَخلاً: شتەکەی بێژایەوە.

نَخَلَ الدقيق: ئاردەکەی بێژا.

نَخَلَ السحابُ المَطَرَ: هەور بارانی باراند ٥ **نَخَلَ الشَّيْءَ**: بۆژێدەڕۆیی لەماناى (نَخَلَهُ) دێ ٥ دەگوترێ: (نَخَلَ السحابُ المَطَرَ) هەورەکە زۆری باران باراند.٥ **إنْتَخَلَ الشَّيْءَ**: لەشتەکە باشەکەی هەڵبژارد ٥ **إنْتَخَلَ السحابُ المطر**: هەور بارانی باراند ٥ **تَنَخَّلَ الشَّيْءَ**: بەمانا (إنْتَخَلَ) دێ ٥ **المُنْخُلُ**: بێژنگ ٥ **النُّخالة**: سەرکوێزر، سۆ ٥ ئەوەی دەمێنێتەوە لە بێژنگەکەدا دوای لەبێژنگ دان ٥ **النَّخْلَةِ**: دارخورما ٥ **النَّخيلة**: شتی لەبێژنگ دراو و پاڵفتە کراو ٥ دەشگوترێ: (بذل لە نخيلة قلبە) پاڵفتەی دڵی پێدا. (**نَخَمَ نَخماً**: گۆرانی باشی گوت.

نَخِمَ نَخماً: زمانی گیراو قسەی پێ نەکرا.

نَخِمَ نَخماً: بەڵغەمی فڕێ دا ٥ **النُّخامَةُ**: بەڵغەم ٥ **نَخْنَخَ**: بەپەلە ڕۆیی ٥ **نَخْنَخَ الإبلَ**: حوشترەکەی ییخ دا ٥ دەشگوترێ: (نَخنخ بالإبل) ٥ **نَخْنَخَ فلاناً**: فلانکەسی ترۆ کرد، دەری کرد ٥ **تَنَخْنَخَتِ الإبلُ**: حوشترەکە ییخی خوارد؛ پاڵکەوت.

نخا نخوةً: شانازی کردو خۆی بەزل زانی.

نخا فلاناً نخواً: مەدحی فلانکەسی کرد.

نُخِيَ نخوةً: شانازی کردو خۆی بەگەورە زانی ٥ **أنْخى**: پیاوەتی و ڕەوشتی بەرزی زیادییان کرد ٥ **إنْتَخى**: شانازی کرد لوتبەرزی نواند ٥ **إنْتَخى علينا**: شانازی بەسەردا کردین ٥ **إنْتَخى من كذا**: خۆی لەو شتە پاراست‌و بێزی لێ کردەوە ٥ **إسْتَنْخى منه**: خۆی لێ پاراست‌و بیری لێ کردەوە ٥ **النَّخْوَةُ**: پیاوەتی‌و مەردایەتی ٥ فیزو خۆبەزلزانی.

نَدَأ اللَّحْمَ نَدْءاً: گۆشتەکەی برژاند پیشاندی بەوە: کە خستیە ناو ئاگرەوەو ژێر پشکۆو ژیلی خست.

نَدَأ المَلَّةَ: قوڵکە ئاگردانی دروست کرد تەندوری داناو ئاگری تێدا کردەوە بۆ نان برژاندن‌و شتی

وا ٥ النَــدّاَةُ: ســوراییی دەوری خــۆر لــەکاتی هەڵاتن‌و ئاوابوونی دا ٥ النَدّاَةُ: توێژێکی گۆشت کە ڕەنگی لەوی تری نەچێ ٥ پارچە ڕومکێك کە بەجیاو دوور لـەوی تـر ڕوابێ ٥ النَّـدِيّ: سوراییی خۆر لەکاتی هەڵاتن‌و ئاوا بوونی دا ٥ النَّدِيءُ: هەر خواردنێك بە پێشاندن لەژێر ئاگردا یان بەبرژاندن بەکەڵکی خواردن بێ ٥ دەگوترێ: (لحم نديءٌ).

نَدَبَ فلاناً الى الأمر ندباً: فلانکەسی بانگ کرد بۆ ئەنجامدانی کارەکە.

نَدَبَ الميتَ: مردووەکەی لاواندەوە وایە شیوەنی بۆ کرد.

نَدِبَ الجُرْحُ نَدَباً: برینەکە شوێنەکەی ڕەق هەڵات ٥ قەتماغەی کرد.

نَدِبَ جِسْمُهُ: جەستەی شوێنی برینی پێوە دیارن.

نَدُبَ ندابَةً: چوست‌و چالاك بوو ٥ گورج‌و گۆڵ ڕاپەڕی ٥ أنْدَبَ جِسْمَهُ: شوێنکەی بەجەستەوە جێ هێشت.

نَــدَّبَ بــه للأمــر: ناردی بۆ ئەنجامدانی کارەکە ٥ کارەکەی خستە ئەستۆی خۆی ٥ إنْتَدَبَ الشَّيْءُ: شتەکە ئاسان‌و بەدەست بوو ٥ ئاشکرا بوو ٥ إنْتَدَبَ للأمـر: خۆی بۆ کارەکە تەرخان کردو هەوڵی ئەنجامدانی داو پەلەی کرد بۆ جێبەجێ کردنی ٥ إنْتَدَبَ فلاناً للأمـر: بـانگی فلانکەسی کـرد بـۆ گرتنـە ئەسـتۆی کـارو ئەنجامـدانی ٥ المنـدوب: بـەزمانی دانیـشتوانی مەککـە واتـە: پێغەمبـەرو ڕەوانـەکراو ٥ کەسـێك لـەجیاتی یەکێکی تر کارەکە ئەنجام بدا جێگرو وەکیـل ٥ کرداری سوننەت‌و پەسەند لای خواو لای شـەرع ٥ النادِبَةُ: ئافرەتێك شین بگێڕێ‌و وایەشیوەن بکا ٥ بـەپیاوی مـردو دا هـەڵبڵێ‌و ڕەوشـتە جوانـەکانی بـیر شـینگێڕو دانیـشتوانی ماتەمینەکـە بینێتـەوە ٥ النَّـدْبُ: چوسـت‌و چـالاك‌و خێـرا گـورج‌و گـۆڵ ٥ ئـادەمیزادی نـەجیب‌و ڕەوشـت بـەرز ٥ ئەسـپی ڕەسـەن ٥ النَّـدَبُ: شـوێنکەی بـرین ٥ شـوێنی پاشمـاوەی برین ٥ شتێك گرەوی لەسەر بکرێ ٥ کەوانێك تیرەکـە تیـژ بهاوێـژێ ٥ النُدْبَـةُ: لـەزاراوەی نـەحوییان دا بـەمانا بـانگکردن‌و هـاوار لێکـراو دێ، دەگوترێ: (وا محمداه) (وا معتصماه).

نَدَحَ الشَّيْءَ نَدْحاً: شتەکەی فراوان کـرد ٥ إنْتَـدَحَت الغَنَمُ في مرابضها: مـەڕو بزنـەکان لـە حەوشـەو کۆزو ئاغەڵەکانیان دا بڵاو بوونەوەو پەرتەوازە بـوون ٥ تَنَـدَّحت الغـنم في مرابـضها: بـەمانا (إنْتَـدحت) دێ ٥ المندوحـة: دەگـوترێ: (أرض مندوحـة) زەوییـەکی فراوانـە ٥ دوورە ٥ هـەروا دەگـوترێ: (ولـك عَـنْ هـذا الأمـر مندوحـة) لەکارەکـەدا ئـەتۆ مـەودای فراوانـت هەیـەو دەسـتت کراوەیـە ٥ النِـدْحُ: بـەرفراوان ٥ زۆر ٥ النَّـدْحُ: قـورس ٥ تارمـایی، شـتێك لـەدوورەوە ببیینی ٥ النُدْحَةُ: زەوی بەرفراوان ٥ دەشتایی ٥ دەگوترێ: (إنك لفي ندحة مـن الأمـر) ئـەتۆ لـەم کـارەدا مـەودای فراوانـت لەبـەردەم دایـە ٥ مەجالت کراوەیە ٥

نَدَخَهُ نَدْخاً: بەرەو ڕوی بوو، خۆی پێ کێشا ٥ أنْدَخَهُ: بەمانا (نَدَخَهُ) دێ ٥ تَنَدَّخَ: زۆر خۆی هەڵکێشا، زۆری کاری سەروەری پاڵ خۆی دان‌و هیچیانی نـەکردبوون ٥ المِنْـدَخُ: کەسێك خوێڕی‌و هیچ‌و پوچ بێ گوێ نەدا بەوەی چ بەخەڵکی دەڵێ یان خەڵك چی پێ دەڵێن لەقسەی ناشیرین.

نَدَّ البعيرُ وغيره نَدّاً ونُدوداً: حوشترەکە بەلەسە بوو ٥ دەشگوترێ: (نَدَّت الفكرة عني) فکرم تـەرەبوو بیرم ڕۆیشت ٥ نَدَّت الكلمة: وشەکە نایەتـە زێـر

کـۆنترۆڵی یاسـاو ڕێـسای زەمانـەوە، قاعیـدە نایگرێتـەوە ٥ نَـدَّدَ بفـلان: عـەیبو عـاری فلانکەسی ئاشکراکردن ٥ نَدَّدَ القطیعَ: جەڵەبە ئاژەڵەکەی پەرتەوازە کردن ٥ نَدَّدَ صَوْتَه: دەنگی ئاوازی بەرز کردەوە ٥ تَنادّ القوم: خەڵکەکە پەرتـەوازە بـوون ٥ النّـادُّ: رزق و رۆزی ٥ دەگوترێ: (لیس لهم نادّ) ئەوانە ڕزقیان نیە ٥ النَّدُّ: جۆرە ڕوەکێکە لاسکەکەی دەکرێ بەبخور ٥ النِّدُّ: هاوشان و ڕکابەر ٥ النّدیدُ: بەمانا (النِّدُّ) دێ.

نَدَرَ الشَّیْئُ ندوراً: شتەکە بەربۆوە هەڵوەری ٥ هَزَّ الغُصْنُ فندرت منه الثمار: لقەکەی ڕاوەشاند میوەی لێ هەڵوەری ٥ دەشگوترێ: (ندر العظم عَـنْ موضـعه) ئێـسقانەکە لەشـوێنی خـۆی دەرچوو.

نَدَرَ فلان في العلم والفضل: فلانکەس لە عیلم و زانیاری دا پێش کەوت و هاو وێنەی کەمە.

نَدَرَ الكلام ندارة: قسەکە ڕەوان و کاریگەر بوو ٥ أندر: شتی ئاوازەی هێنا ٥ قسەی عەنتیکەی کردن کاری کەس نەکردووی ئەنجام دا ٥ أَنْدَرَ الشَّیْئَ: شتەکەی داشکاند ٥ دەگوترێ: (أندر التاجِرُ من حسابي كذا) بازرگانەکە لەحیسابی من ئەوەندەی داشکاند ٥ أندر العظم من وضعه: ئێسقانەکەی لە شوێنی خۆی جوڵاند ٥ تنادر: قسەی عەنتیکەو خۆشی گێڕانەوە ٥ تنادر على فلان: گاڵتەی بەفلانکەس کرد ٥ تنادر علینا: جار جار دەهاتە لامان ٥ إسْتَنْدَرَ: شتەکەی بەئاوازەو نادر زانی ٥ إسْتَنْدَرَ القوم أثر فلان: خەڵکەکـە شـوێن ڕێبـازی فـلان کـەوتن و کاریگەریی ئەویان بەسەرەوە دیارە ٥ إسْتَنْدَرَ الحیوانُ الرَّطْبَ: حەیوانەکە لە لەوەڕی تازە گەڕا ٥ النادِرَة: قسەی گاڵتەو گەپ ٥ دەشگوترێ: (هو نـادرة زمانـه) ئـەو مرۆڤـە تاقانـەی ڕۆژگـاریی خۆیـەتی ٥ النَّـدَرى: دەگوترێ: (لَقِیْتُهُ النَّدرَى) کەم کەم توشی بووم ٥ النَّـدْرَةُ: پارچەی زێـڕو زیـو کـە لـەکان دا دەردەهێنـدرێ ٥ النُـدْرَةُ: دەگوترێ: (لایکون ذلك إلا نُدْرَة) ئەو شتە کەمجار وادەبێ، وارێ دەکەوێ.

نَدَسَ فلاناً بالشيئ نَدْساً: زەبرێکی سوکی لەفلان دا.

نَـدَسَ الأرض برجله: بەقاچی پێهڕکەی لەزەوی کرد.٥ نَدَسَه بكلمة: بەهێواشی جنێوی پێ دا.

نَـدَسَ بفـلان الأرض: فلانکەسـی بـەزەوی دا دا خستی.

نَـدَسَ الـشَّیْئَ عَـنْ الطریـق: شـتەکەی لـەڕێگا دوورخستەوە.

نَدِسَ نَدَساً: زیرەك بوو، زۆر بەوردی لە ئیشەکان ورد بـۆوە ٥ دەنگـی بەئەسـپایی و نزمـی زوو بیـست ٥ نادَسَـهُ: زەبـری لێ دا ٥ نـاو و نـاتۆرەی ناشیرینی لێنا ٥ تَنَدَّسَ ماءُ البئر: ئـاوی بیرەکە لەهـەر چوار لایـەوە سـەر ڕێـژی کـرد ٥ تَنَـدَّسَ الرجلُ: پیاوەکە بەزەوی دا دراو کـەوت، کوژرا ٥ تَنَـدَّسَ الخَبَـرَ وعنـه: لەهەواڵەکـەی کۆڵیـەوەو هـەوڵی دا پـێش هـەموو کـەس ئـەو بیزانـێ ٥ النادس من الرماح: ڕمبی وەشاو و بەکارهاتوو لـە لێـدان دا ٥ النِـدْسُ: دەنگـی نـزم ٥ النَّـدَسُ: عەقڵ و لێزانی ٥ النُّدُسُ: ئەو کەسەی تێکەڵاوی خەڵك دەبێ و ئەرکی خۆی ناخاتە سەریان.

نَـدَشَ عَـنْ الـشَّیْئ نَدْشـاً: باسـی شـتەکەی کـرد، لەشتەکەی کۆڵیەوە.

نَدَشَ القُطْنَ: لۆکەکەی شی کردەوە هەلاجی کرد.

نَدَصَ الشَّيْئُ من الشَّيْئِ: شتەكە لەشتەكە دەرچوو هاتە دەر ٥ دەگوترێ: (نَدَصَت النواةُ من التمرة) ناوكە خورماكە لە خورماكە هاتەدەر ٥ **ندصت العينُ:** چاوەكە زەق‌و دەرپەڕیو بوو.

نَدَصَ البَثْرَةَ: دومەڵەكەی گوشی كێم‌و زوخاوی لێ دەرهات.

نَدَصَ القَوْمَ: شەڕی توشی خەڵكەكە كرد ٥ **المِنْدَاصُ:** دەگوترێ: (رجل منداص) پیاوێكی شەڕانی‌و بەد ڕەوشتە هەر هەوڵی ئەوەیەتی كاری وابكا خەڵك ئەززیەت دا ٥ (إمْرأة مِنداص) ئافرەتێكی عەقڵ سوك‌و چەقەچەناوە.

نَدَغَ فلاناً نَدْغاً: لە فلانكەسیەوە ژەنی،

نَدَغَ المرأةَ: دڵداری لەگەڵ ئافرەتەكە كرد.

نَدَغَ العَقْرَبُ فلاناً: دوپشك بەفلانكەسیەوە دا.

نَدَغَ فلان فلاناً: فلانكەس جنێوی بە فلان دا ٥ **أنْدَغَ بفلان:** خراپەی لەگەڵ فلانكەس كرد ٥ **نَدَّغَ العجين:** ئاردی بە هەویرەكە كرد ٥ **نادَغَ المرأةَ:** دڵداری لەگەڵ ئافرەتەكە كرد ٥ **إنْتَدَغَ:** پێكەنینەكەی هێواش كرد ٥ **المِنْدَغ:** ڕەب وەشێن ٥ جنێو دەر، زمان پیس ٥ **النُّدْغَةُ:** سپیایی بنكی نینۆك ٥ **ندفت الدَّابَّةُ:** وڵاخەكە لە ڕۆیشتن دا پەلەی كرد، خۆشڕۆ بوو ٥ **ندفت السماء بالمطر وبالثلج:** ئاسمان بارانی باراند، بەفری باراند ٥ بەفری تێ كرد.

نَدَفَ القطن: بە ئامێری هەلاجی لۆكەكەی شی كردەوە ٥ **أنْدَفَ:** حەزی لەدەنگی عودو كەمان بوو ٥ **أنْدَفَ الدابةَ:** بەخێرایی‌و بەزەخت وڵاخەكەی لێ خوڕی ٥ **نَدَّفَ القُطْنَ:** لۆكەكەی زۆر شی كردەوە ٥ **المِنْدَفُ والمِنْدَفَةُ:** ئەو دارو ژێ‌و حەبلەی هەلاج لۆكەی پێ شی دەكاتەوە ٥ **النِّدافَةُ:** پیشەی هەلاجی ٥ **النُّدافة:** ئەو وردە خشت‌و خاشاكەی لە لۆكە دەكەوێتە خوار لەكاتی هەلاجی كردنی دا ٥ **النَّدَّاف:** هەلاج؛ ئەو كەسەی لۆكەكە شی دەكاتەوە یان ئەو ئامێرەی لۆكەكەی پێ شی دەكرێتەوە ٥ **النُّدْفَة:** شتی كەم، جۆرێك.

نَدَلَ الشَّيْئَ نَدْلاً: شتەكەی بەخێرایی گواستەوە ٥ شتەكەی دزی ٥ بەدەستی خۆی شتەكەی لە شوێنی خۆی دەرهێنا.

نَدِلَ نَدَلاً: چڵكن بوو ٥ **إنْتَدَلَ الشَّيْئَ:** شتەكەی هەڵگرت توانی هەڵی بگرێ ٥ **تَنَدَّلَ بالمنديل:** بەپەڕۆ سەری شتەكەی سڕی ٥ **نَرْدَلَ:** لە بەرپێری شەپڵە لێی دا، توشی لەرزین بووە ٥ **المَنْدَلُ:** لقەدرەختی بۆنخۆش ٥ جۆرێكە لە فالگرتنەوەو كوڵەوەنانی كاهین‌و دەست بڕ بەكاری دێنن بۆ دۆزینەوەی شتی ونبوو ٥ **المِنْديل:** پارچە قوماشێكی بچوكی چوارگۆشەیە بەكوردی پێی دەگوترێ دەسمسڕ دەم‌و چاو و دەستی پێ وشك دەكرێتەوە ٥ **النَّادِلُ:** كەسێك خواردن‌و خواردنەوە پێشكەش بە خەڵك بكا ٥

نَدِمَ على الأمر نَدَماً: لەكارەكە پەشیمان بۆوە، خەفەتی پێ خوارد ٥ **أنْدَمَهُ:** پەشیمانی كردەوە ٥ **نادَمَهُ منادمةً ونِداماً:** هاوكاری كردو هاونشینی بوو لەخواردنەوەدا ٥ **نَدَّمَ عليه:** بەمانا (أنْدَمَهُ) دێ ٥ **تنادم القومُ:** خەڵكەكە دانیشتن بۆ خواردنەوە ٥ **تَنَدَّمَ على الأمر:** خەفەتی خوارد لەسەر ئەوەی ئەو كارەی كردووە ٥ **إنْتَدَمَ الأمرُ:** كارەكە ئاسان بوو ٥ **المَنْدَمُ:** پەشیمانی ٥ **المَنْدَمَةُ:** هەرشتێك مرۆڤ هەڵنێ بۆ پەشیمان بوونەوە ٥ **النَّديم :** هاو ڕێی سەرمێزو شەرابخواردنەوە.

نَدَهَ الرجلُ نَدْهاً: پیاوەكە هاواری كرد.

نَـدَهَ الإبـلَ: حوشـترەکانی بەکۆمـەڵ لێخـوڕین ٥ **إسـتَنْدَهَ الأمـرُ**: کارەکـە جـێگیر بـوو ٥ **المِنْـدَهُ**: دەگوترێ: (رجل مِنْدَهٌ) پیاوێکە زۆر هاوار دەکاو دەقیڕێنێ ٥ **النَّدْهَةُ**: دەنگ ٥ **النُّوادِهُ**: داکۆکیکارو مەنع کەرو لەمپەرو پەرژین.

ندا القومُ نَدْواً: خەڵکەکە لە یانە کۆبوونەوە.

نَـدا القَـوْمَ: خەڵکەکـەی لەیانـە کـۆکردەوە ٥ دەشگوترێ: (ما ینـدوهم النـادي) یانـە بەشیان ناکا ئەوەندە زۆرن جێگایان نابێتەوە.

نَـدِيَ الـشَّيْءُ نَـدیً ونـدارةً: شـتەکە تـەڕبوو شـەی هەڵێنایـەوە ٥ **نـدِیت الأرض**: زەوییەکـە شـەونم لێی دا.

نَدِي فـلان: فلانکـەس بەخـشندە بـوو سـەخاوەتی زۆر کەسـی گرتـەوە ٥ دەنگـی خـۆش کـە درێـژ بکرێتـەوەو بەبـەرزی بگـوترێ ٥ **أنـدی فـلان**: فلانکەس بەخشش‌و پیاوەتی زۆر بوو ٥ دەنگ‌و صەدای خۆش بوو ٥ **أندی الشَّيْءَ**: شتەکەی واڵێ کرد تەڕو شێدار بێ ٥ **نادی الشَّيْءُ مناداةً ونِداءً**: شـتەکە دەرکـەوت ٥ **نـادی النَّبْـتُ**: ڕووەکەکـە پێگەیی‌و تێکهاڵا ٥ **نادي فلاناً**: بانگی فلانکەسی کرد بەدەنگی بەرز ٥ لەیانە دا لەگەڵی دانیشت: ڕاوێژی پێ کرد ٥ شانازی بەسەردا کرد ٥ **نـادی بِسِرِّهِ**: نهێنییەکەی ئاشکرا کرد.

نَدَّ الشَّيْءَ: شتەکەی تەڕو شێدار کرد.

ندی الفَرَسَ: ئەسپەکەی هەلینگ دا تا عارەقی پێ کرد ٥ **إنْتَدَی فـلان**: فلانکـەس عـەتاو بەخششی زۆر بوو ٥ **تنـادی القـومُ**: خەڵکەکە هەنـدێکیان بانگی هەندێکیان کرد ٥ لـە یانـە دا کۆبوونـەوە ٥ **المُنْتَـدی**: یانـەی گـەل‌و هـۆزو دیوەخانـەی عەشرەت‌و شوێنی ڕاوێژو قسە گۆڕینـەوەی نـاو خۆیان ٥ **تَنَدّی المكانُ**: شوێنەکە تـەڕبوو تـەڕایی شـێی لێ پەیـدا بـوو ٥ **المُنْدِیـة**: وشـەیەك یـان کردەوەیـەك ئەوەنـدە ناشـیرین بـێ عـەرەق بـەمرۆڤ بکا ٥ کـردارو گوفتـاری شـەرم ئـاوەر ٥ **النّـادي**: یانـەو ئەنجومـەن ٥ دیوەخـان‌و شـوێنی کۆبوونـەوەی گـەل‌و هـۆز ٥ یـان شـوێنی کۆبونـەوەی چـینێکی تایبـەتی خـەڵك وەکـوو یانەی مامۆستایان، یانەی ئەفسەران ٥ **النادِیة**: لایەن‌و دەڤەر ٥ (نادیات الشَّيْ) سەرەتای شت ٥ نۆنەخشەی شت ٥ **النَّدی**: شەونم ٥ هەڵمی ئـاوە بـەرز دەبێتـەوە بـۆ حـەوا لەچینە ساردەکانی هـەوادا خەسـت دەبێتـەوەو لەشـەودا لەشێوەی دڵۆپە بارانی زۆر ورد دا دەبارێتـە سـەر زەوی ٥ هـەروا ئـاوە بـۆ بـاران ٥ بـۆ سـەخاوەت‌و بەخشندەیی‌و خێرو بێر ٥ **النَّدْوةُ**: یەکجار واتە: (إسـم مـرة) یـە ٥ یانـەو ئەنجومـەن ٥ کۆمەڵـە مرۆڤێـك لەیانەیـەك دا کۆببنـەوە بـۆ ڕاوێژکردن‌و باس‌و لێکۆڵینەوە دەربارەی کارێك ٥ (دار الندوة) هەر خانو و باڵەخانەیەك خەڵك تێیدا کۆببنەوە بۆ باس‌و ڕاوێـژو لێکۆڵینـەوە ٥ قورەیشییە عەرەبەکان لە پـێش هاتنی ئیسلام ئـەم جۆرە یانـەو ئەنجومەنـەیان هـەبوو تێیدا کۆدەبوونەوە (قصي کوڕی کیلاب) کە یەکێکە لـە باپیرە گـەورەکانی پێغەمبـەر لـە ڕۆژگـاری خۆی دا بنیاتی نابوو دوایی پشتاو پشت بۆ ئەو بەرەبابە مایەوە ٥ موعاوییە لە ڕۆژگاری خـۆی دا کرێ‌و کردی بـە (دار الإمارة) ٥ **النَّدِي**، تـەڕ ٥ **النَّدِيّ**: بەمانا (النّدِي) دێ ٥ یانەی گەل‌و هـۆزو شوێنی کۆبوونەوەیان بۆ باس‌و ڕاوێژ دەربـارەی کـاری گـرنگ ٥ دەشـگوترێ: (هـم نـدی الكـفّ) ئەوانـــــە ســـــەخی سروشـــــتن.

نَـدِيَ الصوتُ: دەنـگ خـۆش ٥ يـان دەنگـی بـاش دەرواو پشوو درێژە بۆ دەنگ هەڵدان ٥ **النَّدْيانُ**: تەڕبوو، شێدار.

نَذَرَ الشَّيْءَ: شتەكەی لەسەرخۆی پێویست كرد.

نَذِرَ بالـشيئ نَـذْراً ونـذارةً: بەشتەكەی زانـیو لێـی بـەئاگا بـوو ٥ دەگـوترێ: (نَـذِروا بالعَـدُوِّ) بەدوژمنەكـەیان زانـیو چـاودێری هـەڵسو كەوتو جمو جوڵی ئەویان كرد.

أنْذَرَهُ الشَّيْءَ: شتەكەی پێ زانانـدو هۆشداری دایـە كـە وریـای بـێ ٥ **تنـاذر القـومُ**: خەڵكەكـە هەندێكیان هەنـدێكیانیان لەشەڕو خراپەكاری ترساند ٥ **النَّـذارَةُ**: ترساندن، هۆشدار كـردن ٥ **النَّذْرُ**: فۆتۆ، ئەوەی بەندە لەسەر خۆی پێویست دەكا بـۆ پـەروەردگاری لـە بەخـشینی مـاڵ یـان لەئەنجامـدانی تاعـەت ٥ **النَّـذِيرُ**: ترسـاندن، ترسـێنەر ٥ **النَّـذيرةُ**: ئـەوەی مـرۆڤ بەشـێوەی نەزرو فۆتۆ دەیبەخشێ ٥ **نُذيرةُ الجيش**: پێشەتای سوپا، ئـەو بەشـە سـوپایەی دەبنـە ڕەصـەدو چاودێری بەسەر دوژمنەوە سات بەسات هەواڵی جمو جـوڵی سـوپای دوژمـن بەسـوپای لەمـەڕ خۆیان دەگەیەنن.

نَذَعَ الماءُ أو العرقُ: ئـاو یـان عـارەق دڵـۆپ دڵـۆپ هاتەدەر ٥ **النَّذْعَةُ**: قەترە ئاو و شتی لەو جۆرە.

نَذُلَ نذالة ونُذولة: خوێری بوو هیچو پوچ كەوتـە دەشـتێ ٥ **النـرْجِسُ**: نێـرگس ٥ چـەند جـۆرێكی هەیە بـۆ جوانیو ڕازاندنـەوەی باخچەو بـۆنی خۆش دەروێندرێ، هەروا خۆرسكیش دەڕوێ ٥ **النرجسية**: جۆرە شزوزێكی جنسییە مرۆڤەكە حەزی لەخۆیەتی.

النارجيل: ڕەگـەزی درەختـی خورمـایی، فرەجـۆرە دەروێندرێ بۆ جوانی، هەنـدێكی بەرداره، ئـەم جۆرە بۆ سود وەرگرتن لەبەرەكەی دەروێنـدرێ بەرەكەیشی گوێزی هیندیە، ڕۆنێكی لێ بەرهەم دەهێندرێ باشترین ڕۆنە ٥ **النارجيلة**: نێرگەلـە، ئـامێرێكی تـوتن كێـشانە لـەجیاتی سـەبیلەو قەڵنەو جگەرە دەخورێ، لەسـەرەتادا قاعیـدەی ئەم ئامێرە لەداری گوێزی هینـدی دروسـتكراوە دوایـی لەشوشـە دروسـت كـراوە ٥ **النَّـرْدُ**: یـاری تاوڵە ٥ (صندوقێكو چەند داشێكن) ٥ **النَّـرْدِنُ**: ڕوەكێكـی بـچوكی بۆنخۆشـە پەلكـە گـەڵاكانی درێژن ڕەنگی زەردی مەیلەو شلەیە ٥ **النـاردين**: بــەمانا (النَــرْدِن) دێ ٥ **النَّــارنج**: نــارنج؛ درەختێكـی بـەرداره هەمیـشە سـەوزە چـەند مـەترێك بـەرز دەبێـتەوە بـۆنی خۆشـە، گوڵی سپی دەردەدا، گوڵەكەشـی بـۆنێكی زۆر خۆشـی هەیـە، لـەوەرزی بـەهاردا گـوڵ دەكـا، بەرەكـەی لەشـێوەی پرتـەقاڵ دایـە تـامی زۆر تـرشو مەیلـەو تاڵـە ٥ لـە گوڵەكـەی گـوڵاو دروسـت دەكرێ عەترو شتی وا شی لێ دروست دەكرێ ٥ توێكڵەكەشــی بــڕی دەرمــانی لێ بەرهــەم دەهێندرێ.

نَزَأَ بين القوم نَـزْءاً ونـزوءاً: دژایـەتی خـستە نێـوان خەڵكەكەوە ٥ دەگـوترێ: (نزأ الشيطان بينهم).

نَزَأَ عليه نزءاً: سواری بوو، چووە كۆڵی.

نَزَأَ فلاناً وعليه: سواری فلان بوو چووە كۆڵی.

نَزَأَ فلاناً عَنْ الشَّيْئِ: فلانكەسی لەو شتە گێڕایەوە.

نُـزِئَ بـه: خۆشـی ویـست، عاشـقی بـوو ٥ **النّـزاءُ**: دەگـوترێ: (رجـل نـزّاءٌ بكـذا) پیاوێكـە شـێتو شەیدای ئەو شتەیە ٥ **النُّزيءُ**: دەگوترێ: (فـلان نـزِئٌ) فلانكـەس فیتنـەو ئاشـوبگێڕە دژایـەتی دەخاتـە نێـوان خەڵكـەوە ٥ گونـدەی بـچوك، دێمكەی بچوك.

نَـزَحَ نَزحـاً ونزوحـاً: دووركەوتـەوە ٥ دەگـوترێ: (نزحت الدار) خانوەكەی دوورە ٥ (نَزَحَت البئرُ) بیرەكـە ئـاوی داكـەوت، كـەم بـوو، ئاوەكـەی دووركەوتەوە.

نَزَحَ البِئرَ ونحوها نَزْحاً: بیرەكەی دەردا تـا ئاوەكەی كەم بوو یان هەرئاوی تێدا نەما.

نُزِحَ بفلان: فلانكەس لەولاتی خۆی دووركەوتـەوە و دیار نەماو دیار نەبوونەكەی درێژەی كێشا.

أنزحَ الشَّيْئَ: شتەكەی دوور خستەوە ٥ **أنزَحَ البِئرَ:** بیرەكەی دەردا ٥ **إنْتَزَحَ:** دووركەوتەوە ٥ **المِنْزاحُ:** كەسـێك زۆر سـەفەر بـۆ ولاتـی دوور بكـا ٥ **المِنْزَحَة:** ئامێری ئاو هەلێنجان ٥ وەكوو دۆلچەو شتی وا ٥ **النازح:** دەگوترێ: (بلد نازح) ولاتی دوور (بئر نـازح) بـیری كـەم ئـاو ٥ **النَزَحُ:** ئـاوی لیل ٥ (والبئر النَّزَحُ) بیرێك ئـاوی تێدا نـەبێ ٥ **النَّزوح:** بیری كەم ئاو ٥ بیرێك ئاوەكەی زۆر لیل بێ ٥ **النَّزيحُ:** دوور.

نَزَرَ الشَّيْئَ: شتەكەی كەم كردەوە.

نَـزَرَ فلانـاً: فلانكەسـی بـەهیچو پـوچ زانـیو سوكایەتی پـێ كـرد ٥ پەلـەی لێ كـرد، هـەلێنا ٥ وردە وردە چی لابوو هەمووی لێ وەرگرت.

نَزَرَ الشرابُ فلاناً: شەرابەكە فلانكەسی سـەرخۆش كرد.

نَزُرَ الشَّيْئُ نزارةً ونزورةً: شتەكە كەم بوو ٥ **نَزُرَ فلان:** فلانكەس خێرو بێری كەم بـوو ٥ **نَزُرَت الأنثى:** مێینە شیردەرەكە شیری كەم بوو ٥ **أنْزَرَ العَطاء:** بەخشـشەكەی كـەم كـردەوە ٥ **نَـزَّرَ العَطـاءَ:** بەخششەكەی كەم كردەوە ٥ **تَنَـزَّرَ مِـن الشَّيْئِ:** لەشتەكەی كەم كردەوە.٥ **تَنَزَّرَ:** خۆی پاڵ هـۆزی نزارە دا ٥ یان خۆی شوبهاند بەیەكێ لەو هـۆزە ٥ **المنزور:** دەگـوترێ: (شيئ منزور) شتی كەمو بێ نـرخ ٥ (أعطـاه عطـاء منـزوراً) بەپێكێـشیو ئیلحاحی سوالكەرەكە بەخششی دا ٥ (عطاء غـیر منزور) بەخششی بێ ئیلحاح و پێكێشی ٥ **النَّـزْرُ:** دەگوترێ: (شيئ نزرٌ) شتی كەمو بێ نـرخ ٥ **رجل نَـزْرٌ:** پیاوی بـێ خێـرو بێـر ٥ دەشـگوترێ: (مـا جئـت إلا نـزراً) بەتەمبـەلی هـاتم ٥ **النَّـزْرَةُ مـن الإناث:** مێینەی كەم بێچوو كـەم شـیر ٥ **النَّزورُ:** هەر شتێك كەم ببێ ٥ دەگوترێ: (رجـل نـزور) پیاوێكی كەم قسەیە ٥ **النَّزيرُ:** كـەمو بـێ نـرخ ٥ دەگوترێ: (عطاء نزير) بەخششێكی كەم.

نَزَّ المكانُ نَزّاً ونزيزاً: شـوێنەكە بـوو بـە قوڕەلیتـە ٥ بوو بەزۆنگاو ٥ شوێنەكە زۆنگاوی زۆر بوو.

نَزَّ الفؤادُ نَزّاً: دڵەكە زۆر وریاو زیرەك بوو.

نَـزَّ الظَّبـيُ: ئاسكەكە بـازی داو باڕانـدی ٥ **نَـزَّ وتـر السهم:** ژێـی كەوانەكـە لـەكاتی تـیر هاویـشتن دا تێكچوو.

نَـزَّ فـلان عـني: فلانكـەس لـێم دووركەوتـەوەو گۆشەگیر بوو لێم. ٥ **أنَزَّ المكانُ:** شوێنەكە زۆنگاو و شـێدارییەكەی درێـژەی كێـشا ٥ **أنَـزَّ الرجـل:** پیاوەكە زێدەڕۆیی كردو توندو تیژ بـوو ٥ **نـازَّ فلانـاً:** ڕكابـەری فلانكەسـی كـردو لەگـەلی دا كەوتە كێشەوە ٥ **نَزَّزَهُ عَنْ كـذا:** بـەدووری گـرت لەو شتە، بەپاكو خاوێنی دایە قەڵەمو لەشتی خـراپ بـەپاكی ڕاگـرت ٥ **نَـزَّزَت الظبيـة ولـدها:** ئاسـكەكە بێـچوەكەی پـەروەردە كـرد ٥ **المِنَـزُّ:** دەگـوترێ: (رجـل مِنَـزٌّ) پیـاوێكی جـمو جـوڵ كـەرەو لـەهیچ شـوێنێ ناحـەجمێ ٥ لانكـەی منداڵ ٥ **النَّزازُ:** دەگوترێ: (هـو نِـزازُ شـرّ) ئـەو شـەڕانییە واز لەشـەڕ كـردن ناهێنـێ ٥ **النَّـزُّ:** ئەوەی لەزەوی دا بەهۆی ئاوەوە دەبێتە زۆنگاو و شێدارو قوڕو لیتـەی زۆر دەبـێ ٥ (رجـل نَـزٌّ)

پیاوێکی دڵ وریایە ٥ یان سەخی سروشتە ٥ یان زۆر جمو جوڵ دەکاو لەجێگایەك ناسرەوێ ٥ (مکان نَزٌ) شوێنێکی زۆنگاو و شێدارە ٥ **النَّزَةُ**: نارەزوو شەهوەتی زۆر ٥ چڵێسی ٥ **النَّزِیزُ**: دەگوترێ: (رجل نزیز) پیاوێکی زەریف و ڕۆح سوکە ٥ یان زۆر جمو جوڵکەرەو هارو هاجە ٥ یان چڵێس و شەهوانییە ٥ (نزیز شرّ) شەڕانییەو واز لەشەڕکردن ناهێنێ.

نَزَعَ المریضُ: نەخۆشەکە کەوتە حاڵەتی گیانەڵاوە ٥ **نَزَعَت الشمسُ**: خۆر ئاوابوون نزیك بۆوە.

نَزَعَ إلی أهله: نارەزووی لای ماڵو منداڵی خۆی کردو کەوتە ناڵەو فیغان بۆلایان.

نَزَعَ عَنْ الأمر: وازی لەشتەکە هێنا.

نَزَعَ أباه: شێوەی چووە سەر باوکی.

نَزَعَ الشَّیْئَ من مکانه نزعاً: شتەکەی لەشوێنی خۆی دەرهێناو هەڵی کەند.

نَزَعَ یده من جیبه: دەستی لەباخەڵی دەرهێنا.

نَزَعَ یده من الطاعة: لەرێو ڕەسمی فەرمانبەرداری چووە دەرو کەوتە سەرپێچی کردنو یاخی بوون.

نَزَعَ معنی جیداً من الآیة: مانایەکی جوانی لەئایەتەکە دەرهێنا.

نَزِعَ نَزَعاً: قژی ئەملاو ئەولای پێشەسەری هەڵوەرین ٥ **نازَعَ المریض**: نەخۆشەکە لەکاتی گیانەڵاودا زۆری هاتو و هاوار کردو ئازاری زۆر بوو ٥ **نازَعَ نفسه إلی أهله**: دڵی کورکاندی بۆلای ماڵو منداڵی ٥ **نازَعَ فلاناً**: بەربەرەکانی فلانکەسی کرد، کێشەی لەگەڵ نایەوە ٥ **نازع الشَّیْئُ غَیْرَهُ**: شتەکە بەوی ترەوە لکا ٥ **نازَعَ فلاناً الشَّیْئَ**: شتەکەی بۆ ئەو کێش کرد ٥ نازع الرجلُ غَیْرَهُ الکأسَ: پیاوەکە پیاڵە شەرابەکەی دا بە یەکێکی تر ٥ **نَزَّعَهُ من مکانه**: لەشوێنی خۆی هەڵی کەند ٥ **إنْتَزَعَ الشَّیْئُ**: شتەکە هەڵکەندرا ٥ **إنْتَزَعَ عَنْ الشَّیْئِ**: لەشتەکەی دابڕنی، لێی هەڵکێشا ٥ **إنْتَزَعَ الشَّیْئَ**: شتەکەی هەڵکەند ٥ **إنْتَزَعَ للصید سهماً**: تیرێکی بە نێچیرەکەوە نا ٥ **تَنَزَّعَ الی الشَّیْئِ**: پەلەی کرد بۆ شتەکە ٥ **تَنَزَّعَ الشَّیْئَ**: شتەکەی هەڵکەند ٥ **تنازع القومُ**: خەڵکەکە کێشەیان تێکەوت ٥ **تنازع القوم الشَّیْئَ**: خەڵکەکە شتەکەیان بۆلای خۆیان کێش کرد ٥ **إسْتَنْزَعَ فلاناً عَنْ الشَّیْئِ**: داوای کرد لەفلان کە شتەکەی لێ دابڕنێ، لێی وەربگرێ ٥ **المَنْزَعُ**: شوێنی جل داکەندن، شوێنی لێ داڕنین ٥ **المِنْزَعُ**: تیرێك دوور بهاوێژرێ ٥ دەشگوترێ: (رجل مِنْزَع) پیاوێکە بەناخۆشی گیانی دەدا ٥ **المَنْزَعَة**: کێشەو دژایەتی ٥ شوێنی داکەندنی شت ٥ ورەبەرزی و دڵقایمی ٥ **المِنْزَعَة**: کێشەو نیزاع ٥ **النازع**: غەریبو بیانی ٥ **النَّزَاعة**: کێشەو نیزاع.

النَّزْع: گیانەڵاو ٥ حاڵەتی گیان دەرچوون ٥ **النَّزَعة**: شوێنی ڕوتانەوەی مو لەملاو لەو لای ناوچەوان ڕوتایی بەنا لاجانگ ٥ ڕێگای ناو کێو ٥ **النُّزعاء من الجباه**: ڕوخسارێك قژی پێشەسەری هاتبنە پێشەوە ٥ موی لاجانگی بەرز بووبنەوە ٥ **النُّزوع**: ئەو کەسەی دەکورکێنێ بۆ وڵاتو بیری زێدو نیشتمانی دەکاتەوە ٥ دەشگوترێ: (بئر نَزوع) بیرێکە پڕە لەئاو بەدەست دەتواندرێ ئاوی لێ دەربێندرێ ٥ (فلاة نَزوع) دەشتێکی دورو درێژە ٥ **النَّزیع**: هەڵکەندراو ٥ لێکراوە، چندراو ٥ دەگوترێ: (ثَمر نزیع) میوەیەکی چندراوە ٥ پیاوی دوور کەوتە لەوڵاتو نیشتمانی خۆی کەیادی وڵات بکاتەوەو بۆی بکورکێنێ ٥ (مکان نزیع) شوێنێکی دوور (فرس

نزيـع) ئەسپی ڕەسـەن ٥ **النَّزيعـة مـن النسـاء:** ئافرەتێـك شـوبكا بـە بێگانـە، بـەپیاوێك لەعەشیرەتی خۆی نەبێ ٥ ڕەشەبای وێرانكار ٥ ئەوەی لەبێگانە ستێندرابێ.

نَزَغَ بين القوم: نێوانی خەڵكەكەی تێك دا، ئاژاوەی خـستە نێوانیانـەوە ٥ هەنـدێكیان هـەڵنان بۆئەوەی ستەم لەوانی تر بكەن.

نَـزَغَ فلانـاً: زەبـری لەفلانكـەس دا بەدەسـت یـان بەڕمب ٥ لە پاشملە بەخراپی باسی فلانـی كـرد ٥ **النَّـزاغ:** پیـاوی فیتنـەو ئاشـوبگێڕ ٥ **النَّـزغُ:** قسەیەك كە بە مەبەستی فیتنەیی‌و دووزمـانی بگوترێ ٥ (نزغ الشیطان) وەسوەسەو ختوكـەی شـەیتان كـە مـرۆڤ هەڵـدەنێ بـۆ تـاوانكردن ٥ **النَّزغَـةُ:** زەبـر ٥ نقورچـك ٥ **النَّزیغَـة:** قـسەی ناشیرین ٥ دەگوترێ: (نزغـە بنزیغـة) قـسەیەكی ناشیرینی ئاراستەكرد.

نَزَفَ الشَّيْئَ: شتەكە بڕایەوە فەوتا، لەناوچوو، تـێ شكا.

نَـزَفَ فـلان في الخـصومة: فلانكـەس لەكێـشەو نیزاعەكەدا بۆڕی خواردو تێ شكا ٥ **نَزَفَ الـدَّمْعَ أو المالَ:** فرمێسكی نـەمان، ماڵ‌و سامانی لـەناو برد ٥ **نَزَفَه الفَزَعُ:** ترسی لەلا نەهێشت.

نَزَفَ الدمُ: خوێنی كەم بوو بەهۆی زۆر لێ هاتنـە دەرەوەی.

نُزِفَ فلان نزفـاً: فلانكەس خوێنی لەبـەر ڕۆیـی‌و بێهێز بوو.

نُزِفَ عقلـه: بـەهۆی سەرخۆشی یان شتی تـرەوە عەقڵی نەما ٥ **أنْزَفَ فلان:** فلانكەس هیچی نەما ٥ دەشـگوترێ: (جادلتـە حتـی أنـزف) لەگـەڵی پێـداهاتم‌و چـووم تاهیـچی بەدەسـتەوە نـەما بـۆڕدرا ٥ دەشـگوترێ: (شـرب خمـراً فـأنزف) شـەرابی خـواردەوەو سـەرخۆش بـوو ٥ **أنـزَفَ الـشَّيْئَ:** شـتەكەی بڕانـدەوە تـەواوی كـرد ٥ **المِنْزاف:** دەگـوترێ: (معـز مِـنـزاف) بزنێكـە زوو شیری هەبوو ئێستا شیرەكەی وشكی كردووە ٥ **المِنْزَفَـةُ:** ئـەو شـتەی ئـاوی پـێ هەڵـدەهێنجی ٥ **النـازِف:** دەگـوترێ: (عـرق نـازف) دەمارێكـە خوێنی پێدا نایە ٥ **نَـزافِ:** (إسـم فیعلـە) بـەمانا (إنْـزَف) دێ ٥ **النُّـزْف:** ئـاوی هەڵێنجنـدراو ٥ زەعیفـی‌و لاوازییـەك بـەهۆی زۆر خـوێن لێ هاتنـەوە پەیـدا بووبـێ ٥ برینێـك خـوێنی نەوەسـتێ ٥ **النُّزْفَـةُ:** ئـاوی كـەم ٥ چۆڕە ئـاو ٥ **النَّزُوف:** دەگوترێ: (بئر نزوف) بیرێكە ئاوی كەم تێدایە ٥ **النَّزیف:** تـادار ٥ دەشگوترێ: (سكران نزیف) سەرخۆشێكە عـەقڵی لەلانـەماوە ٥ (بئـر نزیف) بیرێكە كەم ئاوە ٥ (رجل نزیف) پیاوێكە تینویـەتی هـەموو ڕەگـی جەسـتەی وشـك بوونـەوە، زەمـانی وشـك بـووە ٥ كەسێك زۆری خوێن لەبـەر ڕۆیشتبێ‌و لاواز بووبـێ ٥ هـەروا وشەی (النَّزیف) ناوە بۆ بەربوونی خوێنی لوت، یان هاتنەدەرەوەی خوێن لەدەم‌و پوك‌و شوێنی وا ٥ بـــەهۆی نەخۆشـــییەكەوە ٥ یـــان بریندارِبوونەوە.

نَـزَقَ الفـرسُ: ئەسـپەكە بـازی داو بـەگورجی پێشكەوت.

نَزَقَ الإناءُ والغديرُ: زەرفەكە یـان زلكاوەكە پڕبوو لەئاو.

نَزِقَ الإناءُ: قاپەكە لێوان لێو پڕبوو.

نَـزَقَ الرَّجـلُ: پیاوەكـە هەڵچوو و تـوڕە بـوو ٥ چوسـت‌و چـالاك بـوو ٥ **أنْـزَقَ فـلان:** فلانكـەس دوای ئـەوەی لەسـەرەخۆو پـشو درێـژ بـوو حەوسەڵەی نەماو توڕەبوو ٥ **أنْـزَقَ في الـضَّحْك:**

زۆر پێکەنی ٥ **أنزقَ الفرسَ**: ئاوزەنگی لە ئەسپەکەدا بۆئەوەی غاربکا ٥ **أنْزَقَ النعيمُ فلاناً**: نازونیعمەت فلانکەسی چوستو تەڕدەماغ کرد ٥ **مازَقَهُ مُنازَقَةً ونِزاقاً**: جوێنی پێدا ٥ **نَزَّقَهُ**: بەمانا (أنْزَقَه) دێ ٥ **تنازق الرجلان**: دووپیاوەکە جنێویان بەیەکتر دا ٥ **المُنازِق**: زۆربڵێ چەقەچەناو ٥ **النَّزاق من الحيوان**: حەیوانی سەر ڕەق و چەموش ٥ خۆشڕۆ ٥ **النَّزَقُ**: چوستو چالاك لەهەموو کارێك دا ٥ دەگوترێ: (في كلامه نَزَق) لەقسەکردن دا پەلە دەکا ٥ پەلەکردن لەئیش دا بەشێوەی بێ عەقڵیو گێلانە ٥ شوێنی نزیك ٥ **النَزِقَةُ من الحيوان**: ئاژەڵو وڵاخی چەموشو سەر ڕەق.

نزك فلاناً: بەنەیزەك لەفلانی دا ٥ ڕەخنەی لێ گرتو بەناڕەوا تانەو تەشەری لێ دا ٥ **النَّزاك**: ڕەخنەگرو تانەو تەشەر دەر لە خەڵك ٥ **النَّزك**: بەمانا (النَّزاك) دێ ٥ **النَّزيك**: عەیبدار ٥ **النَّيْزَك**: ڕمبی کورت ٥ قەبارەیەکی ئاسمانییە، لەبۆشایی دا هاتوچۆ دەکا، کەنزیك بەزەوی بۆوە گڕدەگرێو دەسوتێ، وادەزانی ئەستێرەیەو دەکەوێتە خوار.

نزل نزولاً: لەبەرزاییەوە دابەزی بۆ نزمایی ٥ دەگوترێ: (نزل فلان عَنْ الأمر والحق) فلانکەس وازی لەعەدالەتو حەق هێنا.

نزل بالمكان وفيه: لەشوێنەکە دابەزیو تێیدا مایەوە.

نَزَلَ على القوم: بوو بەمیوانی خەڵکەکە.

نَزَلَ به مكروه: ناخۆشی توش بوو.

نَزَلَ الحاجُ: حاجیەکان لەعەرەفاتەوە هاتنە مینا.

نَزَلَ على إرادة زميله: چووە سەر ڕای هاوەڵەکەیو بەگوێی کرد.

نَزِلَ فلان نِزالةً: فلانکەس سەفەری کرد.

نَزِلَ نَزْلَةً: کۆکەو هەلامەتی توش بوو.

نَزِلَ الزرْعُ: کشتوکاڵەکە گەشەو نیمای کرد.

نَزِلَ المكانُ: شوێنەکە بەهۆی پتەوی گڵەکەیەوە بە بارانێکی کەم ئاوی لەسەر ڕۆیی ٥ **أنزَلَ الشَّيْءَ**: شتەکەی دابەزاند، ناردیە خوارەوە ٥ دەگوترێ: (أنزل الله كلامه على أنبيائه) خودا سروشی خۆی دابەزاندوە بۆسەر پێغەمبەرەکانی ٥ **أنزل حاجته على كريم**: هیوای خستە سەر پیاوی مەردو سەخی سروشت بۆ دابین کردنی پێویستییەکانی خۆی ٥ **أنزل الضَّيْفَ**: میوانەکەی دامەزراندو پێداویستی بۆ جێبەجێ کرد ٥ **نازله في الحرب**: لەشەڕدا ڕوبەڕوی بۆوە بۆئەوەی لەگەڵی دا بجەنگێ ٥ **نازَل فلان الناس في سفره وحضره**: فلانکەس لەگەڵ خەڵکەکە دابەزی، بووبە میوان ٥ **نَزَّل الشَّيْءَ**: شتەکەی دابەزاند ٥ دەق بەمانا (أنزل) دێ ٥ **نَزَّلَ القوم**: خەڵکەکەی لەمەنزڵو خانوودا نیشتەجێ کرد ٥ **نَزَّلَ الشَّيْ**: شتەکەی خستە شوێنی تایبەتی خۆی ٥ دەشگوترێ: (نَزَّل هذا مكان هذا) ئەوەی لەشوێنی ئەم دانا ٥ **تنازَلَ القوم**: خەڵکەکە هەرتاقمەیان چووە بەرامبەر تاقمێکی دوژمنو شەڕیان لەگەڵ دا کردن ٥ **تنازل القوم في السفر**: خەڵکەکە لەسەفەردا هەر ژەمەو لای یەکێك نانیان خوارد. ٥ **تنازل عَنْ الحق**: وازی لە حەقو ڕاستی هێنا ٥ **تَنَزَّلَ**: بەهێواشی دابەزی ٥ **إسْتَنْزَلَه**: بەمانا (أنزله) دێ ٥ **إسْتَنْزَلَ فلاناً**: داوای دابەزینی لەفلانکەس کرد ٥ **إسْتَنْزَلَ فلاناً عَنْ حقه أو رأيه**: داوای کرد فلانکەس واز لە حەقی خۆی بێنێ ٥ دەشگوترێ: (أُستُنْزِلَ فلان) فلانکەس لەپلەو پایەی خۆی هێنرایە خوار ٥

المَنْزَلُ: دابەزین، دابەزاندن ◊ المَنْزِلُ: شوێنی لێ هەڵێنجان ◊ خانوو مەنزڵ ◊ مەدارو شوێن ڕێگەی مانگ، ڕێڕەوی مانگ کە پێیان دا دەڕواو بەدەوری زەوی دا دەخولێتەوە، هەرشەوە لە ڕێڕەوییەکیان دایەو هەڵە ناکاو بەمو لە ڕێڕەوی خۆی لانادا ◊ مانگ بیست مەنزڵی هەیە هەر مەنزڵەو ناوێکی تایبەتی خۆی هەیە وەکوو: (السّرطان، البطین، الثریا، الدّبران....) ◊ ساڵ چواروەرزەو هەر وەرزەی هەشت مەنزڵی هەیە ◊ المُنْزَلُ: نازڵکردن ◊ ئەو شوێنەی شتەکەی تێدا دادەبەزێ ◊ قورئان دەفەرموێ: ﴿وَقُل رَّبِّ أَنزِلْنِي مُنزَلًا مُّبَارَكًا﴾ ◊ المَنْزِلَةُ: خانو و مەنزڵ ◊ پلەو پایە ◊ دەگوترێ: (لە منزلة عند الأمیر) (وهو رفیع المنازل) ◊ النّازِلَةُ: بەڵاو کارەساتی گەورە ◊ النُّزالَةُ: ڕەوانبوونی ئاو بەسەر زەوی دا بەهۆی کەمترین بارینی بارانەوە لەبەر ئەوەی زەوییەکەی توندو پتەوە ◊ النُّزالَةُ: میوانداریی ◊ دەشگوترێ: (هو من نزالة سوء) ئەو لەنزادو ڕەچەڵەکێکی نارەسەنە ◊ النَّزّالُ: کەسێك زۆر دابەزێ زوزوو دابەزێ ◊ زۆر ببێتە میوانی خەڵك ◊ یان زۆر شەڕو بەربەرەکانی بکا ◊ النَّزَلُ: شوێنێك خەڵك لێی دابەزێ ◊ دەگوترێ: (موضعٌ نَزَلٌ) ◊ هەروا دەگوترێ: (رجل ذو نزل) پیاوێکی خاوەن ڕێزو بەخشش ◊ هەروا دەگوترێ: (فلان لیس بذي طعم ولیس بذي نَزَل) فلانکەس نەعەقڵی هەس نەزانستو نەدەب ◊ هەروەها دەگوترێ: (سحاب ذو نزل) هەورێکی باراناوییە ◊ (طعام کثیر النزل) خواردنێکە بەرەکەت ئامێزە ◊ النَّزِلُ: شوێنێك خەڵك زۆر لێی دابەزێ ◊ دەشگوترێ: (سَحاب نَزِلٌ) هەورێکە بارانی زۆر پێیە ◊ النُّزُلُ: مەنزڵو دیوەخان؛ شوێنێك ئامادەکرابێ بۆ میوان نانی لێ بخواو تێیدا بنوێ ◊ عەتاو بەخشش ◊ خێرو بەرەکەت ◊ النُّزْلَةُ: ئیلتیهابو هەوکردنی لوتو بۆری هەناسە ◊ دەشگوترێ: (أرض نزلة) زەوییەکە کشتوکاڵی باشی تێدا دەڕوێ ◊ النُّزْلَةُ: خواردن کە دروست بکرێ بۆ دۆستو ناسیاو ◊ النزیل: میوان ◊ یان نیشتمەنی لەماڵ دا یان لەنیشتمان دا ◊ دەگوترێ: (فلان نزیلي) فلانکەس لەگەڵم دا لەخانوەکەدایە بەیەکەوە لەخانوێکداین ◊ دەشگوترێ: (طعام نزیل) خواردنێکی بەرەکەت ئامێزە ◊ (ثوب نزیل) کراسێکی تەواوە هیچ کەمو کورتی تێدا نیە ◊ نَزْنَزَ: سەری خۆی بادا ◊ نَزْنَزَ المکانَ: شوێنەکە بەردەوام زۆنگاو بوو ◊ نَزْنَزَ الأمُ صَبِیَّها: دایکەکە منداڵەکەی هەڵپەڕاند.

نَزَهَ الدَّوابَ؛ ولاخەکەی لەئاوەکە دوور خستەوە.

نَزِهَ المکانُ: شوێنەکە ئاو و هەوای خاوێن بوو.

نَزِهَ فلان: فلانکەس لەهەموو خراپیو بەد ڕەوشتییەك دوورە ◊ نَزِهَت الأرضُ: زەوی بەگیاو گژو گوڵو گوڵزار خۆی ئارایش دا ◊ نَزَّهَهُ عَنْ الشَیْئِ: ئەوی لەشتەکە دوورخستەوە.

تَنَزَّهَ عَنْ الشَیْئِ؛ لەشتەکە دوور کەوتەوە، خۆی بەدوور گرت لە شتەکە ◊ تَنَزَّهَ فلان: فلانکەس ڕۆیشتە دەرەوە بۆ سارا بەمەبەستی پیاسەو کەیفو صەفا ◊ إسْتَنْزَهَ عَنْ الشَیْئِ: لەشتە خراپو ناپەسەندەکە خۆی بەدوور گرت ◊ یان هەوڵی دا بڕوا بۆ پیاسەو سەیران ◊ المُتَنَزَّهُ: شوێنی پیاسەو سەیران ◊ المُنْتَزَهُ: بەمانا (المُتَنَزَّه) دێ ◊ المَنْزَهُ: شوێنی دوور ◊ النّازِهُ: دەگوترێ: (فلان نازه النفس) فلانکەس دڵو دەروون پاکە ◊ النَّزاهَةُ: دوورکەوتنەوە لەگوفتاری خراپ

ڕەوشتی ناپەسەندو شتی گوماناوی ٥ النَّزْهُ: دەگوترێ: (هو نزه الخُلُقِ) ئەو ڕەوشت بەرزو دەرون خاوێنە ٥ النُّزْهَة: پیاسە ٥ شوێنی دوور ٥ دەگوترێ: (هو يَنْزَهُ عَنْ كذا أو منه) ئەو لەو شتە دوورە ٥ النُّزَهي: دەگوترێ: (رجل نزهي) پیاوێکە زۆر دەچێ بۆ دەرەوە بۆسەیرانو پیاسە.

نَزَا الفَحْلُ: کەڵەکە خۆی هاویشتە سەر مێینەکە ٥ هەروا دەگوترێ: (نزا به قلبه الى الشَّيْ) دڵی بۆ لای شتەکە چوو حەزی لێ کرد ٥ (نزا بە الشرّ) شەڕ رایپەڕاندو خستیە جەمو جوڵ.٥ أنْزاهُ: وای لێکرد هەڵپەڕێ ٥ نَزّاه: بەمانا (أنزاه) دێ ٥ تَنَزّى إليه: بازی بۆداو هەڵمەتی بردێ ٥ إنْتَزى على الشَّيْ: سواری شتەکە بوو ٥ النازية: توندو تیژیو چوستو چالاکی ٥ أكمة نازية: تەپۆڵکەیەکە لەتەپۆڵکەکانی تر بەرزترە ٥ (نوازي الخمر) ئەو بڵقو کەفو شتەیە کەدەکەوێتە سەر پیاڵە شەراب دوای ئەوەی ئاوی تێکەڵ دەکرێ ٥ النّازية: ڕژێمێك بوو وەکوو فاشیزم لەئەڵمانیا سەری هەڵداو ساڵی (١٩٣٣ز) هیتلەری گەیاندە تروپکی دەسەڵاتو توندڕەویو فاشیەتی هیتلەر جەنگی جیهانی دووەمی لێ کەوتەوە ٥ النَّزّاء: بۆ زێدەڕۆیی لەمانای (نزا) دێ. دەگوترێ: (إنّه لنَزّاءٌ الى الشرّ) ئەو کابرایە شەڕەنگێزەو هەمیشە منەی شەڕیەتی ٥ النَّزَوان: هەڵچونو توندو تیژی ٥ النَّزيُّ: بەمانا (النزاء) دێ ٥ النُّزية: بارانی لەناکاو ٥ یان هەرکارو ڕوداوێکی چاوەڕوان نەکراو ٥ نَسَأَت الماشية نَسْأً ومَنْسَأً: ئاژەڵەکە قەڵەو بوو یان قەڵەوی لێ دیاریی دا.

نَسَأَ الشَّيْ أو الأمرَ: شتەکەی دواخست.

نَسَأَ الدينَ: قەرزەکەی دواخست (نَسَأَ البيعَ) مامەڵەی کڕینو فرۆشتنەکەی دواخست.

نَسَأَ الإبلَ عَنْ الحوض: حوشترەکانی لەبردن بۆسەر ئاو دواخست.

نَسَأَ الدّابَّةَ بالمنسأة: بەدار عەصا لەوڵاخەکەی دا.

نَسَأَ اللَّبَنَ: شیرەکە یان ماستەکەی تێکەڵاوی ئاو کرد بۆئەوەی زۆر ببێ، یان کەمێك تامی ترشی لێ کەم بێتەوە.

نَسَأَ فلاناً: شەرابی کەسکونی دا بە فلانکەس ٥ نَسِئَت المرأةُ: ئافرەتەکە عادەی مانگانەی لەکاتی خۆی دواکەوت گومانی ئەوەی لێ دەکرێ سکی هەبێ ٥ أنْسَأَ عنه: دواکەوت دوورکەوتەوە ٥ أنْسَأَ الشَّيْءَ: بەمانا (نَسَأَهُ) دێ ٥ إنْتَسَأَ: دواکەوت دوورکەوتەوە ٥ إسْتَنْسَأَهُ: داوای مۆڵەتو دواخستنی کرد ٥ إسْتَنْسَأَهُ الدين: داوای دواخستنی قەرزەکەی کرد ٥ المِنْسَأَة: دارعەصای قایمو پتەو ٥ گۆچانی شوان ٥ النَّسَاءُ: دواخستن ٥ النَّسْءُ: شەرابی کەسکون کە زۆر سەرخۆشکەر بێ ٥ ماستاوی ڕون یان شیر کەمزۆری ئاو تێکەڵ کرابێ ٥ قەڵەوی.٥ النَّسْءُ: دەگوترێ: (هو نِسْءُ نساء) ئەو پیاوە ژنانییە هەمیشە هەڵسوکەوتی لەگەڵ ژن دایە تێکەڵاوی ئافرەتە ٥ النُّسْأَةُ: دواخستن ٥ دەگوترێ: (باعە بِنُسْأَة) شتەکەی بەقەرز فرۆشت ٥ النُّسُوءُ: شیر کە بمێنێتەوەو بترشێ ئەمجار ئاوی تێ بکرێ بۆئەوەی ترشییەکەی کەم بێتەوە ٥ النَّسِيءُ: دواخستن ٥ لەسەردەمی پێش ئیسلام دا عەرەبەکان ڕێزو شکۆی مانگی موحەرەمیان دواخست بۆ مانگی سەفەر بەم جۆرە دواخستنەیان دەگوت (نَسِيء) ٥ النسيئة: قەرزی دواخراو ٥ دەگوترێ: (باعە بنسيئة)

بەقەرز فرۆشتن ٥ (ربا النسيئة) زيادەو سودێك بەهۆی دواخستنی قیمەتی كالآكەوە دەست خاوەن كالآ بكەوێ.

نَسَبَ الشاعر بفلانة نسيباً: شاعیرەكە گێڕۆدەی دڵداریی فلآن ئافرەت بوو.

نَسَبَ الشَّيْءَ: شتەكەی وەصف كردو رەنگو ڕیشەی شی كردەوە.

نَسَبَ فلاناً: داوای لە فلآن كرد نژادی خۆی ڕونبكاتەوە.

نَسَبَ الشَّيْءَ الى فلان: شتەكەی پاڵ فلآن دا.

أنسَبَت الريحُ: ڕەشەباكە بەهێز بوو گڵو زیخی ڕادا ٥ ناسَبَ فلاناً: لە نژاد دا هاوبەشی فلآن بوو ٥ لەگەڵ فلآن دا گونجا، پێكەوە هەڵیان كرد ٥ إنتَسَبَ: نژادی باس كرد ڕەچەڵەكی شی كردەوە ٥ إنتَسَبَ الى فلان: خۆی نیسبەت دا بۆلای فلآن ٥ تَناسَبَ الشيئان: دوو شتەكە هاوشێوە بوون ٥ تَناسَبَ القوم الى أحسابهم: خەڵكەكە خۆیان بردەوە سەر نەسەبو حەسەبی خۆیان ٥ تَنَسَّبَ الى كذا: خۆی پاڵدا بۆلای ئەو شتە ٥ إستَنسَبَ فلاناً: داوای لەفلآن كرد نژادو ڕەچەڵەكی خۆی ڕون بكاتەوە ٥ التَّناسُب: لێكچوون ٥ المَنسوبُ: پاڵدراو، ئیسمی مەفعولە لەمادەی (نَسَبَ) وەكوو (كوردستانی، ئێرانی، توركی) ٥ دەشگوترێ: (شعر منسوب) شیعرێكە سۆزی دڵداری تێدایە ٥ (خط منسوب) خەتێكە قاعیدەی هەس ٥ منسوب الماء في النهر: ئەو شوێنەی لەڕوباردا ئاو دەیگاتێ ٥ ئەو ئاستەی كە ئاوەكە لەكاتی بەرزبوونەوەی دا دەیگاتێ ٥ النَّسّاب: شارەزا لە نژادو ڕەچەڵەكی هۆزو گەلو نەتەوەدا ٥ النَّسّابَةُ: بەمانا زۆر شارەزا لەبواری نژادو ڕەچەڵەك ٥ النَّسَبُ: خزمایەتی ٥ دەگوترێ: (نسبه في بني فلان) خزمایەتی لەگەڵ هۆزی فلآن دا هەیە، یەكێكە لەو هۆزە ٥ النِّسْبَةُ: خزمایەتیو پەیوەندی ٥ النِّسْبِيَّةُ: ڕێژەیی ٥ النَّسيبُ: موناسیب ٥ شیعری دڵداری ٥ دەشگوترێ: (رجل نسيب) پیاوێكی شەریفو وەجاخزادەیە ٥ نَسَجَت الناقة نَسجاً: حوشترەكە خێرا خێرا هەنگاوی نا.

نَسَجَ الثوبَ: قوماشەكەی چنی.

نَسَجَ الغيثُ النباتَ: باران گژوگیاكەی ڕواندو گەشەی پێ كرد تا تێكهاڵاو چڕو پڕ بوو.

نَسَجَ الشاعر الشِّعْرَ: شاعیرەكە شیعرەكەی هۆنیەوە.

نَسَجَ الزور: درۆو دەلەسەی هەڵبەست.

نَسَجَ الكلامَ: قسەكەی پوخت كرد، داڕشتەوە ٥ إنْتَسَجَ الثوبُ: قوماشەكە چندرا ٥ المَنسَجُ: شوێنی چنین ٥ المِنسَجُ: مەكوك ٥ النِّساجَةُ: پیشەی جۆلآیی ٥ النَّسّاجُ: جۆلآ ٥ ئەوەی قوماش دەچنێ ٥ النَّسيجُ: چندراو ٥ دەشگوترێ: (هو نسيج وحْدِهِ) ئەو پیاوە وێنەی نیە لە عیلمو زانیاری دا، یان لەشتی تردا.

نَسَحَ التراب نَسحاً: گڵو خۆڵەكەی بەربادا، یان بەرزی كردەوە.

نَسِحَ فلان نَسْحاً: فلآنكەس تەماعی بوو ٥ المِنْساحُ: شتێكە گڵی پێ دەردەدرێ ٥ گڵی پێ هەڵدەدرێتەوە ٥ النُّسَاحُ: ئەوەی لەخورما هەڵدەوەرێ لە توێكڵو شكەڵ ٥ النُّسْحُ: بەمانا (النُّسَاحُ) دێ.

نَسَخَ الشَّيْءَ نَسْخاً: شتەكەی سڕیەوە لایبرد ٥ دەگوترێ: (نَسَخَت الريح آثار الديار) ڕەشەبا شوێنەواری كاولە ڕوخاوەكانی پڕكردەوە،

كوێری كردنەوە ٥ (نَسَخَت الشمسُ الظِلَّ) خۆر سێبەرەكەی لابرد ٥ (نَسَخَ الشیبُ الشَبابَ) پیری دیمەنی گەنجیەتی لابرد.

نَسَخَ اللهُ الآیَةَ: خودا حوكمی ئایەتەكەی هەڵگرت، سڕیەوە.

نَسَخَ الحاكِمُ القانونَ أو الحُكْمَ: دادوەر یان فەرمانڕەوا قانونەكەی هەڵوەشاندەوە، حوكمەكەی هەڵوەشاندەوە.

نَسَخَ الكاتِبُ الكتابَ: نووسەرەكە كتێبەكەی نووسیەوە ٥ نوسخەیەكی تری لە كتێبەكە گرتەوە ٥ **ناسَخَهُ:** لەنووسینەوەدا كێبڕكێی فلانی كرد ٥ بەسەر فلان دا زاڵ بوو ٥ **إنْتَسَخَ الشَیْئَ:** شتەكەی نەسخ كردەوە، پوچەڵی كردەوە.٥ **إنْتَسَخَ الكتابَ:** كتێبەكەی نووسیەوە ٥ **تَناسَخَ الشَیْئان:** یەكێك لەو دوو شتە ئەوی تری سڕیەوە نەسخی كردەوە ٥ **تَناسَخَت الأرواح:** گیانەكان لەچەند جیسمو قەبارەیەكەوە گواستیانەوە بۆ جیسمی تر ٥ **إسْتَنْسَخَ الشَیْئَ:** داوای لابردنی شتەكەی كرد ٥ یان داوای نووسینەوەی شتەكەی كرد ٥ **التناسخ:** (تناسخ الروح) بیرو باوەڕێكە لەناو هیندیو هەندێ نەتەوەی تردا بڵاوبۆتەوە ناوەڕۆكی ئەم بیروباوەڕە ئەوەیە گوایە ئادەمیزاد كەدەمرێ گیانەكەی دەگوازرێتەوە بۆلاشەی زیندەوەرێكی تر لەخۆی پلەو پایە بەرزتر یان نزمتر بۆئەوەی گیانەكە خۆشی بنۆشێ یان سزا بكێشێ لەپاداشو سزای كردەوەی مردوە خاوەن گیانەكە ٥ هەڵگرانی ئەم بیروباوەڕە بڕوایان بەزیندوبوونەوە نیە ٥ **النّاسِخُ:** ئەو كەسەی پیشەی نووسینەوەی كتێب بێ ٥ **النسخة:** وێنە لە كتێبە نووسراوەكە یان لەنامە نووسراوەكە ٥ **التناسخیة:** تاقمو پێڕێكن بڕوایان بەتەناسوخ هەیەو پێیان وایە زیندوبوونەوە نیە.

نَسَرَ الطائرُ اللحمَ نَسْراً: باڵندە گۆشتخۆرەكە گۆشتەكەی لێك هەڵبچڕیو پارچە پارچەی كرد.

نَسَرَ فلان الشَیْئَ: فلانكەس شتەكەی پارچە پارچە كرد ٥ گڕوی، سپی كرد ٥ هەڵیوەشاند ٥ دەگوترێ: (نَسَرَ الحَبْلَ) حەبلەكەی هەڵوەشاندەوە ٥ (نَسَرَ الجرحَ) برینەكەی هەڵوەشاندەوە ٥ هەڵی تەقاندەوە.

نَسَرَ فلاناً: فلانكەسی شی كردەوە زۆری ڕەخنە لێ گرتو عەیبو عاری لێ دۆزینەوە ٥ **نَسَّرَ الشَیْئَ:** بۆ زێدەڕۆیی لەمانای (نَسَرَه) دێ ٥ **إنْتَسَرَ الشَیْئُ:** شتەكە هەڵوەشایەوە ٥ **تَنَسَّرَ الشَیْئُ:** بەمانا (إنْتَسَرَ) دێ ٥ دەگوترێ: (تَنَسَّرَ الجرحُ) برینەكە بەهۆی هەڵتەقینەوەو هەڵپچڕانەوە دەمەكەی فراوان بوو ٥ **تَنَسَّرَ الثوبُ أو القرطاسُ:** قوماشەكە یان كاغەزەكە وردە وردە لێی ڕۆیی‌و كەم بۆوە ٥ دەشگوترێ: (تَنَسَّرَت النعمة عَنْ فلان) نازو نیعمەت لەفلان وردە وردە لاچوو ٥ **إسْتَنْسَرَ الطائِرُ:** باڵندەكە وەكوو هەڵۆی لێ هات لەهێزو توانادا ٥ **المِنْسَرُ:** ئەوەی باڵندە گۆشتو شتی وای پێ لێك دەپچڕێ ٥ یان ناوە بۆ چنگو نینۆكی دەعبای گۆشت خۆر: كە بەنینۆكی گۆشت لێك دەپچڕێ ٥ ڕەوە نەسپ ٥ كۆمەڵێك سوپا وەكوو پێشەنگ لەپێش سوپاوە دەڕۆن.٥ **المُنَسِّرُ:** كۆمەڵە دز ٥ **الناسور:** مایەسیری ٥ **النَّسْرُ:** هەڵۆ، یان باز دەعبایەكی گۆشت خۆرە لەهەموو باڵندە گۆشتخۆرەكان گەورەترە ٥ دەندوكێكی خواری هەیە قەراخی دەندوكی برگە برگەی تیژی هەیە چنگی كورت باڵەكانی درێژن، بەزۆری حەزی لەلاكە تۆپیوە، زۆری

برسی نەبێ پەلاماری حەیوانی زیندو نادا ٥ لەناوچەی گەرمەسێرو ئاو و هەوا مامناوەندی دا دەژی ٥ **النَّسْر الطائر**: کۆمەڵە ئەستێرەیەکن دەشوبهێنە باز ٥ **النَّسِيكَةُ**: پارچە گۆشتی بچوك کە کولابێ ٥ **النَّسْرِينُ**: جۆرە گوڵێکی سپی بۆنخۆشی کەسکونە.

نَسَّ الشَّيْءُ: شتەکە وشك بوو ٥ دەگوترێ: (نَسَّ الخبز في التنور) نانەکە بەتەندورەکەوە وشك بۆوە.

نَسَّ فلان: فلانکەس زۆری تینو بوو.

نَسَّ فلان: فلانکەس تاوداتە هەر ئیشێك تا تەواوی نەکا وازی لێ ناهێنێ

نَسَّ الحطبُ نسِيساً: دارەکە بە ئاگرەوە نراو لەسەرەوەی کەفی دەردا ٥ دەشگوترێ: (نَسَّ لفلان) بۆ فلانکەسی هەڵبژێرە.

نَسَّ بين القوم: نێوانی خەڵکەکەی تێك دا فیتنەجۆیی لەناویان دا بەرپا کرد.

نَسَّ الدابة نَساً: وڵاخەکەی لێ خوڕیو تێی ڕاخوڕی ٥ **أَنَسَّ الشَّيْءُ**: شتەکە ئەوپەڕی هێزی کەوتەسەر ٥ **أَنَسَّ الدابةُ**: وڵاخەکەی تینو کرد.

نَسْنَسَ الصَّبِيَّ: بەمنداڵەکەی گوت (اس اس) بۆئەوەی میز بکا یان پیسایی ٥ **تَنَسْنَسَ منه خبراً**: تکای لێ کرد هەواڵی بداتێ ٥ **المِنَسَّةُ**: عەصاو گۆچانی ئەستوور ٥ **المنسوس**: دەرکراو، ڕەتێندراو ٥ **النَّسَّاسُ**: فیتنە ٥ **النَّسِيسُ**: بەمانا (المنسوس) دێ ٥ ئەوپەڕی توانا ٥ کەفی داری تەڕ کە بەئاگرەوە دەنرێ لەسەریەوە کەف دێتە دەر ٥ پاشماوەی گیان ٥ دەگوترێ: (بَلَغَ الرجلُ نَسِيسَهُ) پیاوەکە کەوتە گیانەڵاوەوە هەندێکی گیان تیاماوە ٥ **النَّسِيسَةُ**: فیتنەیی ٥ ئاژاوە نانەوە ٥ کەفی دار کە سەرێکی لەناو ئاگردایەو سەرەکەی تری کەفی لێ دێتەدەر.

نَسَغَ الشَّيْءُ: شتەکە درێژ بوو ٥ **نَسَغَت الأسنانُ**: ددانەکە پوك جوان لەخۆی نەگرت و لەقی.

نَسَغَ فلانٌ في الأرض: فلانکەس بەزەوی دا ڕۆیشت ٥ **أَنْسَغَ فلان**: فلانکەس زیانی بۆ هاوسێکانی هەبوو ٥ **نَسَّغَت الأسنان**: بۆ مانای زێدە دێ لەمادەی (نَسَغَ) ٥ **إِنْتَسَغَت الإبلُ ونحوها**: حوشترەکانی لە لەوەڕگاکەیان دا بڵاو بوونەوە ٥ **المِنْسَغَة**: زەوییەك ڕووەکی زۆر درێژ ببێ ٥ **النَّاسِغُ**: دەگوترێ: (عنق ناسِغ) ملی درێژ گەردنی بەرز ٥ **الناسِغَة**: دەگوترێ: (إمرأة ناسِغة) ئافرەتێکە پشتی درێژە یان ددانی درێژن ٥ **النَّسْغُ**: جومگەی دەست (نێوان بەری دەست و مەچەك) ٥ حەبلێکی درێژە، تیلمە چەرمێکی درێژە بوخچەو جانتاو بارو بارگەنەی پێ شەتەك دەدرێ ٥ **النَّسْغَةُ**: پارچەیەك لە تیلمە چەرم یان حەبل ٥ **نَسَغَتْ أسنانُه نَسْغاً**: بنکی ددانەکانی شل بوون پوکی نەرم بوو.

نَسَغَ فلان في الأرض: فلانکەس بەوڵاتان دا گەڕا.

نَسَغَ فلاناً بشيءٍ: بەشتەکە لەفلانکەسیەوە ژەنی ٥ **نَسَغَت الواشمة الذراع بالأبرة**: خاڵکوتەکە بەدەرزی باسکی کوتا دەرزی هاژنی کرد.

نَسَغَ فلاناً بكلمة: بەقسەی ناشیرین تانەی لەفلانکەس دا.

نَسَغَ اللبنُ بالماء: شیرەکەی تێکەڵ ئاو کرد ٥ ئاوی تێکەڵاوی شیرەکە کرد ٥ **أَنْسَغَتِ النَّخْلَةُ ونحوها**: دار خورماکە بەرەکەی خراپ بوو ٥ یان دار خورماکە دوای بڕینی هەڵی دایەوە ٥ **أَنْسَغَ فلاناً**: تانەو تەشەری ناڕاستەی فلان کرد ٥

إنتَسَغَ البعير ونحوه: حوشترەکە شوێنی گەستنی زەردەواڵەکەی بەقاچی خوراندی یان کوتای ٥ إنتَسَغَ فلان: فلانکەس کەوتە پشکنین و لێکۆڵینەوە ٥ إنتَسَغَت الإبلُ: حوشترەکان لە لەوەڕگاکەدا بلاو بوونەوە ٥ المِنسَغَةُ: گورزەیەک دەرزی و شتی وا خالکوت بەکاری دەهێنێ بۆ خالکوتان و شتی وا ٥ گورزەیەک لەپەڕی باڵندەو شیشی باریکی ئاسن کەنانکەر کولێرەو نانی پێ کونچ کونچ دەکا ٥ النَّاسِغُ: لێزان و دەست ڕاست لەئاراستە کردنی تیرو گوللەو ڕمب دا ٥ النَّسغُ: ئەو ئاوەی لەدرەخت دێتە دەر کە دەیبڕن و وەرزەکە وەرزی ژیانەوەیەتی کە برینداری دەبێ ئاوی لێدێتەدەر ٥ النَّسِيغُ: عەرەق.

نَسَفَ الإناء نَسْفاً: قاپەکە پڕ بوو لەسەریەوە ڕژا.

نَسَفَ الماشيُ: ڕێکەرەکە (بەرێدا ڕۆییەوەکە) پەلەی کرد.

نَسَفَ الشَّيْءَ: شتەکەی ڕیشەکێش کرد ٥ لەرەگەوە هەڵی کەند ٥ نَسَفَت الدوابُّ الكلأ: ولاخەکە لەوەڕەکەی هەموو خوارد.

نَسَفَ الشَّيْءَ: شتەکەی تەفرو تونا کرد ٥ نَسَفَت الريحُ التُّرابَ: ڕەشەبایەکە گڵ و خۆڵەکەی بلاو کردەوە.

نَسَفَ الحافِرُ الأرضَ: سمی ولاخەکە زەوییەکەی هەڵکۆڵی.

نَسَفَ الشَّيْءَ: شتەکەی لە بێژنگ دا.

نَسَفَ الحبَّ بالمِنسَفِ: بەگڵ گیرەکە دانەوێڵەکەی پاک کرد.

نَسَفَ الطائرُ اللحمَ بمخلبه: باڵندەکە بەچنگ و نینۆکی گۆشتەکەی لێک هەڵپچڕی.

نَسَفَ الحملُ أو الركضُ جَنْبَ الدابةِ: بار یان زین و ئاوزەنگی تووکی لاقەبرغەی ولاخەکەی ڕوتاندەوە.

نَسَفَ الحمارُ الأتانَ: نێرەکەرەکە دێڵەکەرەکەی گەست ٥ أنسَفَت الريحُ: ڕەشەبایەکە بەتوندی هەڵبوو زیخ و گڵ و خۆڵی ڕادا ٥ تناسَفَ الرجلان الكلامَ: دووپیاوەکە بەسرتەو ئەسپایی قسەیان لەگەڵ یەکتردا کرد ٥ إنتَسَفَ الكلامَ: قسەی بەهێواشی و لەسەر خۆ کردن ٥ المِنسَفُ: شەنە ٥ بێژەنگ و گڵ گیر ٥ (مِنسَف الحمار) دەمی گوێدرێژ ٥ المِنسَفَةُ: ئامێرێکە بیناو شتی وای پێ لەبێخ دەردەهێندرێ ٥ بێژنگ و گڵ گیر ٥ النُّسافة: ئەو خشت و خاشاکەی لەکاتی ڕوخاندن و دەرهێنانی دیواردا دەکەوێتە خوار ٥ تەپ و تۆزی بەرزەوەبووی ڕێگا ٥ چڵك و ژەنگ کەدەکەوێتە سەر قاپ و قاچاخ و شتی وا ٥ النُّسافة: کەشتییەکی جەنگییە قەلاو شورا دەروخێنی ٥ النُّسفانُ: قاپێك پربێ لە ئاو و لەسەریەوە بڕژێ ٥ النُّسفَةُ: بەردێکی ڕەشی زبرو کونکوناوییە لە حەمام دا بەکاردەهێندرێ بۆ لابردنی چڵکی بەرەپێ ٥ النَّسَفَةُ: بەمانا (النُّسفة) دێ ٥ النَّسوف: دەگوترێ: (بعير نسوف) حوشترێکە بەپێشەوەی دەمی لەوەڕ دەخوا ٥ (فرس نسوف) ئەسپێکی هەنگاو پان و فراوانە ٥ النَّسيفُ: دانەوێڵەی لەبێژنگ دراو ٥ دەشگوترێ: (كلام نسيف) قسەی بەئەسپایی ٥ (ترك فيه نَسِيفاً) شوێنەواری لەسەر جێ هێشت، شوێنی گەستن یان کەوتنی تووك و شتی وای پێوە دیارە ٥ النَّسِيفة: بەردە ڕەشەی گەرماو.

نَسَقَ الشَّيْءَ نَسْقاً: شتەکەی ڕێك خست.

نَسَقَ الدُّرَّ: گەوهەرەکەی هۆنیەوە.

نَسَقَ الكُتُبَ: كتێبەکانی ڕیزکردن.

نَسَقَ الکَلامَ: قسەکانی ڕێك کردنو پەیوەندی لەنێوان ڕستەکانی دا دروست کرد ٥ **أَنْسَقَ فلان:** فلانکەس بەشێوەی سەجع ئاخاوت ٥ **ناسَقَ بینَ الأمرین:** دوو کارەکەی پێکەوە گونجاند ٥ **نَسَّقَهُ:** شتەکەی ڕێك خست ٥ **إِتَّسَقَتِ الأشیاءُ:** شتەکانی کەوتنە پاڵ یەکترو پێکەوە گونجان.

تناسَقتِ الأشیاء: بەمانا (إِتَّسَقَت) دێ ٥ دەگوترێ: (تَناسَقَ کَلامُهُ) ڕستەی قسەکانی پێکەوە گونجاو بوون ٥ **تَنَسَّقَتِ الأشیاءُ:** بەمانا (إِتَّسَقَتْ) دێ ٥ **النَّسَقُ:** (حروف النَّسَق) حوروفی عەتف ٥ ئەو پیتانەی کەلام دەخەنەوە سەریەكو ڕستەکان پێکەوە دەبەستنەوە ٥ **النَّسَقُ:** هەرشتێك لەسەر یەك یاساو تەوەرە دامەزرابێو بڕوا بەڕێوە ٥ **النَّسِیقُ:** ڕێکخراو، گونجاو ٥ ڕێك کراو.

نَسَكَ فلان: فلانکەس دونیا نەویست بوو، ڕوی لەخودا پەرستی کرد ٥ کوشتی سەربڕی بۆ ڕەزامەندیی پەروەردگار.

نَسَكَ الثَّوْبَ نَسْكاً: قوماشەکەی بەئاو شتو پاکی کردەوە.

نَسَكَ الأرضَ: زەوییەکەی پاك کردەوە بژاری کرد ٥ زبڵی کیمیاوی پێوە کرد.

نَسَكَ البَیْتَ: هاتە ناو خانوەکە.

نَسَكَ الى طریقة جمیلة: ڕوی کردە ڕێبازێکی ڕاستو جوانو خودا پەرستی پاك ٥ **إِتَّسَكَ:** دونیا نەویستی ڕەچاو کردو سەرگەرمی خوا پەرستی بوو ٥ **تَنَسَّكَ:** بەمانا (إِتَّسَكَ) دێ ٥ **المَنْسِك:** ڕێبازی دونیا نەویستیو خودا پەرستی ٥ هەروا وشەی (المَنْسِكُ) ناوە بۆ شوێنی قوربانی سەربڕین ٥ **مناسك الحج:** عیباداتو ڕێو ڕەسمەکانی ئەنجامدانی حەج ٥ **المَنْسوكة:** دەگوترێ: (فرس مَنْسوكة) ئەسپێکی ڕوتو بێ توکە ٥ **النّاسِك:** خودا پەرستو دونیا نەویست ٥ دەشگوترێ: (عشب ناسك) ڕوەکێکی زۆر سەوزە ٥ **النّاسِكَةُ:** ئافرەتی خودا پەرستو دونیا نەویست ٥ دەشگوترێ: (أرض ناسكة) زەوییەکی سەوزو تازە باران لێ باریوە ٥ **النُّسْكُ:** هەر مافێکی خودا بەسەر بەندەکانیەوە ٥ قوربانی کوشتی ٥ **النُّسُكُ:** بەمانا (النُّسْكُ) دێ ٥ **النَّسِیکَةُ:** قاڵبە زیوی خاڵیص ٥ قوربانی کوشتی.

نَسَلَ الشَّیْئُ نَسولاً: شتەکە جیابۆوە، لێ بۆوە ٥ کەوتە خوار ٥ دەگوترێ: (نَسَلَ ریش الطائر) پەڕی باڵندەکە کەوتە خوار.

نَسَلَ الثوبُ عَنْ الإنسان: پۆشاکەکە لەمرۆڤەکە بۆوە.

نَسَلَ فلان **نَسْلاً:** فلان وەچەو نەوەی زۆر بوو.

نَسَلَ الماشي: ڕێکەرەکە خێرا ڕۆیی.

نَسَلَ الوَلَدَ: منداڵی بوو ٥ دەشگوترێ: (نَسَلَ بوالد).

نَسَلَ الحیوانُ نَسْلاً: ئاژەڵەکانی وەبەرهێنان، ڕایگرتنو بەخێوی کردن بۆ زاو و زێو بەروبووم.

نَسَلَ الشَّیْئَ: شتەکەی لێ کردەوە، جیای کردەوە ٥ دەگوترێ: (نَسَلَ ریش الطائر) پەڕی باڵندەکەی دەرکێشا ٥ (نَسَلَ الصوفَ) خورییەکەی بڕییەوە لەمەڕەکە ٥ **أَنْسَلَ الشَّیْئُ:** بەمانا (نَسَلَ) دێ ٥ **أَنْسَلَ الحیوانُ:** حەیوانەکە بێچوی بوو ٥ **أَنْسَلَ فلان:** فلانکەس ئاژەڵەکانی کاتی زاو و زێیان هات نزیکە بێچویان ببن ٥ **أَنْسَلَتِ الدابة:** وڵاخەکە، حوشترەکە کاتی ئەوەی هاتووە توك بەربدا، کوڵکەکەی لێ ببێتەوە ٥ **أَنْسَلَ في عدوه:**

لەبازدان و ڕاکردنی دا پەلەی کرد ٥ أَنسَلَ الشَّيْءَ: شتەکەی لێ کردەوە جیای کردەوە ٥ إِنْتَسَلَ الشَّيْءُ: بەمانا (نَسَلَ) دێ ٥ تناسَلَ القوم: خەڵکەکە زاو و زێیان کردو زۆربوون ٥ تناسَلَ بنو فلان: فلان هۆزو بنەماڵە وەچەو نەوەیان زۆر بوون ٥ الناسِلُ: خێراو بەپەلە ٥ النَّسالُ: ئەوەی هەڵدەوەرێ لەخوری و موو کوڵك لەکاتی برینەوەو لێکردنەوەی دا ٥ النَّسَلان: خێرا ڕیشتنی گورگ ٥ النَّسْلُ: منداڵ و نەوە ٥ النَّسَلُ: شیر کەلەهەنجیری کاڵ دێتەدەر لەکاتی لێکردنەوەی دا ٥ النُّسُولُ: خێرا و گورج لەڕاکردن و بازدان دا ٥ النُّسُولَةُ من الماشية: ئەو ئاژەڵەی ڕابگیرێ بۆ زاو و زێ بۆ بەرهەمهێنان ٥ النَّسِيلُ: بەمانا (النُّسالُ) دێ ٥ ڕاوی هەنگوین کە لەکەرەشانەکەی جیابکرێتەوە ٥ النَّسِيلَة: تاکی وشەی (النَّسِيل)ە واتە: ئەوەی لەکاتی برینەوەی خوری و مودا هەڵدەوەرێ ٥ منداڵ ٥ پلیتە ٥ ڕاوە هەنگوین کە کەرەشانەکەی لێ جیا کرابێتەوە ٥ نَسَمَت الريح: بایەکە هەڵبوو، شنە بایەکە هەڵبوو.

نَسِمَ الشَّيْءُ: شتەکە تامی گۆڕا.

نَسَمَ البعيرُ الأرض بِمَنسِمِهِ حوشترەکە بەسمی لە زەوی دا و پێکۆڵی کرد، شوێنکەی لەزەوییەکە کرد.

نَسَمَ لي خَبَرٌ أو أثرٌ هەواڵێکم لێ دەست کەوت یان شوێن پێیەکم هەڵگرتووە ٥ سۆراخێکم کردووە.

نَسِمَ البعيرُ نَسَماً حوشترەکە سمی کون بوو ٥ ناسَمَهُ مناسَمَةً ونِساماً: لێی نزیك بۆوەو بۆنی کرد ٥ قسەی لەگەڵ دا کرد ٥ سرتەی لەگەڵ دا کرد ٥ نَسَّمَ في الأمر: دەستی بەکارەکە کرد بەڵام زۆر نەچۆتە ناوی ٥ نَسَّمَ النَّسَمَةَ: ئادەمیزادی بوژاندنەوە لەمردن ڕزگاری کردن ٥ تَنَسَّمت الريحُ: بایەکە بەهێواشی هەڵی کرد ٥ تَنَسَّمَ المكانُ بالطيب: شوێنەکە بۆنی خۆش بوو ٥ تَنَسَّمَ فلان: فلانکەس هەوای خاوێنی هەڵمژی ٥ تَنَسَّمَ الجنينُ: کۆرپەلەکە لەسکی دایکیا ئەندامەکانی جەستەی ڕێك بوون شکڵی ئادەمی وەرگرت ٥ تَنَسَّمَ الريحَ: بۆنەکەی هەڵمژی و هەستی بەخۆشی کرد ٥ تَنَسَّمَ فلان العِلْمَ أو الخبرَ: فلانکەس وردە وردە لەسەرەخۆ زانیاری فێربوو زانستی بەدەست هێنا ٥ یان وردە وردە هەواڵەکەی بەدەست هێنا ٥ تَنَسَّمْتُ أثرَهُ حتى تَبَيَّنْتُهُ: سۆراخم کردو بەشوێنیا ڕۆیشتم و شوێن پێیم هەڵگرت تا ئاشکرام کرد ٥ المَنْسِمُ: لایەکی سمی حوشتر ٥ ڕێگا ٥ دەگوترێ: (قد إستبان المَنْسِمُ) لایەکی سمی حوشترەکە دەرکەوت ٥ النَّاسِمُ: نەخۆشێك بگاتە حاڵەتی گیانەڵاو ٥ النَّسَمُ: خەڵك و ئادەمیزاد ٥ هەناسەی گیان ٥ کزەبا ٥ سەرەتای هەڵبوونی با بەهێواشی ٥ ڕێگای کوێرەبوو ٥ بۆنی شیر یان بۆنی چەوری ٥ باڵندەی تیژ ڕۆی وەکوو واشە، کەرەنگیان سەوز بنوێنێ ٥ النَّسْمَةُ: عەرەقکردنی ناو گەرماو یان عەرەق بەگشتی ٥ النَّسَمَةُ: زیندەوەر گیانەوەر هەرشتێك گیانی تێدا بێ ٥ تەنگەنەفەسی (هەناسە بڕکە) ٥ النَّسِيمُ: شنەبا (کزەبا) کە درەخت نەهەژێنێ و گڵ و خۆڵ ڕانەدا ٥ گیان ٥ عەرەق ٥ هێزو تواناو خۆگری ٥ نَسْنَسَ الرجلُ: پیاوەکە زەعیف و لاواز بوو ٥ نَسْنَسَ الطائرُ: باڵندەکە تیژ فڕی ٥ نَسْنَسَتِ الريحُ: بایەکە هەڵبوو بەشێوەی سارد کزەبای سارد هەڵبوو ٥ نَسْنَسَ الدابَّة: وڵاخەکەی تاوداو خێرا لێی خوڕی ٥ النَّسْناسُ: جۆرە مەیمونێکی

جەستە بچوکەو کلکی درێژە ٥ برسیایەتی زۆر ٥ دەگوترێ: (جوع نـسناس) برسیایەتی برست برو بەشیدەت.

نَسَأ الشَّيْءَ نَسْوةً: وازی لەشتەکە هێنا ٥ دەگوترێ: (نَسا العَمَلَ) وازی لەکارەکەی هێنا.

نَسَأ فلاناً نَسْأً: زەبری لەڕەگی وەریکی دا.

نَسِيَ فلان نَسىً: فلانکەس لەڕەگی وەریکی دا ٥ ئازار پەیدا بوو.

نَسِيَ الشَّيْءَ: شتەکەی واز لێ هێنا، لەبیری چوو ٥ **أنساه الشَّيْءَ:** شتەکەی لەبیر بردەوە ٥ **ناساه العداوة:** دوژمنایەتی لەبیر بردەوە ٥ **نَسَّاه الشَّيْءَ:** بەمانا (أنساه) دێ ٥ **تناسى الشَّيْءَ:** هەوڵی دا شتەکەی لەبیر بچێتەوە ٥ وای خۆ نیشان دا کەشتەکەی لەبیر چۆتەوە.

الأَنْسى: ڕەگێکە لەبەلەکی مرۆڤ دایە ٥ **النَّسا:** ڕەگی وەرکییە، ڕەگێکە لەسمتەوە درێژ بۆتەوە بۆ پاژنەی ٥ لەتەسنیەکەی دا دەگوترێ: (نَسَوان) یان (نَسَيان) ٥ **النِّسَاء:** کۆمەڵێك ئافرەت ٥ **النِّسْوَة:** قومە شەرابێك ٥ **النِّسْوَةُ:** کۆمەڵێك ئافرەت ٥ **النِّسوان:** ئافرەت ٥ **النَّسْيانُ:** کەسێك زۆری شت لەبیر بچێ ٥ **النِّسْيانُ:** نەخۆشی لەبیرچوونەوە کەزوو شتیان لەبیر دەچێ ٥ **النَّسْيُ:** شتی لەبیرەوە چوو ٥ شتی بێ نرخ، کەمبایەخ ٥ **النَّسِيُّ:** شتی لەبیرەوەچوو ٥ دەگوترێ: (هو نَسِيُّ قومِه).

نَشَأ الشَّيْءُ نَشْئاً ونشوءاً ونَشْأَةً: شتەکە پەیدا بوو ٥ دروست بوو، هاتە کایەوە.

نَشَأ الصَّبِيُّ: منداڵەکە گەشەی کردو پێگەیی ٥ دەگوترێ: (نَشَأْتُ في بني فلان)و (نَشَأ فلان نَشْأة حسنة).

نَشَأ الشَّيْءُ عَنْ غيره: شتەکە لەشتی ترەوە پەیدا بوو ٥ **تَنَشَّأ لحاجته:** بۆ ئەنجامدانی کاری خۆی ڕاساو هەوڵی دا ٥ **إسْتَنْشَأ الشَّيْءَ:** داوای دروستکردنی شتەکەی کرد ٥ دەگوترێ: (إسْتَنْشَأْتُهُ قصيدة في الزهد) داوام لێ کرد پارچە شیعرێکم بۆ دابنێ لەبارەی دونیا نەویستییەوە ٥ **إسْتَنْشَأ الأخبار:** بەدوا هەواڵەکەدا چوو توێژینەوەی تێدا کرد ٥ **الإنشاء:** (لەزاراوەی زانستی بەلاغەدا) بریتیە لەقسەو ڕستەیەك لەخاریج دا مانای نەهاتبێتە کایەوە ٥ واتە: لەواقیعو دەرەوەدا مانایەکی هەبوو بەرامبەری نەبێ، لەزاراوەی ئەدیبو هەستیاران دا (الإنشاء) فەنو بەهرەیەکی خودا دادە، بەهۆیەوە دەتواندرێ مانای جۆراو جۆر کۆبکرێنەوە لێك بدرێن ڕێك بخرێن و مانای جوانو سەرەنج ڕاکێش دەربڕدرێ ٥ **المَنْشَأ:** شوێنی دروستکردن ٥ شوێنی دروستبوون ٥ دەگوترێ: (هذا مَنْشَؤُهُ يابان) و (هذا منشؤه أربيل) ڕەگو ڕیشەو بنەما ٥ **المُنْشِئُ:** ئەو نووسەرەی باش دەزانێ پەخشان دابڕێژێو قسەکانی شیرینو ڕەوان بن ٥ **المُنْشأة:** شوێنی کارکردنو پیشەسازیو کۆکردنەوەی پارچەی ئامێرو لێکدانو لێك بەستنیان ٥ **الناشئ:** کوڕێك لەتەمەنی بچوکی تێپەڕی کردبێو گەیشتبێتە تەمەنی گەنجی ٥ **النَّاشِئة:** کچۆڵە لەتەمەنی منداڵی تێپەڕی کردبێو چوبێتە حاڵەتی گەنجی ٥ شەو بەخەبەر هاتنو نوێژو تاعەتکردن.٥ **النَّشْءُ:** سەرەتای پەیدابوونی هەور ٥ منداڵ لە سەرەتای ساڵانی خوێندنی دا ٥ ئاژەڵو حەیوانات لەکاتی ڕامکردنو ژێربارکردنی دا ٥ زرویت وەچە ٥ دەگوترێ: (هو نَشْءُ سوء) ئەو کابرایە وەچەو دەرئەنجامی

خراپەکارییە ٥ النَشْأةُ: وەدی هێنان و پەروەردەکردن ٥ النَّشِينَة: دەگوترێ: (حوض نَشِينَة) حەوزێکە ئاوی تێدا نەماوەو بنکی دەرکەوتووە.

نَشِبَ في الشَّيْئِ: لەشتەکە هەڵچەقی و پێوەی نووسا ٥ پێیدا ڕۆیشتە خوار ٥ دەگوترێ: (نشبت مخالب السبع في الصيد) چنگی درندەکە چووە جەستەی نێچیرەکەوە.

نَشِبَ فلان فيما يكرهه: فلانکەس توشی ئەوە بوو کەپێی ناخۆشە.

نَشَبَ الشرُّ أو الحرب بين البلدين: شەڕو ئاژاوە لەنێوان ئەو دوو وڵاتەدا بەرپا بوو.

نشب الأمر فلاناً: کارەکە یەخەی فلانی گرت ٥ أنشب الصائدُ: داوی نێچیرەوانەکە لەنێچیرەکەوە هاڵا ٥ أنشبت الريحُ: ڕەشەبایەکە بەتوندی هەڵی کردو زیخ و گڵ و خۆڵی ڕادا ٥ أنْشَبَ الشَّيْئَ في غيره: شتەکەی لەشتێکی تر گیر کرد ٥ دەگوترێ: (أنْشَبَ فيه مَخالِبه) چنگی لێ گیرکرد ٥ ناشَبَهُ الحربَ: شەڕی لەگەڵ هەڵگیرساند ٥ نَشَّبَ الشَّيْئَ في غيره: بەمانا (أنْشَبَهُ) دێ ٥ نَشَّبَ الثوبَ: قوماشەکەی بەوێنەکردن تێیدا ڕازاندەوە ٥ إنْتَشَبَ القوم: خەڵکەکە یەکیان گرت و هەندێکیان بە هەندێکیانەوە گیرۆدە بوون وەگری یەکتری بوون ٥ تَنَشَّبَ في الشَّيْئِ: بەمانا (نَشِبَ) دێ ٥ دەگوترێ: (تَنَشَّبَ في قلبي حُبُّها) خۆشەویستی ئەو چووە دڵمەوە ٥ المَنْشَبَةُ: ماڵ و سامان، مەنقولەو غەیرە مەنقولە ٥ النَّاشِبُ: تیرهاوێژ ٥ النَّشَبُ: ماڵ و سامان ٥ زەوی و زار ٥ خانو و بەرە ٥ النُّشَبَةُ: (رجل نُشَبَةٌ) پیاوێکە کەدەستی دایە کارێك وازی لێ ناهێنێ تا تەواوی نەکا ٥ النُّشابُ: تیر، سەرە تیر ٥ دەگوترێ: (ترامـوا بالنشاشيب) یەکتریان تیرباران کرد ٥ النُّشَّابُ: شتێك کە زۆر بەناو شتی تردا ڕۆبچێ ٥ تیر دروستکەر ئەو کەسەی تیر دروست بکا.

نَشَجَ الباكي نَشْجاً ونشيجاً: مرۆڤە گریاوەکە گریانی لەسنگی دا دەکوڵی و گریانەکەی دەرنەبڕی.

نَشَجَ الحِمارُ: گوێدرێژەکە زەڕینەکەی لەقوڕگی خۆی دا خواردەوە.

نَشَجَ الضفدع: بۆقەکە قڕاندی ٥ (نَشَجَ القِدْرُ) مەنجەڵەکە کەوتە گیزە گیز.

نَشَجَ نَشْجاً ونشوجاً: ئاو و شتی وای خواردەوە بەڵام تێراو نەبوو.

نَشَجَ السقاء والجِلدُ: پێستەکە یان کوندەکە ئاوی دەڵاند، ئاوی لێ چوو.

نَشَجَ الدَّابَّة: ئەوەندەی ئاودا بە وڵاخەکە کە گری تینوایەتی دابمرکێنێ و بەس بەتەواوی تێر ئاوی نەکرد ٥ إنْتَشَجَ: بەمانا (نَشَجَ) دێ ٥ النَّشَّاجُ: صيغەی موبالەغەیە و لەمادەی (نَشَجَ) دەرهێنراوە ٥ النَّشوج: ئاوی کەم.

نَشَدَ فلان نَشْداً ونِشداناً: فلانکەس یادی کەوتەوە، هاتەوە بیری.

نَشَدَ الضالَّةَ: هەوڵی دۆزینەوەی گومبووەکەی دا.

نَشَدَ فلاناً: هەوڵی دیتنی فلانی داو چو بۆلای.

نَشَدَ فلاناً بكذا: فیسارە شتی بیری فلانکەس هێنایەوە ٥ دەگوترێ: (نشدتك الرحم) داوات لێ دەکەم بیری خزمایەتی نێوانمان بکەیەوەو ڕێزی لێ بگری ٥ (نَشَدْتك الله) خوداوەندت بیردێنمەوە، خودا دەکەم بەگژتا ٥ أنْشَدَ فلاناً: وەڵامی فلانی دایەوە ٥ أنْشَدَ الشِّعْرَ: بەدەنگی

بەرز شیعرەکەی خوێندەوە.٥ ناشَدَ فلاناً الأمرَ وفيه مناشدة: داوای کارەکەی لە فلانکەس کرد ٥ ناشَدَ فلاناً الله: خودای کرد بەگژیاو وتی بۆخاتری خودا ئەوەم بدەرێ یان سوێندی دا بەخودا کەئەوەی بۆ بکا ٥ تناشدوا الأشعار: خەڵکەکە شیعریان بۆیەکتری بەدەنگی بەرز خوێندەوە ٥ تَنَشَّدَ الأخبار: هەوڵی بەدەستهێنانی هەواڵەکانی دا بۆئەوەی پێش کەسانی دیکە پێیان بزانێ ٥ إسْتَنْشَدَ فلاناً شعراً: داوای لەفلانکەس کرد شیعرێکی بۆ بڵێ ٥ إسْتَنْشَدَ فلاناً الضّالّةَ: داوای لە فلانکەس کرد بانگی بۆ هەڵدا بۆ دۆزینەوەی گومبوەکەی ٥ الأنشودة: نەشید شیعرێك بكرێتە نەشیدی نیشتمانی وەکوو شیعرەکەی دڵدار: (ئەی رەقیب هەر ماوە قەومی کورد زووبان......) ٥ المُنْشِدُ: کەسێك بەدەنگی بەرز شیعر بخوێنێتەوە ٥ النَّشّادُ: کەسێك پیشەی بانگ هەڵدان بێ بۆ شتی گومبوو ٥ النَّشيدُ: دەنگو صەدا ٥ دەنگ بەرزکردنەوە بەلەحنەوە ٥ شیعرێك بکرێتە نەشیدی نیشتمانی ٥ پارچە شیعرێك یان پارچە زەحەلێك بەحەماسەتەوە کۆمەڵێك بەدەنگی بەرز بیخوێننەوە.

النشيدة: بەمانا (النشيد) دێ ٥ نَشَرَت الأرض نشوراً: زەوییەکە بەهاری لێ هاتو گیاو گژی رواند.

نَشَرَ الشجرُ: درەختەکە گەڵای کرد.

نَشَرَ الشَّيْئَ نَشراً: شتەکەی بڵاو کردەوە.

نَشَرَ الراعي غَنَمَهُ في المرعى: شوانەکە مەڕەکانی بەناو لەوەڕگاکەدا بڵاو کردنەوە.

نَشَرَ الكتابَ أو الثوبَ أو نحوهما: کتێبەکە یان قوماشەکەی بڵاو کردەوە.

نَشَرَ الخَبَرَ أو المقال: هەواڵەکە یان مەقالەکەی پەخش کرد.

نَشَرَ الكتابَ أو الصحيفة: کتێبەکە یان رۆژنامەکەی بەچاپ گەیاندو پەخشی کرد.

نَشَرَ الخَشَبَةَ: دارەکەی راهێنا، برییەوە تاشی.

نَشَرَ الله الموتى: خودا مردووەکانی زیندوو کردنەوە.

نَشَرَ الشَّيْئُ نَشراً: شتەکە بڵاو بۆوە ٥ نَشَرَ الثوبَ أو الكتابَ: قوماشەکە یان کتێبەکەی کردەوە، لێکی کردەوە ٥ أنشَرَ الله الموتى: خودا مردووەکانی زیندو کردنەوە ٥ أنشَرَ الأرضَ: زەوییەکەی بەئاو زیندو کردەوە ٥ أنشَرَ الرياحَ: بایەکەی هەڵکرد ٥ إنْتَشَرَ الشَّيْئُ: شتەکە کرایەوە، بڵاو بۆوە.٥ إنتَشَرَ الخبرُ: هەواڵەکە بڵاو بۆوە ٥ إنْتَشَرَ الشَّيْئُ: شتەکە پەرتەوازە بوو، بڵاو بۆوە ٥ إنْتَشَرَ العَصَبُ: رەگەکە هاوسا ٥ ئەستور بوو ٥ تناشروا الشَّيْئَ: هاریکاری یەکتریان کرد بۆ بڵاو بوونەوەی شتەکە ٥ تَنَشَّرَ الشَّيْئُ: شتەکە کرایەوە، پان بۆوە ٥ پەرتەوازە بوو ٥ إسْتَنْشَرَ الشَّيْئُ: داوای کرد شتەکە بڵاو بکرێتەوە ٥ التناشيرُ: نووسینی منداڵ کە سەرەتا فێری نووسین دەبێ ٥ دەگوترێ: (ما أشبه خطه بتناشير الصبيان) ٥ المِنْشارُ: مشار ٥ المَنْشَرُ: شوێنی نەشرو بڵاو بوونەوە ٥ المنشورُ: کارێکی بڵاو کراوە ٥ بەیانێکی بڵاو کراوە بەناو فەرمانگەو خەڵك دا بۆئەوەی زۆر کەس بیزانن ٥ النّاشِرُ: ئەو کەسەی پیشەی لەچاپدانو پەخش کردنی کتێب بێ ٥ پیشەی کتێب فرۆشی بکا ٥ جۆرە مارێکە ژەهراوی سەری پان دەکاتەوە وەکوو ئەسکوێ ٥ النّاشِرَةُ: دەمارێکی خوێنبەرە لەژێر پێستی دیوی ناوەوەی باسك و

قۆڵە ٥ **النُّشارة:** پیشەی شەقکردنی دار ٥ **النُّشارَةُ:** ئەو وردە دارەی لەکاتی شەقکردن‌و ڕاهێنانی داردا دەکەوێتە خوار ٥ **النَّشْرُ:** بۆنی خۆش ٥ نەتەوەیەکی پەرتەوازە کە سەرۆکێکیان نەبێ کۆیان بکاتەوە ٥ دەگوترێ: (جاء القوم نشراً) خەڵکەکە بەپەرتەوازەیی هاتن ٥ چاپکردنی کتێب‌و ڕۆژنامەو گۆڤارو فرۆشتنیان ٥ **النَشْرَةُ:** بای نەسیم ٥ بەیانێك دەنووسرێ‌و بەخش دەکرێ بۆئەوەی بزاندرێ هەڵوێستی لایەنێك یان دەسەڵات لەبارەی ڕوداوێکی تایبەتییەوە چۆنە ٥ **النُّشْرَةُ:** هەندێ دوعاو نوشتەو شتی وان بەکاردەهێندرێن بۆ چارەسەری نەخۆش ٥ **النَّشّارُ:** کەسێك پیشەی دار برینەوە بێ ٥ **النَّشورُ:** بۆ زێدەڕۆیی لەمانای (النَّاشِرُ) دێ ٥ **النُّشُورُ:** زیندوو کردنەوەی مردوو، ڕۆژی قیامەت ٥ **النُّشِيُّ:** بلاوکراوە.

نَشَزَ الشَّيْئُ نَشزاً ونشوزاً: بەرز بۆوە ٥ دەگوترێ: (نَشَزَ المكانُ) (وَ نَشَزَ العِرقُ) ٥ شوێنەکە بەرز بوو، دەمارەکە هەڵسا ٥ هەروا دەگوترێ: (نَشَزَت إليَّ نَفْسي) دڵم ترساو ناڕەحەت بوو.

نَشَزَ فلان: فلانکەس چووە سەر بەرزاییەکی زەوی.

نَشَزَ من مكانه رفيه: لەشوێنی خۆی هەڵساو ڕاساو جوڵا ٥ بەرز بۆوە ٥ دەشگوترێ: (نَشَزَت النغمة عَنْ مثيلاتها) لەحن و گۆرانیەکە لەپاسای خۆی دەرچوو ٥ **نَشَزت المرأةُ:** نافرتەکە لەمێردەکەی یاخی بوو، داب‌و نەریتی ژن‌و مێردایەتی بەپرەو نەکرد.

نَشَزَ الرجلُ: پیاوەکە پابەندی داب‌و نەریتی هاوسەرایەتی نەبوو.

نَشَزَ بقرنه نَشزاً: بەقۆچ هەڵی گرت‌و بەزەوی دا دا ٥ **أنشَزَ الشَّيْئَ:** شتەکەی لەشوێنی خۆی بەرز کردوەوە ٥ **أنشَزَ الله عظام الميت:** خودا ئێسك‌و پروسکی مردووەکەی لەشوێنی خۆی بەرز کردوەوە پێکیەوە نانەوەو ڕێکی خستنەوە بۆئەوەی سەرلەنوێ بەگۆشت دایان پۆشێ‌و گیانیان بەبەردا بکاتەوە ٥ **تَنَشَّزَ لكذا:** خۆی بۆ هەڵدا ٥ **النَّاشِزُ:** دەگوترێ: (فلان ناشز الجبهة) فلانکەس ناوچەوان دەرپەڕیوە ٥ (قلب ناشِزُ) دڵێکە لەترسان کەوتوەتە پەلەپەل ٥ **النَّاشِزَةُ:** دەگوترێ: (لحمة ناشِزة) پارچە گۆشتێکە لەجەستە بەرزبۆتەوە هەڵتۆقیوەتەوە ٥ **النُّشاز:** بەمانا (النَّشَزُ) دێ واتە: شتی نارێك‌و پێك نەگونجاو شتێك لەناستی شتەکانی پەنا خۆی نەبێ لەپاسای هاو وێنەی خۆی دەرچووبێ ٥ **هذه النَّغمة نشاز:** ئەم هەوای گۆرانییە لەوانی تر ناچێ ٥ **النَّشْزُ:** ئەوەی لەزەوی بەرزبێتەوە وەکوو تەپۆڵکەو گردۆڵکە ٥ **النَّشَزُ:** بەمانا (النَّشْز) دێ.

نَشَّ الشَّيْئُ: شتەکە وشك بۆوە ناوەکەی نەما ٥ دەگوترێ: (نَشَّ الرطب) خورماکە وشك بۆوە ناوی تێدا نەما ٥ (وأشتدّ الحرُّ فَنَشَّ الحوضُ) گەرما تاوی سەندو حەوزەکە وشك بوو.

نَشَّ اللَّحمُ: گۆشتەکە لەسەر ئاگرەکە جزەی هات ٥ **نَشَّت الجرةُ الجديدةُ:** جەڕە تازەکە کەئاوی تێکرا کزەکزی لێ هات.

نَشَّ الشَّيْئَ نَشّاً: شتەکەی تێکەڵاو کرد.

نَشَّ الدابة: وڵاخەکەی بەهێواشی لێخوڕی.

نَشَّ الذُّبابَ وغيره: مێشەکەی دەرکرد ٥ **المِنَشُّ:** ئەو گۆماو و زۆنگاوانەی لە قەراخ ڕووبارو دەریا ئاویان تێدا دەمێنێتەوە ٥ **المِنَشَّة:** مێش کوژ ٥

میش دەرکەر گورزێکی سەر پرژاوییە مێشی پێ دەرەتێندرێ ٥ **المنشوش**: دەگوترێ: (دهن منشوش) رۆنێکە بۆنی خۆشی تێکەڵ کراوە ٥ **النَّشاشُ**: بۆ زێدەرۆیی لەماناى (نَشَّ) دێ ٥ دەشگوترێ: (سبخة نَشَّاشَة) زەوییەکە گڵەکەی وشك نابێتەوە و لەوەڕیشی لێ ناڕوێ ٥ **النَّشُّ**: نیوەی شت ٥ هەرشتێك بێ ٥ دەگوترێ: (نَشُّ أوقية) نیوەی حوقەیەك ٥ سەنگێکی کێشانەیە کێشەکەی کێشی بیست دیرهەمە ٥ **النَّشیشُ**: دەنگی ئاو و شتی تر کە گەیشتە ئاستی کوڵین ٥ **النَّشیشَةُ**: زەوییەك وشك نەبێتەوە و گیای لێ نەڕوێ.

نَشَصَ نشوصاً: بەرز بۆوە ٥ هەڵتۆقی.

نَشَصَ الشَّیْءَ: شتەکەی دەرهێنا ٥ لێی کردەوە ٥ دەگوترێ: (أقام القوم ما یَنشِصون وتداً) خێڵەکە لەو شوێنە دایانکوتاو نیازی مانەوەیان هەیە سنگی داکوتراوی ڕەشماڵیان هەڵناکەنن.

نَشَصَ فلاناً بالرمح: بەرمب زەبری لەفلان دا ٥ **أَنْشَصَهُ**: دەری هێنا ٥ دەگوترێ: (أنْشَصَ فلاناً من بیته) فلانکەسی لەماڵی خۆی هێنایە دەر ٥ (أنْشَصَ الجَدْبُ الناس عَنْ مواضعهم) گرانیو قاتو قڕی خەڵکەکەی ناچار کرد زێدی خۆیان جێ بێڵن ٥ **إنْتَشَصَ الشَّیْءَ**: شتەکەی هەڵکەند ٥ **إنْتَشَصَ الشجرةَ**: درەختەکەی هەڵکەند ٥ **المِنْشاصُ**: ئافرەتێك لەمێردەکەی زیز بووبێو لەگەڵی نەخەوێ ٥ **النَّشاصُ**: هەوری پڕو چین لەسەر چین ٥ **النُّشُوصُ من الرماح**: ڕمبی بەرز کراوەو ئامادە بۆ شەڕ.

نَشِطَ من المكان نَشَطاً: لەشوێنەکە چووە دەر.

نَشَطَ السیلُ: لافاوەکە لە ڕێڕەوی خۆی لای داو کەوتە قۆرتو پێچ کردن ٥ **نَشَطَت به الهموم**: خەمو خەفەت سەریان لێ تێك داوە.

نَشَطَ الحَبْلَ: حەبلەکەی واگرێ داوە بەئاسانی بکرێتەوە.

نَشَطَ الشَّیْءَ: شتەکەی دەرهێناو ڕایتەکاند.

نَشِطَ الدَّلْوَ: دۆڵچەکەی دەرهێناو تەکاندی.

نَشَطَ فلاناً: زەبری لەفلانکەس دا.

نَشَطَتْهُ الحیّة: مار گەستی، پێوەی دا.

نَشِطَ إلیه وله نشاطاً: بەچوستو چالاکی دەستی دایە.

نَشِطَ في العمل: ئیشەکەی پێ خۆش بوو بەدڵسۆزی تاوی دایە ٥ **أنْشَطَ فلاناً**: فلانکەسی چوستو چالاك کرد ٥ **أنْشَطَ العُقدةَ**: گرێیەکەی کردەوە، شلی کردەوە ٥ **إنْتَشَطَ الشَّیْءَ**: شتەکەی ڕاتەکاندو دەری هێنا ٥ **إنْتَشَطَ النَشیطة**: دەسکەوتی پێش جەنگی گرتو ڕایماڵی ٥ **تَنَشَّطَ**: نیشاتی پەیدا کرد ٥ **تَنَشَّطَ للعمل**: خۆی بۆ کارەکە حازر کردو دەستی پێ کرد ٥ **تَنَشَّطَ الطریق**: بەچوستو چالاکی ڕێگاکەی بڕی ٥ **إسْتَنْشَطَ الجِلدُ**: پێستەکە وێکهاتەوەو کۆبۆوە ٥ **المَنْشَطُ**: شتێك بەتامەزرۆوە بۆی بچێو کردنەکەی کاریگەر بێ ٥ **المِنْشَطُ**: کەسێك نیشاتی زۆر بێ ٥ **النَّشاطُ**: کارکردنی دڵسۆزانە لەبوارێك لەبوارەکانی ئیش دا ٥ **الأنشوطة**: گرێیەکە بەئاسانی بکرێتەوە ٥ **النَّاشِط**: ئەو کەسەی حەبل شی دەکاتەوە بۆئەوەی سەر لەنوێ بیکاتەوە بەحەبل ٥ **النَّشْطُ**: گەستنی خێرا، داخکردنی خێرا بەم جۆرە ئاسنە گەرمەکە بەخێرایی بگەیەنیە گۆشتەکەو لایبەی نەهێڵی زۆری داخ بکا ٥ **النَّشْطَةُ**:

دەگوترێ: (بئـر نـشـوط) بیرێکـه بەناخۆشـی دۆڵـچەکەی لێ دێتــه دەر ٥ النُّـشيطة: ئــەو غەنیمەو دەستکەوتەیە کە جەنگاوەرەکان پێش ئــەوەی بگەنــه گۆڕەپــانی جــەنگ دەســتیان دەکەوێ.

نَـشَعَ نَـشْعاً: پرخەیـەکی تونـدی کـرد ٥ نَـشَعَتِ الأرضُ: زەوییەکە ئاوێکی تام ناخۆشی دەردا.

نَـشَعَ الـشَّيْءَ: شـتەکەی بـەزەختو ڕاتەکانـدن دەرهێنا.

نَشَعَ المريضَ الدواءَ نَشْعاً: دەرمانەکەی دەرخواردی نەخۆشەکە دا.

نَشَعَ فلاناً الكلامَ: قسەی فێری فلان کرد پێی گوت ئاواو ئاوا بڵێ.

نَشَعَ فلاناً بشربة: فریا فلانکەس کەوت بـەوەقتومی ئـاوی دایـەو ڕزگـاری کـرد لـەخنکان ٥ إنْتَـشَعَ: بۆنی کـرد ٥ المِشْنَعُ: پاکەتو کیفی ئـەو بۆنو بەرامـەی هەڵدەمـژرێ ٥ النُّـشاعة: ئـەو شـتەی بەدەست هەڵدەکەندرێو فـڕێ دەدرێ ٥ النَّـشُعُ: ئەو ئاوەی تامی ناخۆشو تفتە ٥ النَّـشوعُ: ئـەو دەرمـانو شـتە بۆنـدارەی دەکرێتـە نـاو کـونی لوتەوە ٥ دەرمانێك دەکرێتە دەمی نەخۆشەوە.

نَشَعَ الماءُ نَشْعاً: ئاوەکە ڕەوان بوو.

نَشَعَ فلان: فلانکەس لرخەو پرخەی کرد، خەریك بوو لەسەر خۆ بچێ ٥ هەناسەی قوڵ و تـەنگی هەڵکێشا.

نَشَعَ بالشيئ: قوڕگی بەشتەکە گیرا.

نَشَعَ الطريقَ بالقوم: ڕێگاکە بەقەرەباڵغی خەڵکەکە تەنگ بوو.

نَشَعَ الماءَ: ئاوی خواردەوە ٥ أنْشَعَ فـلان: فلانـکەس دورکەوتـەوە، کـەنارگیر کـەوت ٥ أنـشَعَ الـصَّبِيَّ الدواءَ: دەرمانەکەی دەرخـواردی منداڵەکـە دا ٥ دەشـگوترێ: (أَنْـشَعَهُ الكـلامَ) قـسەی فێـر کـرد، دەرزی دا دا چۆن قسەکانی بکا ٥ إنْتَشَعَ الـدواءَ: قوم قوم دەرمانەکەی خواردەوە ٥ إنْتَشَعَ الكلامَ: قسەی فێر کرد، پێی گوت ئـاوا بڵێو ئـاوا وەڵام بدەرەوە.

تَشَنَّعَ فلان: فلانکەس لرخەو پرخەی بەهێزی کرد ٥ خەریك بوو گیـانی دەرچێ ٥ المِنْشَفَةُ: گوڵاو پرژێن شتێك بۆنی خۆشی پێ بڵاو بکرێتەوە ٥ النَّاشِـفَةُ: ڕێـڕەوی ئـاو بۆنـاو شـیو و دۆڵ ٥ النَّـشْفَةُ: هەناسـە سـواریی ٥ هەناسـە برکـێ ٥ تێکـچونو لنگـەفرتێو شـڵە ژانێکـە لـەکاتی گیانەڵاو دا توشی ئادەمیزاد دەبێ.

نَشَفَ الشَّيْءُ نَشْفاً: شتەکە وشك بوو.

نَشَفَ الشَّيْءَ: شتەکەی وشـك کـردەوە ٥ دەگوترێ: (نَـشَفَ الثـوبُ العـرقَ) قوماشـەکە ئارەقەکـەی وشك کردەوە.

نَشِفَ الشَّيْءُ: شـتەکە وشـك بـۆوە ٥ نَشِفَتِ الأرض: زەوییەکـە وشـك بـۆوە ٥ نَـشِفَتِ الأرضُ المـاءَ: زەوییەکـە ئاوەکـەی هەڵمـژی ٥ أنْـشَفَتِ الدابـة: ئاژەڵەکـە (وڵاخەکـە) لـەدوای بێـچوی مێینـە بێچوی نێرینەی بوو ٥ أنْشَفَ الـشَّيْءَ: شتەکەی وشك کردەوە ٥ أنْشَفَ فلاناً: سـەر توێـژی شیری دەرخـوادی فلانکـەس دا ٥ نَـشَّفَتِ الحلـوب: حەیوانـە شـیردەرەکە جارێـك گـوانی پڕبـوون لەشیرو جارێکی تر هیچیان تێدا نەبوو ٥ نَـشَّفَ اللبنُ: شیرەکە سـەرتوێژی پەیـدا کـرد ٥ نَـشَّفَ الـشَّيْءَ: شـتەکەی وشـك کـردەوە ٥ نَـشَّفَ المـاءَ: بەپـەڕۆو ئیـسفنجو شـتی وا ئاوەکـەی وشـك کردەوە ٥ إنْتَشَفَ فـلان: فلانکـەس سـەر توێـژی شـیری خـواردەوە ٥ إنْتَـشَفَ فـلان المـاءَ ونحـوهُ:

فلانكەس ئاوەكەی وشك كردەوە بەپەڕۆو ئیسفنجو شتی وا ◊ **إنْتَشَفَ النشافة**: سەرتوێژی شیرەكەی گرت ◊ **أُنْتُشِفَ لونُهُ**: ڕەنگی گۆڕا ◊ **تَنَشَّفَ الرجلُ**: پیاوەكە بە خاولیو شتی وا ئاوی لەجەستەی سڕی، خۆی وشك كردەوە ◊ **تَنَشَّفَ الشَّيْءَ**: شتەكەی وشك كردەوە ◊ **المِنْشاف**: حەیوانی شیردەر كەجارێك گوانی پڕبن لەشیرو جاری وایش هەبێ هیچیان تێدا نەبێ ◊ **المِنْشَفَةُ**: خاولیو قوماشو شتی وا كەئاوی پێ وشك بكرێتەوە ◊ دەسەسڕو شتی وا كەئاوی سەر دەمو چاو و دەستو مەچەكی پێ بسڕدرێتەوە ◊ **النُّشَافَةُ**: ئەو توێژو كەفو شتەی دەكەوێتە سەر مەنجەڵە شیر ◊ ئەو ئاو و عارەقو چەوریيەی بە پەڕۆو شتی وا دەسڕدرێتەوە ◊ **النَّشَاف**: كاغەزی شاش كە نەپەستێورابێو صەقل نەكرابێو مەرەكەب زۆر هەڵمژێو وشكی بكاتەوە ◊ **النَّشَّافَةُ**: خاولیو دەستە سڕ ◊ **النَّشَفُ**: بەردی گەرماو (بەردێكی ڕەشی كونكونو گڕن گڕنە بەرمپێی پێ دەشۆرێو پێی پاك دەكرێتەوە).◊ **النَّشْفَةُ**: پارچە پەڕۆیەكە شتی تەڕبوی پێ دەسڕێو پێی وشك دەكرێتەوەو هەموو جارێ پەڕۆ تەڕەكە لەناو قاپێك دا دەگوشیو ئاوەكەی لێ دەچۆڕێنیەوە ◊ **النَّشِفَةُ (أرض نَشِفَة)**: زەویيەكە ئاو زۆر هەڵدەمژێ ◊ **النُّشْفَةُ**: شتی كەم كەلەبنكی قاپو شتی وادا دەمێنێتەوە ◊ ئەو تۆزە خواردنەی بەكەوچكو كەوگیر بەگەرمی لەمەنجەڵ دەردێندرێو بۆ تاقیكردنەوەو تام كردن دەخورێ ◊ توێژی سەر شیرو ماست.

نَشِقَ فِي الحِبالَةِ نَشَقاً: كەوتە ناو داوەكە.

نَشِقَ فلان في حبالة فلان: فلانكەس كەوتە داوی فلانكەسەوە.

نَشِقَ الرائحة: عەترەكەی بۆنكرد.

نَشِقَ النُّشوقَ: دەرمانەكەی هەڵمژی بۆ كونەلوتی ◊ **أنْشَقَ الصائِدُ**: نێچیرەوانەكە داوەكەی بە نێچیرەكەیەوە نووسا ◊ **أنْشَقَ الصَّيْدَ**: داوەكەی بە نێچیرەكەوە كرد پێوەی هەڵواسی ◊ **أنْشَقَ فلاناً النُّشُوقَ**: دەرمانەكەی بە فلانكەس هەڵمژی ◊ **إنْتَشَقَ الماءَ وغيه**: ئاوەكەی بەلوتی هەڵمژی ◊ یان ئاوی لە لوتی ڕادا ◊ **تَنَشَّقَ الماء وغيه**: ئاوەكەی بەلوتی هەڵمژی.

تَنَشَّقَ الرائحة: عەترەكەی بۆن كرد، بۆنەكەی هەڵمژی ◊ **إسْتَنْشَقَ**: بەمانا (تَنَشَّقَ) دێ ◊ **المَنْشَقُ**: لوت ◊ ئەندامی بۆنكردنو شت هەڵمژین ◊ **المَنْشَقَة**: ئەو شتەی دەرمانی لوتی تێدەكرێ ◊ **النَّشِقُ**: دەگوترێ: (رجل نَشِقٌ) پیاوێكە گیرۆدە بووە، چووەتە ناو كارێكەوە لێی ڕزگار نابێ ◊ **النُّشْقَةُ**: قلێتەو مل بێن كەدەكرێتە ملی ئاژەڵو شتی واوە ◊ **النُّشُوقُ**: دەرمانی لوت، هەرشتێك بەلوت هەڵمژرێ ◊ بۆن بكرێ ◊ **النُّشاقى من الصيد**: نێچیرێكە قولاپی ڕاوكەرەكەی چوبێتە قورگیەوە.

نَشَلَ الحيوانُ نشولاً: حەیوانەكە لەڕبوو داڵگۆشت بوو (فهو ناشل وهي ناشلة) ◊ دەگوترێ: (فخِذ ناشلة) ڕانێكی لەڕو كەم گۆشتە.

نَشَلَ الشَّيْءَ: نَشْلاً: بەپەلەو خێرا شتەكەی داڕنی، لێی كردەوە، لێی دەرهێنا ◊ **نَشَلَت الحيّة فلاناً**: مارەكە فلانكەسی گەست، پێوەی دا ◊ **أنْشَلَ الشَّيْءَ**: بەمانا (نَشَلَه) دێ ◊ **نَشَّلَ الأضياف**: بەركولێكی بۆ میوانەكانی دانا ◊ **المِنْشالُ**: پارچە مەعدەنێكە لای سەرەوەی قولاپێكی پێوەیە پارچە گۆشتی پێ لەمەنجەڵ و شتی وا دەردەهێندرێ ◊ **النَّشّالُ**: كەسێك زۆر شت

دەرێنێ، خێرا خێرا بە كەوگیرو شتی وا گۆشت لەمەنجەڵو شتی وا دەربێنێ ٥ دزی گیرفان بڕو دەست سوك ٥ دزی چوستو چالاك كەبەخێرایی شت بدزێو هەڵبێ ٥ النَّشِيلُ: شتی دەرهێندراو ٥ شتی فڕێندراو و دزراو.

نَشِمَ الشَّيْءُ نَشَماً: شتەكە بۆنی گۆڕا (فهو نَشِمٌ) ٥ دەگوترێ: (يده نَشِمة) دەستی بۆنێكی ناخۆشی گرتووە، بۆنێكی ناخۆشی لەدەست دێ.

نَشِمَ الثورُ: گایەكە ڕەنگی بەڵەك بوو، پەڵە پەڵەی سپیو پەڵە پەڵەی ڕەش بوو ٥ (فهو نَشِمٌ وهي نَشِمة) ٥ نَشَّمَ الطعام: خواردنەكە گۆڕاوەو بۆنێكی ناخۆشی لێ دێ ٥ نَشَّمَت الأرضُ: زەوییەكە فش بوو، بەرز بۆوە ٥ نَشَّمَ في الأمر: دەستی بەكارەكە كرد ٥ تَنَشَّمَ في الأمر: بەمانا (نَشَّمَ) دێ ٥ دەگوترێ: (تَنَشَّمَ منه علماً) زانیاری لێ وەرگرت ٥ لەو فێری زانست بوو ٥ (فلان يَتَنَشَّمَ العِلمَ) فلانكەس بەشێوەیەكی لەسەرە خۆیی خەریكی خوێندنو بەدەستهێنانی زانستە ٥ المَنْشِمُ: مادەیەكی بۆنخۆشە بەزەحمەت ورد دەكرێ ٥ لەپەندی پێشینان دا دەڵێ:(دقّوا بينهم عِطر مَنْشِم) واتە: شەڕو هەرا لەنێوانیان دا گەرم بوو ٥ النَّشَمُ: درەختێكە لە پێری (ألزيزفونية) یە كاتی خۆی تیریان لێ دەتاشی، بەرێكی خڕی وەكوو پرتەقاڵی هەیە ٥ نَشْنَشَتِ القِدر: مەنجەڵەكە دەنگی كوڵینی لێ هات ٥ نَشْنَشَ فلان: فلانكەس خێرا دەستی بەكارەكەی كردو خەریكی نەنجامدانیەتی ٥ نَشْنَشَ الطائر: باڵندەكە پەڕی لەخۆی دەركێشاو فڕێی دا ٥ نَشْنَشَ الشَّيْءَ: شتەكەی پاڵ پێوەناو ڕایتەكاند ٥ نَشْنَشَ الدابةَ: وڵاخەكەی بەخێرایی لێ خوڕیو دەنگی دا ٥ نَشْنَشَ الوعاءَ: زەرفەكەی هەڵڕشتو ئەوەی تێیدا بوو تەكاندیو بڵاوی كردەوە ٥ نَشْنَشَ الجِلْدَ: پێستەكەی گرو گۆشتییەكەی كەوڵ كرد ٥ تَنَشْنَشَ: بۆ موتاوەعەی (نَشْنَش) دێ ٥ تَنَشْنَشَ الشَّجَرَ: توێكڵی درەختەكەی لێ كردەوە ٥ النَّشْناشُ: دەگوترێ: (رجل نشناش) پیاوێكی چوستو چالاكە لەسەفەردا ٥ النَّشْناشَةُ: دەگوترێ: (أرض نشناشة) زەوییەكی شۆرەخاكەو هیچ ناڕوێنێ، هیچی لێ ناڕوێ ٥ النَّشْنَشُ: دەگوترێ: (غلام نشنش) كوڕێكە گورجو گۆڵە لەخزمەتكردنو ئیش دا (نَشْنَشِيُّ الذراع) دەست گەرمو دەست ڕەنگینە ٥ النَّشْنَشَةُ: دەنگی لێك خشانی زرێو كاغەزو قوماشی تازەو شتی وا.

نَشِيَ نَشواً: زوو سەرخۆش بوو هەر كەنارەقەكەی خواردەوە خێرا سەرخۆش بوو ٥ دەگوترێ: (نَشِيَ من الشراب).

نَشِيَ بالشيء: ناشقی شتەكە بوو بەلایەوە خۆش بوو ٥ جار دواجار دوبارەی كردەوە.

نَشِيَ الريحَ: بۆنی هەوایەكەی كرد، بە لوت هەواكەی هەڵمژی ٥ دەگوترێ: (نَشَيْتُ منه رائحة طيّبة) بۆنێكی خۆشم لێ هەڵمژی.

نَشِيَ الخَبَرَ: چووە بنجو بناوانی هەواڵەكەو ڕوداوەكەی ڕون كردەوە ٥ أنْشَى الشَّيْءَ: خۆشیو لەزەتی شتەكەی هەست پێ كرد ٥ إنْتَشَى فلان: فلانكەس سەرخۆشی لێ دیاری دا ٥ إنْتَشَى الريحَ: بەلوت هەواكەی هەڵمژی ٥ تَنَشَّى: بەمانا (إنْتَشَى) دێ ٥ إسْتَنْشَى: بەمانا (إنْتَشَى) دێ ٥ دەشگوترێ: (إسْتَنْشَى الخَبَرَ) لەهەواڵەكەی كۆڵیەوە ٥ النَّشا: هیدرات كاربۆنە؛ هاڕدراوێكی سپییە ٥ شنەبای بۆنخۆش ٥ یان بۆنو بەرام بەگشتی ٥ النَّشاءُ: بەمانا (النَّشا) دێ.٥ النَّشاةُ: درەختی وشك ٥ بۆنو بەرام ٥ النَّشْوانُ:

سەرخۆشی ٥ سەرەتای سەرخۆشی بوونی ٥ بۆ ئافرەت دەگوترێ: (نـشوی) ٥ هەروا بەکەسێك دەگوترێ کەدەست پێشخەری هەیە بۆ وەرگرتنی هەواڵ ٥ **النَّشْوَةُ**: هەواڵ لەسەرەتای پەیدابوونی دا ٥ **النَّشْوِيُّ**: هەرشتێك نیسبەت بدرێ بۆلای (النَّشا).

نَصَبَ الحادي: گۆرانی بێژو حودیە خوێنەکە بەستەیەکی سوکی چڕاند، بەدەنگێکی نەرمو لەسەرەخۆ گۆرانی گوت ٥ فرتو فێڵی کرد ٥ **نَصَبَ علیه**: فرتو فێڵی لێ کرد.

نَصَبَ الشَّيْئَ: شتەکەی بەرز کردەوە ٥ (نَصَبَ لە حرباً) شەڕی هاویشتی شەڕی پێ فرۆشت ٥ (نصب الأميرُ فلاناً) پاشا پلەو پایەی دا بەفلانکەس ٥ (نَصَبَ الكلمة) بزوێنی فەتحەی دا بە وشەکە ٥ (نَصَبَ الشَّيْئُ أو الأمر فلاناً) ئیشەکە فلانکەسی ماندو کرد ٥ دەگوترێ: (نَصَبَه المرضُ ونَصَبَه الهمُّ).

نَصِبَ نَصَباً: ماندوبوو ٥ هەوڵی دا، کۆششی کرد.

نَصَبَ ذو القرن: شاخدارەکە شاخەکانی ڕاست هەڵچون ٥ دەشگوترێ: (ناقة نصباء) حوشترێکە سنگی بەرزە ٥ هەروا دەگوترێ: (أنصب الحديث) فەرموودەکەی بەرزکردەوە بۆسەر خاوەنەکەی ٥ **ناصَبَهُ العداوةَ أو الحربَ**: دوژمنایەتی بۆ ئاشکرا کرد، بانگی شەڕی لەگەڵ دا ٥ **نَصَّبَ الشَّيْئَ**: شتەکەی بەرز کردەوە هەڵیساندەوە ٥ **نَصَّبَ الأميرُ فلاناً**: پاشا پلەو پایەی ئیداری دا بەفلان ٥ **إنْتَصَبَ**: بۆ موتاوەعەی (نَصَبَ) دێ ٥ دەگوترێ: (نَصَبَهُ فانتصب) ٥ **إنْتَصَبَ للحكم**: بۆ فەرمانڕەوایی خۆی ئامادە کرد ٥ **تناصبوا الشَّيْئَ**: شتەکەیان بەش کرد ٥ **تَنَصَّبَ**: بۆ موتاوەعەی (نَصَبَ) دێ ٥ دەگوترێ: (نَصَبَهُ فَتَنَصَّبَ) ٥ هەروا دەگوترێ: (تَنَصَبَ الطائِرُ) باڵندەکە بەرز بۆوە ٥ **تَنَصَّبَ الثَّغرُ**: ددانەکان ڕێكو پێك بوون (پوکەکە ددانەکانی ڕێك بوون) ٥ **تَنَصَّبَ لفلان**: دوژمنایەتی فلانکەسی کرد ٥ **الأنْصوبة**: نیشانەیەکە لەسەر ڕێگا دادەنرێ بۆ شارەزایی کردنی خەڵك ٥ **المَنْصِبُ**: پلەو پایەی کارگێڕی یان زانستی یان ئایینی یان ڕامیاری ٥ یان کۆمەڵایەتی ٥ ئەصڵو بنەما ٥ شکۆمەندی ڕێزداری.

المِنصَبُ: سەرئاگرە، یان هەرشتێك بخرێتە نێوان ئاگرو بنکی مەنجەڵو تاوە.

المَنصَبَةُ: هەوڵو تەقەلاو ماندوبوون.

المُنَصَّبُ: دەگوترێ: (ثَغرٌ مُنَصَّبٌ) پوکێکە ددانەکانی تێیدا جوان ڕاوەن ٥ **المنصوبُ**: لەبواری زانیاری نەحودا بەئیسمێك دەگوترێ بەکاریگەری وشەیەکی تر بزوێنی نەصبەی بۆ پەیدا ببێ ٥ **المنصوبة**: فێڵو تەڵەکەو داو نانەوە ٥ **النّاصِبُ**: دەگوترێ: (هم ناصِبٌ) خەمو خەفەتێکی ماندو و شەکەتکەرە ٥ (عیش ناصِب) ژیانی کولەمەرگی ٥ ژیانی زبر ٥ **النِّصابُ**: بنەماو ئەصڵی شت ٥ دەگوترێ: (رجع الأمر الی نصابه) ئیشەکە وەکوو خۆی لێ هاتەوە ٥ کارەکە چووە سەر ئەصڵی خۆی ٥ دەسکی کێردو چەقۆ ٥ ماڵو سامانێك بگاتە ئەندازەی ئەوەی زەکاتی لێ بکەوێ ٥ لەبواری ئەنجومەنو لیژنەو شتی وادا ئەو ژمارەیەیە دانیشتنەکە بکاتە کۆبوونەوەو دانیشتنی یاسایی ٥ **النَّصّاب**: بۆ موبالەغە و زێدەڕۆیی لەمانای (نَصَبَ) دێ ٥ کەسێك خۆی بەسەر شتێك دا بسەپێنێو بەبێ ئەوەی داوای لێ بکرێ کاری سەربەخۆ ئەنجام بدا ٥ ئوێن بازو فێڵکەرو تەڵەکەچی.

النَّصْبُ: نیشانەی دانراو لەسەر ڕێگا بۆ شارەزایی کردنی ڕێبواران ◊ ئاڵای بەرزەوەکراو (بت‌و صەنەم کە دانرابن بۆ ئەوەی لەجیاتی خودا پەرستشیان بۆ بکرێ) ◊ فێڵ‌و تەڵەکەبازی، نۆین بازی ◊ بزوێنی نەصبە بۆ نیسم‌و فیعل بەهۆی کاریگەریی وشەیەکی ترەوە ◊ **النُّصْبُ**: بەرزکراوە ◊ کێڵ‌و پەیکەرو میل‌و شتی وا کە بۆ یادەوەری شتێك دروست دەکرێ‌و ڕوداوێك یادی دانیشتوان دەخاتەوە ◊ دەشگوترێ: (هذا نُصْبُ عيني) ئەوە لەبەر چاوم دایەو دەیبینم ◊ شەڕو نەگبەتی ◊ بت‌و صەنەم کەلەجیاتی خودا بەندایەتییان بۆدەکرێ ◊ **النُّصُبُ**: شتی بەرزکراوە ◊ چەقێندراو ◊ **النُّصْبَةُ**: یەکجار بەرزکردنەوە ◊ جۆرە بزوێنێکە دەخرێتە سەر هەندێ وشە ◊ **النَّصِيبُ**: بەش‌و بار لەهەرشتێك دابێ ◊ حەوز ◊ شتی بەرزکراوەو چەقێندراو ◊ برێ بەرد کەبەدەوری حەوزدا ڕیز دەکرێن وەکوو لێوار ◊ هەرشتێك دابکوترێ، بەرزبکرێتەوە وەکوو نیشانەو عەلامەت بۆ شتێکی تر.

نَصَتَ لە نَصْتاً: بێدەنگ بوو گوێی ڕاگرت.

أَنصَتَ: گوێی گرت ◊ بەجوانی گوێی بۆ گێڕانەوەی حەدیسەکە ڕاگرت ◊ **أَنصَتَ فلاناً**: فلانکەسی بێدەنگ کرد ◊ **أَنصَتَ المحدِّثُ القومَ**: حەدیس گێڕەوەکە، قسەکەرەکە خەڵکەکەی وای کرد بێدەنگ بن‌و گوێی بۆ ڕابگرن ◊ **أَنصَتَ لِلَّهو**: حەزی لەگاڵتەو گەپ‌و ڕابواردنە ◊ **إِنْتَصَتَ** لە: بەمانا (نَصَتَ) دێ ◊ **تَنَصَّتَ**: گوێی گرت، گوێی خۆی کلۆر کرد بۆئەوەی شتەکە ببیستێ ◊ زۆری هەوڵ دا گوێی لەقسەکە بێ ◊ **إِسْتَنْصَتَ**: ڕاوەستاو گوێی خۆی کلۆر کرد بۆ بیستن ◊ **إِسْتَنْصَتَ فلاناً**: داوای لەفلانکەس کرد قسەی بۆ بدزێ ◊ **النُّصْتَةُ**: هەواڵگریی ◊ قسە دزین‌و چونە ناو ڕوداوی حەساس‌و کاریگەرەوە.

نَصَحَ الشَّيْءُ: شتەکە پاڵفتەو خاوێن بوو ◊ دەگوترێ: (نَصَحَ المعدِنُ) مەعدەنەکە پاڵفتەو خاوێن بوو ◊ (نَصَحَتْ تَوبَتُهُ) تۆبەکردنەکەی خاڵص‌و ڕاستاڵانەبوو ◊ (نَصَحَ قلبُهُ) دڵی بێ غەش بوو هیچ دیاردەی دو ڕویی‌و ڕاڕایی تێدا نیە.

نَصَحَ الشَّيْءَ: شتەکەی پاڵفتە کرد.

نَصَحَ فلاناً: فلانکەسی ڕێنمونی کرد بۆ کاری سودبەخش‌و ڕێگای باشی نیشان دا.

نَصَحَ الثوبَ: قوماشەکەی باش دوری، دورینەکەی تەواو کرد.

نَصَحَ الشَّرابَ: لەشەرابەکەی خواردەوە تا تێراو بوو ◊ **أَنصَحَهُ**: تێراوی کرد ◊ **ناصَحَ فلاناً**: ئامۆژگاری فلانی کردو ئەویش ئامۆژگاری ئەوی کرد ◊ **ناصح فلان نَفْسَهُ في التوبة**: فلانکەس لەتۆبەکردن‌و گەڕانەوەکەی بۆلای خودا دڵسۆزی نواندو ڕاستاڵانە ڕەفتاری کرد ◊ **إِنْتَصَحَ**: ئامۆژگاریکردنەکەی قبوڵ کردو گوێ بیست بوو ◊ **إِنْتَصَحَ فلاناً**: فلانکەسی کرد بە ئامۆژگاریکەری خۆی ◊ دەگوترێ: (إِنْتَصِحْنِي فاني لك ناصح) بمکە بەئامۆژگاریکەریی خۆت من بۆتۆ ئامۆژگاریکەرم‌و ڕێگای باشت نیشان دەدەم ◊ **تَنَصَّحَ**: خۆی شوبهاند بە ئامۆژگاریکەران‌و لاسایی ئەوانی کردەوە ◊ زۆری ئامۆژگاری کرد ◊ **تَنَصَّحَ الثوبَ**: دورینی قوماشەکەی تەواو کرد ◊ **إِسْتَنْصَحَهُ**: بەئامۆژگاریکەری لەقەڵەم دا ◊ **المِنصَحُ**: دەرزی، هەرشتێك قوماشی پێ بدورێ ◊ **المِنصَحَةُ**: بەمانا (المِنصَحُ) دێ ◊ **الناصِحُ**: پاڵفتە لەهەرشتێك بێ

٥ هەروا وشەی (الناصِح) بەمانا بەرگدرو دێ ٥ **النَّصّاحُ**: كندرو دەزو و شتی وا (پەتی شت دروون) ٥ دەگوترێ: (صَلُبَ نصاحَك) دەزوەكەت قایمو پتەوە ٥ **النَّصَّاحُ**: كەسێك زۆر ئامۆژگاری خەڵك بكا ٥ بەرگدرو ٥ **النَّصوحُ**: كەسێك زۆر ئامۆژگاری خەڵك بكا ٥ دەشگوترێ: (توبة نصوح) تۆبەی خاڵصو راستاڵ ٥ **النَّصيحُ**: بەمانا (الناصِح) دێ ٥ **النَّصيحة**: ئامۆژگاری ٥ **نَصَرَهُ على عدوه**: یارمەتی دا بۆئەوەی بەسەر دوژمنەكەی دا سەربكەوێ ٥ رزگاری كرد لەناخۆشیو چورتم ٥ **ناصَرَهُ**: یارمەتی ئەوی دا، ئەویش یارمەتی ئەمی دا ٥ **نَصَّرَهُ**: كردی بەفەلە (بەمەسیحی) ٥ **إنْتَصَرَ**: ملی بۆ ستەمكارەكە نەدا، سەرپێچی زاڵمەكەی كرد ٥ **إنْتَصَرَ على خصمه**: بەسەر ركابەرەكەی دا باڵادەست بوو ٥ **إنْتَصَرَ من خصمه**: تۆڵەی لەركابەرەكەی كردەوە ٥ **تناصَرَ القومُ**: خەڵكەكە یارمەتی یەكتریان دا ٥ **تَنَاصَرَت الأخبار**: هەواڵەكان یەكتریان پشت راست كردەوە ٥ **تَنَصَّرَ**: بوو بەمەسیحی ٥ **إسْتَنْصَرَ بفلان**: هاواری بۆ فلانكەس برد ٥ **إسْتَنْصَرَ فلاناً**: داوای یارمەتی لەفلانكەس كرد ٥ **إسْتَنْصَرَ فلاناً على فلان**: داوای لەفلانكەس كرد یارمەتی بدا بۆئەوەی بەسەر فلانكەس دا سەربكەوێ ٥ **الأنصار**: دانیشتوانی شاری مەدینە كە موسوڵمان بوونو یارمەتی پێغەمبەریان دا ٥ **الأنْصَرُ**: خەتمنە نەكراو ٥ **النّاصِرُ**: رێڕەوی ناو بۆ ناو شیو ٥ **النّاصِرَة**: شارێكە لەوڵاتی فەڵەستین گوایە حەزرەتی عیسا لەوێ لەدایك بۆوە ٥ **النّاصور**: بەمانا (النّاسور) دێ ٥ **النَّصْرُ**: یارمەتیو كۆمەكی ٥ دەشگوترێ: (رجل نصر) پیاوێكی یارمەتیدەرە ٥ **النصراني**: فەلەو گاور، مەسیحی ٥ بۆ مێینە دەگوترێ: (نصرانیة) ٥ **النَّصرانیة**: مەسیحی، شوێنكەوتوانی حەزرەتی عیسا ٥ درودی خودای لەسەربێ ٥ **النُّصْرَةُ**: یارمەتیو كۆمەك ٥ **النُّصور**: بۆ زێدەڕەوی لەمانای (النّاصِرُ) دێ ٥ **النّصيرُ**: بەمانا (النّصور) دێ واتە: زۆر كۆمەكیكارو یارمەتیدەر ٥ **النَّصيرَةُ**: مێینەی (النّصیر) ٥ بەخششو دیاریی.

نَصَّ على الشَّیْئِ نَصّاً: شتەكەی دیاری كردو رونی كردەوەو سنووری بۆ دانا ٥ دەگوترێ: (نصّوا فلاناً سیِّداً) فلانكەسیان دیاری كرد بەسەرۆكو رێش سپی خۆیان.

نَصَّ الشَّیْئَ: شتەكەی بەرز كردەوە، دەری خست ٥ دەگوترێ: (نَصَّت الظَّبْیَةُ جیدها) ئاسكەكە گەردنی خۆی بەرزكردەوە، دەری خست ٥ دەشگوترێ: (نَصَّ الحدیث) فەرموودەكەی بەرزكردەوەو پاڵی دایە حەدیس گێڕەوەكەی كەلێیەوە ڕیوایەت كردووە.

نَصَّ المتاعَ: كاڵاكانی خستنە سەر یەك.

نَصَّ فلاناً: فلانكەسی لەسەر كورسی دانیشاند.

نَصَّ الشَّیْئَ: شتەكەی جوڵاند، هێنایی‌و بردی.

نَصَّ الدابة: وڵاخەكەی دنە دنەدا بۆئەوەی خێرا بڕوا ٥ هەروا دەگوترێ: (نَصَّ فلاناً) لە فلانەسی كۆڵیەوەو چووە بن كلێشەیەوە هەتا چی لابوو لێی دەرهێنا ٥ **ناصَّ غریمه**: لێكۆڵینەوە و چەندو چونی لەگەڵ قەرزدارەكەی كرد ٥ **نَصَّصَ المتاعَ**: كاڵاكانی خستنە سەریەك ٥ **إنْتَصَّ الشَّیْئُ**: شتەكە بەرزبۆوەو رێك وەستا ٥ **إنْتَصَّت العروس**: بوكەكە لەسەر كورسی دانیشت ٥ **تناصَّ القومُ**: خەڵكەكە پاڵەپەستۆیان كرد ٥ **المِنَصَّةُ**: كورسییەكی بەرزە یان تەختەیەكی بەرزە ئامادە دەكرێ بۆ وتارخوێن بچێتە

سەری وتاربدا یان بوك بچێتە سەری خۆی نیشانی نامادەبوان بدا ◊ وایش دەبێ ئەو كورسیو تەختە بەقوماشی جوانو ناوریشمو شتی وا دەڕازێندرێتەوە ◊ دەشگوترێ: (وضع فلان على المنصة) فلانكەس ڕانوێندراو حەپایان بردو فەزح بوو ◊ المَنصوصُ علیه: شتی رونو ئاشكرا ◊ النَّصُّ: دەق ◊ خودی قسەی دانەر چۆنی لێ بیستراوە بەبێ دەستكاری كردن ◊ ڕشتەو وشەیەك تەنها یەك مانای هەبێ ◊ یان تەئویل كردن هەڵنەگرێ ◊ بەلای زانایانی ئوصولی فیقهەوە ئاوە بۆ دەقەكانی قورئانو فەرموودەی پێغەمبەر (د.خ) ◊ هەروا وشەی (النَّصّ) بەمانا كۆتاییو ئەو پەڕی شت دێ ◊ دەگوترێ: (بلغ الشَّیْئُ نَصَّهُ) شتەكە گەیشتە كۆتایی ◊ یان گەیشتە ئەستوراییو جەنگەو كوشندەی شتەكە ◊ النَّصَّةُ: كاكۆڵ؛ قژی پێشەسەر كە بۆلای ناوچەوان شۆڕ دەبنەوە ◊ النَّصیصُ: دەگوترێ: (أمر نصیص) كارێكی گرنگو جدییە.

نَصَعَ الشَّیْئُ: شتەكە دەركەوت ڕون بۆوە صاف بوو ◊ دەگوترێ: (نَصَعَ لونُهُ) و (نَصَعَ الأمرُ) (نَصَعَ الحقُ) حەقو ڕاستی دەركەوت (نَصَعَ فلان) فلانكەس حی لابوو دەركەوت ◊ (نصع بالحق) دانی بەحەق دا نا ◊ أنْصَعَ بالحق: ددانی بەحەقو ڕاستی دا نا.◊ أنْصَعَ للشرّ: بەرەنگاریی شەڕو ئاژاوە بۆوە ◊ أنْصَعَ الرجلُ: پیاوەكە ئەوەی لەدەروونی دا بوو دەری خست ◊ پێستی گرژ بوو تێكچوو ◊ ناصَعَهُ الخَبَرَ: هەواڵەكەی بەڕاستی بۆ گێڕایەوە ◊ النَّاصِعُ: پاڵفتەو ساغ ◊ دەگوترێ: (أبیض ناصِع) سپی تەواو سپی ◊ (أحمر ناصع) سوری تەواو سور ◊ (حق ناصِع) حەقی ڕونو ئاشكرا ◊ (حسب ناصع) نژادو بنەچەی پاكو خاوێنو پاڵفتە لەهەموو عەیبو لەككەیەك ◊ النَّصّاعُ: بۆ زێدەڕۆیی لەمانای (الناصِع) دا دێ ◊ دەگوترێ: (أحمر نصّاع) ◊ (حمرة نَصّاعة) ◊ النُّصْعُ: هەر پێستو قوماشێك سپی بێ زۆر سپی بێ ◊ النِّصَعُ: ڕاخەرێك لەپێست دروست كرابێ ◊ النَّصیعُ: بۆ زێدەڕۆیی لەمانا (الناصِعُ) دێ ◊ پاڵفتە لەڕەنگی خۆی داو تەواو كامڵ لەو ڕەنگەدا (سپی تەواو سوری تۆخ) ◊ صافو ڕونو بێ گەرد ◊ دەگوترێ: (شربنا ماءً نصیعاً) ئاوێكی پاكی ڕونی پاڵفتەكراومان خواردەوە.

نَصَفَ الشَّیْئُ: شتەكە بوو بەنیوە ◊ دەگوترێ: (نَصَفَ النهار ونَصَفَ اللیلُ) ڕۆژ بوو بەنیوەڕۆ ◊ شەو بوو بەنیوە شەو ◊ دەشگوترێ: (نَصَفَ البُسْرُ والثمرُ) هێشوە خورماكە، میوەكە نیوەگەیی بوو، ئاڵو بۆڵەكەی بووبە نیوە.

نَصَفَ الشَّیْئَ: گەییشتە نیوەی شتەكە.

نَصَفَ الإزارُ ساقَهُ: دەرپێیەكە گەیشتە نیوە گۆزینگی.

نَصَفَ الشیبُ رأسَهُ: نیوەی سەری سپی بوو.

نَصَفَ الكتابَ: كتێبەكەی كرد بە دووبەش.

نَصَفَ القومَ: نیوەی ماڵی لەخەڵكەكە ستاند.

نَصَفَ فلاناً: خزمەتی فلانكەسی كرد ◊ أنْصَفَ الشَّیْئُ: شتەكە بووبەنیوە ◊ أنْصَفَ فلان: فلانكەس عادڵ بوو ◊ أنْصَفَ الشَّیْئَ: شتەكەی كرد بەنیوە ◊ دەگوترێ: (أنْصَفَ الماءُ الإناءَ) ئاوەكە گەیشتە نیوەی قاپەكە ◊ أنْصَفَ فلاناً: بەشێوەی عادلانە مامەڵەی لەگەڵ فلان دا كرد ◊ أنْصَفَ فلاناً من فلان: مافی فلانكەسی لەفلانكەس وەرگرت ◊ ناصَفَهُ الشَّیْئَ: شتەكەی

لەگەڵ کرد بەنیوە ٥ **نَصَّفَ الشَّيْءَ**: شتەکە بوو بەدووبەش ٥ **نَصَّفَ البُسْرُ**: بەرسیلە خورماکە نیوەی شیرین بوو ٥ **نَصَّفَ رأسُهُ**: سەری نیوەی سپی بوو (سەری بوو بەماش‌و برنج) ٥ **نَصَّفَ فلانٌ**: فلانکەس پیر بوو ٥ **نَصَّفَ الشَّيْءَ**: شتەکەی کرد بە دوو بەش ٥ شتەکەی پەردە پۆش کرد، داپۆشی ٥ **إنْتَصَفَ الشَّيْءُ**: شتەکە گەیشتە نیوەی ٥ **إنْتَصَفَ النهار**: ڕۆژەکە گەیشتە کاتی نیوەڕۆ ٥ **إنْتَصَفَ فلان**: فلانکەس داوای بەکارهێنانی ویژدانی کرد ٥ **إنْتَصَفَت الجارية**: کچەکە بەپارچە قوماش سەری خۆی داپۆشی ٥ **إنْتَصَفَ مِنْ فلان**: مافی خۆی بەتەواوی لەفلانکەس وەرگرت ٥ تۆڵەی لێ ساندەوە ٥ **إنْتَصَفَ الشَّيْءَ**: نیوەی شتەکەی هەڵگرت ٥ **تناصَفَ القومُ**: خەڵکەکە ویژدانیان لەگەڵ یەکتر بەکارهێنا ٥ مافی خۆیان لەیەکتر وەرگرت ٥ دەشگوترێ: (تناصف وَجهُها حسناً) دەم‌و چاوی ڕێك‌و پێك‌و جوان بوو ٥ **تَنَصَّفَت الجارية**: کچۆڵەکە پارچە قوماشی کرد بەسەر پۆش‌و ڕووبەندی خۆی ٥ دەشگوترێ: (تَنَصَّفَه الشيبُ) موی سەرو ڕیشی بەنیوەیی سپی بوون (ماش‌و برنج بوون) ٥ (تَنَصَّف من فلان) مافی خۆی لەفلان ستاند ٥ (تَنَصَّفَ الشَّيْءَ) نیوەی شتەکەی برد ٥ **تَنَصَّفَ السلطان**: داوای لەفەرمانڕەوا کرد ویژدانی لەگەڵ دا بەکاربێنێ ٥ **تَنَصَّفَ فلاناً**: خزمەتی فلانکەسی کرد ٥ (تَنَصَّفَه) داوای پیاوەتی‌و پارمەتی فلانکەسی کرد ٥ **إسْتَنْصَفَ**: داوای بەکارهێنانی ویژدانی لەگەڵ دا کرد ٥ **إسْتَنْصَفَ منه**: بەمانا (أنصف منه) دێ ٥ **إسْتَنْصَفَ السلطان**: داوای لەپاشا کرد ویژدانی لەگەڵ دا بەکاربێنێ ٥ **الأنْصَفُ**: (إسم تفضيل) واتە بە ویژدانتر ٥ **المتناصِفُ من الأمكنة**: شوێنی تەخت‌و ڕێك‌و جوان ٥ **المنتصَفُ من كل شيئ**: ناوەڕاستی شت ٥ **المَنْصِفُ**: بەمانا (المنتصف) دێ ٥ دەگوترێ: (بلغ مَنْصِفَ الطريق) گەیشتە نیوەی ڕێگا ٥ **المُنَصَّفُ**: شەرابێکە ئەوەندە کوڵابێ نیوەی ڕۆیی بێ ٥ **المُنَصَّفُ**: پیاوێکە بەمێزەر سەری داپۆشیبێ ٥ **النّاصِف**: خزمەتکار ٥ **النّاصِفَةُ**: ڕێڕەوی ناو لەناو شیو و دۆڵ دا ٥ **النَّصْفُ**: ویژدان ٥ دەگوترێ: (ما جعلوا بيني وبينهم نِصْفاً) لەدادگاییکردنی من‌و ئەوان دا دادوەرەکان ویژدانیان بەکارنەهێنا ٥ هەروا بەمانای نیوەی شت دێ ٥ **النَّصَفُ**: پیر ٥ دەگوترێ: (رجل نَصَفٌ) پیاوێکی پیرە کەوتۆتە ساڵەوە ٥ **النَّصْفان**: تا نیوە پڕ بوو ٥ (إناء نَصْفان) قاپێکە تا نیوەی پڕبووە ٥ **النَّصِفَةُ**: ویژدان ٥ **النَّصيفُ**: نیوەی شت ٥ هەرشتێك سەرداپۆشێ لەمێزەرو چارۆکەو گۆترەو شتی وا ٥ هەروا بەمانا خزمەتکار دێ.

نَصَلَ اللونُ: ڕەنگەکەی نەما ٥ دەگوترێ: (نَصَلَ الخضابُ) خەنەکە ڕەنگی چۆوە نەما.

نَصَلَ الشَّعْرُ أو الثَّوبُ: قژەکە یان قوماشەکە ڕەنگی نەما ٥ ڕەنگەکەی چۆوە کاڵ بۆوە.

نَصَلَ السيفُ من قرابه: شمشێرەکە لەکالانی دەرچوو.٥ **نَصَلَ الخيلُ من الغبار**: ڕەوە ئەسپەکە لەتەپ‌و تۆز دەرچوون.

نَصَلَ الدُّرُّ من السِلْك: دەنکە مرواریيەکە لەڕیز دەرچوو.

نَصَلَ بِحَقِّي صاغراً: بەناچاری حەقی خۆمی دا مافی خۆمی دەرکرد.

نَصَلَ السَّهْمَ والرُّمْحَ: نوکی تیژی خستە سەر تیرو ڕمبەکە ٥ **أنْصَلَ الشَّيْءَ من الشَّيْءِ**: شتەکەی

لەشتەکە دەرهێناو لای برد ٥ **أنصَلَ السَّهْمَ والرُّمْحَ:** سەرە تیرو سەرە رمبەکەی لابرد ٥ **نَصَّلَهُ:** سەرەتیرەکەی لەتیرەکە شەتەك دا ٥ **إنْتَصَلَ السَّهْمُ ونَحْوهُ:** سەرەتیرەکە دەرهات (تیرەکە سەرەتیژەکەی لێ بۆوە) ٥ **تناصَلَ الشَّيْءُ:** شتەکە دەرکەوت، هاتەدەر ٥ دەگوترێ: (تناصَلَتْ أسنانه) ددانی دەرهاتن ٥ **تَنَصَّلَ اللونُ:** بەمانا (نَصَلَ) دێ ٥ واتە: رەنگی چۆوە ٥ **تَنَصَّلَ كَمَدُ فلان:** نارەحەتی فلانکەس نەما ٥ **تَنَصَّلَ من الشَّيْءِ:** لەشتەکە قوتار بوو ٥ **تَنَصَّلَ من ذنبه:** لەتاوان رزگاری بوو ٥ **تَنَصَّلَ الشَّيْءَ:** شتەکەی دەرهێنا ٥ هەڵی بژارد ٥ **تَنَصَّلَ فلاناً:** هەرچی بەفلان بوو لێی ساند ٥ **إسْتَنْصَلَ الشَّيْءَ:** هەوڵی دا شتەکە دەربێنێ، دەری هێنا ٥ دەگوترێ: (إسْتَنْصَلَت الريحُ اليَبْسَ) رەشەباکە هەموو روەکە وشکبووەکانی لەبێخ هەڵکەند ٥ **المِنْصالُ:** دەسکە سندۆڵ (بەردێکە درێژو چاککراو ساوەرو شتی وای پێ دەکوترێ) ٥ **المُنْصُلُ:** شمشێر ٥ **النّاصِلُ:** دەگوترێ: (حية ناصل) ریشێکە خەنەکەی چۆتەوە رەنگی نەماوە ٥ (سهم ناصل) تیرێکە سەرەکەی لێ بۆتەوە ٥ **النَّصْلُ:** سەرەتیر، سەرە رمب، نوکی چەقۆو کێرد ٥ هەروا ناوە بۆ گلۆلە ریسی رێسراو کەلە تەشیەکە داماڵدرابێ ٥ **النَّصِيلُ:** پاچ، قولینگ ٥ جومگەی نێوان ملو سەر ٥ دەگوترێ: (ضرب نصيلَهُ) لەگێزەرەی ملی دا ٥ گەنمی پاککراو لەهەموو خشتو خۆڵ گوێزرو مرۆرو شتی وا ٥ **نصيل الحجر:** روی بەرد ٥ (نصيل الرأس) تۆقەسەر ٥ **نَصْنَصَ البعيرُ:** حوشترەکە ئەژنۆی لەزەوی گیر کرد بۆئەوەی هەڵسێ ٥ **نَصْنَصَ في مَشْيِهِ:** لەرۆیشتن دا خۆی بادا ٥ **نَصْنَصَ الشَّيْءَ:** شتەکەی جوڵاند لەقاندی ٥ **النَّصْناصُ:** دەگوترێ: (حية نصناص) مارێکی جمو جوڵ کەرەو زۆر دێ و دەچێ هەداداني نیە ٥ **نَصاه نَصْواً:** ناوچاوانی گرت قژی پێشەسەری گرت ٥ **أنْصى المكانُ:** شوێنەکە گیا (سەبتی) زۆر بوو لەوەری باشی زۆر بوو ٥ **ناصى فلاناً:** هەریەك لەو دووانە کاکۆڵی یەکتریان گرتو دەستیان لەقژی یەکتر وەرهێناو قژی یەکتریان راتەکاند ٥ دەشگوترێ: (فلان يناصي فلاناً) فلانکەس کێشەو نیزاعی لەگەڵ فلان دا هەیە ٥ **ناصى الشَّيْءُ الشَّيْءَ:** شتەکە بەشتەکەوە نووسا ٥ دەگوترێ: (هذه الفلاة تناصي أرض كذا) ئەم ساراچۆڵە لکاوە بەزەوی فلانەوە ٥ **إنْتَصى الشَّيْءُ:** شتەکە درێژ بۆوە، دەگوترێ: (إنتصى شعره) قژی درێژ بوو ٥ **إنتصى الشَّيْءَ:** شتەکەی هەڵبژارد ٥ **تناصى القومُ:** خەڵکەکە چنگیان لەقژی یەکتروەرهێناو یەکتریان هێناو بردو شەریان بوو ٥ **تناصت الأشياءُ:** شتەکان وێك کەوتن ٥ دەگوترێ: (هَبَّت الريحُ فتناصت الأغصان) با هەڵی کردو لقە درەختەکان پێکەوە نووسان ٥ لێکدران ٥ **المُنْتَصى:** شوێنی نزیکبوونەوەی دووشتو پێك گەیشتنیان ٥ **النّاصِيَةُ:** پێشەسەر، قژی پێشەسەر کەدرێژ بێو ببێتە کاکۆڵ٥ دەگوترێ: (أذلّ فلان ناصية فلان) فلانکەس سوکایەتی بەفلانکەس کردو رێزی شکاند ٥ هەروا دەگوترێ: (فلان ناصية قومه) فلانکەس پیاو ماقوڵی گەلەکەیەتی ٥ کۆتایی شەقام کەلەشەقامێکی تر بدا ٥ **النَّصِيُّ:** روەکی (سەبط) کە باشترین لەوەرە بۆ ئاژەڵ ٥ **النَّصِيَّةُ:** تاکی (النَّصِي)یە ٥ باشماوە.

نَضَبَ الماءُ نُضُوباً: ئاوەکە رۆچوو ٥ دەگوترێ: (نَضَبَ خيرُهُ) خێرو بێری کەم بوو ٥ (نَضَبَ ماء وجهه) بێ حەیا بوو، شەرمی نەما ٥ (نَضَبَ

عمرُه) تەمەنی بەسەرچوو، کۆتایی بەژیانی هات.

نَضَبَ عنه: لێی گیرا، تێیدا ئاخێ بوو.

نَضَبَ المکانُ: شوێنەکە دوور بوو.

نَضَبَ الماءُ نضوباً: ئاوەکە ڕۆچوو بەناخی زەوی دا ٥ **نَضَبَت الحلوب**: شیردەرەکە شیری کەم بوو بەناخۆشی شیری لێ دۆشرا.

التَّنْضُبُ: ڕوەکێکی دەشتەکی تەمەن درێژە لەپەنددا هاتووە دەڵێ: (کأنه حِرْباء تنضبة) واتە بەڵاو نەگبەتی.

نَضِجَ: پێگەیی و کاتی خواردنی هات ٥ دەگوترێ: (نَضِجَ الرأيُ و نَضِجَ الأمر) ٥ **نَضِجَت الحامِل بولدها**: ژنە سکپڕەکە کاتی منداڵبوونی هاتو زۆری بەسەردا تێپەڕی منداڵەکەی نەبوو ٥ **أنْضَجَهُ**: پێی گەیاند ٥ دەگوترێ: (أنضَجَ الرأيَ والأمْرَ) ڕاو بۆچوون و کارەکەی پوختەو ڕاستەو پاستە کرد ٥ هەروا دەگوترێ: (فلان لا يُنضِجُ کراعاً) فلانکەس لاوازو بێ دەسەلاتە هیچی پێ جێبەجێ ناکرێ ٥ **نَضَّجَهُ**: وای لێ کرد پێ بگاو بەکەڵکی سود لێ وەرگرتن بێ ٥ **إسْتَنْضَجَ الطعامَ**: خواردنەکەی پێگەیاند ٥ **المِنْضاجُ**: شیشی گۆشت برژاندن ٥ **النَّضيجُ**: (تمر نضيج) خورمای پێگەیشتوو گەییو ٥ دەگوترێ: (فلان نضيج الرأي) فلانکەس ڕاو بۆچوونی ڕێک و پێک و مەحکەمی هەیە.

نَضَحَ نَضْحاً: ئاوی لێ چوو، دەڵاندی، تەڕایی دا.

نَضَحَ الإناءُ بما فيه: گۆزەکە چی تێدا بوو ئەوەی لێ هاتەدەر.

نَضَحَ الجِلْدُ بالعرق: ئارەق لەپێستی هاتەدەر، پێستی ئارەقی دەردا.

نَضَحَ العينُ: چاو فرمێسکی ڕژاندن.

نَضَحَ الشجَرُ: درەختەکە پۆخی کرد بۆئەوەی بپشکوێ.

نَضَحَ الثوبَ ونَحوَهُ: بەئاو یان بەبۆنی خۆش قوماشەکەی ڕشاند ٥ دەگوترێ: (نَضَحَه بالغبار) خۆڵبارانی کرد ٥ دەگوترێ: (نَضَحَتنا السماء) ئاسمان بارانی بۆ باراندین.

نَضَحَ القوم بالنبل: خەڵکەکەی تیرباران کردو پەرتەوازەی کردن ٥ (فلان ينضح عَنْ نفسه) فلانکەس بەرگری لەخۆی دەکا ٥ نەفسی خۆی دامرکاند، ڕامی کرد.

نَضَّحَ الزرعَ: کشت و کاڵەکەی ئاودا ٥ **نَضَحَت الدابة الماءَ**: ولاغەکە ئاوەکەی هەڵێنجا بۆئەوەی ئاودێری پێ بکرێ ٥ **أنْضَحَ الزرعُ**: بەمانا (نَضَحَ) دێ ٥ **أنضَحَ عِرضَ فلان**: ناموسی فلانکەسی شکاندو لەککەداری کرد ٥ **ناضَحَهُ مناضَحَة ونِضاحاً**: هەریەک لەو دوانە حەیای یەکتریان برد، ئابڕوی یەکتریان تکاند ٥ دەگوترێ: (ناضَحَ عنه) داکۆکی لێ کرد ٥ **إنْتَضَحَت العينُ**: بەمانا (نَضَحَ) دێ ٥ **إنْتَضَحَ الماءُ**: ئاوەکە پرژا بەسەر شتەکەداو تەڕی کرد ٥ **إنْضَحَّ عليه الماءُ**: بڕوانە مادەی (ضَخَخَ).٥ **المِنْضَحَةُ**: ئامێری ئاو پرژاندن ٥ یان بەخاخی بۆن پرژاندن ٥ **تَنَضَّحَت العينُ**: چاوەکە فرمێسکی ڕژاند ٥ ڕیپۆقی لێ کەوتە خوار ڕیپۆقی لێ دەرهات ٥ **النّاضِحُ**: ولاخی ئاو گواستنەوەو ئاوکێشان ٥ باران ٥ **النَّضْحُ**: ئاوی پرژێندراو ٥ کشت و کاڵ ٥ عەترو بۆنی شل کەمکوو ئاو وابێ ٥ **النَّضَحُ**: ئەو پرژو دڵۆپانەی دەپرژێندرێن ٥ حەوزی ئاو ٥ **النَّضْحَةُ**: بارانی کەمۆ پچڕ پچڕ ٥ **النَّضّاحة**: دەگوترێ: (قوسٌ نَضّاحة) کەوانێکە زۆر بەهێزە تیر دوور دەهاوێ ٥ **النَّضوحُ**: دەگوترێ: (مزادة

نضوح) کوندیەکە ئاو دزە دەکا ٥ (قوس نضوح) کەوانێکە تیر بەتەوژم دەهاوێ ٥ هەروا وشەی (نضوح) ناوە بۆ جۆرە عەترێك بۆنەکەی زوو بڵاو دەبێتەوە ٥ **النَّضیحُ**: حەوز ٥ عەرەق.

نَضَخَ الماءُ: ئاوەکە بەتەوژم لەسەرچاوەکەی هەڵقوڵاو فوارەی کرد.

نَضَخَ الشَّیْءَ: شتەکەی تەڕکردو بەئاو ڕشاندی یان عەتری پێ کرد ٥ دەشگوترێ: (نَضَخَ القوم بالنبل) خەڵکەکەی تیرباران کرد.

أنْضَخَ الزَّرْعُ: دانەوێڵەکە دەنکەکەی پێگەیی‌و هەر تەڕە، وشك نەبوو ٥ **ناضَخَهُ مناضَخةً ونِضاخاً**: هەریەکەیان ئەوی تری ئاو ڕشێن کرد ٥ **إنْتَضَخَ الماءُ ونحوه**: ئاوەکە پرژا ٥ **إنْضَخَ علیه الماءُ**: بڕوانە مادەی (ضَخَخَ) ٥ **المِنْضَخَةُ**: ئامێری ئاو پرژاندن‌و گوڵاو وشتی وا پرژاندن ٥ **النَّضْخُ**: شوێنەواری بۆن‌و شتی وا کە بە قوماشەوە بمێنێ ٥ دەگوترێ: (أرسل السماءُ نَضْخاً): ئاسمان بارانی باراند ٥ **النَّضْخَةُ**: یەك جار باران بارین، یان یەك جار پرژاندنی عەترو گوڵاو ٥ (نَضْخَة من مطر) تۆزێك باران ٥ بارانی کەم ٥ **النَّضّاخُ**: بۆ زێدەڕۆیی لەمانای (نَضخ) دێ ٥ **غیث نَضّاخٌ**: بارانێکی بەتەوژم‌و لێزمەو ڕێژنەو زۆر ٥ **النَّضّاخَةُ**: مێینە (النَّضّاخُ) دەگوترێ: (عین نَضّاخة) سەرچاوەیەکی فیچقە کەرە ئاو بەتەوژم‌و فیچقە هەڵدەدا.

نَضَدَ الشَّیْءَ نَضْداً: شتەکەی ڕیزکرد بەریزو ڕێك‌و پێکی خستنیە پەنایەك ٥ **نَضَّدَهُ**: بەمانا (نَضَدَهُ) دێ ٥ **تَنَضَّدَت الأشیاءُ**: شتەکان بەتەختی‌و ڕێك‌و پێکی کەوتنە پەنایەك‌و ڕیز بەند بوون ٥ دەگوترێ: (تَنَضَّدت أسنانه) ددانی جوان ڕیزبوون ٥ **المِنْضَدَةُ**: ئەو تەختەدارو سەکۆیەی ڕاخەرو شت‌و مەکی ناوماڵی دەخرێتە سەر ٥ مێزو تەپڵەك: کەسێ قاچ یان زیاتری هەبن‌و شتی بخرێتە سەر ٥ **المُنَضَّدُ**: شتی ڕێك‌و پێك کراو ٥ **النَّضْدُ**: ڕێك خستن‌و ڕێك کردن ٥ شتی ڕێکخراو ڕیزکراو هەڵچنراو ٥ دەگوترێ: (جسم نَضَد) جەستەی ڕێك‌و پێك ٥ (وفي السماء نضد من السحاب) لەئاسمان هەور چین چین کەوتۆتە سەریەك ٥ هەروا ناوە بۆ تەختەو سەکۆیەك کە شت‌و مەکی ماڵی لەسەر ڕیز دەکرێ، هەڵدەچنرێ ٥ هەروا دەگوترێ: (لفلان نَضَدٌ) ئەوانە پشت‌و پەنای فلانکەسن ٥ **النَّضیدُ**: بەمانا ڕیزکراو دێ ٥ دەشگوترێ: (شجر نضید) درەختێکە لەخوارەوە بۆسەرەوە بەگەڵاو میوە ڕیز بووە داپۆشراوە ٥ **النَّضیدَةُ**: مێینەی (النضید) ٥ هەروا ناوە بۆ سەرین‌و پشتی ٥ هەرشتێك کاڵای تێهاخندرابێ.

نَضَرَ نضوراً ونَضْرَةً: شتەکە تەڕو تازەو ڕەونەق دار بوو.

نَضَرَ الشَّیْءَ: شتەکەی جوان‌و ڕەونەق دار کرد.

نَضِرَ نَضَراً: بەمانا (نَضِرَ) دێ.

نَضُرَ نضارةً: بەمانا (نَضَرَ) دێ ٥ (فهو نَضِرٌ) ٥ **أنْضَرَ الشَّیْءُ**: بەمانا (نَضَرَ) دێ ٥ **أنْضَرَ الشَّیْءَ**: شتەکەی ڕەونەق دار کرد، گەشەی پێ کرد ٥ جوانی کرد، ڕازاندییەوە ٥ **إسْتَنْضَرَ الشَّیْءَ**: شتەکەی بەجوان‌و ڕازاوە هاتە بەرچاو بەجوان‌و ڕازاوەی لەقەڵەم دا ٥ **الأنْضَرُ**: ئاڵتون ٥ **الناضِرُ**: دەم‌و چاوی گەشاوەو تەڕو تازە ٥ دەگوترێ: (وجه ناضر ولون ناضر) دەم‌و چاوی گەش‌و جوان ڕەنگی گەش‌و جوان ٥ هەروا وشەی (الناضر) ناوە بۆ قەوز ٥ **النُّضار**: پاڵفتە لەهەر شتێك بێ ٥ دەگوترێ: (ذهب نضار)

زێڕی خاڵیص ٥ هەروا ناوە بۆ خودی (زێڕ) ٥ **النُّضْرُ**: ئاڵتون ٥ **النُّضْرُ**: ژن، هاوسەر، خێزان ٥ دەگوترێ: (هذه نِضْرُ فلان) ئەو ئافرەتە خێزانی فلانە ٥ **النُّضْرَةُ**: پارچە زێڕ ٥ نیعمەت، ورشەو گەشەو جوانی ٥ **النَّضیر**: (نبات نضیر) ڕوەکێکی تەڕو تازەو جوان ٥ دەگوترێ: (غُصْنٌ نضیر) لقەدرەختێکی تەڕو تازەو جوانە (جاریة نضیرة) کچۆڵەیەکی ناسكو جوانە ٥ (هو نضیر) ئەو پیاوە قۆزو جوانە ٥ هەروا ناوە بۆ ئاڵتون.

نَضَّ الماءُ: ئاوەکە چۆڕ چۆڕ ڕەوان بوو.

نَضَّ له بشیئ: شتێکی کەمی پێدا.

نَضَّ إلیّ من معروفه شیئ: شتێکی لەعەتاو بەخششی خۆی پێدام.

نَضَّ الشَّیْئُ: شتەکە پەیدا بوو دەستکەوت ٥ ئەوەی لەقەرزەکەت بۆت دیاری کراوە وەری گرە.

نَضَّ الطائِرُ: باڵندەکە باڵی لێك دان بۆئەوەی بفڕێ.

نَضَّ الشَّیْئَ: شتەکەی جوڵاندو لەقاندی ٥ **أنَضَّ الرضیعَ**: کەم کەم شیری دا بە شیرەخۆرەکە ٥ **تَنَضَّضَ فلاناً**: فلانکەسی هەڵنا بۆ فلان شت ٥ **تَنَضَّضَ الحاجَةَ**: ئیشەکەی جێبەجێ کرد ٥ **إسْتَنَضَّ الشَّیْئَ**: بەدو شتەکەدا چوو ٥ شوێنی کەوتو لێی کۆڵیەوە ٥ دەگوترێ: (هو یَستَنِضّ معروف فلان) لەپیاوەتیو بەخشایشی فلان شتی دەست دەکەوێ ٥ وردە وردە شتی لێ پەیدا دەکا ٥ **یَسْتَنِضُّ حقه منه**: وردە وردە مافی خۆی لێ وەردەگرێ ٥ **النُّضاضَةُ**: شتی کەمو بچوك ٥ دەگوترێ: (ما عندي من الماء إلا نُضاضَةٌ) کەمێك ئاوم لایە جۆرێکم ئاو لایە ٥ (إستوفيت حقي منه وبقيت عليه نُضاضة) مافی خۆم لێ ستاند کەمێکی لاماوە ٥ باقی ماندەیەکی لاماوە ٥ هەروا دەگوترێ: (هو نُضاضَةُ ولده) ئەو دوا منداڵیەتی.٥ **النّضوض**: دەگوترێ: (بئر نضوض) بیرێکە ئاوەکەی بەشێوەی ئاوەدز لێ دێتەدەر ٥ **النَّضیضُ**: شتی کەمو بچوك ٥ دەگوترێ: (ماء نضیض) ئاوی کەمو چۆڕ چۆڕ (هو نضیض اللحم) ئەو کزو داڵگۆشتە ٥ **النَّضیضَةُ**: دەگوترێ: (مطر نضیضة) بارانی کەم و پچڕ پچڕ (سحابة نضیضة) تەنکە هەور هەوری کەم تۆیسکە هەور ٥ دەشگوترێ: (ترکت الدواب ذات نضیضة) وڵاخەکانم بەتینوایەتی جێ هێشت ٥ **نَضَفَت الدابة نضفاناً**: وڵاخەکە دامرکا، ژێربار بوو.

نَضَفَ فلاناً نَضْفاً: خزمەتی فلانکەسی کرد.

نَضَفَ الشَّیْئَ: هەموو شتەکەی برد، کڕی، خواردی.

نَضَفَ الشَّیْئُ نَضْفاً: شتەکە پیس بوو ٥ **أنْضَفَ فلان**: فلانکەس بەردەوام بوو لەسەر خواردنی ڕوەکی (النضیف) کەڕوەکێکی بۆنخۆشە ٥ **أنْضَفَت الناقةُ**: حوشترەکە ژێربار بوو ٥ **أنْضَفَ الدابة**: خاوەنی وڵاخەکە هەوڵی دا وڵاخەکە ژێربار بکاو وای لێ بکا بەویستی ئەو بڕوا ٥ **إنتَضَفَ الشَّیْئَ**: هەموو شتەکەی تەواو کرد، خواردی بردی، دایپۆشی ٥ **النَّضْفُ**: ڕوەکێکی بۆنخۆشو عەتر ئامێزە لە پێڕی (الشفویات) ٥ **النَّضَفُ**: ڕوەکێکی بۆنخۆشە لەبواری داو و دەرمان دا بەکاردێ ٥ **نَضَلَهُ نَضْلاً**: پێشی کەوت لەبواری تیرو تفەنگ هاوێژی دا ٥ دەگوترێ: (ناضَلَهُ فنضَلَهُ).

نَضِلَ نَضَلاً: کزو لاواز بوو، ماندو بوو ٥ **أنْضَلَ الدابة**: وڵاخەکەی ماندوو کزو لاواز کرد ٥ **ناضَلَ عنه**: پارێزگاری لێ کرد ٥ داکۆکی لێ کرد پاساوی بۆ هێنایەوە ٥ **ناضَلَ فلاناً**: لەبواری

تیرهاوێژی دا پێشبڕکێی لەگەڵ کرد ◊ **إنْتَضَلَ القومُ**: خەڵکەکە لەتیرهاوێژی دا پێشبڕکێیان کرد ◊ **إنْتَضَلَ الشَّيْءَ**: شتەکەی دەرهێنا ◊ **إنْتَضَلَ السيفَ**: شمشێری لە کالان دەرکێشا ◊ **إنْتَضَلْتُ من القوم رجلاً**: پیاوێکم لەمنەتەوەکە هەڵبژارد ◊ **تناضَلَ القوم**: خەڵکەکە پێشبڕکێیان کرد لەتیر هاوێژی دا ◊ **تَنَضَّلَ الشَّيْءَ**: شتەکەی دەرهێنا ◊ هەوڵی دەرهێنانی دا ◊ **تَنَضَّلَ سهماً من كنانته**: تیرێکی لەتیردانەکەی دەرهێنا ◊ **النَّضيلُ**: هاوشان لەتفەنگ هاوێژیو تیر هاوێژی دا ◊ دەگوترێ: (فلان نضيلي) فلانکەس هاوشانمە لە تیر ئەندازی داو پێشبڕکێم لەگەڵ دەکا.

نَضْنَضَ فلان: فلانکەس ماڵو سامانی زۆر بوو ◊ **نَضْنَضَ الشَّيْءَ**: شتەکەی لەقاندو دەری هێنا ◊ **نَضْنَضَ لِسانَهُ**: زمانی دەرکێشا ◊ دەشگوترێ: (ما زال يُلِحُّ به حتى نَضنَضَ منه شيئاً) بەردەوام پەخەی گرتو وازی لێ نەهێنا تا شتێکی لێ هەڵکڕاند ◊ **النَّضْناضُ من الحَيَّات**: ئەو مارەیە لەشوێنێك ئۆقرە ناگرێو هەر دێو دەچێو شەڕانیو زێنە خرۆیە ◊ یان ناوە بۆ ئەو مارەی زمان دەردێنێو دەیجوڵێنێ ◊ **النَّضْناضَةُ**: مێینەی (النَّضناض).

نَضَا اللَّونُ: ڕەنگەکە کاڵ بۆوە، چۆوە.

نَضَا الماءُ: ئاوەکە ڕۆچوو.

نَضَا الجُرْحُ: برینەکە هاوساوییەکەی نیشتەوە.

نَضَا الشَّيْءَ: شتەکەی دەرهێناو فڕێی دا.

نَضَا الثَّوبَ عنهُ: قوماشەکەی لەبەر داڕنی کراسەکەی لێ داکەند.

نَضَا منه الشَّيْءَ: لێی دەرهێنا.

نَضَا المكانَ: لەشوێنەکە تێپەڕی شوێنەکەی خستە دوا خۆیەوە.

نَضَا الجوادُ الخَيلَ: ئەسپە ڕەسەنەکە لەغاردن دا پێش ماینەکە کەوت.

نَضِيَ الشَّيْءَ من الشَّيْءِ: شتەکەی لەشتەکە دەرهێنا ◊ فڕێی دا.

نَضِيَ الثَّوبَ: کراسەکەی کۆنو ڕزیو کرد ◊ **أنضى فلان**: فلانکەس وڵاخەکانی کزو لاواز بوون ◊ **أنضى الدابة**: وڵاخەکەی لاواز کرد، ماندوی کرد ◊ **أنضى الثوبَ**: کراسەکەی ڕزاند ◊ **أنضى فلاناً**: ئاژەڵێکی لاوازی دا بە فلانکەس ◊ **نَضَّى الشَّيْءَ عَنْ الشَّيْءِ**: شتەکەی لەشتەکە دەرهێناو فڕێی دا ◊ **إنْتَضى السَّيْفَ**: شمشێری لەکالان دەرکێشا ◊ **إنْتَضى الثوبَ**: قوماشەکەی ڕزاند ◊ **تَنَضَّى الدابةَ**: وڵاخەکەی ماندو و کزو لاواز کرد ◊ **النُّضاوة**: (نُضاوة الشَّيْءِ) ئەوەی لەشتەکە دەبێتەوە لەکاتی دەرهێنان دا بەتەوژم ◊ **النِّضْوُ**: کزو لاواز ئاژەڵی داڵگۆشتو کز ◊ دەگوترێ: (فلان نِضو سَفَرٍ) فلانکەس کزو لاوازی سەفەرکردنە ◊ (ثوب نِضْوٌ) قوماشی ڕزیو ◊ (سَهم نِضْوٌ) تیری خراپو بێ کەڵك ئەوەندە هاوێژراوە خراپ بووە لەکەڵك کەوتووە ◊ ئاسنی لغاو بەبێ سەرمەکەی ◊ **النَّضِيُّ من الحيوان**: ئاژەڵی لاوازو بێ گۆشت.

نَضِيُّ السَّهم: نێوان پەڕو خەدەنگی.

نَطَبَ فلاناً نَطْباً: پەلەپیتکەی لەگوێچکەی فلانکەس دا.

نَطَبَ الديك الشَّيْءَ: کەڵەشێرەکە بەدەندوك لەشتەکەی دا، شتەکەی دەندوك هاژن کرد ◊ **المِنْطَبُ**: مەصفی (شت پاڵێو) ◊ **المِنْطَبَةُ**: بەمانا (المِنطَب) دێ ◊ (النواطِب) کونی شت پاڵێو، کونی مەصفی ◊ **نَطَحَهُ الثورُ ونحوه نَطْحاً**: ڕەشە وڵاخەکە قۆچی تێهەڵدا.

نَطَحَ فلاناً عَنْ كذا: فلانكەسی لەو كارە لادا ٥ هەروا دەگوترێ: (هذا أمر لا ينتطح فيه عنزان) ئەمە شتێكە دوو بزن شەڕەقۆچی لەسەر ناكەن (واتە: كەس نیە بڕوای بەئەوە نەبێ‌و ڕەتی بكاتەوە) ٥ **ناطحه مُناطحة ونِطاحاً:** هەریەكە لەو دوانە قۆچی لەوی تردا، شەڕە قۆچیان كرد ٥ لەشەڕەقۆچ دا بەسەری دا زاڵ بوو ٥ **ناطَحَ فلان فلاناً:** فلانكەس بەربەرەكانی فلانكەسی كرد ٥ **تناطَحَ الكبشان:** دوو بەرانەكە شەڕە قۆچیان كرد ٥ **تناطحت الأمواج والسيول:** شەپۆلەكان یان لافاوەكان تێكیانەوە هاویشت ٥ **النّاطحة (ناطحة السحاب):** باڵەخانەی بەرز ٥ **النّطيح:** قۆچ تێهەڵدراو ٥ كەسێك بەقۆچ لێدان مردبێ ٥ **النطيحة:** (الشاة النطيحة) مەڕێك بەشەڕەقۆچ مندار بوبێتەوە.

نَطَرَ الكرمَ وغيره: مێوەكەی پاراست بەخێوی كرد ٥ **النّاطِرُ:** ڕەزەوان، ڕەز بەخێوكەر ٥ **الناطور:** بەمانا (الناطِرُ) دێ. ٥ **النّطّارُ:** داوەڵ ٥ پۆشاكێكە (پاڵتۆیەكە) لەناو كشت‌و كاڵ دا بەدارێك دا هەڵدەواسرێ بۆئەوەی دڕندەو ئاژەڵی كێوی سڵی لێ بكەنەوەو وابزانن ئەوە مرۆڤە.

نَطِسَ نَطَساً: بەسەرنجدانەوە لەكارەكان ڕاماو لێیان وردبۆوە ٥ **تَنَطَّسَ فِي الشَّيْءِ:** لەشتەكە ورد بۆوە تێی ڕاما ٥ دەگوترێ: (فلان يَتَنَطَّسُ في ملبسه ومأكله) فلانكەس زۆر لە پۆشاك‌و خواردەمەنی خۆی ورد دەبێتەوە زۆریان بیر لێ دەكاتەوە تا هەڵیان دەبژێرێ ٥ (فهو يَتَنَطَّسُ في كلامه) زۆر لەقسەكردنی خۆی ورد دەبێتەوە، بیردەكاتەوە ئەمجار قسەكە دەكا ٥ **تَنَطَّسَ فلان من كذا:** فلانكەس قێزی لەو شتە كردەوە ٥ دەگوترێ: (تَنَطَّسَ من مؤاكلة فلان) بێزی كرد لەخواردن لەگەڵ فلان دا، بێزی نەهات لەگەڵ فلان نان بخوا ٥ **تَنَطَّسَ عَنْ الأخبار:** لەهەواڵەكانی كۆڵیەوە ٥ **الناطِسُ:** جاسوس ٥ **النِّطاسيّ:** زاناو شارەزا لەزانست‌و ئەدەب دا، پزیشكی كارامە ٥ **النِّطْسُ:** بەمانا (النِّطاسيُّ) دێ ٥ بێزكەرەوە لەشت ٥ **النُّطُسُ:** پزیشكانی كاراماو دەست ڕەنگین ٥ كەسانێك كەبێز لەشت دەكەنەوە. ٥ **النِّطّيسُ:** وردبین لەكارو باردا، شارەزاو پسپۆڕ لەبواری پزیشكی دا ٥ **النُّطَسَةُ:** كەسێك زۆر بیر لەشت بكاتەوە.

نَطَّ نَطّاً ونطيطاً: بازی دا.

نَطَّ في الأرض: بەناو زەوی دا ڕۆیی.

نَطَّ في منطقه: لەقسەكردن دا زمانی پیس بوو، قسەی نەشیاوی كرد، چەڵتەچەڵتی كرد.

نَطَّ الشَّيْءَ نَطّاً: شتەكەی درێژكردەوە توندو گشتی كرد ٥ **الأنَطُّ:** (سَفَرٌ أنطّ) سەفەری دوورو درێژ ٥ **عَقَبَة نطاء:** تەنگانەو ڕێگای ناخۆش كەماوەیان زۆربێ ٥ **النَّطّاطُ:** زۆربڵێ‌و چەقەچەناو و قسە ترِن ٥ جۆرێكە لە كولەبێتان كە كشت‌وكاڵ دەخوا ٥ **النَّطيطُ:** دەگوترێ: (مكان نطيط) شوێنی دوور.

نَطَعَ اللّقمة نَطعاً: هەندێكی لەپارووەكە خواردو باقی مەندەكەی خستەوە سەر سفرەكە ٥ **نُطِعَ لونه نَطْعاً:** ڕەنگی گۆڕا ٥ **تَنَطَّعَ فلان:** فلانكەس شتێكی لە پاروەكە خواردو ئەوی تری خستەوە سەر سینیەكەی ٥ **تَنَطَّعَ في الشّيْءِ:** زۆر بیری لەشتەكە كردەوە و لێی ورد بۆوە ٥ دەگوترێ: (تَنَطَّعَ في كلامه) لەقسەكردن دا زۆر درێژەی پێداو وردەكاریی تێدا كردو لێی كۆڵییەوە.

تَنَطَّعَ في شهواته: ڕۆچوو لەشەهوەت‌و نارەزۆبازی دا ٥ **تَنَطَّعَ في عمله:** لەنێشو كارەكەی دا زیرەك‌و

شارەزا بوو ٥ **النُّطاعَةُ**: پارو نیوەی بخورێ‌و نیوەکەی تری بخرێتەوە سەر سفرەکە ٥ **النِّطْعُ والنَّطَعُ**: چەرمێکە لەرۆژگاری رابردودا تاوانباری لەسەر کوژراوە بەشمشێر یان بەشتی تر ئیعدام کراوە بۆیە گوتراوە: (عَليّ بالسَّيف والنّطع) شمشێرو چەرمەکە لەعۆدەی من بێ من دابینی دەکەم بۆ کوشتنی تاوانبار ٥ هەلاشی ئەشکەوت ٥ مەلاشوو ٥ دەگوترێ: (هذا من الحروف النطعيّة) ئەم پیتە لەوانەیە کەلەمەلاشوّوە دەردەچن کەبریتین لە (گ ٥ د ٥ ت) ٥ **النُّطُعُ**: ئەوانەی لەقسەکردن دا زۆر درێژ دادڕن‌و زمانیان بادەدەن.

نَطَفَ نَطْفاً: دلۆپەی کرد ٥ دەگوترێ: (نَطَفَت القِرْبَة) کوندەکە لێی چوو، دلۆپەی کرد ٥ ناوی لێ تکا ٥ (نَطَفَ السَّحابُ) هەورەکە دلۆپ دلۆپ بارانی لێ هاتە خوار ٥ (جاء سيفه ينطف دماً) هات شمشێرەکەی خوێنی لێ دەتکا ٥ دەگوترێ: (فلان ينطف بسوء) فلانکەس خراپەی لێ دەتکێ.

نَطَفَ الماءَ: ئاوەکەی ڕژاند.

نَطَفَ الجُرْحَ نَطْفاً: برینەکەی هەلاشتەوە کوانەکەی دەرکرد ٥ دەگوترێ: (نَطَفَه بعيب) عەیبو خەوشی پاڵ دا، عەیبداری کرد.

نَطِفَ الشَّيْءُ نَطْفاً: شتەکە خراپ بوو ڕزی تێکچوو کەلکی نەما.

نَطِفَ الحيوانُ: ئاژەلەکە لویەکی لەگەدەدا پەیدابوو خوێن دەدەلێنێ.

نَطِفَ الرجلُ: پیاوەکە برینی سەری قوڵ بوو گەیشتە مۆخی ٥ لەرێی گومانەوە تۆمەتبار کرا ٥ **أنْطَفَهُ**: ڕەخنەی لێ گرت ٥ لەرێی گومانەوە تۆمەتباری کرد ٥ **نَطَّفَ فلاناً**: ڕەخنەی لەفلان گرت ٥ **نَطَّفَ المرأةَ**: گوارەی کردە گوێی ئافرەتەکە ٥ **تَنَطَّفَ**: قوڕاوی بوو، خوێناوی بوو ٥ **تَنَطَّفَتِ المرأةُ**: ئافرەتەکە گوارەی لەگوێ کرد ٥ **تَنَطَّفَ من كذا**: بێزی لەوە هەلسا ٥ **النّاطِفُ**: شتی شل وەکوو ئاو و شلەمەنی لەو جۆرە ٥ جۆرە حەلوایەکە لەبادام‌و گوێزو فستق دروست دەکرێ ٥ **النُّطافَة**: ناوی کەم ٥ جۆرە ئاو ٥ **النَّطَفُ**: عەیب‌و خەوش ٥ دەگوترێ: (مابه نَطَفٌ) ٥ (وقع في النّطفِ) کەوتە ناو شەڕو ناخۆشیەوە ٥ **النُّطْفَةُ**: ناوی صاف‌و ڕون ٥ دەگوترێ: (سقاني نُطفةً عذبةً، ونِطافاً عِذاباً) ٥ دلۆپەئاو قەترە عارەق ٥ دەگوترێ: (جاء وعلى جبينه نِطاف) هات بەناوچاوانیەوە دلۆپە ئارەق هەبوون ٥ دلۆپە مەنی ٥ **النُّطْفَةُ**: مرواری بچوک‌و وردو ڕون ٥ گوارە ٥ **النَّطوف**: دلۆپەکەر؛ هەرشتێك دلۆپەی لێ بتکێ ٥ دەگوترێ: (ليلة نطوف) شەوێکی باراناوی بوو تابەیانی باران باری.

نَطَقَ نُطْقاً ومَنْطِقاً: قسەی کرد ٥ (نَطَقَ الطائِرَ) باڵندەکە دەنگی لێوە هات.

نَطُقَ الرجلُ: پیاوەکە بوو بە قسەزان‌و قسەڕەوان ٥ **أنْطَقَهُ**: بەقسەی هێنا، وای لێ کرد قسە بکا ٥ **ناطَقَهُ**: قسەی لەگەڵ کرد ٥ **نَطَّقَهُ**: بەمانا (أنْطَقَهُ) دێ ٥ ناوقەدی بەپشتێن بەست ٥ دەگوترێ: (نطّقَ الماءُ الشجرَ والأكمةَ) ئاو گەیشتە ناوقەدی درەختەکە، یان ئاو گەیشتە ناوەڕاستی گردەکە ٥ **إنْتَطَقَ**: ناوقەدی خۆی بەپشتێن یان بەقایش بەست ٥ دەگوترێ: (إنْتَطَقَت الأرض بالجبال) زەوی بەکێوەکان دەوران دەور دراوە ٥ کێوەکانی کردوە بەپشتێنی خۆی ٥ هەروا دەگوترێ: (هو ينتطق بقومه وإخوانه) ئەو پشت بەهۆزو خزم‌و کەس‌وکاری دەبەستێ ٥ **إنْتَطَقَ فرساً**: لەتەنیشت

ئەسپەکەوە ڕۆیی و سواری نەبوو ٥ **تناطَقَ الرجلان:** دوو پیاوەکە کەوتنە گفتو گۆ لەگەڵ یەکتر ٥ **تَنَطَّقَ:** ناوقەدی خۆی بەپشتێن بەست ٥ **تَنَطَّقَتِ الأرضُ بالجبال:** زەوی پشتێنی بەکێوەکان بۆخۆی دروست کرد، خۆی بەکێوەکان قایم و پتەو کرد ٥ **تَمَنْطَقَ:** ناوقەدی بەپشتێن بەست ٥ خەریکی فێربوونی زانستی مەنتیق بوو ٥ **إسْتَنْطَقَهُ:** داوای لێ کرد قسە بکا ٥ قسەی لەگەڵ کرد ٥ **المُسْتَنْطِق:** کەسێکە لەبواری پۆلیسی و دادوەری دا لێکۆڵینەوە لەگەڵ تۆمەتبار دەکا ٥ **المَنْطِقُ:** ئاخاوتن و قسە ٥ هەروا وشەی (المنطق) ناوە بۆ زانستێك یاساو ڕێسایەکی تایبەتی خۆی هەیە کە پەیڕەوییان بکەی زەین لەهەڵە دەپارێزرێ ٥ دەگوترێ: (فلان منطقي) فلانکەس مەنتیق زانە زانستی دەربارەی مەنتیق باشە ٥ بیرو زەینی بەهەڵە ناچێ ٥ **المُنْطَقُ:** پشتێن، هەرشتێك ناوقەدی مرۆڤی پێ پتەو بکرێ ٥ **المِنْطَقَةُ:** بەمانا (المِنطَق) دێ ٥ بەشێکی دیاریکراو و سنوردار لەزەوی: کە تایبەتمەندییەکی هەبێ وەکوو (المِنطَقَة الإستوائية و مِنطَقة البحر الأبيض) ٥ **المُنطَقة:** بەمانا (المِنطَقة) دێ ٥ **المُتَطَقَةُ:** پشتێن بەستو ٥ یان ئاژەڵی ناوقەد بەڵەك.٥ **المَنطوق:** بەلای زانایانی ئوصولی فیقهەوە ئەومیە لەفز ڕاستەوخۆ بێ بەرچاوگرتنی هیچ شتێکی تر دەلالەت بکا لەسەر مانا ٥ **المِنطيقُ:** زمان ڕەوان ٥ ئافرەتێك بەنیسفەنج و پەڕۆو شتی وا سمت و کەفەڵی خۆی گەورە بکا ٥ **النَّاطِقُ:** (کتاب ناطِق) کتێبی ڕون و ئاشکرا (شيء ناطِق) شتی ئاشکرا ٥ (حيوان ناطِق) ئادەمیزاد، خاوەن بیرو هۆش. ٥ **النَّاطِقة:** مێینەی (الناطق) ٥ هەروا ناوە بۆ کەلەکەو خالیگە ٥ **النِّطَاقُ:** قایش پشتێن ٥ (ذات النِّطاقين) ناوە بۆ خاتو (ئەسماء)ی کچی

ئەبوبەکر ٥ بەرهەڵبێن: کە ئافرەت بۆ ئیش و کار بەبەرخۆی هەڵدەدا ٥ دەشگوترێ: (عَقَدَ فلان حُبُكَ النِّطاق) فلانکەس خۆی بۆ کارەکە ئامادە کرد ٥ (وهو واسع النِّطاق) ئەو مرۆڤە ئاسۆی بیرکردنەوەی بەرفراوانە ٥ **نِطاق الجَوْزاء:** سێ ئەستێرەن لەنێو کۆمەڵە ئەستێرەی جەوزادا ٥ **النُّطْقُ:** قسەکردن ٥ تێگەیشتن و هەست کردن بەچەمکە گشتییەکان.

نَطَلَ الخمرَ: شەرابەکەی گوشی ٥ ترێی گوشی کەلەناکام دا دەبێتە شەراب.

نَطَلَ الماءَ: ئاوەکەی وردە وردە ڕژاند.

نَطَلَ المريضَ: وردە وردە ئاو و شتی وای بەسەر نەخۆشەکەدا کرد بەمەبەستی چارەسەری نەخۆشییەکەی ٥ **نَطَّلَ المريضَ:** بەمانا (نَطَلَهُ) دێ ٥ **إنتَطَلَ من الإناء:** لەگۆزەکەوە چۆڕ چۆڕ ئاوی ڕژاند ٥ **المَنْطَلَةُ:** شوێنی میوە گوشین ٥ چەرمس ٥ **النَّاطِلُ:** پیاڵەیەکی بچکۆلەیە نمونەی شەرابی تێ دەکرێ بۆ بانگەشەو ڕاکێشانی کڕیار بۆ شەرابەکە ٥ ئامێرێکی پێوانەیە بۆ پێوانەکردنی هەندێ شلەمەنی و خۆراك ٥ باقی مەندەیەك لەشتی پێوانەکراو کەلەبنکی ئامێری پێوانەکەدا دەمێنێتەوە ٥ قومە ئاو و قومە بیرەو شتی وا ٥ دەگوترێ: (ما ظفرت منه بناطل) قومە ئاوێکم لێی دەست نەکەوتووە ٥ **النَّطْلُ:** تلپەو شتی ڕەق هەڵاتوی شلەمەنی ٥ **النُّطْلَةُ:** قومە ئاو، چۆڕە ئاو ٥ شتی کەم ٥ دەگوترێ: (أخذ من الإناء نطلة) شتێکی کەمی لەزەرفەکە دەرهێنا ٥ **النَّطيلُ:** دۆڵچە ٥ ئامێرێکی بچوکە شلەمەنی پێ پێوانە دەکرێ ٥ دەشگوترێ: (فلان نطيل) فلانکەس زیرەکە، لێهاتووە ٥ (رماه الله بالنطيل) خودا بەلاو

کارەساتی بەسەر هێنا ٥ **نَطْنَطَ الشَّيْءَ**: شتەکە دوورکەوتەوە.٥ **نَطْنَطَت الأرضُ**: زەوییەکە دوور بوو ٥ (نَطْنَطَ فلانٌ) فلانکەس سەفەرەکەی دوورخستەوە ٥ (نَطْنَطَ الشَّيْءَ) شتەکەی درێژکردەوە ٥ **تَنَطْنَطَ**: دوورکەوتەوە ٥ **النَّطناطُ**: درێژو تولانی ٥ دەشگوترێ: (رجل نطناط) پیاوێکی زۆر بڵێو چەقەچەناو ٥ **النُّطْنُطُ**: بەمانا (النَّطناط) دێ.

نطأ المنزلُ نَطْواً: مەنزڵەکەی دوور بوو.

نطأ الحَبْلَ: حەبلەکەی درێژ کردەوە.

نطأ الغَزْلَ: ڕیسەکەی ڕست.

أنطى: پێی بەخشی (واتە: دەق بەمانا (أعطى))دێ ٥ بۆیە قیرائەتێك هەیە (إنا أنطيناك الكوثر) خوێندراوەتەوە ٥ **نطاةُ**: کێشەی لەگەڵ نایەوە ٥ یارمەتی دا بۆ ڕستنی ریسی بۆئەوەی زوو ڕانكوچۆغەکەی پێ بگەن ٥ **تناطى القومُ**: خەڵکەکە پێشبڕکێیان کرد ٥ **المَنْطُوُّ**: (سفر مَنْطُوٌّ) سەفەرێکی درێژ ٥ (ثوب مَنطوّ) قوماشێکی کۆنو فرێدراوە ٥ **النَّطِيُ**: بەمانا (المَنطوُّ) دێ.

نَظَرَ الى الشَّيْءِ: بۆ شتەکەی ڕوانی.

نَظَرَ فيه: تێی فکری، سەرنجی دایە ٥ دەگوترێ: (نَظَرَ في الكتاب) لەکتێبەکەی ڕوانی، تێی فکری ٥ دەشگوترێ: (فلان ينظر ويعتاف) فلانکەس سەیری کتێب دەکاو ڕەمڵ لێ دەدا.

نَظَرَ لفلان: فلانکەسی لاواندەوەو یارمەتیدا.

أنظُر لي فلاناً: فلانکەسم بۆ بانگ بکە.

نَظَرَ بين الناس: دادگایی نێوان ئادەمیزادەکانی کرد.٥ **نَظَرَ الشَّيْءَ**: شتەکەی بینی ٥ دەشگوترێ: (داري تنظر داره) خانوەکەم بەرامبەر خانوەکەیەتی ٥ هەروا وشەی (نظر) بەمانا پاراستنو چاودێری کردن هاتووە ٥ بەمانا مۆڵەتدانو دواخستن هاتووە.

نَظَرَ المبيعَ: کاڵاکەی بەقەرز فرۆشت.

نَظَرَ فلاناً: شتی لەفلانکەس کڕی بەقەرز.

نَظَرَ الشَّيْءَ: چاوەڕوانی شتەکەی کرد ٥ دەگوترێ: (نَظَرتُ فلاناً الى الظهر) چاوەڕوانی فلانکەسم کرد تانیوەڕۆ ٥ **أنظَرَ الشَّيْءَ**: شتەکەی دواخستو وەغراندی ٥ **أنظَرَ فلاناً**: شتی بەقەرز بەفلانکەس فرۆشت ٥ ڕێگای تێڕوانینی پێدا ٥ **أنظَرَ فلاناً بفلان**: فلانکەسی کردە هاوشانی فلان ٥ **ناظَرَ فلاناً**: بووبەهاوشانی فلانکەس ٥ گفتو گۆی لەگەڵ فلانکەس کرد، لەدەمەدەمێو موناقەشەدا بۆری دا ٥ **ناظَرَ الشَّيْءَ بالشيء**: شتەکەی کردە هاوتای ئەو ٥ دەگوترێ: (داري تناظر داره) خانوەکەم بەرامبەر خانوەکەیەتی ٥ هەروا دەگوترێ: (جمعهم يناظر الألف) کۆمەڵەکەیان نزیکی هەزار کەسە ٥ **نَظَّرَ الشَّيْءَ بالشيء**: شتەکەی بەرامبەر شتەکەی تر کرد بەنەوی گرت ٥ **إنْتَظَرَهُ**: چاوەڕوانی کرد ٥ **تناظر القومُ**: خەڵکەکە سەیری یەکتریان کرد ٥ **تناظر في الأمر**: دەمەدەمێو کێشەو جەدەلیان کرد ٥ دەشگوترێ: (دورهم تناظر) خانوەکانیان بەرامبەر یەکترن ٥ **تَنَظَّرَهُ**: چاوی تێ بڕی ٥ چاوەڕوانی بوو ٥ هێدی بوو لەگەڵی دا ٥ دوای خست ٥ ئیشەکەی وەغراند ٥ **إسْتَنْظَرَهُ**: چاودێری کرد ٥ داوای مۆڵەتی لێ کرد ٥ **إسْتَنْظَرَهُ على كذا**: کردی بە موراقیبو چاودێر بەسەر ئەو شتەوە ٥ **المُناظِرُ**: کێشەکارو بەڵگە هێنەرەوەو ڕکابەر ٥ هاوشان ٥ **المِنْظارُ**: ئاوێنە ٥ دووربین، میکرۆسکۆب ٥ تیلیسکۆب ٥ **المَنْظَرُ**: تێڕوانین ٥ دیمەنو وێنە کەسەیری بکەی

سەرنجت ڕابکێشێ ◊ شوێنی چاودێری ◊ المَنظَرَةُ: بەمانا (المَنظَرُ) دێ ◊ ژوورێکە لەناو خانودا پێشوازیی میوانی تێدا دەکرێ ◊ کۆمەڵێك مرۆڤ بڕواننە شتێك ◊ المنظور: دەگوترێ: (سيد منظور) پیاوێکی گەورەو بەخشندەیە پیاوەتی لێ چاوەڕوان دەکرێ ◊ (شيء منظور) شتێك چاو بەملۆق بوەستێنێو سەرنج ڕاکێش بێ ◊ (طفل منظور) منداڵێکە توشی چاوێشە بووە ◊ الناظر: تەماشاکەر ◊ چاو ◊ ڕەشێنەی چاو ◊ کارگێڕو کاربەدەستی وڵاتو دەفەرێك ◊ النَّاظِرَة: مێینەی (النَّاظِر) ◊ چاو ◊ الناظور: بەمانا (النّاطور) دێ ◊ ڕیش سپیو پیاو ماقوڵی نەتەوە ◊ نَظَارِ: ئیسم فیعلە بەمانا فیعلی ئەمرە، واتە چاوەڕوان بە ◊ النَّظارَةُ: سەرناسیو زیرەکیو خوێندنەوەی دەموچاوی بەرامبەر ◊ پیشەی چاودێری ◊ النَّظَرُ: چاو، ئەندامی بینین ◊ هێزی تێفکرینو بیرکردنەوە ◊ شوێنی تێ ڕامانو بیر لێ کردنەوە ◊ النَّظرُ: هاوشان ◊ النَّظرَةُ: تێڕوانینێك، چاو پیاخشاندنێك ◊ چاوەزار، بەچاو هەنگاوتن ◊ ڕەحمەتو بەزەیی ◊ النَّظِرَةُ: چاوەڕوانی، شت فرۆشتن بەشێوەی قەرز ◊ دەگوترێ: (إشتريته بِنظِرَة) بەقەرز لێم کڕی ◊ النَّظَرِيُّ: دەگوترێ: (أمر نَظَرِيٌّ) کارێکە پێویستی بەلێ وردبوونەوەو فیکرو خەیاڵ هەیە، زۆر پێویستی بەتەجرەبەی زانستیو ئەزمونی زانستی نیە ◊ النظريّة: بیروبۆچونێکە بەبورهان دەچەسپێندرێ ◊ لەبواری فەلسەفەدا کۆمەڵێك ڕاو بۆچونن هەندێ ڕوداوی (زانستی یان فەننی) یان پێ ڕون دەکرێتەوە ◊ نظرية المعرفة: لێکۆڵینەوە لەو جورتەو تەنگژانەی لەئاکامی پەیوەندی نێوان شەخسو مەوزوع، یان نێوان ناسێنەرو ناسراو پەیدا دەبن ◊ النَّظّارُ: چاوتیژ، زۆر سەیرکەر ◊ النَّظّارَةُ: خەڵك کەبڕواننە شتێك ◊ عەینەك، چاویلکە ◊ النَّظورُ: بەمانا (النَّظّار) دێ ◊ چاوتیژ، دەگوترێ: (رجل نظور) پیاوێکە چاوی لەشتەکە ناتروکێنێ ◊ (نظورة الجيش) پێشەتای سوپا؟ ◊ النَّظير: گفتو گۆکار، هاوشانو هاو وێنە ◊ دەگوترێ: (فلان منقطع النظير) فلانکەس وێنەی نیە لەو بوارەدا شارەزاو لێهاتووە ◊ دەشگوترێ: (هو نظيرة قومه) ئەو پیاوە گەورەپیاوی نەتەوەکەیەتی ◊ دەشگوترێ: (عددت الأشياء نظائِرَ) شتەکانم دوو دوو ژماردن ◊ النظائر المُشِعّة: گەردیلەی تیشك ئاوەر.

نَظُفَ نظافةً: لەچڵك پاکبۆوە ◊ نَظَّفَهُ: پاکی کردەوە ◊ دەگوترێ: (نَظّفَ قلبَه) دڵو دەروونی خۆی پاراست لە ڕەوشتی ناشیرینو شوبهەو حەرام ◊ تَنَظَّفَ: پاکبۆوە ◊ دەگوترێ: (نَظَّفَهُ فَتَنَظَّفَ) پاکی کردەوە پاکبۆوە ◊ دەشگوترێ: (فلان يَتَنَظَّفُ) فلان خۆدەپارێزێ لەهەرشتێك عەیبو عاربێ ◊ إستَنظَفَ الشَّيئَ: شتەکەی بەپاکی وەرگرت ◊ المِنظَفَةُ: پاککەرەوە ◊ النَّظِيفُ: دەگوترێ: (هو نظيف السراويل) ئەوپیاوە داوێن پاکە ◊ (فهو نظيف الأخلاق) ئەو ڕەوشت بەرزە ◊ هەر شتێك پاککەرەوەبێ وەکوو صابونو تایتو ئەسپۆن ◊ نَظَمَ الأشياءَ نَظْماً: شتەکانی ڕێك کردنو خستنیە پەنایەك.

نَظَمَ اللؤلؤ ونحوه: مرواریو شتی لەو جۆرەی هۆنینەوە.

نَظَمَ شِعراً: ڕستەو وشەی سەروا دارو کێشداری ڕیزکردن، شیعری دانان ◊ دەشگوترێ: (نَظَمَ أمْرَهُ) کاروباری خۆی ڕێك خستن ◊ نَظْمَ الأشياءَ: بەمانا (نَظَمَ) دێ ◊ إنتَظَمَ الشَّيئُ: شتەکە ڕێكو

پێك بوو ٥ ڕێك هاتە بەرچاو ٥ دەگوترێ: (نَظَّمَهُ فانْتَظَمَ) شتەكەی ڕێك كردو ڕێك بوو ٥ دەگوترێ: (إنْتَظَمَ أمْرُهُ) كاری دامەزراو نیشەكەی ڕێك كەوت، كێشەی نەما ٥ **إنْتَظَمَ الأشياء**: شتەكانی كۆ كردەوەو خستنیە پەنایەكەوە ٥ **تَناظَمَت الأشياءُ**: شتەكان چونە پەنایەكەوەو ریز بوون ٥ **نَظَّمَ الشَّيْئَ**: بەمانا (إنْتَظَمَ) دێ ٥ **الإنظام**: بەنی تەزبیح هۆنینەوە، هەربەن‌و دەزویەك میرو و شتی وای پێ بهۆندرێتەوە ٥ **الأنظومة**: بەمانا (الإنظام) دێ ٥ **النِّظام**: دەزو و بەن كە مرواری‌و شتی وای پێ بهۆندرێتەوە ٥ ڕێك‌و پێكی كاروبار ٥ **النَّظْمُ**: میرو و مرواری هۆنراوە، ملەوانكە ٥ دەشگوترێ: (أتانا نظم من جراد) چینە كولەیەكی زۆرمان بۆ هات ٥ كەلامی سەرەوادارو كێشەدار (پێچەوانەی پەخشان).

نَظْمُ القرآن: ئەو چۆنیەتی‌و شكڵ‌و شێوەیەی قورنان لە ڕوی دەق‌و شێوەی خوێندنەوەوە تەرتیبەوە ٥ هەروا ناوە بۆ كۆمەڵە ئەستێرەی سیومیل (سورەیا) و كۆو تەرازو ٥ **النظیم**: هۆنراوە ٥ هەرشتێك ڕێك‌و پێك بێ‌و بەشەكانی پێكەوە گونجاوبن ٥ **النَّظیمة**: تاڵە حەبل ٥ **النَّظِیمُ**: كەسێك زۆر شت بهۆنێتەوە ٥ شیعری زۆری نووسیبێ.

نَعَبَ الغرابُ: قەلە ڕەشەكە قیراندی، دەنگی لێوەهات.

نَعَبَ البعیرُ: حوشترەكە خێرا ڕۆیی ٥ **أنْعَبَ**: بەمانا (نَعَبَ) دێ ٥ دەشگوترێ: (أنْعَبَ فلان في الفتن) فلانكەس ئاژاوەی هەڵگیرساند ٥ **المِنْعَبُ**: (رجل مِنْعَبٌ) پیاوێكی چەقەچەناو و بەهات‌و هاوارە ٥ **النَّعْبُ**: (سیر نعب) ڕۆیشتنی خێرا (ریح نَعَبٌ) ڕەشەبای خێرا ڕەو ٥ **النَّعّابُ**: بۆ زێدەڕۆیی لەمانای (نَعَبَ)دا دێ ٥ دەگوترێ: (ناقة نعوب) حوشترێكی خۆشرۆیە ٥ **نَعَتَهُ نَعْتاً**: مەدحی كرد ٥ دەگوترێ: (نعته بالكرم) ڕەوشتی نانبدەیی‌و سەخاوەتی پاڵ دا.

نَعُتَ نعاتةً: شیاوی ئەوەیە وەصفی بكرێ‌و باسی پیاوەتی‌و نانبدەیی بكرێ.

نَعَتَ الفرسُ: ئەسپەكە زینی لەسەر پشت لابرا ٥ ڕەسەن‌و پەسەند بوو ٥ **أنْعَتَ**: جوان بوو بۆئەوە دەشێ وەصفی بكرێ ٥ **إنْتَعَتَ الفرس**: ئەسپەكە ڕەسەن بوو ٥ **إنْتَعَتَ فلان بكذا**: فلانكەس بەو ڕەوشتە جوانە ڕازایەوە ٥ **إنْتَعَتَ فلاناً**: وەصفی فلانكەسی كرد بەچاكە ٥ **تناعته الناسُ**: خەڵك وەصفیان كرد ٥ **تَنَعَّتَهُ**: وەصفی كرد ٥ **إسْتَنْعَتَهُ**: هەوڵی دا ڕەوشتە جوانەكانی باس بكا ٥ **المَنْعَتُ**: وەصف‌و هەڵدانەوە ٥ دەگوترێ: (لە مناعت جمیلة) ڕەوشتی جوانی هەن.٥ **النَّعْتُ**: صیفەت‌و ڕەوشت ٥ دەشگوترێ: (شیئ نَعْتٌ) شتێكی باش‌و پەسەندە ٥ لەپێشبڕكێ دا هەمیشە براوەیە ٥ (فلان نعت) فلانكەس گەیشتۆتە ئەوپەڕی پلەبەرزی‌و سەركەوتن ٥ (إمرأة نعتة) ئافرەتێكە گەیشتۆتە ئەوپەڕی جوانی ٥ دەشگوترێ: (رجل نعتة) پیاوێكە پلەو پایەی لەوپەڕی بەرزی دایە ٥ **النَّعیت**: دەگوترێ: (فرس نعیت) ئەسپێكی ڕەسەنە، (رجل نعیت) پیاوێكی سەخی سروشتە پیاوێكی مەردە.

نَعَثَ الشَّيْئَ نَعْثاً: شتەكەی هەڵگرت ٥ **أنْعَثَ في مالە**: زێدەڕۆیی كرد لەماڵ بەخێرۆدان دا ٥ **أنْعَثَ فلان**: فلانكەس خۆی ئامادەكرد بۆسەفەر ٥ **نَعْثَلَ**: سەركەوت بەپلیكانەدا ٥ یان

بەشێوەیەك ڕۆیی وەكوو بەپەیژەدا سەربكەوێ ٥ یان واڕۆیشتو قاچی وا هەڵێنانەوە دەتگوت بەقاچەكانی شت هەڵدەهێنجێ ٥ **نَعْثَلَ الفَرَسُ في جريِه**: ئەسپەكە لەغاردان دا قاچەكانی واهەڵێنانەوە دەتگوت لەقوڕ دەریان دێنێ، واتە: بەقورسی قاچی بۆ هەڵ دەهێنرانەوە ٥ **نَعْثَلَ الشيخُ**: پیرەمێردەكە گێلو نەحمەق بوو ٥ **النُّعْثُلُ**: نێرەكەمتیار ٥ پیرە مێردی گێل ٥ **النُّعْثُلَةُ**: گێلی ٥ دەگوترێ: (فيه نُعْثلةٌ) ڕەوشتێكی گێلی تێدایە ٥ هەروا ناوە بۆ شێوە ڕۆیشتنی مرۆڤی پیر.

نَعَجَ نَعْجاً ونعوجاً: سپی بوو، هەموو جەستەی سپی بوو ٥ (فهو ناعج).

نَعِجَ نَعَجاً: قەڵەو بوو ٥ **أنْعَجَ القوم**: خەڵكەكە مەڕەكانیان قەڵەو بوون ٥ **النَّعْجَةُ**: مەڕەسپی ٥ مانگا كێوی ٥ دەگوترێ: (نساء كنعاج الرَّمْلِ) چەند ئافرەتێكی جوانو قەشەنگن چاوگەورەو چاو ڕەشن.

نَعَرَ نَعْراً: هاواری كرد، قیڕاندی ٥ **نَعَرَت الريحُ**: ڕەشەبا هەڵیكردو هاژەی هات.

نَعَرَ العِرْقُ: دەمارەكە خوێنەكەی فیچقەی كردو كفەی هات.

نَعَرَ فلان نَعْراً: فلانكەس سەرپێچی كردو ملی نەدا.

نَعَرَ في البلاد: بە وڵات دا هاتو چوو ٥ دەشگوترێ: (ماكانت فِتنة إلا و نَعَرَ فيها فلان) فیتنەو ئاشوبێك بەرپانەبووە ئیللا فلانكەس دەورێكی سەرەكی هەبووە تێیدا.

نَعَرَ الحِمارُ ونحوه نَعَراً: گوێدرێژەكە لوشكاندی ٥ **الناعور**: دەگوترێ: (عِرق ناعور وجرح ناعور) ڕەگێكە خوێنی ناوەستێ یان برینێكە خوێنی ناوەستێو وشك نابێ ٥ باڵو پەڕی ئاش ٥ دۆڵچەی ئاو هەڵێنجان ٥ ئامێری ئاو هەڵێنجان لەبیرو چاڵی گەورە. ٥ **النَّاعورة**: ئامێرێكە چەند دۆڵچەو دۆلابێكی لێ شەتەك دراون بەهۆی وڵاخو شتی وا هەڵدەخولێو ئاو لەبیرو چاڵی گەورە دەردەهێنێ ٥ **النَّعْرَةُ**: یەكجار هاواركردن ٥ فیشكەو لوشكەی كونەلوت ٥ **نَعْرَةُ النجم**: هەڵبونی باو تاوساندنی گەرما لەكاتی هەڵهاتنی ئەستێرەی (النجم)دا ٥ **النُّعَرَةُ**: لای ژوروی كونەلوت ٥ مێشەسەگ كە بە وڵاخەوە دەنیشێو ئەزیەتی دەدا ٥ هەروا دەچێتە ناو لوتی ئەسپو گوێدرێژەوە حەجمینی لێ هەڵدەگرێ ٥ دەشگوترێ: (في فلان نُعَرَة) فلانكەس فیزو خۆبەزلزانی تێدایە ٥ دەمارگیری پێوەدیارە ٥ **النُّعَارُ**: بۆ زێدەڕۆیی لەمانای (نَعَرَ)دا دێ ٥ دەگوترێ: (جُرْح نعّار) برینێكە خوێنی ناوەستێ خوێنی زۆری لێ دێ ٥ (رجل نَعّار) پیاوێكە فیتنە جۆو ئاشوبگێڕە، هەمیشە خەریكی ئاژاوە نانەوەیە ٥ قۆشمەچیو فێڵباز ٥ هەروا ناوە بۆ باڵندەیەك دەشوبهێتە باڵندەی (كەناری سەوز) ٥ **النَّعورُ**: دەگوترێ: (عرق نعور) دەمارێكە لەكاتی خوێن لێ هاتنی دا كفەی لێ دێ ٥ دەنگی لێ دێ ٥ (ريح نعور) بایەكە لەكاتی سەرمادا گەرمی دێنێ یان لەكاتی گەرمادا هەوا فێنك دەكاتەوە ٥ (سفر نعور) سەفەرێكی دورودرێژە ٥ (همة نعور) وەرەو هیمەتێكی بەرز.

نَعَسَ نَعْساً: هەنۆزی هاتێ وەنەوز گرتی ٥ خەوی هات.

نَعَسَ جِسمه: جەستەی لاواز بوو (نَعَسَ رايه) رایەكەی لاواز بوو ٥ **نَعَسَت السوق**: بازاڕ شكا، بازاڕ كڕینو فرۆشتنی تێدا كەم بوو ٥ (نَعَسَ

جَدُّهُ) شانسی کەوت ٥ بێ بەخت بوو ٥ أَنْعَسَ فـلان: فلانکەس منداڵی تەمبەڵو تەوەزەلی بوون ٥ أَنْعَسَ فلاناً: فلانکەسی واڵێ کرد خەوی بێ هەنوژ بیگرێ ٥ تناعَسَ: خۆی وانیشان دا خەوی دێو هەنوژ گرتویەتی ٥ تناعَسَ البَرْقُ: هەورەبروسکە چەخماخەی دا ٥ النُّعاسُ: وەنەوز، هەنوژ ٥ لەش داهێزانو شل بوونی ڕەگەو دەمار ٥ سەرەتای خەو ٥ النُّعسَةُ: ساتە خەو، خەوێکی کەم، تۆزە خەو ٥ النَّعوسُ: کەسێك زۆر وەنەوز (هەنوژ) بیگرێ.

نَعَشَ الشَّيْءَ نَعْشاً: شتەکەی ڕاست کردەوە ٥ ڕاپەڕاند ٥ دەگوترێ: (نَعَشَ طرفَهُ) چاوی هەڵبڕی ٥ (نَعَشَ الشجرة المائلة) درەختە خوارەوە بووەکەی ڕاست کردەوە.

نَعَشَ فلاناً: دوای هەژاریی فلانکەسی کەمێ دڵدەداو هێنایەوە تایم ٥ یان لەو وەرتەو تەنگانە تێی کەوتووە ڕزگاری کرد فریای کەوت ٥ نَعَشَت الجماعة الميت: خەڵکەکە مردووەکەیان لەناوەدارەمەیت دا هەلگرت ٥ أَنْعَشَهُ: بەمانا (نَعَشَه) دێ ٥ دەگوترێ: (أَنْعَشَهُ من كبوته) لەتێکشانەکەی ڕاستی کردەوەو کەمێ وەری بەرزکردەوە ٥ نَعَشَهُ: بەرزی کردەوە، یان پێی گوت: خودا پایەبەرزو تەندروستت بکا ٥ إنْتَعَشَ من عثرته: لەنسکۆیەکەی هەڵسایەوە هەروا دەگوترێ: (إعْتَدَلَ الجوُّ فانْتَعَشَ الناس) هەوا خۆش بوو خەڵك هێزو توانای پەیدا کردووە ٥ المنعوشُ: دەگوترێ: (میت منعوش) مردوێکە لەدارە مەیت دا خراوەتە سەرشانی خەڵكو هەڵگیراوە ٥ النَّعْشُ: تەختەیەکە نەخۆشی دەخرێتەسەر یان مردو ٥ بنات النعش: حەوت ئەستێرەن لەلای قوتبی شیمالییەوە دەبینرێنو دەشوبهێندرێن بەکۆمەڵێك کە دارەمەیتیان هەلگرتبێ ٥ النُّعَیْشُ: ئەستێرەی سوهایە کەیەکێکە لە ئەستێرەکانی (بنات النعش)و لەهەموان خەفەترە.٥ نَعْطَلَ: لەڕۆیشتن دا بەملاو لادا خۆی بادا.

نَعَّ نَعّاً: لاواز بوو (فهو نعّ) ٥ النّعاعُ: ڕوەکی تەڕو تازەو ناسك کەتازە پێ دەگاو کامڵ نەبوو بێ ٥ تاکەکەی (نعاعة) ٥ النُّعْفُ: شوێنێکە کەمێك بەرز بێو هەندێ بەرزو نزمی تێدابێ ٥ النُّعْفَةُ: تیلمەچەرمی نەعلە: کە دەکەوێتە پشتە پێ ٥ النَّعَفَةُ: لکەمێژەر، پۆپنەی کەڵەشێرو شتی وا ٥ هەروا وشەی (النَّعَفَة) ناوە بۆ ئەو تیلمە چەرمانەی بەملاو بەولای کورتانو زینی ولاخ دا شۆڕدەبنەوەو هەندێ شتی سوارەکەی پێدا هەڵدەواسرێ.

نَعَقَ الراعي بغنمه: شوانەکە دەنگی ئاژەڵەکانی داو ڕاپەڕاندن.

نَعِقَ في الفتنة: لەفیتنە نانەوەدا جمو جوڵی هەبوو ٥ النُّعَاق: کەسێك زۆر بقیڕێنێ، زۆر فیتنە جۆبێ.

نَعَلَ فلاناً: نەعلی لەپێی فلان کرد.

نَعَلَ الدابة: ولاخەکەی ناڵ کرد ٥ شتێکی خستە قاچەکانی بیانپارێزێ.

نَعِلَ نَعَلاً: نەعلی لەپێ کرد ٥ أَنْعَلَت الدابة: ولاخەکە سپیایی بەپشت سمەکانیەوە دەرکەوت ٥ أنْعَلَ الدابة: ولاخەکەی ناڵ کرد ٥ پێتاو و شتی وای لەسمی ولاخەکە کرد.٥ نَعَّلَ الدابة: ولاخەکەی ناڵ کرد ٥ پێتاو و شتی وای لەسمی ولاخەکە کرد ٥ نَعَّلَ الحِذاء أو الخُفَّ: چەرمی لەبنکی پێلاوەکە یان خوفەکە دا ٥ إنْتَعَلَ: نەعلی لەپێ کرد ٥ دەگوترێ: (إنتعل الأرض) بە پێ کەوتەڕێو ولاخی سواری نەبوو ٥ إنْتَعَلَ

الشَّيْءَ: پێی لەشتەکە نا ٥ دەگوترێ: (إنتعلت المطيُ ظلالها) وڵاخەکە بەسەر سێبەری خۆی دا ڕۆیشت واتە ئەوکاتە خۆر لەناوەڕاستی ئاسمان بوو ٥ تَنَعَّلَ: نەعلی لەپێ کرد ٥ تَنَعَّلَ الشَّيْءَ: شتەکەی کرد بەنەعل ٥ المَنْعَلُ والمَنعلة: زەوی پتەو ٥ دەگوترێ: (نَزَلْنا أرْضاً مَنعلاً) لەزەوییەکی پتەودا دابەزین و نیشتەجێ بووین ٥ النّاعِلُ: پیاوی خاوەن نەعل ٥ مرۆڤی پێڵاو لەپێ ٥ (حافِرٌ ناعِل) سمی ڕەق و قایم ٥ (وهي ناعلة) ئەو ئافرەتە پێستی بەری قاچی ئەستوور و پتەوە ٥ هەروا ناوە بۆ کەرەکێوی لەم ڕووەوە کە سمەکانی زۆر پتەون ٥ النَّعّالَةُ: نەعل دروستکەر، پینەچی ٥ النَّعّالُ: نەعل دروستکەر ٥ النَّعْلُ: پێڵاو، نەعل ٥ ئاسنێکی کەوانەییە، یا بڵێ جۆرە نالێکە بە بزمار لەسمی وڵاخ دەدرێ بۆ پارێزگاری سمی وڵاخەکە ٥ یان پێستێکی بتەوە دەکرێتە قاچی وڵاخەوە بۆئەوەی سمەکانی بپارێزێ.

نَعْلُ السیف: ئاسنێکە لەلای خواروی کالانی شمشێرەکەیە ٥ زەوی پتەو و ڕەقەن: کەڕوەکی لێ نەڕوێ ٥ دەشگوترێ: (إخْضَرَّت نِعال القوم) خەڵکەکە زاو و زێیان زۆربوو ٥ (رَقَّتْ نِعال القوم) خەڵکەکە ژیانیان خۆش بوو ٥ النَّعْلَةُ: نەعل کەبەری قاچ دەپارێزێ لەچڵ و ئازار.

نَعِمَ الشَّيْءُ: شتەکە نەرم و نیان بوو ٥ تەڕ و تازە بوو ٥ سێبەری خۆش بوو ٥ دەگوترێ: (نَعِمَ عَيْشُهُ) ژیانی خۆش بوو ٥ (نَعِمَ بالُه) دڵی داسەکناو ئارامی گرت.

نَعِمَ به: پێی کەیف خۆش بوو ٥ (نعمت به عيناً) چاوی پێی فێنک بۆوە. ، **نَعُمَ** نعومةً: نەرم و نۆڵ بوو ٥ نەرم بۆوە ٥ (فهو ناعم).

نَعَّمَ: فیعلێکە لە فیعلەکانی مەدح و زەم ٥ أنْعَمَ فلان: فلانکەس نازونیعمەتی دایەو زۆری کرد ٥ کەوتە ناو نازو نیعمەتەوە ٥ أنْعَمَ الريحُ: بایەکە بەهێواشی هەڵبوو ٥ أنْعَمَ عليه بكذا: ئەوەی پێ بەخشی ٥ دەگوترێ: (أنْعَمَ الله عليه بمال كثيرة وصحة وافرة) خودا ماڵی زۆرو تەندروستی زۆری پێ بەخشیوە ٥ أنْعَمَ له: پێی گوت بەڵێ ٥ أنْعَمَ فلاناً: فلانکەسی خۆشگوزەران کرد ٥ دەگوترێ: (أنْعَمَ الله بك عيناً) خودا چاوت بەدیتنی خۆشەویستانت فێنک بکاتەوە ٥ أنْعَمَ الشَّيْءَ: شتەکەی نەرم کردەوە ٥ أنْعَمَ العجينَ أو الدواءَ: زێدەڕەوی کرد لەشێلانی هەویرەکە یان دەرمانەکە ٥ أنْعَمَ النظرَ في الأمر: زۆر لەکارەکە ورد بۆوەو سەرنجی لێ دا ٥ ناعَمَ فلان: فلانکەسی ژیان خۆش کرد ٥ ناعَمَ الشَّيْءَ: شتەکەی پتەو کرد ٥ نَعَّمَ فلان: فلانکەس وتی بەڵێ ٥ نَعَّمَ فلاناً: فلانکەسی گوزەران خۆش کرد ٥ نَعَّمَ الشَّيْءَ: شتەکەی نەرم و نیان کرد ٥ تناعَمَ: خۆشی گوزەراند ٥ تَنَعَّمَ في مشيه: بەپێخواسی ڕۆیشت ٥ دەگوترێ: (أتاهم مُتَنَعِّماً) هات بۆلایان بەپیادەو وڵاخی سواری پێ نەبوو ٥ تَنَعَّمَ فلاناً: لەفلانکەس گەڕاو هەوڵی دا بیدۆزێتەوە ٥ تَنَعَّمَ الدابة: لە وڵاخەکەیەوە ژەنیو تاوی دا بۆئەوەی خێرا بڕوا ٥ الإنعام: عەتاو بەخشش ٥ الإنعامة: بەمانا (الإنعام) دێ ٥ المُتَناعِمُ: دەگوترێ: (نبات متناعم) ڕوەکێکی ڕاست هەڵچووە ٥ (رجل متناعم) پیاوێکی دەوڵەمەندو گوزەران خۆشە ٥ المُنَعَّمُ: دەگوترێ: (رجل مُنَعَّمٌ) پیاوێکی دەوڵەمەندو گوزەران خۆشە (كلام مُنَعَّمٌ) قسەی نەرم و نیان ٥ (شيء مُنَعَّمٌ) شتەکە زۆر وردکراوە زۆر کوتراو و

هـاراوە ٥ **النـاعِمُ**: دەگـوترێ: (ثـوب نـاعِمٌ) قوماشـێكی نەرمـە ٥ (نبـات نـاعِمٌ) ڕوەكێكـی ڕاستو هەڵچووە ٥ **النّاعِمة**: مێینەی (الناعِمَ)ە ٥ دەگوترێ: (طير ناعِمة) باڵنـدەی سیمانو نـەرمو نیـان ٥ (ثيابٌ ناعِمة) قوماشی نـەرم ٥ باغچە ٥ **النَّعـائِم**: مەنزڵێكـە لەمەنزڵـەكانی مـانگ لەشـێوەی نوعامەدایـە ٥ هەشـت ئەسـتێرەن قۆناغێك لەقۆناغـەكانی مانگیـان لێ پێـك دێ ٥ **النَّعَامَـة**: باڵندەیـەكی جەسـتە گەورەیـە مـل درێـژو قـاچ درێـژە كلكـی كورتـە، بـازی درێـژ دەهـاوێو بـۆ ڕۆیـشتن ئازایـە پێـی دەگـوترێ شوترمورغ ٥ شـێوەی لـەنێوان شـێوەی حوشـترو قەلـەمون دایـە ٥ (جـاء كالنعامـة) بەنائومێـدی گەڕایـەوە ٥ (شالت نعامتـه) مـرد ٥ (هـو خفيـف النعامة) ئەو عەقڵ سوكە ٥ (ركب جناحي نعامة) بەدڵـسۆزی كارەكـەی ئـەنجام دا هـەروا وشـەی (النعامة) نـاوە بـۆ ئـەو نیشانەو كەڵەكە بـەردو سـنگ چـەقاندنو شـتی وا كـە بـۆ شـارەزایی بـەڕێگای چـۆڵ دا بەكاردەهێنـدرێن ٥ چـەتری سەربیرو شتی وا ٥ **النُّعامى**: دەگوترێ: (نُعامـاك أن تفعل كذا) دەخیلت بم تـابۆت دەكرێ ئـەوە مەكـە ٥ **نُعـامى عـين**: ئـەوەم لەبـەر خـاتری دووچاوی جەنابت ئەنجام دا ٥ بای باشور، بۆیە بـەم جـۆرە بایـە دەگـوترێ: (نعـامى) چـونكە لەنیوە دورگەی عەرەبی دا تەڕترین بایە نماوی ترین بایە ٥ **النُّعْمُ**: گوزەرانی خۆشو ساماندارى ٥ دەگوترێ: (نُعْمَ عـين) ئـەو شـتە لەبـەرخاترى چـاوی تـۆ دەكـەم ٥ **الـنُّعْمُ**: ئاژەڵێـك بۆخـۆی بلەوەڕێو پێویـستی بـەئالف نـەبێ بـەزۆری بـۆ حوشتر بەكاردێ.

نَعَم: حەرفی جەوابە بەمانا (بەڵێ) دێ ٥ **النَّعْمـاءُ**: دابـەزین لـە ڕەوشـتی بـەرز ٥ مـاڵو سـامان ٥ **النُّعْمـى**: بـەمانا (النَّعمـاء) دێ ٥ **النَّعْمَـةُ**: نازونیعمەتو گوزەرانی خۆش ٥ دەگوترێ: (هو في نَعْمـة عـيش) ئـەو لەخۆشگوزەرانی دایـە ٥ هـەروا دەگـوترێ: (أفعلـه نَعْمـةَ عـين) ئـەو كـارە لەبەر خاتری چاوی تۆ ئەنجام دەدەم ٥ **النِّعْمَةُ**: ئەو نازو نیعمەتو ڕزقو ڕۆزیو ماڵو سامانەی خودا دەیدا بەبەندەكانی ٥ وەزعو حـاڵی خـۆش ٥ پیـاوەتیو بـەهانا هـاتنی كەسـانی تـرەوە ٥ دەشگوترێ: (أفعله نِعْمَة عين) ئـەوە لەبـەرخاتری چاوی تۆ ئەنجام دەدەم ٥ **النُّعُومة**: نـەرمو نـۆڵی ٥ **النّعيم**: ئەوەی لـەزەتی لێ دەبینـدرێ ٥ ژیـانی خۆش ٥ وەزعو حاڵەتی باش ٥ دڵخۆشی ٥ **نَعْنَعَ**: لەزوبانی دا جۆرە گنیـەك هـەبوو نەیـدەتوانی بەباشـی پیتـی (ن)و (ع) دەربـبڕێ ٥ **تَنَعْنَـعَ**: دووركەوتـەوە، دەگـوترێ: (تَنَعْنَعَـت الـدار) خانوەكـە دووركەوتـەوە ٥ (وتَنَعْنَـعَ عنـه) لەخانوەكە دووركەوتەوە ٥ **النَّعْناعُ**: پنگ، جۆرە ڕوەكێكی گیایی بۆنخۆشە چەند جۆری هەیە، هەنـدێكی خۆڕسـكە، هەنـدێكی دەڕوێنـدرێ لەشوێنی تـەڕو دەم جۆگـاو نزیـك نـاو دەڕوێ ٥ **أقراص النّعناع**: كورسی نەعنا، حەڵوایەكە ئاوی پنگـی تێـدەكرێ بـۆنی خـۆش دەبـێ ٥ (مـاء النّعنـاع) ئـاوی نـەعنا ئەوەیـە كـە بەشـێوەی تایبـەتی ئـاوی پنگەكـە دڵۆپ دڵۆپ دەگـیرێ ٥ **النُّعْنُـع**: نـەعنا ٥ دەشـگوترێ: (رجـل نعنـاع) پیاوێكی درێژی ناقۆڵاو شلو شێواوە ٥ **النُّعْنُعَةُ**: چلێدانە.

نعـا السِّنور نُعـاءً: پشیلەكە میوانـدی ٥ **النُّعْـوُ**: كەوانەی ژێر لوت ٥ درزی لێوی حوشتر ٥ یـان درزی سمی حوشتر.

نَعى فلاناً نَعْياً ونَعِيـاً: هـەواڵی مردنـی فلانكەسـی بڵاوكردەوە ٥ دەگـوترێ: (نعـاه لنـا ونعـاه إلينـا)

هەواڵی مردنی ئەوی پێ ڕاگەیاندین ◊ هەروا دەگوترێ: (هو یَنْعی علی فلان کذا) ئەو ڕەخنەی ئەوەو ئەوە لەفلانکەس دەگرێ ◊ (فلان ینعی علی نفسه بالفواحش) فلانکەس بەئاشکراو لەبەرچاوی خەڵك کاری خراپو ناپەسەند دەکا خۆی بەخراپەکار ناوزەد دەکا ◊ **أنعی علیه قَبیحاً**: کارێکی ناشیرینی لێ بڵاو کردەوەو لێی لەهەرادا بۆئەوەی بەخۆی دا بچێتەوەو لەو کارە خراپە دوور کەوێتەوە ◊ **تناعی القومُ**: خەڵکەکە هەواڵی کوژراوەکانی خۆیان ڕاگەیاند بۆئەوەی خەڵکەکە هەڵنێن بۆ تۆڵە سەندنەوەو بەرگری کردنو پەلاماردانی دوژمن ◊ **إستنعی القومُ**: خەڵکەکە هەواڵی کوژراوەکانیان ڕاگەیاند ◊ هەروا دەگوترێ: (نزلت فاجعة فاستنعی القومُ) بەڵایەك پەیدابوو خەڵکەکە هەواڵی مردنی یەکتریان ڕاگەیاندو پەرتەوازە بوون ◊ **إسْتَنعی الراعي غَنَمَهُ**: شوانەکە پێش مەڕەکە کەوتو بانگی کردن بۆئەوەی دوای بکەون ◊ هەروا دەگوترێ: (إستنعی بفلان حُبُّ کذا) خۆشەویسی فلان شت لەدڵی فلان گەشەی کردوو ڕەگی داکوتا ◊ **المَنْعی والمَنْعاةُ**: هەواڵی مردن ◊ **النّاعي**: ئەو کەسەی هەواڵی مردن ڕادەگەیەنێ ◊ ئەو کەسەی ڕێوڕەسمی مردوناشتن ئەنجام دەدا ◊ **النَّعْيُ**: بڵاوبوونەوەی هەواڵی مردنی کەسێك ◊ **النَّعيُّ**: دەگوترێ: (بلغنا نَعيُّ فلان) هەواڵی مردنی فلانمان پێ گەیی ◊ **المَنْعِيُّ**: پیاوی مردوو.

نَغَبَ الطائر نَغْباً: باڵندەکە دەندوکی لەئاوەکەداو لێی خواردەوە.

نَغَبَ الماءَ: ئاوەکەی قوت دا، خواردیەوە.

نَغَبَ الريقَ: تفەکەی قوت دا ◊ **النُّغْبَةُ**: قومەئاوو شتی شلەمەنی ◊ دەگوترێ: (سَقَاهُ نُغْبَةً من لبن) قومە شیرێکی دەرخوارد دا.

نَغَتَ الشَّعْرَ نَغْتاً: قژی ڕاکێشا ◊ **نَغَرَت القِدْرُ**: مەنجەڵەکە کوڵیو قڵپەی دا.

نَغَرَ فلان: فلانکەس بەهۆی ڕق هەڵسانەوە دەرونی دەکوڵا.

نَغَرَ الدَّمُ: خوێنەکە فیچقەی کرد ◊ **نَغِرَت القِدْرُ** نَغَراً: بەمانا (نَغَرَتْ) دێ.

نَغِرَ فلان: بەمانا (نَغَرَ) دێ ◊ **أنْغَرتِ البيضَةُ**: هێلکەکە پیس بوو، کەڵکی خواردنی نەما ◊ **أنْغَرَت الشاةُ**: مەڕەکە لەگەڵ شیر لێ دۆشینی خوێنی لێ هاتە دەر ◊ **نَغَّرَ** منه ویه: هاواری کرد، هاواری لێ هەڵسا.

نَغَّرَ الصبِيّ: دیقەدیقەی منالەکەی دا، هەڵی پەڕاند ◊ **تناغَرَ القومُ**: خەڵك لێك دڕ دۆم بوون ◊ **تَنَغَّرَ** جوفه: دەروونی لەرقا کوڵا ◊ **تَنَغَّر عليه**: لێی دڕدۆم بوو ڕقی لێ هەڵسا ◊ **المِنْغار**: (شاة منغار) مەڕێکە هەمیشە شیرەکەی تێکەڵ بەخوێن دەبێ، کەشیری لێ دەدۆشن خوێنی لەگەڵە ◊ **النَّغَرُ**: سەرچاوەی ئاوی سوێر ◊ **النُّغَرُ**: بێچوە چۆلەکە ◊ بولبول ◊ **النَّغّارُ**: بۆ زێدەڕۆیی لەمانای (نَغَرَ) دێ ◊ دەگوترێ: (جرح نَغّار) برینێکە خوێنی لێ دێ.

نَغَزَ بين القوم نَغْزاً: خەڵکەکەی لەیەکتر هان داو دوژمنایەتی خستە نێوانیانەوە.

نَغَزَ فلاناً: غەیبەتی فلانکەسی کرد.

نَغَزَ الصبِيّ: دیقەدیقەی منداڵەکەی دا ◊ **النَّغّازُ**: دەگوترێ: (فلان نَغّاز) فلانکەس زۆر غەیبەتکەرە.

نَفَشَ نَفْشاً ونَفَشاناً: لەشوێنی خۆی جولا ٥ دەگوترێ: (سُقِيَ فلان فَنَفَشَ) کابرا لەهۆش خۆی چوبوو ئاوی درایە جەمو جوڵی تێکەوتەوە.

نَفَشَ الی فلان: مەیلی بۆلای فلانکەس کرد ٥ **إنْتَفَشَ**: دەگوترێ: (الدار تَنَفَشَ صبياناً) خانوەکە جمەی دێ لەمناڵ. تَنَفَّشَ فلان: فلانکەس دوای ئەوەی بێهۆش بوو جەمو جوڵی تێکەوتەوە ٥ بەنەسپایی‌و لەسەرخۆ کەوتەوە جەمو جوڵ ٥ **النُغاش من الرجال**: پیاوی کورتە بالاو زۆر زەعیف‌و سست ٥ کەم ئەندام ٥ **النُغاشَةُ**: جۆرە چۆلەکەیەکە دەندوك سوورە.

نَغَصَ علیه نَغَصاً: لێی لیڵ کرد.

نَغَصَ فلاناً: بەشە ئاوەکەی لەفلانکەس مەنع کرد.

نَغِصَ الأمرُ نَغَصاً: کارەکەی تەواو نەکرد.

نَغِصَ الشاربُ: شلەمەنی خۆرەوەکە خواردنەوەکەی تەواو نەکرد.

نَغِصَ الرجلُ: پیاوەکە مەبەستەکەی تەواو نەبوو ٥ **أنْغَصَ فلاناً رِعْيَه**: بەشەکەی لەفلانکەس مەنع کرد ٥ نەیهێشت وڵاخەکانی بلەوەڕێنێ ٥ **أنْغَصَ علیه عیشَهُ**: ژیانی لێ لیڵ کرد ٥ **نَغَّصَ فلاناً**: ژیانی فلانکەسی لیڵو تاڵ کرد ٥ **نَغَّصَ علیه عیشه**: ژیانی لێ تاڵ کرد ٥ **نَغَّصَ علینا فلان**: فلانکەس ئەوەی پێمان خۆش بوو زۆرمان لێی هەبێ لێی مەنع کردین ٥ **تناغَصَت الدوابُ علی الحوض**: ئاژەڵەکان لەسەر حەوزەکە پاڵەپەستۆیان کرد ٥ **تَنَغَّصَتْ معیشته**: ژیانی تاڵو لیڵ بوو.

نَغَضَ الشيْءُ نَغْضاً: شتەکە کەوتە جەمو جوڵی زۆرو هەڵبەزو دابەز ٥ دەشگوترێ: (نَغَضَ سرج الحصان) زینی ئەسپەکە کەوتە هەڵتە هەڵتەك (نَغَضَت ثنیة الغلام) ددانی منداڵەکە کەوتە لەقین.

نَغَضَ السحابُ ونحوه: هەورەکە زۆربوو پاشان پڕ بوو ٥ **نَغَضوا الی العدو**: ڕوبەڕوی دوژمن ڕاپەڕین.

نَغَضَ برأسه: لەسەر سوڕمانی خۆی لەشتەکە سەری بادا ٥ **أنْغَضَ رأسَهُ**: لەسەر سوڕمانی خۆی سەری بادا ٥ **تَنَغَّضَ الشيْءُ**: شتەکە کەوتە هەڵبەزو دابەز ٥ **النّاغِضُ من الإنسان**: بنکی مل ئەو شوێنەی کەلەگەڵ سەردا دەجوڵێ ٥ دەشگوترێ: (غَيْمٌ ناغِض) هەوری پڕو جەمو جوڵ کەر کەبەشوێن یەکدا دێن‌و دەڕۆن ٥ **النُّغْضُ**: کەسێك سەری بلەرزێ‌و لەڕۆیشتن دا بلەرزێ ٥ بێچوە نوعامە (شوتور مورغ) ٥ **النُّغْضُ**: لای ژوروی دەفەی شان ٥ **النَّغّاضُ**: بۆ زێدەڕۆیی لەمانای (نَغض)دا دێ ٥ دەشگوترێ: (سَحابٌ نغّاض) هەورێکی نەوەستاوە یەك لەدوایەك دێن‌و دەڕۆن.

نَغِفَ نَغَفاً: کرمی زۆر بوو ٥ **النَّغَفُ**: کرمێکە لەلوتی حوشترو ڕەشە وڵاخ و مەڕو بزن دا پەیدا دەبێ ٥ هەروا ناوە بۆ جۆرە کرمێکی درێژ سورو بۆرو سەوزە لەژێر گڵەوە ڕەگی ڕوەك دەقرتێنێ ٥ هەروا ناوە بۆ چڵمە ڕەقەڵە: کەئادەمیزاد لەلوتی دەری دێنێ.

نَغَقَ الغُرابُ: قەلەڕەشەکە قیڕاندی ٥ **نَغَقَت الناقة**: حوشترەکە بۆ بێچوەکەی کورکاندی‌و بە دەنگێکی زۆر نەرم بۆی باراند.

● **نَغِلَ** وجهُ الأرض نَغَلاً ونَغْلَةً: ڕوی زەوی بەهۆی وشکە ساڵی‌و کەمئاوییەوە لێك هەڵتەکی.

نَغِلَ الأديمُ: چەرمەکە بۆگەنی کردو دەباغەکەی تێکچوو.

نَغِلَ الجرحُ: برینەکە داوەشا ٥ دەشگوترێ: (نَغِلَت نیته) نیازی خراپ بوو ٥ (نَغِلَ قلبه علی فلان) دڵی فلانکەس کرمێ بوو.

نَغِلَ بین القوم: فیتنەیی لەناو خەڵکەکە دا کرد

نَغِلَ المولود نغولة: زارۆکە لەدایکبووەکە منداڵی زینایەو دایکیو باوکی نیکاحی شەرعییان لەنێوان دا نەبووە ٥ **أنغلَ الأديمَ**: پێستەکەی واڵێ کرد بۆگەن بکا ٥ **أنغلَ فلاناً حديثاً سمعه**: قسەیەکی فیتنە ئامێزی بۆفلانکەس گێڕایەوە ٥ **النَّغِلُ**: منداڵی لەزینا پەیدا بوو (زۆڵ) ٥ دەشگوترێ: (جوزة نَغِلَة) گوێزێکی پوچەڵە ٥ **النَّغيلُ**: زۆڵ، منداڵی پەیدابوو لەبەیەکگەیشتنی ناشەرعی پیاو و ئافرەت.

نَغَمَ نَغماً: بەهێواشی قسەی کرد ٥ دەگوترێ: (سکت فما نَغَمَ بحرف) بێدەنگ بوو ورتەی لەدەم دەرنەهات.

نَغَمَ في الغناء: لەگۆرانی وتن دا گەرم بوو.

نَغَمَ في الشراب: کەمێکی لەشەرابەکە خواردەوە ٥ ناغَمَهُ: بەنەسپایی قسەی لەگەڵ کرد ٥ **تَنَغَّمَ**: بەمانا (نَغَمَ) دێ ٥ **النَّغَّامُ**: زۆر گۆرانی بێژ ٥ **النَّغْمَة**: جەرەسی وشە ٥ دەنگ خۆشی لەقورئان خوێندنو شتی تردا ٥ دەنگی کاریگەر ٥ **النُّغْمَةُ**: قومێك ٥ **النَّغومُ**: دەگوترێ: (رجل نغوم) پیاوێکی دەنگ خۆشە ٥ **نَغْنَغَ**: نەخۆشی توشی ئالوی بوو، بینەخرەی توش بوو ٥ **النُّغْنُغُ**: زمانە بچکۆلە، ئەوپارچە گۆشتەی لای لەوزمتێنە ٥ ئەوەی لەژێر دەندوکی کەڵەشێرەوە وەکوو ریش وایە ٥ هەوکردنی جەستە بەشێوەیەك شل بێ ٥ گێلی لاواز ٥

النُّغْنُغَةُ: بەمانا (النُّغْنُغُ) دێ ٥ ئافرەتی گێلو ئەحمەق ٥ **النُّغْنُغَةُ**: پارچە گۆشتێکە لای سەروی قورگ لەلای لەوزمتێن.

نَغِيَ نَغياً: بەشێوەیەك ئاخاوتنی کرد کەس لێی حاڵی نەبوو ٥ دەگوترێ: (نغى الى فلان بكلمة) وشەیەکی بەگوێچکەی فلانکەسدا دا ٥ **ناغى الصَّبِيَّ**: یاری لەگەڵ منداڵەکە کرد، بەهێواشیو نەرمو نیانی لەگەڵی دا جوڵایەوە.

نَغِيَ فلاناً: بەقسەیەك لەگەڵ فلان دوا کەکەس لێی حاڵی نەبوو ٥ دەشگوترێ: (هذا الجبل يُناغي ذاك) ئەو کێوە سەری ئاوە بەو کێوەوە دەڵێی چپەی لەگەڵ دەکا ٥ هەروا دەگوترێ: (كاد الموجُ يناغي السحاب) شەپۆلەکە ئەوەندە بەرزبۆوە خەریکە نزیك هەور ببێتەوە ٥ **النَّاغِية**: وشەو قسە ٥ **النُّغْية**: بەمانا (الناغية) دێ ٥ هەردەنگو قسەیەك سەرنج ڕاکێش بێ ٥ یەکەمجار کە هەواڵ دەبیسرێو هێشتا دڵنیانی لەڕاستیو دروستیو نەچەسپاوە ٥ دەگوترێ: (سمعت نَغية من كذا وكذا) واتە: شتێکم لە هەواڵەکە بەرگوێ کەوتووە بۆم ساغ نەبۆتەوە ئاخۆ وایە یان نا ٥ **النُّفاُ**: پارچەو کۆمەڵە ڕوەکی جیاجیاو پەرتەوازە ٥ تاکەکەی (نُفاةٌ).

نَفَتَ المِرجَلُ ونحوه نَفْتاً ونفتاتاً: مەنجەڵەکە یان دیزەکە بەهۆی زۆر کوڵانەوە پریشکی وا دەهاوێ دەڵێی تیرە.

نَفَتَ الدقيقُ: ئاردەکە کەئاوی بەسەردا کرا هەڵاوساو فشەڵ بوو

تنافَتَ: ئاوەکوڵاوەکە پریشکی یەك لەدوایەکی هاویشتن.

نَفَثَ نَفْثاً ونَفَثاناً: فوی پێدا کرد فوی بەسەردا کرد ٥ دەگوترێ: (نَفَثَ الراقي في العُقدَة) فالْ

خوێنەکە فوی بە گرێیەکەدا کرد ٥ (فلان يَنفُثُ غَضَباً) فلانکەس لەرق هەڵساوی خۆی فیشکەی دێ، هەر فو بەبا دەدا.

نَفَثَ فِي أذنه: قسەی بە چرپەی بەگوێی دا دا ٥ بەهێواشی سەری بردە بن گوێیەوەو قسەی لەگەڵ کرد.

نَفَثَ الشَيْئَ من فيه: قسەی هاویشت ٥ دەشگوترێ: (الجرحُ يَنفِثُ الدمَ) برینەکە خوێن فڕێ دەدا ٥ (الحية تنفث السُّمَ) مارەکە ژەهر دەڕێژێ ٥ (نُفِثَ فِي روعِي كذا) فلان شت بەدڵمداهات خرایە دڵمەوە.

نَفَثَ فلاناً: سیحرو جادوی لەفلان کرد ٥ **النُفاثةُ**: ئەوەی دڵتەنگ دەری دەبرێو لەدەمی دێتەدەر ٥ ئەو خواردنەی بەکەلێنو کونی دەمو ددانەوە دەمێنێتەوە فڕێی دەدا ٥ دەشگوترێ: (هذا من نفاثات فلان) ئەمە لەشیعری فلانە ٥ **النَفثةُ**: دەگوترێ: (هذه نَفثَة مصدور) ئەمە کورکاندنو ناڵەو فیغانی دڵتەنگە، دەیەوێ بەم کورکاندنە تۆزی غەم بەباداو ئارامی بەدڵی بدا ٥ دەگوترێ: (هذا من نفثات فلان) ئەمە لەشیعری فلانە ٥ **النُفّاثةُ**: فرۆکەیەکی تیژڕەوە، لەفڕین دا پشت بە چرِی هەوا دەبەستێ، واتە: (تەیارەی نەفاسە).

نَفَجَ الشَيْئُ نَفجاً ونفوجاً: شتەکە بەرز بۆوە.

نَفَجَ فلان: فلانکەس شانازی بەشتێك کرد کەنیەتی.

نَفَجَ الإرنب ونحوه: کەروێشکەکە ڕاپەڕیو کەوتە بازدان ٥ **نَفَجَت الريحُ**: بایەکە بەشێوەی گێژەڵوکەو زریان هەڵبو.

نَفَجَ الفروجة من بيضتها: جوجکەکە لەهێلکەکە هاتەدەرەوە.

نَفَجَ الشَيْئَ نفجاً: شتەکەی بەرز کردەوە.

نَفَجَ فلاناً: فلانکەسی بەگەورە زانی.

نَفَجَ السِّقاءَ: کوندە ئاوەکەی پڕکرد.

نَفَجَ الإرنب: کەروێشکەکەی لەلانەکەی خۆی دەرپەڕاند ٥ **أنفَجَ الحالِبُ**: شیر دۆشەکە قاپەکەی دوور لەگوانی ئاژەڵەکە ڕاگرت بۆئەوەی کە شیرەکەی دۆشییە ناوی کەف بکا ٥ **إنتَفَجَ وتَنَفَّجَ**: بەمانا (نَفَجَ) دێ ٥ **إستَنفَجَ الإرنب ونحوه**: کەروێشکەکەی لەلانەکەی دەرپەڕاند، دەشگوترێ: (ماالذي إستَنفَجَ غَضَبَه) چی وا ڕقی هەڵسانو جامی غەزەبی پڕکرد.؟ ٥ **المِنفَجُ والمِنفَجَةُ**: ئەو شتەیە هەندێ ئافرەت دەیخەنە سەر سمتی خۆیان بۆئەوەی سمتیان گەورە بنوێنن ٥ **النافِجُ**: دەگوترێ: (هو نافِج حِضنيه) ئەو خۆی بەزل زانیو لوتبەرزی نواند ٥ (صوت نافج) دەنگی زلو گرو ناخۆش ٥ **النافِجة**: ڕەشەبای بەهێز ٥ دەگوترێ: (سحابة نافجة) هەورێکی پڕباران ٥ ئەو کوندیلەو زەرفەی مادەی میسکی تێدایە لەجستەی ئاسك دا ٥ **النُفُجُ**: ئادەمیزادی قونگرانو تەمبەڵ ٥ دەگوترێ: (هو نفج الحقيبة) ئەو سمت پانو زلە ٥ **النَفّاج**: خۆبەزلزانو لوتبەرز ٥ ئەو کەسەی لافی شتێك لێ دەدا کەنیەتی ٥ **النَفّاجَة**: پەراوێزو شوێنی دادڕاوی کراس کە قۆپچەکانی پێوە دەنرێن ٥ **النَفيجُ**: بێگانەیەك بکەوێتە ناو قەومێکەوە بێ ئەوەی بێ ئەچاکەی هەبێ نەخراپە ٥ **النَفيجَةُ**: کەوانێك لەدرەختی (النَبع) دروست کرابێ (جۆرە درەختێکە لەبەرزایی کێو و شوێنی وادا دەڕوێ دارەکەی سەرەتیرو شتی وای لێ دروست دەکرێ) ٥ **نَفَحَت الريح نَفحاً ونفوحاً**: بایەکە هەڵی کرد، جوڵایەوە.

نفح العِرْق نَفْحاً: دەمارەكە خوێنى لێ هات ٥ دەشگوترێ: (نَفَحَ الطيبُ) بۆنەخۆشەكە بڵاو بۆوە.

نَفَحَ الشَّيْءَ: شتەكەى لێ دوور خستەوە.

نَفَحَت الدابة الشَّيْءَ: وڵاخەكە بەتيژايى سمى لەشتەكەى دا.

نَفَحَ فلاناً بالمال: ماڵى دا بەفلانكەس (نَفَحَ فلاناً بالسيف) بەشمشێر لەفلانكەسى دا بەلام بەهێواشى.

نَفَحَ اللَّبَنَ: ماستەكەى هەژاند.

نَفَحَ الجُمَّةَ: پێشەسەرى داهێناو بەشانەى كرد ٥ **نافَحَ عنه:** داكۆكى لێ كرد ٥ **نافَحَ فلاناً:** بەرهەڵستى فلانكەسى كرد، دژى وەستا ٥ **إنْتَفَحَ بە:** ڕەخنەى لێ گرت، كۆسپى خستە بەردەمى ٥ **الأَنْفَحة:** ڕوەكێكە وەكوو باينجان ٥ بەشێكە لەمەعيدەى گۆلكەڵەو كارو بەرخ ٥ مادەيەكى تايبەتييە لەديوى ناوەوەى گەدەى گۆلكەڵەو كاريلەو بەرخۆلە دەردەهێندرێ پێى دەگوترێ: (شيلوا وك) شيرى پێ دەكرێتە پەنير ٥ **الإِنْفَحَة:** (إنفحة العجول) شيلواوك ٥ **المِنْفَحُ:** كەسێك خۆبخاتە كارێكەوە كە پەيوەندى بەئەوەوە نيە ٥ **النُّفْحُ:** سەرما ٥ پێچەوانەكەى (اللَّفح) واتە: گەرما ٥ **النُّفْحة:** بۆنێك كەدڵ پێى خۆش بێ ٥ دەشگوترێ: (أصابتنا نفحة من عذاب ربك) هەروا وشەى (النَّفحة) بەمانا بەخشش دێ ٥ دەگوترێ: (لايزال لفلان نفحات) تا ئێستا فلانكەس بەخششى هەيە ٥ **النَّفُوحُ:** زۆرسارد ٥ دەشگوترێ: (ضرع نَفوحٌ) گوانێكە شير ناگرێتەوە، شيرى تێناوەستێ ٥ (بقرة نفوح) مانگايەكە بەبێ دۆشين شيرى لێ دەڕژێ ٥ (قوس نفوح) كەوانێكە تير دوور دەهاوێ ٥ (ريح نفوح) ڕەشەبايەكى بەهێزەو شت هەڵدەدا ٥ **النَّفِيحُ والنِّفِّيحُ:** بەمانا (المِنْفَحُ) دێ.

نَفَخَ بفمه نَفْخاً: فوى تێ كرد بەدەمى باى تێكرد.

نَفَخَ في البوق أو اليراع: بەهەموو هێزى فوى بە زوڕناكەدا كرد بۆئەوەى دەنگى لێ بێ.

نَفَخَ الشيطانُ في أنفه: شەيتان باى تێكردو هەڵێنا بۆ ئەوەى خۆى بەزل بزانێ ٥ لافى شتێك لێ بدا كەنيەتى.

نَفَخَ الشَّيْءَ: فوى لەشتەكە كرد، بەفو هەڵى دا.

نَفَخَ النار: فوى لەئاگرەكە كردو هەڵى ساند ٥ يان بەمۆشە دەمەو پانكەو شتى وا فوى لەئاگرەكە كردو پشكۆكانى گەشاندنەوە.

نَفَخَ الطعامُ ونحوه فلاناً: خۆراكەكە ورگى فلانكەسى پڕكرد ٥ دەشگوترێ: (نَفَخَ شِدقيه أو حِضنَيه) لوتبەرزيى نواندو خۆى بەزلزانى.

نَفِخَ نَفَخاً: توشى نەخۆشى باكردن بوو، ورگى باى كرد ٥ **نَفَّخَ بفمه:** بۆزێدەڕۆيى لەماناى (نَفَخَ)دێ ٥ **إنْتَفَخَ الشَّيْءُ:** شتەكە بەرزبۆوە ٥ دەگوترێ: (إنْتَفَخَ النهارُ) ڕۆژهەڵكشاو بەرز بۆوە ٥ **إنْتَفَخَ فلان:** فلانكەس خۆى بەزل زانىو لوتبەرزى نواند ٥ **إنْتَفَخَ عليه:** ڕقى لێ هەڵسا ٥ **المِنْفاخُ:** موشەدەمە ٥ هەرشتێك هەوا كۆبكاتەوەو ئاراستەى بكا ٥ وەكوو ئەو ئامێرەى ئاسنگەرو مزگەر خەڵوزى پێ دەگەشێننەوە ٥ **المِنْفَخُ:** بەمانا (المِنْفاخ) دێ ٥ **المنفوخ:** (رجل منفوخ) پياوێكى قەڵەو و خۆگەيە ٥ يان ترسنۆكە ٥ **النّافِخُ:** دەگوترێ: (مابالدار نافخ) كەس لەخانوەكەدا نيە ٥ **النُّفْخُ:** شانازىو خۆبەزلزانى ٥ **النُّفَخُ:** هەوكردنو هاوسانێكە لەزەنگى (زند)ى وڵاخ دا پەيدا دەبێ ٥ نەخۆشييەكە توشى گون دەبێ پێى دەگوترێ: (قوڕيى) ٥

النُّفَخُ: هەرمتی گەنجی ٥ النُّفَخاءُ: لای ژورووی ئێسقانی قاچ ٥ زەوییەکی بەرزو بەپیت، نە لمبەلأن بێ نە بەردی تێدا بن کەمێك درەختی تێدا روابن ٥ النُّفْخَةُ: ورگ هاوسانو مەعیدە پڕبوون بەخواردن یان بەشتی تر ٥ (نُفْخَةُ الشباب) هەرمتی گەنجیو لاویەتی ٥ (نفخةالربیع) رۆژانی پێگەیشتنی گژوگیا لە بەهاردا ٥ النُّفْخة: دەردێکە توشی ئەسپ دەبێو لەئەنجامی ئەوەدا گونی دەهاوسێن ٥ النُّفاخُ: هاوسانی بەشێك لە جەستەی بەهۆی نەخۆشییەوە ٥ النُّفاخة: هاوساوێکە لەناوسکی ماسی دایە ٥ ئەو بلّقو تلۆقانەن کەدەکەونە سەر ئاو و شلەمەنی تر ٥ میزەڵدانو شتی لەو جۆرە کە منداڵ یارییان پێ دەکەنو فویان تێدەکەنو بەرزیان دەکەنەوە ٥ النَّفیخُ: ئەو شاگرد ئاسنگەرو شاگرد مسگەرەی کە بەموشەدەمە یان بەشتی تر ئەرکی خەڵوز گەشاندنەوەوەو فوکرن لەکورە ئاگرەکەی لەئەستۆیە.

نَفَدَ الشَّیْئُ نَفَداً: شتەکە فەوتا، نەما، بڕایەوە ٥ أنْفَدَ فلان: فلان تێشوی بڕایەوەو ماڵو سامانی نەما ٥ أنفد الشَّیْئ: شتەکەی فەوتاند ٥ نافَدَهُ: موحاکەمەی لەگەڵ دا کردو کێشەو نیزاعی نایەوە بۆئەوەی بەبەڵگە بۆری بدا ٥ إنْتَفَدَ الشَّیْئَ: شتەکەی فەوتاند ٥ إنْتَفَدَ الحَقَّ: مافەکەی وەرگرتەوە ٥ دەشگوترێ: (إنْتَفَدَ منه) لێی وەرگرتەوە.٥ إنْتَفَدَ اللَّبَن: شیرەکەی هەموو دۆشیو هیچی بۆ نەهێشتەوە ٥ تنافَدَ القومُ: خەڵکەکە کەوتنە کێشەو دەمەدەمێوە هەرکەسە بەڵگەی خۆی خستەڕو ٥ إسْتَنْفَدَ الشَّیْئَ: شتەکەی بڕاندەوە ٥ دەگووترێ: (إسْتَنْفَدَ وسْعَهُ) تاقەتی نەما، تواناى خۆی تێدا خەرج کرد وهیچی پێ نەما ٥ إسْتَنْفَدَ الأمْرُ أغراضه: کارەکە مەبەستە سەرەکییەکانی هاتنە دیو ئیتر چی دی پێویست ناکا درێژەی پێ بدرێ ٥ المُنافِدُ: دەگوترێ: (خَصْمٌ منافِدٌ) رکەبەرێکە چی لە توانادایە بەکاری دەهێنێ بۆ ئەوەی سەربکەوێ ٥ المُتَنَفِّدُ: دەگوترێ: (فلانٌ مُتَنَفِّدُ فلان) فلانکەس کەبڕێوی نەما فلان پەکی ناخاو دەیداتێ ٥ النَّفادُ: فەوتان، نەمان، بڕانەوە.

نَفَذَ الأمْرُ نفوذاً ونفاذاً: کارەکە تەواو بوو ئەنجام درا ٥ دەشگوترێ: (نفذ فلان لوجهه) فلانکەس ڕێبازی خۆی گرتەبەرو ڕۆیی ٥ (نفذ الکتابُ الی فلان) نامەکە گەیشتە فلان ٥ (هذا الطریق ینفذ الی مکان کذا) ئەم ڕێگایە دەچێ بۆ فلان شوێن ٥ (نفذ الطریقُ) ڕێگاکە ئاسانو خۆشە هەموو کەس دەتوانێ پێیدا بڕوا ٥ (نفذ منه) لەم شوێنەوە چووە شوێنێکی تر ٥ دەگوترێ: (نفذ فلان في الأمور) فلانکەس لەئیشو کاردا شارەزاو وریایە ٥ (نفذ عنه) لێی تێپەڕی ڕزگاری بوو لێی.

نَفَذَ القومَ نَفْذاً: لەخەڵکەکە تێپەڕیو کەوتە ئەو بەریان ٥ أنْفَذَ القومَ: خەڵکەکەی دڕ داو بەناویان دا ڕۆیی ٥ دەشگوترێ: (رَمَیْتُهُ فأنفذته) تیرێکم پێوەناو هەنگاوتم تیرەکە ئەمدیواو دیو کونی کرد ٥ أنْفَذَ الکتابَ الی فلان: نامەکەی نارد بۆ فلانکەس ٥ أنْفَذَ الأمْرَ: کارەکەی ئەنجام دا ٥ إنْفَذَ عهده: وادەو بەڵێنی خۆی بەجێ هێنا ٥ نَفَّذَ الحکمَ: بڕیارەکەی جێبەجێ کرد ٥ تنافذ القومُ الی القاضي: خەڵکەکە کێشەکەی خۆیان بردە لای دادوەر بۆ ئەوەی بۆیان یەکالا بکاتەوەو بڕیاری پێ دەرکا ٥ التنفیذ في الحکم:

بەکردەوە جێبەجێ کردنی بڕیارە ٥ **الهَیئة التنفیذیة**: ئەو دەسەڵاتەی یاساکانی دەوڵەت جێبەجێ دەکاو بەعەمەلی پەیڕەویان دەبێ ٥ **المُتَنَفِّذُ**: بەرفراوانی و پەك نەکەوتن ٥ دەگوترێ: (فی مالِه مُتَنَفَّذ) ماڵو سامانەکەی زۆرە بەشی ئەو شتانە دەکا.٥ **المَنفَذ**: شوێنی تێدا هەڵسوڕانی شت، شوێنی پێدارۆیشتنو لێ دەرچوون ٥ **النّافِذ**: دەگوترێ: (رجل نافذ في أمره) پیاوێکە لەکاروباری خۆی دا سەرکەوتووە ٥ (طریق نافذ) ڕێگایەکە ڕۆیشتنی پێدا دەکرێو هەمووکەس دەتوانێ پێیدا بڕوا ٥ (أمر نافذ) فەرمانێکە دەبێ پابەندی بێ ٥ وشەی (النافذ) لەجەستەی ئادەمیزاد ناوە بۆ کونە لوتو کونە گوێیو ئەو شتانە ٥ **النافذة**: دەگوترێ: (طعنة نافذة) برینێکە ئەمبەرەو بەری وەکوو یەك وەهان ٥ پەنجەرەی خانو کەڕوناکیو هەوایان لێ بچێتە ژوورەوە بۆناو ژوورەکان ٥ **النَّفاذ**: (الحکم مع النَّفاذ) حاڵەتێکە وادەخوازی لەگەڵ بڕیاری دادگا دەرچوو تەنفیز کردنیشی پێویست دەبێ، جاداواکە مەدەنی بێ یان جنائی ٥ **النَّفَذُ**: بڕاندنەوەی شتو ئەنجامدانی ٥ دەگوترێ: (أمَرَ بنَفَذِهِ) فەرمانی کرد بە ئەنجامدانی ٥ (قام بَنَفَذ الکتاب) چی لەنامەکەدا بوو تەنفیزی کرد ٥ چارەسەرو ڕێگای ڕزگاربوون لەچورتم ٥ دەگوترێ: (أتی بنَفَذ لهذا المُعضل) چارەسەری ئەو تەنگژەیەی هێنایە کایەوە ٥ هەروا دەگوترێ: (طَعْنَة لها نَفَذ) برینێکە ئەمدیواو دیوە ٥ **النُّفْذة**: دەنکەمێرو ٥ دەگوترێ: (قارب الخرازُ بین النُّفَذِ) مێروچییەکە مێروەکانی لێك نزیك کردنەوە ٥ **النَّفّاذ**: ئیش لەدەست هاتوو کار ڕاپەڕێن ٥ **النُّفوذ**: بەمانا (النَّفاذ) دێ ٥ **النُّفُوذ**: دەسەڵاتو هێزو توانا ٥ دەگوترێ: (فلان ذو نفوذ عظیم) فلانکەس دەسەڵاتێکی گەورەو بەرفراوانی هەیە ٥ (مناطق النفوذ) ئەو وڵاتە زەعیفو بێ دەسەڵاتانەن کە دەوڵەتە زلهێزەکان دەسەڵاتی خۆیانی بەسەردا دەسەپێنن ٥ **النَّفیذ**، بەمانا (النّافذ) دێ، دەگوترێ: (أمر نفیذ) فەرمانێکە ملی بۆ کەچ دەکرێو تەنفیز دەبێ.

نَفَرَ نَفْراً ونفوراً: وڵاتی خۆی جێ هێشتو کەوتە گەڕان بەوڵاتان دا.

نَفَرَ الجلدُ نفوراً: پێستەکە هاوساو لەگۆشتەکە جیابۆوە.

نَفَرَ من الشَّیْءِ نفوراً: لەشتەکە هەڵسڵەمیەوە قێزی لێ کردەوە پێی ڕازی نەبوو.

نَفَرَ من المکان: لەو شوێنە ڕۆیی بۆ شوێنێکی تر.

نَفَرَ الحاج من منی: حاجییەکان دەشتی مینایان جێ هێشت بەرەو مەککە ڕۆیشتن.

نَفَرَ الناسُ الی العدوّ: خەڵك بەپەلەو هەڵەداوان بەرەو ڕوی دوژمن ڕۆیشتن بۆئەوەی شەڕی لەگەڵ بکەن.

نَفَرَ فلاناً نَفْراً: بەسەر فلانکەس دا زاڵ بوو لەبەربەرەکانی دا ٥ **أنْفَرَ القومُ**: خەڵکەکە وڵاغەکانیان بڵاوبوونەوە ٥ **أنْفَرَ الدابةَ**: وڵاخەکەی چەموش کرد ٥ **أنْفَرَ الرجلَ**: یارمەتی پیاوەکەی دا ٥ **أنْفَرَ فلاناً علی فلان**: بڕیاری بۆ فلانکەس دا بەسەرکەوتن بەسەر فلان دا ٥ **نافَرَهُ**: کێشەی لەگەڵ نایەوە ٥ شانازی بەسەردا کرد ٥ **نَفَّرَ فلاناً من الشَّیْءِ**: فلانکەسی لەشتەکە ترساند، لێی دوورخستەوە ٥ دەگوترێ: (نفر الدابة عَنْ الرعی) وڵاخەکەی لە لەوەڕگاکە دوورخستەوە ٥ **نَفَّرَ عَنْ ولده أو غیره**: نازناوی ناشیرینی بۆ منداڵەکەی یان بۆ کەسانی تر دانا

بەمەبەستی ئەوە جندۆکەو چاوی پیس کاری تێ نەکەن ٥ نَفَّرَ فلاناً علی فلان: بڕیاری سەرکەوتنی بۆ فلانکەس دا بەسەر فلانکەس دا ٥ نَفَّرَ فلاناً علی الشَّیْئ: فلانکەسی زاڵ کرد بەسەر شتەکەدا.٥ تنافر القوم: خەڵکەکە کێشەیان تێکەوت ٥ شانازییان بەسەر یەکتردا کرد ٥ إسْتَنفَرَت الدابة: وڵاخەکە هەڵسڵەمییەوە ٥ دوورکەوتەوە ٥ إسْتَنفر الدابة: وای لە وڵاخەکە کرد هەڵسڵەمێتەوە ٥ إسْتَنفر الحاکم الرعیة: فەرمانڕەوا داوای لەخەڵکەکە کرد بەپەلە بڕۆن بۆ بەرەنگاریکردنی دوژمن و شەڕ لەگەڵ کردنی ٥ إسْتَنفَرَ بني فلان: داوای لەهۆزی فلان کرد بەهاوارییەوە بێن و ڕزگاری بکەن ٥ النّافِرُ: دەگوترێ: (دابة نافِر) وڵاخێکە هەڵسڵەمینەوەی زۆرە ٥ لەپێشبڕکێ و کێبڕکێ دا سەرکەوتوە ٥ (شاة نافِر) مەڕێکە کرم لە لوتیەوە دێتە دەر، کرم فڕێ دەدا ٥ شتێك لە لوتیەوە دەردەدا وەکوو کرم وایە ٥ نافرة فلان: خزم و کەس وکارە نزیکەکانی فلانکەس ٥ النافورة: شتێکە لە باخچەو چێتی وادا دادەنرێ ئاو بەرز دەکاتەوە بەتەوژم بۆ جوانکردن و ڕازاندنەوەو فێنك کردنەوەی شوێنەکە ٥ النِّفارُ: هەڵسڵەمینەوە ٥ النُّفارَة: ئەو شتەی ئاو بژیوان یان سەرکەوتوو لەژێرکەوتوی وەردەگرێ.٥ النَّفْرُ: خەڵکانێك بەپەلەو هەڵەداوان بۆ شتێك دەچن یان بۆشەڕ ٥ (یوم النفر الأول) دووەم ڕۆژی جەژنی قوربانە کە حاجی لەدەشتی مینایەوە دەڕۆن بۆ مەککە ٥ (یوم النفر الآخر) سێیەم ڕۆژی جەژنی قوربان ٥ النَّفَرُ: لەسێ کەسەوە بۆ دەکەس ٥ دەگوترێ: (هم نَفَرُ فلان) ئەوانە تاقمی فلانکەسن ٥ بۆتاقە پیاوێکیش ٥ النُّفْرَةُ: ئەوەی بەمنداڵ دا دەکرێ بۆ چاوەزار ٥ النُّفِيُّ: هاوشان لەشانازیی کردن دا ٥ خەڵکانێك بڕۆن بۆ شەڕ کردن لەگەڵ دوژمن ٥ النَّفیر العامُّ: ڕاچەنینی تێکڕای خەڵك بۆ شەڕکردن لەبەرامبەر دوژمن ٥ کەسێك کە بێ کەڵك بێ پێی دەگوترێ: (فلان لافي العیر ولا في النفیر) واتە: فلانکەس نەلەگەڵ کاروانی قوڕەیش بوو کەلەشامەوە دەگەڕایەوە بۆ مەککە بەسەرۆکایەتی ئەبوسوفیان، نەلەگەڵ سوپای قوڕەیش دا بوو کەبەسەرۆکایەتی عوتبەی کوڕی ڕەبیعە بە پیر کاروانەکەوە چوو بۆ ڕزگارکردنی، جاکەسێك لەگەڵ ئەم دوو تاقمەدا نەبووبێ بەپیاو حسێب نەکراوە.

نَفَزَ الظَّبيُ نَفزاً ونفوزاً: ئاسکەکە بازی داو قاچەکانی لێك هەڵبڕین و بەیەکەوە داینانەوە.

نَفَزَ فلان: فلانکەس مرد ٥ نَفَّزَت المرأة وَلَدَها: ئافرەتەکە منداڵەکەی هەڵپەڕاند ٥ تنافَزوا: عەمبازی یەکتر بوون، پەلاماری یەکتریان دا ٥ دەگوترێ: (الصِّبیان یتنافزون في لعبهم) منداڵەکان لەیاری کردنەکەیان دا بەسەر یەکتردا بازیان دا ٥ النُّفَّازی: یارییەکە یاریکەرەکان بازی تێدا دەدەن ٥ النَّفیز: ڕۆنەکەرەی بزرکاو کەلەناو مەشکەکەدا یەکترنەگرێ و تۆپەڵ نەبێ ٥ نَفسَهُ نَفساً: بەچاو هەنگاوتی، چاوەزار لێ یدا ٥ نَفِسَتْ المرأةُ: ئافرەتەکە منداڵی بوو ٥ نُفِسَتْ وَلَداً: منداڵی بوو ٥ (دَمُ نِفاسٍ) خوێنی پاش منداڵبوون.

نَفِسَ بالشیء: شتەکەی لاخۆشەویست بوو لەدەستی نەبۆوە ڕژدو چرۆك بوو دڵی نەهات شتەکە ببەخشێ.

نَفِسَ الشَّیْئَ وبه علی فلان: حەسودی بەفلان برد بەوەی کە ئەوشتە هی ئەومو ئەوی بەشیاوی ئەوە نەزانی ئەو شتەی هەبێ.

نَفُسَ الشيْءُ: شتەکە بەنرخ بوو

أنفسَ الشَّيْءُ: شتەکە بەنرخ بوو، جێگای سەرنج بوو ٥ **نافَسَ في الشَّيْءِ**: زێدەڕەوی لەشتەکەدا کرد لەدڵی خەڵك دا شیرینی کرد ٥ **نافس فلاناً في كذا**: کێبڕکێی لەگەڵ فلان دا کرد بۆئەوەی پێشی بکەوێ بەبێ ئەوەی زیانی پێ بگەیەنێ ٥ **نَفَّسَ عَنْهُ**: قورسایی لەسەر کەم کردەوە.

نَفَّسَ عنه كربته: ناخۆشییەکەی لەسەر لابرد ٥ **تنافَسَ القومُ**: خەڵکەکە پێشبڕکێو مونافەسەی یەکتریان کرد بەبێ ئەوەی زیانیان بۆ یەکتر ببێ ٥ **تَنَفَّسَ**: هەناسەی دا هەناسەی هەڵکێشا ٥ **تَنَفَّسَ الريح**: بایەکە بەهێواشی هەڵیکرد ٥ **تَنَفَّسَ في الكلام**: قسەی درێژ کردەوە ٥ **تَنَفَّسَ النَّهر**: ڕووبارەکە ئاوی زیادی کرد ٥ **تَنَفَّسَ الموجُ**: شەپۆلەکە ئاوی دەردایە دەر ٥ **تَنَفَّسَ العُمْرُ**: تەمەن درێژ بوو ٥ **تَنَفَّسَ القوسُ**: کەوانەکە درزی برد ٥ **تَنَفَّسَ الصُّبْحُ**: بەیانی دەرکەوت، ڕووناکی بەیانی ئاشکرا بوو ٥ **تَنَفَّسَ الصُّعداء**: هەناسەیەکی قوڵی هەڵکێشاو ماندوێتی حەسایەوە ٥ **الأَنْفَسُ**: بەنرختر ٥ درێژتر، باشتر ٥ فراوانتر ٥ **التَّنافُس**: هەڵنانێکی دەروونی سروشتییە داخوازی ئەوەیە هەوڵ بدەی لاسایی گەورە پیاوانی مێژوو بکەیەوەو بچیتە ڕیزی ئەوان ٥ **المُتَنَفِّسُ**: دەگوترێ: (أنفٌ متنفِّس) لوتێکی پانەوەبووە کون گەورەیە ٥ **المُنافَسَة**: بەمانا (التنافس) دێ ٥ **المُنْفِسُ**: دەگوترێ: (مال مُنفِسٌ) ماڵو سامانی زۆر ٥ **المنفوس**: زاروك ٥ شتێك چاوەزار لێی دابێ ٥ خۆزگەی بۆ بخوازرێ ٥ **النّافِسُ**: چاوپیس، حەسودو چاوچنۆك ٥ (شيء نافِسٌ) شتێکە داخوازی لەسەرە ٥ **النِّفَاسُ**: جۆرە خوێنێکی ئافرەتە ماوەیە دوای منداڵبوون دێ لەو ماوەدا منداڵدان و کۆئەندامی زاوزێ دەچنەوە سەر حاڵەتی سروشتی خۆیان کەنزیکەی شەش هەفتەیەکی گەرەکە ٥ **النَّفْسُ**: گیان ٥ دەگوترێ: (خرجت نفسه أو جاد بنفسه) مردو گیانی لەدەست دا ٥ خوێن ٥ دەگوترێ: (دَفَقَ نَفْسَهُ) خوێنی بەفیچقە لێ دەرهێنا ٥ خودی شتەکە ٥ دەگوترێ: (جاء هو نَفْسُهُ أو بنفسه) ئەو خودی خۆی هات ٥ دەشگوترێ: (أصابته نفس) چاوی پیس هەنگاوتی، چاوەزار لێی داوە ٥ (فلان ذو نفس) فلانکەس خاوەن ڕەوشتی بەرزو مەردایەتییە ٥ (في نفسي أن أفعل كذا) لەنیازو مەبەستم دایە ئەوە بکەم ٥ (فلان يؤامر نفسيه) فلانکەس دوو ڕاو بۆچوونی هەیە نازانێ بەپێی کامیان بکا ٥ **النَّفَسُ**: هەناسە ٥ هەوای نەرم؛ بای شەماڵ ٥ کزەبای شەماڵ ٥ قومەئاو و شتی وا ٥ بارودۆخی ئاسایی و بێ چورتمی ٥ دەگوترێ: (هو في نفس من أمره) ئەو کاروباری ئاسایی و بێ کێشەیە دەتوانێ بەئارەزووی خۆی پەل ڕاهاوێ ٥ (بيني وبينه نَفَسٌ) نێوانی من و ئەو دوورە ٥ (شراب ذو نفس) شەرابێکە تینوایەتی دەشکێنێ ٥ (شاعر أو كاتب طويل النفس) شاعیر یان نووسەرێکی هەناسە درێژەو دەتوانێ بەچەند جۆر بەهرەکەی خۆی دەربخا ٥ (يعجبني نَفَسُ هذا المؤلف أو هذا الطاهي) من سەرسامم بە شێوازی ئەم دانەرە یان ئەم چێشت لێنەرە ٥ **النَّفوسُ**: حەسودو ڕژدو چاو چنۆك ٥ **النَّفيسُ**: ماڵو سامانی زۆر ٥ (شيء نفيس) شتی بەنرخ و خۆزگە بۆ خوراو ٥ (رجل نفيس) پیاوێکی چاو چنۆك.

نَفَشَ القُطْنُ ونحوه نَفْشاً ونفوشاً: لۆکەکە کرایەوە، فش کرایەوە.

نَفَشَ القومُ: خەڵکەکە کەوتنە حاڵەتی هەرزانیەوە ◊ **نَفَشَت الماشية في الزرع:** ئاژەڵەکان بەلەوەڕگاو ناوکشتو کاڵەکەدا بلاو بوونەوە شەو لەوەڕیان کرد.

نَفَشَ على الطعام: چووە سەر سفرەو خوانەکە بۆ نان خواردن.

نَفَشَ القُطنَ أو الصوفَ: لۆکەکەی شی کردەوە هەلاجی کرد ◊ خورییەکەی بەشەکرد بەئامێری شە تاڵەکانی لێك کردنەوە ◊ یان بەدەست خورییەکەی خاوکردەوە ◊ (ألنَفَش الراعي الماشية): ولاخەکانی بەشەو ڕەوانەی لەوەڕگا کردنو بۆخۆی نوست ◊ **نَفَّشَ القُطنَ:** لۆکەکەی کردەوە ◊ هەلاجی کرد ◊ **إنْتَفَشَ القُطنُ** ونحوه: لۆکەکە شی کرایەوە ◊ **إنْتَفَشَت الهِرَّةُ:** پشیلەکە موی جەستەی ڕاستبوونەوە تاوای لێ هات بنکی تاڵەمووەکانی جەستەی بیندران ◊ **إنْتَفَشَ الطائر:** باڵندەکە پەڕو باڵی لێ فش بوون دەتگوت دەترسێ یان سەرمایەتی ◊ **تَنَفَّشَ:** بەمانا (نَفَشَ) دێ ◊ **المُتَنَفِّشُ:** دەگوترێ: (أمةٌ متنفشة الشَّعْر) کچۆڵەیەکە قژی ژاکاو و بژن ◊ (أنف مُتَنَفِّش) لوتێکە نەرمایی کەمەو کون پانو فراوانە ◊ هەر هاوساویەك ناوەوەی بۆش بێ ◊ **النَّفَشُ:** خوری (بە شە) کراو و پشکنراو ◊ شتو مەکی پەرتەوازە بوو ◊ دەگوترێ: (باتت غَنَمُه نَفَشاً) مەڕو بزنەکانی بلاو بوونەوە ◊ قسەی زۆرو داواکاری زۆر ◊ **النَّفّاشُ:** لوتبەرزو خۆبەمزلزان ◊ کەسێك لافی شتێك لێ بدا کەنەیبێ، شانازیی بەشتێکەوە بکا کەنیەتی ◊ جۆرە نارنجێکە دەکرێتە مرەبا.

نَفَصَ ببوله نَفْصاً: بەتەکان میزی هەڵدا، دەگوترێ: (نَفَصَ بالكلمة) قسەی بەخێرایی کردن ◊ **أنْفَصَ بالضحك:** زۆر پێکەنی ◊ **أنْفَصَ بشفتيه:** بەلێوی ئامازەی بۆ کرد ◊ لێوی لێ داقرینجاند ◊ **أنْفَصَ بالكلمة:** قسەکەی بەخێرایی گوتن ◊ **المِنْفاصُ:** کەسێك زۆر پێبکەنێ ◊ هەروا ناوە بۆ کەسێك لەکاتی نوستن دا میز لەجێگە نووستنی دا بەخۆدا بکا ◊ **النُّفاصُ:** دەردێکە توشی مەڕوبزن دەبێو میزەچرکەیان پێ دەگا تا مندار دەبنەوە ◊ **النُّفْصَةُ:** فیچقە کردنی خوێن.

نَفَضَ الثوبُ أو الصبغُ نفوضاً: قوماشەکە هەندێ لەڕەنگەکانی چونەوە، نەمان.

نَفَضَ الزرع: کشتوکاڵەکە پێگەیی و هەموو گوڵە دانەوێڵەکانی دەرکەوتن.

نَفَضَ الكَرْمُ: دارمێوەکە پۆخەکانی پشکوتن ◊ **نَفَضَت الدابةُ:** ئاژەڵەکە زاو و زێی کرد.

نَفَضَ فلان من مرضه: فلانکەس لەنەخۆشییەکەی ڕزگاری بوو.

نَفَضَ القوم: خەڵکەکە تێشوویان بڕایەوە.

نَفَضَ الشَّيْءَ نَفْضاً: شتەکەی تەکاند بۆئەوەی ئەوەی پێوەی نووساوە هەڵوەرێ ◊ دەشگوترێ: (نَفَضْتُ الحُمّى) لەرزوتا وەشەقەتۆڵەی هێناو هەڵی پەڕاند.

نَفَضَ المكانَ ونحوه: سەیری شوێنەکەی کردو چی تێدا بوو بینیو لێی ورد بۆوە بۆئەوەی بزانێ چییە.

نَفَضَ الشَّيْءَ: شتەکەی لێ کردەوە تەکاندی دایچۆڕاند ◊ دەگوترێ: (نَفَضوا حَلائبَهم) گوانی ئاژەڵەکانیان یەکەیەکە دادۆشیو هیچیان تێدا نەهێشتەوە ◊ **نَفَضَت المرأة كَرِشَها:** ئافرەتەکە منداڵی یەك لەدوایەکی بوون، منداڵی زۆری خستنەوە ◊ **أنْفَضَ الوعاءُ:** زەرفەکە هیچی تێدا نەما ◊ **أنْفَضَ القومُ زادهم:** خەڵکەکە تێشوو

بژێوی خۆیان تەواو کرد لەناویان برد ◊ **نَفَضَ الشَّيْئَ**: شتەکەی لێ کردەوە تەکاندی دایچۆڕاند.

إنْتَفَضَ الشَّيْئ: شتەکە کەوتە جمو جوڵو هەڵبەزو دابەز ◊ دەگوترێ: (فلا يَنْتَفِضُ من الرعدة) فلانکەس بەهۆی لەرزوتاوە هەڵدەلەرزێ ◊ **إنْتَفَضَ الكرمُ**: دارمێوەکە پۆخەکانی کرانەوەو گەڵای کرد ◊ **إسْتَنْفَضَ الشَّيْئ**: شتەکەی داچۆڕاندو دایتەکاند ◊ **إسْتَنْفَضَ الفصيلُ مافي الضرع**: بێچوە ئاژەڵەکە ئەوەی لەگوانی دایکی دا بوو دایچۆڕاند ◊ **إسْتَنْفَضَ القومُ**: خەڵکەکە چەند کەسێکیان نارد بۆ تاقیکردنەوەی شوێنەکە تا بزانن ئاخۆ دوژمنی لێیە، ئەو شوێنە ترسی تێدایە ◊ **إسْتَنْفَضَ المكانَ ونحوه**: سەیری شوێنەکەی کرد بۆئەوەی بزانێ چی تێدایەو چی تێدا نیەو بیناسێ ◊ **إسْتَنْفَضَ القومَ**: لەخەڵکەکە وردبۆوە و زۆری سەیرکرد ◊ **إسْتَنْفَضَ ماعنده**: ئەوەی لای بوو دەری هێنا ◊ **الأنْفُوضَةُ**: ئەو میوەو شتەیە کە لەدرەختی بەردار دەکەوێتە خوار بۆ ژێر درەختەکە ◊ دەگوترێ: (أصابنا اليومَ أنافيض) ئەمڕۆ میوەی لەدرەخت بەربۆوەمان خوارد، کۆمان کردەوە ◊ **المِنْفاضُ**: قوماشێکە چارەکەیەکە لەژێر درەخت ڕادەخرێ بۆئەوەی ئەو میوەی لەدرەختەکە دەتەکێندرێ بکەوێتە سەری ◊ **المِنْفَضُ**: بەمانا (المِنْفَاضُ) دێ ◊ بێژنگی گەورە ◊ **المِنْفَضَةُ**: قاپێکە گڵ یان لمی تێدەکرێ شتی سوتاوی تێ فڕێ دەدرێ ◊ (تەپڵەکی جگەرە) ◊ **المِنْفَضَةُ**: داردەستێکە لە درەختی خەیزران بەڕەو قاڵیو شتی وای پێ دەتەکێندرێو تەپو تۆزی پێ لێ دەکرێتەوە ◊ **المَنْفُوضُ**: ئەو کەسەی لەرزوتا دەیخاتە چۆقە چۆق ◊ **النَّافِضُ**: (ثوب نافِض) قوماشەکە ڕەنگەکەی چۆوە ◊ هەروا دەگوترێ: (أخذتْه حمى نافِض) لەرزوتای بەهێز هێناویەتە چۆقە چۆق ◊ چاوساغو نیشاندەر لەپێش قافڵەوە ڕێگاکە بەتاقی بکاتەوە بزانێ ئەمینە یان نا ◊ **النَّفَاضُ**: چۆقە چۆقو هەڵلەرزین بەهۆی لەرزو تاوە ◊ **النُّفَاضُ**: گرانیو قاتو قڕی ◊ ئەوەی هەڵدەوەرێ لەشتی تەکێندراو ◊ ئەوەی لەناو دەم دا دەمێنێتەوە لەپرژە سیواکو شتی وا و تف دەدرێتەوە ◊ **النِّفَاضُ**: پۆشاک: دەگوترێ: (ماعليه نِفَاضٌ) هیچ پۆشاکێکی لەبەردا نیە ◊ **النَّفَضُ**: ئەو میوەو بەروبوومەی لەدرەخت دەکەوێتە خوار بۆ بنکی درەختەکە ◊ بۆڵەترێ کە لە هێشوەکەدا تێک دەترنجێنو پاڵەپەستۆی یەکتر دەکەن ◊ **النَّفْضُ**: کەرمشانو هەنگە مردوو کە دەکەونە ناو کوڵەسەوە ◊ **النُّفَضَاءُ**: هەڵلەرزینی لەرزوتادار ◊ **النُّفْضَةُ**: ڕێژنە باران کەلە پارچە زەویەک دەداو لەپارچە زەویەکی تر نادا ◊ **النَّفْضَةُ**: کۆمەڵە خەڵکێك دەنێردرێن بۆ شوێنێك بۆ جاسوسیو بەتاقی کردنەوەی ئاخۆ دوژمن لەوێ هەیە یان نا؟ ◊ **النُّفَضي**: هەڵلەرزین ◊ **النَّفوضُ**: دەگوترێ: (إمرأة نفوض) ئافرەتێکە منداڵ زۆرە ◊ (رجل نفوض للمكان) پیاوێکە لەشوێنەکە ورد دەبێتەوە ◊ **النَّفيضة**: بەمانا (النَّفَضَةُ) دێ ◊ **نَفَطَتِ القِدْرُ**: مەنجەڵەکە کوڵی پرژی وادەهاوێ دەڵێی تیرە.

نَفَطَ فلان: فلانکەس ڕقی هەڵساو لەڕقان گەرم داهاتووەو هەر خۆی دەخواتەوە.

نَفَطَ العَنْزُ: بزنەکە پژمی.◊ **نَفَطَ الظبيُ**: ئاسکەکە باڕاندی ◊ دەگوترێ: (نَفَطَ فلان) فلانکەس بەشێوەیەك قسەی کرد کەس لێی حاڵی نەبێ.

نَفِطَ الصَّبِيُ نَفَطاً: منداڵەکە خرۆێلکەی لێ هاتن.

نَفِطَت يدهُ من العمل نَفَطاً ونفيطاً: دەستی بالوکەو بڵقی لێ پەیدا بوون ئاویان تێدایە ٥ أَنْفَطَ العمل یدیە: کارکردن بڵقی لەدەست دا پەیدا کردن پڕن لەئاو ٥ تَنَفَّطَت القِدْرُ: بەمانا (نَفِطَت) دێ ٥ دەشگوترێ: (تَنَفَّطَ فلان) فلانکەس لەڕق هەڵساوی خۆی گەرم داهاتووە ٥ تَنَفَّطَت یدُهُ من العمل: بەمانا (نَفِطَت) دێ ٥ النَّافِطَةُ: بلۆق و بڵق کەبەهۆکاری کارکردنەوە لەدەست دا پەیدا دەبن و پڕن لەئاو ٥ ئاوڵەو مێکوتە ٥ دەگوترێ: (ید نافطة) دەستێکە بلۆقی کردووە، دەشگوترێ: (مالە عافطة ولانافطة) هیچی نیە ٥ النَّفَاطَةُ: نەوتچیەتی، نەوت دەرهێنن ٥ النَّفَّاط: نەوت دەرهێن لەبیرو کان ٥ نەوت فرۆش ٥ النَّفَّاطَةُ: بڵقی سەر دەست و شوێنی تری جەستە کە پڕبێ لەئاو ٥ ئەو شتەی نەوتی پێ دەهاوێ و دەیپرژێنێ ٥ شوێن دەرهێنانی نەوت ٥ النِّفْطُ: نەوت: کە بەکاردێ بۆ سوتەمەنی و شتی وا ٥ النَّفْطُ: بلۆق و بڵق لەجەستەدا ٥ مێکوتەو ئاوڵە ٥ النَّفْطَان: جۆرە کۆکەو هەناسە دانێکە لەکاتی ڕق هەڵسان دا ٥ النُّفَطَةُ: کەسێك دەستی بلۆقی کردبێ ٥ نَفَعَهُ نَفْعاً: سودی پێگەیاند ٥ أَنْفَعَ: بازرگانی لەشتی خێر ئامێزدا کرد ٥ نَفَّعَهُ: بۆ زێدەڕەوی لەمانای (نَفَعَ) دێ ٥ إِنْتَفَعَ بە: قازانجی لێدەستکەوت ٥ إِسْتَنْفَعَ فلاناً: داوای سودو قازانجی لێ کرد ٥ المَنْفَعَةُ: هەرشتێك سودو قازانجی لێ ببیندرێ ٥ (مذهب المَنفعة) مەزهەبێکی ئەخلاقییە ٥ بەناوبانگترین ڕێڕەوی ئەم مەزهەبە (بنتام و ستیوَرْت میل) ٥ (منافع الدار) ئەو شتانەی کەپەیوەندیان بەخانووەوە هەیە وەکوو حەوشەو سیاج و بەربێلاو زێراب و بارکۆن .....هتد ٥ (المنافع العامة) ئەو سودو قازانجانەی بۆ هەموو کەسەو هەموو خەڵك بەگشتی لێی سودمەند دەبن ٥ النَّافِعُ: ناوێکە لەناوە جوانەکانی خودا ٥ النافعة: سودو قازانج ٥ دەگوترێ: (ما نفعني فلان بنافعة) فلانکەس قازانجێکی پێ نەگەیاندووم ٥ النَّفْعُ: خێرو بێرو سودو قازانج و بەرەکەت ٥ هەرشتێك مرۆڤ بەمەبەست بگەیەنێ.

النُّفْعَةُ: عەصاو گۆچان.

نَفَّ الأرضَ نَفّاً: زەوییەکەی تۆو کرد.

نَفَّ السَّوِيقَ: بەوشکی قاوتەکەی بەکارهێنا نەیکردە حەڵوا.

نَفَّ نَفّاً: چڵمی دەردا لەلوتی ٥ النُّفِيُّ: شتێکە وەکوو چارەکەو سفرە وەهایە قاوتی لەسەر دەبێژرێتەوە ٥ النَّفِيفُ: قاوت و شتی وا.

نَفَقَ الشَّيْئُ نَفَقاً: شتەکە تەواو بوو، بڕایەوە نەما.

نَفَقَ اليربوع: یەربوعەکە لەکونەکەی خۆی هاتە دەر ٥ نَفَقَتْ الدابة نفوقاً: ولاخەکە تۆپی.

نَفَقَ الجرحُ: برینەکە توێکڵی هەڵدا ٥ نَفَقَت البضاعة نفاقاً: کاڵاکە ڕەواجی بوو ٥ داخوازی لەسەر زۆر بوو ٥ دەگوترێ: (نَفَقَت المرأةُ): ئافرەتەکە خوازبێنی کەری زۆر بوون ٥ أَنْفَقَ فلان: فلانکەس هەژار بوو ٥ ماڵ و سامانی فەوتا ٥ أَنْفَقَ التَّاجِرُ: بازرگانەکە کاڵاکانی ڕەواجیان پەیدا کرد ٥ أَنْفَقَ الإبلُ: حوشترەکە توکی بڵاو بۆوە لەبەر قەڵەوی توکی هەڵدا ٥ أَنْفَقَ المالَ: ماڵ و سامانەکەی لەناو برد ٥ نافق اليربوع نِفاقاً: یەربوعەکە چووە کونەکەی خۆی ٥ نافق فلان: فلانکەس دووڕو بوو، ئەوەی دەری بڕی پێچەوانەی ئەوە بوو کەلەدڵی دا بوو ٥ نَفَّقَ السِّلعةَ: ڕەواجی بەکاڵاکەدا بازاڕ گەرمی بۆ کرد ٥ إِسْتَنْفَقَ الشَّيْئَ: شتەکەی کردە نەفەقەو بژێو

بۆ ماڵو منداڵی ◊ دەگوترێ: (إِسْتَنْفَقَ المالَ على عياله) ماڵو سامانەکەی کردە بژێوو مەسرەف بەسەر ماڵو منداڵی دا ◊ **الإنفاق:** بەخشینی ماڵ لەبوارێك لەبوارەکان دا ◊ هەژاریو نەبوونی ◊ **المُنافِق:** دووڕو، کەسێك کوفر بشارێتەوەو ئیمان دەربخا ◊ کەسێك دوژمنکاری بشارێتەوەو دۆستایەتی دەربخا ◊ کەسێك شتێك دەربخاو پێچەوانەی بشارێتەوە ◊ **المِنفاق:** کەسێك نەفەقەی زۆربێ مەسرەفو خەرجی زۆر بێ ◊ **المُنَفَّقُ من السراويل:** شوێنی دۆخێن ◊ پزوی دەرپێ ◊ **المَنفَقَةُ:** هۆکاری ڕەواج دان بەکاڵا ◊ دەگوترێ: (حُسْنُ الإعلان مَنْفَقَةٌ للسِّلعة) بانگەشەکردنی لەبارو پڕوپاگەندە کردنی جوان دەبێتە هۆکاری ڕەواجی کاڵا ◊ **النافِقاء:** یەکێکە لەکونو لانەی یەربوع ئەو کونەی بەدەرەوەیە لەویان دا خۆ حەشارنادا، خۆ لەکونێك دا حەشاردەدا کە دیارنیە ◊ ئەمەیە بنەمای نیفاق نیفاق لەمنەمە وەرگیراوە ◊ **النَّفَق:** تونێل ◊ کونێکە لەژێر زەویو ژێر کێو و ئەمسەرەو سەر کونە ◊ لەکوردستانی عێراق تا ئێستا دوو تونێل هەیە یەکێکیان تونێلی دەربەندیخانە لەشەستەکانی سەدەی بیستەم تەواو بووە دووەمیان تونێلی ئەزمڕە ساڵی ٢٠٠٩ کرایەوە ◊ **النَّفِق:** شتێك زوو بڕێتەوە ◊ دەگوترێ: (طعام نَفِقٌ) خواردنێکە زوو دەبڕێتەوە ◊ (فرس نفِق الجري) ئەسپەکە زوو لەغاردان دەوەستێتەوە ◊ **النُّفُقُ من النساء:** ئافرەتێك لای مێردی نەفەقەی باشی بدرێتێو شانسو بەختی چاکی لای مێردی هەبێ ◊ **النَّفَقَة:** ناوێکە لە وشەی (الإنفاق) واتە: یەك مانایان هەیە ◊ ئەو پارەی خەرج دەکرێ بۆ ژن: کەمێردەکەی بۆی دابین بکا بۆ خواردنو پۆشاكو شوێنی نیشتەجێ بوونو پێویستیاتی تر ◊ **النَّيْفَقُ من السراويل:** پزوی دەرپێو ڕانکەو شەرواڵ ◊ نافۆکی دەرپێ.

نَفَلَ الرجلُ نَفْلاً: پیاوەکە سوێندی خوارد.

نَفَّلَ فلاناً: زیادەی بەخشی بەفلانکەس ◊ دەگوترێ: (نَفَّلَ القائدُ الجُنْدَ) سەرلەشکرەکە زیدە بەخششی دا بەسەربازەکان ◊ لەدەستکەوتی شەڕ بەشی دان ◊ **أنْفَلَ فلان:** فلانکەس تەشوێی تاودایەو ڕوەکی قەتادی بڕی بۆ حوشترەکە بۆئەوەی بیخوا ◊ **أنْفَلَ لە:** سوێندی بۆ خوارد ◊ **أنْفَلَ فلاناً:** لەدەستکەوتی شەڕ بەشی فلانکەسی دا ◊ **نَفَّلَ عَنْ صاحبه:** لەجیاتی هاوەڵەکەی پارەی دا ◊ **نَفَّلَ فلاناً:** بۆ زیدەڕۆیی لەمانای (نَفَلَهُ دێ ◊ زیاد لە بەشی خۆی پێدا ◊ سوێندی دا ◊ **إنْتَفَلَ من الأمر:** دورەپەرێزی خۆی لەکارەکە ڕاگەیاند ◊ دەگوترێ: (إنْتَفَلَ مما قيل) بەرائەتی خۆی لەو قسە گوتراوانە ڕاگەیاند ◊ **إنْتَفَلَ من القوم:** لەیارمەتیدانی خەڵکەکە دوورکەوتەوە ◊ **إنْتَفَلَ الشَّيْءَ منه:** داوای شتەکەی لەو کرد ◊ **تَنَفَّلَ المصلي:** نوێژکەرەکە نوێژی سوننەتی کردن ◊ **تَنَفَّلَ على اصحابه:** لەدەستکەوتی شەڕدا ◊ زیاتر بەشی هاوەڵەکەی وەرگرت ◊ **النَّافِلة:** زیاد لەحەقو پێویست زیاد لەبەشی خۆی ◊ زیاد لەفەرزو واجب ◊ دەگوترێ: (هو يصلي النافلة) ◊ هەروا وشەی (نافِلة) ناوە بۆ دەستکەوتی شەڕ، بۆشتی بەخشراو، بۆ کوڕەزا ◊ **النَّفْلُ:** هەر تاعەتو خودا پەرستییەك زیاد لەفەرزو واجب بێ ◊ هەروا ناوە بۆ سەرما ◊ **النَّفَلُ:** دەستکەوتی شەڕ ◊ بەخشش ◊ هەروا ناوەبۆ ڕەگەزی ڕوەکێك ساڵانەو تەمەندرێژە چەند جۆرێکی هەیە هەندێکی دیمەکارەو خۆڕسکە، هەندێکی

دەروێنندرێ دەكرێ بەمناڵ وەكوو ئەو جۆرە كەپێی دەوترێ: (النَّفَل الأسكندري) و پێشی دەگوترێ: بیرسیم ٥ النُّفَلُ: سێ شەوی دوای سێی مانگ واتە شەوی چوارەم و پێنجەم و شەشەم ٥ النَّوْفَلُ: دەریا ٥ دەگوترێ: (رجل نَوْفَل) پیاوێكی بەخشندەیە ٥ گەنجی قۆزو جوانچاك ٥ النَّفْنافُ: بۆشایی نێوان دوو كێو ٥ شتی دوور ٥ النَّفْنَفُ: هەوا ٥ سارای دوورو فراوان ٥ دەگوترێ: (قطعتُ نَفْنَفاً من الأرض) ٥ بەرزایی یەك لەنێوان ڕوی زەوی و ئەودا بۆشاییەك هەبێ ٥ دەگوترێ: (بئر بعيدة النفنف) بیرێكە نێوان بنكی و زاركی زۆرە ٥ (نفانف الدار) دەوروبەری خانوو.

نَفَهَ نُفوهاً: ترسنۆك بوو ٥ دڵی زەعیف و لاواز بوو ٥ ئاژەڵی چەموش كەژێر بار بكرێ و بچەمێندرێ ٥ **نَفِهَتْ نفس فلان نَفَهاً**: نەفسی فلانكەس ماندو بوو لەوزەی دا نەما (فهو نافِهٌ) ٥ **أنْفَهَ لفلان من مالە**‌بەخششی بۆ فلانكەس كەمكردەوە ٥ **أنْفَهَ الدَّابَةَ**: وڵاخەكەی ماندو كرد ٥ **نَفَّهَ الدابةَ**: وڵاخەكەی ماندو كرد ٥ **إسْتَنْفَهَ فلان**: فلانكەس ئیسراحەتی كرد ٥ پشوی دا ٥ **نَفَاهُ نفواً**: دوری خستەوە ٥ **النُّفايةُ من الشَّيْءِ**: گوێزرو بنژیل و قرپۆكی شت و بەرماوەی شت.

نَفَى الشَّيْءَ نَفْياً: شتەكەی دوورخستەوە.

نَفَى الحاكم فلاناً: فەرمانڕەوا فلانكەسی لەوڵاتی خۆی دوورخستەوە دەری كرد.

نَفَتَ السحابة ماءَها: هەورەكە بارانی خۆی باراند ٥ هەروا وشەی (نفی) بەمانا ئینكاركردن دێ ٥ دەڵێ ئەوشتە هەرنەبووە ڕوی نەداوە.

نَفَتِ الريحُ الترابَ: ڕەشەباكە گڵ و خۆڵەكەی ڕادا ٥ **نافاه**: دژی وەستا پێچەوانە بوو ٥ **إنْتَفَى**: دووركەوتەوە، دەگوترێ: (إنْتَفَى الرجل عَنْ بلده) پیاوەكە لەزێدو نیشتمانی خۆی دوورخرایەوە دەركرا ٥ **إنْتَفَى شَعْرُهُ**: قژی هەڵوەرین (إنتفى الشجر عَنْ الوادي) درەختی شیو و دۆڵەكە فەوتان ٥ **إنْتَفَى من الشَّيْءِ**: خۆی لەشتەكە بێ بەری كردو خۆی لێ ڕزگار كرد ٥ **تنافت الأحكام أو الآراء**: بڕیارەكان یان بۆچوونەكان دژ بەیەك و پێچەوانەی یەكتر بوون ٥ **المَنْفَى**: شوێنی كەسانی دوورخراوە لەزێدو نیشتمانیان ٥ **النُّفايَةُ**: شتی فڕێدراو لەبەر بێ كەڵكی و خراپی ٥ باقی مەندەی شت ٥ (نُفاية المطر) پڕژو پریشكی باران ٥ دەشگوترێ: (هو نُفاية القوم) ئەو خوێڕی نەتەوەكەیەتی، یەكێكە لەهەتیومچەكانی نەتەوە ٥ **النَّفْيُ**: پێچەوانەی ئیجاب و ئیسپاتە ٥ (عقوبة النفي) سزایەكە بریتییە لەوە تاوانبار لەزێدو نیشتمانی خۆی دوور بخرێتەوە بۆ شوێنێكی تر بۆ ماوەیەكی دیاریكراو یان دیاری نەكراو ٥ **النَّفَيان**: ئەوەی هەور دەیرێژێ لەناوی خۆی ٥ لافاو ٥ **النُّفْيَةُ**: سفرەو خوانێكە لەپوش و پرژە خورما دروست دەكرێ پێشی دەگوترێ سەلە، گۆشت و پەنیرو شتی وای لەسەر دادەنرێ و دەخرێتە بەر خۆرەتاو تا وشك بێتەوە ٥ **النُّفْيَةُ**: پاشماوەو بەرماوەی شت ٥ شتی فڕێدراو لەبەر خراپی و بێ كەڵكی ٥ **النَّفِيُّ**: بەمانا (النُّفاية) دێ دوورخراوە لەزێدو نیشتمانی خۆی ٥ دەگوترێ: (هذا نَفِيُّ الريح) ئەوە هاوردەو فڕێدراوی ڕەشەبایە ٥ ئەو گڵ و خۆڵ و شتەیە كەڕەشەبایەكە لەبن قەدە درەختەكانی دا هێشتویەتیەوە ٥ (نَفِيُّ الرحى) ئەو ئاردەیە بەرداشەكە لەسوری خولانەوەیدا فڕێی دەداتە دەر ٥ (نَفِيُّ القِدر) ئەو دڵۆپە ئاوانەی

کەمەنجەڵ لەکاتی کوڵان دا فڕێی دەداتە دەر ◊ (نَفيُ الجيش) ئەو سەربازانەی دەکەونە قەراخو بیجاخی سوپا ◊ (فلان نفي) فلان باوکی دیاریی نیەو بۆخۆی ترۆ کراوە.

نَقَبَ فلان في الأرض نَقْباً: فلانکەس بەناوزەوی دا گەڕا ◊ ڕۆیشت.

نَقَبَ عَنْ الشَّيْئ: لەشتەکەی کۆڵیەوە.

نَقَبَ الجلدَ أو الجدارَ: پێستەکە یان دیوارەکەی کون کرد ◊ دەشگوترێ: (نَقَبت النَّكبَةُ فلاناً) کارەسات و تێشکانەکە فلانکەسی کەلەپاچە کرد.

نَقَبَ الثوبَ: قوماشەکەی کردە دەرپێی کورت.

نَقِبَ الشَّيْئُ نَقَباً: شتەکە کون بوو.

نَقِبَ البعيرُ: حوشترەکە سمی تەنك بوون

نَقُبَ على القوم نقابةً: بوو بەگەورەو ریش سپی خەڵکەکە ◊ (ناقَبَ فلاناً): توشی فلان بوو بەبێ وادەو نەخشەی پێش وەخت ◊ لەناکاو توشی بوو ◊ **لَقيته نِقاباً:** لەناکاو تووشی بووم ◊ **ناقب الرجلَ فَنَقَبَهُ:** شانازی بەسەر پیاوەکەدا کرد بەکرداری جوان و ڕەوشتی بەرز، بەسەری دا زاڵ بوو ◊ **نَقَّبَ:** بۆ زێدەڕەوی لەمانای (نَقَبَ) دا دێ ◊ **نَقَّبَ عَنْ الشَّيْئِ:** زۆری لەشتەکە کۆڵیەوەو وردبینی تێدا کرد ◊ **تَنَقَّبَتِ المرأةُ:** ئافرەتەکە چارشێوی بەسەر ڕوخساری خۆی دا دادایەوە.

المَنْقَبُ: ڕێگەی تەنگەبەر لەنێوان دوو کێو دا ◊ دەربەندو تەنگڵ ◊ ئەو شوێنەی لێکۆڵەرەوە هەوڵی خۆی تێدا ئەنجام دەدا ◊ **المِنْقَبُ:** شت کونکەر ◊ کەسێك زۆر لەشت بکۆڵێتەوە ◊ **المَنْقَبَةُ:** ڕێگای تەنگ لەنێوان دوو خانودا کەنەتواندرێ ڕەوی پێدا بکرێ ◊ کرداری چاك ڕەوشتی بەرز ◊ **المِنْقَبَةُ:** بەمانا (المِنْقَبُ) دێ ◊

النَّاقِبَةُ: برینێکە لەلای تەنیشتی مرۆڤ پەیدا دەبێ و دەتەنێتەوە بۆ ناوەوەی جەستە ◊ **النُّقَّابُ:** زاناو بلیمەت و زیرەك ◊ سەرپۆشێك ئافرەت دەم و لوتی خۆی پێ دادەپۆشێ ◊ سك، دەگوترێ: (هما فرخان في نِقاب واحد) ئەوانە دوولانەن و بەیەك سك بوون و لەیەك دەچن ◊ **النِّقابة:** سەندیکا؛ کۆمەڵێك هەڵدەبژێرێن بۆ بەڕێوەبردنی کاروباری تایەفەو پێڕێك لەخەڵك وەکوو سەندیکای کرێکاران، سەندیکای ئەندازیاران، سەندیکای ڕۆژنامەنووسان ...هتد ◊ هەڵبژێراوەکان لەناو خۆیان دا یەکێك دەکەن بەنەقیب و یەکێکی تر بەجێگیرو بەو جۆرە ◊ سەیید نژادەکانی کوردستان و عێراقیش کاتی خۆی لە (مەجلیسی مەبعوسان)دا نوێنەرێکیان هەبوە پێیان گوتووە نەقیب و نوێنەرایەتی سەییدەکانی کردووە ◊ **النَّقّابُ:** کەسێك زۆر پشکنین بکاو لەشت بکۆڵێتەوە ◊ **النَّقْبُ:** کون لەپێست و دیوارو شتی وادا ◊ **النُّقْبَةُ:** دەرپێی کورت، یان دەرپێی بێ دەرەلینگ ◊ گروێیی و لەش خوران یان سەرەتای گروێیی ◊ شوێنی ژەنگ ◊ کاریگەریی ژەنگ لەسەر شتێك ◊ دەگوترێ: (جلوت سيفي من نُقَبِهِ) شمشێرەکەم لەژەنگ مشت و ماڵ کرد ◊ (إن عليه نقبة من سواد) لەسەر ئەو شتە پەڵە ژەنگی ڕەش هەیە ◊ دەشگوترێ: (فلان حسن النقبة) فلانکەس ڕوخسار جوانە ◊ **النِّقْبَةُ:** شێوەی ڕوخسار داپۆشین ◊ **النَّقيبُ:** زوڕنا ◊ زوبانەی تەرازو ◊ سەرۆکی سەندیکا ◊ پلەیەکە لەپلەی عەسکەری و پۆلیس لەژوور پلەی مولازیم و خوار پلەی ڕائیدە ◊ ڕیش سپی و سەرۆکی بنەماڵەو لێ پرسراوی کاروباریان ◊ **النَّقيبة:** (نقيبة الرجل) ئەخلاق و سروشت و ڕەوشتی پیاو ◊ مەشورەت

و راپرسی ٥ دەگوترێ: (هو ميمون النقيبة) ڕا دروستو مەشۆرەت پێکراوێکی پیرۆز ٥ هەروا دەگوترێ: (ماله نقيبة) ڕای پەسەندی نیە.

نَقَثَ فلان في السير أو الأمر نَقْثاً: فلانکەس لەڕۆیشتن دا یان لەکارەکەدا پەلەی کرد.

نَقَثَ عَنِ الشَّيْئِ: شوێنی شتەکەی هەلکۆلی بۆنەوەی دەری بێنێ.

نَقَثَ الأرضَ: زەوییەکەی شی کردەوە بەپاچو بێل.

نَقَثَ العَظْمَ: مۆخی ئێسقانەکەی دەرهێنا ٥ **نَقَّثَ** فلان في السير أو الأمر: فلانکەس لەڕۆیشتن دا یان لەکارەکەدا پەلەی کرد ٥ **نَقَّثَ الشَّيْئَ**: شتەکەی گواستەوە ٥ **إِنْتَقَثَ**: دەق بەمانا (نَقَثَ) دێ ٥ **تَنَقَّثَ** فلان: بەمانا (نَقَثَ) دێ ٥ **تَنَقَّثَ فلاناً**: هەولی دا فلانکەس وەگری خۆی بکاو مەیلی لای ئەوی هەبێ ٥ **تَنَقَّثَ ضَيْعَتَهُ**: کاروباری ئەوی گرتە دەست خۆی ٥ **نَقَاثٌ**: ناوە بۆ کەمتیار ٥ **النُّقْثُ**: فیتنەبی.

نَقَحَ الشَّيْئَ نَقْحاً: چاکی شتەکەی لەخراپەکەی جیاکردەوە.

نَقَحَ العَظْمَ: مۆخی ئێسقانەکەی دەرهێنا.

نَقَحَ العودَ: چلەدارەکەی سپی کرد، توێکلەکەی لێ کردەوە.

نَقَّحَ الجِذْعَ: پەرژو پالی لە لقەدارەکە کردەوەو گرییەکانی لوس کردن ٥ دەشگوترێ: (نَقَّحَ الكلامَ أو الكتابَ) قسەکەی ڕێکو پێك کردەوە، کتێبەکەی ڕاست کردەوە هەلەکانی لابردن ٥ **ناقَحَهُ**: قەلاچۆی کرد ٥ **نَقَّحَ**: بۆ زێدەڕۆیی لەمانای (نَقَحَ) دا دێ ٥ **نَقَّحَ الكلامَ أو الكتابَ**: کەلامەکەی پالفتە کرد، هەلەو نارێکیەکانی لابردن ٥ **نَقَّحَتْهُ السنون**: ڕۆژگار برستی لێ بڕیوەو کاری خۆی لێ کردووە ٥ **إِنْتَقَحَ العَظْمَ**: مۆخی ئێسقانەکەی دەرهێنا ٥ **تَنَقَّحَ شحمُ الناقة**: بەزو پیوی حوشترەکە کەم بوو ٥ **المُنَقَّحِ**: دەگوترێ: (رجل مُنَقَّحٌ) پیاوێکی خاوەن ئەزموونو قالبوی ڕۆژگارە ٥ هەروا دەگوترێ: (طبعة من الكتاب مُنَقَّحَةٌ) چاپی ئەمجارەی کتێبەکە پالفتەکراوە ٥ **النُّقْحُ**: هەوری سپی هاوینە ٥ **النِّقْحُ**: زانای شارەزاو قالبوو لەزانیاری دا ٥ دەگوترێ: (إنّه لَنِقْحٌ) ٥ **النُّقَحُ**: لەبی شۆڕاوەو پالفتە.

نَقَخَ رأسَهُ بالعصا: بەگۆچانو دارعەسا لەسەری دا.

نَقَخَ المُخَّ من العظم: مۆخی لە ئێسقانەکە دەرهێنا.

نَقَخَ الماء العَطَشَ: ئاوەکە تینوایەتی شکاند.

إِنْتَقَخَ المُخَّ من العظم: مۆخی لە ئێسقانەکە دەرهێنا ٥ **الأَنْقَخُ**: دەماغ بچوك ٥ کەم دەماغ ٥ دەگوترێ: (ظليم أَنْقَخُ) بێچوە نوعامەیەکی بێ دەماغە ٥ **النُّقَاخ**: پالفتەو خالیص لەهەموو شتێك ٥ دەگوترێ: (هذا نُقاخ العربية) ئەمە پالفتەی زمانی عەرەبییە ٥ هەروا وشەی (النُّقاخ) بەمانا ئاوی ساردو صافو گوارا دێ ٥ ئاوی زۆر کە بیرهەلکەن لەشوێنی بێ ئاو و بێرون دا زەوی بۆ هەلکۆلێو دەری بێنێ ٥ نووستنی ئەمینو ئامانو بێ وەی ٥ **النُّقْخَةُ**: ئافرەتێك لەبەر قەلەوی نەتوانێ بڕوا ٥ لەڕۆیشتن دا لەبەر گۆشتنی بەهێواشی هەنگاو هەلێنێ ٥ **النُّقَّاخُ**: لای پێشەوەی پشتە مل (واتە: دەوروبەری گوێچکەو ئێسقانی پشتگوێ).

نَقَدَ الشَّيْئَ نَقْداً: شتەکەی سوژن هاژن کرد بۆنەوەی بەتاقی بکاتەوە، شتەکەی لەبۆتەدا بۆنەوەی چاكو خراپ لێك جیابکاتەوە ٥ دەگوترێ: (نَقَدَ الدراهم والدنانير وغيرهما)

دیناره زێڕو دیرهەمە زیوەکانی لەبۆتەداو ئەسڵو تەزویری لێك هەڵاوارد ◊ هەروا دەگوترێ: (نَقَدَ الشِّعْرَ و نَقَدَ النثرَ) عەیبو لەکەی لەشیعرو پەخشانەکەدا هەن هەمووی دەرخستن یان لایەنە جوانەکانی شیعرو پەخشانەکەی خستنە ڕو ◊ هەروا دەگوترێ: (فلان ینقد الناسَ) فلانکەس ڕەخنە لەخەڵك دەگرێو عەیبو عاری ئەوانی دەرخستنو پاشملە غەیبەتیان دەکا ◊ **نَقَدَت الحَیَّةُ فلاناً:** مار بەفلانکەسیەوە دا، مارگەستی.

نَقَدَ الشَّیْئَ وإلیه ببصره نقوداً: بەتیلەی چاوی بۆشتەکەی ڕوانی بۆئەوەی هەستی پێ نەکرێ کە بۆ ئەو دەڕوانێ.

نَقَدَ فلاناً الدارهمَ نقداً وتنقاداً: پارەکەی بۆ فلانکەس ژماردو دایە دەستی.

نَقَدَ فلاناً الثَّمَنَ، وله الثمنَ: پارەکەی بەحازری و دەستەو یەخە دا بەفلانکەسو هیچ دوای نەخست.

نَقِدَ الشَّیْئُ نَقَداً: شتەکە گەندەڵی تێدا دروست بوو ◊ دەگوترێ: (نَقِدَ الضِّرْسُ أو القَرْنُ) ددانەکە یان شاخەکە کرمۆڵ بوو، داخوران، شکان.

نُقِدَ الحافِرُ: سمەکە توێکڵی هەڵدا ◊ **أنْقَدَ الشَّجَرُ:** درەختەکە گەڵای کرد ◊ **ناقَدَهُ:** موناقەشەی لەگەڵ دا کرد دەربارەی کارەکە ◊ **إنْتَقَدَ الوَلَدُ:** منداڵەکەی گەورە بوو ◊ **إنْتَقَدَ الدراهم:** دیرهەمەکانی وەرگرتن ◊ پارەپوچو تەزویرەکانی جیاکردەوە، دەشگوترێ: (إنْتَقَدَ الشعر علی قائله) عەیبو خەوشی شیعری شاعیرەکەی دەرخستن ◊ **إنْتَقَدَت الأرضُ الجذعَ:** گڵەکە لقەدارەکەی گەندەڵ کرد و ڕزاندی ◊ **تناقد وتَنَقَّدَ الدَّراهِمَ وغیرها:** دیرهەمەکانی لەبۆتە دان ساغو تەزویری لێك هەڵاوارد ◊ **الأنْقَدُ:** کیسەڵ، یان کەسێك ددانی ژان بکا ◊ ژیشك ◊ هەر لەم ڕوەوەیە کەلەپەندی پێشینان دا هاتووە (أسری من أنقد) لەژیشك شەورەوترە، چونکە ژیشك قەت بەشەو ناخەوێ ◊ هەروەها لەپەندێکی تردا گوتراوە (بات بلیل أنقد) بەشەو بەخەبەر مایەوە نەنوست ◊ **الإنْقِدان:** کیسەڵ ◊ **المِنْقادُ:** دەندوك ◊ **المِنْقَدَةُ:** ئامێری جیاکردنەوەی گوێزی کوێرەکو ئازا لەیەکتری ◊ پارچە ڕاخەرێکە گوێزی لەسەر جیادەکرێتەوە ◊ **النّاقد الفنی:** ڕەخنەگری هونەریی؛ نووسەرێك کاری سەرەکی ئەوەبێ کاری هونەری و ناهونەری لێك جیابکاتەوە ◊ کاری باشو خراپ لێك جیادەکاتەوە ◊ (النَّقْدُ) لەبواری کڕینو فرۆشتن دا فرۆشتنو کڕین بەپارەی حازر، (واتە: پێچەوانەی قەرز) ◊ هەروا دەگوترێ: (درهم نقدٌ) دیرهەمی زیوی ئەصڵ واتە: تەزویر نیە ◊ هەروا ناوە بۆ پارەی سکە لێدراو چ زێڕبێ چ زیو بێ ◊ یان هەر پارەیەکی تر کەلەبازاڕادا مامەڵەی پێ بکرێ ◊ هەروا ناوە بۆ فەنێك قسەی باشو خراپی پێ لێك جیادەکرێتەوە ◊ **النُّقْدُ:** مرۆڤی کەم نمودو گەشە نەکردوو ◊ **النَّقَدُ:** جۆرە درەختێکە گوڵێکی زەردی هەیە لەسارا دەڕوێ ◊ جۆرە مەڕێکە قەبارە بچوك ◊ یان ڕەگەزێکە لەئاژەڵی مەڕ قاچ بچوك دەمو لمبۆز ناشیرین لە وڵاتی بەحرەین هەیە بەخێودەکرێ، تاکەکەی پێی دەگوترێ: (نَقَدَةٌ) ◊ هەروا ناوە بۆ مرۆڤی خوێڕیو هەتیومچە ◊ **النُّقْدَةُ:** بڕوانە مادەی (الکَرَوْیا) ◊ **النَّقَّادُ:** ئەو کەسەی پارەی تەزویرو ئەصڵ لێك جیادەکاتەوە ◊ شوانی ئەو جۆرە مەڕەی کەپێی دەگوترێ: (النَّقَدُ) لەوڵاتی

بەحرمین بەخێودەکرێ ٥ یان خاوەنی ئەو جۆرە مەڕەیە.

نَقِذَ نَقَذاً: ڕزگاری بوو خەلست ٥ دەگوترێ: (أنقذته فنقِذ) ٥ **أَنْقَذَهُ:** ڕزگاری کرد، قوتاری کرد ٥ **نَقَّذَهُ:** بەمانا (أنقذه) دێ ٥ **تَنَقَّذَهُ:** بەمانا (أَنْقَذَهُ) دێ ٥ **تَنَقَّذ منه الحديث:** قسەکەم لێ دەرهێنا ٥ قسەم لێ وەرگرت ٥ **إسْتَنْقَذَهُ:** بەمانا (أَنْقَذَهُ) دێ ٥ **الأنْقَذُ:** قالۆچە ٥ **النَّقْذُ:** سەلامەتی‌و ڕزگاربوون ٥ دەگوترێ: (نقذاً لك) سەلامەتی‌و بێ وەیی بۆتۆبێ هەمیشە لەخۆشی دا بی ٥ **النَّقَذُ:** ڕزگارکراو، ئەوەی لەدەستی یەکێکی تر ڕزگاری دەکەی ٥ دەگوترێ: (ماله شَقَذٌ ولانَقَذ) واتە هیچی نیە ٥ **النَّقيذُ:** ئەوەی لەدەستی دوژمن ڕزگار دەکرێ ٥ **النَّقيذةُ:** بەمانا (النَّقيذ) دێ ٥ دەگوترێ: (هو نقيذة بؤس) ئەو ڕزگار بووی بەلاو کارەساتە ٥ هەروا ناوە بۆ زرێ لەم ڕووەوە کە زرێ جەستەی مرۆڤ دەپارێزێ لەزەبری شمشێرو شتی وا.

نَقَرَ عَنْ الأمر نَقْراً: لەشتەکەی کۆڵیەوە.

نَقَرَ في الحجر: لەسەر بەردەکەی نووسی.

نَقَرَ في صلاته: پەلەی کرد لەئەنجامدانی نوێژەکەی داو خێرا خێراو سەرسەرەکی نوێژی کرد ٥ لەحەدیس دا هاتووە: کە پێغەمبەر (د.خ) (نهى عَنْ نقرة الغراب) نەی کردووە لە ئەنجامدانی نوێژ بەشێوەی پەلەپەل‌و چونەڕوکوع‌و سجود وەك دەندوك لەزەوی دانی قەلەڕەشە.

نَقَرَ بلسانه: بەزوبان قیکەی لێ دا.

نَقَرَ بالدابة: دەنگی لە ولاخەکە کرد بۆئەوەی خێرا بڕوا ٥ دەشگوترێ: (نَقَرَ بفلان) لەناو خەڵکەکەدا تەنیا بانگی فلانکەسی کرد.

نَقَرَ في الصور: فوی بەکەڕەنا دا کرد.

نَقَرَ الشَّيْءَ بالشيء: شتەکەی بەشتەکە کێشا ٥ دەگوترێ: (نَقَرَ رأسَهُ بأصبعه) بەپەنجەی لەسەری خۆی دا ٥ (نَقَرَ الدفَّ) دەفەکەی ژەنی ٥ (نَقَرَ العودَ) عودەکەی لێ دا.

نَقَرَ السَّهْمُ الهدفَ: تیرەکە لەنیشانی دا.

نَقَرَ الطائرُ الحَبَّ: باڵندەکە دەنکە دانەوێڵەکانی چنینەوە.

نَقَرَ شيئاً من الطعام: بەپەنجە هەندێ لە خواردنەکەی هەڵگرت.

نَقَرَ الشَّيْءَ: شتەکەی بەئامێری هەڵکۆڵین هەڵکۆڵی.

نَقَرَ النَّقَارُ الخشبةَ: نەقارەکە تەختەدارەکەی کونج کونج کرد.

نَقَرَ الخَيْلُ الأرضَ: ئەسپەکە بەسمەکانی زەوییەکەی قوڵکە قوڵکە کرد.

نَقَرَ فلاناً: ڕەخنەی لەفلان گرت.

نَقِرَ فلاناً نَقَراً: فلانکەس هەژار کەوت ٥ **نَقِرَت الشاةُ:** مەڕەکە تووشی نەخۆشی تەبەقەو سم داوەشان بوو.

نَقِرَ عليه: ڕقی لێ هەڵسا ٥ (فهو نَقِرٌ ونَقِرَةٌ) ٥ **أنْقَرَ عنه:** وازی لێ هێنا ٥ دەگوترێ: (ضَرَبَهُ فما أنقر عنه حتى قتله) لێی داو وازی لێ نەهێنا هەتا کوشتی ٥ **ناقَرَهُ مناقَرَةً ونقاراً:** کێشەی لەگەڵ دا نایەوەو بەرپەرچی قسەکەی دایەوە ٥ **نَقَّرَ الطائر في الموضع:** باڵندەکە زەوییەکەی تەخت‌و خۆش کرد بۆئەوەی هێلکەی تێدا بکا ٥ **نَقَّرَ بأسم فلان:** لەناو کۆمەڵ دا ناوی فلانی دیاری کرد ٥ **نَقَّرَ الشَّيْءَ وعنه:** لێی کۆڵیەوەو پشکنینی بۆ کرد ٥ **إنْتَقَرَ الشَّيْءَ:** شتەکەی بەبێ نرخ‌و پوچ لەقەڵەم دا ٥ دەشگوترێ: (جرت السيولُ

فإنتقَرَتْ نُقَراً إحتبس فيها الماءُ) لافاو هەڵساو زەوی قوڵکە قوڵکە کردو ئاوتێیان داوەستا ◊ **إنْتَقَرَ الشَّيْئَ وعنه:** بەمانا (نَقَرَ) دێ ◊ **إنْتَقَرَ الشَّيْئَ:** شتەکەی هەڵبژارد ◊ **إنْتَقَرَ في الدعوة الى الوليمة:** بۆ داوەتەکە هەندێ خەڵکی بانگ کردو هەندێکی بانگ نەکردن ◊ **إنْتَقَرَ الرجلَ وبالرجل:** پیاوەکەی تایبەت کرد بە بانگ کردن هەربەتەنها بانگی ئەوی کرد لەناو کۆمەڵە پیاوەکەدا ◊ **تَنَقَّرَ الشَّيْئَ:** لەشتەکەی کۆڵیەوە ◊ **تَنَقَّرَ على الأهل والمال:** دوعای لەخزمو خێزانو ماڵو سامانی کرد ◊ **الأنقورَةُ:** چاڵاییو شیوەڵی سەرەدەنکە دانەوێڵە ◊ **المِنْقارُ:** دەندوکی باڵندە ◊ هەروا ناوە بۆ ئاسنێك وەکوو پاچ وایە کەوانەییە بەردی پێ دەبڕدرێنەوە ◊ ئامێرێکە داری پێ کونکون دەکرێ ◊ **المِنْقَرُ:** چەکوش ◊ **المُنْقُرُ:** دارێکە کون دەکرێو شەرابی تێدا دەکرێ بەسرکە ◊ بیری ئاوی بچوك ◊ یان بیری سەرتەسك کەلەزەوی توندو پتەودا لێ بدرێ ◊ **النَّاقِرُ:** تیر: کەنیشانە بهەنگێوێ ◊ **النَّاقِرَةُ:** بەڵگەی کاریگەر ◊ دەگوترێ: (أتتني عنه نواقِر) لەو کابرایەوە قسەیەکی ناشرینم پێ گەیی ◊ (أخطأت نواقِر فلان) بەڵگەو دەلیلی فلان جێی خۆیان نەگرت هەڵەیان کرد ◊ **النَّاقور:** کەڕەناو شاخێکە فوی پێدا دەکرێ وەکوو نیشانەو پێشەکی دونیا وێرانبون دەناسرێ ◊ **النُّقَارَةُ:** ماوەی ئەوەندەی باڵندە دەندوکی بەمارو کرمو شتی وادا دەدا ◊ ئەو وردە و پارچۆکانەی لەکاتی بەرد چاککردن دا لەبەردەکە دەبنەوە، یان ئەو پارچە دارانەی لەدار بڕینەوەدا هەڵدەوەرن ◊ دەگوترێ: (ماترك عندي نقارة إلا إنتقرها) هەرشتێکی بەکەڵك هاتو لام بوو بردیو هیچی نەهێشتەوە ◊ **النِّقارة:** پیشەی بەرد چاککردنو بەرد بیراز کردن ◊ **النُّقْرُ:** کوتانەوەو بیرازکردنی شت تادەگاتە ئەندازەی کونکردن ◊ چەقەنە لێدان، کەلەئاکامی پێکێشانی قامکە گەورە بە قامکی ناوەڕاست پەیدا دەبێ ◊ **النُّقْرُ:** بەمانا (الأنقور) دێ ◊ **النُّقُرُ:** سیفەتی موشەبەهەیە ◊ ئاو یان بیر ◊ **النَّقْرُ:** دەگوترێ: (أعوذ بالله من العَقْر والنَّقْر) پەنا دەگرم بەخودا لە ئیفلیجیو ماڵ فەوتانو هەژاریی ◊ **النَّقَرى:** عەیبو تانە ◊ داوای تایبەتی ◊ دەگوترێ: (إن المولِمَ منا لایدعوا النقرى) داوەتکەر لەئێمە داوەتی تایبەتی ناکا بەڵکوو بانگی هەموو کەس دەکا ◊ **النُّقْرَةُ:** شەڕە دەندوك، دەگوترێ: (بینهما نِقَرَةٌ) ◊ **النُّقْرَةُ:** چاڵی بچوكو کەوانەیی لەزەویو بەردو شاخو شتی تر کەئاوی بارانو لافاوی تێدا دەمێنێتەوە ◊ **نُقْرَةُ القفا:** قوڵکەیەکە لەکۆتایی دەماغ دا ◊ قوڵکەی چاو ◊ قوڵکەو لانەی هێلکە کردن ◊ پارچەی زێڕو زیو کە بتوێنرێتەوە ◊ **النُّقْرَةُ:** دەردێکە تووشی قاچی ئاژەڵ دەبێ ◊ **النَّقَّارُ:** کەسێك زۆر لێکۆڵینەوەو پشکنین ئەنجام بدا ◊ دەگوترێ: (رجل نَقَّارٌ) پیاوێکی لێکۆڵەرەوەو پشکێنەرە لە کاروبارو هەواڵگری دا ◊ کەسێك پیشەی ئەوە بێ نەقاری بەردبکا یان دار کونج کونج بکا.. **النَّقِيرُ:** ئەو بەردو دارەی کونج کونج دەکرێ ◊ قەدە دار کە گرن گرن دەکرێو وەکوو پلیکانە پێیدا سەردەکەون بۆ بەرزاییو سەربان ◊ قەدە دارێکە کاسەی لێ دروست دەکرێو سرکەی خورمای تێدا دروست دەکرێ ◊ چاڵاییو شیوەڵی سەر دانەوێڵە ◊ شتی پڕو پوچو کەم نرخ، قورئان دەفەرموێ: ﴿وَلاَ يُظْلَمُونَ نَقِيراً﴾ ◊ هەژارو ئاتاج ◊ تۆێکڵی دانەوێڵە ◊ **النقية:** کەشتی بچوك ◊ **نَقْرَدَ في**

المكـان: زۆر لەشـوێنەکە مایـەوە ٥ المُنقَـرِدُ: دەگوترێ: (مالـكَ مُنقـرِداً) ئـەتۆ مانـەوەت نیـە، هۆکاری مانەوەت نیـە ٥ النِّقْرِسُ: نەخۆشییەکی بەئازارە بەزۆری لەجومگەی قاچو قامکی قاچ دا پەیدا دەبێ ٥ پێشی دەگوترێ: (داء الملوك) دەردە پاشا ٥ فـەوتانو تێداچـوون ٥ بـەڵای گـەورە ٥ النِّقْـرِیسُ: چاوساغو ڕێ نیـشاندەری شارەزاو زیـرەك ٥ پزیـشکی شارەزاو زیـرەك ٥ شـتێکە وەکـوو گـوڵ ئـافرەت لەسـەری خـۆی شەتەکی دەدا ٥ نَقْرَشَ الشَّیْءَ: شتەکەی ڕنی ٥ ڕازاندیەوە ٥ لەقاندی ٥ لێی کۆڵیەوە ٥ النَّقْرَشَةُ: هەستی کەم ٥ زەخرەفەکردنو جوانکردن.

نَقَزَ الظبيُ وغيرهُ في عَدْوِهِ: ئاسکەکە خۆی بەرز کردەوەو بازی دا ٥ أَنْقَزَ فلان: فلانکەس شتی خراپی هـەڵگرتو کـردی بـەماڵی خـۆی ٥ بەردەوام بوو لەسەر خواردنەوەی ئاوی صاف ٥ ئاژەڵەکانی نەخۆشییان تێکەوتو مرداربوونەوە ٥ أَنْقَزَ عَنْ الشَّیْءِ: وازی لە شتەکە هێنا، تـەرکی کرد ٥ أَنْقَزَ عَدُوَّهُ: دوژمنەکەی بەخێرایی کوشت ٥ نَقَّزَهُ: بازی پێ داو هەڵی پەڕاند، ڕەقصاندی ٥ دەگـوترێ: (نَقَّـزَتِ المـرأةُ صـبیَّها) ئافرەتەکـە منداڵەکـەی هەڵیپەڕانـد ٥ إِنْتَقَـزَتِ الماشـیةُ: ئاژەڵەکان نەخۆشییان تێکەوت ٥ إِنْتَقَزَ لفلان مالَهُ: ماڵی خراپو بێ کەڵکی بۆ هەڵبژاردو پێی دا ٥ المَنْقوزُ: توشبوو بە نەخۆشی (نوقاز) جۆرە دەردێکە توشی ئاژەڵ دەبێ ٥ النّاقِزُ: دەگوترێ: (عطاء ناقِز) بەخشیشی خراپو بێ نرخ ٥ (ذو ناقِز) خاوەنی ماڵی خراپ ٥ النّاقِزَةُ: یەکێك لەقاچەکانی ئاژەڵ ٥ النُّقازُ: دەردێکە توشی ئاژەڵ دەبێو مرداری دەکاتەوە ٥ النَّقَزُ: شتی خراپو بێ کەڵك، پیاوی خوێڕیو هەتیومچە ٥ دەگوترێ: (أعطاه من نقز المال) ماڵی خراپی پێدا ٥ ئازناو و لەقەب ٥ النُّقَزُ: ئاوی صافو بێگەرد.٥ النَّقَزُ: ئاوی صافو بێگەرد ٥ بیر ٥ النُّقْزُ: بیر ٥ النُّقازُ: چۆلەکە ٥ یان چۆلەکەی بچوك.

نَقَسَ الناقوسُ نَقْساً: زنگەکە لێی دا، دەنگی هات.

نَقَسَ فلان: فلانکەس زەنگی لێ دا.

نَقَسَ الشرابُ: شەرابەکە مزر بوو.

نَقَسَ بین القوم: فیتنەو ئاشوبی لەنێو خەڵکەکەدا نایەوە.

نَقَسَ فلاناً: ڕەخنەی لەفلانکەس گرتو تانەو تەشەری لێ دا ٥ تناقَسَهُ، ڕەخنەیان لەیەکتر گرت ٥ نَقَّسَ فلاناً: بۆ زێدەڕۆیی لەماناى (نَقَسَ) دێ ٥ نَقَّسَ القومَ بناقوسه: بەزەنگو شاورەکەی بانگی خەڵکی کرد ٥ نَقَّسَ الدَّواةَ: نوچەکەی خستە ناو شوشە مەرەکەبەکە بۆئەوەی پێی بنوسێ ٥ الناقوس: زەنگێکە بۆئەوە کاتی نوێژکردنیان هاتووە ٥ (ك: نواقیس) ٥ النَّقاسَةُ: عەیبو گاڵتە پێکردن ٥ النُّقْسُ: جۆرێکە لەزەنگو زەنگوڵە ٥ النِّقْسُ: مەرەکەب کە شتی پێ دەنووسرێ ٥ النَّقیسُ: دەگوترێ: (رجل نَقیسٌ) پیاوێکە ڕەخنە لەخەڵك دەگرێ.

نَقَشَ الشَّیْءَ نَقْشاً: لەشتەکەی کۆڵیەوەو بەدوایدا چوو دەری هێنا ٥ دەگوترێ: (نَقَشَ الشوكةَ بالمنقاش) چقڵەکەی بەموکێش دەرهێنا.

نَقَشَ الحق من فلان: مافەکەی لەفلان وەرگرتەوە.

نَقَشَ الشَّعْرَ: مووەکانی هەڵکەندن.

نَقَشَ مَرَبَضَ الغَنَمَ: کۆزو گەوەو ئاغەڵی مەڕو بزنەکانی ماڵی، خاوێن کردەوە.

نَقَشَ الشَّیْءَ: شتەکەی ڕەنگاوڕەنگ کردو ڕازاندیەوە.

نَقَشَ الرَّحى: بەرداشی ئاشەکەی بیراز کرد بۆئەوەی زبر بێ‌و باش دانەوێڵەکە بهاڕێ‌و وردی بکا.

نَقَشَ العِذْقَ: هێشوە خورماکەی چقڵ هاژن کرد بۆئەوەی زوو شیرین ببێ‌و بگا.

نُقِشَ العِذْقُ: هێشوە خورماکە خاڵ خاڵ بوو نیشانەی گەیشتویی لێ دیاریی دا ٥ **أنْقَشَ**: بەردەوام بوو لەسەر خواردنی خورمای وشکەڵێ تەڕکراو ٥ بەدواداچونی بۆ قەرز دارەکەی ئەنجام دا ٥ **ناقَشَه مناقَشَةً ونِقاشاً**: لەحیسابەکەی کۆڵیەوە ٥ دەگوترێ: (ناقَشَه في الحساب) لە حیسابەکەدا لێکۆڵینەوەی لەگەڵ کرد ٥ **ناقَشَ المسألة**: مەسەلەکەی لەگەڵ دا باس کرد ٥ **نَقَّشَهُ**: بەچەن ڕەنگێک ڕەنگی کردو ڕازاندیەوە. ٥ **إنْتَقَشَ فلان في فَصِّه**: داوای لەنەخشکەرەکە کرد کەلەسەر نقێمی ئەنگوستیلەکەی نەخشی بۆ دروست بکا ٥ **إنْتَقَشَ الشَّيْءَ**: شتەکەی دەرهێنا ٥ شتەکەی هەڵبژارد ٥ **إنْتَقَشَ منه جميع حقه**: هەموو مافی خۆی لێ ستاند ٥ **المِنْقاشُ**: ئامێری نەخشەکردن ٥ دەگوترێ: (إسْتخرجت منه حقي بالمناقيش) زۆر بە گرمگرو ناخۆشی مافی خۆم لێ ستاند ٥ **المنقوشة**: بڕین کە نێسقانە وردەی لێ دەربێندرێ ٥ **النِّقاشَةُ**: پیشەی نەخشەکاری ٥ **النَّقْشُ**: شوێنکەو شوێندەست ٥ دەگوترێ: (ذهب الرَّمادُ حتى مانرى له نَقْشاً) گڵو خۆڵەکە ڕۆیی‌و ئەما شوێنەواری نابینین ٥ خورمای وشکەوەبووی تەڕکراو ٥ **النَّقّاشُ**: کەسێک پیشەی نەخشکاری بێ ٥ **النَّقِيشُ**: هاوشان‌و هاو وێنە ٥ دەگوترێ: (هذا نقيش هذا) ئەوە هاوشانی ئەوە.

نَقَصَ الشَّيْءُ نقصاً ونقصاناً: شتەکە کەم بوو، بێ هێز بوو، لاوازو زەبون بوو ٥ دەگوترێ: (نَقَصَ عقله أو دينه) عەقڵی لاواز بوو، ئایینی کز بوو.

نَقَصَ فلاناً حَقَّهُ: مافی فلانی ژێر لێودا ٥ حەقی کەم کردەوە.

نَقَصَ فلاناً نقيصة: تانەو تەشەری لەفلان دا.

نَقَصَ الشَّيْءُ فلاناً: شتەکە پێویستی بەفلان بوو ٥ **أنْقَصَ الشَّيْءَ**: شتەکەی کەم کردەوە ٥ **نَقَّصَ الشَّيْءَ**: بۆ زێدەڕۆیی لەمانای (نَقَصَه) دێ ٥ **إنْتَقَصَ الشَّيْءُ**: بەمانا (نَقَص) دێ ٥ **إنْتَقَصَ الحَقَّ**: حەقی شاردەوە، مافی پێشێل کرد ٥ **إنْتَقَصَ الثَّمَنَ**: نرخەکەی دابەزاند ٥ **تناقص الشَّيْءَ**: شتەکە وردە وردە کەم بۆوە ٥ **تَنَقَّصَ الشَّيْءَ**: کەم کەم شتەکەی لێ وەرگرت ٥ **تَنَقَّصَ فلاناً**: عەیبی لەفلان گرت ٥ **إسْتَنْقَصَ الشَّيْءَ**: شتەکەی بەکەم لەقەڵەم دا ٥ کەم‌و کوڕی پاڵ دا ٥ **إسْتَنْقَصَ الثمنَ**: داوای کەمکردنەوەی نرخەکەی کرد ٥ **المَنْقَصَةُ**: کەم‌و کوڕی ٥ **النَّقْصُ**: لاوازو کز ٥ دەگوترێ: (أصابه نقص في عقله أو دينه) کزی‌و لاوازیی لەعەقڵی دا یان لەئایینی دا تووشی بوو ٥ لەبواری زانیاری (عروز)دا فرتاندنی پیتی حەوتەمی (مفاعلتن) لەبەحری (الوافر) دا، دەبێتە (مفاعَلْتُ) دوایی دەگۆڕێ بۆ سەرکێشی (مفاعيل)، تەنها لەحەشودا دەبێ ٥ **النُّقْصان**: ئەندازەی کەمی شتە کەمبووەکە.

النَّقِيصَةُ: کەم‌و کوڕی ٥ سەرزەنشتکردنی خەڵک، تانەو تەشەر لێدانیان ٥ ڕەوشتی ناشیرین‌و ناکارو ڕەفتاری بەد.

نَقَضَ الشَّيْءَ نقضاً: شتەکەی هەڵوەشاندەوە.

نَقَضَ البناءَ: خانوەکەی هەڵوەشاندەوە.

نَقَضَ الحَبلَ أو الغَزلَ: حەبلەکەی هەڵوەشاندەوە کردیەوە ٥ ڕیسەکەی کردەوە بەخوری.
نَقَضَ اليَمينَ أو العَهدَ: سوێندەکەی خۆی خست، پەیمانەکەی هەڵوەشاندەوە.
نَقَضَ ما ابرمە فلان: ئەوەی فلان بڕیاری دابوو بڕیبەوە ئەو پوچی کردەوە.
نَقَضَ وِترَهُ: تۆڵەی خۆی ساندەوە ٥ **نَقَضَت الكَمأةُ وجه الأرض:** قاچکەکە زەوی دڕی و هاتەدەر، سەری دەرهێنا ٥ **أنقَضَ النَّباتُ:** ڕوەکەکە سەری دەرهێنا، زەوی شەق کرد ٥ **أنقَضَتِ الأرضُ:** زەویەکە ڕوەکی دەرکەوت ٥ **أنقضت الإصبعُ:** پەنجەکان دەنگیان لێوە هات لەکاتی چەقەنە پێ لێدان دا ٥ دەگوترێ: (إنْقضت الدجاجة عند البيض) مریشکەکە لەکاتی هێلکە کردنی دا گارمگاری کرد ٥ **أنقض الكَمأةُ ونحوها:** قاچکەکەی لەزەوی دەرهێنا ٥ **أنقض العَنزَ:** بانگی بزنەکەی کرد.
أنقض الشَّيءَ: شتەکەی واڵێ کرد دەنگی لێوە بێ ٥ دەگوترێ: (أنْقَضَ أصابعه) بەپەنجەکانی چەقەنەی لێ دا ٥ **انقض الحِملُ الظَهر:** کۆڵەکە (بارەکە) پشتی چەماند، ماندوی کرد ٥ **ناقضَ الشاعرُ الشاعرَ:** شاعیرەکە ڕەدی چامەی شاعیرەکەی تری دایەوە مانای چامەی شاعیرەکەی پێچەوانە کردەوە ٥ نمونەی ئەم جۆرە لەشیعری عەرەبی زۆرە بۆ نموونە نەقائیزی فەرەزدەق و جەریر کە دوو شاعیری سەردەمی ئەمەوییەکانن، هەرچی فەرزەدەق مەدحی خۆی و بنەماڵەکەیانی کردووە جەریر هەڵی وەشاندۆتەوە لەئەدەبی کوردیدا ئەم جۆرە ئەدەبە کەمە یان نییە، جگە لەو دوو قەصیدەیەی نالی و حەریق (ئیللا کەچ)و (ئیللا کوڕ) کەرەنگە ئەمانیش بچنە ئەو بوارەوە ٥ **نَقَّضَ النَّباتُ:** بەمانا (أنقض) دێ ٥ **نَقَّضَ النبات الأرض:** ڕوەکەکە زەوی شەق کردو سەری دەرهێنا ٥ **إنتَقَضَ الشَّيءُ:** شتەکە دوای پتەوبوونی هەڵوەشایەوە ٥ **إنتَقَضَ القومُ على السلطان:** خەڵکەکە لەفەرمانی پاشا دەرچوون و فەرمانڕەواییەکەیان ڕەتکردەوە ٥ **تناقَضَ الشَّيءُ:** بەمانا (إنتَقَضَ) دێ ٥ **تناقَضَ القولان:** دوو قسەکە دژ بەیەک بوون، پێچەوانەی یەکتر بوون ٥ **تناقض الشاعران:** هەریەک لەدوو شاعیرەکە چامەیەکی گوت، چامەی شاعیرەکەی تری هەڵوەشاندەوە ٥ **تَنَقَّضَ الحَبلُ:** حەبلەکە گرێ و بادراوییەکەی شی کرایەوە ٥ **تَنَقَّضَتِ الأرض من النبات:** زەوی بەڕوەک قەڵشایەوە ٥ **تَنَقَّضَتِ الشَّيءُ:** شتەکە دەنگی لێ هات ٥ دەگوترێ: (تَنَقَّضَت عظامه) ئێسقانەکانی تەقە تەقیان هات ٥ **التَّناقُضُ:** دەگوترێ: (في كلامه تناقض) قسەکانی هەندێکیان هەندێکیان هەڵدەوەشێننەوە ٥ لەبواری زانیاری مەنتیق دا نیسبەت و پەیوەندی نێوان دوو شتە دژبەیەکەکەیە ٥ **المُتَناقِضان:** لەزاراوەی زانیاریی مەنتیق دا بەدوو شت دەگوترێ بەیەکەوە نەبن و کۆنەبنەوە، نەشگونجێ هیچیان نەبن ٥ وەکوو (سپی و ناسپی) ناگونجێ شتێک هەبێ (سپی و ناسپی)یش بێ ٥ هەروەکوو ناگونجێ شتێک هەبێ نەسپی بێ نە ناسپی بێ ٥ ناگونجێ شتێک هەبێ (ڕاست و ناڕاست) بێ یان نەڕاست بێ نە ناڕاست بێ ٥ **النُّقاضَةُ:** ئەوەی لەشتەکە هەڵوەشاوەتەوەو لێی جیابۆتەوە ٥ **النِّقاضَةُ:** پیشەی هەڵوەشاندنەوە و شی کردنەوەو لێک کردنەوەی شت ٥ **النَّقضُ:** (نقض الحكم) هەڵوەشاندنەوەی بڕیاری دادگا ئەگەر

لەسەر بنەمای هەڵە دامەزرابوو، یان هەندێ لەبنەماکانی تێکەڵ بەهەڵە بوبوو، هەڵوەشاندنەوەی حوکم وادەبێ ڕودەکاتە حوکمی مەدەنی وادەبێ ڕودەکاتە حوکمی جینائی ٥ **مَحْكَمَةُ النَّقضِ**: دادگای باڵای وڵاتەو بڕیارەکانی جێبەجێ دەکرێن‌و ڕەت ناکرێنەوە ٥ **النِّقْضُ**: ئەو شتەی هەڵوەشاوە ٥ دەگوترێ: (أصْلِح نِقْضَ بنائِك) هەڵوەشاوەی بینایەکەت چاك بکەرەوە ٥ هەروا وشەی (النِّقض) ناوە بۆ وڵاغێك کە بەهۆی ڕۆیشتنی زۆرەوە گزو لاواز بووبێ ٥ هەنگوین کەمادەی سوسی تێکەڵ بکرێ‌و هەنگی پێ سواخ بدرێ بۆنەوەی هەنگەکان شانەی تێدا ڕابەستن‌و هەنگوینی تێبکەن ٥ **النُّقَضُ**: پەتك کەشی بکرێتەوەو دوایی برێسرێتەوە ٥ **النَّقيضُ**: پێچەوانەو دژ ٥ **نقيض الدعوى**: لەبواری فەلسەفەدا بریتیە لەوەی قەزییەیەك دژی داوایەکی دیاریی کراو و تایبەت بوەستێ ٥ هەروا وشەی (نقيض) ناوە بۆ دەنگ ٥ دەگوترێ: (نقيض الفراريج) دەنگ‌و جریوەی فەروجەکان ٥ (نقيض الأصابع) تەقەو خرمەو قرمەی پەنجە تەقاندن ٥ **النَّقيضان**: لەزاراوەی مەنتیق دا دووشتی دژ بەیەك‌و پێچەوانەی یەکتر ٥ **النَّقيضة**: لەبواری فەلسەفەدا دژ وەستان‌و پێچەوانەو نەگونجانی یاساکان لەکاتی جێبەجێ کردنیان دا ٥ فەیلەسوفی بەناوبانگ (کانت) دەڵێ: (النقيضة) بریتییە لە دژایەتی قانونە عەقڵیەکان بۆ یەکتری‌و پێکەوە نەگونجانیان ٥ هەروا ناوە بۆ ڕێگایەك کە بەناو کێودا بڕوا ٥ لەبواری شیعردا چامە شیعرێکە شاعیرەکە چامەی شاعیرێکی تری پێ هەڵوەشێنێتەوە وەکوو چامە دژ بەیەکەکانی فەرەزدەق‌و جەریر.

نَقَطَ الحرف و عليه: خاڵێك یان زیاتری لەسەر پیتەکە دانا بۆ ناسینەوەو لێك جیاکردنەوەی.

نَقَطَ الكتابَ: کتێبەکەی خاڵدار کردو بزوێنی خستنە سەر وشەکانی ٥ **نَقَّطَ الحروف**: بۆ زێدەڕۆیی لەمانای (نقط) دێ ٥ **نقط الشَّيْءَ بالمداد ونحوه**: مەرەکەب‌و شتی وای لەشتەکە هەڵسو ٥ دەگوترێ: (نَقَّطت المرأةُ خدها) ئافرەتەکە ڕوخساری خۆی خاڵخاڵ کردو خۆی ڕازاندەوە ٥ **نَقَّطَ فلاناً بكلام**: قسەی ناشیرینی بەفلانکەس گوت‌و ئەزیەتی دا ٥ **نَقَّطَ العروسَ ونحوها**: دیارییەکی دا بە بوکەکە لەکاتی گواستنەوەی دا ٥ **تَنَقَّطت الأرض**: زەوی پەڵەپەڵە لەوەڕی تێدابوو ٥ **تَنَقَّطَ الخبَرَ**: هەواڵەکەی وردە وردە وەرگرت ٥ **النُّقْطَةُ**: خاڵێکی کەوانەیی‌و زۆر بچوکە لەسەر ڕوبەرێکی تەخت ٥ لەبواری خەتی شێوە عەرەبی دا نیشانەیەکی خڕی بچوك دەخرێتە سەر پیتی خاڵدار یان ژێرەوەی بۆ جیاکردنەوەی لەپیتی تر ٥ دەشگوترێ: (وَضَعَ النُّقَطَ على الحروف) خاڵی خستە سەر پیتەکان واتە: شتەکەی ڕون کردەوە ٥ **النُّقطة من الشَّيْء**: پارچەیەکی بچوك لەشتەکە ٥ دەگوترێ: (أعطاه نقطة من عسل) پارچەیەکی بچوکی لەهەنگوین دایە ٥ (له نقطة من نخل) پارچەخورمایەکی هەیە ٥ هەروا (النُّقطة) ناوە بۆ ئەو دیارییەی پێشکەش دەکرێ بە بوك یان بەزاوا ٥ یان بەهەردووکیان ٥ کارو باس‌و ڕوداو ٥ دەگوترێ: (لم يختلف الخطيبان في نقطه) دوو خەتیبەکە (بوك‌و زاواکە) هیچ ڕا جیایی یەکیان لەناودا نەبوو ٥ لەبواری ئەندازیاریی دا بەشتێك دەگوترێ درێژی‌و پانی نەبێ ٥ **النُّقْطية**: بەمانا (البرقشية) دێ‌و ڕێبازو زاراوەیەکی فەننی ڕەسم گرتنەو تەعبیر

دانەومیە بەچەند خاڵێك كە دەخرێنە سەر ڕوبەری سپی.

نَقَعَ فلان نقوعاً: فلانكەس نەقیعەی دروست كرد؛ واتە: شیری خاڵصی سارد كرد.

نَقَعَ السقفُ رعوه: سەقفەكە ئاو دڵۆپ دڵۆپ لێی هاتە خوار ئاوی لێ چۆڕا.

نَقَعَ المائع في مُستَقَرِّه: ئاوەكە یان شلەمەنییەكە لەشوێنی خۆی ڕاوەستاو زۆر مایەوە.

نَقَعَ الظمآن من الماء وبالماء: تینوەكە بەئاو تینوایەتی خۆی شكاند دەگوترێ: (شَرِب حتی نَقَعَ) خواردیەوە تا تێراو بوو ٥ دەشگوترێ: (نَقَعَت بذلك نفسي) نەفسم پێی داسەكناو ئارامی هاتو بروی ناو بیرۆشی هات ٥ هەروا دەگوترێ: (ما نَقَعتُ بخبر فلان) بەهەواڵی فلانكەس دڵم ئاوی نەخواردەوە یان گرنگیم پێ نەدا یان پێم بروانەكرد.

نَقَعَ الشَّيْءَ نقعاً: شتەكەی لەناو ئاودا هێشتەوە تا ئاوی هەڵمژی ٥ دەگوترێ: (نَقَعَ الدواء) ئاوی كردە ناو دەرمانەكە (و نَقَعَ التمر) خورماكەی تەڕكرد ٥ (و نَقَعَ الثوبَ) كراسەكەی خستە ناو ئاوەوە تائاو هەڵمژێ.

نَقَعَ له الشرَّ: شەڕەكەی لەگەڵ دا درێژە پێدا.

نَقَعَ الجیبَ: یەخەی خۆی دادڕی.

نَقَعَ الماءُ العطشَ: ئاوەكە تینوایەتی تینوەكەی دامركاندەوە ٥ **أنقع الشَّيْءَ في الماء:** بەمانا (نَقَعَهُ) دێ ٥ **أنْقَعَ اللَّبَنَ:** شیرەكەی سارد كردەوە ٥ **أنْقَعَ السُّمَّ:** ژەهرەكەی كۆن كرد ٥ **أنْقَعَ الشَّرابُ فلاناً:** شەرابەكە فلانكەسی تێراو كرد ٥ **أنْقَعَ الجزورَ:** حوشترەكەی سەر بڕی ٥ **أنْقَعَ الصارخ صوتَهُ:** هاواركەرەكە دەنگی هەڵبڕی و بەردەوام بوو لەسەر هاواركردنەكەی ٥ **إنْتَقَعَ الشَّيْءُ:** شتەكە بەهۆی زۆر مانەوەی لەشوێنی خۆی توایەوە، خاوبۆوە لێك بڵاو بۆوە ٥ ڕزی گوڕا، گۆڕا ٥ **إسْتَنْقَعَ فلان في النهر:** فلانكەس لەڕووبارەكەدا مایەوە خۆی فێنك كردەوە ٥ **الأنقوعة:** شوێنێك ئاوی بۆبێ و تێیدا كۆببێتەوە ٥ **المُسْتَنْقَعُ:** زلكاو، گەڕاو، شوێنێك ئاوی تێدابێ و زۆر بمێنێتەوە ٥ جێگایەك زلكاو بێ و خۆی تێدا فێنك بكاتەوە ٥ **المَنْقَعُ:** بەمانا (المُستَنقَعُ) دێ ٥ دەریا، ئاودێری ٥ **المُنْقُعُ:** برمەیەكی بچوكە شیرو خورمای دەخرێتە ناو بۆ ئەوەی بكرێتە بژێو بۆ منداڵ ٥ **المِنْقَعَةُ:** قاپ و سوێنەو تەشت و شتی وا كە ئاوی تێدەكرێ و شتی تری تێدا تەڕدەكرێ ٥ **النّاقِعُ:** دەگوترێ: (ماء ناقع) ئاوێكی سازگارو خۆشە تینوایەتی دەشكێنێ ٥ (سم ناقع) ژەهرێكی كوشندەیە ٥ (دم ناقع) خوێنێكی گەش و تازەیە ٥ (موت ناقع) مردنی بەردەوام ٥ **النُّقاعُ:** قاپێكە مێوژو شتی وای تێدا دەكرێنە ناو ئاو بۆ خۆشاو و شتی وا ٥ ئاوێك مێوژو شتی وای تێ بكرێ ٥ **النَّقعاءُ:** زەوی ساخ و گڵەنەرمەو دەشت و بانوی تەخت كە شیو و دۆڵی تێدا نەبێ ٥ دەشتاییەك ئاو لەخۆ بگرێ ٥ **النَّقْعُ:** ئاوی كۆبۆوە لەچاڵ و زلكاو دا ٥ (نَقْعُ البئر): ئاوی كۆبۆوە لەبیرەكەدا پێش ئەوەی ئاوی لێ هەڵێنجی و ئاوی لێ بخورێتەوە ٥ یان ئاوی زیادە كە تێیدا دەمێنێتەوە ٥ هەروا بەمانا (النّقعاء) دێ ٥ دەشگوترێ: (فلان شرابٌ بأنقع) فلانكەس خاوەن ئەزموونەو شارەزایی كارو لێزانە لەبەڕێوەبردنی كارەكان دا ٥ **النَّقّاعُ:** كەسێك خۆی هەڵكێشێ و لافی زۆر شت لێ بداو هیچیانی نەبێ، وەكوو ئەوەی كەسێك زۆر باسی ئازایەتی خۆی بكاو لەواقیعدا ترسنۆك

بێ ٥ **النَّقوع**: ڕەنگێکە بۆنێکی خۆشی تێکەڵ دەکرێ ٥ دەگوترێ: (صَبَغَ ثوبَهُ بنقوع) قوماشەکەی بەڕەنگی بۆنخۆشکراو ڕەنگ کرد ٥ مێوژ کەدەکرێتە ناو ئاو بۆئەوەی بکرێتە خۆشاو ٥ یان شتی وەکوو نۆك و کەشك و خورماو شتی وا کەدەکرێتە ئاوەوە بۆئەوەی کەڵکی خواردنیان ببێ ٥ دەشگوترێ: (رجل نقوع أذن) فلانکەس بەهەموو شتێك بڕوا دەکا، گوێ لەمستە ٥ **النَّقيعُ**: شیری ساغ کەسارد بکرێتەوە ٥ خۆشاو؛ شەربەتێکە لە مێوژ دروست دەکرێ بەم جۆرە دەکرێتە ناو ئاوەوە پاشماوەیەك ئاوەکە شیرین دەبێ و دەخورێتەوە ٥ بیرێك ئاوی زۆر بێ ٥ **النَّقيعة**: شیری ساغ کەسارد بکرێتەوە ٥ ئەو ئاژەڵەی بۆ میوان سەردەبڕدرێ ٥ خواردنێك دروست بکرێ بۆ کەسێك کەلەسەفەر دەگەڕێتەوە ٥ خواردنی پیاو لەشەوی زاوایەتی دا ٥ ئەو ئاژەڵەی تالان دەکرێ و پێش دابەشکردن سەر ببڕدرێ ٥ هەر لەم ڕوانگەوەیە کە دەگوترێ: (الناس نقائع الموت) خەڵك کوشتی مردنن ٥ مردن سەریان دەبڕێ وەکوو چۆن قەساب ئاژەڵی تالانی سەردەبڕێ.

نَقَفَ رأسَهُ نَقْفاً: لەسەری دا تا مێشکی پڕژاندو مێشکی هاتەدەر.

نَقَفَ الرُّمانةَ: هەنارەکەی قاش کرد بۆئەوەی دەنکەکانی دەربێنێ.

نَقَفَ الفَرْخُ البَيْضةَ: جوجکەکە هێلکەکەی شکاند بۆئەوەی لێی بێتەدەر.

نَقَفَ البيضة: ناوی هێلکەکەی دەرهێنا.

نَقَفَ الشراب: شەرابەکەی ساف و بێ غەش کرد، پالاوتی.

نَقَفَ عَنْ الشَّيْئ: لەشتەکەی کۆڵیەوە ٥ **أنْقَفَ الجرادُ**: کوللەکە گەرای دانا ٥ **أنْقَفَ الجراد الواديَ**: کوللەکە گەرای لە شیو و دۆڵەکان دا دانا ٥ **أنْقَفَ فلاناً العَظْمَ**: ئێسقانەکەی دا بەفلانکەس بۆئەوەی مۆخەکەی دەربێنێ ٥ **ناقَفَهُ مناقفة ونقافاً**: بەشمشێر لەسەری دا ٥ **إنْتَقَفَ الشَّيْئَ**: شتەکەی دەرهێنا ٥ **الأنْقُوفَةُ**: ئەوەی لەتوانای تەشی بەدەرەو هیچی تری لەسەر هەڵناکرێ و تەشی ڕێسەکە گلۆلەکەی دا مالی ٥ **المِنْقاف**: دەندوکی باڵندە ٥ جۆرە مێروێکی سپییە ٥ **المَنْقَفُ**: شوێنێك پێویستی بەڕاستکردنەوەو تەخت کردن بێ ٥ دەگوترێ: (نحت النجار العودَ وترك فيه منقفاً) دارتاشەکە دارەکەی تاشی و شوێنێکی جێ هێشتووە پێویستی بەڕاستکردنەوە هەیە، باش لوس و ڕاستی نەکردووە ٥ **المُنْقَفُ**: دەگوترێ: (رجل مُنْقَفُ العظام) پیاوێکە ئێسقانی بەدەرەوەن ٥ **المَنْقوفُ**: دەگوترێ: (جذع منقوف) لقەدارێکە مۆرانەی لێ دراوە ٥ خەمخۆرکە خواردوویەتی ٥ (رجل منقوف) پیاوێکی کزو داڵگۆشتە ٥ یان دەم و چاو کرۆسك و ڕەنگ زەردو زەعیفە ٥ دەشگوترێ: (عينان منقوفتان) دووچاون سور هەڵگەڕاون ٥ **النِّقاف**: جونیەك و هاوشان ٥ دەگوترێ: (جاءا في نقاف واحد) بەیەك شێوە هاتن ٥ **النُّقْفُ**: جوجك لەوکاتەدا لەهێلکە سەردەردێنێ و دێتەدەر ٥ **النَّقَفَةُ**: دەشتاییەکە، نەرمەڵانێکە لەسەر تۆپەڵاکی کێو ٥ **النقاف**: پەیکەرتاش ٥ دزێك چی دەست بکەوێ دەری بێنێ ٥ کەسێك سوربێ لەسەر سواڵکردن و بەهیچ شێوەیەك تەرکی نەکا ٥ دەشگوترێ: (رجل نقاف) پیاوێکی زیرەك و عاقڵە باش دەزانێ کارەکان ڕێك بخا ٥ **النَّقيف**: بەمانا (المنقوف) دێ ٥

دەگـوترێ: (جـذع نقيـف) پەلەدارێکـە مۆرانـە خواردويەتی ٥ نَقَّتِ الدجاجة نقيقاً: مریشکەکە گارمگاری کرد ٥ نَقَّتَ ضفادع بطنه: بۆقەکانی ورگی کەوتنە باقەباق واتە: برسی بوو ٥ أَنَقَّ: بووبە خاوەن باقەباقو واقەواق ٥ دەستی کرد بە بۆقە بۆقو قرمقرِ ٥ النَّقَّاقُ: بۆ زێدەرۆیی لەمانای (نَق) دا دێ ٥ بۆق ٥ النَّقوقُ: هاوارکەر ٥ دەگوترێ: (ضفدع نقوق) بۆقێکی قرمقرکەرەو هەمیشە دەنگی دێ ٥ النَّقِيقُ: دەنگی بۆق.

نَقَلَ الشَّيْءَ نقلاً: شتەکەی لەشوێنێکەوە گواستەوە بۆ شوێنێکی تر.

نَقَلَ الكتابَ: کتێبەکەی نووسیەوە.

نَقَـلَ الخبرَ أو الكـلامَ: هەواڵەکـە یـان قـسەکەی لەخاوەنیەوە گەیاند ٥ **نَقَلَ الدوابُ:** نـاوی بنکی بیرەکەی دابە ولاخەکان.

نَقَلَ الكتابَ الى لغة كـذا: کتێبەکەی وەرگێڕا بۆ سەر زوبانی فلان.

نَقَلَ الشَّيْءَ الخلقَ: شتە ڕزیوەکەی چاك کـردەوە و پینەی کرد، دەگوترێ: (نَقَلَ الثوبَ و نَقَلَ النَعْلَ) کراسـەکە یـان نەعلەکـەی پینـە کـردو چـاکی کردەوە.

نَقِـــلَ المكـــانُ: شـوێنەکە بـەردو داری خـانوە ڕوخاوەکەی زۆر لێ مابوو.

نَقِلَ البعيرُ: حوشترەکە توشی تەبەقەو سم قلیشان بوو ٥ **أَنْقَلَ الشَّيْءَ الخَلَقَ:** شتە ڕزیـو و دڕاوەکەی پینـە کـردو چـاکی کـردەوە ٥ **ناقَـلَ الفـرسُ:** ئەسـپەکە لەڕۆیـشتن دا قاچـی پاشـەوەی لەشـوێنی قاچـی پێشەوەی دانـان ٥ ئەسـپەکە لـەبازدانو ڕاکـردن دا کۆسـپو لەمپـەرەکانی بەزاندنو لێیان تێپەڕی.

ناقَلَ ندمه القدَح: پیاڵە شەرابەکەی دایە دەستی هاوەڵەکەی لێی وەرگرتەوە ٥ **ناقَلَ فلاناً الحديث:** هەریـەك لـەو دوانـە حەدیـسی لـەوی تریـان گێڕایەوە ٥ هەریەکەیان چی لاهەبوو بۆئـەوی تری گێڕایەوە ٥ **نَقَّلَهُ:** بۆ موبالەغەو زێدەڕۆیی لـەمانای (نَقَلَـه) دێ ٥ **إنْتَقَـلَ:** لەشـوێنێکەوە گواستیەوە بۆ شوێنێکی تر ٥ **تناقل القومُ الحديث بَيْنَهم:** هەنـدێکیان لەهەنـدێکیان حەدیـسیان گێڕایـەوە ٥ **تَنَقَّـلَ مـن مكـان الى آخـر:** لەشـوێنێکەوە گواستیەوە بـۆ شـوێنێکی تـر ٥ **تَنَقَّـلَ فـلان:** فلانکـەس میـوەو چەرەسـاتو فستەقو گوێزو شتی وای خوارد ٥ **المَنْقَلُ:** خوف ٥ نەعلی ڕزیو و کۆن ٥ ڕێبازی کورت ٥ **المِنقَل:** خـوف ٥ دەشـگوترێ: (فـرس مِنقَـلٌ) ئەسـپێکە خێرا خێـرا قاچی هەڵدێنێ ٥ **المَنْقَلَةُ:** قۆنـاغی سـەفەر ٥ دەشـگوترێ: (أرض مَنْقَلَـةٌ) زەوییـەکی بـەردەڵانو بەرداوییـە ٥ **المِنْقَلَـةُ:** ئـامێری گواستنەوە، لەبواری ئەندازیاریی دا بریتییە لە ئامێرێـك بـۆ ئەنـدازەی سوچو زاویـە ٥ **المُنَقَّلَةُ:** برینێك وردە ئێسقانی لێ بێنـەدەر ٥ تەختـەی دامەو سێ ڕسکێنو شەترەنج کەیارییان لەسـەر دەکـرێ ٥ **المنقـول:** ئـەوەی لەرێگـەی گێڕانـەوەو بیستن زانـدرابێ ٥ وەکوو عیلمی لوغـەو عیلمی حەدیسو شتی وا کە بەرامبەر عیلمی مەعقول دێ ٥ **النَّاقِلَـةُ مـن النـاس:** کەسـانی کـەرۆك ٥ هۆزێـك بـچێتە پـاڵ هـۆزێکی تـرو نـاوی ئـەو لەخۆی بنێو ناوی هۆزی خۆیان واز لێ بێنن ٥ یـەکێك لەبـەلاو کارەسـاتەکانی ڕۆژگـار ٥ مـاڵی خەراج لەوڵاتێکەوە نەقڵ بکرێ بۆ وڵاتێکی تـر ٥ **النَّقـالُ:** سـەرەتیری پـانو کـورت ٥ تاکەکـەی (نَقَلَةٌ) ٥ **النَّقالَةُ:** جۆرە قەرەوێڵەو تەختەیەکە نەخۆشو برینداری پێ دەگوێزرێنەوە ٥ **النَّقْلُ:**

ڕێگای کورت ٥ نهعل یان خوف ٥ (همزة النقل) لهزاراوهى زانستى نهحودا ئهوميه ماناى فيعلى لازم دهگۆڕى بۆ فيعلى موتهعهدى ٥ يان نهقڵى ماناى فيعلى موتهعهدى بۆ مهفعولێك بۆ دوو مهفعول ٥ يان فيعلى موتهعهدى بۆ دوو مهفعول بۆ سێ مهفعول.٥ **النُّقْلُ**: ئهو ميوهو چهرهساتو فستهقو گوێزو شتهيه كه مرۆڤ خۆى پێوه دهخافڵێنێو ورده ورده لێيان دهخوا ٥ بهزۆرى ئهم جۆره (شهوچهره خواردنه) لهشهوانى مانگى ڕهمهزان دا دهبێ ٥ **النَّقَلُ**: ئهو دارو پهردوميه؛ كه دواى ڕوخانى باڵهخانهو خانو دهمێنێتهوه ٥ پهڕهتير: كه لهتيرێكهوه دهگوێزرێتهوه بۆ تيرێكى تر ٥ كێشهو دهمهدهمێى نێوان كێشهكاران‌و دهنگ بهرزبوونهوهيان ٥ دهردێكه توشى سمى حوشتر دهبێ سمى دهقهڵشێن بهكوردى خۆمان پێى دهڵێن: (تهبهقه) ٥ **النَقِلُ**: دهگوترێ: (مكان نَقِلٌ) شوێنێكى چاڵو چوێڵو بهرزو نزمه ٥ (رجل نَقِلٌ) پياوێكى حازر وهڵامهو بۆ قسه داناممێنێ ٥ **النُّقْلَةُ**، دهگوترێ: (إمرأة نِقْلَةٌ) ئافرهتێكه لهبهر پيرى كهس ناچێته داخوازيى، پاشگوێ خراوه ٥ **النُّقْلَةُ**: فيتنه جوێىو ئاشوبگێڕ ٥ **النُّقَلَةُ**: دهگوترێ: (سمعت نُقَلَةَ الوادي) دهنگى لافاوى شيوهكهم گوێ لێ بوو ٥ **النَّقِيلُ**: ئهو بهرده وردهو زيخو شتهيه سمى ولاخ لهكاتى ڕۆيشتنى دا دهيگوێزێتهوه ٥ لافاوێك لهزهوييهك بارانى لێ باريبێ بێته خوار بۆ زهوييهك بارانى لێ نهباريبێ ٥ پياو يان ئافرهت كه كهوتبنه دووره وڵات ٥ دهگوترێ: (إمرأة نَقيلة) ئافرهتێكى دووره وڵاتو غهريبه ٥ ههر پيرۆيهك خێرا خێرا ههنگاو ههڵێنێ ٥ **النَّقِيلَةُ**: پينهيهك دراو و ڕزيوى پێ چاك بكرێتهوه ٥ وهكوو نهعلو خوفو شتى وا ٥ پارچهيهكه لهپێستى ئادهميزاد لهشوێنێك دهبڕدرێو لهشوێنێكى ترى دا دهڕوێندرێتهوه بهزۆرى لهبوارى تهجميل دا پهيڕهو دهكرێ.

نَقَمَ منه نَقْماً ونقوماً: سزاى دا ٥ تۆڵهى لێ سهندهوه.

نَقَمَ الشَّيْءَ: ڕهخنهى لێ گرتو عهيبى پاڵدا ٥ دهگوترێ: (نقمت عليه الأمرَ ونقمتُ منه كذا).

نَقِمَ الشَّيْءَ نقماً: خێرا شتهكهى خوارد ٥ **نَقِمَ الشَّيْءَ**: زێدهڕۆيى كرد لهعهيب لێ گرتنى لهشتهكه ٥ **إنْتَقَمَ منه**: تۆڵهى لێ سهندهوه ٥ **النَّقَمُ**: دهگوترێ: (ضربةُ ضربةَ نَقَمٍ) لێدانێكى دوژمنانهى لێ دا هيچ بهزهيى پێدا نههاتهوه ٥ ههروا وشهى (النَقم) ناوه بۆ ناوهڕاستى ڕێگا ٥ **النَّقِمَةُ**: سزاو تۆڵه ٥ (ك: نِقَمٌ) ٥ **نَقْنَقَ الضّفدع ونحوه**: بۆقهكه قراندى ٥ **نَقْنَقَت عَيْنُهُ**: چاوى بهقوڵدا چوون.

النَّقْنِقُ: نێره نوعامه، شوتورموغى نێر ٥ **النَّقْنِيقُ**: دارى لهسێداره دان ئهو دارهى كه تاوانبارهكه دهخرێته سهرىو پاش ئهوهى پهتى سێدارهكه دهخرێته ملى دارهكه لادهبرێو قاچى تاوانبارهكه دهكهونه بۆشى.

نَقِهَ من مرضه: لهنهخۆشييهكهى چاك بۆوه بهلام هێشتا ئاسهوارى نهخۆشييهكهى پێوهماوه.

نَقِهَ الكلامَ والحديث: لهقسهو حهديسهكه حاڵى بوو ٥ **أنْقَهَهُ الله**: خودا شيفاى دا ٥ خودا شارهزاى كرد ٥ حاڵى كرد ٥ **إنْتَقَهَ من المرض**: بهمانا (نَقِهَ) دێ ٥ **إنْتَقَهْتُ من الحديث**: له حهديسهكه حاڵى بووم ٥ **إسْتَنْقَه**: ههوڵى تێگهيشتنى دا.

نَقَا المُخّ نَقْواً: مۆخهكهى دهرهێنا.

نَقَا العَظْمَ: مۆخى ئێسقانى دهرهێنا.

نَقَا الشَّيْئُ نقاوةً ونِقاءً: پاكبۆوه.

نَقِيَ الرجلُ نِقيً: پياوەكە گۆشتى پێوە نەما ٥ **أنقى العَظْمُ**: ئێسقانەكە مۆخى تێدا پەيدا بوو ٥ **أنقى البُرُّ**: دانەوێڵەكە قەڵەو بوو ئاردى تێكەوت ٥ **أنقى العودُ**: لقەدارەكە ئاوى تێكەڕاو تەڕبوو ژيايەوە ٥ **أنقى الشَّيْئُ**: شتەكە گەيشتە ئەندازەى پاكى‌و پيسى پێوە نەما.

أنقى الشَّيْئَ: شتەكەى پاك كردەوە ٥ شتەكەى هەڵبژارد ٥ **نَقَّاهُ**: بەمانا (أنقاه) دێ ٥ **إنتقى المُخَّ من العظم**: مۆخەكەى لەئێسقانەكە كردەوە ٥ **إنتقى الشَّيْئَ**: شتەكەى هەڵبژارد ٥ **الأنقى**: دەگوترێ: (رجل أنقى) پياوێكە ئێسقانى لولاك‌و دەست‌و بازوى باريكن ٥ (إمرأة نقواء) ٥ **المُنَقِّي**: ئەو كەسەى دانەوێڵە پاك دەكاتەوەو توێكڵ‌و پڵ‌و پوشى لێ دوور دەخاتەوە ٥ **المُنَقِّيَةُ من النوق**: حوشترێك بەزى زۆر بێ ٥ **النَّقا**: ئێسقانێك مۆخى هەبێ ٥ ئێسقانى قوڵ ٥ كۆمەڵە لب ٥ **النَّقاوة**: ڕوەكێكە لەترشەكان پۆشاكى پێ دەشۆردرێ ٥ **النَّقاوةُ من الشَّيْئَ**: هەڵبژاردەو پاڵفتەى شت ٥ **النُّقاية من الشَّيْئ**: خراپ‌و بێ كەڵك لەشت ٥ **النِّقْو**: هەر ئێسقانێك مۆخى هەبێ ٥ ئێسقانى قوڵ ٥ **النَّقْوَةُ من الشَّيْئ**: هەڵبژاردەو باشى شت ٥ **النَّقِيُ**: مۆخى ئێسقان ٥ **النَّقِية**: وشە ٥ دەگوترێ: (ما تَفَوَّه بنقية) وشەيەكى لەدەم دەرنەهات ٥ **النَّقِيُّ**: خاڵص‌و پاڵفتە ٥ حۆرى‌و كچۆڵەى گەردن باريك.

نَكَا القُرْحَة نَكْناً: دومەڵەكەى قەڵاشتەوە پێش ئەوەى بگا بۆيە خوێنى لێ هات‌و تەڕبوو.

نَكَا فلاناً حَقَّهُ: هەموو مافى فلانكەسى دا ٥ **إنتكا الحقَ**: مافى وەرگرت ٥ **نَكَبَتِ الريحُ نُكوباً**: بايەكە لەڕێڕەوى ئاسايى خۆى لاى دا.

نَكَبَ عنه نكباً: ڕوى لێ وەرگێڕاو لێى گۆشەگير بوو.

نَكَبَ به: فڕێى دا ٥ **نَكَبَ الإناءَ**: ئەوى لەقاپەكەدا بوو ڕشتى ٥ قاپەكەى نقوم كردەوە ئەوەى تێيدا بوو ڕژا.

نَكَبَ الجَعْبَةَ: تيردانەكەى سەرەو ژێر كردەوەو چى تێدا بوو بڵاوى كردەوە ٥ **نَكَبت الحجارةُ رِجْلَهُ**: بەردەكە قاچى برينداركرد.

نَكَبَ الدهر فلاناً: ڕۆژگار كارەساتى بەمل فلان دا هێنا.

نَكُبَ نكابةً: بوو بەجەمسەرو پشتيوان بۆگەل‌و هۆزەكەى.

نَكِبَ البَعيرُ ونحوه نكباً: لەڕۆيشتن دا بەسروشت‌و زكماك لاربوو، خوارو خێچ ڕۆيى ٥ شانى توشى نەخۆشى بوو ٥ **نَكَّبَ** عنه: لێى لاداو لێى دووركەوتەوە ٥ **نَكَّبَ الشَّيْئَ**: شتەكەى دوورخستەوە ٥ **نَكَّبَهُ الطريقُ**: ڕێگاى پێ دوورخستەوە ٥ **إنتَكَبَ الشَّيْئَ**: شتەكەى خستە سەر شانى.٥ **تَنَكَّبَ**: لەسەر لا ڕۆيشت، شانەو شان ڕۆيشت ٥ **تَنَكَّبَ على الشَّيْئ**: شانى لەسەر شتەكە دادا ٥ **تَنَكَّبَ عنه**: لێى دووركەوتەوە ٥ **تَنَكَّبَ الطريقَ المعوجَّ**: خۆى لەڕێبازى خوارو خێچ پاراست ٥ **تَنَكَّبَ فلاناً**: ڕوى لەفلانكەس وەرگێڕا، پشتى تێكرد ٥ **تَنَكَّبْ عَنّي**: لێم دووركەوەرەوە ٥ **تَنَكَّبَ الشَّيْئَ**: شتەكەى خستە سەرشانى ٥ **تَنَكَّبَ قوسَهُ**: كەوانەكەى لەشان كرد ٥ **النَّكَبُ**: شانخوار ٥ كەسێك كەوانى پێ نەبێ ٥ **المَنْكِبُ**: ناوشان، شوێنى بەيەكگەيشتنى هەردوو

شان‌و مل‌و سەر ٥ دەگوترێ: (هزّ مَنكِبَهُ لكذا) شانی بۆ ئەو شتە هەڵتەکاند ٥ پێی خۆش بوو ٥ لاتەنیشت‌و لای شت ٥ تەپۆڵکە ٥ عەریف‌و ڕابەری نەتەوە ٥ دەگوترێ: (هو منكب العرفاء) ئەو سەرۆکی پیاوماقوڵەکانە ٥ النَّكباءُ: ڕەشەبایەکە لەڕێڕەوی خۆی لابداو بکەوێتە نێوان بای صەباو بای شەماڵ ٥ المناكِبُ: چوار پەڕن لەباڵی باڵندەدا ٥ دەگوترێ: (راش سَهْمَهُ بمناكب النسر) پەڕی بۆ تیرەکەی لەباڵی بازو هەڵۆ دروست کردن ٥ النَّكبُ: بەڵاو کارەسات ٥ النَّكَبُ: مەیلەو خواری لەشت دا ٥ دەردێکە توشی شانی حوشتر دەبێ‌و بەو هۆیەوە لار دەڕوا ٥ النَّكْبَةُ: بەڵاو موصیبەت ٥ النُّكَبَةُ: کۆمەڵە خواردەمەنی (کۆمەڵە گەنم‌و شتی وا) ٥ النَّكيبُ: توشبوو بەبلاو کارەسات ٥ دەوران دەوری سمی وڵاخ یان دەوران دەوری خوف ٥ اليَنكوبُ من الطريق: ڕێبازی قۆرت‌و پێچ.

نَكَتَ الأرضَ ونيها نَكْتاً: زەوییەکەی هاژنیەوە، پاچەکۆڵەی تێدا کرد بەدارو شتی وا زەوییەکەی هاژنی ٥ دەگوترێ: (أتيتُهُ وهو ينكت) هاتم بۆلای بیری دەکردەوەو چیلکەی بەدەستەوە بوو لەزەوییەکەیەوە دەژەنی ٥ هەروا دەگوترێ: (مر الفرسُ وهو ينكتُ) ئەسپەکە ڕۆیشت بەبازدان.

نَكَتَ الشَّيْءَ: شتەکەی فڕێدایە سەرزەوی ٥ ئەوی لەشتەکەدا بوو دەری هێنا، بڵاوی کردەوە ٥ نَكَتَ فلاناً: فلانکەسی بەسەرسەری دا فڕێ دا.

نَكَتَ كِنانَتَهُ: تیردانەکەی خاڵی کرد چی تیری تێدا بوو بڵاوی کردنەوە.

نَكَتَ العظمَ: مۆخی ئێسقانەکەی دەرهێنا.

نَكَتَ الرُّطَبَ: هێشوە خورماکە شیرینی تێکەوت ٥ قسەی خۆش‌و عەنتیکەی کردن ٥ إنتَكَتَ فلان: فلانکەس بەسەر سەردا کەوت، سەرەنگرێ بوو ٥ النَّكّاتُ: نوکتەچی، نوکتەباز ٥ تانەدەرو ڕەخنەگرو بریندارکەری ناموسی خەڵك ٥ کەسێك زۆر قسە لەسەر ناموس‌و ئابڕوی خەڵك بکاو بریندایان بکا ٥ النُّكْتَةُ: شوێنکەو قوڵکە کەلەناکامی کێڵانەوەی زەوی‌و هاژنینەوەی پەیدا دەبێ ٥ خاڵێك کەلەشوێنێك بەرەنگێکی جیا دەربکەوێ ٥ فیکرەیەك کەوردو سەرنجڕاکێش بێ‌و کاریگەر بێ لەسەر نەفس‌و دەروون ٥ مەسئەلەیەکی زانیاریی ورد کەدوای لێکۆڵینەوەو توێژینەوە بێتە کایەوە ٥ جۆرە چڵك‌و تەمێکە بەسەر ئاوێنەو شمشێرەوە دەبیندرێ ٥ جۆرە خاڵێکە لەقولینچکی چاودا ٥ النَّكيت: تانەلێدراو، بەخراپەباسکراو.

نَكَثَ الحَبْلَ ونحوه نكثاً: حەبلەکەی هەڵوەشاندەوە، کردیەوە بەپەتك ڕێس‌و موو و خوری.

نَكَثَ العَهْدَ أو اليمين أو البَيْعَةَ: وادەو بەڵێنەکەی بەجێ نەهێنا، سوێندەکەی لەخۆی خست، بەیعەتەکەی واز لێ هێنا، لێی پەشیمان بۆوە.

نَكَثَ السِواكَ: سەری سیواکەکەی پرژ پرژ کرد.

نَكَثَ الأثرَ: شوێنەکەی پڕکردەوە، سڕیەوە، کوێری کردەوە ٥ ناكَثَهُ العَهْدَ: پەیمانەکەی هەڵوەشاندەوە ٥ إنتَكَثَ الحَبْلُ ونحوه: حەبلەکە هەڵوەشایەوەو کرایەوە بۆوە بەریس‌و خوری ٥ إنتكث السواك: سەری سیواکەکە پرژپرژ بوو ٥ إنتَكَثَ ماكان بينهم: ئەو وادەو پەیمانەی نێوانیان هەڵوەشایەوە ٥ إنتكث البعير: حوشترەکە دوای قەڵەوی کز بۆوە ٥ تناكث القومُ عهودَهُم: خەڵکەکە پەیمانی ناو خۆیان

هەڵوەشاندەوە ◊ **النُكاثُ**: بلۆق و زیبکە کەلەدەمی حوشتردا پەیدا دەبن ◊ **النُکاث**: جۆرە نەخۆشییەکە ◊ **النُکاثَةُ**: ئەوەی لەشت هەڵدەوەرێ دەگوترێ: (نكاثة الحبل) پەتك و حەبل ◊ (نُكاثة السواك) پرزۆ پاڵی سیواك کەلەکاتی سیواك کردن دا دەکەوێتە ناودەمەوە ◊ **النِّکْثُ**: خێت و دەزوی ڕزیو ◊ پەتك و کوڵك و موی حەبلە ڕزیوو شتی وا کە سەرلەنوێ دەکرێنەوەو دەڕێسرێنەوەو دەکرێنەوە بەحەبل ◊ **النَّکَاثُ**: کەسێك ڕەشماڵە ڕزیو و ڕەشماڵ و شتی وا هەڵوەشێنێتەوەو سەرلەنوێ بیانڕێسێتەوە ◊ **النَّکیثُ**: پەتکە کراوەو هەڵوەشاوە ◊ **النَّکیثة**: کاری گەورە ◊ پلانی گەورە ◊ پلانی گەورەو قورس: کە خەڵکەکە بۆیان ئەنجام نەدرێ و تێیدا شکست بخۆن ◊ دەگوترێ: (وقعوا في نكيثة) کەوتنە ناو کارێکی قورسەوەو بۆیان ئەنجام نەدراو تێشکان ◊ دەشگوترێ: (قول لانكيثة فيه) قسەیەکە درۆی تێدا نیە ◊ سروشت و فیترەت ◊ دەگوترێ: (هو ذو نكيثة حسنة) خاوەنی سروشت و ڕەوشتی جوانە ◊ ئەوپەڕی هەوڵ و تێکۆشان ◊ دەگوترێ: (بذل فيه نكيثه) هەموو توانای خۆی خستە کار ◊ (وبلغ من دابته نكيثةً) ولاخەکەی تاوداو گەیاندییە ئەوپەڕی توانای لەغاردان ◊ **نَكَحَت المرأةُ**: ئافرەتەکە شوی کرد ◊ (فهي ناكح وناكحة).

نَكَحَ المرأةَ: ئافرەتەکەی مارەکرد.

نَكَحَ المرأةَ: لەگەڵ ئافرەتەکە جوت بوو ◊ دەست تێکەڵاوی لەگەڵدا کرد ◊ دەگوترێ: (نَكَحَ المطرُ الأرض) بارانەکە تێکەڵاوی گڵی زەوییەکە بوو.

نَكَحَ الدواءُ فلاناً: دەرمانەکە بەسەر فلانکەسدا زاڵ بوو گێژی کرد ◊ دەشگوترێ: (نَكَحَ النعاسُ عينيه) وەنەوز بەسەر چاوەکانی دا زاڵ بوو ◊ **أنكَحَ المرأةَ**: ئافرەتەکەی بەشوداو مارەی کرد ◊ **أنكحَ فلاناً المرأةَ**: ئافرەتەکەی لەفلانکەس مارەکرد ◊ **تناكَحَ القومُ**: خەڵکەکە ژن و ژنخوازییان لەناو خۆیان دا لەگەڵ یەکتر کرد ◊ **تناكحت الأشجار**: درەختەکان پاڵیان لەیەکتر دا ◊ **إسْتَنكَحَ المرأةَ**: داوای کرد ئافرەتەکە شوی پێ بکاو مارەی بکا ◊ **إستنكح في بني فلان**: ژنی لەخێڵی فلان هێنا ◊ **إسْتَنكَحَ النّعاسُ عَيْنَيه**: هەنوز بەسەر چاوی دا زاڵ بوو ◊ **النّاكِحُ**: ژن هێن، خاوەن ژن ◊ شوکردو، خاوەن مێرد ◊ دەشگوترێ: (هي ناكح في بني فلان) ئەو ئافرەتە شوی بەپیاوێکی خێڵی فلان کردووە ◊ **النِّكْحُ**: مێرد ◊ دەگوترێ، (هو نِكْحُها) ئەو مێردییەتی ◊ (وهي نِكْحَتُهُ) ئەو ئافرەتە ژنی ئەوە ◊ **النُكَحُ**: کەسێك ژن زۆر بێنێ، یان زۆر لەگەڵ ئافرەت جوتبێ ◊ **النُكَحَةُ**: بەمانا (النُكَحُ) دێ.

نَكَدَ حاجَةَ فلان نَكْداً: پێداویستی فلانکەسی مەنع کرد.

نَكَدَ العطاءَ: بەخششەکەی کەم کردەوە.

نَكَدَ الشَّيْءَ: شتەکەی فەوتاند ◊ تەواویان کرد ◊ دەگوترێ: (نكدوا ماء البئر) ئاوی بیرەکەیان تەواو کرد، هەموویان خواردەوە ◊ دەشگوترێ: (نَكَدَ الناسُ فلاناً) خەڵکەکە هەرچی لای فلانکەس بوو لێیان وەرگرت ◊ ئەوەندەیان داوا لێ کرد هیچیان پێ نەهێشت.

نَكِدَ نَكَداً ونكاداً: شوم بوو.

نَكِدَ الأمرُ: کارەکە قورس بوو.

نَكِدَ عَيْشُهُ: گوزەرانی زبرو توندو نارەحەت بوو.
نَكِدَ الشَّيْئُ: شتەکە کەم بوو ٥ دەشگوترێ: (نَكِدَ ماء البئر) ئاوی بیرەکە کەم بوو.
نَكِدَ فلان: فلاّنکەس بەخششی کەم بوو ٥ یان هەر هیچی نەبەخشیو دەست قوچاو بوو.
نَكِدَ بحاجتنا: ڕژدیو چروکی نواند دەربارەی پێداویستییەکانمان ٥ **أنكد فلان فيما طلب**: فلاّنکەس لەدابینکردنی پێداویستییەکانی دا سەرکەوتوو نەبوو، تێ شکا ٥ **أنكد فلاناً**: فلاّنکەسی بەکەم خێرو بێ کەڵك ناساند ٥ دەگوترێ: (سألَهُ فأنكَدَهُ) داوای لێ کرد ئەویش نائومێدی کرد ٥ **ناكَدَهُ**: تەنگی پێ هەڵچنیو بەسەری دا زاڵ بوو ٥ **نَكَّدَهُ**: ڕژدو چروك‌و بێ خێری کرد ٥ دەشگوترێ: (نَكَّدَ عطاءَهُ بالمَنِّ) بەخششەکەی بەمنەتکردن پوچ کردەوە ٥ **تناكَدَ القومُ**: خەڵکەکە لەناو خۆیان دا تەنگیان بەیەکتر هەڵچنی ٥ **تَنَكَّدَ الغرابُ**: قەلەڕەشەکە لەقڕاندنی هێندە قوڵبۆوە دەتگوت خەریکە برشێتەوە ٥ **تَنَكَّدَ عَيْشُهُ**: ژیان‌و گوزەرانی لێ تاڵ‌و لیڵ بوو ٥ **المُنْكِدُ**: دەگوترێ: (جاء فلان مُنْكِداً) فلاّنکەس هات‌و هاتنەکەی جێگای خۆشحاڵی نەبوو ٥ **المَنكودُ**: دەگوترێ: (عطاء منكود) بەخششی کەم ٥ (رجل منكود) پیاوێکە زۆری داوا لێ کراوەو سواڵکەری زۆر بەخەیان گرتووە ٥ (الحَظّ المنكود) شانس‌و بەختی ڕەش ٥ **النَّاكِدُ**: ئەو کەسەی منداڵی بۆ نەمێنن، منداڵی ببن‌و بمرن ٥ ئاژەڵی کەم شیر ٥ **النَّكَدُ**: هەرشتێك شەڕئاوەر بێ ٥ ببێتە هۆی شەڕو نەگبەتی بۆ خاوەنەکەی ٥ دەگوترێ: (رجل نَكَدٌ) پیاوێکی شوم‌و بەدبەختە ٥ (أرض نَكَدٌ) زەوییەکی بێ پیت‌و بەرەکەتە ٥ **النَّكِدُ**: بەخیل‌و چاوچنۆك ٥ بێ خێرو بێر.
النُّكْدُ: کەم بەخشش ٥ دەگوترێ: (ماء نُكْدٌ) ئاوی کەم.
نَكِرَ فلان: فلاّنکەس زیرەك بوو ڕای باشی دەربڕی ٥ (فهو وهي نِكرٌ).
نَكِرَ على فلان: کاری ترسناکی بەفلاّنکەس کرد ٥
نَكِرَ الشَّيْئَ: شتەکەی نەزانی، نەیناسی ٥ **أنْكَرَ على فلان فعلَه**: ڕەخنەی لەکاری فلاّن گرت‌و نەی لێ کرد ٥ **ناكَرَهُ**: فێڵی لێ کرد ٥ شەڕی دژکردو جەنگی بەرپاکرد ٥ **نَكَّرَ الشَّيْئَ**: شتەکەی گۆڕی بەجۆرێك کە نەناسرێتەوە ٥ **نَكَّرَ الإسمَ**: ئیسمەکەی بەنەکیرەیی هێنا ٥ **تناكَرَ فلان**: فلاّنکەس خۆی نەزان کرد ٥ **تناكَرَ القومُ**: خەڵکەکە دژایەتی یەکتریان کرد ٥ دڕدۆمی یەکتر بوون ٥ **تناكَرَ الأمرَ**: لافی نەزانی کارەکەی لێ دا بێ ئاگایی خۆی لەو بوارەدا دەربڕی ٥ **تَنَكَّرَ**: ماڵ‌و وەزعی گۆڕا ٥ پۆشاك‌و سەرو سیمای خۆی گۆڕی بەجۆرێك نەناسرێتەوە ٥ دەگوترێ: (تَنَكَّرَ لي فلان) فلاّنکەس پاش ئەوەی پیاوەتی لەگەڵ دەکردم دەستی کرد بەخراپە لەگەڵم ٥ یان بەشێوەیەکی ناشیرین بەرەو ڕوم بۆوە ٥ **إستَنْكَرَ الأمرَ**: کارەکەی بەقەبیح دانا ٥ **الإنكار**: خودانەناسی ٥ دورەپەرێزی لەڕەوشتی خۆنەویستیو خۆبەختکردن لەپێناو غەیردا ٥ ئەم وشەو زاراوەیە بەم مانایە تایبەتە بەصوّفیو دونیا نەویستەکان ٥ **الأنكر**: دەگوترێ: (صوته أنكر الأصوات) دەنگی ناخۆشترین دەنگە ٥ **المنكرُ**: هەرشتێك عەقڵی سەلیم بەناشیرین‌و ناشایستەی دابنێ ٥ یان شەریعەت بەحەرام یان مەکروهی حسێب بکا ٥

المُنكَـرُ: بـەلای نەحوییەکانــەوە پێـچەوانەی (المُعَرَّف) ◊ **المنكور**: نەناسراو ◊ **النُكْرُ**: لێزانیو شارەزایی ◊ (رجل نُكْرٌ) پیاوێکی زیرەك و لێزانە ◊ کـاری نـاخۆش، شـتی نـەخوازراو ◊ **النَكْـراء**: زیرەکـیو لێزانـی ◊ دەگـوترێ: (إمـرأة نكـراء) ئـافرەتێکی عـاقڵو زیـرەك و لێهـاتووە ◊ شـتی ناخۆشو نەویستراو، بەڵاو چورتم ◊ دەگوترێ: (أصـابتهم مـن الـدهر نكـراء) ◊ **النُكْـران**: ئینکەبـەری ◊ **النَكِـرَةُ**: ئینکاری کردنـی شـت ◊ بـەلای نەحوییەکانــەوە (النَكِــرَة) بریتییــە لەئیسمێك کەفەردێکە لەتاکەکانی لەرەگـەزێکی هـەبوو یـان مەزەنـدەکراو ◊ وەکـوو (رجـل) و (شمس) ◊ هـەروا وشـەی (النكـرَة) نـاوە بۆ ئـەو کێمو زوخـاوەی لـەکوانو بـرینو شـتی وا دێتـە دەر ◊ **النُكْـرَةُ**: ناوێکـە لـەناوەکانی ئینکـاری ◊ دەگوترێ: (كان لي أشَدّ نَكْرَة) ◊ **الـنَكيرُ**: ئینکار ◊ دەگوترێ: (شُتِمَ فما أبدى نكيراً) جوێنی پێدرا هیچ نارەزایی دەرنەبڕی.

نَكَزَ الدَابَّة نكزاً: بەنەقیزە لەولاخەکەیەوە ژەنـیو دەنەدەنـەی دا بۆئــەوەی خێـرا بـڕوا ◊ **نَكَـزَتِ** الدابة الشَيْئَ: ولاخەکە شتەکەی گەست ◊ **نَكِزَتِ** البئر نَكَزاً: بیرەکە ئاوی کەم بوو ◊ **أنْكَزَ البئـرَ**: بیرەکە ئاوی بڕا ◊ **نَكَزَ البئرَ**: بیرەکە ئـاوی کـەم بوو بڕا ◊ **المَنْكَزَةُ**: دەگوترێ: (فـلان بِمَنْكَـزَة مـن العيـش) فلانکـەس لـەگوزەرانێکی نـاخۆشو پـڕ تەنگژەدایــە ◊ **النُكْــزُ**: پیــاوی هەتیومــچەو خوێڕی، ئافرەتی پڕوپوچ ◊ باقی مانـدەی مۆخ لەناو ئێسقان دا.

نَكَسَ الشَيْئَ نَكْساً: شتەکەی سەرەو خـوار کـرد ◊ هەڵی گێڕایەوە ◊ پاشو پێشی کرد.

نَكَسَ رأسَهُ: سەری داخست لەشـەرمو ڕیسوایی دا ڕوی نەهات سەری بەرز بکاتەوە.

نَكَسَ الطعام وغيه داءَ المريض: خۆراکەکە جارێکی دی نەخۆشـییەکەی بـۆ نەخۆشـەکە گێڕایـەوەو سەرلەنوێ نەخۆشی خستەوە.

نَكَسَهُ في ذلـك الأمـر: فلانـی خـستەوە نـاو کارەکە دوای ئەوەی لێی چوبوە دەر.

نُكِسَ الولَدُ: منداڵەکە لەکاتی لەدایکبون دا قاچی پێش سەری هاتە دەر.

نُكِــسَ المـريض: نەخۆشــییەکە بـۆ نەخۆشــە چاکبوەکە گەڕایەوە.

نُكِسَ فلان: فلانکەس لاوازو بێ توانا بوو.

نُكِــسَ عَـنْ نظرائـه: لەهاوەڵـەکانی دواکـەوتو نەگەیـیشتە ئاسـتی ئـەوان ◊ دەگـوترێ: (نُكِـسَ الفــرسُ) ئەسـپەکە لــەغاردانو پێـشبڕکێ دا نەگەیشتە ئەسپەکانی تر ◊ دەشگوترێ: (نُكِـسَ علي رأسه) بەسـەر سـەری خۆی دا گەڕایـەوە ◊ **نَكَسَ الفَرَسُ**: بـەمانا (نُكِسَ)دێ ◊ **نَكَسَ الله فلاناً في العمر**: خودا تەمەنی فلانکەسی درێـژ کـردو گەیاندییـە تەمـەنێك هێـزو توانـای نـەمێنێو وەکوو منداڵی ساوا بێ وەجو زەعیف بێ ◊ **نَكَسَ الـشَيْئَ**: بـەمانا (نَكَـسَهُ) دێ ◊ **إنْـتَكَسَ الـشَيْئُ**: شـتەکە هەڵـەوگێڕ بـوو ◊ **إنْـتَكَسَ المـريضُ**: نەخۆشـییەکە بـۆ نەخۆشـەکە گەڕایـەوە دوای چاکبوونەوەی ◊ **تَنَكَّسَ الشَيْئُ**: بەمانا (إنْـتَكَسَ) دێ ◊ دەگـوترێ: (نَكَّسَهُ فَتَنَكَّسَ) ◊ **المُـنَكَّسُ مـن الخيـل**: ئەسـپێك لەڕۆیـشتن دا لەبـەر لاوازیـی نـەتوانی سـەروملی بـەرز بکاتـەوە ◊ ئەسـپێك لـەغاردان دا نـەتوانێ بەئەسـپەکانی هاوشـانی بگاتـەوە ◊ (ولـد منكـوس) منداڵێکـە لـەکاتی لەدایکبوون دا قاچی پـێش سـەری هاتۆتـەدەر ◊

دەشگوترێ: (ولادە منكوسة) ◊ هەروا دەگوترێ: (فلان يقرأ القرآن منكوساً) فلانكەس قورئان دەخوێنێتەوە لە کۆتاییەوە بۆ سەرەتای ◊ النّاكِسُ: کەسێك لەبەر زەلیلی سەری دابخا ◊ پیرەمێردی بەساڵاچووی بۆڵکاو ◊ النُّكْسُ: نەخۆشی گەڕاوە بۆ نەخۆش دوای چابوونەوە ◊ النِّكْسُ: تیرێك سەرەکەی شکابێ‌و هەڵەوگێڕ کرابێ‌و خرابێتەوە ناوکەوان ◊ کورت ◊ لاواز ◊ خوێڕی‌و کەمتەرخەم‌و تەمبەڵ‌و خۆدزەوە لەیارمەتیدانی لێ قەوماوان.

نَكَشَ الشَّيْءَ نَكْشاً: هەرچی لەبیرەکەدا هەبوو دەری هێنا ◊ دەگوترێ: (هذه بئر لا تُنكَشُ) ئەمە بیرێکە ئاوی لێ دەرناهێندرێ.

نَكَشَ الأمرَ: لەکارەکەی کۆڵیەوەو بەدواداچونی بۆکرد.

نَكَشَ العَمَلَ منه: لە ئیشەکە بۆوە، تەواوی کرد ◊ **إنْتَكَشَ الشَّيْءَ**: بەمانا (نكشه) دێ ◊ **المِنكاشُ**: ئامێری شت دەردان، شت دەرهێنان ◊ مقاش‌و موکێش.◊ المِنْكَشُ، لێکۆڵەرەوەو پشکێنەر لەکاروبار ◊ **المَنكوشُ**: دەگوترێ: (سَفَطٌ منكوش) سندوق‌و یەغدانێکی شت لێ دەرهاتووە ◊ **النَّكّاشُ**: بەمانا (المِنكَشُ) دێ.

نَكَصَ نَكْصاً ونكوصاً: بەرەو دواوە گەڕایەوە.

نَكَصَ عَنْ الأمر: وازی لەکارەکە هێنا ◊ دەگوترێ: (نَكَصَ على عَقِبَيْه) لەو شتەی بەتەمابوو ئەنجامی بدا پەشیمان بۆوەو پاشەو باش لێی کشایەوە ◊ **المَنْكَصُ**: دوور خراوەو لاکەوتە ◊ شوێنی تێشکان‌و نوچدان ◊ **نَكِظَ الشَّيْءُ نَكَظاً**: شتەکە ناشیرین بوو ◊ **نَكِظَ فلان نَكَظاً**: فلانکەس کۆششی کرد هەوڵی دا ◊ پەلەی کرد ◊ دەگوترێ: (نَكِظَ فلان للخروج) فلانکەس پەلەی کرد لەچوونەدەر ◊ فلانکەس زۆری برسی بوو ◊ **أنْكَظَهُ عَنْ الأمر**: پەلەی لێ کرد یان لە کارەکە لای دا ◊ **نَكَّظَ**: بەمانا (أنْكَظَ) دێ ◊ **نَكَّظَ حاجةَ غيره**: جێبەجێ کردنی کاری کەسێکی تری گران کرد ◊ کۆسپی خستە بەردەم ئەنجامدانی ئیشی خەڵك ◊ **تَنَكَّظَ الأمْرُ**: کارەکە خواروخێچ بوو ◊ **تَنَكَّظَ فلان**: فلانکەس لەسەفەردا وەزع‌و حاڵی شپرێو بوو ◊ ڕژدو چرۆك بوو.◊ المَنْكَظَةُ، نارەحەتی‌و ماندووبوونی سەفەر، ناخۆشی‌و چورتم.

نَكَعَ فلان عَنْ الأمر نَكْعاً: فلانکەس لەکارەکە پەشیمان بۆوە لێی گەڕایەوە دواوە.

نَكَعَ فلاناً بظهر قدمه: شەقی لەفلانکەس هەڵدا.

نَكَعَ الماشية: ئاژەڵەکەی زۆر دۆشی زۆری داچۆڕاند.

نَكَعَ فلاناً حَقَّهُ: مافی فلانکەسی داگیر کرد.

نَكَعَ عَنْ الشَّيْء: لەکارەکەی لایدا ◊ پەلەی لێ کرد لەشتەکەدا.

نَكِعَ نَكَعاً ونُكْعَةً: سوربوو توێکڵی هەڵدا ◊ **أنْكَعَ فلان**: فلانکەس ماندووبووە ◊ **أنْكَعَ فلاناً عَنْ الأمر**: پەلەی لە فلان کرد لەکارەکەی دا ◊ **أنْكَعَ الأمر صاحِبَهُ**: کاتێ داوای کارەکەی لێ کرد ئیشەکە بەسەرچوو ◊ **نَكَّعَهُ**: ئیشەکەی بەپەلە لێ کردن لێ ناخۆش کرد ◊ **نَكَّعَهُ عَنْ حاجته**: لەئیشەکەی لایدا ◊ **المُنْكَعُ**: دەگوترێ: (أنفٌ مُنْكَعٌ) لوتێکی پانەوەبوی فشە ◊ **النَّكِعُ**: دەگوترێ: (أحمر نَكِعٌ) زۆر سور، سوری ئاڵ ◊ **النُّكَعُ**: پیاوێکی سوروڕەش سوروڕەشی جەستەی تێکەڵاوبێ.◊ النُّكَعَةُ: لای سەرەوەی بەری ڕوەکی (الطرثوث) ڕوەکێکە لەوڵاتی میصرو شام دەڕوێ وەڵێ بەزۆری بەخێمەی

قاجك دەگوترێ ٥ لایەکی لوت ٥ **النُّكَفَةُ**: سورەشلە ٥ گێلو ئەحمەق ٥ کەسێك تەمبەڵ بێو لەشوێنی خۆی نەجولێ ٥ **النَّكوعِ**: ئافرەتی کورتەبالا.

نَكَفَ عَنْ الشَّيْئِ نَكْفاً: بەمەنقەستو ڕکەبەری ملی نەدا.

نَكَفَ الدمعَ: بەپەنجە فرمێسکی لەڕومەتی خۆی سڕی.

نَكَفَ البئر: بیرەکەی دەردا ٥ دەشگوترێ: (جیش لاینکف) سوپایەکە ئەوەندە زۆرە لەئەژمار نایەو دوایی نایە ٥ هەروا دەگوترێ: (عندە شجاعة لاتُنكَفُ) ئازایەتییەکەی کۆتایی نایە.

نَكِفَ الحیوان نَكَفاً: حەیوانەکە غودەیەکی شەویلەی توشی نەخۆشی بووە، دەمی لەکلە کەوتووە ٥ **نَكِفَت اليدُ**: دەستی ئازاری لێ پەیدا بوو.

نُكِفَ نُكافاً: نەخۆش کەوت ٥ **أنْكَفَهُ**: لەپیسو پەلۆخی پاکی کردەوە ٥ **ناكَفَهُ الكلامَ**: سەرلەنوێ کەوتەوە قسە پێکوتنیو لێ توڕەبوونی ٥ **نَكَّفَ**: توشی نەخۆشی نیکاف بوو ٥ **إنْتَكَفَ**: لە ولاتێکەوە گواستییەوە بۆ ولاتێکی تر ٥ یان لەکارێکەوە چووە سەر کارێکی تر ٥ **إنْتَكَفَ له**: روی تێکرد ٥ دوو پیاوەکە قسەی ناشرینیان بەیەکتر گوتو یەکتریان لەککەدار کرد ٥ **إسْتَنكَفَ من الشَّيْئِ وعنه**: قیزی لەشتەکە کردو خۆی لێ پاراست بێزی نەهات خۆی لێ نزیك بکاتەوە ٥ سەرپێچی کردو ملی بۆ شتەکە نەدا ٥ **المَنْكوفُ**: توشبوو بەنەخۆشی نیکاف ٥ **النُّكافُ**: یان (الحمى النكفية) هەوکردنێکە لەغودە (ئالو)دا پەیدا دەبێو نەخۆشییەکە دەگوازێتەوە ٥ ئەم نەخۆشییە تای لەگەڵ دایە بەکوردی خۆمان جۆرێکە لەبینە خڕە ٥ وادەبێ کاردەکاتە سەر پەنکریاسو هێلکەدانو جوتەگون ٥ **النَّكَفُ**: دەردێکە توشی دەست دەبێ ٥ **النُّكْفُ**: هەرشتێك قیزی لێ بکەیەوە، بەلاتەوە نەنگ بێ ئەنجامی بدەیو خۆتی پێوە هەڵەوگیر بکەی ٥ هەرکەسێك نەتەوێ خۆتی لێ نزیك بکەیەوەو قێزت لێی بێ ٥ **رجل نِكْفٌ**: پیاوێکە پیسو پەلۆخە قێزی لێ دەکرێتەوە یان خوێڕیو هەتیومچەیە بەکەڵکی خۆ لێ نزیك کردنەوە نایە ٥ **النَّكَفَةُ**: یەکێکە لەغوددە بچوکەکان لەبناغەی لاشەویلەدا لەنێوان لاشەویلەو نەرمەی گوێ دا ٥ پێی دەگوترێ: (الغدة النكفية).

نَكَلَ عَنْ الأمر نكولاً: ترسنۆك بوو، پاشگەزبۆوە ٥ ملکەچی داواکە نەبوو.

نَكَلَ عَنْ اليمين: سوێندی نەخوارد سوێند خواردنی ڕەتکردەوە.

نَكَلَ عَنْ العَدُوِّ: لەدوژمن ترسا.

نَكَلَ فلاناً عَنْ الشَّيْئِ: فلانکەسی لەشتەکە دوورخستەوە ٥ **نَكَّلَ بِفلان نُكلةً قبيحةً**: فلانکەسی توشی بەلاو چورتمێکی ناشیرین کرد.

نَكِلَ عَنْ الأمر: بەمانا (نَكَلَ) دێ ٥ **أنْكَلَهُ عَنْ الشَّيْئِ أو الأمر**: لەشتەکەی دوورخستەوە یان لەسەر کارەکەی لابرد ٥ لەکارەکە ژێوانی کردەوە ٥ دەگوترێ: (أنْكَلَ فلاناً عَنْ عزمه) فلانکەسی لەمەبەستەکەی لادا دووری خستەوە ٥ **نَكَّلَ به**: سزای دا بەسزایەك کەجارێکی تر توخن ئەو شتە نەکەوێتەوە، کەسانی تریشی ترساند لەوەی ڕەچاوی ئەو کارە ناشیرینە

بكەن ◊ **نَكَّلَ الشَّيْءَ**: شتەكەی زنجیرو پێوەند كرد ◊ **نَكَّلَ فلاناً عَنْ الشَّيْءِ**: فلانكەسی لەشتەكە لادا ◊ **المُنَكِّلُ**: ئەو ئازارو جۆرتمەی توشی مرۆڤ دەبێ ◊ بەردو شاخ ◊ **النَّاكِلُ**: ترسنۆكو لاواز ◊ ئیش لەدەست نەهاتوو ◊ دەگوترێ: (هو ناكِلٌ عَنْ الأمور) ئەو لەراپەڕاندنی كاروباردا لاوازە ◊ **النَّكالُ**: سزاو تۆڵە ◊ **النِّكْلُ**: حەبلێكە لەبنكی دۆڵچەی گەورە دەبەسترێ، پیاوی ئازاو خاوەن ئەزموون و ڤاڵبوو لەناو ڕوداودا ◊ ئەسپی بەهێزو توانا ◊ لەحەدیس دا هاتووە (إن الله يحب النَّكَلَ على النَّكَلِ) خودا پیاوی ئازای سوارچاكو بەدەستو بازوی خۆش دەوێ كەلەگۆڕەپانی جەنگ دا بەسەر ئەسپێكی بەهێزو تواناوەیە ◊ **النُّكْلُ**: زنجیرو پێوەند ◊ جۆرە لغاوێكە ◊ ئاسنی لغاو یان ئاسنی هەوسار ◊ دەگوترێ: (رجل نِكْلٌ) پیاوێكە بەسەر بەرامبەرو هاوشانەكەی دا زاڵ دەبێ كەسی ناوێرێتێ.

نِكْلُ شر: ئازاو چاو نەترسە بۆ شەڕ ◊ (ك: أنكال ونكول) قورئان دەفەرموێ: ﴿إِنَّ لَدَيْنَا أَنكَالًا وَجَحِيمًا﴾: لێرەدا مەبەست بە وشەی (أنكالاً) زنجیرو پێوەندە ◊ **النَّكْلَةُ**: جۆرە پارەیەكی میصرییە ◊ **النَّيْكَلُ**: فلزێكی قایەمو ڕەقە، ڕەنگی زیوی و سپییە دەتواندرێ زۆر مشتو ماڵ بكرێو لوس ببێ، تیژببێ ڕەنگ ناگرێ لەگەڵ مادەی تر گونجاوەو یەك دەگرێ، بۆ زۆر شت بەكاردەهێندرێ.◊ **نَكَهَت الشمسُ نَكْهاً**: خۆر گەرمییەكەی بەهێز بوو.

نَكَهَ فلان: فلانكەس هەناسەی بەلوتی یەكێكی تردا كرد.

نَكَهَ فلاناً: بۆنی دەمی فلانكەسی كرد.

نَكِهَ نَكَهاً: هەناسەی خۆی ئاڕاستەی كەسی بەرامبەرو نزیكی كرد.

نَكِهَ فلاناً: بەمانا (نَكَهَهُ) دێ.

نُكِهَ فلان: فلانكەس بەهۆی زۆر خواردنەوە بۆنی دەمی ناخۆش بوو بوو ◊ **النَّكْهَةُ**: بۆنی دەم ◊ دەگوترێ: (هو طيب النَّكْهَةِ) ئەو مرۆڤە بۆنی دەمی خۆشە.

نَكِيَ العَدُوَّ وفيه نكاية: فرسەتی لەدوژمن هێناو زەبری گورچكبڕی لێدا ◊ شكاندیو بەسەریدا زاڵ بوو.

نُكِيَ العَدُوُّ نَكِيَ: دوژمن شكاو هەڵات ◊ **النُّلْنُلُ**: پیری پەككەوتەو لاواز.

نَمَرَ في الجبل أو الشجر: چووە سەركێوەكە یان سەر درەختەكە.

نَمِرَ نَمَراً ونُمْرَةً: لەسەر شێوەی پڵنگ بوو ◊ واتە: پەڵەی سپیو ڕەنگی تری تێكەڵاو بوو (بەڵەك بوو) دەگوترێ: (نَمِرَ السَّحابُ) هەورەكە پەڵە پەڵە بوو.

نَمِرَ فلان: فلانكەس تورە بوو وەكوو پڵنگی چنگ بەخوێنی لێ هات ◊ ڕەوشتی ناشیرینو شەڕەنگێز بوو (فهو نَمِرٌ) ◊ **أنْمَرَ فلان**: فلانكەس توشی ئاوێكی شیرینو گوارا بوو ◊ **نَمَّرَ فلان**: فلانكەس ڕقی هەڵساو ڕەوشت ناشیرین بوو ◊ **نَمَّرَ وجهه**: دەموچاوی گرژ كرد، ناوچاوانی لێك نا ◊ **نَمَّرَ الشَّيْءَ**: شتەكەی بەشێوەی ڕەنگی پڵنگ ڕەنگ كرد ◊ دەگوترێ: (بردة نمرة) بوردەو عەبایەكی ڕەنگاوڕەنگە ◊ **تَنَمَّرَ**: خۆی شوبهاند بە پڵنگ لەشێوەو ڕوخساردا یان لە هەڵسو كەوتو ڕەفتاردا ◊ **تَنَمَّرَ لفلان**: نارەزامەندیی لەفلان نیشان داو هەڕەشەی لێ كرد لەكاتی هەڕەشەكردنەكەی دا دەنگی خۆی

بەرزکردەوەو درێژی بەدەنگەکەی دا ○ الأَنْمَرُ: هەرشتێك پەڵەی سپی تێدابن لەگەڵ ڕەنگی تر ○ دەگوترێ: (فرس أنمر وثوب أنمر، وهي نمراء) ○ المُنَمَّرُ: هەرشتێك خاڵی ڕەشی تێدابن‌و لەپەناپانەوە خاڵی سپی هەبن ○ النّامِرَةُ: ئاسنێکە قولاپو شتی وای هەیە گۆشتی پێوە دەکرێ بۆ ڕاوکردنی گورگو بەتەڵەوە بوونی ○ النّامورُ: خوێن ○ النَّمِرُ: پڵنگ، ئاژەڵێکی درندەیەو جەستەی بەڵەکە لە پێری (السنورية)یە.○ النِّمْرُ: بەمانا (النَّمِرُ) دێ ○ النَّمِرَةُ: پڵنگە مێ (دێڵە پڵنگ) ○ پەڵە هەوری پێك هاتوو لەپارچە هەوری بچوك بچوك‌و لێك نزیك ○ قوماشێکە هێڵی سپی‌و ڕەشی تێدان ○ هەروا بەمانا (النّامِرَة) دێ ○ النُّمْرَةُ: نوکتەو خاڵ لەهەر ڕەنگێك بن ○ بەڵەك ○ النَّمِيرُ من الماء: ئاوی سازگارو شیرین‌و گوارا ○ دەشگوترێ: (لە حَسَبٌ نمير) نژادو ڕەچەڵەکێکی خاوێنی هەیە ○ النُّمْرُقُ: سەرینی بچوك کە ئانیشکی لەسەر دادەدرێ ○ ئەو پارچە قوماشەی بەسەر کەژاوەو شتی وا دا دەدرێ ○ النُّمْرُقَةُ: بەمانا (النُّمْرُق) دێ ○ النِّمْرِقَةُ: بەمانا (النُّمرُق) دێ ○ هەروا ناوە بۆ هەورێك کەناوناوە هەساو بێ.

نَمَسَ السِّرَّ نَمْساً: نهێنییەکەی شاردەوە.

نَمَسَ السِّرَّ فلاناً: بەسرتە نهێنییەکەی بەگوێی فلان دادا.

نَمِسَ السَّمْنُ والطيبُ ونحوهما نَمَساً: ڕۆنەکە یان بۆنەکە خراپ بوو.

نَمِسَ بفلان: فیتنەیی بەفلان کرد ○ (فهو نَمِسٌ) ○ أَنْمَسَ بين القوم: نێوان خەڵکەکەی تێك داو فیتنەو ئاشوبی خستە ناویانەوەو هەڵینان بۆ ئەوەی پەلاماری یەکتر بدەن.

نامَسَ الصائد: ڕاوکەرەکە چووە ناو کۆختەکەیەوە ○ نَمَّسَ الشَّعْرُ: ڕۆن‌و چەوری لەقژیەوە چوو قژی چەور بوو چڵکن بوو ○ نَمَّسَ السَّمْنُ والجُبْنُ ونحوهما: ڕۆنە کەرەکە یان پەنیرەکە خەریکە خراپ بێ، بۆگەنی کردووە ○ (فهو مُنَمِّسٌ) ○ نَمَّسَ عليه الأمر: کارەکەی لێ چەواشە کردو سەری لێ شێواند ○ نَمَّسَ العرقُ الجلدَ: عەرەق پێستی جەستەی تەڕکرد ○ إِنَّمَسَ فلان إنّماساً: فلانکەس خۆی شاردەوە ○ إِنَّمَسَ في الشَّيْئِ: چووە ناو شتەکەوە ○ تَنَمَّسَ الصائِدُ: ڕاوکەرەکە کۆختەو حەشارگەی بۆخۆی دروست کرد بۆئەوەی خۆی تێدا مەڵاس بدا بۆ ڕاوکردنی نێچیر ○ تَنَمَّسَ الأمْرُ: کارەکە چەواشە بوو.

الأَنْمَسُ: لیل ○ (وهي نمساء) ○ الناموس: خاوەن نهێنی‌و هەواڵگری فەرمانڕەوا، نووسینگەی نهێنی پاشا ○ ئەوکەسەی فەرمانڕەوا بەسەر نهێنی خۆی دا ئاگاداری دەکا ○ هەروا ناوە بۆ فریشتەی نیگا حەزرەتی جوبرائیل ○ وەصی‌و سەرپەریشتیار ○ قانون‌و شەریعەت ○ لێزان‌و کاردروست ○ حەشارگەو کۆختەی ڕاوکەر: کەخۆی تێدا حەشاردەدا ○ خەڵوەخانەو پەرستگای ڕەبەن‌و دێرنشین ○ لانەی شێر ○ النامُوسة: لانەو بێشەی شێر ○ مێشولەی بچوك ○ النّاموسِيَّة: پەردەکوللە، پەردەیەکە بەدەوری شوێنی نووستن دا دادەدرێتەوە بۆخۆپاراستن لەمێشولەو شتی وا ○ النِّمْسُ: ڕەگەزی حەیوانێکی گواندارە لەپێری (الزبادیة)یەو زۆر جۆری هەیە ○ النَّمَسُ: بۆنی شیرو چەوری ○ النَّمَسَةُ: بۆنی ناخۆش ○ هەرشتێك بۆنی ناخۆشی لێ بێ پێی دەگوترێ: (نَمَسَة).

نَمَشَ الشَّيْئَ نَمْشاً: بەشپرێوی هەڵی گرتەوە ○ ماشییەوە.

نَمَشَ الجرادُ الأرضَ: کوللەکە لەکشتوکاڵو شیناوەردی زەوی خواردو هەندێ پۆشو پەڵاشی هێشتەوە ◊ **نَمَشَ فلاناً**: سرتەی لەگەڵ فلان کرد، بەچرپە قسەی لەگەڵ کرد.

نَمَشَ الکلامَ: قسەکەی هەڵبەستو دروی تێدا کرد.

نَمِشَ نَمَشاً: پەڵەی بەجەستەوە پەیدابوون ڕەنگیان لەباقی ڕەنگی پێستی جوداوازە ◊ **أنْمَشَ بینَ القومِ**: فیتنەیی کردو ئاشوبی لەنێو خەڵکەکەدا نایەوە ◊ **نَمَّشَ الشَّیْءَ**: شتەکەی ڕێکخست ◊ **نَمَّشَ الحدیثَ**: بەسرتەو ئەسپایی قسەکەی کرد ◊ **النَّمْشُ**: فیتنەییو ئاشوب ◊ قسەی ڕازاوەو بێ بناغەو نادروست ◊ **النَّمَشُ**: شوێنکەی شت لەسەر شتی تر ◊ پەڵەی سەردەمو چاو کەڕەنگیان لەڕەنگی پێستی جودایە ◊ سپیاییەکە لەسەر بنکی نینۆك پەیدا دەبێو پاش ماوەیەك نامێنێو دوایی دێتەوە ◊ **النَّمِشُ**: دەگوترێ: (سیف نَمِشٌ) شمشێرێکە لەبەر ئەصلیو ڕەسەنی مادەکەی هێڵی تێدا دەبیندرێن، چاو لەسەیرکردنی دا خاڵو هێڵی جۆراو جۆری دێنە بەر تیشکی دیتنەکەی.

نَمَصَ الشَّعْرُ أو النَّبْتُ نَمْصاً: مووەکان یان چڵە گیاکان وردو باریك بون دەتگوت گەندەمون یان توکە وردەیە.

نَمَصَ الشَّعرَ: مووەکانی هەڵکەندن.

نَمِصَ الشَّعْرُ: مووەکان باریكو ورد بوون دەتگوت گەندەمون ◊ **أنْمَصَ النَّبْتُ أو الشَّعْرُ**: گیایەکە یان مووەکان دوای هەڵکەندنیان ڕوانەوە ◊ **أنْمَصَ النَّباتُ أو الشَّعْرُ أو نحوهما**: گیایەکە کاتی دروێنەی هات، یان مووەکان کاتی تاشینو هەڵپاچینیان هات ◊ **نَمَّصَ الشَّعْرَ أو النبتَ**: مووەکەی هەڵکێشا، ڕوەکەکەی دروەوە ◊ **إنْتَمَصَ المرأةُ**: ئافرەتەکە داوای لەدەمو چاو هەڵگرەکە کرد کە گەندەمووی دەمو چاوی بۆ هەڵکەنێ، بۆلابەرێ ◊ یان ئافرەتەکە خۆی گەندەمووی دەمو چاوی هەڵکەند ◊ **تَنَمَّصَتِ المرأةُ**: ئافرەتەکە موی دەموچاوی بەدەزو هەڵگرتن، هەڵی کەندن ◊ لەحەدیس دا هاتووە: (لُعِنَتْ النامصة والمُتَنَمِّصَة) ◊ **تَنَمَّصَتِ الماشیةُ**: ئاژەڵەکە نەوبەهارو دەستە گوڵی گیایەکەی خوارد ◊ **الأنْمَصُ**: دەگوترێ: (هو الأنْمَصُ الحاجبین) ئەو پیاوە بڕۆ باریکە سەری بڕۆی لای لاجانگی باریك بوونەوە ◊ **المِنْماصُ**: موکێش، ئەو ئامێرەی چەقڵو شتی وای پێ دەردێنەدرێ ◊ **النَّامِصَةُ**: ئەو ئافرەتەی دەموچاوی ئافرەتی تر بەدەزو و شتی وا هەڵدەگرێو ئارایشتیان دەدا ◊ **النَّمّاصُ**: دەزوی دەرزی ◊ **النَّمَصُ**: پەڕوپۆڵی کورت ◊ گژوگیای هێشتا ناسکەو تازە سەری لەزەوی دەرهێناوە ◊ جۆرە گیایەکە لە شوێنی زلکاو و زەوی ئاودراوو تەڕدا دەڕوێ ◊ گەڵادرێژەکانی بۆ دروستکردنی سەلەو حەصیرو شتی وا بەکاردێ ◊ **النَّمیصُ**: ئەوەی دەڕوێتەوە لەگژوگیا یان موو پاش درونەوەو هەڵپاچینو هەڵکەندنیان ◊ **أنْمَطَ لە العطاءَ**: بەخششەکەی لێ کەم کردەوە ◊ **نَمَّطَهُ علی الشَّیْءِ**: شارەزای کرد بۆ شتەکە ◊ دەشگوترێ: (نَمَطَ له علی الشَّیْءِ) ◊ **النَّمَطُ**: توکی فەرشو بەڕە ◊ جۆرە فەرشو ڕاخەرێکە ◊ قوماشێکە لەخوری دروست دەکرێ ڕەنگاوڕەنگە بەسەر کەژاوەو شتی وادا دەدرێ ◊ ڕێبازو بەرنامەو پلان بۆهەر شتێك بێ ◊ شێوازی شت ◊ کۆمەڵێك مرۆڤ یەك ئیشیان هەبێ ◊ جۆرو شێوەی شت ◊ دەگوترێ: (عندي متاع من هذا

النَّمط) کالای لەو جۆرەم لایە ٥ نَمَغُ الشَّیْءَ: شتەکەی رەنگ کرد بەرەنگی رەش و سپی و سوور بەتێکەڵی ٥ المُنَمَّغُ: رەنگ کراو بەرەنگی جۆراو جۆر ٥ دەگوترێ: (رجل مُنَمَّغٌ) پیاوێکی رەنگاورەنگە بەڵەکە ٥ النَّمَغَةُ: مەلاشوی منداڵ کەتازە لەدایك دەبێ و مەلاشوی نەرمە تارەق دەبێ ٥ سەرانسەری کێو ٥ مرۆڤی وەجاخزادەو رەسەنی گەل و نەتەوە ٥ ماڵ و سامانی زۆر ٥ مرۆڤی زۆر.

نَمَقَ الكتابَ نَمْقاً: بەجوانی کتێبەکەی نووسیەوە ٥ أنمَقَت النخلة: دارخورماکە خورمای بێ ناوکی گرتن ٥ نَمَّقَ الثوبَ أو الجلدَ ونحوهما: قوماشەکە یان پێستەکەی رەنگاورەنگ کرد ٥ نَمَّقَ الكتابَ: بەشێوەی جوان و خۆشنووسی کتێبەکەی نووسیەوە، زێدەڕۆیی لەمانای (نَمَقَ) دەگەیەنێ ٥ المُنمِقُ من الرُّطَب: خورمایەکە ناوکی نەبێ ٥ النَّمَقُ: ئەو کتێبەی تێیدا دەنووسیەوە ٥ ناوەڕاستی رێگا ٥ النَّمَقَةُ: بۆنی ناخۆش، بۆگەن ٥ النَّمیقُ: شتی نەخشاو و رەنگاورەنگ ٥ دەگوترێ: (ثوب نَمیق).

نَمَلَ فلان نَمْلاً ونُمولاً: فلانکەس فیتنەجۆ بوو، فیتنەیی کرد.

نَمَلَ نَمَلاناً: بەسەر شتەکەیدا ڕوانی.

نَمَلَ في الشجرة نُمولاً: چووە سەر درەختەکە.

نَمِلَ المكانُ: شوێنەکە مێروی زۆر بوو ٥ نَمِلَتْ یدُ فلان: دەستی فلانکەس تەزی شلەپەتە بوو ٥ نَمِلَت یدُه في العمل: لەکارکردن دا دەستی سوك بوو ٥ نَمِلَت المرأةُ أو الفرسُ: ئافرەتەکە یان ماینەکە جێگیر بوو ٥ (یان سکی بۆ ڕاوەستاو لەباری نەچوو) دەشگوترێ: (غَلَت ید الصَّبي) دەستی منداڵەکە هەدادانی نەبوو لەهارو هاجی نەکەوت ٥ (فهو نَمِل وهي نَمِلَة) ٥ دەشگوترێ: (إمرأة نَمْلی) ئافرەتێکە گەڕۆکە لەهیچ شوێنێك جێگیر نابێ.

نُمِلَ الطعامُ: خۆراکەکە مێروی تێچوو مێرواوی بوو ٥ (فهو مَنمُولٌ) ٥ نَمَّلَ الكتابَ: دێری کتێبەکەی لێك نزیك نووسینەوە ٥ نَمَّلَ قِربَتَهُ: کراسەکەی پینەکرد ٥ تَنَمَّلَ القومُ: خەڵکەکە کەوتنە جم و جۆڵ و هاتوچۆ و تێکەوە هاویشتن ٥ بڵاومیان لێ کردو بەناوزەوی دا بڵاوبوونەوە بۆ کاسبی کردن وەکوو مێرولە ٥ الأنمُلَةُ: گرێی قامك، چاوە قامك ٥ جومگەی لای ژووری پەنجە ئەوەی نینۆکی پێوەیە.

المُؤنمِلُ: دەگوترێ: (رجل مؤنمِلُ الأصابع) پیاوێکی پەنجە کورت و پەنجە ئەستوورە ٥ المُنَمِّلُ: دەگوترێ: (لقد طالَبَ غیر مُنَمِّلٍ) بەهێواشی داوای شتەکەی کردو بەپەلە نەبوو لەبەدەست هێنانی دا ٥ المُنَمِّلَةُ: ئافرەتی گەڕۆك کە لەشوێنێك جێگیر نەبێ ٥ النامِلَةُ: ڕێبوار کۆمەڵە خەڵك کە بەرێگادا دەڕۆن ٥ النَّمِلُ: لێزان و شارەزا ٥ النَّمْلَةُ: مێرۆلە، حەشەرەیەکی بچکۆلەی کۆششکەرە لەژێر گڵ دا دەژی، بەتاك و کۆمەڵ ژیان بەسەردەبەن و گیانی هاوکاریان تێدایە ٥ فیتنەیی و ئاشوبگێڕ.

النَّمْلِیَّةُ: صندوقێکە خواردن و شتی وای تێدا هەڵدەگیرێ مێرولەو حەشەرات ناتوانن بچنە ناوی، ئەم جۆرە صندوقە لەتەختە دار یان مەعدەنی تر دروست دەکرێ و دەرگاکەی لە تەلە هێلەکێکی کون بچوکە ٥ النُّمْلَةُ: باقی ماندەی ئاو لەحەوزدا ٥ دەشگوترێ: (فرس ذو نُمْلَةٍ) ئەسپێکی سرك و هاروهاجە ٥ النَّمّالُ: فیتنەو ئاشوبگێڕ ٥ النَّمیلة: فیتنەجۆ.

نَمَّ الحدیث نَمّاً: قسەکە ئاشکرابوو.

نَمَّ الشَّيْئُ: شتەکە بۆنەکەی بڵاوبۆوە ◊ شتەکە وروژا هەڵنەربوو.

نَمَّ الحديثَ: قسەکەی هێناو برد بۆنەوەی فیتنەیی بنێتەوە ◊ ئاشوب لەناو خەڵکەکەدا بەرپابکا.

نَمَّ الكلامَ: قسەکەی بەدرۆو دەلەسە ڕازاندەوە ◊ **النَّامَّـةُ:** هەست و جم و جۆڵ ◊ دەگوترێ: (سَمِعت نامَّتَهُ) گوێم لەهەست و خوستی بوو ◊ دەشگوترێ: (أسكت الله نامَّتَـهُ) خودا مراندی ◊ **النَّمّ:** فیتنەیی و ئاشوبگێڕی ◊ **النَّمَّام:** ناوە بۆ ڕوەکی سەعتەرە کێویلە: کە ڕوەکێکی بۆنخۆشە هەروا ناوە بۆ گیا پونگە ◊ پونگی ئاویی ◊ **النَّمَّـةُ:** پەڵەیەکی سپی لەناو ڕەشایی دا، یان پەڵەیەکی ڕەش لەناو سپیایی دا ◊ **النُّمِـيُّ:** خیانەت ◊ عەیب و لەککە ◊ دوژمنایەتی ◊ سروشت و تەبیعەتی مرۆڤ ◊ ماهیەت و هیولای مرۆڤ ◊ دەشگوترێ: (ما بالدارِ نُمِّيٌّ) کەس لە خانوەکەدا نیە ◊ فلوس کەلەڕەصاص دروست کرابێ ◊ تاکەکەی پێی دەگوترێ: (نُمِّيَـةٌ) ◊ **النَّمِيمُ:** دەنگی نزم و هێواش کەلەجم و جۆڵی شتێك پەیدا دەبێ ◊ خشپەی پێ ◊ فیتنەیی و قسەهێنان و بردن ◊ **النَّمِيمةُ:** بەمانا (النَّميم) دێ ◊ نووسین ◊ سیرەو خشەی نووسین ◊ **نَمْنَمَتِ الريحُ التُرابَ:** ڕەشەباکە شوێنکەی لەگڵ و خۆڵەکە کرد هێڵ و خێتی جیاجیای تێدا جێهێشت ◊ **نَمْنَمَ الشَّيْئَ:** شتەکەی نەخشاندو ڕازاندییەوە ◊ زڕکەفتی کرد ◊ دەگوترێ: (نَمْنَمَ كِتابَـهُ) کتێبەکەی نەخشاندو بەزەرکەفت و نەخش و نیگار ڕازاندییەوە ◊ **الْمُنَمْنَمُ:** زەخرەفەکراو و ڕازێندراوە ◊ دەگوترێ: (ثوب مُنَمْنَمٌ) قوماشێکی زەخرەفەکراوە ◊ هەروا دەگوترێ: (كتاب مُنَمْنَمٌ) کتێبێکی زەخرەفەکراوە ◊ (نبات مُنَمْنَمٌ) ڕوەکێکی تێکهاڵاو و تێکچرژاوە.◊ **النُّمْنِمُ:** ئەو شوێنکەو نیشانانەی ڕەشەبا لەسەر ڕوبەری گڵ جێی دێڵێ ◊ سپیایی کەلەسەر نینۆکی مرۆڤی گەنج دەردەکەوێ ◊ تاکەکەی (نِمْنِمَةٌ) ◊ **النُّمْنِمَةُ:** هێڵی کورت و لێك نزیك ◊ **النُّمْنُمُ:** ئەسپێی بچوك.

نما الشَّيْئَ نَماءً ونُمُوّاً: شتەکە زیادی کردو پەرەی سەند ◊ دەگوترێ: (نما الزرع، ونما الولدُ، ونما المالُ) ◊ دەشگوترێ: (هو ینموا الی الحسب) ◊ هەروا دەگوترێ: (نَما الخضاب في اليد أو الشعر) خەنەکە سوورییەکەی پەرەی ساند ◊ قژەکە ڕەشایی زیادی کرد.

نما الحديثَ: حەدیسەکەی ئیسناد داو بەشێوەی ڕێك و پێك ڕیوایەتی کرد.

نَمى الحديثُ نماءً ونُمِيّاً: قسەکە بڵاو بۆوە.

نَمى الحيوانُ: ئاژەڵەکە قەڵەو بوو.

نَمى الدوابُ: ئاژەڵ و وڵاخەکان دوورکەوتنەوە بۆمڵ و موش و لەوەڕخواردن.

نَمى الصَّيْدُ: نێچیرەکە بەبرینداری لە ڕاوکەرەکە گوم بوو تیرەکە بەجەستەیەوە بوو.

نَمى الشَّيْئَ: شتەکەی بەرز کردەوە لەڕێزو بەهای زیاد کرد ◊ دەگوترێ: (فلان يَنْمِيهِ حَسَبُهُ).

نَمّى الحديثَ: فەرموودەکەی گەیاندەوە گوتەرەکەی.

نَمّى فلاناً الی فلان: فلانکەسی پاڵ فلانکەس دا.

نَمّى المالَ ونحوه: ماڵەکەی زیاد کردو گەشەی پێدا ◊ **أنمى الكرمُ إنماءً:** دارمێوەکە پۆخی دەرکەوتن، خەریکە گەڵاکەی دەربکەوێ ◊ **أنمى الشَّيْئَ:** گەشەی بەشتەکە دا ◊ **أنمى الراعي دوابَّهُ:** وڵاخ و ئاژەڵەکانی لەلەوەڕگاکەدا لێك بڵاوکردن

بۆنەوەی هەریەکەیان لەپانتاییەك دا بلەوەڕێ ◊ أَنمى الصيدَ: تیری بەنێچیرەکەوە ناو هەنگاوتیو بۆی نەگیرا لەشوێنێکی دوور منداربۆوە ◊ نَمَّى الشَّيْءَ أو الحديثَ تَنْمِيَةً: گەشەی بەشتەکە دا ◊ قسەکەی بەشێوەی فیتنەیی هێناوبرد ◊ نَمَّى النارَ: سوتەمەنی بۆ ئاگرەکە زیاد کرد ◊ إنتمى الطائرُ: باڵندەکە لەشوێنێ هەڵفڕی بۆ شوێنێکی تر چوو ◊ إنتمى الى الجَبَلَ: چووە سەر کێوەکە ◊ إنْتَمى الى كذا: نیسبەت درا بۆلای ئەوە ◊ تَنَمَّى: بەمانا (إنتمى) دێ ◊ الأُنميُّ: شریفێکە کای تێدەکرێ ◊ النَّامي: هەرشتێك گەشو نمای تێدا بێ وەکوو گیاندارو ڕوەكو درەخت ◊ النَّامية: خەڵك (مخلوقات) ◊ تولە مێو کەهێشومترێی پێوەبێ ◊ النَّماةُ: مێروی بچوك ◊ النَّمْوَةُ: زیادە ◊ الأنموذج: نموونە ◊ النَّنُّ: قژی تەنك.

نَهَا نَهاً: پڕبوو، دەگوترێ: (نَهَا الإناءُ) زەرفەکە پڕبوو ◊ (شربَ فلان حتى نَهَا) ئاوی خواردەوە تا تێراو بوو.

نَهَا اللَّحْمَ نُهوءاً: گۆشتەکەی نەکوڵاند.

نَهِئَ اللحْمُ: گۆشتەکە نەکوڵێ ◊ أنهَأ اللَّحْمَ: گۆشتەکەی نەکوڵاند بەکاڵی هێشتییەوە ◊ النَّاهِئُ: تێرو تەسەلە.

نَهَبَ الشَّيْءَ نَهْباً: بەزۆر شتەکەی وەرگرت ◊ دەگوترێ: (إنَّه ينهب الأرض) ئەو بەپەلەو خێرا دەڕوا ◊ هەروەها دەگوترێ: (إنه لَيَنْهَبُ الغاية) ئەو پێشکەوتووە بۆلای ئامانج.

نَهَبَ الكلبُ فلاناً: سەگەکە دەماری پاژنەپێی فلانکەسی گرت.

نَهَبَ فلاناً: جنێوی بەفلانکەس داو لێی تورە بوو ◊ أنهَبَ الشَّيْءَ: شتەکەی واێ کرد هەڵمەتی بۆ بېرێو بەتاڵان ببرێ ◊ أنهَبَ الشَّيْءَ فلاناً: شتەکەی بۆ فلانکەس ڕانواند ◊ ناهَبَ المُتَسابِقُ مُسابِقَهُ: پێشبڕکێی لەڕاکردن دا لەگەڵدا کرد ◊ إنْتَهَبَ الشَّيْءَ: شتەکەی هەڵگرت ◊ إنْتَهَبَ الفرسُ الشَّوْطَ: ئەسپەکە لەپێشبڕکێیەکەدا بردیەوە ◊ تناهب المتسابقان: هەریەك لەو دوو پێشبڕکێکارانە ویستی سەرکەوتن بەدەست بێنێ ◊ تناهَبَ الدَّوابُ الأرض: وڵاخەکە یان ئاژەڵەکە بەقاچەکانی زەوی هەڵکۆڵی ◊ المِنْهَبُ: سەرکەوتوو لەپێشبڕکێ دا ◊ دەگوترێ: (فرس مِنْهَبٌ) ◊ المَنْهوبُ: ئەوەی چەپاو دەکرێ (تاڵان دەکرێ) ◊ شتێك بەپەلە داوابکرێ ◊ النَّهْبُ: تاڵانکردن ◊ چەپاو کردن ◊ شتێك بکرێتە مەبەستو نیشانە بۆ هەنگاوتن ◊ دەگوترێ: (أصبح فلان نَهْباً للسَّبِّ) فلانکەس بوو بەنیشانە بۆ تانەو تەشەر لێدانو جنێوپێدان ◊ یان فلانکەس بوو بە ئامانج بۆنەخۆشی ◊ هەروا وشەی (النهب) ناوە بۆ ماڵی تاڵانیو دەسکەوتی جەنگ ◊ تاڵانکراو و ماڵبڕاو ◊ هەروا وشەی (النَّهْبُ) بەمانای جۆرێك لەڕاکردن دێ ◊ النُّهْبَةُ: بەمانا (إنتهاب) دێ واتە: هەڵگرتن یان سەرکەوتن ◊ النُّهْبَى: هەڵمەتو تاڵانکردن ◊ تاڵانکراو، ماڵبڕاو ◊ النَّهَّابُ: کەسێك زۆر تاڵانچی بێ، چەپاوکەربێ ◊ النَّهْبَرَةُ من النساء: ئافرەتی درێژداوەڵو داڵگۆشت ◊ کزو لاواز ◊ ئافرەتێك بگاتە حاڵەتی تێداچوونو گیانەلاو ◊ النُّهْبَرَةُ: تەپۆلکەو گردۆلکە ◊ چاڵو چۆڵی نێوان بیشەو لانەی شێر ◊ النُّهْبُورُ: بەمانا (النُّهْبَرَةُ) دێ ◊ نَهْبَلَ: فلانکەس خۆی شەلاند وای پیشان دا شەلە، لەڕۆیشتن دا خۆی شەل کرد ◊ نَهْبَلَ فلان: فلانکەس تەمەن درێژبوو ◊ النَّهْبَلُ: پیرەمێرد

◊ دەگوترێ: (شیخ نَهْبَلٌ) ◊ النَّهْبَلَةُ: ڕۆیشتنێکی تەمبەلانەیە ◊ پیرەژنی کۆنەساڵ ◊ دەگوترێ: (عجوز نَهْبَلَةٌ) ◊ هەروا ناوە بۆ حوشتری کەتەو زەبەللاح.

نَهَتَ القِرْدُ وغيره نهيتاً ونهاتاً: مەیمونەکە قیراندی زیراندی ◊ دەگوترێ: (نَهَتَ الأَسَدُ) شێرەکە دەنگی لێوەهاتو دەنگەکەی نەبوە نەڕاندن.

نَهَتَ فلان: فلانکەس ناڵاندی، نرکاندی ◊ **المِنْهَتُ والمُنهِتُ**: شێر ◊ **الناهِتُ**: قوڕگ ◊ **النُّهاتُ**: دەنگێك کەلەسنگ بێ، نرکەو ناڵە، زیخەزیخ کەلەکاتی نارەحەتی دا لەئادەمیزاد دەبیسرێ ◊ **نَهْتَرَ على فلان**: درۆی بەدەم فلانکەسەوە کرد ◊ **نَهْتَرَ فلان في كلامه**: فلانکەس قسەکانی بەشێوەی بەرەو ئاواژو گێڕانەوە.

نَهَجَ الطريقُ نَهْجاً ونهوجاً: ڕێگاکە ئاشکرابوو دەرکەوت ◊ دەگوترێ: (نَهَجَ أَمْرُهُ) ئیشەکەی ئاشکرابوو.

نَهَجَ الدابةُ أو الإنسانُ نَهْجاً ونهيجاً: وڵاخەکە یان مرۆڤەکە خێرا خێرا هەناسەی داو هانکە هانکی پێ کەوت بەهۆی ماندوبوون.

نَهَجَ الثَّوبُ نَهْجاً: قوماشەکە کون بوو ڕزی.

نَهَجَ الطريقَ: ڕێگاکەی ئاشکرا کرد، ڕونی کردەوە ◊ ڕێگاکەی پەیڕەو کرد.

نَهِجَ نَهَجاً وَنَهْجَةً: خێرا خێرا هەناسەی هەڵێناو هانکە هانکی پێکەوت بەهۆی ماندوێتیو شەکەتی، یان ڕاکردنو جمو جوڵی زۆر.

نَهِجَ الثوبُ وغيره: قوماشەکە کۆن بوو، ڕزی (فهو نَهِجٌ) ◊ **أَنْهَجَ الطريقُ**: ڕێگاکە ئاشکراو ڕون بوو، دەرکەوت ◊ **أَنْهَجَ الدابةَ**: بەسواری وڵاخەکە ڕۆیی تا ماندوی کرد ◊ **أَنْهَجَ العمَلُ فلاناً**: ئیشکردنەکە فلانکەسی ماندوکرد تاوای لێ کرد هەناسە برکەی پێ بکەوێ ◊ **أَنْهَجَ الثوبَ**: قوماشەکەی کۆن کرد. ڕزاندی ◊ **إِنْتَهَجَ الطريقَ**: ڕێگاکەی ئاشکرا کردو پێیدا ڕۆیی ◊ **إِسْتَنْهَجَ الطريقُ**: ڕێگاکە ئاشکرابوو دەرکەوت چۆنە ◊ **إِسْتَنْهَجَ سبيلَ فلان**: ڕێبازی فلانکەسی گرتەبەرو پێیدا ڕۆیی ◊ **المِنْهاجُ**: ڕێگای ئاشکراو نمایان ◊ هەروا ناوە بۆ پلانو خەریتەی کارکردن ◊ پرۆسەو پرۆگرام ◊ **المِنْهَجُ**: بەمانا (المِنهاجُ) دێ ◊ **النّاهِجُ**: دەگوترێ: (طريق ناهج) ڕێگایەکی ئاشکراو ڕون ◊ هەروا دەگوترێ: (طريقة ناهجة) ◊ **النَّهْجُ**: ئاشکراو نمایان ◊ دەگوترێ: (طريق نَهْجٌ) ◊ (أمر نَهْجٌ) ◊ ڕێگای ڕاستو ئاشکرا ◊ دەگوترێ: (هذا نهجي لاأحيد عنه) ◊ **النَّهَجُ**: نەخۆشی ڕەبۆ، هەناسە سوارییو تەپەتەپی دڵ ◊ **النَّهِيجُ**: بەمانا (النَّهَجُ) دێ.

نَهَدَ الثديُ نهوداً: مەمك خڕبوو، سەری هەڵداو بەرز بۆوە ◊ دەگوترێ: (نهدت ثدي المرأة) مەمکی ئافرەتەکە خڕبوون (فهي ناهد وناهدة) ئەو ئافرەتە (مەمك خڕو تونده) هێشتا مەمکی شل نەبوون.

نَهَدَ الإناءُ: قاپەکە نزیکە پڕ ببێ.

نَهَدَ فلان: فلانکەس هەڵساو ڕۆیی.

نَهَدَ لعدوه (أو) إلى عَدُوِّهِ: خۆی لەبەردەم دوژمن دا ڕاگرتو بەردەوام بوو لەشەڕ لەگەڵ کردنی دا.

نَهُدَ نُهوداً: بەرزبوو، خڕبوو ◊ سەری هەڵدا ◊ **أَنْهَدَ الإناءَ**: قاپەکەی پڕکرد هەتا لەسەریەوە ڕژا ◊ یان نزیك بوو لێوان لێوبێ ◊ **أَنْهَدَ الهديةَ**: دیارییەکەی گەورەکرد؛ دیاری گەورەی برد ◊ **أَنْهَدَ فلاناً**: فلانکەسی دەست نیشان کرد.

ناهَدَ فلاناً: کێشەی لەگەڵ فلانکەس دانایەوە ◊ **ناهَدَ عَدُوَّهُ**: بەربەرەکانی دوژمنی کرد لەشەڕداو

لەقاقۆزەی بێچا ٥ تناهَدَ القومُ: خەڵکەکە لەسەفەردا هەریەکە بەشە تێشوی خۆی هێنایە دەرو تێکەڵاویان کرد (پیتاکیان) کرد ٥ تناهَدَ في الحرب: لەشەڕدا ڕووبەڕووی یەکتر بوونەوە، بۆیەکتر ڕاپسکوتن‌و پەلاماری یەکتریان دا ٥ تناهد القومُ الشَّيْءَ: خەڵکەکە لەناو خۆیان دا شتەکەیان دەستاودەست پێ کرد ٥ تَنَهُّدَ: هەناسەی حەسانەوەو خۆشی هەڵکێشا ٥ النّاهِدُ: ئافرەتێك مەمکی خڕبووبن مەمکی قیت کردبن ٥ دەشگوترێ: (غلام ناهِد) گوڕە گەنجێکی تازە پێگەیشتووە ٥ النُّهادُ: ئەندازە، ڕێژە ٥ نزیکەی ٥ دەگوترێ: (هؤلاء نُهَادُ مائة) ئەوانە نزیکەی سەد دەبن، ئەندازەی سەد کەسن ٥ النَّهْداءُ: لەبەلانی گوێ جەم کەروەکی باشی لێ بڕوێ ٥ النَّهدانُ: دەگوترێ: (حَوْض نهدان) حەوزی پڕ ئاو کەلەسەریەوە نەڕژێ ٥ (قدح نهدان) پیاڵەی پڕ ٥ یان دوو لەسەر سێی پڕبێ.٥ النَّهْدُ: شتی بەرز ٥ مەمکی خڕبوو ٥ زەمە ڕۆنە کەرەی گەورە ٥ گیانلەبەری گەورەو بەهێز ٥ دەگوترێ: (شابٌ نَهْدٌ وفرس نَهْد) ٥ هەروا ناوە بۆ پیاوی پیاوانەو بەکەڵك‌و ڕەوشت بەرز کەهەمیشە هەوڵی پیاوەتی بدا ٥ النَّهْدُ: ئەوەی هاوەڵی سەفەرو کاروانچی لەکیسە باخەڵ‌و توێشودانی خۆیان دەری دێنن‌و تێکڕا دەیخەنە سەر سفرەی هاوبەش ٥ یان بیتاك‌و کۆمەکی هاو وڵاتیان لەکاتی هێرش هێنانی دوژمن دا ٥ دەگوترێ: (طَرَحَ نِهْدَهُ مع القوم) یارمەتی خەڵکەکەی دا ٥ النَّهِيدُ: ڕۆنەکەرەی تەنکە (بەچوك) ٥ النَّهيدَةُ: زەمە ڕۆنەکەرەی گەورە ٥ تۆوی کاڵەکە مارانە ئاردی تێکەڵاو دەکرێ‌و دەخورێ.

نَهَرَ نَهْراً: بەتەوژم ئاوەکە ڕۆیی.

نَهَرَ الماءُ: ئاوەکە بەزەوی دا ڕۆیی‌و ڕێگای خۆی کردەوە.

نَهَرَ الحَفَّارُ: بیرهەڵکەنەکە گەیشتە ئاو لەناوبیرەکەدا ٥ دەگوترێ: (حَفَرَ بئراً حتى نَهَرَ) بیرەکەی هەڵکەند تا گەیشتە ئاو.

نَهَرَ الأرض: زەوییەکەی هەڵدڕی.

نَهَرَ فلاناً: لەفلانکەس توڕەبوو بەڕەقی‌و ڕوی ناخۆش قسەی لەگەڵ دا کرد ٥ ڕقی هەڵسا.

نَهَرَ النَّهْرَ: جۆمەکەی هەڵکۆڵی‌و ئاوەکەی پێدا برد.

نَهِرَ الشَّيْءُ نَهَراً: شتەکە زۆر بوو ٥ (فهو نهِر) ٥ أنْهَرَ: کەوتە ڕۆژەوە ٥ یان بەڕۆژ کاری کرد ٥ أنْهَرَ السائِلُ: شلەمەنییەکە بەتەوژم ڕۆیی‌و ڕەوان بوو ٥ دەگوترێ: (أنْهَرَ البَطْنُ) سکەکە چوو، گوفیرەی گرت ٥ أنْهَرَ العِرْقُ: دەمارەکە خوێنی نەوەستا ٥ أنْهَرَت المرأةُ: ئافرەتەکە قەڵەو بوو ٥ أنْهَرَ في العَدْوِ: لەبازدان دا تەمبەڵ بوو بەهێواشی بازی دا ٥ أنْهَرَ الدَّمَ: خوێنەکەی ڕەوان کرد ڕۆیاندی ٥ أنْهَرَ الفَتْقَ: دڕاوییەکەی فراوان کرد ٥ کەلەبەرو چاڵەکەی فراوان کرد ٥ دەگوترێ: (أنْهَرَ الدَّمَ) خوێنەکەی ڕشت، ڕەوانی کرد ٥ إنْتَهَرَ النَّهْرُ: جۆمەکە شوێنی خۆی کردەوە ڕێڕەوی خۆی گرتەبەر ٥ إنْتَهَرَ بَطْنُهُ: سکی چوو، گوفیرەی گرت ٥ إنْتَهَرَ العِرْقُ: دەمارەکە خوێنی نەوەستا ٥ إنْتَهَرَ فلاناً: فلانکەسی زۆر توڕەکردو بەشێوەی زبرو دەنگی بەرزو ڕوی ترشە وەقسەی لەگەڵ کرد ٥ إسْتَنْهَرَ السائِلُ: شلەمەنییەکە بەزۆری‌و تەوژم ڕۆیی ٥ إسْتَنْهَرَ النَّهْرُ: جۆمەکە ڕێڕەوی خۆی کردەوەو جاری بوو ٥ إسْتَنْهَرَ الأمْرُ: کارەکە قورس بوو لەسنور دەرچوو ٥ المَنْهَرُ: شوێنی هەڵکەندنی

جۆگاو لادرێ كە ئاو دایدرێ ٥ جۆگایەكە لەناو قەلاو شورادایە ناوی پێدا دەڕوا ٥ **المَنهَرَةُ**: بۆشاییەكە لەنێوان خانوەكان ٥ زبڵو زاڵی تێ فڕێ دەدرێ ٥ زبڵدان ٥ سەرانگوێلك ٥ **النّاهِرُ**: ترێی سپی ٥ **النّاهور**: هەور ٥ **النّهارُ**: ڕۆژ، ڕوناكایی نێوان بەرەبەیانو شێوان؛ نێوان ڕوناكایی ئاسۆ لەبەرەبەیانەوە تا ئاوابوونی خۆر لەنێوارەدا ٥ **النّهارِيُّ**: نان خواردنی قاوەڵتی ٥ **النّهرُ**: ئاوی زۆرو شیرینو ڕەوان (ڕوبار) ٥ ڕێڕەوی ئاوی شیرینو گوارا ٥ **النَّهَرُ**: بەرفراوان ٥ ڕوناكی ٥ بەمانا (النَّهرُ) دێ ٥ **النَّهِرُ**: ترێی سپی ٥ دەشگوترێ: (نَهِرٌ ونَهِرٌ) ٥ ڕوبارێكی پانو پۆرە ٥ (نهار نَهِرٌ) ڕۆژێكی ڕۆشنو ڕوناكە ٥ (رجل نَهِرٌ) پیاوێكە بەڕۆژ كاردەكا ٥ دەگوترێ: (لست بليلي ولكني نَهِرٌ) بەشەو كارناكەم بەڕۆژ كاردەكەم ٥ **النَّهِرَةُ**: ئاژەڵی شیر زۆر.

نَهَزَ فلان نَهزاً: فلانكەس ڕاپەڕی بۆئەوەی شتێك بەدەست بێنێ ٥ دەشگوترێ: (نَهَزَت الدَّابَّةُ بصدرها) ئاژەڵەكە یا وڵاخەكە سینگی پێوەنا؛ واتە: دەستی كرد بەڕۆیشتن ٥ ملی درێژ كردو سینگی پێوەنا بۆئەوەی بڕشێتەوە ٥ **نَهَزَت الدابةُ برأسها**: وڵاخەكە بەڕاوەشاندنی سەری مێشو مەگەزی لەخۆی دوورخستەوە.

نَهَزَ بالدلو في البئر: دۆڵچەكەی لەناوبیرەكە هێناو برد بۆئەوەی پڕبێ لەناو.

نَهَزَ الدَّلوَ من البئر: دۆڵچەكەی لەبیرەكە دەرهێنا.

نَهَزَ الشَّيْءَ: پاڵی بەشتەكەوە نا ٥ دەگوترێ: (نَهَزَ راحِلَتَهُ) لە وڵاخەكەیەوە ژەنیو دەنەدەنەی دا بۆخێرا ڕۆیشتن ٥ دەشگوترێ: (نَهَزَتني اليك حاجة) پێداویستیو ئاتاجی منی هێنا بۆلای تۆ.

نَهَزَ فلاناً في صدره: مستەكۆڵەی لەسنگی فلانكەس دا.

نَهَزَ رأسَهُ: سەری بادا ٥ **أنهَزَهُ**: ڕاپەڕاند ٥ **ناهَزَ الأمرَ**: لەكارەكە نزیك بۆوە ٥ دەگوترێ: (ناهَزَ الصَّبيّ البلوغ) منداڵەكە خەریكە باڵغ دەبێ، نزیكە پێ بگا ٥ **ناهَزَ الرضيعَ الفِطامَ**: شیرەخۆرەكە نزیكە لەشیرخواردن ببڕدرێتەوە ٥ **ناهَزَ فلاناً**: پێش فلانكەس كەوت ٥ **ناهَزَ الصيدَ**: پەلەی كرد نێچیرەكە بگرێ ٥ **ناهَزَ الفُرصَةَ**: هەلەكەی قۆستەوە نەیهێشت لەكیسی بچێ ٥ **ناهَزَت الفرصَةُ فلاناً**: فورسەتو هەل بۆ فلانكەس ڕێ كەوت ٥ **إنتَهَزَ في الضحك**: زێدەڕۆیی كرد لە پێكەنین دا ٥ زۆر پێكەنی ٥ **ناهَزَ الشَّيْءَ**: شتەكەی بەدڵ بوو پەلەی كرد بەدەستی بێنێ ٥ دەگوترێ: (إنتَهَزَ الفرصة) هەلی قۆستەوە نەیهێشت هەلی لەكیس بچێ ٥ **تناهَزَ القومُ الشَّيْءَ**: خەڵكەكە پەلەیان كرد بۆ بەدەستهێنانی شتەكە ٥ دەشگوترێ: (تناهَزوا الفُرَصَ) كەوتنە خۆ بۆ قۆستنەوەی هەلو ویستیان كەلكی لێ وەرگرن ٥ **المناهَزَة**: پێشبڕكێ ٥ **الناهِزُ**: ڕیش سپیو پیاوماقوڵی گەلو هۆزو هەڵسوڕێنەری كاروباریان ٥ **النُّهازُ**: ئەندازەو مەزندە ٥ دەگوترێ: (عمره نُهاز عشرين سنة) تەمەنی بیست ساڵ دەبێ، نزیكەی بیست ساڵ دەبێ ٥ **النُّهزُ**: دەست دانە شت؛ هەرشتێك بەدەست بكرێو دەستی بۆ ببرێ ٥ **النُّهزَةُ**: هەلو فرسەت ٥ دەگوترێ: (هو نُهزَة المختلس) ئەو نێچیری هەموو كەسێكە هەموو كەس دەتوانێ فرسەتی لێ بێنێ.

النَّهازُ: كەسێك خێرا خێراو زۆر شت بەدەست بداتە یەكێكی تر وەكوو بەردەستی وەستای دیوار دانانو شتی وا ٥ گوێدرێژ: كە سنگی

ڕەپێش دەکا بۆ ڕۆیشتن ۞ النَّهوز: شتێك کە پاڵنەری هەبێ بۆ ڕۆیشتن ۞ حوشترێك بێچوەکەی مندار بوبێتەوەو شیرنەدا تاباشباش گوانەکانی ڕانەتەکێنێو دایان نەچۆڕێنێ.

نَهَسَ اللَّحْمَ نَهساً: گۆشتەکەی بەددانی پێشەوەی بچڕی بۆئەوەی بیخوا.

نَهَسَ فلاناً الکَلْبُ: فلانکەس سەگ گەستی ۞ نَهَسَتْهُ الحیة: مارگەستی، پێوەی دا ۞ إنْتَهَسَ: زۆری گۆشت بەکەڵبەکانی بچڕی ۞ زێدەڕۆیی کرد لەگۆشت بچڕین دا ۞ المَنْهَسُ: ئەو شوێنەی گۆشتی لێ دەپچڕێندرێ ۞ دەگوترێ: (أَسَدٌ أو نَسْرٌ مِنهَسٌ) شێرێکە زۆر گۆشت دەپچڕێ ۞ یان دالاشێکە زۆر گۆشت بەدەندوکی دەپچڕێ ۞ المَنْهوسُ: کزو دالگۆشت ۞ دەگوترێ: (رجل منهوس) پیاوێکی کزو لاوازە ۞ (رجل منهوس القدمین) پیاوێکی قاچ ڕەقو تەقە ۞ النُّهَسُ: باڵندەیەکە لەپێری (الصردیة)یەو ڕەنگی کەستەنائییە لەچۆلەکە گەورەترە، سەر گەورەو دەندوك گەورەیە، ڕەوشت شەڕانیو توندو تیژە، چۆلەکەو حەشەراتی بچوك نێچیر دەکا ۞ هەمیشە کلکی هەڵدەتەکێنێ، لە وڵاتانی ئەوروپا دەژیاو پایزانو بەهاران ڕەودەکا بۆ وڵاتی میسر ۞ النَّهاسُ: بەمانا (المِنهَسُ) دێ ۞ النَّهوسُ: گازندە گەزندە، هەر دڕندەیەك شت بگەزێ ۞ النَّهیسُ: گەزراو هەرشتێك سەگو مارو شتی وا گەستبێتی ۞ نَهَسَرَ اللَّحمَ: گۆشتەکەی پارچە پارچە کرد ۞ بەدەم پچڕی، ڕایتەکاند ۞ نَهْسَرَ الطعامَ: بەهەڵپە خواردنەکەی خوارد ۞ النَّهْسَرُ: گورگ: پیاوی چوستو چالاك ۞ چلێسو هەڵپەکەر بۆ خواردنی گۆشت ۞.

نَهَشَ الشَّیْئَ نَهْشاً: قەپالی بەشتەکەدا کرد بۆئەوەی بیخوا ۞ بیگەزێ پێوەی بدا برینداری بکا ۞ نَهَشَتْ الحَیَّةُ فلاناً: مارەکە بە فلانکەسیەوە دا ۞ گەستی ۞ نَهَشَتِ المرأةُ وَجْهَها: ئافرەتەکە دەمو چاوی خۆی ڕنین لەکاتی بەڵاو کارەسات دا خۆی نەگرتو بەنینۆك دەمو چاوی ڕنینەوە.

نَهَشَ الکلبُ فلاناً: سەگەکە فلانکەسی گەست، دەشگوترێ: (نَهَشَهُ الدهر) ڕۆژگار جەڕاندیو خستیە حاڵەتی ئاتاجی.

نَهَشَ فلاناً أو عِرْضَهُ: غەیبەتی فلانکەسی کردو تانەی لێ دا ۞ نُهِشَتْ عَضُدُهُ: باسکی باریك بوو گۆشتی پێوە نەما ۞ إنْتَهَشَتْ عَضُدُهُ: باسكو قۆڵی باریكو بێ گۆشت بوون ۞ إنْتَهَشَ الشَّیْئَ: زۆری شتەکە گەستو لێکی هەڵپچڕی ۞ المُنْتَهِشَةُ: ئافرەتێك لەکاتی بەڵاو کارەسات دا ڕوخساری بڕنێ ۞ المَنْهوشُ: دالگۆشتو کزو لاواز ۞ ماندو و لەڕو لاوازە ۞ هو منهوش القدمین: ئەو قاچ ڕەقو تەقە ۞ النُّهاوِشُ: ستەمو ماف پێشێلکردن ۞ النَّهْشُ: کەمی گۆشتی ڕان، قونپوچەڵی ۞ دەگوترێ: (فلان نَهْشُ الیدین) فلانکەس دەستو مەچەك باریكو بێ گۆشتو دەست گەرمو گورجو گۆڵە ۞ هەروا دەگوترێ (رجل نَهْشٌ) پیاوێکی دالگۆشتو جەستە سوکە ۞ نَهْشَلَ فلان نَهْشَلَةً: فلانکەس پیرو کەنەفت بوو لەرزۆك بوو ۞ (فهو نَهْشَلٌ) ۞ سواری وڵاخی خوازڕاو بوو ۞ نَهْشَلَ الشَّیْئَ: شتەکەی بەتامەزرۆوە خوارد، وەکوو برسی لرفی دا ۞ نَهْشَلَ فلاناً: فلانکەسی گەستو کەلەپارچەی کرد ۞ النَّهْشَلُ: گورگ، بازو هەڵۆ ۞ النَّهْشَلَةُ: پیریو کەنەفتی.

نَهَضَ نهوضاً ونَهْضاً: ڕاپەڕی، بەناگاو وریاییەوە هەڵسایە سەرپاو ڕاپسکوت.

نَهَضَ له: بۆی ڕاپسکوتو پەلاماری دا ٥ (نَهَضَ الی العَدُوّ) ڕاپەڕی بۆ بەرەنگاربوونەوەی دوژمن.
نَهَضَ النَبْتُ: ڕوەکەکە ڕاست بۆوەو پێگەیی.
نَهَضَ الطائِرُ: باڵندەکە باڵی کردنەوە بۆئەوەی بفڕێ.
نَهَضَ فلاناً نَهْضاً: ستەمی لەفلانکەس کرد ٥ **أنْهَضَ الحيوانَ**: ئاژەڵەکەی ئامادەکردو خستیە سەر ئەوە بکەوێتە جوڵەو ڕابکا غاربدا ٥ **أنْهَضَ فلاناً للأمر**: فلانکەسی ئامادەکرد بۆکارەکەو خستیە ئەستۆی ٥ **أنْهَضَ فلاناً بالشيئ**: فلانکەسی بەهێزکردو ورەی پێدا بۆئەنجامدانی کارەکە ٥ **أنْهَضَ الريحُ السحابَ**: ڕەشەبایەکە هەورەکەی ڕاداو بردنی بۆ شوێنێکی تر ٥ **أنهَضَ القِربَةَ**: کوندەکەی پڕکرد یان نزیکی ئەوەی کرد پڕبێ ٥ **ناهَضَ فلاناً**: بەربەرەکانی فلانکەسی کرد، دژی وەستا ٥ **تناهَضَ القومُ**: هەر تاقمەو پێڕێك پەلەی کرد بۆئەوەی بەرەنگاری تاقمەکەی بەرامبەری بکا ٥ **إسْتَنْهَضَ فلاناً للأمر**: داوای لەفلانکەس کرد بەپەلە کارەکە ئەنجام بدا ٥ **النّاهِضُ**: بێچوی باڵندە: کەبتوانێ بفڕێ ٥ گۆشتی لای ژوروی قوڵو باسك ٥ دەگوترێ: (عامل ناهِضٌ) کرێکارێکە بەردەوامە لەسەر ئیشەکەیو بەبڕوای تەواو و سووربوونەوە کارەکەی ئەنجام دەدا ٥ (شباب ناهِض) گەنجێکی زیرەكو وریایە، گرنگی دەدا بەئەنجامدانی ئەرکی سەرشانی ٥ **النّاهِضَةُ**: (ناهِضَةَ الرجل) خزمو کەسوکاری پیاو ٥ لەبراو باوكو برازاو ئامۆزا.... هەروا ئاوە بۆ دەستو پێوەندو کەسو کاری پیاو ٥ **النُّهاضُ**: خێراو بەپەلە ٥ **النَّهْضُ**: زەوی پتەو و شاخو داخ: کەڕێگای تێدا دروست بکرێ ٥ دەگوترێ: (سلکوا نِهاضَ الطرق) ڕێگای سەختو ناخۆشیان بڕی ٥ **النَّهْضَةُ**: هێزو توانا ٥ ڕاپەڕینو هەوڵدان بۆ پێشکەوتن لەبواری کۆمەلایەتیو بوارەکانی تری ژیان دا ٥ دەگوترێ: (کان مِن فلان نهضة الی کذا) جمو جوڵو هەوڵدانی باش هەبوو لەلایەن فلانەوە بۆ ئەو کارە ٥ **النَّهّاضُ**: کەسێك بەردەوام لەسەر ڕێبازی پێشکەوتنو بەدەستهێنانی سەروەری بێ ٥ دەشگوترێ: (مکان نَهّاض) شوێنێکی بەرزە ٥ **نَهَطَهُ بالرمح نَهْطاً**: بەڕمب لێی دا.
نَهَفَ نَهْفاً: سەرسام بوو.
نَهَقَ الحِمارُ: گوێدرێژەکەی زەڕی، زەڕاندی ٥ **تناهَقَت الحُمُرُ**: گوێدرێژەکان تێکڕا زەڕین ٥ یان بەشوێن یەکتردا زەڕاندیان ٥ **النّاهِقُ**: یەکێك لەو ئێسقانە دەرپەڕیوانەی ئاژەڵی سمدارە کە دەکەونە شوێنی ڕێڕەوی فرمێسکی ٥ ئەو شوێنەی لەقوڕگی گوێدرێژدا زەڕەی لێ دێتەدەر ٥ **النَّهَقُ**: گیایەکە لەپێڕی (الصليبية) درێژ دەبێتەوە گەڵای پانی هەیە، گوڵەکەی وەکوو گوڵی ڕوەکی کەرەوز وایە بەرەکەی خەردەلەو تۆوێکی وردی هەیە وەکوو تۆوی کەرەوز وایەو لەو وردترەو تامی تیژو دەبڕێ، ناوێکی تری هەیە پێی دەگوترێ: (جرجير) یان (أيهُقان).
نَهَكَ الأمرُ فلاناً نَهْكاً ونهاكَةً: کارەکە فلانی ماندو کردو بەسەریا زاڵ بوو ٥ دەگوترێ: (نَهَكَهُ العَمَلُ) ئیش کردن لەپەلو پۆی خست ٥ (نهکه الشرابُ) شەراب لەگڵو گۆی خست ٥ (نَهَكَتْهُ الحمى) لەرزوتا لەپەلوپۆی خست.
نَهَكَ الشيئَ: زێدەڕەوی کرد لەشتەکەدا، دەگوترێ: (نَهَكَ الطعامَ) زۆری لەخواردنەکە خوارد ٥

هەروا دەگوترێ: (نَهَكَ في الطعام) ◊ (ونهَكَ من الطعام).

نَهَكَ الضَّرْعَ: گوانەکەی زۆر داچۆڕاند، زۆری جەرمبابەدا.

نَهَكَ عرضَ فلان: زۆری جنێو و قسەی ناشیرین بەفلان گوتن.

نَهُكَ الثوبَ: قوماشەکەی لەبەر کرد تا ڕزاندی هەر لەبەری کرد.

نَهُكَ نهاكَةً: زێدەڕەوی کرد لەکۆکردنەوەی شت دا.

نُهِكَ فلان: فلانکەس کزو لاواز بوو، نەخۆشی لاوازی کرد.

نُهِكَ بيتُ الشعر من بحر الرجز: سێیەکی شیعرەکە لابرا، چەرت کرا ◊ **أنْهَكَهُ السلطان عقوبةً**: فەرمانڕەوا زێدەڕۆیی کرد لەسزادانی دا ◊ **إنْتَهَكَ**: بەمانا (نَهَكَ) دێ ◊ دەگوترێ: (إنْتَهَكَتْه الحمى) ◊ **إنْتَهَكَ عرضَ فلان**: زێدەڕەوی کرد لە جنێودان بەفلانکەسو قسەی ئابڕو بەری ناڕاستەکرد ◊ **إنْتَهَكَ الشَّيْءَ**: سوکایەتی بەشتەکە کرد ◊ **إنْتَهَكَ الحرماتِ أو المحرماتِ**: کاری ناشایستەو نەشیاوی ئەنجام داو سنوورە شەرعیەکانی بەزاندن ◊ **إنْتَهَكَ حرمةَ الله**: وادەو پەیمانی شکاند، سنورشکێنی کرد ◊ **المَنْهَكَةُ**: ئەو شتەی کە مرۆڤ هەڵدەنێ بۆ سنور بەزێنی ◊ دەگوترێ: (هذا منهكة للأعراض) ئەمە مرۆڤ هەڵدەنێ بۆ ناموس شکێنی.

النَّاهِكُ: زێدەڕۆ لەهەموو شتێك دا ◊ **النَّهْكُ**: زێدەڕۆیی کردن لە هەرشتێك دابێ ◊ جنێو و سوکایەتی پێکردن ◊ چەرتکردنو حەزفکردنی سێیەکی شیعرە لەبەحری ڕەجەز ◊ **النَّهْكَةُ**: شوێن دەستو ئاسەوارو پاشماوە ◊ دەگوترێ: (بدت فيه نَهْكَةُ المرض) دیاردەو ئاسەواری نەخۆشییەکەی لەسەر دەرکەوت کزو لاوازیی پێوەدیارە ◊ **النَّهوكُ**: ئازاو چاونەترس ◊ **النَّهيكُ**: توندڕەو زێدەڕۆ لە کۆکردنەوەی هەرشتێك دابێ ◊ ئازاو چاونەترس لەمئادەمیزادو گیانلەبەری تر ◊ شمشێری بڕندە ◊ دەگوترێ: (سيف نهيك) ◊ هەروا ناوە بۆ مرۆڤی ڕەوشت بەرز.

نَهِلَ نَهَلاً ومَنْهَلاً: یەکەم پێك، یەکەم قومە ئاو و شلەمەنی خواردەوە.

نَهِلَ الشاربُ: تینوەکە خواردیەوە تا تێراو بوو ◊ شەرابخۆرەوەکە تامڕ بوو خواردیەوە ◊ **أنْهَلَ دابَّتَهُ**: یەکەم وەجبە ئاوی دا بە وڵاخەکەی ◊ **أنْهَلَ زَرعَهُ**: یەکەم ئاودێریی کشتو کاڵەکەی کرد ◊ **أنْهَلَ العطشان**: تینوەکەی ئاودا تا تێراو بوو.

أنْهَلَ فلاناً: ڕقی فلانکەسی هەڵساند ◊ دەشگوترێ: (أنهلوا القنا من عدوهم) شمشێریان لەدوژمنەکانیان ئاودان، دوژمنیان لەخوێن دا گەوزاند ◊ **المِنْهال**: کەسێك زۆر وڵاخ ئاوبدا ◊ پیاوی سەخیو دەستو دڵ فراوان ◊ گۆڕ ◊ **المَنْهَلُ**: شوێنی ئاوخواردنەوەی ئاژەڵو وڵاخ ◊ دوێڵاو ◊ خانو کاروانسەرا کەلەچۆڵەوانی دا بێو کاروانچی بیکەنە قۆناغی خۆیان بۆ پشودانو شەو تێدا مانەوە، لەم ڕووەوە کەئاوی خواردنەوەی تێدا دەست دەکەوێ ◊ **النَّاهِلَةُ**: حوشترێك بێو بچێ بۆسەر دوێڵاو و شوێنی ئاو خواردنەوە ◊ دەشگوترێ: (إبل نواهل) حوشتری برسی ◊ **النَّهْلان**: ئاو خۆرەوە ◊ **النَّهْلَةُ**: دەگوترێ: (ما سُقِيَ إلا نِهلة) یەك جار ئاوی خواردەوە.

نَهَمَ الأسَدُ والفيلُ نَهيماً: شێرەکە نەڕاندی فیلەکە نەڕاندی ◊ **نَهَمَت القِدْرُ:** مەنجەڵەکە قڵپە قڵپی پێکەوت و کەوتە کوڵین.

نَهَمَ فلان: فلانکەس ترۆی کرد، دەنگی دا.

نَهَمَ الدابة نَهْماً ونهيماً: وڵاخەکەی دەنگ دا بۆئەوەی خێرا بڕوا.

نَهِمَ في الشَّيْئِ نَهْماً ونهامَةً: زۆری حەز لە شتەکە بوو تامەزرۆی بوو ◊ دەگوترێ: (نَهِمَ في الطعام ونَهِمَ في العلم فهو نَهِم ونهيم).

نُهِمَ بالشيئ: خوی بەشتەکەوە گرت ئالودەی بوو ◊ (فهو منهوم) ◊ **المِنهامُ:** وڵاغێك بەدەنگدان ڕاپەڕێ و بڕوا یان بگەڕێتەوە ◊ **المَنْهَمَةُ:** دێرو کەنیشتە، یان شوێنی کۆبونەوەی ڕەبەنەکان ◊ **المَنهوم:** کەسێك ئالوودەی شتێك بێ ◊ خو بەشتێکەوە بگرێ ◊ کەسێك مربێ لەخواردن و هەناسەی بۆ هەڵنەیەتەوە ◊ **النُهامُ:** ئاسنگەر، دارتاش ◊ قەلەڕەش ◊ **النُّهامِيُّ:** خاوەنی کەنیشتە ◊ **النَّهْمَةُ:** پێداویستی ◊ حەزکردن لەشتێك ◊ **النَّهّامُ:** ڕێگای ئاسان ◊ **نَهْنَهَ فلاناً عَنْ الشَّيْئِ:** فلانکەسی لەو شتە مەنع کردو دەری کرد ◊ **نَهْنَهَ الدابةَ:** دەنگی وڵاخەکەی دا بۆئەوەی بگەڕێتەوە، ئەوەی بۆی چوبوو وازی لێ بێنێ و نەیکا ◊ **نَهْنَهَ الثوبَ:** قوماشەکەی تەنك چنی ◊ **النَّهْنَهَ:** قوماشی تەنك چنراو.

نَهُوَ الرجلُ نهاوَةً: پیاوەکە گەیشتە ئەوپەڕی ئاقڵمەندی ◊ (فهو نَهِيٌّ).

نَهِيَ الشَّيْئُ اليه نَهْياً: شتەکەی گەیشتێ ◊ **نَهِيَ اليه المثلُ:** نمونەو میسالەکەی پێگەیی.

نَهِيَ عَنْ الشَّيْئِ: نەی لێ کرد لەشتەکە وتی، ئەو شتە مەکە.

نَهِيَ اللهُ عَنْ كذا: خودا نەی لەو شتە کردووەو حەرامی کردووە.

نَهِيَ من الشَّيْئِ نَهيَ: بەو شتەی لێی وەرگرت کیفایەتی کرد ◊ دەگوترێ: (نَهِيَ فلان من اللَّحم) فلانکەس لە گۆشتەکە تێرو تەسەل بوو ◊ **أنْهى فلان:** فلانکەس چووە شوێنێك ئاو لێیەوە نەڕوا ◊ چووە ناو زلکاوەوە ◊ **أنْهى من الشَّيْئِ:** ئەوەی لەشتەکە دەستی کەوت بەسی بوو ◊ دەگوترێ: (أنْهى فلان من اللحم) فلان لەخواردنی گۆشت مربوو ◊ **أنْهىَ عَنْ الشَّيْئِ:** وازی لەشتەکە هێنا ◊ **أنْهى الشَّيْئَ:** شتەکەی گەیاندە شوێنی خۆی ◊ **أنْهيتُ اليه الخَبرَ:** هەواڵەکەم پێگەیاند ◊ **نَهّى فلاناً عَنْ الشَّيْئِ:** فلانکەسی لە شتەکە مەنع کرد ◊ **إنْتَهى الشَّيْئُ:** شتەکە گەیشتە کۆتایی ◊ دەشگوترێ: (إنتهى اليه الخبرُ وإنتهى اليه المثل وإنتهى بنا المسير الى موضع كذا) ◊ **إنتهى عَنْ الشَّيْئِ:** وازی لەشتەکە هێنا ◊ دەگوترێ: (إنتهى العاصي) یاخی بووەکە وازی لە تاوان هێنا ◊ **تناهى الشَّيْئُ:** شتەکە گەیشتە کۆتایی ◊ دەگوترێ: (تناهي الخَطْبُ) کارەسات و بەڵاکە گەیشتە ئەوپەڕی ناخۆشی ◊ **تناهى الماءُ:** ئاوەکە لەزلکاوەکەدا وەستا ◊ **تناهى عَنْ الشَّيْئِ:** وازی لە شتەکە هێنا ◊ **تناهى القوم عَنْ المنكر:** خەڵکەکە هەندێکیان نەهیان لە هەندێکیان کرد کە کاری خراپە ئەنجام نەدەن ◊ **إستنهى فلاناً:** بەفلانکەسی گوت وازبێنە ◊ **إستنهى فلاناً من فلان:** فلانکەسی ڕاسپارد بەفلان بلێ: وازبێنێ ◊ **التَّنْهاءُ:** ئەو شوێنەی لەمبەرەوبەری شیو ئاوەکەی بگاتێ ◊ **التَّنْهاءُ:** ئەو شتەی بەری لافاوی پێ دەگیرێ لەگڵ و بەردو شتی وا ◊ **التَّنْهَيَةُ:** بەمانا (التَّنهاءُ) دێ ◊

المَنهی: ئەو کارو کردەوانەی نەهیان لێ دەکرێ ٥ **المَنهاةُ**: نامانج‌و ئاکام ٥ دەگوترێ: (الموت منهاة الناس) مردن سەرەنجامی هەموو کەسێکە ٥ (المنتهی) نامانج‌و ئاکام ٥ **الناهي**: تێرو تەسەل‌و تێرئاو ٥ دەگوترێ: (رجل ناهيك من رجل) پیاوێکە کیفایەتی تۆدەکاو پێویستت بەکەسی تر نییە ٥ **الناهیة**: دەگوترێ: (إمرأة ناهيتك من إمرأة) ئافرەتێکە گەیشتۆتە ئەوپەڕی ڕەنگژنی‌و پێویستت بەژنی تر نیە ٥ **النُّهاءُ**: ئاکامی شت ٥ کۆتایی‌و ئەوپەڕی شت ٥ دەگوترێ: (بَلَغَ الخَطْبُ نهاءَهُ) ناخۆشی‌و بەلایەکە گەیشتۆتە ئەوپەڕی ٥ **النَّهاءُ من النهار والماء**: بەرزبوونەوەی خۆر ڕۆیشتنی بەرەو ئاوابوون ٥ بەرزبوونەوەی ئاو ٥ ئەندازە ٥ دەگوترێ: (هم نِهاءَ مائة) ئەوانە ئەندازەی سەد دەبن ٥ بچوکترین بەنداوی ئاو ٥ **النُّهاءُ**: بەردێکی سپییە لەڕوخام نەرمترە، وەکوو تەباشیرو شتی وا وایە ٥ **النُّهاةُ**: میرو ٥ دەشگوترێ: (نفس نُهاة عَنْ الشَّئ) نەفسێکی نەهی کەرە لەو شتە ٥ **النِّهایةُ**: کۆتایی شت ٥ سنوری خانو ٥ عەقڵ‌و ئاوەز ٥ تەختەدار کەباروشتی وای دەخرێتە سەر بۆگواستنەوە بەناو ئاودا ٥ **النُّهُوُّ**: پێچەوانەی شت ٥ دەگوترێ: (هو نُهُوٌّ عَنْ المنكر) ئەو نەی دەکا لە خراپەکاری‌و فەرمان دەکا بەچاکە ٥ **النُّهَی**: کۆی (النُّهْيَة) بەمانا عەقڵ‌و ئاوەز دێ ٥ **النَّهْيُ**: داوای وازهێنان لەشت ٥ بەلای نەحوییەکانەوە بریتییە لە فەرمانکردن بەوازهێنان لەکارێک بەهۆی بەکارهێنانی پیتی (لا)و فیعلی موضاریعی مەجزوم ٥ **النَّهْيُ**: شوێنێک کەبەربەستی ئاوی هەبێ‌و نەهێڵێ ئاوەکەی سەرڕێژ بکا ٥ زلکاو و گەمراو ٥ **النَّهْيُ**: کەسێک بگاتە ئەوپەڕی ڕادروستی‌و بیرو بۆچونی ڕاستاڵ ٥ **النُّهْيَةُ**: کۆتایی شت‌و نیهایەتی ٥ ئەڵقەو گرێ‌و پانایەک لەسەر سنگ بێ نەهێڵێ حەبلەکەی داماڵدرێ ٥ عەقڵ‌و ئاوەز ٥ **النَّهِيُّ**: کەسێک لەقەڵەوی دا بگاتە ئەوپەڕی قەڵەوی ٥ دەگوترێ: (رجل نَهِيٌّ و أمرأةُ نَهِيَّةٌ) ٥ دەشگوترێ: (فلان نَهِيُّ فلان) فلانکەس نەی دەکا لەفلان‌و ناهێڵێ فلان کاربکا.

نَاء النَّجْمُ نَوْءاً وتنواءً: ئەستێرە لەخۆرئاوا ئاوا بوو لەهەمان کات دا لەخۆرهەڵات ئەستێرەیەکی تر هەڵات.

نَاء بِحِمْلِه: بەزەحمەت لەژێر بارەکەی دا ڕاست بۆوە ٥ یان بارەکەی قورس بوو نەیتوانی بەبارەکەیەوە بڕوا و کەوت.

نَاء به الحِمْلُ: کۆڵ‌و بارەکە گران بوو چەماندی ٥ بەزەحمەت بۆی هەڵگیرا ٥ دەشگوترێ: (ناء الحِمْلُ حامِلَهُ) بارەکە هەڵگرەکەی چەماندو ماندوی کرد ٥ **أناءت السَّماءُ**: ئاسمان هەور دایپۆشی ٥ **أناء فلاناً**: فلانکەسی ڕاپەڕاند ٥ **أناء الحِملُ حامِلَهُ**: بارو کۆڵەکە هەڵگرەکەی ماندو کرد ٥ **أنْوأتِ السَّماءُ**: ئاسمان هەور دایپۆشی ٥ **ناوَأَهُ**: شانازی بەسەردا کرد ٥ **إستناءَ النَجْمَ**: ئەستێرەکە ئاوابوو.

إستناءَ فلاناً: داوای بەخشش‌و یارمەتی فلانکەسی کرد ٥ **الأنْوَأُ**: شارەزاو لێزان لەکەش‌و هەوادا ٥ **النَّوْءُ**: دەگوترێ: (فلان نَوْءةُ متخاذل) فلانکەس ڕاپسانەکەی سست‌و تەمبەڵانەیە ٥ ئەستێرەکە بەرەو ئاوابوون دەڕوا ٥ بارانی بەخوڕەم‌و لێزمە ٥ بەخشش‌و عەطا.

نَاب الشَّئ نَوْباً: شتەکە نزیک بۆوە.

نَاب الى الشَّئ: گەڕایەوە بۆ شتەکە، خوی بە شتەکەوە گرت ٥ دەگوترێ: (ناب النحلُ الى

الخلايـــا) هــەروا دەگــوترێ: (نـــاب الى الله) گەڕایەوە بۆلای خوداو تۆبەی کرد.

ناب عنه نيابة: جۆوە جێگای ئەو و لەجیاتی ئەو کـاری کـرد ئـیش‌و کـاری هەڵسوڕاند ٥ بـۆوە نوێنەری ئەو ٥ **أناب فلان الى الشّيْ:** فلانکەس چەند جارێك بۆ شتەکە گەڕایەوە ٥ **أناب الى الله:** گەڕایەوە بۆلای خودا ٥ دەشگوترێ: (أتـاني فـلان فمـا أنَبْـتُ الیـه) فلانکـەس هـات بـۆلام پێشوازی خۆشەویستانەو گـەرمم لێ نـەکرد ٥ **أنــاب فلانــاً عنــه في كــذا:** فلانکەسـی کـرد بەنوێنـەرو جێگـری خۆی لەوشتەدا ٥ **ناوَبَهُ في الشّيْ والأمر:** هاوکاری‌و نۆبەی لەگەڵدا کـرد لەئیشەکەدا.

نَوَّبَهُ: نۆبەی خـۆی بـۆ دیـاری کـرد ٥ **إنتابَهُ أمْـرٌ:** کـارێکی گـەورەی لێ ڕودرا، بەڵایـەکی بۆهـات ٥ **تَــوَّبَ صــديقه:** جـار دواجـار چـو بـۆلای برادەرەکەی‌و سەردانی کرد ٥ دەگوترێ: (فـلان ینتابنـا) فلانکـەس سـەرمان لێ دەدا ٥ (الـسباعُ تنتـاب المَنْهَـلَ) دڕنـدە دەچـنە سـەر دوێـلاو و شـوێنی ئاوخواردنـەوەی ئاژەڵـەکان ٥ **تنــاوَبَ الأمْرَ:** چەند جارێك بەشوێن یەکدا ئـەوکارەی لە ئەستۆ گرت ٥ **تناوب القومُ الشّيْ:** خەڵکەکە بەنۆبـە شـتەکەیان لـەناو خۆیـان بـەش کـرد، هەموویان بەنۆرەو هەرکەسە بەئەندازەی خۆی هاوکاری دەکا ٥ دەگوترێ: (تناوبوا الماءَ، وتناوبوا العَمَـلَ) ٥ **تنـاوَبَ الهمـومُ فلانـاً:** بـەڵاو ناخۆشـی یـەك لـەدوای یـەك یەخـەیان گـرت ٥ **إسْـتَنَابَهُ:** کردیـە نوێنـەری خـۆی ٥ **المُنْتـابُ:** دیدەنیکەر، شتێکی موباح بەنۆرە ئەنجامی بـدەی ٥ **المُنيبُ:** بارانی زۆر ٥ **النائب:** جێگر، کەسێك لەشوێنی یـەکێکی تـر کـار ئـەنجام بـدا ٥ **النّائِبَــةُ:** بـەڵاو کارەسات ٥ دەگوترێ: (حُمىً نائبـة) لەرزوتایەکە هــەموو ڕۆژێ دەگەڕێتــەوە بـۆ نەخۆشــەکە ٥ **النُّوبَةُ:** نۆبە ٥ دەگوترێ: (جاءت نَوْبَتُـهُ) نـۆرەی هات ٥ بەڵاو کارەسات ٥ حاڵەتی نـاخۆش ئەشـاز ٥ بـەڵاو کارەسـات ٥ دەگـوترێ: (إعْتَرَتْــهُ نوبــة عصبية، أو نوبـة الجنـون) ماوەیـەکی توڕەبوونی بەسـەردا هـات، ماوەیـەکی شـێت بـوو ٥ هـەروا وشـەی (النوبـة) بـەمانا (هـەل‌و فرسـەت) دێ ٥ دەگوترێ: (اصـبح لانوبـة لـه) فرسـەت‌و هـەلی لەکیس چوون ٥ کۆمەڵێك ئادەمیزادن ٥ **النُّوبَةُ:** بــەڵاو کارەســـات ٥ کۆمـــەڵێك ئـــادەمیزادن بەتاکەکـەیان دەگـوترێ: (نـوبيّ) (بـلاد النُّوبَــةُ) زێدونیـشتمانی ئـەو تاقمـە ئادەمیزادەیـە کـە دەکەوێتــە بەشــی باشــوری میــصر ٥ **النِّيابَــةُ:** دەستـەیەکی دادوەرییـە لـەجیاتی ستـەم لێکراو داوا لەســـەر ســـتەمکارو تاوانبــارو تۆمـــەتبار دەخاتە ڕو خۆبەخشانە دەبێتە خاوەن داوا.

نــات نوْتــاً: لارە لاری بــوو لەبــەربێ هێــزی یــان بـــەهۆی وەنــــەوزەوە ٥ **النُّوتَـــةُ:** دەفتــــەری تێبینییــەکان؛ دەفتەرۆکێکـە مــرۆڤ هەنــدێ تێبینـی‌و وردە حیـسابی تێـدا تۆمـار دەکـا ٥ **النُّوتي:** کەشتیەوان کە لـەناو دەریـادا کاروبـاری کەشتییەکە بەڕێوە دەبا.

ناح نَوْحاً: کردەوەکـەی خـۆی نیشانی خـەڵك دا ٥ **النَّوْجة:** گێژەڵۆکە ٥ **ناحت الحَمَامَةُ نَوْحاً:** کۆترەکە خوێندی ٥ **ناحت المرأةُ على الميت:** ئافرەتەکە شین‌و شـەپۆڕی لەسـەر مردووەکە گێـڕاو وایـە شێرەو واوەیلای بۆ کردو بەسۆزەوە بۆی گریا ٥ **ناوَحَـهُ:** بەرامبـەری وەسـتا ٥ دەگـوترێ: (دارُهُ تنـاوِح داري) خانوەکـەی بەرامبـەر خانوەکـەی منـە ٥ **تنـاوح الـشّينان:** دووشـتەکە بەرامبـەر یەکتر بوون ٥ **تناوَحَ الرياحُ:** ڕەشەبایەکە بـەهێز بـوو ٥ بایەکـە دەمێـك سـەبابوو، چـەلێك بـای

دەبــور بــوو، کــاتێکیش بــای شــەماڵ بــوو، وەختێکیش بای جەنوب بوو ◊ **تَنَوَّحَ الشَّيْءُ**: شتەکە جوڵایەوەو شۆڕبۆوە ◊ **إسْتَناحَ فلان**: فلانکەس هێندە بەسۆز گریا کەسانی تری هێنایە گریان ◊ **إستناحَ الذِئبُ**: گورگەکە لوراندی ◊ **إستناحَ فلاناً**: فلانکەسی گریاند ◊ **المَناحة**: شین‌و شەپۆڕ ◊ شوێنی واوەیلاو شین‌و شەپۆڕ ◊ دەگوترێ: (كنا في مناحة فلان) ◊ هەروا ناوە بۆ دیمەنێك ئافرەت کۆببنەوەو بەسۆز شین‌و شەپۆڕ بگێڕن ◊ **النَّوَّاحُ**: کەسێك زۆر شین‌و شەپۆڕ بگێڕێ ◊ بۆ مێینە دەگوترێ: (نَوَّاحة).

أناخَ بالمكان: لەشوێنەکە مایەوە ◊ **أناخَ به البلاءُ والشَّرُّ**: بەڵاو ژێردەستەیی یەخەی گرتووەو لەکۆڵی نابێتەوە ◊ **أناخَ الجَمَلَ**: حوشترەکەی پیخ دا ◊ دەشگوترێ: (أناخ بفلان حاجته) هانای بۆ فلانکەس برد پێداویستییەکانی بۆ جێبەجێ بکا ◊ **نَوَّخَ البعيرَ**: حوشترەکەی پیخ دا ◊ دەشگوترێ: (نَوَّخَ اللهُ الأرضَ طروقة للماء) خودا زەوی وای کردووە توانای ئەو هەموو ئاوەی هەبێ ◊ **تَنَوَّخَ الجَمَلُ**: حوشترەکە پیخی خوارد (پاڵکەوت) ◊ **تَنَوَّخَ الجملُ الناقة**: حوشترە نێرەکە مێینەکەی کەڵ دا ◊ **إسْتَناخَ**: پیخی خوارد ◊ **المُناخُ**: شوێنی پیخدانی حوشتر (ئاغەڵە حوشتر) ◊ شوێنی مانەوە ◊ دەگوترێ: (هذا مناخ سوء) ئەمە شوێنێکی خراپە بۆ تێدا مانەوە ◊ بەکەڵکی نیشتەجێ بوون نایە ◊ **مناخ البلاد**: باری کەش‌و هەوای وڵات ◊ **النائخة**: زەوی دوور ◊ **النَّوْخَةُ**: مانەوەو نیشتەجێ بوون.

نادَ نَوْداً: لەبەر خەوهاتن‌و هەنۆز بردن لارەلاریەتی.

نادَ فلان: فلانکەس سەری باداو شانی هەڵتەکاند.

تَنَوَّدَ الغُصْنُ: لقەدرەختەکە شەکایەوە، هەژا، ڕاژا ◊ **نَوْداً**: بڕوانە مادەی (نَدَأ) ◊ **نَوْدَلَ**: بڕوانە مادەی (نَدَلَ).

نارَ نَوْراً: ڕوناکی کردەوە، لەئاسۆدەرکەوت، جوان بوو ◊ **نارت الفِتْنَة**: فیتنەو ئاشوب بەرپابوو

نار فلان: فلانکەس تێ شکا، هەڵات ◊ **نارت المرأة من الشيب**: ئافرەت لەترسی پیریی هەڵهات خۆ لەپیری دەشارێتەوە.

نار فلان: فلانکەس قاچاندی، هەڵات.

نار الشَّيْءَ: نیشانەی تایبەتی لەسەر شتەکە دانا ◊ دەگوترێ: (نار السلعة) ئارمی تایبەتی خستە سەر کاڵاکە ◊ (نار النار من بعيد) ئاگرەکە لەدوورەوە بیندرا ◊ (نار فلاناً) فلانکەسی ترساند ◊ **أنارَ**: ڕوناکی کردەوە ◊ دەگوترێ: (أنار الشجرُ) درەختەکە پشکوت‌و گوڵی کرد ◊ گوڵەکانی دەرکەوتن ◊ دەشگوترێ: (أنار النباتُ) ڕووەکەکە ڕواو گەشەی کردو خۆی ئارایش دا ◊ **أنارَ فلان**: فلانکەس ڕوخساری گەشایەوەو ڕەنگی جوان بوو ◊ **أنار المكانَ**: شوێنەکەی ڕوناك کردەوە ◊ **أنارَ الأمرَ**: کارەکەی ڕونکردەوەو ئاشکرای کرد ◊ **أنار الظبيَ**: ئاسکەکەی تەمراند ◊ **ناوَر فلاناً**: جنێوی بەفلان دا ◊ **نَوَّرَ**: ڕوناکی دا، ڕوناکی کردەوە ◊ دەگوترێ: (نَوَّرَ المكانُ) شوێنەکە ڕوناك بوو ◊ **نَوَّرَ الصُّبْحُ**: بەیانی گزنگی داو ڕوناك بوو ڕوناکایی بەیانی لەئاسۆ دەرکەوت ◊ **نَوَّرَ الشَّجَرُ**: درەختەکە گوڵی کرد ◊ **نَوَّرَ النباتُ**: ڕووەکەکە پێگەیی‌و دەرکەوت ◊ **نَوَّرَ الثَّمَرُ**: میوەکە دەنکی تێدا خولقا ◊ **نَوَّرَ على فلان**: فلانکەسی شارەزا کردو کارێکی بۆ ڕون کردەوە ◊ سەری لێ شێواندو چەواشەکاریی لەگەڵ دا ئەنجام دا ◊

نَوَّرَ المصباحَ: چراكەی هەڵكرد ◊ نَوَّرَ الأمرَ: كارەكەی ئاشكرا كرد، ڕونی كردەوە ◊ نَوَّرَ اللهُ قلبه: خودا فڵانكەسی شارەزا كرد بۆحەقو هیدایەتی دا ◊ نَوَّرَ الجِلدَ: پێستەكەی بەدارو سواخ دا ◊ داروی لە پێستەكە هەڵسو ◊ تَنَوَّرَ النّارَ: لەئاگرەكە ورد بۆوە، شوێنی پێ دەرخستنو كونو كەلەبەری پێ دۆزینەوە ◊ چوو بۆلای ئاگرەكە ◊ تَنَوَّرَ الرجلَ: سەیری پیاوەكەی كرد، كە ڕوناكی ئاگر لێی دابوو بەڵام پیاوەكە ئەمی نەبینی ◊ إسْتنارَ: ڕوناكی دا، دەگوترێ: (إستنارَ الشعب): گەلو نەتەوە ڕۆشنبیربوون ◊ إستنارَ بە: ڕوناكایی لێ وەرگرت ◊ إستنارَ عَلَيه: بەسەری دا زاڵ بوو زەفەری پێ برد ◊ الأنور: (إسم تفضيل) بەمانا لەو ڕوناكترە، ئاشكراترە.

التنويرُ: كاتی كازیوەی بەرەبەیان دەگوترێ: (صلي الصبحَ في التنوير) لەكاتی ڕوناكبوونی كازیوەی بەیان دا نوێژی بەیانی كرد ◊ المنار: شوێنی ڕوناكی ◊ نیشانەیەكە دادەنرێ لەنێوان دوو زەویو شتی وادا بۆ جیاكردنەوەی سنورەكانیان ◊ نیشانەو عەلامەتی ڕێگا ◊ المناورة: بروانە مادەی (مناورة) لەپیتی (میم)دا ◊ المنارة: مۆمی داگیرساو ◊ منارەی مزگەوتو شتی وا ◊ ئەو نیشانانەی لەبەندەرەكان دا دادەنرێ بۆ شارەزاییكردنی كەشتی و ڕێبوارانی ناو دەریا ◊ المُنَوَّرُ: پەنجەرەو دەلاقەی بچوك كە ڕوناكییان لێ بێتە ناو خانو و شتی واوە ◊ بەتاڵاییەكە لەقەراخ خانوو یان لەهەڵاشو سەقفی دا دەهێڵدرێتەوە بۆئەوەی ڕوناكایی بدا بەژورەكانو هەوایان لێوە هاتوچۆ بكا ◊ المنير: تیشك هاوێژ، ڕوناكیدەر ◊ ئاشكراو ڕون ◊ النائر: بەمانا (المنير) دێ ◊ النائِرَةُ: بەمانا (المنيرة) دێ ◊ دوژمنایەتیو كینەو ڕقی ناوسینە ◊ دەشگوترێ: (أطفأ نائرة الحرب) شەڕو ئاگری شەڕی كوژاندەوە.

النّارُ: ئاگر: عونصورێكی كاریگەرە، ڕوناكایی و گەرمیو بڵێسەی هەیە ◊ دەشگوترێ: (إستضاء بنارە) ڕاو بۆچونی ئەوی وەرگرتو پەیڕەوی كرد ◊ هەروا دەگوترێ: (أوقد نار الحرب) شەڕی هەڵگیرساندو ئاگری شەڕی خۆشكرد ◊ النَّوارُ: ئافرەتێك خۆ لە شوێنی گوماناویو كاری گوماناوی بپارێزێ ◊ النورانية: بەمانا (النور) دێ ◊ النَّوْرُ: گوڵی سپی ◊ النُّورُ: ڕوناكاییو ڕۆشنایی پرشنگ ◊ ئەوەی شت بەدیار دەخاو وایان لێ دەكا چاو بیان بینێ ◊ قەدو باڵای جوانی ڕوەك و درێژی ◊

النَّوَرُ: خەرِاتو دۆم بروانە مادەی (غَجَر) ◊ النُّورَةُ: نیشانە ◊ بەردی كلسی ◊ بەردە تسنە ◊ تێكەڵەیەك لەخوێی كالیسیۆمو باریۆن كە دەكرێنە دەرمانی موو لابردنو شتی وا ◊ النُّوَّارُ: گوڵ ◊ تاكەكەی (نوّارة) ◊ النَّوُور من النساء: ئافرەتی سرك و خۆپارێز لەشوێنی گوماناوی، كاری گوماناوی ◊ هەروا ناوە بۆ ئەو بەزو پیوو دەرمانەی خاڵی كوتراوی پێ سەوز دەكرێ ◊ دوكەڵی پیو ◊ النَّيِّرُ: ڕوناككەرەوە ◊ ڕوخساری جوانو گەشەدار.

نَوْرَجَ: پاشو پێشی كرد، دەمێك بۆ دواوەو دەمێك بۆ پێشەوە ◊ (نَوْرَجَ في الكلام) لە قسەكردنەكەی دا مینگە مینگی كردو شتەكەی ڕون نەكردەوە ◊ النَّوْرَجُ: جەنجەڕ (ئامێری كرشە گێرەكردن بۆ كردنی بەكاو دوایی جیاكردنەوەی دانەوێڵەكە لەكایەكە بەهۆی شەنەو شتی وا) ◊ نَوْرَزَ: كەوتە مانگی نەورۆزەوە ◊ ئاهەنگی جەژنی نەورۆزی گێڕا ◊

نَـوْرَزَ فلانـاً: ديـاريى جـەژنى نـەورۆزى بـۆ فلانكـەس نـارد ◊ **النَّـوْروزُ** (يـان) **الـنيروز**: رۆژى نـوێ، يەكـەم رۆژى سـاڵى خـۆرى ئێرانـىو كوردييە: كەرێكەوتى بيستو يەكى مانگى ئازار دەكـاو سـەرەتاى وەرزى بـەهارە ◊ پيرەمێـرد دەڵێ:

ئەم رۆژى ساڵى تازەيە نەورۆزە هاتەوە

جەژنێكى كۆنى كوردە بەخۆشىو بەهاتەوە.

نـاسَ الـشَّيْئُ نوسـاً ونوسـاناً: شـتەكە كەوتـە لەرينەوەو جمەو جۆڵو هاتو چۆ ◊ دەگوترێ: (ناست الذؤابة) لكى مێزەرەكە لەريەوە ◊ (نـاس الغـصنُ الـدقيق) لقـە باريكەكـەى درختەكـە لەريەوە ◊ (القُرْطُ ينوس في الأذن) گوارە لـەگوى دا دەلەرێتـەوە. ◊ **نـاس الإبـلَ**: حوشـترەكەى لێخـوڕى ◊ **أناسَـهُ**: خـستيە جـمو جـۆڵ ◊ لەراندييەوە ◊ **نَوَّسَ التَّمْر**: خورماكە لايەكى رەش بوو ◊ **نَوَّسَ بالمكان**: لەشوێنەكە مايەوە ◊ **تَنَـوَّسَ الـشَّيْئُ**: بـەمانا (نـاسَ) دێ ◊ دەگوترێ: (تَنَـوَّسَ الغـصْنُ الـدقيق) لقـە باريكـەكانى درەختەكـە لەرينەوە ◊ **النَّاسُ**: ئادەميزاد، گرۆهى ئادەميزاد ◊ وادەبێ مەبەسـت لـەو وشـەيە ئـادەميزادى عاقڵو رێـزدارە ◊ **النَّـاووسُ**: صندوقێكە لـەدارو تەختـە دروسـت دەكرێ مەسـيحيەكان مـردوى تێدەخـەن ◊ هـەروەها نـاوە بـۆ گۆرسـتانى مەسيحيەكان ◊ **النُّـواسُ**: ئـەوەى هەڵدەواسرێو شـۆڕدەبێتەوە لەشـێوەى داوە دەزو و شـتى وا لەهەلاَشـەوە بـەهۆى دوكـەڵى ناوماڵـەوە ◊ دەگـوترێ: (أزِلْ نـواس الـدخان) رِيـشۆڵە شـۆڕبۆوەكانى هەلاَشـەكە لابـەرە ◊ **نـواس العنكبـوت**: تـەونى جاڵجاڵۆكـە ◊ **النَّواسِـيُّ**: لەرزۆكو شلو شێواو.

ناش فلان نَوْشاً: فلانكەس رۆيشت ◊ پەلەى كرد لە راپەرين دا خێرا راپسكوت.

ناش بالشيئ: بەيوست بوو بەشتەكەوە.

ناش الشَّيْئَ: داواى شتەكەى كرد ◊ هەڵى گرتو بردى، دەگوترێ: (ناشە بيـدە) بەدەستى هەڵى گرت، دەستى دايە.

ناش فلاناً: بەسەرو ريشى ئاماژەى بۆ كرد، سەرى بۆ بادا ريشى بۆ هەڵتەكاند.

نـاش فلانـاً بالـشيئ: شـتەكەى دا بـەفلان يـان فلانكەسـى بەشـتەكە هـەنگاوت ◊ شـتەكەى لەفلانكەس دا ◊ **ناوَشَ الشَّيْئَ**: شتەكەى تێكەڵاو كرد ◊ **ناوش فلاناً**: پـێش ئـەوەى شـەڕى لەگـەڵ بكـا هێـزى فلانكەسـى بـەتاقى كـردەوە ◊ دەگـوترێ: (ناوشـت االعـدوَّ مقدمـةُ الجـيش) پێـشەتاى سـوپاكە لەگـەڵ دوژمـن دا كەوتـە شـەڕەوە ◊ **إنتـاشَ الـشَّيْئَ**: شتەكەى بـەگورجى هەڵگرت ◊ دەرى هێنا رزگارى كرد ◊ دەگوترێ: (إنتاشني فلان من الهلكة) فلانكـەس لەتێداچـون رزگارى كردم ◊ **تناوش القومُ في القتال**: خەڵكەكە دوراودوور هەنـدێك تەقـەيان لەيـەكتر كـردو لەيەك نزيك نەبوونەوە ◊ **تَنَوَّشَ يـده بالمنـديل**: بەدەستەسرِ دەستى سريەوە بۆئەوەى چەورىو شتى واى پێوە نەمێنێ ◊ **النُّووش**: بەهێز.

ناصَ نَوْصاً ونَوَصاناً: هەڵساو رايكرد، جولايـەوەو هەلات.

ناص الفرسُ: ئەسپەكە چەموشانە سەرى هەڵبڕى ◊ دەگوترێ: (فـلان مـا يقـدر علـى أن ينـوصَ) فلانكەس ناتوانێ پەلامارى شتێك بدا.

نـاص عَـنْ الأمـر أو عَـنْ زميلـه: لەكارەكـەى يـان لەبرادەرەكـەى دواكـەوت.

ناصَ للحركة: خۆی ئامادە کرد بۆ ڕۆیشتن.

ناصَ إليه: بۆی ڕاپەڕی ٥ پەنای بۆ برد.

ناصَ الشَّيْءَ: شتەکەی ڕاتەکاند هەوڵی بۆ شتەکە دا.٥ **ناصَ** فلاناً: پێش فلانکەس کەوت ٥ **أناصَ الشَّيْءَ**: شتەکەی ویستو هەوڵی بۆ دا ٥ بەرێوەی برد ٥ **أناصَ الوَتَدَ**: سینگەکەی لەقاندو بای دا بۆئەوەی دەری بێنێ ٥ **ناوَصَهُ**: ڕاکێشی کرد، بۆلای خۆی هێنای ٥ **إنْتاصَت الشَّمْسُ**: خۆر ئاوابوو ٥ **إنْتَاصَ الفَرَسُ**: ئەسپەکە کەوتە جمو جۆڵ ٥ **إنْتَاصَ فلان**: فلانکەس سەری بۆلەقاند ٥ **إنْتَاصَ عنه**: لێی دواکەوت ٥ **إنْتَاصَ الشَّيْءَ**: شتەکەی جولاند ٥ **إنْتَاصَ فلاناً**: فلانکەسی خستە گەڕ چووە ژێر باڵیەوە بۆئەوەی کاری پێویستی خۆی ئەنجام بدا ٥ **المَناصُ**: پەناو پەناگە ٥ **النَّوْصُ**: کەرەکێوی ٥ ئەم ڕوەوە هەمیشە ئەم حەیوانە سەری هەڵبڕیوە ٥ **النَّويصُ**: هێزو توانا لەسەر جمو جوڵو ڕاپسکان ٥ دەگوترێ: (ما به نويص) جوڵەی تێدا نیە ٥ ناتوانێ بجوڵێ.

ناضَ الشَّيْءُ نَوْضاً: شتەکە جولایەوە، لەرییەوە.

ناضَ فلان: فلانکەس بەناو وڵات دا گەڕا ٥ دواکەوتو بەمراز نەگەیشت ٥ بۆ دواوە گەڕایەوە.

ناضَ الشَّيْءَ: هەوڵی دا شتەکە دەربێنێ ٥ **أناضَ النخْلُ إناضةً**: دارخورماکە بەرەکەی پێگەیی ٥ **أناضَ فلان**: فلانکەس چاوی لێ سور هەڵگەڕابوونو نەزانیو ڕقو کینەی لێ دەباری ٥ **نَوَّضَ الثوبَ بالصبغ**: قوماشەکەی بۆیەکرد ٥ ڕەنگی کرد ٥ **النَّوْضُ**: شوێنی بەرزایی، تەپۆلکە، پلوسلی ئاو، شوێنی لێ هەڵڕژانی ئاو ٥ شیو و دۆڵ.

ناطَ الشَّيْءَ بغيره وعليه نوطاً: شتەکەی بەشتێکی ترەوە هەڵواسی ٥ دەگوترێ: (ناط القِرْبَة بنياطها) کوندەکەی بە سینگو پەتەکانی خۆی هەڵواسی ٥ (ناط الأمرَ بفلان) کارەکەی خستە ئەستۆی فلانکەس.

نيط الحيوان: ئاژەڵەکە توشی نەخۆشی ملەخڕەو سنگە ئەستورە بوو ٥ **أناطَ الحيوانُ**: ئاژەڵەکە توشی نەخۆشی ملەخڕەو شتی وا بوو ٥ **أناط الشَّيْءَ به وعليه**: شتەکەی هەڵواسی ٥ پیاکرد ٥ **نَوَّطَ**: دەگوترێ: (نَوَّطَ الروحَ) تەمبەڵی کرد خەریك بوو لەخەفەتانی گیان دەرچێ ٥ **إنتاطت المسافَةُ**: مەسافەکە دوورکەوتەوە ٥ **إنتاطت به**: خۆی پێوە هەڵواسی ٥ **إنتاط الأمْرَ**: کارەکەی بەرای خۆی بڕیەوە نەك بەڕاوێژ ٥ **التَّنْواط**: ئەو گۆزو گوڵینکەی بەکەژاوەدا دەکرێن بۆ ڕازاندنەوەی ٥ **المَناطُ**: شوێنی شت هەڵواسین ٥ دەگوترێ: (هو مني مناط الثريا) نێوان منو ئەو بەئەندازەی نێوان منو شوێنی هەڵواسینی ئەستێرەی سیومیلە ٥ (فلان مناط الثريا) فلانکەس لەشوێنی ئەستێرەی سیومیلەو کەس دەستی نایگاتێ، بەرزو بەڕێزو خانەدانە ٥ **مناط الحكم**: بەلای زانایانی ئوصولی فیقهەوە عیلەتو بایسی حوکمەکەیە ٥ دەگوترێ: (مناط الحكم بتحريم الخمر هو الأسكار) عیلەتی بڕیاردان بەحەرامی مەیو بادە ئەوەیە سەرخۆش دەکا ٥ **المنوط**: کەسێك توشی نەخۆشی ملە خڕە ببێ ٥ دەشگوترێ: (هو منوط بالقوم) ئەو کابرایە خۆی هەڵواسیوە بەو هۆزەوەو لەوان نیە ٥ غەوارەو بێگانەیە لەناویان دا ٥ **النّائِط**: ڕەگی ناوەوەی پشت ٥ **النائطة**: چلێدانە ٥ **النَّوْطُ**: سەربار؛ ئەوەی دەخرێتە سەر دوو تابارەکان ٥ هەرشتێك

پەیوەندی بەشتێکەوە بێ ٥ ویسامو ڕێزلێنانی ئازایەتی، ئاشتیخوازی، زانستی .....هتد ٥ دەگوترێ: (مُنِحَ فلان نَوْط الجدارة) فلانکەس شارەی لێهاتویی پێدرا ٥ زەمیلەیەکی بچوکە خورمای تێدەکرێ ٥ ڕەگە دەمارێکی ئەستوورە لەسیو جەگەرەوە درێژدەبێتەوەو پەیوەستە بەدڵەوە ٥ ئێسقانێکی بچوکە لەخوار سێبەندەوەیە پێی دەگوترێ: (کلێجە) ٥ **النَّوْطَةُ:** چڵێدانە، هاوساوییەکە لەسینگ دا یان لەگەردن دا یان غودەیەکە لەگەدەداو کوشندەیە ٥ ئەو شوێنەی ئاو نایگاتێ زەوییەك: درەختی تەڵحو تەرفای تێدابێ ٥ ڕقو کینە ٥ **النِّیاط:** ئەوەی شتی پێدا هەڵدەواسرێ ٥ ڕەگێکە سیو دڵ پێکەوە دەبەستێ ٥ دەشگوترێ: (مفازة بعیدة النیاط) سارایەکی پانو پۆرو درێژە برانەوەی نیە ٥ **النَّیطُ:** بیرێکە ئاو لە قەراخەکانیەوە دێتە ناویەوە لەبنکییەوە هەڵناقوڵێ.

ناعَ: لەرییەوە ئەملاو ئەولای کرد ٥ ڕاژا ٥ دەگوترێ: (ناعَ الغُصنُ) لقەدرەختەکە ڕاژا ٥ **ناعت العُقابُ:** هەڵۆکە خۆی خوارکردەوە بۆئەوەی پەلاماری نێچیرەکەی بدا.

ناعَ الشَّیئَ: شتەکەی جوڵاندو خستیە گەڕ ٥ **نَوَّعت الریحُ الغُصنَ:** بایەکە لقەدرەختەکەی ڕاژاند ٥ **نَوَّعَ فلان الشَّیئَ:** فلانکەس شتەکەی داهێشتەخوارو وازی لێ هێنا بۆئەوەی بۆخۆی بلەرێتەوە ٥ **نَوَّعَ الأشیاء:** شتەکانی ڕیزبەند کردو لێکی جیاکردنەوەو کردنیە جۆرجۆر ٥ **تَنَوَّعَ الشَّیئُ:** شتەکە جولایەوەو هەژا ٥ ڕاژا.

تَنَوَّع الغُصنُ: لقەدرختەکە ڕاژا ٥ **تَنَوَّعَ الناعِسُ علی الرَّحلِ:** وەنەوز لێهاتووەکە بەسەر بارو بارگنەکەوە لۆژە لۆژی بوو ٥ **تَنَوَّع الصَّبِيُّ في الأرجوحة:** منداڵەکە لەناو جۆلانەکەیدا ڕاژا ٥ **تَنَوَّعت الأشیاءُ:** شتەکان لێك جیاکرانەوەو ڕیزبەندکران ٥ **إستناعَ:** دەستی کرد بە جموجوڵو ڕاژان ٥ **إستناعَ الغُصنُ:** لقەدرەختەکە ڕاژا ٥ **إستناعَ الشَّیئَ:** شتەکە درێژ بۆوە ٥ **إستناعَ في السیر:** لەڕۆیشتن دا پێشکەوت ٥ **المنواع:** شێوازو ئوسلوب ٥ **النائِعُ:** تینو ٥ کەسێك لەبرسان لۆژەی بێ، لاکەی بێ ٥ **النَّوعُ:** جۆر لەهەرشتێك بێ ٥ لەزاراوەی زانا مەنتیقیەکان دا وشەیەکی ڕەهایەو بۆ تاقەکەسێك یان بۆ چەند کەسێك دەگوترێ کەلەبناغەو سروشت دا یەك بنو لەوەڵامی پرسیاری (ماهو)دا دەگوترێ: (زید ماهو؟) وەڵامەکەی (إنسانٌ) (زید وعمر وبکر ماهم؟) وەڵامەکەی (إنسانٌ) ٥ **النَّوعُ:** دەگوترێ: (رماه الله بالجوع والنَّوع) واتە: دەکرێتە ناوەڵناوی (الجوع) ٥ **النَّوْعَةُ:** میوەی تەڕو تازە.

نافَ الشَّيْئُ نوفاً: شتەکە بەرز بۆوە.

نافَ الضَّبُعَ: کەمتیارەکە هەڵمەتی برد.

نافَ عَلَیهِ: بەسەریا ڕوانی ٥ **نافَ الرضیعُ الثدیَ:** منداڵەکە مەمەکەی مژی ٥ **أنافَ الشَّيْئُ:** شتەکە بەرز بۆوە ٥ **أناف العدد:** ژمارەکە لەدەیانو سەدان تێپەڕی ٥ **أناف عَلَیهِ:** بەسەریدا ڕوانی ٥ **نَیَّفَ عَلَیهِ:** لێی زیاد کرد ٥ **نَیَّفَ فلان علی السنین:** فلانکەس لەشەست تێپەڕی ٥ **المُنافُ:** بەرزو بڵندو سەخت ٥ دەگوترێ: (جبل عالي المناف) کێوێکی زۆر بڵندو سەختە ٥ **المنیفُ:** ئەوەی لەبەرزاییەوە بەسەر شتی تردا بڕوانێ ٥ **عِزٌّ منیف:** زۆر بەرزو بڵند ٥ **قصر منیف:** باڵەخانەی زۆر بەرز.

المنيفة: دەگوترێ: (إمرأة منيفة) ئافرەتێکی باڵا بەرزو شۆخ و شەنگە ◊ **النَّوفُ**: دەنگ ◊ بنی کلك ◊ دوگی بەرزی حوشتر ◊ **النِّیافُ**: شتی زۆر بەرز ◊ دەگوترێ: (قصر نیاف) و (فلاة نیاف) و (إمرأة نیاف) ◊ باڵەخانەی بەرز، سارای درێژو دوور، ئافرەتی باڵابەرزو جوان ◊ **النَّیِّفُ**: زیاد لەشت، زیادە بەسەر یەکێکی تردا، دەگوترێ: (هذا الجبل نَیِّف علی ذاك) ئەم کێوە لەو کێوە بەرزترە ◊ زیادە لەگرێی ژمارەکان واتە: زیادە لە دەیان و سەدان ◊ دەگوترێ: (عشرة ونَیِّف ومائة ونَیِّف) ◊ وشەی (نَیِّف) دەبێ لەدوای وشەی (عشرة) (عشرون)و ئەو شتانەوە بگوترێ ◊ **النَّیِّفة**: نێوان خانەی ژمارەکان (نێوان گرێ ژمارەکان) دەگوترێ: (إمرأة نیفة) ئافرەتێکی باڵابەرزو شۆخ و شەنگە.

نـاق نَوْقـاً: (نَقَی الشحم من اللحم) بەزەکەی لەگۆشتەکە جیاکردەوە.

نَوِقَ نَوَقاً: ڕەنگی سپی بوو کەمێك سورایی تێدا بوو.

نَوَّقَ الحیوانَ: گیانلەبەرەکەی ڕام کرد، ژێرباری کرد ◊ دەگوترێ: (نَوَّقَ البعیرَ) حوشترەکەی ژێربار کرد.

نَوَّقَ الناقةَ: حوشترەکەی فێری ڕۆیشتن کرد ◊ **نَوَّقَ النخلة**: دارخورماکەی موتوربە (تەلقیح) کرد ◊ **نَوَّقَ الشَّیْئَ**: شتەکەی ڕێز کرد، ڕێکی کرد ◊ کوتایەوەو تەختی کرد ◊ **إنتاق في أموره**: زۆر بەباشی کارەکانی ئەنجام دا، هەوڵی دا باش جێبەجێیان بکا ◊ **إنتاق الشَّیْئَ**: شتەکەی هەڵبژارد ◊ **تَنَوَّقَ فیه**: زێدەڕەوی کرد لەباش بەجێهێنانی شتەکە ◊ دەگوترێ: (تنوق في منطقه وتَنَوَّقَ في مَلْبسه) هەوڵی دا بەجوانی قسەکانی بکا، زێدەڕەوی کرد لەپۆشاك لەبەرکردن دا ◊ **إستنوق الجَمَلُ**: حوشترە نێرە چەموشەکە وەکوو حوشتری مێینە ڕام بوو ◊ **النَّائِقُ**: ئەو کەسەی بەزو گۆشت لێك جیادەکاتەوە بۆ جولەکە ◊ **النَّاقَة**: حوشترە مێینە، هەروا وشەی (ناقة) ناوە بۆ ئەستێرەی ڕیزبەستو ◊ **النَّوْقَةُ**: زیرەکیی و لێهاتویی لەهەموو شتێك دا ◊ **النَّوَّاقُ**: کەسێك کاروبار لەئەستۆ بگرێ و ڕێکیان بخا ◊ **النِّیقَةُ**: زێدەڕۆیی لەهەوڵدان بۆ کردنی ئیشی باش و ئەنجامدانی بەرێك و پێکی ◊ لەپەنددا هاتووە (خرقاء ذات نیقة) بە کەسێك دەگوترێ نەزان بێ و لافی زانایی لێ بدا، گەندەڵ بێ و لافی چاکسازی و نەزاهەت لێ بدا.

نَـوِكَ نَوَكـاً ونَواكـاً: ئەحمەق بوو ◊ **أنْوَكَهُ**: بەئەحمەقی لەقەڵەم دا ◊ دەشگوترێ: (ما أنوَكَهُ) ئای چەند گێل و ئەحمەق بوو ◊ **إسْتَنْوَكَ**: ئەحمەق بوو ◊ **إستنوك فلاناً**: فلانکەسی بەگێل و ئەحمەق دانا ◊ **الأنْوَكُ**: ئەحمەق و گێل ◊ بێ دەسەڵات و نەزان ◊ کەسێك زمانی بگیرێ و نەتوانێ قسە بەئاسانی بکا.

نـالَ علی فلان بالشیئ: شتەکەی بەفلانکەس بەخشی ◊ دەشگوترێ: (نال فلاناً العطیة وبالعطیة) بەخششەکەی دا بەفلانکەس.

نالَ فلان بالحدیث: فلانکەس ویستی قسەبکا.

نال لَه أن یفعل کذا: کاتی ئەوە هاتووە ئەو ئیشە بکا.

نالَ الشَّیْئَ: شتەکەی دەست کەوت.

نـالَ نـلان: فلانکەس بوو بەخاوەن بەخشش و عەتای زۆر ◊ **أنالَ المَعْدِنُ**: لەکانەکەدا شتێکی دۆزییەوە ◊ **أنالَ فلان الشَّیْئَ**: شتەکەی دا

بەفلانکەس ◊ ناوَلَـهُ الـشَّيْءَ: شتەکەی دایە ◊ نَوَّلَ: بەخششی پێدا ◊ نَوَّلَ فلاناً الشَّيْءَ: شتەکەی دابەفلان.

تناوَلَ الشَّيْءَ: شتەکەی هەڵگرت، وەرگرت ◊ تناوَلَ الرِكابُ بنا مكان كذا: سوارەکان کاروانچییەکان لەگەڵ ئێمە گەیشتنە فلان شوێن ◊ تَنَوَّلَ فلان بالخير: فلانکەس کەوتە خێرکردن و چاکەخوازی ◊ تَنَوَّلَ عَلَيْهِ بِشيءٍ: شتەکەی پێ بەخشی.

تَنَوَّلَ الشَّيْءَ: شتەکەی هەڵگرت ◊ المُتَنَاوَلُ: دەگوترێ: (هو قريب المتناول) ئەوە بەدەستە بەئاسانی دێتە دەست ◊ المِنْوالُ: شەپیتەی جۆلا ◊ خەرەکی جۆلا ◊ یان خودی جۆلاکە خۆی ◊ شێوەو شێوازو رێبازو مەزهەب ◊ دەگوترێ: (هم على منوال واحد) ئەوان لەسەریەك شێوازو تەبیات و رەوشتن ◊ النَّالُ: سەخی و نانبدە ◊ بەش و بار ◊ النَّوالُ: بەش و بار بەخشش ◊ دەگوترێ: (نوالُكَ أن تفعل كذا) ئیشی تۆ ئەوەیە ئەو کارە ئەنجام بدەی ◊ النَّوالَة: پارو ◊ النَّوْلُ: پارەو رەسمی کەشتی؛ بلیتی کەشتی ◊ ئەو پارەیەی دەدرێ بەفەرمانگەی گواستنەوەی نامەو شت و مەك بۆ کرێی گواستنەوەکە ◊ شێوێك لاقاوی لێ بێ ◊ خەرەکی جۆلا، ئەوەی کە ریسەکەی لەسەر هەڵدەکرێ ◊ النَّوْلَةُ: ئەوەی دەست مرۆڤ دەکەوێ لەخێرو بێر ◊ دەگوترێ: (ما اصبتُ منه نولة) من خێرو بێرێکم لێ دەست نەکەوتووە ◊ ماچ؛ ماچێکم نەکردووە.

نَامَ فلان: فلانکەس نوست، راکشا، هەنۆزی هاتێ.

نَامَ الشَّيْءُ: شتەکە بێدەنگ بوو ئارامی گرت.

نَامَ الخلخال: خرخاڵەکان بێدەنگ بوون لەم رووەوە پربەقاچن و لەگۆشت دا ونبوون ◊ (نام العِرْقُ) دەمارەکە لێی نەدا ◊ (نامت الريح) رەشەباکە بێدەنگ بوو وزەی نایە ◊ (نام البحر) دەریا هێواش بۆوە ◊ (نامت النارُ) ئاگرەکە کپ بوو کوژایەوە ◊ (نامت السوق) بازاڕ کەوت.

نام الثوبُ أو **الفَرْوُ**: کراسەکە یان فەروەکە کۆن بوو، رزی.

نـام فـلان لله: فلانکەس ملکەچی فەرمانی خودابوو.

نام اليه: ئارامی گرت و دڵی لەلای دامەکنا.

نـام عَـنْ حاجتـه: ئیشەکەی خۆی لەبیر چۆوەو گرنگی پێ نەدا.

نام فلاناً نَوْماً: بەسەر فلانکەس زاڵ بوو لەزۆر نوستن دا ◊ أنامَهُ: نواندی ◊ دەشگوترێ: (طعنه فأنامَهُ) زەبری لێ داو کوشتی ◊ ناوَمَهُ: پێشبڕکێیان کرد لەزۆر نووستن دا ◊ نَوَّمَ فلان: فلانکەس زۆر نوست ◊ نَوَّمَ فلاناً: فلانکەسی نواند ◊ تناوَمَ: وای خۆ نیشان دا نوستووە ◊ تناوَمَ اليه: لەلای دامەکناو ئارامی گرت ◊ تَنَوَّمَ: هەوڵی دا بنوێ، پاڵکەوت بۆئەوەی خەوی لێ بکەوێ ◊ دەگوترێ: (تَنَوَّمَ شهوة للنوم) پاڵکەوت چونکە زۆری حەز لەخەو بوو ◊ (شەیتان پێی پێکەنی)، ئیحتیلامی بوو ◊ تَنَوَّمَ فلاناً: فرسەتی لەفلان هێنا لەکاتی نووستنی دا ◊ إستنام: نووست ◊ خۆی بەنوستوو خست ◊ جێگیر بوو ◊ (التنويم المغناطيسي) حاڵەتێکی کارتێکردەی جەستەیە دیاردەی نووستوویی لەسەر مرۆڤە نوێنراوەکە دەردەکەوێ بەهۆی ئەو ئیحائات و رەهنومایی کرد نانەی نوێنەرەکە ئاراستەی خەو لێخراوەکەی دەکا بۆ دەستەبەربوونی فیکرەیەك کەکابرای نوێنراو لێی بێ ئاگایە ◊ المَنامُ: نووستن ◊ هەروا وشەی (المنام) بەمانا شوێنی نووستن دێ ◊ دوکان و شوێنی وا ◊

پۆشـاكی پێـوه نووسـتن ٥ گـۆڕ ٥ المَنُومَـة: هەرشتێك خەو لەمرۆڤ بخا ٥ دەگوترێ: (طعام مَنُومَة) خواردنێكە خەو لەمرۆڤ دەخا ٥ المُنَوِّمُ: ئـەو كەسـەی ئیشی خـەو لێ خـستن (تنـويم موگناتیـسی) دەكـا ٥ هـەر دەرمانێـك خـەو لـەمرۆڤ بخـا ٥ النَّـائم: دەگـوترێ (لیـل نـائم) شـەوێكە خـەوی تێـدا دەكـرێ ٥ النَّـؤومُ: زۆر نوسـتوو كەسـێك زۆر بخـەوێ ٥ النُّـوَامُ: نەخۆشـییەكە توشـی مـرۆڤ دەبـێ لـەناكامی گەسـتنی مێشی تـسی تـسی، كـابرا خـەوی لێ دەكەوێو لەوانەیە وەهۆش خۆی نەیەتەوە زۆر جـار كوشـندەیە ٥ النُّـوَمُ: نووسـتوەكان ٥ ماوەیەكە جەستەو عـەقڵ تێیدا پشو دەدەنو لەو مـاوەدا هەست كـەم تـازۆر نامێنێو بـڕی ئــەركی ئەندامــەكانی جەســتە نــامێننو هەستەكان لەكار دەكەون ٥ النُّوَمُ: زۆر نوستوو، كەسێك زۆری حـەز لەخـەو بـێ ٥ نومـان: زۆر نوستوو، كەسێك زۆری حەز لەخـەو بـێ ٥ ئـەم وشـەیە تایبەتـە بـەبانگ كردنـەوە ٥ دەگـوترێ: (یانومانُ) ٥ النُّوَمَةُ: كەسێك زۆر بنوێ ٥ كەسێك نـاو و ناوبـانگی لـەناو خـەڵك دا نـەبێ كـەس نەیناسێ ٥ كەسـێك لاشـەڕبێو نـەزانێ شـەڕ چییەو بـیر لەشـەڕو شـەڕخوازی نەكاتـەوە ٥ النَّـوِيمُ: بـێ ئاگـاو گێـل، لاشـەڕو ئاشـتیخواز، كەسێك دژی شەڕو ئاژاوەبێ ٥ النِّيمُ: هەرشـتێك نەرمو نۆڵ بێ ژیانی نەرمو نۆڵ، قوماشی نەرم ٥ پۆشـاكی نوسـتن ٥ پەسـتەكو فـەروەی كـورت كەلەپێستی كەروێشكو شتی وا دروست دەكرێ ٥ درەخـت ٥ پلیكانـە كەبـەهۆی ڕەشـەباوە لـە لمبەلان دا دروست دەبن ٥ مرۆڤی قسە خۆشو گونجاو بۆ هاوەڵی كردنـی ٥ دەشگوترێ: (فـلان نيمٌ) فلانكەس پیاوێكی قسەخۆشو نەربابە بۆ هـاوەڵی كردنـی ٥ پیـاوی ژنـانی ٥ النِّيمَـةُ: ئارامیو حەسانەوە بەهۆی نووستن ٥ دەگوترێ: (إنـه لَحَـسَنُ النِّيمَـةِ) ئـەو مرۆڤـە لەخـەوێكی ئارامدایە ٥ نَوَّنَ الكلمةَ: جوت بزوێنی خستە سەر كۆتایی ئیسمەكە ٥ نَوَّنَ النونَ: پیتی نونی نووسـی ٥ التنـوین: بـەلای نەحوییەكانــەوە نونێكی زێدەی بێ بزوێنـە بـەكۆتایی ئیسمەوە دەنووسێو تەئكید ناگەیەنێ.

النون: پیتێكە لە پیتەكانی هیجا ٥ تیژایی شمشێر ٥ ماسـی ٥ ئـوچو دەواتـی نووسـین ٥ النُّونـة: چاڵایی چەناگەی منداڵی ساوا ٥ ماسی.

نـاهَ نَوْهـاً: بـەرزبۆوە، درێـژبوو بـاڵای كـرد ٥ دەگوترێ: (ناهَ النباتُ) ڕوەكەكە بەرزبۆوە باڵای كرد.

نـاه البـومُ: كوندەبووەكـە سـەری بـەرزكردەوە گمانـدی ٥ قەلەڕەشـەكە سـەری بـەرزكردەوەو قڕاندی./ **ناه** بالشيءِ: شتەكەی بەرز كردەوە.

ناه عَنْ الـشَّيْءِ: وازی لەشـتەكە هێنـا ٥ دەگوترێ: (ناهت نفـسي عَـنْ اللحـم) نەفسم لەگۆشـتەكە بێزرا.

ناهَ البقـلُ الـدوابَ: گژوگیاكـە كـەمێك ولاخەكـەی تێر كرد ٥ دەشگوترێ: (إنّها لتأكُـلُ مـا ينوهها) ئـەو ئەوەنـدە دەخـوا برسـی نـەبێ بەتـەواوی خـۆی لـەخواردن مرناكـا ٥ هـەروا دەگـوترێ: (أعْطني ماينوهني) ئەوەنـدەم بدەیـە برسـیایەتیم نـەمێنێ ٥ نَوَّهَ بفلان أو باسمه: نـاوی فلانـی هێنـا، بـەڕێزەوە باسـی فلانكەسـی كـردو بەگـەورەی لەقەڵەم دا ٥ نَوَّهَ بالحديث: قسەكەی ئاشكرا كـرد ٥ النَّـوْهُ: وازهێنـان لەشـت ٥ النَّوْهَـةُ: ژەمـە خواردنێـك لەشـەو و ڕۆژدا ٥ النُّهَـةُ: هێـزی جەستە.

نَوَى: لەشوێنێکەوە گواستیەوە بۆ شوێنێکی تر.

نَوَى نوىً: دوورکەوتەوە.

نَــوى التمــرُ: خورماکــە دەنکــی هــەبوو (نــاوکی هەبوو).

نوى التَّمْرَ: خورماکەی خواردو دەنکەکەی فڕێ دا.

نــوى الأمــرَ نِيــةً: نیــەتی کارەکــەی هێنــاو بڕیــاری لەسەردا ◊ دەگوترێ: (نويتُ منزلَ كـذا، ونويتُ أمْراً) ◊ **نواه الله بخير**: خودا ئەوی گەیانده خێرو خۆشی.

نوى الــشَّيْءَ: هــەوڵی بەدەستهێنانی شتەکەی داو کۆششی بۆ کرد.

نــوى فلانــاً: پێداویستی فلانکەسی دابین کرد ◊ **أنوى**: سەفەرەکانی زۆر کردن ◊ دوورکەوتەوە ◊ **أنوى التَّمْرَ**: خورماکەی خواردو ناوکەکەی فڕێ دا ◊ **أنـوى المرعـى الدَّابـة**: پاوانەکـە وڵاخەکـەی قەڵەو کـرد ◊ **أنوى الحاجة**: ئیشەکەی جێبەجێ کرد ◊ **أنوى البُسْرُ**: دەنکە خورماکە ناوکی پەیدا کرد ◊ **نَـوَّى فـلان**: فلانکـەس ناوکـە خورماکانی فڕێ دا ◊ **نَوَّى فلاناً**: فلانکەسی حەواڵەی نیازو مەبەستی خۆی کردو لەڕوانگەی نیەتو نیازی خۆیەوە موحاسەبەی کرد ◊ **نَـوَّى حاجَتَـهُ**: کاری خـۆی جێبـەجێ کـرد.◊ **إنتـوى**: لەشـوێنێکەوە گواستیەوە بۆ شوێنێکی تر ◊ **إنتـوى مـن الأمـر**: لەکارەکـە وازی هێنـاو چووە سـەرکارێکی تـر ◊ **إنتوى الشَّيْءَ أو فلاناً**: چوو بۆ شتەکە یـان چوو بـۆلای فـلان ◊ دەگـوترێ: (إنتـوى منـزلاً بموضـع كذا) هەوڵی پەیداکردنی مـەنزڵێکی دا لـەفلان شـوێن ◊ (إنتــوى فلانــاً لمعروفــه) چــوو بــۆلای فلانکــەس بۆئــەوەی لــەپیاوەتیو ســەخاوەتی بەهرەمەند ببێ ◊ **إنتوى الأمْرَ**: نیازی ئیشەکەی کـردو سـووربوو لەسـەر ئەنجامـدانی ◊ **تَنَـوَّاهُ**: قەصدی کرد، چوبۆلای، نیازی لای ئەوی بوو ◊ **إسْتنوى**: دەنکـە خورماکـەی خـواردو ناوکەکـەی فڕێ دا ◊ **المُنْتَوى**: دەگوترێ: (فلان مُنْتوى القوم) فلانکەس خاوەنی بڕیاری گەلو نەتەوەکەیەتی ◊ **المَنْوِيُّ**: دەگوتـرێ: (رجل منوي) پیاوێکە هـەوڵ دەدا بۆئامـانجی پـیرۆزو دەیپێکـێ ◊ **النّـاوِي**: دەگوترێ: (فلان ناوى القوم) فلانکـەس خـاوەنی بڕیــار بەدەســتی نەتەوەکەیــەتی ◊ **النَّــوى**: دووریی ◊ دەڤەرو وڵاتێك سـەفەری بـۆ بکـەی ◊ (فلان نواك) فلان نیازو مەبەستی تۆیە.

النَّواةُ: نیازو مەبەست ◊ خورما عەجەمە ◊ مێوژ ◊ ناوکـە خورمـاو شـتی لـەو جـۆرە ◊ ئـەو چـڵە نەمامــە خورمایــەی لەســەر دەنکــە خورماکــە (ســەوز) یــان بڵــێ: شــین دەبــێ ◊ هەرشــتێك کێشەکەی پێنج دیرهەم بێ ◊ بەشێك لەکرۆکی زەڕە ئــــەوەی ئەلەکترۆنــــەکانی بــــەدەوردا دەخولێنــەوە ◊ هــەروا نــاوە بــۆ پێداویــستی ◊ **النَّــوءُ**: فرۆشـیاری دەنکـە خورمـا ◊ **النَّــوَوِيُّ**: ئاژەڵێك دەنکە خورما بخوا ◊ دەگـوترێ: (بعـير نوويّ) (وهي نووية) هەرشتێك نیسبەت بدرێ بۆلای (النّواة) ◊ هەرشتێك نیسبەت بدرێ بۆلای گونـدی (نَـوى) وەکـوو چـۆن پـەحیای کـوڕی شـەرەف محـی الـدین خـاوەنی (منهـاج الطـالبین والمجموع) چەندەها کتێبی تـر نیسبەت دەدرێ بـۆلای ئـەو گونـدەو دەگـوترێ: (النــووي) ◊ **النووية**: سیلاحی ئـەوەوی کـە بـەوزەی زەڕەو شتی وا کاردەکاو چەکێکی خاپورکەرە ◊ **النَّوِيُّ**: هاوەڵێك لەگەڵ تۆدا هاونیازو هاومەبەست بێ ◊ هاوەڵی سەفەر ◊ دەگوترێ: (فلان نَوي القـوم) فلانکـەس خـاوەن بڕیـاری گەلەکەیـەتی بڕیـار بەدەسـتی هۆزەکەیـەتی ◊ **النَّـيُّ**: بـەزو پیـو ◊

ئیسمێکە بـەمانا (رۆن) دێ ◊ النِّيَّـةُ: رازونیـازو مەبەسـت ◊ شـوێنێك رێبـوار مەبەسـتیەتی بیگاتێ دوربێ یان نزیك.

ناءَ الشَّيْءُ نَيْئاً ونيوءاً: شتەکە نـەکوڵی، نەگەیی (فهو نِيْءٌ ونِيٌّ) ◊ شتەکە دووربوو، دوورکەوتەوە ◊ **أناءَهُ**: هەڵی نەپێچا، پێنەگەیی، نەیکوڵاند ◊ **أنْيأ**: بەمانا (أناءَهُ) دێ ◊ **نَيَّأ الأمرَ**: کارەکەی قـایم نـەکرد ◊ **النِّيءُ**: هەرشـتێك پێویـست بەکوڵانـدن یـان برژانـدن بـێ نـەکوڵابێ یـان نەبرژابێ (کاڵ) بێ کرج بێ ◊ دەگوترێ: (لَبن نِيٌّ) شیری خاو و نـەکوڵاو ◊ **نابَهُ نَيباً**: کەڵبەی هەنگاوت ◊ **نُيِّبَت الناقة**: حوشترەکە پیربوو ◊ **نَيَّبَ النَّبْتُ**: رووەکەکە لاسکی کرد ◊ **نَيَّبَ الشَّيْبُ**: پـیری دەرکـەوت ◊ **نَيَّـبَ في الـشَّيْءِ**: کەڵبـەی بەشتەکەدا بـردە خـوار ◊ **نَيَّـبَ الـشَّيْءَ**: بـەددان شـتەکەی گەسـت ◊ شـوێنکەی لەشـتەکە کـرد ◊ بـەددان شتەکەی بـەتاقی کـردەوە بزانـێ رەقـە یان نەرمە ◊ **تَنَيَّبَ النَّبْتُ**: رووەکەکە لاسکی کرد، لاسکی دەرکەوت ◊ **تَنَيَّبَ الشَّيْبُ**: پیری دەرکەوت ◊ **الأنيَبُ**: کەڵبەزل ◊ بۆ مێینە دەگوترێ: (نَيْباءُ) ◊ **النَّابُ**: کەڵبەی پەنا ددانەچوارینەی پێشەوە، خـرێ ◊ هـەموو مرۆڤێـك دوو لـەو کەڵبانـەی هـەن ◊ دەگوترێ: (عَضَّهُ الـدهر بنابـه وأنيابـه) رۆژگار بەکەڵبەی خۆی گەستی، هاری ◊ شـەڕو قینـی خـۆی بەسـەردا رشـت ◊ هـەروا شـەی (النّـاب) نـاوە بـۆ حوشـتری بەساڵاچـوو ◊ دەشگوترێ: (هو ناب قومـه) ئـەوە ریـش سـپیو گـەورەی نەتەوەکەیـەتی ◊ **النُّيُـوبُ مـن النـوق**: حوشتری بەساڵاچوو.

ناتَ نَيْتاً: لۆژەلۆژی بـوو لـەلاوازی دا یـان بـەهۆی وەنەوزەوە.

نـاحَ الغُـصْنُ نيحـاً ونيحانـاً: لقەدرەختەکـە راژا، جوڵایەوە.

ناحَ العَظْمُ نَيْحاً: ئێسقانەکە پتـەو و رەق بـوو ◊ تـەڕایی تێـدا نـەبوو ◊ **نَـيَّحَ اللهُ عَظْمَـهُ**: خـودا ئێسقانەکەی پتـەو کـردو تونـدی کـرد ◊ وردو هاری کرد ◊ دەگوترێ: (نَيَّحَهُ بخير) شتێکی پێدا ◊ **النَّيِّحَةُ**: هێزو توانا ◊ **النَّيِّحُ**: بـەهێزو پتـەو ◊ دەگوترێ: (عظم نَيِّحٌ) ئێسقانی پتـەو ◊ **النَّيْـدِلُ**: کـاری گـەورەو گـران ◊ کـابوس و مۆتەکـە ◊ **النَّيْدِلانُ و النَّيْدَلانُ**: بەمانا (النَّيْدِلُ) دێ.

نـارَ الثـوبَ نَيْـراً ونيـارةً: وێنـەو خـەتو هێڵـی لەقوماشـەکەدا دروسـت کـرد ◊ تـانو پـۆی بـۆ قوماشەکە ئامادەکرد.

أنار به: هاواری پێ کرد ◊ **أنار الثوبَ**: هێڵو وێنەی بۆ قوماشەکە دروست کرد ◊ **نَيَّرَ الثـوبَ**: هێـڵو وێنەی بۆ قوماشەکە دروست کرد ◊ لەسـەر دوو هـێڵ قوماشـەکەی چـنی ◊ **تنـايرا**: خۆیـان رازاندەوە ◊ **المنايَرَة**: شەڕو نەگبەتی ◊ دەگوترێ: (بـين القـوم منـايرة) ناخۆشـیو شـەڕو نەگبـەتی لـەنێو قەومەکـەدا هەیـە ◊ **المُنَيَّـرُ**: (ثـوب مُنَيَّـر) قوماشێکە لەسەر دوو رایەڵ چندراوە ◊ (جِلـد مُنَيَّر) پێستێکی ئەستورو پتەوە ◊ **النِّيرُ**: نـیری جوت؛ دارێکی تایبەتیە دەخرێتە سەر ملی دوو گاجوت یان دوو وڵاخ بـۆ زەوی کێڵان ◊ **النِّيرةُ**: شـەپیتەی جـولا؛ ئـەو شـەپکە پانـەی تێوەدانەکـەی پـێ چەسـپ دەکـرێ ◊ **نَيْـرَبَ**: کۆشـشی کـردو هـەوڵی بـەرپاکردنی فیتنـەو ئاشوبی دا ◊ **نَيْرَبَ الريحُ التُرابَ فـوق الـشَّيْءِ أو عَلَيْهِ**: رەشەبایەکە گڵو خۆڵەکەی بەشـتەکەوە نووسـاندەوە ◊ **نَيْـرَبَ فـلان القَـولَ**: فلانکـەس قسەکانی تێکەڵو پێکەڵ کردن ◊ **النَّيْرَبُ**: شەڕو

نەگبەتی ◊ فیتنەیی ◊ پیاوی ئازا ◊ پیاوی شەرمنگێزو فیتنەجۆ ◊ السنیج: هاتوچۆی بەپەلە ◊ تێکەوە هاویشتن ◊ النَّیْرَنْج: کەسێکە دەڵێی سیحر لێ کراوە ◊ النَّیْروزُ: بروانە مادەی (النوروز) ◊ النَّیْزَكُ: بروانە مادەی (نزك) ◊ نَیَّسَبَ بینهما: فیتنەیی لەنێوانیان دا ئەنجام داو هەوڵی دا نێوانیان تێك بدا ◊ النَّیْسَبُ: ڕێگای ڕاستو ئاشکرا ◊ ڕێگای باریك، ڕێچکە ◊ وەکوو ڕێگای مێروو مارو شتی وا ◊ ڕێبازی کەرمکێوی‌و شتی وا بۆسەر ئاو و دوێلاو ◊ نیسان: مانگی حەوتەمە لەمانگەکانی ساڵی سریانی کەبەرامبەر مانگی چواری ساڵی زایینییە واتە مانگی نیسان.

ناصَ نَیْصاً: بەهێواشی جولایەوە.

النَّیْصُ: جم‌وجوڵی هێواش‌و لەسەرخۆ ◊ ژیشکی کەتەوزل.

ناضَ العِرقُ نَیْضاً: دەمارەکە پەلەپەلی پێکەوت هەڵبەزو دابەزی کرد.

ناطَ نَیْطاً: دوورکەوتەوە ◊ إنتاط: بەمانا (ناط) دێ ◊ النَّیْطُ: مردن ◊ ئەجەل‌و مەرگ ◊ دەگوترێ: (أتاه نیطه) ئەجەلی هات.

ناعَ نَیْعاً: لاربۆوە، ڕاژا ◊ دەوترێ: (ناعَ الغُصْنُ) لقەدرەختەکە ڕاژا ◊ لەرۆیشتن دا پێشکەوت‌و گورج‌و گۆڵ بوو ◊ إستناعَ: لەرۆیشتن دا خێرابوو.

تَنَیَّقَ في ملبسه ومطعمه: گرنگی زۆری دا بەپۆشاك‌و خواردن ◊ النِّیقُ: کێوی بڵند ◊ بەرزترین لوتکەی کێو و دوندی سەرکەش ◊ دەگوترێ: (هو کالأنوق في النیق) ئەو وەکوو لوتکەی کێوی سەرکەش وایەو کەس دەستی نایگاتێ ◊

النیکوتین: قەلوانییەکی شلەو ئامادەباشی توانەوەی تێدایە.

نالَ الرحیلُ نَیلاً: کاتی سەفەری نزیك بۆتەوە.

نالَ الشَّیْئَ: بەشتەکە گەیشت.

نالَ فلان من فلان: فلانکەس جنێوی بەفلان دا ناموس‌و کەسایەتی بریندار کرد.

نالَ الشَّیْئَ فلاناً: شتەکە گەیشتە فلانکەس.

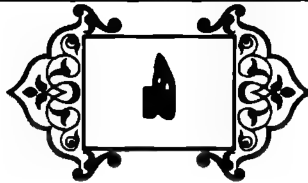
نالَ فلاناً الشَّیْئَ: داوای لە فلان کرد شتەکەی دەست بکەوێ، بیدرێتێ ◊ النَّائِلُ: عەتاو بەخشش دەگوترێ: (أصبتُ منه نائلاً) بەخششێکم لەو دەست کەوت ◊ النَّائِلَةُ: بەربێلاو بەردەگاو دەوروبەری خانوو ◊ النَّیْلُ: ئەو عەتاو بەخششەی دەست دەکەوێ ◊ فرسەت‌و زەفەر بردن ◊ دەگوترێ: (أصاب عدوه نیلاً) فرسەتی لەدوژمنی هێنا.

النِّیلُ: ڕووباری نیل: ڕووبارێکە وڵاتی میصر و وڵاتی سودان شەق دەکا ◊ چەند ڕوەکێکی ساڵانەو تەمەندرێژن لە پێری (القرنیة)ن دەروێندرێن بۆنەوەی مادەیەکی ڕەنگ شینیان لێ دەربهێندرێ بۆ ڕەنگ کردن کەڵکی لێ وەربگیرێ ◊ النَّیْلَةُ: بەمانا (النَّوْلَة) دێ ◊ واتە: بەخشش ◊ النِّلِینُ: ئەو مادە ڕەنگ کراوەی بەڕوەکی (النیل) بۆیە دەکرێ ◊ النَّیْلَجُ: پیو کە شوێنی خاڵ کوتانی پێ دەچوزێندرێتەوە بۆ ئەوەی ڕەنگی خاڵەکە سەوز بنوێنێ ◊ ڕەنگێکی شینە لەگەڵای ڕوەکی (النیل) دەردەهێندرێ ◊ لەوڵاتی میصر پێی دەگوترێ: (النیلة) ◊ النیلوفر و النینوفر: ڕەگەزی ڕوەکێکی ئاوییە لەپێری (النیلوفریة)یە زۆر جۆری هەن لەدەم جۆگەو جۆبارو زلکاوو شوێنی ئاوادا دەڕوێ، هەندێ جۆری لەدیبەرو دێراودا دەروێندرێ بۆ کەڵك

وەرگـــرتن لەگـــەڵاو گـــوڵی ◊ النیـــوترون: قەبارمیەکـە دەچـێتە نـاو پێکهاتـەی زەرەوەو جودایە لە ئیدرۆجین.

النیم: بڕوانە مـادەی (نَـوَم) ◊ هـەروا نـاوە بـۆ تـرێ ڕێویلـە ◊ هـەروا نـاوە بـۆ جـۆرە تەرێیـەکی تـر کەلە وڵاتی میصر پێی دەگوترێ ترێی (الدیب) ◊ النیمَبِشــت: هێلکـەی نیـوە کـوڵاو ◊ نیـون: عونـــصورێکی غازییـــە، ئەگـــەر پڕیـــشکە کارەباییـەکی بـەناودا بـڕێ بڵێسەیەکی سـوری پرتـــەقاڵی پەیـــدا دەکـــا لـــەغازەکانی تـــری جیادەکاتـەوە، بـەزۆری بـۆ ئـیعلان و ئیـشاراتی ڕوناکی بەکاردێ.

ناهَ نَيْهاً: بەرزبۆوە ◊ بووە جێگای سەر سوڕمان ◊ **النّائه**: بـەرز ◊ **النّاهـة**: ئـەو شتەی ئـەی لەشت دەکا.

هَأْهَأَ: لەقاقای پێکەنینی داو درێژەی بەپێکەنینەکەی دا ◊ هَأْهَأَ الراعي بالماشية: شوانەکە بانگی ئاژەڵەکانی کرد بۆ لەوەڕخواردن ◊ هِئْ هِئْ: بانگی کردن ◊ لێیان توڕەبوو وتی (هَأْ هَأْ) ◊ هَاتُورُ: مانگی سێیەم سالّی قیبتییە ◊ هاروت: ناوی فریشتەیەکە هاوەڵی ماروتەو لەقورئان دا ناویان هاتووە ◊ هَبَّتْ الريحُ: بایەکە هەڵی کرد.

هَبَّ الفحلُ: نێرەکەرەکەیان کەڵەنێرەکە بۆ کەڵدانی مێیەکە کەوتە مرەمرو زەرەزەرو مرقە مرق.

هَبَّ فلان من نومه: فلانکەس لەخەو هەڵسا.

هَبَّ النجمُ: ئەستێرەکە دەرکەوت، هەڵهات.

هبَّ السائرُ: ڕێبوارەکە کەوتە پەلە پەلو خێرا ڕۆیشتن.

هَبَّ فلان الى الشَيْئ: فلانکەس پەلاماری شتەکەی دا بۆی ڕاپەڕی.

هَبَّ فلان حينا ثم قدم: فلانکەس ماوەیەك دیارنەماو دوایی هاتەوە ◊ أَهَبَّ اللهُ الريحَ: خودا بای هەڵکرد ◊ أَهَبَّ السَّيفَ: شمشێرەکەی هەڵسوڕاند ◊ أَهَبَّ فلاناً من نومه: فلانکەسی لەخەو ڕاپەڕاند ◊ إِهْتَبَ الفحلُ: نێرەکەخۆی ئامادەکرد بۆ سواربونو کەڵدانی ئاژەڵە مێیەکە ◊ بۆ کەڵدانی ماینەکە ◊ اهتبَّ الشَيْئَ: شتەکەی بڕیەوە ◊ تَهَبَّبَ الثوبُ: قوماشەکە، کراسەکە ڕزیو دادڕا ◊ أَهْبَابٌ: دەگوترێ: (ثوب أهْبَابٌ): کراسێکی دادڕاوە ◊ المِهْبَابُ من الفحول: ئەو کەڵە وانێکەیە بۆ کەڵدانو سواربوونی حەیوانە مێیەکە حەجمینی لێ بڕابێو سمکۆڵ بکاو بیرمێنێ بزەرێنێ ◊ بگمێنێ ... هتد.

المَهَبُّ: شوێنی بالێ هەڵبون، یان شوێنی بەرەو باو باگر.

الهَبَابُ: تەپو تۆز ◊ هَبَابِبُ: دەگوترێ: (ثوب هبابب): کراسێکی دادڕ دادڕە ◊ الهِبَّةُ: دەگوترێ: (إنه لَحَسَنُ الهِبَّةِ) ئەو وەزعو حالّی باشە ◊ گوزەرانی خۆشە ◊ بەخششی چاکە ◊ بریسکەی شمشێر لەکاتی لێدان ◊ پارچە قوماش ◊ ماوەیەك لەڕۆژگار ◊ ساتێك پێش هەتاو کەوتن ◊ الهَبُوبُ: ڕەشەبایەك تەپو تۆز هەڵسێنێ.

هَبِتَ هَبْتاً: نەرم بوو، شلو شەوێڵ بوو، سۆر بۆوە.

هَبَتْ فلاناً: فلانکەسی ملکەچو ژێربار کرد.

هَبَتَ الشَيْئَ: لەشتەکەی کەم کردەوە.

هَبَتَ الأمر فلاناً: کارەکە فلانکەسی سەرسامو حەیران کرد.

هَبَتَ فلاناً بالسيف: بەشمشێر لەفلانی دا ◊ المهبوبُ: ترسنۆك ◊ بێ عەقڵو هۆش ◊ باڵندەی تەمبێ دادراو بەبێ ڕێ نیشانداندو ئاراستەکردن بنێردرێ ◊ الهَبْتُ: ئەحمەق ◊ الهَبْتَةُ: زەبونی، زەلیلی ◊ الهَبِتُ: ترسنۆکی عەقڵ ڕۆیشتوو ◊ هَبَجَهُ بالعصا: بەگۆچان لێیدا بەعاصا دارکاری کردو هێواش هێواش کوتای.

هَبِجَ وَجْهُهُ هَبَجاً: دەمو چاوی هاوسانو گرژ بوو.

هَبَجَ الملوب: ئاژەڵە شیردەرەکە گوانی هاوسان ◊ **هَبَّجَهُ:** هاوساندی ◊ **هَوَّبَجَ:** لەنزیك سەرچاوەی ئاوەکەوە چاڵێکی هەڵکەند بۆ ئەوەی ئاوی تێبێ بۆ خواردنەوە بەکاری بهێنێ ◊ **التَّهَبُّجُ:** شێوە هاوسانێکە لەجەستەدا ◊ **المُهَبَّجُ:** دەگوترێ: (خرج مُهَبَّجَ الوجه): بەدەمو چاو هاوساویی رۆیەدەرەوە ◊ (فلان مَهَبَّجٌ): فلانکەس نەفس گرانە ◊ **الهَبیجُ من الظباء:** ئاسکێکە دووخەتی هەن لەنێوان توکی وەرگیو توکی پشتی ◊ **الهَوَبَّجَةُ:** زەوی بەرزو تەپۆڵکە کە چەوو بەردی تێدابێ ◊ شوێنی چاڵو نزم لەناو زەوی ◊ چاڵێکی بچوکە هەڵدەکەندرێ لەنزیك سەرچاوەی ئاوەوە بۆئەوەی ئاوی بێتە ناوو بۆخواردنەوە بەکاری بێنن ◊ کۆتاییو سەرانسەری شیوو دۆڵ.

هَبَدَ الهَبیدَ هَبْداً: کاڵەکە مارانەکەی ڕنی ◊ شکاندی ◊ کوڵاندی.

هَبَدَ فلاناً: کاڵەکە مارانەکەی دەرخواردی فلان دا ◊ **اهْتَبَدَ فلان:** فلانکەس کاڵەکە مارانی ڕنی ◊ **الهَبیدُ:** کاڵەکە مارانە یان تۆوەکەی.

هَبَذَ هَبْذاً: لەڕۆیشتن دا یان لەفڕین دا پەلەی کرد.

هَبَرَ اللَّحْمَ هَبْراً: گۆشتەکەی کوتکوت کرد بەکوتی گەورە گەورە ◊ دەشگوترێ: (هَبَرَ له من اللَّحْمَ هَبْرةً): پارچەیەکی گەورەی گۆشت بۆلێ کردەوە ◊ (هَبَرَه بالسیف): بەشمشێر گۆشتەکەی بڕی.

هَبِرَ هَبَرا: گۆشتی زۆر بوو، قەڵەو بوو ◊ دەگوترێ: (بعیرٌ هبِرٌ وبرٌ): حوشترێکی قەڵەوو کوڵك زۆرە ◊ **أهْبَرَ:** بەرێكو پێکی قەڵەو بوو ◊ **اهْتَبَرَ:** گۆشتی پوکایەوە ◊ (اهْتَبَرَ فلان غیره بالسیف): فلانکەس بەشمشێر جەستەی یەکێکی بڕی ◊ **هَوْبَرت الناقةُ:** حوشترەکە گۆشتی زۆر بوو ◊ **هَوْبَرَتْ الأذن:** گوێچکەکە توکی لی هات لەموودا گوم بوو ◊ **الهابِدُ:** برندە ◊ **الهُبَارِیة:** ئەو پەڕو پۆڵەی لەباڵندە بڵاو دەبنەوە ◊ ئەوچڵكو کرێژەی بەبنکی قژەوە دەنووسێ ◊ **الهُبَارِیَة:** ڕەشەبایەك تەپو تۆز هەڵبکا ◊ **الهَبَّارُ:** برندە ◊ مەیمونی توکنو موو درێژ ◊ **الهَبُورُ:** مێروی بچوك ◊ گەندە گیا ◊ **الهَبْرُ:** نزمایی لەزەویو لمبەڵان ◊ **الهَبْرَةُ:** پارچە گۆشت کە بێ ئێسقان بێ، ئێسقی تێدا نەبێ ◊ **الهِبْرُ:** دابڕاو ◊ **الهِبْرِیَّةُ:** ئەو تەپو تۆزو وردەو خڵتەی لە لۆکە هەڵدەوەرێ ◊ یان لەپەڕو باڵی باڵندە دەکەوێو بڵاو دەبێتەوە ◊ ئەوەی لەقەفەزاژی شەکرو بەڕەداو ئەو جۆرە شتانە هەڵدەوەرێو بەقژو کوڵكو خورییەوە کەمێل دەبێ ◊ **الهُبَیْرَةُ:** کەمتیاری بچوك ◊ (أبو هبیرة): نێرە بۆق ◊ بۆقی نێر ◊ (أم هبیرة): بۆقی مێ ◊ **الهَوْبَرُ:** کوڵك زۆر: حوشتری پڕ توكو توکن ◊ یان هەر حەیوانێك توکی زۆر بێ ◊ مەیمونی توکن ◊ بەور ◊ سەوسەن ◊ شوێنێك باڵندەی قەتێی زۆر بێ ◊ **هَبْرَجَ:** تێکەڵاوی ئەمبەرو ئەوبەری کرد لە رۆیشتن دا، بەلارو لەنجەو قۆرتو پێچ رۆیی ◊ **هَبْرَجَ الثوبَ:** کراسەکەی پەراوێز چنو نەقش چن کرد ◊ **الهَبْرَجُ:** ڕۆیشتنی خێراو هەنگاو کورتو قۆرت قۆرتو پێچ پێچاوی ◊ لارو لەنجە کەر ◊ کەتەو قەڵەو ◊ ئاسکی پیر ◊ کراسی پەراوێز چندراو ◊ **الهِبْرِزِیُّ:** ئازاو ئیش لەدەست هاتوو ◊ چاونەترسو ورە بەرز لە هەموو کارێك دا ◊ بازنگی عەجەمی ◊ زێڕی خاڵص ◊ دیناری تازە لێ دراو ◊ هەرشتێك جوانو سەرنج راکێش بێ ◊ (أم الهِبْرزي): لەرزو تا ◊ **تهَبْرَسَ:** خۆی بادا، لارو لەنجەی کرد ◊

الهِبْرِقيُ: هەرکەسێ ئیش بەئاگرو شتی وا بکا وەکوو ئالتونچیو ئاسنگەر ٥ کەڵەگا کێوی ٥ گەڵەگای کەتەو پیر ٥ **هَبْرَمَ**: زۆری قسە کرد ٥ زۆری خوارد.

هَبزَ هَبْزاً وهبوزاً: لەناکاوێك مرد تێدا چوو ٥ **الهَبَسُ**: ڕەگەز ڕووەکێکە لەپێری (الصلیبیة) گژوگیای وەرزیو تەمەنداری دەشتەکی یان دێبەرین، لەئەوروپاو وڵاتانی حەوزی دەریای سپی ناوەڕاست دەڕوێن درێژییەکەی سێ تا پەنجا سانتیمەترە گەڵاکانی پانکۆڵەو وردن، گوڵەکانی ڕەنگاو ڕەنگە، بۆنێکی خۆشی سوکی هەیە.

هَبَشَ الضَرْعَ هَبْشاً: بەدەست گوانەکەی گرتو دۆشی.

هَبَشَ المالَ ونحوه: ماڵی کۆکردەوە ٥ دەگوترێ: (هو یَهْبَشُ لعیاله): ماڵو سامان بۆ منداڵو خێزانی کۆدەکاتەوە لەهەموو لایەكو بەهەموو جۆرێك هەڵپەیەتی.

هَبَشَ فلاناً: تێر تێر فلانکەسی کوتا.

هَبِشَ هَبْشاً: کاسبی کردو ماڵو سامانی کۆکردەوە ٥ **هَبَّشَ الشیئَ**: بەمانا (هَبَشَهُ) دێ ٥ دەگوترێ: (هو یَهَبِّشُ لعیاله): بەهەر دوو دەست ماڵو سامان کۆدەکاتەوە بۆ خێزانو منداڵی ٥ (فلان یُهَبِّشُ کلاماً): فلانکەس قسە تێکەڵو پێکەڵ دەکا ٥ **إهْتَبَشَ**: کۆبۆوە.

اهْتَبَشَ الشیئَ: شتەکەی کۆکردەوە بەناڕەحەتی ٥ **تَهَبَّشَ**: کۆبۆوە، گەلەکۆمەکێیان کرد ٥ **تَهَبَّشَ الشیئَ**: جۆرەها هەوڵو تەقەلای بەکارهێنا بۆ وەدەستهێنانی شتەکە ٥ **الهابِشُ**: بێگانەو دورەی خێڵو هۆز، کەسێك لاوەکی بێو چوبێتە ناو خێڵێکەوە ٥ دەگوترێ: (هل هبش الیکم هابش؟): پیاوی لاوەکیو بێگانە خۆی خزاندۆتە ناوتانەوە؟ ٥ **الهَابِشَة**: کۆمەڵو تاقمو پێری تازە ٥ **الهُبَاشَةُ**: تاقمێك مرۆڤ لەیەك تایەفەو هۆزنەبن.

هَبِصَ هَبَصاً: چوستو چالاك بوو.

هَبِصَ هَبَصاً: بەپەلە ڕۆیی.

هَبِصَ الكلبُ: سەگەکە زۆر سور بوو لەسەر نێچیرەکەو هەوڵی خواردنی دا ٥ دەگوترێ: (هَبِصَ فلان علی الشیئ یأکله): فلانکەس پری دایە شتەکەو دەستی کرد بەخواردنیو سەیری ئەم لاو ئەو لای کرد.

هَبِصَ بالضحك: زێدە ڕۆیی کرد لە پێکەنین دا ٥ **اهْتَبَصَ**: پەلەی کرد ٥ بەقاقا پێکەنیو زۆر پێکەنی ٥ **إنْهَبَصَ للضحك**: زێدە ڕۆیی کرد لە پێکەنین دا ٥ **الهَبَصی**: ڕۆیشتنی بەپەلە.

هَبَطَ هبوطاً: هاتە خوار ٥ نزم بۆوە ٥ دەشگوترێ: (هَبَطَ في الشرّ): کەوتە ناو گێژاوی شەڕو هەراوە.

هَبَطَ الشیئُ: شتەکە دابەزی نرخی کەم بۆوە ٥ لەئاستی پێشوی دا کەوت.

هَبَطَ فلان: فلانکەس زەلیلو کەم ڕێز بوو، فلان لەحاڵی دەوڵەمەندییەوە هاتە سەر حاڵی هەژاری ٥ ڕێزی کەم بۆوە، کەسایەتی دابەزی.

هَبَطَ الشیئَ: شتەکەی دابەزاند ٥ کەمی کردەوە ٥ دەگوترێ: (هَبَطْتُ الثمنَ): نرخەکەم دابەزاند ٥ (هَبَطَ الدواء درجة الحرارة): دەرمانەکە پلەی گەرمی نەخۆشەکەی دابەزاند ٥ (هَبَطَ المرضُ لحمه): نەخۆشیەکە کێشو قەڵەوی فلانی دابەزاند.

هَبَطَ السوقَ: چووە ناو بازار، دابەزییە ناو بازاڕ.

هَبَطَ فلاناً المكانَ: فلانکەسی خستە ناو ئەو شوێنە ٥ **هَبْطَهُ:** بەمانا (هَبَطَـهُ)دێ ٥ **هَـبَّطَ العِـدْلَ على البعير:** لابارەکەی بەسەر پشتی حوشترەکەدا لابە لابەلا راکێشا ٥ **إنْهَبَطَ الشَيْئُ:** شتەکە کەمی کرد ٥ دابەزی ٥ نزم بۆوە ٥ **تَهَـبَّطَ:** وردە وردە دابەزی ٥ **المِهْبَطَـةُ:** ئامێرێکە وەکوو چەترو مەزەللی لەحەواوە لەتەیارەوە پێی دادەبەزییە سەر زەوی.

الهَبْطَـةُ: چاڵایی ٥ **الهَبِـيطُ:** کزو لاواز ٥ **المَهْـبِطُ:** شوێنی دابەزین، جێگای نزم بوونەوە ٥ دەگوترێ: (مَهْبِط الوحي ومَهْبِط الطائرة ومَهْبِط النهر).

هَبَـعَ الحِمـارُ هَبْعاً وهبوعاً: گوێدرێژەکە رۆیشت بەرۆیشتنێکی خوارو خێچو تەمبەڵانە.

هَبَعَ البعيرُ رعوه في مشيته: حوشترەکە لەرۆیشتن دا ملی درێژ کرد بۆئەوەی یارمەتیدەری بێ بۆ رۆیشتنو خۆشرەوی ٥ (فهو هابع) ٥ **أهْبَـعَ الحيـوانُ:** حەیوانەکە هاوین بێچوی بوو ٥ **إسْتَهْبَعَهُ:** وای لێ کرد بەنارێکو یێکی بڕوا ٥ **الهُبَـعُ:** بێچوە ئاژەڵێک کە لەوەرزی هاوین دا لەدایک بێ ٥ **الهَبُـوعُ:** ئەوەی ملی خۆی دەکا بەیارمەتیدەر بۆ رۆیشتن.

هَبَغَ هَبْغاً وهبوغاً: بەرۆژ راکشا نوست ٥ **الهُبَيْـغُ:** نوستوو خەوخۆش، کەسێک بەرۆژ بخەوێ ٥ **الهَبَيَّـغُ:** شتی گەورە ٥ ئافرەتی بێ ڕەوشت کەدەست بەڕوی کەسەوە نەنێ ٥ **الهَبَيَّغَـةُ من النساء:** ئافرەتی داوێن پیس کەلەشفرۆشی بکاو دەست بەڕوی کەسەوە نەنێ ٥ **إنْهَبَكَـتْ بـه الأرض:** زەوی قوتی دا ٥ **الهُبَكَةُ:** زەوییەک قاچی تێدا رۆچێ ٥ ئەحمەقو گێل.

هَبِـلَ فلان هَبَلاً: عەقڵی لەدەست داو جیاوازی نێوان چاکەو خراپە ناکا ٥ **هَبِلَت الأمُ ولَدَها هَبْلاً:** دایکە کە بۆ منداڵەکەی گریا ٥ **اهْبَلَت المرأةُ:** ئافرەتەکە بەردەوام بوو لەشینو شەپۆڕ دا ٥ **اهْبَـلَ اللّهُ فلانـةَ:** خودا ئافرەتی جەرگ سوتاو کردو منداڵەکەی لێ سەندەوە ٥ **هَبَّـلَ فلان لعياله:** فلانکەس بۆ ماڵو منداڵی کاسبی کرد ٥ **هَبَّـلَ فلانـاً:** بەفلانکەسی گوت دایکی شینی بۆ بگێڕێ ٥ **هَبَّلَ اللحمُ فلاناً:** فلانکەس گۆشتی زۆر بوو گۆشت لەجەستەی دا کەوتە سەریەک قەڵەو بوو ٥ **اِهْتَبَلَ:** خەفەتبار بوو ٥ خەمی بۆ منداڵەکەی خواردو گریا ٥ **اِهْتَبَـلَ في سيره:** لەرۆیشتن دا پەلەی کرد ٥ درۆی کرد ٥ فێڵی کرد ٥ **اهْتَبَـلَ الصيدَ:** فێڵی لەنێچیرەکە کردو داوی بۆنایەوە ٥ **اهْتَبَـلَ الفرصـةَ:** هەلی قۆزتەوە، هەلەکەی لەکیس خۆی دا ٥ **تَهَبَّـلَ لأهلـه:** کاسبی بۆ ماڵو خێزانی خۆی کرد ٥ **الأهْبَـلُ:** کەسێک هێزی جیاکردنەوەی چاکو خراپی نەمابێ ٥ **المُهَبَّلُ:** کەسێک پێ گوترابێ، دایکت شینت بۆ بگێڕێ ٥ مرۆڤی گۆشتنی دەمو چاو هاوساو ٥ **المَهْبِلُ:** کونی بەرەو خوار بۆناو زەوی ٥ هەوای هەڵبوو لەسەرانسەری کێوەوە بۆناو شیوو دۆڵ ٥ بۆری هێنی مێینە لەوانێکەوە بۆ منداڵدان ٥ **الهَبالَـةُ:** داواکاریی ٥ **الهُبالَةُ:** دەستکەوتو تالانی ٥ **الهَبّالُ:** راوچییەک فێڵ لەنێچیر بکاو تەڵەو داوی بۆ بنێتەوە ٥ کاسبکاری فەندو فێڵ زانو پیلان دارێژ.

هُبَلُ: بتێک بووە لە کەعبەدا ٥ **الهَبَلُ:** ئادەمیزادی کەتەو زەبەلاح ٥ ئاژەڵی کەتەو زل ٥ **الهَبِلَى:** رۆیشتنی بەهێزو لارو لەنجە ٥ **الهَبُولُ:** ئەو ئافرەتەی منداڵی بۆ نەمێنن، منداڵی بۆ

رانەگیرێ ٥ **الهِبْلاع:** قورگ گەورەو پارو زلو زۆر خۆر ٥ **الهِبْلَعُ:** رەوشت بەدو خراپ رەفتارو دڵ پیس ٥ دەگوترێ: (عبد هِبْلَعٌ)، بەندەیەك نازانرێ باوك و دایكی كێن یان یەكێكیان نادیارە ٥ سەگی سلوقی ٥ **الهَبَنْكُ:** نەحمەق و گێل و بێ دەسەلات ٥ فیتنە گێرو سەرسەری ٥ **الهَبَكَةُ:** تەمبەڵ ٥ ئافرەتی نەحمەق و گێل و بێ دەسەلات ٥ **هَبْهَبَ:** خێرا رۆیی ٥ لەخەو هەڵسا ٥ **هَبْهَبَ السَّرابُ:** تراویلکەکە دەرەوشایەوە ٥ **هَبْهَبَ التَیسُ:** نێرییە قەرەکە بۆ بەتەگەدانی بزنەکان کەوتە جومبوش و مرقاندن.

الهَبْهَبُ: گورج و گۆڵ و جوست و چالاك ٥ **الهَبْهَبِيُّ:** چوست و چالاك ٥ دەنگ خۆش و لێزان بۆ حودیە خوێندن ٥ لێزان و دەست رەنگین لەپیشەیەك لەپیشەكان دا ٥ وەكوو وێنەگری ٥ قەصابی، ئاشپەزی ٥ شوانی مەڕو بزن ٥ نێریەقەرە، بەران.

هَبَا الغبارُ هَبْواً وهُبُوّاً: تەپ و تۆز هەڵسا بەرز بۆوە.

هبا فلان: فلانكەس مرد ٥ هەڵات ٥ بەهێواشی رۆیشت ٥ (فهو هاب وهي هابية) ٥ **أهْبَى التراب أو الغبار:** تەپ و تۆزی بەرپا کرد ٥ **هَبَّى الثريدَ:** تێكوشاوەكەی رێكخست، دروستی كرد ٥ **تَهَبَّى فلان:** فلانكەس چاوی كز بوون ٥ بەخۆبادان و لارو لەنجە رۆیی ٥ دەشگوترێ: (جاء يتهبَّى)، بەدەستی بەتاڵ هات ٥ **ألهابي من التراب:** خۆڵە پەتە گڵە وردە ٥ گڵ و خۆڵی سەر گۆڕ ٥ ئەستێرە كە تەپ و تۆز نەهێڵێ ببینرێ ٥ **الهَبَاءُ:** تەپ و تۆزێك كە باهەڵیدەستێنێ و بەشتەوە دەنوسێ ٥ یان بەحەواوە بەهۆی تیشكی خۆرەوە نەبێ نەبینرێ ٥ ئادەمیزادی بێ عەقڵ یان كەم عەقڵ ٥ تەپ و تۆزێك لەكاتی گێژەڵوكە دا بەرز دەبێتەوە ٥ **الهَبَاءةُ:** گەردیلەیەك لەتەپ و تۆز.

الهباية من الشجر: توێكڵی درەخت ٥ **الهُبُو:** ئاگری خامۆش بوو ٥ **الهَبْوَةُ:** تەپ و تۆز ٥ **الهَبِيُّ:** منداڵی بچوك ٥ بۆ مێینە (هَبِيَّةٌ) ٥ **هَتَأَهُ هَتْئاً:** لێیدا ٥ (هَتَأهُ بالعصى)، بەگۆچان لێی دا.

هَتِئَ هَتْئاً: لەبەر پیری یان نەخۆشی پشتی چەمایەوە ٥ **تَهَتَّأ الثوبُ:** كراسەكە دڕاو رزی ٥ **الهَتْأ:** تاوێك، ماوەیەك، دەمێك، ساتێك.

هَتَّ الماءُ ونحوه هَتِيتاً: ئاوەكە لەكاتی هەڵڕژان و رۆكردنی دا خورەی هات.

هَتَّ في كلامه: لەقسەكردنی دا پەلەی كرد.

هَتَّ الهمزةَ: بەرێك و پێكی هەمزەی دەربڕی.

هَتَّ الشَيْءَ: شتەكەی شكاندو وردو هاڕی كرد.

هَتَّ الثوبَ ونحوه: قوماشەكەی دڕی و ونجڕ ونجڕی كرد.

هَتَّ عِرضَهُ: ناموسی شكاند.

هَتَّ فلاناً: لەروتبەو رێزو شانی فلانی كەمكردەوە.

هَتَّ الشَيْءَ: شوێن شتەكە كەوت و بەشوێنی دا گەڕاو خەریكیەتی.

هَتَّ الماءَ ونحوه: ئاوەكەی بەهێواشی رشت و درێژەی بەڕژاندنەكەی دا ٥ **الهِتُّ:** چەقە چەناوی زۆر بڵێ ٥ هێواش لەكاركردن دا ٥ **الهَتُّ:** دەگوترێ: (تركهم هَتّاً بَتّاً): بەتێكشكاوی و تارومار كراوی جێی هێشتن ٥ دەنگ و خشپەو خرمە ٥ دەگوترێ: (سمعت هَتَّ قدميه)، گوێم لەخشپەی قاچەكانی بوو ٥ **الهَتّاتُ:** چەقەچەناوو زۆر بڵێ.

هَتَرَ هَتْراً: نەحمەق و گێل و نەفام بوو.

هَتَرَ فلاناً الكِبَرُ: خۆ بەزلزانیو لوتبەرزیی عەقڵی فلانی نەهێشتووە.

هَتَرَ عِرْضَهُ: نامووسی شکاند ◊ **أهْتَرَ فلان**: فلانکەس بێ عەقڵ بوو ◊ **اهْتَرَ فلاناً الكِبَرُ**: خۆبەزلزانی فلانکەسی ئەحمەقو نەزان کرد ◊ **أُهتِرَ فلان بكذا**: فلانکەس شەیدای فلان شت بووە باکی نییە چی پێ دەگوترێ لەوبارەوە ◊ **هاتَرَهُ**: بەنارەوا جوێنی پێدا ◊ **هَتَّرَ العِرْضَ**: زۆر ناموسی شکاندو شرتو شۆی لێ بری ◊ **تهاترا**: هەریەك لەو دوانە قسەو بوختانی بۆ ئەوی تر هەڵبەست ◊ دەشگوترێ: (تهاترا الشاهدان): ئەو دوو شایەتە یەکتریان بە درۆخستەوەو شایەتییەکەیان بەتاڵ دەرچوو ◊ **تَهَتَّرَ**: ئەحمەقو نەزان بوو ◊ **أُسْتُهْتِرَ فلان**: فلانکەس بەهۆی پیریو شتی واوە عەقڵو هۆشی لەدەست دا ◊ کاروباری هەمووی پوچ بوو.

أسْتُهِرَ بالشَّيْءِ: خوی بەوشتەوە گرتوو تێیدا نوغرۆ بووە وازی بۆلێ ناهێندرێو گوێ ناداتە رەخنەو لۆمەی خەڵکی هیچ دەستی پێ لێ هەڵناگرێ ◊ **التَّهاتُرُ**: شایەتەکان کەهەریەکەیان ئەوی تر بەدرۆ دەخاتەوە ◊ **التُّهْتَارُ**: ئەحمەقیو نەزانی ◊ **المُهاتَرَةُ**: قسەو ئاخاوتن کەهەندێکی هەڵوەشێنێتەوە ◊ **المُهْتَرُ**: ئەوکەسە هەڵە بکا لەقسەکردن دا ◊ **الهُتْرُ**: نەمانی عەقڵ بەهۆی پیری یان نەخۆشی یان باغریو خۆبەزلزانییەوە ◊ **الهِتْرُ**: بەتاڵو پوچ ◊ قسەی بێ ماناو بێ بناغە ◊ درۆو دەلەسە ◊ کاری سەر سوڕهێنەر ◊ بەڵاو کارەسات ◊ جورتمو ناخۆشی ◊ نیوەی یەکەمی شەو ◊ یان کەمتر لەنیوەی شەو.

هَتَشَ الكَلْبُ أو السَّبُعَ هَتْشاً: سەگەکەی هەڵناو دەنگی دا بۆئەوەی پەلاماری نێچیرەکە بدا.

هَتَفَ هَتْفاً وهتافاً: کەوتە هەڵهەڵەکێشان قیرەو هەرا، کەوتە گۆرانی گوتنو دەنگ هەڵدان ◊ دەگوترێ: (هتفت الحمامة): کۆترەکە خوێندیو دەنگی لێ هەڵبری ◊ دەشگوترێ: (جَعَلَ يهتف بربه): دەنگی هەڵبریو کەوتە پاڕانەوە لەخودا.

هَتَفَ فلاناً: مەتحی فلانی کردو وەسپی دا ◊ باسی رەوشتی جوانو مەردانەی فلانی کرد ◊ **هَتَّفَ**: بۆ زێدەمانای (هَتَفَ) دێ ◊ **الهَاتِفُ**: دەنگێك ببیسرێو خاوەن دەنگەکە نەبیندرێ ◊ تەلەفۆنو مۆبایل ◊ هەر ئامێرێك قسەی پێ بکرێ ◊ **الهُتَافُ**: دەنگی بەرز کەمەبەستی پشتگیریی کردنی شتێك، یان نارەزایی دەربرین دەربارەی، یان بۆ پێداهەڵدانو تەمجید کردنی شتێك ئەنجام بدرێ ◊ **الهَتَّاف**: ئەوەی زۆر هوتاف بکێشێ یان زۆر دەنگ هەڵبرێو شیعار هەڵداو کەسانی دیکە بۆی دوبارە بکەنەوە ◊ پێشەنگی خۆ پیشاندەرانو هوتاف کێشیان ◊ **الهَتْفَى من القِسِيِّ**: تیری وێژە وێژ لێ هاتو ◊ **الهَتُوفُ**: بەمانا (الهَتَاف) دێ.

هتك السِتْرَ هَتْكاً: پەردەکەی راتەکاندو لای بردو لەشوێنی خۆی لایدا ◊ یان هەندێکی دڕداو دوای پەردەکە دەرکەوت.

هَتَكَ الثوبَ: قوماشەکەی لەباری درێژیی دادری.

هَتِكَ: دەگوترێ، (هُتِكَ عَرْشُهُ): کورسیو پلەو پایەی نەما ◊ شانسو بەختی سەرەو خوار بوو ◊ **هَاتَكَ الليلَ**: بەناو تاریکی شەودا رۆیی ◊ **هَتَّكَ الأسْتَارَ**: پەردەکانی داتەکاندنو لای دان لەشوێنی خۆیان نەیهێشتن ◊ بۆ زێدە رۆیی لەمانای (هَتَكَ)دێ ◊ **تَهَتَّكَ فلان**: فلان کەس باکی نەبوو ئاخۆ حەیای دەچێو سەرزەنشت دەکرێ ◊ پرکێشێ هەڵەو تاوانی کرد ◊ فلان

حەیای چوو کەسایەتی دابەزی ٥ دەگوترێ: (تَهَتَّكَ فِي البطالة): لەگومڕاییو خراپەکاری دا ڕۆچوو نوغرۆ بوو ٥ الهُتْكُ: دڕاو ونجڕ ونجڕ بوو ٥ الهُتْلَةُ: حەیا چونو دەرکەوتنی کاری خراپی بەنامەکی.

هَتَمَ فاه: ددانی پێشەوەی دەرهێنان.

هَتِمَ الشَيْئُ هَتماً: شتەکە شکا.

هَتِمَ الإنسانُ وغيره: ددانی پێشەوەی مرۆڤەکە شکان ٥ أَهْتَمَ الشَيْئَ: شتەکەی شکاند ٥ دەگوترێ: (أَهْتَمَ ثَنِيَتَهُ): ددانی شکاند ٥ أَهْتَمَ الإنسانَ: ددانی مرۆڤەکەی شکاند ٥ هَتَّمَهُ: بۆ زیدەڕۆیی لەمانای (هَتَمَهُ) دێ ٥ تهاتما: قسەی ناشیرینیان بەیەکتر گوت ٥ تَهَتَّمَ: دەگوترێ: (تَهَتَّمَتْ أسنانُهُ): ددانی شکان ٥ الهُتَامَةُ: ئەوەی لەشت دەشکێ ٥ الهَيْتَمُ: ڕووەکێکی دەشتەکی پڕژو پالاوییە.

هَتْمَرَ: زۆری قسەکرد ٥ هَتْمَلَ فلان: فلانکەس بەهێواشی قسەی کرد ٥ فیتنەیی کرد ٥ هَتْمَلَ الرجلان: دوو پیاوەکە بەیەکەوە سرتەیان کردو نەیانویست کەسی تر گوێی لەدەنگیان بێ ٥ الهَتْمَلَةُ: قسەی سرتە ٥ هَتَنَت السماءُ: ئاسمان بارانی بەخوڕەمی باراندو بەردەوام بوو لە بارین دا ٥ دەگوترێ: (هَتَنَ الدَمْعُ): فرمێسکەکە ڕژایە خوار ٥ التَهْتَانُ: بارانێکە تاو تاوە، دەمێک دەبارێو دەمێک خۆش دەکاتەوە ٥ الهَتُونُ: بارانی پڕ دڵۆپ ٥ بارانێک بەخوڕەمو ڕێژنە بێ ٥ هَتْهَتَ فلان في الكلام: فلانکەس پەلەی کرد لەقسەکردن دا زمانی تەتەڵەی کرد ٥ هَتْهَتَ الشَيْئَ: بەزەخت پێی لەشتەکە ناو شکاندی ٥ الهَتْهَاتُ: کەسێکە خێرا خێرا قسەبکاو زمانی تەتەڵە بکا.

هَتَا الشَيْئَ هَتواً: شتەکەی شکاند ٥ یان بە توندی قاچی بە شتەکەدا ناو شکاندی ٥ هاتى فلان: فلانکەس وەری گرت ٥ گرتی ٥ هاتى فلان الشَيْئَ: فلانکەس شتەکەی نزیک کردەوە ٥ هاتى فلاناً الشَيْئَ: شتەکەی دایە فلانکەس ٥ دەگوترێ: (الهِتِيُ من الليل): بەشێک لەشەو ٥ الهِتِيُ من الليل: بەمانا (الهِتِيُ) دێ.

هَثَّ فلان هَثّاً: فلانکەس درۆی کرد.

هَثَّ الأشياءَ: شتەکانی تێکەڵ بەیەک کردن.

هَشَمَ لفلان من الشَيْئِ هَشْماً: لەوشتە بەشێکی زۆری دا بەفلانکەس.

هَثَمَ الشَيْئَ: شتەکەی وردکرد ٥ الهَيْثَمُ: کۆمەڵە لبو کۆمەڵە گڵی نزم ٥ بازو هەڵۆ ٥ بێچوی دالاش ٥ هەروا بەمانا (الهَيْثَم)دێ ٥ هَثْهَثَ في السير: لەڕۆیشتن دا پەلەی کرد ٥ هَثْهَثَ السحاب بمطره وثلجه: هەورەکە خێر خێرا بارانو بەفری باراند ٥ هَثْهَثَ الأشياءَ: شتەکانی تێکەڵاو بەیەک کردن ٥ هَثْهَثَ الشَيْئَ: پێی لەشتەکە ناو شکاندی ٥ هَثْهَثَ فلاناً: ستەمی لەفلان کرد ٥ الهَثْهَاثُ: خێرا، دەگوترێ: (سیر هثهاث): ڕۆیشتنی خێرا ٥ وڵاتێک تەپو تۆزی زۆر بێ ٥ درۆزن ٥ الهَثْهَثَةُ: هەراو هۆریاو قاوو قیژو تێکەڵاو بوونی دەنگەکان لەکاتی شەڕو هەرادا.

هَثَى هَثْياً: دەمو چاوی سور هەڵگەڕا.

هَثَى الترابَ: گڵو خۆڵی پرژاند ٥ دەگوترێ: (هثى له من ماله): لەماڵو سامانی خۆی بەشی دا ٥ هاثاه: گاڵتەی لەگەڵ کرد.

هَجَأَ الشَيْئُ: شتەکە دابڕا.

هَجَأَ جوعُهُ: برسیایەتی نەما، برسیایەتییەكەی ئارام بۆوە.

هَجَأَ الطعامَ: هەموو خواردنەكەی خوارد.

هَجِئَ هَجأً: برسیایەتیەكەی پەرەی ساندو تینی بۆ هێنا ◊ **أهْجَأَ الشَّيْءَ**: شتەكەی بریەوەو لای برد ◊ دەگوترێ: (أهْجَأَ الطعامُ جوعَهُ): خواردنەكە برسیایەتییەكەی نەهێشت ◊ **أهْجَأَ الإبلَ**: حوشترەكەی بەستەوە بۆئەوەی بلەوەڕێ ◊ **أهْجَأَ فلاناً الشَّيْءَ**: شتەكەی دەرخواردی فلانكەس دا ◊ **أهْجَأَ فلاناً حَقَّهُ**: مافی فلانكەسی دایەوە ◊ **الهَجَأُ**: هەرشتێك ئادەمیزاد تێیدابێ‌و وازی لێ بیبنێ ◊ **الهَجأَةُ**: ئەحمەق‌و گێل ◊ **هَجَّتْ عينه**: چاوی بەقوڵدا چوو ◊ **هَجَّت النارُ**: ئاگرەكە بڵێسەی سەندو داگیرسا ◊ هەڵگیرسانەكەی دەنگی لێ هات لرفە لرفی هات ◊ **هَجَّ البيتَ**: خانوەكەی روخاند ◊ **هَجْهَجَ**: لەبرسا یان لەتینوا یان لەبەر ماندویی چاوی بە قوڵدا چوو ◊ دەشگوترێ: (هَجْهَجَتِ العينُ): چاوی قوڵ بوو ◊ **هَجْهَجَ النارَ**: ئاگرەكەی خۆش كرد بڵێسەی دایە ◊ **إهْتَجَّ**: سور بوو لەسەر رای خۆی‌و ئامۆژگاری كەسی وەرنەگرت ◊ **اسْتَهَجَّ**: بەرای خۆی كردو رای كەسی قبوڵ نەبوو، گومراو سەر لێ شێواو بوو ◊ خۆی خستە ناو باسەكەوە بەحەق‌و ناحەق خۆی تێ هەڵقورتاند ◊ **اسْتَهَجَّ السائرةَ**: پەلە پەلی لەكاروانەكە كردو دەنەی دان ◊ **هَجَّاج**: سواری رای خۆی بوو ◊ هەر بەقسەی خۆی كرد ◊ **الهَجَّاجَةُ**: ئەو رەشەبایەی هەموو شتێك بەگڵ دادەپۆشێ ◊ گێل‌و ئەحمەق ◊ **الهَجُّ**: نیری سەرملی گای جوت ◊ **الهَجيجُ**: شیوی قوڵ ◊ زەلكاو ◊ زەوی لاكێشەیی ◊ ئەو هێڵ‌و خەتانەی كاهین لەسەر گڵ دەیكێشێ بۆ جادو بازی.

هَجَدَ هجوداً: نوست ◊ شەو نوێژی كرد ◊ **أهْجَدَ البعيرُ**: حوشترەكە قورسایی خۆی خستە سەر زەوی ◊ **أهْجَدَ فلاناً**: فلانكەسی خەو لێ خست ◊ بەنوستویی بینی ◊ **هَجَّدَ فلاناً**: فلانكەسی نواند ◊ **تَهَجَّدَ**: بەمانا (هَجَدَ) دێ ◊ هەستا بۆ نوێژ یان بۆ ئیشی تر ◊ یەكتا پەرستی ئەنجام دا ◊ **التَّهَجُّدُ**: شەو نوێژ.

هَجَرَ هَجْراً: دوور كەوتەوە ◊ دەگوترێ: (هَجَرَ الفحلُ): نێرەكە وازی لەسواربون‌و كەڵدان هێنا ◊ **هَجَّرَ المريضُ**: نەخۆشە بزركاندی.

هَجَرَ في الشَّيْءِ: زۆری پێ خۆش بوو ناوی بێنێ‌و باسی بكا.

هَجَرَ الشَّيْءَ: وازی لەشتەكە هێنا ◊ روی لێ وەرگێرا.

هَجَرَ الدابَّةَ: ولاخەكەی بەپەتی كەمەندكێش بەستەوە سەرێكی لەدەستی‌و سەرێكی لەپاشوی خست‌و ئەمجار حەبلەكەی لەوكەمەندە گرێ دا ◊ **أهْجَرَ**: بەگەرمای نیوەڕۆ سەفەری كرد ◊ كەوتەكاتی نیوەڕۆ ◊ قسەی ناشیرینی وتن ◊ كەوتە چەقە چەق‌و قسەی ناشایستە ◊ دەشگوترێ: (أهْجَرَ في منطقه): قسە ناشیرینی بەدەم دا هات ◊ **أهْجَرَ الشَّيْءُ**: شتەكە تەواو بوو گەیشتە ئەندازەی خۆی ◊ **أهْجَرَتِ الفتاةُ**: كچەكە پێگەیی‌و گەیشتە تەمەنی گەنجی بەشێوەیەكی رێك‌و پێك ◊ **أهْجَرَ الحاملُ**: ئافرەتە دوگیانەكە سكی گەورە بوو ◊ **أهْجَرَ بفلان**: گاڵتەی بەفلان كرد ◊ **هَاجَرَ**: زێدی خۆی جێ هێشت ◊ **هاجَرَ من مكان كذا أو عنه**: ئەو شوێنەی تەرك كردو چو بۆ شوێنێكی تر

٥ هاجَرَ القومَ: وازى لەو گەلو هۆزە هێناو جێى هێشتن چوو بۆلاى خێڵێكى تر ٥ هَجَّرَ: لەكاتى نیوەرۆدا كەوتە رۆیشتن ٥ هَجَّرَ النهار: رۆژ بوو بەنیوەرۆ گەرماكەى پەرەى سەند.

هَجَّرَ الیه: زوو چو بۆلاىو خۆى گەیاندێ ٥ هَجَّرَ الدّابةَ: وڵاخەكەى بەكەمەند بەستەوە، بەم جۆرە حەبلێكى هێنا سەرێكى لەدەستى بەستو سەرێكى لەقاچى دواوەى ئەمجار حەبلێكى لەو حەبلە بەستو بەسنگێكەوە گرێى دا ٥ تهاجَرَ القومُ: خەڵكەكە دەنگیان لێك دابڕىو لێك ترازانو یەكتریان جێ هێشت ٥ تهاجَرَ القومُ الماءَ: خەڵكەكە بەنۆرە چونە سەر ئاوەكە ٥ تَهَجَّرَ: لەكاتى نیوەرۆدا سەفەرى كرد ٥ خۆى بەكۆچەرو موهاجیر لەقەڵەم دا ٥ لاسایى موهاجیرى كردەوە ٥ الأهْجَرُ: دەگوترێ: (هذا أهْجَرُ من ذاك)، ئەمە لەوە درێژترە ٥ گەورەترە، بەنرخ ترە، رێزدار ترە ٥ الأهْجُورَةُ: دابو نەریت ٥ المهاجِرُ: ئەوكەسەى لەمەككەوە لەگەڵ پێغەمبەر (د.خ) چوو بۆ مەدینە ٥ المهاجَرُ: شوێنى هیجرەت كردن ٥ المهاجَرَةُ: كۆچكردن ٥ المَهْجَرُ: ئەو شوێنەى لێوەى هیجرەت دەكەى یان كۆچى بۆدەكەى ٥ المُهْجِرُ: باشو تەواو بێ عەیبو بەنرخ لەهەموو شتێك ٥ المُهْجِرَةُ: دەگوترێ: (فتاة مُهْجِرة)، كچێكە لەناو هاوەڵەكانى دا نمونەى جوانىو عاقڵىو رەوشت بەرزییە ٥ (ناقة مُهْجِرَة)، حوشترێكى قەڵەوو خۆشرۆو رەسەنە ٥ المَهْجُورُ: دەگوترێ: (كلام مهجور)، قسەو رستەیەكە لەبیركراوەو ئێستا بەكارناهێندرێ ٥ الهاجِرُ: دەگوترێ: (شئ هاجر)، شتێكى باشو جوانو بێ عەیبە ٥ زێدە باشى بەسەر شتى تردا هەیە ٥ الهَاجِرَة: نیوەرۆ ٥ جەنگەى گەرما ٥ دەگوترێ: (طبخه الهاجرة): گەرماى نیوەرۆ كولاندویەتى ٥ وشەیەك ماناى ناشیرین لەخۆ بگرێ ٥ الهاجِرِیّ: هەجەرى؛ نیسبەت دراو بۆلاى گوندى هەجەر ٥ كەسێك واز لەسارانشینىو كۆچەریى بێنێو ببێتە شارستانى ٥ وەستاى دیوار ٥ شتى بەنرخو چاك ٥ الهِجارُ: حەبلێكە سەرێكى دەبەسترێ بەدەستى وڵاخەوەو سەرەكەى ترى دەبەسترێ بەقاچى باشویەوە ٥ بەكوردى پێى دەگوترێ: كەمەند ٥ وەتەرو ژێى كەوان ٥ هەرشتێك كەوانەیى بێو لەدەستو قاچو مل بكرێ (تۆق) ٥ تاجو كڵاوى شاهانە ٥ الهِجّیرى: زۆر بلێى ٥ قسەى ناشیرین ٥ دابو نەریت ٥ دەگوترێ: (مازال هذا هِجّیراه): تائێستا ئەوە خووو دابو نەریتیە ٥ هەرشتێك بەیادكردنى مچوڕكە بەجەستەدا بێ ٥ (بەمزۆرى لەگەڵ زەم دا دەگوترێ بۆ دابو نەریتى ناشیرین بەكاردێ ٥ الهَجْرُ: لغاو؛ لوتەوانەى وڵاخو ئاژەڵ ٥ بەمانا (الهاجِرة) دێ ٥ دەگوترێ: (شَئ هَجْرٌ): شتێكى بێ وێنە ٥ (ذهبت النخلة هَجْراً)، دارخورماكە بەرز بۆوە، گەورە بوو ٥ (لقیته عن هَجْر) دواى لێك دابرانێكى زۆر بەیەك گەیشتینەوە تووشى بوومەوە ٥ الهُجْرُ: بزركاندنو قسەى حەلەقو مەلەق ٥ قسەى ناشیرین ٥ الهَجِرُ: لاوازو هەنگاو كورت، كەسێك وردە وردە قاچ هەڵێنێ وەكوو ئەوە پێوەندكرابێ ٥ الهَجْراءُ: دەوڵەمەندىو بێ ئاتاجى ٥ الهَجْرَةُ: قەڵەوى تەواو گۆشتن ٥ الهِجْرَةُ: رەوكردن لەوڵاتێكەوە بۆ وڵاتێكى تر ٥ گواستنەوەى هۆزو خێڵ لەزەوییەكەوە بۆ زەوییەكى تر بەمەبەستى دابینكردنى بژێوىو رزقو رۆزى ٥ الهَجُّورِیُّ: خواردنى نیوەرۆ ٥ الهَجِیُّ: واز لێ هێندراو ٥

پاشگوێ خراو ٥ نەویستراو ٥ ئەو گژوگیاو لقەدارەی ئاژەڵ دەیشکێنێ‌و وشك دەبێ ٥ (لبن هجیرٌ): ماستێکی باش مەییوو تام خۆش‌و بۆنخۆشە هێشتا نەترشاوە ٥ مەنجەڵ‌و قاپی گەورە، کەرەکێوی کەتەو زەبەللاح ٥ نێرە وڵاخی قەڵەو کەمەیلی کەڵدان‌و سواربوونی ماین‌و شتی وای نەبێ ٥ کاتی نیوەڕۆ بەتایبەتی لەوەرزی هاوین دا ٥ **الهَجِيرَةُ**: بەمانا (الهاجرة) دێ ٥ **الهُوَيْجِرَةُ**: کاتێکی کەمی دوانیوەڕۆ ٥ **الهِجْرِسُ**: مەیمون ٥ ڕێوی یان بێچوە ڕێوی ٥ ورچ ٥ دەگوترێ: (فلان هِجْرِس): فلانکەس دڵ پیس‌و خوێڕی‌و بەدخووە ٥ **الهَجْرَعُ**: ئەحمەق‌و گێل ٥ شێت ٥ پشت درێژ ٥ سەگی سلۆقی ٥ **الهِجْزَعُ**: ترسنۆك.

هَجَسَ الأمرُ في صدره هَجْساً: خەیاڵی ئەو ئیشەی بەدڵ دا هات.

هَجَسَ فلاناً عن الأمر: فلانکەسی لەو کارە گێڕایەوە ٥ **هاجَسَهُ**: بەگوێیدا سرکاند ٥ **تهاجسا**: بەسرتە قسەیان بۆیەکتر کرد ٥ **المُتَهَجِّسُ**: دەگوترێ: (خبز مُتَهَجِسٌ): نانێکە هەویرەکەی باش نەشێلدراوەو هەڵنەهاتووە ٥ **المَهْجوسُ**: دەگوترێ: (وقعوا في مهجوس من الأمر): کەوتنە سەر سامی‌و حەیرانبوونەوە دەربارەی کارەکەو نازانن ڕوداوەکە چۆنە ٥ **الهاجِسُ**: خەیاڵ ٥ **الهَجْسُ**: دەنگی نزم دەبیسترێ‌و لێی حاڵی نابێ ٥ هەر خەیاڵ‌و خەتەرەیەك بەدڵ دا بێ ٥ لەقسەو بیرو بۆچون ٥ **الهَجِيسَةُ**: گۆشتی تەڕو تازە.

هَجَشَ اليه هَجْشاً: ئارەزووی کرد حەزی لێ کرد.

هَجَشَ بينهم: نێوانی وروژاندن.

هَجَشَ الأمرَ: کارەکەی وروژاند.

هَجَشَ الدابّةَ: وڵاخەکەی لێ خوڕی بەلێخوڕینێکی هێواش ٥ **الهاجِشَةُ**: بەمانا (الهابشة) دێ، بێگانەو دوورەی خێڵ‌و هۆز ٥ کۆمەڵێك خەڵکی بێگانە بکەونە ناو گەل‌و هۆزو تایەفەیەك ٥ **الهَجْشَةُ**: ڕاپەڕین‌و پەلاماردان ٥ دژوەستان‌و ڕوبەڕوبوونەوە.

هَجَعَ: شەو نوست.

هَجَعَ الجوعُ: برسیایەتی دامرکایەوە نەما ٥ **أهْجَعَهُ**: نواندی خەوی لێ خست ٥ **أهْجَعَ الطعامُ الجوعَ**: خواردنەکە ئازاری برسیایەتییەکەی دامرکاند ٥ **هَجَّعَ**: بۆ موبالەغەو زێدەڕەوی لەمانای (هَجَعَ)دێ.٥**التَّهْجاعُ**: خەوی کەم، سوکە خەو، سەرە خەو ٥ خەوی شەو ٥ **المِهْجَعُ**: غافڵ‌و تێنەگەیشتوو لەمەبەست ٥ گێل‌و خەواڵوو ٥ **الهَجْعُ** من الليل: بەشێك لەشەو ٥ دەگوترێ: (زارني بعد هجع من الليل): دوای تێپەڕبوونی بەشێك لەشەو هاتە دیدەنیم ٥ **الهَجِعُ**: بەمانا (المِهْجَعُ) دێ ٥ **الهَجْعَةُ**: نوستنی کەم سەرەخەو شکاندن لەسەرەتای شەودا ٥ دەگوترێ: (استيقظتُ بعد هجعة): دوای سەرەخەو شکاندنێك بەخەبەر هاتم ٥ **الهِجْعَةُ**: جۆرێکە لەنوستنی کەم ٥ **الهُجْعَةُ**: بەمانا (الهَجَعُ)دێ ٥ دەگوترێ: (مضى هَجْعٌ من الليل): بەشێك لەشەو تێپەڕی.

هَجَفَ هَجْفاً: لەماندوێتی‌و شەکەتی دا لاکەلەکەی وێك هاتنەوە، پەراسوی بەورگییەوە نووسان.

هَجِفَ هَجَفاً: ئەوەندە کزو لاواز بوو ئێسقانی دەرکەوتن ٥ (فهو أهْجَفُ وهي هَجْفاءُ) ٥ **هَجِفَتِ** الأرضُ: چی لەزەوییەکە دا بوو بوو بەتەپ‌و تۆزو بەحەوادا چوو ٥ **إنْهَجَفَ**: کزو کۆڵەوار بوو ٥ **الهُجْفَانُ**: تینوو، پرش هەڵاتوو ٥ **الهِجَفُ**: نێرە

شوتورمورغی پیر ◊ ئادەمی وشك تەبیاتو تەمبەڵ ◊ ئاژەڵی تەمبەڵ ◊ ورگ زل ◊ کەتەو زلی بێ خێرو سود.

هَجَلَ الشَيئَ: شتەکەی فڕێ دا نەیویست ◊ **هَجَلَت المرأةُ بعينها**: ئافرەتەکە بەچاو ئیشارەی کرد بۆ پیاوەکە ◊ **أهْجَلَ**: بەزەوی نەرمەڵان دا ڕۆیشت ◊ **أهْجَلَ الشَيئَ**: شتەکەی فراوان کرد ◊ **أهْجَلَ المالَ**: ماڵو سامانەکەی بەفیڕۆ دا ◊ حوشترەکانی پاشگوێ خستن هیچ سەروکاری نەکردن ◊ **هاجَلَ**: بەزەوی نەرمەڵان دا ڕۆیشت ◊ **هاجل فلاناً**: لەگەڵ فلانکەس دا یەکتریان هێناو برد ◊ **هَجَّلَ فلاناً**: جوێنی بەفلانکەس دا ◊ دەگوترێ: (هَجَّلَ عِرضه): جوێنی بەناموسی دا ◊ **اهتجَلَ الشَيئَ**: شتەکەی داهێنا ◊ **المَهْجِلُ**: کونی بەرەو خوار بۆ ناو زەوی ◊ **الهاجِلُ**: نوستو ◊ کەسێك زۆر سەفەر بکا ◊ دەگوترێ: (دَمْـع هاجــل): فرمێسکی ڕەوان ◊ **الهَجْلُ**: زەوی نەرمو نەرمایی ◊ دەشتی کاکی بەکاکی ◊ **الهُجُـلُ**: ئافرەتی بەدخوو داوێنپیس ◊ **الهجيـلُ**: حەوزە ئاوێك تەواو نەبووبێو ئیش کردنی تێدا مابێ ◊ یان بەنارێكو پێکی دروست کرابێ.

هَجَمَ عليه هجوماً: لەناکاو پەلاماری دا ◊ دەگوترێ: (هجم البرد): سەرما هێرشی هێناو لەناکاو پەیدا بوو.

هَجَمَ البيتُ: خانوەکە ڕوخا ◊ **هَجَمَت العَيْنُ**: چاوەکە بەقوڵ دا چوو.

هَجَمَ فلان: فلانکەس سەری داخستو بێ دەنگ بوو.

هَجَمَ المرضُ: نەخۆشییەکە بنبڕکرا.

هَجَمَ المكانَ ونحوه: بەزۆرە ملێ چووە ناو شوێنەکەوە.

هَجَمَ الدابّةَ ونحوها: بەتوندی وڵاخەکانی لێ خوڕین ڕاپێچی کردن ◊ دەگوترێ: (هَجَمْنا الخَيْلَ على القوم): ئەسپەکانمان هەڵێنگ دا بۆسەر قەومەکەو هێرشمان کردە سەریان.

هَجَمَ الريحُ تَهْجُمُ الترابَ على الدار: ڕەشەبا هێرشی هێناو خشتو خۆڵی بەسەر خانوەکەدا دا.

هَجَمَ العَدُوَّ: دوژمنی دەرکرد.

هَجَمَ الناقةَ: حوشترەکەی دۆشی.

هَجَمَ ما في الضرع ونحوه: ئەوی لەگوانەکە دا بوو دایدۆشیو هیچی تێدا نەهێشتەوە.

هَجَمَ الحَرُّ الدابّةَ: گەرما ئارەقی لەوڵاخەکە دەردا.

هَجَمَ البَيْتَ: خانوەکەی ڕوخاند ◊ **أهْجَمَ عليه الشَيئَ**: شتەکەی هەڵنا بۆ ئەوەی پەلاماری بدا ◊ **أهْجَمَ الناقةَ**: حوشترەکەی دۆشی.

أهْجَمَ ما في الضرع: چی لەگوانەکە دا بوو دایدۆشی ◊ **أهْجَمَ الدابّةَ**: وڵاخەکەی حەساندەوە ◊ **أهْجَمَ المرضَ عن فلان**: نەخۆشییەکەی لەفلانکەس لابرد ◊ **هاجَمَهُ**: شتەکەی هەڵنا بۆئەوەی پەلاماری بدا، تێی بەردا ◊ **إهْتَجَمَ الشَيئَ**: بەمانا (هَجَمَ عليه) دێ ◊ **إهْتَجَمَ ما في الضرع**: چی لەگوانەکەدا بوو دایدۆشی ◊ **اهْتَجَمَ المرضُ فلاناً**: نەخۆشی فلانکەسی لاواز کرد ◊ **انْهَجَمَ البيتُ**: خانوەکە ڕوخا ◊ **انهَجَمَتْ عينه**: چاوی بەقوڵدا چوو ◊ فرمێسکی لێ هاتن، ئاوی کرد ◊ **انهَجَمَ العَرَقُ**: ئارەقی کرد ◊ **تهاجَمَا**: ئەو دووکەسە پەلاماری یەکتریان داو هێرشیان بۆیەك برد ◊ **تَهَجَّمَ على غيره**: بەشێوەی توندو تیژی هێرشی بۆکرد ◊ بەزۆرە ملێ هێرشی کرد بەویستی خۆی نەبوو ◊ **الإهتجام**: کۆتایی شەو ◊ **الهَجّامُ**: ئازاو نەبەردو هەمیشە هێرشبەر ◊ شێر ◊

الهَجْم: قاپی گەورە ﷺ شیری تێدا بدۆشرێ ◊ عەرەق ◊ **الهجمة من الليل:** سەرەتای تاریکایی شەو ◊ **الهَجْمَةُ من الشتاء:** جەنگەی سەرماو سۆڵی زستان. ◊ **الهجمة من الصيف:** جەنگەی گەرمای هاوین ◊ هەروا وشەی (الهَجْمَةُ): ناوە بۆ گارانە حوشتری زۆر لەخوار ژمارە سەدەوە ◊ هەروا ناوە بۆ مەڕی پیر ◊ **الهَجُوم:** هەرشتێک خێرا پەلاماری بداو لەهێرش بردندا گورچو گوڵ بێ ◊ بای بەهێزو تەوژم، کەبەلای هەرشتێک دا بڕوا دەری بێنێ هەرشتێک ئارەق لەجەستەدا ڕەوان بکا ◊ **الهَجِيمَةُ:** فڕێدراو دەرکراو ◊ شیرێک نەمەیی بێو خەریک بێ بمەیێ ◊ **الهَيْجَمَانَةُ:** دوڕو گەوهەر ◊ جاڵجاڵۆکەی نێر ◊ **هَجَنَتِ الصَبِيَّةُ:** کچەکە پێش ئەوەی باڵغ ببێ شوی کرد ◊ **هَجَنت الناقةُ:** حوشترەکە ئاوس بوو پێش ئەوەی کاتی ئاوس بوونی بێ ◊ **هَجَنت النخلةُ:** دارخورماکە بەری گرت لەکاتێکا ساوابوو کاتی بەرگرتنی نەبوو.

هَجَنَ الزندُ: شقارتەکە بەیەك جار لێخشاندن ئاگری نەکردەوە.

هَجُنَ: قسەکە بێ کەڵك و ناشیرین بوو قسەی پڕو پوچ و خوێڕیانە بوو ◊ **أهْجَنَ:** حوشتری باشی زۆر هەبوون ◊ **أهْجَنَ الفتاةَ:** کچەکەی مارەکرد لەتەمەنی منداڵی دا، هێشتا کاتی شوی نەهاتبوو بەشوی دا ◊ **أهجَنَ الفحلُ الناقةَ:** کەڵەحوشترەکە سواری حوشترە مێیەکە بوو کەڵی دا هێشتا حوشترە مێیەکە دوساڵە بوو کەڵی گرت و بێچوی بوو، سێ ساڵی تەواو کرد بوو پێی لەساڵی چوارەم نابوو ◊ **هَجَّنَ الشيءَ:** شتەکەی لەحاڵی خۆی لاداو بەتەواویی نەیخستە سەر حاڵەتی دووەمی ◊ دەگوترێ: شیری مەیاند بەڵام نەبوو بەماستی تەواو یان شتەکەی عەیبدار کرد ◊ **هَجَّنَ الأمرَ:** ناشیرینی کردو عەیبداری کرد ◊ **اِهْتَجَنت الصَبِيَّةُ:** کچەکە شوی کرد پێش ئەوەی باڵغ بێ ◊ **اِهْتَجَنَت النخلةُ:** نەمامەدار خورماکە بەساوایی بەری گرت ◊ **اُهْتُجِنَت الشاةُ:** مەڕەکە ئاوسبوونی لێ دەرکەوت ◊ **تَهَجَّنَت النخلةُ:** بەمانا (اِهْتَجَنت)دێ ◊ **إسْتَهْجَنَهُ:** ناشیرینی کرد ◊ بەلایەوە ناشیرن بوو ◊ دەگوترێ: (هذا مما يُسْتَهْجَنُ قولُه): ئەمە شتێکە گوتنی ناشیرینە ◊ **الأُهَيْجِنَةُ:** ئەو کوڕە گەنجانەی کەسوکار یان پێش باڵغ بوونیان ئافرەتی منداڵکاریان لێ مارەکردن ◊ **المُهَجَّنَةُ من النوق:** حوشتری ڕەسەن کەبەمەرج گیرابێ جگە لەکەڵە حوشتری خۆو وڵاتی لەحوشتری تر کەڵ نەدرێ ◊ هەروا ناوە بۆ درەختی خورما لەسەرەتای موتوربە کردن و تەلقیح کردنی دا ◊ یان حوشتری تازە کەڵ گرتوو ◊ **المُهْجَنَةُ:** هۆزو خێڵێك بێ خێرو بێربن ◊ **الهِجَانُ من الأشياء:** شتی چاك و ڕەسەن ◊ حوشتری سپی بەنرخ ◊ دەگوترێ: (رجل هجان): پیاوێکی نەجیب زادەو خانەدان ◊ (إمرأة هجان): ژنوییەکی بەپیت و بەرەکەتە ◊ **الهِجانة:** وەجاخزادەیی و ڕێزداری ◊ خاوەن خانەوادەی ڕەسەن ◊ **الهِجَانُ:** هێستر سوار ◊ **الهُجْنَةُ:** دەست و مل و کەفەڵ و جەستە گەورەیی ئەسپ واتە ئەسپی کەتەو ناقۆڵا ◊ عەیب و ناشیرینی ◊ دەگوترێ: (في كلامه هجنة) : لەگوفتاری دا قسەی ناشیرینی تێدا بوو ◊ **الهَجِينُ:** شیر هەوێن کرابێ و هێشتا نەبوبێتە ماست ◊ دەشگوترێ: (رجل هجين): پیاوێکی خوێڕییە ◊ لەوڵاخە بەرزەدا ناوە بۆ هێسترێك لەمایینی عەرەبی بوو بێ ◊ پیاوێك باوکی عەرەب و دایکی ناعەرەب بێ ◊ جۆرە حوشترێکە جەستە بچوك و خۆشڕەو ◊ لەبواری

زانستی زیندەوەر زانی دا بریتییە لەڕووەکێك یان ژیانداریك لەبەیەك گەیشتنی دوو توخمی جیا لەیەك هاتبێتە کایەوە ٥ **الهَجَنَّفُ**: شتی درێژو یان ٥ **هَجْهَجَ الفَحْلُ**: کەڵەکە بەتوندی مرقاندی، بۆڕاندی ٥ **هَجْهَجَ الجملَ**: حوشترەکەی ڕاونا دەری کرد بەوتەی دەنگی (هِیجْ هِیْجْ) ٥ **هَجْهَجَ فلاناً عن مقصده**: فلانکەسی لەمەبەستی خۆی لادا ٥ ڕەتی کردەوە ٥ **الهُجَاجِعُ**: کەتەو زەبەلاح ٥ زۆر بارە بارِ کەرو بۆرە بۆرِ کەر ٥ **الهَجْهَاجُ**: بۆرە بۆرکەری دەنگ تیژو ناخۆش ٥ بەلاو کارەسات، تورەو سرك ٥ ئەحمەقو بەدرەفتار ٥ شەڕانیو شەڕەنگێز ٥ کاڵفامو بێ عەقڵ ٥ درێژو کەتە ٥ پیرە حوشتر ٥ **الهَجْهَجُ**: زەوی ڕەقی بێ بەروبووم ٥ **الهُجْهِجُ**: بەران ٥ ئاوی تۆزێك تفت ٥ **الهَجْهَجَةُ**: لاسایی کردنەوەی دەنگی حوشتر لێ خوڕین.

هَجَا الكتابَ هَجْواً وهجاءً: کتێبەکەی خوێندەوە ٥ فێری بوو.

هَجَا فلاناً: زەمی فلانی کرد شتی ناشیرینی پاڵ دا ٥ عەیبەکانی ژماردن ٥ دەگوترێ: (المرأة تهجو صحبة زوجها): ئافرەتەکە گلەیی لەهەڵسو کەوتی هاوسەرەکەی دەکرد.

هَجُوَ اليومُ: ڕۆژەکە زۆر گەرم بوو ٥ **أهْجَى القولَ أو الشِّعْرَ**: قسەکان یان شیعرەکە ناوەڕۆکیان هەموو جنێوو وتەی ناشیرین بوو ٥ **هاجاه مهاجاةً**: هەریەك لەودوانە جنێوو قسەی ناشیرنییان بەیەکتر گوتن ٥ **هَجَّى الصبيَّ الكتابَ**: کتێبەکەی فێری فلانکەس کرد ٥ **إهْتَجَى فلاناً**: جنێوی بەفلانکەس دا ٥ **تهاجيا**: هەریەك لەو دوانە جنێوی بەوی تردا قسەی ناشیرینیان بەیەکتری وت ٥ **تَهَجَّى الحروف الأبجدية**: پیتەکانی (ابجد هوز...هتد...) ژماردنو ناوی هێنان یان دەنگەکانی دەربڕین ٥ **تَهَجَّى القرآن**: قورئانی خوێند ٥ یان فێری خوێندنی قورئان بوو ٥ **الأُهْجُوَّة**: هەرشتێك هەجوی پێ بکرێوجنێوو تانەو تەشەری تێدا بێ جا شیعر بێ یان پەخشان بێ ٥ **الأهجية**: بەمانا (الأهجوة) دێ ٥ **التَّهجِّي**: پیتەکانی هیجا ٥ ئەو پیتانەی وشەیان لێ پێك دێ لەپیتی ئەلفەوە تا پیتی (ي) ٥ **الهِجَاءُ**: جنێوو

ژماردنی عەیبو عار بەزۆری بەشیعر دەبێ
چایەکەی ماھ ئەفوەم زەردە وەک میزی ئەخۆش
نیحتیاج ناکا بەناگر هەر بەدوو تڕ دێتە جۆش
(شێخ ڕەزا)

هەروا وشەی (الهجاء): پارچە پارچە کردنی وشەیە بۆ پیتەکانی واتە بە (عینجە خوێندن) ٥ دەشگوترێ: (فلان على هجاء فلان): فلانکەس بەئەندازەی فلان درێژە بەقەد ئەو باڵای بەرزە ٥ (حروف الهجاء): ئەو پیتانەن وشەیان لێپێك دێ وەکوو (أ-ب-ت-ث-ج- تادەگاتە پیتی ی) واتە ئەو پیتانە واریز بەندکراون شێوەو ڕەسم تێیان دا بەرچاو گیراوە ئەوپیتانەی لەشێوەدا لێك دەچن خراونە پەنایەکەوە ٥ **الهَجَّاءُ**: کەسێك زۆر هەجوی خەڵكو شتی تر بکا ٥ دەگوترێ: (رجل هَجّاءٌ): پیاوێکی جوێن فرۆشە ٥ عەیبگرە.

هَجِيَ البَيْتُ: خانووەکە دەرکەوت.

هَجِيَت العينُ: چاوەکە بەقوڵا چوو.

هَجِيَ الرجلُ: پیاوەکە برسیایەتییەکەی زۆر بوو تینی بۆ هات.

هَدَأَ هَدءاً وهُدُوءاً: ئارام بۆوە ٥ دەگوترێ: (هَدَأ الألم عنه): ئازارەکەی ئارام بووە، ئیشی نەما

هَدَأَ بالمكان رفيه: لەوشوێنە مایەوە جێگیر بوو.

هَدَأَ هَدَءاً: چەمایەوە پشتی کۆمبۆوە شانی بۆلای سنگی هاتن.

هَدَأَ البعیرَ: حوشترەکە دوگی بچوك بۆوە ◊ **أهْدَأَ الشیئَ**: شتەکەی داسەکناندو ئارامی پێ گرت ◊ دەشگوترێ: (لا أهـدأه الله): خـودا مانـدوییو نارەحـەتی لەسـەر لانـەبا ◊ **أهْـدَأَ الـصَّبِيَّ**: بەهێـدیو لەسـەرخۆ بەنـەملاو ئـەولای منداڵەکەی کێشا بۆئەوەی خەوی لێ بکەوێ ◊ **أهْدَأَ الكبرُ**: پیری چەماندییەوە ◊ **أهْدَأَ كثرةُ الحمل السنامَ**: بارکێشانی زۆرو ماندویەتی دوگی حوشترەکەی بۆچاندەوە ◊ **هَدْأَة**: ئارامی پێ گرتو دایسەکناند ◊ **الأهْدَأَ من المناكب**: شانی خـوارو چـەماوە بـۆ پێشەوە بـۆلای سـنگ ◊ **المَهْدَأة**: دەگوترێ: (تركته على مُهَيْدِئته): لەسەر حاڵی خۆی جێم هێشت ◊ **الهَدْءُ**: بەشی یەکەم لەسێ بەشی شەو ◊ **الهُدُوءُ**: بـەمانا (الهَدْء)دێ ◊ **الهَدْأةُ**: ئارام گرتنو لەجوڵە کەوتن ◊ بەشی یەکەم لەسێ بەشی شەو ◊ **الهِدْأةُ**: لەسەرە خۆیی، ئارام گرتن ◊ دەگوترێ: (ماله هِدْأة ليلة): ساتێـك ئـارام نـاگرێو برسـیایەتیو خـەمو خەفەت لەکۆڵی نابنەوە.

هَـدَبَ الـشیئَ: شتەکەی پارچـە پارچـە کـرد ◊ دەشـگوترێ: (هَـدَبَ الهَـدَبَ): ئەوشـتەی لـەدرەختی (هَـدَب)کـردەوە ◊ **هَـدَبَ الثمـرةَ**: میوەکەی چنی.

هَدَبَ: بەسەری پەنجەی حوشترەکەی دۆشی.

هَدِبَ هَدَباً: شەرەی درێـژ بـوون ◊ **هَدِبَتِ العینُ**: برژانگی چاوەکە درێـژ بـوو ◊ **هَدِبَتِ الشجرةُ**: درەختەکە لقەکانی درێـژ بـوونو چۆمانەوە ◊ **هَدَّبَ الثَمَرةَ**: میوەکـەی چنی ◊ **هَدَّبَ الثوبَ**: پـرزو پـاڵی بۆکراسەکە دروسـت کـرد ریشوی بۆکرد ◊ **اهْتَدَبَ الثَمَرةَ**: میوەکەی چنی ◊ **تَهَدَّبَ**: بـوو بـەخاوەن بـرژانگ ◊ **تَهَـدَّبَ الـسحابُ**: هەورەکە پرزو لقو پارچـەی لـێ شـۆڕ بونـەوە بـۆ سـەر زەوی ◊ **تَهَـدَّبَ الأغـصانُ**: لقـە درەختـەکان درێـژ بـوونو چـەمانەوە ◊ شۆڕبوونەوە ◊ **الأهْدَبُ**: کەسێکە برژانگی چاوی درێـژ بـن ◊ باڵندەیەکـە پـەڕو پـۆڵی باڵو جەسـتەی زۆر بـن ◊ **الهَـدْباء**: دەگـوترێ: (أذنٌ هَدْباءُ): گوێی شۆڕو گەورە ◊ (لحية هدباء): ریشی بەرەڵداکراو، کورت نەکراوە ◊ **الهَدْبُ**: برژانگی چاو ◊ لایـەکی قوماش کەرایـەڵی هـەبێو بـێ پۆبـێ ◊ واتـە: پـرزی رایەڵەکـە مابنـەوە بـەبێ تێـوەدان ◊ **الهَـدَبُ**: لـقو پـۆپی درەخـت ◊ هەرپەلکە گەڵایەك درێژ کۆڵەبێو پان نـەبێ ◊ وەکوو گەڵای درەختی (سَرْو وطرفاء) ◊ یان ناوە بـۆ روەکێـك پـرزو پـاڵی وردی هـەبێو گـەڵای نەبێ ◊ **الهَدِبُ**: ئەسپێـك توکی ناوچاوانی (یاڵی ناوچاوانی) درێژ بێ.

الهُدُبُ: گێلی کەتـەو زەبـەلاح ◊ **الهَدابُ**: بـەمانا (الهُـدُبُ)دێ ◊ هـەروا بـەمانای (الهَـدَبُ)دێ ◊ هـەروا نـاوە بـۆ قوماشێـك هـەردو لای رایـەڵی هەبێو تێوەدانی نـەبێ ◊ هـەروا ناوە بـۆ لقو پرزی دارخورما ◊ **الهَیْدَبُ**: واتـە: (حمل الثوب): ریـزی فرمێـسکی رژاو ◊ هـەوری شـۆڕ بـۆوە بۆسەر زەوی بەجۆرێك لەکاتی بارانـدنی باران دا وەکوو هەوداى شۆڕ بۆوە دەبینـدرێ ◊ گۆی مەمکی شلی ئافرەت کە بـەهۆی نەخۆشی یـان پـیری یـان شـتی تـرەوە چـرچ بووبـێ ◊ دەشگوترێ: (رجـل هَیْـدَبٌ): پیاوێـکی کەتـەی وشـك تـەبیاتی تـوکن ◊ **الهَیْـدَبی**: جـۆرە رۆیشتنێکی حوشترە ◊ **الهَیْدَبِيُّ**: (رجـل هَیْـدَبِيٌّ

الكلام): پیاوێکی زۆر بلێیه ◊ الهَدِبلُ: توکن ◊ یان قژ زاکاوو سەر قژن ◊ تەمبەڵ و قونگران.

هَدَجَ الظلیمُ هَدَجاناً: نێرە شوتومروغەکە بەخۆبادان و لارو لەنجە رۆیشت.

هَدَجَ فلان: فلانکەس بەهێواشی و قونگرانی رۆیشت، لاوازبوو نەیتوانی خێرا بڕوا ◊ هَدَجَتْ الدّابَةُ هَدْجاً: حەیوانەکە سۆزو خۆشەویستی خۆی بۆ بێچوەکەی دەربڕی.

هَدَجَت الریح: ڕەشەباکە هاژەی هات ◊ ویژەی هات ◊ هَدَجَتِ القِدرُ: مەنجەڵەکە کوڵی و کەوتە قلپە قلپ ◊ هَدَّجَ البعیرُ: حوشترەکە دوگی گەورە بوو بەرز بۆوە دەتگوت کەژاوەی بەسەر پشتەوەیە ◊ تَهَدَّجَ الصوتُ: دەنگەکە بەهۆی لەرزین و لەرینەوە پچڕ پچڕ بوو ◊ تَهَدَّجَ القومُ علی فلان: خەڵکەکە بەباشی و جوانخاصی باسی فلانیان کردو ڕەوشتە جوانەکانی ئەویان خستنە ڕو ◊ إسْتَهْدَجَ: پەلەی کرد ◊ بەلەرزەو خۆبادان رۆیشت ◊ المسْتَهْدَجُ: پەلەی کرد ◊ المِهداجُ: دەگوترێ: (ناقة مِهداجُ) حوشترێکی بەسۆزە بۆ بێچووەکەی عەطفی هەیە ◊ (ریح مِهداج): ڕەشەبایەکی دەنگ گەورەیە ◊ الهَدَجَةُ: کورکاندن و بارەو بۆڕەی ولاخ و ئاژەڵە بۆ بێچوەکەی ◊ الهَدّاجُ: دەگوترێ: (ظلیم هَدّاج): شوتورمورغە نێرەیەکی لارو لەنجە کەرە ◊ الهَدُوجُ: دەگوترێ: (ناقة هَدُوجُ): حوشترێکی بەسۆزە بۆ بێچوەکەی ◊ قِدرٌ هَدُوجٌ: مەنجەڵێکە زوو لەکوڵ دێ ◊ یان کوڵانەکەی زۆر توندە ◊ الهَودجُ: کەژاوە ◊ الهَدَجْدَجُ: نێرە شتورمورغ لەم ڕووەوە کە لەڕۆیشتن دا لارو لەنجە دەکا ◊ کەسێک لەکاتی رۆیشتن دا بلەرزێ و وشەقەتۆڵە بکەوێ.

هَدَّ الحائط هَدّاً: دیوارەکە کەوت ◊ لەکاتی کەوتنی دەنگی لێ هات ◊ هاڕەی کرد.

هَدَّ الفحلُ: کەڵەکە، نێرەکە مرقاندی لرفاندی، بۆڕاندی، زەڕاندی.

هَدَّ فلان هَدّاً: فلانکەس لاوازو زەبوون بوو.

هَدَّ البناءَ هَدّاً وهدوداً: بەدەنگی زۆر گەورە بیناکەی روخاند.

هَدَّ الشیْئَ: شتەکەی بەتوندی شکاند ◊ دەشگوترێ: (هَدَّتْهُ الفجیعةُ): کارەسات روخاندی و برستی لێ بڕی.

هَدَّ الأرض برجله: بەتوندی ئەرزەکەی بەقاچ پەستاوت ◊ لەرۆیشتن دا ڕێگاکەی کوتایەوە ◊ دەشگوترێ: (هَدَّكَ من رجلٍ): پیاوێکی وایە وەصفی تەواو نابێ ◊ دەگوترێ: (إنه لَهَدُّ الرجلُ): بەڕاستی پیاوێکی پیاوانەی ئازاو بەجەرگە.

هَدَّ الصَّوْتُ هُدَاداً: دەنگی گەورەو گڕو ناخۆش بوو ◊ هَدَّدَهُ: هەڕەشەی لێ کرد، ترساندی ◊ تَهادَّ القومُ في السیر: خەڵکەکە بەشوێن یەکدا رۆیشتن و پاڵەپەستۆیان کرد ◊ دەشگوترێ: (هم یتهادّون): ئەوانە پرسیار لەیەکتر دەکەن ◊ تَهَدَّدَهُ: بۆ زێدەڕۆیی لەماناى (هَدَّدَهُ) دێ ◊ اسْتَهَدَّه: لاوازی کرد، هەوڵی لاوازکردنی دا ◊ الأهَدُّ: ترسنۆك ◊ التَّهْدادُ: ترساندن و هەڕەشە لێکردن بەسزا ◊ الهادُّ: دەنگی گڕو ناخۆش ◊ دەنگی دەریاو هاژەی شەپۆلی ◊ الهادة: هەور (دەنگی هەورە تریشقە) ◊ الهَدّادُ: لەسەرە خۆیی و هێدیەتی ◊ دەشگوترێ: (قوم هداد): قەومێکی ترسنۆکن ◊ الهُدادَةُ: ترسنۆك ◊ الهَدُّ: دەنگی گڕو ناخۆش ◊ پیاوی ترسنۆك و لاواز ◊ پیاوی سەخی ◊ الهِدُّ: ترسێنراو ◊ ترسنۆك و

لاواز ٥ **الهِدَان**: پیاوی گێلو تەبیاتو وشك ٥ **الهَدَّةُ**: دەنگی کەوتنە خوارەوەی شتی قورس ٥ رمبە، تمبە ٥ زرمبە ٥ **الهَدُودُ**: زەوی دەشتاییو نەرمەڵان ٥ کۆسپو تەگەرەی گەورە ٥ دەگوترێ: (أکمة هَدُودٌ): گردێکی تەلانو ناخۆشە ناتوانی پێیدا بڕۆی ٥ گردێکی سەر بەرەو ژێرە ٥ **الهَدِيُّ**: گێژەو وێژەی دەنگ ٥ پیاوی درێژ.

هَدَرَ هَدْراً: پوچ بوو، بەفیڕۆ ڕۆیی ٥ دەگوترێ: (هَدُرَ الشَّيْئ): شتەکەی پوچ کردەوە ٥ (هَدَرَ البعيرُ): حوشترەکە دەنگی خۆی خواردەوە ٥ (هَدَرَ الحمامُ): کۆترەکە دەنگی خۆی لەقورگیا لەراندەوە ٥ (هَدَرَ الغلامُ): منداڵەکە قسەی کرد فێری قسە بوو.

هَدَرَ الشرابُ: شەرابەکە کوڵی ٥ (هَدَرَ اللبنُ): شیرەکە توێی گرت ٥ لای سەرەوەی رەق بوو ٥ (هَدَرَ الجوفُ): سکی بای کرد، هاوسا.

هَدَرَ الشَّيْئُ هدوراً: شتەکە بەر بۆوە.

هَدَرَ العُشْبُ: روەکەکە درێژ بوو، پێگەیی، زۆر بوو ٥ **أهْدَرَ الشَّيْئَ**: شتەکەی پوچ کردەوە، دەگوترێ: (أهْدَرَ دَمَه): خوێنەکەی بەفیڕۆ دا، سزای تۆڵەسەندنەوەی لەسەر بکوژ لابرد ٥ **هَدَّرَ**: زێدەرەوی کرد لەلەرینەوەی دەنگو هێنانو بردنی لەقورگ دا ٥ **تَهادَرَ القومُ**: خەڵکەکە خوێنی کوژراوەکانیان بەفیڕۆ داو پوچیان کردەوە ٥ **إهدَوْدَرَ المطرُ**: باران بەرێژنەو لێزمە باری ٥ **المَهْدَرَةُ**: ددانی بچوکی پێشەوە ٥ **الهادِرُ**: شیری توێ گرتوو کەلای سەروی رەق بووبێو ژێرەوەی شل بێ ٥ **الهادِرَةُ**: (أرض هادرة): زەوییەکە گیاو گژی زۆرە ٥ **الهَدْرُ**: بەفیڕۆچون ٥ بەتاڵو پوچ ٥ دەگوترێ: (ذهب دمُهُ هَدْراً): خوێنی بەفیڕۆ چوو ٥ نەتۆڵە لەبکوژ ستێندرا نەخوێنی وەرگیرا ٥ (ذَهَبَ سعيه هَدْراً): کۆششەکەی بەهیچ چوو بێ سود بوو ٥ **الهَدَرُ**: بەمانا (الهَدْرُ) دێ ٥ خوێڕیو هەتیومچەی بێ خێرو بێر ٥ **الهِدْرُ**: تەمبەڵی بێ خێر ٥ **هَدَغَهُ هَدْغاً**: شکاندی، بریندار کرد ٥ **انْهَدَغَ الشَّيْئُ**: شتەکە شکا ٥ **المُنْهَدِغُ**: حەڵوای نەرم، هەر خواردنێك نەرم بێ.

هَدَفَ اليه هَدْفاً: چووە ژوور.

هَدَفَ فلانٌ للخمسين: فلانکەس تەمەنی لەپەنجا نزیك بۆوە.

هَدَفَ الرجلُ هَدْفاً: تەمبەڵو لاواز بوو.

هَدَفَ الى الشَّيْئِ: چو بۆ شتەکەو پەلەی کرد بۆلای ٥ **أهْدَفَ**: نزیك بۆوە ٥ **أهْدَفَ فلان على التلِّ**: فلانکەس بەسەر تەپۆڵکەکەی دا ڕوانی ٥ **أهْدَفَ اليه**: پەنای بۆبرد ٥ **أهْدَفَ لە**: هەستو پێشوازیی لێکرد ٥ **أهْدَفَ فلان للخمسين**: فلانکەس لەپەنجا نزیك بۆوە ٥ **استَهْدَفَ الشَّيْئُ**: شتەکە بەرز بۆوە ٥ **استَهْدَفَ الرجلُ**: پیاوەکە قیت هەڵسایە سەرپێ خۆی خوار نەکردەوە ٥ **اسْتَهْدَفَ فلان للخمسين**: فلانکەس تەمەنی لەپەنجا نزیك بۆوە ٥ **المُهْدِفَةُ**: ئافرەتی گۆشتن ٥ **الهادِفُ**: بێگانەو غەریب ٥ دەگوترێ: (هل هدف إليكم هادف): ئەرێ کەسێکی غەریب هاتە لاتان؟ ٥ هەروا ئاوە بۆ شتێك مەبەست بپێکێ ٥ دەگوترێ: (أدب هادف، وفن هادف) ٥ **الهادِفَةُ**: کۆڕو کۆمەڵ ٥ **الهَدَافُ**: ئەوکەسەی بەلێزانی تۆپەکە ئاراستەی هەدەف دەکا ٥ **الهَدَفُ**: هەرشتێك بەرز بێ ٥ نیشانە کە تیرو تفەنگی ئاراستە دەکرێ ٥ (مەرمای کورەی قەدەم) ٥ هەنگاوتنی نیشانە ٥ قونگرانو

خەوالوو قەلەوو بێ خێر ٥ **الهِدَكُ**: جەستەی مل درێژ.

هَدَكَ البِنَاءَ: بیناکەی ڕوخاند.

هَدَكَ فلان: فلانکەس خۆی گێل کرد ٥ **تَهَدَّكَ علی فلان بالکلام**: بەقسە هێرشی کردە سەر فلان‌و جوێنی پێدا.

هَدَلَ الحمامُ او الغلامُ هديلاً: کۆترەکە یان منداڵەکە گمە گمی کرد.

هَدَلَ الشَيْءَ هَدْلاً: شتەکەی بەرەو خوار شۆڕکردەوە.

هَدِلَ البعيرُ: حوشترەکە لیچی شۆڕ کردەوە.

هَدِلَ الرجلُ: پیاوەکە لیچی خوارەوەی شۆڕبۆوە.

هَدِلَ السحابُ: هەورەکە داکەوتە سەر زەوی، شۆڕبۆوە ٥ **تَهَدَّلَ الشَيْءُ**: شتەکە شۆڕ بۆوە، شل بوو داهات‌و چەمایەوە ٥ سیس بۆوە ٥ **الهَدَالُ**: گیایەکی هەڵتۆقیوە بەسەر لق‌و پۆپی درەختەوە دەژی‌و تەڕایی خوێنی درەختەکە هەڵدەمژێ بەکوردی پێی دەگوترێ تڕ تڕە ٥ هەروا ناوە بۆ لق‌و پۆپی شۆڕبۆوەی درەخت ٥ **الهَدَالَةُ**: تاقم‌و کۆمەڵ ٥ **الهِدْلُ**: تۆراغ، ماستی خەستەوە بووی ترش ٥ **الهَدِيلُ**: دەنگی کوتر گمە گمی کۆتر ٥ کۆترە نێرەی کێوی ٥ پیاوی توکن ٥ پیاوی تەمبەڵی قونگران ٥ **الهَيْدَلَةُ**: (الحداءُ): گۆرانی حوشتر لێخوڕ.

هَدَمَ البناءَ هَدْماً: بیناکەی ڕوخاند هەڵیوەشاند.

هَدَمَ القتيلَ: خوێنی کوژراوەکەی بەفیڕۆ دا.

هَدَمَ الثوبَ: کراسەکەی پینەکرد.

هَدَمَ فلاناً: لەفلانکەسی دا پشتی شکاند ٥ دەگوترێ: (هَدَمَ فلان ما أبرمه من الأمر): فلانکەس ئەوکارەی بڕیاری لەسەر دابوو بیکا هەڵیوەشاندەوە ٥ **هَدِمت البئرُ**: بیرەکە ئەملاو ئەولای ڕوخا ناوی‌و پڕبۆوە.

هُدِمَ فلان: فلانکەس توشی سەرە گێژی بوو ئاوی لێ سورا ٥ **أهدَمَ اللبنَ**: شیرەکەی بەسەر شیری ترشاودا دۆشی‌و بزرکا ٥ **هَدَّمَ**: بۆ زێدەڕۆیی لەمانای (هَدَمَ)دێ ٥ **تَهَدَّمَ البناءُ**: باڵەخانەکە وردە وردە تێک ڕوخاو هاتەخوار ٥ **تَهَدَّمَ فلان علی فلان غضباً**: فلانکەس بەسەر فلان دا روخاو هەڕەشەی لێکرد ٥ **تَهَدَّمَ العجوزُ أو النابُ**: پیرەژنەکە یان ددانەکە پۆلکاو فەوتا ٥ **المهدومُ**: شیری ترشاو ماستی ترش ٥ **المهدومة**: دەگوترێ: (أرض مهدومة): زەوییەکە بارانێکی کەمی لێباری ٥ **الهُدامُ**: ئاو لێ سوران‌و سەر گێژبون‌و حاڵەتێکە لەناو دەریا دا توشی مرۆڤ دەبێ ٥ **الهَدْمُ**: بەفیڕۆ چون ٥ دەگوترێ: (دم هَدْمٌ): خوێنەکەی بە فیڕۆ چوو ٥ **الهِدْمُ**: پیرەمێردی کەنەفت ٥ گۆرەوی‌و خوففی کۆن ٥ کراسی کۆن‌و پینەکراو ٥ پۆشاکی خوری پینەکراو ٥ **الهَدْمَةُ**: وەجبە پارە ٥ مەبلەغێک پارە ٥ بارانی کەم ٥ وردە باران ٥ **الهِدْمَةُ**: پۆشاکی ڕزیو ٥ **الهَدَمُ**: خوێنی بەفیڕۆ چوو ٥ هەرشتێک بڕوخێ‌و بکەوێتە خوار ٥ دەگوترێ: (فلان شهد الهَدَم): پۆش‌و لەوەڕی ساڵی پێشوو کەلەپەناو پاساردا مابێتەوە ٥ **الهَدِمُ**: گێل‌و ئەحمەق ٥ سەر ڕەق‌و خراپەکار ٥ **الهَدِيمُ من** النبات: پڵ‌و پوشی ساڵی ڕابردو ٥ **هَدْمَلَ الرَّجُلُ**: پیاوەکە پۆشاکەکانی خۆی دڕی ٥ **الهِدْمِلُ**: کۆن‌و شلەپەتە ٥ کراسی ڕزیوو کۆن ٥ کەسێک توک‌و مۆی زۆر بێ‌و قژاکاو بێ ٥ **الهَدَمِلُ**: قورس‌و گران ٥ گردی پتەو ٥ **الهَدْمَلَةُ**: کۆمەڵە ئادەمیزادێک ٥ گردێکی پڕ دراو درەخت ٥ ڕۆژگاری دێرین.

هَـدَنَ فـلان هُـدوناً: فلانكـەس دامركـا، راوەسـتا، كوژايەوە ◊ گێلو نەفام بوو.

هَدَنَ فلانـاً: فلانكەسی كوشت ◊ فێڵی لـێ كـردو پـەيمانی پێـی دابـوو نـەيبردە سـەر ◊ لـەنيازی دانيە ئەو بەڵێنەی بەفلانی داوە جێ بـەجێی بكا.

هَدَنَ الـصَبِيَّ: منداڵەكـەی ژێـر كـردەوە ◊ ئاشتـی كردەوە.

هَـدَنَ العَـدُوَّ: شـەڕی دژی دوژمـن راگـرت، وازی لەدژايەتيكردنی هێنا ◊ بۆماوەيەك ئاگربەستی لەگەڵ دا كرد ◊ دەشگوترێ: (هَدَنَ الخبرُ فلانـاً): هەواڵەكە فلانكەسی لەمەبەستی خۆی لادا.

هُـدِنَ فـلان عنـك: شتێـكی بـچوك و كـەم بايـەخ فلانكەسـی لـەتۆ رازی كـرد ◊ **أهْـدَنَ الفـرسُ**: ئەسپەكە مانی گرتو غاری نەدا ◊ **أهْدَنَ الخَيْـلَ**: ئەسـپەكەی قـەدباريك كـرد ◊ وای لەئەسـپەكە كـرد قـەد باريـك بـێ ◊ **هَـدَّنَ فلانـاً**: فلانكەسی ئارام كردەوە ◊ تەمبەڵو قونگرانی كرد.

هَدَّنَ الـصَّبِيَّ: منداڵەكـەی ژێركـردەوە ◊ دەگوترێ: (هَـدَّنت المـرأةُ طفلـها): ئافرەتەكـە منداڵەكـەی ژێركردەوە ◊ **هـادَنَ فلانـاً**: ئـاگر بەستی لەگـەڵ فـلان كـرد، شـەڕی دژ راگـرت بـۆ ماوەيـەك ◊ **إتهَدَنَ فلان عن عزمه**: فلانكـەس ورەی دابـەزی، خـۆی رانـەگرت ◊ **تَهَـادَنَ القـومُ**: خەڵكەكـە ئاشـتەوايیان بڕيـار دا ◊ يـان وازيـان لەشـەڕو ئـاژاوە هێنـا بـۆ ماوەيـەك ◊ **تَهَـادَنَ الأمـورُ**: كارەكان جێگير بـوون ◊ **تَهَدَّنَ الرجـلُ**: پياوەكە گێلو ئەحمـەق بـوو ◊ **المُهَـدُونُ**: گێـلو نـەفام ◊ **الهِدانُ**: گێلو نەفامو تەمبات وشك ◊ قـونگرانو خـۆدزەوە لەشـەڕو نەبـەردا ◊ خـەو خـۆشو تەمبەڵ، حەزی لەخەوی بەيانيانەو زوو ناچـێ بۆ سەرئيشو كاری خۆی ◊ **الهَدِنُ**: شلو شێواو ◊ شۆڕەوە بوو ◊ **الهُدْنَة**: ئاشتی دوای شەڕ ◊ يـان مـاوەی دوا شـەڕ كەشـەڕ رابگـيرێو دوژمنـەكان خـۆ ئامـادە بكـەن بـۆ ئاشتـەوايیو مـەرج دانـان بۆيـەكتری ◊ تەمبـەڵیو خۆپـارێزی ◊ ساردبونەوەی گوڕو تينی پياو لەكارێكو هيوەر بوونـەوەی عـەزمو جـەزمی بـەهۆی بيـستنی هەواڵێك.◊ الهيدان: گێلو ئەحمـەق ◊ ترسنۆك ◊ **هَنْهَدَ الطائرُ**: باڵندەكە قـرە قـرو قاژە قـاژی كـرد ◊ **هَنْهَـدَ الـشَيْئَ**: شـتەكەی جوڵانـد، وەحەرەكـەی خـست ◊ جـمو جـۆڵی پـێ كـرد، هەڵی پەڕانـد ◊ **هَنْهَـدَ فـلان الـشَيْئَ**: فلانكـەس شـتەكەی لەبەرزييـەوە هاويـشتە خـوار ◊ دەشگوترێ: (يُهَنْهَدُ اليَ كـذا): وادێتـە خـەيالم، دڵم بۆ ئـەوە دەچـێ ئـەو شـتە وابـێ ◊ **الهُنْهُـدُ**: پەپوسلێمانكە ◊ گمە گمی كۆتر.

هَدَى فلان هُدىً وهـدياً وهدايـةً: فلانكـەس رێـگای راستی گرتەبەر.

هَـدَى فلانـاً: هيدايـەتی فلانكەسـی دا خـستيە سەررێـگای راست.

هَـدَى فلانـاً الطريـقَ: رێـگای نيـشانی فـلان داو شارەزای كـرد ◊ **أهْدَى الهَدْيَ أو الهَـدِيَّ الى الحرم**: ئاژەڵی قوربانی برد بۆ مەككە بۆئەوەی بيكاتـە قوربـانی ◊ **أهـدى الهديـةَ الى فـلان**: ديـاری بـۆ فلانكـەس نـارد بەمەبەسـتی رێـز لـێگرتنو دۆسـتايەتی ◊ **هـادى فـلان فلانـاً**: هەريـەك لەودوانە دياريیان بۆ يەكتر نارد ◊ **هـادت فلانةُ فلانـةً**: هەريـەك لـەو دوو ئافرەتـە خواردنيـان هێنا بۆ شوێنێكو لەوێ خوارديان.

هادی فـلان فلانـاً: فلانكـەس بڕيـاری شەڕوەسـتانی دژی فـلان دا ◊ وای لـێ كـرد لەڕۆيـشتن دا لارە لار بكـا ◊ **هـادن فـلان فلانـاً الـشِعْرَ**: فلانكـەس

بەشیعر هەجوی فلانی کرد ◊ **هَدَی العروسَ الی بعلها:** بوکەکەی نارد بۆ زاوا ◊ **هَدَی الهدیة الی فلان ولـه:** دیاری بۆفلان نارد ◊ دەشگوترێ: (فلان یهدَی للناس): فلانکەس زۆر دیاریی دەنێرێ بۆ خەڵك ◊ **اهتَدی:** ڕێبازی راستی دۆزیەوە ◊ شارەزابوو ◊ **یَهَدّي ویَهِدّي:** شارەزای دەکا ڕێی راستی نیشان دەدا ◊ هەروا بەمانا هەوڵدان و شارەزایی کردنی خەڵك بۆ ڕێبازی راست دێ ◊ یان لەسەر ڕێبازی راست بەردەوام بوو مایەوە ◊ **اهتدی فلان إمرأتە:** فلانکەس ژنەکەی وەگری خۆی کرد ◊ **اهتدی الفرسُ الخَیلَ:** ئەسپەکە بوو بە پێشەنگی ڕەوە ئەسپەکان ◊ **تهادي فلان بین رجلین:** پیاوەکە چووە ناو شانی دوکەسەوە خۆی خستە سەرشانی دوکەس لەبەر بێ هێزی ◊ **تهادی القوم:** خەڵکەکە لەناو خۆیان دا دیارییان بۆیەکتر نارد ◊ **تهادت المرأةُ:** ئافرەتەکە لەڕۆیشتن دا لارو لەنجەی کردو کەسی لەگەڵ نەبوو ◊ **تهدّی فلان:** فلانکەس هەوڵی شارەزابوونی دا ◊ خەریکی شارەزایی کردنی خەڵك بوو ◊ **استهدی فلانٌ:** فلانکەس هەوڵی دۆزینەوەی ڕێگای راستی دا ◊ **استهدی فلاناً:** داوای لەفلان کرد ڕێگای راستی نیشان بدا ◊ **المِهداءُ:** کەسێك زۆر دیاریی بنێرێ بۆ خەڵك ◊ **المِهدی:** ئەو تورەکەو زەرفەی دیارییەکەی تێدا دەنێردرێ ◊ **المُهَیدِیَةُ:** دەگوترێ: (فلان علی مُهَیدیته): فلانکەس لەسەر حاڵو وەزعی پێشووی خۆیەتی ◊ **الهادی:** ناوێکە لەناوە جوانەکانی پەروەردگار ◊ چاوساغو ڕێ نیشاندەر ◊ **الهادیة:** پێشەتای هەموو شتێك ◊ عەصاو گۆچان ◊ بەردێك لەناو ئاودا بێ و هەندێکی دەرکەوتبێ ◊ **هادیات الخیل:** پێشەتای ڕەوە ئەسپ ◊ **هوادی الخیل:** پێشەتای ڕەوەئەسپ ◊ **هوادي اللیل:** سەرەتای شەو ◊ **هوادي الإبل:** یەکەم وەجبەی حوشتر کە دەردەکەون ◊ **الهداء من الرجال:** پیاوی زەبوونی کەم عەقڵو کاڵفام ◊ وەرگنو زۆرخۆرو تەمبەڵ ◊ **الهُدی:** ڕۆژی روناك ◊ ڕێباز ◊ ڕێگای ئاشکراو شارەزایی کەر ◊ هەروا ناوە بۆ پەروەردەکردن و شارەزایی کردن و گەیاندنی ئادەمیزاد بەمەبەست بەشێوەی هێدی و هێمن ◊ **الهَدْيُ:** ئەو ئاژەڵەیە بەدیاریی دەبردرێ بۆ حەرەم بۆ قوربانی ◊ پیاو ماقوڵو ڕێزداری وڵات و بنەماڵە ◊ ڕێ و شوێن و ڕەوشت ◊ دەگوترێ: (فلان حسن الهدی): فلانکەس هەڵس و کەوتی جوانە ◊ **الهَدْیَةُ:** ڕێبازو داب و نەریت ◊ حوشتری گەورەی تەمەن پێنج ساڵ ◊ **هدیة الأمر:** لایەنی شت ◊ **الهِدْیَةُ:** بەمانا (الهَدْیَة) دێ ◊ لایەن و جیهەت و شوێن ◊ ڕێبازی راست ◊ دەگوترێ: (ضلَّ فلان هدیته): فلانکەس لەڕێبازی راستی خۆی لای دا ◊ **الهُدَیَةُ:** نیازو مەبەست ◊ ئەوشوێنەی دەتەوێ بۆی بچی ◊ دەگوترێ: (ضلَّ فلان هُدَیْتَهُ): فلانکەس ڕێبازی راستی خۆی لێ گوم بوو ◊ **الهَدِيُّ:** پیاو ماقوڵو ریش سپی بنەماڵە ◊ بوك ◊ ئەو ئاژەڵەی بەدیاریی دەبرێ بۆ حەرەم ◊ دیل ◊ **الهُدیّا:** هاوشێوەو هاوشان ◊ **الهَدِیَّةُ:** بوك ◊ دیاریی کەدۆست و خزم دەیدەن بەیەکتری ◊ لەڕوانگەی خۆشەویستی و ڕێزگرتنەوە ◊ **هَدَأَت الخیلُ ونحوها هَدْءاً:** ئەسپەکان لەبەر ماندویی کەوتن.

هَذَأَ الشَیْئَ: شتەکەی بڕیەوە بەخێرایی.

هَذَأَ الکلامَ: قسەی زۆرو پڕو پوچی کردن.

هَذَأَ فلاناً بلسانه: قسەی ناشیرینی بەفلانکەس گوت ◊ هەواڵێکی ناخۆشی پێ ڕاگەیاند.

هَذِيَ مِن البرد: لەسەرما مرد ٥ **تَهَذّأت القَرحَةُ:** برینەکە داوەشا ٥ **الهَذّاءُ:** دەگوترێ: (سیف هَذّاءٌ): شمشێری خێرا بڕو تیژ ٥ **الهَذّأةُ:** خاکەناز، بێڵ.

هَذَبَ القومُ هَذباً: خەڵکەکە گاڵو بوغڵو چەقەچەقیان زۆر بوو.

هَذَبَ الماءُ: ئاوەکە جاری بوو، ڕەوان بوو ٥ **هَذَبَ الشَّيْءَ:** شتەکەی بڕیەوە، دوولەتی کرد ٥ پاکی کرد لەشتی لاوەکیو پوختەکەی هێشتەوە.

هَذَبَ النخلةَ: درەختە خورماکەی لەپڕزو پاڵ پاک کردەوە ٥ **أهذَبَ:** پەلەی کرد ٥ دەگوترێ: (أهذَبَ الإنسانُ في مشيه): ئادەمیزادەکە لەڕۆیشتن دا پەلەی کرد ٥ **أهذَبت السحابَةُ ماءَها:** هەورەکە بەخێرایی بارانی باراند ٥ **هَذّبَ النخلةَ:** دارخورماکەی لەپڕزو پاڵ پاك کردەوە.

هَذّبَ الكلامَ: قسەکەی پوختەکرد لەوشتانەی لای ڕەوانبێژان بەناشیرین دادەنرێ ٥ **هَذّبَ الكتابَ:** کتێبەکەی پوختەکرد لەو شتانەی زیادەنو پێویست نین ٥ **الهَذّبُ:** صافو پوختە، پاڵفتە ٥ **الهَذِبُ:** دەگوترێ: (فرس هَذِبٌ): ئەسپێکی گورجو گۆڵو تیژرۆیە.

هَذَّ الشَّيْءَ: خێرا شتەکەی بڕی.

هَذَّ القرآنَ: خێرا خێرا قورئانەکەی خوێندەوە.

هَذَّ الحديثَ: فەرمودەی گێڕایەوە ٥ **اِهْتَذَّ الشَّيْءَ:** شتەکەی گورج بڕیەوە ٥ **هَذاذَيْكَ:** بڕایەوە، کۆتایی هات، تەواو بوو ٥ **الهُذُّ:** تیژو بڕندە ٥ **الهِذُّ:** بەمانا (الهَذُّ)دێ ٥ **الهُذاذُ:** دەگوترێ: (ناب هُذاذٌ): کەڵبی بڕندە، ددانی تیژ ٥ **الهَذّاذُ:** بڕندە ٥ ڕێگابڕ، ئازا بۆ ڕۆیشتن ٥ دەگوترێ: (جَمَلٌ هَذّاذٌ): حوشترێکی ئازایە بۆ ڕێگا بڕین ٥ **الهَذُوذُ:** تیژو بڕندە.

هَذَرَ الرجل في منطقه: پیاوەکە قسەی نابەجێی گوتن.

هَذِرَ اليومَ هَذَراً: ئەمڕۆ گەرم بوو.

هَذِرَ كلامُهُ: قسەکانی زوربەی هەڵەو پڕو پوچ بوون ٥ (فهو هَذِرٌ) ٥ **أهْتَرَ في كلامه:** لەوتارەکەی دا، لەقسەکانی دا زۆری هەڵە تێدابوو ٥ گوتراوە (مِن كَثُرَ أهْتَرَ): کەسێك زۆر بڵێ هەڵە دەکا ٥ **المِهْذارُ:** کەسێکە لەقسەکانی زۆر وشەی هەڵەو نابەجێ هەبن ٥ گوتراوە (المِكثارُ مِهذارٌ) ٥ **الهَتْرُ:** دەگوترێ: (لانذرو لاهَتْرَ): نەکەم نەزۆر ٥ **الهَتَرُ:** قسەی بێماناو پڕو پوچ ٥ **الهَذّارُ:** کەسێك زۆر لەقسەکردن دا هەڵەبکا، قسەی نابەجێی لەدەم بێتەدەر ٥ **الهَذِرُ:** بەمانا (المِهذارُ)دێ ٥ **هَذْرَمَ فلان:** فلانکەس لەڕۆیشتن پەلەی کرد، خێرا ڕۆیی ٥ لەقسەکردن دا پەلەی کرد ٥ لەخوێندنەوە دا پەلەی کرد ٥ دەگوترێ: (هَذْرَمَ القرآن): بەپەلە قورئانی خوێندەوەو لەماناو وشەو ڕستەو ئایەتەکانی ورد نەبۆوە ٥ **هَذْرِم السيفُ:** شمشێرەکە بڕی ٥ **الهُذارِمُ والهُذارِمَةُ والهِذْرامُ:** زۆر بڵێ ٥ **الهَذْرَمَى:** شەڕەنگێزو ئاژاوەچیو چەقە چەناو.

هَذَفَ هُذُوفاً: پەلەی کرد ٥ (فهو هاذف) ٥ **الهاذِلُ:** نیوەشەو ٥ **الهُذْلُولُ:** پیاوی سوكو جەستە بچوك ٥ ئەسپی پشت درێژی زەعیفو لاواز ٥ شوێنی نزمایی لەسارای پانو پۆڕدا کەمرۆڤ نەگاتە سەرلێواری نزماییەکە هەستی پێ ناکا ٥ تیری بچوك ٥ گردۆلکە ٥ بارانێك لەدورەوە ببینرێ ٥ جۆگە ئاوی بچوك ٥ تەنکە هەور ٥ سەرەتای شەو یان کۆتایی شەو ٥ **هَذْلَمَ:**

لەرۆیشتنی دا خێرا خێرا هەنگاوی هەڵێنان بەڵام هەنگاوەکانی کورت بوون.

هَذَمَ الشَّيْءَ هَذْماً: خێراشتەکەی بڕی.

هَذَمَ الطعامَ: خێراو بەپەلە خواردنەکەی خوارد ◊ المِهذام: شمشێری بڕندە ◊ الهُذام: شمشێری تیژ ◊ ئازاو نەترس ◊ دەگوترێ: (سِنان هُذام)، نوکە ڕمبێکی تیژ ◊ (شفرة هُذام): کێردێکی تیژە خێرا شت دەبڕێ ◊ الهَيْذام: ئازاو چاونەترس ◊ زۆر خۆر ◊ الهُذامَة والهُذَمَة: تیژو بڕندە ◊ دەگوترێ: (شفرة هذامة وهُذَمة): کێردێکی تیژو خێرا بڕە ◊ الهَذُومُ: دەگوترێ: (سکین هذوم)، کێردێکی خێرا بڕو تیژە ◊ الهَيْذَمُ: خۆشڕۆ ◊ خێرا ◊ گورج و گۆڵ ◊ الهَذاهِذُ: خۆ هەڵکێش و درۆزن ◊ الهُذاهِذُ: دەگوترێ: (سیف هُذاهِذٌ)، شمشێری تیژو بڕندە ◊ الهُـذَاهِذُ: بەمانا (الهُذاهِذ)ی ◊ هَذاه بالسیف هَذْواً: بەشمشێر بڕیەوە ◊ بڕی.

هذی فلان هَذْياً وهَذَياناً: وڕێنەی کرد، قسەی بێ سەرو بەری گوتن ◊ بزرکاندی ◊ دەشگوترێ: (هذی فلان بالشيءِ): فلانکەس لە وڕێنەو بزرکاندنەکەی دا ئەوشتەی گوت.

هاذاه: هاوبەشی کرد لەوڕێنەکردن و بزرکاندن دا، لەوتەی ناشیرین و ناشایستەدا ◊ تهاذى القومُ: خەڵکەکە هەندێکیان قسەی ناشیرینیان بەهەندێکیان گوتن ◊ الهُذاءُ: وڕێنەکردن بەقسەی غەڵەت و بێ مانا ◊ الهَذَيانُ: تێکچوونی عەقڵ بەشێوەیەکی کاتی و بێ هۆشبوون و وەئاگاهاتنەوە.

هَرَأَ فلان في منطقه هَرْءاً: فلانکەس زۆری قسەی هەڵەت و پەڵەت کردن ◊ هَرَأَت الريحُ: ڕەشەبایەکە سارد بوو.

هَرَأَ البرد فلاناً هرءاً وهراءةً: سەرماکە لەسەر فلانکەس توند بوو تاگیانی دەرچواند، یان خەریك بوو بیکوژێ.

هَرَأَ فلانٌ اللَّحْمَ: فلانکەس گۆشتەکەی باش برژاند باشی کوڵاند ◊ هَرِئَ اللَّحمُ هَرْءاً وهُرْءاً: گۆشتەکە باشباش برژا ◊ هُرِئَ المالُ والقومُ: ماڵ و سامانەکە هەروا خاوەن ماڵەکان سەرماو گەرما لەناوی بردن ◊ أهْرَأَ القومُ في الرواح: خەڵکەکە ئێوارە سەرمایان بوو ◊ أهْرَأَ فلاناً: فلانکەسی کوشت ◊ أهْرَأَ البردُ فلاناً: سەرما لەسەر فلانکەس توند بوو تاکوشتی یان خەریك بوو بیکوژێ ◊ أهْرَأَ الکلام وفيه: زۆری قسەکردو قسەکانی مەبەستیان نەپێکا.

أهْرَأَ اللحمَ: گۆشتەکەی زۆر کولاند زۆری برژاند ◊ هَرَّأَ اللحمَ: گۆشتەکەی زۆر کولاند ◊ تَهَرَّأَ اللَّحْمُ: گۆشتەکە زۆر کوڵی تاوای لێ هات لەئێسقانەکە کەوتە خوار ◊ تَهَرَّأَت الماشيةُ: ئاژەڵەکان بەسەر فەوتان و لەناوچون ◊ الهُراءُ: ئاخاوتنی بێ سەرو بەرە، هەڵەت و پڕو پوچ ◊ دەگوترێ: (رجلٌ هُراء): پیاوێکە قسەکانی هیچیان بەسەر هیچەوە نییە ◊ الهِراءُ: نەمامی درەختی خورما ◊ الهُراءُ: بەمانا (الهُراءُ)ێ ◊ الهَرَاءَةُ: ئافرەتێك ئاخاوتنەکانی بێ سەرو بەربن ◊ الهَرِيءُ: گۆشتی چاك و باش کوڵاو ئامادەکراو بۆ خواردن بەجۆرێك ئەوەندە کوڵێندرابێ ئێسقانی بەردابێ ◊ الهَرِيئَة: ئەوکاتەی سەرما لە خەڵك و ماڵ و سامان دەداو زیانیان پێ دەگەیەنێ.

هَرَبَ هَرَباً وهروباً: هەڵات، ڕای کرد.

هَرَبَ دَمُهُ: زۆر ترسا.

هَرَبَ نصف الوتد في الأرض: نیوەی سینگەكە بەزەوی دا ڕۆچوو.

هَرِبَ فلان هَرَباً: فلانكەس پیر بوو ٥ **اهْرَبَ فلانٌ:** فلانكەس پەلەی كرد لەڕۆیشتن دا، ڕۆیی بەترسەوە.

أهْرَبَ في الأرض: دوور كەوتەوە ٥ **أهربَ في الرأي:** چووە قولایی ڕاو بۆچوونەكەوە ٥ دەشگوترێ: (جاء فلان مُهرِباً): فلان هات زۆر سوربوو لەسەر كارەكە ٥ **أهْرَبَ:** پەلەی كرد ٥ بەگورجی ڕۆیی ٥ **أهْرَبَت الريحُ ماعلى وجه الأرض:** ڕەشەبایەكە چی لەسەر ڕوی زەوی بوو ڕای دا ٥ **أهْرَبَ فلاناً:** فلانكەسی ناچاركرد هەڵێ ٥ ڕابكا ٥ **هَرَّبَ فلاناً:** وای لێكرد هەڵێ، بقاچێنێ، ڕابكا ٥ **هَرَّبَ البِضاعة الممنوعة:** ماڵە قاچاخەكەی لەولاتێكەوە بردە ولاتێكی تر، بەقاچاغی داخڵی كرد ٥ **المَهْرَبُ:** ماڵماڵ، دارێكە وەرزێرو كشتیار زەوی كێڵدراوی پێ تەخت دەكەن ٥ **المَهْرَبُ:** هەڵاتن ٥ پەناو شوێنی خۆلێحەشاردان ٥ دەگوترێ: (فلان مَهْرَب لنا): فلانكەس پەنای ئێمەیە ٥ **المُهَرِّبُ:** قاچاغچی كەتاوانی كاڵا ئەو دیوكردنو ئەمدیوكردن ئەنجام دەدا ٥ **هَربَجَ العَمَلَ:** ئیشەكەی بەنارێكو پێكی ئەنجام دا ٥ **هربَذَ:** ڕۆیشت بەڕۆیشتنێكی وا ئەگاتە ئەندازەی غاردان ٥ **الهِربِذُ:** پیاوی ئایینی زەردەشتی كەسەرپەرشتی ئاتەشگەدە دەكا ٥ وشەكە فارسییەو كراوە بەعەرەبی ٥ **الهِربِذِيُّ:** جۆرە ڕۆیشتنێكە لارو لەنجەی تێدایە ٥ ڕۆیشتنی حوشترو ئاژەڵو ولاخی تر كاتێ لەسەر لا دەڕوا ٥ **الهُرْبُعُ:** سوكو گورجو گۆڵ ٥ دزی گورجو گۆڵ گورگی گورجو گۆڵ.

هَرَتَ الشيْءَ: شتەكەی دڕی بۆئەوەی فراوان بێ ٥ دەگوترێ: (هَرَتَ ثوبَهُ): كراسەكەی دادڕی بۆئەوەی فراوان بێ.

هَرَتَ شِدْقَهُ: لاشەویلەی ڕاكێشا بۆلای گوێچكەی.

هَرَتَ فلاناً بالرمح: بەشمشێر لەفلانی دا ٥ دەگوترێ: (هَرَتَ عِرْضَهُ): تانەی لەناموسی دا لەكەداری كرد.

هَرَتَ اللحمَ: گۆشتەكەی باش كوڵاند ٥ (فهو هريت).

هَرِتَ الرجلُ وغيره هَرَتاً: پیاوەكە شەویلەی پان بوو ٥ **أهْرَتَ اللحمَ:** گۆشتەكەی چاك كوڵاند ٥ **هَرَّتَ شِدْقَهُ:** شەویلەی فراوان كرد، لێكی كێشایەوە ٥ **تهارتَ:** دەمی كردەوەو زۆری قسەكرد ٥ **الهريت (ثوب هريت):** كراسێكی دڕاوو ونجڕ ونجڕ كراوە ٥ (عِرض هريت): ناموسی تانە لێدراو ٥ (رجل هريت): پیاوێكە نهێنی بۆ ناپارێزرێو قسەی ناشیرینو نەشیاو دەكا.

الهَرْكَمَةُ: شێر ٥ سەری لوت ٥ ڕەشایی نێوان كەڵبی سەگ.

هَرَجَ في الحديث هَرْجاً: درێژەی بەقسەكردنەكە داو قسەی تێكەڵو پێكەڵ كردن.

هَرَجَ القومُ: خەڵكەكە كەوتنە ناو ئاژاوەو ئاشوبو كوشتنو بگرەو بەردەوە.

هَرَجَ الفرسُ: ئەسپەكە بەگورجی بازی هاویشت.

هَرَجَ الرجلُ في الأمر: پیاوەكە لەكارەكەدا كەوتە شكو گومانەوەو بڕوای بەواقیعەكە نەكرد.

هَرَجَ البابَ: دەرگاكەی بەكراوەیی جێ هێشت.

هَرَجَ النومَ: زۆر نوست.

هَرِجَ البعيرُ ونحوه: حوشترەكە لەبەر زۆری گەرما یان باری قورس چاوی لێڵو پێڵ بوون ٥

دەشگوترێ: (هَرِجَ الرجلُ): پیاوەکە چاوی لێڵ‌و پێڵ بوون لەبەر زۆری گەرما یان زۆر رۆیشتن ◊ **أهْرَجَ الرجلُ**: پیاوەکە حوشترەکەی بەهۆی گەرمای زۆر یان باری گران چاوی لێڵ‌و پێڵ بوون ◊ **أهْرَجَ البعيرَ وغيره**: بەگەرمای نیوەڕۆ حوشترەکەی تاودا تا چاوی لێڵ‌و پێڵ بوون ◊ **هَرَّجَ**: هەراو هۆریای بەرپاکردو کێشەو نیزاعی نایەوە.

هَرَّجَ بالأسد: هەرای لەشێرەکە کرد هەلهەلەی لێ کێشا بۆئەوەی دەری بکا ◊ **هَرَّجَ السبعيَ**: بەگەرمای نیوەڕۆ حوشترەکەی تاودا تا چاوی لێڵ‌و پێڵ بوون ◊ **هَرَّجَ الخمرُ فلاناً**: عەرەقەکە فلانکەسی سەرخۆش کرد، هاواری کرد پێکەنی، حاڵ‌و وەزعی شێواند ◊ **إنْهَرَجَ فلان من الخمر**: پیاوەکە لەناکامی عەرەق خواردنەوەدا هێزو توانای نەماو کەوتە لارە لارو گۆدە گۆد ◊ **اسْتَهْرَجَ الرأيُ لفلان**: راو بۆچوونی بۆ فلانکەس بەهێزو فراوان بوو ◊ **المَهَرِّجُ**: پروپاگەندەکارو زمانلوس بۆ بانگەشەو پیاهەڵدان‌و بلاوکردنەوەی شتی پڕو پوچ ◊ کەسێك بەقسەی سەیرو هەڵوێستی تایبەتی‌و لاسایی کردنەوە خەڵك وەپێکەنین بێنێ ◊ **الهَرْجُ**: زۆرینەی شت ◊ فیتنەو ئاشوب‌و تێکچڕژان ◊ گەرمەی شەڕو زۆری کوژراو ◊ زرە خەون، خەونی پڕو پوچ ◊ **الهِرْجُ**: دڕاو شەقبوو ◊ زەبون لەهەرشتێك بێ ◊ **الهَرْجَةُ**: کەوانی نەرم ◊ **الهَرَاجَةُ**: کۆمەڵێك خەڵق کەبەقسەی درۆو پروپاگەندە شت هەڵدەکێشن‌و بانگەشەی بۆدەکەن ◊ **هَرْجَلَ فلان هرجَلَةً وهِرْجالاً**: فلانکەس رۆیشتنەکەی تێکەڵ‌و پێکەڵ بوو هەندێکی گورگە لوقەو هەندێکی ئاسایی بوو ◊ **هَرْجَلَ في أعماله**: نیشەکەی رێك‌و پێك نەبوو تەرتیب‌و نەزمی تێدانەبوو ◊ **الهُرْجُلُ**: هەنگاو درێژ ◊ **الهُرْجُولُ**: مرۆڤی درێژ ◊ حوشتری گەورەو زەبەللاح.

هَرَدَ الناس هَرْداً: خەڵکەکە تێکەلاو بوون تێك چڕژان.

هَرَدَ الثوبَ: کراسەکەی دڕی، ونجڕ ونجڕی کرد ◊ بەڕوەکی وەرس ڕەنگی کرد.

هَرَدَ اللحمَ: گۆشتەکەی زۆر کوڵاند.

هَرَدَ العِرْضَ: تانەی لەناموسی دا.

هَرِدَ اللَّحْمُ هَرَداً: گۆشتەکە هەڵوەری، رزی.

هَرِدَ شِدْقُهُ: شەویلەی پان‌و فراوان بوو ◊ **هَرَّدَ فلان**: فلانکەس پۆشاکی ڕەنگکراو بەوەرسی پۆشی ◊ **هَرَّدَ اللَّحمَ أو الثوبَ**: گۆشتەکەی زۆر کوڵاند یان کراسەکەی زۆر دڕی ◊ ونجڕ ونجڕی کرد ◊ دەشگوترێ (هَرَّدَ الثوبَ): کراسەکەی بەڕەنگی وەرس رەنگ کرد ◊ **الهِرْدُ**: نوعامە ◊ پیاوی خوێڕی ◊ **الهُرْدُ**: گیا کورکوم ◊ **الهُرْدِيُّ**: شتی ڕەنگ کراو بەڕەنگی وەرس ◊ **هَرْدَبَ**: بازێکی گەورەی هاویشت ◊ **الهِرْدَبُّ**: ترسنۆك‌و کەتەو بێ عەقڵ ◊ **الهِرْدَبَّةُ**: بەمانا (الهِرْدَبُّ)دێ ◊ پیاوی کەتەی زەبەللاحی درێژو چەتاوڵ ◊ پیرەمێرد.

هَرَّ هَرّاً: بۆڵە ترێی هەڵوەریوی خوارد.

هَرَّ الشَّوْكُ: چقڵەکە وشك بوو هیچ تەڕایی تێدا نەما ◊ بەجۆرێك لەوەڕ خۆر خۆی لێ بوارد نەیخوارد.

هَرَّ سَلْحُهُ: سکی چوو تا گیانی دەرچوو.

هَرَّ الدَّواءُ سَلْحَهُ: دەرمانەکە سکی ڕەوان کرد.

هَرَّ القوسُ هريراً: کەوانەکە دەنگی لێ هات.

هَرَّ فلان في وجه السائل هراً: فلانكەس بەرو گرژی سوالکەرەکەی بەرێ کرد لێی تورە بوو.

هَـرَّ الكلبُ: سـەگەکە لوراندی، وەری دەمـی داپچڕی و کەڵبەی دەرخستن.

هَرَّ اليه: وەری بەبێ لوراندن هەر عەفعەفی بوو.

هَرَّ النـاسُ فلانـاً: خەڵك لای فلانیان پێ ناخۆش بوو، حەزیان لەچارەی نەبوو.

هَـرَّ البَـردُ الكلـبَ: سەرما وای لەسەگەکە کرد بلورێنێ.

هَرَّ الشَيئَ: شتەکەی ناخۆش ویست.

هَرَّ فـلان هَـراً: فلانکەس رەوشتی ناشیرین بوو ٥ **هُـرَّت الإبِـلُ**: حوشترەکە توشی نەخۆشی هەوکردنی نێوان پێست و گۆشت بووە ٥ **أهَـرَّ فـلان الغـنم**: فلانکەس مەڕو بزنەکانی بردنە سەرئاو ٥ **أهَـرَّ البردُ الكلبَ**: سەرما سەگەکەی هێناوەتە وەڕین ٥ لەپەند دا هاتووە دەڵێ: (شرٌّ أهَرَّ ذاناب). ئەم پەندە بۆ حاڵەتێك دەگوترێ کە تارمایی شەڕو نەگبەتی لەئاسۆوە دەرکەوتبێ ٥ **هَارٌّ**: بەڕویا تەقییەوەو لێی تورە بوو، پێیدا هەڵشاخی ٥ **الهُـرارُ**: دەردێکە توشی حوشتر دەبێ وەکوو هاوسان دەکەوێتە نێوان پێست و گۆشتییەوە ٥ دەردێکە توشی حوشتر دەبێ گوفیرەی پێ دەگرێ دەتورێنێ ٥ **الهِـرُّ**: پشیلە ٥ لێخوڕینی مەڕو بزن ٥ **الهُـرُّ**: شێر کە دەنگی رۆیشتنی دێ ٥ ئاوو شیری زۆر ٥ **الهَـرّارُ**: سەگ کە کەڵبەکانی دەردەخاو دەم دەکاتەوە ٥ بێ عەقڵ و کاڵفام ٥ **الهَـرّاران**: دو ئەستێرەن پەکیان ناوی (النسر الواقع)ە ئەوی تریان ناوی (قلب العقرب)ە، دەڵێن کە هەڵاتنی ئەوان کەوتە بەرشەو دونیا زۆر سارد دەبێ ٥ **الهَـرُورُ**: ئەو بۆڵە ترێ و دەنکە مێوژانەیە کە لەهێشووە تری دەکەونە خوار ٥ **الهَرِيـرُ**: وەڕەی سەگ بەلورەو قروسکە ٥ **الهَرِيرَةُ**: پێ ناخۆش بوون ٥ گرژی و مۆنی ٥ دەگوترێ: (أجِـدُ في وجهِـهِ هريـرة): لەدەمو چاوی دا گرژییەك دەبینم ٥

هَرْوَزَ الحيوانُ: ئاژەڵەکە مرداربۆوە ٥ **تهـروَزَ مـن الجوع**: لەبرسا مرد.

هَرَسَ الشَيئَ هرساً: شتەکەی کوتا ٥ بەشتێکی پان شتەکەی پەستاوت ٥ زۆری کوتا.

هَرَسَ الطعامَ: بەخێرایی و پەلە پەل خواردنەکەی خوارد.

هَرِسَ الرجلُ هَرَسـاً: پیاوەکە نەوسن و زۆر خۆر بوو ٥ بەنهێنی نانی خوارد ٥ **المِهْراسُ**: حوشتری زۆر خۆر ٥ حوشتری کەتەو زەبەلاح ٥ پیاوێك لەشەوو شەو ڕەوی نەترسێ ٥ هاوەن و سندۆڵ کەشتیان تێدا دەکوترێ ٥ بەردێکە حەوزێکی لاکێشەیی لێ هەڵدەکەندرێ بۆ دەستنوێژ گرتن و شتی وا ٥ ئەو کوتکە دارەی گەنم و چەڵتوك و شتی وای پێ دەکوترێ ٥ **الهَـراسُ**: درەختێکی گەورەیە لەپێڕی (القرنية)یە لەولاتی میصرو حەبەشەو سەنیغال دەڕوێ، توێکڵی سپی یان خاکییە ٥ لەولاتی سودان پێی دەگوترێ: (الحُزامى) ٥ **الهُراسَةُ**: دوژمن شکێن ٥ دەگوترێ: (بنو فلان ذو هراسة)، خاوەنی نەردو نگین و دەسەڵاتن دوژمن تارو ماردەکەن ٥ **الهَـرّاسُ**: ئەوکەسەی کەشکەك دروست دەکا ٥ هەریسە لێ دەنێ ٥ هەریسە فرۆش ٥ نەوسن و زۆر خۆر ٥ **الهَـرْسُ**: پشیلە ٥ **الهَـرِسُ**: بەمانا (الهُراسُ)دێ ٥ بەمانا (الهَرْسُ)دێ ٥ هەروا بەمانا پۆشاکی رزیوو بێ کەڵك دێ ٥ **الهَـرِيسُ**: گەنمە کوتاو پێش ئەوەی بکوڵێندرێ ٥ **الهَرِيسَةُ**: کەشکەك، کێشتی هەریسە گەنمە کوتاو گۆشتی زۆری تێ دەکرێ ٥ جۆرە حەڵوایەکە لەئاردو

رۆن و شەکر دروست دەکرێ ٥ (أرض هريسة): خاك و ولاتێکە درەختی هەراسی زۆر لێ بڕوێ.

هَرَشَ الدهرُ هَرْشاً: رۆژگار ناخۆش و پڕچورتم بوو ٥ **هَارَشَ الكلبُ الكلبَ ولهو:** سەگەکە شەرە سەگی کرد لەگەڵ سەگەکەی تر ٥ **هارَشَ الرجلُ بعضَ الكلاب على بعض:** پیاوەکە هەندێ لەسەگەکانی بەردایە هەندێکی تریان (شەڕە سەگی پێکردن) هەڵینان بۆ شەڕکردن ٥ **هَرَّشَ فلان هَرَشاً:** فلانکەس ڕەوشتی ناشیرین بوو ٥ **هَرَّشَ بين الناس:** فیتنەو ئاشوبی خستە ناو خەڵکەوە ٥ **اهترشت الكلابُ أو الديكة او نحوها:** سەگەکان شەڕیان بوو ٥ **تهارشت الكلاب:** بەمانا (اهترشت)دێ ٥ دەشگوترێ: (تهارش القومُ): خەڵکەکە بوو بەشەڕو هەرایان ٥ **تهرّش الغيمُ:** هەورەکە لاچوو بوو بە هەساو ٥ **مُهارِشٌ:** دەگوترێ: (فرس مُهارش): ئەسپێکی گورج و گۆڵ و سەرنەرمە ٥ **الهَرِشُ:** مرۆڤی گێلی وشك تەبیات ٥ **هَرْشَفَ الشيْئُ:** شتەکە وشك بوو ٥ **تَهَرْشَفَ:** کەم کەم ئاوەکەی خواردەوە ٥ **الهِرْشَفَةُ:** پارچە پەڕۆیەکە ئاوی پێ وشك دەکرێتەوە ٥ لیقەو پەڕۆی ناو قوتوە مەرەکەب کەوشك دەبێتەوە ٥ **الهِرْشَمُ:** بەردی نەرم ٥ کێو شاخی هەڵۆڵ و کونکون ٥ کەژی بچکۆلەی ئاودار ٥ **الهِرْشن:** شەویلە پان.

هَرِصَ هَرَصاً: گرۆێیی وشکی توشبوو ٥ **هَرَّش:** جەستەی بە گرۆێیی داوشا ٥ **الهَرِيصَةُ:** زەلکاو ٥ **الهَرَصُ:** گرۆێیی وشك لەجەستەدا.

هَرَضَ الثوبَ: قوماشەکەی ونجڕ ونجڕ کرد.

هَرَطَ في الكلام هَرْطاً: قسەی تێکەڵاو کردن و زۆری شتی بێ کەڵك و پڕو پوچ هەڵڕشت.

هَرَطَ عِرْضَ أخيه: تانەو تەشەری لەناموس و کەسایەتی براکەی دا.

هَرِطَ الرجلُ هَرَطاً: فلانکەس گۆشتی شل بوو، داچۆڕا دوای ئەوەی گۆشتی توندو پتەو بوو، جاشل بوونی گۆشتەکەی بەهۆی نەخۆشی یان ترس و بیمەوە بێ ٥ **تهارط الحصان:** دوکەسە بەکێشە هاتووەکە جنێویان بەیەك دا ٥ **الهَرْط:** گۆشتی کزو شل و لینج کەوەکوو چڵم وابێ ٥ گۆشتێك کە کوتێندرا وردو هاڕبێ ٥ **الهَرِطَ:** گۆشتی کزو لاوازی لینج وەکوو چڵم ٥ ئاژەڵی گەورەو کەتە ٥ پیاوی دەوڵەمەند ٥ **الهِرْطَةُ:** گێل و نەحمەق و ترسنۆك ٥ **الهَيْرَطُ:** نەرم و لینج ٥ **الهَرْطالُ:** پیاوی درێژی جەستە گەورەو کەتە ٥ **الهُرْطمانُ:** رووەکی شۆفان ٥ خەرتەلە.

هَرِعَ الدمُ هَرَعاً: خوێنەکە رژا ٥ ڕەوان بوو.

هَرِعَ فلان: فلانکەس بەخێرایی رۆیی.

هَرِعَ الصَّبِيُّ: مندالەکە خێرا گریا ٥ (فهو هرِع وهي هَرِعة): یان بازی دا ٥ قورئان دەفەرموێ: (وجاءه قومه يهرعون اليه) ٥ **أهْرَعَ الرجُلُ:** پیاوەکە بەپەشۆکاوی رۆیی یان بازی دا ٥ **أهْرَعَ القومُ الرماحَ:** خەڵکەکە رمبەکانیان بەرز کردنەوەو رۆیشتن بۆ بەرەنگاریی ٥ **أهْرِعَ الرجلُ:** پیاوەکە بەشل و شێواوی رۆیی ٥ پیاوەکە لەرقا یان لەترسا یان بەهۆی لەرزو تاوە کەوتە لەرزین ٥ کاڵفام و عەقڵ سوك بوو ٥ **هَرَّعَ القوم رِماحَهم وبها:** خەڵکەکە رمبەکانیان بەرز کردەوەو بەرەو دوژمن رۆیشتن ٥ **اهْتَرَعَ العودَ:** کەمانەکەی شکاند ٥ یان شوڕکە دارەکەی شکاند ٥ **تَهَرَّعَ الرماحُ:** خەڵکەکە رمب بەدەستەوە هاتن ٥ **المُهْرَعُ:** سوور بوو لەسەر شت ٥ **المَهْرُوعُ:** کەسێك لەئاکامی هیلاکی و ماندویتی

بمرێ ◊ **الهُراعُ**: ڕۆیشتن بەشێوەی پەشۆکاوی‌و خێرایی ◊ خێرا لێخوڕین ◊ خێرا بازدان ◊ **الهِرْیَاعُ**: گەلای وەریو بەهۆی ڕەشەباوە ◊ **الهَرِیعَةُ**: درەختۆکەی لق‌و پۆپ باریك‌و بچوك ◊ **الهَیْرَعُ**: ترسنۆك‌و لاوازو بێ خێر ◊ بای خێرا ڕۆو تەپ‌و تۆز بەرپاکەر ◊ ئافرەتی قیژە قیژکەرو جرپن‌و گورج ◊ **الهَیْرَعَةُ**: شمشاڵ‌و بلوێری شوان ◊ خێوی بیابان.

هَرَفَ الرجلُ هَرْفاً: پیاوەکە چەنەی دا قسەی وڕێنەو بێ مانای کردن ◊ دەگوترێ: (فلان یَهْرِفُ بمالایعرفه): فلانکەس نازانێ چی دەڵێ.

هَرَّفَ بفلان: زیاد لەحەد مەدحی فلانی کرد زۆر زێدە ڕۆیی کرد لەوەسف‌و پێداهەلگوتن دا.

هَرَّفَ السبعُ: درندەکە گوێ قولاخی دەنگەکە بوو ◊ **هَرَفَتْ الریحُ فلاناً**: ڕەشەبایەکە فلانکەسی سوك کرد وای لێ کرد خێرا بڕوا ◊ **أهْرَفَ الرجلُ**: پیاوەکە ماڵ‌و سامانی زیادی کرد ◊ **أهرفَتْ النخلةُ**: دارخورماکە زوو میوەکەی پێ گەیاند ◊ **الهَرْفُ**: هەرشتێك زوو پێ بگا لەمیوەو شتی وا.

هَرَقَ الماءَ ونحوه هَرْقاً: ئاوەکەی هەڵڕژاندە ناوی ◊ **أهْرَقَ الماءَ**: ئاوەکەی ڕشت ◊ **هَرَّقَ**: دەگوترێ: (هَرَّقَ علی جَمْرِك): ئاو بڕژێنە بەسەر ئاگرەکەت دا واتە پشو درێژبەو خۆڕاگرە لەسەر کارەساتەکە ◊ **تهارق القوم**: خەڵکەکە شەڕە ئاویان کرد ◊ ئاویان بەسەریەك دا کرد ◊ شەڕیان کردو خوێنی یەکتریان ڕشت ◊ **إهْرَوْرَقَ الماءُ** أو الدم: ئاوەکە جاری بوو، ڕەوان بوو ◊ **المُهْرَقُ**: پەڕەی سپی کەلەسەری دەنووسرێ ◊ پارچە چندراوێکە لەئاوریشمی سپی صەمغی تێ هەڵدەسووڕێ‌و سفت‌و لوس دەکرێ‌و ئەمجار لەسەری دەنووسرێ ◊ ئامێرێکە لەشووشەو شتی وا پۆشاکی پێ سفت‌و لوس دەکرێ ◊ سارای ڕوتەن‌و سوتەمەڕۆ ◊ کاغەزی سفت‌و لوسی سەمغ لێ دراو کەلەبواری چاپەمەنی دا بەکاردێ ◊ **المُهْرقان**: دەریایەکە سەرڕێژ دەکاو شەپۆل دەداوێ ◊ ئەوشوێنەی ئاوی دەریای لێ دەرژێتە ناوچاڵ‌و چۆڵی دەورو بەری ◊ **المُهْرَقان**: بەمانا (المُهرقان)دێ ◊ **الهِرْقُ**: پۆشاك‌و قوماشی ڕزیوو کۆن ◊ **الهِرْقِلُ**: بێژنگ ◊ (ثیاب هِرْقِلیّة): پۆشاکی ڕزیو ◊ **هِرَقل وهِرْقِل**: ناوی مەلیکی ڕۆمە ◊ **هَرْكَلَ الرجلُ**: پیاوەکە بەلارو لەنجە ڕۆیی‌و بەحاڵ پێی لەزەوی دەناو هێواش هەنگاوی هەڵدێنایەوە ◊ **الهُراكِلُ**: پیاوی کەتەو زەلام، یان ئاژەڵی گەورەو جەستە زەبەلاح ◊ **الهَراكِلَةُ**: شوێنی کۆبونەوەی شەپۆلەکانی ئاو ◊ سەگی ئاوی ◊ گیانلەبەری دەریایی گەورەو زەبەلاح ◊ ماسی زۆر زل ◊ **الهَرْكَلَة والهِركَلَّةُ**: جەستە جوان‌و شۆخ‌و شەنگ ◊ **الهِركولة من النساء**: ئافرەتی کەفەڵ پان‌و زل ◊ یان ئافرەتی جوان ◊ **هَرْوَلَ**: گورگە لۆقەی کرد ◊ بە نەرمەغار ڕۆیشت ◊ **الهَرَلُ**: کۆلە بەسە، منداڵی ژن لەمێردێکی تری ◊ **هَرَمَتِ الإبلُ هَرْماً**: حوشترەکە درەختی هەرمێی خوارد.

هَرِمَ الرجلُ: پیاوەکە تەمەنی درێژ بوو گەیشتە حاڵەتی کەنەفتی پیر بوو زەعیف‌و لاواز بوو ◊ **أهْرَمَ الدهرُ فلاناً**: ڕۆژگار فلانی کەنەفت‌و لاواز کرد ◊ **هَرَّمَ الدهرُ فلاناً**: ڕۆژگار فلانی کەنەفت‌و زەبون کرد ◊ **هَرَّمَ فلان اللحمَ**: فلانکەس گۆشتەکەی پارچە پارچە کرد ◊ کوتکوتی کرد ◊ **هَرَّمَ الامرَ**: کارەکەی بەگرنگ‌و گەورە نیشان دا زیاد لەحەقی دایەو زێدە ڕۆیی کرد لەوەسپ دانی دا ◊ **هَرَّمَ البناءَ**: باڵەخانەکەی لەسەر

شێوەی هەرەم بیناکرد ◊ تهارَمَ فلان: فلانکەس خۆی بەپیرو کەنەفت دانا وەلێ وانەبوو ◊ الهَرْمُ: جۆرە بەرەدارێکی ترشەو کەمێ سوێری هەیە ◊ الهَرَمُ: باڵەخانەیەکی گەورەو فراوانە یەکێ لەفیرعەونەکانی میسر بنیاتی ناوە، لەبەردی گەورەو راستەو پاستەکراو بنیات نراوە، بۆیە دروستی کردووە کەمرد تێیدا بنێژرێ زۆربەیان بناغەکەیان چوار دیواری شێوە سێ سوچە، ئەم دیوارانە بۆ حەوا بەرزبوونەوەو وردە وردەوێك هاتوونەوە تا لەئاکاما سەری دیوارەکان گەیشتونەوەیەكو بوونە یەك سوچی تیژو سەری هەرەمەکەی پێك هێناوە ◊ الهَرَمُ المُدَرَّجُ: جۆرە هەرەمێکە دیوارەکانی لە سەکۆی یەك لەسەریەك پێك دێ ◊ هەرەمی (سقارة المدرّج): کۆنترین بینای گەورەو بەرزو فراوانە لە مێژوو دا کە بەبەرد دروست کرابێ ◊ الهَرِمُ: پیری کەنەفت؛ کەبگاتە تەمەنی رەزیلیو زەلیلی ◊ عەقڵ ◊ نەفس ◊ دەگوترێ: (لا أدري بمَ يُولع هَرِمُك؟): نازانم نەفست عاشقی چی بووە؟ ◊ رای پەسەندو بەنەزموون ◊ پیاڵەی کەل بوو ◊ قاپو زەرفێك کەلی تێکەوت بێ ◊ الهَرْمي: داری وشك، قەلاشکەری ◊ الهُرْمان: عەقڵو ئاوەز ◊ رای پەسەند ◊ الهَرْمَةُ: دوامندالی پیرەمێردو پیرەژن ◊ پێچەوانەی نۆبەرە ◊ الهَرِمَةُ: دێڵە شێر ◊ الهَرُومُ: ئافرەتی بەدخوو رەوشت ناشیرین ◊ هَرْمَزَ الرجلُ: قسەی بەنەسپایی کرد بەجۆرێك هاوەڵەکەی گوێی لێنەبێ ◊ پیاوەکە پاروی لەدەمی دا هێناو بردو قوتی نەدا ◊ هُرْمُز: وشەیەکی فارسییە کراوە بەعەرەبی ◊ لەلای فارسەکان ناوی خودایەکیانە ◊ ناوی ئەستێرەی موشتەرییە ◊ ناوی یەکێکە لەپاشاکانیان ساڵی (٢٧٢ ز)ی مردووە ◊ عەرەب وشەی (الهرمز والهارموز والهُرمزات)یان داناوە بۆ شاهەنشای فارس ◊ هَرْمَسَ الرجلُ: پیاوەکە روی گرژ بوو ◊ هَرْمَسَ الناسُ: خەڵکەکە وروژان و کەوتنە تەحا تەحاو هاتوو چۆ ◊ الهُرامِسُ: شێری ئازاو بەهەڵمەتو پەلامەر دەری مرۆڤ ◊ الهِرْماسُ: بەمانا (الهُرامِس)دێ ◊ بێچوی پڵنگ ◊ الهِرْمُوس: راپەسەندو سوور بوو لەسەر هەڵوێستی خۆی ◊ الهِرْميسَةُ: مێینەی دوڕاجە؛ جۆرە باڵندەیەکە وەکوو کەو ◊ هَرْمَطَ الرجلُ عرض فلان: پیاوەکە تانەو تەشەری لەناموس و کەسایەتی فلانکەس دا ◊ إهْرَمَّعَ الرجلُ: پیاوەکە لەرۆیشتن دا پەلەی کرد ◊ خێرا رۆیی ◊ خێرا گریا، زوو فرمێسکی هاتنە خوار ◊ إهْرَمَّعَ في منطقة وحديثه: زۆر رۆچووە ناو قسەوە ◊ إهْرَمَّعَ اليه: خۆی بەگرینۆك خستە بەرچاو ◊ گریانی هێنایە خۆی ◊ هَرْمَلَتِ العجوز: پیرێژنەکە زۆر چووە ساڵەوەو کەنەفت بوو ◊ هَرْمَلَ الوبرُ: کوڵکی حوشترەکە هەڵوەری، روتایەوە ◊ هَرْمَلَ الرجلُ الشَّعْرَ: پیاوەکە مووەکانی هەڵکێشان، بڕینی ◊ هَرْمَلَ الرجُلَ: موی پیاوەکەی موکێش کردن، مووە کانی هەڵکەندن ◊ هَرْمَلَ عَمَلَهُ: کردەوەکەی پوچ کردەوە ◊ الهِرْمِلُ: حوشتری پیر ◊ ئافرەتی جەستە نارێكو پێكو شپرێو ◊ الهُرْمُولُ: پارچە مو؛ تۆپەڵە مو بەسەرەوە بمێنێتەوە ◊ الهُرْمُونُ: هۆرمۆن؛ مادەیەکە بڕێ غوودە لەخوێن دا دەری دەدەن جەستە بەهۆیەوە هەستیار دەبێو نیشاتی زیاد دەکا ◊ بۆنموونە هۆرمۆنی جوتە گون ◊ هَرْنَفَ الرجلُ: پیاوەکە پێکەنی بەهێواشی ◊ هَرْنَفَتْ المرأةُ: ئافرەتەکە بەهێواشی گریاو بەنەسپایی قسەی کرد ◊ هَرْهَرَ الشيْئُ: شتەکە دەنگی پەیدا کرد

هـاره هـاری لـێ هـات ◊ دەگـوترێ: (هَرْهَـرَتْ الـریحُ)، ڕەشـەبایەکە هـاژە هـاژی هـات ◊ هَرْهَـرَ الضأن: مەڕەکە باڕاندی ◊ هَرْهَرَ الأسدُ: شێرەکە نەڕاندی ◊ هَرْهَـرَ الرجلُ: پیاوەکە بەمەبەستی گاڵتـەکردن بەحـەق لـەقاقای پێـکەنینی دا ◊ هَرْهَرَ بالغنم: دەنگی مەڕو بزنەکانی دا بۆئەوەی بچن بۆ سەرئاوەکەو ئاوبخۆنەوە ◊ هَرْهَرَ اللّبَنُ: شیرەکە لەکاتی دۆشینی دا خوشەی هات ◊ هَرْهَرَ الـشَیْئَ: شـتەکەی جولانـد ◊ تهرهـرتْ الـریحُ: بایەکـە هـاژەی هـات ◊ الهُرَاهِـرُ: شێرێـك زۆر بنەڕێنێ ◊ ئاوی زۆر یـان شیری زۆر ◊ الهَرْهَـارُ: کەسێـك بەمەبەسـتی گاڵتـەکردن بەحـەقو ڕاستی زۆر پـێ بکـەنێو گاڵتـە بـەئایین بکا ◊ گۆشتی قەڵەو ◊ شێر ◊ الهُرْهُورُ: ئەو بۆڵـەترێو مێوژە وشکەڵانەی لەهێـشوە تـرێ بەردەبنـەوە دەکەونە ژێر دارمێوەکە ◊ جۆرە کەشتییەکە ◊ هُرَاهُ هَرَواً: بەقامچی ئەستور لێی دا ◊ هَرَی ثَوبَهُ: کراسەکەی بـەڕەنگی زەرد ڕەنـگ کـرد ◊ تَهَرّاه: بـەمانا (هَـرَاهُ)دێ ◊ الهُـراءُ: وڕێنـە ◊ الهِـرَاءُ: ئەمامـە خورمـا ◊ سـەخیو نـان بـدە ◊ الهِراوَةُ: گۆچـانی ئەسـتور ◊ قامچی ئەسـتور ◊ الهُـرِيُّ: هۆدەیـەکی گـەورە خـۆراکی پاشـای تێـدا کۆدەکرێتـەوە ◊ کەنـداو یـان زەلکاو ئـاوی لـێ هەڵدەهێنجرێ بەهۆی ئامێری ئاو هەڵێنجانەوە ◊ هَرْوَلَ: بڕوانە (هَرَلَ).

هَزَأَ به ومنه هَزْءاً وهُزوءاً: گاڵتەی پێ کرد.

هَزَأَ الشَیْئَ هَزْءاً: شتەکەی شکاند.

هَـزَأَ إبلَـهُ: حوشـترەکانی خـستنە بەرسـەرما تـا فەوتانو لەناو چون.

هَزَأَ راحلَتَهُ: وڵاخی سوارییەکەی ئاژوت.

هَزِئَ هَزءاً: مرد.

هَزِئَ بالشَیْئَ ومنه: گاڵتەی بەشتەکە کرد، گاڵتـەی لەشـتەکە هـات ◊ أهْـزَأَ: کەوتـە کوشـندەی سـەرماوە ◊ أهْـزَأت الدابـة بالرجـل: وڵاخەکـە بەخێرایی پیاوەکەی گەیاندە شوێنی مەبەست ◊ أهزَأَ الرجلُ إبلَـهُ: پیاوەکە حوشترەکەی لـێ خوڕی، ئاژوتی ◊ تَهَزّأَ بالشَیْئ: گاڵتەی بەشتەکە هات ◊ اسْتَهْزَأَ بغیه: گاڵتەی بەغەیری خۆی کرد ◊ الهازِئَـة: دەشـتی چەواشـە کـەر، دەشتێـك تراویلکـەی هـەبێو ڕێبـوار بەهەڵـە بـەرێ ◊ دەگـوترێ: (مفازةُ هازِئَـة)، سارایەکە تراویلکەی هەیە ◊ (غداة هازئة): ئێوارەیەکی سەرماو سۆڵە ◊ الهُزَأَةُ: پیاوێك ببێتە شوێنی گاڵتەی خەڵك ◊ الهُـزَأَةُ: پیاوێـك خـۆی گاڵتـە بەخـەڵك بکات ◊ هَزَبَرَهُ: بڕییەوە ◊ الهِزَبْرُ: شێری تێك شکێنەر ◊ جەستەی کەتەو پتەو.

هَزِجَ هَزَجاً: گۆرانی گوت ◊ دەگوترێ: (هَزِجَ القارئ في قراءتـه): قورئـان خوێنەکـە دەنگـی بـەرز کـردەوەو بەشـەوقەوە قورئـانی خوێنـد ◊ (فهـو هَزِجٌ وهـي هَزِجَـةٌ) ◊ أهْـزَجَ الـشاعرُ: شاعیرەکە بەگوێرەی بەحری هـەزەج شیعری دانـا ◊ هَـزَّجَ الرجلُ: بەمانا (هَـزِجَ)دی ◊ هَـزَّجَ صَـوتَهُ: دەنگـی خـۆی هـەڵبڕیو گـۆرانی گـوت ◊ تَهَـزَّجَ الرجـلُ: بەمانا (هَزِجَ)دێ ◊ تَهَزَّجَ القوسُ: کەمانەکە کاتێ مۆسیقاژەنەکە ژێیەکەی جولاند، دەنگی هـات ◊ دەگـوترێ: (تَهَزَّجَ الرعدُ): هەورەکە گرمانـدی ◊ الهَــــزَجُ: هــــەر دەنگێــــك لارکردنــــەوەو درێژکردنـەوەی تێـدابێ ◊ گۆڵـە گـۆڵی هـەور ◊ ویـزەی مـێشو مێـشوله ◊ کـەیفو خۆشـیو هەڵپەڕکێ ◊ جۆرە بەحرێـکی عـوروزە شـیعری عـەرەبی پـێ کێـشانە دەکـرێ ◊ هـەروا شـیعری فارســـیو کوردیـــشی پـــێ دەکێـــشرێ.

هَزَرَ الرجلُ هَزراً: پیاوەکە پێکەنی.

هَزَرَ البائع: فرۆشیارەکە کالآکانی گران کردن.

هَزَرَ فلان: فلآنکەس پەلەی کرد لە پێویستییەکەی دا.

هَزَرَ لفلان: بەخششی فلآنکەسی زۆر کرد.

هَـزَرَ فلانـاً بالعـصا: بەعەصـاو گۆچـان زۆری لەپشتو لاقەپرغەی فلان دا ٥ زۆری چاو لـێ داگرت.

هَزَرَ الأرضَ به: زەوی پێ پەستاوت دای بـەزەوی دا، خستی، دەری کرد، ترۆی کرد ٥ **المِهْزَرُ:** کەسێـك لەهـەموو شتێـك دا تـێ بـشکێو زەرەر بکـا ٥ دەگوترێ: (رجل مِهزر).

الهَـزَار: بولبـول ٥ وشـەیەکی فارسـییەو کـراوە بەعەرەبی ٥ دانراوە بۆ بولبول ٥ بەفارسی پێی دەگـوترێ: (هـەزار داسـتان) چـونکە بولبـول بـــەزۆر ئـــاواز دەخوێنـــێ ٥ **الهِـــزْرُ:** هەڵخەڵەتێندراوی گێل کەهەموو کەس تەماعی تێـدەکا ٥ **الهَـزْرَةُ:** زەوی نـەرم ٥ تەمبـەڵو تـەوەزەل ٥ دەگـوترێ: (رجـل فیـه هَـزَرات): پیاوێــکە زۆر تەمبەڵــە ٥ **الهَــزَوَّرُ:** زەعیــفو زەبوون ٥ **هَزْرَفَ فی عَدْوِهِ:** لەبازدانەکەی دا گورج بـوو، زۆر رۆیـی ٥ **الهُـزارف والهِـزْراف:** گـورجو خێرا ٥ جەستە گـەورە ٥ **هَـزْرَق:** پەلـەی کـرد ٥ **الهُزارِقُ:** بەمانا (الهُزارِف) دێ.

هَـزَّ الرجـلُ هِـزَّةً: پیاوەکـە چوسـتو چـالاك بـوو، گەشەی کردو ئارامی گرت.

هَزَّ القِدْرُ: مەنجەڵەکە لەکاتی کوڵان دا قڵپە قڵپی هات، گیزەی هات.

هَزَّ الشهابُ هزیزاً: ئەستێرەکە کشا ٥ **هَـزَّت الـریحُ:** رەشەباکە هاژە هاژی لەدرەختەکان هێنا.

هَزَّ الرَّعْـدُ: هەورەکە گوڵە گوڵی هات ٥ شریخو هوڕی هات.

هَزَّ الشَیْئَ به: شتەکەی راوەشاند رای تەکاند.

هَـزَّ الهـواءُ والمـاءُ النبـاتَ: هـەواو ئـاو گەشـەیان بەرووەکەکە کردو باڵای کرد.

هَـزَّ الحـادی الإبـلَ: حودیـە خوێنەکـە بـەگۆرانی حوشترەکەی خستنە سەر ڕەوتی خۆش ڕەوی ٥ **هَـزَّ الـشجرةَ وغیرها:** درەختەکـەی راتەکانـد ٥ **إهْتَـزَّ الـشَیْئُ:** شـتەکە کەوتـە جـەمو جـوڵو هەڵتـەكو داتـەك ٥ **إهْتَـزَّ النبـاتُ:** ڕووەکەکـە گەشــەی کــردو بــەرزبۆوە ٥ **إهْتَــزَّت الأرضُ:** زەوییە بەپیتو بەرەکەت بوو گیاو گژی روانـد ٥ **اهْتَزَ الإبلُ:** حوشـترەکە نیـشاتی پەیـداکرد لـە ڕۆیشتنی داو کەوتە سـەر ڕەوتـی خۆشڕەوی ٥ **إهْتَزَّ الرجلُ:** پیاوەکە نیشاتی پەیداکردو کەوتە سەرخۆشـیو تەندروسـتی ئـارامی ٥ **إهْتَــزَّ الشهابُ:** ئەستێرەکە بەگورجیو تیژڕەوی کشا ٥ **اهْتَـزَّ لکـذا:** بەوشتە کـەیف خۆشو شـادمان بوو ٥ **تَهَزَّزَ الشَیْئُ:** شتەکە کەوتە جـەمو جـوڵ ٥ **الإهتزاز:** حاڵەتی جەستەیە لەکاتی لەرینـەوەدا ٥ **الهَزائِـزُ:** چـورتەو تەنگانـە (تـاکی نییـە) ٥ هەربـەکۆ دێ ٥ **الهَـزَّةُ:** دەگـوترێ: (إمـرأة هَـزَّة): ئافرەتێکە شەڕانیو حەز لەئاژاوە دەکا ٥ **هَـزَعَ هَزْعاً:** پەلەی کرد ٥ **هَزَعَـتِ الدابَـةُ فی الحـشیش:** حەیوانەکە لەناو حەشیشەو لەوەڕدا لەوەڕا ٥ **هَزَعَ الشَیْئَ:** شتەکەی شکاند ٥ دەگوترێ: (هَـزَعَ فلانـاً): ملـی فلآنکەسـی کوتـا ٥ **هَـزَّعَ الأشْـیاءَ:** شـتەکانی لێـك بلآوکردنـەوە ٥ **إهْتَـزَعَ:** پەلـەی کرد ٥ چەواشە بوو ٥ **إهْتَزَعَ السیفُ:** شمشێرەکە لەرەلەری کرد نەرمە لیقە بوو ٥ **إنهزَعَ:** شکا ٥ وردبوو ٥ **تَهَزَّعَ:** بـەمانا (إهْتَزَعَ)دێ ٥ دەگـوترێ:

(تهزّعت المرأةُ في مشيها): ئافرەتەکە لەڕۆیشتن دا لارو لەنجەی کرد ٥ **تَهَزَّعَ فلان:** فلانکەس ڕوی خۆی گرژ کرد روگرژیی بەسەر خۆی دا هێنا ٥ دەشگوترێ: (تهزع لفلان): خۆی لەفلان نەناس کرد ٥ **الأهْزَعُ من القذائف والسهام:** ئەوەیە فیشەکێك یا تیرێك بەتەنیا لەفیشەکدانو تیردان دا مابێتەوە ٥ دەشگوترێ: (مافي الدار أهْزَعُ): کەس لەخانوەکەدا نییە ٥ **المِهْزَعُ:** کەسێك هەر درەختێك راوەشێنێ بیشکێنێ ٥ دەسکی سندوڵو دەسکەوان ٥ **الهِزاعُ:** فیشەكو تیرە کە لەفیشەکدانو تیردان دابمێنێ ٥ **الهَزَعُ:** جمو جوڵو هەڵبەزو دابەز ٥ **الهَزِيعُ من الليل:** سێیەکی یەکەمی شەو یان چواریەکی سەرەتای شەو ٥ ئەحمەقو گێل ٥ **الهَيْزَعَةُ:** ترسو هەراو هۆریای ناو گۆڕەپانی شەڕ ٥ **هَزَفت الريحُ الشيءَ هَزْفاً:** ڕەشەباکە درەختەکەی هەژاندو موتوربەی کرد ٥ **الهِزَفُ:** تەبیات وشكو سرك ٥ گورجو گۆڵ ٥ پەردرێژ.

هَزِقَ هَزَقاً: چوستو چالاك بوو ٥ **هَزِقَ في الضحك:** زۆر پێکەنی ٥ **أهْزَقَ في الضحك:** بەمانا (هَزِقَ فيه)دێ ٥ واتە زۆر پێکەنی ٥ **المِهْزاق من الناس:** کەسێك زۆر پێکەنینی هێواشی بێو کاڵفام بێ ٥ دەگوترێ: (إمرأة مِهزاق): ئافرەتێکی کاڵفامی هەمیشە دەم بەپێکەنینی لەسەرەخۆیە ٥ **الهَزَقُ:** قیژە قیژو جمو جوڵ ٥ قریشکەو تیژی دەنگی هەور ٥ **الهَزِقُ:** بەمانا (المِهزاق)دێ ٥ دەنگی هەور کە زۆر گەورەو توند بێ.

هَزَلَ هَزْلاً: لاواز بوو ٥ کزو کۆڵەوار بوو.

هَزَلَ القومُ: خەڵکەکە حەیوانەکانیان کزو لاواز بوون.

هَزَلَ فلان في كلامه هزلاً: فلانکەس گاڵتەو سوحبەتی کرد لەکارەکەدا جیدی نەبوو، شتەکەی بەهەوانتە گرت.

هَزَلَ الرجلَ: پیاوەکە ئاژەڵەکانی مندار بونەوەو هەژار کەوت.

هَزَلَ الدابةَ: وڵاخەکەی کزکرد بەهۆی نەوەوە بەباشی بەخێوی نەکرد.

هَزِلَ فلان هَزَلاً: فلانکەس گاڵتەو سوعبەتی کرد.

هُزِلَ هُزالاً: زەعیفو لاواز بوو، دەگوترێ: (هُزِلت حال فلان)؛ وەزعو حاڵی فلان لاواز بوو، دایە نوشوستی ٥ **أهْزَلَ الرجلُ:** پیاوەکە ئاژەڵو وڵاخەکانی کزو لاواز بوون ٥ دەگوترێ: (أهْزَلَ القومُ): خەڵکەکە گرانیو قاتو قڕی لەئاژەڵو وڵاخەکانیانی داو بەقڕچون ٥ ماڵو دارایی خۆیان شاردەوە لەترسی قاتو قڕی ٥ **أهْزَلَ الشيءَ:** شتەکەی لاواز کرد ٥ **أهْزَلَ فلاناً:** فلانکەسی بەپیاوێکی گاڵتەبازو قەشمەری کەر هاتە بەرچاو ٥ **أهْزَلَ الدابةَ:** وڵاخەکەی لاواز کرد ٥ **هازَلَ فلان فلاناً:** فلانکەس گاڵتەی لەگەڵ فلان دا کرد ٥ **المهزلة:** کزو کۆڵەواریی ٥ قاتو قڕیو گرانی ٥ وڕێنە ٥ کارێك زۆرینەی گاڵتەو سوعبەت بێ، شتە جیدییەکانی کەم بن ٥ شانۆگەریو تەمسیلییەك پێکەنینو شتی سەیرو عەنتیکەی زۆر تێدابێ ٥ **المهزول من الشعر:** ئەو شیعرەی بونیەو هەیکەلی نارێكو پێك بێ ٥ **الهُزالُ:** زەعیفو لاوازیی ٥ **الهُزالَةُ:** گاڵتەو گەپو شتی پێکەنین هاوردە ٥ **الهِزّيلُ:** شتی زۆر گاڵتە ئامێز ٥ **الهَزْلُ:** وڕێنەو قسەی پڕو پوچ ٥ قسەی خاوو بێ تامو خوی ٥ **الهَزْلَى:** مارو مۆر، پیری مار بە هەموو جۆرەکانییەوە ٥ **الهزيل:** زەعیفو لاواز ٥ **الهُزَيلى:** هەڵسو

کەوتی جادوبازو چاو بەستکەر کەبەفەندو فێڵو چاو بەستەکیو دەست سوکی بڕێ کاری سەر سوڕهێنەر ئەنجام دەدا ◊ هَزْلَجَ: پەلەی کرد ◊ هَزْلَجَتْ الألفاظ: وشەو رستەکان تێکەڵو پێکەڵ بوون ◊ الهِز لاجُ: گورجو خێرا.

هَزَمَ الشَيْئَ هَزماً وهزيماً: شتەکە دەنگی هات ◊ دەگوترێ: (هَزَمَ الرعدُ): هەورەکە گۆلاندی، شریخاندی ◊ هَزَمَتِ الريحُ: رەشەباکە هاشاندی، هاژاندی.

هَـزَمَ فلان على فلان: فلانکەس بەزەیی بەفلانکەس دا هاتەوە.

هَـزَمَ الشَيْئَ: شتەکەی لۆلۆ خستە سەریەك، هەندێکی بەسەر هەندێکی دادایەوە.

هَزَمَ العَدُوَّ هزيمة: دوژمنی شکاندو بەسەری دا زاڵ بوو.

هَـزَمَ الشَيْئَ: دەستی خستە ناو شتەکەوەو هەڵیکۆڵی ◊ چاڵی تێکرد.

هَزَمَ الأرضَ: گڵی لادا لەسەر یەکێ لەکاریزاوەکانو ئاوی زۆرو رونی لێ دەرهێنا.

هَـزَمَ لە حقە: مافی پێشێل کرد ◊ هَزَّمَ الشَيْئَ: شتەکەی شکاندو وردو هاڕی کرد ◊ هَزَّمَ العَدوّ: دوژمنی شکاندو بەسەری دا زاڵ بوو ◊ إهْتَزَمَ الفَرَسُ: ئەسپەکە خرمە خرمی رۆیشتنی هات ◊ إهْتَزَمَت السَحَابَةُ: هەورەکە لەگەڵ گۆڵەو گرمە گرم دا بارانیشی باراند ◊ إهْتَزَمَ الأمْرَ: بڕیاری کارەکەی داو پەلەی کرد بۆ ئەنجامدانی ◊ إهْتَزَمَ الشاةَ: مەڕەکەی سەربڕی ◊ تَهَزَّمَ الشَيْئُ: بەمانا (إهْتَزَمَ) دێ ◊ دەگوترێ: (تَهَزَّمَ الفرسُ): ئەسپەکە خرمە خرمی رۆیشتنی هات ◊ (تَهَزَّمت السحابة بالماء): هەورەکە گۆلاندیو بارانیشی باراند ◊ تَهَزَّمت العصا: عەصاکە شکاو قرچەی هات ◊ تَهَزَّمَ الرعدُ: هەورەکە گۆلاندی ◊ تَهَزَّم البناءُ: باڵەخانەکە تێك روخا ◊ استهزَمَ العَدُوَّ: دوژمنی شکاندو بەسەری دا زاڵ بوو ◊ المِهْزَامُ: گۆچانو عەصای کورت ◊ کۆڵەوەژو داری ئاگر خۆشکردن ◊ دارێکە سەرەکەی ئاگری تێ بەردەدرێو منداڵ یاری شەڕە ئاگری پێ دەکەن ◊ هەروا ناوە بۆ یارییەك منداڵ دەیکەن دەهێنن سەری یەکێکیان بەپارچە پەڕۆیەك دادەپۆشن، ئەمجار یەکە یەکە ئەوانی تر بەدەست لێی دەدەن هەمووجارێ دەڵێن کێ بوو پێی کێشای؟ کەهەڵێ هێنا کێ پێی کێشاوە ئیتر پەڕۆکە دەخەنە سەر سەروچاوی ئەوی ترو لێی دەدەن هەتا دەزانێ کێ لێی داوەو ناوەکەی دەڵێ هەروا تا کۆتایی ◊ الهَازِمَةُ: بەڵاو کارەسات ◊ الهَـزْمُ: زەوی نزمو شێوە چاڵو تەخت ◊ گەدەو ریخۆڵە ◊ هەوری تەنك کەئاوی تێدانەبێ ◊ کونو درزی کوندەی ئاو ◊ الهَـزَمُ: دەنگ ◊ دەنگی کەوانی تیر ◊ فرە فری تیر ◊ الهَزِمُ: ئەسپی جڵەو خۆش ◊ بارانی بەردەوامو درێژخایەن ◊ دەشگوترێ: (فرس هزِم الصوت): ئەسپێکە دەنگی وەکوو دەنگی هەور وایە، حیلەی دەڵێی هەورە دەگۆلێنێ ◊ الهَزْمَةُ: زەوی نزمو مەیلەو چاڵ ◊ دەنگو گرمە ◊ هزمة السِّنَور: دەنگی قورگی پشیلە ◊ قوڵکەو چاڵی هەڵکەنراو لەبەرد ◊ الهَزَمَةُ: بزنی دووساڵ ◊ الهَزِمَةُ من القدور: مەنجەڵێك دەنگی قڵپە قڵپو کوڵانی ببیسرێ ◊ الهِزْمَةُ من الدواب: وڵاخی کزو کۆڵەوارو لاواز ◊ الهَـزُومُ: شتێك بەئاشکرا دەنگی جەرەسی لێ بێ ◊ الهَـزِيمُ: گۆڵە گۆڵی هەور ◊ دەنگی خرمە خرمی رۆیشتنی ئەسپ ◊ ئەسپی حیلکە گەورە ◊ بارانی درێژخایەنو بەردەوام ◊ دوژمنی شکاوو

ڕەتێندراو ٥ **الهَزیعةُ**: تێک شکاو لەشەڕدا ٥ بیرێک ئاوی زۆر بێ ٥ وڵاخو ئاژەڵی کزو لاواز ٥ ئەسپی عەرەق کردو بەهۆی زۆر ڕۆیشتن و ماندو بوونەوە ٥ **الهزّعی**: تێکشکانی تەواوو جەرگبڕ ٥ **الهَیْزَمُ**: شێر ٥ پتەوی ڕەق و ڕەختە ٥ **الهَزْمَجَةُ**: قسەکردنی خێرا خێراو لێکدان لێکدان ٥ گاڵو بوغڵو تێکەڵاو بوونی دەنگەکان ٥ **هَزْهَزَ الشَیْئَ**: شتەکەی لەرە لەر پێ کرد، خستیە شەقەتۆڵە ٥ زەلیل و ملکەچی کرد ٥ **تَهَزْهَزَ الیه القلب**: دڵی بۆی لێ دا ٥ دڵی پێی کرایەوە ٥ **الهُزاهِزُ من الماء**: ئاوی زۆری ڕەوان کەلەبەر زۆری کڵەو بکا ٥ ئەگەر بۆ شمشێر بەکارهات مەبەست شمشێری بریسکەدارو سپی و بێ پەڵەو لەکەیەکە لەکان و مەعدەنی ڕەسەن دروست کرابێ ٥ **الهُزهاز**: دەق بەمانا (هُزاهِز)دێ ٥ **الهُزْهاز من الآبار**: بیری قوڵ، زۆر قوڵ ٥ **الهَزْهَزَةُ**: بەڵاو کارەسات کەخەڵک بتاسێنێ و مەدهۆشیان بکا.

هَزَأ هَزْواً: ڕۆیی.

هَسْ: وشەیەکە بۆ دەرکردنی مەڕو بزن ٥ فەرمانکردنە بە بێدەنگ بوون واتە وسبە.

هَسَّ فلان هَساً: فلانکەس لەبەر خۆیەوە قسەی بۆ خۆی کرد.

هَسَّ الشَیْئَ: شتەکەی باریک کردەوەو شکاندی.

هَسَّ الکلامَ هَسیساً: قسەکانی لەسەر خۆ کردن.

هَسَّ الطفلَ: لەمنداڵەکە توڕەبوو بۆئەوەی بێدەنگ بێ ٥ **الهسیسُ**: وردکراوو هاڕاو لەهەرشتێک بێ ٥ **الهَسُّ**: قسەی سرتە کەلێی حاڵی نەبی ٥ **هَسْهَسَ الرجلُ**: پیاوەکە شەو ڕۆیی ٥ **هَسْهَسَ لیلته کلها**: شەوەکە هەمووی بەڕێوە بوو هەر ڕۆیی ٥ نوزەی لێوە هات ٥ دەشکوترێ: (هَسْهَسَ الخلخالُ وهَسْهَسَت الدرعُ) ٥ **هَسْهَسَ الماءُ**: ئاوەکە بەڕونی و جوانی هاتە خوار ٥ **هَسْهَسَ الحدیث**: قسەکەی شاردەوە ٥ **تَهَسْهَسَ**: بەمانا (هَسْهَس)دێ ٥ **الهَساهِسُ**: ڕۆیشتن بەشەو ٥ دەنگی سمی حوشتر ٥ قسەی بەئەسپایی ٥ **الهُساهِسُ**: قسەی ناو دڵ وتو وێژی مرۆڤ لەگەڵ خودی خۆی ٥ وەسوەسەو دەنەدەنەی ناو دەروون ٥ **الهَسْهَاس**: قسەی بەئەسپایی کەلێی حاڵی نەبێ ٥ ئەوکەسەی شەو ناخەوێ و خەریکی ئیشکردنە ٥ قەساب ٥ ڕۆیشتنی خێرا ٥ **الأهْساءُ**: خەڵکانێک کەدەکەونە حاڵەتی سەر سوڕمان و تاسانەوە.

هَشَرَ الناقةَ هَشْراً: هەرچی لەگوانی حوشترەکەدا هەبوو هەمووی دۆشی ٥ **هَشَرَ البعیرُ**: حوشترەکە سییەکانی سوتان ٥ **الهَشْرُ**: سوکی و تەنکی شت ٥ **الهَشْرَةُ**: کەیف و خۆشی و تەڕدەماخی.

الهَشِرَةُ: درەختێک زوو گەڵای هەڵوەرێ ٥ **الهَشورُ**: بەمانا (الهَشِرَةُ)دێ ٥ **الهَیْشَرُ**: پیاوی درێژی شل و شێواو ٥ هەروا ناوە بۆ ڕوەکێک بەتەمەن و چقڵاوییە لەپێری ڕوەکی مورەکەبەیە لەوڵاتی میصرو ولاتانی سەر دەریای ناوەڕاست دەڕوێ باڵای بەئەندازەی ٣٠سم تامەترێک بەرز دەبێتەوە ٥ قەدو لاسکەکەی نەرم و شیوەڵ شیوەڵە ٥ گەڵاکانی بەسەر خۆی دا شۆڕ دەبنەوە، لای خواروی چقڵاوی و کەلکەلە ڕوبەری سەروی لوس و گوڵەکانی زۆرو ڕەنگ شینن میوەکەی وەکوو دەنکە قەزوان وایە.

هَشَّ الرجل هَشّاً: بەگۆچان و عەصا هەڵمەتی بۆبرد.

هَشَّ الشجرةَ: بەگۆچان درەختەکەی تەکاند، درەختەکەی کوتا بۆ ئەوەی گەڵاکانی هەڵوەرێ.

هَشَّ اليه وله: دڵی پێی کرایەوە ◊ پێی دڵخۆش بوو.
هَشَّ الخبز ونحوه هشاً وهشوشةً: نانەکە تەنکو وشکو ڕەق بوو خێرا ورد بوو.
هَشَّ العودُ: عودەکە شکا ◊ نەمامەکە شکا.
هَشَّ الشَیْئُ مشوشةً: شتەکە کلۆرو بێ هێز بوو ◊ **هَشَّشَ فلاناً:** فلانکەسی کەیف خۆش کرد تەردەماخی کرد ◊ هەوڵی لاوازکردنیو زەعیف بوونی دا ◊ **إهْتَشَّ فلان للأمر وبه:** فلانکەس حەزی لەکارەکە بوو، دڵی بۆی لێ دا ◊ **استهش الشَیْئَ:** شتەکەی بەسوکو بێ نرخ زانی، سوکی کرد ◊ **الهَشُّ:** شتێک بەئاسانی بشکێ ◊ دەگوترێ: (خبز هَشٌ): نانێکی ڕەقو تەنکە هەر لە خۆیەوە ورد دەبێ ◊ هەرشتێک نەرمو تەنکو خۆنەگربێ ◊ پیاوی ڕوخۆشو دەم بەپێکەنین ◊ ئەسپێک زۆر ئارەق بکا ◊ دەشگوترێ: (فرس هشَ العنان)، ئەسپێکە جڵەو نەرمە، جڵەو خۆشە ◊ **الهَشّاش:** دەگوترێ: (خبز هَشاش): نانێکە ڕەقو تەنکە هەر لەخۆیەوە ورد دەبێ ◊ **الهَشاشَة:** (هشاشة العظام): نەخۆشییەکە زکماکە توشی کۆئەندامی ئێسکی مرۆڤ دەبێ ◊ **الهَشّاشَةُ:** کوندە ئاو کەلەبەر تەنکیو پندر نەبوونی ئاوی لێ بتکێ ◊ **الهَشوش:** مەڕێک زۆری شیر هەبێ ◊ بەشیر بێ ◊ **الهشوشَةُ:** لەبواری کیمیادا بریتییە لەتایبەتمەندییەکی مادە وای لێ دەکا ئامادە باشی زوو شکاندنی تێدابێ ◊ بەئاسانی بشکێ ◊ **الهَشیشُ من الرجال:** کەسێک نەگەر داوای یارمەتیو بەخششی لێ بکرێ پێی خۆش بێ ◊ هەرشتێک بەئاسانی تێک بشکێو خۆگرنەبێ ◊ وردو پەرت بوو جەستە لاوازو بێ وەج ◊ بۆمێینە (هَشیشَة) دەگوترێ ◊ **هَشَّلَت الناقةُ ونحوها:** حوشترەکە کەمێک شیری دا ◊ **اهتشل الدّابّةَ:** بەبێ ئیزنی خاوەنی، ولاخەکەی بەکارهێنا ◊ **الهَشیلَةُ:** ئەو ولاخو ئاژەڵو ئامێرەیە بەبێ ئیزنی خاوەنی بەکار بهێندرێ یان داگیر بکرێ ◊ **الهَیْشَلَة:** حوشتری بەساڵاچوی قەڵەو.
هَشَمَ الشَیْئَ الأجوفَ او اليابسَ: شتە کلۆرەکە یان وشکبوەکەی ئامادەکرد بۆ تێکوشین.
هَشَمَ الناقَةَ: حوشترەکەی دۆشی.
هَشَّمَ الشَیْئَ الأجوف أو اليابس: بۆ زێدەڕەوی لەمانای (هَشَمَ)دێ ◊ واتە شتە کلۆرەکە یان وشکەوە بووەکەی زۆر ورد کرد ◊ **إنْهَشَمَ الشَیْئُ:** بۆ موطاوعەی (هَشَمَهُ)دێ ◊ **إنْهَشَمَ الإبل:** حوشترەکە لاواز بوو لەڕو کزو کۆڵەوار بوو ◊ **إهتَشَمَ نفسَهُ له:** خۆی بۆ شکاند، خۆی لەئاستیا بچوک دانا ◊ **تَهَشَّمَ الشَیْئُ:** بۆ موطاوعەی (هَشَّمَهُ)دێ ◊ **تَهَشَّمَت الأرض:** زۆر لەمێژە زەوییەکە بارانی لێ نەباریوە ◊ **تَهَشَّمَ الشجرُ:** درەختەکە لەبەر زۆر وشک بوونی شکا تێک شکاو هاڕەی کرد ◊ دەشگوترێ: (تَهَشَّمَتِ الريحُ الشجر): ڕەشەبایەکە درەختەکەی تێک شکاند ◊ **تَهَشَّمَ على فلان:** بەزەیی بەفلان دا هاتەوە ◊ **تَهَشَّمَ فلاناً:** هەوڵی دا فلان لەخۆی ڕازی بکا ◊ دەگوترێ: (تَهَشَّمْتُ فلاناً للمعروف): داوای بەخششو پیاوەتیم لەفلان کرد ◊ ڕێزی فلانکەسم گرت ◊ **الهُشامُ من النوق ونحوها:** حوشترێک زوو کزبێ ◊ **الهَاشِمُ:** کێوی نەرمو ڕوخەک ◊ شیر دۆشی لێزان ◊ **الهاشِمة:** برینێک ئێسقان ورد بکا ◊ **الهِشامُ:** بەخشندەیی ◊ **الهَشْمُ:** زەوی سوتەمەڕۆو بێ بەرو بوم ◊ زەوی نزمو

دەشتایی ◊ **الهَشِمُ:** سەخیو دەست کراوە ◊ **الهَشَمَةُ:** بزنەکێوی ◊ **الهَشومُ مِن الأرض:** زەوییەك بیرێكی قوڵی تەسكی تێدا هەڵكەندرابێ ◊ **الهَشیمُ:** وردکراو پەرت بوو ◊ درەختی گەندەڵو رزیو کەدار کەر بەئارەزوی خۆی بەئاسانی وردی دەکا ◊ پوشو پەڵاشی ساڵی رابردوو ◊ شتی وشکەوەبوو لەهەر جۆرێك بێ ◊ جەستە لاوازو زەبوون ◊ **الهَشِیمَةُ:** کێوو کەژو زەوییەك درەختەکانی وشك بوبنو بەپێوەمابن ◊ درەختی وشکی رزیو ◊ **الهَیشوم مِن الکَلأ ونحوه:** لەوەری وشکەوە بووی ناسك ◊ **الهَشْتَقُ:** مەکۆکی جۆلا، ئەوشتەی جۆلا تێوەدانەکەی لەسەر هەڵدەکا ◊ **هَشْهَشَ الشَیْئَ:** شتەکەی جولاند ◊ **تَهَشْهَشَتِ المرأةُ:** ئافرەتەکە خۆی لای مێردەکەی خۆشەویست کرد ◊ **هاشاه:** سوعبەتو یاری لەگەڵ کرد.

هَصَرَ فلان الشَیْئَ: فلانکەس شتەکەی شکاند.

هَصَرَ الغُصْنَ ونحوه وبه: لقەدارەکەی چەماندەوە شکاندییەوە بەبێ ئەوەی بەتەواوی لێی بکاتەوە ◊ لقەدارەکەی داهێناو رایتەکاندو شوری کردەوە.

هَصَرَ قِرنَه: بەتوڕەیی چاوی لەبەرامبەرەکەی داگرت.

هَصَرَ الحیوانُ رأس الفریسة: درەندەکە سەری نێچیرەکەی تێك شکاند.

هَصِرَ الشَیْئُ هَصَراً: شتەکە خواربوو ◊ **اهتصر الغُصْنُ:** لقەدرەختەکە کەوتە سەرزەوی ◊ **اهتصر الشَیْئَ:** بەمانا (هَصَرَهُ)دێ ◊ **إهتصر النخلةَ:** لقو پۆپی دارخورماکەی رێك خستن ◊ **تَهَصَّرَتْ أغصان الشجرة:** لقو پۆپی درەختەکە شۆڕبۆوە ◊ **المُهْتَصِرُ:** شێر ◊ **الهَصِرُ:** شێر ◊ پیاوی بەهێزو بەتوانا ◊ **الهُصَرُ:** بەمانا (الهَصِرُ) دێ ◊ شێر ◊ **الهَصَرَةُ:** مێرویەکە ئافرەت پێیان وابووە دەتوانن بەهۆی ئەو مێرووەوە سیحرو جادو لەپیاو بکەن ◊ **الهَصُورُ:** شێر ◊ **هَصَّتْ النار ونحوها هَصیصاً:** ئاگرەکە بڵێسەی داو روناکی خستە دەورو بەری خۆیەوە.

هَصَّ فلان هَصّاً: فلانکەس پێی لێ ناو پلیشاندییەوە ◊ بەپەنجەکانی گرتیو گوشی ◊ **هَصَّصَ الرجلُ:** پیاوەکە چاوی بریسکەیان کرد ◊ **الهاصَّةُ:** چاوی فیل ◊ **الهَصُّ:** هەرشتێك رەقو پتەو بێ.

هَصَمَ الشَیْئَ: شتەکەی شکاند.

هَصَمَ قِرنَه: بەرامبەرەکەی شکاند، بۆڕی دا ◊ **الهِصَمُ:** شێر ◊ **الهَیْصَمُ:** ئەستورو بەهێزو پتەو ◊ جۆرە بەردێکی سفتو لووسە ◊ دەشگوترێ: (نابٌ هَیْصَمٌ): کەڵبەیەکە هەموو شتێك دەهاڕێ ◊ **الهُصامِصُ:** مرۆڤی بەهێز ◊ شێری ئازاو بەهێز ◊ **الهَصْنَاصُ:** کەسێك چاوی بریسکەیان بێ، تیشك بدەنەوە ◊ **هَصَاهَصُوا:** پیربوو کەوتە ساڵەوە.

هَضَبَ الرجلُ: پیاوەکە وەکوو رۆیشتنی وڵاخی گێل بەرێگادا رۆیی ◊ **هَضَبَت السماءُ:** ئاسمان بارانی بەردەوام بوو ◊ درێژخایەن بوو بروکەی نەدایە ◊ دەگوترێ: (هَضَبَ الشاعر بالشعر): شاعیرەکە درێژەی دا بەشیعر خوێندنەوە ◊ **هَضَبَتْ السماءُ القومَ:** ئاسمان خەڵکەکەی بەتەواوی تەڕکردو شرتو شۆی لێ برین ◊ **أهْضَبَ في الحدیث:** چەند جارێك چووە ناو قسەو باسەکەوەو دەنگی هەڵبڕی ◊ لەسەر تەپۆڵکەو شتی وا دابەزی ◊ **إهْتَضَبَ في الحدیث:** بەمانا (أهْضَبَ)دێ ◊ **الأهضوبَةُ:** تەپۆڵکە ◊ بان ◊ دەشتایی بانو

بەرز ۵ بارانی قەترەگەورەو درێژخایەن ۵ الهَضبَة: بان؛ دەشتایی پان و پۆر کەئەملاو ئەولای نزم بن وەکوو بانی مقان، بانی ئێران ۵ کێوی پانەوە بووی گەورە بەسەر رووبەرێکی زۆری زەوی دا بڕوانێ ۵ دەگوترێ: (رجل هَضبة): پیاوێکی سوێر قسەیە، زۆر بلێ یە ۵ الهِضَبُ: شتی پتەوی رەق ۵ ئەسپێك زۆر ئارەق بکا ۵ الهَضیبُ: (غنم هضیب): مەڕێکی کەم شیرە ۵ هَضَّجَ الرجلُ مواشِیَه: پیاوەکە جوان و رێك و پێك ئاژەڵەکانی بەخێو نەکردن ۵ الهَضیجُ: دەگوترێ؛ (صبیان هضیج): منداڵەکان بەچوکن و ئیش و کاریان بەرێك و پێکی بۆئەنجام نادرێ و هیچیان لەدەست نایە ۵ هَضَّتِ الإبلُ: حوشترەکە پەلەی کرد، خێرا رۆیشت ۵ دەگوترێ: (هَضَّت السَّیْرَ): رۆیشتنەکەی خێرا کرد.۵ هَضَّ فلان المَشْيَ: فلانکەس رۆیشتنێکی جوان رۆیی و تەکانی بەخۆی دا.

هَضَّ الشَيْئَ: شتەکەی شکاندو وردی کرد ۵ هَضْهَضَ الرجل: پیاوەکە بەتوندی قاچی بەزەوی دا داو زەوییەکەی پەستاوت ۵ اهْتَضَّ الشَيْئَ: بۆ زێدەرۆیی لەماناى (هَضَّهُ)دێ ۵ اهْتَضَّ نَفْسَهُ لفلان: خۆی کەمتەرخەم نیشان دا بەرامبەر فلان و نەفسی خۆی هەڵنا بۆ زێدە خزمەتکردنی ئەو بابایە ۵ الهَضَّاءُ: کۆمەڵ و تاقم ۵ دەستە سەربازو پۆلە پێشمەرگە ۵ الهَضّاضُ: نێرە حوشتر کەپیاو دەکوژێ یان حوشتر دەکوژێ و یان دەیانخاو دوایی قورسایی خۆی لەسەریان لادەبا ۵ الهَضهَضُ: شکان، ورد بوون.

هَضَلَ الرجلُ بالكلام: پیاوەکە کەوتە ناو قسەو گوفت و گۆوەو درێژەی پێدا ۵ أهْضَلت السماءُ: ئاسمان بارانی باراند ۵ أهضلت الدَّلْوُ: دۆڵچەکە ئاوی لێ رژا چونکە لەقەراخی بیرەکەی دا ۵ الهَضّالُ: کەسێك شیعر بەگۆرانی دەڵێ و دەیکاتە حودیە بۆ حوشترەکانی بۆئەوەی خێرا برۆن ۵ الهَضْلُ: زۆر ۵ الهَضلاءُ من النساء: ئافرەتێك مەمکی درێژبن و شۆڕبوبنەوە ۵ ئافرەتێك عادەی مانگانەی نەمابێ ۵ الهَیْضَلُ: سوپای زۆر ۵ تاقمی پرچەك و پەككەوتوو لەشەڕدا ۵ پیاوی درێژو کەتەو زەلام ۵ الهَیْضَلَةُ: ئافرەتی تەمەن مام ناوەندی ۵ نەگەنج نەپیر ۵ حوشترێك شیری زۆر بێ ۵ گاڵ و بوغڵی خەڵك کەدەنگیان تێکەڵاو دەبێ.

هَضَمَ علیه هَضماً: هێرشی کردە سەر ۵ کەوتە خوار، دابەزی. دەگوترێ: (ما هَضَمَ علیه): هێرشی نەکردۆتە سەر، لێی نزیك نەبۆتەوە.

هَضَمَ له من حقه: وازی لەهەندێ مافی خۆی هێنا بۆ هاوەڵەکەی بەگەردن ئازایی.

هَضَمَ الشَيْئَ: شتەکەی شکاند.

هَضَمَ فلاناً: ستەمی لەفلانکەس کردو مافی خۆی نەدایە.

هَضَمَ نفسَه: لەرێزی خۆی کەم کردەوە، خۆی شکاند ۵ نەفسی خۆی دابەزاند.

هَضَمَ الطعامَ: خواردنەکەی ئەزم کرد.

هَضَمَ الهواضیم الطعامَ: کۆئەندامی هەزم خواردنەکەیان گۆڕی بۆ مادەی کیلۆسی کەبگونجێ بۆ جەستەو سودی لێ وەربگیرێ.

هَضِمَ هَضَماً: گەدەی وێك هاتەوەو بچوك بۆوە ۵ قەدی باریك بوو کەلەکەی باریك بوونەوە.

هَضِمَ الفرسُ: ئەسپەکە پەراسووەکانی رێك بوون ۵ إهْتَضَمَ فلاناً: بۆ زێدەرۆیی لەماناى (هَضَمَهُ)دێ

٥ إنهَضَمَتْ الثمرةُ: میوەکە پێگەیی دەمی کردووە ٥ تَهَضَمَتِ الثمرةُ: بەمانا (إنهضمت)دێ ٥ تَهَضَّمَ فلان لفلان: فلانکەس ملکەچی فلان بوو ٥ تَهَضَّمَ نفسهُ له: نەفسی خۆی لێ رازی کرد وای کرد لێی رازی بێ ٥ تَهَضَّمَ فلاناً: فلانکەسی بەکەم زانی ٥ الأهضم: دەگوترێ: (رجل أهضم الكشحين): پیاوێکە کەلەکە پێچراوەیە ٥ کەلبە گەورە ٥ المُهَضَّبَةُ: دەگوترێ: (قصبة مُهَضبَةٌ): قەفەزاژێکی کونکونە دەکرێتە بلوێرو جوزەلە ٥ المهضومَة: دەگوترێ: (قصبة مهضومة): قەفەزاژێکی کونکونە دەکرێتە بلوێرو جوزەلە ٥ بۆنێکە تێکەلاوی میسكو بان دەکرێ ٥ الهاضِمُ: هەرشتێك نەرمیو شلی تێدابێ ٥ الهاضوم: هەردەرمانێك کاریگەربێ بۆ هەزمکردنی خۆراك. هەرمادەیەك خواردن هەزم بکا وەکوو تفو سەفراو هەموو ئەو مادانەی غودەی تایبەتمەندییەکان دەری دەدەنو تێکەڵ بەخواردن دەبنو دەبنە هەزم کەر ٥ ئەوکەسەی مالی خۆی دەبەخشێ ٥ الهَضّام: بەمانا (الهاضوم)دێ ٥ الهَضْمُ: عەمەلییەو کارلێکێکە مادە هەزمکەرەکان ئەنجامی دەدەن ٥ خواردنە جۆراو جۆرەکان دەگۆڕن بۆ مادەیەکی بژێوی گونجاو بۆ جەستە ٥ الجهاز الهضمي: کۆئەندامی هەزم، کۆمەلە ئەندامێکن هاوکاری یەکتر دەکەن بۆ هەزمکردنی خۆراك، وەکوو ددانو غودەی هەزم کردنو گەدەو ریخۆلە ٥ القناة الهَضْمية: قەناتو ڕێڕەوێکە لەکلۆرایی جەستەدا هەموو کۆئەندامی هەزم پێوەی بەستراون، لەدەمەوە دەست پێ دەکا تا قوڵۆن ٥ الهِضْمُ: زەوی تەختو نەرمو مەیلەو چاڵ ٥ ناوەوەی شیوو دۆڵ ٥ بوخور ٥ الهضوم: بەمانا (الهاضوم)دێ ٥ دەگوترێ: (یدهضوم): دەستێکی بەخشندەیە، چی لا هەبێ دەیبەخشێ ٥ الهضیمُ: بەمانا (المهضوم)دێ ٥ ئافرەتی نەرمو شلی قەد باریك ٥ شتی کاملو گەییو ٥ هێشووە میوەی بزمار کوتو تێکچرژاو ٥ قورئان دەفەرموێ: (ونخل طلعها هضيم) ٥ دەشگوترێ: (قصبة هضيم): قەفەزاژێکی کونکونەو دەکرێتە بلوێرو جوزەلە ٥ الهَضيمة: ستەمو داگیر کردن ٥ خواردنێك دەکرێتە خێر بۆ مردو ٥ هاضاه: بەئەحمەقو گێلی لەقەلەم داو بەبێ ڕێزی سەیری کرد.

هَطَرَ الفقيرُ للغنيّ مطرةً: هەژارەکە بۆ دەوڵەمەند ملکەچی نیشان داو لەبەری پاڕایەوەو سواڵی لێ کرد.

هطَسَ فلان الكلبَ ونحوه: فلانکەس بەدار لەسەگەکەی دا ٥ تهطَرَتْ البئرُ: بیرەکە دیوارەکەی تێك روخا ٥ تهطرس الرجلُ: پیاوەکە لەڕۆیشتن دا خۆی باداو لارو لەنجەی کرد ٥ الهُطُط: ئادەمیزادی مردو، کەلاکی مرۆڤی مردو.

هَطَعَ هَطْعاً وهُطوعاً: بەپەلەو بەترسو لەرزەوە هات ٥ ملی درێژکردو سەری راست کردەوە ٥ چاوی لەشتەکە بڕیو چاوی لێ نەبروکاند (نەتروکاند) ٥ أهطع فلان: فلان بەزەلیلیو چاو بەرەو ژێری سەیری کرد ٥ أهطع في سيره: لەڕۆیشتنەکەی دا پەلەی کرد ٥ إسْتَهطَعَ: ملی درێژکردو سەری بەرزکردەوە ٥ استهطعَ في سيره: لەڕۆیشتنی دا پەلەی کرد ٥ المُهْطِعُ: ئەوکەسەی بەزەلیلیو ملکەچی دەڕوانێ ٥ کەسێك لەبەر زەلیلیو داماوی خۆی بێ دەنگەو هیچی پێ ناگوترێ، هەرکە بانگی لێ دەکرێ خێرا دەچێ بۆلای ئەوکەسەی بانگی دەکا ٥ الهَيْطَع: ڕێگای

پان و بۆرو فراوان ◊ هطف الراعي هَطْفاً: شوانەكە شيرى دۆشى ◊ هطفت السماءُ: ئاسمان بارانى باراند ◊ هَطَفَ اللبنُ: شيرەكە خوشەى هات لەكاتى دۆشين دا ◊ الهَطْفُ: خوشەى شير ◊ الهَطِفُ: بارانى زۆر.

هَطَلَ المطر هَطْلاً وهَطَلاناً: بارانەكە دڵۆپەى گەورە بوو تاوتاو بارى و بەردەوامیش بوو ◊ دەگوترێ: (هطل الدَمْعُ) فرمێسكەكە هەڵوەرى.

هَطَلَ الرجلُ هطلاناً: پياوەكە بەگورجى سەرەو ژێر ملى رێگاى گرت و داپەرپە خوار.

هَطَلَ الجَرْيُ الفرسَ هطلاً: رۆيشتن چين چين ئارەقى بەئەسپەكە كرد ◊ تهاطل القومُ ونحوهم: خەڵكەكە شوێن يەك كەوتن و رۆيشتن ◊ تَهَطَّلَ المطر أو السحابُ: بارانەكە بەدڵۆپى گەورە گەورەو تاوتاو بارى، يان هەورەكە بارانى دڵۆپ گەورەو تاوتاوى باراند ◊ الهَاطِلُ: كشتوكاڵى تێكچرژاو ◊ الهَطَّالُ: هەورێك باران زۆر ببارێنێ ◊ الهَطَلُ: بارانى درێژخايەن ◊ ماندوبوون ◊ الهِطْلُ: ماندوكەر ◊ نەحمەق و گێل ◊ دز ◊ گورگ ◊ الهُطْلُ ديمة هُطْلٌ: هەورى باراناوى ◊ الهَطْلى: حوشترى بەرەڵلاو بێ شوان و قەتارچى ◊ الهَطْلاءُ: (ديمة هطلاء): هەورى باراناوى ◊ الهَيَاطِلة: رەگەزێكى تورك نەژادو سيندين ◊ الهَيْطَلُ: تاقم و پێرى كەم ◊ رێوى ◊ الهَيْطَلَةُ: مەنجەڵى مس، تاوەى مس كێشتى تێدا لێ دەنرێ ◊ الهَيْطَلِيّة: جۆرە حەڵوايەكە لەمادەى نيشاستەو شيرو شەكر دروست دەكرێ ◊ هَطْلَسَ: گورگە لوقەى كرد ◊ ئەوەى داواى كرد وەرى گرت ◊ تَهَطْلَسَ الرجلُ: پياوەكە گورگە لوقەى كرد پلانى دانا بۆ دەسگير كردنى ◊ تهطلس اللِّصُّ: دزەكە فرت و فێڵى كردن بۆ دزيكردن ◊ تَهَطْلَسَ المريضُ من مرضه: نەخۆشەكە چاك بۆوە ◊ الهَطَلَّسُ: دزێك كەهەرچى دەستى بكەوێ بيدزێ ◊ گورگ ◊ سوپاى زۆر ◊ الهَطَلَّعُ: زۆر ◊ تاقم و پێرى ئادەميزاد ◊ جەستەى زۆر درێژ كە بەهۆى درێژى لەرەڵەر بكا ◊ هَطْهَطَ في المشي: لەرۆيشتن دا پەلەى كرد ◊ الهُطاهِطُ: ئەسپ.

هَطَا الشَّيْءَ هَطْواً: شتەكەى فرێ دا ◊ الهُطى: لێدانى توندو بەئازار ◊ كێشەو بەربەرەكانى ◊ هَيْعَرَ: جوست و وێڵ بوو ◊ هَيْعَرت المرأةُ: ئافرەتەكە بەدرەوشت بوو ◊ دانەسەكناو گەرپەدە بوو، ماڵانگەڕ بوو ◊ تَهَيْعَرَتِ المرأة: بەمانا (هَيْعَرَتْ)دێ ◊ الهَيْعَرَة: ئافرەتى بەدرەوشت و زۆر بلێ و فيزەكەر ◊ دێوو درنج و خێو ◊ شتى وردو بچوك

هَفَتَ الرجلُ: پياوەكەى بەبێ راوەستان قسەى كردو چەنەى داو هيچى بەسەر هيچەوە نەبوو ◊ هُفِتَ الرجلُ: پياوەكە سەرسام بوو ◊ إنهفت الشَّيْءُ: شتەكە دابەزى و نرخى كەم بۆوە ◊ تهافت الجدارُ أو الثوب ونحوهما: ديوارەكە پارچە پارچە كەوتە خوار ◊ يان قوماشەكە پارچە پارچە هەڵوەرى ◊ دەشگوترێ: (تهافت الفراش على النور أو في النار): پۆل پۆل پەپولەكان هەڵوەرينە ناو ئاگرەكەوە ◊ تهافت الناسُ: خەڵكەكە وەجبە وەجبەو چين چين مردن ◊ تهافت الآراء: بيرو رايەكان هەندێكيان هەندێكيانيان هەڵوەشاندەوە ◊ رايەكان پوچەڵبوونەوەو خۆيان نەگرت ◊ تهافت الناس على الماء: خەڵكەكە چين چين چوونە سەرئاوەكە ◊ الهَفَاتُ: نەحمەق و گێل ◊ الهَفْتُ: زەوى نەرمەڵان و مەيلەو چاڵ ◊ بارانى

بەلێزمەو خورەم ◊ گێلیو نەفامی زۆر. ◊ الهَفتق: هەفتە.

هَـفَّ الـشَّيْءُ هَفيفـاً: شـتەكە كێشی كـەم بـوو ◊ چوست بوو.

هَفَّ السائرُ: رێبوارەكە لەرۆیشتن دا پەلەی كـرد ◊ **هَفَّـت الـريحُ هَفّاً وهَفيفاً:** بایەكـە هـەڵبو هاشـە هاشی هات.

هَفَّ الـزرعُ: كشتوكاڵەكە دانەوێڵەكـەی بـەزەوی دا بـڵاو بـۆوە چـونكە درەنـگ دورایـەوە ◊ **إهتـفَ الصوتُ:** دەنگەكە بیسترا، لەگوێچكەی بیسەران دا زرینگایـەوە ◊ **إهتـفَ الـسرابُ:** تراوێلكەكـە درەوشایەوە ◊ **المُهَفَّفُ مـن الرجـال:** پیـاوی قـەد باریـك، ورگ بـچكۆلە ◊ **الهِـفُّ:** ئـادەمیزادی سوكەڵەو چوست ◊ كشتوكاڵێك درەنـگ دروێنـە بكـرێو دانەوێڵەكـەی بڵاوبێتـەوە ◊ شـانە هەنگوینی تەنكی سوكی كەم هەنگوین ◊ تەنكە هەوری بێ باران ◊ هەر شتێك سوكو بۆش بێ ◊ **الهَفـاف:** سوكەڵەو گورجو گۆڵ ◊ باڵی تیـژو تـەنك بـۆ فـڕین ◊ پۆشـاكی تـەنكو شـەفاف ◊ سێبەری سارد ◊ تراویلكەی درەوشاوە ◊ **الهِفّان:** شوێن پـێ ◊ **اليهفـوف مـن الرجـال:** پیـاوی بـێ ڕەحمو دڵ ڕەق ◊ گێلو نەحمەق ◊ ترسنۆك ◊ زەوی چۆڵ.

هَفَكَ الشَّيْءَ: شتەكەی فـڕێ دا ◊ **تهفك:** لەڕۆیـشتن دا نارێكو پێك بوو خوارو خێچ ڕۆیی ◊ زۆر هەڵخلیسكاو قاچی تێك باهەڵدران ◊ **المُهَفَّكُ من الرجال:** كەسێـك زۆر هەڵەبكاو شتی لـێ تێـك بـچێ ◊ **الهَيْفَـك مـن النـساء:** ئـافرەتی گێـل ◊ **هَفهَـفَ:** جەسـتەی ڕێـكو شـوش بـوو تـالێی بروانـی جـوانی لـێ بتكـێ ◊ **هفهـف الـشَّيْءَ:** شـتەكەی جوڵانـدو پـالێ پێوەنـا ◊ **المُهَفْهَـفُ:** قـەدباریك ◊ ورگ بـچكۆلە ◊ **الهَفْهَـاف:** بـەمانا (المُهفْهَفُ) دێ ◊ تینو ◊ باڵی تیژو تەنكو سوك بۆ فڕین ◊ پۆشاكی تەنكی شەفاف ◊ **هفافي المشي هَفْواً وهفواناً:** پەلەی كرد خێرا خێـرا هـەنگاوی هـەڵێنان ◊ دەگـوترێ: (هفـا الظبـيُّ): ئاسـكەكە سوك بوو رایكردو بازی دا.

هفا الطائر: باڵندەكە باڵی لێك دانو فڕی.

هفا فلان: فلانكەس كەوتە خـوار ◊ هەڵـەی كـرد ◊ برسی بوو.

هفت الريحُ: بایەكە هەڵی كرد.

هَفَـت الـريحُ بالـشَّيْءِ: بایەكـە شـتەكەی جوڵانـدو بردی، رایدا.

هَفَـتْ الـريحُ بـالمطر: رەشـەبایەكە بارانەكـەی دوورخستەوە.

هَفَتْ النفس الى الشَّيْءِ: نەفسو ئارەزۆكە حـەزی لەشتەكە بـوو بـۆی كوركانـد ◊ بـۆی هەڵپـەڕیو كەوتە رەقصو سەما.

هفا القلبُ: دڵ كەوتە كوتەكوت، دڵەكە لێی دا.

هفا الـشَّيْءُ في الهـواء: شتەكە بەحـەواوە ڕۆیـی ◊ كەوتە حەواو ڕۆیی ◊ **هافاه:** هێنایـە سـەرهەواو هەوەسی خۆی ◊ **الهافية من الإبل:** حوشتری گوم بـوو ◊ **الهفـا:** بـاران تاوێـك دەبـارێو خـۆش دەكاتەوە ◊ **الهَفَاءُ:** هەڵەو تێـكەوتن ◊ **الهَفاة من الرجال:** پیاوی گێلو نەحمـەق ◊ **الهفـوة:** بـەمانا (الهَفَـاءُ)دێ ◊ هەڵـەكردنو تێـكەوتن ◊ **الهَقْـبُ:** پـانو پـۆڕ ◊ **الهِقَـبُ:** گـەرو فـراوان كـەبتوانێ هەمووشتێك قوت بدا جەستە گەورە ◊ قـەبارە گەورەو درێژ.

هَقَـعَ الفَـرَسَ بـين أذنيـه هقعـاً: نێـوان دوو گـوێی ئەسپەكەی داخ كرد ◊ **إهتقع الحمى فلاناً:** لـەرزو

تا كه رۆژێك لەكۆڵ فلان بۆومو رۆژی دوایی بۆی هاتەوە بەخەستی گرتیەوە ◊ **إهتقع فلاناً عرق سوء**: رەگەزو رەچەڵەكی خراپ بوونە هۆی ئەوەی فلان پلەی رێزو شكۆمەندی بەدەست نەهێنێ ◊ **اهتقع لون فلان**: رەنگی فلانكەس لەترسان گۆڕا ◊ رەنگی زەرد هەڵگەڕا ◊ **إنهقع فلان**: فلانكەس برسی بوو سكی تێك قبوت ◊ **تَهَقَّع الرجل**: فلانكەس كاری ناشیرینی ئەنجام دا ◊ **تهقع علينا**: خۆی بەزل زانیو فیزی بەسەرمان دا كرد ◊ هەڵسو كەوتی ناشیرینی بەرامبەرمان ئەنجام دا ◊ **تهقّعَ القومُ ورداً**: خەڵكەكە هەموویان تێكڕا چوونە سەر ئاوەكە نۆرەو سەرەیان تێك دا ◊ **الهُقاعُ**: بێ ئاگاییو غافڵبونێكە توشی مرۆڤ دەبێ لەئاكامی خەفەتو نەخۆشییەوە ◊ **الهَقِعُ**: حەریصو سوور بوو لەسەر كارێك ◊ ئەسپی داخ كراو ◊ **الهَنْعَةُ**: كەوانەیەكە بەئەندازەی پاژنەپێی سوار ◊ خاڵێكی سپییە لەتەنیشتی چەپی ئەسپ ◊ سێ ئەستێرەن لێك نزیكن لەسەروی ئەستێرەی (الجَبّار)وەن كە مەنزڵێكە لەمەنزڵەكانی مانگ ◊ **الهُقَعَةُ**: كەسێك خوی بەوەگرتبێ لەناو خەڵك دا شان دابداو رابكشێ؟ ◊ **الهَيْقَعَةُ**: لاسایی كردنەوەی دەنگی شمشێر لەشەڕدا ◊ لەسەرشتێكی وشك بەشتێكی وشك بكێشی، وەكوو ئەوە شتێك بەئاسن بكێشێ بۆئەوەی زرینگەی لێ بێ ◊ لاسایی كردنەوەی دەنگی پێكێشانو لێدانی شتە بەگشتی.

هَقِفَ هقفاً: ئارەزوی خواردنی نەما ◊ **الهَقَفُ**: كەمبوونەوەی ئارەزوی خواردنی خۆراك.

هَقّ هَقّاً: هەلات بەترساویو زەندەق چوویی ◊ **تَهَقّلَ**: بەهێواشیو لەسەرەخۆیی رۆیی ◊ **الهاقِلُ**: مشكە نێرە ◊ **الهَقِلُ**: برسی ◊ **الهِقْلُ**: درێژ، درێژ داوەڵ ◊ بێچوە نوعامە ◊ **الهِقْلِسُ**: بەدخو، ئادەمیزادی بەدخو ◊ رێوی.

هَقِمَ هَقَماً: زۆری برسی بوو، زۆری خوارد ◊ **تَهَقّمَ العَدُوّ**: دوژمنەكەی شكاند ◊ **تَهَقّمَ الطعامَ**: پاروی گەورە گەورەی یەك لەدوای یەكی قوت دان ◊ **الهَقِمُ**: زۆر خۆر ◊ دەریای فراوانو قوڵ ◊ **الهَيْقَمُ**: دەریای فراوانی قوڵ ◊ لاسایی كردنەوەی دەنگی شەپۆلو تێكەوە هاویشتنی دەریا ◊ دەنگی قوتدانی پارو ◊ **الهَيْقماني**: شتی درێژ، هەرشتێك بێ ◊ **هَقْهَقَ الرجلُ**: پیاوەكە خێرا رۆییو وڵاخەكەی ماندو كرد ◊ **الهَقْهَاقُ**: ئەوكەسەی لەنێشەكانی دا سەركەوتوو نەبێو تێ بشكێ.

هَقَى فلان هَقياً: فلانكەس ورێنەی كرد، زۆری گوت. ◊ **هقى فؤادُهُ**: دەرونی كوركاندی.

هقى فلاناً: بەجۆرێك باسی فلانی كرد پێی ناخۆش بێ ◊ قسەی ناشیرینی ئاڕاستەكرد، بۆی هەڵبەست ◊ **أهقى**: دایوەشاند، رزاندی، خراپی كرد.

هَكَبَ فلاناً: گاڵتەی بەفلان كرد ◊ **هَكّدَ**: تینی بۆقەرزدارەكەی هێنا.

هَكِرَ هَكْراً وهَكَراً: زۆر سەرسام بوو ◊ هەنوزی هاتنو خەو سواری شانی بوو لەپەلو پۆی خست، لەشی خاو بۆوە.

هَكَرَ الرجلُ: زۆری خەو هاتو لەتاو خەو هۆشی نەما ◊ **تَهَكّرَ**: سەرسامو مەدهۆش بوو.

هَكَعَ هكوعاً: ئارامی گرتو دامەزراو جێ نشین بوو.

هَكَعَ البقر وغيره تحت الشجر: رەشەوڵاخەكە لەبەر گەرمای زۆر چووە ژێر سێبەری درەختەكە.

هَكَعَ فلان الى القوم: فلانكەس شەوى بەسەر دا هاتو خۆى كرد بەميوانى قەومەكە.

هَكَعَ الى الأرض: خۆى بەزەوى دا دا.

هَكَـعَ العظـمُ: ئێسقانەكە دواى پەككرتنـەوەى هەمديسان شكايەوە.

هَكَعَ الليلُ: شەو بەتاريكى خۆى دونياى داپۆشى.

هَكَعَ فلان هَكعاً: فلانكەس بەدانيشتنەوە خەوى لێ كەوت.

هَكِـعَ الرجـلُ هَكَعـاً: پياوەكـە دادوفيغـانى كـردو خۆفى لـێ نيشت ◊ لەخەمو خەفـەت يـان لـەڕق هەسـتاوى خـۆى دا سـەرى داخـست ◊ **إهْتَكَـعَ** الرجلُ: پياوەكە دادوفيغانى كـرد، ترسا خـۆفى لـێ نيـشت ◊ **اهتَكَـعَ الحُمّـى أو غيهـا فلانـاً:** لەرزوتا يان خەمو خەفەت بۆ فلان گەڕايـەوە ◊ **الهُكـاعُ:** كۆكـە ◊ نووسـتنى دوا مانـدوبوون ◊ **الهَكَعَـةُ:** گێـلو نەحمـەق ◊ **الهُكَعَـةُ:** بـەمانا (الهَكَعَـةُ)دێ ◊ **هَكّت البئـر هَكـاً:** بيرەكـە تێـك روخا.

هَكّ فلاناً: فلانكەسى ماندو كرد.

هَكّ فلاناً بالسيف: بەشمشێر فلانكەسى زامـاركرد ◊ زێدەڕۆيى كرد لە بريندار كردنى دا.

هَـكّ اللّـبَنُ: شـيرەكەى دۆشـىو زێـدەڕۆيى كـرد لەدۆشينى دا.

هَـكّ الـشَّئَ: شـتەكەى بەردايـەوە، هەڵيوەرانـد ◊ وردو هاڕى كرد.

هَكّ النبيذُ فلاناً: سركەكە فلانى سەرخۆش كرد.

هَكّ النجارُ الخرقَ: دارتاشەكە كونەكەى گەورە كـرد ◊ **إنهَكّت المـرأةُ:** ئافرەتەكە بەناخۆشـى منـداڵى بـوو ◊ **إنهَـكَ صَـلا المـرأة:** پزدانـى ئافرەتەكـە لـەكاتى منـداڵبوون دا دڕا ◊ هاتـە دەر ◊ **إنهَـكّ** السبعُ: حوشـترەكە لـەكاتى يـيخ دانـى دا بەزەوييەوە نووساو خۆى پان كردەوە.

تَهَكّكَ: چەواشە بوو، چرژا ◊ **تَهَكّكت الأنثى:** مێينە ئاوسـەكە ورگـى داكـەوت ◊ مـەمكى يـان گـوانى گەورەبوون ◊ نزيك بوو سكەكەى دابنێ، بزێ ◊ **المُهْكوك:** قسەترِن ◊ كەسێـك قسەى ناشيرين بكا ◊ **الهَـكّ:** عـەقڵ تێـكچووو، خـەرەفاو ◊ بـارانى بەلێزمـەو خـوڕەم ◊ **الهَكّـاك:** كەسێـك قـسەى خـۆى بـەلاوە راسـت بـێو وابزانـێ هـەرخۆى لەسەر حەقە، لەواقعيش دا وانـەبێ ◊ **الهَكـوكُ:** دەم پيسو زمان شڕو قسە تـڕن ◊ لاوازو كاڵفام ◊ ولاخێـك زەحتـى لـێ كرابـێو لەڕۆيـشتن دا ماندووبووبێ ◊ **الهَكَوّكُ:** قەڵەو ◊ شوێنى رەقو پتـەو ◊ **الهَكَيـكُ:** نێرەمـوك ◊ ژنـانى ◊ **هَكّلت المرأة:** ئافرەتەكە بەلەنجەو لار رۆيشت ◊ **تهاكل القومُ:** خەڵكەكە لەكارەكەدا كەوتنـە كێشەوە ◊ **هيكل الزرعُ:** كشتوكاڵەكە گەشـەى كـردو بـەرز بـۆوە ◊ **الهَيْكَـلُ:** قـەبارەى گـەورە ◊ دەگـوترێ: (فرس هيكل): ئەسپێكى قەبارە گەورەيە ◊ هەر درەختو رەوەكێك گەشە بكاو بـەرز بێتـەوە ◊ خـانوو باڵەخانـەى بـەرز ◊ بتخانـە ◊ عيبادەتخانـەى جولەكـە خانوى گـەورەو پيرۆز يـان شوێنێـكە لەپێشى كەنيسە قوربـانى تێـدا سـەردەبڕن ◊ خـانوى گـەورەو رازێنـدراوە لـەناوەوە كەتايبـەت دەكـرێ بـۆ پەرسـتنى خوداكـان وەكـوو لـەلاى ميـصرييە كۆنـەكانو ئيغريقييـەكانو بـابلىو ئاشـوورييەكانو رۆمانييـەكان بـاو بـووە ◊ جولەكـەكانيش ئـەم دابو نەريتەيان هەبوو ◊ **الهيكل العظمي:** كۆى ئـەو ئێسقانانەى جەستە يـان لـێ پێـك دێ ◊ **الهَيْكَلَةُ:** ئافرەتى جەستە گەورەو كەتـە ◊ **هَكّمَ** فلاناً: گۆرانى بۆ فلانكەس گوت ◊ نارۆكەى بۆ

گوتن ◊ تَهَكَّمَ فلان: فلانكەس گۆرانی گوتن‌و
وڕینگە وڕینگی هات ◊ دەگوترێ: (تَهَكَّمَ لفلان):
گۆرانی بۆ فلان گوت ◊ قسەی بۆ خۆی کرد ◊
خۆی بەمزلزانی‌و تەکەببوری کرد ◊
لەکردارەکەی خۆی ژێوان بۆوە ◊ تهكمت
السماءُ: ئاسمان بارانی زۆری باراند ◊ تَهَكَّمَت
البئرُ: بیرەکە تێك ڕوخا ◊ تَهَكَّمَ فلاناً: گاڵتەی
بەفلان کرد بەچاوی سوك سەیری کرد ◊ تَهَكَّمَ
فلاناً: بەشمشێر لێی دا برینداری کرد ◊
اسْتَهْكَمَ: خۆی بەزلزانی‌و لوتبەرزی نواند ◊
الأهكومة: گاڵتە پێکردن ◊ الهَكِمُ: شەڕەنگێزو
خۆتێهەڵقورتێن لەهەموو شتێك بەبێ ئەوەی
پەیوەندی بەوشتانەوە هەبێ ◊ تَهَكَّنَ: ژێوان
بوو ◊ هَاكاهُ: بەکەم عەقڵی لەقەڵەم دا وای دانا
عەقڵی بچوك بێ.

هَلَبَ الفرسَ هَلباً: تاڵە مووە ئەستورەکانی
ئەسپەکەی هەڵکێشا.

هَلَبَ فلاناً بلسانه: تانەو تەشەری لەفلانکەس دا
زۆری شتی ناشیرین پاڵ دا.

هَلِبَ هَلَباً: تووکی زۆر بوو.

هُلِبَ العامُ: ساڵەکە بارانی زۆر بوو ◊ أهْلَبَتْ
السماءُ القومَ: ئاسمان بەشەونم یان بەباران
خەڵکەکەی تەڕکرد.

هَلَبَ الفرسُ في عدوه: ئەسپەکە لەبازدان دا شوێنی
کەوت ◊ هَلَّبَ: بۆ زێدەڕۆیی لەمانای (هَلَبَ)دێ
◊ إهْتَلَبَ السيفَ من غمده: شمشێرەکەی لەکالان
دەرکێشا ◊ الهَالِبُ: ڕۆژی باراناوی ◊ دەشگوترێ:
(ليلة هالِبة) ◊ الهُلابَةُ: (غُسالة السَّلى): شرەخۆر،
خوێڕی ◊ الهُلْبُ: تاڵەموی ڕەق‌و ئەستور ◊ موی
کلك ◊ موی برژانگ ◊ الهُلْبَةُ: ئەو تاڵە موانەی
لە کلك‌و یاڵی ولاخەبەرزە هەڵبکەندرێ ◊
لەخوار ناوکەوە تانزیك شەرمگا ◊ تاڵەموی
بەراز کەشتی پێ کون دەکرێ ◊ هُلْبَةُ الشهر:
کۆتایی مانگ ◊ (هُلْبَةُ الشتاء): جەنگەی سەرمای
زستان ◊ الهَلاَّبُ: ڕۆژی باراناوی ساڵی تەڕو
توش‌و زۆر باران ◊ ڕۆژی ڕەشەبا ◊ ساڵی وا
ڕەشەبای زۆر بێ ◊ هەوای ساردو بارانی زۆر ◊
الهَلاَّبَةُ: ئافرەتێك خۆی لای مێردەکەی
خۆشەویست بکا هەرمێردەکەی خۆش بوێ ◊
ڕەوشتی جوان ◊ الهُلاَبِجُ: گێل‌و ئەحمەق ◊ زۆر
گێل‌و نەفام ◊ شتی بێ کەڵك ◊ زۆر خۆر، ئاو
خۆرەوەی زۆر ◊ مرۆڤی ڕەزا گران .مرۆڤی
قونگران‌و قەبارە زل ◊ کانی شەڕو شەڕەنگێزی.

هَلَتَ الشيءَ هَلْتاً: شتەکەی سپی کرد توێکڵی لێ
کردەوە ◊ دەگوترێ: (هَلَتَ الجلدَ): پێستەکەی
سپی کرد ◊ الهَلْتاتُ: کۆمەڵە مرۆڤێك
لەشوێنێك نیشتەجێ بن ◊ الهُلاتُ: لەش
داهێزان ◊ شلبونەوەی ماسولکەو ماندو بونێکە
توشی ئادەمیزاد دەبێ ◊ الهَلاتِتُ: خوێڕی‌و
هەتیو مچە ◊ الهَلْثى: کۆمەڵێك خەڵك دەنگیان
بەرز بکەنەوە.

هَلَجَ هَلْجاً: هەواڵێکی بلاو کردەوە بۆخۆی بڕوای
پێ نەبوو ◊ زۆری خەونی پڕو پوچ‌و زڕە
خەون بینین ◊ أهْلَجَ الشيءَ: شتەکەی شاردەوە
◊ أهْلَجَ الخبرَ ونحوه: هەواڵەکەی بەتەم‌و مژاوی
بلاو کردەوە ◊ الهَالجُ: کەسێك زۆر خەون
ببینێ‌و لێکیان جیانەکاتەوە ◊ الهَلْجُ: خەوی
سوك ◊ هەواڵی نامەعلوم ◊ خەونی پڕوپوچ.

هَلَدَ المرضُ الناسَ هَلْداً: نەخۆشییەکە هەموو
خەڵکەکەی گرتەوە ◊ هَلَدَهُ الداءُ او الحزن:
دەردەکە گزو لاوازی کرد ◊ نەخۆشییەکە
عەقڵ‌و هۆشی تێکداو وڕێنە دەکا.

هَلِسَ هَلَساً: روت بوو ◊ كیفەكەی لێداماڵدرا ◊ خواردنی خواردو كاریگەری نەبوو بەسەر جەستەیەوە ◊ عەقڵی نەما ◊ **أهْلَسَ:** پێكەنی، ناو ناوە پێكەنی ◊ **أهْلَسَ الشَيْئَ:** شتەكەی شاردەوە، شوێن بزری كرد ◊ **أهْلَسَ الظلامُ:** تاریكییەكە ڕەوییەوەو كەمی كرد ◊ **هَالَسَه:** قسەی نهێنی لەگەڵ دا كرد ◊ **هَلَّسَ:** بۆ موبالەغە لەمانای (هَلَسَ)دێ ◊ **إهْتَلَسَ المرضُ فلاناً:** نەخۆشییەكە فلانكەسی لاواز كرد ◊ **اُهْتُلِسَ عقل فلان:** عەقڵی فلان نەما، عەقڵی لانەما ◊ **الهالِسُ:** جەستە بچوك و چوست ◊ **الهُلاسُ:** شێوە نەخۆشییەكە وەكوو سیل وایە كوشندەیە، نەخۆشی سیل بەهۆی كزی و لاوازییەوە ◊ **الهَلْسُ:** بەمانا (الهُلاسُ) دێ ◊ كزو لاوازی جەستە ◊ وڕێنەو قسە بزركاندن بەهۆی دەردی كوشندە یان خەم و خەفەتی زۆرەوە ◊ **الهابِطُ:** ورگ شۆڕبۆوە.

هَلِعَ هَلَعاً شدیداً: داخ و خەفەتی زۆری دەربڕی ◊ هەروا وشەی (هَلِعَ) بەمانا بەخیل بوو، برسی بوو دێ ◊ **الهَالِعُ:** نوعامەی سرك و خۆشڕۆ لەڕۆیشتن دا ◊ **الهُلاَعُ:** ترس و لەرزی كاتی روبەڕوبوونەوەی دوژمن ◊ **الهُلَعُ:** زۆر بەتەماع و چاو چنۆك ◊ دادو فیغانكەرو هاتوهاوار كەر ◊ **الهُلَعَةُ:** بەمانا (الهُلَعُ)دێ ◊ **الهِلْواعُ:** دەگوترێ: (ناقة هِلواعٌ) حوشترێكی خۆشڕۆیە ◊ گورج و گۆڵە، چوستە، جڵەو نەرمە ◊ یان كەمێك چەموشە ◊ **الهَوْلَعُ:** هاتوهاوار كەر ◊ خۆشڕۆ ◊ **الهَوَلَّعُ:** زۆر تیژڕەو ◊ **الهِلْوَفُ:** قونگران و تەمبەڵ ◊ تەبیات وشك ◊ ریشی پان و پڕو درێژو ژاكاو ◊ زۆر درۆزن ◊ تەمبەڵ و تەوەزەل و بێ كارە ◊ پیری خەرەفاو ◊ ڕۆژی هەورو هەلا ◊ پیرە حوشتری كوڵك زۆر ◊ **الهِلَّوْفَةُ:** پیرەژن ◊ ریشی پان و درێژو پڕ ◊ **هلقم الشَيْئَ:** شتەكەی قوت دا ◊ **الهِلْقام:** شەویلە پان ◊ زۆر خۆر ◊ كەتەو زەبەللاح ◊ درێژ ◊ ریش سپی و پیاو ماقوڵی هۆز كە قورسایی باری كۆمەڵایەتی قەومەكەی هەڵدەگرێ ◊ صوڵح و خوێنبەستیان بۆدەكا.

هلك فلان: فلانكەس مرد ◊ **أهْلَكَه:** وای لێكرد بەهیلاك بچێ ◊ **أهْلَكَ مالَهُ:** ماڵ و سامانی خۆی خەرج كرد ◊ فرۆشتی ◊ لەناوی برد ◊ **هَلَّكَه:** بەمانا (أهلكه)دێ ◊ **هَلَّكَ فلان فلاناً:** فلانكەس فلانكەسی لەناو برد ◊ **إهتلك الطائرُ:** باڵندەكە باڵی لێك دان و هەوڵی دا تیژ بفڕێ ◊ **إهْتَلَكَ المنتجعُ:** ڕێبوارەكە ڕێگای لێ تێكچوو ◊ **تهالك على الشَيْئِ:** بەحەماس و جۆشەوە روی كردە ئیشەكە ◊ **تهالك فلان على الفِراش:** فلانكەس بەحەزێكی زۆرەوە خۆی خستە سەر جێگای نوستنەكەو خەپ بوو ◊ **تهلكت المرأة في مشيها:** ئافرەتەكە لەڕۆیشتنی دا خۆی باداو لارو لەنجەی كرد ◊ **تَهَلَّكَت في مشيها:** ئافرەتەكە بەجۆش و خرۆشەوە كەوتە ڕێ و لارو لەنجەی كرد، خۆی بادا ◊ **تَهَلَّكَ في المكان:** بەسەر لێ شێواوی سوڕایەوە ◊ **تهلّك في الأمر:** لەكارەكە سەرسام بوو ◊ **استهلك في كذا:** خۆی لەوشتەدا ماندو كرد زۆر سەعی و كۆششی كرد ◊ **استهلك المالَ ونحوه:** ماڵ و دارایییەكەی بەخشی ◊ **المَهْلَكة:** دەشت و چۆڵەوانی ◊ سارا ◊ **الهالِكة:** نەفسی چڵێس و برسی و چاوچنۆك ◊ هەور باران ببارێنێ و دوایی لێی نەبارێ ◊ **الهَالِكيّ:** ئاسنگەر ◊ شمشێر ◊ **الهالوك:** ڕوەكی گیاكەڵە؛ ڕوەكێكی گوڵدارە لەڕوەكی ترەوە دەهاڵێ، وەك مشەخۆر دەژی لەسەر ڕەگی ڕوەكی تەماتەو باینجان و فول و توتن، تۆوی ئەم ڕوەكانە لەپاڵ

ڕوەکی ترەوە نەبێ ناڕوێ ◊ **الهُلاَك**: (هلاك الناس): هەژارو سوالکەر ◊ ڕێبواری ڕێ لێ گوم بوو ◊ **الهَلَك**: باقی ماندەی شتی لەناوچوو پۆلکاوو ڕزیو ◊ نێوان بناری کێوو سەرانسەری کێو ◊ بۆشایی نێوان دووشت ◊ هەرشتێك لەسەرەوە ڕابکەوێتە خوار ◊ **الهُلْكَةُ**: ساڵی قات و قڕی ◊ **الهِلْكَةُ**: ئادەمیزادی خوێڕیو هەتیومچە ◊ **الهَلْكون**: زەوی سوتەمەڕۆو بێ بەرو بووم هەرچەندە ئاویشی تێدابێ ◊ **الهَلُوك من النساء**: ئافرەتی خوێڕیو هیچو پوچ ◊ **الهيلكون**: داسو ماراغانی گیا درونەوە ◊ **الهِلْكسُ**: ڕەوشت نزم ◊ **هَلَّ الهلالُ هلاًّ**: مانگ، مانگی یەك شەوە دەرکەوت.

هَلَّ فلان: فلانکەس کەیف خۆش بوو.

هَلَّ الشهرُ: مانگی یەکشەوە دەرکەوت.

هَلَّ المَطَرُ: بارانەکەی بەخوڕەم باری.

هَلَّ السحابُ: هەورەکە قەترە بارانی گەورەی باراند دەنگی بارینەکەی دەبیسرا ◊ **أهَلَّ الرجلُ**: پیاوەکە سەیری مانگی یەکشەوەی کرد ◊ بۆمانگی یەکشەوەی ڕوانی ◊ دەشگوترێ: (أهْلَلْنا عن ليلة كذا): مانگمان بینی مانگی یەکشەوەمان دی ◊ **أهلَّ الشهرُ**: مانگەکە مانگی یەکشەوەی دەرکەوت ◊ **أهَلَّ فلان**: فلانکەس دەنگی بەرزکردەوە ◊ **أهَلَّ الصبيُّ**: منداڵەکە گریا، کەلەدایکبوو گریا ◊ **أهَلَّ الملبّي**: ئیحرام بەستووەکە (لبيك اللهم لبيك)ی گوت ◊ **أهَلَّ الرجلُ بذكر الله**: پیاوەکە بەیادی خودا دەنگی بەرزکردەوە ◊ **أهَلَّ السيفُ بفلان**: شمشێرەکە چووە ناو گۆشتی فلانەوە ◊ **أهَلَّ الكلبُ بالصيْدِ اذا أمسكه**: سەگەکە کەنێچیرەکەی گرت قروسکاندی بۆئەوەی خاوەنەکەی بزانێ کەنێچیری گرتووە ◊ **أهَلَّ الذابحُ**: کوشتی سەربڕەکە لەکاتی قوربانی سەربڕینەکەدا (الله أكبر)ی کردو دەنگی بەرزکردەوەو ناوی قوربانی بۆکراوەکەی هێنا ◊ **أهَلَّ فلان الهلالَ**: فلانکەس لەکاتی دیتنی مانگی یەکشەوەدا بەدەنگی بەرز یادی خودای کردو زیکری تایبەتی خوێند ◊ **أهَلَّ الشهرَ**: مانگی یەکشەوەی مانگەکەی بینی ◊ **أهَلَّ اللهُ السحابَ**: خودا هەورەکەی والێ کرد باران ببارێنێ ◊ دەشگوترێ: (أهَلَّ اللهُ المطرَ): خودا بارانی باراند ◊ **هالَّ الأجيرَ هلالاً**: کرێکارەکەی بەمانگ بەکرێ گرت لەیەکی مانگەوە بۆیەکی مانگ بەکرێیەکی دیاریکراوی مانگانە ◊ **هَلَّلَ الرجلُ**: پیاوەکە (لا إله إلاّ الله)ی گوت ◊ هێرشی بۆ بەرامبەرەکەی برد پاشان لێی ترساو هەڵات ◊ دەشگوترێ: (هَلَّلَ عنه): لێی ترساو هەڵات ◊ **هَلَّلَ عن الأمر**: لەکارەکە دواکەوت ◊ **هَلَّلَ الفرسُ ونحوه**: ئەسپەکە پشتی کەوانە بۆوە ◊ پشتی وەکوو مانگی یەکشەوەی لێ هات لەبەر لاوازی ◊ **اهْتَلَّ السحابُ والوجه**: هەورەکە بریسکەی دا، دەمو چاوەکە درەوشایەوە ◊ **اهْتَلَّ المطرُ ونحوه**: بارانەکە بەخوڕەم باری ◊ **اهْتَلَّ الرجلُ**: پیاوەکە ددانی خۆی لەحیڕەوە بردن ◊ لەڕقان ددانی لێك خشاندن لەحیڕەوەی بردن ◊ **إنهلَّ المطرُ**: بارانەکە بەخوڕەم باری ◊ دەگوترێ: (إنهلَّ الدمع): فرمێسکی ڕژان ◊ **تَهَلَّلَ السحابُ والوجه**: بەمانا (إهتلّ)دێ، دەگوترێ: (تهلّلَ الوجهُ فرحاً وتهلّلَ السحابُ بالبرق): دەمو چاوەکە درەوشایەوە ◊هەورەکە بریسکەی دا ◊ **تهللتِ العينُ**: چاو فرمێسکی ڕژان ◊ دەشگوترێ: (تهلّلَ الدمعُ) ◊ **استَهَلَّ الصبيُّ**: منداڵەکە لەکاتی لەدایکبوون دا گریاو دەنگی بەرز کردەوە ◊

اسـتَهَلَّ الـشهرُ: مانگەکـە مـانگی یەکـشەوەی دەرکـەوت ۞ دەشـگوترێ: (اسـتهللنا الـشهرَ): چوینە سەرەتای مانگەوە ۞ دەستمان بـەمانگی تازە کرد ۞ یان مانگی یەکشەوەی مانگمان بینی ۞ **استهلَّ المطرُ:** بارانەکە بەخوڕەو لێزمە باری ۞ **استـهلت العـینُ:** چـاوەکە فرمێـسکی ڕژانـد ۞ **استهلَّ الوجهُ:** دەمو چاوەکە گەشایەوە ۞ **استهلَّ فـلان الهـلالَ:** فلانکەس لـەکاتی بینینـی مـانگی یەکشەوە دەنگی بەزیکری تایبەتی بـەرزکردەوە ۞ **استهلَّ السیفَ:** شمشێرەکەی لـەکالان دەرکێشا ۞ **اسْتَهَلَّ الهِـلالُ:** مـانگی یەکـشەوە دەرکـەوت ۞ **الإسْتِهْلال:** (براعة الإستهلال): ئەوەیە نووسەر یـان شـاعیر لـە سـەرەتای نووسـین و شـیعرەکەیانەوە رسـتەو وشەگەلێـک دابنـێن ئامازەیەکی زیرەکانەو وردەکاریانەی تێدابێ بۆ ناوەرۆکی کتێبەکە یان هی چامە شیعرییەکە ۞ **الأهالیـل:** بـاران ۞ **المُهَلِّـلُ:** دەگـوترێ: (حاجـبٌ مهلَّل): بڕۆی کەوانەیی ۞ (ناقة مهلَّلة): حوشتری لاوازو قـەدباریک ۞ **الهَـلالُ:** سـەرەتای بـاران ۞ **الهِـلالُ:** مـانگی یەکـشەوە ☽. رونـاکی مـانگ تاڕۆژی حەوتـەم ۞ مـانگ لـەکۆتایی دا لەشـەوی بیسـت و شـەش بـەولاوە تاکۆتـایی ۞ نـاوی کـەم لـەبنکی بـیردا ۞ تـاوە بـاران ۞ تـەپو تـۆز ۞ حوشتری لەڕو لاواز ۞ مار ۞ نێرە مـار ۞ توێـژی مار ۞ هەرشتێـك وەکوو مانگ روخساری جوان بێ ۞ وەکوو کوڕو کچی تـازە پێگەیـشتوو یـان لەشێوە دا وەك مانگی یەکـشەوە وابێ ۞ وەکوو سپیایی بنکی نینـۆك ۞ لایەکی بەرداشی شکاو ئەو پارچە ئاسنە یان پارچە دارەی کەهـەردوو لای کەژاوەکەی پێ لێـك دەدرێ ۞ نووکـە رمـب کەدوو فاق بێ بۆ گرتنی نێچیر ۞ نیـشانەکردن بە داخێك کە نیوەکەوانەیی بێ ۞ کەرتـەنان ۞ قاشـە کالـەك کـەنیوە کەوانـەیی بـێ ۞ ئـاڕم و شـیعاری هەنـدێ لەدەوڵەتـە بـەناو ئیـسلامییەکان، هـەر لەسـەردەمی عوسمانییەکانەوە تـا ئێستا، ئـەم شێوە شیعارە شیعارێـکی ئیـسلامییە بەرامبـەر شـیعاری صـەلیب کەهەنـدێ وڵاتـی ئـەورووپاو خۆرئـاوا هـەڵی دەکـەن ۞ **الهَـلُّ:** قوماشـی تـەنك ۞ مـوی باریك ۞ **الهِلّ:** دەگـوترێ: (أتیته في هِـلّ الـشهر): لەکاتی دەرکەوتنی مـانگی یەکشەوەی مـانگ دا هـاتم بـۆلای ۞ (إمـرأة هِـلّ): ئافرەتێـکە یـەك کراسی پان و درێژی پۆشیوەو نازدەکا ۞ **الهَلَـلُ:** سـەرەتای بارانبـارین ۞ بـاران بەگشتی ۞ تـان و پۆی جاڵجاڵۆکە ۞ ترس و لەرز ۞ **هَلاَّ:** وشـەیەکە بـۆ هـەڵنان و دنـەدان دەگـوترێ تایبەتـە بەڕستـەیەك بـەفیعل دەست پـێ بکـا ۞ **الهُلّـی:** فەرەحی دوای ناخۆشی و چورتم ۞ **الهَلَّةُ:** بـەمانا (المسْرجة)دێ: واتـە چـرا، شوێنی فتیلـە ۞ **هَلَّة الشهر:** سەرەتای مانگ ۞ دەگوترێ: (اتیته في هَلَّة الشهر): سەرەتای مـانگ هـاتم بـۆلای ۞ **الهَلیلَـة:** زەوییەك بارانی لـێ باریبێ و دەورو بـەری لێـی نەباریبێ.

هَلِمَ بغیر، **هَلَماً:** بەشتی تڕەوە نووسا ۞ پێوە لکا ۞ **إهـتَلَمَ بـە:** بـردی، ڕۆیانـدی ۞ **الهُـلاَم:** شـۆرباى سـیکباج کەچـەوری پێـوە نـەبێ ۞ مادەیەکـە پرۆتینـی شـەفافە لەئەنـسیجە جیاجیاکـانی حـەیوان وەردەگـیرێ ۞ **هَلُـمَّ:** وشـەیەکە بـەمانا (وەرە، حازربـە) دێ ۞ **هَلُـمَّ جـرّاً:** تـەعبیرو دەربڕینێـکە بـۆ بـەردەوام بـوون و درێـژە دان بەشـت ۞ **الهِلْمـانُ:** زۆرینـە لەهەرشتێـك بـێ ۞ **الهَلْیمان:** بەمانا (أهلمـان)دێ، دەگوترێ: (رجـع فـلان بالهیـل والهلیمـان): فلانکـەس گەڕایـەوە بـەماڵ و سامانێـکی زۆرەوە ۞ **هَلْهَـلَ بفرسـە:**

بەوشەی (هەل)و تێراخورین ئەسپەکەی لێ خوری ◊ **هَلْهَلَ عن الشَيْئ**: لەشتەکە گەڕایەوە ◊ **هَلْهَلَ في الأمر**: لەکارەکە دا چاوەڕوانی کردو تێفکرینی ئەنجام دا ◊ **هَلْهَلَ النَسَّاجُ الثوبَ**: جۆلاکە قوماشەکەی شاشو تەنك چنی ◊ **هَلْهَلَ الطحينَ**: ئاردەکەی بەشتێکی تەنك چنراو بێژت ◊ **هَلْهَلَ الشَعْرَ**: قژەکەی تەنك کرد ◊ یان قژەکەی جوان چاك نەکرد وازی لێ هێناو بەری دایەوە هیچ خزمەتی نەکرد ◊ **هَلْهَلَ الصوتَ**: دەنگەکەی دایەوە ◊ **هَلْهَلَ الثوبَ**: قوماشەکەی زۆر بەکارهێنا نزیك بوو بدڕێ ◊ دەشگوترێ: (هَلْهَلَ يدركه): نزیك بوو بیگاتێ ◊ **تَهَلْهَلَ الثوبُ**: قوماشەکە تەنك بوو خەریك بوو بدڕێ ◊ **تَهَلْهَلَ القومُ**: خەلکەکە شوێن یەکتر کەوتنو بەدویەکدا هاتن ◊ **الهُلاهِلُ**: ئاوی زۆری صافو بێگەرد ◊ **الهَلْهالُ**: تەنكو زەعیف ◊ **الهَلْهَلُ**: بەمانا (الهَلْهال)دێ ◊ زەهری کوشندە ◊ قوماشی شاشو پاشو تەنك چنراو ◊ تەونی جالجالۆکە ◊ **الهُلْهُلُ**: بەفر ◊ **المُهَلْهَلُ**: بەمانا (الهَلْهالُ)دێ ◊ **المُهَلْهَلَةُ**: قوماشی زۆر خراپ چنراو ◊ شاشو پاش ◊ **الهِليوم**: جۆرە غازێکی زۆر ئاوازەیە ◊ لەهەوادا هەیە ◊ **الهِليُون**: جۆرە روەکێکە لەپێری (الزنبقية)یە، چەند جۆرێکی هەیە.

هَمَأَ الثوبَ هَمْئاً: قوماشەکەی راتەکاندو دڕا ◊ **أهْمَأَ الثوبَ**: قوماشەکەی رزاند ◊ **تَهَمَّأَ الثوبُ**: قوماشەکە دارزاو ونجڕ ونجڕ بوو ◊ **إنهَمَأَ**: بەمانا (تَهَمَّأَ)دێ ◊ **الهِمْءُ**: قوماشی رزیو ◊ **هَمَتَ الثريدَ هَمْتاً**: تێکوشاوەکە (تریتەکە) بەچەوری داپۆشراوە ◊ **أهْمَتَ الكلامَ والضحك**: قسەو پێکەنینی شاردەوە ◊ **هَمَجَتْ الإبلُ من الماء هَمجاً**: حوشترەکە بینی بەئاوەکەوە نا دەمی لێ نەکردەوە تا تێراو بوو.

هَمَجَ فلانٌ هَمَجاً: فلانکەس برسی بوو ◊ **أهْمَجَ الفرسُ**: ئەسپەکە لەغارکردنو بازدان دا زۆری خۆماندوکرد ◊ **أهْمَجَ الشَيْئَ**: شتەکەی شاردەوە ◊ **إهْتَمَجَ**: بەهۆی گەرما یان شتی ترەوە لاواز بوو ◊ دەشگوترێ: (إهْتَمَجَ وجهه): دەمو چاوی سیس بوون ◊ **الهَامِجُ**: شتێك بەناڕێکی وازی لێ بهێندرێ ◊ **الهَمَجُ**: مێشێك وەکوو مێشولە بچوکە بەدەمو چاوی مەڕو بزنو گوێدرێژەوە دەنیشێ ◊ مەڕو بزنی لاواز ◊ کۆمەڵە ئادەمیزادی هەرچیو پەرچی کەهیچ یاساو رێسایەك پەیڕەو نەکەن ◊ برسیەتی ◊ بەڕێوەبردنی کاروباری ژیان بەناڕێكو پێکی ◊ **الهَمِيجُ**: ورگ بچوك ◊ قەدباریك ◊ ئاسك کە توشی نەخۆشی بوبێو دەمو چاوی چرچ بوبنەوە.

هَمَدَ الشَيْئُ هَمْداً وهُمُوداً: شتەکە کپ بوو لاواز بوو ◊ دامرد ◊ دەگوترێ: (هَمَدَت النارُ): ئاگرەکە کوژایەوە ◊ یان گەرمایی نەما ◊ (هَمَدَ الرجلُ): پیاوەکە مرد ◊ خپ بوو بێدەنگ بوو ◊ **هَمَدَتِ الأرض**: زەوییەکە وشك بوو هیچی نەڕواند، هیچی لێ نەڕوا.

هَمَدَ الزرعُ: کشتوکاڵەکە فەوتاو نەما.

هَمَدَ الثوبُ: قوماشەکە بەهۆی زۆر پیچانەوەی رزی بوو کەدەستت لێ دا هەڵوەری.

هَمِدَ الثوبُ: بەمانا (هَمَدَ)دێ ◊ **أهْمَدَ**: بێدەنگ بوو، دامرکا ◊ دەگوترێ: ((أهْمَدَ فلان)) فلانکەس لەو شتەی پێی ناخۆش بوو بێدەنگ بوو ◊ **أهمدتِ الريحُ**: بایەکە کەوت، نەما ◊ **أهْمَدَ في المكان**: لەشوێنەکە جێگیر بوو ◊ **أهْمَدَ في**

السير: لەرۆیشتن دا پەلەی کرد ٥ **أهْمَدَ قِرْنَهُ:** رکەبەری خستو خپی کردو کوشتی ٥ **أهْمَدَ النارَ:** ئاگرەکەی کوژاندەوە ٥ **الهامِدُ من الاجسام:** لەبواری کیمیاگەریدا ئەوەیە جەستە کە نیشانی کیمیایی تێدا نەمێنێ ٥ دەگوترێ: (نبات هامد): رووەکێکی وشکەوەبووە ٥ **الهامِدةُ:** دەگوترێ: (ثَمَرَةٌ هامِدَة): میوەیەکی رەش بووی بۆگەنە ٥ (أرض هامِدة): زەوی مردوو سوتەمەڕۆ ٥ **الهَميدُ:** بەمانا (الهامِدُ)دێ ٥ ماڵو کالایەك واگومان دەبرێ پیاوەکە خاوەنیەتی، لەواقیعیش دا کەڵکی پیوەنەماوەو فەوتاوە.

هَمَذَ هَمَذاناً: بەرۆیشتنێکی جوان رۆیی ٥ **الهَماذِيُّ:** رۆیشتنی خێرا ٥ حوشتری خۆشرۆو گورجو گۆڵ ٥ جەنگەی گەرما ٥ جەنگەی باران بارین ٥ **الهَمَذانُ:** جوان رۆیشتن ٥ رەوتی جوان ٥ **الهَمَذانيُّ:** کەسێك نیسبەت بدرێ بۆلای هەمەزان، واتە هەمەزانی بێ ٥ دەشگوترێ: (رجل هَمَذاني): پیاوێکی زۆر بلێیە بەین بەین بێدەنگ دەبێو دەست پێ دەکاتەوە ٥ (مشي هَمَذاني): رۆیشتنی تێکەڵ بەجۆرە رۆیشتنی تر.

هَمَرَ الماءُ: ئاوەکە هەڵڕژا ٥ (هَمَرَ الدمعُ): فرمێسکەکە ڕژان، دابارین ٥ دەشگوترێ: (هَمَرَ فلان): فلان رقی هەڵساو توڕە بوو.

هَمَرَ له من ماله: لەماڵی خۆی بەشی دا.

هَمَرَ الماءَ ونحوه همراً: ئاوەکەی ڕشت.

هَمَرَ ما في الضرع: هەرچی شیری لەگوانەکەدا هەبوو هەمووی دۆشی.

هَمَرَ الكلامَ وفي الكلام: زۆری قسەکرد.

هَمَرَ البناءَ: باڵەخانەکەی روخاند.

هَمَرَ الفرسُ الأرضَ: ئەسپەکە،پێکۆڵی کرد ٥ بەتوندی قاچی بەزەوی کێشا ٥ **هامَرَ الشَيْءَ:** شتەکەی رادا ٥ **إنهَمَرَ الماءُ:** ئاوەکە بەزەخت هەڵڕژا ٥ (فهو مُنهمر) ٥ **انهمَرَ بالكلام:** کەوتە قسەو زۆری گوت ٥ **انهَمَرَ البناءُ:** باڵەخانەکە روخا ٥ **إنهمرَتْ الشجرةُ:** درەختەکە لەکاتی کوتانی دا گەڵاکەی هەڵوەری ٥ **إهْتَمَرَ الفرسُ:** ئەسپەکە رۆیی ٥ **إهْتَمَرَ الفرسُ الأرضَ:** ئەسپەکە بەتوندی قاچی بەزەوی کێشا، پێکۆڵی کرد ٥ **المِهْمارُ:** زۆر بلێ، سوێر قسە ٥ دەگوترێ: (هو مهمار في كلامه): ئەو زۆر بلێ یە لەئاخاوتنی دا هەردەڵێو نایبڕێتەوە ٥ (مهمار لأضيافه): روخۆشو دەست کراوەیە بۆ میوانەکانی ٥ **المِهْمَرُ:** بەمانا (المِهمارُ) دێ ٥ **الهامِرُ:** هەوری باراناوی ٥ **الهَمِرُ من الرجال:** پیاوی قەڵەوی کەتە ٥ هەروا وشەی (الهَمِرُ) بەمانا لمبو زیخی زۆر دێ ٥ **الهَمَرَى:** ئافرەتی زۆر بلێو قیژەکەرو دەمدرێژ ٥ **الهَمْرَةُ:** میرووی سیحر ٥ تاوەباران ٥ **الهَمّارُ:** هەوری باراناوی لافاو هەڵسێن ٥ پیاوی زۆر بلێ ٥ **الهَميرُ:** پیرێژنی پۆلکاو ٥ ئاسکی جوانو جەستە تێرو پڕ ٥ **هَمْرَجَ هَمْرَجَةً:** قسەی هەڵەی کرد ٥ **هَمْرَجَ عليه الخبرَ:** هەواڵەکەی لێ تێکەڵو پێکەڵ کرد ٥ **الهَمْرَجُ:** قسەی تێکەڵو پێکەڵ ٥ **الهُمْرُجانُ:** هەڵەو شێواو ٥ **الهَمَرَّجُ:** وازنەهێنەر لەکار، سووربوو لەسەر گەیشتن بە مەبەست ٥ **هَمْرَشَ:** جولا، کەوتە ڕێ ٥ **الهَمْرَشَةُ:** جمو جوڵ ٥ **تَهَمْرَشَ القومُ:** خەڵکەکە کەوتنە جمو جوڵ ٥ **الهَمَرَّشُ:** پیرێژنی شەپلە لێدراو ٥ حوشتری بەشیر ٥ **هَمَزَهُ هَمْزاً:** چاوی لێ دا گرت ٥ بەچاو نیشارەی بۆکرد ٥ دەشگوترێ: (هَمَزَه) پاشملە غەیبەتی کرد ٥ لەڕێزی کەم کردەوە.

هَمَزَ الفرسَ بالمهماز: ئەسپەکەی بەناوزەنگی لێ خوڕی.

هَمَزَ الشیطانُ الإنسانَ: شەیتان ختوکەی ئادەمیزادی داو شتی خستە دڵیەوە.

هَمَزَ: لێی دا.

هَمَزَ الحرفَ: پیتەکەی بەدەنگی هەمزە دەربڕی.

هَمَزَ الشَیْئَ: شتەکەی شکاند.

هَمَزَ بە الأرض: بەزەوی دادا، خستی ◊ **المِهْمَازُ:** ئەوەی وڵاخی پێ لێ دەخوڕێ، ناوزەنگی.

المِهْمَزُ: بەمانا (المهماز)دێ ◊ **المِهْمَزَةُ:** گوتکی دەهۆڵ، داری تەپڵ ◊ (نەقیزە) دارێکە سەرێکی ئاسنێکی دوفاق سێ فاقی پێوەیە لەگوێدرێژیەوە دەژەنی بۆئەوەی خێرا بڕوا ◊ **الهامِزُ:** ڕەخنەگر، عەیبگر ◊ چاوهەڵتەکێن ◊ پاشملە باسکردن بەخراپە ◊ **الهَمْزُ:** (همز الشیطان): دەس لێوەشانی شەیتان، شێتی ◊ **الهَمَزِی:** (ریح هَمَزِی): رەشەبا کەدەنگی گەورەی هەبێ ◊ قوس هَمَزَی: کەوانێکە پاڵپێوەنانی بەهێزە ◊ تیر زۆر دەڕوێەنێ ◊ **الهَمْزَةُ:** شوێنێکە لەزەوی، چاڵو چوێڵی ناو ڕێگا ◊ ناو زەوی ◊ یەکەم پیتی هیجاو ئەبجەد ◊ **همزات الشیاطین:** ختوکەو وەسوەسەی شەیاتینی ◊ **الهُمَزَةُ:** بەمانا (الهامِزُ)دێ ◊ بۆ نێرو مێ بەیەك شێوە دێ ◊ **الهَمَّازُ:** بەمانا (الهُمَزَةُ)دێ ◊ **الهَمِیزُ:** (رجل همیز الفؤاد): پیاوێکی زیرەك و وریایە.

هَمَسَ هَمْساً وهموساً: شەوڕەوی کرد بەبێ وەستان ◊ بەدزیەوە ڕۆیی.

هَمَسَ فلان الی فلان هَمْساً: فلانکەس بەسرتەو بەئەسپایی قسەی لەگەڵ فلان کرد بەجۆرێك لەوەبوو لێی حاڵی نەبێ.

هَمَسَ الشیطان: شەیتان ختوکەی دەرونی فلانی دا.

هَمَسَ الکلامَ: قسەکەی زۆر بەسرتەو ئەسپایی کرد.

هَمَسَ الشَیْئَ: شتەکەی شکاند.

هَمَسَ الطعامَ: خواردنەکەی جو بەبێ ئەوەی لێوەکانی لێك بکاتەوە ◊ دەمی قوچاندبوو پاروشی دەجوو.

هَمَسَ العِنَ ترێیەکەی گوشی ◊ **هامَسَ فلان فلاناً:** بەسرتە فلانکەس قسەی لەگەڵ فلان کرد ◊ **تَهَامَسَ القومُ:** خەڵکەکە بەسرتە قسەیان پێکەوە کرد ◊ **الإهماسُ:** ئەوەیە پیتی مەهجورە بەدەنگی پیتی مەهموسە دەربڕی وەکوو پیتی (دال) بەدەنگی پیتی (ت) بخوێنیەوە لەجیاتی (بو دەقە) بڵێی (بوتەقە) ◊ **المهموس:** قسەی بەسرتە ◊ پیتێك کەلەپێری پیتەکانی مەهجورە نەبێ ◊ **الهَامِسُ:** گورگی برسی ◊ **الهَمْسُ:** هەر ئاخاوتنێك بەسرتەو ئەسپایی بگوترێ ◊ کەمترین دەنگی قاچ کەلەزەوی دەدا ◊ **الهَمَّاسُ:** شێری تێك شکێنەری بەهێز کەخێرا نێچیرەکەی تێك دەشکێنێ ◊ **الهَمُوسُ:** شێر کەلەشەودا بەهێواشی دەڕواو نایەوێ دەنگی قاچی ببیسرێ ◊ ڕێبواری شەو ◊ **الهَمِیسُ:** دەنگی سمی حوشتر.

هَمَشَ الرجلُ هَمْشاً: پیاوەکە زۆری قسەکردن بەناحەق زۆری قسەی پڕو پوچ گوتن.

هَمَشَ القومُ: خەڵکەکە کەوتنە جمەو جوڵ.

هَمَشَ الجرادُ: کوللەکە راسا بۆئەوەی هێرش بەرێ.

هَمَشَ الشَیْئَ: شتەکەی کۆکردەوە.

هَمَشَ الكتابُ: پەراوێزی بۆکتێبەکە نووسی ◊ **هامَشَه في كذا**: لەوشتەدا چارسەری کرد ◊ **إهتمشَ القوم**: خەڵکەکە لەشوێنێك کۆبونەوەو تێکیانەوە هاویشتو هاتنو چوون ◊ **اهتَمَشَتْ الدابةُ**: وڵاخەکە وردە وردە ڕۆیی ◊ **تهامَشَ القومُ**: خەڵکەکە تێکەڵ بەیەك بوونو خرۆشان ◊ **تَهَمَّشَ الشَيْئُ**: شتەکە داخورا، لێی هەڵوەری ◊ **الهامِش**: پەراوێزی کتێب ◊ دەشگوترێ: (فلان يعيش على الهامش): فلانکەس لەپەراوێزدا ژیان بەسەر دەبا تێکەڵ بەخەڵك نابێ ◊ **الهَمِشُ**: کەسێك زۆر جمو جوڵ بەپەنجەکانی بکا ◊ **الهَمْشَة**: ئاخاوتنو جمو جوڵ ◊ تێکەڵاو بوون ◊ دەنگی کوللەو سیسرە کەتێکەڵ بەیەك دەبنو دەبێتە ژاوەژاو ◊ **الهَمَشَة**: ئافرەتێك زۆر جمو جوڵو هاتو چۆ بکا ◊ **الهَميشةُ**: کوللەی کوڵاو.

هَمَطَ هَمْطاً: تەمبەڵی کرد لەدەس بەکاربون دا ◊ خێرا دەستی بەنیشی خۆی نەکرد ◊ قسەی تێکەڵو پێکەڵ کرد ◊ گوێی نەدایە، چی خوارد چی گوت؟.

هَمَطَ الناسَ: ستەمی لەخەڵك کرد.

هَمَطَ المالَ: بەزۆرو ستەم ماڵی داگیر کرد.

هَمَطَ الشَيْئَ: شتەکەی بەگوتره هەڵگرت ◊ **إهتمط المالَ أو الناسَ**: بۆ زێدە ڕۆیی لەمانای (هَمَطَ)دێ ◊ **إهتَمَطَ عرضه**: ناموسی شکاند، لەکەداری کرد ◊ **إهتَمَطَ الذئبُ الشاةَ**: گورگەکە لەناکاو پری دایە مەڕەکە ◊ **هَمَعَتِ العينُ**: چاو فرمێسکی ڕشت.

هَمَعَ الطَلُّ على الشجرة: شەونم کەوتە سەر درەختەکە.

هَمَعَ رأسَه: سەری شکاند ◊ **أهْمَعَ الدَمْعُ أو الماءُ**: فرمێسك یان ئاو ڕەوان بوو، ڕۆیی ◊ **أهْمَعَ الطَلُّ**: شەونم کەوتە سەر درەختەکەو دڵۆپ دڵۆپ کەوتە خوار ◊ **أهْتُمِعَ اللونُ**: ڕەنگەکە شێوا ڕەنگی تێك چوو سیسو ژاکاو بوو ◊ **تَهَمَّعَ فلان**: فلانکەس گریا ◊ خۆی گریاند ◊ **تَهَمَّعَ الدَمْعُ ونحوهما**: فرمێسك ڕژان، دابارین ◊ **الهَمِعُ سحاب هَمِعٌ**: هەورێکی باراناوییە ◊ دەشگوترێ: (عين هَمِعَة): چاوێکە بەردەوام فرمێسك دەبارێنێ ◊ **الهَمُوعُ**: بۆ زێدەڕۆیی لەمانای (الهامع) دێ ◊ دەگوترێ: (دمع هموع): فرمێسکی ڕەوان.

هَمَغَ فلان الشَيْئَ هَمْغاً: فلانکەس شتەکەی زەدەکرد، بریندار کرد ◊ **إنهَمَغَ الشَيْئُ**: شتەکە کەلی تێکەوت، کەل بوو ◊ **إنهَمَغتِ القرحَة**: برینەکە تەڕبوو ◊ **الهَميغُ**: مردنی خێرا ◊ **هَمَقَ السويقَ**: قاوتەکەی ورد کرد ◊ **الهَمِقُ من النبت**: گژوگیای زۆر ◊ لەوەڕی فشو فۆڵو نەرم ◊ لەوەڕی وشك ◊ **الهَمَقُ**: گێلو ئەحمەقو هار.

هَمَكَ البطاطسَ ونحوه هَمْكاً: پەتاتەکەی ورد کرد ◊ هاڕی هەزمی کرد ◊ **إنهمَكَ فلان في الأمر**: فلانکەس لەکارەکەدا تێکۆشاو خۆی ماندو کرد، سور بوو لەسەر ئەنجامدانی کارەکەی ◊ **تَهَمَّكَ**: بەمانا (إنْهَمَكَ)دێ ◊ **هَمَلَت العَيْنُ**: چاو فرمێسکی ڕژاند ◊ **هَمَلَتْ السماءُ**: ئاسمان بەردەوام بارانی باراند ◊ **هَمَلَتْ الإبلَ**: حوشترەکان بەبێ شوان لەپاوان دا لەوەڕان ◊ **أهْمَلَ الشَيْئَ**: شتەکەی پاشگوێ خست ◊ بەکاری نەهێنا ◊ بەئەنقەست ئیشی پێ نەکرد ◊ **أهْمَلَ أمْرَهُ**: کارەکەی بەباشی ئەنجام نەدا ◊ **أهْمَلَ إبلَهُ**: حوشترەکەی بەبێ شوان لەناو لەوەڕگەدا جێ

هێشت ◊ **أهْمَلَ فلاناً:** دەنگی لەفلان دابڕیو پاشگوێی خست ◊ **أهْمَلَ حروفَ التهجي:** نوختەی نەخستە سەر پیتی خاڵدار ◊ **انهَمَلَتْ السماءُ أو العَيْنُ:** ئاسمان بارانی باراند ◊ یان چاو فرمێسکی ڕژاند ◊ **الهَمَاليل:** باڵندەی زەعیفو لاواز ◊ بەرزە ئاخوڕ ◊ پاشماوەی لەوەڕ ◊ پۆشاکی دڕاوو ڕزیو ◊ دەگوترێ: (ثوب هَمَاليلُ): پۆشاکێکی ڕزیوە ◊ **الهَمَلُ:** پاشگوێ خراو ◊ بەرەڵاکراو بەشەوو بەڕۆژ بێ ئەوەی کەسێك سەروکاری بکا ◊ ئاوێك بڕواو هیچ شتێك نەبێ بەری بگرێ ◊ توێکڵو ریشاڵی دارخورما کەلەدارخورماکە دابماڵرێ ◊ **الهِمْلُ:** ڕەشماڵە کۆن کەهەڵدرابێ بۆ تێدا حەوانەوەی خێزان ◊ پۆشاکی پینەکراو ◊ بوڕجود: جۆرە پۆشاکێکی عەرەبە لەخوری سور دروست دەکرێ ◊ **الهِمِلُ:** خانووی بچوك ◊ پیرەمێردی بەساڵاچوو ◊ پۆشاکی کۆنو ڕزیو ◊ **الهُمَالُ:** شتی شلو نەرم لە هەرجۆرێك بێ ◊ زەوییەك شەڕو هەرا وێرانی کردبێو کەس نەبێ ئاوەدانی بکاتەوە ◊ **هَمْلَجَت الدابّةُ:** وڵاخەکە بەخێرایی ڕۆییو ڕەوتی جوان بوو ◊ **هَمْلَجَ فلانٌ الامرَ:** فلانکەس چارەسەری شتەکەی کردو بەئاسانی بەڕێوەی برد ◊ **المُهَمْلَجُ:** وڵاخی سەرنەرمو هەوسار خۆش ◊ کاری ئاسانو خۆش لەدەست هاتو ◊ ڕێگای تەختو خۆش ◊ **الهِمْلاجُ من البراذين:** هێستری سەر نەرمو هەوسار خۆش ◊ ڕەوت جوانو خۆشڕۆ ◊ دەشگوترێ: (شاة هِملاج): مەڕێکە لەلاوازیدا مۆخی تێدانەماوە ◊ **الهَمَلَّسُ:** قاچ ئەستورو بەتوانا لەسەر ڕۆیشتن ◊ **الهَمَلَّعُ:** سپڵەو پێ نەزان ◊ فێڵاویو ساختە چی ◊ چوستو چالاك ◊ گورجو گۆڵ.

هَمَّ بالأمر همّاً: نیازی ئیشەکەی هەبوو وەلێ نەیکرد.

هَمَّ لنفسه: هەوڵی بۆخۆی داو فێڵی کرد.

هَمَّ الأمرُ فلاناً: کارەکە فلانکەسی توشی قەلەقو ناخۆشی کرد، خەمباری کرد.

هَمَّ الشَيْءَ: شتەکەی تواندەوە ◊ دەگوترێ: (هَمَّ الشَحْمَ): بەزەکەی تواندەوە ◊ **هَمّت الشمسُ الثلجَ:** خۆر بەفرەکەی تواندەوە.

هَمَّ السُقمُ جسمه: نەخۆشی کزولاوازی کرد.

هَمَّ اللبنَ: شیرەکەی دۆشی ◊ **هَمّت الحيّةُ الرجلَ:** مارەکە پیاوەکەی گەست ◊ **هَمّت السوسةُ الحَبَّ:** سن دانەوێڵەکەی خوارد ◊ **هَمّت خشَاش الأرض:** جڕو جانەوەری زەوی بڵاو بوونەوەو کەوتنە جمەو جوڵ.

هَمَّ: پیرو کەنەفت بوو.

أهَمَّ الشيخ: پیرەمێردەکە کەوتە ساڵەوە کەنەفت بوو ◊ **أهَمَّ الأمرُ فلاناً:** کارەکە فلانکەسی توشی دڵەڕاوکێو پەژموردەیی کرد خستیە حاڵەتی بەخودا چوونەوەو گرنگی دان بەشت ◊ **هَمَّمَتِ الدابّةُ الأرضَ بفيها:** وڵاخەکە، ئاژەڵەکە بەلیچی دەورو بەری ڕووەکەکەی ماڵیو ڕووەکەکەی خوارد ◊ **هَمَّمَت المرأةُ الصَّبِيَّ:** ئافرەتەکە بەلاواندنەوەو لایلایەکردنی بەسۆز منداڵەکەی خەواند ◊ **إهتمّ الرجلُ:** پیاوەکە خەفەتبار بوو ◊ **إهتمّ بالأمر:** گرنگی بەکارەکە دا ◊ **إنْهَمّ الشَيْخُ:** پیرەمێردەکە زۆر بەساڵاچوو کەنەفت بوو ◊ **إنْهَمّ العَرَقُ في جبينه:** ئارەق لەناو چاوانی هاتە خوار ◊ **إنْهَمّ الشحْمُ ونحوه:** بەزەکە توایەوە ◊ **إنْهَمّ البقولُ:** پاقلەکە (دانەوێڵەکە) لەمەنجەڵ دا کوڵێندرا ◊ **تَهَمَّمَ الشَيْءَ:** شتەکەی پشکنی ◊ **تَهَمَّمَ رأسَهُ:** سەری تاشی، سەری هەڵپاچی ◊ **إسْتَهَمَّ**

فــلان: فلانكــەس گرنگــی دا بــەكاروباری گەلەكەی ◊ التهميم: بارانی كەم، وردە باران ◊ المُهِمُّ: كاری گرنگو ترسناك ◊ كارێـك پێویـست بكا ئاگات لێ بێو بەوریاییەوە مامەڵەی لەگەڵ بكرێ ◊ الهَامّـةُ: ولاخ، پێـرۆ ◊ هەردەعبایـەك ژەهردار بێو ژەهرەكەی كوشندەبێ ◊ الهاموم: دوگی تواوە ◊ ئـەو چەورایی‌و رۆنـەی دەتكێتـە سـەر ئـاگر لـەكاتی گۆشـت برژانـدا ◊ الهُمَـامُ: گـەورەو ئـازاو سـەخی ◊ شێر ◊ تـواوەی بـەز ◊ تواوەی بەفر ◊ الهَـمُّ: خـەمو خەفـەت ◊ ئـەوەی پیـاو لـەدڵی خـۆی دا گرنگـی پـێ دەداو دڵـی پێـوەی هەڵـەوگیرە ◊ سـەرەتای ورەبـەرزی‌و بڕوابـەخۆ بـون ◊ الهِـمُّ: پیرەمێـردی كەنـەفتی بەسـاڵا چـوو ◊ شـتی كـۆن‌و رزیـوو شـكاو ◊ دەگوترێ: (قدح هِمّ): پیاڵەیەكی كۆن‌و شكاوە ◊ الهِمَّةُ: ورەو هێـز بـەخۆدان بـۆكردنی كارێـك ◊ هـــەواو هـــەوەس ◊ ورەی بـــەهێز ◊ پـــیری كۆنەسـاڵ‌و كەنــەفت ◊ پیرێــژنی كۆنەسـاڵ ◊ الهَمُـومُ مـن النـوق: حوشـتر كـە بەلیـچی زەوی دەوروبـەری رووەك بماڵـێ‌و پنـچك‌و رووەكەكـە بخوا، هەرچی بـەردەمی بكـەوێ بیخوا ◊ ڕەوت جـوان‌و خۆشـڕۆ ◊ بیرێـك ئـاوی زۆر بـێ ◊ هەوری باراناوی ◊ دەشگوترێ: (قـصب هـموم): قەمەزاژێـكە كەڕەشەبا لێی بدا دەنگی لێ بێ ◊ الهَمِيمُ: دەگوترێ: (للشراب هميم في العظام): ئـاوو شـلەمەنی دەچـێتە مـۆخی ئێـسقانەوە ◊ وردە بـاران ◊ ماسـت كرابێتـە مەشـكەوە بـێ ئەوەی بهەژێ دەری بكەیـەوە بـۆ خواردنـەوە ◊ هَمْهَمَ الرجلُ: پیاوەكە قسەی بـە ئەسپایی كـرد دەنگـی دەبیـسراو لێـی حـاڵی نـەدەبووین ◊ خیزەی سنگی دەهات لـەناكامی خـەمو خەفـەت ◊ هَمْهَمَ الأسدُ: شێرەكە نەڕاندی ◊ هَمْهَمَ الرعدُ: هەورەكە گوڵانـدی ◊ الهَمَـاهِمُ: بـەمانا (الهُمُـومُ) دێ ◊ (همــاهم النفــوس): بـیرو بۆچـونی دڵ‌و دەرون‌و ئـەو بـیرو بـاوەڕەی بەسـەر دڵ دا زاڵدەبێ لەكاتی كەوتنە گومانـەوە لەشتێـك ◊ جۆرێكە لەدەنگی هەورو گوڵە گوڵی ◊ هَمْهَامِ: (ئیسم فعلە) واتـە هـیچ نـەماوە ◊ دەگـوترێ: (أبقي عندكم شيء؟): هیچتان لاماوە؟ لەوەڵام دا دەڵێی (هَمْهَامِ، هَمْهَام) ◊ هیچ نەماوە ◊ الهَمْهَامُ: بـەمانا (الهُمَـامُ)دێ ◊ الهَمْهَامَـةُ: ڕەوە حوشـتری زۆر ◊ الهَمْهَمَـةُ: هـەر دەنگێـك بـۆ ڕەو بـارەی ڕەشەوڵاخ‌و فیلی تێدابێ ◊ الهُمْهُـومُ: دەگوترێ: (قصب مهـوم): قەمەزاژێـكە كـە ڕەشەبا لێـی دەدا هاشـەو هوشـەی دێ ◊ الهُمْهُومَـةُ: بـەمانا (الهَمْهَامَةُ)دێ ◊ الهِمْهِيمُ مـن الحمـر ونحوهـا: ئـەو گوێدرێـژەی دەنگــی زەرینەكــەی لەســنگی دا دەخواتەوە ◊ همت العينُ هَمْيـاً وهُمِيّـاً وهميانـاً: چاوەكە فرمێسكی ڕشت.

هَمَى الدمعُ والماءُ ونحوهما: فرمێسك یان ئاوەكە ڕەوان بوو.

هَمَى فلان على وجهه: فلانكەس وێڵ‌و سەرگەردان بـوو ملـی ڕێـگای گـرت‌و ڕۆیی ◊ هَمَت الماشيةُ: ئاژەڵەكە نەلـەوەڕا، ڕوی لەلەوەڕەكـە نـەكرد ◊ وێڵ بوون‌و هەریەكـەیان بەلایـەك دا ڕۆیـشتن‌و كەس شوانیان نەبوو.

هَمَى الشيءُ هَمْياً: شتەكە كەوتە خوار ◊ بەربۆوە ◊ فـەوتا ◊ الأهمـاءُ: ئـاوی ڕەوان‌و ڕۆیـشتوو ◊ الهُمَاءُ: هەڵۆ ◊ دەشڵێن ئاوە بۆ باڵندەیەك پاشاو فـەرمانڕەواكان پـەڕی باڵـەكانی بـەكار دێـنن لەڕازاندنەوەی تاجەكانیان دا ◊ الهُمَايُ: بەمانا (الهُمَاءُ)دێ ◊ الهِمْيَانُ: دۆخینی دەرپـێ ◊ پشتێن ◊ پشتێنێكە ناو كلۆر لەقوماشی پتـەو دروست

دەكرێ، یەكجار لەقەد وەردێ لەسەفەرو شوێنی قەرەبالغ دا پارەو شتی وای تێدا هەڵدەگیرێ ٥ الهَمَایون: پاشاو سوڵتان ٥ ئیمپراتۆر ٥ الهَمَیْسَعُ: بەهێزو پتەو كەس نەتوانێ لەزەوی دا ٥ درێژ.

هَنَأَ فلاناً هَنْئاً: خواردنی دا بەفلانكەس.

هَنَأَ القومَ: خەڵكەكەی بەخێوكرد.

هَنَأَ الطعامَ: خواردنەكەی بینی بەدی كرد.

هَنَـأَ الطعـامُ الرجلَ: خواردنەكە بۆ پیاوەكە زۆر خۆشو بەلەززەت بوو.

هَنَأَ الرجلُ غَیْرَهُ: پیاوەكە یارمەتی یەكێكی تری دا ٥ كەیفخۆشی كرد.

هَنَـأَ الإبلَ: حوشترەكەی بەڕەنگی قەتران ڕەنگ كرد.

هَنِئَ له الطعامُ هَنَـأً وهَنَـاءَةً: خواردنەكەی بەلاوە خۆش بوو لەززەتی لێ دی.

هَنِـئَ مـن الطعـام: لەخواردنەكە تێر بوو ٥ دەگوترێ: (أكلنا من هذا الطعام حتی هَنِئنا).

هَنِـئَ بالـشیئ: بەشتەكە دڵخۆش بوو ٥ **هَنِئت الماشیة**: ئاژەڵەكان كەمێكیان لەپاقلەو لەوەڕەكە خوارد بەڵام تێریان نەخوارد ٥ (فهي هَنأَی).

هَنُؤَ الـشَیْئُ هنـاءَةً: شتەكە بەئاسانی دەسكەوت ٥ **هَنَّأ فلاناً بـالأمر تَهْنِئـةً**: پیرۆزبایی لەفلانكەس كرد ٥ **أهْنَأَهُ**: خواردنی پێدا ٥ **إهْتَنَأَ فلان مالـه**: فلانكەس ماڵەكەی خۆی چاك كردەوە ٥ **تَهَنَّـأ فلانٌ**: فلانكەس خێرو بەخششی زۆر بوو ٥ **تَهَنَّأ الـشَیْئَ بـه**: شتەكەی پێكەوت ٥ دەگـوترێ: (تَهَنَّأتُ الطعامَ): خواردنەكەم پێ خۆش بوو ٥ **اسْتَهْنَأَ الطعـامَ**: خواردنەكـەی پێ خۆش بـوو لـەززەتی لـێ دی ٥ **المَهْنَـأ**: هەرشتێـك نۆشـت بكەیو بەلاتەوە گونجاو بێ ٥ **الهَنَاءُ**: پیرۆزبـایی

٥ **الهـانِئُ**: خزمـەتكار ٥ **الهِـنْءُ**: بۆیـەكردن بەقەتران ٥ بەخشش ٥ دیاری ٥ بەشێك لەشەو ٥ **الهَنِـیئ**: بـەمانا (المَهْنـأ)دێ ٥ (طعـام هنیـئٌ): خواردنی بەلەززەتو خۆش.

هَنِبَ هَنَباً: گێلو نـەفام بـوو ٥ **الهِنْـبُ**: زۆر گێلو ئەحمەق ٥ **الهُنَّبـاءُ**: ئەحمـەقو رژد ٥ نـەفامو گێل ٥ **الهُنَّی**: بەمانا (الهُنَّبَاءُ)دێ ٥ **الهَنْبَاةُ**: بـەڵاو كارەسـات ٥ هەرشتێـك لەسـەر شـانی مـرۆڤ نـاخۆش بـێو ئـازاری دڵ بـدا ٥ قسە تێـكەڵو پێـكەڵ كـردن ٥ **الهِنْبِـرُ**: پێستی خـراپ ٥ یـان قـەراخی چـەرم ٥ **تَهَنْبَسَ**: لەهـەواڵی كۆڵیـەوە، بەدوو رووداو دا چوو ٥ **هَنْبَصَ الرجلُ**: پیاوەكە پێكەنینی خۆی شاردەوە ٥ **الهَنْبَصُ**: لاوازو بێ نرخو خراپ ٥ **الهُنْبُصُ**: ورگ زل ٥ **هَنْبَـعَ فـلان**: فلانكـەس لەڕۆیـشتن دا خـۆی هەڵتەكانـد ٥ **الهُنْبُعُ**: جۆرە چارۆكەیەكە نافرەت سەری خۆی پـێ دادەپۆشـێ ٥ **هَنْبَـغَ**: برسـی بـوو ٥ **هَنْبَـغَ العجـاجُ**: تـەپو تـۆز زۆر بـوو ٥ **الهِنْبـاغ**: برسـیایەتی زۆر ٥ **الهُنْبُـغُ**: ئـافرەتی گێـلو ئەحمـەق ٥ بەدڕەوشـت، ئەسـپێی بـچوك ٥ مێتولكـە ٥ تـەپو تـۆزی زۆر ورد، ئـاردەڵوك ٥ شـتی وا كـە قاچـی لـێ هەڵبخلیـسكێ ٥ **هَنْبَـلَ الرجلُ**: بەمانا (هَنْبَعَ)دێ ٥ **تَهَنْبَعَ الجنین**: زارۆكەكە لەسكی دایكی دا جوڵا.

هَنَـدَ هنـاداً: وەكوو كونـدە بـوو گمانـدی ٥ **هَنَّـدَ الرجـلُ**: پیاوەكـە وەكـوو كونـدە بـوو گمانـدی قڕانـدی ٥ پیاوەكە لەكارەكەی دا كەمتەرخـەم بـوو ٥ جنێـوی بـە مرۆڤێـك دا، جنێـوی زۆر ناشـیرین ٥ جنێـوی پـێ دراو بێـدەنگ بـوو ٥ وەڵامی جنێودەرەكەی نەدایەوە ٥ **هَنَـدت المرأةُ بقلبه**: ئافرەتەكە دڵی فلانـی بـردووە ٥ هَنَـدت

المرأة فلاناً: ئافرەتەکە بەقسەی خۆش و دلداری سۆزو عیشقی خۆی خستە دلی فلانکەسەوە.

هَنَدَ الرجل فلاناً: پیاوەکە نەرم و نیانی لەگەل فلان دا نواندو دلنەوایی کرد.

هَنَدَ السیفَ: شمشێرەکەی مشت و مال کرد ◊ **المُهَنَّدُ:** شمشێری دروستکراو لەئاسنی هیندی ◊ **هَنْدٌ:** ناوە بۆ کۆمەلە حوشتر کە ژمارەیان لەنێوان سەد تا دوو سەد حوشتر بێ ◊ **الهِنْدُ:** نیمچە کیشوەرێکە دەکەوێتە باشوری کیشوەری ئاسیاوە ◊ جمهوریەتی پاکستان و هیندستان لەخۆدەگرێ ◊ **الهُنَیدوانِي:** بەمانا (المُهَنَّدُ)دێ ◊ **هُنَیدة:** هیندۆکە (بۆ بچوککردنەوەی هیندوستان) بەکاردێ ◊ ناوە بۆ رەوەحوشتر کەژمارەیان سەد حوشتربێ ◊ **الهِنْدِبا:** ڕووەکێکی سالانەیەو گەلاکەی دەکولێندرێ و دەخورێ، دەکرێتە زەلاتە ◊ **الهِنْدباءُ:** بەمانا (الهِنْدبا)دێ ◊ **هَنْدَزَ الرجلُ الفَنيُّ والأبنیة والآلات:** پیاوەکە جۆگا ئاوو پردو بالەخانەکانی بەشێوەی زانستی و لەسەربنەمای زانستی بنیات نان ◊ **الهَنْدازُ:** ئەندازەو سنور ◊ دەگوترێ: (أعطاه بلا حساب ولا هنداز): بەبێ ئەندازەو سنوور بەخششی دایە ◊ **الهِنْدازةُ:** ناوە بۆ پێوەرێک درێژی شتی پێ دەپێورێ ◊ درێژییەکەی حەفتاو شەش سەنتیمەترە ◊ **الهِنْدَوْزُ:** (رجل هِنْدَوزٌ): پیاوێکی لەبۆتە دراو قالبوی رۆژگارە، ◊ **هَنْدَسَ الرجلُ الفَنيُّ والأبنیة والآلات:** پیاوەکە روبارو جۆگا ئاوو بالەخانەی بەشێوەیەکی زانستی رابەستن ◊ **المهندسُ:** ئەندازیار؛ کەسێک گرنگی بدا بەزانستی ئەندازەیی و تێیدا پسپۆڕبێ ◊ **الهِنْدِسُ من الرجال:** پیاوی قالبوو لەبۆتە دراوو راپەسەند ◊ شێری ئازاو چاونەترس ◊ **الهَنْدسة:** ئەندازیاری ◊ زانست و زانیارییەک کەدەربارەی هێل و روبەرو سوچو چەندییەت و ئەندازەی شتەکان بدوێ رۆلیان دیاری بکاو تایبەتمەندی و پەیوەندییان بە یەکترەوە دیاری بکا ◊ **الهندسة النظریة:** بریتییە لە بنەماو بناغە زانستییەکانی ئەندازە کە پەیوەندییان بەتایبەتمەندی مادەو سەرچاوەی هێزە سروشتییەکەی و رێبازەکانی بەکارهێنانیان بۆوەدەستهێنانی مەبەستە مادییەکە ◊ **الهندسة التطبیقیة أو العملیة:** لێزانی و سودوەرگرتن لەیاساو رێساو بنەما زانستییەکان و بەکارهێنانیان لەبواری رێساو بنەما زانستییەکان و بەکارهێنانیان لەبواری بیناسازی و پیشەسازی رێگاو بان و پردو هەموو بوارەکانی تەکنەلۆژیای سەردەم ◊ **الهَنْدَسِيُّ:** کەسێک یاکارێک لەوبوارەدا بێ و پال هەندەسە بدرێ ◊ زاناو شارەزا لەبواری هەندەسەی ئەزەری دا ◊ **الهَنْدَوسُ من الرجال:** پیاوی قالبوو شارەزاو ڕاپەسەند ◊ **الهُنْدوسُ:** دەگوترێ: (هو هندوس هذا الأمر): زاناو شارەزای ئەو کارەیە، زۆر باشی لێ دەزانێ ◊ **هَنْدَمَ الرجلُ الأشیاءَ هندمة:** پیاوەکە شتەکانی بەئەندازەو رێک و پێکی دانان ◊ **الهِنْدامُ:** قەدو بالای جوان، پۆشاکی رێک و پێک و گونجاو.

هَنَعَ هَنْعاً: ملکەچ بوو.

هَنَعَ الشَيْئ: شتەکەی بەسەریەک دا دادایەوە لۆی کرد ◊ هەندێکی خستە سەر هەندێکی تری.

هَنِعَ فلان هَنَعاً: خواری و چەمانەوە لەپشتی دا پەیدا بوو قەدی چۆمایەوە ◊ **الأهْنَعُ:** ئەوەیە دایکی عەرەب و باوکی عەبدی ئازاد کراوی ناعەرەب بێ ◊ **الهُنَاعُ:** نەخۆشییەکە توشی ملی ئادەمیزاد دەبێ ◊ **الهَنْعاءُ:** دەگوترێ: (أکمة هنعاءُ): تەپۆلکەیەکی کورت ◊ **الهَنَعَةُ:** دوو

ئەستێرمن لە (الجوزاء) دا هەردوکیان مەنزڵی شەشەمی مانگن.

هَنَغَ الرجل والمرأة هَنْغاً: پیاوەکەو ئافرەتەکە هەریەکەیان لەکاتی گۆرانی گوتن‌و شیعر خوێندنەوەدا دەنگی خۆیان نەوی کرد، نزم کرد ۞ **هَنَغَتْ المرأةُ**: ئافرەتەکە بەدخوبوو، تاوانی کرد ۞ **هائَغ المرأة**: مێبازی‌و دڵداری لەگەڵ ئافرەتەکە کرد ۞ هەریەکە لەپیاوو ئافرەتەکە دەنگی خۆیان نزم کرد بەنەسپایی ئاخاوتنیان ئەنجام دا ۞ **الهَیْنَغُ**: ئافرەتی بەدرەوشت ۞ ئافرەتێک نێهییەکانی خۆی بەهەموو کەسێک بڵێ ۞ ئافرەتی دەم بەپێکەنین‌و سوعبەتچی ۞ **أهْنَفَ**: پەلەی کرد ۞ **أهْنَفَ الصَّبِيُّ**: منداڵەکە خۆی ئامادەکرد بۆ گریان ۞ **أهْنَفَتْ المرأةُ**: ئافرەتەکە پێکەنی بەپێکەنینێکی گاڵتە ئامێزو پچڕ پچڕ ۞ **هائَفَ فلان غیره**: فلاَنکەس یاری لەگەڵ فلاَن دا کرد ۞ **هَنَّفَ فلان**: فلاَنکەس زێدەڕۆیی کرد لەخێرا رۆیشتن دا ۞ **تَهائَفَ بفلان**: بەفلاَنکەس پێکەنی‌و لێی سەرسام بوو ۞ **تَهَنَّفَ فلان**: فلاَنکەس گریا ۞ **الهِنَافُ**: پێکەنینێکە لەژوور زەردەخەنەوەیە ۞ **هَنِقَ هَنَقاً**: وەڕزبوو ۞ **أهْنَقَ فلاناً**: فلاَنکەسی خستە حاڵەتێکەوە وەکوو وەڕزبوون وابوو ۞ **هَانَمَ فلاناً بحدیث**: بەسرتەو ئەسپایی قسەی لەگەڵ فلاَن کرد ۞ **هَیْنَمَ فلان**: فلاَنکەس لەخودا پاڕایەوە ۞ قسەی بەنەسپایی کرد ۞ **الهانِمُ**: خانم، ئافرەتی رێزدار ۞ **الهَنَمُ**: جۆرە خورمایەکە ۞ **الهِنَّمَةُ**: کورتە بالاَی ناشیرین ۞ پیاوی زەعیف‌و لاواز ۞ مینگە مینگ، ترینگە ترینگ ۞ ئەو مێروەسیحرییەی ئافرەت پێی وایە خۆی لای مێردەکەی پێ خۆشەویست دەکا ۞ **الهَیْنامَ**: ئاخاوتنێک لێی حاڵی نەبێ ۞ قسەی بەنەسپایی‌و سرتە ۞ **الهَیْنَمُ**: بەمانا (الهینام)دێ ۞ لۆکە ۞ **الهَیْنَمانُ**: بەمانا (الهَیْنَمُ)دێ ۞ **الهَیْنومُ**: بەمانا (الهَیْنَمُ)دێ.

هَنَّ هَنّاً وهَنیناً: گریا بەشێوە گریانێکی بەسۆزو کورکاندن ۞ ناڵاندی بۆ دووری لەخۆشەویستی ۞ کورکاندی ۞ **أهَنَّهُ الله**: خودا هێزو توانای دایە، عەقڵی پێ بەخشی ۞ **الهَانَّةُ**: بەزی ژێر گلێنەی چاو ۞ باقی ماندەی مۆخ ۞ بەزی سەردوگی حوشتر ۞ **هُنَا – هُنَالِكَ – هاهُنَا**: ئیسمی ئیشارەن ۞ **الهَنَنَةُ**: قالۆنچە ۞ **الهَنُّ**: شت ۞ وانێک، بیلامانە ۞ بەزۆری بۆشتێک بەکاردێ کەمرۆڤ راستەوخۆ شەرم بکا بیڵێ ۞ وەکوو ئەوە پیاو بڵێ وانێکم دێشێ ۞ ئافرەت بڵێ بیلامانەکەم دێشێ ۞ وایش دەبێ بانگی لێ دەکرێ ۞ دەگوترێ: (یاهَنُ أقبل): هینەوەرە هینە بڕۆ ۞ هینە مەچۆ ۞ **الهَنَاةُ**: بەلاَو کارەسات ۞ ئاماژەشی پێ دەکرێ بۆ پیاوێک کە نەیناسی یان خۆتی لێ نەناس بکەی ۞ دەگوترێ: (یا هَنَاهُ أقبل): هینە وەرە.

هُنَا: لێرە ۞ ئێرە ۞ ئیسمی ئیشارەیە بۆ نزیک ۞ گاڵتەو سوعبەت‌و یاری ۞ **الهَنَةُ**: مێینەی (الهَنُ) ۞ **الهِنوُ**: کات‌و سات ۞ دەگوترێ: (مضی هِنو من اللیل): ساتێک لەشەو تێپەڕی ۞ **هُنَیْهَةُ وهُنَیَّةٌ**: بەشێک لەزەمان ۞ **الهُوَ**: لەبواری تەصەوف دا بریتییە لە غەیبێک کەبینینی ناگونجێ ۞ **الهُوِیَّةُ**: لەبواری فەلسەفەدا بریتییە لە حەقیقەتی شت، یان ئەو ماهییەت‌و کەسایەتییەی ئەم لەو جیادەکاتەوە ۞ پێناسەیەکە ناوو شورەت‌و شوێنی لەدایکبوون‌و ساڵی لەدایکبوونی تێدا تۆماردەکرێ کارو ناوو نیشانی تێدا دەنووسرێ.

هاءَ بفلان هَوْءاً: بەفلاَنکەس کەیف خۆش بوو.

هَـاءَ بنفسه الى المعالي: بەرزی کردەوە، نەفسی خۆی لەزەلکاو رزگار کردو بەرزی کردەوە ٥ دەگوترێ: (هاءَ بفلان عَنْ کذا): فلانکەسی لەوحاڵە ڕزگار کردو بەرزی کردەوە بۆ حاڵەتی بەرزی‌و شکۆمەندی.

هَاءَ بفلان خیراً أو شراً: فلانکەسی هەڵنا بۆ خێریان بۆشەڕ.

هَوِيَ اليه هَوَءاً: قەصدی کرد، چو بۆلای ٥ **هاوَأَ فلاناً:** شانازی بەسەر فلان دا کرد.

هَاءَ: وشەیەکە لەوەلامی بانگ کردن دا دەگوترێ: (یەکێک بانگ دەکەی لەوەلام دا دەڵێ (هاءَ) واتە بەڵێ ٥ **الهَوْءُ:** هیمەت‌و ورە ٥ رای پەسەندو بەجێ ٥ گومان ٥ دەگوترێ: (وقع في هَوني کذا): فلان شت کەوتە دڵمەوە، گومانم وابوی چوو ٥ **الهَوْبُ:** گێل‌و نەحمەق‌و زۆر بلێ‌و دەم شڕ ٥ ئاگر ٥ تیشکی خۆر ٥ دووریی ٥ **الهَوْبَرُ:** بڕوانە مادەی (هَبَر) ٥ **هَوَّتَ بە:** هاواری لێ کرد ٥ **الهُوتَةُ:** نزمایی زەوی ٥ چاڵی زەوی ٥ ڕێگای سەربەرەو ژێر بۆسەر ئاو.

هَـوِجَ هَوَجاً: نەحمەق‌و گێل بوو ٥ درێژەی دا بەنەحمەقی خۆی ٥ **أهْوَجَهُ:** بەنەحمەق‌و گێلی بینی ٥ **تَهَوَّجَ:** بۆ زێدە ڕۆیی لەمانای (هَوِجَ)دێ ٥ **الأهْوَجُ:** چاونەترس‌و ئازا، کە خۆ فڕێ دەداتە ناو شەڕەوە ٥ **الهَوْجاء مِن النوق:** حوشتری خۆشڕۆ ٥ هەروا ناوە بۆ ڕەشەباو گێژەڵوکە ٥ (ضربة هوجاء): لێدان لەبۆشایی جەستە ٥ زەبرێک ئاڕاستەی بۆشایی جەستە بکرێ.

هَـادَ هَوْداً: تۆبەی لەتاوان کردو گەڕایەوە بۆ حەق‌و ڕاستی.

هَادَ فلان: فلانکەس بەجولەکەیی پەروەردە بووە.

هَادَ في المنطق: بەهێدی‌و لەسەرەخۆیی قسەکانی دەربڕین ٥ **هاوَدَ فلاناً:** زەمانە سازی لەگەڵ فلان کردو موداراتی لەگەڵ دا کرد ٥ لەگەڵی ڕۆیشت‌و خۆی لەگەڵ گونجاند ٥ **هَوَّدَ:** بەهێدی‌و لەسەرەخۆیی ڕۆیی ٥ **هَوَّدَ فلان:** فلانکەس بەدەنگی نزم قسەی کرد ٥ دەشگوترێ: (هَوَّدَ بالصوت): بەنەرمی دەنگی خۆی گێڕایەوە ٥ گۆرانی گوت ٥ بێدەنگ بوو، دامەزرا ٥ نوست ٥ لەگۆشتی بن دوگی خوارد ٥ **هَوَّد فلاناً:** فلانکەسی کردە جولەکە ٥ خستیە کەیفخۆشی‌و شادیەوە ٥ **هَوَّدَ الشرابُ فلاناً:** شەراب فلانکەسی سەرخۆش کردو خەوی لێ خست، خەپی کرد ٥ **تَهَوَّد فلان:** فلان هیدایەت ئامێز بوو کردەوەی چاکی ئەنجام دان ٥ **تَهَوَّدَ:** بەخزمایەتی یان بەزاواو خەزورایەتی پێک دەگەن ٥ **تَهَوَّدَ في مشيه:** بەهێدی‌و لەسەرخۆ ڕۆیی ٥ **تَهَوَّدَ فلان:** فلانکەس چووە سەر ئایینی جولەکایەتی ٥ **التهويدُ:** دەنگی ڕەشەبا کاتێ لەلمبەلان‌و زیخەلان دەدا ٥ **الهوادَة:** نەرم‌و نیانی ٥ ئارامگرتن‌و لەسەرخۆیی ٥ مۆڵەت‌و ڕێگا پێدان ٥ پێدا هەڵدان‌و ماستاوکردن ٥ هەرشتێک هیوای ئەوەی لێ بکرێ گەل‌و وڵات ئیصلاح بکا ٥ **الهُودُ:** جولەکە ٥ **الهَوْدَة:** بنی دوگی ئاژەڵی دوگدار ٥ **اليهود:** گەل‌و نەتەوەیەکی سامی نەژادن ٥ دەشڵێن بۆیە پێیان دەگوترێ (یەهود) بەناوی (یەهوزا)ی کوڕی حەزرەتی یەعقوب ٥ **اليَهوديُّ:** تاکی (اليَهودَ) ٥ کەسێک پاڵبدرێ بۆ جولەکایەتی ٥ **اليهودية:** گەلی جولەکە ٥ **الهَوْدَكُ:** قەڵەو ٥ **الهَوْدَةُ:** قەتێی مێینە ٥ **هَوْدَةٌ:** جۆرە باڵندەیەکە ٥ **اليهوذِيُّ:** یەهودی، جولەکە.

هَارَ البناءُ: باڵەخانەکە تێک روخا ٥ باڵەخانەکە درزی بردو شەق بوو بەڵام نەروخاوە.

هَارَ فلاناً بالأمر: فلانکەسی بەوکارە تۆمەتبار کرد ٥ یان گومانی ئەوەی لێ کرد.

هَارَ على الشَّيْئِ: کابرای هەڵنا بۆشتەکەو ویستی ئەوەبکا.

هَارَ عنه: لەوشتە لای دا.

هَارَ فلاناً: فلانکەسی خستە سەر زەوی ٥ غەشی لێکرد.

هَارَ القومُ: خەڵکەکەی کوشتو بەسەریەکی دادان.

هَارَ البناءَ: باڵەخانەکەی روخاند.

هَارَ غَيْرَهُ: بەرامبەرەکەی خست، بەزەوی دادا ٥ **إهْتَـوَرَ**: بـەهیلاك چـوو ٥ **انهـارَ البِنـاءُ وَنحـوه**: باڵەخانەکـە تێـك روخـا ٥ **تَهَـوَّرَ البنـاءُ ونحوه**: باڵەخانەکە تێك روخا ٥ **تَهَوَّرَ فـلان**: فلانکەس کەوتـە کێـشەو چـورتمەوە بـەهۆی کەمتـەر خەمی خۆیەوە ٥ **تَهَوَّرَ على غيرِه**: دەست درێژی کردە سەر غەیری خۆیو بەناشیرینی هەڵسو کەوتی لەگەڵ بەرامبەر دا کرد ٥ **تَهَوَّرَ الشِتاءُ**: زوربـەی زسـتان رۆیـیو سـەرماکەی شـکا ٥ دەشگوترێ: (تَهَوَّرَ الليل): زوربـەی شـەو رۆیـیو تاریکاییەکەی شکا ٥ **تَهَوَّرَ الوعلُ الناسَ**: پـەتاو کۆکـە هـەموو خەڵکەکـەی گرتـەوە ٥ **التَّيْهـورُ**: تەبارە رِەمڵی روخاو ٥ کەندە روخاوی لبەڵان ٥ **الهـائِرُ مِـن الرجـال**: پیـاوی کەنـەفتو برسـت لـێبڕاو بـەهۆی پـیری ٥ ئەگـەر بـۆ لبـەڵان بەکارهات مەبەست لبەڵانی داڕوخاوە ٥ **الهاري**: بـەمانا (الهائر)دێ ٥ **الهَـوَارَةُ**: فـەوتاو تێداچوو ٥ دەشگوترێ: (لاهوارة فيه) تێدا چوون فـەوتان لەوکارەی دا نیە ٥ **الهَوْرُ**: جەڵەبە مـەڕو بـزن ٥ دەریاچەی بـچوك کەلەهـەموو لایەکـەوە ئـاوی زەلکـاوو جۆگەلـە بێنەسـەریو ئاوەکـەی زۆر بێو دەریاچەکە فراوان بێ ٥ **الهَـوْرَةُ**: شـوێنی فەوتانو تێداچون ٥ **الهُـورَةُ**: تۆمـەتو گومـان ٥ **الهَيِّرُ**: ئەوەی زوو هەڵدەچێو زوو دەروخێ زوو توڕەدەبێ ٥ زوو تێك دەچێ ٥ **الهَوْزَعُ**: ئـافرەتی چەقەچـەناوو زیقـە زیقکـەر ٥ **هَـوَّزَ الرجـلُ**: پیاوەکـە مـرد ٥ **الهُـوزُ**: خـەڵك ٥ مـرۆڤ ٥ دەگوترێ: (مافي الهُوزِ مِثلُك) لەناو ئادەمیزادا پیاوی وەکوو تـۆ نییـە ٥ **هَوَّزٌ**: بەشی دووەمـی کۆمەڵە پیتی (أبجد ٥ هَوّز) ٥ **الهَوْزَبُ**: بازو هەڵۆ ٥ حوشـتری بـەتواناو بـەهێز ٥ **الهـوزَنُ**: تـەپو تۆز.

هَاسَ هَوْساً وَهَوَساناً: رۆیشت بەشـێوە رۆیـشتنێك کەزەختی دەکردە سەر زەویو بەتونـدی قاچی لەسەر زەوی دا دەنا ٥ سوڕایەوە ٥ بەشەو گەڕاو لـەهیچ نەترسـا ٥ **هاسَتْ الإبـلُ**: حوشـترەکە لەوەڕاو بەدەم لەوەڕانەوە رۆیی.

هَـاسَ الـذِئبُ في الغـنم: گورگەکـە کوشـتو بـڕی خستە ناو مەڕو بزنەکانەوە.

هَـاسَ فـلان هَوْسـاً: فلانکـەس خێـرا خێـرا نـانی خوارد زۆری خوارد.

هَـاسَ الـشَّيْئَ: شـتەکەی شـکاندو وردی کـرد ٥ خراپی کرد.

هَاسَ الإبلَ: بەهێواشی حوشترەکانی لێخوڕین.

هَوِسَ القومُ: خەڵکەکە کەوتنە پشێویو ئاشوبەوە.

هَوِسَ الرجلُ: پیاوەکە توشی جۆرە شێتییەك بوو ٥ **هَوَّسَ الشَّيْئَ**: شتەکەی وردو هاڕکرد ٥ **هَـوَّسَ اللهُ فلانـاً**: خـودا فلانکەسـی توشـی جـۆرە شـێتییەك کـرد ٥ **تَهَـوَّسَ فـلان**: فلانکـەس بەهێواشـی بـەناو زەوی نەرمـەڵان دا رۆیـی ٥

الهَـوَسُ: جـۆرە شـێتییەکە ◊ یـان بەشێـکە لەشـێتی ◊ الهَـوَاسُ: بـۆ زێـدەڕۆیی لـەماناى (هانس) دا دێ ◊ الهَوَاسُ من الرجال: پیاوی ئازاو بەئـەزموونو قـاڵبو ◊ شێری ئازاو بەهەڵـمەت ◊ الهَوَاسَةُ: بـەمانا (الهَـوَاس)دێ ◊ الهَـوِيسُ: ئـەوەی لـەدڵی خۆتـا دەیـشارییەوە ◊ بیروتێفکـرین ◊ المُهَـوِّسُ: ئەوکەسـەی لـەدڵی خـۆی دا شت لێـك دەداتەوە.

هَاشَ القومُ هَوْشاً: خەڵکەکە تێکیانەوە هاویشتو تێك چرژانو هاتوچۆیان کـرد ◊ هَاشَتْ الإبلُ: لەهەڵـمـەتو هێـرش بردنەکـە دا حوشـترەکان پەرتو بڵاو بوونـەوە هەریەکەیان بەلایـەك دا ڕۆیـی ◊ دەگـوترێ: (هُـشْتُ الى فـلان): بـۆ فلانکەس راسامو بۆی راست بوومەوە.

هَوِشَ فلان: فلانکەس لەبەر لاوازیی ورگی بچوك بۆوە ◊ هاوشَ فلان القوْمَ: فلانکـەس خەڵکەکەی تێك چرژانو تێـکیانەوە هاویشت ◊ هَوَّشَ فـلان بين القوم: فلانکەس فیتنـەییو ئاشوبی خستە نێوخەڵکەکەوە ◊ هَوَّشَتْ الريحُ بـالتراب: بایەکە لەهەموو جۆرێـك خشتو خۆڵی هێنا ◊ تَهَـاوشَ القـومُ: خەڵکەکـە تێـکیانەوە هاویـشت ◊ تَهَـوَّشَ القـومُ: خەڵکەکـە تێـکیانەوە هاویـشت ◊ تَهَـوَّشَ علی فـلان: لەسـەر فلانکەس کۆبونـەوەو گەلـە کۆمـەکییان لێـکرد ◊ الهائِـشَةُ: ترسـان ◊ دەعبایـەکی خەیاڵییـە لـەدەعبا دەریاییـەکان ◊ الهُـواش: مـاڵو سامانێـك لەحـەرامو حـەڵاڵ کۆکرابێتـەوە ◊ الهُوَاشَـة: بـەمانا (الهُـواش)دێ ◊ کۆمەڵێـك خـەڵك بـوروژێنو تێـکەوە بهاوێنو بـێنو بـچن ◊ الهَـوْش: ژمـارەی زۆر لەشـەڕدا گردببنـەوە ◊ خـاڵی بـوونی گـەدە ◊ الهَوَاشَـة: دەگـوترێ: (إبـل هَوَاشَـة) حوشـتری جـەموشو تەرەبوو بڵاوە بـوو لێرەو لـەوێ کۆکرابنـەوە ◊ الهَوِيشَة: کۆمەڵی تێکەڵو پێکەڵ.

هَاعَ فلان هَوْعاً: هـاتو هـاواری کـرد، دەم بـەهاتو هاوار بوو ◊ زۆر لەسەر شتەکە سور بوو.

هَاعَ في الحرب: لەشەڕدا هاواری کرد هوتافی کێشا.

هَاعَ من فلان: لەفلان جاڕز بوو وەڕز بوو.

هَاعَ القومُ بعضهم الى بعض: خـەڵکەکە پـەلاماری یەکیان داو خەریك بوو عەمبازی یەکتر بن.

هَاعَ فـلان هَوْعـاً رهواعـاً: کـابرا ڕشـایەوە ◊ هَـوَّعَ فلانـاً: فلانکەسـی ڕشـاندەوە ◊ تَهَـوَّعَ: خـۆی ڕشـاندەوە ◊ تَهَـوَّعَ القَيْـئَ: بـەزۆر ڕشـانەوەی بەسەر خۆیدا هێنا.

تَهَوَّعَ نفسه: خۆی ڕشاندەوە ◊ الهَـاعُ: (رجـل هـاع): پیاوێـکی جیدییـەو زۆر لەسـەر شـت سـوورە ◊ (رجل هاع لاع): پیاوێـکی ترسـنۆكو بـەهاتو هـاوارە ◊ الهُـواعُ: نـاوی مـانگی ذیلقەعیدەیـە ◊ الهُوَاعَـةُ: ڕشـو، ئـەوەی لـەقورگی خۆڕشـێنەوە دێتـەدەر ◊ الهُـوعُ: دوژمنایـەتی ◊ بەتـەماعو چاوچنۆك ◊ الهَوْفُ: بای گەرم ◊ کزەبای سارد ◊ الهُـوفُ: گێژەڵوکـە سـارد بـێ یـان گـەرم بـێ ◊ ترسنۆکی بێ خێر ◊ گێلو ئەحمەق ◊ الهَوْقَـةُ: زەلکاوێـکە، چاڵێـکە نـاوی تێـدا کۆدەبێتـەوە زۆری قـورو لیتـە تێـدا پەیـدا دەبـێو باڵنـدە حەزیان لێیەتی.

هَـوِكَ الرجـلُ هَوَكـاً: پیاوەکە گێـل بـوو کەمێـك عەقڵی پێ ماوە ◊ (فهو أهْـوَك وهَـوِك وهَـوْك) ◊ هَـوَّكَ فـلان: فلانکـەس چاڵە نـاوی هەڵکەنـد بۆئەوەی ناوی تێدا کۆببێتەوەو ژێرەکەی ببێتـە قوڕو لیتەو باڵندە لێی کۆببنەوە ◊ هَـوَّكَ فلانـاً: فلانکەسی گێلو ئەحمەق کرد ◊ سەرسامی کرد ◊ إنهاك فـلان: فلانکـەس سەرسام بـوو ◊ تَهَـوَّكَ

فلان: بەمانا (إنهاك)دێ ◊ کەوتە ناو چاڵی نەگبەتی‌و تێداچوونەوە ◊ لەقسەکردن دا زمانی تێکەڵو پێکەڵ بوو ◊ **الهُوكَةُ**: چاڵو کەندر ◊ **الهَوكَةُ**: دەگوترێ: (أرض هَوِكَة): زەوییەکی وێرانو دڕك‌و داڵاوی ◊ **الهوك**: زۆر گێل‌و نەفام ◊ **الهَوّاك**: سەرسام ◊ بۆ ئافرەت دەگوترێ: (الهَواكة) ◊ (أرض هَواكة): زەوی وێرانو پڕ لەدڕك‌و داڵ.

هالَ هَولاً: ترسا ◊ **هالَتْ المرأة بحسنها**: ئافرەتەکە بەڕوخساری جوانی کابرای سەرسام کرد.

هَالَ الأمرُ فلاناً: ڕوداوەکە، کارەکە فلانکەسی ترساند.

هِيلَ السكران: سەرخۆشەکە چاوی ڕشکەو پیشکەی کردو ترسا ◊ **هاوَلَ الشَّيْءُ فلاناً**: شتەکە فلانی سەرسام کرد.

هَوَّلَ على فلان: فلانکەسی ترساند ◊ هەڵمەتی بۆبرد ◊ **هَوَّلَت المرأة**: ئافرەتەکە خۆی ئارایش داو خشڵو پۆشاکی جوانی پۆشی ◊ **هَوَّلَ فلاناً**: بۆزێدەڕۆیی لەمانای (هَالَهُ)دێ ◊ **هَوَّلَ الأمرَ**: ئیشەکەی گەورەکردو زێدەڕۆیی تێداکرد تاوای لێ کرد ترسناك بێ ◊ **إهتالَ فلان**: فلانکەس ترساو سەرسام ما ◊ **تَهَوَّلَ للناقة**: خۆی کرد بەدڕندە لەحوشترەکە بۆئەوەی ئارام بێ‌و ژێرباری بکا ◊ **تَهَوَّلَ لمال فلان**: ویستی بەچاو مالی فلانکەس بەهەنگیۆی‌و کاری تێ بکا ◊ **إستهالَ الأمرَ**: کارەکەی بەگەورەو ترسناك هاتە بەرچاو ◊ **التَّهاوِيلُ**: شتێك بکرێتە هۆکاری ترساندن ◊ ئەوەی لەشتێك جیابوبێتەوەو فەوتابێ ◊ ئەوپارچە قوماشە خورییە سورو زەردو سەوزەیە دەخرێتە سەرکەژاوە ◊ جوانکردن بەوێنەو نەخش‌و نیگارو چەك‌و پۆشاك‌و خشڵ ◊ هەروا ناوە بۆ ڕەنگی جۆراو جۆری ناو گوڵ‌و گوڵزار ◊ **الهَالُ**: بەمانا (الآل)دێ ◊ (حَبُّ الهال): حێل: بۆنێکە لەبۆنەخۆشەکان لەهەندێ شوێن پێی دەگوترێ: (الحَبَهان) ◊ **الهالة**: خڕایی مانگ، دەوران دەوری مانگ ◊ یان کەوانەیەکی روناکی کەدەوری قەبارەیەکی ئاسمانی دابێ ◊ **الهَولُ**: ترس‌و بیم ◊ ترسناك‌و زەندەقبەر ◊ کارو روداوی گەورەو سامناك ◊ (أبو الهول): پەیکەرێکی فیرعەونی میصرییە لەسەردەمی سێیەم بنەماڵەی فیرعەونەکان دا دروست کراوە، جەستەی شێرو سەری ئادەمیزادە، بەم دوو پێکهاتەیە ئاماژە دەکا بۆ کۆبوونەوەی هێزو عەقڵ لەیەك جەستەدا، پەیکەرەکە بیست مەتر درێژەو چوار مەتر پانەو هەتا ئەمڕۆ لەنزیك ئەهرامی (الجيزة) پایەدارە ◊ **الهُولَةُ**: سەرسوڕمان‌و عەجەب ◊ هەرشتێك منداڵی پێ بترسێندرێ ◊ ئافرەتێك ئەوەندە جوان بێ خەڵك بەجوانیەکەی سەرسام بن ◊ **الهيلة**: بەمانا (الهَولُ) دێ ◊ **الهَوْلَعُ**: بڕوانە مادەی (هَلَعَ).

هَوَمَ: سوکە خەوێکی کرد، سەرەخەوێکی شکاند ◊ هەنوزی هاتنێ‌و سەری بەملاو لادا کەوت، هەر سەرە لەقەی بوو ◊ **تَهَوَّمَ**: بەمانا (هَوَّمَ)دێ ◊ **الأهْوَمُ**: ناوچەوان پان ◊ سەرزل ◊ **التَّهْوِيمُ**: هەست کردن بەخەو (خەوهاتن) ◊ **الهَامَةُ**: سەر ◊ تۆقەسەر ◊ ناوەڕاستی سەر ◊ دەگوترێ: (هو هامة القوم): ئەو سەرۆك‌و پێشەوای کەلەکەیەتی ◊ کۆمەڵێك مرۆڤ ◊ باڵندەیەکی بچوکە بەشەو دەردەکەوێ‌و وەگری ناو گۆڕستانە ◊ کوندەبەبوو ◊ باڵندەیەکی خەیاڵییە عەرەب پێیان وایە ئەو تەیرە لە

سەری مرۆڤی کوژراو دێتەدەرو هەر هاوار دەکا دەڵێ تێراوم بکەن تا تۆڵەی دەسێندرێتەوە ئەمجار بێدەنگ دەبێ ◇ (بنات الهام): مۆخی مێشك ◇ الهُوَام: بەمانا (الهَيَام)دێ ◇ الهَوْمُ: خەوی کەم سوکە خەو ◇ ناوەڕاستی زەوی ◇ چەقی زەوی.

هَوْمُ المجوس: ڕوەکێکە لەپێری (الصلبية) گەڵاکانی وەکوو گەڵای یاسەمین وایە، دەرمانێکی لێ دروست دەکرێ بەردی گورچیلە ورد دەکاو مێزکردن ئاسان دەکا ◇ **الهومة والهومة**: دەشتو سارا.

هَانَ فلان هُوناً وهواناً ومهانةً: فڵانکەس زەلیلو داماو بوو.

هَانَ الشَّيْءُ عليه هوناً: شتەکە ئاسان بوو ◇ سوكو بێ ئەرك بوو ◇ **أهانَ فلان الأمْرَ أو الشخصَ**: فڵانکەس کارەکەی بەسوكو بێ ئەرك زانی ◇ فڵانکەسی بەلاوە سوكو بێ مروەت بوو ◇ **هَاوَنَ الأمر عليه**: ئیشەکەی لەسەر ئاسان کرد ◇ ئیشەکەی بەسوك زانی ◇ **تهاون بالأمر**: کارەکەی بەسوكو بێ ئەرك زانی ◇ سوکایەتی پێ کرد ◇ **الأهون**: ئاسانو بێ ئەرك ◇ **الهاون**: هاوەن، قاپێکە لەمسن یان لەمس بەدەسکەوان شتی تێدا ورد دەکرێ ◇ **الهَاوُون**: بەمانا (الهاوَنُ)دێ ◇ **الهَوْنُ**: بەمانا (الهاوَن) دێ ◇ هیچو پوچو بێ نرخ ◇ ئەسپی سەر نەرمو جڵەو خۆش ◇ ئەدەبو ڕەوشت بەرزیو خۆ بەکەم زانین ◇ نەرمو نیانیو لەسەرە خۆیی ◇ **الهُونُ**: خەڵك بەگشتی ◇ دەگوترێ: (ما أدري أي الهُون)، نازانم چ خەڵکێکە؟ تەنگانەو چورتم ◇ ریسواییو سەر شۆڕیی ◇ **الهُونَةُ من النساء**: ئافرەتی زیندە بەچاڵکراو ◇ ئافرەتی گەردنکەچو کۆیلەو بەستەزمان ◇ ئافرەتێك لایەنی مێینەی لاوازبێو وەکوو پیاوی جەستە توندو دەماراوی بێتە بەرچاو ◇ ئارامیو ئاشتەوایی ◇ **الهُونى**: زەلیلیو ژێردەستەیی ◇ بەئەدەبو ویقارو خۆبەکەم زان ◇ **الهُوَينى**: بەهێواشی ڕۆیشتن ◇ دەگوترێ: (هي تمشي الهوينى): ئەو ئافرەتە بەناز بەسەرزەوی دا دەڕواو بەئەسپایی قاچ دەخاتە سەر زەوی ◇ نزمیو سوکی ◇ **الهينة**: دەگوترێ: (إمْشِ على هينتك): بەویستی خۆتو بەهێواشی بڕۆ ◇ **الهَيِّنُ**: بێ نرخ ◇ ئاسانو لەسەرەخۆ ◇ لێبوردە ◇ **تَهَوَّهَ فلان**: فلان هاتو هاواری کرد، ئاڵاندی ◇ **الهَاهَةُ**: بەمانا (الآهة)دێ ◇ **الهَوَاهي**: قسەی پڕو پوچو بێ ماناو مەبەست ◇ جۆرە ڕۆیشتنێکە ◇ **الهَوَاهِيَةُ**: ترسنۆك ◇ **الهوهاء من الرجال**: پیاوی ورەنزمو ترسنۆك ◇ بیرێك کە پلیکانەو شتی وای تێدانەبێ ◇ گێلو ئەحمەق ◇ **الهَيَاهي**: جۆرە ڕۆیشتنێکە ◇ **الهُوهُ من الرجال**: پیاوی ترسنۆكو ورەنزم ◇ **الهوهة**: ترسنۆك ◇ **الهَوُّ من الأرض**: لایەکی زەوی، سوچێکی ◇ کونو کەلەبەرێکی زەوی ◇ **الهُوَّاءَةُ**: چاڵاییەکی چەواشە ئامێزی زەوی ◇ **الهَوَّةُ**: کونو کەلەبەر ◇ **الهُوَّةُ**: چاڵو بیری قوڵ لەناو زەوی دا ◇ چاڵو نزمایی سەرشوێن کەمرۆڤ نەتوانێ بەئاسانی بەناویان دا بڕواو ڕێگا دەرکا ◇ بیری قوڵ ◇ بیری داپۆشراو ◇ دەگوترێ: (وقع فلان في هُوَّة) ◇ هەروا وشەی (هُوَّة) بەمانا گێلیو ئەحمەقی دێ ◇ کەسێك نەتوانێ قسەی نهێنی هەڵبگرێ.

هَوِيَ الشَّيْءُ هُوِياً وهوياناً: شتەکە کەوتە خوار ◇ گلا، لەبەرزاییەوە کەوتە خوار بۆنزمایی ◇ دەگوترێ: (هوت العُقَاب على صيد): هەڵۆکە کەوتە سەر نێچیرەکە، خۆی بۆ هەڵدایە خوار.

هَوَى فلان في السير: فلانكەس رۆیشت، دەستی کرد بەرۆیشتن، پەلەی کرد، خێرا رۆیی ○ **هوت يَدُهُ للشَّيْئِ**: دەستی گەیشتە شتەکەو بەرزبۆوە.

هَوَى الرجلُ مرة: پیاوەکە بەرزبۆوەو سەرکەوت.

هَـوَى مُريـاً: فـەوتا، تێداچـوو ○ **هَـوَتِ المـرأةُ**: ئافرەتەکە مندالەکەی مرد جەرگ سوتاو بوو ○ **هَـوَتَ الطعنـة هَوِيـاً**: شـوێنی زەبرەکـە دەمـی کـردەوەو خـوێنی لـێهات ○ **هَـوَتَ الـريحُ هُويـاً**: بایەکـە هـەڵبوو ○ **هَـوَتَ الأذنُ**: گوێـچکە دەنگـی دایەوە زرینگایەوە.

هَوِيَ فلان فلاناً: فلانکەس فلانکەسی خۆشویست ○ **أهْوَى الشَّيْئُ**: شتەکە بەربۆوە ○ کەوتـە خـوار ○ **أهـوى فـلان بالـشَّيْئِ**: فلانکـەس نامـاژەی بەشـتەکە کـرد ○ **أهـوى فـلان يـده للـشَّيْئِ**: فلانکـەس دەسـتی بۆشـتەکە درێـژکرد ○ **أهـوَتْ العقاب للصيد**: هەڵۆکە خۆی بەسـەر نێـچیرەکە داداو تێـکی شـکاند ○ **أهْـوَى الـشَّيْئَ**: شـتەکەی هەڵدایـە خـوار ○ **أهـوَى فلانـاً**: بەشـەپلاغەو مستەکۆڵە لەفلانکەسی دا ○ **هاوى**: خێـرا رۆیـی ○ رای کـردو تیژتێپـەڕی ○ **هـاوى فلانـاً**: خـۆی لەگـەڵ فـلان دا گونجانـدو بەهەومسـی ئـەو جوڵایـەوە ○ **هَوَّيَ المكانَ**: هـەوای پـاکو خـاوێنی خـستە شـوێنەکەوە ○ **إهتـوى الى فـلان بـشيئ**: ئامازەی بۆ فلان کرد بەشتەکە سـەرنجی ئـەوی ڕاکێـشا بـۆلای ○ **إهْتَـوَى فلانـاً**: بەشـەپلاغەو مـستەکۆڵە لەفلانکەسـی دا ○ **إنهـوى الـشَّيْئُ**: شتەکە کەوتـە خـوار، بـەربۆوە ○ **تهـاوى فـلان**: فلانکـەس بـەخێرایی رۆیـی ○ **تهـاوى القـومُ**: خەڵکەکە یەك بـەدوو یـەك دا کەوتنـە خـوار ○ **استهوى الشَّيْئُ فلاناً**: شتەکە فلانکەسی سەرسام کـردو وای لـێ کـرد پێـوەی مەشـغوڵ بـێ ○ **استهوى فلاناً**: کاری لەفلانکەس کـردو وای لـێ کـرد رایەکـەی وەربگـرێ بـەبێ پەیـدابوونی بەڵگـەی یـەقینی ملی بـۆدا ○ **التَّهْـواءُ**: ساتێـك لەشەو ○ **الهاوى**: کولله ○ کەسێك وەگری شتێك بـێو خـوی بـداتێو پێـوەی خـەریك بـێ هەرچـەندە پیـشەی ئـەویش نـەبێ ○ بۆنمونـە کەسێـك ریـاضـی نـەبێو خوبداتـە ریاضـە ○ خوێندەوارێـکی بـاش نـەبێو کتێـب بکـڕێو کۆیان بکاتەوەو تەماشایان بکاو هیچیشیان لـێ فێرنەبێ ○ **الهاوية**: مێینەی (الهاوى)یە ○ هەواو مەناخ ○ دۆزەخ ○ **الهَوى**: سۆزو خۆشەویستی ○ حەزکردن لەشت خێربێ یان شـەڕبێ ○ **الهَـواءُ**: غازێکە دەورەی گورەی زەوی داوە ○ پێکهاتووە لـەئۆزۆنو ئۆکـسجینو چـەند غازێـکی تـر ○ هـەواو مـەناخ ○ بۆشـایی ○ هـەر بۆشـاییەك بکەوێتـە نێـوان دووشـتەوە ○ هەرشتێـك ژێرەکـەی بـەرەڵابێو هـیچ نەگرێتـەوە ○ هەرشتێـك بۆشـەڕبێ ○ ترسـنۆكو ورەنـزم ○ (قلـب هـواء): دڵـی بـەتاڵو خاڵی ○ **الهـوائي**: تەلێـکە بـەئامێری رادیـۆو تەلەفزیۆنـەوە دەبەسـترێو ئـەمجار لەشوێنێـکی بـەرز بەکۆڵەکـەو عەمودێـکەوە شـەتەك دەدرێ بۆئـەوەی دەنگەکە بـەهێز بکاو وێنەکە جوان نیشان بدا ○ **الهِوَاية**: یارییـەك یـان کردەوەیـەك مـرۆڤ حـەزی لێی بێو خۆی پێوە بخافڵێنێو کاتی بێ ئیشی خۆی پێ بەسەر بەرێ ○ **الهَـوِيُّ**: شـوێنی کەوتنـە خـوارەوە ○ زرینگانـەوەی نـاو گوێچکە ○ ساتێك لەشەو ○ **الهَوِيَّة**: بیری قوڵ.

هاءَ فلانٌ هَيْئة: فلانکەس روخسار جوان بـوو قـۆز بوو.

هَـاءَ للأمـر: خـۆی بۆکارەکـە ئامـادەکرد.

هَاءَ اليه هَيْئَةً: حەزی لێ بوو موشتاقی بوو ٥ **هَايأَهُ في الأمر وعليه**: لەکارەکەدا هاوڕای بوو، پشتگیری کرد ٥ **هَيَّأَ فلان الأمر تهيئة وتهيئاً**: فلانکەس ئیشەکەی باش کرد ٥ ئاسانی کرد ٥ **هَيَّأَ الشَّيْءَ**: شتەکەی حازرو ئامادەکرد بۆ جێ بەجێ کردنی مەبەستێکی تایبەتی ٥ دەگوترێ: (هَيَّأَ المصنع لبدء الإنتاج): کارگەکەی ئامادەکرد بۆ دەستکردن بەوبەرهێنان ٥ (هَيَّأَ الطعام للأكل): خۆراکی ئامادەکرد بۆخواردن ٥ **تَهَايَأَ القومُ على الامر**: خەڵکەکە لەسەر کارەکە ڕێک کەوتن هاوکاری یەکتریان کرد ٥ **تَهَيَّأَ للأمر**: خۆی بۆکارەکە ئامادەکرد ویستی دەستی پێ بکا ٥ **المُهَايَأَةُ**: ئەوکارەی لەسەری ڕێک کەوتوون و هەموویان دەیانەوێ ئەنجامی بدەن، ئەنجام بدرێ ٥ **الهَيْءُ**: بانگکردن بۆ خواردن و خواردنەوە ٥ **الهَيْئَةُ**: شکڵو شێوەی شت ٥ نیشانە ٥ کۆمەڵێک مرۆڤ ئەنجامدانی کارێکیان پێ دەسپێردرێ ٥ **الهَيِّئُ**: جوان ڕوخساریی ٥ **هابَه هيباً ومَهابَةً**: بەگەورەی داناو لەپێش چاوی شکۆمەند بوو ٥ لێی ترسا ٥ ترساندیو هۆشیاری دایە ٥ بۆ زێدەڕۆیی لەم مانایەدا ٥ **أهابَ بِهِ**: بانگی کرد بۆکردنی شت یان نەکردنی هەڵێنا بۆ کردنی یان نەکردنی دەگوترێ: (أَهَبْتُ بصاحبي الى الخير): هاوەڵەکەم هەڵنا بۆ کردنی کاری خێر ٥ **أهاب بالخيل**: ئاوزەنگی لەئەسپەکە داو هەڵێنا بۆ خێرا ڕۆیشتن ٥ **أهابَ الراعي بِغنمه**: شوانەکە مەڕوبزنەکانی رادان بۆ لەوەڕو ئاو خواردنەوە ٥ دەنگی دان بۆ ئەوەی ڕاوەستن یان بگەڕێنەوە ٥ بەوشەی (هابِ هابِ)ی تێیان خوڕی ٥ **هَيَّبَ الشَّيْءَ الى فلان**: شتەکەی لای فلانکەس گەورە کرد ٥ زۆری پێداهەلگوت و نرخی دایە ٥ **إهتابَ الشَّيْءَ**: بۆ موبالەغەو زێدەڕۆیی لەمانای (هابَـهُ)دێ ٥ **تهيَّبَ الشَّيْءَ**: بۆ موبالەغەو زێدەڕۆیی لەمانای (هابَهُ)دێ ٥ **تَهَيَّبَ الشَّيْءُ فلاناً**: شتەکە فلانکەسی ترساندو سەرسامی کرد ٥ دەگوترێ: (تهيّبني الشيءُ تَهَيُّبَهُ): شتەکە سەرسامی کردمو ترساندمیو لێی ترسام ٥ **المُتَهَيِّبُ**: شێر ٥ سام لێکراو ٥ **الهَيَّبانُ**: زۆر ترسنۆک و حەزمرکەر ٥ شوان و چاودێر ٥ نێرییە کێوی ٥ گڵو قوڕ ٥ **هَيَّتَ بِهِ**: بانگی لێ کرد، دەنگی دا.

هَيْتَ: وشەیەکە سەرسامی دەگەیەنێ ٥ عەرەب دەڵێ (هَيْتَ لِلْحِلْمِ): سەرسامم لەحیلمو بارقوڵی فلان.

هَيْتَ لكَ: ئامادەبە، خێراکە ویستەکەم جێ بەجێ کە ٥ **الهِيتُ**: چاڵی نزمی زەوی ٥ چاڵی قوڵ ٥ **هَيْتَاه**: هەڵنانی سەگە بۆ گرتنی نێچیر ٥ **هاثَ الشَّيْءُ هيثاً وهيثاناً**: شتەکە جوڵا ٥ کەوتە ڕۆیشتن.

هـاثَ القومُ: خەڵکەکە کەوتنە تێک وروژان و بێنەو بەرە لەکاتی کێشەو نیزاع دا.

هاثَ فلان في الشَّيْءِ: فلانکەس شتەکەی بەتوندو تیژی وەرگرتو خراپی کرد.

هاثَ من المال: بەشی خۆی لەماڵەکە هەڵگرت.

هاثَ لفلان: شتێکی کەمی دا بەفلان.

هاثَ برجله التراب: بەقاچ گڵەکەی هەڵدایەوە ٥ **هايَثَ فلاناً**: بەهۆی زۆرییەوە بەسەر فلان دا زاڵ بوو ٥ **تهايَثَ القوم**: خەڵکەکە تێکیانەوە هاویشتو کەوتنە بێنەو بەرەو شەڕو نیزاعەوە ٥ **تَهَيَّثَ لفلان شيئاً**: شتێکی دا بەفلان ٥ **استهاثَ الشَّيْءَ**: شتەکەی بەزۆر زانی، زۆری کرد ٥ **استهاثَ المالَ**: ماڵو سامانەکەی تێکدا

خرابی کرد ◊ **المهایت:** کەسێك زۆر لەشت هەلگرێ بەباوەش پێداکردن یان بەرادانو وەلانان ◊ **الهایشة:** (هایشة القوم): راونانو پالپێوەنانی گەلو نەتەوە.◊ **الهَیْئَةُ:** کۆمەلێك مرۆڤ.

هَاجَ النبتُ هَیْجاً: روەکەکە وشك بوو زەرد هەلگەڕا ◊ **هاجت الارض:** زەوییەکە گژوگیاکەی وشك بۆوە ◊ راپەڕینو دژی ئەو زولْمو ستەمەی لێیان دەکرا دەنگی نارەزاییان دەربڕی.◊ **هاجَتْ الإبلُ:** حوشترەکە تینوی بوو ◊ **هاجَتْ السماءُ:** ئاسمان هەورو هەلای زۆر بوو کردی بەرەشەباو زریان.

هاجَ الشَّیْئَ: شتەکەی هەلچواند ◊ رایپەڕاند.

هَاجَ فلاناً: فلانکەسی راپەڕاند خستیە جمو جولْو راپەڕین.

هَاجَ الإبلَ: حوشترەکانی رادان بەشەو بۆسەر دوێلاو یان بۆ لەوەڕگا ◊ **أهاجَ:** دەگوترێ: (أهاجت الریحُ النبتَ): بایەکە روەکەکەی وشك کرد ◊ **أهْیَجَ الأرضَ:** زەوییەکەی واهاتە بەرچاو کە گیاوو گژەکەی وشك بۆوە ◊ **هایَجَ فلان فلاناً:** فلانکەس فلانکەسی وروژاند ◊ **إهتاجَ:** راپەڕی دژی زولْمو ستەم یان زیانو ئازار ◊ **تهایجَ القومُ:** خەلکەکە هەلمەتیان برد بۆ دوژمنو یەکریز وەستان بۆ شەڕکردن ◊ **تَهَیَّجَ الشَّیْئُ:** بۆ زێدەڕۆیی لەماناى (هاج)دێ ◊ **المِهْیاج:** کورکاندنو گەڕانەوە بۆ زێدو نیشتمان ◊ حوشترێك پێش حوشتری تر تینوی بێ ◊ **الهَائِج:** سوور بوونەوەو رق هەلسان ◊ دەگوترێ: (هاجَ هائجه): خوێنی گەرم بوو، رقی هەلسا ◊ **الهَاجَةُ:** بۆقە مێیینە ◊ نەعامە ◊ مەڕو بزنو حەیوانی تر کە ئارەزوی کەلگرتنیان نەبێ ◊

الهَیْجُ: شەڕ ◊ رەشەبای توند ◊ فیتنەو ئاشوب ◊ **الهَیْجاءُ والهیجا:** بەمانا شەڕو کوشتار ◊ **الهَیّاجُ:** بەمانا (الهَیْجاءُ)دێ ◊ **هَیَّجْ الهریسة:** کەشکەکەکەی زۆر چەور لێنا ◊ **هَیَّجْ الفَحْلَ:** نێرە فەحلەکەی هەلْنا بۆ سواربوونو کەلْدانی مێینە ماچەکە ◊ **الهَیِّجُ:** حوشترێك کە بەوشەی (هیخ) تێت راخوڕی خێرا راپەڕێو بڕوا ◊ **هَادَهُ هیداً وهاداً:** جولاندی تێی راخوڕی ◊ دەری کرد ◊ ترساندی ◊ چاکی کردەوە ◊ لایدا ◊ **هَیَّدَ السائرُ:** رێبوارەکە پەلەی کردو خێرا رۆیی ◊ **هَیَّدَ الأمْرُ فلاناً:** کارەکە، رووداوەکە فلانکەسی باش خستە جمو جولْ، زۆری راپەڕاند ◊ **الهَیْدُ:** گەورە ◊ شتی راتلەقاوو وەشەقە تۆلە هاتو ◊ **الهَیْدانُ:** تەمبەلْو ترسنۆك ◊ **الهَیْدب والهیدبی والهَیْدبیّ:** بڕوانە مادەی (هَدَبَ) ◊ **الهَیْدکور:** ئافرەتی گەنجی قەلەوی هەندام جوان ◊ شیری بزرکاو ◊ **الهَیْدکورة:** بەمانا (الهیدکور)دێ ◊ **الهَیْدَلَة:** بڕوانە مادەی (هَدَلَ) ◊ **الهَیْدام:** بڕوانە مادەی (هَدَمَ) ◊ **الهَیْدَمُ:** بڕوانە مادەی (هَدَمَ) ◊ **هَیَّرَ فلان البناءَ:** فلانکەس بالەخانەکەی روخاند ◊ **تَهَیَّرَ البناءُ:** بالەخانەکە تێك روخا ◊ **الهَیّار:** زوو روخاو، روخەك ◊ دەگوترێ: (رجل هَیّارٌ): پیاوێکە زوو دەروخێو خۆ بۆ چورتەمو تەنگانە راناگرێ ◊ **الهَیّارُ الثلجی:** روخانی تەبارە بەفری سەرکێوەکان ◊ **الهَیْرُ:** ناوێکە لەناوەکانی بای صەبا ◊ **الهیرُ من اللیل:** کەمتر لەنیوەی شەو ◊ **الهَیْرَةُ:** زەوی دەشتو نەرمەلان ◊ **الهیّار من الرجال:** پیاوی ورەنزمو زەعیف ◊ **هیاطیقی:** زاراوەیەکی ئیغریقییە خۆرئاواییەکان کردویانە بەناو بۆ جۆرە خەتێکی هێرۆغلیفی، کەخێرا دەنووسرێو خالْبەندیو نیشاراتو شتی وای تێدانین ◊

الهَيْـرَعُ: بڕوانـه مـاددەی (هَـرَعَ) ٥ **الهَيْرَعَـة:** بڕوانه مـاددەی (هَـرَعَ) ٥ **الهيودين:** مادەیەکی پاڵفتەیـه لـەزەرو دەردەهێنـدرێ بۆنەخۆشـی خەســتبوونەوەی خــوێن ســودی هەیـــه ٥ **هيوغليفي:** زاراوەیەکە بـەمانای نەخشی پیرۆز (النقش المقدس)دێ ٥ **الهيورين:** مـادە سڕکەرێـکی تێـکەڵەیە لـەمورفین وەردەگـیرێ ٥ **الهَيْــزَبُ:** بەمانا (الهَوْزَبُ)دێ.

هاسَ فـلان: فلانکـەس ڕۆیـی بەهـەر ڕۆیشتنێك بێ.

هاسَ من الشَّيْ: زۆری لەشتەکە هەڵگرت.

هاسَ الشَّيْءَ: شتەکەی گێرەکرد، ژێر پێی دا.

هاسَ الأرضَ: زەوییەکەی کوتایەوە.

هاسَ فلان فلاناً: فلانکەس گاڵتەی بـەفلان کـرد ٥ **الأهيس:** پیاوی ئـازاو چاونەترس ٥ شـتی ڕەق و پتەو کەهەمووشتێك ورد بکا.

هَيْسِ هَيْسِ: وشـەیەکە بـۆ پیـاو دەگوترێ کاتێـك بتەوێ هەڵی بنێی بۆ کارێك.

هاشَ القومُ هَيْشاً: خەڵکەکە تێکیانەوە هاویشت و خرۆشان.

هاشَ بعـض القـوم الى بعـض: هەنـدێ لەخەڵکەکە عــەمبازی هەندێــکیان بــوون ٥ ئامــادەبوون پەلاماری یەکتر بدەن.

هاشَ فلان: فلانکەس زۆری قسەی ناشیرین کردن.

هاشَ فـلان في القـوم: فلانکـەس ئاشوب و ئـاژاوەی خستە ناو خەڵکەوە ٥ کابرا فوی تێکراو کەوتە هەڵەکە سەماو کەیفخۆشی.

هـاش الـشَّيْءَ: شتەکەی گەنـدەڵ و خـراپ کـرد ٥ لـەخۆی گـرت و کـۆی کـردەوە ٥ **تَهَـيَّشَ القـومُ بعضهم الى بعض:** هەندێ لەخەڵکەکە پـەلاماری یـەکیان داو بووبـە شـەڕیان ٥ **الهَيْـشَةُ:** مرۆڤـی تێکەڵ و پێکەڵ ٥ فیتنەو ئاشوب.

هَـاصَ الطَّيْـرُ هَيْـصاً: باڵندەکـە جیقنـەی کـرد جیقنەی هەڵدایە خوار.

هَـاصَ فـلان بالـشَّيْ: فلانکـەس تونـدو تیـژی بەشتەکە کرد.

هاصَ عُنُقَهُ: ملی باریك کـرد ٥ **المَهَايِصُ:** کولانـەی باڵنـدە، خلانــەی پەلــەوەرو شــوێنی جیقنــە کردنیان.

هاضَ العَظْمَ: ئێسقانەکەی شکاندەوە دوای ئـەوەی خەریك بوو یەکتر بگرێتەوە.

هاضَ فـلانٌ الـشَّيْءَ: فلانکـەس شتەکەی شکاند ٥ نەرمی کرد.

هاضَ الكـرى فلانـاً: وەنـەوز (هـەنۆز) فلانکەسی داهێزراندو هێزو توانای لێ بڕی و لاوازی کرد.

هـاضَ الحـزنُ قَلْبَـهُ: خـەم و خەفـەت جـار دواجـار کەوتە سەر دڵی.

هـاضَ المرضُ فلانـاً: نەخۆشییەکە بـۆ فلانکـەس هاتەوە.

هَيَّضَ فلاناً: فلانکەسی وروژانـد ٥ **إهْتَاضَ العَظْـمَ:** ئێسقانەکەی شکاند ٥ **إنهاضَ:** بـۆ مـوطاوعـەی (هاضَــهُ)دێ ٥ **تَهَـيَّضَ الغـرامُ فلانـاً:** عیـشق و ســۆزەکە گەڕایـــەوە بــۆ فــلان ٥ **المــستهاضُ:** نـەخۆش یـان ئێـسقان شـکاو کەچـاك بێتـەوەو سەر لەنوێ بۆی بێتـەوە ٥ **الهَيْضُ:** نـەرم و نیـان ٥ **الهَيْضَة:** گەڕانەوەی خەم و خەفەت بۆسەر دڵ ٥ نەخۆشی دوانە خۆشی بەنۆبە بێتە سـەری ٥ هـەروا (الهَيْــضَة) نەخۆشــییەکە دیاردەکــانی ڕشــانەوەی تونــدو سکــچونی زۆرو کزبــوونی جەســـــتەیە ٥ (نەخۆشـــــی کـــــولێرا).

هَاطَ فلانٌ هَيْطاً: فلانكەس هاتو هاواری كردو كردیە غاڵو بوغڵ ○ **هَايَطَ**: بەمانا هاتو هاوار كردن ○ **هايَطَ فلاناً**: فلانكەسی لاواز كرد ○ **تهايَطَ القومُ**: خەڵكەكە كۆبونەوەو كاروباری خۆیان ڕێك خست ○ **الهِياط**: دەگوترێ: (هم في هَياط ومِياط) ئەوان لەبگرەو بەردەدان یان ئەوان لەدورو نزیكی دان ○ **الهَيْطُ**: دەگوترێ: (مازال في هَيْط ومَيْط): ئەوان تائێستا هەر لەشەڕو هەراو بێنەو بەردەدان.

هَاعَ الشَّيْئُ: شتەكە كرایەوە، بڵاو بۆوە.

هَاعَ فلان: فلانكەس هاواری برسیایەتی كرد، لەدەست برسییەتی هاواری كرد ○ ترساو دادو هاواری كرد ○ **هاعَتْ الإبلُ الى الماءِ**: حوشترەكە تینوی بوو حەزی لەئاو بوو.

هَاعَ الماءُ ونحوه على وجه الأرض: ئاو یان شلەمەنییەكی تر بەسەر ڕوی زەوی دا ڕۆیی جاری بوو.

هَاعَ الرَّصَاصُ ونحوه: ڕەصاصەكە توایەوە.

هَاعَ فلان: فلانكەس تەماعی زۆر بوو وێڕای ئەوەی هیچی لەدەست نایە كەچی بەتەماعە چاو چنۆكە ○ دەم بەهاتو هاوارە خۆ بۆ هیچ ناخۆشی یەك ڕاناگرێ.

هاعَ من الحبّ والحُزن: لە ئاكامی عیشقو سۆزەوە یان لە خەفەتو حوزنەوە گێژو وێژ بووە، سەرسام بووە ترساوو پەژموردەكەوتووە ○ **تَهَيَّعَ الشَّيْئُ**: بۆ زێدە ڕۆیی لەمانای (هاعَ)دێ ○ **تَهَيَّعَ السرابُ**: تراویلكەكە بەسەر زەوی دا بڵاو بۆوە ○ **تَهَيَّعَ فلان**: فلانكەس سەرسام بوو ○ ستەمی كرد ○ **تَهَيَّعَ الى الشرّ**: پەلەی كرد بۆشەڕ ○ **المَهْيَعُ من الطرق**: ڕێگای ئاشكرا ○ **الهائِعُ**: دەگوترێ: (لیل هائع): شەوێكی تاریكو نوتەكە ○ (رجل هائع لائع): پیاوێكی ترسنۆكو دەم بەهاتو هاوارە ○ **الهائِعة**: دەنگی ترسناك ○ زیڕەو نەڕەی ترسێنەر ○ **الهَاعُ**: كەسێك دەم بەهاواربێو ئاخو ئۆف بكا ○ (رجل هاعٌ لاعٌ ○ هاعٍ لاعٍ): پیاوێكی ترسنۆكو زەعیفو بێ دەسەڵاتە، دەم بەهاوارو گرینۆكە ○ **الهِيَاعُ**: دەگوترێ: (ريح هياع لِيَاع): ڕەشەبایەكی خێراو بەهێزە ○ **الهَيْعَة**: بەمانا (الهائعة) دێ ○ هەردەنگێك ترس بخاتەوە، هەر خراپەكاریو فاحیشەیەك بڵاو بێتەوەو ترسناك بێ ○ دەشگوترێ: (أرض هَيْعَة): زەوییەكی پانو دەشتە ○ **الهَيِّعُ**: دەگوترێ: (رجل هَيِّعٌ لَيِّعٌ): پیاوێكی دەم بەهاوارە ○ **هَيْعَرَ**: بڕوانە (هَعَرَ) ○ **تَهَيْعَرَ**: بڕوانە (هَعَرَ) ○ **الهَيْعَرَةُ**: بڕوانە (هَعَرَ) ○ **الهَيْعَرون**: بڕوانە (هَعَرَ) ○ **هَيِّغَ العامُ**: ساڵەكە بەپیتو بەرەكەت بوو ○ **أهيَغَ القومُ**: خەڵكەكە هەرزانی ڕوی تێكردن ○ **هَيَّغَ فلان الثريدةَ**: فلانكەس تێكوشاوەكەی زۆر چەور كرد ○ **هَيَّغَ المطرُ الأرضَ**: بارانەكە زەوییەكەی نەگرتەوە لێی لادا ○ **الأهْيَغُ**: ئاوی زۆر ○ ساڵی هەرزانیو بەپیتو بەرەكەت ○ ژیانی خۆشو بەناز پەروەردە ○ **الأهْيَغَانُ**: هەرزانیو گوزەرانی خۆش ○ خواردنو خواردنەوە.

هَافَ ورق الشجر هَيْفاً: گەڵای درەختەكە هەڵوەری.

هَافَ فلان (يهاف) هِيَافاً: فلانكەس زوو زوو تینوی دەبێ ○ ڕەشەبا لێی داو تینوی بوو.

هَافَ العبدُ هَيْفاً: كۆیلەكە هەڵات، یاخی بوو.

هَافَ الغلام: كوڕەكە قەدی باریك بوو ورگی بچوك بوو ○ **هَافَتْ الإبلُ هيافاً وهُيافاً**: حوشترەكە لەتیوان دەمی بۆ ڕەشەبا كردەوە بۆئەوەی تینوایەتی كەم بكا.

هَیِفَ الغلامُ هَیَفاً: بەمانا (هَافَ)دێ ◊ **أهافَ الرجلُ:** پیاوەکە حوشترەکانی تینوویان بوو ◊ **إهتافَ:** تینوی بوو ◊ **تَهَیَّفَ:** لە شوێنێك نیشتەجێ بوو بەرەو رەشەبا بوو ◊ **استهاف:** رەشەبای گەرم لێی داو تینووی بوو ◊ **المِهْیافُ:** کەسێك زۆری تینوبێو نەتوانێ خۆی بۆ ڕابگرێ ◊ کەسێك زوو تینووی ببێ ◊ **الهاف من الرجال:** پیاوێك زوو تینوی ببێ یان زۆری تینوبێ ◊ **الهافة:** حوشترێك زوو تینوی ببێ ◊ **الهَیْفُ:** رەشەبای گەرم کە ڕوەك وشك بکا ◊ گیانلەبەر تینوو بکا، ئاوی بیرو کانیاو وشك بکا ◊ **الهیوف من الرجال:** بەمانا (المِهیاف) دێ ◊ **الهَیْفان:** تینوو، زۆر تینوو یان خێرا تینوو ◊ **أهیق الظلیم:** نێرە نوعامەکە زۆر درێژ بێ ◊ **الأهیق:** ملدرێژ ◊ **الهَیْقُ من الرجال:** پیاوی کزی ڕەقەڵەی درێژ داوەڵ ◊ نێرە نوعامە ◊ **الهَیْقة – الهیقم – الهیقمانی:** بڕوانە مادەی (هَقَمَ) ◊ **هَیْکَلُ – الهیکَلُ – الهَیْکلة:** بڕوانە (هکل).

هَالَ فلان الرَّمْلَ رغوه هیلاً: فلانکەس بنکۆڵی لمبەکەی کرد سەرەوەی داڕوخایە خوار ◊ **أهَالَ فلان الشَّیْئَ:** بۆ زێدەڕۆیی لەمانای (هالە)دێ ◊ **إنهالَ علیه:** بۆ موطاوعەی (أهالە)دێ ◊ **انهال القوم علیه:** خەڵکەکە دابارینە سەری بەلێدانو بەجنێو کارێکیان پێ کرد بابە دەواری شری نەکردبێ ◊ **تَهَیَّلَ الشَّیْئُ:** شتەکە یەك لەدوا یەك کەوتنە سەری ◊ **الأهْیَلُ من الرمال أو نحوها:** ئەومیە وەجبە وەجبە بکەوێتە سەریەك ◊ **المهیلُ:** لمی روخەكو چەوو زیخی روخەك ◊ **الهال من الرمال:** بەمانا (الأهیل)دێ ◊ **الهالة:** بڕوانە (هَوَلَ) ◊ **الهَیالُ:** لمی روخەك ◊ **الهَیْلُ:** بەمانا (الهَیالُ)دێ ◊ **الهَیلان:** ئەو لمو زیخەیە کەبەردەوام بڕوخێو ئاش ئاشۆکە بکا ◊ **الهَیُولُ:** تەپو تۆزی بڵاوە بوو کەلەکاتی هاتنە ژورەوەی تیشکی خۆر لەکونی پەنجەرەوە شتی واوە دەبینرێ ◊ **الهیولی:** ئەو مادە خامانەی شتیان لێ دروست دەکرێ بۆ نمونە مادەی لۆکە بۆ قوماش، ئاسن، بۆ بزمار دار بۆ کورسیو کەرەوێتە ◊ بەلای زانا ئیغریقیو مەنطیقییەکانەوە هەیولا مادەیەکە شێوەو شکڵی تایبەتی نیەو قبوڵی هەموو شێوەو شکڵێك دەکەنو پێیان وایە پەروەردگار عالەمی مادەی لەو هەیولاو صورەتە دروست کردوە ◊ **الهیولانی:** دەگوترێ: (مشروع هیولاني): پرۆژەیەکی سەرەتاییەو بەشێوەیەکی ساکار ئەنجام دەدرێ ◊ (رسم هیولاني): وێنەیەکە لەهێڵە سەرەتاییەکان تێنەپەڕیوە ◊ **الهَیْلکون:** بڕوانە (هَلَكَ) ◊ **هَیْلَلَ الرجلُ:** پیاوەکە زیکری (لا اله الا الله)ی گوت.

هَامَ فلان هیماً وهیماناً: فلانکەس سەری خۆی هەڵگرتو ملی لێ نا نازانێ بۆکوێ دەچێو چی دەکا.

هامَ في الأمر: لەکارەکە سەرسام بوو نەیزانی چۆنەو چیە ◊ بەجۆرەها شێوە قسەی لێ کردو بیرو بۆچونی جیا جیای دەربارەی هەبوو.

هام فلان هُیاماً: فلانکەس زۆری تینو بوو.

هامَ فلان بفلانة هیاماً: فلانکەس عاشقی فلان ئافرەت بووەو خەریکە بۆی شێت بێ ◊ (فهو هائم) ◊ **هَیَّمَ الحُبُّ فلاناً:** دڵداری فلانکەسی کردە عاشقو مەدهۆش ◊ **اهتام فلان لنفسه:** فلانکەس بۆ بەرژەوەندی خۆی فرتو فێڵی کردنو هەوڵو کۆششی کرد ◊ **تَهَیَّمَ فلان:** فلانکەس بەجوانترین شێوە ڕۆیشت ◊ **تَهَیَّمَت المرأةُ الرجلَ:**

ئافرەتەکە وایکرد پیاوەکە عاشقی ببێ ٥ **استُهِمَ فؤادُ فلان**: دڵی فلان رارا بوو، راستی لێ شێوا بوو ٥ **الأهْيَمُ**: مرۆڤی زۆر تینو ٥ حوشتری زۆر تینو ٥ **الهَيَامُ من الرمل**: لمە وردەیەك زۆر وردو وشك بێ بەهیچ شێوەیەك تەبارە نەبەستێ ٥ **الهُيَامُ**: بەمانا (الهَيَامُ)دێ ٥ تینوایەتی زۆر ٥ دەردێکە توشی حوشتر دەبێ وای لێ دەکا بەناو دەشتو سارادا دەگەڕێو لەوەری بۆناخورێ ٥ شێتو شەیداییەك لەدڵدارییەوە پەیدا بووبێ.

هَيْمُ الله: واتە سوێندم بەخودا ٥ دەق بەمانا (أيم الله)دێ ٥ **الهَيْمَانُ**: تینوایەتی زۆر ٥ عەشقو سۆزی لەرادەبەدەر ٥ **الهَيُومُ**: سەرسامو مەدهۆش ٥ **هَيْمَنَ على كذا**: بالادەست بوو بەسەر فلان شت دا، بەسەر فلان خێڵو هۆزدا .. چاودێری کردو پارێزگاری کرد ٥ **هَيْمَنَ الطائر على فراخه**: باڵندەکە بێچوەکانی خستنە ژێر باڵەکانیەوە بەسەریانەوە باڵی فش کردن ٥ **المُهَيْمِن**: ناوێکە لەناوە جوانەکانی خودای مەزن، بەمانا ئاگادارو چاودێرو بالادەست بەسەر هەموو شتێك دا ٥ **الهيمجلوبين**: (هيمغلوبين): مادەی سور لەخڕۆکە سورەکان دا ٥ **الهَيْنَغ**: بڕوانە (هَنَغ) ٥ **هینم – المُهَيْنَم – الهَيْنَام – الهَيْنَم – الهَيْنَمان – الهينوم**: بڕوانە مادەی (هنم) ٥ **هاهى فلان بالإبل**: فلانکەس بانگی حوشترەکانی کرد تێیان راخوڕیو دەری کردن ٥ **هاهى الكلاب**: سەگەکانی ڕەتاندن.

هَاهْ: وشەی هەڕەشە ٥ لاسایی کردنەوەی پێکەنینە ٥ لاسایی کردنەوەی گریانو رۆڕۆیە ٥ لاسایی کردنەوەی باوێشکە ٥ **الهَيْهُ**: کەسێك قێزی لێ بکرێو لەبەر پیسو پۆخەڵی پۆشاکەکەی دووربخرێتەوە.

هيهِ، هيهٍ: وشەیەکە بۆ دەرکردنی شتێك دەگوترێ ٥ بۆ درێژە پێدانی قسە دەگوترێ ٥ **هَيْهات**: (اسم فعل): بەمانا دوورو چاوەڕوان نەکراو دێ ٥ قورئان دەفەرموێ: (هيهات هيهات لما توعدون).

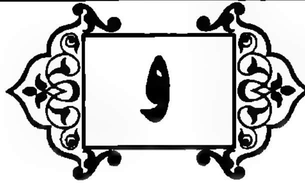
هيا: پیتی بانگ کردنە ٥ (أيا)بووەو گۆڕدراوە بە (هيا).

هيا هيا: وشەیەکە بۆ تێڕاخوڕینو ڕاپەڕاندنی حوشتر بەکاردەهێندرێ.

هَيٍّ: (اسم فعل): بەمانا خێراکە، زووبە ٥ وادەبێ پیتی (ك) پێوە دەلکێندرێ دەگوترێ: (هَيَك يا رجل).

هَيّ بن بَيّ: فلانی کوڕی فلان بەکەسێك دەگوترێ: نەزاندرێ باوکی کێیەو چ کەسە.

هَيّا هيّا: وشەیەکە بۆ هەڵنان بەکاردەهێندرێ، کە گۆرانی حودیە بۆ وڵاخ دەگوترێ لەگەڵ ئەوەدا دەنگی لێ دەکرێ بەوشەی (هيّا هيّا) واتە خێراکە بڕۆ ٥ **هِيّا**: وشەیەکە بۆ نەهی بەکاردەهێندرێو کافی خیتابی پێوە دەلکێندرێ ٥ دەگوترێ: (هِيّاك زيداً) ئاگات لەزەید بێ ٥ **هَيّان**: دەگوترێ: (ماهَيّانُ هذا): ئەوە ئیشی چیەو چی دەوێ؟ دەگوترێ: (هَيّان بن بَيّان): فلانی کوڕی فلان ٥ مەبەست کەسێکە باوکی نەزاندراو بێ.

الوَاوُ: پیتی بیستو حەوتەمی پیتەکانی هیجایە ◊ لەپیتە مەهجورەکانە، مەخرەجو شوێنی لێوەدەرهاتنی سەری زمانو ناوەڕاستی مەلاشووە.

وَأبَ فلان يئِبُ وأباً: فلانکەس رقی هەڵسا ◊ (أوأبَ فلان فلاناً): فلانکەس کارێکی ئەوەندە ناشیرینی بەرامبەر فلان کرد مرۆڤ روی نایە باسی بکا ◊ رقی هەڵساندو تورەی کرد ◊ بەشێوەی ناشیرین وەلامی دایەوەو داخوازییەکەی بۆ جێ بەجێ نەکردو ریسوای کرد ◊ **إتّأبَ فلان:** فلانکەس ریسوابوو ◊ حەیای چوو ◊ **إتّابَ فلاناً:** بەشێوەی ناشیرینو حەیابەرە داخوازییەکەی فلانکەسی رەتکردەوە ◊ **الإبَةُ:** ریسوایو حەیا چوونو تێکشانەوەو وێکهاتنەوە ◊ **التُّؤبَةُ:** ریسوابونو حەیا چون ◊ بنەمای وشەکە (وُؤبَةٌ) بووە ◊ **التُّؤَبَةُ:** بەمانا (التُّؤبَةُ)دێ ◊ **المَوْئبةُ:** بەمانا (التُّؤبَةُ)دێ ◊ **الوَأبُ:** ئاژەڵی سم دوفاق کەدرزی نێوان سمەکەی فراوان نەبێ ◊ پەرداخو گلاسی ئەستورو قورسو پان ◊ **الوَأبَةُ من النساء:** ئافرەتی کورتە بالای پان ◊ بیری پانو قوڵ ◊ قوڵکە لەبەر دوو شاخ دا کەئاوی تێدا بمێنێتەوە کەپێی دەگوترێ بەرداو ◊ دەشگوترێ: (قدر وأبةٌ): مەنجەڵێکی پانو گەورەیە ◊ **الوَئيبةُ:** (قِدر وئبة) مەنجەڵی قوڵ ◊ **الوَأجُ:** برسیایەتی.

وَأدَ الرَّجُلُ إبنتها: پیاوەکە کچەکەی خۆی زیندە بەچاڵ کرد ◊ (فهو وائد وهي وئيدة وموؤدة): کچ زیندە بەچاڵ کردن عادەتێکی سەردەمی پێش هاتنی ئیسلام بووە ◊ **إتّأدَ فلان:** فلانکەس لەسەرە خۆ بوو هێواش بوو ◊ دەگوترێ: (إتّأد في مشيه): بەهێواشی رۆیشت ◊ (إتّأد في أمره): لەکارەکەی دا دامەزراو بوو ◊ **تَوَأدَ فلان:** بەمانا (إتّأدَ)دێ ◊ **تَوَأدت عليه الأرضُ:** زەوی بەسەر دا کەوت گڵ ژێرخۆی دا شاردیەوە ◊ **التُّؤَدَةُ:** لەسەرەخۆییو رەفتارکردنی عاقلانە ◊ **الوَأْدُ:** دابو نەریتێکی عەرەبەکان بوو لەسەردەمی پێش هاتنی ئیسلام، هەندێ کەسیان کچی خۆیان بەزیندویی ژێرخاك دەکرد ◊ دەنگی بەرزو گەورە ◊ دەنگی قاچ بەزەوی دادان رمبەی قاچ ترپە ترپی قاچ کەلەدوورەوە دەبیسترێ ◊ بارەی حوشترو دەنگ خواردنەوەی خۆی ◊ **الوئيد:** بەمانا (الوَأْد)دێ.

وَأَرَ النارَ: قوڵکە ئاگردانی دروست کرد.

وَأَرَ فلاناً: فلانکەسی ترساند ◊ فلانکەسی خستە ناو شەڕو ئەنگێزەوە ◊ **أوْأرَهُ:** فێری کرد ◊ سەر بەرەوژێر ناردنیە خوار ◊ **وَأّرَهُ:** خستیە ناو شەڕو هەراوە ◊ **الإرَةُ:** ئاگر ◊ قوڵکە ئاگردانی ژێر گەرما ◊ تونی حەمام ◊ تونی گورە قسڵو گەچ ◊ کوڵاندنی گۆشت لەناو سرکەدا ◊ بەزی دوگ ◊ **الوئار:** گڵینجان ◊ کە گڵی تایبەتی هەیە بۆ سواغکردن ◊ **الوَئِرَةُ:** زەوی گەرمەلان ◊ گەرمەسێر ◊ **الوُءْرَةُ:** قوڵکە ئاگردان.

وَأَلَ فلان يَئِلُ وَألاً: فلانکەس پەنای برد، رزگاری بوو ◊ **وألَ الى المكان:** پەلەی کرد بۆ ئەو

شوێنه ◊ دەشگوترێ: (أَوْأَلَتِ الماشيةُ في الكلأ): ئاژەڵەکان قشپڵو میزیان لە لەوەڕگادا کردو شوێن میزیان دیاربوو ◊ **أوْأَلَ المكانُ**: شوێنەکە ریخاوی‌و زبڵاوی بوو ◊ **أوْأَلَتِ الماشيةُ المكانَ**: ئاژەڵەکان شوێنەکەیان ریخاوی‌و زبڵاوی کرد ◊ **وَاءَلَ فلان مواءلة**: فلانکەس پەنای بردو رزگاری بوو ◊ **واءَلَ الى المكان**: پەلەی کرد بۆشوێنەکە ◊ **وَاءَلَ من الشيْئِ مواءلة**: هەوڵی دا خۆ لەشتەکە رزگار بکا ◊ **وَاءَلَ الطائر**: باڵندەکە خۆی پەناشت دا لەترسی هەڵۆ ◊ **الإِلَةُ إِلة فلان**: خزم‌و کەس‌و کاری فلان ◊ **الأوّلُ**: یەکەم پێچەوانەی (الآخِر) ◊ **الأُولى**: مێینەی (الأَوَل) ◊ **المَوْئِلُ**: شوێنی راوەستانی لافاو ◊ پەناگە ◊ **المَوئِلَة**: سەرچاوەو کان مەرجیع پەناو شوێنی خۆپاراستن لەشت ◊ **الوَألُ**: بەمانا (المَوئِل)دێ ◊ **الوَأْلَةُ**: قشپڵو ریخ، پیسایی مەڕو بزن‌و حوشتر کە تەبارە دەبەستێ‌و دەبێتە گەمرەو تەپاڵە ◊ دەگوترێ: (إن بني فلان وقودهم وألة): فلان خێزان‌و بنەماڵە سوتەمەنییان تەپاڵەیە ◊ **وَأَمَهُ يَوْأَمُهُ**: رازی بوو، موافیق بوو ◊ **أتامت الأنثى**: مێینەکە بەسکێک دوو بێچوی بوون ◊ **واءَمَهُ مواءمةً ووئاماً**: رازی بوو، موافیق بوو لەپەندی پێشینان دا هاتووە (لولا الوِئام هلك الأنام): ئەگەر پێک رازیبوون‌و پێکەوە گونجان نەبوایە خەڵک تێدا دەچوون ◊ **واءمت المراة صواحِباتها**: ئافرەتەکە وەکوو دەستە خوشکەکانی خۆی رازاندەوە ◊ **وَأَمَ اللهُ فلاناً**: خودا فلانکەسی ناشیرین دروست کردووە.

وأَمَ راسَهُ: سەری گەورە کرد ◊ **تواءَمَ الشيئان**: دووشتەکە لێک چوون وەکوو یەک وابون ◊ **تَوَّامت الفتيات**: کچەکان لەناوخۆیان دا رێک کەوتن ◊ **تواءم الغِناءُ**: رستەو پەندی گۆرانیەکە پێکەوە گونجاو بوون ◊ **التَّوْءَمُ**: دولانە، دوو منداڵ ◊ دوو بێچوو بەیەک سک بن ◊ دووبن یا زیاتر، نێربن یا مێینە بن ◊ **الوَأمُ**: خانووی گەرم ◊ **الوَأمَةُ**: دەگوترێ: (رجل وَأمة): پیاوێکە لاسایی خەڵک دەکاتەوە ◊ **الثَّوْأن**: جەستە لەرو لاواز ◊ کەسێک رای ناپەسەندو پرو پووچی هەبن ◊ **الوَأْنُ**: پیاوی جەستە پان‌و خەپان ◊ **الوَأْنَةُ**: بەمانا (الوَأْن)دێ ◊ دەگوترێ: (إمرأةٌ وأنة): ئافرەتێکە کەتەو گێل‌و نەفامە ◊ **وَأوَأَ الكَلْبُ**: سەگەکە لوراندی ◊ **الوَأْوَاءُ**: واقەواقی چەقەڵ.

وَأَيَ فلاناً وأياً: وادەی بەفلان دا ◊ (وأى لَهُ) بەرعودەی بوو، بوو بەکەفیلی ◊ دەگوترێ: (وَأي لفلان كذا): بۆ فلان بەرعودەی فلان شت بوو ◊ لەحەدیث دا هاتووە: خودا دەفەرموێ: (إني قد وأيتُ على نفسي أن أذكر من ذكرني) ◊ **إتَّأى الرجلُ**: پیاوەکە وادەی دا ◊ **تَوَاءَى القومُ**: خەڵکەکە کۆبونەوەیان ئەنجام دا ◊ **إسْتَوْأى الفلان**: فلانکەس داوای وادەو بەڵێنی کرد ◊ وادەی دا ◊ **الوَأيُ**: وادەو بەڵێن‌و بەرعودەبوون ◊ هەروا وشەی (أَلْوَأيُ) ناوە بۆ ژمارەیەک نادەمیزاد ◊ بۆ شک‌و گومان ◊ **الوَأيُ من الدواب**: وڵاخی تێکسمڕاوو پتەو ◊ **الوايَة**: مەنجەڵی گەورەو پان‌و پۆڕ ◊ **الوَئِيَةُ**: بەمانا (الوَأْيَة) دێ ◊ ئافرەتی دەستڕەنگین‌و کەیبانوی بەخەمەوە بووی ماڵ‌و حاڵی خۆی ◊ جەواڵ‌و هۆرو تێرەو خەرارى گەورە.

وَبَأَ الشيئ وَبْأ: ئاماژەی بەشتەکە کرد.

وَبَأ المتاعَ: کاڵاکانی کۆکردنەوەو بەستنی بۆبارکردن ◊ **وبِئَتِ الأرضُ**: زەوییەکە

(ولاتەکە) تاعون و وەبای تێدا پەیدابوو ◊ **اوبات الأرض**: زەوییەکە، ناوچەکە تاعونی تێدا پەیدابوو ◊ **اوبَا فلان الى الشَّيْئِ**: فلانکەس ئاماژەی بۆ شتەکە کرد ◊ دەگوترێ: (ركيَّةٌ لاتوبيُ): بیرێکە قەت ئاوی لێ نابرێ ◊ **وَبَأَ الى الشَّيْئِ**: ئاماژەی بۆشتەکە کرد ◊ **وَبَأَ الشَّيْئَ**: شتەکەی داگرت (تەعبیئەی)کرد بۆ ناردنە دەرەوە ◊ **تَوَبَّأَ فلان البلدَ او الماءَ**: فلانکەس ولاتەکە یان ئاوەکەی بەتاعوناوی زانی ◊ **استوبَأ فلان الأرضَ**: فلانکەس زەوی و ولاتەکەی بەتاعوناوی لەقەڵەم دا ◊ **المُوبِيُّ**: ئاوی کەم ◊ ئاوی وشك بوو ◊ **الوَبَأ**: تاعون و پەتا ◊ هەر نەخۆشییەك گشتی و بلاوە بووبێ ◊ **وَبَّخَهُ**: سەر زەنشتی کرد، گلەیی لێ کرد ◊ هەڕەشەی لێ کرد.

وَبِدَ فلان يَوْبَدُ وَبَداً: حاڵ و وەزعی خراپ بوو ژیانی ناخۆش و گوزەرانی تەنگ بوو، خێزانی زۆرو داهاتی کەم.◊ **وَبَدَ** عليه: ڕقی لێ هەڵسا.

وَبِدَ الثوبُ: قوماشەکە ڕزی.

وَبِدَ اليومُ: ڕۆژەکە گەرم بوو، کزەباو هەواشی نەبوو ◊ **اوْبَدَ الشَّيْئَ**: شتەکەی تاك کردەوە ◊ **تَوَبَّدَ اموال الناس**: بەچاوی ماڵی خەڵکی هەنگاوت و توشی ئافەتی کردن ◊ **استَوْبَدَ فلان**: فلانکەس حاڵ و وەزعی خراپ بوو بەهۆی خێزان زۆری و کەم دەرامەتییەوە ◊ **الوَبْدُ**: کۆنە شاخ و درزێك لەناو کێو دا ئاوی تێدا کۆبێتەوە ◊ ئاتاجی بۆ خەڵك ◊ **الوَبَدُ**: چاوگە دەکرێتە ناوەڵناو ◊ دەگوترێ: (رجل وَبَدٌ): پیاوێکە حاڵ و وەزعی خراپ و گوزەران تەنگە ◊ کونەشاخ و چاڵایی لەناو کێودا ئاوی تێدا کۆبێتەوە.

وَبَرَ البعيرُ ونحوه (يَوْبَرُ) وَبَراً: حوشترەکە کوڵکی زۆربوو ◊ **وَبَّرَ فلان**: فلانکەس تەرە بوو وەکێوان کەوت، ژیانی لەگەڵ حەیواناتی وەحشی بردەسەر ◊ فلانکەس لەماڵ دا مایەوەو نەچوە دەر ◊ **وَبَّرَ ولد النعام**: بێچوە نوعامەکە پەڕو بۆڵی لێ ڕوان ◊ **وَبَّرَ الارنب او الثعلب او الأيلُ**: کەروێشکەکە یان ڕێوییەکە یان حەیوانە کێوییەکە لەسەر توکی قاچی ڕۆیی قاچی نوشتاندەوە لەکاتی ڕۆیشتن دا بۆئەوەی شوێن پێی خۆی گوم بکاو کەس بەمە کۆی نەزانێ ◊ **وَبَّرَ فلان آثاره**: فلانکەس شوێن پێ و شوێن دەستی خۆی سڕیەوە بۆئەوەی پێی نەزانن ◊ **وَبَّرَ على فلان الأمرَ**: کارەکەی لەفلانکەس چەواشەکرد ◊ **وَبَّرَ النخلةَ**: دارخورماکەی تەلقیح کرد تۆوە نێرەکەی پێوە کرد ◊ **الاوبر** (**بناتُ اوبَر**): جۆرە قاچکێکە ڕەنگی خاکییەو سوچ سوچەو گرن گرنە ◊ تاکەکەی پێی دەگوترێ: (ابن أوْبَر) ◊ دەشگوترێ: (لقيت منه بنات أوْبَر): لەسۆنگەی ئەوەوە توشی بەلاو کارەسات بووم ◊ **الوَابِرُ**: دەگوترێ: (ما بالدار من وابر): لەخانوەکەی دا کەس نیە، کەس لەخانووەکەدا نییە ◊ **الوَبْرُ**: گیانلەبەرێکە سەدارە لەقەبارەی کەروێشك دا یە، ڕەنگی لەنێوان خاکی و ڕەشی دایە، کلك کورتە، شەویلەی خوارو دەجوڵێنێ دەڵێی کاوێژدەکا، لەولاتی لوبنان زۆرە ◊ هەروا وشەی (الوَبَر) ناوە بۆ ڕۆژێك لەحەوت ڕۆژی کۆتایی زستان ◊ **الوَبَرُ**: توکی حوشترو کەروێشك و ئەوجۆرە حەیوانە ◊ (أهل الوبر): ڕەشماڵ نشین و ئاژەڵدار.

وَبِشَ الظُفْرُ وجلدُ البعيرِ يَوْبَشُ وبشاً: پەڵەی سپی لەبنکی نینۆکەکەدا پەیدا بوو یان

لەپێستی حوشتردا پەڵەی سپی پەیدابوو ◊ **اوبَشَ السائر**: ڕێبوارە شەوڕەوەکە پەلەی کرد ◊ **اوبَشَ الرجلُ**: پیاوەکە داڵانو دیوەخانی خۆی ئامادەکرد بۆنان خواردنو خواردنەوە تێیدا ◊ **اوبَشَتْ الأرض**: زەوی گژوگیای جۆراو جۆری رواند ◊ **وَبَّشَ فلان للحرب**: فلانکەس کۆمەڵێکی زۆری لەهۆزو خێڵەجیاجیاکان کۆکردەوە بۆ شەڕ ◊ **وَبَّشَ القوم في امر**: خەڵکەکە لەهەموو لایەکەوە لەکارەکە وروکان ◊ پێیەوە خەریك بوون ◊ **وَبَّشَتِ الأظفار**: پەڵەی سپی لەسەر بنکی نینۆکەکان دەرکەوت ◊ **وَبَّشَ الجَمْرُ**: پشکۆ ئاگرەکە بەهۆی باوە گەشایەوەو سورایی ئاگرەکەی دەرکەوت ◊ **الوَبَشُ**: تاکی (الأوبش)ە، مەبەست هەتیومچەو ئادەمیزادی خوێڕی ئاکەس بەچەیە ◊ پەڵە پەڵەی سپی کەدەکەونە سەر نینۆك ◊ پەڵە پەڵە کە لەسەر پێستی حوشتر دەردەکەون.

وَبَشُ الكلام: قسەی پڕوپوچ.

وَبَصَ البَرْقُ: بروسکەکە روناکی دا ◊ دەشگوترێ: (وَبَصَ القمر): مانگ ڕوناکایی بڵاو کردەوە.

وَبَصَ الجِروُ: توتکە سەگەکە (بێچوە گورگەکە) چاوێکی هەڵێنا ◊ **وَبَصَتْ الأرضُ**: زەوییەکە رووەکی زۆری لێ ڕوا ◊ یان گیاوو گژەکەی سەری دەرهێناو سەوز بوو ◊ **وَبَصَتْ النارُ**: ئاگرەکە روناکی دا.

وَبَصَ الفرسُ: ئەسپەکە نیشاتی پەیداکرد تەردەماخ بوو ◊ (فهو وَبِصٌ وهي وبِصَة) ◊ **اوبَصَتْ الأرض**: بەمانا (وَبَصَتْ) ◊ **اوبَصَتْ النارُ**: بڵێسەی ئاگرەکە دەرکەوت ◊ **اوبَصَ فلان نارَه**: فلانکەس ئاگرەکەی هەڵگیرساند ◊ **وَبَّصَ فلان لفلان بشيئ**: فلانکەس شتەکەی دا بەفلان ◊ **وَبَّصَ الجِروُ**: بێچوە گورگەکە چاوێکی کردەوە ◊ **الوابصة**: ئاگر ◊ پشکۆ ئاگر ◊ هەورە بروسکە ◊ دەگوترێ: (فلان وابصة سمع): فلانکەس هەرقسەیەك ببیسێ بڕوای پێ دەکا ◊ **الوَبّاصُ**: بۆ زێدەڕۆیی لەمانای (الوابصة)دێ ◊ مانگ ◊ ڕەنگی زۆر زەقو دیار ◊ **الوَبْصَة**: پشکۆ ئاگر ◊ **الوبيصة**: ئاگر.

وَبَطَ في جسمه وفي رايه: لەجەستەی دا لاواز بوو راو بۆچونەکەی لاوازو ناپەسەند بوو.

وَبِطَ: خوێڕی بوو ◊ ترسنۆك بوو ◊ لاواز بوو.

وَبُطَ فلان: بەمانا (وَبَطَ)دێ ◊ قورسو گران بوو ◊ **الوَبَاطُ**: زەعیفی ◊ **الوباعة من الصَّبِي**: مەلاشوی منداڵ ◊ کلۆت ◊ **وَبَخَهُ يَبِخُهُ**: ڕەحنەی لێ گرت ◊ **الوَبَخُ**: شوێنی بەیەککەیشتنی دوشت ◊ جومژگە ◊ دەردێکە توشی حوشتر دەبێ کاریگەری خراپی دەبێ بۆ کولکەکەی ◊ **الوَبَخَةُ**: (وَبَخَة القوم): شوێنی کۆبونەوەی خەڵك ◊ پیاوی باشی کۆمەڵ.

وَبَقَ يَبِقُ وَبْقاً: فەوتا بەهیلاك چوو ◊ **وَبَقَت الإبلُ**: حوشترەکە بەقوڕدا چووە خوار ◊ **اوبَقَهُ**: فەوتاندی بەهیلاکی برد ◊ بەندی کرد ◊ ڕامی کرد ◊ ژێرباری کرد ◊ **استوبَقَ**: فەوتا بەهیلاك چوو ◊ **المَوْبِقُ**: شوێنی بەندکردن، بەندیخانە ◊ شوێنی وادەو بەڵێن ◊ ناوەندو بەربەست لەنێوان دوشت دا ◊ **المَوبِقات**: تاوانە گەورەکان ◊ **وَبَلَت السماءُ**: ئاسمان بارانی زۆری باراند ◊ **وَبَلَتْ السماءُ الأرضَ**: ئاسمان زەوی ئاودا.

وَبَلَ الإنسانَ وغيرَهُ بالسوط: بەقامچی لەمرۆڤەکەی دا.

وَبَلَ الصائدُ الصَّيْدَ: راوچییەکە نێچیرەکەی تەراند.

وَبُلَ المَرْتَعُ: لەوەڕگاکە لەوەڕەکەی ژاکاو ناخۆش بوو.

وَبُلَ الشَيْئُ: شتەکە توند بوو، ناخۆش بوو، تێک چوو ◊ **وَبُلت الأرض عليهم وبولاً**: زەوییەکە دەرداوی و لەوەڕ ناخۆش و ناساز گار بوو بۆ دانیشتوان و بۆ ئاژەڵەکانیشیان ◊ **وابَلَ الأمْرَ**: بەردەوام بوو لەسەر کارەکە ◊ **استوبَلَتْ الغَنَمُ**: مەڕو ماڵاتەکە نەخۆش کەوتن ◊ بەهۆی لەوەڕگای خراپ و ئاوو هەوای ناساز نەخۆشی لەناو ئاژەڵەکان دا بڵاو بۆوە ◊ یان مەڕو بزنەکان حەزیان لەنێری و بەران بوو (بەتەگە هاتبون) ◊ **استوبَلَ فلان الأرضَ**: فلانکەس ئاووهەوای زەوییەکەی پێ نەکەوت و نەخۆش کەوت، وێڕای ئەوەی بەدڵ ئەو وڵاتەی خۆش دەوێ وەلێ ئاوو هەواکەی پێ ناکەوێ ◊ **استوبَلَ الشَيْئَ**: شتەکەی بەبەڵاو نەخۆشی لەقەڵەم دا ◊ **المَوْبِلُ**: گورزە دار، کوڵە دار ◊ گۆچان و عەصای ئەستورو پتەو ◊ **المَوْبِلةُ**: باوەشەدار، گورزە دار ◊ **المِيبَلُ**: گۆچان و عەصای ئەستورو پتەو ◊ جۆرە قامچیەکی سەر پرژاوییە دارێکە سەرەکەی هەندێ تیلمە چەرمی ئەستوری بۆ دەکرێتە پرژو وەکوو قامچی حوشتری پێ لێ دەخورێ ◊ **المِيبَلَةُ**: قامچی ولاخ لێ خورین ◊ گۆچان و عەصا ◊ **الوَابِلُ**: بارانی بەخوڕەم و قەترە گەورە ◊ پیاوی سەخی ◊ **الوَابِلة**: وەچەی حوشتر و مەڕو بزن ◊ لایەکی کۆتایی قوڵ یان هی ڕان ◊ **الوَبَالُ**: گەندەڵی و فەساد ◊ چورتم و ناخۆشی ◊ کاری قورس و گران لەسەر دڵ و جەستە ◊ ئاکام و سەرەنجامی خراپ و ناخۆش ◊ **الوَبْلُ**: بارانی دڵۆپەگەورەو بەخوڕەم ◊ **الوَبْلَى من النوق او الشاه**: حوشترێک یان مەڕێک دوای دادۆشینی بەهێزو تەکان شیربدا ◊ **الوَبَلَةُ**: زیان و تاوان، لەشگرانی و نەخۆشی ◊ گەدەترشان و تەبیات تێکچون ◊ (وَبَلَةُ الطعام): تێکچونی گەدە ◊ (وَبَلَةُ الشاة): بەتەگە هاتنی مەڕو بزن، بەگەڵ هاتنیان ◊ **الوَبِلَةُ (ارضُ وَبِلَةٌ)**: زەوییەکی دەرداوی و هەواناسازە هەمیشە پەتاو نەخۆشی تێدایە ◊ **الوَبِيلُ**: توندو تیژو پتەو، قورئان دەفەرموێ: ﴿فَأَخَذْنَاهُ أَخْذًا وَبِيلًا﴾: گرتمان بەشێوە گرتنێکی بەهێزو پتەو ◊ دار، کوڵەدار ◊ گۆچان و عەصای ئەستورو پتەو ◊ شوڕک و داری نەرم و شلک ◊ دارێکە زەنگۆڵ و ناقوسی پێ لێ دەدرێ ◊ شەپکە دارێکە جل شۆر جلی پێ دەکوتێ و پاکی دەکاتەوە ◊ **الوبيلة**: گورزەدار ◊ گۆچان و عەصای ئەستورو پتەو ◊ **الـوُتُ**: گمەگم و دەنگی خوێندنی جۆرە کۆترێکە ◊ **الوُتَةُ**: بەمانا (الـوُتُ)دێ ◊ **الوَتَاوتُ**: وەسوەسەو خنوکەی دڵ.

وَتَحَ عطاءَهُ: بەخششەکەی کەم کردەوە.

وَتُحَ العطاءُ: بەخششەکەی زۆر کەم و بێ بایەخ بوو ◊ **اوْتَحَ فلان**: فلانکەس ماڵ و سامانی کەم بوو ◊ **اوتَحَ فلاناً**: فلانکەسی ماندو کردو دەستی تێی چوو ◊ زیانی پێ گەیاند ◊ بەخششەکەی کەم کردەوە ◊ **اوْتَحَ عطاءَهُ**: بەخششەکەی کەم کردەوە ◊ **وَتَّحَ عطاءَهُ**: بەخششی ئەوی کەم کردەوە ◊ **تَوَتَّحَ الشرابَ**: شەرابەکەی کەم کەم خواردەوە ◊ **الوَتِحُ**: شتی کەم و بێ نرخ ◊ (رجل وَتِحٌ) پیاوێکی خوێڕییە ◊ (طعام وَتِحٌ): خواردەمەنییەکی بێ سودە ◊ **الوَتِحُ**: بەمانا (الوَتِحُ)دێ.

وَتَدَ الوتِدُ: چەسپا، سینگەکە چەقی.

وَتَدَ فلان الوَتَدَ: فلانكەس سنگەکەی چەقاند ◊ **اوتَدَ الوَتَدَ**: سنگەکەی چەقاند.

وَتَدَ فلان في بيته: فلانکەس لەماڵەوە جێگیر بوو نەهاتە دەر.

وَتَدَ الزَرْعُ: کشتوکاڵەکە سەری دەرهێنا، ڕوا، سەوز بوو.

وَتَدَ رجلَهُ في والأرض: قاچی لەزەوی چەقاند ◊ **المِيتَدُ**: ئەو چەکوچ و ئامێرەی سنگی پێ دادەکوترێ ◊ **المِيتَدَةُ**: بەمانا (المِيتَدُ)ی ◊ **الوَتَدُ**: ئەوەی لەزەوی دەچەقێندرێ ◊ یان بەدیواردا دادەکوترێ ◊ ئەو بەرزاییەی پێشەوەی گوێچکە ◊ بەشێکە لەتەفعیلەی عوروز ◊ **الوَتَدَةُ**: ئەو بەرزاییەی پێشەوەی گوێچکە.

وَتَرَ فلاناً وتراً ووترةً: دۆست و برادەری خۆی کوشت ◊ خراپەی لەگەڵ دا کرد ◊ ترساندی.

وَتَرَ القومَ: جوتی خەڵکەکەی کرد بەتاك ◊ دوو بون بوون بەسێ ...هتد.

وَتَرَ العَدَدَ: ژمارەکەی کرد بەتاك.

وَتَرَ الصَلاةَ: نوێژی کرد بەویتر ◊ نوێژی یەك ڕکاتی خستە دوا نوێژە سوونەتەکانی.

وَتَرَ القوسَ: ژێی قەوسەکەی توند کرد ◊ ژێیەکەی بەقەوسەکەوە شەتەك دا ◊ **واتَرَ بين اخباره وكتبه مواترةً ووتاراً**: ناو بەناو بەدواداچونی بۆ هەواڵەکانی کردوە، بەناو کتێبەکانی دا گەڕا بۆ دۆزینەوەی زانیاری ◊ **واترت الناقة**: حوشترەکە لەکاتی بیخدانی دا ئەژنۆیەکی دادا ئەمجار ئەژنۆکەی تری دا دا، بەمەش ئەزیەتی ئەو کەسەی دا کەلەسەر پشتی بوو ◊ **واتَرَ الشَيْئَ**: ناوبەناو بەدواداچوونی بۆشتەکە کرد ◊ **واتَرَ الصومَ**: ڕۆژە نا ڕۆژێك بەڕۆژو بوو ◊ یان ڕۆژێك بەڕۆژو بوو دوو ڕۆژ بەڕۆژوو نەبوو ◊ **وَتَّرَ فلان الصَلاةَ**: فلانکەس نوێژی سوننەتی شەوانەی بەنوێژی یەك ڕکاتی کۆتایی پێ هێنا ◊ **وَتَّرَ القوسَ**: ژێی قەوسەکەی توند کرد ◊ **تواترت الأشياء**: شتەکان یەك بەدوایەك دا هاتن، ناو بەناو کەلێنیان تێکەوت ◊ یان تاکتاك یەك بەدوو یەك دا شتەکان هاتن ◊ **تَوَتَّرَ العَصَبُ والعرق**: ڕەگ و دەمارەکە گرژ بوون ◊ دەشگوترێ: (تَوَتَّرَت العلاقة بين الدولتين): پەیوەندی نێوان ئەو دوو دەوڵەتە گرژ بوو ◊ **تَتْرى**: دەگوترێ: (جاءوا تترى): یەك لەدوایەك هاتن ◊ **تَتْراً**: دەگوترێ: (جاءوا تتراً): یەك لەدوایەك هاتن ◊ **التَوَتُّرُ**: لەبواری میکانیك دا بریتییە لەهەڵچون و خۆڕاپسکاوتنی قەبارەیەك کەهەردوو سەری بەسترا بن ◊ **المتواتِرُ**: لەبواری زانیاری عوروزدا بریتییە لەسەرەوایەك پیتێکی بزوێن کەوتبێتە نێوان دوو پیتی ساکنەوە، وەکوو (مفاعِيْلُنْ، فاعِلاتُنْ، مفعُوْلُنْ) ◊ لەبواری فەرمودەی پێغەمبەردا (الحديث المتواتر): بریتییە لەڕیوایەتکردنی کۆمەڵێك کە نەگونجێ درۆبکەن، واتە: کۆمەڵێك لەکۆمەڵێکی ترەوە ریوایەتیان کردبێ چین لەدواچین تادەیگەیەننەوە سەر پێغەمبەر (د.خ) ◊ **الوِتْرُ**: ناوێکە لەناوە جوانەکانی خودا، تاك و تەنها ◊ بێ هاوەڵ ◊ لەبواری ژمارەدا (الوتر) ئەوەیە جوت نەبێ ◊ هەروا ناوێکە لەناوەکانی ڕۆژی عەرەفە ◊ **الوَتَرَان**: دوو دەمارن لەنێوان پاژنە پێی و ڕەفیچك یان لەنێوان لەپی دەست و ئانیشك ◊ **الوَتَرَةُ من كل**

شيئ: ئەومیە قەراخەکانی کەوانەیی بن ◊ ڕێڕەوی تیر لەکەوان دا ◊ کرکراگەیەکی بچوکە لەلای سەروی گوێچکە ◊ بۆشایی نێوان هەر دوو پەنجەیەك ◊ پێستۆکەی نێوان قامکە گەورەو قامکی شایەتومان ◊ دەمارێکە لەژێر زمان دا ◊ نێوان نەرمایی لوتو سەبەلە ◊ پەردەی نێوان هەردوو کونە لوت ◊ ڕەگێکە لەنێوان خواروی ڕانو ڕەفیچك ◊ **الوَتَرَتان**: بەمانا (الوَتَران)دێ ◊ دوشتی بەرزەوە بوون دەڵێی دو ئەڵقەن لەگوێچکەی ئەسپدان ◊ **الوَتَرِيَّةُ من النساء**: ئافرەتی دڵڕەقو بێ بەزەیی ◊ **الوَتِيرَة**: ڕێبازێکە بەتەنیشت کێودابێ، پارچەیەك لەزەوی ◊ زەوی سپی ◊ کرکراگەیەکە لەلای سەروی گوێچکە ◊ پێستۆکەیەکە لەنێوان قامکە شادەو قامکە گەورەدایە ◊ پەردەی نێوان دوو کونەلوت ◊ ئەڵقەیەکە ڕاهێنانی شیربازی لەسەر دەکرێ ◊ خاڵێکی سپی کەوانەییە بەجەستەی ئەسپەوەیە ◊ خونچەی گوڵ ◊ خانەی دەیان ◊ قاعیدەو ڕێبازی قیاسی ◊ قاعیدەو یاسای تایبەت بەشتێك ◊ بەردەوامبون لەسەر شتێك ◊ دابڕانو بروکاندن ◊ دەگوترێ: (ما في عمله وتيرة): لەکارەکەی دا ڕاوەستان بروکاندن نیە.

وَتِخَ فلان: فلانکەس فەوتا ◊ تێداچوو ◊ تاوانبار بوو ◊ داوەشاو گەندەڵ بوو ◊ ڕەوشتی خراپ بوو بەدبوو ◊ دەنگو دۆرەی ناشیرین بوو ◊ زۆر نەزانو گێل بوو ◊ لەبەلگە هێنانەوەدا هەڵەی کرد هیچی بۆنەچەسپا ◊ ئازاری پەیدا کرد ◊ **أوتَغَ اللهُ فلاناً**: خودا فلانکەسی لەناو برد ◊ **اوتغ فلان فلاناً**: فلانکەس وای کرد فلان تاوانبار بکا ◊ فلانکەسی هەڵنا بۆ تاوان کردن ◊ خستیە ناو بەلاو چورتمەوە ◊ **اوتَغَ فلان القولَ**: فلانکەس لەقسەکردنەکەدا کاڵفام بوو ◊ **اوتَغَ فلاناً عند السلطان**: ئامۆژگاری فلانکەسی کرد لەخزمەت پاشا داو فێری ئەوەی کرد چۆن هەڵسو کەوت بکا ◊ **المَوْتَغَةُ**: شوێنی تێداچونو فەوتان ◊ **الوَتِغَةُ**: هەڵەکردن لەبەلگە هێنانەوەدا ◊ **الأوْتَلُ**: پیاوێك ورگی خۆی پڕبکا لە شەراب.

وَتِمَ بالمكان وتوماً: لەشوێنەکە مایەوەو جێگیر بوو ◊ **الموتمة**: ئوسطوانە ◊ **الوَتْمَةُ**: ڕۆیشتنی خێرا.

وَتَنَ بالمكان وتناً وتوناً: لەشوێنەکە مایەوەو جێگیر بوو.

وَتَنَ الماءُ: ئاوەکە جاری بوو بەردەوام هاتو نەبڕا.

وَتَنَ فلان فلاناً: فلان زەبری لەڕەگی لاملی فلان دا.

وُتِنَ فلان: فلانکەس ڕەگی لاملی ئازاری بوو ◊ **اوتنت المراة**: ئافرەتەکە منداڵی بوو بەجۆرێك قاچی پێش سەری هاتنەدەر ◊ **اوتن القوم دارهم**: خەڵکەکە زۆر لەماڵی خۆیان دا مانەوە ◊ **استوتن المالُ**: ماڵو سامانەکە زۆر بوو، هەڵگرا ◊ **المَوْتُونة**: ئافرەتی بەئەدەبو ڕۆشنبیر، هەرچەند جوانیش نەبێ ◊ **الواتِن**: شتی جێگیرو چەسپاو لەشوێنی خۆی ◊ ئاوی کارێزاو بەردەوامو نەبڕاوە ◊ **الوَتْنُ**: ئەومیە منداڵ کەلەدایك دەبێ لەپێش دا قاچەکانی بێن ئەمجار باقی جەستەی بێتەدەر ◊ **الوَتْنَةُ**: تەنگ هەڵچنین بەقەرزدار بۆئەوەی قەرزەکە وەربگرێتەوە ◊ ڕاجیایی و دژایەتیکردنی یەکتری ◊ دەگوترێ: (بينهما وتنة) ◊ **الوَتِينُ**: شاڕەگی جەستە، دەماری سەرەکی کەهەرچی

خوێنێـك لـەدڵ دێتـەدەر ئـەو دابەشـی دەكا بەناوجەسـتەدا ◊ واتـاه علـى الأمـر: فەرمانبەرداریی كرد ◊ الوُتی: زۆنگاو.

وَثَأَ اللحمَ: گۆشتەكە هاوسا گرێی لێ پەیدابوو.

وَثَأَ الوتَدَ: سینگەكە سەرەكەی پرژ پرژ بوو ◊ **وَثِئَتْ يد الرجل**: دەستی پیاوەكە ئازاری لێ پەیدابوو ◊ **اوثأ يَدَ فلان**: دەستی فلانكەس ئازاردرا ◊ زەبری لێ دا ◊ **الميثأة**: ئەو چەكوچو ئامێرەیە سینگی پێ دادەكوترێ ◊ **الوَثْءُ**: پەڵەیەكە، گرێیەكە لەگۆشت دا پەیدا دەبێو ناگاتە سەرئێسقان ◊ ئازارێكە توشی ئێسقان دەبێ بەبێ ئەوەی شكا بێ ◊ **الوَثأةُ**: بەمانا (الوَثْءُ)دێ.

وَثَبَ يَثِبُ وثْباً: بازی دا، خۆی هەڵدا ◊ دەگوترێ: (وَثَبَ الى المكان العالي): گەیشتە پلەو پایەی بەرز.

وَثَبَ على فلان: بەسەر فلانكەس دا زاڵ بوو، بۆری دا ◊ هەروا وشەی (وَثَبَ) بەمانا راست بۆوە راپەری، هەڵمەتی برد، دانیشتو كەوت پاڵكەوت دێ ◊ دەگوترێ: (وَثَبَ على الفراش): لەسەرجێ كەوت، راكشا ◊ **اوثَبَ الحیوانَ**: وای كرد حەیوانەكە بازبدا ◊ **اوثَبَ فلاناً الموضعَ**: وایكرد فلانكەس بازبەسەر شوێنەكەدا بدا ◊ **واثَبَهُ**: هەریەك لەودووكەسە عەمبازی یەكتربوونو هەڵمەتیان بۆیەكتر برد، پەلاماری یەكیان دا ◊ **وَثَّبَهُ**: خبی كرد، لەجێگای خست، وای لێكرد لەجێگادا بكەوێ ◊ **وَثَّبَ فلاناً وثاباً**: جێگای بۆفلانكەس راخست بۆئەوەی لەسەری بخەوێ یان دابنیشێ ◊ **تواثَبَ القومُ ونحوهم**: خەڵكەكە هەندێكیان عەمبازی هەندێكیان بونو پەلاماری یەكتریان دا ◊

تَوَثَّبَ: بەمانا (وَثَبَ)دێ ◊ **تَوَثَّبَ على اخيه في ارضه**: بەستەمكاریو نارەوا دەستی بەسەر زەوی براكەی دا گرت ◊ داگیری كرد ◊ **تَوَثَّبَ في ملك فلان**: مڵكو ماڵی فلانكەسی بەستەم داگیركرد ◊ **الموثبان**: ئەو پاشاو فەرمانرەوایەیە هەوڵی غەزاكردنو داگیركردنی وڵاتی ترنەدا، بەسەلامەتی بۆخۆی دابنیشێ ◊ **الميثَبُ**: بازهاوێژ ◊ دانیشتو لەسەرزەوی نەرمەڵان ◊ تەبارو تەپۆڵكە ◊ جۆگا ◊ **الوِثابُ**: قەرەوێڵەو جێگای نوستن ◊ **الوَثَبَى**: بازهاوێژی گورج، هەرشتێك زوو باز بهاوێ دەگوترێ: (فرس وَثَبَى).

وَثُجَ الحيوان: حەیوانەكە قەڵەو بوو گۆشتی گرت ◊ دەشگوترێ: (فَرَسٌ وَثِيجٌ): ئەسپێكی بەهێزە ◊ (ثوب وثيج): قوماشێكە باش چنراوەو رەختەیە.

وَثُجَ الشَيْئَ: شتەكە پڕو قەرەباڵغ بوو.

وَثُجَ النبت: روەكەكە درێژو پڕو چڕ بوو.

وَثُجَ المكانُ: شوێنەكە لەوەڕی زۆر بوو، درەختی زۆر بوو ◊ **اوثَجَ الشَيْئَ**: شتەكە پڕو چڕبوو ◊ **اوثَجَت الأرض**: زەوییەكە لەوەڕی زۆر بوو ◊ **إستوثَجَ الرجل من المال**: پیاوەكە ماڵو سامانی خۆی زۆر كرد ◊ **استوثَجَت المراةُ**: ئافرەتەكە خۆی دارشتو قەڵەو بوو ◊ **استَوثَجَ الشَيْئُ**: شتەكە چڕو پڕبوو ◊ **إستوثَجَ المالُ**: ماڵەكە زۆر بوو ◊ **استوثَجَ النبت**: گژوگیایەكە تێك چڕژاو تێك هاڵا ◊ **المُوتثِجَةُ**: زەوییەك لەوەڕی زۆربێ ◊ **المَوَثَّخُ**: (رجل موثخُ الخلق): پیاوێكە جەستە لەڕو لاوازە ◊ **الموثُوخ**: بەمانا (الموثخ)دێ ◊ **الوَثْخَةُ**: تەڕایی ئاو ◊ **الوثيخة**: ئەوەی لەئێسقان نەرم دەبێو تێكەڵ

بەچەورایی دەبێ ◊ شیری مەییو، ئەو پلو پوشەی ساڵی رابردو کەتێکەڵ بەگیاوگژی تازە رسکاوو ناسک دەبێ ◊ لەوەرزی بەهاردا ◊ زەوییەك قورو قاڵ بێ.

وَثُرَ الشَيئ يَثْرُهُ وَثْراً: پێی لەشتەکە نا.

وَثُرَ الشَيئ: شتەکە پێی لێ نرا ◊ **استوثرَ من الشَيئ**: زۆری لەوشتە ئەنجام دا، زۆری لێ کرد ◊ **استوثرَ المراةَ**: هەوڵی دا ئافرەتی قەڵەوی دەست بکەوێ ◊ **استوثرَ الفِراش**: چووەسەر جێگاکە ◊ پێی نایەسەر جێگاکە ◊ **الأوثَر**: نەرم تر ◊ دەگوترێ: (فراشي أوثر من فراشه): جێگا نووستنی من لەهی ئەو نەرمترە ◊ **المِثَرَةُ**: ئەو پۆشاکەیە لەسەر هەموو پۆشاکەکانەوە لەبەردەکرێ ◊ پێستی درندە، کەوڵی درندە ◊ قەپوچکی زین ◊ جۆرە زین و کورتانە ولاخێك بووە عەجەم لەئاوریشم و دێباج دروستیان کردوە ◊ **ميثرة الفرس**: توك و یاڵی ئەسپ ◊ **ميثَرَةَ الأرجوان**: جۆرە قوماشێکی نەرمی ناوهاخندراوە وەکوو لێفە لەسەر زین دەکەوێتە ژێر سوارەکە بۆئەوەی جێگای نەرم بێ ◊ **الواثِر**: چەسپاو لەسەرشت ◊ **الوِثار**: سەرزین کەلەقوماشی نەرم دروست بکرێ ◊ **الوَثْرُ**: پێستێکە دەکرێتە سیرمە ◊ پانایی سیرمە کە چوار پەنجە یان بستێك بێ ◊ ئافرەتی منداڵ لەبەری دەکا ◊ یان ئافرەتێك لەپێی دەکا بکەوێتە عادەی مانگانەی خۆیەوە ◊ بەکورتی وەکوو دەرپێی کورت وەهایە ◊ **الوِثْرُ**: جێگانوستنی نەرم و نۆڵ ◊ پۆشاکێك لەسەر پۆشاکی ترەوە لەبەربکرێ وەکوو جبەو شتی وا ◊ **الوَثِيُّ**: بەمانا (الوِثْرُ)ـدێ ◊ **الوَثِيرَةُ من النساء**: ئافرەتی قەڵەوو گۆشتن.

وَثَغَ راسَهُ: سەری شکاند.

وَثَغَ الرجُل ناقته: پیاوەکە لەوەرو ئالفی جۆراو جۆرو کۆن و نوێی دا بەحوشترەکەی.

وَثَغَ فلان الثريدة: فلانکەس تێگوشاوەکەی تێك هەڵدا بەسەریەکی دا دا ◊ **الوَثِيغَة**: ئەو لەوەڕو گیاو گژەیە کە لەوەرزی بەهاردا تێك دەهاڵێ و جۆراوجۆرن ◊ پەڕۆیەکە شەرمگای حوشتری پێ دادەپۆشرێ.

وَثَقَ القِدرَ: سێ کوچکەی بۆمەنجەڵەکە دانا ◊ **اوثَقَ القِدْرَ**: بەمانا (وَثَقَ)ـدێ ◊ **وَثَّقَ القِدرَ**: بەمانا (وَثَقَها)ـدێ.

وَثِقَ بفلان: بتمانەی بەفلانکەس کرد.

وَثُقَ الشَيئ يَوثُقُ وثاقَةً: شتەکە جێگیر بوو، چەسپا، دامەزرا.

وَثَّقَ فلان: بەدیکۆمێنت و وەسیقە پابەند بوو ◊ **اوثَقَ فلاناً ايثاقاً**: فلانکەسی کردە جێی بتمانە ◊ **اوثَقَ الأسيرَ**: دەست و پێوەندی ئەسیرەکەی باش توند کرد ◊ **اوثَقَ العَهدَ**: وادەو بەڵێنەکەی جەخت کردەوە ◊ **واثَقَ فلاناً**: پەیمانی لەگەڵ فلانکەس بەست ◊ وادەو بەڵێنی پێدا ◊ دەگوترێ: (واثقت باللّٰه لأفعلنّ كذا) ◊ **وَثَّقَ فلاناً**: وتی فلانکەس جێگای بتمانە پێکردنە ◊ **واثَقَ الأمرَ**: کارەکەی پتەوو مەحکەم کرد ◊ **وَثَّقَ العقدَ**: گرێبەستەکەی لەدەفتەری رەسمی دا تۆمارکردو کردی بەدیکۆمێنت و بەڵگەنامە ◊ **تَواثَقَ القومَ على الأمر**: خەڵکەکە وادەو بەڵێنیان بەیەکتر داو سوێندیان بۆیەکتر خوارد ◊ **تَوَثَّقَ في الأمر ومن الأمر**: بەبەڵگەو دیکۆمێنت کاری کرد ◊ **تَوَثَّقَت العُقْدَةُ**: گرێیەکە توند بوو ◊ **استوثَقَ من فلان**: بەڵگەنامەو وادەو بەڵێنی لەفلانکەس وەرگرت ◊ **استوثَقَ من الأمر**: بەبەڵگەو

دیکۆمینتــەوە چــووە نــاو کارەکــە ◊ **الثِّــقَةُ**: بتمانــە ◊ **المَوْثِقُ**: وادەو بــەڵێن ◊ **المُوثِقُ من الشجر**: ئــەو درەختەیــە کــە خــەڵك پشتی پــێ دەبەســـتن بــۆ لــەوەڕی ئاژەڵــەکانیان لــەکاتی بڕانــەوەی گــژوگیا ◊ دەگــوترێ: (كــلأٌ مُوثِــقٌ): درەختێــکە پــشتی پــێ دەبەســترێ ◊ بۆئــەوەی بەشی خۆراکی ئاژەڵەکانیان بکا ◊ (مــاء مُوثِق): ئاوێکی زۆرەو بەشی ئاژەڵو پێداویستی خۆیان دەکــا ◊ **المُوَثِّــقُ**: ئەوکەســـەی گرێبەســــتو نوســـراوی نێـــوان خـــەڵك دەکاتـــە رەسمــــیو لەدەفتــەری تایبــەتی دادگــادا تۆمــاری دەکــا ◊ **الميثاق**: عەهــدو پــەیمان ◊ **الوَثاقُ**: ئیــسمێکە لەوشــەی (إیثــاق)وەرگـــیراوە ◊ ئــەو حــەبلو پێوەنــدو کەلەبچەیەیە شــتی پــێ دەبەســترێ ◊ **الوِثاقُ**: هەر حەبلو گوریسو پەتێك شتی پێ ببەسترێ ◊ **الوَثِيقَة**: بەڵگەنامــە، دیکۆمینــت ◊ هەرشتێك شتی پێ ببەسترێو شەتەك بدرێ ◊ **الوَثيقة في الأمر**: قــایمکردنو دیکۆمینتکردنی کار ◊ باش ئەنجامدانو رێکوپێك کردنی کــار ◊ دەگــوترێ: (أرض وثيقــة): زەوییەکــە گــژوگیای زۆرو چڕو پــڕە ◊ کومپیالــەدانو چــەکدانە بــۆ بتمانــەی قــەرز ◊ یــان دانــەوەی قــەرز ◊ **وَثَلَهُ**: لکانـــدی ◊ پێــوەی نووســاند ◊ **وَثَّــلَ الــشَيْئَ**: شتەکەی جێگیر کرد ◊ کردی بەبنەماو بناغە ◊ **وَثَّلَ المالَ**: مــاڵو سامانی کۆکردەوە ◊ **الوَثْلُ**: توێــکڵو پــرزی توێــکڵ ◊ چڵكو زیــادە گۆشــت کەبەچـــەقۆی تیـــژ لەپێــــستی دادەمــــاڵنو تیفتیفــەی دەدەن ◊ یــان بــەهۆی مەباغــەوە لێــی دەکرێتـــەوە ◊ **الوَثِيــلُ**: لاواز ◊ توێـــکڵی دار ◊ حــەبلو گــوش کەلەتوێــکڵو پــرزو شــتی وا دروســت بکــرێ ◊ هــەر زیــوو خــشتو خاڵێــك لەدرەختو گوشو شتی وا بکەوێتە خوار.

وَثَمَ الحيوان يَثِمُ وَثْماً: حەیوانەکە بازی دا.

وَثَــمَ الــشَيْئَ: شــتەکەی شــکاند ◊ بــاریکی کــرد ◊ کوتای.

وَثَمَ فلان الرَّجُلَ: فلانکەس لەپیاوەکەی دا.

وَثَمَ المطرُ الأرضَ: باران لەزەوی دا.

وَثَــمَ فــلان الحشيشَ: فلانکــەس گیــاو گــژو پــلو پوشەکەی گرد کردەوە.

وَثَــمَ الفرسُ الأرضَ بحافره: ئەســپەکە بــەسمی زەوی کوتــا، سمکــۆڵی کــرد ◊ **وَثَمَــت الحِجــارةُ رِجلَهُ**: بەردەکــە قاچــی برینــدار کــرد ◊ **وَثِمَت الأرضُ وَثامةً**: زەوییەکــە گــژوگیای کــەم بــوو لەوەڕی کەم بوو.

وَثُمَ وثامَةً: خۆی دارِشتو گۆشتن بــوو قەڵەو بــوو ◊ **واثَــمَ في العَــدْوِ**: هـــەموو قاچـــەکانی خڕکردنەوەو خۆی ئامادەکرد بۆ بــازدان وەکــوو ئەوە خۆی بهاوێ ◊ **المِيثَمُ**: زەوی کــوت، شتێــك زەوی بپەســتێوی ◊ **الوَثِيمــةُ**: بــەرد ◊ بــەردی چــەرخ ◊ بــەردە ئەســتێ ◊ کۆمەڵــە گــژوگیا ◊ کۆمەڵێك خواردەمەنی جیاجیا.

وَثَــنَ الــشَيْئُ بالمكــان: شــتەکە جێــگیر بــوو لەشـــوێنەکەو چەســـپا ◊ **وَثِنَـــتِ الأرض**: زەوییەکە بــارانی لــێ درا بارانــاوی بــوو ◊ **أوثَن من المــال**: مــاڵو سامانەکەی زۆر کــرد ◊ **أوثَنَ فلاناً**: بەخششی فلانکەسی زۆرکرد، زۆری پێــدا ◊ **اِسْــتَوثَن مــن المــال**: لــەماڵو ســامانەکەی زۆرکــرد ◊ قەڵــەو بــوو ◊ **إسْــتَوثَنَ النحــلُ**: هەنگەکان بوون بەدوو بــەش، گــەورەو بچوك ◊ **إسْتَوثَن الشَيْئ**: شتەکە مایەوە ◊ بەهێز بوو ◊ **المَوْثُونَــةُ**: ئــافرەتی زەلیــلو گــوێ ڕایــەڵ، فەمارنبــەردار ◊ (إمـــرأة موثونـــة): ئـــافرەتی

بەئـەدەبو گوێڕایـەڵ ٥ **الوَثَـنُ**: پەیکەرێـك پەرستــشی بـۆبكرێ جالەبـەردو دار دروست كرابێ یان لەمسو زیوو شتی تر ٥ دەشگوترێ: (هي وثن فلان)، ئەوە ژنی فلانكەسە ٥ **الوَثَنِيّ**: بتپەرست ٥ دەگوترێ: (رجل وثني وامرأة وثنية) ٥ **الوَثَنِيَّةُ**: ڕێبازو مەزهەبی بتپەرستەكان.

وَجَـأ فلاناً:بەهەمـوو هێـزی دەستی پـاڵی بـە فلانكەسەوە نا ٥ پاڵی بەكۆڵەی سینگییەوە نا ٥ قۆرتەمەی ملی گرتو گێڕایەوە.

وَجَـأَ التمـرَ:خورماكـەی كوتـا تاتێـك هـاڵاو بەسەریەك دا بوو بەگرمۆڵەو لینجاوی دایەوە.

وَجَـأَ الفَحْلَ:دەمـاری گونی ئەسـپەكەی خـستە نێوان دوو بـەردو گوشینی تامرانـدی (جـۆرە خەساندنێكە) ٥ **اوجَأَ فلان**: فلانكەس هات بۆ پێویستیاتی خۆی یان بۆ نێچیر گـرتنو هیچی دەست نەكەوت ٥ **اوجَاَت الرَكِيَّةُ**: بیرەكە ئـاوی كەم بوو یان ئاوەكەی بـڕا، وشكی كـرد ٥ **اوْجَأَ عنـه**: پـاڵی بەشـتەكەوەناو لێـی دورخـستەوە ٥ **إتَّجَأَ التَّمرُ**: خورماكە دەنكەكانی گـەورەبونو گۆشتن بونو پێگەیین، شیرین بوون لینجاویـان لــێ پەیــدا بــوو بــەهۆی كوتــانو تێــك هەڵشێلانەوە ٥ **تَوَجَّاَهُ باليد والسكين**: بـەمانا (وَجَأَهُ)دێ ٥ **الوَجْءُ**: (ماء وَجْءٌ): ناوی بێ كـەڵك ٥ **الوَجَأُ**: (ماء وَجَأٌ): ناوی بێ كەڵك ٥ **الوَجِيئَةُ**: مانگا ٥ خورما كەمێوەندە بكوترێ ناوكەكـەیان بێتەدەر ٥ پاشان بەشیر یان بەڕۆن بشێلدرێن تا یەك دەگرنو دەبنە تۆپەڵ ئەمجار بخورێ.

وَجَبَ الشَيْئُ: چەسپا، پێویست بوو ٥ كەوتە سەر زەوی.

وَجَبَ القلب وجباناً:دڵ كەوتە پەلەپەلو لێدانی خێراو لەرزین.

وَجَـبَ فـلان وَجْبَةً:فلانكـەس رۆژی یـەك ژەمـە نانی خوارد.

وَجَـبَ فـلان:فلانكـەس مـرد ٥ **وَجَبَت الشمس وجباً**: خۆرئاوابوو.

وَجُبَ الرجل وجُوبَةً:پیاوەكە ترسا، ترسنۆك بوو ٥ **اوجب فـلان**: فلانكـەس لەشـەوو رۆژێـك دا یەك ژەم نانی خـوارد ٥ یـان فلانكەس كارێـكی چـاكی كـرد بەهەشـتی بۆخـۆی كـڕی ٥ یـان كارێكی خراپی كردو دۆزەخی بۆخۆی مەیسەر كرد.

وَجَـبَ علـى فـلان:لەپێشبڕكێ دا بەسـەر فـلان دا زاڵ بوو.

وَجَبَ الشَيْئَ:شتەكەی بەپێویست دانـا، واجبی كرد ٥ دایمەزراند، دایبەست ٥ **اوجَبَ اللّهُ قَلْبَهُ**: خـودا دڵـی دامــەزراو كـرد ٥ **واجَـبَ فلانـاً مواجَبَةً**: فلانكەسـی پابەنـدكرد ٥ دەگـوترێ: (واجَبهُ البيعَ): مامەڵەكەی لەسەر پێویست كرد ٥ **وَجَّبَت الإبلُ**: حوشترەكە ماندو بـوو ٥ **وَجَّبَ اللَّبَأُ**: ژەكەكـە لـەگوانی حەیوانەكـە دا مایـەوە، ڕەق بـوو ٥ **وَجَّـبَ فـلان فلانـاً**: فلانكــەس فلانكەسـی پابەنـد كـرد ٥ **وَجَّـبَ بـه الأرضَ**: بەعــەرزی دادا ٥ **وَجَّــبَ فــلان**: فلانكــەس لەرۆژێك دا یەك ژەم نانی خوارد ٥ **وَجَّبَ فلان عيالَـه وفرسَـهُ**: فلانكـەس مـاڵو منـداڵو ئەسـپەكەی وافێركـردن شـەوو رۆژی یـەك ژەم نان بخۆن، ئەسـپەكەی یـەكجار ئالێـك بـدرێ ٥ **وَجَّبَ الناقةَ**: رۆژی یەكجار حوشترەكەی دۆشی ٥ **تواجَـبَ القـومُ**: خەڵكەكـە گرەویـان لەگـەڵ یەك كرد گرینتییان دا بەیەكتر ٥ **تَوَجَّبَ فلان**: فلانكـەس لەشـەوو رۆژێـك دا یـەك ژەم نـانی خـوارد ٥ **اسـتوجَبَ الشَيْئَ**: شـتەكەی كـردە

مافی خۆی ◊ **المُوجِبُ**: (موجِب) ناوی ئیحرام بەستو بوو لەپێش هاتنی ئیسلام دا ◊ **الموجِبَةُ**: تاوانی گەورە کەببێتە هۆی چوونە ناو دۆزەخ ◊ یان ئیشی باش‌و خێری گەورە کە ببێتە مایەی چوونە ناو بەهەشت ◊ **الواجِب**: لەزاراوەی شەرع زانان دا ئەومیە واجب بوونەکەی بە خەبەری ئاحادو شتی وا بووبێ بکەری پاداشی هەیەو نەکەری سزادەدرێ ◊ **واجِب الوجود**: پەروەردگار: ئەومیە هەر بوبێ‌و بوونەکەی پێویستی بەشتی تر نەبێ ◊ **الوَجْبُ**: ترسنۆك ◊ گێل‌و نەحمەق ◊ حوشترێك ژەك لەگوانی دا رەق بووبێ ◊ کوندەی ئاوی گەورە کەلەپێستی نێرییە قەرەو شتی وا بێ ◊ شوێنی چۆراوکەی ئاو ◊ **الوَجَبُ**: خەتەرو گرەو ◊ **الوَجْبَةُ**: دەنگ‌و قیژەی بەربۆوە ◊ ژەمەنان خواردن ◊ ژەمە لەومرو ئالف بۆ ئاژەڵ ◊ یەکجار دۆشینی شیردەر لەرۆژێك دا ◊ ئەندازەی خواردنی حەب‌و دەرمان لەرۆژێك دا ◊ **الوُجُوبُ**: پێویست بوون، کەوتنە شان‌و زیمە مەشغوڵ بوون ◊ یان ئەومیە خودی شتەکە بونی پێویست بێ ◊ **الوَجيبَة**: ئەرك‌و ومزیفە ◊ ئەندازەی موچەو کرێ، یان ئەندازەی خۆراك رۆژانە حەفتانە مانگانە ◊ هەروا ناوە بۆ حالەتێك شتێك بکڕی‌و مامەڵەکە تەواو بکەی ئەمجار وەجبە وەجبە شتەکە بگوێزیەوە جا کەتەواو بوو دەگوترێ (قد استوفيت وجيبتك).

وَجَّ وَجّاً: پەلەی کرد ◊ **الوَجُّ**: نوعامە ◊ قەتێ ◊ گیایەکە لەپێری (القِلقاسيات) بۆنێکی خۆشی هەیە ◊ دارێکە کەرەستەی جوتی لێ دروست دەکرێ وەکو هەوجارو دەستە دوو مزان‌و هەپەو نیرو شتی وا ◊ **الوُجُجُ**: نوعامەی خۆشرۆو بازهاوێژی گورج‌و گۆڵ.

وَجَحَ الشَّيْئُ يَجِحُ وجوحاً: دەرکەوت، ئاشکرا بوو.

وَجَحَ يَوْجَحُ وجحاً: پەنای برد ◊ **اوجَحَ الشَّيْئُ**: شتەکە دەرکەوت‌و ئاشکرا بوو ◊ **اوْجَحَ الحافِرُ**: بیر هەڵکەنەکە گەیشتە شاخی لوس ◊ زۆربەزەوی دا رۆیشتە خوار تاگەیشتە شاخ ◊ **اوجَحَت غرة الفرس**: سپیایەتی ناوچەوانی ئەسپەکە ئاشکرابوو ◊ **اوجَحَتْ النارُ**: ئاگرەکە روناکایی داو دەرکەوت ◊ **اوجَحَ فلان الشَّيْئَ**: فلانکەس شتەکەی داپۆشی ◊ **اوجَحَ فلاناً اليه**: وای کرد فلان پەنای بۆ بەرێ ◊ **اوجِحُ البولُ فلاناً**: میز تینی بۆ فلان هێنا ◊ تەنگەتاوی کرد ◊ **وَجَّحَ الشَّيْئ**: شتەکە دەرکەوت‌و ئاشکرابوو ◊ **المُوَجَّحُ**: (طريق مُوجَّحُ): رێگایەکی ئاشکراو رونە ◊ **المُوجَحُ**: پێستی لوس‌و سفت ◊ قوماشی ئەستورو رەختە کەلێك بدرێ دەنگی لێوە بێ ◊ **المَوْجُوحُ**: (باب مَوْجُوح): دەرگای پێوەدراو ◊ یان دەرگایەك پەردەی بەسەر درابێتەوە ◊ **الوُجَاحُ**: پەردە ◊ وادەبێ واوەکە دەگرێ بەهەمزە دەگوترێ (أُجاح – أَجاح – إِجاح) ◊ **الوَجَحُ**: ئەشکەوتۆکە، پەناپاسار ◊ مەلجەئو پەنا ◊ **الوَجيحُ**: پەنا ◊ قوماشی سفت‌و رەختەو ئەستور یان پۆشاك کەلەوجۆرە قوماشە دروستکرابێ‌و پان‌و پۆڕبێ.

وَجَدَ فلان: فلانکەس غەمبار بوو.

وَجَدَ عليه: رقی لێ هەڵسا.

وَجَدَ فلان: فلانکەس دەوڵەمەند بوو.

وَجَدَ مطلوبه: ئەوەی لێی دەگەڕا دەستی کەوت ◊ گومبوەکەی دۆزییەوە.

وَجَـدَ الـشَّيْئَ كـذا: شـتەکەی وازانـی، واهاتـە بەرچاوی ◊ دەڵێی (وجدت الحِلمَ نافعاً): بۆم دەرکەوت کەصەبرو بار قوڵی بەسودە.

وُجِـدَ الـشَّيْئُ: شـتەکە پەیـدا بـوو ◊ **اوجَدَ الله الـشَّيْئَ:** خـودا لەنەبوونـەوە شـتەکەی هێنایـە کایـەوە ◊ **اوجَـدَ فلانـاً:** فلاّنکەسـی دەوڵەمەنـد کرد ◊ دەگوترێ: (الحمد لله الـذي أوجـدني بعـد فقـر): سـوپاس بۆخودایـەك پـاش هـەژاریی دەوڵەمەندی کردم ◊ **اوجَدَ فلاناً بعد ضعف:** دوای لـەڕو لاوازیـی فلاّنکەسـی بـەهێز کـرد ◊ **اوجَدَ على الأمر:** ناچاری کـرد بـۆ ئـەوکارە ◊ **اوجَدَ الشَّيْئَ:** وایکرد شتەکەی دەست بکـەوێ‌و زەفەری پـێ بـەرێ ◊ **اوجَدَ مطلوبه:** وای کـرد زەفەر بەمەبەستی خۆی بێنـێ ئـەوی عـەودالّی بـوو دەسـتی کـەوێ ◊ **تواجَـدَ فـلان:** فلاّنکـەس لەناخی خۆی دا هەستی بەسۆزو عیشق کـرد ◊ **تَوَجَّدَ لفـلان:** بـۆ فلاّنکـەس غـەمبار بـوو ◊ خەفـەتی بۆخـوارد ◊ **تَوَجَّـدَ بفلانـة:** عاشـقی فـلاّن نـافرەت بـوو ◊ خۆشـی ویـست ◊ **تَوَجَّـدَ الأمـرَ:** نارەحـەتی لەکارەکـە دەربـڕی ◊ **توجَّدَ الـسَّهَرَ:** لەشـەو بەخەبـەریی جـاڕز بـوو ◊ **المَوْجُـود:** لـەبواری فەلـسەفەدا بریتییـە لەشتێـــك لـــەزیهن‌و لـــەخاریج دا بـــوونی چەسپاوبێ ◊ **الوَاجِدُ:** ناوێکە لەناوە جوانەکانی خودا واتە دەوڵەمەندێکی بێ سنور کەهەرگیز هەژار نەبێ، هەرچی بیەوێ هـەبێ‌و بـێ ئاتاج لەهـــەموو کـــەس ◊ **الوجـادَة:** لـــەزاراوەی فەرمودەزانـــەکان دا بریتییـــە لـــەوە کـــابرا لەپەڕاوێـك زانیـاری فێرببـێ بـەبێ مامۆسـتاو نیجازەو موناوەلە ◊ **الوَجْدُ:** زلکاو ◊ شوێنی ئـاو تێداکۆبوونــــەوە ◊ **الوُجْـدُ:** هـــەبوویی دەوڵەمەندیی ◊ **الوِجْدان:** لەبواری فەلسەفەدا بریتییـە لەهـەموو هەستکردنێـکی سـەرەتایی لـەزەت بـێ یـان ئـازار، ئـەمجار پەیـدابوونی جۆرێـــك لـــەحاڵاتی نەفـــسی لـــەم ڕووەوە کەلەزەتەکەیان ئازارە کەکاری تێ بکاو ببێتـە هەسـتکردن‌و پـێ زانـین ◊ **الوُجُـودُ:** بـوون، پێـچەوانەی نـەبوون ◊ وجـود واتـە بـوونی زیهنـــی‌و خـــاریجی ◊ **الوُجودِيَّـة:** جـــۆرە فەلـــسەفەیەکە پێـــی وایـــە بـــوون لـــەپێش ماهییەتەومیە ◊ سارتەر پێی وایە وجود لەسەر بنەمای ئازادیی دادەمەزرێ ◊ ئازادییەکی ڕەهای وا کەرێگابدا تاك خۆی دروست بکاو هەڵوێست وەربگرێ بـەو شـێوەی خـۆی دەیـەوێ بۆئـەوەی بـوونی خـۆی بەتـەواوی بچەسپێنێ ◊ **الوَجِيدُ:** زەوی تەخت‌و دەشت.

اوجَذَهُ على الأمر: بەزۆرە ملـێ کارەکەی پـێ کـرد ◊ **واجَـذَهُ اليـه:** ناچـاری کـرد بـۆی ◊ **واجَـذَه عليه:** بـەزۆرە ملـێ کارەکـەی پـێ ئـەنجام دا ◊ **الوَجْذُ:** بەرداو، قوڵکە ئاو لەکێو دا، حەوزی ئاو لەشاخ دا ◊ **الوَجِذُ:** دەگـوترێ: (مکـان وَجِـذٌ): شوێنەکە، شاخەکە، حەوزی ئاوی زۆر تێدان.

وَجَرَ العَليلَ: دەرمانی کردە قورگی نەخۆشـەکەوە ◊ دەگوترێ: (وَجَرَ العليلَ الدّواءَ): دەرمانی کردە قورگی نەخۆشەکە.

وَجَرَ فلاناً: قسەیەکی ناخۆشی بەفلاّنکەس گوت

وَجَرَ فلاناً الرمْحَ وبه: ڕمبی لەفلاّنکەس دا.

وَجِرَ من الأمر: لەکارەکە ترسا سامی لـێ کـرد ◊ **اوجَـرَ العليـلَ:** دەرمـــانی کـــردە قـــورگی نـەخۆشـــەکەوە ◊ **اوجَـرَ العليـلَ الـدواءَ:**

دەرمانەکەی کردە دەمی نەخۆشەکەوە ٥ **اوجَرَ فلاناً الرُمْحَ او بالرُمْحِ**: رمبی لەفلانکەس وەشاند ٥ یان بەرِمب لێی دا ٥ دەشگوترێ: (أوجره الغيظ): رق و کینەی خۆی پێ رِشت ٥ **إتَّجَرَ العليلُ**: نەخۆشەکە بەدەرمان چارەسەری خۆی کرد ٥ **تَوَجَّرَ العليلُ بالدواء**: نەخۆشەکە دەرمانەکەی کەم کەم قوت دا ٥ **تَوَجَّرَ فلان الماءَ**: فلانکەس بەنابەدڵی ئاوەکەی خواردەوە ٥ **الميجارُ**: شتێکە وەکوو صەولەجان پێی لەتۆپ دەدرێ ٥ **الميجَرُ**: ئامێرێکە دەرمانی پێ دەکرێتە قورگی نەخۆشەوە ٥ **المَيجَرَةُ**: بەمانا (الميجر)دێ ٥ **الوِجَارُ**: کونە کەمتیار، کونە گورگ، لانەی شێر ٥ کونە رێوی ٥ بەزۆری بۆ کونە سەگ بەکاردەهێندرێ ٥ دادراوێکی زەوی کەلافاوی گەورە دایدرِیبێ ٥ **الوَجْرُ**: شێوەیەکە لەنەشکەوت لەکێوو کەژ دا ٥ **الوَجْرَةُ**: چاڵێکە هەڵدەکەندرێ بۆ گرتنی شێرو درندە ٥ **الوَجُورُ**: دەردێکە لەقورِگ دا پەیدا دەبێ.

وَجَزَ في منطقة يَجِزُ وَجْزاً ووجوزاً: لەقسەکانی دا پەلەی کردو وتارەکەی کورت کردەوە.

وَجِزَ الكلامَ: قسەکەی کورت کردەوە، کەمی کردەوە.

وَجُزَ في منطقه: لەقسەکانی دا پەلەی کردو وتارەکەی کورت کردەوە.

وَجُزَ الكلامُ: قسەکە لەروانبێژی دا کورتی هێنا ٥ **اوجَزَ الكلامُ**: قسەکە بەلاغەتی کەم بوو ٥ **اوجَزَ في الأمر**: پەلەی لەکارەکەدا کردو درێژەی پێ نەدا ٥ **اوجَزَ كلامه**: قسەکەی کورت کردەوە، کەمێکی لەقسەکەی درکاند ٥ **اوجَزَ العَطِيّة**: بەخششەکەی کەم کردەوە ٥ خێرا بەخششەکەی پێ دا ٥ **تَوَجَّزَ الشَّيْئَ**: شتەکەی جێ بەجێ کرد ٥ داوای شتەکەی کرد ٥ **اِستَوْجَزَ الكلامَ**: کەلامەکەی کورت کردەوە ٥ **الميجازُ**: ئەوکەسەی پرسیارو وەڵام کورت دەکاتەوە ٥ **الوَجْزُ من الرجال**: پیاوێك گورج و گۆڵ بێ، کارەکانی زوو ئەنجام بدا ٥ زوو ببەخشێ، گیر نەبێ ٥ حوشتری تیژرۆ، خۆشرۆ ٥ خێراو بەپەلە ٥ قسەی کەم و سوك ٥ کاری ئاسان.

وَجَسَ فلان: فلانکەس ترسا لەو خەیاڵەی بەدڵیا هات یان لەوهەواڵەی بەرگوێی کەوت.

وَجَسَ فلان وَجْساً: فلانکەس ترسانەکەی شاردەوە، هەوڵی دا پێی نەزاندرێ کەدەترسێ.

وَجَسَ الشَّيْئُ: شتەکە گوم بوو، نادیار بوو ٥ **اوجَسَ فلان**: فلانکەس ترس و بیم کەوتە دڵیەوە ٥ **اوجَسَت الأذُنُ**: گوێچکە دەنگێکی بیست ٥ **اوجَسَ فلان الأمْرَ**: فلانکەس کارەکەی شاردەوە ٥ **اوجَسَ القلب شيئاً**: دڵ هەستی بەشتێك کرد ٥ یان دڵ لەشتێك ترسا ٥ **اوجَسَت الأذن صَوتاً**: گوێچکە دەنگی بیست ٥ **تَوَجَّسَ فلان**: فلانکەس گوێی بۆ دەنگی نزم کلۆر کرد ٥ **تَوَجَّسَ بالشَّيْئِ**: هەستی بەشتەکە کردو گوێی خۆی بۆ هەڵخست ٥ **تَوَجَّس فلان الأمْرَ**: فلانکەس کارەکەی شاردەوە پەردەپۆشی کرد ٥ **توجَّس الصَّوْتَ**: گوێی بۆ دەنگەکە هەڵخست ٥ یان گوێی لێ بوو لێی ترسا ٥ **توَجَّسَ الطعامَ او الشرابَ**: کەم کەم تامی خواردنەکە یان شلەمەنییەکەی کرد ٥ **الأوجَسُ**: خۆراك و ئاوو شلەمەنی کەم ٥ لەسیاقی نەفی دا بەکاردێ ٥ دەگوترێ: (ماذقت عنده أوجس) ٥ یان دەگوترێ: (لا أفعل ذلك

سجيس الأوجس): تادونیا دونیا بۆ من نەوشتە ناکەم ٥ الأَوْجُسُ: بەمانا رۆژگار دێ ٥ الواجِسُ: هەست کردن بەدڵا هاتن ٥ خەتەرەی دڵ ٥ الوَجْسُ: دەنگی نزم.

وَجِعَ فلان يَوْجَعُ وَجَعاً: فلانکەس نەخۆش کەوت ئازاری لێ پەیدا بوو.

وَجَعَ فلانٌ راسَه او بَطْنَهُ: فلانکەس سەری هێشا یان سکی هێشا ٥ اوجَعَ فلان في العَدُوِّ: فلانکەس فرسەتی لەدوژمن هێنا زەبری کاریگەری لێدا ٥ اوجَعَ المرضُ او الضربُ: نەخۆشییەکە یان لێدانەکە ئازاری زۆری بەفلانکەس گەیاند ٥ تَوَجَّعَ فلان: فلانکەس هاتوهاوارو دادو فیغانی کرد ٥ تَوَجَّعَ لفلان: ئاخ‌و ئۆفی بۆ ئەوکارەساتە خوارد کەبەسەر فلان دا هات، پەرۆشی بوو، خەفەتی بۆخوارد ٥ لاوانەوەی بۆ کرد ٥ الوَجَعُ: ناوێکی گشتییە بۆ هەموو ئێش‌و ئازارێك کەلەجەستەدا پەیدابێ ٥ فنگ ٥ الوَجيعُ: بەئێش ٥ بەئازار.

وَجَفَ الشَّيْئُ يَجِفُ: پەشۆکا، لەگرێژنە چوو.

وَجَفَ البعيرُ او الفرسُ: حوشترەکە یان ئەسپەکە خێرا رۆیی.

وَجَفَ القلبُ: دڵەکە کەوتە لێدانی خێرا.

وَجَفَ فلان: فلانکەس لەترسا کەوت ٥ اوجَفَ السائرُ: رێبوارەکە بەپەلە رۆیی، پەلەی کرد لەرۆیین دا ٥ اوجَفَ فلان فلاناً: فلانکەس فلانی هەڵنا بۆ کارێك ٥ اوجَفَ فلان دابَّتَه: فلانکەس وڵاخەکەی دەنە دەنە دا بۆ رۆیشتن ٥ اوجَفَ الشَّيْئَ: شتەکەی جولاند ٥ اوجَفَ الباب: دەرگاکەی داخست ٥ استَوْجَفَهُ: بردی ٥ دەگوترێ: (إستوجَفَ الحُبُّ فؤاده): دڵداری‌و عیشق دڵی بردوە ٥ الميجافُ: دەگوترێ: (دابة ميجاف): وڵاخێکە خۆشڕۆو خێرا رۆیە ٥

وَجَلَهُ يَوْجُلُهُ وَجْلاً: لەترس‌و بیم دا بەسەری دا زاڵ بوو.

وَجِلَ يَوْجَلُ وجلاً: ترسا، زەندەقی چوو.

وَجُلَ يَوْجُلُ وَجَلاً ووجالَةً: گەورە بوو ٥ هەڵچوو ٥ اوجَلَهُ: ترساندی ٥ واجَلَ فلاناً: لەترسان‌و بێ ورەیی دا پێشبڕکێی لەگەڵ فلان کرد ٥ المَوْجَلُ: چاوگی (وَجَلَ)یە ٥ بەردێکی لوسەو مەیلەو نەرمە واتە بەردە قسڵ ٥ المَوْجِلُ: شوێنی ترس ٥ چاڵێکە ئاوی تێدا رادەوەستێ ٥ الوُجولُ: پیران، پیرەکان ٥ الوَجيلُ: چاڵێکە زەلکاوێکە ئاوی تێدا کۆدەبێتەوە.

وَجَمَ يَجِمُ وَجْماً ووجوماً: بەرق هەڵساوی بێدەنگ بوو ٥ روی خۆی گرژ کردو سەری دانەنەواندو بێدەنگ بوو جۆش داماو بەخەم باری خۆی خواردەوە.

وَجَمَ الشَّيْئَ: شتەکەی ناخۆشویست.

وَجَمَ عنه: لەترسا بێدەنگ بوو.

وَجَمَ فلاناً: مستەکۆڵەی لەفلان دا ٥ الوَجْمُ: چەند کەڵەك‌و بیناو شتی وەهان دەکرێنە نیشانە بۆ رێگای چۆڵەوانی‌و سارا ٥ بەردی گەورە ٥ دەشگوترێ: (رجل وَجْمٌ): پیاوێکی هیچ‌و پوچە ٥ (بيت وجم): خانوی گەورە ٥ الوَجْمُ: بەخیل‌و رژد ٥ جەستە بچکۆلەو ناکەس بەچە ٥ کەڵەکە بەرد ٥ بەردی کۆکراوەو سەریەك نراو لەسەر کۆختەو سەنگەرو شتی وادا ٥ بەردی سەریەك نراو بۆشارەزایی کردن‌و نیشانەی رێگای دەشت‌و چۆڵەوانی ٥ دەشگوترێ: (رَجُلٌ وَجَمٌ): پیاوی خوێڕی‌و خراپ ٥ الوَجَمَةُ: جنێو ٥ الوَجيم من الأيام: رۆژگاری زۆرگەرم ٥ الوَجيمَةُ: بژێو.

وَجَنَ بالشيئ يَجِنُ وَجْناً: هاويشتی.

وَجَنَ به الأرضَ: بەزەوی دادا كێشای بەزەوی دا.

وَجَنَ الوَتَدَ: سینگەكەی داكوتا.

وَجَنَ القَصَّار الثَّوْبَ: جل شۆرەكە جلەكانی كوتان ◊ **تَوَجَّنَ فلان**: فلانكەس زەلیلو ملكەچ بوو ◊ **الأوجن**: كوڵم گەورە، رومەت پان ◊ **المُوجَّنُ**: كوڵم گەورە، گۆشتنو قەڵەو ◊ **الموجونة من النساء**: ئافرەتی شەرمن ◊ **الميجنة**: ئەو كوتكە دارەیە كە جلشۆر جلی پێ دەكوتێ بۆ ئەوەی پاش پاك بێتەوە ◊ **الوَاجِنُ**: زەوی رەقەڵانو پتەو ◊ **الوَجْنُ**: بەمانا (الوَاجنُ)دێ ◊ **الوَجَنُ**: بەمانا (الواجن)دێ ◊ **الوَجناء**: كوڵم گەورە ◊ كوڵم گۆشتن ◊ **الوَجْنَةُ**: كوڵم، خرایی رومەت ◊ **الوَجَنَةُ**: بەمانا (الوجْنَةُ)دێ ◊ **الوَجِينُ**: زەوی رەقی پتەوو توند ◊ بەرد ◊ كەناری روبار.

وَجَهَ فلان فلاناً عند الناس: فلانكەس لەناو خەڵك دا لەفلانكەس زیاتر جێی باوەڕو متمانە بوو.

وَجَهَ فلاناً: لەڕوی فلانكەسی دا، بەڕوی فلان دا چۆوە، بەرەو روی فلان بۆوە.

وَجُهَ فلان يَوْجُهُ وَجَاهَةً: فلانكەس بوو بەخاوەن رێزو قەدر لای خەڵك ◊ **اوْجَهَت المراةُ**: ئافرەتەكە لەسكو زا وەستایەوە ◊ **اوجَهَ فلان فلاناً**: فلانكەس فلانكەسی كردە پیاو ماقوڵ ◊ یان لای خەڵك باسی پیاوەتی ئەوی كردو رێزی بۆ پەیدا كرد ◊ گێڕایەوە ◊ بەپیاو ماقوڵی لەقەڵەم دا ◊ **واجهه موجهة ووجاهاً**: چاوپێكەوتنی لەگەڵ دا كرد ◊ روبەڕوی بۆوە ◊ بەڕوی خۆشو قسەی شیرین پێشوازی لێ كرد ◊ **وَجَّهَ**: ملكەچو ژێربار بوو ◊ دەگوترێ: (قاد فلان فلاناً فوجَّهَ): فلان رابەرایەتی فلانی كرد ئەویش گوێ بیسی بوو شوێنی كەوت ◊ **وَجَّهَ المولود**: منداڵەكە لەكاتی لەدایكبوونی دا سەرەتا دو دەستی لەمنداڵدانی دایكیەوە هاتنەدەر ◊ **وَجَّهَ الى الشَّيْئ**: روی لەشتەكە كرد ◊ **وَجَّهَ فلاناً في حاجة**: بۆ ئەنجامدانی كارێك فلانكەسی نارد روی پێ لەشتەكە كرد ◊ **وَجَّهَ الشَّيْئَ**: شتەكەی خستە لایەك لەبەرێكەوە داینا ◊ **وَجَّهَ النَّخْلَةَ**: ئەمامەخورماكەی بەرەو شەماڵ توزێ خواری چەقاند بایەكە راستی كردەوە ◊ **وَجَّهَ الناسُ الطريقَ**: خەڵكەكە بەرێگا كەدا رۆیشتن تا بەتەواوی شوێن پێیان دەركەوتو رێگاكە رون بۆوە ◊ **وَجَّهَ المطرُ الأرضَ**: زەوییەكە روی زەوی قەڵاشتەوە كاری تەواوی لێ كردو پێیدا رۆیشتە خوار ◊ **وَجَّهَت الريحُ الحَصَى**: رەشەبایەكە بەردە وردەو زیخەكەی رادا ◊ **وَجَّهَ فلاناً**: فلانكەسی خستە سەر رێبازێكی تایبەتی ◊ **إتَّجَهَ اليه**: روی تێكرد ◊ **تواجها**: روبەڕوی یەك بون ◊ **تَوَجَّهَ**: بۆ موطاوعەی (وَجَّهَ)دێ ◊ **تَوَجَّهَ الجيش**: سوپاكە شكا ◊ **تَوَجَّهَ الشيخ**: پیرەمێردەكە كەنەفت بوو ◊ **تَوَجَّهَ اليه**: بۆلای چوو ◊ بەرەو روی هات ◊ **تَوَجَّهَ جِهَة كذا**: چو بۆلای ئەو شوێنە ◊ **التِّجَاهُ**: ئەو شوێنەی بەرەو روی دەچی ◊ دەشگوترێ: (قعدت تجاهك): بەرامبەرت دانیشتم ◊ **التوجيه**: لەبواری شیعردا بزوێنی پیتی پێش رەوییە ◊ لەبواری بەلاغەدا هێنانی كەلامو رستەیە بەشێوەیەك دومانای دژ بەیەك هەڵبگرێ ◊ **الجِهَةُ**: لایەنو دەڤەرو ناحیە ◊ ئەوشوێنەی بۆی دەچیو كردوتە بەئامانجی خۆت ◊ دەشگوترێ: (ماله جهة في هذا الأمر):

لەم کارەدا ئەو هیچ بەرنامەیەکی ئاشکرای نیە نازانێ چۆن کارەکەی جێ بەجێ دەبێ ◊ **المُوجَّهُ**: خاوەن ڕێزو شکۆمەند ◊ **الوِجَاهُ**: بەمانا (التِجاه)دێ ◊ دەگوترێ: (داری وِجَاه دارك): خانوەکەم بەرامبەر خانوەکەتە ◊ دەشگوترێ: (هم وجاه الف): ئەوان نزیکەی هەزار کەس دەبن ◊ **الوَجَاهَةُ**: پاوانو حورمەت ◊ **الوَجْهُ**: دەمو چاو ◊ گەورەی هۆزو خێڵ، پیاو ماقوڵی خێزان ◊ هەرشتێك بەرامبەرت بێ، ڕوی لێت بێ ◊ خودی شتو زاتی شت ◊ دڵو دەرون ◊ لەحەدیث دا هاتووە: (لَتُسَوُّن صفوفكم أو ليخالفَنَّ بين وَجُوهَكم) ◊ وشەی (وجوهكم): بەمانا (قلوبكم)دێ ◊ هەروا ناوە بۆ سەرەتای ڕۆژگار، بۆسەرەتای ڕۆژ ◊ بۆ نوێژی بەیانی ◊ بۆ ئەوبەشەی دەبیندرێ لەڕوی ئەستێرە، لەپۆشاك، ڕوی دەرەوەی، لەخانو ئەو ڕوەی کە دەرگای سەرەکی تێدایە ◊ جۆرێك ئاو ◊ شکۆمەندیی ◊ مەبەست ◊ ڕاستیو دروستی ◊ دەگوترێ: (ليس لكلامه وجه): قسەکەی لایەنی ڕاستی تێدانییە ◊ لەبواری قسەکردنو نوسین دا ئەو ڕێبازەیە دەیگریە بەرو پەیڕەوی دەکەی ◊ هەروا بەمانا جۆرو بەشو شێوە دێ ◊ دەشگوترێ: (رجل حُرُّ الوَجْهِ وعبد الوجه وسَهْل الوَجْهِ) واتە: دەمو چاوی تەختن کوڵمی خڕنین، کوڵمی بەرز نەبۆتەوە ◊ هەروا دەگوترێ: (رجل ذو وجهين): پیاوێکی دوڕوووە لای ئەم قسەیەكو لای ئەو پێچەوانەی قسەی پێشووی دەدوێ ◊ (ووجوه القرآن): واتە: ماناکانی قورئان ◊ **الوُجَهَةُ**: لایەنو دەڤەرو ناحیە ◊ ئەوشوێنەی ڕوی تێ دەکەیو دەیکەیتە ئامانج ◊ هەرشوێنێك ڕوی تێکەی ◊ ڕۆگەی نوێژو قیبلە ◊ **الوَجيه**: شکۆمەند ◊ ڕیش سپی خێڵو هۆز ◊ منداڵێك کەلەکاتی لەدایکبوونی دا دوو دەستی بێنە دەر ئەمجار باقی جەستەی بێتە دەر ◊ جوانوە ماینێك لەکاتی هاتنە دەرەوەی دوو دەستی بەیەکەوە بێنەدەر ئەمجار باقی جەستەی ◊ **وجاه يجيه وجياً**: بەبێ خێرو هیچو پوچی زانی.

وَجِيَ يَوْجى وجىً: بەهۆی زۆر ڕۆیشتنەوە سمی سوانو تەنك بوون ◊ **اوجى عَنْ كذا**: مانی لەوشتەگرت ◊ **اوجى الصائِدُ**: ڕاوکەرەکە نەیتوانی نێچیر بگرێ هیچی دەست نەکەوت ◊ **اوجى حافر البئر**: بیرهەڵکەنەکە گەیشتە ڕەقاییو نەیتوانی چیدی بیرەکە قوڵ بکا ◊ **اوجى على فلان**: چروکیو ڕژدی لەگەڵ فلانکەس کرد ◊ **اوجى فلاناً**: فلانکەسی بەهیچو پوچ هاتە بەرچاوو بەبێ خێرو بێر بوو ◊ نەیهێشت بەئامانجی خۆی بگا ◊ **اوْجَى فلان عَنْ فلان الظلمَ ونحوه**: فلانکەس زوڵمو زۆری لەفلان دوورخستەوەو نەیهێشت بیچەوسێننەوە ◊ **تَوَجَّى**: بەمانا (وَجِيَ)دێ.

وَحَدَ يَحِدُ حِدَةً ووَحْداً ووحوداً: تاك بۆوە.

وَحَدَ الشَيْئَ: شتەکەی تاك کردەوە.

وَحَدَ يَوْحَدُ وَحْداً: بەتەنیا مایەوە ◊ **اوحَدَت المراةُ**: ئافرەتەکە یەك منداڵی بوو ◊ دەشگوترێ: (أوحدت الشاةُ): مەڕەکە یەك بێچوی بوو ◊ **اوحَدَتْ المراة بإبنها**: ئافرەتەکە منداڵێکی بوو تاقانەو بێ وێنە ◊ **اوْحَدَ الله فلاناً**: خودا فلانکەسی کردە تاقانەی ڕۆژگاری خۆی بەتەنیا هێشتیەوە ◊ **اوْحَدَ الشيئَ**: شتەکەی تاك کردەوە ◊ دەشگوترێ: (أوحَدَ الناسُ فلاناً): خەڵکەکە فلانکەسیان بەتەنیا هێشتەوە ◊ بەتەنیا جێیان هێڵا ◊ **وَحَّدَ اللهَ**

سبحانَهُ: بڕوای بەوەهێنا کەخودا تاکو تەنیایە ٥ **وَحَّدَ الشَّيْءَ**: شتەکەی تاك کرد بەتاکی زانی ٥ **إتَّحَدَ**: تاك بۆوە ٥ **إتَّحَدَ الشيئان او الأشياء**: شتەکان بوون بەیەك شت ٥ **تَوَحَّدَ اللهُ بِرُبوبيته وجلاله وعظمته**: خودا تاكو تەنهایە لەخودایەتیو لەشکۆمەندیو گەورەیی دا ٥ **تَوَحَّدَ فلان**: فلانکەس بەتەنیا مایەوە ٥ **تَوَحَّدَ برايه**: تاکڕەوی کرد ٥ **تَوَحَّدَ اللهُ تعالى فلاناً بعصمته**: خودا فلانکەسی پاراستو چاودێری کرد ٥ **اِستَوْحَدَ**: بوو بەیەك ٥ **الأحد**: یەك، تاكو تەنها ٥ بۆ نێرو مێ ٥ لەدوو شوێن دا لەگەڵ وشەی (الواحد)دا یەك دەگرن ٥ یەکەمیان کەدەکرێ بەناوەڵناو بۆ پەروەردگار دەگوترێ: (هو الواحد وهو الأحد) وەلێ ناکرێ بەناوەڵناوی غەیری خودا، واتە ناگوترێ: (رجل أحد) ٥ دوهەمیان لەناوەکانی ژمارەدا، دەگوترێ: (أحد وعشرون وواحد وعشرون) ٥ جگە لەم دووشوێنە جودا وازی لەنێوان وشەی (أحد وواحد)دا هەیە، وشەی (أحد) لەسیاقی نەفیو نینکاری دا بەکاردەهێندرێ دەڵێی (ماقام أحد، ماقام أحد الثلاثة)، وەلێ وشەی (واحد) لەسیاقی ئیپبات دا بەکاردێ، دەڵێی: (جاءني واحد من القوم) ٥ **الأحديّة**: تاكو تەنهایی، سیفەتێکە لەسیفەتەکانی خودا، واتە زاتی پاکی پەروەردگار لەهەموو رویەکەوە تاكو تەنهاو بێ وێنەیە تەعەدودو تەرکیبی تێدانییە ٥ **الأوحد**: (الله الأوحد): خودای تاكو تەنها لەهەموو رویەکەوە بەهەموو مانایەك بێ وێنەو بێ هاوتا ٥ دەشگوترێ: (فلان أوحد زمانه): فلانکەس تاکە پیاوی رۆژگاری خۆیەتی ٥ **التوحيد**: یەکتاپەرستی ٥ خودا بەیەکناسین ٥ دوورخستنەوەی زاتی خودا لەهەر شێوەو وێنەیەك بەزیهنو خەیاڵ دا دێ ٥ هەرچی تۆ تەصەوری بکەی لەشێوەو وێنە، خودا لەوە دوورەو مونەزەهە ٥ (مذهب التوحيد): لەبواری فەلسەفەدا دانانە بە هەبوونی یەك خودا بۆ بونەوەر ٥ **توحيد النمط**: لەبواری ئابوریی سیاسی دا ئەوەیە کارگەکانی وڵات نمونەیەك یان چەند نمونەیەکی کەم بەرهەم بێنن لەکاڵا ٥ (علم التوحيد): زانیاریو لێکۆڵینەوە لەبواری عیلمی کەلام دا ٥ **الحِدَةُ**: دەگوترێ: (هذا الشئ على حدته): ئەمە لەسەر باری خۆیەتی، وەکوو خۆی وایە ٥ **المُوَحَّدُ**: ئەو پیتانەن یەك خاڵیان هەیە وەکوو (ف، ب، ن) ٥ (موحّد الخواص): لەبواری سروشت دا بەفەبارەیەك دەگوترێ یان بەناوەندێك دەگوترێ لەهەموو لایەك تایبەتمەندییەکانی وەکوو یەکبن ٥ **مَوْحَدَ**: دەگوترێ: (دخلوا مَوْحَدَ مَوْحَدَ): یەك یەك هاتنە ژوورەوە ٥ **الميحاد**: چەند تەپۆڵکەو کۆمەڵە گڵی لێك جیابۆوە ٥ **الواحد**: ناوەڵناوی خودای پەروەردگارەو بەمانا تاكو تەنهاو بێ هاوەڵەودووەمی نییە ٥ یەکەم ژمارەی حیسابو ئەژمار ٥ پێشکەوتوو زیرەك لەبواری زانستێك دا یان لەبوارێك لەبوارەکانی ژیان دا ٥ واتە تاقانەی ئەوشتە، تاکەکەس لەو بوارەدا ٥ یان بەشێك لەشت ٥ **الواحِديّة**: لەبواری فەلسەفەدا رێبازێکە بونەوەر دەباتەوە سەریەك بنەما وەکوو گیانی مەحض یان سرووشتی مەحض ٥ **وُحادَ**: دەگوترێ: (دخلوا وُحاد وُحادَ): یەك یەك هاتنە ژورەوە ٥ **الوَحْدُ**: چاوگە، تەنئیەو جەمع ناکرێتەوە ٥ دەگوترێ: (رأيته وَحْدَهُ، ورأيتها وحدها) ٥ **الوَحَدُ**: کەسێك بنەچەو نەژادی نەزاندرێ ٥ **الوَحْداني**: نیسبەتدانی

یەکێکە بۆلای تەنیایی تەرمبوو لەکۆمەڵو تاکرەوو خود پەسەند ◊ **الوَحْدانِیَةُ:** چاوگی دروستکراوە ◊ (مصدر صناعي)یە دەکرێتە صیفەتێک لەصیفەتەکانی پەروەردگار واتە هیچ شتێک هاوبەشی خودانیە لەماهیەتو صیفاتو شکۆمەندی دا، خۆی تاکە خودایە کە بونەوەری بەدی هێناوەو هەڵیدەسورێنێو بەرێوەی دەبا ◊ **الوَحْدَةُ المربعة:** قەبارەیەکی چوارگۆشە کە هەموو لایەکی یەک مەتر بێ ◊ واتە هەموو بوعدەکانی بەئەندازەی یەکتربن ◊ لەبواری سیاسی دا بریتییە لەیەکیەتی دووگەلو نەتەوە یان زیاتر لەچوار شتی سەرەکی دا (سەرۆکایەتی، رامیاریی، سوپا، ئابوری) ◊ **وحدة النقد:** لەبواری ئابوری سیاسی دا بریتییە لەکێشێکی نەگۆڕو دامەزراو لەمەعدەنێکی تایبەتی دا بەقانون قەبارەو وەزنو شێوەی دیاریی دەکرێ ◊ **الوَحید:** تاقو تەنیا ◊ تاقەوە بوو.

وَحِرَ یَوْحَرُ وحَراً: بەرماوەی سەرمازەڵەی خوارد یان خواردەوە ئەوشتەی سەرمازەڵە لێی خوارد بوو یان لێی خواردبۆوە ئەم خواردی بۆیە ژەهرەکەی کاری تێکرد ◊ **وَحِرَ الطعامُ:** خۆراکەکە سەرمازەڵەی تێکەوت.

وَحِرَ صَدْرُ فلان علی فلان: دڵی فلانکەس لەفلان کرمێ بوو ◊ بوغزو کینەی لێ هەڵگرت ◊ **اَوْحَرَت الوَحَرَةُ الطعامَ:** سەرمازەڵە بەسەر خواردنەکەدا رویی‌و ژەهراوی کرد هەرکەسێ لێی بخوا توشی رشانەوەو سکچون دەبێ، یان دەمرێ ◊ **اَوْحَرَ فلاناً:** قسەیەکی ناخۆشی بەگوێی فلان دا چپاند ◊ قسەیەکی ناخۆشی پێ گوت ◊ **الوَحْرُ:** حیقدو کینە ◊ رقو کینە ◊ غەش‌و فێڵ ◊ رق هەڵسانی زۆر ◊ دوژمنایەتی ◊ ختوکەو وەسوەسەی دڵ ◊ **الوَحَرُ:** بەمانا (الوَحْرُ)دێ ◊ **الوَحَرَةُ:** سەرمازەڵەو قۆرێ کەلەبیاباندا دژی ◊ پێرۆیەکە لەسەرشێوەی بوکە خاتونکەیەکی بەڵەک، کلکێکی باریکی هەیە، بەسەر هەرشتێک دا بروا ژەهراوی دەکا لەهەرشتێک بخوا بەرماوەکەی ژەهراوی دەبێ هەرکەسێک لەوشتە بخوا سکی دەچێ یان دەرشێتەوە یان دەمرێ ◊ رەنگی سپییە خاڵی سوری تێدان عەرەب بێزیان لێیەتی‌و نایخۆن ◊ هەروا وشەی (وَحِرَة) ناوە بۆ حوشتری کورت ◊ دەشگوترێ: (إمرأة وَحِرَة): ئافرەتێکی رەش پێست‌و ناشیرینە ◊ یان سوری کورتە باڵایە.

وَحَشَ فلان بثوبه وسلاحه ونحوهما: فلانکەس پۆشاکەکەی یان چەکەکەی فڕێ دا، داینا.

وَحِشَ فلان الشَيْئ یَوْحَشُ وحشةً: فلانکەس هەستی بەدڵتەنگی‌و ناخۆشی کرد.

وَحِشَ المکانُ: شوێنەکە وەحش‌و جرو جانەوەری زۆر بوون ◊ دەشگوترێ: (أرض مُوَحِشَة): زەوییەکی وەحش‌و جرو جانەوەراوییە ◊ **اَوْحَشَ فلانٌ:** فلانکەس تێشومکەی برایەوەو برسی بوو ◊ **اَوحَشَ المکانُ:** شوێنەکە چۆڵ بوو کەسی تێدانەما ◊ وەحش‌و جرو جانەوەری زۆر تێداپەیدا بوو ◊ **اوحَشَ فلاناً:** فلانکەسی والێ کرد دڵتەنگو خەفەتبار بێ ◊ **اوحِشَ المکانَ:** شوێنەکەی چۆڵی‌و کەس تێدا نەماویی بینی ◊ **وَحَّشَ فلان بثوبه وسِلاحه:** فلانکەس پۆشاک‌و سیلاحی خۆی فڕێ دا، داینان ◊ **تَوَحَّشَ فلان:** فلانکەس پۆشاکی خۆی داکەند، فڕێی دا ◊ برسی بوو ◊ **تَوَحَّشَ جَوفَهُ:** ناوسکی هیچ خۆراکی تێدانەما خاڵی بوو ◊ **تَوَحَّشَ للدواء:** گەدەی خۆی خاڵی کرد بۆنەوەی خڵتەو پڵتەی

ناو رەگی لەشی بەئاسانی بێتەدەر ٥ **تَوَحَّشَ المكانُ من اهله**: وڵاتەکە لەدانیشتوانەکەی حاڵی بوو ٥ **اَوْحَشَتِ الأرض**: زەوییەکە خاڵی بوو لەئادەمیزاد ٥ **اسْتَوْحَشَ فلان**: بۆ موطاوعەی (أوحشه)دێ ٥ هەستی بەدڵتەنگیو ناخۆشی کرد ٥ **اسْتَوْحَشَ منه**: وەگری نەبوو، لێی تەرەبوو، چووە پاڵ حەیواناتی کێوییەوە ٥ وەکێوی کەوت ٥ **الحِشَةُ**: زەوی وێرانو کەس تێدانەماوو چۆڵ ٥ **الوَحْشُ**: کوی (وحشي)یە ٥ ئەو حەیوانە کێوییە یە وەگری ئادەمیزاد نەبێو لەگەڵی رانەیە ٥ دەشگوترێ: (حِمار وحش وحِمار وحشي) ٥ دەشگوترێ: (بات وحشاً): شەو بەبرسیەتی سەری نایەوە، هیچی نەخواردو گەدەی بەخاڵی مایەوە ٥ (مشی في الأرض وحشاً): بەتەنیا بەناو وڵات دا گەڕا کەسی لەگەڵ نەبوو ٥ (مکان وَحْش): وڵاتێکی چۆڵو حاڵی لە مرۆڤ ٥ **الوَحْشَةُ**: زەوی چۆڵەوانی ٥ خاڵی لەمرۆڤو ناوەدانی ٥ **الوَحْشَةُ من الناس**: دابڕان لەکۆمەڵی ئادەمیزادو تەرە بوون ٥ گۆشەگیری ٥ ترسان ٥ غەمناکی ٥ **الوَحْشيّ**: تاکی (الوَحْش)ە ٥ لای راستی هەرشتێک بێ ٥ ئەوبەشەی دەستو قاچ کەڕوناکەنە خاوەنەکەی ٥ هەنجیرە کێویلە لەهەر رەنگێ بێ رەشو سورو سپی ٥ **الوَحِشُ**: هەر ئاژەڵو گیانلەبەرێکی کێوی کەماڵی نەبێ ٥ **وَحَصَهُ يَحِصَهُ وَحْصاً**: رایکێشا ٥ **الوَحْصُ**: زیپکە کەلەڕوخساری ئافرەتی جوان دا دەربکەوێ ٥ **الوَحْصَةُ**: سەرما.

وَحَفَ يَحِفُ وحفاً: خۆی بەزەوی دا دا.

وَحَفَ البعيرُ: حوشترەکە پەلەی کرد.

وَحَفَ منه: لێی نزیک بۆوە.

وَحَفَ اليه: چو بۆلای، کردی بەئامانجی خۆی ٥ لای دانیشت.

وَحِفَ النباتُ والشَّعْرُ: گژوگیایەکە یان قژەکە چڕو پڕ بوون، بنکی داکوتا، رەش بوون.

وَحُفَ النباتُ والشَّعْرُ: بەمانا (وَحِفَ)دێ ٥ **اَوْحَفَ**: پەلەی کرد ٥ **اَوْحَفَ اليه**: چو بۆلای، لای دانیشت ٥ بوو بەمیوانی ٥ **وَحَّفَ**: خۆی بەزەوی دادا ٥ دەگوترێ: (وَحَّفَ البعيرُ)؛ حوشترەکە لەڕۆیشتن دا پەلەی کرد ٥ **وَحَّفَ الشَّيْئَ**: بەگۆچانو عەصا شتەکەی کوتا ٥ **المُوَحِّفُ**: حوشتری لەڕو لاواز ٥ **المَوْحِفُ**: ئەوشوێنەی حوشتر تێیدا یێخ دەدرێ ٥ **الوَاحِفُ من النباتِ والشَّعْرِ**: روەکو موو ئەگەر زۆر چڕو پڕبن رش بنوێنن ٥ باڵی باڵندە کەپەڕی زۆربن ٥ دۆڵچە کەسیرەمەی بچڕابنو دووی مابن ٥ **الوَحْفُ من النباتِ والشَّعْرِ**: بەمانا (الوَاحِف)دێ ٥ هەروا ناوە بۆ باڵی باڵندە کە پەڕو پۆڵی زۆر بن ٥ **الوَحَفُ**: قژی پڕو رەش ٥ باڵی باڵندە کە زۆری پەڕو پۆڵ پێوەبن ٥ گیاوگژ چڕو پڕو تێک هاڵاو بێ ٥ بنکو رەگی بەهێزو پتەو بن ٥ **الوَحْفَاءُ**: زەوییەک بەردی رەشی تێدابنو بەردەلانو حەڕەنەبێ ٥ **الوَحْفَةُ**: تەپۆڵکەی خڕو بەرزو رەش ٥ گاشە بەرد لەناو شیوو دۆڵ دا ٥ دەنگ بەگشتی.

وَحَلَ فلان فلاناً يَحِلُهُ وَحْلاً: فلانکەس لەفلان باشتر رۆچو.

وَحِلَ يَوْحَلُ وَحَلاً: کەوتە ناو قوڕەوەو کەوتە پەلە پەلی خۆڕزگار کردن ٥ **اَوْحَلَهُ**: خستیە ناو قوڕەوە ٥ **اوحَلَ فلاناً شَرّاً**: فلانکەسی توشی شەڕکردو تێیەوە پێچا ٥ **واحَلَهُ**: پێشبڕکێی

لەگەڵ دا کرد لەچوونە ناو قوڕو لیتەوە ◊ دەگوترێ: (واحلـه فوحَلَـهُ) لەچونە ناو قوڕو ڕاکردن تێیدا پێشبڕکێیان کرد یەکیان بەسەر ئەوی تردا زاڵ بوو ◊ **تَوَحَّلَ**: بەمانا (وَحَـلَ)دێ ◊ **تَوَحَّلَ المكانُ**: شوێنەکە بوو بە قوڕو لیتە ◊ **استوحَلَ المكـانُ**: بـەمانا (تَوَحَّـلَ)دێ ◊ **المَوْحِلُ**: شوێنی قوڕاوی ◊ **الوَحَلُ**: قوڕ (قوڕە لیتە قوڕی شل کە قاچی پێدا ڕۆبچێ).

وَحَمَت الحُبْلى: ئافرەتە سك پڕەکە بێزوی کردن، حەزی لەجۆرە خواردنێك بوو.

وَحِمَ الرجُل: پیاوەکە زۆری حەز لەشتێك بوو، حەز لێ بونەکەی لەسنور دەرچوو ◊ (فهو وَحِم وهي وحمى) ◊ **وَحْمَ الحُبْلى**: ئەو خواردنەی بێزوکەر حەزی لێ بوو دەرخواردی دا ◊ **الوَحَمُ**: ناوە بۆ ئەو خواردنەی ئافرەتی بێزوکەر حەزی لێیە ◊ دەشگوترێ: (ليلة ذات وحم): شەوێکە هەوای گەرمە ◊ **الوَحِمُ**، **يوم وحِمٌ**: ڕۆژێکی زۆر گەرمە.

وَحَنَ عليه يَحِنُ وَحَناً حِنَةً: زەلیل بوو ◊ بەهیلاك چوو ◊ ورگی زل بوو ◊ دەشگوترێ: (تَوَحَّنَ بطنه): ورگی زل بوو ◊ **الوَحْنَة**: قوڕی لینج و خلیسك ◊ **وَحْوَحَ الرجلُ**: پیاوەکە دەنگی لێوەهات و پەحا پەحای کرد ◊ یان سەرمای بوو دەستی چون و فوی دەکردە ناو دەستییەوە بۆئەوەی دەستی گەرم ببنەوە ◊ **وَحْوَحَ من البرد**: لەسەرما هەناسەی خۆی لەقوڕگی دا دەهێنا و دەبرد بۆئەوەی دەنگی ببیسرێ ◊ **تَوَحْوَحَ الظليمُ فوق البيض**: نوعامەکە لەسەر هێلکەکانی کڕکەوت ◊ **الوَحْوَاحُ**: بەهێز و تواناو نیشات کەلەکاتی نیش کردن و هەوڵدان دا نرکەی لێوەدێ لەبەر تەڕدەماخی و بەهێزی خۆی دەخواتەوە ◊ لەسەرە خۆو خۆگرو نەفەس درێژ ◊ پیاوی گورج و گۆڵ و لەش سوك ◊ **الوَحْوَحُ**: بەمانا (الوَحْواحُ)دێ ◊ ناوەڕاستی شیوو دۆڵ.

وَحَى اليه وله: ئاماژەی بۆکرد ◊ قسەی لەگەڵ کرد بەئاخاوتنێك کەسانی تر گوێیان لێ نەبوو یان تێی نەگەن ◊ نامەی بۆ نوسی ◊ فەرمانی پێ کرد.

وَحَى الله اليه: خودا ڕەوانەی کرد، نیگای بۆنارد ◊ ژێرباری کرد.

وَحَى القوم وَحيٌ: خەڵکەکە کەوتنە هات و هاوار.

وَحَى فلان الكلامَ الى فلان وَحْياً: فلانکەس ئاخاوتنەکەی بەفلان گەیاند و خستیە بەرگوێچکەی.

وَحَى الذبيحَة: بەخێرایی کوشتیەکەی سەربڕی ◊ **اوحى اليه وله**: ئاماژەی بۆکرد بۆی نارد ◊ قورئان دەفەرموێ: ﴿فَأَوْحَى إِلَيْهِمْ أَن سَبِّحُوا بُكْرَةً وَعَشِيًّا﴾: نیگای بۆکردن فەرمانی پێکردن کەبەیانی و نیوارەو هەموو کاتێك تەسبیحاتی خودا بکەن ◊ بەجۆرێك قسەی لەگەڵ دا کرد کەسانی تر لێی حاڵی نەبوون ◊ نامەی بۆنوسی ◊ فەرمانی پێ کرد ◊ **اوحى الله اليه**: خودا کردی بەپەیامبەر ◊ ویستی خۆی خستە دڵیەوە ◊ ژێربارو ملکەچی کرد ◊ **اوحى نَفْسُهُ**: ترس و بیم کەوتە ناو دڵیەوە ◊ **اوحى القومُ**: خەڵکەکە کەوتنە هات و هاوار ◊ **اوحى بالشَيْئ**: پەلەی کرد بەشتەکە ◊ **اوحى فلان الكلامَ الى فلان**: فلانکەس قسەکەی بەفلان گەیاند، قسەکەی بەگوێدا دا ◊ **اوحى الميتَ**: بۆ مردووەکە گریا، وایە شیوەی بۆکرد ◊ دەگوترێ: (أوحـت النائحةُ الميِّتَ): ئافرەتە شینگێڕەکە شین و شەپۆڕی گێڕا بۆ مردووەکە

٥ اوحی العملَ: خێرا کارەکەی کرد ٥ **وَحَّی العَمَلَ**: خێرا کارەکەی کرد پەلەی لەکردنی دا کرد ٥ **وَحَّی الذبیحَةَ**: خێرا کوشتییەکەی سەربڕی ٥ **تَوَحَّی**: پەلەی کرد ٥ **استوحی الإنسانَ والحیوانَ**: بانگی ئادەمیزادەکەی کرد بۆئەوەی ڕەوانەی بکا ٥ بینێریَ ٥ پەلەی لێ کرد ٥ **استوحی الشَّیْئَ**: شتەکەی جوڵاند، خستیە جمەو جوڵ ٥ **استوحی فلاناً**: هاواری کردە فلانکەس فریای بکەوێ ٥ پرسیاری لێ کرد ٥ **الوَحْيُ**: هەرشتێک بیخەیە بەر گوێچکەی یەکێکی تر بۆ ئەوەی فێری بکەی، هەروا ئاوە بۆ نیگای خودا کە بۆ فرستادەکانی خۆی دەنێرێ ٥ دەنگ بەگشتی دەنگی ئادەمیزاد بێ یان هی شتی تر ٥ هەروا ئاوە بۆ کتێبو نوسراو بۆ نووسینو خەت ٥ **الوَحی الوَحَی**: خێرا خێرا، دەشگوترێ: (الوَحَاكَ الوَحَاكَ) ٥ کافەکە کافی خیطابە ٥ هەروا وشەی (الوَحی): بەمانا دەنگ دێ بەگشتی، دەنگی ئادەمیزاد یان دەنگی شتی تربێ ٥ ئاگر ٥ پاشا ٥ فریشتە ٥ ڕیش سپیو پیاو ماقوڵی هۆزو وڵات ٥ **الوَحَاءُ الوَحَاءُ**: خێرا خێرا ٥ دەی دەی ٥ زو زو ٥ **الوَحَاةُ**: دەنگ بەگشتی، دەنگی ئادەمیزاد بێ یان دەنگی شتی تر ٥ **الوَحِيُّ**: (شَیْئ وَحِيٌّ) شتی خێراو بەپەلە.

وَخَدَ البعیرُ یَخِدُ وَخْداً ووخیداً وَوَخَداناً: حوشترەکە پەلەی کردو هەنگاوەکانی فراوان کردن ٥ قاچەکانی هاویشتن وەکوو نوعامە.

وَخَزَ فلان یَخِزُ وَخْزاً: فلانکەس تێکوشاوی هەنگوینی دروستکرد.

وَخَزَ الشَّیْئَ بالرمح وغیره: بەڕمب یان بەشتی تر زەبری لەشتەکە وەشاند وەلێ نەمدیواو دیو کونی نەکرد.

وَخَزَ الحافرَ: بەیتارەکە دەرزییەکی سوکی لەژوور سمتی وڵاخەکەدا بەمەبەستی چارەسەرکردن، سەری دەرزییەکەی نەگەیاندە دەمار.

وَخَزَ الشیبُ فلاناً: پیریو موی سپی تێکەڵ بەمووی ڕەشی کابرا بونو مودوا موی سپی بوون ٥ **الوَخْزُ**: ئێشو ئازار ٥ برین لێ کردن بەسەری ڕمب یان بەنوکی دەرزی ٥ هەرشتێک کەم بێ ٥ دەگوترێ: (في العِذق وخز قليل من الخضرة): لە لقەدارەکەدا کەمێک سەوزایی هەیە ٥ (في الرأس وخز قليل من الشيب): لەقژی سەری دا کەمێک موی سپی هەن ٥ دەشگوترێ: (جاءوا وخْزاً وخْزاً): چوار چوار هاتن ٥ **الوَخِیزُ**: تێکوشاوی هەنگوین.

وَخُشَ الشَّیْئُ یَوْخَشُ وخاشةً: ڕەزیلو چروک بوو خراپ بوو، وشکو سیس بوو ٥ **أوْخَشَ لفلان بعطیةٍ**: بەخششی کەمی دا بەفلان ٥ بەخششەکەی کەم کردەوە ٥ **أوْخَشَ في عرض فلان**: ناموسی فلانکەسی لەکەدار کرد ٥ تانەو تەشەری لەبنەماڵەو نەژادی دا ٥ **أوخَشَ القومُ**: خەڵکەکە سەرە تیرەکانیان گێڕاندنەوە بۆ ناو تیردانەکانیان ٥ **أوخَشَ الشَّیْئَ**: شتەکەی تێکەڵاو کرد ٥ **وَخَّشَ**: دەستی بەردانەوەو ملکەچی خۆی ڕاگەیاند ٥ **وَخَّشَ لفلان بالعطیة**: بەخششی فلانکەسی کەم کردەوە ٥ **الوَخْشُ**: شتی خراپ لە هەرشتێک بێ ٥ پیاوی خوێڕیو هەتیو مچەی ٥ بۆ نێرومێ بەیەک شێوەیە، وایش دەبێ جوداوازی نێوان نێرو مێ بە (ت) دەکرێ.

وَخَطَ یَخِطُ وخطاً: پەلەی کرد ٥ دەگوترێ: (وَخَطَ الظَلیمُ): نوعامەکە پەلەی کرد.

وَخَطَ فیە: چووە ناویەوە.

وَخَطَ فِي البيعِ: لەمامەڵەکەدا جارێك قازانج و جارێك زەرەری کرد ٥ **وَخَطَتِ النِعالُ**: نەعلەکان دەنگیان لێوە هات.

وَخَطَ فلان فلاناً: فلانکەس زەبرێکی سوکی لەفلان دا ٥ لەدوورەوە شمشێری ئاراستەکرد.

وَخَطَ الشَيْبُ فلاناً: موی سپی بەناو قژو موەکانی دا بلاو بۆوە ٥ قژی سەری و موی ریشی ماش و برنج بوون ٥ (فهو واخِط ووخاط).

وُخِطَ فلان: فلانکەس سەری سپی بوو ٥ (فهو موخوط) ٥ **الوَخْطُ من الشَيْءِ**: کەمێك لە شت.

وَخَفَ السويقَ: قاوتەکە بەهۆی کوتانەوە لینجاوی دایەوە.

وَخَفَ فلانٌ السويقَ: فلانکەس قاوتەکەی کوتا تا لینجاوی دایەوە ٥ یان ئاوی تێکردو کوتای تا بەتەواوی نەرم بوو ٥ تێکەڵاو بوو.

وَخَفَ فلاناً: غەیبەتی فلانکەسی کرد، گوفتارو کرداری ناشیرینی پاڵ فلانکەس دا ٥ ناموس و کەسایەتی لەکەدار کرد ٥ **اوخَفَ**: پەلەی کرد ٥ **اوخَفَ فلان السويقَ**: بەمانا (وَخَفَهُ)دێ ٥ **إتَّخَفَتْ رِجْلُهُ**: قاچی هەڵخلیسکا ٥ **استوخَفَ الدهر مَالَهُ**: رۆژگار ماڵ و سامانی فەوتاندو هیچی بۆنەهێشتەوە ٥ **الميخَفُ**: ئەو مەنجەڵ و سندوڵەی قاوت یان ئەسپۆنی تێدا دەکوترێ ٥ **الوَخْفَةُ**: هەمبانە ٥ کیسەو تورەکە لەچەرم ٥ **الوَخيفُ**: ئەسپونی کوتراو ٥ دەکوترێ: (أما عندك وخيف أغسل به رأسي): ئەسپونت لانیە سەرمی پێ بشۆم ٥ **الوَخيفة**: بەمانا (الوَخيفُ) دێ ٥ قاوتی تەرکراو ٥ خۆراکێکە لەکەشکی هاڕاو کەدەکرێتە ناو ئاوەوە، ئەمجار رۆنی بەسەردا دەکرێ و دەخورێ ٥ خورما تێکەڵ بەرۆن دەکرێ و دەخورێ (خورماو رۆن) ٥ ئاوێك زۆر قوڕاو بێ ٥ **تَخَمَ فلان تَخَماً**: فلانکەس توشی نەخۆشی ئینتەلاو گەدە ترشان بووە ٥ **تَخِمَ فلان تَخَماً**: بەمانا (تَخَمَ)دێ.

وَخَمَ فلانٌ فلاناً يخمَهُ وخماً: فلان لەفلان پتر گەدەمترشاوو تەبیات تێکچوو بوو.

وَخِمَ فلان: فلانکەس ئینتەلای کرد گەدەی ترشا.

وَخُمَ فلان يَوْخُمُ وخامة ووخوماً: فلانکەس گەدەمترشاو بوو.

وَخُمَ الطعامُ: خواردنەکە قورس بوو هەزم نەکرا.

وَخُمَ المكانُ: شوێنەکە ئاووهەوای پیس بوو بەکەڵکی ژینگە نایە.

وَخُمَ الأمرُ: کارەکە قورس بوو خراپ بوو ٥ **اتْخَمَ الطعام فلاناً**: خواردنەکە فلانکەسی خستە ناو نەخۆشی گەدەمترشان و تەبیات تێکچوونەوە ٥ **اوْخَمَهُ الطعامُ**: خواردنەکە توشی گەدەمترشانی کرد ٥ **واخَمَ فلان فلاناً**: فلانکەس پێشبڕکێی لەگەڵ فلان کرد لەبارەی زۆر خۆری و گەدەمترشانەوە ٥ **إتَّخَمَ فلان من الطعام وعنه**: فلانکەس خواردنەکەی پێ نەکەوت و گەدەی پێی ترشا ٥ **تَوَخَّمَ فلان الطعامَ**: فلانکەس بەخواردنەکە ئاسودە نەبوو سودی لێ نەبینی ٥ **استوخَمَ الطعامَ**: لەخواردنەکە سود مەند نەبوو کەڵکی لێ نەبینی ٥ **التُخْمَةُ**: دەردێکە توشی ئادەمیزاد دەبێ لەئاکامی خواردنی خۆراکی قورسەوە یان لەئاکامی زۆر خۆرییەوە ٥ **المَتْخَمَةُ**: (طعام متخمة): خۆراکێك هەزم نەکرێ و ئادەمیزاد توشی گەدەمترشان بکا ٥ **المَوْخَمَةُ**: (أرض موخمة): زەوییەکە ئاوو هەوای پیس و خراپە بەکەڵکی تێدانیشتەجێ بوون نایە ٥ **المُوخِمَةُ**: (أرض مُوخِمةٌ): زەوییەك ئاوو

هەوای پیس‌و ناسازی بێ‌و بەکەڵکی تێدا ژیان نەیە ٥ الوَخَامُ: وڵاتی ئاوو هەوا پیس‌و ناساز ٥ الـوَخْمُ: پیاوی قورس‌و قونگران‌و تەمبەڵ ٥ الوَخَمُ: پیس بوونی ئاوو هەوا کەسەر دەکێشێ بۆ پەیدا بوون‌و بڵاو بوونەوەی تاعون‌و پەتا ٥ زەرەرو زیان ٥ الـوَخِمُ مـن الرجـال: پیاوی قورس‌و قونگران‌و تەمبەڵ ٥ الوَخْمَـةُ (أرض وخمة): زەوییەك ئاووهەوای ناساز بێ ٥ الوَخِمَةُ (أرض وخِمَة): زەوی ئاووهەوا پیس‌و ناساز ٥ الوَخومُ: بەمانا (الوَخِمُ)دێ ٥ دەشگوترێ: (أرض وَخُوم): زەوی ئاووهەوا پیس‌و ناساز ٥ الـوَخِمُ من الرجال: بەمانا (الوَخْمُ)دێ ٥ (طعام وَخِيم): خواردنێکە بەبخۆرەکەی ناکەوێ ٥ دەشگوترێ: (هذا الأمر وخيم العاقبة): ئەم کارە سەرەنجامی باش نییە ٥ الوَخيمةُ: (أرض وَخيمة): زەوییەکی ئاوهەووا ناسازە ٥ الوَخوَاخ من الرجال: پیاوی ورگ شۆڕو گەدەزل‌و قەڵەو ٥ گەدەو گیپاڵ ناشیرین ٥ تەمبەڵ‌و قونگران ٥ ترسنۆك‌و زەعیف ٥ پیاوێك دەعباکەی هەڵنەستێ ٥ شلەپەتەبێ ٥ خورمای نەرمی بێ تام‌و تفت ٥ هەرشتێك شلە پەتەبێ ٥ الوَخْوَخَـةُ: لاسایی کردنەوەی دەنگی برێ باڵندەیە.

وَخَى يخى وَخْياً: بەشێوەی مامناوەندی رۆیی.

وَخَى الأمرَ: قەصدی کارەکەی کرد ٥ ویستی بیکا ٥ دەگوترێ: (وَخَـيَ وَخْيَـهُ): هەمان نیازو مەبەستی ئەوی پەیرەوکرد ٥ هەوڵی دا ویستی ئەو جێ بەجێ بکا ٥ دەگوترێ: (وَخَى رضاه).

وَخَى محبتَهُ: هەوڵی دا خۆی لاخۆشەویست بکا چی پێخۆشە ئەوە بکا، بەدڵی ئەو بجوڵێتەوە ٥ **وَخّاه الأمر وللأمر**: روی پێ لەکارەکەکردو هەڵینا بۆ ئەنجامدانی ٥ تَـوَخّى الأمرَ: قەصدی کارەکەی کردو هەوڵی دا ئەنجامی بدا ٥ بەمانا بەدواداچوون‌و لێکۆڵینەوەش دێ ٥ استوخاه: داوای هەواڵ‌و زانیاری لێ کرد ٥ دەگوترێ: (استوخاه عَنْ موضع كذا) ٥ داوای لێ کرد زانیاری بداتێ دەربارەی فلان شوێن ٥ (استوخِ لنا بني فلان ماخبرهم): پێمان بڵێ خێڵی فلان لەکوێن‌و چییان بەسەر هات؟ ٥ الخِيَةُ: قەصدو نیازو لایەن ٥ دەگوترێ: (سألت القومَ عَنْ خِيَتِهِمْ): پرسیارم لەخەڵکەکە کرد بۆئەوەی بزانم نیازو مەبەستیان چیەو چۆنە ٥ الـوَخِيُّ: رێگای بڕوا پێکراو، رێگای مەبەست ٥ الوُخى: بەمانا (الخِيَة)دێ.

وَدَأ بالقوم يَدَأ وَدْءاً: خەڵکەکەی بەجنێوو قسەی ناشیرین داپۆشین، چی خراپە ئەوەی پێکردن.

وَدَأ يَوْدَأ وَدَأً: فەوتا تێدا چوو.

وَدِأ عنه وعليه الأخبار: هەواڵی بڕا، نازاندرێ چی بەسەرهات ٥ وَدَّأ على الميت الأرضَ: زەوییەکە لەسەر مردوەکە تەخت کرد ٥ **وَدَأتْ** الأرضُ: زەوی فلانکەسی داپۆشی ٥ تَـوَدَّأ عليه: لەناوی برد، فەوتاندی ٥ تَوَدَّأ على ماله: ماڵەکەی خۆی هەڵگرت‌و لەشوێنی شیاوی خۆی داینا ٥ تَـوَدّأت عليه الأرضُ: زەوی داپیۆشی ٥ زەوی لەسەری تەخت بوو ٥ چووە ناو شیوو دۆڵی زەوییەوەو کەس نازانێ چی بەسەر هات ٥ تێدا چوو، مرد ٥ تَوَدَّأت عنه الأخبار: هەواڵی نەما ٥ کەس نازانێ چی لێ هات ٥ المُـوَدّأةُ: گۆڕیچەی ناوگۆڕ ٥ سارای ترسناك‌و چۆڵ‌و فەوتێنەر ٥ شوێنی تێدا فەوتان.

وَدَجَ الذبيحة يَدِجها وَدْجاً: سروچکی کوشتییەکەی بڕی.

وَدَجَ بين القوم وَدْجاً: ئاشتەوایی خستە نێوان خەڵکەکەوەو ڕەگی شەڕو شۆڕی لەبن دەرهێنا ○ وادَجَهُ: نەرمی لەگەڵدا نواندو لایەنی ئاشتی ڕەچاو کرد ○ وَدَّجَ الذبيحَةَ: سروچکی کوشتییەکەی بڕی ○ الوِداجُ: سروچك، شادەماری لامل ○ ئەو دەمارەی کەئاژەڵ کوژەرەکە دەیبڕێو مەرجە دەبێ لەسەر بڕینی حەیوان دا ئەو دەمارەی ببڕدرێ ○ هۆکارو سەبەبی شت ○ أوْدَحَ: ملکەچ بوو ○ الوَدْحَةُ: دەگوترێ: (ما أغنى عني وَدْحة): هیچ سودێکم لێ نەدی ○ لەهیچ شتێکی بێ ئاتاج نەکردم ○ وَدَّهُ يَوَدُّه وَدّاً: خۆشی ویست ○ ئاواتەخوازی ئەوە بوو ○ دەگوترێ: (وَدِدْت لو تفعل كذا): ئاواتەخوازم ئەوە بکەی ○ **وَادّه**: خۆشی ویست ○ وادّا: یەکتریان خۆشویست ○ تَوَدَّدَ اليه: خۆی لا خۆشەویست کرد ○ تَوَدَّدَ فلاناً: خۆشەویستی فلاّنکەسی بۆخۆی دەستەبەر کرد ○ المَوَدُّ: کەسێك ـەزی زۆر بێ، خۆشەویستی بۆ شتێك زۆربێ ○ المَوَدَّةُ: خۆشەویستی ○ کتێبو نوسراو.

وُدٌّ: بتێك بوو عەرەبەکان لەپێش هاتنی ئیسلام دا دەیانپەرست ○ الوُدُّ: دەگوترێ: (هووُدّی) ئەو خۆشەویستمە ○ الوِدُّ: خۆشەویست ○ زۆر خۆشەویست ○ الوَدود: زۆر خۆشەویست ○ ناوێکیشە لەناوە جوانەکانی خودا، مانای ئەوە دەگەیەنێ کەبەندە ڕاستاڵەکانی خۆی زۆر خۆش دەوێ ○ یان لەدڵی بەندە ڕاستاڵەکانی دا خۆشەویستە ○ الوَديدُ: خۆشەویست.

وَدَرَ فلان يَدِرُ وَدْراً: سەرخۆش بوو تاوای لێ هات خەریك بوو بێ هۆش بێ ○ وَدَّرهُ: خستیە ناو هیلاکیو تێداچوونەوە ○ هەڵینا بۆئەوەی کارێك بکا تێدابچێ ○ وَدَّرَ الشَّيَّ: دوری خستەوە ○ دەگوترێ: (وَدِّرْ وَجْهَكَ عني): ڕوی خۆتم لێ دووربخەرەوە نەتبینم ○ وَدَّرَ مالَهُ: ماڵو سامانی خۆی لەشتی بێهودە دا سەرف کرد ○ تَوَدَّرَ مالُهُ: بۆ موطاوەعەی (وَدَّرَهُ)دێ ○ وَدَسَتِ الأرض تَدسُ ودساً: زەوییەکە گیاو گژی لێ ڕوا تاوای لێ هات بەگیاو گژ داپۆشرا.

وَدَسَ عليه الشَّيئُ: شتەکە گوم بوو.

وَدَسَ الشَّيئُ: شتەکە لەکیس چوو ڕۆیی.

وَدَسَ فلان بالشَّيئِ: فلاّنکەس شتەکەی شاردەوە.

وَدَسَ بكلام الى فلان: قسەیەکی بۆ فلاّن هێنایە پێشەوەو تەواوی نەکرد ○ أودَسَتِ الأرضُ: زەوی گیاوگژی رواند گیاو گژەکە سەر زەوییەکەی داپۆشی ○ وَدَّسَت الأرضُ: بەمانا (وَدَسَتْ)دێ ○ وَدَّسَ الشَّيْئُ: شتەکە گوم بوو ○ وَدَّسَ فلان بكلمة الى فلان: فلاّنکەس قسەیەکی بۆ فلاّن دەست پێکردو تەواوی نەکرد ○ وَدَّسَتِ الماشِيَةُ: ئاژەڵەکە گژوگیای تازە ڕواوی سەرزەوی خوارد ○ تَوَدَّسَت الأرضَ: بەمانا (أودست)دێ ○ تَوَدَّسَتِ الماشية: بەمانا (وَدَسَت)دێ ○ الوَادِسُ: گژوگیای کەلەزەوی دێتە دەر ○ الوَدِسُ: بەمانا (الوادِسُ)دێ ○ الوَدَسُ: بەمانا (الوادس)دێ ○ عەیبو لەکە ○ الوَديسُ: بەمانا (الوِداسُ)دێ ○ ڕوەکی وشك بوو ○ ڕاوی هەنگوین.

وَدَعَ يَدَعُ وَدْعاً: ئارامی گرت، کەوتە حاڵەتی خۆش ڕابواردنەوە.

وَدَعَ المسافِرُ الناسَ: ڕێبوارەکە خوا حافیزی کردو خەڵکەکەی جێ هێشت.

وَدَعَ الناسُ المسافِرَ: خەڵکەکە خوا حافیزیان لەڕێبوارەکە کردو جێیان هێشتو هیوای سەفەری سەلامەتو خۆشییان بۆکرد.

وَدَعَ فلانٌ الشَيْئ: فلآنكەس شتەكەی واز لێهێنا.

وَدَعَ الثوبَ بالثوب: بەكراسەكە كراسەكەی تری پاراست.

وَدُعَ يَوْدُعُ دعةً: ئارامی گرت جێگیر بوو، كەوتە ژیانی خۆشەوە ◊ (فهو وديع) ◊ أَوْدَعَ الشَّيْئَ: شتەكەی پاراست ◊ أَوْدَعَ الفَرَسَ ونحوه: ماینەكەی حەساندەوە ◊ أودَعَ فلاناً الشَّيْئَ: لای فلآنكەس شتەكەی بەئەمانەت دانا ◊ وادَعَ فلان فلاناً: فلآنكەس لەگەڵ فلان دا ئاشتەوایی گرتەبەر ◊ وازی لەفلآن هێناو دەنگی لێ دابڕی ◊ وَدَّعَ المسافر الناسَ: رێبوارەكە خوا حافیزی لەخەڵكەكە كردو جێی هێشتن‌و كەوتە رێ ◊ وَدَّعَ الناسُ المسافر: خەڵكەكە رێبوارەكەیان بەرێ كرد ◊ وَدَّعَ الشَّئ: شتەكەی وەلانا، وازی لێهێنا ◊ وَدَّعَ الثوبَ: كراسەكەی خستە ناو بوخچەوە بۆئەوەی بیپارێزێ ◊ وَدَّعَ الصَّبِيَّ: میرووی سپی لەملی منداڵ'كە كرد ◊ وَدَّعَ فرسَه: ماینەكەی حەساندەوە ◊ إتَّدَعَ: جێگیر بوو ئارامی گرت ◊ حەسایەوەو كەوتە ژیانی نەرم‌و نۆڵەوە ◊ تَوَدَعَ القومُ: خەڵكەكە خوا حافیزییان لەیەكتر كرد، یەكتریان بەرێ كرد ◊ ئاشتەواییان بەرپاكرد ◊ هەندێكیان وادەو بەڵێنیان دا بەیەكتر ◊ تَوَدَّعَ: ئارامی گرت‌و داسەكنا ◊ بوو بەخاوەن ئارامی‌و پشوو درێژی ◊ تَوَدَّعَ القومُ: خەڵكەكە خودا حافیزییان لەیەكتر كرد ◊ تَوَدَّعَ فلان الشَّئ: شتەكەی لەبوخچەی جانتادا پاراست ◊ تُوُدِّعَ من فلان: لەلایەن فلآنەوە سەلامی لێ كرا بۆ خواحافیزی ◊ نائومێد بوو لەچاكبوونەوەی ◊ استودع فلاناً وديعة: ئەمانەتیەكی لای فلآنكەس دانا بۆئەوەی بۆی بپارێزێ ◊ الإستيداع: دانیشاندن‌و تەقاعود كردنی ئەفسەرو موچەخۆرە لەكارەكەی پێش ئەوەی كاتی تەقاعودكردنی بێ ◊ الإيداع: لەبواری ئابوری دا هەڵگرتنی كاڵایە لەمەخزەنی فەرمانگەی گومرگ دا یان لە مەخزەنێكی ترو لەژێر چاودێری فەرمانگەی گومرگ دا ◊ المستودع: شوێنی شت تێدا هەڵگرتن بۆماوەیەكی كەم‌و دیاریكراو ◊ شوێنی ئادەم‌و حەوا لەبەهەشت دا ◊ المُوَدَّعَة: حوشترێك مەرەخەس بێ نەبدۆشرێ‌و نەبۆ سوار بون‌و بارگواستنەوە بەكاربهێندرێ ◊ المودَعُ: خاوەنی گوزەرانی خۆش ◊ المَوْدُوعُ: ئارامی‌و لەسەرەخۆیی ◊ ئەدەب‌و ویقار، دەگوترێ: (عليك بالمودع): لەگەڵ مرۆڤی خاوەن ئەدەب‌و ویقاردا هەڵس‌و كەوت بكە ◊ الميداعة: مرۆڤێك حەزی لەژیانی نەرم‌و نۆڵ بێ ◊ الميدَعُ: بوخچەو باوەڵی شت تێدا هەڵگرتن ◊ پۆشاكی كۆن‌و رزیو ◊ دەگوترێ: (ماله ميدع): شتێكی نییە بەشی بكا ◊ كەس شتێكی بۆبكا ◊ الميدَعة: بوخچەو باوەڵی جل تێدا هەڵگرتن ◊ كراسێكی درێژو بێ قۆڵە لەسەر پۆشاكەوە لەبەردەكرێ بۆئەوەی جلەكانی پیس نەبن لەچڵك‌و پۆخەڵی كاركردن بیپارێزێ ◊ الوَداعُ: بەرێ كردنی موسافیرە، خواحافیزی لێ كردنیەتی ◊ (ثية الوَداع): شوێنێكە لەمەدینە ◊ چونكە هەركەسێك سەفەری مەككەی بكردایە لەو شوێنە بەرێ دەكرا ◊ الوَدْعُ: گۆڕ یان دەوروبەری گۆڕ ◊ الوَدَعُ: میرویەكی ناو سپییە قەبارەی جیاجیای هەیە ◊ (ذو الوَدَعُ): منداڵ ◊ ذات الوَدَع: بت‌و صەنەم ◊ یان كەعبە لەم رووەوە كە میرووی سپی بەپەردەكانیەوە دەكران ◊ كەشتی نوح ◊ الوديعُ: ژیان خۆش، گوزەران

خـۆش ◊ ئەسـپـی حەسـاوە ◊ گۆڕسـتان ◊ وادەو پەیمان ◊ **الودیعة:** ئەمانەت.

وَدَفَ الشَّحْمُ: پیوەکە توایەوە، ڕەوان بوو.

وَدَفَ لفلان العَطاءَ: بەخششی فلانکەسی کـەم کـردەوە ◊ **تَوَدَّفَتْ الأوعـال ونحوهـا فـوق الجبل:** گا کێویـەکان چـوونە سـەر تۆپـەڵاکی کێوەکە ◊ **تَوَدَّفَ الخَبَرَ:** لەهەواڵەکەی کۆڵیەوە.

استودفت النبتُ: ڕوەکەکە درێژ بوو ◊ **استودف فلان الشحمةَ ونحوها:** فلانکـەس بەزەکـەی تواندەوە ◊ **استودف اللبنَ:** شیرەکەی کردە نـاو قاپەکـەوە ◊ **اسـتودف الخَبَـرَ:** لەهەواڵەکـەی کۆڵیـەوە ◊ **اسـتَودَفَ معـروفَ فـلان:** داوای بەخششی فلانکەسی کرد ◊ **الوَدْفَةُ:** پارچە بـەز ◊ باخـچەی سـەوزو ڕازاوە ◊ **الوَدَفَـةُ:** باخـچەی سـەوزو ڕازاوەو گـەش‌و تـەڕدەماخ ◊ دەگـوترێ: (أصبحت الأرض كلها ودفةً واحدةً خِصْباً): زەوی هەمووی یەکپارچە بووەتە باخچەیەکی سـەوزو گەشەدار هەمووی زەنـوێرو تێـراوە ◊ **الوَدیفَة:** باخچەی سەوز.

وَدَقَ المطرُ یَدِقُ وَدْقاً: باران دڵۆپ دڵۆپ باری.

وَدَقَ الی الشَّیْئِ وله ودْقاً: لەشتەکە نزیك بۆوە ◊ بەپەدەسـتی بـوو ◊ (وَدَقَ لـه الـصیدُ): یـاری بەنێچیرەکە کرد.

وَدَقَ بطنه: گـەدەی کشاو لەگـەورەیی‌و داچۆڕان نزیك بۆوە ◊ **وَدَقَتْ سُرَّتُهُ:** نـاوکی دەرپـەڕی، شـۆڕبۆوە ◊ **وَدَقَـتِ الـسماءُ:** ئاسمـان بـارانی باراند.

وَدَقَ السَّیفُ: شمشێرەکە تیژ بوو ◊ **وَدَقَتْ العینُ وَدْقاً:** خـاڵی سـور لەچـاوەکەدا پەیـدا بـوون ◊ **اودَقَـتْ الـسماءُ:** ئاسمـان بـارانی بارانـد ◊ **المَودِقُ:** شـوێن کـە مـرۆڤو گیانلەبـەری تـر لێیەوە دێن ◊ گۆڕەپانی شەڕو ئاژاوە ◊ پەردەو ناوانی دوشت ◊ (مَوْدِق الظَّبي): وێنـەو دیمـەنی ئاسـك لـەکاتی مـل درێـژکردنی بـۆ خـواردنی گـەڵای درەخـت ◊ **الـوَادِقُ:** شمـشێری بڕنـدە ◊ دەشـگوترێ: (فـلان وادق الـسِّنَة): فلانکـەس خەواڵووە زۆر دەنوێ لەهەر شوێنێك بۆی بلوێ دەخەوێ ◊ هەمیشە هەنۆز دەبا ◊ **الوَدْقُ:** باران بەهەرشێوەیەك بێ نمە بێ یان ڕێژنـە ◊ پەڵـەو خـاڵی سـور کەلەچـاودا دیـاری دەدەن ◊ یـان پارچـە گۆشـت کەلەچـاودا پەیـدا بـێ ◊ یـان نەخۆشییەکە تووشی چاو دەبێ نـاو گوێـچکەی پـێ دەهاوسـێ‌و چـاوەکە سـور هەڵدەگـەڕێ ◊ (سـحابة ذات ودقـین): هەورێـك بـوو دو بارانی باراند بارانی نمەو بارانی ڕێژنە ◊ ئەگەر بـەڵاو کارەسـات زۆر گـەورەو ترسـناك بـوون پێیان دەگوترێ (ذات ودقین): وەکوو ئەوە بڵێی بەڵاکە لەدولاوە هاتووە دەرمتـانی لـێ نـاکرێ ◊ **الـوَدَقُ:** چـەند خاڵێـکی سورن لەچاودا پەیـدا دەبن یان پارچە گۆشتێکە لەچاودا گەورە دەبێ ◊ یـان نەخۆشـییەکە جودایـە لەچـاو ئێـشەی ئاسایی ◊ گوێـچکەی پێـوە دەهاوسـێ‌و سـورایی زیـاد دەکـا ◊ **الوَدیعةُ:** گـەرمای نیـوەڕۆ ◊ یـان جەنگەی گەرماو نزیك بوونەوەی خۆر لـەزەوی ◊ شوێنێك پاقلەو گیای لێ بێ.

وَدِكَ یَوْدك ودکـاً: قەڵـەو بـوو ◊ (فهـو ودك) ◊ **ودِکَتْ یـدَهُ:** دەسـتی چـەور بـوو ◊ دەگـوترێ: (لحم وَدِكٌ): گۆشتێکی چەورە ◊ بەزی زۆرە.

وَدُكَ یـوْدُك وداکـةً: قەڵـەو بـوو ◊ **وَدَّكَ فـلان الشَّیئَ:** فلانکەس شتەکەی چەور کـرد، ڕۆنـی تێکرد ◊ **الأوْدَكُ:** (بنات أودك): بەڵاو کارەسات ◊ سەرسوڕهێنەر ◊ دەڵێـی (مـا أدري أي أودك هو): نازانم ئەو کابرایە لە چ پێڕو کەسانێکە ◊

الدِكَة: ناوێكه له (الوَدَك) ◊ المُتَوَدِّك: دهگوترێ: (ما رأيت عنده متودكاً): هیچ سودو دهستكهوتێكم لهلای ئهو نهبوو ◊ هیچ خێرێكم لێ نهدی ◊ الوادِك: قهڵهوو خاوهن بهز ◊ الوَدَكُ: چهوریو بهز ◊ یان چهوری ◊ گۆشتو ئهو پیوهی لهگۆشت دهردههێندرێو جیادهكرێتهوه ◊ بهزی دوگو لاتهرادی مهڕو گۆلك.

وَدَكَ الميتةَ: ئهو چهورایيه كهلهبهر لاشهی مردارهوهبوو دهڕوا ◊ دهشگوترێ: (ما فيه ودك): هیچ سودی تێدا نییه ◊ الوَدّاكُ: بهز فرۆش ◊ پیو فرۆش.

وَدَلَ السِّقاءَ يَدِلُهُ وَدْلاً: مهشكهكهی ههژاند.

وَدَنَ الشَّيْءَ يَدِنه وَدْناً: شتهكهی تهڕكرد، لهناوی ههڵكێشا.

وَدَنَ العروسَ والفرسَ: بهباشی ئاگاداریو سهرپهرشتی بوكهكهو ئهسپهكهی كرد لهكاتی بوك گواستنهوهكهدا.

وَدَنَ الجِلْدَ وَدْناً: پێستهكهی خسته ژێر گڵهوه بۆئهوهی نهرم بێ.

وَدَنَ الشَّيْءَ بالعصا: بهگۆچانو عهصا شتهكهی كوتا ◊ یان بههۆی كوتانهوه پێستهكهی خاراندو نهرمی كرد.

وَدَنَ الشَّيْءَ: بهكوتكی جل شتن شتهكهی كوتا ◊ شتهكهی كهم كردهوه، بچوكی كردهوه ◊ وَدِنت المرأةُ: ئافرهتهكه منداڵێكی دهستو مل كورتو شان تهسكی بوو ◊ منداڵێكی كزو كۆڵهواری بوو ◊ أودنت المرأةُ: بهمانا (وَدِنت)دێ ◊ أودن فلانٌ الشَّيْ: فلانكهس شتهكهی بهكوتكی جل شۆرین كوتا ◊ كهمی كردهوه، بچوكی كردهوه ◊ وَدَّنَ الشَّيْ: شتهكهی تهڕكرد لهناوی ههڵكێشا ◊ بهكوتكی جل شۆرین كوتای ◊ إتَّدَنَ الشَّيْ: شتهكه تهڕبوو ◊ لهناو ههڵكێشرا ◊ تَوَدَّنَ فلان: فلانكهس گهزو بهزو نازو نیعمهتی زۆر بوو ◊ تَوَدَّنَ الجلدُ: پێستهكه لهكاتی دهباغ كردن دا نهرم بوو ◊ الأودَنُ: نهرم ◊ المُودَنُ: منداڵی لاواز، دهستو مل كورت، كهمئهندام ◊ ناوشان تهسك ◊ دهگوترێ: (فلان مودن اليد): فلانكهس كهمئهندامو دهست كورته ◊ المُودَنَةُ: (دخَّلَـهُ)یهكی مل كورت، جهسته بچوكه ◊ المودونُ: بهمانا (المُودَنَة)دێ ◊ المَوْدُونَةُ: (إمرأة مودونة): ئافرهتێكی كورته بالای جهسته بچوك ◊ الوِدان: شوێنێك شهونمی ههبێو بهكهڵكی شت تێدا رواندن بێ ◊ الوَدْنَةُ: شهره قسهو تێك گیران ◊ لهیهكتردانو لهیهك ههڵدان.

وَدَى الرجلُ: پیاوهكه (وهدیی) لێ هاتهدهر.

وَدَى الشَّيْءُ: شتهكه جاری بوو، ڕهوان بوو.

وَدَى القاتلُ القتيلَ ودياً: كهسو كاری بكوژ خوێنی دا بهكهسو كاری كوژراو ◊ اودى: بههیلا چوو ◊ فهوتا ◊ أودى بالشي: شتهكهی برد ◊ أودى الموت به: مردن تێكیهوه پێچاو فهوتاندی ◊ أودى العمر به: تهمهنی درێژ بوو ◊ ژیانی درێژ بۆوه ◊ اودى الرجلُ: پیاوهكه (وهدی) لێ هاتهدهر ◊ وادى فلان فلاناً: فلانكهس خوێنی وهرگرت خوێنی كوژراوهكهی له بكوژ یان لهكهسوكاری بكوژ وهرگرت ◊ أتَّدى ولي القتيل: كهسی كوژراوهكه خوێنی لهبكوژیان لهكهسو كارهكهی ستاندو بكوژی نهكوشتهوه ◊ استودى فلان بحق فلان: فلانكهس دانی نا بهحهقی فلان دا ◊ التودية: دارێكی بچكۆلهیه بهكاردههێندرێ بۆ مهنع كردنی بێچوه حوشتر لهوهی شیری دایكی بخوا ◊ الدِيَة: ئهو ماڵو سامانهیه كهلهجیاتی خوێنی كوژراو دهدرێ

بەکەس و کارەکەی ◊ الوادي: شیوو دۆڵ کەلێن و دادڕی ناو زەوی ◊ ڕێڕەوی لافاو ◊ دەگوترێ: (حَلّ بوادیة): توشی بەڵاو کارەسات بووە ◊ الوَدْيُ: ئاوێکی سپییە لەدوای میز کردن دێتە دەرەوە بەهۆی ئیفرازاتی پرۆستات ◊ الوَدِيُّ: بەمانا (الوَدْي)دێ ◊ نەمامی بچوک ◊ وَذَاتِ العینُ عَنْ الشَّیْئِ تَذا وَذءاً: چاوەکە شتەکەی لەخۆنەگرت دەری دایەوە.

وَذَأ فلان فلاناً: فلانکەس عەیبی لەفلان گرت ◊ بەچاوی سوك سەیری کرد ◊ لێی تورە بوو، دەری کرد ◊ الوَذْءُ: قسەی ناخۆش و ڕەق جنێو بێ یان ڕەخنە ◊ الوَذْءَةُ: نەخۆشی ◊ دەگوترێ: (ما به وَذْءَة) ◊ هیچ نەخۆشی پێوە دیار نییە.

وَذِحَ یَوْذَحُ وذحاً: ناوڕانی چوزانەوە ◊ سوتایەوەو گۆشتەکەی شەقار شەقار بوو ◊ وَذِحت الشاةُ: مەڕەکە خورییەکەی کەمێڵی پێوە نووسا ◊ پیسایی ناو ئاغەڵی پێوە لکاو گەمڕەی بەست ◊ الأوْذَح: دەگوترێ: (عبد أوذح): بەندەو کۆیلەیەکی خوێڕییە ◊ الوَذَحُ: ئەو کەمێڵ و ڕیخ و قشپەلەیە کە بەخوری مەڕو بزنەوە دەنووسێ و دەبێتە گەمڕە.

وَذَرَ اللحمَ یَذِرُه وَذْراً: گۆشتەکەی پارچە پارچە کرد ◊ بریندارى کرد.

وَذَّرَ الوَزرَةَ: گۆشتەکەی توێ توێ کرد کوتکوتی کرد؟ ◊ وَذْرَهُ: دەگوترێ: (یَذرُهُ)، وازی لێ هێنا ◊ ئەم فیعلە هەر صیغەی موضاریعی هاتووە ◊ ماضی و مەصدەری مرێندراون ◊ وَذَرَ اللحمَ: گۆشتەکەی بڕی ◊ وَذَرَ الجُرْحَ: برینەکەی قاشقاش کرد ◊ الوُذارَةَ: پارچە قوماشی بچوك و پڕژو پاڵی قوماشە کەبەرگدرو دەیبڕێ و دەکەونە ئەملاو ئەولای قوماشەکە ◊ الوَذْرَةُ: پارچەی پچوك لەگۆشتی بێ ئێسقان ◊ پارچە گۆشتی خڕ، کوتە گۆشت ◊ الوَذِرَةُ: شتێ گۆشتی زۆر بێ ◊ دەگوترێ: (عضد وذِرَة): قۆڵە گۆشتن ◊ ئافرەتی بۆگەن ◊ لچ ئەستور.

وَذَفَ فلان یَذِفُ وذفاً ووَذفاناً: ڕۆیشت بەشێوەیەك لارو لەنجەی تێدا بوو، خۆی بادا.

وَذَفَ الشحمُ وغیره: بەزەکە توایەوەو داچۆڕاو دڵۆپ دڵۆپ هاتە خوار ◊ وَذَفَ فلان: هەنگاوی‌کورتی نا و شانی هەڵتەکاند و فیزی نواند ◊ ئافرەتەکە لەڕۆیشتن دا خۆی بادا ◊ تَوَذَّفَ فلان: فلانکەس فیزی نواند پۆزی لێ دا ◊ الوَذفانة: بەخێرایی ئەو ◊ دەگوترێ: (فعل ذلك وَذفَانَهُ) ◊ الوَذْفُ: مەنی (تۆماو) ◊ الوَذفَةُ: پیو ◊ تَوَذَّلَ القوم من الجزار: خەڵکەکە گۆشتیان لەقەصابەکە کڕی بەبێ ئەوەی گۆشتەکە بەشبەش بکا یان بەکیلۆو حوققە کێشەکەی دیاری بکا ◊ الوَذّالة: ئەوەیە قەسابەکە گۆشتەکە بڕێ بەبێ ئەوەی بەتەواوی کوتەکان لەیەك جیابکاتەوە ◊ الوَذْلُ من الرجال: پیاوی چوست و چالاك و بەدەست و برد لەکاری خۆی دا ◊ الوَذْلَةُ: مێینەی (الوَذْل) ◊ ئافرەتی گورج و گۆڵ و قەد باریك ◊ ئادەمیزادی چوست و چالاك ◊ حوشتری خۆشڕۆ ◊ الوَذِیلَة: ئافرەتی بەنیشات و چوست و چالاك ◊ ئاوێنەی پاك و ڕون ◊ قاڵبە زیوی پرشنگدار ؟. پارچە دوگی حوشتر ◊ وَذِمَتِ الدَّلْوُ تَوْذَم وَذماً: ئەڵقەی دۆڵچەکە پچڕا ◊ أوذَمَ السقاءَ: بەبەنی قایم و سیرمە دەمی کوندەکەی بەست ◊ اوذم الدَّلوَ: ئەڵقەی دۆڵچەکەی پتەو کرد ◊ اوذم الهدیَ: بەنێکی ڕنگکراوی لەئاژەڵی دیاری حەرەم بەست بۆئەوەی بزاندرێ ئەو ئاژەڵە قوربانییەو کەس خراپەی لەگەڵ نەکا ◊

اوذم على نفسه: شتەکەی لەسەر خۆی پێویست کرد ◊ **وَذَّمَ فلان على الخمسين**: فلانکەس تەمەنی لەپەنجا تێپەڕی ◊ **وَذَّمَ الدلْوَ**: قولفەی بۆ دۆلچەکە دروست کرد ◊ **وَذَّمَ الكلبَ**: قلێتەی لەملی سەگەکە کرد بۆئەوەی بزاندرێ سەگی رامکراوو تەربیەت دادراوە ◊ **وَذَّمَ الشَّيْءَ**: شتەکەی بەپێویست دانا ◊ پارچە پارچەی کرد ◊ **وَذَّمَ الناقةَ والشاةَ**: زیادەگۆشتی زێی حوشترەکە یان هی مەڕەکەی بڕیو دەرمانی کرد ◊ **الوَذَمُ**: بالوکە ◊ پارچە ، گۆشتە لەناو شەرمگای حوشتردا دەبێتە هۆکاری ئەوە کەئاوس نەبێ ◊ پارچەیەکە لەجەرگی کوشتی یان لەورگو ریخۆڵەی دەبڕدرێ‌و فڕێ دەدرێ ◊ **الوَذْمَاءُ**: نەزۆك ◊ **الوَذَمَةُ**: ریخۆڵەو ورگو گەدە ◊ کیسەی ورگ ◊ زیدەیەك لەشەرمگای حوشترو مەڕدا پەیدا دەبێ ناهێڵێ ئاوس ببێ ◊ سیرمەیەکە ئەڵقەو گوێچکەی دۆڵچەکەی پێ دەبەسترێ ◊ سیرمەیەکە بەدرێژی دەبڕدرێ‌و دەکرێتە قلێتەی ملی سەگ بۆئەوەی لەکاتی پێویست دا سەگەکەی پێ ببەسترێتەوە ◊ **الوَذِيمَة**: ئەو پارچەو بەشەیە کە کابرا لەماڵی خۆی دەیبڕێتەوەو تەرخانی دەکا بۆ شتێك ◊ قلێتەی ملی سەگ ◊ دیاری بۆ کەعبەی پیرۆز، ئاژەڵ کە دەکرێتە هەدی‌و دیاری بۆماڵی خودا ◊ **تَوَذَّنَ فلاناً**: فلانکەسی جواب کرد پاڵی پێوەنا ◊ لێی دا.

وذى وجهه يذيه وذياً: دەمو چاوی ڕنی ◊ **الوَذَاة**: هەرشتێك پێی توشی زیان ببێ ◊ **الوَذِية**: هیچ‌و پوچ ◊ دەگوترێ: (دنياً وذية).

وَرَأَ من الطعام يَرَأُ وَرْءاً: گەدەی پڕ بوو لەخۆراك.

وَرَأَ الرجلَ: پیاوەکەی جواب کرد پاڵی پێوەنا ◊ **أُورِئَ بالشيءِ**: هەستی بەشتەکە کرد ◊ **اوْرَأَهُ**: فێری کرد پێی زاناند ◊ **أُوِئَ بالشيءِ**: هەستی بەشتەکە کرد ◊ **وُرِئَ بالشيءِ**: هەستی بەشتەکە کرد ◊ **الوَرَاءُ**: منداڵی منداڵ (کوڕەزاو کچە زا) ◊ لەوحەی گەورەو ئەستور ◊ د:گوترێ: (هو وراءك لما أستر عنك) ◊ بۆ پێشەوەو بۆ دواوە بەکاردەهێندرێ.

وَرِبَ جوفُهُ يَوْرَبُ وَرَباً: ئاوشا ◊ خراپ بوو.

وَرِبَ فلان: فلانکەس گەندەڵ بوو.

وَرِبَ السحابُ: هەورەکە نزم بۆوە لەزەوی نزیك بۆوە ورگی دادا ◊ **وارَبَه**: فێڵی لێ کرد ◊ هەڵی خەڵەتاند ◊ **وَرَّبَ البابَ**: کەمێك دەرگاکەی کلاکرد ◊ **الوَرْبُ**: گەندەڵی ◊ بۆشایی نێوان قامکە شادەو قامکە گەورە ◊ لانەو کونی دڕندە کونە گورگ کونە ڕێوی ◊ زارکی کونە مشك ◊ دەمی کونی دوپشك ◊ **الوَرْبَةُ**: کەلەکە، خالیگە ◊ چالایی خوار کەلەکە.

وَرِثَ فلاناً: میراتی لەفلانکەس گرت ◊ **اوْرَثَ فلاناً**: فلانکەسی کردە یەکێك لەمیراتگرانی ماڵەکەی ◊ میراتەکەی تایبەت کرد بە ئەوەوەو کەسی تری نەخستە گەڵ ◊ **اوْرَثَ فلاناً شيئاً**: شتەکەی بۆ فلان واز لێ هێنا ◊ دەگوترێ: (أورثه المرض ضعفاً): نەخۆشییەکە لاوازی‌و زەبوونی بۆ جێهێشت ◊ **وَرَّثَ فلاناً**: فلانکەسی کردە میراتگری خۆی ◊ خستیە ناو لیستی میراتگرەکانیەوە ◊ **وَرَّثَ فلاناً من فلان**: میراتی فلانکەسی بۆ فلان دانا ◊ **الإراث**: ئەوەی دەبێتە میرات ◊ **الإرْث**: میرات ◊ **التراث**: میرات ◊ **الميراث**: میرات ◊ (علم المواريث): زانیاری دەربارەی چۆنیەتی دابەشکردنی میرات ◊

الوَارِثُ: صیفەتێکە لەصیفەتەکانی خودا ◊ واتە باقیو بەردەوامو میراتگری زەویو ئەوەی لەسەریەتیو خاوەنی حەقیقی هەموو بونەوەر هەرخۆی دەمێنێو هەربوەو هەردەبێ ◊ **الوِرَاثُ**: میرات ◊ **الوِراثَةُ**: (علم الوِرَاثَة): زانیارییەکە باس لەوەدەکات چۆن دیاردە سروشتییەکانی زیندو لە چینێکەوە دەگوێزرێتەوە بۆ چینێکی تر دیاردە رەچەڵەکیو نەژادییەکان چۆن لەباوکو باپیرانەوە دەگوازرێنەوە بۆ نەوەو وەچەکان ◊ **الوَرْثُ**: بەمانا (الإراث)دێ ◊ شتی تەڕو تازە ◊ **الوِرْثُ**: بەمانا (الإراث)دێ ◊ **الوَرِيثُ**: یەکێك لەمیراتگرەکان.

وَرِخَ العَجِینُ: هەویرەکە شل بوو بەهۆی زۆر ئاوی.

وَرِخَ المکانُ: شوێنەکە گژوگیای زۆر بوو گیاو گژەکەی تێك چرژا ◊ **أوْرَخَ العجینَ**: ئاوی هەویرەکەی زۆر کرد بۆئەوەی شل ببێتەوەو داهێزێ ◊ **وَرَّخَ الکتابَ**: مێژووی بۆ کتێبەکە دانا ◊ **تَوَرَّخَ العَجینَ**: بەمانا (وِرخَ)دێ ◊ **تورَّخَتِ الأرضُ**: زەوییەکە تەڕ بوو ◊ **استورخت الأرضُ**: زەوییەکە تەڕ بوو ◊ **الوَرْخُ**: درەختێکە دەشوبهێتە داری مەرخ وەلێ گەڵایەکی تەپو تۆزاوی هەیە پەلکە گەڵاکانی باریكو درێژۆکەیە وەکوو گەڵای روەکی تەرخون یان کەمێك لەو گەورەترە ◊ **الوَرِيخَةُ**: هەویری شلو داهێزاو بەهۆی ئاوی زۆرەوە ◊ زەوی تەڕبوو.

وَرَدَ یرد وروداً: ئامادەبوو.

وَرَدَ انفە: لوتی درێژبوو ◊ **وَرَدَت الشجرة**: درەختەکە گوڵی کرد ◊ گوڵی دەرکرد.

وَرَدَ المکانَ او علی المکانَ: چووە سەر شوێنەکە بەسەر شوێنەکەی دا ڕوانی ◊ چووە ناو شوێنەکە ◊ **وَرَدَت الحمیّ فلاناً**: لەرزوتا ناو بەناو توشی فلانکەس بوو ◊ رۆژە نا رۆژێك یان بەسێ رۆژ جارێك لەرزو تای توش دەبێ.

وَرُدَ الفرسُ وغیره یَورُدُ وُرْدَةً: ئەسپەکە سورێکی مەیلەو زەردبوو ◊ سوری زەردباو بوو ◊ **أوردَ فلانٌ الشَّیْئ**: فلانکەس شتەکەی ئامادەکرد ◊ **أوردَ الخَبَرَ**: هەواڵەکەی باس کرد ◊ هەواڵەکەی گێڕایەوە ◊ **أوردَ الشَّیْئَ**: وای کرد بچێتە سەر شتەکە ◊ دەگوترێ: (أوردَ الماءَ): وای لێ کرد بچێتە سەر ئاوەکە ◊ **وارَدَهُ**: لەگەڵی دا چوو ◊ **واردَ الشاعرُ الشاعرَ**: شاعیرەکە شیعری بەشێوەی شاعیرێکی تری هاوزەمان داناو شیعرەکانیان زۆر لێك چوو بوون بەبێ ئەوەی ئەم دوو شاعیرە یەکتریان بینیبێ یان بەرهەمی یەکتریان خوێندبێتەوە ◊ لەفەنی شیعری دا پێی دەگوترێ: (توارد الأفکار) ◊ **وَرَّدت المراةُ**: ئافرەتەکە کوڵمی سور بوون ◊ دەشگوترێ: (وَرَّدت خدها): کوڵمی سور بوون ◊ **وَرَّدت الشجرة**: درەختەکە گوڵی کرد ◊ **وَرَّدَ فلان الثوبَ**: فلانکەس پۆشاکەکەی ڕەنگ کرد ◊ وەکوو ڕەنگی گوڵ ◊ **توارد القومُ الماءَ**: خەڵکەکە بەیەکەوە چون بۆسەر ئاوەکە ◊ **توارد الشاعران**: دوشاعیرەکە لەفظو مەعنای چامە شیعرییەکەیان وەکوو یەك وابوو بەبێ ئەوەی یەکتر ببینن و بەرهەمی یەکتریان دیبێ ◊ **تَوَرَّدَ**: داوای چونەسەر ئاوو ئاوخواردنەوەی کرد ◊ داوای گوڵی کرد ◊ پێشی کەوت ◊ **تَوَرَّدت الخدُ**: کوڵمی وەکوو گوڵی سوری لێ هات ◊ **تَوَرَّدَ الماءَ**: چووە سەرئاو بۆ ئاوخواردنەوە ◊ **تَوَرَّدَ الشَّیْئ**: شتەکەی ئامادەکرد ◊ **تَوَرَّدَت**

الخيلُ البلدَ: ڕەوە ماین و ئەسپەكان كۆمەڵ كۆمەڵ چونە ناو شارەكەوە ○ **استوردَ**: داوای چونەسەرئاوو ئاوخواردنەوەی كرد ○ **استوردَ الماءَ**: چووە سەرئاوەكە ○ **استوردَ الشّيءَ**: شتەكەی ئامادەكرد ○ **استوردَ السلعَةَ**: كاڵاكەی لەدەرەوەی وڵات هێنایە ناو وڵاتەوە هاوردەی كرد ○ **استوردَ فلان الضلالَةَ**: فلانكەس گومڕایی هێنایە ناو وڵاتەوە ○ **المَوْرِدُ**: شوێنی ئاو وەرگرتن ○ ڕێگا ○ سەرچاوەی بژێو ○ **الموردَة**: ڕێگای چوون بۆسەرئاو بۆ ئاو خواردنەوەو ئاودانی ئاژەڵ ○ ڕێگای پان و پۆڕ ○ شەقامەڕێ ○ **الوارِدُ**: ڕێگا ○ پیاوی ئازاو چاونەترس ○ پیشەتاو چاو ساغی ڕێگا ○ دەشگوترێ: (فلان وارد الأرنبة): فلانكەس لوتدرێژە ○ **الواردات**: ئەوكاڵاو كەرەستانەن حكومەت لەوڵاتانی دەرەوە دەیكڕێ و دەیانهێنێ بۆناو وڵات ○ **الوارِدَة**: خەڵك كەدەچن بۆسەر كارێزو بیر بۆ ناو هەڵێنجان و ئاودانی ئاژەڵ ○ شەقامەڕێ ○ (شفة واردة): لچی شۆڕ ○ (شجرة وارِدة الأغصان): درەختێ: لق و پۆپەكانی شۆڕبوبنەوە ○ **الوَرْدُ**: گوڵ؛ گوڵی ڕووەك یان گوڵی درەخت ○ **الوِردُ**: ڕوانین بەسەر ئاوو شتی وا دا ○ چوون بۆسەر كارێزاوو بیر بەمەبەستی ئاوگرتن و ئاو پەیداكردن ئەو حوشترانەی دەبرێن بۆ سەر ئاو بۆئاو خواردنەوە ○ بەشەئاوو نۆرە ئاو ○ پۆلە باڵندە ○ سوپا ○ بەشێك لە شەو كە پێویستبێ مرۆڤ نوێژی تێدا بكا ○ بەشێك لەقورئان و یادكردنی خودا كەمرۆڤ كردبیەتی بەعادەت بیانخوێنێ ○ دەڵێی (قرأت وردي): ویردەكەم خوێند ○ ناوێكە لەناوەكانی لەرزو تا ○ بەڵگە نامەیەكە ژمێریارو كارمەندی تایبەت زانیاری پێویستی تێدا تۆماردەكا ○ چەند قەرزدارەو چەندی داوەو چەندی لەسەر ماوە ○ **وَرْدانُ**: (بنت وردان): دەعبایەكی بچوكە وەكوو قالونچە وایە ڕەنگی سورە، بەزۆری لەحەمام و تەوالێت دا دەبیندرێن ○ **الوَرْدَة**: ناوە بۆ یەكجار ○ تاكی (الوَرْد) ○ مێینەی (الورد) ○ (عشية وردة): زەردەپەڕی ئێوارە كاتێك خۆرئاوا دەبێ و كەناری ئاسمان سوردەبێ ○ یان زەردایی و سورایی ئاسۆ لەكاتی خۆركەوتن دا ○ بەزۆری ئەو دیمەنە نیشانەی گرانی و قات و قڕییە ○ **الوُردَة**: ڕەنگی گوڵ ○ **الوَرِیدُ**: هەر ڕەگو دەمارێك خوێن لەجەستەوە بەرێ بۆدڵ ○ (مُفْرَد الوريدين): دوو ڕەگن لەژێر سورچكەوەن ○ (حبل الوريد): ڕەگێكە عەرەب وایان زانیوە ڕەگی لاملە ○ **الوُرَیْدَة الطفليّة**: نەخۆشییەكە دیاردەكەی لەرزوتایە توشی منداڵ دەبێ ○ **الوَرُّ**: كلۆت ○ هەرزانی و گوزەران خۆشی.

وَرَسَ النبت يَرِسُ وروساً: ڕوەكەكە سەوز بوو ○ **وَرِسَت الصخرة**: بەردەكە لەناو ئاودا قەوزاوی بوو، وای لێهات سەوزی نواندو خلیسك بوو ○ **اورسَ الشجرُ**: درەختەكە گەڵای كرد ○ **اورَسَ الرِّمْثُ**: ڕوەكی ڕەمث گەڵاكەی زەرد بوو ○ **اوْرَسَ المكانُ**: شوێنەكە گیای وەرسی لێ ڕوا ○ **وَرَّسَ الثوبَ**: قوماشەكەی ڕەنگ كرد، بەگەڵای وەرس ○ **الوارِسُ**: زەرد ○ دەگوترێ: (أصفرٌ وارس): زەردی كەسكون، شتێك زۆر زەردبێ ○ **الوَرْسُ**: ڕوەكێكە لەخێزانی (القرنية)یە لەوڵاتی عەرەب و حەبەشەو هیندوستان دەڕوێ، بەرەكەی لەكاتی كامڵ بون و پێگەیشتن دا بەچەند غودەیەكی سورباو دادەپۆشرێ، هەندێ پرژوپاڵی پێوەیە بۆ ڕەنگكردنی پۆشاكی ئاوریشم بەكاردەهێندرێ

چونكه مادەیەكی سوری تێدایە ٥ الوَرْسِيُّ: شتێك پاڵ بدرێ بۆلای وەرس ٥ جۆرێكە لەباشترین داری گوێزو شتی وا كە كاسەو كەوچكی لێ دروست دەكرێ ٥ الوَرِيسُ: هەرشتێك بەڕوەكی وەرس ڕەنگ بكرێ.

وَرَشَ يَرِشُ وَرْشاً: خەفەتی بەكردەوەی ناشیرین‌و پڕوپوچ خوارد ٥ چاوچنۆك بوو تەماعی كرد ٥ زۆری خواردو شتی ماشیەوە.

وَرَشَ عليهم: لەكاتی نان خواردن دا چووە لایان‌و خولكیان نەكرد نانیان لەگەڵ بخوا.

وَرَشَ من الطعام شيئاً: كەمێكی لە خواردنەكە خوارد.

وَرِشَ يَوْرِشُ وَرَشاً: چوست‌و چالاك بوو ٥ الوَرْشُ: خواردنێكە لەشیر دروست دەكرێ ٥ (قِراءة ورش): جۆرە قورئانخوێندنێكە نیسبەت دەدرێ بۆلای عوسمانی كوڕی سەعید (القارئ) ٥ الوَرَشَان: باڵندەیەكە لە پێڕی (الحمامیە)یە كەمێك لەكۆتر گەورەترە ٥ زێدی سەرەكی وڵاتی ئەوروپایە بەكۆمەڵ‌و پۆلپۆل ڕەودەكەن بۆ وڵاتی شام‌و عێراق ٥ وَرَصَت الدجاجة تَرِصُ ورصاً: مریشكەكە بەیەكجار هێلكەكەی كرد ٥ أورَصَتْ الدجاجة: بەمانا (وَرَصَت)دێ.

وَرَطَ الشَّيْئَ ورطاً: شتەكەی شاردەوە.

وَرَطَ فلاناً: فێڵی لەفلانكەس كرد ٥ أورَطَ فلاناً: فلانكەسی خستە چورتمەوە ٥ أورَطَ إبِلَهُ: حوشترەكەی شاردەوە ٥ أورَطَ إبله في إبل أخرى: حوشترەكەی خۆی خستە ناو حوشتری ترەوەو گومی كرد شاردیەوە ٥ أورَطَ الشَّيْ: شتەكەی شاردەوە ٥ وارَطَه مُوارَطة ووراطاً: فێڵی لێ كرد ٥ وَرَّطه: خستیە ناو چورتمەوە، خستیە ناو گۆبەندەوە ٥ وَرَّطَ إبله في إبل أخرى: حوشترەكەی خۆی خستە ناو حوشوتری ترەوەو شاردیەوە ٥ تَوَرَّطَ: بۆ موطاوەعەی (وَرَّطَه)دێ ٥ تَوَرَّطَ في الأمر: كەوتە ناو ئیشەكەوەو توشی چورتم بوو ٥ سەری لێ شێواو نەیزانی چۆن خۆی رزگار بكا ٥ لەناو روداوو كارەكەدا فەوتا ٥ بەهیلاك چوو ٥ تَوَرَّطَت الماشِية: ئاژەڵەكان كەوتنە قوڕەوە ٥ یان كەوتنە شوێنێكی سامناكەوەو رزگاربونیان نییە ٥ استَورَطَ في الأمر: لەكارەكەدا سەری لێ شێواو نەیزانی چۆن خۆی رزگار بكا ٥ لەگۆبەندو گێژاوەكەدا فەوتا ٥ سەری تێداچوو ٥ دەگوترێ: (إستورط في حبالي): كەوتە داوی منەوە رزگاری نەبوو ٥ الوِراطُ في الصدقة: ئاژەڵ‌و ماڵی جیاجیا كە نەگەنە حەدی زەكات كۆبكرێنەوە بۆئەوەی بگەنە ئەندازەی زەكات لێدەركردن ٥ یان بەپێچەوانەوە ئاژەڵ‌و ماڵێك هی یەك كەس بێ‌و زەكاتیان لێ بكەوێ دابەشیان بكەی بەسەر چەند كەسێك دا بۆئەوەی زەكاتیان لێ نەدا ٥ یان ئاژەڵەكانی تێكەڵ ٥ بەئاژەڵی تربكاو لەناو ئاژەڵی كەسانی تردا گومیان بكا ٥ یان ئاژەڵەكانی لەشوێنێك بشارێتەوە بۆئەوەی فەرمانبەرەكانی كۆكەرەوەی زەكات نەیان بینێ ٥ الوَرْطة: زەلكاوو چاڵ كەڕێگەی لێ هاتنەدەرەوەی نەبێ ٥ ئەشكەوت‌و غاری زۆر قوڵ‌و بێچاو پێچ ٥ چاڵ‌و كەندری قوڵ‌و بێ سەروبن ٥ قوڕولیتەی زۆر ٥ هەركارو كێشەیەك خۆلێ ڕزگاركردنی زەحمەت بێ ٥ فەوتان.

وَرَعَ يَرَعُ وَرْعاً: خۆی لەحەرام پاراست ٥ تەنانەت دوایی ئەم مانایە گواستراوەتەوە بۆ خۆگرتنەوە لەهەندێ شتی حەلاڵ‌و موباحیش.

ورع وَرُعاً: ترسنۆك بوو ◊ بچوك بوو ◊ زەعیف بوو.

ورع یرعُ یورع ورَعاً: خۆی پاراست لەحەرامو شتی شوبهە.

وَرُعَ یورُع وروعاً: خۆی لەحەرام پاراست ◊ **اورَعَ بینهما**: لەمپەڕی خستە نێوانیانەوە ◊ **اورَعَ بین القوم**: ئاشتەوایی خستە نێوان خەڵکەکە ◊ **اورَعَ فلاناً عَنْ الشَّيْءِ**: فلانکەسی لەشتەکە مەنع کرد ◊ **وارَعَ فلاناً**: قسەی لەگەڵ فلان داکرد، راوێژی پێ کرد ◊ **وَرَّعَ بینهما**: لەمپەڕی خستە نێوانیانەوە ◊ **وَرَّعَ فلاناً عَنْ الشَّيْءِ**: فلانکەسی لەشتەکە مەنع کرد ◊ لەحەدیثی عومەردا هاتووە: (وَرِّعْ عَنّي في الدرهم والدرهمین): مەهێڵە کێشەکاری درهەمو دوو درهەم بێنە لام بۆخۆت بڕیار بدە بۆیانو سوڵحیان بکە ◊ **وَرَّعَ الإبلَ عَنْ الماءِ**: حوشترەکەی لەناوەکە گێڕایەوە ◊ **وَرَّعَ الفارسُ الفرسَ**: سوارەکە ئەسپەکەی بەلغاو (بەهەوسارو رێشمە) بەستەوە ◊ دەشگوترێ: (ما وَرَّعَ أن فعل كذا): درۆی نەکرد کەئەوەی کرد ◊ **تَورَّعَ في الأمرِ**: لەکارەکەدا توشی ئیحراجی بوو ◊ **الرِّعَةُ**: خۆگرتنەوە لەشتی حەرامو ناڕەوا ◊ ئەدەبو ویقار ◊ دەگوترێ: (هو حسن الرِّعة): ئەو پیاوە هەڵسو کەوتو شێوەی جوانو پەسەندە.

وَرَفَ النبت والشجر یرف وَرْفاً ووریفاً: ڕووەكو درەختەکە رازایەوەو جوانو گەشەدار بوو.

وَرِفَ الشيءُ: شتەکە گەشایەوەو بریسکەدار بوو.

وَرَفَ الظلُّ: سێبەرەکە فراوانو درێژخایەن بوو ◊ **اورَفَ الظلُّ**: بەمانا (وَرَف)دێ ◊ **وَرَّفَ الظلُّ**: بەمانا (وَرَف)دێ ◊ **وَرَّفَ الشَّيْءَ**: شتەکەی مژی ◊ **وَرَّفَ الأرضَ**: زەوییەکەی بەشبەش کرد ◊ **الوَرِفَةُ**: سەوزو ناسكو تەڕو تاز ◊ **الرُّفَةُ**: گا: گژوگیای وشکی گێرەکراو.

وَرَقَ الشجرُ یرق وَرْقاً: درەختەکە گەڵای کرد گەڵاکەی هاتە دەرو پان بۆوە ◊ گەڵاکەی هەڵوەراند.

وَرَقَ فلان الشجرة: فلانکەس گەڵای درەختەکەی رنی، لێی کردەوە ◊ **اورَقَ الشجر**: درەختەکە گەڵای کرد، گەڵاکەی بەتەواوی دەرکەوت ◊ **اورَقَ فلان**: فلانکەس دەوڵەمەند بوو، ماڵو سامانی زۆر بوو ◊ **اورَقَ طالبُ الحاجةِ**: داواکەرەکە، خاوەن پێویستیاتەکە تێ شکاو هیچی بۆ جێ بەجێ نەبوو ◊ **اورَقَ الصائدُ**: نێچیرەوانەکە نەیتوانی نێچیرەکە بگرێ فاشیل بوو ◊ **اورَقَ الغازي**: غەزاکەرەکە دەستکەوتی جەنگی دەست نەکەوت ◊ **وارَقَهُ**: لێی نزیك بۆوە ◊ دەگوترێ: (مازلتُ منك ولك موارقاً): هەمیشە من لێتەوە نزیکم ◊ **وَرَّقَ الشجرُ**: درەختەکە گەڵای دەرکرد ◊ **وَرَّقَ فلان**: فلانکەس کاغەزی ئامادەکردو تێیدا نوسی ◊ فلانکەس نوسەری یەکێکی تر بوو ◊ **تَورَّقَ الحیوانُ**: حەیوانەکە گەڵای خوارد ◊ **استورَقَ**: داوای زیوی کرد ◊ **الأورَقُ**: لەهەموو شتێك دا ئەوەیە ڕەنگی خاکی بێ ◊ هەروا ناوە بۆ مرۆڤی سەوزەو گەنم ڕەنگ ◊ بۆ حوشترێك سپی مەیلەو ڕەش بێ ◊ گورگ ◊ تەپو تۆز ◊ ماستو شیر بەشێك لەسێ بەشی شیربێ دوبەش لەسێ بەشی ئاوبێ ◊ ساڵی بێ باران (وشکە ساڵ) ◊ (زمان أورق): ڕۆژگاری قاتو قڕی ◊ **الوَرَقة**: زەوی لەکاتی گەرمادا بارانی لێ بداو گیاوگژی لێ بڕوێو سەوز هەڵگەڕێ ◊ ماڵو سامان ◊ زیو ◊ دیرهەمی سکە لێ دراو ◊

الوَارِقَة: درەختی سەوزو گەڵادارو پۆشناخ ٥ **الوَرّاقُ**: دیمەنی سەوزی زەوی بەهۆی گیاو گژەوە ٥ دەگوترێ: (ما أحسن وَرَاقَهُ): چەند شێوەو دیمەنو جلو پۆشاکی جوانو رێكو پێكە ٥ **الوَرَاقُ**: کاتێ پشکوتنی درەختو گەڵاکردنی ٥ **الوِرَاقَة**: پیشەی کتێب نوسینەوە بۆ خەڵك ٥ **الوَرّاقُ**: (مُوَرِّق الکتب): ئەوکەسەی کاغەز ئامادە دەکاو کتێب بۆ خەڵك دەنوسێتەوە ٥ کەسێك دیرهەمی زۆربێ ٥ (رجل وراق): پیاوی خاوەن زیو ٥ **الوَرّاقَة**: مێینەی (الوَرّاق) ٥ هەروا ناوە بۆ پەڕەکاغەزێکی رەقو پتەو چوار گۆشەیەکی دەوران دەوری بۆکراوە لەسەر مێز دادەنرێ نووسەر ئەوپەڕەی کەدەیەوێ لەسەری بنوسێ دەیخاتە سەر ئەو پەڕە پتەوە بۆئەوەی نووسینەکەی خواروخێچ نەبێ ٥ سندوقێکی دارە جۆری زۆرە، کاغەزی نوسینی تێدا هەڵدەگیرێ ٥ **الوَرَق من الشجر**: پەلکە گەڵا کە دەمارەکانی دیاربن ٥ دونیا ٥ جوانیو رازاوەیی جیهان ٥ جوانی گەلو نەتەوە.

وَرَقُ القوم: منداڵو تازە پێگەیشتوانی گەل ٥ یان گەنجو لاوە لاوازەکانی نەتەوە.

وَرَقُ الشباب: تەڕو تازەیی گەنجیو نیشاتو تەڕدەماخی ٥ پێستی تەنك کەلەسەری بنوسرێ ٥ هەرشتێك لەسەری بنوسرێ یان لەسەری چاپ بکرێ ٥ ماڵو سامان گەزیوو حوشترو شتی وابێ ٥ دەگوترێ: (اختبط منه ورقاً): خێرو بێری لێی دەستکەوت ٥ جۆراوگەی خوێن کەبە شێوەی کەوانەیی بکەوێتە سەر زەوی ٥ خوێنی کڵۆ کڵۆ کەلەبرین بکەوێتە خوار ٥ **الأوراق المصرفية**: چەکێکە بانك دەری دەکا ئەوە دەگەیەنێ کە پێویستە بڕی پارەی دیاریکراو بدرێ بەهەڵگری ئەوچەکە ٥ **الوَرِق**: زیو ٥ سکەلێدراو بێ یان نا ٥ **الوَرْقَاءُ**: کۆتر ٥ دێڵە گورگ ٥ درەختۆکێکە بالاپیاوێك بەرز دەبێتەوە، گەڵایەکی خڕی کەوانەیی هەیە هەموو ئاژەڵێك دەیخوا، لاسکەکەی تەپو تۆزاوی گەڵاکەی زۆر سەوزە لەشیوو دۆڵو دەم روباردا دەڕوێ ٥ **الوَرَقَةُ في القوس**: عەیبو لەککەی کەوان ٥ **الوُرْقَةُ**: گەنم رەنگی ٥ بۆر ٥ رەشو سپی ٥ بەزۆری رەنگی حوشتردا باقی ئاژەڵەکان دا بەرچاو دەکەوێ ٥ **الوَرَقَةُ**: تاکی (الوَرَق) ٥ پیاوی پیاوانە، پیاوی خوێری ٥ دەگوترێ: (هو ورقة وهي وَرَقَة): ئەو پیاوە ئەو ئافرەتە هیچو پوچو خوێرییە ٥ **الوَرِقَةُ**: (شجرة وَرِقَة): درەختێکی پڕگەڵاو چڕە ٥ گەڵا سەوزو جوانە ٥ **الوَرِيقَةُ**: درەختی پڕگەڵاو سەوزو تەڕدەماخ.

وَرَكَ یرك ورْکا: زەختی خستە سەر کلۆتی.

وَرَكَ وروکا: لەسەر تەنیشت راکشا.

وَرَكَ علی الدابة: قاچی لەسەر ولاخەکە نوشتاندەوە بۆئەوەی پشوو بدا یان دابەزێ.

وَرَكَ بالمکان: لەشوێنەکە دا نیشتەجێ بوو مایەوە.

وَرَكَ علی الأمر: دەسەڵاتی بەسەر کارەکەدا شکا.

وَرَكَ الشیئ ورْکا: شتەکەی خستە ئاست کلۆتی (سمتی).

وَرِكَ یورَك ورَکا: سمتی گەورە بوون ٥ **وَارَكَ بالمکان**: لەشوێنەکە تێپەڕی ٥ **وَرَّكَ علی الدابة**: لەسەر پشتی ولاخەکە قاچی نوشتاندەوە کلۆتی خستە سەر زینەکە ٥ **وَرَّكَ علی الأمر**: دەسەڵاتی بەسەر شتەکەدا شکا ٥ **وَرَّكَ في الوادي**: بەناو شیوو دۆڵەکەدا ڕۆیی ٥

وَرَّكَ في اليمين: لەسوێند خواردنەکە دا نیازی ئەوە نەبوو کەسوێندەرەکە مەبەستی بوو ◊ وَرَّكَ الشيء: شتەکەی خستە ئاستی سمتی خۆی ◊ وَرَّكَ المكانَ: شوێنەکەی جێ هێشت خستیە دوا خۆیەوە ◊ توارَكَ: زەختی خۆی خستە سەر کلۆتی ◊ تَوَرَّكَ: زەختی خۆی خستە سەر کلۆتی ◊ تَوَرَّكَ في الصلاة: لە دانیشتنی تەحیاتی نوێژدا سمتی راستی لەسەر قاچی راستی داناو سەرەپەنجەکانی رویان لەرۆگە بوو، سمتی لای چەپی لەسەر زەوی دانا سەرەپەنجەی قاچی چەپی لەلای راستییەوە هێنایە دەر ◊ تورَّكَ على الدابة: لەسەر پشتی وڵاخەکە قاچی نوشتاندەوە ◊ بەمەبەستی ئەوەی دابەزێ یان قاچی بحەسێتەوە ◊ تَوَرَّكَ بالمكان: لەشوێنەکە نیشتەجێ بوو، مایەوە ◊ تَوَرَّكَ عَنْ الحاجة: لەئاست پێداویستییەکەدا کەمتەرخەم بوو تەمبەڵی کرد ◊ تَوَرَّكَ لفلان وفلاناً: پێ پیلکەی هێنایە قاچی فلانکەسو بەزەوی دادا ◊ تَوَرَّكَ على الأمر: دەسەڵاتی بەسەر کارەکەدا شکا ◊ تَوَرَّكَ الصبي: منداڵەکەی خستە کلۆتی وای لێ کرد زەخت بکاتە سەری ◊ المَوْرِك: ئەو شوێنەی سوار قاچی دەخاتە سەر ◊ حەبلو قەیاسە کە بارگەنەی پێ لەسەر پشتی وڵاخەکە دەبەستێ ◊ المَوْرِكَة: ئەو شوێنەی سوار قاچی دەخاتە سەر لەسەر پشتی وڵاخ ◊ (ناو زەنگی) ◊ ئەو شوێنەی زینو بارگەنە کە سوار قاچی لەسەر دەنوشتێنێتەو بەمەبەستی حەسانەوە یان دابەزین ◊ المِیرَکَة: ئەوەی لەپێشەوەی بارگەنەدایەو سوار کە ماندو بوو قاچی دەخاتە سەر ◊ الوارِكُ: ئەوشوێنەی بارگەنە کەسوار قاچی دەخاتەی سەر لەکاتی ماندوبون دا بۆئەوەی بحەسێتەوە ◊ ئەو پەشتەماڵەی بەپێشەوەی بارگەنەدا دەدرێو لەژێری دەنوشتێتەوە ◊ الوَرْكُ: ژوور ڕانی ئادەمیزاد ◊ کلۆت (سمت) ◊ کەوانی دروستکراو لەقەدەدار (بنەدار) ◊ الوَرِكُ: ژوور ڕان ◊ سمتو کلۆت.

وَرِكَ الشَّجَرة: قەدی دار (بنکی دار) ◊ الوِرْكُ: ژوور ڕان ◊ کەوانی دروستکراو لەقەدی دار ◊ لەبنکی دار ◊ تەنیشتی کەوان ◊ ڕێڕەوی تیرەکە لەناو کەوان دا ◊ الوَرْکی: بنەماو سەرچاوەی شت ◊ دەگوترێ: (إنَّ عنده لَوَرْكي خبر): سەرچاوەی هەواڵە کە لای ئەوە ◊ الوَرْكاءُ: مێینەی (الأورك) ◊ ئافرەتی سمتو کەفەڵ گەورە ◊ پاشپان ◊ الوَرْكانة: ئافرەتی سمتو کەفەڵ پانو زل ◊ الوَرَلُ: گیانلەبەرێکی لوت درێژو کلك درێژە ◊ لەهەندێ شوێن پێی دەڵێن (قۆڕی) ◊ قەدباریكو کلك لوسو سفتە لەسوسەمار درێژترەو لەتیمساح کورتترە لەناو وشکانیو دەریادا دەژی، دوپشكو مارو کرمو قالۆنچە دەخوا، عەرەب بەلایانەوە پیسەو قێزی لێ دەکەنەوەو نایخۆن.

وَرِمَ يَرِمُ ورماً: هاوسا.

وَرِمَ انفُهُ: رقی هەڵسا.

وَرِمَ النبتُ: روەکەکە راساو درێژ بوو ◊ (فهو وارم) ◊ أورَمَت الناقة: حوشترەکە گوانی هاوسان، گوانی رەپ بوون ◊ أورَمَ فلاناً: قسەیەکی بەگوێی فلانکەس دادا رقی پێ هەڵسێ ◊ وَرَّمَ فلان بأنفه: فلانکەس خۆی بەزل زانیو فیزی نواند ◊ وَرَّمَ الجلدَ: پێستەکەی والێ کرد بهاوسێ ◊ وَرَّمَ أنفَهُ: رقی هەڵسان تورەی کرد ◊ تَوَرَّمَ: فش بوو، رقی هەڵسا ◊ الأَوْرَم: خەڵك، یان زوربەی خەڵك ◊ زوربەی سوپا ◊ التوَرَّم: جۆرە نەخۆشییەکە لەپێست دا

یان لەپەردەی موخاطی دا کێم و زوخاو پەیدا دەکا ◊ المَوْرِمُ: شوێنی روانی ددانی خرێ ◊ ددانی هارِەر ◊ الوَرَمُ: شێرپەنجە ◊ تَوَرَّنَ: زۆری خۆنارایش داو زێدە رەوی کرد لەبەکارهێنانی بۆنی خۆش و میکیاج کردن دا ◊ الوَارِنیة: کلۆت، سمت ◊ وَرْنَة: ناوی مانگی ذیلقەعیدە بووە لەپێش هاتنی ئیسلام دا ◊ الوَرْنیش: مەحلولی مادەی راتینجییە یان زەیتی جەمفوف بۆ خۆچەورکردن بەکاردێ.

وَرِهَ يَوْرَهُ وَرَهاً: گێل و ئەحمەق بوو.

وَرِهَ الكثيبُ: کۆمەڵە گلەکە خۆی نەگرت داڕوخا ◊ وَرِهَت الريحُ: بایەکە بەنارێک و پێکی هەڵی کرد ◊ وَرِهت السحابة: هەورەکە بارانی زۆر بوو ◊ وَرِهت المرأةُ: ئافرەتەکە بەزی زۆر بوو ◊ تَوَرَّهَ في عمله: لەئیشەکەی دا کاراما نەبوو ◊ الوارِهَة: پان و فراوان ◊ دەگوترێ: (دار وارِهة) ◊ الورهاءُ: دەگوترێ: (إمرأة ورهاء اليدين): ئافرەتێکە دەست بڵاو دەست قلشاو ◊ الوَرَّةُ: لەبەلانی روخەک و خۆنەگر ◊ وَرْوَرَ في الكلام: لەقسەکردن پەلەی کرد ◊ وَرْوَرَ نظرَهُ: چاوی تێ بری ◊ المُوَرْوِرُ: هەڵخەڵەتێنەر ◊ الوَرْوَرِيُّ: چاوکز، کوێرە مشە.

وَرَى الزَّندُ يرى وَرْياً: چەرخەکە شقارتەکە بەردە ئەستێکە ئاگری لێ دەرچوو.

وَرَتِ النارُ وريا رِيَةً: ئاگرەکە هەڵگیرسا.

وَرَى الإبلُ وَرْياً: حوشترەکە قەڵەو بوو، بەزی زۆربوو.

وَرَى الله فلاناً: خودا فلانکەسی توشی نەخۆشی ناوسک کرد. ◊ **وَرَى فلان فلاناً وغيره**: فلانکەس لەجەرگ و سێ فلانی دا.

وَرَى القَيْحُ جَوْفَهُ: کێم و زوخاو ناوسکی خوارد.

وَرِيَ الزَّنْدُ يَوْرى ورياً: بەمانا (وَرَى)دێ ◊ وَرِيت النار: بەمانا (وَرَتْ)دێ.

وَرِيَ المخُ يرى ورياً: مۆخەکە پتەوو پڕبوو.

وَرِيَ الشحمُ ورِيَ: بەزەکە روناوی زۆر بوو.

وُرِيَ الكلبُ وَرْياً: سەگەکە رقی هەڵساو کەوتە وەڕین ◊ أورى الزندُ: چەرخەکە، شقارتەکە ئاگرەکەی هاتە دەر ◊ أورى الزَّنْدَ: ئاگری چەرخ و شقارتەکەی هێنایەدەر ◊ أورى النارَ: ئاگرەکەی هەڵگیرساند ◊ أورَى صَدْرَه عليه: حیقدو کینەی دەربارەی ئەو خستە ناو سنگی خۆیەوە، رقی لێی بوو ◊ أورى له رأياً: رایەکی بۆ دەربڕی، بیرو بۆچونێکی تازەی بۆخستە ڕو ◊ أورى السِّمَنُ الإبلَ: قەڵەوی بەزو چەوری حوشترەکەی زۆرکرد ◊ واراه: شاردیەوە ◊ ورّى عَنْ فلان: داکۆکی لەفلان کرد ◊ ورّى عَنْ الشَّئ: شتەکەی مەبەست بوو شتێکی تری دەرکاند ◊ **وَرّى** فلان الزندَ: فلانکەس ئاگری لەچەرخ و شقارتەکە دەرکرد ◊ وَرَّى الشَّئ: شتەکەی شاردەوە ◊ خستیە دوا خۆیەوەو حەشاری دا ◊ تواری: خۆی پەنهان کرد ◊ استورى الزندَ: ئاگری چەرخ و شقارتەکەی دەرهێنا ◊ استورى فلاناً رأياً: داوای لەفلان کرد رایەکی پێ بڵێ و شارەزای بکا بۆئەوەی پەیڕەوی بکا ◊ التَرِيَّةُ: ئەوەی ئافرەتی حەیزدار دەیبینێ لەکاتی خۆشتن دا ◊ کەبریتییە لەزەرداو لێڵییەکی زۆرکەم ◊ الرِّيَةُ: هەرشتێک ئاگری پێ داگیرسێنی، پڵ و پوش بێ یان کاغەزو پەڕو چیلکە داربێ ◊ الواري: بەزی قەڵەو ◊ هەرشتێک قەڵەو بێ ◊ **الوَارِيَة**: نەخۆشییەکە توشی سی و جگەر دەبێ کۆکە

کوك پەیدا دەکا لەنەخۆشەکەدا و دەیکوژێ ٥ الـوَرْيُ: کێمو زوخاوێکە لەناو سك دا پەیدا دەبێ یان برینێکە خوێنو کێمو زوخاوی لێ دێ ٥ الـوَرى: خەڵك ٥ بونەوەر ٥ الوَرِيَّةُ: هەرشتێك ئاگری پێ هەڵگیرسێ ٥ الوَرِيُّ: بەزی قەڵەو ٥ گۆشتی قەڵەو ٥ میوان ٥ جیران.

وَزَأَ من الطعام يَزَأُ وزءاً: پڕ بوو لەخواردن.

وَزَأَ اللَّحْمَ: گۆشتەکەی برژاندو وشکی کرد چەوراییی تێدا نەهێشت.

وَزَأَ القومُ القومَ: خەڵکەکە نەتەوەکە هەندێکیان لەشەڕدا یان لەشتی تردا داکۆکییان لەهەندێکیان کرد ٥ وَزَأَتِ الناقةُ أو الفرس ونحوهما براكبهما تَوْزِئَةً: حوشترەکە یان ئەسپەکە سوارەکەیان گلاند لەسەرپشتی خۆیان خستیانە خوار مرد ٥ وَزَّأَ فلاناً: فلانکەسی بەهەموو جۆرە سوێندێك سوێندی دا ٥ وَزَّأَ الإناءَ: قاپەکەی پڕکرد ٥ تَوَزَّأَ: پڕبوو لەکێمو زوخاو ٥ تَوَزَّأَ الإناءَ: قاپەکە پڕبوو ٥ الوَزَأُ: کورتە باڵای قەڵەوو خەپە توڵەو جەستە پتەو ٥ وَزَبَ الماءُ والشيءُ: ئاوەکە شلەمەنییەکە ڕەوان بوو ٥ أوزَبَ في الأرض: بەناو زەوی دا ڕۆیی ٥ المِيزابُ المِئزابُ: بڕوانە مادەی (أزَبَ) ٥ الوَزّابُ: دزی کاراما.

وَزَرَ يَزِرُ: شتێکی بەکۆڵ هەڵگرت پشتی ماندو بوو ٥ تاوانبار بوو.

وَزَرَ لە وَزارةً: بوو بەشالیارو وەزیری ئەو.

وَزَرَ الشَّيْئَ وَزْراً: شتەکەی هەڵگرت لەکۆڵی دا.

وَزَرَ الرجلَ: بەسەر پیاوەکە دا زاڵ بوو.

وَزَرَ الثلمةَ: کونەکەی هاخنی، کەلێنەکەی گرت.

وُزِرَ يـوْزَرُ: تاوانی کرد، تاوانی پاڵدرا ٥ أوزَرَهُ: پەناو مەلجەئێکی بۆ دابین کرد بۆئەوەی تێیدا بحەوێتەوە ٥ شاردیەوە ٥ أوزَرَ الشَّيئَ: شتەکەی هەڵگرت بۆخۆی دانا خستیە شوێنی شیاوی خۆی ٥ شتەکەی بردە بنچو بناوانی خۆیو کردیە دیکومێنت ٥ بردی ٥ وازَرَهُ على الأمر: لەسەر کارەکە یارمەتی دا پشتگیری کرد ٥ بوو بەوەزیری ئەو ٥ استَوْزَرَهُ: کردی بەوەزیری ئەو ٥ بردی ٥ الوِزارَة الوَزارَةُ: حاڵو وەزعی وەزیرو پلەو پایەی لەو فەرمانڕەواییەدا ٥ إتَّزَرَ: تاوانی کرد ٥ ئیزاری لەبەر کرد، بەشانی دادا دەرپێی کورتی لەپێ کرد ٥ الوِزْرُ: کۆڵی گران ٥ چەكو سیلاح ٥ تاوان ٥ دەگوترێ: (أعَدّوا اوزار الحرب): ئامێری جەنگیان ئامادەکردوە ٥ (وُضِعت الحربُ أوزارها): شەڕەکە دامرکایەوە، تەواو بوو، کوژایەوە، شەڕ وەستا ٥ الوَزَرُ: پەناو مەلجەء، کێوی عاصیو قایم ٥ الـوِزْرَة: پۆشاکێکی بچوکە بۆ داپۆشینی شەرمگا ٥ الوَزير: پاڵپشتو یارمەتیدەر ٥ وەزیر ٥ المَوزَّةُ: زەوییەك باڵندەی (ئیوەزەی) تێدابێ ٥ الـوَزُّ:باڵندەی (ئیوەز) ٥ باڵندەیەکە لەقاز دەچێ.

وَزَعَ الإنسان وغيره: ئادەمیزادەکەی مەنع کرد حەبسی کرد ٥ لێی تورە بوو.

وَزَعَ الجَيْشَ: سوپاکەی ڕێك خستو دایمەزراند بۆ شەڕو بەرگری ٥ أوزع بينهم: جودا وازیی خستە نێوانیان ٥ ڕێکی خستن ٥ أوزع الشَّيْئَ: شتەکەی تەقسیم کرد، لێکی جیاکردنەوە ٥ أوزع فلاناً بالشيء: کابرای هەڵناو دەنەی دا بۆئەو شتە ٥ أوزع فلان بالشيء وزوعاً: فلانکەس بەوشتە هەڵەو گیر بوو خۆی پێوە

گرتو زێدەڕەوی کرد تێیدا ٥ واعضة: نەیهێشت، کۆسپی خستە بەردەمی ٥ وَزَّعَهُ: دابەشی کرد، لێکی جیاکردنەوە ٥ وَزَّعَ الصحیفة أو المجلة: ڕۆژنامە یان گۆڤارەکەی بەسەر خوێنەرانی دا دابەش کرد ٥ وَزَّعَ البریدَ: بەریدەکەی دابەشکرد نامەو نوسراوە فەرمیەکانی گەیاندنە شوێنی مەبەست ٥ وَزَّعَ الموسیقار اللحن: موسیقا ژەنەکە لەحنەکانی بەسەر ئامێرەکان دا دابەشکرد ٥ إتَّزَعَ: بۆ موطاوعەی (وَزَعَ)دێ ٥ تَوَزَّعَ القومُ الشّئ بینهم: خەڵکەکە شتەکەیان لەناو خۆیان دا دابەشکرد ٥ دەشگوترێ: (تَوَزَّعته الأفكار): بیرو بۆچونی جیاواز دابەشیان کردوە نازانێ کامەیان پەیڕەو بکا دەشگوترێ: (توزعوا ضیوفهم): میوانەکانیان بەسەرخۆیان دا دابەشکردو بردیانەوە ماڵەوە هەر خانە خوێیەو کۆمەڵێکی میوان بەرکەوت ٥ استوزَعَه الأمرَ: کارەکەی خستە دڵیەوە، وای لێ کرد بیزانێو پەیڕەوی بکا ٥ دەگوترێ: (استوزع الله شُكرَه): خودا یارمەتی داو وای لێ کرد سوپاس کردنی خودای لەلا شیرن بێو بتوانێ ئەنجامی بدا ٥ الأوزاع: چەند تاقمو گروهێک، کۆمەڵی جیاجیا ٥ چەند خانویەکی دوورکەوتە لەکۆمەڵگای ئادەمیزاد دروستکراو لەقەراغو بیجاخی شار ٥ التوزیع: دابەشکردن لەبواری ڕەسم گرتن دا بریتییە لەبەتاڵکردنی ڕەنگ لەڕوی تۆخیو کەمو زۆرییەوەو دابەشکردنی بەسەر بەشەکانی دا، هەروا دابەشکردنی سێبەرو روناکی بەسەر وێنەکەدا بەشێوەیەکی ڕێکو یێک بەزۆری لەوێنەگرتنی ئادەمیزادو ئیعلانات و شتی وا پەیڕەو دەکرێ ٥ المتزِعُ: نەفس بەرز ٥ المُوَزِّعُ: ئەوکەسەی نامەو نوسراوی پۆستە جیادەکاتەوەو دابەشیان دەکا یان ڕۆژنامەو گۆڤاری دەزگای چاپو بڵاوکردنەوە دابەش دەکا ٥ الوازع في الحرب: ئەوکەسەی سەرپەرشتی ڕیزەکانی سوپادەکا لەجەنگ دا ڕێزێک پێش دەخاو ڕیزێک دێنێتەوە دواوەو ڕێکیان دەخاتەوە بۆسەر لەنوێ چوونە پێشەوە ٥ (ابن وازع): ناوی سەگە ٥ الوَزُوعُ: هەڵناو تەماع بەرنانە بۆ شتێک بۆ کارێک.

وَزَغَ بە یَزِغُ وَزْغاً: پارچە پارچە فڕێی دا ٥ پچڕ پچڕ دەری دا ٥ أوزَغَ بە: بەمانا (وَزَغَ)دێ ٥ وُزِّغَ الجنین: کۆرپەلەکە لەسکی دایکی دا ئەندامەکانی ڕێک خرانو شێوەی ئادەمی تێدا دەرکەوتو گیانی بەبەردا کراو جوڵایەوە ٥ الوَزَغُ: پیاوی زەعیفو هیچ لەبارانەبوو ٥ بوکە خاتونکە ٥ دەعبایەکە وەکوو مارمیلکە وایە پەڵەی زەردو سوری بەجەستەوە هەن ٥ الوَزَغُ: هەڵلەرزین وەشەقەتۆڵە کەوتن ٥ الوَزَغَةُ: بوکە خاتونکە.

وَزَفَ یزف وَزْفاً: پەلەی کرد ٥ هەنگاوەکانی کورت کردنەوە.

وَزَفَ الیه: نزیک بۆوە.

وَزَفَ فلاناً وَزْفاً: پەلەی لەفلانکەس کرد ٥ اوْزَفَ: پەلەی کرد ٥ وازَفَ القومُ: خەڵکەکە هەریەکەیان بەئەندازەی هاوەڵەکەی بژێوو خەرجی خۆی دەست نیشان کرد ٥ وَزَّفَ: پەلەی کرد ٥ تَوازَفَ القومُ: خەڵکەکە هەریەکەیان بەئەندازەی هاوەڵەکەی خەرجیو بژێوی دانا ٥ دەگوترێ: (توازفوا بینهم): لەناو خۆیان دا مەسرەفیان دانا بۆئەوەی بەیەکەوە مەسرەف بکەن ٥ لەیەکتر نزیک بوونەوە ٥

أوزَكَت المرأة: ئافرەتەكە پەلەی كرد ◊ أوزَكَتْ في مـــشيتها: بەشـــێوەی ناشـــيرين رۆيـــی ◊ رۆيشتنەكەی نەشياوو ناشيرين بوو.

وَزَمَ يَزِمُ وزماً: رۆژی يەك ژەم نانی خوارد ◊ شتی كەمو چكە چكەی كۆكردەوە.

وَزَمَ الشَّيئ: شتەكەی كەل كرد، كەلكی تێ كرد.

وَزَمَ فلاناً بفيه: فلانكەسی بەدەم گەست ◊ گازی سوكی لێ گرت.

وَزَمَ الدينَ: قەرزەكەی دايەوە.

وَزَمَ في مالـه: كەمێـك لەماڵەكـەی فـەوتا، رۆيـی تێداچوو ◊ وَزَّمَ نفسه: بڕياری دا رۆژی يەك ژەم نان بخوا ◊ تَوَزَّمَ: قاچ پيانانی بەزەوی دا بـەهێز بوو ◊ الـوِزَامُ: پەلـەو خێـرا ◊ الـوَزَامُ: گۆشـتو جەستە پـڕو دامـەزراوو ماسولكاوی ◊ الـوَزْمُ: ئەندازە ◊ گورزە پاقلەو شتی وا ◊ ئەوگۆشـتەی هەڵۆ كۆی دەكاتـەوە ◊ كارێـك لـەكاتی خـۆی دا ئەنجام بدرێ ◊ الوَزْمَةُ: ئەندازە ◊ يـەك ژەم نـان خواردن لەرۆژێـك دا ◊ الـوَزِيمُ: گورزە پاقلـە ◊ ماسولكە ◊ دەگـوترێ: (رجـل وزيـم): پياوێـكی گۆشـتـنو تێكـسمڕاوە ◊ بـــڕژاو ◊ گۆشـــتی وشـكەوەبوو ◊ گۆشـتی كوتكـوتكراو ◊ شـۆربای پاشماوەو بنكڕ لـەبنكی مەنجـەڵ دا ◊ پاشـماوەی هەرشتێـك بـێ ◊ الوَزِيمَـة: باقـە پاقلـە، گـورزە پاقلە ◊ طەلعی دارخورمـا قەڵشتی تـێ بكرێو تـەلقيح بكـرێ ئـەمجار بەتوێـكڵی دار يـان بەشـوڕكە دارێـك ببەسـترێ، ئـەو توێـكڵە دارە يـان شـۆڕكە دارەی برينـی تەلقيحەكـەی پـێ دەبەسـترێ ◊ پارچـە گۆشـت ◊ گۆشـتی ڕان ◊ ئەوگۆشتەی هەڵۆ كۆی دەكاتـەوە لەهێلانەكـەی دا. ◊ **وَزَنَ الشَّيئ يَزِنُ وَزْناً وزِنَةً**: شتـەكە بـاڵا بوو، بەرزبۆوە ◊ پاساوی هەبوو.

وَزَنَ الـشَّيئ: شـتـەكەی كێـشا بـەهۆی تـەرازو ئەنـدازەی قورسـی شـتـەكەی ديـاری كـرد ◊ شـتـەكەی بەدەسـت بـەرزكردەوە بۆئـەوەی مەزندەی بكا بزانـێ قورسیو سوكی چەندە ◊ شـتـەكەی مەزنـدە كـرد ◊ دەگـوترێ: (وَزَنَ الكلامَ).

وَزَنَ الشَّيئ: شتەكەی خەرساند، مەزندەی كرد ◊ دەگوترێ: (وَزَنَ ثَمَرَ النخلِ): بـەری درەختـەكە يان خورماكانی خەرساند.

وَزَنَ الدراهِمَ له: ديرهەمەكانی سكەداركردن دوای كێشان سكەی بۆ لێدان.

وَزَنَ الـشَّيئ درهمـاً: شـتـەكەی كێـشانە كـرد بەكێشی ديرهەم.

وَزَنَ نفسَه علـى الأمـر: نەفسی خـۆی رام كـرد لەسەر ئـەوكارە ◊ وازَنَ بـين الـشيئين: هاوتـايیو يەكـسانی كـرد لـەنێوان دووشـتـەكەدا ◊ وازَنَ الـشَّيئ الـشَّيئ: كێـشی شـتـەكەی بەئەنـدازەی كێشی ئـەو لێـكرد ◊ كێشی دوشـتـەكەی وەكـوو يەك لێكرد ◊ وازَنَ فلانـاً: پاداشی كردەوەكەی فلانی دايەوە ◊ اتَّزَنَ العِدلُ: لاتايەكان بەرامبـەر بوون لەقورسیو سوكی دا وەكوو يـەك بـوون ◊ إتَّزَن الـشَّيئان: دووشـتـەكە لەكێشا وەكوو يـەك بـوون ◊ اتَّـزَن فـلان الـدراهمَ: فلانكـەس دوای كێشان ديرهەمەكانی هەڵگرتن ◊ توازن الشيئان: دووشتەكە هاوتابوون، يەكسان بـوون ◊ الأوْزَنُ: دەگوترێ: (هذا القول أوزن من هـذا): ئـەم شتە لـەم شتـە بـەهێزترە، چەسپاو تـرە ◊ الإتّـزان: لـــەبواری وەرزش دا هاوكێـــشەيیو تـــەوازنو راگرتنـی جەسـتەيە ◊ التـــوازن الإقتـــصادي: راگـرتنو بەرامبـەری كـردنو ديـاری كردنـی نرخـی كاڵاكانـە وێـڕای بەرچاو گرتنـی چـەند

دیاردەو هۆکارێکی ئابوریی ◊ **الزِنَة**: کێش و ئەندازە ◊ لەحەدیثدا هاتووە (سبحان الله وبحمده عدد خلقه وزِنَةَ عرشه) ◊ **الموازنة**: بودجە (میزانیة) ◊ لەبواری ئابوریی دا تێکەو لێکەیەکە هەندێ بانق ئەنجامی دەدەن، بریتییە لەکڕینی هەندێ بانقە ئەوتی بێگانە کە نرخییان دابەزیوە لەشوێنێك بۆ ئەوەی بیانفرۆشێتەوە بەلایەنێکی ترو شوێنێکی تر کەنرخیان تێدا بەرز بۆتەوە ◊ **الموازین**: کۆی (المیزان) واتە تەرازوو ◊ **الموزون**: (شیء موزون): شتی کێشراوو ئەندازە زانراو ◊ **الموزونة**: (إمرأه موزونه): ئافرەتی کورتە بالاو ژیرە ◊ **المیزان**: تەرازو، ئامێرێکە شتی پێ دەکێشرێ ◊ ئەندازەی کەسایەتیو بەهای مرۆڤایەتی ◊ دەگوترێ: (إعرفْ لکلِ إمری میزانه) ◊ **المیزان الحسابي**: لەبواری ئابوری دا دیاریکردنی پارەی حکومەتە ئەوەی هەیەتیو ئەوەی قەرزداری وڵاتانی ترە ◊ ئەوەی هی ئەوەو قەرزە لای وڵاتان ◊ **المیزان التجاري**: ڕونکردنەوەو دیاریکردنی نرخی ئەو کالایەی ڕەوانەی دەرەوەی وڵاتی کردوە ئەوەی هاوردەی کردوە ◊ **المیزانیة**: بودجە، سجیلێکە تێیدا واریداتی دەوڵەت یان هی کۆمپانیایەك بەراورد دەکرێ بەمەسروفاتی جا مانگانە بێ یان ساڵانە بێ ◊ **الوازنُ**: (درهم وازن): دیرهەمێکە کێشی تەواوە خاوەن کێشە ◊ **الوزانُ**: دەگوترێ: (هو بوزانه): ئەوە بەرامبەر هاوکێشەی ئەوە ◊ **الوزانة**: دەگوترێ: (هو بوزانته): ئەو بەرامبەر ئەوە ◊ پیشەی شت کێشان، قەپانچییەتی ◊ **الوَزّانُ**: کەسێك پیشەی قەپانچیەتی بێ ◊ **الوَزنُ**: کێش ◊ زوبانی تەرازو ◊ کۆمەڵە خورمایەکە پیاوێك ئەتوانێ بەرزی بکاتەوە، پوشە خورمایەکە لەوڵاتی هەجەر وەکوو ئامێری پێوان و کێشان بەکاردێ ◊ لەبواری شیعردا جۆرە کێشێکە عەرەب لەسەر بڕگەی ئەو کێشە شیعریان وتوە.

وَزَنَ الجبل: بەرامبەری کێو ◊ دەگوترێ: (فلان راجح الوزن): فلانکەس عاقڵمەندو رادروستە ◊ (ما لفلان وزن): فلانکەس هیچ ڕێزو نرخێکی نییە ◊ **الوَزنُ النوعي**: ڕێژەی کێشی جەستەو قەبارەیەکە بەرامبەر بەکێشی قەبارەیەك کەیەکسان بێ بەقەبارەی ئەو بەپێوەری ئاو ◊ **الوَزنَةُ**: ئافرەتی کورتە باڵاو ڕەزان ◊ دیرهەمێك مامەڵەی پێ بکرێ ◊ وەجبەی شت ◊ یەك کێش ◊ **الوَزینُ**: دەگوترێ: (هو وزین الرأي): ئەو پیاوێکی رادروستو قسە پەسەندە ◊ **وَزْوَزَ**: خێرا بازی دا ◊ هەنگاوەکانی نزیك کردنەوەو خۆی هەڵتەکاند ◊ **الوَزْوَزُ**: مردن ◊ ماڵماڵ، پارچەدارێکی پانە لەشوێنی بەرزەوە گلی پێ رادەدرێ بۆ شوێنی چاڵو نزمایی واتە زەوی کشتوکاڵیو باخچەی پێ تەخت دەکرێ.

وَزَى الشَّيءُ يزي وَزياً: کۆبۆوەو وێکهاتەوە.

وَزَى الأمرُ فلاناً: کارەکە فلانکەسی تورە کرد ◊ **اوزى لداره**: دەوران دەوری خانوەکەی بەقوڕ سیاج کرد ◊ **اوزی الیه**: پەنای بۆبرد ◊ **اوزی الیه الشَّيءَ**: شتەکەی ناچارکرد پەنای بۆبەرێ ◊ **اوزی ظهره**: پشتی بەدیوارەکەوە دا ◊ دیوارەکەی کردە پاڵپشتی خۆی ◊ شتەکەی ڕاست کردەوەو چەقاندی ◊ **وازاه**: بەرامبەری کرد روبەڕوی بۆوە ◊ **تَوازى الشيئان**: دووشتەکە بەرامبەر بەیەك بوون ◊ **استَوْزى**: سوربوو لەسەر ڕای خۆیو تاکڕەوی کرد ◊ تەرەبوو خۆی جیاکردەوە ◊ دەگوترێ: (استوزی

العيدُ) ٥ استوزى الشَّيْءُ: شتەكە راوەستاو بەرز بۆوە ٥ هەڵسا ٥ قیت بووە ٥ استوزى في الجبل: بەكێوەكەدا سەركەوت ٥ الوَزى: پیاوى كورتە باڵاو تێكسمڕاو ٥ وَسَبَت الأرضُ تَسِبُ وَسْباً: زەوییەكە گژوگیاى زۆر بوو.

وَسِبَ الثوب: كراسەكە قوماشەكە چڵكن بوو ٥ أوسبت الأرض: زەوییەكە گژوگیاى زۆر بوو ٥ اوْسَبَ الغنمُ: مەڕەكە خورى زۆر بوو ٥ المِيسَابُ: خورمایەكە نیوە گەییو بێ تانیوەى گەیشتبێ ٥ الوَسْبُ: دارێكە دەخرێتە بنكى بیر بۆئەوەى گڵەكەى تێ نەڕوخێ ٥ الوِسْبُ: ڕوەك ٥ گژوگیا ٥ پوشو پەڵاش ٥ الوَسَبُ: چڵك.

وَسِخَ الشَّيْءُ يوسَخ وَسَخاً: چڵكو ژەنگ شتەكەى داپۆشى ٥ وَسَّخَ الشَّيْءَ: شتەكەى پیس كرد ٥ اتَّسَخَ الشَّيْءُ: شتەكە پیس بوو ٥ تَوَسَّخَ الشَّيْءُ: شتەكە پیس بوو ٥ استَوسَخَ الشَّيْءُ: شتەكە پیس بوو ٥ الوَسَخُ: چڵك ٥ ئەو چڵكو ژەنگەى دەكەوێتە سەر شت ٥ أوسَدَ في السير: لەڕۆیشتن دا پەلەى كرد ٥ وَسَّدَ فلاناً الشَّيْءَ: شتەكەى خستە ژێر سەرى فڵانكەسەوە ٥ وَسَّدَ الأمْرَ اليه: كارەكەى بەئەو سپارد ٥ تَوَسَّدَ: شانى دادا ئەنیشكى دادا ٥ تَوَسَّدَ الشَّيْءَ: بۆ موطاوعەى (وَسَّدَه اياه) دێ ٥ تَوَسَّدَ وسادةً: سەرى خستە سەر سەرین ٥ تَوَسَّدَ ذراعه: قۆڵى خۆى كردە سەرینو سەرى خۆى خستە سەرو نوست ٥ الوِسادُ: سەرینو پشتى ٥ دەشگوترێ: (هو عریض الوِساد): گێلو كاڵفامە ٥ هەرشتێك ئانیشكى بخەیەسەر ٥ هەرشتێك بخرێتە ژێرسەر دار بێ بەردبێ گڵ بێ یان شتى تر ٥ الوِسادة: بەمانا (الوِسادُ)دێ.

وَسَطَ الشَّيْءَ يَسِطُهُ وَسْطاً: شتەكەى خستە ناوەڕاست ٥ دەگوترێ: (وَسَطَ القومَ ووسَطَ المكانَ): چووە ناو خەڵكەكە چووە ناو شوێنەكە (وَسَطَ في القوم): كەوتە ناو خەڵكەكە بۆ پەیڕەوكردنى حەقو دادپەروەرىو چەسپاندنى ئاشتەوایى.

وَسُطَ الرجل يَوْسُطُ وساطة: پیاوەكە بوو بەپیاوماقوڵو ڕێزدار ٥ أوسَطَ القومَ: كەوتە ناوەڕاستى خەڵكەكە ٥ وَسَّطَهُ: خستیە ناوەڕاستەوە ٥ كردى بەدو پارچە ٥ كردى بەناو بژیكەرو ناوەندو واسیتە ٥ تَوَسَّطَ فلان: فلانكەس مام ناوەندى هەڵبژارد، لەنێوان چاكو خراپ دا مام ناوەندى پەسەند كرد ٥ تَوَسَّطَ بینهم: ناوبژى نێوانى كردن بەحەقو عەدالەت ٥ تَوَسَّطَ الشَّيْءَ: چووە ناوەڕاستى شتەكەوە ٥ دەگوترێ: (توسَّطَ القومُ): كەوتە ناوەڕاستى خەڵكەكەوە ٥ الأوْسَطُ: شتى مام ناوەندو میانكار لەهەرشتێك بێ ٥ أوسَطَ الشَّيْءِ: ناوەڕاستى شت نێوان دوولاى شتەكە ٥ دەگوترێ: (هو من أوسط قومه): ئەو پیاوە لەهەڵبژاردەى گەلەكەیەتى ٥ المُتوسَطُ: (موسَط البیت): ئەوەى لەناوەڕاستى خانوەكە دایە ٥ الوَاسِطُ: دەرگا ٥ (واسط الكور): سەرەتاى هەرێم ٥ الوَاسِطة: (واسِطة الكور): سەرەتاى وڵاتو هەرێم ٥ (واسطة القلادة): ئەو گەوهەرەى دەكەوێتە ناوەڕاستى ملوانكەوە بەرمورەوە كەلەهەموو دەنك، مێروەكانى تر بەنرخترێ ٥ یان واسیتەو شەفاعەتخواز بۆ گەیشتن بەمەبەست ٥ الوَساطة: ناوبژى كردن ٥ لەبوارى قانونى نێودەڵەتى دا هەوڵدانى دەوڵەتێ‌ـ‌ك یان زیاتر بۆ كوژاندنەوەو خەلكردنى كێشەى نێوان دوو دەوڵەت لەڕێگەى

دان‌وسانه‌وه ◊ **الوَسْطُ:** زەرفە بەمانا (بَیْن)دێ ◊ دەگوترێ: (جَلَسَ وَسْطَ القوم): لەناوەڕاستی خەڵکەکەدا ڕۆنیشت ◊ **الوَسَطُ:** (وَسَطُ الشَّيْءِ): نێوان دوو لای شت ◊ مام ناوەندی لەهەرشتێک بێ ◊ دەگوترێ: (شَيْءٌ وَسَطٌ): شتێکی مامناوەندییە ◊ نەچاکە نەخراپە ◊ دادپەروەری ◊ خێرو چاکی ◊ دەشگوترێ: (هو من وَسَطِ قومه): ئەو پیاوە لەهەڵبژاردەو پیاوە باشەکانی گەلەکەیەتی ◊ **الوُسْطى:** لەناو پەنجەکان دا ◊ پەنجە درێژەیە کەدەکەوێتە پەنا قامکە شادەوە ◊ پەنجەباڵابەرز ◊ (الصلاة الوُسْطى): نوێژی عەصر ◊ **الوَسُوط:** ناوەند، ناوەڕاست ◊ هەروا ناوە بۆ جۆرە خێوەتو ڕەشماڵێک لەچەتر گەورەترو لەڕەشماڵو چادر بچوکتر ◊ **الوُسُوطُ:** (وُسُوط الشمس): گەیشتنی خۆر بۆ ناوەڕاتی ئاسمان ◊ **الوَسِيط:** ناوبژیکەری نێوان دوو کێشەکارو بەشەڕ هاتوو ◊ ناوبژیکەری نێوان فرۆشیارو کڕیار، دوو معامەلەچی ◊ مامناوەندی نێوان دووشت ◊ دەشگوترێ: (هو وسيط فيهم): ئەو لەناویان لەهەموویان وەجاخزادەترو ڕێزدارترە.

وَسَعَ الله عليه رزقه وفي رزقه: خودا ڕزقو ڕۆژیی بەرفراوان کرد، ساماندراری کرد.

وَسِعَ الشَّيْءُ يَسَعُ سِعَةً: شتەکە پانو پۆڕ بوو.

وَسِعَ الله عليه: خودا ژیانو گوزەرانی خۆش کرد ◊ دەوڵەمەندی کرد ◊ دەشگوترێ: (وسعت رحمة الله كلَّ شيءٍ ولكل شيءٍ وعلى كل شيءٍ): ڕەحمەتو بەزەیی خودا بەشی هەموو شتێک دەکاو لەهیچ شتێکو بۆهیچ شتێک تەسک نابێو کورت ناهێنێ.

وَسِعَ المالُ الدينَ: ماڵەکە زۆر بەشی قەرزەکەی کردو زیادەشی هەبوو ◊ دەشگوترێ: (لا يَسَعُكَ أن تفعلَ كذا): بۆت ڕەوا نییە ئەوە بکەی نابێ ئەوەبکەی ◊ (لا يَسَعُنِي ذلك الأمر): ئەوکارە لەتوانای من دا نیەو ناتوانم بیکەم ◊ (هذا الإناء يسع عشرين رطلا): ئەم قاپە بیست ڕیطل ئاو دەگرێو زیاتریش.

وَسَّعْ: فیعلی ئەمرە بۆ حوشتر ئاراستە دەکرێ واتە بڕۆ خێرا بڕۆ ◊ خێرا خێرا هەنگاو هەڵێنە ◊ لەدوعاو پاڕانەوەدا دەگوترێ: (اللهمَّ سَعْ علينا، وَسِّعْ علينا).

وَسُعَ الشَّيْءُ: شتەکە فراوان بوو ◊ **وسُعَت وساعة وسَعَةً:** وڵاخەکە کەوتە ڕەوتو خۆ ڕۆیشتن ◊ **اوسَعَ فلان:** فلانکەس ماڵو سامانی زۆر بوو، دەوڵەمەند بوو ◊ **اوسَعَ اللهُ عليه رزقه:** خودا ڕزقو ڕۆژی بەسەردا ڕشتو گوزەرانی خۆش کرد ◊ دەوڵەمەندی کرد ◊ **اوسَعَ الشَّيْءَ:** شتەکەی فراوان کرد ◊ بەپانو پۆڕ هاتە بەرچاوی ◊ **اوسَعَ فلاناً الشَّيْءَ:** شتەکەی والێ کرد بەکەڵکی فلان بێ بۆی بگونجێ ◊ بەبەری بکا ◊ لەدوعاو پاڕانەوەدا دەگوترێ: (اللهمّ أوسِعْنا رَحْمَتَكَ): خودایە بمانخەرە بەر ڕەحمەتی خۆت ڕەحمەتی خۆت والێ بکەی دامان پۆشیو بەشمان بکا ◊ **وَسَّعَ الشَّيْءَ توسيعاً وتوسِعةً:** شتەکەی پانو پۆڕ کرد ◊ دەگوترێ: (وَسَّعَ الله عليه): خودا ژیانی خۆش کردو ڕزقو ڕۆژی زۆرو بەرەحمەتی بەسەردا ڕژاند ◊ **إتَّسَعَ الشَّيْءُ:** بۆ موطاوەعەی (وَسَّعَهُ)دێ ◊ درێژ بۆوە، بەرز بۆوە ◊ **تَوَسَّعَ الشَّيْءُ:** شتەکە فراوان بوو، بەبەری تەنگ نەبوو ◊ **تَوَسَّعَ القوم في المجلس:** خەڵکەکە

لەمەجلیسەکەدا کشانە داواوەو بازنەی مەجلیسەکەیان فراوان کردو ڕێگایان دا کەسانی دی بێنە ڕیزی دانیشتنەکەیان ○ إستوسَعَ الشَّيْ: بۆ موطاوعەی (وَسَّعَهُ)دێ ○ إستوسَعَ الرَّجُلُ: پیاوەکە ژیانی خۆش بوو گوزەرانی باش بوو ○ إستوسع الشَّيْ: شتەکەی بەبەرفراوانی هاتە بەرچاو ○ السَّعَةُ: هێزو توانا ○ گوزەران خۆشیو دەوڵەمەندیی ○ دەگوترێ: (هو في سَعَةٍ من العيش) ○ المُتَّسَعُ: دەگوترێ: (مالي عَنْ ذلك مُتَّسَعٌ): من لەو شتەدا ناچارەو دەراوی رونی ترم نیە ○ من هیچ رێگای ترم لەبەردەم دا نیە ○ الموسوعة: کتێبێکە زانیاری هەمە چەشنی تێدایەو زانیارییەکان بەگوێرەی (أ-ب-ت-ث) ریزکراون گەلەخوا پێداوەکان جۆرەها مەوسوعەیان نوسیون بەڵام گەلی کورد لەوبوارەدا تا بڵێی هەژارە ○ الميساع من النوق: حوشتری هەنگاو فراوان ○ الواسِع: ناوێکە لەناوە جوانەکانی پەروەردگار ○ بەخشندەو خاوەن عەتای زۆرو زەبەندە کەبەشی هەموو کەس دەکاو زۆرەو لەبن نەهاتووە ○ ئاگادار بە سەر هەموو شتێک دا ○ یان ئەوکەسەی رزقو رۆژی بەشی هەموو مەخلووقات دەکاو رەحمەتو بەزەیی هەموو شتێک دەگرێتەوە ○ الوَسَاع: کەم ئەرکو خێرا لەکاردا ○ خۆشڕۆو هەنگاو فراوان ○ الوُسْعُ: تاقەتو هێزو توانا ○ الوسيع من السير: ڕۆیشتنێک هەنگاوی فراوانی تێدا بهاوێژرێ.

وَسَفَ الشَّيْ: توێکڵی لەشتەکە داماڵی سپی کرد ○ تَوَسَّفَ الشَّيْ: شتەکە توێکڵی لێ داماڵدرا ○ تَوَسَّفَ البعيرُ: حوشترەکە پێستی لارانیو کلۆتی قەڵشت قەڵشت بوو ○ بەروبوومی بوو، قەڵەو بوو ○ تووکی هەڵداو تووکی تازەی لێ هاتەوە ○ تَوَسَّفَ أوبارُ الإبل: حوشترەکە تووکی هەڵداو با تووکەکەی برد ○ الوَسُفُ: قەڵشتنو شەقار بوونی پێستی رانی حوشترە لەکاتی قەڵەوبوونی دا ○ وَسَقَت الدابّة تسِق وَسْقاً: ئاژەڵە مێیەکە ولاخەکە ئاوس بوو ○ وسقت النخلة: دارخورماکە بەری گرت.

وَسَقَ الشَّيْ: شتەکەی کۆکردەوەو خستنیە پەنایەک.

وَسَقَ الليلُ الأشياءَ: شەو شتەکانی داپۆشین ○ وسقت العينُ الماءَ: چاوەکە ئاوی هێنا ○ أوسقت النخلةُ: دارخورماکە بەری زۆر بوو ○ أوسق البعيرَ: بارەگەی لەحوشترەکە بارکرد ○ واسقه مواسقة ووِساقاً: دژایەتی کرد ○ بەئەندازەی ئەو بوو لەوکەمتر نەبوو ○ لەشەڕا بەرامبەری کرد ○ دەشگوترێ: (هو لايواسِق فلاناً): ئەو هاوتای فلان نییە، دەرەقەتی نایە ○ وسَّقَ الحبَّ: دانەوێڵەکەی وەزنە وەزنەکرد کردی بەچەند ویسقێک ○ إتسق الشَّيْ: شتەکە کۆبۆوە چووە پەنایەک ○ شتەکە ریز بەند بوو ○ إتَّسَقَ القمرُ: مانگ خشت بوو ○ گەیشتە شەوی چواردەو پانزە ○ استوسق الشَّيْ: شتەکە کۆبۆوەو چووە ناویەکەوە ○ دەگوترێ: (استوسقت الإبل): حوشترەکان کۆبونەوەو چونە پەنایەک ○ (إستوسق لە الأمر): کارەکەی بۆڕایی بوو ○ الميساقُ: باڵندەکە لەکاتی فڕین دا باڵی لێک دەدا ○ کۆتر کەپەڕو باڵی زۆربن ○ الوَسْقُ: ئامێرێکی پێوانەی دانەوێڵەیە شەصت ڕبە دەگرێ ○ هەر ربەیەک پێنج ریطلو سێیەکی ربەیەکە ○ یان وسق باری حوشترێکە ○ الوِسْقُ: بەمانا (الوَسْقُ)دێ ○ الوسيق: باران

الوَسِيقة: كۆمەڵە حوشترێك كەدوژمن بری بدا بۆنەوەی بەتاڵان بیانبا ◊ یان حوشتری ئاوس.

وَسَلَ فلان الى الله تعالى: بەمانا (وَسَّلَ)دێ ◊ تَوَسَّلَ الى فلان بكذا: بەهۆی خزمایەتیو كەسایەتییەوە خۆی لەفلان نزیك كردەوە ◊ التوسُّلُ: دزی كردن ◊ دەگوترێ: (أخذ فلان إبلي تَوَسُّلاً): فلانكەس حوشترەكانی دزین ◊ بەدزی بردنی ◊ الوَاسِلُ: پێویستو واجب ◊ دەگوترێ: (شيءٌ واسِلٌ): شتێكی پێویستە ◊ الواسِلة: مێینەی (الواسل)ە ◊ پلەو پایەو قسە رۆیشتویی لای پاشا ◊ خزمایەتی ◊ الوسيلة: بەمانا (الواسلة)دێ ◊ پەیوەندیو عەلاقە ◊ خزمایەتی ◊ پلەو مەقامێكە رۆژی قیامەت لەبەهەشت دا دەدرێ بەپێغەمبەری ئیسلام.

وَسَمَ الشَّيْئ يسمها وَسْماً وسِمةً: شتەكەی داخ كردو نیشانەی لێ كرد ◊ دەگوترێ: (وسمه بالهجاء): بە شیعری جنێو ئامێز لەكەداری كرد.

وَسَمَ فلاناً: لەجوانیو شۆخی دا بەسەر فلان دا بالادەست بوو.

وَسَمَ الوَسْميُّ الأرضَ: یەكەم بارانی بەهار لەزەوییەكەی دا.

وَسَمَ فلاناً بوسام: بە ویسام ورێزلێنان فلانكەسی جیاكردەوە.

وَسُمَ يَوْسُمُ وسامةً: جوان بوو جوانیەكی درێژخایەن ◊ دەگوترێ: (وَسُمَ وَجْهُهُ): روخساری جوان بوو ◊ **واسَمَهُ في الحسن:** لەجوانی دا بەسەر یا زاڵ بوو ئەو لەو جوانتر بوو ◊ **وَسَّمَ:** حازری مەوسیم بوو، دەگوترێ: (وَسَّمَ الحاج): حاجییەكە ئامادەی وەرزو مەوسیمی كاتی حەج بوو ◊ **إتَّسَمَ:** بۆ موطاوعەی (وَسَمَهُ)دێ ◊ واتە داخی كرد ◊ شێوە داخێكی بۆخۆی هەڵبژارد بۆنەوەی ئاژەڵەكانی پێنیشانە بكا ◊ یان بۆنەفسی خۆی شێوە هەڵسو كەوتێكی هەڵبژاردو هەمووكاتێ پێی دەناسرێتەوە ◊ دەگوترێ: (هو متَّسِمٌ بالخير أو الشرّ) ◊ تَوَسَّمَ: داوای بارانی سەرەتای بەهاری كرد ◊ بەخەنەو وسمە خۆی رەنگ كرد ◊ تَوَسَّمَ الشَّيْئ فيه: خەیاڵی واچوو نەوشتە لەودا هەبێ ◊ دەگوترێ: (تَوَسَّمَ فيه الخير): پێی وابوو خێری تێدایە بەفیراسەتو تیژ بینی خۆی خێرو بیرو پیاوەتی تێدا رەچاو كرد ◊ **السِّمَةُ:** داخو نیشانە؛ پارچە ئاسنێكە شێوەی جیاجیای هەیە سوردەگرێتەوە گوێچكە یان شوێنی تری ئاژەڵەكەی پێ داخ دەكرێ شوێنی داخەكە موی لێ نایەتەوەو دەبێتە نیشانە بۆ ئاژەڵەكە ◊ **المَوْسِمُ:** كۆمەڵگایەكی قەرەباڵغی ئادەمیزاد ◊ **مَوْسِمُ الشَّيْئِ:** كاتی پەیدابوونی شت، وەرزی پەیدابوونی شت ◊ یان كۆبونەوەی ئادەمیزاد لەشوێنێك بۆ مەبەستێك وەكوو وەرزی حەجكردن وەرزی گەشتوگوزار ◊ **المَوْسُومُ:** كەسێك ویسامی شەرەف یا ویسامی ئەدەبو شتی وای پێ بەخشرابێ ◊ **المَوْسُومَةُ:** دەگوترێ: (دِرع موسومة): زرێیەكە لای خواروی رازێندراوەتەوە ◊ **المِيسَمُ:** نیشانە ◊ داخی ئاژەڵ داخكردن ◊ دیاردەو ئەثەری جوانیو شۆخو شەنگی ◊ **الوِسَام:** نیشانە ◊ ویسامی رێزلێنان ◊ پارچەیەكە لەمادەیەكی بەنرخ دروست دەكرێو دەكرێتە نیشانەی رێزلێنان دەبەخشرێ بەهەندێ كەسی جیاوازو خاوەن هەڵوێستو پێشكەوتوو لەبوارێك لەبوارەكانی ژیان دا بەیەخەی خۆیانی دا دەكەنو هەندێ (إمتيازات)ی هەیە ◊ **الوَسَامَةُ:** كاریگەری جوانیو شۆخی لەسەر مرۆڤ ◊

الوَسْمُ: نیشانه ◊ **الوَسْمَةُ**: ڕوەکێکه دەڕوێندرێ بۆ سوودوەرگرتن لەو ڕەنگەی لێی بەرهەم دێ ◊ **الوَسْمِيُّ**: بارانی یەکەمی بەهار.

وَسِنَ يَوْسَنُ وَسَناً وسِنةً: هەنۆزی هاتێ، خەو سواری شانی بوو ◊ بەهۆی بۆگەنی بیرەکەوە بێ هۆش بوو ◊ **أوسَنَتْهُ البِئْرُ**: بیرەکە بەبۆگەنی کابرای بێ هۆش کرد ◊ **تَوَسَّنَ المرأة**: چووەلای ژنەکە خەوی لێ کەوتبوو ◊ **استوسَنَ**: بەمانا (وَسِنَ)دێ ◊ **السِّنَةُ**: هەنۆز (وەنەوز) سەرەتای خەو ◊ دەگوترێ: (أخذته السِّنَةُ): هەنۆز گرتی ◊ بێ ئاگایی و غافلی ◊ **المَوْسُونَةُ**: ئافرەتی تەمبەڵ ◊ **الميسان**: (إمرأة ميسان): ئافرەتێکی عاقڵ و ڕەزانە ◊ دەشگوترێ: (هي ميسان الضحى): ئەو ئافرەتە نوستوی چێشتەنگاوانە ◊ **الوَسَنُ**: پێداویستی و ئاتاجی ◊ دەگوترێ: (ماهو من همّي ولا من وَسَنِي): ئەوە مەبەست و پێویستی من نییە ◊ دەشگوترێ: (قضت الإبل أوسانها من الماء): حوشترەکە پێداویستی خۆی لەئاوەکە هەڵگرت، خواردیەوە ◊ **الوَسْنَى**: (إمرأة وسنى): ئافرەتی چاومەست ◊ **الوَسْنانَةُ**: (إمرأة وسنانة): ئافرەتی چاومەست ◊ **الوَسْنِيُّ**: (رجل وَسْنِي): پیاوێکە وەنەوزی زۆر دەکا ◊ هەمیشە خەواڵووە ◊ **وسوس الشيطان اليه**: شەیتان ختوکەی داو هەڵینا بۆ کردنی کاری بێ سود ◊ دەشگوترێ: (وَسْوَسَتِ النفسُ): نەفسی دەنە دەنەی دا بۆ خراپەکاری ◊ بەنەسپایی قسەی کردو قسەکانی بەعاستەم دەبیسران و کەس لێی حاڵی نەبوو ◊ جۆرە هاوەسوەسەو خەیاڵ پڵاو دەورەیان داوە ◊ بەسرتە قسەی کرد ◊ بەگوێی دا چرپاند ◊ **وَسْوَسَ الصائدُ**: نێچیرەوانەکە بەنەسپایی و سرتە سرت دوا ◊ **وَسْوَسَتْ كلابُهُ**: سەگەکەی کلکە سوتەی کرد قروسکایەوە ◊ بەعاستەم دەنگی هات ◊ دەگوترێ: (وَسْوَسَتِ الريحُ): بایەکە سرەوەی هات ◊ **وَسْوَسَ الحَلْي والقصب**: خشڵەکە خرینگەی هات ◊ قەفەزاژەکە خشەی هات ◊ **وَسْوَسَ فلانٌ فلاناً**: فلانکەس بەنەسپایی و سرتە قسەی لەگەڵ فلان کرد ◊ **وُسْوِسَ**: قسەکان تێکەڵ و پێکەڵ بوون ◊ هەر غەڵبەغەڵب بوو ◊ **الوَسْوَاسُ**: شەیتان ◊ جۆرە نەخۆشییەکە توشی دەرون دەبێ سەنتەری زەین تێک دەدا ◊ **وسى رأسه يَسِيه وَسْياً**: سە[illegible] تاشی ◊ **أوسى رأسه**: سەری تاشی ◊ **الموسى**: بڕوانە مادەی (موسى) ◊ **الوشْبُ**: تاکی (الأوشاب)ە کەبەمانا (الأوباش)دێ ◊ (أوباش الناس): کۆمەڵە خەڵکێک کەهەریەکەیان لەهۆزو خێڵێک بن ◊ **الوَشْبَةُ**: دەگوترێ: (تمرة وَشْبَة): خورمای توێکڵ نەستور.

وَشَجَ الشَّيْءُ يَشِجُ وَشْجاً: شتەکە تێک چرژاو تێک هاڵاو تێکەڵ بەیەک بوو ◊ دەگوترێ: (وشجت العروق والأغصان): ڕەگو لقو پۆپ تێکەڵ بەیەک بوون ◊ (وشجت في قلبه هموم وأحزان): جۆرەها خەمو خەفەت لەدڵو دەروونی دا کۆبۆتەوەو تێکەڵ بەیەکتر بوون.

وَشَجَ حَمْلَهُ: کورتانەکە یان ڕەحلەکە یان بارەکەی بەحەبل و قەیاسە شەتەک دا بۆئەوەی هیچی لێ نەکەوێ ◊ **وَشَّجَ بين القوم**: خەڵکەکەی پێکەوە ئاشت کردنەوەو تێکەڵ بەیەک بوونەوەو خزمایەتییان تازەکردەوە ◊ **تَوَشَّجَ**: بەمانا (وَشَجَ)دێ ◊ **الأوشاج**: دەگوترێ: (عليه أوشاج غزول): ڕەنگی تێکەڵ و جۆراو جۆری لەسەرە، ڕەنگەکان هەندێکیان چوونە ناو هەندێکیانەوە ◊ **الواشجة**: خزمایەتی

کەبەچەند شێوە ببنە خزم ◊ الوَشیجُ: قەفەزارو شتی وا کە چرو پڕ بن ◊ الوَشیجة: ڕەگی درەخت ◊ ڕەگی گوێچکە ◊ خزمایەتی دوو سەرمو سێ سەرە ◊ تاینچە، شریفێکی گەورەیە بەشێوەی چوارگۆشەی (١٠×١٠ یان ١٢×١٢)سم) دەچندرێو گیاو گرشەی پێ دەگوێزرێتەوە ◊ یان شریفێکە ئەملاو ئەولای دوو تەختە دارن‌و نێوانیان بەگوش‌و شتی وا دەتەندرێو گیاو کرشەی پێ دەگوێزرێتەوە ◊ وَشَحَ المراةَ: ویشاحی لەبەر ئافرەتەکە کرد ◊ گەردنبەندی لەملی ئافرەتەکە کرد ◊ وَشَّحَ فلاناً الثوبَ: کراسی لەبەر فلان کرد ◊ إتَّشَحَت المراة: ئافرەتەکە گەردنبەندی لەمل کرد ◊ إتَّشَحَ فلان: فلانکەس قوماشی لەخۆوە پێچاو لکێکی بەژێر دەستی راستی دا خستە سەرشانی چەپی‌و ئەمجار لەسەر سنگی هەردو سەرەکەی بەیەکەوە گرێ دان ◊ إتَّشَحَ بسیفه: شمشێرەکەی لەشان کرد ◊ تَوَشَّحَتِ المراةُ: ئافرەتەکە گەردنبەندی لەمل کرد ◊ توشَّحَ فلان بسیفه وبثوبه: بەمانا (إتَّشَحَ)دێ ◊ توشَّحَ فلاناً: دەستی لەملی فلانکەس کرد ◊ تَوَشَّحَ الجَبَلَ: بەکێوەکەدا ڕۆیشت ◊ التوشیح: ناوە بۆ جۆرە شیعرێك ئەندەلوسییەکان دایانهێنا بەزۆری لەحەوت شیعر پێك دێ ◊ المُوَشَّحُ: بەمانا (التوشیح)دێ ◊ هەروا ناوە بۆ کەڵەشێرێك دوو پۆپنەی هەبێ ◊ (ثوب موشح): قوماشێکە پەراوێزی چندراوە ◊ الموشّحة من الظباء والشاء والطیر: ئاسکێك یان مەرێك یان باڵندەیەك دوو گوارەی بەملاو بەولادا هاتبنە خوار ◊ هەروا وشەی (موشح): ناوە بۆ شیعرێك لەسەر شێوازی تەوشیحی ئەندەلوسی هۆنرابێتەوە ◊ الوشَاحُ: دووهەودا لەمرواری‌و گەوهەر دوخەت دوو ڕستە مرواری‌و گەوهەری هۆنراوە کەناو بەناو لێك بدرێن‌و ناو ناوەش بەسەر یەك دا بێنەوە ◊ هەروا ناوە بۆ پارچە چندراوێك بەگەوهەر بنەخشێندرێ ئافرەت لاوو نیو لەشانی بکا واتە لەسەر شانی راستییەوە بیبا بۆ سەرکەلەکەی چەپی یان چندراوێکی ڕەنگاوڕەنگ دادوەر یان قازی لەدادگادا لاوو نیو لە شانی بکا ◊ واتە لەسەرشانی راستییەوە بیبا بۆسەر کەلەکەی چەپی ◊ دەشگوترێ: (إمراة غرثی الوشاح): ئافرەتێکی قەد باریکە ◊ الوَشحاءُ: بزنی ڕەش کەخەتی سپی تێدابن (بزنە مس).

وَشَرَ الخشبَةَ یَشِرها وَشْراً: دارەکەی ڕنی بریەوە ◊ وَشَرَتِ المراة اسنانها: ئافرەتەکە ددانەکانی تیژکردن‌و لێی کرانەدن ◊ إتَّشَرَت المراةُ: ئافرەتەکە داوای کرد ددانەکانی بۆ بکرێنن‌و بۆی بچوك بکەنەوە ◊ استوشَرَت المراةُ: بەمانا (إتشرت)دێ ◊ المیشارُ: ئامێری ددان رنین‌و ددان بچوك کردنەوە ◊ توشَّرَ للشر: خۆی بۆشەڕ ئامادەکرد ◊ الوَشَرُ: پەلەکردن ◊ گوزمرانی تەنگ ◊ ئەوشتەی پشتی پێ دەبەستی‌و پەنای بۆدەبەی ◊ دەگوترێ: (لجئت الی وَشَرَ): خۆم خستە پەنایەکەوەو پشتم پێ بەست ◊ دەشگوترێ: (لقیته علی أوشاز): بەپەلە توشی هاتم ◊ الوَشیزَة: سەرینێك زۆری ناواخن هەبێ.

وَشَظَ القوم الینا یشظون وَشْظاً: خەڵکەکە کەم بوون هاتنە گەڵ ئێمە.

وَشَّظَ فلان الفاسَ ونحوها: فلانکس کونی پاچەکەی بەدارێکی پوازو تەنگ کردەوە.

وَشَـظَ العظم: ئێسقانەکەی شکاند پارچەیەکی لەئێسقانەکە شکاند ◊ **الوَشیظُ**: شوێنکەوتە ◊ هەتیومـچەو خـوێڕی ◊ بێـگانەو دوورە کـە تێکەڵ بەهۆزو خێڵێـك بووبن ◊ خزمـەتکار ◊ **الوشیـظة**: دورِمو بێـگانە کـە تێـکەڵ گـەل‌و هۆزبېن ◊ دەگـوترێ: (هـم وشـیظة فی قـومهم): ئەوانە لەبنەماڵە ڕەسەنەکانی قەومەکەیان نین لـەلاوە هـاتوون‌و تێـکەڵیان بـوون ◊ پـوازو چیلکەدار کونی پاچەکەی پێ دەگرێ یا تەسکی دەکەیـەوە ◊ پارچەدارێـك قـەدەحی پـێ چـاك بکەی ◊ **وَشَعَتْ البقلة**: روەکەکە گوڵی کـرد ◊ خونچە گوڵەکەی کرایەوە.

وَشَعَ الشَّیْئُ الشَّیْئَ: شتەکە کەوتە سەر شتەکە ◊ دەگـوترێ: (وَشَـقَهُ الـشَّیْبُ): پـیری لەسـەر جەستەی دەرکەوت.

وَشَعَ الجبلَ: بەکێوەکەدا سەرکەوت ◊ چووە سـەر کێوەکە.

وَشَعَ فـلان الـشَّیْئَ: فلانکەس شـتەکەی تێـکەڵاو کرد.

وَشَعَ القطنَ وغیرہ: لۆکەکەی رست‌و هەڵی کـرد ◊ **اوشَعَ الشَّجَرُ والبقلُ**: رومکەکە یان درەختەکە گـوڵی کـرد ◊ پـشکوت خونـچەکەی کرایـەوە ◊ **وَشَّعَ القوم علی کرمهم وبستانهم**: خەڵکەکـە پەرژینیان بۆ ڕەزو باخـەکانیان دروست کـرد ◊ دەشـگوترێ: (وَشَّـعَ کَرْمَـهُ): ڕەزمکـەی پـەرژین کرد ◊ **وَشَّعَ الشَّیْئ فی الشَّیْئ**: شتەکەی خستە ناو شتەکەی ترەوە ◊ **وَشَّعَ الشَّیْئ**: چووە سـەر شـتەکە ◊ دەشـگوترێ: (وَشَّـعَهُ الـشَّیْبُ): پـیری (مـویی سـپی) دەورەیـان داوە ◊ **وَشَّـعَ فـلان الشَّیْئ**: فلانکەس شتەکەی تێکەڵ کرد ◊ **وَشَّعَ القطنَ**: دوای شیکردنەوە لۆکەکەی هەڵکردەوە کردی بە گلۆلە ◊ **وَشَّعَ الغَزْلَ**: ریـسەکەی لـەدو داو تەشـیـیەکەی بـادا تەشـییەکەی رسـت ◊ بۆئەوەی بیکاتە شاڵ، ئامادەی کرد بـۆ چـنین ◊ **وَشَّـعَ الثَّـوبَ**: قوماشـەکەی بەشـێوەی ئـاڵاو وێنەی جۆراو جۆر ڕەنگ کرد ◊ **تَوَشَّعَ الشَّیْئ**: شـتەکە بـڵاو بـۆوە ◊ **تَوَشَّـعَ فی الجبـل**: بەکێوەکـەدا سـەرکەوت ◊ **توشـعت الغـنم فی الجبل**: ئاژەڵەکە بەکێوەکە دا سەرکەوت‌و لێی لـەوەڕا ◊ **توشَّعَ بالـشیئ**: بەشـتەکە زۆر بـوو، جـوان بـوو ◊ دەگـوترێ: (توشَّـعَ الجبـلَ): چـووە سـەر کێوەکـە ◊ **تَوَشَّـعَ الـشیبُ راسَـهُ**: پـیری لەسەری دا دەرکـەوت مووەکانی سپی بـوون ◊ **تَوَشَّعَ القوم ضیوفَهم**: خەڵکەکە میوانـەکانیان دابـەش کـردن ◊ **المُوَشَّـعُ**: (بـرد مُوَشَّـعٌ): عەبایـەکی پـەراوێز چـندراوو نەخـشێنراوە خەت‌و گوڵی جۆراو جۆری تێدا دروستکراون ◊ **الوَشْعُ**: شتی کـەم لەڕوەکی کێـو ◊ گیـاو گـژی کەم ◊ درەختی بان ◊ گوڵی روەکی پاقلەو شـتی وا ◊ شتی کەم لەطەلعی دارخورمـا ◊ **الوُشُوعُ**: خانوی جاڵجاڵۆکە ◊ **الوَشُـوعُ**: گیاوگژی بڵاوی نـاوکێو ◊ تەنکـە گیـا ◊ دەرمـان کەبەکەوچـك دەکرێتە قورگی منداڵی نەخۆشەوە ◊ **الوَشیعُ**: دارێـکی ئەسـتورو پتـەوە لەسـەر لێـواری بیردادەنرێ ◊ ناو هـەڵکێش لـەکاتی هەڵکێشانی ئـاودا لەسـەری دەوەسـتێ ◊ شـەپیتەی جـۆلا ◊ لـق‌و پـەرژی دارخورمـا کەلەسـەر دارە ڕای هەڵاشـەوە رادەخـرێن بۆئـەوەی گـڵ‌و شـتی وا بگرێ ◊ هەڵاشی خانو ◊ شتێکە وەکوو حەصیر لـەڕوەکی (الثمـام) دروسـت دەکـرێ ◊ سـیاج‌و پەرژینێکە لەتەلی چندراوی خانـە خانـەو نـاو بەناو کۆڵەکەی ئاسن یان چیمەنتۆ یان شتێـکی لـەو جـۆرە بـۆ دەچـەقێندرێ‌و پێـوەی قـایم

دەکرێ‌و بەدەوری باخ‌و شوێنی تایبەتی دا رایەڵ دەکرێ ◊ کەپرو ساباتێکە بۆ سەروکی سوپا لەسەر بەرزاییەك دروست دەکرێ بۆئەوەی لەوێوە چاودێری سوپاکە بکا ◊ پرژو پاڵی دارخورما ◊ وشکەڵی دارو درەخت ◊ ئارەو گوڵی قوماش ◊ **الوَشیعَةُ**: مەکۆکی جوڵا ◊ دارێکە چەند جۆرێکی لەهەوداى تێوەدان لەسەر هەڵدەکرێ جوڵا بەپێی پێویست هەرجارەو یەکێ لەهەودارەنگ کراوەکان بەناو رایەڵەکەدا دەبا ◊ گلۆڵە لۆکەی رێسراو.

وَشَغَ ببَولِه يَشِغُ وشغاً: بەبەکجار میزەکەی هەڵدا ◊ **اوشَغَ ببوله**: بەمانا (وَشَغَ)دێ ◊ **اوشَغَ العَطِيَة**: بەخشندەکەی کەم کردەوە ◊ **اوشَغَ الصَّبِيَّ الدواءَ**: دەرمانەکەی کردە دەمی منداڵەکەوە ◊ **وَشَّغَ الثوبَ**: قوماشەکەی خوێناویی کرد هەتا هەمووی بەخوێنەکە خەتخەت‌و رێ رێ بوو ◊ **تَوَشَّغَ بالسوء**: پەڵەی رەوشت ناشیرینی پێ هەڵپەرین ◊ **الوَشْغُ**: کەم ◊ **الوَشُوغ**: ئەوبرە دەرمانەی دەکرێتە دەمی منداڵەوە ◊ **الوَشِيغ**: بەمانا (الوَشْغُ)دێ.

وَشَقَ اللحمَ: گۆشتەکەی توێ توێ کردو وشکی کردەوە.

وَشَقَ فلاناً: زەبری لەفلانکەس دا ◊ بریندارى کردو روشاندی گەستی.

وَشَقَ المفتاح في القفل يَوْشَقُ: کلیلەکە چووە ناو قفڵەکەوە ◊ **اوشَقَ الشَّيء**: شتەکە چووە ناو شتێکی ترەوە پێوەی نووسا ◊ **وَشَّقَ الشَّيء**: شتەکەی بریەوە ◊ جیای کردەوە ◊ **وَشَقَ اللحمَ**: بەمانا (وَشَقَ)دێ ◊ **إتَّشَقَ اللحمَ**: بەمانا (وَشَقَه)دێ ◊ **إتَّشَقَ القوم فلاناً باسيافهم**: خەڵکەکە فلانکەسیان بەشمشێرەکانیان کوتکوت کرد ◊ **تواشَقَ القومُ فلاناً**: خەڵکەکە فلانکەسیان پارچە پارچە کرد ◊ **المواشيق**: ددانی کلیل ◊ **الواشِق**: کەمێك لەشیرو ماست ◊ **الوُشَّقُ الأُشَّقُ**: صمغێکی پزیشکی لە جۆرەها رووەك دەردەهێندرێ، لەولاتی میصر پێی دەگوترێ: (علك الكَلَخ) ئەو رووەکەی ئەم جۆرە صمغەی لێ دەردێ لەئێران‌و تورکستان‌و باشوری سیبریا دەروێ ◊ ئەم رووەکە بەتەمەنەوە دوو مەترو سێ مەتر بەرز دەبێتەوە ناوەکەی گلۆرە رەگەکانی ئەستورن‌و بەزەوی دا دەرۆنە خوار ◊ **الوَشَقُ**: لەوەری پەڵەپەڵە ◊ **الوَشَقُ**: گیانلەبەرێکە لەپێری پشیلە، گوانی هەن لە پشیلە گەورەترو لەپڵنگ بچوکترە، سەری گەورەیە ◊ لەهەرپەنا گوێچکەیەکی کۆمەڵە مویەك هەیە، کلکی کورتە لەناو دارەستان دا دەژی هەروا لەدەشت‌و ساراش دا دەژی ◊ **الوَشيقُ**: دەگوترێ: (سر وشيق): رۆیشتنی سوك‌و خێرا ◊ **الوَشيقَة**: گۆشتی کوتکوتکراوی وشکەوەبوو ◊ یان گۆشتێك لەناوو خوێ دا بکوڵێندرێ‌و دوایی وردبکرێ‌و بکرێتە قاورمەو هەڵبگیرێ بۆسەفەرو شتی وا ◊ **وَشُكَ يَوْشُكُ وشكاً**: پەلە بوو، نزیك بوو ◊ جاری وایش دەبێ وەکوو (فیعلی موقارەبە) بەکاردەهێندرێ ◊ **واشَكَ مواشكةً**: خێرا رۆیی ◊ **وَشَّكَ**: بەپەلە بوو ◊ **الوِشَاكُ**: خێرایی ◊ **الوُشكانُ**: پەلەو خێرا ◊ **الوَشيك**: بەخێرایی، بەپەلە ◊ دەگوترێ: (خرج وشيكاً): خێرا رۆیشتە دەرەوە.

وَشَلَ الماءُ يشِلُ وشلاً: ئاوەکە رەوان بوو (جاری بوو) ئاوەکە کەم بوو بوو بەدڵۆپ دڵۆپ.

وَشَلَ فلان وَشولاً: لاواز بوو دەوڵەمەندی نەما ◊ هەژار کەوتو ئاتاج بوو.

وَشَلَ اليه: هانای بۆ بردو لێی پاڕایەوە ◊ **اَوْشَلَ حَظَّهُ:** بەشو باری فلانکەسی کەم کردەوە ◊ **اَوشَلَ الفَصيل:** گوێ گوانی حوشترەکەی خستە دەمی بێچوەکەوە بۆئەوەی فێری شیر خواردن بێ واتە مێژاندی ◊ **اَوشَلَ الماءَ:** ئاوەکەی بینی ڕەوان بوو، جاری بوو ◊ **اَوشَلَ البِئرَ:** بیرەکەی بینی ئاوی لەبەر دەڕۆیی ◊ **الأوشال:** ئاو کە بەئەملاو ئەولای کێودا بێتەخوارو لەخوارەوە بەنداوی بۆبکرێ ئەمجار بەگوێرەی پێویست زەویو زاری پێ ئاو بدرێ ◊ دەشگوترێ: (جاءوا اوشالاً): بەرێز یەك لەدوایەك هاتن ◊ هەروا دەشگوترێ: (هو من أوشال القوم): ئەو پیاوە لەتێکەڵەی خەڵکە، لەوکەسانەیە کە هۆزو خێڵێکی تایبەتییان نیە ◊ **الواشل:** دەگوترێ: (جبل واشل): کێوێکە هەمیشە ئاوی لێ دێتە خوار (فلان واشل الحظ): فلانکەس بێ بەختە ◊ (واشل الرأي): بیرو بۆچونی لاوازە ◊ **الوَشَلُ:** ئاوی کەم کەلە دڕکە شاخو بەرد دڵۆپ دڵۆپ دەکەوێتە خوار ◊ بەزۆری ئەم وشەیە ئاوە بۆئەو دڵۆپ دڵۆپ ئاوەی کەلە بەرزایی شاخاکانەوە تکە دەکا ◊ دەشگوترێ: (ما أصاب إلا وشلاً من الدنيا): شتێکی کەمی لەبەشو باری دونیا پێ بڕا ◊ ژیانێکی کولە مەرگی بەڕێ کرد ◊ هەروا وشەی (الوَشَل): ئاوە بۆ فرمێسکی کەم ◊ **الوَشِلَة من العيون:** چاوی کەم فرمێسك ◊ **الوَشُولُ من النوق:** حوشترێك شیری زۆربێ بەجۆرێك شیر لەگوانەکانی تکە بکا.

وَشَمَ الجلد: پێستەکەی بەدەرزی کوتا دەرزی هاژنی کردو دوایی مادەی (نێلەجی) پێدا بڵاو کردەوە ◊ **اَوْشَمَ فلانٌ يفعل كذا:** فلانکەس دەستی بەوکارە کرد ◊ **اَوشَمَ في الأمر:** لەکارەکە ورد بۆوە ◊ **اَوشَمَ في عرض فلان:** ڕەخنەی لەناموسی فلان گرتو جوێنی پێدا ◊ **اَوشَمَت الفتاةُ:** کچەکە بناغەی مەمکی دانا، مەمکی گردن ◊ مەمکی خڕ بوون ◊ **اَوشَمَ الإبلُ:** حوشترەکە توشی لەوەڕی تازە ڕسکاو بوو ◊ **اَوشَمت السماءُ:** ئاسمان بروسکەی دا ◊ چەخماخەی دا ◊ **اَوشَمَ البرقُ:** هەورەبروسکەکە بەئاستەم چەخماخەی دا ◊ **اَوشَمَت الأرضُ:** زەوی گیاو گژی دەرکەوت، گیاو گژەکەی سەری دەرهێنا ◊ **اَوشَمَ الكرم:** ترێیەکە ئاڵو بۆڵ بوو، خەریکە بەتەواوی پێ بگا ◊ نەرم بوو، تامی پەیدا کرد شیرین بوو ◊ **اَوشَمَ الشَيْبُ في الراس:** موی سپی بەناو سەری دا بڵاو بوونەوە، سەری ماشو برنج بوو ◊ **وَشَّمَ الغصنُ:** لقەدرەختەکە گەڵای کرد، گەڵای دەرکەوت ◊ **وَشَّمَ فلان جلدهُ:** فلانکەس پێستی خۆی کوتا سوژن هاژنی کرد ◊ **إتَّشَمَ فلان:** فلانکەس کوتانو دەرزی هاژنی لەپێستی خۆی دا ئەنجام دا ◊ **استَوْشَمَ:** داوای کرد پێستی سوژن هاژن بکەن جەستەی بەدەرزی بکوتن نیشانەو وێنەی تێدا دروست بکەن ◊ **الوَشْمُ:** بریتییە لەدەرزی هاژنکردنی بەشێك لەپێست بەزۆری لەباسكو قۆڵدا ئەو جۆرە کوتانە دەکرێ ◊ هەروا ئاوە بۆ جوانو گۆڕانی ڕەنگی پێست بەهۆی وێکەوتنی زەبر یان بەربوونەوە ◊ نیشانەو داخ ◊ بۆ گا کێوی و ئاسکە کێوی، وشەی (وشم) بۆ ئەوان بریتییە لەوخەتو بەڵەکیەی بەبەرسینگو قاچیانەوە

دەبیندرێ ◊ ئەو دیمەنە لەڕووەك دا دەبیندرێ لەسەرەتای ڕوان و دەرکەوتنی دا ◊ **الوَشْمَةُ:** دڵۆپە باران ◊ دەگوترێ: (ما أصابتنا وشمة): دڵۆپە بارانێکمان بۆنەباریوە ◊ (ما عصیتە وشْمَةً): بچوکترین تاوان و سەرپێچی ئەوم نەکردوە ◊ **الوَشْمَةُ:** شەڕو دوژمنایەتی ◊ **تَوَشَّنَ الماءُ:** ئاوەکە کەم بوو ◊ **الأوْشَنُ:** کەسێکە کاتی نان خواردن خۆدابمەزرێنێ بەبێ بانگ کردن ◊ بچێتە سەر سفرەی کەسێکی ترو خواردنەکە بخوا ◊ **الوَشْنان:** ئەسپۆن ◊ بڕوانە وشەی (الأشنان) ◊ **وَشْوَشَ الرجل والنعام والبعير وشوشةً:** خێرا ڕۆیی ◊ **وَشْوَشَ الرجلُ:** پیاوەکە بەئەسپایی قسەی کرد ◊ یان بزرکاندی و قسەی تێکەڵ و پێکەڵی کردن ◊ **وَشْوَشَ فلاناً:** بەئەسپایی قسەی لەگەڵ فلان کرد ◊ **وَشْوَشَ فلاناً الشيءَ:** بەکەمی شتەکەی دا بەفلان ◊ **تَوَشْوَشَ القوم:** خەلکەکە بەئەسپایی و سرتە سرت لەگەڵ یەك دا قسەیان کرد ◊ بەگوێی یەکتریان دا چپاند ◊ **الوَشْواشَةُ:** لێکچون ◊ **الوَشْوشُ:** بەمانا (الوَشْواشُ)دێ ◊ **الوَشْوشي:** دەگوترێ: (رجل وشوشي الذراع): پیاوێکی بەدەست و بردو دەست سوکە.

وشى به الى السلطان يشي وشياً: لای پاشا دزی دواو قسەی وای پاڵ دا سوڵتان ڕقی لێ هەڵگرێ.

وشى بنو فلان: بەرە بابی فلان زۆربوون ◊ **وشت الماشية:** ئاژەڵەکان زۆربون و بلاو بوونەوە.

وشى فلان الثوبَ وشيا وشيةً: فلانکەس قوماشەکەی نەخشاندو ڕازاندییەوە.

وشى الكلامَ وفيه: درۆی لەقسەکەدا کرد.

وشى الكذبَ: قسەکەی هەڵبەست و ڕازاندیەوە ◊ **اوشى الرجل:** پیاوەکە ماڵ و سامانی زۆر بوو ◊ مانای جوانی لەدەقە پەخشانەکە یان چامە شیعرەکە دایەوە ◊ **اوشى في الدراهم والجوالق:** لەکیسە ◊ پارەکان یان لەفەردەکان شتی دزی و لێی کەم کردنەوە ◊ **اوشى المعدنَ:** لەکانەکەدا شتێکی کەمی ئاڵتون دۆزییەوە ◊ **اوشى فلان الشَّيْئ:** فلانکەس شتەکەی زانی ◊ بەهێواشی شتەکەی هێنایە دەر ◊ **اوشى فَرَسَهُ:** دوا ئەندازەی هێزی ڕۆیشتنی ئەسپەکەی دەرخست، زانی تا چ ئەندازەیەك دەتوانێ بڕوا ◊ بەگۆچان و قەمچی یان بە ئاوزەنگی لەئەسپەکەی دا بۆئەوەی بزانێ تا چ ئەندازەیەك توانای ڕۆیشتنی هەیە ◊ **اوشى الدَّواءُ المريضَ:** دەرمانەکەی شیفای بەنەخۆشەکە بەخشی ◊ **تَوَشَّى فيه الشيبُ:** پیری تێدا دەرکەوت ◊ مووی سەرو ڕیشی ماش و برنج بوون ◊ **استوشى المعدنَ:** بەمانا (أوْشى)دێ ◊ **استوشى فلان فرسه:** بەمانا (أوشى فرسه)دێ ◊ **استوشى الشَّيْئ:** شتەکەی داواکردو خستیە جەم و جوڵ بۆئەوەی ببینێرێ ◊ **استوشى الحديثَ:** فەرمودەکەی بەلێکۆڵینەوەو پرسیار دەرهێنا ◊ **الشِّيَةُ:** نیشانەو ئارم ◊ پەڵەی ڕەش بەشتی سپییەوە ◊ یان پەڵەی سپی بەشتی ڕەشەوە ◊ هەر ڕەنگێك لەجەستەدا لەڕەنگەکەی تری جودا بێ لەهەموو گیانلەبەرێك دا ◊ **شِية الفرس:** ڕەنگی ئەسپ ◊ **المُوَشّى:** (ثور مُوَشَّى القوائم): کەڵەگای قاچ بەڵەك ◊ **الواشى:** منداڵ زۆر ◊ جوڵا ◊ سکە لێدەری ئاڵتون ◊ **الوَشاءُ:** ماڵ و سامانی زۆر ◊ **الوَشّاءُ:** صیغە موبالەغەیە ◊ فیتنەو درۆزن ◊ ئەو کەسەی قوماشی ئاوریشم

دەفرۆشێ ◊ **الوَشْيُ**: نەخش‌و نیگاری قوماش لەهەر ڕەنگێك بێ ◊ جۆرێكە لەقوماشی پەراوێز نەخشاوی ◊ جەوهەری شمشێر ◊ دەگوترێ: (حجرٌ به وشي): بەردی كانێكە زێڕی تێدایە.

وَصَبَ الشَّيْئ يَصِبُ وصوباً: بەردەوام بوو جێگیر بوو ◊ دەگوترێ: (وَصَبَ شحم الناقة ولبنها): شیری حوشترەكە بەردەوام بوو نەبڕایەوە.

وَصَبَ على الأمر: لەسەر كارەكە بەردەوام بوو.

وَصَبَ على ماله: باش چاودێری ماڵ‌و سامانی خۆی كرد.

وَصِبَ يَوْصَبُ وَصَباً: نەخۆش كەوت، هەستی بەئازار كرد ◊ **اوصَبَ الشَّيْئ**: شتەكە بەردەوام‌و جێگیر بوو ◊ دەگوترێ: (أوصَبَت الناقة): حوشترەكە شیری نەبڕاو گۆشت‌و بەزیشی كەمی نەكرد ◊ **اوْصَبَ فلان**: فلانكەس نەخۆش كەوت ◊ منداڵی نەخۆش‌و دەردەداری بوون ◊ **اوصَبَ القومُ**: نەخۆشی منداڵی خەڵكەكەی ماندوو شەكەت كردن ◊ **اوصَبَ على الشَّيْئ**: لەسەر شتەكە بەردەوام بوو ◊ **اوصَبَ فلاناً**: فلانكەسی نەخۆش خست ◊ **واصَبَ الشَّيْئ**: شتەكە بەردەوام‌و جێگیر بوو ◊ دەگوترێ: (واصبت الناقة): حوشترەكە شیری وشكی نەكردو گۆشت‌و بەزیشی كەم نەبوو ◊ **واصَبَ فلان على الأمر**: فلانكەس لەسەركارەكەی بەردەوام بوو ◊ **وَصَّبَ**: بەمانا (وَصِبَ)دێ ◊ **وَصَّبَ فلاناً**: فلانكەسی نەخۆش خست ◊ **تَوَصَّبَ**: بەمانا (وَصِبَ)دێ ◊ **المُوَصَّبُ**: كەسێك ئازاری جەستەی زۆربێ ◊ **الواصِبَةُ**: سارای دوورودرێژ ◊ **الوَصَبُ**: لەپەدەست ◊ **الوَصَبُ**: ئازارو نەخۆشی ◊ ماندویی شەكەتبوون.

وَصَدَ الشَّيْئ يَصِدُ وَصْداً: جێگیر بوو ◊ دەگوترێ: (وَصَدَ النسَّاجُ بعضَ الخيط في بعض): جۆلا لە تێومدانەكەی خستە ناو رایەڵەكەوە ◊ **اوْصَدَ**: بەچەو كۆزی بۆ ئاژەڵەكان دروست كرد ◊ **اوْصَدَ عليه**: تەنگی پێ هەڵچنی‌و ماندوی كرد ◊ **اوْصَدَ القِدْرَ**: سەرقاپی خستە سەرمەنجەڵەكە ◊ **اوْصَدَ البابَ**: دەرگاكەی داخست ◊ دەرگاكەی گرت ◊ **وَصَّدَهُ**: ترساندی هەڕەشەی لێ كرد ◊ **وَصَّدَ النساج بعض الخيط في بعض**: جۆلاكە تێومدانەكەی خستە ناو رایەڵەكەوە ◊ **اسَوْصَدَ**: بەچەو كۆزو ئاغەڵی بۆ ئاژەڵەكان دروست كرد ◊ **المُوَصَّدُ**: كەژاوە ◊ **الوَصَّادُ**: جولای ئازاو دەست ڕەنگین زۆرچن ◊ **الوَصِيد**: روەكێك كەرِمگەكانیان لێك نزیك بن ◊ گەومو بەچەو ئاغەڵ بۆ ئاژەڵ ◊ بەردەرگا، زاردەرگا ◊ بەربێڵای خانوو ◊ **الوَصِيدَةُ**: ئاغەڵ‌و گەوڕ بەبەردوشتی وا لەكێو بۆ ئاژەڵ دروست دەكرێ ◊ **الأوصَرُ**: تەپۆڵكە، بەرزایی ناو زەوی ◊ **الوِصْرُ**: بەمانا (الإصْر): دی واتە عەهدو پەیمان ◊ چەك‌و كومپیالە ◊ هەر نوسراوێكی دیكۆمێنتی دوبارەی قەرز ◊ **الوَصَرَة**: بەمانا (الأوصَرُ)دێ ◊ **الوصيرة**: كومپیالەو چەكی پارە یان نوسراوێكی دیكۆمێنتی.

وَصَّ العملَ يَوُصُّهُ وصّاً: كارەكەی بەباشی ئەنجام دا ◊ **وَصَّصَت المرأةُ**: ئافرەتەكە روبەندی خۆی والێ كرد تەنها چاوی بەدەرەوە بوون.

وَصَعَ الحصا يَصَعَه وَصْعاً: چەوو وردە بەردەكانی بەزەوی دا بردنە خوارو لەگەڵ دا

گومی کردن ◊ **الوَصْعُ**: جۆرە باڵندەیەکە لەپێری چۆلەکە، دەندوکی کورتە باڵەکانی کەوانەیین، کلکی کورتو خڕە شوێنی نیشتەجێ بوونی وڵاتی ئەوروپایە بەزستان ڕەوەکا بەرەو وڵاتی ئەردەنو میسر ◊ **الوَصَعُ**: بەمانا (الوَصْعُ)دێ ◊ **الوَصيعُ**: دەنگی چۆلەکە ◊ بێچوە چۆلەکە.

وَصَفَ المهرُ والناقةُ ونحوهما يصف وَصفاً: جوانوە ئەسپەکە یان حوشترەکە جوان ڕۆیشت، ڕەوتی جوانە.

وَصَفَ الصَغيرُ المَشْيَ: منداڵەکە پێی گرتن کەوتە سەر ڕۆیشتن.

وَصَفَ الشَيْئَ وَصْفاً: وەسفی شتەکەی کرد پەسنیو لایەنە باشەکانی باسکردن.

وَصَفَ الطبيب الدواءَ: پزیشکەکە دەرمانەکەی بەناوو نیشانو چۆنیەتی بەکارهێنان بۆ نەخۆشەکە دیاری کرد.

وَصَفَ الخَبَرَ: هەواڵەکەی گێڕایەوە.

وَصَفَ الثوبُ الجسمَ: پۆشاکەکە چۆنیەتی جەستەی خاوەنەکەی دەرخست بەهۆی تەنکی یان تەنگیو تەسکی چاك چۆنیەتی جەستەی پۆشەرەکەی دەرخست.

وَصُفَ الغلامَ والفتاةُ وصافةً: کوڕەکە یان کچەکە کاتی خزمەت پێکردنیان هاتو قەدو باڵایان تەواو بوو خۆیان دارشت ◊ **واصفته الشَيْئَ**: شتەکەم لەسەر وەصف پێ فرۆشت، واتە شتەکەم لەبەردەستانەبوو بەوەصفو نیشانە پێم فرۆشت ◊ **إتَّصَفَ الشَيْئ**: بۆ موطاوعەی (وَصَفَه)دێ ◊ وەصف کرا ◊ بەباشی ناویان هێناو بەپەسندیان کرد ◊ **تواصَفُوا الشَيْئ**: هەندێکیان شتەکەیان بۆ هەندێکیان وەصف کرد ◊ **تَوَصَّفَ فلان وصيفاً**: فلانکەس یەکێکی ڕاگرت بۆ خزمەتکردن ◊ **استوصَفَ فلانٌ الطبيبَ لدائه**: فلانکەس داوای لەپزیشکەکە کرد دەرمانی دەردەکەی پێ بڵێ ◊ **استوصَفَ فلاناً الشَيْئ**: داوای لەفلان کرد شتەکەی بۆ وەصف بکا ◊ **الصفة**: ئەو حاڵەتەی بەشتەکەوەیە، شتەکەی پێ جیادەگرێتەوە لەشتی تر وەکوو ڕەشیو سووریو سپییەتیو کورتیو درێژی ◊ زانیاریو نەزانی ◊ لەلای زانایانی نەحو صفە شوێنکەوتەی ئیسمی پێشوویەتیو حوکمو ئیعرابی ئەوی دەدرێتێ ◊ **المُستَوْصَفُ**: خەستەخانەی بچوك کەخەندێ خزمەتی پزیشکی تێدا پێشکەش دەکرێ ◊ **المواصفة**: صیفەتو چۆنیەتی ئەوشتەی دەتەوێ بیکڕی ◊ یان دروستی بکەی.

بيع المواصفة: بریتییە لەوەی شتێك بفرۆشی شتەکە لەبەر دەستا نەبێ، جۆرو شێوەی بۆ کڕیار باس بکەی، دوایی بەو وەصفە دەستی بخەییو بیدەیتێ ◊ **الوَصّاف**: صیغە موبالەغەیە ◊ زاناو لێزان لەوەصف کردن دا ◊ **الوَصيف**: خزمەتکارو کارەکەر ◊ کوڕێك نەگەیشتبێتە تەمەنی باڵغ بوون ◊ **الوَصيفة**: کارەکەر ◊ کچێك نەگەیشتبێتە تەمەنی باڵغ بوون.

وَصَلَ فلان يَصِلُ وَصْلاً: بانگەشەی سەردەمی نەزانی هەڵداو دەمارگیریو تایەفەگەری پەیڕەو کرد.

وَصَلَ الشَيْئ بالشيئ وَصْلاً وصِلَةً: شتەکەی بەشتەکەی ترەوە لکاند، دەگوترێ: (وصلت المرأة شعرها بشعر غيرها): ئافرەتەکە قژی لکاندن بەقژی ترەوە قژی خۆی درێژکردن بەهۆی پێوەلکاندنی قژی تربە قژەکانی خۆی.

وَصَلَ فلاناً وَصْلاً: پەیوەندی بەردەوام بوو لەگەڵ فـلان دا ◊ صـیلەی رەحمـی نەپـچڕاند ◊ دەشگوترێ: (وصَلَ حَبْلَهُ بفلان): دڵی بەفلان دا چووەو خۆشی دەوێ ◊ چاکەی لەگەڵ کرد ◊ ماڵی پێ بەخشی.

وَصَـلَ رحمَـهُ: چاکەی لەگەڵ خـزمو کـەسو کارەکـەی دا کـرد ◊ هاموشۆی کـردن، یارمـەتی دان، چاودێری کردن پێیانەوە خەریك بوو.

وَصَلَ المکان وصولاً: گەییشتە شوێنەکە.

وَصَـلَ الی بـني فـلان: خـۆی پاڵدایـە لای فـلان بەرەباب‌و تایەفە خۆی بەیەکێ لەوان حسێب کرد ◊ **أوْصَلَهُ الشَّيءَ والیه:** شتەکەی گەیانـدە ئەوی، یان شتەکەی پێ گەیاند ◊ دەشگوترێ: (ضَرَبَه ضربةً لاتوصل): زەبرێـکی وای لـێ داوە چـارە سـەرناکرێ دەرمـان نـاکرێ ◊ **واصـلە مواصـلةً ووصـالاً:** بەردەوام بوو لـە دیـدەنی کردنـی‌و نەپـچڕانی پەیوەنـدی ◊ پێـچەوانەی مانای (هَجَـرَهُ)دێ ◊ بەزۆری بۆمانـای دڵداری‌و خۆشەویـستی ئـەو بـوارە بـەکاردێ ◊ **واصَـلَ الصیامَ:** چەند رۆژێـك لەسەریەك بەرۆژو بوو ◊ **وَصَّلَ الشَّيءَ بالشَّيءِ:** شتەکەی بەشتەکەوە لکانـد ◊ یـان زۆری دیـدەنی کـردو پەیوەندییەکـەی لەگەڵ دا چڕو پڕ کـردەوە ◊ لەخۆی گـرت، خستیە گەڵی ◊ شتەکانی لێـك دان، پێـکیەوە بەسـتن ◊ **وَصَّـلَ الـشَّيءَ الیـه:** شتەکەی گەیانە ئەو ◊ **إتَّصَلَ فلان:** فلانکەس بانگەشەی سەردەمی نەزانی کرد دەمارگیری‌و تایەفەگەری‌و داب‌و نـەریتی خێڵـەکی پـەیڕەو کـرد ◊ **اتَّصَلَ الی بـني فلان:** خۆی پـاڵ فلان بەرەباب‌و تایەفەدا ◊ **إتَّصَلَ الـشَّيءُ بالـشَّيءِ:** شتەکە بەشتەکەی تـرەوە لکا ◊ پێوەی نوسا ◊

تواصَـلا: پێـکەوەبوون لێـك دانـەبڕان ◊ پەیوەنـدییان بەیەکـەوە بـەردەوام بـوو پێچەوانەی (تصارما)یە کەبەمانا لێك دابڕانە ◊ **تَوَصَّلَ الیـه:** گەیشتە لای، پێی گەیشت ◊ وردە وردە لەگەڵی دا رۆیی تـا گەیـشتە مەبەسـت ◊ هەوڵی داو واسیتەی کردو خۆی نزیك کردەوە تاپێی گەیی ◊ دەگوترێ: (تَوَصَّلَ الیـه بُوصـلة أو سبب): بەهۆی واسیتەو هۆکاری جۆراو جۆرەوە پێی گەییشت ◊ **استوصلت المرأةُ:** ئافرەتەکە داوای کـرد قـژی تـر بخرێنـە سـەر قـژەکانی بۆئـەوەی قـژەکانی درێـژبن، جـوان بنـوێنن ◊ **الـصِّلَةُ:** عـەطـاو بەخـشش ◊ خـەلات ◊ ئـەو پیتەی دوای (الروی) دێ لە سەرەوای شیعردا ◊ **الـصُّلة:** تێـشوو ◊ **الإیـصال:** نوسراوێـکە وەرگرتنی ماڵێك یان قەرزێکی تێدا ئاماژەپێ دەکرێ ◊ **المستَوْصِلة:** ئـەو ئافرەتـەی دەبێتـە دەلاڵ‌و رێ نیـشاندەر بـۆ قژپێـکەوە لکانـدن‌و بارۆکە کـردن‌و ئـەو جۆرە شتانە ◊ **المَوَصَّلُ:** دەگوترێ: (خَـیْط موصَّـلٌ): حـەبل‌و هەودایەکە لـەزۆر شـوێنەوە سـەریەك خراوەتـەوە ◊ **المُوَصِّلُ المعـزول:** پلاکی کارەبـاو شـتی وا ◊ **الموَصِّلات:** ئـەو قـەبارەو شـتانەی کارەبایـان پێدا نەقڵ دەکرێ ◊ **الموصِلُ:** شوێنی گەیـشتن ◊ شـوێنی بەیـەك گەیـشتنی دوشـت‌و پێـکەوە لـەحیم کردنیـان ◊ جومگـە ◊ نێـوان کلۆت‌و رانـی حوشـتر ◊ شـوێنی گرێـی حـەبل، ئـەو شوێنەی دوو حەبلەکە دەخرێنەوە سەریەك ◊ **المَوْصُـولُ:** حەیوانێـکە ولاخ‌و ئاژەڵێـکە دایکەکەی لەیەك نێرێ کەڵی گرتبێ‌و فەحلی تر سواری دایکی نەبووبن ◊ **الواصِلَة:** ئـافرەتی داوێـن پـیس ◊ **الوَصْلُ:** عـەطـاو بەخـشش ◊ دەگـوترێ: (أعطـاه وَصْـلاً مـن ذهـب): برێـکی

ئالتون پێ بەخشی ◊ هاوشانو هاوکوف ◊ دەگوترێ: (هذا وصل هذا): ئەمە هاوشانی ئەمەیە ◊ جومژگەو شوێنی بەیەکەوە لکانی دوونێسکو زیاتر ◊ (حرف الوَصْل): ئەو پیتەیە لەدوای (الرّوی)دێ لەسەرواى شیعردا ◊ **ليلة الوصل**: شەوی کۆتایی مانگە ◊ **الوُصْلُ**: جومژگە، یان شوێنی بەیەك گەیشتنی دوو ئێسقان یان زیاتر ◊ **الوَصْلَةُ**: (لەبواری زانیاری کیمیادا) ڕەمزی ئەو هێزمیە کە دوگەردیلە بەیەك دەگەیەنێ ◊ **الوُصْلَةُ**: گەیاندنو پەیوەندی ◊ دەگوترێ: (بينهما وُصْلَةٌ): لەنێوانیان دا پەیوەندی هەیە ◊ هەرشتێك بەشتێکی ترەوە بلکێ ◊ هاوڕێو هاوەڵ، تێشو ◊ زەوی دوور ◊ **الوَصِيلُ**: کەسێك هەمیشە لەگەڵ یەکێکی تربێو لێی جیانەبێتەوە ◊ **الوَصِيلَةُ**: شتێك بەشتێکی ترەوە بلکێندرێ ◊ هاوڕێ ◊ زەوی پانو پۆڕ ◊ لەسەردەمی نەزانی دا وشەی الوصیله ناو بووە بۆ حوشترێك دە سك بکا بێ بسانەوە ◊ یان مەڕێك حەوت سك بکا حەوتەم جاری نێرو مێیەکی ببێ، لەبەر ڕێزی کاوڕە مێیەکە نێرەکەشیان سەرنەدەبڕی ◊ شیری دایکەکەش هەردەبوایە پیاو بیانخواردایەوە لەئافرەت یاساغ بوو ◊ ئەم جۆرە حوشترو مەڕە ڕێزێکی تایبەتی هەبوو بەئارەزۆی خۆی لەکوێ دەلەوەڕا کەس بۆی نەبوو ڕێگرێ بکا، دەق وەکوو ئاژەڵی (سائیبە) هەڵسو کەوتی لەگەڵ دەکرا ◊ **وَصَمَهُ يَصِمُهُ صِمَةً ووَصْماً**: بەگورجی رایکێشا ◊ ڕەخنەی لێ گرت.

وَصَمَ العود: دارەکەی شکاندەوەو بەبێ ئەوەی لێکی جیابکاتەوە ◊ **وَصَّمَهُ**: تەمبەڵو فونگرانی کرد، هەڵی نەنا بۆ کردنی کارەکە ◊ ئەزیەتی دا، دەگوترێ: (وَصَّمَتْه الحُمى): لەرزو تا ئازاری دا ◊ **تَوَصَّمَ**: بۆ موطاوعەی (وَصَمَهُ)دێ ◊ **الوَصْمُ**: عەیبو لەکە ◊ گرێی دار ◊ درز ◊ **الوَصْمَةُ**: کەلەبەرو پیتکەو ڕوشاوی لەجەستەدا ◊ عەیبو لەکە ◊ سوێندی بەدرۆو تاوان ◊ **وَصْوَصَ**: لەکونو درزەکەوە ڕوانی ◊ **وَصْوَصَت المرأةُ**: ئافرەتەکە روبەندی خۆی وێکهێنایەوە هەرکونی چاوی بەدەرەوەن ◊ **وَصْوَصَ الجروُ**: بێچوە سەگەکە، بێچوەگورگەکە چاوی تروکاندن ◊ **وَصْوَصَ فلان**: فلانکەس چاوی خۆی بچوك کردنەوە بۆئەوەی چاك شتەکە ببینێو بەباشی ڕوانینەکەی ئاڕاستە بکا ◊ **الوَصْوَصُ**: کونێکە لەپەردەو دەرگاو شتی وا بەئەندازەی چاولێیەوە دەڕواندرێ.

وصى فلان يصى وصياً: دوای بەرزیو شکۆمەندی ڕەزیل بوو ◊ دوای کێش سوکی کێشی قورس بوو.

وَصَى الشَّئ: شتەکە گەیشت دەرکەوت ◊ دەگوترێ: (وَصَى النبتُ): گژوگیاکە پێگەیی و زۆر بوو ◊ **وَصَت الأرضُ وَصْياً ووُصياً**: زەوی گیاوو گژەکەی تێك ڕژاو زۆر بوو.

وَصَى الشَّئُ بالشَّئ: شتەکە بەشتەکەوە لکا پێوەی نووسا ◊ **أوصى**: چووە ناو گیاوگژی زۆرەوە ◊ **أوصَى فلاناً واليه**: فلانکەسی کردە سەر وەصیەت ماڵو منداڵی دوای مردنی داوای لێ کرد سەرپەرشتیاریان بێ ◊ پەیمانی دایەو بەڵێنی پێدا ◊ **أوصى له بشيئ**: شتەکەی کردە ماڵی ئەوو وتی بۆئەو بێ ◊ **أوصى فلاناً بالشيئ**: فەرمانی بەفلانکەس کرد بەئەنجامدانی شتەکەو لەسەری پێویست کرد ◊

وَصَّى اليه ولـه بشيئ: شتـەكـەی كـردە هـی ئـەوو بڕیاری بۆدا ◊ **وَصَّى فلاناً**: دوای مردنـی فلاّنكەسی كردە وەصیو سەر پەرشتیاری ماڵو منـداڵی ◊ **وَصَّـى بالـشيئ فلانـاً**: فـەرمانی بەفلاّنكەس كرد بەئەنجامدانی شتەكەو خستیە ئەسـتۆی ئـەو ◊ **تواصَـى القـومُ**: خەڵكەكـە هەندێـكیان وەسێتیان بـۆ هەندێـكیان كـرد ◊ **تواصَى النبتُ**: گیاو گژەو كـە پاڵی لێـك دا ◊ **استوصى بـه**: وەصییەتەكەی بەوشـتە قبـوڵ كـرد ◊ دەگـوترێ: (استوصـى بـه خـيراً): خێـرو بێری بۆئەو وێستو بۆی ئەنجام دا ◊ **الواصية**: دەگـوترێ: (فـلاة واصـية): دەشـتو سارایەكە بەدەشتو سارای ترتێـكەڵاو دەبـێ ◊ **الوَصَاةُ**: بـەمانا (الوَصـية)ێ ◊ سەرپەرشـتیاری كردنـی منـداڵ ◊ **الوَصي**: ئەوكەسـەی وەسـییەتی بـۆ دەكـرێو دەكـرێ بەسەرپەرشـتیار ئەوكەسـەی سـەرو كـاری منـداڵو مـاڵو سامانەكەی دەكـا ◊ **وَضُـأَه يَـضؤه وضـئاً ووضـاءةً**: لەڕوخـسار جوانیو پـاكو خـاوێنی دا بەسـەریا باڵادەسـت بوو.

وَضُـؤَ يَوْضُـؤُ وُضـاءَةً: جوان بـوو ڕێـكو پێـكو پـاكو خـاوێن بـوو ◊ (فهـو وَضِـيٌ) ◊ **وَضَّـأَهُ**: شـانازی بەسـەردا كـرد ◊ **وَضَّـأهُ**: وای لـێ كـرد دەسـتنوێژ بگـرێ ◊ **تَوَضَّـا للعبـادة**: هەنـدێ ئەندامی جەستەی شتو هەندێكی مەسح كرد ◊ یـان بـەنیازو مەبەسـتی نوێـژكردن ئـاوی گەیانـدە هەنـدێ ئەنـدامی جەسـتەی ◊ **تَوَضَّـا الغـلام والجاريـة**: كـوڕو كـچەكە گەیـشتنە تەمـــەنی بـــاڵغی ◊ **المتَوَضَّـــأُ**: شـــوێنی دەستنوێژشـــتن ◊ **الميـضَأَةُ**: قاپێـــك یـــان مەسـینەو گڵێنـە ئـاوی دەسـتنوێژی تێـدابێ ◊ شـوێنی دەسـتنوێژ هـەڵگرتن ◊ **الوَضُـوءُ**: دەسـتنوێژ ◊ ئـاوی دەسـتنوێژ پـێ هـەڵگرتن ◊ **الوُضـاءُ**: دەمو چـاو نـورانی ◊ **الوُضُـوءُ**: دەسـتنوێژ هـەڵگرتن ◊ شـتنو مەسـح كردنـی هەنـدێ ئەنـدامی جەسـتە ◊ گەیانـدنی ئـاو بـۆ هەندێ ئەندامی جەستە لەگەڵ نیەت دا.

وَضَـحَ الأمـرُ يـضح ضِـحَةً ووضـوحاً: كارەكـە ئاشـكرا بـوو ڕون بـۆوە ◊ دەگـوترێ: (وضـح الـصُبْحُ): بـەیانی ئاشكرابوو ئاسۆ ڕون بـۆوە ◊ (وَضَـحَ الراكـب): سـوارەكە دەركـەوت ◊ دەشـگوترێ: (مـن أيـن وَضَـحَ الراكـب؟): لەكوێوەوە سوارەكە دەركەوت.

وَضُحَ الوَجْهُ: ڕوخساری جوان بوو ◊ (فهو واضِـح) ◊ **اوضَحَ الرجل والمرأةُ**: پیـاوو ئافرەتەكـە منـداڵی سپی پێـستیان بـوون ◊ **اوضَحَ الأمْرُ**: كارەكـە ئاشـكرا بـوو، دەركـەوت ◊ **تَوَضَّحَ الطريق**: ڕێـگاكە ڕون بۆوە ◊ **تَوَضَّحَ عنه**: لێی كۆڵیـەوە ◊ **استوضَحَ الشَيئ وعنـه**: دەسـتی خـستە پـشت چـاوی لەبـەر تیـشكی خـۆر بۆئەوەی بزانێ ئـاخۆ شـتەكە دەبینـێ یـان نـا ◊ **استوضح فلانا الأمر**: داوای لەفلاّنكەس كرد شتەكەی بۆ ڕون بكاتەوە ◊ **الأواضح**: ڕۆژانێـك شـەوەكانیان ڕونـاكن شـەوی سیانزەو چواردەو پانزەی مانگی قەمەری ◊ **الأوضاح من الناس**: كۆمەڵگایەك پێك هاتبێ لەچەند هۆزو خێڵی جیاجیـا ◊ **المتَوَضِّـحُ**: كەسێـك سـواری ڕێگایەكی ڕاسـتو ئاشكرا ببـێ ◊ بەناوەڕاسـتی ڕێـگادا بـڕواو نەكەوێتـە پـەنا پەسـێوو كەندولەند ◊ حوشتری سپی زۆر سپی نـەبێ ◊ **المُوضِحَةُ**: برینێـك ئێسقانی دەربكەوێ ◊ واتە گۆشـتی سـەر ئێسقانەكەی دڕیبـێ ◊ **الواضِح**: پێچەوانەی (الخَامِلُ)ێ ◊ واتە: ئاشكراو ڕون ◊ دەگـوترێ: (رجـل واضـح الحـسب): پیاوێـكە

بنەچەو نەژادی ئاشکراو رونە ◊ حوشتری سپی بەڵام زۆر سپی نەبێ ◊ **الواضِحة:** برینێك گۆشتی هەموو برابێ‌و ئێسقانی دەکەوتبێ ◊ دیمەنی ددان لەکاتی پێکەنین دا ◊ شەوێك لەشەوەکانی (ليالي البيض): کەشەوی سیانزەو چواردەو پانزەی مانگی قەمەرین ◊ **الوَضَحُ:** روناکی، تیشك ◊ سپیایی ئاسۆ لەخۆرهەڵات کاتی بەیانی ◊ مانگ ◊ سپیایی هەمووشتێك ◊ رێگای ئاشکراو ناوەراستی رێگا ◊ دیرهەمی زیوی ساخ ◊ خشڵی زیوی ساخ ◊ پاوانەو خرخاڵ ◊ بازنەو دەستەوانە کەلەقاچ بکرێ ◊ خاڵی سپی بەناو چەوانی وڵاخەوە ◊ شیر ◊ موی سپی سەرو ریش کە نیشانەی پیرییە ◊ بەڵەکی ◊ **الوَضّاحُ:** صیغە موبالەغەیە لەمانای (وَضَحَ)دا ◊ سپی زۆر جوان ◊ روخساری جوان‌و دەم بەپێکەنین ◊ رۆژ ◊ دەگوترێ: (رجل وضّاح الحسب): پیاوێکە بنەچەو نەژادی زۆر رون‌و ئاشکرایە ◊ (عظم وضّاح): یارییەکی منداڵە عەرەبە، لەشەوی تاریك دا ئێسقانێکی سپی فرێ دەدەن ئەمجار دەست دەکەن بە گەڕان‌و پشکنین بۆ دۆزینەوەی هەرکەسێ بیدۆزێتەوە ئەوە براوەیە ◊ **الوَضيحة:** تارماییەکی سپی دێتە پێش چاوی مرۆڤ ◊ ئاژەڵ (مەڕو بزن‌و گاو حوشتر).

وَضَخَ في السقاء يَضَخُ وضخاً: شتێکی کەمی لەکوندە ئاوەکەدا هێشتەوە.

وَضَخَ الدَّلوَ: دۆڵچەکەی نیوەکرد ◊ **أوْضَخَت البئر:** بیرەکە ئاوەکەی کەم بۆوە ◊ **أوضَخَ فلان في السقاء:** فلانکەس شتێکی کەمی لە کوندەکەدا هێشتەوە ◊ **أوضَخَ بالدَّلو:** بەخێرایی دۆڵچەکەی لەناو بیرەکە هەڵکێشایەوەو پری نەکرد کەمی ئاو تێ چوو بوو ◊ **أوضَخَ للرجل:** کەمی ئاو لەبیرەکە بۆ پیاوەکە دەرهێنا ◊ **أوضَخَ الدلوَ:** بەمانا (وَضَخَ)دێ ◊ **واضَخَهُ مواضخة:** پێشبڕکێی لەگەڵ دا کرد لەئاو هەڵێنجان دا ◊ پێشبڕکێی لەگەڵ دا کرد لەبازدان دا ◊ وەکوو رۆیشتنی ئەو رۆیشت ◊ **تواضَخا:** پێشبڕکێیان کرد ◊ **تواضَخَ فلان فلاناً:** فلانکەس وەکوو رۆیشتنی فلان رۆیشت.

وَضِرَ يَوْضَرُ وَضَراً: چڵکن بوو.

وَضِرَ الإناءُ: قاپەکە، مەنجەڵەکە چەور بوو ◊ **وَضَّرَهُ:** چەوری کرد، چڵکنی کرد ◊ **الوَضَرُ:** چڵك ◊ چەوری ◊ پیس‌و پۆخەڵی بەهۆی چەورییەوە خشت‌و خۆڵی بنکی کوندەو گۆزەی ئاو ◊ بۆگەنی خۆراکی ئێکسپایەرو گەنیوو ترشاوو بەسەر چوو ◊ شوێن ئاسەواری خۆراك بەسەر روی سینی‌و قاپ‌و شتی واوە ◊ ئەو رەنگەی بەسەر زەعفەران‌و شتی واوە دەبیندرێ ◊ پاشماوەو ئاسەواری مۆرانەو زەنگ‌و پیسایی ◊ پاشماوەو ئەثەری قەتران ◊ دەگوترێ: (فلان ذو أوضار): فلانکەس چڵکن‌و پیس‌و پۆخەڵە.

وَضَعَ يَضَعُ وضعاً وموضوعاً: پەلەی کرد لەرۆیشتن دا ◊ دەشگوترێ: (وَضَعَ السراب على الآكام): تراویلکە لەسەر گردۆلکەو شتی وا دەرەوشایەوە ◊ **وَضَعَت المرأة وَضْعاً وتُضْعاً:** ئافرەتەکە لەکۆتایی ماوەی پاکی دا، سکی پربوو نەکەوتە عادەی مانگانەیەوە ◊ **وَضَعَت الإبلُ وضيعة:** حوشترەکە گیا ترشۆکەی گوێ چەم‌و ئاوی خواردو ئەو لەوەڕی رێگایەی جێ نەهێشت ◊ **واضَعَ فلان من فلان وعنه وضعاً وموضعاً:** فلانکەس لەرێزی فلانی کەم کردەوەو پلەی کۆمەڵایەتی هێنایە خوار ◊

دەشگوترێ: (وضعه الشُحُ ودناءة النسب) ٥ وَضَعَ عَنْ غريمه: لەقەرزەکەی بۆ قەرزدارەکەی داشکاند ٥ وَضَعَ فلاناً: فلانکەس ژێردەستەو زەلیل کرد ٥ دەگوترێ: (وضَعَ الله المتكبرين ووضع فلان نفسَه): فلانکەس نەفسی خۆی زەلیل کرد.

وَضَعَ الشَّيْئَ: شتەکەی دانا لەدەستی خۆی کردەوە ٥ دەگوترێ: (رفع السلاحَ ثم وضعَه) ٥ وَضَعَت المرأةُ خمارها: ئافرەتەکە سەرپۆش و ڕووبەندی لەسەرخۆی داماڵی و فڕێی دا.

وَضَعَ الشَّيْئَ الى الأرض: شتەکەی دابەزاندە سەرزەوی.

وَضَعَ الشَّيْئَ في المكان: شتەکەی لەشوێنەکە دامەزراند ٥ دەشگوترێ: (وَضَعَ يده في الطعام): دەستی کرد بەنانخواردن.

وَضَعَ فلان فلاناً في ماله وضيعة: فلانکەس لەماڵی خۆی بۆ فلانکەس ئەندازەیەکی بۆ دابەزاند.

وَضَعَ فلاناً: فلانکەسی کردە پیاوێکی نزم و بێ نرخ.

وَضَعَ عُنُقَه: لەملی فلانی دا.

وَضَعَ عنه الأمرَ: کارەکەی لەمل و ئەو داماڵی لەکۆڵی کردەوە ٥ دەگوترێ: (وَضَعَ عنه الدين والجزية): قەرزەکەی لەمل داماڵی ٥ (وَضَعَ عنه الجناية): تاوانەکەی لەئەستۆی ئەو لابرد.

وَضَعَ الشَّيْئَ وضعاً: وازی لەشتەکە هێنا.

وَضَعَ الرجلُ الحديثَ: پیاوەکە قسەکەی هەڵبەست ٥ درۆی ڕێك خست ٥ وَضَعَت الحاملُ ولدها وضعاً: ژنە سکپڕەکە منداڵەکەی بوو سکەکەی دانا.

وَضَعَ العلم: شارەزای یاساو بنەمای زانیارییەکە بوو.

وَضُعَ الرجلُ في تجارته وضَعاً: پیاوەکە لەبازرگانیکردنەکەدا زەرەری کرد.

وَضُعَ الرجلُ: پیاوەکە بێ ڕێز بوو هەتیو مچەو خوێڕی دەرچوو.

وُضِعَ الرجلُ في تجارته: پیاوەکە لەبازرگانی کردنەکەی دا زەرەری کرد ٥ زۆربەی کات ئەم چمکە بە شێوەی ئیسمی مفعول ئەدا دەکرێ ٥ اوضَعَ في الشَّر: پەلەی کرد لەشەڕکردنەکەدا ٥ اوضَعَ الراكبُ الدابَّةَ: سوارەکە ولاخەکەی هەلینگ دا بۆ خێرا ڕۆیشتن ٥ اوضَعَ فلان فلاناً في الأمر: فلانکەس موافەقەی بۆ فلان کرد لەکارەکەدا ٥ اوضِعَ الرجلُ في تجارته: پیاوەکە لەبازرگانی کردنەکەی دا تێشکا ٥ واضَعَ الرجل مواضَعَةً ووضاعاً: پیاوەکە لەهەڵگرتنی دەستەبارەکەدا ٥ تەرازو ئاسا هەڵی نەگرت، بەسەر لای هاوەڵەکەی دا شکاندیەوە ٥ واضَعَ فلاناً: گرەوی لەگەڵ فلان کرد ٥ لەکارەکەدا هاوڕای فلان بوو موافیقی بوو ٥ موناظەرەو چەلەحانێی لەگەڵ فلان دا کرد ٥ واضَعَ فلاناً الرايَ: لەگەڵ فلان دا هەریەکەیان ئەوی تری بەسەر ڕاو بۆچونی خۆی دا ئاگادار کرد ٥ وَضَّعَ فلاناً: فلانکەسی خوێڕی کرد ٥ بێ ڕێزی کرد ٥ وَضَّعَ الباني الحجَر: وەستاکە بەردەکەی خستە چینی دیوارەکەوەو داینا ٥ بەردەکانی چین چین خستنە سەریەك و ڕیزبەندی کردن ٥ وَضَّعَ الجُبَّةَ: دوای ئەوەی لۆکەی خستە ناو جبەکەوە ئەمجار دوری ٥ وَضَّعَت النعامةُ بَيْضَها: نوعامەکە هێلکەکانی خستنە سەریەك ٥ اتَّضَعَ فلان: فلانکەس بوو

بە خوێری‌و هەتیو مچە ◊ **اتَّضَعَ البعيرُ:** حوشترەکە سەری خۆی نەوی کرد بۆنەوەی خاوەنەکەی پێ بخاتە سەر ملی‌و سواری بێ ◊ **تواضَعَ فلان:** فلانکەس خۆی بەزەلیل‌و ترساو لەخودا نیشان دا ◊ **تواضَعَ القومُ على الأمر:** خەڵکەکە لەسەر کارەکە رێك کەوتن ◊ **تواضَعت الأرض:** زەوییەکە لەو زەوییەی ئەولای نزم تر بوو ◊ **تواضَعَ ما بيننا:** نێوانمان دوور بوو ◊ **استوضَعَ منه:** لەرێزی هێنایە خوار ◊ **استوضَعَ فلاناً الشَّيْئ:** داوای لەفلانکەس کرد شتەکەی لەسەر لابا ◊ دەگوترێ: (استوضع فلاناً في دينه): داوای لەفلان کرد قەرزەکەی لەسەر لابەرێ ◊ **التوضيع:** دەگوترێ: (في فلان توضيع): فلانکەس ژنانییە ◊ **الضَّعة:** نزم بوونەوەی رێزو نرخ ◊ شکانی کەسایەتی‌و دابەزینی سومعە ◊ خوێریەتی‌و هیچ‌و پوچی ◊ **المُوَضَّعُ:** شکاوو کەرت‌و پەرت بوو، کەسێك نەپیاوی تەواو بێ نەئافرەتی تەواو بێ (واتە نێرە موك) ◊ دەگوترێ: (فلان مُوَضَّعٌ): فلانکەس نێرەموکە ◊ شێوە ژنانییە ◊ بێ رەوشتە ◊ **المَوْضِع:** شوێن‌و مەکان ◊ دەگوترێ: (في قلبي موضع فلان): خۆشەویستی فلانکەس لەدڵم دایە ◊ **المَوْضِعَة:** ناوی شوێن (اسم المکان) ◊ **الموضوع:** سەرباس ◊ ئەو مادە زانیاری‌و رۆژنامەوانییە کەنووسەر دەیکاتە عینوانی نووسینەکەی ◊ **الموضوع من الأحاديث:** حەدیثی هەڵبەستراوو پاڵدراو بۆ لای پێغەمبەر (د.خ) لەبواری فەلسەفەدا بریتییە لەشتێك هەستی پێ بکرێ‌و مودرەك بێ. بەرامبەرەکەی بریتییە لە (الذات) ◊ لەزاراوەی مەنطیقدا بریتییە لە شتێك (مەقولو عەنهو)بێ قسە [illegible] کراو بێ لەپێشەوە بگوترێ‌و بکرێتە مەوضوع‌و بەشی یەکەمی قەضیەو شتی تری بخرێتە سەرو مەحمولی بۆ بهێندرێ ◊ **المَوضوعة من الأحاديث:** حەدیثی هەڵبەسراووبێ بنەما ◊ **الموضوعية:** لەبواری فەلسەفەدا دیدو بۆچونێکی فەلسەفییە پێی وایە مەعریفە دەگەڕێتەوە بۆ حەقیقەتێك جودایە لەزاتی مودرەك‌و هەست پێکراو ◊ **الواضعة:** باخ‌و باخچە ◊ حوشترێك لەشتی فرێدراوو پڵ‌و پوش‌و بەرماوەدا بلەوەڕێ ◊ نافرەتی داوێن پیس‌و بەدڕەوشت ◊ **الوَضْعُ:** دانان ◊ دانراو (موضوع) ◊ هێدی ترین‌و لەسەرەخۆترین شێوەی [illegible]شتنی حوشترو وڵاخی ترە ◊ شێوەی شت‌و هەیە **الوَضّاع:** زۆر قسە هەڵبەست‌و درۆ بوختانچی ◊ دەگوترێ: (رجل وَضَّاعٌ): پیاوی زۆر درۆزن‌و قسە هەڵبەست ◊ **الوَضعية:** مەزهەب‌و رێبازی (ئوجست کۆنت)ە کە بڕوای بەئەو دیو مادەنیەو نینکاری میتا فیزیقیەکان دەکا، پێی وایە زانیاریی دەبێ لەسەر روداو ئەزمون بنج بەستوبێ ◊ **الوَضيعُ:** پڕو پوچ‌و هەتیو مچەو خوێری ◊ پێچەوانەی (الشريف)ە ئەمانەت‌و ئەسپاردە ◊ دەگوترێ: (وضعت عند فلان وضيعاً): ئەسپاردەیەکم لای فلانکەس داناوە ◊ **الوَضيعَة:** ئەمانەت‌و ئەسپاردە ◊ کتێبێکە قسەی عاقڵمەندانی تێدا دەنووسرێ ◊ کۆمەڵێك سەرباز دەخرێنە هەرێمێکەوەو غەزوی ئەو دەڤەرمناکەن‌و تێیدا دەمێننەوە ◊ وردەو پردەی شت ◊ زەرەر ◊ کۆڵ‌و بارو بارگەنەی خەڵك ◊ ئەو ئەندازەیەی پاشاو خەلیفە وەری دەگرن لەباج‌و خەراج ◊ ئاردو رۆنی بەسەردا دەکرێ‌و دەخورێ.

وَضَمَ القومُ يَضِمون وضوماً: خەڵکەکە کۆبونەوەو لێك نزیك بوونەوە.

وَضَمَ القوم على بني فلان: خەڵکەکە بوونە میوانی فلان خێزان و بەرەباب.

وَضَمَ الجزار اللحم: حەیوان کوژەرەوەکە (قەصابەکە) گۆشتەکەی خستە سەر (وەضەم) هەرشتێك گۆشتەکە لەگڵ و خۆڵ دووربخاتەوە ◊ **اوضَمَ الجزارُ اللحمَ:** بەمانا (وَضَمَهُ)دێ ◊ **استَوضَمَهُ:** ستەمی لێ کرد ◊ **الوَضَمُ:** هەرشتێك گۆشتی لەسەر دابندرێ لەدارو حەسیرو بەردو شتی وا بەمەبەستی ئەوە لەگڵ و خۆڵ دووربێ ◊ سفرەی نانخواردن ◊ **الوَضمَة:** کۆمەڵێك ئادەمیزاد دووسەد یان سێ سەد کەس ◊ کۆمەڵێك مرۆڤی لێك نزیك ◊ **الوَضِيمُ من الأصابع:** نێوان قامکی ناوەڕاستو قامکە بچکۆلە ◊ **الوَضِيمة:** کۆمەڵێك مرۆڤ دووسەد تا سێ سەد کەس ◊ خەڵکێکە کەم دەبنە میوانی هۆزو خێڵێكو ڕێزیان لێ دەگیرێ ◊ خواردنی ئامادەکراو بەبۆنەی ماتەمینییەوە.

وَضَنَ الشَّيْئَ يَضِنه وَضْناً: شتەکەی خستە سەریەك ◊ دەگوترێ: (وَضَنَ الحجرَ والآخرَ): بەردو خشتەکەی خستنە سەریەك ◊ تەنی ◊ دەگوترێ: (وضن النسيج) و (وَضَنَ السرير وأشباهه بالجوهر) ◊ **اوضن الرَّجل:** بۆ ڕەحلو کەژاوەکە قەیاسەی چندراو بەسەریەك دای بۆ دروستکرد، پێی شەتەك دا ◊ **إتَّضَنَ:** پەیوەندی پێوەکرد پێیەوە لکا ◊ **تضوَضَنَ:** ژێر دەستە بوو ◊ زەلیل بوو ◊ **الموضونة:** زرێیەك کونەکانی لێك نزیك بن ◊ حەلقەکانی تێك خرابن و چوبنە ناو یەکەوە ◊ یان ئەڵقەکانی دو دو چندرابن ◊ **المِيضنة:** هۆرو جەواڵو تێرمیەکە لەپوشی دارخورما چندرابێ ◊ **الوُضنَةُ:** کورسی چندراو لەلقی دارخورماو شتی وا ◊ **الوَضِينُ:** ڕیزکراو چین چین کراو ◊ پشتێنێکی پانی چندراوە هەندێکی چووەتە سەر هەندێکی و هەوداو سیرمەکانی پێکەوە لاو نیو چندراون ◊ بەکوردی خۆمان پێی دەگوترێ: (قەیاسە) ◊ یان هەر لەپێست دروست دەکرێ شتی پێ لەپشتی حوشتر شەتەك دەدرێ ◊ بۆ ڕەحلو کەژاوە بەکاردێ ◊ دەشگوترێ: (إنه لعلق الوضين): ئەو گورج و گۆڵ و خێرایە ◊ چوستو چالاکە ◊ **وطئ الشَّيْئ يطؤه وَطْئاً:** شێلای پانی کردەوە ◊ دەگوترێ: (وطِئنا العَدُوَّ): دوژمنمان پان و پلیش کردەوە، غەزومان کردن ◊ (بنو فلان يطؤهم الطريقُ): بەرەبابی فلان هۆزی فلان لەنزیك ڕێگاکەوە نیشتەجێ بوون.

وَطِئَ المرأة: چووە لای ئافرەتەکە، سەرجێیی کرد.

وَطُؤَ الموضعُ وغيره: شوێنەکە نەرمەڵان بوو ◊ **اوطَأَ شِعْرَهُ وفيه:** لەشیعرەکەدا سەرەوای دوبارە کردەوە بەلەفظو ماناوە هەمان سەرەوای پێشوی هێنایەوە ◊ **اوطَأَ فلاناً العَشْوةَ وعَشْوةَ:** فلانکەسی والێ کرد بەسەر کوێری بڕواو نەزانێ ڕو لەکوێ دەکا ◊ **اوطَأ الأرض وبها:** پێی لەزەوییەکە ناو بەناوی دا ڕۆیی ◊ **اوطَأ فلاناً الأمرَ:** لەکارەکەدا هاوڕای فلان بوو ◊ **وَطَّأَ الموضعَ وغيره توطئةً:** شوێنەکەی تەخت کردو کردییە ڕێبازو ڕاڕەو ◊ **وَطَّأ الشَّيْئ:** شتەکەی ئامادەکرد ◊ **وَطَّأ الفراشَ:** شوێن نوستنو دۆشەك سیسەمەکەی ڕێك خستو خۆشی کرد بۆ لەسەر نووستن ◊

تَواطَأَ القومُ على الأمر: خەلکەکە لەسەر کارەکە ڕێك کەوتن ◊ **تواطأ فلان فلاناً على الأمر**: فلانکەس لەسەر ئیشەکە ڕەزامەندیی خۆی بۆ فلان دەربڕی ◊ **تَوَطّأَ الرجلان**: شتەکەی ژێر قاچی دا ◊ بەقاچ گێرەی کرد، وردی کرد پلیشاندیەوە ◊ **استوطأَ الشَّيْئ**: شتەکەی نزم کرد ◊ نەرمی کرد ◊ ئاسانی کرد ◊ بەوشێوانە هاتە بەردەستی ◊ **الإيطاء**: بەلای شاعیرانەوە عەیبێکی سەرەوای شیعرە، بریتییە لەوە سەرەواکە بەلەفظو ماناوە دوبارە بێتەوە ◊ **الطَّأة والطَّئَةُ**: نەرمو نیان ◊ **المَوْطَأُ**: شوێن قاچ ◊ جێ پێ ◊ **المَوْطِئُ**: بەمانا (المَوطَأ)دێ ◊ **المُوطَأُ**: سەهلو ئاسان، نەرمو نیان ◊ دەگوترێ: (رجل موطأ الأكناف): پیاوێکی بارخۆش و مامەڵە خۆشە، ڕۆخۆش و سەخی سروشتو میوان نەوازە ◊ هەرکەسێ بچێ بۆ لای پەشیمان نیەو ماندو نابێ ◊ **الميطاءُ**: چاڵایی زەوی ◊ پارچە زەوییەکی نزم ◊ **الواطئة**: ڕێبوار کە شوێنێکی زەوی دەکەنە ڕێڕەو ◊ خورمای بیژۆك و هەڵوەریو ◊ **الوطاءُ**: نزمایی، زەلکاوو چاڵایی لەزەوی دا ◊ **الوِطاءُ**: بێشکەی نەرمو خۆش بۆ منداڵ ◊ **الوَطاءَةُ**: نەرمو نیانو ئاسانو بەیدەست ◊ **الوَطْأَةُ**: پێلەقەو گرتنی بەهێزو توند ◊ **الوَطَأَةُ**: ڕێبوار ◊ **الوَطِئ**: چاڵایی زەوی ◊ نەرمو دەشت ◊ تەخت کراوو بێ کۆسپ ◊ دەگوترێ: (هذا الفراش وَطِئٌ): ئەم شوێن نوستنو دۆشەکە نەرمە ئەوکەسەی لەسەری دەخەوێ ئازاری جەستەی نابێ ◊ **الوَطِيئَةُ**: خورمایەکە دەنکەکەی دەردەهێندرێو بەشیرەوە دەشێلدرێ ◊ کەشك و شەکر ◊ **الوَطْبُ**: مەشکەی دۆ ◊ مەمك و گوانی گەورە ◊ پیاوی وشکە تەبیاتو قسە ڕەق ◊ دەشگوترێ: (صَغِرَت وِطابُهُ): مرد یان کوژار ◊ **الوَطْباءُ**: مەمك گەورە ◊ **الوَطْبَةُ**: قاوت: کەلەخورماو کەشك و ڕۆن دروست دەکرێ ◊ **وَطَحَهُ يَطحُهُ وَطْحاً**: بەزەختو هێز پاڵی پێوەنا ◊ **تواطَحَت الإبل على الحوض**: حوشترەکان پاڵەپەستۆیان کرد لەسەر حەوزی ئاوخواردنەوە ◊ **تواطح القومُ**: خەڵکەکە لەگەڵ یەك شەڕیان کردو دژی یەکتر دوانو هەڵوێستیان وەرگرت ◊ **الوَطْحُ**: ئەو چڵك و پیسییەی بەسمو چنگ نینۆکی وڵاخو ئاژەڵو باڵندەو پەلەوەرەوە دەنوسێ.

وَطَدَ يطِدُ وَطْداً: جێگیر بوو، چەسپا.

وَطَدَ الشَّيْئ وَطْداً وَطِدَةً: چەسپاندی بەهێزی کرد ◊ دەگوترێ: (وَطَدَ لە منزلة): جێگای بۆ خۆش کرد.

وَطَدَ الإنسان الى الأرض: پیاوەکەی بەزەوییەوە نوساندو نەیهێشت جوڵەبکا.

وَطَدَ الأرضَ: زەوییەکەی بەکوتك کوتایەوە بۆ ئەوەی بپەستێورێو بچێتە پاڵ یەك و بۆشایی تێدا نەمێنێ کەبیناى لەسەر بکرێ نەنیشێ.

وَطَدَ الصَّخْرَ على الغار: بەبەرد دەرکی ئەشکەوتەکەی گرت ◊ دەرکی ئەشکەوتەکەی بەکەڵەکە بەرد هەڵچنی ◊ **وَطّدَهُ**: بەمانا (وَطَدَهُ)دێ ◊ **وَطَّدَ الأرضَ**: زەوییەکەی تەخت کردو کوتایەوە بۆئەوەی گڵو بەردو چەوەکە بچێتە پاڵ یەك و توندبێ ◊ دەشگوترێ: (وَطّدَ له عنده منزلةً): بۆ فلان لای فلان جێگای بۆ خۆش کردو دایمەزراند ◊ **تَوَطَّدَ الشَّيْئ**: شتەکە چەسپاو جێگیر بوو ◊ **اتَّطَدَ**: بەمانا (تَوَطَّدَ)دێ ◊ **المُتَوَطِّدُ**: شتی بەردەوامو نەبڕاوە کەیەك بەدو یەك دا بێ ◊ چەسپاوو پتەوو

جێگیر بوو ٥ **المِیطَدَةُ:** کوتکێکی قورس‌و گرانە لەدارو شتی وا دروست دەکرێ بناغەی دیوارو شتی وای پێ دەکوترێتەوە بۆئەوەی پتەو ببێ‌و نەنیشێ ٥ دارێکە درێل‌و ئاسنی سورەوەکراوی کونکردنی شتی پێ دەگیرێ ٥ **الوَطِیدَةُ:** بناغەو کانگەی دیواری خانوو ٥ سێ کوچکەی ئاگردان (سەرئاگرە) ٥ دەشگوترێ: (لە عندي وطیدة): فلانکەس لای من پلەو پایەی بەرزی هەیە ٥ هەروا دەگوترێ: (أنت من وطائد الحق): ئەتۆ پایەیەکی پتەو: حەق‌و راستی ٥ **الوَطَرُ:** پێداویستی ٥ مەبەست‌و ئارەزۆ ٥ دەگوترێ: (قضی منە وطرَه): ئیشی خۆی لێ جێ بەجێ کرد ئارەزوی خۆی لی بەدی هێنا.

وَطَسَ الأرض یَطسُها وَطْساً: چاڵی لەزەوییەکە کرد.

وَطَسَ الشَّیئَ: شتەکەی شکاندو وردو هاڕی کرد ٥ بەتوندو بەهێز لێی دا ٥ **تَوَطَّسَ المَوْجُ:** شەپۆلەکان توندو زۆر بوون ٥ **الوَطَّاسُ:** بۆ زێدەڕۆیی لەمانای (وَطَسَ)دێ ٥ شوان ٥ **الوَطِیسُ:** تەندوری نانکردن کەنانی تێدا دەبرژێ ٥ شەڕو هەرا ٥ دەگوترێ: (حَمِيَ الوطیسُ): شەڕگەرم بوو پەرەی ساند.

وَطَشَ فلاناً یطشه وطشاً: لێی دا، پێی کێشا.

وَطَشَ فلاناً عَنْ فلان: فلانکەسی لەکۆڵ فلانکەس کردەوە.

وَطَشَ الکلامَ: کەلامەکەی بەیان کرد، جوان ڕونی کردەوە.

وَطَشَ الخَبَرَ: لایەنێکی هەواڵەکەی ئاشکرا کرد ٥ دەگوترێ: (ما وَطَشَ لنا): هیچی نەداینێ ٥ (سألته عَنْ شيئ فما وطَش): پرسیاری شتێکم لێ کرد هیچی بۆنەدرکاندم ٥ **وَطَّشَ عنه:** لێی دوورخستەوە ٥ **وَطَّشَ القوم عنهم:** خەڵکەکەی لێ دوورخستەوە ٥ **وَطَّشَ لفلان:** دەروازەی قسەو بۆچون‌و کرداری بۆ فلانکەس دیاری کرد ٥ **وَطَّشَ فیه:** کاریگەر بوو تێیدا ٥ دەگوترێ: (سألوه فما وَطَّشَ لهم بشیئ): پرسیاریان لێ کردو هیچی پێ نەدان ٥ (ضربوه فما وَطَّش الیهم): لێیان داو دەستی پێ نەکرایەوەو نەیتوانی دیفاع لەخۆی بکا ٥ (سألته عَنْ شيئ فما وَطَّش): پرسیاری شتێکم لێ کرد هیچی بۆ رون نەکردمەوە.

وَطَفَ الرَّجُلُ یَطِفُ وَطْفاً: پیاوەکە دوا ڕمتێندراوەکە کەوت دووری خستەوە.

وَطِفَ یَوْطَفُ وَطَفاً: موی برۆو برژانگی زۆر بوون نەرم‌و شۆڕیش بونەوە.

وَطَفَ المطرُ: بارانەکە بەلێزمە باری ٥ **وَطَفَتِ السحابة:** هەورەکە شوڕابەی کردە سەرزەوی ٥ (فهو اوطف وهي وَطفاء) ٥ **أوْطَفَ:** بەسەر یا ڕوانی، بەرز بۆوە ٥ دەرکەوت ٥ دەگوترێ: (خذ ما أوطف لك): چیت دی هەڵی بگرە ٥ **الأوْطَفُ:** دەگوترێ: (بعیر أوطف الوبر): حوشترێکی کوڵک زۆرو باشە ٥ (عام أوطف): ساڵێکی پڕ خێرو بەرەکەتە ٥ (عیش اوْطَف): گوزەرانی خۆش ٥ (ظلام أوطف): تاریکییەکی داگرندەو نزیک‌و داپۆشەرە ٥ **وَطَمَهُ یَطِمُهُ وَطْماً:** پێی لێنا.

وَطَمَ السِتْرَ: پەردەکەی دادایەوە.

وَطِمَ یَوْطَمُ وَطماً: گوی گیرا ٥ پیسایی بۆنەکرا.

وُطِمَ: بەمانا (وَطِمَ)دێ.

وَطَنَ بالمکان: لەشوێنەکە مایەوە ٥ **اوطَنَ البلدَ:** شارەکەی کردە زێدو نیشتمانی خۆی ٥ **اوطَنَ**

نفسه على كذا: نەفسى خۆى ئارام كرد لەسەر ئەوشتەو پێى ڕازى بوو ◊ **واطَنه على الأمر**: كارى خۆى لەگەڵ ئەوشاردەوە ◊ خۆى دەرنەخست ◊ بەكارەكە رازى بوو ◊ **واطن القوم**: لەگەڵ خەڵكەكە لەنيشتمانێك دا ژيا ◊ **وَطَّنَ بالبلد**: شارەكەى كردە زێدو نيشتمانى خۆى ◊ **وَطَّنَ نفسه على الأمر**: نەفسى خۆى لەسەر كارەكە ڕاهێنا ◊ **إِتَّطَنَ البلدَ**: وڵاتەكەى كردە زێدو نيشتمانى خۆى ◊ **تَوَطَّنَ**: بۆ موطاوەعەى (وَطَّنَ)دێ ◊ دەگوترێ: (تَوَطَّنَتْ نفسه على الأمر): نەفسى خۆى لەسەر ئەوكارە ڕاهێنا ◊ **تَوَطَّنَ الأرضَ وبها**: زەوييەكەى كرد بەزێدو نيشتمانى خۆى ◊ **استوطن البلدَ**: شارو وڵاتەكەى كردە زێدى خۆىو تێيدا نيشتەجێ بوو ◊ **المَوْطِن**: وەتەن ◊ هەرشوێنێك ئادەميزاد بەهۆيەكەوە تێيدا نيشتەجێ ببێ ◊ ئەنجومەنو مەجليس ◊ ديمەنێك لەديمەنەكانى شەڕ ◊ **الميطان**: شوێنى لێ ريزكردنو ڕاگرتنى ئەسپەكان پێش ئەوەى دەست بە پێشبڕكێكە بكەن ◊ **الوَطَنُ**: نيشتمان ◊ زێدو شوێنى لەدايكبونو نيشتەجێ بوون ◊ تەويلەو ئاغەڵو گەوڕى ڕەشەوڵاخو بزنو مەڕ ◊ **وَطْوَطَ فلان**: فلانكەس لاواز بوو، قسەى خێرا خێرا كردن ◊ **تَوَطْوَطَ الصبي**: منداڵەكە بەگريانەوە هاوارى كرد ◊ **الوَطْوَاطُ**: شەمشەمە كوێرە ◊ پياوى كاڵفامو لاوازو جەستە بچكۆلە ◊ كەسێك قسە خێرا خێرا بكا ◊ پياوى زەعيفو ترسنۆك ◊ دەم بەهاوارو جاڕدەر ◊ **الوَطْوَاطَةُ**: كەسێكە خێرا خێرا قسە بكا ◊ لەقسەكردن دا پەلە پەل بكا ◊ ئافرەتێك زۆر قيژە قيژ بكا ◊ **الوَطْواطي**: نيسبەتدانى شتە بۆلاى (وطواط) ◊ لاوازو ترسنۆك ◊ چەقە چەناو زۆر بلێ.

وَظَبَ عليه يَظِبُ وظوباً: بەردەوام بوو لەسەرى.

وَظَبَ الأمرَ: بەكارەكەوە نووساو وازى لێ نەهێنا ◊ بەرعۆدەى كارەكە بوو ◊ **واظَبَ على الأمر**: بەردەوام بوو لەسەر كارەكەو پشودرێژبوو ◊ **واظَبَ فلاناً على خدمة فلان**: فلانكەسى هەڵنا بۆ ئەوەى خزمەتى فلان بكا ◊ **تواظَبَت عليه الرياح**: بايەكان بە نۆبە لێيان داو هەردەمە جۆرە بايەك لێى دەدا ◊ **الموظوب**: دەگوترێ: (رجل موظوب): پياوێكە بەڵاو كارەسات نۆرەى لێ دەكەنو هەر ڕۆژەو توشى چورتمێك دەبێو ماڵو سامانى بەڵايەك لەناوى دەبا ◊ **المَوْظوبَةُ**: دەگوترێ: (أرض موظوبة): زەوييەكە ئەوەندەى مەڕو ماڵات تێكراو كرۆسراوەتەوە هيچ لەوەڕى تێدا نەماوە ◊ **الميظب**: دەسكە سندوڵ بەردێكە لەدرێژەوەيە گەنمى پێ دەگوترى ◊ **الوَظْبَةُ**: شەرمگاى ئاژەڵو وڵاخ.

وَظَفَ البعيرَ يَظِفُهُ وَظْفاً: زەبرى لەباريكايى قاچى حوشترەكەدا ◊ زنجيرى حوشترەكەى كورت كردەوە.

وَظَفَ القومَ: شوێن خەڵكەكە كەوت.

وَظَفَ الشَّيْئَ على نفسه: شتەكەى لەسەر خۆى پێويست كرد ◊ **واظَفَهُ**: هاوڕاى بوو، لەگەڵى كەوت ◊ **وَظَّفَهُ**: هەر ڕۆژەو ئەركو وەزيفەيەكى دياريكراوى بۆدانا ◊ **وَظَّفَ عليه العملَ والخراجَ ونحو ذلك**: كارو باجى بۆ مەزندە كردو بۆى ديارى كرد ◊ يان دەگوترێ: (وَظَّفَ على الصبي كل يوم حفظ آيات من القرآن الكريم): هەر ڕۆژە چەند ئايەتێكى دەست نيشان كردن بۆ منداڵەكە بۆئەوەى لەبەريان بكا ◊ **الوَظيف**: باريكايى قاچى حوشترو وڵاخە بەرزەو حەيوانى تر ◊ قاچى

بەهێزو توانا بۆ ڕۆیشتن بەناو نەرمەلاّنو دۆڵو شیودا ◊ **الوظیفة**: ئەوەی دیاری دەکرێ لەئیش‌و خواردن‌و بژێوو شتی تر لەماوەیەکی دیاریکراودا ◊ وادەو پەیمان‌و بەڵێن ◊ پلەو پایەی موچە خۆر ◊ دەشگوترێ: (للدنیا وظائف وَوُظُفٌ): جیهان بەلاّو کارەساتی جۆراو جۆری هەن ◊ **وَعَبَهُ یوعِبه وَعْباً**: شتەکەی هەموو هەڵگرت‌و هیچی لێ نەهێشتەوە ◊ **اوعَبَ القوم**: خەڵکەکە هەموویان چون بۆ غەزا بۆ بەرگری لەوڵات‌و زێدو نیشتمان ◊ **اوعَبَ القومُ جلاءً**: خەڵکەکە هەموویان دەرکران هیچیان لەوڵاتی خۆیان دا نەمانەوە ◊ **اوْعَبَ فلان في ماله**: فلاّنکەس ماڵ‌و سامانی خۆی تەخشان‌و پەخشان کرد بەهەموو شێوەیەك لێی بەخشی ◊ **اوْعَبَ الشَّيْئ**: هەموو شتەکەی هەڵگرت هیچی لێ نەهێشتەوە ◊ شتەکەی لەبێخ دەرهێنا ◊ **اوعَبَ الشَّيْئ في الشَّيْئ**: هەموو شتەکەی کردە ناو شتەکەوە ◊ **استوعَبَه**: هەمووی هەڵگرت، جێگای هەمووی کردەوە ◊ لەبێخ‌و ریشە دەری هێنا ◊ **استوعَبَ الحدیثَ**: قسەکەی وەرگرت‌و لێی حاڵی بوو ◊ **استوَعَبَ المکانُ او الوعاءُ**: شوێنەکە یان زەرفەکە هەموو شتەکەی تێدا جێ بۆوە ◊ **الوَعْبُ**: فراوان، دەگوترێ: (طریق وَعْبٌ): ڕێگایەکی پان‌و بەر فراوانە ◊ **الوَعِیب**: بەرفراوان بەجۆرێك ئەوەی تێی دەکەی جێگای ببێتەوە تێیدا.

وَعِثَ الطریقُ یَوْعَثُ وَعْثاً وَوَعثاً: ڕێگاکە ناخۆشەو ڕەوی پێدا ناکرێ.

وَعِثَ الأمرُ: کارەکە خراپ بوو تێکچوو تێکەڵ‌و پێکەڵ بوو ◊ **وَعِثَتْ یده**: دەستی شکا ◊ **اوعَثَ**: کەوتە زەوی نەرمەلاّن‌و لمبەلاّن‌و قوڕو لیتەوە ◊ بەناو گڵە نەرمەو لمبەلاّن‌و قوڕە شل دا ڕۆیی ◊ نەیتوانی قسەبکا ◊ بزرکاندی ◊ **اوعَثَ في ماله**: لەماڵ‌و سامان خەرج کردن دا زێدە ڕۆیی کرد ◊ **اوعَثَ الأمرَ**: کارەکەی تێك دا، دایوەشاند ◊ **وَعَثَهُ**: لای دا ◊ سەرفی کرد ◊ بەندی کرد ◊ **الأوْعَثُ**: (طریق أوعَثُ): ڕێگایەکە ڕەوی پێدا ناکرێ ◊ کوێرە ڕێیە، قۆرت‌و پێچ‌و پڕ کەندو لەندە ◊ **المُوَعَّثُ**: ڕێگای بەردەلاّن‌و ناخۆش ◊ **المَوْعُوثُ**: (رجل موعوث): پیاوێکی هەتیومەچەو ناوە جاخزادەیە ◊ **الوَعْثُ**: هەرشتێك نەرم‌و ئاسان بێ ◊ شوێنێك لمبەلاّن یان نەرمەخاك یان قوڕ بێ کەقاچ تێیدا ڕۆچێ ◊ ڕێگای بەردەلاّن‌و ناخۆش ◊ هەرکارێك ناخۆش‌و برست بڕبێ ◊ ئێسقانی شکاو ◊ جەستەی کزو لاواز ◊ دەشگوترێ: (رجل وعث اللسان): پیاوێکی لاڵە پەتەیەو ناتوانێ قسە بکا ◊ **الوَعِثُ**: ڕێبازی ناخۆش ◊ **الوَعْثاء**: ماندو بون‌و نارەحەتی‌و چورتم ◊ دەگوترێ: (أعوذ بالله من وعثاء السفر): پەنا بەخوا لەنارەحەتی‌و شەکەتی سەفەر چەند ناخۆش‌و برست بڕە ◊ **الوَعْثَةُ من النساء**: ئافرەتی قەڵەو ◊ دەگوترێ: (إمرأة وَعْثَة الأرداف): ئافرەتێکە سمت‌و کەفەڵ نەرمە ◊ دەستی شکاو ◊ **الوُعُوثُ**: تەنگ‌و چەڵەمەو ناخۆشی‌و شەڕو هەرا ◊ **وَعَدَهُ الأمرَ وبه وَعْداً وعِدةً**: وادەی کارەکەی پێدا، هیوا خوازی کرد بۆئەوشتە.

وَعَدَ فلاناً: لەفلاّنکەس زیاتر پابەندی وادەو بەڵێن بوو ◊ دەگوترێ: (واعَدَهُ فوعَدَهُ): وادەی دایێ‌و لەوزیاتر پابەندی وادەو بەڵێن بوو ◊ **اوعَدَ الفَحْلُ**: کەڵەنێرەکە حیلکاندی مراندی زەراندی بۆڕاندی کاتێك ویستی مێیەکە کەڵ

بـــدا ◊ **أوعَـــدَ فلانـــاً**: وادەی بەفلانکـــەس دا، هەڕەشەی لەفلانکەس کرد ◊ **واعَدَهُ**: هەریەك لەو دوانە وادەیان بەیەکتر دا ◊ پێشبڕکێیان کرد لەوادەو بەڵێندان بەیەکتری ◊ **واعَدَ فلاناً وقت كذا**: بەڵێنی بەفلانکەس دا لەکاتی فلان شت دا ئەرکی سەرشانی خۆی بۆ جێ بەجێ بکا ◊ **إتَّعَدَ**: وادەکەی قبوڵ کردو بتمانەی پێ دا ◊ **إتَّعَدَ القومُ**: خەڵکەکە بەڵێنیان بەیەکتردا ◊ **اتَّعَدَ فلان فلاناً**: فلانکـــەس هەڕەشـــەی لەفلانکـــەس کـــرد ◊ (تَواعَـــدوا): خەڵکەکـــە هەندێکیان وادەیان بەهەندێکیان دا ◊ **تَوَعَّدَهُ**: هەڕەشەی لـێ کرد ◊ **المَوْعِدُ**: وادەو بەڵێن ◊ شوێنی وادە ◊ کاتی وادە ◊ عەهدو پەیمان ◊ **الموعود**: (اليوم الموعود): ڕۆژی قیامەت ◊ **الميعاد**: کاتی وادە، شوێنی وادە ◊ **الواعِدُ**: دەگوترێ: (فَرَسٌ واعِد): ئەسپێکە بەڵێن دەدا لەڕۆیشتن و غاردان نەوەستێ ◊ (أرض واعِدة): زەوییەکە هیوای ئەوەی لێ دەکرێ خێرو بێری زۆربێ و بەرو بوومی باش بێ ◊ **الوعيد**: (يوم الوعيد): ڕۆژی قیامەت.

وَعَـرَ المكـان: شوێنەکە بەردەڵان و چەقەن و ڕەقەن بوو ◊ پتەوو ڕەق بوو.

وَعَرَ فلاناً: فلانکەسی بەند کرد.

وَعُرَ الشَّيءُ: شتەکە کەم بوو ◊ (فهو وعِر) ◊ **وَعِرَ المكانُ**: شوێنەکە ڕەق و پتەو بوو ◊ **أوعَرَ**: کەوتە ناو زەوی بەردەڵان و چەقەن و ڕەقەنەوە ◊ **أوْعَرَ فلان**: فلانکەس هەژار بوو ◊ **أوْعَرَ الطريق بفلان**: ڕێگاکە فلانکەسی گەیاند بەشوێنێکی ڕەقەن و چەقەن ◊ **أوْعَرَ الشَّيءَ**: شتەکەی کەم کردەوە ◊ **أوعَرَ الطريقُ**: ڕێگاکەی بەپڕ کۆسپ و تەگەرە هاتە بەرچاو ◊ **وَعَّرَ المكانَ**: شوێنەکەی بەردەڵان و چەقەن و ڕەقەن کرد ◊ **وَعَّرَ فلاناً**: فلانکەسی گێڕایەوەو نەیهێشت بەمراز بگا ◊ قسەکەی بڕی ◊ **تَوَعَّرَ فلان**: فلانکەس توند ڕەوی کرد ◊ **تَوَعَّرَ المكانُ**: شوێنەکە ڕەقەڵان بوو ◊ **تَوَعَّرَ الأمرُ على فلان**: کارەکە لەسەر فلانکەس گران بوو دەرهەقەتی نایە ◊ **تَوَعَّرَ في الكلام**: لەقسەکردن دا سەرسام بوو ◊ **تَوَعَّرَ فلان فلاناً في الكلام**: فلانکەس فلانکەسی لەقسەکردن دا سەرسام کرد ◊ **اسْتَوْعَرَ الطريقَ والمكانَ**: ڕێگاکەی بەپڕ کۆسپ و تەگەرە زانی ◊ **الأوْعَرُ**: بەردەڵان و پڕکۆسپ و تەگەرە ◊ دەگوترێ: (طريق اوْعَرُ) ◊ **الواعِرُ**: شوێنی چاڵ و پڕکەندو لەند ◊ پێچەوانەی مانای (السهل) دێ ◊ دەگوترێ: (جبل واعِرٌ): کێوێکی سەخت و نەستەمە ◊ **الوَعْرُ**: شوێنی سەخت و پتەو ◊ شوێنی ترسناك ◊ دەشگوترێ: (رجل وَعْرُ المعروف): پیاوێکە عەطاو بەخششی کەمە ◊ **الوَعِرُ**: بەمانا (الوَعْرُ)دێ ◊ **الوَعِيرُ**: بەمانا (الوَعْرُ)دێ.

وَعَزَ اليه في الأمر: چو بۆلای و فەرمانی پێ کرد ئەو ئیشە بکا یان پێی گوت وازی لێ بێنە ◊ **أوعَزَ اليه**: فەرمانی پێ کرد بەکردنی کارێك، یان نەکردنی ◊ **وَعَّزَ اليه**: بەمانا (وَعَزَ)دێ ◊ **وَعَسَه يعسه وَعْساً**: بەتوند پێی پیانا.

وَعَسَ الدهرُ فلاناً: ڕۆژگار فلانکەسی لەبۆتە داو قاڵی کرد ◊ **أوعَسَ**: شوێن پێی هەڵگرت لەناو لمبەڵانەکەدا ◊ بەیانی زوو ڕۆیی ◊ **أوعَسَتْ الإبلُ**: حوشترەکە ملی خۆی درێژ کرد هەنگاوەکانی فراوان کردن و خێرا ڕۆیشت ◊ دەشگوترێ: (أوعَسَت الإبلُ بأعناقها): حوشترەکە

ملی خۆی درێژکردو خێرا ڕۆیی ◊ **واعَسَت الإبلُ**: بەمانا (أوعَسَت)دێ ◊ بەتوندی قاچی بەزەوی دادا، پێکۆڵی کرد ◊ **واعَسَ فلان فلاناً**: فلانکەس پێشبڕکێی لەگەڵ فلان دا کرد ◊ **الأوْعَسُ**: دەشتی لمباویو نەرمەلان کەقاچی تێیدا ڕۆچێ ◊ **الميعاس**: دەشتێکی لمبەلان کەلمبەکەی تەباری نەبەستبێ لمبەلانێك کە قاچ تێیدا ڕۆبچێ ◊ قاچی تێدا گوم ببێ ◊ زەوییەك کەلەوەپێش پێخوست نەکرابێ ◊ ڕێگا ◊ **الوَعْسُ**: شوێن پێو نیشانەی پێدا ڕۆیشتن ◊ بەمانا (الأوعس)دێ ◊ **الوَعساء**: مێینەی (الأوعس) ◊ زەوییەك نەرم بێو کەمێك لمبەلانی تێدابێ، وەکو بەباشی لی بڕوێ ◊ دەشتێك لمبەلانی نەرم بێ قاچی تێچەقێ ◊ **الوَعْسَةُ**: بەمانا (الأوعس)دێ ◊ **وَعَظَهُ يعظه وَعْظاً وعِظَةً**: ئامۆژگاریی کردو لەسەرەنجامی خراپەکاریی ترساندی ◊ فەرمانی پێ کرد بەچاکە کردنو تەماعی خێرو خۆشی دوا ڕۆژی بەرنا ◊ **إتَّعَظَ**: قبوڵی ئامۆژگاری کردو فەرمانبەر داری ئامۆژگاری بوو، نەفسی خۆی گرتەوە لەخراپە ◊ دەگوترێ: (وَعَظَهُ فاتَّعَظَ): ئامۆژگاری کردو ئەویش ئامۆژگارییەکانی وەرگرتن ◊ **المَوْعِظَةُ**: ئەوەی ئامۆژگاری پێ ئەنجام دەدرێ کردەوە بێ یان گوفتار بێ ◊ **الواعِظُ**: کەسێك ئامۆژگاری دەکاو شت وەبیر گوێگرانی دێنێتەوەو فەرمان دەکا بەچاکەو نەهی دەکا لەخراپە.

وَعَفَ بَصَرُهُ يَعِفُ وعوفاً: چاوی زەعیف بوو، کز بوو ◊ **اوعَفَ الرَّجُلُ**: پیاوەکە چاوی کزبوو ◊ **الوَعْفُ من الأرض**: هەرشوێنێکی زەوی کەڕەق بێو ئاوی تێدا ڕاوەستێو ببێتە زۆنگاو.

وَعَقَ الفَرَسُ: ئەسپەکە لەکاتی ڕۆیشتنی دا دەنگ لەورگی هات، قۆڕەی سکی هات.

وَعِقَ عليه يَعِقُ وَعْقاً: پەلەی کرد ◊ **وَعُقَ**: چەموش بوو ◊ **وَعَّقَ فلاناً**: فلانکەسی نیسبەت دا بۆ چەموشیو سەر ڕەقی ◊ تێکی دا خۆی خراپ کرد ◊ پێچەوانەی ئەو جولایەوە ◊ **تَوَعَّقَ**: سەر ڕەقو ڕەوشت خراپو سەرپێچی کەر بوو ◊ **استَوْعَقَ**: بەمانا (تَوَعَّقَ)دێ ◊ **الوُعاق**: دەنگێکە لەورگی ولاخ دەبیسرێ لەکاتی ڕۆیشتنی دا ◊ **الوَعِقُ**: مرۆڤی بەدڕەوشت ◊ **الوَعِقُ**: دەگوترێ: (رجل وَعِق): پیاوێکی ڕەوشت ناشیرینە ◊ مرۆڤی چەقە چەق کەر ◊ **الوَعْقَةُ**: بەدڕەوشتی ◊ چەموشی ◊ سەرڕەقو قسە نەبیس ◊ **الوَعِقَةُ من الرجال**: بەمانا (الوَعْقَةُ)دێ ◊ **الوعيق**: دەنگێکە لەورگی ولاخ دەبیسرێ لەکاتی ڕۆیشتنی دا.

وَعَكَ الحرُّ: گەرما بەتین بوو ◊ **وَعَكَت الريحُ**: بایەکە هێواش بوو.

وَعَكَ فلان: فلانکەس لەناکامی ماندو بون دا توشی ئازار بوو ◊ **وَعَكَت الكلابُ الصَّيْدَ**: سەگەکان نێچیرەکەیان لەگڵو خۆڵ وەردا.

وَعَكَ المرضُ فلاناً: نەخۆشی فلانکەسی ئازاردا ◊ دەگوترێ: (وعكته الحُمَّى): لەرزوتا ئێشی پێ گەیاند.

وَعَكَ الشَّيْئ في التراب: شتەکەی لەگڵو خۆڵ وەردا.

وَعَكَ الشَّيْئ: شتەکەی کوتا ◊ بەیەکی کێشان ◊ **اوعَكَتْ الإبلُ عند الحوض**: حوشترەکان لەسەر حەوزەکە پاڵە پەستۆیان کردو چوونە سەریەك ◊ **اوعَكَ فلان الشَّيْئ**: فلانکەس شتەکەی لەگڵ وەردا ◊ **اوعَكَ الكلابُ الصيد**: سەگەکان

نێچیرەکەیان لەگڵو خوڵ وەردا ٥ **المَوعوك**: لەرزو تادار ٥ لەش بەئازار ٥ **الوَعْكَةُ**: هەوای کەمو گەرمای توند ٥ لەرزو تا لێ هاتنو وەشەقەتۆڵە خستنی نەخۆشەکە ٥ شەڕی پاڵەوانان کەیەکتر دێننو دەبەنو یەکتر بەزەوی دادەدەن ٥ فاچ بەزەوی کێشانی بەهێز لەکاتی غاردان دا.

وَعَلَ يَعِلُ وَعْلاً: بەسەریا ڕوانی ٥ **تَوَعَّلَ الجبلَ**: چووە سەر کێوەکە ٥ دەشگوترێ: (توعَّلَ مصاعد الشرف): چووە سەر پەیژەو شوێنی بڵندی شەرەفو شکۆمەندی ٥ **استوعَلَ اليه**: پەنای بۆبرد ٥ **استَوعَلَ الأوعالُ**: حەیوانە کێوی‌و نێریە کێوییەکان چوونە سەر لوتکەی کێوەکان ٥ **المُسْتَوْعَلُ**: کونە شاخی حەیوانە کێوی، شوێنی تێدا حەوانەوەی حەیوانە کێوی لەئەشکەوتە شاخی عاصیو بەرزایی دا ٥ **الوَعْلُ**: نێریە کێوی (نێری بزنە کێوی) ٥ شەریفو نەجیب زادە ٥ پەناو مەلجەئو شوێنی ئەمین ٥ دەشگوترێ: (هم علينا وَعْلٌ واحد)، ئەوان لەدژی ئێمە کۆکو یەک هەڵوێستن هەروا دەگوترێ: (مالك عنه وَعْلٌ): تۆڵەو شتەدا هیچ مەجالێکت نییە ٥ هەردەبێ ئەوەبێ ٥ **الوَعِلُ**: نێریە قەرەی کێوی ٥ **الوَعْلَةُ**: لوتکە شاخی سەراسەری کێو ٥ ئەشکەوتو شوێنی سەختو عاصێ لەناو کێودا ٥ یەخەی کراس ٥ هەنگڵی گۆزەو دیزەو مەسینەو شتی وا.

وَعَمَ بالخبر يَعِمُ وَعْماً: بەگشتی هەواڵەکەی داو ڕونی نەکردەوە.

وَعَمَ الديارَ: دوعای ئاوەدانی بۆ وڵاتەکە کرد ٥ **الوَعْمُ في الجبل**: دەمارە شاخو توێسکە گڵێکە لەکێودا ڕەنگی لەوەی تر جیایە ٥ **وَعَنَتِ الدوابُ**: وڵاخو ئاژەڵەکان قەڵەو بوون ٥ **تَوَعَّنَتِ الدوابُ**: وڵاخو ئاژەڵەکان گەیشتنە ئەوپەڕی قەڵەوی ٥ **تَوَعَّنَ فلان الشيئَ**: فڵانکەس شتەکەی وەرگرتو خستیە شوێنی شیاوی خۆی ٥ **الوِعَانُ**: کۆی (الوَعَنُ والوعنة)، بریتییە لەدەمارە شاخو توێسکە گڵو چینە خاك لەکێودا کەلەوەی تر جیابێو شوێنکەی خۆی هەبێ ٥ **الوَعْنُ**: پەناگاو مەلجەئو شوێنی حەوانەوە ٥ زەوی ڕەقو پتەو ٥ **الوَعْنَةُ**: زەوی ڕەقو پتەو ٥ سپی خاکێك کەهیچی لی نەڕوێ ٥ **وَعْوَعَ الكلبُ**: سەگەکە وەڕی، لوراندی ٥ **وَعْوَعَ القومُ**: خەڵکەکە کەوتنە غاڵو بوغڵو چەقەو هەرا ٥ **وَعْوَعَ فلان القومَ**: فڵانکەس خەڵکەکەی هێنایە عامێلکەو تەنگی پێ هەڵچنین ٥ **الوَعْواعُ**: قیڕەو هەرای خەڵکە ٥ هەر دەنگو قیڕەو هەرایەك تێکەڵ بێ ٥ کۆمەڵێك ئادەمیزاد کە بکەونە غەڵبە غەڵبو هەراو هوریا ٥ چەقە چەناو زۆر بڵێ ٥ دیدەبان ٥ ئازاو چاونەترس ٥ یەکەم پێشمەرگەو جەنگاوەر کەفریای هاوەڵانی تێشکاو لەشەڕدا دەکەوێ ٥ **الوَعْوَعُ**: چەقەڵ ٥ ڕێوی ٥ خەتیبی زمانڕەوان ٥ پیاوی زەعیفو لاواز ٥ سارای کاکی بەکاکی ٥ **الوَعْوَعَةُ**: وەڕەو مرەو لوراندنی سەگو گورگو ڕێوی ٥ **الوَعْوَعِيُّ**: پیاوی مەردو ئازاو شکۆمەندو چاونەترس.

وَعَى العَظْمُ يعي وَعْياً: ئێسقانەکە بەخواری گرتیەوە.

وَعَى الجُرْحُ: برینەکە کێمی لێ ڕۆیی ٥ برینەکە لەسەر پیسیو کێم دەمەکەی وێکهات بۆوە ٥ **وَعَتِ المِدَّةُ في الجرح**: کێمو زوخاو لەبرینەکەدا کۆبۆوە.

وَعَى الشيئَ: شتەکەی لەکیسەو حاجەتێك دا کۆکردەوە.

وَعَى الحديثَ: فەرمودەكەی لەبەركرد بەباشی خستیە مێشكی خۆیەو لێی حاڵی بوو.

وَعَى الأمرَ: كارەكەی لەسەر حەقیقەتی خۆی زانی ◊ **أوعى الشَّيءَ**: شتەكەی خستە شوێنی خۆیو پارێزگاری كرد ◊ **أوعَى الحديثَ**: فەرمودەكەی لەبەركرد ◊ **أوعَى فلان وعليه**: رزقو رۆژی فلانی كەم كردەوە ◊ **أوعَى جَدْعَه**: لوتی بڕی ◊ **استوعى الشَّيءَ**: هەموو شتەكەی هەڵگرت ◊ دەگوترێ: (استوعى من فلان حَقَّهُ)، هەموو مافی خۆی لەفلان وەرگرتەوە ◊ **استوعى جَدْعَهُ**: هەموو خۆراكەكەی داپێی ◊ **المَوْعِيُّ**: دەگوترێ: (هو موعِي الرسغ): قوڵو قاچ نەستورو پتەو ◊ **الواعِية**: دەگوترێ: (أُذُنٌ واعية): گوێچكەیەكی بیسەرە ◊ دەنگو شینو رۆڕۆ لەسەر مردو ◊ **الوِعَاءُ**: زەرفو حاجەت كەشتی تێدەكرێ ◊ **الوَعْيُ**: زانینو لەبەركردنو مەزندەكردن ◊ تێگەیشتن دەرك كردنی شت بەرێكو پێكی ◊ **الوَعى**: غەڵبە غەڵبو بگرەو بەردە ◊ **الوَعِيُّ**: شەرعزانو تێگەیشتوو لەئاینو عاقڵمەند ◊ **الوَعِيَّة**: مێینەی (الوَعِيّ)ە ◊ هەمبانەو تێشوودان ◊ بزنو كە هەڵبگیرێ لەكیسو جەرەو گۆزەدا.

وَغَبَ الجَمَلُ يَوْغُبُ وُغُوبَةً: حوشترەكە گەورەو كەتە بوو ◊ **الوَغْبُ**: جروكی بەدرەوشت، جەستە لاواز ◊ گێلو نەحمەق ◊ حوشتری كەتەو زەبەلاح ◊ كاڵای پڕوپوچو بێ نرخ ◊ **الوَغْبَةُ**: گێلو نەحمەق.

وَغَدَ القومَ يَغِدهم وَغْداً: خزمەتی خەڵكەكەی كرد.

وَغُدَ يَوْغُدُ وغادةً: خوێڕیو هەتیومچەو ناپیاوو كاڵفام بوو ◊ جەستەی لاواز بوو ◊ بەنانە سكی خزمەتی خەڵكی كرد ◊ بەری باینجان ◊ **وَغَرَت الهاجِرَةُ تغِرُ وَغْراً**: نیوە رۆیەكەی زۆر گەرم بوو.

وَغِرَ فلان: فلانكەس پڕ بوو لەحیقدو كینەو رقو غەزەب.

وَغِرَ صَدْرُهُ عليه: رقی لێ هەڵساو چاوی لێ سوركردنەوە ◊ **وَغَرَت الشمسُ فلاناً**: تیشكی خۆر تینی بۆ فلانكەس هێنا.

وَغَرَ فلان فلاناً غِرَّةً: فلانكەس وادەی دا بەفلان ◊ **اوْغَرَ القومُ**: خەڵكەكە كەوتنە كاتی گەرماو توند بوونی تینی تیشكی خۆر ◊ **اوغَرَ فلانٌ فلاناً**: فلانكەس رقی لەفلان بوو ◊ **اوغَرَ صَدْرَ فلان**: دڵو دەروونی فلانكەسی پڕكرد لەرقو كینەو ئاگری پێ گرت ◊ **اوغَرَ الماءَ**: ئاوەكەی گەرم كردو هێنایە كوڵین ◊ **اوغَرَ اللَّبَنَ**: شیرەكەی گەرم كردو خواردیەوە ◊ **اوغَرَ الخنزير**: ئاوی بۆ بەرازەكە كوڵاندو بەرازەكەی بەزیندویی تێ هەڵكێشا ئەمجار سەری بڕی ◊ **اوغَرَ فلاناً الأرضَ**: زەوییەكی دا بەفلان بەبێ ئەوەی خەراجی لێ بسێنێ ◊ **اوغَرَ فلاناً بكذا**: فلانكەسی ناچاركرد بۆئەوەی پەنا بەفلان ببا ◊ **وَغَّرَهُ**: پڕی كرد لەحیقدو كینە ◊ **وَغَّرَ اللبنَ**: بەمانا (أوغَرَه)دێ ◊ **تَوَغَّرَ**: بەرقو قین پڕبوو ◊ **الميغَرُ**: شوێنو كاتی شت ◊ **الوَغْرُ**: حیقدو كینەو رق ◊ دوژمنایەتیو دژایەتی ◊ غەڵبە غەڵبو هەراو هوریای سوپا ◊ **الوَغْرةُ**: جەنگەو چرقەی گەرما ◊ **الوَغيرُ**: گۆشت بەبەردی گەرمو لبی گەرم ببرژێندرێ ◊ شیر بكوڵێندرێو بخورێتەوە ◊ شیر بەردی گەرمی تێ بخرێو پاشان بخورێتەوە ◊ **الوَغيرَةُ**: شیر بەبەردی گەرم گەرم بكرێو بخورێتەوە.

وَغَفَ يغف وَغفاً: پەلەی كردو بازی دا.

وَغَفَ البصرُ وَغفاً: بینینی كزو لاواز بوو.

وَغِفَ البصرُ يوغِفُ وَغفاً: بینینی كز بوو ◊ **اوْغَفَ**: بینینی كز بوو ◊ پەلەی كردو بازی دا، بەشێوە رۆیشتنێك رۆیی ماندوبوونی تێدابوو ◊ **اوغَفَ الطائرُ**: باڵندەكە باڵی لێك دان بۆنەوەی تیژ تێبەڕێ ◊ **اوعَفَ الكلبُ**: سەگەكە حەپە حەپی كرد ◊ **اوعَفَ فلان**: فلانكەس بەئەندازەی پێویست لەخواردنەكەی خوارد ◊ **الوَغْفُ**: پارچە چەرمێكە یان قوماشێكەی لەبەر ورگی نێری دەبەسترێ بۆنەوەی نەپەڕێ.

وَغَلَ فِي الشَّيْئِ يغِلُ وغولاً: لەشتەكە دا قوڵبۆوە چووە ناوییەوە ◊ دەگوترێ: (أوغل في السير)، كەوتە رۆیشتن‌و گەرم بوو لەرۆیشتن دا، دەشگوترێ: (اوغَلَ فِي الشجر): چووەناو لق‌و پۆپی درەختەكەوەو خۆی حەشاردا ◊ **اوغَلَ على القوم فِي شرابهم وغلاً**: لەكاتی خواردنەوە دا چووە سەرمێزی خەڵكەكەو لەگەڵی خواردنەوە بەبێ ئەوەی بانگ كرابێ ◊ هەروا وشەی (أوْغَلَ) بەمانا رۆیشتن‌و دووركەوتنەوەدێ ◊ **اوغَلَ فِي البلاد**: چووە ناو قوڵایی وڵاتەكەوە ◊ زۆر چووە ناوەوە لەسنوور دووركەوتەوە ◊ دەشگوترێ: (اوغَلَ فِي العلم أو الدين): زۆر رۆچووە لەعیلم دا یان لەئایین دا زێدە رۆیی كردوە ◊ **اوْغَلَ فِي السير**: لەرۆیشتن دا پەلەی كردو كەوتە رەوت‌و درێژەی بەرۆیشتنەكەی دا ◊ **اوغَلَت الحاجةُ فلاناً فِي كذا**: پێویستی‌و ئاتاجی فلانكەسی خستە ناو ئەو ئیشەوە ◊ **تَوَغَّلَ فِي البلاد**: چووە ناو قوڵایی وڵاتەوە ◊ دەشگوترێ: (تَوَغَّلَ فِي العلم او الدين): چووە ناو زانیاری‌و تێیدا قوڵبۆوە یان لەئایین دا زۆر رۆچو ◊ **الوَاغِلُ**: كەسێكە بەبێ بانگ لێكردن بچێتە سەر سفرەو خوانی خەڵكی‌و بخواو بخواتەوە ◊ **الوَغْلُ**: كەسێكە بچێتە سەر سفرەو خوانی خەڵكی‌و بانگ نەكرابێ یان ناوە بۆ ئەو شلەمەنی‌و شەرابەی كابرای خۆتێهەڵقورتێن دەیخواتەوە ◊ پیاوی لاوازو خوێڕی‌و هیچ لەدەست نەهاتوو فاشیل لەهەموو شتێك دا ◊ مرۆڤی بەدخۆراك ◊ درەختی چڕو پڕ ◊ دانەوێڵەی تێكەڵبوو بەگڵ‌و خۆڵ كە كۆترو باڵندەی تر چینەی تێدا دەكەن‌و دەیخۆن ◊ **الوغِلُ**: بەدخۆراك ◊ ناڕەسەن‌و بێ بناغە بۆخۆی نەژادو بنەچەی بۆخۆی هەڵبەستووە.

وَغَمَ بفلان يَغِمُ وَغماً: هەواڵێكی پێ ڕاگەیاند كەلێكۆڵینەوەی پێویستی تێدا نەكردبوو.

وَغَمَ بالخبر: هەواڵێكی دا بەهاوەڵەكەی كەلێی مەعلوم نەبوو ئاخۆ ڕاستە یان درۆ.

وَغَمَ الى الشَّيْئِ: گومانی بۆشتەكە چوو.

وَغَمَ فلاناً: قاری لەفلان گرت‌و لێی ناڕازی بوو.

وَغَمَ عليه يَوْغَمُ وَغَماً: رق‌و كینی لی هەڵگرت ◊ **اوغَمَهُ**: رقی هەڵسان، خەفەتی پێدا ◊ **تواغَمَ القوم**: خەڵكەكە شەڕیان كرد، كەوتنە بەرامبەری‌و لێك راسان‌و هەڕەشە لەیەك كردن ◊ **تَوَغَّمَ عليه**: رقی لێ هەڵگرت ◊ **تَوَغَّمَ القومُ**: خەڵكەكە شەڕیان كردو كەوتنە بەرامبەری‌و لێك ڕاسان ◊ **الوَغْمُ**: ئەحمەق‌و گێل ◊ رق‌و كینە ◊ شەڕو جەنگ ئەوەی لەكاتی نان خواردن دا دەكەوێتە ئەملاو ئەولای سفرەی نان خواردن لەوردە نان‌و پارچە پارچەی خواردنەكەو دەنك‌و وردەو پەردەی جۆراو جۆر ◊ **الوَغيُ**: قیڕەو هەراو هوریا ◊

شەڕ، لەم ڕووەوە کە هەراو هوریای تێدایە ٥ **الوَغى**: بەمانا (الوَغيُ) دێ ٥ ویزەی هەنگو مێشولەو شتی وا لەکاتی کۆبونەوەیان دا.

وَفَدَ على القوم والیهم (یفِدُ وَفداً): چووە لای قەومەکە بەنوێنەرایەتی ٥ بەشێوەی نێردراو چوو بۆلایان ٥ **اوفَدَ**: پەلەی کرد ٥ **اوفَدَ الشَيْئُ**: شتەکە بەرز بوو ڕێزی پەیدا کرد ٥ **اوفَدَ الرِئْمُ**: ئاسکەکە سەری بەرز کردەوەو گوێچکەی قوت کردن ٥ **اوفَدَ الشَيْئَ**: شتەکەی بەرز کرد، هەڵی ستاندەوە ٥ **اوفَدَ فلاناً علی الأمیر والیه**: بەنوێنەر فلانکەسی نارد بۆ لای ئەمیر ٥ **وافَدَهُ علی الامیر**: لەگەڵی دا چوو بۆلای ئەمیر ٥ **وَفَّدَهُ علی الأمیر والیە**: بەنوێنەرایەتی ناردی بۆلای پاشا ٥ **توافد القوم علیە**: خەڵکە بەشێوەی شاندو نوێنەر هاتنە لای فلان ٥ **تَوَفَّدَ علیە**: بەسەریا ڕوانی، چاودێریی کرد ٥ **استوفَدَ فی قِعْدَتِهِ**: لەشوێنی خۆی بەرز بۆوە، ڕاست بۆوە ٥ **استوفد فلاناً**: داوای کرد فلان کەس بێتەلای یان شاندێکی بەنوێنەرایەتی خۆی نارد بۆلای یەکێک ٥ **الأوفاد**: دەگوترێ: (نحن علی أوفاد قد أشخصنا): ئێمە لەسەر سەفەرێکین کە توشی دڵەڕاوکێ بووین ٥ **الوافِد**: بەرزاییو هەڵتۆقیو لە ڕومەت لەکاتی خواردنو جوینی شت دا کەبەهۆی خواردنی ناو دەمی ڕومەتی هەردولا بەرز دەبنەوە ٥ **الوَفّادُ**: کەسێك زۆر وەفد بنێرێ ٥ **الوَفْدُ**: کۆی (الوافِد)ە واتە: کۆمەڵی هەڵبژێرراو بۆ پێشوازیی لەپیاو ماقوڵو کەسانی خاوەن پایە.

وَفَــرَ الشَيْئُ: شتەکە زۆر بوو، بەرفراوان بوو، دەگوترێ: (وَفُرَ عِرْضُهُ): زۆر بە ناموسو خاوەن هەڵوێست بوو.

وَفَرَ لفلان المالَ والمتاعَ وَفراً: ماڵو کاڵای بۆ فلانکەس زۆر کرد.

وَفَرَ عِرضَ فلان: ناموسی فلانکەسی پاراست.

وَفَرَ فلاناً عَطاءَهُ: بەخششو عەطای بۆ فلان سەر لەنوێ دەست پێکردەوە، بۆی گێڕایەوە.

وَفَرَ الثوبَ: کراسەکەی بەپانو پۆڕی بۆ بڕی.

وَفُــرَ الشَيْئُ یَوفُرُ وَفارةً: بەمانا (وَفَـرَ)دێ، دەگوترێ: (وَفُرَ عِرضُهُ): زۆر بەناموسو حیرص بوو ٥ **اوفَرَ الشَيْئَ**: شتەکەی زۆر کرد ٥ تەواوی کرد ٥ **وَفَّرَ الشَيْئَ**: شتەکەی زۆر کرد ٥ **وَفَّرَ الثَوبَ**: بەپانو پۆڕی کراسەکەی بڕی ٥ **وَفَّرَ لفلان طعامَهُ**: خۆراکی بۆ فلان بەتەواوی دابین کردو هیچی لێ کەم نەکردەوە ٥ **وَفَّرَ له عِرْضَهُ**: ناموسو حەیای فلانکەسی پاراست جنێوی پێنەداو نەیشکاند ٥ **وَفَّرَ علیه حَقَّهُ**: مافی خۆی لێ وەرگرتەوە ٥ **وَفَّرَ الله حظَّهُ من کذا**: خودا لەوشتە رزقی بەسەردا ڕشتووە ٥ **وَفَّرَ شَعْرَهُ**: قژو ڕیشی بەردایەوەو هیچی لێ نەقرتاند ٥ **اتَّفَرَ الشَيْئُ**: بەمانا (وَفُرَ)دێ ٥ **تَوافَرَ الشَيْئُ**: بەمانا (وَفُرَ)دێ ٥ **تَوَفَّرَ علی صاحبه**: چاودێری ناموسو بەها پیرۆزەکانی هاوەڵەکەی کردو چاکەی لەگەڵ کرد ٥ **تَوَفَّرَ علی الشَيْئ**: هەرچی هێزو توانای خۆی هەبوو لەوشتەدا چڕی کردەوە ٥ **استوفَرَ حَقَّهُ**: مافی خۆی لێ وەرگرت ٥ **استوفَرَ الشَيْئَ**: شتەکەی تەواو کرد ٥ **الموفور**: شتێك لەهەموو ڕویەکەوە تەواو کامڵ بێ، دەگوترێ: (جزاء موفور): پاداشو کرێیەك هیچی لێ کەم نەبووبێ ٥ **الوافِر**: بەحرێکە لەبەحرەکانی عەروز کێشەکەی دوجار (مفاعلتن مفاعلتن فعولن) ٥ **الوافِرَة**: هەر بەزو پیوێك

لەدرێـژەوەبێ ◊ **الـوَفْرُ**: دەگـوترێ: (مـال وَفـرٌ ومتــــاع وَفـــرٌ): مـــالی زۆرو کـــاڵای زۆر ◊ دەوڵەمەنـدی ◊ تـەواو لەهەرشتێـك دا بـێ ◊ **الوَفْراء**: پڕو لێوان لێو، دەگوترێ: (قِرْبَة وفْراء): گۆزەیـەك یـا کوپەیـەکی پـڕ ◊ (مَزادة وفْـراء): مەشکەیەکی تەواوەو هیچی لە پێستەکەی کەم نەبۆتەوە ◊ **الـوَفْرَة**: یـەکجار ◊ زۆرو زەبەنـدە ◊ قژی پڕو چڕی سەر یان قژێـك هاتبێتـە خوار نەرمایی گوێچکە ◊ **الوَفیر**: بەمانا (الوافِرُ) دێ.

وَفَـزَ یَفِـزُ وَفْـزاً: پەلـەی کـرد ◊ **وَافَـزَهُ**: پەلـەیان لەیـەکتر کـرد ◊ **تَـوَفَّزَ لِکذا**: خـۆی بـۆ ئـەوە ئامادەکرد، دەشگوترێ: (بات یتوَفَّزُ علی فراشه): شـەو تـا بـەیانی لەسەرجێـگای نووسـتنەکەی جینگڵی دا ◊ **إستوفَزَ**: بەشێوەیەك دانیشت کە وابزانی خەریکی هەڵسانە ◊ **إستَوْفَزَ في قعدته**: لەشوێنی خۆی راست بۆوە بەشێوەیەك شکی لەخۆی بێ ◊ **الوَفْزُ**: پەلەکردن ◊ (مکـان وَفْـزٌ): شـوێنی بـ[illegible]رز ◊ **الـوَفَزُ**: پەلـەکردن ◊ دەگـوترێ: (لقیته علی أوفاز): بەشێوەیەکی عەجەلەو پەلە پڕوزە توشی بوم.

وَفَـضَ یفِـضُ وَفْـضاً: بـازی داو پەلـەی کـرد ◊ **وَفَـضَت الإبـلُ**: حوشـترەکان بـڵاو بوونـەوە ◊ **اوفَـضَ**: بـەمانا (وَفَـضَ)دێ ◊ **اوفَـضَ لفـلان**: بەرەیەك یا حەسیرێك یا شتێکی وای بۆ فلان ڕاخست بۆئەوەی لەخشتو خۆڵی زەوییەکە بیپارێزێ ◊ **اوفَضَ الرجُلَ**: پیاوەکەی دەرکرد ◊ **اوفَـضَ الإبـلَ**: حوشـترەکانی بـڵاو کردنـەوە ◊ **إستَوْفَضَ**: بـەمانا (وَفَـضَ)دێ ◊ **إستَوفَـضَتْ الإبل**: حوشترەکان لە لەوەڕگاکەدا بڵاوبوونەوە ◊ **إســـتوفَضَ فـلان**: فلانکـــەس لەترســـان هەڵـسلەمییەوە ◊ **إســتوفضَ فلانـاً**: پەلـەی لەفلان کرد ◊ دەری کرد ◊ **الاوفاض**: زەعیفو لاوازو هەژارو بێ دیفاع ◊ **المیفاضُ**: چوستو چالاكو گورجو گۆڵ، دەگوترێ: (ثَامَة میفاض) ◊ **الوفاضُ**: شوێنێك ئاو بگرێتەوە ◊ پێستێکە یا لبادێـکە دەخرێتـە ژێـر بەرداشـی ئاشـەوە ◊ **الوَفْضُ**: عەجەلەو پەلەکردن ◊ **الوَفَضُ**: بەمانا (الوَفْضُ)دێ ◊ چەپەرو بەرد کە قەصاب گۆشتی دەخاتــە ســەر بۆئــەوەی لــەگڵ نەکــەوێ ◊ **الوَفْـضَةُ**: یـەکجار، جارێـك ◊ ئـەو نـوقرەو شـوێنەی دەکەوێتـە نێـوان هـەردولای سمێڵەوە لـەخوار لوتـەوە ◊ هەمبانەیەکە شـوان تێـشوو پێداویـستی خـۆی تـێ دەخـاوێ ◊ تیردانێـك لەچەرم دروستکرابێ ◊ **الوفـاعُ**: دەسکی گۆزەو سـوراحی ◊ باڵەخانـەی بـەرز ◊ هەرشتێـك لـەزەوی بـەرز بێتـەوە ◊ هەورێـك ئومێـدی بـارانی لـێ بکـرێ ◊ **الوَفَـعُ**: دەگـوترێ: (غـلام وَفَعٌ): کوڕی تازە پێگەیشتوو ◊ **الوَفْعَةُ**: بـەمانا (الوِفَــاعُ): دێ ◊ حاجەتێـکە لـە پـرژی لقـە دارخورمـاو شـتی وا دروسـت دەکـرێ وەکـوو سـەلەو سـەبەتەو شـتی وا ◊ جـۆرە پـەڕۆو پیتاڵێـکە ئـاگری تێـدا دەگوازرێتـەوە لـەم مـاڵ بۆئەو مـاڵ ◊ **الوَفَعَةُ**: دەگـوترێ: (غـلام وَفَعَة): کوڕێـکی تـازە پێگەیـشتووە ◊ **الوفیعة**: بـەمانا (الوِفَـــاع) دێ ◊ جـۆرە سـەلەو سـەبەتەیەکە لەپرژی دارخورما دروست دەکرێ ◊ پەڕۆیەکە نــووکی قەڵــەمی مەرەکــەباوی پــێ پــاك دەکرێتــەوە ◊ پەڕۆیەکــە ئــافرەتی بێنوێــژ بەخۆی هەڵدەگرێ ◊ پارچە خورییەکە ئاژەڵی گروێی پێ چەور دەکرێ.

وَفِـقَ الأمـرُ (یَفِـق) وفقـاً: کارەکـە دروست بـوو رێكو پێـك بـوو بـەگوێرەی ویستو مەبەست بوو.

وَفِقَ الأمْرَ: كارەكەی واهاتە بەرچاو كە موافیقی ویستو مەبەستی ئەو بێ ◊ لەكارەكە حاڵی بوو ◊ **اوفق القوم لفلان**: خەڵكەكە لەفلانكەس نزیك بوونەوەو قسەیان دەربارەی ئەو یەكخست ◊ **اوفق الإبلُ**: حوشترەكان ریزبوونو بەیەكەوە وەستان ◊ **اوفَقَ لفلان لقاؤنا**: دیتنو كۆبونەوەمان لەگەڵ فلان ڕێكەوتو سودەە بوو ◊ **وافق فلان بين الشَّيْئَيْنِ موافَقَةً ووِفاقاً**: فلانكەس یەكتر قبولكردنو پێكەوە نووسانی لەنێوان دوو شتەكە دا ئەنجام دا ◊ **وافق فلاناً**: سودەی فلانكەسی كرد ◊ **وافق فلان فلاناً في الشَّيْءِ وعليه**: فلانو فلان لەسەر شتەكە كۆك بوون ◊ **وفَّقَ بين القوم**: ئاشتەوایی خستە نێوان خەڵكەكەوە ◊ **وفَّقَ بين الأشياء المختلفة**: شتە جوداوازیەكانی یەكخستن ◊ **وفَّقَ اللهُ فلاناً**: خودا تۆفیقی فلانكەسی دا روی پێ لە كاری خێرو سود ئامێز كرد ◊ **وفَّقَ الله امر فلان**: خودا كاری فلانكەسی بەدڵی خۆی بۆ ڕەخساند چۆنی ویست خودا ئاوای بۆهێنا ◊ **اتَّفَقَ مع فلان**: لەگەڵ فلان دا ڕێككەوت ◊ **إتَّفَقَ الإثنان**: ئەو دووكەسە لێك نزیكبوونەوەو یەكیان گرت ◊ **توافَقَت الجماعَةُ**: كۆمەڵ ڕێككەوتنو رای خۆیان كرد بە یەك ڕا ◊ **توافق القوم في الأمر**: خەڵكەكە دەربارەی كارەكە لێك نزیكبوونەوە ◊ **تَوَفَّقَ فلان**: خودا تۆفیقی فلانكەسی داو شارەزای كرد بۆ ڕێبازی باش ◊ **اِستوفقَ اللهَ**: داوای تۆفیقو سەركەوتنی لەخودا كرد ◊ دەشگوترێ: (استوفق لە بالحجة): لەبەڵگە هێنانەوە دا سەركەوتوو بوو مەبەستی پێكا ◊ **الإتّفاق**: لەبواری یاسای نێو دەوڵەتی دا بریتییە لە ڕێككەوتنێك لەنێوان دوو دەوڵەت دا لەئاكامی نیزاعو كێشەیەكی نێوانیان، بڕیاردەدەن ڕێگاچارەی كێشەكەیان بەیاساو دانوسان یەكالا بكەنەوە ◊ **الإتّفاقية الدولية**: بەڵگە نامەو عەهدو پەیمانێكە لەنێوان دوو دەوڵەت یان زیاتردا كە پەیوەندی هەبێ بە هەندێ كارو بارەوە، وەكوو باجو گومرگو پارە گواستنەوەو كاركردنەوە ◊ **التوافق**: لەبواری فەلسەفەدا ئەوەیە مرۆڤ ڕێگای كۆمەڵ بگرێتەبەرو خۆ لەڕەوشتو كرداری شاز بپارێزێ ◊ **التُّوفاقُ**: كاتی شت ◊ دەگوترێ: (أتيتُكَ لتوفاق الأمر): لەكاتی پەیدابوونی شتەكەدا هاتم بۆ لات ◊ **التُّوُفَّقُ**: دەگوترێ: (أتيتُكَ لتوفّق الهلال): لەكاتی دەركەوتنی مانگی یەكشەوەدا هاتم بۆلات ◊ **التوفيق من الله للعبد**: تەوفیق دانی خودا بۆ بەندەی ئەوەیە ڕێگای شەڕی لێ بگرێو ڕێگای خێری بۆئاسان بكا ◊ هەروا دەگوترێ: (أتيتُكَ لتوفيق الهلال): لەكاتی دەركەوتنی مانگی یەكشەوەدا هاتم بۆلات ◊ لەبواری یاسای نێو دەوڵەتی دا بریتییە لەوە دەوڵەتێك هەوڵ بدا نیزاعی نێوان دوو دەوڵەت چارەسەر بكا ◊ **التِّيفَاقُ**: دەگوترێ: (أتيتُكَ لتيفاق الأمر): لەكاتی ڕودانی ئیشەكەدا هاتم بۆلات ◊ هەروا دەگوترێ: (البَيْتُ المعمور تِيْفاق الكعبة): بەیتولمەعمور لەبەهەشت دا بەرامبەری كەعبەیە ◊ **التِّيفَاق**: دەگوترێ: (أتيتك لتيفاق الهلال): كاتی دەركەوتنی مانگی یەكشەوە هاتم بۆلات ◊ **المتَّفِقُ**: بەلای زانایانی عوروزەوە هێنانی وشەیەكی دەخیلو نارەسەنە بۆناو شیعر لەبەر ناعیلاجی ◊ **الوفاق**: لەبواری قانوونی نێو دەوڵەتیدا بریتییە لەزاراوەیەك كە بۆ زۆر ڕێككەوتننامەی نێودەوڵەتیو لەبواری جیاجیادا بەكار دەهێندرێ تەنانەت

ئەگەر بەگۆڕینەوەی پیرۆزبایی لەیەك كردنو سەرەخۆشی كردن لەیەكتریش بێ ٥ **الوِفَاقُ المُعلَمْ**: ڕێككەوتننامەیەك كە راسپێراوی دوولایەن واژۆی بكەن، تەنها بیتی یەكەمی ناوی واژۆكەرەكانی دەنووسرێو ڕێككەوتنی سەرەتاییەو قۆناغی یەكەمی ڕێككەوتنی كۆتاییە ٥ **وفاق الأشراف**: ڕێككەوتننامەیەكی نێودەوڵەتییە ئەو ڕێو شوێنەی لەرێككەوتنی تردا بەرچاو دەگیرێ لەم دا بەرچاو ناگیرێ، تەنها پشت بەشەرەفو راستگۆیی دوو لایەنە واژۆكەرەكە دەبەسترێ ٥ **الوَفْقُ**: (وَفْقُ الشَيْءِ): گونجاو بۆ شت ٥ دەگوترێ: (حلوبته وفق عياله): ئاژەڵە شیردەرەكانی بەئەندازەی خێزانەكەیەتی، شیرەكەیان بەشیان دەكا سەرومر ٥ هاوڕاو پێكەوە گونجاو، دەگوترێ: (جاء القومُ وَفْقاً): خەڵكەكە بەتەبایيو گونجاوی هاتنو هیچ كێشەیان نەبوو ٥ یان دەگوترێ: (كنت عنده وَفْق طلعت الشمس): ئەو كاتەی خۆرهەڵات من لای ئەو بووم.

وَفَلَ الشَيْءَ (يفله) وفلاً: توێكڵی شتەكەی داماڵی ٥ (فهو وافِل وهي وافِلة) ٥ **وَفْلَهُ**: سپی كرد ٥ توێكڵی لێ داماڵی ٥ **الوافِلُ**: پێگەیشتوو؛ دەگوترێ: (قصب وافِلٌ): قەفەزارێكی كاملو پێگەیشتووە لەقۆناغی ناسكی تێپەڕیوە ٥ **الوَفْلُ**: شتی كەم.

وَفَهَ يَوْفَهُ وَفْهاً: بوو بەچاودێری كەنیشتە ٥ **الوافِهُ**: چاودێرو لێ پرسراوی كەنیشتە ٥ حەكەمو ناوبژیكەر ٥ **الوَفَاهَةُ**: پیشەی چاودێری كەنیشتە ٥ **الوَفْهِيَّةُ**: پلەی چاودێری كەنیشتە.

وفِيَ الشَيْءُ (يفي) وفاءً: شتەكە تەواو بوو ٥ دەگوترێ: (وفِي ريش الجناح): پەڕو پۆڵی باڵەكە تەواو بوو.

وفِي الشَيْءُ وفياً: شتەكە زۆر بوو.

وفِي فلان نَذْرَهُ: فلانكەس نەزرو فۆتۆكەی خۆی جێ بەجێ كرد.

وَفِيَ بعهده: پابەندی وادەو بەڵێنی خۆی بوو ٥ دەشگوترێ: (وَفَتْ أذُنُهُ): راستی ئەو هەواڵەی بیستبوی دەركەوت.

وَفَى الدِرهمَ والمثقالَ: شتەكە بەرامبەری دیرهەمەكە یان مسقاڵە زێڕەكە بوو ٥ **اوفى بالعهد والوعد**: بەمانا (وَفَى)دێ ٥ **اوفى على المكان وفيه**: بەسەر شوێنەكەی دا ڕوانی ٥ **اوفى على المائة**: لەسەد زیاتر بوو، لەسەد تێپەڕی ٥ **اوفى القومَ**: هاتەلای قەومەكەو توشیان بوو لەگەڵیان كۆبۆوە ٥ **اوفى نَذْرَهُ وبه**: نەزرەكەی جێبەجێ كرد ٥ **اوفى الكيلَ**: پێوانەكەی بەتەواوی دایە ٥ **اوفى فلاناً حَقَّهُ**: مافی تەواوی دا بەفلان ٥ **وافى فلاناً**: لەناكاو توشی فلان بوو ٥ **وافى القومَ**: هاتە لای قەومەكە ٥ **وافَى العامَ**: حەجی كرد ٥ مافی ساڵەكەی دا بەوە حەجی تێدا كرد ٥ **وَفَّى فلاناً حَقَّهُ**: مافی فلانكەسی دا ٥ **تَوَفَّى اللهُ فلاناً**: خودا فلانكەسی مراند ٥ **تَوَفَّى فلانٌ حَقَّه**: فلانكەس مافی خۆی وەرگرت ٥ دەگوترێ: (توفيت منه مالي): ماڵی خۆم هەموو لێ ستاند ٥ **تَوَفَّى المُدَّةَ**: كەیشتەكاتی خۆی ٥ ماوەكەی تەواو كرد ٥ **تَوَفَّى عدد القوم**: هەموو خەڵكەكەی سەر ژمێر كرد ٥ **استوفى فلان حَقَّهُ**: فلانكەس مافی خۆی بەتەواوی وەرگرت ٥ دەگوترێ: (استوفى منه ماله): ماڵی خۆی

هەموو لێ وەرگرت ◊ **المِيفى**: بەرزاییەك لەزەوی ◊ كورەی خشت سووركردنەوە ◊ **المِيفَاءُ**: خاوەن وەفاو وادەو بەڵێن ◊ **الوافي**: دیرهەمێكو چوار دانقە ◊ هەروا ناوە بۆ شیعرێك هەموو بەشەكانی خۆی تەواو بێ‌و كەمو كورتی تێدا نەبێ ◊ **الوافية**: ناوێكە لەناوەكانی سورەتی (الفاتحة) ◊ **الوَفَاةُ**: مردن ◊ **الوَفِيُّ**: شوێنی بەرزی زەوی سەر تەپۆڵكە ◊ **الوَفِيُّ**: تەواوو كامڵ ◊ زۆر خاوەن وەفا ◊ ئەوكەسەی مافی هەموو كەسی لەبەرچاوەو مافی خۆیشی وەردەگرێ ◊.

وَقَبَ القَمَرُ: مانگ چووە حاڵەتی گیرانەوە ◊ مانگ گیرا.

وَقَبَ الظلام على الناس: تاریكی هاتە ناوەو خەڵكی داپۆشی.

وَقَبَ عيناه: چاوی بەقوڵا چوون ◊ **أوقَبَ**: برسی بوو ◊ **أوقَبَ النخلُ**: هێشوە خورماكە رزی، بۆنی كرد ◊ **أوقَبَ الشَيْئَ**: شتەكەی خستە كونێكەوە ◊ **الأوقاب**: قوماشی خێمەو كەژاوەو كەرەسەكەیان ◊ **الميقابُ**: پیاوێك زۆر بیرەو شلەمەنی تری وەكوو ئاو بخواتەوە ◊ ئافرەتی گێلو نەحمەق ◊ **سَيْرُ الميقاب**: رۆیشتنی بەردەوام بەشەوو رۆژ ◊ **الميقب**: (الوَدَعَة)؛ واتە پاڵدانەوەو ئیستراحەت ◊ **الوَقْبُ**: گێلو نەحەق ◊ خوێڕی‌و هەتیو مچە ◊ بەرداو؛ كونی بەرد كەئاوی تێدا راوەستێ ◊ یان بیرەئاوێك باڵا پیاوێك یان دوو باڵا پیاو قوڵ بێ ◊ هەموو چاڵاییەكی جەستە وەكوو چاوو بنهەنگڵ‌و قوڵكەی شان‌و شتی وا ◊ كونەبان‌و دەلاقەو دوكەڵكێش ◊ **الوَقباء**: دەگوترێ: (ركية وقباء)؛ بیرێكە ئاوەكەی رۆچووە ◊ **الوَقْبَةُ**: بەرداو؛ كونە شاخ‌و بەرد كە ئاوی تێدا راوەستێ ◊

الوُقْبِيُّ: كەسێك زۆر حەزی لەهاوەڵێتی مرۆڤی گێل‌و نەحمەق بێ ◊ **وَقَتَهُ يَقِتُهُ وَقْتاً**: كاتێكی بۆ دیاریی كرد ئیشەكەی تێدا بكا ◊ دەگوترێ: (وقت الله الصلاةَ)؛ خودا كاتی بۆ نوێژ دیاری كردوە ◊ **وَقَّتَ الشَيْئَ ليوم كذا**: شتەكەی بۆ فلان كات دیاریی كرد ◊ **المُوَقِّتُ**: ئەو كەسەی خەریكی راگرتنی حیسابی كات‌و شتی وایە ◊ شوێنێك كەدیاریی كرابێ بۆ كردنی ئیشێك لەلایەوە ◊ **الوَقتُ**: بەشێك لەزەمەن‌و كات كە بۆ كارێك دیاری دەكرێ.

وَقِحَ حافر الدابة: سمی ولاخەكە رەق بوو.

وَقُحَ الرجلُ: پیاوەكە بێ شەرم‌و حەیا بوو بەلایەوە شەرم نیە چی ئیشی خوێڕیەتی هەیە بیكا.

وَقَحَ يوقَحُ وَقحاً: بەمانا (وَقُحَ)دێ.

وَقِحَ الرجُلُ: پیاوەكە بێ حەیاو بێ شەرم بوو بەلایەوە گرنگ نییە چ شتی خراپ‌و ناشیرین هەیە بیكاو بیڵێ ◊ **أوقح الحافر**: سمی ولاخەكە رەق‌و پتەو بوو ◊ **وَقَّحَ حافِرَ الدابة**: سمی ولاخەكەی بەپیوو بەزی تواوە رەق‌و پتەو كرد دوای بەهۆی زۆر رۆیشتنەوە تەنك ببوو سوا بوو ◊ **وَقَّحَ الحوضَ**: حەوزەكەی چاك كردەوە كون‌و كەلەبەری گرتن ◊ **تَوَقَّحَ**: پتەوو رەق بوو ◊ **تَوَقَّحَ الرجلُ**: پیاوەكە بێ شەرم‌و حەیا بوو هیچی بەلاوە عەیب نەبوو ◊ **المُوَقَّحُ**: (رجل مُوَقَّحٌ)؛ پیاوێكی بەڵاوییە ◊ بەڵاو كارەساتی زۆری بەسەرهاتون‌و لەبۆتە دراوەو قاڵ بووە ◊ (بعير مُوَقَّحٌ)؛ حوشترێكە زۆری ئیش پێكراوەو تەواو ماندو بووە ◊ **الوَقاح**: دەگوترێ: (رجلٌ وَقاح الوَجْهِ)؛ پیاوێكی بێ شەرم‌و حەیایە بەچاوو رووە ◊ هەروا دەگوترێ: (إمرأة وقاح

الوجه): ئافرەتی بەچاوو ڕو بێ شەرم ◊ (رجل وقـاح الـذَّنبِ): پیاوێـکە زۆر پـشو درێـژ بـۆ سواریی هەرگیز بێ تاقەت نابێ ◊ **وَقَدت النار تَقِدُ وَقداً وقوداً**: ئاگرەکە هەڵگیرسا.

وَقَـدَ الشيئُ: شتەکە درەوشایەوە ◊ دەشگوترێ: (وَقدَت بك زنادي): کاری من بەتۆ رایی بوو ◊ یان خودا وابکا ئیشی من بەتۆ رایی بێ ◊ واتـە: بەشـێوەی دوعـا بـێ ◊ **اوقَدَ النـار**: ئاگرەکـەی داگیرسـاند ◊ دەشـگوترێ: (أوقـد اللهُ نـاراً أثـرَهُ) خودا لەشوێنی ئەو ئاگر بکاتەوە ◊ واتە: خودا بیفەوتێنێو بیباو نەی هێنێتەوە ◊ **وَقَّدَ النَّارَ**: بـەمانا (أوقـدها)دێ ◊ **إتَّقَدَت النـار**: ئاگرەکـە هەڵگیرسا ◊ **تَوَقَّدَت النارُ**: بەمانا (إتّقدت) دێ ◊ **توقَّد الكوكبُ**: ئەستێرەکە درەوشایەوە ◊ **تَوقَّدَ فلان**: فلاّنکەس چوستو چالاك بـوو نیـشاتی پەیـدا کـرد ◊ **تَوَقَّـدَ فـلان النـارَ**: فلاّنکـەس ئاگرەکـەی داگیرسـاند ◊ **اسـتوقدت النـارُ**: ئاگرەکـە داگیرسـا ◊ **استوقد النـارَ**: ئاگرەکـەی داگیرسـاند ◊ **المُـستَوقَدُ**: قوڵکـە ئـاگردان ◊ شوێنی ئاگر کردنەوە ◊ **المَوقِدُ**: شوێنی ئـاگر ◊ قوڵکە ئـاگردان ◊ زۆپا ◊ کورەخانـە ◊ **الميقَاد**: دەگـوترێ: (زنـدٌ مِيقـاد): چەرخێـکە زوو ئـاگر دەکاتـەوە ◊ **الوقَـادُ**: دەسـتە چیلە، سـوتەمەنی بەتایبەتی نەوتو غـازو دارو شـتی وا ◊ **الوَقَـدُ**: ئـاگر ◊ هەڵگیرسـانی ئـاگر ◊ **الوَقْـدَةُ**: جەنگـەی گـەرما ◊ دەگـوترێ: (طَبَّخَـتهُمْ وقـدَة الـصيف): گـەرمای بـەتینی هـاوین کوڵانـدنی ◊ **الوَقَّـادُ**: صیغە موبالەغەی (وَقَدَ)یە ◊ ئاگر هەڵگیرسێن ◊ ئەوکەسەی سوتەمەنی (گاز یـان خـەڵوز یـان شـتی تـر) دەکاتـە شـەمەندەفەرەوە ◊ کەسـێـك چراو لۆکزو شتی وا هەڵدەکا ◊ دەگوترێ: (قلب وقّاد): دڵێکە زۆرو زو نیشات پەیدا دەکاو دەس بەکار دەبێو مل لەئیشی سەرەکی خۆی دەنێ ◊ **رجل وَقّاد**: پیاوێکی کۆڵنەدەرەو لەکاری خۆی بەردەوامـە ◊ **الوَقُـودُ**: بـەمانا (الوقـادُ) دێ ◊ هەرمادەیەك بەسوتانی هێزێکی گـەرمی پەیـدا بکا ◊ **الوَقيدُ**: بەمانا (الوَقود)دێ.

وَقَذَ فلاناً (يقذِه) وَقذاً: ئەوەندەی لەفلاّنکەس دا تاشلو کوتی کردو گەیاندییە شارای مـەرگ ◊ بەعــــەرزی دادا خــــستیە ســــەر زەوی ◊ بەنەخۆشیو زامداریی لەگۆڕەپاندا جێی هێشت ◊

وَقَذَ فلاناً النُعَاسُ: هـەنوز بەسـەر فلاّن دا غاڵب بـوو ◊ هـەنوزی هاتنـێ ◊ **وُقِـذَت الناقـةُ**: حوشـترەکە بەناخۆشـی دۆشـرا شـیری نـەدا ◊ شـیری کـەم بـوو ◊ **أوقَذَه**: بەنەخۆشـی جێـی هێـشت ◊ **وَقَـذَ الـصِرارُ الناقـةَ**: گوانـدێن بەستنەکە شوێنکەی لـەگوانی حوشترەکە کرد چونکە تونـد بەسـترا بـوو ◊ **الموقِذُ**: ئەنـدامی جەستە وەکوو قولەپێ، شان ئەنیشك .ئەژنۆ ◊ **الموقَذَةُ من النوق**: ئەو حوشـترەیە بێچووەکەی تێـی هەڵدەکەوێو شیری کـەم لـێ دێتـە خـوار لەبەر گەورەیی گواندێنی ◊ ئەم حاڵەتە دەبێتە هۆی ئەوەی کەلـەناو گوانی دا هاوسان دروست ببـێ ◊ **الموقـوذ**: نەخۆشـی کوشـندە کـە کەوتبێتە گیانەلاّوەوە ◊ **الموقوذةُ من الشاء**: مەڕێـکە بەلێـدان گیـانی لەدەسـت دابـێ ◊ **الوَقيذُ**: ئەوکەسـەی بـێ هۆش دەبێ نازانـدرێ ئاخۆ زیندووە یان مردووە ◊ تەمبەڵ ◊ مەڕێك بەلێدان مندار بوبێتەوە ◊ تەمبەڵو قونگران ◊ زۆر نـەخۆشو کەیشتوو بەحاڵەتی گیانـەلاّو ◊ **الوقيـذةُ**: بـەردی راخـراوو ریزکـراو وەکـوو

رەصیف ٥ **وَقِرَت أُذُنُهُ (تَقِرُ) وَقراً:** گوێی گران بوون، یان هەر نابیسن.

وَقُـرَ فـلان وقـاراً وقِـرَةً: فلانکەس عـاقڵو ڕەزان بوو.

وَقَرَ في بيته وَقْراً: لەماڵی خۆی دانیشتو نەچووە دەر.

وَقَرَ الشَيْئُ في قلبه وَقْراً: شتەکە لەدڵی دا جێگیر بوو.

وَقَرَ الله اذنه: خودا گوێچکەی گران کردن ٥ یان هەربەتەواوی کەڕ بوو ٥ دەگوترێ: (وُقِرَتْ أذني عـن سمـاع كلامـه): گوێـچکەم قـسەی ئـەو نابیستێ.

وَقَرَ فلان العظمَ: فلانکەس ئێسقانەکەی قەڵشاند ٥ **وَقِرَتْ اذنه (تَوْقَرُ) وَقْراً:** بـەمانا (وَقَـرَ)دێ ٥ **وَقِرَتِ الدَّابَّةُ:** وڵاخەکە بـەرد یان شتێـکی تـر لەسمی داو زیانی پێ گەیی ٥ **وَقُرَ فـلان (يَوْقُرُ) وقـاراً:** فلانکـەس عـاقڵو ڕەزان بـوو ٥ (فهـو وقور) ٥ **اوقرت النخلةُ:** دارخورماکە باری گران بوو ٥ **اوقر الدين فلاناً:** قەرزداری باری فلانی قورس کرد ٥ **اوقر فلانٌ الدابةَ:** فلانکەس باری قورسی لەوڵاخەکە بارکرد ٥ **وَقَّرَ فلاناً:** ڕێـزی فلانی گرت ٥ بەچاوی ڕێزو شکۆمەندی سەیری کرد ٥ **وَقَّرَ الشَيْئَ:** شوێنکەی لەشتەکە کرد ٥ **وَقَّـرَتِ الأسـفارُ فلانـاً:** سـەفەرو گـەڕان بـەناو وڵاتـان دا ٥ فلانکەسـی لەبۆتـەداو قـاڵی کـردو شـارەزای گـوزەران و ژیـانی کـرد ٥ **اوْقَـرَ فـلانٌ الدابّةَ ايقاراً:** فلانکەس باری گرانی لەوڵاخەکە بارکرد ٥ **وَقَّرَ فلاناً:** ڕێـزی فلانکەسـی گـرت ٥ بەعاقڵمەنـدی لەقەڵـەم دا ٥ **وَقَّـرَ الـشَيْئَ:** شوێنکەی لەشتەکە کرد ٥ **وَقَّرَ الأسفارُ فلاناً:** سـەفەرو گـەڕان بـەوڵاتان دا فلانکەسـی قـاڵ کردووە، وای لـێ کردوە خۆگربێ بـۆ کارەسـاتو لێزان بێ لەئەنجامدانی کارەکانی دا ٥ **وَقَّرَ فلان الدَّابَّـةَ:** فلانکـەس وڵاخەکـەی تاقـەت کـرد، دایکـرد، خـستیە پـشتیرو تەویلـەی تایبـەتی خۆیەوە ٥ **اتَّقَرَ:** عـاقڵو ڕەزان بـوو ٥ **استَوْقَرَ:** بـاری گرانـی هـەڵگرت ٥ کـۆڵی قورسـی لـەکۆڵی خۆی دا ٥ **استَوْقَرَ الإبلُ:** حوشترەکە قەڵەو بوو ٥ **القِـرَةُ:** قورسـایی ٥ کـاتی نەخۆشـی ٥ پیرەمێـردی بەسـاڵا چـوو ٥ مـاڵو منـداڵ ٥ جەڵەبە مەڕو بزن کەژمارەیان کەم بێو شوانو سـەگو کـەرە مێینـەکی خۆیـان لەگـەڵ بـێ ٥ **المَوْقِرُ:** شوێنی دەشتایی لەبنارو پێدەشتی کێو ٥ **المُوقَرُ:** دەگوترێ: (نخلة مُوقَرُ) دارخورمایەکی بارگرانـە زۆری بـەرگرتووە ٥ **المُـوَقَّرُ:** پیـاوی قالبوی ڕۆژگـار کە کارەساتو ڕوداو لەبۆتـەیان دابێو ئـەزمونی جۆراو جۆر قاڵیـان کردبـێ ٥ مرۆڤـی عـاقڵو کارامـا ٥ **المُـوَقَّرَةُ:** دەگـوترێ: (نخلـة مـوقرة): دارخورمایـەکی بارگرانـە زۆری بـەرگرتووە ٥ الموقـور: (شـيء موقـور): شتێـکی چاڵـچاڵو گـرنج گرنجـە یـان شتێـکە ترینگـە ترینگـی لـێ دێ ٥ **الموقـورَةُ: اذن موقـورة:** گوێـچکەی گـران کەبەکـەمی قـسە ببیـستێ ٥ **الوَقـار:** عاقڵمەنـدیو لەسـەرە خـۆیی ٥ گەورەییو شکۆمەندی ٥ **الوَقْرُ:** قەڵشتی قاچ ٥ بەتایبەتی قەڵشتی پاژنە پێ ٥ شوێنکەو چاڵی لەبـەرد یـان لەئێـسقان یـان لەچـاو ٥ **الـوَقُرُ:** دەگوترێ: (رجل وَقُـرٌ): پیـاوی عـاقڵو لەسـەرە خۆ ٥ **الوِقْرُ:** کۆڵی گران ٥ **الوَقْرَةُ:** یـەکجار ٥ قوڵکـەو چـاڵایی لەبـەرد ٥ شـوێنکە ٥ **وَقْـرَةُ الـدهر:** بـەڵاو کارەسـاتی ڕۆژگـار ٥ **الـوَقْرِيُّ:** شوانی جەڵەبە مەڕو بزنی کەم کە گوێدرێژو سـەگی تایبـەتی خـۆی هـەبێ ٥ مـەردارو

ئەوکەسەی خاوەنی جەڵەبە مەڕو بزنی کەم کەشوانو سەگو گوێدرێژی تایبەتی خۆی هەبێ ◊ **الوَقُور**: خاوەن ئەدەبو حیشمەت ◊ **الوَقِيرُ**: رێز لێگیراو خاوەن رێز ◊ ئێسقانی درز بردو ◊ جەڵەبە مەڕو بزنی کەم بەشوانو سەگو گوێدرێژەوە ◊ حەوزو چاڵی ئاو لە ناوشاخ دا کەئاوی تێدا کۆبێتەوە ◊ دەشگوترێ: (رجل وقير): پیاوێکە قەرز شانی داگرتووە ◊ **الوَقِيرَةُ**: حەوزو چاڵی ئاو کە لەشاخ دا دروست بێو زۆر گەورە بێ ◊ (أذن وقيرة): گوێچکەی گران کەبەکەمی قسە ببیستێ.

وَقَسَ فلاناً بالمكروه: شتی ناشیرینی پاڵ فلاّنکەس دا.

وَقَسَ الفاحِشَةَ: باسی کردەوە ناشیرینو ئابڕو بەرەکەی کرد ◊ **وَقَسَ الإبلَ**: حوشترەکەی گروێ کرد ◊ **الأوقاس من الناس**: کۆمەڵو تاقمی خوێڕیو پڕو پوچو هەتیو مچەو کۆیلە ◊ تۆمەتبارو گومان لێکراو بەوەی کە توشی گروێی بوون ◊ **الوَقْسُ**: سەرەتای گروێی پێش ئەوەی بەجەستە دا بڵاو بێتەوە ◊ دەشگوترێ: (صار القومُ أوقاساً): خەڵکەکە بوونە هەرەمەکیو کۆمەڵگایەکی تێکەڵو پێکەڵ.

وَقَشَ الرسمُ (يَقِشُ)وَقْشاً: وێنەکە کوژایەوە، سڕایەوە.

وَقَشَ فلانٌ من فلان: فلاّنکەس لەفلاّنکەسەوە عەتاو بەخششی دەستکەوت.

وَقَّشَ له بشيئٍ: شتێکی پێدا ◊ **اوقَشَ له بشيئٍ**: شتێکی پێدا.

وَقَّشَ بالنار: بەئاگر ئامازەی پێ کرد، ئاگری بۆ راوەشاند ◊ **تَوَقَّشَ الشيئُ**: شتەکە کەوتە جمو جوڵ ◊ **الأوقاش**: خەڵکی هەرەمەکیو تێکەڵ لەچینو توێژی جیاجیا ◊ **الوَقْشُ**: جمو جوڵ، دەنگ ◊ هەست، دەگوترێ: (سمعت وقشة): گوێم لەهەستو چرپەی بوو ◊ عەیبو لەکە ◊ چیلکەو چەوێڵ کەئاگری پێ دەکرێتەوە ◊ هەڵیژگو پرژو پاڵ ◊ **الوَقْشَةُ**: جمو جوڵو دەنگو صەدا ◊ **وَقَصَتْ عُنُقَهُ تَقِصُ وَقْصاً**: ملی شکا ◊ **وَقَصَتِ الناقَةُ براكبها**: حوشترەکە سوارەکەی سەرپشتی گلاند.

وَقَصَ الشيئَ: شتەکەی شکاند.

وَقَصَ عُنُقَهُ الدينُ: قەرز ملی پێ شۆڕ کردوە.

وَقَصَ الشيئَ فلانٌ: فلاّنکەس عەیبی لەشتەکە گرت.

وَقَصَ راسَهُ: سەری بەتوندی راتەکاند.

وُقِصَ: ملی باریك کرا.

وَقِصَ يَوْقَصُ وَقَصاً: بە سروشتو خیلقەت ملی کورت بوو ◊ **اوقَصَهُ**: وای لێکرد مل کورت بێ ◊ **وَقَّصَ على ناره**: پرژو پاڵو توێکڵە دارو شتی وای خستە ناو ئاگرەکە بۆئەوەی زیاتر بڵێسەی هەبێ ◊ **توَقَّصَ**: خۆی بەمل کورت نیشان دا، لاسایی مل کورتی کردەوە ◊ **تواقَصَ على بردته**: خۆی نوشتاندەوەو عەباکەی یا پەشتەماڵەکەی لەملی خۆی پێچا بۆ ئەوەی نەکەوێ ◊ **تَوَقَّصَ به فَرَسُهُ**: ئەسپەکەی نەرمە غارو گورگە لۆقەی پێ کرد، بەتوندی قاچی بەزەوی دا دەدان ◊ **الأوقاص**: کۆی (الوَقَصَ) ◊ هەروا بەمانا پەرتەوازەییو پچڕ پچڕی هاتووە ◊ دەگوترێ: (صاروا أوقاصاً): ئەوانە لێك جیا بوونەوەو پچڕ پچڕ بوون ◊ **المَوْقُوصُ**: مل کورت ◊ **الوَقْصُ**: عەیبو لەکەداریی شت ◊ لەزاراوەی زانستی عوروزدا لابردنی پیتی دووەمی خاوەن بزوێنە لە کێشی (متفاعِلُن) ◊

الوَقَصُ: لوغەتێکە لە (الوَقْصُ) کە بریتییە لە وردە دارو چیلکەو چەوێڵو پرژو پاڵ، کە ئاگریان پێ خۆش دەکرێ هەروا ناوە بۆ تاکی (الأوقاص) کە لەبواری زەکات دا بریتییە لەو شتە زەکات لێکەوتووانەی دەکەونە نێوان دوو فەریزەی زەکاتەوە زەکاتیان لێ ناکەوێ بۆ نمونە کەژمارەی حوشتر گەیشتە پێنج سەر دەبێ مەڕێك بدا بەزەکات ئەمجار تا دەگاتە دە سەر حوشتر زەکاتیان لێ ناکەوێ، ئەو حوشترانەی نێوان پێنجو دە پێیان دەوترێ (وَقَصْ) هەندێ لەزانایانی شەرع پێیان وایە قاعیدەی (وقص) تەنیا لە رەشەوڵاخ دا پەیڕەو دەکرێ ٥ **الوَقیصَة**: تاکی (الوقائص) کە بریتییە لە دەرکەوتنی ئێسقانی مل بەلای شانەوە ٥ **وَقَطَهُ یَقِطُهُ وَقْطاً**: ئەوەندەی لێ دا نیوە مردوی کرد.

وَقَطَ فلاناً دابتُهُ: وڵاخەکە فلانکەسی گلاندو بێ هۆشی کرد.

وَقَطَ فلاناً: فلانکەسی بەسەر سەردا خست، سەری لەزەویو قاچی بۆ حەوا ٥ ئەمجار بەمەبەستی چارسەر بەدوو وەجبە لەقاچی دا.

وَقَطَ الأرضَ به: کابرای خست، بەزەوی دادا.

وَقَطَ الشَیْئُ فلاناً: شتەکە باری فلانکەسی قورس کرد خەوی لێ خست ٥ دەگوترێ: (أکلت طعاماً فوقطني): خواردنێکم خوارد خەوی لێ خستم.

وُقِطَ في راسه: سەری گران بوو هەستی بەقورسایی سەری کرد ٥ **وَقَطَ الصَخر**: بەردەکە قولکەی تێکەوتو ئاوی تێدا کۆبۆوە ٥ بەرداو لەشاخەکە دا پەیدا بو ٥ **استوقط المکانُ**: شوێنەکە قولکەو چاڵی تێدا پەیدا بوو بەهۆی زۆر پێدا رۆیشتنی ئادەمیزادو وڵاخەوە ٥ **المَوْقُوطُ**: خپ بوو ٥ کوژراو ٥ زۆر تێهەڵدراو ٥ **الوَقْطُ**: چاڵێکە لەشوێنێکی پتەو ئاوی تێدا کۆدەبێتەوە ٥ **الوَقیط**: کوژراو ٥ خپ بوو ٥ هەرگیاندارێك زۆری لێ درابێو بریندار کرابێ ٥ بۆ مێینەش هەردەگوترێ: (الوقیط) ٥ وشەی (الوقیط) بەکەسێك دەگوترێ شەو خەوی زڕابێو نەنوستبێ بەو هۆیەوە بەرۆژ لەشی تێکشکابێو داهێزرابێ ٥ چاڵێکە لەشوێنێکی پتەو ئاوی تێدا کۆدەبێتەوە.

وقع یقع و[illegible] کەوت، بەربۆوە ٥ **وَقَعَتْ الدوابُ**: وڵاخەکان مۆڵیان خوارد پاڵ کەوتن ٥ **وَقَعَتْ الإبلُ**: حوشترەکە یبخی خوارد پالکەوت ٥ هەروا دەگوترێ: (وَقَعَ الطیرُ علی أرض أو شجر): باڵندەکە لەسەر زەوی یان لە سەر درەخت نیشت.

وَقَعَ المطرُ بالأرض: باران لەزەوییەکە باری.

وَقَعَ الحقُ: حەق چەسپا.

وَقَعَ القولُ علیه، قسەکە، بڕیارەکە چەسپا، واجب بوو لەسەری.

وَقَعَ الکلامُ في نفسه: قسەکە کاری لەدەروونی کرد.

وَقَعَ فلان في فلان وقیعة ووقوعاً: فلانکەس جوێنی بەفلانکەس دا غەیبەتی کرد قسەی ناشیرینی پێ گوتن.

وَقَعَ في العمل وقوعا: دەستی بەکارەکە کرد.

وَقَعَ في الشرك: شیرکی تێدا پەیدا بوو ٥ کەوتە حاڵەتی هاوبەش پەیداکردنەوە.

وَقَعَ في ارض فلاة: بەناو زەوییەکی چۆڵ دا رۆیی.

وَقَعَ الی کذا وقعاً: بە پەلە بەرێی کرد، خێرا ناردی.

وَقَعَ بالعدوّ وقعاً: زێدە رۆیی کرد لە کوشتاری دوژمن دا دوژمنی شەپرزەکرد.

وَقَعَ الأمر من فلان موقعاً حسناً او سيئاً: کارەکە لای فلانکەس بەباش یان بەخراپ چەسپا.

وَقَعَ الأمر عند فلان موقعاً حسناً: کارەکە لای فلانکەس گرنگی باشی پێ درا.

وَقَعَ النصلَ بالميقعة: سەرەتیرەکانی بەنامێری تیژکردن تیژکردن.

وَقَعَ السيفَ والسكينَ: شمشێرەکە یان کێردەکەی تیژ کرد.

وَقَعَتْ الحجارةُ الحافرَ: بەرد سمی ولاخەکەی تەنك کرد ◊ دەشگوترێ: (هذه نعلٌ لاتقع على رجلي): ئەمە نەعلێکە بۆ قاچم نابێ، لەگەڵ قاچم ناگونجێ.

وَقِعَ يَوْقَعُ وَقَعاً: پێ خواس بوو، گۆشتی قاچی ئازاری بوو بەهۆی رەقی زەوییەکە یان بەهۆی بەردەلانیو شتی واوە.

وَقَعَ فِي يده: لەدەستی بووەوە، لەدەستی دەرچوو ◊ پەشیمان بۆوە ◊ **اَوْقَعَ المُغَنِّيْ**: گۆرانی بێژەکە ئاوازو هەوای گۆرانییەکەی لەشوێنی خۆی داناو کێشو ئاوازی شیاوی بۆ دانا ◊ **اوقعَ فلان بالأعداء**: فلانکەس زێدەرەوی کرد لەکوشتو برکردنی دوژمن دا ◊ **اوقعَ بفلان ما يسوءه**: زەبری گورچکبڕو توندی لەفلان دا، قسەی ناشیرینی ئاراستە کرد ◊ **اوقعَ به الدهرُ**: رۆژگار هێرشی بۆهێنا ◊ **اوقعَتْ الروضةُ**: باخەکە ئاوی لەخۆگرتو تێرئاو بوو ◊ **اوقعَ فلان الشَيْئَ**: فلانکەس شتەکەی والێ کرد بکەوێ ◊ **واقعه مواقَعَةً وِوقاعاً**: شەڕی لەگەڵ دا کرد ◊ **واقَعَ الأمورَ**: نیشەکانی نزیك کردنەوە ◊ **واقع المرأةَ**: لەگەڵ ئافرەتەکە جوت بوو ◊ **وَقَّعَ الرجلُ**: پیاوەکە بەشێوەیەکی تایبەتی رۆیی ◊ **وَقَّعتِ الإبلُ**: حوشترەکە دوای تێراوبوون پیخی خواردو پاڵکەوت ◊ **وَقَّعَ فِي الكتاب**: هەندێ پەراوێزو رونکردنەوەی لەسەر کتێبەکە نووسیو راجیع مەرجیعی بۆکرد، زێدەو شتی دوبارەوەبووی لێ لابرد ◊ **وَقَّعَ الصَّيْقَلُ على السيف**: وەستای شێرگەر دەستی کرد بەمشتو مالکردنی شمشێرەکەو تیژکردنی ◊ **وَقَّعَ العقدَ او الصكَّ**: لەلای خواروی گرێبەستەکەوە یان چەکەکەوە ناوی خۆی نووسیو واژۆی کرد ◊ **وَقَّعَ الشَيْئَ**: گومانی شتەکەی کرد ◊ **وَقَّعَ ظَنُّهُ على الشَيْئِ**: گومانی کەوتە سەرشتەکە ◊ شتەکەی مەزندە کردو دایبەزاند ◊ **وَقَّعَتْ الحجارةُ الحافرَ**: بەردەکە سمی ولاخەکەی بڕی قاشی کرد ◊ **تواقَعَ الأعداءُ**: دوژمنەکان هەندێکیان لەگژ هەندێکیان راچون ◊ **تواقَعَ الرجُلان**: دوپیاوەکە شەڕیان بوو ◊ **توقَّعَ الأمْرَ**: چاوەڕوانی رودانی کارەکەی کرد ◊ **استوقَعَ السيفُ**: شمشێرەکە پێویستی بەمشتو ماڵ کردن هەبوو ◊ **استوقَعَ فلان الأمرَ**: فلانکەس چاوەڕێی رودانی ئەوکارەی کرد لەوکارە ترسا ◊ **الإيقاع**: ئەوەیە دەنگەکان لەگۆرانی گوتنی بەکۆمەڵ دا بەیەکەوە بگوترێنو پاشو پێشییان تێدا نەکرێو بەیەکەوە لەتەپڵی گوێچکە بدەن ◊ **التوقيعُ**: ئەوەیە باران لە هەندێکی ولات ببارێو لەهەندێکی نەبارێ ◊ ئەوەی سەرۆكو پاشاو فەرمانڕەوا لەسەر نامەو شتی وا واژۆی دەکەن، ئیمزای دەکەن ◊ **توقيع العقد او الصك**: واژۆکردنی گرێبەست یان چەکی پارە کەلەلای خوارییەوە کابرا ناوی خۆی دەنووسێو واژۆی دەکا ◊ ناوە بۆ جۆرە

خەتێك ◊ جۆرە ڕۆیشتنێكە ◊ **المَوْقَعُ:** شوێنی ڕودانی شت ◊ شوێنی كەوتنی شتو چەسپانی لەجێگەی تایبەتی خۆی ◊ دەگوترێ: (وقع الشَّيْئُ موقعه) ◊ (مواقع القتال): شەرگە ◊ گۆڕەپانی شەڕ ◊ (مواقع القطر): شوێنی باران لێ بارین، باران لێدراو ◊ **المَوْقَعة:** شوێنی ڕودانی شت ◊ شەڕو شەڕگە ◊ **المُوَقَّعُ:** كەسێك توشی بەلا بووبێ، كارەساتی لێ ڕودرابێ ◊ حوشترێك زۆر شوێنەواری برینی بەجەستەوە بێ ◊ ڕێگای تەخت كراوو خۆشكراو ◊ كێردی تیژكراو ◊ **المُوقِعُ:** كەسێك بەهێواشی پێ لەزەوی بنێ ◊ نووسەری پەراوێز نووس لەسەر نامەو شتی وا ◊ **الموقوع:** دەگوترێ: (حافر موقوع): سمی ولاخ كە بەهۆی بەناو بەردو چەو ڕۆیشتن دا سوابێو تەنك بووبێ ◊ بەردو چەو لە سمی ولاخەكەی بردبێ ◊ **الموقوعَةُ:** دەگوترێ: (قدم موقوعة): قاچی پێست ئەستورو پتەوو زلو بەهێز ◊ **الميقَعَةُ:** شوێنێك باز لێی بنیشێو وەگری بێ ◊ ئەو دارە جل شۆرەی كە جل شۆر بەكوتەك جلی لەسەر دەشواو جلەكان دەكوتێ ◊ یان ناوە بۆ كوتەكەكەی كە جلەكانی پێ دەكوتی ◊ چەكوچو شتی وا ◊ نەخۆشییەكە توشی بێچوە ئاژەڵ دەبێو زوربەی كات دەیكوژێ ◊ **الواقِعُ:** ئەوكەسەی بەرداشی ئاش بیراز دەكا ◊ شێوەی شتو ڕوداو وەكوو خۆیو سەرەنجام ◊ دەگوترێ: (أمر واقع و(طير واقع) ◊ (لَواقع الطير): هێلانەو شوێنی هەڵنیشتنی باڵندە ◊ **الواقعة:** ڕۆژی قیامەت ◊ بەلای ڕۆژگار ◊ شەڕو بەرەنگاربوونەوەی دوژمن ◊ لێكدانی گورجكبڕی یەك لەدوایەك لەگەڵ دوژمن ◊ دەشگوترێ: (رجل واقعة): پیاوێكی ئازایە ◊ چاو نەترسە ◊ لەبواری فەلسەفەدا وشەی (الواقعة): بریتییە لە ڕوداوو شتی پەیدابوو ◊ **الواقعية:** لەبواری فەلسەفەدا مەزهەبو ڕێبازێكە هەوڵ دەدا وێنەیەكی ئەمینو ڕاستگۆیانە بۆ دیمەنی سروشتو ژیان وێنا بكرێ ◊ هەروا ڕانواندنی بیرو بۆچونو كەشو هەوای ڕوداوەكان بەشێوەیەك تارمایی تێفكرینو بۆڕوانینی میسالییان پێوەنەبێ ◊ هەروا ناوە بۆ ڕێبازێكی ئەدەبی كەپشت بەواقیع ببەستێو گرنگی بەوێنە گرتنی بارو دۆخی كۆمەڵگا بدا ◊ **الوقائع:** ئەحواڵو ڕوداو ◊ **وَقّاع:** شوێنی لێكەوتنی كۆتایی قەراخی پەردە كە لەكاتی دادانەوەی دا لەزەوی دەدا ◊ **الوَقْعُ:** دەنگی لێدان لەشت ◊ (رمبە، تەپە، خرمە، تەقە، شڵپە) ◊ دەگوترێ: (سمعتُ وقع المطر): گوێم لەخرمە خرمی باران بوو ◊ (سمعتُ وقع الأقدام): گوێم لەتەپە تەپی قاچەكانیان بوو ◊ هەروا وشەی (الوَقع): ناوە بۆ بەرزایی كێو ◊ تەنكە هەور ◊ شوێنكەی شت كە ڕەنگی گۆڕیبێ ◊ بەردە وردە ◊ **الوَقِعُ:** تەنكە هەور ◊ نەخۆشێك نازاری هەبێو هاوار بكا ◊ **الوَقْعَة:** جارێك ◊ لەشەڕدا لێدانی لەسەریەكو بێ پسانەوە ◊ **وقعة السيف:** بڕینو ڕۆچونی شمشێر بەناو جەستە دا ◊ **الوَقَعَة:** بەرد ◊ **الوَقّاع:** ئەوكەسەی پاشملە غەیبەتی خەڵك دەكا ◊ **الوَقّاعَة:** بەمانا (الوَقّاع)دێ ◊ **الوَقيعُ:** شوێنی توندو پتەو كەناوی لێ ڕۆنەچێ ◊ دەشگوترێ: (سكين وقيع): كێردێكی تیژە ◊ (حافر وقيع): سمە ولاخێكە ڕەقو پتەو ◊ یان سمە ولاخێكە بەردو چەو تەنكی كردوە توشی سوانی كردوە ◊ شوێنكەو ڕوشانی ڕەنگی شتەكەی گۆڕیبێ ◊ **الوَقيعة من الأرض:**

زەوییەکە توندو پتەوبێ ئاو دانەدا ٥ غەیبەتکردنی خەڵك ٥ زەبرو دەنگی شەڕ ٥ **وقيعة الطائر:** شوێنی هەڵنیشتنی باڵندەو شوێنی وا کەبەڕواڵەت باڵندە وەگری دەبێ بۆلێ هەڵنیشتنی ٥ (وقائع العرب): ڕۆژانی شەڕو جەنگی نێوان عەرەبەکان.

وَقَفَ وقوفاً: هەڵسایە سەرپێ ٥ دوای ڕۆیشتن ڕاوەستا ٥ (وَقَفَ على الشَيْ): شتەکەی بینی، بەسەر شتەکەدا ئاگادار بوو ٥ (وقف في المسألة): لەمەسەلەکە کەوتە گومانەوە ٥ (وقف على الكلمة): بزوێنی نەدا بەکۆتایی وشەکە بەبێ بزوێن خوێندییەوەو لەوشەی دوای خۆی دایبڕی ٥ (وقف الحاج بعرفات): حاجیەکان دوای نوێژی نیوەڕۆی ڕۆژی عەرەفە چونە کێوی عەرەفە ٥ (وَقَفَ فلان على ماعند فلان): فلاّنکەس تێگەیی فلاّن چی لایەو چ مەبەستی هەیە.

وَقَفَ الماشي والجالس: ڕۆیندەکە یان دانیشتووەکەی هەڵساندە سەرپێ، وای لێ کرد ڕاوەستێ.

وَقَفَ فلاناً عن الشَيْء: فلاّنکەسی لەشتەکە مەنع کرد.

وَقَفَ فلاناً على الامر: فلاّنکەسی بەسەر شتەکەدا ئاگادار کرد.

وَقَفَ الأمرَ على حضور فلان: کارەکەی پەیوەست کرد بەئامادەبوونی فلاّنەوە.

وَقَفَ الدارَ ونحوها: خانوەکە یان مڵك و سامانێکی تری وەقف کرد لەڕێگەی خودادا خەڵکی سودی لێ ببینن ٥ دەشگوترێ: (وَقَفَ الدار على فلان): خانووەکەی لەسەر فلاّن وەقف کرد ٥ کردی بەموڵکی ئەو بێ بەرامبەر ٥

اوقَفَ فلان عن الأمر الذي كان فيه: فلاّنکەس وازی لەکارەکەی خۆی هێنا ٥ دەشگوترێ: (كلمته فأوقف): قسەم لەگەڵ کرد بێدەنگ بوو ٥ **واقَفَهُ في حرب او خصومة:** لەشەڕا چووە پاڵ ئەوو لەگەڵیدا وەستا ٥ **واقَفَهُ على كذا:** داوای وەستانی لێ کرد لەسەر ئەوە ٥ **وَقّفَ الجَيْشُ:** سەربازەکان یەك لەدوا یەك ڕیز بوون ٥ **وَقّفَ الناس في الحج:** لەحەج دا خەڵك شوێن وەستانی خۆیان پەیڕەو کرد ٥ **وَقّفَت المرأةُ:** ئافرەتەکە سەروکاری وەقفەکەی خستە ژێر دەستی خۆیەوە ٥ **وَقّفَ فلاناً على الشَيْء:** فلاّنکەسی بەسەر شتەکەدا ئاگادار کرد ٥ **وَقّفَ القارئَ:** قورئانخوێنەکەی فێری شوێنی ڕاوەستان لەسەر ئایەتەکان کرد ٥ **وَقّفَ الحديث:** حەدیسەکەی ڕون کردەوە ٥ **تواقَفَ القوم في الكفاح:** لەتێکۆشانو بەگژاچوونەوەی زوڵمو ستەم دا خەڵکەکە پاڵپشتی یەکتریان کرد ٥ **تَوَقّفَ عن كذا:** لەو ئیشەدا ڕاوەستاو نەیکرد ٥ **تَوَقّفَ عليه:** هەوڵی چەسپاندنی دا ٥ **تَوَقّفَ فيه:** لەوشتەدا مایەوەو چاوەڕوانی کرد ٥ **استوقَفَهُ:** ڕایگرت، داوای لێ کرد بوەستێ ٥ **التوقيف:** دەقی شەرع دانەرە لەبڕێ بواردا ٥ **التوقيفيُّ:** هەرشتێك پاڵ بدرێ بۆ (تەوقیف) ٥ **الموقف:** ئەوشوێنەی مرۆڤ لێی دەوەستێ ٥ **موقف المرأة:** ئەوەی لەجەستەی ئافرەت دا بە عەورەت حیساب ناکرێ وەکوو دەستو مەچەكو بەشێکی ڕوخسار کەداپۆشینیان دەبێتە حەرەج بۆ خودی ئافرەتەکەو ناتوانێ بەئاسایی کارەکانی ئەنجام بدا ٥ **الموقفان:** دوو شادەمارن دەوری کلێچەی ئادەمیزادیان داوە ئەگەر گرژبوون ئادەمیزاد ناتوانێ هەڵسێ ئەگەر بڕان ئادەمیزادەکە دەمرێ ٥ دەشگوترێ:

(إمرأة حسنة الموقفين): نافرەتێکە دەمو چاوو قلو قاچی جوانن ◊ **المُوَقَّفُ**: پیاوی قالبوو لەبۆتەدراوو خاوەن ئەزموون ◊ (رجل مُوَقَّفٌ على الحق): پیاوێکە لەناست حەق دا ملکەچە ◊ **المُوَقَّفَةُ**: دەگوترێ: (دابة مُوَقَّفَةٌ): ولاخێکە قاچی خەتخەتی رەشی تێدان ◊ **الموقوف**: شتی وەقف کراو بۆ مزگەوتو خوێندنگای ئاینیو شتی وا ◊ **الميقاف**: دارێکە کوڵی مەنجەڵی لەکوڵ هاتووی پێ سارد دەکرێتەوە ◊ **الميقَفُ**: بەمانا (الميقاف) دێ ◊ **الواقف**: ئەوکەسەی موڵکی خۆی وەقف دەکا ◊ خزمەتکاری کەنیشتە ◊ **الواقِفَة**: قاچ ◊ **الواقفية**: پێڕێکن لەصۆفیو بەتاڵخوازەکان ◊ **الوَقْفُ**: لەبواری خوێندنی قورئان دا دابڕینی وشەیەکە لەوشەی دواوەی ◊ لەزاراوەی شەرعزانان دا وەقف کردنی موڵکە لەسەر کەسێک لایەنێک لەرێگەی خودادا ◊ بازنەیەك لەمادەی عاج دروستکرابێ یان خرخاڵ لەزیووو شتی وا دروست کرابێ ◊ **الوقفة**: هەڵوێستە ◊ یەکجار ◊ شكو گومان ◊ (يوم الوقفة): رۆژی راوەستانی حاجیەکان لەسەر کێوی عەرەفە ◊ **الوَقّافُ**: مرۆڤی لەسەرە خۆ ◊ کەسێك نەچێ بۆ شەڕ دژی دوژمنو خۆبشارێتەوە ◊ **الوقيفة**: سەگ رەمتێن کەماندوبێ لەسەگ ڕەتاندنەکە ◊ **الوَقُّ**: جریوەی سیسرەو شتی وا.

وَقَلَ في الجبل (يقل وقلاً): بەکێوەکەدا سەرکەوت ◊ قاچێکی چەسپاندو قاچێکی هەڵێنایەوە ◊ **تَوَقَّلَ في الجبل**: بەکێوەکەدا سەرکەوت ◊ دەشگوترێ: (تَوَقَّلَ في مصاعد الشرف): بەپەیژەو پلیکانەی شکۆمەندی دا سەرکەوت ◊ **الوَقْلُ**: درەختی (دەوم) درەختێکە گەورەیە لەصەعیدی میصر زۆرە، میوەکەی بەئەندازەی سێوێك دەبێ توێکڵی سورو پتەوە ◊ هەروا بەمانا (بەردەوام)دێ ◊ **الوَقَلُ**: بەرد ◊ بنکی لقە دارخورما کە وشك بووبێو باش دانە تاشرابێو بنەکەی مابێو مرۆڤ بتوانێ بیکاتە پێپلیکانەو پێیدا سەرکەوێ ◊ **الوَقِلُ**: دەگوترێ: (فرس وَقِل وَقِلٌ): ئەسپێکە جوان دەچێتە ناو شیوو دۆڵەوە ◊ **الوَقْلَةُ**: تاکی (الوَقْلُ)ە ◊ دەنکی بەری درەختی وەقل.

وَقَمَ الرَّجُل يقمه وقماً: زۆری لەپیاوەکە کرد ناچاری کرد.

وَقَمَ عن حاجته: بەناشیرینترین شێوە کابرای موحتاجی جواب کردو پێداویستییەکەی نەدایە.

وقم الأمرُ فلاناً: فلانکەسی زۆر خەفەتبار کرد ◊ **وُقِمت الأرض**: زەوییەکە خێڵ چووە ناویو گژوگیاو لەوەڕی هەمووی خوراو بوو بە سوتەمەڕۆ ◊ **اوْقَمَهُ**: ریشە کێشی کرد، لەبێخ هەڵی کەند ◊ **وَقَّمَ في الشَيء**: درێژەی پێ دا، زۆری لەشتەکە کۆڵیەوە.

وَقَمَ فلاناً: هەرەشەی لەفلانکەس کرد ◊ ژێردەستەو ملکەچی کرد ◊ تەحەددای کرد.

وَقَمَ الصَيدَ: نێچیرەکەی هەنگاوتو پێش ئەوەی سەری ببڕێ نێچیرەکە گیانی دەرچوو.

وَقَمَ الكلام: قسەکەی جوان هەلگرتو خستیە مێشکی خۆیەوە ◊ **تَوَقَّمَ الصيادُ**: نێچیرەوانەکە چووە کۆختەکەیەوە ◊ **تَوَقَّمَ فلاناً**: هەڕەشەی لەفلانکەس کردو لێی تورە بوو ◊ **تَوَقَّمَ الصَّيْدَ**: نێچیرەکەی کوشت ◊ **تَوَقَّمَ فلاناً بالكلام**: فلانکەسی بەقسە داگرتو هێرشی کردە سەر ◊ **تَوَقَّمَ كلامَ فلان**: قسەی فلانکەسی وەرگرتو خستییە مێشکی خۆیەوە ◊ **الوِقامُ**:

شمشێر ◊ عەصاو گۆچان ◊ قامچی ◊ حەبلو
گوریس ◊ **اوقَنَ الرجلُ:** پیاوەکە باڵندەکەی
لەسەر هێلانەکەی خۆی گرت ◊ **تَوَقَّنَ:** بەمانا
(أوقن)دێ ◊ **تَوَقَّنَ في الجبل:** بەناو کێوەکەدا
سەرکەوت ◊ **الوُقْنَةُ:** هێلانە ◊ **الموقونة:**
ئافرەتی ناوکەژاوەو پارێزراو ◊ **وَقْوَقَ الرجلُ:**
پیاوەکە زەعیفو لاواز بوو ◊ **وَقْوَقَ الكلب:**
سەگەکە لەکاتی ترسان دا لوراندی ◊ **وَقْوَقَ
الطائرُ:** باڵندەکە دەنگی لێ هات، قیڕاندی،
گاراندی، چریکاندی، گماندی، قڕاندی ◊
الوَقْوَاقُ: ترسنۆك ◊ درەختێکە دەرمانی لێ
وەردەگیرێ ◊ **الوَقْوَاقَةُ:** زۆر بلێو چەقە چەناو.

وقى الفرسُ من الحفى يقى وقياً: ئەسپەکە
بەهۆی ناڵ نەکردنیەوە بەری سمەکانی سوانو
بەحاڵ قاچی لەزەوی دەناو لەڕۆیشتن دەترسا.

وقى الشيئ وقياً: شتەکەی پاراست نەیهێشت
توشی ناخۆشی ببێو زیانی پێ بگا ◊ دەگوترێ:
(وقاه الله من السوء): خودا لەزیان پاراستی.

وقى الامر وَقياً: کارەکەی چاك کرد ◊ **وقاه
توقِيةً:** چاودێری کردو پاراستی ◊ **إتَّقى
بالشيئِ:** خۆی بەشتەکە پاراست ◊ شتەکەی
کردە مەتاڵ بۆخۆی بۆئەوەی پارێزراوبێ ◊
إتَّقى اللهَ: لەسزای خودا ترساو خۆی لەوشتانە
پاراست کەخودا پێی ناخۆشە ◊ **إتَّقى الشيئَ:**
لەشتەکە حەزەری کردو خۆی پاراست ◊ **تَوَقَّاهُ:**
حەزەری کردو خۆی پاراست ◊ لەحەدیث دا
هاتووە (وتَوَقَّ كرائم أموالهم): لەزەکات وەرگرتن
دا لەماڵە باشو رەسەنەکەیان خۆ بپارێزنو
ئەوەیان لێ مەسێنن ◊ **تَوَقَّاهُ:** بەمانا (وقاه)دێ
◊ **التُّقاةُ:** ترسو بیم ◊ **التَّقوى:** لەخواترسانو
پابەند بوون بەفەرمانو نەهیەکانی ◊ ترسو
بیم ◊ **التَّقِيَّةُ:** ترسو بیم ◊ بەلای شیعەوە
ئەوەیە لەکاتی پێویست دا حەقو ڕاستی ژێر
لێودەیی و بەڕواڵەت بەتاڵو ناحەق بەحەق
بزانێو زەمانە سازی بکەی بەمەبەستی
خۆپاراستن لەزیانی بەرامبەر ◊ **التَّقِيُّ:** خودا
پەرست ◊ لەخودا ترس ◊ **المُوَقَّى:** ئازاو
چاونەترس ◊ **الواقي:** باڵندەیەکە لەچۆلەکە
گەورەترە، سەرزلو دەندوك گەورە جڕو
جانەوەری بچوك نێچیردەکا وادەبێ چۆلەکەش
دەخوا ◊ **الواقِيةُ:** هەرشتێك بیکەیە مەتاڵو
دیوجامەو پارێزەری شتی تر ◊ **الوقّاءُ:** صیغە
موبالەغەیە ◊ واتە زۆر پارێزەر بێ ◊ دەگوترێ:
(رَجُلٌ وِقاءٌ): پیاوێکە زۆر خۆپارێزە ◊ **الوِقَايَةُ:**
ئەوشتەی شتی تری پێ بپارێزرێ ◊ **الوَقِيَّةُ:**
لوغەتێکە لە (الأوقية) ◊ **تكَئَ يَتْكَأُ تكَأً:**
دانیشتو پاڵی دایەوە ◊ **إتَّكَأَ فلاناً:** فلانکەسی
لەمەجلیسی خۆی دا دانیشاند ◊ هەڵی نا
بۆئەوەی دابنیشێ ◊ دەگوترێ: (ضربه فأتْكَأَهُ):
لێی داو پاڵی خست یان لەسەر تەنیشتی چەپی
رایکێشا ◊ **اوكَأ على الشيئ:** پشتی بەشتەکەوە
دا ◊ **اوكَأ فلاناً:** کورسیو بالیفی بۆ فلانکەس
دانا بۆئەوەی لەسەری دابنیشێو پاڵ بداتەوە ◊
وَاكَأ على يديه مواكأةً ووِكاءً: تینی دایە سەر
دەستەکانی بەرزی کردنەوەو لەخودا پاڕایەوە ◊
تَوَكَّأَ على الشيئِ: خۆی بەسەر شتەکەدا دا ◊
توكّأت الناقة: حوشترەکە ژان گرتیو باراندی
◊ **التُّكَأَةُ:** هەرشتێك خۆتی بەسەرا بدەی
وەکوو عەصاو گۆچانو شمشێر ◊ کەسێك زۆر
خۆبخاتە سەرشت، زۆر خۆ بەسەر گۆچانو
شتی وادا دا ◊ تەمبەڵو قونگران ◊ **المُتَّكَأُ:**
کورسیو بالیفو شتی وا کەپاڵی پێوە دەی، یان
لەسەری دانیشیو پاڵ بدەیەوە ◊ **المُتَّكِئُ:**

کەسێك لەسەر کورسی دانیشێ‌و پاڵ بداتەوە بەپاشی کورسییەکەوە.

وَكَبَ يكبُ وكباً ووكباناً: بەهێواشی ڕۆیشت ◊ هەستاو ڕاست بۆوە.

وَكَبَ على الأمر: بەردەوام بوو لەسەر کارەکە.

وَكِبَ التمرُ: خورماکە ڕەنگی ڕەش بوو گەیشت.

وَكِبَ الثوبُ: قوماشەکە چڵکن بوو ◊ **اوكب فلان**: فلانکەس چووە ناو ڕیزی کۆمەڵەوەو لەگەڵیان هاوشان بوو ◊ **اوْكَبَ الأمرَ**: لەسەر کارەکە بەردەوام بوو ◊ **اوكَبَ الطائرُ**: باڵندەکە خۆی ئامادەکرد بۆ فڕین ◊ **اوْكَبَ فلاناً**: ڕقی فلانکەسی هەڵساند ◊ **واكَبَ على الشَيْئِ مواكبة ووكاباً**: بەردەوام بوو لەسەر شتەکە ◊ **واكَبَ الأميرَ**: لەگەڵ مەوکیب‌و کاروانی ئەمیر دا کەوتەڕێ‌و لەگەڵ ئەوان دا سوار بوو ◊ **واكَبَ المَوْكِبَ**: لەگەڵ قافڵەو مەکیبەکەدا بەڕێ کەوت ◊ **واكَبَ القومَ**: پێش خەڵکەکە کەوت ◊ **وَكَّبَ العِنَبُ**: ترێیەکە خەریکە ڕەش ببێ‌و بگا ◊ **وَكَّبَ التمرُ**: خورماکە لەکاتی گەیشتن دا ڕەش بوو ◊ **المَوْكِبُ**: حوشتر سوار، قافڵەیەك حوشتر کە کورتان‌و تەدارەکیان ڕازابێتەوە، سوارەکانیان پۆشاکی جوان‌و ڕێك‌و پێکیان لەبەردابێ، هەندێ جار سازو سەمتورو شتی واشیان لەتەك دابێ ◊ هەندێ کەسیشیان پیادەبن ◊ ئێستا بارو دۆخەکە گۆڕاوە لەجیاتی حوشتر ئوتومبیلی جوان‌و ئاخر مۆدێل بەکاردێ (مەوکیبی مەسعود بارزانی، مەوکیبی سەرەك وەزیران، مەوکیبی سەرەك کۆمار) ◊ **المُوكِّبُ**: خورمای ئاڵ‌و بۆڵ تێکەوتو بەچڵ‌و شتی وا کونی تێ دەکرێ بۆئەوەی زو بگا ◊ **الوَكّابُ**: کەسێك زۆر غەمبار بێ ◊ **الوَكوبُ**: دەگوترێ: (ظَبْيَةُ وكوب) ئاسکێکە لەجەڵەبە ئاسکەکە تەرمنابێ.

وَكَتَ في الشَيْئِ يكت وَكْتاً: کاری تێ کرد.

وَكَّتَ البُسْرُ: خورماکە خەریکە ئاڵ‌و بۆڵی تێکەوێ‌و دەنکە دەنکەی لێ شیرین ببێ ◊ **وَكَتَتِ الدَابَّةُ**: وڵاخەکە پەلەی کرد لەقاچ هەڵبڕین‌و قاچ دانان دا.

وَكَّتَ فلان القِربَةَ: فلانکەس کوندەکەی پڕکرد ◊ **المَوْكُوتُ**: دەگوترێ: (رجل موكوت): پیاوێکە پڕە لەڕق‌و قین ◊ **الوَكْتُ**: شوێنکەی کەم لەسەر شت کە لەڕەنگی خۆی نەبێ ◊ خاڵی سور لەسپێنەی چاودا ◊ یان خاڵی سپی لەڕەشێنەی چاودا ◊ **الوَكّاتُ**: کەسێك هەنگاوی کورت بهاوێ‌و ناقۆڵابڕوا ◊ **الوكيت**: دوژمانی‌و فیتنە جۆیی کردن دژی خەڵك لای فەرمانڕەوا ◊ **اسْتَوْكَتَ**: بەرکوڵی خوارد (خواردنێکی کەم‌و سوك تاخواردنی تەواو پێ دەگا) ◊ **الوكاتُ**: بەرکوڵی خواردنی پێش نیوەڕۆ ◊ **وَكَحَهُ برجله**: بەقاچ پان‌و پلیشی کردەوە ◊ **اوْكَحَ**: ماندو بوو ◊ سواڵکەرەکەی جواب کردو لێی توڕەبوو ◊ **اوْكَحَ عن الأمر**: وازی لەکارەکە هێنا ◊ **اوكَحَ في الحفر**: لەبیر هەڵکەندنەکەدا گەیشتە شاخ‌و تەباری سەخت ◊ **اوكَحَ العَطِيَّةَ**: بەخشش‌و دەسەندەکەی بڕی ◊ **اسْتَوْكَحَ**: وازی لێ هێناو چی تر بەخششی نەدایە ◊ دەگوترێ: (سَأَلَهُ فاستَوكحَ): داوای لێ کردو نەیدایە ◊ **إسْتَوْكَحَ الفِراخُ**: لقە سەوزەوەبووەکانی شوێنە بڕاوی درەختەکە ئەستوربوون‌و گەورەو پتەوبوون ◊ **الأوكَحُ**: شوێنی ڕەق‌و پتەوی زەوی ◊ بەردو شاخ ◊ گڵ ◊ **الوُكُحُ**: لقە

سەوزەوەبووی شوێنی بڕاوی درەخت کەباش بڕین هەڵیدابێتەوەو گەورە بووبێ.

وَكَدَ بالمكان يَكدُ وكوداً: لەشوێنەکە مایەوە.

وَكَدَ الرَّحْلَ: بارو بارگەنەکەی شەتەك دا.

وَكَدَ العَقْدَ: گرێبەستەکەی کردە دیکومێنتو مۆری کردو شایەتی لەسەر گرتن.

وَكَدَ الأمْرَ: لەکارەکەدا بەردەوام بوو خەریکی بوو ◊ **اوكَدَ السَّرْجَ**: زینەکەی لەسەر پشتی ئەسپەکە شەتەك دا ◊ دەشگوترێ: (آكَدَ السَّرْجَ) ◊ **اوكَدَ العَقْدَ**: گرێبەستەکەی پتەوکرد مۆری لێ داو شایەتی لەسەر گرتن ◊ **وَكَّدَ السَّرْجَ والعَهْدَ**: دەق مانای (أوكدهما) دەگەیەنێ ◊ **تَوَكَّدَ**: پتەو بوو جێگیر بوو ◊ **التَّواكيدُ التاكيدُ**: ئەوتیلمە سیرمانەن کە قەپوچکی زینی پێ دەبەسترێتەوە بەملاو بەولای زینەوە ◊ **التوكيد**: بەلای زانایانی نەحوەوە ئیسمێکە جەخت لەمانای ئیسمێکی پێش خۆیەوە دەکاتەوە هەمان ئیعرابی ئەوی دەدرێتێ ◊ تەئکید دوجۆری هەیە تەئکیدی لەفزی تەئکیدی مەعنەوی ◊ **المُتَوَكِّدُ**: ئامادە باش بۆ کارو سەرپەرشتیاری کار ◊ **المُواكِدَةُ**: حوشترێك بەردەوام بێ لەسەر رۆیشتن ◊ **الوكاد**: حەبلێکە مانگای پێ دەبەسترێتەوە لەکاتی دۆشینی دا ◊ یان ئەو تیلمە سیرمەیە کە قەپوچکی زینی پێ دەبەسترێتەوە بەملاو بەولای زینەوە ◊ **الوُكْدُ**: خەفەت، نیازو مەبەست ◊ **الوُكْدُ**: هەوڵو تێکۆشانو کردەوە ◊ دەگوترێ: (مازال ذلك من وَكْدي): تائێستا ئەوە ئیشی سەرەکی منە.

وَكَرَ الطائر يَكرُ وكراً ووكوراً: باڵندەکە چووە ناو هێلانەکەی.

وَكَرَ الظَبيُ وكراً: ئاسکەکە بازی دا ◊ **وَكَرَتِ الناقةُ**: حوشترەکە بەجۆرە بازدانێك بازی دا.

وَكَرَ فلان للقوم: فلانکەس رێگای سەر ئاوی بۆ خەڵکەکە کردەوە.

وَكَرَ القومَ: نانخواردنی تایبەت بەتەواو بوونی خانوی بۆ خەڵکەکە دروست کرد.

وَكَرَ السقاءَ والمِكيالَ: گوزەو کوڵینەو تەنکەرو قسناغو شتی وای پڕکرد ◊ دەشگوترێ: (وَكَّرَ بَطْنَهُ): گەدەی خۆی پڕکرد لەخواردن ◊ **الوَكْرُ**: هێلانەی باڵندە کە هێلکەی تێدا دەکاو جوچکی تێدا هەڵدێنێ جا لەکونە شاخ دا بێ یان لەسەر درەخت بێ یان لەشوێنی تر بێ ◊ هەروا وشەی (الوَكْرُ): جۆرێکە لەبازدانو هەڵزەنینەوە ◊ **الوَكَرى**: جۆرە رۆیشتنو بازدانێکە ◊ دەگوترێ: (إمرأة وَكَرى): ئافرەتێکە کە دەڕوا توند پێی بەزەوی دا دەدا ◊ (ناقة وَكَرى): حوشترێکی کورتی خوگەو بەگورە ◊ **الوَكْرَةُ**: یەکجار ◊ لانەی باڵندە، هێلانەی باڵندە ◊ جۆرە زیافەتو نانخواردنێکە بەبۆنەی تەواوبونی خانووەوە دروست دەکرێ ◊ **الوُكْرَةُ**: رێگای چوونە سەربیرو دوێلاو ◊ **الوَكّارُ**: بازهاوێژ ◊ **الوَكيرُ**: بەمانا (الوَكْرَة)دێ.

وَكَزَ فلان (يَكِزُ وكزاً): فلانکەس بازی دا.

وَكَزَ في عَدْوِهِ من فزع: لەراکردن دا پەلەی زیاتر کرد.

وَكَزَ فلاناً: پاڵی بەفلانکەسەوە ناو لێی دا مستە کۆڵەی لێ دا ◊ مستەکۆڵەی لەچەناگەی دا.

وَكَزَ انْفَهُ: لوتی شکاند.

وَكَزَ فلاناً بالرمح: بەرمب زەبری لەفلان دا.

وَكَزَ الرمْحَ في الأرض: رمبەکەی لەزەوی چەقاند.

وَكَزَ الزِّقَّ: مەشكەكە یان كوندەكەی پڕكرد ◊ **تَوَكَّزَ للأمر**: خۆی بۆ ئیشەكە ئامادەكرد ◊ **تَوَكَّزَ مِنَ الطَّعَام**: ورگی خۆی پڕكرد لەخۆراك ◊ **تَوَكَّزَ علی الطَّعَام**: ورگی خۆی پڕكرد لەخۆراك ◊ **تَوَكَّزَ علی عَصَاهُ**: خۆی بەسەر عەصاكەدا دا ◊ **الوَكَزَی من النوق**: حوشتری كورتو كوڵەبنە.

وَكَسَ الشَيْئَ (يَكِسُ) وَكْساً: شتەكەی كەم كرد.

وَكَسَ فلاناً: زیانی بەفلانكەس گەیاند.

وُكِسَ في تجارته: لەبازرگانیكردنەكەی دا زەرەرمەند بوو ◊ **اوكِسَ في تجارته**: بەمانا (وُكِسَ) دێ ◊ **وَكَّسَ مالَهُ**: ماڵی خۆی كەم كردەوە ◊ **وَكَّسَ فلاناً**: سەرزەنشتی فلانكەسی كرد ◊ **الأوْكَسُ**: (رَجُلٌ أوْكَس): پیاوێكی هیچو پوچو خوێڕییە ◊ **الوكسُ**: دەگوترێ: (بَرأتِ الشَجَّةُ علی وكس): برینەكە ماوەتی چاك بێتەوە ◊ مەنزڵێكە لەمەنزڵەكانی مانگ كە تێیدا دەگیرێ ◊ (بيع الوكس): شت فرۆشتن بەزەرەر.

وَكَظَ علی الأمر يَكِظُ وَكْظاً: لەسەر كارەكە بەردەوام بوو.

وَكَظَ الشَيْئَ: شتەكەی پاڵ پێوەناو بەشتەكەی كێشا ◊ دەری كرد تڕۆی كرد ◊ **واكَظَ علی الأمر**: بەردەوام بوو لەسەر شتەكە ◊ **تَوَكَّظَ عليه الأمر**: ئیشەكەی لێ سوڕا كارەكەی لێ شێوا.

وَكَعَ البعیرُ: بەهۆی توندی ئازارەكەیەوە كەوتە سەرزەوی ◊ **وَكَعت الدجاجةُ**: مریشكەكە فسی دایەوە بۆ كەڵەشێرەكە.

وَكَعَ الشاةَ: گوانی مەڕەكەی لەكاتی دۆشین دا هەڵتەكاند.

وَكَعَ فلاناً بالأمر: فلانكەسی عەیبدار كرد.

وَكِعَ فلان: سەری قامكە گەورەی قاچی ڕوی كردۆتە قامكی ناوەڕاستی قاچی بۆئەوەی وێنەی گرێ دروست بكا لەبنكی قامكەكە ◊ ئەحمەق بوو خوێڕیو ناپیاو دەرچوو ◊ (فهو أوْكَعُ وهي وَكْعاءُ).

وَكُعَ الرجلُ: پیاوەكە خوێڕیو هەتیومچە دەرچوو.

وَكُعَ الشَيْئُ: شتەكە پتەو بوو توندو ڕەق بوو ◊ **اوكَعَ الرجُلُ**: پیاوەكە خێرو بێری كەم بوو ◊ كارێكی خراپی ئەنجام دا ◊ **اوكَعَ القوم**: خەڵكەكە حوشترەكانیان قەڵەو بوونو پێگەیین ◊ **اوكَعَ الأمْرُ**: كارەكە دامەزرا ◊ **اوكَعَ فلان في الأمر**: فلانكەس لەكارەكەدا توند ڕەوی كرد ◊ **اوكَعَ الشَيْئَ**: شتەكەی چەسپاندو جێگیری كرد ◊ **اوْكَعَ السقاءَ**: دیمكەئاوەكەی دامەزراند ◊ **وَاكَعَ الديكُ الدجاجَةَ**: كەڵەشێرەكە بەمریشكەكەدا فسی ◊ **إتَّكَعَ الشَيْئُ**: شتەكە پتەو بوو ◊ **استوكَعَ فلان**: فلانكەس مەعیدەی بەهێز بوو ◊ **استَوْكَعَ الفِراخُ**: لقە سەوزەوەبووەكانی شوێنی بڕاوی درەختەكە گەورەبوون، ئەستورو پتەو بوون ◊ **استوكَعَ السِقاءُ**: دیمكەكە شوێن تەقەڵەكانی هاوسانو ئاویان هەڵمژیو ئاوی لێ ناچێ ◊ **الميكَعُ**: دیمكە ئاوی پتەو، كوندە ئاوی پتەو ◊ هۆڕو جەوال ◊ ماڵماڵ كەزەوی كێڵدراوی پێ تەخت دەكرێ ◊ **الوَكْعَاءُ**: ئەحمەق ◊ ئازاراوی ◊ **الوَكیع**: پێشەنگی مەڕ، مەڕێك كە مەڕەكانی تر شوێنی بكەون ◊ حوشتری بەهێزو جەستە دامەزراو ◊ دەشگوترێ: (أمر وكيع): كارێكی

قایمو پتەوو بناغە دامەزراوە ◇ قلب وكيع: دڵی بەئاگاو هۆشدار.

وَكَفَ الماءُ وغيره يكف وَكْفاً: ئاوەکە دڵۆپ دڵۆپ داچۆڕا.

وَكَفَ البيت بالمطر: بەهۆی بارانەوە سەقفی خانوەکە دڵۆپە دەکا.

وَكَفَتِ العَيْنُ: چاوەکە فرمێسکی ڕشتن ◇ دەشگوترێ: (وَكَفَتِ العينُ بالدمع).

وَكِفَ يَوْكَفُ وَكْفاً: لای داو ستەمی کرد ◇ عەیبدار بوو تاوانی ئەنجام دا.

وَكِفَ عقلهُ ورايه: عەقڵو راو بۆچونی خراپو بێ کەڵك بوو.

وَكِفَ الماء والدمعُ ونحوهما: بە مانا (وَكَفَ) دێ ◇ **اوكَفَ الحاملُ**: سكپڕەکە نزیکە منداڵی ببێ ◇ **اوكَفَ فلان فلاناً**: فڵانکەس فڵانکەسی خستە ناو تاوانەوە ◇ **اوكِفَ الدَّابَّة**: وڵاخەکەی کورتان کرد ◇ **واكَفَهُ**: بەربەرەکانی کرد ◇ ڕوبەڕوی بووەوە ◇ **وَكَّفَ الدَّابَة**: کورتانی خستە سەرپشتی وڵاخەکە ◇ **وَكَّفَ الوكافَ**: کورتانی دروست کرد ◇ **تَوَاكَفَ القومُ**: خەڵکەکە لایان دا ◇ **تَوَكَّفَ البيتُ والسَّطحُ**: هەڵاشەکە، خانوەکە دڵۆپەی کرد ◇ **تَوَكَّفَ فلان لفلانٍ**: فڵانکەس بەرەو ڕوی فڵان چوو بۆئەوەی پێی بگا توشی ببێ ◇ **تَوَكَّفَ فلاناً**: وادەی دا بەفڵان کە بیر لەئیشەکەی بکاتەوەو کاری بۆ جێ بەجێ بکا ◇ **تَوَكَّفَ الأثر**: شوێن پێی فڵانی هەڵگرتو بەشوێنی دا ڕۆیشت ◇ **تَوَكَّفَ الخَبَرَ**: چاوەڕوانی هەواڵەکە بوو پرسیاری دەربارەی کردو لێی کۆڵییەوە ◇ **إستَوْكَفَ الماءَ**: هەوڵی دا ئاوەکە دڵۆپ دڵۆپ بێتەدەر ◇ **الوكِفُ**: بارانی بەخوڕەم یان بارانی بەڵە ◇ **الوكافُ**: کورتانی گوێدرێژو وڵاخی تر ◇ **الوَكْفُ**: ڕاخەری چەرم، کەوڵە کۆن ◇ زوربەی کات کەسێك حوکمی ئیعدامی درابێ لەسەر ئەو جۆرەکەوڵە بەشمشێر لەملی دراوە ◇ **الوَكْفُ**: بناری کێو ◇ **الوكُوف من النوق**: حوشترێك هەمیشە شیربداو شیری وشك نەکا ◇ (الوَكُوفُ): ناوە بۆ مەڕی شیر زۆر ◇ هەورێك کەمکەم باران ببارێنێ ◇ **الوكيفُ**: خودی دڵۆپە باران.

وَكَلَ بالله يَكِلُ وَكْلاً: پشتی بەخودا بەست ◇ **وَكَلَتْ الدَّابَّة**: وڵاخەکە لەڕۆیشتن وەستاو ماندوو بوو.

وَكَلَ اليه الأمْرَ وَكلاً ووكولاً: کارەکەی بەوسپارد.

وَكَلَ فلاناً الى رايه: فڵانکەسی پاشگوێ خستو یارمەتی نەدا بەبیروڕای خۆی سپارد چی دەکا بیکا ◇ **اوْكَلَ على الله**: بەمانا (وَكَلَ)دێ ◇ **اوكَلَ على فلان العملَ**: هەموو ئیشەکەی بەئەو سپارد ◇ **واكَلَتِ الدَّابَّةُ**: وڵاخەکە خراپ ڕۆیی ◇ (رجُلٌ مُواكل): پیاوێکی زەعیف ◇ **وَكَّلَهُ**: کردی بەبریکاری خۆیو ئەنجامدانی کارەکانی بەئەو سپارد، دەشگوترێ: (وَكَّلَهُ في الأمر): ئیشەکەی بەئەو سپارد ◇ **إتَّكَلَ على الله**: پشتی بەخودا بەست ◇ **إتَّكَلَ على فلان في امر**: پشتی بەفڵان بەست لەئیشەکەدا ◇ **تَوَاكَلَ القومُ**: خەڵکەکە پشتیان بەیەکتر بەست ◇ **تَوَاكَلَ القومُ فلاناً**: خەڵکەکە فڵانکەسیان پاشگوێ خستو وازیان لێ هێناو یارمەتییان نەدا لەسوککردنی ئەو بەڵایەی توشی هاتووە ◇ **تَوَكَّلَ الرجلُ بالأمر**: پیاوەکە بەرعودەی ئیشەکە بوو ◇ قبوڵی وەکالەتەکەی کرد ◇ **تَوَكَّلَ على الله**: خۆی تەسلیمی خودا کرد ◇ **تَوَكَّلَ في الأمر**: دانی

بەبێ توانایی خۆی دا ناوپشتی بەهێزو توانای کەسانی دی بەست ◊ **التُّكْلاَنُ**: بەمانا (التَّوَكُّلُ)دێ ◊ **التُّكْلَةُ**: بەمانا (الوُكْلَةُ)دێ؛ کەسێك ئیشی خۆی بەخەڵك بسپێرێ ◊ **المُوَاكِلُ**: بەمانا (الوُكَلَةُ)دێ، دەگوترێ: (رجلٌ مُواكِل): پیاوێکە چوستو چالاك نیە ◊ **الوَاكِلُ من الخيل**: ئەسپێکە بەناخۆشی غاردەدا پێویستی بەئاوزەنگی لێدانو قەمچی هەیە ◊ **الوِكَالُ**: گێلیو تەمبەڵی ◊ دەگوترێ: (فيه وِكَال): لاوازیی تێدایە ◊ **الوَكَالَةُ**: بریکاری گرتن، بریکار بۆخۆت دیاری بکەیو ئیشی پێ بسپێری لەجیاتی تۆ کارەکە ئەنجام بدا ◊ ئیشی بریکارو شوێنەکەی ◊ نوسینگەی وەکیل ◊ **الوَكَلُ**: ترسنۆك ◊ بەلاو نەگبەتی ◊ دەسەوەسانو هیچ لەدەس نەهاتوو، کارێکی پێ بسپێردرێ ئەنجامی ناداو داوا لەکەسانی تر دەکا بۆی ئەنجام بدا ◊ **الوُكَلُ**: دەسەوەسانو گێلو ترسنۆك ◊ **الوُكَلَةُ**: کەسێکە کارەکانی خۆی بەکەسانی تر دەسپێرێ ◊ **الوَكِيلُ**: ناوێکە لەناوە جوانەکانی خودا، بەمانا بەرعودەی بژێوی هەموو زیندەوەرێکە ◊ پارێزگارو چاودێر ◊ بەرعودەو لەئەستۆگری کاری خەڵك ◊ کەسێك دەبێتە بریکاری کەسانی دیکەو کارو بارەکانیان هەڵدەسورێنێ ◊ کەسێك دەبێتە جێگرو ئیش ڕاپەڕێنی یەکێکی تر بەگوێرەی گرێبەستێکی نێوانیانو وەکیلەکە دەتوانێ بەناوی وەکیل گرەوە ئیشەکان ئەنجام بدا ◊ **وَكَمَهُ عن حاجته يَكِمُهُ وَكْماً**: بەتوندترین شێوە کابرای داواکارو ئاتاجی رەتکردەوە داخوازییەکەی جێ بەجێ نەکرد.

وَكَمَ الأمرُ فلاناً: کارەکە فلانکەسی غەمبار کرد.

وَكَمَ فلان الكلامَ: فلانکەس وتی (السلامُ عليكِمُ) واتە کافی (علیکم) مەکسور خوێندەوە.

وَكِمَ من الشيءِ يَكَمُ: لەشتەکە خەفەتبار بوو ناڕەزایی دەربڕی ◊ **وَكِمَتِ الأرضُ**: زەوییەکە لەوەڕی خوراو بوو بەسوتەمەڕۆو هیچی وای لێ نەما خێڵ والێ بکا تێیدا بمێنێتەوە.

وَكَنَ الرجلُ يَكِنُ وَكْناً: بەگورجیو توڕەیی رۆیی ◊ دانیشت.

وَكَنَ الطائرُ وكناً ووُكوناً: باڵندەکە چووە کولانەکەیەوە.

وَكَنَ بَيْضه: لەسەر هێلکەکانی کڕکەوت ◊ **تَوَكَّنَ**: جێگیر بوو ◊ لەمەجلیس دا جوان دانیشت ◊ **المَوْكِنُ**: ئەوشوێنەی باڵندە تێیدا لەسەر هێلکەکانی کڕدەکەوێ ◊ **مَوْكِن الطائر**: هێلانەی باڵندە ◊ **المَوْكِنَة للطائر**: هێلانەی باڵندە ◊ **الوَاكِنُ**: دانیشتو ◊ باڵندە کە لەسەر دارو دیوار هەڵدەنیشێ ◊ **الوَكْنُ**: هێلانەی باڵندە لەهەر شوێنێك بێ ◊ **الوُكْنَة للطائر**: هێلانەی باڵندە ◊ **وَكْوَكَ الحَمَامُ**: کۆترەکە خوێندی.

وَكَى الصُرَّةَ وغيرها: ناوکی بەدەزو بەست ◊ **أوكى**: رژد بوو، چاو چنۆك بوو ◊ **أوكى الفرسُ**: ئەسپەکە بازی توندی هاویشت ◊ **أوكى الصُرَّةَ**: ناوکی بەدەزوو گرێ دا ◊ **أوكى القِرْبَةَ**: دەمی کوندەکەی بەست ◊ دەشگوترێ: (أوْكِ حَلْقَكَ): بێدەنگ بە، دەمت بگرە، هەروا دەگوترێ: (فلان يُوكي فلان): فلانکەس فەرمان دەکا بەفلان کە بێدەنگ بێ ◊ **استوكى البطنُ**: ورگی گیرا، قەبز بوو ◊ **استوكت الناقةُ**: حوشترەکە قەڵەو بوو ◊ **استوكى السِقاءُ**: کوندەکە پڕبوو ◊ **المُوكى**: کوندەی دەم

بەستراو ٥ **الوكاءُ**: ئەو بەنەی زارکی کوندەو مەشکەی پێ دەبەسترێ یان دەمی کیسە دراوو هەمبانەی نانو شتی وای پێ دەبەسترێ.

وَلَبَ يَلِبُ وُلُوباً: بەگورجی چووە ناوەوە ٥ دەگوترێ: (وَلَبَ في الشَّيْءِ) یان (وَلَبَ الشَّيْءُ اليه): شتەکەی بەدەست گەیشت ٥ **الوَالِبَةُ**: ئەو نەمامو ڕوەکەیە کەلەڕەگە ڕوەکەکەوە سەوز دەبێ، وەچەو ڕەچەڵەکی ئادەمیزادو ئاژەڵ ٥ **وَلَتَهُ حَقَّهُ**: مافی کەم کردەوە ٥ **أولَتَهُ حَقَّهُ**: مافی ئەوی کەم کردەوە.

وَلَثَ فلاناً بالعَصَا يَلِثُهُ: بەعەصا لەفلانکەسی دا.

وَلَثَ لفلان عقداً: گرێبەستێکی لاوازی بۆ فلانکەس نووسی.

وَلَثَ السماءُ القَوْمَ: ئاسمان بەنمە بارانێک خەڵکەکەی تەڕکرد ٥ **الوَالِثُ**: دەگوترێ: (شرّ والث): شەڕی بەردەوام، (دین والث): قەرزی قورسو پشت شکێن ٥ **الوَلْثُ**: وادەو پەیمان لەنێوان خەڵك دا بەبێ مەبەستو بێ نوسینو جەخت کردن لەسەری ٥ وادەی لاوازو بێ گرنگی پێدان ٥ نمەباران، باقی ماندەی ناو لەبنکی سوراحی دا ٥ باقی ماندەی هەویر لەتەشتی هەویردا ٥ شوێنەواری چاوهێشە لەسەر چاو.

وَلَجَ الشَّيْءُ في غيره يَلِجُ ولوجاً: شتەکە چووە ناو شتی ترەوە.

وَلَجَ البيت: چووە ناو خانوەکەوە.

وَلِجَ فلان: فلانکەس توشی ئازار بو ٥ **أولَجَهُ**: خستیە ناوی داخڵی شتەکەی کرد ٥ **وَلَّجَ مَالَهُ**: کابرا لەژیانی خۆی دا ماڵو سامانەکەی دا بە هەندێ لەمنداڵەکانی ٥ **إتّلَجَ الشَّيْءَ**: شتەکەی خستە ناوی ٥ **تَوَلَّجَ في البيت وعلى القوم**: چووە ناو خانوەکەوە، چووە ناو خەڵکەکە ٥ **التَّلَجُ**: بێچوە داڵاش ٥ **المَوْلَجُ**: شوێنی چوونە ناوەوە، دەروازە، مەدخەل ٥ **الوَلِجَةُ**: ئازارێکە توشی مرۆڤ دەبێ ٥ هەروا ناوە بۆ مارو مورو جرو جانەوەر ٥ **الوَلاجُ**: دەرگا ٥ شیوو دۆڵ ٥ شوێنی چڕو سەختو ناخۆشی زەوی ٥ کۆڵانو گەڕەك، دەڤەر ٥ **الوَلاّجُ**: شتێك زۆر بچێتە ناو شتەوە ٥ دەگوترێ: (فلان وَلاّج خرّاج): فلانکەس زۆر دەروزوور دەکا، هەردەچێتە ژورەوەو دێتە دەر ٥ **الوَلَجَةُ**: پێش بێڵای خانو ٥ ئەشکەوتو شتی وا کە ڕێبوار لەکاتی باران بارین دا بچنە ناوی بۆئەوەی تەڕنەبن ٥ دەروازە، مەدخەل بۆ چوونە ناو خانوو ٥ **الوُلَجَةُ**: شتێك زۆر بچێتە ناو شتو بێتە دەر ٥ **الوَلِجَةُ**: دەستو پێوەندو خزمەتکارو حەرەسی پیاو کە پشتیان پێ ببەسترێو خزمیشی نەبن ٥ دەگوترێ: (هو وليجتكم): ئەو بەئێوەوە لکاوەو بۆتە ئەندامێکی ئێوە ٥ **وَلَخَهُ**: شەبلاغەی لێ دا ٥ **أولَخَ العُشْبُ**: گیاو گژەکەی بەرز بۆوە، گەورە بوو ٥ **إتّلَغَ الأمرُ**: کارەکە شێواو تێکەڵو پێکەڵ بوو ٥ **وَلَدَت الأنثى تَلِدُ**: سکپڕەکە سکەکەی دانا، دەگوترێ: (وَلَدَت الجنينَ): زارۆکەکەی بوو ٥ **أوْلَدَتِ المرأةُ**: ئافرەتەکە کاتی منداڵبوونی هات، کەوتە نۆمانگو نۆڕۆژی خۆیەوە ٥ **أولَدَت الشاةُ**: مەڕەکە زا، بێچوی بوو ٥ **أولَدَت القابلةُ المرأةَ**: مامانەکە سەرو کاری منداڵبوونی ژنەکەی کرد ٥ **وَلَّدَ الأنثى**: ئامادە بوو بۆ مامانی کردنی ئافرەتە سکپڕەکە بۆئەوەی یارمەتی بداو چارەسەری گیرو گرفتەکانی بکاو منداڵەکەی لێ بێتەوە ٥ دەگوترێ: (وَلَّدَ الشاةَ ونحوها): شوانەکە

هـەوڵی دا مەڕەكـە بەئاسانی بێچوەكەی لـێ بێتەوە ۞ **وَلَّدَ الوَلَدَ:** منداڵەكەی پەروەردە كرد ۞ **وَلَّدَ الشَيْئَ مِن الشَيْئِ:** شتەكەی لەشتەكە دەرهێنا ۞ شتەكەی لەشتەكەی تر دروست كرد ۞ بەدیی هێنا ۞ **وَلَّدَ الكلامَ والحديثَ:** قسەی دروستكرد، حەدیثەكەی هەڵبەست ۞ **تَوَالَدُو:** زۆر بوون ۞ زاووزێیان كرد ۞ **تَوَلَّدَ الشَيْئُ مِن الشَيْئِ:** شتەكە لەشتەكەی تر دروستبوو ۞ **استَولَدَ المرأةَ:** ئافرەتەكەی ئاوس كرد ۞ **اللِّدَةُ:** هاوتەمەن، ئەوكەسەی بەیەك ڕۆژ لەگەڵ یەكێكی تر لەدایكبووبێ ۞ **المولِدُ:** شوێنی لەدایكبوون ۞ كاتی لەدایك بوون ۞ **المُوَلَّدُ:** تازە پەیدابوو لەهەرشتێك بێ ۞ (الشعراء المولَّدون): شاعیرانی تازە پێگەیشتوو، یان ئەو شاعیرانەی كەدوا بلاو بوونەوەی عەرەبەكان بەولاتان داو تێكەڵبوونیان بەنەتەوەكانی تر، پەیدابوون، واتە شاعیرەكانی سەردەمی ئەمەوی‌و لەوەدوا دەگرێ ئەو ناوە یان لێ بنرێ ۞ **المُوَلَّدُ مِن الرجال:** عەرەبی دوڕەگ عەرەبێك باوكی یان دایكی عەرەب نەبێ ۞ یان كەسێكی ناعەرەب لەناو عەرەب دا لەدایك بووبێ‌و لەگەڵ منداڵە عەرەب دا پەروەردە كرابێ‌و خوی ئەوانی گرتبێ ۞ **المُوَلَّدُ مِن الكلام:** هەروشەیەك عەرەبی بێ بەلام لەبەكارهێنان دا گۆڕانی بەسەردا هاتبێ ۞ **المُوَلَّدَةُ:** كەسێك لەناوعەرەب دا لەدایك بووبێ ۞ ئەو منداڵە ناعەرەبەی لەگەڵ منداڵە عەرەب دا پەروەردە بووبێ‌و ئاداب‌و ڕەوشتی ئەوانی وەرگرتبێ ۞ هەرشتێك تازە بابەت بێ‌و لەشتێكی تر پەیدا بووبێ ۞ دەشگوترێ: (جاء بِبَيِّنَةٍ مُوَلَّدة): بەڵگەیەكی ناڕاستی هێنا ۞ **المُوَلِّدُ:** پزیشك كەسەرپەرشتی منداڵبوونی سكپڕێك بكا ۞ **المولِّدَة:** مامان ۞ **المَولُودُ:** منداڵی تازە لەدایكبوو ۞ **المیلادُ:** كاتی لەدایكبوون ۞ **الوالِدُ:** باوك ۞ هەروا ناوە بۆ مەڕێك ئاوس بێ ۞ **الوَالِدَانِ:** باوك‌و دایك ۞ **الوَالِدة:** دایك ۞ **الوَلَدُ:** لەدایكبوو، هەرشتێك لەدایك بێ نێربێ یا مێ بێ ۞ **الوُلْدُ:** بەمانا (الوَلَد)ی ۞ **الوَلُودة:** دایك ۞ منداڵ زۆر ۞ **الوُلُودِيَّةُ:** بچوك، منداڵی ۞ كەم بەزەیی، نەشارەزا لەكارو باردا ۞ وشك تەبیاتی ۞ **الوَلِيدُ:** منداڵ لەوكاتەدا كەلەدایك دەبێ ۞ بەندەو كۆیلە ۞ خزمەتكاری گەنج ۞ (أم الوليد): ئازناوی مریشكە ۞ **الوَلِيدَةُ:** مێینەی (الوَلِيد)ە ۞ كارەكەرو جەتیو ۞ كچۆڵە تادەگاتە تەمەنی بالغ بوون ۞ كچێك لەناو عەرەب دا لەدایك بووبێ‌و خوی كچە عەرەبی گرتبێ ۞ **الوَلِيدِيَّةُ:** حاڵ‌و وەزعی مرۆڤ لەسەردەمی منداڵی دا ۞ **وَلَسَتِ الإبِلُ:** حوشترەكە خێرا ڕۆیی، لەڕۆیشتن دا پەلەی كرد.

وَلَسَ فلان فلاناً: فلانكەس فێڵی لەفلان كرد.

وَلَسَ الحديثَ: بەكینایەو تەعریض قسەی ناڕاستە كرد ۞ (فهو والس) ۞ **اوْلَسَ بالحديث:** بەكینایەو تەعریض قسەی ناڕاستە كرد ۞ دەشگوترێ: (وَالَسَتِ الإبِلُ): حوشترەكان هەندێكیان لەنەرمە غارو گورگە لۆقەدا پێشبڕكێیان لەگەڵ هەندێكیان كرد ۞ **والَسَ فلان بالحديث:** بەمانا (أولس بە)دێ ۞ **والَسَ فلاناً:** فێڵی لەفلانكەس كرد ۞ دەشگوترێ: (تَوَالَسَ القوم علی الفلان): خەڵكەكە فێڵیان لەفلان كرد ۞ **الوَلْسُ:** فرت‌و فێڵ ۞ دەگوترێ: (مالي في هذا الامر وَلْسٌ ولا دَلْسٌ): من لەم

نیشەدا نەخیانەتم کردوە نەفێڵ ◊ **الوِلاّسُ**: بۆ موبالەغەی (وَلَس)دێ ◊ گورگ.

وَلِعَ يَلَعُ وَلْعاً: بەهێواشی بازی دا ◊ درۆی کرد.

وَلَعَ بحقه ولعاً: مافی خوارد.

وَلِعَ به: عاشقی بوو ◊ دەستی وەردایە کاروباری ئەوەوەو سوور بوو لەسەر ئەزیەتدانی ◊ **وَلَّعَ فلاناً به**: فلانکەسی هەڵنا بەکردنی ئەوشتە ◊ **وَلَّعَ الداءُ جَسَدَ فلان**: نەخۆشییەکە جەستەی فلانکەسی بەڵەك کرد ◊ **تَوَلَّعَ به**: عاشقی بوو، دڵی پێوەی نووسا ◊ **إِتَّلَعَتْ فلاناً والِعَةٌ**: فلانکەس ئیشەکەی تەمو مژاوی بوو نازاندرێ ماوە یان مردووە ◊ **إيتَلَعَ قَلْبَهُ**: دڵی دەرهێنا، دڵی لێ ستاند ◊ **الوَلِعُ**: درۆزن ◊ دەشگوترێ: (وَلَعٌ والِعٌ): درۆیەکی گەورەیە ◊ **الوَلِعَةُ**: مێینەی (الوَلِعُ) ◊ **الوَلِعُ**: زۆر عاشقو شەیدا بۆ شتێك ◊ **الوُلَعَةُ**: کەسێك خۆبداتە شتێك کەپەیوەندی بەئەوەوە نیەو ئیشی ئەو نییە ◊ **المُوَلَّعُ**: دەگوترێ: (رجل مُوَلَّعٌ): پیاوێکە پەڵە پەڵە بەڵەکی پێوەیە ◊ (برذون مُوَلَّعٌ): هێسترێکە بەڵەکییەکەی درێژو بڵاو بۆتەوە ◊ **الوَلوعُ**: زۆر عاشقو شەیدا ◊ **الوَليعُ**: چرۆی دارخورما پەردەیەکە دەنکی چین چینی لەخۆ گرتوون مادەی تەلقیحو تۆمی تێدایە پێش ئەوەی بپشکوێ، دەنکەکانی ناوی چینە مرواری زۆر سپین.

وَلَغَ الکلبُ وغیره من السباع في الإناء يَلَغُ ولغاً وولوغاً: سەگەکە یان درندەیەکی تر زمانی خستە ناو قاپەکەوەو ئەوەی تێیدا بوو خواردی یان بەقەراخی زوبانی خواردیەوە یان زمانی تێخستو تێیدا گێرا ◊ دەشگوترێ: (فلان يأكل لحوم الناس ويلغ في دمائهم): واتە فلانکەس پاشملە غەیبەتی خەڵك دەکا ◊ **أَولَغَ الکلبَ**: ناوی دا بەسەگەکە ◊ ناوی بۆکردە قاپێکەوە بۆئەوەی بەزمانی بیخواتەوە ◊ **استَولَغَ**: گوێی نەدایە عەیبو عار ◊ **المِيلَغُ**: ئەو سوالەتو قاپەی سەگ دەمی تێدەخاو شتی تێدا دەخواو دەخواتەوە ◊ **الوَلْغَةُ**: یەکجار ◊ دۆڵچەی بچوك.

وَلَفَ البرق: هەورە بروسکەکە روناکییەکەی درێژەی کێشا، جار دوای جار ڕوناکی دا.

وَلَفَ الفَرَسُ: ئەسپەکە شێوە رۆیشتنێك رۆیی هەرچوار قاچی بەیەکەوە دەکەوتنە سەر زەوی ◊ **أَوْلَفَ الشَيْئُ الشَيْئَ**: شتەکە شتەکەی داپۆشیو بوو بە پەردە بۆی ◊ **والَفَهُ**: پ[illegible]ت بوو پێیەوە ◊ **توالَفَ الشَيْئُ**: شتەکە هەندێ پاڵی دایە پاڵ هەندێکی ◊ **الوِلافُ**: جۆرە رۆیشتنێکە هەرچوار پێی وڵاخەکە بەیەکجار لەزەوی دەدەن ◊ **الوَلِيفُ**: هەورە بروسکەی یەك لەدوا یەك.

وَلَقَ في سيره: لەرۆیشتنەکەی دا پەلەی کرد ◊ بەردەوام بوو لەکارەکەدا ◊ دەگوترێ: (وَلَقَ في الکذب): بەردەوام بوو لەدرۆکردن دا.

وَلَقَ فلاناً: زەبرێکی سوکی لەفلانکەس دا کەمێك بریندارى کرد.

وَلَقَ فلاناً بالسيف: بەشمشێر لەفلانکەسی دا.

وَلَقَ عَيْنَهُ: زەبری لەچاوی داو کوێری کرد.

وَلَقَ الکلامَ: درێژەی بەقسەکە دا.

وَلَقَ الحديثَ: حیکایەتو چیرۆکەکەی دانا، هەڵی بەست ◊ چیرۆکەکەی داهێنا ◊ **الوَلْقُ**: پەلەکردن لەشت دا بەدو یەکتردا وەکو بازدان لەدوابازدانو بەخێرایی ◊ قسەکردن لەدوایەكو بەخێرایی ◊ خێرا خێرا قسەکردنو درێژە

پێدانی ◊ **الوَلَقی**: بازدانی توندو بەشیدەت ◊ (ناقة وَلَقی): حوشترێکە خۆشڕۆ ◊ **اولَمَ فلان**: فلاَنکەس سفرەو خوانی بۆ خەڵك رازاندەوەو بانگی کردن بۆ نانخواردن ◊ **الوَلْمُ**: زنجیر ◊ قەیاسە کورتانبەستو بەرسینگ بۆ کورتانو زینو رەحلە ◊ **الوَلْمَةُ**: تەواوی شتو کۆبونەوەی ◊ **الوَلیمَةُ**: هەر سفرەو خوانو نان سازکردنێك کە بەبۆنەی بوك گواستنەوەو شتی واوە ساز دەکرێ.

وَلَهَ فلان يَلِه وَلَهاً: فلاَنکەس ئەوەندە خەفەتبار بوو عەقڵی ڕۆیی ◊ یان لەبەر زۆر عاشقیو سۆزی دڵداری ماتو سەرسام بوو ◊ نالی دەڵێ:

خۆش لەسەرسینەی سەریهەڵداوە دووگۆیی سەربەمۆر
ماتو حەیرانم کە عەرعەر کەی هەناری گرتووە؟

وَلَهَ: لێی ترسا ◊ **وَلَهَتْ الأمُ الى طفلها**: دایکەکە سۆزی بۆ منداڵەکەی بوو بۆی کورکاند.

وَلَهَ الصَّبِيُّ الى امه: منداڵەکە حەزی لەباوەشی دایکی کردوو کڕوزایەوە بۆلای ئەو.

وَلِهَ يَلِهُ يَوْلَهُ وَلَهاً: بەمانا (وَلَهَ)دێ ◊ **اولَهَهُ الحُزْنُ والوَجدُ**: سۆزو خۆشەویستیو خەفەت سەرسامی کردوەو عەقڵی بردووە ◊ **اوْلَهَ الوَالِدةَ**: ددایکەکەی توشی خەفەتو لەهۆشخۆچون کرد بەوەی منداڵەکەی لێ ستاند یان منداڵەکەی توشی دەرد کرد ◊ **وَلَّهَهُ الحُزْنُ والوَجْدُ**: بەمانا (أوْلَهَهُ)دێ ◊ **وَلَّهَ الوَالِدَةَ**: دایكو منداڵەکەی لێك جیاکردنەوە بەوە دایکەکە توشی خەفەتی گەورە بوو ◊ **إتَّلَهَ النبيذُ فلاَناً**: بیرەو مادە سڕکەرەکە عەقڵو هۆشی فلاَنی برد ◊ **تَوَلَّهَ فلان**: بەمانا (وَلَهَ)دێ ◊ **المُولَّهُ**: دەگوترێ: (ماء مُولَّهٌ): ئاوێکە بەرەڵای ناو زەویەکە کراوەو بۆخۆی پێیدا بلاَو دەبێتەوە ◊ (إمرأة مُولَهَةٌ): ئافرەتێکە منداڵی بۆ راناوەستێ هەر زوو لەباری دەچێ ◊ **المِیلاَهُ**: بەپەرۆشو خەفەتخواردو بۆ ئەوشتەی لەدەستی داوە ◊ دەگوترێ: (امراة میلاه): ئافرەتێکە زۆر پەرۆشی منداڵە لەدەس چوومکەیەتیو خەریکە لەتاوانی شێت بێ ◊ رەشەبای بەهێزو هاژەو هۆژە پەیداکەر ◊ **وَلْوَلَتْ المراةُ وَلْوَلَةً**: ئافرەتەکە واوەیلاو هاتو هاواری کرد ◊ **تَوَلْوَلَتْ المراةُ**: بەمانا (وَلْوَلَتْ)دێ ◊ **الوَلْوَالُ**: دوعاکردن بەگریانو واوەیلاوە ◊ **وَلاَهُ يليه وَلْياً**: لێی نزیك بۆوە ◊ **وَلِيَهَ يليه وَلْياً**: بەمانا (وَلاَهُ)دێ.

وَلِيَ الشَيْئَ وعليه وِلاية: بوو بەخاوەنی شتەکەو فەرمانڕەوایو بەسەری راگەیشت.

وَلِيَ فلاناً: یارمەتی فلاَنی دا، خۆشی ویست.

وَلِيَ البَلَدَ: بوو بە فەرمانڕەوای وڵاتەکەو دەستی بەسەردا گرت ◊ **وُلِيَتِ الأرْضُ**: زەوییەکە بەبارانی یەك لەدوایەك ئاودرا ◊ **اولَى على اليتيم**: رایسپارد بۆ چاودێری هەتیو.

اولَى فلاناً الأمرَ: کارەکەی خستە ئەستۆی فلاَنکەس ◊ لەبواری هەڕەشەکردنیش دا دەگوترێ: (أولَى لَك): ئاگاداربە شەڕت لێ نزیکە خۆتی لێ بپارێزە ◊ **والَى بين الأمرين**: کارەکانی بەدویەك دا هێنان ◊ **والَى الشَيْئَ**: شوێن شتەکە کەوت ◊ **والَى فلاناً**: فلاَنکەسی خۆش ویست ◊ یارمەتی دا ◊ **وَلَّى الرُّطَبُ**: خورما گەیوەکە خەریکە بەرەو وشکبوون دەچێ ◊ **وَلَّى الشَيْئَ**: پشتی لەشتەکە کرد، پشتی هەڵکرد ◊ دەگوترێ: (وَلَّى فلان هارباً): فلاَنکەس پشتی هەڵکردو هەڵاتو قاچاندی ◊ **وَلَّى الشَيْئَ وعن الشَيْئِ**: پشتی لەشتەکە

کردو لێی دوور کەوتەوە ◊ **وَلّی فلاناً بودە:** خۆشەویستی بۆ فلان نەماو پشتی لێ کردو رقی لێیەتی ◊ **وَلّی فلاناً:** یارمەتی فلانکەسی دا، روی تێکردو پێشوازی لێ کرد ◊ **وَلّی فلاناً الأمرَ:** کارەکەی خستە ژێر دەسەلاتی فلانکەسەوەو ئەوی کرد بەفەرمانڕەوا بەسەریەوە ◊ **وَلّی فلاناً الحَاجَةَ:** پێویستی‌و ئاتاجییەکە لای فلان نەما ◊ **تَوالَی الشَیْئُ:** شتە یەك لەدوا یەك هات ◊ **تَوالَتْ الغَنَمُ عن المعز:** مەڕەکان لەبزنەکان جیابوونەوە ◊ خۆی لەنەوەی ئەوان حیساب کرد ◊ دەگوترێ: (هو یتمولی علینا): ئەو خۆی لێ کردوین بەسەیید نەژادو نەوەی حوسین ◊ **تَوَلّی الشَیْئَ:** پشتی لەشتەکە هەلکرد ◊ دەگوترێ: (تَوَلّی فلان هارباً): فلان پشتی هەلکردو هەلات ◊ **تَوَلّی الرطبُ:** خورما شیرین بووەکە خەریکە وشك بێ ◊ **تَوَلّی عنه:** پشتی تێ کرد ◊ روی لێ وەرگێرا ◊ **تَوَلّی الشَیْئَ:** پابەندی شتەکە بوو ◊ **تَوَلّی فلاناً:** یارمەتی فلانکەسی دا ◊ فلانکەسی خۆش ویست کردی بەگەورەو خۆشەویستی خۆی ◊ **تَوَلّی الامر:** کارەکەی لەئەستۆ گرت‌و پێی هەلسا ◊ **استولی علیە:** بەسەریدا بالادەست بوو ◊ کۆنترۆلی کرد ◊ دەستی لێی گیر بوو ◊ کەوتە دەستی ◊ **استولی علی الأمر:** گەیشتە کۆتایی ئیشەکەو باشباش کۆنترۆلی کرد ◊ **استولی علی الغایّة:** پێش مەبەستەکە کەوت ◊ **الأوْلَی:** چاکتر ◊ شیاوتر ◊ گونجاوتر ◊ نزیکتر ◊ **المُتَوَالی:** پێڕی شیعە، ئەم ناومیان لەوەوە بۆهاتووە کەئیمامی عەلی‌و خێزان‌و نەوەکانی ئەویان کردوە بەگەورەو رابەری خۆیان ◊ **الموالاة:** ئەومیە یەکێك پەیمان بدا بەیەکێکی تر ◊ **الموالیا:** جۆرە شیعرێك بوو لەسەردەمی عەباسییەکان دا پەیدا بوو ◊ (مستفعلن فاعلن مستفعلن فاعلن) دوجار ◊ **المَوْلَی:** گەورە، خاوەن، پەروەردگار ◊ سەرپەرشتیار ◊ دۆست‌و خۆشەویست ◊ هاوپەیمان ◊ میوان ◊ هاوسێ ◊ هاوەڵ ◊ خەزور ◊ خزمی نزیك وەکوو مام‌و ئامۆزا ◊ ئازادکەر ◊ ئازادکراو ◊ شوێنکەوتوو ◊ **المَوْلَوِيُّ:** کەسێك نیسبەت بدرێ بۆلای (المولی) ◊ دونیا نەویست‌و زانای گەورە ◊ **المولویة:** پێڕێکن لەصوّفی‌و خۆیان بە شوێنکەوتەی مەولانا (جلال الدین)ی رۆمی دەزانن ◊ هەروا ناوە بۆ کلاوێکی درێژو لەخوری دروستکراو کەجەنابی مەولەوی لەسەری بکا ◊ **الوَلاءُ:** ملکایەتی ◊ نزیکی ◊ خزمایەتی ◊ یارمەتیدان ◊ خۆشەویستی ◊ **الوَلايَة:** خزمایەتی ◊ دەگوترێ: (القوم علیه وَلاية): خەلکەکە هەموویان یەکدڵ‌و یەکگیان لەخێرو شەڕدا هاوبەشن ◊ **الوِلاَيَةُ:** خزمایەتی ◊ پلان‌و دەستورو فەرمانڕەوایی ◊ پاشاو سەرۆك ◊ ولات‌و دەڤەرێك کەفەرمانڕەوا بەڕێوەی بەرێ ◊ **الوَلِي:** سەرپەرشتیار ◊ خاوەن ◊ هەرکەسێك سەروکاری ئیشێك بکا ◊ یارمەتیدەرو خۆشەویست ◊ هاوپەیمان ◊ خەزور ◊ هاوسێ ◊ شوێنکەوتوو ◊ ئازادکەر ◊ فەرمانبەردار گوێ بیست ◊ دەگوترێ: (المؤمن ولي الله) ◊ بارانی دوابارن ◊ میراتگری پاشایەتی ◊ (ولي العهد) ◊ ولیعەهد.

ولـي المرأة: ئەوکەسەی بڕیار بەدەستی مارەکردنی ئافرەتەکەیەو ناهێڵێ بەبێ رەزامەندیی ئەو ئافرەتەکە خۆبەسەریی خۆی مارەبکا ◊ **وَلِيُّ اليَتیم:** سەرپەرشتیاری هەتیوو بەخێوکەری ◊ لەبواری ئابوری دا (وەلی) کەسێکە لەقازانج‌و زەرەردا هاوبەش‌و بەرپرس

بێ ◊ (له الغنم وعليه الغرم) ◊ **الوَلِيَّةُ**: كورتانو سەرجل ئەگەر بەسەرپشتی حوشترەكەوە بن ◊ هەرشتێك لەپشتی حوشتر بكرێ لەقوماشو شتی وا ◊ ئەو برە خۆراكەیە كابانی دنیادیدە دەیشارێتەوە بۆ میوانی كاتی ناوەخت.

ومَأَ اليه يَمَأُ وَمْئاً: ئاماژەی بۆكرد ◊ قامكی بۆ ڕاداشت ◊ **اومَأَ اليه**: ئاماژەی بۆكرد ◊ **الوَامِئَةُ**: بەلاو كارەسات.

ومِدَ عليه يَوْمَدُ وَمَداً: ڕقی هەڵسا، سوربۆوە ◊ **ومِدت اليوم والليلة**: ڕۆژو شەوەكە زۆرگەرم بوون گەرماكەیان توند بوو شنە باشی كەم بوو ◊ **الوَمَدُ**: زیادبوونو تاوساندنی گەرمای ڕۆژو شەو ◊ هەوا تەڕییەكە لەجەنگەی گەرمادا لەدەریاوە رودەكاتە وڵاتو هەواشی كەمو بێ هێز دەبێ ◊ ئێستا پێی دەگوترێ: (رطوبة) ◊ **الوَمْدَةُ**: بەمانا (الوَمَدُ)دێ.

وَمَزَ بانفه يَمِزُ وَمْزاً: بەرق هەڵسانەوە لوتی خۆی بادا ◊ هەڵیگلۆفت ◊ **تَوَمَّزَ في مشيه**: لەڕۆیشتن دا پەلەی كرد، بازی دا.

وَمَسَ الشَيْئ بالشَيْئ يَمِيسُ وَمْساً: شتەكەی بەشتەكە خوراندو لێكی خستن بۆنەوەی توێكڵەكەی لێ داماڵێ روت ببێ ◊ دەگوترێ: (أومَسَتْ المرأة): ئافرەتەكە زینای كرد ◊ **اومَسَ العِنَبُ**: ترێیەكە نەرم بوو خەریكە بگا ◊ **المُمِسُ من النساء**: ئافرەتی داوێن پیس كە هەركەسێ داوای لێ بكا ڕەتی ناكاتەوەو خۆی تەسلیم دەكا ◊ **المُومِسَةُ**: بەمانا (المومِسُ)دێ ◊ **المُوَمَّسُ**: حوشترێك زێربار نەكرابێ، ڕانەهێندرابێ.

وَمَضَ البرقُ يمضُ وَمْضاً: هەورە بروسكەكە بەهێواشی روناكی دا ◊ **اوْمَضَ البَرْقُ**: بەمانا (وَمَض)دێ ◊ **اومَضَ فلان**: فلانكەس تروسكایی بروسكە یان تروسكایی ئاگری بینی ◊ ئاماژەیەكی هێواشی بۆكرد ◊ **اومَضَتْ المرأةُ بعينها**: ئافرەتەكە بەتیلەی چاوی ڕوانی بەدزییەوە سەیری كرد ◊ زەردەخەنەی هاتێ ◊ **ومِقَهُ يَمِقُهُ**: خۆشی ویست ◊ **وامَقَهُ**: هەریەك لەوانە ئەوی تری خۆش ویست ◊ **توامَقوا**: یەكتریان خۆش ویست ◊ **تَوَمَّقَ**: خۆشی ویست ◊ **تَوَمَّنَ فلانٌ**: فلانكەس خاوو خێزانی زۆر بوو، مەسرەفی زیادی كرد.

ومِهَ النهارُ يَوْمَهُ وَمَهاً: ڕۆژەكە زۆر گەرم بوو ◊ **الوَمْهَةُ**: توانەوەی هەرشتێك بێ.

ومى يَمِي وَمْياً: لۆغەتێكە لە (وَمَأ)، بەمانا ئاماژەپێكردنە.

وَمَى بالشَيْئ: شتەكەی برد ◊ **استومى عليه**: بەسەری دا زاڵ بوو، داگیری كرد ◊ **الوَمَى**: دەگوترێ: (ما أدري أي الومى هو؟): نازانم ئەوە چ بیچمێكە چ كەسێكە؟ ◊ **الوَنَجُ**: جۆرە لێدانێكی سازو سەمتورە ◊ **الوَنَعُ**: وشەیەكە ئاماژەی پێدەكرێ بۆشتی كەم.

وَنَمَ الذُبابُ يَنِمُ وَنْماً: مێشەكە گوی كرد ◊ **الوَنَمَةُ**: گوی مێش ◊ **الوَنِيمُ**: گوی مێش ◊ **الوَنُّ**: لاوازی ◊ ئەو ئامێری سازەی بەپەنجە لێی دەدرێ.

وَنَى في الأمر: لەكارەكەدا تێ شكا، نەیتوانی بیكا ◊ ماندوو بوو وازی لێ هێنا ◊ دەگوترێ: (فلان لايَتَوانى يفعل كذا): فلانكەس بەردەوام ئەوكارە دەكاو وازی لێ نەهێناوە ◊ **وَنَتِ السحابةُ**: هەورەكە بارانی باراند.

وَنَى فلان الكَمَّ: فلانكەس قۆڵی لێ هەڵماڵی.

ونى الشَيْئَ وعنه: وازى لىٰ هێناو بەجێى هێشت ◊ **أوناه**: ماندوى كرد ◊ بىٰ هێزى كرد ◊ **وَنَى الرّجُلُ**: پیاوەكە كۆششى دڵسۆزانەى لەكارەكەدا ئەنجام نەدا ◊ **تَوَانى في العمل**: گرنگى بەكارەكە نەداو هەوڵى چاكسازیى نەدا ◊ **توانى في حاجته**: كەمتەر خەمى كرد لەكارەكەى داو گرنگى پىٰ نەدا ◊ **الميني**: بەندەر ◊ شوێنى لەنگەر گرتنى كەشتى ◊ جەوهەرو كاكڵەى شوشە ◊ بۆیەیە كە مەعدەنو شتى واى پىٰ سواخ دەدرىٰ، پێى بۆیە دەگرىٰ ◊ **الميناءُ**: بەمانا (المِيني)دىٰ ◊ **الواني**: جەستە لاواز ◊ كزە باى نەسیم ◊ **الوَنَاةُ**: دوڕو یاقوتو گەوهەر ◊ ئافرەتى شلو مل كەهەڵدەستىٰ لەبەر نازدارى بەهێواشى راست دەبێتەوە ◊ **الوَنِيُّ**: دوڕو گەوهەر ◊ ملوانكەى گەوهەر ◊ جەواڵ.

وَهَبَ له الشَيْئَ: شتەكەى پىٰ بەخشى بەبىٰ بەرامبەر.

وَهَبَ فلان فلاناً: فلانكەس بەسەر فلان دا بالآدەست بوو لەبەخشین دا ◊ دەگوترىٰ: (واهبە فوهَبَه)، هەروا دەگوترىٰ: (وَهَبَني الله فِداكَ): خودا بمكا بە قوربانى تۆ ◊ هەروا دەگوترىٰ: (هَبْني فعلت كذا)، وابزانە من ئەوەم كردوە ◊ **أوهَبَ الشَيْئُ**: شتەكە بەردەوام بوو ◊ **أوهَبَ فلان للشَيْئِ**: فلانكەس تواناى بەسەر شتەكەدا هەبوو ◊ **أوهَبَ لفلان الشَيْئَ**: شتەكەى بۆ فلانكەس ئامادەكرد ◊ **وَاهَبَهُ**: لەماڵبەخشین دا بەسەریدا بالآدەست بوو ◊ **إتَّهَبَ**: بەخشینەكەى قبوڵ كرد ◊ **تواهَبَ القومُ**: خەڵكەكە هەندێكیان شتیان بەخشى بەهەندێكیان ◊ **استوهب الهِبَةَ**: داواى بەخشندەى لىٰ كرد، داواى لىٰ كرد شتى بداتىٰ ◊ **المَوْهَبَةُ**: هەورێك باران ببارێنىٰ لەهەر كوێیەك بىٰ ◊ زەلكاوى بچوك ◊ بەرداوو چاڵە ئاو لەكێو دا ◊ بەخشش ◊ **الموهِبَة**: چاڵى ئاوى بچوكو زەلكاو ◊ ئامادەباشى ئادەمیزاد بەشێوەیەكى سروشتىو خودا داد بۆ داهێنانو كارى هونەریى.

الموهوب: منداڵ ◊ **الهِبَة**: عەتاو بەخشش كەبىٰ بەرامبەرو بىٰ مەبەست بىٰ لەزاراوەى شەرع دا ئەوەیە یەكێك ماڵو موڵكێك بكا بەموڵكى یەكێكى تر بەبىٰ بەرامبەر.

وَهَتَ الشَيْئَ: زەختى لەشتەكە كرد، پەستاوتى ◊ پانو پڵیشى كردەوە ◊ **أوهَتَ اللحمُ**: گۆشتەكە بۆگەن بوو ◊ **الوَهْتَةُ**: زەوى لێژو تەلان.

وَهَتَ في الشَيْئِ: چووە ناوشتەكەوەو گیرۆدەى بوو، كۆششى تێداكرد.

وَهَثَ الشَيْئَ: بەتوندیى پێى پێدادا ◊ **تَوَهَّثَ في الأمر**: لەشتەكە دا قوڵبۆوە ◊ **الوَاهِثُ**: كەسێك خۆبخاتە خەتەرو تەنگو چەڵەمەوە ◊ **وَهَجَتْ النارُ**: ئاگرەكە بڵێسەى سەند ◊ **وَهَجَتْ اليومُ والليلةُ**: رۆژو شەوەكەى زۆر گەرم بوون ◊ **أوهَجَ النارَ**: ئاگرەكەى هەڵگیرساند ◊ **توهَّجَت النارُ والشمسُ ونحوهُما**: ئاگرەكە یان خۆرەكە تاوى ساند ◊ **تَوَهَّجَ حر النهار**: رۆژەكە زۆر گەرم بوو ◊ دەشگوترىٰ: (توهّجَ حر النهار)، گەرماى رۆژەكە تاوى ساند زۆر گەرم بوو ◊ **تَوَهَّجَ الجوهرُ**: جەوهەرەكە درەوشایەوە ◊ **توهَّجتِ رائحة الطيب**: بۆنى عەترو میسكەكە بڵاو بۆوە ◊ **الوَهَجُ**: گەرمى رۆژى هاوینو گەرمى خۆر ◊ بۆنى عەترو شتى بۆنخۆشو بڵاو بونەوەى بۆنەكەیان ◊ **الوَهَجان**: گەرماى رۆژ ◊ دەگوترىٰ: (یوم وهجان)، رۆژێكى زۆر گەرمە ◊ **الوَهَّاجُ**: زۆر

گەرم ٥ زۆر درەوشاوەو بلێسەدار ٥ **الوَهيج من الطيب**: بلاّویونەوەی بۆنی خۆش و شێلانی دەماری جەستە ٥ **وَهَدَ لە الفراشَ**: جێگای بۆخۆش کرد ٥ **تَوَهَّدَ الفراشَ**: جێگای ئیستیراحەتی بۆئامادەکرد ٥ **تَوَهَّدَ**: چاڵ بوو ٥ **اوهَدُ**: ناوی رۆژی دووشەممەیە ٥ **الوَهْدُ**: زەوی چاڵ ٥ زەلکاو ٥ چاڵێکی هەڵکەندراو ٥ **الوَهدَةُ**: زەوی نزمو چاڵ ٥ **وَهَرَه يَهِرُهُ وَهْراً**: خستیە ناو کێشەیەکەوە رزگاربوونی لێ ناکرێ ٥ **وَهَّرَهُ**: بەمانا (وَهَرَهُ)دێ ٥ **تَوَهَّرَ الليلُ والشتاءُ**: زۆرینەی شەو یان زۆرینەی زستان رۆیی ٥ **تَوَهَّرَ الرَّمْلُ**: لمبەلاّنەکە داڕوخا، هارەی کرد ٥ **تَوَهَّرَ فلان فلاناً في الكلام**: فلاّنکەس فلاّنکەسی ناچار کرد بۆ وازهێنان لەقسەکەی ٥ **المستوهِرُ**: کەسێک گەرمای خورگێژی کردبێ ٥ **الواهِرُ**: دەگوترێ: (لهب واهِرٌ): بلێسە ئاگرێکی پرتەو بەخشە ٥ **الوَهَرُ**: پەرەساندنی کاریگەری خۆر لەسەر زەوی و لێدانی تیشکەکەی لەزەوی بەجۆرێک وادێتە بەرچاو تیشکەکە وەکوو هەڵم جمو جوڵ دەکا ٥ **الوَهْرَةُ**: کەوتنە ناو کێشەو چورتمێکەوە کە رزگار بوون لێی زۆر زەحمەت بێ ٥ **وَهَزَهُ يَهِزُهُ وَهْزاً**: پالی پێوەناو بەهەموو هێزی خۆی مستەکۆڵەیەکی لێدا ٥ دەگوترێ: (وَهَزَ الحيوان): بەقاچی ولاّخەکەی هەڵنا بۆ رۆیشتن ٥ پێی لێ نا، وردی کردو شکاندی ٥ **وَهَّزَهُ**: باری قورس کرد ٥ **تَوَهَّزَ الكلبُ خَلْفَهُ**: سەگەکە لەدواوەی بازی دا ٥ **تَوَهَّزَ المُثْقَلُ**: بەتوندی و بەهێز پێی لێ نا ٥ دەگوترێ: (جاء يَتَوَهَّزُ): بەتەپە تەپ و پێ بەزەوی دادان هات ٥ **الأوْهَزُ**: کەسێک جوان بڕوا، هەرشتێک رەوتی جوان بێ ٥ **المُوَهَّزُ**: پیاوێک لەرۆیشتن دا بەتوندی پێ بەزەوی دادا ٥ **الوَهَازَةُ**: رۆیشتنی بەشەرم و شکۆ ٥ **الوَهْزُ**: تێکسمراوو تۆکمەو جەستە دامەزراو ٥ پیاوی کورتە بالاّ.

وَهَسَ فلان يهس وَهْساً [illegible] فلاّنکەس زۆر خۆر بوو، چلێس بوو ٥ لەرۆیشتن پەلەی کرد.

وَهَسَ على [illegible]: دەستدرێژی کردە سەر هۆزو خێڵی خۆی.

وَهَسَ [illegible]: شتەکەی شکاندو کردی بەناوەند لەنێوان خۆی و گلەکەدا بۆنەوەی جەستەی لەزەوییەکە نەکەوێ ٥ بەتوندی قاچی پیاداو کوتایەوە ٥ **تَوَهَّسَ**: پەلەی کرد لەرۆیشتن دا ٥ رۆیشت بە شێوەی رۆیشتنی گۆڵ گران ٥ **تَوَهَّسَ السائرُ الأرضَ في مشيته**: رێبوارەکە لەرۆیشتنی بەناو زەوی دا زۆری خۆباداو خۆی لەنگاند وەکوو شەل و سەقەت بەرێگادا رۆیی ٥ **الوَهْسُ**: شەڕو نەگبەتی ٥ فیتنەیی ٥ **الوَهّاسُ**: شێر ٥ **الوَهِيسَةُ**: خواردنێکی عەرەبە، بریتییە لەوە کوللە بکوڵێندرێ ئەمجار وشك بکرێنەوەو بهاڕدرێن و تێکەڵ بەچەوری بکرێن وەکوو پەلوو حەلوای لێ بێ.

وَهَصَ [illegible]: بەنەو پەڕی هێزو تواناوە شتەکەی فڕێ دا ٥ بەتوندی پێی لێ نا ٥ بەزەوی کێشا.

وَهَصَ [illegible]: شتە نەرمەکەی شکاند.

وَهَصَ [illegible]: مرۆڤەکە یان ئاژەڵەکەی خەساند، دەماری نێرایەتی پرواند.

وَهَصَ [illegible]: سەری بریندار کرد ٥ **إتَّهَصَ الشيءُ الرَّطْبُ**: شتە تەڕەکە شکا ٥ **المَوْهُوصُ**: دەگوترێ: (رجل موهوص): پیاوێکە ئێسقانی چونە ناویەکەوە، ئێسقانەکانی تێکگیراون، پالیان لێکداوە ٥ **المُوَهَّصُ**: بەمانا (المَوْهُوص)دێ ٥ **الوَهْصَةُ**: چاڵ و چوێڵی زەوی

کەوانەیی بێ ٥ **الوَقّاصُ**: بۆزێدە رۆیی لەماناى (وَهَص)دا دێ ٥ بەخشندەو سەخی سروشت.

وَهَطَ فلان: زەعیفو لاواز بوو.

وَهَطَ فلاناً: زەبری لەفلان دا ٥ بریندارى کرد.

وَهَطَ الشَیْئَ: پێی لەشتەکە نا پلیساندییەوە ٥ شکاندى ٥ هاڕى ٥ (فهو موهوط ووهيط) ٥ **اوهَطَ الإنسانَ والحیوان**: مرۆڤەکەى لەپەلو پۆ خست ٥ برستی لێ بڕى، لاوازى کرد ٥ دەگوترێ: (رمی الطائِرَ فَأوهطه): گوللەى ئاراستەى باڵندەکە کردو هەنگاوتیو لەپەلو پۆى خست ٥ زەبرى گوشندەى لێ دا ٥ واى بەزەوى دادا کە نەتوانێ هەڵبستێتەوە ٥ شلەکوتی کرد ٥ لەپەلو پۆى خست ٥ **اوهَطَ جناحَ الطائر**: باڵی باڵندەکەى شکاند ٥ **تَوَهَّطَ**: بۆموطاوعەى (وَهَطَه)دێ ٥ **تَوَهَّطَ في الطين**: رۆچو بەقوڕەکەداو گوم بوو ٥ **تَوَهَّطَ الفِراش**: جێگا نوستنو نوێنەکەى خۆش کرد ٥ **الوَهْطُ**: کۆمەڵو تاقم ٥ لاواز ٥ شوێنی تەختو نەرم ٥ **الوَهْطَةُ**: یەکجار ٥ زەوى تەختو نەرمەڵان.

وَهَفَ النَّصراني يَهِفُ وَهْفاً: کابراى مەسیحی خزمەتی کەنیسەى کرد.

وَهَفَ الشَیْئُ وَهْفاً ووهيفاً: شتەکە نزیك بۆوە ٥ دەگوترێ: (خذ ما وهف لك): ئەوەى لێت نزیکە ئەوە بۆ خۆت هەڵگرە.

وَهَفَ النباتُ: ڕووەکەکە سەوز بوو گەڵاى کردو پۆشناخ بوو.

وَهَفَ الشَیْئُ للقوم: شتەکە بۆ خەڵکەکە دەرکەوتو ئاشکرا بوو.

وَهَفَ الشَیْئُ وَهْفاً: شتەکە فڕى، بەحەوادا چوو ٥ **اوهَفَ الشَیْئُ**: شتەکە لەبەرزییەوە دەیڕوانی ٥ بەرزبۆوە ٥ دەگوترێ: (ما يوهِف له شيئ الا أخذه): هەرشتێك بێتە بەردەستی دەیگرێ ٥ **الواهِفُ**: مجەورو خزمەتکارى کەنیشتە ٥ **الوِهَافَةُ**: پیشەى خزمەتچیەتی کەنیشتە.

وَهَقَ الشَیْئَ عنه يهقه وَهْقاً: شتەکەى لێ مەنع کرد.

وَهَقَ فلاناً: کەمەندى خستە ملی فلانکەسەوە، حەبلی سەر بەقوڵفەى خستە ملی فلانکەسەوەو گرتی.

وَهَقَ البعيرُ البَعيرَ: هەر یەك لە دوو حوشترەکە ملیان درێژکردو پێشبڕکێی رۆیشتنیان کرد ٥ **اوهَقَ الدَّابَّةَ**: کەمەندو حەبلی بەقوڵفەیی هەڵدا بۆ ئەوەى ملی وڵاخەکەى بکەوێتە ناو ٥ **واهَقَهُ**: پێشبڕکێی لەگەڵ دا کرد لەکارەکەدا ٥ **تواهق الرجلان**: دوو پیاوەکە پێشبڕکێیان کرد ٥ **تواهقت الرِّكاب**: باربەرەکان ملیان درێژکردو کەوتنە پێشبڕکێ کردن لە رۆیشتن دا ٥ **الوَهَقُ**: حەبلێکە سەرێکی قوڵفەکراوە دەهاوێژرێ بۆ ملی ئاژەڵو مرۆڤ بۆئەوەى کەمەند بکرێ ٥

وَهِلَ فلان يَهِلُ وَهْلاً: فلانکەس سەهوى کرد.

وَهَلَ الى الشَیْئِ: خەیاڵی چوو بۆ شتەکە لەکاتێکدا ئەو شتێکی ترى گەرەك بوو.

وَهِلَ الرجلُ: لاواز بوو ٥ ترسا ٥ واقی وڕما.

وَهِلَ فيه وعنه: هەڵەى تێدا کردو لەبیرى چۆوە ٥ **وَهَّلَهُ**: ترساندى ٥ زەندەقی برد ٥ **تَوَهَّلَهُ**: توشی هەڵەکردنی کرد ٥ **استَوهَلَ**: لاواز بوو، واقی وڕما ٥ **المُستَوْهِلُ**: ترساوى گورجو

چوست‌و چالاك ٥ **الواهِلَةَ:** سەرەتای شت‌و دەستەگوڵ‌و نۆبەرەی ٥ **الوَهلَةُ:** دەگوترێ: (القيته أول وهلة): بۆیەکەم جار تووشی بووم.

وَهَمَ فلان في الشَّيْئِ واليه: خەیاڵی بۆ شتەکە چوو وەلحاڵ ئەو شتێکی تری مەبەست بوو.

وَهَمَ الشَّيْئُ: شتەکە چووە ناو خەیاڵیەوە.

وَهِمَ في الحساب: لەحیساب دا هەڵەی کرد بەسەهو چوو ٥ **اوهَمَ فلان:** بەمانا (وَهَمَ)ە ٥ **اوهَمَ فلاناً بكذا:** گومانی لەفلانکەس کرد بەوشتەو بەوە تاوانباری کرد ٥ **اوهِمَ الشَّيْئَ:** شتەکەی هەمووی واز لێ هێنا ٥ **اوهِمَ من صلاته ركعةً:** ڕکاتێکی لەنوێژەکە نەکرد ٥ **اوهَمَ من الحساب كذا:** ئەوەندەی لەحیسابەکە داگرت ٥ **اتَّهَمَ الرَّجُلُ:** پیاوەکە گومانی پەیداکرد، شکی لا پەیدا بوو ٥ **وَهَّمَهُ غيره:** یەکێکی تر خستیە گومانەوە ٥ **إتَّهَمَهُ بكذا:** تۆمەتباری کرد بەوە ٥ گومانی خستە سەر، گومانی لەڕاستگۆیی ئەو کرد ٥ **تَوَهَّمَ الشَّيْئَ:** گومانی شتەکەی کرد ٥ لەخەیاڵی خۆی دا هێنایی‌و بردی ٥ **تَوَهَّمَ الخيرَ فيه:** هیوای خێرو خۆشی لێ کرد ٥ **التُّهَمَةُ والتُّهْمَةُ:** تۆمەتبار کردنە ٥ **التَّهيمُ:** کەسێك تۆمەتی خرابێتە سەر ٥ **المُتَّهَمُ والمُتَّهِمُ:** تۆمەتبار ٥ **الموهوم:** گومانلێکراو ٥ ئەوەی گومانی بۆبچێ ٥ **الوَهْمُ:** ئەوەی دەکەوێتە خەیاڵ‌و ئەندێشەوە ٥ ڕێگای پان‌و پۆڕ.

وَهَنَ يَهِنُ وَهْناً: کەوتە کاتی نیوەشەوەوە ٥ یان لاواز بوو لەجەستەدا لەمێش کردن دا.

وَهَنَ فلاناً: فلانکەسی لاواز کرد.

وُهِنَ فلان: فلانکەس تووشی ئازاری قوڵ بوو قوڵ ئێشەی توشهات ٥ **اوهَنَ:** کەوتە دەورو بەری نیوە شەو ٥ **اوهَنَ فلاناً:** فلانکەسی لاواز کرد ٥ **تَوَهَّنَ فلان:** فلانکەس ڕاکشا لەسەر تەنیشت ٥ لاواز بوو ٥ **تَوَهَّنَ الطائرُ:** داڵە کەرخۆرەکە باڵندە گۆشت خۆرەکە ئەوەندەی گۆشتی لاکە تۆپیو خوارد مربوو نەیتوانی بفڕێ ٥ **المَوْهِنُ:** دەورو بەری نیوە شەو ٥ یان سەعاتێك دوا نیوەشەو ٥ **المَوْهونُ:** دەگوترێ: (رجل موهون): پیاوێکە لاوازو بێ هەڵمەت ٥ **الواهِنُ:** ڕەگی ئەستۆ ٥ ئەو ڕەگەی تێدایە کەملی بەشانەوە بەستۆتەوە ٥ دەشگوترێ: (رجل واهِن): پیاوێکە لاوازەو بێ هەڵمەتە ٥ **الواهِنَةُ:** لەڕو لاوازیی ٥ فەقەرەیەکە لەپشتە مل ٥ نەخۆشییەکە توشی قۆڵی ئادەمیزاد دەبێ ٥ پەراسوو ٥ سەرەتای بۆشایی سنگی ئەسپ ٥ **الوَهْنُ:** زەعیفی‌و سیس بوونی نیشات ٥ **الوَهْنانة من النساء:** ئافرەتی تەمبەڵ‌و بەناز پەروەردە، ئافرەتی شل‌و شێواو ٥ **الوَهِينُ:** سەرعەمەلە، چاودێری کرێکار ٥ **الوَهُ:** غەم‌و خەفەت ٥ دەگوترێ: (وَهْ من الوجع) وەی لەئازار ٥ **وَهْوَهَ في صَوْتِه:** هات‌و هاواری کرد، ناڵاندی ٥ **وَهْوَهَت المرأةُ:** ئافرەتەکە بەغەمبارییەوە هاواری کرد ٥ **وَهْوَهَ الأسدُ في زئيره:** شێرەکە نەڕاندی‌و نەڕەی خۆی خواردەوە ٥ **المُوَهْوِهَةُ من النساء:** ئافرەتێك تووشی هەڵامەت‌و بەسێوی بووبێ‌و لەسەرمان چۆقە چۆقی پێ کەوتبێ ٥ **الوَهْواهُ:** ئەسپی بەنیشات‌و تیژڕەو کەلەهیچ نەوەستێ ٥ دەشگوترێ: (رجل وَهْوَاهٌ): پیاوێکە ترسنۆك‌و بێ وڕە ٥ **الوَهْوَهَةُ:** دەنگێکە لەقوڕگی ئەسپ دا لەکۆتایی حیلکاندنی دا.

وَهِيَ الرجُلُ يهي وهياً: پیاوەکە ئەحمەق‌و گێل بوو.

وَهِـيَ الحـائطُ: ديوارەكـە شـەقى بـرد خەريكـە بڕوخێ.

وَهِيَ الثوبُ: قوماشە دڕاو كون بوو.

وَهِيَ رباط الشَيْئِ: بورغى شتەكە، بەستەرەكە شل بۆوە.

وَهِيَ السَّحَابُ: هەورەكە دايكردە باران و بارانى بەلێزمــەى هەڵڕشـت ◊ **اوهَـاهُ**: لاوازى كـرد ◊ **اوْهَى يَدَهُ**: دەستى شكاند ◊ ئازارى بەدەستى گەيانـد بەشكاندن و شتى وا ◊ **الاوْهِيَة**: نێـوان تۆقەسەرى كێوو ناوقەدى دۆڵ ◊ **الوَهْيُ**: درزو شـەبەق لەشـت دا ◊ **الوَهْيَـةُ**: يـەكجار ◊ درزو شـەبەق لەشـت دا ◊ **الوَهِيَـةُ**: كـاوڕو كۆلكـە حوشترى قەڵەوو كەتە ◊ **الوُهَيَّةُ**: بچوككراوەى (الوَهْيَــة)يـە ◊ كـون و كەلەبـەرى كـەم ◊ **واهـاً**: وشەيەكە بۆ سەرسام بوون لەشتێك دەگوترێ.

وَيْ: وشــەى سەرسـوڕمانە لەشتێـك ◊ يـان بـۆ زەجـرو لــى تورەبـوون بـەكاردێ ◊ دەگـوترێ: (وَيْ لزيد): بەمانا ويل و هاواريش دێ.

وَيْـب: وشـەيەكە وەكـوو (وَيْـل) وايـە دەگـوترێ: (وَيْبَكَ وَيْبٌ لك) ◊ كە گوترا: (وَيْباً هذا): مانـاى تەعــەجوب دەگەيــەنێ ◊ **الوَيْبَـةُ**: ئامێرێــكى پێوانــەى دانەوێڵەيـە ◊ بريتييـە لـەدو كێلـە ◊

الوَيْحُ: مژان ◊ يـان نـير لـەنێوان دوگا جوت دا يان مژان و هەوجارەكە پێكەوە.

وَيْحٌ: وشەيەكى بەزەيى پێداهاتنەوەيە ◊ يان هـەر بەمانا (الوَيْل)دێ ◊ **الوَيْسُ**: هەژارى.

وَيْس: وشەيەكە لەشوێنى بەزەيى پێداهاتنـەوەدا بەكاردێ ◊ **وَيْلَـهُ**: زۆرى باسـى (الوَيْـل) بـۆ كـرد وەيلبـارانى كـرد ◊ **تـوايَلاَ**: هـاوارى ئـەو ئـازارو ناڕەحەتيــەى كـرد كەتوشـى بـووە ◊ **الوَيْـلُ**: نازڵبوونى شەڕو نەگبەتى بۆسەرى ◊ وشـەيەكە سـزا دەگەيـەنێ ◊ شيوێـكە لـەدۆزەخ ◊ **الوَيْلَـةُ**: ريسوا بوون و فەزيحەت ◊ دەگوترێ: (يـا ويلتـا): حەياچوو مـاڵوێران خـۆم ◊ **وَيْلُمِّهِ**: واتـە (وَيْـلٌ لامِّـه): دەشـگوترێ: (رجـل وَيْلُمِّـه): پياوێـكى لێهاتوو سەر سوڕهێنەرە ◊ **الوَأْنَةُ**: پياوى كورتە بـاڵا ◊ ئـافرەتى كورتـە بـاڵا (قـەزەم) ◊ **الـوَيْنُ**: ترێى ڕەش ◊ **الوَيْنَة**: مێوژى ڕەش.

وَيْهِ وَيْهاً: وشەيەكى هەڵنانە، كەبتـەوێ يەكێـك يان كۆمەڵێك هەڵنێنێى بۆكارێـك دەڵێـى (وَيْهـاً يا فلان) يان (وَيْهاً يا جماعة الرجال).

الياءُ: پيتى بيستو هەشتەمە لەپيتەكانى هيجا، شوێنى دەرچوونو لێ پەيدابوونى نێوان سەرى زمانو ناوەڕاستى مەڵاشووە ٥ يـا: حـەرفى نيدايە، وشەيەكە بۆ بـانگ كـردن لەكەسێك يا لەشتێك بەكاردێ ٥ **اليارة**: پێوەرێكە لەبارى درێژى شتى پێ دەپێورێ، نزيكەى سێيەكە مەترە واتە ٣٢-٣٥ بەشە لەمەتر.

يَئِسَ مِنْهُ: لێى ناهومێد بوو ٥ تـەماعى پێى نـەما ٥ **يَئِسَت المرأةُ**: ئافرەتەكە نەزۆك بوو ٥ لەسك وەستايەوە ٥ **أَيْأَسَهُ**: ناهومێدى كرد ٥ **إِتَّأَسَ منه**: بەمانا (يَئِس)دێ ٥ **إِسْتَيْأَسَ منه**: بەمانا (يَئِسَ) دێ ٥ **اليَـأسُ**: تەمـەنى ناهومێـد بـوون ٥ ئـەو تەمەنـەى ئـافرەت لـەعادەى مانگانـەى خـۆى دەوەستێتەوەو ئـيتر ناكەوێتە حـەيزەوە ٥ **يَأْيَأَ يَأْيَـأَةً**: بەخەڵـكەكەى گـوت كۆببنـەوە ٥ **يَأْيَـأَ بـالقوم**: خەڵكەكـەى بـانگ كـرد بـۆ زيپافـەتو دەعـوەت ٥ **يَأْ يَأْ بالإبل**: دەنگى لەحوشترەكان كرد كە ڕاوەستن.

يَأْ يَأْ: لاسايى كردنـەوەى دەنگە ٥ يـان نـاوى ئـەو دەنگەيە خەڵكى پێ بانگ دەكرێ بۆ كۆبوونەوە ٥ **اليَأيَأُ**: دەنگى باڵندەيەكە وەكوو باشوكەوايە ٥ **اليُؤْيُؤُ**: باڵندەيەكە وەكوو باشوكە وايە كلكى كورتە ٥ **يَبَّبَهُ**: وێرانى كرد تەختو تاراجى تێك دا ٥ **اليَبَابُ**: وێرانە ٥ وڵاتـى چـۆڵو سـوتەمەڕۆ ٥ دەگـوترێ: (أرض يـبـاب): زەوى چـۆڵو كـەس تێدانـەماو بـێ دارو درەخـتو ڕوەك ٥ (حـوض يباب): حەوزى بێ ئاو.

يَبِسَ يَيْبَسُ يُبْساً: وشـك بـۆوە، دواى تـەڕى وشـك بوو.

يَبِسَ مـابين الـرَّجُلين: نێـوان دوو پيـاوە برادەرەكـە پچڕا دەنگێيان لێك دابڕى ٥ **أَيْبَسَ**: كەوتـە نـاو زەوى وشكو سـوتەمەڕۆوە ٥ يـان بـەناوى زەوى چۆڵو سوتەمەڕۆ دا ڕۆيى ٥ **أيبس**: قـاتو قـڕى بـوو زەوى بـەروبومى نـەبوو ٥ **أيـبَسَ القـومُ**: خەڵكەكـە كـشتو كاڵەكـەيان وشـكى كـرد ٥ **أيبستِ الأرضُ**: زەوييەكـە كشتوكاڵەكەى وشك بـوو ٥ **أيـبَسَ الـشَّيْءَ**: شـتەكەى وشـك كـرد ٥ دەشگوترێ: (أَيْبَسَ الله يـده علـى سـوطه): خـودا دەستى بەقامچييەكەوە وشك بكا ٥ دەشگوترێ: (أيـبِسْ): بێدەنگ بـە ٥ **يابَسَهُ**: بەتونـدو تيـژى مامەڵـەى لەگـەڵ كـرد ٥ **يَبَّسَهُ**: وشـكى كـرد ٥ وشـكى كـردەوە ٥ **إِتَّبَسَ**: بـۆ مـوطـاوەعـەى (يَبَّسَهُ)دێ ٥ **الأَيْبَسُ**: دەگـوترێ: (هـو أيـبَسُ منـه) ئـەو لـەو وشـك تـرە دەشـگوترێ: (بيـنهم ثـدى أيـبَسُ): نێوانيـان خـۆش نيـەو دەنگيـان لێـك دابڕيـوە ٥ هـەروا وشـەى (الأيـبَسُ) نـاوە بـۆ ئێسقانێكى وشك لەقاچ دا كە دەستى لـێ بـدەى ئازارت بدا ٥ **الأيبسان**: باريكايى دەستو قـاچ ٥ ئەو شوێنەى خوار بەلەكەوە تا قولـە قـاپ واتـە (لـولاك) دەگـوترێ: (ضَـرَبَ أيبَـسَـهُ): زەبـرى لەلولاكى دا، لەباريكايى قاچى دا، لەمەچەكى دا ٥ **الأيَـابِسُ**: زۆور قولـەقاپو زۆور مەچـەك ٥ دەگوترێ: (ضَرَبَ الأيَـابِسَ): زەبرى لەئێسقانى لولاكو مەچەكى دا ٥ هەروا وشەى (الأيَـابِسُ) نـاوە بـۆ ئـەو شـتەى شمـشێرى لەسـەر تـاقى

دەكرێتەوە ٥ اليَبَاسُ: ئەوشتەی رووەكو درەختو شتی تەڕ وشك دەكا ٥ اليَابِسُ: دەگوترێ: (وجه يابِسٌ): ڕوی وشكو بێ خێرە ٥ (سكران يابِسٌ): ئەوەندە سەرخۆش بووە قسەی بۆناكرێ ٥ اليَبَاسُ: دەگوترێ: (أرطبٌ أم يباسٌ): تەڕە یان وشكە ٥ يَبَاسٍ: شەرمگا ٥ عەورەت ٥ اليَبْسُ: دەگوترێ: (شاة يبسٌ): مەڕێكە وشكی كردوە، گوانی وشك بوون ٥ (أرض يبس): زەوییەكی ڕەقو پتەوە ٥ (مكان يَبْسٌ): شوێنێكە ئاوی تێدا بوو وشكی كرد ٥ (إمرأة يَبْسٌ): ئافرەتێكی بێ خێرە ٥ هیچو پوچە ٥ اليَبْسَةُ: دەگوترێ: (أتانٌ يَبْسَةٌ): دێڵە كەرێكی بێ شیرو كزو لاوازە ٥ اليُبُوسَةُ: وشكی، پێچەوانەی تەڕی ٥ حاڵەتو وەزعێكە لەشت دا بەناخۆشی یەكتر دەگرێو شتی لێ دروست دەكرێ ٥ اليَبِيسُ: بەمانا (اليابسُ)دێ ٥ هەرشتێك لە گیاوگژو گەڵاو پرژو پاڵ وشك بێو هەڵوەرێ ٥ دەشگوترێ: (رجل وامرأة يبس): پیاوو ژنێكی بێ خێرن ٥ يبيس الماء: عەرەقی وشكەوە بوو ٥ اليتوع: هەر ڕوەكێك شیری هەبێ وەكوو ڕومكی شنگ ٥ خورشیلكو ئەو جۆرە ڕومكانە.

يَتَمَ تاك بۆوە.

يَتَمَ الصَّبِيُّ مِنْ أَبِيهِ منداڵەكە بێ باوك بوو.

يَتَمَ الصَّغِيرُ مِن البَهَائِمِ مِنْ أُمِّهِ بێچوە ئاژەڵەكە دایكی مندار بۆوە یان لێی دابڕا.

يَتَمَ الفَرْخُ بێچووەكە زارۆكەكە یەكێك لەباوكو دایكی مرد هەتیوكەوت ٥ (فهو يتيم ويتمان).

يَتِمَ يَيْتَمُ يُتْماً: بەمانا (يَتَمَ)دێ.

يَتُمَ يَيْتُمُ يُتْمَةً بەمانا (يَتَمَ)دێ ٥ أيْتَمَتِ المرأةُ: ئافرەتەكە منداڵەكەی هەتیو كەوت ٥ أيْتَمَ الصَّبِيُّ: منداڵەكەی هەتیو كرد ٥ يَتَّمَهُ: بەمانا (أيْتَمَهُ)دێ ٥ المَيْتَمَةُ مِن الحروب ونحوها: شەڕو جەنگێكە پیاوی زۆری تێدا بكوژرێو هەتیو زۆر بكا ٥ بۆیە دەگوترێ (الحربُ مَيْتَمَةٌ مَأيَمَةٌ): شەڕ هەتیوو بێوەژن زۆر دەكا ٥ اليَتْمُ: خەمو خەفەت ٥ اليَتَمُ: دەگوترێ: (في سَيْرِهِ يَتَمٌ): ڕۆیشتنەكەی وەستانو تەكە تەكی تێدایە ٥ اليَتِيمُ: منداڵی باوك مردو ٥ بێچوە ئاژەڵی دایك نەماو یان لەدایك دابڕاو ٥ هەرشتێك هاوشانی نەبێ ٥ اليَتِيمَةُ: مێینەی (اليَتِيمَ) ٥ مێینەی بێ باوك ٥ كۆمەڵە لمبەلانی تاقەوە بوو ٥ دوڕو گەوهەری ناوازەو بەنرخ ٥ الجُمُعَةُ اليتمية: ڕۆژی هەینی كۆتایی مانگی ڕەمەزان ٥ يَتَنَتِ الحامِلُ: سكپڕەكە منداڵەكەی بوو ٥ سكەكەی دانا بەشێوەیەك قاچی هاتنەدەر ئەمجار سەری‌و دەستی ٥ أيْتَنَتِ الحامِلُ: بەمانا (يَتَنَتْ) دێ ٥ يَتَّنَتِ الحامِلُ: بەمانا (أيْتَنَتْ)دێ ٥ اليَحْمُورُ: كەرە كێوی ٥ گیانلەبەرێكی كاوێژ كارە لەپێری كەڵە كێوییە ٥ أيْدَعَ الحجَ على نفسه: حەجی لەسەر خۆی واجب كرد ٥ يَدَّعَهُ: بەصمغی گوشراو لەدرەختی (الأيدع) ڕەنگی كرد ٥ الأيْدَعُ: گوشراوێكە سورە وەكوو خوێن لەلقی درەختێك دەردەهێندرێ ناوی (الأيدع)، بۆ داوو دەرمان بەكاردەهێندرێ ٥ يَدَاهُ يَدِيهِ يَدْياً: دەستی هەنگاوت.

يَدي فلان يَدْي يدي: چاكەی لەگەڵ دا كرد لاواز بوو، بێ دەسەلات بوو.

يَدِيَ من يده: دەستی نەما، توشی شەلەل بوو.

يُدِيَ: دەستی ئازاری پەیدا كرد.

يُدِيَ يَدُهُ: دەستی توشی شەلەل بوو ٥ أيْدى فلاناً: دەستی فلانكەسی هەنگاوت ٥ يَادَاهُ: دەست بەدەست پێی فرۆشت ٥ اليَدُ: دەست ٥ بەشێك

لەجەستە لەشانەوە تاسەری پەنجە ٥ دەسکی هەرشتێك کەبەدەست دەیگری وەکوو شوێن دەست گرتنی شمشێر، کلکە پاچ، کلکە خاکەناز، دەسکە چەقو، دەسکە خەنجەر، قوڵی کراس و کەوا، دەسەڵات و هێزو توانا ٥ هەروا وشەی (اليَد) بۆ زۆر مانای تر هاتووە وەکوو لەم رستانەدا دەردەکەوێ: (هُمْ يَدُهُ): ئەوانە تاقم و پێری ئەون ٥ (هُمْ يَدٌ على غيرهم): ئەوانە یەك ریزو کۆکن لەسەر دوژمن ٥ (هو في يَدِي): ئەوە موڵکی منەو لەژێر دەستی من دا یە ٥ (هذه يدي لك): من کەفیلی ئەو شتەم و بەرعۆدەی دەبم ٥ (أعطى بيده): ملکەچ بوو دەستی دایەو خۆی تەسلیم کرد ٥ (ضَرَبَ يَدَهُ في كذا): دەستی بەکارەکە کرد ٥ (خرج من تحت يَدِهِ فلان): فلانکەس لەژێر دەستی ئەو رزگاری بوو ٥ یان لەژێر چاودێری ئەودا پێگەیی و بوو بەزاناو وەستا ٥ (الأمر بيد فلان): ئەو کارە لەژێر تەصەروفی ئەودایە ٥ (هو طويل اليد): ئەو سەخی سروشتە، بەخشندەیە ٥ (مشى بين يديه): لەپێشیەوە رۆیشت، بەبەردەمی دا رۆیشت ٥ هەروا وشەی (اليد) بۆ زۆر مانای تریش بەکارهاتووەو قاموسە درێژەکان ئاماژەیان پێ کردون ٥ **اليَدُّ**: لۆغەتێکە لە (اليَدُ) ٥ **اليَدَوِيُّ**: دەستکرد شتێك راستەوخۆ بەدەست کرابێ و لەکارگەی و شتی وا بەرهەم نەهێنرابێ ٥ **اليَدِيُّ**: دەست رەنگین و لێزان لەشت ٥ **اليبوع**: بروانە (ربع)

يَرِعَ يَيْرَعُ يَرَعاً ويَراعَةً: ترسنۆك بوو ٥ **اليَراعُ**: قەصەب ٥ قەڵەم ٥ ترسنۆکی وڕە روخاو ٥ کەسێك نەراو بۆچونی هەبێ نەعەقڵی هەبێ بێچوی مەڕو بزن بەساوایی ٥ (کاریلەو بەرخۆڵە) ٥ حوباحیب، گوڵە نەستێرە (حەشەرەیەکە لەتاریکی دا دەدرەوشێتەوە) ٥ **اليارعة**: تاکی قەڵەم، تاکی حوباحیب ٥ قەڵەمی نوچ ٥ لانەی شێرو بێشەڵان ٥ شمشاڵی شوان ٥ چوزەلە، ترسنۆك ٥ ئەحمەق و گێل ٥ نوعامە ٥ **اليَرْعُ**: گۆلکی مانگا کێوی ٥ **اليَرِعُ**: حەشەرەیەکە وەکوو مێشولە ٥ گۆلکی مانگا کێوی.

يُرِقَ الإنسان أو الزَرْعُ: ئادەمیزاد یان کشتوکاڵەکە تووشی نەخۆشی (یەرەقان) بوو ٥ **اليارِقُ**: جۆرە بازی بەندێکە، پانە ٥ دەستبەند ٥ **اليَرَقانُ**: نەخۆشییەکی فیسیۆلۆجییە توشی رووەك دەبێ زەردی دەکا ٥ حاڵەتێکی نەخۆشییە لەئادەمیزاددا ئاهێڵێ سفرا بەئاسانی بگاتە ناو ریخۆڵەو تێکەڵ بەخوێن دەبێ و بەو هۆیەوە ئەنسیجەی حەیوان یان ئادەمیزادەکە زەرد هەڵدەگەڕێن ٥ **اليَرَقانةُ**: جۆرە قۆناغێکی گەشەکردنە لەهەندێ گیانلەبەردا وەکوو ئەو قۆناغانەی بەسەر کولەو مێش و مێشولەو شتی وادا تێدە پەڕن ٥ **اليَرُونُ**: ژەهر ٥ مێشکی فیل ٥ تۆماو ٥ تۆوی کەڵ ٥ عەرەقی ولاخ ٥ **يَرَنّأُ**: خەنە یان هەر رەنگێك لەرەنگی خەنە بچێ ٥ **اليُرَنّاءُ**: بەمانا (اليَرَنّا)دێ.

يَسَرَ الشَيْئُ ييسر يَسْراً: شتەکە ئاسان بوو ٥ ملی دا، ژێربار بوو، هاتە ریزەوە ٥ **يَسَرَتِ الحاملُ**: سکپڕەکە بەئاسانی منداڵی بوو.

يَسَرَ له في الأمر: کارەکەی بۆ ئاسان کرد.

يَسَرَ الشَيْئَ: لەلای چەپی شتەکەوە هات ٥ لای چەپی شتەکەی گرت.

يَسِرَ الشَيْئُ: بەمانا (يَسَرَ)دێ.

يَسِرَ فلان: فلانکەس دەوڵەمەند بوو.

يَسُرَ الشَّيْءُ: بەمانا (يَسَرَ)دێ ◊ كەم بوو ◊ **أَيْسَرَ فلان:** بەمانا (يَسِرَ)دێ ◊ **أَيْسَرَتِ الحامِلُ:** بەمانا (يَسَرَت)دێ ◊ **أَيْسَرَ فلاناً:** كەمێك پشووی دا بەفلان‌و زۆر تەنگی پێ هەڵنەچنی لەداوا لێكردنی قەرزەكەی مۆڵەتی دایە ◊ **يَاسَرَ:** كەوتە لای چەپیەوە ◊ دەگوترێ: (يَاسَرَ بالقوم): لای چەپی خەڵكەكەی كۆنترۆڵ كرد ◊ **يَاسَرَ فلاناً:** ئاسانكاری لەگەڵ خەڵكەكە كرد ◊ **يَسَّرَ فلان:** فلانكەس ئاژەڵەكانی بەئاسانی زان‌و بێچویان بوو هیچیان بەریان نەهاویشت ◊ **يَسَّرَتِ الماشِيَةُ:** ئاژەڵەكان زۆر بون ◊ زاوزێ‌و بەروبومیان زۆر بوو ◊ **يَسَّرَ الشَّيْءَ:** شتەكەی ئاسان كرد ◊ **يَسَّرَ له كذا:** ئەوەی بۆئاسان كرد ◊ بۆی ئامادەكرد ◊ **يَسَّرَ فلاناً لكذا:** ئەو نیشەی بۆ فلان ئامادەكرد ◊ **يَسَّرَ فلاناً:** فلانكەسی سەركەوتوكرد بۆ ئەو شتە ◊ **يَسَّرَ الشَّيْءَ:** شتەكەی والێ كرد بەیدەست‌و ئاسان بێ ◊ **يَسَّرَ الفرسَ:** بەمانا (يَسَرَهُ)دێ ◊ **إتَّسَرَ القومُ الجَزُورَ:** خەڵكەكە ئاژەڵەكەیان سەربڕی‌و گۆشتەكەیان بەشبەش كرد ◊ **تياسَرَ:** بەمانا (ياسَرَ) دێ ◊ **تياسَرَ في كذا:** لەوشتەدا ئاسانكاریی كرد ◊ **تياسر القومُ الجزورَ:** خەڵكەكە ئاژەڵەكەیان سەربڕی‌و گۆشتەكەیان دابەش كرد ◊ **تَيَسَّرَ الشَّيْءُ :** شتەكە ئاسان بوو، ئامادەبوو ◊ دەگوترێ: (تَيَسَّرَ للقتال): خۆی بۆ شەڕ ئامادەكرد ◊ **تَيَسَّرَتِ الأرضُ:** زەوییەكە بەپیت بوو ◊ **تَيَسَّرَ النهارُ:** ڕۆژەكەی ساردو سەرما بوو ◊ **اسْتَيْسَرَ:** بەمانا (تَيَسَّرَ)دێ ◊ **الأَيْسَرُ:** ئاسانتر ◊ چەپ ◊ چەپلەر ◊ چەپنوس ◊ **التَّيْسُورُ:** دەگوترێ: (دابة حسنة التيسور): وڵاخێكە جوان قاچەكانی دەهاوێ ◊ (فرس حسن التيسور): ئەسپێكە قەڵەوییەكەی لێ جوانە ◊ **الموسِرُ:** بێ ئاتاج‌و دەوڵەمەند ◊ **المَيْسِرُ:** قومار ◊ هەرشتێك یاری بێ ◊ تەنانەت یاری منداڵان وەكوو هەڵماتێن‌و واغواغێن‌و شتی وا ◊ شەترەنج ◊ **المَيْسَرَةُ:** سەهل‌و ئاسان ◊ دەوڵەمەندی‌و بێ ئاتاجی ◊ لای چەپ ◊ لای چەپی سوپا ◊ **المَيْسِرَةُ:** ئاسانی‌و بێ ماندویی ◊ دەوڵەمەندی ◊ **المُيَسَّرُ:** زوماومرد؛ خواردنێكە پێك دێ لەگۆشت‌و هێلكە یان بابۆڵە نانی تەنك‌و گۆشت ◊ یان لوقمە قازی ◊ **المَيْسورُ:** ئاسان‌و بێ‌وەی ◊ **اليَاسِرُ:** ئەوكەسەی گۆشتی حەیوانی سەربڕاو لەقوماردا دابەش دەكا ◊ ئەوكەسەی لەقومار كردن دا لەقوداحەكە دەدا ◊ **اليَسَارُ:** ئاسان‌و بێ‌وەی ◊ دەوڵەمەندیی‌و خۆشگوزەرانی ◊ لای چەپ ◊ **اليَسَارِيّ:** چەپڕەو توندو تیژ لە راو بۆچون‌و سیاسەت دا ◊ **يَسَارِ:** بەمانا (يَسَارُ)دێ ◊ **اليَسَارَةُ:** ئاسانی ◊ دەوڵەمەندی ◊ **اليَسْرُ:** ئاسان ◊ دەگوترێ: (ولادة يَسْرٌ): منداڵبونێكی ئاسان ◊ دەست بەخۆدا هێنان بەرەو خوار ◊ **اليُسْرُ:** پێچەوانەی تەنگانەو ناخۆشی ◊ دەگوترێ: (الدين يُسْرٌ): ئایین پەیڕەوی كردنی ئاسانە ئەگەر لەخۆتی گران نەكەی ◊ **اليَسَرُ:** ئاسان ◊ دەگوترێ: (هو يَسَرٌ): ئاسان‌و نەرم‌و نیانە ◊ توندو تیژ نییە ◊ **اليَسْرَةُ:** لای چەپ ◊ **اليَسَرَةُ:** مێینەی (اليَسَرَ) ◊ دەشگوترێ: (عَسْرَاءُ يسرة): ئەو ئافرەتە بەهەردوو دەستی كاردەكا، قاچی پێڕۆ كەبارێك بێ‌و لەكاردا بێ ◊ نیشانەیەكە بەسمتەوە ◊ نهێنی‌و چاڵ‌و چوێڵی بەری دەست ◊ **اليَسِيرُ:** ئاسان ◊ كەم ◊ بێ نرخ ◊ دەگوترێ: (شيءٌ يَسِيرُ مال يسير) ◊ **اليُوسِفِيُّ:** درەختێكە بەردارە، لەپێڕی (الشذابية)یە لەوڵاتی میصر هەیە، ئەو ناوەشیان بۆیە لێ ناوە چونكە ئەوكەسەی تۆوی ئەو درەختەی هێناوەتە وڵاتی میصر

ناوی یوسف بووە ◊ **الیاسمین**: روەکی یاسەمین، گولێکی سپی هەیە جوان‌و بۆنخۆشە ◊ **الیَشْبُ**: جۆرە بەردێکی درەوشاوەیە بەنرخە ◊ جۆرە سلیکاتێکی درەوشاوەیە رەنگی سور یان بوننی یان زەردە ◊ **الیَشْمُ**: جۆرە کانزایەکی رەقە هەیە سپی هەیە سەوزو هەیە رەنگی تری هەیە لەسلیکاتی مالیسیۆم‌و مەغنیسیۆمی نادرەوشاوە پێك دێ ◊ **الیَعْبُوبُ**: چەمی خوڕو تیژڕۆ ◊ **یَعَرَتِ الشاةُ أو المِعْزی تَیْعَرُ یُعَراً**: مەڕەکە باڕاندی ◊ **الیَعَارُ**: دەنگ‌و باڕەی بزن‌و مەڕ ◊ یان باڕاندنی بەهێز کە مەڕەکە بەهەموو هێزی خۆی بباڕێنێ ◊ **الیَعَارة**: کێشکردنی کەلە بۆ کەلانی مێینە‌و نیشاندانیەتی بۆنەوەی بەویستی خۆی کەلی بدا یان ئەگەر حەزی لێ نەبوو وازی لێ بێنێ ◊ **الیَعْرُ**: مەڕێکە یان بزنێکە لەپەنا چاڵە هەڵکەندراوو تەڵەی دانراودا دەبەسترێتەوە، چاڵەکەش بەشێوەیەکی ئاسایی دادەپۆشرێت‌و ئاژەڵەکە شوێنەکەی قایمەو دەباڕێنێ دڕندەکە شێرە یا گورگە بەدەنگییەوە دێ بۆئەوەی بیخوا کاتێك بەخۆی دەزانێ دەکەوێتە ناو چاڵەکەوەو دوایی دەگیرێ ◊ **الیَعْرَةُ**: بەمانا (الیَعْرُ)دێ ◊ **الیَعُورُ**: کەلێکە زۆر ببڕێ بۆ پەڕین ◊ **الیَعُورَةُ**: بەمانا (الیَعور)دێ ◊ **الیعسوب**: بڕوانە مادەی (عَسَبَ) ◊ **الیعضید**: بڕوانە مادەی (عَضَدَ) ◊ **الیعفور**: بڕوانە مادەی (عَفَرَ) ◊ **یَغوث**: بتێك بوو پێش هاتنی ئیسلام هۆزی (مەذحیج) دەیانپەرست ◊ **یَفَخَهُ یَیْفَخُهُ یفخاً**: لەتەپڵە سەری دا، لەتۆقە سەری دا ◊ **الیافوخ**: تەپڵە سەر مەلاشو ◊ نێوان ناوچاوان‌و تۆقەسەر ◊ دەگوترێ: (مَسَّ یافوخه السماءَ) سەری لەئاسمان دا، پلەو پایەی بەرز بۆوە (رکب یافوخ فلان): سواری سەری فلان بوو، واتە بەسەری دا زاڵە ◊ **الیافوخ من اللیل**: زوربەی شەو ◊ **ضَرَبَ یافوخ اللیل**: سەرەتای شەو دەستی کرد بەڕۆیین.

یَفَعَ الشَّیْئُ یَیْفَعُ یفوعاً ویَفْعاً: بەرز بۆوە، سەرکەوت.◊ **یَفَعَ الغُلامُ**: کوڕەکە پێگەیشت‌و گەیشتە تەمەنی گەنجی، یان خەریکە باڵغ ببێ ◊ بۆ مێینە دەگوترێ: (یَفَعَت البنت).

یَفَعَ الجَبَلَ: چووە سەر کێوەکە ◊ **أیْفَعَ**: بەمانا (یَفَعَ)دێ ◊ **یافَعَ وَلیدةً**: هەتیوەکەی خراپ کرد ◊ (وَلد المیافَعَة): زۆڵ، منداڵی پەیدابوو لەزینا ◊ **تَیَفَّعَ**: بەمانا (یَفَعَ)دێ ◊ چووە سەر بەرزایی سەر تەپۆلکە، سەرکێو ◊ ئاگری لەکێوکردەوە ◊ **الیافِعُ**: تەمەنی پێش باڵغ بوون، تەمەنی سەروبەندی باڵغ بوون ◊ دەشگوترێ: (مجد یافع): واتە سەربەرزی‌و سەروەریی ◊ **الیافعات**: کۆی (الیافِعة)یە کە بەمانا کچۆڵەی تازە پێگەیشتو کەلەتەمەنی پێش باڵغ بوون دا بێ ◊ کێوی بەرزو بەئاسمان دا چوو ◊ کاری ئەستەم‌و قورس ◊ **الیَفَاعُ**: هەرشتێك بەرزبێ کێوبێ، تەپۆلکە بێ یان هەرشتێکی تربێ ◊ **الیَفَعُ**: بەمانا (الیافِعُ)دێ ◊ دەگوترێ: (غلام یَفَعٌ) ◊ **الیَفَعَةُ**: دەگوترێ: (غلام یفعة): کوڕێکی گەنجە ◊ (فتاة یفعة): کچێکی گەنجە ◊ **الیَفَنُ**: پیرەمێردی پۆڵکاو ◊ کەڵەگاکێوی پیر ◊ جوانەگا کەتەمەنی چوبێتە چوار ساڵییەوە ◊ مرۆڤی ئائارام‌و چەواشە ◊ **الیاقوت**: یاقوت، بەردێکی بەنرخەو زۆر ڕەقە لەدوای ئەلماس لەهەموو کانزایەك رەق ترە لەئۆکسیدی ئەلەمنیۆم پێك دێ بەزۆری ڕەنگی رونی مەیلەو سور یان شین یان زەردە، بۆجوانی‌و خۆ پێ رازاندنەوە بەکاردێ ◊ **الیقطین**: بڕوانە (قطن).

يَقِظَ من نومه يَيْقَظ يقظاً: لەخەو بێدار بۆوە ٥ بەهۆش هاتەوە، شتەکەی لێ رون بۆوە ٥ لەکارەکە حاڵی بوو ٥ وریا بۆوەو بەحەزەرەوە چاوەڕوانی روداو بوو ٥ **أيْقَظَهُ**: بەخەبەری هێنا، وریای کردەوە ٥ ترساندی‌و داوای لێ کرد حەزەربکا ٥ هەڵی ناو هەژاندی، دەنەدەنەی دا ٥ **أيقظ الغبار**: تۆزی هەڵساند، تۆزو خۆڵی بەرپاکرد ٥ **تَيَقَّظَ**: بەمانا (يَقِظ)دێ ٥ دەگوترێ: (تَيَقَّظَ من نومه): لەخەوی بێداری خۆی ڕاپەڕی ٥ هەستی بەشتەکە کرد ٥ **اسْتَيْقَظَ**: بەمانا (تَيَقَّظَ)دێ ٥ **اسْتَيْقَظَ فلاناً من نومه**: فلانکەسی لەخەو ڕاپەڕاند، بێداری کردەوە ٥ **اليَقُظُ**: (رَجُلٌ يَقُظٌ): پیاوێکی زیرەك‌و وریایە ٥ **اليَقْظَانُ**: بەمانا (اليَقِظُ)دێ ٥ دەگوترێ: (رجل يقظان الفكر) پیاوێکی بیر تیژو وریایە ٥ **اليَقَظَةُ**: هەڵسان لەخەو ٥ بەخەبەریی‌و بەئاگایی، واتە پێچەوانەی حاڵەتی نوستن ٥ دەگوترێ: (ما أتاك في النوم واليقظة): لەحاڵەتی خەوو بێداری دا تۆم لەبیرە.

يَقِنَ الشَّيئُ: شتەکە چەسپاوو ئاشکراو رونە.

يَقِنَ به: زانیاری دەربارەی پەیداکردو لێی مەعلوم بوو ٥ **أيْقَنَه وبه**: بەمانا (يَقِنَهُ)دێ ٥ **تَيَقَّنَهُ وبه**: بەمانا (أيْقَنَه)دێ ٥ **إسْتَيْقَنَهُ وبه**: بەمانا (يَقِنَهُ ويَقِنَ به) دێ ٥ **الميقانُ**: دەگوترێ: (رجل ميقان): پیاوێکی خۆش باوەڕە هەر قسەیەکی بۆ بکرێ پێی بڕوا دەکا ٥ بۆ مێینە دەگوترێ: (ميقانة) ٥ **اليَقَنُ**: (رجل يقن): پیاوێکە هەرچی ببیسێ پێی بڕوا دەکاو بەلایەوە ڕاستە ٥ **اليَقِنُ**: (رجل يَقِنٌ): بەمانا (يَقَنُ)دێ ٥ **اليَقُنُ**: بەمانا (اليَقَنُ)دێ ٥ **اليَقَنَةُ من الناس**: کەسانێکن بەهەموو کەس بڕوا دەکەن ٥ دەشگوترێ: (رجل يَقَنة) تێ خرەکە بۆ موبالەغەیە ٥ **اليَقِينُ**: زانیاری بێ گومان ٥ لەبواری فەلسەفەدا یەقین بریتییە لەوەی نەفس قەناعەتی بەحوکمێك هەبێ‌و بڕواشی وابێ هەرئەوە ڕاستە ٥ هەروا وشەی (اليقين) ناوە بۆ مردن ٥ **اليَلَبُ**: تیلمە چەرم دەچێندرێ‌و تێك دەخرێ‌و دەکرێ بەکڵێتەو داپۆشەری سەر ٥ جۆرە مەتاڵێکە لەلبادو شتی وا دروست دەکرێ ٥ پۆڵا ٥ **اليَلَقُ**: رەنگی سپی بەگشتی ٥ دەگوترێ: (أبيض يَلَق) هەروا ناوە بۆ مانگای سپی بەتایبەتی ٥ **اليَلَقَةُ**: بزنی مەرەزەی سپی.

يَلَّ يَلِلَ يَيَلُّ يَلاً ويَلَلاً: ددانی کورت بون‌و بەرەو ناو دەمی خوار ببونەوە ٥ (فهو أيَلّ وهي يلاء) ٥ **الأيَلُّ من الحوافر**: ئاژەڵی کێوی سم کورت ٥ **اليَلاّء**: مێینەی (الأيَلّ) ٥ دەشگوترێ: (صفاة يلاّء): بەردی لوس‌و رێك ٥ **اليَلْمَقُ**: پاڵتۆ یان پۆشاکێك کەلەسەر هەموو پۆشاکەکان لەبەر دەکرێ‌و پشتێنی لەسەر دەبەسترێ.

يَمَّ يماً: فڕێ درایە ناو دەریاوە.

يُمَّ الساحلُ: ئاو کەنار روبارەکەی داپۆشی ٥ **يَمَّمَهُ**: قەصدی کرد، چوو بۆلای ٥ دەگوترێ: (يَمَّمَهُ بالرمح): بەرەب پەلاماری دا ٥ **يَمَّمَ المريضُ للصلاة**: نەخۆشەکە مەسحی دەم‌و چاوو دودەستی کرد، واتە تەیەمومی کرد بۆ نوێژکردن ٥ **تَيَمَّمَ للصلاة**: دەم‌و چاوو دودەستی بەخۆڵ مەسح کرد بۆ نوێژ ٥ **تَيَمَّمَ الشَّيئَ**: قەصدی شتەکەی کردو هەڵی پشکنی ٥ **المُيَمَّمُ**: کەسێك زەفەر بێنێ‌و بگاتە مەبەستی خۆی ٥ **اليَامُومُ**: بێچوە کۆتر ٥ **اليَمَامُ**: رەگەزی باڵندە لەپێری کۆتر ٥ تاکەکەی پێی دەگوترێ (يَمامة) ٥ **اليَمُّ**: دەریا ٥ کۆتری کێوی.

يَمَنَ بفلان: فلانكەسی بردە لای ڕاست ٥ لەلای ڕاستییەوە هات.

يَمَنَ البَلَدَ: کەوتە لای ڕاستی وڵاتەکەوە ٥ بەلای ڕاستی وڵاتەکەدا ڕۆیشت.

يَمَنَ فلان آله وعلى آله يُمْناً: فلانکەس پیرۆزبایی لەنەتەوەو کەس و کارەکەی کرد.

يَمَنَ اللهُ فلاناً يُمْناً: خودا فلانکەسی پیرۆز کرد ٥ **أَيْمَنَ**: لای ڕاستی شتەکەی گرت ٥ بوردەی یەمەنی لەبەرکرد ٥ **يَامَنَ**: لای ڕاستی گرت ٥ لای ڕاستی مەبەست بوو ٥ بۆلای ڕاستی برد ٥ **يَمَّنَ**: بەمانا (يامَنَ)دێ ٥ ویستی بچێ بۆ یەمەن ٥ بردی بۆلای ڕاست ٥ **يَمَّنَ على فلان**: پیرۆزبایی لەفلان کرد ٥ **تيامَنَ**: لای ڕاستی گرت ٥ **تَيَمَّنَ**: خۆی بە یەمەنی لەقەڵەم دا خۆی کرد بەیەمەنی ٥ دەستی ڕاستی یان قاچی ڕاستی بەکار هێنا بۆ ئیش و کار ٥ مرد ٥ **تَيَمَّنَ بالميت**: مردوەکەی لەگۆڕدا خستە سەر لای ڕاستی ٥ **تَيَمَّنَ بالشيئ**: شتەکەی بەپیرۆز زانی و لێی گەشبین بوو پێچەوانەی ڕەشبینی ٥ لەلای ڕاستەوە بۆ شتەکە چوو ٥ **إسْتَيْمَنَ بكذا**: پیرۆزیی بەشتەکەوە کردو بەلایەوە پیرۆز بوو ٥ **استَيْمَنَ فلاناً**: فلانکەسی سوێند دا ٥ **الأَيْمَنُ**: کەسێك بەدەستی ڕاستی شت دروست بکا ٥ یان بەقاچی ڕاستی ٥ **الميمون**: خاوەنی پیرۆزی و خێرو بەرەکەت ٥ **المَيْمَنَةُ**: خێرو بەرەکەت ٥ پێچەوانەی (المَيْسَرَة) ٥ **المُيَمَّنُ**: ئەوکەسەی خێرو بەرەکەت دەهێنێ ٥ **اليامن**: خاوەن خێرو بەرەکەت ٥ **اليَمَاني واليمانِيُّ**: کەسێك خەڵکی یەمەن بێ یان خۆی بەیەمەنی لەقەڵەم بدا ٥ **اليَمانية**: مێینەی (اليَماني)یە کەسێك پاڵ یەمەن بدرێ ٥ جۆ: کە گوڵەکەی سور بێ ٥ **اليُمْنُ**: خێرو بەرەکەت ٥ **اليُمْنى**: پێچەوانەی (اليُسْرَى) ٥ **اليَمْنَةُ**: لای ڕاست ٥ پێچەوانەی چەپ ٥ جۆرە بوردەیەکی یەمەنییە ٥ **اليُمْنَةُ**: جۆرە بوردەیەکی یەمەنییە ٥ **اليمين**: ڕاست ٥ پێچەوانەی چەپ ٥ خێرو بەرەکەت ٥ هێزو توانا ٥ سوێند ٥ **اليَمِينِيُّ**: ڕاست ڕەو پێچەوانەی چەپڕەو کەسێك میانڕەو بێ و حەزی لەناسانکاری و عەداڵەت بێ لەهەندێ وڵات دا نوێنەری حیزبی چەپڕەو لەلای چەپەوە دادەنیشتن و نوێنەری ڕاست ڕەوەکان کورسیەکانیان لەلای ڕاستەوە دەبێ ٥ **اليَنْبُوتُ**: بڕوانە مادەی (نَبَتَ).

يَنَعَ الثَّمَرُ يَيْنَعُ يَنعاً: میوەکە کاتی لێکردنەوەو چنین و ڕنینی هات.

يَنَعَ الشَّيْئُ: شتەکە ڕەنگی مەیلەو سوری تۆخ بوو ٥ **أَيْنَعَ الثَّمَرُ**: بەمانا (يَنَعَ)دێ ٥ **اليانِعُ**: میوەی پێگەیشتوو ٥ هەرشتێك سوربێ ٥ دەشگوترێ: (دم يانع): خوێنی زۆر سور (ثَمَرٌ يانع): میوەی ڕەنگ گرتوو، ڕەنگ گۆڕاو ٥ **اليَنَعُ**: جۆرە ئاقیقێکە ڕەنگەکەی لە نێوان سورێکی مەیلەو خوێنی تا سورێکی زەرد باو ٥ مێروی سور ٥ **اليَنِيعُ**: ئەو شتەی گەیشتبێتە ئەو پەڕی لەطافەت و پێگەیشتویی ٥ **اليَنَمُ**: تووێ گیا (قطونا) ڕوەکێکە لەوڵاتی میسرو شام دەڕوێ، بۆ ڕەوان بون گیروگرفتی قەبزی دەخورێ ٥ **اليَهْفوف**: بڕوانە مادەی (هَفَفَ).

يَهِمَ يَيْهَمُ يَهَماً: شێت و شەیدا بوو ٥ **الأَيْهَمُ**: مرۆڤی کەڕ ٥ ئازاو چاو نەترس ٥ نەگەڕاوە لەهیچ شتێك و چارنەکراو چەنەبەر نەهاتو ٥ بەردی لوس و پوس ٥ کێوی بەرز ٥ شاخی سەخت و بەرز کەنەتوانرێ بچیە سەری ٥ شەو کە ئەستێرەکانی دیارنەبن ٥ **الأيهمان**: جوتی

(الأيهمَ) ٥ لافاوی زۆرو ترسناكو حوشتری چەموش ٥ لافاوو ئاگر ٥ **اليَهْماءُ**: سارای کاکی بەکاکیو نەتواندرێ پێیدا بڕۆی ٥ سالّی گرانیو قاتو قڕیو بێ دەروویی رون ٥ **ياهَيَاهِ**: وشەیەکە بۆ بانگ کردن بەکاردێ ٥ وادەبێ ئەم وشەیە نیشانەی تەثنییەو کۆی پێوە دەنرێ دەگوترێ: (یاهیاهان ویاهیاهون) ٥ **يَهْيَهَ بالإبل**: بانگی حوشترەکەی کرد.

يُوحْ: ناوێکە لەناوەکانی خۆر ٥ **يوحي**: بەمانا (يوحُ)دێ ٥ **يَوَّدَ الدَّواءَ**: مادەی (اليود)ی تێکەڵ بەدەرمانەکە کرد ٥ **اليود**: عونصورێکی نافلزییە، ڕەقە ٥ ڕەنگی وەنەوشەیی مەیلەو ڕەشە ٥ درەوشاوەیەکی هەیە کە گەرم کرا بەحەوادا دەچێ ٥ **اليوديد**: پێکهاتەیەکی کیمیائییە، بەشەترشەڵۆکەکەی بریتییە لە ئەلیود ٥ **ياومه مياومة**: بەرۆژانە مامەڵەی لەگەڵ کرد ٥ یان بەکرێی گرت ٥ **الأيْوَمُ مِن الأيام**: رۆژی کۆتایی مانگ ٥ دەشگوترێ: (یوم أيوم): رۆژی درێژو ناخۆش ٥ **اليَوِمُ**: دەگوترێ: (يَوْمٌ يَوِمُ): رۆژگاری درێژو ناخۆش ٥ **اليَوم**: رۆژ، ماوەکەی لەخۆر هەڵاتنەوە بۆ خۆرئاوابوونە ٥ هەروا بەمانا ئێستا دێ ٥ لەبواری زانستی ئاسمانشوناسی دا وشەی (يَوْم) بریتییە لەخولێك سوڕانەوەی زەوی بەدەوری خۆی دا، کە بەبیستو چوار سەعات ئەنجامی دەدا ٥ **أيام العرب**: رۆژگاری شەڕە خوێناوییەکانی عەرەب ٥ **أيام الله**: رۆژگاری تۆڵەستاندنەوەی پەروەردگار لەگەڵە ستەمکارە سەر ڕەقەکانی رابردو وەکوو گەلی عادو ثەمودو قەومی لوط.

فەرهەنگی مامۆستا

عەرەبی - کوردی

چۆنیەتی بەکارهێنانی ئەم فەرهەنگە :

* ئەڵبەتە ئەم فەرهەنگە (عەرەبی - کوردی)یە، زمانی عەرەبیش زمانێکی (اشتقاقي)یە، ئەمەش وا دەکات ڕیزکردنی وشەکان لەناو فەرهەنگدا بە گوێرەی (أ- ب- ت- ث.. هتد)کارێکی قورس بێت.
* هەر لە کۆنەوە زانایانی بواری فەرهەنگ بۆ ڕیزکردنی وشەگەلی ناو فەرهەنگەکانیان ڕێبازی جیاجیایان پەیڕەو کردووە، بەناوبانگترینینان دوو ڕێبازن :

ڕێبازی یەکەم : ئەوەیە وشەکان تێکڕا بە (مجرد) و (مزید)ەوە بە (أسم) و (فعل) و (حرف)ـەوە بە گوێرەی (تلفظ) و دەنگ ڕیزبەند بکرێن، بۆ نموونە وەکو لە قاموسی (المنجد الأبجدي)دا پەیڕەو کراوە.

ڕێبازی دووەم : ئەوەیە : پیتی زیادە بەرچاو نەگیرێت و وشەکان بە گوێرەی پیتە ئەصڵیەکانیان ڕیز بکرێن و وشە (مزید)ەکان ناواخن بکرێن.

ئەم فەرهەنگە بەگوێرەی ڕێبازی دووەم ڕێکخراوە، هەر وشەیەکت مەبەست بوو دەبێت (مجرد)ەکەی بزانیت و لەم ڕوانگەیەوە بۆی بگەڕێیت و بیدۆزیتەوە.

* ئەگەر وشەکە زیاد لە مانایەکی هەبوو، ماناکان ڕیزکراون و نێوانیان بە هێمای (◊) لەبزینەیی دیاری کراوە، هەر کاتێک ئەو هێمایە دانرا نیشانەی ئەوەیە : یەکێک لە ماناکانی وشەکە تەواو بووە و ئەوەی دوای ئەو مانایەکی ترە.

نرخ: 30,000 هەزار دینار